„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul IV, nr. 178 ● 5-11 iulie 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Pardon, scuzaţi!“
pagina 3

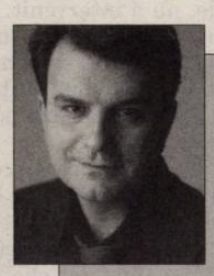

Lucian Mîndruţă
„Orizontul: ultima fitză“
pagina 4

Robert Turcescu
„Tu iPhone?“
pagina 23

MAI AVEM TIMP LIBER?

© L. Muntean

5 948467 000155 26

„Este un timp pentru a merge la pescuit și un timp pentru a usca năvodul.“
(proverb chinezesc)

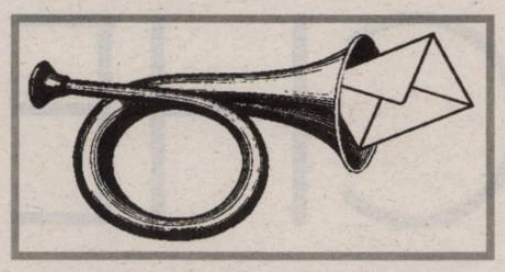

Am zîmbit la...

Furnicări

● Rîşnov. Iunie. Biserica Evanghelică (sec. XIV). Concert omagial Erich Bergel. Elevii Liceului de Artă Braşov cîntă Bach. Saşii, cîţi mai sînt. Deja lipsesc două generaţii...

● Doi copii se-aleargă-n jurul blocului: „Tu eşti găina, eu sînt gripa!".

● Cîteva dulci ardelenisme: laboş – oală mare; lăboşal (sic!) – oală mică; tîrnaţ – cerdac; canceu – cană mare; cântreţ – coteţ de găini, mătăuz – snopul de busuioc al popii; mi-e târşă – mi-e lene (cu jenă); vorba merge; di ceee?

● Formularea unui elev: „prof aproape super de treabă".

● Cum să-i spui medicului german că te-ai lovit la „fuss-flötte" (fluierul piciorului)?!

● Reclama unei firme cu „evenimente festive". Dedesubt, „inclusiv divorţuri".

● Poveste veche, morală actuală: Stăpînul îşi trimite sluga să vadă cum va fi vremea mîine. „Dacă-i nor, facem coşuri din nuiele, dacă-i senin, facem fîn." Răspunsul: „E norele printre stele, / Nici de fîn, nici de nuiele!".

● Ascultîndu-i pe cei care vorbesc *tare de tare* la mobil în autobuze/trenuri/săli de..., îmi dau seama ce mult se minte.

● „To be is to do (Socrate) To do is to be (Platon) Do be do be do... (Sinatra)"

● Vin la şcoală să lucrez la catalog. Mă deturnează colegul de orchestră pentru un cvartet de Mozart. Şi mă las!!!

● Fotograful şi momentul său de glorie: nuntaşii la pozat în parc, el – aranjorul, comanda la el, toată lumea ascultă cuminte.

● „Clasa, această cutie comunistă" – elev, clasa a X-a. Născut 1991.

● O cofetărie căutată pentru produsele ei naturale. De exemplu, „cu miere". Un producător îi face o ofertă proprietarului. Răspuns: „Mulţumesc, da' nu folosim!".

● În faţa unei statui dintr-un muzeu al Greciei, un pistruiat roşcat explodează: „În sfîrşit una întreagă!".

● *Nimicii* umplu locul. Şi locurile.

● O furgonetă se scurge pe lîngă mine, cît să citesc „Carne şi produse din carne tip Transcrenguţa".

● În centrul vechi al Braşovului, un bătrînel vinde alune. Cu sare. Firma se cheamă „SC PATISCOPLUCYDAN SRL"!

● Soţul meu, despre ploaia de doctori din toate domeniile, mulţi... agramaticalişti: „La ce ţară bolnavă, normal!".

● Discuţie cu elevii – a X-a Arte Plastice: Ce face ca un profesor să nu fie uitat? „Să nu plăteşti, pentru un 10, factura de telefon/lumină..."

● Buşteni. Firma „New Miorița". Şi magazinul „Auster".

● Pînă şi geografic sîntem imparţiali, „nici aşa, nici altminteri": paralela 45 trece chiar pe lîngă năbădăioasa Republică de la Ploieşti!

● Brusc, îmi văd condiţia reflectată în haina unui trecător. Şi eu am una.

● Prescurtările tranziţiei sau tranziţia prescurtărilor – maga, de la magazin.

● Rîşnoveanul „echt" nu zicea „cînd ţi-oi vedea ceafa" *(recte never)*. Formula era „Gaz metan şi tren la Bran". Din anii '90 e gaz metan. De la anul va fi tren la Bran.

Alina IORDACHE
Rîşnov

Cetăţeneşti

Atac în Cişmigiu

Nu mi-a venit să cred ce se poate întîmpla în Cişmigiu. Un chelner de la terasa de lîngă podul mare (principal), care se întinde şi cu mese de-a lungul trotuarului (perpendicular spre Primărie) teroriza o fată ţinută pe un scaun în spatele dozatorului de bere.

În naivitatea mea de cetăţean (european cu acte, mai nou) cu spirit civic, am zis să intervin. Mai bine-mi continuam plimbarea cu soţia prin parc.

Parcă intrasem să fur oile unui cioban la stînă, deşi cred că ciobanul mi-ar fi vorbit mai frumos. Plus că nici n-ar fi avut o navetă cu sticle de bere lîngă el cu care să mă ameninţe că-mi sparge capul. Intrigat, l-am întrebat cum de-şi permite să vorbească aşa, că poate aş fi – ştiu şi eu? – poliţist, că tot căutam cu disperare unul, din priviri. Ţi-ai găsit pe cine să sperii. Nu mai zic că n-a apărut nici un om al legii, nici măcar un gardian public. E cam prima mea experienţă de genul ăsta, şi cred că de-asta am fost aşa mirat că absolut nimeni din Cişmigiu, care se întîmpla să treacă pe acolo, nu a intervenit. Biata fată, care sper că n-a fost schilodită în nici un fel, măcar în mine a găsit un sprijin, deşi poliţia ar fi trebuit să intervină, după cum flutură peste tot: poliţia veghează pentru siguranţa cetăţenilor.

Bineînţeles că am sunat la 112 să fac o sesizare. Mi s-a făcut legătura cu un domn care pe un ton enervat şi plictisit m-a întrebat: „Ceeeeeeee infracţiune?".

Mi-a tăiat tot cheful şi dramul de simţ civic care mai zvîcnea în mine. Cu un efort nu de neglijat, din partea mea, i-am explicat cu lux de amănunte ce se poate întîmpla în Cişmigiu. I-am dat toate datele mele de identificare, speram într-un proces unde să fiu chemat ca martor. Mi s-a spus să aştept acolo. Am aşteptat pe o terasă (alta decît cea cu pricina, lesne de înţeles motivul). Era să uit să zic că, deşi mie nu mi-a sărit nimeni în ajutor, chelnerului cu aere de stăpîn al lumii şi drept de viaţă şi moarte asupra noastră, a muritorilor, i-a sărit în ajutor, nu ştiu care a fost motivul (eu am 1,75 / 67, el 1,90/ 90) un coleg, chelner şi el. Acesta din urmă părea la fel de supărat pe mine, pe lume în general, pe tot ce are bunsimţ şi ceva omenie. Pentru cei care mai speră că s-a întîmplat şi ceva bun în ziua cu pricina, ei bine... nu. N-a venit nimeni, nu m-a sunat nimeni. Morala: simţul civic e un alt mod de autoflagelare. Pentru cei sadomaso, încercaţi, vă asigur că o să fiţi superîncîntaţi şi aşteptările nu vă vor fi înşelate. Sper că totuşi cineva să se sesizeze şi să fie linişte măcar în parcurile mari ale Capitalei, pentru că Cişmigiul, cel puţin pentru mine, nu mai reprezintă un parc unde să mă pot plimba liniştit cu soţia după o zi tensionată de lucru. Atît am avut de zis, plimbare uşoară.

Un cetăţean
Marian VENIN
Marian.Venin@alvarion.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune..."

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

● **Cum stăm cu idealurile?**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Carmen DINCĂ
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: carmen.dinca@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.54.23
mobil: 0723-266.339
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.000 de exemplare

Abonament la *Dilema veche*

● direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr.1, Corp C, sector 1, Bucureşti.
● plătind cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru SC Adevărul Holding SRL, Cod fiscal RO18990288, în contul RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818, deschis la ABN AMRO, Centrala Bucureşti, expediind talonul de abonament completat şi o copie a documentului de plată prin fax la 021-40.75.467 sau la adresa OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea, „Talon de abonament *Dilema veche*".
● la oficiile poştale;
● la sucursalele Rodipet;
● la firmele particulare.

Abonamentele achitate pînă la data de 20 a lunii vor fi livrate începînd cu data de 1 a lunii următoare.
Informaţii despre abonamente: **telefon: 021-407.54.64; 021-407.54.65;** abonamente@adevarulholding.ro

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C. Rodipet S.A., Piaţa Presei Libere nr.1, sector 1, Bucureşti, telefon: (004021) 3187060, fax: (004021) 3187020, e-mail: subscription1@rodipet.ro.

Nume.....Prenume.....Compania*..... Cod Fiscal*.....(*completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) Str:..... nr.....bloc..... scara..... etaj..... ap..... localitate.....Judeţ/sector..... cod poştal..... telefon.....
e-mail.....
Perioada de abonare ❑ 3 luni – 35,00 lei ❑ 6 luni – 69,00 lei ❑ 12 luni – 135,00 lei
Număr de abonamente contractate..... începînd din luna.....
Am expediat către SC Adevărul Holding SRL, suma de .....lei cu mandatul poştal /OP nr..... din data ..... în cont nr. RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Ţiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle.

Prin completarea prezentului talon, în conformitate cu Legea nr. 677/2001, sînt de acord să primesc informaţii şi materiale promoţionale de la publicaţia Dilema veche *şi partenerii săi.*

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Pardon, scuzați!

Am semnat un apel pentru o nouă Constituție. Chestia asta cu apelurile nu-mi e prea simpatică. Dar am semnat, pentru că se întîmplă să cred sincer în proasta alcătuire a Constituției actuale. Această proastă alcătuire – potrivit căreia președintele are (prin modalitatea alegerii) o maximă legitimitate și, în același timp, o severă restricție de putere – explică, parțial, criza politică prin care am trecut și trecem încă. Dacă vrem un președinte cu puteri limitate, trebuie să-i lăsăm *Parlamentului* misiunea alegerii lui (republică parlamentară). Dacă însă vrem ca *poporul* să-și aleagă președintele, atunci vom avea o republică prezidențială, cu Constituția aferentă. În ce mă privește, nu înclin spre una mai mult decît spre cealaltă. Există, în lumea largă, și democrații cu accent prezidențial (Franța), și democrații cu accent parlamentar (Germania). Există chiar și democrații de tipul monarhiei constituționale. Cine alege între toate aceste variante? Într-o primă instanță – politicienii țării, iar în ultimă instanță – națiunea, prin referendum. Constat însă că apelul pe care l-am semnat a provocat reacții spasmodice. Semn că, deși eu nu prea le am la inimă, genul ăsta de documente au oarecare ecou! Furia pe care am stîrnit-o a provocat cîteva psihanalizabile erori de lectură. Mă grăbesc să le semnalez, deși nu-mi fac iluzii asupra unei receptivități rezonabile din partea preopinenților.

1. Nici eu, și – dacă am citit bine – nici ceilalți cosemnatari ai apelului nu ne-am pronunțat în favoarea uneia sau alteia dintre formele de guvernămînt posibile. Nu vrem republică prezidențială cu orice preț, nu militäm pentru eludarea parlamentului sau, mai rău, pentru dizolvarea lui. O spunem apăsat: vrem ca decizia să se ia, cum e și normal, prin consultarea electoratului. Și vrem o Constituție care să nu semene cu o struțo-cămilă. O Constituție coerentă.

2. Nici eu, și – dacă am citit bine – nici ceilalți cosemnatari ai apelului nu vrem să *impunem* țării o Constituție pe placul nostru. Altfel spus, oricît de „așa-zișii“ și „autointitulații“ am fi, nu sîntem atît de stupizi încît să ne imaginäm că un nou proiect de Constituție se poate dispensa de o amplă dezbatere publică, mai întîi la nivelul partidelor politice, apoi la nivelul corpurilor legiuitoare și, în sfîrșit, la nivelul întregii țări. Menționez, dacă mai e nevoie, că apelul pe care l-am semnat nu e o invitație la lovitură de stat.

3. Nici eu, și – dacă am citit bine – nici ceilalți cosemnatari ai apelului nu avem de gînd să scriem *noi înșine* textul unei noi Constituții. Un personaj hiperirascibil și măcinat interior de idiosincrăziile proprii ne-a atras atenția că nu sîntem competenți pentru așa ceva. Dînsul credea, așadar, că Liiceanu & Co. ne vom aduna, în week-end, la o cafea și vom trînti, euforici, o Constituție pro-băsesciană, care să intre în vigoare de luni. Ei bine, nu! Noi cerem, pur și simplu, unor experți apolitici să facă o propunere, să ne pună pe masă un text. Ca să ceri asta, nu trebuie să fii tu însuți constituționalist. Ca să știi dacă un ou e bun sau stricat, nu trebuie să fii găină. Și nici nu te apuci să faci ouă de capul tău.

Nu pot să nu mă întreb cum au putut să apară atîtea distorsiuni pe marginea unui text care mie mi s-a părut destul de limpede. Am devenit brusc campioni ai puciului anti-democratic, o adunătură de legionari subversivi, antiparlamentari, cripto-dictatori sau, dimpotrivă, niște nulități arogante, care se bagă-n față ca și cum ar fi singurele voci legitime ale țării. În plus, facem și pe intelectualii („autointitulații“), și ne gudurăm pe lîngă Președinție, doar-doar o pica ceva, vreo călătorie la mare, vreun post, vreun bacșiș. Cu alte cuvinte, Liiceanu, Patapievici, Andrei Cornea și toți ceilalți n-ar fi fost nimic dacă nu ar fi existat regimul Băsescu. La atîta revărsare de parapon resentimentar, ar fi poate mai înțelept să spunem: „Pardon! Ne scuzați că v-am deranjat! Vă lăsăm, bucuroși, toată scena acțiunii civice! În fond, de voi și nu de noi trebuie să se țină seama. Căci sînteți competenți și obiectivi. Sînteți drepți, drept gînditori, inimoși și modești. Încă o dată: Pardon! Scuzați! În fond, avem și alte lucruri de făcut. E drept, la fel de enervante ca și cele pe care le-am făcut deja“.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Scene de viață europeană

● Trecînd prin Cîmpina la sfîrșitul săptămînii trecute, am constatat că o clădire în care pe vremea „vechiului regim“ funcționase un depozit de mobilă (dacă îmi amintesc bine) a fost transformată într-un complex comercial. Ultima dată cînd trecusem pe acolo, cu ani în urmă, clădirea era ponosită și părea, în mic, o imagine a tuturor neputințelor tranziției. Acum, crea impresia unei povești de succes locale: renovată și curată, avea la parter o piață de legume, la primul etaj – un supermarket, iar la etajul al doilea – alte cîteva magazine de confecții, textile etc. În față – o parcare încăpătoare (ceea ce pentru un bucureștean ca mine, permanent panicat că nu va găsi loc de parcare, nu-i puțin lucru); într-un colț – un loc de joacă pentru copii. În spatele clădirii – altă piață de legume, în aer liber. Totul curat, dichisit, cu pavaje noi, cu liniile care demarcau locurile de parcare trase „nemțește“. La etaj se putea urca, pe un fel de terasă suspendată, cu mașina – parcare supraetajată, care va să zică. Iar în corpul clădirii se mai aflau, cu intrarea dinspre terasă, o farmacie, o agenție de turism și încă vreo două prăvălii. Totul sugera ordine și spirit de bun gospodar. Pe o latură a parcării, o terasă cu mese și bănci de lemn, iar lîngă ea, o construcție mică, din panouri, cu o firmă: *Imbiss*. O fi luat-o patronul cu totul din Austria (căci așa se numesc acolo micile localuri care oferă gustări, suc și bere) și n-a mai avut timp ori chef să-i șteargă firma, m-am gîndit. Această mică „notă discordantă“, această inscripție „preluată“ de la alții într-un spațiu ce voia să sugereze noul nu dădea deloc rău: în fond, accentua involuntar exact acel impuls dominant în mentalitatea noastră de tranziție, și anume comparația cu „Europa“, dorința de a vedea că și „la noi“ începe să fie ca „la ei“. Confirm: în acel loc, achizițiile de civilizație pe care patronul le etala prin investiția sa, lumea liniștită, cu aer duminical, dealul înverzit care se zărea în apropiere, cei cîțiva clienți relaxați care își cumpărau fructe mi-au amintit de „frînturi“ asemănătoare de imagini pe care le-am văzut în diverse orășele de provincie europene. (Asta în ciuda celor patru bucureșteni zgomotoși care au intrat la un moment dat în carmangerie, consultîndu-se în gura mare, peste capul celorlalți clienți, dacă să ia ceafă sau mușchi și emițînd diverse considerații despre „arta grătarului“.) Una peste alta, senzația de înnoire și de adaptare la cîteva reguli ale civilizației apărea la tot pasul și anula, pentru moment, toate marile dezbateri ale tranziției despre integrare, *acquis,* clauză de salvgardare și toate celelalte. Părea totul mult mai simplu și accesibil (chiar dacă, evident, nu este așa). „Civilizația europeană“ se instalase comod în locul unui depozit de mobilă ponosit și neglijat.

Într-un ungher al pieței, ca un accent ironic, o tejghea la care se vindea telemea din Mărginimea Sibiului. O foaie A4 băgată în plastic îi anunța pe clienți (conform normelor europene care îi solicită comerciantului să declare proveniența produsului, nu?) că telemeaua e făcută în Jina. Acum șase luni, s-a creat un tămbălău mediatic enorm pe tema „nu mai avem voie să vindem brînză“ pentru că – evident – așa ne cere UE. Uite că se vinde, și încă într-un loc care aduce binișor a UE...

● În București, „edilii“ se apucă săptămînal de reparația cîte unei noi străzi principale. „Ultima pe listă“, Șoseaua Ștefan cel Mare. Să zicem că e inevitabil – străzile

sînt proaste, trebuie reparate, o să ne chinuim puțin, dar după aceea ne va fi mai bine. Cam asta ar fi logica primarului. Ceea ce am putea accepta, dacă acel „ne va fi mai bine“ s-ar întrezări cu adevărat în viitorul Capitalei. Dar mă tem că nu e așa. Bucureștiul nu mai e privit și tratat de autorități și de dezvoltatorii imobiliari ca *un oraș* în care trăiesc oameni, ci ca o afacere: principiul este cum să scoți bani din fiecare metru pătrat. Așa că în orice colțișor de teren se mai trîntește cîte un bloc de birouri, parcuri și zone verzi sînt distruse și înlocuite cu „ansambluri rezidențiale“ (în numele proprietății private și al liberei inițiative, desigur), dar primăria și consiliul local nu prea se gîndesc la „spațiile comunitare“. Primarul Videanu apare din cînd în cînd la televizor și anunță, sigur de sine, că, după ce se va termina cu lucrările „de reabilitare“, Bucureștiul va semăna cu o capitală europeană. Mă îndoiesc. Cînd se va termina cu lucrările, vom fi mîndri de asfaltul cel nou și de bordurile noastre, dar nu vom avea loc să ne plimbăm cumsecade, iar traficul auto va fi în continuare un infern. În capitalele europene, edilii se gîndesc în primul rînd la oameni, nu la borduri.

ținerea de minte

„O clipă am crezut că m-am îndrăgostit de ea. Cum însă sînt un om cu reacții încete și cu o mulțime de norme interioare care acționează ca niște frîne asupra dorințelor mele, știam că în primul rînd va trebui să termin definitiv cu încurcătura aceea de acasă de la mine, din provincie. Continuasem să-i scriu fetei scrisori, cîte una pe săptămînă, să le semnez cu formula: «Cu dragoste, Nick», și-mi aminteam că atunci cînd juca tenis, o mustață vagă de transpirație îi apărea pe buza superioară. Rămăsese totuși un angajament vag, care trebuia desfăcut cu tact, înainte de a mă putea considera liber.

Orice om e convins că posedă cel puțin una dintre virtuțile esențiale, și după părerea mea aceea pe care o aveam eu era următoarea: sînt unul dintre puținii oameni onești pe care i-am cunoscut în viață.“

(F. Scott Fitzgerald, *Marele Gatsby,* traducere de Mircea Ivănescu, Editura Excelsior, 1991)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Bani din cer pentru pensii

Bine că s-a terminat sesiunea parlamentară. A venit la fix. Politicienii tocmai dăduseră iama în buget. Dublare pensii agricultori, creşteri substanţiale la celelalte pensii, 6,5 milioane la hectar despăgubiri de secetă pentru toţi, creşteri lefuri profesori. Pentru un moment, a părut că parlamentarii se manifestă ca pe Animal Planet. Sînt sigur că aţi văzut rechinii sau crocodilii care intră în frenezia sîngelui. Atacă nebuneşte o pradă deja adusă la starea de cadavru, se învîrt cu carnea în dinţi, o aruncă, o prind din zbor. Cam aşa mi s-a părut bugetul public în ultima săptămînă de sesiune parlamentară. Lia Olguţa Vasilescu a exprimat perfect starea de spirit a parlamentarilor: noi votăm creşteri de salarii, e treaba guvernului să găsească resurse. E treaba statului, că de-aia e stat, zice Conu Leonida.

Tăriceanu a rezistat două sezoane impulsurilor populiste. Acum a cedat spectaculos. A bătut palma pe o creştere de pensii fără să aibă idee de unde o va plăti. Un gest de perfectă iresponsabilitate fiscală: creştem cheltuielile, ne gîndim apoi de unde. Şi mai trist este că legea a fost votată în unanimitate. Nu s-a găsit un singur, măcar unul singur, să spună: fraţilor, mărim pensiile dacă avem clar şi graficul de cheltuieli. Au votat în unanimitate dublarea pensiilor la agricultori, creşterea punctului pentru pensiile „de stat" la 37,5% din salariul mediu din 2008 şi la 45%, din 2009.

Punctul de pensie este în acest moment de 28,5%. În 2007, acest punct a crescut cu 17%. De fapt, a crescut în fiecare an din ultimii patru (Năstase + Tăriceanu), moderat, cît să fie în acord cu posibilităţile. Ca să nu mai punem la socoteală exerciţiul reuşit al recalculării pensiilor, care a adus ceva onestitate în sistem (principiul „la muncă similară, pensie la fel, indiferent de anul ieşirii la pensie"). Deci, s-a făcut ceva pentru pensionari – argumentul că societatea a stat cu mîinile în sîn lăsîndu-şi bătrînii să moară de foame este fals. Societatea a făcut eforturi după posibilităţi. Acum, guvernul a decis că moderaţia în cheltuieli e pentru fraieri, că un guvern potent trebuie să arunce cu bani în pensionari ca maneliştii în Adifost-Copilul-Minune. Promisiunile făcute acum de Tăriceanu costă sistemul de pensii 2,5 miliarde euro doar pentru 2008 (fără a lua în calcul dublarea pensiilor agricultorilor, care oricum se plătesc direct de la bugetul de stat). În 2009, ne costă alte 2,5 miliarde (creşterea procentuală din 2008, că doar nu o luăm înapoi), plus alte 2,08 miliarde. În total, vreo 7 miliarde euro în doi ani. Mai mult decît ne pune UE la dispoziţie pentru perioada respectivă.

De unde aceşti bani? Miniştrii Păcuraru şi Vosganian tot explică imposibilul: vom scoate banii fără să mărim contribuţiile sociale (de fapt, guvernul planificase o scădere a acestor contribuţii în acest an, promisă în programul de guvernare, iar Păcuraru spune chiar că vor respecta promisiunea). Problema este că ce doi miniştri au cam dat explicaţii diferite. Întîi a ieşit Paul Păcuraru. Din impozitarea procentuală a salariilor de peste 75 de miloane. Pînă acum, cine cîştiga atît nu mai plătea asigurările sociale pentru suma de peste acest prag, în ideea de a nu lua o pensie prea mare cînd vine timpul. Jurnaliştii au calculat că sînt vreo 18.000 de fraieri în România care iau salarii atît de mari pe cartea de muncă. Probabil că vor trece şi aceştia cu plata pe microîntreprindere sau drepturi de autor, cum fac ceilalţi oameni bine plătiţi. Păcuraru pierde nişte bani de aici. Dar chiar dacă ar ieşi cum vrea el, tot nu ar scoate de la 18.000 de oameni în jur de 2,5 miliarde de euro.

Văzînd că presa s-a apucat să aibă idei ciudate despre guvernarea responsabilă şi tot întreabă de unde bani, Varujan Vosganian a făcut o conferinţă de presă extraordinară. Nici vorbă de creşteri de impozite, a tunat ministrul. Banii vor veni din mai multe surse. În primul rînd, din creşterea nominală a PIB – 1,2 miliarde euro în 2008. E corect? Nu. Problema cu creşterea nominală este că rămîne doar nominală cînd vorbim de cifre relative. Iar guvernul tocmai a promis o creştere relativă a pensiei. Adică, relativă la salariul mediu. Dacă creşte PIB, tendinţa de creştere a salariilor se va menţine şi ea. Guvernul a promis că punctul de pensie va fi 37,5% din salariu. Creşte PIB, deci cresc salariile, deci cresc şi cei 37% din salariul mediu. Aţi înţeles ideea? Or veni bani mai mulţi la pensii, dar pensiile ar fi crescut natural pe această cale, dat fiind că sînt legate de valoarea salariului. Creşterea de procent nu poate fi calculată automat din creşterea PIB. Doar dacă nu dă guvernul o lege să nu mai crească salariile în 2008, să crească doar PIB-ul şi pensiile. Deci, cea mai mare speranţă a lui Vosganian rămîne o bulă statistică dacă o analizăm mai atent. De unde mai vin banii? Din creşterea numărului de salariaţi – 180-200 milioane euro în 2008. E oarecum corect, deşi nu văd cum s-ar putea modifica semnificativ, în cîteva luni, raportul de un pensionar la un salariat. Vorba unui analist: fiecare salariu plăteşte o pensie, dar guvernul României doreşte să dea 45% pensie cu contribuţii pentru

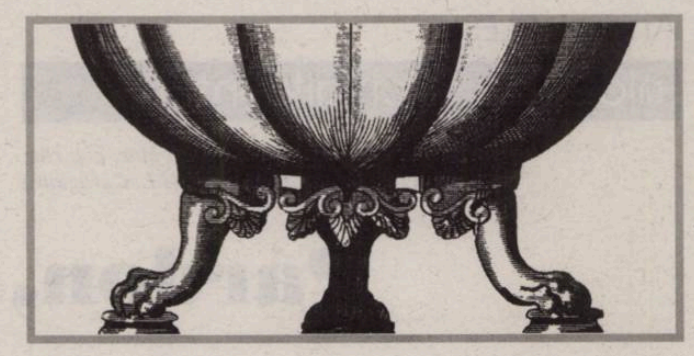

pensii de 30% pe acelaşi salariu.

În fine, vor mai veni bani, cam 400-500 milioane euro, spune ministrul, de la bugetul de stat. Iată adevărata sursă! Dăm de la bugetul de stat. Singura sursă serioasă dintre cele menţionate. Trebuia să spună aşa de la început. Că deficitul bugetar tinde să o ia razna e altă poveste. De fapt, bugetul va suporta mult mai mult din povara acestei promisiuni decît vrea să ne spună Varujan Vosganian; e limpede că celelalte surse sînt fie baliverne, fie aşteptări prea optimiste. Şi vom scoate de la buget şi în 2009, şi în 2010 etc., că doar fondul de pensii nu se va echilibra peste noapte, ca să ţină pasul cu fantezia politicienilor.

Era să uit. Domnul Vosganian mai spune că vor veni 300-400 milioane de euro din măsuri legislative, pe care nu a dorit să le precizeze. Dar care nu vor fi măriri de impozite, cum tot el a precizat. Deci, există măsuri legislative care produc bani prin ele însele. Deci, parlamentul e bun la ceva: scoate bani din legi. Retrag ce am spus la început: păcat că parlamentul a intrat în vacanţă, tocmai ne venise ideea să-l punem să facă bani.

presa despre...

Generoşii din afara guvernului

„Săptămîna trecută a fost a pensionarilor; demonstraţii, iniţiative legislative, declaraţii ale politicienilor, dezbateri mass-media, exemple de pensionari care de-abia au cu ce trăi. Cum să facem să mărim pensiile? Să dea Guvernul mai mulţi bani! Întotdeauna, cei generoşi sînt în afara Guvernului, dar erau zgîrciţi atunci cînd se aflau la guvernare. Situaţia grea din prezent a pensionarilor îşi are originea în măsurile populiste de la începutul anilor '90. Atunci, în aplauzele tuturor, s-au luat cele mai populiste decizii: pensionări anticipate pentru sute de mii de oameni. Cînd economia de piaţă a început să funcţioneze şi au apărut şi firme falimentare, au venit şi deciziile populiste: cum să ţii şomer un om de 48-50 de ani? Mai bine îl pensionăm. Se restructurează armata? Fabricăm pensionari în vîrstă de 42-43 de ani. Te-ai săturat de muncă şi vrei la pensie? Găseşti un medic care te înţelege şi ajungi pensionar pe caz de boală. Aşa se face că, în urmă cu vreo doi-trei ani, media vîrstei de pensionare în România era de 51 de ani la femei şi 53 la bărbaţi. Nici o altă ţară, oricît de bogată, nu-şi poate permite să aibă pensionari atît de tineri. Toate deciziile populiste luate în anii trecuţi au făcut ca numărul pensionarilor să-l depăşească pe cel al salariaţilor. Într-o astfel de situaţie nu poate exista nici un magician care să poată oferi bătrînilor un trai decent. Rezolvarea nu mai ţine de generozitatea unui guvern, ci de politici publice care să producă rezultate în anii viitori. Atîta timp cît discuţiile despre astfel de probleme vor rămîne la nivel emoţional, arătînd doar cazuri de bătrîni care nu au bani de medicamente, nu se vor găsi soluţii. Compasiunea, oricît de sinceră, nu măreşte pensia. Politicienii sau ziariştii care acum strigă cel mai tare ca Guvernul să dea mai mulţi bani, fie că e vorba de pensionari, fie de ţăranii loviţi de secetă, sînt cei care, de fapt, prelungesc agonia sau creează probleme pentru viitor. Soluţiile de genul «să luăm bani din privatizare şi să mărim pensiile» sînt naive, dacă nu chiar perverse.

Privatizarea o faci o singură dată, ce faci în anii următori cînd nu mai e de privatizat un BCR sau un Petrom? Micşorăm pensiile? (...). Pensionarii de azi sînt dovada clară că populismul oferă satisfacţii de moment şi drame care durează." (Ionuţ Popescu, 28 iunie, *Capital)* **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Orizontul: ultima fiţă

Primul navigator din lume a făcut mai întîi o baie. I-a plăcut. Apoi a lansat la apă o scoarţă de copac sau o plută. S-a plimbat puţin cu ea, i-a plăcut şi mai tare, a văzut că şi mai departe de ţărm găseşti peşte, adică *sea food,* şi i-a venit cheful de ducă. Între primul drum de un kilometru pe mare şi Odisee, distanţa istorică nu poate fi prea mare. Şi asta pentru că marea e ca o femeie frumoasă: îţi omoară spiritul critic. Ştii că va fi scumpă şi răsfăţată şi de-a dreptul periculoasă. Şi, cu toate astea, vrei s-o cunoşti mai bine.

Nu că ţi-ar folosi la ceva. Nu c-ai ajunge să ştii ce-ţi pregăteşte. Poţi doar să-i aproximezi ieşirile nervoase, poţi doar să strîngi farfuriile sparte după ea, să-ţi oblojeşti zgîrieturile după ce te-a aruncat prin toată barca şi să înfunzi mîna pînă la cot în punga cu medicamente, în căutarea unei pilule care să-ţi spună că nu te mai mişti. Marea e cea mai mare capcană din toate timpurile, una în care trebuie să-ţi rozi sufletul, aşa cum vulpea îşi roade piciorul ca să poată ieşi. Şi chiar şi cînd crezi că ai scăpat, undeva dai peste o poză de-a ei şi lucrurile o iau de la început. Trebuie din nou să pleci.

Am plecat acum două săptămîni pe mare cu gîndul să fac o expediţie media, cu transmisii în direct şi mirări superficiale, numai bune de televizor. M-am gîndit că va fi o expediţie de umbreluţe şi şezlonguri, de terase şi sucuri reci. Ăsta era planul meu, din care n-a mai rămas nimic după ce marea şi-a băgat coada. O coadă cu trident otrăvit la capăt, care a transformat toate lucrurile – pentru care îndeobşte te aşezi la plajă – în inamici înverşunaţi. Valuri, soare, vînt: toate chestiile astea sună minunat în prospectul staţiunii turistice pe care tocmai ai lăsat-o la pupa. Şi tot ele sînt coşmarul tău în următoarele 16 ore sau cîte ai ghinion în ziua aia să stai pe mare.

Vedeţi dumneavoastră, marea e ca Botox-ul: injectat puţin lîngă ochi, îţi întinde ridurile. Băut cu carafa, te omoară. Soarele e prea tare, de-ţi trebuie un prosop ud, împăturit în două, pe cap, să nu cazi de insolaţie. Valurile, de la cele mai modeste pînă la dunele de 3-4 metri, pot să te facă KO chiar şi fără să te ude, doar din rău de mare. Iar vîntul – ei bine –, vîntul e informat că ai barcă cu vele, ştie exact unde vrei să mergi şi bate tocmai din direcţia aia! Na, să te saturi de navigaţie!

În acelaşi timp însă, drumul pe mare e unul înapoi în istoria omului. La 30 de mile în larg şi la zece ore de cînd n-ai mai văzut malul, e foarte greu să mai crezi că vine un elicopter după tine. E greu să crezi că elicopterul chiar există, laolaltă cu toate accesoriile civilizaţiei cărora marea le-a venit de hac deja: GPS, busolă, cameră de filmat, toate făcute harcea-parcea în ultima zi, prin grija elementelor.

Şi tocmai aici e magia: marea e ultimul loc în care n-am putut instala indicatoare, coşuri de gunoi, parcări păzite, staţii de benzină şi semafoare. Marea pe care o vezi acum e identică cu cea pe care au văzut-o Argonauţii, pe care au bătut-o grecii cu amfore încărcate cu viclenie şi spirit comercial, pe care a încercat-o timid pînzarul moldovenesc. E tot marea spre care priveau, acum 5000 de ani, constructorii morminte

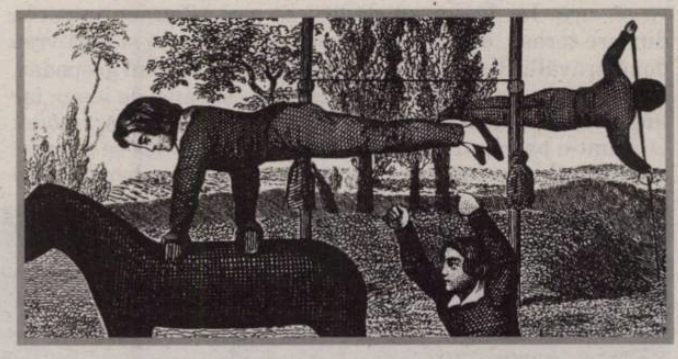

lor din stepă pe care azi le numim kurgane şi, înaintea lor, sute de generaţii de strămoşi fără nume, identici şi ei cu noi, cel puţin în spaime şi speranţe.

Şi tot marea asta va fi aici şi după ce noi trecem. E aici destulă apă ca planeta să se spele de noi –, iar o călătorie ca asta transformă un ateu într-un semi-semit: începi să crezi că povestea aceea cu Potopul din *Vechiul Testament* chiar se ţine în picioare. Ma rog, în picioare, legată de catarg...

Fireşte, literatura e la curent deja cu efectul devastator al mării asupra condeiului literar. Rîndurile de mai sus sînt o dovadă clară că marea scoate poetul din orice funcţionar şi lirismul, din piatră seacă. Tocmai de aceea am o rugăminte: nu trageţi în autor înainte să daţi o fugă măcar cu barca salvamarului!

P.S. N-am fi plecat şi mai ales n-am fi ajuns fără ei: Petrom, Apa Nova, Tuborg, SEAT şi Mastercard. Mulţumiri!

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Antiamericanii la graniţă

În Congresul american, un comitet bipartizan a pregătit un proiect al Legii emigraţiei care să reglementeze problema legalizării celor ajunşi aici prin mijloace mai mult sau mai puţin suspecte, precum şi evoluţiile viitoare ale problemei. Se presupune că în Statele Unite trăiesc şi lucrează aproximativ 12 milioane de imigranţi ilegali. Se prevede că în anii următori vor mai veni 3-4 milioane pentru a îndeplini muncile pe care americanii nu vor să le facă. Mulţi dintre ei beneficiază de serviciile sociale şi de sănătate, de învăţămînt, fără a plăti impozitele necesare susţinerii materiale ale acestor servicii. Alţii sporesc procentele delincvenţei. Proiectul de lege urma să regularizeze treptat situaţia imigranţilor (ceea ce, pentru adversarii legii, însemna o amnistie) şi să formuleze condiţiile cărora vor trebui să le facă faţă viitorii doritori de cetăţenie americană. În contextul politic creat de eşecul din Irak, votarea acestei legi ar fi demonstrat că administraţia Bush este încă aptă să decidă în problemele tuturor americanilor. În Congres, legea a căzut cu un vot de 46 la 53. „Se poate spune că preşedinţia lui Bush s-a terminat astăzi" – a declarat revistei *U.S. News* un fost asistent al lui Ronald Reagan de la Casa Albă. Concluzia ar putea părea grăbită, dacă ea n-ar consemna o realitate greu de digerat: preşedintele Bush şi-a pierdut sprijinul propriilor congresmeni.

În teritoriu, cum se întîmplă adeseori în SUA, oamenii au decis să-şi facă singuri dreptate. Într-o localitate din Texas, un consilier municipal a observat că în zilnicele accidente de automobil, vinovaţii nu vorbesc englezeşte şi nu sînt asiguraţi. Consilierul a elaborat o ordonanţă, votată de Consiliu, prin care cei ce închiriază locuinţe sînt obligaţi să verifice dacă viitorul chiriaş are actele în regulă, în caz contrar amenda fiind de 500 de dolari. Ordonanţa a fost criticată, s-a spus că e rasistă şi nepractică, dar alegătorii au votat-o cu o largă majoritate. După ce s-a opus ordonanţei, primarul a avut de suferit: casa lui a fost vandalizată. Curtea Supremă din Texas a interzis aplicarea acestei ordonanţe. Autorul ei va lua la rînd toate instanţele pentru a obţine aprobarea iniţiativei sale. Poate că nu e mai mult decît un fapt divers, dar e semnificativ pentru starea de spirit a populaţiei, a întregii populaţii, a urmaşilor celor de pe *Mayflower* şi a mexicanilor care au primit recent cetăţenia. Pentru un preşedinte ajuns la 30 de procente de popularitate, respingerea legii imigraţiei desenează imaginea unui conducător „asediat şi izolat" *(Washington Post,* 2 iulie 2007).

Congresmeni republicani, iniţial susţinători ai legii, şi-au schimbat poziţia după ce au stat de vorbă cu alegătorii lor. Tom Tancredo, deputat de Colorado, spune că imigranţii vin în Statele Unite cu intenţii criminale, iar Miami a devenit un oraş din lumea a treia. Lou Dobbs, moderator al unei emisiuni de pe Cable News Network, a atras atenţia că emigranţii sînt purtătorii bacilului leprei. Insinuări mai puţin necontrolate au consolidat frica americanilor (existentă la toate popoarele) că noii-veniţi ameninţă modul de viaţă de pînă acum. E mai mult decît probabil că o lege rezultată din îndelungi negocieri între părţi cu idei opuse are multe paragrafe greu de aplicat. Dar americanii şi-au pierdut încrederea în capacitatea administraţiei de a aplica orice lege. În fond, primul lucru de care trebuie convinşi alegătorii ar fi acela că grănicerii sînt capabili să diminueze, dacă nu să oprească fluxul de imigranţi ilegali. Majoritatea comentatorilor consideră că doar respectarea legilor existente poate crea o şansă pentru viitoarele măsuri favorabile imigranţilor.

Republicanii sînt într-o alternativă fără nici o ieşire cîştigătoare: dacă susţin prevederile pro-emigraţie, pierd voturile nucleului lor de bază, ostil străinilor. Poziţia anti-emigraţie, costă şi ea: la alegerile din 2006, Republicanii au obţinut mai puţin de 30% din votul hispanic, ceea ce a dus la pierderea a şase locuri în Cameră şi a altor cîtorva în Senat. În urma votului recent din Senat, pierd şi democraţii, dovedindu-şi incapacitatea de a-şi impune punctul de vedere, în pofida faptului că deţin majoritatea în legislativ: senatorul Edward Kennedy, implicat în mai toate deciziile asupra imigraţiei din ultimii 40 de ani, speră că, deşi ar fi preferabil ca o reglementare bună să fie aprobată sub un preşedinte democrat, eşecul votului va demonstra electoratului impotenţa Congresului ca atare. Ce e ciudat, totuşi, în această poveste e că în timp ce se scriu articole şi studii despre sporirea sentimentului antiamerican în lume, în general, şi în America Latină, în special, nu slăbeşte deloc presiunea la intrarea, legală sau nu, în această ţară detestată.

globul cubic

Tu, dumneavoastră, ei...

Problema a apărut încă din timpul campaniei electorale: ce o să facă Sarkozy, în calitate de candidat prezidenţial şi apoi de preşedinte? O să continue să-i tutuiască pe toţi, aşa cum e obişnuit? Era de aşteptat ca programul „rupturii" să se manifeste şi în amănuntele care contează, să definească un nou stil al puterii. „Tutuiala marchează proximitatea, capacitatea de a discuta de pe picior de egalitate, voinţa de a aboli diferenţele ideologice şi sociale. Adresarea la persoana a doua plural semnifică, dimpotrivă, recunoaşterea distanţei, autonomia interlocutorului, expresia respectului... În timpul revoluţiei din 1793, «dumneavoastră» devenise un cuvînt suspect, considerat o moştenire a Vechiului Regim. Un dumneavoastră prost plasat putea să însemne eşafodul" – scrie ziarul *Le Monde* din 29 mai 2007.

În toată cariera lui de om politic, indiferent de funcţia sa şi de funcţia celui cu care vorbea, Sarkozy tutuia pe toată lumea, pe înalţii funcţionari, pe mai-marii acestei lumi, pe cei umili. În timpul primei sale conferinţe de presă comune cu cancelarul Germaniei, Angelei Merkel i-a lansat un „Dragă Angela... (şi după o scurtă pauză) am deplină încredere în tine". Şeful protocolului nu şi-a putut reprima un tic facial, exprimîndu-şi contrarietatea, ambasadorii au clipit des, corespondentul ziarului *Times* din Londra considera că a fost o gafă.

Cel mai puţin preocupat de impresia făcută este împricinatul: în timpul primei şedinţe a Consiliului de miniştri, l-a tutuit pe prim-ministrul François Fillon, după ce acesta i s-a adresat cu reglementarul „dumneavoastră". „Ar fi necesar un întreg volum pentru a descrie nuanţele unui simplu «tu». Şi încărcătura de «ruptură» conţinută de aceste două litere. Tutuiala este prin esenţă revoluţionară, rezervată camaraderiei şi fraternităţii sau rugăciunii către Dumnezeu. De altfel, El Însuşi ni se adresează la persoana a doua singular: «Să nu ucizi». Ceea ce înseamnă că adresarea aceasta familiară nu exprimă neapărat o relaţie duioasă, că uneori exprimă porunci, iar în alte situaţii reprezintă o ameninţare."

Pînă la urmă, „tu" sau „dumneavoastră" e o chestie de opţiune personală, e un moment în evoluţia unei relaţii. Problema e că ministrul Educaţiei din Franţa, Xavier Darcos, doreşte să treacă prin guvern o reglementare prin care forma de adresare între elevi şi profesori să fie obligatoriu „dumneavoastră".

„Vorbeşti serios, Xavier?" – încheie ziarul. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Cum CIA poate salva comunismul

Directorul CIA, Michael Hayden, a anunţat de curînd că va declasifica un număr important de documente ale Agenţiei din perioada războiului rece. Deja cam ştim despre ce e vorba. Documentele sînt probe certe ale implicării CIA sau, mai mult, a unor înalţi demnitari americani, în tentative de asasinat, urmăriri de persoane, lovituri de stat, interceptări ilegale de corespondenţă sau ascultări de telefoane, arestări abuzive sau chiar, într-un caz, aruncarea în celulă pentru vreo doi ani a unui emigrant rus nevinovat, care avusese ghinionul să semene cu un agent sovietic căutat de americani prin toată lumea. Henry Kissinger a spus deja: „Toate aceste documente nu sînt decît vîrful icebergului. Dacă ele ies la iveală, va curge sînge".

Sînt ultimul care ar protesta împotriva declasificării unor documente care fie nu trebuiau clasificate, fie acoperă o epocă trecută şi sînt, deci, parte a istoriei. Istoria şi informaţia publică nu trebuie niciodată ascunse privirilor noastre, iar cei care se îndeletnicesc cu aceste domenii fac, prin cercetările lor, un serviciu public. De aceea, accesul la asemenea informaţii nu trebuie să fie restricţionat în nici un fel. Anticipez, însă, că o mare problemă de ordin etic, dar şi politic o să apară: teza că, în războiul rece, Vestul a fost la fel de rău ca Estul. Se va pune semnul echivalenţei morale între CIA şi KGB, între SUA şi URSS şi, în cele din urmă, între capitalismul democratic şi comunismul totalitar.

Există deja susţinători ai acestei idei. Ei ne îndeamnă s-o lăsăm mai moale cu condamnarea comunismului, că nici capitalismul nu e mai breaz. Gulagul e scuzat prin încălcări ale drepturilor omului comise în partea occidentală a Cortinei de Fier. Stalin are deja un echivalent în McCarthy. Aceşti oameni se împart, cred, în două categorii, în funcţie de motivaţia lor. Unii vor să slaveze reputaţia comunismului distrugînd termenul de comparaţie. Demaşti viguros abuzurile totalitare ale democraţiilor occidentale, asta înseamnă că greşelile „regimurilor populare" nu mai sînt chiar sinistre – există circumstanţe extraideologice, de vreme ce toţi au comis aceleaşi orori. Ei vor să protejeze respectabilitatea comunismului. Ceilalţi nu se simt neapărat ataşaţi vremurilor roşii, ci au o problemă cu capitalismul de azi. Ei chiar vor să protejeze libertatea. Aici intră o mare parte a elitei artistice şi academice din Vestul Europei şi din America de Nord. Ei sînt produsul intelectual al libertăţii şi exercită serios şi genuin libertatea de a lupta cu propriul sistem. Ei sînt, funciarmente, împotriva oricărei autorităţi de forţă a statului şi privesc spre organizaţii de genul CIA cu suspiciune înspăimîntată. Ei bine, alături de aceşti oameni, vor mai veni, cred, şi alţii, după ce documentele la care s-a referit Michael Hayden vor fi date publicităţii. Sînt convins că mulţi oameni oneşti şi echilibraţi, care ştiu diferenţa dintre libertate şi tiranie, care au reţineri în a critica viguros democraţiile occidentale tocmai pentru că ştiu ce se petrece dincolo de cercul lor, îşi vor schimba opţiunile. Vor fi dezamăgiţi, se vor simţi, poate, trădaţi. Cu atît mai mult cu cît aceste declasificări vin într-un moment în care Consiliul Europei şi presa internaţională anchetează neplăcuta afacere a închisorilor secrete. Lor, mai ales, trebuie să li se explice adevăratul sens al deciziei conducerii CIA.

Primul lucru care trebuie spus este că autorii acestei declasificări sînt chiar cei de la CIA. Cu alte cuvinte, organizaţia vinovată a decis să îşi arate relele. Aşa ceva e de neconceput în cazul FSB, urmaşul KGB. De aici, cred, reiese o diferenţă fundamentală între cele două tabere. Învingătorii din războiul rece îşi asumă, public, păcatele. Învinşii continuă să le acopere pe ale lor. Superioritatea morală este, evident, pe partea primilor. În al doilea rînd, trebuie să nu pierdem din vedere contextul istoric al acestor acţiuni. Lumea liberă era sub asediu. Regimurile comuniste urmăreau cu asiduitate şi prin toate mijloacele de care dispuneau să demanteleze societăţile democratice. Cu alte cuvinte, era război de-adevăratelea, chiar dacă „rece". Operaţiunile serviciilor secrete sînt, mai mult decît orice altă acţiune a unui stat, supuse rigorilor timpului în care se desfăşoară. De aceea, multe dintre ele miros urît. Sînt complet lipsite de parfumul suav al idealului înalt şi de strălucirea respectabilă a moralei pure. În fine, operaţiunile care vor fi dezvăluite au fost, mereu, însoţite de altele, mai numeroase, în care legea a fost respectată şi democraţia a fost apărată curat. Ceea ce vom vedea – cam 700 de pagini de documente – e greu să fie considerat un *pattern* de acţiune pentru CIA. Nu voi spune că sînt excepţii scuzabile, dar spun că sînt numai cîteva operaţiuni din noianul de zeci de mii – poate sute de mii – de acţiuni ale CIA care nu sînt, nici legal şi nici moral, contestabile.

E evident că lumea serviciilor secrete este gri. Spre negru, uneori. Lupta dintre CIA şi KGB nu a cunoscut limite. Pe acest teren, mai abitir decît oriunde altundeva, *à la guerre comme à la guerre.* Ceea ce e de pedepsit trebuie pedepsit. Totuşi, chiar cînd

pedepsim, nu trebuie să uităm nici o clipă că, în acest război rece, cu toate nuanţele şi precauţiile, unii au fost de partea binelui şi alţii, de partea răului. Citind documentele CIA – pe care şi eu le aştept cu nerăbdare –, nu trebuie să uităm nici o secundă acest fapt istoric cert. Altfel, vom face ca gestul de transparenţă democratică şi de responsabilitate al CIA să se transforme în circumstanţă atenuantă a regimurilor comuniste sau, mai mult, în cauză de exonerare a celor care au condus operaţiunile genocidare comuniste. Ar fi o mare eroare să spunem, după ce vom vedea aceste documente, că Vestul şi Estul s-au comportat la fel în vremea războiului rece. În fond, vorba unui politician celebru, 1989 a adus victoria unui imperiu amoral împotriva unui imperiu imoral. Un dilematic adevărat înţelege marea diferenţă.

ready made

„Mama îşi va privi cu nesfârşită dragoste mica-i povară. În actul alăptării dânsa va simţi o desfătare pe care n'a simţit-o până acum, pe care n'o bănuia atâta de sublimă. Ea va simţi de fiece dată, cum viaţa ei trece strop cu strop în mica fiinţă pe care o poartă la sân. Strânsoarea aceia dulce a gingiilor cari-i sug sfârcul ca o ventuză, mânuţa aceia care nervoasă îi apasă sânul ca pentru a-l goli mai curând, toată acea făptură care îi soarbe viaţă din viaţa ei, dau mamei o bucurie şi o mândrie, pe care nimic pe lume n'o poate întrece."

(Dr. Constantin Colonaş, *Cartea părinţilor,*
Editura „Cartea Românească", 1944)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

49°

Fincă-i bătuse raţa-n geam
cu ciocul, cînd era mai mică,
ea şi-a clădit palat din geam
ce-aduce-a mică

aşijderi pieii unei tobe
de translucide,-ncît prin ea
vezi ca-nlăuntrul unei sobe
de tinichea

(sau, mai degrabă, tuci) cu,-n
centru,
uşiţii ei o ferestruică, –
în timp ce plita-i era pentru
fert, earna, ţuică...

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Bucureşti, Bucureşti

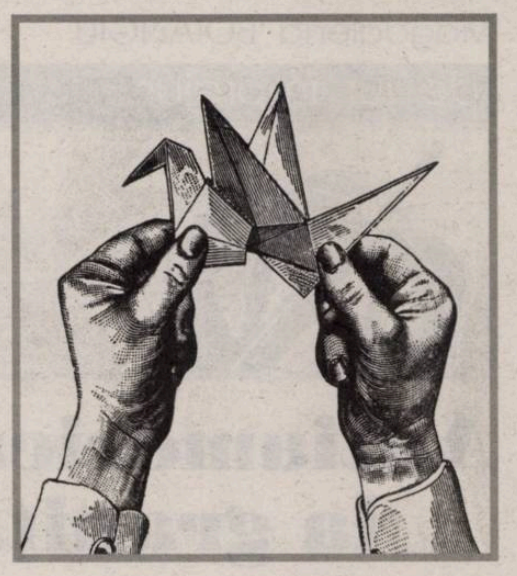

E poate cea mai urîtă, murdară, haotică şi poluată capitală europeană. Seamănă cu un mare şantier cu milioane de muncitori care fojgăie prin el într-o luptă permanentă pentru mai mulţi bani, pentru un loc mai bun. Un oraş pe care statisticile îl arată ca fiind printre capitalele cele mai văduvite de spaţii verzi, condiţii în care autorităţile locale reuşesc prin diverse manevre să facă aceste spaţii să devină şi mai mici. Culoarea de bază a oraşului e cenuşiul, elementul fundamental e praful, iar comportamentele cele mai vizibile sînt mitocănia, agresivitatea şi nesimţirea. Aş putea continua pe acest ton încă mult timp.

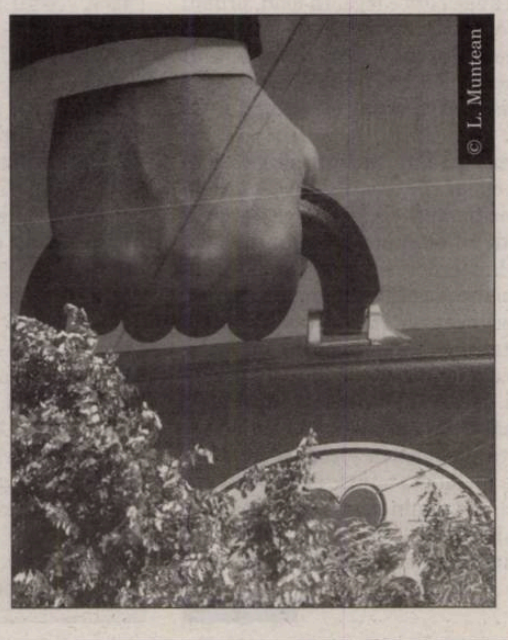

Dar Bucureştiul are uneori şi o altă faţă. Venind la sfîrşit de săptămînă dinspre Ploieşti, mi-am amintit senzaţiile pe care de copil le aveam cînd intram seara în Bucureşti, printre pomii foşnitori de la şosea, pe lîngă Casa Scînteii şi spre Arcul de Triumf (pe atunci nu percepeam diferenţele simbolice dintre cele două construcţii şi nici lipsa de reclame şi lumini multicolore). Şi mi-am adus aminte şi de unul dintre ultimele articole ale lui Zigu Ornea din *Dilema,* strălucitor şi plin de har, în care descria fascinaţia pe care i-a creat-o Gara de Nord, prima oară cînd a venit la Bucureşti (cred că pe la sfîrşitul anilor '40).

Acum e relativ răcoare, după mai multe zile caniculare, iar prin geamul deschis al maşinii vine miros de tei. În apropierea Bucureştiului m-a întîmpinat acea mulţime de restricţii de circulaţie, pentru că se construieşte un pod, dar şi marea de lumini multicolore de la maşinile ce pleacă şi vin, de la parcările şi reclamele aprinse ale hipermarket-urilor de pe stînga şi de la cele două aeroporturi. Milioane de beculeţe albe, roşii, albastre şi verzi. Un avion a aterizat după ce a trecut peste şosea cu luminile lui de poziţie. Cînd vii din acea direcţie, Casa Scînteii (să-i zicem tot aşa) abia se vede printre copaci. În schimb, birourile de sticlă de la IBM, cu caii de bronz din faţa lor, atrag privirea. Prin pereţii transparenţi, în lumina de veghe, se întrevăd birouri cu computere. Lucruri care par să se odihnească în aşteptarea iureşului de luni dimineaţă, atunci cînd angajaţii vor năvăli asupra lor pentru a le folosi. În scuarul unde era statuia ostaşului sovietic (am scăpat mai uşor de ea decît estonienii), tineri, rezemaţi de portierele maşinilor lucioase, stau de vorbă. O fată cu pantaloni albi, foarte lungi şi subţiri, bea ceva dintr-o cutie. La cîţiva metri mai departe, alţi cîţiva tineri încearcă diverse figuri cu skateboardul. Stopurile din Piaţa Victoriei sînt verzi, strălucitoare şi invită la o intrare destul de rapidă pe Calea Victoriei de unde, din vitrinele magazinelor, privesc cupluri de manechine în diverse toalete de gală. Străzile sînt aproape pustii, e destul de tîrziu, dar din loc în loc se mai află cîte un grup de turişti petrecăreţi. O maşină *tunată,* duduind de başi, se aşază paralel, la stopul de la Cercul Militar. Şoferul, cu o basma albă pe cap şi ochelari de soare pe frunte (deşi e noapte), are o privire scormonitoare. Scanează toată intersecţia. În spatele lui se opreşte silenţios un Bentley bleu cu o enigmatică femeie la volan. Duminică seara, Bucureştiul are altă ţinută. Înainte de luni, în care îşi pune din nou hainele de lucru cenuşii.

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Ce mai scriu alţii: norodul şi „trupul" său

În jurul norodului s-au născut atitudini şi gesturi, comportamente şi umori: el legitimează, aplaudă, ovaţionează, înfricoşează, se revoltă, se bucură, se întristează, se înfurie etc. Cartea istoricului francez Arlette Farge, *Effusion et tourment. Le récit des corps. Histoire du peuple au XVIIIe siècle,* Odile Jacob, Paris, 2007, analizează poporul şi diferitele sale forme de manifestare de-a lungul mărturiilor din epocă. Jean-Charles-Pierre Lenoir, Louis-Sébastien Mercier sau Siméon-Prosper Hardy sînt numai cîţiva dintre „pictorii" narativi ai acestei perioade, notînd zi de zi evenimentele la care sînt martori. Lenoir a ocupat funcţia de locotenent al Parisului; este aşadar un bun cunoscător al „plebei", cum o numeşte, şi pentru care nu are mai niciodată cuvinte de laudă, care îl impresionează totuşi în două momente importante din viaţa sa: demiterea sa – „poporul m-a plîns atunci, la 1775, cînd am fost obligat să-mi dau demisia din această magistratură" şi la reinstaurarea sa în funcţie – „«poporului» părea că-i pare bine că regele mi-a făcut onoarea seducătoare şi periculoasă de a mă rechema". Şi mai mult chiar: „îmi sînt dragi aceste regrete care mă urmăresc. N-am să le pot uita". Singurele momente de „tandreţe" care îl apropie de „plebe"; prins într-un sistem poliţienesc, el nu iubeşte poporul, ci încearcă doar să-l „disciplineze".

Librarul Hardy se aşază pentru mulţi ani la „fereastra pariziană" şi urmăreşte, ascultă, priveşte cu mare atenţie tot ceea ce se întîmplă în jur. Neavînd de gînd să publice ceea ce notează, Hardy se lasă purtat de propriile emoţii atunci cînd descrie o rebeliune populară, un eveniment straniu regăsit în gazetele timpului, un fapt cotidian întîmplat în proximitate, tristeţea unora, bucuria altora. Între 1772 şi 1784, pagini de manuscris sînt pline de adnotări, reveniri, ezitări, ironii, analize, comentarii pe fiecare zi. Iată ce notează la 24 noiembrie 1777: „într-o zi, se povestea în uliţă o istorie foarte stranie adevărată sau falsă, care circula deja de cîteva zile – şi anume că o calfă a unui spiţer îşi propusese să fure din cimitirul unui spital, cunoscut sub numele de Clamart, şi, încercînd să treacă peste zid cadavrul, care i-ar fi servit la studiile sale, îl legă, cu o sfoară, pentru a putea să-l tragă, iar el trecu de partea cealaltă a zidului şi-şi legă sfoara de gît. Dar, a doua zi dimineaţă, fu găsit spînzurat şi suspendat pe zid. Această întîmplare i-a făcut pe unii să spună că un om viu a fost spînzurat de un mort". Scene cinematografice, teatrale, imagini ale trupului ocupă un loc primordial în jurnalul lui Hardy. Trupul este cel care îi reţine atenţia în principal, trupul vizibil mai ales în uliţă şi prins în vîrtejul evenimentelor: accidente, crime, certuri, bucurii şi tristeţi colective, execuţii şi pedepse publice, spectacole şi reprezentaţii teatrale, festivităţi şi cortegii funerare, viaţa şi moartea. Rănit, bolnav sau mort, trupul îl interesează şi îl impresionează: „17 mai 1776, către ora cinci seara, un oarecare, care părea mai degrabă un muncitor, apucat de disperare s-a aruncat în Sena, aproape de Petit Châtelet. Din fericire, a fost pescuit la timp. Nefericirea acestei societăţi a dus la înmulţirea unor astfel de sinucideri pe care părinţii noştri de-abia le cunoşteau". Pentru a observa toate acestea, Hardy coboară în uliţă şi pătrunde în această „efervescenţă a Epocii Luminilor".

Mercier, numit astăzi şi „sociologul timpului său", scrie cu intenţia clară de a fi publicat şi cunoscut. Locotenent de poliţie, Mercier cunoaşte poporul, dar şi aristocraţii, iar părerile sale îi vizează şi pe unii, şi pe ceilalţi. Senzaţii sonore, odorante şi vizuale se regăsesc în fiecare „tablou". Cîteva exemple. Lîngă măcelărie: „sîngele curge pe uliţe: se încheagă sub picioarele voastre şi încălţările vi se înroşesc" şi „prostituate abile, aproape de măcelari şi de sînge, afişează public desfrîul". Aerul devine viciat, bisericile răspîndesc un miros insuportabil, casele strînse una într-alta nu reuşesc niciodată să scape de excrementele care sînt peste tot: „Un miros infect se ridică din această multitudine de fose. Vidanjarea lor nocturnă răspîndeşte infecţia într-un cartier întreg, costă viaţa cîtorva amărîţi...". Poporul, care suferă şi devine victima propriei sărăcii. Iar acest spaţiu social, economic şi politic îşi pune inevitabil amprenta asupra trupului: „Am cunoscut un băiat în fobourgul Saint-Marceau unde am locuit o bucată bună de timp. La 12-13 ani, acei ochi plini de bucurie au devenit îndrăzneţi şi luminoşi; micuţa gură s-a redesenat bizar, gîtul atît de rotund s-a umplut de muşchi (...). A îmbrăcat fizionomia halei şi a pieţei".

Poporul, „această obsesie a contemporanilor", după cum constată Arlette Farge, continuă, aşadar, să fascineze.

PUBLICITATE

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI

Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

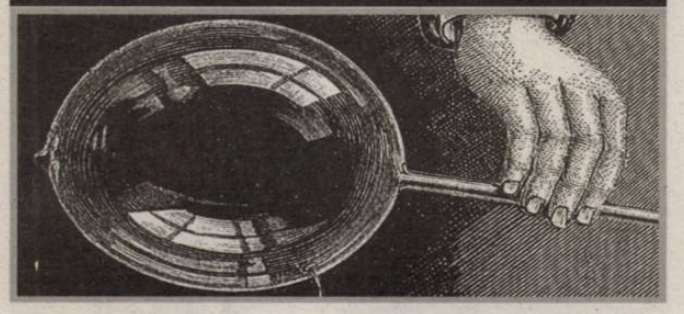

Ororile lui iulie

Iulie este cea mai naşpa lună pentru relaţii. Din punct de vedere al cruzimii, bate luna aprilie şi nici nu suportă comparaţie cu decembrie, cînd toţi dau în bîlbîială în febra sărbătorilor. Am prieteni care s-au despărţit pe tot felul de motive, de la luna plină (e plină sau nu?) pînă la mărturisirea unor infidelităţi de acum zece ani. Ziceţi-mi şi mie: de ce şi-ar da cineva consoarta afară din casă doar pentru că nu au căzut de acord asupra formei lunii? Luna e subiectivă, de aici şi problema. Oamenii sînt subiectivi, aşa că nu poţi să-i iei în serios. De obicei, de chestii de astea rîzi şi trec. Dar nu şi în iulie: iulie este o lună al dracului de serioasă, atît de serioasă încît pe oameni îi podideşte plînsul din cauza unei remarce pe care au prins-o din zbor la băcănie.

Pe de altă parte, mărturisirea unor infidelităţi este o cu totul altă chestiune şi, în condiţii normale, oamenii nici nu ajung pînă acolo. Asta dacă nu e iulie. Astfel de mărturisiri sînt dificile atît pentru bărbaţi, cît şi pentru femei, dar pe masculi îi loveşte mai tare. Ei nu fac astfel de mărturisiri decît dacă sînt îndrăgostiţi şi vor să-şi părăsească nevasta şi chiar şi atunci le ia ani buni pînă se hotărăsc. Dacă e numai o chestie de noroc, nu suflă o vorbuliţă. Specia masculină este programată pentru cuceriri întîmplătoare şi, dacă nu este vorba de dragoste, urmează, de regulă, îndemnul lui Ted Berrigan: „Păstrează în debara pălăria aia veche!“. Discreţia este partea cea mai bună a curajului – asta dacă nu vrei să te vezi zburînd pe uşa din dos, luînd cu tine doar mingea aia de baseball cu autograf şi, dacă ai noroc, o carte de credit încă neanulată.

Cu femeile, lucrurile stau altfel: dacă le prinzi cu fofîrlica, ai toate atu-urile. Poţi fi furios, mohorît, deprimat şi, în cele din urmă, mărinimos. Cu cît faci mai puţin scandal, cu atît ţi-e mai bine, iar femeile te vor iubi încă şi mai mult, pentru că eşti înţelept şi iertător. Dar nu în iulie. În iulie te înfurii, arunci flăcări pe nări, pleci de acasă, lucrurile merg din rău în mai rău şi te pomeneşti că vă despărţiţi din cauza unui biet pas greşit. Aşa că, fetiţe şi băieţi, credeţi-mă pe cuvînt: fiţi atenţi cu chestiile astea în iulie, chiar dacă ştiu, din relatări istorice, că e foarte complicat să nu-ţi pierzi capul şi trupul în faţa unor fiori proaspeţi. Dar abisurile absolute ale nebuniei de iulie sînt atinse de mărturisirea unei femei care îi spune soţului nu numai că a păcătuit, dar şi că va continua s-o facă, pentru că prea e bine ca să-i pună capăt. Aici apar necazurile. Iulie se preface într-un demon cu limbă de foc şi se dezlănţuie iadul. Cea mai mare greşeală pe care o poate face o fată (asta dacă nu cumva vrea să rupă relaţia) este să spună adevărul şi să umple aerul cu fiorii iubirii care nu aparţin coproprietarului casei. Pentru chestia asta, nu am nici un sfat, cu excepţia celui dat de Frank Sinatra care, după ani de necazuri cu femeile, spunea: „Dacă le iubeşti, lasă-le“. Nu voia să spună chiar asta, voia doar să spună „Lasă-le în pace şi vezi-ţi de treaba ta“. Dacă eşti suficient de puternic să faci asta şi să le spui „Am înţeles, iubito, dar să nu mai vorbim despre asta“, există două opţiuni: fie se înmoaie şi te adoră, fie te dispreţuieşte şi te părăseşte. Gelozia are două feţe: una este violentă, cealaltă – dispreţuitoare. Dacă eşti violent, în special în iulie, lucrurile or să meargă înfiorător, dar ar putea duce la o creştere a dorinţelor, ceea ce va conduce la sex pătimaş şi minunat. Din astfel de furii se nasc uneori copiii. Dacă eşti calm, lucrurile pot să meargă la fel de prost, pentru că nimănui nu-i place să fie ignorat, mai ales cînd vine vorba de ceva atît de crucial cum ar fi să fii sărutat în toate locurile tabu.

Cel mai bun şi cel mai prost lucru pe care un tip îl poate spune prietenei lui este „Sper măcar că ai folosit prezervativ“, iar cel mai bun şi mai rău lucru cu care o tipă poate răspunde este „Ei, de-acum înaintę va trebui s-o capeţi din altă parte“. De regulă, dacă astfel de lucruri se întîmplă în aprilie, oamenii se împacă. În iulie, e iadul pe pămînt. Cel mai bine este să dormi toată luna. În august te vei gîndi iar doar la muncă şi la bani.

traducere de Ioana AVĂDANI

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Vintilă MIHĂILESCU

Hrana noastră cea de toate zilele...

Ofi axa Bucureşti-Londra-Washington preferinţa noastră publică, iar bătrîna Franţă – doar o mătuşă senilă la care ne uităm cu milă sau cu silă de potaie puberă ce se visează doberman adult, dar cînd e vorba de viaţa noastră intimă, de preferinţele noastre profunde şi nu neapărat corecte politic, lucrurile stau exact invers: lumea anglo-saxonă este tot ce poate fi mai la antipodul felului nostru de a fi, iar aroganţii de franţuji sînt exact cum ne place nouă să ne credem – şi încă ceva în plus. Spuneau nişte românaşi de-ai noştri, lucrători la Dublin: *Ăştia de aici aleargă mereu, n-au niciodată timp! Noi, cînd ne aşezăm la masă, ne facem timp, ne place să mai stăm şi puţin de vorbă la un pahar de vin... Ei bagă repede în gură şi pleacă mai departe!* Îmi aduc aminte şi de un director dintr-o multinaţională care m-a întrebat odată de ce pierd românii atîta timp cu masa la negocieri? *Am oameni care vin din America sau din Asia pentru cîteva ore, să rezolve o afacere precisă, să decidă dacă da sau nu, şi nu apucă să stea de vorbă despre problema lor pentru că partenerii români trag de ei să meargă întîi la masă, să bea un pahar...* – se plîngea acesta. Apoi, cu frica de „dreptul la diferenţă“, m-a întrebat, scăzînd brusc vocea: *Este ceva cultural la voi, o credinţă tradiţională a românilor?...*

Se pare că, într-adevăr, este „ceva cultural“ şi la ei, şi la noi. Ceva surprins de mult de intuiţiile interculturale şi prins temeinic în stereotipurile despre culturile celorlalţi. Dar, cîteodată, unele dintre aceste stereotipuri se dovedesc, în anumite privinţe, tulburător de adevărate. Este ceea ce a demonstrat cu eleganţă de maestru Claude Fischler într-un recent colocviu de la NEC, dedicat hranei şi mîncatului în lumea de astăzi.

Mai întîi, pentru că tot am vorbit de timp, statisticile arată ceva cutremurător: timpul acordat mesei scade într-un ritm alert pretutindeni în lume, americanii conducînd, evident, detaşat, în acest top. Franţa este mult în urma mediei europene. (România nu figurează, ca de obicei, în aceste statistici comparative.) Mai mult, tot mai mulţi oameni fac şi altceva în timp ce mănîncă sau, adesea, mănîncă în timp ce fac ceva anume. *A mînca* şi *a lua masa* devin astfel tot mai mult două lucruri diferite: lumea continuă să mănînce, dar tot mai puţini pierd timpul cu luatul mesei.

Ce mai înseamnă atunci „a mînca“? Iată ce sugerează datele culese timp de cîţiva ani de zile de către Claude Fischler şi coechipierul său, un psiholog american, în cinci culturi „euro-atlantice“ diferite. Pentru simplificare, ne vom referi în primul rînd la SUA şi Franţa, deoarece în toate exemplele ce vor urma, cele două culturi ilustrează cel mai bine polarităţile lumilor recente.

La extrema anglo-saxonă, hrana înseamnă, de cele mai multe ori, pur şi simplu *nutriţie*. Adică, o combinaţie precisă şi măsurabilă de glucide, lipide, vitamine etc., selectate şi ingurgitate în cunoştinţă de cauză. Aşa stînd lucrurile, mîncatul devine o problemă de *alegere personală* şi, în consecinţă, de *responsabilitate personală:* trebuie să ştiu exact ce cuprind alimentele ca să pot alege în deplină cunoştinţă de cauză; şi trebuie să procedez astfel deoarece sînt singurul responsabil de modul în care mă construiesc pe mine – corpul meu – prin ceea ce bag în mine. Pe scurt, mîncatul este o *problemă personală,* care priveşte corpul meu şi, astfel, persoana mea. Punct. În mod (aparent) paradoxal, controlul social este însă maxim în această variantă de maxim individualism. Acest lucru devine şi mai clar în cazul sancţiunilor: a nu proceda astfel, cu o maximă responsabilitate personală pentru corpul propriu, înseamnă asumarea unui *risc* – şi vai de cel care riscă i-raţional! A unui risc social, deoarece această i-responsabilitate a mea se poate traduce în diverse forme de boală, care fac să devin o belea pentru cei din jur şi – mult mai grav – pentru măria sa contribuabilul, nevoit să participe cu sudoarea muncii sale la asigurările mele. A mînca devine astfel o problemă strict personală de sănătate, la fel de strict reglată însă, la o extremă, de mecanismele generale de siguraţă alimentară şi controlată, la cealaltă extremă, de ochiul vigilent al marilor firme de asigurare.

Şi plăcerea în toată această poveste? – nu mă pot eu stăpîni să (mă) întreb. Fischler a avut şi el această curiozitate şi a înregistrat, de pildă, frecvenţa apariţiei cuvîntului „plăcere“ în interviurile despre masă şi mîncare. Rezultatul: în discursurile americanilor, „plăcere“ apare asociat cu mîncarea doar de două ori; în cazul francezilor, „plăcere“ apare de 74 de ori.

Curiozitatea cercetătorilor a mers însă mult mai departe. Pentru aceasta, au inventat tot felul de mici povestiri-test. De pildă: *O cofetărie oferă o gamă de 10 tipuri de îngheţată de marcă, în timp ce o alta oferă posibilitatea de a alege între 60 de feluri de îngheţată; pe care aţi alegea-o?* 56% dintre americani aleg a doua cofetărie, considerînd că posibilitatea de a avea cît mai multe opţiuni este esenţială; 68% dintre francezi o aleg pe prima, considerînd că le este absolut suficient să aleagă dintre cele 10 feluri de îngheţată.

Sau: *Mergeţi în vacanţă şi aveţi de ales între un hotel în care camerele sînt foarte confortabile, dar bucătăria este mediocră şi unul în care bucătăria este excelentă, dar camerele nu sînt chiar foarte confortabile. Ce aţi alege?* Vă las să ghiciţi cine ce a ales...

Sau faimoasa vorbă despre a „plăti nemţeşte“: *Dacă mergeţi cu doi prieteni buni la masă, cum faceţi plata?* Peste 50% dintre germani, englezi sau americani au răspuns că plătesc individual, fiecare cît a consumat, faţă de sub 20% în ţări precum Franţa sau Italia, care preferă să împărtăşească costurile.

Dacă v-aţi săturat de cifre, iată şi ceva metafore despre corpul nostru cel supus mîncatului: este ca un pom – au spus două treimi din francezi. Este ca o maşină sau ca o uzină sau, mai degrabă, este un templu – au declarat americanii. Corpul-templu şi hrana-sacrificiu... A spus cineva că economia de piaţă nu are şi ea propriile sale credinţe „sacre“?

Iar micile mele trivialităţi haihui? Nu, doamnelor şi domnilor, este cea mai pură şi delicioasă ontologie, este vorba despre însuşi statutul *individului,* despre reprezentările în act ale *subiectului* contemporan supus riscului deloc imaginar al disoluţiei într-un snop de alegeri raţional disjuncte şi emoţional înfricoşate. Este vorba despre ceea ce (nu) mai sîntem!

Andrei PIPPIDI

SOS București

Ce a mai văzut croitorul

Croitorul e neamţul de data trecută. Bucureştii pe care i-a vizitat intrau atunci într-o epocă de înnoiri, cea a Regulamentului Organic. Despre organizarea socială a ţării, Holthaus ştie că, în absenţa unei clase mijlocii, populaţia se împarte în boieri şi rumâni, aceştia fiind ţărănimea, „ţinută în cea mai degradantă sclavie de către boieri, ca şi în Ungaria de către nobili". Despre boieri – care i s-au părut „foarte necioplиţi şi ignoranţi" (dar ce contacte a putut avea cu ei?) – spune că „trăiesc în mare lux" şi că manierele lor sînt „pe jumătate orientale şi pe jumătate germane", iar soţiile lor, foarte iubitoare de podoabe scumpe, „vorbesc nemţeşte cu mare plăcere. În contrast cu această splendoare, te impresionează extrema mizerie a oamenilor săraci". Trecutul marilor familii boiereşti este evocat doar de cîteva rînduri despre singurul monument istoric pe care l-a observat în oraş, lîngă zidul palatului marelui ban Grigore Brâncoveanu: „o cruce pe locul unde turcii, cîndva, l-au jupuit de viu pe un prinţ Brâncoveanu de la cap pînă la călcîie". Aflăm astfel ce a făcut legenda din moartea lui Papa Brâncoveanu, ucis în 1655 de seimenii răsculaţi, contopind acea faptă sîngeroasă cu execuţia fiului său Constantin-Vodă în 1714. Crucea este cea pe care, acum vreo cincisprezece ani, a sfărîmat-o camionul unui bezmetic: cea de astăzi, de la poalele Dealului Patriarhiei, este o reproducere în marmură.

Descrierea oraşului: „Bucureşti are o foarte frumoasă aşezare, fiind înconjurat de o mulţime de vii, aşa că vinul aici este foarte ieftin. Solul e îmbelşugat darnic şi ţara întreagă e foarte roditoare. Cele mai delicioase fructe cresc fără să fie cultivate. Ca grîne, ei cultivă mai ales grîu, porumb şi ovăz, acesta din urmă pentru cai. Cultura cartofului este aproape necunoscută la ei. Oamenii de rînd se hrănesc cu castraveţi, pepeni, bostani etc. Pe cîmpii frumoase, vezi întregi herghelii de cai sălbatici, de aici vine numele de *«wallach»* pentru un cal castrat. Vînatul aleargă în cete. Am auzit cîntînd un număr nesfîrşit de privighetori. Totuşi, această ţară frumoasă nu e foarte sănătoasă: aici sînt răspîndite îndeosebi frigurile, iar cu un an înainte ciuma făcuse ravagii".

Teama de holeră, care venea pe urmele ciumei, l-a gonit din Bucureşti pe croitorul nostru, care s-a mutat la Craiova. Călătoria de şase zile pînă acolo îi dă prilejul să cunoască Oltenia, purtînd încă urmele războiului ruso-turc din 1828, şi să coboare în bordeiele ţărăneşti.

La Bucureşti s-a întors doar după şase ani, în iarna 1836-1837, şi a găsit aici mari progrese: „Însăşi înfăţişarea oraşului, de cînd îl părăsisem, se schimbase mult în bine. Devenise mai civilizat şi mai german. Alături de lucruri vechi, am văzut şi multe noi... Gunoaiele şi podirea cu lemn a străzilor dispăruseră; oraşul era pavat, iar multe case şi cîteva palate erau clădite de curînd".

Urmează descrierea uniformelor noii armate şi povestirea, cu toate amănuntele îngrozitoare, a supliciilor publice: falanga (bătaia la tălpi), pentru negustorii necinstiţi, a contribuit desigur la eliminarea corupţiei. Dacă s-ar reintroduce metodele drastice pe care le mai aplica încă Guvernul lui Alexandru-Vodă Ghica, una din problemele zilelor noastre s-ar rezolva fără întîrziere: între 50 şi 400 de beţe la tălpi pentru falsificarea unităţilor de măsură şi greutate la piaţă erau atunci soluţia. Sigur că nu ne-ar da voie Uniunea Europeană. Încă de acum treizeci de ani, CEDO a interzis pedepsirea în public a hoţilor prin bătaia cu nuiele de alun sau de salcie, care se mai practica în insula Man, dependentă de coroana britanică. Insula se află în Marea Irlandei şi n-a intrat în UE: nu face parte din Regatul Unit cu care este legată printr-o unire personală, regina fiind seniorul feudal al insulei.

Cît despre aceste impresii de călătorie printr-o ţară exotică şi un oraş în formare, care nu mai există, ele se constituie ca o preistorie a altui oraş, care a fost Bucureşti şi din care mai supravieţuiesc doar fragmente izolate, cu atît mai preţioase. Anonimul francez socotea că Europa n-a ajuns încă pînă aici, unde abia se introduc modele pariziene, celălalt observator, reprezentînd o variantă concurentă de civilizaţie, se bucura să constate că românii devin germani. Erau de acord însă cînd se speriau de distanţa care despărţea între ele clasele sociale. Majoritatea populaţiei se hrănea cu cele mai ieftine legume, cu apă chioară, de fapt.

Nici cartofii, despre care se ştie că au fost aduşi din Ardeal pe la sfîrşitul secolului al XVII-lea, nu erau, după mai bine de o sută de ani, un aliment obişnuit. În palate sau în cocioabe, oamenii nu erau fericiţi. Bucureştii pe care-i căutăm au trăit cam o sută de ani, de la Carol I la Ceauşescu, au fost expresia unei societăţi în sfîrşit consolidate, de sinteză europeană şi de aproximativă prosperitate în răstimpurile de pace.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

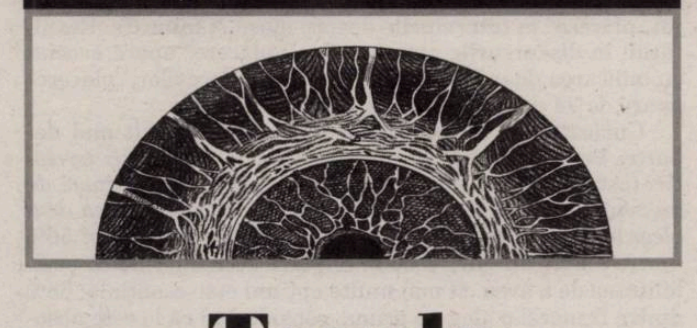

Tezele din iunie

Nu stă bine să te plîngi de corvezile vieţii de universitar – ţi se aduce imediat aminte de avantajele profesiunii, de orele de curs puţine, de vacanţele mari etc. Ar fi şi aici de spus mai multe, printre altele că vacanţa nu e decît în mai mică măsură vacanţă, că apar tot felul de obligaţii, că timpul ţi-e fărîmiţat şi că nici nu ştii cînd a trecut vara şi, iată, reîncep cursurile. Dar aici vreau să vorbesc despre o corvoadă în faţa căreia mă simt neputincios şi care mă face nefericit la fiecare sfîrşit de semestru şi de an universitar: corectarea tezelor studenţilor. În iunie, la examenele de fine de an, se adună teancuri de o grosime descurajantă. Nici n-apuci să corectezi şi vin restanţele – aşa e procedura la universitatea unde lucrez, restanţele sînt programate la două săptămîni după examene, de parcă în acest scurt interval de timp s-ar putea produce minuni. Şi aşa se face că stau iarăşi în faţă cu un maldăr de lucrări scrise, le contemplu, le măsor din ochi, îmi fac curaj, întind o mînă să apuc o lucrare, renunţ, îmi fac de lucru, mă străduiesc să amîn clipa fatidică.

Nu e vorba însă de un blocaj iraţional. Explicaţiile sînt, dimpotrivă, la îndemînă. Ceea ce frapează dintru început ochiul este aspectul inestetic al paginii scrise. Textul curge dintr-un capăt la celălalt al foii, nu există nici o aranjare pentru eventuale (şi necesare) adnotări, e o masă informă de cuvinte care se aleargă unele pe altele pînă la punctul final (acolo unde el există). Alineatele sînt dispuse aleatoriu, după o logică misterioasă. Pe cît de aglomerată pînă la sufocare e pagina, pe atît de lăbărţat şi de ininteligibil e scrisul. Se mai face în şcoala primară caligrafie? Cu siguranţă că nu, iar la calculator n-ai cum să înveţi să scrii frumos. Crezi, după ce te chinui cîteva minute bune, că ai descifrat un cuvînt şi constaţi apoi că te-ai înşelat, parcurgi cu infinită grijă întreaga propoziţie poate-poate ghiceşti sensul, degeaba, literele zboară în toate părţile, apar semne cabalistice, nume proprii indescifrabile etc. Ideea că pagina scrisă ar trebui să fie şi plăcută ochiului pare total străină acestor tineri grăbiţi, dornici să „bifeze" cît mai repede un examen de a cărui utilitate sînt, am convingerea, profund îndoiţi.

Catastrofa devine deplină la nivelul conţinutului. Inutil să cauţi un plan, o desfăşurare raţională a argumentaţiei. „Cunoştinţele" sînt înghesuite de-a valma, care se potrivesc cu subiectul – bine, care nu – e treaba profesorului, doar el e cel care corectează. O boală cronică este incapacitatea de a răspunde precis şi fără multă vorbărie la subiect. Nu, studentul face musai o introducere, ne spune că scriitorul X este una din cele mai reprezentative (celebre, proeminente etc.) personalităţi ale secolului XIX, citează titluri de opere, înşiră banalităţi amînînd pe cît poate intrarea în subiect. Iar cînd aceasta se produce, dacă se produce, expunerea este haotică, fără cap şi coadă, cu fraze aruncate de-a valma. Nu ne rămîne decît să evocăm, nostalgici, vechea, sănătoasa, temeinica „dizertaţie" franţuzească, tratată astăzi cu mefienţă de către noii pedagogi, chiar în ţara ei de baştină. Sau să ne gîndim la emoţia cu care Caragiale îşi amintea de cursul de retorică, din care învăţase mînuirea stilurilor, construirea frazei şi exprimarea limpede.

Cunoştinţele, spuneam, balansează între aproximaţie, confuzie şi eroare. Întîlnim aici o boală cronică, ce face ravagii nu numai la noi: lipsa culturii generale (vd, în acest sens, ultimul număr, mai-august, al revistei *Le Débat)*. De aici provin lipsa de repere, incapacitatea de a face asociaţii, cvasi-abundenţa exemplelor. Rareori întîlneşti ecoul unei lecturi personale sau citarea unei opinii critice. Dar însăşi reproducerea cursului e grav deficitară, încît nu-ţi mai recunoşti propriile vorbe. Confuzii? Cu duiumul. Am parte, de cîţiva ani încoace, de cele mai insolite „perle", de la „romancierul Alfred de Camus" pînă la afirmaţia că totalitarismul comunist a existat în secolul al XVIII-lea. Istoria? „O frază de dînşii inventată..."

Şi încă un lucru, specific, în facultăţile de litere, secţiilor de limbi străine: nivelul de stăpînire a limbilor a atins cote foarte joase, practicîndu-se un fel de mixtură ce aminteşte tot mai vag de gramatica şi ortografia limbii respective. Sistemul Bologna pare a fi dat în acest punct lovitura de graţie: în doi ani (cît este prevăzut la universitatea ieşeană) nu poţi învăţa cît de cît nici o limbă: doar o pospăială, insuficientă ca să citeşti un roman în limba de origine.

Gata cu lamentările. Mă aşteaptă teancul de „restanţe"...

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: *Mihai DINU (profesor univ., Facultatea de Litere)* ● *Alfred DUMITRESCU (psiholog)* ● *Stela GIURGEANU* ● *Mircea KIVU (sociolog)* *Adina POPESCU* ● *Adina ROSETTI* ● ***Coordonatorul temei****: Andrei MANOLESCU*

Timpul liber al românilor pare să se micşoreze tot mai tare pe măsură ce economia creşte şi „cere" tot mai multă muncă. Mulţi regretă concediile de pe vremea comunismului, lungi şi fără griji. A rămas una din puţinele comparaţii care mai poate fi făcută cu acea perioadă. Concediile de astăzi sînt mai scurte şi mai organizate. Şi s-a creat un paradox: ori ai prea mult timp liber şi nu-l poţi folosi din lipsă de bani, ori ai bani, dar nu-i poţi cheltui pentru vacanţe din lipsă de timp. Ca să ai bani, trebuie să lucrezi mult. Mai există şi situaţia, mai rară, a celor care au şi timp, şi bani, dar pe care, de multe ori, grija felului în care au obţinut banii (numai de ei ştiut), nu-i lasă să se bucure de vacanţe.

O altă discuţie este felul în care îşi petrec românii timpul liber. Prima concluzie a unui studiu al Institutului de Cercetare a Calităţii Vieţii, elaborat acum cîţiva ani, era că faţă de locuitorii ţărilor din Uniunea Europeană (România nu aderase), cei din România au parte de un timp liber mai puţin divers şi mai sărac în preocupări. Cauzele ar fi atît nivelul de viaţă mai scăzut, cît şi chestiunea mentalităţilor şi obiceiurilor. De asemenea, o piedică în petrecerea mai interesantă sau mai plăcută a timpului liber este oferta mai slabă decît în ţările occidentale. Potrivit unui alt studiu, întocmit de Centrul de Studii şi Cercetări în Domeniul Culturii, trei sferturi din români nu merg niciodată la cinematograf. Nu mai vorbim de operă, unde procentul celor care n-au fost niciodată se apropie de 90%. Opere nu sînt decît cîteva, dar cinematografe mai există, de bine, de rău, măcar prin oraşe. De asemenea, potrivit aceluiaşi studiu, peste două treimi din români nu merg niciodată la discotecă. La o altă întrebare – despre ce ar dori să facă dacă ar avea mai mult timp liber la dispoziţie – cei mai mulţi (31%) răspund că ar vrea să se odihnească. Urmează cei care vor să se ocupe de familie sau să stea cu cei dragi. Pe locul al treilea sînt cei care vor să se distreze cu prietenii, urmaţi de cei care nu ştiu sau nu vor să răspundă la această întrebare; 5% se gîndesc să citească „ceva agreabil", iar 2% şi-ar dori să meargă la mai multe spectacole. Avem cumva o problemă? Potrivit mentalităţii majoritare, probabil că nu. ***(A. M.)***

Decît mult şi fără rost, mai bine puţin şi prost

– e vorba de timpul liber –

Mihai DINU

O eternitate provizorie

Era cumva inevitabil ca ideea de timp liber să se lase contaminată, măcar şi numai în parte, de imprecizia conceptuală, ambiguităţile şi chiar aporiile noţiunii de libertate înseşi. Încerc să detaliez.

Simplu spus, liber este timpul de care dispunem după bunul nostru plac. E răgazul dintre obligaţii, oaza temporală în cuprinsul căreia ne permitem să ignorăm constrîngerile ce decurg din îndatoririle noastre profesionale sau sociale, intervalul al cărui mod de petrecere rămîne la latitudinea noastră. E în primul rînd liber în sensul că, la fel ca şi un spaţiu liber, poate fi umplut cu orice. Îl putem petrece tot atît de bine trîndăvind sau muncind cu înverşunare, visînd la peisaje exotice ori străbătîndu-le aievea. Nu există – aşa cum ar dori să ne convingă magazinele ilustrate – activităţi specifice de *loisir*. Regele Ludovic al XVI-lea îşi petrecea timpul liber lucrînd în atelierul de lăcătuşărie, îndeletnicire ce nu va ocupa niciodată timpul liber al unui lăcătuş. Muncitorul din uzină dă fuga în timpul său liber să îşi sape grădina de la ţară. După antrenament, un sportiv profesionist poate să se relaxeze citind un roman; în schimb, criticul literar se va deconecta probabil practicînd un sport.

Problema timpului liber nu este, aşadar, una de conţinut, ci de dispoziţie şi preferinţă, de atitudine interioară a subiectului. Această atitudine nu trebuie însă judecată în termenii opoziţiei *utilitate* versus *gratuitate* sau *responsabilitate* versus *hedonism*, deoarece, pe de o parte, activitatea desfăşurată în timpul liber poate fi mai folositoare decît cea profesională şi, pe de alta, munca poate produce mai multă satisfacţie decît absenţa ei.

Totalitarismele, de indiferent ce orientare, au fost din totdeauna inamici ireductibili ai timpului liber al cetăţenilor.

Nu întîmplător, joaca şi jocul (eventual dansul, pe care ţăranul român îl numeşte, de asemenea, *joc)* constituie moduri privilegiate de petrecere a timpului liber. Johan Huizinga observa că obişnuim să spunem despre o piesă dintr-un mecanism că „joacă" sau că „are un joc" atunci cînd ea dispune de o marjă de mişcare neavută în vedere de constructorul dispozitivului respectiv. Totalitarismele, de indiferent ce orientare, au fost din totdeauna inamici ireductibili ai timpului liber al cetăţenilor, tocmai din pricina preocupării obsesive a puterii de a nu permite nici un „joc" în funcţionarea mecanismului social. Se urmărea, de aceea, maximizarea cu orice preţ a raportului dintre intervalul temporal administrat de autorităţi şi cel pe care individul îşi permitea să şi-l organizeze singur, potrivit dorinţelor şi gusturilor proprii. Într-un regim în care, potrivit unei renumite definiţii, „tot ceea ce nu este interzis e obligatoriu", timpul liber nu numai că nu îşi mai află locul, dar este perceput drept subversiv şi se iau măsuri sistematice în sensul supunerii sale la un control cît mai riguros, ceea ce înseamnă că, de fapt, încetează să mai fie cu adevărat liber.

Se ştie că, scăpaţi după decenii din chingile unui regim opresiv, oamenii, ca şi animalele crescute în captivitate, îşi pierd capacitatea de a se mai bucura de libertate, uită „modul de întrebuinţare" al acesteia. Similar, workalcoholicii nu mai ştiu ce să facă cu timpul lor liber, intră într-un veritabil sevraj atunci cînd nu mai au de lucru, întîmpină cu reală îngrijorare week-end-urile şi vacanţele. În Japonia nu e un fapt neobişnuit ca angajaţii să refuze concediul anual; în Suedia apropierea sfîrşitului de săptămînă constituie motiv de depresie la scară naţională. A şti să profiţi de timpul tău liber e o artă ce se cere cultivată şi pe care pierderea simţului străvechi al sărbătorii a minat-o în profunzime.

Workalcoholicii nu mai ştiu ce să facă cu timpul lor liber, întîmpină cu reală îngrijorare week-end-urile şi vacanţele.

Nu întotdeauna însă distincţia timp liber – timp nonliber este una tranşantă. Întrucît activităţile creative, mai apropiate de sfera jocului, nu îl încorsetează pe individ în aceeaşi măsură ca muncile rutiniere, ele mai păstrează încă ceva din aura eliberatoare a ludicului pur. Pentru artist, frontiera ce separă munca sa de ocupaţiile din timpul liber nu e la fel de netă ca pentru funcţionar, cu atît mai mult cu cît cel dintîi dispune de o mai mare libertate în a-şi alterna perioadele de lucru şi de repaus, decît cel din urmă. Cu cît resimţi drept mai împovărătoare îndatoririle profesionale, cu atît evadarea în lumea timpului liber e mai jinduită, iar cele două variante ale timpului îţi apar drept mai neasemănătoare sub raport calitativ.

Autorul acestor rînduri a activat vreme de mai bine de două decenii ca inginer într-un institut de cercetări şi proiectări tehnice, iar de aproape tot atîţia ani lucrează în învăţămîntul umanist. Dacă pe parcursul celei dintîi dintre aceste etape biografice distincte avea senzaţia acută că trăieşte alternativ două vieţi paralele, aceea a unei profesiuni ce presupunea subordonare şi însărcinări puţin stimulatoare pentru imaginaţie, şi aceea a timpului liber, scutit de servituţile unei meserii insuficient iubite, în etapa următoare diferenţa dintre cele două ipostaze ale timpului s-a atenuat considerabil. Nu degeaba unele profesiuni sînt numite „liberale", aidoma celor şapte arte care făceau obiectul învăţămîntului universitar medieval: prin natura lor, ele se apropie mai mult de îndeletnicirile cu care oamenii preferă să îşi mobileze timpul liber. Etimologic vorbind, acestea sînt, mai degrabă, ocupaţii pentru *diletanţi* sau *amatori,* ambele cuvinte exprimînd la origine ideea practicării lor din pură plăcere, ca mijloc de delectare în clipele de răgaz şi tihnă sufletească. Nu este, aşadar, de mirare că ele se asociază unor percepţii temporale diferite de cele ale activităţilor mai „pozitive".

Timpul consacrat unei îndeletniciri plictisitoare se scurge, de regulă, exasperant de lent, cunoscut fiind efectul de încetinire temporală pe care îl generează aşteptarea încheierii unei experienţe neplăcute. În schimb, timpul liber zboară şi ne lasă mereu cu regretul de a nu fi putut profita îndeajuns de toate beneficiile sale. Retrospectiv însă, lucrurile se prezintă exact invers: uniformitatea timpului „profesional", monotonia sa, penuria relativă de repere evenimenţiale majore care să individualizeze fiecare zi de lucru produc o contracţie în memorie a săptămînilor, lunilor şi anilor, în vreme ce, dacă timpul liber a fost bine folosit, amintirea acestuia devine tot mai consistentă pe zi ce trece.

Cazul extrem este, cu certitudine, cel al recluziunii forţate. Aflat în aşteptarea încheierii pedepsei, deţinutul resimte în mod dureros băltirea timpului, aparentul refuz al acestuia de a se mai scurge în ritmul cunoscut. Minutele şi orele puşcăriaşului par să nu se mai sfîrşească, dar, odată eliberat, el are surpriza să constate că similaritatea zilelor trăite după gratii confundă treptat în amintire lunile şi anii aceia într-un continuum nediferenţiat ce are drept rezultat contractarea timpului, astfel încît perioada de detenţie lasă impresia de a fi fost cu mult mai scurtă decît una obiectiv egală cu ea, dar petrecută în libertate.

Un criteriu al calităţii timpului, inclusiv a celui liber, ar fi deci *memorabilitatea* ce decurge din numărul şi densitatea evenimentelor reţinute din perioada considerată. Un concediu petrecut într-o staţiune de tratament de-a lungul căruia ai avut un program zilnic imuabil trece mai greu, dar se uită mai uşor decît o excursie de durată identică. Pentru a avea sentimentul că am profitat cu adevărat de vacanţă, preferăm să o petrecem într-o manieră cît mai variată, cu riscul de a vedea-o scurgîndu-se într-un tempo accelerat, dar cu mulţumirea ulterioară de a ne fi lăsat o sumedenie de amintiri.

Un criteriu al calităţii timpului, inclusiv a celui liber, ar fi* memorabilitatea *ce decurge din numărul şi densitatea evenimentelor reţinute din perioada considerată.

Şi totuşi mulţi dintre semenii noştri îşi ocupă timpul liber cu activităţi repetabile: se întîlnesc săptămînal în aceeaşi componenţă pentru a juca aceleaşi jocuri, ies la plimbare, conform proverbialului model kantian, în aceleaşi locuri şi între aceleaşi ore, frecventează mereu aceleaşi localuri. Există o raţiune neexplicită a unui atare comportament. Pentru individul uman, trăsătura cea mai îngrijorătoare a timpului este ireversibilitatea acestuia. Vrem, nu vrem, trecutul nu se mai întoarce, căci timpul continuă să se scurgă „în legea lui", impasibil la protestele noastre, purtîndu-ne cu sine în direcţia deloc dezirabilă a unui deznodămînt tragic. Puţini sînt inşii dispuşi să se împace lesne cu această deloc îmbucurătoare perspectivă. Singurul mijloc ce le rămîne pentru a se amăgi măcar o vreme că pot păcăli timpul este să contrapună liniarităţii fatale a acestuia o circularitate artificială. Reiterarea în timpul liber a mereu aceloraşi ocupaţii le creează iluzia că sînt (încă) feriţi de neajunsurile înaintării în vîrstă, că şi-au asigurat un soi de „eternitate provizorie", o mică insulă stabilă în mijlocul fluviului de neoprit al timpului. E, poate, o dovadă de naivitate, dar ce ne-am face dacă în lupta cu ravagiile vremii nu ne-am agăţa fie chiar şi numai de o himeră?

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 6 iulie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Adina POPESCU

Doamna Roşca, madam Spurcaciu şi alte matroane ale vacanţelor noastre

Ciocolata „Pitic“ te face voinic...

Un pionier al anilor '80, fie el comandant de grupă sau de detaşament, avea categoric mai mult timp liber decît copiii de astăzi. Chiar dacă era obligat să-şi facă „norma“ toamna – la castane şi vara – la frunze de dud pentru viermii de mătase, chiar dacă participa la acţiunea „Clasa noastră ca o floare“ sau era nevoit să-şi încropească ierbarul pe ultima sută de metri cu buruieni din curtea şcolii. Mi-amintesc vag de toate aceste activităţi ca de unele neproductive şi cîteodată destul de plăcute. O singură dată mi-am pierdut timpul cu adevărat, o zi întreagă la un soi de defilare a pionerilor prin Centrul Civic, dar am primit drept recompensă o excursie la Vidraru. În rest, n-aveam calculator, desigur, nu trebuia să dau *copy & paste* la referatele de pe net, nu mergeam la meditaţii, orele de după şcoală nu se împărţeau în lecţii de pian şi de limbi străine, nu mă uitam la televizor, nu trebuia să ascult de nici o bonă. Popasurile, cu cheia de gît, la patiseria din colţ de pe Moşilor, unde acum e Pizza Hut, puteau să prelungească la nesfîrşit. Adevărul este că dacă n-aş fi avut, pe rînd, iepure, hamster, peşti, pisică şi gîndaci de bucătărie, m-aş fi plictisit groaznic. Tocmai de aceea, din cînd în cînd îi mai ţineam locul vreunei vecine la coada la unt. Ca să-mi omor timpul... Însă adevăratele perioade de *relâche* şi de *entertainment* erau vacanţele – pardon, *concediile* – cu părinţii, planificate din vreme şi atît de previzibile.

...la munte...

Cu dna Roşca de la Buşteni trebuia să vorbeşti din iunie pentru august. Şi vorbeai la telefon ca să vezi „cînd e liber“, iar ea îşi făcea planificarea: zece zile familia Negoiţă, după care douăsprezece zile familia Popescu, după care... Avantajul la dna Roşca, o bătrînică grăsuţă şi cu obrajii atît de albi de parcă ar fi fost tot timpul pudraţi cu făină, era că avea "o cameră separată“, cu bucătărie de la fereastra căreia puteai să vezi Crucea. Deci era cameră cu vedere. Doar baia era comună. În rest, dna Roşca nu-şi băga niciodată nasul în sarsanalele tale de la Bucureşti, îţi dădea cheia şi pleca la treaba ei, prin curte. Treaba ta era să urci pe munte, „trasee de o zi“. În primele zile erau unele uşurele, „de antrenament“, iar prin a patra zi te încumetai să te scoli la ora cinci ca să stai la coadă la telecabină şi să ajungi la Omu. Anul în care nu urcai la vîrful Omu era categoric un an pierdut. Acolo mîncai sandvişuri „din traistă“ şi beai un ceai sălciu, apoi coborai pe Valea Cerbului, iar seara, din nou în Buşteni, erai rupt. Te plimbai pe strada principală şi te intersectai cu ceilalţi turişti care „păşuniseră“ toată ziua pe la poale, iar acum se mozoleau cu vafe sau ciuguleau zmeură din păhăruţele de plastic ale ţigăncilor, cu elevii veniţi în tabere, zgomotoşi pentru că nu le convenea „programul“ făcut de „tovarăşa“ lor şi îmbărcaţi în treninguri albastre, toate la fel, te uitai la platoul Bucegilor de unde tocmai coborîseşi şi te simţeai „mare şi tare“. „Vezi, noi de acolo venim!“ După care, părinţii îşi beau berea lor sau vinişorul de seară, iar tu te mozoleai la rîndul tău cu vreo vafă şi voiai să te pozezi cu ursul sau cu cerbul, însă nu te lăsau pentru că erau „de prost-gust“. Pe la zece, toată suflarea Buşteniului, turişti şi localnici, mergea la culcare, se

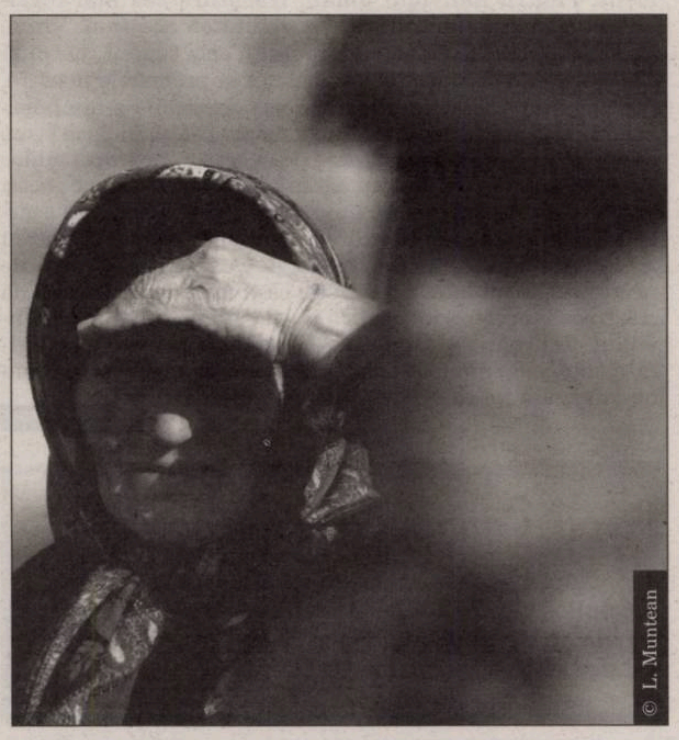
© L. Munteanu

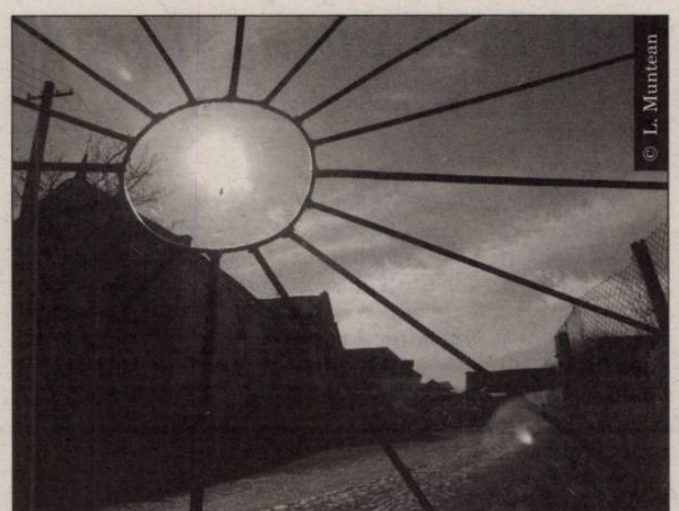
© L. Munteanu

aprindeau felinarele stradale, dar nu şi Crucea, pentru că nu era 23 august şi nu mai aveai ce face. Aşa că mergeai şi tu să te culci „la gazda ta“, în cămăruţa de la dna Roşca şi visai un nou traseu pentru a doua zi, cu condiţia să nu plouă. Dacă ploua era cumplit. Stăteai în casă şi pur şi simplu mureai de plictiseală.

...la mare...

Tot luna iunie era una propice pentru a face o vizită la biroul ONT de lîngă Bucur Obor (acum acolo e un magazin de pantofi) ca să achiziţionezi „bilete pentru litoral“. Ne întîmpinau nişte panouri frumos colorate cu „staţiunile“ şi ne lua ceva timp ca să alegem între Venus, Nepun şi Olimp. Saturn nu intra în discuţie, căci era „staţiune de ţărani“, iar la hotelurile cu nume de pietre preţioase din Cap Aurora nimereai numai dacă aveai noroc. După ce analizam oferta, ne hotăram asupra unui hotel cu nume de „flori, fete, filme sau băieţi“, iar mai apoi îl căutam pe mica hartă „din dotare“, ca să vedem cît de aproape este de plajă. Nu eram niciodată mulţumită că urma să stăm la „Carmen“ sau la „Florica“, şi nu la „Raluca“, ce avea un design modern, sau la „Dana“, cu o grădină imensă, aproape exotică. Aflam că cei care merg acolo sînt „oameni cu pile“ şi mă linişteam.

O singură dată, din nu-ştiu-ce motive, n-am găsit bilete şi aşa am ajuns în gazdă la madam Spurcaciu, la Constanţa. O casă cu vreo şase camere, pe o străduţă prăfuită, la zece minute de plajă, e adevărat, însă toate camerele erau ocupate de tot atîtea familii. Dimineaţa stăteam la coadă la baie cîte o jumătate de oră, bărbaţii în slip cu şnur se băteau pe burtă şi rîgîiau discret după micul dejun, copiii chiriăiau prin curte, iar damele îşi admirau reciproc costumele de baie cu flori. De-abia aşteptam să ajungem pe plaja unde ne prăjeam, vrînd-nevrînd, tot alături de vecinii noştri „de la gazdă“ care intenţionau să se socializeze cu jocuri de cărţi şi de table, dar noi eram nişte sălbatici şi ne certam încontinuu... Un concediu ratat! Tînjeam după anonimatul pe care ni-l împrumuta de regulă camera de hotel. Dar hai mai bine să vedem, poate că au băgat „Pepsi“ la Mamaia, dacă nu, să mîncăm nişte clătite cu gem de caise şi cu nisip, doar ca să nu ne întoarcem „acasă“, că au venit „ăia“ încinşi de la plajă, iar acum stau la coadă la duş. Pînă la urmă tot trebuia să ne întoarcem, fiindcă de regulă părinţii în concediu trag cîte un pui de somn după-amiază şi doar nu puteau să doarmă pe mesele din tablă de la bufetul cu clătite.

Între timp, madam Spurcaciu a schimbat cearşafurile cu unele jilave şi a măturat un pic, a strîns pozele de familie de pe recamier, dar a lăsat bibeloul cu lebăda. „Ăia“ sînt toţi strînşi la masa de sub nuc, la umbră şi mănîncă pepene. Femeile taie feliile, bărbaţii sorb cu zgomot. „Ce bună-i zama!“, exclamă unul din Deva sau din Turda. De la un radio se aude în surdină cîntecul ăla cu „o ultimă ţigară“, părinţii se duc să se culce, iar eu n-am ce face, trebuie să mă joc cu copiii şi să mă las supravegheată de părinţii altora. „Ce face aia mică? De ce dă drumul la cişmea!? Pleacă de acolo că se supără madam Spurcaciu... Uite ce i-ai făcut la flori!“.

...şi în orice împrejurare

Totdeauna i-am invidiat pe „elevii“ care mergeau în vacanţe la ţară. Mi se părea un privilegiu să ai pe „cineva“ la ţară unde poţi vedea vacile care se întorc de la păscut, poţi da de mîncare la găini, te poţi duce la furat de mere şi te poţi scălda în balta mîloasă de la marginea satului. Din păcate, n-am avut pe nimeni la ţară şi a trebuit să mă mulţumesc cu acele *concedii* clasice, la munte şi la mare. Vacanţe pe care, dacă nu le-aş privi cu nostalgie, de fapt nostalgia copilăriei, aş putea acum să le cataloghez drept sărăcăcioase şi meschine. Nişte surogate ale bucuriei de a te simţi liber, departe de grijile cu care regimul te împovăra zilnic.

Astăzi, gazdele de la munte au fost înlocuite de pensiuni, sejururile pe litoral de vacanţele la bulgari sau la greci. Dar am descoperit de curînd că ţara a rămas ţară. Acolo timpul liber nu s-a comprimat, conform unor „programe“ de vizitare a obiectivelor turistice (de tipul „vezi cinci capitale europene în şapte zile!“), dar nici nu s-a dilatat cum se întîmplă acum cînd stai zece zile pe şezlog la piscina hotelului, fără să faci nimic, căci e *all-inclusive*. E acelaşi timp vechi, dintotdeauna. Duminica trecută, la „băile“ din comuna Telega, „mîndria locală“, în mijlocul lacului cu apă sărată de dimensiunile unui lighean ceva mai mare, se relaxa „intelectualitatea satului“. Dom' primar, dom' profesor, dom' părinte şi alţi cîţiva domni cu funcţii şi răspundere stăteau în cerc, un pic piliţi sau doar ameţiţi de la soarele care îi bătea în cap, apa sărată îi ţinea la suprafaţă de parcă s-ar fi sprijinit pe braţele unor fotolii şi comentau „problemele comunei“: care fură, care face afaceri şi cu cine, imbecilul care va fi făcut cetăţean de onoare la Filipeşti etc. Iniţial, scena mi-a amintit de filmele bune ale lui Daneliuc, apoi am privit în jur şi am văzut şi alţi oameni care îşi petreceau „timpul liber“ la băi: bărbaţi în slip cu şnur, care se mîngîiau pe burtă şi rîgîiau discret după o sorbitură lungă de bere, femei în costume de baie ieftine, cu flori, descusute pe alocuri, copii care se jucau la cişmeaua de la duşuri, se stropeau cu apă şi rîdeau.

Cum vă petreceţi timpul liber? Cum aţi dori să vi-l petreceţi?

– două întrebări puse mai multor oameni de pe stradă, în Bucureşti, în plină vară fierbinte a anului de graţie 2007 –

Roxana (agent comercial): N-am timp nici să mor şi mă întrebaţi de timp liber?! De distracţie îmi arde mie? Aş vrea – sigur, dacă aş putea – să mă duc să fac plajă printr-o insulă din aia în mijlocul mării.

Geambaşu (student): Păi, în ultima vacanţă am fost la Ibiza cu bilete *low cost*. Am stat două săptămîni aproape fără bani, dar a fost grozav. Aş vrea să merg şi în Spania, pe continent, să văd Barcelona, de exemplu.

Mihai Gheorghiţă (pensionar): Eu sînt la pensie şi s-ar spune că pot să nu fac nimic. Dar nu-i aşa. După ce mi-am crescut copiii mei, am zis că am scăpat. Am ieşit la pensie, după muncă grea şi ziceam că mă liniştesc, chiar dacă n-aveam prea mulţi bani. Dar au venit nepoţii. Fiică-mea şi ginerele sînt ocupaţi şi eu cu soţia mea avem grijă de ei. Acum sînt doi nepoţei şi mai vine unul din partea băiatului. Vă daţi seama că timp liber am doar cu ei. Mergem în parc... Ce să spun, nu-i o corvoadă, dar aşa e viaţa. Pentru mine, aşa, uneori mă mai uit la telvizor.

Dan Dan (specialist IT): Îmi place să călătoresc. Să fac excursii din astea cît mai atipice. Anul trecut am fost în Irlanda şi mi-a plăcut grozav ţara aia. Dar pe aici, prin Bucureşti, cînd am cîte o zi liberă, un week-end, mă mai duc la un film, la o bere cu prietenii. Uneori n-am zile libere, ci doar minute sau ore – de fapt, nişte timpi morţi. Atunci îmi fac de lucru tot pe la calculatoare, mai joc un joc, mai citesc un ziar sau o revistă, ştiţi cum e...

Dina Stan (funcţionar în finanţe): Îmi place să merg la mare. Mergeam în România, pînă am descoperit Grecia. În Bucureşti, dacă am timp, îmi place să gătesc. E un fel de hobby, aşa, mă uit prin reviste sau la televizor şi încerc să fac tot felul de reţete noi. De exemplu, ultima oară am făcut pui cu migdale.

Dorinel Grasu (montator panouri în construcţii): Eu, timpul liber mi-l petrec cu nevasta. Cum am timp, mă duc acasă la Vităneşti, în Teleorman, la nevastă. Da' ăştia, unde lucrez aici, nu ne dă decît duminica liber şi uneori nici atunci.

Mircea KIVU

Timpul liber, ieri şi azi

Statisticile spun că sîntem printre ţările europene în care se munceşte cel mai mult, atît ca durată a săptămînii de lucru (41,7 ore) cît şi ca număr mediu de zile de concediu plătit (24). Astea sînt datele din statisticile oficiale, pentru că eu nu ştiu mulţi oameni care să muncească în sectorul privat şi să stea la serviciu mai puţin de nouă ore pe zi.

Dacă muncesc mult, oamenii ar trebui să se şi distreze pe măsură. Uitîndu-ne la datele unui sondaj recent (realizat de Ipsos Interactive Services în luna mai), mai aflăm că, în timpul liber, românii de vîrstă activă din mediul urban petrec în medie cam patru ore pe zi în faţa televizorului şi aproape tot atîtea în faţa calculatorului. Asta înseamnă că, practic, cam tot ce se cheamă timp liber se petrece în faţa unuia dintre cele două pătrate magice.

Ce-i mai prost este că acest fel de a-ţi petrece timpul e nu doar nesănătos, ci şi generator de însingurare. Afară de cazul în care calculatorul înseamnă chat, blog, forum etc., omul înşurubat în faţa unui dreptunghi de sticlă este un om singur şi însingurat. Chiar atunci cînd netul este utilizat ca mijloc de comunicare, este de cele mai multe ori vorba despre o comunicare viciată – o non-identitate comunică cu o alta la fel de abstractă.

Cu un (din ce în ce mai mare) efort de memorie, îmi aduc aminte ce însemna pentru mine şi cei din jur timpul liber înainte de '89. Fac abstracţie de puţinii privilegiaţi care îşi petreceau vacanţele în perimetrele inaccesibile de la Neptun sau în alte destinaţii gestionate de „gospodăria de partid". Mergeam la 2 Mai. Acolo era imposibil să nu-ţi faci cunoştinţe noi, căci oricum la „gazda" la care stăteai împărţeai frigiderul, zona de siestă şi duşul (un cazan cu apă încălzită de soare deasupra unui pătrat demarcat de un cearşaf precar) cu încă o duzină de locatari. Apoi, la orele după-amiezei, în „Dobrogeanul" (singurul restaurant din localitate) aflai ce partide de bridge se organizează ori unde se ţin „ceaiurile" nopţii ce avea să urmeze. N-am găsit încă o explicaţie pertinentă pentru care purtau această denumire petrecerile constînd într-un magnetofon cu boxe suficient de puternice pus în curtea în care intra cam cine poftea, fiecare aducîndu-şi propria sticlă de băutură. N-am găsit nici o explicaţie pentru faptul că, pe plaja din Vama, unde distanţele dintre cearşafuri erau considerabile, mi-am făcut mai mulţi prieteni atunci decît pe plajele de azi, cu şezlonguri suficient de apropiate încît să poţi aprecia calitatea deodorantului folosit (sau nu) de persoana din şezlongul alăturat.

Acasă, cînd nu era vacanţă, erau Cinemateca şi nopţile de veghe cînd ne aşezam la coadă ca să apucăm bilete pentru următoarea săptămînă la filmele minunate pe care doar acolo le puteai vedea – cu nesfîrşite poveşti cinefile, dar şi despre multe altele. Mai erau „şedinţele video" în casele unor fericiţi posesori ai vreunui player cumpărat din Consignaţie, cu casete care circulau din mînă în mînă (ca şi romanele poliţiste) pînă ce se pierdea urma proprietarului iniţial. Am văzut atunci multe capodopere, dar şi o groază de filme de serie B, la care te uitai pentru că „trebuie dată înapoi mîine dimineaţă" (uneori, circulau de la un apartament la altul în aceeaşi noapte). Şi în aceste situaţii, gazdele erau foarte puţin selective: era suficient să fii prietenul unui prieten şi eventual să te prezinţi cu o casetă nouă sau măcar o sticlă de vin. Am vizitat în anii aceia nenumărate case despre ai căror locatari nu puteam spune mare lucru – odată, am avut surpriza să mă trezesc în apartamentul de pe Lutherană în care-mi petrecusem copilăria (evident, n-am înţeles nimic din filmele vizionate în acea noapte).

În ziua de azi nu se mai fac ceaiuri, ci party-uri care, dacă nu sînt de firmă, sînt oricum organizate astfel încît să nu poţi întîlni decît pe cei care fac parte din acelaşi mediu cu tine. Cînd cineva are ceva de sărbătorit, tot mai des lucrurile se petrec la un restaurant, iar dacă este într-o casă, atunci gazda face eforturi susţinute – mîncăruri şi băuturi alese, invitaţii transmise cu suficient timp înainte. Concediile sînt şi ele atent organizate prin agenţii de voiaj (anul ăsta cunosc un adevărat boom, pentru prima dată am constatat apariţia cozilor la birourile acestora). Fie că e vorba de restaurante sau destinaţii de vacanţă, ele sînt bine segregate prin preţuri, dar şi prin fiţe.

Există, ce-i drept, ca modalitate actuală de petrecere a timpului liber, democraţia mall-ului, echivalent al corsoului de altădată. Aici, tinerii reprezentanţi ai clasei de mijloc au posibilitatea să facă lèche-vitrine în faţa magazinelor din care se îmbracă cei mai înstăriţi. Văd un film, în timp ce vorbesc la telefonul mobil şi ronţăie popcorn (adică floricele de porumb, nomina odiosa) în săli ultramoderne. După asta, merg la unul din multele fast-food-uri din incintă. Numai că, nu ştiu de ce, n-am auzit de prietenii legate la coadă la hambugeri – sau, cine ştie?, nu am cercetat suficient.

Shopping-ul însuşi este, pentru concetăţenii noştri, unul din deliciile căruia i se dedau cu maximă voluptate, mai ales la sfîrşit de săptămînă. Se practica şi înainte de '89, în două forme principale. Prima era aşezatul din zorii zilei (dacă nu de cu seară), cu echipamentul necesar (sacoşă, dar şi scaun pliant, ceva de citit, o sticlă cu apă sau cafea) la coada din faţa unui magazin alimentar, în speranţa că „se va băga ceva". Aceasta era forma pasivă a shopping-ului – nesfîrşit prilej de socializare, căci la coada respectivă se puteau face excelente sondaje de opinie. Forma activă consta în plecatul de la serviciu „pe teren", cu sacoşa camuflată în geantă; se făcea turul magazinelor din zonă, în manieră nesistematică, dar cu o strategie de maximizare a şanselor (la Dunărea se „băgau" mezeluri pe la 11, la Unic veneau lactatele pe la 12...). Aparent – o modalitate individualistă de petrecere a timpului liber, în realitate, cu largi valenţe colective – de îndată ce găseai o coadă, îţi lăsai rînd şi te repezeai la primul telefon public pentru a da alarma la birou: „au venit portocale la Scala, se dau cîte două chile, dacă veniţi în 10 minute apucaţi sigur". Urma o îmbulzeală pe scări, cei care rămîneau erau priviţi ca suspecţi – au surse ascunse, sau, pur şi simplu, nu sînt responsabili faţă de propria familie.

Astăzi, shoppingul e o explorare solitară, locurile de unde se poate cumpăra cu 30 de lei o bluză care pare de 300 nu se deconspiră uşor. Cred că ceea ce conferă astăzi plimbatului prin magazine un caracter tot mai ludic şi mai puţin utilitar e plăcerea de a trăi într-o lume a tuturor posibilităţilor, de a atinge anonim obiecte de tot felul, purtătoare de status, de a te elibera pentru moment de constrîngerile materiale. La urma-urmei, un fel de chat în care îţi poţi asuma orice identitate. Dar, despre shopping ca fenomen post-totalitar, poate într-un număr viitor al *Dilemei vechi*.

Adina ROSETTI

Categoria „impuse"

Dacă pînă mai ieri o regulă de aur a marketingului spunea că trebuie să-ţi ţii clienţii satisfăcuţi pentru ca biznisul să aibă succes, acum o altă lege, tot de aur, vine şi spune că asta nu mai e destul. Trebuie să-ţi faci (şi menţii) şi angajaţii satisfăcuţi. Fericiţi – ar fi ideal. Se ştie că un om fericit este, în general, mai bun; extrapolînd, un angajat fericit va fi mai productiv şi eficient. Aşadar nu e de ajuns să plăteşti nişte salarii (de care oamenii oricum se plîng mereu că nu le ajung) şi să consideri cu asta că ţi-ai făcut datoria. Trebuie, în calitate de patron, manager, CEO sau, în fine, denumirea contează mai puţin, să te ocupi şi de alte chestiuni mai lumeşti, precum timpul liber al angajatului. Mai ales că acesta se poate folosi în interesul companiei. În timpul liber, acela care mai rămîne în urma orelor suplimentare pe care le fac pentru a respecta *deadline*-uri, angajaţii se pot apuca să-şi construiască şi consolideze echipa. Să-şi dezvolte, adică, aptitudinile esenţiale supravieţuirii la birou, şi anume acele chestiuni care atît de frumos se numesc: spirit de echipă, loialitate, comunicare, solidaritate, creativitate şi care nu se pot dezvolta singure, de capul lor, ci numai în condiţii prielnice, cum ar fi o staţiune liniştită la munte sau la mare (mai nou în Deltă, chiar şi în locuri greu accesibile, dar cu faimă de „sălbatice", precum Sf. Gheorghe sau Portiţa), cu ajutorul unor joculeţe tematice & simpatice, stropite seara cu vin din belşug, acompaniate de grătare nesfîrşite, gustări reci şi calde, garnituri şi deserturi. Şi pentru că omului la băutură i se dezleagă limba şi viaţa-i pare mai bună, colega de la PR – mai frumoasă şi şeful ăl mare – aproape uman, serile se organizează, tot pentru îmbunătăţirea spiritului de echipă şi dezvoltarea capacităţii de comunicare, activităţi amuzante precum karaoke (sau cît-de-tare-şi-fals-poţi-cînta-I-will-survive-după-o-sticlă-de-whisky), concursuri de limbo-dancing, diverse variante ale jocului de mim, precum şi ale altor jocuri de cabană, societate sau grădiniţă, care pot fi încadrate în categoria hai-să-facem-mişto-unii-de-alţii, că doar de-aia sîntem colegi. Toate cele descrise mai sus (şi multe altele, dintre care enumerăm căţărarea prin copaci sau pe stînci, joaca de-a tiroliana sau rapelul, construirea de cazemate, bărcuţe şi plute, mersul de-a buşilea printre obstacole, mersul legat la ochi, concursuri, întreceri şi ghicitori, aruncarea cu suliţa, aruncarea verzei cu catapulta, prinderea găinii, pictatul pe pereţi, nenumărate sporturi în varianta mai *hard* sau mai *light)* pot fi înscrise fără probleme în categoria exerciţiilor de *team-building*, pe care companiile le „oferă" angajaţilor la sfîrşit de săptămînă. Pe de o parte, pentru că astfel oamenii au ocazia să se cunoască şi împrietenească (şi împrietenindu-se vor lucra mai bine împreună), pe de altă parte, pentru a crea un fel de impresie de „mare familie" care te ajută să treci mai uşor peste frustrarea faptului că, muncind, nu mai apuci să petreci timp cu *adevărata* familie, şi pe de cu totul altă parte, pentru că există un buget, o strategie şi, de multe ori, o modă neînţeleasă prea bine.

Dacă aţi participat vreodată la un week-end de felul ăsta – uneori chiar *funny,* alteori dezastruos, depinde de firma care organizează activităţile – şi aţi avut ocazia să observaţi români şi străini („expaţi") în acţiune, probabil aţi rămas uimiţi de diferenţele de comportament dintre ei. E un clişeu, dar e adevărat. Străinii participă la tot, cu acel aer amabil, fals-interesat, politicos şi plin de solicitudine; ditamai top-managerii se apucă să se copilărească, la modul cel mai natural din lume, cu zîmbetul pe buze. Dacă înjură sau nu, în gînd, soarta care i-a aruncat în asemenea situaţie penibilă, de dragul jobului bănos, asta n-avem să ştim niciodată. Românii, în schimb, sînt mereu puşi pe mişţouri. Rîd unii de alţii, chicotesc, se adună pe bisericuţe, refuză să participe la activităţi, dacă li se par a nu fi „de nasul lor", se ciorovăiesc cu organizatorii, întotdeauna se găseşte cineva care „ştie el mai bine cum ar fi trebuit făcute lucrurile", dacă sînt organizaţi pe echipe, devin pătimaşi şi chiar violenţi, vor să cîştige cu orice preţ şi sînt dispuşi să trişeze pentru asta, beau peste măsură, sfîrşesc prin a dansa pe mese (secretara directorului cu şoferul de la distribuţie), încep să-şi facă dedicaţii muzicale la discoteca, sînt nemulţumiţi de felul în care e făcut patul în cameră sau de ora la care trebuie să se scoale dimineaţa, îşi iau haine nepotrivite (femeile insistă să poarte pantofi cu toc la munte), unora le e prea frig, altora prea cald; şi din nou rîd, chicotesc, se adună pe bisericuţe să bîrfească şefii, organizarea proastă, colegii de la celelalte departamente.

După un week-end astfel petrecut la munte sau la mare, în care ditamai managerii redevin copii, jucîndu-se cot la cot cu subalternii tot soiul de joculeţe tematice şi veselindu-se împreună în nesfîrşite chiolhanuri pe banii companiei (ocazie cu care se lămuresc în sfîrşit şi combinaţiile amoroase din firmă), iată că ziua de luni aduce la birou nişte oameni nu doar foarte mahmuri, ci şi mai uniţi şi motivaţi. Încă două-trei *team building*-uri de-astea şi echipa proaspăt formată se va închega, metamorfozîndu-se apoi într-o „mare familie", în care membrii comunică eficient şi debordează de încredere şi solidaritate. Ceea ce pentru managementul companiei nu poate fi decît o bucurie, pentru că – spun unii experţi – cică munca în familie ar fi mai productivă. Altfel munceşte omul pentru binele familiei care l-a adoptat şi care îl răsfaţă cu mici atenţii, prime de Crăciun şi week-end-uri în Deltă! Dintr-o entitate enigmatică şi oarecum abstractă, „compania" se transformă astfel într-un spiriduş prietenos şi binefăcător, pe care ajungi să-l iubeşti şi în care poţi avea încredere. Şi nu te mai superi aşa de tare, cînd realizezi că nu prea mai ai, de fapt, timp liber (numai al tău), nici măcar la sfîrşit de săptămînă, fiind prea ocupat cu *team-building*-uri, *training*-uri, *workshop*-uri, *party*-uri aniversare şi alte asemenea delicii corporatiste, toate cu denumiri de import.

O noţiune trecătoare

– interviu cu psihologul Alfred DUMITRESCU –

Domnule Dumitrescu, la ce foloseşte timpul liber?

Aş lua-o puţin mai din urmă. Cred că ideea asta de timp liber e o noutate istorică. Cred că pînă pe la jumătatea secolului trecut era o noţiune complet străină majorităţii oamenilor. Timpul liber a apărut, de fapt, odată cu îngrădirea prin lege a timpului obligatoriu de lucru (care s-a petrecut la începutul secolului trecut în Europa) şi odată cu apariţia concediilor plătite de angajatori. Dacă nu mă înşel, Franţa a fost prima ţară care a introdus acest sistem de concedii plătite, obligatorii. Pînă atunci, majoritatea oamenilor erau în situaţia de a munci de dimineaţa pînă seara, cînd munca se termina, iar ei mîncau şi se culcau. Făceau asta de luni pînă sîmbătă, pentru că doar duminică era zi de pauză... Mai era şi categoria celor foarte bogaţi, aristocraţi sau mari burghezi care nu munceau, adică aveau în permanenţă timp liber.

Credeţi că e o noţiune pe baza căreia s-a format o anumită mentalitate, dar la care se poate renunţa cîndva? Adică sînteţi de părere că, la fel de bine cum a apărut, ideea de timp liber s-ar putea şi pierde la un moment dat?

În orice caz, e o creaţie nouă în istoria civilizaţiei noastre. Şi sigur că, într-un fel sau altul, s-ar putea pierde sau chiar s-ar putea renunţa la ea. Cred că deja, pentru foarte mulţi oameni, bucla începe să se închidă. Timpul liber, în accepţiunea de acum 20-30 de ani, începe să fie din ce în ce mai puţin relevant. Eu cred că noţiunea ţine foarte clar de o anumită fază a capitalismului sau chiar a socialismului nostru aşa cum l-am trăit.

De unde vine diferenţa dintre felul cum era şi cum se percepea timpul liber pe vremea comunismului şi cel de astăzi?

Oricum, noţiunea implică un divorţ, o separare foarte clară între timpul muncit şi cel nemuncit, între timpul pe care-l dedic muncii pentru a avea asigurat traiul şi timpul cu care fac ce vreau eu. Cred că, pentru foarte mulţi oameni, timpul dedicat muncii începe să fie atît de lung, încît partea aceea de timp liber, de *loisir*, cum spun francezii (timp în care îmi fac plăcere), începe să se împletească cu timpul muncit.

Multe firme organizează acum pînă şi acest timp liber. Colegii de serviciu îşi petrec uneori şi o parte din timpul liber împreună. Cît e de bine pentru confortul lor psihic să se întîmple aşa, n-ar fi mai normal ca timpul liber să fie – cum spuneaţi – separat clar de tot ce e legat de serviciu?

Am o problemă cu ce e bine şi ce nu, cu ce e normal şi ce nu. Cred că, în condiţiile în care ne petrecem foarte mult timp muncind, dar această muncă ne face plăcere, ne implică emoţional, distincţia dintre timp liber şi timp muncit are mai puţină relevanţă. E foarte relevantă, în primul rînd, în condiţiile în care munca este o corvoadă. Dacă fac ceva care nu-mi face plăcere, adică trebuie să salahoresc acolo, în cîmpul muncii, timp de cinci zile pe săptămînă, pentru că n-am încotro, atunci ideea de timp liber e foarte importantă. Cu cît ai mai mult control asupra a ceea ce faci şi îţi face plăcere, cu atît ideea de timp liber e mai puţin importantă. Timpul liber e însă mai important, de exemplu, pentru tineri, decît pentru maturii care – să zicem – nu mai au nevoie de aşa multă distracţie.

Există oameni care se simt deconectaţi doar atunci cînd, de exemplu, îşi pun pantalonii scurţi sau cînd păşesc pe nisipul de pe plajă. Au nevoie de anumite lucruri de acest fel pentru a simţi că au intrat în timpul lor liber, în care nu mai trebuie să se gîndească la tot felul de probleme care-i stresează.

Da, aşa e, şi e foarte bine. Dar cred că, pentru foarte multe ocupaţii, pentru din ce în ce mai mulţi oameni nu va mai exista o barieră atît de strictă între cei doi timpi sau între cele două spaţii. În măsura în care tehnologia îţi permite să lucrezi de pe plajă, cu picioarele în apa mării, şi să faci ceea ce înainte făceai la birou, în costum şi cu cravată, atunci cred că distincţia asta va deveni mai puţin importantă. Eu cred că ideea de timp liber, foarte separat de cel ocupat, e de tipul *lanţului de montaj*, gen Ford 1915. Omul munceşte în schimburi, iar în rest, are timp liber. Dar din ce în ce mai multă lume va lucra în industriile aşa-numite *moi*, în care va avea mai puţină nevoie de asemenea separări.

Există percepţia că timpul s-a comprimat. Sînt mai ocupaţi oamenii în zilele noastre?

Da, foarte mulţi oameni lucrează mult mai mult decît înainte. Sînt sigur că timpul disponibil extra-muncă este mult mai scurt decît era înainte (dacă ne referim la perioada de dinainte de 1989 sau din primii ani de după Revoluţie). Pe vremea aceea, timpul liber era în mod real mai lung, nu era doar o percepţie. Atunci însă, mulţi oameni aveau timp liber şi intramuncă, adică în orele de program. Foarte puţini lucrau în mod eficient, de aceea a şi căzut acel sistem, nu din motive politice. Nu se mai putea susţine din punct de vedere economic pentru că mai nimeni nu muncea.

Ca o concluzie, se poate spune că există o tendinţă de estompare a graniţei dintre timpul liber şi cel de muncă?

Da, cred că aşa se va întîmpla pentru tot mai mulţi. Asta nu înseamnă că aşa se va petrece cu marea majoritate a oamenilor. Cei pentru care acest fenomen se petrece acum sînt de fapt o minoritate. Mulţi oameni vor continua să lucreze în regim de tip proletar (indiferent că în fabrică sau la bancă, dar cu program limitat şi obligatoriu), iar pentru ei distincţia dintre timpul liber şi cel de muncă va continua să fie foarte importantă. Timpul liber e o noţiune recentă, orăşenească şi care ţine de o anumită etapă de dezvoltare economică şi tehnologică.

a consemnat Andrei MANOLESCU

Stela GIURGEANU

Libertatea de doi timpi

Zice un sondaj: dintre europeni, românii muncesc cel mai mult, dar o fac şi cel mai prost. Zice altul: mai mult de jumătate din români se declară nemulţumiţi de felul în care îşi (pe)trec timpul liber.

Şi întreb: după ce că nu ştim să muncim, nici de distrat nu ştim? Şi de unde această nemulţumire? Lipsa de bani? De inventivitate? Sau de timp? Că de distracţii, după '89, nu ducem lipsă. Televiziune, Internet, baruri, cafenele, săli de fitness, cursuri de tot felul, de la ikebana şi pictat de oale, la masaje erotice; librării pline, săli de spectacol cu duiumul, posibilităţi de a pleca din ţară... „Să plec din ţară? Păi, tare aş vrea, da' nu mă pricep, n-am nici timp, nici bani." Aşa spunea, într-o zi, o doamnă plîngîndu-se că, deşi a auzit ea că dincolo ar fi mai frumos, preferă să rămînă aici, la condiţii mai proaste la care însă se pricepe, de ani de zile.

Cum îţi treci aşadar timpul liber, cum te mai descurci cu el printre atîtea oferte tentante, dar doar cu o frîntură de libertate la îndemînă şi bani şi mai puţini în buzunar?

În bătătură

Te trezeşti dimineaţa, la cafea şi ţigară. Dai drumul la TV. Vii de la serviciu, faci un duş, îţi pui de mîncare. Dai drumul la TV. Eşti în week-end, te trezeşti cu lene de două zile libere, nu ai planuri pentru că nu ai bani: dai drumul la TV. Şi aşa devine TV-ul, cu ale sale multe canale, primul mijloc de a omorî timpul liber. Mi se plînge o profesoară de liceu: timpul liber e un blestem. La o adică, toată lumea îi invidiază pe profesori: „au timp liber". Într-adevăr, au timp berechet, să moară de foame, să dezlege cuvinte încrucişate, că-s mai ieftine decît cărţile, au timp de-ajuns să se uite pe pereţi. Şi să se uite la TV...

Vorbind de televizor, întreb o telenovelistă: a ajuns telenovela un hobby de timp liber? Şi-mi explică: telenovela intră în altă categorie. Telenovela nu e pentru tine, tu eşti pentru telenovelă. N-ai timp liber? Ţi-l faci. Doamna jovială de la pîine, de pe „Flămînda", îmi spune mustăcind că dacă e să vină episodul-cheie (cînd el o pupă pe ea), eşti mai mult decît obligat să-ţi faci timp, să nu-l pierzi. Aşa că schimbi tura cu colega... şi-mi imaginez, fără maliţie, cum ar fi să faci schimb de tură cu colegul, să mai citeşti un capitol din cartea preferată?

La băncuţă

Poate cel mai la îndemînă loc de trecut timpul liber, cînd n-ai nici bani, nici timp, e băncuţa din faţa blocului. Băncuţa pe care orice orăşean de la bloc o ştie – prelungă, osoasă, procopsită de-a lungul anilor cu un fel de luciu (şi cînd scriu „luciu", rog insistent a nu se confunda cu cine ştie ce strălucire nobilă, pentru că e vorba chiar de luciul unui obraz de precupeaţă ce le trage la măsea şi răspîndeşte zvonuri maligne).

Ca o lege nescrisă, de dimineaţa pînă seara universul băncuţei aparţine vîrstei a treia. Că şi ei au nevoie de un respiro de la monotonia statului în casă. Cum pensia nu le permite să treacă nici graniţa propriului cartier, cînd nu se uită la televizor, pensionarii îşi omoară timpul ba pe la cumpărături, ba aici, la băncuţă, socializînd cu vecinii de-un leat, dezbătînd problema spinoasă a domnului de la patru care şi-a mai luat un cîine, că unul nu-i era de ajuns şi nu c-ar face gălăgie, dar pute. Cîinele, nu domnul.

Pe la opt seara, decorul se schimbă. Cam pe acum, de treci de-a lungul cartierului, tivit cu blocuri şi de-o parte şi de alta, îi vezi ciorchiniţi pe băncuţă, grupuri de tineri care îşi cumpără cola, seminţe şi ţigări de la buticu' din colţ şi se retrag mai apoi în cercul lor, mic şi elitist, ca să comenteze, acid, realităţile exterioare.

Zumzetul tainic al bîrfelor de peste zi e înlocuit acum de comentariile tari, rîsetele piţigăiate şi chiuiturile fetelor care îşi gratulează partenerii cu cîte un duios „mă, tîmpitule", iar „tîmpiţii" protestează şi ei cochet cu cîte un „fă, proasto". Şi toată lumea petrece de minune, iar băncuţa devine perimetru al timpului liberat de şcoală, de teme şi stresuri profesionale, unde se fac şi se desfac relaţii într-un ritm ameţitor, ca într-o telenovelă.

„Oricum, părinţii nu ne lasă să mergem mai departe" – îmi spun două minore cuminţi de Crîngaşi, cu fuste scurte şi bluze minione, mimînd o transparenţă aproape naivă. Părinţii confirmă. După şcoală, au şi ele, sărăcuţele, nevoie să se recreeze, dar unde să se ducă? În centru e departe şi cum se vor întoarce mai apoi acasă? În metrou n-au încredere, că după nouă sînt derbedei pe stradă, iar taxiul costă. La băncuţă, cel puţin, le pot supraveghea. Îmi mai spun fetele, chicotind şi aprinzîndu-şi ţigările, că nu stau ele lipite de băncuţă. Mai dau ture prin cartier, iar în weekend mai merg pe la cîte un *party* sau la Mall, să se plimbe. La cinema nu prea merg, că au DVD-uri, iar prin parc, e cald şi plictisitor.

Prin parc

Domnişoara este studentă. Timpul liber? Merge la sală, dar asta a devenit mai mult o obligaţie. Altfel, nimic ieşit din comun, la cafenea sau la teatru. Acum stă cu prietenii la o terasă în Herăstrău, e mai răcoare, şi nu s-au văzut de mult. Prietenii, toţi angajaţi de firmă, dintre care nici unul născut cu linguriţa de argint în gură, trebuie să muncească, iar asta îţi papă tot timpul liber. Nu ştiu cum o fi fost înainte, acum însă abia dacă ai timp să respiri. Ajungi să te întîlneşti cu timpul liber ca din întîmplare şi, cînd te vezi cu el, nu-l recunoşti şi stai mult timp tîmp, că nu ştii cum să-l iei. Iar pe fondul ăsta, week-end-ul e un petic de libertate cu care devii atît de egoist, încît nu-ţi vine să-l împarţi cu nimeni şi vrei să te închizi în casă, doar tu cu timpul tău, şi împreună să vă dedaţi la perversiuni de genul: închis mobilul, refugiat în pat, în somn sau la cititul unei cărţi la modă.

...De partea cealaltă a Herăstrăului, partea nevăzută, concluzia. Pe un copac, o pancartă. Pe pancartă: *Scăldatul interzis*. Sub pancartă, o sumedenie de puşti în slip şi într-o continuă întrecere între cine sare mai departe şi mai frumos. La ştrand plăteşti, adică e scump, că aici e moca. De partea asta a parcului, distracţia e gratis şi e din plin. Poţi veni să te bălăceşti cînd şi cît vrea muşchii tăi, că nu te deranjează nimeni. Plăcuţa cu avertismentul? Au văzut-o şi, la fel de bine cum au văzut-o, au şi ignorat-o. Că e pusă de vrăjeală, de ochii lumii e pusă, să nu vină puhoiul de la ştrand. Ce mai fac ei în timpul liber? Unul mai oacheş de la soare mă întreabă, ştirb: adică cînd chiulim de la şcoală? Şi se reped toţi să răspundă că dau la peşte, că vrăjesc gagici, că merg la casino-ul din cartier să tragă de manetă... Ce fac, în timpul liber, părinţii lor? Şi toţi se opresc, uitîndu-se nedumeriţi unii la alţii:...păi, părinţii lor muncesc...

Raluca BEM NEAMU

Ghid prin arta europeană a României

La sfîrşitul lunii iunie, Muzeul Naţional de Artă al României a redeschis într-o formulă nouă Galeria de Artă Europeană. Inaugurarea s-a aflat sub „graţiile" Ministerului Culturii şi Cultelor, bucurîndu-se de Înaltul Patronaj al Reprezentanţei Comisiei Europene în România. Dincolo de anunţurile de presă informative şi obiective se ascund atît de multe teme de reflecţie, încît demersul de a sintetiza în cîteva mii de caractere evenimentul îmi pare o tentativă ce nu se poate sfîrşi satisfăcător. Şi totuşi...

Patrimoniul expus conţine lucrări de pictură, sculptură şi de artă decorativă europeană din secolele XIV-XX, prezentate pe şcoli artistice şi subordonate principiului cronologic. Ca în majoritatea muzeelor de artă, această abordare permite un traseu imaginar în timp şi spaţiu, alături de inevitabilele comparaţii stilistice şi iconografice, mai ales pentru cunoscători. Arta italiană, germană, spaniolă, flamandă, olandeză şi franceză ilustrează Renaşterea, Manierismul, Barocul, Rococo-ul, Clasicismul şi mişcările artistice ale primei jumătăţi de secol XX. Nume importante ale artei dilată spaţiile galeriilor într-un joc alert şi surprinzător de culoare şi de griuri, cu teme cunoscute şi mai puţin cunoscute, cu soluţii de compoziţie şi gest uneori memorabile şi anacronice, alteori conforme cu uzanţele şi „recomandările" timpurilor: Tintoretto, Lucas Cranach cel Bătrîn, El Greco, Pieter Breughel cel Tînăr, Rubens, Rembrandt, Monet, Signac, Sisley fiind cîţiva dintre cei mai cunoscuţi artişti ce se „expun". Schiţez în continuare cîteva paliere de interpretare a Galeriei.

O primă şi imediată variantă este aceea de a decripta temele ilustrate în lucrări: Madona cu pruncul, Bunavestire sau alte scene nou-testamentare, scene extrase din Vechiul Testament, dar cu trimiteri aluzive către *vestea cea nouă*, alegorii, portrete de personalităţi sau oameni uitaţi de posteritate imortalizaţi de mîini celebre, peisaje sau naturi moarte care înlocuiesc odată cu mobilizarea Protestantismului toată simbolistica scenelor cu personaje sfinte, peisaje ale secolelor XIX-XX supuse culorii şi luminii, scene mitologice etc. Şapte sute de ani de artă care ilustrează spiritul vremurilor şi determinismele de spaţiu, artă a marilor evenimente care influenţează regulile sau avatarurile devenirii imaginii, aspecte care demonstrează o complexitate greu de sintetizat în articolul de faţă.

Un alt mod de a privi lucrările din Galerie este acela de a compara evoluţia stilistică a picturii de la un teritoriu la altul sau în cadrul aceluiaşi spaţiu, de la un secol la altul. Şi e fascinant să vezi cum Madonele suave ale şcolii italiene se metamorfozează în Fecioarele grave din spaţiile germane sau cum aceeaşi scenă a Răstignirii la italieni eludează detaliile dramatice, pentru ca la germani să le exacerbeze prin gesturi frînte pline de patetism.

Vă mai propun un mod de citire a lucrărilor, cel din prisma intervenţiilor a doi factori importanţi: timpul şi restauratorii. Primul în concubinaj cu revoluţii recente sau alte evenimente nefericite (în 1989 patrimoniul de artă europeană a suferit importante distrugeri) au acţionat prin acoperire, înnegrire, ascundere şi distrugere, cel de-al doilea prin răbdare, cunoaştere, descoperire şi scoatere la iveală. Restauratorii din muzeu sînt una dintre valorile tăcute şi ascunse, dar obiective şi autentice ale patrimoniului prezent!

Şi un ultim (în fapt prim) factor care a contribuit hotărîtor la formarea Galeriei e reprezentat de colecţionarii care au selectat şi apoi au donat statului propriile colecţii. Mare parte din lucrări au aparţinut regelui Carol I şi familiei regale, dar acesteia i se alătură şi lucrări din importante muzee şi colecţii particulare bucureştene – Toma Stelian, Ion şi dr. Nicolae Kalinderu, Anastase Simu, Al. Saint-Georges, Pinacoteca Statului, Pinacoteca Municipiului, precum şi ale unor instituţii. Pretextul modernizării Galeriei se află tot într-un aspect de dată recentă al istoriei colecţionismului: restituirea de anul trecut a celor nouăsprezece picturi din colecţia baronului Samuel von Brukenthal. Ocazia aceasta a determinat scoaterea din depozitele muzeului a unor lucrări care nu au fost expuse niciodată sau care au staţionat temporar în expoziţii de scurtă durată. Iată un alt mod de a vedea Galeria (dacă ştiţi expunerile anterioare): descoperirea noutăţilor scoase la iveală de pasiunea restauratorilor sau de gesturi generoase ale donatorilor contemporani, pentru că, da, încă există astfel de oameni.

P.S. Dacă v-au obosit culorile în timpul vizitei, opriţi-vă în sălile de artă grafică şi vizitaţi expoziţia „Pieter Paul Rubens în gravura secolelor XVII-XIX".

*Joos Van Cleve, **Fecioara cu Pruncul** (detaliu)*

Daria GHIU

„Fun de siècle"

– arta incorectă

Imensul cub negru plasat lunile acestea între clădirea veche şi cea nouă ale Galeriei de artă modernă şi contemporană din Hamburg – Hamburger Kunsthalle – generează automat în mintea privitorului cel puţin o asociaţie cu scandalosul „Black Square" al lui Kasimir Malevich, din 1915, aflat la Sankt Petersburg, tablou care a marcat un moment radical în istoria artei.

Pătratul negru aflat în faţa muzeului din Hamburg, lucrare a artistului german (de 38 de ani) Gregor Schneider, expusă cu ocazia expoziţiei-omagiu în cinstea lui Malevich *(Das Schwarze Quadrat. Hommage an Malewitsch)*, găzduită de Hamburger Kunsthalle luna trecută, are o istorie complicată, veche de doi ani. Cubul a fost refuzat atît la Bienala de la Veneţia (planul lui Schneider era expunerea lui în Piazza San Marco) din 2005, cît şi în 2006, de către Hamburger Bahnhof, faimosul muzeu de artă contemporană fosta gară din Berlin. Motivul: cubul cel negru n-ar fi inspirat doar de pătratul lui Malevich, ci plasarea sa în spaţiul public ar face imediat referinţă la Mecca, mai precis la Kaaba (masiva structură în formă de cub, din granit şi marmură, către care se îndreaptă rugăciunile credincioşilor musulmani şi despre care în Coran se spune că a fost construită de profetul islamului, Avraam, şi de fiul său, Ismail), fiind *politically incorrect* şi constituind un act de cinism, o ofensă la adresa religiei musulmane.

Cubul lui Schneider şi întreaga sa poveste fac intrarea către expoziţia retrospectivă a artistului german, în vîrstă de 45 de ani, Daniel Richter, găzduită de Hamburger Kunsthalle pînă la 5 august. Ce au cele două în comun? Critica la adresa societăţii contemporane ar fi un posibil răspuns. Picturile mai vechi ale lui Richter îţi dau impresia unui depozit de culori, în care artistul „aruncă", „adaugă" pînă la saturaţie, testează, experimentează, organizează, zgîrie, suprapune. Elementele de *pop culture* sînt foarte prezente, ca în „Babylon Disco vs. Disco Babylon" din 1999. Tablourile lui sînt dense, îngroşate la propriu, îţi cer să te apropii cît de mult posibil pentru a descoperi ce se află în spate, cîte straturi ascund, îţi cer, cumva, să le „sapi" pentru a da de pictura originală, ca într-un palimpsest. Rezultatul este o pînză supraîncărcată, supracolorată, violentă şi agresivă. Picturile sale sînt abstracte şi trimit foarte mult la arta *underground*.

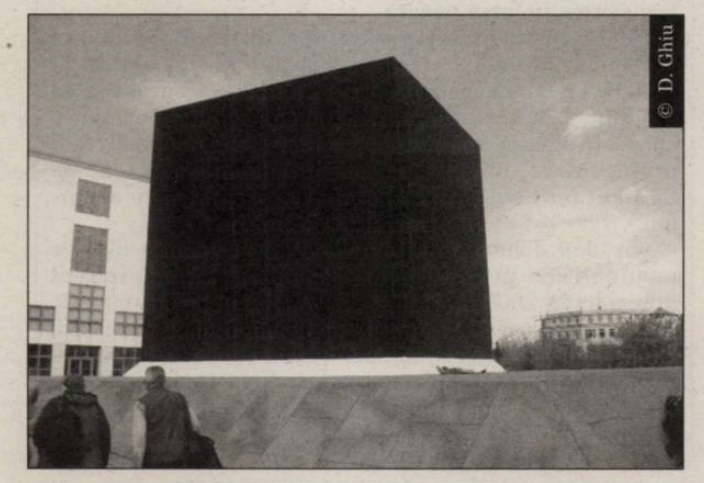

Odată cu anul 2000, pictura lui Richter se transformă radical: tablourile sale îşi păstrează agresivitatea şi chiar o sporesc, dar aceasta nu mai iese la iveală doar din violenţa culorilor electrizante, ci şi din figurativ, din scenariile narative pe care el le creează. Picturile sale sînt acum populate de oameni, de fiinţe supraumane – eroi contemporani, tip Superman şi Spiderman –, de haite de animale – uneori fabulos înaripate –, de personaje groteşti de circ, oameni cu măşti (asemănătoare unor *emoticons)*, de o natură fără viaţă, de construcţii arhitecturale imense, de lumini urbane artificiale, de spaţii orbitale, agresînd privitorul prin scenariile lor triste, ironice, premonitorii. Oamenii lui sînt spectrali, compuşi din „insule" de culori de intensităţi diferite, fiind reduşi la cîteva funcţii sau prezentaţi în găşti ori mase încremenite, surprinse („Punktum", 2003). Sînt oamenii suburbiilor, agresivi sau, din contră, pasivi şi goi, inofensivi, consumatori poate de droguri, ca în tabloul „Fun de siècle", din 2002.

„Fun de siècle": o lume apatică sau violentă, dezumanizată, redusă la instincte, într-o cultură aflată sub semnul *fun*-ului. Lumea lui Richter este proiectată în viitor, dar într-un viitor nu foarte îndepărtat. Critică la adresa societăţii contemporane, atît cubul negru al lui Schneider, cît şi tablourile agresive ale lui Richter nu încearcă să instige, nu sînt cinice, cum s-ar putea crede, ci, din contră, încearcă să ne provoace la o gîndire alarmată, deloc amuzat „incorectă", capabilă să corecteze viziunile necontenit încîntate în faţa „minunilor" lumii în care trăim.

Cristina FOARFĂ

115 – medierea între arte

Cînd auzi de o galerie de artă digitală, prin minte ţi se desfăşoară săli pline de monitoare, unde jocurile de imagini, flash-urile, CGI-urile, instalaţiile multimedia, sunetele generate de computer sau paginile web care se derulează în timp real formează un peisaj hi-tech. Totuşi, de afară cel puţin, Galeria 115, prima galerie de artă digitală din Estul Europei, arată surprinzător de clasic, cu imagini pe pereţi aşezate precum tablourile tradiţionale. Cînd te uiţi mai bine însă, observi diferenţa, îmbinarea între mîna omului lipită de mouse şi programele de editare vizuală care îi transformă ideile în pixeli.

Galeria 115 nu are monitoarele de care vorbeam mai devreme, reducînd, practic, arta digitală la imaginea imprimată. Lucrările sînt printate însă la calitate foarte bună şi îmblînzesc cumva şocul noilor tehnologii, creînd o punte între ceea ce înţelegeam pînă acum prin artă şi tendinţele actuale. Din acest punct de vedere, cred că Galeria 115 a început bine, într-o cultură ce încă priveşte cu reticenţă noul. În forma aleasă, tradiţionaliştii le pot privi ca pe nişte tablouri realizate diferit, moderniştii se pot gîndi că totul s-a făcut cu ajutorul computerului, fiecare rezonînd într-un mod propriu cu ceea ce văd. Lucrările, interesante, acoperă la propriu pereţii cu forme ciudate, jocuri de culori, realităţi deformate sau cu imagini ce par reale, fotografiate, dar care sînt de fapt create sau prelucrate pe calculator. De la manga pînă la peisaje urbane, de la referinţe hipertehnologizate pînă la reprezentări ce par desprinse din realitate, de la personaje stranii pînă la scene ce amintesc de suprarealişti, lucrările creează tot atîtea lumi ficţionale. Este impresionant demersul de a aduna în acelaşi loc, în cadrul aceleiaşi expoziţii, numită „Art:Part Two", cîteva sute de lucrări, aparţinînd a 91 de artişti din 34 de ţări. Într-adevăr, începem să experimentăm a doua etapă a artei, cu o adaptare firească la noile tehnologii, cînd pensula se transformă în brush şi cînd sculptura se face în *3d studio max*.

Pînă să ajungă la peisajul ştiinţifico-fantastic amintit, eleganta Galerie 115 (un spaţiu cu un design deosebit în sine) are acum rolul de mediere şi de familiarizare cu ceea ce înseamnă arta digitală. Aşteptăm însă cu interes monitoarele.

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Cadavrul de lux

O ciudăţenie pe care o observ, cu sincer interes, de cîtăva vreme este aceea că, în aparenţă, cei mai afurisiţi critici sînt nu criticii, nu cronicarii, deveniţi, în bloc, oameni de zahăr, ci regizorii şi actorii, adică înşişi colegii „performanţilor“. Despre un spectacol „cuminte“, uneori despre un spectacol al unui „nume“ – şi, în cazurile grave, despre un spectacol bun şi frumos –, la care temutul titular de rubrică de la vajnicul cotidian *Cutare* formulează în treacăt două-trei „rezerve“ sau strîmbă delicat din nas vorbind despre „tentative nereuşite“, „neizbînzi“, hai „eşecuri“, actorul sau regizorul de la teatrul de peste drum (dacă nu chiar de la teatrul cu pricina) o trînteşte verde: „Tîmpenia aia?! O porcărie jenantă!“. Asta după ce, în timpul spectacolului, s-a foit fără astîmpăr în scaun, a tuşit, s-a uitat de zece ori la ceas, a făcut bancuri audibile peste trei scaune pe tema întîmplărilor de pe scenă, a chicotit (tot audibil) la momentele tragice sau lirice şi şi-a dres sumbru-sonor glasul la momentele comice, pe scurt, a arătat din răsputeri că turbează de furie şi că se plictiseşte de moarte. Şi după ce tot el, la sfîrşitul spectacolului, în foaier sau la cabină, s-a dus la colegul regizor sau actor şi i-a zis, bătîndu-l prieteneşte pe spate ori pupîndu-l dulce pe obraz: „Bravo, Mitică! Eşti bun, băiatule!“. Chestia cu tîmpenia şi porcăria e rezervată exclusiv domnilor critici – mai exact, *hic et nunc,* doamnelor critice –, cărora li se sugerează discret, cînd nu li se recomandă ritos, să spună (scrie) odată adevărul despre scandalul acestor gogoşi umflate, al acestor impostori netalentaţi care duc de rîpă etc. etc. Şi domnii critici, nemaivorbind de doamnele critice, se execută pe loc, harnic şi conştiincios, mîndri nevoie-mare în sinea lor că „creatorul“ i-a luat de confidenţi şi de parteneri de indignare estetică. I-a tratat, cum am zice, de la egal la egal.

Ceea ce domnii şi doamnele în discuţie nu prea ştiu – ori refuză să creadă – este că, în cerc restrîns, „creatorul“ se distrează de minune pe seama „intelectualilor“ din sistem, dîndu-le acestora porecle sarcastice, imitîndu-i cu o precizie împinsă de „ochiul meseriei“ pînă la cruzime şi, mai ales, neluîndu-i, în fond, deloc în serios. Cu cît domnii şi doamnele sînt mai sensibili la influenţe, cu atît lipsa de consideraţie e mai profundă. Şi, dacă bine te gîndeşti, mai firească.

În ciuda faptului că „se formează“, de multe ori, împreună (atunci cînd criticul e absolvent al institutului de teatru), în ciuda faptului că pot fi amici de pahar sau cumnaţi de crîşmă, în ciuda faptului că pot avea interese financiare, într-un fel sau altul, comune, între artiştii scenei şi observatorii lor din afară există o barieră de netrecut. Primii *fac* ceva, ceilalţi *vorbesc (scriu)* despre ceva. Iar dincolo de această fatidică opoziţie (cultivată uneori, după modelul nefericitului „Noi muncim, nu gîndim!“, încă din şcoală, chiar dacă nu în mod deschis), rămîne realitatea goală şi caldă a faptului că ei, artiştii – şi în primul rînd actorii –, trebuie să înfrunte zi de zi cu trupul lor, cu muşchii şi cu nervii lor, cu creierul şi cu inima lor întunericul viu al sălii pline de răsuflări. Şi de ochi. Care pot fi binevoitori, prietenoşi, dar pot fi şi ostili, răuvoitori. Printre aceşti ochi se află şi cei ai domnilor critici şi doamnelor critice. Alianţa e imposibilă.

Desigur, pusă în termenii (in)egalităţii efortului vizibil, măsurabil, relaţia dintre artist şi critic va fi întotdeauna problematică, dacă nu nemijlocit conflictuală. Fapt este însă că în „cîmpul“ artei nu ară numai artiştii. Nu toate persoanele care se urcă pe scenă şi stau două-trei ore sub reflectoare sînt actori, după cum nu toate persoanele care le spun ce să facă acolo, uneori în formulări savante, sînt regizori. Unii poartă aceste denumiri în mod abuziv. Există practicieni ai scenei care vin la teatru ca la serviciu, un serviciu nesuferit unde trebuie să mergi ca să iei bani – mulţi, puţini, nu contează, bine că sînt siguri şi, oricum, contează la pensie. Aceşti funcţionari privilegiaţi stau la repetiţie cu privirea pe ceas şi gîndul la maşina din service şi se supără foc cînd ziua de lucru se prelungeşte cu un sfert de oră, iar la spectacol vin în ultima clipă şi pleacă înainte de aplauze. (Las' că...) Ori, dimpotrivă – în regim de colaborare – muncesc în asalt, de dimineaţa pînă seara, biciuindu-i pe ceilalţi ca pe sclavi, ca să iasă repejor bănuţul (care, de obicei, nu-i deloc diminutiv) şi să-şi mute urgent arta pe altă scenă. Dacă au ştiut vreodată, nu mai ţin minte că teatrul e artă. Chinul lor creator suprem nu se exprimă în întrebarea „Cum?“ (cum să rezolv piesa, scena, personajul, rolul?), ci în întrebarea „Cît?“. Sînt – au devenit – paraziţii artei, ploşniţele scenei. Chiar dacă poartă nume sonore şi se laudă cu onorarii fabuloase. Frăţia cu ei ar trebui să le fie domnilor critici – nemaivorbind de doamnele critice – înjositoare şi repugnantă. Egalii lor sînt nu analiştii corecţi, comentatorii onești, cronicarii de ţinută, ci caracuda jurnalistică măruntă, broaştele slinoase din mlaştina didactică, proastele-n tîrg din „breasla de specialitate“. Aşa cum din artiştii rataţi ies critici cu ulcere de frustraţie, criticii rataţi puiesc artişti de operetă falsă, cu gîndire primitivă şi simţăminte de vînzare. Aici, alianţa funcţionează perfect şi copulaţia naşte vermină. Cu ce se hrăneşte această vermină nu-i greu de ghicit. Din păcate, a început să se vadă tot mai limpede.

mergi pe mîna noastră

Administraţia Fondului Cultural Naţional acordă finanţări nerambursabile pentru proiecte editoriale – carte şi publicaţii culturale. Finanţarea nerambursabilă este de maximum 90% din totalul cheltuielilor eligibile ale proiectului. Solicitanţii şi/sau partenerii asigură contribuţia minimă de 10% din bugetul proiectului propus spre finanţare, sub forma contribuţiei în numerar.

Priorităţile de finanţare pentru această sesiune de finanţare sînt: încurajarea tinerilor creatori; promovarea creaţiei literare contemporane; explorarea diferenţelor şi a diversităţii culturale; cultura naţională în context european – păstrarea identităţii naţionale; valorificarea patrimoniului imaterial; artă pentru schimbarea socială şi schimbarea mentalităţilor, potrivit Hotărîrii Consiliului Administraţiei Fondului Cultural Naţional.

Termenul-limită de înscriere a proiectelor culturale este 20 iulie, ora 15,00.

Pot înscrie proiecte în concurs operatori culturali, cu sediul în România: persoane juridice de drept privat care, potrivit actelor constitutive, desfăşoară activităţi editoriale (de exemplu, organizaţii nonguvernamentale, S.R.L.-uri); instituţii publice care derulează activităţi editoriale, altele decît cele stabilite ca obligaţii sau programe minimale anuale.

Suma totală disponibilă pentru această sesiune de finanţare este de 2,4 milioane de lei, distribuită după cum urmează: 1,6 milioane lei pentru editarea de titluri de carte; 0,8 milioane lei pentru editarea de publicaţii culturale. Solicitările se trimit la următoarea adresă: Administraţia Fondului Cultural Naţional, Calea Dorobanţilor nr. 99 A, etaj II, biroul 201, sector 1, Bucureşti, prin poşta recomandată sau prin livrare directă de către solicitant, zilnic, de luni pînă vineri, între orele 10,00 – 15,00. Informaţii suplimentare pe pagina web www.afcn-.ro/finantari_proiecte_editoriale.php.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Antrenaţi pentru refuz

● **Implant Pentru Refuz, *Monolith*, Magic World, 2007.**

Vă propun să faceţi apel la bunăvoinţa şi reflexele aerului condiţionat sau, dacă nu sînteţi posesorii unui astfel de obiect esenţial la vreme de restrişte şi caniculă, v-aş ruga să faceţi o excursie pînă în preajma frigiderului, nu de alta, dar următoarea problemă are toate datele pentru a fi judecată la rece. Întrucît de cîţiva ani încoace este cert că pe meleagurile patriei noastre s-a inventat o cale prin care doritorii pot apela cu încredere la practici specializate pentru grefarea unui implant pentru refuz, o discuţie lămuritoare pe marginea procedeelor folosite în decursul acestei operaţiuni inedite merită, cred, să fie tratată cu toată atenţia şi concentrarea de care dispuneţi în acest moment. În fond şi la urma urmei, este şi o datorie cetăţenească să arătăm respectul cuvenit unei proiect, dacă nu abandonat astăzi, atunci măcar pe cale de dispariţie din mentalitatea colectivă a societăţii noastre.

Trebuie precizat însă, din capul locului, că orice referinţă la vreo tehnică medicală nemaiîntîlnită este, în acest caz, cît se poate de nulă şi neavenită. Să nu ne facem iluzii: dozele de refuz (în eventualitatea că ar exista o substanţă injectabilă care să te ajute în efortul tău de a boicota sistemul), nu sînt încă apanajul medicinei, iar orice legătură cu această ramură a ştiinţei presupune, implicit, o pistă falsă. Odată ce am restrîns semnificativ aria de căutare pentru acest tratament metodic de nervi cu ţintă precisă, nu ne rămîne, dacă dorim să evităm impasul, decît să dezbatem o chestiune pur teoretică: în ce domeniu de activitate este cel mai probabil să descoperim implantul pentru refuz? Cum şcoala, fotbalul sau politica par să iasă definitiv din calcul din motive evidente, este limpede că, mai devreme sau mai tîrziu, ajutaţi şi de judecata la rece, vom ajunge şi în preajma acestui vast teritoriu pe care îl reprezintă muzica. Deşi la prima vedere este foarte posibil să sfîrşim pradă confuziei datorită atîtor stiluri şi coclauri cuprinse aici, o cercetare ceva mai minuţioasă ne va scoate la iveală adevărul, altminteri trist, că în România variantele corecte de răspuns nu sînt chiar atît de multe cum ar trebui. Să fim sinceri: ce altă metodă mai bună de implant pentru refuz în afara unor chitare metal nemiloase, a unei percuţii devastatoare, a unei interpretări vocale scrîşnite şi grunjoase, a unei combinaţii letale de Pantera, Metallica sau Slayer, asezonate la timpul potrivit cu doze homeopatice de punk sau rap-metal, a unui mesaj simplu, consistent, virulent şi implacabil cunoaşteţi? Aşa e că atunci cînd vine vorba de atitudine şi porniri războinice, de dezgust şi îndemnuri la boicot, de gravitate şi stat pe baricade, *metalul* e cel mai indicat canal de emisie?! Aşa e că atunci cînd ai de-a face cu zgomotul şi vibraţia tonajelor grele, orice perspectivă idilică se întunecă şi e lovită de nulitate?! Aşa e că nu v-aţi imagina niciodată ca următorii timişoreni – Octavian Horvath, Ovidiu, Takacs, Ovidiu Vinereanu, Valentin Popescu, Răzvan Nicov, Gabriel Papay, Adrian Iacob, inventatorii şi specialiştii în Implant Pentru Refuz – să servească videoclipuri gustate de popor şi să fie invitaţi la Surprize, surprize?! Hotărît lucru, cînd te confruntţi cu acest Monolith, în ciuda intervenţiilor hip-hop (Vlad Dobrescu, C.T.C.) sau chiar jazz (Cristina Pădurariu şi Petrică Ionuţescu, Blazzaj), senzaţia de seriozitate fără întoarcere, de inflexibilitate a tonului, de intransigenţă a liniei melodice, de sunet militant nu îţi oferă prea multe şanse. Fie că accepţi implantul, fie că dai bir cu fugiţii la jumătatea albumului (din cale-afară de speriat de gravitatea cu care te confruntţi, pierzînd astfel şansa unui final de înaltă ţinută auditivă), concluzia nu poate fi decît una: Monolith, în singurătatea lui de cursă lungă, este un clasic al acestei caste puriste pe care rock-ul metalic a ştiut să o cultive dintotdeauna.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **John Banville, *Onorată instanţă,* traducere din limba engleză de Cornelia Bucur, Colecţia „Babel“, Editura Nemira, 2007.**

Romanul acesta, construit ca mărturie a unui inculpat, profită de povestea poliţistă pentru a desena unul dintre cele mai halucinante personaje ale literaturii postmoderne. Numele său e deja fabulos: Frederick Charles St. John Vanderveld Montgomery (Freddie, pentru cei din lumea lui). Iniţial, îl vedem huzurind în insulele spaniole – un cadru ca de acuarelă, în care nimic rău nu pare cu putinţă. Baruri, porturi, plajă, mondenităţi de rentier, tovărăşia calmă a soţiei şi... cam atît. O blîndă, vacanţieră derivă, s-ar zice. Numai că deriva aceasta, „perpetuă, înceată“, va deveni una curat dementă, dezvăluind în Freddie un răufăcător buimac, cu psihologia unei „mase de carne descumpănite“, cu sufletul traversat de „fisuri zigzagate“, cu stări şi reacţii confuze, dinaintea unei realităţi unde totul ţine să se transforme în farsă neagră.

Mai întîi, un şantaj în joacă, apoi furtul abulic al unui tablou, iar în final, o crimă trîndavă – acestea sînt fărădelegile lui fără de noimă, diabolice prin însăşi gratuitatea lor. Fiinţă „bifurcată“, ascunzînd un „monstru obez“ sub o aparenţă sfioasă, inocentă şi iute de lacrimă, Freddie va fi protagonistul unui *thriller* cenuşiu şi anapoda, unde *Străinul* lui Camus apare reconfortat balcanic cu absurdul.

În 1989, John Banville intra cu acest roman pe lista de nominalizări pentru Booker Prize. N-a luat premiul atunci, ci în 2005, cu romanul *Marea.* Multe din mărcile scrisului acestui autor irlandez erau însă vizibile încă din *Onorată instanţă:* şi armoniile frazei, şi mnemonicul demonic, şi tristeţea masivă, metalică, în tonuri de „grifişet“. Sînt cele dintîi lucruri pe care o să le gustaţi, dintr-o listă cu mult mai lungă.

Marius CHIVU

feedbook

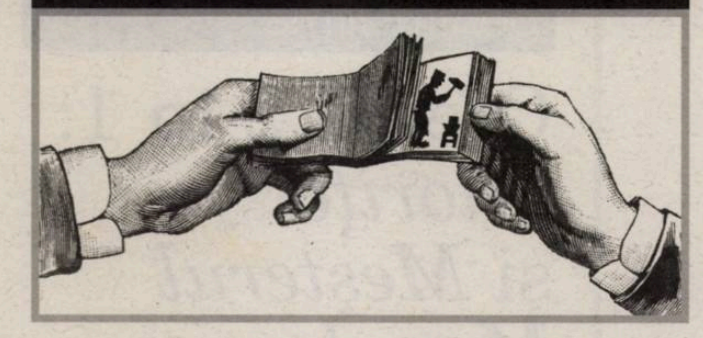

Fete în poezie

● **Lavinia Bălulescu, *Lavinucea*, Editura Cartea Românească, 2007.**
● **Ioana Bogdan, *Anumite femei*, Editura Cartea Românească, 2007.**

Scriitoarele par tot mai tentate de a marca diferenţa de gen, iar acest demers e cu atît mai dificil cu cît numeroase teme şi abordări în cheia feminităţii au fost deja „adjudecate" de poete foarte bune din generaţii diferite. Simplificînd mult, o primă enumerare ar arăta astfel: matricialul naturii, afectarea sentimentală şi etică (Ana Blandiana), fantasmele erotice şi barochismul oniric (Ruxandra Cesereanu), cochetăria şi senzualitatea castă (Adela Greceanu), minimalismul senzaţiilor (Doina Ioanid), extravaganţa confesivă sexagenară (Nora Iuga), boala & visceralul (Angela Marinescu), angoasa morţii (Ileana Mălăncioiu), melancoliile dragostei (Gabriela Melinescu), maternitatea (Ioana Nicolaie), copilăria & adolescenţa (Ana Maria Sandu şi Simona Popescu), senzualul sacru şi sexualitatea mistică (Floarea Ţuţuianu), mizerabilismul sexual exhibat şi snob (la douămiiste) ş.a.m.d. Fiecare dintre scriitoarele de mai sus, dar şi altele (un foarte frumos volum de poezie de dragoste – delicat, senzual, intimist – a scris Ioana Pârvulescu: *Lenevind într-un ochi,* 1990) au reuşit să-şi marcheze, cu fineţe, cîte o temă a feminităţii. S-ar putea face o antologie cu poezia feminină românească fără egal în lirica occidentală contemporană.

Tendinţa şi dorinţa de a se înscrie într-o temă feminină se vede şi în cele două cărţi despre care scriu mai jos, cărţi cîştigătoare ale Premiului pentru Poezie la Concursul de manuscrise al USR de anul trecut. Ambele poete sînt tinere, se află la a doua carte şi fiecare a obţinut tot felul de premii literare modeste. Precum cărţile lor.

Lavinia Bălulescu scrie despre copilărie cu tot ce presupune această vîrstă: joaca şi jocurile, micile prostioare ingenue şi răutăţile gratuite, restricţiile celor mari, observaţiile şi intuiţiile precoce, secretele păstrate cu gravitate, imaginarul şi micile mitologii personale, listele ca de oracol ş.cl. Poezia ei este, din păcate, prea enunţiativă, poemele fiind mai degrabă nişte flash-uri lirice, secvenţe tăiate scurt, scene de oralitate, colaje de amintiri, replici şi gînduri care nu se încheagă într-un discurs personal şi cu bătaie dincolo de suprafeţe. Frugalitatea emoţiei se „datorează" (şi) puţinătăţii imaginilor memorabile – una dintre acestea este finalul poemului „Din pierderile unei memorii": „Şi în seara aia ne-am ascuns după vişinii / din curte de la tanti iuliana / unde nu aveau cum să ne găsească. / Iar cînd m-ai sărutat eu m-am lovit de dinţii tăi. / Şi n-am uitat nici pînă acum. / (sunetul. asta n-am uitat.)". Volumul este subţire şi la propriu, şi la figurat (doar 25 de poezioare), şi se termină înainte să intri în atmosferă şi să te familiarizezi cu Lavinucea, zglobiul dar pasagerul alter-ego al poetei. Or, generozitatea, prospeţimea şi candoarea temei nu se împacă deloc cu austeritatea expresiei şi cu expedierea în doar cîteva poeme. Cel puţin prin comparaţie cu prima parte a volumului *Din amintirile unui Chelbasan* de Ana Maria Sandu, cartea Laviniei Bălulescu n-are consistenţă şi, de fapt, nici nu cred să fie terminată – ultimele poeme par din altă parte: e doar synopsis-ul unei cărţi care, cu puţin efort, putea ieşi măcar onorabil. De altfel, această frenezie a tinerilor scriitori de a publica cît mai repede, întreţinută şi de o anume iresponsabilitate a editurilor care publică parcă pentru a-şi îndeplini un plan editorial, a făcut destule victime. Păcat!

Aceeaşi impresie de grabă am avut-o citind şi cartea Ioanei Bogdan, o carte inegală şi confuză care converge cu greu către titlul ales. Dacă poeta a vrut să surprindă anumite arhetipuri feminine sau cîteva alter-ego-uri, asta nu mi-e clar. Ea însăşi pare indecisă. Figura unui tată adulat şi cea a unui soţ cam incert alternează cu ipostaze masculine arhaic-mitologice, dar şi urban-promiscue, bărbatul este cînd nostalgic sau compasiv, cînd solitar-triumfalist, iar imaginea femeii este aproape schizofrenică: vulnerabilă punitivă şi fatalistă tutelară. Discursul biografist se amestecă cu cel religios sau (pseudo)mistic, atitudinile şi ipostazele eului (dacă există intenţia unuia) sînt contradictorii, iar tonalităţile şi registrele se succed fără logică, la fel şi decorul: casa părintească, tramvaiul, plaja, amfiteatrul, Cerul şi „dreapta Tatălui"... Mă tem că acest *pot-pourri* nu vrea să semnifice complexitatea unui presupus conflict arhetipal (discursul liric nu e suficient de omogen), ci este doar rezultatul unor poezii „amestecate" şi ca sens, şi ca valoare. Căci dacă ideea cărţii e difuză, şi realizarea e slabă: „nu vezi cum se aruncă în / prăpăstii, de ciudă, cascadele? / Pămîntul e o femeie tînără încă, nu vezi ce lungi / i-au crescut pădurile...?" („Poemă pentru un asfinţit de nuntă").

O privire aruncată peste titlurile colecţiei de poezie scoase de Cartea Românească face evidentă contribuţia slabă a fetelor. Cu una-două excepţii, poetele ne rămîn datoare.

Dilema veche vă recomandă

● Vineri, în uvertură la week-end, *Rock'n'roll Club*-ul lui Ioan Gyuri Pascu, al cărui fan sînt de un deceniu obsedant (TVR 1, ora 20,20). Sîmbătă (pe Eurosport, ora 17), prologul londonez (!) la Turul ciclist al Franţei, comentat de Radu Naum şi Radu Banciu, al căror fan sînt, oricîte ne despart în privinţa lui Lance Armstrong. Duminică (pe sport.ro, ora 16), finala masculină de la Wimbledon, dacă ploile (al căror fan nu sînt, în acest caz) n-o vor amîna spre luni-marţi. (Radu Cosaşu)

● Filmul coreean *Monstrul / Gwoemul* de Joon-ho Bong, un horror tragicomic cu accente anarhiste şi un *touché* poetic (plus cîteva scene kafkiene, una parcă desprinsă din „Colonia penitenciară"), cu graţioase şi concise schimbări de registru care transcend clişeele genului şi îl fac cel mai emoţionant horror văzut vreodată. În loc să te sperie, îţi pune un nod în gît. Fără îndoială, filmul verii! (Marius Chivu)

● Julian Barnes, *Arthur & George*, unul dintre cele mai frumoase, meseriaşe, captivante romane pe care le-am citit în ultima vreme, o dovadă în plus că, pentru un scriitor adevărat, totul – biografii paralele, romane poliţiste, victorianism revizitat – poate deveni bună literatură. Unde ne-or fi meseriaşii??? (Simona Sora)

● În 1979, la al XII-lea Congres al PCR, bătrînul Constatin Pîrvulescu se apropie de prezidiu şi cere cuvîntul. După ceva parlamentări, îl primeşte. Începe prin a spune că a împlinit 60 de ani de activitate în partid. Sala aplaudă frenetic. Apoi îl acuză pe Ceauşescu de manipulare a congresului. Sala amuţeşte. Treptat, se ridică cîte unul, apoi mai mulţi, îl întrerup. El spune că nu îl mai vrea pe Ceauşescu reales. Sala preia controlul. Bătrînul iese din scenă. Mai văzusem cele cîteva minute în care a apucat să vorbească. Nu ştiam ce a urmat. La acest link: http://www.youtube.com/watch?v=UXjlz5_S0JGQ, Internetul ne aduce 17 minute de istorie. În primele trei minute vorbeşte un om, în rest se manifestă rinocerii. Rinocerul care a luat cuvîntul l-a acuzat pe Pîrvulescu că „nu a înţeles noul". Aviz amatorilor. (Cristian Ghinea)

PUBLICITATE

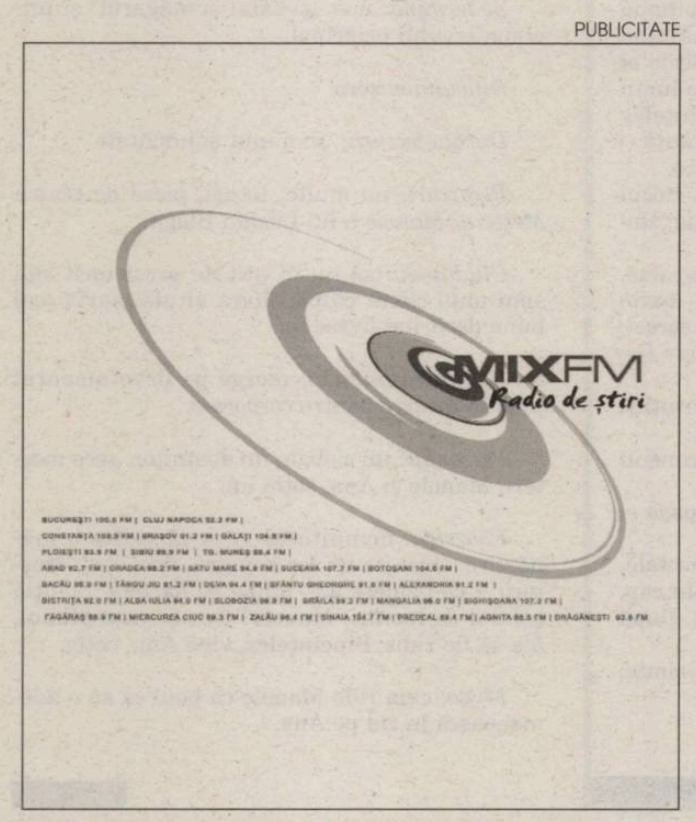

Andrei GORZO

dilematograf

A-ţi face treaba

● ***Greu de ucis 4* / *Die Hard 4.0* (SUA, 2007), de Len Wiseman.**

În *Greu de ucis 4,* nişte terorişti pun stăpînire pe întreaga infrastructură informaţională a SUA: semafoare, conturi bancare, sateliţi de telefonie şi de televiziune – toate cad în mîinile lor repede-umblătoare pe tastatură. Tipii ăştia sînt atît de tari încît pînă şi sigla de la începutul filmului – 20th Century-Fox – tremură de la bruiajul lor. Dacă vor să te arunce în aer, o fac prin *e-mail.* Dar cel mai tare număr al lor e ăla în care montează fragmente din discursurile mai multor preşedinţi (Clinton spunînd „sfîrşitul", Bush spunînd „prosperităţii" ş.a.m.d.) într-un comunicat apocaliptic pe care îl transmit pe toate posturile de televiziune. În principiu, asta nu e decît încălzirea dinaintea unei faze şi mai tari – detonarea Capitoliului în direct, urmată de revelaţia că nu fusese decît o simulare –, dar, dacă montajul cu preşedinţi ne poate da oareşce fiori, e interesant de constatat cît de puţin ne afectează imaginea Capitoliului sărind în aer, cît de egal ne este dacă a fost pe bune sau doar o simulare: oricum e ceva ce ne-am obişnuit să vedem. Cu alte cuvinte, e interesant de constatat cît de repede s-a reobişnuit America (şi restul lumii odată cu ea) să fantazeze la propria ei distrugere – un lux de prost gust pe care după 11.09 s-ar fi zis că n-o să şi-l mai poată permite niciodată. Dar iată că şi-l permite şi, dacă e clar că realizatorii lui *Die Hard 4* s-au strofocat ceva cu proiectul acesta, e la fel de clar că nu bunul gust i-a chinuit pe ei, ci dificultatea de a inventa un pericol terorist care să nu le pericliteze şansele de a-şi vinde filmul în orice comunitate etnică şi religioasă din lume. Soluţia aleasă de ei este şi cea mai sigură: şeful teroriştilor e un cetăţean american alb, fost angajat al Departamentului de Securitate Internă, care vrea să-i arate Americii cît e de vulnerabilă (în cuvintele lui, vrea „să-i facă o favoare") şi cu ocazia asta să-i şi golească vistieria. Secunzii lui sînt un acrobat francez (pentru că în filmele hollywoodiene francezii sînt noii englezi – stricaţi din fabricaţie) şi o karatistă asiatică (pentru că aşa ceva n-a dăunat niciodată unui *blockbuster).* Şi singurul care-i poate opri este un poliţist numit John McClane, interpretat de Bruce Willis.

Cum îi şade lui Willis, la cei 52 de ani ai lui, să calce cu maşina karatiste asiatice prin puţuri de lift şi să se cotonogească pe schele cu acrobaţi francezi? Adevărul e că-i stă surprinzător de bine. Nici un actor (în afară de Harrison Ford pe vremea cînd era Indiana Jones) n-a ştiut vreodată atît de bine ca el cîtă durere să arate în urma unei bătăi crîncene, astfel încît să întreţină o iluzie de vulnerabilitate umană şi, în acelaşi timp, să se poată băga imediat într-o bătaie şi mai crîncenă. Nu ni se mai înfăţişează în maioul ăla de proletar care se jegoşea treptat în cursul acţiunii şi care-l făcea să pară comic de subechipat în faţa adversarilor săi, dar în locul lui poartă o bluză de corp care pare jegoasă *din start* şi, între două vitejii una mai absurdă decît cealaltă, se ţine bine de poza lui de om modest şi cu necazuri acasă, căruia chiar nu-i face nici o plăcere să fie erou, dar cineva trebuie s-o facă şi pe-asta. La vremea primului *Die Hard* (1988), aproape că puteai să-l şi crezi: dacă ar fi fost după el, *chiar* nu şi-ar fi petrecut Crăciunul hîrjonindu-se prin tot blocul ăla cu teroristul german Alan Rickman şi trupa lui de nibelungi pletoşi. Sigur că, între timp, obiceiul lui de a se nimeri mereu exact acolo unde lovesc teroriştii l-a transformat într-un subiect de bancuri, dar chestia e că, pentru un subiect de bancuri, îşi păstrează în continuare o anumită demnitate; ca şi John Wayne (cu care-l compara pe vremuri, în batjocură, personajul lui Rickman), pare să devină din ce în ce mai imun la ridicol şi, deşi mi-aţi putea răspunde că un cec de $ 20.000.000 v-ar imuniza şi pe dvs. la multe lucruri, eu nu pot să nu fiu un pic impresionat de un om, fie el şi Bruce Willis, care după atîta timp continuă să ia în serios ideea că el e Bruce Willis. Dar cineva trebuie s-o facă şi pe-asta. Îl ajută şi regizorul Len Wiseman, care ştie să creeze Momente Willisiene. Într-unul din acestea, Bruce dă cu maşina peste un hidrant, calculînd astfel încît jetul creat să-l doboare pe ţintaşul care-l vîna din elicopter. Puţin mai tîrziu, doboară elicopterul folosind *maşina* pe post de proiectil. Şi mai tîrziu, cînd conduce un tir pe un pod, e atacat de un avion de luptă, care-l mitraliază într-un asemenea hal încît se poate spune că reproiectează, în stil post-apocaliptico-rococo, atît podul cît şi tirul. Cam la momentul acela am ajuns la concluzia că, una peste alta, nu mă simt rău. Realizam, desigur, că, într-o viaţă mai bună – una pe care aş fi trăit-o aşa cum trebuie –, n-aş fi avut ce să caut la *Die Hard 4.* După cum realizam că, într-o lume mai bună – mai puţin cupidă şi uşor de prostit –, nici n-ar fi existat un *Die Hard 4.* Dar filmul nu e rău. Nu e nici bun, dar îşi face treaba – ceea ce e mai mult decît se poate spune despre majoritatea *blockbuster*-urilor de azi, în frunte cu *Shrek 3* şi *Ocean's Thirteen.* E doar descreierat, nu şi nesimţit.

trecerea prin reviste

Ştiri de vară

L'EXPRESS INTERNATIONAL

La numărul 2921, revista *L'Express* se află în cel de al 57-lea an de existenţă. Preşedinţi, guverne, războaie, directori, redactori şefi, editorialişti, acţionari principali, proprietari vin şi pleacă, s-au perindat ţinînd discursuri despre necesitatea reformei şi a schimbării; desigur, într-un fel sau altul mulţi dintre ei au lăsat o urmă, dar citind acum, la întîmplare, un număr al revistei, mă întreb dacă forţa unei publicaţii nu stă în inerţia ei, mai degrabă decît în capacitatea de a se reînnoi.

Deşi e vară şi legile nescrise ale jurnalisticii susţin că, din cauza căldurii, cititorul e mai tîmpit, sumarul e saturat de subiecte serioase. Primul dintre ele: Europa. Editorialul lui Christophe Barbier constată cu luciditate că la Bruxelles arabescurile juridice au mascat, de fapt, eşecul unificării. „La balul viselor continentale au dănţuit întîi Statele Unite ale Europei, apoi Europa Unită a statelor: ar fi cazul să invităm la dans Europa statelor unificate". Interviul cu polonezul Bronislaw Geremek accentuează dorinţa polonezilor de a face parte dintr-o Europă antitotalitară, observînd că ţara lui nu se identifică întotdeauna cu figura celor doi gemeni care o conduc acum, ca rezultat al unei victorii în alegeri democratice: „Tranziţia către economia de piaţă este un proces dramatic, el antrenează frustrări, resentimente faţă de corupţie. A cîştigat propaganda populistă, subestimată de noi. Forţele ataşate modelului liberal n-au reuşit să convingă. Ceea ce nu înseamnă că Polonia este o ţară reacţionară".

Dosarul revistei se ocupă de bogătaşi. Foarte puţine fotografii, foarte multe grafice şi tabele. Majoritatea datelor sînt furnizate de Direcţia Generală a Impozitelor. Observaţia de după analiza datelor relevă o noutate: bogăţia a devenit discretă. Bogaţii se refugiază în locuri, în localităţi, cartiere, unde nu mai riscă să intre în contact cu acea Franţă cu care nu au nimic în comun. Această concentrare a bogăţiei poate să pară ciudată. De ce să locuiască francezii cei mai bogaţi acolo unde preţul imobiliar e cel mai mare, cînd ar putea să se mute oriunde altundeva realizînd economii substanţiale? „Ca să rămînă între ei – răspund Michel Pinçon şi Monique Pinçon-Charlot în *Sociologia burgheziei*. Această strategie prezintă cel puţin trei avantaje: în primul rînd favorizează consolidarea reţelei de relaţii. Un capital social unde poţi găsi clienţi, de unde poate proveni accelerarea carierei, de unde se obţine brînciul care creează diferenţa. Apoi, şi înainte de toate, vecinătatea geografică asigură o plăcere universală, aceea de a fi între cei de o seamă cu tine, de a împărtăşi alături de ei viaţa cotidiană, la adăpost de contestări şi promiscuităţi jenante. Şi, în acest fel, este asigurat şi viitorul copiilor. Deschizîndu-le porţile unor excelente licee, existente în număr mare în cartierele de prestigiu (Hoche, Versailles, Pasteur, Neuilly), e înlăturat spectrul mezalianţei".

Articolul semnat de Eric Mandonnet, dedicat prim-ministrului François Fillon, este prefaţat astfel: „Prim-ministrul nu renunţă la afirmarea rolului său la conducerea statului, unde poate să-şi imprime pecetea personalităţii sale. În pofida omniprezenţei lui Nicolas Sarkozy". Ceea ce ar părea de la sine înţeles trebuie scris cu litere mari pentru a deveni plauzibil.

Reportaje despre viaţa bicicliştilor şi a emigranţilor ilegali, a homosexualilor din Iran, analize ale festivalurilor de teatru şi cronici ale concertelor, recenzii de carte – toate scrise pe înţelesul unor oameni care nu merg cu bicicleta în Franţa – alcătuiesc portretul unei săptămîni trăite într-o ţară civilizată, nu lipsită de probleme, dar decisă să le rezolve prin mijloace civilizate. O ţară cu faţa spre lume. Poate că e o impresie superficială, dată de calitatea gîndirii şi exprimării gazetăreşti. (**M. B.**)

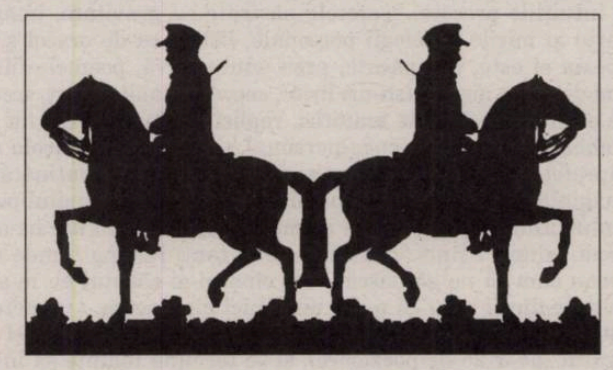

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Aspecte dintr-o gîndire gelatinoasă

La noi, din ce în ce mai urît sînt priviţi cei cîţiva oameni – mă număr printre ei – care se încăpăţînează să analizeze lucrurile pe o parte, dar şi pe cealaltă; circulă despre ei fel de fel de expresii: cea mai intelectuală este aceea că obstinaţii în ambiguitate au „gîndirea moale"; cea mai metaforică este aceea că respectivii sînt nişte „gelatine", adică nu-s tranşanţi, tăioşi; uneori, gelatina este înlocuită cu altceva: „Ah, cutare? E o piftie!". Cea mai populară rămîne aceea care exprimă strămoşescul dispreţ pentru cel cu fundul în două luntri.

A încerca, în calitate de gelatină, o explicaţie cu aceşti radicali dintr-o bucată nu e atît de greu, pe cît de inutil. Cu cel care îmi este cel mai drag, mă găsesc într-o controversă fără sfîrşit apropiat. Inteligent cum e, el nu mă acuză de moliciune sau duplicitate, ci – mai fin şi mai ascuţit – de comoditate. Adică, în loc să tai în carne vie ca el, eu vin cu pansamente; în loc să arunc gunoiul afară din casă şi din mine, îl strîng şi-l pun sub covor. În loc să mă dezguste fiecare ticălos de care lumea e plină, îi găsesc justificări, scuze. În loc să împart lumea în mizeri şi bogaţi, vin – comod cum sînt la minte şi la suflet – cu nuanţe care merg pînă la cinism. Comoditatea mea e şi un cinism, de aici decurgînd că intransigenţa lui e un umanism sau, ca să nu ideologizăm abuziv, cel puţin o omenie, o milă, o durere; lui îi este milă de sărăcime, mie nu.

Căci dacă mi-ar fi, nu aş insista pe imaginea acelui nenorocit de milionar bucureştean care-şi scotea pantoful din picior şi-l arăta telereporterului ca să vadă toată lumea cum i s-a dezlipit talpa, asta ca o concluzie la situaţia îngrozitoare în care l-au lăsat tîlharii din fruntea unei bănci în faliment. Recunosc că imaginea aceea mă obsedează (mai ales olfactiv). Cum dracu' amărîtul acela avusese milioane băgate într-o bancă? Şi de ce, milionar fiind, chiar furat şi cu banii luaţi, nu avea bunul-simţ să nu se descalţe în public? Nu ar fi cazul să avem o optică ceva mai brechtiană despre săracii economiei noastre duduitoare? Sau mai maziliană, acceptînd că orice disperat are dreptul său la ipocrizie?

La această întrebare, semenul meu se indignează. El mă face – dintr-o singură lovitură – de „monstru"; nu mai sînt doar un „leneş al conştiinţei tragice" – sînt un monstru, şi din cauza asta voi avea de suferit pe toate planurile vieţii mele, în amor, în creaţie, în tot. De aceea nu voi da niciodată *Idiotul*. Aşa e. Îl cred. I-o spun cu tot regretul. Nu mă crede şi, ca atare, nu ne mai întindem pe larg pînă la *Hagi Murad*, nuvela de sfîrşit a lui Tolstoi pe care amîndoi o iubim la fel de mult. La fel de mult, dar nu din aceleaşi cauze – cauza lui fiind, se înţelege, mai dreaptă, mai înaltă, mai profundă decît a mea. De ce? Fiindcă lui, toată literatura lumii îi asigură radicalitatea de fiecare zi, iar mie doar o împăcare cu mizeria lumii, cu inegalităţile ei scandaloase etc. („Etc."-ul e al meu, nu al lui – în nesfîrşita acuzare a lumii el nu cunoaşte vreun etc.) Iar îl cred. Iar i-o spun. Iar nu mă crede. Înţeleg că intransigenţa lui nu admite o împăcare cu mine; revin cu o nuanţă – „Sînt sătul de nuanţe!" şi un fulger îi apare în ochi cu o vînă pe frunte.

– Nu mă împac, ci negociez cu porcăriile în general şi în detaliu... stocul de indignare nu e nici el inepuizabil... trebuie făcută puţină economie, Horatio, şi aici...

Ideea de Horatio nu-i spune cine ştie ce. „E literatură..." şi, tobă de carte, nu cunoaşte idee mai cuprinzătoare decît aceea a lui Dostoievski – toate cărţile lumii nu valorează nimic în faţa unui copil care plînge. Foarte corect, dar ce facem în cazul cînd acel copilaş plînge cît plînge, creşte şi citeşte *Demonii?*

– Nu mă interesează ironiile tale atîta timp cît mor oameni nevinovaţi şi ţie nu-ţi pasă!

– Aş vrea să avem amîndoi atîtea milioane cîte porcării fac zilnic oamenii nevinovaţi. S-ar putea ca şi asta să fie din Dostoievski. Nu ştiu...

Nu mă dă afară din casă. E mai rău: vîna de pe frunte i se îngroaşă şi mă sperii.

– Linişteşte-te... Sînt întotdeauna de acord cu prima parte a ideilor tale, după aceea derapez... Mă faci de monstru şi în loc să-ţi dau cu ceva în cap, mă uit să nu-ţi sară o vînă... Nu am indignarea permanentă ca tine. După atîtea revoluţii permanente...

E epuizat... Mă lasă în pace şi seara îl caut să ştiu cum se mai simte; vede „un film poliţist tîmpit". E indignarea mea de cinefil – şi o tac.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Ofertă 2 în 1: *Mioriţa* şi *Meşterul Manole*

Mioriţa

Se termină: „nici cal, nici măgar".

Dificultate: zero.

Durata lecturii: sub un minut.

Remixuri: cîteva; cel mai tare, romanul *Baltagul* de Sadoveanu.

Ciudăţenii: cuvîntul „mări", din „mări se vorbiră", vezi Doamne au plănuit, au petrecut un timp ca să facă un plan, cuvîntul poate fi util în expresii gen „mări, nu creşte dolarul", pentru zona financiară, „mări, ne mitinguirăm", pentru cea de advertaising.

Utilitatea baladei: lectură de culoare roz. E puţin probabil să fii întrebat direct în privinţa lecturării *Mioriţei,* dar sigur vei auzi despre caracterul laş, cu suişuri şi coborîşuri, al poporului din care se trage neamul vreunui funcţionar care nu dă dracului creditul ăla. Aşa că nu ar fi rău să ştii de unde vin injuriile de acest tip. Niciodată nu e momentul să pomeneşti direct despre baladă. Îţi poţi lua uşor un dos de palmă.

Personaje: trei ciobani, unul moldovean, unul vrîncean, unul ungurean şi o oaie vorbitoare.

Povestea: doi ciobani, cel ungurean şi cel vrîncean, vor să-l omoare pe cel moldovean, invidioşi datorită bogăţiei acestuia. O oaie află de plan şi îi spune moldoveanului planul. Moldoveanul nu face nimic împotriva nefăcutului. Acesta se preocupă cum să nu supere fiinţele dragi şi îi spune Mioriţei două poveşti de adormit oile şi mama.

Mişto: ciobanul prezintă vrăjeala lui de moarte precum o nuntă.

Meşterul Manole

Se termină: mor „şi calul şi măgarul" şi prietena eroului principal.

Dificultate: zero

Durata lecturii: un minut şi jumătate

Remixuri: nu multe; totuşi, piesa de teatru *Meşterul Manole* a lui Lucian Blaga.

Ciudăţenii: să nu fii atît de prost încît să-i spui unui client că poţi livra altuia marfă mai bună decît i-ai livrat lui.

Utilitatea baladei: merge pe devotamentul pînă la moarte pentru *corporate.*

Personaje: un cioban, un domnitor, zece meşteri, Manole şi Ana, soţia lui.

Povestea: domnitorul vrea să ridice o mănăstire. Găseşte un loc sinistru, deci cool. Meşterii – ce-i zidesc azi, mîine se dărîmă. Soluţia şefului de lucrări, Manole? Ce om vine primul, ăla să fie zidit. Bineînţeles, vine Ana, soţia.

Mişto: cum rîde Manole ca boul ca să o ademenească în zid pe Ana.

Ştiri nebăgate în seamă

● Ratingul preşedintelui Putin nu se măsoară doar în sondajele sociologice (veşnic bănuite de contrafacere), ci în preţurile bunurilor materiale care îi poartă numele. Există ceasuri marca Putin, maiouri, busturi din metal, tablouri (fotografii, portrete) de agăţat pe pereţii din birouri... Uzina Kristall din Moscova lansează vodca „Putinka“ (deşi se ştie că preşedintele nu e amator): se contează pe numărul celor gata oricînd să închine un pahar-două-trei în sănătatea lui. Cofetarii din Celiabinsk au pus la punct reţeta tortului de ciocolată „Putin“. Oamenii inventivi s-au gîndit şi la produse mai „casnice“, cum ar fi lansarea conservelor „pătlăgele ca la mama acasă“ sau „ardei iute murat“. Se spune că, de cînd şi-au însuşit brandul prezidenţial, vînzările au crescut cu o pătrime. Iniţiativa comercială nu e lipsită de capcane: nu e posibilă înscrierea patentului, şeful statului va pierde dreptul să se numească aşa cum îl cheamă. Dar din acest motiv şi altele asemănătoare s-au născut şmecherii pe lume: uzina din Astrahan şi-a denumit produsele „Puin“ iar în mijlocul cuvîntului, acolo unde lipseşte litera t, e desenată o sabie de cavaler. Există mărcile „Putina“ şi „Putinka“ şi de buna reputaţie a preşedintelui se bucură nu doar mărfurile populare, ci şi cele de lux (sau considerate aşa). Un bust de ciocolată înfăţişîndu-l pe Putin costa 21.000 de ruble şi, totuşi, nu a zăcut mult în vitrina cofetăriei. Alteori reclama e mai subtilă: uzina de ceasuri „Vostok“ a pus pe piaţă ceasurile Kremliovskie pentru cei care le poartă pe mîna dreaptă, ca şeful statului. Portretele lui Putin din cristale Swarovski costă între 7500 şi 8000 de ruble. Organizaţiile de turism iau bani vînzînd plimbări pe traseele vizitate de Putin, iar cartea scrisă de maestrul de judo al tînărului kaghebist se vinde cu 200-250 de ruble. „Negustorii se grăbesc, e vîrf de sezon. Trebuie vîndut cît mai mult pînă la alegerile prezidenţiale. Nu se ştie cine va deveni atunci un izvor de bunăstare pentru producătorii de colţunaşi, seminţe şi vodcă“. *(Izvestia,* 7 iunie 2007).

● În SUA, legea imigraţiei, îndelung elaborată de preşedinte alături de un grup de partizani din ambele partide, a fost respinsă de Senat. Senatorii consideră că acel fel de amnistie prevăzut de proiect pentru emigranţii ilegali nu va face decît să-i încurajeze şi pe alţii să încalce legea. Se pare că votul corespunde atitudinii populare faţă de noii veniţi. Joey Vento, proprietarul unui restaurant „de brînză“ din Philadelphia a pus un afiş mare la uşa de intrare: „Aici sînteţi în America. Vă rog să faceţi comanda în limba engleză, dacă doriţi să fiţi servit“. Pentru unii a fost atingerea unui loc dureros, pentru alţii a fost o manifestare de certă discriminare. Engleza este o limbă pe care bunicul lui Joey, venit din Sicilia în Statele Unite în 1920, nu a învăţat-o niciodată; Joey recunoaşte că tatăl şi fratele lui au fost gangsteri, aşa că nu e tocmai mîndru de familia lui, dar e mîndru de notorietatea cîştigată ca apărător al limbii engleze. Nu e teribil de neliniştit în urma faptului că autorităţile l-au dat în judecată pentru că a plasat o inscripţie ofensatoare în vitrină. „De ce să-mi fie frică? – zice el. Uite ce mesaje am primit: «Sîntem alături de tine, Joey», «Faci o faptă măreaţă, Joey», «O să votăm cu tine, Joey»“. Pentru toţi aceştia, el este un adevărat patriot care-şi apără concetăţenii de invazia spaniolă. În faţa invaziei italiene, patrioţii n-au fost la fel de vigilenţi. În timp ce stă de vorbă cu Joey, reporterul BBC observă calitatea îndoielnică a unor feluri de brînză de pe tejghea. (*BBC Channel Four)* **(M. B.)**

PUBLICITATE

STAGIUNEA DE VARA 2007

SAMBATA, 7 iulie, ora 19, DUMINICA, 8 iulie, ora 19
JOI, 12 iulie, ora 19, VINERI, 13 iulie, ora 19, SAMBATA, 14 iulie, ora 19
JOI, 19 iulie, ora 19, VINERI, 20 iulie, ora 19, SAMBATA, 21 iulie, ora 19,
DUMINICA, 22 iulie, ora 19

Capra sau **Cine e Sylvia?**
de Edward Albee
cu: Marcel Iureş, Emilia Dobrin,
Constantin Drăgănescu, Marius Damian
Regia: Alexandru Dabija

The New-York Times: „Capra sau Cine-i Sylvia? abordează un subiect profund neliniştitor, care însă nu se referă la bestialitate ci mai degrabă este iraţional, explorând natura iubirii. Puternic şi extraordinar, Domnul Albee încă mai lansează întrebări pe care nici un alt dramaturg important american nu îndrăzneşte să le pună, (...) atât de antrenant şi înfiorător de comic cât poate răbda scena unui teatru.”

Capra sau Cine-i Sylvia?, având subtitlul Note pentru o definirea a tragediei, a primit Premiul Tony în 2001.

www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126

TEATRUL ACT înfiinţat din 1998

ABB
MOBEXPERT
DILEMAVECHE
Gândul
24-FUN
PORT.ro
onlinegallery.ro pixels of culture

Pentru informaţii şi rezervări de bilete vă rugăm să sunaţi la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.

PUBLICITATE

Cu fiecare click,
121.ro
comunitatea femeilor senzaţionale
îţi deschide
“Pofta de lecturã“
împreunã cu
DILEMATECA şi DILEMAVECHE

PUBLICITATE

radiofranceinternationale
toată diversitatea lumii
Actualitatea altfel
dezbatere pe teme de actualitate
cu Dragoş Ghiţulete şi Luca Niculescu
de luni până joi la ora 17:00
RFI România
Bucureşti 93.5fm Iaşi 97.9fm Craiova 94fm Cluj 91.7fm

Iaromira POPOVICI

bazar

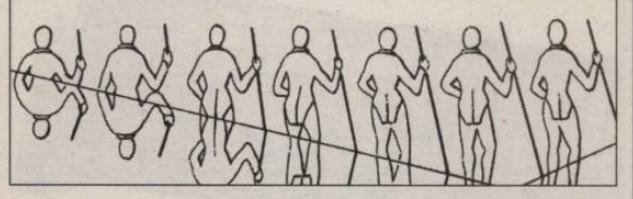

Căsuţa amintirilor

La Zizin, pe lîngă Braşov, Andra Dumitrescu, o doamnă singură, stabilită acolo nu de mult, s-a hotărît să „facă ordine“ în localitate. Ordine nu în sensul negativ, autoritar, care-ţi vine cel dintîi în minte. Ci, mai curînd, în cel firesc, cu adevărat civic, în care urneşti lucrurile dintr-un sentiment de iritare a inadecvării lor: aşa a făcut Andra cu telefoanele locale, care lipseau cu desăvîrşire, dar pe care a reuşit să le pună; cu gunoaiele pe care nu le strîngea nimeni, dar care au fost adunate...; cu balastiera care zguduia satul, dar care, acum, nu mai deranjează pe nimeni; cu copiii de romi, lăsaţi de izbeliţe, dar de care, acum, se ocupă organizaţia „Ambasadorii Zizinului“...

Mai nou, aceeaşi Andra s-a ocupat de... înfiinţarea unui muzeu local. Întotdeauna mi-au plăcut şi mi-am dorit să existe asemenea muzee, în care să fie expuse obiecte aparent nesemnificative, dar cu încărcătură personală şi afectivă, relevante pentru istoria locului în cauză. Muzeul din Zizin se numeşte „Căsuţa amintirilor“ şi a fost înfiinţat, cum Andra însăşi ne declară, „cu sprijinul zizinenilor care au donat obiectele expuse, prin bunăvoinţa dlui Beşchea Nicolae – care ne-a dat spre folosinţă spaţiul, prin strădania celor care l-au restaurat – Glăjar Ion, Lăcătuş Geza, Mariaş Bogdan şi cu ajutorul micilor voluntari – Emeşe, Iza, Silvia, Ana, Ramona, Larisa, Roxana, Ralu, Rareş, Alex“.

Spaţiul muzeului e mic, 5x5 m, şi a fost concesionat pe 5 ani. Andra ne povesteşte amănunţit conţinutul acestuia: „Pe un perete sînt datele privind istoria Zizinului – care a fost atestat documentar la 1367 – şi personalităţile istorice: poetul Rab Zajzoni; dna Şipoş, duhovnicul Gherman Bogdan şi familia Tompa. Pe acelaşi perete am amenajat un suport de lemn, acoperit cu catifea albastră şi deasupra cu sticlă; sub ea sînt acte originale – certificat de văduvă şi orfan de război, buletin de identitate, carnet de cecuri, invitaţii de nuntă, carnet de note, foaie agricolă. Plus o Biblie, bani vechi din perioada 1894-1925; dar şi un montaj cu poze, tot originale, în rame vechi.

Mai există un altul, cu poze sepia legate de trecutul staţiunii – declarată în 1927 „Întreprindere mică balneoclimaterică“– Izvorul Ferdinand, Izvorul Bela, Fîntîna de pe strada Horia, Ştrandul cu apă minerală, Parcul cu chioşcul fanfarei, Hotelul Concordia – unde se dădeau baluri de binefacere; Băile din Poiana Reginei Maria. La care se adaugă unele, tot sepia, cu portul popular – românesc, mocănesc, ceangăiesc, săsesc, ţigănesc. Pe doi pereţi sînt expuse obiectele donate de săteni, ce atestă meseriile practicate în sat pe vremuri; în fereastră sînt afişate spre vînzare vederi sepia din fosta staţiune, icoane pictate de copiii de etnie romă în cadrul proiectului „Micul Picasso“.

Deschiderea muzeului a avut loc la 15 iunie. Programul e duminica, de la 11 la 13, iar ghizi sînt copii îmbrăcaţi în costumele etniilor din sat: română, maghiară şi romă“.

Relatarea Andrei nu se sfîrşeşte aici. După prezentarea propriu-zisă a muzeului, care nu conţine lucruri senzaţionale, ci, pur şi simplu, pe cele normale pentru un asemenea tip de expunere, iniţiatoarea lui ţine să precizeze cine a ajutat-o şi cine nu: „Muzeul este unul privat. De ce e privat? Pentru că am solicitat ajutorul specialiştilor de la Muzeul de Etnografie Braşov – în scris, normal – de mai multe ori: în zadar, nici nu ne-au luat în seamă. Fără ajutorul cîtorva săteni mai destupaţi la cap şi inimoşi, nu am fi putut reuşi finalizarea acestui proiect. Nu am fost sprijiniţi de cei «chivernisiţi», că deh, ei au probleme şi nu-i interesează comunitatea în care locuiesc, dar nici autorităţile locale nu s-au implicat, deoarece spaţiul e privat! Partea frumoasă e că sătenii nu intră, dar vin din Braşov special să vadă Căsuţa!“

Acest adaos, cît se poate de îndreptăţit, face muzeul din Zizin şi mai interesant de vizitat: indiferent de valoarea exponatelor, el reprezintă o nouă victorie a spiritului comunitar, într-o lume în care acesta contează prea puţin.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Războiul dintre noi

E foarte ciudată ţara noastră. Ne plîngem de o eternitate că treburile ei nu merg aşa cum visăm. Nu există om „cu facultate“ care să nu fi adăugat o tuşă la marele tablou al masochismului naţional. Luaţi individual, stăm excepţional: fiecare e cel mai bun. Puşi laolaltă, ratăm orice proiect, pentru că ne lipseşte patologic vocaţia lucrului în echipă. Succesul aproapelui ne indispune. Ideile *lui* sînt proaste, pentru că nu sînt *ale mele*. Tot ce ne iese bine *se întîmplă* să ne iasă bine. În asemenea condiţii psiho-sociale, progresul nu mai e rezultatul unui efort lucid, ci mai curînd un accident inexplicabil.

Politraumatismul dictaturii comuniste şi cinismul gangsteresc al tranziţiei sînt scuzele noastre. Din păcate, viaţa îşi cere drepturile, în vreme ce forţa noastră morală scade. Pentru că nu poţi construi fără convingere interioară. Nu poţi ieşi din marasm dacă nu vrei asta cu adevărat. Degeaba ne consolăm cu ideea că suma descurcăreţilor va garanta masa critică a unei „noi Românii“. În orice comunitate umană e nevoie şi de altceva. Bunăoară de modele respectate, ca probă că admiraţia rămîne cu putinţă. Sau de idealitatea unui plural care justifică propoziţiile începute cu „noi“. Or, cine sîntem „noi“ în 2007? O populaţie. Un electorat. O naţie care se destramă prin emigraţie şi brutalitatea darwinistă a supravieţuirii pe cont propriu. Mai vrea cineva să trăiască într-o ţară numită România, să folosească limba română pentru a se împlini ca persoană irepetabilă, în acest segment al istoriei europene? Mai e dornic vreunul dintre noi să lase generaţiilor următoare o regiune fără monştri, un spaţiu vital fără toxinele şi ororile prezentului de care ne-am nevrednicit?

O să mi se spună că da, mai există astfel de oameni. Se poate. Dar ei nu prea sînt de găsit în mediile intelectuale, care şi-au confirmat, recent, ancestrala incapacitate de solidarizare pentru *binele comun*. Dacă n-aţi ghicit, mă grăbesc să vă spun că vizez reacţia mediilor amintite la adresa grupului de personalităţi publice semnatare a unui *Apel pentru a III-a Republică*. Documentul odiosului „grup al lui Liiceanu“ este cît se poate inclusiv. Textul spune limpede că travaliul pentru redactarea unei noi Constituţii pretinde colaborarea dintre experţi, partidele politice şi ONG-uri. În loc să spună: „OK, o nouă Constituţie e necesară, formula e deschisă, e cazul să ne implicăm“, adversarii oricărei iniţiative (care nu le aparţine), s-au coalizat subit împotriva iniţiativei *lor*. Nu mă miră reacţia unor mercenari, plătiţi ca să lovească. Mă scandalizează însă adversitatea lustruită, dar nu mai puţin virulentă, a unor figuri intelectuale care ştiu că fac rău şi nu se abţin, ştiu că se mint şi ne mint, ştiu că greşesc şi persevorează.

O rugăciune a Bisericii îi cere lui Dumnezeu să ne ferească de „războiul cel dintre noi“. Mai actuală ca oricînd, ea nu mai are din păcate suport, de vreme ce *asemenea* intelectuali sînt gata să-şi linşeze confraţii, doar pentru că vanitatea lor (grotesc excitată din motive de „gelozie prezidenţială“), le răpeşte, iată, „uzul raţiunii“. În termeni de teologie morală, o asemenea tactică poartă numele de *fariseism*. Căci fariseu e acela care, după cum spune Mîntuitorul, „nu intră el, dar nici pe alţii nu-i lasă“. N-ai făcut niciodată vreo propunere de nouă Constituţie. Ajunge însă ca alţii să ceară acest lucru (spre a scuti sistemul politic de noi cutremure devastatoare) şi gata: e momentul să-ţi pui armura de apărător al democraţiei şi să ieşi la luptă. Împotriva cui? Împotriva lui Gabriel Liiceanu şi a celorlalţi „vînduţi“, „lingăi“, „vînători de sinecuri“ şi „neo-legionari“ care, în loc să stea pe la casele lor, preferă să încaseze insulte şi de la cei care îi duşmănesc natural (pentru că le sînt inferiori) şi de la cei care îi urăsc artificial (deşi le sînt egali). Pînă una alta, merg pe mîna lui Liiceanu, pentru că vreau foarte tare o nouă Constituţie.

„Locul firesc al României este în Uniunea Europeană“ (II)

– interviu cu Rocco BUTTIGLIONE –

Ce credeţi în legătură cu surprinzătorul sprijin al Suveranului Pontif în favoarea aderării Turciei la Uniunea Europeană (acest lucru avînd în vedere şi arhicunoscuta poziţie anterioară contrară a cardinalului Ratzinger)? Se ştie că există numeroase voci împotriva integrării Turciei, motivate de aspecte precum respectul drepturilor omului, al libertăţii religioase şi situaţia din Cipru. Dumneavoastră înşivă v-aţi exprimat de nenumărate ori rezerva în acest sens.

Nu consider că există o diferenţă atît de mare între poziţia cardinalului Ratzinger şi cea asumată de Papa Bendict al XVI-lea. Fără a avea pretenţia de a interpreta gîndirea Papei, consider că Uniunea Europeană a tratat chestiunea integrării Turciei într-un mod prea puţin inspirat, superficial, plecînd de la premisa, total greşită, conform căreia religia nu ar constitui o problemă. Total fals, întrucît religia reprezintă o problemă prin excelenţă. S-a considerat că era acceptabilă aderarea Turciei fiind vorba de o Europă care nu mai era creştină. Turcia însăşi, conform aceleiaşi viziuni, nu mai era islamică. Deci, două spaţii definite de absenţa identităţii se întîlnesc exclusiv în calitate de entităţi economice şi politice. Premisă total greşită, generatoare a unei întregi serii de probleme. Şi asta întrucît religia influenţează aspectele cele mai diverse ale existenţei: modul în care bărbaţii privesc femeile şi viceversa, modul în care oamenii se privesc între ei, influenţează dreptul, politica, economia, societatea. Ne găsim astfel nevoiţi să ne confruntăm cu o serie de probleme imposibil de rezolvat. Gestul prim-ministrului turc Erdogan, care a decis (cu ocazia vizitei Papei în Turcia, n.red.) în final să-l întîmpine pe Papa la aeroport, a relevat prezenţă de spirit şi smerenie. Căci semnificaţia gestului era de a reiniţia, de la premise diverse, raporturile dintre Islam şi Vatican. Pornind de data aceasta de la o bază justă, şi anume dialogul dintre religii.

Europa creştină se deschide deci către Turcia islamică?

Poate că da. Însă, înainte de toate, este oportun ca teme precum religia, Dumnezeu, fiinţa umană, libertatea să se afle în centrul dezbaterilor. Numai ulterior se va putea ajunge la alte chestiuni în legătură cu care dialogul creştino-musulman a fost întrerupt. După mine, mesajul cardinalului Ratzinger a fost că, în condiţiile actuale, Turcia nu este pregătită pentru aderare. Aderarea în contextul prezent ar echivala cu trădarea de către ţara islamică a propriei identităţi, constrîngîndu-ne, totodată, şi pe noi să o trădăm pe a noastră. Cred că este esenţial să încercăm să găsim o abordare nouă în dialogul cu Islamul. Şi, în acest sens, poate că vizita Papei la Istanbul a creat premisele unei juste abordări.

Care este părerea dumneavoastră în legătură cu un Islam european? Conform unor analişti, imamii din Italia ar fi slab pregătiţi cultural pentru a fi autentici lideri spirituali. Se deplînge astfel absenţa unor interlocutori bine pregătiţi.

Există în Italia două tipuri de Islam. Pe de o parte, sînt persoanele care doresc să se integreze cultural, considerînd că identitatea lor religioasă nu s-ar afla în contradicţie cu apartenenţa lor la cultura şi la politica italiană. Un exemplu este imamul Pallavicini, liderul unei organizaţii islamice de acest tip. Pe de altă parte, există musulmani care refuză cu vehemenţă identitatea europeană, cei care ar dori să planteze în Europa un alt tip de civilizaţie. Persoane care împărtăşesc viziunea unui Islam ca religie totalitară, care nu operează nici o distincţie între dimensiunea religioasă şi cea politică. Crezînd că musulmanii nu pot trăi decît într-un stat islamic, doresc să edifice acest tip de stat şi în Italia. Adesea se asociază însă, în mod greşit, Islamul cu anumite culturi înapoiate, uneori de-a dreptul barbare. Idee total greşită, aceste aspecte care definesc culturile înapoiate nu sînt neapărat de sorginte islamică. Ţine oare mutilarea organelor feminine de esenţa Islamului? În Coran nu este prevăzută această practică. Mulţi consideră însă, în mod greşit, că această practică barbară ar fi intrinsecă culturii islamice. Cine spune că femeile trebuie să meargă cu capul acoperit şi că sînt fiinţe inferioare bărbaţilor? Există anumite pasaje în Coran care ar putea fi intepretate în acest sens, după cum există tot atîtea afirmaţii care ar putea fi, la fel de bine, interpretate în sens contrar. Deci, Islamul trebuie să facă opţiunile sale. Noi, europenii, avem datoria să oferim sprijin unui Islam care consideră că religia nu coincide cu cultura, fiind, deci, favorabili integrării într-o cultură occidentală. Aşa cum, dimpotrivă, trebuie să ne opunem unui Islam care doreşte să transfere în Europa o cultură fundamentalistă, ostilă libertăţii noastre.

Noi, persoanele din estul Europei, am crescut întotdeauna cu privirea către „modele“ apusene: libertate occidentală, democraţie occidentală, deontologie mediatică occidentală etc., care uneori se revelează a fi mai degrabă mituri. Avînd în vedere actualul context european (mă gîndesc îndeosebi la exemplul Spaniei laiciste şi al Poloniei ca ex-naţiune „papală“, confruntată în ultima vreme cu fenomene de xenofobie şi ultranaţionalism), credeţi că poate coexista o democraţie autentică cu un relativism axiologic?

Să reflectăm la modelele pe care ni le oferă istoria. Democraţia atenian㠠a durat din 509 pînă la 338 î.H. (161 ani). De ce a durat atît de puţin? După cum ne explică Platon în *Republica*, motivul distrugerii democraţiei ateniene rezidă în relativism şi sofistică. Întrucît, atunci cînd guvernanţii nu se simt responsabili faţă de nici o valoare, cînd nu mai există nici un adevăr absolut, puterea este ultima „valoare“ care rămîne. Iar, în numele puterii, corupţia, exercitarea abuzurilor, injustiţia, violenţa devin legitime. Ca o consecinţă naturală, cetăţenii pierd încrederea în instituţiile publice. Se găseşte atunci cîte un arivist care, sub pretextul de a pune ordine în acest haos, pretinde puterea absolută. Aşa s-a întîmplat în Grecia în perioada democraţiei ateniene (care a durat mai puţin de două secole), aşa s-a întîmplat în Italia (în perioada fascismului), în Germania (în vremea nazismului), în Rusia (în timpul revoluţiei comuniste). Deci, eu nu cred într-o democraţie fără valori. Relativismul nu constituie o bază adecvată pentru sistemele democratice. Aceasta este, după mine, problema democraţiei occidentale. Dacă renegăm rădăcina creştină a valorilor democratice, acestea se pot transforma în contrariul oricărei dimensiuni semantice a conceptului de democraţie. În ceea ce priveşte cazul Spaniei, nu trebuie să omitem experienţa sistemului dictatorial pe care a trăit-o ţara iberică. Cu complicitatea Bisericii Catolice înseşi. În Spania, modernitatea a sosit destul de tîrziu. Iar în perioada modernă, societăţile sînt asemenea adolescenţilor. Există o fază de rebeliune împotriva a tot, comiţîndu-se, de multe ori, erori; ulterior, acesteia îi urmează însă reconcilierea, o perioadă de împăcare cu familia etc. E un timp pentru răzvrătire şi altul al maturităţii, al seninătăţii şi al reconcilierii. Un exemplu în acest sens îl constituie Statele Unite (mai avansate decît noi): epoca revoluţiei sexuale, abandonarea valorilor tradiţionale a fost urmată însă de faza re-evanghelizării, a reîntoarcerii la creştinism. Astfel încît astăzi, după cum afirmă chiar Hillary Clinton, este improbabil ca democraţii să aleagă un preşedinte care să nu creadă în valorile familiei. Iar la ultimele alegeri, democraţii au cîştigat o majoritate parlamentară tocmai graţie faptului că şi-au afirmat cu simplitate credinţa şi respectul valorilor familiei. Doresc ca Spaniei să-i treacă repde această boală adolescentină. Viitorul aparţine persoanelor care au fii. O civilizaţie incapabilă să ofere tinerilor motivaţii pentru a se îndrăgosti, căsători, a avea fii, a lucra pentru ei, a se dărui acestora este o civilizaţie destinată dispariţiei din istorie.

Cum judecaţi, retrospectiv, experienţa dumneavoastră de respingere din funcţia de comisar european? Şi, în acest sens, cum vedeţi viitorul democraţiei creştine în Europa?

Interpretez experienţa respectivă ca pe un act grav de discriminare din motive religioase. În general, însă, sînt mulţumit că mi s-a întîmplat acest lucru. Întrucît este răspîndită ideea conform căreia oamenii politici nu au nici un ideal, sînt coruptibili, gata să se vîndă pentru orice. Este un privilegiu să poţi demonstra că împărtăşeşti un crez şi eşti dispus să lupţi, să suferi pentru acesta. La vremea respectivă eram derutat, nu ştiam cum să reacţionez, încercau să mă determine să retractez cele afirmate. Apoi mi-au venit în minte cuvintele contelui Gordon, un martir scoţian. Înainte de a-l duce la eşafod, i-au promis că-i vor cruţa viaţa şi îi vor restitui pămînturile în schimbul renegării credinţei. Răspunsul său a fost: „Accept mai uşor să-mi fie îndepărtat capul de corp decît inima de Dumnezeu“. Mi-am spus, la rîndul meu, că mi-e mai uşor să renunţ la un fotoliu în Comisia Europeană decît la Dumnezeu. Din acest punct de vedere, respingerea mea din funcţia de comisar european a fost, aşadar, un fapt pozitiv. Pe de altă parte, am constatat o solidaritate surprinzătoare din partea a numeroase persoane. După întîmplarea de la Bruxelles, a avut loc în Italia o mare bătălie politică pe tema legii bioeticii. Şi, în pofida tuturor previziunilor, creştinii au repurtat o victorie răsunătoare. Deşi se credea că nu se mai putea cîştiga bătălia aceasta în favoarea unor valori creştine precum cea a vieţii, majoritatea poporului italian a fost de partea noastră. Dacă nu putem afirma că Europa este creştină, nu putem, de asemenea, nici să spunem că ar fi anticreştină. Frontiera dintre credinţă şi necredinţă trece prin inima fiecărei persoane. În consecinţă, se poate obţine o izbîndă în luptă, în favoarea valorilor creştine, cu condiţia ca aceasta să fie purtată cu forţă şi convingere.

Ce vă îngrijorează? Care este, după dumneavoastră, le mal du siècle?

Aşa cum rezumă foarte bine cardinalul Ratzinger, răul vremurilor actuale rezidă în ura Europei împotriva ei înseşi. Nu cred că tradiţia presupune respectul fără discernămînt, stupid, al istoriei. Este necesar şi creativ să ai dispute cu trecutul. Contestarea este o parte inerentă a tradiţiei. De exemplu, a putea spune părinţilor: „Tu ai trăit într-un anumit mod, însă eu sînt diferit de tine“. Atunci cînd ni se spune că este vorba de valori care au dat semnificaţie vieţii părinţilor, cred că este important a pune la încercare respectivele valori. Cum şi în ce fel aceleaşi valori pot conferi un sens vieţii fiecărei persoane? Desigur, va trebui să renunţăm la unele care aparţin poate unor vremuri apuse. Mi se pare, însă, steril refuzul aprioric al valorilor tradiţionale. Tradiţia, în viziunea mea, este tocmai acest dialog dintre generaţii. Dacă această comunicare între vîrste diferite dispare, moare civilizaţia însăşi.

Roma, 2007

***Rocco Buttiglione** este parlamentar european, grupul democrat-creştin*

a consemnat Claudia STĂNILĂ

Magdalena BOIANGIU

Leac de sănătate la Baia Mare

Văzut din centrul Bucureştilor, un festival dedicat artei teatrale nonconformiste nu poate rezista 15 ediţii, dacă selecţia e produsă de aceeaşi personalitate. Pentru că fie ceea ce părea nonconformist în urmă cu 15 ani era pe alături cu drumul artei, fie căutarea era valabilă şi a avut timp să se înscrie în repertoriul formulelor unanim (sau aproape) acceptate. Scriitorul şi animatorul Radu Macrinici dovedeşte că raţionamentul e fals, nu numai pentru că receptivitatea sa artistică este suficient de mobilă pentru a evolua odată cu noile semne ale artei, dar şi pentru că viaţa teatrală din România este atît de capricioasă (ca să nu spun lipsită de criterii) în ceea ce validează şi în ceea ce respinge, încît faptul că măcar „căutarea formelor noi de expresie teatrală" e produsă cu continuitate de o personalitate care ştie să deosebească noul de vechiul văxuit e un semn de sănătate.

Geografic, festivalul nu a avut un traseu uşor. După un număr de ediţii la Sf. Gheorghe, unde a reuşit să-şi stabilizeze identitatea festivalieră proprie, să se constituie într-un reper pentru evoluţia celor două secţii ale teatrului din oraş, din cauza unor conflicte a căror miză a rămas nelămurită (pentru mine) pînă acum, Festivalul se mută la Sighişoara. Nu era o idee rea, pentru un oraş cu un bogat potenţial turistic, dar lipsit de instituţii de spectacol profesioniste. Edilii, cum li se pune acum primarilor, n-au fost entuziasmaţi, aveau probabil alte socoteli, aşa că, de anul trecut, Festivalul Atelier a migrat la Baia Mare. Iniţial, nici aici entuziasmul nu a dat peste margini, dar la ediţia din acest an gazdele au fost nu doar receptive, ci şi generoase cu oaspeţii. Deplasarea la Memorialul de la Sighet a avut darul să ne situeze în contextul real al prezenţei noastre: oameni de teatru sîntem oameni pur şi simplu şi avem, odată cu ceilalţi, datorii neonorate faţă de propria istorie. Teatrul este – poate fi – o bună modalitate de recuperare a conştiinţei, un bun mijloc de străpungere a indiferenţei faţă de ceea ce e dincolo de propria propăşire. Istoria şi prezentul văzut prin prisma viitorului s-au legat în mod firesc şi de aceea cîştigul cel mai important mi s-a părut a fi prezenţa publicului: permanent la porţile teatrului era mai multă lume decît scaune în sală. Radu Macrinici făcea tot timpul anunţuri de tipul: întîi juriul, pe urmă invitaţii, pe urmă cine a plătit bilet şi restul doritorilor, dacă mai rămîn locuri... Cît am fost eu acolo, n-au mai rămas niciodată.

Pe lîngă trupele invitate, unele cu un trecut respectabil, profesionişti şi amatori, colective teatrale pe cale de a se naşte, multe combinaţii între stat şi privat, Atelierul de anul acesta şi-a propus şi prezentarea profilului unui regizor, cu importante performanţe în teatrul profesionist, personalitate dificilă şi cuceritoare în acelaşi timp, cu un talent imposibil de supravegheat prin măsură şi de aici şi multitudinea conflictelor de care numele lui se leagă. E vorba de Victor Ioan Frunză, prezent în Festival cu trei spectacole: *Istoria comică a doctorului Faust* (Teatrul Municipal Baia Mare), *Scaunele* de Eugen Ionescu (Teatrul German de Stat din Timişoara) şi *Visul unei nopţi de vară* de Shakespeare (Teatrul „Maria Filotti" din Brăila). După cum se vede chiar din această înşiruire, Frunză este un luptător, el îşi alege doar parteneri puternici cu care să se poată măsura. Cronici la aceste spectacole au fost sau vor fi făcute. Eu n-am văzut decît unul – *Visul* – spectacol fermecător pe unele întinse segmente, redundant în altele. Dar n-am putut să nu observ cîtă creativitate a impulsionat regizorul în trupa de actori a teatrului din Brăila, colectiv din ce în ce mai bine definit în căutările sale specifice. Dar nu calităţile sau neîmplinirile spectacolului au fost – pentru mine – semnificative în întîlnirea de la Baia Mare cu Victor Ioan Frunză, ci „referatul" lui. A fost mai degrabă o confesiune, acoperită stilistic în carcasa afirmaţiilor generale despre destinul creatorului ajuns la maturitate, stăpîn pe mijloacele sale de expresie, cu o operă scenică semnificativă, în tratative cu o birocraţie impenetrabilă la argumentele bunului-simţ şi într-un dialog ezitant cu mediul său. Titlul era *Cenzura în teatrul de azi,* subsumînd capitolului cenzură tot ce înseamnă nedreptate, sau este perceput ca nedreptate, de către un artist prezent mai mult în teatrele din ţară decît în Bucureşti şi care nu este un răsfăţat al premiilor sau al criticii, nu simte că este o personalitate centrală, deşi *este*.

În contextul unui festival al diversităţii, refuzînd centralitatea unor autorităţi create mai curînd de combinaţia dintre birocraţie şi bîzîitul muştelor care roiesc pe lîngă artă, discursul lui Frunză nu era doar mărturia unui orgoliu rănit, ci expresia unor inadvertenţe de fond. Slaba circulaţie a spectacolelor, lipsa de autoritate a criticii (mă jenez să-i spun de specialitate) produc zvonuri în loc de analize: nu ştiu ce domnişoară a dat mîna cu o celebritate, a căzut pe spate şi a declarat că spectacolul e genial, în alt context aflăm că nea cutăriţă a dat-o în bară la teatrul cutare pentru că un domn obosit de berea consumată pe drum a adormit în timpul reprezentaţiei. Victor Ioan Frunză vede cenzură peste tot: în controlul creaţiei şi în bîrfele răspîndite despre artist. Are dreptate şi cînd exagerează, numai nebunilor nu le pasă de ce se spune despre ei.

Visul unei nopţi de vară *de Shakespeare la Teatrul „Maria Filotti" din Brăila*

S-a discutat mult despre impactul premiilor UNITER asupra vieţii teatrale şi acuzaţiile au curs cu dărnicie, cea a lipsei de onestitate nefiind rostită, dar mereu subînţeleasă.

Dar premiile UNITER nu sînt decît expresia unui clasament subiectiv pentru un an teatral. Prezenţa pe lista premiaţilor a unui nume nu este un certificat de talent, ci recunoaşterea unui succes (adeseori remarcat pentru că e apreciat în comparaţie doar cu ceea ce s-a produs în acel an) şi mi se pare cu totul incorect ca onoarea să fie transformată în onorariu: aflu că un premiant cere şi primeşte mai mulţi bani decît un nepremiant. E o judecată managerială a unor persoane care vînd şi cumpără cai furaţi.

Arta nu este un domeniu al concurenţei, spunea cineva în cadrul discuţiilor, deşi orice artist se simte în concurenţă cu cei de pînă la el şi de după el, dar mai ales cu el însuşi. În această complicată alchimie, premiile UNITER nu pot stabili o axiologie, nu pot da o direcţie (un premiu nu înseamnă „aşa să faceţi"), Gala respectivă şi-a propus să fie, şi de multe ori a şi fost, o seară de sărbătoare. Sigur, pe lumea asta sînt şi oameni incapabili să se bucure, şi pentru că ei sînt posaci, fac tot ce le stă în puteri ca să strice bucuria altora. Şi tocmai pentru că nu-şi propun să impună o scară de valori sau un model, premiile UNITER încununează de obicei ceea ce se află cu un pas (dar numai cu unul) în faţa tendinţei generale şi, dacă aşa ceva nu există, atunci se optează pentru ceea ce pare a fi cea mai bună realizare în limitele aceleiaşi tendinţe generale. Aşa cum Oscarul este îndeobşte un premiu sindical, premiile UNITER încearcă să satisfacă gusturile majorităţii, nu ale vizionarilor.

De aceea sînt importante festivaluri cum e cel de la Baia Mare: în asemenea locuri se poate construi spaţiul unde farmecul căutării se transformă în entuziasmul descoperirii, unde dezbaterile, lansările de carte, atelierele pun în contact visele cu coşmarurile. Sigur, festivitatea de premiere nu s-a transmis la televizor, Ion Caramitru nu a stat de vorbă cu directori de bancă şi ambasadori, şi nu pot duce ipocrizia pînă acolo încît să spun că nu contează. Contează. Dar dacă energia consumată pentru demonetizarea premiilor oficiale s-ar consuma în organizarea unor premii alternative, probabil că publicul – la care s-a făcut de atîtea ori referinţă în necunoştinţă de cauză – ar şti de unde şi ce să aleagă. În acest sens îmi vine să spun că efortul depus de Radu Macrinici pentru menţinerea celor 15 ediţii ale Festivalului Atelier este eroic. Dar mă tem de situaţiile patetice şi mă bucur doar pentru că, datorită lui, injuria a fost înlocuită cu dialogul, că pînă şi spaimele de ipohondru ale lui Victor Ioan Frunză păreau că dispar – măcar temporar – în ambianţa lipsită de ameninţări a unui oraş curat, cu oameni politicoşi, interesaţi de teatru.

Matei MARTIN

Babel Fest la Tîrgovişte

Final de stagiune! În timp ce mai toate teatrele din Bucureşti s-au închis, pe scenele din provincie au început festivalurile. Trebuie să recunosc, m-am lăsat cu greu dus de acasă: prejudecăţile mele de „capitalist" îmi spuneau că nu am ce vedea la Tîrgovişte, un oraş fără prestigiu şi renume în teatru, un oraş care, în arta contemporană, „nu joacă în liga întîi". Programul foarte variat al Babel Fest *şi absenţa ofertelor din partea scenelor bucureştene m-au convins totuşi să urmăresc acest festival aflat la prima ediţie.*

Cele trei zile mi-au demontat toate prejudecăţile cu care venisem: am constatat cu surprindere că teatrul „Tony Bulandra" oferă condiţii de joc peste media scenelor din Bucureşti, că are un repertoriu bogat şi un public constant şi fidel. Directorul Mihai Constantin Ranin (scenograf şi regizor) a reuşit, în numai cinci ani, să clădească nu doar teatrul, ci şi imaginea instituţiei în comunitate. Nu e deloc uşor să adaugi unui fost cămin cultural o scenă italiană, o sală studio şi două scene în aer liber; şi mai greu este să-i convingi pe foştii „clienţi" ai căminului cultural să devină consumatori de teatru. Această campanie de PR presupune de toate: de la defilări cu portavocea, pe stradă, pentru a-i chema pe oameni la teatru, pînă la seminarii cu elevii de şcoală. Din cîte am înţeles, McRanin le-a făcut pe toate.

Festivalul „Babel" a fost popular – fără să devină comercial ori vulgar – şi elitist, fără să fie inaccesibil: o reţetă aparent simplă, dar deloc uşor de urmat, mai ales cînd inviţi trupe şi artişti din străinătate, despre care nu ştii aproape nimic. Priceperea, intuiţia şi şansa au funcţionat bine, iar interesul publicului s-a menţinut pe toată durata festivalului.

Timp de cîteva zile, sute de oameni s-au adunat în centrul oraşului pentru altceva decît manifestări sportive, revendicări sindicale sau festivalul berii. Pentru cîteva seri la rînd, oamenii au venit în piaţa de la Prefectură ca să vadă spectacole de teatru. Sălile pline de la „Tony Bulandra" şi de la Casa de Cultură a Sindicatelor şi mulţimile adunate la evenimentele stradale arată că oamenii îşi doresc spectacole de teatru. Din cîte se pare, locuitorii cetăţii au ştiut să se bucure de această reuşită, de spectacolele interesante şi de atmosfera plăcută, conivială, a sărbătorii. Pe de altă parte, cred că este un succes să ai, la o primă ediţie de festival, invitaţi precum regizorul Mihai Măniuţiu sau Teatr Biuro Podrozy din Polonia ori Changpa Theatre din Coreea de Sud... Am apreciat, de asemenea, selecţia echilibrată (grija organizatorilor de a păstra un echilibru între tradiţie şi inovaţie) şi viziunea vastă asupra artelor spectacolului: la „Babel" au fost spectacole de teatru, coregrafie, concerte de jazz, lansări de carte, expoziţii...

Într-un oraş de provincie, cu o ofertă culturală redusă, este nevoie ca de aer de iniţiative care să revigoreze zona artistică. Pentru bugetul local, festivalul a reprezentat un efort. Nu e uşor să susţii un eveniment atît de amplu doar cu resursele locale. Însă descentralizarea instituţiilor teatrale a făcut ca directorul teatrului să poată solicita sprijin financiar şi de la privaţi – sprijin pe care, de altfel, l-a şi obţinut. Cultura costă – dar cultura poate aduce, pe termen mediu sau lung, profituri reale, cuantificabile.

Sibiu este astăzi capitală culturală europeană *şi* pentru că, acum vreo zece ani, directorul teatrului local a organizat ceea ce pe-atunci se numea „Bursa Internaţională de Spectacole". Constantin Chiriac poate acum susţine, pe bună dreptate, că Sibiu este primul – dacă nu singurul – oraş din România reabilitat datorită unei soluţii culturale: patrimoniul cetăţii, protejat de UNESCO, a fost pus în valoare de festivalul de teatru, care a atras, an de an, tot mai mulţi invitaţi şi spectatori. Numărul mare de persoane a impus investiţii în infrastructură, ceea ce a condus la dezvoltarea rapidă a turismului şi, implicit, a industriilor conexe. În numai zece ani, festivalul de teatru a devenit un reper în circuitul european, un brand aproape la fel de cunoscut ca Avignon, Dublin sau Fringe, iar oraşul Sibiu a căpătat, odată cu statutul de capitală culturală europeană, şi o notorietate care îi va aduce, pe viitor, cîştiguri importante.

Modelul Sibiu este un caz fericit de parteneriat public-privat-ONG, un model care ar putea fi preluat şi de alte oraşe din România. Iar Tîrgovişte are datele pentru a prelua, cu succes, acest model.

Rayyan AL-SHAWAF

Războiul cu limba arabă

Cu toată harababura politică care a înghiţit Libanul de la asasinarea fostului prim-ministru Rafik Hariri în 2005, libanezii n-au prea acordat atenţie consecinţelor culturale ale retragerii siriene din ţara lor. Nici nu vom fi preocupaţi prea curînd de chestiuni culturale, căci Libanul este asediat de noi crize politice. Mai mult ca niciodată, politica domină toate celelalte aspecte ale vieţii. Însă există condiţii pentru o renaştere culturală în Liban, în special o reîntinerire a mult prea încercatei limbi arabe.

Ceva din epoca glorioasă a anilor 1960 parcă renaşte acum, după retragerea tutelei siriene. Pe lîngă prosperitatea economică, Libanul de dinainte de 1975 se mîndrea cu o literatură diversă şi bogată. Poezia îndrăzneaţă stilistic, promovată de irakienii Badr Shakir al-Sayyab şi Nazik al-Malaika, a făcut carieră în jurnalul literar inovator *Shi'r*, publicat de Yusuf al-Khal şi Adonis. Date fiind temele sale clar non-islamice, influenţate de tendinţele occidentale, şi ruperea totală de convenţiile poeziei clasice arabe, *Shi'r* nu putea să apară decît în Liban, date fiind condiţiile din celelalte ţări arabe. Războiul civil din Liban a pus capăt acestei epoci de aur distrugînd mediul care hrănea o limbă arabă neinhibată şi neîngrădită.

În alte ţări arabe se lăsase cortina mult mai devreme. Odată cu instalarea naţionalismului arab în deceniile următoare primului război mondial, limba arabă a cunoscut epoca sa de oprimare. Ceea ce era odată o limbă a unei întregi civilizaţii a fost provincializată şi forţată să servească drept portavoce pentru interesele unui singur grup etnic. Credinţa că arta, literatura şi chiar limba însăşi ar trebui subordonate ideologiei a fost asumată ca ceva natural de naţionalismele din Orientul Mijlociu. Antun Saadeh, fondatorul Partidului Social Naţionalist Sirian, a insistat asupra faptului că literatura arabă, ca să aibă sens, trebuie să servească cauzei naţionalismului sirian.

Iar naţionaliştii arabi s-au bucurat de succes politic. Preluarea puterii în Egipt, Irak şi Siria a dus la instituţionalizarea acestui nou crez. Acoliţii fideli ai teoreticienilor naţionalişti arabi, precum Sati al-Husri, Michel Aflaq şi Zaki al-Arsuzi, au legat oficial limba arabă de şovinismul etnic, de valorile marţiale şi de exaltarea macabră a morţii. Generaţii de arabi s-au impregnat de o limbă arabă care demoniza evreii – nu numai pe sionişti –, în timp ce în ţări ca Irakul cuvîntul "persan" a devenit o insultă. Teoriile disidente au fost interzise de la publicare şi limba a fost efectiv curăţată de orice altă tendinţă.

Pentru a desăvîrşi metamorfoza limbii arabe, totalitatea vocabularului a trebuit să fie pusă în slujba ideologiei. S-a dezvoltat o nouă formă, pompoasă, a limbii arabe, involuntar autoparodiatoare, grandilocvenţa ei batjocorind bogăţia expresivă a limbii arabe clasice.

Acest lucru era evident cînd Libanul era o satrapie siriană. Şi cum să nu fi fost aşa cu ţara condusă de Partidul Baath sirian? În Siria, Partidul Baath a marginalizat franceza şi orice influenţă din franceză – în adevărat spirit naţionalist arab –, a „etnicizat" limba arabă. În Liban coruperea limbii arabe a fost mai puţin evidentă, dar a lăsat totuşi urme. Existau expresii stereotipe cînd se discuta despre problemele politice: curajul eroic al „fraţilor sirieni" ai Libanului în apărarea onoarei „Siriei surori" şi a întregii "naţii arabe".

Din fericire, acea perioadă a luat sfîrşit. Libanul îşi redefineşte relaţia cu lumea arabă şi chiar cu limba arabă. În prima jumătate a secolului al XX-lea, cîţiva gînditori libanezi, mai ales creştini, au îndemnat la standardizarea şi transcrierea limbii arhaice locale care ar putea să înlocuiască limba arabă modernă standard. Astfel de îndemnuri au luat culoare politică cu timpul. Mişcarea şi-a atins apogeul în timpul războiului civil, cînd cîţiva intelectuali creştini de seamă au îndemnat la autosepararea completă şi definitivă a Libanului de lumea arabă. Cu toate că astfel de îndemnuri au fost reduse la tăcere de anexarea de facto a ţării de către Siria în 1990, astăzi Libanul este încă o dată liber să ia propriile decizii în privinţa legăturilor cu lumea arabă.

În anumite privinţe, soarta limbii arabe în Liban se va decide acum. În ultimii ani s-au stins ultimii doi scriitori israelieni care au ales să scrie în limba arabă. Dispariţia romancierului Samir Naqqash şi a memorialistului Ishaq Bar-Moshe, ambii de origine irakiană, au marcat sfîrşitul unei ere. Limba arabă a încetat să fie limba literară a evreilor Mizrahi (din Est), folosirea ei limitîndu-se acum la lucrări academice. Pierderea a încă uneia dintre comunităţile vorbitoare de limbă arabă – în cazul acesta Libanul – o va sărăci şi mai mult.

De secole, creştinii şi evreii au fost convinşi că limba arabă nu este doar limba musulmanilor, scriitori laici de toate confesiunile au ferit limba arabă să devină un mediu pur religios, iar musulmanii ne-arabi i-au asigurat acesteia statutul de limbă a culturii înalte, în cea mai mare parte a lumii islamice. Aceste fenomene multiple şi adesea conflictuale i-au infuzat limbii arabe o supleţe şi o vitalitate pe care nu le găsim în limbile liturgice sau strict etnice. La urma urmei, limba este îmbogăţită de diversitatea ideologică şi de dezbatere; dimpotrivă, monopolizarea limbii de către o singură ideologie conduce inevitabil la secătuirea ei. Dacă limba arabă se identifică exclusiv cu islamul sau cu arabii, „ceilalţi" – din punct de vedere religios, etnic sau ideologic – vor căuta mereu să o evite.

Totuşi a te autoexclude din marea comunitate vorbitoare de arabă înseamnă a rata orice şansă de a o schimba. Asta nu înţeleg separatiştii creştini linabezi, sau poate ei consideră că limba arabă şi lumea arabă în general nu au oricum nici o şansă de a se schimba.

Paradoxal, Libanul care este acum liber de încercările coercitive de a-l anexa sau a-l controla, are şansa să ofere arabilor ceva substanţial. Este o oportunitate istorică să se facă auzite vocile libanezilor care îmbrăţişează alte păreri religioase, culturale şi literare, care să contrabalanseze conformismele dominante arabe. Rămîne să vedem dacă industria editorială şi media vor trage foloase din această situaţie. Libanul multisectar, multilingv, cu amestecul său impetuos şi contradictoriu de influenţe occidentale şi orientale, a fost întotdeauna potrivit pentru a influenţa limba şi cultura arabe şi a elibera limba de o singură ideologie predominantă. Asta poate fi adevărata misiune a Libanului.

***Rayyan Al-Shawaf** este scriitor şi jurnalist freelancer în Beirut, Liban. O versiune uşor diferită a acestui articol a apărut în cotidianul* Daily Star *din Beirut. Articolul este publicat cu acordul autorului.*

traducere de Iulia BĂDESCU

Mădălina MOCAN

Despre zgîrie-nori, nisip, petrol şi reformă politică

Cu o populaţie de mai puţin de un milion de locuitori – dintre care doar 300.000 sînt cetăţeni – rezerve de petrol şi statutul de principal exportator de gaz natural lichefiat, Qatarul reprezintă o poveste incredibilă despre bogăţie reinvestită, petrol, deşert şi islam. Qatar înseamnă de fapt Doha, în capitală locuind mai bine de 95% din populaţie. Oraşul este produsul veniturilor din petrol şi gaze naturale, ambele naţionalizate la sfîrşitul anilor '70.

Prezenţa mea în Doha a fost prilejuită de participarea la al doilea „Forum on Democracy and Political Reform in the Arab World", organizat la iniţiativa emirului. S-a discutat despre islam, democraţie, drepturile omului şi terorism. „Este islamul compatibil cu democraţia" sau mai degrabă, „ce fel de democraţie este compatibilă cu (ce fel de) islam?" – au fost întrebările redundante ale conferinţei. Printre răspunsurile posibile l-am remarcat pe cel al Emmei Bonnino, reprezentantul Uniunii Europene la conferinţă: „democraţia trebuie înţeleasă ca o serie de procese şi mecanisme instituţionale; prin urmare, ea nu este nici vestică, nici islamică". Declaraţia oficialului european venea imediat după un documentat discurs al unui universitar qatariot care identifica începuturile aranjamentelor democratice în tradiţia *Shurelor* islamice. Fiecare dintre cele două poziţii şi-a avut susţinători declaraţi. Merită remarcată diversitatea luărilor de poziţie asumate în conferinţă: de la nevoia de reformare a islamului, la structurarea mecanismelor democratice, în concordanţă cu tradiţia islamică, şi pînă la poziţii radicale în care compromisurile par irealizabile. Am observat că, într-o proporţie covîrşitoare, intelectualii arabi de la universităţile din Orientul Mijlociu s-au situat pe o poziţie conservatoare, în care prima respectarea tradiţiei. Cei mai fervenţi susţinători ai consolidării democraţiei în tradiţia teoriei politice liberale au fost reprezentanţii societăţii civile din ţările arabe neexportatoare de petrol.

În seara în care am ajuns la Doha, una dintre echipele de fotbal locale cîştigase un meci important. Bucuria se manifesta la fel ca în marile metropole europene: claxoane, aglomeraţie în trafic, steaguri, tineri în stradă. Substanţial diferit era însă decorul: străzi perfect curate mărginite de albul zgîrie-norilor, numărul mare de maşini scumpe pline de suporteri, copleşitoare prezenţă a veşmintelor albe purtate de localnici. În plin deşert, străzile din Doha sînt pline de flori, într-o explozie de culoare susţinută de un sistem de irigare cu apă care funcţionează impecabil. Perdelele de apă şi fîntînile arteziene sînt prezente peste tot în oraş: pe clădiri, în hoteluri, în aeroport, punctînd arhitectural victoria petrolului împotriva nisipului.

Dincolo de semnele vizibile, Qatarul este un stat al bunăstării *(welfare state)* susţinut de exporturile energetice: educaţie gratuită, asigurări de sănătate gratuite, achiziţionarea de locuinţe suportată de stat, o consistentă indemnizaţie de cetăţean, care rivalizează cu salariul obţinut la noi de un director într-o multinaţională. Majoritatea qatarioţilor sînt angajaţi ai Guvernului: ca funcţionari sau în agenţiile care se ocupă de resursele energetice. Numărul mare (două treimi din populaţie) de expatriaţi acoperă sectorul serviciilor: majoritatea medicilor provin din Europa de Vest, Statele Unite şi Australia, la fel ca profesioniştii implicaţi în extracţia petrolului. Cei mai mulţi provin însă din India, Pakistan sau Kenya. Lucrează în construcţii, hoteluri, salubritate sau pentru treburile domestice, pentru salarii relativ decente, situate în jurul a 400 de dolari americani. Nu au dreptul de asociere, nu au dreptul să ceară cetăţenia, iar organizaţiile internaţionale raportează tot mai frecvent cazuri de muncă forţată.

Îi ciuda organizării conferinţei sub egida emirului, drepturile şi libertăţile civile nu reprezintă o prioritate pentru emiratul din Golf. Într-un stat în care toată puterea este concentrată în mîinile şefului statului, discursul public este dominat de autocenzură. Libertatea de expresie este garantată legal, dar majoritatea ziarelor, radiourilor şi posturilor de televiziune (inclusiv celebra de acum Al-Jazeera) sînt puternic influenţate de poziţia Guvernului şi a familiei domnitoare Al-Thani. Un redactor al unui cotidian local, întrebat despre felul în care funcţionează cenzura în presă, mi-a răspuns: „cel mai bine funcţionează autocenzura. De ce să critici Guvernul? Oricum, nici un qatariot nu este interesat de asta. Nu au nici o grijă". „Ar trebui să existe partide politice cu programe de guvernare proprii?" îl întreb. „Poate ar fi bine... în viitor." Atît timp cît rafinează 60.000 de barili de petrol pe zi, iar excedentul comercial este de ordinul miliardelor de dolari, qatarioţii au puţine motive de îngrijorare. Totuşi eforturile guvernamentale sînt direcţionate spre „susţinerea unei economii bazate pe cunoaştere". Investiţiile în educaţie sînt substanţiale: „Education City" reuneşte sediile unor universităţi locale şi internaţionale într-un complex arhitectural futurist.

Cele patru zile petrecute în Doha au fost marcate de un sentiment straniu generat cred – de fervoarea discuţiilor despre reforma politica în lobby-ul strălucitor al unui hotel cu splendidă vedere la golf. Sau de irealul albului zgîrie-norilor înconjuraţi de nisip. De străzile perfecte ca ancadrament. De prezenţele feminine discrete, uneori pe terase, savurînd o *sisha*. De capacitatea pe care prezentul o are de a te copleşi într-un oraş în care lipsesc urmele trecutului. Aceeaşi senzaţie în *suq*, lîngă vînzătorii pakistanezi de *pashimina*, perfect aliniaţi pe aleile strîmte. Cîteodată aceeaşi senzaţie m-a cuprins ascultînd prelegerile sau aflîndu-mă pe holurile hotelului, între două sesiuni ale conferinţei despre democraţie şi reformă politică în lumea arabă.

***Mădălina Mocan** este coordonator de programe la Centrul Raţiu pentru Democraţie.*

Mirel BĂNICĂ

Criza icoanelor

Criza icoanelor, percepută ca efect al interacţiunii dintre religie şi provocările modernităţii, nu este specifică României şi nici nu reprezintă o noutate în Europa. Astfel, în Marea Britanie, în anii '80, mai multe grupuri de presiune s-au opus energic tentativelor de regularizare şi reformare a învăţământului religios în şcoli, stipulate de celebrul „Syllabus din Birmingham", considerînd că ele ameninţă moştenirea culturală britanică şi „certitudinile morale" ce stau la baza menţinerii ordinii sociale. Mai recent, în toamna anului 2003, Italia a fost zguduită de „afacerea crucifixului". Pe pereţii sălilor de clasă din Italia se găseşte expus, în mod tradiţional, un crucifix. Un italian locuind într-un mic oraş de provincie din centrul Peninsulei, recent convertit la islam, a propus, cu patima şi tenacitatea specifice tuturor convertiţilor, eliminarea acestui simbol religios în sălile de clasă frecventate de copiii săi. Reacţia imensei majorităţi a presei şi a principalilor lideri de opinie italieni a fost unanimă: dincolo de simbolul religios pe care-l reprezintă, crucifixul este o emblemă a identităţii culturale şi religioase a Italiei. Interesant de remarcat este şi faptul că această criză a declanşat în Italia o veritabilă modă vestimentară, toţi italienii întrecîndu-se în a purta cruciuliţe-crucifixuri de diferite dimensiuni; decoltatele animatoare ale emisiunilor de divertisment italiene au fost printre primele care s-au lansat în această modă de circumstanţă. În valul de emoţie care a cuprins mass-media din Italia, Biserica a fost cea mai nuanţată şi moderată în luările sale de poziţie. Dincolo de războiul mediatic al simbolurilor religioase, ne putem întreba dacă în acest caz precis nu este vorba de un paradox al „laicităţii" în varianta italiană. Stat laic? Da, dar fără a pune în discuţie reprezentarea socială a religiei ca matrice a identităţii naţionale.

Utilitatea crizei în înţelegerea faptului religios

Expresia „fapt religios" este din ce în ce mai des utilizată în dezbaterea actuală europeană legată de religie, în ciuda ambiguităţii recurente lăsate moştenire de cei care au utilizat-o iniţial (Durkheim, Mauss), dar şi a „neutralităţii sale compromiţătoare", după cum scria recent eseistul şi „mediologul" francez Régis Debray. Faptul religios desemnează o realitate umană observabilă, inserată într-un context istoric şi geografic particular, dar şi un *obiect de studiu*. Cu alte cuvinte, faptul religios este un subiect al cunoaşterii, mijloc eficace de înţelegere aprofundată a unei civilizaţii sau a unei societăţi.

„Criza icoanelor" reprezintă deci un bun mijloc de evaluare a faptului religios contemporan din România şi a societăţii româneşti în ansamblul său. Declanşată de un fapt aparent banal, ea s-a transformat într-o criză a modernităţii religioase, intrinsecă modernizării de ansamblu a societăţii româneşti. Roland J. Campiche, sociolog elveţian, este de părere că una dintre trăsăturile de bază ale modernităţii religioase este tendinţa de a da un caracter „opţional" prezenţei religioase în public, într-un context de „pierdere de putere" simbolică a Bisericilor în ansamblul societăţii (Roland Campiche, *Croire en Suisse, analyse des résultats de l'enquête menée en 1988-1989,* Lausanne, 1992). Paradoxal, prima entitate vizată de crizele de modernitate religioasă este Statul. Acesta este obligat de împrejurări să redefinească raportul său cu religia dominantă, efectul imediat fiind o criză a rolului regulator al Statului într-un context de radicalizare a factorilor contestatari, indiferent de culoarea şi orientarea acestora. Afirmaţia se verifică şi în cazul românesc: în cele din urmă, Statul va fi cel care trebuie să adopte o poziţie clară şi lipsită de ambiguitate, prin vocile sale autorizate (Educaţie, Justiţie), aşa cum s-a întîmplat şi în alte ţări europene ce au cunoscut crize asemănătoare. Unul dintre domeniile de preferinţă ale manifestărilor tensiunii dintre modernitate şi religie este mediul şcolar. Practica europeană a arătat că, în linii generale, relaţiile stabilite între religie şi educaţie sînt dependente de două variabile. Prima dintre ele ţine de modul în care Statul defineşte interesul educativ al culturii religioase în şcoli, iar cea de a doua, de tradiţiile istorice stabilite între instituţiile religioase şi Stat. Or, tocmai din cauza acestui ultim aspect, Ortodoxia reprezintă o excepţie. În România, la fel ca şi în celelalte ţări majoritar ortodoxe membre ale UE, confuzia dintre discursul teologic şi cel socio-istoric pare a fi inevitabilă. Gestiunea binomului *tradiţie-modernitate* va da naştere unor mari tensiuni în sînul societăţii: respectul faţă de tradiţie şi datoria de a cultiva moştenirea şi identitatea naţională ortodoxă vor intra în conflict cu respectul faţă de obligaţiile internaţionale în domeniul drepturilor omului şi libertăţilor religioase, o stare de fapt cu care va trebui să ne obişnuim.

Excepţia ortodoxă

„Criza icoanelor" pune în evidenţă încă o dată diferenţa existentă între Bisericile Ortodoxe şi celelalte Biserici din Europa. Studiile de teologie politică dedicate Ortodoxiei (atîtea cîte sînt!) arată că relaţiile „simfonice", bazate pe coexistenţă şi sprijin reciproc între Biserică şi Stat, sînt fundamental diferite de cele instituite în lumea catolică şi protestantă, marcate de o diferenţiere netă a factorului politic *vis-à-vis* de cel religios – un aspect cunoscut, asupra căruia nu dorim să insistăm. Mult mai interesant ni se pare în schimb aspectul societal al crizei. Ceea ce denumim generic „societate civilă" se găseşte, în acest caz, profund divizată. Observăm că numeroşi intelectuali români de prestigiu au o atitudine ambivalentă faţă de Ortodoxie: pe de o parte nu se sfiesc să critice deschis şi direct Biserica Ortodoxă Română şi deficienţele sale instituţionale, iar pe de altă parte fac bloc comun în apărarea intereselor sale, atunci cînd prezenţa în spaţiul public al unuia dintre cei mai puternici identificatori ai acesteia, icoana, este pusă la îndoială. Altfel formulat, critica deschisă a „instituţiei" nu se traduce şi printr-o distanţare *de facto* faţă de Biserică, aşa cum se întîmplă de regulă în Occident. De unde şi mirarea sociologilor occidentali, blocaţi în interpretarea faptului religios ortodox, care nu ezită să califice drept „paradoxale" relaţiile dintre societatea civilă, Biserică şi Stat în societăţile majoritar ortodoxe. (Jean Baubérot, *Religions et laïcité dans l'Europe des Douze,* Paris, 1994).

Dimensiunea religioasă a identităţii naţionale din România şi alte ţări ortodoxe constituie o piedică în calea secularizării? Cel puţin în aparenţă, răspunsul la această întrebare-cheie este „da", dacă se ţine seama de valul de emoţie şi de incredibilul zgomot mediatic produs, la urma-urmei, de un simplu profesor dintr-un oraş de provincie, total absent pînă atunci din peisajul intelectual şi mediatic. Chiar dacă doar o mică parte a populaţiei participă în mod efectiv la viaţa Bisericii, aceasta continuă să rămînă una dintre cele mai importante instituţii naţionale, accentuînd impresia de „anihilare" a efectelor secularizării ce face ravagii acum în Occident. Nu întîmplător, un sociolog al religiilor de talia lui Jean-Paul Willaime utilizează expresia „diferenţă abisală", comparînd situaţia existentă în ţările hipersecularizate din Vestul Europei (de exemplu, Franţa, unde religia suscită încă puternice sentimente anticlericale şi teama de a pierde libertăţile individuale) cu cea din ţările ortodoxe. În acestea din urmă, orice punere în cauză a Ortodoxiei este interpretată ca o ameninţare la adresa societăţii şi a identităţii naţionale (Jean-Paul Willaime, editor, *Des maîtres et des dieux – écoles et religions en Europe,* Paris, 2005). Putem avansa deci ideea că nu există o reţetă unică de studiu al secularizării în Europa, dar nici o grilă de lectură a acesteia valabilă atît pentru Vestul, cît şi pentru Estul continentului. „Excepţia ortodoxă" rămîne tenace. Dar, ţinînd cont de deficitul de studii referitoare la sociologia ortodoxiei, avînd rezultate capitalizabile, chiar şi „tenacele" poate deveni cu siguranţă aparent.

Ce doreşte Uniunea Europeană?

Argumentul intitulat generic „Uniunea Europeană" a fost fără îndoială unul dintre cele mai utilizate în dezbatere. „Ce spune Europa?" – se întreba retoric şi caragialian unul dintre principalii protagonişti ai crizei într-o emisiune radiofonică... Sînt citate, cu valoare de exemplu demn de urmat, anumite „situaţii europene, cum ar fi laicitatea din Franţa", fără a fi înţelese în schimb fundamentele socio-istorice specifice Republicii Franceze, care au stat la baza celebrei legi ce reglementează relaţiile Biserică-Stat din 1905, respectată cu stricteţe pînă astăzi. Conceptele europene de confesionalitate, laicitate, neutralitate religioasă, pluralism religios, comunitate majoritară etc. sînt concepte abstracte. Sensul lor devine din ce în ce mai complex şi dificil de utilizat atunci cînd ele sînt relaţionate cu *obiecte sociale* în ele însele complexe, cum ar fi de exemplu prezenţa religiei în şcoli. Rezultatul imediat: pe de o parte o multiplicitate a reprezentărilor acestora în funcţie de interesul actorilor, pe de altă parte o confuzie şi o cacofonie jenantă a discursului în care sînt utilizate, omiţînd cu bună ştiinţă sensul lor iniţial.

Mai uşor este să se spună ce NU doreşte „Europa" în cazul românesc sau în altele asemănătoare. „Europa" nu favorizează laicizarea agresivă a societăţii prin atleţi laici „puri şi duri", dar nici politicile oficiale ce privilegiază ostentativ tradiţiile religioase majoritare, conştientă fiind de faptul că situaţia reală din ţările membre este complexă, diversificată, în plină evoluţie. Uniunea nu impune în nici un caz o legislaţie şi nici soluţii „europene" în materie de predare a religiei şi a prezenţei acesteia în şcoli (J.P. Willaime). Ceea ce contează în Europa (iar aici Convenţia Europeană a Drepturilor Omului continuă să fie un text fundamental) este *conceptul de non-discriminare,* în special faţă de grupuri religioase minoritare, precum şi dorinţa de a proteja libertăţile individuale, religioase sau de convingere, în cadrul societăţilor democratice, recunoscute ca atare. „Europa" nu doreşte o atenţie exagerată acordată religiei ca fenomen colectiv, dar pare a fi în acelaşi timp din ce în ce mai conştientă de efectele perverse pe termen lung ale inculturii religioase. A devenit anecdotic cazul exemplar al unei eleve dintr-un liceu parizian care se afla în vizită la Muzeul Louvre. În faţa celebrului tablou al lui Andrea Mantegna reprezentînd martiriul Sfîntului Sebastian, eleva în cauză şi-a întrebat profesorul de desen dacă nu este vorba de o reprezentare a unui supliciu specific culturii indienilor nord-americani (exemplu citat de Danièle Hervieu-Léger în *La religion au lycée,* Paris, 1990). Dincolo de anecdotă, se găseşte însă realitatea îngrijorătoare a unui fenomen social foarte serios, şi anume pierderea dramatică a culturii religioase europene, a matricei religioase care stă la baza civilizaţiei noastre. Este încă prea devreme pentru a ne pronunţa în ce măsură, însă, icoanele expuse pe pereţii sălilor de clasă contribuie la combaterea inculturii religioase, cu atît mai mult cu cît multe dintre ele sînt atinse de un kitsch monumental. Valoarea lor educativă, dacă nu este de-a dreptul anihilată, este cel puţin deturnată în favoarea prostului gust şi pietismului superficial, atît de străin de veritabilele valori ale iconografiei ortodoxe.

Emoţie, prea multă emoţie!

Pentru sociologia religiilor, emoţia ataşată crizelor din faptul religios contemporan are ca rezultat producerea de identitate. „Dincolo de comunitatea emoţională trăită efectiv, în intensitatea sentimentelor împărtăşite se constituie conştiinţa unei apartenenţe" (Françoise Champion, *De l'émotion dans la religion*, Paris, 1990). Or, nimic nu poate genera mai multă „emoţie" în lumea ortodoxă decît punerea directă în cauză a prezenţei icoanei în spaţiul public! În ciuda celor treisprezece secole ce ne despart, criza iconoclastă a lăsat urme adînci în teologia, spiritualitatea şi *felul de a fi* al ortodocşilor în lume, laici şi clerici deopotrivă. Pentru Ortodoxie, icoanele sînt mai mult decît simple exerciţii estetice sau instrumente pedagogice. Ele sînt o formă particulară de comunicare a credincioşilor cu Divinitatea, dar şi de prezenţă vie, efectivă, în spaţiul public, formă de transmitere a Tradiţiei şi memoriei religioase asociate. Orice noutate în arta sau teologia icoanei este suspectă de *neoterismos* (literal: *inovaţie eretică),* fapt ce a declanşat nenumărate polemici violente de-a lungul istoriei ortodoxiei, detaliu esenţial ce pare a fi ignorat de cei ce se ocupă de gestionarea crizei.

Emoţie multă există şi în dezbaterea publică din România. Cei care s-au autodesemnat ca „apărători ai icoanelor" nu ezită să utilizeze un amalgam discursiv în care se regăsesc urme ale memoriei traumatice a comunismului (expresiile de genul „grupuri agitatoare ateiste, noii sovietici" sînt foarte frecvente), ranchiună anti-intelectuală („cozi de topor din societatea civilă"), aluzii antisemite ce se vor subtile (expresia *Domnul Moise* repetată pînă la saţietate), atunci cînd nu se recurge direct şi vulgar la referinţa unei posesiuni diabolice şi alte forţe „oculte". La polul opus, contestatarii simbolurilor religioase în spaţiul public dau dovadă de o atitudine emoţională extremă, între bravura sinucigaşă a cavalerului singuratic şi energia bovarică a unor „passionaria" care ştiu că luptă pentru o cauză deja pierdută. Ambele tabere se ameninţă cu o avalanşă de trimiteri în judecată, procese, sesizări în instanţele europene, dar dialoghează de fapt puţin sau deloc. Nu întîmplător, unul dintre părinţii fondatori ai sociologiei, Georg Simmel, scria că „faimosul dicton *cine nu este cu mine este împotriva mea* este una dintre cele mai importante formule din istorie în materie de sociologie a religiilor". Acelaşi Georg Simmel mai semnalează un alt paradox al factorului „emoţie" religioasă: caracterul său federator. „Doar în domeniul religios energiile individuale se pot utiliza din plin fără a intra în concurenţă unele cu altele" (Georg Simmel, *La religion,* Paris, 1998; ediţia originală în limba germană a apărut în 1912). Fraza ascunde una dintre posibilele explicaţii ale alianţei *sui-generis* care s-a creat în timp între personalităţi extrem de diferite din România: membri marcanţi ai inteligenţiei române şi jurnalişti de scandal, reputaţi regizori de teatru şi virulenţi administratori anonimi ai anumitor site-uri de Internet „ortodoxe". Nu întîmplător, acest tip special de „întoarcere a emoţiei" *(retour de l'émotion)* este interpretat în sociologie ca un semn al limitelor procesului de secularizare în societăţile moderne. Avem deci dreptul şi datoria de a ne întreba dacă această veritabilă „explozie emoţională" nu marchează, într-o manieră paradoxală, nu „criza unei religii", ci *criza de autoritate* a unei tradiţii care altădată se derula firesc, fără a fi pusă la îndoială de vocile modernităţii.

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

Duminica, în Bucureşti

– oameni şi teorii –

Duminicile mi s-au părut, întotdeauna, greu de gestionat: pe de o parte, pentru că după ele nu mai urma nimic plăcut, precum sîmbetele; pe de alta, pentru că aveau o serie de obligaţii implicite pe care trebuia să le respecţi, chiar dacă nu-ţi plăceau: să fii în familie – eventual la masă – şi, neapărat, în parc. Nu ştiu de ce, dar mie nu mi-au plăcut niciodată parcurile: mi s-au părut un spaţiu prea ordonat şi strict delimitat pentru nişte acţiuni bine precizate, cum ar fi mersul de mînă sau pupatul, pe bancă, cu partenerul/a, plimbatul copilului sau al căţelului, sau, pur şi simplu, ieşitul la iarbă verde, cu pătura, costumul de baie şi cutia cu şniţele. Familiile în costum de baie, cu berile în mînă, pe cearşaf, prin Parcul Tineretului, îmi păreau chintesenţa ideii de plictiseală, lipsă de imaginaţie şi de perspectivă.

Îmi dau seama, acum, după un timp, că interpretarea mea era exagerată, chiar extremă. Şi în orice caz nu ţinea seama de realităţi: tendinţa şi nevoia de a merge la iarbă verde s-au generalizat şi au evoluat prin formarea clasei mijlocii, prin achiziţionarea de case şi terenuri la ţară. Aspiraţia pentru iarbă verde s-a materializat în posesia propriului gazon, cu casa şi grădina adiacente: aceia dintre conaţionalii noştri care şi-au permis şi-au luat cîte un teren, undeva, la margine de Bucureşti, sau în provincie, pe care pot face oricîte picnicuri doresc fără să-i deranjeze nimeni.

Îmi dau seama că, în ciuda prejudecăţilor proprii antiiarbă verde, nevoia ca atare e una firească pentru „prizonierii" pereţilor cenuşii din ceea ce unii numesc „ghetouri socialiste" (evident, e vorba de blocurile construite pe vremea lui Ceauşescu, în care locatari sîntem, aproape, cu toţii...); şi, mai grav, pentru locuitorii unui oraş cu un grad ridicat de poluare, unul din cele mai mari din Europa, unde aerul a devenit aproape irespirabil...

Toate acestea schimbă „modul de abordare" al dumnicilor: accentul se mută de la utopic la necesar, devenind o chestiune pragmatică, de sănătate. Cei rămaşi în Bucureşti sînt întîrziaţii refugiului, dintr-un război sau cataclism de proporţii. Ca atare, pot constitui o categorie interesantă de interlocutori, pe care poţi să-i întrebi despre poveştile lor şi ale oraşului.

Ceea ce am şi făcut, în paginile ce urmează, în două zone diferite – şi diferit evaluate – din perspectivă socială şi *„trendy"*, ale oraşului: Unirii-Tineretului şi Herăstrău.

Fîntîni colorate şi impresii concrete

În Piaţa Unirii, artezienele au devenit colorate: roz, bleu, verzi... Culori diafane, cu iz dulceag, de vată de zahăr. *Un domn cu şepcuţă şi cu un termos sub braţ, în jur de 70 de ani,* face poze prin preajmă. Îl întreb, ca pe toţi ceilalţi (ce vor intra în dialog mai tîrziu), cum i se pare Bucureştiul duminica. Răspunsurile lui depăşesc stricta sferă temporală: cum i se pare Bucureştiul în general, după 57 de ani, cînd s-a întors pentru prima dată din Israel, unde locuieşte? Nu îi plac blocurile ridicate pe vremea lui Ceauşescu, în schimb, agreează clădirile moderne, gen zgîrie-nori, care au fost înălţate în ultimul timp. Din vorbă în vorbă, îmi povesteşte că a fost coleg de şcoală cu fostul preşedinte Iliescu, pe care îl cunoaşte foarte bine şi, ca atare, îşi permite să îi reproşeze trei lucruri: primul, că, imediat după revoluţie, nu a luat Basarabia, care i s-a oferit; apoi, că a adus minerii, care au terorizat populaţia Bucureştiului; şi, al treilea, că nu s-a înţeles cu regele Mihai şi că nu a găsit, la momentul respectiv, o formulă de colaborare cu acesta. Dl Iliescu a făcut şi un lucru bun: şi-a ales bine nevasta, conchide interlocutorul meu. Nu înainte de a mă întreba, că tot ne aflam în faţa unui afiş cu Jennifer Lopez, dacă ştiu care e punctul ei forte...

Pensionarul de părculeţ, şi nu numai

În părculeţul din faţa unui bloc de pe bd. Dimitrie Cantemir, patru pensionari stau, cuminţi, pe o bancă. Confirmînd o altă tradiţie, din punctul meu de vedere destul de dureroasă: cea potrivit căreia o mare parte din oamenii de vîrsta a treia nu au posibilitatea să facă altceva decît să adaste într-un parc, aşteptînd ca ai lor copii să-i scoată, din cînd în cînd, din inerţia obişnuită. „Ce să facem? Stăm şi noi aicea, la aer curat. Nu plecăm pe niciunde: nu avem maşină. Am o fată, dar e cu serviciul şi cu familia ei... Nu are timp, lucrează şi duminica. Eu sînt aici, şi mai sînt un pic la biserică... Oraşul mi se pare cam murdar, numai gunoaie. Părculeţul de aici e mai curat fiindcă îl întreţinem noi, cei din bloc, plătim femeia", *spune o doamnă de 73 de ani, care, înainte, lucrase la Casa Studenţilor.*

Un domn foarte demn, cu un baston, pune punctul pe „i": „Duminica fac ce fac în fiecare zi – luni, marţi, miercuri, joi, vineri – adică nimic. Sigur că mă plictisesc. Mă mai plimb pe aleile din faţa blocului, apoi ascult radio, mă uit la televizor. Nu prea am prieteni aici, că sînt de curînd în Bucureşti. Am venit pentru fată, care e medic stomatolog. Mă vizitează săptămînal, inclusiv sîmbăta şi duminica. Nu sînt mulţumit de programul meu, nu-mi mai văd utilitatea..." *(83 de ani, fost contabil şef)*

Nu toţi pensionarii văd realitatea atît de cenuşie. Există şi unii veseli şi vioi, şi la vorbă, şi la port, precum domnul rubicond care tocmai iese din chioşcul de Loto Prono de pe bd. Dimitrie Cantemir. Ştiu că jocul la Loto, nu neapărat pentru cîştig, ci ca un fel de cochetărie ponderată cu riscul, este o activitate de week-end pentru mulţi dintre conaţionalii noştri (o practicau şi tatăl, şi bunicul meu): „Sînt bunic, în primul rînd, şi mă duc în diverse locuri cu nepoata, care are 4 ani. Acum e plecată cu părinţii la o vilă cu piscină. De dimineaţă facem cumpărături, că trebuie să mîncăm şi noi o pîinică, dar am venit şi la Loto, că este un report foarte mare, se pot cîştiga o grămadă de bani, două milioane şi jumătate de euro. Dacă joci, mai ai o şansă. Eu nu mă omor, joc o dată pe săptămînă, dau 20 de RON, aşa, ca să am o şansă... Am mai cîştigat, cu patru numere, şi eu şi soţia, acum vreo 5 ani. Asta mi-a dat un motiv să mai încerc. Bucureştiul mi se pare odios: sîntem capitala cu cea mai ridicată temperatură. Ţin şi eu să-i mulţumesc, precum mulţi alţi bucureşteni, domnului Videanu, pentru pădurea aia de protecţie din sudul Bucureştiului, unde nu a pus nici măcar o păpădie, ca să nu mai zicem de un copac..." *(60 de ani, fost funcţionar la Ministerul Energiei Electrice)*

Figuranţii...

Alţi oameni ce-mi ies întîmplător în cale au un scop practic precis: aşteaptă să vină maşina televiziunii să-i ia şi să-i ducă la emisiunile la care alcătuiesc publicul. Ei sînt cei care ne dau senzaţia de (i)realitate la *show*-uri mai mult sau mai puţin publice, mai mult sau mai puţin interactive, *raisoneurii* la cerere, pentru circa de 20 RON pe zi: „Ne ducem pe la filmări, la toate emisiunile. Nu prea rentează, dar în lipsă de altceva... Altfel, în week-end-uri, mai jucăm fotbal... Mai ieşim prin parc. Eu, unul, nu prea mă duc prin discoteci. Oraşul mi se pare trist, oamenii nu mai zîmbesc din cauza sărăciei... se vede că am fost atîţia ani în comunism, sînt blocuri învechite. Cred că sîntem singura ţară din Europa cu blocuri din astea, gata să cadă. Ne mai ducem la ţară... Acolo, oamenii sînt mai călduroşi, mai iubitori." *(18 şi 24 de ani, doi băieţi la unison)*

Două fete cu părul ca focul se plimbă ţanţoşe pe acelaşi bulevard Dimitrie Cantemir. Ele nu sînt figurante, ci întruchipează, pur şi simplu, normalitatea frustă: „Venim de la coafor. E deschis duminica. Ne aranjăm să fim frumoase. Părul se poartă lung, filat... Apoi mergem prin parc, ne plimbăm, ne relaxăm, mergem la Mac, la Mall, ne întîlnim cu prietenii...

Am scăpat de sesiune. Eu sînt la Drept şi Administraţie Publică, dar şi la Relaţii Internaţionale şi Studii Europene. Prietena mea deja a terminat, e asistentă. Mie-mi place Bucureştiul, în afară de aglomeraţie".

Oamenii cu copii

Oamenii cu copii din România au tendinţa de a reorganiza şi corecta mediul din jur, pentru a-l face cel puţin suportabil: mai adună o hîrtie de acolo, mai îndepărtează un fier ruginit... Cei pe care i-am întîlnit în Parcul Tineretului – care, faţă de vremea copilăriei mele, arată mult mai sălbăticit şi neîngrijit – caută spaţii întinse şi goale, în care copiii sau nepoţii lor să se poată mişca în voie: „Avem două nepoţele şi, cînd părinţii lor nu au timp să iasă, venim noi cu ele, puţin, în parc. Stăm la iarbă să zburde. Să se odihnească. Nu prea au mare lucru de făcut. Ar trebui mai mult amenajat, nu prea e îngrijit. Totul e uscat. În faţa blocului nu pot să le ţin, că nu au ce învăţa, peste tot e mizerie, din blocuri se aruncă tot ce prisoseşte, gunoaie, băieţii mai mari vorbesc urît, beau. Bucureştiul nu mai e ce a fost. În zona sectorului 2 e mai bine, parcurile de acolo sînt mai îngrijite, păzite..." *(60 de ani, fost tehnician proiectant)*

„Parcul îmi oferă mult spaţiu şi nu e foarte aglomerat. Altceva, nu cine ştie ce. Locuri de joacă sînt prea puţine. Faţă de IOR, din sectorul 3, de pildă... Bucureştiul mi se pare murdar şi plin de praf.

Am vrea să mergem la ştrand, dar nu am găsit unul curat: am fost la Titan, care e foarte scump, 10 RON indiferent de vîrstă, şi copilul a luat o infecţie de acolo... Cel mai sănătos e să mergi la munte. Dacă ar fi după mine, aş face un Aqualand undeva mai aproape. În Bucureşti, aşa cum au făcut cu patinoarele" *(domn cu barbă, cu doi copii).*

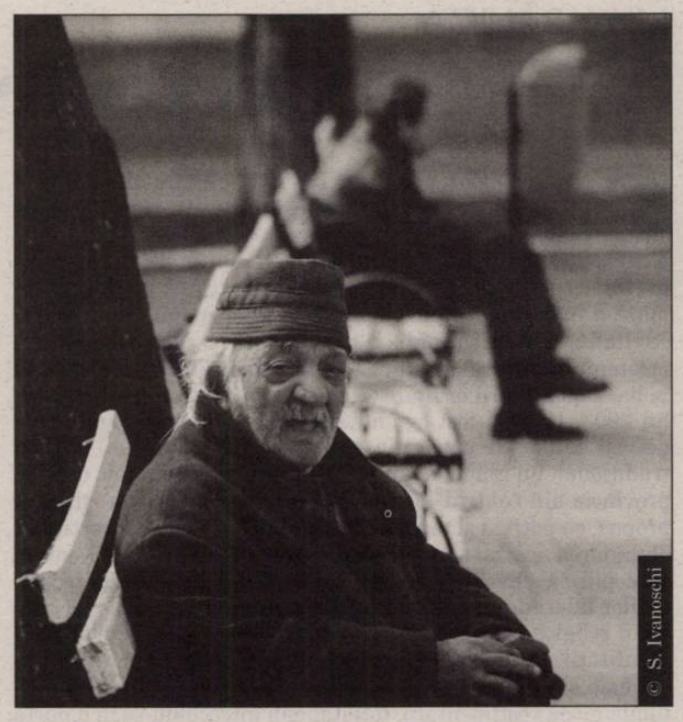

Herăstrău, role, droguri...

Mă hotărăsc să prospectez şi o altă zonă. Aşa că mă strămut în Parcul Herăstrău, evident, superior Tineretului ca umbră, răcoare, organizare, locuri de joacă... Şi, cred eu, lume. Se ştie şi se spune că în Herăstrău vine „lumea bună". Pentru început, presupunerile mi se confirmă, oarecum: oamenii sînt ceva mai bine îmbrăcaţi şi mai puţin vorbăreţi (unii refuză să-mi răspundă). Încrezătoare în comunicabilitatea adolescenţilor, mă îndrept către pistele pentru *rolleri. Doi puşti plini de piercinguri* stau mai pe margine. Unul dintre ei e mai vorbăreţ: „În general, mergem la club, stăm la *after*. Dacă ştie cineva ce-i *after party:* adică o petrecere de la 5 dimineaţa pînă la două după-amiaza. Vreţi neapărat să vă spunem ce se întîmplă atunci? O să fie cam vulgar... Ştiţi care-i faza? Cine mă aude, treaba lui. Ne drogăm. Ne pastilăm şi ne rupem capul. Asta se face la *after party* şi toată lumea se simte bine pînă vine poliţia şi se strică tot. În general, după *after,* venim în parc la un circ, la o bere, la o terasă. Am fost şi eu cu rolele, am avut *fitness,* pentru viteză, dar m-am dat pe *half pipe* pînă mi-am rupt gura-n bară.

Cluburile tari sînt *Studio Martin, Cristal, Silver, Gossip, Posh*. Trebuie să fie muzică *electro minimal:* un *house* mai agresiv.

Eu am terminat Medicina, am 23 de ani. Da' revista asta a dv. se ocupă de *clubbing?*

În Europa sînt legale mai toate drogurile. Supărarea noastră ştiţi care e? Dacă s-ar fi legalizat drogurile în România, nu ar mai fi existat furturi, tîlhării, morţi. Pentru că atunci lumea s-ar gîndi: da, domnule, e legal, iau dacă vreau. Nu s-ar mai tîlhări, nu ar mai face lumea trafic. În Amsterdam sînt legale iarba şi H-ul. Gîndiţi-vă şi dvs. puţin: statul confiscă 30 de kilograme de cocaină la o vamă. Ce credeţi că face cu ele? Nu o să le arunce, nu? Bineînţeles că, pe sub mînă, anturajul, senatorii, vînd şi ei la rîndul lor. 30-40 de kilograme de cocaină ajung în jur de 3-4 milioane de euro. Care senator e prost să nu-şi ia şi el un milion de euro?

Eu sînt un cetăţean care nu am nici un cuvînt în faţa statului. Am fost şi eu în Bulgaria, la o petrecere. Am intrat în gară, în Sofia, şi m-a întrebat lumea dacă vreau... Pe stradă, direct: *«Weed? Weed?»*. Aici mai sîntem şi discriminaţi. Ţipă bătrînii după noi pe stradă «Drogatule!». Avem şi noi părinţi. Mama mi-a povestit cum a fost la Revoluţie: a cărat atunci în jur de 30-40 de cadavre. Vreau să plec cîţiva ani şi apoi să mă întorc. Nu mi-ar fi ruşine nici să merg în Spania şi să culeg căpşune. După un timp, probabil că aş găsi ceva mai bun. În România, ca să găseşti ceva cu adevărat bun, trebuie să ai vreo 13 facultăţi..."

Cum spuneam, duminică, şi... căldură mare... Loc sub soare pentru toată lumea, cu bune şi rele, reale şi imaginare...

Lauda de sine

Premiul „Tînărul jurnalist al anului", acordat de Freedom House, Edipresse şi Vodafone (sponsor fondator) a fost obţinut, la secţiunea „Cultură", de colega noastră ADINA POPESCU, pentru cîteva articole publicate în pagina „Mass-comedia". Ni se pare corect.

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Tu iPhone?

Citesc, amuzat şi uluit, o ştire despre nebunia iPhone: cinci sute de mii de aparate vîndute în primele trei zile de la lansare! Unde mai pui că, pentru a nu rămîne cumva fără scula-minune, s-au găsit cîteva zeci de inşi în stare să formeze, cu o săptămînă înainte, o coadă în faţa magazinelor Apple care au comercializat, primele, cel mai nou model de telefon din lume. O fi de rîs?!

Paralel, descopăr pe Internet, în site-urile de mică publicitate, o frecvenţă mare de anunţuri, prin care se solicită achiziţionarea unora dintre primele telefoane Nokia-business, celebre pentru fiabilitatea lor, dar... cam atît. Adică, nu tu cameră foto, mp3 player şi, la unele modele, nici măcar Bluetooth. Un amic, posesor al unui astfel de exemplar, îmi spune că, după zece ani de folosire a telefoanelor mobile sofisticate, mai sofisticate şi foarte sofisticate, a ajuns la concluzia că lui îi trebuie doar un aparat pe care să poată primi şi de pe care să poată da apeluri. O fi de plîns?!

Lumea în care ne învîrtim – mai nou, cu telefonul lipit aproape permanent de ureche – e o vitrină imensă, aranjată frumos, încărcată de noutăţi inutile. Prea puţini ştiu să explice de ce renunţă la gadget-uri care funcţionează. Poate din plictiseală? Poate au apărut altele mai frumoase? Cu o rezoluţie mai mare? Cu o baterie mai rezistentă? Mă gîndesc că primii posesori ai unei scule de ultimă oră, precum iPhone, nu-şi pun niciodată problema fiabilităţii unui astfel de aparat. Cu alte cuvinte, nu-şi bat capul cu atît de des invocatul raport calitate-preţ. Şi mă îndoiesc, de asemenea, că achiziţionarea unui astfel de model reprezintă o urgenţă a vieţii lor profesionale.

Probabil vor să fie primii. Să fie priviţi admirativ, invidiaţi sau urîţi pentru norocul sau pentru puterea lor financiară. Şi sînt din ce în ce mai mulţi: băieţii şmecheri din vitrinele cafenelelor care-şi fumează, plictisiţi, trabucul, în timp ce discută leneş despre Maserati sau Bugatti, fetele „glamouroase“ înşirate prin revistele mondene, bătrîneii spilcuiţi, de care atîrnă puştoaice-trofeu vînate cu portofelul, sau doamnele trecute de prima şi chiar de a doua tinereţe, dar care zac cu orele în cabinetele de înfrumuseţare, încercînd să ascundă, cu fard, fixativ ori SPA, urmele anilor. Unul/una dintre ei/ele va avea primul iPhone din România şi, cu siguranţă, îl va arăta pe prima pagină a celui mai citit tabloid, sub un titlu lesne de anticipat, care va naşte invidii şi oftaturi admirative. Apoi, se va umple ţara de iPhone, dar va apărea, cu siguranţă, un nou produs în vitrina lumii şi istoria o va lua de la capăt.

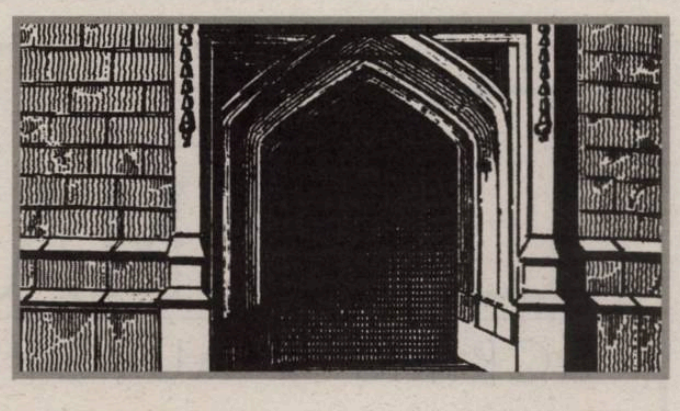

Există oameni care trăiesc cu dorinţa de a fi primi-posesori. Pentru asta sînt dispuşi să plătească oricît. Nu e un capriciu, ci un mod de viaţă, din cauza căruia umblă teleghidaţi să schimbe maşini, televizoare, gadget-uri. Nu le trebuie neapărat un model mai sofisticat, dar nu vor să rămînă în urmă. Prinşi în vîrtejul iluziei că o viaţă mai bună e sinonimă cu achiziţionarea celor mai noi apariţii din vitrina lumii, ei cumpără, schimbă şi apasă noi butoane. Pentru ceilalţi, există mica publicitate, unde se scot la vînzare amintiri din perioada în care viitorul abia se năştea şi promitea să sune bine.

Cu ochii-n 3,14

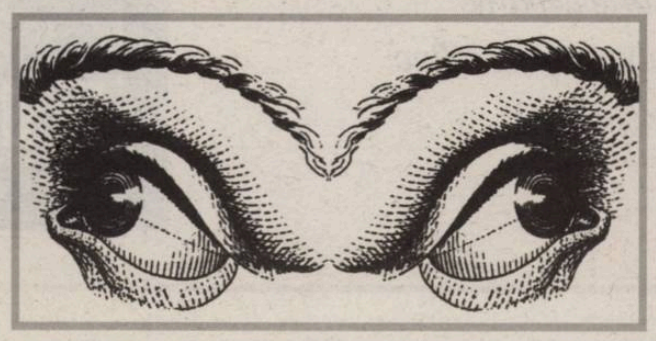

UNII TE AVERTIZEAZĂ CĂ, ÎN CELE MAI GRAVE SITUAŢII (CAM PE LA PRÎNZ), MERITĂ ÎNCERCATE SENSURILE ELEMENTARE

● Vreau să merg la mare la bulgari, însă de pe forumuri şi blog-uri nu m-am lămurit încă dacă e naşpa sau e *cool*. Unii spun că apa e sălcie şi plină de alge, alţii că-i curată ca lacrima. Cîţiva zic că bulgarii te fură şi-ţi trag ţepe, mai mulţi, că-s simpatici şi amabili. Unii te avertizează că vei auzi numai manelele lor pe la terase, alţii, că preferă preclasicii. O singură poveste m-a convins: cea a chelnerului de la un restaurant care i-a arătat cu mîndrie unui client român un ziar unde scria cu litere de-o şchioapă: „Românii iau cu asalt litoralul bulgăresc!“. (**A. P.**)

● După ce a acuzat raportul Comisiei Europene cu privire la România şi Bulgaria de o prea mare blîndeţe, severul *Times* a ieşit cu bine dintr-o grea dilemă: „E totuşi preferabilă corupţia din România crimei organizate din Bulgaria“. În cele mai grave situaţii, e loc întotdeauna, dacă nu de mai bine, măcar de o nuanţă. (**R. C.**)

● La o emisiune specială de pe CNN dedicată vremii (care deja era măsurată în grade Fahrenheit), s-a pomenit de cîteva ori România. Şansa noastră ar fi ca bucureştenii să dispară, cam pe la prînz, prin combustie instantanee. În direct, la CNN. Să vezi atunci brand de ţară! (**M. C.**)

● Aflu că, pe Second Life, s-a deschis o „Comisie Europeană“ virtuală. În acest caz, cu tot respectul, îi sugerez dlui ministru al Justiţiei să se „bage“ şi domnia sa pe Second Life. Poate că acolo ar putea să săvîrşească, virtualmente, acele fapte care în realitate nu i-au reuşit: de pildă, să dea afară procurori de la DNA. Şi – cine ştie? – poate Comisia Europeană virtuală e mai blîndă decît cea reală şi îl va răsplăti cu vreo laudă. Merită încercat, e oricum mai uşor decît în realitate... (**M. V.**)

● Dl Dan Constantinescu, director general, Ministerul Educaţiei: „Românii încă mai au de la părinţi această fobie a diplomelor, care este de acum zeci de ani, pentru că se ştia că cei care au o diplomă trăiesc mult mai bine. S-a perpetuat această idee“ *(Evenimentul zilei,* joi, 28 iunie). Are dreptate dl director, el trăieşte destul de bine, deşi această boală poate merge atît de departe încît se acordă posturi de conducere într-un Minister al Educaţiei unor persoane cu fobie (repulsie, antipatie faţă de ceva – *DEX)* faţă de sensurile elementare ale cuvintelor. (**M. B.**)

CU CINE CREDEŢI CĂ DAU NAS ÎN NAS VIZAVI DE ALTE SEMNE? CU DOUĂ LUCRURI VIITOARE, CA ŞI REZOLVATE

● Cu cine credeţi că dau nas în nas, vineri seară, vizavi de clădirea CEC!? Cu Pink, care se plimba agale pe Calea Victoriei. Apoi am ocolit Stavropoleos, căci se însera şi mi-era teamă că mă întîlnesc şi cu Alice Cooper. Şi n-aveam arbaleta la mine. (**M. C.**)

● Am găsit în Sibiu, pe un zid, următorul anunţ, scris exact aşa, fără alte semne de punctuaţie care să-l facă de înţeles: „6-7 iulie str. 9 mai, bl. 77 Frizerie-Coafură «IGIENA» CUMPĂRĂM PĂR Mai scump ca alţii natural de la 25 de cm sur, vopsit de la 45 de cm (Plata conform lungimii şi tarifelor) În alte zile rugăm să nu ne deranjaţi“. (**C. G.**)

● La un salon cosmetic în vogă mi s-au întîmplat două lucruri cu adevărat *trendy* şi *cool:* mai întîi, scaunul pe care mă aşezasem pentru a mă spăla pe cap a început să se mişte, fantastic, întinzîndu-mi picioarele şi masîndu-mi spatele; apoi, spălătorul pe cap şi o clientă tare au avut o discuţie documentată, în urma căreia au tras, de comun acord, următoarea concluzie: în ziua de azi nu se mai poate trăi fără piscină. M-am simţit şi eu o dată în rîndul lumii, chiar şi aşa, indirect. (**I. P.**)

● În ultima vreme, de cîte ori ajung (rar) la acel „Vel Pitar“ din Piteşti, din apropierea autostrăzii, cumpăr o lădiţă cu covrigi cu graham, sortiment imposibil de găsit în Bucureşti şi în alte părţi. Ultima dată, săptămîna trecută, vînzătoarea, o doamnă căruntă şi serioasă, mi-a zis, în timp ce-mi căutam portofelul: „Nu vă grăbiţi, puteţi plăti şi data viitoare cînd mai treceţi prin Piteşti“. Şi nu cred că e vorba doar de cererea care creează oferta. (**S. S.**)

● Au reapărut lozurile în plic!! Şi abia acum două săptămîni scriam – foc de supărată că n-am putut să fac o surpriză cuiva drag – că acestea au dispărut fără urmă din România încă de anul trecut. După mirarea, bucuria şi euforia regăsirii, deodată şi absolut la rece m-a pocnit un gînd foarte serios: oare asta e soluţia? Să fie atît de simplu? Pentru orice nu ne convine în România, pentru toate lucrurile care merg prost, pentru corupţie, politicieni, pensii mici şi pentru toate milioanele de alte neplăceri pe care sîntem obligaţi să le îndurăm zi după zi, *atît* să fie de ajuns? Scriem o mică plîngere la „3,14“, aşteptăm două săptămîni şi... lucrurile să fie ca şi rezolvate? (**S. G.**)

DUPĂ CE SE VA TERMINA MELODIA NEAGRĂ, ANGAJĂM ANTICARI PENTRU ZIUA CÎND VOM AVEA UN CHIP

● Am şi eu nişte dileme. În Second Life există vise, spleen, *déjà-vu,* liber arbitru sau aurora boreală? Şi după ce se va termina colonizarea lumii virtuale din Second Life, va exista şi o Third Life? Şi atunci va fi lumea reală mai bună? (**M. C.**)

● La un post de radio se transmitea o melodie românească destul de cunoscută. După ce s-a încheiat, prezentatoarea a îngînat-o uşor şi a spus: „Cristina Rus, şi am putea spune că e o altă melodie de doi lei“... Aceeaşi prezentatoare care introdusese melodia (de doi lei) pe post. (**A. M.**)

● În numărul trecut i-am atribuit lui Mihai Eminescu un vers celebru al lui George Coşbuc. Aceasta nu este o eroare. E o declaraţie de ruşine asumată pînă în vîrful urechilor. Mulţumesc dnei C.A. din Bucureşti, care mi-a comunicat catastrofa, oferindu-mi o zi neagră precum meritam. (**R. C.**)

● Afiş în Sibiu: „Angajăm anticari, chelneri şi barmani“. (**M. C.**)

● Am aflat (dintr-o ştire de la televizor) un lucru bun: există undeva în Bucureşti o stradă care se cheamă Drumul Binelui. E bine de ştiut pentru ziua cînd vom recîştiga mersul pe jos. (**D. S.**)

● Deşi, după cum apreciază presa, întîlnirea convivială Bush-Putin nu va avea rezultate spectaculoase, precizarea că „cei doi lideri mondiali au lăsat deoparte chestiunile concrete pentru a se concentra asupra filosofiei momentului actual“ mi se pare o „bombă“. (**R. C.**)

● Cel mai odios lucru pe care cineva ţi-l poate face văzîndu-te în suferinţă – lucru care presupune, evident, un nesuferit şi înspăimîntător „mers“ la doctor – este să-ţi dea, chipurile, sfaturi, care îţi fac mai mult rău decît bine. Am fost acum cîteva seri – aţi ghicit! – să plătesc întreţinerea. Văzîndu-mă dna administrator cu falca cît un pepene, se apucă să-mi povestească cîte ceva din sinistra sa experienţă stomatologică... cum i-a lucrat medicul, şi cum i-a făcut anestezie, şi cum a pilit-o, şi cum a lucrat cu freza, şi ce miros urît are pilitura de măsea, şi cum i s-a făcut rău odată de la anestezie, şi cum a făcut altă dată infecţie, şi „doamnă, nu mai staţi aşa, că nu-i a bună“, şi cum un pivot prost montat îi tăia limba, şi cum a operat-o un stomatolog după ce s-a chinuit două luni cu o măsea... Conştientă fiind că de stomatolog tot nu am să scap şi încercînd să mă încurajez pe mine însămi – cu dna administrator n-a fost nici un chip – , mi-am concentrat atenţia asupra dlui administrator care, în biroul de 10 m pătraţi, fugărea de zor o muscă cu ziarul, mustrîndu-se pe sine pentru nenumăratele „rateuri“. Măcar el mi s-a părut mai simpatic, iar situaţia, mai optimistă. (**R. T.**)

DILEMATECA

SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI

Din 28 iunie, găsiți la chioșcurile de presă numărul 14. Doar 5,50 lei.

Din cuprins:

- DOSAR: Muzici & fraze. De la sunete la literatură
- ANCHETĂ: Ce cărți ați fi vrut să le fi scris dvs.? Cu ce cărți ați adormit în brațe de plictiseală?
- INTERVIU cu Radu Pavel Gheo: *„Un intelectual înregimentat nu mai contează“*
- PROFIL: Saviana Stănescu, artist global
- REPORTAJ: Matei Florian, *Carte departe*
- FRAGMENTE: Alina Nelega, *Amalia respiră adînc*
- RĂSPUNDE! – Drogurile și scrisul

Dilemateca
Îți dă de citit

adevărul
Supliment
Literar & Artistic

În fiecare miercuri împreună cu ziarul

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **IV**, nr. **179** ● 12-18 iulie 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Note, stări, zile“

pagina **3**

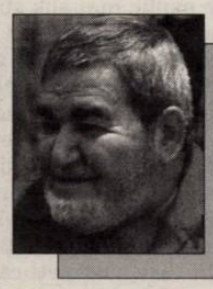

Şerban Foarţă
„Mic tratat de chiciologie“

pagina **6**

Michelle Kelso
pe Divanul *Dilemei vechi*

paginile **20-21**

IDEALURI

© S. Ivanoschi

5 948467 000155 27

„Slăvit fie acela care, neavînd un ideal sacrosanct, se mulţumeşte să nu-şi agaseze vecinii.“

GEORGES BRASSENS

Nr. 174 şi 175: *„Articolele lui Lucian Mîndruţă“*

„Scuzele nu rezolvă mare lucru“

Stimate domnule Lucian Mîndruţă,

Sînt un cititor constant al publicaţiei *Dilema veche,* lucru datorat în special calităţii articolelor majorităţii editorialiştilor. Cînd spun majoritate, din păcate nu mă refer şi la domnia voastră. Impresia pe care mi-o lăsaţi (a se accentua *impresie personală)* este că vă străduiţi prea mult să daţi formă unor păreri de cele mai multe ori mediocre în conţinut.

Articolul „Cu ce am greşit“ *(Dilema veche,* nr. 175), precum şi ultima parte a precedentului „Doamnei profesoare, cu dragoste“ *(Dilema veche,* nr. 174), în care trataţi problema relaţiei dintre mass-media şi populaţie – nu fac decît să îmi confirme aceste impresii. Argumentul pe care îl propuneţi în ultima parte a articolului „Doamnei profesoare, cu dragoste“ este cît se poate de eronat. Este vorba, mai precis, de o analogie falsă.

Dumneavoastră susţineţi că nu ar trebui să acuzăm oamenii de media pentru promovarea în exces a unor subiecte precum crime, violuri etc. şi vă argumentaţi poziţia invocînd faptul că „asta cere publicul“ şi (mai grav) că *din cele mai vechi timpuri crima a avut succes la public* (cu referire la Sofocle şi la Dostoievski). Ei bine, două chestiuni ar trebui să înţelegeţi aici:

1. Un roman precum *Crimă şi pedeapsă* nu a rezistat probei timpului datorită subiectului, ci datorită măiestriei autorului. Romanul respectiv este o capodoperă nu pentru că tratează un subiect precum crima, ci din cu totul alte considerente (surprinderea complexităţii psihicului uman, de pildă). Mă îndoiesc sincer că romanul a fost scris de Dostoievski pentru că „asta cerea poporul“ şi mă îndoiesc, de asemenea, că presupusul apetit pentru violenţa despre care vorbiţi dumneavoastră ar fi putut păcăli atîţia critici de-a lungul timpului.

2. Chiar dacă „jurnalistul“ Dostoievski ar fi scris acel roman pentru că publicul cerea subiecte de senzaţie, asta tot nu v-ar îndreptăţi pe dumneavoastră (şi pe alţi colegi de-ai dumneavoastră) să perseveraţi în continuarea unei greşeli. Pentru că a promova în exces latura senzaţionalistă, de fapt divers, a unor evenimente este, din punct de vedere al eticii profesionale, o eroare.

A promova în exces *crima* pentru că unele cărţi cu acest subiect au avut succes la public este ca şi cînd am acorda o atenţie excesivă *pedofiliei* pentru că *Lolita* a avut cititori numeroşi.

Am putea considera pedofilia un bun pretext folosit de autor pentru atragerea atenţiei asupra romanului, însă a limita caracterizarea *Lolitei* la *o carte despre o iubire interzisă* şi a folosi asta drept argument într-o demonstraţie precum cea din articolul dumneavoastră este o chestiune superficială, în cel mai fericit caz.

Articolul „Cu ce am greşit“ se vrea o continuare a justificărilor promovării de non-ştiri. Începeţi cu cîteva păreri proprii („presa ar trebui să îşi ceară scuze publicului“ şi „eu m-am gîndit să încep ca să nu rămîn în urmă“).

Eu fac parte din categoria celor care consideră că presa (în totalitatea ei) este partea responsabilă pentru ieşirea din cercul vicios *promovăm non-ştiri pentru că asta cere publicul, care nu este educat să ceară altceva decît non-ştiri, atît timp cît nu primeşte decît non-ştiri.* Eu consider că scuzele sînt o parte infimă din ceea ce datorează presa publicului. Scuzele într-o revistă (chiar şi cu prestigiul *Dilmei vechi)* nu rezolvă mare lucru. Problema este mult prea adîncă pentru a putea spera că nişte scuze ar rezolva-o. Şi, chiar dacă scuzele ar fi rezolvarea situaţiunii, faptul că dumneavoastră nu aţi fi primul care îşi cere iertare, nu v-ar face automat codaş în rîndul celor care ar datora scuze.

Încercaţi apoi un *apel la emoţie,* sugerînd faptul că această alergare după senzaţional v-a ocupat foarte mult timp, atît de mult încît nu vă mai puteţi bucura de familie sau de „mîncare caldă“. Ei bine, sînteţi din nou în eroare. În vasta problemă a promovării în exces de non-valori, problemele personale ale unora dintre cei responsabili nu înseamnă mare lucru. Poate părea brutal, însă pînă la urmă este jobul dumneavoastră. Cum îl organizaţi nu are prea mare relevanţă faţă de chestiunea în discuţie.

În plus, sînt convins că sînteţi familiarizat cu noţiunea de „randament“. Într-o întreprindere devine uneori neimportantă *cantitatea de muncă* depusă de către un angajat, dacă *randamentul* acelui angajat este unul foarte scăzut. Dacă un individ foloseşte pasiune şi dedicaţie în felul în care alege să lupte pentru o cauză, acest lucru nu are prea mare relevanţă în problema calităţii şi onorabilităţii acelei cauze.

Articolul continuă cu un alt *apel la emoţie,* atunci cînd ne explicaţi cum aţi ajuns dumneavoastră imun la dramele unor oameni tocmai datorită numărului mare de „cadavre“ cu care aveţi de a face. Din nou, acest lucru este irelevant în problema *de ce nu vedem mai multă informaţie de calitate la televizor*.

Sfîrşitul articolului este însă, după părerea mea, cel mai deplasat. După scuzele pe care le-aţi adresat pe toată durata scrierii (unele păreau chiar sincere) sugeraţi la sfîrşit că avem de-a face cu o pseudo-ironie, atît timp cît (susţineţi dvs.): „Poţi să ne condamni, dragă publicule, pentru asta? Nu te grăbi să zici da. Înainte, gîndeşte-te ce ai face mai degrabă în seara asta: ai ieşi la revoluţie sau ai sta acasă să vezi dacă hoţul de moaşte a murit trăsnit în ultima furtună? Ai? Cum ţi-ar fi mai bine? Cum ţi-ar plăcea?“

Este din nou adusă în discuţie ideea *asta dăm pentru că asta cere publicul*. Acesta este un fals argument, atît timp cît mass-media are, printre altele, puterea şi responsabilitatea de a educa gustul publicului. *Publicul ar trebui să îmbunătăţească media* sau *media ar trebui să îmbunătăţească publicul* este o falsă dilemă, aşa cum este (păstrînd proporţiile) şi *elevul ar trebui să îmbunătăţească şcoala* sau *şcoala pe elev*. Mass-media are puterea să educe publicul (şi ştiţi bine asta), iar publicul, de la un moment dat, nu are cum să ceară altceva decît i se dă, atîta timp cît nu ştie cum e să primeşti altceva.

Nu ai cum să ceri maselor să înţeleagă cu adevărat noţiuni precum *divertisment de calitate* sau *ştiri obiective*, atîta timp cît le hrăneşti de ani buni cu *Vacanţa Mare* şi *bîrfe despre vedete*. A susţine că *publicul asta cere* înseamnă a pleca de la premiza că *publicul cunoaşte bine toate variantele şi o alege pe asta*. Or, în scurta noastră istorie de după comunism, restul de variante nu a prea existat.

Pot fi de acord cu ideea sugerată de dumneavoastră, cum că *natura umană are o anumită înclinaţie spre grotesc şi senzaţional*. Problema pe care ar trebui să o analizăm mai bine însă este măsura în care exploatăm această înclinaţie şi, mai ales, cîtă importanţă acordăm acestei tendinţe în detrimentul altor înclinaţii la fel de umane (frumosul, gîndirea etc.)

Ratingul nu ar trebui să fie principalul ghid în alegerea ştirilor, ci ar trebui să luaţi în calcul şi *calitatea* audienţei. Eu înţeleg că este mult mai uşor să construieşti o ştire pe baza unor bîrfe (pe care nu trebuie să ne obosim să le confirmăm din mai multe surse pentru că – nu-i aşa? – nu ar mai fi bîrfe) sau pe baza unor violenţe (care au de-a gata elementul senzaţionalo-emoţional). Gîndiţi-vă însă pe termen lung. Non-stimularea gîndirii şi a discernămîntului în alegerea dintre informaţie şi fapt divers se va răsfrînge inclusiv asupra dumneavoastră.

Intenţia mea nu este să vă ofensez în vreun fel. Impresiile pe care am încercat să vi le explic mai sus sînt doar păreri personale (posibil eronate). Sper însă că sînteţi capabil să vă însuşiţi anumite critici, chiar dacă se referă la unele credinţe (se pare) profunde de-ale dumneavoastră. Nu sînteţi singurul autor cu care nu sînt mereu de acord, dintre jurnaliştii de la *Dilema veche*. De altfel, nici nu vă contest toate ideile (sînt perfect de acord, de pildă, cu prima parte a articolului „Doamnei profesoare, cu dragoste“ în care susţineţi că „amorul împlinit cu cea mai frumoasă profesoară din şcoală e un vis vechi al omenirii de liceu“).

Cu prietenie,
Cosmin COJOCARU
cosmin@mediashop.ro

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*

Răspunsul lui Lucian Mîndruţă

Domnule Cojocaru (deşi aş prefera *Dragă Cosmin),*

Am citit scrisoarea dumneavoastră şi m-am bucurat. Nu că-mi contestă articolele, ci pur şi simplu pentru că oameni ca dumneavoastră mai există. Aveţi dreptate în ce priveşte media: are nişte responsabilităţi. Chiar să şi educe publicul, pe lîngă altele mai urgente (să nu-l mintă, de exemplu). Însă am o rugăminte la dumneavoastră: ieşiţi în stradă să-l vedeţi pe el, publicul acesta. Trageţi o fugă prin terasele de cartier, aruncaţi o privire în staţia de autobuz, intraţi în vorbă cu vînzătoarea de la alimentara, puneţi o întrebare politicoasă şoferului de taxi, socializaţi cu gardianul public din parc, legaţi o prietenie, dacă puteţi, cu omul care iese din schimb de la orice fabrică, la alegere.

Veţi avea o revelaţie pe care doar lucrul masiv cu publicul poate s-o aducă: el, publicul, e departe de reprezentarea noastră mentală.

Nu c-ar fi mai inteligent ori mai puţin dotat mental: e pur şi simplu diferit. Valorile lui sînt cele despre care vorbeşte textierul de manele, nu filozoful. Educaţia lui e adesea sumară, şi nu neapărat pentru că bietul profesor nu s-a chinuit. Interesul lui merge spre senzaţional pentru că pur şi simplu senzaţionalul e mai uşor de explicat într-o unitate dată de timp. Senzaţionalul e modalitatea de relaţionare cu lumea a omului fără referinţe culturale. De moarte ştie oricine. De gene, doar biologii şi coafezele (care se şi ocupă mai serios de ele, cu Rimmel).

Pe de altă parte, cred în educaţie. Aşa de tare, încît anul ăsta am investit într-o bibliotecă publică în satul meu din Argeş. În acelaşi timp, nu mă pot opri să vă relatez ce-a spus un consătean cînd i-am relatat planul: „Dom'le, mai bine făceai un Peco!“

Există educaţie la televizor, fără rating, după cum există biblioteci goale, fără cititori. Aşa că vă rog: întrebaţi-vă sincer, dacă vă lasă corectitudinea politică, de ce majoritatea nu e interesată de ea.

Să ne acuzaţi pe noi că producem ce-şi doreşte piaţa e ca şi cum ai înjura fabricanţii de fuste că nu le fac mai lungi, cînd toată lumea cumpără doar mini. Viitorul în media e al nişelor. O veţi găsi pe a dumneavoastră, dacă n-aţi găsit-o deja. Şi nu va fi aceeaşi cu a vecinului vînzător în piaţă. Pînă atunci, obişnuiţi-vă cu ideea că fiecare are dreptul la pîine şi circ. Circul lui, croit pe măsură.

Cu stimă,
Un acrobat

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Cum va arăta România peste 20 de ani?**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Carmen DINCĂ
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: carmen.dinca@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.54.23
mobil: 0723-266.339
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.600 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

Sîmbătă, 19 iulie 1986

Încerc să-mi reprezint, în mod „tehnic“, episodul *ieșirii din timp*. Pricep, firește, că eternitatea nu e perpetuitate, ci atemporalitate și că atemporalitatea e un *nunc stans*, un prezent mereu actual, din unghiul căruia nu există nici viitor, nici trecut. Ieși din timp prin „poarta cea strîmtă“ a *clipei*. Cu alte cuvinte, ieși din timp permanentizînd o instantaneitate. (Clipa e aspectul atemporal al timpului, după cum punctul e aspectul aspațial al spațiului.) Nu reușesc, totuși, să transfer toate astea în plan intuitiv. Îmi e mai ușor să percep „ieșirea din timp“ a astronomilor. Prin simplul fapt că privesc spre cer, ei intră într-o relație de simultaneitate cu trecutul planetei și al universului. În fond, trecutul migrează prin spații devenind, rînd pe rînd, *prezentul* privirii cu care se intersectează. Sideralitatea este expresia macrocosmică a instantaneității, eternitate întrupată. Fizica mai nouă are, în multiple feluri, „pregustarea“ atemporalului. Așa cum, în spațiu, nu există „aproape“, „departe“, „aici“, „acolo“ etc. decît din perspectiva unui subiect *situat*, adică precis amplasat spațial, tot astfel nu există, în timp, „înainte“ sau „după“ decît din punctul de vedere al cuiva precis „amplasat“ temporal. În absența unui asemenea „subiect“, lumea e *non-locală* și *non-temporală:* nu implică noțiunea *distanței* (spațiale sau temporale). Orice punct din spațiu e simultan aproape și departe (sau nu e nici una, nici alta), după cum orice moment din timp e simultan cu oricare altul. Pentru un subiect care *nu* e amplasat spațial și *nu* e „situat“ temporal, toate aspectele spațiului și timpului sînt *co-prezente*. Aproapele și departele, trecutul și viitorul se contopesc, într-o omogenitate fără fragmente, discontinuități, sincope. Dar există un asemenea subiect? Da. E Dumnezeu însuși. Prin faptul că nu e situat spațio-temporal, El – și numai El – vede lumea în eternitatea ei non-circumstanțială, curățată de falsa diversitate a multiplicității și de pitorescul înșelător al istoriei. A ieși din timp e a reuși să contempli lumea din punctul de vedere al lui Dumnezeu.

Londra, 1976, primăvara

La British Museum, o sumedenie de miracole chinezești, dezvăluind europeanului de azi o altă planetă: implauzibile grații florale pe fond alb din timpul dinastiei Sung, fildeșuri intarsiate, diavoli verzi, aplice de argint din secolele III-I î.e.n. semănînd izbitor cu cele scitice și cu cele europene din epoca migrațiilor, jaduri miniaturale impecabile tehnic, deși sînt din secolele XIII-XI î.e.n. (!), stilizări cubiste cam din aceeași perioadă, urne funerare amintind Cucuteniul, vase miniaturale de cuarț, balustrade de lemn brâncușiene (sec. II-IV e.n.), ivorii de secol XVII (Ming), cu siluete umane ca niște adieri de vînt, elemente de rococo din vremea dinastiei Ch'ing, sincrone cu rococoul european etc. Mereu același amestec de firesc și exotic, de naturalețe și surpriză, de pămîntesc extatic și nepămîntesc colocvial.

Duminică, 20 decembrie 1987

Cineva care, în timpul vieții, îți părea demonic apare îmblînzit, destins, înseninat, cînd zace dinaintea ta mort. Moartea umanizează. Și asta nu pentru că ești dintr-o dată înduioșat și nu mai poți gîndi „de rău“ pe cel mort. Ci pentru că, în preajma trupului neînsuflețit, demonul e demobilizat. Spre deosebire de înger, demonul e pragmatic: nu stăruie lîngă ceea ce e inutilizabil.

Londra, 1976, primăvara

Manuscrise și cărți la *British Museum*. O scrisoare din Egipt a lui Napoleon către J. Bonaparte (capturată de Nelson). Scrisoarea e din 1798: „Sînt plictisit de natura umană. Am nevoie de singurătate și de izolare; măreția mă agasează, sentimentele sînt secătuite, gloria e fadă; la 29 de ani am epuizat totul; nu-mi rămîne decît să devin cu adevărat egoist“.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Autostrăzi electorale, miriști fatale

Pe așa-numita „Autostradă a Soarelui“ a avut loc un accident în lanț provocat de... fum. Nu de ceață ori de polei – cum s-a întîmplat în alte țări – ci de fumul care ieșea din miriștea de lîngă autostradă, incendiată conform unui obicei tradițional al agricultorului român.

Care va să zică, accidentul n-a avut cauze naturale (precum fenomenele meteo mai sus pomenite), ci a avut cauze care țin de... diversitatea noastră culturală, de specificul local: așa facem noi, ardem miriștea – e mai ieftin și, zicese, cenușa e un îngrășămînt bun. Dar în specificul local intră și altele: dăm foc miriștii fără să cerem aprobare de la pompieri și de la Garda de Mediu și nu dăm importanță posibilelor riscuri. Mare lucru să mergi pe autostradă și să vezi miriștea arzînd! Ce problemă vedeți în asta? Noi oricum sîntem obișnuiți, iar dacă se nimeresc niște străini prin partea locului, cu atît mai bine: au ocazia să ne cunoască tradițiile.

După ce accidentul s-a produs – și a murit un om! – am asistat la un spectacol burlesc al declarațiilor de dezvinovățire. Adevăratul „specific local“ abia aici apare în deplina să complexitate. Un șef de la poliție spunea, pe un post de radio, că echipajele au încercat să-i avertizeze pe șoferi asupra fumului, dar aceștia „nu ne-au luat în seamă, grăbindu-se spre alte activități mai interesante“. Care va să zică, poliția a făcut ce a putut. Purtătorul de cuvînt al Gărzii de Mediu a declarat că au fost amendați „toți proprietarii de terenuri incendiatori“: „Mai mult decît atît nu putem face! Incendierea miriștei nu înseamnă o poluare pronunțată și fumul rezultat nu poate fi «taxat» în funcție de efectele pe care le produce. În situația accidentului de pe autostradă, nu Garda Națională de Mediu poate fi acuzată că nu a luat măsuri“. Care va să zică, și Garda de Mediu a făcut ce a putut. Iar să incendiezi miriștea e legal și nu poluează. De la ministerul Agriculturii am putut afla însă altceva: „Ordinul ministrului Agriculturii nr. 312/2004 prevede interzicerea aprinderii miriștilor în scopuri de igienizare, deoarece se pot produce grave incendii cu afectarea localităților, dar și a populației din mediul rural. Totodată, astfel de incendieri afectează grav microorganismele din terenul agricol, pînă la 15 cm adîncime, și aduc un grav prejudiciu recoltei viitoare, constituind totodată un grav atentat la mediul înconjurător, deoarece gazele de ardere sînt extrem de toxice“. (v. „Țara în care miriștile mistuie totul în cale“, în *Adevărul* din 10 iulie 2007). Așadar, incendierea miriștii e ilegală, pentru că poluează: există un ditamai ordin al ministrului în acest sens, cu ștampilă și semnătură. Da, dar există și un Inspectorat General pentru Situații de Urgență, care n-are treabă cu agricultura și cu reglementările ei, ci cu „Normele generale de apărare împotriva incendiilor“, aprobate de ministrul de Interne în februarie 2007; iar acolo scrie că arderea controlată a unor terenuri se poate face cu acordul Gărzii de Mediu plus un „aviz de lucru cu focul“ eliberat – ați înțeles – tocmai de numitul Inspectorat. Mai scrie însă, în aceleași norme, și că „utilizarea focului deschis în loc cu pericol de incendiu și pe timp de vînt este interzisă“. Așadar, se poate, dar numai cu avize speciale și dacă nu bate vîntul. Ah, da: și dacă nu este vorba despre un loc „cu pericol de incendiu“. Oare miriștea este un astfel de loc?

© S. Ivanoschi

Din toată această sarabandă a comunicatelor și declarațiilor, rezultă că: 1) avem reglementări; 2) ele se bat uneori cap în cap; 3) chiar și așa, ele nu au fost aplicate, deși 4) toate instituțiile statului care au legătură cu problema consideră că și-au făcut datoria. Concluzia? Șeful poliției rutiere e de vină, drept pentru care ministrul de Interne l-a și destituit, convins că asta dă bine la electorat. Și – ca să se lămurească poporul că „s-au luat toate măsurile“ (cum spunea Ceaușescu) – imediat au fost suplimentate patrulele de poliție pe autostradă, s-au trimis și echipe de pompieri, ba chiar și un elicopter. La rîndul ei, Garda de Mediu a amendat, în cele cîteva ceasuri de după accident, mai mult decît într-o lună, și a trimis rapid către ziare un comunicat cu impresionanta cifră în RON a amenzilor aplicate. Statul și-a arătat, nu-i așa, autoritatea: să nu-și închipuie cineva că Guvernul e slab, nu; e decis să-și facă datoria. Mai ales că, doar cu cîteva zile în urmă, însuși premierul – enervat de gunoaiele de la Glina – a amenințat că o să dea afară pe capete tot felul de șefi și șefuleți.

Aici se termină însă „cazul accidentului în lanț“ și începe o problemă mai complicată, pe care o tîrîm după noi de decenii, dacă nu de secole: convingerea că, dacă schimbi șeful cel mare, ai rezolvat problema (conform înțelepciunii populare care spune că „peștele de la cap se-mpute“). Uneori, așa este. Dar prostia începe din momentul în care apare convingerea că *e suficientă* destituirea unui șef pentru a rezolva o problemă și pentru a-i face uitate efectele. În cazul de față, „vinovățiile“ se împart, în proporții diferite, între autorități, șoferii care „bagă mare“ (fericiți că avem și noi autostradă „ca-n Occident“) și agricultorii care fac și ei „cum au apucat“ din moși-strămoși. Dar, în această listă, ar trebui poate păstrat un locșor simbolic și pentru cei care s-au grăbit să inaugureze „Autostrada Soarelui“ din motive electorale, deși ea nu era – cum nu e nici acum – dotată cu tot ce-i trebuie pentru a funcționa cu adevărat ca o autostradă (de exemplu, panourile electronice de semnalizare, posturile de urgență etc.). Populismul electoral se manifestă și în materie de autostrăzi: cine ar îndrăzni, de pildă, să introducă taxe, ca în celelalte țări, care – între altele – ar mai avea și rolul de a reduce traficul, cînd electoratul s-a obișnuit să „i se dea“ de la stat?

La ora la care scriu, un șef de la poliția rutieră vorbește la radio despre cauzele accidentelor de circulație, spune că „obiectivul UE“ este să reducă numărul de morți pe șosele și face o tipologie sofisticată a comportamentelor șoferilor. Și el are dreptate, ca și cei de la Mediu, de la Pompieri, de la Agricultură etc. Ca și cei care au dat foc miriștii, că doar „așa au apucat“. Accidentul? Moartea unui om? Așa a vrut Dumnezeu...

ținerea de minte

„Cînd citim, trebuie să observăm detaliile cu tandrețe. Nu este nimic greșit în raza de lună a generalizării, dacă ea apare *după* ce razele jucăușe ale soarelui cărții au fost adunate cu grijă. Dacă cineva pornește cu o generalizare gata făcută, începe de la capătul greșit și se îndepărtează de carte înainte de a fi început s-o înțeleagă. Nimic nu este mai plictisitor sau mai nedrept pentru autor decît a te apuca să citești, de exemplu, *Doamna Bovary* cu ideea preconceptă că avem de-a face cu o critică a burgheziei. Trebuie să ne amintim întotdeauna că opera de artă este invariabil o lume nou creată, astfel că, înainte de toate, trebuie să studiem acea lume nouă cît mai bine cu putință, apropiindu-ne de ea ca de ceva complet nou, neavînd nici o legătură evidentă cu lumile pe care le cunoaștem deja. După ce această lume nouă va fi fost studiată îndeaproape, atunci și numai atunci să ne permitem a analiza legăturile sale cu alte lumi, cu alte ramuri ale cunoașterii.“

(Vladimir Nabokov, *Cursuri de literatură*, traducere de Cristina Rădulescu, Editura Thalia, 2004)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Acest guvern nu este de dreapta

Avem un guvern liberal condus de un liberal. Genul de liberal care e foarte mîndru că e liberal. S-ar fi presupus că, după ce au aşteptat atît de mult prin opoziţie sau în situaţia de partener secund, liberalii români vor folosi acest prilej pentru a produce o mutaţie esenţială în politicile guvernamentale. Din păcate, nu se întîmplă aşa. Actualul guvern este liberal doar din vorbe. În România, balansul stînga-dreapta se joacă în jurul unor politici de stînga. Mentalitatea politicienilor din România (declaraţi de stînga sau de dreapta) a rămas preponderent etatistă, exclusiv intervenţionistă, evident paternalistă şi deprimant de învechită.

Pentru orice problemă reală sau imaginară, politicianul român reacţionează cu aceeaşi reţetă tradiţională: scoate bani de la buget şi pune statul să intervină. Guvernul Tăriceanu 2 nu a schimbat nimic. Are deja cîteva luni de funcţionare, s-ar zice că a avut timp măcar să vină cu idei, dacă noii miniştri nu le aveau înainte să ajungă în posturi.

Ce avem în schimb? Aceleaşi intervenţii etatiste în economie şi societate. Este secetă. Premierul vrea program naţional de irigaţii. Se doreşte reabilitarea sistemului de irigaţii construit pe vremea comunismului. Ce păcat că nu îl mai avem! E la modă să plîngi sistemul de irigaţii. Problema este că a fost construit pentru o agricultură concentrată şi cu proprietar unic. Nu ştim cum îl vom adapta la suprafeţe minore deţinute de ţărani individuali. Nu ne e clar dacă va merita să cheltuim mult cu irigaţia pentru suprafeţe care oricum produc puţin. Cine va plăti apa? Nu o fi mai ieftin să foloseşti puţuri proprii decît să aduci apă din Dunăre sau dintr-un rîu aflat la cine ştie cîţi kilometri? În fine, este ecologic să foloseşti un sistem atît de risipitor? Nu ştim răspunsurile la întrebări de acest gen. Dar guvernul ştie că vrea reabilitarea sistemului comunist de irigaţii. De ce? Pentru că e mare. Ne place tot ce e mare. Să poată tăia cineva o panglică şi să spună: băi, ţăranilor, eu v-am refăcut canalele, bă!

Mai nou, statul are grijă să ne facem analizele medicale. Plătim toţi automat asigurări medicale şi beneficiem toţi de o mulţime de servicii medicale. Nu ca barbarii aceia de americani care îşi plătesc singuri asigurările (şi mulţi rămîn fără). Ştiţi doar ce dezatru este sistemul lor de sănătate, sînt nevoiţi săracii de ei să se trateze în Cuba. Dacă nu ştiaţi, aflaţi din ultimul film al lui Michael Moore, cel mai mare geniu modern în politici publice, cu diplomă obţinută la Academia de la Cannes, garantată de profesorul Tarantino. Noi sîntem mai civilizaţi: are toată lumea asigurare. Mai sînt unele probleme minore, ca de pildă faptul că trebuie să vii cu pansamente şi medicamente de acasă (da, încă mai trebuie, ştiu de la o sursă secretă internată recent), trebuie să dai şpagă la asistentă pentru o injecţie şi mereu eşti confruntat cu marea dilemă existenţială: oare doctorul ăsta ia şpagă şi cît? Dacă nu vrei să treci prin toate astea, trebuie să te asiguri la clinicile private. Adică exact ca la americani, doar că noi sîntem mai civilizaţi.

Ce face un guvern liberal de dreapta? Încearcă să reaşeze sistemul pe alte baze? Să distribuie altfel povara asigurării? Să raţionalizeze accesul la serviciile medicale, terminînd cu ficţiunea că totul e gratis pentru toţi? Sparge monopolul statului pe asigurările obligatorii şi transferă o parte spre privaţii care oricum preiau o parte din pacienţi, doar că pe baze aleatorii? Doamne fereşte! Ministrul liberal ne pune pe toţi să ne facem analize. Nu că ar fi o idee proastă să-ţi faci analize. Din cauze obiective, eu mi-am făcut de cîteva ori în ultima vreme şi a început să-mi placă. Dar e problema mea personală. Nu? Nu, statul zice că e problema lui. Dacă nu sînt cuminte şi nu îmi fac şi analizele obligatorii, zice ministrul, nu mai am parte de serviciile garantate de asigurare. Adică plătesc pentru nişte servicii. Apoi statul îmi spune: beneficiezi de ce ai plătit doar dacă mai faci ceva în plus. Pe scurt, avem un stat intervenţionist, dar impotent, care ignoră sectorul privat dezvoltat în paralel pentru a-i suplini impotenţa, dar care are brusc revelaţia să ne pună pe toţi să ne facem analizele.

Mai vreţi exemple? Mai am. Vrem autostrăzi. Multe şi funcţionale. Dacă am pune taxe de autostradă, le-am construi mai repede şi ar funcţiona mai bine. Dar nu, e ruşine să te gîndeşti la taxe de autostradă. Românul are dreptul natural de a primi de la stat autostradă gratis. E drept că, în practică, nu prea are autostrăzi, iar cele două existente produc exagerat de mulţi morţi pe kilometru linear pentru că elementele de siguranţă lipsesc.

Avem criză de locuri la grădiniţele de stat. În paralel, cele private sînt prea scumpe. Ce face statul? Face noi grădiniţe de stat. Ţării – cît mai multe grădiniţe de stat! Mai recent, statul s-a ocupat de medicina alternativă. Avem lege specială votată de Parlament. Ca să practici terapia cu yoga, reflexo-, iarbo-, urino- etc., trebuie să-ţi dea statul certificat de specialist şi să intri într-un corp autorizat şi organizat de stat. Gata, s-a terminat. Nu mai poţi să fii credul pe cont propriu, acum statul îţi organizează credulitatea.

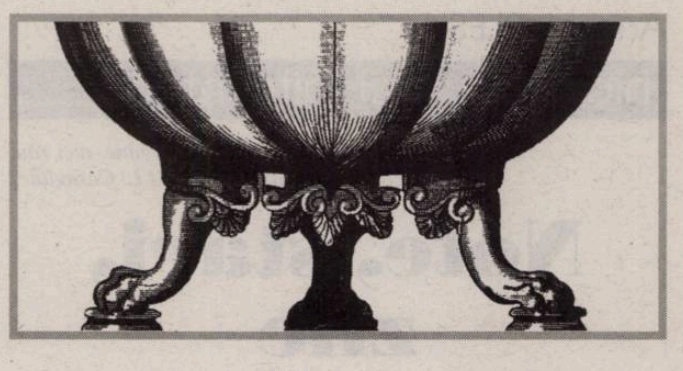

E limpede că nimic nu s-a schimbat fundamental în modalitatea în care politicienii români se raportează la economie şi societate. Acelaşi stat ghiolban, incapabil şi corupt care vrea să se ocupe de tot. Am crezut că omniprezenţa fostului FSN este de vină. Fals. Toţi sînt aşa. Se ceartă aprig pe chestiuni simbolice, dar cînd vine vorba de aplicat politici, canonul este de stînga. Nu avem un guvern de dreapta.

Avem nevoie de o revoluţie de dreapta în politicile publice. Avem nevoie de cineva care să spună: stai puţin, dar de ce să se ocupe statul de această chestiune? Nu mai bine dăm părinţilor bani direct şi îi lăsăm să aleagă între grădiniţe de stat sau private? Nu mai bine dăm privaţilor construcţia de autostrăzi, le permitem să încaseze taxe şi desfiinţăm inutila companie naţională de nefăcut drumuri? Nu mai bine îl lăsăm pe fiecare să-şi bage ace în cap, să-şi bea urina sau să se mîngîie teraupetic după cum îl taie capul şi fără aprobare de la minister?

Nici măcar nu discutăm serios despre aşa ceva. E dincolo de posibilitatea de înţelegere a politicienilor români. Discutăm ca orbii despre stînga şi dreapta, cînd centrul nu este unde ar trebui să fie. Centrul însuşi este mult la stînga. Avem nevoie de reaşezarea centrului. Abia apoi putem avea o aripă de dreapta serioasă.

presa despre...

Dezechilibru şi detestare

„O bună parte din presa din România se află într-un război declarat cu preşedintele ţării, război extins mai nou şi la susţinătorii săi dintre liderii de opinie. Conflictul se rezumă la limbaj: presa nu e ameninţată de actualul preşedinte, sau măcar un singur ziarist dintre aceia asupra cărora se fac presiuni ar fi ajuns la vreo agenţie de libertate a presei cu revelaţiile lui. Nici preşedintele nu pare, după rezultatul referendumului, să aibă de suferit de pe urma mass-media. Au de suferit însă calitatea presei şi încrederea publicului în ea (...). Presa a păcătuit în ultimele luni prin tratamente neprofesionale la adresa lui Traian Băsescu, cu accente de propagandă veritabilă. S-a abătut de la fapte: Băsescu e constant prezentat ca un dictator, iar susţinătorii lui, ca o bandă de adversari ai democraţiei, fără nici cea mai mică dovadă în această privinţă (...). Vă imaginaţi cumva vreun ziarist avînd curaj să îl filmeze pe Adrian Năstase, despre care nu scria aproape nimeni că e dictator (sau dacă scria, nu era publicat) după ce acesta spunea: «Gata, ajunge»? Să fim serioşi, dacă unii îl calcă pe bombeu excesiv pe Băsescu e pentru că ştiu că nu vor fi consecinţe (...).

Al doilea păcat al tratamentului de presă faţă de tabăra Băsescu este dezechilibrul. Să zicem că la originea lucrurilor există un lucru discutabil. Da, nu dă bine să îţi chemi prietenii la Neptun, în vila lui Ceauşescu. Eu aş vinde locul acela şi aş face unul nou, prea e încărcat negativ de semnificaţii de privilegiu. Dar toată povestea e un fleac absolut, nu are nici o importanţă, şi toţi actorii erau în dreptul lor. Cu toate astea, presa a scris mult mai mult despre cei 30.000 de euro, cât a costat avionul Romavia, decât despre cele 6 miliarde de euro, deficit prognozat la bugetul de stat din cauza iresponsabilităţii fiscale a parlamentarilor care au votat legea pensiilor (...)." (Alina Mungiu-Pippidi, *Gazeta de Sud*, 9 iulie) **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Să se întîmple

Trebuie să spui că ai obosit cînd treci cu maşina pe autostradă şi-ţi doreşti doar să te poţi opri şi să te întinzi într-un lan de porumb, cu ochii pe cumuluşii alburii. Să stai acolo, să asculţi zgomotele vieţii – alta decît cea umană. Să stai să miroşi aromele tari şi uscate ale pămîntului, fără să te gîndeşti că seceta e o ştire, iar lipsa semnalului GSM, un pericol.

Trebuie să spui că ai obosit cînd nu mai vrei să se întîmple nimic azi. Nimic. Poate cîteva rînduri dintr-o carte. Poate două vorbe pe stradă, cu cineva. Doar umbre clar delimitate de un soare tot mai lipsit de milă. Doar paşi, niciodată oameni. Doar voci, niciodată chipuri.

Trebuie să spui că ai obosit şi că renunţi – şi-ţi zici asta fără să ai curaj s-o spui cuiva. Să abandonezi, să pierzi, să fii înfrînt: vorbele astea capătă o atracţie periculoasă. Sînt frumoase, dar nu sînt din lumea în care trăim, adunaţi cu forţa în jurul lui „...şi cîştigi". Şi oricum, cînd eşti obosit, e mai greu să renunţi decît să continui. Inerţia e un inamic cumplit. Alergătorul de la Marathon a murit din cauza asta.

Şi totuşi, poţi încerca. Lupta e de gherilă: astăzi putem privi pe geam cîteva minute. Mîine putem să aruncăm o privire în cafeaua de dimineaţă, în loc de ziar. Să ne uităm cum apa roşcată se învîrte încă după ce am amestecat zahărul, ca un Maëlstrom care atrage şi suge încă o zi din viaţa noastră, fără să-i înţelegem în vreun fel sursa puterii. Să ne gîndim la asta: oricît şi orice am face, oricîte întîlniri am bifa, orice am spune sau promite sau visa, la capătul zilei timpul nostru e tot consumat. Ca o baterie în lanterna pe care am uitat-o deschisă în dulap.

Putem apoi rămîne. Pe loc. În locuri pe lîngă care trecem fără să le băgăm în seamă. Semaforul acela, parcul pe care îl ţinem minte din copilărie, drumul de ţară pe care nu se opreşte nimeni pentru că nu e nimic de făcut aici. Să ne oprim fără rost: iată încă un gest de răzvrătire faţă de lumea încărcată de sensuri unice în care trăim. Să ne uităm la lucruri pe care nu le priveşte nimeni: muşuroiul din parcare, din care furnicile ies să caute firimituri din napolitanele mîncate obsesiv prin maşinile noastre. Cele trei fire de iarbă care ies dintre două plăci de beton, la fel cum concediul nostru iese în evidenţă în anul de mers la serviciu care ne aşteaptă. Apoi din nou cîmpul, care trece pe lîngă noi în fiecare zi, în cîteva secunde, înainte ca drumul să se întoarcă între case, mall-uri şi interese. Cîmpul: nu mai e mult din el. Se împuţinează ca o bătrînă rămasă fără soţ, la care copiii vin mai rar ca pensia. Să ne oprim la el. Cît mai sîntem. Sau cît mai e.

Cînd eşti obosit, aştepţi să se întîmple. Aştepţi un Mesia al detaliilor uitate de viaţa personală: unul care să ne reînveţe mersul pe jos, fără ţintă. Un Mîntuitor pentru care să scriem fără chef o nouă evanghelie, prescurtată, dacă se poate cu pixul, în hamac. Un Profet la care să ne înclinăm şi să rămînem aşa, cu ochii în pămînt, unde nu e nici un ecran LCD, nici o tastatură, doar pietre şi cioburi şi praf.

Ce mai vrem să se întîmple? Cum am spus, nimic. Dar pentru asta trebuie să se mişte cîteva lucruri înainte. Să se

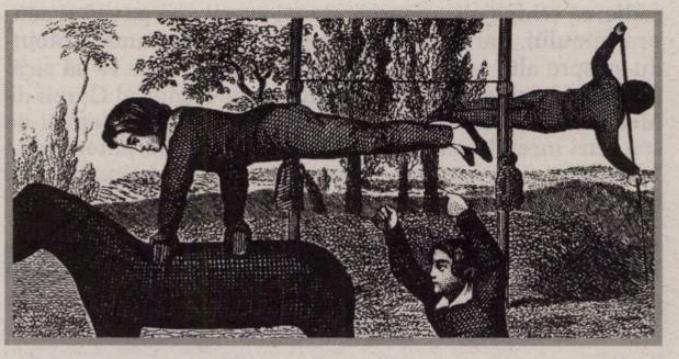

spargă toate boxele, într-o catastrofă planetară care să ne lase fără muzica favorită a celuilalt. Să se oprească toate maşinile care ne duc dintr-o lipsă de chef în alta. Să se închidă toate magazinele în care seara ne minţim că ziua a fost cu noroc doar pentru că mai putem cumpăra încă ceva. Să se închidă lumini, să se deschidă uşi şi geamuri. Să ne auzim unii pe alţii, dar nu la distanţă mai mare decît ne putem privi în ochi. Să cadă peste noi cărţile cumpărate de ruşinea vînzătorului din librărie şi necitite, pentru că nimeni nu ne vede acasă. Să se oprească civilizaţia, pentru ca măcar cîteva clipe să punem mîna pe şansa de a ne întreba dacă e bine. Dacă aşa, aşa cum e azi, cum a fost ieri şi va fi şi mîine, chiar trebuie să continuăm.

Trebuie, nu? La asta se aşteaptă şi ceilalţi, iar lumea asta e făcută din aşteptări, nu din întrebări pe care oricum le-am depăşit, în oracolul de-a zecea. Trebuie, ce zici?

Cine ştie să scrie: lucian@signfactor.ro

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Hiperpreşedintele

Energia campaniei electorale nu a dispărut după petrecerile prilejuite de victorie. Preşedintele Franţei, Nicolas Sarkozy, îşi ia în serios toate promisiunile deodată, anunţă, propune, confirmă, testează, îi atrage de partea lui pe toţi adversarii despre care crede că i-ar putea fi de folos. De abia a trecut şocul provocat de numirea lui Bernard Kouchner la ministerul de Externe şi a început campania pentru susţinerea numirii altui lider socialist, Dominique Strauss-Kahn, în postul de preşedinte al Fondului Monetar Internaţional. Ziarul *Le Figaro* relatează că la o reuniune a activiştilor din partidul preşedintelui, UMP, şedinţă cu 600 de participanţi, condusă de prim-ministrul François Fillon, un membru al Consiliului naţional ar fi spus: „aş vrea şi eu să fiu secretar de stat, dar e evident că nu sînt din partidul potrivit". Pentru pălmaşii campaniei, deschiderea spre stînga iniţiată de Sarkozy nu e prea uşor de acceptat. Mai ales că nu e atît vorba despre idei, cît despre oamenii din tabăra adversă, promovaţi pe nişte posturi la care poate că nici n-ar fi visat dacă victoria ar fi aparţinut candidatei lor. Fillon a răspuns: „Deschiderea consolidează imaginea unei Franţe care a întors spatele luptei de clasă, ideilor binare, soluţiilor de-a gata. Deschiderea împrospătează democraţia".

Deocamdată, Sarkozy asigură „prospeţimea" prin propria sa prezenţă. Văzîndu-l la şedinţa miniştrilor de Finanţe din Uniunea Europeană, un oficial britanic s-a întrebat dacă miniştrii lui sînt simple marionete. De fapt, Sarkozy avea de apărat o decizie importantă pentru economia franceză: ţara lui nu-şi va putea reduce deficitul bugetar pînă la termenul promis anterior. Reducerea taxelor cu 15-20 de miliarde de euro pe an – promisiune electorală necesară pentru stimularea economiei – va da roade probabil în anul 2010, dar cel mai sigur, în 2012. Oficialii europeni au acceptat fără prea multe mofturi argumentele lui Sarkozy prin care acesta „îşi lua angajamentul" să încalce regulile clubului european. Este aceasta o dovadă că dincolo de aranjamentele teoretice sofisticate pentru stabilirea unor norme comune, pragmatismul cîştigă: reformele economice anunţate şi documentate de preşedintele Franţei promit o relansare importantă nu doar pentru Franţa, ci şi pentru UE. Dacă nesocotirea regulilor va duce la relansarea unei puternice creşteri economice în Franţa, s-ar uşura integrarea noilor ţări membre şi în felul acesta şi discuţia despre principii va fi mai uşor de dus. Dar dacă ţările puternice îşi asumă dreptul de a schimba regulile de cîte ori le convine, lor şi doar lor, Uniunea Europeană rămîne europeană, dar nu Uniune. Menţinerea deficitului bugetar francez pînă în 2012 subminează independenţa Băncii Centrale Europene şi demoralizează populaţia ţărilor cărora li se impun sacrificii pentru a se menţine în zona euro.

Referendumurile prin care francezii, dar şi olandezii au respins proiectul Tratatului Constituţional au obligat toate ţările membre să-şi regîndească poziţia faţă de regulile acceptate pînă atunci sau pe cale de a fi acceptate. Este probabil una dintre motivaţiile opoziţiei oficialilor polonezi la acceptarea mecanismelor de vot. Va fi probabil baza pentru motivaţiile ulterioare ale diferitelor ţări doritoare să-şi apere statutul sau importanţa în cadrul Uniunii.

Prezenţa lui Sarkozy la reuniunea miniştrilor de finanţe europeni nu a fost o manifestare a unui super-ego, dorinţa de a pune pe numele lui tot ceea ce se întîmplă în ţară. Preşedintele se grăbeşte pentru că are vechime în politică şi ştie: ceea ce nu se face în primele luni ale mandatului, ori nu se mai face, ori are de întîmpinat împotriviri mortale pentru orice proiect. Decis să diminueze sărăcia (mai precis diferenţele), să introducă măcar cîteva dintre universităţile franceze în topul celor 40, să regleze incendiara problemă a imigraţiei, Sarkozy are un vast şantier în faţă şi acesta poate fi unul dintre motivele care îl determină să-şi caute susţinători printre foştii adversari şi nu să-şi transforme aliaţii în adversari. Iese din această schemă, atît de înţeleaptă, procedura judiciară îndreptată împotriva fostului prim-ministru Dominique de Villepin, presupus a fi pus în circulaţie false liste de conturi în străinătate şi pe numele lui Sarkozy. Dar, în Franţa, justiţia este independentă, ceea ce împrospătează democraţia.

globul cubic

Miliardele şi manechinele

Nu de dragul gîndirii politicii corecte şi nu pentru a satisface orgoliile organizaţiilor feministe, sexul slab a început să devină un concurent competent pe terenul de predilecţie al bărbaţilor: facerea şi păstrarea averilor. În clasamentele marilor averi, femeile obţineau locurile decorative şi eforturilor lor graţioase de a dovedi că sumele cu multe zerouri s-au obţinut prin mijloace aproximativ asemănătoare (cinstite sau nu) cu cele ale concurenţilor masculini nu prea izbutesc să convingă.

Anul acesta, în aprilie, 92 de femei au intrat în lista celor o mie de averi, listă stabilită de ziarul *Sunday Times*.

Centrul pentru Cercetări Economice şi de Afaceri (CEBR) prevede că, în anul 2020, numărul femeile foarte bogate va depăşi numărul bărbaţilor de acelaşi soi, iar în 2025, femeile vor controla 60% din averea privată a ţării. Femeile învaţă mai bine la şcoală şi în universităţi şi trăiesc mai mult. Sursele istorice ale bogăţiei aparţinînd femeilor – căsătoria, moştenirea şi divorţul – au fost înlocuite de veniturile independente, afaceri, proprietăţi şi investiţii. „Bogăţia a peste 80% dintre femei provine din cîştigurile lor personale, din afacerile conduse de ele. Divorţul, ani de zile motorul avansării femeilor pe listele bogătaşilor, a rămas o sursă a prosperităţii doar în 2,9 % cazuri. Dar Philip Beresford, unul dintre oamenii care compilează această listă, respinge ideea că femeile ajung pe locurile fruntaşe în mod independent de bărbaţi. «Cele mai multe dintre miliardarele din Anglia sînt soţii, fiice sau foste soţii»" *(The Economist,* 16 iunie 2007). Observaţia e corectă, susţine în continuare revista, după ce numără cîte femei sînt prezente în consiliile de administraţie şi în eşaloanele supreme ale conducerii.

Pe de altă parte, la baza piramidei, prăpastia între veniturile celor mai săraci bărbaţi şi a celor mai sărace femei s-a adîncit: bărbaţii sînt încă în cele mai bine plătite posturi, studiile superioare nu asigură femeilor poziţii pe măsură. „O să mai treacă 60 de ani pînă cînd egalitatea între între sexe va fi prezentă şi în afacerile, şi în Parlamentul Marii Britanii. «Progresul este dureros de lent şi riscă oricînd să o ia în direcţie inversă» susţine raportul Comisiei pentru egalitatea oportunităţilor." Încă nu e uşor să fi femeie de afaceri, chiar dacă ai sau poţi să ai cîteva miliarde de dolari, euro sau lire sterline. Tot mai bine manechin. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Ernie

Un mare oraş trăieşte dacă mai e în stare să adauge, zilnic, la propria lui mitologie. Un mare oraş care trăieşte doar din trecut e mort. Dacă, însă, continuă să producă personaje, întîmplări, evenimente sau gînduri care poartă o marcă anume şi, prin acumulare, formulează un stil, un spirit, atunci acel oraş e viu, ca un imens animal plin de energie.

Pe Ernie Rizzo l-am cunoscut acum vreo cinci ani. Ştiind de fascinaţia pe care mi-o produceau personajele cu panaş ale oraşului american în care se întîmpla să locuiesc, prietenul meu R. mi-a telefonat într-o zi: „Vino la mine la masă, ai să cunoşti un personaj fără egal!". M-am dus cu mari aşteptări şi mi s-a întîmplat ceva ce se întîmplă rar: marile aşteptări au fost depăşite. Acum, citind ferparele, îmi dau seama că avea 60 de ani în acea seară de neuitat, cînd a apărut la cină însoţit de o blondă cu aer rusesc cu vreo 30 de ani mai tînără, pe care ne-a prezentat-o drept asociata lui. Ernie avea o privire jucăuşă, părul roşcat, ca al unui irlandez, umeri largi şi braţe puternice, se mişca atletic şi flamboaiant, avea cercel într-o ureche şi inele pe degetele mici ale ambelor mîini. Îşi purta legenda cu jovialitate, vorbea neîncetat despre lumea pe care o cunoaştea şi, Dumnezeule, ştia atîtea! Ernie Rizzo era cel mai faimos detectiv particular din America. Lista cazurilor în care fusese implicat în cei peste 30 de ani de cînd făcea meseria asta era impresionantă, iar numele care i-au angajat serviciile sau care au fost urmărite de el sînt pe măsură: Michael Jackson, Michael Jordan, O.J. Simpson, Halle Berry, Ann Landers, familia Wrigley, Yoko Ono şi tot aşa.

La ultima noastră întîlnire, în iulie 2006 (avea să moară în octombrie) mi-a spus că visul vieţii lui este să alerge înaintea taurilor la Pamplona. Mi-a spus că, în ultimii cinci ani, de fiecare dată cumpărase biletele de avion care să-l ducă, la început de iulie, la Pamplona, cînd se dă drumul taurilor pe străzi să-i fugărească pe doritorii de adrenalină, dar de fiecare dată intervenise ceva de ultim moment şi fusese nevoit să anuleze călătoria. Promisese că în 2007, orice s-ar întîmpla, va fi pe stradă la Pamplona, să simtă în urma lui răsuflarea încinsă a taurului furios. Nu a mai apucat. I-am spus asta, acum cîteva zile, fiicei lui. M-a pus să promit că, anul viitor, în numele lui Ernie, vom fi la Pamplona mai mulţi prieteni, să vedem taurii galopînd pe asfalt şi să ne imaginăm că, printre nebunii îmbrăcaţi în alb şi roşu care se bulucesc în ţinta coarnelor ascuţite, se află şi Ernie. Am promis.

Poveştile lui Ernie erau colosale. Ştia să ţină cu gura căscată pe oricine, ore în şir. Era un povestaş al marelui oraş. La sfîrşitul cîte unei seri, mergînd spre casă cu capul plin de poveştile lui Ernie, chiar mă întrebam dacă nu cumva o bună parte dintre ele sînt pure invenţii, dat fiind faptul, cunoscut de altfel, că oamenii care ştiu să povestească au o imaginaţie atît de bogată încît, de dragul poveştii, ornamentează realitatea pînă la reinventare.

Avea şi dileme morale. Exact ca marele oraş. Mi-a spus, la un moment dat, că e apăsat de ani mulţi de un secret. Un om extrem de important în politica marelui oraş, „unul dintre cei pe care îi cunoaşte toată lumea şi are atîta putere că poate să facă ce vrea", are un frate şi habar nu are. Singurul care ştie este chiar el. Cu mulţi ani în urmă, pe cînd omnipotentul politician de azi era un ţînc, a urmărit-o pe mama sa la cererea tatălui său, care avea anumite suspiciuni legate de fidelitatea ei. Nu era infidelă, raportul fusese imaculat, dar Ernie descoperise, cu această ocazie, că soţia ascunde acest teribil secret. Pe cînd nu ieşise bine din adolescenţă, avusese o sarcină nedorită şi născuse un băiat pe care l-a abandonat într-o casă de copii. Soţul ei nu ştia. Ştia, numai, o foarte bună prietenă a ei. Ernie nu a raportat soţului nimic în acest sens („era o informaţie colaterală scopului cercetării"), dar a continuat investigaţia şi l-a găsit pe copilul abandonat în acelaşi oraş. Astăzi, fratele neştiut al politicianului este proprietarul unui modest atelier de reparat automobile, trăind fără să aibă habar cine sînt părinţii săi. Probabil că citeşte ziarele sau urmăreşte ştirile la tv. şi se uită la politician cu interesul alegătorului, fără să ştie că îşi urmăreşte propriul frate. Mama lor a murit între timp. La fel şi soţul ei. La fel şi prietena cea mai bună, păstrătoare a secretului. Singurul om pe lumea asta care ştie adevărul este Ernie. Ce să facă? Ar putea să le spună amîndurora că sînt fraţi. Şi chiar să le ofere ceva probe. Sau să-i lase în pace, fiecare cu viaţa lui. Ar aduce fericire sau nefericire, relevînd adevărul? Nu ştia. Avea dubii. Stîngaci, mi-am dat cu părerea. Nu mai ştiu ce am spus – e imposibil să emiţi o părere bine articulată într-o situaţie ca asta. La ultima întîlnire, l-am întrebat dacă a decis ceva în acest caz.

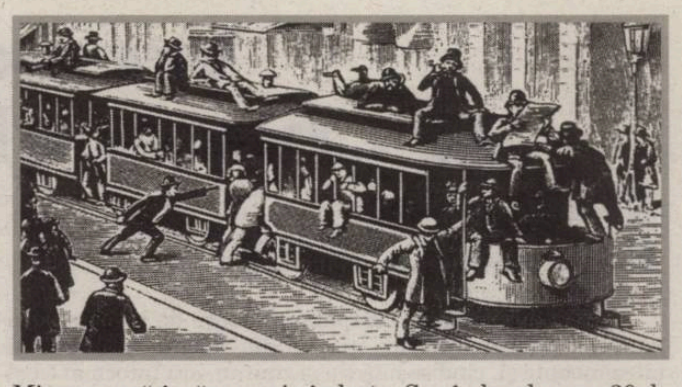

Mi-a spus că încă se mai gîndeşte. Se gîndea de vreo 30 de ani.

Privea oraşul de sus, de la balconul apartamentului de la etajul 40 şi spunea: „Am văzut tot ce se poate vedea în dormitoarele acestui oraş, pe care le scotocesc de 30 de ani. Imaginaţia celui mai mare scriitor nu poate inventa realitatea pe care eu am văzut-o. Am încetat să citesc romane la vreo doi-trei ani după ce m-am apucat de meseria asta. La ce îmi mai trebuie să citesc?" A murit de-odată, aşa cum mor asemenea oameni. S-a simţit rău, s-a urcat la volan şi a condus 30 de minute pînă la spital. A intrat pe picioarele lui şi doctorii s-au crucit. De o oră, aorta îi pleznise pe toată lungimea. Tot corpul lui era umplut cu sînge. Şi el zîmbea şi făcea cu ochiul. A intrat în operaţie de urgenţă şi nu a mai ieşit. Anul viitor, o parte dintre noi mergem la Pamplona...

ready made

„Sînt un om evlavios, ceea ce nu mă sfiesc a o mărturisi în faţa tuturor. Nu sînt însă spiritist, nici nu mă pricep la asemenea lucruri. N-am văzut în viaţa mea experimente spiritistice, dar nici n-aş dori să văz, căci fiind om nervos, mi-e teamă să nu aibe asupra mea urmări zguduitoare."

(Gheorghe Alexici către B.P. Hasdeu,
în *B.P. Hasdeu şi contemporanii săi români şi străini,*
vol. I, Editura Minerva, 1982)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

50°

Pe sîrmă,-ntinse-s două pături
perechi, ca două pajişti verzi
de rai, care-nfloresc alături, —
în flora cărora-ţi dezmierzi,

privindu-le,-ntre blocuri, ochii...
Pe una creşte o lalea
ca pe satenul unei rochii
cu luciu negru; lîngă ea,

tot vînătă în miez şi tot
de una singură, o roză
trandafirie, pe-un capot,
ce-aduce şi a tuberoză, —

pe cînd e şi mai greu de spus
ce sînt: carpete, preşuri, pleduri,
textilurile de mai sus,
cu, noaptea, galben tiv din leduri.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Viziunea butoiului

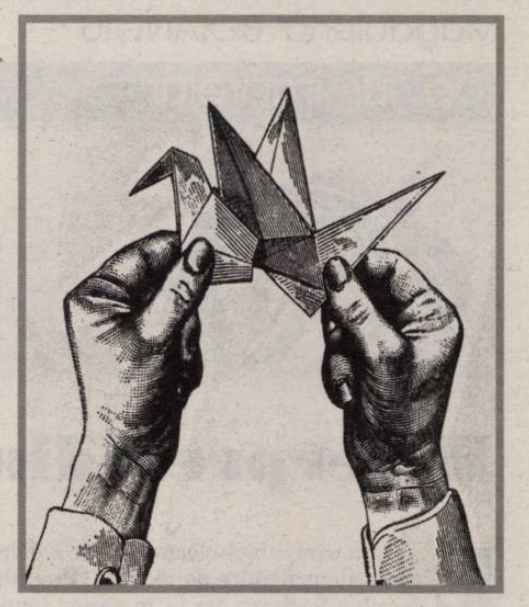

Într-o vreme, magazinele din România ofereau ce se vindea mai bine. Comercianţii nu-şi diversificau produsele şi nu aduceau decît marfa de care erau siguri că se va vinde imediat. Se mai crea uneori cîte o modă de tipul pantofilor Gregorio Rizzo care se vindeau la magazinul Titan Mercato. Pe de altă parte, era o vreme fascinantă, cînd la televizor se făcea reclamă la produse care nu se găseau pe piaţă. Cu timpul, lucrurile s-au mai schimbat. Au venit şi hipermarketurile cu oferta lor uriaşă care i-a obligat pe micii neguţători să facă eforturi (de multe ori imposibile pentru ei), pentru a rezista concurenţei. În continuare însă, comerţul se dovedeşte o activitate foarte complicată, chiar şi pentru specialiştii în marketing ai hipermarketurilor. Oferta lor e, aşa cum spuneam, uriaşă, dar dacă e să cauţi ceva anume, ai toate şansele să nu găseşti, chiar şi atunci cînd acel lucru este expus şi are şi un preţ. Pentru că pur şi simplu, nu există pe stoc. Te întrebi dacă nu cumva magazinele tind să se transforme în expoziţii. Fenomenul apare şi la prăvăliile mai mici. La Leonardo, de exemplu, poţi vedea cei mai frumoşi pantofi la care ai visat vreodată. De obicei, nu-i poţi însă şi avea pentru că nu există o pereche cu numărul tău şi culoarea celor expuşi. La Bricostore poţi vedea pe rafturi cele mai interesante gresii de bucătărie, cu plăci ornamentale, încastrate între cele obişnuite. Stocul la tot ce-ţi place e însă totdeauna zero şi niciodată nimeni nu ştie cînd vor mai aduce acea marfă. Vînzătorii (acei bezmetici dintre rafturi) au două tipuri de atitudine: ori sînt foarte ocupaţi şi te amînă pînă cînd renunţi, ori îţi propun tot felul de variante şi poate chiar te conving să cumperi ce mai au ei pe stoc. Cineva mi-a povestit că voia să cumpere un rezervor de apă de o mie de litri. Un fel de butoi mai mare. Nu exista însă nicăieri şi nu neapărat din lipsa spaţiului de depozitare, pentru că erau, în schimb, rezervoare de două mii de litri. Obosit de drumuri, s-a gîndit să caute pe Internet numerele de telefon ale firmelor producătoare. Nimeni nu avea pe stoc. La comandă dura 30 de zile. A căutat şi la alte mari magazine, tot pe Internet, dar n-a găsit nicăieri o listă de produse. Pe site-uri apar numai „super oferte“ de tipul: masă pliantă, aspirator LG, polistiren expandat, uscător de rufe, aspersor pentru grădină etc. Dacă vrei să verifici existenţa vreunui produs în magazin, la Metro de exemplu, găseşti instrucţiuni chiar pe site: „vă invităm să luaţi legătura cu reprezentantul de vînzări din departamentul solicitat. Completaţi următorul *fomular* pentru a obţine un răspuns mai rapid“. Tu trebuie să dai mai întîi date despre firma ta, pentru a primi, în schimb, banala informaţie solicitată. Între timp, poţi găsi însă alte informaţii pe acel site. De pildă, despre *misiunea* şi *viziunea* companiei (pentru cine credea că numai profeţii, politicienii sau drogaţii au viziuni). Misiunea e bineînţeles să devină cea mai mare companie de vînzare en-gros din lume, iar viziunea este recunoaşterea firmei drept cea dintîi în domeniul comerţului en-gros. Cu atît mai interesant cu cît „ştiaţi că Metro este prima companie din România care a implementat sistemul *Bulk Break Cross-Docking?*“. Scrie tot pe site. Şi bineînţeles că şi despre multe alte magazine, mai mici sau mai mari, găseşti pe Internet lucruri similare. Poţi ajunge chiar să-ţi dai un doctorat în domeniu. Numai despre butoiul dorit de omul nostru nu scrie nimic. Deşi marele recipient de plastic are şi el o misiune clară şi oferă chiar şi o viziune, în funcţie de lichidul care-l umple.

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Vremea rea şi „norocul domnilor“

Începutul secolului al XVIII-lea n-a fost deloc încurajator sub aspectul vremii. Secetă, lăcuste, ciumă, foamete au lovit ţările române. În fapt, totul a început de la căldura execesivă...

„...s-a ivit o mulţime înspăimîntătoare de lăcuste, de o mărime neobişnuită, care treceau din răsărit spre apus şi miazănoapte şi, cînd se mişcau şi zburau, era întocmai ca şi cum ar fi suflat un uragan puternic. Cînd zburau pe sus întunecau văzduhul de nu se mai zărea nici cerul şi nici lumina soarelui, iar dacă se răspîndeau pe pămînt nu mai puteai recunoaşte nici un fir de iarbă şi nici o plantă, căci ele mîncau totul laolaltă, precum toate bucatele, afară doar de mazăre; ba chiar şi pădurile le lăsau desfrunzite arătînd aşa cum arată ele iarna“, consemnează căpitanul Erasmus von Weismantel, ce însoţea armata suedeză în Moldova, în august 1710. Lăcustele au bîntuit ţările române mai bine de cinci ani. Slujbele, incendiile, zgomotele cît mai puternice n-au avut nici un efect asupra micilor „prădătoare“. Un soldat din armata lui Petru cel Mare mărturiseşte: „Noi (soldaţii ruşi prezenţi în Moldova şi aflaţi în război cu armata otomană – n.n.) am tras cu tunul şi cu puşca şi am presărat pulbere pe pămînt şi i-am dat şi foc, dar totul a fost zadarnic“. Preţul pîinii se ridică foarte repede, iar soldaţii ruşi degeaba aveau bani dacă n-aveau ce cumpăra cu ei: „Aveau slujitorii bani mulţi, cei de oaste, dară ce folos, că pîine în ţară nu era, că o mîncaseră lăcustele de trei, patru ani“, povesteşte Nicolae Costin în letopiseţ.

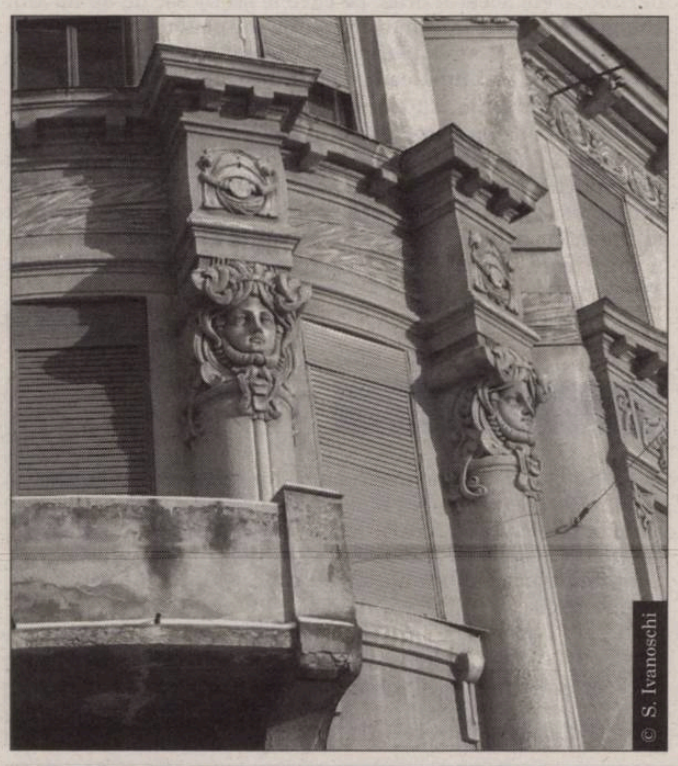

La 1718, satele se risipesc din pricina foametei; tot felul de buruieni devin soluţii imediate de potolire a foamei – rădăcini de papură, ciulini, păducel, frunze de stejar şi de fag, coceni măcinaţi, turte de ulei, turte de in, „coji de pită“ etc. Un alt val de secetă se abate asupra ţării la 1728, „fîntînile de tot au pierit“, „apele şi izvoarele săcasă cît pre puţine locuri rămăseasă izvoare cu apă“; şi, după o vară fierbinte, a urmat o iarnă cumplită cu „omeţi mari“. Iarnă „înşelătoare“, povesteşte cronicarul, că „denceput s-au arătat a fi iarnă bună, iară pe urmă au căzdut foarte gria.“

Pe la mijlocul secolului, lăcustele au revenit şi, odată cu ele, seceta, foametea şi frica. Enache Kogălniceanu narează acest episod de la 1748-1749: lăcustele „au umplut ţara prin toate ţinuturile, istovind tot. Pe unde să pune rămîne locul negru, ca cînd n-ar fi fost sămănat nimică niciodată, sau grîne de era, sau vii sau mălai, sau păpuşoi, sau păduri, de era înfrunzită, niagră rămîne, <de> pare că-i uscată.“ Vodă Constantin Mavrocordat, speriat de norul de lăcuste ce acoperise soarele Iaşului, porunceşte ca toate mănăstirile „să facă rugă şi să tragă toate clopotele cele mari, ca doar s-or spărie să fugă“. În zadar se osteni vodă, „urgia lui Dumnezeu“ nu putu fi îndepărtată, foametea cuprinse Moldova: „usca oameni coji de copaci şi le chisa, făcîndu-le făină, le mesteca cîte cu puţină şi le făcè mălai şi mînca. Pe alte locuri strîngè ghindă şi iarăş asămine făcè.“ Seceta şi lăcustele l-au urmărit toată domnia pe vodă Mavrocordat, „măcar că începus<ă> încă din domnie frăţini-său, lui Ioan Vod<ă>, dar nu era atîta, nici să lăţis<ă> piste tot locul ca la Măria-Sa“, scrie Enache Kogălniceanu. Vremea îşi pune inevitabil amprenta asupra unui domn, iar ţara îl judecă în funcţie de preţul pîinii sau de ieftinătatea mălaiului. Vodă Mavrocordat trece şi el prin această judecată a stomacului: „pe acest domn nu-l iubé ţara, căci era domnu făr-de noroc. Tot scumpe era toate, căci era săcită mari de nu s-au făcut pînile în doi ani şi jumătate ce au domnitu“, consemnează acelaşi Enache Kogălniceanu.

Vremurile bune ale lui vodă Ipsilanti, cînd „eftinătate era la mărfuri şi la dobitoace“, erau încă departe. Acel „veac fericit“, cum îl caracterizează Dionisie Eclisiarhul la 1775, cînd „era şi peşte berechet“, cînd „era şi îndestulare rodurilor pămîntului“ nu s-a întîmplat prea des şi n-a durat niciodată prea mult în istoria ţărilor române.

PUBLICITATE

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI

Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

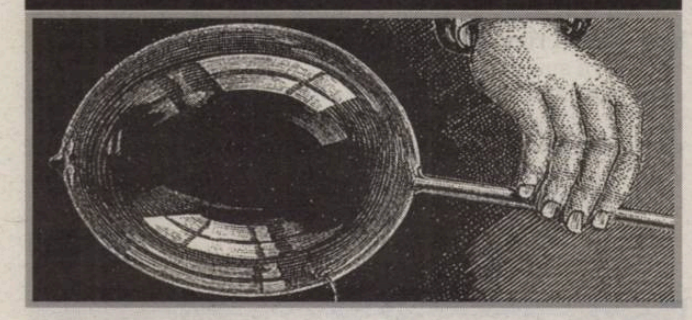

Ficţiune şi adevăr

John Irving, romancier american, ne oferă, în *New York Times Book Review,* scuze în sprijinul lui Günter Grass, romancier german. Grass, laureat la Premiului Nobel pentru literatură, autor al *Tobei de tinichea,* a fost considerat, ani la rînd, conştiinţa morală a amnezicei Germanii postbelice şi a fost premiat pentru apelurile sale la conştiinţă de multe dintre victimele Reich-ului nazist, inclusiv de oraşul Gdansk din Polonia, care l-a făcut chiar cetăţean de onoare.

Apoi veni dezvăluirea că, la frageda vîrstă de 17 ani, pe la sfîrşitul războiului, Grass a fost membru al Waffen SS, bandele criminale de ucigaşi care au fost condamnate *in corpore* în procesele de la Nürnberg. În umbra acestei dezvăluiri, Grass a scris un volum de memorii, intitulat *Decojind ceapa,* în care desface, foaie cu foaie, adevărurile şi ficţiunile ce-i compun viaţa, viaţa lui de scriitor.

John Irving vine în apărarea lui Grass tocmai pentru că este scriitor şi pentru că viaţa unei atare creaturi este compusă obligatoriu din adevăr şi ficţiune. Grass contează, spune Irving, pentru că ficţiunea lui s-a aplecat profund asupra chestiunii vinovăţiei şi a conştiinţei, folosind uneltele scriitorului: imaginile şi personajele. Irving se simte dator faţă de Grass, ca scriitor, şi declară că nu va renunţa, în nici un chip, la prietenia şi admiraţia sa, pentru că dacă ar face asta, ar trebui să renunţe la propria operă. John Irving nu a fost nicicînd membru SS sau laureat al Premiului Nobel şi, deşi pare că pentru el miza este mai mică, scrisul este viaţa lui. A se dezice de Grass ar fi ca şi cum s-ar dezice de propria-i viaţă, aşa neprihănită cum pare a fi.

Şi totuşi, aici este vorba de ceva mai adînc decît loialitatea şi cariera. Irving, un scriitor american, simte obscur că a fi scriitor poate să presupună un compromis moral de nerezolvat. Irving nu spune acest lucru explicit, dar scuzele sale sînt şi ele împănate de vinovăţie. Nu ştim – cel puţin eu nu ştiu – ce îi apasă conştiinţa, dar pot spune, din experienţa mea de scriitor, că unele dintre cele mai bune imagini pe care le-am produs au venit pe lume în detrimentul unor adevăruri, în parte sau pe de-a-ntregul. Nu toate adevărurile sînt la fel, desigur. A fi în SS nu e acelaşi lucru cu a spune că bunica era o baroneasă care creştea lebede pe lac, şi nu o ţărancă în vreun sat, care creştea porci. A-mi schimba filiaţia pentru a explica mai bine cine sînt (sau pentru mai marea desfătare a cititorilor mei) nu este acelaşi lucru cu a ucide pentru Hitler. Şi nici transformarea adevărurilor personale din raţiuni literare nu poate fi înlăturată prin convenţii literare. Poţi să le zici memorii, ficţiune, comedie, tragedie sau scribăleală, dar faptul încăpăţînat al ascunderii sau mascării adevărului rămîne. Se mai poate argumenta că scrisul însuşi este o transpunere denaturată, dacă nu chiar o trădare a experienţei, dar slăbiciunea unei astfel de gîndiri a fost demonstrată de cazuri precum cele ale lui Paul de Man şi Mircea Eliade, nişte *jongleuri ai minţii* care au încercat să-şi ascundă trecuturile fasciste în spatele unor chestionări inteligente despre cît de puţină încredere poţi avea în limbaj. John Irving a creat multe imagini simbolice minunate în ficţiunea sa plină de viaţă, dar moda lor s-a şters cu timpul. De fapt, imaginile poetice ale lui Günter Grass s-au ofilit şi ele, la rîndul lor, de la recentele dezvăluiri încoace. Într-un fel curios, dar deloc atipic, recursul la adevăr – atît la Grass, cît şi la Irving – este o încercare de a insufla o nouă viaţă ficţiunilor lor. Trucul nu funcţionează, nu numai pentru că adevărurile sînt de o atît de diferită gravitate, ci şi pentru că atunci cînd adevărurile ies la iveală, ficţiunea se veştejeşte precum o ceapă degerată. Acolo unde odinioară izvorau lacrimi, nu se mai află acum decît compost.

traducere de Ioana AVĂDANI

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

De ce?

Mi-am pus demult – şi de multe ori – această întrebare: de ce există în Bulgaria atîtea lucruri *fireşti* care nu există şi la noi? De ce, mai recent, mulţi români preferă să meargă în vacanţă în Bulgaria (sau la sfîrşit de săptămînă la Russe), în ciuda tuturor ideilor preconcepute pe care continuăm să le avem despre vecinii noştri cu „ceafa groasă"? De ce, dacă Sibiul nostru este atît de mîndru în calitatea sa de capitală culturală a Europei, Plovdivul lor (care a trecut prin acest statut în 1999) arată de zeci de ori mai bine, mai coerent şi mai consistent în viziunea sa urbanistică, artistică şi turistică? De ce, dacă noi sîntem băutori de ţuică, doar la ei poţi găsi în orice butic de ţară cel puţin vreo zece soiuri de rachiu de cea mai bună calitate? Mai pe larg: de ce, dacă ţara noastră este atît de bogată în produse şi tradiţii locale, mai peste tot în Bulgaria produsele şi tradiţiile locale sînt valorificate mult mai sistematic şi eficient decît în mult prea faimosul nostru Maramureş? Şi, mai departe: de ce, dacă noi sîntem atît de bogaţi în produse diverse şi de calitate, mai degrabă cele cîteva (nu multe) produse bulgăreşti sînt cunoscute, acceptate şi vîndute pe piaţa internaţională? De ce, dacă noi avem cele mai frumoase măşti rituale şi patrimonialul Căluş, astfel de dansuri ceremoniale (nici mai mult, nici mai puţin cosmetizate decît la noi) fac deliciul tuturor privitorilor în mai toate zonele turistice din Bulgaria? De ce, dacă eu cîştig relativ bine în ţara mea, prefer (raţional şi emoţional) să cheltuiesc banii în ţara lor? De ce, dacă satele lor arată atît de sărăcăcios şi sînt încă bîntuite de maşinile sovietice ale anilor '50, din localităţile noastre de jipuri pline pleacă incomparabil mai multă lume la lucru în străinătate? De ce, dacă ţara noastră este atît de frumoasă şi ospitalieră, ţara lor este cea preferată de turişti – inclusiv de turiştii români!? Pe scurt, de ce această ţară mai mică şi mai săracă, pentru care Bucureştiul a fost multă vreme ceea ce erau Parisul sau Viena pentru noi, s-a dezvoltat mai repede şi mai bine decît noi?

Este, cred eu, genul de comparaţie cu *rost,* menită să ne pună pe gînduri şi pe care ar trebui să o exersăm din cînd în cînd, dincolo de comparaţiile maniaco-depresive pe care le practicăm de obicei şi care oscilează între „sîntem o cultură minoră" şi „sîntem o cultură minoră, dar...". Este o comparaţie fără glorie, cu o *Societate* egală din cele mai multe puncte de vedere, şi nu una eroică, imaginîndu-ne permanent mici, dar voinici, alături de marile *Culturi* ale lumii.

Şi atunci, de ce? De unde acest avans sau, mă rog, această eficienţă sporită a unei ţări evident mai mici şi mai sărace, comparabilă însă în rest cu noi atît geografic, cît şi istoric? S-ar putea ca răspunsul să se ascundă taman aici: tocmai pentru că este o ţară mai mică şi mai săracă. Sau, privind lucrurile din cealaltă parte, deoarece România a fost mai (prea?) bogată!

Îmi aduc aminte, în acest sens, de o discuţie translingvistică cu un taximetrist la Sofia, cu vreo zece ani în urmă. Pentru el (şi taximetriştii sînt pretutindeni o voce a poporului), era evident că Bulgaria era „în rahat" (fiind vocea poporului, taximetriştii nu folosesc totdeauna concepte alese), că nu prea făcea parte din Europa, ci mai degrabă din Balcani, şi pe deasupra nu era nici prea bogată. De unde concluzia de un bun-simţ cutremurător: *pentru noi este clar că, dacă vrem să ieşim din rahat, trebuie să facem ceva!* Şi s-au pus pe făcut. Încet, gospodăreşte, fără prea multă strălucire poate, chinuiţi şi ei între moştenirea comunistă şi mafia post-comunistă, dar mizînd ceva mai coerent şi mai consecvent pe resursele existente şi pe munca proprie. În modul cel mai evident, bulgarii nu au inventat apa caldă! Dar nici nu şi-au propus să o facă...

Comparativ, România face parte din neamul ales al celor care au inventat apa caldă. Un taximetrist român generic ar explica oricărui turist că noi sîntem europeni din naştere şi că doar samavolnicia sovietică ne-a furat această zestre europeană şi titlurile de nobleţe aferente, împiedicîndu-ne astfel să rămînem ceea ce am fost şi să devenim ceea ce sînt în prezent celelalte ţări europene surori. Aşa stînd lucrurile, 1990 a însemnat pentru români un soi de *restitutio in integrum* a acestor drepturi inalienabile de moştenitori. După ce ne-am ucis tatăl vitreg, ne-am regăsit demnitatea – şi pretenţiile – de moştenitori legitimi. Moştenitori ai unui neam bogat dintr-o ţară bogată.

Or, moştenitorii nu trebuie să muncească, ei trebuie doar să se lupte – eventual între ei – pentru recuperarea bunurilor moştenite. Astfel, unii aveau de moştenit pămînturile strămoşeşti, eventual dinainte de reforma lui Cuza (tot un fel de comunist şi el!), alţii erau moştenitorii culturii interbelice, en gros şi en detail, iar alţii, mai şmecheri, s-au pus să împartă uriaşa moştenire, de la fabrici şi uzine la patrimoniul sindicatelor sau al BTT-ului, a tătucului ilegitim, dar bogat. Pe scurt, totul era de moştenit – şi zestrea era, slavă Domnului, imensă! Şi chiar dacă s-au mai certat între ei, sîngele apă nu se face, aşa că toţi aceşti moştenitori se recunosc la o adică drept rude, dincolo de diferenţele de avere sau culoare politică. Şi pot fi recunoscuţi, de la un capăt la altul al ţării, prin suficienţa şi aroganţa lor congenitale: *We are the heirs, my friend!* Şi atît... Pe de altă parte, cei care nu au apucat nimic din obştească pomană, înseamnă că au păstrat încă o mentalitate comunistă şi ca atare nu fac parte din categoria moştenitorilor de drept. *Exit.*

Oare cum am reuşit să transformăm această moştenire europeană şi naţională, cu adevărat destul de mare şi de frumoasă, dintr-un avantaj într-un handicap? Oare să aibă cu adevărat dreptate prietenul meu F. că sîntem cultural (şi freudian) incapabili să ne moştenim părinţii?

PUBLICITATE

Radio România Muzical
În direct de la Royal Albert Hall din Londra
Vineri, 13 iulie 2007, ora 21,30
Deschiderea celui mai popular festival de muzică clasică
BBC PROMS
Corurile BBC şi Philharmonia,
Orchestra Simfonică BBC, dirijorul Jiri Belohlavek
Lucrări de
William Walton, Edward Elgar şi Ludwig van Beethoven
În pauză interviuri surpriză
Proms - Un festival înfiinţat în 1895, devenit partener al BBC în 1927

DILEMA VECHE
OBSERVATOR CULTURAL
SAPTE SERI

97,6 şi 104,8 FM
on line muzical.srr.ro
satelit
Radio România Muzical
Clasic, Jazz & more

Andrei PIPPIDI

SOS București

Din străinătate

A fost de ajuns o plimbare de un ceas prin oraşul străin unde mă găsesc ca să văd trei situaţii exemplare. Adică trei cazuri din care creatura urbană dîmboviţeană ar avea de cîştigat învăţînd o lecţie încă nouă pentru noi.

Mai întîi, un afiş care-i chema pe locuitorii cartierului la o întrunire. O comunitate nu prea mare, de fapt locuitorii unei parohii, erau invitaţi să participe la această consfătuire care se va ţine într-o clădire anexă a bisericii la care, probabil, nu se duc toţi în fiecare duminică. Subiectul discuţiei nici nu e, de altfel, religios. Pur şi simplu, un proiect

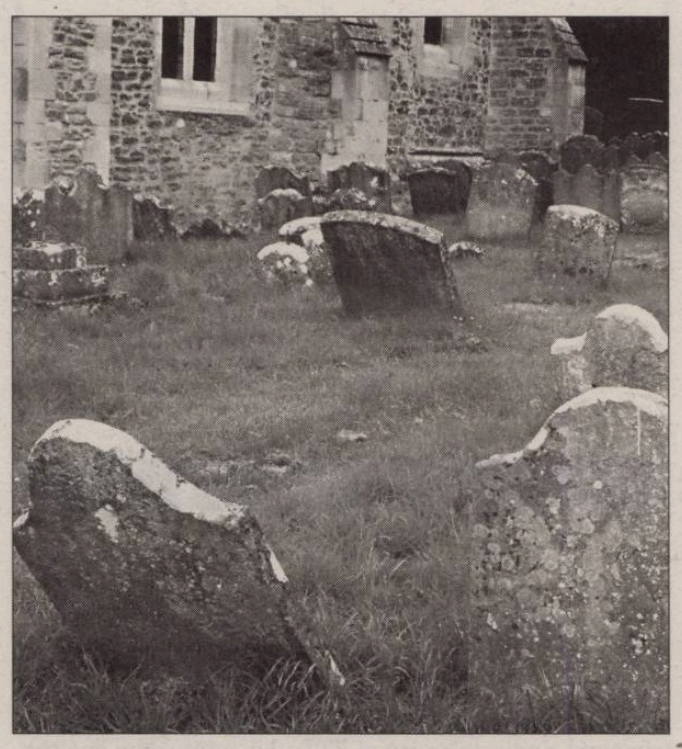

de dezvoltare urmează să construiască 54 de apartamente, ceea ce înseamnă nouă blocuri de cîte trei etaje. În oraşul de care e vorba se respectă un nivel de înălţime modest, impus de caracterul istoric al acestei aşezări: 30 % din clădiri există din secolul al XVII-lea, iar secolul al XIX-lea, de cînd datează jumătate din case, a imitat sîrguincios stilul părţii celei mai vechi. Bisericile, de pildă, chiar cînd piatra de temelie le-a fost pusă la sfîrşitul primului război mondial, sînt neo-gotice. Care-i problema? Acest şir de construcţii noi s-ar întinde de-a lungul unui braţ de rîu, care curge printr-o pajişte plină de viaţă sălbatică (iepuri, vulpi) şi domestică (vaci, cai). Ar forma un front în faţa caselor de pe ultima stradă din preajma rîului, împiedicînd vederea spre desişul copacilor de pe mal. Proiectul arhitecţilor poate fi consultat la primărie şi oamenii sînt convocaţi să-şi spună părerea despre felul în care viaţa lor ar fi afectată de realizarea intenţiei proprietarului. Aşadar, se pune la cale un plebiscit local, fără de aprobarea căruia acest plan nu se va putea realiza. Societate civilă, democraţie? Cuvintele nu sînt pronunţate, dar realitatea lor e prezentă.

Cîţiva paşi mai departe, o placă pe un grilaj anunţă că un comitet de inspecţie din partea municipalităţii supraveghează întreţinerea cimitirului învecinat. Deschid poarta şi intru pe sub o boltă de piatră cenuşie. Aici a fost demult un conac, mai tîrziu o fermă şi, de cînd ea s-a ruinat, pe la 1800, a rămas o capelă cu un cimitir. Lespezile roase de vreme, acoperite de muşchi, sînt risipite în iarba înaltă prin care se aleargă veveriţe. Nu toate mormintele sînt vechi, dovadă că, la intrare, sînt instrucţiuni cu privire la coroanele de flori şi buchetele care trebuie lăsate la locul lor şi la copiii care n-au voie aici decît însoţiţi de un adult. Altădată, la Londra, pe poarta parcului din jurul unui orfelinat, scria că un adult poate intra doar cu un copil de mînă. Aici, în micul cimitir, memoria celor de sub iarbă e păstrată atent. Comitetul de inspecţie funcţionează în numele comunităţii: solidaritate între vii şi continuitate cu trecutul.

În sfîrşit, o soluţie pentru aglomerarea de maşini. S-au organizat spaţii de parcare la marginea oraşului şi linii de autobuze care fac legătura între ele şi cu centrul. Cine vine cu treburi pentru toată ziua sau doar cîteva ore îşi lasă automobilul cu care a călătorit. Îl va relua ca să se întoarcă acasă, dar, între timp, foloseşte mijloacele publice de circulaţie.

Nu mai e nevoie să vă amintesc de furia cu care şoferii bucureşteni recunosc maşini din Giurgiu, Argeş sau Ilfov. Sau să vă spun ce neîngrijit arată cimitirul Bellu, unde vechile morminte dispar, înlocuite de mereu altele noi. Sau să vă întreb cum s-ar putea frîna viteza cu care Bucureştii îşi pierd identitatea din pricina speculanţilor de terenuri care au luat cu asalt centrul istoric şi ale căror proiecte nu le poţi adesea vedea nici cu cereri repetate la Primărie.

primim la redacție

Precizare

Mi s-a întîmplat să am tot felul de surprize prilejuite de textele pe care le public. Am sentimentul că, odată publicate, îmi scapă cu totul de sub control şi se pare că oricine se poate simţi liber să le folosească aşa cum crede.

Fără ştiinţa mea, au apărut două articole semnate de mine în *Tricolorul* şi *România Mare*. Este vorba de articolele *De unde vine numele cartierului bucureştean Balta Albă?*, în *Tricolorul* din 29 iunie; *În Ambasada SUA din Bucureşti, au fost instalate... trupele ruseşti, în războiul din 1877!*, în *Tricolorul* din 3 iulie, preluat şi de *România Mare* din 6 iulie.

Textele sînt luate din cartea mea recent apărută la Editura Humanitas, intitulată *Străzi vechi din Bucureştiul de azi*. Am cedat drepturile de autor acestei edituri şi nu intenţionez să public fragmente din această carte în nici o revistă. În plus, din felul în care apar în publicaţiile respective, nu reiese că s-ar fi preluat fragmente dintr-o carte deja apărută. Se publică, pur şi simplu, textele, ca şi cum ar fi vorba despre o colaborare între mine şi aceste reviste. Or, această colaborare *nu există* şi *nu va exista*.

E de domeniul evidenţei că apariţia textelor mele în cele două reviste, sub forma unor articole al căror titluri aparţin redacţiei, fără a menţiona că sursa este o carte deja apărută, şi, mai presus de toate, în absenţa acordului meu, constituie un abuz.

Alexandru OFRIM

PUBLICITATE

DILEMATECA

SCRIERI • AUTORI • LECTURI

Din 28 iunie, găsiți la chioșcurile de presă numărul 14. Doar 5,50 lei.

Din cuprins:

- DOSAR: Muzici & fraze. De la sunete la literatură
- ANCHETĂ: Ce cărți ați fi vrut să le fi scris dvs.? Cu ce cărți ați adormit în brațe de plictiseală?
- INTERVIU cu Radu Pavel Gheo: *„Un intelectual înregimentat nu mai contează“*
- PROFIL: Saviana Stănescu, artist global
- REPORTAJ: Matei Florian, *Carte departe*
- FRAGMENTE: Alina Nelega, *Amalia respiră adînc*
- RĂSPUNDE! – Drogurile și scrisul

Dilemateca
Îți dă de citit

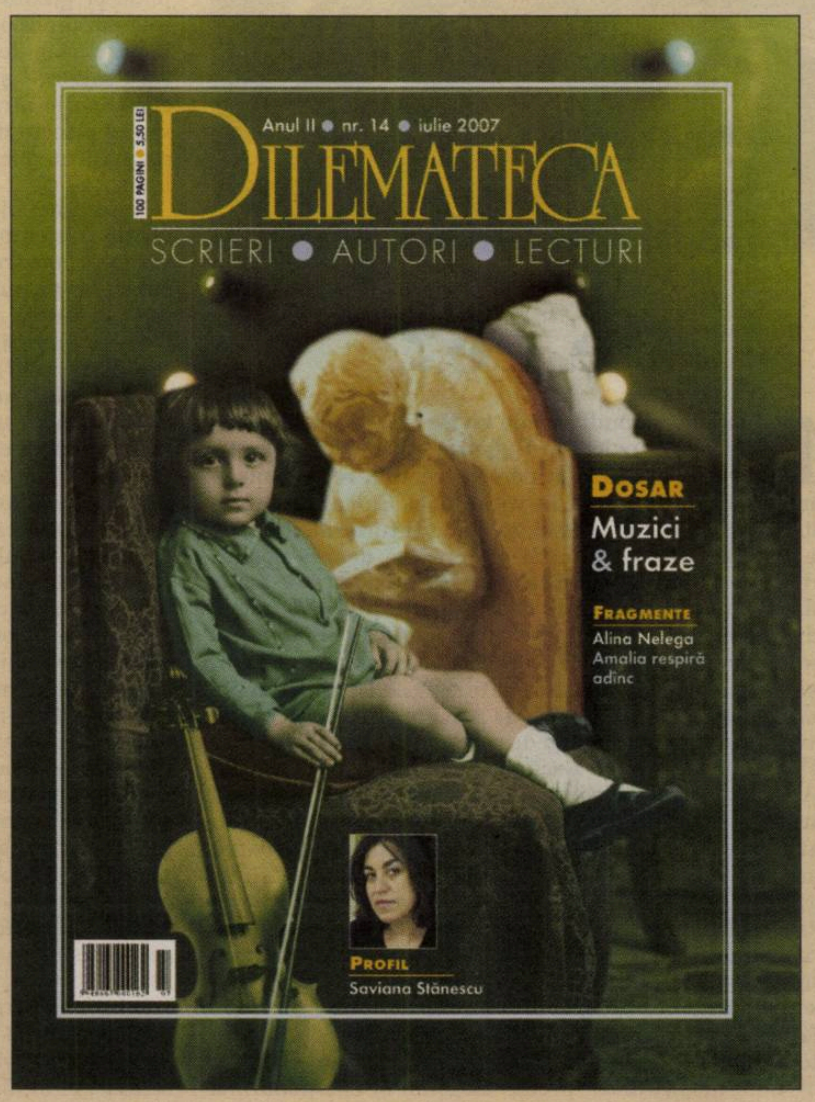

Texte şi opinii de: *Roberta ANASTASE (europarlamentar PD) ● Ciprian MIHALI (conferenţiar univ., Facultatea de Filozofie, Universitatea „Babeş-Bolyai“) ● Constantin RUDNIŢCHI (jurnalist) ● Vasile ŞOFLĂU (sociolog FRDS) ● Bogdan VOICU (sociolog) ●* ***Coordonatoarea temei****: Iaromira POPOVICI*

Fericiri mari şi mici

A existat, acum mulţi ani, un număr al Dilemei care trata aceeaşi temă: idealuri şi aspiraţii ale „românilor“. Desigur că, apărînd prin anii '90, se ocupa de ele, vrînd-nevrînd, din perspectiva tranziţiei. În perioada de atunci, societatea de consum era doar o „frumoasă fără corp“, pe care nu o puteai, în general, atinge, dar la care erai liber să visezi. Primele supermarketuri, excursii în străinătate, maşini de lux sau credite la orice, de la electrocasnice la case, reprezentau cu atît mai mult idealuri cu cît puţini dintre conaţionalii noştri ştiau, pe atunci, de ele. La începutul anilor '90 şi o Coca-cola sau o masă la McDonald's ne puteau face fericiţi. Ca să nu mai vorbim de o maşină de spălat, o excursie în Grecia sau o slujbă la o multinaţională.

De atunci încoace, lucrurile s-au mai schimbat. Boom-ul consumului şi al creditelor a devenit ceva obişnuit, slujbele la firme străine, la fel, cel puţin în oraşele mari; în oraşele mici şi în unele zone rurale, din lipsă de alte perspective, au apărut migraţiile în străinătate.

Se poate vedea, din cele de mai sus, că idealurile şi aspiraţiile neaoşe au evoluat de la mici fericiri consumiste la mitologii închegate şi filozofii de viaţă. Mitul „lumii noi“ (în cazul românilor nu America, ci, mai curînd, Spania şi Italia), în care te duci „să-ţi faci averea“, după care, eventual, te întorci în ţară să arăţi de ce-ai fost în stare, e unul dintre ele. Sau cel al managerului de firmă, într-atît de prosper încît să îşi permită să aibă o maşină străină, în leasing, să-şi plătească, lunar, ratele la casa ce va fi gata în cinci ani sau să-şi dea copilul la o grădiniţă particulară. Ca să nu mai vorbim de imaginea, demnă de urmat, a vedetelor de succes cu care sînt împînzite micile ecrane, printre care se numără, mai nou, şi oameni de afaceri, personaje ce îmbină mitul celebrităţii cu cel al reuşitei, pe cont propriu, în afaceri.

*Aceste mituri au luat naştere dintr-un conglomerat de idealuri, între care cele materiale nu sînt decît o mică parte. Atunci cînd îşi construiesc o filozofie de viaţă, care speră să le asigure „fericirea“, sau măcar mulţumirea, oamenii au nevoie şi de motivaţii mai mult sau mai puţin idealiste: fie unele legate de probitatea profesională, fie altele centrate în jurul valorilor comunitare de respect şi într-ajutorare, fie unele religioase ca atare; fie, pur şi simplu, o serie de atitudini personale, de multe ori chiar egoiste şi hedoniste, dar care le asigură o existenţă confortabilă. (**I. P.**)*

Ciprian MIHALI

Minciunile spiritului

Să începem, aşa cum se cade, cu o banalitate: trăim într-o societate materialistă, care se îndepărtează pe zi ce trece de valorile spiritului; cei care nu mai au douăzeci de ani îşi mărturisesc adeseori, faţă de cei mai tineri sau faţă de copiii lor, nostalgia pentru o vreme cînd se mai citea o carte, cînd cultura era preţuită, cînd idealul fiecăruia mai părea să conţină ceva spiritual. Spun „părea“, pentru că dincolo de retroproiecţia noastră într-un trecut el însuşi idealizat, fie şi numai din acest punct de vedere, e îndoielnic faptul că în alte vremuri ne vom fi condus după valorile spiritului şi că, brusc, în clipa în care i-am spus libertăţii „salam“, am fi cotit-o înspre cele materiale.

Noutatea constă însă, în anii din urmă pe de o parte, în diversificarea posibilităţilor de realizare materială şi, pe de altă parte, în apariţia unor forme noi de spiritualitate, dintre care cele pseudo- sau parareligioase sînt în prim plan. Împreună, cele două tendinţe concură la crearea unui chip sau a unui model de reuşită socială cultivat astăzi cu o frenezie şi cu o sistematicitate care ne fac să credem că nu există alternativă, că a reuşi în viaţă nu poate să însemne decît bunăstare materială şi credinţă în Dumnezeu. Iar această conjuncţie „şi“ funcţionează ca o necesitate, marcînd dependenţa reciprocă a celor două: asta pentru că o bunăstare fără credinţă e imorală, în vreme ce o credinţă fără bunăstare e desuetă.

Cred că trăim într-o societate care îşi negociază foarte prost relaţia dintre valorile materiale şi valorile spirituale. Nu sîntem mai dependenţi de bunuri de consum decît în alte societăţi (bunăoară în cele vestice), după cum nu sîntem nici mai fervent religioşi decît alte popoare ortodoxe, catolice sau musulmane. Numai că pe nici unele nu le asumăm deplin, căci venind dintr-un trecut în care am putut crede că există împlinire şi pe calea valorilor spirituale, păstrăm o urmă de nostalgie sau de ezitare în asumarea definiţiei materiale a fericirii. După cum nici nu avem puterea să ne întoarcem privirea de la cele lumeşti (căci cine nu doreşte un telefon mai bun, o maşină, o casă?...), pentru a ne consacra propăşirii spirituale şi curăţeniei sufleteşti.

Mai mult, cred că multiplicarea căilor de acces la bunăstare materială se însoţeşte cu o restrîngere dramatică a orizontului spiritual şi o focalizare excesivă pe religios, pe un religios de paradă, în care dă bine să arăţi că cea mai înaltă valoare a spiritului este credinţa. De aceea funcţionează atît de bine pentru toate generaţiile Gigi Becali ca model, şi nu Andrei Pleşu sau vreun preot de la ţară: pentru că simţim o plăcere nemaipomenită în a ne minţi şi în a face lucrurile pe jumătate. În a ne minţi, crezînd că bogăţia se obţine cu frică de Dumnezeu, că luxul material e deopotrivă şi lux al spiritului, că putem alerga cu disperare după mărfuri şi bunuri scumpe rămînînd virtuoşi în toate cele. În a face lucrurile pe jumătate, pentru că sînt prea puţini (şi neinteresanţi, fie şi numai mediatic sau spectacular) cei care pot asuma pe deplin fie bogăţia, fie sărăcia, fie credinţa, fie necredinţa.

Nu vreau să spun că ar exista o incompatibilitate între bogăţie şi credinţă, nici că toţi cei avuţi sînt corupţi sau necinstiţi, după cum nici despre cei săraci nu putem spune că trăiesc în virtute. Vreau doar să marchez ipocrizia unei conversiuni mentalitare la care participăm de cîţiva ani încoace, o conversiune în care afişarea şi declararea religiozităţii nu e dublată de o transformare în ordine morală. Îmi revine mereu în minte o scenă banală petrecută în troleibuzul 85 din Bucureşti: o femeie pioasă, înălţînd aproape acrobatic nenumărate cruci la fiecare trecere pe lîngă o biserică, este prinsă fără bilet şi se revoltă împotriva controlorului, insensibil la credinţa ei. Viaţa cotidiană într-o societate capitalistă ca aceea pe care o construim cu entuziasm, pur mimetic şi nereflexiv, se articulează evident pe un joc pervers al aparenţelor; dacă e să punem în relaţie scena de mai sus cu o altă scenă, televizată, în care noul suveran şi idol (acelaşi G.B., veţi fi înţeles) împarte cu dărnicie de pe o scenă bani amărîţilor dintr-un public excitat la maximum de această generozitate, atunci avem în faţa ochilor spectacolul jalnic în care nu sîntem doar anonimi din public, ci şi actori principali. Asistăm şi participăm zi de zi la decuplarea reală şi la încercarea ridicolă şi iluzorie de recuplare a belşugului material şi a sărăciei spirituale: deoarece primul e real, sensibil, palpabil în buzunarele şi în aparenţele noastre, iar cea de a doua, pe cît se poate de reală şi ea, poate fi uşor mascată într-o teatralitate pe care mass-media ne ajută decisiv să o afişăm. E ca în momentele de publicitate care întrerup atît de des emisiunile televizate, încît pare că acestea din urmă sînt anexe la celebrarea mărfurilor: după ce zece sau cincisprezece minute ni se glorifică *ad nauseam* ba o ciocolată, ba o maşină, ba un şampon, la sfîrşit, pe un ton pretins neutru şi serios, ni se atrage atenţia că excesele de orice fel sînt periculoase pentru sănătate.

Dubla minciună pe care o înghiţim de fiecare dată vine tocmai din faptul că o societate precum aceea în care trăim şi publicitatea dezlănţuită la modul ei de viaţă nu pot funcţiona fără exces, pe de o parte, iar, pe de altă parte, că valoarea supremă pe care trebuie s-o urmăm este sănătatea. Or, sănătatea este o ciudăţenie în ordinea valorilor: dincolo de procesul medicalizării sociale prin care ea devine ceva demn de cultivat, sănătatea implică măsură, raţionalizare. Măsura are nevoie de reflecţie, de luciditate, de cîntărire, de răgaz: nici una dintre acestea nu se află însă la dispoziţia noastră. Şi, cu atît mai puţin s-ar afla ele dacă le-am căuta pe calea unei spiritualităţi religioase. Pentru că, aşa cum e practicată astăzi, public, ostentativ, religia nu predispune la măsură şi nici la reflecţie; ea predispune la jocuri misticoide, la negocierea nesfîrşitelor compromisuri morale pe care le facem, la mascarea vidului spiritual în care ne scufundăm pe zi ce trece, la uitarea faptului că în domeniul spiritului nu este suficient să fii un credincios, că acolo ar trebui să fie loc pentru cultură, pentru gîndire, pentru etică. Dar atunci cînd timpul nu are răbdare cu oamenii, nici ei nu au răbdare cu ei înşişi, preferînd reţete de succes şi pentru conturile lor şi pentru sufletele lor.

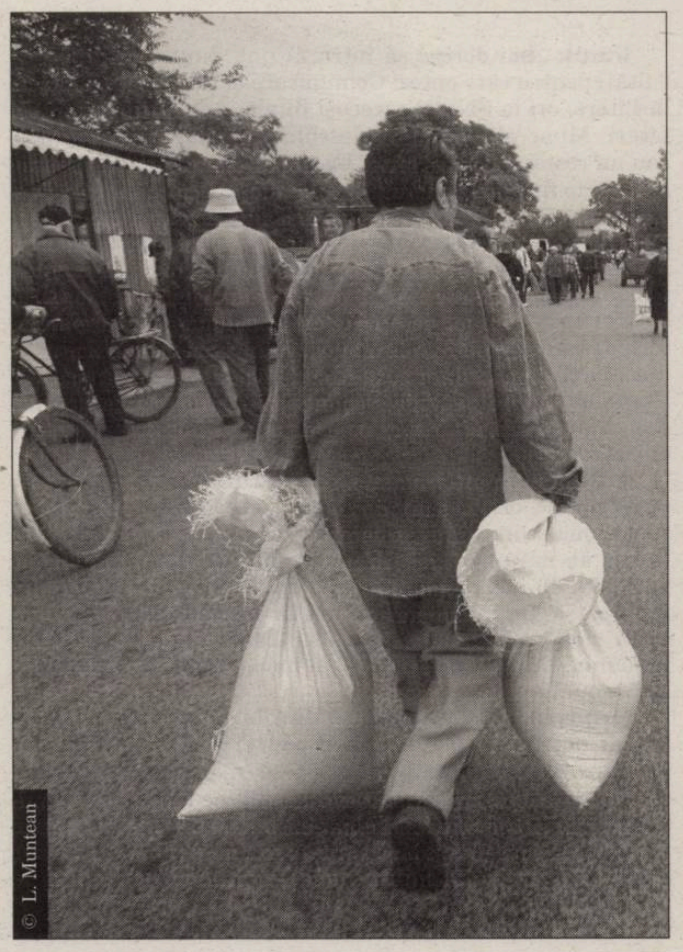
© L. Muntean

Ce vor copiii

„Pentru tineri şi copii, cele mai importante abilităţi de viaţă sînt bunele maniere, să ştie să muncească sau să ştie să-şi aleagă prietenii. Aşa arată rezultatele unui minisondaj la care au răspuns aproape 650 de copii şi tineri din opt judeţe. Sondajul a fost realizat în cadrul proiectului «Copii şi tineri promotori ai societăţii civile», de către Fundaţia pentru Dezvoltarea Societăţii Civile.

Cei cu vîrste între 10 şi 14 ani spun că trebuie să ştii să foloseşti calculatorul, telefonul mobil şi Internetul, «pentru că sînt lucrurile care m-au ţinut aproape de prieteni». Alţii cred că abilitatea înseamnă: «să am tupeu», «să am un serviciu bine plătit», «să îmi pot obţine singur serviciul» sau «să am o casă». Tinerii de la 15 la 20 de ani consideră că în viaţă trebuie să ai «capacitatea de a comunica cu ceilalţi într-un mod plăcut, cu claritate şi fără reţineri» sau «capacitatea de a face faţă vieţii fără să depinzi de nimeni, să fii independent şi să poţi lua decizii bune singur, atunci cînd este nevoie».

«Prin acest program vrem să-i implicăm activ pe copii şi tineri în viaţa comunităţilor din care fac parte. De aceea i-am întrebat şi care sînt cele mai importante abilităţi pentru viaţă », explică Diana Berceanu, coordonatorul proiectului. Şi copiii de 9 şi 10 ani au răspuns: «să ştiu să mă comport frumos în societate», «să mă cunosc bine şi să ştiu ce vreau», «să ştiu să respect mediul», «să ştiu să îmi păstrez sănătatea mea şi a celor din jurul meu», «să ştiu să-mi aleg prietenii şi partenerul de viaţă». În schimb, adolescenţii cred că trebuie «să ştie să muncească», «să fie buni, prietenoşi cu cei din jur», «să aibă încredere în sine, în familie şi prieteni». «Culmea este că ei au trecut şi iubirea ca una dintre cele mai importante abilităţi», spune coordonatoarea proiectului. Tinerii sînt mai pragmatici. Ei spun că lectura, sportul, autoafirmarea, comunicarea cu profesorii şi părinţii, rezolvarea conflictelor sînt cele mai importante abilităţi».“ (*Cotidianul,* 9 iunie 2007)

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 13 iulie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Bogdan VOICU

Către un ideal religios?

A fost odată ca niciodată o societate în care conducătorii, fie ei regi, şefi de trib sau mari preoţi, erau unşii lui Dumnezeu pe pămînt. Normele morale, viaţa de familie, regulile spaţiului public, toate erau derivate din credinţa religioasă. O societate în care pedepsele şi recompensele venite dinspre divinitate erau esenţiale în structurarea succesului, împlinirii personale, recunoaşterii sociale.

Să mai fie oare religia astăzi la fel de importantă? Mai au vreo relevanţă normele religioase în societatea românească contemporană? A dus secularizarea la o dominanţă a valorilor laice, mergînd pînă la acceptarea „preacurviei" şi a comportamentelor „pidosnice"?

Am adresat întrebarea cu pricina de multe ori, în ultimii ani, unor oameni diferiţi. Aproape toţi mi-au răspuns cu stereotipul dominant: oamenii nu mai sînt ce erau odată, nu mai au credinţă şi asta e rău. Stereotipului îi poţi contrapune fără multă dificultate cîteva cifre concrete, care se repetă constant în datele sociologice din ultimii 15 ani: românii sînt, cel puţin declarativ, mult mai credincioşi decît majoritatea popoarelor europene, doar maltezii, turcii, moldovenii şi polonezii apropiindu-se de noi în ce priveşte credinţa în capacitatea religiei de a oferi răspunsuri adecvate la mai toate probleme vieţii. Pe urmă, numărul cetăţenilor români care nu se declară ca aparţinînd unei denominaţii religioase este infim în comparaţie cu orice altă societate europeană (nu includ aici Grecia, unde astfel de estimări sînt practic imposibil de realizat, date fiind constrîngerile legale).

Reacţia susţinătorilor ideii că nu sîntem suficient de credincioşi este contestarea categorică a acestor cifre. Mi s-a întîmplat adesea să fiu informat că respondenţii în sondaje mint, iar declararea credinţei („sînt botezat ortodox") este doar una formală. Mai mult, se invocă neparticiparea la slujbele religioase şi relativa absenţă a practicii religioase.

Faptul că răspunsurile la întrebările din sondaje ar fi eronate este cel puţin rizibil: datele sînt validate prin corelare cu multe alte caracteristici, creează *pattern*-uri consistente, un număr impresionant de cercetări diferite confirmă consistenţa rezultatelor. Argumentul declarării formale a credinţei este, însă, unul interesant. El asumă că există oameni complet nereligioşi sau mai puţin religioşi, cărora le este teamă sau jenă să îşi afirme lipsa de credinţă. O astfel de ipoteză are însă în spate două premise extrem de importante: norma majoritară în societatea noastră este cea a credinţei religioase; încălcarea ei poate conduce la marginalizare (vă mai amintiţi de dezbaterile privind ateismul lui Ion Iliescu purtate în campaniile electorale la care acesta a participat?).

Fără a dezvolta aici toată argumentaţia colaterală, voi observa că premisele cu pricina implică, la rîndu-le, existenţa unui grup majoritar în societatea românească, într-atît de dominant încît poate impune credinţa religioasă ca normă fundamentală, a cărei încălcare ar conduce la excludere. Ceea ce este echivalent cu a afirma fie că avem o societate foarte credincioasă, fie că această societate practică în fapt o dublă morală atît de consistentă, încît nu poate trăi decît într-o minciună profundă.

Există însă numeroase alte dovezi care contrazic ipoteza alternativă a minciunii perpetue. Problema practicii religioase pare a fi cel mai puternic argument. Românii merg la biserică mai rar decît o făceau în trecut, mai puţin decît europenii din ţările catolice. Acesta este un fapt de netăgăduit. Simpla lui afirmare este însă una incompletă: practica religioasă nu constă doar în mersul la Biserică. Gîndiţi-vă cîţi dintre cei din jurul dumneavoastră postesc şi cîţi alţi europeni care să postească cunoaşteţi. Aproape în orice casă din România, în orice autobuz, birou etc. găseşti o icoană, mai mare sau mai mică. Doar în Malta mai poţi observa aşa ceva. Dezbaterea recentă privind icoanele din şcoli este iarăşi relevantă, mai ales că se petrece cu cîţiva ani după prezenţa ei în alte ţări europene. Am fost surprins de vehemenţa şi atitudinea de „deţinător al adevărului absolut" manifestată uneori de cei care susţin că nu ar trebui să existe interdicţii în acest sens, altfel afectînd caracterul profund creştin al românilor. Este probabil ca aceşti oameni să se bazeze pe susţinerea masivă a masei majoritare de credincioşi.

În fine, se mai poate nota şi că, în ciuda a 50 de ani de comunism, în fapt, frecvenţa mersului la biserică în România se plasează în jurul mediei europene, nu există practic morminte fără cruce şi fără slujbă religioasă, căsătoriile neoficializate la biserică sînt foarte rare, chiar şi în cazul celor aflaţi la a doua încercare de acest fel, iar copiii nebotezaţi sînt o raritate.

Dincolo de aceste exemple sugerate mai sus, cel mai puternic argument rămîne cel ştiinţific, datele privind credinţa religioasă puternică a românilor avînd în spatele lor un riguros şi precis aparat metodologic, conceptual şi teoretic. Religiozitatea puternică se asociază cu o toleranţă redusă, relativă aversiune la risc, orientare către autoritarism. Toate fac parte dintr-un mix valoric mai tradiţional decît cele întîlnite în alte societăţi europene.

Mai mult decît atît, anii '90 au marcat un proces de întărire a ataşamentului populaţiei faţă de valorile religioase. Mălina Voicu o arată destul de clar într-un volum ce urmează să apară în toamnă la Editura Institutul European. În mod firesc, recesiunea economică şi eliminarea barierelor impuse de comunism au condus rapid la o creştere a credinţei religioase între 1990 şi 1999, continuată de o stagnare la acelaşi nivel – repet, superior restului societăţilor europene.

În aceste condiţii, răspunsul la întrebarea din titlu pare a fi unul afirmativ: da, pentru români, portretul individului „ideal" – în sensul de pur, înalt valorizat – include în mod obligatoriu un element de credinţă religioasă (o regulă simplă arată că cei care nu se conformează la regulile de bază ale colectivităţii din care fac parte nu pot ocupa poziţii centrale în grupul respectiv).

Pe de altă parte însă, ca în orice domeniu şi ca în orice perioadă istorică, normele credinţei religioase acceptă şi abateri, în funcţie de interes. Mai mult, pe măsură ce societatea românească se modernizează, este probabil să asistăm şi la noi la o descreştere a etosului religios.

98-99% dintre români declară că aparţin unei religii, la fel ca în Malta, Turcia, Polonia sau Islanda, în timp ce, spre exemplu, în Italia sau Germania, doar 85-87% se află în această situaţie, 70% în Franţa, iar în Cehia procentul coboară la 40%.

84% dintre români se declară a fi persoane religioase, la fel ca în Moldova, Italia şi Macedonia, doar Polonia (91%) prezentînd un scor mai mare, potrivit datelor World Values Survey 2005-2007.

82% dintre români consideră religia drept importantă (polonezii au un scor similar, turcii şi maltezii unul mai mare – 90%, în timp ce în restul societăţilor europene procentul este mai mic – în jurul a 30% în Scandinavia, 35% în Germania, 55% în Austria, 71% în Italia).

Românii se numără şi printre cei care cred că Biserica oferă răspunsuri adecvate la problemele morale (67% din populaţie), ale vieţii de familie (61%), pentru nevoile spirituale (77%), şi pentru probleme sociale (37%). Pe ansamblu, doar maltezii şi turcii sînt mai credincioşi. Spre exemplu, în cazul Spaniei, plasată undeva în jurul mediei europene, ponderile de mai sus sînt 35%, 34%, 46% şi, respectiv, 27%.

Iaromira POPOVICI

Vise şi planuri la sfîrşit de liceu

I-am întrebat pe elevii unuia dintre colegiile bucureştene cunoscute („Gh. Şincai") ce-şi doresc acum, la finele unei etape importante din viaţa lor. Sigur că răspunsurile au înclinat mai mult spre partea profesională, aşa cum e firesc într-un moment în care trebuie să iei decizia (corectă?) în acest sens. Ceea ce m-a impresionat, pozitiv, este că toţi cei intervievaţi s-au dovedit capabili să ofere şi motivaţii pentru opţiunile lor. Şi planuri de viitor, pe termen lung, care să includă şi perioada de după terminarea facultăţii. De asemenea, societatea capitalistă şi deja consumistă în care trăim nu i-a făcut pe interlocutorii mei materialişti urmărind, cu orice preţ, cîştigul. Dar nici nu se poate spune despre ei că sînt nişte utopici incurabili (deşi absolvenţi ai unei secţii umaniste). Sînt idealişti, dar fără a fi excesiv de naivi (cum cred că eram noi, absolvenţii unui liceu umanist din perioada ceauşistă): tineri care nu-şi stabilesc scopurile doar pentru că asta le place şi asta nu, ci pentru că se gîndesc cum şi-ar putea găsi un rost în viaţă convenabil. Şi am mai apreciat la ei (ceea ce nu înseamnă că, implicit, condamn atitudinea contrarie) faptul că nici unul nu vrea să plece definitiv din ţară, ci preferă doar să vadă ce-i în străinătate şi să se întoarcă să facă ceva aici. Una peste alta, mi-au părut nişte „copii" binecrescuţi, cu respectul unor valori care, pînă la urmă, nu se perimează niciodată:

Alexandru: „Profesional am două filoane, nu ştiu care e cel de aur. Vreau să intru la Academia de Poliţie, apoi în Ministerul de Interne, la Poliţia Economică. Aleg acest drum pentru că eu cred în existenţa şi însemnătatea legii, şi vreau să văd şi dacă alţii o fac. O altă pasiune a mea sînt poeziile, deşi ştiu că nu prea mai constituie o modă. O asemenea meserie nu văd ce viitor mi-ar putea oferi. Societatea de acum e materialistă pînă-n măduva oaselor. Desigur că îmi doresc şi eu o viaţă decentă: familie, o casă pe pămînt, maşină..."

Ionuţ: „Îmi doresc să intru la una dintre cele trei facultăţi pentru care optez: Comunicare şi Relaţii Publice, ori la Litere, ori la SNSPA, aceeaşi filială; Administraţie şi Afaceri. Mi-ar plăcea să-mi deschid o afacere. Un magazin sau un restaurant. Cei de la Facultatea de Administraţie şi Afaceri te finanţează, în momentul în care ai o iniţiativă. În cel mai rău caz aş deveni profesor de română. Pentru că îmi place să citesc, să descopăr anumite lucruri despre scriitori şi să le împărtăşesc. Alte idealuri «originale»: casă, familie, maşină, căţel."

Fernanda: „Vreau să dau la Limbi Străine, la Traducători, Franceză-Spaniolă. Îmi place foarte mult idea de a traduce cărţi: mi se pare că traducătorul e un al doilea scriitor. Vreau să fiu independentă, să pot să-mi iau tot ce vreau din salariul pe care-l voi cîştiga. Şi să-mi pot împlini şi cîteva idealuri artistice: dansul, teatrul..."

Anita: „Mi-am propus să dau la Drept şi să mă fac ori notar public, ori judecător. Ţin să mă realizez în viaţa mea profesională: îmi doresc ca atunci cînd trec pe stradă toată lumea să mă respecte. Vreau să mă mărit pe 30 august 2014. Pe 30 august pentru că e data mea preferată, şi în 2014 ca să am măcar vreo 2 ani în care să mă realizez în viaţa mea profesională. Vreau să trăiesc şi să muncesc în România. După ce fac un copil al meu, mă gîndesc să adopt încă unul."

Mihaela: „Mă gîndesc să dau la Drept, şi să devin avocat, deoarece consider că s-ar potrivi personalităţii mele. Desigur, trebuie să văd întîi cu ce se mănîncă, cît de bine mă adaptez. Nu pun accent atît de mult pe partea mterială. Ştiu că trăim într-o societate în care aceasta e în lumina reflectoarelor. Dacă faci ce simţi că ţi se potriveşte într-adevăr, partea materială vine ca o compensaţie. Mă gîndesc să plec din ţară doar în timpul facultăţii, cu nişte burse. Nu sînt genul de persoană care să fie dezrădăcinată. În ce priveşte partea de relaţii, trebui întîi să fiu mulţumită cu mine însămi."

Virgil: „Aleg Limbile Străine: franceză şi o limbă asiatică. Mă pasionează modul de viaţă asiatic modern. Ori mă fac profesor de franceză, ori mă angajez la vreo firmă coreeană de aici, de genul Daewoo. Din punct de vedre material, îmi doresc să fiu un pic peste medie: să-mi pot permite un apartament (nu-mi plac casele pe pămînt) nici în centru, dar nici la periferie. Mi-ar mai plăcea să fac o perioadă de voluntariat, ori pentru mediu, ori să ajut o familie."

Monica: „Nu e suficient să termini o facultate la modă ca să fii om. Ceea ce nu înseamnă că nu vreau să fac o facultate. Am trei opţiuni: Litere, Administraţie Publică şi Filozofie. Administraţia Publică mi-ar oferi un loc de muncă bine plătit, dar nu ştiu în ce măsură m-ar satisface în mod real. Nu mi-ar plăcea să stau toată ziua la un ghişeu sau la un birou. Literele presupun, în principal, meseria de profesor. Dar nici asta nu aş putea face timp de 20 de ani. Filozofia mi-ar permite să fiu «interesantă», dar ca tehnică şi modalităţi de lucru nu cred că m-ar învăţa cine ştie ce... La Jurnalism aş da în cazul în care aş avea medie mică la Bacalaureat. Aş vrea să ajut comunitatea, să îmbunătăţesc imaginea României în străinătate. În plan material – sper să le pot cumpăra o casă, pe pămînt, părinţilor mei, care sînt din provincie şi nu s-au adaptat la bloc."

Alexandra: „Acum optez pentru facultatea de Economie. Management, Marketing. Prima alegere era cea de Design Interior, la care nu am renunţat cu totul. Îmi doresc să nu simt grija zilei de mîine, pentru mine şi pentru familia pe care o voi întemeia. Sper să contribui la o mai bună imagine a României în străinătate: cînd am fost în Italia ne priveau ca proaspăt coborîţi din copaci."

Constantin RUDNIŢCHI

De ce iubim banii

Capitalismul este tărîmul viselor. Nu degeaba visul american este, în continuare, unul dintre cele mai puternice sloganuri de marketing intern şi internaţional pe care îl au Statele Unite ale Americii. Capitalismul românesc nu a făcut decît să ucidă visele şi să paraziteze aspiraţiile. Majoritatea oamenilor de afaceri români şi-au construit averile, după anul 1990, speculînd cîrdăşia cu politicienii, forţînd limitele legii pînă la a le viola, călcînd grosolan în picioare drepturile consumatorilor şi aplicînd regula de aur care spune că, pentru a încheia un contract cu statul, o parte din sumă trebuie oferită celui care a facilitat parafarea contractului. Cu rare excepţii, capitalismul românesc a născut, în materie de afaceri, anti-modele. Aproape toţi marii oameni de afaceri români au fost contestaţi, aproape tuturor li s-a descoperit, de-a lungul timpului, un punct sensibil, o relaţie cu diavolul politicii sau un partener de afaceri tras pe sfoară.

Capitalismul sălbatic a scos la suprafaţă o lume pestriţă care a părut că are, în primul rînd, ştiinţa de a pescui în ape tulburi. În adîncimea afacerilor, există însă şi oameni de afaceri oneşti, discreţi, mult mai puţin prezenţi în lumina reflectoarelor.

Modelele create de capitalismul românesc au născut aspiraţiile publicului. Noii milionari au ameţit gustul oamenilor. Incultura, grandomania, prostul gust afişate de clasa de afaceri i-au dezamăgit pe intelectuali şi i-au făcut pe aceştia să devină ironici şi circumspecţi faţă de mulţi dintre oamenii de afaceri. În acelaşi timp, oamenii de afaceri au dat iluzia (ba chiar au creat un model) că nu este nevoie de multă ştiinţă pentru a face bani.

Tranziţia a adus banii printre aspiraţiile românilor. În epoca Ceauşescu, banii şi îmbogăţirea erau subiecte tabu. Ba chiar erau în afara legii, pentru că legea ilicitului era o sperietoare la fel de mare ca şi liberatatea de expresie. Şi totuşi, cu maximă discreţie, regimul Ceauşescu a creat o subţire clasă de oameni cu bani. Anul 1990 a aruncat în aer egalitarismul de tip socialist şi a fost startul către o nouă aspiraţie: bogăţia. Astfel, am putut asista la scene absolut groteşti în care membrii unei familii se agresau pentru o bucată de pămînt sau vechi prieteni ori rude se certau din pricina unei afaceri. Cursa pentru bani a început în anul 1990. Aproape nimeni nu şi-a dorit să rămînă în afara ei, iar, de cele mai multe ori, scopul a scuzat mijloacele.

Cei 17 ani de tranziţie au schimbat radical temele. Astăzi, este clar că marile averi s-au făcut deja în România. Este foarte puţin probabil, chiar dacă nu absolut imposibil, ca un nou-venit să mai reuşească lovituri spectaculoase în lumea afacerilor. Legislaţia s-a aşezat, concurenţa este tot mai dură, iar apartenenţa la Uniunea Europeană aduce o doză firească de normalitate.

Şi, totuşi, mirajul banilor există şi va exista. Recent, a fost dat publicităţii un studiu care arată că aproape 70% dintre tineri îşi doresc să aibă propria afacere. Este un procentaj neverosimil, măcar pentru faptul că, dacă 70% dintre tineri şi-ar începe propria afacere, restul de 30% ar fi prea puţini pentru a lucra la noii patroni. Dar acest procentaj uriaş provine din două surse: ignoranţă şi frustrare. Ignoranţa vine din mediatizarea excesivă a unor oameni de afaceri care şi-au construit averile pe şmecherii, şi nu pe profesionalism. Dé aceea, tinerii au ajuns să creadă că un schimb de terenuri, un comision bine dat, o bună relaţie cu un politician te pot transforma într-un om de afaceri de succes. Frustrarea este dată de piaţa muncii: tinerii au fost una dintre categoriile cele mai defavorizate pe această piaţă. Salariile mici şi munca la negru au fost motivele care i-au făcut pe tineri să-şi dorească să aibă propria afacere şi să refuze, de multe ori, statutul de angajat.

Orice sondaj de opinie indică un lucru clar: oamenii îşi doresc mai întîi de toate să fie sănătoşi. Banii nu apar în topul aspiraţiilor. Şi totuşi, undeva în ungherele secrete ale sufletului, oamenii îşi doresc bogăţia. Românii, după o tranziţie dureroasă, cu atît mai mult. Aproape nemărturisit, visul de a avea bani, de a „face bani“, a invadat creierele românilor după anul 1990. Jocurile piramidale, succesul jocului la loterie, lupta în familie pentru bunurile expropriate sau naţionalizate de regimul comunist ori moştenite sînt doar cîteva exemple ale goanei după bani care a cuprins România.

Banii contează doar pentru cei care nu-i au. Din păcate, tranziţia românească a lăsat foarte mulţi oameni fără bani. Căderea economică, inflaţia record şi dolarizarea economiei din anii '90, restructurarea economiei, managementul slab al companiilor de stat au dus la scăderea puterii de cumpărare, la pierderea locurilor de muncă şi la salarii foarte mici pentru cei care au rămas să lucreze în România. Soluţia decentă găsită în ultimii patru-cinci ani a fost aceea de a lucra în străinătate. Cîteva milioane de români au aplicat acest model pentru a-şi împlini visele: să aibă o casă, să economisească bani sau să-şi deschidă o mică afacere. Din păcate, visele legate de bani au născut alte tragedii: familii destrămate, copii rămaşi acasă în grija vecinilor sau a bunicilor, toate acestea s-au transformat, în unele cazuri, în adevărate drame. De asemenea, economia românească a pierdut resurse importante de forţă de muncă, resurse în care se investiseră timp şi bani.

„Aspiraţional“ este unul dintre cuvintele care formează noul limbaj de lemn. Există publicaţii aspiraţionale şi teme de acest gen. Yachtul, avionul, locul de petrecere a vacanţelor, iubitul, iubita, maşina, telefonul mobil, oraşul în care se fac cumpărăturile, localurile, mîncarea, portofelul – toate au devenit astăzi vectori aspiraţionali. Educaţia, cartea, ştiinţa, pregătirea profesională fac parte tot mai puţin din zona aspiraţională. Este firesc să se întîmple astfel, dacă modelele de succes se găsesc astăzi printre proprietarii de cluburi de fotbal, oameni cu gură mare şi creier mic, şi printre oamenii de afaceri care au roluri în *reality-show*-uri.

Mass-media, educaţia şi nivelul de trai sînt pilonii care propulsează astăzi aspiraţiile. Este suficient ca doar unul dintre piloni să stea pe un teren mlăştinos, pentru ca aspiraţiile să fie trunchiate. În România, în ultimii 17 ani, toţi cei trei piloni s-au clătinat dramatic şi, din acest motiv, aspiraţiile multor români au fost, mai degrabă, pure iluzii. Chiar şi unele averi au fost sau sînt doar iluzorii. Şi totuşi, de ce iubim banii? Pentru că banii sînt drumul cel mai drept pe care o luăm pentru a ne îndeplini visul românesc.

Vasile ŞOFLĂU

Orizonturi ale comunităţilor rurale

Descriam, într-o carte apărută recent la Editura Polirom *(Practica dezvoltării comunitare,* coordonată de Dumitru Sandu), refuzul unor membri ai unei comunităţi rurale de a recunoaşte, la sfîrşitul anilor '90, faptul că deţin un aparat TV în propria gospodărie, de teamă să nu le fie confiscat sau să li se pună „anumite biruri“. Un facilitator comunitar a lucrat un timp îndelungat în comunitatea respectivă pentru a-i lămuri că există o grilă de sărăcie cu care lucrează o anumită organizaţie numită Fondul Român de Dezvoltare Socială (FRDS), grilă care conţine, printre altele, un criteriu referitor la „numărul de aparate TV din comunitate“ şi, dacă îndeplinesc numărul minim de criterii, devin eligibili şi ar putea obţine finanţare pentru un proiect comunitar pe care şi-l doresc – şi pe care îl pot alege dintr-un meniu deschis care cuprinde proiecte de mică infrastructură, activităţi generatoare de venit şi servicii sociale. Cîteva luni au fost apoi necesare pentru a convinge comunitatea că, pentru drumul sătesc pe care vor să-l pietruiască, li se va oferi un credit nerambursabil şi nu vor ajunge în situaţia „să le fie luate vitele din ogradă pentru că nu vor avea bani să returneze creditul“. Şi mai mult de doi ani, pînă cînd a fost terminat proiectul, pentru a înceta să mai gîndească că „dacă trăia Ceauşescu, drumul ăsta se făcea, dar aşa, drumul ăsta n-o să se facă niciodată“.

O frică similară – de a pierde, într-un fel sau altul, ceea ce au – s-a înregistrat în multe comunităţi rurale sărace care au evitat, de pildă, să se angajeze prin cererea de finanţare că vor contribui cu altceva decît prin muncă fizică la realizarea contribuţiei locale minime de 10% – deşi, după aprobarea proiectelor, au asigurat co-finanţarea locală şi prin alte mijloace (căruţe, cai, unelte, utilaje sau chiar bani).

Situaţiile menţionate anterior nu sînt decît o ilustrare a faptului că perioada comunistă şi-a pus amprenta asupra proiectelor de dezvoltare locală iniţiate în anii, chiar şi recenţi, ai post-socialismului. A marcat modul de a gîndi despre bani, afaceri sau profit, despre strategiile de dezvoltare locală, finanţatori sau co-finanţare; şi implicit, a produs anumite tipuri de acţiuni, dar şi distorsiuni în sfera practicilor de dezvoltare comunitară. Trecerea de la economia secundară din timpul socialismului – caracterizată adesea de o ascundere a consumului, dar şi de o evitare a productivităţii (pentru a nu fi silit să oferi mai mult statului) – la economia de piaţă şi „lumea proiectelor de dezvoltare“, în care poţi obţine bani şi altfel decît prin munca pămîntului, nu a fost abruptă.

Din păcate, au existat prea puţine eforturi de a înţelege aceste practici şi deformările de care au fost însoţite. După cum scria D. Sandu, mulţi dintre cei care investesc în zonele rurale şi-au construit (şi îşi construiesc), de obicei, băncile de date pe proiecte de succes, de parcă individul poate progresa mai mult (sau doar) prin imitaţie, decît prin gîndire critică. Datele negative, proiectele eşuate nu circulă, sau, dacă circulă, sînt interpretate printr-o aruncare comodă a vinei în spatele comunismului. Structurile argumentative sînt simple, de tipul: „nu pot reuşi decît comunităţile în care există relaţii sociale puternice şi de cooperare“; de la reţele slabe şi imaginea unor comunităţi fracturate la erodarea acestora de către trecutul socialist nu este decît un pas. Sau, într-un registru relativ similar: „este firesc ca o afacere comunitară să eşueze, gîndirea socialist-paternalistă nu poate fi înlăturată decît dacă nu li se mai oferă comunităţilor credite nerambursabile“. Ori de tipul: „s-au săturat de planuri de pe vremea comunistă, cînd totul era pe hîrtie şi nu se făcea nimic, de aceea participarea comunităţii la elaborarea unei strategii de dezvoltare locală pe termen mediu şi lung a fost un eşec“. Cred, precum D. Sandu, că se poate elabora un volum de antropologie a prejudecăţilor despre relaţia dintre dorinţele comunităţilor, dezvoltarea comunitară şi perioada (post)comunistă...

Totuşi, comunităţile rurale nu mai dau vina pe comunism pentru propriul eşec sau pentru eşecurile altora. Sau, mai bine zis, nu în aceeaşi măsură. Mai mult, autorităţile locale nu mai deţin monopolul proiectelor de dezvoltare, alţi lideri comunitari se implică din ce în ce mai mult. Nu lucrează doar cu „poveşti de succes“, construind atît pe propria experienţă negativă, cît şi pe experienţa negativă a altor comunităţi. Altfel spus, nu încearcă doar să imite un proiect finanţat în altă parte şi nu-şi imaginează că doar proiectele care au primit anterior finanţare au şanse de a fi aprobate, iar o idee nouă ar fi perdantă. Asta nu înseamnă că nu există şi comunităţi care reproduc la xerox un alt proiect, în întregime sau parţial. Este dincolo de intenţia acestor rînduri de a ne referi la astfel de diferenţe.

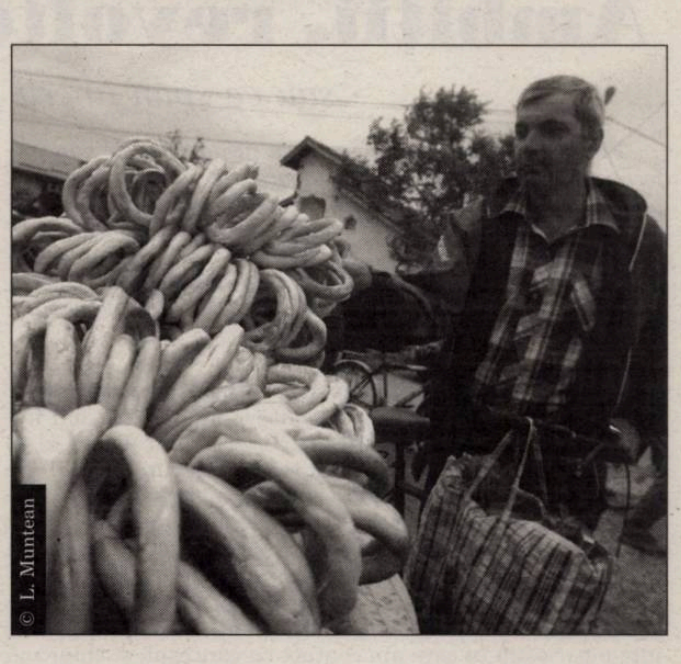
© L. Munteanu

Şi asta se întîmplă şi în comunităţile foarte sărace, care sînt de regulă izolate, ignorate de autorităţile locale şi orientate spre o subzistenţă care pare că le „închide în prezent“. Aşa cum în anii trecuţi au apărut lideri care au iniţiat proiecte de dezvoltare locală – de multe ori în conflict cu alţi actori locali, poate mai tîrziu decît în alte comunităţi şi uneori ajutaţi de anumiţi agenţi de dezvoltare locală – probabil că şi în următorii ani vor proceda la fel, chiar dacă nu ştiu încă ce ar putea face cu „fondurile structurale“.

Îmi imaginez că însuşi „comunismul“ s-a săturat să fie, de prea multe ori, ţapul ispăşitor pentru eşecurile finanţatorilor sau organizaţiilor ori pentru „refuzul“ sau „ritmul mai lent“ al unor comunităţi de a se înscrie pe o traiectorie de dezvoltare. De a produce idei de proiecte, de a scrie cereri de finanţare, de atrage resurse în comunitate...

Roberta ANASTASE

Cît mai înseamnă *vox populi* pentru politicienii români

În primul rînd, e din ce în ce mai greu să găseşti pe piaţă politicieni români dilematici. Poate pentru că li se pare sub demnitatea lor sau pentru că sînt prea cuprinşi de demagogie. Eu, una, prefer să mă îndoiesc constant, conştientă că un astfel de demers poate aduce şi evoluţia în gîndire. Aşa încît, ceea ce pare acum un *modus operandi* pentru fiecare dintre noi, şi mă refer la democraţie, poate fi de fapt un simplu pretext pentru construit iluzii politicianiste. Relaţia politician-elector pleacă de fapt de la modalitatea de abordare a democraţiei. Unii o văd doar ca pe un sistem de reguli aferente unui stat de drept minimal, alţii o văd ca pe un liant între comunităţi, societate şi stat pentru obţinerea bunăstării şi conservarea identităţii naţionale, iar alţii o folosesc propagandistic, atribuind-o misticei salvări a societăţii egalitariste. Regăsim în aceste valorizări cele trei mari tendinţe doctrinare actuale, liberalismul, conservatorismul – asumat şi de populari, şi creştin-democraţi – şi socialismul.

În ce stadiu este România la 17 ani de la instalarea democraţiei ca sistem politic? Cred că referendumul din mai privind demiterea preşedintelui Băsescu semnalează în mod exact prăpastia existentă între aşteptările electoratului şi întreprinderile clasei politice (conceptul de „clasă" nu e potrivit, dar el evidenţiază mai bine distanţa dintre politicieni şi electorat, pentru că altfel primii ar fi doar o extensie a ultimilor). Nedorind a fi reducţionistă, nu pot însă să nu constat că cea mai mare parte a politicienilor nu a înţeles nimic din comportamentul electoral al românilor, nemaipunînd la socoteală că nu tratează instituţia referendumului conform semnificaţiei sale constituţionale. Altfel spus, *vox populi* e doar un concept teoretic pentru cei chemaţi a conduce cetatea.

Agenda cetăţeanului a devenit un concept destul de golit de conţinut în România, el simbolizînd mai mult *summum*-ul acţiunilor cu adevărat populiste întreprinse de un Guvern sau de un partid de opoziţie. Este foarte simplu să legitimezi artificial o astfel de acţiune prin relaţionarea cu interesele populaţiei, dar e mult mai greu să şi convingi electoratul de acest fapt. Dezbaterea privind graniţa dintre două agende, una a cetăţeanului, reală, şi una confecţionată populist, ar merita să aibă mai multă pondere în România,

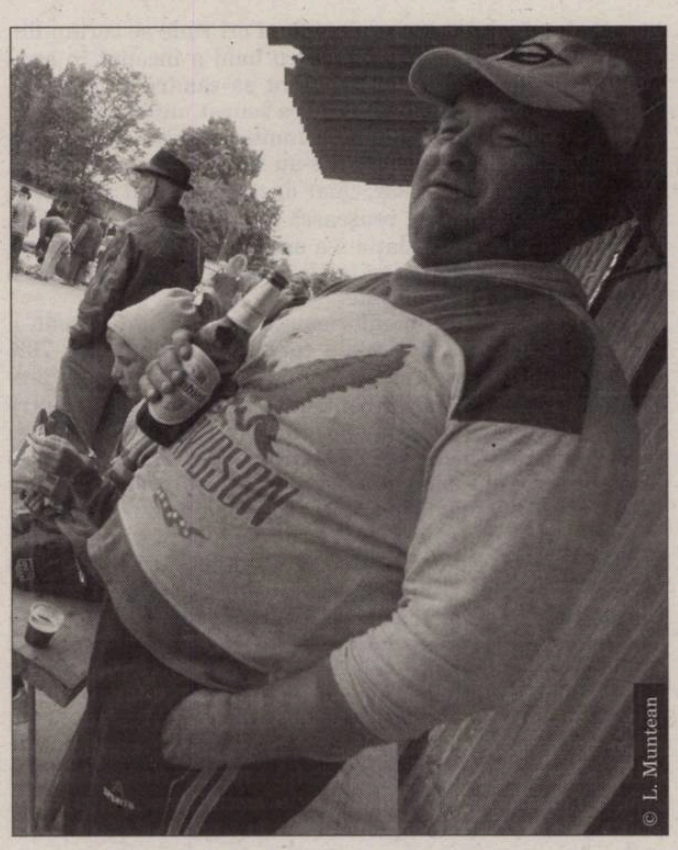
© L. Munteanu

avînd în vedere că mai mereu, în ultimul timp, politicienii sînt în măsură să primească autentice lecţii de civism din partea electoratului. Cu alte cuvinte, atunci cînd politicienii vor realiza că un electorat *se reprezintă* şi nu se conduce, România va fi cu adevărat un model democratic.

Dar oare cum să facă un politician încît să evite acuzele de populism şi să reprezinte într-adevăr vocea poporului? România nu e Atena lui Pericle, astfel încît să putem aduna poporul în Agora şi să luăm în acest fel deciziile. Cu toate acestea, o circumscripţie de nivelul unui judeţ sau viitoarele colegii uninominale nu ar trebui să fie atît de greu de acoperit de către un politician. Un prim pas ar fi să acorde audienţe în zilele acelea care sînt trecute în calendarul Parlamentului drept activitate în circumscripţie. Nu reuşeşti astfel să iei pulsul tuturor cetăţenilor pe care trebuie să îi reprezinţi, dar îţi poţi contura o imagine ceva mai precisă decît aceea din spatele unui birou din Bucureşti. Cel mai bun exemplu de cum poţi lua pulsul naţiunii l-au dat pînă la urmă organisme media, care au organizat masive consultări populare.

Nu cred într-o reţetă minune prin care politicianul să fie *prin fapte* reprezentantul poporului. Cred mai degrabă într-o relaţie în care politicianul este dator să asculte, iar electoratul trebuie să vorbească. Şi introduc aici un nou factor în ecuaţia politician-alegător: responsabilităţile alegătorului sau, pentru a folosi o categorie mult clamată de politicieni, ale societăţii civile. Avem în ultimii ani cîteva exemple de succes ale implicării alegătorilor în formularea politicilor publice, în exercitarea de presiune asupra politicienilor: Legea 544 privind transparenţa decizională, legea pentru combaterea violenţei în familie, votul uninominal, şi sper doar ca exemplele să se înmulţească. Experienţa bruxelleză mi-a demonstrat cît de bine cimentată este această relaţie alegător – politician la nivelul democraţiilor occidentale, nu doar din partea politicianului european, o specie diferită de confratele dîmboviţean, cît mai ales din perspectiva celui care trebuie să îşi dea votul odată la 4 ani. Fiecare europarlamentar primeşte sute de mail-uri de la oameni care reclamă problemele lor, ale grupului pe care îl reprezintă, are nenumărate întîlniri cu diferite grupuri care încearcă să îşi promoveze interesele. Cu alte cuvinte *vox populi* se poate auzi la Bruxelles pentru cine are urechi de auzit. E drept, din cei aproape 500 de milioane de cetăţeni europeni, o foarte mică parte ştie ce se întîmplă la Bruxelles. Dar la Bucureşti, or avea politicienii români urechi de auzit? Rămîne o dilemă pe marginea căreia putem discuta, deşi, ca de obicei, adevărul nu e nici alb, nici negru.

Iaromira POPOVICI

Ambiţii, revolte şi... mulţumiri

– sau ce spun tinerii la început de carieră –

Fire Club *este renumit pentru atmosfera sa nonconformistă şi boemă. Am intrat cu oarecare ezitare şi plină de prejudecăţile unei mame aşezate, cu aspiraţii middle-class, ca să stau de vorbă cu cîţiva proaspeţi absolvenţi de facultate şi clienţi ai localului, despre idealurile lor în această etapă a vieţii. Mă aşteptam să mă cam repeadă sau să nu mă bage în seamă. Nu a fost aşa, interlocutorii mei au fost deschişi şi cooperanţi:*

Inginer telecomunicaţii într-o firmă privată: „Sînt mulţumit cu ce fac. Ca salariu, sînt mediu încîntat, dar îmi place munca mea, sînt multe *challenge*-uri, în fiecare zi se mai întîmplă cîte ceva nou. Am terminat acum doi ani. Pe atunci îmi doream să călătoresc tot timpul şi să am firma mea, tot în domeniul ăsta. Şi acum mai sper să am un *business* şi să îl lansez. În ceea ce priveşte idealurile materialiste: românii sînt puţin cam nebuni cu simţul proprietăţii. Nu ştiu ce să zic, dacă e neapărată nevoie de casă şi toate cele. Alte idealuri, general umane? Acum chiar sînt într-o perioadă în care am contact cu cancerul, şi chiar mă gîndesc că ar trebui să se facă ceva pentru cei care suferă de boala asta. Dacă aş putea într-un fel sau altul să ajut, nu m-aş da înapoi. Mi-ar mai plăcea să am aşa, o echipă de fotbal de copii, dacă se poate, cu o singură femeie".

Ingineră proiectantă, absolventă de acum doi ani: „Vroiam să ajung într-o firmă privată, cu capital străin, unde să dezvolt o carieră. M-am angajat la o companie cu capital francez, unde nu e ceea ce m-am aşteptat. Mă gîndesc chiar să plec din ţară, pentru că, pe partea auto, firmele franceze deţin monopolul. M-au nemulţumit salariul, felul în care sînt trataţi angajaţii. Aş vrea să călătoresc, să învăţ cît mai multe şi să capăt experienţă profesională. Şi aici ni s-au promis toate astea, dar am fost ţinuţi la un anumit stadiu, cît să depunem muncă de negru şi să fim serviabili. Sigur, m-aş gîndi să-mi iau o casă, dar nu am nici cea mai mică şansă în momentul de faţă, e o aspiraţie mult prea înaltă. De idealuri altruiste nu prea am timp, am devenit egoistă după *job*-ul ăsta".

Consilier vînzări, 27 de ani: „Am absolvit de trei ani Politehnica. Am început să muncesc încă din timpul facultăţii, ca agent de vînzări. Nu am urmărit neapărat să lucrez în domeniu, ci să am un serviciu respectat, plătit bine, eventual un post de conducere. A trebuit să-mi schimb serviciile ca să avansez: la o singură firmă e foarte greu s-o faci, aşa sînt angajatorii în ziua de azi. La angajare ţi se spune că salariul e progresiv, că ai şanse de promovare, dar, în realitate, ei nu vor decît să tragă de pe urma noastră, şi nu să ne ofere vreo posibilitate. Cred că mutarea din firmă în firmă te ajută să cîştigi experienţă şi să evoluezi. Nici acum nu sînt mulţumit profesional. Ca să-ţi iei casă în Bucureşti, trebuie să ai un salariu foarte mare, mai ales pe cartea de muncă... Mi-aş dori să găsesc şi eu o firmă serioasă, pînă la urmă, care să se gîndească şi la angajaţi, şi la oportunităţile lor. Idealuri personale sînt destule pe care, în mare parte, le-am şi îndeplinit: am o viaţă frumoasă, mă simt bine în pielea mea, sînt OK, nu am nici o problemă. Ştiţi ce înseamnă să ai succes? Înseamnă să faci lucrurile obişnuite neobişnuit de bine. Atîta timp cît faci asta, ai o viaţă echilibrată".

Asistent vînzări, 29 de ani: „Am terminat Psihologia, care momentan nu îmi foloseşte la mai nimic. La începutul facultăţii, am sperat să prind un om lîngă care să stau şi de la care să învăţ şi să pătrund tainele meseriei. Că aşa, dacă am fi deştepţi, toţi ne-am duce la bibliotecă, am citi mai multe cărţi şi nici prin facultăţi nu am mai trece... În patru ani am devenit cinic, m-am prins cum stă treaba. Viaţa trece prin stomac şi trebuie să faci ceva: de cînd am terminat facultatea, am lucrat în cinci locuri care nu au nici cea mai mică legătură cu ce am făcut acolo. În rest, nu sînt nici cu salvarea omenirii, sînt relativ egoist, mie să-mi fie bine, ceilalţi pot să crape, în afară de familie şi prieteni. Sînt prea puţin nobil pentru idealuri înalte. Cred în ceva deasupra noastră, dar nu sînt fanatic. M-am cam liniştit în România, nu vreau să trag mai mult decît e nevoie, îmi place aici, îmi plac oamenii, îmi place stilul de viaţă. Ideea de bază este: în momentul în care îmi găsesc ceva în domeniu să stau, să

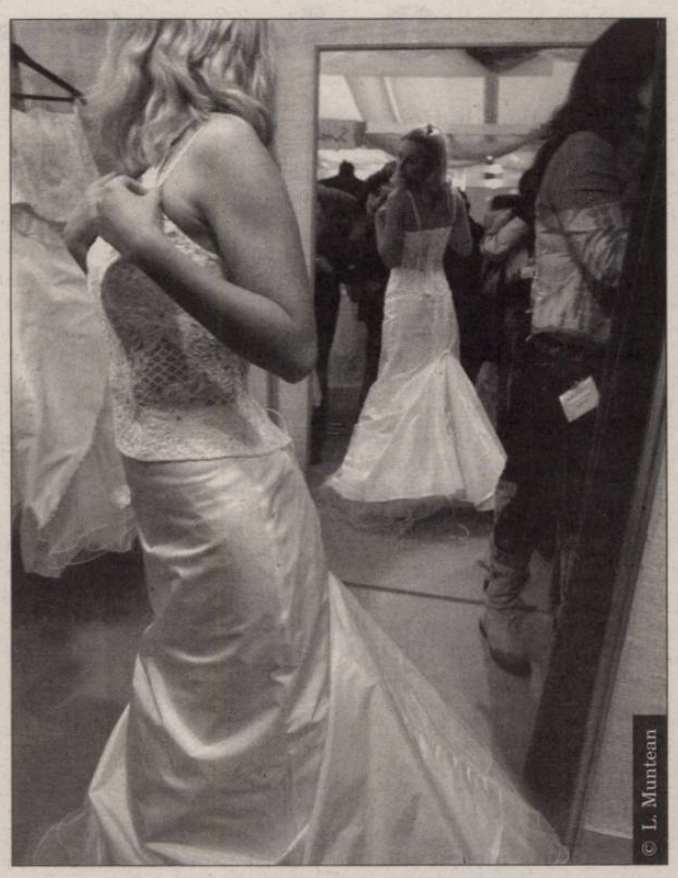
© L. Munteanu

învăţ, şi să mă ocup eu, de la un moment încolo, de problemă. Mi-ar plăcea să-mi fac un cabinet de terapie de cuplu. Altfel, mă mulţumeşte ce fac acum: pînă una-alta, serviciul ăsta nu-i nici bun, nici rău, nu cîştig nici mult, nici puţin, pot să mă văd cu prietenii seara la o bere, şi să nu mă stresez foarte mult, în week-end să ies să mă distrez. Nu am planuri mari de viaţă, căsătorii, copii, să salvez omenirea, să întemeiez case, familii. Vreau să ajung la 60 de ani un om cu nervii odihniţi. Nu ştiu dacă e lipsă de ambiţie, egoism, lene, dar mie îmi place şi încerc să mă ţin de chestia asta".

Carmen MEZINCESCU

Tori Amos

„Look, I'm standing naked before you" *spune roşcata cu voce idiosincrazică într-o piesă de pe primul ei album,* Little Earthquakes *(1992). Vers care sintetizează, cred, cel mai bine esenţa şi farmecul aparte al acestei doamne mereu însoţite de un pian provocator.*

Povestea fetei de preot ajunse una dintre cele mai stranii stele feminine rock începe în Carolina de Nord, pe 22 august 1963 sub numele de Myra Ellen Amos. Avea să şi-l schimbe în Tori, parcă în glumă, pe la 17 ani. Dată la care scosese deja un prim *single*, cînta de 15 ani la pian, abandonase conservatorul (la care fusese admisă la doar cinci ani), începuse să performeze prin baruri şi cîştigase (în 1977) un concurs naţional pentru talente adolescentine. La vîrsta majoratului se muta în Los Angeles şi, în 1985, fonda un grup de rock alternativ, Y Kan't Tori Read – referinţă la unul dintre motivele pentru care abandonase conservatorul, antipatia pentru cititul partiturilor. Aşa avea să se numească şi primul album, scos împreună cu trupa în '88 – prost primit de critică, deşi inflenţele *synthpop* şi senzualitatea vocii îi făceau deja pe mulţi să o compare cu Kate Bush.

Dar adevărata Tori, interpreta singulară care nu are nevoie decît de un pian şi de glasul acela care pare să fi strîns toate neliniştile şi tristeţile lumii pentru a îţi da fiori, iese la suprafaţă deplin abia cu *Little Earthquakes*. Albumul abundă, tematic şi sonor, exact în acele elemente care au făcut din Tori eroina celor plictisiţi de pop-ul formatat şi supra-difuzat, dar iubitori de melodie: pianul ca element central pe care, dincolo de vocea răvăşitoare, se articulează melodiile, lipsa de comunicare („Crucify", „Winter"), confuzia („Leather"), tăcerile disconfortante („Silent All These Years" – primul *single* şi hit –, „China"); şi chiar o piesă *a capella* avînd ca subiect violul („Me and a Gun"). Pe *Under the Pink* ('94) pianul căpăta un rol chiar mai accentuat, tematicile rămînînd la fel de întunecate şi personale, deşi mai apăsat influenţate de literatură şi, surprinzător, cu neaşteptat de mult succes în topuri („Cornflake Girl", „Pretty Good Year", „Past the Mission" – colaborare cu Trent Reznor de la industrialii Nine Inch Nails). Înregistrat într-o biserică din Irlanda, *Boys for Pele* ('96) era mai baroc (mai multe bucăţi sînt cîntate chiar la clavecin!) şi amplu orchestrat şi, prin remixul semnat de dj-ul Armand van Helden la „Professional Widow", a făcut din Tori o prezenţă favorită pe ringurile de dans. Următoarele albume – *From the Choirgirl Hotel, To Venus and Back,* frumosul *Scarlet's Walk,* mediocrul *The Beekeeper* în care vira spre un pop mult mai comercial şi previzibil – au menţinut-o în atenţia fanilor dedicaţi, dar, exceptînd colecţia de *cover*-uri regîndite într-o perspectivă feminină *Strange Little Girls* (2001, de pe care se reţine mai ales o fascinantă reinterpretare la „'97 Bonnie and Clyde" a lui Eminem), nu s-au ridicat la nivelul mai vechilor ei producţii. Recentul *American Doll Posse,* motivul pentru care pe 13 iulie o puteţi vedea *live* pe Tori Amos la Sala Polivalentă în Bucureşti, e o revenire la mai vechile tematici şi stiluri. Şi readuce în prim-plan sinceritatea dezarmantă şi tandemul voce-pian care au impus-o.

Paul BREAZU

„No Elvis, no Beatles, or the Rolling Stones?"

În 1977, cineva se cam săturase de triada cu care s-a confundat rock'n'roll-ul anilor dinainte. Din gîtlejul revoltat al lui Joe Strummer, vocalistul de la The Clash, ieşea pe atunci strigătul identitar al punk-ului – titlul acestui articol, minus semnul întrebării. Elvis s-a dus, The Fab Four l-au urmat, punk-ul însuşi a crăpat destul de repede, prin 2002 s-a cărat şi Joe... Ghiciţi care e numele supravieţuitorului din povestea de aici?

N-a fost greu deloc, nu-i aşa? E vorba, evident, de Rolling Stones. Să scrii despre ei astăzi e ca şi cum ai lua zilnic prînzul într-o cantină a săracilor: un meniu lipsit în totalitate de nuanţe, reluat cu o frecvenţă care să-ţi adoarmă pentru totdeauna papilele. Totul a fost gustat de prima oară... La fel, totul a fost pus în pagină de mult, aproape toate frazele decente despre muzica trupei lui Mick Jagger şi Keith Richards s-au scris pe vremea inegalabilului Lester Bangs, timpurile acelea îndepărtate în care britanicii nu se lăsaseră încă înghiţiţi complet de propria faimă, de misionarismul, mercantilismul şi atletismul lor muzical şi de obsedanta, hipermarketata sintagmă *the greatest rock' n'roll band ever*. Probabil că toţi cei care au undeva în calculator un *folder* numit „muzică" sau nişte CD-uri prin colecţie ştiu cîte ceva despre Rolling Stones. Chestiuni împărţite, desigur, între biografie, mitologie sau mitografie – nimic altceva decît un foarte palpabil punct al întîlnirii primelor două variabile. În consecinţă, am hotărît să mă rezum aici la a spune ce nu cred eu că a fost/este trupa înfiinţată la Londra acum 45 de ani, ajutat foarte concret de simpatica isterie care a lovit presa din România, laolaltă cu armata „liderilor de opinie", la auzul „marelui anunţ".

Încep prin a spune că Rolling Stones nu e cea mai mare trupă de rock'n'roll din toate timpurile, pentru un motiv care se vede de departe: pur şi simplu nu există aşa ceva. Tot aşa cum formaţia engleză nu „reprezintă supravieţuirea, în miezul culturilor şi al civilizaţiei, a unui demon al negaţiei creatoare", domnule Mircea Cărtărescu! N-are nici un sens, ei sînt prin excelenţă un produs al culturii şi civilizaţiei, „barbaria" lor creatoare de care vorbiţi e teatru, e mimă, e *rock' n'roll circus,* poate că vă mai amintiţi extravaganţa din '68 a băieţilor... Nu sînt o excepţie în „civilizaţia" rock-ului altfel decît prin formă fizică sau longevitate. Nu păcăliţi oamenii şi nu deveniţi suficient, domnule Florian Pittiş, un concert al Stones-ilor nu e unul dintre cele „două lucruri pe care un amator de rock nu trebuie să le rateze în viaţă"! E doar unul din foarte multele, dar n-are virtute biblică. Mai mult, sînt absolut sigur că absenţa de pe „Lia Manoliu" nu are cum să descalifice pe cineva, să-l dezonoreze, aşa cum nu cred că există imperative grupiste legate de muzică. Concertul RS de la Bucureşti nu e „o mare mizerie", dragă Tom Wilson, iar dacă o să vii acolo, pe stadion, o să vezi că n-o să mai poţi rîde chiar atît de tare de ei, aşa cum ţi-ai propus. Şi nu pentru că nu e frumos să rîzi de oamenii mult mai bătrîni decît tine, ci pentru că n-o să te audă nimeni. Pensionarii ăştia încă mai pot să urle, chit că e urletul unei turme de elefanţi setaţi pe amfetamine. Venirea Rolling-ilor la Bucureşti nu înseamnă că „nu mai sîntem priviţi chiar ca o ţară de mîna a treia", domnule Costin Ilie! E mult mai simplu, înseamnă doar că cineva s-a hotărît să bage nişte bani într-un astfel de eveniment. Să n-o confundaţi cumva cu venirea unei delegaţii a Fondului Monetar Internaţional! Iar consecinţa anunţului unui concert Rolling Stones în România nu trebuie cu nici un chip să ne facă „să ne umflăm puţin pieptul cu mîndrie, cam ca la o victorie a echipei naţionale de fotbal". N-avem nici un merit, îi sîntem cvasi-exteriori acestei poveşti, ca orice spectator, fie el de meciuri de fotbal sau de concerte. Putem să fim fericiţi, dezamăgiţi, nepăsători, dar mîndri? Exclus! *It's only rock'n'roll!*

Deci lăsaţi oamenii să vină pe „Lia Manoliu", pe 17 iulie, doar pentru muzică şi să plece acasă fericiţi, dezamăgiţi sau nepăsători!

Adela GRECEANU

Cărţi cu vicii ascunse

Prima carte poştală a fost un carton bej inscripţionat cu cerneală neagră şi a apărut la Viena, la 1 octombrie 1869. Englezii şi francezii au fost indignaţi la început că oricine putea citi mesajele de pe spatele cartonului 8,5 X 12 cm. Am aflat acestea din programul expoziţiei „Bucureştii de altădată", deschisă la Palatul Cotroceni pînă în 14 iulie.

Pe cărţile poştale de la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea istoria mică participă cu un soi de cochetărie la istoria mare. „Sincere felicitări pentru Ziua onomastică", scriu Costică şi Milică pe o ilustrată cu monumentul Grădinei Sărindar, la „20 Maiu 1900", anul în care începe vîrsta de aur a cărţilor poştale, după cum aflăm din prezentarea Mădălinei Niţea, organizatoarea expoziţiei. „Dl. Profesor M. Minovici va începe cursul său la Institutul Medico-Legal Mercuri 6 noembre orele 3 p.m. Va vorbi despre Responsabilitatea Medicală", scrie pe o cartolină reprezentînd Institutul Medico-Legal. Imaginea Gării de Nord însoţeşte un mesaj scurt şi plin de dulceaţă: „Fii cuminte. Te pupică. Papalică." Imaginea Mitropoliei girează următorul mesaj, frumos caligrafiat: „Dragă Ada, Îţi mulţumesc pentru nuvela ce mi-ai dat – cam tîrziu, din pricina esamenului cu care am fost ocupată. Cînd plecaţi la Valea-Călugărească? Te sărut asemenea. Complimente boerului. Cici." Printre cărţile poştale expuse la Cotroceni am găsit şi *Ghidul Tramvaelor Bucureşti şi Comunele Suburbane.* Şi mi s-a făcut aşa un dor să trimit cărţi poştale. Şi să primesc. Ar fi ca şi cum, în lumea asta grăbită şi doldora de mesaje precise, m-ar căuta cineva numai aşa, să mă întrebe ce mai fac.

Dacă pierdeţi expoziţia „Bucureştii de altădată", puteţi vizita expoziţia de cărţi vechi restaurate la Biblioteca Centrală Universitară „Carol I" şi la Muzeul Naţional Cotroceni, care o şi găzduieşte. O să vedeţi cărţi tipărite şi manuscrise, străine şi româneşti, între care *Noul Testament de la Bălgrad* din 1648, *Rime* de Francesco Petrarca, o ediţie tipărită la Veneţia în 1764, sau *Regine încoronate,* volumele I şi II, publicate între 1914 şi 1927, la Editura Adevărul, de Maria, Regină a României. Nu pot să uit cum, într-o librărie de pe Calea Victoriei, am văzut acum doi ani următorul afiş: „Marfa vîndută nu se primeşte înapoi, decît dacă prezintă vicii ascunse." La vernisajul expoziţiei de carte veche restaurată am aflat că există o patologie a cărţilor şi tratamente ce li se aplică ştiinţific, ca să nu mai vorbim de faptul că pe tot parcursul procesului de restaurare pot apărea atacuri biologice. Dacă mergeţi acolo, în sălile medievale ale Muzeului Naţional Cotroceni, veţi vedea cum hîrtia bătrînă primeşte ca pe-un altoi hîrtia tînără. Şi asta graţie restauratorilor: Aurelian Popescu, Elena Mitrache, Gloria Iordănescu, Constantin Voicu şi Viorel Dobre. Paginile arse ori rupte au căpătat un soi de proteze, făcute din acelaşi material. E-adevărat, nu li s-a putut reda paginilor vechi textul, iar colţurile sau chiar părţi mai mari din ele sînt albe. E ca şi cum mesajul s-ar fi restras, ca şi cum *Liturghierele,* sau *Psaltirea,* sau *Cartea românească de învăţătură* ar fi devenit, după atîta amar de vreme, într-o oarecare măsură, cărţi ale tăcerii, cărţi care se ascund. Fiindcă ce le face să arate din nou ca nişte cărţi sînt tocmai părţile lor albe.

Dana ENULESCU

4-3-2 TIFF 6!

TIFF 2007: Numerele sînt fundamentale

Am citit cu satisfacţie bilanţul celei de a şasea ediţii a Festivalului de Film Transilvania: 160 de filme din 30 de ţări, proiectate în 10 zile în 7 săli din două oraşe (Cluj şi Sibiu), peste 50.000 de spectatori, 150 de persoane în echipa festivalului, plus 150 de voluntari (cel din Spania era fantastic: vorbea româneşte şi dansa ţigăneşte), 500 de invitaţi... Wittgenstein spunea: „Numerele nu sînt fundamentale în matematică". Extind paradoxul (care este de altfel destul de elastic) şi spun că filmele nu sînt fundamentale pentru un festival precum cel de la Cluj, unde mai există petrecerile, conferinţele de presă, spectatorii „înrăiţi", dar şi cei ocazionali (un spectacol în sine), vedetele, programul dedicat tinerelor talente *(Let's Go Digital)* şi satisfacţia cinefililor, care le mulţumesc celor două persoane care au „inventat" acest festival: Tudor Giurgiu şi Mihai Chirilov *(by the way:* erau peste tot! Am ajuns la concluzia că aveau la Cluj vreo patru clone... Originalii nu puteau fi recunoscuţi...). În plus, Clujul mi s-a părut, în iunie, Capitala cinematografiei europene, deoarece a găzduit cel mai prestigios film românesc (şi probabil european) al anului, cîştigătorul premiului Palme d'Or la Cannes: *4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile – Amintiri din Epoca de Aur,* pe scurt *4-3-2*.

Mîna lui Mungiu

Admir stilul lui Cristian Mungiu de mult, de cînd am văzut (la Roma) scurtmetrajul *Mîna lui Paulista*. Îmi plac luciditatea şi onestitatea lui intelectuală: ceea ce spune e ceea ce gîndeşte, în spatele comportamentului şi cuvintelor lui nu se ascund strategii de imagine. În calitate de „Fan Number One" în Italia, am urmărit cu sufletul la gură ceremonia de decernare a premiilor de la Cannes. Cînd preşedintele juriului, Stephen Frears, a spus *„4 Months..."*, am urlat şi am încropit dansuri tribale prin casă, la Roma, mai ceva decît în seara în care Italia a cîştigat Cupa Mondială la fotbal. Numai că atunci urla toată lumea, acum – numai eu. Vecina de dedesubt a protestat cu vehemenţă. La Cluj, am văzut filmul cu teamă. E greu să judeci cu mintea limpede o operă de artă despre care ai citit în cîteva zile zeci de articole, în toate ziarele din lume. Dar *4-3-2* a reuşit să mă surprindă. A luat un premiu meritat şi toţi ar trebui să recunoască acest lucru şi să se bucure. Unii au spus că a fost un premiu politic... Personal, singurul Palme d'Or politic pe care mi-l amintesc recent a fost *Fahrenheit 9/11* al lui Michael Moore, în 2004. S-a mai zis că românii au cîştigat la Cannes pentru că au intrat în Uniunea Europeană. Nu mi se pare că Polonia a cîştigat în 2004, şi îl mai aveau şi pe Papa Ioan Paul II la Vatican... Am mai ascultat (la Cluj) şi critici care şi-au făcut datoria şi au criticat filmul, ceea ce, sincer, mi se pare un abuz semantic. *4-3-2* e un film dureros de intens, un film anti-avort (cred eu) despre un avort ilegal, care pune întrebări la care trebuie să cauţi răspunsuri în adîncul propriei conştiinţe. Mungiu îşi „mişcă" personajele cu dragoste şi cu cruzime, în mod ireproşabil, în interiorul unui cadru intimist, un spaţiu al sufletului şi al solidarităţii feminine. Eu, care am trăit în „Epoca de Aur", am avut două experienţe de acest gen, acum 27 de ani, cu două prietene. Înţeleg deci raportul exclusivist care se creează între Otilia şi Găbiţa. Nu ştiu alţii, dar eu am experimentat aşa ceva numai în anii studenţiei... Mungiu nu-ţi lasă nici o pauză de respiraţie în acest film care „curge" inexorabil, ca un thriller. Încă de la început, pe culoarele strîmte ale căminului studenţesc, am văzut-o pe Otilia ca pe un izvor de apă proaspătă care „sapă" în sol sterp un tunel vital. Am intuit în film existenţa mai multor episoade, care prind viaţă în spaţii înguste: căminul, camera de hotel, sufrageria casei logodnicului Otiliei, ghena în care este aruncat avortonul, restaurantul din scena finală. Spaţii lipsite de orizont, anxioase, care reproduc pîntecele în care trăieşte fetusul destinat să moară în faţa ochilor noştri, în una dintre imaginile cinematografice cele mai puternice pe care le-am văzut vreodată. Am încercat să număr secundele imens de lungi în care vedem fătul (băiat? fată?): sînt 13 (cred), suficiente pentru a-i da un nume, a-i spune adio, a plînge pentru viitorul lui neînceput.

Mungiu demonstrează în *4-3-2* că modernitatea ultimă poate fi regia unui film de autor, care înseamnă şi şlefuirea talentului actorilor. E genială ideea de a face un film despre un avort clandestin, în care personajul principal este prietena celei care avortează. Anamaria Marinca o interpretează pe Otilia în mod exemplar. Cum spunea Sir Laurence Olivier, „ca o actriţă care îşi face meseria". Anamaria are acel chip plăsmuit anume pentru cinema. Dacă treci în grabă pe stradă, privirea îţi poate aluneca fără consecinţe pe o astfel de faţă, dar pe ecran, imposibil!

Iar Vlad Ivanov (l-am văzut la Cluj: persoană fascinantă!) interpretează, cu gesturi de mare actor, unul dintre cele mai respingătoare personaje din cinematografia noastră, Domnul Bebe, un *„vilain"* scos parcă din romanele englezeşti din secolul al 19-lea. Pe Ivanov l-am pus pe lista personală a celor mai interesanţi actori europeni, imediat după Javier Bardem şi Moritz Bleibtreu.

4-3-2: Un alt punct de vedere

În Italia, filmul lui Mungiu va intra pe ecrane pe 24 august. Dar la Roma a fost prezentat deja de două ori, în iunie, în cadrul manifestării „Cannes la Roma". „Şocant", „excelent", „devastator" au fost primele comentarii ale norocoşilor care au reuşit să-l vadă (cozile erau neobişnuit de lungi; mulţi români nu au putut intra în sală). Unul dintre norocoşi a fost criticul de film Luca Ragazzi (colaborator al revistei *Re:publik).* L-am întrebat ce crede despre *4-3-2*: „Cel mai mult mi-a plăcut rigoarea regizorală. Mungiu «elimină» mult şi nu «adaugă» nimic. Chiar şi opţiunea curajoasă de a ne arăta fetusul apare necesară şi onestă. Nu este un film despre un avort ilegal, ci despre cum trebuie să învăţăm să acceptăm dureroasele umiliri la care viaţa ne supune în fiecare zi. Mă tem însă că în Italia, ţară catolică, filmul va fi instrumentalizat de cei care îl vor vedea ca pe un manifest împotriva avortului, sau de cei care susţin necesitatea utilizării pilulei RU486, care provoacă avortul farmacologic, pentru ca femeile să nu trăiască experienţe dureroase, ca în *4-3-2*. Cunoscînd semidoctismul italienilor, nu ştiu dacă filmul va avea un mare succes de public. Ştiu numai că mie mi-a provocat o durere sufocantă", a răspuns Luca.

Prea bun pentru un public atît de superficial? Vom vedea... Italia este o ţară imprevizibilă. Am învăţat să nu exclud surprizele.

Roma, iunie 2007

Cosana NICOLAE

campus graffiti

Despre vînătorii de... tendinţe

Ce s-ar întîmpla dacă am simţi, aşa cum sugerează un vers al formaţiei britanice Kaiser Chiefs, că, „din lipsă de interes, ziua de mîine s-a anulat"? Poate că, în urma acestei stări de plictiseală generalizată, am căuta formule de masă în scopul regăsirii sensului pierdut al existenţei. Însă societatea de consum occidentală îşi conţine atît germenii, cît şi antidoturile: există oameni specializaţi în a găsi că se întîmplă mereu ceva ce poate stîrni din nou atenţia şi merită a fi luat în considerare atunci cînd nu mai e nimic de aflat şi totul e repetabil sau poate fi cumpărat şi înlocuit. Li se spune *cool hunters* sau *trend spotters,* vînătorii de *cool,* cei care identifică noile direcţii şi noile mode. Ca nişte antropologi ai culturii de masă, şcoliţi în teorii critice inovatoare, ei bîntuie străzile, bazîndu-se pe abilităţile lor hermeneutice, în scopul de a prevedea flamboaiant ce culori şi ce maşini, adică pînă la urmă, ce valori şi credinţe vom îmbrăţişa în viitorul apropiat. Aceşti căutători de nou sînt o forţă de muncă interdisciplinară, structurată să răspundă ca un seismograf la mişcările de teren socio-economice şi politice mondiale.

După cum observă un astfel de comentator al viitorului apropiat, atitudinea tinerilor analişti financiari care lucrează pe Wall Street s-a schimbat. De exemplu, anul acesta folosesc cuvintele „bun" şi „neprofesionist" pentru a-şi descrie colegii, ceea ce înseamnă că au început să emită judecăţi morale unii despre alţii. Acesta este un lucru nou faţă de anul trecut, mai ales că aceiaşi economişti citesc acum romane cu teme morale de Dickens, Hugo sau Cheever. În plus, în loc să poarte cravate roşii, toţi au cravate... verzi!... Considerate în bloc, aceste „fenomene" semnalează respingerea colectivă a hedonismului rapace şi a afectării minimaliste asociate în mod stereotip cu America preşedintelui Reagan, în favoarea unui mod de viaţă, să-i spunem, mai blînd şi mai sincer.

Trend spotter-ul este o figură constituită pentru condiţiile capitalismului multinaţional ce se caracterizează prin segmentarea pieţei şi *branding*-ul absolut al modului de viaţă. Este o persoană schismatică, învestită cu capacitatea de a sintetiza distanţa dintre detaşare şi investiţie, ironie şi implicare, ca şi dintre nivelul statistic şi cel personal. Într-un mediu economic hiperactiv, personajul nostru încearcă să-şi imagineze dorinţa noastră de autenticitate în cadrele regimului globalizant actual, ale esteticii de tip *cut and paste* şi ale modului de viaţă postmodern. În gîndirea sa, un produs nu propagă informaţie, ci sens. Altfel spus, produsul poate reprezenta substitutul unei mari iubiri sau al unei cauze nobile, atît timp cît consumatorilor li se oferă mijloacele necesare prin care îşi pot satisface fanteziile fără nici un risc.

Originea practicii de a căuta ultimele tendinţe poate fi regăsită în activitatea lui John Merriam, şeful departamentului de informaţii publice al Băncii Mondiale, care în anii şaptezeci a creat National Media Index pentru a identifica trăsăturile standard ale buletinelor de ştiri. Totodată, în 1982, best-seller-ul lui John Naisbitt, *Megatrends,* a atras atenţia asupra ideii de a face predicţii economice la nivel mondial, practic inventînd un nou gen de cărţi de marketing, care au găsit apoi nenumărate modalităţi creative de a include cuvîntul „tendinţă" în titlurile lor. Dincolo de aceste manifestări sporadice, meseria de *trend spotter* este încă din anii nouăzeci un mijloc prin care corporaţiile încearcă să se conecteze „cultural" cu clienţii lor şi mai ales să prevadă schimbările în materie de gust, preferinţe şi valori ale consumatorilor. Tot cam acum un deceniu, jurnaliştii au început să îi descrie pe aceşti observatori sociali drept nişte rebeli radicali, cu tatuaje şi *piercing*-uri, nişte indivizi cu simţul „străzii", pentru că numai cei cu coafuri corespunzătoare şi cu acces din interior la scena „alternativă" au expertiza culturală necesară pentru a dezvălui sistemul de valori al gînditorilor progresişti.

Chiar dacă profesia de „ghicitor de mode" a apărut ca reacţie la transformările reale în comportamentul de consum al cetăţenilor americani, cei care o practică sînt de multe ori portretizaţi ca nişte *poseuri* comici care folosesc jargonul teoriei critice în scopul de a-şi mistifica şi impresiona clienţii corporatişti. Cînd nu sînt angajaţi ca atare de către firme, *trend spotters* lucrează ca designeri, promotori de cluburi şi de muzică etnică, DJ, dezvoltatori de servicii de internet, creatori de filme independente, artişti din sfera digitală.

O astfel de figură celebră este Faith Popcorn (pe numele ei adevărat Plotkin), pe care revista *Fortune* o numea cîndva „un Nostradamus al marketing-ului". Faith Popcorn a publicat mai multe volume dedicate promovării propriului ei renume de prezicătoare a direcţiilor culturale şi economice americane, dintre care cel mai cunoscut este *Dicţionarul viitorului (Dictionary of the Future,* 2001) în care susţine, deşi nu ar fi prima pe această temă, că schimbările culturale accelerate din ziua de azi cer cuvinte noi pentru a capta dimensiunile vieţii sociale şi tehnologice. Cu alte cuvinte, toţi putem fi nişte *trend spotters* (iată, prin urmare, una dintre expresiile pe care limba română încă nu le-a asimilat sau echivalat), mult mai atenţi la viitorul nostru lingvistic şi la dinamica universului nostru de zi cu zi.

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

programulcantemir.ro
Cantemir

SESIUNE DE APLICAŢII

În perioada 13 iunie-13 august sunt deschise secţiunile
PROMOVARE { Culture to Go şi
COOPERARE { Culture to Share.
În perioada 5 iunie-31 august este deschisă secţiunea
FESTIVAL { Culture by Request.

Formulare şi informaţii suplimentare:
www.programulcantemir.ro

24FUN OBSERVATOR CULTURAL DILEMA VECHE rfi Ziarul de Iaşi Time Out Bucureşti HotNews.ro

Lucia TERZEA-OFRIM

Strategii de călătorie

● **Franck Michel, *Désirs d'Ailleurs. Essai d'anthropologie des voyages*, Paris, Armand Colin, 2000.**

Nu mai ştiu cine spunea despre călătorii că ar fi paradisul proştilor. Îmi amintesc însă paradoxul contelui Keyserling: „Cel mai scurt drum spre sine însuşi este cel care face înconjurul lumii".

Ca de obicei, în ambele afirmaţii se află puţin adevăr. Desigur, adevărul unor oameni diferiţi, mai precis al unor călători de factură diferită. Se ştie, ceea ce contează nu este călătoria, ci călătorul. Aceasta este de altfel şi ideea de la care pleacă antropologul Franck Michel în această carte, ce se deschide cu următorul motto: „Călătoria începe acolo unde ni se sfîrşesc certitudinile..."

Călătoriile sînt provocări, ele pun sub semnul întrebării deprinderi, tabieturi, percepţii şi reprezentări, pînă în punctul în care pot să apară mutaţii în ceea ce obişnuim să credem că ar fi realitatea. Mai mult decît atît, schimbarea se poate produce la un nivel interior, dincolo de şocul vizual ori emoţional, se pot dezvălui faţete pînă atunci ascunse, aspecte încă netrezite ale personalităţii şi sensibilităţii noastre.

Profesorul Francisc Rainer, în însemnările lui de călătorie, spunea că important e nu să vezi Parthenonul, ci să priveşti apoi lumea cu ochii pe care ţi-i dă Parthenonul. Iată acel gen de călătorie care poate modela felul de a aprecia lumea după etaloane ce par să pună fiinţa umană în acord cu armonia ascunsă a firii. E prea mult spus? Mai simplu ar fi să precizez că în afară de meşteşugul nodului la cravată, călătorul care ştie să asculte drumul îşi poate rafina privirea, poate sesiza mai exact raporturile între lucruri, ştie fără să ezite cînd să spună da şi cînd nu în momentul în care alătură culorile, ideile ori obiectele de care se înconjoară.

Mai mult, contactul cu moduri atît de diferite de a face acelaşi lucru îţi poate relativiza perspectiva, mai pierzi din ideile fixe, devii mai flexibil, mai puţin contrariat de diferenţă, mai deschis la soluţii alternative, într-un cuvint mai adecvat la imprevizibilul pe care ni-l rezervă, clipă de clipă, viaţa.

Există însă nenumărate feluri de a asuma o călătorie. Un model radical diferit este cel practicat de personajul lui Jules Verne, Phileas Fogg. Acesta face înconjurul lumii absolut insensibil la caleidoscopul diversităţii ce se desfăşoară în faţa lui. În afara obiectivului precis al voiajului său atît de bine calculat, între el şi lume parcă s-ar afla o perdea de ceaţă şi poate că numele pe care îl poartă nu e ales întîmplător. La fel de insular, fără interferenţă cu lumea înconjurătoare, un alt englez mereu egal cu sine, portretizat de Pierre Daninos, traversează planeta „asemeni unei mici Mari Britanii în mişcare". În cazul acestui tip de turist, autorul observă că întrebarea de tipul „Cum poate fi cineva persan?" ar trebui modificată în „Cum e cu putinţă ca persanul să nu fie englez?". Carcasa de prejudecăţi izolează ermetic. Personajul rămîne impermeabil la spectacolul alterităţii şi nici nu poate ieşi din sine.

O cu totul altă reacţie este cunoscută sub numele de „sindromul lui Stendhal". Este vorba de leşinul turiştilor în faţa unei opere de artă, atunci cînd emoţia trăită de cei cu „naturelul" excesiv de simţitor este atît de copleşitoare, încît se transformă în sincopă şi sufocare, un adevărat transport. Antropologii au făcut cercetări de teren în cîteva locuri din Florenţa, reputate pentru adevăratele epidemii de leşinuri în rîndul turiştilor extaziaţi. Pesemne doborîţi de atîta frumuseţe.

Se pare că turiştii asiatici nu pot fi atinşi de acest sindrom, şi asta nu doar din pricina cunoscutei lor rezerve culturale în manifestarea emoţiilor. În primul rînd e vorba de felul mediat în care înţeleg ei să vadă monumentele, străzile şi mai ales muzeele. I-am urmărit, consternată, cum nu ridică ochii din micile ecrane ale aparatelor de filmat, cum reuşesc incredibila performanţă de a nu privi absolut nimic cu ochiul liber. Ce să mai vorbim de contemplare... Atîtea mii de kilometri străbătuţi degeaba... Mă întreb dacă rămîn cu amintiri. Îi văd atît de încordaţi să nu scape nici un moment nefilmat, nici un tablou nefotografiat, încît nu mai rămîne nici un spaţiu de rezonanţă în care ceea ce trăiesc atunci să li se şi întîmple cu adevărat. Nu îşi acordă răgazul necesar ecoului interior. Dar astăzi, în epoca turismului de masă, poate nici nu mai e vorba de aşa ceva. Azi nu se mai savurează, azi se consumă.

Din moment ce „fotografia devine sinonimă cu turismul", călătoria se rezumă la o simplă strategie de colectare a imaginilor, cu nelipsitele fotografii-martor, dovezi ale trecerii personale prin diversele Arcadii. Am văzut mai des decît m-aş fi aşteptat oameni, consideraţi inteligenţi, zîmbind tîmp în poze făcute alături de surîsul Giocondei. Acum nu mai e voie. Dezamăgiţii se pot consola însă cu o fotografie lîngă Venus din Milo. Astfel, cu Luvrul bifat, se pot repezi asupra următorului obiectiv: *Kodak place*. Cu cît mai departe, cu atît mai prestigios, mai căutat, mai fotogenic şi, desigur, la modă. De exemplu, imediat după succesul *Titanicului,* turiştii s-au îndreptat cu miile spre Terra-Nova pentru frisonul de a vedea aisbergurile devenite brusc mitice. Un jurnalist îşi exprima visător regretul că pe vremea *Războiului stelelor* nu era la îndemînă turismul spaţial, pentru că astăzi aproape toţi proştii ar fi pe Lună...

Un călător de talia lui Nicolas Bouvier atrăgea însă atenţia că lumea largă începe chiar de sub fereastra noastră. Nu marile distanţe parcurse fac o călătorie importantă. În plus, noţiunea de „departe" e atît de relativă... Departe de ce?

În ceea ce mă priveşte, la fiecare călătorie importantă, mi s-a întîmplat să mă îndrăgostesc. Sau poate abia acest, să-i spunem, detaliu o fi dat importanţă drumurilor mele prin lume? Oricum, şi azi mă întreb: la ce bun o călătorie în care nu te îndrăgosteşti? Altfel, vorba poetului: *„Hereux qui comme Ulysse a fait un beau voyage"*...

Dilema veche vă recomandă

● Miercuri, pe TVR 2, la ora 22,10, *O călătorie spre începutul lumii,* ultimul film al lui Marcello Mastroianni, în regia acestui miraculos portughez Manoel de Oliveira, pe care Alex. Leo Şerban şi cu mine – în toate călătoriile spre centrul universului nostru cinefil – nu încetăm să-l slăvim, entuziasmaţi de discreţia divină cu care poate lucra geniul unui asemenea artist. În 2008, Manoel de Oliveira va împlini 100 de ani. (Radu Cosaşu)

● Jocul pe Internet ConQUIZtador (www.conquiztador.ro). Am citit despre el în *Cotidianul,* am intrat şi m-a... prins. O combinaţie de cultură generală şi joc de strategie. Nu m-a mai durut ceafa aşa de cînd omoram nemţi prin *Medal of Honor,* ore întregi, dar asta se întîmpla acum cîţiva ani. Apropo, dacă vă pică întrebarea cu data de naştere a scriitorului român Radu Cosaşu, să ştiţi că este 1930. (Cristian Ghinea)

● *Cavalerul inexistent* al lui Italo Calvino (traducere de Bogdan Chioreanu, Editura Polirom), o parodie de basm în care un Don Quijote invizibil pe nume Agilulfo Emo Bertrandino al Guildivernilor şi al Celorlalţi din Corbentraz şi Sura, cavaler de Selimpia Citeriore şi Fez pleacă în căutarea Cavalerilor Sfîntului Graal pentru a elucida complexul lui Oedip dintre Tristan şi Isolda, iar pe drum înfruntă cu umor, candoare şi romantism apetitul sexual fatal al lui Circe. Altfel, bătălii burleşti, poveşti de iubire aiuritoare, aventuri pline de suspans ludic, replici geniale, nostalgie atemporală şi o convenţie narativă cum numai acest formidabil italian născut în Cuba ar fi putut imagina. (Marius Chivu)

PUBLICITATE

Andrei GORZO

dilematograf

O minte drăguţă

● ***Arta viselor* / *La Science des rêves* (Franţa, 2006), de Michel Gondry.**

În prima secvenţă din *Arta viselor,* tînărul Stéphane (Gael García Bernal) ne invită în studioul de televiziune al minţii sale, unde, în maniera unui prezentator de emisiuni gastronomice, ne arată cum se prepară visele: din gînduri întîmplătoare, amintiri mai mult sau mai puţin proaspete, eventual un cîntec auzit nu ştiu cînd, o imagine luată de nu ştiu unde etc. În cursul filmului, el se va retrage iar şi iar în studioul acela, la capătul (sau chiar în toiul) unei zile agitate, pentru a-şi practica arta. De exemplu, în prima lui zi de serviciu (ca desenator de calendare promoţionale la o firmă din Paris), Stéphane e descurajat în aspiraţiile lui artistice şi încurajat să se bărbierească; înainte de a se culca, el încearcă să urmeze acest sfat, dar nu reuşeşte decît să-şi tortureze cîteva fire de barbă şi să scape aparatul electric care, ajuns pe duşumea, arată ca un gîndac cuprins de streche. În aceeaşi noapte, Stéphane visează că-i cresc nişte mîini de căpcăun, cu care-şi ia la bătaie colegii de serviciu; după aceea intră în biroul şefului şi-i aruncă în faţă aparatul de ras, care e într-adevăr o gînganie şi care, departe de a distruge pilozităţile, le face să crească; după aceea îşi lipeşte lucrările personale pe toţi pereţii şi-şi violează o colegă; şi la final îşi ia zborul pe deasupra unui oraş alcătuit din clădiri de carton unduitoare. Despre mîinile de căpcăun află mai tîrziu că apăreau adesea în coşmarurile lui din copilărie. Cît despre oraşul de carton, aşa apare el în toate visele lui Stéphane. Acestea sînt de multe feluri – de revanşă, de glorie, de fericire romantică, de anxietate sexuală – şi ce au în comun (pe lîngă transparenţa copilărească a temerilor şi dorinţelor din spatele lor) e această creativitate naivă, viu colorată, de tip „ce pot face două mîini dibace"; sînt pline de maşinuţe de carton (suficient de mari ca să te poţi fugări în ele cu poliţia), norişori de vată şi ape de celofan, iar Stéphane pare capabil să reproducă ceva din magia asta artizanală şi în lumea reală. De exemplu, e inventatorul unei maşini a timpului care i-ar scoate în şomaj pe majoritatea poeţilor lumii şi pe care el i-o prezintă vecinei lui de palier, Stéphanie (Charlotte Gainsbourg): datorită acestei jucării, nu mai trebuie să suspini după clipa vrăjită, irepetabilă (un anumit gest de-al fetei viselor tale, o anumită greutate a tăcerii ei), care tocmai a trecut; nu trebuie decît să apeşi pe un buton ca s-o trăieşti în reluare – poţi să faci cu propria viaţă ceea ce fac romanticii de pretutindeni cu momentele lor preferate de pe DVD-ul cu *Casablanca*. Iniţial, Stéphane şi Stéphanie par potriviţi unul pentru celălalt şi împreună creează, în apartamentul ei, genul de magie (nori de vată înălţîndu-se spre plafon atunci cînd li se cîntă la pian, şuvoaie de celofan curgînd din robinet) care nu părea realizabilă decît în studioul minţii lui Stéphane. La un moment dat, acesta intră pe ascuns la ea în casă (ca o variantă masculină a lui Amélie) şi-i doftoriceşte poneiul de pluş, făcîndu-l să galopeze. Nu e drăguţ?

E chiar *prea* drăguţ pentru gustul unora dintre noi. De la Chaplin la *Amélie,* filmele care ne recomandă încremenirea în copilărie ca fiind unica noastră şansă de a trafica puţină intensitate, puţină magie, în lumea prozaică în care trăim, alcătuiesc o tradiţie îndrăgită de public, dar eu unul am avut întotdeauna o problemă cu ea, găsind-o pernicioasă, laş-sentimentală: o asemenea uşurinţă copilărească de a vedea magie peste tot, de a transforma şi intensifica tot ce ţi se întîmplă prin vise şi fantezii, nu te face neapărat mai frumos; ea te poate face inadaptabil, imposibil, infirm. Dar tocmai cînd începeam să mă satur de Stéphane, găsindu-l din ce în ce mai puţin drăguţ şi din ce în ce mai suspect de retard emoţional, am realizat, cu surprindere, că eram gînd la gînd cu regizorul Michel Gondry: chiar despre asta e vorba în film – despre infirmitatea visătorului incurabil. Stéphane e în stare să alunece în visare chiar în mijlocul unei conversaţii telefonice cu Stéphanie şi, la un moment dat, ratează o întîlnire cu ea pentru că se abandonează unei fantezii masochiste în care ea nu mai vine la întîlnire. La final, cînd se bagă în pat, făcîndu-se ghem şi trăgîndu-şi aşternutul peste cap, nu mai pare un creator de frumuseţe, ci un bolnav, şi tot ce poate face Stéphanie este să-l mîngîie ca o soră mai mare. Ca film, *Arta viselor* e mult mai confuz decît filmul precedent al lui Gondry, *Strălucirea eternă a minţii neprihănite,* dar are ceva în plus: timbrul unui adevăr personal dureros, capabil să reverbereze incomod în experienţa spectatorului. Ar fi reverberat mai tare, cred eu, dacă Gondry n-ar fi decorat şi animat lumea viselor lui Stéphane astfel încît aceasta să fie *mult* mai infantilă şi mai colorată decît a celor mai mulţi dintre noi. În definitiv, este el chiar atît de diferit de noi, cei care mergem la filme? Nu e şi filmul tot un fel de visare cu ochii deschişi – deci un intensificator şi un retardant ideal pentru Stéphane-ii acestei lumi? Oare percepţiile noastre, Momentele noastre cu *m* mare, iubirile noastre *(mai ales* iubirile noastre), n-au fost invadate, în ultima sută de ani, de aceste vise numite filme?

trecerea prin reviste

O revistă pentru popor cu Leo în ea

E caldă, abia a apărut, numărul 1, volumul 1, ediţia vara 2007 din *European Alternatives* – o nouă revistă despre Europa. Face parte dintr-o modă ceva mai generală. Europa are o Uniune, îi mai trebuie şi un popor. Iar un popor înseamnă în primul rînd un public. Adică oameni care să vorbească despre aceleaşi teme, să se certe pe chestiuni comune, să se teamă de aceleaşi catastrofe şi, în general, să compună toate acele legături invizibile care fac un popor. Europa nu are aşa ceva. Deocamdată nu are, spun optimiştii care vor o Europă federală. Nici nu va avea, spun euroscepticii. Cei care fac *European Alternatives* fac parte din prima categorie. Pe deasupra, mai sînt şi britanici, ceea ce face discuţia şi mai interesantă.

Dar cum pluteşte în aer ideea că Uniunea Europeană are nevoie de un popor, media se pliază pe nevoie. Tot apar site-uri (multe, că e ieftin), reviste, cărţi de dezbateri europene. Ceea ce este bine. Dacă sînt şi interesante, cu atît mai bine. Prezentam în urmă cu un an revista *Europe's World* (www.europesworld.org). Aceea se simte bine, tot scoate teme interesante legate de politică şi de deciziile luate sau care trebuie luate la Bruxelles. Acum apare una la fel de serioasă. *European Alternatives* este ceva mai diferită. E o combinaţie de cultură şi politică europene, cu accent pe prima. Cum se spune în articolul-manifest, vrea să „promoveze gîndirea şi cultura transnaţionale şi să le pună la dispoziţia unui public cît mai larg". În rest, sînt articole despre scena politică italiană, expoziţii deschise la Londra, realitatea din Ucraina post-portocalie, relaţiile Europei cu China, recenzii la cărţi despre Europa. Şi un articol lung, de fond, al lui Zygmunt Bauman despre ce trebuie să facă Europa pentru planetă. Cam euforic după gustul meu, dar merită citit. Site-ul este www.euroalter.com, cînd am verificat ultima oară, încă îl mai construiau, dar staţi pe aproape.

Poate că vă întrebaţi cine e şi ce caută Leo în titlu. E vorba de Alex. Leo Şerban (îl ştiţi de prin *Dilema veche).* Ei bine, acest prim număr din *EA* are o secţiune realizată împreună cu Institutul Cultural Român de la Londra. Foarte bună ideea. Să stai la masă cu lumea bună a Europei. ICR face ce trebuie. Iar secţiunea despre România cuprinde fotografii de Iosif Kiraly şi două articole. Unul scris de Mihai Răzvan Ungureanu despre beneficiile pe care le aduce România Uniunii Europene. Al doilea este cel scris de Leo, *„a well-known Romanian film critic, writer, academic, translator and visual artist"* (să ne trăiască!). Articolul este despre noua cinematografie românească şi explică britanicilor europeni interesaţi ce se întîmplă cu românii ăştia de iau premii. Ca să vă dau un indiciu, acest binecunoscut critic, scriitor ş.a. le zice de la început nişte lucruri de reţinut: că nu există o „şcoală românească de cinematografie", doar nişte facultăţi de film; că nu există „valuri" cinematografice şi că nu există mulţi bani în cinematografia românească, ci puţini şi aceia merg mai ales unde nu trebuie. Am înţeles şi eu de acolo cum e cu noii regizori, legăturile şi influenţele din ei, schimbarea de stil a lui Mungiu. Leo e cel mai bun! **(C. G.)**

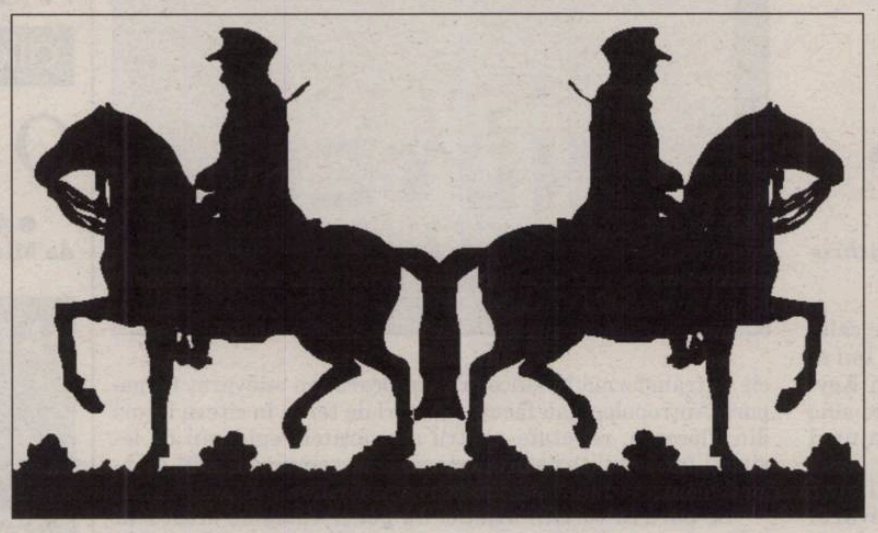

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Oameni la care m-am gîndit seară de seară

În ultimele nopţi, înainte de a adormi, m-am gîndit pe larg la:

Abu Nidal, poliţist palestinian în Gaza şi totodată traficant de arme; primeşte zilnic zeci de telefoane pentru a furniza armament şi muniţie unor particulari care vor să-şi apere căminul şi familia ori din partea unor negustori, mai ales bijutieri; e foarte mulţumit de cum îi merg afacerile; de cînd israelienii s-au retras din zonă, business-ul nu a fost mai înfloritor ca acum, iar egiptenii nu se grăbesc să închidă frontiera şi tunelele prin care aprovizionarea cu arme e mai abundentă ca niciodată; o recentă şi bănoasă afacere a lui Abu Nidal a fost aceea încheiată cu traficanţi israelieni pentru o comandă de 20.000 cartuşe de 9 mm şi 7000 de cartuşe M16 care a ajuns cu bine în Gaza într-un camion plin cu borduri chinezeşti; comanda venea de la un „grup neutru" în conflictele locale, căci Abu Nidal furnizează arme doar pentru apărare forţelor aflate în afara războiului civil; odată a refuzat Hamas-ul care-i ceruse să transporte o încărcătură de puşti pentru sniperii săi. În timp ce Abu Nidal discuta toate acestea cu un corespondent al lui *Le Monde,* un adolescent îşi umplea buzunarele cu un pumn de gloanţe, „zece, nu mai multe...", pentru ca să tragă în aer la nunta unui prieten. De cînd Hamas-ul a ocupat Gaza, nu mai ştiu nimic despre el.

Matias, un berlinez de 25 de ani, membru al organizaţiei de extremă stînga Antifa, afiliată la „Blocul negru" care a înfruntat poliţia la 2 şi 6 iunie în manifestaţiile violente anticapitaliste şi antineonaziste de la Rostock şi Heiligendamm. „Blocul negru", numit şi „autonomii", cuprinde grupuscule de anarhişti, antifascişti şi ecologişti radicali, vreo 6000 de militanţi între 18 şi 35 de ani, îmbrăcaţi şi mascaţi în negru pentru a nu fi identificaţi de poliţie şi a se feri, cît de cît, de gazele ei lacrimogene. După ciocnirile cu forţele de ordine, toţi devin paşnici şi se comportă normal, cei mai mulţi sînt studenţi în ştiinţe politice, progenituri ale unor familii înlesnite. Matias, de profesie grafician, fiul unui învăţător şi al unei ziariste, a hotărît de la 18 ani să-şi exprime convingerile antistatale în afara legii, fără să cheme la violenţă, dar în nici un caz s-o condamne. Un purtător de cuvînt al organizaţiei sale e tranşant: „Capitalismul exercită zilnic o asemenea violenţă încît nu e de mirare că devine ţinta unor violenţe pe măsură... Cîţiva bolovani în capul unui poliţist sînt un nimic în comparaţie cu miile de copii care mor de sărăcie în lumea întreagă". Cînd de la logica pietroaielor se trece la idei, idealuri şi soluţii, Matias nu se pierde în complicaţii: ar vrea o societate fără inegalităţi între bogaţi şi săraci, fără discriminări, solidară, dar cum să se realizeze asta în 2007 nu prea ştie şi nu ţine să-şi bată prea mult capul; e preferabil să baţi în cap un poliţai...? Totuşi – se gîndeşte şi glăsuieşte Matias – „unii dintre autonomi nu ar fi trebuit să arunce cu pietre fără să se uite unde cad".

Şi a mai fost – pe scurt – *R.C.C.,* un cunoscut de demult, de pe cînd era secretarul literar al clubului Rapid şi scria o carte – cum nu erau două la ora aceea – despre poezia lui Emil Botta şi care m-a sunat de dimineaţă, să mă anunţe că s-a descoperit manuscrisul unei piese de Shakespeare care continua *Don Quijote*-ul lui Cervantes! Cred că în toată România, dacă nu în întreaga lume, nu se putea înregistra la ora aceea un asemenea telefon între doi muritori. Telefonul lui mi-a dominat toată ziua.

Şi a mai fost *Janko Tipsarevici,* un tenisman sîrb, care la Wimbledon – unde englezii îi zic „Tipsy" – îl învinge pe al cincilea favorit, chilianul Gonzales, într-un meci de cinci seturi şi patru ore, în decisiv revenind de la 2-5 la 8-6 şi avînd tatuată pe braţ, în limba japoneză, ideea lui Dostoievski: „Frumuseţea va salva lumea".

Şi aseară *Hugues Aufray,* şansonetist francez, descoperit cîndva la Cerbul de Aur, azi la 78 de ani, încă în putere, făcînd sală plină la Olympia, cîntînd, dansînd, călărind, convins că tinereţea nu are vîrstă, şi care în fiecare seară, înainte de a adormi, se gîndeşte la omul interesant întîlnit în acea zi.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Toma Alimoş

Se termină: moare măgarul şi calul îl îngroapă.

Dificultate: unu, că e cam lungă. Cuvinte ciudate: murgului, sirepului, pripoane, burduşel.

Durata lecturii: opt minute şi jumătate.

Remixuri: nu prea sînt în zona notorie, dar se pot pirata de pe net filme din seria *Haiducii lui Şaptecai,* unde se poate înţelege un pic ce este un haiduc şi ce vrea el.

Ciudăţenii: Toma nu vorbeşte nici cu armele, nici cu calul, la început, ca apoi, cînd moartea îl prinde, să deschidă gura cu calul. Apoi, Toma are momentul lui de stat degeaba în natură şi nu la locul de fumat cu unghia mare înţepînd buza de jos.

Utilitatea baladei: e uşor de recunoscut comportamentul de *pitch,* unde atacurile pe la spate sînt preferate şi chiar recomandate în agenţiile de publicitate.

Personaje: cel bun, Toma Alimoş, haiduc, şi Manea „slutul şi urîtul", deci personajul negativ.

Povestea: Manea îi scoate maţele lui Toma, lovindu-l mişeleşte, pe la spate. Calul îl îngroapă pe Toma şi duce veste de răzbunare colegilor de haiducie ai lui Toma.

Mişto: descrierea morţii: „Moarte neagră, moarte grea. / De pe cal descălica, / Ochiul se-mpăienjenea, / Capul i se învîrtea."

Într-o grădină *de Ienăchiţă Văcărescu*

Se termină: nici cal, nici măgar.

Dificultate: compararea unei flori cu o fată.

Durata lecturii: 15 secunde.

Remixuri: Patul lui Procust unde Fred Vasilescu nu se bagă cum am vrea noi, adică destul, pe supergagica Doamna T.

Ciudăţenii: că tipul are dileme.

Utilitatea baladei: se învaţă uşor, poţi agăţa gagici măcinate de oarece problematici intelectuale. La a patra întîlnire.

Personaje: niciunul efectiv, două sugerate.

Povestea: un tip are sub vizor o gagică. Nu ştie dacă să-şi bată joc de ea sau nu.

Mişto: „Într-o grădină, / Lîng-o tulpină, / Zării o floare, ca o lumină. / S-o tai, se strică! / S-o las, mi-e frică / Că vine altul şi mi-o rădică."

Iarna *de Vasile Alecsandri*

Se termină: calul se face măgar.

Dificultate: datorită încălzirii globale, fenomenul „troienelor" ar putea fi necunoscut generaţiilor noi. Fără a jigni pe nimeni, putem explica: „troian" înseamnă îngrămădire de zăpadă adusă de vînt.

Durata lecturii: sub un minut.

Remixuri: după anotimpul iarna, s-au făcut un infinit de reluări, care mai de care mai în forţă, în funcţie de senzaţiile poeţilor din diverse curente literare.

Ciudăţenii: iarna e chestie de mîndrie naţională. Încă se ţine cont că o plapumă de zăpadă la timp face grîul mare la vară. Iarna, deşi zgomotoasă, dă linişte şi siguranţă. Îşi face mendrele şi trece. Ştie ea ce face. Ceea ce azi mai rar întîlneşti aşa ceva.

Utilitatea poeziei: se poate discuta la „Cream café", la „Bamboo" despre cum era iarna pe vremuri. Lectura este uşoară, dar cam searbădă prin descrierea naturii.

Personaje: nici un om. Doar o sanie. Sania simbolizează prezenţa omului.

Povestea: ninge cumplit (nori grei, ninsoare o zi jumătate) făcînd totuna extravilanul şi intravilanul.

Mişto: Dau bine repetiţiile: „Ziua ninge, noaptea ninge, dimineata ninge iară!" şi „Tot e alb pe cîmp, pe dealuri, împrejur, în departare", infantile, infantile, infantile, haioase.

Ştiri nebăgate în seamă

● ***Lustraţia***. Una dintre cele mai notorii figuri ale regimului Augusto Pinochet din Chile, Osvaldo Romo, a murit în puşcărie. Executa o condamnare de 15 ani pentru uciderea a trei disidenţi şi urmă să mai fie învinuit într-un proces pentru abuzurile comise în perioada 1973-1990. Condamnarea din primul proces şi lucrările celui de al doilea erau consecinţele activităţii sale în celebru-infama Villa Grimaldi, unde fusese un torţionar remarcabil. Ofiţer în poliţia secretă, cel poreclit El Guaton (Grasul) a fugit în Brazilia, dar a fost extrădat în Chile. Într-un interviu dat la televiziune s-a şi lăudat cu ceea ce înfăptuise în timpul dictaturii. A povestit cum i-a spus şefului poliţiei secrete, generalul Manuel Contreras, că ar fi o greşeală ca disidenţii încarceraţi să fie lăsaţi în viaţă. „N-are rost să-i lăsăm să trăiască pe copiii ăştia, generale!" Cît generalul Pinochet a fost la putere, au murit sau „au dispărut" peste 3000 de oameni. Vinovat de o parte din aceste crime, Osvaldo Romo a murit în închisoare în urma unor afecţiuni cardiace şi probleme respiratorii. Plămînii şi inima funcţionează conform propriilor legi ale lustraţiei. (BBC)

● ***Armate private***. Pe 3 iulie, Parlamentul rus a permis celor două mari monopoluri energetice, Gazprom şi Transneft, să folosească unităţi armate private, urmînd ca ministerul de Interne să le asigure armamentul. Motivaţia acestei decizii se bazează pe necesitatea de a păzi instalaţiile de petrol şi gaz – esenţiale pentru economia ţării – de atacurile teroriste. Ziaristul Vladimir Tiomnîi a scris pe website-ul grani.ru: „crearea unor armate private stabileşte un precedent periculos". Precedentul pare a consfinţi premisele unui stat în stat, prin care statul oficial reprezentat de Kremlin capătă un instrument cu care poate pedepsi orice vecin mai năzuros. Precedentele ucrainene şi cel belarus (suspendarea livrărilor de gaz într-un moment de conflict politic) transformă apariţia unor asemenea unităţi militare într-o ameninţare concretă la adresa clienţilor Rusiei. Desigur, statul suveran rus are dreptul să-şi apere bogăţiile aşa cum crede de cuviinţă, dar înfiinţarea unor armate particulare seamănă cu mitologia creată de cucerirea Vestului Sălbatic. Dorinţa Rusiei de a redeveni o super-putere n-ar trebui s-o arunce cu 200 de ani în urmă. *(Guardian)*

● ***Ei între ei***. O prezentatoare a emisiunii de dimineaţă, difuzată de postul de televiziune MSNBC american, a refuzat în mod spectaculos să citească întîi – aşa cum i se ceruse – în cadrul programului de ştiri, vestea eliberării lui Paris Hilton din puşcărie şi de abia apoi poziţia unui senator care critica poziţia preşedintelui George Bush din Irak. Paris Hilton este o tînără domnişoară – moştenitoare a celebrului lanţ de hoteluri – mereu îndrăgostită de prietenii prietenelor ei, cu prestaţii artistice la fel de importante ca şi delictele (conducere sub influenţa alcoolului, scandaluri în public) care o aduc în conflict cu legea. Sperăm că se ştie cine e George Bush jr. şi ce e Irakul. Prezentatoarea revoltată a rupt hîrtia cu ştirea despre domnişoara Hilton, a încercat să-i dea foc, oricum a distrus-o. „Ai schimbat lumea", i-a spus răzînd colega ei de emisie. „Da, am schimbat-o. Cel puţin în ceea ce mă priveşte." Curajoasa prezentatoare a ştirilor care a vrut să restabilească logica lucrurilor se numeşte Mika Brzezinski şi este fiica fostului consilier pentru politică externă al Preşedintelui Jimmy Carter, Zbigniew Brzezinski. *(Guardian,* 29 iunie 2007). **(M. B.)**

PUBLICITATE

STAGIUNEA DE VARA 2007
VINERI, 13 iulie, ora 19, SAMBATA, 14 iulie, ora 19
JOI, 19 iulie, ora 19, VINERI, 20 iulie, ora 19, SAMBATA, 21 iulie, ora 19
Capra sau Cine e Sylvia?
de Edward Albee
cu: Marcel Iureş, Emilia Dobrin, Constantin Drăgănescu, Marius Damian
Regia: Alexandru Dabija
The New-York Times: „Capra sau Cine-i Sylvia? abordează un subiect profund neliniştitor, care însă nu se referă la bestialitate ci mai degrabă este iraţional, explorând natura iubirii. Puternic şi extraordinar, Domnul Albee încă mai lansează întrebări pe care nici un alt dramaturg important american nu îndrăzneşte să le pună, (...) atât de antrenant şi înfiorător de comic cât poate răbda scena unui teatru."
Capra sau Cine-i Sylvia?, având subtitlul Note pentru o definire a tragediei, a primit Premiul Tony în 2001.
www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126
TEATRUL ACT Aplaudat din 1998
ABB MOBEXPERT DILEMA VECHE Gândul 24 FUN PORT.ro onlinegallery.ro pixels of culture
Pentru informaţii şi rezervări de bilete vă rugăm să sunaţi la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.

PUBLICITATE

Cu fiecare click,
121.ro
comunitatea femeilor senzaţionale
îţi deschide
"Pofta de lecturã"
împreunã cu
DILEMATECA şi DILEMA VECHE

PUBLICITATE

radiofranceinternationale
toată diversitatea lumii
Actualitatea altfel
dezbatere pe teme de actualitate
cu Dragoş Ghiţulete şi Luca Niculescu
de luni până joi la ora 17:00
RFI România
Bucureşti 93.5fm Iaşi 97.9fm Craiova 94fm Cluj 91.7fm

Iaromira POPOVICI

bazar

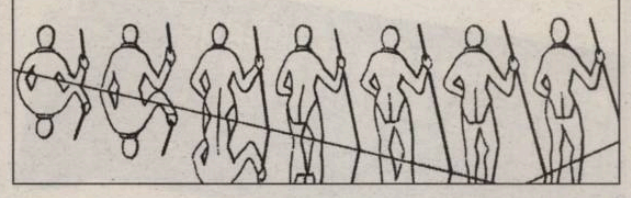

Hip-hop de Herăstrău

În Herăstrău, pe o bancă lăturalnică, trei tineri mîncau de la pachet: destul de consistent, sandvişuri, icre, cîte o roşie, un ardei. Arătau voinici şi fireşti, în sensul că nu ieşeau cu ceva special în evidenţă, nici prin vestimentaţie, nici prin accesorii nelalocul lor. Liniştită, am intrat în vorbă cu ei, gîndindu-mă că sînt navetişti care lucrează prin Bucureşti: surpriză! Erau navetişti, dar nu cu serviciul: fani hip-hop şi rap, veniţi în capitală pentru un festival în domeniu. Ceea ce mi-a reconfirmat cît de multe prejudecăţi avem: m-aş fi aşteptat ca rapperii să fie o specie ciudată, îmbrăcaţi anapoda, cu panataloni excesiv de largi şi căciuli caraghioase, pe care îi recunoşti de la distanţă. Băieţii în cauză, însă, erau studenţi şi oameni ai muncii, perfect normali, cu un hobby comun: hip-hop-ul. Toţi trei au cam vorbit la unison, şi, de aceea, i-am înregistrat ca pe un soi de cor amestecat, unde nu se mai ştie – şi nu mai contează, atîta timp cît părerile împărtăşite au fost, în general, comune – care-i care: „De obicei mergem la concerte. Sîntem din Iaşi şi Galaţi. Am venit aici cu ocazia festivalului *Bestfest,* care ţine 3 zile. Bucureştiul e foarte obositor. Galaţiul, de pildă, nu e nici atît de mic, nici atît de mare, ci tocmai cît trebuie. Concertele la care am participat noi pînă acum au fost sută la sută hip-hop, trupe consacrate, din afară. Sînt trupe bune şi la noi, de pildă R.A.C.L.A. Cei care fac bine în domeniu sînt Hades Records. Venim aceiaşi oameni tot timpul, ne simţim ca în familie. La trupele mai mediatizate, gen B.U.G. Mafia, La Familia, vin mai amestecaţi. Dar hip-hoperii adevăraţi vin la *show*-uri mult mai profunde. Da, sigur, cîntăm şi noi. Nu ştiţi vorba aceea: din 3 români, 4 cîntă."

De aici încolo cei trei prieteni se prezintă, păstrîndu-şi, oarecum, anonimatul şi ne explică legăturile lor cu hip-hop-ul: „De 8 ani fac hip-hop. Eu am terminat facultatea în Iaşi, Arta Plastică". „Eu sînt încă la ISE, tot în Iaşi". „Eu am făcut grafică, tot în cadrul Facultăţii de Arte Plastice. Un an am fost profesor de desen la Tecuci, iar acum am fost la un interviu pentru o firmă de grafică din Galaţi".

Unul dintre ei nu a rămas doar spectator al genului favorit; a trecut dificila graniţă. Şi a devenit, de ceva timp, el însuşi creator. De hip-hop. Şi nu o face la întîmplare, ci conform unei destul de minuţioase şi coerente filozofii. El ne oferă mostre de text şi de explicaţii:

„Este un text mai vechi: «De la bituri / Facem hituri / Pentru mulţi o chirăială / Cu sticle şi cu moşeală / Ai trei secunde / Nu-ţi lua gîndul / Îţi dau casa, viaţa / Lasă-mi fraţii, nu lua fata / Tata avea o vorbă / Cînd învinge România mă simt pentru o zi român / Dacă te încrezi în tine / Ai să crezi în cel mai bun / Cu muzică de suflet de la mama / Am un zîmbet / Dintre 4 genii trei sînt români / Fără stăpîni.» E vorba de inspiraţie, în primul şi-n primul rînd. Dacă nu ai inspiraţie, prin sîngele tău şi creionul cu care scrii texte, nu poţi să vezi ce-i în jur. Dacă ai inspiraţie, ai ca nişte *flash*-uri în cap: îţi apar diferite fragmente, cadre din viaţă. Îmi aduc aminte de anumite întîmplări: m-am certat cu prietena, am fost şi am băut şi m-am simţit bine; m-am închis în cameră şi am scăpat de ai mei, care mă ceartă şi mă pun să cumpăr nu ştiu ce. Deci sînt tot soiul de conexiuni care te fac să scrii texte: şi nu sînt simple rime, sînt idei cu mesaj. E vorba să transmiţi totuşi un mesaj, nu să faci numai pentru tine. În textul tău, chiar dacă e mai personal, e bine să se regăsească şi persoanele din jur. Şi să fii cît se poate explicit: dacă devii prea abstract, deja sfidezi oamenii, ascultătorii care vor să te aprecieze. Eu, unul, am făcut foarte multe show-uri în Galaţi. Acolo ne ştiu cam toţi. Dar nu am prea ieşit cu trupa. Trupa se numeşte REMAUS, adică eu şi cu colegul meu Marian. E mai mult pentru studenţi, nu am prea multe realizări cu ea. Dar cînd e vorba de mine ca *MC,* adică omul care *drop the mike,* care se descarcă la microfon, Patzo mă numesc şi mă ţin tare."

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Filmul prin excelenţă

Pe 5 iulie, Ambasada Franţei la Bucureşti a organizat avanpremiera filmului onorat cu *Palme d'Or,* în prezenţa lui Cristian Mungiu. Grădină de vară pe înserate, lume selecţionată, discrete griji meteo. Autorul vorbeşte succint, cu o modestie proaspătă, de adolescent care pare să nu-şi înţeleagă propriul geniu, pentru că tocmai îl experimentează. Instalat pe scaunul din plastic alb, mă uit la cerul ocupat cu ultimele pîlpîiri ale zilei, la frunzele mişcate de vînt ale plopilor din preajmă şi la mira policromă a ecranului deocamdată inert. Pe de altă parte, îmi reglez preventiv nivelul aşteptărilor, pentru a reuşi să amortizez la timp o eventuală decepţie...

Numai că filmul mă fură cu totul, din prima secundă a proiecţiei. „România, 1987". Acţiune. Cămin studenţesc. Apa caldă ca eveniment. Bişniţarul arab. Camera celor două fete, eroinele acestei *saga* dedicate solidarităţii în vremuri de fatală promiscuitate a supravieţuirii. Magia vieţii palide, îngîndurate, cu sunete vitale într-un pustiu semantic dominat de superstiţii, clişee mentale, frică difuză şi coduri anti-sistem. Comunismul terminal.

Fireşte că n-am să-mi îngădui licenţa unei naraţiuni în cheie personală. „432" (cum i s-a spus imediat, cu un soi de afecţiune abreviantă) merită, pur şi simplu, văzut. Din următoarele motive. Mai întîi, el prezintă primul caz de surclasare a tentaţiei mizerabiliste care a subjugat cinematografia masochist-paranoidă a României din primii ani '90. Lipsesc deopotrivă tuşele groase şi expresionismul auto-flagelării. Nu se urlă, nu se înjură patologic. Povestea, dar şi *dreptul la poveste* sînt respectate pînă la capăt, fără ca regizorul să-şi asume pretenţia moralizantă sau capriciul deformaţiei caricaturale. În al doilea rînd, filmul lui Mungiu e o admirabilă sinteză de scenariu coerent, dialog caracteristic, fină alternanţă static-dinamic, subtil dozaj între scenele de interior şi cele exterioare. Jocul actoricesc e fabulos de natural, dacă pot spune aşa. De pe generic lipsesc numele „consacrate" (cel puţin înainte de laurii de la Cannes...) şi tocmai asta îţi redă entuziasmul privirii: fiecare participant, începînd cu tandemul celor două studente, e *deja* un actor matur, *încercănat* sub patosul uitării de sine.

Un al treilea motiv de laudă vizează aptitudinea lui Cristian Mungiu de a ridica *specificul* la puterea dramei umane „fără frontiere". Pelicula ar fi plăcut oricărui juriu şi va cuceri orice tip de public tocmai pentru că nu e provincial-nombrilistă, ci „universală" şi – în pofida localizării anecdotice – „atemporală". Ea descrie situaţii de criză a conştiinţei, nu „români din comunism" care se întorc, prin ficţiune retrospectivă, asupra propriului chip. Desigur că spectatorul autohton gustă acest thriller psihologic şi la nivelul aluziei epocale: coada la alimentara, penuria, absurditatea discreţionară a funcţionarului sau meniul festiv de la o nuntă care se mută, pe şest, şi în farfuria clienţilor „obişnuiţi" sînt pete de culoare care ne „spun" mai multe nouă decît altora. Însă miezul producţiei este, ca să zic aşa, „ecumenic". E vorba despre acel tip de situaţie-limită în care dilema hamletiană primeşte un singur răspuns. Tema avortului clandestin şi implacabil (de vreme ce e mai „bine" pentru făt să moară, decît să se nască într-o asemenea lume) cutremură, dar nu doar ca eşec al individului într-o societate represivă, ci şi ca parabolă a pierderii lui Dumnezeu pe drumul dintre sacrificiu şi salvare.

În final, „filmul se rupe" la propriu, accentuînd tensiunea dintre operă şi planul empiric. Ieşirea din imaginarul realităţii te aruncă subit în realitatea imaginarului pierdut, pe care nu poţi decît să-l regreţi, dincolo de oroarea catarctică a subiectului. Am pornit spre casă aproape de miezul nopţii, nu înainte de a-i fi adresat lui Cristian Mungiu cîteva aprecieri minimale: în faţa unei asemenea creaţii, mondenităţile de circumstanţă par mai idioate ca oricînd.

Augustin IOAN

Hristos la Nessebar

Am văzut, prin bunăvoinţa prietenilor mei Luiza Barcan şi Alexandru Nancu, bisericile bizantine cele frumoase ale Bulgariei. Sînt şi aici cîteva epoci distincte: bisericile imperiului zis româno-bulgar (dar să nu îi daţi acest nume de faţă cu un bulgar), care sînt eminamente bizantine, cele bizantine propriu zise şi, apoi, bisericile construite după cucerirea turcă. Există, probabil, şi bazilici paleo-creştine, din vremea apariţiei creştinismului, mai cu seamă în cetăţile greceşti de pe coasta Mării Negre. Nu le-am văzut pe acestea, dar inferez pe baza faptului că sînt de găsit asemenea edificii şi pe teritoriul a ceea ce va fi ulterior România, de la ampla bazilică de secol IV-VI de la Niculiţel, trecînd prin minunile, aproape adosate una celeilalte, de la Argame (Capul Doloşman de pe Razelm) şi, fireşte, Histria, Tomis, Callatis.

Aş face de la bun început următoarea observaţie: predominante în chip covîrşitor sînt structurile bazilicale. Doar cele mai tîrzii lăcaşuri de cult care ni s-au păstrat din perioada bizantină sînt de tipul cruce greacă înscrisă (în care braţele crucii sînt egale ca lungime si prind cupolete sau intersecţii de bolţi în cele patru colţuri ale intersecţiei, mai joase decît cupola sau turla care încununează centrul intersecţiei de bolţi). Atît înainte de această perioadă, cît şi după cucerirea turcă, bisericile din această zonă, ca şi cele din Dobrogea, erau în chip predominant bazilici. Iată de ce, ca o sugestie pentru cei ce vor dori să mai facă în această zonă întîi-creştinată a României de azi, aş zice că tradiţia primară şi de anduranţă a acestui areal a fost, este şi ar trebui să rămînă bazilica cu una sau trei nave. În plus, această tradiţie dobrogeană are şi acel spirit ecumenic pe care cată să ni-l propunem în viitorimea creştinismului, pentru că el a fost omniprezent în creştinismul dintre Dunăre şi mare şi mult înainte vreme. Sînt atîtea asemănări între, spre pildă, biserica italiană de la Veliko Tîrnovo, cea catolică de la Tulcea (tot acolo, între moschee şi geamie), între moscheea şi biserica grecească de la Constanţa, încît mă gîndesc că acest aer comun ar trebui redescoperit şi celebrat! Zecile de grupuri etnice ale Dobrogei au împărtăşit nu numai un teritoriu arid, ci şi trăsăturile stilistice ale lăcaşurilor lor de cult.

O a doua observaţie ar privi raportul dintre casă şi biserică. Experienţa Bulgariei este una stranie, din acest punct de vedere. Ştim că prima euharistie – Cina cea de taină – s-a săvîrşit în „camera de sus", de oaspeţi, a unui necunoscut din Ierusalim. Cu alte cuvinte, prima biserică a fost camera cea mai somptuoasă a unei locuinţe. Casa este una dintre originile bisericii, aşa după cum casa lui Mahomed de la Mecca a servit drept arhetip pentru primele moschei. Dar, ajunşi stăpînitori ai limes-urilor bizantine, turcii interzic bulgarilor construcţia de biserici care să semene a biserici şi, deci, care să facă o concurenţă „neloială" moscheilor. La Tulcea, opoziţia aceasta era mai simplă, reducîndu-se la supremaţia înălţimii turnului geamiei ca dominantă a oraşului; în rest, bisericile Tulcei sînt biserici „tipice", indiferent că sînt lipoveneşti sau de altă religie/naţie. Or, bisericile Bulgariei au trebuit camuflate. Casa a reprezentat cel mai evident tipar căruia biserica i se putea supune, retrăgîndu-se, astfel, îndărăt în cochilia din care a originat. Nu e de mirare, poate, că independenţa Bulgariei a adus după sine distrugerea unui număr copleşitor de moschei şi, apoi, ţirea de turle de sub acoperişurile cele plate ale tuturor acestor „bisericase" pre-existente. Chiar şi în reconstrucţiile propuse, mult mai tîrziu, de către restauratori, şi care pot fi găsite azi adosate unora dintre bazilicile de la Nessebar, bunăoară (Messembria sacră, bizantină), apare aceeaşi obsesie a turlei care nu a fost niciodată acolo. Reconstruite virtual, în schiţele bulgarilor, toate aceste biserici capătă turle bogate pe care, foarte probabil, bazilicile acelea nu le vor fi avut nicicînd. Dorul de verticală, de verticala absentă sau de verticala reprimată (de către cuceritorul otoman), mi se pare cea mai impresionantă trăsătură a tuturor acestor biserici. O vedem, reprezentativă, pe acoperişul mitropoliei de Veliko Tîrnovo, ridicată după independenţă şi deloc potrivită arhitectural cu ansamblul. O vedem, obsesivă, pe biserica interbelică din Veliko Tîrnovo.

În fine, aş dori să vă atrag atenţia, mai ales celor ce aţi ajuns deja pe la Varna cu explorarea vecinătăţilor, că Nessebar-ul vechi este, poate, unul dintre cele mai spectaculoase locuri în care veţi ajunge vreodată. Documentate sînt peste 40 de biserici, rămăşiţe mai mult sau mai puţin vizibile sînt din peste 25, iar cincisprezece biserici sînt vizitabile. Numărul este covîrşitor, dacă înţelegeţi că toate coexistă pe un petec de pămînt plutind pe mare (în parte scufundat, cu tot cu ziduri de apărare) şi care are dimensiuni de maximum o dată şi jumătate Piaţa Unirii din Bucureşti. Scara locului e minusculă. Prin consecinţă, densitatea de lăcaşuri sacre este copleşitoare. Bisericile nu sînt una lîngă alta, vizual, pentru că locuinţele le ocultează, dar proximitatea este evidentă, iar jocul descoperirii lor, în labirintul de străzi medievale, dă şarm plimbărilor pe insulă. Evident, locul era sacru şi căutat, dinaintea creştinismului, ca destinaţie pentru temple.

Aici am stat cîteva zile cu prietenii mei şi am fotografiat bisericile, precum pictorul – catedrala din Rouen, în diferitele lumini ale zilei. Cu surpriza unei dimineţi cînd acest exerciţiu ne-a revelat ceva ce nu văzusem la acea biserică pînă atunci: prezenţa unei chei de boltă cu reprezentarea lui Iisus, deasupra intrării în naos. De la nord, adică atipic. Cu această ocazie, am înţeles un lucru esenţial. Bisericile vechi trebuie îndelung privite nu doar pentru că timpul şi netrebnicia urmaşilor au fost de o indescriptibilă cruzime cu frumuseţea lor. Ci şi pentru că lucrurile cele subtile se revelează celor care au răbdare. Aici am descoperit o „anomalie" din punctul de vedere al reprezentării „canonice".

Cu alte cuvinte, Hristos, cel din capul unghiului, reprezentat pe piatra pe care o uitaseră zidarii, încununează nu neapărat puncte sau direcţii cardinale. El era aşezat deasupra întîii intrări în locaşul de cult, indiferent unde va fi fost aceasta: în acest caz, la nord. Hristos încununează parcurgeri, trasee, tensori. El ne veghează (de) pretutindeni.

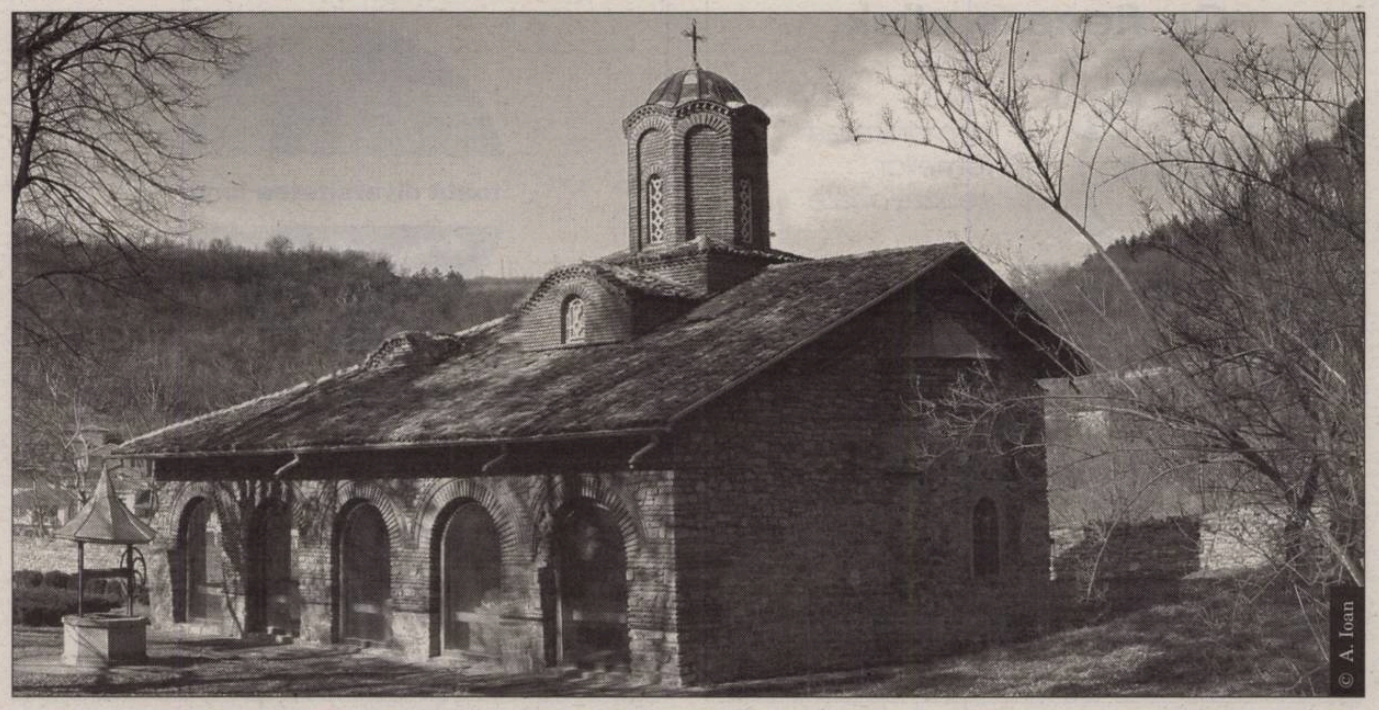

Alex. Leo ȘERBAN

Fără celular şi fără aparat foto!

– Transformers *la Taormina* –

La Taormina – unul din locurile cele mai îmbătător de frumoase din lume! – există un festival de film care a ajuns la a 53-a ediţie. De anul acesta, dublă schimbare de direcţie: Deborah Young, critic de film la Variety *şi fostă adjunctă a vechiului director Felice Laudadio, a preluat cîrma festivalului şi i-a dat un nou suflu, reînnodînd cu* glamour*-ul care îl caracteriza în urmă cu 30-40 de ani...*

Mai fusesem o singură dată la Taormina, dar nu la festival. Am înţeles de la „veterani" că evenimentul scăzuse mult în prestanţă, devenind – practic – un festival al producţiilor naţionale. Şi totuşi, Taormina cunoscuse zilele ei de glorie: spotul ediţiei (în alb-negru) amintea, înaintea proiecţiilor de seară, figurile celor care fuseseră omagiaţi în impresionatul amfiteatru grec în aer liber (cu vedere spre Etna): Fellini cu Giuletta sa, Antonioni cu Monica sa, Liz Taylor cu Burton al ei, De Sica, „Sophica" (Loren) *e tutti quanti*... Erau, desigur, alte vremuri, cînd Cinematograful încă avea o „aură" şi oamenii aceia, oricum legendari, păşeau parcă în stare de imponderabilitate (şi nu doar pentru că spotul era în ralanti). Aveau graţie, aveau *glamour*. Astăzi, mai poţi găsi ceva din ultimul; dar graţia pare să fi dispărut definitiv.

Probabil însă că nu cu graţie mai poţi face, astăzi, un festival care să o „plesnească". E nevoie de multă ambiţie, anduranţă, determinare şi multe, *multe* contacte! Deborah Young pare să le aibă: şi-a arvunit, încă de la prima ediţie a sa ca directoare, filme de la trei *majorsi* (companii producătoare) importanţi – MGM, Warner Bros. şi Paramount. Iar filmele n-au venit singure, ci însoţite de vedete/ regizori/producători: la *Lucky You,* de pildă, au venit regizorul (Curtis Hanson, de *L.A. Confidential*-ă faimă), doi dintre actori (legendarul Robert Duvall şi Eric Bana) şi producătoarea; la *Transformers* au venit regizorul Michael Bay (de tristă *Armageddon*-ică faimă) şi tînărul actor-care-urcă Shia LaBeouf.

Young a declarat încă dinaintea începerii festivalului că scopul ei nr. 1 este de a repune Taormina pe harta festivalurilor care contează (Cannes, Veneţia, Berlin...) – ceea ce este mult mai dificil decît pare. Iar asta pentru că bătaia cea mai mare se dă, astăzi, pe „sloturi": perioadele în care se desfăşoară evenimentul. Anul nu are decît 365 de zile, şi cam toate „căsuţele" sînt ocupate. Dacă numai în ţară – sau la Bucureşti – s-au înghesuit, anul acesta, 5 festivaluri în primele 7 luni ale anului, închipuiţi-vă ce se întîmplă în lume! Iar festivalurile nou-apărute nu sînt nicidecum cantităţi neglijabile: cel de la Roma, din toamna anului trecut, a fost atît de bine „poziţionat" (şi, nu mai puţin, sponsorizat!) încît se pare că a detronat – deja – bătrîna Mostră veneţiană, care s-a scufundat un pic sub valul creat de rivalul său... Va reuşi Young să facă din Taormina „evenimentul cel mai aşteptat" între Cannes şi (deocamdată) Veneţia, aşa cum şi-a propus? Vom trăi şi vom vedea. Mai ales că – între C şi V – mai există K (de la Karlovy Vary) şi L (de la Locarno), care nici ele nu sînt de ici-colea!

Pînă una alta, a 53-a ediţie a Taorminei a încercat să împace – cumva ca la Cannes – arta şi comerţul. După posibilităţi. Adică n-au fost mari „revelaţii" în competiţie (dar parcă la Cannes sînt, în fiecare an?! Hmm, poate la 3-4 ani o dată...) – ar fi fost şi greu la cele numai 7 filme selectate. A existat o integrală Giuseppe Tornatore (care e sicilian) cu Tornatore cu tot – dar, din păcate, fără cea mai frumoasă achiziţie a sa: Monica Bellucci. Au existat filme prezentate sau premiate în alte festivaluri – de la *Les témoins* al lui André Téchiné (Berlinala şi TIFF 2007) la *XXY* al tinerei Lucia Puenzo (premiul „Semaine de la critique" 2007); amîndoi au fost prezenţi la Taormina. Regizorul britanic Terrence Davies a susţinut un „masterclass", ca şi actorul american Matt Dillon. În juriul competiţiei a fost Goran Paskalievic (deci alt „masterclass"). Iar deschiderea s-a făcut cu *Flyboys* de la MGM, ceea ce ne-a pricopsit cu un „spectacol aviatic" cu trei bucăţi avioane de epocă făcînd loopinguri tricolore (roşu-alb-verde, steagul Italiei) pe deasupra cocteilului de la Hotel Timeo – „cartierul general" al cocteilurilor de la ora 20...

Dar evenimentul care a adunat, cred, *întreaga* suflare a Taorminei, care a umplut – cu mic-cu mare – *toate* cele 5000 de locuri ale amfiteatrului a fost premiera mondială a „mult-aşteptatului" (de unii; mărturisesc că nu şi de mine...) *Transformers*, ultima extravaganţă a supermeseriaşului domn Bay. Filmul se lansa abia pe 28 iunie în Italia, şi pe 4 iulie în SUA; noi l-am văzut pe 21 iunie. Dar *cum* l-am văzut – asta este mai spectaculos chiar decît filmul!

În primul rînd, aşteptînd să ne croim drum spre locurile din amfiteatru (presa avea parte de scaune cu spătar – Cineva fie lăudat! –, în timp ce spectatorii obişnuiţi doar de gradene), am fost întrebaţi din 3 în 3 metri dacă ne-am stins celularele. (N-am înţeles de ce.) Apoi – la ultimul cordon de securitate – am fost bipăiţi, ca în aeroporturi, ni s-a cerut să scoatem celulare şi aparate foto şi să le punem în mici pungi de plastic pe care scria „Transformers" şi care au fost sigilate (nu că m-ar fi tentat să le deschid pe loc, dar vă jur: era imposibil! Am reuşit, la sfîrşit, doar cu dinţii...). Apoi, şi înainte, şi-n timpul proiecţiei, *men in black* – cu ochelari cu infraroşu şi *walkie-talkies* minuscule sub bărbie – ne-au scanat nonstop. Motivul? Fireşte, pirateria.

Cu toate aceste preparative paranoice, existau toate şansele ca filmul să nu-mi placă şi să regret pînă astăzi slăbiciunea de a mă duce la „un Michael Bay" la care se intră atît de greu... Dar n-am regretat! Mai întîi pentru că filmul propriu-zis a fost precedat de cel mai năucitor show cu lasere pe care l-am văzut vreodată (15 minute bune de vîrtejuri 3D/ holografice multicolore-cu-fumigene care ne-au explodat ochii!), şi-n al doilea rînd pentru că – zău dacă vă mint! – filmul m-a ţinut cap-coadă de-am uitat şi să răsuflu. Îl puteţi vedea şi la noi, pe ecrane, şi vă puteţi convinge.

Doar că din sălile de la noi nu se vede Etna.

Rodica BINDER

Lettre Internationale 77

– ediţia germană –

Omînă încătuşată, ţinînd un toc cu peniţă, pregătită să scrie, dar rămînînd suspendată în neputinţa de a o face, deasupra unei foi albe de hîrtie – este cea mai sumară descriere a imaginii de pe coperta numărului 77 al ediţiei germane a revistei *Lettre Internationale*. Tabloul, avînd o vădită încărcătură simbolică, la fel ca şi bună parte din ilustraţiile semnate de „neo-expresionistul şi trans-avangardistul" italian Francesco Clemente, dă tonul întregii orchestraţii grafice a revistei în al cărei cuprins figurează cîteva memorabile reflecţii fundamentale asupra realului, a formelor sale de reprezentare şi interpretare.

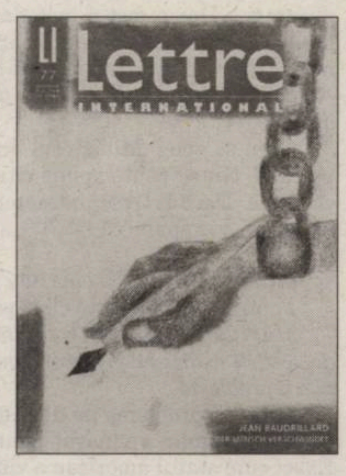

O foarte agreabilă surpriză este descoperirea în cuprins a unui text de Mircea Cărtărescu. Detalii, după ce vom fi trecut de „Relatările de pe front", semnate de nume sonore ale publicisticii americane şi europene.

Mark Danner, profesor de retorică la Universitatea Berkeley, colaborator la *Harper's Magazine, New York Times Magazine* şi *New Yorker,* se războieşte cu politica perşedintelui Bush într-un eseu intitulat „Cuvinte în vremuri de război – Viziunile Imperiului şi Actorii Istoriei." Textul nu este altceva decît discursul rostit de Mark Danner la o serbare a absolvenţilor Universităţii Berkley în care autorul analizează retorica actualei preşedinţii americane, incriminînd nu doar cu virulenţă polemică, ci şi cu dovezi concrete, mostrele discursive de pervertire a realităţii de către reprezentanţii Casei Albe. Piesa cea mai grea la dosar o reprezintă o declaraţie reprodusă în octombrie 2004 în paginile publicaţiei *New York Times*. Atribuită preşedintelui Bush, dar făcută de „un anonim funcţionar guvernamental", ea asertează statutul de Imperiu al Statelor Unite care acţionînd, creează „o realitate proprie". „Noi sîntem actorii istoriei... iar vouă, vouă tuturor, nu vă va rămîne altceva de făcut decît să studiaţi ceea ce noi facem". Mark Denner afirmă, nu fără sarcasm, că îndrăgeşte acest citat, pe care-l propune chiar ca inscripţie pe portalul facultăţii. Citatul îi reaminteşte autorului de dantescul avertisment de pe porţile Infernului, „Lăsaţi orice speranţă". Cele două sintagme sînt de o sinceritate necruţătoare – observă Mark Danner – deducînd şi consecinţele nefaste ale acestei „viziuni" imperiale.

„Un eşec planificat" sau „Un război mic care a adus prejudicii mari unei superputeri" se intitulează o analiză semnată de Patrick Cockburn, laureat al mai multor premii internaţionale de publicistică, corespondentul în Orientul Apropiat al cotidianului *Financial Times* şi *The Independent*. Fraza finlă a analizei ziaristului irlandez – care crede că întocmai cum Franţa a pierdut războiul în Algeria, iar Rusia pe cel din Afganistan, America îl va pierde pe cel din Irak – anticipează alte contribuţii publicistice la acest număr al revistei.

Sub genericul „Vînt din răsărit", Perry Anderson semnează o analiză a actualei situaţii politice din Rusia, întrebîndu-se încotro o „îndreaptă" sau o „împing" „democraţia dirijistă" a lui Putin, autoritarismul, cenzura şi corupţia. Dunja Melcic este autoarea unui „Requiem" sîrbesc, iar Claude Schmitt publică o întîmplare din războiul din Algeria.

Grupajul de eseuri care glosează realitatea de pe poziţiile reflexivităţii critice începe cu un text al regretatului Jean Baudrillard. Titlul alarmant – „Omul dispare" – este citat deja pe coperta revistei. Suita de reflecţii cu inflexiuni melancolico-elegiace se roteşte în jurul relaţiei dintre real şi virtual, pornind de la diferenţa fundamentală existentă în planul referenţialităţii între imaginea fotografică de tip analog a unui obiect şi cea digitală. Aceasta din urmă a modificat lumea precum şi modul nostru de a o percepe, ducînd practic la moartea fotografiei. Reluînd tema filozofică a „alienării" din perspectiva unei dezvoltări nelimitate a tehnologiei în care omul, depăşindu-şi propriile limite, intră tocmai prin aceasta într-o lume din care este exclus, Baudrillard este cuprins de nostalgia unei „imagini" apte să exprime singularitatea lumii, să fie „dicteul automat al acesteia".

Cinematografia ar putea corespunde acestui criteriu, dacă nu ar interveni ficţiunea... s-ar simţi tentat un cititor activ să riposteze.

O alertă, inteligentă şi, în acelaşi timp, doctă replică la melancolicele meditaţii iconico-ontologice ale lui Baudrillard o dă „Un alfabet al filmului" imaginat de britanicul Peter Wollen, scenarist şi teoretician al vizualului. Incepînd cu Aristotel şi teoria mimesis-ului, cu Bambi şi Brecht, evocîndu-l pe Godard şi Rosselini, periplul alfabetic al lui Peter Wollen se termină la litera Z, exemplificată prin „zoom". În final este citat un slogan al lui Jean-Luc Godard, „Înapoi la zero". Iar zero fiind şi „începutul", autorul trimite din nou la litera A exemplificată nu de Aristotel, ci de Avangardă... Şi într-advăr, iată-ne confruntaţi şi cu un text de avangardă, publicat pentru prima oară în 1917 în singurul număr al revistei *Portugal Futurista,* confiscată de organele poliţieneşti. Textul, scris la trei ani după începutul primului război mondial, îi aparţine lui Fernando Pessoa, se intitulează „Ultimatum", este adresat Europei şi ar putea fi o lectură obligatorie şi pentru unele cancelarii europene.

De la avangardă la utopie este doar un pas. Îl face textul semnat de binecunoscutul filozof George Steiner. Subintitulat „pledoarie pentru un nou curriculum incluzînd matematica, muzica, arhitectura şi genetica", eseul include premisa, de altfel explicit enunţată de autor, că „speranţa de a păstra educaţia umanistă într-una din formele ei tradiţionale este iluzorie". Deşi idealul unei educaţii interdisciplinare, care să includă şi ştiinţele dure în spaţiul deţinut primordial de valorile şi cunoaşterea de tip umanist, „pare nebunesc", George Steiner îşi doreşte ca el să fie îmbrăţişat de cît mai mulţi.

De ce iubim femeile, cartea de mare succes a lui Mircea Cărtărescu, va apărea curînd şi în Germania, în traducerea scriitorului Ernest Wichner. Cititorilor revistei *Lettre Internationale* le este oferită deocamdată povestirea „Nabokov la Braşov". Editorii germani i-au schimbat, din nu se ştie ce motive, titlul în „Sex şi Nabokov", şi-i rezumă în tabla de materii conţinutul la următoarea frază: „Zile fericite cu literatura şi o iubită, care a fost spioană". Finalul povestirii lui Mircea Cărtărescu reformulează relaţia intre iluzie şi realitate, contribuind literar la împletitura tematică a actualei ediţii germane a revistei. În final, obişnuitele corespondenţe, două popasuri literare, unul la Berlin, făcut de Bora Cosic, altul la Teheran, un fotoreportaj în oraşul sfînt Benares de pe Gange şi un impresionant text semnat de Terry Glavin despre gloria şi suferinţele... papagalilor, ilustrat cu splendide fotografii color, contrabalansează subiectele de „calibru geu" din prima parte a publicaţiei. Cifra actualei ediţii fiind dublă ca trasă la indigou, şi fatidică – „77", un text – „Descătuşarea indigoului" – ne instruieşte şi despre culorile istoriei şi istoria mondială a albastrului, despre care se spune că ar fi fost mama tuturor culorilor...

„Se poate şi cînd nu se poate“

– dialog cu Michelle KELSO –

***Michelle Kelso** este doctorandă în sociologie la Universitatea din Michigan şi directoare a Asociaţiei Pentru Educaţie şi Dialog Civic din Bucureşti. A absolvit un masterat de studii ruse şi est-europene şi unul de administraţie publică la Universitatea Texas. A realizat filmul documentar* Dureri ascunse, *despre deportarea romilor din România în timpul celui de-al doilea război mondial. Acum organizează, în liceele româneşti, dezbateri despre acest subiect (aproape) absent din manualele de istorie.*

A venit pentru prima dată în ţara noastră în1994, cu o bursă Fulbright, şi a realizat studii despre situaţia romilor. Pe „Divanul Dilemei vechi*“, deşi Michelle Kelso se afla pentru prima dată în redacţia noastră, conversaţia s-a desfăşurat firesc, ca şi cum ne-am fi cunoscut dintotdeauna: ea ne-a povestit, cu o modestie care nu exclude conştiinţa lucrului bine făcut, despre cum a căpătat pasiunea de a studia viaţa şi problemele romilor; noi am încercat s-o „stîrnim“ (ba uneori am făcut şi pe „avocaţii Diavolului“), etalîndu-i toate stereotipiile şi prejudecăţile legate de acest subiect. Michelle Kelso vorbeşte româneşte fluent şi fermecător; am preferat, în transcriere, expresivitatea, nu deplina corectitudine. La sfîrşit, ne-am dat seama că, uneori, lucrurile se văd mai bine „din afară“, iar perspectiva „străinului“ poate fi nu doar precisă şi argumentată, dar şi foarte prietenoasă...*

***Mircea Vasilescu:** De cînd ai venit în România?*

Am venit cu o bursă Fulbright în 1994, cu idea să fac un studiu despre fertilitate. În 1993 am lucrat la Sibiu, într-un orfelinat de stat. Cei mai mulţi copii erau romi – 80%. Ştiam că romii sînt 10% din populaţie şi mi-am pus un semn de întrebare: dacă sînt 10% din populaţie, de ce 80% dintre copii sînt în instituţii? Am început să lucrez la studiul despre fertilitate şi, pe parcurs, vorbind cu femei cu vîrsta între 15 şi 40 de ani, bunicile m-au întrebat dacă nu vreau să stau de vorbă şi cu ele. Le-am spus că am un studiu foarte fix, că vorbesc cu mamele care au poveşti foarte interesante, dar OK, hai să vorbim. Mi-au povestit despre deportare. A fost ceva care m-a şocat. Nu am văzut nimic publicat despre asta, nu am văzut nimic în cărţile de istorie şi pe nimeni nu interesa acest subiect, aşa că m-am interesat eu. Am „văzut un loc liber“.

***Mircea Vasilescu:** În '93-'94, nu ştiu cîţi cetăţeni români ştiau cu adevărat ceva despre acest subiect. Probabil că l-ai discutat şi cu etnicii români. Care era perspectiva lor?*

Am observat că mulţi ştiau ceva despre deportare, măcar auziseră ceva, iar răspunsul general a fost: „Păcat că Antonescu nu a terminat ce a început!“. Cam asta a fost reacţia. Mi-am zis că dacă vreau să am relaţii cu românii, mai bine nu discut tema mea de cercetare.

***Matei Martin:** Vi se pare că manualele de istorie pe care le au la dispoziţie elevii tratează această problemă suficient?*

Nu! Deloc. Chiar acum fac un studiu despre manuale. Am luat manualele apărute începînd cu 1998 şi nu am găsit nimic. După părerea mea, cele de la Humanitas sînt cele mai bune, au cîteva rînduri despre această problemă. Nu este menţionată nici perioada de robie, care a fost o perioadă mult mai lungă, şi care a implicat mai mult populaţia, statul, voievodul, biserica. Dar această temă nu este discutată. Am făcut în mai un mic studiu cu elevi de la liceele „G. Coşbuc“ şi „Mihai Viteazul“ din Bucureşti. Cam 80 de elevi au participat la chestionar, şi 60-70% habar n-aveau că romii au fost robi în România. Am vorbit cu profesoarele lor care mi-au spus că nu predau subiectul în şcoală.

***Magdalena Boiangiu:** Din 1994, alternativ, cîteva luni pe an, trăieşti în România. Nu ai venit direct din America. Ai fost şi în alte ţări, nu tocmai vîrfuri ale civilizaţiei, deci nu ai avut un şoc cultural. Care a fost prima ta senzaţie? Cum ţi se pare evoluţia românilor din 1994 pînă în 2007? Vezi vreo schimbare, se întîmplă ceva?*

Eu m-am îndrăgostit de România cînd am venit. Am venit de la Viena. Lucram ca stagiară la ONU. M-a invitat o maică catolică care avea o organizaţie umanitară să vin la Sibiu. A fost o vară superbă la Sibiu. Acum s-a schimbat total. Stăteam la Şelimbăr. Era un sat mic, lîngă Sibiu. Nu aveam apă în casă... Acum sînt vile... S-a întins oraşul... Nu mai este aşa pitoresc cum a fost. Mi-a plăcut cum seara vacile veneau singure acasă... gîşte peste tot... capre... Pentru mine era ceva de vis. Oameni mergînd cu căruţe, cu ciucure roşu la cai... Bătrînele îmbrăcate în negru, care stăteau tot timpul la poartă... Pentru mine era fantastic, un pas înapoi în timp. S-a schimbat foarte mult România faţă de cum era în 1994. Cînd intram în Sibiu – mergeam pe jos, nu era autobuz – mă duceam în centru şi intram în alimentară, găseam doar bulion, muştar şi gem. Atît! Carnea era pusă pe masa de ciment, toată ziua, în soare, cu muşte, fără frigidere... M-am speriat, nu am mîncat carne în vara aia. Dar era foarte frumos. Mi-a plăcut enorm România. Pe urmă am venit la Bucureşti. Este altfel aici.

***Magdalena Boiangiu:** Povesteşte-ne despre cartierul în care stai acum.*

Stau în Timpuri noi, care pentru mine este deprimant.

***Iaromira Popovici:** La bloc?*

Da, la bloc. Şi este insuportabil pentru mine. Eu am crescut într-o casă. În America mulţi oameni au case. Îmi omoară sufletul statul la bloc. Soţul meu e fericit la bloc. Aşa a crescut. Dar să intri într-un hol care este întunecat, culorile de ciment... Eu înţeleg că starea multora nu permite, dar să strîngem bani şi să vopsim frumos, să punem gresie şi faianţă...

***Iaromira Popovici:** Ai încercat?*

Eu stau cu chirie, deci nu am voie să mă implic în problemele asociaţiei.

***Magdalena Boiangiu:** Ai încercat aici să mişti o acţiune colectivă şi să vezi care e reacţia oamenilor?*

Da. Eu am făcut mai multe chestii aici în sens de mişcare civică. În primul rînd, răspunsul pe care îl aveam în anii '90, tipic, a fost: „Nu se poate!“. La orice idee, sugestie: „Nu se poate!“ De ce? „Pentru că nu se poate!“ Acum s-a schimbat. E mai bine acum. Eu am crezut că filmul meu nu va fi niciodată dat în România, că românii nu vor accepta niciodată ideea de istorie aşa cum am prezentat-o eu – cum este de fapt adevărul; am bazat ideea pe puncte de vedere care mi-au fost spuse, de cum au reacţionat oamenii cînd am vorbit despre subiectul meu. Acum, la minister sînt foarte deschişi să facem proiecte în licee. Am scos un ghid pentru profesori cu filmul meu pentru educaţia civică sau pentru orele de istorie şi... se poate!

Istorie tristă

***Magdalena Boiangiu:** Cum a contat faptul că tu eşti americancă şi vii să la povesteşti românilor ce răutăţi au făcut?*

Cred că e şi bine, şi rău. Venind din afară, oamenii îmi spun: „Dar tu nu înţelegi cum este cu ţiganii. Nu poţi să înţelegi. Eşti păcălită de ei.“ Cred că asta e o problemă. Sînt unii profesori care îmi spun: „Dar tu, americancă, vii aici... Nu ai ce face acasă, cu negrii şi cu indienii americani?“. Răspunsul, pentru amîndoi, este că eu vin dintr-o ţară rasistă – eu recunosc rasismul cînd văd problema – deci eu înţeleg, chiar dacă am stat numai 7 ani aici. Eu înţeleg foarte bine problema şi încerc să re-întorc problema la ei. Profesorilor le spun: „Eu recunosc că am făcut un genocid în America, că avem probleme azi cu afro-americanii din cauza politicii noastre de 2-300 de ani. Asta este recunoscut. Dar voi nu vreţi să vă recunoaşteţi problemele.“ Cînd văd elevii filmul, îi pun să răspundă la un chestionar. Să scrie punctul lor de vedere, ce reacţie au. Foarte mulţi scriu că este foarte trist că a trebuit să vină un american să ne spună istoria noastră. Elevii sînt şocaţi că nu au învăţat la şcoală şi trebuie să vină un străin să le spună.

***Adina Popescu:** Filmul l-aţi produs voi, a fost făcut pe banii voştri sau aţi căutat şi surse de finanţare?*

Am găsit, în America, bani de la Consiliul pentru Arte al Statului Texas.

***Adina Popescu:** Imaginile de arhivă sînt foarte scumpe aici şi este o întreagă birocraţie să obţii imagini de arhivă ca acelea pe care le-aţi folosit.*

Aici a fost o problemă. Le-am luat din Republica Moldova. Cei din Moldova au cooperat perfect. Nu au cerut nici un ban, doar să spunem că imaginile sînt de la ei, şi o copie a filmului. Vreau să mai spun ceva, care m-a şocat şi m-a supărat. Am vrut o poză din Germania. Era o poză cu ofiţeri SS care au intrat într-o casă de ţigani din Ucraina, au gonit femeile şi copiii din casă. Era pefect pentru filmul meu să ilustrez ce a fost acolo. Arhiva din Germania a cerut pentru o singură folosire 500 de euro. M-am supărat foarte rău. După faptul că naziştii au omorît oameni, acum vor să facă şi profit cu poza respectivă. Nu mi se pare corect. Este un bun public poza.

***Adina Popescu:** Aţi plătit?*

Nu! Nu am putut să cumpăr. Nu au vrut să dea poza şi atunci au pus un preţ incredibil. Avem poze de la Muzeul Holocaustului din Washington şi de la Muzeul Oraşului Bucureşti, unde au fost foarte drăguţi. Au dat gratuit tot, doar să scriem pe generic că am luat de la ei. S-au schimbat multe. A fost o vreme în care era obstrucţie. Acum, Institutul Cultural Român vrea să arate filmul. L-au arătat la Budapesta...

***Iaromira Popovici:** Ce reacţie au avut ţiganii? Apropo de ce se spune aici, că vor să profite de străini...*

Nu, nu, deloc nu au vrut asta. Au fost foarte speriaţi de mine. La unul din primele interviuri pe care le-am făcut la Ocna Mureş cu o femeie, cînd am intrat în curte şi i-a explicat nepotul ei pentru ce sînt acolo, s-a dus în casă şi s-a ascuns plîngînd sub pat. A crezut că vor s-o deporteze din nou. Deci foarte, foarte multora le-a fost frică de mine, crezînd că eu sînt acolo să refac listele, că poate vor fi deportaţi din nou. Chiar dacă le-a mers bine la începutul anilor '90, pînă în '96, atunci ştiţi că au fost incendieri, şi pe urmă, la orice incident, vecinii lor le-au spus: „dacă nu sînteţi cuminţi, dăm foc la case!“ Au fost 42 de cazuri de incendiere a caselor ţiganilor, la Bolintin, la Mihail Kogălniceanu... Deci cei pe care i-am găsit eu au fost încă o dată victime, şi justiţia nu a făcut nimic pentru ei.

***Magdalena Boiangiu:** Vreau să explici acest* to care *– că îţi pasă de ceva care nu e pentru tine.*

De fapt e şi pentru mine. Eu aşa am început, cu o lucrare de doctorat. Nu fac filantropie pură. Dacă devine – foarte bine. Scopul meu a fost pentru disertaţie, pentru studiile mele academice. Poveştile lor sînt tragice, necunoscute, şi am zis că dacă nu le scoate nimeni la lumină, o s-o fac eu. E foarte trist, sînt poveşti foarte triste. Sînt bătrîni deja. Da, sînt bătrîni şi mor. Şi eu simt o presiune, că ar trebui să mă mai duc în sate. Trebuie să mă mai duc în sate, chiar dacă sînt fizic şi emoţional foarte obosită. E greu să auzi chestiile asta zilnic, dar simt că trebuie să mă duc din nou, că dacă nu mă duc eu, nu o face nimeni. Şi mă duc!

Leucoplast de culoare albă

***Marius Chivu:** Dar cum îţi explici faptul că nu o face nimeni, că există o indiferenţă foarte mare a autorităţilor faţă de comunităţile respective?*

Nu ştiu dacă este treaba autorităţilor. Eu cred că este o temă pentru cercetători, şi pentru organizaţiile romilor, şi pentru organizaţiile civice. Nu neapărat pentru Guvern.

***Marius Chivu:** Văzînd filmul, ne-am dat seama că ceilalţi 10% dintre romii care nu trăiesc în mizerie trăiesc, de fapt, într-o opulenţă aproape ostentativă. De ce acei 10%, care au mai mult decît pot cheltui, nu se implică pentru propăşirea propriei etnii?*

Eu nu sînt din categoria lor, deci nu pot să spun un punct de vedere al lor. Întrebaţi-i pe ei. Eu pot să dau ideile mele despre neimplicarea lor.

***Magdalena Boiangiu:** Ai vorbit şi cu ei?*

Cu foarte puţini dintre oamenii bogaţi. Cîteva familii cu palate din Tîrgu Jiu, din Sinteşti. Dar nu i-am întrebat de ce nu se implică. Ei sînt bogaţi, au bani. Dar nu au educaţie. Nu este valoros pentru ei să faci carte. Nu-şi cîştigă existenţa cu cărţi, cu idei, cu gîndul. Nu este stilul lor de viaţă. Fac banii din metale. Majoritatea celor bogaţi sînt foşti căldărari – nomazi, care au fost deportaţi. Nu îşi trimit copiii la şcoală, fetele se mărită la 11-12 ani.

***Adina Popescu:** Ce spuneţi despre clişeul „ţiganii sînt hoţi, nu vor să muncească“?*

Am văzut o emisiune la TV despre sclavie în America în care se spunea că reputaţia sclavilor era că sînt hoţi, leneşi şi puturoşi... Dar a fost o metodă prin care au supravieţuit: să muncească încet, să fure mîncare pentru că porţiile erau foarte mici... Cred că aici este acelaşi lucru.

***Stela Giurgeanu:** E doar un clişeu sau este şi un sîmbure de adevăr?*

Greu se spus! Ministerul Justiţiei nu are statistici bazate pe etnii. Nu se poate spune cîţi din grupul A, B, C sînt în închisoare. Dacă întrebi judecători sau oameni care lucrează în închisori, vor spune că 60-70% sînt ţigani. Dar nu se dovedeşte statistic.

***Marius Chivu:** Pe cine dau vina ţiganii pentru starea lor?*

Pentru mine e foarte clar: pe statul român.

***Marius Chivu:** Mie îmi este greu să cred că şi fără drama deportării astăzi ar fi fost integraţi în societate şi nu ar fi avut nici o problemă...*

Asta e o problemă de dezbatere. Pentru mine e foarte clar că statul român e vinovat pentru starea lor din ziua de azi. Exact cum statul american e vinovat pentru situaţia afro-americanilor în ziua de azi. În perioada comunistă, politica a făcut un pic de plus la situaţia lor. În momentul în care s-a oprit, a devenit minus. Din 1947 pînă în 1989 e o perioadă foarte scurtă pentru a schimba o situaţie de secole. Dar, de fapt, de ce au fost deportaţi? Se făceau rapoarte în care se spunea că sînt prea integraţi şi se ameninţă rasa românească – se căsătoresc cu români, în zonele rurale s-au integrat prea bine.

Dar, de fapt, e invers. Poţi să lucrezi 80 de ore pe săptămînă la salariul minim în America şi nu poţi să cumperi niciodată o casă, sau nu poţi să cumperi niciodată o maşina, sau să iei împrumut pentru orice.

***Stela Giurgeanu:** Eu cred că asta nu justifică hoţia.*

Eu nu spun că asta justifică hoţia, ci expun motivele pentru care oamenii fură. Explic de ce. Şi de fapt cine e de vină atunci? Tot statul – pune salariul minim pe viaţă, tot statul şi firmele stabilesc ce valoare ai tu ca persoană umană pentru munca ta, deci eu zic că societatea abordează greşit valoarea umană. Deci noi apreciem oamenii needucaţi... Pot să vă dovedesc prin multe articole şi studii despre criminologie, că rasa este un element în crime, este un element din cauza statutului social.

***Marius Chivu:** În filmul dumneavoastră am văzut bătrîni – doi chiar şi mor pînă la sfîrşitul filmului – dar şi foarte mulţi copii; care este mediul în care cresc copiii, ei ce le spun copiilor, să aştepte cei 500 de euro, care vor veni sau nu de la Stat, sau îi îndrumă să aibă un alt destin, să iasă din comunitate, să lupte, să se integreze? Pentru că dacă vor aştepta cei 500 de euro, nu se*

va întîmpla niciodată nimic, ce-ar putea să facă cu ei?

Mulţi au cumpărat, cu banii pe care i-au primit, un loc de veci pentru ei. Asta a fost preocuparea lor: „să mă înmormînteze decent, să nu-mi fac de ruşine comunitatea că n-am avut lăutari, n-am avut cort, n-am avut nu ştiu ce". Cu banii pe care i-au primit, mulţi s-au pregătit pentru moarte, fără să le spună copiilor lor.

Magdalena Boiangiu: *Ei totuşi 40 de ani au mers la şcoală. În aceşti toţi ani, ar fi trebuit să se aleagă nişte învăţători, nişte surori de caritate, nişte medici - nu spun nişte academicieni – ar fi trebuit să se aleagă un strat de oameni cu carte, care să ajute la propăşirea unora dintre ei, dacă nu a tuturor. Or, dacă în 40 de ani nu s-a întîmplat nimic, e de presupus că nici în 400 nu o să se întîmple...*

Eu cred că sînt unii, dar nu-şi mai recunosc etnia. Sînt sigură că există şi medici, şi avocaţi, şi profesori, dar pur şi simplu nu mai spun că sînt ţigani. Sînt românizaţi. Mai e şi altă problemă. Marea majoritate a ţiganilor, atunci, în perioada comunistă, era în zonele rurale şi au lucrat la ferme, la colective, la CAP, deci au făcut 8 clase maxim, că aşa era la ţară şi pentru români. Şi au fost formaţi pentru munca în agricultură, deci nu au şcoli profesionale, nu s-au putut pregăti mai bine.

Magdalena Boiangiu: *Da, aşa e, dar unii totuşi au făcut-o – nu sînt toţi de-o seamă, nu sînt toţi la fel. Unde sînt? Asta e problema.*

Da, asta e problema şi în America. Dacă nu vezi un model în faţa ta, un ţigan care „a putut", de ce să te lupţi tu pentru aşa ceva tu, un copil de ţigan?

Adina Popescu: *Dar la voi în America sînt, totuşi, mulţi. Aşa ne arată nouă filmele...*

Da, dar nu mai stau în comunităţi nici ei. Cine îşi ia maşină nouă? Ăla care vinde droguri...

Adina Popescu: *Şi au o viaţă socială printre albi – adică sînt integraţi, au prieteni printre albi?*

De fapt, negrii bogaţi, realizaţi, fac autosegregare în cartierele de negri. Dar la noi sînt motive istorice, nu este cazul în România. De exemplu, băncile au făcut o linie roşie pentru negri, care să nu se depăşească, şi pînă acolo se dau împrumuturi pentru case, altfel ar cădea preţul caselor. Cred că şi aici sînt anumite zone unde sînt numai ţigani.

Marius Chivu: *Mai e ceva la cluburi, la cazinouri, la restaurante, unde scrie pe uşă: „Nu ţiganii, nu cîinii!"*

Dacă faci parte din populaţia majoritară dint-o ţară, dacă eşti şi educat, e foarte greu să accepţi această discriminare. E foarte greu, pentru că nu face parte din viaţa ta de zi cu zi, nu te loveşti de asta tot timpul; din cauza asta foarte greu să accepţi că ai privilegii într-o societate. În America albii au privilegii. Societatea e făcută pentru albi, în general. Dar ce înseamnă asta? Dacă te duci să cumperi un bandaj, un leucoplast, ce culoare are? Gîndiţi-vă puţin! Alb! Culoarea pielii. Culoarea pielii cui? Culoarea pielii albe. Asta nu e o atitudine elitară? Eu sînt boss-ul care stabileşte culoarea pielii. Culoarea pielii cui?

Dacă eşti afro-american şi ai părul altfel şi cauţi un produs pentru părul tău, nu poţi să găseşti produse speciale pentru părul tău, trebuie să iei altceva. Am făcut un test, un joc cu studenţii de la Universitatea Michigan, pentru a descoperi privilegiile pe care le au albii în societate, de care nici nu îşi dau seama. Un privilegiu este un dat, îl ai şi nici nu te gîndeşti la el la ce înseamnă, nici nu-l iei în consideraţie. Aceasta e natura unui privilegiu. Un privilegiu e cînd ceri să te întîlneşti cu managerul unei companii, şi eşti sigur că va fi unul de aceeaşi rasă, din acelaşi grup etnic din care provii. Dacă te duci la doctor, te aştepţi să fie de aceeaşi rasă şi grup etnic din care provii. Aceste lucruri se întîmplă şi au importanţă.

Mintea discriminată pozitiv

Marius Chivu: *Dar, la un moment dat în viaţă, poţi fi văzut ca făcînd parte dintr-o minoritate. Eu sînt din Oltenia şi stau la Bucureşti. Iar despre olteni se fac bancuri... Şi asta e un fel de discriminare. Poţi să priveşti lucrurile şi astfel...*

Nu. Mă uit în jurul mesei şi văd că toţi aveţi culoarea pielii albă. Nu veţi fi probabil discriminaţi din cauza culorii pielii în această ţară. Probabil că nu. Dacă mergi în altă ţară, vei fi poate discriminat. Asta depinde de unde ai crescut şi unde trăieşti. Eu am simţit pe pielea mea ce înseamnă normalitatea mea cînd am fost în Japonia. Stăteam într-o localitate mică, de vreo 10.000 de locuitori. Mergeam pe stradă şi oamenii se mirau cînd mă vedeau. Un copil chiar a început sa ţipe cînd m-a văzut, iar mama lui nici măcar nu şi-a cerut scuze.

Iaromira Popovici: *Voi aveţi modele pentru minorităţi în filme şi seriale. Negrii ajunşi poliţişti, judecători... Aici, ţiganii nu sînt...*

Voi încercaţi să daţi vina pe ei: sînt criminali, nu merg la şcoală. Eu încerc să vă fac să gîndiţi invers. Trebuie să creaţi ceva unde ei se simt bine plasaţi. La noi, ce a schimbat drastic situaţia, a fost discriminarea pozitivă cu educaţia. A fost foarte bine gîndit. În 2004, Curtea Supremă a spus că nu se mai poate folosi discriminarea rasială la facultăţi. În facultate la mine, în 2003, negrii erau cam 8%, iar acum sînt cam 2%.

Magdalena Boiangiu: *Asta nu poate însemna că doar 2% merită să fie la facultate?*

E diferit sistemul şcolar din America faţă de cel de aici. Nu avem un sistem naţional, ci unul local. Fiecare şcoală e finanţată din banii de la Primărie, care la rîndul ei are banii din taxele pe proprietăţi, deci depinde de valoarea caselor din zona

© R. Avram

ta. Dacă este o zonă de sărăcie, de ghetou, banii care ajung la şcoală sînt foarte puţini. Dacă este un cartier bogat, şcoala are mult mai mulţi bani. Dacă stai într-un cartier sărac, cum poţi să ai o şcoală la fel de bună ca una dintr-o zonă bogată? Nu ai cum! Asta nu înseamnă că merită doar 2%, dar tot sistemul educaţional este de competenţa comunităţilor locale.

Matei Martin: *La noi există locuri subvenţionate pentru populaţia romă, dar nu se acoperă toate.*

Nu sînt bine pregătiţi să ajungă la nivelul respectiv - mulţi nu termină nici liceul. În România, abandonul şcolar este enorm.

Mircea Vasilescu: *Nu ştiu cum se face discriminarea pozitivă în America, dar în România mai este o problemă. Ca să ocupi unul dintre aceste locuri, trebuie să ai un cerificat, un atestat de la o asociaţie a romilor.*

Serios!? Eu cred că asta se vinde aici. E o prostie. Fiecare trebuie să declare singur etnia lui. Ca la recensămînt. A fost un caz mult dezbătut la mine la facultate. Zicea o afro-americană: „Fiecare alb gîndeşte că eu am intrat la facultate datorită discriminării pozitive. Şi aveţi dreptate. S-a deschis uşa pentru mine. Dar eu sînt acum în anul patru, cu note numai de 10, pentru că mintea îmi merge bine."

Marius Chivu: *Asta înseamnă „a merita" – perseverenţă, voinţă şi alte lucruri care pot să facă diferenţa. Se poate aduce în discuţie aspectul meritului într-un sistem de învăţămînt. Unii vor să înveţe în ciuda faptului că nu au bani, nu au nimic, dar sînt buni şi fac nişte eforturi pentru asta.*

O ţară frumoasă, frumoasă...

Magdalena Boiangiu: *Mai este o problemă. În ce măsură societatea îi valorizează pe cei cu carte. La ora de faţă, în societatea românească nu oamenii cu carte cîştigă bine, o duc bine, sînt la suprafaţă. La suprafaţă sînt tot soiul de alte aranjamente... Nu cei cu carte reprezintă elita societăţii, în capul nimănui, nu doar în capul ţiganilor.*

Repet. Dar dacă nu vedeţi un model, dacă nu sînt tineri în faţa ta, cum gîndeşti tu să lucrezi pentru nu-ştiu-ce? Pare ceva de vis. Ceva ce nu poţi să atingi, pentru că nu ai văzut niciodată un ţigan medic sau un ţigan universitar. În 2004 s-a făcut un studiu despre starea afro-americanilor în America. Este o mare diferenţă între afro-caraibieni – care au venit ca imigranţi în America începînd din anii '70 – şi afro-americanii care trăiesc de generaţii în SUA. Caraibienii erau elita din societatea lor, sau cei care vroiau să-şi schimbe situaţia. Ei au alte poveşti decît minorităţile născute în America. Acest studiu dovedeşte că afro-caraibienii merg mult-mult mai bine decît afro-americanii.

Marius Chivu: *Din tot ce am vorbit, lipsa modelului este într-adevăr cea mai importantă.*

Să vă dau un exemplu. O fată de 17 ani. Părinţii sînt căldărari. I-am convins pe părinţi să o lase pe fată să termine liceul şi au fost de acord, dar comunitatea a făcut o presiune foarte mare asupra lor. Fata e răpită din casă, măritată forţat. Am fost după ea cu Nicoleta Biţu, care este soţia lui Nicolae Gheorghe, şi a lucrat la OSCE. Stînd de vorbă, fata îi spune Nicoletei că este un vis pentru ea să meargă la facultate, ai văzut tu ţigancă la facultate? Nicoleta îi răspunde: „Da, eu am făcut facultatea." „Dar nu eşti ţigancă." „Ba da. Sînt ţigancă. Din Constanţa. Tatăl meu tot căldărar este. Eu am fugit la 18 ani, am făcut facultatea... Dar nu mi-am pus basma pe cap."

Iaromira Popovici: *Comunitatea este o piedică?*

Da, într-un fel. Nu poţi deveni un model venind o dată în comunitate. Trebuie să *trăieşti* în comunitate. Să faci intervenţii, programe pentru copii. Am fost la Romani Criss. Am prezentat cazul fetei şi am întrebat cine merge cu mine în comunitate să facem intervenţie, să discutăm cu părinţii, cu bulibaşa. Sînt 15 km de la Bucureşti. „Nu mergem. Nu avem cunoştinţe acolo."

Marius Chivu: *Deci e o problemă şi cu organizaţiile care practic ar trebui să lucreze pentru ei?*

Părerea mea este că nu se fac destule proiecte în comunităţi. Eu i-am criticat, discutînd cu cei de la Asociaţia Naţională a Romilor. Ar putea face programe în comunităţi, măcar o dată pe an, chiar dacă sînt doar 50 de angajaţi la o ţară întreagă şi două milioane de ţigani. Eu cred că este şi responsabilitatea lor, dar şi responsabilitatea societăţii româneşti.

Iaromira Popovici: *Unii dintre ei sînt religioşi, sînt pocăiţi, nu se poate discuta cu ei mai uşor?*

Ba da. Asta este şi ideea mea: soluţia ar fi ca acum să se pocăiască cu toţii. Am un exemplu. Gaborii din Tîrgu Mureş. De 6 ani de cînd s-au pocăit, nu au mai avut probleme cu poliţia ca înainte, iar fetele n-au voie să se mărite decît la 18 ani. Este deci un progres, aşa ar face mai multă şcoală, măcar 10 clase.

Iaromira Popovici: *Românii nu sînt persoane crescute discriminator, dar au atitudinea de discriminare faţă de ţiganii din jur din cauza comportamentului lor neplăcut, nu din cauza culorii pielii. Pentru că atunci cînd intră într-un loc public sînt necivilizaţi – vorbesc tare, sînt nepoliticoşi... şi intră mulţi odată....*

Dar de ce intră mulţi, cu toată familia lor? Pentru că aşa se simt mai în siguranţă... Ţigăncile tradiţionale nu au voie să plece singure. Se spune că sînt curve dacă merg singure pe stradă. Dar dacă merg cu cumnata sau cu soacra, cu cineva, atunci au voie.

Marius Chivu: *Credeţi că există o societate unde să nu fie rasism?*

Nu! Aceste probleme există în foarte multe ţări şi locuri între populaţia majoritară şi cea minoritară. Sînt foarte multe studii care demonstrează acest lucru. În ţări cum ar fi Malaezia, minoritatea – elita foarte bogată – este împotriva majorităţii. Nu este o problemă doar în România sau America. Nu m-am aşteptat ca drepturile rasiale să fie o problemă prioritară în România. Este o problemă universală şi o să devină şi mai greu, şi mai rău o dată cu imigranţii care vin şi nu sînt de aceeaşi culoare şi religie cu majoritatea. De exemplu, în Germania sînt probleme cu turcii, în Franţa cu arabii, – o problemă moştenită din vremea colonizării –, în Anglia cu pakistanezii şi cu indienii.

Magdalena Boiangiu: *Ce altă problemă ţi s-ar părea interesantă de studiat în România?*

Emigrarea românilor în străinătate.

Mircea Vasilescu: *Hai să ne întoarcem de unde am plecat. Spuneai că te-ai îndrăgostit de România şi ai descris Şelimbărul, Sibiul. Ai şi alte motive în afară de acestă atmosferă de paradis, de gîşte, capre şi „întoarcerea în timp"? Acum, la atîţia ani după acea primă impresie?...*

Soţul! Este român. Îmi place şi viteza de aici. De fiecare dată cînd revin constat că s-a schimbat ceva. Asta, de fapt, uneori mă enervează. Cînd dipare o pizzerrie care îmi place. Alte subiecte nu ştiu. Nu prea am timp să mă gîndesc. Dacă vreau să fac un studiu foarte frumos, numai estetic, ar fi o istorie orală cu porţile din Bucovina. O carte serioasă despre oamenii care trăiesc în case superbe cu porţile din lemn.

Mircea Vasilescu: *Spune-ne şi trei lucruri negative despre România. Sau trei lucruri care nu-ţi plac.*

Nu-mi place deloc negativismul. În Bucureşti oamenii sînt agresivi. Al treilea lucru, dar care mă enervează cel mai tare, este că este murdar în România. Şi aveţi o ţară frumoasă. Frumoasă, frumoasă. Oriunde mergi, vezi gunoi pe jos. Şi să nu-mi spuneţi că este din cauza ţiganilor! Am fost la Mamaia anul trecut. Nisipul de pe plajă era plin de ţigări, apa cu tot felul de pungi. Aveţi o ţară frumoasă, dar o distrugeţi singuri.

(AUTO)CENZURA HĂRŢUIRII SEXUALE

Seninătatea probabil că ni se trage de la Miorița. Tot de acolo, acceptarea. Și pasivitatea acceptării. Ușurința cu care ne-am obișnuit să înghițim orice fel de găluşcă, mărimea şi forma nemaicontînd, gîtul nostru românesc fiind îndeajuns de ergonomic pentru a se adapta oricărui tip. Mereu ni se opreşte apa caldă, mereu ni se întrerupe cablul sau curentul electric. Mereu aşteptăm să treacă, iar după ce totul reintră în normalitatea de dinainte, obişnuim să spunem: „taci, că-i bine". Şi tăcem. Şi acceptăm. Şi înjurăm, dar încet, între patru pereți discreți sau în gînd. Sau pe la cunoscuți, uitîndu-ne totodată în spate, să vedem dacă cel în cauză n-o fi cumva prin preajmă. În acest context, cum putem vorbi de hărțuirea sexuală în România? Cu vehemență, ca de un abuz? Statisticile Centrului „Parteneriat pentru Egalitate" arată că 80% dintre români cred că victima e de vină. Şoptit, ca de o găluşcă pe care trebuie să o înghițim? Realitatea şi avocații confirmă: în România, țara unde nu există nici un proces de hărțuire sexuală, pentru a scăpa de hărțuitor, victima preferă să-şi dea demisia. Sau s-o facem cu detaşarea unui psiholog față de o problemă mai mult indusă, de un moft de care nu avem chef să ne ocupăm? Ne absolvă frica şi comoditatea de a ne exercita drepturile sau, dimpotrivă, devenim vinovați prin acceptare? În ceea ce priveşte lipsa acuzelor de hărțuire sexuală din România, avem de-a face cu neexercitarea drepturilor sau cu inexistența lor? Unde ne situăm, pînă la urmă, pe axa fragilă ce duce de la nevinovăția unei victime fără drept de apel, la vinovăția victimei-părtaş prin inacțiune? Cînd vine vorba despre atitudinea noastră, avem de-a face cu cenzura sau cu autocenzura?

Stela GIURGEANU

Între prejudecată şi adevăr

Pînă acum cinci ani, în România nu exista hărțuire sexuală. Cel puțin nu la nivelul oficial al hîrtiei şi al instanței. Exista doar la televizor, în filmele americane, dar *acolo* e țara tuturor posibilităților, unde de altfel, pe la începutul anilor '70, a şi apărut termenul legal care incrimina această formă de abuz.

La noi, obişnuita palmă a şefului pe posteriorul secretarei a ieşit din „normalitatea" sa mioritică tinzînd să fie încadrată penal şi european, abia în 2002, cînd, la presiunea UE, s-a ițit, timid, o lege (Legea 202) privind egalitatea şanselor dintre femei şi bărbați. Legea a fost secondată la patru ani de o alta, mai îndrăzneață, cu numărul 324, care aducea în discuția instanței „prevenirea şi sancționarea tuturor formelor de discriminare", hărțuirea sexuală intrînd de data asta sub incidența discriminării pe bază de sex.

Vinovată e fusta scurtă

„Nu ştiu ce înseamnă hărțuirea sexuală" – cam aşa sună răspunsul general al celor intervievați de reprezentanții Centrului „Parteneriat pentru Egalitate". „Problema majoră în România la ora actuală este mentalitatea. Cînd vine vorba de hărțuire, cea mai mare prejudecată este că victima provoacă incidentul." **Irina Sorescu** este director de programe la Centrul „Parteneriat pentru Egalitate", cel care a inițiat campania „Spune Nu hărțuirii sexuale", introducînd termenul în România şi făcînd lobby pentru recunoaşterea şi conştientizarea sa ca abuz.

„În România nu exista jurisprudență, nu existau cazuri înregistrate şi nu existau plîngeri. Oficial, la noi nu există, nici în prezent, hărțuire sexuală. Dar asta este departe de a fi adevărat. Făcînd cercetări, înainte să demarăm proiectul, am primit confirmarea că foarte multe persoane se confruntau de multă vreme în țara noastră cu această formă de abuz, dar că habar n-aveau ce să facă şi unde să se adreseze."

Primele sondaje ale centrului au arătat că majoritatea românilor nici nu cunosc termenul, asociind de multe ori hărțuirea cu tentativa de viol. „La noi privirile, remarcile sau atingerile cu conotații sexuale nu sînt considerate a fi abuz."

Prima etapă a proiectului a fost lansarea mesajului, cu dublă țintă, „legea pedepseşte hărțuirea sexuală", conştientizîndu-se, pe de o parte, termenul de hărțuire ca fiind un abuz, pe de alta, existența legii. Au urmat o serie de traininguri cu reprezentații sindicatelor. „Pentru sensibilizare, am insistat mult pe partea de consecințe: victima e stresată, nu îşi mai îndeplineşte bine funcțiile, dezvoltînd tot felul de strategii ca să evite contactul cu agresorul, ajungînd să-şi ia o sumedenie de concedii fără plată ba şi demisionează, pas care şi pentru companie se traduce prin costuri."

Ce se adăposteşte sub umbrela hărțuirii? Un comportament nedorit. Remarci şi priviri care te deranjează, legate de felul cum arăți, de viața ta intimă. Abuz de putere. Amenințări. Constrîngeri. „Dacă la serviciu eşti întrebată de practicile tale sexuale, iar acest lucru te jenează, este hărțuire."

Hărțuirea sexuală nu e palpabilă. Uneori e o insinuare, un gest, un cuvînt, iar în aceste condiții, devine foarte greu de demonstrat. Prima armă pe care victima ar trebui s-o folosească e discuția cu hărțuitorul, un ton ferm şi cuvinte care să nu lase loc de interpretare: *Încetează!* Dacă nu merge, victima va trimite o înştiințare scrisă superiorului, apoi se va adresa inspecției muncii sau Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD), urmînd ca în ultimă instanță să-l dea în judecată.

„Cu toate astea" – îmi spune doamna Sorescu – „dacă nu există martori, înregistrări audio-video sau un raport al psihologului care să demonstreze că victima a fost afectată, avînd la dosar doar paşii birocratici, cîştigul de cauză e minim. Personal cred că e la latitudinea fiecărui judecător care primeşte un asemenea caz să decidă."

Înclin balanța către „cenzură", adică spre imposibilitatea unei victime de a obține în România cîştig de cauză. După ce că te pui rău cu superiorii, îți strici imaginea în firmă, etalîndu-ți detaliile intime la orice colț de birou... mai pierzi şi procesul? La ce bun? Dar de la acest „la ce bun" începe cercul vicios: dintre persoanele care s-au confruntat cu asemenea situații, mai mult de jumătate n-au făcut absolut nimic, sperînd că lucrurile se vor rezolva de la sine, iar cele care au încercat să stea de vorbă cu agresorul, dar n-au obținut nici o reacție, au preferat să-şi dea demisia. În cinci ani, de cînd există legea, la Inspecția Muncii şi CNCD s-au depus doar cinci plîngeri. Nici una către o Judecătorie. „Şi este cu atît mai dificil să acționezi, cînd nu există precedent."

Pot miza pe lege?

Iar pericolul acestei neluări de atitudine îmi e confirmat şi de doamna avocat **Anca Cruceru**. Dificultățile în instrumentarea unui asemenea caz decurg, în opinia domniei sale, şi din faptul că în România încă nu există o practică judecătorească în materie, fiind abia la început de drum. „Poate ar fi oportună specializarea instanțelor de judecată, aşa cum s-a întîmplat în alte domenii (de exemplu, instanțele pentru minori), sau cum există în alte state (Equality Tribunal în Irlanda, Tribunalele Muncii în Anglia etc.). O altă dificultate este generată de mentalitatea îngăduitoare a românului, care tratează cu umor asemenea situații."

Teoretic, un agresor dovedit poate fi amendat de CNCD cu sume de la 400 la 4000 de lei, iar dacă intră sub incidența Codului Penal, riscă detenția de la 3 luni la 2 ani. Asta e teoria, pentru că în practică în România nu există nici un proces cîştigat, nici o decizie pronunțată de o instanță de judecată.

„Legislația din România, generic vorbind, are lacune, iar imprecizia formulărilor generează dificultăți în aplicare sau interpretări eronate. De exemplu, trimiterile din lege la dreptul comun dau naştere unor probleme în stabilirea eventualelor despăgubiri cuvenite, daune morale pentru atingerea adusă demnității, onoarei, reputației etc. Menționez că nu avem o lege care să stabilească modalitatea concretă de determinare a prejudiciilor morale – am avut una şi s-a abrogat."

Cît despre numărul redus de plîngeri, acesta se datorează atît mentalității, cît şi necunoaşterii legii. „Cînd mă refer la mentalitate, am în vedere nu «acceptarea unei situații pe considerentul că va dispărea de la sine», ci mai degrabă jena victimei, care se vede pusă în postura de a-şi face publică problema."

Dincolo de opinia legală, „personal nu prea consider că reglementarea distinctă a faptei de hărțuire sexuală îşi are rostul. În principiu, în afara situațiilor evidente de şantaj sau amenințare (chiar şi aceste fapte pot întîmpina probleme în probațiune), sînt puține persoane care, în momentul în care au un comportament care ar părea că îmbracă forma hărțuirii sexuale, chiar au intenția de a crea un disconfort real victimei, cu scopul de a o discrimina."

E mai uşor să dăm vina pe alții

„Este o *modă* de import." Iar interlocutorul meu din domeniul psihicului (unde de altfel se şi consumă acest abuz), psihologul **Victor Dorin Vasile**, fără menajamente, de la bun început, intră în scenă cu afirmația oarecum şocantă. „Dacă vorbim de hărțuire, trebuie să o facem într-un anumit context. Dacă acesta e unul american, trebuie să avem în vedere că SUA sînt un spațiu conflictual, unde orice pretext e un motiv excelent de a cîştiga bani. Acolo hărțuirea poate fi şansa vieții de a-ți lua un iaht. În România nu are amploarea aceasta. La noi, dacă îți atragi firma unde lucrezi într-un asemenea proces, nu mai poți spera, în mod realist, să ai un viitor în acea firmă. În societatea românească, deocamdată, hărțuirea sexuală este percepută ca un moft, nefăcînd parte din cultura noastră."

Tehnic, hărțuirea apare doar într-o relație, referindu-ne generic la acest termen. Relația cu un şef, cu un vecin etc. Or, într-o relație, de orice natură ar fi ea, rolurile se negociază de la bun început. „Am să-mi asum riscul să generalizez puțin şi voi spune că, în majoritatea hărțuirilor, ca în majoritatea violurilor, nu există doar un vinovat. Pentru a se consuma aceste abuzuri (fiind abuz, fără îndoială), e nevoie de o perioadă de construire a relației victimă-agresor, relație la care şi victima îşi aduce contribuția, tacit, prin acceptare. Ca în cazul violului între cunoscuți, de unde ştim că agresorului i s-a semnalat la timp şi categoric cînd să se oprească?"

Hărțuirea este, aşadar, din punct de vedere psihologic, de cele mai multe ori un flirt scăpat de sub control. „Între flirt şi hărțuire e o graniță foarte fragilă, cu siguranță nu una vizibilă, pe care cei doi actori o percep în locuri diferite. Acolo unde unul dintre parteneri poate considera flirt, celălalt vede o hărțuire. Lipsa de comunicare de cele mai multe ori construieşte conceptul de hărțuire." Vorbind de victimă, aceasta are oricînd posibilitatea de a înceta hărțuirea, semnalizînd din timp şi destul de convingător agresorului să înceteze. „Ce găsesc total inacceptabil, este că la noi victima preferă să se complacă în situație."

Profilul psihologic al unei victime începe cu „nu oricine poate fi victimă". Are o anumită vulnerabilitate din punct de vedere psihologic, fiind mai slabă, mai pasivă... o persoană care ar putea avea în trecut un model vicios de relaționare. „Dacă la locul de muncă ți se fac avansuri care te deranjează, este pînă la urmă decizia ta personală dacă te complaci sau iei o poziție." Cît despre agresor, acesta este în primul rînd o persoană oportunistă, care nu are nici un motiv de a nu încerca. El are în general ceva de demonstrat. „Sînt două tipuri de agresori. Agresorii de ocazie, care n-au avut niciodată intenția de a agresa sau au considerat că au acceptul victimei (iar aici avem de-a face cu o relație bazată pe necomunicare) şi agresorul propriu-zis, care îşi face un obicei din asta. Aici e vorba de o hărțuire bazată pe exercitarea puterii." Vorbind de ingredientele hărțuirii, la noi percepția comună este că sexul declanşează totul, iar victima şi-o caută singură: şi-a pus fustă scurtă, s-a machiat prea strident etc. „Sexul joacă fără îndoială un rol, dar nu e nici pe departe ingredientul principal. Hărțuirea e mult mai mult decît un impuls sexual, este dorința de a controla o relație, dorința de control."

De unde lipsa de reacție a românilor la acest tip de abuz? Avem de-a face cu o societate misogină în care femeii nu i se acordă prea multă considerație?

„Nu vorbim de o societate neapărat misogină (nu doar femeile suferă de hărțuire sexuală), ci mai degrabă de o societate prea tolerantă, care acceptă prea uşor şi prea multe. Ca o concluzie, nu spun că este vina victimei că este hărțuită, dar este şi vina ei dacă se complace. E mai uşor să dăm vina pe alții decît să ne obişnuim că sînt unele lucruri care țin strict de noi. În ceea ce priveşte hărțuirea sexuală, nu e vorba de o diferență de putere fizică, ci de opțiuni pe care le ai şi pe care le poți exercita."

Cu alte cuvinte, unde ne situăm, pe axa fragilă ce duce de la nevinovăția unei victime fără drept de apel, la vinovăția victimei-părtaş prin inacțiune? Cînd vine vorba despre atitudinea noastră, aveam de-a face cu cenzura sau cu autocenzura?...

P.S. Cele cîteva opinii exprimate în acest articol au incitat deja reacția CPE, care doreşte să se disocieze de atitudinea conform căreia victima poate fi şi ea vinovată, fiind totodată solidar cu necesitatea reglementării distincte a hărțuirii sexuale.

APROPO DE INTERPRETUL CARE ZBOARĂ ÎN ŞOAPTĂ: CUM O FI SĂ-ŢI FACI REVOLUŢIA DE-A LATUL CANICULEI?

● Apropo de tema acestui număr („Idealuri"), aş propune reformularea unui vechi proverb: „Greu la ideal cu boii mici". (**D. S.**)

● Un vas de crozieră pe Marea Egee, un monstru de metal cu vreo opt etaje. Într-una din sălile de restaurant de pe la nivelul trei, un solist cîntă melodii celebre. Mă uit în jur şi văd feţe destinse şi zîmbitoare. Cînd însă interpretul a ajuns şi la melodia lui Céline Dion (fireşte, cea de pe coloana sonoră a filmului *Titanic),* zîmbetele turiştilor au îngheţat de la primele acorduri. (**C. P.-B.**)

● Se pare că aviaţia militară braziliană a testat un avion care zboară cu ulei de palmier. Oare acel avion lasă în aer miros de ulei prăjit sau de cremă de mîini? (**M. C.**)

● Incontestabil, fotbalistul româno-roman Cristian Chivu este azi, pe toate faxurile lumii, mult mai notoriu decît sînt preşedintele şi prim-ministrul României, scriitorii, filosofii şi finanţiştii ei. În *Gazeta Sporturilor* de duminică, 8 iulie, Adrian Georgescu şarjează viguros şi cu spumă veselă: la convorbirile secrete dintre Bush şi Putin, americanul, informat în şoaptă de un adjunct, exclamă: „Cum, Chivu e la Werder Bremen? Incredibil!". Putin e prompt: „George, serviciile tale sînt depăşite... Înainte cu un minut a fost la Werder, acum e la Olympiakos Pireu!". (**R. C.**)

● La Vama Veche, multe dintre autoturismele pe care le vezi sînt maşini ale diferitelor firme (unele inscripţionate pe caroserie), cu care oamenii vin în vacanţă. Printre altele, am văzut şi o maşină de Cluj, a firmei „Eternitas" – despre care era scris, pe portieră, că prestează servicii funerare. Cum o fi să-ţi faci concediul într-un dric? (**C. P.-B.**)

● În Cuba a fost înfiinţat Centrul naţional de educaţie sexuală, care îşi propune să „aducă pe terenul sexualităţii revoluţia pe care unchiul meu Fidel şi tatăl meu Raul au început-o acum 47 de ani", spune directoarea Centrului, Mariela Castro Espin, 44 de ani. Din planul acestei revoluţii fac parte autorizarea operaţiilor de schimbare a sexului şi plata lor de către sistemul de asigurări sociale, lupta împotriva discriminării transsexualilor şi garantarea locurilor de muncă pentru aceştia. N-ar fi fost preferabil ca fiica şi nepoata să înceapă ea revoluţia? (**M. B.**)

● Tot sucindu-mi capul după rochiţele vaporoase ale domnişoarelor tăind oraşul de-a lungul şi de-a latul canicule, am realizat că n-am mai văzut de mult un balonzaid, un furou, o jupă. Mai există iubite în furou? (**M. C.**)

APROPO DE NASUL CARE PICURĂ ŞI DE EPOCA ÎNCĂLZIRII LA FRIGIDER: O RESEMNIFICARE A SEMNULUI „PE VIU" SEAMĂNĂ CU O SCENĂ DE ACOMPANIAMENT VERDE

● Se pare că parizienii care doar de cîţiva ani au parte de veri toride încă privesc cu reticenţă o invenţie destul de „clasică" şi, categoric, necesară: aparatul de aer condiţionat. De cele mai multe ori preferă să se răcorească cu un pahar cu apă minerală Perrier. Personal, nu mai pot concepe verile bucureştene fără mica uzină care îţi fabrică o viaţă suportabilă pe vreme de caniculă. Mi-e milă de cei care nu o posedă, nu-i înţeleg pe cei care o refuză. Suport cu stoicism durerile de cap şi de gîlci, nasul care picură şi vocea un pic gîjîită pentru cîteva ore de gîndit normal, fără de care n-aş fi putut scrie nici măcar aceste rînduri. (**A. P.**)

● Savanţii Institutului de Geodezie al Universităţii din Bonn au descoperit faptul că diametrul Terrei este mai mic cu cinci milimetri (conform vechilor măsurători era de 12.756.274 km), iar Europa şi America se depărtează una faţă de cealaltă cu 18 milimetri pe an. 1) În epoca încălzirii globale, nu era normal ca planeta să se dilate? 2) Există o legătură directă între ideologie şi geodezie? (**M. C.**)

● Mi-am dat eu seama de o chestie: cînd muşti din pepenele roşu ţinut la frigider e ca şi cum ai mesteca zăpadă dulce. (**M. C.**)

● În părculeţul de lîngă Podul Grant, pe panoul care arată un cap de cîine tăiat în cerculeţul roşu („Interzis cîinilor", adică), o mînă rapidistă a adăugat cu marker-ul: „Muie Dinamo!". O resemnificare a semnului lingvistic saussureian. (**M. C.**)

● Cu ocazia plecărilor masive în vacanţe, cinematografele, de astă dată de lux, au împrumutat din obiceiurile strămoaşelor lor, mai decrepite, din vremea lui Ceauşescu: la Hollywood Multiplex un film nu a mai fost proiectat,

Cu ochii-n 3,14

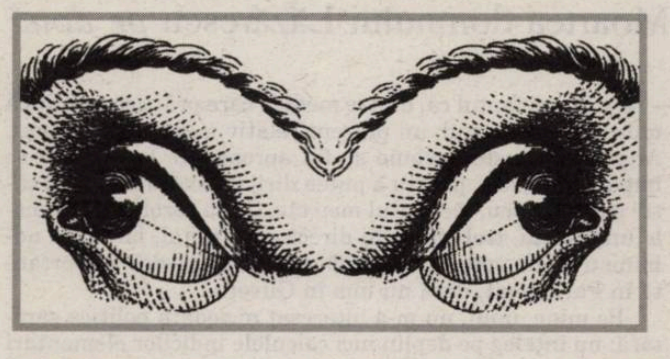

din lipsă de spectatori; la Cityplex ni s-a spus că trebuie să fie cel puţin cinci persoane în sală ca să se proiecteze filmul. Aşa că am avut, în sfîrşit, ocazia să mă simt nostalgică „pe viu", reiterînd senzaţii pe care le-am trăit, altădată, la premiera filmului *Maria şi marea*, de pildă, la fostul cinematograf „Cotroceni"... (**I. P.**)

● Săptămîna asta ochii mi-au fost furaţi de apă. Pe la începutul săptămînii o soluţie ecologistă îndeamnă cetăţenii să scoată lighenele cînd plouă şi să strîngă apa de ploaie în detrimentul celei de robinet. La mijloc de săptămînă, Apa Nova opreşte apa în Iancului. Un spirit civic îi sună, din cinci în cinci minute, timp de cîteva ore, cerîndu-şi drepturile de contribuabil. Nu le primeşte, dar cel puţin încearcă. Duminică seară, fîntînile arteziene de la Unirii, după ce că au fost colorate (aia mare chiar seamănă cu o scenă de carnagiu), s-au procopsit şi cu reflectoare, depărtîndu-se tot mai mult de celebrele fîntîni din Barcelona. Le mai lipseşte muzica. Pentru desăvîrşire, propun edililor să ducă replica mioritică pînă la capăt, să renunţe la Mozart şi să sincronizeze jeturile apei cu acorduri de manele. Ca să cîntăm în cor, la fine de săptămînă: *Of, apa mea...* (**S. G.**)

● Reportera care transmite o corespondenţă pentru ştiri despre „Festivalul de dans de la Sibiu" vorbeşte despre „Variaţiunile de Goldberg cu acompaniament la pian". („Variaţiunile Goldberg" sînt, precum ştim, de Bach şi sînt scrise *numai* pentru pian – mă rog, de fapt pentru clavecin.) La ce televiziune am putut auzi o aşa gugumănie? La una care se îngrijeşte de cultura noastră: TVR Cultural. (**C. P.-B.**)

● Îl auzim cu toţii, de cîteva săptămîni, pe primarul Videanu explicînd că, după planul de urbanizare al Bucureştilor, Parcul Bordei nu e parc, ci „zonă de protecţie" şi „spaţiu verde". Ştiu că există rezonuri „hidrologice", dar aerul de alba-neagra rămîne: cînd interesele (lor) o cer, brusc aleea devine bulevard, depoul – cartier rezidenţial, aşezarea decrepită de pe Dîmboviţa – metropolă europeană... (**S. S.**)

APROPO DE BUCIUMUL VIGILENŢEI: LA CE SĂ TE AŞTEPŢI DE LA CEILALŢI DACĂ LIMBA TA ÎNREGISTREAZĂ ATÎT DE MULTE AROME IDEOLOGICE?

● Concertul Sepultura are loc în amfiteatrul Centrului Cultural „Eminescu". Rog Academia şi Asociaţia Civic Media să se autosesizeze cu privire la acest eveniment subversiv care, fără îndoială, face parte din campania de denigrare a poetului naţional. Cum să se cînte în Parcul Naţional thrash-metal brazilian cînd buciumul ar trebui să sune cu jale pe lîngă plopii de aramă!? (**M. C.**)

● Nesuferiţi sînt controlorii de bilete! Şi, mai nou, au dat, se pare, în mania vigilenţei. Acum cîteva zile m-am urcat într-un autobuz şi, cum genţile doamnelor sînt mici universuri pline cu de toate – motiv pentru care nu găseşti niciodată din prima lucrul de care ai nevoie –, am început să-mi „sap" în geantă după bilet. În mai puţin de zece secunde însă, se înfiinţează lîngă mine doi „vigilenţi" şi încep să mă ia la bani mărunţi preţ de vreo două staţii. „Haideţi, domnişoară, lăsaţi-ne cu astea. N-aveţi bilet capsat, ce mai! Cît vă ia să compostaţi?" „Păi, dacă nu îmi daţi dvs. voie..." „Care, domnişoară, păi de cînd v-aţi urcat... Facem d-astea, ce Dumnezeu!" Dacă farmecele personale n-au funcţionat, intervenţiile celorlalţi călători au avut un succes nebun, controlorii retrăgîndu-se la un moment dat spăsiţi. Singurul lucru bun din tot acest circ absolut stupid a fost că timpul a trecut atît de repede de parcă m-ar fi teleportat cineva în staţia în care trebuia să ajung. Dar tot nu pot să-i sufăr. (**R. T.**)

● La ce să te aştepţi de la drumurile – europene, expres, naţionale – din România dacă nici măcar numărul de kilometri dintre localităţi nu mai e o certitudine? Între Braşov şi Sighişoara, bornele aceluiaşi E60 arată una, iar indicatoarele (cu totul) alta, ca şi cum la „drumuri" ar fi liberalii, iar la „indicatoare" democraţii. Azi-mîine ne trezim cu borne tricolore pe care va scrie mioritic: „deal-vale, deal-vale". (**S. S.**)

● Premieră de lux intelectual în presa noastră culturală. Editorialul *Observatorului cultural* (nr. 122, din 5 iulie) este semnat de Blaise Pascal, fiind un fragment din *Cugetările* sale de la 1670. Cu idei de o cruzime a exactităţii la zi, în mileniul III: „Omul nu este, aşadar, decît aparenţă, minciună şi ipocrizie, atît în sine cît şi faţă de ceilalţi. El nu vrea să i se spună adevărul şi evită să-l spună celorlalţi. Şi toate aceste porniri, atît de depărtate de chibzuinţă şi dreptate, au din fire o rădăcină în inima lui". (**R. C.**)

● Reclama îngheţatei constănţene „Elion" (îngheţata preşedintelui) ne arată o femeie care ne priveşte insistent, lîngă care e scris sloganul „...din dragoste pentru limba ta". Domne fereşte! La ce se gîndeşte respectiva doamnă cînd se referă la limba mea? (**C. P.-B.**)

● Cumpătu, cartierul sinaiot al caselor de creaţie, înregistrează un nou semn al capitalismului în devenire, dar şi al umanizării sale: după construcţia hotelului „Piatra Şoimului", după transformarea fostei cantine în restaurantul (privatizat) „La Marmote" şi construirea unei biserici de lemn în curtea unui „cetăţean", a apărut şi primul Minimarket din zonă. Nu i-am văzut decît indicatoarele, fără să intru, dar, totuşi, îl salut. (**I. P.**)

● Primesc atît de multe spam-uri cu Viagra încît încep să mă întreb dacă n-oi avea vreo problemă... (**C. G.**)

● Una dintre enormităţile sezonului, candidată la Premiul „Prostia (e) de aur" (care ar trebui neîntîrziat instituit), este un comunicat al asociaţiei franceze împotriva avortului „Choisir", în care se spune despre filmul lui Cristian Mungiu *4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile* că face o „veritabilă propagandă pro-avort". Mari probleme trebuie să ai cu logica şi cu înţelegerea sensului ca să emiţi o asemenea tîmpenie. Şi o crasă incultură şi nepăsare faţă de ce s-a întîmplat în capătul celălalt al continentului trebuie să se fi pogorît peste minţile împănate de arome ideologice ale acestor militanţi, dacă au ajuns la concluzia că bietele femei care recurgeau la avort în vremea comunismului (şi se întîmpla să mai şi moară din cauza asta) făceau, de fapt, „propagandă pro". De unde se vede că: a) vorba cronicarului, „nasc şi la Moldova oameni" şi b) nasc şi în ţara lui Descartes imbecili puri. (**M. V.**)

APROPO DE „PUNCTUL CULMINANT": SÎNTEM CA NIŞTE MAIMUŢE CARE SE HRĂNESC CU PERICOL AUTOMOBILISTIC

● Ce-şi pot depozita femeile în sîni, respectiv în sutien? (Lucru văzut într-o staţie de tramvai, dar neverificat!) Un telefon mobil, două telefoane mobile (!!!), un pachet de ţigări, o brichetă, un portofel, un carneţel şi... din păcate, a plecat tramvaiul, privîndu-mă de „punctul culminant". După cum se căuta domnişoara în cauză pe sub bluză, precis mai avea şi altceva. Măcar un kilogram de ceapă, ceva! (**R. T.**)

● Mi-a fost tare simpatică Adriana Bahmuţeanu în interviul luat de Eugen Istodor în *Cotidianul*. De obicei, vedetele spun ce cred ele că dă bine. Ea spune că se expune pentru bani, că livrează scandal la public pentru că se cere asta. Iar finalul e mortal. Întreabă Eugen: „De ce o faceţi?". Răspuns: „Din amuzament. Sîntem ca nişte maimuţe cărora le place să se vadă la televizor". (**C. G.**)

● Potrivit unei ştiri Associated Press, ţăranii din provincia Henan (centrul Chinei) îşi hrănesc copiii cu supă din oase de dinozaur. Aceste fosile, numite prin partea locului „oase de dragon", se găsesc din belşug în pămîntul provinciei şi, după cum a declarat omul de ştiinţă Dong Zhiming, pînă anul trecut se vindeau cu 4 yuani (aproximativ 50 de cenţi) kilogramul. Mă bate gîndul că s-or găsi şi pe la noi niscaiva oase de zmeu... (**D. S.**)

● Avidă precum o ştim după senzaţional, presa română a scris în tonuri catastrofice despre păianjenii „văduva neagră" care au apărut pe litoral, în zona Năvodari-Agigea (au făcut asta chiar şi ziarele pe care le ştiam serioase: „Păianjenii ucigaşi au invadat litoralul" – a titrat alarmat *Cotidianul).* Ni se spune că în pericol sînt bătrînii şi copiii. Pînă una-alta, mai mulţi copii de la Năvodari au ajuns la spital, dar nici unuia nu i s-a tras de la veninul păianjenilor, ci de la inconştienţa semenilor noştri. (**C. P.-B.**)

● Din pelerinajul meu automobilistic din week-end-ul trecut am reţinut numele a trei localităţi: Dobrogostea, Budeasa şi – cel mai tare – Cătească. Cum s-or numi locuitorii ultimelor două? (**M. C.**)

Cătălin VASILESCU

Vocaţia de director de spital

– *sau* Moartea domnului Lăzărescu *pe două voci* –

Moartea domnului Lăzărescu e un film de succes. Ce-i drept, nu e chiar pe gustul meu, dar asta nu înseamnă mare lucru, nu sînt expert în domeniu. Recunosc, e în mod sigur bine făcut, bine regizat şi mai ales bine jucat, dar nu mi se pare a fi un mare film, o capodoperă. Nu am găsit în el cine ştie ce inefabil, cine ştie ce mizăpsihologică sau metafizică. Succes însă a avut, după indicatoarele tuturor măsurătorilor de succes: premii internaţionale de tot felul, mediatizare de prima clasă, spectatori cu duiumul.

Este însă un film care m-a speriat, tocmai prin succesul lui incontestabil. Mi-a adus deodată în faţa ochilor impactul enorm al problematicii medicale asupra societăţii româneşti. Problemele îmi sînt, evident, binecunoscute. Sînt frămîntările mele „de serviciu“, de zi cu zi, sînt obsesiile zilelor de week-end sau de vacanţă, sînt gîndurile din multele nopţi fără somn. Asta intră de 30 de ani în chimia vieţii mele cotidiene, de cînd m-am hotărît să devin medic în România. Detaliul care mi-a lipsit pînă acum a fost impactul eşecurilor uriaşe ale medicinei româneşti asupra lumii în care trăim, locul pe care se situează între mizerabilele probleme politice, economice, culturale. Uite că locul este, din nenorocire, în faţă, în faţă de tot, atît de în faţă încît devine fenomen cultural. De succes.

Cine poate se duce să-şi vadă de sănătate în Occident, după bunul exemplu al capilor naţiunii; cine prinde trenul se duce să practice medicina în Occident. Pot să-mi imaginez foarte bine că în viitorul apropiat numeroşi pacienţi români (prosperi) se vor duce să fie trataţi de toate cele, în clinici de prestigiu, la Viena, Bonn sau Paris, de către medici români (prosperi). Ce-i drept, rămîn în România părinţii, şi ai unora, şi ai celorlalţi, bieţi pensionari pentru care biata medicină românească e tocmai bună.

Chirurgia este din ce în ce mai scumpă. Există şi teoria că, în România, nu se poate face performanţă în chirurgie fără a avea o poziţie de putere administrativă. Asta explică – se zice – şi faptul că, dintre medicii care practică o politică militantă, de partid, un procent relativ mare sînt chirurgi. Argumentul este: trebuie să fiu aproape de locul unde se împart resursele, pentru a putea dirija o cotă însemnată către spitalul meu, institutul meu etc. Ca să rezolvi problemele unei secţii, trebuie să fii director de spital, iar ca să administrezi un spital trebuie să ai măcar o poziţie importantă în Parlament, dacă nu una în Guvern.

Pe mine, unul, nu m-a interesat niciodată politica sanitară; nu înţeleg pe deplin nici calculele indicilor elementari de sănătate publică, iar puterea, cel puţin sub această formă seacă, nu m-a tentat niciodată. Nu am apetit, nu am „organ“ pentru a fi director de spital, de direcţie sanitară sau, Doamne fereşte, de înalt funcţionar în Ministerul Sănătăţii. Nu am vocaţie de manager. Am avut alte direcţii de interes: mi-a plăcut să fac o operaţie pe care alţii nu o fac, să am o idee pe care alţii nu o au, să pun pe hîrtie un gînd pe care alţii nu l-au avut. Ambiţia deci nu îmi lipseşte. Ea a îmbrăcat însă alte forme: ştiinţifice, chirurgicale. Actul chirurgical este nemijlocit o intervenţie directă asupra pacientului. Prin urmare, şi consecinţele tratamentului sînt legate direct de medic, succesele sînt mai spectaculoase, iar eşecurile – mai răsunătoare decît în alte domenii medicale. Jurnaliştii caută eroi de-a gata, numai buni de a fi serviţi calzi la micul dejun, pe prima pagină a vreunui cotidian, sau la cină, la ştirile TV. Cîte un medic se află prin preajmă şi – ca să vezi întîmplare – în cele mai multe cazuri el e un chirurg minunat, cu isprăvile lui nemaivăzute.

Mă aflu de o bucată de vreme în situaţia de a mă dedica unui domeniu formidabil: chirurgia oncologică. Ce perspective, ce aventură în medicina modernă! E o luptă în linia întîi cu teribilul flagel al omenirii, o misiune căreia merită să-i dedici viaţa. Nu-mi lipsesc pentru asta decît cîteva detalii: tomografia computerizată, endoscopia, terapia intensivă, antibioticele, instrumentarul chirurgical, materialul de sutură... Şi, uite aşa, nobleţea şi romantismul leşină şi îşi dau duhul în lumina orbitoare a realităţii.

„Ca să fii ministru bun, trebuie să ai vocaţie de stăpîn“ – spunea Petre Ţuţea. M-am întrebat adesea ce-ţi trebuie ca să fii un bun director de spital? Ştiinţă de carte, diplomaţie, relaţii mondene? Să fii inteligent, descurcăreţ? Probabil cîte puţin din toate, dar cred că cel mai important lucru este să îţi pese. Asta trebuie să fie *vocaţia de director de spital*. Probabil că în România se va îndrepta ceva atunci cînd directori şi miniştri vor fi oameni cărora *să le pese*. Care să nu uite, dacă au ştiut vreodată, sau să afle acum, de ce a apărut pe lume medicina: să vindece, dacă poate, iar atunci cînd nu poate, să aline suferinţa. E adevărat, medicina a devenit, chiar în cele mai bogate societăţi ale Occidentului, foarte greu de finanţat. E adevărat, nu se poate gestiona domeniul sanitar cu mottoul „să facem totul“, nicăieri în lume; există însă o limită a sărăciei în medicină sub care nu se poate coborî fără riscul ca directorul (mă rog... managerul) să devină *master of disaster*. Am trăit experienţa economiilor cu orice preţ în anii '80, cînd eram student şi mai apoi stagiar. Am văzut rafturile goale ale farmaciilor spitalului, am mai trimis pacienţii internaţi în spital să-şi cumpere antibiotice de la farmacia din oraş, am văzut întreruperea programului operator pentru lipsă de ser fiziologic, tifon sau alcool sanitar. Ieri am scris o reţetă de antibiotic „de oraş“, pentru un pacient internat. Aştept cu inima strînsă evenimentele, în registrul patetic al *Morţii domnului Lazărescu*.

La televizor am apărut de curînd (nu sînt telegenic!), am dat un amplu interviu, la gazetă scriu. Aud că va avea loc un curs intensiv de management pentru viitorii directori de spital. Or mai fi locuri libere?

***Cătălin Vasilescu** este medic chirurg, conferenţiar dr. la Universitatea de Medicină.*

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul IV, nr. 180 ● 19-25 iulie 2007 ● 28 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Ipoteze şi profeţii“
pagina **3**

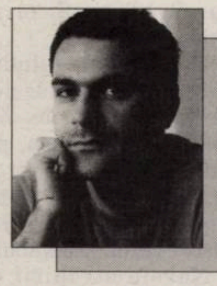

Marius Chivu
despre *Orbitor*
de Mircea Cărtărescu
pagina **16**

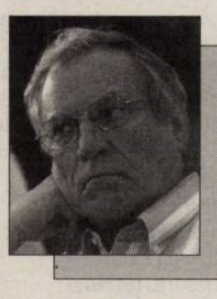

Ph. C. Schmitter
„Viciile şi virtuţile populismelor europene“
pagina **23**

CUM VA ARĂTA ROMÂNIA DE MÎINE

RĂSPUND:

Gabriela ADAMEŞTEANU ● Sorin ALEXANDRESCU
Teodor BACONSKY ● Traian BĂSESCU ● Matei CĂLINESCU
Mircea CĂRTĂRESCU ● Neagu DJUVARA ● Daniel DĂIANU
Mihaela MIROIU ● Alina MUNGIU-PIPPIDI ● Andrei PLEŞU ● Ion VIANU
Sorin VIERU ● Leon VOLOVICI ● Vasile Dem. ZAMFIRESCU

„Ne aflăm, sub raport moral, într-un stadiu înapoiat al evoluţiei umanităţii, în care diferenţele de rasă, naţiune, religie sau categorie socială stabilesc încă între oameni opoziţii uneori ireductibile; vedem deci în «lumea de mîine» nu atît o realitate substanţială, cît un proces de veşnică devenire.“

Ion BIBERI – „LUMEA DE MÎINE“, 1945

5 948467 000155 28

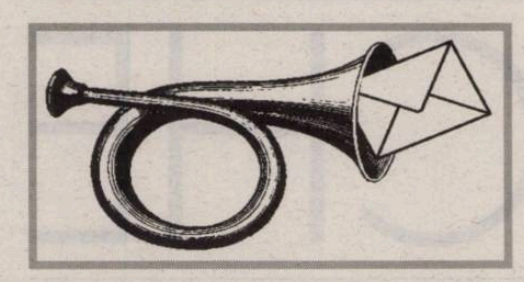

Nr. 178: *„Mai avem timp liber?“*

„Ne mai rămîn pentru noi două ore...“

Cele mai recente teorii care analizează calitatea timpului susţin că aceasta este afectată de creşterea valorii rezonanţei Schumann (pulsul Terrei). Citesc cu stupoare că, începînd cu anul 1980, această valoare a început să crească şi creşte de atunci încontinuu, ceea ce alterează percepţia timpului. Concluzia specialiştilor este că, din punct de vedere perceptiv, ziua are în momentul de faţă 16 ore.

În condiţiile în care aş accepta teoria de mai sus şi aş crede că trăim echivalentul perceptiv al 16 ore zilnic, nu mi-ar mai rămîne timp de mare lucru, întrucît sînt dependentă de cele 8 ore de somn. Dar gîndindu-mă că cele 8 ore de somn nu mai sînt ce erau altădată şi pentru a echilibra creşterea pulsului Pămîntului, ar trebui să dorm puţin peste 12 ore. Am revenit aşadar la timpul zilelor noastre, cele 24 de ore pe care teoretic le avem de cheltuit în fiecare zi. Am stabilit că trebuie să dorm 12 ore, aşadar îmi rămîn încă atîtea ore pentru diverse activităţi. Să presupunem că lucraţi, ca şi mine, într-un loc unde programul de muncă este de 8 ore plus masa de prînz, rezultă 9. Să presupunem că nu locuiţi în acelaşi bloc în care aveţi biroul, deci 10 ore pentru muncă, drum inclus.

Ne mai rămîn pentru noi două ore. Mai mîncăm cel puţin încă o dată în afara mesei de prînz petrecute la birou. Asta face o oră, mai avem fix o oră pentru noi. Iar calculînd calitatea metafizică a timpului nostru, rezultă că ne mai rămîn pentru noi, de fapt, 39 de minute. Aţi încercat vreodată să vă gîndiţi ce puteţi face în 39 de minute? Recunosc, sînt multe lucruri dintre care am putea alege, poţi citi 15 pagini dintr-o carte, poţi să intri în două magazine să-ţi cauţi o bluză, poţi să te uiţi la – aproape – un buletin de ştiri, poţi să vezi fix un episod de film serial, poţi să vezi o treime dintr-un lungmetraj sau să vezi un scurtmetraj şi apoi să derulezi caseta video, poţi să scoţi cîinele la o plimbare, poţi să uzi florile şi să ştergi un pic praful, poţi să stai pe balcon să vezi asfinţitul, să scrii o scrisoare.

Dar dacă aţi conştientiza faptul că exact 39 de minute pe zi sînt ale dvs., nimic mai mult pentru sufletul dvs., pentru familie şi prieteni, ce anume aţi alege să faceţi din cele de mai sus şi multe altele?

De cîteva săptămîni nu mai dorm nici măcar cele 8 ore de pe timpuri, pregătesc un proiect. Mă gîndesc că aş reuşi să fac lucrurile să se mişte mai repede dacă aş avea un pic mai mult timp. Paradoxal, nu? Pentru că, de fapt, se pare că am din ce în ce mai puţin timp, iar lucrurile se mişcă oricum, fără intervenţia mea, mult mai repede.

Ramona CRĂCIUN
ram_wed_twee@yahoo.com

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*

„Catedrala neamului“

Românul s-a nevoit către o nouă religie. Asfixiat de aerul greu de respirat al bisericuţelor de tip „Magazin ABC“, cu ochii cît cepele la obiceiurile etnicilor din ţările vecine – unde cruciadele mercantilităţii făcuseră suficienţi prozeliţi – se hotărî să-şi reorienteze credinţa, cu pioşenie servilă, spre hramurile supermarketurilor, adevăratele catedrale ale consumismului, lăcaşuri de cult ale noului mileniu.

Treziţi de ghiorăitul maţelor proprii, somnambulii nopţilor de „lectură“ televizată simt nevoia să-şi tragă sufletul sub arcadele templului alimentar la care sînt arondaţi. Marc(het)aţi de emoţia duminicalului eveniment, îşi răscolesc şifonierele în căutarea veşmintelor de paradă. Curăţenia sufletească îşi cere dedublarea în cea trupească.

Ajunşi în faţa edificiului, rămîn pironiţi locului preţ de cîteva clipe, spre admirarea iconoduliei publicitare, afişate pe pereţii exteriori. Mişcaţi de vocile piţigăiate ale diaconeselor care slobod în difuzoare psalmi nazalizaţi, preaslăvind un detergent aşa-zis neobişnuit, pătrund, cu mîinile împreunate pe mînerele cărucioarelor, în pronaosul flancat de vitraliile răsunătoarelor firme de modă.

Intrarea în marea sală descătuşează energii mocnite. O legătură mistică se realizează între produsele expuse de-a lungul şirurilor de imitaţii nefericite ale coloanelor gotice şi complexul sistem digestiv al fanaticilor gurmanzi. A sosit momentul actului liturgic al „prefacerii“ produsului în aliment.

Dar punctul culminant al noului rit bizantino-european se desfăşoară în amvonul raionului de carne. Zeci de tone de ţesut muscular şi adipos, provenit din şeptelul jertfit în abatoare, îşi iau locul binemeritat în transportoarele cu rotile. Între tocăturile preambalate, micii reprezintă ambrozia acestor zei ai stomacului.

Nevoia stropirii ofrandelor cu licori aducătoare de „penitenţă“ îndreaptă atenţia tuturor spre zona băuturilor răcoritoare şi spirtoase. Litrajele superioare, deţinătoarele recordului în ce priveşte raportul calitate/preţ, deşelează cărucioarele pe patru roţi, neîncăpătoare pentru nevoile concasoarelor pe două picioare.

Procesiunea îşi continuă desfăşurarea cu stricteţea impusă de maeştrii de ceremonii din spatele uşilor închise: specialiştii în vînzări. Nimic din cele trebuincioase hrănirii trupului nu scapă ochiului vigilent al stomacului: proteine, glucide şi lipide, în cantităţi dictate de fenomenul de supraproducţie specific timpurilor pe care le trăim.

După această spovedanie metabolică în grup urmează „sfînta împărtăşanie“ a portofelelor şi a bonurilor de masă în faţa caselor de marcat.

Ceremonia fiind săvîrşită, în huruitul greu al motoarelor ce transportă hrana spir(i)tualo-bucală, gîndurile bune şi curate se îndreaptă spre luminoasele locuri cu verdeaţă din jurul oraşelor, unde focurile sacre de sub grătarele metalice îşi aşteaptă ofrandele: grătarele carna(va)le.

Fie-vă digestia uşoară! Amin.

Gelu HOSSU
gelu.hossu@gmail.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Cum mi s-a povestit comunismul**

Abonament la *Dilema veche*

- direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr.1, Corp C, sector 1, Bucureşti.
- plătind cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru SC Adevărul Holding SRL, Cod fiscal RO18990288, în contul RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818, deschis la ABN AMRO, Centrala Bucureşti, expediind talonul de abonament completat şi o copie a documentului de plată prin fax la 021-40.75.467 sau la adresa OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea, „Talon de abonament *Dilema veche*“.
- la oficiile poştale;
- la sucursalele Rodipet;
- la firmele particulare.

Abonamentele achitate pînă la data de 20 a lunii vor fi livrate începînd cu data de 1 a lunii următoare.
Informaţii despre abonamente: **telefon: 021-407.54.64; 021-407.54.65;** abonamente@adevarulholding.ro

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C. Rodipet S.A., Piaţa Presei Libere nr.1, sector 1, Bucureşti, telefon: (004021) 3187060, fax: (004021) 3187020, e-mail: subscription1@rodipet.ro.

Nume.....Prenume.....Compania*..... Cod Fiscal*.....(*completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) Str:..... nr.....bloc..... scara..... etaj..... ap..... localitate.....Judeţ/sector..... cod poştal..... telefon..... e-mail.....
Perioada de abonare ❑ 3 luni – 35,00 lei ❑ 6 luni – 69,00 lei ❑ 12 luni – 135,00 lei
Număr de abonamente contractate..... începînd din luna.....
Am expediat către SC Adevărul Holding SRL, suma de .....lei cu mandatul poştal /OP nr..... din data ..... în cont nr. RO24 BACX 0000 0000 6751 6250, deschis la HVB Ţiriac SA, Sucursala Charles de Gaulle.

Prin completarea prezentului talon, în conformitate cu Legea nr. 677/2001, sînt de acord să primesc informaţii şi materiale promoţionale de la publicaţia Dilema veche *şi partenerii săi.*

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU

CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ

TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Carmen DINCĂ
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: carmen.dinca@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.54.23
mobil: 0723-266.339
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.800 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Ipoteze şi profeţii

– răspuns la ancheta Dilemei vechi –

1a. *(„Vi se pare că 2007 este – din punct de vedere politic, economic, cultural – un moment-cheie pentru România?“).* 2007 ar fi trebuit, în principiu, să fie un moment-cheie pentru România. În manuale se va scrie că a fost anul (re)intrării noastre în Europa. Noi însă am reuşit să transformăm evenimentul în hazard calendaristic. De fapt, nimeni n-a simţit nimic. Nici în plan economic (n-am început să trăim brusc mai bine), nici în plan cultural (în acest plan sîntem, mă-nţelegi, europeni protocronici, europeni dintotdeauna, europeni de dinaintea Europei), nici în plan politic: vacarmul de-acasă ne-a asurzit; votul Bruxelles-ului a fost acoperit de votul celor 322, sudalma contra-Băsescu şi odele pro-Băsescu au zvîrlit în deriziune Oda Bucuriei. Pe acest fundal, nu putem spera decît ca 2007 să devină un moment-cheie în 2008, în 2009, sau chiar mai tîrziu, dacă om avea noroc. Deocamdată, 2007 ar putea rămîne, în istoria patriei, tot cu puţin noroc, ca fiind anul *ultimei* mari explozii post-comuniste a puroiului autohton. Anul cînd ne-am dat în petic, cînd am făcut-o lată, cînd am rupt gura tîrgului. Anul politicianismului obscen, al jurnalismului epileptic, al boborului suveran. S-ar zice că mai caraghioşi ca anul acesta, ca anul trecut şi ca de cînd sîntem, n-am fost niciodată...

1b. *(„Au existat, după 1989, evenimente care ar fi putut modifica parcursul de pînă acum?“).* După 1989, au existat două feluri de evenimente: unele care, întîmplîndu-se, au schimbat cursul istoriei noastre contemporane şi altele care, neîntîmplîndu-se, sau neîntîmplîndu-se la timp, au schimbat de asemenea cursul istoriei noastre contemporane. Lucrurile ar fi arătat altfel dacă mineriadele nu s-ar fi întîmplat şi dacă, în schimb, s-ar fi întîmplat mai multe în materie de reformă economică, juridică, politică. O lege a lustraţiei votată în 1990 ar fi dat rezultate importante, pe care nu le-ar mai putea da astăzi. La fel, deschiderea promptă a arhivelor Securităţii. La fel, o privatizare rapidă şi cinstită. Şi altele. Dar, în general, felul nostru de a face ceea ce nu trebuie făcut şi de a *nu* face ceea ce trebuie făcut explică tot ce e întîrziere, inerţie, impuritate în viaţa zilnică. Lucrurile ar fi fost altfel dacă Iliescu ar fi fost altfel, dacă Constantinescu ar fi fost altfel, dacă Băsescu ar fi fost altfel. Dacă am fi avut alţi miniştri, alţi magistraţi, alţi cetăţeni. Uneori, circumstanţele ne-au fost, totuşi, favorabile. Uneori, am reacţionat adecvat. Dacă n-am fi fost solidari cu Alianţa nord-atlantică în timpul crizei din Kosovo, n-am fi fost acum membri NATO şi parte a UE. Dar speculaţiile contra-factuale sînt pierdere de vreme. Lumea, în ansamblul ei, ar fi fost altfel, dacă n-ar fi fost aşa cum este: cea mai bună dintre lumile posibile. Există evenimente care pot *modula* traseele contingente ale unei comunităţi, dar nu există evenimente care să-i modifice radical structurile de profunzime. Adică destinul.

2. *(„Cum credeţi că va arăta România peste douăzeci de ani?“).* Vom fi ceva mai bogaţi. Va fi mai cald. În rest, nimic esenţial. Dacă România de pe vremea lui Caragiale ne e încă atît de asemănătoare, nu văd de ce următorii douăzeci de ani ar schimba radical eterna şi fascinanta noastră fire.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Elevii şi studenţii de azi, ţara de poimîine

După raportul privind condamnarea comunismului, preşedintele Traian Băsescu a ţinut un discurs „răsplătit“ de nostalgicii vechiului regim cu huiduieli şi mitocănii de tot felul. Tema era, desigur, „sensibilă“, condamnarea fără echivoc le-a pus foştilor securişti, activişti şi oportunişti un nod în gît, iar nodul a explodat sub formă de răget. După raportul privind starea educaţiei, preşedintele Traian Băsescu a ţinut din nou un discurs, „răsplătit“ cu reacţii de altă natură, dar care au un „ce“ comun cu cele ale nostalgicilor comunismului. În cadrul reuniunii de la Cotroceni – la care au fost invitaţi reprezentanţi ai mediului educaţional, rectori, profesori etc. – s-au păstrat oarecum aparenţele. Doar dl Cristian Adomniţei, ajuns ministru al învăţămîntului prin cine ştie ce joc al fabulospiritului politic liberal, a simţit nevoia să-l „înţepe“ pe preşedinte spunînd că la minister se ştia de multă vreme care-i situaţiunea şi, mai mult, legile învăţămîntului sînt gata, numai bune să întemeieze „reforma Adomniţei“. În zilele următoare însă, diverşi rectori şi lideri de sindicat au contestat raportul, pe motiv că starea educaţiei n-ar fi chiar atît de rea. Iar ministrul a revenit, acuzînd comisia condusă de dl Mircea Miclea că ar fi „furat“ date din studiile realizate de minister. Acuzaţia este, evident, puerilă: există enorme cantităţi de date şi informaţii *publice* despre situaţia din învăţămînt – inclusiv în studii realizate de minister, care este o instituţie publică, nu un serviciu secret; aşa încît nu-i nevoie să „furi“ nimic pentru a afla că şcolile n-au apă curentă sau că unii profesori sînt foarte slabi. A contesta raportul comisiei prezidenţiale pe motiv că specialiştii care l-au redactat au luat date de la minister este o reacţie asemănătoare cu cea a peremiştilor care respingeau condamnarea comunismului pentru că preşedintele ar fi „un bandit“. Chiar dacă, evident, una dintre reacţii a fost violentă şi mitocănească, iar cealaltă civilizată şi ascunsă după „argumente“, logica lor strîmbă e aceeaşi şi, mai ales, trădează lipsa de capacitate sau de voinţă de a accepta şi asuma o stare de lucruri.

Ceea ce a deranjat, cred, în raportul comisiei prezidenţiale privind starea educaţiei a fost luciditatea cu care a fost pus degetul pe rană. Pe 31 de pagini, raportul nu face decît să sintetizeze lucruri în general cunoscute, nu „dezvăluie“ nimic senzaţional: pune cap la cap, coerent şi argumentat, probleme despre care orice cetăţean care are copii la şcoală sau la facultate „ştie“ cîte ceva sau are o părere. Noutatea şi calitatea raportului sînt date de *diagnostic* şi de *soluţiile* avansate. Or, răceala cu care li se spune lucrurilor pe nume nu face decît să distrugă (încă) unul dintre miturile în care ne complacem: că învăţămîntul nostru e bun, avem dascăli pasionaţi şi copii excepţionali (care, ajunşi în Vest, sînt înscrişi la o clasă superioară celei din care au plecat şi îi fac praf pe colegii lor americani, nemţi sau francezi), învăţăm teoria mulţimilor încă dintr-a doua primară (spre deosebire de americani, care, las' că ştim noi, fac tabla înmulţirii la liceu...) şi – desigur – olimpicii noştri internaţionali sînt ambasadori ai învăţămîntului românesc în lume etc., etc. Realitatea este cu totul alta, iar raportul o descrie exact. Dar se vede treaba că plăcerea noastră străveche de a ne legăna pe aripile miturilor, dublată de propaganda comunistă care ne-a învăţat să vopsim gardul pe dinafară, au drept rezultat refuzul de a lua act de realitate – măcar pînă ni se măresc salariile şi „ne dă“ ministrul de finanţe un procent mai mare din PIB. Aşa cum, la începutul anilor '90, mulţi dintre noi erau convinşi că industria moştenită de la socialism era bună, totul era doar „să mărim producţia“, ani la rînd foarte mulţi au crezut că şcoala e bună, totul e să plătim profesorii mai bine şi să mai reparăm pe ici, pe colo, şcolile de la ţară. „Reformele“ anunţate de toţi miniştrii care s-au perindat pe la Învăţămînt s-au oprit înainte de a începe. Aşa că acum avem, de fapt, o *problemă de sistem*.

Felul în care s-a reacţionat faţă de raportul comisiei prezidenţiale nu ne dă însă motive de optimism. Problema industriei ineficiente s-a rezolvat prin privatizare. Problemele învăţămîntului se pot rezolva prin voinţă politică – adică o „marfă“ rară pe la noi. Chiar dacă dl Mircea Geoană a încercat să ia „crema“ şi a propus un pact transpartinic pentru a îndrepta situaţia, de la vorbe la fapte e drum lung, iar politicienii noştri nu par dispuşi să-şi sacrifice voturile de azi în numele unei reforme educaţionale care va da rezultate mîine sau poimîine. Aşa încît mă tem că jumătăţile de măsură şi formele fără fond vor alcătui încă multă vreme „agenda“ miniştrilor învăţămîntului. Deocamdată – ca să venim cumva şi la dosarul acestui număr al revistei – să ne împăcăm cu ideea că, în România anului 2027, generaţia activă va fi cea a elevilor şi studenţilor de astăzi. Adică va fi produsul sistemului de învăţămînt actual: ineficient, nerelevant, inechitabil şi de slabă calitate.

PUBLICITATE

Radio România Muzical

Duminică, 22 iulie 2007, ora 11,00

Lansarea compact-discului

Angela Gheorghiu Live from La Scala

Înregistrarea recitalului susţinut de Divă în aprilie 2006 la Scala din Milano

Piese din repertoriul universal şi românesc interpretate în compania pianistului Jeff Cohen

DILEMA VECHE
CULTURAL
SAPTE SERI
Suplimentul CULTURA

97,6 şi 104,8 FM
on line muzical.srr.ro
satelit
Radio România Muzical
Clasic, Jazz & more

ţinerea de minte

„Înainte de a începe să vorbim de *Metamorfoza* aş vrea să elimin două puncte de vedere. Aş vrea să elimin complet părerea lui Max Brod că singura categorie care poate fi aplicată înţelegerii scrierilor lui Kafka este aceea de sfinţenie, nu de literatură. Kafka a fost înainte de toate un artist, şi, deşi se poate spune despre orice artist că este într-un fel un sfînt (simt şi eu asta foarte bine), nu cred că în geniul lui Kafka poate fi citită vreo implicaţie religioasă. Cealaltă abordare pe care vreau să o elimin este punctul de vedere freudian. Biografii lui freudieni, cum ar fi Neider în *Marea îngheţată* (1948) susţin, de exemplu, că *Metamorfoza* se bazează pe relaţia complexă dintre Kafka şi tatăl său şi pe sentimentul de vinovăţie care l-a însoţit întreaga viaţă; ei susţin mai departe că în simbolismul mitic copiii sînt reprezentaţi ca vermine – ceea ce mă îndoiesc – şi apoi continuă prin a spune că simbolul gîndacului e folosit de Kafka pentru a reprezenta fiul conform postulatelor freudiene. Gîndacul, spune el, este apt să caracterizeze sentimentul lipsei de valoare a fiului faţă de tată. Mă interesează aici gîndacii, nu impostorii, şi resping astfel de prostii.“

(Vladimir Nabokov, *Cursuri de literatură*, traducere de Cristina Rădulescu, Editura Thalia, 2004)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Cît de populist este Băsescu şi cît rău ne poate face?

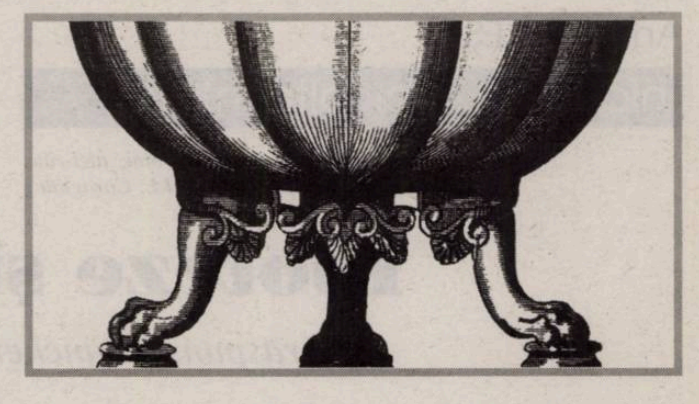

Publicăm astăzi un interviu cu profesorul Philippe C. Schmitter, precum şi un articol semnat de el (paginile 22-23), unde cunoscutul teoretician al democratizării încearcă un exerciţiu teoretic curajos: prezintă avantajele populismului ca practică politică în Europa. Dacă democraţia este consolidată, spune profesorul Schmitter, populismul poate avea efecte de corecţie asupra unor sisteme politice anchilozate. Populiştii europeni, detaliază tot el în interviul pe care ni l-a acordat, joacă într-un mediu democratic şi nu au suficientă forţă pentru a întrerupe ciclul democratic. Spre deosebire de cei din America Latină, nu se pot sprijini pe armată şi pe forţele de securitate pentru a strivi opoziţia. În viziunea lui Schmitter, jucînd în cadru democratic (şi numai atunci), populiştii pot lăsa în urmă un sistem de partide schimbat şi mai bine conectat la nevoile populaţiei. Nu vă grăbiţi să-l catalogaţi drept un ciudat apărător al unui fenomen indezirabil. Întîi citiţi cele două pagini. Schmitter afirmă că populismul poate avea efecte pozitive sau negative, iar pentru a avea efecte pozitive trebuie îndeplinite anumite condiţii: democraţia să fie consolidată şi jocul politic să rămînă competitiv şi după venirea la putere a populistului; adepţii săi să fie dispuşi să respecte regulile democratice chiar cînd nu le convin; partidele vechi să fi eşuat în a reprezenta interesele publicului, conducerile lor să fi devenit oligarhice; promisiunile liderului populist să devină măcar pe alocuri politici concrete, chiar incoerente fiind; liderul populist să nu fie el însuşi corupt şi să nu protejeze corupţia din propria tabără.

Evident, cînd am realizat interviul, m-am gîndit la cum se aplică aceste teorii politicii româneşti, cu accent pe actorul ei principal, preşedintele Băsescu. Este Traian Băsescu un populist? Ce fel de populist? Dacă este, întruneşte el condiţiile formulate de Schmitter pentru a exercita un rol pozitiv în sistemul nostru politic?

Băsescu are elemente populiste evidente în discursul său. Apelul direct şi aproape permanent la popor, convingerea că e capabil de comunicare directă cu masele, peste capul partidelor tradiţionale, condamnarea vehementă şi *in corpore* a vechilor politicieni – toate acestea sînt elemente clasice de populism. Definiţia dată de Schmitter populismului se axează aproape exclusiv pe tendinţa acestui tip de lider de a transcende conflictele uzuale dintre partide şi de a apela la teme ignorate pînă atunci. Din nou, Traian Băsescu corespunde profilului. Dar ce fel de populist este Traian Băsescu?

Sînt două linii de analiză: 1) Ce fel de teme opune Băsescu partidelor „vechi"?; 2) Cum corespunde Băsescu profilului clasic de populist în ce priveşte politicile pe care le propune/sprijină/combate?

Răspunsurile mele sînt următoarele: 1) Băsescu are un discurs vehement anti-partide, dar o face pe teme reale, pe care aceste partide au avut tendinţa de a le marginaliza sau ignora. Cum remarca şi profesorul Schmitter atunci cînd l-am întrebat direct, Băsescu a pus problema corupţiei, dar în condiţiile în care corupţia era un fenomen real, resimţit ca atare mai ales de publicul educat şi activ pe care s-a şi sprijinit. 2) În ce priveşte politicile adoptate şi publicul căruia i se adresează, Băsescu nu corespunde deloc listei paralele de vicii & virtuţi ale populismului întocmită de Schmitter. Populiştii se sprijină pe masele needucate, slab informate şi emoţionale, spune Schmitter. Dimpotrivă, nucleul dur pro-Băsescu se găseşte în publicul activ, informat şi educat. În al doilea rînd, Băsescu nu se încadrează în tendinţa clasică a populiştilor (vezi din nou analiza lui Schmitter) de a promova politici proaste, spectaculoase şi incoerente, cu costuri ascunse şi cu efecte negative în plan economic (inflaţie, deficite bugetare etc.).

Aici aş discuta două exemple: politicile anticorupţie şi opoziţia la creşterea rapidă şi costisitoare a pensiilor. Ce a făcut „populistul Băsescu" în ce priveşte corupţia (tema cu care a cîştigat un mandat şi un referendum)? Cum a spus de atîtea ori, a avut grijă să existe un cadru instituţional adecvat şi l-a îndemnat/somat să-şi facă treaba. Trebuie să fii Ion Cristoiu ca să vezi în toate anchetele anticorupţie mîna politică lungă a lui Băsescu, dar aici ne bazăm pe argumente, aşa că nu e cazul să invocăm figuri dintr-un registru patologic.

La aproape trei ani de la preluarea puterii, Băsescu este frustrat din cauza rezultatelor slabe, din cauza sistemului juridic prea lent şi a piedicilor puse de adversarii politici. Doar acest fapt spune multe despre diferenţa dintre retorica sa populistă radicală şi atitudinea sa realistă în ce priveşte politicile. Băsescu este o fiară în retorică, dar un politician responsabil în practică. Raportul amar privitor la educaţie, soluţiile îndrăzneţe şi deloc populare, pe care şi le-a asumat la propunerea experţilor pe care i-a convocat, ar fi un alt exemplu. Nu este o coincidenţă că strategiile anticorupţie ale lui Băsescu (de fapt, ale Monicăi Macovei, dar el are meritul de a o fi sprijinit) sînt de fapt soluţiile propuse de ani buni în literatura academică de specialitate: mecanisme instituţionale puternice, transparenţă, mecanisme de responsabilizare a oficialilor. Problema cu astfel de soluţii mult iubite la Banca Mondială sau Comisia Europeană (nişte instituţii nu tocmai populiste) este că dau rezultate doar în timp. Un populist clasic nu adoptă soluţii care îl frustrează şi cer timp tocmai la problema cu care a cîştigat alegerile.

Legea pensiilor este hazardată şi periculoasă, aşa cum au considerat-o aproape în consens analiştii economici care nu sînt angajaţi ai guvernului (ba chiar şi unii dintre aceştia; ziarul *Gândul* a dezvăluit îngrijorările ridicate de Ministerul de Finanţe într-o notă internă). Uimitoare este doar schimbarea rolurilor. Populistul Băsescu pică din nou peste opiniile reţinute şi evident nepopuliste ale analiştilor, spre deosebire de atît de „reţinuţii" Geoană şi Tăriceanu, care au bătut palma pentru împovărarea bugetului, pe principiul atît de responsabil „după noi, potopul".

Deci, ce fel de populist este preşedintele? Traian Băsescu este un populist la nivel retoric, dar populismul său nu merge spre politici sau, cel puţin, nu s-a întîmplat pînă acum. Reuşeşte să îşi menţină popularitatea jucînd acest rol schizoid. Este un populist care nu doar că respectă regulile democratice (cerinţa de bază a lui Schmitter), dar face chiar mai mult: nu se hazardează să-şi mulţumească sprijinitorii prin jefuirea bugetului sau prin încălcarea regulilor statului de drept.

Cred că Traian Băsescu este un populist european după un model pe care îl vom tot vedea repetat pe continent, din cauza existenţei concomitente a doi factori: stabilizarea democraţiei şi nemulţumirea publicului faţă de partidele tradiţionale. Aşa a fost Berlusconi, aşa este Sarkozy, aşa sînt gemenii polonezi, aşa este şi Băsescu. Este preşedintele reconfirmat la referendum un pericol sau o şansă pentru democraţia din România? Poate un populist să rămînă la nivel retoric sau invadarea politicilor de către retorică e inevitabilă? Evident, va urma.

Societatea Română de Fenomenologie organizează în cadrul manifestărilor „Sibiu 2007 – Capitala Culturală Europeană" conferinţa internaţională (Sibiu, 27-28 august) şi şcoala de vară internaţională (Sîmbăta/Braşov, 29 august – 5 septembrie) cu titlul „Philosophical Concepts and Religious Metaphors: New Perspectives on Phenomenology and Theology". Invitaţi speciali la aceste evenimente sînt reputaţi filozofi şi teologi din străinătate, între care Jean-Yves Lacoste (Franţa), John Milbank (Anglia), Jad Hatem (Liban) şi Nicholas Loudovikos (Grecia). Şcoala de vară de la Sîmbăta este deschisă tinerilor masteranzi şi doctoranzi. Aplicaţia, care poate fi trimisă pînă la data de 10 august la adresa theology@phenomenology.ro, trebuie să conţină CV-ul candidatului şi o scrisoare de intenţie. Alte informaţii pot fi găsite pe site-ul www.theology.phenomenology.ro.

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

De fapt, e foarte simplu...

*În numărul trecut, Lucian Mîndruţă se întreba „ce mai vrem să se întîmple": „Cum am spus, nimic. Dar pentru asta trebuie să se mişte cîteva lucruri înainte. Să se spargă toate boxele, într-o catastrofă planetară care să ne lase fără muzica favorită a celuilalt. Să se oprească toate maşinile care ne duc dintr-o lipsă de chef în alta. Să se închidă toate magazinele în care seara ne minţim că ziua a fost cu noroc doar pentru că mai putem cumpăra încă ceva. Să se închidă lumini, să se deschidă uşi şi geamuri. Să ne auzim unii pe alţii, dar nu la distanţă mai mare decît ne putem privi în ochi. Să cadă peste noi cărţile cumpărate de ruşinea vînzătorului din librărie şi necitite, pentru că nimeni nu ne vede acasă. Să se oprească civilizaţia, pentru ca măcar cîteva clipe să punem mîna pe şansa de a ne întreba dacă e bine. Dacă aşa, aşa cum e azi, cum a fost ieri şi va fi şi mîine, chiar trebuie să continuăm." Şi încheia cu o invitaţie către cititori: „Cine ştie să scrie: lucian@signfactor.ro". Astăzi, Lucian Mîndruţă îi cedează locul unui cititor care „a ştiut şi a scris". **(n. red.)***

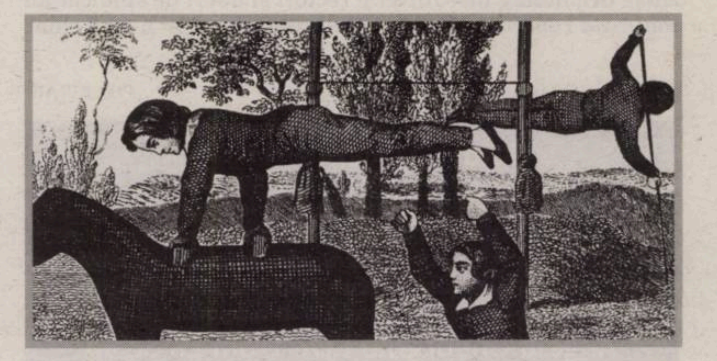

Eu cred că totuşi reduceţi cu mult problema. Ciudat este că lumea asta este mai degrabă făcută din întrebări din oracolul de-a zecea rămase fără răspuns, decît din aşteptări. Aşteptările cui? Ale celor care se lasă zilnic minţiţi de ştiri care nu îi privesc cu nimic (nu vreau sa incriminez prin asta, e doar exemplul cel mai la îndemînă; de altfel Adorno a explicat deja demult cum industria culturii nu face pe nimeni vinovat personal, dar în acelaşi timp îi învinovăţeşte pe toţi la un loc)? Dar nu este asta o încredere demnă de clasa a zecea? Mă rog, nu ştiu, şi probabil că de aici mai departe nici nu veţi mai citi. Mi-e indiferent. Şi ţin la indiferenţa mea. Încercaţi odată, dacă aveţi timp, să priviţi un copac noaptea, în oraş sau oriunde. Şi dacă îl veţi privi pentru suficient de mult timp vă veţi da seama la ce mă refer. Copacul acela respiră, e plin de viaţă, şi în plus, e absolut indiferent. Lui nu-i trebuie nimic. În fine, nu vreau să ajung la lirism ieftin, chiar deloc. Dar sînt de părere că greşiţi, fiindcă niciodată nu aţi stat destul în acele locuri despre care vorbiţi, pur şi simplu pentru a privi în jur.... Cred că am început greşit. Ce vroiam să spun se poate formula de fapt şi foarte succint. E iritantă (pentru a folosi cel mai uşor termen) această puternică undă de melancolie, frustrarea celui care participă fără să participe totuşi în întregime, cînd de fapt alternativele sînt foarte simple. Aut-aut. Atîta tot.

Mă opresc, dar totuşi v-aş ruga să citiţi următorul citat (probabil că îl cunoşteaţi deja...). Cioran îl scrie la 22 de ani. Tot din partea celor 22 de ani ai mei vi-l trimit, împreună cu toate întrebările de „oracol de clasa a zecea" rămase fără răspuns şi care, între timp, au devenit întrebări de final de facultate rămase fără răspuns. Diferenţa este că între timp nu mă mai interesează atîta de mult răspunsul. Sînt mulţumit (evident, niciodată complet) chiar şi numai pentru faptul că între timp mi-am îmbunătăţit vederea. Eu cred că ştiu să privesc cîmpul.

„Cum aş vrea ca, într-o zi, toţi oamenii cu ocupaţii sau cu misiuni, căsătoriţi sau nu, tineri şi bătrîni, femei şi bărbaţi, serioşi sau superficiali, trişti sau veseli, să părăsească locuinţa şi birourile lor şi, renunţînd la orice fel de datorii şi obligaţii, să iasă în stradă şi să nu mai voiască să facă nimic. Toată această lume îndobitocită, care munceşte fără nici un sens sau se iluzionează cu aportul personal la binele umanităţii, care lucrează pentru generaţii viitoare sub impulsul celei mai sinistre amăgeli, ar trăi în astfel de momente capitale o răzbunare pentru toată mediocritatea unei vieţi nule şi sterile, pentru toată irosirea care n-a avut nimic din excelenţa marilor transfigurări."

Sergiu NOVAC
novacsergiu@yahoo.com

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

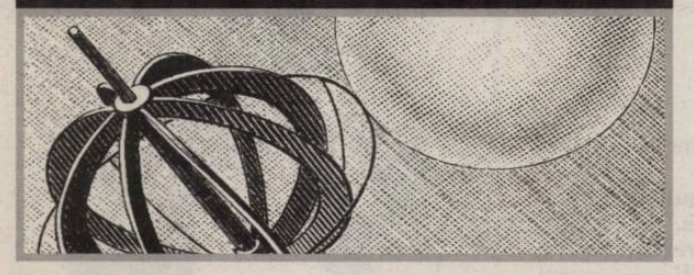

Kosovo şi imbecilii

În şedinţa de luni, Rusia a respins vehement proiectul de rezoluţie ONU privind statutul provinciei Kosovo: acordarea unei independenţe supervizate de organismele internaţionale, în timp ce, formal, ar rămîne o parte a Serbiei. Vitalii Ciurkin, ambasadorul Rusiei, a spus că nu poate fi de acord cu o rezoluţie care nu defineşte clar rolul Consiliului de Securitate, nu garantează dreptul refugiaţilor de a se reîntoarce la casele lor părăsite, argumentul de bază fiind că provizoratul asigurat de administraţia ONU, începînd din 1999, nu a reuşit să stabilească un compromis acceptabil pentru ambele părţi. Ca şi în conflictul din Orientul Mijlociu, cu cît se discută mai mult şi cu cît trece mai mult timp, situaţia se înrăutăţeşte. Viaţa nesocoteşte formulele diplomatice nesigure şi se refugiază în vechile certitudini ale fanatismului şi violenţei.

Pentru sîrbi, Kosovo este simbolul inalienabil al identităţii lor şi nici un partid politic nu şi-a asumat deschis începerea tratativelor pentru declararea independenţei acestei regiuni. Independenţa pentru Kosovo va fi resimţită de sîrbi ca o pedeapsă colectivă, ca şi cum tot poporul ar trebui să plătească pentru crimele lui Slobodan Miloşevici; popor care se simte deja pedepsit prin bombardamentele NATO şi sancţiunile economice. Pentru albanezi, 90% din populaţia regiunii, ideea unui stat comun cu legături oricît de slabe este în afara oricărei discuţii. 10.000 de oameni au murit în timpul războiului, un milion au fost nevoiţi să fugă de la casele lor. Diplomatul finlandez Martti Ahtisaari, însărcinat cu redactarea statutului final al regiunii, a stat sute de ore în şedinţe cu negociatorii ambelor părţi şi a redactat reglementări sofisticate unde cuvintele independenţă şi autonomie sînt evitate, în timp ce sînt descrise caracteristicile lor. Aşa a apărut noţiunea de „independenţă supravegheată", ceea ce e o contradicţie în termeni, sperînd totuşi ca în acest fel să se ajungă la o soluţie durabilă. Ahtisaari ştia mai bine decît viitorii cititori ai raportului său cît de fragilă este propunerea, aşa că, sătul de explicaţii, le-a spus la un moment dat reporterilor: „Vă rog să mă scuzaţi, ştiu că am aerul unui imbecil, dar pentru asta sînt plătit". Cîteva exemple din prevederile raportului: „simbolurile de stat trebuie să fie multietnice şi reprezentative pentru toate grupele etnice din Kosovo", ceea ce ducea la un imn în ambele limbi, două versuri în limba sîrbă, două – în albaneză. Cu limba albaneză apar tot felul de probleme, pentru că revista culturală *Java* de la Pristina subliniază că limba scrisă şi vorbită la Kosovo e diferită de cea folosită la Tirana, capitala Albaniei, unde fostul dictator Enver Hodja a impus ca limbă oficială un dialect vorbit în sudul ţării (unde se născuse el), în detrimentul limbii vorbite în restul ţării şi în Kosovo. Probleme şi mai complicate apar odată cu formarea unei echipe naţionale de fotbal, pentru că vedetele kosovare sînt în echipa naţională a Albaniei. Vor reveni în echipa unei ţări cu independenţă supravegheată? Exprimate în jargonul diplomatic, problemele par străine de viaţa oamenilor, dar ele ajung în fiecare sufragerie şi soluţiile ridicole le înlătură pe cele care ar putea fi raţionale.

La impasul diplomatic contribuie realitatea din regiune. Reveniţi din Pristina, reporterii descriu decoruri şi nu viaţă, agitaţia de pe străzi pare a fi asigurată de o figuraţie mediocru plătită şi nu de persoane cu identitate precisă: „Pristina este o aglomeraţie bastardă, ivită din iubirea nelegitimă dintre un oraş modern şi un sat de cîmpie. Putea fi foarte bine un prosper oraş turcesc pierdut în deşertul Anatoliei. La fiecare colţ de stradă, Orientul e amestecat cu Occidentul. Restaurante fast-food arborează culorile Coca-Cola, dar mîncarea este tradiţională" *(Jutarnji List* – Zagreb). Dar, pînă ajung la restaurant, oamenii au nevoie de un serviciu plătit. Or, şomajul în rîndul albanezilor atinge cifre mult peste media europeană, iar în populaţia sîrbă este de peste 40%.

Joaca de-a imnul în două limbi şi steagul atît de pestriţ încît să cuprindă toate simbolurile nu asigură conştiinţa naţională şi, în căutarea ei, „nu este exclus ca această căutare haotică a rădăcinilor să ajungă la conservatorism sau, ferească Dumnezeu!, la fundamentalismul islamic". Un stat islamic în Balcani, iată o perspectivă inedită pentru diplomaţia occidentală. Şi perspectiva nu e formulată de un politician, ci de un cîntăreţ de rap, Arianit Palaj, probabil un mai bun cunoscător a stării de spirit a populaţiei decît Martti Ahtisaari. El nu e plătit ca să fie imbecil.

globul cubic

Un proprietar abuziv

Cei care l-au admirat scriu despre „mărirea şi decăderea unui gigant". Cei care l-au invidiat pentru rapida şi spectaculoasa sa ascensiune descriu procesul unui escroc doborît de lăcomie şi aroganţă. Ziarele britanice au ezitat să acorde spaţii largi procesului lui Conrad Black: „Gazetarii sînt foarte creduli cînd e vorba de proprietari. Ne place că sînt bogaţi, ne plac fanfaronadele lor şi nu ne batem capul să aflăm dacă sînt într-adevăr aşa cum par" (Petre Petreson, *Observer*, 15 iulie 2007). Conrad Black s-a născut în Canada, în 1944. În 1967, a cumpărat primul ziar canadian: l-a costat 500 de dolari. În 1985 a cumpărat *Daily Telegraph*, el devenind între timp acţionarul principal al imperiului de presă Hollinger International care cuprinde sute de titluri.

O persoană cu o prezenţă cuceritoare şi cu un magnetism special, Conrad Black avea opinii politice pertinente, scria bine şi uşor, era un om de lume apreciat şi iubit: „Îmi plăceau petrecerile lui Conrad. O puteai vedea într-un colţ pe Liz Hurley, în altul îl remarcai pe prinţul Andrew, întîlneai cîte doi miniştri şi chiar pe doamna Thatcher". Avea case la New York, Toronto, Florida şi Londra, aşa că plăcerile lumii bune puteau fi gustate de puţinii aleşi în multe locuri.

Acum, Conrad Black e „stabilit" la Tribunalul din Chicago, unde trebuie să facă faţă acuzaţiilor de fraudă, obstrucţia justiţiei şi participarea la acţiunea unor grupuri criminale. Hollinger International nu era proprietatea domnului Black, ci o societate pe acţiuni şi acţionarii americani au observat că profiturile lor erau însuşite de strălucitorul şef al companiei. Este acuzat că a luat zeci de milioane de dolari SUA, cumpărînd acţiunile companiei la preţuri mici şi atribuindu-şi sieşi sume fantastice. Liber, datorită unei cauţiuni de 21 de milioane de dolari, a folosit lungile săptămîni ale procesului pentru a scrie o biografie de 1.000 de pagini a lui Richard Nixon. Multe din probele prezentate au fost respinse ca neconcludente, dar se pare că juriul îl va condamna totuşi pentru ceea ce s-a putut dovedi. Sentinţa probabilă pentru bărbatul în vîrstă de 62 de ani, obişnuit cu luxul, este de 35 de ani. În Statele Unite, există oameni neiertători cu cei care le-au furat banii, chiar dacă au făcut-o cu graţie şi cu vorbe alese. În ceea ce priveşte biografiile... autorul e stăpînul unui teritoriu limitat doar de ambiţiile şi secretele foştilor săi musafiri... (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Gînduri rebele despre presă

– Cînd Narcis îl vede în oglinda apei pe dl Băsescu –

Nu pot indica riguros titlul şi pagina romanului în care Balzac vorbeşte despre legătura dintre presă şi public ca despre un mariaj între o cochetă şi un credul. Presa, ca o femeie sigură pe farmecele ei, minte şi persistă în minciună pînă cînd este crezută. Publicul, ca un soţ prostit, sucombă întotdeauna. Dacă aş spune eu aşa ceva, aş fi imediat crucificat de ceata care manifestă un asemenea devotament pentru libertatea presei încît ignoră obligaţia generală, deci şi a jurnalistului, de a sluji, întotdeauna, adevărul. Sau, măcar, de a-l căuta cu onestitate. Clasicii sînt utili, mai ales, la aşa ceva, căci argumentul autorităţii lor este, adesea, cel mai bun scut. Dar nu poţi s-o duci din citat în citat, să sari de pe un pisc pe altul, să te pui, la fiecare pas, în spatele cîte unui munte. Trebuie să mai afirmi şi tu ceva, să mai asumi riscuri. Aşadar, iată, spun că nu există sector de activitate intelectuală în România de astăzi mai vanitos şi mai narcisic decît presa. Poate doar artele, dar acolo e legitim şi normal – nu poţi crea valabil în spaţiul artei dacă nu ai o preocupare exagerată pentru tine însuţi, pentru talentul tău. Delirul egolatru care consumă presa noastră, însă, este pe cît de ilegitim, pe atît de pernicios. Pentru că îndepărtează presa de la misiunea ei fundamentală: aceea de *a servi*. Or, nimic nu este mai respingător decît un servitor care se crede stăpîn.

Dacă urmăreşti cu oarecare consecvenţă ziarele şi televiziunile României de azi, constaţi imediat că presa crede cu tărie cîteva lucruri despre ea însăşi: că este principala problemă a României, că este scopul suprem al evoluţiei societăţii noastre, că e eroică şi plină de merite în evoluţia lumii noastre de la obscurantism la lumină, că misiunea ei este, mai ales, aceea de a avea grijă de sine. Să spui că discuţiile jurnaliştilor despre presă supără pentru că sînt repetitive şi intelectualmente aride, înseamnă să te condamni singur.

Zilele trecute, am retrăit scenariul prea bine cunoscut, un „deja vu" pe care l-am mai văzut de atîtea ori, cum ar spune faimosul Yoggi Berra, înţeleptul paradoxal al baseball-ului american. Zice unul ceva de presă, de pildă că un jurnalist e cam obraznic sau că pune întrebări tîmpite – întreaga breaslă se ridică jignită, piepturile palpită cu îngrijorare, toată suflarea se înghesuie să apere libertatea presei, bunul suprem, cucerirea cea mai de preţ etc. Zice dl Băsescu o mîrlănie unui jurnalist – „evenimentul" e mutat din domeniul celor 7 ani de-acasă în spaţiul grav al atacului la Constituţie. Zice altul că erorile din presă sînt cauza pentru ceea ce se întîmplă rău într-o anume privinţă – ironia strivitoare a blocului jurnalistic îl aneantizează. „Tot presa e de vină!" a devenit un fel de răspuns paralizant prin persiflare, care îngroapă pe oricine are tupeul să se plîngă de presă. Nu vreau să apăr, Doamne fereşte!, vreun răufăcător sau vreun incompetent, dar vreau să spun că, măcar teoretic, e posibil ca presa să fie de vină pentru unele rele ale lumii noastre. Sau nu?

Întotdeauna, asemenea episoade sînt urmate, ca la UTC, de colocvii mai reflexive sau mai revendicative despre libertatea presei. Să ne intre bine în cap cît e de bine că avem această presă. În genere, orice contestare a priceperii sau a bunei credinţe a unuia din presă de către cineva din afară, cu atît mai mult de către cineva din spaţiul politic sau de afaceri, devine, imediat, în termeni gravi, o problemă a libertăţii. Trecem cu vederea destul de repede că mulţi jurnalişti sînt imbecili, inculţi sau pur şi simplu cumpăraţi. Problema responsabilităţii presei, de la marele mogul care stăpîneşte trusturi pînă la ultimul corector, nu este niciodată discutată pînă la capăt. Cel mult, poţi auzi fraze generale despre echilibru, „trei surse" şi „dai cuvîntul tuturor părţilor". Atît. Valurile de mizerie din presă nu trebuie să ne îngrijoreze. Minciuna care tronează, lăbărţat, pe prima pagină nu trebuie reclamată. Jurnalistul de televiziune care vorbeşte mult şi prost nu trebuie amendat. Mai bine, să fim vigilenţi ca nu cumva preşedintele (oricine o fi) să pună pumnul în gura presei.

Urmăresc şi eu presa internaţională, aşa cum sînt convins că o fac mai toţi cititorii acestui colţ de pagină. Nu am văzut nicăieri ca presa să discute despre sine însăşi pe asemenea spaţii enorme şi cu atîta voluptate ca la noi. Eu cred că presa discută mereu despre ea, pentru că este fundamental incapabilă să discute despre altceva. Vreau să spun că presei noastre îi lipseşte discernămîntul şi, la limită, simţul istoric elementar care te ajută să ierarhizezi, cît de cît adecvat, priorităţile. Jurnalistul, sedus de puterea pe care o are – de a fixa agenda publică – o foloseşte infantil, punîndu-se mereu pe sine în fruntea acestei agende.

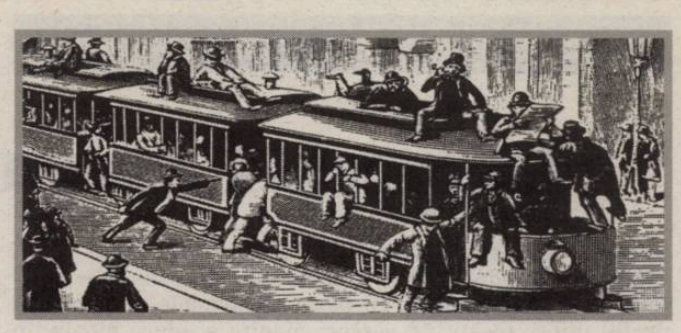

Mai departe, comit şi eu păcatul psihanalitic: nu cumva este asta expresia unei vinovăţii reprimate, a unei *mauvaise conscience?* Examinăm erorile judiciare, de pildă, şi bine facem. Dăm de pămînt cu judecătorii care au greşit şi arătăm pe larg ce efecte oribile au produs greşelile lor. Am examinat vreodată erorile jurnalistice şi am evaluat vreodată destinele individuale sau colective mutilate de aceste erori? Aţi auzit vreodată breasla jurnaliştilor discutînd aşa ceva? Ei bine, cred că nici nu o să o auziţi prea curînd. E mai eroic să te aperi de Băsescu decît să te cureţi de viciile interne.

Sper, doar, că jurnaliştii nu uită că Narcis a murit înecat de propria singurătate...

ready made

„MARILE PREMII ALE ZIARULUI «UNIVERSUL»

[...]

9. *UN BINOCLU ELEGANT*, de teatru, cu sticle «Perpha» montat de sidef, furnizat de Magazinul special de bijuterii şi articole optice (Lumina este viaţa), Heinrich Einhorn Str. Carol 12.

[...]

42. *3 PREMII*, a câte un «Brâu Iov», invenţia cunoscutului inventator *Căpitan Iov* din Piteşti."

(Universul Literar, 1 Ianuarie 1922)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

51°

Lui Mircea Vasilescu

Acum, cînd altă roză
adaugi în cununa
vieţei, iar în poză
răsare, dalbă, luna

dasupra unor nuferi
dezbobociţi pă lac,
care te fac să suferi
privindu-i; şi te fac

să redevii romantic
cum n-ai mai fost dă mult,
sub pomul foarte antic
cu pletele-n tumult,

ce-aduce a segvoia
şi-i vechi ca dinastia
regală de Savoia,
ce a făcut prostia

s-abdice,-ncît te miri ce-a
rămas din prinţii vani
ai ei, — aprobă-mi, Mircea,
să-ţi chiui *Lamulţeani!*

(Altminterea, un ghès de-i
dăm unui manelist,
ne zice-un *Happy birthday*
mai fain ca un anglist.)

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Gesturi regale

O scenă de povestit de la lansarea (ce cuvînt nepotrivit) a două cărţi. Un eveniment la încheierea căruia, lucru rar, regele Mihai a acordat autografe pe una din cărţi, o monografie a sa, scrisă de Ivor Porter, un fost agent britanic, parașutat în România într-o operaţiune specială, în 1943, pentru a crea o legătură între Aliaţi şi Iuliu Maniu (în calitatea sa de reprezentant al opoziţiei). O operaţiune nereuşită, în care Ivor Porter şi camarazii săi au fost prinşi rapid de jandarmi şi ţinuţi prizonieri pînă la data de 23 august 1944, zi în a cărei seară Ivor Porter l-a cunoscut chiar pe rege. A fost impresionat aşa de mult încît a scris o carte despre viaţa regelui, pe care a publicat-o şaizeci de ani mai tîrziu.

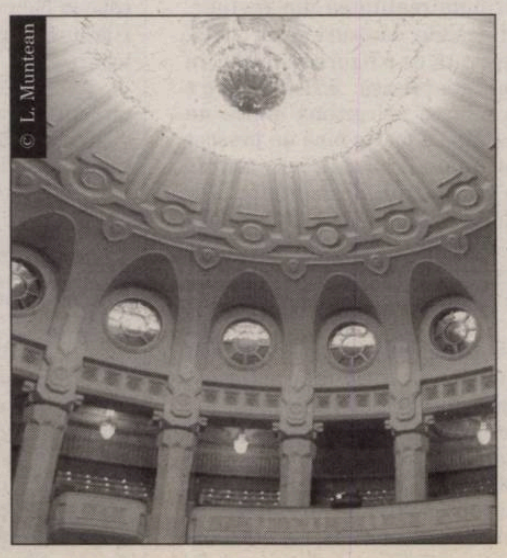

Celălalt volum lansat simultan, în prezenţa membrilor Casei Regale, este de fapt ultimul din seria memoriilor reginei Maria, intitulate *Povestea vieţii mele*. Volum special şi prin faptul că a fost ţinut secret de autoare şi descoperit abia recent de cercetătoarea Diana Mandache, care aflase cu ani în urmă despre existenţa manuscrisului. O altă poveste interesantă.

Dar, aşa cum ziceam, şi despre lansare ar fi ceva de spus. Lumea, anunţată că poate obţine semnătura regelui, s-a aşezat civilizat la rînd. Prezenţa sa impunea o asemenea atitudine sobră, deşi instinctul oamenilor ar fi fost probabil să se înghesuie sau să se bage în faţă. La rînd, fiecare îşi avea propriile probleme. Cuvenita reverenţă s-a dovedit pentru mulţi un gest complicat şi care, din lipsă de exerciţiu, le ieşea cu totul stîngaci. Unii au preferat să nici nu încerce. O doamnă întreba dacă n-are cineva un pix în plus. Credea că va trebui să-i ofere regelui instrumentul cu care să semneze. Evident însă, acesta semna cu stiloul său. Se uita la fiecare din cei care-i treceau prin faţă, preţ de o secundă, nici mai mult nici mai puţin, cu o privire binevoitoare şi atentă. Îşi cobora apoi ochii asupra cărţii ce i se întindea şi se semna pe pagina a treia „Mihai R“. Făcuse acest lucru de peste zece ori, cînd, la un moment dat, un tînăr i-a spus: „Maiestate, vă rog să treceţi şi data acolo...“. Regele l-a privit cu o zecime de secundă mai mult decît pe ceilalţi, şi-a aplecat apoi privirea asupra cărţii şi, fără o vorbă,

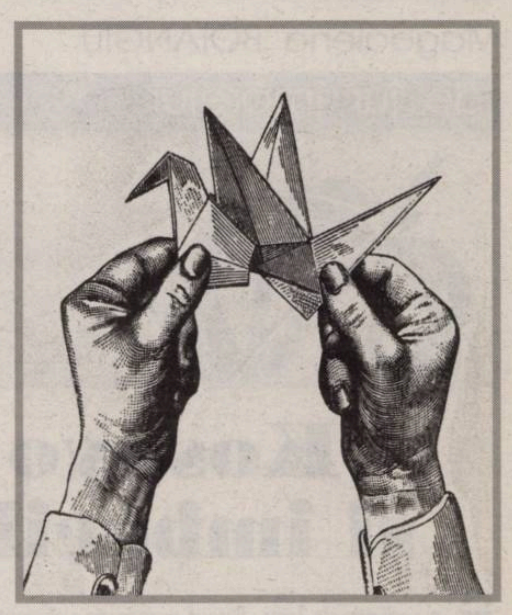

a scris la fel ca la ceilalţi: „Mihai R“. Cel care-i întinsese cartea a încercat să mai zică ceva, dar probabil că şi-a realizat brusc gafa pentru că s-a retras rapid, cu faţa roşie. Ritualul autografelor regale a mai continuat o vreme, dar la coadă erau foarte, foarte mulţi oameni. Era evident că regele nu avea cum să le ofere autografe tuturor. Mă întrebam cum va ieşi din această situaţie. La un moment dat, a venit şi gestul aşteptat. Majestatea sa a trecut de două ori cu mîinile pe deasupra mesei, în semn de încheiere, după care şi-a închis stiloul şi s-a ridicat simplu, trecînd pe lîngă cei care încă mai aşteptau. Un gest firesc şi ferm în acelaşi timp, care, însă, probabil că nu-i iese oricui. Nimeni n-a îndrăznit să-l roage să continue sau ceva de genul ăsta. În cîteva secunde, regele părăsise sala. Iar în acel moment mi s-au înşiruit în minte figurile tuturor conducătorilor României care i-au urmat.

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Leacuri împotriva secetei

Pe la jumătatea verii, cînd seceta îşi arăta colţii, paparudele plecau prin sate să ceară simbolic „apă“ şi ploaie. Gătite cu bozii, paparudele dansează în praful uliţei, incantînd versuri menite a aduce ploaia, în timp ce spectatorii le stropeau, sacrificînd puţina apă rămasă în speranţa unei revărsări divine. În enciclica sa de la 1738, mitropolitul Ungrovlahiei, Neofit Cretanul, arată ca dansul paparudei avea loc chiar mai devreme – joia, în a treia săptămînă după Paşte. Considerîndu-l obicei păgîn, incompatibil cu dogmele creştine, mitropolitul îl condamnă alături de căluşari, Rusalii, Drăgaica, Brezaia sau Devla. Intrat totuşi în obiceiurile pămîntului, dansul paparudei a continuat să fie jucat cu fiecare secetă, fiind contribuţia laicilor la ritualurile de implorare a milei divine. Şi dacă paparuda nu reuşea să adune norii, atunci mitropoliţii trimiteau pitace în întreaga ţară ca preoţii şi enoriaşii să se roage pentru ploaie. Slujbele religioase aveau loc în cîmpuri sau pe văile secătuite ale apelor. În preajma sărbătorii sfinţilor Petru şi Pavel din anul 1746, mitropolitul Neofit Cretanul, aflat la Frăsineşti, judeţul Ilfov, face „litanie cu agheazmă împotriva secetei împreună cu preoţii aflaţi acolo şi cu ceilalţi creştini“.

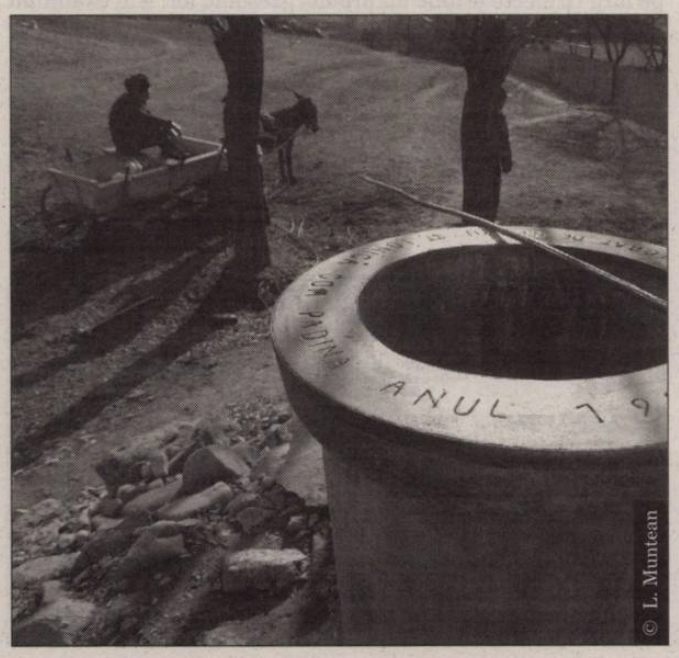

Seceta din vremea lui Constantin Mavrocordat (1748-1749), cînd se mînca coajă de copac şi ghindă, „cît să speriesă locuitorii“, trimite din nou la ajutorul divin. O întreagă procesiune este pusă în scenă în vederea atragerii ploilor. Domnul a poruncit „ca să să facă litanii pe la toate bisăricile. Şi de multe ori strînge icoanile de pe la toate bisăricile, scoţind şi sfintele moaşti a Prapadomnii Paraschiva, mergînd mitropolitul şi cu toţi vlădicii şi preuţii şi domnul cu toată boierime şi cu slujitorii, strîngîndu-s<ă> cu toţii la un loc, în grădina ce mari de supt curţile domneşti, făcînd agheazmă, cetind moliftele cele de ploai, trimeţind toţ<i> zapcii<i> de strîngè norodul, bărbaţ<i>, femei, copii, fete, de le aduciè ca să asculte rugile“. Şi ploaia se revarsă asupra Iaşiului şi asupra Moldovei, căci domnul „era de noroc“, cum crede Enache Kogălniceanu, „că cu toate rugile ce făcè, milostivul Dumnezău au tremes ploai pre mult<ă>, cît să făcus<ă> toate bucatele, cît socotè oamenii că n-or găsi loc să le pui.“ Bucuria şi norocul fură însă de scurtă durată, că, pe la mijlocul aceleiaşi veri, din „păcatele norodului“ sau „nenorocirea domnului“, lăcustele au pustiit totul.

Altă secetă, alt sfînt: 1803, Bucureşti şi Sfîntul Dumitru Basarabov (sau cel Nou). La această dată, vodă Constantin Ipsilanti porunceşte mirenilor şi clericilor să se roage pentru ploaie, iar moaştele sfîntului Dumitru să fie pogorîte în livada Mitropoliei, unde să se ţină o „sfeştanie“ pentru îndepărtarea „uscăciunii“. O altă procesiune se organizează pe vremea lui Grigore vodă Ghica, la 1823, cînd, povesteşte Dumitru Papazoglu, seceta şi foametea speria pe toată lumea: „toţi erau îngrijoraţi că vom rămîne de iarnă să flămînzim şi vom fi siliţi să mîncăm ghindă şi coji de stejar

coapte în cuptor“. Dar vodă îi ceru mitropolitului „să scoată pe Sfîntul“ şi întreaga poliţie a purces într-o procesiune la 15 mai: Coşciugul Sfîntului, purtat pe umeri de preoţi, este dus de la Mitropolie, pe Podul Caliţii, Dealul Spirii, Cotroceni, podul Grozăveşti, Podul Mogoşoaiei şi din nou Mitropolie. Minunea s-a produs la jumătatea drumului – „văzurăm un noricel mai măricel, care venea dispre nord“ –, iar pe Podul Mogoşoaiei ploaia torenţială s-a dezlănţuit fără însă să spargă procesiunea: „vodă şi boierii şi toţi ceilalţi furăm udaţi pînă la piele, eram ca muiaţi în găleţi de apă, însă nimeni nu se grăbea“, relatează Papazoglu, martor la acest eveniment. Ploaia a ţinut atunci trei zile, iar norodul, vodă, mitropolitul şi-au arătat recunoştinţa faţă de sfînt făcînd „mătanii de mulţumire“.

În copilăria mea, am văzut paparudele dansînd în colbul satului, am asistat la sfeştanii şi aghiazme pentru ploaie, dar nu-mi aduc aminte să fi început instantaneu să plouă. Să fi fost „domnul“ fără noroc?!

PUBLICITATE

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI

Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

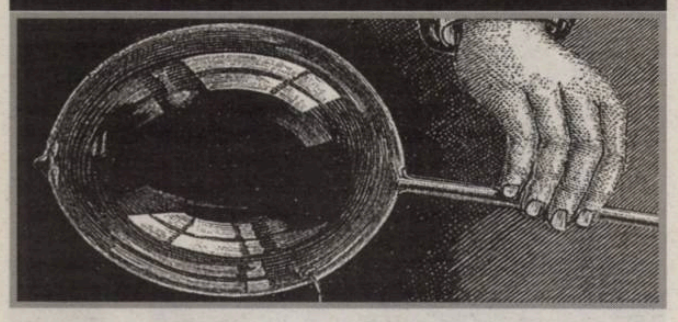

Indienii de pe Mississippi

Indienii Dakota din Prairie Island formează o comunitate de oameni bogaţi şi falnici, trăind undeva între Minnesota şi Wisconsin, care au ştiut să-şi transforme istoria în barcă de salvare. Mă rog, acea parte a istoriei lor pe care au reuşit s-o reconstituie din frînturile lăsate în urmă de încercările repetate ale omului alb de a-i şterge de pe faţa pămîntului. Sînt mîndri de centrul cultural unde Wayne Wells predă limba Dakota pe care o transcrie din discuţiile cu unul dintre ultimii vorbitori nativ ai limbii, Wakhandi Sapa (Fulgerul Negru), alias Curtis Campbell, Sr. Dl Campbell a fost mult timp şef de trib. Fiica domnului Campbell, Audrey, alias preşedintele Bennett, este prima femeie care a devenit şefa Consiliului Tribal. Indienii Dakota sînt nişte oameni tradiţionalişti, care ţin la ceremoniile lor. Asudă şi cîntă în cabanele lor de asudat, pleacă în călătorii iniţiatice, în căutarea viziunilor. Au case mici, dar au bărci mari şi maşini faine. Au fost odinioară nomazi. Acum deţin cazinoul Treasure Island Resort, din care scot bani ca să-şi finanţeze şcoala şi reconstituirea culturii. Trăiesc în umbra centralei nucleare XCel şi containere de deşeuri nucleare stau stivă în pragul caselor lor. Incidenţa cazurilor de cancer e mare. Regimul alimentar tradiţional, peşte şi bizon, a dispărut de mult – înainte de apariţia centralei nucleare, au mîncat hrană dată de guvern pentru că erau prea săraci. După-aia au făcut diabet, aşa că au devenit foarte atenţi la nutriţie şi mănîncă exact ca vecinii lor: chestii prăjite în ulei. Într-o bună zi o să capete şi un Whole Food Store. În general, sînt oameni calzi şi generoşi, care cred cu tărie în America. Majoritatea bărbaţilor tribului sînt veterani ai tuturor războaielor purtate de ţara asta, lucru cu care se mîndresc. Mai cred în Marele Sprit şi au ei o ceremonie în care toarnă apă de izvor în Tatăl Tuturor Apelor. Îşi folosesc o parte din avere pentru a angaja avocaţi şi lobby-şti ca să determine Guvernul să le ia containerele cu moarte radioactivă de pe insula lor şi să le trimită în Nevada. O să fie o luptă de lungă durată: Nevada nu mai vrea nici un fel de deşeu nuclear. „Port pantofi facuţi din combustibil fosil, hainele mele sînt făcute în China, asta e lumea de azi. Strămoşii noştri ne sînt aproape“, mi-a zis unul dintre şefii de trib. Da, numai că hainele şi pantofii se descompun şi se reîntorc în ţărînă în cîţiva ani – radioactivităţii îi trebuie cam juma' de milion. De ani. Mă rog, asta e credinţa – şi credinţa te ajută să te împaci cu Diavolul – măcar un pic. Diavolului îi plac jocurile de noroc şi se desfată privind cancerul rozîndu-ţi trupul, dar îţi dă bogăţie şi speranţă şi instrumente educaţionale pentru oamenii din tribul tău. Grupul de indieni Dakota din Prairie Island a fost de multe ori în pragul dispariţiei. Ceva însă i-a adus înapoi – spiritul apei – peste care cade acum umbra extincţiei. Există doar un singur drum de evacuare a insulei şi dacă aici se va întîmpla un Cernobîl sau un Three Mile Island, nu va mai rămîne nimeni care să fie educat. Complexul nuclear XCel a intrat în funcţiune în 1973. E din aceeaşi generaţie cu Three Mile Island şi Cernobîl.

traducere de Ioana AVĂDANI

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Şpriţ subţire de vară

Căldura verilor bucureştene pare, mai sufocantă. Sau e doar o impresie care induce o stare generală de panică, amplificată şi de buletine meteo alarmante. Ne pregătim pentru un cataclism, iar în Bucureşti nu există refugii. Poate doar remedii şi momente „suspendate“ în timp. Iată o mărturie a canculei verii anului 2000 ***(n. red.)***

O defecţiune la maşină m-a adus zilele trecute prin zona abatorului. Aşteptînd cîteva ore bune să se termine reparaţia, mă plimb la întîmplare pe străzile din jur, căutînd trotuarele cu umbră ca să mă adăpostesc cît de cît de arşiţă. Un vînt uşor, promiţător de nori, ridică praful şi face zmee bolnave din hîrtiile şi pungile de plastic de la colţurile străzilor. Un grup de copii face baie în Dîmboviţa, se aruncă în cap de pe podul pe care trec gospodine cu sarsanale, gălăgioşi şi fericiţi de parcă ar fi într-un frumos ştrand de duminică. Pe iarbă zace un acordeon cu o pereche de pantaloni împăturiţi cu grijă deasupra şi o pereche de pantofi alături. Străzile din stînga rîului par părăsite. În curţile fostelor antreprize, depozite sau garaje de întreprinderi s-a aşezat praful şi s-au înălţat grămezile de gunoaie. Puţine mai funcţionează. În unele şi-au făcut loc mici afaceri private, eşuate şi ele pe valurile de căldură. În intrîndul unui service fără clienţi, un mecanic murdar de ulei se bălăceşte într-un mic bazin gonflabil de copii: *la mare, la soare...* – îmi aruncă el rîzînd, după care dă să-mi explice: *asta-i marea noastră, că n-avem bani să mergem pe litoral!*

Ce cauţi, şefu'? – mă interpelează un altul, adăpostit de soare sub o umbrelă înfiptă în nişte lăzi de carton. Sînt străinul, străinul de cartier...

După o vreme, îmi recuperez maşina şi soţia şi mergem împreună în celălalt capăt al Bucureştilor, în Pajura, unde ne aşteaptă nişte prieteni. Mă învîrt o vreme pe aleile dintre blocuri pînă să-l nimeresc pe cel potrivit. Verdeaţă multă, linişte, întreruptă doar de cîinii care se reped să mă sfîşie cînd mă dau jos din maşină.

Te-au mirosit că nu eşti de aici, că altfel sînt foarte prietenoşi – îmi explică amicul meu. De la o masă aşezată sub un umbrar, un grup de femei care îşi beau cafeaua ne priveşte şuşotind. Aşezat de partea cealaltă a căii ferate de Constanţa, cartierul are un aer patriarhal de sărăcie resemnată. *Oare o să mai zugrăvească vreodată cineva aceste blocuri?* – se întreabă soţia mea. *Puţin probabil...* – îi răspunde amicul meu, în cunoştinţă de cauză.

La întoarcere, o tăiem prin Băneasa. Au început să se aprindă luminile, dînd relief zidurilor de doi metri ce înconjoară vilele somptuoase. Peste unul dintre ziduri ne ajunge din urmă un plăcut miros de grătar.

Ne oprim apoi la Piaţa Gemeni, să ne aprovizionăm cu ţigări. Străzile sînt aproape pustii, iar magazinele au închis

de mult. Găsim un non-stop de unde vin şi pleacă grupuri mici de oameni. Prin fereastra zăbrelită a magazinului, o junâ zîmbitoare împarte bere obişnuiţilor cartierului, care o beau în picioare sau aşezaţi pe cîte o ladă goală, bîrfind între ei sau făcîndu-i o curte de rutină vînzătoarei. *Ne întîlnim la Lola!* – zice unul, aruncînd pe gît ultimul strop de bere, după care pleacă. Îmi iau ţigările şi plec şi eu.

Ni s-a făcut şi nouă poftă să bem ceva, aşa că oprim în colţ, la cîrciuma noastră. *Nu v-am mai văzut de mult!* – ne zîmbeşte chelneriţa. *Păi, cu căldura asta, ce să-i faci...* – răspundem noi a conversaţie. *Vă aduc imediat şpriţul dumneavoastră* – ne zîmbeşte fata şi se întoarce rapid cu o baterie aburită. Dăm peste cap cîte un pahar şi oftăm de plăcere: am ajuns în sfîrşit acasă, în cartierul nostru...

(articol apărut în revista *Dilema*, numărul 384, iulie 2000)

PUBLICITATE

Andrei PIPPIDI

SOS București

Bucureşti în 1868

Editorul lui Jules Verne, Hetzel, cel cu copertele groase, roşii şi aurite, se specializase în cărţi de călătorii. De aceea, a publicat şi impresiile din Orient, Orientul european dintre Atena şi Viena, ale lui Emile Guimet, care mai scrisese un „jurnal de turist" din Egipt şi alt volum despre Spania. Notele de drum din care spicuiesc descrierea Bucureştilor au apărut la Paris, în 1868, sub titlul *L'Orient au fusain. Notes de voyage*.

După o zi de navigaţie pe Marea Neagră, pînă la Varna, legătura cu Dunărea se face pe calea ferată construită de englezi, pe o vale pitorească semănată cu sate numeroase, dar mizere, cu casele de lut şi paie ale unor ţărani care mînă bivoli, trenul oprindu-se des, fără ca nici un călător să suie sau să coboare. La Rusciuc, în grădina hotelului, francezul aude pentru prima oară muzica populară românească. „Glasul viorii sună cînd ca un vaiet, cînd ca o izbucnire de mînie, violoncelul îşi ritmează notele adînci cu înverşunare, iar un nai ţipă triluri săltăreţe şi game plîngătoare. Căci nu sînt decît trei şi această orchestră în miniatură e de ajuns pentru a ne emoţiona şi a ne lăsa o amintire de neşters".

La Giurgiu, „contrastul este izbitor. Malul turcesc trist, părăsit, fără animaţie. Portul românesc plin de mărfuri, de căruţe trase de boi, care se încarcă şi descarcă. Prin Rusciuc se văd rătăcind cîţiva soldaţi ursuzi sau vameşi somnoroşi, Giurgiul furnică de agricultori care-şi conduc căruţele, de hamali harnici, de negustori zoriţi. Apatia orientală în faţa activităţii europene, moartea despărţită de viaţă printr-o frontieră... Oraşul, destul de bine clădit, are străzi largi, extrem de însufleţite. Costumul femeilor valahe seamănă mult cu al italiencelor. Bărbaţii au o pălărie cu boruri largi, rotunde, de forma celor din Auvergne, împodobită cu panglici, pene, flori şi franjuri; o vestă brodată şi un pantalon larg înzorzonat cu fireturi de toate culorile completează costumul. Ţăranii nu poartă decît o cămaşă şi un pantalon de pînză albă şi-şi acoperă capul cu o căciulă rusească de blană".

Pe drum spre Bucureşti, satul Călugăreni e foarte sărac. „Popa şi primarul sînt la cîrciumă, unde doi lăutari ţigani, foarte curat îmbrăcaţi, cîntă din gură şi instrumente nişte arii stridente şi jalnice. Pe acolo trece un rîu murdar, în care înoată împreună caii şi copiii, fiindcă, desigur, aici calul face din parte din familie". Călătorul a fost impresionat de vrednicia acestor cai, „mici, slabi, numai păr şi oase".

O singură zi pentru a vedea Bucureştii nu e prea mult, dar „de remarcat aici nu sînt monumentele, fără importanţă în afară de o biserică sau două, ci populaţia şi înfăţişarea generală a oraşului". Şi Guimet face observaţia că „moravurile sînt un amestec ciudat de obiceiuri orientale şi europene. Bărbaţii poartă fesul roşu sau căciula rusească ori pălăria ungurească. Toţi aceşti oameni par să vorbească latineşte, dar o latină din cele mai degenerate". Cu o atenţie binevoitoare este privită şi partea feminină a populaţiei: „fetele sînt, cel mai adesea, foarte frumoase şi cuminţi". În sfîrşit, slavă Domnului, un străin care nu se laudă cu primirea pe care i-au făcut-o localnicele!

„În piaţă, unde e adunată mulţimea, se vinde orice. Vînzătorii şi vînzătoarele se plimbă cu braţele încărcate de marfă. Ţi se oferă morcovi şi o veche pereche de mănuşi albe, un văl de dantelă şi cartofi, ouă şi o uniformă de general. Fiecare strigă, se cheamă unii pe alţii, vorbesc tare şi rîd din toată inima. Deodată, hărmălaia încetează şi mulţimea îngenunchează, făcîndu-şi semnul crucii. O caleaşcă descoperită înaintează încet: înăuntru este un popă îmbrăcat în odăjdii, care ţine pe genunchi o icoană mare a Maicii Domnului. Se pare că vederea acestei icoane trebuie să-l încurajeze pe un muribund care stă să plece pe lumea cealaltă. Trăsura a trecut şi larma reîncepe şi mai tare".

Vizitatorul, în general bine informat, a auzit şi de agitaţiile antisemite. E de părere că „nimeni n-ar fi zis nici o vorbă contra bieţilor evrei, dacă aristocraţia din Bucureşti, din gelozie faţă de cine se înalţă ori se îmbogăţeşte, n-ar fi găsit cu cale să trezească intoleranţa în folosul ei. În fond, românii nu sînt nicidecum răi, dimpotrivă, îngăduitori şi generoşi, ei se se grăbesc să servească pe primul venit şi oferă cu dragă inimă puţinul pe care-l au. N-am întîlnit nici un singur cerşetor".

În trecere, pe stradă, constată: „Înfăţişarea caselor n-are nimic deosebit. Unele străzi seamănă aidoma cu străzile pariziene. Prăvăliile sînt cît se poate de luxoase, cu firmele în franţuzeşte. De obicei, magazinele sînt dedicate unui cap încoronat, care e reprezentat în mare costum de gală. Chiar acasă, la particulari, se văd multe portrete de suverani. Regii şi împăraţii, în închipuirea acestui popor respectuos, apar ca un fel de arhangheli însărcinaţi să-l reprezinte pe Dumnezeu pe pămînt. Nu există o preferinţă specială: Victor-Emanuel, regele belgienilor, Napoleon al III-lea, Alexandru, împăratul Austriei, regele grecilor etc. Se vede că românii nu mai ştiu cărui monarh să se mai închine. Singurul pe care nu l-am văzut este sultanul, şi asta se înţelege, fiindcă Bucureştii se află sub protecţia sa, aşa că el e singurul pe care nu-l vrea lumea".

(va urma)

PUBLICITATE

DILEMATECA

SCRIERI • AUTORI • LECTURI

Din 28 iunie, găsiţi la chioşcurile de presă numărul 14. Doar 5,50 lei.

Din cuprins:

- DOSAR: Muzici & fraze. De la sunete la literatură
- ANCHETĂ: Ce cărţi aţi fi vrut să le fi scris dvs.? Cu ce cărţi aţi adormit în braţe de plictiseală?
- INTERVIU cu Radu Pavel Gheo: *„Un intelectual înregimentat nu mai contează"*
- PROFIL: Saviana Stănescu, artist global
- REPORTAJ: Matei Florian, *Carte departe*
- FRAGMENTE: Alina Nelega, *Amalia respiră adînc*
- RĂSPUNDE! – Drogurile şi scrisul

Dilemateca
Îţi dă de citit

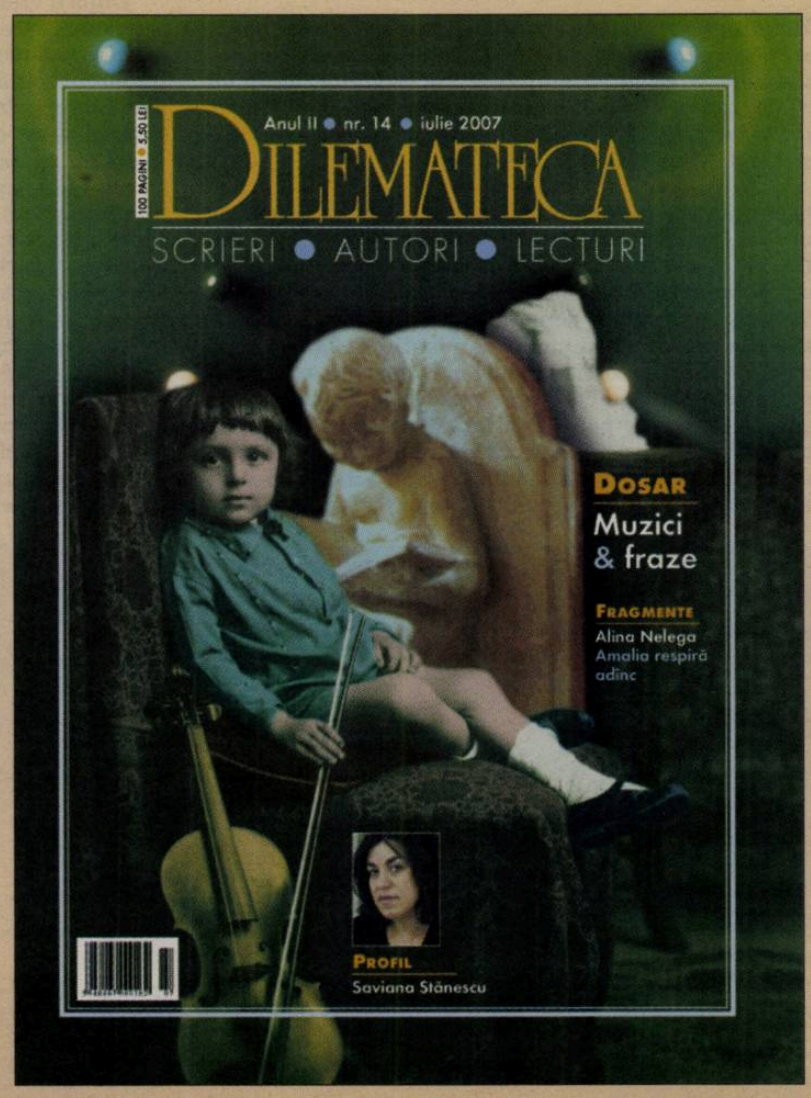

Texte şi opinii de: *Gabriela ADAMEŞTEANU (scriitoare) ● Sorin ALEXANDRESCU (profesor univ., Centrul de Excelenţă în Studiul Imaginii) ● Teodor BACONSKY (eseist) ● Traian BĂSESCU (preşedintele României) ● Matei CĂLINESCU (profesor, Indiana University, SUA) ● Mircea CĂRTĂRESCU (scriitor) ● Neagu DJUVARA (istoric) ● Daniel DĂIANU (profesor univ., Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administrative) ● Mihaela MIROIU (profesor univ., Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administrative) ● Alina MUNGIU-PIPPIDI (preşedinta S.A.R.) ● Ion VIANU (scriitor, medic psihiatru) ● Sorin VIERU (profesor univ., Facultatea de Filozofie, Bucureşti) ● Leon VOLOVICI (cercetător, Institutul de Iudaism Contemporan al Universităţii Ebraice din Ierusalim) ● Vasile Dem. ZAMFIRESCU (psihanalist) ● **Coordonatoarea temei**: Simona SORA*

Între iluzie şi utopie: România de mîine

Orice s-ar zice, viitorul sună prost: ne vom împuţina (ca număr), ne vom încălzi (global), vom uita biblioteca şi muzeul în favoarea Internetului şi a reproducerilor ieftine; unii (olandezii şi italienii) se vor scufunda în mare cu metri buni, alţii (americanii şi asiaticii) vor dispărea de pe coastele oceanelor, măturaţi de uragane botezate poetic. Pe timp îndelungat, toate predicţiile sînt catastrofale. Dar pe timp mediu, acel timp la îndemîna prezentului, care poate fi, de obicei, citit în anamneza lumii de azi?

Între toamna lui 1944 şi prima jumătate a lui 1945, medicul şi scriitorul Ion Biberi, om al vremurilor sale optimiste, a realizat 22 de interviuri cu unele dintre cele mai importante personalităţi (mai degrabă din partea stîngă a spectrului politic) din elita românească a momentului. Textele respective au fost publicate în 1945 şi reeditate relativ recent, într-un volum apărut la Editura Curtea Veche, Lumea de mîine, *admirabil prefaţat de Adrian Cioroianu. Dincolo de conturarea portretelor unora dintre cele mai semnificative personalităţi ale vremii (Enescu, Sadoveanu, Arghezi, Gusti, Vianu, Călinescu, între alţii), publicistul Ion Biberi provoca „profetismul românesc" într-un moment în care România tocmai se pregătea să intre, pentru cinci decenii, într-o paranteză istorică, politică şi (parţial) culturală. Răspunsurile, extrem de semnificative, se citesc şi azi cu uimire. Cei mai mulţi dintre artiştii, filozofii, istoricii, oamenii politici intervievaţi în această carte văd România aşezîndu-se firesc, normal şi demn într-o nouă Europă, democratică şi garantată de „lupta eroică a marilor Naţiuni Unite", cum spune sociologul Dimitrie Gusti.*

Încercînd, pe scurt, o citire a „lumii de mîine" româneşti în simptomatologia lumii de azi, am adresat mai multor personalităţi ale vieţii noastre publice aceste două întrebări privind viitorul României:

1. Vi se pare că 2007 este – din punct de vedere politic, economic, cultural – un moment-cheie pentru România? Au existat, după 1989, evenimente care ar fi putut modifica parcursul de pînă acum?
2. Cum credeţi că va arăta România peste 20 de ani?

Provocarea – la care au răspuns curajoşii, edificaţii şi, totuşi, dilematicii vremurilor noastre – are mai ales meritul de a ne pune de acord că trăim timpuri (mai) bune şi că viitorul, pînă la urmă, ne aparţine. Între iluzie şi utopie, „România de mâine" e o proiecţie care face mai suportabilă România de azi. ***(S. S.)***

Gabriela ADAMEŞTEANU

O ţară de dreapta

1. În ciuda aparenţelor, „spectaculosul" an 2007 nu mi se pare un moment-cheie în România. Este unul din anii (începînd cu 2005 şi, probabil, continuînd dincolo de ciclul electoral viitor) în care se reaşază raporturile dintre instituţii: între parlament şi preşedinţie, între preşedinţie şi guvern, între guvern/preşedinţie şi justiţie etc. Merge greu şi arată grotesc, pentru că se inovează în libertate: nu mai sînt nici Carol al II-lea (care desfiinţa partidele politice într-o Europă a dictaturilor), nici Stalin (care folosea teroarea ca să nu mai mişte nimeni), nici Ceauşescu (care utiliza trauma acestei terori). E doar Uniunea Europeană, care priveşte de la distanţă; nici măcar nu mai „monitorizează". Proasta calitate a multor personaje politice, gesturile balcanice, intensa personalizare, manipulările continue ale unei prese partizane, agitaţia nervoasă a unor grupuri ale societăţii civile care vor să joace un rol pe un teren care este deja confiscat de actorii politici, unde nu mai pot fi decît utilizaţi şi – eventual – răsplătiţi, ascund un firesc început de reaşezare politică. România merge, în ciuda acestor pulsaţii interne, pentru că economia s-a decuplat de politic. Tentativa de suspendare a preşedintelui, o mişcare neinspirată a partidelor politice, cu rezultat dinainte cunoscut, nu a provocat nici o mişcare la bursă, nu a deranjat afacerile etc. Pentru cei 55% care nu au venit la vot, „viaţa era în altă parte". Spectaculosul efemer va întovărăşi lunile care urmează, pentru că alegerile (mult invocate şi puţin dorite) bat la uşă. Alegerile pentru Parlamentul European vor aduce un „minut de adevăr" privind cota partidelor politice.

Sînt tentată să spun că, după 1989, au existat evenimente care ar fi putut modifica parcursul de pînă acum, pentru că le-am trăit intens: Tîrgu Mureş, martie 1990, Bucureşti, iunie 1990. Anii 1996-2000, ai preşedinţiei lui Constantinescu (încă subevaluată ca importanţă) au fost plini de astfel de momente-cheie: de la căderea Bancorexului la sprijinul – greu obţinut – al populaţiei pentru intervenţia NATO în Serbia (de care ne aminteşte excepţionalul film al lui Cristian Nemescu, *California dreamin'*). Sau ultima mineriadă...

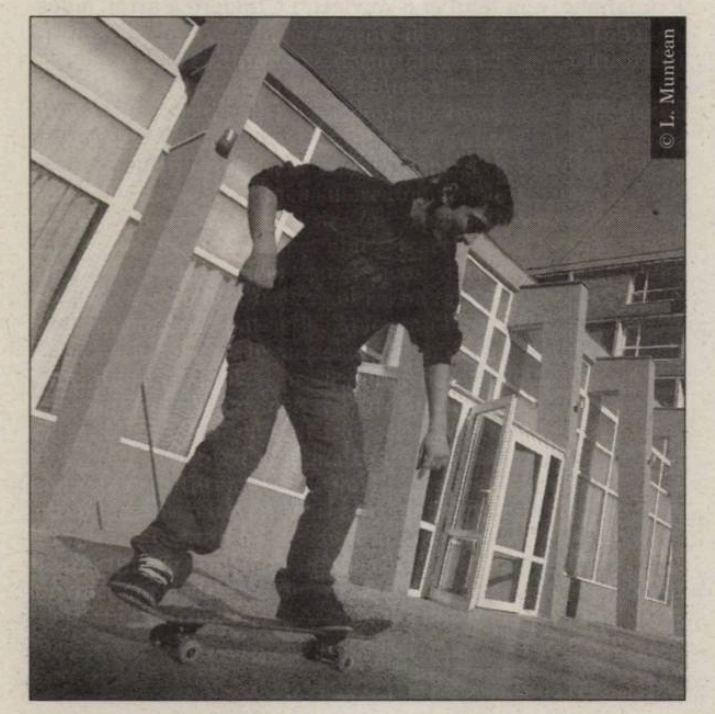

2. Cum va arăta România peste 20 de ani, adică după patru cincinale? O ţară de dreapta, aşa cum îşi doreşte, căci sînt de dreapta, de fapt, şi pesediştii care şi-au asigurat veniturile, şi pediştii, segmentul cel mai dinamic al FSN-ului iniţial, şi liberalii, încurajaţi de propria doctrină, şi intelectualii, care confundă stînga cu comunismul etc. O ţară de dreapta cu plăcerea consumului, a demagogiei şi a afişării bogăţiei: pînă atunci, săracii de azi, mult invocaţii pensionari ai întreprinderilor comuniste vor fi dispărut. Vor apărea alţii, pentru că munca în străinătate va fi luată de azerbaidjeni şi de georgieni. Prin urmare, va reveni şi şomajul. O ţară îmbătrînită pentru că românilor nu le place să aibă mulţi copii: s-au opus acestui lucru, plătind cu sîngele femeilor şi cu schilodirea copiilor în orfelinate. O ţară şi mai multietnică decît îi place să fie, în care minoritatea chineză va tinde să o depăşească pe cea maghiară, şi unde problemele romilor nu vor fi încă rezolvate, cu atît mai mult cu cît corectitudinea politică va fi mereu respinsă de toate capetele luminate, înainte de a i se analiza minimele avantaje sociale. O ţară mai puţin agitată de convulsii islamiste decît centrul continentului, date fiind atît nepăsarea ortodoxă, cît şi rădăcinile orientale ascunse sub frunzişul occidental.

Gabriela Adameşteanu *este scriitoare, redactor-şef al suplimentului literar al revistei* 22. *Ultima carte publicată:* Întîlnirea *(2007).*

Sorin ALEXANDRESCU

Imobilism, schimbare bruscă, imobilism

1. Fiind primul an după aderarea României la Uniunea Europeană, 2007 ar putea fi văzut *din viitor* ca un moment de răscruce. Termenul acesta are însă *în prezent* sens numai dacă este resimţit ca un set de opţiuni. Or, mă îndoiesc de existenţa acestora ca sentiment public, în sensul c-ar exista conştiinţa generală a necesităţii unor decizii instituţionale – sau a unor dezbateri – care să ducă la consecinţe sociale şi civice imediate. Am putea vorbi, cel mult, de existenţa difuză a unui asemenea sentiment sau de decizii luate individual în acest cadru. Trecerea de la „difuz" la „instituţional" nu a fost însă niciodată o specialitate românească: în 1945, societatea românească a intrat *forţat* în „paranteza" de 50 de ani. O presiune similară din exterior este astăzi, din fericire, exclusă, în timp ce „blîndeţea" presiunii nu face decît să favorizeze conturarea difuză a sentimentului nostru european.

Deocamdată, am intrat în Europa cu un conflict major între preşedintele şi prim-ministrul ţării şi cu o ruşinoasă suspendare a preşedintelui de către parlament, corectată de electorat fără nici un fel de urmare, nici pentru guvern, nici pentru parlament. Or, asemenea furtuni în pahare cu apă le arată europenilor că demnitatea unor instituţii, pentru cei care le reprezintă, este egală cu zero. După, la fel ca înainte de aderarea la UE, furtunile vin şi trec fără nici o consecinţă: aderarea nu este, deci, un *prag* în mentalitatea românească. Chiar „bucuria" cu care mai ieri am primit vestea că *ei* „nu activează clauza" dovedeşte că *noi* resimţim o decizie UE ca una din afara noastră, luată de un arbitru, nu de alergătorul de pe culoarul de alături.

Putem doar spera că difuzul atitudinilor noastre publice pe termen scurt se va clarifica în modificări pe termen mediu şi lung şi că, peste ani de zile, retrospectiv, noi înşine am putea exclama, uimiţi: uite, domne', că totuşi s-a schimbat ceva. Aşa mi-am zis eu însumi astăzi, după cîteva săptămîni de absenţă, cînd am văzut asfaltată strada Edgar Quinet (dar străvechea groapă dintre Academiei şi Câmpineanu tot „am luat-o").

În fond, difuzul acesta lent este singura noastră speranţă post-2007 şi, dacă ea se va adeveri, ar fi amuzant s-o constatăm în 2027. Numai că nu vă pot promite c-o voi sărbători alături de voi.

Aproape toate evenimentele de după 1989 ar fi putut modifica parcursul ulterior în percepţia noastră retrospectivă. Pot construi nu ştiu cîte parcursuri alternative, dar faptul că ele nu au avut totuşi loc arată că rămîn pur ficţionale.

2. Eu cred că, peste 20 de ani, România nu va fi substanţial diferită de cea de astăzi. Istoria noastră recentă ne arată repetiţia aceluiaşi ciclu: imobilism total de vreo 20-30 de ani, în ciuda agitaţiei din paharul cu apă, schimbare bruscă, explozivă, cauzată de acelaşi imobilism, urmată de un nou imobilism, pe treapta atinsă ulterior. După decembrie 1989, au trecut mai puţin de 17 ani de imobilism agitat. Mai avem, aşadar, de aşteptat.

Sorin Alexandrescu *este profesor emerit la Universitatea din Amsterdam şi profesor asociat la Universitatea Bucureşti. A fondat Centrul de Excelenţă în Studiul Imaginii, în 2001, al cărui director este. Ultima carte publicată:* Mircea Eliade, dinspre Portugalia (2006).

„Vom avea nevoie, în ţara noastră, de muncitori oneşti, consacraţi cu austeritate şi competenţă unor domenii în care facultăţile lor persoanle să se poată exercita creator. Avem nevoie de omul trebii lui, de exemplarul uman tehnic. Să denunţăm tipul atît de curent în viaţa noastră socială, pe omul de vorbe, de formule, de avînturi nereflectate. Aceşti oameni bagatelizează lucrurile cele mai grave, le demonetizează. Ei aduc cu ei suflul demoralizant şi transformă totul în neînsemnătate şi farsă. De aceea, subliniez încă o dată nevoia oamenilor consacraţi unei tehnici creatoare, oricare ar fi ea; de aceea, am pus totdeauna, chiar şi în estetică, accentul pe factorul raţional, activ, al procedeelor şi tehnicităţii."

Tudor Vianu, *Lumea de mîine,* 1945

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 20 iulie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Teodor BACONSKY

Speranţele unui pesimist

1. *Ar trebui* ca 2007 să reprezinte un an de prag istoric. *Ar fi normal* ca el să marcheze încheierea celebrei noastre „tranziţii“ şi începutul unui ciclu istoric bazat pe *altceva*. Formal, condiţiile politice ale „rupturii“ sînt reunite (prin condamnarea oficială a comunismului şi intrarea în UE). Realitatea e cu totul alta. Personal, acuz un recul generalizat. Standardele democratice, obţinute pas cu pas, trec acum printr-o inexplicabilă entropie, aşa că mulţi dintre noi trăim cu impresia unei reveniri la ambianţa crepusculară din primii ani '90. Economia creşte, însă zestrea ecologică a ţării se distruge prin ocolirea plină de succes a bunului-simţ şi a „normelor“ (europene). Calitatea şcolii de toate gradele a scăzut dramatic. Nici viaţa comunitară nu stă prea grozav, deşi ONG-urile proliferează. Mogulizarea şi tabloidizarea au filoxerat grav etica actului de presă. Valorile solidarităţii şi ale familiei au fost, practic, asasinate de pseudovalorile anarhice ale unei libertăţi asumate individualist. Emigraţia continuă. Natalitatea e în criză. Biserica „naţională“ stagnează spiritual. Sistemul de asigurări sociale va cunoaşte un risc de colaps, în cel mult 5-10 ani. Simpla constatare că avem mai mulţi pensionari decît oameni activi degajă o forţă demoralizantă greu de egalat.

Constituţia actuală şi-a demonstrat anacronismul, iar „cultura“ instituţiilor publice se feudalizează inadmisibil: nu avem funcţionari publici – în sensul anglo-saxonului *public servant* –, ci şefi de trib partinic sau figuri pe cît de corupte, pe atît de „inamovibile“. Puterea judecătorească e lentă şi operează încă netransparent, cu soluţii care ne pot părea, în cel mai bun caz, arbitrare. Încrederea publică în instituţii e într-un declin rapid, în vreme ce alternativele, deocamdată embrionare sau utopice, se bucură de scepticismul şmecheresc al omului mediu, pus pe înjurătură şi pe tînjeală. Toată această listă neagră, care s-ar putea lungi pe sute de pagini, e şi rezultatul formei fără fond: o modernizare fără modernitate, iată ce avem noi azi, în iubita noastră ţară. E clar că traumatismul comunist ne-a mutilat în profunzime. Sîntem resentimentari. Frustraţi. Răi sufleteşte. Nesimţiţi. Urîm Estul. Urîm Vestul. Ne urîm pe noi înşine şi unii pe alţii. Aşa că putem trece la întrebarea secundă.

2. Cum va fi la noi peste 20 de ani? Mai întîi, nu se ştie care dintre respondenţii prezentei anchete vor mai fi aici. Sănătatea noastră e roasă de stres, de poluare şi de o asistenţă medicală submediocră. Evident, ar fi de dorit ca România să arate mai bine, să fie mai bună. Dar pentru asta avem nevoie de cîteva condiţii a căror satisfacere ţine de miracol: o nouă Constituţie, europeană, lapidară, corectă moral, inatacabilă. Un mecanism de reproducere a elitelor care să scoată la iveală resursele de excelenţă, într-o sfîntă şi responsabilă inegalitate. O clasă politică făcută din personalităţi la limita incontestabilului. O cursă UE care nu se dizolvă în resurgenţa naţionalismelor şi nu sucombă în senilitate politico-vizionară. Starea de pace (adică, un Orient Mijociu „rezolvat“). O pavăză NATO dură ca o carapace. Pentru a evita sud-americanizarea, nord-americanizarea butaforică sau pseudoeuropenizarea prin topirea „identităţii“ într-un *brand* postfolcloric, avem nevoie de politici mai largi, scoase din corsetul „exerciţiilor bugetare“ anuale.

Sper să putem produce liderii care, prin deciziile lor, să reducă la zero decalajul de 1 la 5 existent astăzi între diferitele regiuni ale ţării şi să ne apropie, macro, la circa 75% din media comunitară. Sper că vom deţine (în fine) o infrastructură solidă, extinsă, raţională şi eficientă. Sper să revalorizăm diplomele şi să facem din universitate o... proporţie de aur. Sper să avem o clasă de mijloc robustă şi angajată civic. Sper să ne depăşim complexele istorice şi să privim adevărul „Cumaniei“ cu detaşare inteligentă. După cum vedeţi, deşi par atît de pesimist, am sacul doldora cu speranţe. Pentru că aşa e creştineşte.

***Teodor Baconsky** este eseist şi diplomat. Ultima carte publicată:* Turn înclinat. Fragmente de arheologie profetică *(2007).*

Traian BĂSESCU

România va arăta exact aşa cum vom dori

1. Îndrăznesc să afirm că 2007 este un an important nu doar pentru că este primul an de apartenenţă a României la Uniunea Europeană, ci şi pentru că inaugurăm astfel un nou ciclu istoric. În pofida turbulenţelor sale politice (uneori artificiale), 2007 ne permite să înţelegem că toate schimbările pe care le-am amînat, toate reformele care au rămas pe hîrtie, au un preţ ridicat. Aşa cum atîta timp am cărat în spate „moştenirea“ comunismului, acum cărăm lista de datorii scadente acumulate pe durata tranziţiei.

Deşi sînt optimist, nu cred că este bine să vedem în creşterea economică un motiv pentru a fi euforici. E cazul să utilizăm această perioadă pentru a rezolva restanţele de care am mai vorbit (în domenii precum descentralizarea, sănătatea sau educaţia, ca să amintesc numai trei dintre domeniile vitale). Din acest punct de vedere, nu aş vrea ca 2007 să reprezinte un start ratat. Iar aici pot să răspund la a doua întrebare de la punctul 1, pentru că avem multe de învăţat din alte starturi ratate. În 1990, cineva a chemat minerii pentru a stopa schimbările politice şi economice, iar după alternanţa din 1996 nu am avut curajul să mergem mai adînc cu reformele. 2007 reprezintă o nouă şansă pentru România, un nou început, iar românii par să fi înţeles cine vrea să batem pasul pe loc şi cine vrea să nu mai repetăm laşităţile şi erorile politice ale trecutului.

2. Nici nu ştiu despre ce este mai greu să vorbeşti: despre cum ar putea arăta România peste 20 de ani sau despre cum am dori noi ca ea să arate. Cred că rolul liderului politic, în general, şi al preşedintelui ţării, în particular, este să spună că România va arăta peste 20 de ani exact aşa cum vom dori, dacă vom reuşi să facem eforturile necesare pentru a realiza ce ne-am propus.

Sigur că există şi o mulţime de factori externi, mai mult sau mai puţin impredictibili, dar apartenenţa la UE şi NATO ne oferă toate premisele unei dezvoltări rapide, complexe şi durabile. De acum încolo, evoluţia Uniunii Europene ne influenţează pe noi, dar şi noi putem influenţa destinul general al continentului nostru. Avem şansa şi obligaţia de a ne face respectaţi, dar înainte de asta trebuie să ne respectăm pe noi înşine, cerîndu-ne mult mai mult.

Sper ca România de mîine să atragă înapoi marea majoritate a românilor care au plecat din motive economice în ultimii ani. Acesta va fi principalul barometru al reuşitei noastre ca ţară, al eficienţei elitei politice, economice şi, nu în ultimul rînd, a elitei culturale. Pentru a corecta tendinţa de scădere demografică, toată societatea are o responsabilitate majoră. E nevoie să depăşim definitiv mentalitatea de asistaţi, iluzia că statul poate să ne rezolve toate problemele. Fiecare dintre noi este liber să meargă unde vrea, să voteze sau nu, să muncească sau nu. Dar trebuie să înveţe să-şi asume rezultatele actelor sale, să nu dea vina pe alţii, pe vreme sau pe altceva. Este însă evident că politicienii trebuie să dea primul exemplu în acest sens. Aş vrea ca elita politică să se comporte ca o veritabilă elită – adică, să ţină cu adevărat seama de interesele majore ale societăţii.

România de peste 20 de ani are şansa să devină una dintre ţările prospere ale Europei. Acest vis nu se va realiza de la sine. El va deveni realitate numai dacă vom reuşi să ne modernizăm acţiunea politică, instituţională şi educativă. Altfel spus, dacă vom fi capabili să ne schimbăm, treptat, felul de a gîndi, de a lucra şi de a ne raporta la toţi ceilalţi.

***Traian Băsescu** este căpitan de cursă lungă. În prezent, deţine funcţia de preşedinte al României.*

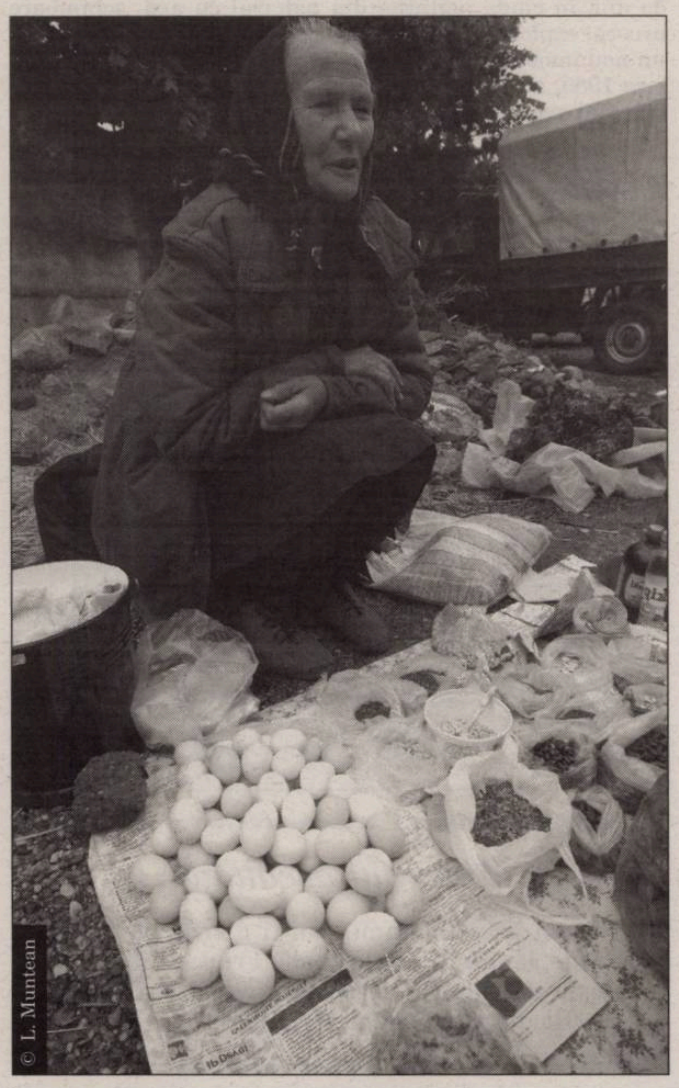
© L. Muntean

„Lumea de mîine o văd întemeiată pe interesul acut de umanităţi, de un cosmopolitism de tipul grec, aşa cum a existat printre oamenii Renaşterii şi a periodei Voltaire-Goethe, pe un dispreţ total de particular. Acum, toată străduinţa noastră tinde de a face dreptate mulţimii, de a îndeplini condiţiile materiale juste, fără de care termenii înaintaţi ai progresului nu sînt posibili. Unui ţăran înfometat şi bolnav nu-i arde de catedrale. Însă în cele din urmă, ţinta e tot spiritul. Decît să mănînc şuncă într-o ţară fără statui, prefer să mă hrănesc cu măsline pe Acropole.“

G. Călinescu, *Lumea de mîine,* 1945

Matei CĂLINESCU

Simbolurile creează realitate

1. „Trecutul istoric e mult mai greu de prezis decît viitorul“, îmi spunea un prieten mai în vîrstă în timpul comunismului. „Cu trecutul se pot întîmpla tot felul de lucruri, de răsturnări neaşteptate, pe cînd viitorul e în mod cert luminos, oficial – pe zi ce trece – tot mai luminos, deci tot mai sumbru.“ Prietenul meu îl citise pe Orwell, care-i confirma punct cu punct experienţa personală. Odată cu prăbuşirea comunismului, viitorul a devenit, fără îndoială, mai puţin luminos, mai tulbure, dar mai deschis. Trecutul e şi el greu de prezis - dar măcar poate fi construit (de către istorici) în mai multe feluri, mai mult sau mai puţin contestabil fiecare dintre ele. Dintre diferitele versiuni ale trecutului, o putem alege pe cea care ni se pare mai plauzibilă, mai bine articulată – eventual, mai convenabilă. „Faptele sînt interpretări“, spunea Nietzsche, iar de interpretări se ocupă nu o teorie a Adevărului cu „A“ mare (cum erau comunismul sau alte ideologii totalitare sau totalizante), ci o hermeneutică. Înţelegerea trecutului rămîne însă mereu misterioasă. A dispărut, din fericire, mitul determinismului istoric. Nu era deloc necesar ca România de azi să fie aşa cum e: în cei şaptesprezece ani au fost mai multe puncte de răscruce (începînd cu Piaţa Universităţii din 1990, urmată de altele mai puţin distincte) şi cursul lucrurilor ar fi putut fi altul. Discuţia despre posibilităţile ratate, fie ea şi doar implicită, face istoria mai vie, mai stranie, mai puţin mecanică. Oricum, 2007 va rămîne anul unei împliniri de seamă (la care nu se putea nici măcar visa pe vremea cînd viitorul era luminos): intrarea în Europa, o adevărată revoluţie în ordinea geografiei simbolice. Iar simbolurile creează realitate: fapte-interpretări pe care nu le putem prevedea, pe care va trebui să le abordăm hermeneutic (e poate şansa acelei „hermeneutici creatoare“ despre care vorbea Mircea Eliade).

2. Cum va arăta România peste douăzeci de ani? Statisticile demografice ne spun că populaţia va descreşte şi va fi mai bătrînă. Dintr-o ţară mică, va deveni una şi mai mică. Emigraţia va juca şi ea un rol. Mulţi vor pleca, dar cei care se vor întoarce vor avea un nivel cultural european. Destin politic, România n-a avut şi nu va avea. Însă potenţialul ei cultural, reprimat în perioada comunistă, se va putea manifesta pentru prima oară plenar. Deocamdată vedem că există – e recunoscută – o cinematografie românească de statură mondială. O literatură pe măsură stă gata să apară. Am văzut recent cîteva filme extraordinare, nu încă acel Palme d'Or de la Cannes 2007. *Moartea domnului Lăzărescu* mi s-a părut simptomatic. Filmul n-a plăcut în România – imaginea ţării e sumbră –, dar moartea personajului, trimiţînd subtil şi, desigur, ironic la Lazăr din Evanghelie, e în felul ei o „înviere“: o înviere a artei, o deschidere a ei spre drama umană. Filmul, dincolo de latura lui satiric-mizerabilistă, încorporează valori universale.

***Matei Călinescu** este profesor de literatură comparată la Indiana University din Bloomington, Indiana, SUA. A părăsit România în 1973. Ultima carte publicată:* Eugène Ionesco: teme identitare şi existenţiale *(2006).*

„...evoluţia paşnică şi sintetizarea contrariilor: o primă ipoteză plauzibilă. A doua ipoteză: ciclul revoluţionar caracteristic epocilor postbelice, în toate ţările capitaliste va izbucni cu furie, curînd. Am multe indicii că lumea de mîine se va desfăşura în cadrul celei de-a doua ipoteze. Spectacolul va fi cinematografic, niţeluş sîngeros (sîngele este fermentul creşterilor organice), cu febră revoluţionară (revoluţia este locomotiva Istoriei). Ipoteza nr. 2 va dura mai multe decenii şi va fi o epocă bună pentru oamenii politici (aceşti sculptori de mase umane), pentru sociologi, pentru jurnalişti şi prea puţin propice pentru artişti.“

Petre Pandrea, *Lumea de mîine,* 1945

Mircea CĂRTĂRESCU

Vom fi la fel de sufocaţi de lichele, de mitocani, de impostori

1. În 2007, am fost cu toţii martorii unei noi încercări, cea mai radicală de pînă acum, a preşedintelui şi a electoratului, de a aşeza România pe liniile de ghidaj ale normalităţii politice. Faptul s-a soldat cu o nouă rezistenţă, cea mai disperată, a clasei politico-economice reprezentate simbolic de Parlament. Pentru noua clasă de oameni de afaceri făcuţi din desfacerea României în bucăţi şi-mpărţirea ei între cîţiva ticăloşi, anul 2007 a fost „acum sau niciodată". Ţintele lor au fost alese cu mare grijă (preşedintele şi intelectualii), iar strategia lor comună a trecut dincolo de ideologii, de praf în ochi şi de îmbătare cu apă rece. S-a văzut, în acest an, că, dincolo de cuvintele mari, politicienii noştri sînt o apă şi-un pămînt, şi că alianţe pe care le credeam imposibile – dintre liberali şi social-democraţi, dintre România Mare şi unguri, dintre oricine şi oricine – se fac cît ai clipi din ochi cînd arde interesul economic. Cel mai grav eveniment adus de acest an mi se pare prăbuşirea penibilă a mitului liberal – de fapt, dispariţia liberalismului românesc în cloaca comună.

Tot ce au încercat forţele încă sănătoase ale vieţii noastre politice în acest an (reforma justiţiei, condamnarea comunismului, revizuirea Constituţiei, legea lustraţiei) trebuia, de fapt, să fi fost realizat cu un deceniu în urmă, în timpul preşedintelui Constantinescu, care a avut toate mijloacele la dispoziţie şi n-a făcut nimic. Astăzi e infinit mai greu, căci „sistemul ticăloşit" a prins rădăcini solide în anii din urmă.

2. Cum va arăta România peste 20 de ani? Dumnezeu ştie... Noi trăim aici de azi pe mîine, cum să ne imaginăm ce va fi peste două decenii? Dacă am fi Elveţia, n-aş avea nici o problemă să profeţesc: peste 20 de ani vom fi cum sîntem acum şi cum am fost şi acum 20 de ani. Dar aşa, cînd ne clătinăm la orice suflare de vînt, cînd abia putem spera că soarele o să mai răsară şi mîine, ce să mai zicem? Am crezut că intrarea în NATO şi-n UE o să mai potolească isteria naţională: a fost exact pe dos. În ce organizaţie să mai intrăm ca să căpătăm şi noi puţină stabilitate? Mă hazardez să fac, totuşi, o previziune care e, de fapt, un truism: peste 20 de ani vom fi la fel de sufocaţi de lichele, de profitori, de mitocani, de impostori, de oameni fără conştiinţă ca şi azi. Cred că e singurul lucru care se poate prevedea cu certitudine în România.

Mircea Cărtărescu *este cel mai important scriitor al generaţiei '80, poet, prozator, eseist, conferenţiar la Facultatea de Litere a Universităţii Bucureşti. Ultima carte publicată:* Orbitor. Aripa dreaptă *(2007)*

Daniel DĂIANU

Lumea va fi tot mai complicată

1. 2007 simbolizează un proces început cu ani în urmă, cînd liderii UE au acceptat ca România să devină stat membru dacă va îndeplini o serie de condiţii. Prin urmare, 2007 nu trebuie privit în mod izolat. Dar aş mai spune ceva: fără 1989, nu ar fi existat 2007. Trecerea la economia de piaţă şi mersul către o democraţie liberală îşi au originea în prăbuşirea Cortinei de Fier. Apartenenţa la UE poate fi un pariu cîştigător pentru o Românie care a mai trecut prin episoade de modernizare (începînd cu generaţia paşoptistă), încercînd să reducă decalajele faţă de vestul Europei. Deşi UE se confruntă cu dificultăţi majore izvorîte din gestionarea unei complexităţi în creştere – îmbătrînirea demografică, criza statului asistenţial, ascensiunea economică formidabilă a Chinei (mai ales) sau a Indiei, pe fondul noilor tehnologii informaţionale şi comunicaţionale –, România poata capitaliza aderarea în folosul ei, prin modernizare instituţională (aici intră funcţionarea statului de drept, a controalelor reciproce instituţionalizate), asimilarea intensă de tehnologii noi, dezvoltarea infrastructurii şi, nu în cele din urmă, investiţii mari în educaţie. Unii amintesc experienţa Irlandei. Ei omit, adesea, să adauge că Irlanda este o ţară mică, unde se vorbeşte engleza, o ţară care a beneficiat de o politică publică deşteaptă la un moment dat... Şi că nu intrarea în UE a înscris-o automat pe magistrală. Spania, după perioada franchistă, este mai aproape de condiţiile structurale ale României. Şi noi avem o economie de scară medie, complexă, plasată într-o extremitate a UE, cu o dualitate proeminentă (urban *vs.* rural). De aici rezultă nevoia de a valorifica la maximum fondurile europene (domeniu în care Spania a excelat), ca şi o utilizare cît mai chibzuită a bugetului public – ca furnizor de bunuri publice, fără de care chiar funcţionarea sectorului privat este împiedicată.

> „O împletire intimă şi indisolubilă între ştiinţă şi viaţa naţiunii; un tineret realist şi idealist în plină vigoare; un ţăran luminat cetăţean şi vrednic gospodar producător; un sat, un oraş şi o regiune dezvoltate maximal, din punct de vedere social, economic şi cultural, încadrate direct, solidar şi sintetic în Naţiune; o naţiune şi un stat făcînd parte activ şi cu demnitate din organizarea internaţională a lumii pe care o pregăteşte lupta eroică a marilor Naţiuni Unite – iată lumea de mîine."
>
> Dimitrie Gusti, *Lumea de mîine,* 1945

2. Două decenii înseamnă un orizont de timp ce ar permite eliberarea de ceea ce Françoix Perroux numea *emprise de structure* (putere a structurii). Dar condiţionările structurale ale României, fie ea în UE, nu sînt uşor de învins. Numai dacă vom investi masiv în educaţie şi infrastructură (autostrăzi, sisteme de irigaţii şi amenjări de teritoriu – inclusiv reforestări –, poduri şi aeroporturi, sisteme de canalizare), ţara va cunoaşte o apropiere vizibilă de ceea ce defineşte Uniunea Europeană. Va trebui să ţinem cont şi de efectele încălzirii globale. Dacă vom menţine un diferenţial de creştere economică de 3-4% anual faţă de media UE, am putea ajunge la aproximativ 60% din media Uniunii (luînd în calcul şi aprecierea leului) în circa un deceniu. Fără derapaje majore pe parcurs, am putea ajunge la un *venit/locuitor* de cca 75% din media UE în jurul anului 2025. Alături de investiţii masive în educaţie şi infrastructură, trebuie să rezolvăm/atenuăm cîteva mari probleme de ordin structural, între care: sistemul de pensii, asistenţa medicală, dezechilibrul demografic. Migraţia va continua, ceea ce va accentua o dinamică demografică nefavorabilă şi anomii sociale. Avem nevoie de o politică de asistare a familiei, care să încetinească scăderea populaţiei, de o mai bună integrare socială a cetăţenilor romi. Vor apărea presiuni de imigrare pe fondul îmbătrînirii populaţiei şi al deficitului de forţă de muncă. Va trebui să gestionăm adîncirea unor decalaje între regiuni. Integrarea României în UE are loc într-un context global influenţat tot mai mult de ascensiunea economica a Asiei, de efectele contradictorii ale globalizării. Ţările est-europene nu pot miza prea mult pe salarii inferioare în competiţia cu ţările dezvoltate. Dacă nu vom avea o dinamică a productivităţii corespunzătoare, adoptarea monedei euro va fi sufocantă. Pentru ca România să cîştige pariul modernizării, contează şi ce va face Uniunea în deceniile ce vin. Un exemplu concret: ce s-ar întîmpla dacă, începînd cu 2014, bugetul comunitar ar reduce drastic fondurile pentru agricultură? Analiza poate fi extinsă la ansamblul funcţionării instituţionale şi în materie de reguli (pieţe unice). Trebuie să ştim să ne protejăm interesele înăuntrul unei Uniuni Europene variate şi cu o geometrie variabilă, în creştere; să ştim să ne protejăm într-o lume cu pericole non-convenţionale tot mai diverse, cu un fundamentalism (nu numai religios) şi un naţionalism în resurecţie, cu o proliferare a statelor eşuate şi a armelor de distrugere în masă, cu anarhie şi posibile/probabile conflicte militare legate de controlul asupra resurselor epuizabile (inclusiv apa).

Lumea va fi tot mai complicată în deceniile ce vin.

Daniel Dăianu *este profesor la Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administrative şi preşedinte al Societăţii Române de Economie. Ultima carte publicată:* Ce vom fi în Uniune. Pariul modernizării României (2007).

Neagu DJUVARA

Viitorul e al lui Dumnezeu

1. 2007 este un moment-cheie pentru România din punct de vedere politic şi economic, în urma primirii sale în Uniunea Europeană. Nu văd însă de ce ar însemna ceva şi în domeniul cultural, unde evoluţiile sînt în ritm lent, tainice şi imperceptibile. Pentru mine e un lucru neîndoielnic faptul că, după decembrie 1989, lucrurile ar fi putut evolua altfel. Monstruoasa minciună cu „teroriştii lui Ceauşescu" – montată de un segment al Securităţii care l-a propulsat în fruntea ţării pe Ion Iliescu, cu a lui „democraţie originală" – ne-a întîrziat cu cel puţin 10 ani evoluţia către normalitate şi către integrare în Europa Occidentală, după ce costase viaţa a o mie de oameni, jertfă de sînge pe care n-a suferit-o nici una dintre ţările care au scăpat de comunism în anii aceia. Aveam deja, în decembrie '89, o însemnată întîrziere în ceea ce priveşte decomunizarea, faţă de vecinii noştri unguri, cehi, polonezi etc. Regimul lui Iliescu a mărit această întîrziere.

2. Nu sînt Mafalda, ca să ghicesc cum va arăta România peste 20 de ani. În teza mea de docenţă la Sorbona (din care a ieşit o carte, apărută acum şi în româneşte sub titlul *Civilizaţii şi tipare istorice),* am afirmat că filozofia istoriei ar trebui să ştie să se limiteze la *diagnostic* şi să nu se aventureze în *prognoză,* fiindcă, după versul celebru al lui Victor Hugo, viitorul nu e al nimănui, viitorul e al lui Dumnezeu *(„L'avenir n'est à personne, l'avenir est à Dieu").* Într-adevăr, istoria ne dovedeşte că imprevizibilul apare neîncetat în viaţa oamenilor. Totuşi, eu însumi mi-am călcat cuvîntul, căci, scriind între 1950 şi 1970, într-o perioadă de mare angoasă cu privire la duelul pe care-l duceau cele două state uriaşe cu nume reprezentate de sigle (SUA/URSS), nu puteai să nu cauţi a prevesti cine va deveni hegemonic în lume – Rusia sau America? Şi ceea ce am prevăzut în anii 1960, aşadar acum 40 de ani, s-a realizat.

Peste 20 de ani, singurul lucru pe care-l putem prevedea pentru România este un mare salt înainte în domeniul economic. Am văzut cu ochii mei Spania şi Grecia, fiecare înainte de aderarea la Comunitate şi la 20 de ani după: progresul economic era fantastic. Nu întrezăresc nici un motiv pentru care România n-ar urma o cale similară – bineînţeles, nu peste noapte, ci cu greutăţi şi zvîrcoliri.

În schimb, nu văd ce schimbări ar putea interveni în viaţa noastră culturală, de mult influenţată deja de tendinţe mondiale. Noile legături cu Europa Occidentală pe plan politic şi economic cred că nu vor avea nici un impact în domeniul culturii naţionale.

În sfîrşit, sînt destul de pesimist în ce priveşte evoluţia social-morală. Trauma suferită de naţiune într-o jumătate de veac de comunism e atît de mare şi adîncă, încît cred că vor trebui să treacă două generaţii – adică, peste 60 de ani – ca să se vadă apariţia unei societăţi mai sănătoase.

Neagu Djuvara *şi-a făcut studiile la Paris, a fost apoi diplomat, exilîndu-se după 1948. În 1990 s-a întors în ţară, fiind, între 1991 şi 1997, profesor-asociat la Universitatea din Bucureşti. Ultima carte publicată:* Trocomerius – Negru vodă. Un voievod de origine cumană la începuturile Ţării Româneşti *(2007).*

© L. Muntean

Mihaela MIROIU

România, numele unei nostalgii

1. Trăim în cea mai bună Românie posibilă, în ciuda politicienilor ei foarte slabi. Anul 2007 este un moment-cheie în istoria României. Cu alte cuvinte, este anul în care România ca stat nu mai e la bunul plac al guvernanţilor ei români, fie ei şi conjunctural democraţi, nici la cheremul unor guvernări străine de regimurile democratice. Este anul care încheie debusolarea macro-politică a tranziţiei şi preaderării, în ciuda aspectelor foarte haotice şi a unei incredibile contraselecţii în materie de competenţe de guvernare. Economic, este anul care deschide vamal accesul corporaţiilor şi firmelor europene şi consolidează accesul românilor la studii, slujbe şi capitaluri ale Europei Occidentale. Este cel mai bun an din istoria politică a României, anul celei mai bune Românii posibile, chiar dacă-i anul unor guvernanţi modeşti, amatori şi adesea necalificaţi. Cultural, este anul în care începem să fim observaţi mai clar ca producători de cunoaştere şi artă, anul în care vest-europenii au ajuns *volens-nolens* să ne mai vrea şi ca parteneri în proiectele lor, nu doar ca pe un obiect de studiu.

După 1989 au existat conjuncturi care ne puteau fie arunca pe orbita de tip iugoslav (prin înscenări viclene de conflicte – vezi martie 1990), fie îndrepta mai repede pe un drum ferm european. Două momente au fost, cred, cruciale pentru ezitările politice şi pentru prizonieratul în tranziţie: tentativa de intimidare şi înăbuşire a protestelor societăţii civile abia înfiripate (prin mineriada din 13-15 iunie) şi dărîmarea, în 1991, a guvernului clar reformator şi pro-occidental condus de Petre Roman. Au urmat apoi 5 ani de tranziţie postcomunistă fără busolă, bazată pe tendinţa majorităţii populaţiei (aflate în nesiguranţă cronică) înspre un conservatorism de stînga, precum şi pe tendinţa unor ofiţeri de securitate, a unor directori de fabrici, a unor abili activişti de generaţie mai nouă sau, pur şi simplu, a unor mari şmecheri fără dileme morale de a deveni viitorii capitalişti ai României, prin privatizarea bunurilor publice, dar nu în sistem concurenţial, ci clientelar. Pe scurt, pînă la sfîrşitul lui 1996, România a pierdut timpul – şi trenul – sub patronajul personajului-simbol al acelei epoci, Ion Iliescu, şi al celor care au privatizat statul în favoarea lor, prin ordonanţe de urgenţă, hotărîri de guvern şi legi, planuri în care orice supervizare europeană i-ar fi încurcat teribil. Tendinţa a fost reluată şi dusă la apogeu în etapa 2001-2004. Sub Iliescu, România a ieşit din istorie timp de 6 ani postcomunişti. Abia de la finele lui 1996 putem vorbi de claritatea şi asumarea obiectivelor politice pro-NATO şi pro-UE.

2. Voi încerca o proiecţie optimistă, din generozitate morală faţă de generaţia fiului şi studenţilor mei. În prezent, România este un fel de Ferentari al Europei sau de judeţ Botoşani al acesteia, dominată încă de prea multe „bande de cartier" şi de prea multă înapoiere. Acest sindrom de mahala europeană sau de sat ciudat se va estompa major. Peste 20 de ani, oamenii vor trăi într-o administraţie mai coerentă, în localităţi cu infrastructură urbană şi vor fi învăţat deja că prima lor datorie este să se descurce singuri. Generaţia matură şi cea tînără de atunci vor folosi ca limbă profesională mai ales engleza. Limba dezirabilă pentru deschiderea lor spre piaţa de job-uri va fi mai ales chineza. Vor fi generaţii care vor deprinde gustul concurenţei globale, gustul luptei de contracarare a acaparării puterii de către marile corporaţii, vor redescoperi nevoia asocierii civice, mai puţin a celei etnice. În genere, elementul etnic va juca rolul pe care îl joacă acum „oltenismele", „moldovenismele", „regăţenismele". Europenismul, ca ideologie culturală dominantă – deci, uşor conservatoare –, va fi parţial contracarat de o avangardă care îl va socoti destul de limitat faţă de tendinţa spre o cetăţenie cosmopolită. Europa va plăti serios, prin poziţia sa economică inferioară, felul în care înţeleg politicienii generaţiei mele să investească în educaţie, în cercetare şi în economia cunoaşterii. Noile generaţii vor fi supuse altor forme de ispitire şi *drain-brain*. Ele vor tinde să lase în plata Domnului „Bătrînul continent", în favoarea unor lumi mai dinamice şi mai flexibile. În ţinuturile administrativ şi aproximativ româneşti, vor trăi oameni din multe alte culturi, unii dintre ei fugiţi din lagărul dictaturii ţării lor asiatice sau africane şi porniţi în căutarea „tărîmului făgăduinţei". Copiii lor vor învăţa doine şi balade, vor vizita Muzeul Satului, păstrînd vie, laolaltă cu românii mai „rădăcinoşi", ceva din „eterna şi fascinanta Românie".

Supravieţuitorii *middle-class* din generaţia mea vor fi pensionari, vor pleca din oraşele mari spre sate – unii, inclusiv spre cele spaniole sau italiene – ca să-şi găsească în sfîrşit liniştea, după atîtea tranziţii parcurse ca obiect şi subiect; eventual, vor ajunge chiar într-o colonie de români hispanizaţi. Îi vor regăsi pe cei dragi mai degrabă ca holograme pe Internet, cu nostalgia că, deşi pot comunica oricît şi oriunde, nu-şi pot strînge fiii şi prietenii toamna, pentru a regăsi împreună gustul concret al versurilor blagiene: „în boabe se coace pelinul / şi-n guşe de viperi, veninul" sau a cînta *Mai am un singur dor,* la un pahar de Fetească neagră de Dealu Mare.

***Mihaela Miroiu** este prof. univ. dr. la Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administrative (SNSPA) din Bucureşti. Coordonează colecţia Editurii Polirom „Studii de gen". Ultima carte publicată:* Dincolo de îngeri şi draci. Etica în politica românească *(2007).*

Alina MUNGIU-PIPPIDI

20 de ani de luptă

1. 2007 nu e un moment-cheie. Momentele-cheie au fost 1990, start ratat de tranziţie, 1996 şi 2004, revoluţii electorale indispensabile pentru a convinge lumea că sîntem o democraţie şi a aduce la un echilibru plural societatea noastră postrevoluţionară.

2. Mai bine, dar nu cu mult. România nu va trece, în 20 de ani, de la stadiul pluralismului (mai multe grupuri de interese în competiţie, mai ales pentru resurse publice, dar şi pentru statut) la cel al societăţii deschise (norme şi reguli de civilizaţie universal respectate într-un cadru de competiţie corect şi cu şanse egale pentru noii intraţi, neafiliaţi grupurilor de interese). Mai bine, pentru că vom fi mai bogaţi, deşi nu neapărat mai apropiaţi de Europa (convergenţa, după optimişti, va lua peste 50 de ani, asta dacă se produce). Structura instituţională a societăţii noastre – adică ansamblul de reguli scrise şi nescrise – nu se va schimba radical, deşi speranţa mea e că dacă ne ţinem de treabă, vom fi mai aproape de Italia decît de Grecia după intrarea în UE; adică vor fi 20 de ani de luptă între proeuropeni şi adepţii culturii de privilegiu, nu 20 de ani de acomodare!

***Alina Mungiu-Pippidi** este politolog, preşedinta SAR (Societatea Academică Română) şi scriitoare. Ultima carte publicată:* Politica după comunism (2002).

Ion VIANU

România va deveni o ţară de pelerinaj

1. Hazardul poate schimba numai amănuntele istoriei – de pildă, ascensiunea sau decăderea unor personaje politice... Prin urmare, nu văd cum am fi putut scăpa de consecinţele opririi în dezvoltare pe care au reprezentat-o cei aproape 70 de ani de regim totalitar; faptul că am vrut să facem joncţiunea cu trecutul sărind peste anii de comunism e răspunzător de multe rătăciri actuale, dar e o pornire de înţeles... Anul 2007 e un an de graniţă prin faptul că marchează intrarea noastră oficială în Europa. Acest mare pas politic nu e însă decît un început, o simplă promisiune. Aproape deloc o garanţie.

2. Văd România din jurul anului 2030 ca pe o ţară deşertificată, ecologic şi uman, o ţară în care guvernele succesive se vor preocupa prea puţin de evoluţia nefavorabilă a mediului înconjurător. O ţară de emigraţie, care va beneficia într-o anumită măsură de importul de capital. Exploatarea petrolului de la mari adîncimi, în fine devenită posibilă, va aduce venituri mari, în beneficiul clasei celei mai bogate a societăţii şi doar într-o foarte mică măsură al restului populaţiei (la fel ca în ţările sud-americane sau arabe de azi). Ca în toată Europa de Est, şi în România va fi un regim cu tendinţe totalitare (întrucît Uniunea Europeană va menţine aparenţele democraţiei), dezvoltîndu-se un sistem de guvernare care va împăca exigenţele formale ale unui regim democratic cu principii populiste, autoritariste. Naţionalismul va fi constant, ca şi tensiunile interetnice. Totuşi, vechile antagonisme vor păli în faţa noilor realităţi: sosirea unor loturi de populaţie din China, din Asia Centrală. Se va forma o mare burghezie cu trăsături cosmopolite transcontinentale, euro-asiatice. În ciuda unei naturi devenite neprietenoase, România va fi, pentru unii, ţara unui lux extrem (lux artificial, întreţinut în cartiere rezervate, cu localuri de consumaţie superbe, piscine enorme şi terenuri de aterizare pentru helicoptere), iar pentru alţii, un tărîm al mizeriei. Vor persista cîteva rezervaţii turistice, precum mănăstirile din Bucovina şi Oltenia, concepute ca sanctuare naţionale. Dar populaţia românească nu va mai înţelege bine semnificaţia acestor sanctuare, al căror sens le va rămîne accesibil doar istoricilor.

Diaspora română va fi foarte puternică. Va juca un rol din ce în ce mai mare în conservarea culturii româneşti şi în creaţia originală. Vor exista scriitori importanţi de limbă română născuţi şi crescuţi în străinătate. România va deveni o ţară de pelerinaj pentru noii români ai diasporei.

Acest tablou va fi infirmat în cazul – improbabil – că profeţii nenorocirii vor fi ascultaţi, aşa cum au sperat că vor fi ascultaţi de poporul lor profeţii Israelului (idealul profetului nenorocirii fiind să fie un profet mincinos). Atunci, printr-o voinţă colectivă, justiţia socială şi justiţia, pur şi simplu, vor începe să funcţioneze. În acest caz, România va fi menită unui destin mai puţin întunecat şi mai puţin surprinzător, va deveni o ţară medie, aproape prosperă, civilizată, a Uniunii Europene.

***Ion Vianu** este medic psihiatru şi scriitor. Implicat în „mişcarea Goma", a fost nevoit să părăsească ţara în 1977, stabilindu-se în Elveţia. Ultima carte publicată:* Blestem şi binecuvîntare *(2007).*

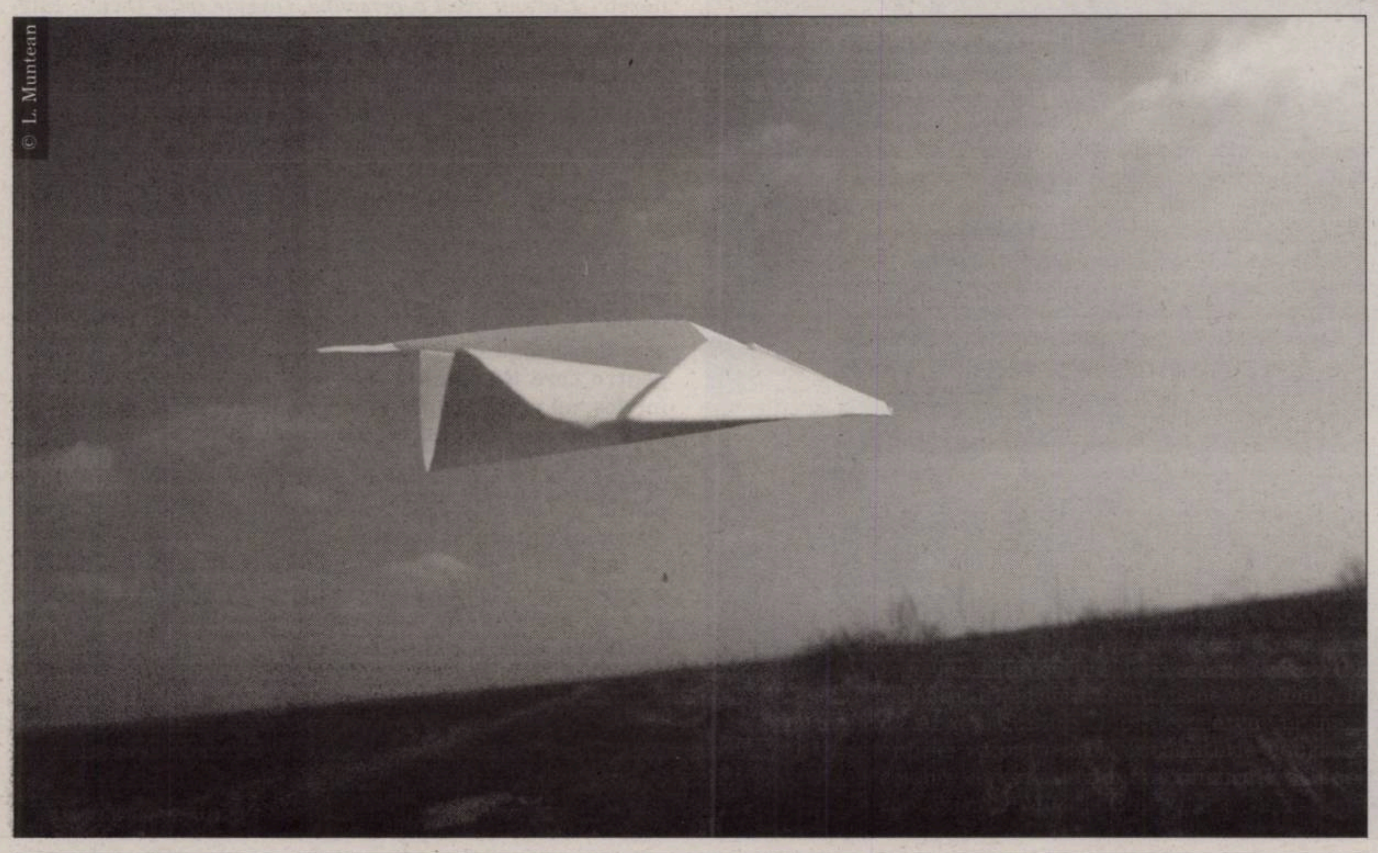
© L. Muntean

„Nu sînt profet. Cred totuşi că printr-o lege a naturii, pe care am putea-o numi lege a reacţiunii, din pustiirea morală de astăzi se va naşte o nouă credinţă în demnitatea omului. Eu nădăjduiesc. S-ar putea, desigur, ca alţi nouri să se abată asupra Europei sau a lumii. Nu putem şti nimic, dar avem putinţa, dacă nu datoria, de a crede. Eu ca artist, sînt un apolitic. Sînt omul artei mele. Cred în creaţie, dar cred şi în om. Şi asta îmi dă putere să nadăjduiesc..."

George Enescu, *Lumea de mîine,* 1945

„Lumea de mîine? Ce-o fi însemnînd acest vocabul de iluzii, pe care îl aud în cîteva limbi de zeci de ani de zile, cînd sincer şi cînd ipocrit? Cine vorbeşte în toate epocile de lumea de mîine? Lumea de azi."

Tudor Arghezi, *Lumea de mîine,* 1945

Sorin VIERU

România la cota 2027

1. 1 ianuarie 2007 *a fost* într-adevăr un moment-cheie. Dar tocmai un *moment!* Un act de procreaţie. La Bucureşti, euforia a fost pe cît de intensă, pe atît de scurtă. Abia după 31 decembrie A.D. 2007 vom putea spune, cu titlu preliminar, cîte aşteptări se vor fi împlinit de-a lungul acestui an dens, agitat, confuz, secetos, plin de accidente de parcurs care s-ar fi putut evita: de pildă, referendumul din mai, în răspăr cu avizul Curţii Constituţionale.

Primii paşi pe noul drum trădează nesiguranţă, actanţii clasei politice umblă pe două cărări. Întîrzierile constatate în elaborarea şi derularea proiectelor de anvergură, gradul mic de absorbţie a fondurilor comunitare, destrămarea Alianţei D.A. şi alte asemenea situaţii arată că, deocamdată, cheia politică românească se cam înţepeneşte în broasca Uniunii Europene.

Din punct de vedere economic, lucrurile arată mai bine ca în anii precedenţi, dar orice euforie ar fi prematură.

Dacă 2007 marchează un moment crucial pentru cultura românească în întregul ei n-am cum să ştiu, însă pentru cinematografia noastră este un an glorios, cristianic – anul lui Cristian Nemescu şi Cristian Mungiu –, un an cu adevărat nepereche.

S-ar putea ca şi din punct de vedere meteorologic 2007 să fie un an crucial. Dar nu în bine.

S-au produs, după 1989, evenimente care ar fi putut modifica parcursul de pînă acum? Fără ciocnirile din martie 1990 de la Tîrgu-Mureş, fără cascada mineriadelor, fără destrămarea Convenţiei Democratice, fără distrugerea reţelei de irigaţii, fără distrugerea pădurilor, fără licitaţiile dubioase şi tranzacţiile oneroase, fără falimentul Bancorexului, fără guvernări pe care nu le mai numesc etc., etc. – nimic din toate acestea nu era o fatalitate! –, România ar fi arătat altfel. Orice contraeveniment care ar fi împiedicat producerea unor asemenea belele ar fi însemnat mult... Lista eventualităţilor alternative este nesfîrşită. Dar n-a fost să fie aşa! Asemenea istorii alternative intră însă în *neistoria* noastră. Spre deosebire de istorie, neistoria nu este o ştiinţă, deşi comportă şi ea un fel special de cunoaştere, o cunoaştere a beznei nefiinţei. Cunoaşterea a ceea ce ar fi fost dacă n-ar fi fost ceea ce a fost.

În ce priveşte Marele Eveniment care ar fi întors total cursul istoriei noastre postdecembriste – dacă cineva îl ştie, să nu-şi facă păcatul de a nu ni-l spune!

2. Întrebarea mă obligă să răspund la o chestiune pe care singur nu mi-aş fi pus-o niciodată. Fiindcă – ştiut lucru – nimeni nu-i profet în ţara sa. Iar anul 2027 este „un pod prea îndepărtat".

Păreri, fantezii, dorinţe, speranţe, temeri filozofice – toate pot lua forma unor răspunsuri bine întoarse din condei.

Pe eşichierul conjecturilor eu pot sări numai smucit; ca un Cal negru, nu-mi stă la îndemînă mişcarea unidirecţionată a Nebunului alb.

Hypotheseos non fingo – nu fac presupuneri, spunea marele Newton. (Asta nu l-a împiedicat pe cel ce a revoluţionat mecanica cerească să fantazeze profund pe teme alchimiste!)

Anul 2027 îmi apare învăluit într-o ceaţă compactă, londoneză, ca în romanul detectiv *Asasinul stă la numărul 21*.

Nu am la îndemînă statistici şi nu stăpînesc tehnicile de extrapolare a datelor care mi-ar permite să fantazez cu metodă. Iar pînă la urmă, răspunsul meu ar fi tot un amestec confuz de speranţe, temeri şi premoniţii. Spre deosebire de răspunsul experţilor, constînd din avize şi avertismente.

Deunăzi, într-o revistă străină era citat cu humor panseul unei somităţi dintr-un mic domeniu: e greu să faci prognoze, în special cînd e vorba despre viitor. Sigur că nici trecutul nu e uşor de prevăzut!

Puţinele lucruri pe care le cred despre România 2027 privesc nu atît punctul final al călătoriei, cît drumul. Un drum presărat cu tot felul de obstacole şi accidente de parcurs – unele colosale, de proporţii istorice: naturale, psihologice, politice. Obstacolele sînt vizibile, accidentele de parcurs – deloc!

Oricum, trebuie să ştim că ţara noastră va trece prin încercarea unui cutremur de mari proporţii; populaţia va înfrunta, ca şi în trecut, calamităţi naturale şi şocuri psihologice de tot felul.

Omul obişnuit va realiza destul de repede că lucruri dintre cele mai importante pentru el, personal, depind de directive europene care, evident, nu se dau la Bucureşti... Dar, pe de altă parte, acelaşi om va deveni mai activ şi se va implica mai creativ pe planul comunităţii locale din care face parte.

Contrastul dintre omul bogat şi omul sărac va suferi inerente modificări – mă întreb însă în ce direcţie. Cum va evolua raportul dintre opulenţă şi mizerie? Şi cum va evolua mizeria spirituală a unor segmente masive din populaţie, starea morală care nu discriminează între sărac şi bogat? Se va adînci? Se va subţia?

În 2027, tot românul va urmări cu sufletul la gură buletinul meteorologic al planetei.

Mulţi tineri de la noi vor începe să înveţe chineza, urdu şi swahili.

Iar gîndirea de stînga, în prezent în vizibilă diminuţie, va cunoaşte un nou avînt. Nu e vorba de o recrudescenţă, ci de altceva. De o schimbare de direcţie. De un alt demaraj. Dar n-am loc să argumentez aici ideea.

Sorin Vieru *este profesor la Facultatea de Filozofie a Universităţii Bucureşti. Ultima carte publicată:* Riscul gîndirii *(în colaborare cu Terente Robert)* (1990).

Vasile Dem. ZAMFIRESCU

Dislocarea fatalismului mioritic

1. Evident că 2007, cu toate dezamăgirile sale conjuncturale, va rămîne în istoria românilor ca anul în care a început apartenenţa noastră *de facto* la Occident, din toate punctele de vedere: politic, economic, militar, cultural. Speranţa mea este că, pentru prima dată, „forma fără fond" îşi va produce fondul. Consider că printre evenimentele importante ale ultimilor 17 ani trebuie inclusă şi înfiinţarea Societăţii Române de Psihanaliză în 1990, mai ales că ea continuă să existe şi să se dezvolte. Insist asupra faptului că psihanaliza nu este doar o formă de psihoterapie, cea mai veche şi cea mai elaborată, ci şi o experienţă iniţiatică în propria lume profundă. Ca în orice iniţiere, beneficiul este un plus de cunoaştere şi control asupra ta şi asupra lumii. Uriaşul continent al inconştientului, a cărui energie poate fi comparată fără exagerare cu energia atomică, fiind capabilă să distrugă totul sau să construiască lumi mirifice, intră, prin psihanaliză, în posesia noastră. Culturile occidentale au făcut, în secolul XX, experienţa propriului inconştient, ceea ce le-a permis să se elibereze de nevrotism, de infantilism, să-l îmblînzească pe neîmblînzitul Wotan şi să taie capetele balaurului numit comunism. În secolul XXI, cultura română are de parcurs aceleaşi etape: să-şi examineze şi disloce fatalismul mioritic, să-şi asume trecutul istoric mai apropiat (comunismul) sau mai îndepărtat, pentru a se elibera de ele cu adevărat, să schimbe deviza resentimentară „să moară şi capra vecinului" într-una constructivă, de tipul „să trăiască toate caprele, pentru a se vedea că a mea e cea mai frumoasă", să depăşească orgoliile mărunte în favoarea orgoliului naţional. O adevărată schimbare a mentalităţilor nu e posibilă la noi fără cunoaşterea şi asimilarea inconştientului colectiv şi personal. Ca parte a Occidentului, România are de recuperat şi etapa psihanalitică a cunoaşterii de sine.

2. Experienţa recentă mi-a arătat că două decenii nu înseamnă mare lucru din punct de vedere istoric. Ne apropiem de sfîrşitul celui de al doilea deceniu postdecembrist şi schimbările la care visam la începutul perioadei se lasă încă aşteptate. Sîntem încă departe de a trăi bine, ceea ce înseamnă că supravieţuirea se află în continuare în centrul existenţei noastre, iar mentalităţile sînt şi ele departe de a se fi modificat radical. Aşa încît nu mă aştept, peste alţi 20 de ani, la minuni. Ca practicant al psihanalizei, demers care-şi propune schimbarea mentalităţilor individuale, mi-aş dori ca următoarele două decenii să contribuie la „vindecarea" – adică, maturizarea – românilor. Primul pas ar fi prelucrarea trecutului recent – adică, a perioadei comuniste. Mult amînatul „proces al comunismului" nu este, pînă la urmă, decît încercarea de a răspunde la întrebarea „cum a fost posibil?" şi de a integra răspunsurile la interogaţiile incomode sau de-a dreptul dureroase legate de modul în care românii au reacţionat la totalitarism. Ce sursă de autocunoaştere ar fi studierea bancurilor din perioada comunistă, a colaboraţionismului sau a disidenţei! Conflicte mai vechi, pe care comunismul nu a făcut decît să le accentueze, ţin de agresivitate şi de sentimentul valorii proprii. Următoarele decenii ar putea aduce abilităţi noi de a gestiona agresivitatea, în sensul renunţării la soluţiile extreme – reprimare completă sau manifestare brutală. În măsura în care agresivitatea este „un instinct ca toate instinctele", cum spune Konrad Lorenz, ea nu trebuie eradicată, ci menţinută în limitele unui scop constructiv. Românii vor deveni urbani în ceea ce priveşte agresivitatea atunci cînd o vor putea exprima neinhibat şi nedistructiv, în acelaşi timp. „Mîndria de a fi român", sintagmă vehiculată intens în anumite perioade, urmează abia a fi construită, pornind de la asumarea unei istorii dificile, finalizată fericit prin integrarea în Occident. Pentru ca românii să se poată ocupa mai mult de sufletul şi spiritul lor este nevoie să fie eliberaţi de presiunea luptei pentru existenţă. Fie ca următoarele două decenii să ne aducă mai aproape de sinele nostru adevărat, în condiţiile eliberării treptate de sărăcie.

Vasile Dem. Zamfirescu *este psihanalist, membru al Asociaţiei Psihanalitice Internaţionale (IPA), traducător şi editor. Ultimul volum publicat:* Filosofia inconştientului, I-II.

„Noi sîntem un stat neevoluat, aproape fără burghezie. Sîntem 83% plugari. Pentru a ajunge la comunism ar trebui să facem o evoluţie completă prin burghezie şi capitalism. Poate că ţara care e cea mai bine pregătită pentru comunism, sub raportul structurii sociale, este Anglia."

Mihail Sadoveanu, *Lumea de mîine*, 1945

Leon VOLOVICI

2027 – o privire (profetică) din Ierusalim

1. *Nimeni nu e profet în ţara lui.* Ancheta revistei *Dilema veche* îmi oferă ocazia (sau riscul) de a dovedi că nimeni nu e profet în *ţările* lui – adică, nici în Israel (unde adagiul s-a confirmat, în cazul meu şi al multora) şi nici în România. Fără îndoială că, în 2027, cititorii revistei *Noua Dilemă veche* se vor amuza pe seama noastră, distrîndu-se de cît de lipsiţi de darul previziunii am putut fi cu numai două decenii în urmă. Tot răul spre bine (spune un alt profet), poate că în felul acesta îi vom ajuta să reziste (măcar ei) tentaţiei de a profetiza.

Este 2007 un moment-cheie pentru România? În anumite zone ale vieţii publice româneşti – categoric da. Confirmarea, dacă mai era nevoie, mi-a venit chiar din familie. Fiica mea, care studiază la Madrid arta spectacolului şi a filmului din perspectivă managerială, mi-a telefonat să-mi spună că a văzut acolo spectacolele Teatrului Bulandra şi că sînt cu trei clase mai sus decît tot ce a văzut pe scenele spaniole. După o lună, iar un telefon: a văzut cîteva filme româneşti care au entuziasmat-o, cele regizate de Nae Caranfil, Cristi Puiu şi Corneliu Porumboiu, iar acum aşteaptă nerăbdătoare filmul lui Mungiu, despre care a citit şi ştie tot. Şi cînd te gîndeşti că după ce a vizionat două filme postdecembriste la începutul anilor '90, care-ţi provocau o irepresibilă dorinţă de a te sinucide, a refuzat să mai vadă filme româneşti. „În România *se întîmplă ceva* – mi-a declarat ea solemn (la telefon) – şi vreau să plecăm împreună să facem turul ţării." Apoi a adăugat: „Începem din Iaşi", oraşul în care s-a născut şi din care a plecat cînd avea cinci ani şi era „şoim al patriei".

Voi pleca în pelerinaj cu ea, dar ştiu foarte bine că „se întîmplă ceva", ceea ce mă îndeamnă să fac o primă profeţie. În următorii ani, nici un occidental nu va mai ridica din sprîncene, plăcut surprins de calitatea excepţională a unui film, a unui spectacol sau a unui roman românesc. Va fi ceva normal, pentru că, la bursa valorilor culturale, România va fi cotată foarte sus. Cine e atent simte că are loc o *mutaţie* provocată de o extraordinară înflorire a talentelor în toate domeniile artei şi vieţii intelectuale. Fiind la distanţă, nu observ (sau mă fac că nu observ) disputele, antagonismele, frustrările. De departe, poate că se vede mai bine ce e esenţial.

„Nu mă gîndesc numai la o clădire în linii simple, din piatră, dar şi la situarea acesteia în mijlocul unui parc imens. Aş vrea ca totul să fie scăldat în lumină şi ca cei ce vor vizita aceste pînze să fie, prin aceasta, pregătiţi sufleteşte pentru actul contemplării. Pentru a se bucura de o operă artistică, omul are nevoie de o preparaţie sufletească şi vizuală; operele vor trebui prezentate neînghesuite, sub lumini priincioase şi într-un spaţiu potrivit; un muzeu e în primul rînd un loc de reculegere şi nu o îmbîcseală prăfuită, convenţională. Pe această linie înţeleg eu înfiriparea lumii viitoare. Dacă perfecţiile tehnice vor uşura partea materială a vieţii, arta îi dă acestei lumi un stil sufletesc. Înălţarea omului, umanizarea lui adevărată, nu pot fi decît rodul unei seninătăţi, care nu se poate obţine decît prin contemplare şi ambianţă artistică. Am convingerea că arta va avea un rol hotărîtor în structura lumii de mîine: atît în construcţia ambianţei exterioare, care va alcătui decorul în care vor trăi oamenii acestei epoci, cît şi în configurarea vieţii morale a omenirii."

K.H. Zambaccian, *Lumea de mîine,* 1945

„Nu se poate prevedea în ce sens se va desfăşura evoluţia lumii de mîine. Dar înţeleg că putinţa de creaţie a artistului e în legătură atît cu atmosfera spirituală, cît şi cu condiţiile politice şi sociale ale lumii. În această privinţă, artiştii cei noi vor fi privilegiaţi: ei se vor putea integra direct în linia noilor deveniri, în timp ce artiştii aparţinînd lumii vechi vor accepta o adaptare, de a cărei reuşită depinde de altminteri, poziţia lor faţă de arta viitoare. Se vorbeşte despre o artă populară, socială. Eu înţeleg orientarea aceasta în ridicarea populaţiei la înţelegerea artei adevărate. Afirm nevoia unei iniţieri artistice a maselor, a lucrătorului. Am văzut în Germania dinaintea primului război mondial cum lucrătorii se duceau cu bucurie la toate expoziţiile. Ştii care era originea acelei pasiuni? Conferinţele pe care le ascultau la reuniunile lor şi în care li se forma gustul artistic. Stăruiesc în a crede în nevoia unei educaţii artistice temeinice a lucrătorului."

Francisc Şirato, *Lumea de mîine,* 1945

2. Să mai încercăm o profeţie. Am participat de curînd la cîteva conferinţe internaţionale în universităţi din Europa Occidentală şi din Statele Unite, şi am avut o revelaţie (profetică): există un număr impresionant de tineri universitari români în străinătate (nu zic în „exil", că termenul nu mai e adecvat), care impresionează, oriunde se află, prin pregătire şi nivel intelectual. Ei tind, cred, să facă joncţiunea (de la distanţă) cu cei de acelaşi nivel din ţară şi vor constitui o *masă critică,* în următorul deceniu, care va provoca o altă *mutaţie* şi vor influenţa direct (şi benefic) nu numai viaţa intelectuală şi artistică, ci şi (sînt prea optimist?) viaţa publică, moravurile politice, funcţionarea instituţiilor statului. Şi un detaliu profetic: în 2027, va avea loc la Bucureşti un congres mondial al tuturor intelectualilor şi savanţilor români din lume, care va confirma ponderea şi implicarea lor directă în toate sferele vieţii publice şi intelectuale din România. Invitaţia oficială de participare a fost semnată de ministrul român pentru Relaţii cu Diaspora Intelectuală, prof. Mircea Mihăieş.

Partea neplăcută a anchetei priveşte propunerea de a face şi profeţii politice şi de a prooroci cum va arăta viaţa politică din România în 2027. Pe terenul ăsta, oricît îmi adun forţele divinatorii din aerul Ierusalimului, viziunile mele sînt mai tulburi, mai ciudate, chiar foarte ciudate şi paradoxale, dar... asta văd, asta spun.

În 2027, societatea românească s-a trezit dintr-un lung coşmar – s-a încheiat epoca Becali. Dictatorul a fost alungat, toamna patriarhului a luat sfîrşit, iarna nemulţumirii noastre a lăsat loc unei primăveri firave, dar pline de speranţe. A venit dezgheţul. Oamenii sînt încă buimăciţi de somnul greu şi îndelungat în pădurea adormită, scăpaţi acum de vraja soporifică în care i-au aruncat ursitoarele aflate în slujba *odiosului.* Febrilitate şi agitaţie haotică se constată numai în lumea politicienilor, grăbiţi să reînfiinţeze vechile partide pe care tot ei le-au lichidat cu rîvnă, ademeniţi (repede) de farmecul Partidului Unic Becalian (PUB) din perioada dictaturii. Patriarhia a decis resfinţirea lăcaşurilor ctitorite de dictator – pentru alungarea duhurilor rele – şi înlocuirea frescelor în care becali (aşa trebuie scris, după noile norme ortografice ale Academiei) e zugrăvit în postura de sfînt sau de ctitor-voievod ţinînd în mînă o minge aurită de fotbal.

„...Cred în viitor, deşi m-au speriat violenţele care s-au petrecut în lume. Este cu neputinţă, după cele ce s-au întîmplat, ca lumea să nu se trezească, să nu devină mai bună. Totul depinde de buna voinţă şi încrederea pe care oamenii o vor avea unii în alţii. Detest metodele violente. Cultura şi devenirea istorică sînt procese organice, care nu se pot desăvîrşi decît prin creştere... Ştiu că în România viitorul va fi mai neted decît în alte părţi, căci românul are un bun-simţ înnăscut şi o adîncă omenie."

Alice Voinescu, *Lumea de mîine,* 1945

Tinerii intelectuali au pornit, cu stîngăcie şi timiditate, dar cu entuziasmul vîrstei, să refacă societatea civilă. E vorba să primească şi un sediu în Calea Victoriei 120, în locul recent desfiinţatului Institut de Studii Becaliene. Facultatea de Ştiinţe Politice anunţă o conferinţă internaţională cu tema „Epoca Băsescu – epoca Becali: continuitate sau ruptură?". Cu acest prilej se va lansa un apel pentru a patra Republică şi pentru o nouă Constituţie. Ziarele anunţă că Eyal Arad, fostul consilier israelian de PR şi imagine, din vremea dictaturii becaliene, şi-a oferit serviciile pentru promovarea noii imagini a unei Românii aflate pe calea redemocratizării.

Ziarul *Ziua de mîine* a publicat în facsimil acte de arhivă care dovedesc originea alogenă a fostului dictator. Numele lui adevărat ar fi Bekálly şi s-ar trage dintr-o familie maghiară infiltrată în Ţara Românească în secolul al XVIII-lea. Un alt ziar bucureştean a făcut o dezvăluire senzaţională: *odiosul* a fost agent al Mossadului. Ştirea a fost confirmată de preşedintele Asociaţiei Foştilor Deţinuţi din Închisorile Secrete ale Mossadului pe teritoriul României, venerabilul Dan C. Mihăilescu.

Noul parlament a votat decretul vizînd crearea unui Consiliu Naţional pentru Debecalizarea României (CNDR), sub conducerea prof. univ. dr. Dan Pavel. A fost înfiinţată totodată o comisie pentru becalustraţie, care va începe în curînd verificarea dosarelor tuturor suporterilor fostei echipe Steaua. Directorul revistei *Noua Dilemă veche* a fost somat să suspende rubrica „Din vieaţa unui extremist de centru" în care, după cum anunţă un comunicat oficial, în repetate rînduri au fost lăudate extremele echipei steliste. Parlamentul urmează să dezbată dacă vor fi becalustraţi şi foştii consilieri, miniştri, ofiţeri superiori, şefii serviciilor secrete sau vor fi transferaţi în sectorul privat, în industrie ori vor prelua conducerea altor instituţii de interes public.

„...lumea de mîine va fi o organizare socialistă. Situaţia omului în această societate va fi indicată de doctrina umanismului socialist... Va fi o poziţie acceptată de om cu entuziasm şi bucurie, prin adeziune voluntară. Aceasta soluţionează într-un fel şi problema libertăţii individuale. Fiind personal angajat, acceptînd o poziţie şi integrîndu-se voluntar într-un sistem social, omul va avea libertate de acţiune. Nu există supresiune de libertate decît acolo unde este constrîngere. Dar omul de mîine în societatea socialistă nu va fi un membru participant prin constrîngere exterioară, ci prin adeziune intimă."

Mihai Ralea, *Lumea de mîine,* 1945

Ultimul recensămînt din Iaşi, oraşul meu natal, nu mai înregistrează nici un evreu. Primăria a decis declararea oraşului „capitală mondială a culturii idiş". Limba idiş va fi introdusă ca limbă obligatorie în toate şcolile din municipiul Iaşi.

Şi o ştire de ultimă oră: după o întrerupere de două decenii, dl Mihai Răzvan Ungureanu a fost rechemat în postul de ministru de Externe. Într-o primă conferinţă de presă, noul ministru şi-a exprimat optimismul cu privire la şansele României de a fi reprimită în Uniunea Europeană. Se poartă tratative pentru reintroducerea monedei europene, iar Banca Naţională a stabilit cursul oficial de schimb la 1 euro = 20 becalei noi.

Leon Volovici *este istoric literar, cercetător în cadrul Institutului de Iudaism Contemporan al Universităţii Ebraice din Ierusalim. Ultima carte publicată:* Apariţia scriitorului în cultura română (2004).

© L. Muntean

Adusă cu mail-ul

N. red.: La închiderea ediţiei, primim următorul punct de vedere, sugestiv în laconismul său:

„Cum va arăta România peste 20 de ani?
Răspuns: Aşa cum a arătat Germania acum 40 de ani."

Rodica COSTACHE
rodiancos@yahoo.com

„Nu m-au asaltat rolurile, nici în teatru, nici în film“

– interviu cu Răzvan VASILESCU –

Institutul Cultural Român a organizat la Chişinău, în perioada 25 iunie - 1 iulie, prima ediţie a Festivalul Filmului Românesc Contemporan. Seara inaugurală, dedicată filmului lui Cristian Nemescu California Dreamin' (nesfîrşit), *proiectat în prezenţa actorilor Răzvan Vasilescu şi Maria Dinulescu, a fost un adevărat eveniment.*

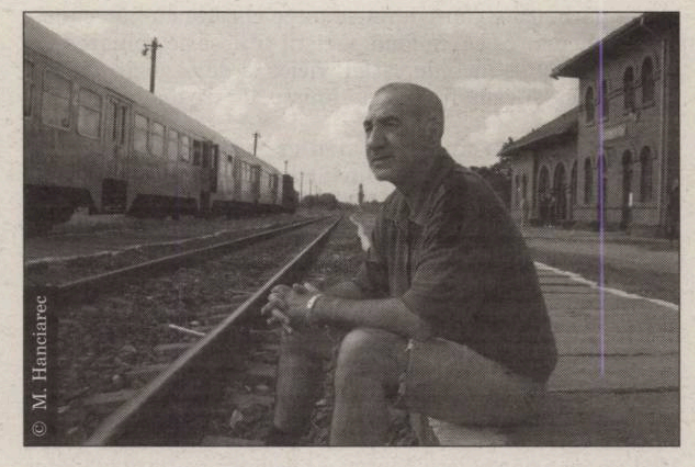
© M. Hanciarec

Aveţi un volum de teatru de Cehov pe birou...

Da, sînt îndrăgostit de Cehov în ultimul timp. Iată ce scrie: „Poţi minţi în dragoste, în viaţă, în politică, pe Dumnezeu uneori, dar în artă nu poţi minţi.“ Dacă vei să te faci actor, primul lucru important este să ai curajul să spui: „Ăsta sînt eu, aşa sînt eu.“

Aţi jucat în peste 30 de filme, de la Înainte de tăcere *regizat de Alexa Visarion (1978), la recentul* California Dreamin' (nesfîrşit) *al lui Cristian Nemescu; ce roluri şi ce filme au contat cu adevărat pentru dvs.?*

Cred că rolurile pe care le-am avut în filmele de început m-au ajutat mai mult. Ca debutant, ai nevoie de lejeritate, de exerciţiu în faţa aparatului. De ceva timp, de cînd predau studenţilor, le spun că cititul este extrem de important, dar că cei mai buni profesori sînt actorii americani. Şi mă refer la relaxarea lor în faţa aparatului de filmat. Cred că cel mai important este, cum ziceam, să ai curajul să fii tu însuţi.

Aţi lucrat cu Lucian Pintilie...

Întîlnirea cu Pintilie a fost extrem de norocoasă pentru mine. Prima dată s-a întîmplat în 1979, cînd eu îl jucam pe Spiridon în *O noapte furtunoasă*. Pintilie a venit să vadă spectacolul şi mi-a spus: „Dragă Răzvan, nu pot să-mi dau seama ce fel de actor eşti, pentru că acesta este un anti-rol.“ Apoi m-a văzut în *Amadeus* şi mi-a spus ceva foarte măgulitor. M-a chemat la nişte probe, dar eu pe vremea aceea eram extrem de timid şi, sigur, neexperimentat. În 1990, repetam cu Liviu Ciulei piesa *Visul unei nopţi de vară*. Habar n-aveam că Pintilie vrea actori. În fine, m-a luat în filmul *Balanţa* fără nici o probă. Este un regizor extraordinar, de o mare intuiţie.

S-a întîmplat să fiţi pus în situaţia de a renunţa la roluri pe scenă în favoarea ofertelor de film?

Niciodată. N-am primit niciodată atîtea oferte de film, încît să fiu pus în situaţia de a alege. Nu m-au asaltat rolurile, nici în teatru, nici în film. Norocul meu a fost să lucrez cu nişte regizori foarte buni: Alexa Visarion, Liviu Ciulei, Lucian Pintilie, Silviu Purcărete, Felix Alexa. În meseria mea, pot spune că am avut de învăţat foarte mult de la Radu Beligan. În primul rînd, din cărţile pe care le-am citit datorită lui. Şi de asta îl iubesc foarte mult.

După succesul filmului California Dreamin' *aţi primit oferte de film din partea unor regizori străini?*

Succesul acesta este nespus de frumos. La Cannes n-am primit nici o ofertă, iar din ţară nu am primit absolut nici un telefon, de la nici un coleg, doar Radu Beligan m-a sunat şi mi-a spus că a văzut filmul şi că i-a plăcut.

Cum era regizorul Cristian Nemescu?

California Dreamin' trebuia să înceapă acum doi ani. Pe Cristi nu-l cunoşteam înainte de filmare, nici nu auzisem de el. A venit într-o zi la Bulandra, eu eram înainte de spectacol, era foarte timid şi plăpînd şi mi-a spus: „Am scenariul acesta pentru dvs. Vă rog să-l citiţi.“ L-am întrebat pe ce personaj să mă uit, iar Cristi mi-a răspuns speriat: „Pe Doiaru“. Am citit şi mi-a plăcut foarte mult povestea. L-am sunat imediat şi i-am spus ce cred. Eu învăţasem deja rolul, îl repetam, dar mă tot întrebam de ce nu suna Cristi. Nu eram în relaţii de prietenie cu el şi nici el nu părea un tip foarte comunicativ. Pun mîna pe telefon, îmi răspunde tatăl lui, apoi apare Cristi nu ştiu de unde şi îl întreb destul de nervos de ce nu începem odată filmarea. Eu sînt un tip coleric, trebuie să recunosc. „Filmările s-au amînat“, îmi răspunde el cu jumătate de voce. „Şi de ce dracu' eşti aşa de calm?“, îl întreb eu. După o pauză, îmi răspunde „Aparent sînt calm“.

De ce s-au amînat filmările?

Filmările s-au amînat pentru că încă nu se întîlnise cu Armand Assante şi ţinea foarte mult să-l aibă pe Assante în film. Şi bine a făcut! Cînd au început filmările anul trecut, Cristi m-a chemat într-un birou nenorocit la Buftea ca să facem repetiţie cu Maria Dinulescu, cu Alex Mărgineanu şi cu Liviu Mărghidan. Era vorba de scena în care sînt omorît. Şi i-am spus lui Cristi că nu vreau să dau proba pentru scena aia cu o furculiţă şi cu un cuţit, să cad pe duşumele şi să mor pe acolo, pentru că e penibil. Cristi era încăpăţînat, tenace şi foarte minuţios. Dar, pînă la urmă, a vrut să vadă şi scena din casă cu Maria, fata mea din film. Cristi ar mai fi vrut să apară în film şi o scenă cu un zbor de-al meu deasupra oraşului. În ultima zi de filmare i-am mulţumit din suflet, îmi devenise tare drag, îmi aduc aminte că i-am spus: *„Il y a des mots qui s'arrêtent aux oreilles et des silences qui vont au coeur“*. I-am spus că sigur ne vom mai întîlni; ştiu că ţinea la scena cu visul şi cu zborul. Acea scenă însă nu s-a mai filmat, probabil costa foarte mult. Aşa m-am „despărţit“ eu de Cristi. Nu ştiu dacă e important să spun, dar în casă, pe perete, am o poză în care apărem noi doi. Nu e nimic original în asta. Este un fel de a ţine la amintiri.

California Dreamin' *a făcut săli pline, lucru rar pentru un film românesc. Cărui fapt se datorează acest succes?*

Cred că dispariţia lui a contat şi a adus public în sală. Filmul are calităţi certe, dar eu bănuiesc că mulţi se duc să vadă „ce film a făcut baiatu' ăsta atît de tînăr care nu mai e.“

Ce criterii luaţi în considerare cînd vi se oferă un scenariu de film?

De ce să mint? Banii, în primul rînd, şi colegii cu care lucrez. Am refuzat scenarii cu o totală lipsă de diplomaţie. Nu sînt deloc politicos la chestii de genul acesta, din păcate.

Spuneţi că sînteţi o persoană timidă.

Pe mine aplauzele mă ruşinează. Multă lume mă întreabă de ce stau cu capul plecat pe scenă, la sfîrşitul spectacolului. Ei bine, NU POT să stau ţanţoş, ca şi cum aş îndeamna publicul: „Hai, băieţi, aplaudaţi-mă!“.

Ce înseamnă anul 2007 pentru cinematografia românească?

Departe de mine de a fi patriotard, Doamne fereşte, dar, cred că a fost ca un fel de a doua Unire a românilor. Mă refer la impactul pe care aceste două filme, *4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile* şi *California Dreamin'* l-au avut asupra oamenilor. Parcă era o victorie a tuturor. După ce s-a terminat proiecţia filmului la Chişinău am simţit din nou aceeaşi bucurie „a noastră“. A venit la mine un domn, cam de 50 de ani, cu mustaţă, care fusese prezent şi la conferinţa de presă. Avea lacrimi în ochi, mi-a strîns mîna şi mi-a spus „Victorie!“. Mi s-a părut splendid.

a consemnat Roxana CĂLINESCU

Matei MARTIN

Pe serpentine, spre jazz

Jazzul nu e un gen de muzică accesibil. Nici drumul pînă în satul Gărîna, care găzduieşte, de 11 ani, festivalul *Gărîna Jazz* nu e uşor. Satul se află la vreo treizeci de kilometri de Reşiţa, iar pînă la poalele muntelui Semenic trebuie să parcurgi o şosea în serpentină peticită şi plină de gropi. E un drum (aproape) iniţiatic, care te poartă spre o experienţă (aproape) mistică. Cei care ajung acolo nu sînt prea numeroşi – drumul e, cum spuneam, lung, iar jazzul oricum nu e pentru toată lumea – însă audienţa acestui festival în aer liber depăşeşte cu mult publicul altor evenimente din ţară: la *Gărîna Jazz* au venit anul acesta în jur de 10.000 de oameni. E, într-adevăr, un privilegiu să-i poţi asculta, *in the middle of nowhere,* pe Jan Garbarek, Scott Henderson sau Nguyen Le.

Acum vreo 20 ani, pe înserat, satul se umplea de muzica talângilor: turmele pemilor (urmaşii colonilor din Boemia care au fondat localitatea pe la începutul secolului al XIX-lea) se întorceau de la păscut şi fiecare bovină îşi ţinea propriul recital; era un cor duios de mugete, acompaniat de măcănitul cîrdurilor de gîşte, de zgomote casnice, de strigăte, fluierături şi ţipurături ale oamenilor, de dangăte de clopot şi de răpăit de toacă dinspre biserică, de şuierul vîntului printre porţile înalte ale caselor... Adăugaţi la acest spectacol apusul soarelui şi jocurile de lumină pe versanţii muntelui Semenic şi veţi înţelege de ce acest loc e o scenă atît de bună pentru un festival de jazz.

© R. Avram

De la această virtualitate pînă la un festival adevărat e un drum lung, tot atît de lung cît distanţa dintre Gărîna şi patria lui Jan Garbarek, Norvegia. Marius Giura, organizatorul festivalului, spune că totul a început dintr-o întîmplare: nişte prieteni s-au întîlnit la hanul din sat şi au tras o cîntare. În anul următor, au mai adus nişte prieteni; apoi au cîntat şi prietenii prietenilor. În mai puţin de 10 ani, aceste întîlniri regulate s-au transformat în reuniuni profesioniste, într-un festival adevărat care, în ultimii ani, a reuşit să atragă cîteva nume de referinţă ale jazzului mondial: pe aici au trecut Jean-Luc Ponty, Mike Stern, Stanley Jordan, Eberhard Weber... Festivalul este acum una dintre cele mai interesante reuniuni jazzistice din Europa de Est. Publicul festivalului a evoluat şi el, şi tinde să devină o adevărată comunitate, cu capitala la Gărîna.

Pemii au părăsit satul imediat după 1990. Cei mai mulţi au plecat „acasă“, adică în Germania, în vreme ce alţii – sătui de viaţa grea de la poalele muntelui – s-au mutat în oraşele învecinate: la Reşiţa sau la Timişoara. Casele lor au fost cumpărate de timişoreni şi reşiţeni înstăriţi, care le-au renovat, sau măcar le-au întreţinut cum se cuvine. Nici urmă de *kitsch* în acest Snagov bănăţean, nici o fărîmă de ostentaţie. Casele şi satul au rămas, cum se spune, neschimbate în bine.

Vestea mai puţin bună e că pe la Gărîna a trecut şi Mircea Toma, un jurnalist pe care îl urmăresc cu plăcere, dar o prezenţă îngrijorătoare la acest eveniment. Sper ca organizatorii festivalului *Gărîna Jazz,* „ajutaţi“ de Mircea Toma, să nu transforme evenimentul în altceva decît ar trebui să fie, adică o adunare anuală a celor care iubesc jazzul. Satul Gărîna nu are nevoie de nici un fel de salvator, de nici o campanie socială, de nici o iniţiativă civică. E foarte bine aşa cum e.

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

programulcantemir.ro
Cantemir
SESIUNE DE APLICAŢII

În perioada 13 iunie-13 august sunt deschise secţiunile
PROMOVARE { Culture to Go şi
COOPERARE { Culture to Share.
În perioada 5 iunie-31 august este deschisă secţiunea
FESTIVAL { Culture by Request.

Formulare şi informaţii suplimentare:
www.programulcantemir.ro

24FUN Observator Cultural DILEMA VECHE rfi Ziarul de Iaşi HotNews.ro

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Să batem cîmpii (3)

Afară e cald (conform adevărului inexorabil că vara nu-i ca iarna, adică nu e rece), iar aerul putrid al Bucureştilor, incuria autorităţilor (nu folosesc întîmplător acest preţios sinonim al banalizatei nepăsări, ceea ce, poate, nu trebuia precizat, dar viaţa mă învaţă fără de răgaz că niciodată explicaţiile nu-s prea multe, chiar dacă sînt întotdeauna inutile) şi mitocănia concetăţenilor ridică, parcă, şi ele cu vreo patru-cinci gradele care, numărate, nu depăşesc prea tare media continentală. Teatrele au intrat în vacanţă – despre ce naiba să scrii, şi „deştept" (mă rog...), pe deasupra? Mă întorc cu drag spre John Steinbeck, care, cu siguranţă, ne priveşte zîmbind tandru şi obosit din Păşunile Raiului, undeva, pe la Est de Eden, mă întorc aşadar la el şi la a lui infinit consolatoare Joie Dulce şi... mă apuc să bat cîmpii, numerotînd şi eu, ca şi el, episoadele „evazioniste". Aşa, în speranţa (deşartă, ştiu) că, poate-poate, se ia...

O prejudecată răspîndită nu numai în rîndul făcătorilor de teatru, ci şi (poate că strict declarativ, totuşi) printre gînditorii la scenă, spune că aceştia din urmă – critici, cronicari, ştirişti etc. – trăiesc „pe spinarea" celor dintîi, a actorilor, regizorilor, dramaturgilor, scenografilor (de ce nu şi a maşiniştilor, machiorului, cabinierelor, sufleorului, sunetistului şi pompierului, la urma-urmei, dacă tot ne-am pornit?). Că, adică, dacă practicienii nu ar exista, teoreticienii ar bate din buze şi ar fluiera a pagubă, rămînînd şomeri şi proşti de-a binelea. La prima vedere, cugetarea poate părea corectă. (Iată, bunăoară, cum eu, dacă teatrele nu joacă, mă ţin de aiureli.) De fapt, e la mijloc un sofism mărunţel şi lesne demontabil. Fireşte că „actul critic" porneşte de la – şi, în bună măsură, se întemeiază pe actul – artistic, dar a spune că artistul e „căpuşat" de critic este ca şi cum ai spune că morarul e parazitat de brutar sau tăietorul de lemne, de meşterul de mobilă. Că profesorul trăieşte pe spinarea elevilor (povestea cu „meditaţiile" – deloc transcendentale – se exclude), iar medicul, pe spinarea pacienţilor (iarăşi, nu se pune chestia cu binecunoscutele plicuri). Şi că, în fond, artiştii trăiesc pe spinarea tuturor. Cercul se închide astfel, vicios şi demagogic. N-ar fi mai bine să-şi vadă fiecare, în linişte, de treaba lui?

Cînd stai într-un amfiteatru grec, mai mult sau mai puţin antic, şi priveşti nu numai spre „scenă" (ca să se vadă că servesc şi „teoreticienii" la ceva, precizez că, în teatrul elin clasic, *skené* era un fel de fundal construit al spaţiului de joc, care spaţiu de joc se chema *proskenion),* ci şi la rîndurile semicirculare de bănci, tot şi toate deschizîndu-se natural către cerul liber de deasupra, capeţi brusc o percepţie diferită asupra marilor texte fondatoare ale dramaturgiei universale. Sacrele tragedii se îmblînzesc şi se „civilizează" pînă la a te face să te gîndeşti, grozav de ireverenţios, dar inevitabil, la telenovelele de azi. Fraţii se omoară între ei pentru moştenire, fie ea şi coroana Tebei, Medeea îşi ucide băieţii pentru a-l pedepsi pe soţul trădător care umblă să se însoare cu alta şi o asasinează şi pe-aceea pentru a-l lipsi pe infidel de posibilitatea procreării, deci a perpetuării speţei, Oedip trăieşte în incest mai ceva ca ţăranii din cătunele izolate, Electra se răzbună pe o mamă afurisită şi rea de muscă, instigîndu-şi fratele mai mic să-i vină aceleia de hac ş.a.m.d. Operele nemuritoare îşi pierd aerul încruntat şi distant şi devin întîmplări ce se pot ivi în viaţa oricui, întîmplări exemplare în desfăşurarea lor înspăimîntătoare şi, în esenţă, sever-moralizatoare: uite ce păţeşte cine întrece măsura. Sînt nişte „fapte diverse" – foarte bine povestite, impecabil puse în pagină şi alcătuite din cuvinte puternice şi expresive, inteligente şi sensibile. Aici e cheia. Aici se termină telenovela şi începe arta.

Limba română este, probabil, unica beneficiară din lume a unei bizarerii semantice foarte hazoase: are un cuvînt care, în funcţie de felul cum e accentuat, nuanţează una şi aceeaşi noţiune în ton sobru, respectiv derizoriu. Şi acesta este – ca să vezi! – un cuvînt teatral: comedie, cu varianta comèdie. Comedie înseamnă o piesă (sau un spectacol) vesel/ă – prin extensie, o reprezentaţie a naturii umane putînd declanşa rîsul, inclusiv rîsul punitiv, rîsul „etic", pe scurt, rîsul serios –, în timp ce comèdie înseamnă întîmplare ciudată, drăcovenie, panaramă, de care nu prea rîzi, ci te minunezi, te enervezi sau chiar te scîrbeşti. Cum nu am patalama de filoloagă, deci nici inteligenţă certificată oficial, nu mă avînt în explicaţii savante. Risc totuşi, cu modest instinct teatrologic, o ipoteză: cuvîntul comedie a pătruns în română din sursă franceză *(comédie)* sau germană *(Komödie),* o dată cu junii intelectuali întorşi de la studii sau din călătorii pe acele meleaguri. (Prin secolele XVIII-XIX, Anglia era o destinaţie oarecum exotică, iar America, vorba dlui Mariu Chicoş Rostogan, încă nu se ghescoperise.) Termenul e adoptat de cercurile culturale cu entuziasmul intelectual – sobru – al epocii şi, încet-încet, prinde să se răspîndească. Iată însă că în Principate, mai apoi şi mai cu seamă în Regat, încep să sosească trupele de teatru italieneşti, cu a lor *commedia* – nu numai *dell'arte* – şi cu ai lor actori care accentuează altfel cuvîntul proaspăt dobîndit de băştinaşi. Păi putea românul de bază, care încă mai rîdea în barbă de bonjurişti şi de fanteziile lor, să nu profite de ocazie? Pentru că oricum, ce mai încolo şi-ncoace, omul cumsecade tot nu pricepe mai nimic la teatru, ori că joacă talienii, ori că joacă Ionescu, la grădină la Iunion, *comèdiile* alea ale lui, unde vin toţi terchea-berchea, toţi coate-goale, toţi scîrţa-scîrţa pe hîrtie să caşte ochii la cocoane. Mai bine punem banii în buzunarul ălălalt şi zicem că ne-am dus. Ei, comèdie!

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Nepoata unor doamne bine

● **Amy Winehouse, *Back to Black*, Republic, 2007.**

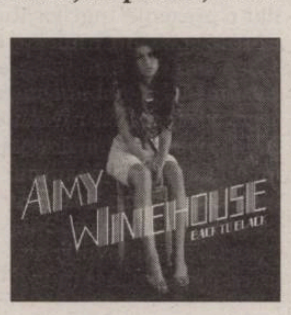

Poate din vina încălzirii globale, poate pentru că un nou mileniu aduce cu el şi oarecare detaşare şi lipsă de griji, poate pentru că lucrurile de acum sînt îndeajuns de clare şi suficiente încît să nu ne mai batem capul cu ele, poate pentru că ne aflăm taman în mijlocul uneia dintre acele perioade de tatonare înainte ca datele problemei să se adune şi să vireze într-o altă direcţie, muzica de azi se cantonează de vreme bună într-o zonă suficientă, fără frămîntări sau revoluţii care să conteze. Prospeţimea de care e nevoie pentru ca blazarea să nu atingă cote maxime este întreţinută printr-un soi de exerciţiu de nostalgie după vremurile de aur de altădată, iar impasul acesta, cochet şi evident, este scuturat la răstimpuri de trupe care vizitează şi alte zone din trecut pentru a recupera de acolo, în cheie postmodernă, tot soiul de stiluri care mai de care mai celebre şi mai inatacabile precum *jazz*-ul, *blues*-ul, *punk*-ul sau *rock*-ul preistoric. În aceste condiţii în care, dacă stăm bine să ne gîndim, nu apare mai nimic nou sub soare, în care mai toată lumea pare să se fi pus de acord că „înainte era mai bine, aşa că de ce să ne agităm prea tare", să faci apel la maeştrii de altădată tinde să devină un loc comun, o modă şic şi o obligaţie de bon-ton, un act snob şi necesar care, în resorturile sale intime, spune povestea unei distanţe enorme care s-a creat între „atunci" şi „acum". Altfel, cum am putea să interpretăm ovaţiile cu care este întîmpinată o formaţie ca White Stripes, bunăoară, care reapare periodic (cu aerul că a descoperit America) cu reformulări ludice ale unor teme tocate atent de alde Led Zeppelin sau The Doors cu nici 40 de ani în urmă? În fine: înainte ca expertiza această să rişte să vă devină definitiv antipatică şi înainte ca eu însumi să nu mă mai pot privi în oglindă din cauza atîtor teorii sforăitoare, se cuvine să vă atrag atenţia că, deşi acest titlu de album, *Back to Black,* pare să fie ilustrarea perfectă a tot ce am susţinut mai sus, Amy Winehouse refuză, zic eu, această pistă falsă şi se concentrează pe un altceva, aparent insesizabil diferit, care sfîrşeşte, însă, prin a o absolvi cu totul de orice acuzaţie de ipocrizie sau snobism. Ajunge, dacă vreţi comparaţia perfectă, să alăturaţi acest album celui scos anul trecut de Christina Aguilera, *Back to Basics.* Acolo unde fosta adolescentă perfectă renunţa la atitudinea de fată rea ulterioară pentru a poza în doamna stilată care redescoperă rădăcinile *rythm & blues*-ului, Amy Winehouse nu face nici un fel de efort de imagine pentru a rămîne, pur şi simplu, ea însăşi. Dacă la Aguilera interpretarea, oricît de flamboaiantă, suferea zdravăn de pe urma lipsei de vibraţie şi de sinceritate, Winehouse, fără a fi nici pe departe la fel de spectaculoasă ca diva zilei, ajunge, fără efort, în esenţa muzicii *soul.* Pentru că, ceea nu a înţeles Christina Aguilera, e că nu le poţi imita, chiar şi impecabil, pe doamnele Billie Holliday, Ella Fitzgerald, Dinah Washington, Aretha Franklin sau Nina Simone, dacă nu te-ai căpătuit din naştere cu acea vibraţie 100 % autentică a nostalgiei şi melancoliei. Ei bine, Amy Winehouse nu şi-a însuşit pe parcurs, prin vocalize sau exerciţii de dicţie, nici nostalgia languroasă, nici melancolia hîrşită, nici sictirul sexy şi nici căldura învăluitoare. Aşa cum stau lucrurile pe acest album, perfect oneste şi cinstite, vocea lui Winehouse pare să se fi născut cu toate chestiunile acelea, ca un fel de mărturie simplă şi eficace că, între „atunci" şi „acum", oricît de postmoderni am fi, cînd vine vorba de a fi sinceri, nu au trecut, chiar atît de mulţi ani. N-am să susţin că această doamnă nu se pliază pe trendul de azi, n-am să comit nici impertinenţa de a pune semnul egal între ea şi toate acele mari femei din trecut, n-am să închid ochii la faptul că instrumentiştii ei mimează în mare parte partitura vie şi firească de altădată, dar am să spun că, la cum se aud lucrurile, Amy Winehouse este, poate, singurul artist tînăr de acum a cărui vibraţie nu provine dintr-unul din acele buticuri *second-hand* de la care se aprovizionează mai toţi muzicienii zilei. Amy Winehouse este, nici mai mult, mai puţin, decît nepoata unor doamne bine.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Amélie Nothomb, *Atentat,* traducere din limba franceză de Maria Zârna, Colecţia „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2007.**

Dintre romanele lui Amélie Nothomb traduse la noi, am citit vreo 7-8. Mai exact, 7 şi ceva. Acel „ceva" a fost din *Acid sulfuric,* singura ei carte pe care n-am putut-o duce pînă la capăt. Ţintea înspre lucruri mult prea serioase – în orice caz, mult prea „sociale" –, iar arsenalul pe care scriitoarea s-a obişnuit să-l scoată la bătaie se dovedea acolo neputincios ca un pistol cu apă. Ştiu că am fost bosumflat o vreme, dar parcă tot nu merita să stric o relaţie devenită deja stabilă – şi cu destule clipe savuroase – din pricina acelui rateu, oricît de „absolut" ar fi fost el. Aşa am ajuns să-i citesc şi acest *Atentat.*

Pot spune acum că mi-a mai venit puţin inima la loc. Amélie se ameliorează. Revine la situaţiile ei limită, îşi recapătă reflexele de eseist poznaş şi intrigant, povesteşte din nou trăsnăi radicale, punîndu-şi personajele la grea încercare şi transformînd docilitatea lor într-o stranie extravaganţă. Comicul ei negru, cu cinisme jucăuşe şi grozăvii mucalite, iese iarăşi la rampă, iar întorsăturile – de situaţie, frază sau raţionament – redevin suficient de ingenioase pentru a te face să accepţi cu delicii inacceptabilul.

De astă dată, personajul-povestitor este copia nouăzecistă a lui Quasimodo, o hidoşenie meduzoasă care priveşte lumea cu ochi de estet. Se va îndrăgosti de o replică – deopotrivă nouăzecistă – a Esmeraldei, va reuşi performanţa de a ajunge topmodel şi de a juriza la un concurs de „Miss Internaţional", va diseca neliniştitor standardele frumuseţii şi complezenţa masochistă a celor care le iau drept norme. În cîteva rînduri, e de-a dreptul memorabil: cînd spune, de pildă, că nici o altă urîciune nu poate fi la fel de monstruoasă ca el, „căci nimeni nu seamănă cu imposibilul", sau cînd constată că o rană urîtă, cu care s-a căpătuit la frunte, nu face decît să-l înfrumuseţeze.

Exceptînd finalul, cu crima lui artificios-simbolică, mie cartea mi-a plăcut. Păcat că ea vine după Acid sulfuric doar în biografia mea de cititor, nu şi în bibliografia autoarei.

Marius CHIVU

feedbook

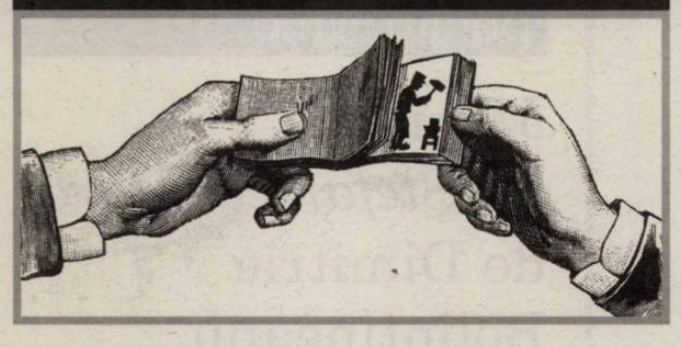

Orbitor

● **Mircea Cărtărescu, *Orbitor. Aripa dreaptă*, Editura Humanitas, 2007.**

Am aşteptat excitat la culme sfîrşitul trilogiei. În primul rînd, pentru că *Orbitor* m-a fascinat pînă la dependenţă şi am suportat greu scrierea celor trei cărţi de-a lungul a 14 ani (eram în liceu cînd am citit primul volum), apoi pentru că receptarea lui Mircea Cărtărescu mă surprinde de fiecare dată. Discreţia (sau neputinţa) cu care critica şi juriile literare au tratat *Corpul* sau felul în care despre *De ce iubim femeile* s-a spus că ar fi o carte comercială (dar asta numai după ce s-a aflat cît de bine se vindea) rămîn nişte bizarerii ale receptării critice. Tot mai tradus şi cu o cotă critică internaţională în creştere, Cărtărescu stîrneşte acasă invidie meschină şi chiar ură. Am citit descumpănit revărsarea de invective la adresa lui pe forumurile ziarelor care relatau lansarea cărţii, iar în *Gândul,* o recenzie îngălată şi de-o neghiobie descalificantă pentru recenzentul care nici nu apucase să citească tot volumul, darămite să-l şi înţeleagă. Noroc că toate acestea au pălit în faţa *Aripei drepte* pentru că, o dată în plus, Cărtărescu n-a făcut nici o concesie scriind cea mai omogenă şi mai matură carte a trilogiei, iar asta în ciuda dificultăţii înnodării multiplelor fire narative.

Aripa dreaptă este tot un roman-matrioşcă în interiorul căruia orbitează mai multe romane închise unul în altul. Dintre acestea, romanul comunismului este, poate surprinzător, cel mai întins şi imprimă, măcar aparent, o notă de accesibilitate şi de relativ realism întregului volum. Cărtărescu ne dă aici, poate, cel mai bun roman al Revoluţiei, relatate de la nivelul străzii cu permanente schimbări de registru stilistic, de la trivial şi satiră prin suspans şi absurd spre burlesc şi fantastic: tabloul derizoriu şi terifiant al poporului înfometat, hazul amar al folclorului urban, mono/dialogurile din apartamentul părinţilor lui Mircişor (mama este, de departe, personajul acestui volum), violenţa scenelor de lupte stradale, violul în somn al Revoluţiei, care ia chipul alegoric (rosenthalian) al unei fete voluptuoase şi uriaşe, cortegiul poetic-coşmaresc al statuilor care ocupă Casa Poporului într-o scenă resurecţională decupată parcă din Arghezi, apoteotica venire a Tatălui în vehiculul lui ceresc deasupra Intercontinentalului şi Înălţarea Fiului (născut – într-o scenă colosală – din ţeasta translucidă a lui Herman) declanşînd mîntuirea colectivă ce precede teribila Apocalipsă... Cu toate acestea, dimensiunea fantastică este mai puţin spectaculoasă, ieşirile din timp şi din spaţiu – mai rare, iar glisările între realităţi – mai blînde *(Corpul* rămîne vîrful acestor efecte). Tema volumului este, de fapt, Istoria. Iar dacă alternanţa satirei şi a fatasmagoricului creează senzaţia de aliaj narativ eterogen, aceasta e numai o strategie pentru a sublinia ideea Istoriei ca desfăşurare inutilă, deşi absurdă şi violentă; istoria e doar un simulacru, o iluzie („umbră pe perete"), o devianţă insignificantă în designul divin al lumii.

Conjuraţia Ştiutorilor de pe orbita Divinităţii veghează ca Mircea să ducă la bun sfîrşit manuscrisul şi prin asta să-şi asume natura de Ales, pregătindu-l pentru Mîntuire. Acesta ar fi, rezumat brutal, *plot*-ul *Orbitor*-ului. Mircea continuă căutarea propriului arhetip prin vizionarismul halucinant şi incursiunea în genealogie (dacă în *Aripa stîngă* există episodul exodului bulgar al strămoşilor materni, acum avem povestea strămoşului medieval polonez pe linie paternă: Witold Csartarowski, a cărui acuplare ritualică cu evreica Miriam este unul dintre momentele de graţie din întreaga noastră literatură), prin frecventarea Ştiutorilor (în special a misticului Herman, păzitorul – în *Corpul* îl salvează pe Mircişor de la moarte –, mesagerul şi primul cititor al manuscrisului, dar, mai ales, purtătorul fetusului divin) în aşteptarea geamănului Victor de care a fost despărţit la naştere şi despre care nu mai ştim nimic de la episodul olandez din *Corpul*. Intuiţia predestinării este însoţită de indeterminarea identitară, de conflictul dintre alteritatea, fatalitatea existenţei şi nostalgia Mîntuirii. Trecutul e totul, căci nu există hazard, doar predestinare şi profeţie. De aici şi urgenţa manuscrisului lui Mircea, o (re)scriere a lumii bazată pe principiul simetriilor infinite dintre micro şi macrocosmos, dintre corp şi spirit, bărbătesc şi femeiesc, sex şi creier, raţiune şi intuiţie, abject şi sublim, dezvoltînd misterioase *mise en abîme*-uri, oglindă a nesfîrşitelor metamorfoze ale fiinţei şi ale încercărilor de transcendere a limitelor tridimensionale. Manuscrisul, extensie a creierului („manuscris boţit", la rîndu-i, o „scriere" a unui creier universal), este un corp analogic vizionar: răsfrînge în mic sensul unui univers mai mare. Din labirint al propriei minţi, cartea lui Mircea devine o hologramă a lumii, interfaţa dintre real şi halucinatoriu, dintre memorie/imemorial şi virtual/viitor, iar lumea va sfîrşi ca o proiecţie a propriei minţi. Aşa se explică şi ţesătura narativă ea însăşi „multidimensională", fractalică, ce se dezvoltă spiralat, pornind din sinapsele neuronale, trecînd prin suprafeţele realităţii şi atingînd supradimensiunile Dumnezeirii.

Viciile de construcţie (oricare-ar fi ele) sînt absorbite în bună parte de conceptul romanului tentacular, de construcţia narativă înspicată dată de nonlinearitatea temporală. Cît despre calităţile excepţionale ale scrisului cărtărescian care fac diferenţa, ele sînt deja marcă înregistrată: minuţiozitatea maniacală, senzorială, aproape suprarealistă, a descrierilor şi cromatica psihedelică, bogăţia lexicului şi corporalitatea limbajului, precizia stilistică şi sintaxa luxuriantă, obsesiile neurologice, visul, dezmăţul halucinatoriu şi vizionarismul extrem, imaginaţia poematică, recurenţa temelor (a dublului şi androginului, metamorfoza), a simbolurilor (în special perechea antinomică fluture-păianjen), a tiparelor mitologice şi sincretismul religios, metafizica teoriilor ştiinţifice, sexualitatea ritualică...

Orbitor nu e uşor de citit, este infernal! Dar nu toată lumea trebuie să-l citească şi nu toţi cei care-l vor citi îl vor şi înţelege. E o carte pentru puţini, pentru cititorii aleşi. Iată cel mai frumos compliment ce poate fi adus acestei excepţionale cărţi pe care tot încerc s-o pun în contextul literaturii române şi căreia nu-i găsesc un corespondent pe măsura amplorii, a importanţei şi, mai ales, a valorii ei. *Cronica de familie!? Istorii!? Ingeniosul bine temperat!?* Ca şi în cazul *Levantului,* Mircea Cărtărescu nu va avea urmaşi sau epigoni pe acest culoar al vizionarismului halucinant-narcisiac-mitologic, cu rădăcini în Eminescu, Arghezi, Eliade şi Blecher (sau, dacă vreţi, Mandiargues, Kafka, Borges şi Pynchon), şi mă tem că formula lui hibridă de metaficţiune, hiperrealism şi autoscopie înseamnă un standard prea ridicat pentru contemporani. Căci *Aripa dreaptă* confirmă valoarea întrezărită încă de la primul volum al trilogiei *Orbitor:* capodoperă.

PUBLICITATE

Dilema veche vă recomandă

● Sîmbătă, 21 iulie, ora 21,30, pe TVR Cultural, o oră cu Yves Montand. *C'est tout dire.* (Radu Cosaşu)

● La http://www.youtube.com/watch?v=x6bUD9PJ6i8 puteţi vedea *Battle of the Album Covers*, cîştigătorul categoriei „Film online" la Premiile Webby (Oscar-urile Internetului), premii acordate de Academia Internaţională de Arte şi Ştiinţe Digitale pentru cel mai bun conţinut online. Clipul este o mică istorie belicoasă a celor mai celebre coperte de albume muzicale. Un deliciu vizual & conceptual. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Lume nouă

● ***Transformers – Războiul lor în lumea noastră* (SUA, 2007), de Michael Bay.**

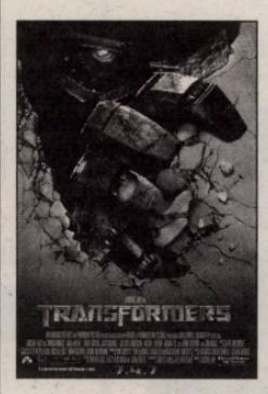

Trebuia să se ajungă aici. Într-aici se îndrepta Hollywood-ul de 25 de ani: evenimentul verii 2007 se numeşte *Transformers* şi este ecranizarea unor maşinuţe de jucărie din anii '80, care se puteau transforma în roboţi. OK, maşinuţele nu sînt singure pe ecran. Dacă vă uitaţi cu atenţie, veţi vedea şi nişte mogîldeţe ciudate, nemetalice. Ei bine, aflaţi de la mine (care ştiu din caietul de presă) că acele chestii se numesc *oameni.* Hai să terminăm mai întîi cu ei, că nu sînt multe de spus. Cel mai important ar fi un adolescent timid (Shia LaBeouf) care, neştiind că rabla lui de Camaro e de fapt o maşină-robot, o invită pe frumoasa liceului (Megan Fox) la o mică plimbare cu ea – un bun prilej pentru regizorul Michael Bay (al cărui simţ al umorului şi-a găsit împlinirea absolută în imortalizarea pe peliculă – pe pelicula filmului *Bad Boys II* – a doi şobolani care făceau sex) să-şi descarce toate glumele din seria „Hi-hi-hi! Îmi plac femeile care ştiu să-mi umble la motor.". Pe lîngă cei doi tineri ar mai fi: un ministru al apărării, interpretat de un manechin de ceară pe care, dintr-un motiv sau altul, îl cheamă la fel ca pe unul dintre cei mai inimoşi actori ai anilor '70, Jon Voight; o blondă (om de ştiinţă, cred) care, atunci cînd vorbeşte, îşi mişcă gura într-un fel atît de nenatural încît m-am aşteptat să fie şi ea robot; şi John Turturro, care, fiind John Turturro, pare trăit, muncit şi înăcrit – deci uman –, drept care regizorul îl pedepseşte punînd un robot să-i facă pipi în cap.

Surpriza nu e că Michael Bay *(Armageddon, Pearl Harbor)* nu e bun la oameni. (George Lucas – omul care, în *Războiul stelelor,* a arătat calea spre un cinema în care maşinile vor avea mai multă personalitate decît oamenii – pare Bergman pe lîngă Bay.) Surpriza e că nu e prea bun nici la maşini. Acestea vin de pe planeta Cybertron, pot lua forma oricărui vehicul şi se împart în două tabere: autoboţii cei buni şi decepticonii cei răi. Poţi să-i deosebeşti unii de alţii după faptul că autoboţii sînt vopsiţi în culori vii, iar decepticonii în culori sumbre, dar ce faci ca să-i deosebeşti pe autoboţi între ei sau pe decepticoni între ei? Cîtă vreme stau deghizaţi în maşini, mai sînt cum mai sînt; de exemplu, Camaroul băiatului (în realitate, un autobot pe nume Bondarul) are un pic de personalitate. Şi decepticonii mai mici, care tind să se deghizeze în telefoane şi în CD-*player*-e, sînt agitaţi şi chicotitori, ca nişte spiriduşi malefici. Dar ceilalţi sînt toţi o apă şi un pămînt. Ce-i drept, spectacolul unor roboţi asamblîndu-se, în cîteva secunde, din sute de piese auto care cresc, culisează şi clichetează toate în acelaşi timp e ceva nemaipomenit, dar efectul e compromis în secunda următoare, cînd toţi încep să vorbească englezeşte cu voci din alea profunde, plicticoase, identice cu ale tuturor roboţilor de pe Minimax şi Jetix. Şi mai spun şi lucruri ca: „Libertatea e un drept al oricărei fiinţe conştiente de sine.". De unde conştiinţă de sine? Puteai să crezi, de pildă, că C-3PO din *Războiul stelelor,* cu vocea lui de valet englez gay, are aşa ceva, dar tipii ăştia nu au; nu au trăsături distinctive, nu au poveşti, nu au o mitologie (cum au apărut?, cum era viaţa pe Cybertron?), sînt nişte nonentităţi. Oricît aş încerca să mă întorc în copilărie, nu-mi dau seama cum poate un copil să se implice în bătăliile lor: da, copiilor le place să vadă explozii, dar, din cîte ştiu, le place să se şi implice – şi, pentru început, să înţeleagă cine explodează pe cine; le place să-şi pună jucăriile să se bată, dar, din cîte ştiu, le place să le şi înzestreze cu personalitate. (Tipii ăştia îmi amintesc mai curînd de utilajele alea antipatice de care erau pline manualele de pe vremea mea: *Voilà une moissoneuse-batteuse.*) Dar poate că lucrurile s-au schimbat; poate că însăşi ideea de a relaţiona cu personajele li se pare stupidă copiilor de azi, care nu vor să se implice, ci doar să-şi expună retinele şi timpanele la bombardamentul de senzaţii. Poate că, de fapt, asta voiam şi noi; poate că doar ne amăgeam că ne interesează despre ce e vorba într-un film, din moment ce, peatunci, cinema-ul încă nu evoluase pînă la statutul lui actual de spectacol în care nu mai e vorba decît despre explozii. Deci aş fi dispus să accept că la baza criticilor mele stă un umanism care nu mai are ce căuta în minunata lume nouă a spectacolului de tip Bay. Problema e că filmul însuşi păstrează urme ale ideii depăşite cum că spectatorului ar trebui să-i poată păsa de personaje: atunci cînd loialul Bondar, rămas fără picioare, încearcă în continuare să-şi protejeze stăpînul, ar trebui să ne pese de el, nu? (Tema prieteniei dintre un copil şi un robot programat să-l protejeze e furată din *Terminator 2,* un spectacol din 1991 – adică dinaintea erei noastre.) Ca spectacol de explozii, filmul este, după cum recunoaşte chiar şi un *homo sapiens* de pe ecran, „mai *cool* decît *Armageddon*". Comentariul ăsta e ceea ce se cheamă acum „autoreferenţialitate", deşi eu prefer să-i spun tot ca pe vremea mea: nerușinare. Dacă filmul chiar voia să fie autoreferenţial, atunci *homo sapiens*-ul trebuia să spună: „Ia staţi! Astea nu sînt maşinuţele alea de căcat din anii '80?".

trecerea prin reviste

Designul: o chestiune globală

John Thackara este un important designer britanic (detalii, pe www.thackara.com). Numărul din 26 iunie al săptămînalului *Specchio+* (supliment al cotidianului italian *La Stampa)* se deschide cu un comentariu al său despre „dilemele design-ului", avînd titlul „Perplex pe aeroportul din Madrid. Design-ul îşi pierde inocenţa". În timp ce admira acoperişul noului aeroport madrilen, proiectat de Richard Rogers, John Thackara a început să se gîndească nu la formele frumoase şi la perspectivele elegante, ci la cantitatea de energie consumată şi la emisiile de bioxid de carbon pentru a realiza tonele de beton, instalaţiile de aer condiţionat, pavimentele, uriaşele ecrane cu plasmă („ştiaţi că aceste ecrane consumă de cinci ori mai mult decît televizoarele cu tub catodic pe care le-au înlocuit?"). Şi şi-a amintit de criticile adresate designerilor, uneori chiar din interiorul breslei: „designerii ne înşală", scria pe blogul său Bruce Nussbaum, el însuşi designer; „reproşul care li se aduce este că proiectează rahaturi care pun planeta în pericol". Iar John Thackara crede că acuzaţia este, cel puţin în parte, întemeiată: „Impactul ambiental al produselor şi al construcţiilor care ne înconjoară este determinat, în proporţie de 80%, încă din faza de proiectare". Iar felul în care s-a făcut proiectarea duce la risipirea de materie şi energie în viaţa cotidiană: „Cineva, de pildă, a proiectat un laptop, care în procesul de fabricare consumă resurse de o mie de ori mai mari decît greutatea sa. Altcineva a proiectat campanii publicitare prin corespondenţă, cu pliante tipărite care au înghiţit milioane de copaci, adresate cîtorva milioane de destinatari pe care acele pliante nu-i interesează. (...) La fiecare trei minute şi jumătate este lansat un nou produs. Este oare o rată a schimbării care se poate susţine, economic şi cultural? Cred că nu". Şi atunci, care ar fi alternativele? Nu simpla achiziţie de „produse ecologice", crede John Thackara, căci dezvoltarea sustenabilă nu se cumpără la magazin. „Provocarea constă în reconsiderarea metodelor, normelor şi infrastructurilor care dau formă vieţii de toate zilele. Produsele – lucrurile – sînt un mijloc pentru a atinge un scop, nu un scop în sine. Obiectivul principal al design-ului va fi, de acum înainte, acela de a reduce drastic fluxul nociv de materiale şi de energie care curge ca un sînge infectat prin biosferă". Vremea dezbaterilor a trecut, toată lumea este de acord că problema trebuie rezolvată, dar există un total dezacord asupra *modului* în care se poate face asta: „Generalizînd, s-ar putea spune: SUA sînt convinse că tehnologia va rezolva totul; Asia are o tendinţă naturală de «a face mai mult cu mai puţin»; Europa este în continuare încrezătoare în diversitatea sa culturală şi în creativitate". O combinaţie între cele trei perspective ar fi ideală, crede John Thackara. Plus un principiu: a proiecta *împreună cu* cei interesaţi, nu *pentru* ei. De exemplu, în nord-estul Angliei, şaisprezece mii de elevi au măsurat impactul ecologic al propriilor şcoli, după un proiect şi o metodă concepute de echipa lui Thackara. În partea creativă însă, rolul elevilor a fost semnificativ. De altfel, aceasta este şi „vestea bună" din articolul lui John Thackara, care pare să radiografieze „starea catastrofei": la sfîrşit, spune că „inovaţia şi creativitatea reprezintă o marfă care nu lipseşte în zilele noastre". (**M. V.**)

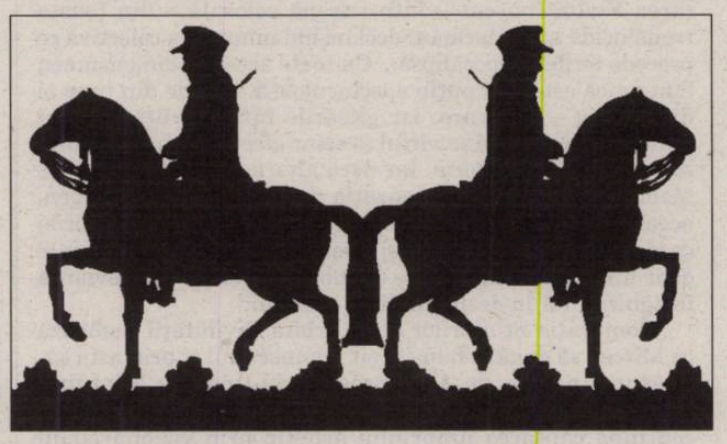

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

„Place Dalida" în anii noştri *sixties*

Din „Exerciţiile de oarecare posteritate"

De curînd s-a deschis, la Paris, o expoziţie Dalida în amintirea a 20 de ani de la dispariţia ei.

Bustul ridicat la Paris spre slava Dalidei, la 10 ani* de la sinuciderea ei, are – omeneşte vorbind – neputinţele lui. E viguros, sănătos, limpede, lipsindu-i însă senzualitatea, acea unduire melodioasă şi miraculoasă a trupului la care prea figurativul, convenţiile artei publice nu ajung. Dalida numai statuie nu ştia să fie. Dar – tot aşa omeneşte stînd – nici nu m-am gîndit vreodată la împietrirea ei, cum nu înţeleg nimic dintr-o statuie a lui Brel, Montand sau Piaf. Inadecvarea la muzica lor e frapantă, piatra izbuteşte să indispună auzul din care ei nu s-au retras, nicicum să dispară. Nu vor dispărea, asta e sigur, oricît ar trece anii cu tot ce e rock, hard-rock, roci şi metale, stînci şi debandade în gust, disperare şi comunicare. Nu sînt nostalgic, nu-s paternalist, nu suport să fac pe bunicul imputativ cu tinerii din jurul meu – dimpotrivă, nu prea ştiu să le spun că vîrsta mea mentală şi urechea, rămasă la Mahler, Şostakovici şi Prokofiev, mă îndreptăţesc să aud în Beatleşi schubertienii epocii noastre şi să mă amuz constatînd demodarea lor în rîndurile tineretului impertinent, inteligent, independent.

Muzical, ideologic, chiar politic, am rămas la acel amurg lung al adolescenţei – o imaturitate, OK! – în care, deodată, ca din apa mării, pe un nou front atmosferic, de la Mangalia la „Ambasador"-ul bucureştean, au debarcat francezii cu şansonetele lor, italienii cu canţonetele tratate neorealist, ca într-o stranie ironie la adresa războiului rece în plină desfăşurare; îi detectasem prin radio, la o emisiune – nici interzisă, nici aprobată, să-i zicem permisivă – intitulată totuşi subversiv *Musique sans passeport,* pe unde lungi, lîngă Radio România, exact fixat: la Monte Carlo; de acolo veniseră, străbătuseră Mediterana, pătrunseseră poate pe la Constanţa, poate pe la Timişoara, n-are importanţă, ajunseseră vii şi întregi în Bucureşti, unde se cînta, cu voie sau fără de la poliţie, „Che sera, sera" – la un an sau doi după ce fusese interzis ca imn al contrarevoluţiei maghiare. Nu s-a scris încă istoria – o dramă *giocosa!* – libertăţilor interioare tot mai mari obţinute prin muzica uşoară, tautologic „liberală", instinctiv libertină şi antistatală, cum s-a trecut de la *Suliko* la *Sucu-sucu,* la *Il pullover che mi hai dato tu,* la *J'aime flâner sur les grands boulevards,* la *Volare* al lui Modugno cu care se încheia, dacă se încheia, o noapte cu Iancsi Körösi şi Johnny Răducanu la „Mon jardin" (pe scurt: „Monj", cam pe unde-i azi Hotel Dorobanţi). Au fost anii noştri *sixties,* acest ultim deceniu Dej în care – ar trebui o dată dezvăluit, riscînd a exaspera tragicii mohorîţi – moartea lui Hemingway ne găsea pe terasă la Lido cîntînd *Ciao, ciao, bambina* al Dalidei, iar *Les feuilles mortes* se îngîna după o discuţie aprigă la „Craii" proaspăt regăsiţi; „se dăduse drumul" – trista şi hilara expresie de cenzură şi celulă – la „Milord" şi Pavese, la „Les aventuriers" ai lui Aznavour, la *trois petites notes de musique* care se ascultau acasă, la pick-up, împrumutate de la unul care le avea de la una întoarsă de la Paris cu *La chute* ascunsă bine – „ţi-o dau după ce-mi aduci înapoi single-ul cu Juliette Greco".

Dalida era din ramura mediteraneană a poveştii – vezi şi Tudor Vianu, teoria circulaţiei motivelor – dinspre Grecia, Italia şi „Coastă" şi devenea „un vis al ostroavelor Antile" să-i asculţi melodiile, noaptea, la Eforie, la Mangalia, „pe întregul litoral" (cum voia şlagărul!)**, dansîndu-le în tangouri nerăbdătoare să treacă la twist ca să se întoarcă, în zori, la slow şi *Ciao, ciao, bambina.* Tatonînd „meta" şi titubînd fizic, noi am început să ne unduim în ritmurile ei, înainte de a o vedea, avînd-o *dans ma peau* şi în bibliografia nesupunerilor, tot mai consistentă; nu ne-a schimbat viaţa, nu „ne-a întors pe dos" ca Brel, ne-a consolidat şi ne-a consolat, într-un cuvînt: ne-a consodalidat, cum a sintetizat-o, într-o seară, un arhitect simpatic (mai toţi eram „domnu' arhitect", de ce? enigmă!) pe care l-am pierdut din vedere lăsîndu-l la Singapore***, cînd plecasem de la „Monj" spre Capul Horn, dacă tot ni se confunda negativismul mic-burghez cu evazionismul. Dalida era „de-a noastră", a celor care, „che sera, sera", încă ne prelungim amurgul tinereţii fără să ne pese de criticile perfect justificate ce ne atrag atenţia că vom da de dracu'.

---

* Articolul a apărut la 9 mai 1997 în *Dilema.*

** Luna trecută, am fredonat, în redacţie, împreună cu Matei Florian, în acelaşi elan, nemuritoarea melodie: „Şi-n apa mărioiiii..."

*** „Bombă" din Piaţa Rosetti!

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Muma lui Ştefan cel Mare de Dimitrie Bolintineanu

Se termină: Hîţ cu patriotismul pe cal, hap cu soacra

Dificultate: Un „cură" de la curge. Viorele, flori dispărute azi. Orologiu e varianta veche a ceea ce ne arată mobilul azi: ora. Securea... imaginaţi-vă orice tip de armă cu care mor babele, la Ştirile de la ora 5.

Durata lecturii: merge la 3 minute şi juma.

Remixuri: Generaţii de imberbi şi onanişti, liceeni de înaltă plăcere estetică îşi încearcă condeiul în mistocăreala la Muma lui Ştefan cel Mare. Muma fiind evident o panaramă, Ştefan un bou.

Personaje: Ştefan, mumă-sa şi soţioara. Turcii sînt sugeraţi. Ca şi armatele. Care, evident, cedează puterea pe rînd. Cînd a turcă e puternică e slabă a românească şi viceversa.

Ciudăţenii: Mîndria soacrei şi cum în trei timpi şi din trei mişcări mor vrăjmaşii. Pe PSP-urile moderne e de durată un asemenea război.

Utilitatea: E vorba de eternele javre de pe corporate care nu te lasă să laşi steagul jos niciodată, nu-ţi înţeleg epuizarea umană. Javrele fac minuni pentru firmele lor.

Povestea: Ştefan cel Mare se întoarce înfrînt dintr-o bătălie. Mumă-sa îi dă lecţii de curaj, patriotism cu poarta castelului închisă. Ştefan se oţeleşte şi înfrînge inamicii.

Mişto: Gagica lui Fane Babanu într-o scenă sexy. Ai şi un pic de sîn, ai şi un pic de piele de manevră:

„Ochii săi albaştri ard în lăcrimele
Cum lucesc în rouă două viorele;
Buclele-i de aur cad pe albu-i sân,
Rozele şi crinii pe faţă-i se-ngân."

Poem de Geo Bogza

Se termină: nici cal, nici măgar, cum e şi eternitatea.

Dificultate: text complicat. A se citi şi a se face sex cu ceva în acelaşi timp.

Durata lecturii: mult, fiindcă trebuie să citeşti de cîteva ori. 5 ori de cîte ori te duce capul.

Remixuri: literatura porno de proastă calitate cu iz intelectualist, adică, vezi Doamne, tot luăm femei la ştangă şi ce descoperim? Mecanismul.

Utilitatea: să ştii că s-a scris despre plictisul de a face amor.

Personaje: Bărbat şi femeie, ipotetic. Miliarde de cupluri, pe bune.

Povestea: S-a tot făcut amor pe lume. Ce rezultă din chestia asta? O rană la femeie. Of, of, of.

Mişto: „fantomatic, superiorul vaginurilor trece in mana cu siragul de chei nu il cunosti, dar trebuie sa i te prosterni te binecuvanteaza cu un zambet, cu o descuiere; De acuma poti sa lingi virginalele porti si poti sa plangi dezamagirea dezgustului trupesc.

Pe plaja coapta de soare, femeile goale incearca sa-si usuce umeda rana mostenita din scripturi; si cum masculii pierisera toti in razboaie femeile goale si inca flamande au ademenit ceata efebilor unsi cu untdelemn nemaisperand in vindecarea ranii de sub pulpe, gura lor cu dintii frumosi ca ingerii a supt din fructul cilindric si caldut, crescut pe trupul unsilor cu untdelemn, efebii de azi si din mitologie."

Ştiri nebăgate în seamă

● **Intelectualii la Elysée.** Predecesorii lui Nicolas Sarkozy beneficiau de un statut care le dădea dacă nu atuuri, măcar condiţia egalităţii cu intelectualii: Pompidou elaborase o Antologie a poeziei franceze, în alocuţiunile sale televizate, Giscard vorbea despre Maupassant ca despre un prieten intim, Mitterrand se întreţinea cu Jean Guitton. Chiar şi Chirac izbutise să-i seducă pe istoricii de artă şi pe etnologi. În timpul campaniei electorale, Sarkozy avusese o întîlnire cu Michel Onfray, dar discuţia eşuase în polemica despre caracterul genetic al pedofiliei şi viitorul preşedinte a ieşit destul de şifonat. Aşa că, joi, 5 iulie, grăbit să stingă ecourile unor neîmpliniri, a invitat la masă, la Elysée, cîţiva intelectuali: Hélène Carrère d'Encausse, istoric, membră a Academiei, filozoful André Glucksmann, istoricul Max Gallo, cineastul Claude Lanzmann, eseistul şi profesorul Eric Marty. Nu s-a aflat ce au mîncat, dar s-a scris despre ce au vorbit: Rusia, învăţămîntul universitar, Ramma Yade, afacerea Clearstream, campania electorală, preşedinţia Fondului Monetar Internaţional, reapariţia revistei *Temps modernes*, întemeiată şi condusă pe vremuri de J.P. Sartre, despre intenţiile preşedinţiei de a celebra centenarul lui Claude Lévy-Strauss. Au răzbătut puţine citate; se spune că, luptînd cu reputaţia sa de egocentric, Sarkozy s-a străduit să vorbească mai puţin şi să asculte mai mult, iar la sfîrşit, Eric Marty l-a definit ca pe un om în posesia unui „libido comunicaţional" (*Le Monde*, 8-9 iulie 2007). O fi de bine, o fi de rău? Riscă cineva un viol?

● **Viaţa şi vinul**. Ultimii oaspeţi de la o cină în aer liber cu barbecue, pe Washington Hill, savurau rămăşiţele unei sticle de Château Malescot St. Exupery, cînd a apărut un bandit cu capul acoperit de o glugă şi cu pistolul îndreptat spre tîmpla unei fetiţe de 10-11 ani. Deşi erau într-o zonă bine păzită, nu departe de US Capitol, nimeni nu-l văzuse venind, pentru că plecînd să-şi plimbe cîinele, stăpînul casei lăsase poarta deschisă. În atmosfera tensionată, creată de pistol, unul dintre oaspeţi i-a oferit o gură de vin pînă strîng ei banii. „E într-adevăr un vin bun", a acceptat omul cu glugă, care şi-a reumplut paharul şi a luat şi o bucăţică de brînză camembert. „Cred că am greşit casa" – a recunoscut hoţul, care n-a mai furat nimic, n-a mai împuşcat pe nimeni şi a plecat însoţit de urările de bine ale potenţialelor victime. Întîmplarea relatată de *Guardian* (14 iulie 2007) e savuroasă, dar ce se va alege din filmele poliţiste, dacă, în loc de arme de foc şi urmăriri, poliţia va folosi vinuri şi brînzeturi fine?

● **Discursurile se scurtează**. De cînd, la 13 iulie 2006, Fidel Castro şi-a anunţat retragerea provizorie de la volanul puterii, stăpînit de 47 de ani cu o mînă forte, cubanezii au început să fie atenţi la schimbările care ar putea să apară sau să li se pară că apar. Un exemplu extras din însemnările zilnice ale Sarei Roumette, corespondentă de trei ani pentru mai multe publicaţii occidentale: „22 mai 2007. Joia trecută, prezentatorii jurnalului televizat nu au citit in extenso textul scris de Fidel Castro şi apărut în ziarul *Granma* din aceeaşi zi. Au citit o sinteză, un rezumat. E absolut inedit. De cînd au început *Însemnările comandantului şef*, în urmă cu două luni, prezentatorii – oricît de lung ar fi fost textul – începeau jurnalul citindu-l cuvînt cu cuvînt. Nu se putea schimba nici o virgulă, nu se sărea peste nici un paragraf, nu se rezuma nici o idee: Cuvîntul, cuvintele lui sînt sacre, inviolabile. Situaţia provoca scene rizibile: zece, cincisprezece minute de monolog, citit la persoana întîi, de gazetari transformaţi în actori, încercînd să confere intonaţii şi elan unui text scris de altul. Rodobaldo Hernandez şi Rafael Serrano, prezentatorii-vedetă ai jurnalului, au talent şi, ca nişte adevăraţi actori, adoptau minele amărîte sau ameninţătoare cerute de conţinut". Bolnav sau sănătos, comandantul şef nu produce însemnări vesele.

● **Cu bicicleta prin Europa.** Tot mai multe oraşe europene încurajează mersul pe bicicletă. În Europa de Nord, utilizarea pe scară largă a acestui mijloc de transport este deja o tradiţie; Sudul recuperează însă rapid. În diverse ţări, există de ceva timp sistemul de închiriere liberă: iei bicicleta dintr-un loc (gratuit sau plătind o sumă modică), mergi unde ai treabă, apoi o predai în alt loc – oraşele sînt împînzite cu o reţea de centre de închiriere. La Stockholm a fost inaugurat un nou sistem, dotat cu 500 de biciclete, a căror închiriere costă 22 de euro pe an. În Danemarca există 4, 3 milioane de biciclete la 5,4 milioane de locuitori şi 10.000 de kilometri de piste special amenajate pentru biciclişti. Primăria din Copenhaga sprijină din 1995 închirierea de biciclete, din aprilie pînă în noiembrie, la unul dintre cele 120 de puncte amenajate pe tot teritoriul capitalei – costă doar 2,80 euro să împrumuţi o bicicletă. În Olanda nu există un astfel de sistem, dar, din 2002, cumpărarea unei biciclete pentru a te deplasa la locul de muncă îţi oferă posibilitatea deducerii din impozit a costului. La Amsterdam, cei 780.000 de locuitori au 630.000 de biciclete. Viena a descoperit mai tîrziu beneficiile mersului pe biciletă: acum 10 ani, municipalitatea a introdus un serviciu gratuit; astăzi, gratuită este doar prima oră de plimbare, restul se plăteşte cu un *„citybike card"* la unul dintre cele şaizeci de puncte de închiriere, deschise zi şi noapte. În Barcelona, dacă ai peste 16 ani şi dacă plăteşti şase euro pe an, poţi închiria o bicicletă între orele 5 dimineaţa şi 12 noaptea: prima jumătate de oră e gratis, restul se plăteşte cu 1 euro pe oră. Există totuşi o problemă: locuitorii din zona înaltă a oraşului închiriază biciclete dimineaţa pentru a coborî în zona joasă, în drum spre serviciu; seara, la întoarcerea acasă, iau mijloacele de transport în comun, pentru a evita pedalatul „la deal". Aşa că bicicletele nu mai „ajung" în zona înaltă...

Chiar şi în Italia, ţara scuterelor, se trece tot mai hotărît la datul din pedale. Ravenna este oraşul italian care stă cel mai bine în ceea ce priveşte reţeaua de piste. La Roma e în construcţie o pistă de biciclete care va lega centrul oraşului de malul mării (aflat la aproape 30 de km distanţă). În cîteva luni, şi Torino va avea un serviciu de închirieri de biciclete. Iar pentru că italienii sînt obişnuiţi să meargă pe „motorini" (uneori foarte vechi), guvernul a anunţat un program asemănător celui care recuperează maşinile vechi: cine predă un scuter vechi şi poluant, primeşte 30% din suma necesară cumpărării unei biciclete noi. Europa de Est e departe de asta: la Praga, doar cartierul Karlin dispune de un serviciu de închirieri, notează France Presse. Despre Bucureşti nu e nimic de spus. (France Presse, 15 iulie 2007)

PUBLICITATE

STAGIUNEA DE VARA 2007
VINERI, 20 iulie, ora 19,
SAMBATA, 21 iulie, ora 19
Capra sau *Cine e Sylvia?*
de Edward Albee
cu: Marcel Iureş, Emilia Dobrin,
Constantin Drăgănescu, Marius Damian
Regia: Alexandru Dabija
The New-York Times: „Capra sau Cine-i Sylvia? abordează un subiect profund neliniştitor, care însă nu se referă la bestialitate ci mai degrabă este irațional, explorând natura iubirii. Puternic şi extraordinar, Domnul Albee încă mai lansează întrebări pe care nici un alt dramaturg important american nu îndrăzneşte să le pună, (...) atât de antrenant şi înfiorător de comic cât poate răbda scena unui teatru."
Capra sau Cine-i Sylvia?, având subtitlul Note pentru o definire a tragediei, a primit Premiul Tony în 2001.
www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126
TEATRUL AT Aplaudat din 1998
ABB
MOBEXPERT
DILEMA VECHE
Gândul
24-FUN
PORT.ro
onlinegallery.ro pixels of culture
Pentru informaţii şi rezervări de bilete vă rugăm să sunaţi la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.

Iaromira POPOVICI

bazar

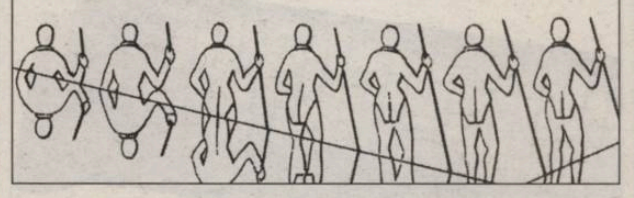

Risc şi carieră

Am stat de vorbă, întîmplător, cu doi tineri, între 20 şi 30 de ani, care se străduiau să-şi „găsească un drum în viaţă", conform unei expresii mult – şi nu întotdeauna adecvat – folosite. Soluţiile alese cît şi dezideratele lor mi s-au părut relevante pentru actualul moment al societăţii capitaliste româneşti, sălbatică sau nu, cît şi pentru modul în care îşi pot găsi locul în ea tinerii cu studii, iniţiativă, potenţial şi capacitate de adaptare şi schimbare. Discursul lor reflectă, pe de o parte, cît de greu este să-ţi construieşti o carieră în România şi, pe de alta, reprezintă o trecere în revistă a unor posibilităţi de construire a acesteia: munca la patron, cea în străinătate, afacerea proprie, proiectele personale...

Cel dintîi: „Am 29 de ani. Am facultatea întreruptă – în momentul acela trebuia să muncesc. Am făcut SNSPA, Comunicare şi Relaţii Publice. Jumătate din oamenii de acolo intră cu ideea de a lucra în publicitate, mă gîndeam că e foarte *trendy* (acum vreo 3-4 ani). Nu m-a dezamăgit nimic, dar atunci, în 2001 sau 2002, nu existau anunţuri de PR pe piaţa românească de muncă: de-abia apăreau cu adevărat lucrurile astea; ce căutam noi era puţin de avangardă, eram în contratimp. În speţă, făceai alte meserii – şi, în concluzie, am făcut alte meserii, pînă am ajuns în Spania. Nu la căpşune, ci în construcţii. Am lucrat 9 luni acolo, aproape de şobolani, într-un demisol. Ca bani era ok: 42 de euro pe zi, în 2003. M-am întors la facultate, am trecut la ID (învăţămînt la distanţă), apoi am mai fost încă 3 luni în Spania...

După care m-am întors, din nou, am întrerupt de-a binelea facultatea şi m-am apucat de vînzări. Prima dată am început cu vînzări de afaceri într-o revistă la un centru româno-italian, apoi am intrat în *Ing*. Am lucrat şi în presă, la *Banii noştri*. Acum fac un proiect la *Green Hours*, care se numeşte *Efectul de seră* şi se desfăşoară o dată la două săptămîni. Vom merge şi la *Fîn fest* cu el. Este un proiect de întîlniri – sînt doi invitaţi, cineva din vizual (teatru, televiziune, muzică) şi cineva din literatură sau jurnalism. Să sperăm că o să facem bani şi din chestia asta cu proiectul, să-l depunem şi să putem să ne extindem, adică să băgăm mai mulţi bani în publicitate, că, deocamdată, noi facem tot ce e legat de el: de la lipire de afişe, la comunicate către presă şi campania de e-mail. Mai îmi doresc să fiu rentier şi să-mi termin romanul la care lucrez. Vreau să plec cîndva în Africa, să fac voluntariat."

Cel de-al doilea: „Am lucrat în zeci de domenii. Am avut afaceri proprii, am renunţat, am lucrat pentru alţii. Acum vreau să trec iar la afaceri proprii. Idealul meu în viaţă este să ajut oamenii. Despre bani, nu ştiu în ce măsură aduc fericirea. Niciodată nu mi-am făcut griji din punct de vedere al banilor, dar nici din cel al timpului. Oricum, calculez totul în timp, nu în bani. Un alt ideal al meu este să nu am stres în viaţă. În realitate, nu prea se poate. Cel puţin, cît eşti în afacerea ta. Cît lucrezi pentru alţii, e mult mai lejer. Am ajuns la ideea că tot timpul vinzi. În orice domeniu, vinzi ceva.

Sînt mulţumit şi nu prea de ce am făcut pînă acum: sînt un om nemulţumit. Tot timpul mă gîndesc că s-ar fi putut şi mai bine. Sînt alţii care au făcut mai mult decît mine, dar şi alţii care au făcut mai puţin. Ştiu, însă, că am ajutat oamenii – şi asta contează".

Scurtele poveşti ale interlocutorilor mei sînt interesante prin numeroasele întoarceri şi reconsiderări de situaţii pe care cei doi au fost nevoiţi să le facă. Evoluţia lor deloc liniară demonstrează că „cetăţeanul" societăţii de consum de astăzi, dornic să facă faţă meandrelor acesteia, e departe de a fi rămas acelaşi angajat harnic, dar fidel unui singur loc de muncă, ba chiar unui domeniu în general, pînă la adînci bătrîneţi. A devenit mai curînd un explorator care adulmecă teritorii noi şi se aventurează în ele, cu riscul de a fi nevoit s-o ia mereu de la început în altă parte.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Bîrna şi paiul

De vreo zece ani încoace, mediile internaţionale de presă tind să reducă faptul religios la patologiile sale. Psihoza „post 9.11“ şi mania corectitudinii politice au generat o ambianţă de proces penal, pe fondul căreia tot ce ţine de religie e clasificat sub specia exclusivă a „riscului“ civilizaţional.

Nimeni nu se mai preocupă de cotidianul religios, adică de miliardele de oameni care i se roagă lui Dumnezeu, potrivit anumitor sacre învăţături. Nu ne mai interesează faptele bune, reflecţia despre soarta noastră veşnică sau acţiunea socială inspirată de Revelaţie. Ştirile despre lumea spirituală nu apar decît la periferia acesteia, ori de cîte ori vocaţia centrală îi este distorsionată printr-o formă nespecifică de abuz hermeneutic sau comportamental. Întăriţi cu acest nou reflex, ziariştii români au tradus tendinţa globală sub forma locală a „sindromului Tanacu“. Nu prea mai are cititorul cum să audă de Dumnezeu, dar află negreşit ba că decanul de la Teologia bucureşteană şi-a pistonat fiul printr-o licenţă frauduloasă, ba că mitropolitul de Sibiu l-a decorat pe Becali, ba că acela de la Iaşi a cununat în Italia vreun îmbogăţit de tranziţie şi tot aşa. Ocupată cu asemenea teme de mare subtilitate, România secularizată prin comunism a pătruns, după cum se vede, în faza moralităţii decreştinate. Ea îşi judecă de sus Bisericile pe o bază etică autonomă, fără nici o legătură cu nivelul de competenţă al criticului sau cu sentimentul comunităţii.

Cam acesta pare a fi contextul în care, dincolo de placiditatea concediilor estivale, presa a pus totuşi mîna pe o ştire de senzaţie, făcută din suprainterpretarea apocaliptică a unor biete „răspunsuri“ pe care Papa Benedict al XVI-lea şi-a pus, formal, sigiliul magisterial. Ei da, catolicii mărturisesc primatul petrin. Pentru ei, Sf. Petru nu e *primus inter pares* (aşa cum cred ortodocşii, care scot de aici „principiul colegialităţii sinodale“), ci Prinţ al Apostolilor, „piatră“ pe care Hristos şi-a întemeiat Biserica. Actualul Papă – care este deopotrivă german, profesor de dogmatică şi fost prefect al *Congregaţiei pentru Doctrina Credinţei* - nu a provocat nici o revoluţie. S-a întors (încă de la documentul *Dominus Iesus,* aprobat de Ioan Paul al II-lea), la rădăcina ecleziologiei catolice. Succesorul lui Wojtyla repetă ceea ce nici unul dintre predecesorii săi nu a negat vreodată. El îşi afirmă pur şi simplu convingerea că adevărul *subzistă* în Biserica Romei (şi *rezistă* în celelalte Biserici, tocmai pentru că şefii acestora au ieşit din comuniunea cu urmaşul lui Petru).

Imediat, confesiunile „necatolice“ au sărit ca arse. Dar e aici o neînţelegere, dacă nu cumva o grandioasă ipocrizie. Pentru că orice Biserică (incluzînd-o pe cea a profetului congolez Simon Kimbangu) susţine despre ea însăşi exact acelaşi lucru, şi anume că deţine adevărul în deplinătatea la care „alţii“ nu au acces. Marea îngrijorare ar fi că, din cauza radicalismului dovedit, Benedict al XVI-lea periclitează delicatele rezultate obţinute în dialogul ecumenic. Nimic mai fals. O dată pentru că Suveranul Pontif s-a adresat credincioşilor catolici, pentru a le întări fidelitatea faţă de Biserica *lor*. Apoi pentru că Bisericile Ortodoxe sînt, astăzi, mai retractile ca oricînd faţă de „progresele“ cauzei ecumenice. Alături de cele protestante (care au luat-o complet razna faţă de imperativele Tradiţiei biblico-patristice), ele s-au blocat într-un sectarism naţional care le face să nu-şi mai vorbească nici una alteia, d-apoi să mai „contribuie“ la apropierea de catolicism. Acum însă, bavarezul acesta lipsit de precauţii tactice le-a dat tuturor celorlalţi cel mai spectaculos pretext pentru a striga în gura mare: „iată cine sabotează unitatea creştinilor!“ În sfîrşit, paiul din ochiul pontifical a devenit cu mult mai vizibil decît bîrna din ochiul cristalin al consorţiului ortodoxo-protestant. Ne-am liniştit. Întrucît am descoperit *vinovatul universal,* vacanţa noastră duhovnicească – petrecută cît mai departe de Iisus Hristos – poate continua nestingherită.

Anca MANOLESCU

Ambiguitatea identităţilor religioase tari

– dreapta învăţătură catolică şi dialogul între religii –

Se ştie ce agitaţie a stîrnit discursul de la Regensburg al Papei Benedict al XVI-lea, dat fiind citatul bizantin unde islamul era caracterizat drept o religie unită nu cu raţiunea, ci cu forţa. Una dintre reacţiile cele mai aplicate a fost scrisoarea deschisă adresată Papei de un grup de responsabili şi de învăţaţi musulmani. Ei afirmau, printre altele, că „a-i obliga pe alţii să creadă – în cazul că acest lucru ar fi cu putinţă – nu-i este plăcut lui Dumnezeu, iar El nu iubeşte sîngele“. Reluînd o temă coranică, ei adăugau: „credinţa în Dumnezeu nu e proprietatea nici unei comunităţi religioase. Potrivit învăţăturii islamice, toţi adevăraţii profeţi au predicat acelaşi adevăr feluritelor popoare în epoci diferite. Legile pot fi diferite, dar adevărul e neschimbat.“ Rămîne, desigur, ca această lucidă doctrină referitoare la convergenţa religiilor şi la libertatea credinţei să fie pusă, metodic şi larg, în practică. Dacă e afirmată doar ca literă dogmatică, fără a inspira discursul public, judecata situaţiilor socio-politice, imaginea de sine şi imaginea celuilalt, mentalitatea comunităţilor şi proiectele de societate, atunci ea e doar ornament justificativ, piesă prăfuită din inventarul lozincilor fără acoperire. Dacă e invocată doar pentru a-i da lecţii celuilalt religios şi nu e întoarsă, ca oglindă, asupra propriului comportament, ea nu va ajuta dialogului, mult invocat, al credinţelor. Se va rîndui doar printre instrumentele, birocratic manipulate, ale unei palide, sterile corectitudini religioase.

Papa Benedict al XVI-lea este şi el adeptul dialogului. În discursul de la Regensburg afirma chiar că – spre a da raţiunii umane orizontul complet, universal pentru care e făcută – trebuie ca teologia, alături de „marile intuiţii ale tradiţiilor religioase“ şi de filozofie să fie recuperate ca drumuri de cunoaştere, ca manifestări ale Logosului. „În acest mare Logos“, spunea el, „în această amplitudine a raţiunii, ne invităm interlocutorii la dialogul culturilor.“ Dialog al credinţelor sau dialog al culturilor religioase cu creştinismul, unica *religio vera?* Declaraţiile şi gesturile simbolice ale Papei se situează cînd pe un versant, cînd pe celălalt. După ce incendiul reacţiilor post-Regensburg a fost domolit, Papa s-a rugat împreună cu muftiul Turciei, în Moscheea Albastră, într-o respectuoasă îndreptare spre Mecca. Gestul a fost comparat cu cel al Papei Paul al VI-lea care, în Sfînta Sofia, a anulat împreună cu Patriarhul ecumenic al ortodoxiei reciproca excomunicare de acum un mileniu. Ambele gesturi ţineau de recunoaşterea, de asumarea colegialităţii religiilor. Iar Benedict al XVI-lea pune accentul pe exigenţa ca dialogul să se petreacă între interlocutori reali, cu o identitate religioasă puternică, fără compromisuri şi fără vag în doctrina şi în crezurile lor.

De curînd însă, această exigenţă a condus la o hotărîre care riscă să producă „o entorsă dialogului“, potrivit expresiei lui Henri Tincq *(Le Monde,* 11 iulie 2007). În 7 iulie, Vaticanul a autorizat, spre satisfacţia grupării integriste catolice, o mai largă posibilitate de oficiere a liturghiei în limba latină, adică a versiunii tridentine ce avea curs înainte de modernizările inspirate de Conciliul Vatican II. În parohiile unde există un grup de credincioşi ataşat tradiţei liturgice vechi, ea poate fi adoptată acum fără a mai cere autorizaţia episcopului locului. Prin hotărîrea sa, Papa răspunde, poate, unei aşteptări, unei necesităţi în viaţa catolicismului actual: a da un plus de libertate comunităţilor religioase, ceea ce ar atenua stricta, poate prea apăsătoarea organizare ierarhică a Bisericii romane. Pe deasupra, decizia poate fi privită ca o acceptare a diversităţii rituale şi, desigur, ca recuperare a bogăţiei, a adîncimii, a frumuseţii simbolice a tradiţiei, după modernizarea, poate prea abruptă şi autoritară, decisă de reforma liturgică din 1970.

Pe de altă parte totuşi, catolicii liberali şi adepţii ecumenismului au perceput-o ca un gest de încurajare a ultraconservatorilor, ca un pas înapoi faţă de deschiderile Conciliului Vatican II. Atît ei, cît şi unii reprezentanţi ai tradiţiei iudaice sînt alertaţi de faptul că liturghia tridentină, pasibilă acum de o mai largă oficiere, cuprinde în slujba din Vinerea Mare o rugăciune „pentru convertirea evreilor“. În varianta ei veche, ea se referea la „evreii perfizi“, ceea ce hotărîrea Papei Benedict al XVI-lea exclude, adoptînd formularea intermediară, datorată Papei Ioan al XXIII-lea, iniţiator al dialogului cu iudaismul: „Să ne rugăm pentru evrei, pentru ca Domnul Dumnezeul nostru să ridice vălul de pe inimile lor şi să le îngăduie să îl recunoască pe Iisus Christos.“ Reforma liturgică decisă în 1970 de Paul al VI-lea dă un nou text rugăciunii, care îndepărtează afirmaţia inclusivistă, recunoscînd tradiţia iudaică în specificitatea şi în calea ei proprie: „Să ne rugăm pentru poporul evreu, primul care a auzit Cuvîntul lui Dumnezeu, pentru ca el să continue să crească în iubirea numelui Lui şi în credinţa legămîntului Său“.

Prin acest punct anume, decizia lui Benedict al XVI-lea introduce o stînjenitoare ambiguitate în ce priveşte dialogul identităţilor religioase puternice. Sînt priviţi evreii şi tradiţia iudaică drept parteneri întregi, colegiali, de dialog sau drept interlocutori aşteptaţi a se conforma la un moment dat, fie şi la sfîrşitul timpurilor, credinţei creştine? Ambiguitatea conţinută de „exigenţa identităţilor tari“ e agravată de un text, din 10 iulie, datorat actualului Prefect al Congregaţiei pentru doctrina credinţei, urmaş al lui Joseph Ratzinger în conducerea instanţei care stabileşte dreapta învăţătură catolică. Textul reia poziţia din declaraţia *Dominus Jesus,* afirmînd intransigent că numai Biserica catolică are calitatea deplină de Biserică universală şi mijloacele integrale de mîntuire, că numai ea păstrează toate datele creştine instituite în origini de Christos, spre deosebire de Bisericile ortodoxe care, neprimind primatul Papei, pot fi considerate doar Biserici locale, sau de comunităţile protestante care nici măcar nu pot fi calificate drept Biserici, ci doar drept comunităţi ecleziale.

Exigenţa dialogului între identităţi religioase puternice virează aşadar spre afirmarea unei *singure* identităţi tari, care priveşte celelalte tradiţii religioase – fie ele intracreştine sau extracreştine – prin prisma inclusivismului sau a diminuării. Paşii dificili ai colegialităţii din ultimul sfert de veac sînt astfel adumbriţi, chiar dacă traseul lor nu mai poate fi şters din mentalitatea religioasă actuală. E de sperat totuşi că tensiunea între tradiţionalism şi intransigenţă, pe de o parte, ecumenism creştin şi colegialitate a religiilor, pe de altă parte, va conduce dialogul credinţelor nu la blocaj, ci la o *elucidare* a identităţii religioase. La înţelegerea faptului că, din originile lor, din vechimea lor transtemporală, religiile nu sînt „proprietăţi în litigiu“ ale grupurilor umane, ci căi desfăşurate de un Acelaşi pentru a-L întîlni.

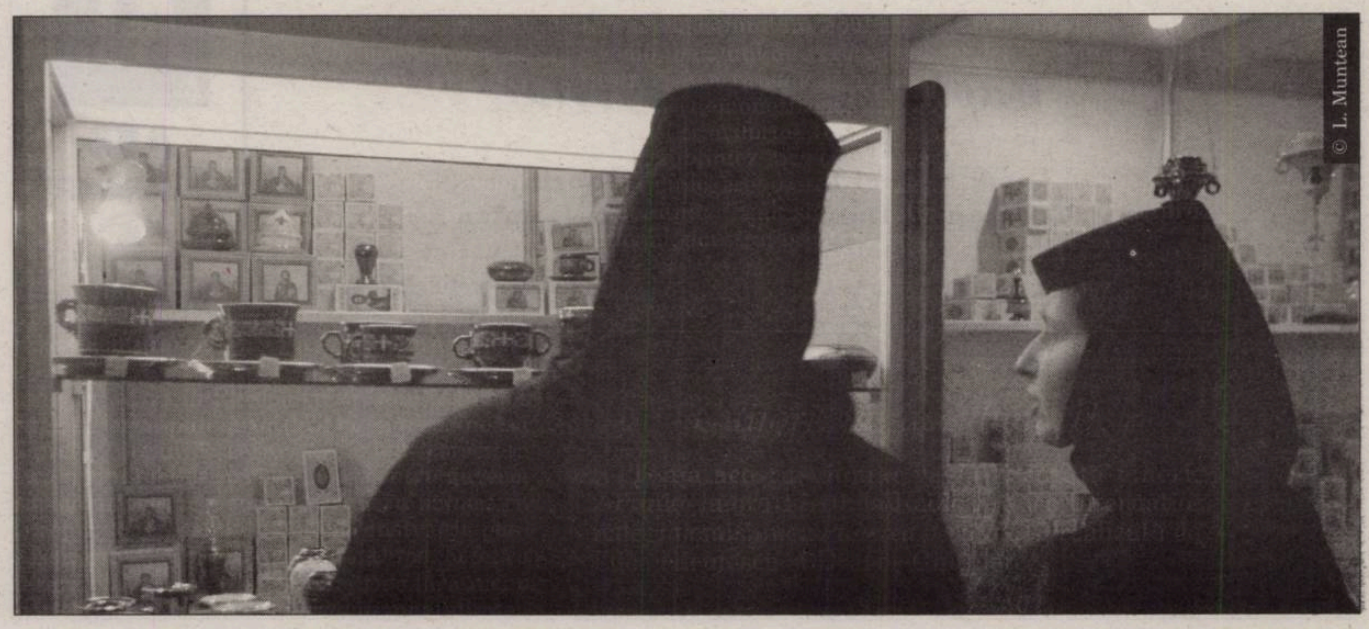

Justina IRIMIA

Descinderi gri

Uneori, obiectele exoticului, ale străinului, ale straniului şi ale extravaganţei de care nu ne putem sătura ne ajung sub ochi într-un muzeu sau un album. Alteori, ne intră în casă în căutarea raftului cu mărturii de călătorie. Dar mai există şi obiectele curajoase, perseverente şi abile, care îşi află drumul în contexte nepotrivite şi neprielnice. Şi cum corpul e vehiculul ideal de expunere şi de exprimare, obiectele se stabilesc aici, pregătite de nişte afirmaţii la fel de curajoase şi consecvente.

Este un accesoriu alb murdar al cărui fond e întretăiat de multiple pătrate negre. Anostul combinaţiei cromatice e îmbrăţişat generos de ciucuri fără vlagă şi totul susţinut de un aer de indolenţă cronică şi de ineleganţă stridentă. A fost transplantat din mediul lui nativ spre a servi ideologic şi boem şi a devenit unul din eroii vestimentari ai contemporaneităţii. *Kefieh*-ul sau *kefia*, articol din pînză, tradiţional masculin, purtat pe cap sau în jurul gîtului în ţările arabe, şi-a găsit de mult paşaportul pentru vest. În anii '70 şi mai ales la mijlocul anilor '80, *kefieh*-ul s-a instalat cu hotărîre şi nonşalanţă în codurile vestimentare ale Vestului. De import palestinian, această pînză a cucerit pieţele capitaliste, sosind la timp spre a susţine isteria specific propalestiniană şi generic anti-americană, endemică în rîndul tineretului stîngist sau, pur şi simplu, remarcabil de confuz. Variaţiunile cromatice care au urmat, reprezentînd diferitele facţiuni teroriste (protocolar denumite „politice") ale palestinienilor au apărut ca ecou la Intifada din 1987, iar, în Vest, ca manifestare a lumii libere faţă de ceea ce lumea liberă furios numeşte oprimare şi nedreptate. Din primele clipe ale descinderii sale, *kefieh*-ul le-a amintit occidentalilor, constant preocupaţi de soarta drepturilor omului, de ruda lor săracă din teritoriile palestiniene şi de satana americană. Mai sugestiv şi mai puternic decît orice steag, această pînză a început să evoce, oportun, valori şi obsesii. Foarte rapid şi natural, *kefieh*-ul s-a alăturat pietrelor şi sticlelor incendiare din panoplia protestatarilor anti-mondialişti, revărsaţi pe străzi în episoade violente cu frecvente tendinţe de gherilă urbană, unicul mod de expresie a urii capitaliste şi antiamericane. Solidaritatea de zeci de ani a europenilor pentru cauza arabă îşi reclamă regulat numărul de steaguri şi de efigii americane incendiate spectaculos pe străzile Vestului, fără însă a plasa *kefieh*-ul exclusiv în contexte piromanice. El apare atît de des în instanţele obişnuite ale vieţii, suportînd aproape orice coabitare sartorială, încît a devenit de mult un simplu accesoriu pentru ambele sexe. Neîncetînd nici o clipă să fie un simbol ideologic puternic, acest accesoriu şi-a cîştigat şi un rol pe care pare să-l vrea neutru şi inofensiv. La fel se întîmplă, însă, şi cu celălalt erou vestimentar al secolului trecut şi al acestui început de secol – ubicuul tricou roşu Che Guevara, de sub care mii de trupuri adolescentine se plimbă seren oriunde pe mapamond. Faptul că mulţi purtători nu au nici idei de manual despre cine a fost Che Guevara sau de unde provin *kefieh*-urile şi ce simbolizează ele nu reduce din gravitatea fenomenului. După cum nici simplul argument „*kefieh*-ul ţine de cald" (pe care mi-a fost dat să-l aud) nu îi justifică prezenţa şi nu îl flatează deloc pe purtătorul cel ignorant, dar atent la rigorile modei. S-ar putea replica faptul că exclusiv moda poartă vina succesului acestui articol, ştiindu-se cît de necruţătoare este ea, dar atunci rămîne cel puţin observaţia că occidentalii purtători de *kefieh* nu sînt deloc consecvenţi. Oare cîţi dintre ei – sau dintre cei care îi privesc – au constatat că aproape toţi asortează *kefieh*-ul *jeans*-ilor? Absurda combinaţie este nu doar grotescă, ci şi contraproductivă, ajutîndu-l pe purtătorul angajat într-un anumit demers să-şi saboteze propriul rol. Desigur, faptul că un lozincard agresiv asociază obiectul-simbol al lumii oprimate (în opinia sa) celui mai faimos articol vestimentar capitalist şi uneia dintre emblemele cele mai solide ale americanismului nu e deloc singura contradicţie a autoproclamaţilor pacifişti. Portavoci urlătoare ale suferinţei poporului palestinian şi vajnici apărători ai unei democraţii pe care o susţin periculos de antidemocratic, la lumina torţei urbane, aceşti manifestanţi sînt un conglomerat de inconsecvenţă, contradicţii şi ignoranţă. Un melanj simptomatic pentru haosul cauzei „pacifiştilor", amintind ironic că şi *kefieh*-ul – la origine obiectul eroilor săraci – a intrat în enormul circuit capitalist, devenind un simplu articol de serie în Vestul „devorat de nedreptăţi sociale".

Adus şi adoptat ca să exprime solidaritatea europenilor cu lumea arabă şi, în timp, scos din sertare atît pentru obositoare şi previzibile manifestaţii antirăzboi, cît şi pentru plimbări, distracţii sau apariţii la facultate, obiect sacru al pelerinajelor sociale de orice natură, *kefieh*-ul aparţine acum Occidentului şi a devenit la fel de banal precum limbajul ce-l însoţeşte. Reciproc, limbajul care demonizează capitalismul şi America (un strălucit loc comun) se menţine statornic şi obstinat precum pînza care insistă să se strecoare în compania *jeans*-ilor. Arsenalul vestimentar al tinerilor stîngişti e de mult recognoscibil, graţie predilecţiei lui pentru neglijenţă şi nonsens, care au devenit o marcă identitară. În cazul femeilor, acest cod este ucigător de feminitate, atunci cînd nu e doar evident şleampăt, dar se pare că percepţia estetică a fost de mult obliterată şi înlocuită de opţiunea ideologică şi de afirmaţiile politice pe care purtătorii le produc prin simpla apariţie. Iar atunci cînd nu există ca simbol, ci, după cum am subliniat mai devreme, ca pur capriciu al modei, *kefieh*-ul trăieşte inerţia oricărui accesoriu şi îşi ocupă locul de la sine înţeles pe siteurile care vînd haine. Eleganta imagine a unui *kefieh* expus muzeistic pe un site mi-a reamintit de ce evantaiele japoneze, pălăriile tradiţionale mexicane sau pieptenii tradiţionali spanioli nu se bucură de gloria perenă a bucăţii de pînză arabe. Pentru că mitul palestinian, care de o jumătate de secol culege ovaţii şi lacrimi în jurul planetei, şi-a asigurat un strivitor şi unic succes de public, ca de altfel întregul mecanism propagandistic ce l-a creat spre a-l oferi exclusiv lumii avide să ofere compătimire. Mîna lungă a modei ideologice a adus în jurul gîturilor europene o marcă a propagandei agresive, ruptă din scenele cu adolescenţi specialişti în minilapidări televizate. Atracţia unor astfel de scene este, firește, greu de respins pentru tinerii „pacifişti" occidentali, euforizaţi de suferinţa „oprimaţilor" şi de puterea destructivă care o însoţeşte.

PUBLICITATE

„Nu ai nevoie de revoluţie, de asasinat, poţi folosi regulile democratice“

– interviu cu Philippe C. SCHMITTER –

Detectez o schimbare generală de atitudine în mediul academic în ce priveşte evoluţia Europei de Est şi, mai ales, în ce priveşte democratizarea acestei zone. Acum cîţiva ani citeam un eseu scris de Janos Kornai care vorbea despre tranformarea post-comunistă a Europei Centrale şi de Est ca fiind cea mai uimitoare şi rapidă transformare a unei regiuni, la scară istorică. Pentru ca acum, la acest seminar organizat de NEC, dar şi la alte conferinţe, să văd o atmosferă mai degrabă pesimistă. Ivan Krastev spunea chiar aici că democratizarea regiunii este ameninţată de populism. Care este opinia dumneavoastră?

Trebuie să ne întoarcem puţin în timp. Cînd sistemul sovietic şi blocul comunist s-au prăbuşit, aşteptarea iniţială a celor mai mulţi dintre experţi – şi este în mod special valabil pentru experţii americani, căci ei erau figurile dominante în acest domeniu academic – spunea că tranziţia va fi deosebit de dificilă. Nu era clar ce ne aştepta: din moment ce comunismul a fost un sistem atît de special, post-comunismul trebuia să fie şi el un sistem cu totul special. Aşteptările erau foarte pesimiste. Prezumţia sovietologilor era că oamenii care trăiseră în marxism-leninism aveau cu totul alte valori, alte aşteptări şi, de aceea, democraţia urma să nu aibă succes aici. Alt curent academic, în care m-am încadrat şi eu, a spus că aceşti oameni nu sînt chiar atît de diferiţi, că într-adevăr vor fi greutăţi, dar că democraţia are şanse să prindă rădăcini în fosta lume comunistă. Acum se vede că noi am avut dreptate. Populaţia şi politicienii din Estul şi Centrul Europei au reuşit mult mai multe schimbări într-o perioadă mai scurtă de timp decît s-a reuşit în alte zone ale lumii care au trecut şi ele prin schimbări, de pildă America Latină. A urmat deci o perioadă optimistă în lumea academică, şi aici intră şi Janos Kornai, ideea era: Dumenezeule, uită-te cît de repede s-au transformat, cît de multe au făcut, ce schimbare socială radicală făcută aproape fără violenţă. Acum asistăm la o a treia reacţie. Vedem nu o schimbare de teorie, nu o schimbare de paradigmă, aveţi dreptate, e mai degrabă o schimbare de atmosferă. Vedem că aceste ţări au adoptat reguli noi: fie că vorbim despre constituţii, despre legi, despre reguli informale, ţările est-europene au adoptat reguli noi şi par că joacă după noile reguli. Mie mi se pare că democraţia s-a consolidat aici. Poţi să pui la îndoială calitatea democraţiei în unele cazuri, dar nu democraţia ca atare. Aceste ţări ţin alegeri, au sisteme parlamentare, libertatea de asociere funcţionează etc. Atmosfera sumbră vine dintr-un fel special de dezamăgire: într-adevăr, aceste ţări au adoptat democraţia, dar este o democraţie de foarte slabă calitate şi, de fapt, au făcut mult mai puţine decît se aştepta.

Decît se aşteptau politologii din valul optimist?

Decît se aşteptau aceşti teoreticieni, dar – mai grav şi mai serios – decît se aşteptau populaţiile din aceste ţări, aceşti noi cetăţeni, cred că putem să-i numim aşa. Deci problema este proasta calitate a acestor democraţii. Dar aici intervine o perspectivă semi-optimistă, pe care o adopt şi eu: tindem să credem că, atunci cînd regulile de bază ale democraţiei funcţionează, dacă sînt respectate, atunci ele vor creşte în timp calitatea democraţiei în sine. Chiar dacă unele aranjamente constituţionale sau politice sînt proaste, presiunea populară, alegerile, societatea civilă, mişcările sociale, toate acestea pot schimba ceva. Cîtă vreme jocul politic este deschis şi competitiv, greşelile pot fi corectate. Publicul poate afla cine este corupt şi poate scăpa de el, poate afla care sistem electoral este prost şi poate să-l schimbe şi aşa mai departe.

Se aşteptau să fie totul perfect, rapid

Perspectiva dumneavoastră semi-optimistă este bazată, aşadar, pe prezumţia că democraţia ca sistem are capacitatea de a se autocorecta.

Exact. Cîtă vreme regulile de bază sînt respectate, capacitatea unică a democraţiei este aceea de a folosi aceste reguli pentru a schimba chiar regulile atunci cînd nu mai convin. Nu ai nevoie de revoluţie, nu ai nevoie de asasinat, poţi folosi aceste reguli pentru a schimba ceva. Asta se întîmplă în timp şi vor exista perioade de mari insatisfacţii, dar lumea nu este perfectă. Cîtă vreme regulile funcţionează, se pot face corecţii. Iar oamenii pot umple aceste reguli cu conţinut adevărat, pot să apară noi formaţiuni politice care să le înlocuiască pe cele învechite, pot să apară noi politicieni. Oricum, democraţia în sine este mereu un proiect incomplet. Nicăieri nu există o democraţie perfectă, democraţia este un proces. Peste tot există oameni nemulţumiţi de sistem, este şi bine că se întîmplă asta, aşa progresăm întotdeauna, pentru că unii sînt nemulţumiţi. Dar m-aţi întrebat de unde acest pesimism în mediul academic. Acest pesimism este real şi văd că se manifestă mai pregant la oameni din regiune, est-europeni, cum este şi Ivan Krastev *(politolog bulgar, prezent la conferinţa de la NEC – n. red.).*

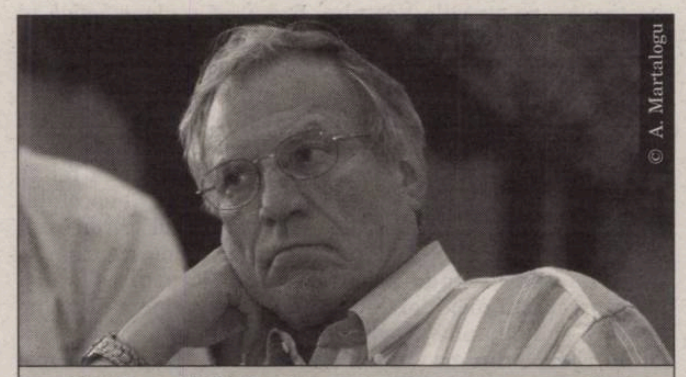

Philippe C. Schmitter *este un nume cunoscut în teoria democratizării şi a tranziţiei de la autoritarism la democraţie. Publică frecvent în* Journal of Democracy *şi în alte reviste academice de ţinută. Născut în America şi cu o bogată experienţă în America Latină, s-a stabilit în ultimii ani în Europa, unde predă la Institutul European de la Florenţa. În 1986 a publicat împreună cu Guillermo O'Donnel şi Laurence Whitehead lucrarea în patru volume* Transitions from Authoritarian Rule: Prospects for Democracy, *care analiza schimbările democratice din America Latină şi sudul Europei.*

În 2000 a publicat volumul How to Democratize the European Union... and Why Bother?. *Philippe C. Schmitter a fost prezent la Bucureşti în iunie pentru a participa la conferinţa „Post-communist Social and Political Conflicts: Citizenship and Consolidation in New Democracies of South East Europe“, organizată de Colegiul „Noua Europă“, prilej cu care am realizat acest interviu* ***(C. G.)***

Dar aici trebuie să găsim o cale de mijloc între cei despre care vorbeam la început, aceşti sovietologi care pronosticau că după căderea comsunimului va urma un dezastru absolut, şi aceşti oameni nemulţumiţi, pe care i-am văzut şi la această conferinţă, care au un mesaj pesimist plecînd de la un punct de pornire total opus. Ei se aşteptau să fie totul perfect, rapid. Şi nu au răbdare. Ei văd că există probleme, că unele reguli nu funcţionează sau că sînt prost alese. Este o stare de pesimism care ajunge să spună că e ceva fundamental rău în aceste ţări şi că nu se poate rezolva în cadrul regulilor existente. Nu spun că aceşti oameni sînt un fel de revoluţionari, pentru că nu sînt. Dar par să creadă că aceste democraţii s-au împotmolit în populism. Am scris un articol pentru o conferinţă pe care chiar Ivan Krastev a organizat-o la Sofia, un articol în care apăram populismul din zonă *(este vorba despre articolul din pagina alăturată – n. red.).* Eu nu spun că populismul este un lucru bun, spun doar că populismul este o reacţie normală într-o democraţie, s-a întîmplat şi în SUA. Poate să ia forme diferite, dar în acel articol identific ceea ce cred că sînt forme generice, constante ale populismului. Populismul atrage oameni foarte diferiţi, cu opinii şi interese foarte diferite: din acest motiv, populismul are probleme cînd ajunge la guvernare. Bineînţeles, populismul este axat pe un lider puternic, charismatic este un cuvînt care nu îmi place, dar aceasta este ideea: speranţa pusă într-un lider care tinde să atace sistemul existent.

Iar acest lider tinde să joacă după regulile democratice odată ajuns la guvernare?

Exact aici este punctul cheie şi aici mă despart de aceşti pesimişti. În America Latină, aceşti lideri au adus schimbări foarte importante, uneori schimbări benefice, de pildă au inclus în sistemele politice grupuri anterior excluse, grupuri etnice, grupuri sociale, cum a făcut Peron în Argentina. Dar problema a fost că, acolo, populiştii, odată ajunşi la putere, nu au mai respectat regulile democratice. Fie că proveneau din mediul militar, fie că se sprijineau pe armată, fie că vorbim de noii populişti – Chávez în Venezuela, Morales în Bolivia – există o tendinţă puternică de a folosi aparatul coercitiv al statului pentru a forţa schimbarea împotriva elitei, a oligarhiei sau spuneţi-i cum vreţi. O combinaţie de populism şi militarism care a făcut şi face ravagii în America Latină. Se creează cicluri de instabilitate politică, pentru că e foarte greu să revii la funcţionarea normală democratică după o asemenea mişcare de forţă. Perspectiva optimistă asupra Europei este următoarea: aici populiştii apar, aduc schimbări, rup unele bariere, schimbă unele reguli, chiar subminează partidele politice existente şi nu este nimic în neregulă cu acest lucru din punct de vedere democratic, dar aceşti populişti est-europeni nu au forţa militară pentru a întrerupe ciclul democratic.

Sînt obligaţi să joace după regulile democratice, fie că vor, fie că nu?

Sînt nevoiţi să intre în competiţie. Sînt nevoiţi să participe la alegeri. Or fi capabili să facă unele manevre, să cumpere voturile unor categorii sociale prin anumite politici, dar nu poţi să cumperi mai multe de un scrutin. La un anumit moment, aceşti populişti vor suferi efectul disciplinator al democraţiei. Le lipseşte puterea militară a celor din America Latină şi de aceea nu sînt atît de îngrijorat de soarta democraţiei în estul Europei. Poate că vor lăsa ceva mizerie în urmă, poate că vor adopta anumite măsuri greşite, dar nu au norocul lui Chávez de a avea atîta petrol, nu pot arunca cu bani la nesfîrşit, şi oamenii îşi vor da seama că nu au făcut mare lucru pentru ei în realitate şi nu îi vor mai vota. Armata nu se implică în estul Europei, e ceva substanţial diferit la forţele armate de aici. Din acest motiv eu sînt semi-optimist. Dar discut cu oameni de păreri diferite. Am avut o discuţie cu Adam Michnik chiar zilele trecute şi vorbeam exact despre asta. Dintre toate ţările din estul Europei, Polonia are cea mai serioasă tradiţie de intervenţie militară. Înainte de comunism, a fost condusă de Pilsudski, şi chiar în timpul regimului comunist militarii au preluat practic puterea sub Jaruzelski. Armata a jucat acolo un rol important şi a părut dispusă să intervină în momente cheie. Dar nu şi în post-comunism. Putem vorbi şi despre alte ţări din zonă, despre amiralul Horthy în Ungaria, de pildă. Dar asta se întîmpla de mult. Polonia este un caz special pentru că acolo s-a întîmplat recent, în anii '80. Am văzut sondaje unde armata este una dintre instituţiile cu cele mai mari procente de încredere în Polonia.

Şi în România e la fel.

Nu îmi place să aud aşa ceva, îmi dă emoţii. Dar nici în Polonia nu există o tendinţă ca armata să intervină, aşa cum se întîmplă în America Latină. Aceasta este marea diferenţă. Există insatisfacţie, există nemulţumire faţă de partidele existente. Şi exact aşa interpretez eu populismul: este un semn că partidele tradiţionale au eşuat. Partidele politice reprezintă instituţiile clar falimentare ale acestei tranziţii. Dar Europa de Est nu este un caz cu totul excepţional. Partidele politice sînt prost văzute în toată lumea.

Spuneţi că populismul est-european poate avea efecte pozitive pentru că zdruncină acest sistem de partide?

Da, asta argumentez în articol.

Dar dacă partidele sînt nepopulare peste tot în lume, de ce criza e mai evidentă în Europa de Est?

Dar nu este ceva redus doar la Europa de Est. Nici pe departe, există semne similare şi în alte părţi.

Populismul nu lipseşte din democraţiile vestice

L-aţi analiza pe Sarkozy în aceşti termeni?

Da, în anumite aspecte. Sarkozy este în acelaşi timp un produs al sistemului francez de partide şi un rebel împotriva acestui sistem. În mod cert, Berlusconi este un alt caz. Diferenţa este că, în vest, partidele sînt mai consolidate şi pot absorbi mai uşor şocurile produse de asemenea lideri. Dar populismul nu lipseşte din democraţiile vestice. Grecia, de pildă, are această componentă populistă aproape permanentă în dezvoltarea sa.

Nu ştiu cît de informat sînteţi despre scena politică din România. Sîntem după referendumul cîştigat covîrşitor de preşedintele Băsescu după un vot împotriva lui la fel de categoric în Parlament. Este România parte a unei schimbări mai largi?

Din cîte ştiu, preşedintele Băsescu are un discurs anticorupţie. În Europa de Est, acest mesaj are capacitatea de a mobiliza oamenii şi îi mobilizează peste liniile de demarcaţie tradiţionale ale partidelor deja existente. Dar asta se întîmplă pentru că există multă corupţie. Şi este clar o diferenţă între ce vor oamenii şi ce vor partidele, dacă referendumul produce un rezultat şi partidele votează altceva.

Spuneaţi că democratizarea Europei de Est a fost un succes; nu se poate transfera experienţa de aici în alte zone, de exemplu în Orientul Mijlociu?

Aceasta a fost specializarea mea, m-au preocupat şi am studiat lecţiile Europei de Est. Am scris despre importanţa meselor rotunde, despre negocierile între regimul dictatorial şi disidenţi şi, în esenţă, am avut dreptate: unde a existat experienţa negocierilor, am putut vedea o instaurare mai rapidă şi mai facilă a democraţiei. Dar era cu totul alt context şi nu îmi imaginez cum am putea transfera acea experienţă în Orientul Mijlociu, unde nimeni nu crede că democratizarea este punctul central. Acolo se vorbeşte mai mult despre identitate naţională, despre interese strategice, despre petrol, mai puţin despre democraţie. După părerea mea, etapa promovării democraţiei s-a încheiat.

a consemnat Cristian GHINEA

Philippe C. SCHMITTER

Un bilanţ al viciilor şi virtuţilor „populismelor“ europene

„Populismul“, prin definiţie, nu poate fi bun sau nu poate face bine. Indiferent de sensul care i s-a dat (şi au fost multe), este totdeauna invocat ca ceva rău. Politicieni şi politologi îl folosesc invariabil pentru a desemna persoane sau mişcări care nu le plac sau care nu le-ar plăcea să vină la putere. Cu alte cuvinte, să fii numit „populist“ este o insultă, iar această etichetă te exclude din clubul democraţilor „respectabili“.

În acest articol, voi încerca imposibilul: (1) să definesc populismul într-un mod „neutru“; şi (2) să-i analizez virtuţile, dar şi viciile (care sînt mult mai cunoscute). - Voi încerca să trasez un bilanţ al contribuţiilor contradictorii ale populismului la viaţa politică contemporană din Europa. Voi susţine poziţia (hazardată) că populismul poate fi bun sau rău pentru democraţie. Depinde.

O definiţie

Populismul este *o mişcare politică care îşi caută sprijinul dincolo de sau ignorînd graniţele de dispută dintre formaţiunilor politice deja existente şi o face concentrîndu-se pe persoana unui lider care pretinde că e capabil să rezolve un pachet de probleme considerate anterior imposibil de atins sau indezirabil de abordat.*

Această definiţie implică următoarele:

1. De vreme ce disputele politice diferă de la o ţară la alta, la fel se întîmplă şi cu trăsăturile populismului. Prin urmare, este mult mai corect să ne referim la **populisme,** la plural, decît să-l tratăm ca pe un fenomen singular.

2. De vreme ce atenţia este concentrată asupra persoanei liderului său, la fel se întîmplă şi cu reuşita sau efectele mişcării, care depind de calităţile politice ale acelei persoane.

3. De vreme ce tactica populismului este aceea de a combina probleme disparate care au fost minimalizate sau ignorate, la fel şi „ideologia“ sa este incoerentă şi inarticulată. De aceea, prin comparaţie cu partidele anterioare, promisiunile şi rezultatele sale par irealizabile sau imprevizibile şi, de aceea, puţin probabil să producă rezultate.

4. De vreme ce analizăm aici doar populismul din Europa contemporană, putem presupune că, cel puţin la început, regimul va fi unul liberal-democrat. De aceea, mişcarea politică în discuţie se va concentra pe cîştigarea alegerilor într-un sistem de partide competitiv.

Odată definită chestiunea, să-i vedem plusurile şi minusurile.

Virtuţile populismelor

1. Populismele slăbesc loialităţile partizane sclerotice şi slăbesc sistemele închise de partide, forţînd intrarea pentru formaţiuni politice noi.

2. Populismele recrutează persoane care erau anterior nişte cetăţeni apatici şi le mobilizează pentru a participa la procesul electoral.

3. Ridicînd probleme politice ignorate de partidele clasice, populismele ajută la reaşezarea mai echitabilă a conflictelor şi aşteptărilor din societate.

4. Populismele înfruntă constrîngerile externe „acceptate“ şi pun în discuţie dependenţele existente şi adesea exploatatoare faţă de unele puteri străine.

5. Populismele înlocuiesc programe de partid şi ideologii învechite şi formale cu un apel bazat pe personalitatea liderilor.

6. Populismele exercită „decizionismul“, înlocuind neputinţa politică şi mărind aria soluţiilor „posibile din punct de vedere politic“.

7. Populismele au nevoie de o permanentă revalidare populară şi sînt în cele din urmă înfrînte la vot, lăsînd în locul lor un sistem de partide revigorat.

Viciile populismelor

1. Populismele subminează loialităţile de partid şi posibilitatea de a alege între programe partizane concurente, fără să le înlocuiască cu programe alternative.

2. Populismele recrutează persoane prost informate, care nu au preferinţe consistente şi care caută în politică mai degrabă „emoţionalul“ decît elementele de program.

3. Populismele stîrnesc aşteptări care nu pot fi îndeplinite.

4. Populismele folosesc puterile străine pe post de ţapi ispăşitori pentru problemele interne şi slăbesc legăturile externe necesare pentru asigurarea securităţii naţionale.

5. Îndreptînd atenţia dinspre programe către persoane, populismele introduc un element haotic şi oportunist în politică.

6. Populismele pot duce la adoptarea mai rapidă a deciziilor, dar deciziile lor tind să fie prost concepute şi nu iau în considerare efectele pe termen lung.

7. Populismele pot fi capabile să strice funcţionarea mecanismelor democratice, pot cîştiga sprijinul forţelor militare, astfel încît să nu mai poată fi îndepărtate paşnic de la putere.

Un bilanţ (provizoriu)

Evident, cel mai important este punctul 7, atît pe coloana viciilor, cît şi pe cea a virtuţiilor. Dacă un populist nu poate fi înlocuit democratic, atunci celelalte virtuţi devin irelevante. De aceea, populismul este foarte diferit în ţările cu democraţie liberală faţă de cele cu democraţie incipientă. În democraţiile stabile, cei învinşi în alegeri păstrează o şansă pentru data viitoare, iar un populist nu e capabil să manipuleze forţele militare împotriva oponenţilor.

Virtutea populismului de a submina organizaţiile de partid deja existente şi pe liderii lor (punctul nr. 1) este mult mai convingătoare în situaţia în care sistemul politic e dominat de partide închise ce practică alianţe secrete. Legea de Fier a Oligarhiei funcţionează, iar situaţia trebuie să fi devenit evidentă pentru mulţi cetăţeni înainte ca forţa oarbă a populismului să intre în funcţiune. Nu este de ajuns doar faptul că partidele sînt oarecum egale ca forţă şi nu fac decît să se obstrucţioneze reciproc. Invers chiar, unii lideri populişti au fost capabili să creeze organizaţii şi ideologii (sau, mai bine spus, înşiruiri de sloganuri) care au reuşit să reziste şi după înfrîngerea sau moartea lor – a se vedea Peron în Argentina, Haya de la Torre în Peru sau Cardenas în Mexic. Iar aceste formaţiuni nu sînt în mod inevitabil mai incoerente sau mai corupte decît cele cu care au intrat în competiţie.

Punctul numărul 2 în ambele coloane (recrutarea unor noi cetăţeni / prost informaţi). Cei care pun accent pe vicii, pretind că noii recruţi sînt prost informaţi şi uşor de manipulat spre o atitudine în mod deschis antidemocratică – fapt ce rămîne nedovedit în practică. Chiar dacă vom credita ideea că susţinătorii populismelor sînt mai puţin educaţi şi mai puţin integraţi pe piaţa muncii decît aceia ai formaţiunilor politice clasice, acesta nu e un motiv pentru a-i împiedica să-şi exercite drepturile de cetăţeni sau să le dispreţuim cererile, considerîndu-le neîntemeiate sau emoţionale. Dacă populismele nu s-ar concentra pe chestiuni anterior ignorate sau marginalizate, atunci n-ar exista. Este funcţia lor definitorie (pe care o împart cu mişcările fasciste), aceea de a „aspira“ nemulţumirile din diverse surse şi de a le aduna într-o înşiruire simplificată de sloganuri (punctul nr. 3). Probabilitatea ca aceste cereri să nu poată fi efectiv satisfăcute este poate mai mare decît în cazul promisiunilor făcute de partidele ortodoxe, dar această trăsătură apare în toate democraţiile liberale moderne în cazul partidelor „catch-all“ *(care adună voturi din toate părţile).* Creşterea nerealistă a aşteptărilor cetăţenilor este un produs endemic al politicilor partizane intrate în competiţie, nu un monopol al mişcărilor populiste. Diferenţa este dată de tendinţa de a urma scopuri mult prea ambiţioase fără a lua în considerare costurile şi eventualele consecinţe. „Decizionismul“ populismelor (punctul nr. 6) uşurează sarcina de a atinge scopurile vizate, de vreme ce sînt din ce în ce mai puţin controlate de structurile organizaţionale internaţionale sau de personalităţi concurente. În situaţia în care efectele negative – dezechilibru bugetar, inflaţia şi devalorizarea monedei – sînt serioase şi ireversibile, atunci avem încă un element negativ important care trebuie inclus în bilanţul de mai sus.

Punctul nr. 4 se concentrează pe relaţiile externe. Multe populisme (dar nu toate) atacă deliberat constrîngerile impuse ţării lor de către puteri străine, alianţe sau alte relaţii de dependenţă. Deplasarea atenţiei opoziţiei de la duşmanii interni la cei externi, *via* apelul la sentimentul naţionalist, este o tactică clasică de a reuni susţinătorii şi de a izola oponenţii interni, acuzîndu-i de lipsă de patriotism. Întrebarea cheie este dacă aceste conexiuni străine dominante sînt fie mai dispensabile decît par a fi, fie dacă pot fi uşor anulate cînd un guvern „responsabil“ (ne-populist) vine la putere. Una e să te încrunţi o vreme la FMI, cu totul altceva este să trecem de la o alianţă militară la rivala ei.

Se presupune că liderii populişti iau decizii „mari“ şi, făcînd asta, îşi asumă inevitabil riscuri „mari“. Combinînd abilitatea de a mobiliza cu aceea de a debloca sisteme politice anterior anchilozate, pot să extindă limitele posibilului din punct de vedere politic şi să îndrepte o situaţie politică pe o direcţie care altfel ar fi fost imposibilă (punctul nr. 6). Totuşi (aceasta este lamentarea tradiţională a economiştilor liberali ortodocşi), liderilor populişti nu le pasă de costuri sau de efectele colaterale (şi în special impactul pe termen lung asupra propriilor susţinători). Rezultatul „clasic“ este inflaţia endemică, devalorizarea monedei şi criza economică, urmate de declinul venitului şi/sau al drepturilor salariale al exact aceloraşi grupuri pe care la început le-au privilegiat prin politicile lor. Atunci cînd sînt organizate alegeri, această moştenire este cea care conduce cel mai adesea la înfrîngerea lor finală.

O concluzie (provizorie)

Populismele au un loc legitim în democraţiile liberale. Unii ar putea spune chiar că sînt inevitabile din perspectivă probabilistică, dată fiind entropia inerentă a acestor regimuri. Ele au propriile virtuţi, ca şi propriile vicii, şi nu este deloc limpede că ultimele prevalează automat. Pentru a-l parafraza pe James Madison, orice efort de a le exclude din competiţie ar fi mai rău decît răul pe care acestea l-ar putea produce.

O mişcare populistă va avea o şansă mai bună de a-şi exercita mai degrabă virtuţiile decît viciile atunci cînd se îndeplinesc următoarele condiţii:

1. Cînd democraţia este suficient de bine consolidată prin lege, tradiţie şi, mai ales, în aşteptările cetăţenilor, astfel încît mişcarea nu va fi capabilă să producă schimbări majore în regulile de bază ale sistemului sau să mobilizeze forţele coercitive (armată, poliţie) pentru a-şi conserva ilegal puterea.

2. Cînd adepţii pe care îi mobilizează sînt şi ei dornici să joace după regulile constituţionale existente – oricît de marginalizaţi au fost de acele reguli şi oricît de mult şi-ar dori să le schimbe.

3. Cînd partidele dominante eşuează în a reprezenta interesele importante ale cetăţenilor şi le perpetuează pe cele istorice, care şi-au pierdut sensul.

4. Cînd conducerile acestor partide sînt oligarhice şi nu pot fi înlocuite de politicile partizane interne şi/sau se înţeleg unele cu altele pentru a evita conflictele care îi separă pe susţinătorii lor.

5. Cînd politica se confruntă cu alternative sociale şi economice majore care nu pot fi adoptate sau exploatate adecvat pentru că formaţiunile politice nu pot lua deciziile necesare din cauza intereselor privilegiate şi inflexibile.

6. Cînd multiplele promisiuni ale liderilor populişti sînt transformate măcar pe alocuri în politici publice – oricît de incoerente ar putea fi aceste politici.

7. Cînd aceste politici sînt revocabile la un cost acceptabil sau nu introduc „costuri ascunse“ pe care guvernele ulterioare trebuie să le accepte.

8. Cînd contextul internaţional nu este nici polarizat, nici ameninţător şi, ca urmare, puterile externe sînt dornice să tolereze „insubordonarea“.

9. Cînd politicile externe se schimbă şi provocările puse hegemonilor de regimurile populiste sînt uşor reversibile sau relativ nesemnificative.

10. Cînd apelurile naţionaliste sînt făcute întregii populaţii şi nu sînt transmise doar anumitor clase sociale, anumitor etnii sau generaţii.

11. Cînd concentrarea pe un singur lider „charismatic“ este atenuată de anumite forme de deliberare colectivă şi de responsabilitatea internă în cadrul mişcării populiste.

12. Cînd liderul nu este corupt el însuşi şi (chiar mai greu) cînd acesta este capabil să recunoască corupţia în rîndul propriilor susţinători şi să o îndepărteze.

13. Cînd liderii populişti intră în alegeri „libere şi corecte“ şi acceptă să-şi părăsească postul atunci cînd pierd.

Trebuie să admit că aceasta este o listă lungă (şi probabil incompletă) a condiţiilor care fac din populism o împrejurare virtuoasă pentru o situaţie politică dată. Unele sînt evident mai importante decît altele. Numărul 13, spre exemplu, este indispensabil. Numărul 12 poate fi aproape imposibil de îndeplinit în întregime.

Dar lista nu este închisă. Mai ales dacă sîntem gata să admitem ideea de bază că există loc pentru populisme nu doar „negative“, ci şi „pozitive“.

Articolul a fost prezentat la conferinţe şi publicat doar în varianta italiană pînă în acest moment. Îl publicăm cu autorizarea autorului.

traducere de Iulia BĂDESCU

Dragoș GHIȚULETE

Școala de vară de la Sighet

„L-am citit și eu pe Marx.
Da' nu mi-a plăcut. Deloc."
Nikolai Erdmann, *Sinucigașul*

Săptămîna trecută, ca în fiecare an, la Sighetul Marmației, Ana Blandiana și Romulus Rusan au organizat Școala de vară de la Memorialul Sighet, așa cum o fac de zece ani fără întrerupere.

O săptămînă în care 100 de elevi vin în acest loc pentru a vedea cu ochii lor ororile trecutului. O săptămînă pentru a ști că acel trecut nu trebuie să se repete.

De altfel, criteriul de selecție a fost un eseu care să trateze recomandările Comisiei Tismăneanu, comisie care a întocmit raportul pe baza căruia comunismul a fost condamnat oficial de către președintele Traian Băsescu ca fiind un regim nelegitim și criminal.

Memorialul Victimelor Comunismului și al Rezistenței de la Sighet este primul din seria muzeelor de acest gen deschise în țările Europei Centrale și de Est. Proiectul a fost propus în ianuarie 1993 de către scriitoarea Ana Blandiana Consiliului Europei, care l-a luat sub egida sa, incluzîndu-l între primele trei locuri ale memoriei, alături de Memorialul de la Auschwitz și de Memorialul Păcii din Franța.

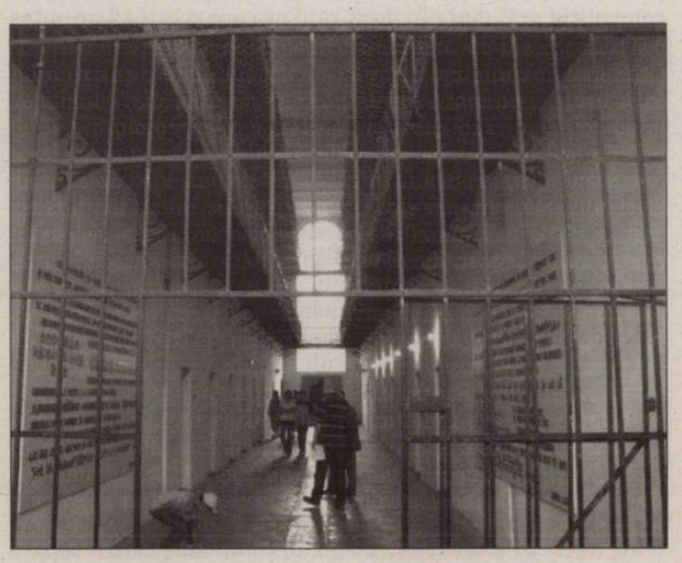

Iertare în numele victimelor?

Poți să ierți în numele altora? Ai dreptul să faci pace cu cei care au provocat și menținut teroarea?

Rectorul Școlii de Vară, istoricul Stéphane Courtois, autorul *Cărții negre a comunismului,* a afirmat la finalul cutremurătoarei comunicări a medicului Nicu Ioniță din Pașcani că rănile trecutului s-ar putea vindeca doar atunci cînd călăii ar veni să ceară iertare. Dar n-o fac.

6 ani de închisoare, din care 6 luni supus experimentului Pitești, căruia i-a rezistat. Tema discursului – „Trauma post-detenție". A vorbit 90 de minute despre rănile trecutului fără a fi măcar un moment patetic. Un discurs aproape în totalitate medical, fără ură și fără patimă.

A descris teroarea la care au fost supuși deținuții politici în închisoare de la Pitești și greutatea reinserției sociale. A vorbit despre prietenii care n-au rezistat experimentului și au devenit din victime-călăi. O concluzie tristă a medicului Nicu Ioniță, bazată pe experiența din închisori, este cea privind educația. Mai precis nivelul intelectual al celor închiși la Pitești. Cu cît acesta era mai ridicat, cu atît victima se transforma mai rapid în torționar. Nu de puține ori, amintește medicul Ioniță, noii călăi îi învățau pe cei vechi metode de tortură din ce în ce mai rafinate.

La finalul comunicării, toți cei din sală s-au ridicat în picioare în același moment. A fost de altfel și singurul discurs aplaudat în picioare.

Mi-am pus problema atunci, cum spune Nicolae Steinhardt în *Jurnalul fericirii,* întrebîndu-se dacă această iertare poate fi dată oricum. Eu știu că n-am dreptul să iert.

Che Guevara, CheAușescu, CCCP și McLenin's

De unde această fascinație pentru un criminal?

Ernesto Guevara a condamnat la moarte sute de oameni. Odată desăvîrșită revoluția, s-a dovedit incapabil de a construi. A fost port-drapelul comunismului în America Latină. Se spune că numai o țară care nu a cunoscut teroarea iadului roșu poate privi cu simpatie ideologia răspîndită de Guevara. Și totuși, ironie sau nu, la congresul tinerilor pesediști de anul trecut, tricourile cu Guevara au fost atracția manifestării. De unde aceasta mîndrie în a purta un tricou cu însemnele fostei Uniuni Sovietice?

În toți acești ani de după prăbușirea blocului comunist, se face comerț cu însemne ale comunismului. Tricouri cu Che Guevara, cu CCCP, cu Lenin și chiar cu Mao.

Despre acesta din urmă s-a uitat probabil că a stăpînit mai multe decenii un sfert din populația lumii, iar numărul victimelor făcute de comunism în China depășește 70 de milioane.

Profesorul Courtois le-a arătat elevilor de la Sighet două tricouri pe care le-a cumpărat din Franța. Unul cu Che Guevara, iar altul cu McLenin's. Și a precizat că în cazul în care ar purta un tricou cu Hitler sau cu zvastica nazistă, ar fi arestat pe loc.

Prin acest caz a dat și un posibil răspuns la întrebarea dacă comunismul n-ar putea suporta aceeași condamnare ca nazismul. Nu, n-ar putea, pentru că nazismul a fost condamnat în urma unui război cu învinși și învingători, pe cînd comunismul a căzut în urma unei înțelegeri între Est și Vest.

Cum n-am devenit comunist

Sau cum am scăpat de această fascinație. M-au ajutat, într-o mare măsură, Nikolai Erdmann și Petre Țuțea. Primul, prin replica personajului principal ce dă și motto-ul acestui articol. Al doilea, prin afirmația că cine pînă la 30 de ani nu e comunist, n-are suflet, iar după, dacă e comunist, e un idiot.

Îl citisem pe Țuțea la 20 de ani, dar nu mi s-a părut că n-am suflet. Nu eram interesat de foametea din Somalia și nici de acel „totul pentru toți".

În cadrul conferinței „A treia zi a comunismului?", Andrei Pleșu le-a vorbit celor prezenți despre această fascinație a stîngii care există în rîndul tinerilor. Totul pleacă de la mînie. Cînd ești tînăr, spune Andrei Pleșu, ai tendința să te revolți în fața nedreptăților de tot felul. Și să crezi că apelul la comunism ar putea rezolva problemele. Nimic mai fals. Ideologia comunistă este un apel la violență. Doar prin forță, spun ideologii comunismului, poate fi păstrată neîntinată această doctrină, ceea ce multiplică problemele, nu le rezolvă.

A fost identificat în această conferință și „primul comunist al lumii". În Noul Testament. Mai precis în Evanghelia după Ioan, în scena spălării picioarelor cu apă și mir. Mirul, un accesoriu foarte scump în acea perioadă, ajunge mărul discordiei între ucenicii Mîntuitorului. Unul dintre ei chiar se revoltă și spune că mai bine îl vindeau și împărțeau banii săracilor. Care va să zică, încheie Andrei Pleșu, îl ai în fața ta pe Mîntuitorul omenirii, în concepția creștină, desigur, și tu te întrebi dacă ai bani de tenișI.

Dosarul meu de Securitate

Este chiar titlul conferinței pe care a ținut-o cel care a fost doi ani rectorul acestei Școli de vară, istoricul englez Dennis Deletant. Le-a adus elevilor de la Sighet o parte din dosarul pe care i l-a întocmit Securitatea. Foi din care a aflat că era suspectat că, în timp ce-și făcea doctoratul în Istorie în România, era de fapt un spion al serviciilor secrete britanice. Și soția lui, o românCă, era spion al acelorași servicii. Că și socrul său, un supraviețuitor al închisorii de la Sighet, ar cocheta cu spionajul.

Reconstituirea unei după-amieze de torționar în balanța istoriei

Serile de la Sighet au aparținut filmului. În trei dintre ele, cei 100 de elevi au putut vedea filmele regizorului Lucian Pintilie, regizor care le-a și povestit cum a fost racolat de Securitate pe cînd avea 17 ani. Primul film văzut a fost *Reconstituirea,* un film interzis în anul 1970, la doar 4 săptămîni după premieră, apoi *Balanța* și *După-amiaza unui torționar.*

În ceea ce privește mărturisirea relației sale cu Securitatea, Lucian Pintilie le-a spus celor prezenți la Școala de vară de la Sighet cum a refuzat să devină turnător.

„Aveam 17 ani, dar păream de 13. Și echilibram această anormalitate printr-o obrăznicie absolut scandaloasă. Eram student în primul an la Institutul de Teatru, cînd, într-o noapte, tatăl meu a fost arestat de organele Securității. Mi s-a cerut să devin informator. Din sete de pitoresc și din spirit de aventură, mai degrabă decît din frică, am acceptat. Abia în clipa în care mi s-a cerut primul raport am realizat nu atît monstruozitatea faptului, cît imposibilitatea organică de a îndeplini un anume tip de performanță. Pentru că eram pur și simplu inapt. Nu pot, domnule, să o facă alții dacă pot."

Pintilie le-a mai spus elevilor că n-a avut de suferit în urma refuzului său și că mitul persecuțiilor împotiva celor care nu acceptau colaborarea a fost întreținut de fosta Securitate.

Am să închei cu ce mi-a spus un absolvent de liceu născut chiar în anul revoluției.

După vorbele lui Lucian Pintilie, s-a adus în discuție, cum era și firesc de altfel, dacă această deconspirare a foștilor informatori n-ar trebui să înceteze și eforturile CNSAS să se îndrepte spre cei care au permis crimele comunismului. Mai precis spre foștii securiști. „Vreau să-i știu și pe cei care au plecat capul, pentru a-l putea ridica eu atunci cînd va fi nevoie!"

***Dragoș Ghițulete** este jurnalist la RFI România.*

PUBLICITATE

Cu fiecare click,
121.ro
comunitatea femeilor senzaționale
îți deschide
"Pofta de lecturã"
împreunã cu
DILEMATECA și DILEMAVECHE

PUBLICITATE

radiofranceinternationale
toată diversitatea lumii
Actualitatea altfel
dezbatere pe teme de actualitate
cu Dragoș Ghițulete și Luca Niculescu
de luni până joi la ora 17:00
RFI România
București 93.5fm Iași 97.9fm Craiova 94fm Cluj 91.7fm

ROMII ÎNTRE OGLINZI (NE)PARALELE

Într-o ţară plină de contraste, „marginalii“ devin parcă mai vizibili decît oricînd. Astfel, nu ne putem abţine să nu-i „observăm“ de la distanţă, să nu surprindem frînturi din viaţa unor oameni cu care ne intersectăm întîmplător şi care uneori încalcă, inconştient sau involuntar, normele sociale. Cele două reportaje trimise de cititorii noştri recreează lumea lor – diferită de a noastră şi, totuşi, inclusă în ea.

Oana POPIŢIU

Cartierul muzicanţilor din satul Geoagiu

Ţigani, mizerie şi chirpici. Puradeii mişună în furnicarul romilor de pe malul rîului Geoagiu. Dezbrăcaţi, desculţi şi mînjiţi de ţărînă. Casele lor îţi pot stîrni, la prima vedere, dacă nu milă, scîrbă. Însă, dincolo de aparenţa lumii a treia, a „tribalilor“, descoperi universul lor. Al muzicanţilor, al lăutarilor, al petrecăreţilor. Nu există nimeni care să nu fi cîntat la vreun instrument. Talentul este transmis din tată în fiu. Cîntă şi acum la nunţi, au cîntat şi acum zeci de ani.

Ţiganiada de Geoagiu

Ţiganii din satul Geoagiu sînt diferiţi de cei pe care îi promovează media de astăzi. Ei nu fură, nu comit infracţiuni şi, culmea, îşi trimit copiii la şcoală. Foarte mulţi lăutari în vîrstă încearcă să le transmită dragostea pentru muzică nepoţilor. „Am cumpărat pentru nepoţel un acordeon şi vreau să-l trimit la Deva, la Liceul de Muzică“, spune cu mîndrie unul dintre lăutarii mai vechi. Vorbesc numai limba română. „Poţi să-i pui la zid, că nu ştiu ţigăneasca“, ne-a spus un lăutar. Înainte, ţiganii şi românii aveau legături mai strînse, după cum povestesc romii din comunitate. „Nu se ţinea cont că unul e alb şi unul negru“, spun bătrînii. Au muzica şi cărămizile. Toate aşezările ţiganilor se află pe malul unei ape. Poate că există un soi de muză pentru cîntec acolo. Legendele despre lăutari sînt cunoscute de toată lumea. Familii întregi se îndeletnicesc cu această artă. Reprezentantul lor la primăria Geoagiu, Tiberiu Bogdan, luptă în fiecare zi pentru drepturile lor.

Lăutar în regimul comunist

Cornel Trandafir cîntă la contrabas. Are 78 de ani. Cîntă de la 11. A făcut parte din ansamblul judeţului. Nu a existat nuntă la care să nu fi fost chemat în tinereţile lui. Toţi fraţii săi au cîntat. Vioară, violă, acordeon. Nu contează pentru ei. Învaţă orice. Fiecare colţişor al ţării aduce o altă poveste. Rememorează amintirile ca şi cînd ar derula un film. Încărunţit de timp, îşi duce zilele în comunitate. Lipsit de lux, de bani sau de faimă. Doar el şi amintirile. „Am fost în Rusia, în Germania, în Polonia. Eram cei mai buni. Noi cîntăm după ureche. Nu ne-a învăţat nimeni muzica după note“. De fiecare dată au cîştigat trofee. „În Polonia, în fiecare an, am luat «Toporul de Aur» la festival. Pe vremea comunismului făceam muncă culturală. Ne-au promis că ne dau vechime în cîmpul muncii. Nimic. Ne întorceam din străinătate şi dădeam banii la Casa de Cultură. La sfîrşit, ne-au spus că ne-am distrat pe vremea lui Ceauşescu şi nu ne-au dat nimic“. Are şi el doi băieţi lăutari. Femeile din casă nu prea vorbesc. Doar rîd de istorisirile lor.

Sarmalele reci din contrabas

Peripeţiile ţiganilor de la nunţi sînt multe. „Cum să fie nunta... Aşa, cu zeamă acră şi cu plăcinte. Şi, pentru că nu puteam să beau, că 300 de oameni erau pe capu' meu, mai băgam cîte un litru de ţuică în tobă. Că, pe urmă, de la nuntă ne întorceam cu căruţa şi ne puteam cinsti şi noi. O dată, la o nuntă, gazda era zgîrcită rău de tot. Am băgat sarmale în contrabas, de nu l-am mai putut ridica. Şi era iarnă. Pînă la urmă am aruncat contrabasu' pe rîu. Că era prea greu“, povesteşte lăutarul. Veneau din tot judeţul să îi cheme la nuntă. Lumea le cunoştea talentul. Cîntau romanţe, tangouri, muzică populară. Erau cîteva cîntece care trebuiau fredonate obligatoriu. „Dacă mergeai la nuntă trebuia să ştii învîrtita lui Birăuţu, pe coarda groasă, a boului, altfel nu se putea“, spune un ţigan. Cîştigul era destul de mare la vremea respectivă. „Păi, aveam nunţi unde cîştigam 300 de lei şi altele la care luam 3500 de lei. Cu o sută de lei înainte mergeam la restaurant, mîncam şi beam pe săturate. Acum e mai puţin. Da' se cîştigă.“ Şi acum, unii dintre ei mai cîntă la nunţi.

Romii, ambasadori culturali

Ţiganii au umblat prin toată ţara. Au fost pînă la Tulcea şi la Sulina. „Am făcut spectacole şi pentru copiii handicapaţi“. În judeţele Hunedoara, Alba şi Maramureş sînt vestiţi. Ieşirile dese în străinătate, în timpul comunismului, le-au adus numai premii. În deplasările pe care le făceau, ca adevăraţi artişti, compuneau versuri pentru fiecare ţară: „Din pielea lui Stalin, facem cizme la Berlin“. Unii primesc încă scrisori de la cei pentru care au cîntat. Din România, din Germania sau din Rusia. Primarul din Geoagiu, Simion Mariş, susţine comunitatea romilor. Le-a dat pămînt pentru construcţie, materiale şi deja unii dintre ei şi-au înălţat case. „Primarul ne ajută. Nu mergem niciodată la el fără să ne ajute. Ştie că noi nu furăm, că lumea ne ştie. Ne ajută şi Poliţia. Doar cînd se mai rătăceşte vreun ţigan de prin alte locuri avem probleme.“

Stau jos şi fumează. Firi boeme, de artişti care trăiesc în mahala. Trubaduri cu vechime. Ţigănci frumoase cu fuste colorate. Casele mici, făcute din chirpici, şi boarfele împrăştiate în jur, haotic, te bulversează. Mizerie şi penurie. Un univers fantastic de misticism, vrăji şi boscoane. Le-a mai rămas cîntecul, pe care îl au în sînge.

***Oana Popiţiu** este studentă la Facultatea de Jurnalism, Universitatea „Babeş-Bolyai“.*

Daniel I. IANCU

Locuri de cerşit

Îi vezi peste tot, aşa că prezenţa lor te incomodează doar cînd te trag prea insistent de mînecă. Te-ai obişnuit cu vocile lor cîntătoare, din care umilinţa parcă te linge pe tălpile pantofilor. Asta în afara cazurilor cînd impertinenţa le transformă glasurile în ceva asemănător cu strigătele de ameninţare, de parcă unica ta datorie pe faţa acestui pămînt e să le dai lor ceva acolo, cît să aibă de-o pîine, vodcă sau vreun pachet de ţigări mai de Doamne-ajută. Uneori te cuprinde mila şi le arunci monezile primite rest de la „Alimentara“, după ce, la rîndul tău, ai aşteptat insistent ca vînzătoarea să ţi le aşeze pe tejghea, în timp ce ea se prefăcea că nu poate găsi suma insignifiantă. Alteori însă treci indiferent sau poate oarecum ruşinat că te prefaci că nu le auzi tînguirile. Şi mai sînt şi cazurile cînd pur şi simplu îi iei la goană, după ce te-ai săturat să-i mai vezi în faţa ochilor. Pentru că sînt omniprezenţi, precum oxigenul şi proştii. Sînt cerşetorii.

Catedrala şi barurile. La Orăştie

Nu că prin alte locuri ar fi mai puţini, dar la Orăştie mi se pare că mă copleşesc, pentru că îi întîlnesc aproape în fiecare zi. Mutrele lor mi-au devenit cunoscute, după cum şi mutra mea a ajuns să-i exaspereze. Bănuiesc că, în lumea lor, am devenit un soi de bastion ce trebuie neapărat asediat zilnic, doar-doar voi ceda şi le voi arunca, înfrînt, mărunţişul de prin buzunare. Deocamdată mă ţin tare şi, morometian, de fiecare dată cînd le aud vocea, încep să vorbesc despre vreme.

Pe **Ţili** îl ştiu de pe vremea cînd era doar atît de înalt cît mesele pe lîngă care cerşea. Să tot fie vreo şapte ani de-atunci. Curăţel, simpatic în felul lui, avînd oricînd vorbă de-ntors celor ce-l întrebau te miri ce, cu nu ştiu cîţi fraţi mai mici cărora, cică, le cumpăra bomboane cu o parte din banii căpătaţi, era un fel de vedetă locală. Uneori, lumea care îl zărea de departe îl striga să vină la mese şi îl interoga, distrîndu-se de răspunsurile aiuritoare pe care acesta le dădea uşor repezit. Apoi era plătit după prestaţia lui şi dispoziţia „clientului“.

Ţili dădea şi rest. Adică, presupunînd că tot mărunţişul ce ar trebui să-l ai prin buzunare l-ai lăsat pomană la bisericăsau ciubuc la chelneriţe, el primea orice tip de bancnotă, oricît de mare ar fi fost valoarea acesteia, şi, conştiincios, îţi număra restul de la suma pe care, ca binefăcător al cerşetorilor, voiai să i-o laşi lui: De cîteva ori am asistat perplex la împrumuturi, **Ţili** servindu-şi „clienţii“ cu banii necesari pentru încă un rînd de bere, ţinîndu-i însă minte şi recuperîndu-şi ulterior suma împrumutată, cu tot cu dobînda aferentă. Între timp însă puradelul s-a înălţat, transformîndu-se într-un adevărat zdrahon, şi chiar dacă îl mai vezi cîteodată cerşind, e cel mai adesea trimis la muncă. Doar vechii „clienţi“, pe care i-a scăpat în trecut de povara însetării, îl mai cheamă pe la mese pentru a-l cinsti...

Bruxelles, în buricul tîrgului

Alte locuri, aceiaşi cerşetori. Nu că n-aş fi fost conştient de prezenţa lor în cele mai neaşteptate locuri, însă surpriza a fost, într-adevăr, prea mare. Căci plimbîndu-mă eu, în urmă cu vreo doi ani, în fugă prin centrul Bruxelles-ului, n-aveam altă intenţie decît să fotografiez cît mai mult, în cele doar cîteva ore pe care le aveam la dispoziţie, pînă urma să intrăm în sediul Parlamentului European. Aşa că, tot încercînd să depistez pe unde-şi face nevoile şi veacul celebrul Manneken Pis, am dat peste **Mirela**. Care, pentru a impresiona publicul, mai cără după ea, în braţe, şi un puradel de doar cîteva luni. Atenţia mi-a fost atrasă de rochiile înflorate şi de basmalele ce le îmbrobodeau capetele. Căci Mirela, din Orăştie, era însoţită, în bătălia de a-şi cîştiga eurocenţii zilnici, de o alta, de loc de prin Timişoara, care a refuzat arţăgoasă să-şi spună numele. La fel, n-am putut afla nici cam cît cîştigă fiecare într-o zi de bîntuit pieţele aglomerate ale Bruxelles-ului. „Daţi şi voi cît vă lasă inima şi cît puteţi. Sînt aici de patru ani. Am strîns ceva, cît să stau aici şi să trimit şi la Orăştie, unde îmi fac o casă“, se vaită **Mirela.** Nu uită, bineînţeles, să se plîngă puţin şi de zgîrcenia belgienilor şi turiştilor. Cîteva zeci de metri mai încolo, o altă surpriză. Mai mică. Alt rom hunedorean, de data asta din Simeria, cînta la un acordeon pe o terasă. Publicul, format mai ales din asiatici, tindea să devină fan al melodiilor lui Adi Minune. Pe bărbat îl chema **Costel**, şi spune şi el că nu vrea să plece, deşi e de cîţiva ani buni în Bruxelles, unde acordeonul e principala lui sursă de venit. Nu or fi alergînd ei cîinii cu covrigi în coadă prin Belgia, dar se pare că-i mai bine să cînţi prin Bruxelles decît să sapi şanţuri la triajul din Simeria.

Biografie dublă la Barcelona

Pe **Sorin** l-am cunoscut la Barcelona, dînd ocol după ocol la Sagrada Familia. La început s-a apropiat de grupul nostru, într-o extrem de umilă poziţie cu mîna întinsă, şi exprimîndu-se stîngaci în spaniolă. Spunea că-i de prin Iugoslavia. Vezi, Doamne, România nu mai prezintă interes de cînd s-a procopsit cu statutul de membră a UE. După încă cîteva ture în jurul bisericii şi o nouă întîlnire, îi scapă, involuntar, cuvintele: „Grea viaţă“. Apoi se apucă şi rîde, de sus, de aparatul de fotografiat al unui coleg din grup. Un Smena, sau Zenit, sau ceva de genul acesta. Cu film. Îl urmăresc şi-i fac o poză, după care intrăm în vorbă. De unde e, de cît timp e prin Barcelona, cît cîştigă, dacă sînt mulţi români la cerşit prin zonă. Treburi din astea. Reticent, mă întrebă de ce vreau să ştiu. „Eşti de la poliţie?“ Nu. Apoi dă drumul la variante. Prima: e din Cluj, de şapte ani în Spania şi operat la coloană. Iar după un timp, a doua: originar din judeţul Alba, expulzat în urmă cu patru ani din Spania, „şi-a făcut mîna“ prin Germania pînă pe 4 ianuarie 2007, cînd a revenit pe pămînt iberic. Tot operat la coloană. De dus, o duce greu, că-s mulţi, şi-n majoritate români, numai că nu vor să recunoască. Au locurile lor. Spaniolii îs cei mai zgîrciţi: nu le dau un eurocent măcar. În schimb au noroc cu străinii. Dar nu români. Românii şi spaniolii nu dau nimic. Francezi, italieni, englezi – mai merge. Nici nemţii nu-s prea largi la buzunar. După spusele lui, cîştigul mediu pe zi e de 20-25 de euro. După părerea mea, e mai mult. Exagerat de mult!

***Daniel I. Iancu** este muzeograf la Muzeul de Etnografie şi Artă Populară din Orăştie.*

Liliana NICOLAE

Căzăneşti – Să trăieşti!

– ştergerea diferenţelor dintre sat şi oraş –

După 1990, 59 de comune au fost transformate în oraş. Cele mai multe – 48 – au avut această soartă între 2002 şi 2004. Din motive electorale, s-a spus. Să fie mai multe secţii de votare. Condiţiile sînt stabilite de legea 351 din 2001: numărul de locuitori minim – 5000, populaţia care are altă ocupaţie decît agricultura – 75%, 70% dintre gospodării trebuie să aibă instalaţii de alimentare cu apă, 55% – să aibă baie şi WC în locuinţă şi aşa mai departe. Dezavantajele acestor transformări au fost, ca şi la Căzăneşti, creşterea impozitelor, atît pe clădiri, cît şi pe terenul agricol, dar şi faptul că locuitorii nu mai pot, conform normelor europene, să crească animale, ca pînă acum.

„Iconiţeee! Ciocolatăăă!...“

Autobuzul meu este un altar ambulant şi miroase ca un vagon de clasa a doua. Deasupra parbrizului: iconiţă lîngă iconiţă, flori de plastic şi busuioc uscat. Printre toate, un abţibild – reclamă: Scandic. Vodca împinge cu tărie. Şi o insignă care îmi spune că şoferul e ecologist.

Mai sînt vreo trei sferturi de oră pînă pleacă autobuzul. E aproape miezul zilei, cald, aglomeraţie... Pe culoar se foiesc copii cu pungi de pufuleţi în braţe, femei cu sacoşe pline de sticle goale, băieţi cu maiouri mulate şi păr dat cu gel. Bărbatul de lîngă mine deschide o cutie cu bere.

Stau cu nasul într-o revistă şi, deodată, mă sperii. Cineva îmi aruncase în braţe o cutie cu leucoplast şi o brăţară cu iconiţe în miniatură. 20.000 fiecare. O fată (probabil surdo-mută) le împarte în stînga şi-n dreapta, pentru ca apoi să le culeagă la loc. Urmează bărbatul cu tricou în dungi: „Ochelari, băieţi! Cine mai doreşte? Ochelari de firmă la jumătate de preţ!“. Apoi, femeia ale cărei şolduri de-abia încăpeau printre rîndurile de scaune, bălăngănindu-se în sus şi-n jos, ca un balanosar: „Iconiţeee! Ciocolatăăă!...“. Următorul: ton repezit şi misterios, privire speriată, nu cumva să-l prindă cineva. Ai fi zis că vinde droguri sau arme. Noroc că marfa era la vedere: o pereche de papuci de plastic. „Care mai vrei papuci? Care mai vrei papuci?“

Nimeni. Nici papuci, nici ciocolată, ochelari sau iconiţe.

Ceasul de deasupra intrării în Gara Obor arată 12 punct. Autobuzul-altar-magazin ambulant se pune în mişcare. O bătrînă îl opreşte cu gesturi disperate: „Mă iei, mamă, şi pe mine cu talonul de pensie?“ (adică gratis!). „Sorry, mamaie! Nu mai am locuri şi amenda e 2 milioane dacă iau călători în picioare!“

În fine, autobuzul pleacă. După cîteva sute de metri, opreşte, se mai urcă doi. În picioare. Peste vreo 500 de metri – altă oprire, alţi călători adunaţi de pe drumuri. Şi tot aşa de cel puţin 10 ori pînă la ieşirea din Bucureşti, pînă cînd culoarul se umple „la refuz“. Nu pot să mă abţin şi îi amintesc şoferului de amenda de două milioane, dacă are călători în picioare. Mi-o taie scurt... că nu e treaba mea. Recunosc, dar e timpul meu. „Stai dumneata liniştită, că ajungem la timp!“ Eu stau liniştită. Nu însă şi grupul de navetiste vesele şi gălăgioase care urcă la prima oprire cu „ia-mă nene“, înghesuidu-se pe culoarul deja ticsit.

Deşi soarele e sus (pe cer) şi arde cu putere, ţăranul e jos (pe cîmp) şi sapă cu mişcări mecanice. Sau împinge plugul tras de cal. Altul are un sac agăţat de gît şi împrăştie îngrăşămintele, ca şi cum ar arunca grăunţe unor păsări invizibile, adunate la picioarele lui. O vacă stă lipită de un gard, disperată că ultima dungă de umbră s-a mutat de partea cealaltă.

Cu pălăria pe-o parte, „un pieton se odihneşte pe marginea drumului“ (vorba francezilor care au scris ghidul Routard, pentru străinii care vin ca turişti în România). Şi, în fine, un copac cu tulpina vopsită roz-bombon, alta – bleu, alta – alb. Un sat vesel şi colorat... şi gata! Cobor din autobuz.

Am ajuns la Căzăneşti. (Un prieten mi-ar spune o replică pe care o spune deseori cînd vorbim de localităţi al cărui nume se termină în „-eşti“. Şi anume: „Să trăieşti!“). Boierul Cazan a dat numele localităţii, acum cîteva sute de ani. Iar fostul prefect, Marian Bălan, fiu al locului, a făcut comuna oraş. În 2004 a fost referendum: „Sînteţi de acord ca localitatea Căzăneşti să devină oraş?“ DA sau NU. S-a mers cu urna mobilă pe toate uliţele şi peste 95% dintre localnici au votat DA. Ca la referendumurile de pe vremea lui Ceauşescu, cînd erau întrebaţi dacă vor să fie pace în lume... sau să lupte împotriva înarmării. De-altfel, localnicii din Căzăneşti devin nostalgici cînd vine vorba de „vremea lui Ceauşescu“.

„Ne-au spus că creşte nivelul, dar ne-au crescut doar impozitele“

Petre Cămpeanu şi Matei Ştefan stau de vorbă în intersecţie. Mă apropii, zic „Bună ziua!“. „A cui eşti dumneata? Ne cunoaştem? A! vreţi să scrieţi despre oraşul nostru? Păi ăsta e oraş, domnişoară? Că ştim şi noi cum e la oraş, că sîntem umblaţi! Oraşul înseamnă apă şi canalizare. Noi, canalizare n-avem, iar apa e cu program...“

La referendumul pentru oraş, ca la orice scrutin, a fost şi campanie. Dar numai PRO. Că va fi bine, că vor veni investitori, că o vor duce mai bine copiii voştri. „Ne-au spus că ne creşte nivelul, domnişoară, dar ne-au crescut doar impozitele!“ – îmi spune Matei Ştefan. E pensionar, fost şofer al directorului de la COMBIL (a doua mare crescătorie de porci din ţară, înainte de ’89. Prima era la Timişoara). Îşi aminteşte cum în fiecare săptămînă venea acasă cu cîte un pachet de carne. „Dacă vroiai mai mult, plăteai şi cumpărai. Dar pachetul ăla era gratis, de la întreprindere. Ce bine am dus-o noi atunci!...“ Îl întreb de primărie. „Să ştiţi că nu găsiţi pe nimeni. Vicele a plecat, că are casă şi aici şi la oraş (!!!) iar primaru’ e în concediu, că se mărită fiică-sa. Are nunta mîine!“

De pe uşa primăriei aflu programul de apă şi alături admir placa memorială care marchează trecerea localităţii de la statutul de comună la cel de oraş: 26 aprilie 2004. Dată de la care, însă, viaţa căzăneştenilor n-a trecut de la ceva la altceva.

Caut casa primarului. Merg pe un trotuar îngust, plin de baligă. Privesc casele... unele îngrijite, arătoase, cu maşini în curte, altele, din pămînt sau părăsite. Şi multe magazine: Dudu Impex SRL, RomImpex SRL, sau, simplu, Magazin Universal.

Primarul e pe fugă, dar îl reţin cîteva minute şi stăm de vorbă la un pahar de Tutti Frutti. Îl cheamă Emanoil Voicu, e învăţător, primar de la Partidul Conservator şi îmi dezleagă „misterul“ transformării comunei în oraş: „Păi, să vă spun! Pe criterii politice, că – în rest – nu îndeplinim nici un criteriu: număr de locuitori nu avem... ce oraş e ăla cu 3700 de locuitori?... putere economică – nu, infrastructură – nu.“

Împreună nu găsim nici un alt motiv (în afară de cel politic) pentru care Căzăneştiul ar fi oraş. Poate blocurile de la marginea localităţii? Sînt şase. Cu parter şi un etaj. Ca un mic cartier. O colonie muncitorească înălţată în anii ’70, cînd la Combil munceau 2000 de oameni şi creşteau peste 500.000 de porci. În colonie, un apartament cu 2 camere ar costa 20 de milioane de lei, iar unul cu 4 camere – 40 de milioane. Ici-colo, cîte un termopan. Blocurile sînt înconjurate de grădini de zarzavaturi, coteţe cu păsări, cocini de porci, magazii pline cu lemne. Şi de un lac mare, verde, stătut şi rău mirositor. Sub soarele fierbinte, trei copii stau pe vine, ca şi cum ar ascunde, în cercul format, o comoară ştiută doar de ei. E un joc simplu, cu o piatră şi un ciob strălucitor, pe care le mişcă cu îndemînare în pătrăţelele desenate cu cretă pe asfaltul fierbinte, la marginea lacului.

„N-o să înţeleg niciodată ce-a fost în capul lor de ne-au făcut oraş!...“

O femeie duce găleata la gunoi. Adică în spatele blocurilor, unde e o grămadă mare, fără de care tabloul „de la blocuri“ n-ar fi fost complet. „E mizerie mare! Într-o bună zi o să ne ia Salvarea pe toţi de aici!“ – îmi spune femeia arătînd spre lacul verde. „Canalizarea e înfundată, curge, miroase, copiii sînt plini de bube!“ O vecină tocmai luase 3 ouă dintr-un cuibar şi era supărată pe „parlamentiştii“ de la Bucureşti. „N-o să înţeleg niciodată ce-a fost în capul lor de ne-au făcut oraş!...“

Trei adolescente (eleve la grupul şcolar şi membre în ansamblul folcloric al locului) se oferă să-mi arate ce n-am văzut la Căzăneşti: parcul (4 bănci şi un tobogan, într-un spaţiu de 5/15 metri), barul (unde, la orele amiezii, se juca biliard în ritm de manele), coaforul („nu e ceva modern, dar se mai duc femeile să-şi facă un coc pentru vreo nuntă“), brutăria (în construcţie) şi un mini-supermarket (un magazin cu etaj în care poţi găsi orice!). „Avem de toate! Şi sîntem în urcare“ – îmi spune una dintre fete. „Sigur va fi mai bine. Ştiţi că aici s-a născut şi portarul Stelei, Cernea?!...“ Nu ştiam. Dar le întreb, însă, dacă nu le lipseşte ceva la Căzăneşti. Se gîndesc puţin... „Ba da! Ne-ar plăcea să avem o cofetărie.“ „Sau o pizzerie!“ – adaugă alta, în timp ce a treia îşi aminteşte că nu prea au de unde să-şi cumpere haine mai moderne.

Spre seară, mă întorc la Bucureşti. Tot cu autobuzul. De data asta, unul modern, cu aer condiţionat. Culoarul – plin de călători în picioare. Şoferul e drăguţ şi îmi dă o pernă, să stau jos, pe o scăriţă sub care dogorea motorul.

Am un singur gînd: apa caldă de la robinetul din garsoniera mea, care e, totuşi, „la oraş“.

Adevărata tragedie a transformării satelor în comune şi a comunelor în oraşe a fost înainte de 1989, cînd Nicolae Ceauşescu a distrus, în numele unei aşa-zise sistematizări, numeroase localităţi rurale. Planul a început să fie pus în practică la Mihăileşti, lîngă Bucureşti. Casele au fost demolate cu buldozerul, cimitirul a fost mutat, biserica – la fel. Pe vremea aceea a luat fiinţă asociaţia neguvernamentală Opération Villages Roumains (Operaţiunea Satele Româneşti), mai întîi în Belgia, apoi în Franţa, Elveţia, Olanda, Germania, Marea Britanie. Asociaţia a avut un rol important, reuşind, prin presiunea asupra regimului comunist, să reducă numărul satelor şi comunelor care urmau să fie distruse. Mii de localităţi din străinătate au „adoptat“ mii de sate româneşti. Un fel de „înfrăţire“ care s-a oficializat după 1989.

Există şi în prezent asociaţii străine care militează pentru salvarea satelor româneşti, pentru păstrarea autenticităţii şi a tradiţiilor acestora. Un exemplu, Fundaţia „Mihai Eminescu“ din Marea Britanie, care se îngrijeşte de satele săseşti din Transilvania.

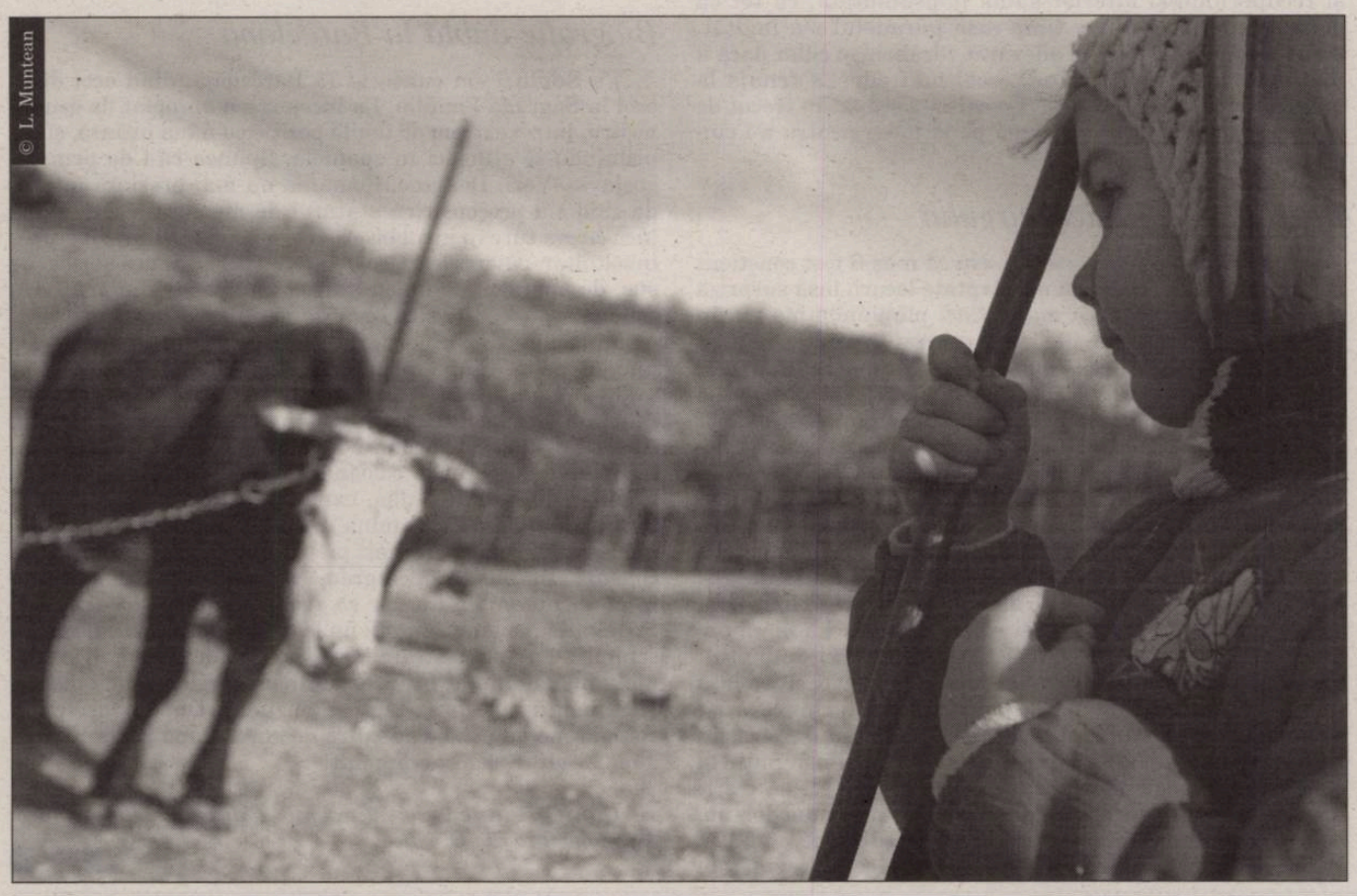
© L. Muntean

ABSORBŢIA FÎNTÎNILOR UNDE ŢI-AI PETRECUT TINEREŢEA POATE ATENUA DRAMA FIERBINTE ŞI POŢI AVEA PARTE DE NU ŞTIU CÎTE ZILE CAM CA EA

● Aşadar: după ce aproape o sută de copii au fost internaţi, după controale şi paracontroale, după ce s-a descoperit că cinci persoane care lucrau în bucătărie erau infestate cu salmonella, s-a hotărît închiderea taberei de la Năvodari. Unii dintre profesorii care însoţeau copiii au fost contra. Nu vi se pare că – pe lîngă chestiuni complexe precum suspendarea preşedintelui, conflictul între palate, votul uninominal şi absorbţia fondurilor structurale de la UE – în ţara noastră continuă să existe o relaţie proastă între cetăţeni, apă şi săpun? (**M. V.**)

● V-am spus eu? Scriu despre dispariţia nedorită a lozurilor în plic, lozurile reapar, scriu despre apariţia nedorită a vopselelor în apele fîntînilor arteziene din Bucureşti, vopselele dispar. E clar: cineva acolo sus citeşte „3,14“. (**S. G.**)

● „Kensington şi Chelsea sînt locurile unde mi-am petrecut anii tinereţii, aşa că nu sînt prea fericit că oamenii sînt omorîţi pe străzile Londrei.“ Aceste cuvinte atît de umane îi aparţin lui Carlos Şacalul, fost numărul 1 pe lista teroriştilor internaţionali, actual deţinut şi personaj bucuros să fie intervievat de ziarele britanice. Tot el mai spune că teroriştii Al-Qaeda sînt nişte ageamii şi le explică unde greşesc. De unde înţeleg că dacă omori oameni la Paris sau la Viena, cum a făcut domnu' Şacalu', e OK, urît e să omori oameni prin locurile unde ţi-ai petrecut tinereţea. Iar vorba aceea cu „teroristul unuia este eroul altuia“ capătă un criteriu geografic cu totul supus hazardului. (**C. G.**)

● O echipă de cercetători americani şi canadieni a descoperit că propranololul injectabil poate atenua în mare măsură amintirile neplăcute. Deşi chestia abia se experimentează, se poate spune totuşi de pe acum că fără amintiri neplăcute ne va fi şi mai trist pe astă lume. (**R. C.**)

● În părculeţul fîntînii arteziene din Crîngaşi se vînd ţigări fără timbru. Chiar e coadă. Cîţiva metri mai încolo, nişte poliţişti, într-un Logan, fumînd cu geamul lăsat. Le arăt îmbulzeala comerţului ilicit. Personajele în uniformă păstrează un calm imperturbabil, egal, plin de dignitate: „Le-am mai confiscat noi marfa... Şi n-avem ce le face, mîine vin înapoi“. Pînă acum n-am conştientizat drama sisifică a poliţistului dîmboviţean. (**M. C.**)

● Pe prima pagină a ziarului *Libertatea* de marţi, 17 iulie 2007, un titlu mare: „Sexul pe canicula ne poate ucide!“. Alături de titlu, nudul unei anume Andreea, ca o chemare fierbinte la sex. E clar, *Libertatea* vrea să-şi omoare cititorii. (**D. S.**)

● De cînd avem UE şi intrăm pe teritoriul statelor membre ca-n brînză, istorica prietenie româno-bulgară avansează încet, dar sigur. E drept că bunăvoinţă e mai mult din partea lor, care s-au prins destul de repede cum stă treaba cu turismul. La Balcic, pe la terase, te aşteaptă cu meniuri scrise în limba română, te întîmpină cu „Poftiţi, vă rog!“, te conduc la cea mai bună masă de pe ponton („Veniţi la apă!“) şi-ţi aduc un vin ieftin în frapieră. Cîntăreţul localului îţi cîntă în surdină „Hai acasă, hai cu mine...“ şi poţi avea parte şi de alte surprize plăcute. Acum, imaginaţi-vă chelnerii din Mangalia buchisind alfabetul chirilic şi explicînd pe bulgăreşte ce-i aia tochitură cu mămăliguţă. Ei bine, aşa ceva n-o să se întîmple pentru că bulgarii nu dau doi bani (sau leva) pe litoralul românesc! (**A. P.**)

● Echipa emisiunii de televiziune *Top Gear* a demonstrat cum în Anglia se pot asfalta 2,5 km de şosea în doar 24 de ore, faţă de nu ştiu cîte zile, termenul stabilit de autorităţile locale. Asta nu e nimic, pentru că echipele de asfaltagii din România pot demonstra, la fel de bine, cum

Cu ochii-n 3,14

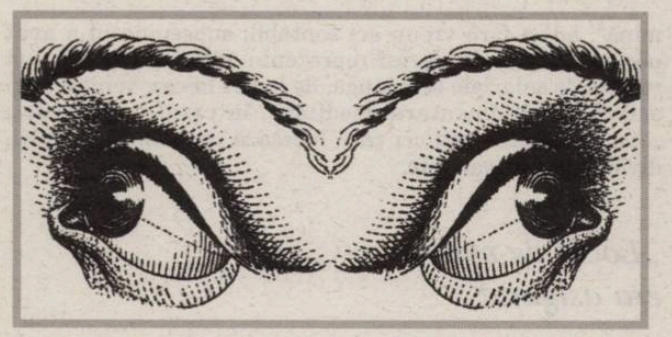

cîteva sute de metri de drum se pot asfalta într-un an. Vezi Şoseaua Colentina şi multe altele. (**A. M.**)

● Tori Amos în concertul din Sala Polivalentă: *„Vlad The Impaler! Hmm... I think he was – maybe, but maybe – a good guy. He just needed a good woman“*. Aşa, cam ca ea. (**M. C.**)

OARE CUM REACŢIONEAZĂ ETERNA DISPERARE LA O NOUĂ LUARE DE MÎNĂ? RIDICÎND DIN UMERI ŞI ANUNŢÎND SPECTACOLUL „SĂ GÎNDIM CONFORM FERESTREI“?

● Luna asta se desfăşoară campania de adunare (cu voluntari) a deşeurilor din Deltă, „Moarte PET-ului!“; iar la sfîrşitul lui august, la Sfîntu Gheorghe, se va organiza festivalul electro Delta Music Fest. Şi mă întreb: chiar nu era loc în toată România pentru încă un festival decît fix în Deltă, unde orice manifestare de acest fel înseamnă automat poluare? Oare cum reacţionează pelicanii la băşii electro? (**M. C.**)

● Mi se pare mie sau reclamele TV s-au tîmpit în aşa măsură încît te-apucă nostalgia anilor '90 („V-am prins, vrăjitoarelor!“)? Îmi vin în cap două: una cu reclama pentru pensia facultativă la BCR (un tată verde-pervers şi un fiu la limita debilismului văitîndu-se reciproc), alta la Bonux, cu eterna Magda Catone îndemnînd lasciv la... *jogging*. (**S. S.**)

● Din ciclul „Salvaţi Vama Veche“, „Salvaţi Delta Dunării“ şi alte frumuseţi ale patriei face parte, mai nou, şi „Salvaţi Piaţa Obor“. Am primit un fluturaş în cutia poştală care mă anunţa pe un ton tragic că acolo este „teroare şi disperare“, deoarece primarul sectorului 2, Neculai Onţanu, a decis să demoleze piaţa, „obiectiv de interes naţional“, şi să construiască un mall. Cei care au lansat apelul către populaţie fac parte din Asociaţia Frontului Negustoresc Obor (fondată în 1928). E drept că nu mă duc în piaţă din 1928 toamna, ca alţii, dar n-am observat pe-acolo nici un fel de bresle negustoreşti, ci doar şlapi turceşti, grătare cu mici, tarabe cu varză murată ce-ţi mută nasul din loc şi ţigănci cu ghiocul. Dacă ăsta e comerţul „istoric“ ce ar trebui salvat, prefer să ronţăi floricele într-un nou cinema multiplex. (**A. P.**)

● Şi încă ceva: dacă va deveni o obligaţie morală, anticomunismul nu se va înscrie şi se va înţepeni într-o nouă corectitudine politică? Tulbure perspectivă. (**R. C.**)

● Un deţinut din Timişoara, condamnat la 20 de ani de puşcărie, l-a dat în judecată pe Dumnezeu pentru că l-a lăsat pradă Satanei atunci cînd a ucis. Deţinutul L-a mai acuzat de luare de mită şi înşelăciune, cerînd înapoi banii cheltuiţi pe lumînările şi slujbele rămase fără efect. Procurorii au clasat dosarul pe motiv că „Dumnezeu nu este o persoană reală şi nu are domiciliu“. Deşi ar fi putut să-i explice deţinutului că apărarea ar fi avut un martor imbatabil: liberul arbitru. (**M. C.**)

● Iar l-am văzut pe italianul ăla de pe TVR 2 care vinde „un medalion de aur de 18 KT bătut cu diamante naturale plus 12 inele aurite cu safire şi încă două ceasuri de mînă din argint 925%, totul *hand made*, cu certificate de garanţie“... Totul la un preţ de 399 lei. Alo, Protecţia Consumatorului? Aş vrea şi eu cu CNA-ul. (**M. C.**)

● În topul vînzătoarelor care nu dau restul, pe ultimul loc al nesimţirii stau cele care îţi aruncă, în loc de bani, acadele. Următorul loc este ocupat de cele care îţi spun, ridicînd din umeri, „n-am“, iar primul e rezervat exclusiv celor care te ignoră total. Cu una din astea am avut o scenă, săptămîna trecută, la un supermarket. Am rezistat atît figurilor ei de prinţesă jignită (eu trecînd drept amărăşteanca aia care ţine la ban), cît şi presiunilor cozii (nostalgice, se pare, după vremurile ceauşiste cînd vînzătorul nostru era stăpînul nostru) şi apariţiei managerului care, după ce s-a scobit prin pantaloni, mi-a întins graţios restul. Am plecat cu capul sus şi cu cinci monezi de cîte un ban, zornăind de mîndrie în buzunar. (**S. G.**)

● În Drumul Taberei, între două afişe cu Marilyn Manson („Eat your children“) şi cu Alice Cooper („House of fire“), unul cu Fuego anunţînd spectacolul numit „Casa părintească“. De-asta iubesc eu rock-ul! (**M. C.**)

● Noile toalete ecologice au stîrnit entuziasmul celor care le-au văzut, iar multiplele dispozitive menite să asigure igiena i-au intimidat pe viitorii utilizatori: „Întîi să gîndim şi pe urmă să le folosim“, spunea marţi dimineaţă o femeie la RFI. (**M. B.**)

● Conform numărătorilor mele făcute în zona Crîngaşi-Giuleşti, dacă Primăria ar ridica toate rablele de Dacii, Oltcit-uri, Lade, Skode, Wartburg-uri, Moskwich-uri şi Trabant-uri părăsite pe trotuarele dintre blocuri, s-ar înmulţi locurile de parcare cu aprox. 5%. (**M. C.**)

● Cîndva, între seara sîmbetei de 14 iulie şi dimineaţa duminicii de 15, pe pervazul ferestrei de la baia mea s-a născut un pui de vrabie. L-am văzut în zori cînd mă spălam pe dinţi: mic, debusolat şi agăţat cu încăpăţînare de plasa ferestrei. Iniţial l-am numit Bobi, dar după scandalul pe care mi l-au făcut colegii de redacţie (Matei Florian şi Marius Chivu), acuzîndu-mă de lipsă de inspiraţie, am aplecat urechea la propunerea unui alt coleg (Dragoş Ghiţulete, de la RFI). În prezent, pe pui îl cheamă Pahomie Amărîtu. (**S. G.**)

DIVERSE PERSOANE SIMILARE AR FI INTERZIS APARIŢIA FETELOR ÎN FOC

● Acum cîteva zile, şedeam pe un pat de spital şi îmi savuram perfuzia. Prin uşa deschisă a salonului, vedeam cum trec pe culoar diverse persoane. Şi trece o femeie, în pas alert, urmată de un ins care mergea mai greu. Şi ea îi spune lui, pentru a-l îmbărbăta: „Las' că n-o să fii tu primul fără un picior!“. (**D. S.**)

● Că în România e bine să fii director, preşedinte sau orice alt fel de şef e un adevăr de mult ştiut, dar el este recent confirmat ştiinţific. Un studiu al firmei internaţionale de consultanţă Hay Group arată că, prin veniturile obţinute, managerii români au o putere de cumpărare mai mare decît cei aflaţi în poziţii similare din Statele Unite, Japonia, Austria, Olanda, Italia, Franţa, Belgia, Marea Britanie, Danemarca, Norvegia şi altele. Trăiască dom' director! (**A. M.**)

● La începutul săptămînii, un articol din *Gardianul* anunţa cum că SRI ar fi interzis ca prognoza meteo să mai fie făcută publică, din motive de securitate naţională. Ulterior, SRI-ul a dezminţit, spunînd că niciodată nu a fost vorba de aşa ceva etc., etc. Oricum ar fi, căldură mare, monşer... (**S. G.**)

● Salut apariţia bulinelor pe hainele fetelor în vară! (**M. C.**)

● Mînza mea a împlinit săptămîna aceasta două luni. E frumoasă foc *(vezi foto)*, deşteaptă şi sănătoasă! (**M. C.**)

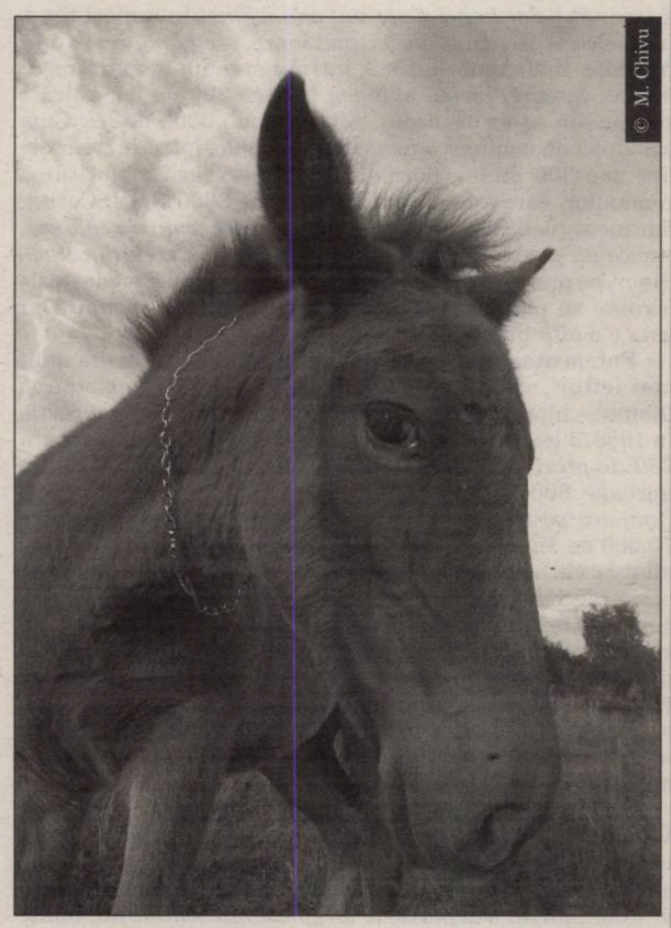

Tudor Călin ZAROJANU

Comunismul, *mon amour*

Sigur, memoria este selectivă şi tinde să „îmbunătăţească" trecutul. Sigur, a recunoaşte că ai trăit prost înseamnă, într-o anumită măsură, a recunoaşte că ai fost prost. Acestea le ştiam deja. Pe autorii nostalgicelor SMS-uri anonime care „curg" pe ecranele televizorului nu-i cunosc. Am chiar libertatea să presupun că echipele unor emisiuni tv includ un copy writer *care asigură impresia de mare interes la public... Dar pe tata îl cunosc. Ca şi pe alţii, de la care mai aud celebrele replici „Ceauşescu a făcut metroul", „Totul era mult mai ieftin", „Locul de muncă era asigurat" sau „Comunismul nu e o idee rea, dar a fost greşit aplicată".*

Aşadar, ce să fac cu tata? Poate că ne lipseşte amînduror a o abordare sistematică.

„Ceauşescu a făcut metroul"

1. *Ceauşescu n-a construit nimic.* Totul a fost făcut, *cu de-a sila,* de *sclavii lui Ceauşescu,* adică de noi. Nu e nici un merit ca, avînd în mînă un aparat de represiune şi ameninţare, să-i determini pe alţii să facă orice.

2. *A construi mult nu este neapărat un merit.* Orice român trăitor la bloc ştie că aceste cuşti de beton în care ne-a vîrît comunismul *sînt făcute prost din orice punct de vedere:* instalaţii şleampete, băi fără aerisire şi fără scurgere, case ale scărilor fără aerisire şi iluminare naturală, camere mici, pereţi, tavane şi pardoseli în valuri, aspect urît.

3. Nu doar calitatea trebuie pusă în discuţie, ci şi *oportunitatea.* Ceauşescu a „construit" lucruri care nu trebuia să existe – mai ales în industrie. Mari combinate pentru care nu exista nici materia primă necesară, nici personal calificat, nici tehnologie la zi, nici piaţă de desfacere. Am lucrat în Ministerul Metalurgiei, ştiu despre ce vorbesc.

4. În fine, *scopul.* Acesta poate *fi flagrant deosebit între „constructor" şi „beneficiar".* Pentru locatarii blocurilor veniţi din mediul rural, un apartament era o şansă de a scăpa de condiţiile de la ţară (şi mai precare decît la oraş; deci, o alegere între două rele). Ceauşescu, însă, urmărea doar să-şi împlinească visurile industriale faraonice şi, în acelaşi timp, să-i adune pe supuşi în *dormitoare comune:* cînd pui mii de oameni la capătul unui *robinet unic,* e uşor să le dai sau să le iei totul; aglomerarea sporeşte posibilităţile de *spionare şi turnare reciprocă; supravegherea şi controlul* sînt mai lesnicioase; viaţa în comun, *dependenţa unora de alţii,* toate erau elemente-cheie ale imprimării *spiritului de turmă* şi ale *uniformizării.*

„Totul era mult mai ieftin"

99,99% din produsele şi serviciile existente azi nu existau deloc în 1989. E ca şi cînd un eschimos instalat la Londra ar spune: *Ah!, dar la noi toate sînt mai ieftine!* În acelaşi timp, în unele cazuri, chiar dacă e mai mare, *preţul plăteşte o altă realitate.* În decembrie 1989, întreţinerea unui apartament de trei camere, iarna, ajungea la vreo 300 de lei, adică o zecime din salariul mediu, care era sub 3000 de lei. Cum azi, după denominarea monedei naţionale, întreţinerea este din nou 300 de lei, normal că se enervează majoritatea românilor, care au salariul mai mic de 3000 RON. Corect, dar incomplet. Căci *nici în glumă nu se pot compara căldura, apa caldă şi rece, electricitatea etc. plătite azi cu cele din 1989.* Sigur, se pune problema dacă un om cu venituri modeste îşi *permite* să plătească utilităţile care i se oferă acum. Dar asta e o altă problemă.

Putem ataca însă şi esenţa afirmaţiei că „Totul era mult mai ieftin", vizînd produsele şi serviciile care existau şi înainte, chiar la nivelul unităţii de măsură. O pîine costa, în 1989, 4 lei, deci *dintr-un salariu mediu îţi puteai cumpăra 750 de pîini.* Azi, pîinea e 0,75 de lei şi salariul mediu aproape 800 de lei, deci dintr-un salariu mediu *îţi poţi cumpăra peste o mie de pîini.* O *Dacie berlină* costa circa 70.000 de lei, deci *23 de salarii lunare.* Cîtă vreme s-a mai aflat la vînzare după 1989, berlina nu a trecut de 3.000 de euro – deci, la cursul de azi, 9.900 de lei, respectiv *12 salarii medii lunare.* Sigur, există şi preţuri care au explodat, în special în domeniul imobiliar: în anii '80, un apartament de trei camere într-un cartier necentral din Bucureşti costa vreo 170.000 de lei, adică aproape *57 de salarii medii.* Azi, acelaşi apartament este circa 198.000 de lei, deci *291 de salarii medii.* Vorbim aşadar despre o creştere relativă de aproape 500%.

Înainte de a părăsi acest capitol, se impune o precizare. Valoarea salariului mediu este prea puţin relevantă, de vreme ce se calculează din multe lefuri mici şi cîteva enorme. În acelaşi timp, însă, în foarte multe cazuri, *salariul* unui individ e departe de a reprezenta *venitul* lui: multe firme plătesc pe cartea de muncă salariul minim pe economie şi restul pe colaborări sau, pur şi simplu, „din mînă", adică fără vreun act contabil; subsemnatul a avut perioade în care salariul reprezenta 15% din venituri; la veniturile salariale se adaugă, de la caz la caz, venituri din activităţi suplimentare (meditaţii, în cazul profesorilor; „atenţii" pentru toţi cei care lucrează cu publicul), chirii, dividende, ajutoare etc.

„Locul de muncă era asigurat"

1. Nu e adevărat. Se asigura un *loc de luat salariul,* ceea ce este altceva. În România comunistă exista un masiv *şomaj mascat,* situaţie în care se aflau: cei care nu aveau practic nimic de lucru; cei care aveau de lucru din cînd în cînd (de exemplu, vînzătorii!); cei aflaţi în afara meseriei pentru care se pregătiseră. Şeful unei promoţii de la Informatică a ajuns la postul pe care, nu-i aşa?, i-l *asigurase* sistemul şi s-a prezentat directorului, care l-a întrebat ce meserie are (deci nu întreprinderile cereau oameni de care aveau nevoie). „Informatician". Directorul l-a privit lung şi a zis: „Domn'e, mie să-mi spui: economist sau inginer?" Scena este autentică şi mai ştiu o sută la fel, la majoritatea fiind de faţă. O situaţie specială – dramatică, în esenţă – era cea a românilor, foarte mulţi, care *chiar munceau,* unii pe brînci, dar munca lor era inutilă.

2. Mai mult, însă: *este de discutat dacă asigurarea unui loc de muncă este un deziderat.* Fie şi măcar pentru că subminează motivaţia muncii, concurenţa şi orgoliul profesional. Ştiind că au locul de muncă asigurat (ba, de la o vreme, te săltau de pe stradă dacă n-aveai carte de muncă – măsură care, incredibil, a devenit, în „educaţia" unor copii de azi, legenda conform căreia Ceauşescu oprea oameni pe stradă şi le *oferea* locuri de muncă), majoritatea românilor – fără ambiţii ierarhice şi fără pasiuni profesionale – funcţionau *la limita minimei rezistenţe,* chiar fundamentîndu-şi filozofic atitudinea în celebrul „Ei se fac că ne plătesc, noi ne facem că muncim". Departe de-a fi ceva amuzant, era un dezastru. În paranteză fie spus, dacă raportul preţuri/salarii era mult mai bun decît azi, cum se explică „Ei se fac că ne plătesc"?

„Comunismul e o idee bună, dar a fost greşit aplicată"

Peste tot!? În zeci de ţări, de-a lungul a zeci de ani? În aproape fiecare stat comunist, s-au succedat mai mulţi lideri naţionali. În chiar patria sistemului, URSS, au fost vreo opt. În plus, s-au produs peste tot numeroase schimbări la nivelurile doi, trei şi mai jos, teoria a fost pusă în discuţie şi ajustată, metodele de aplicare au fost variate, au avut loc revoluţionări ale revoluţiilor, chiar concesii, au fost înfierate excesele perioadelor anterioare. În condiţiile astea, cum să fie ideea bună şi să nu reuşească atîta amar de oameni, în atîta amar de vreme şi cu atîta amar de eforturi, să scoată ceva cît de cît? Sistemul comunist, despre care ni se spunea că este orizontul luminos al omenirii, a trăit ruşinea de a fi singura formă social-economic-politică din istorie de la care un şir de popoare au decis să se întoarcă la forma anterioară! Ce poate defini mai bine un eşec total? Dacă ar fi mers într-o altă direcţie, s-ar fi putut spune că perioada comunistă – bună sau rea – a fost o etapă necesară. Dar aşa, se dovedeşte că a fost doar o jalnică paranteză, un ocol inutil, un timp pierdut.

Cum a supravieţuit comunismul

Pînă la proba contrarie – pe care 74 de ani de comunism (în URSS) nu au furnizat-o – *progresul în libertate este condiţionat de proprietatea privată şi de concurenţă.* În toată istoria nu a existat decît o alternativă: *progresul sub dictatură.* Lumea merge oricum înainte. Într-un moment cînd în România se vorbea despre o posibilă prăbuşire a economiei, un premier postdecembrist a spus cu blîndeţe: „O economie naţională funcţionează şi în caz de război". În cele mai crunte vremuri, oamenii de ştiinţă au elaborat teorii şi au făcut descoperiri practice, uneltele şi armele s-au perfecţionat, au apărut obiecte şi meserii noi, s-au dezvoltat cele existente. Şi ultimul trib pierdut în jungla africană progresează.

Dar mai depinde şi cum! Cei care proslăvesc *cuceririle* Epocii de Aur, trebuie să-şi pună cel puţin două întrebări: 1. Cît de repede am progresat în acea perioadă *comparativ* cu alţii?; 2. *Cu ce preţ* a fost obţinut acel progres?

Progresul prin înfometare, biciuire, încarcerare şi reducere la tăcere a fost unica alternativă la progresul prin liberă concurenţă şi nu s-a manifestat doar în statele de sorginte comunistă. Lui i se mai adaugă totuşi o soluţie, dar numai în plan virtual: *progresul bazat pe conştiinţă.* În ideologia comunistă, oamenii urmau să ajungă să muncească din motive morale. Cu atît mai mult cu cît trebuia să se asigure şi aplicarea principiului „De la fiecare după posibilităţi, fiecăruia după necesităţi". Aş fi curios să ştiu cîţi dintre nostalgici ştiu că *acesta* era planul şi cît de realist li se pare.

În fine, regimurile comuniste au rezistat nu doar datorită dictaturilor interne, ci şi a *dictaturii externe* a URSS. Aceasta a practicat *şantajul nuclear* faţă de Occident şi, în acelaşi timp, a împărţit obligaţiile în cadrul lagărului socialist: statele acestuia îşi plasau unul altuia produse nevandabile. Ne furam căciula în cerc. „Dar atunci cum exportam atîtea!?" În anii adolescenţei mele, România apărea în celebra revistă *Burda* prin două produse: salamul de Sibiu şi biblioteca *Bonanza.* Acestea erau exporturile reale şi nepăguboase.

Mai bine toţi săraci!

Comunismul a apărut – ca teorie – pentru că dintotdeauna rasa umană a fost bîntuită de melancolii egalitariste. Iar această melancolie are la bază o caracteristică umană structurală: *lenea.* N-ar fi oare posibil să am ceva – nu mult, dar orişicît – şi să cîştig ceva – idem – muncind temperat şi fără ca, în jurul meu, să apară unii cu prea multe posesiuni şi venituri, ca să mă streseze cu ce au ei şi n-am eu?

Ce poate justifica o atît de rezistentă nostalgie după comunism? Primul răspuns este *uitarea.* Memoria „constructivă". Tata mi-a spus cu seninătate că doar din cînd în cînd se întrerupea curentul electric! Al doilea răspuns este *neînţelegerea.* Nu e suficient să trăieşti într-un sistem ca să înţelegi cum funcţionează şi pe ce se bazează. Sau ca să vezi crimele. Pentru că al treilea răspuns este *capul în nisip.* Vecinii lagărelor de concentrare naziste au spus: „Nu ştiam de la ce vine fumul". Pînă în 1990, eu – şi ca mine mulţi – n-am ştiut aproape nimic despre deţinuţii politici, pentru că în anturajul meu nu s-a vorbit niciodată despre asta.

Dar trebuie să mai fie ceva. Memoria poate fi împrospătată, interpretările reevaluate, ceea ce n-ai vrut să ştii atunci afli, vrînd-nevrînd, acum. Trebuie să fie încă un motiv al încăpăţînării în nostalgie, unul *greu de ucis.* Sînt *termenii de comparaţie personală.* Înainte de 1990, diferenţa dintre cel mai sărac şi cel mai bogat român era de un miliard de ori mai mică decît azi. Iar diferenţa dintre salariul mediu şi cel maxim era aproape neglijabilă. În plus, nu *vedeam,* ci doar bănuiam în ce lux (relativ) se scaldă maimarii zilei. Care – exceptînd familia Ceauşescu – puteau avea ce? O casă mai ca lumea, o maşină străină (dar nu peste un anumit nivel, căci astea circulă pe străzi, dacă apărea un Ferrari evident că afla toată România!), mîncare şi confort, vreo călătorie în străinătate. Nu puteau avea avioane, elicoptere, iahturi. Şi, desigur, nu puteau avea firme, acţiuni ori alte mari surse de bani. Psihologic vorbind, era un lux suportabil pentru ceilalţi. Mai mult, puteau spera să ajungă la el. Acum, însă, comparaţiile sînt copleşitoare. Iată sursa principală a nostalgiei – adică nimic altceva decît una dintre formele sentimentului care face vorbire de capra vecinului. Decît să aibă unii sute de milioane de euro şi eu doar un apartament sau nici atît – mai bine era cînd eram toţi la nivelul cel mai de jos şi, hai, fie!, cîţiva cu o treaptă mai sus.

Şi dacă oamenii nu vor drepturi?

Analizele de pînă acum ale comunismului au fost dedicate în special încălcării drepturilor omului. Cred că este o eroare, din două motive: 1) pînă nu vom explica în mod convingător că ideologia era greşită din start, social şi economic, şi inevitabil criminală, ne vom confrunta mereu cu oameni care vor spune: *Ei!, dacă nu era Ceauşescu secretar general, ci Iliescu...;* 2) unele drepturi ale omului nu-i interesează pe toţi. Ca să vrei dreptul de a vorbi liber, trebuie să ai ceva de spus... Iar libera circulaţie nu-i prea interesează pe cei care n-au ieşit niciodată din satul lor. Dacă le tot fluturi oamenilor că Nicolae Ceauşescu nu-i lăsa să-şi facă vacanţele în Tenerife şi să fondeze un partid, nu ai şanse să-i convingi că era rău. Mai ales că aveau un loc de muncă. Şi erau toate mai ieftine. Şi s-a făcut şi metroul.

Sînt lucruri delicate, dar pe care trebuie pus degetul, altfel degeaba ne mirăm cum de unii nu înţeleg ce-i cu toată condamnarea asta!

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul IV, nr. 181 ● 26 iulie – 1 august 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Ce avem de spus“
pagina **3**

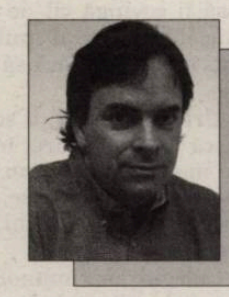

Andrei Manolescu
„Un soi de turism“
pagina **6**

Interviu cu sculptorul **Ioan Bolborea**
pagina **21**

CUM MI S-A POVESTIT COMUNISMUL

„Este mai bine ca, întemeiat pe adevăr, să învingi o iluzie, decît întemeiat pe o iluzie, să te învingă adevărul.“

EPICTET

5 948467 000155 29

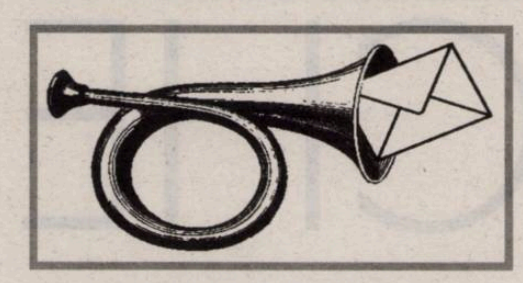

Nr. 179: *„Idealuri“*

Conserva cu idealuri (de fapt, o scrisoare către domnul Sever Voinescu)

Într-un număr mai vechi al *Dilemei,* domnul Sever Voinescu lansa o idee superbă: dînsul ne declară că, pe termen scurt, cîştigă pragmaticii, realiştii, dar pe termen lung, cîştigă întotdeauna idealiştii!

Domnule Sever Voinescu, *I hope you mean it,* pentru că, odată cu acel articol, un suflu revigorant a adus puţină culoare în obrajii cloroticelor idealuri ale unora, un vînt nou a făcut să tremure pînzele strînse ca pentru furtună, şi pentru că vă faceţi vinovat de toate acestea, o să vă povestesc cum...

...acum doi ani, colegi din Cluj au aniversat zece ani de la absolvirea Facultăţii de Medicină, deci s-au ciocnit pahare, s-au vehiculat nostalgii, s-au etalat toalete, s-au devoalat amoruri vechi, s-au evocat pozne din sala de disecţie etc... Un ochi plînge, altul rîde, şi uite aşa, la sfîrşitul a trei zile de petreceri, s-a ajuns la ritualul nelipsit din întîlnirile de promoţie ale mediciniştilor clujeni, adică s-a deschis sticla în care, în urmă cu zece ani, fiecare student, la petrecerea de după licenţă, a depus o scrisoare cu: idealurile lui, felul în care se vede peste zece ani şi cam ce visa, pe atunci, să facă, mai tîrziu, cu viaţa lui. În sticla goală, verzuie, de şampanie Zarea, idealurile lor au stat cuminţi, la păstrare, pe raftul cu colecţia de discuri a unui basist, împătimit de Led Zeppelin şi Janis Joplin, acum distins radiolog. Astfel că, peste zece ani, în timp ce erau admiraţi fluturii psihedelici de pe coperta cam prăfuită a albumului sacru *Led Zeppelin III* şi Jimmy Page îşi plimba arcuşul pe corzile chitarei electrice Gibson, aşa cum numai el ştia să o facă, bilete îngălbenite curgeau din sticla verzuie. În cele 6 minute şi 26 de secunde ale melodiei „Dazed and Confused“, s-au identificat autorii biletelor şi apoi fiecare a început să citească. Unii, la 24 de ani, îşi propuseseră să schimbe lumea, alţii, mai modeşti, să prindă un post în Cluj. Un viitor chirurg îşi propusese să nu-i moară, niciodată, nimeni, altul, viitor anatomopatolog, să-i moară pe rînd, şi un altul să-i moară doar capra vecinului. Nu au menţionat dacă li se împlinise dorinţa.

Plant, în toată vigoarea celor nici treizeci de ani ai săi, cu coama blondă răsturnată peste microfon şi blugii neverosimil de strîmţi, gemea şi sîsura „Good Times Bad Times“, „Celebration Day“, „Ten Years Gone“, „I'm Gonna Crawl“, „Immigrant Song“ şi scrisorile continuau să se scurgă din sticlă... Unii îşi propuseseră acum zece ani doar să plece cît mai repede şi cît mai departe, şi acum îşi citeau biletul cu ochii pe ceas, între două avioane, alţii îşi propuseseră să rămînă în ţară şi alte lucruri măreţe, ca, de pildă, să schimbe sistemul sau să-l facă să funcţioneze, să resusciteze secţii, să revoluţioneze spitale etc... Evident, mai bronzaţi, mai relaxaţi şi mai tineri păreau cei care schimbaseră cele mai multe fusuri orare. Un neurochirurg în Paris dorise cîndva, disperat, să nu ajungă la ţară, într-un sat uitat de lume, un chirurg de chirurgie toracică avusese dorinţa modestă de a se chinui cît mai puţin timp cu putinţă, şi acum se afla în al şaptelea an de rezidenţiat, un urolog îşi dorise cîndva o specialitate curată şi un actual ginecolog îşi dorise să privească toată viaţa doar în ochii femeii iubite.

Dintre toţi, cei mai simpatici au fost cei care îşi propuseseră, solemni, să practice medicina la cel mai înalt nivel, să rămînă de o verticalitate inextricabilă sau să nu derapeze nici cu un milimetru de la standardele profesionale trasate încă din anii studenţiei. Ar fi vrut acum să povestească cum, cel mai mult, îşi doresc, în prezent, o oră în plus de somn sau o gardă mai puţin, din cele 8 pe lună, o pensă nouă sau mai bine mănuşi care nu se rup după atîtea cicluri de resterilizare, gîndaci care să nu susţină numere de acrobaţie pe pereţii saloanelor etc. Ar fi vrut ei să spună mai multe, dar tocmai începuse „Stairway to Heaven“, cineva a apăsat butonul „repeat“, aşa că nici nu s-a mai auzit o voce timidă, care a susţinut că nu a pus vreodată piciorul pe această scară. Oricum, alţii i-ar fi răspuns, întocmai ca doamna din cîntec, că această scară poate fi, uneori, pur şi simplu cumpărată.

Cînd scrumierele s-au umplut şi ultimele ceşti de cafea s-au golit, s-au strecurat afară, în lumina lăptoasă a dimineţii. Era şi timpul, Jimmy Page îşi rupsese ultimele corzi de arcuş plimbat pe chitara electrică, ca să îi covingă cît de *dazed and confused* erau, deşi cei mai mulţi dintre foştii studenţi ştiau asta fără să le mai demonstreze Zoso.

Următoarea zi, o scurtă statistică la o ceaşcă de cafea tare, în parc, arată că: cei mai mulţi dintre ei nu aveau copii, unii aveau neveste frumoase, şi din cei 110 absolvenţi de acum zece ani, doar 25 mai rămăseseră în ţară.

Colegul lor, imunologul pe care nu l-a vrut nici o clinică universitară, nici un spital din ţară şi, în general, nimeni de pe aici, a fost primit cu entuziasm la University of California, San Diego, ca ecou la articolul acestuia într-o publicaţie medicală internaţională, cu privire la schimburile ionice transmembranare. Din bursier al fundaţiei The George Emil Palade Fellowship Fund, a devenit titular al unuia din posturile de cercetare în biochimie moleculară şi celulară din Universitatea californiană.

Totuşi, unul dintre foştii studenţi nu a deschis biletul de acum zece ani. L-a lăsat în sticla verzuie de şampanie Zarea, rugîndu-mă, domnule Voinescu, să vă somez, să vă conjur, să vă oblig să aveţi dreptate. Şi vă solicită două lămuriri. În acel articol mai vechi, aţi susţinut, *votre parole d'honneur,* că idealiştii au dreptate pe termen lung. Cînd v-aţi referit la „termen lung“: a) cu ce mijloc de transport se ajunge acolo, vorba lui Woody Allen şi b) ce unitate de timp aţi folosit, mai exact, dacă e vorba de ani, decenii sau secole, pentru că, la o adică, colegul meu să ştie cînd să deschidă sticla goală, verzuie, cu conserve de idealuri.

Oana BENESCU
oanabenescumihai@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Intelectualii şi politica**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MIŢĂ

Director Abonamente: Carmen DINCĂ
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: carmen.dinca@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.800 de exemplare

Abonament la *Dilema veche*

- direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp D, etaj 1, sector 1, Bucureşti;
- plătind contravaloarea abonamentului cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru **S.C. ADEVĂRUL HOLDING S.R.L.**, Cod Fiscal R18990288 în contul **RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818** deschis la **ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti;**
- la oficiile poştale din toată ţara;
- la sucursalele Rodipet din toată ţara.

Expediaţi o copie a documentului de plată şi adresa la care doriţi să primiţi revista, prin fax: 021-40.75.467 sau la adresa: OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea „Talon de abonament *Dilema veche*“.

Preţuri abonamente:

12 luni 135 lei

6 luni 69 lei

3 luni 35 lei

Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., suma de ..... lei cu mandat poştal / OP nr..... în cont **RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818** deschis la **ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.**

Prin semnarea prezentului talon, în conformitate cu Legea 677 / 2001, sînt de acord să primesc informaţii şi materiale promoţionale de la publicaţia *Dilema veche* şi partenerii săi.

Semnătura .....

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Ce avem de spus

Ar fi multe de spus. Da' e cald. Și oricum vorbim degeaba. Iar despre faptul că vorbim mult și spunem puțin, am mai scris. Mai de mult, în Jurnalul național. *Iată textul.*

În România se vorbește mult. Sîntem un popor epic, liric, dramatic, gata oricînd să practice confesiunea, lamentația, memorialistica și bancul. Conversația e aproape un viciu, pasiunea istorisirii are o lungă tradiție. Strada e zgomotoasă, cîrciuma sau cafeneaua – suprapopulate. Avem ziare multe, posturi de televiziune înfloritoare, telefoane mobile pentru toate buzunarele. Dar avem chiar atîtea lucruri de spus? Dacă facem o fie și frugală socoteală, vom constata că între abundența discursului și consistența lui e o disproporție stingheritoare. Emisia sonoră compactă maschează un enorm vid de sens.

Să dăm mai întîi deoparte „formulistica“, adică replica de rutină a fiecărei zile: „Bună ziua!“ (cu varianta mai nouă: „o zi bună“), „La revedere!“, „Ce mai faci?“, „Bine, mulțumesc!“ etc. Să scoatem din joc și uriașa cantitate de interjecții adjectivale pe care o manevrează, ca pe o nouă limbă, generațiile mai tinere: *„Cool!“,* „Marfă!“, „Super!“, „Trăsnet!“ ș.a.m.d. Dincolo de conotația superlativă, aceste cuvinte nu spun nimic. „Super!“ poate fi și o femeie, și o bicicletă, și o iahnie, și un film, și o agreabilă stare interioară. În generalitatea ei, interjecția simplifică lucrurile, se dispensează de a mai comunica detalii. Nu te mai străduiești să fii cît de cît descriptiv, să deosebești între „fermecător“, „tulburător“, „surprinzător“, „provocator“, „incitant“, „copleșitor“ sau mai știu eu cum. Spui „Super!“ și ai scăpat. Să lăsăm la o parte, în continuare, „frazeologia de întreținere“, setul de expresii curente, pe care le repetăm somnambulic de cîte ori se ivește ocazia: „Sănătate să ne dea Dumnezeu, că restul nu contează!“, „Dacă aș avea talent și aș pune pe hîrtie prin ce-am trecut, ar fi mai ceva ca un roman!“, „Am un mare defect: sînt prea bun!“, „Degeaba te agiți, te chinui, agonisești tot felul de fleacuri. Nu merită! Doar nu le iei cu tine în mormînt!“. De un asemenea inventar sapiențial se folosește mai tot omul. Dar nu un subiect vorbitor e cel care rostește fraze ca acestea, ci duhul colectiv al poncifului, flașneta repetitivă, impersonală, a unei comunități fără chip. Nu tu vorbești; se spune și se răs-spune prin tine ceva gata spus, ceva care se tîrîie de generații prin gura tuturor.

Mai sînt nenumăratele împrejurări în care sîntem noi înșine conștienți că n-avem nimic de spus, dar vorbim din pură politețe, sau de plictiseală, sau ca să treacă timpul. Sau ca să părem inteligenți. Sau pentru că ăilalți sînt proști. Vorbim, alteori, și pentru că nu ne putem sustrage rîșniței publice, care se învîrte de la sine. Mai devreme sau mai tîrziu, de voie, de nevoie, ne aliniem. Așa se explică, de secole, considerațiile despre vreme, despre greutățile vieții, despre recolta proastă, despre tîlhăriile politicienilor, despre cum era pe vremuri, despre „la noi în familie“ („Bine zicea bietul tata...!“), despre diete și medici, despre revoluție („Mi-amintesc ca acum: eram în Comitetul Central. Se trăgea...“), despre cum trece timpul („Parc-a fost ieri...“), despre tinerețe („Făceam și noi destule nefăcute, slavă Domnului, dar totul avea o limită“), despre rochii drăguțe, coafuri nostime și bărbați mitocani, despre femei fraiere, neveste imposibile, meciuri vîndute și șprițuri cu băieții, despre Yalta, francmasonerie și KGB, despre evrei („Să ne-nțelegem, n-am nimic cu ei!“), despre unguri („Om fi noi cum om fi, da' și ei sînt apucați“), despre ce-ar trebui să facă guvernul, despre vecini (imbecili), despre soacre (acre), despre nepoței (geniali), despre Dumnezeu („Orice s-ar zice, trebuie să fie undeva o forță...“), despre popi (fățarnici), despre prețuri („Nu se mai poate!“), despre români („Deștepți, dar ghinioniști“), despre România („Ce-au, domnule, cu noi?“), despre viitor („Măcar copiii să apuce vremuri normale“), despre mîncare („Atîta plăcere mi-a mai rămas!“), despre climă („S-a dat peste cap de cînd cu experiențele nucleare“). Extrageți din morișca zilnică toată această pălăvrăgeală și țara se va cufunda în liniște. Iar de la o vreme, am putea reîncepe să gîndim articulat și să lucrăm cuviincios.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

O vară cu babele

Ce plictiseală! Nu tu o „ieșire“ a lui Băsescu, nu tu un raport de țară de la Comisia Europeană, nu tu o încercare de destituire a vreunui procuror DNA... Partidele somnolează, guvernul (pare că) guvernează, președintele a semnat legea pensiilor. Căldură mare!...

● Pe la televizor, datul cu părerea despre nimic continuă în nota obișnuită, iar televiziunile de știri se transfomă pe zi ce trece în „televiziuni de opinii“: multe *talk-show*-uri întorc pe toate fețele cîte o frază a premierului sau a președintelui, toacă mărunt cîte un accident sau cîte o catastrofă locală (un acoperiș dărîmat de furtună, mizeria dintr-un spital etc.). Adică o non-știre e transformată în subiect de „dezbatere“, fără să aibă nici cel mai mic potențial de a genera opinii sau argumente pro și contra. Și totuși, moderatorii noștri au deprins arta de a broda insistent în jurul nimicului. Din toată această pălăvrăgeală, din modul cum moderatorii conduc discuția, pare că trebuie să rezulte un singur lucru: stăm prost, avem conducători proști, nimic nu merge, „autoritățile statului“ nu fac ce trebuie și, în general, sîntem victimele unei situațiuni de netolerat. Să zicem că așa ar fi; ce facem? Păi, cam asta: unii pălăvrăegsc la televizor, ceilalți stau și se uită. Și așteptăm să „vină“ iar știrile, să ne minunăm de nenorocirile pe care le abate Dumnezeu asupra noastră, să ne indignăm că guvernul e prost, să ne enervăm că președintele spune ce nu trebuie, să ne vină lehamitea că politicienii fură, să ne înverzim de invidie că oamenii de afaceri se îmbogățesc. Să ne umplem cu fiere și să putem lîncezi în continuare, nemulțumiți că lumea asta nu ne merită. Presa și televiziunile *mainstream* au devenit un cor de babe prăpăstioase care ne anunță la tot pasul că lucrurile merg prost și vor merge și mai prost. Iar vara – cînd politichia se mai înmoaie – spațiul tipografic și vizual se umple și mai abitir cu non-știri din care sînt stoarse emoții, „stări“. Dacă ne uităm ce se dă pe la televiziunile europene, constatăm că *tocmai* vara (cînd și „la ei“ știrile politice sînt mai puține) apare mai clar pe ecran și în ziare normalitatea unor societăți care își văd de treabă fără să despice în patru o frază a președintelui sau a premierului. Și la ei, vedetele TV sînt în concediu, emisiunile de dezbateri se întrerup pînă în toamnă, așa încît spațiile de emisie rămase libere sînt umplute cu divertisment, documentare, reportaje și – mă scuzați – cultură. Cu cîțiva ani în urmă, scriitoarei Catherine Clément i-a fost solicitat, de către ministrul Culturii din Franța, un raport despre prezența culturii la televiziunile franceze. A rezultat un document intitulat *La Nuit et l'été*. Sună ca un titlu de roman sau de serial, ironiza autoarea însăși, dar exprimă de fapt perioadele cînd cultura e prezentă pe micile ecrane: în timpul sezonului – seara tîrziu, iar vara – la toate orele posibile, pentru a suplini absența vedetelor, emisiunilor de dezbateri politice etc. Una peste alta, „la ei“, vara, lumea pare a se simți mai degrabă bine și pare să evite plictisul. „La noi“, babele prăpăstioase din mass-media o țin tot într-un bocet. Pînă la iarnă care, se știe, nu-i ca vara...

● Cît pe-aci să explodeze din nou conflictul președinte-premier – și tocmai din cauza unui avion! Sigur, nu un avion oarecare, ci un adevărat *Air Force One:* marea dezvăluire a caniculei este că se va cumpăra o aeronavă pentru uzul președinției. Cea veche poluează și nu mai e primită pe aeroporturile lumii decît pentru că e președintele în ea. Cum presa română e populată nu doar de babe prăpăstioase, ci și de babe civice, corul a început imediat să zumzăie pe tema „banilor publici“. Ba chiar s-a interpretat apariția acestei știri tocmai acum (căci, nu-i așa, nimic nu e întîmplător) ca o premeditată lovitură anti-Băsescu, care să-i facă pe cetățeni să spună „aha, zice că nu sînt bani de pensii, dar el își ia avion ca al lui Bush!“. Oricum, corul de babe civice, care explodează de cîte ori o instituție a statului își cumpără ceva, a găsit un subiect de ronțăit măcar pînă la ploile următoare (cînd, împreună cu babele prăpăstioase, vor sări în capul autorităților care „n-au luat măsuri“ pentru a evita înfundarea canalizării). Sînt de acord că, în diverse instituții publice, banii sînt uneori cheltuiți aiurea. Dar sfintele indignări care apar prin ziare de cîte ori se cumpără mașini (iar acum, avion) pentru președinție ori pentru vreun minister au o retorică și un ton de țață care se uită peste gard. Dacă împingem logica babelor civice pînă la capăt, ar trebui ca demnitarii să umble în Dacie sau Trabant la mîna a doua și să meargă în vizite oficiale cu clasa economică sau cu vreo companie *low cost* pentru că, nu-i așa, țara e săracă... Un amestec de populism și de lipsă de respect față de *eticheta* necesară unui demnitar al statului generează astfel de atitudini. Plus – presupun – un fel de justițiarism al gazetarilor, care au învățat prea repede (și nu pînă la capăt) lecția care spune că „presa e cîinele de pază al democrației“ și acum latră preventiv, gudurîndu-se pe lîngă picioarele contribuabilului, de cîte ori vede prin gard bani publici. Dar rolul de justițiar e jucat prost, cel de cîine și mai și... Cel mai bine le ies gazetarilor tot rolurile de babe – prăpăstioase sau civice...

În rest, căldură mare!

ținerea de minte

În clipa în care jucătorul...

„În clipa în care jucătorul de tenis
își lansează mingea c-o lovitură măiastră,
e stăpînit de-o inocență aproape animalică;
în clipa în care filosoful surprinde noul adevăr,
e o bestie deplină.
Anatole France afirma
că sentimentul religios
e funcția unui organ special, încă necunoscut,
al trupului uman, și s-ar putea atunci susține
că, în momentul precis cînd un asemenea organ
funcționează din plin,
e-așa neprihănit, fără răutate, credinciosul,
c-ar putea aparține regnului vegetal.
Oh suflet! Oh gîndire! Oh Marx! Oh Feuerbach!“

(César Vallejo, *Poeme umane,*
traducere de Mihai Cantuniari, în *Nobel contra Nobel,*
antologia lui Laurențiu Ulici din 1988)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Efectul Băsescu asupra democraţiei româneşti

În articolul de săptămîna trecută, făceam cîteva comentarii legate de populismul preşedintelui Băsescu, analizat într-un context mai larg, furnizat de profesorul Philippe C. Schmitter în interviul pe care ni l-a acordat. Principala concluzie pe care o trăgeam spunea că populismul manifest în discursul Preşedintelui nu se regăseşte şi la nivelul politicilor pe care le promovează sau le combate. Exemplele analizate erau politicile anti-corupţie (unde a ales soluţii instituţionale frustrante şi care cer timp) şi opoziţia faţă de creşterea riscantă a pensiilor.

Teoria atît de neortodoxă a lui Schmitter pleacă de la ideea că populismul poate avea efecte pozitive sau negative, în funcţie de context. Dacă anumite condiţii sînt îndeplinite, atunci un lider populist poate da un impuls pozitiv unui sistem politic anchilozat şi incapabil de ajustări democratice naturale. Este populismul retoric al lui Băsescu un pericol sau o şansă pentru dezvoltarea democratică a României? Pentru a răspunde, ne vom întoarce la condiţiile destul de restrictive formulate de Schmitter – anume la cele mai importante şi la cele aplicabile contextului românesc.

Prima condiţie: democraţia să fie un sistem suficient de bine consolidat pentru ca populistul să nu fie capabil să-şi conserve ilegal puterea. Dacă luăm criteriul electoral, trei schimbări paşnice de putere ar fi suficiente pentru a califica România în categoria democraţiilor consolidate. Criteriile politice de la Copenhaga au fost o condiţie pentru demararea negocierilor de aderare la UE în 1999 şi România s-a calificat atunci pentru începerea acestor negocieri. Însă tot Comisia Europeană a ridicat apoi semne serioase de întrebare asupra unora dintre criteriile politice, libertatea presei de pildă. Dar democraţia a supravieţuit guvernului Năstase, care era aproape de a stabiliza un sistem mexican de împărţire a rentelor etatiste între fracţiuni ale puterii. Răsturnarea situaţiei a fost meritul personal al lui Traian Băsescu, care a întors şi rezultatul alegerilor parlamentare. Ar fi fost capabil de această performanţă un politician ceva mai potolit şi mai nepopulist? Un răspuns la care merită reflectat. Oricum, dacă aplicăm dictonul „ce nu te omoară, te face mai puternic", s-ar zice că democraţia post-Năstase este mai pregătită să facă faţă provocărilor. Cu îngăduinţă, am putea spune că prima condiţie e îndeplinită.

A doua condiţie: adepţii populistului să accepte regulile jocului democratic, chiar cînd nu le convin. Băsescu şi partidele care îl susţin (PD, PLD) au făcut asta. Încercarea de demitere şi referendumul sînt cel mai bun exemplu. Şi-a trimis susţinătorii acasă imediat după votul din Parlament, deşi unele voci din piaţă îndemnau fie la plecarea spre Parlament, fie la ocuparea Pieţei Universităţii. Deşi mulţi au interpretat venirea în piaţă ca pe un semn de incitare, de la faţa locului mi s-a părut că a fost chiar vocea care a calmat spiritele. Oamenii erau furioşi înainte de apariţia sa, baia de mulţime a devenit un fel de descărcare aproape isterică a nervilor acumulaţi de manifestanţi. Deşi putea face aproape orice cu acea mulţime, a trimis-o acasă şi i-a spus că instituţia Parlamentului trebuie respectată. Nu ştiu dacă populişti de cu totul alte nuanţe ca C.V. Tudor sau Becali ar proceda aşa. Legat de aceleaşi evenimente, putem să considerăm că se aplică şi ultima condiţie (şi cea mai importantă) din lista lui Schmitter: populistul ajuns la putere să fie dispus să participe la alegerile libere şi competitive.

Ce se întîmplă cu condiţia referitoare la adversarii populistului? Dacă partidele tradiţionale au eşuat în a reprezenta interesele importante ale cetăţenilor, atunci populistul poate juca rolul de spărgător de gheaţă: face loc pentru noi perspective. Au eşuat partidele în România? Cifrele de sondaj legate de popularitatea partidelor sînt zdrobitoare. Alte dovezi indirecte sînt chiar mai grăitoare. O majoritate atît de zdrobitoare pentru votul uninominal e de fapt semnul că publicul este sătul de actualul sistem de partide (şi îşi face, greşit, speranţa că îl va schimba prin vot uninominal). În fine, după o campanie foarte agresivă în care a acuzat oligarhia partidelor, Băsescu a cîştigat 75% dintre opţiunile celor care au votat. Divorţul între partide (80% vot anti-Băsescu în Parlament) şi public a rămas o problemă care îşi va cere o rezolvare, chiar dacă cei care au convocat referendumul se fac că plouă.

O altă condiţie pusă de Schmitter: liderul populist să nu fie el însuşi corupt şi să nu protejeze corupţia din propria tabără. Corupţia este punctul forte în discursul preşedintelui Băsescu. La fel, politicile anticorupţie promovate sînt cele corecte. În acelaşi timp, nu a ştiut să gestioneze bine cîteva puncte din biografia sa. Şi-a atribuit casa din str. Mihăileanu după un procedeu tipic pentru politicianul din tranziţie: dacă se poate vilă de la stat, de ce nu? A fost la limita legalităţii şi dincolo de limita moralităţii. Faptul că electoratul l-a iertat arată că oamenii au adoptat un fel de cinism care preferă răul mic şi simpatic: la cît au furat alţii, nu-i bai că „Băse" şi-a dat şi el o casă, poate şi eu făceam la fel în locul lui. Mai grav este însă că a tolerat mult şi nejustificat prezenţa în preajma sa a Elenei Udrea, un produs tipic al politicii de gang şi de capturare a averii statului. Evident, asta a dat adversarilor o armă facilă

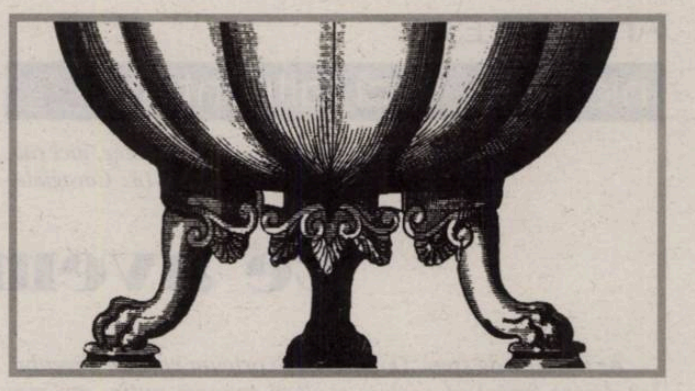

de răspuns la acuzaţiile legate de grupurile de interese. De aici o escaladare a logicii de tip „ba, pe-a mă-tii!", rafinată de analişti sofisticaţi gen Dan Andronic: ai noştri fură, dar şi Băsescu...

În fine, ultima condiţie la care mă voi referi: promisiunile liderului populist trebuie să devină măcar pe alocuri politici concrete, să se simtă ceva de pe urma sa. Evident, situaţia e foarte complicată în acest punct. Băsescu susţine politici nepopuliste sau se opune unor politici populiste, după cum am demonstrat deja. În acelaşi timp, rolul său contituţional nici nu este acela de a adopta şi aplica politici. Îi place sau nu, conflictul cu Tăriceanu (pe care l-a alimentat copios) i-a tăiat accesul la butonul de coordonare a politicilor guvernamentale, buton pe care Constituţia îl acordă premierului. În acest moment, preşedintele poate doar să propună dezbateri publice (raportul Miclea asupra educaţiei), să pună piedici momentane (legea pensiilor) sau să critice în ieşirile publice (nenumărate cazuri). Atunci, care este bilanţul său? Bilanţul său real este sărac. Îndeplineşte însă foarte bine rolul de reprezentare a nemulţumirilor şi frustărilor. Reuşeşte să-şi menţină o popularitate ridicată, deşi a promis multe şi nu poate face la fel de multe. Dar are o scuză credibilă: nu are butoanele. Cel mai probabil, după viitoarele alegeri, el şi partidele care îl susţin vor avea şi butoanele. Abia apoi vom vedea sigur dacă populistul Băsescu rămîne doar la nivel de retorică. Deocamdată, nu ameninţă democraţia românească şi pune pe jar un sistem de partide care şi-a depăşit etapa istorică odată cu 1 ianuarie 2007.

presa despre...

Epoca Năstase

„Dacă tot e caniculă, hai să ne înfierbîntăm, puţin, şi imaginaţia. Să ne imaginăm că, în 2004, alegerile prezidenţiale ar fi fost cîştigate de Adrian Năstase. Cum ar fi arătat România aceea? (...) Dacă am avut Guvernul Adrian Năstase (repetat aproape obsesiv într-o anumită vreme), de ce nu s-ar fi putut impune formula Preşedinţia Adrian Năstase a României? Ar fi părut caraghios la început, dar, prin repetare la televiziunile binevoitoare, nu mai era o problemă după cîteva luni de folosinţă. Şi de aici la Epoca Adrian Năstase drumul nu ar fi fost foarte, foarte lung! Silberstein şi Finkelstein, prin Dan Andronic, ar fi găsit o metoda de a impune această formulă pentru un fleac de cîteva milioane de euro, preţul consultanţei. Televiziunile ar fi fost mai pline de ştiri pozitive, de informaţii cam cum îşi doreşte Sassu acum, poate chiar mai bune! Am fi avut jurnale care să vorbească despre realizări, despre vizitele preşedintelui peste hotare, despre viziunea politică a preşedintelui, despre actele caritabile ale Primei Doamne a Ţării, despre băieţii reuşiţi ai familiei Năstase. Despre familia Năstase, pe larg, în treacăt, despre aniversările familiei. Şi despre colecţiile de tablouri, mereu crescînde, an de an. O bucurie a ochiului! (...). Presa ar fi arătat şi ea mai bine, mai angajată, mai confortabilă, şi nu neapărat pentru că mogulii de presă ar fi fost ameninţati cu dosare, nu, nici vorbă, ci pur şi simplu pentru că publicitatea de stat nu are miros! Iar dacă mai şi inviţi ziariştii influenţi să ia masa cu tine, Cristoiu, Dan Diaconescu şi alţii, atunci chiar că presa te va privi bine, pe măsura proiectelor tale măreţe de preşedinte iubit. Ar fi existat şi aspecte negative reflectate în presă, de-o pildă, emisiunea de mare răsunet, realizată de Ion Cristoiu, preşedintele TVR, cu titlul «Dosarul Flota»." (Ioan T. Morar, *Cotidianul*, 24 iulie) **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Eu doar întreb...

*Şi în această săptămînă, Lucian Mîndruţă dă cuvîntul cititorilor care şi-au completat „taloanele de participare"... **(n. red.)***

Domnule Mîndruţă,

Visez, de ceva vreme, să vă scriu. Nu găseam fie motivaţia, fie timpul, fie... completaţi, vă rog, punctele de suspensie cu orice scuză (ne)serioasă vă trece prin cap. Acum 2 zile mă întorceam de la Sibiu, prin România profundă, împărţită între caniculă şi nenumarate accidente mortale de maşină, despre care dumneavoastră pomeniţi la ştiri. V-am citit articolul de 4 ori, şi de tot atîtea ori am rămas surprins. Lipseau ironia şi umorul specifice, în schimb, am sesizat imensa tristeţe (oare tristeţe?) provocată de un „ceva" greu de definit. Să fie lipsa de sens? Să fie lipsa vreunui rost? Să fie lipsa de uman din ceea ce sîntem nevoiţi, adesea, să facem? Capitalismul a creat metode excepţionale de satisfacere a nevoilor curente, dar duce lipsă de imaginaţie la capitolul „tainele sufletului şi ale spiritului". Şi cînd mă gîndesc că încă noi nu sîntem nişte capitalişti adevăraţi, sau dezvoltaţi, ci undeva împotmoliţi le început de drum, şi deja avem intuiţia impasului. Impasul, adică iluzia – sau confuzia – că progresul tehnic înseamnă şi avansare la scară umană. Salvarea poate veni de la iPod? Asta ar însemnă că Apple i-ar da peste nas Sfîntului Augustin, de exemplu. Cît de tragic poate fi aşa ceva? Să fie acesta un moment în care trebuie să ne uitam la viitor cu un ochi familiarizat cu tarele trecutului? Eu doar întreb, nu zic că aşa ar fi bine.

A sta, fără a face nimic, într-o cercetare interioară, este una din condiţiile indispensabile creaţiei, dar cine mai este astăzi creator? Acel creator care oferă sensuri, vreau să zic. Şi care oferă soluţii ontologice, optime. Să-i numărăm pe degete? Aş zice că este de prisos, avem prea multe degete pentru o atare chestie. Să fi fost muzicienii anilor '60 sau '70 ultimii mari creatori? Cine ştie, poate mistica Pink Floyd avea în spatele ei nişte trăiri intense. Sau multă heroina. Numai ei ştiu. Mie îmi este destul de clar că ducem lipsă de sens, de semne îndrumătoare. Sau poate nu vrem să le vedem, sau poate nu mai ştim să le vedem, sau poate ni s-a spus că omul trebuie doar să mănînce Mars. Ceea ce nu este rău, în sine. Dar dacă ar mînca doar Mars? Haideţi să mergem pe stradă şi să-i întrebăm pe 10 băieţi şi pe 10 fete, luaţi la întîmplare de pe stradă, ce ar lua cu ei pe o insulă pustie. Doar 3 lucruri, nu mai mult. Oare cîţi dintre ei ar lua Biblia sau cartea favorită? Şi poate de aceea soluţia dumneavoastră, de a sta o clipă şi a ne gîndi: „Încotro?" este ca o gură de aer. Prin asta demonstraţi că vă conştientizaţi rolul de punct de reper pentru cei mai tineri şi de implicare activă în dezbaterile esenţiale. Să nu uităm,

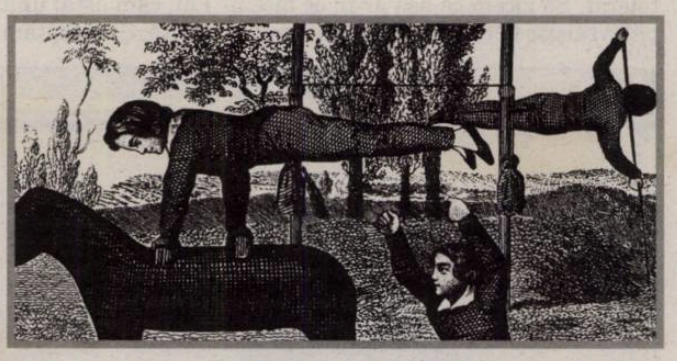

domnule Mîndruţă, că fiecare epocă şi revoluţie implică un „om nou". Exemple sînt cu duiumul, de la Renaştere pînă la utopia comunistă. Fiecare a încercat să aducă o notă în plus, o adiţie lămuritoare asupra omului. Dacă au reuşit, asta nu se ştie. Sau se ştie, dar doar cînd privim evidenţa morţilor din Gulag, de exemplu. Dar putem spune că şi acum tragem ponoasele dezbărării de metafizic. Să fie un impas al lumii pe care o trăim? Iată o întrebare atît de mare, că mi-e şi frică să mă gîndesc la vreun răspuns. Dar de undeva, din străfundurile abisale ale conştiinţei, un „da" firav răsuna pînă aproape de realitate.

Cu admiraţie, în continuare,

Ştefan MUŞAT
stefan_072002@yahoo.com

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Victoria de la Istanbul

Anul acesta, pe 14 aprilie, la Ankara, peste 300.000 de persoane au răspuns apelului organizaţiilor laice, protestînd împotriva intenţiei prim-ministrului Erdogan de a candida la preşedinţia Republicii. Erdogan a renunţat şi l-a nominalizat pentru acest post, important prin deciziile atribuite de Constituţie, pe ministrul Afacerilor Externe, Abdullah Gül, a cărui soţie îşi acoperă părul cu vălul tradiţional islamic. Renunţarea la acest văl este una dintre dogmele stabilite de Kemal Atatürk pentru existenţa statului laic turc: portul său este interzis în clădirile publice, inclusiv universităţi. Prezenţa soţiei preşedintelui – de altfel, o persoană cochetă şi şic – dar care, fie şi simbolic, nu vrea să renunţe la însemnele tradiţiei, a însemnat în ochii opoziţiei acel moment de cotitură cînd statul turc renunţă la laicitatea care i-a permis modernizarea (atîta cîtă a fost), cererea de admitere în Uniunea Europeană şi speranţa împărtăşită în multe cabinete ministeriale şi state majore militare că democraţia este compatibilă cu religia musulmană. E greu de crezut că toate aceste obiective depind de vălul unei doamne şi, de altfel, rezultatul alegerilor din 22 iulie a demonstrat că există o majoritate solidă de acord cu politica Partidului Dreptăţii şi Dezvoltării, condus de actualul prim-ministru Recep Erdogan. Demonstraţia din aprilie n-a fost susţinută de votul din iulie.

Dimensiunile victoriei dovedesc că există o rezistenţă faţă de politicile de secularizare prea abrupte sau faţă de intervenţia militară pentru salvarea democraţiei, aşa cum s-a mai întîmplat de cîteva ori în ultimele decenii. 90% din populaţia Turciei este de religie musulmană şi această identitate este în afara oricărei discuţii. Diferenţele apar la nivel cultural, în modul cum este trăită această apartenenţă. Toţi se roagă de cinci ori pe zi, dar un prim grup păstrează cu stricteţe toate preceptele, „oameni care se descalţă înainte de a intra într-o casă, n-au citit în viaţa lor o carte, n-au fost în viaţa lor la un restaurant, iar cel de al doilea grup evoluează conform standardelor vieţii occidentale, merg la cinema, citesc cărţi şi ziare, li se întîmplă chiar să consume băuturi alcoolice, se consideră mai evoluaţi decît cei din primul grup" (*Gazetem* – Istanbul).

În acest context, ezitările exprese ale unor ţări europene de a negocia cu Turcia intrarea în UE nu fac decît să consolideze convingerile celor din primul grup (de altfel majoritar) conform căruia Turcia trebuie să-şi vadă de propriul drum alături de alte ţări musulmane şi să nu încerce să intre în combinaţii unde nu este dorită.

De sorginte religioasă, partidului lui Erdogan nu i se poate aduce nici un reproş în privinţa laicităţii, dovedind astfel că o formaţiune politică în acord cu sentimentele majorităţii poate mai uşor opera asupra ideilor ei. Cu condiţia să vrea. Din 2002, de cînd este la putere, AKP nu a adoptat nici o decizie care să scoată la iveală tentaţia fundamentalistă. Prezumţia de islamizare se întemeiază pe presupunerea relelor intenţii.

Un partid musulman moderat are mai multe şanse de modernizare a unei ţări cum e Turcia decît un partid naţionalist (MHP), fidel amintirilor Imperiului Otoman, pledînd pentru o atitudine fără compromisuri faţă de kurzi, sau de Partidul Republican al Poporului (stînga kemalistă), excesiv de radical în propunerile sale. Desigur, problema kurdă (a independenţei cerute de organizaţiile ilegale, a autonomiei cerute de cele legale) rămîne una din „bubele" pe care orice majoritate trebuie s-o lecuiască, ţinînd seama de evoluţiile ei în ţările vecine şi în special în Irak.

Victoria lui Erdogan a fost determinată nu atît de politică sau de ideologie, cît de economie. Creşterea economică a fost continuă şi rezultatele ai au ajuns şi pînă la acei oameni care nu merg la cinema şi nu citesc cărţi. Voturile pentru Erdogan au venit de la patronat, de la intelectuali, de la tinerii activi ai „tradiţionaliştilor" şi „moderniştilor". În acest context, rolul de paznic al democraţiei atribuit armatei se poate diminua şi efortul Turciei de modernizare prin democratizare să continue prin competiţiile electorale, deocamdată modalitatea cea mai paşnică de eliberare a patimilor. Oricum, după victoria de duminică, doamna Gül îşi poate purta liniştită eşarfele care îi împodobesc coafura.

globul cubic

Stîlpul şi bîta

Suspiciunile în legătură cu poliţia religioasă din Arabia Saudită – Haya sau Comisia, cum i se spune – au început din 2002, cînd un detaşament al acestei formaţiuni a blocat ieşirea unei şcoli de fete pe motiv că ele nu erau decent îmbrăcate. În urma acţiunii în forţă, 14 eleve au murit. După acest eveniment, au fost impuse reguli severe: membrii formaţiunii au fost obligaţi să poarte ecusoane cînd sînt de serviciu, nu li s-a mai permis să aibă bîte şi li s-a ordonat ca toţi cei arestaţi să fie predaţi poliţiei civile. S-au introdus chiar şi antrenamente obligatorii în care au fost învăţaţi cum să se poarte politicos cu oamenii.

N-a folosit la mare lucru, pentru că populaţia, poliţia statului, toţi susţin acţiunile poliţiei religioase şi nu sînt deloc grăbiţi să sancţioneze abuzurile. „Promovarea virtuţii şi pedepsirea viciului rămîn misiunea principală a poliţiei religioase. Ei sînt obligaţi să înregistreze dacă magazinele sînt sau nu închise în timpul celor cinci rugăciuni zilnice, să vegheze la modestia veşmintelor, la stricta separare a sexelor în timpul manifestărilor publice, să prevină vrăjitoria, să-i aresteze pe contrabandiştii de alcool şi pe comercianţii de droguri. Ei trebuie să impună şi noile reguli, cum ar fi interdicţia de a vinde pisici şi cîini în portul Jeddah şi interdicţia ca bărbierii să tundă şi să radă conform modei occidentale care îi «imită pe necredincioşi» în Medina, cel de al doilea oraş sfînt al Islamului" *(The Economist,* 23 iunie 2007). Observatorii vieţii publice din Arabia Saudită susţin că elementele de înăsprire a reglementărilor sînt însoţite de altele, modelîndu-le pe cele anterioare. De exemplu, nu mai sînt pedepsiţi fumătorii şi bicicliştii. Ba mai mult, s-a produs ceea ce în această ţară poate fi considerat o manifestare extremă a democraţiei: o femeie a cerut o compensaţie într-o acţiune civilă deschisă împotriva Comisiei. Împreună cu fiica ei, au fost acostate la ieşirea dintr-un supermagazin, au fost acuzate că nu sînt corect îmbrăcate, au fost îmbarcate într-un automobil al Comisiei pentru a fi duse la sediu, dar şoferul era atît de indignat, încît automobilul a intrat într-un felinar şi pasagerele au fost rănite. Oricît de indecent ar fi fost îmbrăcate, pedeapsa cu lovirea de stîlp e considerată ca fiind exagerată. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Cîte ceva despre răbdare

Mă tulbură siguranţa cu care criticii administraţiei Bush – tot mai mulţi pe măsură ce 2008 se apropie – afirmă răspicat că războiul din Irak e pierdut. Înţeleg bine că luciditatea e absolut necesară, admir opinia fermă, mărturisesc, chiar, o slăbiciune pentru realismul pesimist. Nu trăiesc pe altă lume şi nici nu mă hrănesc cu idealism „neoconservator" devenit, tot mai mult în ultima vreme, propagandă – aşadar, ştiu că sînt şanse mari ca ei să aibă dreptate. Realitatea din teren este, desigur, argumentul imbatabil. Instalarea unui guvern cît de cît democratic la Bagdad, în stare să controleze întregul teritoriu, cu capacitatea şi voinţa de a reprima gherilele islamiste pare, la 4 ani de la căderea lui Saddam Hussein, un scop mai îndepărtat ca niciodată. Incapacitatea militară a SUA de a învinge reţelele insurgente, dublată de inabilitatea politică a adminstraţiei Bush, care a fost incapabilă să adune în jurul ei un sprijin consistent din partea democraţiilor occidentale, sînt, astăzi, probe certe ale eşecului. Acum cîteva zile, l-am văzut în direct pe preşedintele Bush cerînd mai mult timp pentru ca să se poată vedea rezultatele noii abordări militare a chestiunii irakiene. Numai că democraţiile sînt nerăbdătoare. Societatea democratică nu are timp. E firesc, căci viaţa individului, la scara ei, contează cel mai mult, iar anii sînt preţioşi pentru democraţii, cam cum sînt cincinalele, deceniile şi secolele pentru dictaturile comuniste şi fasciste. Dacă nu faci ceea ce ai de făcut în timpul pe care răbdarea societăţii libere ţi-l acordă, ai pierdut în jocul politic democratic. Poate că, după 4 ani, strategia militară cîştigătoare în Irak chiar există, poate că generalii americani, valorificînd experienţa acumulată, chiar ştiu, acum, ce e de făcut. Dar e prea tîrziu. Societatea nu mai are răbdare. Conturile trebuie închise şi, de aceea, vocile care spun că războiul e pierdut sînt tot mai articulate şi, deja, majoritare.

Timpul pe care societatea democratică îl acordă unui lider ţine direct de încrederea pe care o obţine acest lider. Preşedintele Bush – să nu uităm, a cîştigat alegerile în 2004 cu un scor istoric – nu a ştiut/putut să ţină această încredere mai mult. Lipsa de răbdare a democraţiilor pare, acum, să joace în avantajul inamicului. Cu atît mai mult cu cît acest inamic nu este un stat sau o comunitate identificabilă ca „societate", ci un grup compact, animat de o religie strictă şi alimentat de energia supraomenească pe care o dă credinţa accederii la Paradis prin terorism. Comunitatea care susţine şi compune grupul islamist cu care se confruntă armata regulată a democraţiilor este superioară atît din punctul de vedere al coeziunii, cît şi din cel al determinării. De aceea, sprijinul ei este mai eficient. Soldaţii din linia întîi care servesc democraţiile, oricît ar fi de devotaţi, de patrioţi şi de siguri pe legitimitatea morală a acţiunilor lor, ştiu în fiecare secundă că lumea din spatele lor, pe care ei o apără, îi poate condamna pentru ceea ce fac. Militarii democraţiilor trebuie să gîndească pe cîmpul de luptă cu mintea celor de acasă, a jurnaliştilor, a opoziţiei politice şi a oengeurilor. De partea cealaltă, militantul islamist radical simte sprijin necondiţionat din partea grupurilor pe care le reprezintă.

La Washington, retorica preşedintelui Bush s-a schimbat de ceva vreme. Cum subtil sesiza Peter W. Galbraith în *New York Review of Books*, discursul prezidenţial nu mai pomeneşte despre avantajele victoriei, ci despre efectele dezastruoase ale înfrîngerii. E semn că, la orizont, nu se mai profilează victoria, ci înfrîngerea. SUA nu se mai luptă să cîştige ceva, ci să evite ceva. Se simte imediat că starea de spirit s-a schimbat, pe măsură ce sprijinul popular şi, consecutiv, sprijinul parlamentar pentru războiul din Irak a scăzut. În aceste condiţii, chiar şi conservatorii în care preşedintele Bush are încredere, precum senatorul Richard Lugar, cred că e recomandabilă o atitudine mai sobră, în care strategia SUA să se reducă strict la propriile interese, iar suflul „mesianic", eliberator, să fie eliminat. Chiar dacă marele război o fi pierdut – în sensul că Irakul democratic, ferm aliat al Occidentului, e irealizabil acum – totuşi, anumite obiective mai mici, dar la fel de importante, precum dezmembrarea Al-Qaeda sau stoparea influenţei iraniene în regiune, sînt, încă, la îndemînă. Speranţa experţilor serioşi este că aceste obiective nu vor fi, la rîndu-le, ratate.

Trebuie urgent să se discute cauzele pentru care a mers prost războiul din Irak şi, mai ales, cauzele pentru care a fost însoţit în permanenţă de critici. Greşeli politice şi militare s-au succedat într-un ritm uluitor. Privind în urmă, cred că America nu era pregătită să învingă în acest război. Puterea militară uriaşă a SUA, asociată sentimentului că, după prăbuşirea URSS, a venit vremea „fukuyamistă" a lărgirii cercului democraţiilor liberale pînă la capătul lumii, a creat iluzia că invazia Irakului este o operaţiune cu succes garantat pentru că e în acord cu sensul istoriei. Mai ales cea de-a doua prezumţie – aceea că totalitarismul s-a epuizat pe sine prin prăbuşirea comunismului din siajul URSS – s-a dovedit a fi incorectă. China se simte foarte bine şi întreaga Americă de Sud pare cuprinsă de mareea roşie. În plus, totalitarismul a găsit noi forme de exprimare. Islamismul radical e cel mai proaspăt.

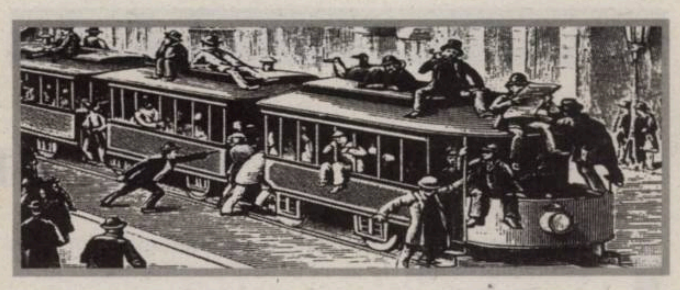

Pentru noi, pericolul cel mai mare este acela al alterării simţului de responsabilitate al Americii. Dacă, urmare a unei decizii perfect democratice, SUA renunţă la rolul de prim apărător al democraţiilor lumii, proporţiile dezastrului sînt impredictibile. E cert că America nu poate da islamiştilor radicali ceea ce vor. De fapt, nimeni pe lume nu poate. Cu ei, compromisul e imposibil. Dar cu marile puteri formale, precum Rusia ori China, care susţin filozofii diferite de democraţia liberală de tip euro-atlantic, Washington-ul poate dezvolta oricînd o politică împăciuitoristă. Şi ar fi foarte rău dacă lipsa de răbdare de acum – perfect explicabilă – ar duce la prea multă răbdare în relaţia cu non-democraţiile în general.

ready made

„Iaşi, 6/18 fevruarie 1866. P[RINCI]PATELE UNITE ? / POLITIA / CAPCANA LITERARĂ / SECŢIUNEA PREVENTIVĂ / BIROUL: ASASINAT ŞI SINUCIDERE

Iubită fiinţă glăsuitoare,

Astăzi în salonul cel mare! Tu nu trebuie să te urci pe scările obişnuite, fiindcă atunci ai intra îndată în salon cu paltonul.

Ci, din sala de jos, în dreapta, şi apoi îndată la stînga conduce o sală obscură şi întoarsă, sus, la Panaiteanu. Acolo te prepari pentru a te prezinta fără palton, în costumul antic al fraculuí [...]."

(Titu Maiorescu către Vasile Pogor, în Titu Maiorescu, *Jurnal şi Epistolar,* vol. V, Editura Minerva, 1984)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

52°

Să te pozezi lîngă un curs
de apă,-ntr-o staţune
de munte,-n preajma unui urs
sălbatic, e-o acţune

care implică un mic risc,
şi-anume ca,-n secunda
cînd tu-ţi faci poza, — de pe
pisc,
să se pornească unda

de şoc a pietrelor ce prind
s-o ia subit la vale
şi,-n număr mare,
se desprind,
barînd ferata cale...

Chiar dacă rîurile-ţi sînt
de-a-pururi (ca şi ramii),
prietene pe-acest pămînt
şi nu produc tsunami.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Un soi de turism

Duminică şi căldură mare. Oamenii încearcă să se retragă mai spre munte. Pe drumul îngust ce duce din Podul Dîmboviţei la Peştera Dîmbovicioara e plin de maşini. Merg încet şi cauciucurile sfîrîie pe pietrişul de deasupra betonului. Touareg-uri şi Nissan-uri, Subaru şi Oltcit-uri caută locuri de parcare. E cald chiar şi în cheile adînci ale Dîmbovicioarei. Într-o dubă se zăreşte o burtă mare. Un şofer fericit, în chiloţi şi ras în cap. Are scaun pneumatic, iar la gropi, burta şi ţîţele pline de păr şi tot ce mai are el saltă uşurel în sus şi-n jos. Pe marginea apei, oamenii stau la picnic, înghesuiţi unii lîngă alţii. Mi-amintesc că sîntem vreo şase miliarde pe o planetă încinsă. Mă cuprinde o senzaţie de claustrofobie mondială care mă ţine departe de peşteră, chiar dacă ştiu că acolo trebuie să fie ceva mai răcoare. O femeie care vinde brînză şi cîrnaţi pe marginea drumului mă strigă să n-arunc la coşul de gunoi o sticlă de plastic. O vrea ea. Cică le umple cu sirop de zmeură. La terasa localului de lîngă peşteră au pus un acoperiş transparent, de plexiglas. Înăuntru e zăpuşală, frigiderele nu mai fac faţă şi berea e caldă. „Băgaţi-o, dom'le-n peşteră“, zice un client. La masa de alături stau doi bărbaţi nebărbieriţi şi două femei cu mult metal printre dinţi. Ei sînt în maiouri, fără mîneci, ele – în pantaloni trei sferturi. Clefăie nişte mici. Genul care fac turism odată la zece ani. Unul din cei doi, un tip uscat şi cu colţurile gurii marcate de riduri adînci, face un comentariu la adresa unei femei corpolente cu nişte sîni uriaşi, care trece pe afară. Celălalt rîde cu gura plină, în vreme ce nevasta primului, ofuscată, rămîne cu o scobitoare suspendată în aer şi reacţionează: „Ce, mă, au început să-ţi placă vacile?“. Toţi rîd cu gura plină de mici cu muştar. Mă uit în altă parte şi văd din nou duba care se întoarce încetişor, cu şoferul în chiloţi, cu burta şi toate celelalte tresăltînd uşurel pe hopuri, ca şi la ducere. Pe terasă, cei doi nebărbieriţi însuraţi, în concediul lor cu neveste, au descoperit altă ţintă. O chelneriţă cu pantaloni scurţi, bronzată şi agilă, la vreo 35 de ani. Cei doi îşi dau coate şi încearcă să-i atragă atenţia. „Fătucă!“, strigă unul din ei.

Mă cuprinde o senzaţie de claustrofobie mondială.

Femeia pare că ştie la ce se poate aştepta, aşa că trece cu privirea de un albastru absent pe deasupra mesei lor. „Uite, bă, că nu ne bagă în seamă. Doamnă!“. Abia atunci, chelneriţa se face că-i descoperă şi îi întreabă ce doresc. Cei doi behăie ca Beavis şi Butthead, de faţă cu nevestele lor. Unul se scarpină în cap şi mai cere două beri. La intrarea pe terasă se vînd ilustrate, jucării colorate şi suveniruri. Patronul, creţ, cu burtă, cămaşă în dungi şi mustaţă, se joacă cu un fel de arici de plastic gonflabil, pe care dacă-l învîrţi în aer, luminează în mai multe culori. Apare chelneriţa cea tînără cu berile pe tavă şi se apropie de el. Îi spune ceva la ureche, cu un picior ridicat pe vîrf şi celălalt în aer, cu tocul sabotului aproape atingîndu-i pantalonii scurţi. Mustăciosul, cu vreo douăzeci de ani mai bătrîn ca ea, o apucă de mijloc şi o pupă cu foc pe gît. Femeia ajunge la masa celor doi nebărbieriţi cu nevestele lor. Bărbaţii au văzut scena şi nu mai comentează nimic. Mă ridic şi plec în sfîrşit spre fierbintele nostru Bucureşti. Pe drumul de beton, mă înscriu în coloana nesfîrşită de maşini care lasă în urmă dîre de praf.

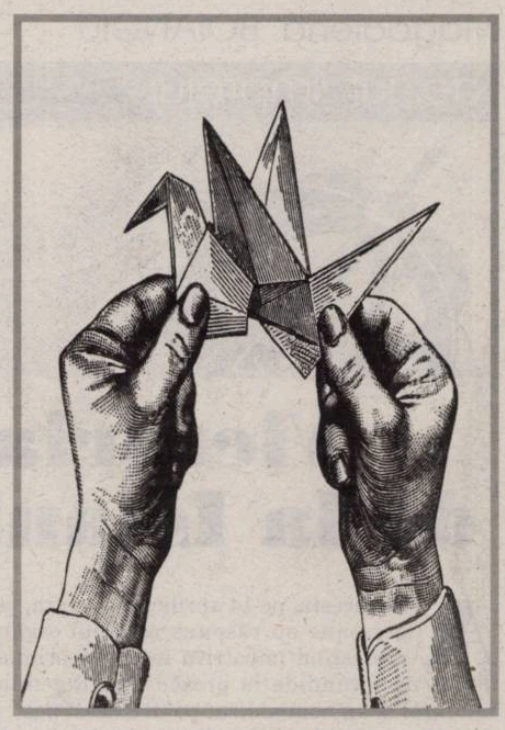

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Sub vremi...

Clima a constituit o preocupare permanentă a omului din trecut. Viaţa de zi cu zi se concentrează în jurul manifestărilor climatice astfel încît orice evoluţie „stranie“ a vremii este cu grijă consemnată. Pagini de cronici sau de manucrise păstrează azi o puzderie de însemnări în care timpul este eroul principal. Vă ofer astăzi numai cîteva dintre ele.

La 1724, Muste scrie în Letopiseţul său: „În luna lui septembrie, s-au pornit ploi grele, cît au venit apele mari afară de măsura lor, pe cum veniau de altădată, şi au înnecat multe dobitoace şi oameni ales la ţinutul Tecuciului, şi prisăci de stupi, fineţe, oameni, copii mulţi, că aşa au venit deodată Siretul fără de veste, şi i-au apucat pe oameni prin case; carii au scăpat, prin copaci au scăpat. Herghelii de iepe au apucat apa şi puţintele au scăpat; turme de oi şi casele cu totul a bieţilor oameni le-au înnecat cu tot ce au avut“. Ploaia este întotdeauna bine venită, dar în exces ea devine la fel de periculoasă ca oricare alt fenomen natural.

Cum s-a întîmplat, de pildă, cu ninsorile anului 1740, regăsite într-o serie de însemnări. Un anonim din Şcheii Braşovului notează: „Cînd au umblat văleatu 1740 au căzut zăpadă în toate ţări foarte mari, ş-au perit oi şi altă marhă <vite> şi holdele. Şi a 2-a zi de Sîn Giori (Sf. Gheorghe) au ninsu şi au stătut zăpada pînă a treia zi“. Un Dumitru logofăt din Rîmnic ţine şi el să consemneze iarna grea şi efectele ei: „cănd au umblat anii D<o>mnului 1740 au căzut o iarnă foarte grea, cătu foarte s-au spăriiat oamenii dă iarnă... pentru că multe dobitoace au perit şi s-au speriat oameni<i> că nu vor mai rămînia“. Acelaşi an 1740 aduce brumă în mijlocul lui august – „la avgust dat-au o brumă mare, de-u stricat pînele, mălaiele, păpuşoi“ – şi zăpadă în septembrie – „au mai ninsu în septemvrie în 18 zile şi au stătut 2 zile zăpada“.

Seceta anului 1718 îl îndeamnă pe preotul Peter Bod să noteze: „Din cauza căldurii şi uscăciunii din timpul primăverii şi verii toate semănăturile şi zarzavaturile s-au pîrjolit, fînul s-a uscat aproape peste tot, iar în multe localităţi n-a fost deloc semănătură, iarbă şi nici apă, încît locuitorii s-au bejenit şi au lăsat satele pustii... Din cauza alimentelor neobişnuite consumate, care contravin naturii, a urmat stricarea sîngelui şi apoi după foametea fără seamăn a urmat ciuma fără de seamăn“.

Invaziile lăcustelor, omizilor, şoarecilor sau hîrciogilor provoacă, la rîndul lor, reacţiile oamenilor. Secetele sînt, de regulă, urmate de rozătoare: la 1717, 1720, 1772, 1792 sînt notate valurile de şoareci şi de hîrciogi „care au pustiit grav şurele şi stogurile“, au invadat lanurile şi clăile de grîu. Pentru ca la 1737, 1754, 1782, 1784 şi 1797, omizile să se abată asupra Ţării Bîrsei, podgoriilor din Alba, Maramureş sau asupra Banatului. Nicolae Stoica de Haţeg scrie la 1782: „au fost omide flocoase... au mîncat frunza pădurii şi pomii, totu, dară au dat altă frunză păn la Sveti Sîmpetru“.

Seceta, inundaţiile sau lăcustele cresc preţul alimentelor: 1717 – „după robie, foamete mare cît au agiunsu merţa de mălai 10 lei“; 1718 – „şi ajunseseră bucatele la mare scumpéte pîn la sécere. Grîul fedel 100 florinţi, săcara de-al doil florinţi, mălaiul iar aşa“; 1731 şi 1732 (în consemnarea lui Ioan Neculce) – „tîmplatu-s-au într-aceşti doi ani, la vleat 7239 şi 7240 de-au fost şi timpurile proaste, de nu s-au făcut pîinea din Iaşi în sus şi era şi foamete, dar nu prea mare. Agiunsese mierţa de mălai, în sus pre supt munte, la 4 lei. Dar Grigorie vodă, avînd mălai mult la Fălciu şi la Chişinău, strîns din uşor, da acelor oameni de la ţinuturile den sus cîte 6 potronici mierţa şi-i aştepta de bani pînă la toamnă“; 1746, valul de lăcuste contribuie la explozia preţurilor – „iar din cauza scumpetei era baniţa de mălai taleri 1 şi de grîu taleri 1 pol“. („O cercetare analitică asupra evenimentelor climatice“ – la Paul Cernovodeanu şi Paul Binder, *Cavalerii Apocalipsului*, Silex, Bucureşti, 2001).

De cîteva luni bune, preocuparea noastră cotidiană a devenit vremea. Ascultînd ştirile sau citind ziarele veţi regăsi o înlănţuire de evenimente cauzale aproape similare cu cele ale oamenilor din trecut. În ciuda progreselor de tot felul, am rămas tot „sub vremi“.

PUBLICITATE

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI

Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

Priorităţi în răspunsul la mesaje

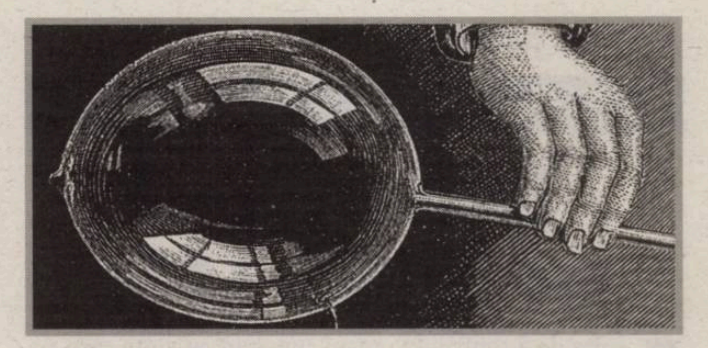

Următoarele două mesaje de la persoane cu nume necunoscute mie mi-au parvenit la cîteva minute distanţă şi mi-au stîrnit două reacţii diferite. Primul s-a transformat într-un schimb de comunicări, celui de-al doilea nu i-am dat nici un răspuns. Oricare cititor care îmi poate spune de ce, va primi ca premiu de la mine o beutură la Molly's, dacă o să mai fiu acolo după ce citiţi acestea:

Primul mesaj

Dragă Profesore Codrescu,

Wikipedia vă indică drept autorul aproape-adevărului poetic potrivit căruia larvele tunicatelor marine ar avea creier, dar că, atunci cînd găsesc suportul de care să se fixeze, tunicatele nu mai au nevoie de el, drept pentru care îl mănîncă. Mă gîndesc să folosesc acest exemplu în lucrările mele şi, pentru a face asta, am nevoie să mă asigur că atribuirea informaţiei este corectă. Aşa că vă rog să-mi comunicaţi dacă articolul din Wikipedia este corect, în esenţă, şi dacă da, în care anume lucrare a dumneavoastră pot găsi această referinţă.

Sincer, al dumneavoastră
Paul BRATERMAN, Regents Professor (pens)
în Chimie, University of North Texas

Dragă Profesore Braterman,

Nu sînt foarte bun nici la Wiki şi aici, în inima codrului, unde mă aflu, mai folosesc şi conexiune de Internet *dial-up,* dar informaţia este corectă. Am spus acestea într-un comentariu la NPR, la un moment dat, dar mi-ar trebui o armată de studenţi ca să-i dau de urmă. Nici măcar nu mai ştiu de unde am scos eu informaţia, aşa că, dacă vreţi să citaţi adevărul, nu vă pot fi de folos, dar, dacă vreţi să citaţi metafora, sînt gata să-mi asum meritul.

Andrei CODRESCU

Paul Braterman către mine:

Cum ar veni, ceva de genul „nu mai are nevoie de creier şi, aşa cum spunea poetul şi eseistul Andrei Codrescu, îl mănîncă" ar fi acceptabil din punctul dumneavoastră de vedere? Toate acestea au în centru o îdee extrem de serioasă; legătura evoluţionistă foarte strînsă dintre notocordiile precum tunicatele şi vertebratele precum dumneavoastră şi cu mine şi modul în care genele de dezvoltare care intră în acţiune în anumite stagii ale vieţii pot modifica dramatic rezultatul evoluţiei.

Andrei Codrescu către Paul:

Absolut acceptabil. Munca ta îmi pare într-adevăr extrem de serioasă. Crezi că e posibil ca noi să ne consumăm creierul acum „distrîndu-ne pînă la moarte", de exemplu, sau că există un moment în care vom deveni efectiv notocorde? Ştiu că îţi cer să speculezi mult dincolo de limitele cercetării tale. Dar ce face o astfel de genă să intre în acţiune? Şi de ce intră în acţiune (sau se opreşte) astfel? Nu trebuie să-mi răspunzi la aceste întrebări. Pur şi simplu nu mă pot împiedica să scriu eseuri.

Paul Braterman către mine:

Cred că te distrezi pe cinste cu ideile astea. Ca să fim exacţi din punct de vedere tehnic (sînt chimist, nu biolog, aşa că trebuie să verific), ar trebui să spui „vom deveni tunicate". Notocordul este de fapt o structură similară cu o coloană vertebrală, prezentă la tunicatele neajunse la maturitate. Aşa că, într-un anume sens (şi asupra acestei idei aş vrea să-mi arog dreptul de proprietate intelectuală), sîntem cu toţii nişte tunicate care nu au crescut niciodată. Dacă aceste rînduri vor vedea vreodată lumina zilei, mă voi asigura că vei primi un exemplar.

Al doilea mesaj

Andrei,

Sînt producător pentru Starz Entertainment şi organizăm evenimentul nostru anual, *Fear Fest,* pe canalul Starz pe 27 octombrie 2007 şi întreaga lună pe Starz on Demand. Tema de anul acesta este America Bîntuită şi vom fi la New Orleans între 30 iulie şi 1 august şi am fi foarte interesaţi de participarea ta într-o discuţie cu tema tradiţiei culturale a vampirilor. Voi veni la New Orleans, în cercetare, vinerea aceasta, pe 20 iunie şi mă întrebam dacă ne-am putea întîlni. Avionul meu pleacă foarte de dimineaţă, aşa că te rog sună-mă pe celularul meu bla-bla-807-8599 în dimineaţă asta sau mîine, ca să stăm de vorbă. Sper să putem aranja ceva.

Scott HAYS
Senior Producer, Starz Entertainment

Nici pentru acest mesaj nu există răspuns „de la mine".

traducere de Ioana AVĂDANI

PUBLICITATE

Radio România Muzical
Duminică, 22 iulie 2007, ora 11,00
Lansarea compact-discului
Angela Gheorghiu Live from La Scala
Înregistrarea recitalului susţinut de Divă în aprilie 2006 la Scala din Milano
Piese din repertoriul universal şi românesc interpretate în compania pianistului Jeff Cohen

DILEMA VECHE
OBSERVATOR CULTURAL
SAPTE SERI
Suplimentul CULTURA

97,6 şi 104,8 FM
on line muzical.srr.ro
satelit
Radio România Muzical
Clasic, Jazz & more

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Spaţiul public, ca o pradă

Ne-au anunţat, ce-i drept: vor începe reparaţii pe strada noastră. Au început cu bordurile. Din fericire, au început din capătul celălalt al străzii, aşa că noi, cei din capătul celălalt, am avut timp să ne obişnuim cu ideea. Acum toată strada e ştirbă, cu două rînduri de carii umplute cu gunoaie. Din loc în loc sînt stivuite viitoarele borduri. Toată lumea aşteaptă. Între timp, cartierul îşi continuă viaţa sa obişnuită, adaptîndu-se la noile condiţii şi profitînd pe alocuri de noile oportunităţi:

Lîngă stivele de borduri prefabricate pe care se caţără copiii, au început să se ridice alte stive, de gunoaie masive, resturi din construcţii sau de la tot felul de amenajări domestice. Aseară au apărut chiar patru plăci prefabricate de gard, vechi şi torsionate, de care un vecin a găsit oportunitatea să scape cu această ocazie: dacă tot e şantier, nu se observă că au mai apărut nişte resturi ale unui alt şantier. Lîngă altă stivă, a fost depozitată o canapea desfundată, pe care s-a instalat cu o viteză incredibilă o căţea cu puii săi. Din prudenţă, toată lumea preferă să circule pe vis-à-vis, înjurînd familia canină de toţi dumnezeii.

Maşinile nu mai pot fi urcate pe trotuare, aşa că stau pe unde apucă. Uneori chiar în mijlocul străzii. Drept care, uneori, nu se mai poate circula în nici unul dintre sensuri. Dar nu se supără nimeni, căci sîntem în stare de asediu: ni se repară strada! Iar dacă se mai nimereşte vreunul pretenţios, i se aruncă verde în faţă: *Ce, bă, n-ai loc de mine?*

În plus, e cald, îngrozitor de cald! Gunoaiele fierb şi emană mirosuri pestilenţiale. Este preferabil astfel să fie scoase din curte şi lăsate undeva mai la umbră, pe stradă. Cel puţin asta este ceea ce mi-a explicat buna noastră vecină de la 114. Şi sînt înclinat să cred că ştie ea ce spune, căci la poalele mai tuturor teilor bătrîni de pe strada noastră zac saci negri de plastic din care debordează, din cînd în cînd, viermi albi şi graşi.

Cîinii – mă refer la cîinii din casele şi curţile oamenilor, nu la maidanezi – au devenit şi ei o problemă, ca şi gunoiul: fac tot mai mult pipi, iar acesta pute tot mai tare. Mai toţi stăpînii de cîini de la casele dimprejur au hotărît astfel spontan, fără vreo matură chibzuinţă şi fără să se fi înţeles între ei, să dea drumul pe stradă animalelor lor de companie dimineaţa cînd pleacă la treburi şi să-i recheme în culcuşul domestic seara tîrziu, cînd se trag spre culcare. *Înnebunisem spălînd după Nero!* – mi-a explicat o altă bună vecină. Afară, în spaţiul public, înnebunesc doar trecătorii. Dar ei nu sînt ai noştri...

Copiii au pus stăpînire pe grămada de nisip din colţ, adusă tot pentru borduri, au împrăştiat-o în toată intersecţia şi se întrec în castele de nisip, lupte „în noroi, ca la televizor" şi bătăi cu bulgări. Un vecin întreprinzător şi inimos a scos un furtun pe fereastra sa şi îi lasă pe copii să se ude în nisip şi, din cînd în cînd, să-i ude pe trecători. Nişte copii mai răsăriţi au încercat chiar să construiască un soi de mică piscină, dar n-a ţinut. Pe de altă parte, grămada de nisip este locul preferat deopotrivă de maidanezi şi de cîinii de rasă pentru un pipi&caca tihnit, după toate regulile artei.

Cu toţii, copii, adulţi şi animale, par fericiţi. Şi nici mie nu-mi mai pasă...

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Andrei PIPPIDI

SOS București

Bucureşti în 1868 (II)

Ispita de a confrunta oraşul cunoscut cu viaţa care s-a desfăşurat odinioară în acelaşi loc ne face să-l urmăm mai departe pe Émile Guimet în plimbarea lui prin capitala Principatelor Unite. Privirea turistului cultivat ştie la ce să se oprească: „Admirăm deci dintr-o aruncătură de ochi repezită, aproape din goană, fermecătoarea biserică Stavropoleos, care pare cu totul părăsită şi care este o adevărată bijuterie de arhitectură românească, un amestec de bizantin, de gotic şi de arab. Mitropolia este aşezată pe o colină care domină oraşul. Vederea de pe platforma care o înconjoară e într-adevăr magică: oraşul apare radios, alb şi luminos, împresurat de livezi şi grădini, ridicînd spre cer clopotniţe româneşti deasupra cupolelor ruseşti strălucitoare... Interiorul catedralei e foarte mic, strîmtat de trei iconostase succesive. Printre sculpturile lor se zăreşte în fund preotul care slujeşte în partea luminată, pe cînd restul bisericii e foarte întunecat“. Pe acelaşi deal, Guimet a ajuns la uşa Camerei Deputaţilor, „o baracă de scînduri în care se face mare gălăgie, s-ar zice o vînzare la licitaţie, fiindcă se aud urlete sălbatice aşa cum strigă agenţii la Bursă... Aceşti domni discutau cu vigoare dacă e nevoie de o cale ferată de la Bucureşti la Giurgiu. Muzeul abia s-a terminat. Totuşi, remarcăm colecţia de antichităţi donată de generalul Mavros şi frumoasele vase din aur masiv găsite, cu puţină vreme în urmă, într-un mormînt la Pietroasa, lîngă Buzău. Aceste tipsii împodobite cu pietre preţioase, aceste cupe, aceste vase cu forme elegante dau o idee foarte măgulitoare despre arta românească din Evul Mediu. În muzeu există şi o expoziţie de pictură. Toate tablourile sînt pictate de români şi într-adevăr sînt printre ele lucrări destul de bune“.

Cu un birjar muscal, la Şosea, „o grădină destul de frumoasă, traversată de drumul către Transilvania. Trăsuri bine întreţinute şi călăreţi eleganţi trec în sus şi în jos, toaletele doamnelor sînt după ultima modă de la Paris, luxul e puţin cam bătător la ochi“. Dacă Podul Mogoşoaiei oferă spectacolul înaltei societăţi, Cişmigiul, în schimb, este ocupat de burghezia în formare şi de numeroşii străini. Autorul a observat, ca şi cei dinaintea lui, absenţa unei clase intermediare între poporul de rînd şi boierimea al cărei statut privilegiat era ameninţat. „Aristocraţia valahă, pentru a evita această primejdie, a avut ideea de a crea o burghezie extranaţională. Unele funcţii nu puteau fi îndeplinite de boieri, fiind sub rangul lor, iar a le da unor proletari instruiţi şi inteligenţi ar fi fost a crea concurenţi la marile demnităţi, iar un monopol e totdeauna bun de păstrat. Ce s-a făcut atunci? S-a recurs la importul funcţionarilor indispensabili. Ofiţerii sînt francezi, şefii de serviciu din birouri sînt germani, inginerii sînt englezi şi aşa mai departe. S-a format astfel o Stare a Treia care nu jenează, fără rădăcini în ţară, fără viitor la guvernare, un fel de saltea socială, de dig uman, care-i fereşte pe boieri de ambiţiile plebeiene. Această pătură administrativă este cea care frecventează Cişmigiul. Dar, uitîndu-te bine, descoperi acolo şi nişte intruşi, români cinstiţi care se îmbogăţesc din comerţ, se ridică prin educaţie la poziţii superioare, cresc prin cultură, nişte ambiţioşi ciudaţi care pretind să-şi slujească ţara în locul funcţionarilor străini, nişte adevăraţi revoluţionari, ce mai, care au nebunescul orgoliu de a crea o burghezie naţională“. În contrast cu această clasă care a pus bazele birocraţiei moderne, Guimet îi ironizează pe „prinţii valahi“, despre care spune: „Românii sînt miniştri în diferite grade, bătrînii au fost, tinerii vor fi, toţi ceilalţi sînt. A fi diplomat, trecut, prezent sau viitor, iată ce-şi doresc nobilii români“.

Preocuparea pentru calea deschisă către progres se vede şi cînd, poposind la Orşova, el se bucură că „monumentul cel mai mare şi mai frumos de acolo“ este o şcoală de fete. Îl irită pe acest oaspete al nostru superficialitatea imitaţiei care, pentru cei mai mulţi, trece drept modernizare. La grădina Raşca, braseria unde bucureştenii veneau să petreacă, muzica lăutarilor ţigani era o traducere capricioasă după Meyerbeer, Gounod şi Verdi, iar clienţii vorbeau o franceză învăţată în localurile asemănătoare de la Paris.

În aceste pagini, scrise de un condei ager şi exersat, se întretaie impresii pe care şi noi le-am fi putut avea ieri, dacă nu chiar azi, cu altele caracteristice pentru vremea lor. La Moscova, acum cincisprezece ani, pe culoarele metroului, băbuţele vindeau, tot aşa, vestigii desperecheate ale unor zile mai bune alături de obiecte de uzul cel mai umil. Nu-ţi vine să crezi că la Bucureşti nu erau pe atunci cerşetori.

© R. Avram

Firmele franţuzeşti din trecut sînt acum într-un idiom care oscilează între engleză şi italiană. Au dispărut însă portretele de suverani, atunci zugrăvite pe tablă, mai tîrziu în vitrinele fotografilor. Mai toţi călătorii din secolul al XIX-lea au admirat de pe dealul Mitropoliei priveliştea oraşului. Nu numai că petecele de verdeaţă sînt mai rare şi mai mici, dar blocurile au ridicat o barieră care astupă orizontul. Structura socială şi viaţa politică a României după plecarea lui Cuza i-au dat călătorului nostru prilejul unor reflecţii pătrunzătoare. Dar pentru o comparaţie cu situaţia din ziua de azi nu e aici locul.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

***Texte şi opinii de**: Cătălina ANDREI (elevă, clasa a VI-a) ● Alexandra CONSTANTIN (elevă, clasa a VIII-a) ● Raluca GROSESCU (şef Birou Documentare al Institutului pentru Investigarea Crimelor Comunismului în România) ● Luca ISTODOR (elev, clasa a IV-a) ● Cristina MĂNIŢĂ (studentă) ● Miruna Antonia POPESCU (clasa a XI-a) ● Valentina Laura PREDA (elevă, clasa a IX-a) ● Florian RĂZVAN (clasa a XII-a) ● Ionuţ TRACHE (clasa a XII-a) ● Ruxandra TUDOR ● Alexandra Ana Maria TUDOSE (clasa a XII-a) ● Bogdan VOICU (sociolog, Institutul pentru Cercetarea Calităţii Vieţii) Mădălina ZBUGHIN (clasa a X-a) ● **Coordonatoarea temei**: Stela GIURGEANU*

Cum povesteşti o tragedie?

Cum e povestit, la noi, comunismul? De unde începe povestea? De la lipsurile materiale? De la amintirile fiecăruia? Sau, sondînd în negurile sale, dornic să-i atingi chintesenţa, vei încerca să trezeşti în inima copilului tău nu subiectivismul existenţei tale pe atunci, ci conştientizarea esenţei şi dimensiunii unei întregi tragedii umane? Cum povesteşti, aşadar, o tragedie?

O poţi face cu detaşare. La rece. Mizînd pe neutralitatea unor date istorice seci, punînd accentul doar pe cronologie, înşirînd rînduri nesfîrşite de informaţii despre alb şi despre negru vei oferi, nu conştientizarea tragediei, ci doar un material bun de copiat la teze sau examen.

Cum trăieşti un timp al libertăţii şi nimeni nu te poate opri, o mai poţi face subiectiv, nostalgic, dacă mental nu i-ai supravieţuit, rămînînd prizonierul ei, robit pentru totdeauna tarelor acelei tragedii. Depăşit de strălucirea supermarket-urilor de azi, în care nu-ţi permiţi să intri, ca vecinu' cu maşină străină şi aer condiţionat, o vei povesti, îndîrjit, frîngînd, la rîndul tău, valorile umane, schimbîndu-le la cursul ieftin al amintirilor fabricate. Ca să fii ascultat, vei miza aşadar pe „beneficiile" materiale şi egalitariste de atunci: toată lumea, vei spune, toată lumea îşi permitea concediu la mare, toată lumea avea serviciu şi toată lumea, casă. Lucruri mult mai importante decît libertatea.

Subiectiv însă mai poţi povesti şi despre cum îndurai cozile şi umilinţele existenţei de zi cu zi, strivit la nivelul pragului de jos. Şi-atunci primele lucruri pe care le povesteşti, înecat de năduf şi patimă, vor fi taman traumele pragului: foamea, cozile, frigul. Abia trecînd de toate astea vei începe povestea rabatului la demnitate şi a faptului că fără libertate, nu exişti ca individ. Doar ca masă.

*Un răspuns la toate acestea încearcă să-l dea dosarul de faţă, într-o oarecare măsură, printr-o perspectivă general-socială a adulţilor, dar mai ales prin prezenţa majoritară a copiilor (cei mai în măsură de altfel să ne povestească despre cum le-am povestit noi comunismul). Textele, în marea lor parte, aparţin celor care au participat la concursul „Ce înseamnă pentru mine comunsimul", concurs iniţiat acum cîteva luni de Institutul pentru Investigarea Crimelor Comunismului din România. **(S. G.)***

Bogdan VOICU

O postmodernitate a amintirilor despre comunism

3 scenarii pentru 2060

Scenariul 1. Manualele de istorie româneşti descriu pe larg perioada comunistă. Ceauşescu şi idealurile comuniste deţin partea leului, biografia demult defunctului dictator fiind subiect de Bac. Se discută despre politica externă a României, se aminteşte despre un „regim al terorii", despre sărăcirea populaţiei. Primăvara de la Praga şi cronologia zilelor de 17-25 decembrie 1989 sînt alte două subiecte pentru Bac.

Scenariul 2. În manual nu se pomeneşte aproape nimic despre comunism, menţionîndu-se doar că şi la noi s-a încercat experimentarea acestui proiect modernizator eşuat. Primăvara de la Praga este prezentă, epoca Ceauşescu ocupînd partea leului prin politica de alianţe externe, prin „afirmarea deosebită a României ca un actor important pe scena mondială a războiului rece" şi prin „stilul arhitectonic uimitor prin urîţenie, care continuă să domine cartiere întregi din sudul şi estul ţării, extrem de vizitate de turiştii străini".

Scenariul 3. În manualul de istorie comunismul este descris ca un vast lagăr concentraţionar. Se fac referiri la exactitatea „previziunilor orwelliene". Epoca Ceauşescu este prezentată drept un „şi mai bizar experiment, constînd într-o a doua industrializare". Sînt descrise în amănunt elemente din viaţa de zi cu zi, modul în care trupele rock le copiau pe cele vestice, faptul că cei cu barbă, plete sau fuste scurte puteau avea probleme majore, înghesuiala din autobuze, interdicţia avortului, cozile, blocarea oraşelor, raritatea curentului electric, dubla morală („zic ca ei şi fac ca mine"), „omniprezenţa practicilor agricole printre blocuri".

Flashback

Nu am început întîmplător înşirînd cîte un viitor posibil al viziunii despre trecutul care nouă, celor care trăim astăzi, ni se pare a fi apropiat. Distanţa între 2060 şi 1989 este practic aceeaşi cu cea dintre 1937 şi 2007. Şi atunci este firesc să te întrebi: ce ştim noi astăzi despre legionari? Dar despre viaţa din perioada interbelică? Este memoria noastră colectivă mai degrabă populată de date şi cifre, de şiruri de prim-miniştri şi datele la care au fost asasinaţi sau ştim mai degrabă lucruri despre o epocă în care rata de creştere economică era uimitoare? Sau poate ştim mai degrabă că era o epocă de mare înflorire culturală a unora, în ciuda ignoranţei depline a trei sferturi din populaţie? Sau poate că avem reprezentarea confuză a unei perioade a terorii în care cei de la putere îi ţineau pe ceilalţi. Sau poate ştim totul despre cum se îmbrăcau, ce mîncau şi cum îşi petreceau timpul părinţii, bunii, străbunicii şi alţi strămoşi ai noştri care populau România acelor timpuri?

Adevărul?

Mă întorc în prezent cu o întrebare esenţială pentru discuţia în care încă ezit să mă avînt: care o fi adevărul ăla adevărat pe care ar trebui să îl ştim despre istorie? Răspunsul vine imediat: întrebarea este prost formulată. Adevărul nu este unul singur, ci o însumare de perspective. Pe de o parte perspective colective, influenţate de modurile de cunoaştere: cum ne raportăm la evenimentele cu pricina, din ce poziţie, care este felul în care ceilalţi se raportează la chestiunea în cauză. Aşa cum sugerează Lucian Boia, istoria este atît de lichidă încît ia forma pe care i-o dă fiecare dintre aranjamentele societale la a căror formare a condus.

Pe de altă parte, există diferenţe enorme între perspectivele indivizilor, determinate mai ales de interesele de cunoaştere a ceea ce a fost cîndva. Pentru unii sînt mai importante cifrele: între ce ani a domnit Nicolae Ceauşescu, cine l-a mazilit şi cînd l-a împuşcat, cînd şi ce alţi domni au mai vizitat Capitala în anii '70. Pentru alţii e important progresul: creşterea economică şi valul de modernizare din anii 50-60, similară cu ceea ce experimentau toate celelalte ţări europene, apoi stagnarea şi declinul. Pentru alţii poate fi interesantă viaţa oamenilor.

Cele trei scenarii creionează cîteva din sumedenia acestor perspective distincte. Ele cumulează însă un deficit major: istoria nu se transmite doar prin manualele de istorie. Ea este cuprinsă în viaţa noastră de zi cu zi, de la filme şi cărţi (majoritatea celor ce citesc aceste rînduri nu au interacţionat direct cu al doilea război mondial, însă tuturor ni s-a întipărit în minte un model extrem de bine conturat al ofiţerului neamţ, izvorît deopotrivă din filmele americane şi din cele româneşti), la povestirile celor mai în vîrstă (din cîte spunea bunică-mea, ofiţerul german nu era neapărat o bestie; dimpotrivă, în ciuda poziţiei sale malefice date de scopul final al războiului purtat, avea un rol civilizator în multe din satele unde armata regimului nazist avea tabere; abia eliberatorul sovietic avea să fie „ăla rău", dar asta este o cu totul altă poveste). Orice poveste, auzită întîmplător în autobuz, la o ţigară fumată pe furiş în spatele blocului, în versurile dezlînate ale unei melodii, contribuie la formarea reprezentării adolescentului – dar şi a adultului – despre evenimente pe care nu le-a trăit, ca şi despre lucruri cărora le-a fost contemporan, în care poate a fost chiar implicat direct. Este mereu loc să mai afli opinia cuiva, care vedea lucrurile dintr-un alt unghi decît cel în care erai plasat.

Relevanţa

În fine, întrebarea, la care nu dau încă un răspuns, suferă de problema generalităţii. Are rost să povesteşti chiar aceeaşi istorie tuturor? Aparent, aşa cum am învăţat cu toţii de la generaţiile anterioare şi cum continuăm să le învăţăm pe cele ce ne urmează, adevărul e unul singur. El este însă unul singur în funcţie de momentul istoric, dar şi de relevanţa faptelor povestite pentru receptorul povestirii. În 1909, campionatul de fotbal avea trei protagoniste: Colentina CA şi Olimpia SC din Bucureşti, alături de United AC din Ploieşti. Pentru un amator de fotbal, informaţia poate fi valoroasă. Pentru majoritatea cititorilor acestor rînduri, ea reprezintă probabil un detaliu anost. Excepţie facem noi, ploieştenii, cărora ni se reconfirmă că sîntem buricul acestor ţinuturi, dar şi cei interesaţi de cum trăiau românii pe vremea respectivă, ce fel de hobby-uri aveau şi care vor fi interesaţi de mai multe astfel de detalii nesemnificative, însă pline de relevanţă pentru ei. Interesul direct şi interacţiunea imediată cu un eveniment oarecare cresc relevanţa acestuia. Încercaţi să staţi de vorbă cu un om avînd 60 de ani, fost student în Bucureşti, despre reacţia românilor în primăvara lui 1968, la discursul lui Ceauşescu. Încercaţi să faceţi acelaşi lucru cu un „tînăr" de 45 de ani. Sau cu un agricultor dintr-un sat izolat de munte, avînd tot 60 de ani. Credeţi că pentru ultimul demonstraţiile din 1968, de simpatie faţă de conducerea PCR, sînt verosimile? Răspunsul include, cu siguranţă, un „depinde".

Amintirile viitorului despre fostul nostru prezent

Istoria reţine informaţii dintre cele mai bizare, filtrate de regulă prin normele a ceea ce este dezirabil social. Napoleon este definit de regulă ca un geniu militar, iar campaniile sale de cucerire a lumii sînt privite cu admiraţie. Oare aşa le vor fi privit şi cei cuceriţi? Muzeele lumii expun relicve ale diferitelor culturi ce ne-au precedat. Armate întregi de vizitatori se extaziază în faţa lor, însă arareori se întreabă, de pildă, ce caută un sarcofag egiptean la Paris sau New York. Reprezentarea generală asupra romanilor este a unei forţe civilizatoare senzaţionale, un exemplu de urmat. Despre genocidurile de la marginea imperiului nu pomeneşte aproape nimeni. Justificările sînt legate de regulă de obiceiul epocii în cauză: „Aşa se întîmplau lucrurile în vremea aceea". Oare peste 300 de ani, Hitler va fi fost un mare războinic, geniu militar, exponent al unei clase politice ce a asigurat cadrele creşterii economice şi progresului tehnic, însă a eşuat din cauza cîtorva urme de paranoia, oarecum justificabile prin obiceiul timpului? Dar despre comunism oare ce se va spune: „un experiment interesant, însă ratat"?

Timpul nostru prezent este, din fericire, un timp al schimbării profunde a societăţii. De mai bine de trei decenii, sociologii au început să dea seamă despre o schimbare profundă a modului în care ne raportăm la lucruri. Adevărurile au început să nu mai fie adevăruri absolute. Totul este, aşa cum spunea Einstein, relativ, iar realitatea este lichidă, poate ocupa prin urmare forme diferite, cu condiţia să îşi păstreze volumul. Fiecare informaţie este privită reflexiv, cu obsesia întoarcerii ei pe toate părţile, a interogării permanente a validităţii sale şi a asimilării critice.

Poate România este mai puţin parte a procesului, însă urmează şi ea, măcar prin imitaţie, un astfel de model al postmodernizării culturale. Mă aştept prin urmare ca, în 2060, nici unul dintre scenariile de mai sus să nu se întîmple, dar ca o combinaţie a lor să fie ceea ce va reprezenta atunci „ştiinţa normativă" – acel model de interpretare a faptelor care reprezintă standardul în cunoaşterea ştiinţifică şi care va fi fost deja trecut pe atunci în uzul vieţii cotidiene, fiind interiorizat de majoritatea contemporanilor.

Adolescenţii de azi, bătrînii din 2060, vor fi aflat deja destule despre comunism pentru a le putea povesti nepoţilor versiunea lor, reflexivă, despre nişte timpuri pe care nu le-au trăit. Sînt ferm convins că, în mod natural, societatea găseşte mereu mijloacele de a transmite generaţiilor următoare adevărurile esenţiale despre experienţele sale trecute.

La ce este bine să fim atenţi este să transmitem informaţia corectă, nedeformată voit şi să nu avem aşteptări nerealiste ca fiecare individ să ştie totul despre trecutul mai mult sau mai puţin recent. Evident, cei care vor şti prea puţine se vor elimina singuri, în mod natural. Mai trebuie să ne asigurăm că cei care deformează voit informaţia vor fi imediat sancţionaţi. Altfel riscăm repetarea stupidă a nefastului experiment ai cărui cobai am fost, alături de o jumătate din continentul pe care ne aflăm.

Raluca GROSESCU

Dilemele lui „Ce înseamnă comunismul?“

În perioada 1 martie – 1 iunie 2007, Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului în România a organizat un concurs naţional de eseuri şi artă grafică, pe tema „Ce înseamnă comunismul pentru mine?“. Adresat elevilor din clasele V-XII, concursul a avut ca scop creşterea interesului copiilor şi adolescenţilor pentru istoria recentă a României şi stimularea gîndirii personale asupra naturii regimului comunist. Au fost 13 premii la secţiunea eseuri şi 16 la secţiunea artă grafică, în valoare totală de 6.000 de euro. S-au primit peste 1.500 de eseuri şi peste 500 de planşe de artă grafică.

Ideea acestui concurs s-a născut în fond dintr-o serie de dileme. Cum să faci cunoscut comunismul, cum să stimulezi reflecţia tinerilor asupra lui, cînd programa şcolară expediază problematica în numai opt ore pentru întreg ciclul preuniversitar – şi asta în trimestrul trei, înainte de examenele de capacitate şi de bacalaureat, cînd şcoala românească nu mai funcţionează decît din inerţia cataloagelor necompletate? Cum să stîrneşti interesul elevilor asupra unei perioade care nu le mai este contemporană, fără a le aglomera şi mai tare programa şcolară şi fără a-i atrage în obsesiile generaţiilor care au trăit în comunism? Nu în ultimul rînd, cum să-i faci pe aceşti copii să reflecteze la efectele pe care suprimarea unor valori fundamentale, precum libertate, toleranţă, spirit civic, le poate avea asupra unei societăţi? În absenţa unui curs opţional de istorie a comunismului – idee pe care vortexul educaţional o respinge încă, deşi a adoptat-o pentru holocaust – proiectele extra-şcolare par a fi singura soluţie.

Concursul „Ce înseamnă comunismul pentru mine?“, organizat anul acesta de I.I.C.C.R., a atras 2.000 de participanţi. Viziunea şi cunoştinţele acestor elevi despre comunism confirmă necesitatea introducerii unui curs opţional de istorie a fostului regim dictatorial, axat nu pe o cronologie a datelor, ci pe un dialog asupra valorilor anihilate de timpul sistemului comunist şi asupra poveştilor de viaţă. În fond, ceea ce arată majoritatea eseurilor şi a planşelor grafice primite de noi este că numai o gîndire critică şi o evaluare personală a ceea ce îţi este povestit – la şcoală, la televizor sau în familie – pot să creeze un punct de vedere şi o poziţie faţă de „ceea ce a fost comunismul“.

Dacă o evaluare a planşelor de artă grafică este mai dificilă din acest punct de vedere, analiza eseurilor evocă următorul peisaj. Din cele 1.500 de lucrări primite la această secţiune, 10% sînt copiate integral de pe Internet, dintr-o singură sursă. Definirea comunismului ca *„un sistem egalitarist de extremă dreaptă“*, precum şi preluarea unor analize pline de erori de conţinut sînt recurente în toate aceste eseuri. Alte 10% alternează *copy-paste*-ul din surse diverse cu pasaje de evaluare personală, indicînd că interesul există, pentru că au fost utilizate mai multe site-uri, dar că elevii nu au alte surse la îndemînă pentru a se informa. De altfel, întrebată de un copil de 11 ani din mediul rural ce carte îi recomand pentru a „înţelege comunismul“, am realizat eu însămi inadvertenţa surselor care le-ar permite copiilor să se apropie de această tematică. În absenţa unor cărţi de istorie a comunismului pentru copii, i-am propus în final să intervieveze ţărani din satul lui, încercînd să descopere el însuşi problema colectivizării. Cele mai multe eseuri primite (45%) ilustrează însă modul în care istoria este predată în general în şcoala românească. Este vorba de cronologii în care cauzalităţile şi efectele lipsesc cu desăvîrşire şi totul se rezumă la înşiruiri de ani şi de evenimente deconectate între ele. Evident, această metodă nu este inutilă pentru a afla lucruri despre comunism, dar şansa de a înţelege fenomenul şi de a nu rămîne la nivelul de a memora nişte date şi nume de actori politici este foarte redusă. Aceste cronologii de patru-cinci pagini preiau în acelaşi timp numeroase clişee folosite în istoriografia românească: „ciuma roşie“, „holocaust roşu“, „regim genocidar“. O intuiţie a răului se degajă în toate aceste lucrări, dar folosirea sintagmelor stereotipe indică şi o repetare mecanică a unor definiţii şi idei.

O categorie mai interesantă de eseuri, reprezentînd 10% din lucrările primite, ilustrează paradoxul pe care îl creează în conştiinţa copiilor memoriile concurente ale diverselor persoane care au trăit comunismul. Între „comunismul a fost rău“ şi „comunismul a fost bun“, copiii par a balansa între valorile de „ordine“, „siguranţă“ şi „disciplină“ pe care fostul regim le instituise şi valorile de „libertate“ şi „competenţă“ pe care noul sistem le promovează. În acest sens, nostalgiile părinţilor sau ale bunicilor devin evidente, pasaje din eseuri transfomîndu-se deseori în critici la adresa democraţiei şi a „libertăţilor“ prea largi pe care ea le acordă. Ceea ce ne izbeşte în numeroase astfel de eseuri este tocmai asimilarea democraţiei „haosului“ şi „inechităţii sociale“, fapt care demonstrează precaritatea cursurilor de cultură civică predate în şcoală. Totuşi, nici unul dintre aceste eseuri nu consideră sistemul comunist bun în integralitate, făcînd referire la crimele din anii 1950, la fenomene de tip Piteşti, colectivizare sau politica de alimentaţie raţională.

Ajungînd acum la ultima categorie de eseuri (25%), cea pe care în fond am căutat-o, ea se bazează pe cercetarea şi interpretarea personală a autorilor. Construite în majoritate pe interviuri cu oameni care au trăit în comunism, aceste lucrări prezintă poziţia elevilor faţă de ceea ce au auzit sau au citit. Evitînd cronologizarea şi axîndu-şi argumentaţia în jurul unor valori fundamentale, avînd practic o miză morală şi o atitudine de revoltă faţă de orice înseamnă „arestarea gîndirii“, ele pun în oglindă poveşti de viaţă din comunism, cu existenţe şi principii proprii lor, copiilor născuţi liberi după 1989. Iar aici automatismele dispar şi întîlnim oameni *natural born free*, care găsesc resurse pentru a condamna orice regim care ar interzice gîndirea, ar promova resemnarea şi ar priva oamenii de libertate.

Dincolo de calitatea materialelor primite, concursul „Ce înseamnă comunismul pentru mine?“ a reuşit să ridice o întrebare pe care şcoala românească o pune prea puţin elevilor. Totuşi, demersul I.I.C.C.R. nu este suficient pentru a înlocui programele şcolare şi a deschide dezbaterea într-un cadru instituţionalizat. Şcolile participante la concursul nostru nu sînt decît aproximativ 150 din cele 12.000.000 de unităţi de învăţămînt existente în România, iar elevii care ne-au trimis lucrări nu sînt decît cei care au dorit să participe într-un proiect extraşcolar. Decomunizarea curriculară, la care sistemul educaţional românesc nu este încă permeabil, rămîne necesară şi realizabilă în mod realist prin introducerea unui curs opţional de istorie a comunismului.

Demersul nostru va continua însă, întrucît această întrebare, înţeleasă ca sugestie metodologică, ar trebui să fie un subiect de reflecţie pentru o întreagă societate care a trăit şi care re-povesteşte astăzi comunismul. Pentru o societate contaminată încă de avatarurile resemnării şi ale lipsei de activism, interogaţia poate avea caracterul de panaceu al însănătoşirii. Şi mai ales, pentru că a sosit probabil timpul să transcendem simpla *constatare* a eşecului înţeles ca moştenire culturală şi să aplicăm soluţii particulare şi generale. Soluţii-răspuns la întrebările care bîntuie în interstiţiile dintre trecut şi prezent.

Alexandra CONSTANTIN

Memoria tîmplelor albe

Sînt născută în urmă cu paisprezece ani, la trei ani după căderea comunismului. Am văzut lumina zilei într-un sătuc aruncat pe lunca şi dealul ce mărginesc rîul Dîmboviţa, sat apărut în negura vremii şi înfiinţat de un anume Lucian şi ai lui. Satul meu, călcat şi el de comunişti, se numeşte Lucieni.

Pentru mine şi sora mea, comunismul înseamnă tîmplele albe ale bunicii, toate istorioarele povestite de ea cînd mă legăna într-un leagăn făcut dintr-o copăiţă de lemn. Filmele văzute la televizor şi spusele bunicii mi-au întipărit în minte frînturi din perioada comunistă.

Spunea bunica că mulţi săteni au plecat definitiv din sat după ce pămîntul a fost luat de C.A.P., mai ales tinerii. Au rămas să muncească la C.A.P. bătrînii şi cei tineri cînd veneau în concediu. O parte din sat trebuia demolată şi oamenii duşi la bloc în centrul satului cu căţel, cu purcel, cu tot ce aveau.

Au fost ani de nesiguranţă, nelinişte şi teamă. Nimeni nu putea să cumpere ulei, zahăr, făină, pîine, toate erau cartelate. Cînd văd azi în magazine puzderie de mărfuri fără nici o restricţie, totul îmi pare un basm trăit de bunica mea şi semenii ei. Mai zicea sora bunicii că, dacă nu aveai contract de porc, nu primeai butelie de aragaz şi te afumai toată luna la focul cu lemne din curte. Cartela de benzină, dacă aveai maşină, ţi-o dădea primarul după ce făceai contract de viţel. Pîinea, în sat, se aducea o dată pe săptămînă, marţea spre seară, să vină oamenii de la munca cîmpului, să-şi ia cota de pîine.

Cum cinci mii de suflete primeau pîine de la două băcănii, îmi spunea un vecin trecut de optzeci de ani că se formau cozi de patru-cinci rînduri, erau îmbrînceli, loviri, călcări în picioare, vaiete şi înjurături. Fiecare se împingea să ajungă la geam să-şi ia porţia de pîine pentru o săptămînă.

Ca o ironie, tocmai ţăranii care dădeau ţării grîu şi porumb duceau lipsa pîinii. Pentru unii, pîinea ajunsese un fel de cozonac. Pîinea adusă în sat ajungea pentru 2-3 zile, aşa că oamenii luau calea Bucureştiului, unde pîinea nu era pe cartelă, şi aduceau pîine cu sacii. Se urcau în trenul Bucureşti-Pietroşiţa, denumit „Trenul Foamei“, pe acoperişul vagoanelor, lîngă sacii lor de pîine.

Tot ce producea satul lua drumul statului: grîu, porumb, lapte, vaci şi viţei, porci, mere, cartofi, prune, ouă şi păsări. Şi astăzi se mai vede depozitul de grîu şi porumb unde tot satul căra recolta, care lua apoi drumul exportului.

Povesteşte bunica cu lacrimi în ochi: *„Iarna anului 1962 a fost o iarnă de coşmar pentru tot satul. Veneau din casă în casă echipe de activişti comunişti, alături de primar şi directorul şcolii, să lămurească oamenii să-şi dea pămîntul, caii şi atelajele la Colectiv. Mulţi fugeau şi se ascundeau prin pădure sau sub glugile de coceni, pînă noaptea tîrziu, îndurînd cu stoicism gerurile. Majoritatea oamenilor au cedat sub ameninţarea că le dau copiii afară din şcoală sau de la serviciu. Din toţi, doi au rezistat pînă la capăt. Nu s-au înscris niciodată în C.A.P. Nici o comisie nu i-a putut convinge pe Vasile Banu (Cobzaru) şi pe Constantin Popa (Mielu' lu' Cojan) să-şi dea pămîntul. Al doilea văzuse cum trăiesc ţăranii în colectivele ruseşti, cît a luptat alături de nemţi în război, contra ruşilor. Era teroare în tot satul. Acestor doi gospodari le-au fost luate abuziv căruţele, caii, pămînturile, chiar dacă nu făceau parte din C.A.P. Aceasta era legea comuniştilor. Nu aveai cui să te plîngi: primarul şi Partidul Comunist dictau peste tot. Nu exista nici cel mai mic respect pentru proprietatea omului. Banu Vasile (Cobzaru) a murit fără să-şi vadă pămîntul dat înapoi, iar cel de-al doilea, Mielu' lu' Cojan, a apucat Revoluţia din 1989 şi s-a bucurat ca un copil, cu lacrimi în ochi, de reprimirea pămîntului furat de comunişti.“*

Multe asemenea poveşti are bunica despre oamenii din sat, despre chinurile şi suferinţele lor. Mai zice bunica despre Ceauşescu că a fost împuşcat avînd soarta unui cîine mort la zid, din cauza blestemelor, a nucilor scoşi cu buldozerul din lunca satului Lucieni şi a cailor sătenilor, luaţi cu forţa şi făcuţi cu sutele salam italian.

Anii 1950-1989 au fost ani de tăcere surdă, de supunere oarbă, de constrîngeri la tot pasul. Se demolau valorile autentice (învăţători, preoţi) şi se promovau nonvalorile (analfabeţii), aşa zice bunica mea. La noi în sat, familiei Costică Georgescu, fost învăţător şi primar, dar gospodar de frunte, i-au fost confiscate batoza, utilajele agricole şi casa. I-au lăsat o singură cămăruţă unde să locuiască. În casa lui au instalat jandarmii.

Preotul Ilie Florescu a fost arestat şi dus la canalul Dunăre-Marea Neagră, care începuse să fie construit, după vorbele preotului, „cu roaba şi tîrnăcopul şi zeci de mii de deţinuţi politici“.

În aceste vremuri toţi dormeau tremurînd în pat. Cui nu se supunea, îi bătea noaptea în geam jandarmul. Era arestat şi nimeni nu mai ştia nimic de el. În aceşti ani de tristă amintire, în perioada cotelor obligatorii, a apărut în satul nostru un primar, rămas în memoria sătenilor sub numele de Costică Ţiganu.

Bunica îşi aminteşte cum a încercat să dosească cîteva tîrne de porumb şi să dea o cotă mai mică, avînd multe guri la masă (şi era şi secetă mare în acel an). A îngropat porumbul în grădină, dar în zadar. Costică Ţiganu cu o echipă de trei sau patru sărăntoci i-au săpat peste tot în grădină şi i-au luat tot porumbul, în jalea şi suspinele copiilor.

Ani mulţi au ruginit plugurile confiscate ţăranilor, în spatele magaziei C.A.P.-ului. Sătenii, îndeosebi cei tineri, au făcut cu mîna lor cărămida şi au construit căminul cultural, unde sîmbăta la bal şi duminica la horă – spune bunica – mai uitau de necazuri, de munca grea din săptămînă.

Bunica mai povesteşte că la noi la Lucieni a fost un blestem. Căminul cultural a ars din temelii, în ziua de 26 ianuarie 1987, ziua de naştere a lui Ceauşescu, cînd comuniştii ţineau la cămin şedinţă pentru lăudarea conducătorului.

Treizeci de ani a fost comunismul la noi, la Lucieni. Dacă sufletele oamenilor au rămas otrăvite de minciunile şi fărădelegile făcute, cîteva clădiri mai spală din petele comunismului: şcoala, dispensarul, magazinul sătesc.

Multe a şters comunismul la noi, la Lucieni, de la hotare pînă la garduri, de la pomii luncilor la viile răspîndite pe lunci, numai memoria tîmplelor albe din Lucieni a rămas întreagă. Zice bunica: *„Ţi-am zis toate astea să le ştii aşa cum au fost, că nu vreau să plec cu ele dincolo în cimitirul din luncă“*.

Cum le-a fost povestit comunismul

Valentina Laura PREDA, 15 ani

E dificil să-mi exprim părerea în legătură cu un fenomen la care n-am participat, însă care mă afectează în mod indirect, prin consecinţele sale în timp. Cel mai mult m-a impresionat presiunea psihologică, prin care comuniştii au limitat puterea de liberă exprimare, au inhibat comportamentul, au izolat fiinţa umană de libertatea pe care o promiteau. Nimic nu e mai erud decît izolarea, ruperea totală de viaţa cotidiană, lipsa oricărei informaţii legate de familie, de evenimentele din ţară sau străinătate.

Cătălina ANDREI, 12 ani

N-am găsit prea multe surse de informare despre acea perioadă, iar părinţii mi-au spus că oamenii au încercat s-o uite, distrugînd tot ce amintea de acest regim politic. Aşa a apărut întrebarea: de ce vor oamenii să uite perioada comunistă? Cuvintele manualului sînt greoaie, încîlcite, aşa că ascult în continuare poveştile familiei. Condiţiile grele de trai din acea perioadă au rămas ca un coşmar în mintea oamenilor. Multe lucruri erau interzise, aveau o singură sîmbătă liberă pe lună, fiecare muncitor primea o raţie de alimente lunar, oamenii aveau televizor alb-negru şi, cu toate că programul era doar de 2 ore şi se vorbea doar de Ceauşescu, oamenii se uitau, pentru că era singurul post de televiziune. Soţii Ceauşescu dădeau ordine stricte de a transforma satele în oraşe, de a demola casele pentru a ridica blocuri. Am auzit de la unii oameni că „era mai bine pe vremea lui Ceauşescu“. Cum pot afirma aşa ceva? Toată viaţa se rezuma la un serviciu sigur? Dar faptul că nu puteau comunica, nu aveau acces la informaţie, erau cenzuraţi? Am doar 12 ani, dar afirm cu tărie despre comunism că a fost o perioadă în care oamenii au stagnat şi nu şi-au putut afirma adevărata valoare. Intelectualii erau suprimaţi şi noi să regretăm comunismul? Nu se poate aşa ceva!

Florian RĂZVAN, 18 ani

Comunismul are acelaşi principiu de funcţionare ca un gard electric: îţi arată limitele şi te ucide în cazul în care eşti hotărît să le depăşeşti. Cel mai problematic efect al comunismului a fost acela că a prins la public. Oamenii s-au obişnuit cu el. Încep să cred că mulţi dintre noi s-au transformat într-un fel de roboţi: avem libertatea, dar nu ştim ce să facem cu ea. Mai mult decît atît, îi mai şi privim ciudat pe cei care se bucură de ea. Ce reprezintă comunismul pentru mine? Un gard electric! În momentul de faţă, nu mai trece curent prin el. Cu toţii ştim asta, dar încă ne e greu să trecem dincolo şi încă mai aşteptăm pe cineva să mai arunce cîte ceva bun din cealaltă parte.

Elena Daniela GURLAN, 17 ani

„Ceauşescu a fost un om bun!“ – spunea bunica mea. Pe timpul „împuşcatului“, aşa cum obişnuia să-i spună fostului dictator, elevii care terminau şcoala aveau asigurat un loc de muncă, în timp ce azi sînt nevoiţi să muncească în cu totul alt domeniu decît în cel pentru care s-au pregătit. Din acest punct de vedere, aş fi tentată să-i dau dreptate bunicii, pentru că, din păcate, trăim într-o lume în care nu întotdeauna valoarea se impune. Comunismul, văzut prin ochii bunicii, părea să promită o viaţă lipsită de griji şi mulţumitoare, o lume „mai bună şi mai dreaptă“, deoarece oamenii puteau să obţină uşor un apartament şi le mai rămîneau şi bani pentru strictul necesar. Totuşi, mulţi nu pot uita umilinţa statului la coadă pentru alimente, rigorile „alimentaţiei raţionale“, întreruperea curentului electric, privarea oamenilor de căldură, dar mai ales cred că nu pot uita faptul că regimul comunist furase oamenilor libertatea. Comunismul a fost un regim crud şi absurd. Unde era fericirea promisă de liderii comunişti, dacă oamenii erau obligaţi să trăiască fără Dumnezeu? Cu lacrimi în ochi, unul dintre bătrînii cu care îmi place să discut adesea despre ce a fost îşi aminteşte cum i-au fost smulşi dinţii pentru că avea o icoană pe pereţii casei. În acest moment simt un amestec de mînie şi de incertitudine pentru că nu înţeleg toate mecanismele şi resorturile unei lumi precum cea specifică societăţii comuniste. Este însă o certitudine: regimul comunist a fost unul dictatorial, care a uitat total de drepturile şi libertăţile individului.

„Pe baza examinării a mii şi mii de pagini de documente, luînd în consideraţie existenţa unei imense literaturi analitice şi de mărturii care probează natura antipatriotică a dictaturii comuniste, putem afirma că regimul comunist din România (1945-1989) a fost nelegitim şi criminal.“

Raportul final al Comisiei Prezidenţiale pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România

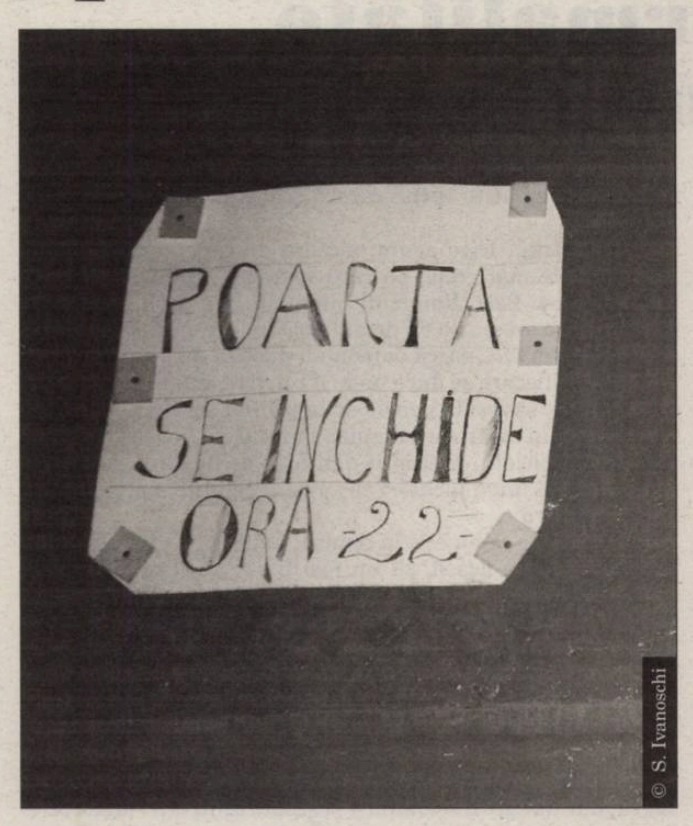

Miruna Antonia POPESCU, 17 ani

Oamenii descriu acea perioadă foarte contradictoriu. Mulţi îi duc dorul, dar şi mai mulţi se bucură că au scăpat de ea; unii nu mai prididesc în a o lăuda, alţii în a o defăima. Cu regret observ că nu găsesc nimic incredibil de bun sau incredibil de rău, nu găsesc rămăşiţe şocante ale acelei epoci, văd doar un gol în sufletul unui popor întreg. Acest gol e mai rău decît orice rău tangibil. A fost o perioadă foarte rea, dar nu din cauza cozilor la alimente sau a naţionalizărilor, ci pentru că a furat oamenilor lucrul care îi făcea mai buni, mai uniţi. Oricît aş auzi pe stradă că nu a fost atît de rău, că exista pe atunci mîncare pentru toţi săracii sau oricît aş auzi că era iadul pe pămînt, voi rămîne cu aceeaşi impresie: comunismul a lăsat doar un gol. Pentru mine e cel mai mare hoţ de pînă acum, pentru că puţine epoci au reuşit să fure sufletele oamenilor.

Ionuţ TRACHE, 18 ani

Din punctul meu de vedere, comunismul era bun deoarece rata mortalităţii era scăzută pentru că erau interzise avorturile, pedepsele fiind atît de severe încît nu-ţi permiteai să încalci legea. Oamenii nu duceau lipsă de aproape nimic, pentru că după terminarea liceului sau a facultăţii aveau un loc de muncă asigurat şi salariile nu erau prea mici. Dar să nu uităm de cozile interminabile la alimente, de privarea de anumite libertăţi a individului etc. Nu putem spune răspicat că regimul comunist a fost bun sau rău.

Eu unul condamn comunismul şi pe cei care l-au susţinut pentru că din ceea ce mi s-a povestit ştiu că familia mea a dus-o foarte greu. Din spusele bunicii mele, în vîrstă de 92 de ani, am aflat că trebuia să te ascunzi în anumite perioade prin păduri, să tăinuieşti anumite lucruri (mersul la biserică). Anumitor persoane le era confiscată averea, le era persecutată familia şi toate se făceau aşa cum hotăra „Dictatorul“.

Libertăţile, pe *atunci,* erau puţine. De multe ori, „unora le era frică sau ruşine să iasă pe stradă pentru a nu fi văzuţi de vreun profesor sau de vreun vecin. Acum... cum dă puţin soarele, terasele sînt pline de burice şi funduri goale, iar umbrelele se transformă în hornuri“. Aşa ne-a spus doamna dirigintă. Şi nu cred că e cineva care o poate contrazice deoarece are foarte mare dreptate! Prea multă libertate duce la desfrînare. Deci... deşi nu ştiu prea multe despre comunism pentru că nu am trăit acele vremuri şi pentru că ştiu prea multe din auzite, aş putea să-mi fac o părere proprie despre„curentul“ comunist. Bun sau rău, comunismul a fost, este şi va fi mereu în memoria oamenilor. Acum poate ni se pare un lucru rău, dar... dacă peste cîţiva ani comunismul va fi restaurat din dorinţa de mai bine? Dacă va fi considerat un regim politic mai bun, mai agreabil şi mult mai benefic decît democraţia? Poate că va urma o revigorare a sa, o eliminare a unor libertăţi, a unor drepturi, a unor principii...

Alexandra Maria TUDOSE, 19 ani

Bunicul îşi aminteşte de berea la halbă cu gust de ulei, ţigările Carpaţi fără filtru care-ţi lăsau tutunul în gură, lozurile care aveau ca premii maşini Dacia şi care mai erau şi cîştigătoare. Elevii aveau uniforme cu alb şi albastru, frumos călcate, bentiţe pe cap, codiţe împletite, unghiuţele frumos tăiate, era o disciplină care cu greu se mai întîlneşte astăzi. Au rămas în amintire şi plimbările pînă la staţia de epurare a apei unde puteai să vezi minunile tehnologiei moderne. Părinţii ne amintesc însă de faptul că ne-au crescut foarte greu. Scutecele erau făcute din pînză şi trebuia să fie sterilizate prin metode ciudate. Cozile la pîine, la lapte, la orice. Pe atunci exista sucul Bem-Bem care era mai mult laxativ, sticlele de Brifcor, cafeaua Alvorada şi apa minerală la sticlă verde, care uneori avea cîte un şoricel împietrit în sticlă. Televiziunea nu era ce e acum. Pe atunci ne prezenta imagini cu mult iubitul conducător de ţară şi cu soţia acestuia vizitînd o zonă de agrement, discursurile lui, canalul de la Cernavodă, serbările de Ziua Naţională. Pentru copii erau desenele animate *Miaunel şi Bălănel,* filmul *Veronica*. Revelioanele erau cu Anda Călugăreanu, Toma Caragiu, Dem. Rădulescu, festivalurile de muzică uşoară cu Angela Similea, Mirabela Dauer, Dan Spătaru. Bunicile îşi amintesc cum strîngeau pungi, capace şi borcane. Îşi amintesc de produsele cosmetice de proastă calitate şi de frizeriile cu miros de spirt. După terminarea liceului, cei care nu aveau posibilitatea să urmeze o facultate primeau o repartiţie pentru un serviciu şi chiar o casă. Acum putem avea şi trei facultăţi că tot şomeri sîntem sau, în cel mai fericit caz, primim un salariu cu care de abia ne ducem viaţa. Pe vremea lui Ceauşescu, toţi îşi permiteau să-şi petreacă un concediu la mare sau la munte în fiecare an. Deci cînd era mai bine, atunci... sau acum?

Mădălina ZBUGHIN, 16 ani

Comunismul... un regim al terorii sau un sistem totalitar ce a adus fericire multor oameni? După părerea mea, nu putem fi de acord doar cu o singură idee. Caracteristicile fundamentale ale comunismului au adus, după cum susţin bătrînii şi cu care sînt de acord, „şi bune, şi rele“. Pe vremea comunismului forţele de producţie au atins un nivel foarte ridicat, mijloacele de producţie devenind proprietate unică a întregului popor, nemaiexistînd clase sociale. De asemenea, au dispărut deosebirile esenţiale dintre oraş şi sat şi cele dintre munca fizică şi cea intelectuală. Nivelul productivităţii muncii şi al conştiinţei sociale asigura condiţii pentru aplicarea principiului „de la fiecare după capacitate, fiecăruia după nevoi“. Partea bună e că pe atunci nu existau şomeri, atîţia cerşetori pe stradă sau bande de tîlhari, iar şcoala era obligatorie. Cînd ieşeai de pe băncile şcolii aveai asigurat atît un loc de muncă, cît şi un apartament. De asemenea, avortul era interzis, şpaga nu exista ca acum, iar omul avea siguranţa zilei de mîine. Omului îi era asigurat un trai decent, dar era obligatoriu să se supună legilor comuniste. Aici intervine partea mai puţin bună, cînd oamenii nu aveau libertatea pe care şi-o doreau. Tinerii erau obligaţi să muncească şi să facă armata. Nu existau atît de multe magazine şi nu avea nimeni dreptul la privatizare. Nici de banii pe care-i aveai nu te puteai bucura, pentru că nu aveai întotdeauna ce să cumperi. Pentru cîteva sticle de lapte trebuia să stai la rînd cu o noapte înainte, iar carnea era dată nu oricum, ci cu porţia. Aveau prioritate doar membrii partidului care îşi consacrau întreaga activitate înfăptuirii ţelurilor comunismului. Pentru mulţi, comunismul a însemnat şi un regim al terorii. Aceştia doreau cu orice preţ să fie liberi. Deci comunismul ar putea fi antonimul libertăţii. Dar oare această libertate a adus lucruri bune? Acum există libertatea mass-media, a oamenilor, în unele ţări există chiar legalizarea prostituţiei sau a homosexualităţii. Acum vedem peste tot ţinute extravagante, tinerele fete, profitînd de liberalism, purtînd fuste cît mai scurte şi bluzuţe cît mai decoltate, cu părul vopsit în tot felul de culori. „Şi te mai întrebi cum de există atîtea violuri“, ar spune un bătrîn. De altfel, odată cu liberalizarea avorturilor omul se stinge şi observăm că din ce în ce mai puţine femei nasc, iar populaţia ţării e îmbătrînită. Vedem că, în vremurile de după comunism, libertatea aduce după sine şi multe nenorociri.

Problema constă aşadar nu în dispariţia acestui regim, ci în noi înşine, în modul cum percepem această libertate.

„Îndărătul ideologiei naţiunii socialiste unitare şi omogene se aflau obsesiile monolitismului leninist combinate cu cele ale unei extreme drepte recidivate cu binecuvîntarea liderilor comunişti şi în primul rînd a lui Nicolae Ceauşescu. «Societatea socialistă multilateral dezvoltată» era, de fapt, numele unui sistem politic şi economic îngheţat, dominat de un lider faraonic şi de anturajul său imediat.“

Raportul final al Comisiei Prezidenţiale pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România

Ruxandra TUDOR

O normalitate raţionalizată

Într-un parc dintr-un oraş mic de provincie, cîţiva prieteni se feresc de soare la o partidă de table jucată la umbră, între copaci. Apatic şi parcă amorţit de căldură, timpul parcă s-a oprit în loc. Din cînd în cînd însă o discuţie pornită ca din senin „încinge" spiritele. Între două zaruri, oamenii mai povestesc, fără să îşi desprindă ochii de pe tabla de joc, despre te miri ce. Mă aşez pe o bancă alăturată şi trag cu urechea la discuţiile despre un trecut „glorios" *pe care, personal, îl cunosc mai mult din poveşti.*

– 3-2 nu dădeai nici pe vremuri, cînd erai chipeş şi se uitau colegele după tine dimineaţa, cînd ajungeai la birou, spune un domn grizonant. Priveşte atent la mutarea pe care o face partenerul său, îşi trece palma peste fruntea asudată şi-şi face vînt cu basca.

– E bun şi 3-2, dacă ştii ce să faci cu el... Lasă, nici cu tine nu mi-era ruşine. Te purtai numai cu cravată, la patru ace. Mioara nu te lăsa să pleci la serviciu decît aşa. Ferchezuit. Erau alte vremuri atunci. Cald sau frig, te îmbrăcai altfel. Cămaşă, costum, cravată. Femeile se îmbrăcau şi ele altfel.

– Lumea s-a schimbat. Eu am ieşit la pensie în '96. Directorul de atunci a fost dat afară. Au cumpărat fabrica francezii, acum produc piese pentru biciclete. Au încercat cu şeminee, dar lumea e obişnuită cu sobele din teracotă şi nu au avut mare succes.

– Ai rămas cu dorul de maşini de război?! Acum nu se mai fac războaie cu maşini. Te termină cu economia. Îţi cumpără industria. Munceşti pentru ei şi cumperi mîncare tot de la ei. Noroc cu căpşunarii care aduc bani în ţară. Muncesc de dimineaţă pînă noaptea şi apoi vin să le construiască copiilor casă aici.

– N-au ce face. Ăsta a fost un lucru bun în trecut... 5-3, poartă-n casă! Nene, dar mai lasă-ne şi pe noi să cîştigăm (un domn mărunţel pufăie înfundat în faţa zarurilor norocoase ale amicului său. Îşi propteşte barba în palma stîngă, iar cu dreapta aruncă zarurile). Cum spuneam, atunci primeai casă de-a gata. Aveai serviciu, nu te durea capul.

– Aşa-i, cum spui tu, dar ţi-era, crezi, mai bine?... Ziceai de mine! Uite ce zar bun dădui!

– Ce era, bre, mai bine? Casa, serviciul, maşina? Da, dintr-un salariu mergeam şi la mare şi la Pucioasa, la cumnată-mea, dar tot nişte nenorociţi erau! Libertate, bre, asta nu aveam! Parcă eram la puşcărie, nu vorbeam, nu discutam nimic că imediat te turna careva şi intrai pe mîna securistului...

– Nu ştiu... Uite acum, ziceam de căpşunari – facem muncile cele mai grele, pe care spaniolu', italianu' nu mai vor să le mai facă. Românul munceşte din greu, adună cu chiu cu vai ceva şi... la 35 de ani încă nu are casă. Nenorociţi aşa cum erau *ăia,* parcă oamenii o duceau mai bine.

– Acum fiecare se duce unde îi convine mai mult. Nu mai e ca înainte, să ieşi la pensie de la primul serviciu – se bagă în discuţie un tînăr care a ajuns la locul de „joacă" al seniorilor pe o bicicletă. A proptit-o în fugă de un gard, iar acum stă la umbră lîngă jucători cu urechile ciulite, spre exasperarea acestora.

– Dar tu de ce nu eşti la muncă, undeva? Ce tot stai aici? Te ţine taică-tu acasă, să nu faci nimic? – îl apostrofează domnul grizonant, vizibil deranjat de intervenţia tînărului în discuţia lor, de oameni mari. Ce ştii tu despre „înainte"? Totul se cumpăra pe sub mînă... Tot timpul te ascundeai. Dacă luai carne de la cineva, trei săptămîni stăteai cu frica-n sîn să nu te fi zărit careva. Umblai pe întuneric, ca animalele! Bre, voi nu ştiţi... De ce ziceai că pierzi vremea p-aci?

– Lucrez noaptea. La bar. Ziua nu fac nimic. Lucrez la negru, dar merge. Iese banul – şi scoate dintr-un rucsac telefonul mobil pe care începe să-l butoneze de zor. Mie-mi convine.

– Asta nu e meserie. Mai tîrziu din ce o să trăieşti? Ăştia te ţin cît eşti tînăr. Apoi găsesc pe altul.

– Lasă-l că nici cum eram noi nu era bine. 23 de ani am mers în acelaşi loc. Asta făceam toţi, munceam la grămadă... Intrai într-o fabrică sau o uzină şi acolo te uita Dumnezeu. Eu am schimbat cîţiva directori, ştiam toate colegele pe numele mic. În ultimii ani îmi spuneau „tataie".

– Tot la femei te gîndeşti, Mariane. Pe vremea noastră aveai mai mult de convins la o domnişoară.

– Ei, asta nu cred că e adevărat. Cred că ţi-era ţie frică de ele. Dacă ieşeam la o iarbă verde sau la o prăjitură era suficient. La nevastă-mea a fost mai greu. Că era de familie mai veche, cu principii. I-am cunoscut părinţii, mama socră ne-a servit cu dulceaţă de cireşe amare şi apă. Au mai trecut apoi cîteva săptămîni de tatonări...

– Pînă cînd i-ai spus: „Auzi, sîntem tineri, dar cît timp mai consumăm aşa, pe vizite...". Ne-ai mai spus, Mariane, ştie toată lumea povestea.

– O spun pentru băiatul ăsta tînăr, el nu are de unde să ştie.

– Ei, mi-a mai povestit şi mie taică-miu. Despre ceaiuri, despre mers la cinematograf pe rîndurile din spate...

– Vezi, mă, că ştie. Ăştia din ziua de azi ştiu de toate. La şcoală vă învaţă, mă?

– Nu, bre, la şcoală...

– 5-4. Vezi că nu mai eşti atent. Te-am dat afară! Ce şcoală...? Nu vezi ce note iau la bacaloriat? Noroc cu şcolile particulare. Nu se mai face carte. Pe noi ne băteau profesorii pînă învăţam. Acuma nu te mai lasă să-i baţi. Te bat ei pe tine. N-ai văzut la televizor? Le e frică profesorilor de ei.

– Acuma se pune altfel problema. Cîştigi banul, nu îţi mai trebuie şcoală. Eu cînd am luat prima chenzină mi-am luat pantofi crem. Aveam un costum de vară, din ăla cu mînecă scurtă şi cînd m-am dus cu el la servici portarul mi-a zis: „Să trăiţi tov. director!". Aveam salariu 1.400 de lei şi pe pantofi am dat vreo 270. Erau din piele, de la Clujana. Acuma am văzut că se poartă mai mult haine rupte...

Zarurile se succed, gradele, partidele de table şi poveştile despre trecut aşijderea. Poveşti în cuvinte simple, despre un „mai bine" redus la stadiul de serviciu, casă şi vacanţe la Pucioasa, amintiri despre un trecut „mai rău" în care normalitatea se dădea la raţie. De cele mai multe ori însă, se termina pînă ajungeai în faţa ghişeului.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată vineri, 27 iulie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Cristina MĂNIŢĂ

Mă bucur că nu am trăit în acele timpuri

Mi se întîmplă aproape zilnic să asist, fără să vreau, la discuţii legate de „vremea lu' Ceaşcă". Au trecut 18 ani de la Revoluţie, dar urmările perioadei de dinainte de '89 ne bîntuie la tot pasul: de dimineaţă, la coadă la farmacie, cînd doamna din faţa mea află că plafonul pentru reţete compensate s-a epuizat şi începe să-şi verse amarul pe farmacistă, povestind cum „înainte" pensionarii o duceau tare bine, salariaţii aveau servicii stabile şi bani de rate pentru case şi mobilă. După inevitabilele laude aduse conducătorului şi aprobările plictisite ale farmacistei, reuşesc să-mi cumpăr plasturii de care aveam nevoie şi mă grăbesc spre metrou, gîndindu-mă că lumea idilică descrisă de doamna din farmacie nu seamănă deloc cu perioada cu magazine goale, cu „traficul" de zahăr şi ulei din spatele alimentarelor, cu cenzura, cu suspiciunile şi denunţurile care sînt amintite atît de des în talk-showurile de la TV. Cobor la Piaţa Romană şi, cît aştept la semafor, îmi vine în minte un curs de literatură la care ni se povestea cum studenţii obişnuiau să citească „neoficial" *1984* şi cît de mult se aseamănă România dinainte de 1989 cu societatea descrisă de Orwell. Se face verde, traversez şi mă bucur că nu a trebuit să trăiesc în acele timpuri. De fapt, nu mi-a fost povestit cum a fost exact în perioada comunistă. Cunosc doar frînturi ale acelor vremuri, iar totul este trecut prin prisma subiectivităţii. Mă întreb dacă nu cumva doamna de care vorbeam mai devreme nu regreta mai degrabă propria tinereţe decît perioada comunistă.

Luca ISTODOR

Ce cred eu despre ce a fost atunci

Dacă mă pune cineva să descriu cum a fost pe vremea lui Ceauşescu, eu spun ce mi s-a povestit şi ce am înţeles din ce mi s-a povestit. Sînt sigur că trebuia să stai la coadă pentru carne şi diverse alimente şi mai sînt sigur şi că unii oameni mai deştepţi luau acele alimente fără să aştepte nici măcar un minut la coadă.

În schimb, nu sînt sigur de ce nu se găseau, de pildă, banane sau ciocolată, care pentru mine sînt nişte alimente de bază. Ceauşescu? Mi se pare că a fost un om cam prost, care voia să pară deştept (chestia asta e singura amuzantă), şi nu înţeleg pentru ce punea oamenii să vină, de pildă, în nu ştiu care piaţă şi să se aşeze într-un anumit fel. Ideea cu comunismul, cred, era ca toţi să fie egali.

Desigur, nu am înţeles ce era în neregulă cu bisericile, pe care am auzit că le dărîma.

N-am înţeles de ce nu puteai să vorbeşti de rău despre Ceauşescu şi n-am înţeles de ce, cică (şi spun aşa pentru că nu ştiu dacă e sau nu adevărat), oamenii aveau microfoane în casă.

Oricum, tot ce era pe atunci mi se pare că era rău. Îmi pare bine că nu am trăit pe vremea lui Ceauşescu.

Cred că nimeni nu a trăit foarte bine pe atunci. Nu aveai voie să călătoreşti decît în ţări comuniste, nu aveai decît cîteva canale la televizor şi, mai ales, nu cred că era prea multă mîncare bună.

Asta e ce cred eu despre ce a fost atunci.

Marius CHIVU Matei FLORIAN

A fost doar rock'n'roll

– dar părerile sînt împărţite –

Marţi, 17 iulie, un stadion întreg s-a adunat pentru a gusta o felie consistentă din istoria muzicii. Unii au spus că abia cu acest concert comunismul va lua sfîrşit în România, dar Rolling Stones au cîntat şi în China şi pînă acum nu sînt semne că s-ar fi întîmplat mare lucru. Mai mult, autorităţile chineze le-au interzis să cînte în concertul cu pricina „Brown Sugar", invocînd aluzii sexuale de inspiraţie imperialistă. Dincolo de orice ideologie şi de tributul adus cuplului Jagger/Richards pentru propăşirea rockului, am ales să ne conversăm oarecum în contradictoriu. Dar numai de dragul muzicii.

M.F.: Săptămîna asta, domnul Mick Jagger a împlinit 64 de ani. Orice dileme vom fi avînd despre ce a însemnat concertul Rolling Stones de la Bucureşti, cred că trebuie să ne punem de acord că omul ăsta trebuie firitisit cu tot dragul din lume. Scurt pe doi: „La mulţi ani & alte d-alde d-astea!".

M.C.: De acord. Cu atît mai mult cu cît nu ştiu un alt rocker care, la vîrsta asta, să fie mai energic pe scenă (Billy Idol are, totuşi, „doar" 52 de ani). Stones sînt nişte supravieţuitori, asta e clar, şi UNESCO ar trebui să-i ducă să concerteze în fiecare locşor de pe glob. O datorie de onoare faţă de istoria rockului. Nu neapărat pentru a le auzi muzica (atît cît a mai rămas din ea), ci pentru a (mai) fi văzuţi. Românii le-au ascultat muzica prin anii '60-'70, era timpul să-i şi vadă. Altfel, ar fi rămas doar o iluzie rock din altă parte a lumii.

M.F.: Eu, unul, nu m-aş grăbi să construiesc din acest concert imaginea unei datorii de onoare la care orice român cu tendinţe cosmopolite ar fi fost obligat să privească cu deferenţă. E cît se poate de adevărat că nu în orice zi ai şansa să te întîlneşti cu istoria muzicii rock în carne şi oase, cum la fel de adevărat este că nu prea cred să existe alte trupe mai predispuse să frăgezească un stadion întreg precum o fac cei de la Stones. Dacă există un motiv temeinic pentru care cetăţeanul ar trebui să privească cu admiraţie spre instituţia asta de dans & antren propovăduită de Jagger & Co., acela ar fi inclus în aceste cuvinte cheie: *„It's only rock-'n'roll, but I like it"*.

M.C.: Tocmai asta e problema: deşi mi-a plăcut, am auzit puţin rock'n'roll pe „Lia Manoliu". Nu ştiu la ce standarde am dreptul să sper cînd vorbesc de un concert rock al unor tipi care zdrăngăneau chitarele dinainte ca părinţii mei să se fi născut, dar, totuşi, în numele a ce ar trebui să-mi maschez dezamăgirea!? Au cîntat modest: chitara lui Richards suna ca o bunicuţă agresată, bateria lui Watts nu mai are (dacă a avut vreodată) pic de fantezie, Wood încerca să acopere gherlele lui Richards... „Satisfaction" şi „Sympathy for the Devil" au fost măcelărite cu lovituri brutale de chitară. Şi dacă tot au ales un repertoriu *evergreen*, unde au fost „Route 66", „Angie", „Wild Horses", „Get Off of My Cloud", „Ruby Tuesday", „Harlem Shuffle", „I Go Wild", „Out of Tears", „Love is Strong", „Anybody Seen My Baby" sau măcar „Rain Fall Down", hitul noului album pe care îl promovează? De fapt, ce naiba au cîntat? Noroc cu Mick Jagger care a cîntat cel puţin acceptabil (sonorizarea n-a fost grozavă, regretabil pentru un concert de asemenea amploare), s-a conversat cu stadionul şi a făcut glume în română (nimeni nu şi-a dat atîta silinţă să intre în graţiile publicului de la noi, „gratulat" deseori cu frustrantul „Good evening, Budapest!") şi, mai ales, a dansat cum n-o făcea nici în tinereţe, mişcările lui de şolduri putînd să-l facă invidios chiar şi pe Dave Gahan. De fapt, Jagger şi artificiile au făcut tot show-ul, dar, iarăşi, un show scurt de numai o oră jumătate, cu o singură piesă cîntată la bis, iar asta în ciuda faptului că stadionul îi chema frenetic... Mureau dacă mai cîntau o melodie?!

M.F.: Îţi spun sincer că de abia aştept să te contrazic. Şi cred, înainte de a-ţi sări la beregată, că la mijloc s-ar putea să se fi strecurat o neînţelegere. Aşa cum îmi apar mie lucrurile, s-ar putea să avem concepte diferite cu care definim chestia asta numită „rock'n'roll". Rock'n'roll-ul cred că a încetat de mult să mai fie doar muzica aia explorată şi cîntată cu dibăcie de Chuck Berry. Rock'n'roll-ul n-a ţinut niciodată de abilitatea de a performa coerent într-un concert cap-coadă. (Fie vorba între noi şi ceilalţi, care ne citesc acum contrazicîndu-ne, Richards nu s-a remarcat prea des ca un mare performer la chitară, cum nici Watts n-a ţinut să infirme vreodată imaginea lui de baterist blazat.) După definiţia pe care o întrebuinţez eu, rock'n'roll-ul înseamnă, pur şi simplu, chitare, tobe, bas, energie şi spectacol, dublate (triplate?) de atitudine. De bine, de rău, concertul ăsta a avut cu prisosinţă şi chitare, şi tobe, şi energie (Doamne, cît putea să alerge Jagger la 64 de ani!), spectacol grandios şi atitudine cît cuprinde.

Orice ai spune, dacă e ceva care nu le-a lipsit niciodată Stones-ilor, atunci lucrul ăla e apetitul lor (prea puţin trucat) de a se supune regulilor unui show perfect. Adună lucrurile astea: detaşarea flegmatică a lui Watts, cu imaginea hîrşită de pirat bătrîn a lui Richards, cu energia inepuizabilă a lui Jagger, cu galanteria camaradă a lui Wood, asezonează-le cu nişte „clasice" ca „Paint in Black", „Start Me Up" sau „You Can't Always Get What You Want" şi vei avea, orice ai spune, esenţa (piatra filozofală) a *entertainment*-ului pur. Şi acum, ajuns la capitolul *play-list,* pentru numele lui Dumnezeu!, nu fi şi tu cîrcotaş pentru că, dacă era să cînte toate piesele lor cunoscute, concertul s-ar fi întins pe durata a vreo două luni. Cel puţin.

M.C.: Nu te contrazic – caracterizarea pe care o faci trupei este ultra-pertinentă –, dar prea am avut impresia că muzicienii din spate au cîntat în locul lor. Cu totul altfel a fost concertul de acum două săptămîni al lui Robert Plant & The Strange Sensation, unde muzicienii ăia chiar se foloseau de instrumentele din mîini şi au dat un show progresiv-psihedelic în care rockul atingea vibraţia aceea inefabilă, te transfigura acolo, pe betonul din faţa scenei, încă de la primul vers: *„You need coolin', baby, I'm not foolin'..."*.

Am apreciat însă la superlativ desfăşurarea tehnică de forţe vizuale: scena gigantescă în formă de fluture fără cap (sau, poate, lectura recentă a *Orbitor*-ului îmi joacă o festă), artificiile, flăcările, jocul de lumini şi imaginile pe ecranul uriaş, modulul scenic care a culisat pînă în sectorul B al stadionului (îi rămîn recunoscător lui Richards că a zdrăngănit chitara deasupra capului meu), limba gonflabilă, iar, la final, jetul de panglici aruncat peste scenă... Nu acelaşi lucru îl pot spune însă despre organizare, cu totul depăşită de eveniment.

M.F.: Te referi la faptul că pentru un pahar de apă plată trebuia să stai la coadă aproape o oră şi că, pe deasupra, apa aia mai împrumuta şi gradele temperaturii de afară, plus că se vindea la preţul a doi litri de Cola rece? Regreţi şi tu că din cauza chestiei ăsteia n-ai putut urmări show-ul (care părea să fie impecabil) al unei trupe britanice de soi cum a fost The Charlatans la începutul anilor '90? Dacă la asta te gîndeşti, îţi dau perfectă dreptate.

Pe de altă parte, sînt perfect de acord că Stones-ii nu pot fi comparaţi la capitolul „abilităţi tehnice" cu Yes, de pildă, şi e evident că vocea lui Plant e de o mie de ori mai performantă decît cea a lui Jagger. Nu cred, însă, că problema trebuie tratată în felul ăsta: de pildă, eu sînt înnebunit după Roger Waters care, cînd vine vorba de vocalize şi octave, e mult sub Jagger. Crede-mă, n-am să mă plîng vreodată că partitura lui va fi preluată în concerte de fetele alea mai plinuţe şi vocile lor minunate... Tot ceea ce contează aici, din punctul meu de vedere, e să te laşi în voia băieţilor ăstora care, buni sau răi (asta n-are nici o importanţă), au ştiut să prelucreze întotdeauna rockul ca pentru o mare sărbătoare simplă, au transformat muzica în suport pentru bună-dispoziţie şi au dat lumii, începînd din '62 încoace, un aer de sictir, veselie şi nonconformism sinonim cu naşterea rockului. Fac ce fac şi iar o să revin: ştiu că rock'n'roll-ul lor nu e nici complicat şi nici simandicos, dar, asta e, mie mi-a plăcut la nebunie!

M.C.: Mi-era teamă că o să ajungem aici, în punctul în care cel care trebuie compătimit sînt eu – deh, *I can't get no satisfaction!* –, cel care într-un interviu din *Dilemateca* nr. 1 (mai 2006) am polemizat cu Dan C. Mihăilescu susţinînd superioritatea live a Stones-ilor în faţa Beatles-ilor... Dar, asta e, nu poţi primi la infinit numai cîmpuri cu căpşuni!

Antonio MOMOC

Ceauşescu în vizită la Disneyland

Pînă în septembrie, la Muzeul Naţional de Istorie a României, puteţi reintra pentru cîteva clipe în „Comunismul din România: 1945-1989". Vă întîmpină, cu volum echilibrat, fanfara militară cu muzica patriotică din boxele care redau sunetul anilor „Epocii de Aur". Două-trei acorduri sînt suficiente să îţi readucă în prezent comunismul aşa cum l-ai cunoscut ori, dacă eşti fericit şi nu ai trăit perioada, să te transpună în România postbelică.

Nu ştiu alţii cum sînt, dar mie lampa cu gaz, manualele de limba rusă rupte pe la colţuri, roase şi tocite, almanahul *Cutezătorii,* ceasul deşteptător mic şi albastru asemănător cu cel din casa părintească, cravata roşie cu tricolor, cămaşa albă cu număr matricol şi drapelul pe care jurai ca pionier al patriei mi-au trezit amintiri din copilăria trăită în anii '80, în blocul de 10 etaje din cartierul muncitoresc *23 August*. Nopţi fără căldură în calorifere (pentru că Ceauşescu hotărîse că 16 grade sînt suficiente iarna în apartamente), seri cu lecturi la lampă sau la lumînare din pricina întreruperilor de curent, dimineţi cu cozi la pîine, zile de agitaţie şi propagandă şcolărească. M-am reîntîlnit cu ele la Muzeu.

Expoziţia „Comunismul în România: 1945-1989" începe cu începutul: în vitrine atîrnă Actul de abdicare a Regelui Mihai, Legea electorală din 1946 (care acorda dreptul femeilor la vot şi la a fi alese), simbolul electoral (Soarele) al Blocului Partidelor Democrate. Alături stau ştampila şi sigiliul lui Petru Groza, lîngă Actul de acuzare din procesul ţărăniştilor din 1947. Tichia ministrului Justiţiei din Guvernul Petru Groza, Lucreţiu Pătrăşcanu, în stilul lui lipsit de aer proletar, stă mărturie a credinţelor sincere şi naive în idealurile comuniste şi parcă atrage atenţia că nu doar istoria se poate repeta, ci şi naivităţile saint-simoniene intelectualiste.

Propaganda şi sovietizarea României sînt ilustrate cu mici statuete reprezentîndu-i pe Lenin şi Stalin, cu sloganurile vremii expuse pe pereţi („Ana, Luca şi cu Dej, bagă spaima în burgheji!", „Cultura aparţine poporului!"), cărţi cu titlul *A trăit oare Hristos?,* tablouri de factură mediocră care redau Brigada Artistică de agitaţie. Din presa vremii sînt decupate caricaturi cu chiaburi-duşmani ai colectivizării şi articole triumfaliste despre „Decretul pentru organizarea cooperaţiei". Cultul personalităţii lui Nicolae Ceauşescu are rezervat aproape jumătate din spaţiul primei săli a expoziţiei, fiind o încununare a absurdului regimului comunist. Sînt expuse pe acelaşi perete fotografii cu Ceauşescu la vînătoare în anii '66-'67 comparativ cu instantanee luate clandestin cu bătrîni şi copii înfometaţi în faţa magazinelor goale de pe Lipscani. Sub ele: sticla de ulei de la raţie, hîrtia igienică, nechezolul, Pepsi contrafăcut, obiecte comune din viaţa de zi cu zi a românilor. O primă pagină din *Scînteia* prezintă alegerea lui Ceauşescu ca preşedinte RSR în 1974, epoca Conducătorului iubit fiind compusă şi din medalii şi decoraţii pentru mama-eroină, monede şi bancnote care construiau istoria naţionalistă, machete de locomotive Diesel, electronice şi nave comerciale, cărţi poştale şi timbre filatelice cu 1 Mai, 23 August, 7 Noiembrie.

Partea finală a expoziţiei nu ne lasă să uităm de ororile regimului: închisorile comuniste de la Sighet şi Aiud. Fotografii, o celulă reconstituită, mărturii scrise. În aceeaşi sală, pe un ecran plat, se poate viziona o serie de documentare care acoperă întreaga perioadă comunistă sub genericul: „Între propagandă şi realitate". Pe ecran apar Ceauşescu şi Elena, în vizită la Disneyland, dînd mîna cu Mickey Mouse, în vreme ce în stînga ecranului sînt expuse uniformele aparţinînd deţinuţilor politici care mureau în temniţele dejiste. În dreapta televizorului stau portretele eroilor care au murit în Revoluţia din '89, fotografii cu familiile îndoliate şi un pulover ciuruit de gloanţe.

Magdalena BOIANGIU

Extremismul şi lehamitea

● ***De unde vine extremismul,*** **editor Romulus Rusan, Fundaţia Academia Civică, 2001.**

În anul 2001, Fundaţia Academia Civică a editat în colecţia „Biblioteca Sighet" (editor Romulus Rusan) răspunsurile primite de la o sută de elevi de la Şcoala de vară la următoarea întrebare: „După rezultatul ultimelor alegeri, credeţi că românii sînt extremişti? Dacă da, argumentaţi. Dacă nu, argumentaţi". Evident, şi întrebarea, şi răspunsurile erau determinate de desfăşurarea celor două tururi de scrutin de la alegerile din 2000. Guvernarea Convenţiei Democratice (1996-2000), pur-tătoare de speranţe şi promisiuni, se risipise în certuri interne şi demisii dezarmante. În toamna lui 2000, în cel de al doilea tur de scrutin, rămăseseră doi candidaţi: cu cele mai multe voturi, liderul PSD, Ion Iliescu, preşedinte care făcuse de-a lungul anilor dovada incapacităţii sale de a schimba România, de a eradica reflexele unei economii de comandă şi ale unei birocraţii centralizate. Cel de al doilea candidat, cu aproape o treime din voturile exprimate, era Corneliu Vadim Tudor, liderul Partidului România Mare, care promitea că, odată ajuns la putere, va introduce o seamă de soluţii radicale, pentru rezolvarea inegalităţilor economice, eradicarea corupţiei, lagăre de muncă pentru ţigani, scoaterea în afara legii a UDMR, militarizarea judeţelor Harghita şi Covasna, reunificarea cu Basarabia şi Bucovina de Nord. Este absolut meritoriu felul cum tinerii învăţăcei de la Sighet definesc caracteristicile extremiste ale acestui program, caracterul său demagogic, faptul că promite o altă dictatură de clan, adresîndu-se, de fapt, tuturor celor care au avut de pierdut de pe urma eliminării regimului Ceauşescu.

Victoria lui Ion Iliescu în cel de al doilea tur de scrutin le-a lăsat acestor tineri (şi nu numai lor) un gust amar: România scăpase de o nenorocire – victoria lui Vadim ar fi scos ţara din orice context european, dar nu promitea avansuri considerabile pe calea democraţiei. Analizele produse de tineri, veniţi din toate provinciile româneşti – inclusiv Basarabia – dau dovadă de multă luciditate, ele se întemeiază pe cunoaşterea istoriei, pe o gîndire politică surprinzător de matură. Nu, românii nu sînt un popor extremist, este răspunsul general, deşi episoadele extremiste din istoria ţării nu sînt ocultate. De altfel, ipoteza că ar exista popoare extremiste e greu de susţinut. Problema devine acută cînd, din cauza crizelor economice, a disperării, a lehamitei generalizate, a ignoranţei (toate aceste motivaţii sînt evocate în volum) o formaţiune extremistă îşi însuşeşte convingător discursul conspiraţionist şi ajunge să deţină frîiele puterii, ale represiunii, iar majoritatea acceptă cu indiferenţă discriminările cauzatoare de moarte care se desfăşoară sub ochii săi. Desigur, se găsesc întotdeauna oratori avîntaţi sau intelectuali care şi-au cîştigat prestigiul în domenii cu totul onorabile pentru a justifica sacrificiile momentului de dragul viitorului luminos. O fetiţă din Ripiceni, care avea 14 ani la momentul faptelor, povesteşte cum a impresionat-o discursul lui C.V. Tudor: „Vorbea şi de fetiţele lui, de grija faţă de animale, critica unele greşeli ale conducerii de atunci pe care şi eu le vedeam în satul meu. Apelînd la istorie, vorbindu-ne de primejdiile externe, îi dădeam dreptate şi parcă un puternic sentiment de solidaritate mă apropia de el". Fata îşi dă seama că instinctul ar fi dus-o şi pe ea, şi ţara la catastrofă şi îşi relatează cu inocenţă şi inteligenţă calea transformării. Cele mai multe din răspunsurile cuprinse în volum conţin formularea „românii sînt..." sau „românii nu sînt...". Par concluziile unor turişti veniţi să studieze o colectivitate cucerită de OZN-uri. Pe drept cuvînt, tinerii veniţi la Sighet se simt altfel decît contemporanii lor care nu merg la vot sau votează cu Vadim „pentru că e ţicnit". Dar normalitatea se va produce cînd votul ţicnit va dispărea, permiţînd celor de la Sighet, alături de contemporanii lor, persoana întîi plural.

Readucerea în actualitate a acestei cărţi de mărturii poată să pară nejustificată: alegerile acelea au trecut de mult, popularitatea lui Vadim Tudor e în certă scădere. Dar elevii care au compus atunci această emoţionantă mărturie colectivă sînt acum cetăţeni cu drept de vot. Şi chiar dacă primejdia extremismului explicit nu mai apare în discursul politic, nu înseamnă că drumul spre consolidarea valorilor democratice este marcat şi pietruit. Deocamdată, nici un lider politic nu se aruncă să colecteze lehamitea, să dea un sens senzaţiei că toţi politicienii sînt la fel de corupţi şi de mincinoşi şi să propună o soluţie radicală. Dar asemenea intenţii se pot percepe.

„Tăcerea este tot un soi de extremism, neimplicarea este tot un extremism mai grav şi mai josnic decît primul", scria Adina Gabriela Corneci, atunci de 17 ani. „Românul nu este extremist, ci doar imatur", crede Radu Adrian Popescu, atunci de 17 ani. Gina Leca susţine că „Dumnezeu nu i-a lăsat pe români să voteze cu Vadim". Chiar dacă atunci a fost aşa, nu se poate conta la fiecare ciclu electoral pe sprijinul divin. „Minoritatea gînditoare", cum îi numeşte Ana Blandiana pe tinerii care au colaborat la această carte, ar trebui să-şi extindă influenţa. Românii nu sînt extremişti, dar, deocamdată, atîta timp cît nu sînt ameninţaţi de forţe străine, de ei depinde ca niciodată de acum înainte să nu-i accepte pe extremişti. Memorialul de la Sighet nu e un doar un muzeu, ci şi un avertisment.

docuDileme

„Leaving Transylvania", comunităţi în amurg

– interviu cu Dumitru SANDU –

Festivalul internaţional de film documentar şi antropologie vizuală „Astra Film Fest", împreună cu Clubul Ţăranului de la Muzeul Ţăranului Român, lansează o serie de vizionări de filme din arhiva festivalului, adunată în decursul celor 8 ediţii anterioare. Vom vedea, la sala de la Clubul Ţăranului, în fiecare seară de miercuri din august şi septembrie, filme foarte diferite, poveşti adevărate pe care le vom comenta, pe rînd, aici, împreună cu prieteni ai documentarului care vin din afara domeniului. Începem seria cu sociologul Dumitru Sandu, care citeşte în Leaving Transylvania *al irlandezei Dieter Auner povestea comunităţilor în amurg, nu doar un studiu de caz al transformării satelor transilvănene de saşi, după plecarea acestora. Documentarul lui Dieter Auner, radiografie a unei comunităţi care moare, surprinde migraţia de după exod, dramă văzută prin ochii unui cuplu de saşi vîrstnici din Agîrbiciu. Hans şi Maria Kenzel se identifică pînă la contopire cu spiritul comunităţii săseşti din Agîrbiciu. Ei se ocupă de biserica-cetate din sat, sînt cei care trag clopotele, şterg praful din strană şi veghează ca orologiul din turn să nu se oprească niciodată. Filmul va fi difuzat miercuri, 1 august, la ora 20.00, la Clubul Ţăranului (Şos. Kiseleff nr. 3).*

Aceşti oameni extrem de bine ancoraţi şi implicaţi în comunitate aleg, la o vîrstă înaintată, să plece în Germania. Ei ştiu că acolo vor locui într-un oraş complet străin, alienant, într-un apartament de bloc, printre necunoscuţi. Care credeţi că este explicaţia deciziei lor?

Am intrat în lectura filmului cu o întrebare simplă: cum mai arată Agîrbiciu astăzi? Pentru că, în anii '70, ca tînăr sociolog, căutam fantasme, căutam dezvoltare comunitară în România acelor vremuri. Am găsit-o la Agîrbiciu, una dintre puţinele zone din ţară în care spiritul comunitar era pregnant. Azi, după decenii, m-am întors la notiţele de atunci. Am găsit în ele că, la vremea respectivă, mai erau în sat cam o mie de saşi. Filmul ne spune că acum mai sînt 22. De ce pleacă aceşti stîlpi ai comunităţii? Apar motive economice, apar motive sociale. Pensia Mariei nu ajunge unui trai decent, iar Hans nu mai are „cu cine bea un pahar de vin". Însă tema pusă în discuţie de film este mult mai amplă, este cea a comunităţilor care mor, a comunităţilor în amurg. Aşadar, cum trăiesc aceste comunităţi în amurg? Cea din Agîrbiciu – cu resemnare. Toate personajele filmului transmit acest mesaj, al resemnării. Nu este spaimă în spusele lor, în privirile lor, ci resemnare şi încă ceva... solidaritate.

Este resemnarea un rezultat al pierderii speranţei sau este o împăcare forţată cu soarta implacabilă?

Cînd această resemnare apare după vîrsta de 60 de ani, ea este determinată de contaminarea între psihologia vîrstei şi tipul de situaţie, fără ieşire. Totuşi, nu toţi oamenii sînt resemnaţi, ci se caută soluţii individuale. Plecarea din Agîrbiciu a Mariei şi a lui Hans este o astfel de soluţie individuală la o problemă clară: nu au bătrîneţile asigurate în România. Apar şi alte personaje în film, generînd întrebări de genul „de ce nu pleacă Schneider" sau „de ce pleacă Jutzi", iar răspunsurile sînt soluţii individuale de abordare a existenţei în aceste sate care mor.

Milioane de vîrstnici din România sînt în această situaţie şi totuşi emigrarea este ultima soluţie la care s-ar putea gîndi.

Aşa este, dar Hans şi Maria au termeni de referinţă. Toţi trăim prin raportare la altceva sau altcineva, iar spaţiul lor de raportare sînt rudele din Germania. Cînd ai o soră care a plecat din ţară la 79 de ani şi s-a descurcat, ca în cazul surorii Mariei, este clar că te raportezi la o experienţă reuşită. Priveşti altfel această încercare.

Ce caracterizează comunităţile în amurg? Conversia, schimbarea, dispariţia definitivă?

De data aceasta, răspunsurile nu mai vin aşa lesne. În materie de concluzii, filmul se rezumă la plecare sau resemnare. Dar cine cunoaşte Transilvania ştie că soluţiile mai sînt şi altele în afara salvării individuale. Nu departe de Agîrbiciu se află Moşna, un sat în care situaţia a fost şi mai dramatică. S-au găsit soluţii: oamenii şi-au refăcut comunitatea aducînd romi, pe care i-au convertit la evanghelism. Au început să dezvolte afaceri, se gîndesc la turism cultural. Aceasta înseamnă că în lumea satului există un fond de creativitate nebănuit şi că ceea ce nu rezolvă guvernul, primarul, prefectul, rezolvă oamenii, iar spaţiul transilvan ilustrează pe deplin această idee.

Aşadar, povestea plecării stîlpilor comunităţii extrem de rarefiate este de fapt povestea dispariţiei acesteia.

Nu ştim! Aici găsesc eu punctul forte al filmului. *Leaving Transylvania* poate însemna în traducere fie „La revedere, Transilvania", fie „Adio, Transilvania", fie „Pribegind din Translvania". Este un final deschis. Aceşti oameni se pot întoarce sau nu. Comunitatea se poate regenera sau nu. Nu ştim dacă obloanele albe ale casei soţilor Kenzel vor rămîne închise pe vecie sau dacă ei vor reveni.

Există similitudini între exodul saşilor din anii '90 şi cel al românilor plecaţi la muncă în Italia şi Spania, din anii 2000?

Saşii nu au plecat, în anii '90, în primul rînd din raţiuni economice, cum se întîmplă acum. Motivaţia lor principală a fost frustrarea acumulată în toată perioada comunistă, suferinţele prin care au trecut. Aceasta este o diferenţiere importantă. Cît despre similitudini, da, ele există. Sînt sate în toată ţara, mai ales în Moldova, în care au rămas numai bătrîni şi copii lăsaţi în părăsire, aflaţi la începutul aceluiaşi ciclu de dramă socială. Migraţia are consecinţe negative dacă este definitivă. Dacă este de tip circulatoriu, vorbim de cu totul alte efecte, cu atît mai mult cu cît astăzi circulaţia are un grad mare de libertate, iar mijloacele de comunicare la distanţă sînt mult mai accesibile. Iar dacă vorbim despre copii – nu despre aceia care rămîn în ţară şi a căror situaţie, vedem, este deja o problemă socială, ci despre cei care îşi însoţesc părinţii în străinătate şi încep şcoala acolo – ei ar putea avea soarta copiilor saşilor plecaţi în anii '90 în Germania, care nu se vor mai întoarce în ţară. Întoarecerea la origini depinde foarte mult de gradul de socializare familială pe care îl percep copiii. Dacă le merge bine în exil, nu se vor întoarce. Dacă li se spune că România este ţara lor, indiferent cît de rău este, se vor întoarce. Tipul de socializare din familie creează o premisă de comportament.

a consemnat Ioana SPETEANU

PUBLICITATE

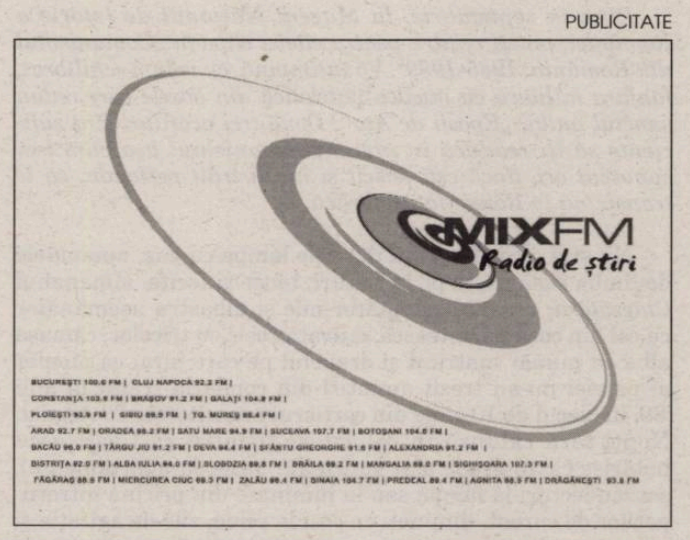

Lucia TERZEA-OFRIM

Departe de Tropice, în răcoarea muzeelor...

● **Marine Degli, Marie Mauzé, *Arts premiers. Le temps de la reconaissance*, Paris, Gallimard, 2006.**

Nu doar oamenii călătoresc, ci şi obiectele. Mai ales obiectele preţioase. Cu cît sînt mai valoroase, cu atît călătoresc mai mult şi mai departe. Uneori devin preţioase doar pentru că sînt aduse de peste mări şi ţări, ca să nu zic oceane şi continente... Venite din locuri exotice, în chip de mostre ale diversităţii culturale, aceste obiecte depăşesc nu o dată imaginaţia şi aproape întotdeauna puterea noastră de înţelegere.

Cărticica semnată de cele două cercetătoare care au colaborat la realizarea Muzeului din Quai Branly îşi propune să prezinte într-o formă cît se poate de atrăgătoare şi accesibilă o scurtă istorie a obiectelor exotice, mai precis, istoria privirii, a interpretării şi a feluritelor valorizări asociate acestor exponate.

Astăzi obiectele exotice sînt atît de prizate, admirate, fotografiate, reproduse, fără a fi mai bine înţelese faţă de momentul în care erau arse, sparte, distruse. Acum trec drept *chefs d'oeuvre universels,* însă acest gen de consideraţie este mai recent decît ne-am aştepta. De exemplu, abia în anul 2000 Muzeul Luvru decide să expună 100 de sculpturi provenite din Africa, Asia, Oceania şi din cele două Americi, în *pavillon des Sessions*, cu iluminări savante şi spaţiu generos între ele. După modelul marilor muzee americane, într-un tîrziu, şi Luvrul acceptă să consacre drept opere majore de artă aceste obiecte considerate pînă atunci doar „specimene etnografice", găzduite de muzee de profil, moştenitoare ale vechilor cabinete de curiozităţi.

Descoperirea de către europeni a noilor tărîmuri îndepărtate, şocul în faţa diversităţii umane, mirarea la cote imposibil de măsurat au dus la dificultatea de a integra în propria istorie aceste noi lumi neînchipuit de diferite. Începînd cu secolul al XV-lea, timp de trei sute de ani, principalul criteriu de evaluare a radicalei alterităţi resimţite în legatură cu ciudatele obiecte a fost fascinaţia în faţa ingeniozităţii meşteşugului indigen şi mai ales în faţa bogăţiei materialelor folosite: aur, pietre preţioase, fildeş, penaje şi cochilii nemaivăzute.

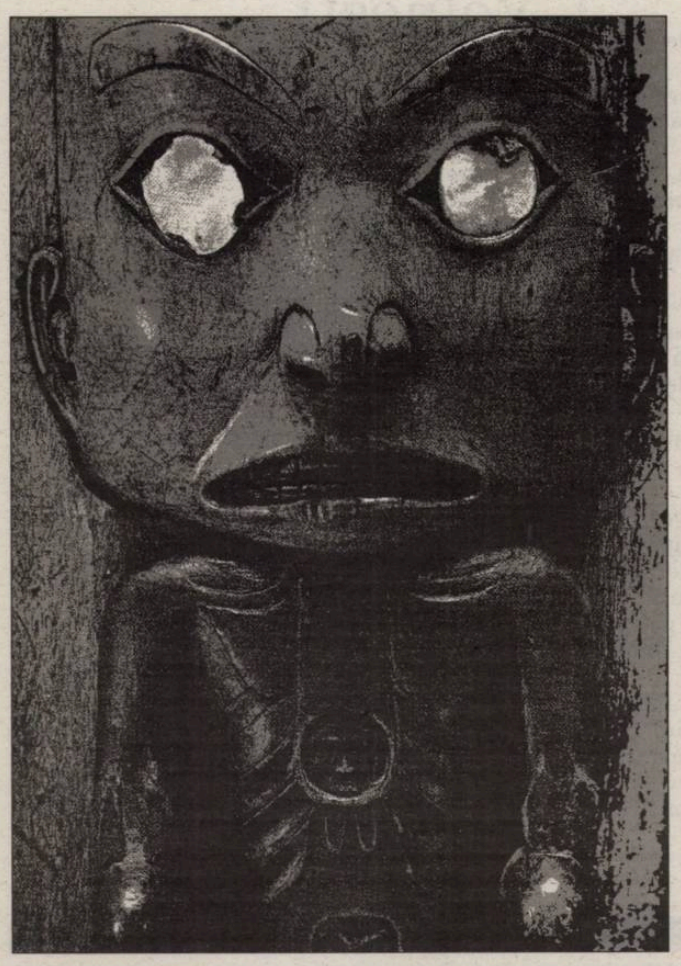

Pe la sfîrşitul secolului al XVIII-lea, marile expediţii ce se aventurau îndeosebi în Oceania au obiective noi, încep să vădească un interes ştiinţific. Relatările de călătorie se vor adevărate rapoarte savante, diversitatea noilor teritorii trebuia descrisă, clasificată şi, la întoarcerea acasă, exemplificată nu doar prin desene, ci şi prin obiecte ilustrative. Mult prea departe de canoanele europene, mai ales sculpturile antropomorfe sînt considerate monstruoase, groteşti, li se refuză orice valorizare estetică. Mai mult decît atît, considerate idoli demonici, sînt distruse cu zel misionar. Elanul ştiinţific salvează totuşi exemplare destinate muzeelor în curs de constituire. În 1753 este creat *British Museum*. Acesta va adăposti şi obiecte colectate de Cook, în primul său voiaj, de la „sălbaticii"din Mările Sudului.

Treptat, „sălbaticul" este considerat „primitiv", conform logicii evoluţioniste a timpului, care servea de minune perspectiva etnocentrică şi legitima expansiunea colonială „civilizatoare". Muzeele de istorie naturală înfloresc unul după altul în secolul al XIX-lea, exprimînd o vocaţie pedagogică şi edificatoare asupra „treptelor" urcate de omenire. Societăţile de etnologie înfiinţează muzee de etnografie, dintre care amintim muzeul Trocadero, fondat în 1878 şi care va deveni în1938 Muzeul Omului. Demersul etnologic nu e interesat decît periferic de dimensiunea estetică a obiectelor.

Începînd cu anul 1889, marile expoziţii coloniale, zise şi universale, pun în scenă varietatea cadrelor de viaţă a populaţiilor subordonate, etalează resursele locale şi, pentru divertisment, exoticul obiectelor. În acelaşi an este inaugurat şi turnul Eiffel, cu ocazia marii expoziţii, dar şi ca monument aniversar, celebrînd centenarul Revoluţiei Franceze.

Poate e o simplă coincidenţă, dar noul muzeu parizian dedicat artelor Africii, Asiei, Oceaniei şi celor două Americi este situat foarte aproape de acest turn devenit simbol al civilizaţiei europene. Gurile cîrcotaşe de peste Ocean s-au grăbit să califice acest nou muzeu drept încă un avatar al condescendenţei *made in France.* Oricum, este evident efortul de a înlătura această posibilă percepţie, în primul rînd prin abandonarea proiectului iniţial de a denumi noua instituţie *Musée des arts premiers.* A fost ales un nume neutru – *Musée du Quai Branly* – pentru a evita orice conotaţie evoluţionist-etnocentrică.

Acest nou muzeu, deschis în iunie 2006, nu a fost scutit de critici venite şi din interior. Colecţiile de 300.000 de obiecte, dintre care 3500 sînt în expoziţia permanentă, provin din fondul Muzeului Omului şi din Muzeul Artelor Africii şi Oceaniei (fost *Musée de la France d'Outre-Mer).* A fost voinţa lui Chirac de a lăsa şi el o amprentă culturală asupra Parisului, asemeni preşedinţilor care l-au precedat. Pe lîngă discuţiile legate de uriaşele fonduri alocate pentru amenajarea noului local, 400 de milioane de euro, mai pluteşte confuzia asupra statutului acestui muzeu. Concepţia este atît de inovatoare, încît pedanţii şi conformiştii sînt derutaţi. Este un muzeu de artă? Este un muzeu ştiinţific?

Ezitarea poate fi înţeleasă, dacă ţinem cont de faptul că receptarea acestor obiecte exotice în registru estetic este de dată relativ recentă. Gusturile au evoluat şi în primele decenii ale secolului XX, artiştii *fauves*, cubiştii şi în general avangardiştii sînt primii care atrag atenţia asupra valorii estetice a obiectelor exotice.

Astăzi este deja un loc comun ideea că arta modernă a fost profund influenţată de limbajul plastic exotic, îndeosebi de arta africană. Cel mai bun exemplu este Picasso, care prin anii '20, excedat de abundenţa referirilor la acest gen de influenţe prezente în opera sa, declară: „L'art nègre? Connais pas!".

Dilema veche vă recomandă

● Dacă tot se poartă şi la Bucureşti arta digitală, accesaţi site-ul fotografului italian Giacomo Costa (www.giacomocosta.com). Veţi găsi acolo nişte texte foarte interesante (pentru cei care ştiu italiană), dar, mai ales, reproduceri ale lucrărilor lui. Vă recomand, în special, lucrările denumite „Vedute" şi „Scene", o geometrie post-apocaliptică industrial-urbană în alb-negru, ca şi cum Escher ar face schiţe pentru *Matrix.* (Marius Chivu)

● Din montajul unei nopţi de vară: marţi, 31 iulie, pe Antena 3, la ora 20,10, un documentar despre preşedintele Putin şi oamenii din cabinetul său de lucru; după o oră şi ceva, pe Mezzo, la 21,45, Boris Berezovski. Atenţie – pianistul, nu oligarhul antiputinian... (Radu Cosaşu)

Andrei GORZO

dilematograf

În ceaţă

● ***Imperiul minţii / Inland Empire* (SUA, 2006), de David Lynch.**

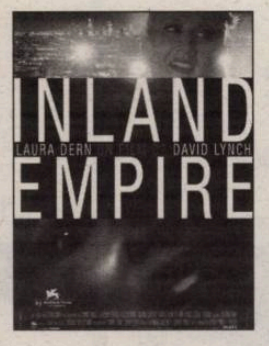

Noul film al lui David Lynch, *Imperiul minţii,* durează aproape trei ore şi în ultimele două ore e imposibil să-ţi dai seama ce se întîmplă: pînă şi lynchologii aceia voinici, care susţin că au găsit cheia fiecărui mister din *Twin Peaks* sau din *Mulholland Drive* („Lasă-mă să-ţi explic şi vei vedea că e simplu..."), sînt mult mai tăcuţi de data asta, ceea ce nu e neapărat o pierdere, dat fiind faptul că explicaţiile lor obişnuiesc să conţină propoziţii ca: „Toată partea aia e visul lui Betty." sau: „Nu uita că Dale Cooper e budist.". Sigur că imposibilitatea de a urmări povestea nu e în sine o problemă, dacă acceptaţi de la bun început că Lynch nu e un constructor de *puzzle*-uri narative (şi cu atît mai puţin un guru care vorbeşte în simboluri accesibile numai unor aleşi), ci un suprarealist. Problema pe care o pun filmele lui, de la un timp încoace (mai precis, de la imensul succes de public al serialului *Twin Peaks)*, este dacă nu cumva a devenit prea conştient de faptul că, orice ar băga în ele, se vor găsi întotdeauna destui spectatori dornici să le „descifreze", şi dacă această conştienţă (aflată oarecum în contradicţie cu datoria suprarealistului de a se încredinţa *inconştientului* său) n-a început să afecteze calitatea acelui „orice". Să luăm, de pildă, mirobolantele 30 de minute finale din *Mulholland Drive,* cînd povestea se dezintegrează şi Lynch începe să bage viraj arbitrar după viraj arbitrar, indiciu care mai mult te încurcă după indiciu care te vîră şi mai rău în ceaţă. De ce face asta? Pentru că (după cum spun unii) aşa-i cere meseria lui de enigmist? Pentru că (după cum spun alţii) aşa-i dictează logica lui de suprarealist? Povestea facerii filmului sugerează o a treia variantă, mai prozaică: Lynch l-a conceput ca episod-pilot pentru un nou serial de tip *Twin Peaks,* creînd o serie de fire narative şi lansînd o serie de mistere; cînd a aflat că serialul nu se va mai face, a mai filmat 30 de minute, în care a băgat tot ce-i venea în cap. Întrebarea este dacă, în condiţiile date, a făcut asta ca un suprarealist autentic sau mai degrabă ca un impostor. Pe de altă parte, e primejdios (şi tendenţios) să judeci un film după condiţiile naşterii lui. Singura întrebare care contează, la un film de Lynch, nu este în ce măsură poveştile lui au sens ca poveşti, sau în ce măsură mai reprezintă o expresie autentică a inconştientului său, ci în ce măsură reuşesc să destabilizeze şi să seducă. După criteriile astea, primele două treimi din *Mulholland...* sînt foarte sus. Iar prima oră din *Imperiul minţii* nu e nici ea departe.

Cine mai e capabil să creeze senzaţia asta suav-înnebunitoare, delicios-intoxicantă, că toată lumea, cu excepţia spectatorului şi a personajului principal (în cazul de faţă, o actriţă hollywoodiană interpretată de Laura Dern), e la curent cu un secret neînchipuit de malefic? Iniţial, secretul în sine pare a fi o afacere convenţional-horroristică, uşor de digerat – ceva cu un blestem de origine poloneză, care ar plana asupra noului proiect cinematografic al eroinei; dar în momentul în care începi să te întrebi de ce nu ţi-ai dat seama mai demult că turnatul cafelei e una dintre cele mai sinistre activităţi umane, în momentul în care începi să-ţi spui că e ceva alarmant în însuşi sunetul limbii polone, în momentul în care ai putea să juri că personajul regizorului (Jeremy Irons) e băgat pînă în gît, deşi n-ai putea să spui în ce anume – în astfel de momente redescoperi puterea unică a speciei de nelinişte pe care o cultivă Lynch: ea nu depinde de nici un „secret" din poveste – e neraţionalizabilă. Cele mai frumoase secvenţe sînt acelea în care actriţa repetă şi filmează cu partenerul ei (Justin Theroux); filmul la care lucrează ei e o poveste de dragoste şi, în scurt timp, îşi încep propria poveste. Întregul episod e o dezvoltare a acelei secvenţe din *Mulholland...* în care eroina – o actriţă începătoare – dădea o probă cu un actor versat şi viril şi, abandonîndu-se total irealităţii filmice, se transforma din şoricel speriat în leoaică excitată. Temele lui Lynch sînt locuri comune (confuzia dintre realitate şi ficţiune, patologia actoriei), dar nimeni nu vede mai bine ca el ce e nebunesc, ce e fantomatic şi ce e afrodisiac în situaţia a doi oameni care poartă un dialog romantic ieşit din mintea altcuiva, şi aş vrea mult să vedeţi lacrima complet neaşteptată care şiroieşte pe obrazul eroinei la prima repetiţie, urmărită de cameră cu o fascinaţie contagioasă care aproape că o transformă într-o imagine-şoc. Pe de altă parte, n-aş vrea să treceţi prin lungile momente de plictiseală şi exasperare prin care am trecut eu în următoarele două ore. Filmul s-a născut dintr-o serie de improvizaţii filmate de Lynch pe video digital; nu are unitatea şi fluiditatea unui coşmar original şi conţine secvenţe foarte proaste (cum ar fi acelea în care eroina e hărţuită de un grup de fete care rînjesc la cameră şi încearcă să pară depravate). Deci pînă la urmă are vreun mod de întrebuinţare? Cred că da: cel recomandat de un critic britanic, Tom Shone, la un alt film de Lynch, *Lost Highway:* vedeţi prima oră din el şi visaţi dumneavoastră restul.

trecerea prin reviste

Pe scurt, un alt fel de *National Geographic*

– Junior, nr. 6, iulie-august 2007 –

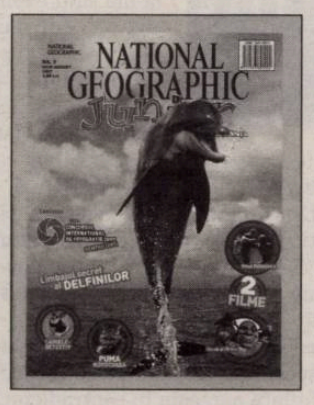

● Jonathan Halling, „Fapte ciudate, dar, adevărate“: în fiecare an se produce atîta frişcă la dozator, încît o ţară precum Statele Unite ale Americii ar putea fi înconjurată, de la un capăt la celălalt, de 5 ori; într-un hotel din Las Vegas, statul Nevada, se găseşte o fîntînă de ciocolată de înălţimea unei clădiri cu două etaje; meteoriţii de dimensiunea unei mingi de baschet cad pe pămînt cam o dată pe lună; un rechin poate să trăiască şase săptămîni fără să mănînce nimic; pe Marte, o persoană de 45 de kilograme ar cîntări numai 17.

● Erin Whitmer, „De la lume auzite“: cel mai mare masiv montan este situat sub nivelul mării; pentru a echivala adîncimea medie a oceanelor, ar trebui suprapuşi mai mult de nouă zgîrie-nori de înălţimea Empire State Building; un peşte-spadă poate înota la fel de repede pe cît poate alerga un ghepard; gîndacii de bucătărie pot supravieţui sub apă pînă la 15 minute.

● 5 povestioare „trase de păr“ despre animale: păsările cu pui îşi vor abandona odraslele care au fost atinse de oameni, oposumii pot să stea atîrnaţi de propria coadă, struţii îşi îngroapă capul în nisip atunci cînd se simt ameninţaţi, dacă atingi o broască rîioasă sau chiar una obişnuită, te vei umple de negi, pinguinii cad pe spate atunci cînd se uită la avioane. „Animalele au, cu siguranţă, ciudăţeniile lor. Girafele îşi curăţă ochii şi urechile cu limba, şerpii pot vedea cu pleoapele închise, iar unii viermi pot hiberna neîntrerupt vreme de trei ani. Unele poveşti despre animale sînt însă pure fabulaţii. *NGJ* vrea să afle de unde au pornit aceste mituri şi de ce nu ţin cont de realitate“ (Stefan Lovgren, „Destrămarea miturilor despre animale“).

● „eduCreativ“ – o „super serie“ de 3 lecţii pe CD. *Minunăţiile lumii vii* – „o călătorie educativă prin natură, menită să îi ajute pe cei mici să descopere tainele plantelor şi ale animalelor care se găsesc la baltă, la cîmp şi în pădure“. *Secretele plantelor* – „o aventură plină de jocuri, experimente şi provocări incitante“. *Operaţiunea Mate, cum a salvat Alex matematica* – „o poveste captivantă prin care copiii vor învăţa să adune şi să socotească peste ordin“.

● 3 jocuri video realizate după cele mai aşteptate filme ale verii: *Piraţii din Caraibe – La capătul lumii, Harry Potter şi Ordinul Phoenix* şi *Shrek 3*.

● Cristina Chan şi Erin Whitmer, „Animale uimitoare“: Basil – calul care a găsit singur drumul spre casă, după ce a fost mutat într-un grajd la 5 kilometri distanţă, Midge – căţeluşa din rasa Chihuahua care deţine un certificat de cîine poliţist al statului Ohio şi ţapul Vandy care şi-a atacat propria imagine reflectată într-o oglindă, creînd o hărmălaie fantastică printre elevii unei şcoli.

● Crispin Boyer, „Limbajul secret al delfinilor“, mamiferele care vorbesc, spun specialiştii, despre aproape orice, de la lucruri elementare, cum ar fi vîrsta pe care o au, pînă la emoţiile prin care trec. (**R. T.**)

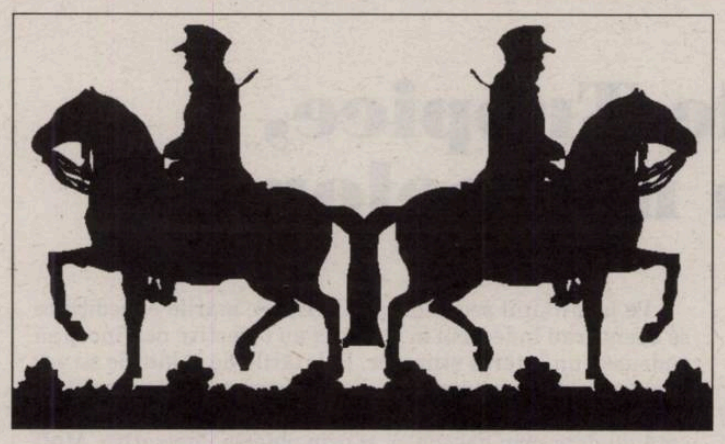

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Încă un scotch pentru Scott

Se dedică Amaliei Dobre, telecronicarul
Observatorului cultural *care de curînd a scris foarte frumos despre Scott Fitzgerald*

O, noi, scottfitzgeraldienii, acest pumn de oameni de-ajuns de umili pe dinafară şi monstruos de patetici pe dinăuntru, oameni care ştim prea bine că Faulkner şi Dos Passos au fost „mai artişti“ decît tatăl nostru întru farmec, naturaleţe, curaj şi disperare între două pagini inegale, între două pahare şi două hohote,

ceea ce nu ne împiedică să scriem sub spectrul lui, de tată care vine la miezul nopţii pe terasa castelului şi ne spune:

„trebuie să-ţi vinzi zilnic sufletul în tot ce scrii...“,

„nu te îngrijora de ce se va spune...“,

„nu te îngriji să fii important... nu te îngriji de izbîndă... nu te îngriji să fii primul...“,

„îngrijeşte-te să fii curajos...“

„îngrijeşte-te să fii curat...“

aşa cum îşi sfătuia el copila, Scottie –

noi, scottfitzgeraldienii, care zi şi noapte nu avem în auz decît porunca sa: „nu-ţi cer decît să fii tu însuţi – atîta tot...“,

conştienţi că secolul nostru a avut scriitori mult mai importanţi decît acest chinuit al propriului său farmec,

dar convinşi că nici Thomas Mann („sînt fericit că ţi-a plăcut *Moartea la Veneţia...*“, îi scrie el fetiţei sale, ţinîndu-i cursuri de literatură prin corespondenţă), nici Camus, nici Malraux, nici Hemingway – care-i scria: „nu eşti un personaj tragic; nici eu; nu sîntem decît scriitori“... nu au ştiut vreodată să scrie atît de natural o frază ca: „nu vreau să te pierd“...,

sau schiţa aceea de patru pagini şi o singură respiraţie, *După-amiaza unui scriitor,* despre care nimeni nu ştie dacă e o nuvelă sau un articol sau o pagină de jurnal, ca şi cum asta ar conta în cazul unui urlet,

urletul cel mai scurt şi mai lucid emis de un om „care are darul de a se aşeza cu un creion în mînă în faţa unei foi de hîrtie“,

noi, acest pumn de oameni, de „oldfrenzi“ care lucrăm decişi în pierdere, am avut recent, într-o noapte de vară rea, o plăcere frenetică, o imensă bucurie, cînd l-am revăzut pe Jeremy Irons jucîndu-l genial pe Scott în ultimele zile, pagini şi încă 6 scotch-uri mari cerute liniştit barmanului,

încît ne-a fost imposibil să nu-l conectăm, dincolo de film, la încercarea sa de sinucidere din '36,

după ce citise o cronică distrugătoare la acea nuvelă inegalabilă, *Crăpătura,* aceea care începe cu cuvintele bătute în piatră:

„orice viaţă este bineînţeles un proces de demolare“...

continuînd în paragraful următor cu „marca unei inteligenţe deosebite este putinţa de a se fixa asupra a două idei contradictorii fără să piardă posibilitatea de a funcţiona... trebuie, de exemplu, să înţelegi că lucrurile sînt fără speranţă şi totuşi să fii hotărît să le schimbi...“

pentru a se încheia cu acea frază sfîşietoare: „voi încerca să fiu un animal cît mai corect şi dacă îmi veţi arunca un os şi cu ceva carne pe el, voi fi poate capabil să vă ling mîna...“

(după care pleacă la Hollywood ca scenarist, pentru o bucată de os cu carne, 1.000 de dolari pe săptămînă, contract pe 6 luni, inclus în echipe de scenarişti la filme ca *Madame Curie* şi *Pe aripile vîntului,* unde i se interzice să folosească alte cuvinte decît cele ale lui Margaret Mitchell – „parcă ar fi Biblia“ – urlă Scott într-o scrisoare –, unde ajunge să vină beat, în patru labe, pe platou şi să fie concediat fiindcă „dialogurile tale sînt nefireşti, chiar dacă eşti inegalabil ca scriitor“).

Unde-i filmul acestei paranteze? Cine să-l facă? Dar de ce să-l facă? Poate că nici nu trebuie făcut, doar tăcut. Tăcut şi citit exerciţiul de admiraţie fără de echivoc al lui Cioran la adresa *Crăpăturii,* entuziasmat fireşte de formula „vieţii ca proces de demolare“ şi care se încheie cu o singură obiecţie, o, deloc surprinzătoare cînd ştii de la cine vine: cu asemenea idei, Scott Fitzgerald nu ar fi trebuit să scrie romane...

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Puiul de Brătescu Voineşti

Se termină: moare măgarul de pui.
Dificultate: zero. Lacrimă multă.
Durata lecturii: patru minute.
Remixuri: toată literatura moralistă a fost compilată pentru *Puiul*. Gîrleanu are şi el obsesie pe fiinţe mici.
Ciudăţenii: motto-ul „Sandi, să asculţi pe mămica!“. Astăzi nu se mai poartă şi s-ar putea da impresia că motto-ul dă mai mult credit la bancă, în sensul expresiei: „vreau caş de un motto“. Adică, de un motor. Motto, pe scurt, e o expresie şmecheră care rezumă ce vrea autorul să zică cu bucata asta de literatură.
Utilitatea: pentru generaţia crescută cu picioarele şi capul sub computer, cu probleme existenţiale precum „sînt constipată“, „dragă, nu mi-a adus maşina din vamă“, *Puiul* ar putea da momente de relaxare. Confirmînd aşteptările, Puiul este şi un depresiv, aşa că ţineţi-vă departe de cabluri şi ferestre.
Personaje: o prepeliţă şi puii ei, doi ţărani, un vînător, toamna tîrzie.
Povestea: prepeliţa are trei pui înmatriculaţi în România. Puiul cel mare tîmpit se aruncă în faţa puştii. E rănit. Pusă pe migraţia din toamnă, prepeliţa o taie în ţările calde, puiul cel mare o taie pe lumea cealaltă.
Mişto: Ca-n toate bucăţile de literatură incluse în manualele şcolare şi asta este cu moarte multă.
Iată memorabila moarte a puiului: „Se clatină într-o parte şi într-alta, şi pică mort, cu degetele ghearei împreunate ca pentru închinăciune“.

Moartea lui Castor de Brătescu Voineşti

Se termină: calul de om omoară măgarul de cîine bătrîn.
Dificultate: zero.
Durata lecturii: patru minute jumătate.
Remixuri: pe legătura asta cu animalul iarăşi găsim o groază de lacrimi.
Ciudăţenii: moartea, cuvînt cheie, este mai cuprinzătoare decît omorîrea. Deci, copilaşii sînt păcăliţi astfel, alintaţi astfel.
Utilitatea: să ştiţi dacă luaţi un cîine ce să-i faceţi să nu se chinuie la bătrîneţe. Să-l letalizaţi. Nu încercaţi în casă, ci la doctor.
Personaje: Autorul, mă-sa, prietenul autorului, sor-sa prietenului, slugi şi cîinele Castor.
Povestea: un tip e panicat de ce aude de la un prieten venit de la ţară: „mă-ta e bolnavă“. Cum nu erau telefoane mobile, tipul vine acasă şi o găseşte pe mă-sa bolnavă, dar nu pe moarte. Pe moarte e Castor, cîinele. Tipul îl împuşcă de bătrîneţe pe Castor.
Mişto: tot scena morţii. Memorabili sînt scriitorii noştri în scena morţii! Deci, aşa să aşezaţi animalul dacă îl omorîţi de bătrîneţe, dacă nu, nu. Nu care cumva să epuizaţi scena pentru altfel de omorîri de animal: că vă e jenă cu el, că e prost, că mănîncă prea mult. Deci: „Castor se tîrăşte cu greutate după mine pînă la maidanul de peste drum. Aici se culcă pe partea dreaptă, lăsînd descoperit locul inimii“.

Ştiri nebăgate în seamă

● ***Arhive leniniste.*** Povestea pare a fi dintr-o carte bună sau un film prost şi ea începe în anul 1918, în satul Cesnokovka. Într-o seară, unchiul i-a spus unui băieţel de 10 ani să se urce pe acoperişul grajdului şi să strige de-acolo dacă vede că cineva se apropie. De acolo, băiatul a văzut cum unchiul, însoţit de alţi bărbaţi, au săpat o groapă „adîncă precum un mormînt", au pus pe fund o folie de pînză impermeabilă şi pe urmă cîteva cutii din acelea în care se ţin muniţiile. „Să ţii minte locul, a spus unchiul. E arhiva de la Smolnîi. Cînd o să vină ai noştri, să le spui!". Dar unchiul a fost arestat de albi şi împuşcat alături de unul dintre cei mai importanţi lideri ai puterii sovietice din regiunea Barnaul, Ivan Prisiaghin, unul dintre bolşevicii foarte apropiaţi de Lenin, încă din perioada pre-revoluţionară.

Povestea revine la suprafaţă în anii '60, dar nimeni n-a vrut să ia în serios cercetările. Acum, Iurii Amiantov, cercetător al Arhivelor Comitetului Central al PCUS, crede că în groapa aceea neidentificată ar putea fi o parte a arhivei duse la Ekaterinenburg, în 1918, cînd nemţii se apropiau de Petrograd. Erau documentele privind activitatea lui Lenin din februarie pînă în octombrie 1917, în primele luni ale introducerii puterii sovietice, documente dispărute, îndelung căutate, pentru că valoarea lor ar fi imensă. E vorba de preţul lor în bani, dar şi de tainele pe care le-ar putea dezvălui. Amatorii de comori au aflat, într-un fel sau altul, povestea şi au încercat să facă săpături pe cont propriu; s-au lăsat rapid descurajaţi de felurite ameninţări. La cererea ziarului *Izvestia*, de unde am rezumat această poveste, un cunoscător care se bucură de autoritate în materie de arhive leniniste a fost consultat şi el consideră ipoteza plauzibilă. Ziarul a decis să lanseze cercetări şi i-a propus actualului lider al comuniştilor ruşi, Ghenadii Ziuganov, să şi le asume. *(Izvestia*, 20 iulie 2007). Deocamdată, nici un răspuns...

● ***Filozofia şi glonţul.*** Mafioţi cu studii de filozofie sau filozofi cu suflete de mafioţi... În viaţă se găseşte şi una, şi alta. Poliţia din Palermo a descoperit luna trecută corpul neînsufleţit, cu o gaură de glonţ în piept, al lui Nicola Ingarao, reputatul lider al clanului mafiot Porta Nuova.

Spre stupoarea lor, anchetatorii au aflat că, în urmă cu o zi, acesta trecuse examenul de filozofie de la universitatea din oraş, cu un rezultat excelent. Profesorul său, Pietro Di Giovanni, l-a descris ca pe un om manierat, foarte activ, ca orice adult care s-a decis tîrziu să-şi completeze studiile. Ingarao a optat pentru filozofie după ce, în închisoare, unde îşi făcea condamnarea de nouă ani, citise cu atenţie Biblia. S-a înscris la Universitate încă fiind în puşcărie şi a început s-o frecventeze imediat după eliberare, în februarie. Să fi fost ucis Ingarao de cineva gelos pe competenţele sale ştiinţifice sau vechile socoteli nu fuseseră reglate şi, în faţa lor, ştiinţa e neputincioasă? **(M. B.)**

PUBLICITATE

TEATRUL ACT
Aplaudat din 1998

mulţumeşte sponsorilor, colaboratorilor şi spectatorilor care i-au trecut pragul în stagiunea 2006/2007.

Ne revedem în septembrie pentru o 9 stagiune!

American Buffalo
Demonul Roşu
Shape of things (Forma lucrurilor)
Oleanna
Capra sau Cine e Sylvia?
Oraşul
Ultima banda a lui Krapp
Bash.O trilogie contemporana
Creatorul de teatru

www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126

Pentru informaţii şi rezervări de bilete vă rugăm să sunaţi la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.

ABB
MOBEXPERT
DILEMAVECHE
Gândul
24-FUN
PORT.ro
onlinegallery.ro pixels of culture

PUBLICITATE

Cu fiecare click,

121.ro | comunitatea femeilor senzaţionale

îţi deschide "Poftа de lecturã"

împreunã cu

DILEMATECA şi DILEMAVECHE

PUBLICITATE

radiofranceinternationale

toată diversitatea lumii

Actualitatea altfel

dezbatere pe teme de actualitate
cu Dragoş Ghiţulete şi Luca Niculescu
de luni până joi la ora 17:00

RFI România

Bucureşti 93.5fm Iaşi 97.9fm Craiova 94fm Cluj 91.7fm

Iaromira POPOVICI

bazar

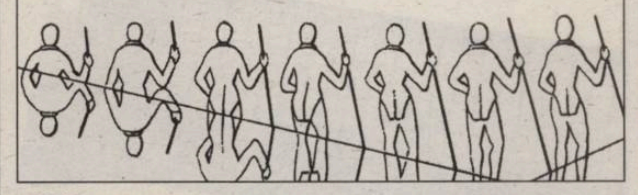

Cîntece şi idealuri

Am ascultat, din nou, în varianta *Jurnalului naţional, Cîntecele noastre, toate,* o serie de melodii ale copilăriei mele şi ale tinereţii părinţilor şi chiar bunicilor mei. Alese după preferinţele publicului şi puse pe disc în ordinea opţiunilor acestuia, cîntecele în cauză sînt valoroase, dacă nu neapărat prin acordurile lor, măcar pentru reconstituirea atmosferei şi valorilor unor epoci tumultuoase (din perioada interbelică pînă în anii de glorie ai socialismului). Ascultîndu-le din nou, am identificat în unele dintre ele cîteva „idealuri" reiterate: „iubirea" şi „căsuţa".

Raportată la aspiraţiile momentului, în care cît mai mulţi se străduiesc să-şi construiască o casă a lor, cu petecul ei de pămînt, repetarea acestui cuvînt în cîntece mi s-a părut interesant de urmărit: „Du-mă acasă, măi tramvai / Du-mă, du-mă, ce mai stai / Du-mă la căsuţa mea / Cu portiţă şi cişmea" (Gică Petrescu, V. Vasilache / A. Stroe). Cele două elemente importante din cîntecul lui Gică Petrescu sînt apa, evident vitală vieţii, dar şi „portiţa". Poarta este spaţiul dintre, care face legătura dintre teritoriul privat, protejat, în care stă iubita şi cel public, necunoscut, din care vine iubitul. Este, cum vedem mai departe în cîntec, locul aşteptării, în care familiarul te salvează de „pustiul" lumii mari: „La o portiţă stă cineva / Şi mă aşteaptă ca să viu". Diminutivul „portiţă" e destul de grăitor în privinţa sentimentelor de afecţiune. El este, de altfel, pe măsura unui alt diminutiv, dintr-un cîntec care, de astă dată, are „căsuţa" drept în titlu: „Căsuţa noastră".

Sigur că lirica acestuia reflectă aspiraţiile spre stabilitate domestică ale personajului (Gică Petrescu, interpret, P. Popescu-Peppo, muzică şi text). Dar, în realitate, e un cîntec trist, narînd nefericirea amoroasă: „Căsuţa noastră, cuibuşor de nebunii / Te aşteaptă ca să vii / Căsuţa noastră, unde-ntîi ne-am sărutat / Plînge dorul neîncetat". Presupusul poet nefericit ne povesteşte despre eforturile pentru această căsuţă a iubirii: „Ca să mi te fac nevastă / Am dus viaţă de năpastă / Şi cu lumea m-am certat (...) / Ca o garofiţă-n glastră / Înflorea căsuţa noastră".

Tot eforturile, de astă dată pentru ditamai blocul iubirii, sînt descrise în celebrul „Macarale" (interpreţi Trio Grigoriu, muzică şi text C. Zaharia). La începutul cîntecului, ai senzaţia că blocurile descrise acolo sînt impersonale. Ultimele patru versuri, însă, salvează situaţia, aducînd şlagărul din epoca fulminantelor construcţii într-un oarecare „tărîm al iubirii": „O macara, încetinel / Ne-a adus un bileţel / Îl prind iute şi-l citesc: / „Spor la lucru şi... te iubesc!". Deşi blocurile în construcţie nu se poate spune cu exactitate dacă vor fi „cuibuşorul de nebunii" al femeii şi bărbatului muncii care schimbă bileţele, diminutivele, semn ostentativ al afecţiunii, persistă.

Dacă de la casă la bloc nu e decît un pas, pe verticală, pe orizontală ajungem, uşor, la o stradă: „Strada Speranţei", şlagărul Corinei Chiriac (V. Veselovschi, M. Maximilian). Lirica se conturează pe aceleaşi şabloane, precum cel al aşteptării. Ai senzaţia că versurile se referă la un mult sperat iubit: de fapt, e vorba de o personificare a... însăşi fericirii: „Să-i amintiţi vă rog frumos adresa mea / Cînd vă-ntîlniţi cu fericirea / Casa cu plopi, Strada Speranţei, la parter / O mai aştept şi... mai sper".

Melodia de mai sus nu e singura în care lucrurile se încurcă între ele: în „Casa mea", interpretată de Angela Similea (muzică şi text I. Cristinoiu), aceasta e, de fapt, o metaforă pentru cîntec („Casa mea-i un cîntec cu acorduri ample..."). Tot despre cîntec e vorba şi-n „Trecea fanfara militară" (Dan Spătaru, Temistocle Popa, M. Block), dar măcar despre unul real. Casa, aici, devine un adevărat oraş, al tinereţii şi copilăriei („Oraşul meu cu parcuri şi castani"). Muzică se duc să asculte şi cei doi îndrăgostiţi din „Vrei să ne-ntîlnim sîmbătă seară", a lui Jean Moscopol (J. Vasilescu, N. Vlădoianu): doar că înlocuiesc căsuţa, privată, cu un spaţiu public, în care-şi împart intimitatea: „o cîrciumioară la şosea". Personal, optez pentru acesta din urmă.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Biserici deschise

Miercuri, 18 iulie, o televiziune de informaţii a dat ştirea că, sub presiunea „vipiei", Mitropolia Ardealului a deschis bisericile (din Braşov, Sibiu etc.) pentru ca oamenii să se poată „răcori" în casa Domnului. Lucru nemţesc, bazat pe un orar strict (10-19). La nivel umanitar, iniţiativa merită lăudată. La nivel comunitar, de asemenea. Ea demonstrează că faimoasa „simfonie" Stat-Biserică poate funcţiona şi în afara ciclurilor electorale sau a ordonanţelor de alocare a fondurilor. În definitiv, dacă biserica e plină de răcoare – după cum ne pot mărturisi iubitorii săi – de ce nu s-ar putea adăposti în ea cetăţenii care, loviţi de o posibilă insolaţie, nu apucă locuri în rarele „corturi anti-canicula" montate de primării? Sigur, insul cu bani are climatizare acasă sau la serviciu. Dacă îl surprinde dogoarea amiezii pe drum, el are oricum alternativa de a se adăposti în cafenelele *trendy,* unde temperatura e reglată din aparat, la umbra sondelor frapate. Există însă şi alţii, mai puţin norocoşi. Pentru ei, formula de circumstanţă la care s-a recurs în Transilvania poate servi drept liman.

Dincolo de acest argumentar de bun-simţ, simt totuşi ceva care scîrţîie. Primul lucru mi se pare acela că, deşi ne lăudăm cu talente de popor evlavios, iată că ţinem bisericile zăvorîte, cel puţin în timpul săptămînii. Sigur că ele sînt accesibile şi în alte zile, dacă sfîntului din calendar i se datorează vreun praznic. Numai că unicul criteriu pentru deschiderea lăcaşului e cel dictat de raţiuni liturgice. Biserica nu e club, OK, dar s-ar cuveni să fie azil. Chiar dacă prea cucernicii săi slujitori nu pot asigura permanenţe de tip militar, tot ar fi frumos ca biserica să fie deschisă toată ziua, oricînd şi oricui. Pentru că pe stradă, sub chipul semenului necunoscut, poate trece – filocalic vorbind – însuşi Hristos. Prin faţa sfintelor lăcaşuri, se perindă nu doar „jeepanele" nichelate ale grangurilor de tranziţie, ci şi frunţile îngreunate, sufletele agitate sau miile de indecişi care ar dori poate să intre numai că, dacă tot e închis, renunţă...

Acuma, firește că pe noi – păcătoşii de serviciu ai acestui ev decadent – ne uşurează deopotrivă gîndul că vorbim cu Dumnezeu şi ideea că „am scăpat" de această probă lăuntrică, mai ales dacă „programul" lăcaşurilor de cult ne oferă un alibi liniştitor. Iată calea regală prin care Biserica însăşi, favorabilă comodităţii clericale, lărgeşte drumul şi înteţeşte ritmul unei secularizări oricum avansate. În loc să se comporte apostolic, asemenea „pescarilor de oameni", păstorii noştri duhovniceşti preferă să pună lacătul pe uşă. O asemenea domestică, aproape burgheză „retractilitate" provoacă incomensurabile rateuri misionare. Dar cui îi mai pasă, atîta vreme cît nunţile şi botezurile îşi păstrează debitul curent?

Veţi găsi, slavă Domnului, şi excepţii. În marea libertate a Ortodoxiei au destul loc nu doar fanii sacerdoţiului duminical, ci şi preoţii cu reflexe pastorale sănătoase, care-şi fac de lucru pe lîngă altar chiar şi atunci cînd nu au de slujit Liturghia. Aceştia ştiu pur şi simplu că, din vuietul indistinct al lumii, se poate oricînd desprinde un creştin care caută un sfat înţelept sau graţia unui moment de rugăciune. A-i refuza brutal o atare aspiraţie – prin intermediul unei uşi închise cu cheia – înseamnă a-i răpi dreptul ca, printr-o tainică reculegere, să ia poate cea mai bună decizie pentru viaţa lui grav încercată. Nimeni nu are dreptul de a include un asemenea scenariu la capitolul „pierderi calculate". Aşa cum nimeni nu ne poate obliga să ne adaptăm exigenţele interioare la cadenţa unei sacralităţi birocratizate. Noroc însă cu vara incendiară din acest an. Deschizînd bisericile – cu titlu de eveniment dictat sub împrejurări anormale – Mitropolia Ardealului va putea conştientiza mai acut, alături de noi toţi, că sfintele lăcaşuri stau îndeobşte ferecate. Condiţia lor seamănă leit cu starea spirituală a naţiunii.

Claudia STĂNILĂ

Bush la Roma

Cu ocazia vizitei preşedintelui american în Cetatea Eternă şi referindu-se la recentul summit G8, Papa întreabă: „Domnule Preşedinte, sosiţi direct de la Heiligendamm?". George W. Bush: „Întocmai, din ţara dumneavoastră. Summit-ul a fost un succes". „Un succes?" – îşi exprimă uimirea liderul catolic. „Vreţi să spuneţi că aţi luat decizii importante? Nu este deloc uşor!" „Da, aveţi dreptate, există diverse opinii contradictorii, însă a fost o întîlnire interesantă. Am vorbit şi despre Africa, am luat decizii eficiente în lupta împotriva SIDA, am hotărît să dublăm finanţările şi vom continua să lucrăm la aceste aspecte în cadrul Congresului". Reia Benedict al XVI-lea, atingînd punctul delicat al tensiunilor dintre Kremlin şi Casa Albă: „Aţi luat decizii importante pentru umanitate? Întrevederea cu Putin a decurs bine?". Iar Bush, arătîndu-i Suveranului Pontif – care pare a o ignora – mulţimea de fotografi şi jurnalişti încă prezenţi în încăperea austerei Biblioteci Apostolice: „Vă voi povesti îndată". Urmează, cu uşile închise, o îndelungată discuţie în legătură cu teme precum: Rusia, China, Irak şi Cuba. Suveranul Pontif pare a fi însă preocupat şi de alte subiecte: pacea în Orientul Mijlociu, precum şi situaţia caldeenilor, creştinii irakeni, al căror număr s-a redus în mod dramatic. Bush promite implicarea Statelor Unite în protejarea minorităţii creştine din zonă, victimă a nenumărate abuzuri şi violenţe din partea grupărilor extremiste islamice, sunnite şi şiite. Liderul american, obişnuit să discute cu Ioan Paul al II-lea din ce în ce mai bolnav, este astfel surprins să întîlnească un interlocutor-pontif extrem de lucid şi de bine informat atît în legătură cu politica internaţională, cît şi cu aspecte specifice ale politicii interne americane, cum sînt dezbaterile în legătură cu reforma legii imigrării.

„Este o plăcere să mă aflu aici, Sir"

Jurnaliştii au putut asista amuzaţi la o gafă protocolară a liderului-*cowboy*; ceremonialul de la Sfîntul Scaun indică pentru acest gen de întîlniri cu Papa apelativul „Your Holliness" („Sanctitatea Voastră"); Bush i s-a adresat însă cu „Este o plăcere să mă aflu aici, *Sir*". Benedict al XVI-lea a ţinut să se informeze în legătură cu programele pe care Washington-ul le desfăşoară pentru combaterea sărăciei în Africa şi a unor boli precum SIDA sau malaria. „Îi vom hrăni pe toţi cei înfometaţi", l-a asigurat din nou Bush. Este evidentă, deci, dorinţa celui mai puternic lider al planetei de a scurta distanţa dintre Vatican şi Casa Albă şi de a „clasa" tensionata pagină a războiului irakian, rămasă deschisă de pe vremea Papei Wojtyla, ferm adversar al invaziei. Deşi diferenţele de perspectivă în legătură cu războiul rămîn – Sfîntul Scaun are în continuare o viziune net diferită de aceea a Alianţei – există importante convergenţe de intenţii între Papă şi preşedinte: de la marile chestiuni morale (şi, mai presus de toate, apărarea vieţii, promovarea familiei şi a căsătoriei, educarea tinerelor generaţii) şi pînă la apărarea dreptului la libertate religioasă, negat, în unele părţi ale lumii, milioanelor de creştini. Deci, într-un moment de scădere dramatică a popularităţii lui Bush în rîndurile opiniei publice mondiale, audienţa la Papa reprezintă o mişcare strategică. Se ştie, Vaticanul este o etapă importantă pentru liderii politici, un uriaş capital de imagine, dat fiind rolul moral pe care Biserica îl joacă în lume. Iar George Bush junior ştie prea bine că electoratul catolic reprezintă un aliat extrem de preţios pentru partidul republican.

Nici cu Prodi n-a fost uşor...

Deşi există o agendă compatibilă cu a lui Romano Prodi în legătură cu clima, interdependenţa globală, Kosovo şi Liban, divergenţe persistă şi în cazul raporturilor bilaterale Italia-Statele Unite. „Aliaţi, însă nu clone", sugerează clar în acest sens surse de la Palatul Chigi. Dacă, la începutul voiajului în Italia, preşedintele american mărturisea anumite speranţe („Merg la Prodi să-i insuflu puţin curaj în legătură cu Afganistanul"), odată ajuns în Peninsulă, avînd în vedere puternicele sentimente antiamericane în rîndurile populaţiei şi chiar ale multor lideri din cadrul guvernului italian, Bush pare a fi renunţat să solicite în mod deschis implicarea mai multor soldaţi italieni în operaţiunile militare. Deschiderea realizată de Statele Unite la summit-ul G8 în legătură cu încălzirea globală a influenţat în mod pozitiv raporturile bilaterale care înregistrau puternice fricţiuni tocmai în legătură cu Protocolul de la Kyoto. Kosovo, Liban şi Afganistan: trei teme fierbinţi abordate în cadrul discuţiilor şi totodată trei scenarii de criză în care Italia are un cuvînt greu de spus, avînd trupe în zone. Bush insistă în legătură cu necesitatea acordării independenţei Kosovo şi pare sensibil la sugestia lui Prodi de a implica Serbia pentru a contracara opoziţia Moscovei; există convergenţă în legătură cu susţinerea guvernului libian Fouad Siniora. Însă Italia pare a nu rezona la solicitarea americană de suspendare a limitelor contingentelor soldaţilor italieni în Afganistan. Ca răspuns, Prodi sugerează în mod subtil importanţa complementarităţii ajutoarelor economice pentru guvernul irakian al lui Karzai cu misiunea militară împotriva talibanilor.

Vizita la Roma şi încercarea de depăşire, în pofida puternicului antiamericanism în Peninsulă, a disensiunilor în raporturile bilaterale, relevă un George Bush în căutare disperată de aliaţi în Europa. Eşecurile militare în Irak şi Afganistan au arătat lumii întregi cît de fragile (în mod paradoxal) pot fi SUA. Spre deosebire de ţările din estul Europei, cele occidentale sînt preponderent critice faţă de politica externă americană. Iar Italia – în pofida rezervelor în legătură cu războiul din Irak şi Afganistan şi prea puţin dispusă de a mai trimite trupe în zonă – are un capital care o face să fie, chiar şi în această a doua fază a administraţiei Bush, un aliat preţios. Spre deosebire de perioada guvernului Berlusconi (2001-2006), definită de servilismul faţă de politica americană, coaliţia condusă de Prodi încearcă o politică externă autonomă faţă de Washington. Nu atît de autonomă încît să nu determine puternicele proteste în rîndul populaţiei împotriva politicii războiului „preventiv" american din Afganistan şi Irak.

Sant'Egidio: Bush şi agenda lui Ioan Paul al II-lea

O întîlnire inedită în agenda romană a şefului de la Casa Albă a fost aceea cu, de la Bush citire, „armata compasiunii", cu *„the problems solvers"* („cei ce rezolvă problemele"). Cu alte cuvinte, Comunitatea Sant'Egidio. O întrevedere interesantă cu membri ai mişcării catolice laice, avînd în vedere faptul că, de la conflictul din Kosovo şi pînă la cel irakian, reprezentanţii Comunităţii Sant'Egidio nu au încetat să critice şi să avertizeze administraţia americană în legătură cu riscurile pe care le implică alterarea fragilelor echilibre ale convieţuirii multietnice şi multiculturale.

Încercînd să depăşească diferendele ideologice şi morale în legătură cu utilizarea prezervativului, de ani de zile voluntarii laici se implică, graţie programului „Dream", în favoarea terapiei a peste 30 de milioane de seropozitivi africani. Exprimîndu-şi neîncrederea în birocraţiile guvernelor în ceea ce privește gestionarea fondurilor destinate Africii, Bush pare să fi identificat în asociaţia catolică un instrument operativ pentru iniţiativele federale de ajutorare a săracilor şi bolnavilor de SIDA. Cum, de altfel, a precizat fără nuanţe: „Prefer, pentru a avea certitudinea că fondurile ajung la cine trebuie, să acord sumele unor asociaţii precum a voastră, decît guvernelor şi statelor." Este semnificativă însă lipsa de replică a lui George W. Bush în momentul în care Andrea Riccardi, fondatorul Comunităţii, îşi reafirma teza conform căreia războiul este „mama tuturor sărăciilor". Vizita la Vatican şi întîlnirea – de remarcat, la iniţiativa preşedintelui american – cu reprezentanţii Comunităţii Sant'Egidio (organizaţia care păstrează încă agenda şi amprenta Papei Ioan Paul al II-lea) par a confirma dorinţa (strategia?) liderului Statelor Unite de a conferi o patină de catolicitate politicii sale neoconservatoare. Şi asta într-un moment cînd, în America, tocmai elitei „neoconservatoare" i se impută pierderea credibilităţii mondiale a superputerii.

Roma, iulie 2007

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

programulcantemir.ro
Cantemir
SESIUNE DE APLICAŢII

În perioada 13 iunie-13 august sunt deschise secţiunile
PROMOVARE { Culture to Go şi
COOPERARE { Culture to Share.
În perioada 5 iunie-31 august este deschisă secţiunea
FESTIVAL { Culture by Request.

Formulare şi informaţii suplimentare:
www.programulcantemir.ro

24FUN Observator Cultural DILEMA VECHE rfi Ziarul de Iaşi HotNews.ro

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

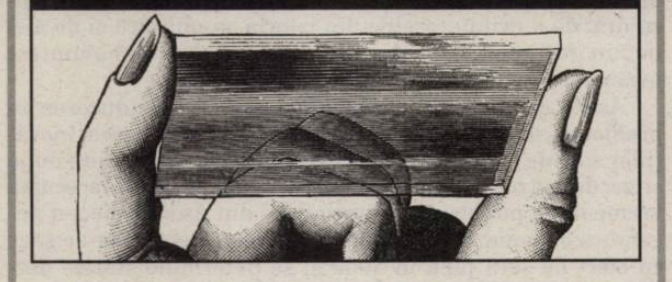

Lasă, că merge şi-aşa!

Ingrată treabă să scrii despre ce oferă televiziunile noastre pe timpul verii! De altfel, mă confrunt cu chestia asta în fiecare an. În primul „sezon estival" după ce am început rubrica de faţă, am fost uimit de invazia de emisiuni realizate pe plajă, pe toate posturile, în care cîte un prezentator inept era pus să umple cu vorbăria lui goală cîteva ore de emisie, în timp ce se preumbla printre nişte pipiţe în tanga aliniate ca la apelul de dimineaţă, puse să mestece în continuu din fese pe ritmurile care se auzeau din difuzoare. Înainte nu remarcasem maniile estivale ale televiziunilor, pentru că nici nu îmi pierdeam timpul să observ asemenea prostii.

La prima vedere, ai zice că televiziunile se îngrijesc să nu suprasolicite neuronul telespectatorului, şi aşa ostenit de canicula. În realitate, motivele sînt doar practice şi, ca întotdeauna, nu grija faţă de telespectator îi animă pe cei care se ocupă de ceea ce vedem pe micul ecran.

Ţi-ai putea spune, de asemenea, că le pleacă în concediu realizatorii şi, odată cu ei, le intră în vacanţă şi emisiunile. Astfel, televiziunile ar fi nevoite să umple spaţiul rămas liber cu nesfîrşitele reluări. Este şi acesta un motiv, dar nu unul serios. Dacă şi-ar dori cu tot dinadinsul să ofere programe de calitate, televiziunile ar putea găsi soluţii, că doar nu le pleacă toţi oamenii deodată în concediu.

Adevăratul motiv pentru precaritatea ofertei de pe micile noastre ecrane este faptul că televiziunile nu mai vor să investească mare lucru în programele lor. Pur şi simplu, au văzut că lucrurile pot funcţiona şi cu investiţii minime şi nu-şi mai bat capul cu problema asta. Au renunţat chiar şi la emisiunile de pe plajă pe care le aminteam mai înainte, cu fete în costum de baie. Ce să mai plătească masă şi cazare pentru o întreagă echipă la mare, cînd se poate şi fără?

Bugetele mici pentru producţie le dictează conţinutul programelor, de la emisiunile de ştiri, pînă la cele de divertisment. La ştiri, cel mai ieftin e să iei de la poliţie lista cu accidentele rutiere şi cu crime şi, totodată, filmările făcute de ei. De ce să scoţi bani din buzunar să faci propriile tale investigaţii, cînd totul poate să-ţi fie servit mură-n gură?

Tot din dorinţa de a investi cît mai puţin în realizarea programelor, marile noastre televiziuni s-au transformat în şuşe de cartier, care prestează servicii pe la nunţi – vezi emisiunea cu nunţile de pe Antena 1. Dacă eşti dotat cu ghiul, „merţan" şi „lovele" în buzunar, poţi să-i chemi pe băieţi să-ţi filmeze nunta şi, cu titlul de *reality show*, să-ţi dea zaiafetul la televizor să-l vadă o ţară întreagă. Dacă „eşti şmecher" şi nu ai vreo nuntă la îndemînă, poţi să apelezi de data aceasta la PRO TV, să pui la cale o farsă care să fie dată pe post la emisiunea „Jugaru Shukaru". Nu contează că farsele sînt stupide şi că singurul care te amuzi eşti tu. Ştii că te-a văzut (iarăşi) o ţară întreagă şi că „eşti bazat"! Eşti, de exemplu, patron şi-l pui într-o situaţie penibilă pe un sărman angajat. La sfîrşit, cînd farsa este dată în fapt, omul rîde verde, că doar nu are cum să zică ceva împotriva şefului. Principalul e că te-ai distrat şi că ţi-ai încordat muşchii în faţa tuturor. *Foarte tare, frate! Să moară toţi duşmanii mei de ciudă!*

Prin urmare, la tradiţionala inconsistenţă a programelor care se difuzează vara, se adaugă acum descoperirea şefilor din televiziuni că lucrurile pot merge foarte bine şi cu bani puţini, cît mai puţini. Nu contează că audienţele scad, banii din publicitate oricum vin. Ba, după cum se vede din studiul prezentat alăturat, vin chiar mai mulţi. În condiţiile acestea, trebuie să fii fraier să te zbaţi să oferi ceva mai de calitate. Respectul pentru public? O vorbă de dînşii inventată!

Jumătate de miliard de euro pe piaţa de publicitate

Cînd vine vorba despre scăderea audienţelor şi a tirajelor, managerii din mass-media justifică deseori acest trend descendent prin faptul că la noi piaţa de publicitate – care, precum ştim, e motorul presei – este foarte puţin dezvoltată. E adevărat, costul minutului de publicitate din pauza de la *Super Bowl* nu va fi atins prea curînd la televiziunile noastre, dar nici chiar catastrofal nu stăm în privinţa banilor pe care advertiserii sînt dispuşi să-i arunce pe piaţă. Că este aşa o dovedeşte şi studiul *Media Fact Book*, lansat luna aceasta şi realizat de agenţia Initiative România, afiliată reţelei Initiative Worldwide şi parte din Interpublic Group of Companies (unul dintre cele mai mari holdinguri de marketing şi comunicare din lume). *Media Fact Book* a ajuns anul acesta la a zecea ediţie şi este singura lucrare de specialitate care analizează tendinţele industriei de media şi advertising româneşti.

Previziunile acestui studiu pentru anul 2007 dau veşti bune pentru cei care lucrează în mass-media: piaţa de publicitate va creşte cu 34-35% anul acesta, faţă de 2006, şi va ajunge la o valoare de 485 de milioane de euro. Agenţia Initiative România consideră că această creştere este generată de dezvoltarea zonei de afaceri de la noi şi de sporirea puterii de cumpărare a cetăţeanului. Odată cu acestea, se va mări numărul de posturi TV autohtone, se vor dezvolta zonele de media digitale, Internetul şi publicitatea outdoor. Chiar şi piaţa de print va creşte, printre altele, datorită trecerii rate card-ului de la euro la lei noi, ceea ce va compensa dispariţia reclamelor la ţigări, aşa cum cer normele Uniunii Europene.

Cea mai mică creştere va fi înregistrată în domeniul presei scrise (8%), iar cea mai mare va fi în ceea ce priveşte Internetul şi cinema-ul – 52% faţă de 2006. Investiţiile publicitarilor în mass-media audio îşi vor menţine trendul ascendent de 26%, iar pentru televiziuni se estimează că vor fi cu 45% mai mulţi bani din reclame faţă de anul 2006.

Oricum, trendul general al investiţiilor din piaţa de advertising este unul ascendent: în 2006, această piaţă crescuse faţă de anul 2005 cu 33% şi ajunsese la valoarea de 363 de milioane de euro. "Anul 2006 a fost unul foarte bun pentru industria de media şi publicitate în general. Rata de creştere de 33% este uimitoare pentru o piaţă care a stat mult timp în umbra vecinilor din regiune." – a declarat Veronica Savanciuc, preşedintele agenţiei Initiative România. *Media Fact Book* arată că piaţa de publicitate a fost caracterizată în anul 2006 de dinamism, ca urmare a dezvoltării mediului de afaceri, mai ales în domeniile telecomunicaţii, financiar-bancar, farmaceutic, automotibile şi retail. Berea, cosmeticele, produsele lactate şi băuturile răcoritoare au pierdut în 2006 cel puţin cîte o poziţie în clasamentul investitorilor, în timp ce telecomunicaţiile mobile au urcat opt poziţii şi s-au instalat în fruntea clasamentului. În ceea ce priveşte clasamentul investitorilor din piaţa de media şi publicitate în 2006, pe primele locuri se află Procter & Gamble, European Drinks & Food şi Unilever. În 2007, studiul arată că telecomunicaţiile îşi vor creşte în continuare bugetele de publicitate şi-şi vor păstra poziţia de lider în clasament, fiind urmate de serviciile financiare şi bancare.

În 2006, au continuat să se lanseze numeroase ziare, posturi de radio şi televiziuni noi, aceasta fiind un răspuns firesc la mărirea şi diversificarea bugetelor de publicitate. După cum spuneam la început, audienţele şi tirajele scad, dar asta nu împiedică să apară noi publicaţii şi televiziuni. Aceste lucruri se întîmplă pentru că, iată, bani sînt destui.

Toată lumea vorbeşte de criza audienţelor la TV, de exemplu, dar cele mai importante televiziuni şi-au vîndut deja, pînă la sfîrşitul anului, spaţiul publicitar din *prime-time*. Unele chiar şi pe cel din afara *prime-time*-ului. "Vorbind din perspectiva advertiserului – a spus la evenimentul de lansare a studiului *Media Fact Book* Alexandra Olteanu, Buying Director Initiative România – TV-ul aduce cel mai mare profit, pentru că e tipul de media care este foarte uşor măsurabil, care creează un impuls direct de cumpărare în momentul in care advertiser-ul vrea să-l obţină".

Marea perdantă, conform analizelor şi predicţiilor formulate de studiul *Media Fact Book*, este presa scrisă, care continuă să cedeze teren în faţa televiziunii şi a Internetului. (**C. P.-B.**)

Lauda de sine

DILEMA VECHE, săptămînalul cu cele mai multe articole de analiză a mass-media

Centrul pentru Jurnalism Independent a lansat de curînd a treia „ediţie" a raportului „Tendinţe în reflectarea presei în presă (ianuarie-martie 2007)", raport care-şi propune, ca şi cele precedente, să reflecte „măsura în care jurnaliştii din presa scrisă acordă atenţie subiectelor relevante pentru industria media, în particular, dezvoltarea şi profesionalizarea mass media din România". Monitorizarea a avut în vedere şapte cotidiene naţionale *(Adevărul, Cotidianul, Evenimentul zilei, Gândul, Jurnalul naţional, România liberă* şi *Ziua)* şi două săptămînale *(Dilema veche* şi *Capital)*. Conform acestui raport, principalele subiecte care au dominat agenda articolelor de media în perioada ianuarie-martie 2007 au fost cele dedicate televiziunii publice, în centrul atenţiei fiind fostul Preşedinte Director General al TVR, Tudor Giurgiu, armonizarea legislaţiei audiovizuale din România cu cea europeană, decizia Curţii Constituţionale de a reincrimina insulta şi calomnia în Codul Penal şi reacţiile presei, transferurile mangementului media de la TVR şi Media Pro la Dogan Media Group, lansarea Kanal D şi Antena 2. În privinţa săptămînalelor monitorizate, *„Capital* a contribuit cu teme precum management media şi proprietate media, teme mai puţin dezbătute în *Dilema veche*, orientată către articole de opinie, cu ton critic faţă de practici jurnalistice şi conţinut editorial."

Şi la cotidiene, şi la săptămînale, autorii raportului identifică o tendinţă pe care o consideră lăudabilă, aceea de a scrie despre mass-media chiar din perspectiva consumatorului de media. „Uneori, argumentul care stă la baza criticii produselor şi practicilor jurnalistice este tocmai consumatorul de media, publicul şi drepturile sale." – se afirmă în raport.

Ziarul care s-a ocupat cel mai mult de subiecte legate de mass-media în perioada ianuarie-martie 2007 a fost *Cotidianul*, devansînd în acest domeniu *Evenimentul zilei*, liderul precedentei perioade monitorizate de CJI, octombrie-decembrie 2006. *Cotidianul* a avut în total 244 de articole sau ştiri dedicate mass-media, dintre care 55% au fost de informaţie şi 45% de opinie. Al doilea clasat, ziarul *Evenimentul zilei,* a avut un total de numai 177 de articole (70% de informaţie). În cazul *Dilemei vechi*, după cum era de aşteptat, au predominat articolele de opinie: din cele 91 de articole scrise pe acest subiect, 86 au fost de opinie şi 5 de informaţie. Celălalt săptămînal monitorizat, *Capital*, a avut numai 26 de articole dedicate presei.

Dintre temele identificate de acest raport, cea care a fost întîlnită numai la *Dilema veche* este cea care se referă la practicile jurnalistice (într-un număr de 50 de articole). Iată cum descriu autorii raportului abordarea acestei tematici în revista noastră: „Mai mult de trei sferturi din referirile la practicile jurnalistice au fost critice (38 de apariţii din 50). În opinia editorialiştilor de la *Dilema veche*, spiritul de turmă al televiziunilor din România determină proliferarea producţiilor de mîna a doua, goana după audienţe duce la scăderea calităţii programelor, iar jurnaliştii aruncă cu «jeturi de teme false» în dezbaterea publică. Au mai fost criticate non-ştirile de la ProTV şi practica acestei televiziuni de a tabloidiza informaţia. În ceea ce priveşte presa scrisă, autorul unui interviu publicat într-un ziar local a fost criticat pentru lipsa de imparţialitate (şi-a „periat" intervievatul). Mai mult, presa românească a fost criticată pentru că emite pur şi simplu opinii fără a le argumenta; interpretările unei probleme se fac de obicei pe baza sentimentelor. S-a mai discutat despre modul cum mass-media prezintă problema încălzirii globale într-un mod „apocaliptic" pentru a-şi creşte tirajul sau audienţa. Lipsa responsabilităţii jurnaliştilor faţă de efectele pe care articolele lor le pot avea a fost amendată la rîndul ei. Jurnaliştii de la *Dilema veche* au considerat că presa a acordat atenţie conflictului dintre preşedinte şi premier numai pentru audienţe şi tiraje cît mai mari." Revista noastră s-a mai ocupat, conform studiului CJI, de tematica legată de conţinutul editorial (predominînd accentele critice, desigur: „critica îndreptată către felul în care presa a tratat criza politică din România" sau „violenţa promovată excesiv şi extrem la televizor şi conţinutul reportajelor superficiale care au apărut în reviste mondene") sau a publicat articole care au analizat comportamentului de consum al publicului. (**C. P.-B.**)

despre putere și dreptate

Avîntul Japoniei liberale

Majoritatea celor care privesc la creşterea puterii Asiei se concentrează pe China şi India. Se uită adesea că economia de cinci trilioane de dolari a Japoniei este a doua ca pondere în lume, mai mult decît China şi India la un loc, şi cu un venit pe cap de locuitor de zece ori mai mare decît cel al Chinei. În plus, Japonia cheltuieşte anual 40 de miliarde de dolari pentru apărare şi are una din primele cinci forţe militare din lume. Economia Chinei se dezvoltă rapid şi nivelul său îl va depăşi probabil pe cel al Japoniei într-un deceniu sau două, însă orice analiză serioasă asupra puterilor din Asia de Răsărit trebuie să includă şi Japonia ca un factor major.

Japonia a jucat un rol unic în istoria mondială. A fost prima ţară asiatică care a luat contact cu forţele globalizării, le-a îmblînzit şi le-a pus în slujba propriilor interese.

Mai mult, Japonia s-a reinventat de două ori pînă acum. În timpul restauraţiei Meiji din secolul al XIX-lea, Japonia a străbătut lumea în căutarea unor idei şi tehnologii, care i-au permis să înfrîngă o mare putere europeană în războiul ruso-japonez din 1904. Din păcate, în anii 1930, Japonia s-a îndreptat către imperialismul militar, care a forţat-o în cele din urmă să se predea în 1945.

Dar după cel de-Al Doilea Război Mondial, Japonia s-a folosit din nou de forţele globalizării pentru a se reinventa ca o super-putere economică, stîrnind invidia întregii lumi. Aşa cum scrie Kenneth Pyle în recenta şi interesanta sa carte, *Japan Rising,* aceste reinventări au reprezentat răspunsuri la schimbările care au avut loc în politica mondială. În prezent, odată cu creşterea puterii Chinei, una dintre întrebările esenţiale ale acestui secol este care va fi răspunsul Japoniei la această provocare.

Japonezii dezbat acum rolul lor în politica mondială. Premierul Shinzo Abe a adoptat o poziţie mai naţionalistă decît majoritatea predecesorilor săi, iar formaţiunea sa politică, Partidul Democrat Liberal, este hotărîtă să revizuiască articolul 9 din Constituţie, care limitează efectivele de apărare ale ţării. Opinia publică japoneză este împărţită în această problemă, iar rezultatele sondajelor de opinie variază în funcţie de modul în care sînt puse întrebările. Oricum, mulţi dintre analiştii prestigioşi cred că legea fundamentală va fi schimbată în următorul deceniu.

Deşi Abe a făcut o vizită înţeleaptă în China şi a îndulcit relaţiile înăsprite de predecesorul său, Junichiro Koizumi, care a vizitat în repetate rînduri Sanctuarul Yasukuni (unde sînt îngropaţi 14 criminali de prim rang din cel de-al doilea război mondial), mulţi sînt nesiguri în privinţa viziunii sale pe termen lung. Aşa cum mi-a spus un bineunoscut intelectual japonez în timpul unei recente vizite la Tokyo, „pot să accept revizuirea Constituţiei pe termen lung, dar nu cîtă vreme este Abe prim-ministru".

În mai, *Asahi Shimbun,* un ziar cunoscut pentru orientarea sa liberală de stînga, a propus, într-o serie de 21 de editoriale, o viziune alternativă pentru Japonia secolului XXI. *Asahi* a respins ideea revizuirii articolului 9 şi a propus în schimb ca Dieta japoneză să legalizeze rolul forţelor de apărare. Autorii articolelor s-au pronunţat în favoarea tratatului cu Statele Unite, care constituie punctul de plecare pentru securitatea ţării.

Interesant este că unul din argumentele aduse în favoarea păstrării articolului 9 a fost că ar permite Japoniei să reziste presiunilor americane de a se angaja în coaliţii de genul celei din Irak. *Asahi* este îngrijorat de precedentul creat atunci cînd Koizumi a trimis forţele militare japoneze în Irak, deşi într-un rol de antinon-combat, pentru a-i face pe plac preşedintelui George W. Bush. Dar voci dinspre partea conservatoare spun exact contrariul, şi anume că abolirea articolului 9 este importantă pentru exact aceleaşi motive.

Viziunea alternativă avansată de *Asahi* a fost aceea ca Japonia să devină o putere mondială ca un furnizor şi coordonator al bunurilor publice globale, de care toţi oamenii pot beneficia, precum libertatea de circulaţie pe oceane sau un sistem monetar internaţional stabil. Acesta ar putea fi un mijloc pentru Japonia de a scăpa de reputaţia de ţară insulară, de a evita greşelile din istoria sa militară şi de a-şi îmbunătăţi relaţiile cu vecinii asiatici care-şi mai amintesc încă de anii 1930.

Asahi a îndemnat ca Japonia să preia conducerea în problema schimbărilor climatice prin promovarea inovaţiilor sale de succes în conservarea energiei, inventate după criza de petrol din anii 1970. Ca o coincidenţă, la scurtă vreme după publicarea editorialului din *Asahi,* Abe s-a angajat ca Japonia să lupte pentru reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră pînă în 2050 şi să determine statele dezvoltate să se alăture unui nou tratat în domeniu, după cel de la Kyoto.

Viziunea liberală include de asemenea un rol major rezervat Japoniei în stabilizarea globalizării, prin sprijinirea comerţului internaţional şi a instituţiilor monetare; reducînd sărăcia globală prin creşterea asistenţei dincolo de graniţele sale, mai ales în Africa; ajutînd la dezvoltarea instrumentelor pentru prevenirea conflictelor şi conducînd instituţii mondiale precum Comisia pentru Pace a Naţiunilor Unite şi participînd la operaţiuni de menţinere a păcii ale ONU.

În privinţa dezvoltării uriaşului vecin al Japoniei, viziunea liberală îndeamnă la răbdare şi tenacitate în încurajarea Chinei de a adopta o mai mare transparenţă, de a aplica dreptul internaţional şi democraţia, ca şi aderarea la regulile internaţionale. Menţinîndu-şi alianţa cu America, „Japonia trebuie să aibă întotdeauna în minte importanţa strategică a stabilizării relaţiei sale cu China". Ajutînd China în domeniul energiei şi în problemele de mediu, poate că „cicatricele rămase de la războiul său cu Japonia vor începe să se vindece".

Japonia a devenit mai conştientă de schimbările din balanţa de putere de pe plan mondial şi de puterea sa. Se dezvoltă, dar cum? Aşa cum un liberal japonez îmi spunea, „acesta este al treilea răspuns al nostru la globalizare. Cum ne putem aduce contribuţia de data asta?".

***Joseph S. Nye** este profesor la Harvard şi autor al lucrării* Soft Power: The Means to Success in World Politics.

etica vieții

Peter SINGER

O afacere privată?

Poate o persoană publică să aibă o viaţă privată? Evenimente recente din trei state au subliniat importanţa acestei întrebări. În alegerile prezidenţiale din Franţa, ambii candidaţi au încercat să-şi separe viaţa privată de campania electorală. Ségolène Royal nu era căsătorită cu François Hollande, tatăl celor patru copii ai săi. Cînd a fost întrebată dacă formează un cuplu, Royal a replicat: „Vieţile noastre ne aparţin". Ca răspuns la zvonurile că soţia preşedintelui ales Nicolas Sarkozy l-ar fi părăsit, purtătorul de cuvînt al lui Sarkozy a spus: „Aceasta este o chestiune privată".

Francezii au o lungă tradiţie în a respecta intimitatea vieţii private a politicienilor lor, iar opinia publică franceză este mult mai deschisă la minte decît cea din Statele Unite, unde o mamă necăsătorită a patru copii n-ar avea nici o şansă să fie nominalizată pentru preşedinţie de un mare partid. Cu două luni în urmă, Randall Tobias, un important consilier extern pentru asistenţă umanitară din Departamentul de Stat al Statelor Unite, a demisionat după ce s-a aflat că s-a folosit de serviciile unei agenţii de dame de companie descrisă ca furnizînd „fantezii erotice speciale" – deşi Tobias a declarat că şi-a făcut doar un masaj.

În Marea Britanie, Lordul John Browne, directorul care a transformat British Petroleum dintr-un jucător de mîna a doua pe piaţa europeană petrolieră într-un gigant internaţional, a demisionat după ce a recunoscut că a mînţit la tribunal în ceea ce priveşte împrejurările în care îşi întîlnise iubitul homosexual (se pare că l-a cunoscut prin intermediul unei agenţii de bărbaţi de companie). Demisionînd, a declarat că a considerat întotdeauna că orientarea sa sexuală este o chestiune privată şi a fost dezamăgit că un ziar – *The Mail on Sunday* – a făcut-o publică.

Candidaţii la posturile publice şi aceia care deţin importante funcţii administrative sau în corporaţii ar trebui să fie judecaţi după politica şi performanţele lor, şi nu după viaţa privată, care este irelevantă pentru modul în care îşi îndeplinesc sau îşi vor îndeplini îndatoririle publice. E drept că uneori cele două registre se intersectează. *The Mail on Sunday* şi confratele său, *The Daily Mail,* şi-au justificat publicarea dezvăluirilor despre fostul iubit al lui Browne prin faptul că ele conţin informaţii cum că Browne i-a permis să se folosească de resursele corporaţiei în beneficiul propriilor afaceri. Compania a negat că ar fi ceva adevărat în aceste afirmaţii.

Ca administrator al Agenţiei pentru Dezvoltare Internaţională a SUA, Tobias a aplicat politica administraţiei Bush, care le cere organizaţiilor ce luptă împotriva HIV/SIDA să condamne prostituţia pentru a putea avea acces la fondurile americane. Această politică a fost criticată pentru că îngreunează asistarea prestatorilor de servicii sexuale care sînt expuşi la un mare risc de a contacta sau răspîndi HIV/SIDA. Fără îndoială că opinia publică e interesată să ştie dacă cei care aplică astfel de politici plătesc ei înşişi pentru servicii sexuale.

Acolo unde nu există nici un indiciu că o problemă de moralitate personală ar putea avea vreun impact asupra performanţelor profesionale ale unui director sau ale unui angajat guvernamental, ar trebui să respectăm viaţa privată a acelei persoane. Dar ce se întîmplă cu candidaţii la o funcţie politică?

De vreme ce politicienii ne cer să-i învestim cu puteri mari, se poate spune că ar trebui să ştim cît mai mult despre moralitatea lor. Spre exemplu, am putea să-i întrebăm pe drept cuvînt dacă îşi plătesc impozitele sau să-i întrebăm despre activităţile de caritate desfăşurate. Astfel de lucruri ne spun ceva despre grija lor faţă de binele public. La fel, dezvăluirea de acum trei ani că liderul opoziţiei australiene, Mark Latham, a atacat un şofer de taxi şi i-a rupt mîna într-o dispută în privinţa preţului cursei a fost relevantă pentru cei care cred că un lider al unei naţiuni nu ar trebui să se enerveze atît de uşor.

Dar interesul legitim de a afla mai mult despre un politician ar trebui să se extindă la detalii despre relaţiile personale? Este greu să tragi o linie de demarcaţie şi să determini dacă o astfel de informaţie poată să spună ceva despre caracterul de lider al unui politician. Problema este că presa are un interes evident să publice astfel de informaţii, care cresc audienţa.

Dacă oamenii aleg să se căsătorească sau nu, dacă sînt heterosexuali sau homosexuali, chiar şi dacă plătesc pentru a-şi satisface fanteziile erotice, sau dacă o fac pe gratis, toate acestea ne spun foarte puţin despre cît de buni sînt să li se încredinţeze funcţii importante. Dacă putem cultiva o toleranţă mai largă pentru diversitatea umană, politicienii, oamenii de afaceri şi funcţionarii publici ar fi mai puţin temători de „expunere", pentru că şi-ar da seama că nu au făcut nimic care să trebuiască să fie ascuns.

Prostituţia este ilegală în cea mai mare parte a Statelor Unite, inclusiv în Washington DC, iar acest lucru ar putea fi un motiv pentru care Tobias a fost nevoit să demisioneze. Dar cînd guvernatorul statului New Jersey, John Corzine, a fost implicat într-un accident rutier grav, a violat legea propriului stat nepurtînd centura de siguranţă. Încălcarea legii de către Corzine este un lucru mult mai grav decît ce a făcut Tobias. Legile care impun purtarea centurii de siguranţă salvează multe vieţi. Cele care interzic însă prostituţia nu fac bine deloc şi pot face mult rău în acelaşi timp. Totuşi, nimeni nu a propus ca John Corzine să demisioneze pentru gestul său prostesc şi ilegal. În Statele Unite, cel puţin, nerespectarea normelor sexuale atrage după sine un oprobriu moral care nu are legătură cu vreun rău real pe care l-ar putea face.

***Peter Singer** este profesor de bioetică la Universitatea Princeton şi profesor emerit la Universitatea din Melbourne. Printre cărţile sale se numără şi* How Are We to Live? *şi* Writings on an Ethical Life.

Copyright: Project Syndicate, 2007
www.project-syndicate.org

traducere de Iulia BĂDESCU

Marina DUMITRESCU

Triumful talentului

– interviu cu sculptorul Ioan BOLBOREA –

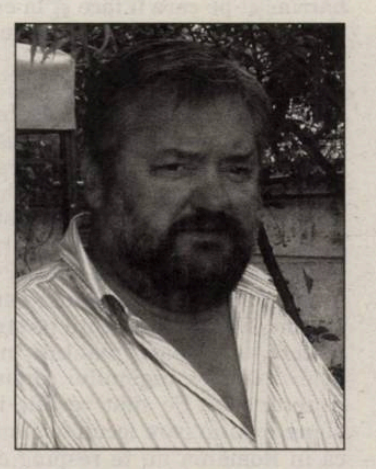

„Nu Momente, *maestre, ci* Monumente *trebuia să-ţi botezi admirabilul volum...“ – legendara exclamaţie din 1901 a lui G. Ranetti va putea fi citită la propriu. A venit vremea ca lumea (de)scrisă de Caragiale să fie turnată în bronz. Amplasarea va fi pe esplanada (desfigurată estetic) din faţa Teatrului Naţional. 16 personaje în... prezenţa autorului lor. Deocamdată, ansamblul monumental intitulat „Lumea lui Caragiale“ se află încă în lucru, în „fabrica“ sculptorului Ioan Bolborea. Aici, întîlnirea cu grupul dinamic de personaje în ipsos este, din prima clipă, cuceritoare. La capătul mai multor ani de creaţie, anevoioasa procedură a turnării în bronz abia începe.*

Ioan Bolborea: Am scos de cîtva timp compoziţia afară, pentru că înăuntru e altceva. În exterior o vezi cu adevărat. Ipsosul are o caracteristică: îţi arată toate defectele. Lutul, nu. Înşeală. O lucrare turnată după ipsos, cînd forma e bună, în bronz va fi, garantat, foarte bună. Bronzul înnobilează. Am ales acest material pentru că eu sînt, ca structură, un modelator. De aceea mi-am şi făcut fabrica asta de bronz, prin metoda „la ceară pierdută“. De altfel, şi personajele, vedeţi, se mişcă, gesticulează...

Într-adevăr, ca o scenă de teatru împietrită...

Unicul atelier din ţară de turnare prin metoda „la ceară pierdută“ este cel al lui Ioan Bolborea. Gazda îmi povesteşte, etapă cu etapă, lungul drum al operei, dinspre mîna artistului pînă la forma finită. Opera monumentală presupune o răbdare îngerească din partea creatorului, care aşteaptă uneori ani întregi rezultatul diverselor intermedieri tehnologice – „ecrane“ între el şi propria creaţie. Teoretic, raportul unui sculptor cu materialul este direct, un „face-à-face“ permanent. Lucrările de mari dimensiuni, în schimb, şi, mai ales cele supuse turnării în bronz, pretind, pe lîngă talent, tărie de caracter.

De fapt, modelînd, interpretaţi personajele. Le stilizaţi, le şi caricaturizaţi, redaţi o atmosferă.

Vedeţi, aici îi avem împreună pe Brînzovenescu şi Farfuridi, mereu împreună, unul ecou al celuilalt, gesturile lor...

Vorba lui nenea Iancu: „Cine zice Lache zice şi Mache şi viceversa“...

Ăştia sînt şi politicienii noştri, teatrali, fanfaroni. Iată, cetăţeanul turmentat ţine în mînă o... ceaşcă de cafea şi cu cealaltă îi face semn ospătarului... Aici sînt Veta şi Ziţa. O las dezbrăcată pe Ziţa, pentru că asta era ea... Îşi caută bărbaţii, caută norocul... Dar nici n-aţi fi observat acest amănunt, dacă nu vă spuneam, fiindcă nu e vulgară...

De altfel şi poziţia Vetei, picior peste picior, ca un bărbat, cu fusta suflecată, e mai degrabă necanonică. Iar Spiridon ţine... un măr.

Să ştiţi că am schimbat foarte mult gesturile personajelor, compoziţia, raportul între ele... O să vă arăt schiţa, e altceva. Pe măsură ce amplifici proporţiile, trebuie să intervii. Dacă menţineam schiţa ca atare, operînd doar mărirea ei, ar fi rezultat un bloc indistinct în care personajele s-ar fi pierdut, dinamica s-ar fi estompat. De aceea a fost nevoie de spaţiile astea aerisite între personaje, care să crească vizibilitatea. Structura metalică pe care vedeţi acum ansamblul (adică o scenă de teatru sprijinită pe două căruţe paralele) e o idee care mi-a venit în timpul realizării, căci iniţial schiţa reprezenta o căruţă propriu-zisă, în care erau îngrămădite personajele. Mi-au plăcut însă transparenţele care s-au creat şi apariţia unui al doilea registru. E important să-ţi dai seama de întîmplarea cea bună.

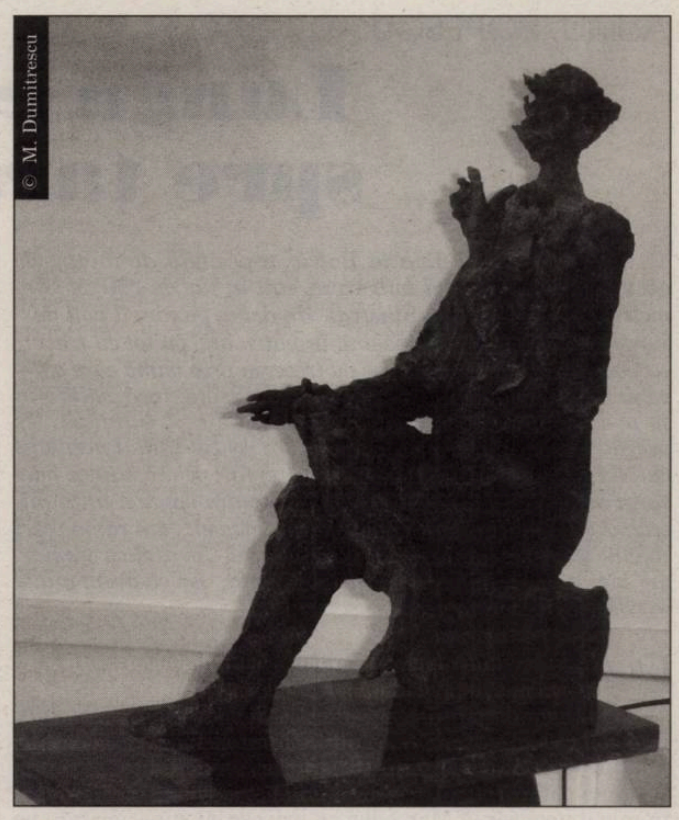

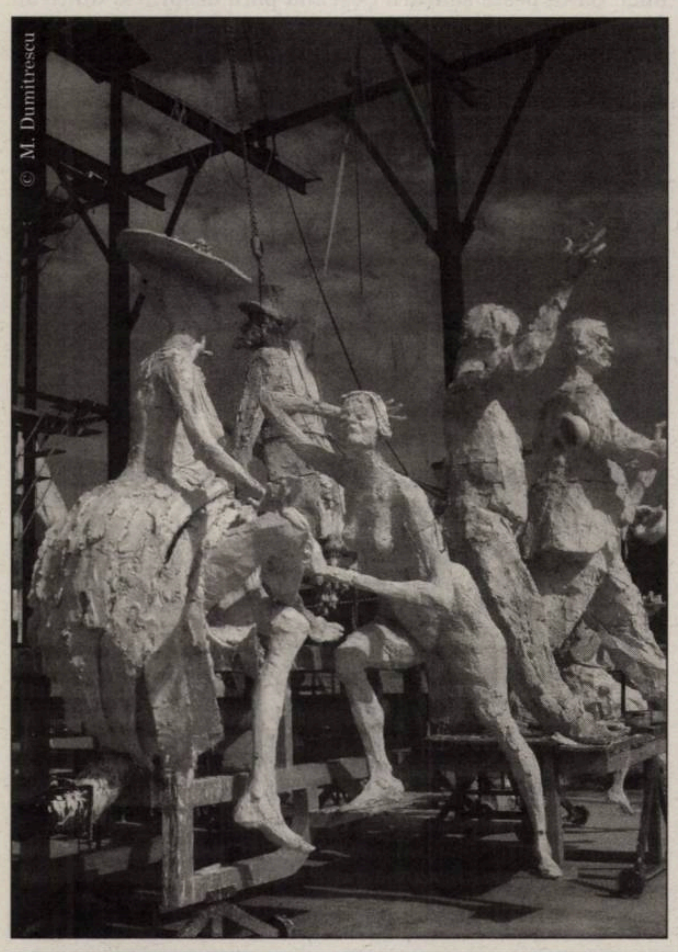

Trebuie spus că, în jargonul sculptorilor, „schiţa“ este ea însăşi o lucrare, în ipsos, lut sau chiar bronz – doar că de dimensiuni mai mici. În cazul ansamblului caragialesc, Ioan Bolborea a trecut de la miniatural la monumental, transformînd o schiţă de 50 de centimetri într-un ansamblu ale cărui personaje au cîte 3 metri înălţime şi care, cu structură cu tot, ajunge la 10 metri. Ansamblul are formă de U, pe o suprafaţă de circa 50 de metri pătraţi, fiind „abordabil“ din toate unghiurile, iar deasupra sînt suspendaţi – asemenea unor îngeraşi – doi... Domni Goe.

De ce doi Domni Goe, maestre Bolborea?

De amuzament şi fiindcă Goe se multiplică în continuu.

E interesant că forma de U a lucrării permite de-a dreptul intrarea în ea... „Accesul direct“ la personaje. Ea oferă deopotrivă vizibilitate de la mare distanţă şi proximitate. Copiii vor fi primii tentaţi să le atingă...

Sigur, le vor putea îmbrăţişa..., gîdila...

Şi înţeleg că pe Caragiale însuşi îl veţi plasa la o anumită distanţă de ansamblu.

La 15-20 de metri. Va fi aşezat pe un scaun, zeflemist, cu ţigara în mînă, picior peste picior, contemplîndu-şi propria lume. Dar nu e static. El era un om care privea şi observa viaţa în direct, la cîrciumă, nu în bibliotecă...

Socotiţi că există în continuare similitudini cu lumea lui Caragiale?

Şi cred că vor exista. Caragiale ar trebui să figureze pe drapelul naţional, în loc de stemă.

Nu vi se pare ciudat că el a scris acum o sută de ani astfel încît ce a scris atunci e parcă mai valabil azi, decît acum un secol?

Ei, ăsta e geniul lui. Aici e secretul. Un artist care prevede, care are viziunea viitorului în creaţiile lui, are geniu.

Maestre Bolborea, cred că „Lumea lui Caragiale“ va fi un monument de nivel european.

De aceea lucrez de atîţia ani, de aceea am făcut atîtea schimbări. Vreau *să nu-mi pot reproşa nimic.* Am mai avut lucrări realizate sub presiunea unor circumstanţe, în viteză, iar asta s-a reflectat asupra compoziţiei, a calităţii lucrării în general.

Îndrăznesc să spun că aici Ioan Bolborea nu are dreptate. În biroul său, îmi arată cîteva fotografii cu principalele monumente realizate. Şi nu s-ar spune că a făcut vreodată rabat la calitate. Nici în cazul statuii de 4 metri a lui Eugen Ionescu, de la Slatina, nici al „Arcului de triumf“ dedicat paşoptiştilor, la Arad, nici cînd a făcut monumentul „Horia, Cloşca şi Crişan“ de la Alba Iulia sau pe cel al Infanteriştilor din Parcul Kisseleff.

Maestre Bolborea, ansamblul monumental dedicat lui Caragiale se distinge prin temă, dar şi prin felul cum decupaţi subiectul. Prin „regia“ sculpturală. Reprezentaţi nişte personaje de teatru (fictive, deci) într-o adevărată comunitate dinamică... Monumentul are aspectul unui uriaş „stop cadru“.

...personaje ale unui singur autor, nici unul static. Axul central este Rică Venturiano. Cel mai înalt. În timpul lucrului, l-am porleclit „catargul.“

Totodată, îl reprezentaţi pe autorul însuşi, ca privitor al propriilor personaje, într-o postură mai degrabă de plan secund. Neostentativă. Şi, nu în ultimul rînd, unele personaje poartă chipul unor mari actori ai teatrului românesc (Dem. Rădulescu, Alexandru Giugaru, Lucia Sturdza-Bulandra, Constantin Tănase etc). Deci este o formulă îndrăzneaţă, modernă: abordarea statuară a unei lumi... în mişcare. De obicei, monumentele se dedică unor evenimente istorice, unor eroi...

Tocmai de aceea am reprezentat personajele pe scenă, jucîndu-se. Gesturile acestea libere nu se regăsesc la alte statui. Nu sînt însă mişcări inventate de dragul de a inventa. Ele par spontane, dar sînt studiate. O abordare oarecum asemănătoare – deşi în cu totul alt registru – o găsim în lucrarea lui Rodin, „Les Bourgeois de Calais“.

Gestul simplu poate deveni, aşadar, monumental. Cu toate acestea, nu orice subiect suportă *ridicarea la o asemenea proporţie. Adică la o dimensiune de pînă la 20 de ori mai mare decît schiţa.*

Aşa este, poate deveni penibil. Un lucru mare nu e neapărat monumental. Proba calităţii monumentale este ca lucrarea să reziste la dimensiunile respective. Să pară firească, neforţată. Să pară delicată, deşi e mare.

Stilizarea personajelor era obligatorie, nu v-aţi pus problema să le reprezentaţi realist?

Nu mi-am pus problema. Priviţi, cetăţeanul turmentat are picioare mici, iar corpul înalt, deformările expresive erau necesare. Cu toate acestea, în orice abordare trebuie să pornim de la *modele,* trebuie studiate regulile şi apoi inovat. Eu însumi am studiat modele, gesturi (în realitate, în muzee, în cărţi, dar şi pe imagini filmate). Pe de altă parte, vreau să merg mereu mai departe, să întind coarda pentru a vedea unde duce... Asta are însă un preţ: probabil jumătate din personajele pe care le vedeţi aici, în ispsos, le-am aruncat în faze anterioare. Tone de ipsos am aruncat, ca să rămînă ce avem aici. Ultimii doi ani (de cînd am scos ansamblul afară) au dat roade pentru că am *stricat* zeci de încercări nereuşite. Stadiul actual e definitiv.

Vă gîndiţi cum va arăta monumentul pe esplanada Teatrului Naţional? Îl visaţi in situ?

Eu îl visez, numai că acolo mai sînt o grămadă de „abţibilduri“, iar asta va fi o problemă, pentru că, dacă nu se face curat şi nu „se face loc“ acestei lucrări, ea se se va adăuga bîlciului din acel perimetru. Va fi greu. Va fi poate un război mai greu decît creaţia însăşi.

Există o veritabilă şcoală de artă monumentală azi, la noi, sau rămîne cumva la latitudinea fiecărui talent să facă paşii necesari?

Arta monumentală trebuie învăţată din nou. Uitînd felul cum a fost ea profesată sub presiunea ideologiei comuniste (deşi s-au făcut lucruri bune şi atunci). Mulţi tineri, azi, refuză să facă artă monumentală pentru că o identifică cu grandomania totalitară. Ignorînd calitatea artistică intrinsecă a acestui gen. Pe lîngă problema de mentalitate, se pune însă problema mijloacelor. Un atelier de turnare în bronz, cum este acesta, nu mai există. Eu l-am făcut în timp, cu mari eforturi, perseverenţă şi sacrificii. Eu aici experimentez şi un alt mod de a face monumente cu materiale tradiţionale. De ce figurativul să fie neapărat decadent şi să nu participe la experiment? Cine ne opreşte? Brâncuşi nu a dus portretul la perfecţiune?

Aşadar, monumentul „Lumea lui Caragiale“ este şi un experiment...

Este *în primul rînd* un experiment. Se conformează unor legi ale monumentalităţii, dar în acelaşi timp el oferă şi o altă abordare, o altfel de gîndire asupra lucrării şi a personajelor – deopotrivă ca atitudine şi ca vocabular plastic.

Plec din atelierul maestrului Bolborea, încurajată la gîndul că „nodul gordian“ din faţa Naţionalului îşi va găsi, prin artă, dezlegarea. Iar undeva, în fundal, parcă-l aud pe Nenea Iancu, autoironizîndu-şi propria monumentalitate: „Ştii, nici prea-prea, nici foarte-foarte...“.

Adina POPESCU

Lunga călătorie spre ţara vecină

De la Bucureşti pîna la Balcic, o posibilă destinaţie de vacanţă de pe litoralul bulgăresc, sînt în jur de 250 de kilometri (pe varianta prin Silistra). Un drum pe care îl poţi parcurge destul de lejer cu maşina în patru ore, cu tot cu traversarea cu bacul pe la Chiciu şi cu trecerea prin vamă care a devenit o simplă formalitate. Dacă n-ai maşină, însă, călătoria se poate transforma într-o aventură de o zi întreagă. Te pregăteşti pentru o incursiune într-un spaţiu iniţial necunoscut, dar pe care începi să-l cunoşti treptat, pe măsură ce parcurgi kilometrii, înghesuit pe bancheta din spate a unui microbuz şi vei înţelege că pînă la urmă, asta e!... am rămas ţări „vecine şi prietene", ne-am trezit împreună din acelaşi coşmar, am intrat „de mînuţă" în lumea civilizată, aşa că avem multe în comun.

Cu microbuzul, spre orizont…

Ora 7,30. Autogara Bucureşti Obor. Microbuze spre Călăraşi pleacă din jumătate în jumătate de oră. Cel „de ora opt" este deja plin. În timp ce aşteaptă ca şoferul să-şi termine cafeaua şi să se urce la volan, călătorii înghesuiţi în micuţa conservă Mercedes ne privesc cu superioritate pe geam: ei au venit mai devreme, ei au prins loc.

Ne postăm la coada care deja s-a format pentru microbuzul „de opt jumate", cu neplăcuta senzaţie că n-o să încăpem nici în el. Dau o fugă pînă alături, la gară, ca să mă interesez de trenuri. Nu există decît un personal care îşi dă duhul pe undeva pe la jumătatea drumului, într-o haltă unde „se lucrează la linie". Cînd mă întorc, coada deja s-a mutat pe un alt peron „unde trage maşina". Prilej cu care ordinea iniţială s-a transformat în dezordine. Oamenii, obişnuiţi ai rutei, fără bagaje, doar cu nervii matinali de rigoare, încep deja să dea din coate, deşi microbuzul nu se vede pe nicăieri. În faţa noastră s-a postat o cucoană care nu era mai devreme. Duce la Călăraşi: două sacoşe mari din rafie, o pilotă, un covor făcut sul, două ligheane din plastic. Poartă un tricou uriaş, alb, pătat pe piept cu zeamă de pepene şi e impacientată că n-o să-i încapă toate bagajele în microbuz.

În sfîrşit apare microbuzul cu un şofer recalcitrant sau poate doar prost dispus. În timp ce mătuşa îşi îndeasă covorul în compartimentul pentru bagaje din spate, reuşim să prindem două locuri destul de bune, cu rucsacurile între genunchi. În mai puţin de trei minute, microbuzul s-a umplut. Pe peron îşi fac apariţia cîţiva nefericiţi care se interesează „dacă mai e loc", apoi se aşază oftînd la coada pentru microbuzul „de ora nouă".

Şoferul urcă la volan. În sfîrşit, pornim. Ne oprim după vreo trei sute de metri, la colţul unui bloc. „Aşteptaţi un minut! Mi-am uitat încărcătorul de la telefon acasă!" Şoferul o ia la fugă sprinten spre scara de bloc. A lăsat radioul deschis. Ştiri de vară despre Oana Zăvoranu şi Pepe.

N-am luat-o pe Autostrada Soarelui, ci pe un drum cu hîrtoape şi cu căruţe care, din orgoliu rural, nu se lasă depăşite cu una, cu două. E deja foarte cald. Privim pe geam recoltele distruse de secetă. Totuşi, cumva, ne îndreptăm spre mare. „Libertatea nu are decît o singură limită: orizontul!", citesc într-o revistă business un panseu al unui cunoscut publicist.

Între timp, în microbuz e scandal. Şoferul a cules o fătucă şi o tanti de pe drum şi acum vrea să le dea jos. L-a anunţat colegu' care vine de la Călăraşi că e control „la barieră". „Aoleu! ARR-ul! N-am voie cu oameni în plus... risc o amendă de două sute de milioane! Ia luaţi de la mine nişte bani înapoi, ca să aveţi de ocazie pîn' la Călăraşi".

„La barieră", poliţiştii cască. Le e prea lene să oprească vreo maşină. „Ei, uite că am scăpat!", se bucură nejustificat şoferul, căci nu mai „prezenta" nici o neregulă. Se vede şi Călăraşiul în zare. Miroase a mîl.

Bacul de la Chiciu...

Ora 10,30. Bem o cafea pe o terasă „centrală" din Călăraşi. Cu toate astea, ritmul lent al străzii principale din faţa noastră are efect de sedativ. Oamenii se întîlnesc, stau de vorbă, se despart. Şi iar se întîlnesc... în acelaşi cerc. Maşinile nu claxonează. Magazinele cu mezeluri, ouă şi şlapi, fără reclame şi fără aer condiţionat, îşi deschid larg uşile pe care nu intră nimeni. Vînzătoarele îşi fac vînt cu evantaie „chinezeşti", ieftine. Oraşul nu are „obiective" sau „mîndrii" locale. Doar asfalt încins, copaci zgîrciţi cu umbra pe care o oferă şi blocuri standard de patru etaje. Este cea mai banală provincie posibilă.

„De unde luăm un microbuz spre Chiciu?" „La spitalul mare... acolo de microbuzul!" Se oferă să ne conducă. Îl refuzăm şi e descumpănit. Ne priveşte cu ochi apoşi... „Aveţi o ţigară?"

Mergem pe o stradă prăfoasă, fără pic de umbră, unde se repară drumul, se sparge asfaltul cu picamerul, ca la noi pe Moşilor. Cum vom recunoaşte „spitalul mare"? Simplu. Este cea mai urîtă, mai insalubră, mai „bolnavă" clădire din oraş. De pe ea se jupoaie coji mari de tencuială. Vizavi, descoperim o staţie de microbuz aproape pustie. Doar o femeie cu doi copii. Şi lîngă staţie, trei litere uriaşe, inutile, de fier forjat: ZOO. Doar pentru o clipă am pătruns fără să vrem într-unul din filmele lui Peter Greenaway. Ajunge cu realitatea! Este timpul să păşim în vis...

„Mamă, hai să luăm şi noi un taxi! Cît poa' să ne ia pînă acolo!?" „Stai că acuma trebe să vină... n-a trecut de-o oră! De ce să dăm bani pe taxi?" De fapt, nu trecuse de-o zi. Taxiurile, cîteva Dacii, stau aliniate unul în spatele celuilalt în aşteptarea unor ipotetici muşterii spre Chiciu. E atît de cald încît caroseriile lor galbene par să mişte, să respire, să transpire. Negociem. O sută de mii pentru opt kilometri. Părăsim oraşul Călăraşi fără părere de rău. Traversăm o ţară de stuf a nimănui al cărei teritoriu în haotică expansiune se întinde doar în preajma apei. Mirosul de mîl devine pregnant. Dorinţa de mare, acută. „Bacul ăsta pleacă la ore fixe?". Şoferul ori e surdo-mut, ori se face că n-aude. Abia cînd ne scoate rucsacurile din portbagaj descopăr că avea vată în urechi.

Ora 12,00. Avem noroc. Bacul, încărcat cu două TIR-uri, o rulotă şi vreo şapte maşini, e gata să o ia din loc. Ne strecurăm cu greu printre maşinile în care s-au baricadat turiştii români în drum spre *all-inclusive*-ul de la Albena. De parcă ar fi la ei acasă, în meschinele apartamente de bloc din Bucureşti şi ar privi lipsiţi de interes pe fereastră la ce se întîmplă afară.

Silistra, fără paşă

Ora 13,00. Nimic din această călătorie nu se compară cu senzaţia de libertate a cărei limită categoric nu este orizontul din momentul în care am trecut graniţa la punctul de frontieră Ostrov-Silistra, „doar cu buletinul" şi cu rucsacurile în spate. Şi nu este vorba despre libertatea mea sau a ta, a românilor în general care acum, după aderare, pot să călătorească fără restricţii etc., etc. Este vorba despre libertatea bătrînicii îmbrăcate în doliu, cu un batic pe cap şi cu o plasă de cîrpă goală în mînă, care scoate din plasă actul ei de identitate, i-l arată vameşului care nici nu se uită la el, face un pas, doi, aceiaşi paşi şovăielnici din cauza bătrîneţii pe care îi face şi la ea în curte, mai merge în ritmul ei de melc încă douăzeci de metri şi iată că a ajuns deja în Bulgaria! A meritat!

În ţara vecină intri brusc, fără avertismente. Dintr-odată totul e altfel şi în acelaşi timp la fel. La Silistra rămăşiţele comunismului se văd la tot pasul, însă nu sînt atît de sufocante ca la Călăraşi. Poate şi pentru că faci cunoştinţă cu un alt comunism defunct, comunismul lor... Blocurile socialiste de patru etaje se dezintegrează la fel, unele sînt „îmbrăcate" în iederă, altele colorate altfel decît ale noastre, au un alt miros, nu cel al subsolului veşnic inundat, rănile par ascunse sau cicatrizate printre ghivece cu flori. E multă verdeaţă pe străzile unde oamenii se învîrt în cerc, iar copacii plantaţi în urmă cu mult timp, poate chiar înaintea regimului comunist, îţi oferă umbra lor cu generozitate. Se simt vechile influenţe turceşti, casele cu olane roşii în care locuiesc oameni probabil la fel de săraci ca în România nu te resping cu acea atmosferă de gospodărie lăsată de izbelişte pe care o întîlneşti în micile oraşe româneşti din sud.

Ora 13,30. Schimbăm 50 de euro în leva, la prima casă de schimb, fără să ştim că este cel mai bun curs pe care îl vom găsi pe parcursul vacanţei (1,96 leva pentru 1 euro, la Balcic 1 euro era 1,90, la Albena, 1,85, iar la Nisipurile de Aur, unde nu am ajuns, probabil că 1,80). Pînă la urmă pricepem că vom trece pe lîngă un bazar şi pe lîngă blocul *tower,* probabil clasicul bloc turn comunist. Ne rătăcim un pic şi nimerim în parcul oraşului, curat, liniştit, plin de copii. Vedem statuia unui domnitor pedestru, apoi pe cea a calului pe care l-a pierdut pe drum, după care reperăm blocul *tower,* nou, modern, de vreo opt etaje, pe care chiar aşa şi scrie: *Tower*. Autogara e la o aruncătură de băţ şi aici chiar că dăm peste un capăt de lume. Buruieni şi asfalt, mormane de fier ruginit, un cerşetor ţigan în cîrje care trece peste bariera limbii şi ne cere bani pe bulgăreşte. Cîteva microbuze de prin anii '80, asemănătoare celebrelor „teveuri" de pe la noi, lîncezesc la soare, scîrţîind şi scrîşnind cu o furie latentă cînd vreun şofer rătăcit îndrăzneşte să le ambaleze motorul. Un localnic care, surprinzător, vorbeşte *perfectly English,* ne spune că următoarea cursă spre Dobric e abia la ora trei.

De la Silistra la Dobric

Ora 14,45. Am cumpărat bilete de la casieria din autogară. 6 leva de persoană. Acum stăm cu genunchii la piept, în microbuzul de Dobric, iar şoferul nu ne cere biletele, dar ne numără ca pe oi.

Ora 15,30. Şoferul are jumătate de chip acoperită de o pereche de ochelari de soare negri şi alură de mafiot sicilian (sau local). Conduce impasibil, cu mişcări mecanice, ca un robot. Ştie perfect ce-i poate maşina. Accelerează, schimbă viteze, frînează la nenumăratele coturi ale drumului. Ocoleşte cu precizie gropile mari, trece nonşalant peste gropile mici. Saltă peste şanţuri. Şoseaua pare desprinsă dintr-un film de război. Indicatoarele cu litere chirilice nu-ţi spun nimic. Ai senzaţia că nu vei ajunge nicăieri, iar starea abulică se prelungeşte la nesfîrşit într-un somn inert. Călătorii vorbesc puţin sau deloc. Tresari cînd picioarele încep să-ţi amorţească şi vezi pe geam Dobrogea, aceeaşi, halucinantă: cîmp cu iarbă galbenă, pîlcuri negre de copaci, ochiuri secate de apă, cocoaşe de deal, sate aplatizate, una cu pămîntul, aproape că nu există.

Ne trezim din letargie abia după 80 de kilometri, la intrarea în Dobric, unde poliţia opreşte toate maşinile. Stau paşnici „la şpagă". Şoferul, fără să-şi scoată ochelarii de pe nas şi fără să le vorbească, le întinde „ce li se cuvine". La acea cotitură a drumului nu e nevoie să ştii nici o limbă.

Balcic

Ora 17,00. Oraşul Dobric ne întîmpină semeţ. Cele trei blocuri turn, de data aceasta categoric comuniste, de peste cincisprezece etaje fiecare, domină peisajul. Rănile sînt acum evidente, adînci, fără vindecare. Culoarea roşie a blocurilor, mîncate parcă de o bacterie invizibilă, pulsează.

Autogara e în afara oraşului, aşa că nu apucăm să-l cunoaştem. Microbuzele spre Balcic pleacă din jumătate în jumătate de oră.

Ora 18,00. Am plecat de-acasă de exact 12 ore şi Balcicul ne primeşte cu deşeuri industriale şi cu maşini vechi, abandonate la marginea drumului. Sîntem undeva sus pe o colină. Microbuzul lasă cîţiva călători „marginali", apoi începe să coboare în viteză pe serpentine. Vedem mai întîi coastă stîncoasă de culoarea sidefului apoi, ca într-o scoică care se deschide încet, oraşul cu casele sale la fel, acoperişurile cu olane roşii, treptele abrupte din piatră care nu se văd, dar care coboară toate spre mare.

© L. Muntean

Cu ochii-n 3,14

UITE CE SCRIE AICI: S-A REINVENTAT UN FUM DE CARE E BINE SĂ VĂ FERIŢI CÎND NIMENI NU MAI GÎNDEŞTE CA SIMPLU NAPOLEON

● În gară, la Constanţa, rişti să pierzi toate trenurile posibile spre Bucureşti pentru că nu ai de unde să scoţi bani de pe card ca să-ţi cumperi bilet. Bancomatul din gară este, desigur, *out of order*. La cel de vizavi, de la BRD, e o coadă la bani mai ceva ca la carne, pe vremuri. „E zi de leafă!“, mă lămureşte un nene. Înţeleg că o dată pe lună, la Constanţa, toate bancomatele sînt luate cu asalt. După ce merg vreo doi kilometri spre centru, descopăr printr-un noroc bancomatul de la Poliţie. Aici, agitaţie. O familie de romi a „tocmit“ un român cu carte să le citească „instrucţiunile de folosire“ ale cardului proaspăt scos din plic. „Uite ce scrie aici: nu trebe să spuneţi la nimeni codul PIN.“ „Şi cît e codul ăla?“, întreabă capul familiei. „Patru, cinci, nouă, zero...“ (**A. P.**)

● În gară, la Constanţa, s-a reinventat sandvişul de pîine cu pîine. Costă 4 lei şi pe el scrie că e cu şuncă. Se pare că şunca s-a pierdut pe drum... Poţi, în schimb, să ronţăi ambalajul, celofan subţire, „de vară“, fără conservanţi. (**A. P.**)

● În gară, la Constanţa, eşti asaltat de cei mai agresivi cerşetori pe care i-am întîlnit vreodată. Dacă le dai bani, îţi cer în plus ţigări, dacă le dai şi ţigări, vin după tine. Dacă nu le dai bani, te trag de haine. Dacă nu le dai ţigări, se uită cu jind la cea pe care o ai în mînă: „Pot să trag un fum?“. (**A. P.**)

● Şi acum, mă întreb: ce naiba căutam eu în gară, la Constanţa? Categoric, este un loc de care e bine să vă feriţi! (**A. P.**)

● Am cinat la Carul cu Bere şi, după ce am plătit cu cardul, chelneriţa ne-a atras atenţia: „Cînd se plăteşte cu cardul, nu se ia *tips*. V-am spus aşa, ca să ştiţi!“. Ne-am executat imediat. (**M. C.**)

● Luni, Alin Ionescu îşi începea telecronica din *Cotidianul* citînd ideea unui prieten: „La 41 de grade, nimeni nu mai gîndeşte ca la 20 de ani“. O consider înţelepciunea incandescentă a săptămînii. (**R. C.**)

● A ieşit scandal că se cumpără un avion nou pentru uzul preşedintelui ţării. Ţaţele din presa română au început să ţipe că de ce se dau banii publici pe aşa ceva. Sînt convins că, dacă preşedintele ar umbla cu un avion prăpădit şi poluant, pe care marile aeroporturi din lume nu l-ar mai primi, aceleaşi ţaţe ar urla că preşedintele ne face ţara de rîs, zboară cu o tărăboanţă învechită. Ca simplu plătitor de impozite, consider că preşedintele ori prim-ministrul nu trebuie să meargă cu Dacia la mîna a doua sau cu vreun IAR fabricat în anii '50. Aşa că rog frumos a se slăbi cu lacrimile de crocodil pe marginea banilor publici... (**M. V.**)

● Cine a spus asta? „Există situaţii în politică din care nu se poate ieşi decît prin greşeli...“ La ce şi la cine vă gîndiţi? Nu vă zbuciumaţi cultura. Este Pierre Mondy, inoxidabilul Napoleon din filmul *Austerliz* al lui Abel Gance, într-o sîmbătă după-masă la TVR 2. (**R. C.**)

UITE CE SCRIE AICI: TOTU-I BANAL, A ÎNVINS UN SINGUR ADEVĂR, S-A DOVEDIT ŞTIINŢIFIC CĂ PRICINA RĂULUI N-A AVUT COPILĂRIE

● Codul verde: e de bine, totu-i banal şi plictisitor. Ăla galben, plouă, da' nu te omoară. La portocaliu, ai legitimitate din plin să zaci letargic, mustind în căldură. Iar la roşu începe acţiunea: cică ploi, cică grindină, viituri, descărcări electrice, poate şi o tornadă mică. Sau un uragan (dar pe caniculă portocalie, astea-s numai vise de departe). (**S. G.**)

● Din ciclul „M-am luptat cu canicula, dar canicula a învins“: corturile pentru prim-ajutor instalate de autorităţi pe străzi au fost momentan suspendate. Cauza: majoritatea au fost instalate în plin soare şi primele care au chemat Salvarea au fost chiar asistentele din aceste corturi. (**S. G.**)

● Din acelaşi ciclu: am încercat toate remediile naturiste – am băut ceai fierbinte, m-am întrebat de ce-am făcut-o, am stat o zi întreagă cu geamurile închise, baricadată în spatele jaluzelelor. La finele zilei mai aveam puţin şi muream nu numai de căldură, ci şi din lipsă de oxigen. După toate miturile, un singur adevăr: ce nu te omoară, te îmbolnăveşte de nervi. (**S. G.**)

● Pentru cei care nu au aparate de aer condiţionat: s-a dovedit ştiinţific că aparatele de aer condiţionat dăunează sănătăţii. Pentru cei care au aparate de aer condiţionat: da' şi cînd o să vă vină factura! (**R. T.**)

● În grădina casei mele e Copacul. Mă rog, de fapt

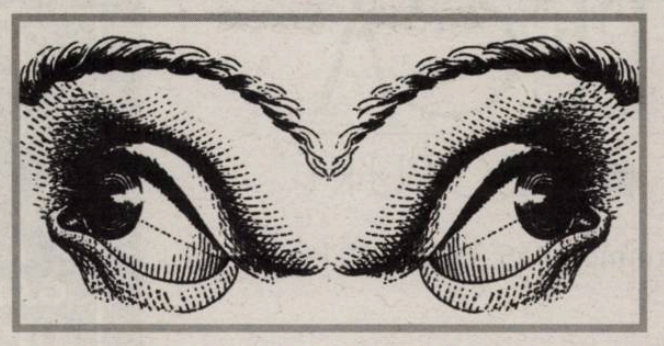

sînt mai mulţi, dar numai unul este pricina răului... Acest copac e ceea ce, în limba română, se cheamă un corcoduş *(prunus cerasifera)*. Trebuie spus că, pînă în vara asta, nu m-a deranjat în calitatea lui de corcoduş: făcea corcoduşe, mă ferea de privirile celor de vizavi – şi cam atît. De cîteva zile, însă, Copacul a-nceput să atragă stoluri de păsări care iscă o zarvă de nedescris, mai ales dimineaţa şi seara. Din fericire, sînt matinal, dar sunetul acestor păsări parlamentare tot este de nesuportat: ca o fabrică de zeci de ciocane pneumatice bătînd, în reprize, la unison! Întrebarea mea (foarte serioasă) este aceasta: ce pasăre este respectiva pacoste înaripată şi cum poate fi ea stîrpită? Aştept răspunsurile dvs. pe adresa redacţiei, vă mulţumesc. (**a. l. ş.**)

● Un documentar realizat de BBC şi difuzat pe TVR 1 sîmbăta trecută, cu tema „Pubertatea şi adolescenţa“. Printre cazurile prezentate, cu fete din Marea Britanie şi cu implicaţiile anatomice, comportamentale sau sociale ale schimbărilor din corpurile lor, ni se vorbeşte şi despre o fetiţă precoce din punct de vedere hormonal, căreia au început să-i crească sînii la şapte ani. Aflăm apoi, de la mama ei, că fetiţa a fost înfiată la cinci ani dintr-un orfelinat din România. Vocea din *off* ne spune că s-ar putea ca precocitatea ei să fie normală, pentru că debutul hormonal variază în funcţie de rasă (fetiţa are pielea măslinie); apoi – continuă comentariul – nici nu se cunoaşte la ce vîrstă apar de obicei primele semne ale feminităţii la românce. Mama adoptivă este însă categorică: nu va accepta ca fiica ei „să-şi piardă copilăria aşa devreme – ea şi-aşa n-a avut copilărie pînă la cinci ani, în orfelinatul din România!“. Prin urmare, a decis să-i administreze un tratament care să-i anihileze hormonii. La scurt timp după începerea tratamentului, sînii fetiţei se retrag. Spre sfîrşitul documentarului, o vedem pe puştoaica româncă la vîrsta de 14 ani. Dacă celelalte fete prezentate în film au la vîrsta aceasta o anatomie de femei din toate punctele de vedere, româna este tot fetiţa de la şapte ani, doar că ceva mai înaltă. Ni se spune, în treacăt, că i se administrează în continuare tratamentul. Nu ştiu de ce, dar acest lucru mi s-a părut nu mai puţin revoltător decît faptul că, pînă la cinci ani, fata a fost privată de copilărie. Acum i se refuza procesul normal de maturizare. (**C. P.-B.**)

UITE CE SCRIE AICI: PRIMĂRIA A INSTALAT PE PROPRIE RĂSPUNDERE, DINCOLO DE RAZA OGLINZII, CÎTEVA SCAUNE DE TESTAT NOUA SOŢIE

● Într-un scuar din cartierul meu, primăria a instalat, săptămîna trecută, un panou mare pe care scrie: „Atenţie! Cod portocaliu! Măsuri pentru populaţie“. Şi urmează, scrise una sub alta, măsurile. Azi-dimineaţă, am constatat că fusese şters cuvîntul „portocaliu“ şi scris în locul lui cuvîntul „roşu“. „Măsurile pentru populaţie“ rămăseseră aceleaşi. Ce ţi-e şi cu codurile astea... (**M. V.**)

● La Poştă, uñ afiş te atenţionează că trimiterea în colet a „albinelor vii“ se face pe proprie răspundere. N-ar fi mai simplu cu un borcan cu miere? (**M. C.**)

● În orăşelul Lindau din Germania, un şofer de autobuz a oprit vehiculul pe care-l conducea şi a avertizat-o pe una dintre pasagere să se aşeze în aşa fel încît el să nu mai vadă despicătura adîncă a bluzei, care-l împiedica să dea atenţia cuvenită traficului. Dacă nu vrea, să coboare. Jignită, femeia s-a aşezat dincolo de raza oglinzii prin care şoferul privea în interiorul autobuzului, iar purtătorul de cuvînt al companiei de autobuze i-a dat dreptate şoferului, care a apărat, în felul său, siguranţa pasagerilor. Şi totuşi, cît de adîncă poate fi o despicătură pentru a nu-i tulbura pe şoferi? N-ar fi nevoie de un regulament? Nu numai pentru bluze, ci şi pentru fuste? Şi n-ar trebui introdus *chador*-ul şi în Europa? Măcar pentru călătoria cu autobuzul? (**M. B.**)

● Are în jur de 50 de ani, burtică, o mină obosită şi o privire pierdută. Şade răsfrînt pe cîteva scaune de metrou şi se scarpină, agale, în ureche cu degetul mic, dotat cu ghiul. Pe uniforma descheiată adînc scrie „Securitate metrou“. (**S. G.**)

● În pagina de mică publicitate: „Pe baza numelui de botez şi a datelor de naştere, Părintele Anderson vă poate vindeca de necazurile venite prin prisma farmecelor, vrăjilor şi blestemelor. El este testat şi studiat de oameni de ştiinţă în domeniul evenimentelor paranormale, enigmelor şi misterelor.“ Încerc să-mi imaginez un laborator de testat popi paranormali. (**M. C.**)

● „Acesta este bărbatul bătut de amantul francez al soţiei sale“ – stătea scris în partea de sus a ecranului. Iar jos: „Vreţi să deveniţi noua soţie a invitatului nostru?“. Am trecut repede cu *zapping*-ul peste OTV, aşa că n-am putut să aflu dacă amantul francez nu era cumva şi locotenent. (**C. P.-B.**)

UITE CE SCRIE AICI: VÎND O ARTĂ A LIMBAJULUI PĂTIMAŞ, SINGURA CARE MICŞOREAZĂ CELĂLALT ASPECT

● Zice unul la foarte mica publicitate: „Vînd vilă la 10 km de Piteşti, zona fiind ferită de poloare (sonică, de la petrocimie sau maşini) între 2 dealuri ale staţiunii viticole Ştefăneşti!!! O vînd cu un preţ umil deoarece este urgent“. Era varză, de la *poloare petrocimică*, de la staţiunea viticolă (!!!) sau de la atîta umilinţă cîtă înghiţi pînă-ţi vinzi vila... (**S. S.**)

● „În ultimele decenii, întreprinderile au investit mult în comunicare, cu o predilecţie pentru imagine, în sens propriu ca şi în sens figurat. Preocuparea pentru limbaj a trecut în planul al doilea. Totodată, un anume pragmatism preferă faptele în locul cuvintelor, uitînd că a vorbi sau a scrie înseamnă a acţiona. Omul de acţiune, mai ales în sînul unei colectivităţi cum este întreprinderea, e şi un om al cuvintelor, iar arta managementului este, în bună măsură, o artă a limbajului“, spune (într-un interviu acordat unei publicaţii franceze) Jeanne Bordeau, fondatoarea şi actuala directoare a Institutului pentru Calitatea Expresiei, din Franţa. La modul general vorbind (şi lăsînd managementul deoparte, adică în ograda managerilor), mă gîndesc că poate n-ar fi rău să avem şi noi un asemenea institut. (**D. S.**)

● O prietenă care predă literatura română într-un liceu bucureştean mi-a povestit cum se vede nevoită să le explice elevilor cuvinte ca: „văzduh“, „pătimaş“, „suav“, „lăstăriş“, „a dezmierda“... În curînd, scrisorile doamnei T or să le sune precum scrisoarea lui Neacşu. (**M. C.**)

● În Buzău, într-un bloc, într-un apartament, o bătrînică aproape leşinată de căldură: paramedicii, chemaţi de urgenţă, laolaltă cu presa, o găsesc lungită în faţa uşii deschise de la frigider. Voise puţină răcoare... conchid tragic reporterii PRO TV. De parcă a fost singura care s-a gîndit la asta... (**S. G.**)

● Veterinarii danezi au anunţat că, din cauza cantităţii tot mai mari de halogeni din Oceanul Arctic, penisul urşilor polari se micşorează în ritm cu topirea calotei glaciare, punînd în pericol perpetuarea speciei. Lasă, că-i clonăm. (**M. C.**)

● Pe o maşină frigorifică, o siglă cochetă cu sloganul mare: „Lumea cărnii“. La cîte biserici avem ocupate cu lumea spiritului, trebuia să se ocupe cineva serios şi de celălalt aspect. (**C. G.**)

© A. Vasilescu

DILEMATECA

SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI

Din 26 iulie, găsiți la chioșcurile de presă numărul 15. Doar 5,50 lei.

Din cuprins:

● DOSAR: Paul Cernat, Marius Chivu, Sanda Cordoș, Simona Sora despre *Orbitor* de Mircea Cărtărescu

● ANCHETĂ: Visele scriitorilor

● INTERVIU cu Gabriel Liiceanu: *„Eu cred că numai imbecilii sînt serioși de dimineața pînă seara“*

● FRAGMENTE: Kiran Desai, *Mutt făcu ce făcea întotdeauna*

● RĂSPUNDE! – Literatură și religie

Dilemateca
Îți dă de citit

adevărul
Supliment
Literar & Artistic

În fiecare miercuri împreună cu ziarul

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul IV, nr. 182 ● 2-8 august 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Cuvintele din jurul morţii“
pagina **3**

Andrei Gorzo
despre *The Simpsons Movie*
pagina **15**

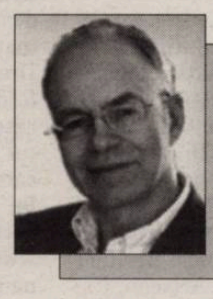

Peter Singer
„Vicii virtuale“
pagina **20**

MAI CONTEAZĂ INTELECTUALII ÎN POLITICĂ?

„Probabilitatea ca o duzină de oameni aleşi la întîmplare, în plină stradă, să facă dovada unor concepţii raţionale despre chestiunile morale şi politice în aceeaşi măsură cu un segment reprezentativ al intelectualităţii este la fel de mare.“

PAUL JOHNSON

5 948467 000155 30

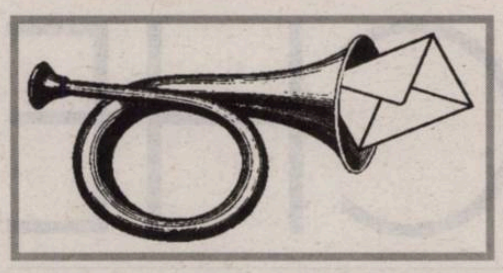

(In)Actualităţi

„Numele meu este Dragolea...“

Stimate domnule redactor-şef,

Am constatat, ce-i drept, cu o întîrziere de un an (dar cred că, la fel ca în situaţia crimelor împotriva umanităţii, dreptul la replică nu are un termen de prescripţie), că în nr. 122 din 26 mai 2006 (anul III) al publicaţiei *Dilema veche* a apărut la rubrica „Ceaslov story“ comunicarea doamnei Constanţa Vintilă-Ghiţulescu cu titlul „Nume, prenume, porecle în rîndul norodului“, în care, printre altele, scrie: „Numele ţiganilor sînt ca şi azi la fel de pitoreşti: Armeon, (...) Dragolea, (...) Zambila etc.“ (sînt înşirate în ordine alfabetică 33 de nume).

Deoarece numele meu este Dragolea şi nu cunosc, din moşi-strămoşi, nici o legătură cu etnia romă, am aprofundat subiectul şi am ajuns la concluzia că situaţia este similară cu aceea a unui francez care declara că numele Bourbon sau Bonaparte sînt nume pitoreşti de ţigani. Sigur, este posibil ca în Franţa sau în România să existe romi cu aceste nume. Dar numele au fost celebre şi de aceea şi după aceea au fost împrumutate de vasalii sau de robii stăpînilor (în cazul numelui meu nu am găsit asemenea situaţii).

1. Pot însă să afirm că numele Dragolea (Dragulea) este cunoscut de la mijlocul secolului al XIII-lea în Ţara Românească (Valahia), el aparţinînd unei familii de moşneni (ţărani liberi) care a participat la întemeierea satului Hares (acum se numeşte Aref) pe valea superioară a Argeşului, atunci cînd, speriaţi de invazia tătarilor, şi-au găsit un nou adăpost la poalele sudice ale Munţilor Făgăraşului (situaţie atestată documentar din anii 1545 şi 1547). Cele de mai sus sînt precizate în *RIM-Revista de Istorie Militară,* nr. 1-2 (99-100), anul curent, la pp. 92-94, secţiunea finală: recenzii, cît şi la adresa de web: www.ispaim.ro/pdf/rim-122007.pdf.

2. În anul 1459, Vlad al III-lea, cunoscut mai tîrziu sub numele de Vlad Ţepeş, ridica, foarte aproape de acest sat, cetatea Poenari, locul unor importante evenimente istorice în anii care urmează.

În legătură cu numele lui Vlad al III-lea, cunoscutul istoric Heiko Haumann de la Universitatea din Basel, Elveţia, susţine că ar fi fost Dragolea, care în slavonă înseamnă „Dragul“ sau „Adorabilul“, justificînd că un tînăr domnitor creştin ortodox nu poate utiliza de bunăvoie un nume cu rezonanţă satanică (Dracula) sau pro-catolic (Ordinul Dragonului). Textul integral al comunicării lui Heiko Haumann, „În căutarea vampirilor“, se poate găsi (în 7 limbi: engleză, germană, cehă, franceză, rusă, arabă şi chineză) la adresa de web: http://www.project-syndicate.org/commentary/haumann1/English: *„Vlad received the nickname «Draculea» – derived from «Dragon» – from his father. Written another way, «Dragolea», the name means «of love» or «the lovely one» – hardly fitting for a man who developed the unlovely habit of lancing his foes on a stake, from which the nickname «Tepes» (the Impaler) was derived“.*

3. O altă atestare documentară a numelui Dragolea este semnalată în teza de doctorat a doamnei Cristina Anton-Manea, care la p. 72 (notă de picior) menţionează cererea jupîniţei Dragolea şi a fiului său, făcută Domnitorului Radu Mihnea (1601-1602), de a li se aproba răscumpărarea satului Vlădaia (acum în judeţul Mehedinţi) de la marele paharnic Lupu, sat care le-a aparţinut înainte, în timpul domniei lui Alexandru al II-lea (1574-1577). Teza de doctorat poate fi consultată la adresa de web: www.mnir.ro/ro/publicatii/teze-doctorat/cristina-anton-manea/2.pdf.

Mă opresc la aceste trei exemple din trecutul îndepărtat, pentru a menţiona succint şi cîteva exemple din contemporaneitate.

I. Marius Dragolea este consulul general al României în Australia, cu sediul la Sydney, decorat cu Ordinul „Steaua României“, în grad de cavaler.

II. Mihai Dragolea este un cunoscut critic literar, eseist, scriitor, poet şi redactor TV din Cluj-Napoca, doctor în filologie.

III. Octavian Dragolea, tatăl meu, doctor în drept, a fost magistrat (consilier la Curtea de Apel din Braşov şi inspector judecătoresc), membru al Ordinului „Coroana României“ în grad de cavaler.

IV. În ţară lucrează conferenţiar universitar Alina Dragolea, medicii Ileana Dragolea şi Georgeta Dragolea, inginerii Ileana Dragolea şi Horia Dragolea, economiştii Octavian Dragolea şi Ioan Călin Dragolea (sînt cei pe care îi ştiu: sigur sînt mai mulţi). În Germania şi-a susţinut doctoratul în medicină Darius Dragolea. Eu, inginer, vă scriu din Canada, Manitoba, Winnipeg.

Cred că am reuşit să vă conving că tînăra (cel puţin pentru mine, care am aproape dublul vîrstei domniei sale) doamnă Constanţa Vintilă-Ghiţulescu s-a grăbit cu introducerea numelui nostru în lista celor 33, de aceea vă cer:

a) Dreptul la replică, prin publicarea cît mai urgentă a prezentei scrisori electronice în *Dilema veche* (cu trimiterea unui exemplar la adresa mea din România: Braşov, str. Nicolae Iorga nr. 6, ap. 2, cod 500 057).

b) Autoarea comunicării să-şi recunoască greşeala şi să ceară scuze tuturor celor care se numesc Dragolea, printr-o formă tipărită în *Dilema veche.* Las la latitudinea domniei sale forma diplomatică prin care va reuşi să îndeplinească cererea de mai sus. Religia creştină

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> WILLIAM FAULKNER – *„LECŢIA DE CHIMIE“*

ne învaţă că nu trebuie să dorim moartea păcătosului, ci numai îndreptarea lui.

Dacă cele două condiţii sînt îndeplinite, litigiul este încheiat (stins).

Dacă nu, vor hotărî instanţele de judecată, care vor stabili şi nivelul despăgubirilor morale.

Cu deosebită consideraţie,

Dan Octavian DRAGOLEA
Winnipeg, 21 iunie 2007
(şi aici, cea mai lungă zi a anului)

P.S. Aştept de la dvs., în maximum o săptămînă, la adresa de e-mail: dan_dragolea@hotmail.com, o primă luare de poziţie faţă de cele de mai sus.

Răspunsul Constanţei Vintilă-Ghiţulescu

La 1654 era unul Vintilă ţiganul (vezi DANIC, Fond Mitropolia Ţării Româneşti, CCCLV/52) vîndut de Miroslav logofăt lui Iordache vornicul de Cozlegi (acolo, aproape de casa mea). Între timp, Vintilă ţiganul a murit, dar şi-a lăsat ca moştenire numele fiilor, nepoţilor şi strănepoţilor. Poate şi el îl primise de la Vintilă vodă (1532-1535), poate pe aceeaşi filieră l-a transmis lui Vintilă Brătianu (om politic liberal) sau lui Vintilă Mihăilescu (colegul meu de redacţie). Nu sînt rudă cu nici unul dintre ei, nu ştiu dacă prin venele mele curg cîteva picături de sînge ţigănesc, dar asta nu înseamnă că nu port cu mîndrie numele tatălui meu (chiar şi de-ar fi fost ţigan).

La fel se va fi întîmplat şi cu Dragolea ţiganca, cumpărată la 17 iulie 1577 de Stan logofătul de la Tudor, fratele lui Cozlecel *(Documenta Romaniae Historica,* VIII, pp. 144-146) şi care va fi dat numele său primului născut. Peste ani, la 23 mai 1647, o altă Dragolea ţiganca, fata Neacşei, nepoata Momei, aparţinea lui Matei Basarab *(DRH,* XXXII, p. 164). Alt arc peste timp, 18 iunie 1656, Dragolea ţiganca îşi părăsea sălaşul şi pe Stana jupîneasa pentru casa lui Udrişte logofătul (DANIC, Fond Mitropolia Ţării Româneşti, CCCXLIII/6). Trecutul istoric ar trebui judecat cu simţul raţiunii, de cercetători avizaţi şi întotdeauna în contextul epocii. Dar pînă la urmă ce este oare mai important pentru societatea noastră: a fi român, a fi ţigan sau a fi Om?

Propuneri de *Dilema vechi* pentru viitor:

- **Obsesia pentru imagine**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Carmen DINCĂ
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: carmen.dinca@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 14.000 de exemplare

Abonament la *Dilema veche*

- direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp D, etaj 1, sector 1, Bucureşti;
- plătind contravaloarea abonamentului cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru **S.C. ADEVĂRUL HOLDING S.R.L.**, Cod Fiscal R18990288 în contul **RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818** deschis la **ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti;**
- la oficiile poştale din toată ţara;
- la sucursalele Rodipet din toată ţara.

Expediaţi o copie a documentului de plată şi adresa la care doriţi să primiţi revista, prin fax: 021-40.75.467 sau la adresa: OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea „Talon de abonament *Dilema veche*“.

Preţuri abonamente: **12 luni – 135 lei, 6 luni – 69 lei, 3 luni – 35 lei**

Nume.....Prenume.....Compania*.....
Cod Fiscal*.....(*completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) Str:.....
nr.....bloc..... scara..... etaj..... ap..... localitate.....Judeţ/sector..... cod poştal..... telefon.....
e-mail.....

Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., suma de ..... lei cu mandat poştal / OP nr..... în cont **RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818** deschis la **ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.**

Prin semnarea prezentului talon, în conformitate cu Legea 677 / 2001, sînt de acord să primesc informaţii şi materiale promoţionale de la publicaţia *Dilema veche* şi partenerii săi.

Semnătura .....

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Cuvintele din jurul morții

Lunea trecută, după-amiaza, cînd urma să-mi scriu, după obicei, textul pentru *Dilema veche*, am aflat că a murit Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist. Mi-am spus, firește, că nu s-ar cuveni să asist la această impozantă plecare, fără un cuviincios cuvînt de însoțire. Nu atît din rațiuni de protocol, nu pentru că „așa se cade“ cînd o figură importantă a vieții publice părăsește lumea aceasta, ci pentru că am cîteva amintiri care mă obligă. L-am întîlnit de cîteva ori pe Părintele Patriarh și de fiecare dată am fost luat prin surprindere de farmecul Său arhaic, de grația umanității Sale. Dincolo de rang, am perceput mereu preotul pur și simplu. Dincolo de conjuncturi – o seninătate neconjuncturală, o referință discretă, dar constantă, la nelumesc.

Voi amîna totuși orice exercițiu memorialistic, orice schiță de portret, pentru altădată, pentru un moment eliberat de ispitele discursului funebru. Am făcut greșeala de a răsfoi, rapid, programele curente de televiziune și mi-am dat seama că expresia decentă a tristeții e rarisimă. Sînt inevitabile mîhnirea solemnă, retorica cernit idolatră, encomionul pletoric. Nu pot pretinde că stîngăcia bombastică exclude sentimentul autentic și nici că prostului gust îi e interzisă autenticitatea. Dar mă mir ce puțin frecventate sînt laconismul, elocvența dorică sau monumentalitatea tăcerii. Cu cîteva excepții (Teodor Baconsky, Petre Guran sau, în alt registru, Emil Hurezeanu), toți cei întrebați au fost de o locvacitate lacomă, cînd inadecvat analitici, cînd grandilocvenți, cînd plîngăcioși, cînd de un pios servilism de cabinet. Nu au lipsit nici gazetarii zglobii, ignoranți pînă la inocență; „Cine e acest Teoctist?“ – îl întreba, de pildă, pe Mihai Tatulici, o reporteriță de la Realitatea TV. Alții nu puteau scăpa de sintagma blasfematorie „a trecut în neființă“, care, rostită cu privire la un călugăr și la un om credincios în genere, semnalează o barbară carență de catehizare. O mînă de politicieni, foști sau încă activi, s-au grăbit de asemenea să se profileze pe fundalul catafalcului, alături de cei cîțiva obișnuiți ai tuturor *talk-show*-urilor și parastasurilor.

Știu că, în asemenea împrejurări, e nepotrivit să practici prea apăsat judecata stilistică, că unele disonanțe și derapaje sînt inevitabile, pe scurt, că realitatea nu se poate plia pe geometria unor criterii de gust. Dar sobrietatea nu e, în acest caz, o cerință estetică. Ea e tonul care desparte „evenimentul“ (monden) de *taină*. Cuvintele din jurul morții trebuie să aibă puterea de a înlocui patosul imediat al momentului cu presentimentul unui mister. Zgomotul festiv, cu o adiere. Diferența dintre tapajul lumesc provocat de moarte și indicibila experiență postumă a sufletului destrupat este amețitoare. Și ea dă întreaga măsură a involuției noastre spirituale.

Prea Fericitul Părinte Patriarh se pregătește acum de întîlnirea grea cu Vămile văzduhului și are nevoie mai mult de rugăciunile, decît de laudele noastre. Restul – e treaba îngerilor.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Comunități, ID-uri și aviziere

Estonia este „tigrul electronic“ al Europei. I se mai spune E-stonia. 63% din populație utilizează Internetul, citesc în suplimentul *Io, Donna* al cotidianului *Corriere della Sera*. Există o mie de puncte de acces gratuit la Internet în țară. 82% dintre cetățeni își completează declarația de venituri online și, dacă au de primit vreo diferență de impozit, o primesc în două zile. 70% din populație are ID-card, care servește drept carte de identitate, permis de conducere, card de credit cu acces la toate operațiunile bancare, carte de alegător cu care se poate vota online (așa au votat peste 80% dintre posesori la ultimele alegeri). La ședințele de guvern nu se folosesc documente pe hîrtie, se lucrează într-o rețea care leagă toate ministerele și toți miniștrii au acces la fișierele necesare (asta înseamnă că, pentru a fi ministru în Estonia, trebuie să ai competențe în utilizarea computerului). Între altele, în Estonia s-a născut Skype (programul care permite efectuarea de convorbiri telefonice gratuite în toată lumea). Creșterea economică a Estoniei (11% pe an) se bazează, în mare parte, pe dezvoltarea industriei informatice. Iar ceea ce se experimentează în Estonia în materie de „digitalizare a societății“ iradiază spre țările vecine, astfel încît *Time* spunea despre regiunea baltică – un adevărat laborator al societății de mîine – că va deveni o mare putere economică și electronică a lumii. Dezavantajul unei asemenea societăți este acela că devine total dependentă de buna funcționare a rețelei informatice. Estonienii au trăit pe pielea lor această dependență la sfîrșitul lunii aprilie, cînd, ca reacție la decizia Guvernului eston de a muta monumentul soldatului sovietic din centrul orașului într-un cimitir de la periferie, Rusia a declanșat un masiv atac informatic împotriva micii republici baltice cu 1,3 milioane de locuitori (din care o treime rusofoni). Cel puțin așa a declarat premierul eston, Andrus Ansip: că nu a fost vorba despre niște hackeri puși pe șotii pentru a-și arăta „mușchii virtuali“, ci despre un atac concertat, sprijinit de Kremlin. „Avem probele și le vom furniza NATO“, a mai spus premierul. Astfel încît NATO s-a convins că trebuie să instaleze în Estonia nu o bază obișnuită, ci una axată pe securitatea informatică: 40 de ofițeri lucrează deja acolo. Dar, în zilele atacului, întreaga societate era la pămînt: „Am stat toată ziua la *pub*“, povestește un tînăr arhitect în suplimentul *Corriere della Sera*. „La oficiul cadastrului nu puteam avea acces, cardul de asigurări sociale nu funcționa, banca era închisă. Mi se părea că nu exist.“

Dar cînd rețeaua funcționează bine, tînărul arhitect – și concetățenii săi – *există*. Există, în primul rînd, tocmai în calitate de cetățeni. Căci toate aceste „înzestrări“ informatice, deși le pot părea unora simple mofturi tehnologice în sine, au impact tocmai asupra relației cetățeanului cu Statul și cu instituțiile sale. De exemplu, cetățenii pot afla, prin Internet, în timp real, care sînt cheltuielile Guvernului. Iar faptul că diverse operațiuni pe care orice cetățean le are de efectuat (de la vot la plata impozitelor) se simplifică și devin accesibile prin cîteva mișcări de *mouse* le dă oamenilor sentimentul că între ei și autorități există mai puține bariere: adio ghișee cu program fix, adio funcționari lenți, adio cozi, formulare și ștampile. Paradoxal, „răceala“ tehnologiei transformă birocrația în ceva acceptabil, îi conferă dimensiuni umane.

După ce am citit reportajul din *Corriere della Sera*, n-am putut să nu mă gîndesc că, în general, Estonia „nu e un subiect“ în presa română: nu doar că „nu face rating“, dar – cu superficialitatea profund instalată în mediile românești – ni se pare că n-avem ce învăța din experiența fostelor surate de lagăr socialist. Și totuși... Cu impresia acestei „comunități online“ care tinde să devină Estonia, am dat o raită pe Internet, căutînd site-urile diverselor primării de orașe mari și mijlocii. Teoretic, și la noi se pot plăti impozitele online. Practic, pentru a face asta trebuie să dispui de un cont bancar și de un contract de Internet banking, plus un ID și o parolă pe care ți le dă primăria. Iar pentru a le avea – ați ghicit! – trebuie să faci o cerere „pe hîrtie“ și să o depui la primărie. Abia după aceea capeți „cetățenie electronică“. Mi se va spune – aparent justificat – că nu poți, mă-nțelegi, pentru ca să permiți accesul „în sistem“ oricui, trebuie să identifici cumva persoana, să-i dai o parolă, să-i verifici actele etc. Dar atunci unde mai e interactivitatea și care mai sînt avantajele Internetului? Teoretic, instituțiile statului sînt obligate să publice pe site-ul propriu tot felul de informații publice necesare cetățeanului. Practic, pe multe site-uri de primării, dacă faci click pe

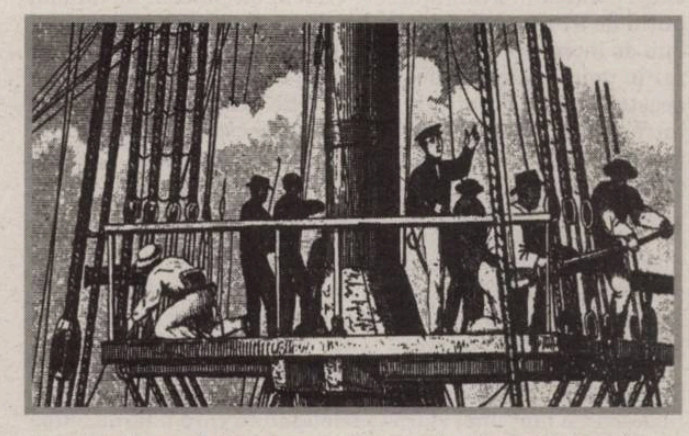

chestiuni sensibile precum „proiecte ale primăriei“ sau „finanțări“, îți apare binecunoscutul mesaj „pagină în construcție“ sau, în cel mai „bun“ caz, pagina a fost actualizată prin vara lui 2006... Ce-i drept, există și site-uri unde apare un mugur de interactivitate – de exemplu, unele primării își consultă cetățenii, pe site, în legătură cu prioritățile orașului sau cu realizarea anumitor proiecte. Dar, una peste alta, site-urile municipalităților – ca și ale altor instituții publice – se află deocamdată la stadiul de simple aviziere: sînt plasate acolo tot felul de informații pe care omul le putea găsi, înaintea erei Internet, pe panoul din holul primăriei. Cu avantajul că un site poate înghiți mai multe informații decît un avizier. Avantajul devine însă dezavantaj în unele cazuri: lungi texte scrise prost, cu un aer propagandistic, vorbesc despre istoria orașului, despre „oamenii cu care ne mîndrim“ ori despre realizările primarului...

Nu vreau – iarăși – să fac o simplă comparație defavorabilă între „noi“ și „ei“ (căci, nu-i așa, specialiști în informatică avem și noi, nu doar Estonia). Vreau doar să spun că saltul brusc la era Internetului scoate și mai bine în evidență deficitul nostru de *viață comunitară*. Pînă să devenim „comunități online“, avem de (re)învățat cum să fim comunități pur și simplu.

ținerea de minte

„Ați văzut *The Mistfits (Inadaptații)*? Într-una dintre scene îți poți da seama cît de gol și de misterios poate fi, uneori, un copac. Nu știu dacă asta se poate vedea și pe ecran... nu-mi place cum au montat filmul... Numai că o să vă vină să rîdeți mai mult decît îmi vine mie acum, cînd sînt oricum, numai veselă nu, de faptul că scena în care Roslyn îmbrățișează copacul și dansează în jurul lui a scandalizat autoritățile religioase, care au văzut în ea un soi de masturbare. Găsești mereu un individ și mai freudian decît tine, nu-i așa? Însă Huston, la montaj, nu a vrut să taie scena.

Scriind rîndurile acestea, lacrimi mute îmi curg pe obraji. Nu știu de ce.

Astă-noapte nu am dormit. Uneori mă întreb ce rost au nopțile. Pentru mine nu sînt altceva decît niște zile îngrozitoare, lungi, fără de sfîrșit. Pînă la urmă am vrut să profit de insomnie și am început să citesc corespondența lui Sigmund Freud.“

(Marilyn Monroe, în 1961, într-o scrisoare către doctorul ei, Ralph Greenson; din *Marilyn pe divan* de Michel Schneider, traducere de Doru Mareș, Editura Trei, 2007)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Cîteva observaţii pe marginea unui sondaj

Institutul de Politici Publice a dat publicităţii în această săptămînă rezultatele unui sondaj ceva mai special prin întrebările puse. Astfel încît avem ceva date de opinie pe o serie de dezbateri la zi, nu doar clasicele întrebări legate de încredere, vot sau direcţia în care se îndreaptă ţara. Datele au fost culese la finele lui iunie, deci înainte de scandalul legat de pensii, iar unele direcţii de opinie sînt surprinzătoare, altele erau de aşteptat.

La întrebarea „Consideraţi că unii politicieni care au afaceri în presă se folosesc de aceasta pentru a influenţa viaţa politică în avantajul lor?“, avem un procent de nu mai puţin de 91 răspunsuri pozitive. Este de mirare procentajul bun de încredere cu care mass-media este creditată în general în opinia publică, deşi se poate observa o descreştere a acestei încrederi faţă de situaţia de acum cîţiva ani. Mă întreb dacă războiul preşedintelui Băsescu cu o parte din media nu afectează imaginea industriei ca atare, mai degrabă decît pe şeful statului. Dacă un om foarte popular, deci în care mare parte din public are încredere, spune mereu că presa este controlată de grupuri obscure care au interesul de a-l ataca, atunci la nivelul publicului său apare un conflict între încrederea în Băsescu şi încrederea în media. Din păcate, modul obsesiv în care unele ziare şi televiziuni îl atacă pe Băsescu îi dau acestuia apă la moară.

Pentru că nu puteam comenta un sondaj fără să ajungem la imaginea preşedintelui, la întrebarea „Traian Băsescu i-a luat unei ziariste telefonul cu care îl filma, după care, discutînd cu soţia, s-a referit la ziaristă spunîndu-i «ţigancă împuţită». Consideraţi că acest gest este normal?“, 75% consideră că gestul nu este normal. Majoritatea categorică ce dezaprobă gestul respectiv arată o reacţie chiar a publicului său faţă de derapajul preşedintelui. Se infirmă astfel şi o marotă des vehiculată, după care Traian Băsescu dispune de un public captiv necondiţionat. Potrivit acestei perspective, Băsescu este un fel de vrăjitor-hipnotizator care dispune după bunul-plac de o masă de fani-zombie care aprobă automat şi necondiţionat tot ce face şi spune el. Iată că trei sferturi dintre respondenţi dezaprobă un gest al lui Băsescu atunci cînd greşeala este evidentă, raportată la bunul-simţ general valabil.

Aşa cum, de cealaltă parte, publicul nu a marşat la interpretarea abuzivă după care Băsescu este un fel de dictator în devenire, care suferă de cezarită şi se pregăteşte să pună cruce democraţiei din România. La întrebarea „Credeţi că Traian Băsescu are un comportament de dictator (care nu respectă legile şi face tot ce vrea)?“, 78% spun că nu este adevărat. Procentajul este similar cu cel obţinut la referendum. De remarcat că doar 11% s-au abţinut sau au răspuns cu „nu ştiu“ la această întrebare. Astfel, se confirmă ipoteza că absenteiştii de la referendum reproduc statistic opţiunile celor care au votat.

Cum se face că trei sferturi dezaprobă un gest al preşedintelui şi tot trei sferturi resping acuzaţia de autoritarism adusă de adversarii săi politici? Cred că este vorba aici despre raportul complex dintre Băsescu şi electoratul său: pentru că este simpatic, lui Băsescu i se iartă mai mult decît altor politicieni, cîtă vreme publicul său are încredere în el că urmăreşte scopuri mai largi şi pozitive în sine. Nu e de mirare deci că la o altă întrebare legată de disputele cu adversarii săi, majoritatea îi ţine din nou partea: 65% cred că „preşedintele Băsescu ar trebui să conducă mai des şedinţele de Guvern“.

Încrederea mare în Băsescu duce şi la o disproporţie în modul de receptare a atacurilor politice. Deşi mesajul din mass-media este destul de divers, unele televiziuni străduindu-se să ţină un echilibru, altele străduindu-se să-l atace din toate poziţiile pe preşedinte (trustul lui Dan Voiculescu), vedem din sondaj că etichetele lipite de Traian Băsescu în apariţiile sale publice se prind mult mai bine decît cele ale adversarilor. IPP a adresat o întrebare deschisă care a sunat în felul următor: „În ultima vreme se discută foarte mult despre oligarhi. Puteţi să numiţi doi?“. Răspunsurile spontane i-au desemnat drept oligarhi în cea mai mare măsură pe Dinu Patriciu şi Dan Voiculescu. Urmează apoi Călin Popescu Tăriceanu şi Adrian Năstase

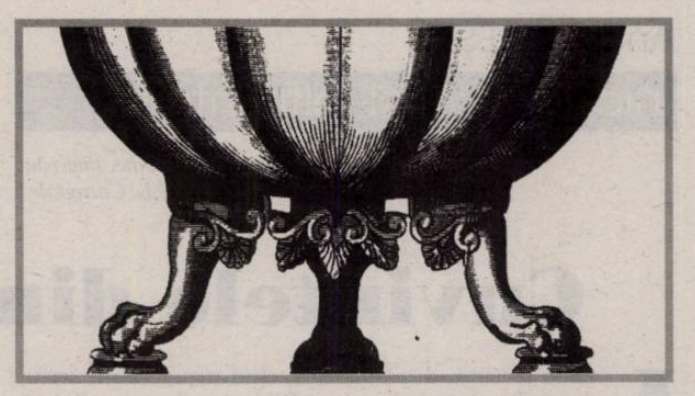

(următorii trei, la ceva distanţă fiind Gigi Becali, C.V. Tudor şi Traian Băsescu însuşi). Din disputa lor cu Băsescu, Dinu Patriciu şi Dan Voiculescu s-au ales cu o etichetă (răspunsuri deschise, spontane îi califică drept oligarhi) de care le va fi greu să scape.

Din conflictul preşedinte-premier, rezultă în sondaj că 62% cred că Tăriceanu ar trebui să demisioneze din funcţia de prim-ministru. De asemenea, la întrebarea „Cine credeţi că este vinovat pentru destrămarea Alianţei D.A.?“, 42% spun că Tăriceanu, 11% spun că PNL (53% adunat), pe cînd tabăra Băsescu-PD este blamată de 26%.

presa despre...

Cote unice

„Nu am foarte multă încredere în Traian Băsescu şi doar pe alocuri îmi plac gesturile sau discursurile sale. Am fost însă multă vreme un adept al măsurilor guvernamentale. Cota unică a fost cel mai mare bine făcut economiei, iar prietenia manifestată faţă de investitori a contribuit la creşterea economică a ţării şi a salariilor cetăţenilor acesteia. Patriciu sau oligarhia erau, lăsînd ipocrizia deoparte, probleme de nivelul al doilea. Cred în teoria oligarhului maculat, însă nu cred în teoria unei alte căi. Calea prezidenţială de a pune problema arată, după părerea mea, o frustrare a pierderii iniţiativei demagogice în economie. Aceasta merge, şi merge bine, cu sau fără preşedintele Băsescu, şi e bine că se întîmplă aşa.

Traian Băsescu are însă de această dată dreptate. Guvernul nu ştie la această oră de unde va produce bani pentru creşterea pensiilor. Guvernul Tăriceanu minte atunci cînd ne explică că banii vor proveni exclusiv din creşterea economică. Minciuna provine din faptul că la această oră nimeni nu poate garanta de unde vom avea resurse pentru mărirea pensiilor. O minciună mică şi oarecum justificabilă, însă cu atît mai gravă. Poate că o parte din bani vor proveni din această creştere, însă îmi este clar că nu astfel se va acoperi integral majorarea. Creşterea economică înseamnă, simplist vorbind, că nişte oameni sau nişte firme cîştigă mai mulţi bani. Însă o parte din aceşti bani, cei care se transformă în taxe şi impozite, nu vin automat la buget doar pentru că Tăriceanu sau Vosganian a bătut palma cu PSD ca să se mărească pensiile. Trebuie un grad mai mare de colectare, trebuie oameni ai Fiscului mai buni, trebuie mai puţină evaziune fiscală, trebuie, trebuie, trebuie... La începutul anului, fostul ministru al Finanţelor, neştiind că va veni ziua în care Guvernul va decreta că sînt bani pentru pensii, spunea că veniturile bugetare vor ajunge la 35% din PIB (adică colectarea se va îmbunătăţi) de-abia prin 2010. Pe schiţa de buget pe 2008, arătată la sfîrşitul săptămînii trecute, vom avea deja o recoltă-record de 39% din PIB, chiar de anul viitor. De ce? Pentru ca să avem pe hîrtie bani pentru pensii. Cum? Asta om vedea noi. Corect ar fi fost ca Guvernul să vină să zică: am decis să mărim pensiile, însă nu ştim de unde vom lua toţi banii. Poate că marea parte a acestora vor veni din taxarea creşterii economice, însă restul sînt în ceaţă. Poate va trebui să umblăm la nivelul unor impozite, poate va trebui să renunţăm la cota unică. Însă asta ar fi însemnat să îţi pierzi o categorie importantă din electoratul liberal. Şi atunci s-a ales soluţia să susţinem cu încăpăţînare că sînt bani, poate-poate vom fi crezuţi prin repetiţie nătîngă, iar pînă la vot nu se va prinde nimeni.“ (Vlad Macovei, *Cotidianul*, 31 iulie)

„Bulgaria tocmai a anunţat că va introduce cota unică de 10%, printre cele mai mici din Europa de Est. Această reformă fiscală va atrage mai multe investiţii către ţara de la sud de Dunăre, inclusiv investiţii iniţial planificate pentru ţara de la nord de Dunăre. Reducerea fiscală vine în urma reformelor din Macedonia (ţara vecină Bulgariei) unde cota unică este tot de 10%. Întîmplător se face că în urmă cu cîteva ore am ajuns pentru prima dată în Bulgaria, la Sofia. Prima impresie. Aeroportul: nou, modern, spaţios, neaglomerat, fără să fluture steagul local alături de cel al UE pentru a arăta că sînt şi ei europeni. Civilizat la ieşire – de unde poţi să iei liniştit un taxi; parcarea de la aeroport făcută după norme occidentale.“ (Emil Stoica, *blog-urile Hotnews.ro*, 30 iulie) (**C. G.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Să te opreşti?

Te întrebi de multe ori dacă să te opreşti. Şi de fiecare dată te ridici şi pleci mai departe. Nu pentru că ai avea o destinaţie, vreun chef, vreo chemare. Pleci mai departe pentru că şi ceilalţi fac la fel. Trebuie să faci mai mulţi bani, să aduni mai multă recunoaştere din jur, mai mulţi centimetri cubi în motorul de la maşină. Trebuie să ai, trebuie să se spună despre tine, nu să se tacă. Nu mai există detalii, există doar tuşe groase. Ca şi ceasul de la mînă, care tot creşte şi creşte în diametru, pentru că aşa au decis fashion designerii, ca într-un basm suprarealist cu prinţi de bani gata.

Economia creşte, deci trebuie să creşti şi tu, asta e logica. Trebuie, pentru că altfel te micşorezi. Altfel nu te mai vezi şi mai ales nu te mai văd alţii, ăia care contează. Care nici ei nu se pot opri, pentru că şi pe ei stă cu ochii altcineva. Încrengătura asta de priviri se numeşte societate sau, cînd privirile sînt umbrite de ochelari scumpi, înalta societate. Sau gaşcă de fiţe. Sau bandă de hoţi, cum vreţi să-i spunem.

Economişti mai îndrăzneţi propun soluţii: dacă toţi ne-am opri, dacă toţi am consuma mai puţin, dacă ne-am lua concedii mai lungi şi pauze mai consistente, economia ar continua totuşi să funcţioneze. Cu o singură condiţie: să ne oprim cu toţii. Să n-avem între noi nici un spărgător de grevă de zel, nici un stahanovist, nici un erou, nici un doritor de mărire. Motoarele s-ar tura mai încet, filaturile de bumbac din China ar încetini, ne-am schimba mai rar computerele şi ne-am duce în vacanţe mai aproape de casă. Navele poate chiar şi-ar relua pînzele, iar noi am redescoperi că între serviciu şi somn mai există ceva. Nu ştiu cum să vă spun, să nu va şochez: se numeşte viaţă.

Numai că minunea asta, a redescoperirii existenţei propriei fiinţe, e zădărnicită de ceva: de faptul că fiinţa îşi măsoară fericirea în raport cu alţii, nicidecum în raport cu nevoile...

Am fost în vacanţă într-o ţară în care legea a limitat săptămîna de lucru la 35 de ore pe an. În Franţa, lumea mănîncă cu program: la ora 10 seara mai ai doar frigiderul de acasă, pentru că restaurantele îşi trimit bucătarii la culcare. Magazinele stau şi ele după programul angajaţilor, nu după cheful patronilor sau al cumpărătorilor. Viaţa pare pur şi simplu mai puţină, nu mai multă. Viaţa, aşa cum o definim acum, aici: mişcarea oamenilor şi a banilor.

Şi totuşi, dacă te uiţi mai bine, descoperi lucruri interesante: la Carrefour sînt mai multe cărţi decît discuri, la muzee sînt mai mulţi oameni decît pe terase. Iar pe pajişti, cu sandvişul făcut de acasă, lumea citeşte. Cărţi. După care pleacă acasă, fără ruşine, pe bicicletă. Tot acolo am descoperit că oamenii bogaţi se uită în ochi, mai degrabă decît la maşină. Că te ascultă, mai degrabă decît să-ţi studieze

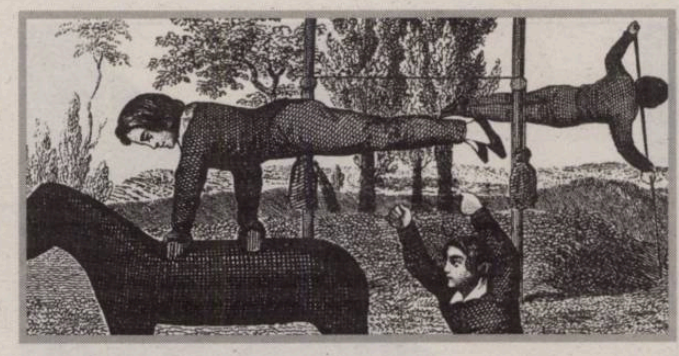

hainele. Că vor să ştie, mai degrabă decît să posede.

N-aş face apologia altor locuri – mai ales că toate studiile spun că francezii sînt mai puţin fericiţi decît alţi europeni, ghiftuiţi cu muncă. Poate pentru că fiecare are aceeaşi maşină de familie submotorizată ca şi vecinul? Poate pentru că asta e o trăsătură a civilizaţiilor împlinite, care au dat lumii destui scriitori, pictori şi-acum ceva bucătari? Sau pur şi simplu omului îi stă bine ocupat, pentru că în timpul liber îşi aduce aminte de condiţia lui fundamentală, aia de care se plîng toţi filosofii şi textierii de muzică uşoară?

Nu ştiu, vin din vacanţă. Mai muncesc un pic şi vă spun, prin comparaţie, dacă e mai bine oprit sau nu. Voi ce ziceţi?

lucian@signfactor.ro

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Cu permisiunea tatălui

Priveliştea ostaticilor decapitaţi, cu mîinile legate la spate, ucişi în chinuri pentru a obliga guvernele să recunoască libertatea şi independenţa unor state fundamentaliste, a devenit unul dintre subiectele „tari" ale jurnalelor televizate şi probabil doar familia este urmărită în coşmaruri de ceea ce a trăit prizonierul în zilele sale de captivitate, văzînd pregătirile făcute pentru propria lui ucidere. În acest context, descoperirile făcute în legătură cu tehnicile de interogatoriu ale ofiţerilor americani împotriva presupuşilor teroriştinu au stîrnit indignarea meritată, stăruind senzaţia că se folosesc mijloace excesive faţă de luptători care – la rîndul lor – nu se dau în lături în faţa nici unui fel de mijloace. În toată această luptă, viaţa de om nu are nici un preţ. De nici o parte. Or, tocmai aici e problema.

Dacă Statele Unite şi aliaţii lor au pornit campania din Orientul Mijlociu pentru a converti la democraţie ţări subjugate politic tiraniilor religioase sau laice, mijloacele folosite sînt foarte departe de ţelul propus. Prevederile actului *habeas corpus,* adoptat de Parlamentul Britanic în 1640 şi 1679, stipulează că „nici un om liber nu poate fi luat şi întemniţat, lipsit de drepturile şi de avutul său, scos în afara legii sau deportat, privat de ceea ce-i aparţine în orice alt fel, nu va fi folosită forţa împotriva sa, nu va fi permis altcuiva s-o facă, dacă nu va avea loc o judecată produsă de egalii săi care vor dovedi că a încălcat legile locului". Această prevedere a fost principala pavăză, preluată apoi şi de Constituţia americană, împotriva încălcării legii, a folosirii puterii excesive a statului împotriva cetăţeanului. În condiţiile create de atacurile teroriste, statul american a simţit nevoia să schimbe regula împotriva unor adversari care nu-şi asumă condiţia de combatant, a unor adversari „dizolvaţi" în masa cetăţenilor în timp ce-şi pregătesc loviturile ucigaşe. Ca nimic asemănător atacurilor de la 11 septembrie să nu se mai repete, prevenţia este arma principală şi e necesar să fie interogaţi toţi cei bănuiţi că ar putea avea informaţii sau legături cu alte plănuite atacuri. Teroriştii nu duc un război convenţional şi de aceea – susţin mulţi responsabili de la Casa Albă – e inutil să se ceară, în ceea ce-i priveşte, statutul prizonierilor de război, al Convenţiilor de la Geneva (adaptînd principiile *habeas corpus* la condiţiile de conflict armat). Dar mulţi gazetari şi autori americani arată că numeroase persoane au fost arestate pentru o bănuială nedovedită, fiind torturaţi, au dat informaţii false şi cît de puţine foloase au avut Statele Unite de pe urma renunţării la principiile care le-au definit politica.

După ce au fost dezvăluite şi documentate abuzurile de la închisoarea Abu Ghraib, discuţia despre „tratamentele umilitoare şi degradante" a devenit publică şi, cu cît e mai publică, cu atît e mai confuză. Nu e nevoie de nici o lege pentru ca fiecare om să realizeze ceea ce este umilitor şi degradant pentru sine însuşi. Problema este în ce măsură fiecare om – independent de educaţia şi de ordinele primite – se dovedeşte capabil să umilească sau să aplice tratamente degradante unui semen de-al său. Or, este evident că, de exemplu, soldaţii americani de la paza prizonierilor din închisoarea Abu Ghraib nu-i considerau pe aceştia semenii lor. Şi nici măcar nu-i considerau prizonieri. Într-un număr recent, ziarul *The New York Times* pune pe două coloane practicile de interogatoriu ale organelor sovietice de anchetă (NKVD) şi ale CIA. Nimeni nu trebuie să invidieze pe nimeni.

În cărţulia dată luptătorilor Jihad, regulile sînt mai clar formulate: martorii pot fi ucişi fără să te simţi vinovat, copiii pot fi ucişi fără să te simţi tulburat, civilii neluptători pot fi omorîţi ca răzbunare pentru un atac împotriva musulmanilor, poţi minţi sau îţi poţi ascunde religia, dacă acest păcat e în interesul Jihadului, dar – şi aici vine un element deosebit – luptătorii Jihad trebuie să aibă permisiunea părinţilor lor pentru a-şi pune în practică planurile.

Fără să-şi asume în mod direct rolul tatălui, în ultima săptămînă a lunii iulie preşedintele Bush a reuşit să obţină aprobarea Congresului pentru legislaţia care prevede că detenţia şi judecarea prizonierilor de la baza militară Guantanamo se pot desfăşura conform unui cod de conduită permiţînd în fapt încălcarea prevederilor Convenţiei de la Geneva: interzicînd unele metode, el trece sub tăcere altele, ceea ce permite revenirea la abuzuri.

În documentul aprobat, nu sînt pomenite nici democraţia, nici libertatea, nici drepturile omului şi nici felul în care militarii americani vor da socoteală în faţa cuiva despre ceea ce au făcut sau n-au făcut. Oricare va fi rezultatul final, misiunea începută cu înlăturarea de pe soclu a statuii lui Saddam Hussein e ratată.

globul cubic

Nostalgii

Pe plan extern, n-a prea avut noroc cu imaginea: în anii săi de glorie, erau pe piaţă dictatori mult mai puternici şi cu un apetit ucigaş mult mai pronunţat, de felul lui Stalin şi Hitler. În cel de-al doilea război mondial a păstrat neutralitatea ţării sale, aşa că n-a avut de dat socoteală pe la Nürnberg sau prin alte părţi. Pe plan intern s-a descurcat însă destul de bine: António de Oliveira Salazar a condus între anii 1932 şi 1968 Portugalia cu o mînă forte, de dictator autoritar, fără Parlament, şi îşi pedepsea cu severitate opozanţii. A murit în 1970, după ce în 1968 un atac cerebral îl scosese din joc.

În emisiunea de televiziune *Mari portughezi* (elaborată după cunoscutul format BBC) a primit 41% dintre voturile exprimate, mai mult decît Vasco da Gama, care a descoperit drumul spre India, sau Aristides de Sousa Mendes, diplomat care a salvat în timpul războiului viaţa a mii de evrei.

La început, numele lui Salazar nici nu fusese inclus pe listă, ceea ce a provocat pe blogosferă o masivă campanie pro-Salazar şi împotriva gîndirii corecte; mulţi comentatori văd în această victorie postumă o reacţie la cenzura iniţială. Biograful lui Salazar, Fernando Dacosta, crede că astfel se exprimă deziluziile provocate de promisiunile înşelate ale „Revoluţiei garoafelor" (1974). „Portugalia este cea mai săracă ţară din Europa Occidentală şi recenta ei istorie este profund deteriorată de scandalurile de corupţie" *(International Herald Tribune,* 23 iulie 2007). Sociologii cred că popularitatea lui Salazar, şi nu numai, a fost creată de teama globală în faţa nesiguranţei economice şi a terorismului internaţional, care au creat nostalgia faţă de regimurile autoritare din trecut. Adriano Moreira, 86 de ani, fost ministru al lui Salazar pentru afacerile de peste mări, spune că astăzi portughezii îl idealizează pe Salazar deoarece el nu a fost un dictator fascist, ci un conducător autoritar „soft", o figură paternă care a dat ţării un puternic sentiment al identităţii naţionale. Istorici independenţi susţin că doar 60 de oameni au murit pe motive politice în cei 40 de ani ai regimului. Unora li se pare totuşi mult.

Oricare ar fi explicaţiile, fascinaţia exercitată de Salazar asupra psihologiei comune nu poate fi lămurită decît prin cunoaştere. „Salazar nu este un extraterestru, el este o componentă a sufletului portughez şi pînă cînd nu vom lămuri rolul lui în istoria noastră, noi, portughezii, nu vom şti niciodată cine sîntem cu adevărat", conchide Dacosta. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Nelinişti melomane

Aflu veşti sumbre despre Luciano Pavarotti, acum în vîrstă de 71 de ani. După intervenţia chirugicală pe care a trecut-o cu bine acum un an, marele tenor se reface greu la Pesaro, pe malul Adriaticii. La începutul lui iulie, fiica sa Giuliana ar fi scăpat presei o declaraţie: *Il grande* Luciano se simte rău, ştie că nu mai are mult de trăit, iar dorinţa lui cea mai mare este să-şi regăsească pacea în Cer, alături de părinţii săi pe care i-a adorat mereu. Imediat, agentul tenorului a dezminţit totul. Giuliana Pavarotti s-a declarat şi ea „şocată" de felul în care vorbele ei au fost răstălmăcite de presă. Tatăl ei – ni se spune în comunicate – a rîs copios citind ziarele care îl dădeau cu un picior în lumea cealaltă. Agentul tenorului a mai precizat că Pavarotti înregistrează un album de cîntece religioase, în oraşul său natal, Modena, şi că se odihneşte, între sesiunile de înregistrare, în vila sa de la Pesaro. Albumul o să apară pe piaţă în primăvara anului viitor. O umbră rece îmi acoperă sufletul... Cîntecele religioase, odihna prelungită şi dezminţirile mă întristează. Cred că toţi ştim ce înseamnă cancerul pancreatic...

Pur şi simplu, nu-mi pot reprezenta universul sonor al vieţii mele fără vocea lui Luciano Pavarotti. Ştiu, rămîn sute de discuri şi zeci de filme cu opere, arii sau cîntece care vor putea fi ascultate de-acum pînă la sfîrşitul lumii. Dar Pavarotti este un tenor de prezenţă. Vocea sa, unică în istoria cunoscută a muzicii, impresionează orice ureche omenească – asta este de domeniul evidenţei. Însă prezenţa sa pregnantă, sentimentul contemporaneităţii cu vocea lui, impresia că el cîntă pentru mine aici şi acum sînt elemente definitorii ale mitului Pavarotti, parte a Olimpului meu personal.

Pavarotti a fost, fără dubiu, figura centrală a operei la finele secolului XX. Secolul care a început cu Caruso s-a încheiat cu Pavarotti. A dus opera dincolo de limitele în care o modernitate deşucheată a constrîns-o. El cîntă impecabil şi se vinde la fel ca Madonna sau Michael Jackson, ceea ce, pentru o lume în care cu cît cînţi mai prost şi te mişti mai smintit, ai succes mai mare, este o imensă performanţă. Pavarotti a contribuit enorm la întîrzierea căderii lumii în infernul acustic în care tobele bătute isteric, mîţiitele cu implanturi şi răguşiţii ne afundă implacabil. El a reamintit lumii asurzite de virtuţile binefăcătoare ale sunetului pur, de superbitatea vocii şi de splendoarea notei bine cîntate. El este iniţiatorul revoluţiei numite „cei trei tenori", o operaţiune care a modificat lumea noastră nu doar din perspectiva managementului artistic, ci şi din perspectiva accesului consumatorului de muzică de masă spre înălţimile muzicii de operă. El este cel care a dus arii precum „Nessun Dorma" sau *canzoni* precum „O sole mio..." la popularitatea unui şlagăr mondial. Venind din operă, a cîntat cu Bono sau cu Sting şi lumea a înţeles clar că superstarurile muzicii pop sînt oaspeţii săi, onoraţi şi oleacă timoraţi, forţîndu-se să cînte cum pot la umbra gigantului. Într-o lume în dezordine, Pavarotti a pus lucrurile la punct, aşezînd pe fiecare acolo unde îi este locul, ca un criteriu ordonator. O lume întreagă, chiar dacă nu a ajuns la operă niciodată în viaţă, a priceput care este ierarhia.

Despre vocea sa se pot scrie cărţi întregi! Subliniez, rapid, doar recognoscibilitatea ei. Îl asculţi o dată şi nu-l uiţi o viaţă. Între marii cîntăreţi ai lumii, Pavarotti rămîne ca un mare atlet care a spulberat, uşor, toate recordurile şi a dus exprimarea în domeniul său cu decenii înainte, dezvăluind tuturor noi orizonturi. Un fel de Bob Beamon, un fel de Michael Jordan, un fel de Nadia Comăneci – un exemplar uman dotat de Dumnezeu cu însuşiri minunate, unice. Vocea sprintenă, uşurinţa strălucitoare a acutei, ştiinţa frazării şi a dicţiei, dobîndite cu anii şi ajunse, la începtul anilor '90, la un rafinament absolut (ascultaţi cu atenţie cum pronunţă consoanele, de pildă!), sînt marca Pavarotti. El a dus „tenorita" – boala de care suferă orice meloman care ajunge dependent de vocea de tenor – la inflamări nemaivăzute.

Capricios şi neastîmpărat, „fiţos", mai ales în culmea carierei, dar urmărit mereu de un sentiment de recunoştinţă pentru cei de la care a învăţat, cum se vede rar la vedete de asemenea dimensiuni, Pavarotti a ştiut să fie stăpîn pe unicitatea lui. Era conştient de calitatea sa specială de foarte tînăr – marele Gigli, ascultîndu-l, l-a desemnat, zice-se, urmaşul său legitim încă din adolescenţă. Acum, caut urmaşul lui Pavarotti. Poate Juan Diego Florez...

Merită ştiut că multe debuturi în cariera lui Pavarotti sînt legate de soprana românca Virginia Zeani. În 1963, cu Zeani, pe atunci Violeta supremă a Europei, Pavarotti a cîntat prima lui *Traviata,* într-un spectacol care a însemnat şi primul din afara Italiei al viitorului mare tenor. Se întîmpla la Belgrad. Doi ani mai tîrziu, la Amsterdam, tot cu Zeani, Pavarotti a debutat în *Lucia di Lamermoor.* Faima lui însă a început în America. Adus

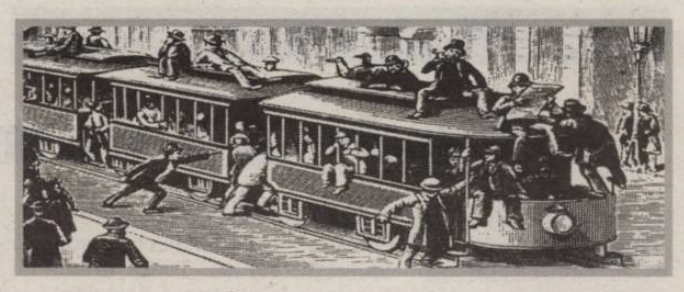

de Joan Sutherland peste Ocean, Pavarotti a uimit lumea la începtul anilor '70. La Metropolitan, în debutul său cu *Fiica Regimentului,* cîntă pe fiecare dintre cei nouă *do* din arie cu o uşurinţă şi o brianţă care aruncă sala în delir colectiv. Acolo sus, Pavarotti face ce vrea cu vocea şi noi, amuţiţi, asistăm la ceva ce seamănă cu un curcubeu care îşi schimbă culorile după cum vrea acest zeu. Cuplul Pavarotti – Sutherland devine, sub bagheta lui Richard Bonynge, o pagină imposibil de trecut cu vederea în orice istorie a operei, oricît de sumară ar fi. Înregistrările lor cu *Rigoletto* şi cu *Lucia...* sînt, după mine, imbatabile.

Sigur că fizicul l-a trădat în ultima vreme. O bună prietenă mi-a povestit că, acum vreo 10 ani, a văzut un spectacol cu *Tosca* la Met în care, cînd Cavaradossi este ciuruit de plutonul de execuţie la sfîrşitul operei, în loc să cadă secerat, Pavarotti s-a aşezat încetişor, cu grijă, pe scenă. Ceea ce putea vocea lui nu mai putea corpul său. Dar gloria lui e imensă, iar acest colţ de pagină nu este de-ajuns nici măcar pentru a aproxima importanţa acestui mare cîntăreţ.

Printre puţinele certitudini pe care le am, aceea că Pavarotti are asigurată cea mai glorioasă posteritate cu putinţă este de nezdruncinat. La fel, sînt sigur că destinul artistic al acestui mare om este deplin. A făcut tot ce unul dintre cei mai mari ar fi făcut şi încă multe altele, mai presus. Atunci, de ce mi-e frică?

ready made

„Miercuri mă duc la Rîmnic pentru afacerile mele. Voi profita de asta pentru a scăpa şi de părul bogat din nas."

(Philippe Lahovary către Cella Delavrancea, în *Observator cultural* [supliment] nr. 84, 5-11 octombrie 2006)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

53°

Eşti prima care-n rochii
de ciocolată,-ţi primbli, —
de degustat cu ochii,
iar nu cu vîrful limbii,

un seminud, cărùia
poţi, însă, şi să-i lingi
cacaoa, amăruia,
ţinîndu-ţi limba-n clinci

atunci cînd te înfrupţi
dintr-însa, iar chiloţii,
pe ici, pe colo, rupţi
bucal, îţi dau emoţii

mai mari dacă eşti un
cu mult mai mult noròc ins
decît un biet nebun
antropofag, ca Hopkins.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Căldură mare, creiere mici

● Într-o piaţă, o precupeaţă striga în gura mare că autorităţile mint, că temperaturile au depăşit 44 şi chiar 45 de grade Celsius, că a văzut ea pe computerul de bord al maşinii cu care a venit din Bolintin că scria 44. „Nu vor să dea codul roşu, nenorociţii, ca să nu stea lumea din muncit şi să piardă statul“, i se plîngea unui client. A doua zi, pentru prima oară de cînd a fost inventat, s-a dat şi codul roşu, mult aşteptat de precupeaţă. M-am dus la piaţă, pe la prînz, să cumpăr un pepene ca să mai domolesc efectele arşiţei asupra organismului. Pepenii zăceau maldăr, cu o cîrpă aruncată peste ei, lîngă un carton pe care scria „închis“. Alături, precupeaţa de cu o zi înainte stătea, ca prostită, la o măsuţă. Am întrebat-o ce se întîmplă, şi cu greu mi-a răspuns că „nenorociţii“ au dat codul roşu şi au închis pieţele. Şi că ea, oricum, trebuie să stea afară în căldură ca să-şi păzească pepenii pe care însă nu are voie să-i vîndă. Cine nu-i dă voie? Mi-a arătat un tip cu cămaşă albastră, cu un ecuson în piept, avînd în mînă o mapă şi mai albastră decît cămaşa. Vorbea la telefonul mobil şi părea că spune numai lucruri irefutabile. Precupeaţa îşi pierdea timpul, eu la fel. Ea nu putea să vîndă, eu nu puteam să cumpăr. Ea nu putea să plece, eu cel puţin puteam să plec. Şi m-am întors acasă. Copilul meu a priceput şi el că din cauza căldurii prea mari, constatate şi de autorităţi, există momente cînd nu se pot mînca pepeni.

● Şoferii profesionişti din România au fost opriţi să mai circule cu camioane de peste 7,5 tone, pe şosele, în zilele caniculare. Motivul este unul cît se poate de evident. La temperaturi mari, asfaltul şoselelor se topeşte şi roţile camioanelor grele se afundă făcînd şleauri care nu pot fi reparate apoi decît prin lucrări serioase. Camionagiii voiau totuşi să circule (şi probabil că tot ei ar fi fost primii care să se plîngă de stricăciunile ulterioare de pe şosele). Au ameninţat chiar că vor da în judecată ministerul de resort, pentru că nu sînt lăsaţi să circule cînd vor. Dacă stai să-i asculţi cu atenţie însă, pretenţiile lor nu mai par aşa stupide şi obraznice. Ei spun că atîta vreme cît plătesc toate taxele pentru drumuri, pot cere ca acestea să şi reziste la temperaturi mai mari, aşa cum se întîmplă în ţări mai calde, astfel încît şi ei să poată circula fără nici un fel de restricţii. Dacă asculţi partea cealaltă, adică ministerul, afli că, pur şi simplu, nu există o reţetă potrivită de asfalt pentru o ţară ca România. De ce? Pentru că nicăieri în Europa nu sînt asemenea variaţii de temperatură de la vară la iarnă. Un alt capitol la care ne putem închipui că sîntem unici.

● Firmele producătoare de aer condiţionat au avut vînzări-record în această vară. Nu înseamnă însă şi că un număr-record de oameni se pot bucura de noile aparate. Pentru că de la achiziţionare pînă la montare e

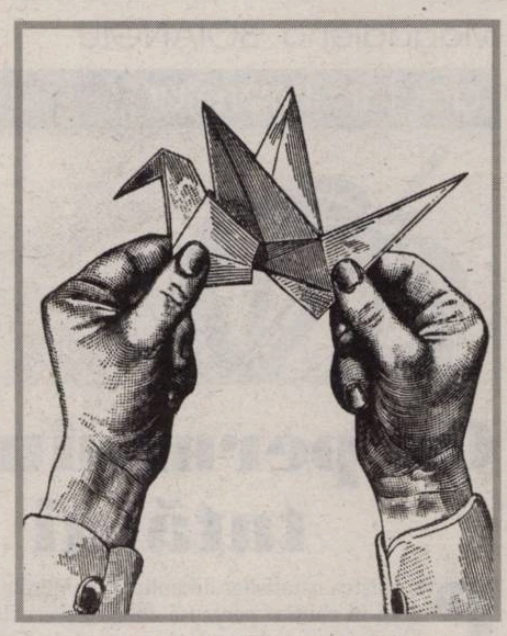

cale lungă. De la unele firme poţi cumpăra aparatul vara, pe căldură, cu preţul montajului inclus, iar instalarea să ţi se facă abia mai spre toamnă, pe răcoare, cînd au timp tehnicienii. E greu poate, pe căldură, să te gîndeşti şi să şi reuşeşti să obţii de la vînzător o dată precisă a montajului, trecută în contract. Omisiunea poate duce însă la prăjirea cumpărătorului, în toate sensurile.

● Pe aceeaşi căldură mare, într-un magazin cu zeci de biciclete şi un singur client (eu), am întrebat dacă au camere de 18 ţoli, pentru roţi de biciclete. Vînzătorul mi-a spus că nu ţin aşa ceva. „De ce?“, am întrebat eu, care mă gîndeam că într-un oraş ca Bucureştiul, camerele se sparg uşor şi trebuie să fie destul de căutate. Şi apoi, unde să le cauţi altundeva decît la magazinele de biciclete. Vînzătorul mi-a răspuns: „Noi nu vindem ce vreţi dumneavoastră, vindem ce vrem noi“.

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Unde-s vremurile bune?

Seceta şi căldurile excesive din aceste zile au devenit subiecte majore în mai toate analizele cotidiene. Se caută explicaţii, vinovăţii, soluţii. Toată lumea se aventurează în ipoteze care mai de care mai hazardate şi încălzirea globală şi tăierea pădurilor au devenit explicaţiile cele mai la îndemînă. Guvernanţii noştri privesc neputincioşi cum vremurile le sînt potrivnice şi denunţă că săraca Românie ar fi de vină, întrucît „are o infrastructură numai pentru vreme bună“ (declaraţia unui om politic). Sîntem, aşadar, încă la 1800, „goi“ în faţa „furiei dezlănţuite a naturii“?

Mărturiile secolului al XVIII-lea – cronici, însemnări, documente de arhivă – stau dovadă că vremea a fost dintotdeauna „capricioasă“. De la 1701 şi pînă tîrziu către 1800, vremea bună n-a prea fost prezentă prin ţările române. În Transilvania, pentru care documentaţia este mult mai amănunţită, „întîlnim 17 ani cu ierni grele, 46 ploioşi (dintre care 19 cu inundaţii şi 14 cu căderi de grindină) şi 37 ani cu călduri excesive (dintre care 17 secetoşi)*“. Nici în Ţara Românească şi nici în Moldova vremurile nu se prezintă diferit. În Moldova, la 1706 sînt inundaţii, lăcuste şi ciumă, pentru ca 1710 şi 1711 să fie ani bîntuiţi de secetă. Atît de „cumplită“ fu seceta că apa devenise un lucru rar şi de mare preţ. Între 1717-1719, seceta şi foametea cuprind toate cele trei provincii. Pentru a uşura poporul, vodă Ioan Mavrocordat, domnul Ţării Româneşti, cere sultanului anularea unor biruri, după cum scrie cronicarul Radu Popescu: „Într-această vară, era în ţară mare sécetă, şi nu să făcusă pîine mai nimic, ci era mare foamete, cît mulţi oameni muriia de foame, nu numai la ţară, ci şi în Bucureşti, în toate dimineţile să găsiia pă uliţă oameni morţi de foame. Ci cu toate cu acéstea iarăşi salahori şi cară s-au trimis la Odrii (Adrianopol) de au scos şi văcăritul, şi alte dăjdii“. Seceta a reveni în 1724 şi 1728 în Moldova, 1726 şi 1728 în Transilvania şi Banat. Şi dacă 1729 se dovedeşte a fi an bun, cu „bucate dîn destul“ şi „pîinile mari“, ciuma şi „timpurile proaste“ din anul următor (1730, ce s-au prelungit pînă în 1735) readuc frica şi foametea. Dacă nu-i secetă, atunci sînt inundaţii şi ploi prea multe, cum s-a întîmplat în anii 1735 şi 1736, sau ninsori prea grele, ca la 1740, sau lăcuste, cum a fost în 1746, sau din nou secetă, 1748-1749, sau grindină, 1750-1751 şi ani „nesfîşiţi“ de „ploi vijelioase şi ruperi de nori“, 1752-1754. Şi cînd în sfîrşit se anunţă un an de „linişte“ (1756), cu belşug la recolte – acest an „au fost foarte bogat în grîu, orz, porumb, vin, mei şi altele“ – românii sînt loviţi de ciuma ce se prelungeşte pînă spre 1761. Urmează ani cu ploi abundente şi inundaţii, 1773-1780, lăcuste, 1778-1782, ierni foarte grele, cu topirea rapidă a zăpezilor, 1784, şi ninsori în mijlocul lui septembrie, şi iarăşi ploi şi iarăşi inundaţii, 1785-1787, şi secetă, 1793-1795, şi, de parcă n-ar fi fost suficient, lăcustele dau şi ele năvală. Şi ieri, ca şi astăzi, au fost destui cei pentru care „vremurile proaste“ s-au dovedit, de fapt, „bune“ şi, mai ales, profitabile. Pentru Alexandru vodă Moruzi, de pildă, domnul Ţării Româneşti, seceta şi lăcustele din 1795 sînt un bun prilej de îmbogăţire, speculînd preţul grîului şi porumbului. Dionisie Eclisiarhul descrie avariţia acestui domn astfel: „iar domnul Moruz au găsit prilej cum să cîşti/ge bani, că nu-i era destul venitul domnii; şi strîngînd mult grîu / de zaherea (provizii) de pe unde găsiia, plătind

© S. Ivanoschi

şapte lei chila, apoi îl vindea / în Bucureşti la pitari cu 40 de lei chila, fiindcă oprisă să nu să cumpere din altă parte grîu, numai de la magaziia domnească să să cumpere, de / a face pîine în Bucureşti. Şi cu porumbu încă făcea negustorie, încă / au luat bani de pe la toate mînăstirile ceale mari din ţară, cu cuvînt // de împrumutare, să cumpere porumbu să dea la oamenii cei lipsiţi de bucate, / însă porumbu au cumpărat şi l-au vîndut oamenilor cu bani îndoiţi şi în/treiţi, şi banii mînăstirilor nu i-au mai dat nici decum, ci i-au înghiţit / el“. Să nu credeţi că vodă Moruzi era singur în această „afaceri“, boierii din anturajul lui au speculat, şi ei, pe cît a fost posibil, lipsa şi foametea*.

Personajele, vremurile, moravurile, „infrastructurile“ nu ne sînt prea străine, nu-i aşa?

* Informaţiile de la Paul Cernovodeanu şi Paul Binder, *Cavalerii Apocalipsului*, Editura Silex, Bucureşti, 2001, p. 126.

PUBLICITATE

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI

Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

Noua grilă a televiziunilor

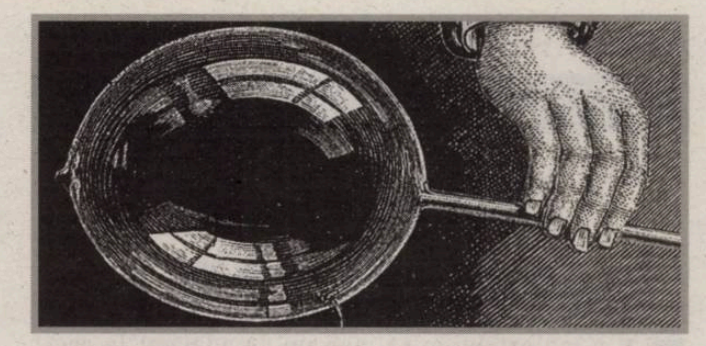

Un bătrîn de 93 de ani a fost atacat cu o cutie de cola şi lăsat aproape fără cunoştinţă, dar a reuşit să-şi împuşte mortal atacatorul, între ultima lovitură cu cutia metalică şi momentul pierderii cunoştinţei, întreaga chestie fiind filmată de o cameră de supraveghere a traficului. O pisică lăsată singură într-o casă călcată de hoţi a format numărul de urgenţă al poliţiei şi răufăcătorii au fost prinşi după ce a fost vizionată înregistrarea video a sistemului de securitate al locuinţei. Un violator care ataca tot ce mişca, fără deosebire de vîrstă, sex sau dimensiuni, a fost surprins în cîteva oraşe în acelaşi timp de către cineaşti amatori care tocmai ce se-ntîmpla să privească pe fereastră. De asemenea surprinşi, prin diferite oraşe, de către aceiaşi amatori care stăteau cu ochii pe fereastră, au fost nişte adulţi care priveau acelaşi show de televiziune, purtînd nimic altceva în afară de scutece. Aceleaşi scule de spionat care i-au surprins pe oamenii cu pamperşi poartă responsabilitatea pentru întregul sezon de noi show-uri de televiziune la care stau cu ochii beliţi alţi oameni: emisiuni despre bucătari surprinşi punînd gîndaci în farfuriile clienţilor sau făcînd sex oral pe mesele pline cu legume tăiate; bone care utilizează periuţele de dinţi ale familiei în scopuri ruşinoase; preoţi care-şi bat nevestele; muncitori în construcţii care se pişă pe pietoni de la înălţimea schelelor; copii care pun nisip în sandvişuri etc. Aceste „etc."-uri sînt foarte importante pentru că vorbesc despre persoane în funcţii delicate, făcînd nişte chestii naşpa rău, care pun în pericol securitatea tuturor. Lăsaţi de capul lor, cei supravegheaţi, care nu ştiu că sînt supravegheaţi, au făcut două feluri de lucruri: chestii scîrboase, care îi fac pe alţii să rîdă şi chestii oribile, care ar trebui să fie pedepsite cum se cade. Atît chestiile scîrboase cît şi cele penale au fost egal reprezentate de către reţelele naţionale de televiziune în showurile noului sezon. Singura editare pe care aceste emisiuni de tipul „surprins de camera ascunsă" o permit este prezentarea lor drept concursuri. De exemplu, în programul cu copiii surprinşi punînd nisip în sandvişuri apare un juriu format din celebrităţi care dă un premiu copilului care pune cel mai mult nisip şi îşi priveşte victima mîncînd toată păpica. Acelaşi lucru se întîmplă şi cu bonele cu periuţele de dinţi etc. Premiile acordate de celebrităţile din juriu sînt acordate unei game de mînării date în vileag de din ce în ce mai multe metode de supraveghere. Camere de dimensiunile unei gene, ataşate de cîine, de gulerul de la cămaşă, de tivurile fustelor şi de boturile pantofilor. Şansele de a da peste activităţi private bizare şi a le transforma în bani sînt imense. Singura problemă este să găseşti atîtea celebrităţi, pentru că numărul celor disponibili să facă parte din juriu este încă redus. Dar, pe măsură ce programele de televiziune cu camere de supraveghere avansează în noul sezon, noi şi noi vedete vor apărea din chiar cîştigătorii acestor *reality shows*. Cîştigătorii unor atari concursuri dobîndesc faima *instant* şi sînt pe loc recrutaţi să facă parte din juriile unor concursuri viitoare. Concurenţa dintre tehnologiile tot mai sofisticate de supraveghere şi vedetele apărute peste noapte va deveni, în viitorul apropiat, un *reality show* în sine. Sîntem departe de zilele lui *America's Funniest Video* şi scufundaţi pînă-n gît în vara halucinantă a postmodernismului erei Bush, aşa-numitul sezon Gonzales*, pe uscat, pe mare şi pe micile ecrane.

* Alberto Gonzales este procurorul general al Statelor Unite, promotorul Programului de Supraveghere Antiteroristă, care permite interceptarea fără mandat a comunicaţiilor.

traducere de Ioana AVĂDANI

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Sfîntu Gheorghe, *mon amour*

– Pe vremuri, cînd mergeai la doctor, trebuia să te duci cu un peşte mai acătării. Acum trebuie să duci bani... – se plînge bărbatul.

Cam despre asta ar fi vorba. În spatele acestei constatări scurte se află însă o poveste lungă.

– Pe vremuri, bărbatul aducea peştele în casă – comentează soţia. Acum, banii îi aduce femeia...

Şi povestea merge mai departe.

Ajunşi de cîteva ore în Sfîntu Gheorghe, studentele filmează tot, minunîndu-se de toate. Ajung inevitabil la *Toana pierdută*, sediul anonim al pescarilor supăraţi. Intră şi continuă să filmeze fascinate cîţiva pescari care beau în tăcere. În afară de un tînăr care le invită la „o partidă de braconaj", ceilalţi încep să se uite cam lung la intruse. Un pescar tînăr le aruncă dintr-un colţ: *Domnişoară, eu şi cînd fut cer permisiunea! Dumneata cui i-ai cerut voie ca să ne filmezi?* Sentimentul agasat de viol colectiv va reveni în repetate rînduri. Este totuşi, încă, una dintre acele „culturi ale onoarei" despre care vorbeşte antropologia...

Îmi dau întîlnire cu studenţii la cîrciuma din centru, de lîngă primărie, pentru a schimba primele impresii. Beau o bere şi aştept. Nu vine nimeni. Peste ceva timp aflu că toţi studenţii mă aşteaptă la „complex", adică în ceea ce un puşti local le-a explicat că este „cîrciuma din centru". Şi le-a mai precizat că „dincolo n-aveţi ce căuta, că e numai bătrîni şi beţivi!" De acum patru ani cînd am fost ultima dată pe aici se pare că centrul s-a mutat dinspre sat spre complexul turistic cu vile de patru stele, căsuţe de trei stele şi festivaluri cît e vara de lungă.

Ca să fiu sincer, Sfîntu Gheorghe arată însă mult mai bine decît mă aşteptam. Obişnuit cu elanul constructiv ce însoţeşte tranziţia noastră de la Vama Veche pînă în Buşteni, mă aşteptam să găsesc satul străpuns de vile din beton şi alte case făloase pe cele peste o treime de terenuri vîndute veneticilor. Dar nu este aşa! Imensa majoritate sînt (re)acoperite cu stuf, zugrăvite, termopanate şi cam atît. *Turismul pe curte* este încă regula în partea asta de sat şi nu se calcă pe picioare cu *turismul de Internet* practicat dincolo de capul satului, în *Complexul Delfinul*. Şi modelul l-a dat, într-un fel, chiar *Anonimul*, „patronul", cu acest complex turistic din lemn, stuf şi eleştee cu lebede. *Eco is trendy*!... Foarte bine. Cei cîţiva arhitecţi cu care m-am întîmplat de-o vorbă nu sînt tocmai de acord, dar trebuie să recunoască pînă la urmă că, cel puţin comparativ, lucrurile stau relativ bine.

Şi totuşi ceva nu e bine, ceva nu-mi place, dar nu mă dumiresc ce anume. În ultima zi stau pe terasa de la căsuţe, beau o cafea proastă şi îmi las ochii vraişte. De jur împrejur spaţii verzi îngrijite, spaţii de fast food impecabile, spaţii de toaletă şi duş de o curăţenie ireproşabilă, totul înconjurat de un gard de lemn ce se potriveşte cu peisajul. Peste drum, un alt gard, similar, împrejmuieşte o altă lume, de patru stele, cu piscină, aer condiţionat şi ciorbă de peşte la 700.000 lei porţia. Îmi dau seama că aş putea fi oriunde altundeva, în Baleare, pe coastele Africii sau pe cele ale Asiei. Formula este aceeaşi pretutindeni, livrată la pachet şi implementată ca atare. Şi atunci, brusc, îmi dau seama de unde mi se trăgea nemulţumirea: *sentimentul de rezervaţie*! Mă duc în sus pe acest fir şi mă întreb dacă nu cumva doar asta e alternativa la Vama Veche: ori laşi „boema" în libertate şi atunci ajunge, mai devreme sau mai tîrziu, să se calce pe (în) picioare şi să-şi distrugă habitatul, ori o îngrădeşti şi îi oferi un pitoresc bine porţionat, şi atunci ajunge, mai devreme sau mai tîrziu, să se domesticească şi să-ţi mănînce din palmă.

Din acest punct de vedere, mondializarea raţională pare să fi ajuns la Sfîntu Gheorghe înainte ca tranziţia sălbatică să fi distrus totul în cale. Adică, după luptele acerbe de acces la resursele locale, cu alternări de prădalnici în ritmul guvernelor şi guvernatorilor care s-au succedat, o pace liberală şi universală pare să se instaleze peste aceste locuri: gata cu sursa tuturor relelor şi gîlcevelor din deltă, să se termine cu pescuitul industrial, spre bucuria generală a peştilor (care se vor putea înmulţi ca la carte), a localnicilor (care vor putea să-şi vadă liniştiţi de preocupările lor tradiţionale) şi a pescarilor amatori (care, pentru nişte sume bine gîndite, vor putea da liniştiţi la trofee). Dar că asta mai înseamnă ceva: pentru ca locurile de aici să devină un paradis al turismului, localnicii trebuie să renunţe la pescuit şi să fie prezentaţi ca nişte pitoreşti aborigeni buni de tras în poză.

– Vrem să scăpăm Delta de pescuitul industrial şi să-i ajutăm pe localnici să revină la ocupaţiile lor tradiţionale – ne explică un tînăr ecologist, pasionat şi ardelean. Au nişte cîntece superbe, am auzit un cor de femei extraordinar! Şi gătesc extraordinar, cum nu se găteşte în alte părţi!

Tulai, măi, da' de ce n-o ajuţi pe mumă'ta să trăiască din cîntat şi pogăcele? – îmi zic eu în mintea mea.

Mă dumiresc apoi că legea e de partea inimosului ecologist. Astfel, de pildă, articolul 8 din legea 82/1993 prevedea că „dreptul populaţiei locale din teritoriul RBDD de a păstra obiceiurile specifice locale şi activităţile economice tradiţionale este garantat". Acum se propune modificarea acestui articol după cum urmează: „Administraţia Rezervaţiei face propuneri pentru acordarea de compensaţii, potrivit legii, în cazul restrîngerii sau încetării unor activităţi economice tradiţionale impuse de măsuri restrictive de management". Bineînţeles că interesul din spatele acestei formulări năstruşnice nu este decît unul platonic-ecologic!

În ultima zi reuşesc să mă văd, în sfîrşit, cu R. În urmă cu patru ani era pescar, rebel şi blestema administraţia. El mi-a zis atunci că peste zece ani, la debarcader o să fie un banner mare, pe care va scrie: „Rezervaţia de pescari haholi". Acum l-am găsit la primărie, un fel de „administrator", cum zice el, mîndru de tractorul său englezesc nounouţ. Am schimbat două vorbe, apoi mi-a spus din mers: *Mă ocup şi de curăţenie şi vreau să fie totul perfect*. Şi a plecat mîndru la datorie. Seara l-am regăsit în corul de femei: *Aveau nevoie şi de o voce masculină* – mi-a explicat el, la fel de mîndru.

Se pare că pe unii „rezervaţia" i-a domesticit deja...

BARBURISME

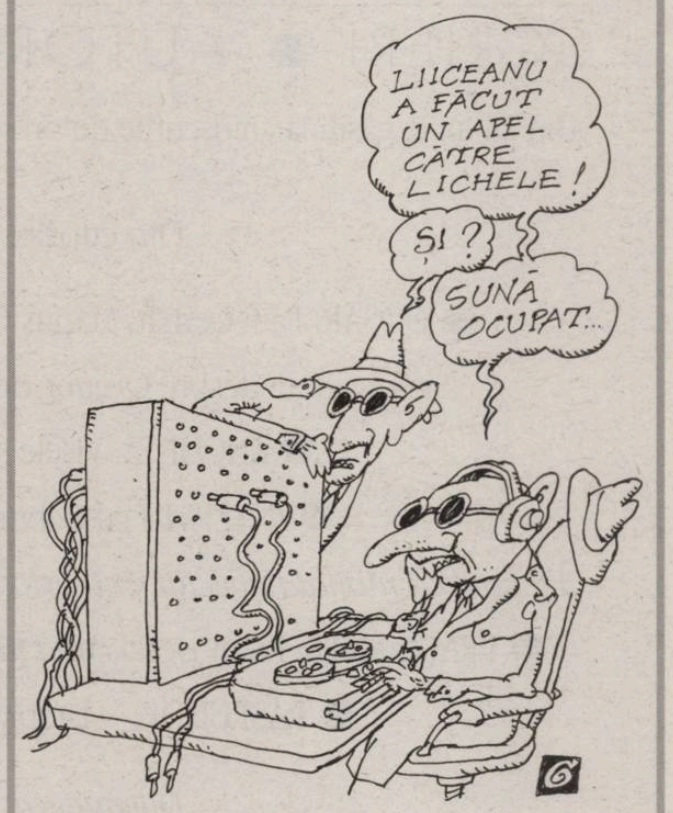

Desen de Ion BARBU

Andrei PIPPIDI

SOS București

Nume de străzi (IV)

Nu mă aşteptam să mai am de adăugat la acest subiect informaţii noi sau reflecţii post-scriptice, cînd mi s-a semnalat într-o revistă britanică, despre a cărei prezenţă în bibliotecile noastre nu am cunoştinţă, un articol care ne interesează. Un geograf de la Liverpool, domnul Duncan Light, a publicat în 2004, în *Journal of Historical Geography,* observaţiile sale despre numele de străzi din Bucureşti între anii 1990-1997 cu un subtitlu referitor la modificările aduse de schimbarea post-socialistă. Asemenea cercetări s-au făcut şi în Berlinul de Est, şi în spaţiul contestat al Irlandei, ba chiar în Uzbekistan, după exemplul celor care au urmărit, în ţări africane, reacţia postcolonială.

Ca unul care a fost implicat în schimbările de la Bucureşti, luînd parte vreo 3-4 ani la lucrările Comisiei însărcinate de Primărie cu misiunea de a revizui nomenclatorul străzilor Capitalei, mă simt îndemnat să rezum şi să comentez studiul acesta.

O transformare ca aceea al cărei semnal l-au dat cîteva zile din decembrie 1989 presupune o reconfigurare a spaţiului şi a istoriei. Prin alegerea unor nume de străzi se insinuează o redefinire a identităţii naţionale şi a trecutului naţional. Pe această cale, regimurile postsocialiste şi-au afirmat valorile. Dacă rezultatul a fost hibrid este fiindcă s-au confruntat tendinţe diferite, chiar opuse. Presiunea care impunea schimbarea a fost mai puternică decît în alte ţări: faţă de 80 de străzi la Berlin, în contextul reunificării, şi 153 la Moscova, capitale mult mai mari, la Bucureşti au fost redenumite 288 de străzi, dintr-un total de 4369, ceea ce reprezintă doar 6,6%. Cele mai numeroase schimbări au avut loc imediat după colapsul dictaturii: 122 în 1990. În 1993 s-au mai schimbat 44 de nume, după care elanul s-a epuizat, ca în 1997 înnoirea să se reducă la numai 6 străzi.

„Nou" însemna adesea vechi: intenţia era de a restaura numele tradiţionale. Aşa se face că, de pildă, Ana Ipătescu a trebuit să-i restituie locul său lui Lascăr Catargiu. Ce n-am auzit pe urmă? Că sîntem misogini sau reacţionari... În realitate, eroina de la '48 intrase în vulgata istorică a regimului comunist; pînă şi în manualele şcolare, o ilustraţie o arăta cu pistoalele în mîini, conducînd eliberarea guvernului revoluţionar. L-am lăsat, în schimb, pe bărbatusău, generalul Ipătescu, al cărui nume îl poartă o străduţă de trei-patru case, pe lîngă Calea Moşilor.

O răsbotezare mai radicală a străzilor fusese cea prin care comuniştii legitimaseră ordinea lor politică pentru două generaţii, cu un panteon simbolic în care ajunseseră să figureze *post-mortem* Groza şi Gheorghiu-Dej şi sateliţii lor Sălăjan şi Moghioroş. Unele nume puse atunci erau de un ridicol irezistibil: strada Turnătorilor se putea înţelege şi altfel decît ca un omagiu adus metalurgiştilor. Altele au rămas din nebăgare de seamă. De exemplu, o intrare, undeva, între blocuri, se cheamă şi acum Suren Spandarian, după unul din primii tovarăşi de luptă ai lui Stalin. Din calendarul oficial, 16 februarie, 6 martie, 11 iunie, 30 decembrie trecuseră pe plăcuţele de la răspîntii, pentru a se întipări mai adînc în mintea oamenilor. Bineînţeles, nu orice personalitate, agreată în acea epocă, a fost victima decomunizării: Dobrogeanu-Gherea şi-a păstrat strada, deşi fanaticii i-au înlăturat bustul pentru vreo săptămînă.

Comemorarea Revoluţiei era obligatorie; de aceea, generalul Milea, al cărui rol a rămas totuşi neclar, şi un număr oarecare de eroi minori au fost onoraţi. Basarabia, Cernăuţi, Herţa, Hotin formează o geografie iredentistă, dar şi la Budapesta există străzile Covasna şi Harghita. Dînd unor străzi numele lui Goga, Eliade şi Noica, nu ne-am gîndit decît la meritele lor literare sau intelectuale, dar domnul Light îi cunoaşte doar ca antisemiţi. Dacă ar şti

că, într-o vreme, nu-mi permiteam să lipsesc de la şedinţele Comisiei ca nu cumva să fie adoptată propunerea, susţinută de Partidul România Mare, de a-i consacra un bulevard mareşalului Antonescu...

Mai sîntem mustraţi şi pentru absenţa minoritarilor, dar nume de poeţi maghiari nu lipsesc (Ady Endre, Petőfi Sándor), iar un „Roma" ar fi fost greu de găsit. Femei? Literatura noastră ar fi avut destule candidate. Nu ştiu dacă şi actriţe, dar actori au intrat cu duiumul, fiindcă unul din membrii Comisiei, dramaturg, avea relaţii cu lumea teatrelor. Aş adăuga că soluţia neutră, apolitică, era a geografului nostru, domnul Iordan, pe care, mai tîrziu, PNŢ l-a numit prefect de Bucureşti, şi care avea totdeauna o rezervă de rîuleţe şi sate cu care să botezăm străzile.

DILEMATECA
SCRIERI • AUTORI • LECTURI

Din 26 iulie, găsiți la chioșcurile de presă numărul 15. Doar 5,50 lei.

Din cuprins:

● DOSAR: Paul Cernat, Marius Chivu, Sanda Cordoș,
Simona Sora despre *Orbitor* de Mircea Cărtărescu
● ANCHETĂ: Visele scriitorilor
● INTERVIU cu Gabriel Liiceanu:
„Eu cred că numai imbecilii sînt serioși de dimineața pînă seara"
● FRAGMENTE: Kiran Desai, *Mutt făcu ce făcea întotdeauna*
● RĂSPUNDE! – Literatură și religie

Dilemateca
Îți dă de citit

Texte şi opinii de: *Andrei CORNEA (publicist)* ● *Vasile DÎNCU (deputat PSD)* ● *Anne JUGĂNARU (director executiv Institutul „Ovidiu Şincai")* ● *Alina MUNGIU-PIPPIDI (preşedinte, Societatea Academică din România)* ● *Liana PĂTRAŞ (jurnalistă, Realitatea TV)* ● *Valeriu STOICA (lider PLD)*
Coordonatorul temei: *Cristian GHINEA*

Oamenii-intelectuali

Paul Johnson a scris o carte foarte interesantă, ajunsă la multe ediţii, în care face praf o serie de intelectuali implicaţi în viaţa publică. Iar seria este impresionantă: Jean-Jacques Rousseau, Karl Marx, Henrik Ibsen, Lev Tolstoi, Ernest Hemingway, Bertolt Brecht, Bertrand Russell, Jean-Paul Sartre, Noam Chomsky şi alţii. Mincinoşi, imorali, megalomani, iresponsabili, cruzi, demenţi, venali, plagiatori, iraţionali, inconstanţi. Johnson dărîmă statui intelectuale, cu o vervă impresionantă. Nu e de mirare că ultimele cuvinte ale cărţii sînt chiar cele reproduse în caseta de mai jos, unde concluzia e simplă: intelectualii trebuie ţinuţi departe de viaţa publică şi, în orice caz, ignoraţi. Falimentul moral al multora dintre cei prinşi în cartea sa este evident. Este şi justificator pentru o concluzie atît de radicală? Dacă Johnson le reproşează intelectualilor că nu le pasă de oamenii reali, pe care i-ar sacrifica de dragul principiilor, oare nu face şi el aceeaşi greşeală? Nu le refuză Johnson oamenilor-intelectuali şansa participării publice, din cauza conceptului de „intelectual", pe care el îl compromite citînd multe exemple de faliment moral? Cu alte cuvinte, dacă nişte intelectuali s-au dovedit catastrofali în implicarea lor publică, trebuie condamnaţi colectiv cei care poartă această pretenţie-stigmat?

Remarc şi ironia că traducerea în româneşte a cărţii lui Johnson, ajunsă la a doua ediţie în 2006, a fost publicată de Editura Humanitas, condusă de Gabriel Liiceanu – intelectualul public prin excelenţă în spaţiul românesc.

Mai contează intelectualii în politică? Se pare că da, răspunde Alina Mungiu-Pippidi, altfel nu ar enerva atît de multă lume care se chinuie să-i contracareze şi denigreze. În fond, şi această temă este un semn că intelectualii contează. Altfel, ar trebui să urmeze şi tema „mai contează sculer-matriţerii în politică?".

Discuţia este cu atît mai importantă cu cît vine la puţină vreme după ce presa a vuit despre „neptunişti" şi „intelectualii lui Băsescu". La fel de isteric, partizan şi analfabet cum s-a raportat mereu presa mainstream la subiectul „intelectuali". Un fel de invidie furioasă îl cuprinde pe ziaristul-editorialist român cînd vine vorba despre intelectuali: cine sînt, bă, ăştia care fac apeluri publice fără aprobare de la noi?

Şi dă-i, şi luptă cu intelectualii. Dacă se adună să vorbească despre o nouă Constituţie, ziaristul român publică doar cele mai enorme opinii exprimate acolo (da, unii intelectuali spun enormităţi!). Dacă unul spune că Parlamentul ar trebui ocolit de la facerea unei noi Constituţii, nu contează că alţii l-au contrazis. Ziaristul român zice că intelectualii lui Băsescu vor să dea lovitură de stat. Nu aţi înţeles legătura? Oricum, nu contaţi, sînteţi toţi nişte intelectuali, altfel nu aţi citi revista asta. ***(C. G.)***

Alina MUNGIU-PIPPIDI

Dr. Faustus pe Dîmboviţa

Ce or fi intelectualii ăştia? Mie îmi e clar că pentru propaganda noastră naţional-comunistă, care se dă drept presă în mod ilegitim, intelectualii sînt nişte stricaţi – vorba lui Mao –, şi la intelectuali încadrăm pe oricine nu e de acord cu noi şi are o diplomă. Eu operez cu o definiţie simplă, pe urmele lui Benda sau Bernard-Henri Lévy, orice producător de *output* intelectual angajat civic e un intelectual. Rămîne de discutat ce e civic. Foarte simplu, civic e ce face cineva pentru comunitate, deci cine se agită pentru Dumnezeu sau naţiune la modul abstract nu e intelectual. Astfel că şi jurnalistul poate fi intelectual, iar dacă adesea nu e este pentru că jurnalismul civic e rar la noi.

Intelectualii contează. Nu am avea pagini întregi din *Ziua* şi *Jurnalul Naţional* dedicate înjurării intelectualilor, dacă nu ar conta. Nu s-ar apuca ziariştii brusc să-l citească pe Heidegger şi nu ar scrie Adrian Severin, acest Dr. Faustus de Dîmboviţa, editoriale cum că problema în România nu e cu cine aduce răul, ci cu cei care creează iluzia binelui posibil, intelectualii. Mai sociologic însă, discernem două mecanisme de influenţă. Primul este prin transfer de credibilitate, intelectualul e reputat fie pentru că apare la televizor (oricine apare la televizor are o cotă) sau pentru că are de partea sa publicul snob (care la noi e enorm faţă de o ţară din Occident, mai tot marketingul nostru cultural fiind construit pe snobism, de parcă am fi un public de coafor). Oamenii politici vor şi acest public, şi cultivă pe intelectuali. Al doilea mecanism de influenţă este prin idei cu potenţial să schimbe lucrurile, prin puterea de expertiză. Aici e domeniul think-tank-urilor.

Intelectualul generalist e adesea cu capul în nori, el crede că va cîştiga la 20 mai 1990, vrea să vină regele, crede că şanse are URR, nu Alianţa PNL-PD etc. Asta face farmecul, dar şi limita lui.

Toţi am început ca intelectuali generalişti, ceea ce era inevitabil după 1990, cînd lipseau profesioniştii în orice domenii ale vieţii publice. Dar unii au simţit nevoia să facă din asta o meserie, au mers la şcoli noi şi au construit instituţii citate în *Economist,* care se ocupă permanent şi profesional cu politicile publice. Alţi intelectuali şi-au construit cariere foarte frumoase în alte domenii şi se manifestă ca intelectuali mai ales în momente de ameninţare, cum a fost la referendum, ceea ce e firesc. Pericolele cu generaliştii sînt două. Unu, atunci cînd vor să se implice mai mult sau mai des, ar fi bine să se profesionalizeze, deoarece competenţa nu se extrapolează din orice domeniu în managementul public. În plus, omul politic ştie perfect să folosească fraierii, şi cu cît eşti mai nepriceput, cu atît eşti mai uşor de folosit. Intelectualul generalist e adesea cu capul în nori, el crede că va cîştiga la 20 mai 1990, vrea să vină regele, crede că şanse are URR, nu Alianţa PNL-PD etc. Asta face farmecul, dar şi limita lui. Cred în învăţarea socială, şi de asta am reacţionat clar contra ideii cu Constituţia rescrisă de la zero. Ţările nu sînt table negre pe care scriem cu cretă, aşa gîndeau Lenin şi Troţki, care şi ei erau intelectuali. Politica publică se naşte din negocieri, echilibre între tendinţe diferite, iar procesul este chin curat. Constituţia Europeană a fost declarată de jurişti de vîrf ai Europei cel mai prost text legal scris vreodată, pentru că a fost obiectul unei negocieri în Convenţie, nu a fost scris de trei intelectuali proprietari de sclavi cu moşii pe o rază de 50 de km^2, precum cea americană. Singura abordare acceptabilă într-o ţară ca a noastră, care nu e o insulă pustie pe care o colonizăm, sună cam aşa: care e modificarea cea mai uşor de operat şi adoptat care ar avea efectul cel mai mare în practică? Susţin pe oricine care vine cu propuneri în acest sens şi sînt contra oricărui om care transmite publicului ideea că problemele complicate au soluţii simple şi miraculoase, că e vorba de lustraţie sau de votul uninominal. Nu avem dreptul să cultivăm asemenea iluzii.

Cîţi intelectuali publici s-au profesionalizat şi sînt în think-tank-uri? Hai să vedem cum măsurăm profesionalismul. Eu îl măsor în consultări solicitate de Banca Mondială, ONU, OECD, CE etc., plus guverne din ţări dezvoltate. Dacă ai convins asemenea instanţe e probabil că eşti un profesionist. Există cîţiva români sau firme româneşti în această situaţie, dar paradoxul face ca deîndată ce devii tehnocrat, nu mai eşti considerat intelectual. Or, asta e o prostie, se întîmplă să-i cunosc bine pe unii din cei mai influenţi intelectuali din lume, pe Francis Fukuyama (site-ul lui are 2 milioane de vizitatori zilnic), pe Anthony Giddens, inspiratorul lui Blair, pe Sam Huntington. Toţi sînt profesionişti şi academici, oameni cu interese globale, care se documentează continuu, şi cînd stau la masă cu tine îşi iau notiţe. Nu sînt personalităţi mesianice sau dandy şi nu sînt trataţi ca vedete de presă, ci ca autorităţi. Mă tem că din puţinii profesionişti cîţi avem vor rămîne şi mai puţini, pentru că, dacă cineva are de ales între sute de euro pe zi ca să facă profesionist treaba lui în care nu se bagă nimeni şi a sta pe gratis la o adunare cu diverşi veleitari care toţi au idei despre ce ar trebui făcut, vă las să ghiciţi ce alege orice om cu scaun la cap.

Al doilea pericol cu intelectualul este abuzul ideii de superioritate morală. Unii cred că intelectualul, oricît de nepriceput, are căderea să se pronunţe datorită superiorităţii sale morale. Eu nu cred că superioritatea morală are legătură cu educaţia, ea ţine de istoricul personal şi o judecăm după fapte, în fiecare zi, nu după scrieri. Sau Eugen Simion, numai pentru că a fost preşedintele Academiei, ar fi mereu superior moral lui Vasile Paraschiv, organizatorul Sindicatelor libere. Din păcate, intelectualul îşi face adesea deservicii la noi, tocmai din cauza personalităţii sale mesianice, fiind primul care se consideră deasupra verificărilor morale şi legale de care au parte alţi oameni.

Nu semnez nimic adresat lui Barroso, preşedintelui Parlamentului European, lui George W. Bush sau Papei de la Roma.

Presa de propagandă a creat chestia cu intelectualii lui Băsescu după apel. Apelul a fost influent şi justificat. Întîlnirea de la Neptun, care a căzut într-o lungă absenţă de-a mea, a fost inocentă. Dacă au fost şi reacţii ale unor ziarişti onesti contra participării de la Neptun s-a întîmplat, cred, din trei motive. Unu, locaţia nefericită, Ceauşescu-RAAPPS, în plus Tismăneanu fusese acolo cu Iliescu, acum revenea cu Băsescu etc. Doi, o parte din invitaţi depind într-adevăr de preşedinte, într-un fel sau altul, pentru poziţiile sau subvenţiile lor, de unde ideea de „curte". Trei, administraţia prezidenţială a fost stîngace. Dar asta nu justifică fapul că s-a scris mai mult despre cele cîteva mii de euro cheltuite pe avionul Romavia decît despre zecile de miliarde pentru suplimentarea pensiilor care au trecut fără voturi contra, într-un grav acces de iresponsabilitate fiscală parlamentară. Dacă diferite categorii ar fi chemate la consultări regulat, indiferent că au altă părere decît preşedintele, nu ar mai fi singularizaţi aşa de tare prietenii preşedintelui cînd merg să-l vadă.

Ultimul apel semnat de mine a fost pentru a împiedica ingerinţa politicului în DNA, iniţiat de SoJust. A mers direct la o asociaţie a magistraţilor europeni care şi l-a însuşit, deci a fost un apel folositor. Nu semnez nimic adresat lui Barroso, preşedintelui Parlamentului European, lui George W. Bush sau Papei de la Roma.

Alina Mungiu-Pippidi *este preşedinte fondator al SAR şi profesor de ştiinţe politice la Hertie School of Governance din Berlin.*

„Cred că se simte astăzi un anumit scepticism public faţă de intelectualii care se ridică pentru a ne ţine predici; o tendinţă tot mai accentuată în rîndul oamenilor obişnuiţi de a pune în discuţie dreptul universitarilor, al scriitorilor şi filozofilor, oricît ar fi ei de eminenţi, de a ne spune cum să ne purtăm şi cum să ne organizăm viaţa. Pare să fie tot mai răspîndită convingerea că intelectualii nu sînt mai înţelepţi în calitate de mentori, nici nu sînt nişte exemplare mai valoroase decît vrăjitoarele, vracii şi preoţii din trecut.

Împărtăşesc acest scepticisim. Probabilitatea ca o duzină de oameni aleşi la întîmplare, în plină stradă, să facă dovada unor concepţii raţionale despre chestiunile morale şi politice în aceeaşi măsură cu un segment reprezentativ al intelectualităţii este la fel de mare. Merg însă mai departe. Intelectualii ne oferă una dintre principalele lecţii ale tragicului nostru secol, care a sacrificat atîtea milioane de vieţi nevinovate pe altarul planurilor de ameliorare a rasei umane. Ei nu numai că ar trebui ţinuţi departe de structurile puterii, dar ar trebui să facă obiectul unei suspiciuni speciale atunci cînd încearcă să ofere colectivităţii un sfat. Feriţi-vă de comitetele, conferinţele şi ligile intelectualilor. Nu aveţi încredere în afirmaţiile publice provenite din rîndurile lor strînse. Ignoraţi-le verdictele depreciatoare la adresa liderilor politici şi a evenimentelor importante, căci, departe de a fi oameni extrem de individualişti şi nonconformişti, intelectualii urmează anumite modele de comportament. Consideraţi ca grup, ei sînt adesea ultraconformişti în cadrul unor cercuri formate din aceia a căror aprobare o caută. Asta îi face atît de periculoşi *en masse,* căci le permite să creeze un climat de spaimă sau ortodoxii dominante, care adesea generează, prin ele însele, curente de acţiune iraţionale şi distructive. Mai presus de toate, trebuie să ne amintim întotdeauna ceea ce de obicei intelectualii uită: faptul că oamenii contează mai mult decît conceptele şi trebuie de aceea să se situeze pe primul loc. Cel mai rău despotism posibil este tirania nemiloasă a ideilor."

(Paul Johnson, *Intelectualii,*
Editura Humanitas, 2002, 2006)

Andrei CORNEA

Legături periculoase

Legăturile intelectualilor cu politica? Dacă există, sînt periculoase – asta pentru a ne exprima eufemistic. Au susţinut dictatori şi regimuri totalitare – de la Platon la Sartre lista e lungă şi bine garnisită cu nume mari şi negre de păcate, pe care tot intelectualii se străduiesc să le albească. Exemplu autohton: „intelectualii lui Băsescu". Cînd au fost mai puţin radicali, au făcut propuneri absurde, nebuneşti. Unul dintre ei a inventat „utopia", şi ce bine s-au servit toţi de ea mai apoi. Recitiţi descrierea Laputei lui Swift şi veţi vedea cît de penibili au fost şi au rămas intelectualii. În cazul cel mai bun, sînt „în aer", n-au legătură cu realitatea. Naivitate? Ba prostie. În cazul cel mai rău, se pun în serviciul principelui pe bani, pe slujbe, pe onoruri. Nu că alţii n-ar face-o, dar ei au pretenţii măreţe. De aceea, ţin lungi discursuri despre moralitate, „imperative categorice" şi ni le mai şi recomandă, nouă celorlalţi, să le citim şi se uită chiorîş dacă preferăm să citim Dan Brown. Cînd nu sînt cu principii lumii e poate şi mai grav. Sînt cu principiile! În numele acestora, se amestecă în comploturi, vor să răstoarne ordinea constituită, predică diferite revoluţii, republici sau constituţii. N-au stare să-şi vadă de meseria lor, de familia lor, de viaţa lor personală, de amantele lor, de intrigile lor. Vor în schimb „binele public" – ce ridicolă sintagmă! De parcă există altceva decît binele meu, al tău, al lui, al ei şi aşa mai departe! Dar ei vorbesc în neştire despre „om" şi „drepturile lui", dar n-au nici cea mai vagă bănuială despre ce face vecinul de alături. Sînt în stare să ignore chiar că au drept vecin un om şi nu cine ştie ce dihanie exotică sau fiinţă extraterestră. În schimb, confecţionează idei şi le dau hrană poporului conservate după depăşirea termenului de garanţie. Acesta se intoxică, suferă, dar tot pe ei îi cheamă în ajutor ca vindecători. Aşa merge lumea, cică „înainte"!

Ei bine, dar cînd se întîmplă să primească o funcţie publică, intelectualii dau chix, se fac de rîs, se dovedesc neghiobi, crezînd că tot ce pun ei pe hîrtie se şi poate transpune în practică imediat şi aidoma. Iar dacă nu iese nimic, dau vina nu pe ei înşişi – cum s-o facă? – ci pe oamenii politici, pretinzînd că proiectele lor erau bune, dar au fost rău aplicate. Dar nimeni nu a reuşit să aplice bine proiectele lor, pînă acum cel puţin, şi nici nu e vreo nădejde că aşa o minune s-ar putea petrece! Remuşcări sincere n-au, ceea ce nu înseamnă că le displace să-şi exhibe public laşităţile şi murdăriile pe care le botează „experienţe". Şi bineînţeles, mai iau pentru nombrilismul acesta dezgustător şi drepturi de autor – uneori grase! Se poate o mai mare nerozie din partea noastră, care nu ştim să-i refuzăm?

Atunci e mai bine să nu aibă nici o legătură cu politica? Aş! Sigur, le-ar conveni lor să stea deoparte, tocmai atunci cînd treburile publice cer implicare! „Turnul de fildeş" a fost pentru ei inventat şi tare le mai place să-l locuiască exact cînd s-ar cuveni să coboare „în piaţă". Cînd lucrurile merg rău sau cînd se plictisesc de „sfera sublunară", deodată fug „în empireu" şi aruncă dispreţul lor asupra societăţii. Susţin că locul lor e „la masa de scris" şi se îndeamnă unii pe alţii prin interviuri să revină „la uneltele proprii". Fără să se sinchisească, îşi abandonează menirea publică, refuză să se implice, să-şi „mînjească mîinile" în politică, pe care o „alintă" cu cele mai abjecte apelative. Stau liniştiţi şi în siguranţă pe „tuşă" şi „chibiţează", adică tare le place să-i critice, eventual în vreun talk-show, pe cei care, de bine, de rău, „şi-au suflecat mînecile". Dar, ia să nu-i tratezi cu consideraţia pe care o pretind, ia să nu-şi primească dînşii emolumentele, beneficiile, onorariile, privilegiile, drepturile de autor, premiile etc.! Deodată proclamă dezastrul cosmic, încălzirea globală, pieirea religiei, moartea raţiunii, „dezvrăjirea lumii" etc. Ipocriţi, vituperează fără încetare întregul univers, care a uitat o secundă să le facă reverenţe! Uite-i cum strîmbă din nas continuu, cum privesc încruntat şi sever, de parcă le-ar mirosi urît întreaga galaxie. Asta în cazul în care nu refuză pur şi simplu să se pronunţe, cînd nu declară că nu se pricep la problemele obşteşti, că au alte preocupări mai importante – ştiinţa, literatura, arta – şi că, geniali cum sînt, nici nu au de ce să se sinchisească de mlaştina vieţii publice!

Legăturile intelectualilor cu politica: dacă există e de rău. Dacă nu există e iarăşi de rău. Ce vom face? Dacă am fi intelectuali, soluţia ar fi la îndemînă: am renunţa fie la politică, fie la intelectuali, fie, mai curînd, şi la ea, şi la ei. Cu siguranţă că lumea ar fi mai fericită cu aceste două absenţe. Dar aşa, fiind noi ceea ce sîntem – oameni proşti – probabil că nu vom face nimic: ne vom consola cu situaţiunea – n-ar fi primul compromis ruşinos pe care, resemnaţi, trebuie să-l îndurăm. Oricum, tot intelectualii sînt de vină şi pentru asta!

***Andrei Cornea** este profesor universitar şi publicist.*

Vasile DÎNCU

Intelectuali prinşi în maşinăria politicii

S-a scris atît de mult despre intelectuali şi politică încît este greu sau inutil să mai scrii ceva. Poate este mai bine să nu te raportezi deloc la textele cunoscute, dacă ai propria experienţă de martor, subiect sau observator. O să încerc să fac abstracţie de tot ce am citit, deşi ani de zile am avut obsesia pozitivă a construcţiei unei sociologii a intelectualilor şi de faptul că am deja o jumătate de carte (lăsată în ciornă de la intersectarea mea cu politica) pe care provizoriu am numit-o „sociologia ideologiilor noastre cele de toate zilele". Voi elimina chiar şi tentaţia de a face referire la neîncrederea lui Pareto în intelectuali, pe care îi numeşte „inteligenţia flotantă" şi ne spune că ei vor ţine mereu partea celor care deţin resursele de putere.

Nimeni nu-i iubeşte pe intelectuali în politică

Militanţii nu se bucură cînd se anunţă că un intelectual a intrat în partidul lor, pentru că partidele sînt un fel de echipe de căutători de aur care nu se bucură să se mărească numărul de guri care trebuie hrănite din prada de după cîştigarea alegerilor. Sînt consideraţi profitori sau chiar naivi. Vechii militanţi vor avea întotdeauna justificarea următoare: votul ţăranului simplu sau al şomerului este egal cu cel al academicianului, deci lăsaţi-o mai moale cu sfaturile pentru a cîştiga intelectualii de partea noastră. Toate partidele au intelectuali, profesori universitari sau artişti, dar rareori o să-i găsiţi pe liste de Parlament sau de Guvern.

Intelectuali la pachet

Din cînd în cînd, în situaţii în care ar trebui să existe o serioasă dezbatere publică pe teme importante, apare o listă cu aproape 100 de intelectuali care susţin ceva ce nu poate impune vreun preşedinte sau premier sau partid. Aceste liste ne aduc aminte de adeziunile regizate pentru proiectele împuşcatului, dar şi de aprigele dispute dintre CDR şi FSN. Lista de stînga este mai rară, nu s-a structurat niciodată, căci atunci cînd s-a încercat a o opune dreptei, de regulă, ar fi trebuit să se lupte pentru susţinerea lui Ion Iliescu. Or, sînt mulţi intelectuali care se consideră de stînga, dar nu-l pot susţine pe Ion Iliescu. Lista de dreapta de 15 ani începe cu Andreescu şi se termină cu Zub şi ea conţine o parte din intelectualii cunoscuţi, dar şi nişte intelectuali de care auzim doar de pe aceste liste. În loc de dezbatere publică a ideilor, de toleranţă, intelectualii au preferat încolonarea în spatele unor lideri politici. S-au livrat la pachet, la legătură, în loc să-şi expună ideile pe tarabă.

Vitrina cu intelectuali

Intelectualii sînt buni de arătat, sînt un fel de vitrină pentru alegeri. De aceea ei sînt căutaţi mai ales în jurul alegerilor, cu iluzia că aduc voturile altor intelectuali. Dar, din nefericire, greu vom găsi la noi intelectuali care să poată funcţiona ca directori de opinie, lideri transmiţători de influenţă, cum spunea un sociolog acum mai bine de 50 de ani. Ei nu au cum să aducă voturi pentru că partidele nu îi lasă să-şi impună propria voce. Puşi să recite discursuri de partid, chiar dacă o fac cu talent, ei nu pot fi convingători pentru că masa intelectualilor votanţi, colegii lor, îi consideră de regulă nişte trădători.

Ar trebui să devină invizibili

Liderii nu suportă notorietatea unor intelectuali din jurul lor. Şi, mai ales, se enervează la gîndul că pot fi consideraţi „produsul" acestora. Chiar dacă au beneficiat mereu de „punctajele" lor. Nu vreau discurs, îi spune liderul intelectualului, vreau doar punctaje scurte de idei, de acolo mă descurc. Dar faptul că presa ţine partea intelectualului, şi nu a marelui conducător, dacă izbucneşte un mic diferend sau o dispută, este de nesuportat pentru lider. Cînd un intelectual din partid dă un interviu apreciat de colegi sau de breasla lui profesională, „marele conducător" o să-l felicite ironic şi o să-i explice că există o ordine de precădere: lucrurile importante le spune „el". Dacă în sondaje intelectualii ajung la notorietate sau încredere, care poate fi luată în seamă, atunci aceasta este deja o aroganţă şi urmează să fie pedepsită. Marele conducător de partide începe să scoată cărţi pe bandă rulantă şi atunci dispare ultimul atu al intelectualului. Soluţia intelectualului: să devină, pe zi ce trece, tot mai invizibil.

Scribi inutili

Intelectualii sînt buni să scrie documente privind modernizarea partidelor, bune de invocat la presă cu ocazia congreselor sau a altor foruri. Atunci mapele celor din teritoriu şi cele pentru presă trebuie umplute cu texte lungi, complicate sau cu strategii desenate în Power Point. Aceste texte rămîn moarte, nu le citeşte nimeni şi nu vor deveni niciodată programe politice. De ce? Simplu, partidele nu sînt echipe organizate cu scopul de a moderniza România, de a construi proiecte pe termen lung. Citiţi definiţia partidului politic din orice dicţionar de politologie şi veţi înţelege că intelectualii sînt folosiţi pentru a argumenta bunele intenţii, nu pentru a scrie programe de pus în practică.

Învins de demagogia faptelor

Conducătorul politic ajuns lider de partid începe să creadă în predestinare şi în organicitatea ascensiunii sale şi atunci caută să şteargă urmele traseului său. Întotdeauna în şedinţele de partid, cînd unul sau altul dintre intelectuali va face apel la valorile fundamentale sau la moralitate, sînt pregătiţi să ia cuvîntul unii lideri ridicaţi din popor care vor demonstra, indirect, dar cu mare subtilitate, inutilitatea intelectualilor din partid. Aceşti militanţi, care cîştigă de mult timp alegerile în sătucul sau oraşelul lor, vor spune cu voce tare şi răspicat că trebuie să mergem în mijlocul oamenilor, că vorbim prea mult în birouri şi folosim cuvinte prea meşteşugite, că programele de acţiune politică sînt o prostie şi că trebuie să ascultăm doleanţele oamenilor amărîţi. Vor bate cu pumnul în masă şi vor spune că sînt unii care stau prea mult la televizor, în loc să-l însoţească pe marele lider în satele şi oraşele patriei. De aici încolo vor da exemple sugestive cu dublarea procentelor după ce a trecut liderul pe-acolo, cu scrisori de mulţumire pentru ultima vizită, primite de la un grup de pensionari. Ce ironie, tocmai el, intelectualul, este învins de demagogie.

Fără capital

Ultima slăbiciune a intelectualului este aceea că el nu poate aduce bani la partid. Şi nici prietenii lui, alţi intelectuali, nu au bani de donat. Cînd vin campaniile, în jurul liderului se nasc gărzi pretoriene formate din foşti chelneri, drumari, benzinari sau alte forme de capitalişti ce investesc în politică. Ei sînt daţi ca exemple de dăruire, schimbă strategii de alianţe şi intelectualul simte cum banii înfrîng ideile.

Şi totuşi...

Dincolo de aceste detalii de funcţionare, intelectualii care fac politică ar trebui să fie din ce în ce mai mulţi. Pentru că nu ne este indiferent cine face politică şi pentru că ar fi singura formă prin care s-ar putea crea diferenţa între stînga şi dreapta sau ar putea să fie puse în practică valori în politică. România nu va avea nici o şansă dacă politică vor face doar comuniştii reconvertiţi, securiştii, băieţii sub acoperire, chelnerii, inginerii de nota 5, cîntăreţii, dansatoarele, contabilii de CAP, schimbătorii de valută sau alte tipuri de aventurieri. Clasa politică de astăzi, croită în laboratoarele încă nedesfiinţate din 1990, este una care ocupă fraudulos biroul de comandă al societăţii româneşti. Progresiv, ea trebuie schimbată, dar nu cu fiii, nepoţii sau cărătorii de geantă ai actualilor conducători politici. Dacă intelectualii le vor schimba compoziţia, ciorba va începe să aibă un alt gust. Cît timp nu vom avea o societate civilă solidă, despărţită de partide, intelectualii vor trebui să facă politică în partide. Cu toate problemele de care am vorbit mai înainte.

Prins în maşinăria politicii, intelectualul poate defecta sistemul. Prin mai multe moduri: prin influenţa sa, prin faptul că poate deveni un pol pentru nemulţumiţi sau prin faptul că se poate ridica dincolo de cerinţele burţii. În cel mai rău caz, ca un şoarece rătăcit prin panoul electric, poate roade la cabluri sau produce scurtcircuit prin sacrificiul său, fără de voie şi neobservat decît de electricieni.

***Vasile Dîncu** este sociolog, fost ministru, actual deputat PSD.*

Anne JUGĂNARU

Intelectualii lui Băsescu, mit sau realitate?

Nu este o noutate faptul că, în decursul anilor, s-au desfăşurat o serie de dezbateri publice, unele extrem de animate şi de „contondente“, care au avut drept teme orientarea ideologică şi implicarea elitelor intelectuale româneşti în viaţa politică autohtonă. Din considerente istorice, dar şi din motive strict pragmatice, mai mult chiar, oportuniste, intelectualitatea română postdecembristă s-a situat de partea partidelor de dreapta, în special a celor aşa-zis „istorice“.

Pentru o serie de intelectuali din vechea generaţie opţiunea poate fi citită în primul rînd ca un răspuns la umilinţele anilor de frică, de mizerie materială şi morală, de închistare comunistă. Sprijinul masiv acordat dreptei istorice de către mulţi intelectuali era şi un mod de a cere scuze pentru anii în care nu au îndrăznit sau nu au riscat, cu doar cîteva excepţii, vreo formă reală de protest sau disidenţă.

Pentru noua generaţie de intelectuali, apartenenţa la dreapta are mai multe explicaţii, dar este tot o formă de compensare a „excesului de stînga“ din anii comunismului românesc. La asta se adaugă şi un anume mimetism: dacă aceia care s-au constituit în modele pentru ei erau de dreapta, au considerat că este de datoria lor să urmeze exemplul. De asemenea, un rol important în bascularea la dreapta a tinerilor intelectuali a jucat recuperarea moştenirii intelectuale a dreptei româneşti intelectuale, cu toate umbrele şi eşecurile ei.

Din păcate, din punct de vedere ideologic, la fel ca şi în cazul stîngii româneşti, dreapta românească rămîne o nebuloasă, care de cele mai multe ori se defineşte prin opoziţie cu ceea ce crede ea a fi stînga românească, şi mai puţin printr-un set de valori morale, politice şi sociale specific ei.

Numitorul comun al acestei nebuloase ideologice numită „dreapta românească“ nu putea fi decît anticomunismul, în forma cea mai radicalizată, cel care ar fi spălat trecutul celor mai mulţi intelectuali care se revendică de la ea de păcatul indiferenţei, laşităţii şi oportunismului. Asta explică de ce principalele două obiective ale dreptei româneşti, considerate purificatoare pentru societate, şi care constituie esenţa proiectului de viitor pe care îl propun societăţii sînt nu integrarea europeană şi modernizarea României, ci lustraţia şi procesul comunismului.

Ca şi în trecut, neputinţa sau dezinteresul, lupta pentru supravieţuire în noul mediu economic, dominat de o concurenţă feroce şi de un individualism care ar ridica mari probleme morale şi celui mai „fanatic“ liberal din Occident, cu alte cuvinte transformarea structurală a economiei şi societăţii româneşti – proces dureros ce a luat pe nepregătite intelectualii! – au redus la tăcere mare parte a elitei intelectuale autohtone, care, precum multe alte grupuri sociale, a fost obligată să dezvolte strategii de supravieţuire.

Aceste strategii de supravieţuire au presupus, printre altele, o retragere a multora dintre membrii elitelor intelectuale din spaţiul public. Din acest motiv, dezbaterea publică a fost şi este dominată de un grup restrîns de intelectuali, care s-au automandatat să vorbească în numele altei forme fără fond, născută tot pentru a fi alibi şi umbrelă de vreme rea pentru o minoritate intelectuală, abil denumită „societatea civilă“.

Echipa de zgomote

Temele agendei publice sînt preluate, deformate şi transformate în tot felul de „manifeste“ şi chemări la luptă de „intelectualii publici“, care s-au remarcat prin agresivitate retorică şi radicalism în poziţiile exprimate. Erijîndu-se în singura voce autentică a societăţii civile, prezentîndu-se ca deţinătoarea unei legitimităţi superioare oricărei alte forme de legitimare, inclusiv legitimării votului liber exprimat în democraţie, echipa de zgomote a dreptei intelectuale a promovat şi impus în spaţiul public doar temele care le puteau fi de folos.

Cînd nu a mai fost susţinută suficient din punct de vedere financiar din străinătate, partea cea mai radicală şi mai activistă a intelectualităţii de dreapta s-a raliat rapid zonei politice care putea să-i ofere cel mai mare sprijin sau – cinic vorbind – acces suficient la resurse.

Pentru asta trebuia să-şi „vîndă“ cît mai bine proiectul, să-şi justifice utilitatea în faţa finanţatorilor interni. Pentru asta trebuia inventat un adversar, care să fie demonizat, prezentat drept „răul absolut“, noul Satan ideologic, pe care ei şi numai ei îl pot combate cu vigoarea şi fermitatea ideologică cerute de pericolul pe care îl reprezintă stînga românească. Asta şi pentru că grupul „intelectualilor publici“ nu s-ar fi putut evidenţia în lipsa unui adversar. Pe de altă parte, nu puteau duce acest război de unii singuri, pentru că nu au avut şi nu au un vehicul politic adecvat, deşi s-au făcut mai multe încercări în acest sens, una dintre ele cu mari şanse de reuşită: Partidul Alianţei Civice. De aceea, au fost obligaţi să-şi caute vectori politici pentru a-şi promova agenda proprie şi interesele de grup. Unul a fost CDR, în frunte cu Emil Constantinescu. Ei sperau că vor putea impune Convenţiei şi lui Emil Constantinescu priorităţile guvernării, pe care visau să o exercite ocult, pentru a nu se compromite în caz de eşec. Acum, noul aliat al „echipei de zgomote“ este Traian Băsescu, la rîndul lui aflat în căutarea unui proiect politic care să-i justifice pretenţiile de a fi „preşedinte jucător“. Şi aşa s-au născut „neptuniştii“, „intelectualii lui Băsescu“ sau „intelectualii Romavia“.

Marile probleme ale României însă nu au preocupat serios nici o clipă elitele intelectuale ale dreptei. Nici proiectele dedicate integrării noastre europene n-au găsit rezonanţă în rîndul lor. În aceşti ultimi 17 ani, în afara lustraţiei, a procesului comunismului şi, recent, a votului uninominal, rafinaţii intelectuali din „echipa de zgomote“ nu au propus nimic societăţii româneşti. Nimic constructiv.

Altminteri, în viziunea şi în proiectele lor par să se afle, mai degrabă, distrugerea clasei politice, înlocuirea ei cu aşa-zisa „societate civilă“, desfiinţarea Parlamentului, golirea de conţinut a instituţiilor statului, impunerea unei Constituţii care să statueze o formulă oficială a neo-cezarismului, mascată prin intenţia de creare a unei republici prezidenţiale, alimentarea constantă a „războiului româno-român“.

Formula ideală pentru a rămîne în atenţia publicului

Sprijinindu-l deschis şi zgomotos pe Traian Băsescu, „neptuniştii“ au găsit formula ideală pentru a rămîne în atenţia publicului. *Duşmanul* există, PSD fiind ideal în acest rol, iar la nevoie, pentru a fi şi mai convingători, îi pot trece la capitolul inamici şi pe liberali, ori pe toţi cei care nu corespund proiectului lor.

Protectorul ales, în numele căruia se duc toate bătăliile, întruneşte cele mai „valoroase“ calităţi: este popular, charismatic, anti-sistem, plin de vicii comportamentale, face parte din hulitul sistem „ticăloşit“, dar este dispus să contribuie la distrugerea lui.

Obiectivul „neptuniştilor“? Aici lucrurile îşi pierd claritatea şi se complică, mai ales că, dacă l-ar declara transparent, ar intra în contradicţie cu imaginea lor publică, de ultrademocraţi. Cel mai probabil, nu ar refuza să sprijine şi nu s-ar opune unei construcţii statale de tip neo-cezarist, în care autoritatea legală să fie subordonată autorităţii politice personale, iar beneficiile să fie împărţite între sprijinitorii proiectului.

Căile par simple în actualul context, „guvernarea prin popor“ – soluţia ideală, lesne de îmbrăţişat de către mase, sigur, sub o mască mai rafinată şi vandabilă numită „referendum“.

Vulnerabilităţi: relativ puţine. O clasă politică cu credibilitatea erodată de slăbiciuni reale, dar şi de atacurile „concurenţei“, adică ale „societăţii civile“ şi ale unei părţi a mass-media, pe alocuri viciată, incapabilă să-şi apere imaginea în societate, în prag de destructurare din cauza nenumăratelor compromisuri acceptate.

Instituţii politice nereformate, tributare fie încrengăturilor de interese, fie incapacităţii de a nu abdica de la principii, valori şi reguli. O societate civilă şi ea incapabilă să fie cu adevărat reprezentativă, transparentă şi subordonată în mod real interesului cetăţenilor. O mass-media dominată de interesele mogulilor. În sfîrşit, instituţii ale statului slabe, neprotejate în faţa presiunilor născute de schimbările politice care s-au succedat.

În faţa tuturor acestor realităţi, intelectualitatea românească în ansamblul ei pare, cu excepţia „intelectualilor lui Băsescu“, să fi obosit, măcinîndu-şi frustrările în tăcere. Mulţi dintre intelectualii care au aderat sincer şi din motive morale şi etice la ideologiile de dreapta sînt acum în defensivă, nu au încă energia sau curajul să recunoască eroarea de a fi sprijinit un lider politic incapabil să facă saltul de la demersul anti-sistem la acţiunea responsabilă a omului politic, specifică unui şef de stat european. Alţii încă mai cred în alegerea făcută, sperînd în îndreptarea păcătosului.

Intelectualii lui Băsescu sînt o realitate care încearcă să acrediteze un mit: mitul dispariţiei stîngii româneşti şi al inutilităţii revenirii la ideologie, ca mijloc de salvare a democraţiei. În fond, ei nu fac decît să ilustreze enunţul conform căruia şi elitismul, fie el de stînga sau de dreapta, este tot un totalitarism.

Anne Jugănaru *este director executiv al Institutului „Ovidiu Şincai“ şi reprezentant al PSD în Consiliul de Administraţie TVR.*

„Nici unul dintre intelectualii socotiţi a fi «ai lui Băsescu» nu este nici susţinătorul ideologic, nici clientul acestuia. Iată argumentul, condensat. Ca să fie clienţi, ar trebui să existe beneficii. Or, nu există beneficii. Ca să fie susţinători ideologici, ar trebui să existe atît o ideologie, cît şi un angajament public în favoarea acesteia. Or, nu există nici una, nici cealaltă. Să le luăm pe rînd.

Sînt două situaţii respingătoare din punct de vedere moral: cea de client plătit şi cea de adulator al puterii. În sens pecuniar, numai Gigi Becali «are» intelectuali. I-a plătit, iar aceştia îl servesc public. Însă nici unul dintre «intelectualii lui Băsescu» nu a fost plătit de acesta pentru ca vreunul dintre ei să adopte public poziţiile pe care le-au adoptat. Aici, argumentul onoarei, deşi bazat doar pe conduita trecută a persoanei şi pe încrederea în comportamentul ei viitor, este esenţial. Dacă el este nesocotit înseamnă că se poate afirma orice despre oricine. Dar atunci şi cei care acuză se pretează replicii că şi ei susţin ce susţin pentru că sînt plătiţi.

Acuzaţia de client nu poate fi făcută în mod onorabil decît pe baza unor dovezi ori a unor argumente rezonabile. De pildă, afirmaţia că eu aş fi «intelectualul lui Băsescu» pentru că preşedintele m-a numit la ICR este implauzibilă din trei motive: pentru că trecutul meu nu e de om servil; pentru că nu susţin după numirea mea la ICR decît poziţii care sînt în deplin acord cu luări de poziţie anterioare numirii mele; în fine, pentru că niciodată nu m-am luptat pentru dobîndirea vreunei funcţii publice, iar pe cele pe care le-am avut le-am ilustrat cu onestitate, în spiritul serviciului public (contrariul ar trebui dovedit) (...).

Acum, implicaţia de susţinere ideologică. Nu există o ideologie a *omului politic* Traian Băsescu. Dacă ar exista ar putea fi formulată. Or, nimeni nu a făcut-o pînă acum. Dar să presupunem că ar exista. Atunci care ar fi ideologia la care aderă «intelectualii lui Băsescu»? (...) Dacă se va spune că ideologia proprie lui Traian Băsescu este «cezarismul» şi «antidemocratismul», aşa cum au făcut-o Adrian Severin ori Renate Weber, atunci va trebui să se demonstreze în mod convingător că afirmaţiile lui Traian Băsescu chiar sînt antidemocratice şi că acţiunile sale sînt cu adevărat îndreptate împotriva democraţiei. Această demonstraţie nu a fost făcută decît la nivel de proces de intenţie. Astfel, Adrian Severin, care odinioară ne-a demonstrat că Băsescu e rău pentru că e tătar, acum ne somează să credem, cam în acelaşi fel, că Băsescu e antidemocrat pentru că face lucruri pe care el, Adrian Severin, le dezaprobă din punctul de vedere al PSD-ului. Oricum am lua-o, cu argumente fie etnic-rasiste (Băsescu e tătar), fie ideologice (Băsescu e antidemocrat), procedeul e moralmente jalnic şi constă din aplicarea interesată a unui stigmat.

Alt exemplu. Renate Weber, ca să demonstreze că acţiunile preşedintelui sînt nocive chiar şi atunci cînd par bune, argumentează că în adîncul sufletului său Traian Băsescu nu crede ce spune, ori face ce face cu alte intenţii decît cele pe care le declară: altfel spus, sîntem îndemnaţi să nu credem într-un act public (de pildă, condamnarea comunismului) în numele credinţei în ceea ce Renate Weber *ştie,* anume că *omul politic* Traian Băsescu are gînduri ascunse. Ambele moduri de a argumenta sînt bazate pe proces de intenţie.

Or, adevărul bunului simţ este acesta: dacă *omul politic* Traian Băsescu are o ideologie ascunsă, ea trebuie să transpară cumva din afirmaţiile sale fie publice, fie private; ori din acţiunile sale, fie publice, fie private. Dacă dovada acestui lucru nu poate fi făcută cu un grad rezonabil de probabilitate, atunci această ideologie ascunsă nu există, iar procedeul de a formula judecăţi de condamnare în baza acuzaţiei că există intenţii malefice ascunse trebuie tratat drept ceea ce e. O fraudă deopotriva morală şi intelectuală (...).

Expresia «intelectualii lui Băsescu», din punct de vedere ideologic nu are acoperire nici în fapte, nici în vorbe. Ce este, atunci? Este o armă de luptă, prin care cei care o folosesc caută să îi delegitimeze public pe intelectualii care s-au pronunţat împotriva suspendării preşedintelui, stigmatizîndu-i ca «antidemocraţi».“

(H.-R. Patapievici, „Bătălia pentru opinia publică“, în *Evenimentul zilei*, 19 iulie)

Absenţa intelectualilor înseamnă absenţa proiectului

– interviu cu Valeriu STOICA, fost ministru şi lider PNL, fondator PLD –

Ideea acestui interviu a plecat de la dezbatarea pe care aţi organizat-o pentru modificarea Constituţiei, unde v-aţi exprimat extrem de favorabil la adresa implicării intelectualilor în acest proces. Spuneaţi acolo că nu se poate concepe o dezbatere care să reformeze statul român fără participarea intelectualilor. Vorbiţi serios sau era doar un mod de a capta bunăvoinţa?

Nu, vorbesc foarte serios pentru că, în istoria oricărei naţiuni, în momentele importante, ori de cîte ori s-a pus problema unei schimbări radicale, intelectualii au fost prezenţi. În momentele de reîntemeiere a unei naţiuni este nevoie de un proiect fondator. Cine elaborează proiectele, dacă nu intelectualii? Istoria naţiunii române nu face excepţie de la această regulă. În momentele de răscruce, intelectualii au fost prezenţi şi aş zice că cea mai importantă dintre toate aceste etape în istoria naţiunii române moderne este perioada paşoptistă. România aşa cum a arătat ea la sfîrşitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea a fost un proiect al paşoptiştilor. Cine erau paşoptiştii? Erau intelectuali. Cînd spun că intelectualii trebuie să fie prezenţi în acest moment vorbesc de o necesitate. Absenţa intelectualilor ar avea o consecinţă foarte gravă: absenţa intelectualilor înseamnă absenţa proiectului. Şi absenţa proiectului se traduce apoi într-o carenţă instituţională. Absenţa intelectualilor la elaborarea contractului social din '91 este principala explicaţie a carenţelor instituţionale în România de astăzi. Avem acum ocazia să nu mai repetăm greşeala din '91. Este deci nevoie de participarea intelectualilor şi am în vedere, pe de o parte, pe intelectualii umanişti care înţeleg în adevărata lor semnificaţie valorile pe care trebuie să fie fondată o naţiune. Mă refer apoi la specialiştii dreptului constituţional şi la politologi, pentru că întocmirea unei Constituţii ţine de ştiinţa politică şi de ştiinţa dreptului constituţional. Aşadar, cel puţin aceste trei categorii de intelectuali trebuie nu doar să fie implicaţi, ei trebuie să fie autorii acestui proiect. Oamenii politici trebuie să valideze politic proiectul.

Cum vi s-a părut întîlnirea cu acest grup de intelectuali pe care i-aţi adunat la acea masă. Mie mi s-a părut că erau destul de întărîtaţi şi de grăbiţi în a schimba foarte rapid lucrurile. Dvs. păreaţi în dezbatarea respectivă ceva mai moderat decît ei.

Nerăbdarea lor este firească pentru că au trecut 18 ani de la căderea comunismului şi România nu are încă instituţii democratice puternice. Este firească această nerăbdare. Dar, pe de altă parte, cum am precizat în cadrul acestei întîlniri, noi nu sîntem într-un moment de ruptură constituţională. Numai în momentele de ruptură este posibilă ignorarea cadrului existent. Momentul de ruptură a fost însă în 1989. Noi am ratat acel moment, în sensul că atunci nu am avut substanţa intelectuală care să constituie materia noii Constituţii. Acum sîntem supuşi acestei Constituţii şi o negare brutală a ei ar fi o dovadă de neînţelegere a mecanismelor democratice. Cu toate defectele ei, ea este un cadru în care se desfăşoară viaţa democratică a României, bine sau mai puţin bine. A vorbi despre rescrierea integrală a capitolelor din Constituţie privind autorităţile publice înseamnă în acelaşi timp respectarea procedurii de modificare a Constituţiei prevăzută în chiar textul ei. Iar eu am identificat 12 etape instituţionale care sînt necesare pentru a ajunge acolo. Am experienţa primei revizuiri, din 2003. Pentru acea revizuire, care a fost una minimală, a fost nevoie de o perioadă de patru-cinci ani. Am spus că cea mai optimistă evaluare privind perioada de revizuire este de doi ani, dar am mai spus că şi patru ani este un termen rezonabil, dar pentru asta trebuie să începem acum să lucrăm. Altfel, prelungim sistemul actual defectuos.

Eu am citit în presă despre dezbaterea dvs. cu intelectualii, şi de acolo reieşea că a fost un fel de conclav suspect, cu ceva aer conspiraţionist. Apoi am citit transcrierea dezbaterii publicată de dvs. în revista 22 şi am văzut că a fost ceva mult mai cuminte, au fost dezbateri complexe şi contradicţii acolo. Dvs. v-aţi aşteptat la aşa o primire în presă?

Nu este prima dată cînd prin trunchiere se denaturează sensul unei dezbateri, sîntem obişnuiţi. Dar e mai important ca prin reveniri succesive să reuşim să transmitem sensul acestui proiect. Este motivul pentru care după dezbaterea de la Bucureşti a urmat o alta la Craiova, în toamnă intenţionez să reluăm această dezbatere şi la Iaşi, Cluj, Timişoara, Constanţa, poate şi în alte oraşe. O idee nu trăieşte numai prin aprinderea unei scîntei. Ca să iasă o vîlvătaie, e nevoie de mai mult. Intelectualii au un rol extraordinar pentru că ei pot furniza combustibilul acestei idei, pot menţine tensiunea acestei dezbateri pînă în momentul în care la nivelul societăţii se va crea masa critică necesară pentru această transformare socială.

Totuşi cam care credeţi că este mecanismul logic prin care au ajuns ziariştii şi cei care au comentat atît de vehement negativ întîlnirea, la sintagme de tipul „intelectualii lui Băsescu", care vor să schimbe rapid Constituţia, să ocolească Parlamentul; s-a ajuns rapid să se vorbească chiar de o lovitură de stat.

Aceasta este o grilă de interpretare impusă. Cînd spun impusă, am în vedere două aspecte. Fie cei care au făcut această interpretare au fost victima propriilor inerţii de gîndire: unii sînt cu Băsescu, alţii sînt contra lui Băsescu, deci cei care au făcut un asemenea eveniment sînt oamenii lui Băsescu. Este o grilă foarte ieftină, foarte facilă. Alţii au interes să interpreteze în acest fel, pentru că pînă la urmă o asemenea dezbatere nu poate să iasă din sfera controverselor politice. Atunci, cei care doresc să se păstreze sistemul actual, care a permis în tot acest timp crearea oligarhiei, sînt împotriva acestui proiect de refondare instituţională a României. Oligarhii preferă sistemul actual, de aici şi-au retras puterea şi forţa economică. Cea mai uşoară formă de trimitere în derizoriu este aceasta: oamenii lui Băsescu vor să schimbe Constituţia. Dacă cineva citeşte textul acestei dezbateri cu onestitate, poate să înţeleagă că nu este vorba în nici un fel de o arondare la un om politic sau la o tabără politică. Dimpotrivă, este o dezbatere liberă care pune în lumină o chestiune extrem de gravă şi de importantă pentru România.

Totuşi, sintagma „intelectualii lui Băsescu" pleacă măcar de la realitatea că preşedintele este popular, în rîndurile acestei categorii, mai mult decît se aştepta şi el probabil.

Aşadar aceşti oameni, aceşti intelectuali publici au o calitate pe care nu o întîlnim pe toate drumurile. Au libertate şi spirit critic. Sau mai bine zis, spiritul critic este forma de exercitare a libertăţii lor. Într-un sistem politic cum este România, aceşti oameni care au spirit critic şi care sînt liberi discern şi înţeleg. Şi ei au înţeles că în momentul de faţă este o confruntare foarte dură. De o parte există beneficiarii sistemului tranziţiei, iar exponentul lor din acest moment e Călin Popescu Tăriceanu şi, în general, conducerea PNL împreună cu PSD. Aceasta este acum alianţa politică care exprimă interesele oligarhice. De cealaltă parte, în luptă cu acest sistem, sînt Traian Băsescu, PD şi PLD. Nu este aici vorba doar de o simplă bătălie politică firească în democraţie, ci despre o confruntare cu o miză mult mai mare. Miza este perpetuarea tranziţiei sau trecerea la un sistem democratic de tip european. Intelectualii înţeleg asta şi din acest motiv îl sprijină pe Băsescu, nu pentru că ar încuraja cezarismul, cum spun unii. Este o prostie să-i suspectezi pe Gabriel Liiceanu, pe Vladimir Tismăneanu, pe Horia-Roman Patapievici, pe Traian Ungureanu, pe Andrei Pleşu şi pe mulţi alţii, să-i suspectezi de simpatii pentru un sistem bazat pe cezarism. Dacă faci o asemenea asociere, ori eşti total în afara realităţii româneşti, ori, dimpotrivă, doreşti să manipulezi în mod grosolan lucrurile.

a consemnat Cristian GHINEA

Liana PĂTRAŞ

Divanul de mediocritate

În situaţii de derivă, cînd bătălia politică devine brutală, e nevoie de un semn al raţiunii. Experienţa a demonstrat însă că bătălia politică e aproape întotdeauna brutală, chiar şi atunci cînd ea nu are un conţinut real, prin urmare e mereu nevoie de cineva care să dea un astfel de semnal. Jurnaliştii o fac sub presiunea faptului cotidian şi nu întotdeauna corect sau dezinteresat. Analizele lor sînt imediate, spontane, invadate de înţelepciunea similarităţilor precedente, dar rupte de paradigmă, de aşezarea în contextul moral şi istoric. Aşa se face că atunci cînd în Parlamentul României se dă citire celui mai important act istoric postdecembrist care condamnă în mod oficial şi asumat crimele comunismului, scena publică se umple de ridicol şi alunecă trist în derivă şi derizoriu. Pe de o parte, aceasta e o culpă a jurnaliştilor care, sub paravanul obiectivităţii, reflectă realitatea fără atitudine. În bună măsură însă, e o culpă a intelectualilor şi o problemă de comportament.

În România, intelectualii nu se implică. Ei doar intervin. Spre deosebire de mulţi jurnalişti, în chestiuni majore intelectualii au atitudine şi curajul de a-şi asuma mult mai deschis idei şi principii, chiar şi atunci cînd ele poartă semnătura unui om politic. Numai că, din păcate, curajul intelectualilor răzbate greu din spatele uşilor ferecate ale grupurilor pentru dialog social ori dintre paginile dilematice ale revistelor încifrate elitist în numere ca 22. Andrei Pleşu nota undeva cu o perplexitate amuzată cum o maimaie, întrebată în ziua alegerilor cu cine votează, replica scurt şi sigur: „Cu ăştia, maică. Cînd or fi alţii, votăm cu alţii, dar acu' îi votăm p'ăştia..." Dacă am vedea mai des intelectuali faţă în faţă cu oameni politici, desfiinţîndu-le mediocrele discursuri lipsite de substanţă, oferind nişte direcţii şi implicîndu-se mai mult în dezbaterile simple şi necesare, publicul ar deveni în timp mai educat şi ar putea fi învăţat să voteze altfel.

Regimul Năstase a fost unul castrator. A promovat tituleşti şi kitsch-ul ca reper artistic, intelectual...

Stigmatizarea aceasta a intelectualilor e o tară comunistă şi ea a fost perpetuată cu rîvnă de regimul Iliescu-Năstase, propagandişti ai sindicalistului slogan *Moarte intelectualilor!* După eşecul universitarului la cîrma României, foarte puţini intelectuali au mai avut elan să iasă în public. Regimul Năstase a fost unul castrator. A promovat tituleşti şi kitsch-ul ca reper artistic, intelectual... Şi cu toate acestea, pe foarte puţini, derapajele de artă... politică i-au încrîncenat. Mircea Cărtărescu e un exemplu, dar Mircea Mihăieş e lăudabil. Pentru intelectuali, regimul Băsescu e o oază de libertate. Băsescu habar n-avea cine e Cărtărescu, deşi e cel mai popular scriitor contemporan. Dar a avut această iscusinţă politică de a-şi aduce în preajmă oameni de calitate şi de a-i fi lăsat să se exprime. Nu l-aş fi văzut pe Gabriel Liiceanu făcînd emisiuni şi dezbătînd politică împreună cu Andrei Pleşu, în regimul Năstase. Acum, nu doar se poate. E şi necesar. Pentru că timpul a trecut prea mult şi istoria nu mai are răbdare cu noi. Pentru că în acest moment providenţial al întoarcerii la familia europeană, s-a întîmplat ca România să aibă în frunte un comunist cu carnet care vrea să evolueze. Iar o astfel de voinţă poate să fie şi ea un dar providenţial. Pentru că după ce a trecut cel mai important test dat vreodată de un politician în România, cîştigînd singur împotriva tuturor, preşedintele a şi rămas singur pe scena politică. Şi, în fine, pentru că politica are nevoie nu doar de bani, ci şi de morală.

Intelectualii ar trebui să iasă din scrinurile cu preţiozităţi şi să se aşeze în fotoliile dezbaterilor cotidiene. Să dea lecţii de atitudine, simplitate, curaj, onestitate, istorie, morală şi politică, domnilor care cred acum că sînt oligarhii destinelor noastre. Atunci, întinsă leneş pe divanul său de mediocritate şi autosuficienţă, România s-ar scutura puţin privind la televizor şi ar înţelege de ce istoria nu mai are răbdare cu noi...

Liana Pătraş *este jurnalistă la Realitatea TV.*

Adina ROSETTI

Desene pe pereţi

Se întîmplă un fenomen ciudat şi oarecum paradoxal: în vreme ce cultura şi-a propus să coboare în stradă, „arta străzii" intră în galerie! Mai precis, în Capitala noastră s-a deschis în luna mai Streetwise Gallery, o iniţiativă a artistului Vlad Nancă. Galeria şi-a propus să fie „un spaţiu de proiect pentru artişti, graficieni şi persoane creative de toate tipurile, care au o legătură puternică cu mediul urban în practica lor artistică". Fără a avea pretenţia de a lămuri în vreun fel dilema „cît de artistic este street art*-ul" (cît la sută este aventură, adrenalină, revoltă,* feeling*, imitaţie şi cît la sută „fior artistic" – deşi mă îndoiesc sincer că celor care îl practică le pasă de astfel de reguli, convenţii şi clasificări), am stat de vorbă cu cîţiva dintre cei care se îndeletnicesc cu această meserie aventuroasă şi destul de controversată, pentru a afla cîte ceva din poveştile lor.*

Streetwise e un spaţiu mic şi aproape intim, care-ţi dă o senzaţie de familiaritate, ca şi cum ai intra în casa unui prieten mai boem. Cîteodată, un băieţel blond pe nume Victor se joacă pe acolo, cu aerul cel mai natural din lume. Cînd i-am vizitat, Saddo şi Other încă lucrau la desenele lor, direct pe pereţii galeriei, şi se plîngeau de lipsa curentului electric şi de căldura insuportabilă – mai ales pentru Other (pe numele lui adevărat Derek), venit tocmai din Canada.

Dacă aveai convingerea că băieţii aceia care desenează pe clădiri şi metrouri sînt nişte golani fără de căpătîi care vor să vandalizeze totul cu orice chip, cuprinşi de un fel de ură generală îndreptată asupra a nici-ei-nu-ştiu-prea-binece, Other reuşeşte aproape imediat să te facă să vezi lucrurile într-o altă perspectivă, povestindu-ţi cum a început totul. O legendă urbană (adevărată) din Statele Unite povesteşte că, în perioada de regres economic ce a urmat războiului de secesiune, muncitorii sau oamenii fără adăpost (aşa-numiţii *hobo)* umblau din stat în stat, pentru a-şi găsi de lucru; călătoreau cu trenurile marfare, ilegal, lăsîndu-şi mesaje unii altora (şi, de cele mai multe ori, posterităţii), dintr-un soi de gest primitiv, pe vagoanele de tren: un nume, o dată şi, de multe ori, un soi de „logo" hieroglific, un simbol personal. *Message in a bottle,* spune Other despre începuturile graffiti-ului, un fenomen care a purtat întotdeauna eticheta de „marginal". Sedus de acest sistem de comunicare oarecum romantic, s-a apucat şi el să deseneze pe trenuri nişte personaje ciudate, hibride, cumva între grotesc şi naiv. Personaje aflate într-o continuă mişcare, care s-au plimbat ani de zile, pe şine, din Canada pînă-n Mexic, străbătînd mii de mile. Acum, în America de Nord nu se mai desenează pe tren, şi nici la metrou; e *totally illegal* şi, dacă eşti prins, rişti o amendă destul de usturătoare şi chiar cîteva zile după gratii. Plus, după noroc, o bătaie zdravănă.

Lucruri aruncate, monştri din copilărie

Viaţa nomadă a lui Other pare deosebit de palpitantă, mai ales pentru cei care obişnuiesc să stea zilnic opt ore la birou. Other a bătut străzi, oraşe şi ţări întregi, timp de 15 ani, făcînd *street art;* e pasionat de skateboard din adolescenţă; prin anii '90 a făcut parte dintr-o „gaşcă" din Toronto, împreună cu care făcea graffiti; apoi, încetul cu încetul, s-a orientat către ceva ce am putea numi „pictură", iar acum trăieşte din vînzarea lucrărilor. La 35 de ani, dintr-un rebel nomad, a ajuns un artist care vinde şi care expune (înainte să vină la Bucureşti, mai avusese cîteva expoziţii prin Europa, iar după vernisaj se pregătea să plece la Berlin), ca mulţi alţi artişti underground care au fost, în cele din urmă, adoptaţi de mainstream. Nu cîştigă atît cît să-şi permită vreun Ferrari, ci mai degrabă cît să-şi plătească chiria... „Muncesc ca să pot fi liber şi să umblu prin lume. Sînt ca un şofer de camion de cursă lungă, care în timpul liber goneşte pe autostradă, călare pe motocicletă, cu pletele-n vînt", îmi spune zîmbind. Lucrează pe lucruri găsite în gunoi, aruncate şi recuperate, cu materiale şi vopsele adunate de prin depozite, de la rebuturi; îmi face o întreagă teorie de tip *waste recovery* şi-mi arată un desen făcut cu vopsea şi marker pe o bucată de linoleum clasic românesc, găsit naiba ştie pe unde, pe plaiurile noastre. Nu e vorba de ecologie, ci mai degrabă de „o scuză pentru a pleca la plimbare, pentru a explora locuri abandonate" – şi din nou zîmbeşte. Şi în plus, în felul ăsta, pictura îl găseşte pe el, şi nu invers. Oamenii aruncă multe lucruri; cutreierînd străzile, e aproape imposibil să nu dai peste ceva pe care să-l poţi folosi apoi la desenat, ceva care „cheamă" un anumit fel de desen. Îl întreb cum sînt văzuţi acolo artiştii ăştia „fără casă", care se îndeletnicesc cu treburi ilegale, precum desenatul pe trenuri, clădiri, care scotocesc prin gunoaie în căutare de materiale de pictat? E simplu şi răspunsul e universal, fie că e vorba de Bucureşti, Berlin sau Toronto: *People hate us!* Apoi se întoarce la desenul său, teribil de relaxat şi optimist; îşi ornează peretele cu un fulg gigantic de nea pentru că, pentru un canadian, *it's so damn hot here!* şi mai face cîteva retuşuri personajului său.

Pe peretele opus desenează Saddo, a.k.a. Raul, un tînăr din Cluj, care a terminat Facultatea de Arte, secţia Grafică. Dacă Other a parcurs drumul de jos în sus – din stradă în galerie – Saddo a pornit dintr-un mediu cult şi s-a apucat de *street art* abia după ce a terminat studiile. Nu emană chiar doza aceea de autenticitate a lui Other, un om care a cutreierat lumea şi trăieşte în spiritul acestei arte stradale. Poate din cauza faptului că lucrurile îşi au rădăcinile „la ei", au o istorie şi o legendă în spate, în timp ce „la noi" par încă ceva destul de „importat", venit la pachet cu nenumărate alte beneficii ale libertăţii. Pînă una-alta, Saddo lucrează în publicitate şi, în timpul liber, desenează monştrii care l-au obsedat încă din copilărie. Unii fioroşi, alţii de-a dreptul drăguţi şi coloraţi. Dar nu căutaţi neapărat o explicaţie pentru asta!

Cînd am plecat din galerie, i-am lăsat desenînd în semiîntuneric: încă era pană de curent; i-am povestit lui Other (al cărui *nickname* nu este deloc întîmplător, ci are legătură cu o anume teorie a subconştientului, semnificînd acel „altul" care sălăşluieşte adînc ascuns înăuntrul fiecăruia dintre noi) că, în România, pe vremurile acelea de tristă amintire, erau multe seri în care rămîneam fără lumină. Mi-a răspuns că şi la ei, în capitalism, se întîmplă de multe ori la fel. Din cauza prea multor aparate de aer condiţionat, cartiere întregi rămîn uneori în întuneric.

Un domn şi pisica lui pătrată

Înainte de expoziţia recent vernisată a lui Other şi Saddo, la Streetwise a mai expus (inaugurînd galeria) un domn, pe numele său adevărat Alexandru Ciubotariu (zis şi Ciubi), în vîrstă de 27 de ani şi care se ocupă cu extrem de multe lucruri creative. De la benzi desenate pentru copii, ilustraţii pentru reviste, grafică, pictură, pînă la... ieşit noaptea pe străzi şi lipit stick-ere sau paste-up-uri prin oraş, în locuri mai mult sau mai puţin umblate. În plus, Ciubi este cunoscut mai ales datorită unui personaj simpatic, pe care îl lasă în urma sa şi pe care îl puteţi vedea şi pe unele tricouri sau chiar prin casele oamenilor, sub formă de jucărie „urbană": Pisica pătrată.

De ce s-ar apuca un om serios ca el să iasă în stradă, noaptea, şi să lipească personaje prin diverse locuri? Păi, să le luăm pe rînd: sînt locuri, în acest Bucureşti gri şi monoton, care „cer intervenţii", o pată de culoare, un personaj care să le dea viaţă; *street art*-ul e un soi de scurtătură pentru a ajunge mai repede şi mai direct la public; o lucrare, odată ajunsă în stradă, îşi trăieşte propria viaţă: poate supravieţui cîteva ore sau chiar luni întregi, după cum îi e destinul; există, orice s-ar spune, senzaţia aia inegalabilă de fluturaşi în stomac pe care ţi-o dă aventura. Şi, de fapt, în ce constă aventura? Nu durează decît cîteva minute, pentru că e noapte şi trebuie să te mişti repede (în mod evident, e o treabă ilegală şi poliţiştii noştri sînt oameni vigilenţi). De obicei, îţi alegi dinainte locul şi te gîndeşti cam ce s-ar potrivi. Apoi lucrezi acasă (se folosesc hîrtie de ambalaj, markere, culori acrilice, aracet), decupezi frumuşel desenul, suni un prieten sau mai mulţi, aştepţi să se întunece bine, te duci la locul cu pricina, lipeşti desenul şi pe-aci ţi-e drumul. Poţi să te întorci a doua zi să faci poze, cu o mulţumire secretă atunci cînd vezi oamenii privindu-ţi creaţia şi, uneori, zîmbind.

Ciubi a lăsat astfel de urme prin oraş, care încă se mai pot vedea, cum ar fi dragonul uriaş de pe cheiurile Dîmboviţei, care pare că iese din zid, desenele cu chipuri ciudate din pasajul auto de la Unirii, cele de pe fostul club Hermes din zona Lipscani (făcute în cadru legal, cu ocazia Zilelor Bucureştiului) sau pur şi simplu pe coşuri de gunoi sau în spatele semnelor de circulaţie. „Ce fac eu este să adaug mici accente unui oraş care chiar are nevoie de aşa ceva! Am toată convingerea că ceea ce fac e bine, nu e în nici un caz vandalism. Pentru mine, *street art*-ul este doar o altă modalitate de exprimare. La fel cum comunici cu o pînză, la fel comunici cu un zid. Sînt doar suprafeţe", spune Ciubi, care şi-ar dori să obţină ceva de felul unei aprobări de la Primărie ca să lucreze în mod legal la înfrumuseţarea oraşului. Dar oare nu s-ar pierde astfel tot farmecul? Farmecul ăsta e simţit foarte bine atunci cînd grafferii şi street-artiştii se întîlnesc să deseneze împreună într-unul din locurile părăsite din Bucureşti. Cum a fost celebra clădire de pe Calea Victoriei, supranumită Ministerul Graffiti (fost sediu al Ministerului Industriei Constructoare de Maşini, „leagănul" Daciei 1100), acum demolată, pe acoperişul căreia s-au întîmplat multe „sesiuni" de desenat în grup. Au venit de cîteva ori chiar şi artişti din afară, unde există o adevărată comunitate, foarte bine închegată, lucru posibil şi datorită puterilor nelimitate de comunicare ale netului.

„La noi, ar fi interesant un pic mai mult individualism local – adică să nu mai simţi aerul ăsta internaţional în toate desenele. Să pună cineva ceva de-al nostru!", cam asta şi-ar mai dori Ciubi. Pînă una-alta, dacă ne uităm bine în jur, avem stencil-uri cu Ceauşescu, Băsescu şi – pare-mi-se – chiar cu Războinicul Luminii. Ca să nu mai vorbim de Caragiale, Eminescu şi Creangă, care stau la un *chat,* pe un perete din Centrul Vechi... În rest, totul ţine de inspiraţia artistului.

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Nostalgii comunitare

Acum cîteva zile, într-o după-amiază dintr-acelea cu vipia lovindu-te drept în moalele capului (nu-i vorbă, şi în tarele lui), am făcut un drum pe care n-o să-l uit curînd pînă în Secuime, lîngă Gheorgheni; pînă la Lăzarea, mai precis, unde se află un castel (un conac întărit, de fapt, cu o curte uriaşă împrejmuită de ziduri groase) binecunoscut, pare-se, artiştilor plastici din taberele organizate aici de Uniunea lor. Am mers, firește, ca să văd un spectacol. Un spectacol pe care directorul teatrului din Gheorgheni, în acord cu directorul de scenă, hotărîse să-l scoată, pentru cîteva reprezentaţii, din incinta nu tocmai atrăgătoare a casei de cultură unde domiciliază micul, dar activul Figura Stúdió, aducîndu-l la aer curat şi loc mai larg. Cînd am ajuns (cu jumătate de oră întîrziere, după un „parcurs automobilistic" înţesat, pe Valea Prahovei, cu obişnuitele bucurii ale traficului de week-end), am găsit, în amurgul dulce şi răcoros, sute de oameni care, aşezaţi pe bănci fără spătar, pe scaune de strînsură ori direct pe iarbă, priveau încîntaţi spectacolul, rîdeau (se juca o comedie), mai comentau cîte ceva, mai aprindeau cîte-o ţigară, le mai explicau copiilor, la ureche, ce se întîmplă pe scenă şi aşa mai departe. Cineva ţinea în braţe un căţel. Altcineva venise cu un bebeluş în cărucior. După spectacol, trupa, invitaţii şi, am impresia, toţi cei ce aveau chef să prelungească seara spre noapte (reprezentaţia se terminase pe la 11, sub ochiul imens al unei Lune galben-aurii), au urcat spre conac şi, la lumina vagă ce venea din interior, au atacat cu satisfacţie o delicioasă iahnie de fasole cu costiţă afumată, scoasă cu linguroiul din cazan şi servită cu pîine şi castraveţi acri, precum şi (cu satisfacţie încă şi mai mare) palinca turnată generos în pahare de plastic (condiţii de campanie, ce să-i faci). Copiii alergau de colo-colo şi se tăvăleau pe pajişte, deşi roua de seară îmbibase temeinic iarba, căţelul fugea după ei lătrînd, tinerii au găsit, aşa cum găsesc întotdeauna, chiar şi în mijlocul deşertului, nişte muzică şi s-au retras într-un colţ să danseze, persoanele serioase şi obosite şi-au rostuit cîte-un scaun. S-a mîncat, s-a băut, s-a stat de vorbă, s-a spus „la revedere", s-a plecat. Acasă, în sat, acasă, la Gheorgheni (cam trei kilometri distanţă), acasă, la Sfîntu Gheorghe (cam o sută cincizeci de kilometri distanţă, cu maşina sau cu trenul), acasă, la Bucureşti. A fost o seară foarte plăcută.

Am mai petrecut astfel de seri. Tot prin zonă. Sau în Ungaria, la festivalul de la Kisvárda. Sau în Germania, la festivalul de la Bonn. În aceste locuri, teatrul e privit nu numai ca o artă şi/sau ca o instituţie, ci şi ca un prilej de adunare a comunităţii în jurul unui eveniment social. Ca la botez sau ca la nuntă. (Sigur, poate fi şi ca la priveghi, în cazurile nefericite.) A merge la teatru înseamnă nu doar a te aşeza într-un fotoliu comod sau pe o laviţă incomodă şi a privi la scenă, ci şi a te întîlni cu prietenii şi cunoscuţii, ori, pur şi simplu, cu membrii aceluiaşi conglomerat uman în care îţi duci viaţa zilnică. Uneori, fără să schimbi o vorbă cu ei săptămîni la rînd – sau fără să-i *vezi* –, pentru că nu ai timp, pentru că viaţa modernă e tot mai solicitantă, pentru că te iei cu treburile casei, pentru că nu te lasă televizorul, pentru că te absoarbe calculatorul. Teatrul îşi recapătă în acest fel funcţia lui primordială în cetate: aceea de a înlesni contactul dintre cetăţeni pe o platformă superioară pieţei publice, platforma spiritului, a ideilor, a bucuriei necomplicate de a te afla printre semeni cu care, măcar timp de o oră-două, simţi la fel. Teatrul (re)devine, ca şi Biserica (şi, de fapt, aici lucrurile se leagă în mod subtil, căci ritualul reformat privilegiază convivialitatea) punctul central al vieţii comunitare, punctul iradiant de coeziune şi armonie, întăritura vizibilă a reţelei invizibile ce-i ţine laolaltă pe oamenii care, deşi atît de diferiţi între ei, vor să aparţină aceleiaşi confrerii. Care poate fi uneori doar confreria umană.

În România „veritabilă", teatrul şi-a pierdut această dimensiune. Era să adaug „dacă a avut-o vreodată", dar m-am oprit, pentru că da, a avut-o: în vremea cînd populaţia se constituia în naţiune, acum aproape două sute de ani, dar şi mai de curînd, acum aproape două zeci de ani, în vremea cînd socialismul apăsător înlesnea socializarea în sălile îngheţate, cînd ochii şi urechile celor din faţa scenei căutau cu febrilitate şi speranţă, pe scenă, cele mai neînsemnate semne de sfidare, de opoziţie, de rezistenţă. Chiar dacă vocaţia socială de acest gen are conotaţii cumva mai agresive, mai îndîrjite, plăcerea (estetică) alunecînd pe planul doi, trei etc., important e că ea există şi acţionează. Şi trist e că astăzi nu mai există şi nu mai acţionează. Poate că, la fel ca Biserica naţională, teatrul românesc ar trebui să-şi regîndească funcţia, rolul şi rostul înăuntrul colectivităţii pe care pretinde că o slujeşte. Poate că ar trebui să se deschidă către cei care îi calcă pragul, poate că ar trebui să li se ofere simplu şi direct, fără emfază, fără veleităţi exclusiviste, fără demagogie şi fără îngîmfare. Poate că astfel ar reuşi să redevină ce a fost cîndva.

...Nu mai mult de-atît, totuşi.

PUBLICITATE

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Tribut melancoliei

● **The Good, The Bad & The Queen, *The Good, The Bad & The Queen*, Virgin, 2007.**

Una cîte una, lunile acestui an se încolonează frumos ca să defileze cuminte spre timpul trecut, atît de cuminte şi de suav încît să-mi fie din ce în ce mai clar că, pînă acum, 2007 nu a dat un album mai de soi ca acest *The Good, The Bad & The Queen*. Vă mărturisesc că de la sfîrşitul lui ianuarie, lună în care acest proiect muzical a apărut pe piaţă, am aşteptat în liniște să dau de vreo bijuterie mai bine şlefuită ca aceasta. Cum, în ciuda unor apariţii şi consistente, şi de luat în seamă, nimeni şi nimic nu s-au învrednicit în ultima vreme să-şi complice cu mai multă dibăcie armoniile melodice, am hotărît – de comun acord cu subiectivismul meu gîdilat în amorul propriu – să-i acord reginei ce e al reginei, iar lui Damon Albarn toate plecăciunile de rigoare. Pentru că, dacă punem la socoteală acea stranie demonstraţie de virtuozitate şi rafinament oferită de Blur în 2003 cu discul *Think Tank,* dacă adăugăm apoi şi găselniţele hazlii şi elaborate omologate de Gorillaz în 2005 pe *Demon Days,* vom ajunge probabil la concluzia că persoana care a stat de veghe la naşterea tuturor acestor delicii auditive, Damon Albarn, este, în momentul acesta (alături de Thom Yorke de la Radiohead), cel mai respectabil, îndrăzneţ şi inventiv compozitor pe care Marea Britanie l-a dat populaţiei (re)cunoscătoare din '90 încoace. Despre cum s-a transformat puştiul simpatic şi hîtru care rostea în 1994, parcă în răspăr cu ideea oricărei complicaţii, un scurt şi la obiect *Parklife* într-un domn elegant, introspectiv, atent la detalii şi deferent faţă de senzualitatea misterelor este una dintre acele poveşti pe care tare mi-aş dori să le pricep mai bine. Dincolo însă de registrele şi tonurile pe care Albarn le încearcă acum (în fond, de la *Leisure,* albumul de debut al celor de la Blur, şi capodopera *Think Tank* au trecut mai bine de 12 ani), ceea ce contează este că şi *Think Tank,* şi *Demon Days,* şi *The Good, The Bad & The Queen* explorează, fiecare în manieră proprie, posibilităţile prin care muzica se poate desprinde de realitatea imediată, ca să vireze spre nişte zone mai puţin concrete şi identificabile, dar la fel de seducătoare şi pertinente ca orice operă credibilă de avangardă. Dacă vă aşteptaţi însă ca acest nou proiect să facă atingere cu Blur-ul anului 2003, dacă, dimpotrivă, sînteţi dispuşi să interpretaţi albumul acesta în cheia vădit postmodernă oferită de Gorillaz, vă veţi confrunta cu o doză bună de buimăceală. Şi nu este vorba doar despre faptul că muzicienii cooptaţi în această trupă ar fi schimbat esenţial prin personalităţile lor indiscutabile datele problemei. Nici Paul Simonon nu face *The Good, The Bad & The Queen* să sune a The Clash, nici Simon Tong a The Verve, nici tobele lui Tomy Allen nu seamănă cu ceea ce cînta în Fela Kuti. Dacă ar fi să spunem lucrurilor pe nume, acest supergrup asamblat sub efigia unui western spaghetti (în care rolul urîtului este interpretat de regină) arată exact în felul în care Damon Albarn şi-a dorit să arate. Imaginaţi-vă, aşadar, un fel de Pink Floyd din epoca Syd Barrett şi *The Piper at the Gates of Dawn* primenit din plin cu clasici ai anilor '60 tip Beatles sau Beach Boys, totul reorchestrat în manieră electro ca pentru a da mileniului trei un plus de tandreţe fragilă, tristeţe înţeleaptă sau nebunie vizionară. Dacă detaliile psihedelice vă dau dureri de cap, veţi avea oricînd la îndemînă plasa de siguranţă a chitarei acustice, un parfum retro desăvîrşit, acorduri de pian în bunul gust al lui Yan Tiersen sau interpretarea vocală liniştită şi fără convulsii a lui Damon Albarn. Este, dacă vreţi, stabilimentul ideal pe care se pot construi armonii complicate, atemporale, clandestine, care pot decola în orice clipă în spaţiu, într-un fel de corespondenţă perfectă cu acordurile finale care preced desprinderea totală. Atunci cînd desprinderea le reuşeşte, iar *The Good, The Bad & The Queen* nu rămîne doar un proiect ireproşabil sau o jucărie de lux, minunată, priveliştea lumii ce se îndepărtează încet este tot ce poate fi mai aproape de un tribut adus melancoliei.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Jaime Bayly, *Pe neaşteptate, un înger*, traducere din limba spaniolă de Ileana Scipione, Colecţia „Babel", Editura Nemira, 2007.**

Peruanul Jaime Bayly (n. 1965) e considerat de compatrioţii săi un „copil teribil al televiziunii". Motivul: incomodul *Franctiror,* un *talk-show* pe care îl moderează de ani buni şi unde refecul aplicat personalităţilor politice locale a rodit întotdeauna generos, în stimă şi scandal. De stimă şi scandal s-a bucurat Bayly şi la primul său roman publicat – *Să nu spui nimănui,* 1994 (povestea unui bisexual amator de cocaină, într-un Peru plin de rigori ipocrite) –, motiv pentru care autorul a continuat să scrie cu nădejde şi cu varii succese: mai o ecranizare după o carte a sa, mai un premiu literar etc.

Pe neaşteptate, un înger e al zecelea său roman. A apărut în 2005 şi puţin i-a lipsit să cîştige premiul barcelonez Planeta. Mai bine că nu l-a cîştigat. Cred că-i mai cinstit aşa, indiferent care vor fi fost contracandidaţii.

Romanul acesta – potolit, cumsecade, strunit cu bonomie şi jovialitate – nu e, pînă la urmă, decît o relaxantă carte de vacanţă. Are zeci de pagini de dialog lejer, are personaje nostime, cu ciudăţenii benigne, cînd nu cu ţîfne curat oltenești, deocheate şi simpatice, iar cînd e vorba de lucruri grave, strecoară întotdeauna cîte un derapaj ludic care să dreagă, înduioşător, situaţia. Telenovelistă în esenţă, povestea spusă aici de Bayly – cea a regăsirii părinţilor, a trecerii mărinimoase peste o cumplită vină a lor – părăseşte îndelungata tradiţie a smiorcăielii, căutînd imprevizibile debuşeuri în umor.

Totul începe din momentul în care un scriitor („alb, dar bun") îşi angajează o menajeră („metisă, dar morală"), o obeză cu „ochi osteniţi" şi „voce supusă", care „inspiră o încredere inexplicabilă" şi un angelic apetit pentru iertare. Restul – adică, cine ce iartă şi cui – e de văzut. Mai ales dacă sînteţi, cum e şi normal, undeva pe o plajă.

Marius CHIVU

feedbook

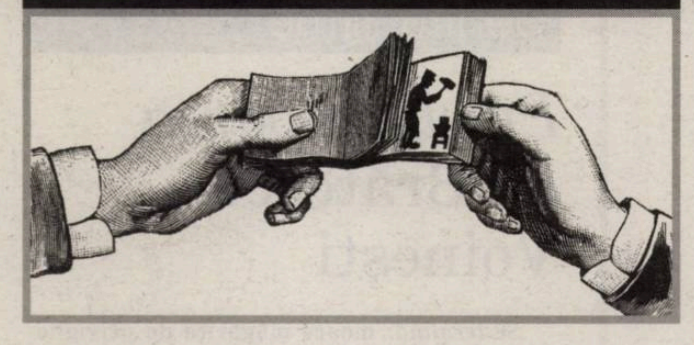

Jocul de-a copilăria

● **Cosmin Manolache (coord.),** ***Piua! joacă, jocuri, jucării*****, Muzeul Ţăranului Român, 2007.**

Tema copilăriei a dat cîteva dintre cele mai frumoase cărţi din literatura noastră şi, mai ales, în formule dintre cele mai diverse, de la autobiograficul plin de haz al *Amintirilor...* lui Creangă pînă la onirismul iniţiatic din *Travesti*-ul cărtărescian. Două dintre cele mai de succes cărţi de după '89, intrate şi în prima serie de manuale alternative, vorbesc tot despre copilărie: *Exuviile* Simonei Popescu şi *Muzici şi faze* de Ovidiu Verdeş. La fel, *Dincolo de frontiere* de Sorin Stoica, *Cum mi-am petrecut vacanţa de vară* de T.O. Bobe, *Băiuţeii* fraţilor Florian sau *Fata din casa vagon* de Ana Maria Sandu, explorînd zone literare radical diferite, se adaugă unei serii de ficţiune impresionante, tot mai variate şi mai complexe. Apoi, în paralel, cîteva proiecte colective autobiografice ale tinerilor au contribuit la o memorie adolescentină a comunismului: *Cartea roz a comunismului*, *O lume dispărută* şi *Cartea cu euri*.

Era doar o chestiune de timp pînă ce tinerii antropologi/scriitori de la Muzeul Ţăranului Român să organizeze materia memorialistică a copilăriei în funcţie de subteme. După un prim proiect dedicat mărţişorului *(Cărţişor de mărţişor),* un nou volum, coordonat tot de Cosmin Manolache, vine să inventarieze, de data aceasta, jocurile şi jucăriile. 31 de autori din toată ţara (printre care etnologii Şerban Anghelescu, Ioana Popescu, Rodica Zane, Lila Passima, scriitorii Matei Florian, Roxana Moroşanu, Călin Torsan, Ciprian Voicilă, regretaţii Irina Nicolau şi Sorin Stoica, plus numeroşi prieteni de diferite generaţii ai MŢR-ului) se lansează într-un turnir de reconstituire a jocurilor din comunism, dar nu numai. Texte confesive, amintiri sau poveşti auzite, liste, mici lexicoane reuşesc să inventarieze sute de jocuri dintre cele mai diverse, de la jocurile clasice cu reguli universale, care se jucau peste tot la fel şi care pot fi întîlnite şi astăzi, pînă la jocuri locale sau specifice unui anumit timp şi jocuri personale, inventate, cu reguli proprii („In-Doormitor", textul lui Călin Torsan, excelează prin bizareriile înduioşătoare). Desfăşurîndu-se toate deodată în faţa ochilor, eşti impresionat de specificitatea lor ca în celebra taxinomie orientală a animalelor preluată apoi de Borges: jocuri de la ţară sau urbane (de apartament, pe scară, în faţa sau în spatele blocului, pe terenul de sport etc.), în funcţie de anotimp, pentru fete/băieţi, cu sau fără minge, individuale sau de echipă, cu reguli stricte ori de imaginaţie, de competiţie, amuzante sau doar idioate, unele de-a dreptul absurde etc. Onomastica jocurilor, variind şi ea în funcţie de geografie (uneori denumind chiar jocuri diferite), te face să-ţi pui întrebări cu privire la etimologia unor nume precum *bambilici, leapşa, ţomping, diri-diri, hep* sau chiar *piua*. Oricum, cartea te prinde în aşa fel încît ajungi să-ţi faci o listă paralelă cu jocurile şi jucăriile necuprinse în acest volum. În ceea ce mă priveşte, nu sînt menţionate jocurile cu mingea (sau doar variantele de nume) hombard şi hop-ţop, nexa-pace, elefănţeii cu apă, indienii de plastic, jocul chinezesc cu bile de sticlă colorate, cărţile de joc cu animale din toată lumea sau surprizele Laser.

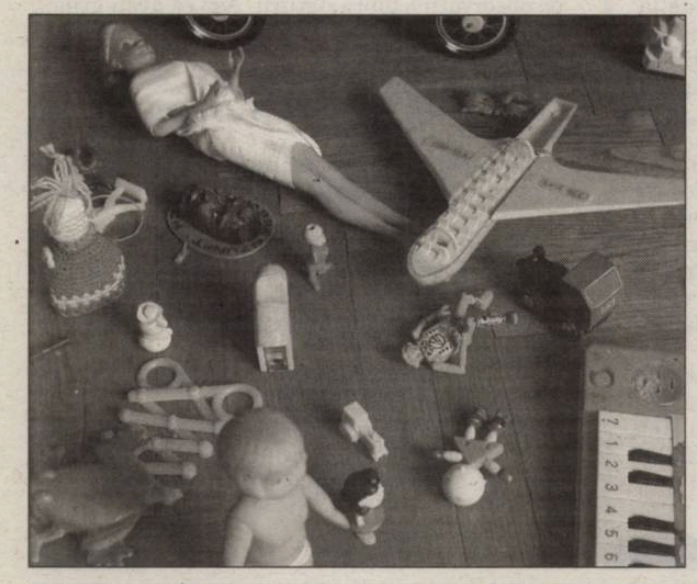

Ce face acest volum foarte plăcut la lectură este chiar voluptatea rememorării. Textele, indiferent de natura lor: descriptivă, orală sau narativă, de tonul evocator rece ori patetic, toate sînt stenice, au umor şi, cum altfel, o mare doză de nostalgie. O anume inocenţă devine perceptibilă inclusiv în jocul în sine al scrierii ca strategie a recuperării inocenţei pierdute. Poate că multe dintre jocuri îşi pierd magia la lectură, ceea ce fascinează este însă candoarea copilului (universal, vorba lui Călinescu) a cărui unică raţiune este joaca, inclusiv în solitudine şi sub presiunea responsabilităţilor şcolii sau de familie. Căci există o nevoie, aproape organică, de ludic a copilului, o frenezie a căutării jocului în orice condiţii („copiii îşi fac timp de joacă", cum spune cineva în carte), cu o mare „risipă" de imaginaţie şi de energie. Dar pe lîngă acest caracter de *self-entertainment* al jocului („joaca e să rîzi să nu te mai opreşti"), există şi un nucleu, dacă vreţi, existenţialist. Joaca (şi) maturizează, căci dezvoltă relaţiile şi evaluează constant afinităţile dintre copii (vezi textul lui Ciprian Voicilă, „Joaca de-a Se..."), activează toată gama de sentimente, predispune chiar la dileme şi la reflecţie, propune nişte valori: toleranţă, altruism, solidaritate. La sfîrşitul jocului se află întotdeauna o mică revelaţie şi uite cît de simplu am ajuns la teoria lui Huizinga.

Mă tem că *Piua!* nu este doar o arhivă a candorii şi a nostalgiei, ci, mai ales, o antologie a jocurilor deja istoricizată, o „declaraţie de avere a unei vîrste care nu se mai întoarce". Dar nu doar la propriu, ci mai ales la figurat. E suficient să te uiţi în jurul blocurilor ca să-ţi dai seama că noile generaţii de copii nu mai joacă bună parte din jocurile inventariate aici. Acum cîţiva ani, vizitînd după foarte multă vreme cartierul copilăriei mele din Rîmnicu Vîlcea, n-am mai văzut în faţa blocului fete jucînd elasticul, ci doar nişte puştoaice înţolite vulgar care butonau telefoanele mobile, iar în spatele blocului, în curtea unde odată jucam fotbal, prin praf, pe un pămînt întărit ca asfaltul, crescuse iarba iar locul se sălbăticise, căci băieţii erau la un Internet-café la parterul blocului vecin. Dacă aş fi putut spune „Piua!" acelor ani... Aşa, nu-mi rămîne decît această carte, ca un joc de-a copilăria care nu durează, din păcate, decît cîteva zeci de pagini.

Dilema veche vă recomandă

● În *Observator cultural* (nr. 125, din săptămîna 26 iulie – 1 august), interviul dens, acordat de Philip Ó Ceallaigh lui Ovidiu Şimonca. Un năzdrăvan din Occident, locuind de şapte ani într-un bloc din Titan, scriind nuvele (traduse excelent la Polirom) cu care ia premii în Irlanda lui, acolo unde un mare critic literar l-a sfătuit să nu-şi piardă timpul cu „ţara asta ciudată, România...". „Dar eu nu voiam să-mi explic România... pur şi simplu, am scris despre viaţa mea... Nu trebuie să ai o idee elitistă despre scris şi să crezi că scrisul, literatura sînt pentru oameni superiori sau mai educaţi... De ce e atît de greu să fii accesibil? Dacă scrii trebuie să te străduieşti să nu fii greu de citit." În ţara asta ciudată, România, sînt cîţiva oameni de litere care i-ar putea spune că gîndeşte original, prea puţin teoretic. Interviul devine astfel şi mai incitant. (Radu Cosaşu)

● Eseul inedit al lui Lucian Raicu despre Norman Manea, apărut în *Observator cultural* săptămîna trecută. Spune Raicu, în 1989, într-un text de o înţelegere rară: „Curajul asumărilor şi curajul civic, al adevărurilor neconvenabile şi implicînd riscuri «fizice» într-o ţară ca România de azi, are, la Norman Manea, o motivaţie în primul rînd literară şi este ceva de ordinul unei vocaţii de intimitate şi al unei îndatoriri sacru-profesionale, ţinînd de ideea sa despre literatură ca valoare în sine, preeminentă în raport cu celelalte posibile valori". (Simona Sora)

● O capodoperă: *Simpsonii – filmul!* (Alex. Leo Şerban)

● Numărul special despre muzică al revistei *Re:publik*, numai bun de lecturat pe plajă, în care veţi citi pe larg despre Marilyn Manson, Alice Cooper, alternativul românesc şi blog-urile de muzică de la noi, un dicţionar hip-hop, cîteva cronici de concerte şi zeci de recenzii plus un DVD gratuit cu filmul *Crossing the Bridge: The Sound of Istanbul,* în regia lui Fatih Akin. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Cu familia

● ***Simpsonii – Filmul / The Simpsons Movie*** **(SUA, 2007), de David Silverman.**

Iată cîteva dintre sursele de haz pe care *Simpsonii – Filmul* apucă să le valorifice în cele 87 de minute pe care le are la dispoziţie: 1. familiile disfuncţionale; 2. familiile funcţionale; 3. familiile care întrunesc toţi termenii disfuncţionalităţii, dar care funcţionează perfect în propriii lor termeni; 4. nesimţirea celor care distrug mediul înconjurător; 5. agitaţia celor care încearcă să-l protejeze; 6. veveriţele mutante cu o sută de ochi, apărute din cauza poluării; 7. bucuria creştinului pentru care o veveriţă cu o sută de ochi e încă o dovadă a măreţiei Creatorului; 8. bucuria copilului pentru care o veveriţă cu o sută de ochi e, pur şi simplu, o veveriţă cu o sută de ochi numai buni de scos; 9. cruzimea faţă de animale; 10. dragostea excesivă pentru ele; 11. ideea de porc; 12. ideea de porc pe post de Spider Man; 13. ideea de Arnold Schwarzenegger pe post de preşedinte al Statelor Unite; 14. gîndul că unii oameni se cred urmăriţi non-stop de serviciile secrete; 15. gîndul că aceşti oameni ar putea să aibă dreptate; 16. comunităţile mici şi paşnice; 16 bis. mulţimile înarmate cu furci şi cu topoare; 17. brutele de vocaţie; 18. victimele de carieră. 19. faptul că 18 îl conţine uneori pe 17; 20. slujbele religioase; 21. ritualurile şamanice; 22. sexul conjugal; 23. faptul că publicul a plătit ca să vadă la cinema nişte personaje de desen animat pe care în ultimii 17 ani a tot avut ocazia să le vadă la televizor; 24. penisul lui Bart Simpson, pe care publicul, ce-i drept, nu prea a avut ocazia să-l vadă la televizor; 25. deci faptul că publicul a plătit ca să vadă penisul lui Bart Simpson.

Fie şi aşa. Pe de altă parte, care a fost ultima comedie cinematografică americană care găsea atîtea lucruri de care să-şi rîdă, care refuza cu atîta consecvenţă să flateze vreo tabără sau vreo cauză, care identifica atîtea feluri în care natura umană pur şi simplu nu e nobilă? Ultima a fost *Borat,* care tot din televiziune se trăgea. Adevărul e că în ziua de azi nu filmele, ci televiziunea păstrează spiritul marii comedii americane din anii '30-'40 – inteligenţa matură, concentraţia înaltă de invenţie comică (11 scenarişti au lucrat la *Simpsonii – Filmul*), credinţa că marele public e capabil şi dispus să ţină pasul, adică să gîndească tot timpul (ideea că te distrezi mai bine dacă îţi foloseşti şi mintea se bate cap în cap cu ideea de divertisment ca uitare de sine promovată atît de intens de Hollywood-ul de azi). Dar calitatea care face din *Simpsoni* un divertisment atît de bun pentru întreaga familie este că, deşi exultă în impietate, în incapacitatea fiinţelor umane de a se comporta decent, nu alunecă niciodată în dispreţ sau în rea-voinţă; lipsa oricărui lucru sfînt e compensată de o anumită gentileţe. Atunci cînd Homer Simpson şi porcul său provoacă un dezastru ecologic şi toţi locuitorii oraşului Springfield se înfiinţează la uşa lui cu furci şi cu topoare (şi cu binecuvîntarea bunicului Simpson), printre ei se află şi noul admirator al tinerei Lisa Simpson, un băieţel radios care, indiferent la mulţimea furioasă, vîntură un buchet de flori. Sătul de porcăriile lui Homer, Bart îşi caută un surogat de tată şi, spre surprinderea lui, îl găseşte în persoana plicticoasă şi bisericoasă a domnului Flanders din vecini; pînă la urmă, fireşte, se întoarce la Homer, dar nu înainte de a descoperi că domnul Flanders e un tip OK. Homer însuşi are un mare moment de tandreţe cu soţia lui, Marge, într-o cabană din Alaska (acolo au trebuit să fugă de furia concetăţenilor), cu păsările şi căprioare care-i pregătesc, ca nişte cameriste, pentru întîlnirea din patul conjugal (cu alte cuvinte, familia Simpson + Disney = Sex); şi bineînţeles că pînă în final se reabilitează, salvîndu-şi oraşul de la nimicirea ordonată de preşedintele Schwarzenegger şi de acolitul său, directorul sinistrei Agenţii de Protecţie a Mediului. Trebuie să mărturisesc că felul în care o face (pe motocicletă) mi s-a părut un pic prea convenţional-blockbusteristic pentru stilul lui şi că, oricît de buni ar fi Simpsonii, mie tot mi s-au părut un pic prea mici pentru marele ecran. Pe de altă parte, *sînt* mai buni decît tot ce se mai poate vedea în momentul acesta pe marele ecran: un asemenea film – adică un episod mai lung dintr-un serial de televiziune – nu te poate pasiona în acelaşi fel ca o mare comedie cinematografică originală (dar de unde mari comedii cinematografice originale?), însă atît cît durează te simţi viu şi deştept şi ieşi de la el cu un buchet onorabil de replici excepţionale. Preferata mea e rostită de Homer atunci cînd, pe drumul de întoarcere din Alaska, rămîne fără cîinii de la sanie: „Oare de ce sînt mereu abandonat de tot ceea ce biciuiesc?".

trecerea prin reviste

A ghici în inima oraşului

LETTRE

Numărul de vară al revistei *Lettre Internationale* e nu doar consistent şi variat, cum ne-am obişnuit de multă vreme, dar şi lucid-amănunţitor, cum rar se întîmplă în zona jurnalismului românesc. A-nalizele şi interpretările din acest număr, „cardiogramele culturale" şi „ilustratele de scriitor" sau clasica de acum „Bibliotecă *L.I.*", comentariile politice şi corespondenţele par alese din „crema cremelor". Ca să nu mai pomenim traducătorii de la *Lettre* din care orice editor şi-ar putea selecta echipa... La cald, la prima lectură a noii apariţii (căci *Lettre Internationale* conţine, ca o bună antologie, texte diferite pentru cititori diferiţi, texte complementare, la care revii după prima lectură, poeme inedite care nu pot fi citite oricînd), aş semnala cîteva texte care nu trebuie ratate:

● Excelenta proză a lui Mircea Ţicudean, pe care m-am bucurat să-l regăsesc în presa românească. Clujean din grupul de la *Echinox*, una dintre cele mai ascuţite inteligenţe critice şi eseistice ale anilor '90, Mircea Ţicudean a lucrat la *Cuvîntul* lui Radu G. Ţeposu şi la Europa liberă. Povestea unui cartier din Praga devine la el prilej de geografie şi fiziologie literară, autoscopie şi excelentă proză scurtă. Aş citi oricînd, cu plăcere, o carte intitulată *Smíchov* de Mircea Ţicudean.

● Poemul în proză al Gabrielei Melinescu dedicat Stockholm-ului – „oraş marţial construit pe vise" –, inimii oraşului de adopţie, în care poeta a transferat inima Bucureştilor pierduţi: „Mă rog de ziduri să nu se prăvălească, de casa noastră veche să nu se dărîme pradă traficului nebun, mă rog pentru oraşul marinarilor, Stockholm, să nu fie inundat de ape, nici ars de foc, nici vizitat de epidemii şi de războaie – pentru că acest oraş în care locuiesc acum eu şi aproape toate naţiile lumii este pentru mine o prelungire a oraşului natal, Bucureşti, şi o reprezentare simbolică a locuitorilor planetei noastre".

● „Ziua continuă a unui ziarist din inima Europei" de Rodica Binder, încheiată, cu umor, de sentinţa lui Şerban Foarţă: „Uite, aşa îi bate Dumnezeu pe cei care se ocupă de poezia pură: îi face jurnalişti".

● „Micul portret în formă de plimbare" al patriarhalului Lausanne, excelent surprins scriitoriceşte de Ion Vianu: „Un oraş e ca un animal îmblînzit: Poţi să-l piepteni şi să-l mîngîi în acelaşi timp, dînd blănii lui lustru; poţi, profitînd de prietenia ce vă purtaţi, să-l zburleşti, fără ca el să te muşte. Care e fizionomia reală a făpturii? Fără îndoială, amîndouă".

● Cutremurătorul eseu care deschide revista, „Moscova, 1937" al lui Karl Schlögel, o radiografie bine documentată a anului negru 1937, anul nenumăratelor procese staliniste în care au murit milioane de oameni, executaţi, închişi, dispăruţi fără urmă. Dincolo de cifrele inconcevabile, de atingerea, în 1937, a acelui *point of no return* care a inaugurat „stalinismul ca civilizaţie", de neînţeles pare viaţa reală care se putea desfăşura în metropola sovietică în paralel cu crima în masă: „În *Vecernaia Moskva* sau *Pravda*... găsim, alături de comunicatul privind condamnările la moarte pronunţate în procesul contra lui Piatakov, anunţarea unui concurs de pian; informaţii despre extinderea reţelei saloanelor de coafură... alături de ştiri despre crescutul pericol de război; lîngă un reportaj despre parada sportivilor în Piaţa Roşie, un instructaj despre modul cum recunoşti spionii".

● „Portretul unui monstru ca tînăr artist" de J.M. Coetzee, în care cazul tînărului Hitler este privit – psihologic, abisal, narativ – ca un posibil răspuns la întrebarea „cînd anume ne pătrunde răul şi cum."

● Analiza comparativă făcută de criticul Gabriel Dimisianu celor trei volume de convorbiri cu ambiţii futurologice ale secolului trecut: *Mărturia unei generaţii* de Felix Aderca, *Lumea de mîine* de Ion Biberi şi *Convorbiri la sfîrşit de secol* de Mircea Iorgulescu, un excelent Post-scriptum la numărul din Dilema veche, „România de mîine". (**S. S.**)

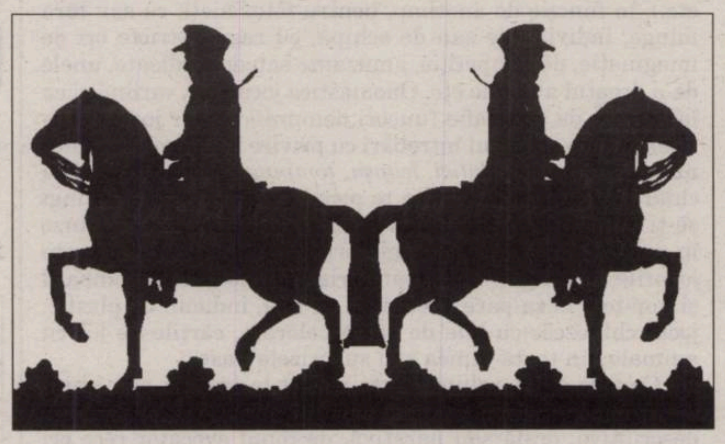

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

O bănuială întru totul simpatică

Îndelung stimată doamnă,
deşi nu ne cunoaştem personal,
deşi nu ne putem tutui,
o propoziţiune rostită de dvs. într-o emisiune recentă a lui Robert (Turcescu)
şi anume: „eu nu sînt nici pro, nici contra"
mă presează, chiar în ziua codului roşu pentru Bucureşti,
să vă supun, cu toată voioşia ideologică la care mă simt
încă în stare să funcţionez,
următoarele idei:

Extremiştii de centru, prea puţin numeroşi, cît o sectă, deloc sectari, nu au partid, nu au siglă, nu au prefect, nu cotizează, se recunosc din ochi printr-o virgulă în loc de punct, dintr-un triolet, dintr-un „pardon" la o „coadă de minerală".

Ei – nici pro, nici contra – trăiesc suspectaţi de Putere şi de Contraputere ca apolitici, pe baza vechilor decrete jdanoviste încă în vigoare, susţinute de amîndouă forţele, în egală măsură, căci urînd de bună seamă marxismul, oamenii noştri politici şi filosofici sînt bolşevici, precum monsieur Jourdain prozator.

Doar împăciuitorismul a fost mai urît în PCR decît apolitismul, azi, în toate partidele noastre unice. Dar cine mai ştie acum ce-a fost împăciuitorismul, ce-a vrut şi cu ce s-a mîncat?

Extrem-centriştii – cei nici pro, nici contra – sînt huliţi ca apatici, indiferenţi, laşi şi defetişti. Nu sînt, fiindcă ei nu-s proşti şi ştiu prea bine că nu există apolitism. Ei se angajează într-o politică dificilă, inconfortabilă, perfect posibilă, dacă se gîndeşte în afara schemelor, clişeelor şi vocabularului de partid.

Se poate gîndi în afara lor? Se poate – zic ei.

Problema nu e metafizică: e o politică a distanţei, în sensul grecesc al termenului, al *ironos*-ului – care tocmai asta înseamnă pe româneşte: distanţă – şi de la care se trage, în multe limbi europene, ironia.

De ce nu este ironia apolitică, nu o pricepe mai nimeni, lumea încă fiind convinsă că ironia e o chestie lejeră, nostimă, superficială, ca o polcă de Johann Strauss în faţa uverturii la *Tannhäuser*... (Wagner îl considera pe Johann Strauss drept „cel mai bun cap muzical din epocă"...)

Ironos-ul extrem-centriştilor este însă serios, perfect valabil în angajamentul lor împotriva fanatismului şi mitocăniei. Sînt cei doi adversari de idei şi de caracter, dacă tot trebuie să ne definim zilnic fronturile de luptă care, deloc obligatoriu să fie toate de salvare naţională, mai pot fi şi de salvare individuală în ambulanţe personale.

Fanatismul şi mitocănia – de dreapta şi de stînga, nu mai trebuie să insist – sînt cauza şi efectul celui mai înecăcios proces moral petrecut de la căderea Ăluia, şi anume: oportunismul vărsat în maniheism, producînd un cocktail curat dezgustător. Extremiştii de centru fac urît la asta. Ei ştiu ce înseamnă azi să ţi se întoarcă stomacul în toate direcţiile, fără să leşini, deci fără să exagerezi. Faţă de cei pro sau contra, nu o dată la fel de „apucaţi", ei sînt toleranţi, aproape delicaţi, riscînd să fie călcaţi în picioare, deşi – ironie a sorţii! – sînt bine marginalizaţi. Ei ştiu că sînt vulnerabili şi n-or să ţină o veşnicie ironiile lor. „Ei şi?" – zic ei. Mi se pare foarte frumos că dumnealor nu au răspunsuri definitive la fiecare scîrţ şi pîrţ al realului.

Extemiştii de centru nu au congrese, dar, din cîte ştiu, unii vor să propună ca imn/parolă „Les feuilles mortes", îngînat pe seară. Şi pentru ei imnul rămîne o problemă deschisă. Căci la noi ce nu are imn, melodie, rimă nu are viitor ca idee politică. Sîntem într-o ţară a lui Pristanda obsedat de un Verlaine: „Muzica! Muzica! *De la musique avant toute chose!*".

Vă transmit aceste consideraţii – mai mult sau mai puţin descusute de temperatura dezagregantă – pentru că bănuiesc în dvs. o extremistă de centru. Vă rog, stimată doamnă Adriana Săftoiu, să vă păstraţi acest „nu sînt pro, nu sînt contra..." ca o deviză intimă, cît mai discretă, dar inflexibilă. Mi-aţi face un bine – ca să mă exprim cît mai concis, ceea ce să urez şi dvs.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Privighetoarea de Brătescu-Voineşti

Se termină: moare măgăriţa de privighetoare. Ca proasta.

Dificultate: un pic. Din pricina deşertificării nu prea mai avem bălţi în spatele casei. Aşa că trebuie aflat că balta e semn că poţi da la peşte. A da la peşte înseamnă să ai o undiţă şi să aştepţi să-ţi pice un peşte. O undiţă e un instrument cu care prinzi peştele. Peştele e o chestie cu solzi, carne, maţe şi oase care se mănîncă. Solzii sînt zona tare din jurul cărnii.

Durata lecturii: un minut jumătate.

Remixuri: aici trebuie remarcat că avem neam mare de Brăteşti-Voineşti. Mulţi şi-au încercat penelul pe lacrimaţia cu animale.

Ciudăţenii: începutul, vezi Doamne, Iorgu e tras de limbă. Azi aşa ceva nu se mai poartă. Vine una şi-ţi toacă tot Bamboo-ul în trei minute.

„ – Ce ai nene Iorgule? Parcă ai fi supărat.
– E!...
– Ba nu, zău, ţi s-a întîmplat ceva?
– Mi s-a întîmplat o ticăloşie..."

Utilitatea: să vezi şi tu ca băiat cu Alfa Romeo, Lexus, motor de jdemii de cai-putere, să vezi şi tu că unde pui buşonul de la benzină contează. Uite, la o adică îl uiţi pe undeva şi nu-l pui. Faci plinul şi îţi sare benzina pe maşină şi vine un prieten cu Kent 8 în colţul gurii, îi dai un foc şi sari în aer.

Personaje: nenea Iorgu, un prieten, privighetoarea şi neamul ei, nişte prieteni la masă.

Povestea: un tip uită undiţa cu ac în zona unde cîntă neasemuit o privighetoare. Privighetoarea haţ cu ciocul acul undiţei şi acul i se înfige în guşuliţa ei cîntătoare şi nemuritoare.

Mişto: bineînţeles, fraza *horror* de final: „Ah, ochişorii ăia negri pe care năpădiseră furnicile!..."

Niculăiţă Minciună de Brătescu-Voineşti

Se termină: moare măgăruşul de copil.

Dificultate: unu aşa. E vorba de trimis la şcoală, ceea ce azi nu mai e obligatoriu. Ca să ai bani poţi să omori, să furi, să te bagi în imobiliare.

Durata lecturii: nasol, juma de oră.

Remixuri: zona neadaptaţilor iar face plină ulcica românaşului.

Ciudăţenii: gagica Salomia e pusă pe sex, nu pe observaţii asupra naturii. Aşa că aveţi grijă... nu pe ce puneţi ochii e inteligent, ci ce chef are femeia e inteligent.

Utilitatea: să nu spui adevărul. Să nu ai observaţii precum ce avionaşe s-ar putea face din bilanţurile contabile.

Personaje: un sat întreg cu latifundiar de Pipera, cu popă, învăţător, părinţi, vecini, gagică mişto.

Povestea: Niculăiţă nu e lăsat să-şi urmeze studiile la şcoli înalte. Observaţiile lui inedite despre viaţa la sat sînt luate drept închipuiri. Nu e crezut niciodată, deşi spune adevărul. Se spînzură

Mişto: horror-ul americănesc de final: „Peste o săptămînă, cînd gîndaci de care n-a văzut niciodată Niculăiţă îi vor mînca ochii lui negri, frumoşi şi iscoditori, se vor gîndi şi vor vorbi despre dînsul fiecare după cum se pricepe".

Ştiri nebăgate în seamă

● *Portretul.* Au trecut 36 de ani de la bizarul accident aviatic din Mongolia în urma căruia a dispărut mareşalul Lin Biao, ministrul chinez al Apărării din 1959, într-o vreme cel mai apropiat colaborator al preşedintelui Mao Zedong, considerat, ba chiar numit la cel de-al IX-lea Congres al Partidului, succesor al Marelui Timonier. Probabil că tocmai această situaţie privilegiată i-a provocat căderea, deoarece în contextul revoluţiei culturale a început să piardă din prestigiu, colaboratorii săi au intrat rînd pe rînd printre cei consideraţi duşmani, iar în 1971, el personal a dispărut, după cum s-a spus, în încercarea de a fugi cu un avion Trident. În 1981, la procesul *post-mortem*, portretul său a fost scuipat, iar el a fost considerat „trădător" şi condamnat ca participant la un complot menit să-l înlăture pe conducătorul iubit. Cu ocazia celei de-a 80-a aniversări a Armatei populare de eliberare, portretul său reapare într-o expoziţie, fără nici o explicaţie cu privire la rolul său de erou sau de trădător, iar un cercetător chinez declară corespondentului la Beijing al ziarului *Le Monde* (20 iulie 2007) că „conducătorii noştri sînt de-acum înainte dispuşi să facă faţă realităţilor istorice din care face parte şi Lin Biao". Deocamdată se recunoaşte că a existat. Nu se ştie dacă a fost expus portretul scuipat sau unul reabilitat.

● *Călători.* Considerat încă un model de judecare a trecutului, procesul de denazificare nu este încheiat la 62 de ani de la încetarea ostilităţilor. Ministerul de Justiţie din Austria oferă o primă de 50.000 de euro pentru informaţiile care ar putea duce la arestarea lui Alois Brunner, membru SS, şeful lagărului de la Drancy, responsabil pentru deportarea a 140.000 de persoane, şi a lui Albert Heim, medicul lagărului de la Mauthausen, acuzat de experienţe pe cobai umani. Alois Brunner a locuit în Germania Occidentală pînă în 1962, apoi a emigrat la Damasc sub pseudonimul de Georg Fischer. Se crede că îi lipseşte un ochi şi că mîinile îi sînt mutilate, după ce, pe la sfîrşitul anilor '80, agenţii poliţiei secrete israeliene au făcut să-i parvină o scrisoare-capcană. Detectivi francezi l-au văzut ultima oară în 2001, în holul hotelului Meridién din Damasc. Albert Heim a fost ginecolog la Baden-Baden pînă în 1954. Apoi a fugit în Spania, avertizat fiind de nişte prieteni că ar putea fi arestat. A fost văzut recent în Chile. Lumea e mare.

● Industria de lux suferă profunde transformări. Ideea de a vinde obiecte de lux online este un oximoron: plăcerea vine din posesia unui obiect sau a unui serviciu pe care nu-l mai are nimeni, nu din extinderea democratică a folosirii unor mărci de prestigiu sau din popularizarea prin reviste a nobilului lor fel de a se distra. Consumatorii de lux vor discreţie, acces special, surprize, umor, secrete bine filtrate. Pe de altă parte, posesorii vechilor brand-uri caută noi teritorii de activitate: Versace nu mai produce doar îmbrăcăminte pentru cei care calcă pe covorul roşu, ci se ocupă şi de interiorul avioanelor particulare şi al automobilelor. Apar firme noi şi locuri noi pe piaţă. Revista *Newsweek* (2-9 iulie 2007) a aflat că în locuri cum sînt Kazahstanul, Des Moines sau Oslo, piaţa mărfurilor de lux freamătă. În noua industrie a luxului contează foarte mult surprizele, ceea ce a dus la o reorientare a şcolilor de pregătire de valeţi, femei de serviciu, bucătari etc. Dar cartea îşi păstrează prestigiul ei: compania Myspecialbook.com, iniţiată în urmă cu cîţiva ani de nişte argentinieni bogaţi, oferă într-un singur exemplar biografia cumpărătorului într-o ediţie de lux, cu citate, fotografii, scrisori de la admiratori, impresii şi povestiri ale prietenilor. Recent, un miliardar a izbucnit în lacrimi cînd şi-a văzut cadoul: „E istoria vieţii tale, povestită de oamenii care te iubesc. Poţi să-ţi imaginezi ceva mai personal? Asta înseamnă lux!". **(M. B.)**

PUBLICITATE

TEATRUL ACT
Aplaudat din 1998

mulţumeşte sponsorilor, colaboratorilor şi spectatorilor care i-au trecut pragul în stagiunea 2006/2007.

Ne revedem în septembrie pentru o 9 stagiune!

American Buffalo
Demonul Roşu
Shape of things (Forma lucrurilor)
Oleanna
Ultima banda a lui Krapp
Capra sau Cine e Sylvia?
Oraşul
Bash.O trilogie contemporana
Creatorul de teatru

www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126

Pentru informaţii şi rezervări de bilete vă rugăm să sunaţi la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.

TEATRUL ACT Aplaudat din 1998
ABB
MOBEXPERT
DILEMA VECHE
Gândul
24-FUN
PORT.ro
onlinegallery.ro pixels of culture

PUBLICITATE

Cu fiecare click,

121.ro | comunitatea femeilor senzaţionale

îţi deschide "Pofta de lectură"

împreună cu

DILEMATECA şi DILEMA VECHE

PUBLICITATE

radiofranceinternationale

toată diversitatea lumii

Duplex
dimineaţă-prânz-seară
6 ore de actualitate

Bucureşti **93.5**fm Iaşi **97.9**fm Craiova **94**fm Cluj **91.7**fm

Iaromira POPOVICI

bazar

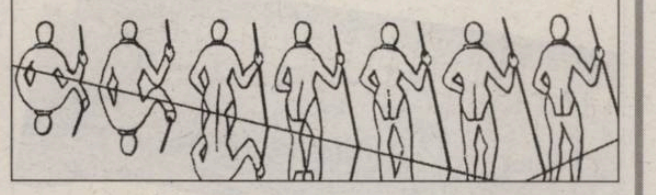

Subtilităţi ieftine, de consumator

Au fost, într-adevăr, vremuri cînd mă războiam pentru orice, cu reprezentanţii taberei adverse, mai concret, cei ai comerţului şi serviciilor de stat şi, apoi, private. La începutul anilor '90, atitudinea combativă era necesară şi nelipsită: ne străduiam să recuperăm atîţia ani de laşitate din perioada comunistă, cînd cu greu crîcneam în faţa vînzătorilor sau a chelnerilor, şi nu mai ştiam cum să le facem pe plac. Unii dintre semenii noştri nostalgici numesc această străduinţă de a-i mulţumi pur şi simplu „a te descurca". Cînd vorbeşti cu ei, de multe ori şoferi de taxi, şi nu numai, reacţia lor a devenit, deja, şablon: uşor ironic, îţi morfolesc în colţul gurii un „Haideţi, doamnă, cine nu se descurca...". Da, e adevărat, ne descurcam cu toţii, cu mici excepţii, dar preţul plătit era cel de a face frumos pe lîngă dna Maricica de la Premial sau dna Veronica, stătătoarea la cozi profesionistă...

În anii '90, războiul a fost crud şi pe faţă: am mai invocat şi voi mai invoca scena bătăliei cu ouă între familia mea şi vînzătorii dintr-un fost magazin de stat, proaspăt privatizat, cred, de pe lîngă Adesgo, în care pînă şi femeile de serviciu s-au implicat, înarmate cu uneltele lor de curăţenie...Victoria a fost la mijloc, nu au existat victime...

Au trecut şi vremurile în care scoteam legitimaţia de presă pentru orice amănunt care mă nemulţumea şi ameninţam cu acest însemn al puterii, avea – n-avea legătură cu problema... Chiar şi cele în care părăseam, cu zgomot, magazinul în care fusesem prost tratată.

Următoarele etape, mai puţin războinice, de întoarcere, cumva, la o laşitate a atitudinii, mi-au oferit soluţia fidelizării excesive, în detrimentul experimentării unor locuri noi: cumpăram sau mîncam mereu în aceleaşi „buticuri", pentru care garantam şi cu al căror personal eram obişnuită. Nici aceasta nu s-a dovedit însă o formulă de viitor: soluţia protejată te ferea de aventura altor spaţii şi dezvolta o relaţie prea personală cu „prestatorii" celui privilegiat.

Mai nou, am găsit o soluţie mai aproape de normalitate: refuzul politicos şi comentariul critic aşijderea, fără ca vreuna dintre ele să presupună sfîrşitul relaţiilor cu respectivul reprezentant al serviciilor. Dacă nu vrei un produs, spune-o sus şi tare, dar nu atît de tare încît să fii necivilizat, aşa cum mulţi dintre compatrioţii noştri au tendinţa s-o facă. Nu te poate nimeni obliga să cumperi ceea ce nu vrei sau cum nu vrei. Ai dreptul tău, de consumator, să refuzi. Există o tendinţă a clientului, timorat, mai ales în magazine sau restaurante de lux, să ia de bune sugestiile vînzătorului sau ale chelnerului, de teamă să nu se facă de rîs, să nu se dea de gol că e neiniţiat. Am înţeles acest lucru într-o zi, la cosmeticiană, cînd, încercînd, să mă scuz pentru micile mele imperfecţiuni, aceasta mi-a răspuns: „Dar e meseria noastră, doamnă... Şi nu ne-a pus nimeni să o alegem...". În concluzie, nu ne poate nimeni forţa să ne investim banii, mulţi sau puţini, în ce nu avem chef. Nu avem decît s-o afirmăm, dar fără să ne pierdem cumpătul: cu zîmbetul pe buze. E chiar *cool* să fii ferm şi zîmbitor, în acelaşi timp, pentru că „adversarul" nu se aşteaptă, te catalogheză, grăbit, în categoria fraierilor, dacă ai o faţă cît de cît ingenuă, şi încearcă să-ţi bage diverse lucruri pe gît... E cu atît mai satisfăcător să-l refuzi, după ce, în prealabil, ai învăţat să-l manipulezi: de-a lungul întregii căutări a produsului, îi spui mereu interlocutorului că te laşi pe mîna lui, cînd, de fapt, tu faci exact contrariul... În general, în astfel de situaţii, toată lumea e mulţumită: tu, clientul, că ai făcut cum ai vrut, păstrînd regulile de civilizaţie; el, „agentul comercial", că şi-a făcut datoria şi nu a fost călcat în picioare; iar teoreticienii societăţii de consum, care ne previn în legătură cu capcanele ei, că am folosit o modalitate iniţiată de a le evita.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

La vîrf şi la bază

N-am fost niciodată de acord cu generalizarea pripită a incidentelor generate de fanatism. Dacă un cimitir evreiesc din Franţa e profanat, nu poţi conchide că francezii acceptă – sau chiar încurajează – „un nou val de antisemitism“. Nici atunci cînd fanatismul e condus de sus, dinspre guverne care vor să instrumentalizeze reacţia maselor, nu se cuvine să construieşti parabole incriminatorii, puse pe seama unor întregi popoare sau religii. E raţional să accepţi că, deşi contagios, fanatismul rămîne cel mai adesea un comportament izolat. O asemenea atitudine te ajută să eviţi judecăţile sumare şi reacţiile disproporţionate, cu atît mai mult cu cît există criterii – precum aria de răspîndire, frecvenţa sau tabelul motivaţiilor – pe temeiul cărora poţi evalua, mai puţin pasional, imaginea de ansamblu.

Mi s-a părut oportun să reamintesc aceste cîteva principii pentru a comenta mai jos un astfel de incident, petrecut pe 23 iulie curent. E vorba despre biserica ortodoxă română din Bekescsaba (Ungaria), unde clasicii „autori necunoscuţi“ au reuşit să incendieze masa altarului, icoane, prapuri şi strane. Gestul piromanilor a fost de altfel pregătit pe 20 iulie, cînd o uşă laterală a lăcaşului a fost forţată, pentru a „permite“ vandalizarea altor obiecte de cult. Supoziţia că mica barbarie a fost mai degrabă stimulată de sentimente „anti-româneşti“ decît din motive de ură interconfesională mi se pare, pe fond, cea mai plauzibilă.

Presupun că situaţia comunităţilor româneşti din Ungaria vecină (de geografie, de NATO şi de UE) vă este în mare cunoscută. Vorbim despre circa 50.000 de oameni aflaţi într-un proces de asimilare nu atît forţată, cît inevitabilă, cel puţin la nivelul unui grup infim în comparaţie cu populaţia majoritară. Legea maghiară prevede organizarea minorităţilor etnice pe baza aşa-numitelor „autoguvernări“, un concept democratic pe care UDMR l-ar dori aplicat şi în România. Ele se bucură, oricum, de libertăţi consistente. Cele mai multe sate româneşti sînt aproape de graniţa noastră. Lor li se adaugă o firavă elită intelectuală de origine română care trăieşte în Capitală. În mod normal, existenţa acestor concetăţeni ar trebui să treacă „neobservată“ şi să nu suscite resentimente (mai ales că cei mai mulţi poartă patronime maghiarizate). Faptul că nişte săteni unguri ţin totuşi să dea foc bisericii româneşti din localitatea lor trebuie privit în contextul mai larg al etapei la care au ajuns, din 2007, relaţiile româno-maghiare. Deşi cele două state şi-au intensificat gesturile de reconciliere – mergînd pînă la organizarea alternativă a unor şedinţe comune de guvern – „moştenirea“ revizionistă, cu tot stocul său de stereotipuri ostile, nu s-a dizolvat. Dimpotrivă: de vreme ce *nu mai e nimic de făcut şi nici măcar de sperat*, se pare că hărţile de marţipan ale Ungariei Mari (pe care le poţi ronţăi în cofetăriile din St. Andre, suburbia boemă a Budapestei) par să provoace o amărăciune crescîndă.

Timp de secole, succesorii Sfîntului Ştefan la tronul Ungariei au fost suzeranii voievozilor români, în vreme ce Transilvania făcea parte integrantă din regat. Timp de secole, dispreţul aristocraţiei maghiare faţă de şerbii valahi, demografic predominanţi, dar lipsiţi de drepturi civile, a transformat reflexul în mentalitate. Acum, cînd România integrată în UE creşte economic şi îşi afirmă interesele pe picior de egalitate cu oricare alt stat-membru, complexul de superioritate al vecinilor noştri începe să nu-şi mai găsească argumentele „tradiţionale“. Privind flăcările de la Bekescsaba, mi-e teamă că gesturile politice spectaculoase, făcute „la vîrf“, nu vor reuşi să modifice prea curînd inerţia psihologică a maghiarului „de bază“. Aici e nevoie de o investiţie culturală mai amplă. E nevoie de timp, dar şi de reformularea „bilaterală“ a vulgatei istoriografice. Asumarea altei perspective asupra memoriei comune şi situarea acesteia într-un context european – menit să relativizeze ponderea conflictelor din trecut – sînt cu siguranţă preferabile alianţei incendiare dintre canistră şi chibrit.

Adina RĂDULESCU-TUDOR

Mănăstirea Cetăţuia Negru-Vodă

Comuna Cetăţeni este unul din acele locuri în care nimic nu te ajută să ghiceşti nici viitorul, nici trecutul. Cîteva palme negricioase, întinse vizitatorilor, îşi ţin ascunse originile şi destinele sub dîre de nămol uscat. Îndată ce bănuţii se rostogolesc peste ridurile ce traversează podul palmei pînă la încheietură, liniile îşi văd de drum. Urmele lor se unesc la poalele muntelui şi scot la iveală cărarea către Mănăstirea Cetăţuia Negru-Vodă.

Creştinii urcă tăcuţi, ducînd cu ei ulei şi pături pentru călugării din vîrf de munte, despre care ştiu că obţin cu greutate pînă şi apa. Fiecare dintre ei a auzit lucruri minunate despre acest loc, lucruri tainice, de neîmpărtăşit, şi asta îi păstrează tăcuţi, dar încrezători. Ora de suiş spre vîrf se prefigurează plină de reculegere, de linişte şi rememorare a istoriei locului. Nimic, la început, nu prevesteşte un drum al Crucii – cum i se spune –, istovitor, încărcat de încercări. Icoanele pictate la tot pasul, învăţăturile care le însoţesc, chiar şi reazemul care mărgineşte drumul par să fie ocrotitoare.

Popasul le dă răgaz călătorilor să îşi împărtăşească din gîndurile adîncite. Legendele dau suflare locului care i-a adăpostit pe însuşi Zamolxe, pe domnitorii care se retrăgeau din calea vrăjmaşilor, pe Negru-Vodă şi soţia lui, Marghiţa, care şi-a scobit singură în stîncă un altar catolic, ca să se poată ruga în acelaşi loc cu soţul său. Altă legendă spune că, de fapt, doamna Clara, soţia voievodului Nicolae Alexandru Basarab, şi-a făcut înspre nord un altar catolic. Cert este că acum mănăstirea este singura care are două altare şi două hramuri: Adormirea Maicii Domnului şi Izvorul Tămăduirii. Cu toate astea, puţini ştiu să se oprească pe drumul dintre Cîmpulung şi Tîrgovişte pentru a privi măcar un moment către culmile muntelui.

Grupul se dizolvă şi minţile se însingurează din nou. Par să lase în urmă, pe rînd, cugetările despre moarte, dar se simte că rămîn cu totul acolo şi chipurile lor arată că drumul nu li se mai pare atît de uşor ca la început, că în suflete îşi face loc îndoiala. La răstimpuri, privirile se mută în vale şi locurile par prăpăstioase, sălbatice, prea încăpătoare. Chiar capătul drumului este de acum mai mult decît locul în care aştepţi ca adierea vîntului să tălmăcească clintirea îngerească, iar armonia să fi fost cîştigată de-a pururi de sihaştrii care s-au canonit în peşteri. Cu fiecare pas se insinuează gîndul că acesta este unul din tărîmurile acelea în care diavolul vine personal ca să ispitească, căci mărturiile nu lipsesc: în munte au încăput de-a lungul secolelor şi bune, şi rele, sinucideri, miracole, morţi care lasă în urmă oseminte frumos mirositoare puse în scobituri de piatră în formă de sicriu şi nemişcate de mîna omului, un izvor miraculos care începe să curgă în fiecare an pe 16 aprilie din spatele Sfintei Mese şi se opreşte pe 15 august, o icoană făcătoare de minuni a Maicii Domnului şi straturile suprapuse de pictură din biserica rupestră care mărturisesc dreapta credinţă. Nici unul dintre vizitatori nu mai îndrăzneşte să se aşeze pe băncile de pe marginea cărării şi să sporovăiască despre istorioarele care le-au ajuns la urechi. Aerul tare, de munte, şi curăţirea la care caută să îi supună drumul Crucii le înteţesc respiraţia şi graba lor pare o încercare de a uita tot ce credeau înainte să ştie.

La peste 800 de metri, după un drum mai potrivnic decît se putea bănui, bunăvoinţa şi simplitatea călugărilor reprezintă miracolul. Istorisirea lor densă se izbeşte de cugetele luate în stăpînire de gîndurile nedesăvîrşirii. Totuşi, tihna este recuperată cu fiecare vorbă, cu fiecare pas făcut pe urmele lui Negru-Vodă şi ale doamnei Marghiţa, sub ai căror paşi zice-se că stîncile se topeau atunci cînd se duceau să se roage. De pe stînca evlaviei s-a sinucis domniţa cînd, crezînd că soţul a căzut sub robia barbară, a fost cuprinsă de deznădejde. Întreaga natură s-a întristat de moartea ei şi muntele îi poartă încă însufleţirea, curăţită de rugăciunea sihaştrilor.

Lîngă Peşterea Moşului, silueta dăltuită a Cavalerului Trac stă de veghe la capătul cimitirului în care se află cîteva cruci pe care nu stau scrise decît nume, fără să se precizeze momentul trecerii în veşnicie. Urcuşul greu şi întîlnirile pioase au obosit timpul. Inflaţia atemporalităţii şi strădania pelerinilor îi sustrag consideraţiilor istorice pentru a-i reda întregi şi desprinşi de ei înşişi lui Dumnezeu, deopotrivă trudit şi revelat.

Coborîrea este pe măsura urcării. La poale, aceleaşi mînuţe murdare îşi etalează liniile vieţii, ale dragostei şi minţii. Sînt pline de sens şi de origini, de noroi. Primesc bănuţii care se rostogolesc şi liniile se continuă în alergare, intersectîndu-se şi jucîndu-se pînă ce se amestecă iar în drumul plin cu icoane, cu ascunzişuri şi luminişuri, şi moarte, şi însufleţire.

Matei MARTIN

Filmul lui Cristian Mungiu în şcolile franceze

În sfîrşit, s-a hotărît: filmul lui Cristian Mungiu 4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile *poate intra în reţeaua de mediateci şcolare din Franţa. Decizia finală vine după mai multe bîlbe ale ministrului Educaţiei, care a refuzat iniţial difuzarea filmului în şcoli.*

Ca laureat al Premiului educaţiei naţionale, lungmetrajul ar fi trebuit să fie distribuit în şcolile franceze pe DVD, însoţit de un material pedagogic, însă ministrul francez al Educaţiei, Xavier Darcos, care a vizionat filmul împreună cu o parte din consilierii săi (vreo 20, după ziarul *Le Figaro)* a încercat iniţial să interzică difuzarea lungmetrajului în şcoli. Motivul: subiectul ar fi „prea dur“. Ceea ce i-a deranjat pe funcţionarii ministerului au fost subiectul – un avort ilegal în România lui Ceauşescu – şi cîteva scene violente, cum ar fi cea în care apare avortonul şi cea a „violului consimţit“ de una dintre eroine, pentru a plăti avortul prietenei ei. Unele medii au mers chiar pînă la a-l bănui pe ministrul Educaţiei de laşitate: în Franţa, organizaţiile catolice şi cele anti-avort sînt destul de puternice, iar o campanie împotriva difuzării filmului s-ar fi putut solda chiar şi cu nişte capete căzute la minister.

Într-un stat în care s-a spus (şi scris) totul despre libertatea de exprimare, nici cenzurarea unei opere de artă nu ar fi fost o soluţie acceptabilă. Aşa că actul de cenzură nu avea cum să treacă neobservat. La presiunea opiniei publice, ministrul şi-a mai rafinat punctul de vedere, explicînd că aplică „principiul precauţiei“ pentru a menaja un „public fragil“. Apoi s-a răzgîndit: va lua o decizie numai după ce filmul va trece pe la comisia pentru clasificare a operelor cinematografice. După ce comisia respectivă a examinat filmul şi l-a încadrat la „audienţă generală“, ministerul a decis să difuzeze 1500 de cópii, dar cu condiţia ca discurile să fie însoţite de un document pedagogic care să conţină atît avertismentul comisiei cu privire la scenele de violenţă, cît şi un material care să-i ajute pe profesori în demersurile didactice pe marginea acestui film. Pînă la urmă, toată tevatura a arătat că, cel puţin la nivelul ministerului, există o reticenţă în abordarea subiectelor sensibile; şi o lipsă de încredere în profesori – care nu ar fi capabili să explice implicaţiile etice ale avortului, de vreme ce li se restricţionează accesul la acest film (disponibil, oricum, în cinematografe şi în magazine). A funcţionat aici sindromul drobului de sare: filmul lui Cristian Mungiu nu vorbeşte în nici un fel despre beneficiile avortului (aşa cum au afirmat reprezentanţii unor organizaţii catolice), nu militează pentru drepturile femeilor de a decide asupra vieţii pruncilor lor, ci, dimpotrivă, despre interdicţii şi despre o perioadă oribilă în care un avort – chiar şi ilegal – putea părea o soluţie. Faptul că filmul lui Cristian Mungiu a obţinut Palme d'Or la Cannes nu a intrat decît întîmplător şi marginal pe lista argumentelor celor care au susţinut difuzarea filmului.

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

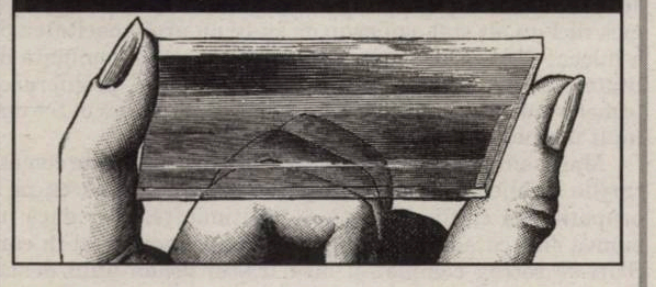

Gunoiul de sub preş

„Ce poate fi mai potrivit vara decît filmul *Un surîs în plină vară?*“ – par să-şi fi zis televiziunile de la noi şi s-au înghesuit să-l difuzeze care mai de care. Acum vreo două săptămîni am putut să-l vedem pe B1 TV, sîmbăta trecută a fost pe PRO Cinema.

Într-adevăr, filmul lui Geo Saizescu din 1963 este foarte nimerit pentru a fi dat pe post acum, în 2007. Nu pentru că titlul conţine cuvîntul „vară“ şi s-ar potrivi astfel cu anotimpul în care ne aflăm (pentru că, în afară de titlu, vara nu are nici un rol în film), ci pentru că pelicula este una extrem de valoroasă şi de educativă şi ar fi păcat ca generaţiile mai tinere să fie private de învăţăturile de viaţă pe care le transmite acest film. Şi, pe de altă parte, tineretul din ziua de azi trebuie să ştie şi el ce şansă extraordinară a fost colectivizarea pentru ţăranul român, cum i-a schimbat radical viaţa şi a pus-o pe un nou făgaş, al prosperităţii, al cinstei şi al omeniei.

Personajul principal al acestui film este tînărul Făniţă, care, în ciuda tinereţii lui, are înrădăcinate mentalităţile depăşite ale societăţii burgheze. El vrea să răzbească în viaţă de unul singur, încercînd să-şi pună pe picioare tot felul de afaceri, şi nu ţine cont de noul mers al vremurilor în satul românesc. Adică este singurul din acel sat care nu vrea să intre în colectivă. „Au zis de sus că numai cine vrea intră în gospodărie!“ – le spune el celor care îi vor binele şi-l sfătuiesc prietenește să intre în rîndul lumii. Toate încercările lui de a-şi înjgheba o afacere sfîrşesc prin a fi eşecuri, dar el persistă cu încăpăţînare în greşeală, orb la extraordinarele oportunităţi pe care le oferă colectiva. La colectivă se face o agricultură modernă, mecanizată, iar animalele sînt hrănite ştiinţific (şi de aceea au şi rezultate pe măsură). Atitudinea lui Făniţă este excelent caracterizată de unul din fraţii lui care, într-un moment de enervare, îi aruncă o vorbă de ocară: „Individualule!“.

Figura luminoasă a filmului este Nea Grigore (de fapt, aşa-i zice Făniţă, deşi este corectat de ceilalţi că Nea Grigore nu e Nea Grigore, ci „tovarăşul preşedinte al Gospodăriei“), care este un om blînd şi înţelept şi care îl ia cu binişorul pe tînărul nostru. Filozofia pe care i-o împărtăşeşte el, în încercarea de a-i deschide ochii în privinţa colectivei, este una de mare valoare umană: „Apa vine la matca ei şi omul la teapa lui“. În fine, după ce trece prin toate încercările eşuate, Făniţă ajunge la sfîrşitul filmului să-i dea dreptate tovarăşului preşedinte al Gospodăriei şi să cugete amar: „Nea Grigore, Nea Grigore, trebuia să mă baţi, ca pe un fier!...“ Prin urmare, în unele cazuri, ţăranii încăpăţînaţi ar fi fost mai nimerit să nu fie trataţi cu duhul blîndeţii, aşa cum a făcut Partidul în neţărmurita lui omenie, ci să li se aplice şi cîte o corecţie. Căci, unde dă tătucul Stalin, creşte...

Dar să revenim totuşi în vremurile noastre şi să lăsăm gluma la o parte. Tot ce pot să spun e că mi se pare o ticăloşie să dai pe post o asemenea mizerie propagandistă. E o insultă la adresa ţăranilor care au murit în puşcării pentru că au refuzat să intre în colectivă. Difuzarea acestui film dă încă o dată seamă de lucrurile pestilente care mai există la noi, de gunoiul ascuns sub preş.

Cît despre faptul că PRO Cinema a ajuns să dea în vara aceasta nu numai reluări ale reluărilor proprii, ci şi reluări după alte televiziuni, îmi amintesc ce-mi povestea acum cîtva timp Nicolae Manolescu. El şi-a început emisiunea de la PRO TV *Profesiunea mea, cultura* la sfîrşitul primăverii, iar, cînd a venit vara, Adrian Sîrbu a avut ideea să o lase în continuare, că tot e un „sezon mort“ şi-şi pot permite să experimenteze. Surpriza a fost că, în lipsa unor alternative cu programe de calitate, mulţi telespectatori s-au uitat la ea şi emisiunea a avut un rating bun. Din păcate, acum Adrian Sîrbu a încetat să mai facă astfel de experimente. Şi, după cum vedem, merge pe mîna postului B1 TV.

Adina POPESCU

Filme, la televizor

De cele mai multe ori, ne plîngem de calitatea proastă a filmelor difuzate de posturile TV. Vrem să vedem un film bun şi n-avem de unde alege. Totuşi ele se strecoară în programe la ore imposibile (şi nu neapărat din reaua-voinţă a celor care fac programele, căci majoritatea filmelor valoroase trebuie să suporte bulina „interzis sub 15“) ori sînt făcute sandviş între o emisiune interminabilă de divertisment, la o oră de maximă audienţă şi un buletin de ştiri în reluare, sînt slab promovate de către postul care le difuzează şi rareori semnalate în ghidurile TV. În schimb, de filme proaste ne lovim la tot pasul: aceleaşi clişee, aceeaşi „reţetă“. De ce sînt atît de multe? Pentru că aşa cum filmele de serie B sau C se fac „la normă“, televiziunile cumpără filme „la pachet“.

Lungul drum al filmului către micul ecran

În traseul unui film, posturile generaliste de televiziune reprezintă destinaţii finale. Un film, după ce este gata, mai întîi intră într-un circuit de festivaluri (dacă e cazul) unde obţine (sau nu) oareşce premii. Aceste premii nu numai că-i conferă prestigiu, dar îl şi ajută ca, ulterior, să se vîndă mai bine. Abia în acest moment filmul „de artă“ se poate transforma într-o afacere rentabilă. Pasul numărul 2 (care este de fapt pasul numărul 1 pentru majoritatea superproducţiilor americane) e lansarea în cinematografe, unde va rămîne un timp mai lung sau mai scurt, în funcţie de succesul pe care îl are. Urmează o a doua lansare, cea în format DVD. Apoi, după ce distribuitorii s-au convins că filmul a ajuns în colecţiile personale şi că cei care au înghiţit de la bun început „momeala“ campaniilor de promovare s-au plictisit deja de el, se reorientează spre posturile TV „specializate“, de tipul HBO. Mai trece un timp pînă cînd casele de distribuţie se hotărăsc că a sosit momentul să stoarcă ultimii bani din „afacere“. Şi atunci vînd filmul posturilor TV generaliste, laolaltă cu alte o sută de filme mai bune sau mai proaste. Tranzacţia este asemănătoare, dacă vreţi, cu cea a achiziţionării, la piaţă, a unui sac de cartofi. Îţi asumi riscul ca, pe lîngă cartofii mari şi frumoşi „de la suprafaţă“ care îţi iau ochii, să te alegi şi cu „nucile“ sau cu cartofii alteraţi din interior. Televiziunile cumpără pentru că mizează pe acele blockbustere care le vor aduce audienţă şi, implicit, bani din publicitate. Iar distribuitorii ştiu pe ce mizează televiziunile, aşa că, şi în această etapă, ţin la preţ.

TVR a cumpărat *Gladiatorul* (cu „pachetul“ său cu tot) pentru suma de 450.000 de dolari. În opinia multora, nu este neapărat un film valoros, însă e categoric un film de succes. Premiile Oscar, distribuţia, dar mai ales „legendele“ create în jurul filmului şi a efectelor sale speciale incită suficient de tare curiozitatea telespectatorului amator de filme pentru a rămîne acasă în seara difuzării şi a nu schimba postul. În situaţii similare se pot afla filmele *Shakespeare in Love* şi *Jurnalul lui Bridget Jones,* pentru care TVR a plătit aproape 300.000 de dolari pentru fiecare. Bani mulţi, însă audienţa e asigurată. Dezavantajul televiziunii publice este însă faptul că nu mai poate difuza reclame în timpul filmelor, prin urmare nu-şi va recupera investiţia. Antena 1, de pildă, şi-a scos banii investiţi în *Titanic* (aproximativ 200.000 de dolari) încă de la prima difuzare. Iar la a doua difuzare a scos deja profit. Ceea ce nu s-a întîmplat însă şi cu *Matrix,* din cauza publicului-ţintă, mult mai restrîns. Şi, fie vorba între noi, puştanii îl pirataseră de pe net cu mult înainte ca PRO TV-ul să-l cumpere. De altfel, PRO TV-ul are o „strategie“ inteligentă legată de cartofii stricaţi din sac. Îi bagă la grămadă într-un sac ceva mai mic, care se numeşte PRO Cinema. Aici poţi gusta o tocăniţă de filme proaste, majoritatea ciurucurilor care au fost cumpărate de voie, de nevoie, „la pachet“, şi care sînt totuşi difuzate pentru că aduc audienţe mici, dar constante. Iată cu ce se laudă PRO Cinema: „Cu audienţe de 0.3 puncte de rating, PRO Cinema este cel mai urmărit post de televiziune dedicat filmelor“. După ce iese în lume cu astfel de cifre modeste, PRO Cinema nu are însă pretenţii că ar fi lider de piaţă, deoarece audienţele principalului său competitor, HBO, nu sînt măsurate.

Dominaţia americană

Majoritatea posturilor de televiziune de la noi au contracte cu marile case de distribuţie. PRO TV are un contract cu Warner Bros. pe cinci ani, TVR şi Antena 1 au încheiat contracte cu NBC Universal, B1 TV are o înţelegere cu Fox pe trei ani. De ce numai filme americane? Pentru că, în cazul filmelor americane, „schema“ funcţionează perfect. Sondajele spun că telespectatorii din România preferă show-urile de divertisment autohtone şi filmele americane. Oamenii au rămas din timpul regimului comunist cu acest stereotip mental: „ăl mai bun film este filmul american!“. Filmele americane erau cele absente din programul TV de atunci, cele cenzurate în cinematografe, cele de care făceai cu greu rost şi „pe sub mînă“ ca să le poţi vedea acasă, la video, cele dublate în limba română de vocea inconfundabilă a Irinei Nistor. A existat un veritabil mit legat de filmul american care, pentru mai multe generaţii, rămîne valabil şi astăzi. Gîndiţi-vă cît de lipsit de interes poate fi pentru aceste generaţii, fără să luăm în calcul cinefilii, un film rusesc sau bulgăresc, chiar dacă e bine cotat şi are premii internaţionale. Iar pentru generaţiile noi, filmul american este la fel de uşor de ingurgitat ca un hamburger de la McDonald's.

În topul celor mai vizionate zece filme din anul 2005, conduce un film american obscur, *Croazieră pe oceanul spaimei,* cu 13.8 puncte de rating. Difuzat de PRO TV în vară, deci cînd „sezonul“ e mort, filmul a avut succes datorită scenelor de bătaie, a faptului că a fost bine promovat de post, dar şi pentru că celelalte televiziuni, intrate în letargie, nu s-au înghesuit să-l concureze cu nimic. Pe locul 2, e tot un film american, de data acesta un „clasic“ – *Evadatul.* Lumea s-a uitat pentru că „îl ştia“. Pe celelalte opt locuri, alte filme americane, printre care *Singur acasă* 1 şi 3, *Eliberatorul* sau *Asasin în slujba legii.*

Europa contraatcă

Şi în momentul de faţă, mai mult de 80% dintre filmele pe care le putem vedea la televizor sînt americane. Se pare însă că lucrurile se vor schimba, căci legislaţia UE pretinde ca 50% dintre producţiile difuzate la TV să fie europene. Astfel, posturile vor fi forţate să cumpere şi filme europene, adică tocmai acele filme pe care investitorii din televiziuni le refuză din start pentru că „nu au succes“. Sau nu? Există şi alte soluţii, „de fugă“, mult mai profitabile. Cum ar fi ca posturile TV să-şi producă pe bandă rulantă propriile filme sau seriale (inclusiv telenovele). Sînt româneşti, deci sînt europene, aşa că îndeplinesc condiţiile legale. În plus, aduc şi bani. De exemplu, în perioada 15 ianuarie – 15 februarie, telenovela *Vocea inimii,* de la Antena 1, a condus în clasamentul serialelor cu un rating mediu de 5,2%, urmată de sitcom-ul *Meseriaşii* de la PRO TV, cu 4,5%.

Aşa că nouă, celor care ne plîngem că la televizor sînt filme proaste, nu ne mai rămîne decît să le căutăm pe cele bune, la ore tîrzii, pe TVR 2 sau pe TVR Cultural.

Dar iată cum arată „oferta“ de filme propuse de televiziunile noastre, într-o zi de week-end. La Prima TV, la ora 20,00, *Muza,* o comedie cu Sharon Stone din 1999, cred că la a patra difuzare. E concurat de *Teren minat,* pe PRO TV, o superacţiune cu superactorul care a vizitat şi meleagurile noastre, Steven Seagal. Pe PRO Cinema, pentru fanii nostalgici ai Manuelei Hărăbor, de pe vremea cînd era ea tînără, *Doi haiduci şi o crîşmăriţă.* TVR 2 propune o comedie romantică subţire, „de vară“, cu Jennifer Aniston. Pe TVR Cultural, mai există încă o speranţă: un film a lui Pupi Avati. De reţinut, desigur, filmul românesc „de rigoare“ de pe B1 TV: *Calculatorul mărturiseşte,* în regia lui George Cornea.

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

programulcantemir.ro

Cantemir

SESIUNE DE APLICAŢII

În perioada 13 iunie-13 august sunt deschise secţiunile
PROMOVARE { Culture to Go şi
COOPERARE { Culture to Share.
În perioada 5 iunie-31 august este deschisă secţiunea
FESTIVAL { Culture by Request.

Formulare şi informaţii suplimentare:
www.programulcantemir.ro

24FUN Observator Cultural DILEMA VECHE rfi Ziarul de Iaşi HotNews.

opiniile oamenilor de stat

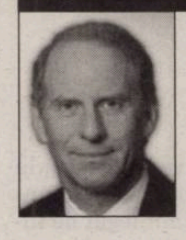

Richard N. HAASS

Irakul nu e doar problema Americii

Mulţi oameni din întreaga lume încearcă acum sentimentul pe care germanii îl numesc „Schadenfreude“: plăcerea în faţa suferinţei celorlalţi. Plăcerea la modă este oferită de suferinţele pe care Statele Unite le îndură după patru ani de eforturi de a stabiliza Irakul.

La un anumit nivel, această reacţie era previzibilă. Resentimentul faţă de cel bogat şi puternic nu este ceva nou. Însă Statele Unite au contribuit la agravarea acestei reacţii prin ceea ce au făcut în ultimii ani.

Pentru unii, a fost decizia de a invada Irakul; pentru alţii, au fost Guantánamo şi percepţia dublelor standarde ale justiţiei americane. Pentru unii a fost lipsa unui efort susţinut de a aduce pacea între israelieni şi palestinieni, pentru alţii a fost opoziţia faţă de Curtea Penală Internaţională şi faţă de Protocolul de la Kyoto privind încălzirea globală. Rezultatul este că antiamericanismul a crescut şi ca dimensiuni, dar şi în intensitate.

Totuşi orice satisfacţie faţă de problemele pe care le au Statele Unite în Irak este mioapă şi nu va avea viaţă lungă.

Toate ţările din lume au ceva de cîştigat din stabilitatea Irakului şi a Orientului Mijlociu. Terorismul victorios în Irak nu ar rămîne acolo. Cei care învaţă să producă şi să detoneze bombe pe străzile din Bagdad vor face acest lucru şi în altă parte, în regiune sau dincolo de ea.

Teroriştii care au avut succes în Irak îşi vor propune noi şi noi obiective. Manifestările antiamericane nu vor asigura nici protecţie, nici imunitate guvernelor sau persoanelor care nu sînt pregătite să adere la agenda radicală a teroriştilor.

Războiul din Irak nu va face decît să mărească tensiunile dintre minoritatea sunnită şi majoritatea şiită din ţară, iar astfel de fricţiuni ar putea foarte bine să se repete şi în altă parte, acolo unde sunniţii şi şiiţii trăiesc unii lîngă ceilalţi. Chiar dacă nu se va întîmpla aşa, milioanele de refugiaţi sunniţi vor slăbi stabilitatea statelor vecine, în primul rînd a Iordaniei. Continuarea războiului în Irak poate duce la un conflict regional. Turcia, spre exemplu, este gata să atace enclava kurdă din nordul Irakului.

Este de asemenea posibil ca rezistenţa la eforturile Iranului de a pune stăpînire pe Irak să ducă la un conflict deschis cu Arabia Saudită, Egipt şi cu alte state. Un astfel de conflict ar ameninţa furnizarea de petrol din regiune către restul lumii.

Chiar şi fără un astfel de conflict deschis, ceea ce se întîmplă cu Irakul va afecta preţul petrolului. Irakul produce petrol la un nivel mai scăzut decît producea pe timpul lui Saddam Hussein şi are capacitatea de a dubla sau chiar tripla producţia. Ca să facă acest lucru ar fi nevoie de investiţii semnificative, care în schimb ar cere încredere internaţională în stabilitatea viitoare a ţării.

În lipsa unei astfel de încrederi, producţia de petrol a Irakului nu va atinge capacitatea sa maximă, ceea ce nu va face decît să mărească prăpastia dintre cererea şi oferta mondială de petrol.

Alternativa la o ordine globală dominată de Statele Unite este haosul, în care terorismul, proliferarea armelor nucleare şi protecţionismul economic devin tot mai mult norme.

Restul lumii are de asemenea de cîştigat sau de pierdut din modul în care vor pleca Stalele Unite din Irak. Există un pericol real ca un eşec în Irak perceput ca atare pe scară largă să conducă la o slăbire serioasă a sprijinului politic în interiorul Statelor Unite pentru ca acestea să joace un rol activ pe plan internaţional, mai ales în privinţa dificilelor, dar necesarelor desfăşurări de trupe militare. America ar putea cădea în izolaţionism.

Alternativa la o lume modelată de Statele Unite nu pare să fie o lume liniştită, prosperă şi liberă. În termeni strategici, nici un alt stat sau grup de state nu are capacitatea de a înlocui SUA. Alternativa la o ordine globală dominată de Statele Unite este haosul, în care terorismul, proliferarea armelor nucleare şi protecţionismul economic devin tot mai mult norme.

Mai înainte de toate, guvernele ar trebui să evite comentariile publice care descriu prezenţa americană ca pe o ocupaţie sau ca fiind lipsită de legitimitate, doar dacă nu cumva sînt cu adevărat pregătite pentru scenariul în care SUA se retrag complet şi lasă Irakul pradă unui destin îngrozitor.

În al doilea rînd, celelalte state ar trebui să sprijine Guvernul din Irak, în ciuda defectelor sale. Aceasta înseamnă extinderea recunoaşterii diplomatice, inclusiv deschiderea şi menţinerea de ambasade. E nevoie, de asemenea, de furnizarea unui ajutor financiar, prin reducerea taxelor pentru investiţii, împrumuturi şi alte forme de ajutor.

În alt treilea rînd, terorismul trebuie să fie supravegheat. Aceasta înseamnă să se facă orice e posibil pentru a opri infiltrarea teroriştilor în Irak şi să se regîndească sprijinul acordat miliţiilor din zonă. Nici unul dintre vecinii Irakului, nici măcar Iranul, nu ar avea de cîştigat dintr-un conflict sectar care poate duce la un război regional.

În ultimul rînd, guvernele ar trebui să se gîndească să trimită trupe militare care să ajute la stabilirea ordinii, să pregătească armata şi poliţia irakiană şi să ajute Irakul să-şi păstreze graniţele actuale. Cum Statele Unite îşi vor reduce inevitabil rolul, alte ţări ar trebui să fie pregătite să se implice mai mult, ca nu cumva Guvernul irakian să se prăbuşească şi statul irakian să eşueze complet.

Viitorul Irakului nu este sigur nici măcar dacă aceste măsuri sînt luate. Totuşi, există o mare diferenţă între un Irak care se luptă şi unul care colapsează; între un Irak care contribuie la securitatea energetică a lumii mai degrabă decît la subminarea ei; între un război civil şi unul regional. Ar putea fi prea tîrziu pentru ca Statele Unite să reuşească în Irak, dar nu este prea tîrziu pentru alte ţări de a ajuta Statele Unite să nu eşueze.

***Richard N. Haass** este preşedintele Council on Foreign Relations şi autor al lucrării* The Opportunity: America's Moment to Alter History's Course.

etica vieţii

Peter SINGER

Vicii virtuale

Într-un popular joc de pe Internet numit *Second Life,* oamenii îşi pot crea o identitate virtuală alegîndu-şi caracteristicile: vîrsta, sexul şi chipul. Aceste personaje virtuale fac apoi lucruri pe care le fac oamenii şi în realitate, precum sexul. În funcţie de preferinţele tale, poţi să faci sex cu cineva care este mai în vîrstă sau mai tînăr decît tine – poate mult mai în vîrstă sau mult mai tînăr. De fapt, personajul tău virtual adult poate face sex cu un personaj virtual care este un copil.

Dacă faci aşa ceva în viaţa reală, cei mai mulţi dintre noi ar considera că ai făcut ceva reprobabil. Dar nu este la fel de greşit să faci sex virtual cu un copil virtual?

Unii jucători din *Second Life* spun că este greşit şi au jurat să-i dea în vileag pe cei care fac lucrul acesta. Între timp, producătorul jocului, compania Linden Lab, a spus că îl va modifica astfel încît să-i împiedice pe copiii virtuali să facă sex. Procurorii germani s-au implicat şi ei în această problemă, deşi grija lor pare să fie mai degrabă folosirea jocului pentru a răspîndi pornografia cu copii, decît dacă oamenii fac sex virtual cu copii virtuali.

Legile împotriva pornografiei cu copii pot avea ca efect şi interzicerea jocurilor care permit sexul virtual cu copii virtuali. În Australia, Connor O'Brien, preşedintele secţiei de drept penal a Institutului de Drept din Victoria, a declarat recent în ziarul *The Age* din Melbourne că producătorul jocului *Second Life* poate fi trimis în judecată pentru publicarea unor imagini cu copii într-un context sexual.

Este aproape un consens asupra faptului că legea trebuie să protejeze copiii faţă de exploatarea sexuală. Dar atunci cînd se amestecă în actele sexuale consimţite dintre adulţi, totul devine discutabil. Opţiunile adulţilor în dormitor ţin de sfera privată şi statul nu ar trebui să-şi bage nasul acolo.

Dacă te excită să îţi îmbraci partenerul sexual în uniformă şcolară şi dacă el sau ea vrea să intre în această fantezie a ta, comportamentul tău poate fi respingător pentru majoritatea oamenilor, dar atîta timp cît este făcut în intimitate, puţini oameni ar considera că ai încălcat legea.

La fel stau lucrurile dacă îţi inviţi prietenii adulţi la tine acasă şi dacă toţi acceptă să fie parte într-o fantezie sexuală desfăşurată în intimitatea căminului. Sînt oare computerele conectate la Internet – din nou, presupunînd că sînt implicaţi de bunăvoie doar adulţi – atît de diferite de o fantezie în grup de acest fel?

Nu este la fel de greşit să faci sex virtual cu un copil virtual?

Cînd cineva ne propune să criminalizăm un comportament social, ar trebui să ne întrebăm întotdeauna: cine are de suferit? Dacă poate fi demonstrat că şansa de a-şi realiza o fantezie făcînd sex virtual cu un copil virtual îi face pe oameni să recurgă la pedofilia reală, atunci copiii reali vor avea de suferit, iar argumentele de interzicere a pedofiliei virtuale ar deveni mai solide.

Dar privind problema în acest fel se ridică o altă dilemă legată de activităţile virtuale, poate chiar mai importantă: violenţa din jocurile video.

Cei care pierd timpul cu jocuri video violente sînt adesea la o vîrstă la care pot fi uşor influenţaţi. *Doom*, un joc video popular şi violent, era preferatul lui Eric Harris şi Dylan Klebold, criminalii adolescenţi de la Columbine High School. Într-o înregistrare video înfiorătoare pe care au făcut-o înainte de masacru, Harris spune că „O să fie ca în *Doom*... Puşca asta nenorocită [şi sărută arma] este ca aia din *Doom*!“

Există şi alte cazuri în care împătimiţii jocurilor video au devenit criminali, dar asta nu dovedeşte o legătură cauzală. De fapt, se scrie mult pe acest subiect în literatura academică. În lucrarea *Violent Video Game Effects on Children and Adults,* Craig Anderson, Douglas Gentile şi Katherine Buckley, de la Departamentul de Psihologie al Universităţii de Stat din Iowa, au prezentat date de cercetare pentru a demonstra că jocurile video violente influenţează comportamentul agresiv.

Dacă pedeapsa penală este un instrument ineficace în lupta împotriva jocurilor video violente, atunci putem lua în discuţie despăgubirea victimelor sau a familiilor victimelor unor crime comise de oameni care joacă astfel de jocuri. Pînă acum, astfel de procese au fost respinse pe baza argumentaţiei că fabricanţii n-ar putea să prevadă că produsele lor îi vor face pe oameni să comită infracţiuni. Dar dovezile furnizate de Anderson, Gentile şi Buckley au slăbit această argumentaţie.

André Peschke, redactor-şef la *Krawall.de,* o revistă germană de IT şi jocuri, mi-a spus că, în zece ani de cînd lucrează în industria jocurilor video, nu a văzut nici o dezbatere serioasă în interiorul acestei industrii privind etica producerii jocurilor violente. Fabricanţii se apără mereu cu afirmaţia simplistă că nu există o dovadă ştiinţifică cum că jocurile video violente determină acte violente. Dar uneori nu putem aştepta dovezi. Aceasta pare să fie una din acele situaţii: riscurile sînt mari şi depăşesc orice beneficii pe care jocurile video violente le pot aduce. Dovezile adunate pînă acum poate nu sînt decisive, dar sînt destul de puternice pentru a nu putea fi ignorate.

Dezbaterea publică privind pedofilia virtuală în jocul *Second Life* pare a se fi centrat pe o ţintă greşită. Jocurile video ar trebui supuse controlului legal, nu pentru că le permit oamenilor să facă lucruri care în viaţa reală ar fi considerate delicte, ci atunci cînd există dovada pe baza căreia putem trage concluzia de bun-simţ că aceste jocuri pot contribui la creşterea criminalităţii în viaţa reală. În prezent, dovada acestui lucru este mai puternică în cazul jocurilor care implică violenţa decît este în cazul realităţilor virtuale care permit pedofilia.

***Peter Singer** este profesor de bioetică la Universitatea Princeton şi profesor emerit la Universitatea din Melbourne. Printre cărţile sale se numără* How Are We to Live? *şi* Writings on an Ethical Life.

Copyright: Project Syndicate, 2007
www.project-syndicate.org

traduceri de Iulia BĂDESCU

Ileana PINTILIE

Despre identităţi, teritorii şi segregaţie

– ARES în Irlanda de Nord –

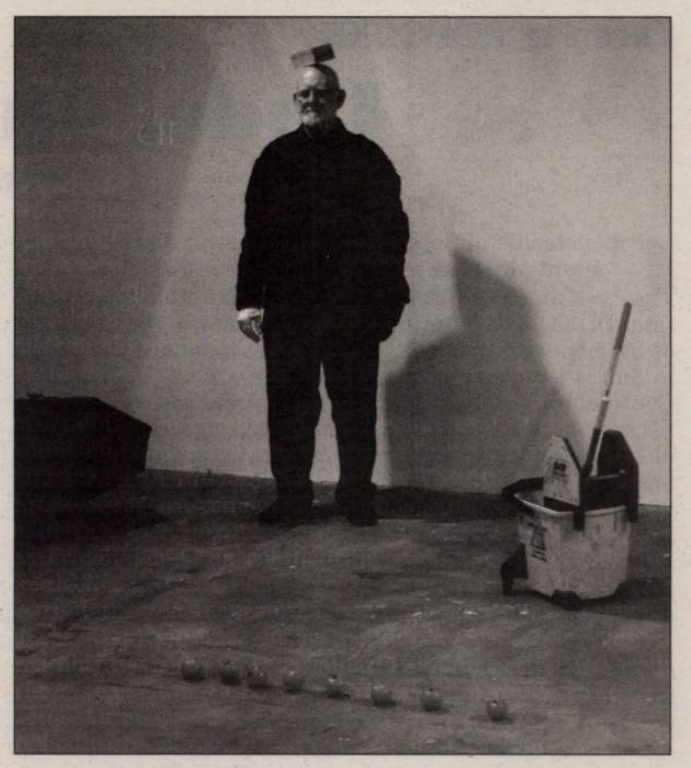

Vizita artiştilor români la Belfast şi Omagh, în Irlanda de Nord, între 26 iunie şi 6 iulie, a însemnat nu numai un schimb profesional, ci şi o experienţă de viaţă, nouă şi stranie, care ne-a introdus într-o lume ce păstrează încă vii traumele conflictelor sectare din perioada 1966-1996. Din acest punct de vedere, Belfast rămîne un oraş model pentru ceea ce înseamnă diviziune şi segregaţie.

Trecutul nu trece

În afara centrului comercial şi cultural al oraşului, care păstrează aspectul normal al unui oraş nordic, tradiţional muncitoresc, dominat de un uriaş şantier naval (unde a fost executat celebrul vas „Titanic") şi de docuri, cartierele rezidenţiale din Belfast sînt strict delimitate în funcţie de două identităţi dominante, contradictorii, reprezentate pe de-o parte de protestanţi, adepţi ai „unionismului" cu Marea Britanie, numiţi şi *loyalists* şi de romano-catolici, asociaţi de regulă cu naţionaliştii irlandezi şi care sînt republicani. Lupta între cele două comunităţi, bazată pe o istorie transformată în tradiţie, a imprimat nenumărate traume oraşului, în care mare parte dintre locuitori sînt grupaţi în funcţie de aceste două identităţi.

Această societate divizată a condus la un oraş divizat şi segregat. Chiar dacă acordurile politice au făcut ca, aparent, luptele dintre cele două grupări să fie suspendate, cartierele de locuit rămîn separate între ele prin ziduri înalte sau chiar supraînălţate în mai multe etape, prin porţi întărite cu sîrmă ghimpată şi care noaptea se încuie. Căile de acces – arterele de circulaţie preponderent rutieră – sînt delimitate de-o parte şi de alta de ziduri compacte, care devin astfel cîmpuri ideale pentru expresii vizuale simbolice, imagini cu un puternic conţinut ideologic, alimentat fie de una, fie de cealaltă dintre cele două identităţi şi care sînt decorate cu picturi murale, realizate chiar de grupările paramilitare.

Cartierele propriu-zise, vizitabile în mare parte doar cu automobilul, reprezintă enclave mărginite, care includ şi exclud, care controlează, influenţează şi exprimă relaţii de putere şi în care aceste identităţi sînt exhibate într-un mod exagerat pentru standardele lumii contemporane: steaguri multiple, împînzind străzile, răsărind din zidurile clădirilor, unele ca nişte redute proaspăt cucerite, asaltînd stîlpii de iluminat public etc.

Multe dintre picturile murale, încărcate de un adevăr devenit credibil prin sacrificiile umane aduse de-a lungul timpului, de un crez ideologic ardent, ar putea să-i facă să pălească de invidie pe diferiţii artişti „anonimi" de la noi, adepţi ai artei străzii (pe un Gorzo, de pildă), dar care nu sînt motivaţi în nici un fel în gesturile lor de „revoltă", speculînd mai degrabă ceva „trendy"...Aceste imagini, care adoptă un stil popular şi adesea naiv, prezintă într-un mod „realist" diferitele convingeri ale uneia sau celeilalte tabere, vorbind explicit despre discriminarea irlandezilor de către britanici, despre imigraţia masivă a acestora în Lumea Nouă, datorată acestei vechi discriminări la care au fost supuşi de către cuceritori, despre „martiri"[1] irlandezi ce nu trebuie uitaţi sau despre asocierea mişcării de eliberare a Irlandei de Nord de sub stăpînirea britanicilor cu mişcarea de eliberare a Palestinei sau cu alte mişcări internaţionale de „nealiniere" (Cuba lui Fidel Castro) şi de revoltă împotriva colonialismului, în general, şi în special a celui american. De partea protestanţilor unionişti imaginile sînt şi ele la fel de terifiante, comemorînd diferitele explozii care au ucis membri ai comunităţii proprii, în cazul în care nu apar imagini istorice, pictate naiv, precum aceea a lui Oliver Cromwell, evocat în contextul luptei împotriva catolicismului sau al „descălecatului" britanicilor pe pămîntul Irlandei.

Chiar sub aparenta linişte şi nepăsare a oraşului, care pare să trăiască în aceste zile o nouă etapă, detaşat de istoria sa recentă plină de violenţe, comunităţile tradiţionale, cu o rată mare a şomajului, îşi duc existenţa sub spectrul acestor diviziuni sectare, într-o permanentă competiţie pentru imagine.

Straniul sens al obiectelor

Revenind la programul grupului artiştilor români în Irlanda de Nord, trebuie să amintim că el a reprezentat partea a doua a unui schimb reciproc început cu mai mult timp în urmă.

Iniţiat în urmă cu zece ani de artistul Gusztáv Ütö şi de Fundaţia Etna şi constituit ca un program internaţional de rezidenţe pentru artişti vizuali, în oraşul Sfîntu Gheorghe, ARES se ocupă de schimburile inter-regionale şi internaţionale din domeniul performance artei, un gen mai direct, în care prezenţa artistului este absolut necesară.

În cadrul acestui program a avut loc în Irlanda de Nord un eveniment complex, reunind acţiuni ale artiştilor români din Transilvania şi ale artiştilor din Irlanda de Nord, discuţii şi prezentări de lucrări, precum şi două workshopuri cu public. Artiştii români au fost invitaţi să lucreze alături de irlandezi atît în Belfast, cît şi în Omagh, într-un centru de artă creat şi inaugurat recent. Organizarea evenimentului de către gazde a fost coordonată de Sinead O'Donnell, precum şi de tinerii directori ai Galeriei Catalyst Arts, Leo Devlin şi Colm Clarke, iar pentru artiştii transilvăneni, de Gusztáv Ütö. Această experienţă a fost extrem de interesantă, mai ales că ea are la bază deja o tradiţie, şi anume proiectul din 2006, cînd artiştii irlandezi au fost invitaţi să lucreze, la Sfîntu Gheorghe şi la Timişoara, împreună cu performeri români din regiune.

La Omagh, un mic oraş provincial, devenit un punct marcant pe harta terorii chiar şi numai prin atentatul din 1998, care a făcut nenumărate victime printre civili, artiştii români au locuit şi au lucrat împreună cu cei irlandezi, în timp ce acţiunile s-au desfăşurat atît în oraş, pe străzile şi podurile din imediata apropiere a Centrului de Artă, cît mai ales în spaţiile acestuia. Vremea nefavorabilă nu i-a împiedicat pe artiştii irlandezi să-şi urmeze proiectele dinainte stabilite şi să-şi prezinte performance-ul sub ploaie. Astfel, Elina Hartzell, care a trecut recent prin experienţa unei naşteri, s-a supus benevol unor dificultăţi, ca un fel de penitenţă fizică, legîndu-şi strîns mîinile şi picioarele cu elastice şi a alergat aproape dezbrăcată prin ploaia rece, în timp ce Sinead Bhreathnach-Cashell a înscenat o falsă maternitate şi a plimbat un cărucior vechi de copil, în care a depozitat diferite obiecte găsite şi adunate de pe stradă. Leo Devlin, sfidînd ploaia rece şi deasă, s-a culcat la malul rîului Strule, într-o acţiune senzitivă, şi a lăsat o „urmă" vizuală, o bucată de pînză neagră desenînd traseul retragerii sale de sub privirile spectatorilor, în timp ce Colm Clarke a realizat o acţiune cu un subtil mesaj ecologic şi poetic, în mijlocul unui lac, într-unul din parcurile oraşului.

Acţiunile de la Centrul de Artă „Strule" din Omagh s-au desfăşurat cu coerenţa unor spectacole separate, dar legate între ele prin derularea în acelaşi spaţiu închis. Astfel, Aideen Barry a realizat o acţiune de durată, desfăşurată în obscuritatea unei săli, în care ea producea uşoare descărcări de energie electrică prin atingerea corpului ei de un generator Van der Graaf, iar aceste descărcări luminau opalescent o baghetă transparentă ţinută în mîini.

Concepută ca o mediere între spaţii şi culturi, dar şi ca o competiţie între masculin şi feminin, acţiunea grupului Kinga şi Gusztáv Ütö a încercat un balans între elementele contrare; cei doi s-au aşezat în pragul uşii automate a Centrului de Artă forţînd-o să se deschidă mereu, au fixat un umeraş în mijlocul golului uşii şi au început să prindă capace de bere cu un magnet de acest obiect aflat în balans, ca într-un joc, pe rînd, de o parte şi de alta. Competiţia între cei doi poli (masculin şi feminin) s-a încheiat cu o acumulare entropică de obiecte care a încheiat „jocul". Utilizînd un simbol popular şi banal, acela al capacului de bere, răspîndit peste tot, artiştii au vrut să sugereze „universalitatea" unor obiceiuri care trec dincolo de spaţii, graniţe şi culturi.

Cînd citeşti pare straniu...

Majoritatea artiştilor au preferat spaţiul scenic al sălii de spectacol, ideal pentru o relaţie apropiată cu spectatorii. Astfel, Hugh O'Donnell a utilizat obiectele preferate – o găleată cu apă pentru spălat pe jos, scaune depozitate şi cîteva roşii, pe care le-a strivit sistematic – într-o acţiune despre agresivitate şi protest, participînd apoi şi la acţiunea surorii sale, Sinead O'Donnell, unde împreună au refăcut încet un traseu presărat cu ouă. În timp ce obsesiile lui revin adesea în jurul propriei identităţi gay, care îi generează o anume stare psihică, Sinead pare să lucreze cu memoria, evocînd traumele copilăriei şi chemînd încontinuu numele mamei sau al tatălui. Accentuînd fragilitatea propriului corp, Attila Toró a realizat o acţiune sensibilă şi tulburătoare care a implicat şi privitorii.

Mai apropiate de vizual decît de teatru, acţiunile artiştilor transilvăneni au circumscris mai intens imaginea plastică; astfel, Nemere Kerezsi a „construit" un steag dintr-o foaie de plumb, o adevărată sculptură realizată direct în faţa publicului, iar Krisztina Szabó a combinat o acţiune cu o proiecţie video obţinînd un efect interesant din utilizarea celor două medii. În timp ce improvizaţiile lui Barnabás Vetró şi ale lui Levente Kozma au fost mai discrete, greu de sesizat în poezia lor de către public, acţiunea lui Justin McKeown, foarte teatrală, a angajat toţi privitorii pe care i-a manipulat, transformîndu-i în nişte pioni şi îndemnîndu-i, sub protecţia anonimatului, să-şi exhibe dorinţele, obsesiile, nemulţumirile sau bucuriile mărunte.

Derulate ca un *event* la Galeria Catalysts Arts din Belfast, acţiunile simultane ale tuturor artiştilor din Transilvania (Gusztáv şi Kinga Ütö, Krisztina Szabó, Barnabás Vetró, Attila Toró, Levente Kozma, Nemere Kerezsi, Domokos Váncsa), alături de cei irlandezi (Sinead şi Hugh O'Donnell, Brian Patterson, Elina Hartzell, Prof. Alastair MacLennan, Sinead Bhreathnach Cashell) au produs efectul unei compoziţii dinamic-echilibrate, sincronizate perfectă într-o acţiune comună, în care fiecare a acţionat separat, dar în acelaşi timp făcînd parte dintr-un ansamblu, de care trebuia să ţină cont. Acest eveniment s-a desfăşurat timp de două ore în ambele încăperi ale galeriei, unde acţiunile au debutat simultan.

În timp ce Hugh şi Sinead O'Donnell au început performance-ul în spaţiile diferite ale galeriei, dar comunicînd unul cu celălalt prin intermediul zgomotelor (ciocănituri ascuţite metalice care veneau ca un răspuns una faţă de cealaltă), alţi artişti au ales să fie un fel de mesageri sau mediatori, unificînd spaţiile aparent separate, însă în care publicul se putea plimba în voie. Astfel, Gusztáv Ütö şi-a compus acţiunea ca un liant fizic între încăperi, lipind pe pereţi o bandă adezivă peste care a pus capace de bere, colectate din diferite spaţii culturale, exprimînd obiceiul foarte popular de a bea bere atît în Irlanda, cît şi în România. Acţiunea lui s-a desfăşurat lent, pe fundalul sonor discret al unui mixaj de muzică de petrecere şi dans din Transilvania; la fel de lent a actat Barnabás Vetró, care a obişnuit publicul cu gesturi cotidiene, „de încălzire", pregătindu-se parcă pentru o „performanţă" fizică importantă, care s-a lăsat însă aşteptată.

Acţiunea statică a lui Attila Toró, de a umfla baloane, care pocneau din cînd în cînd, a alternat cu acţiunea dinamică a lui Brian Patterson, care a utilizat multe obiecte cu diferite semnificaţii (beţişoare parfumate aprinse, lumînări, castele de nisip, răspîndite în spaţiul galeriei, precum şi rostogolirea unor pietre pe paviment).

Încercînd un balans – un echilibru fragil – între încăperile galeriei, dar şi între personalităţile atît de diverse, reunite în acest spaţiu limitat, Alastair MacLennan rămîne figura cea mai enigmatică a întregului ansamblu: îmbrăcat în negru, cu o mănuşă albă, el a străbătut încet spaţiul dintre o sală şi cealaltă purtînd pe cap, într-un echilibru fragil, o cutie de lemn. Din cînd în cînd lăsa să cadă cîte o minge albă de ping-pong, care se rostogolea şi marca spaţiul. În final a răsturnat cutia de pe cap şi din ea s-au rostogolit nenumărate bile transparente din sticlă.

Experienţa trăită la Omagh şi Belfast de grupul de artişti şi curatori din România, participarea lor alături de artiştii irlandezi la acest program complex nu ar fi fost posibile fără sprijinul material al Institutului Cultural Român din Londra, într-o acţiune conjugată cu British Council din Irlanda de Nord. Acest schimb cultural a arătat că spaţii îndepărtate pot avea ceva în comun prin practicile artistice asemănătoare, dar poate şi prin experienţe oarecum similare ale traumelor politice care au afectat societatea şi care pot deveni sursă de inspiraţie pentru artişti.

---

1. În această logică inversată, „martirii" unui grup pot deveni „teroriştii" pentru ceilalţi.

2. „Ordinul Oranj" *(The Loyal Orange Institution)* reprezintă o fraternitate protestantă, înfiinţată în 1795, pentru a comemora supremaţia protestanţilor asupra catolicilor, ca urmare a victoriei primilor asupra celor din urmă, într-o bătălie care a avut loc pe 12 iulie 1690 în Irlanda.

Iaromira POPOVICI

Unde, cum şi cît ne mai îndulcim

– sau despre cofetării, într-o lume anorexică –

Cofetăriile au fost, pentru mine, unul dintre locurile esenţiale ale copilăriei. Nu exista ieşire în oraş care să nu se sfîrşească în faţa unei prăjituri sau înghe-ţate. De altfel, Bucureştiul era, pe vremea aceea, împînzit de asemenea sălaşuri ale plăcerilor gastronomice: nu numai în centru – unde se aflau celebrele Scala, Casata, Dunărea, Continental, Capşa, apoi Bucureşti, Ambasador –, ci şi în fiecare cartier. Mersul la cofetărie era o „ieşire" cît se poate de obişnuită atît pentru persoanele mai simandicoase, ce-şi doreau un loc *classy,* cît şi pentru simplele gospodine care vroiau să aibă iluzia ieşitului în oraş. Cofetăriile erau sigure, localuri de familie, în care nu se servea alcool: femeile şi copiii erau, acolo, în largul lor, dar şi elevii ieşiţi de la şcoală sau bătrînii singuri. Prăjiturile oferite nu erau scumpe: în banii de pe vremea lui Ceauşescu, oscilau de la 3-4 lei, în localurile mai ieftine, pînă la 7-8, în cele mai *trendy*. Oricine îşi putea permite o amandină, o savarină, un diplomat, un cataif, un excelent, un *choux à la crème,* un cremşnit, un cartof, sau, de ce nu, o violetă sau un tortuleţ glazurat cu mult verde. Ba chiar şi un profiterol sau un tort *glacé,* deşi acestea cred că ajungeau pe la 15-20 de lei. Ca să nu mai vorbim de bomboane de ciocolată sau fondante, pişcoturi sau fursecuri.

E ciudat cum dulcele a supravieţuit în timpul regimului comunist: deşi, aparent o plăcere decadentă, a fost lăsat să-şi facă de cap în legalitate. Totuşi cofetăriile au fost supuse, şi ele, diverselor agresiuni, naturale sau plănuite: la cutremurul din '77, au fost distruse Scala şi Casata; în '88-'89, înainte să se sfîrşească cu Ceauşescu, acesta le-a transformat pe toate cele din centru într-un fel de autoserviri, în care puteai „consuma" (unul din termenii de specialitate ai vremii, alături de „a servi") fasole bătută şi iaurt, în loc de amandine... A fost o perioadă scurtă, al cărei vădit absurd a reprezentat un semn: începea sfîrşitul...

După '90, ceva s-a întîmplat cu cofetăriile... Şi-au pierdut clasa şi strălucirea care rămăseseră chiar şi pe vremea lui Ceauşescu. Unele s-au transformat într-un fel de terase, unde apăruseră şi băuturi alcoolice. Altele, pur şi simplu, s-au închis, au dat faliment. S-au înfiinţat cîteva noi, şi bune, precum cofetăria Ana, dar majoritatea dintre ele vînd mai mult produse pentru acasă. Puţine sînt cele care au mese şi încurajează ideea socializării dulci, la faţa locului. Într-o epocă în care silueta reprezintă un capital de care trebuie să avem mare grijă, şi în care s-a descoperit, în cele din urmă, că zahărul dăunează, printre altele, grav sănătăţii, cofetăriile au fost înlocuite mai curînd de cafenele, locuri unde poţi socializa, în faţa unui suc, fără kilograme în plus. Dulcele a rămas, în cele mai multe cazuri, doar o prezenţă festivă: îl oferim cadou sau intră în meniul propriu la nunţi şi aniversări.

Legendara Capşa

La cofetăria Capşa, care acum livrează doar la domiciliu, dar are sediul dintotdeauna, director de imagine este domnul... **Dan Dulciu.** Orice comentariu asupra coincidenţei de nume este, cred, superfluu, aşa că îi dăm, pur şi simplu, cuvîntul:

„Pe Podul Mogoşoaiei apărea, în vara lui 1852, o insignifiantă firmă, «La doi fraţi», Vasile şi Anton Capşa. Fraţii Capşa erau aromâni de origine, 12 la număr. Dintre toţi, Grigore Capşa s-a remarcat cel mai tare într-un domeniu în care excelau «specialiştii» veniţi din Orient: cel al cofetăriei.

Grigore Capşa a studiat la Paris, unde a fost elevul unui celebru cofetar şi unde i s-a propus să rămînă. El a ales însă să se întoarcă în ţară unde a «revoluţionat» domeniul cofetăriei şi patiseriei. A încercat schimbarea gusturilor consumatorilor din Bucureşti prin introducerea altor ingrediente decît cele cu care erau obişnuiţi pînă atunci: ciocolata de cea mai bună calitate, adusă din străinătate, cu care a încercat o serie de inovaţii. Cea mai cunoscută dintre ele, care s-a păstrat pînă în ziua de azi, este prăjitura Joffre: Grigore Capşa a creat-o cu ocazia venirii la Bucureşti a mareşalului Joffre; de aceea are formă de miniobuz. Ea a fost înregistrată la OSIM ca invenţie brevetată a cofetarului. De asemenea, tot Grigore Capşa realizează pentru prima dată ambalaje ecologice, şi anume din lemn, pentru transportarea produselor în provincie. Tot el este cel care deschide prima fabrică românească de îngheţată, cu ingrediente naturale. De altfel, printre produsele de excepţie ale cofetăriei se numară şi *parfait*-ul de Capşa, bazat pe o reţetă secretă, transmisă din generaţie în generaţie, de la maestru la discipol. Tradiţia şi păstrarea ei erau importante în cadrul Casei Capşa: veneau aici tineri talentaţi să înveţe meserie şi, cei care se arătau potriviţi nu mai plecau, rămîneau o viaţă să lucreze la Capşa.

În domeniul cofetăriei, Capşa a fost şi a rămas un *brand* autentic, românesc, care şi-a păstrat, în toţi aceşti 155 de ani, valoarea atît în ţară, cît şi în străinătate. Academicianul Bălăceanu-Stolnici, evocînd perioada interbelică, spunea aşa: dacă voiai să te duci în vizită la o familie era de bonton să duci un carton de prăjituri de la Capşa. Era o dovadă că îl respecţi pe omul respectiv. Bomboanele erau împachetate în cutii care, ulterior, deveneau un fel de depozite de amintiri, în care se puneau scrisorile parfumate, mici obiecte de valoare şi se etalau undeva în vitrină.

În perioada verii, toată lumea bună pleca la băi sau în vilegiatură. Grigore Capşa se ducea după ei. Asta era ideea unui comerţ modern *avant la lettre*. El a deschis chiar o cofetărie pe Valea Prahovei, la Sinaia, pentru perioada concediilor.

Grigore Capşa moare în 1902. Din păcate, el nu are urmaşi direcţi, fiindcă, printr-o tragică întîmplare, fiul său moare la 19 ani. Singurul moştenitor este un nepot de la un alt frate, care devine manager pînă în perioada interbelică. Apoi, Casa Capşa ajunge societate pe acţiuni. În perioada regimului comunist este naţionalizată: din fericire, unul dintre urmaşii lui Capşa găseşte o formă prin care aceasta să-şi menţină destinaţia: donează statului şi clădirea, şi afacerea, cu condiţia ca acesta s-o menţină cu acelaşi profil, în aceeaşi locaţie.

În anii '50, se încearcă estomparea caracterului nobil al locului şi transformarea lui într-o banală cofetărie. În anii '70, este reabilitată şi redevine un loc de întîlnire al scriitorilor şi universitarilor. După '89, clădirea începe să fie revendicată de diverşi «moştenitori». Cel mai des este vehiculat numele lui Ştefan Capşa, dar, de fapt, el nu face parte din familia Capşa, ci este doar un tînăr care a lucrat aici.

În 1997, Capşa devine societate mixtă, în care unul dintre acţionari este Construcţii Băneasa, avîndu-l drept patron pe inginerul Marian Bucur, iar celălalt, SC Lido SA. Restul poveştilor legate de Casa Capşa şi acţionarii ei nu sînt decît simple speculaţii. Clădirea, care acum numără 60 de camere, a fost renovată şi a primit, pentru aceasta, premiul Uniunii Arhitecţilor şi al Comisiei pentru monumente istorice.

Cofetăria livrează acum doar la domiciliu, dar şi-a păstrat faima şi clienţii fideli sau celebri, din ţară şi din străinătate. Printre amatorii bomboanelor de la Capşa se numără doamna Băsescu, baroneasa Nicholson, regina Ana, Richard Clyderman, Jean Claude Van Damme şi Francis Ford Coppola".

Cofetăriile „epocii de aur" şi Casablanca

Ana Calancea, actuala patroană a cofetăriei Casablanca – unul dintre puţinele locuri din centru unde poţi sta şi la masă – a lucrat, pe vremuri, la cofetăria Ambasador. Aceasta era una dintre cofetăriile hotelurilor din epoca lui Ceauşescu, care, alături de Bucureşti sau Continental, erau renumite şi păstrau anumite standarde de calitate. În anii '80, mergeam aproape zilnic la cofetăria Ambasador: în loc de orice alt fel de mîncare, îmi cumpăram cîte un tort Richard şi o savarină. La Ambasador m-am făcut soră de cruce cu doi colegi de-ai mei dintr-a opta. Tot acolo mi-am serbat şi reuşita examenului de treapta a doua, la actuala Şcoală Centrală.

Despre prăjiturile de atunci, doamna Ana spune că erau făcute din ingrediente naturale: chiar şi cele verzi sau mov foloseau coloranţi alimentari, naturali. Se respectau – spune interlocutoarea noastră – nişte standarde bine stabilite, în privinţa cantităţii, calităţii şi prospeţimii ingredientelor. Pe atunci, toată lumea venea la cofetărie, indiferent de statutul social sau de vîrstă.

Acum, lucrurile nu mai stau chiar aşa: clientela este mai împărţită. Tinerii, în special studenţii de la ASE, vin pentru sucuri sau cafea, fără să consume prea multe prăjituri. Iarna vin mai mulţi oameni de vîrsta a doua, pentru prăjituri şi sucuri naturale. Casablanca a fost, de altfel, unul dintre primele localuri din centru care a introdus sucurile de acest fel şi care se străduieşte să menţină ingredientele naturale pe cît posibil în prăjituri: de pildă, frişca este naturală şi, la fel, bezeaua din Merengue. Ceea ce nu înseamnă că, mai ales pe timpul vacanţei, cofetăria este tot timpul plină, deşi are şi nişte prăjituri speciale, făcute după reţete italiene.

Chocolat *sau varianta belgiană*

Nu toate cofetăriile deschise în România postcomunistă au patroni autohtoni. Una dintre ele, avînd aceeaşi denumire ca fermecătorul film în care Juliette Binoche repune dulciurile în drepturile lor firesti, şi anume Chocolat, s-a deschis nu demult (din 2006) pe lîngă Carul cu Bere. Vitrina e ispititoare şi interiorul cald, cu mese şi scaune de lemn. Cînd intri, afli, cu stupoare, că acolo se poate şi mînca, de prînz. După cum confirmă şi unul din managerii săi, **Dinu Viorel,** Chocolat e mai curînd un bistrou, o combinaţie inedită între patiserie, cofetărie, ceainărie şi restaurant propriu-zis. În spatele afacerii există şi o poveste de succes – gen mereu fascinant şi promotor de modele de *self-made man:* unul dintre patroni este un român, tînăr, de vreo 30 şi ceva de ani, plecat de pe la 14 ani în Belgia. Acolo, după ce a absolvit Liceul economic, a lucrat pe la hoteluri şi restaurante de 5 stele, învăţînd serios meserie; ba chiar şi pe un vas de croazieră, unde „s-a şlefuit".

În 2006, a deschis afacerea aceasta, aliat cu un belgian get-beget, cel de-al doilea patron al localului. Deşi la început părea că nu merge, treptat localul şi-a făcut o clientelă constantă, care vine fie pentru o prăjitură, fie pentru o salată sau o ciocolată caldă, mai puţin în perioada lunilor de vacanţă.

Starbucks coffee: o posibilă opţiune de viitor?

După spusele actualilor patroni de cofetării, viitorul nu mai poate fi strict al lăcaşurilor unde prăjiturile, bomboanele, cu caloriile lor cu tot, sînt, necondiţionat, stăpîne. Viitorul se prefigurează mai curînd ca fiind al cafenelelor, unde sucurile şi cafelele sînt în prim plan, şi, din cînd în cînd, acolo, poţi „servi" şi o prăjitură. Dulciurile în sine, mai curînd sub formă de bomboane sau torturi, devin marfă de luat acasă, la ocazii festive, şi de dăruit.

Starbucks coffee este unul dintre lanţurile internaţionale de calitate în domeniu care, din fericire, s-a hotărît să vină şi în România. Cafeaua lor e cea mai aproape de ceea ce ne-am dori să fie şi prăjiturile, căci există şi ele, sînt gustoase. În cele trei regiuni din lume în care Starbucks au contracte cu producătorii (America Latină, Africa – Arabia şi Asia – Pacific) încearcă să păstreze calitatea ultrafină a boabelor şi aromele lor naturale (există, de pildă, cafele care preiau din mediul lor natural o serie de arome deosebite, unele de citrice, altele de flori de cîmp...). De altfel, fiecare cafea se potriveşte cu cîte o prăjitură. Printre prăjiturile lor faimoase se numără tortul de ciocolată, *raspberry cheese cake,* sau cea fără zahăr, cu ghimbir. Prăjiturile diferă în funcţie de ţările în care Starbucks îşi deschide cafenele: unul dintre bucătarii săi, din Seattle (acolo s-a deschis în 1971 primul Starbucks) merge în jurul lumii şi face un studiu asupra gusturilor şi obiceiurilor culinare ale regiunilor în care Starbucks urmează să se extindă pentru a adapta cît mai bine oferta de produse specificului local.

Genul Starbucks poate fi o soluţie de viitor: un loc plăcut în care să poţi bea o cafea şi mînca o prăjitură în linişte, fără să fi stresat, împreună (sau nu) cu prietenii. De fapt, cafeneaua chiar îşi propune să fie un al treilea loc, pe lîngă casă şi serviciu, cu o atmosferă specială: o locaţie spaţioasă, în culori naturale, cu muzică bună (sînt promovaţi, de pildă, Paul McCartney şi Police) şi cu angajaţi răbdători, care să nu te zorească să pleci cît mai repede de acolo.

Sigur că am prefera, poate, o cofetărie-cafenea neaoşă, deţinută de o bunicuţă idilică, care să ne împărtăşească din prăjiturile ei speciale, coapte în cuptorul personal... Dar în epoca globală şi consumistă în care trăim, bunicuţa s-ar transforma cu siguranţă într-un *brand,* iar prăjiturile ar căpăta, urgent, o tehnologie de fabricaţie...

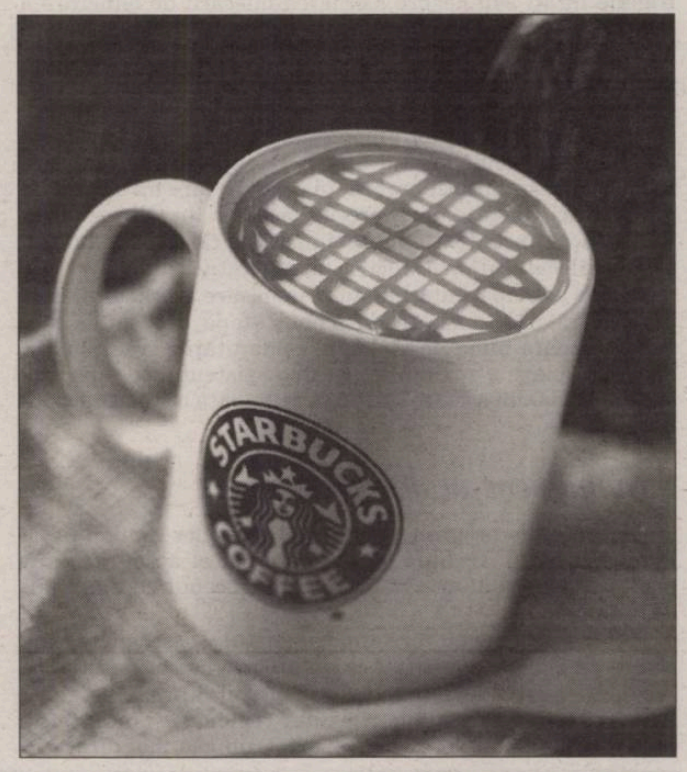

OM FI NOI OAMENI SIMPLI DIN PARTEA MAMEI, DAR VOI SÎNTEŢI FLUTURAŞI ÎN VITRINĂ

● O doamnă strigîndu-i unei funcţionare de la Poştă, în timp ce părăsea nervoasă incinta: „Om fi noi dementi, dar voi sînteţi dementi plătiţi!“. (**M. C.**)

● A murit Patriarhul Teoctist. Credincioşii, oameni simpli din Botoşani, se întreabă înlăcrimaţi: „De ce?“. Răspunsul e simplu: pentru că avea 92 de ani. Dumnezeu să-l ierte... că are multe de iertat! (**A. P.**)

● Găsit şi păstrat, dintr-o *TV Mania* recentă, o listă cu traducerea celor mai uzuale cuvinte din filmele indiene: „*baabul* – tată; *maata* – mamă; *bahana* – soră; *pati* – soţ; *bibi* – soţie; *maamaa* – unchiul din partea mamei; *dil* – inimă; *pyaar, ishq, muhabbat, prem* – dragoste“. Cel mai simplu: „*tu* – tu“. De unde şi montajul meu spontan: *Avaramu, avaramu,* ia-mă la braţ şi spune-mi *tu!* (**R. C.**)

● În Bucureşti, pe Bulevardul Constructorilor, într-o bodegă de cartier, s-a aciuit corectitudinea politică. Pe geamurile fumurii (de abur şi tutun), sub firma pompoasă şi de demult „Tamulis“, cîţiva fluturaşi traşi la xerox şi lipiţi cu bandă adezivă bej: „Salon exclusiv pentru fumători“. Cu alte cuvinte: să n-avem discuţii. (**S. G.**)

● Anunţ pe o vitrină de la raionul mezeluri dintr-un supermarket: „Atenţie, geam spart! Pericol de venire în vitrină!“. Ceva-ceva am priceput, că probabil e neplăcut să vii în vitrină. Întrebarea este cum o fi cînd pleci de acolo. (**A. P.**)

PENTRU O ŢARĂ CUM E ROMÂNIA (ÎN TRADUCERE LIBERĂ, O CARTE VECHE PE UN FOND NEGRU), ANUL DE GRAŢIE 2007 A DEVENIT O REGRETABILĂ EROARE

● Cu obezitatea s-a luptat în diverse feluri: modelul feminin piele şi os, meniuri fără mîncare etc. Acum ni se sugerează că obezitatea provoacă dezgust. Într-o emisiune BBC sînt citaţi şefi de personal respingînd angajarea persoanelor supraponderale (n-ar fi o dovadă de discriminare?), iar un medic de copii spune că reacţia negativă faţă de oamenii graşi apare încă de la vîrsta de şapte ani. Chiar dacă nu a fost omologat, brand-ul „grasă şi frumoasă“ ar putea constitui o atracţie turistică lucrativă pentru o ţară cum e România. (**M. B.**)

● Reclama la „pernuţele Whiskas“ se termină cu sloganul „Bucură-te de pisica ta!“. Adică, în traducere liberă, „Enjoy your pussy!“ (**C. P.-B.**)

● La Biblioteca Academiei din Bucureşti, în ciuda aparatelor de aer condiţionat, totul se închide la ora 12,00. Caniculă au ba, de la 11 nu mai poţi cere cărţi sau publicaţii. Dacă puneţi la socoteală şi sălile închise pentru că angajaţii sînt în concediu, o să fiţi de acord că a citi un articol interbelic sau o carte veche a ajuns un lux pentru care trebuie să te duci pînă la Cluj sau Iaşi. Eventual cu avionul, ca să nu-ţi iei şi concediu... (**S. S.**)

● Pe calcanul afectat graffiti-urilor de pe str. Artur Verona (colţ cu Dionisie Lupu) a apărut ceva, să zic aşa, ciudat: o cruce albă pe un fond negru. Sub cruce a fost „stencilată“ ramura de palmier – simbolul festivalului de la Cannes... Prima dată cînd am văzut-o tocmai mă întorsesem de la festival şi m-am speriat: ce voia să însemne, i s-a pus cruce Cannes-ului? A murit Croazeta?! L-am sunat pe Cristi Neagoe – un fel de „păstor“ al jocurilor grafice de pe Verona – ca să mă lămurească ce înseamnă şi să-l lămuresc, la rîndul meu, că folosirea (fără copyright) a logo-ului de la *Le festival du film* (mai ales într-un asemenea context lugubru!) e cel puţin riscantă. Iar Cristi mi-a spus că e de fapt un „omagiu“ adus lui Cristian Nemescu... (!) Eu ştiam că nu poţi face literatură bună cu bune sentimente; se pare că nici un calcan ca lumea! (**a. l. ş.**)

● În secţiunea românească a „Arhivei Marxiştilor pe Internet“ (www.marxists.org), la „muzică“ sînt date „Internaţionala“, „1 Mai muncitoresc“, „Tricolorul“ şi „Uteciştii“ (în format mp3, uau!), iar la „literatură“, 5 poezii de Labiş, 4 de Mihai Beniuc şi – evident? – *Împărat şi proletar* de Mihai Eminescu. Păi bine, tovarăşi, şi în anul de graţie 2007 tot cu de-astea-mi veniţi? (**M. V.**)

● Manu Chao, muzicianul francez cu rădăcini portugheze, a scos un single nou, „Rainin in Paradize“, din care am reţinut acest vers stupizel: *„In Bagdad there's no democracy / Because of the US Army“*. Manu Chao oricum e un stîngist declarat, dar tema anti-Bush a devenit deja

Cu ochii-n 3,14

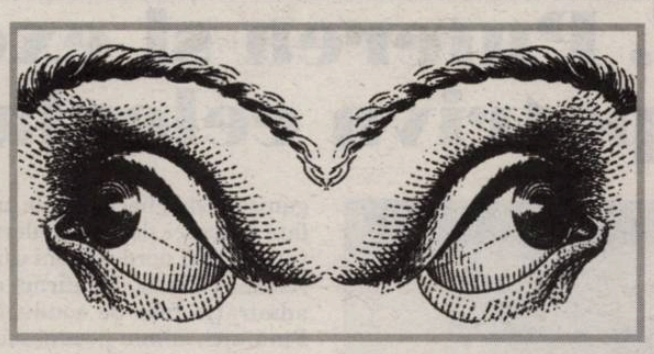

loc comun în muzica de azi, de la Norah Jones („My Dear Country“) şi Tori Amos („Yo George“), pînă la Smashing Pumpkins („For God and Country“), Megadeth („United Abominatios“) şi Slayer („Jihad“). (**M. C.**)

● *Observatorul cultural*, în ultimul său număr, îmi scrie numele – dintr-o „regretabilă eroare“, sper – Cezar Paul-Băsescu. Ca Partidul altădată, Băsescu e în toţi şi-n toate. (**C. P.-B.**)

CU CÎTEVA ORE ÎNAINTE DE MINUNE, CEEA CE SE PETRECE DINCOLO DE STRUCTURA OSOASĂ CHIAR ESTE IDEALISM

● În Statele Unite, în Rhode Island, la un azil de bătrîni, s-a aciuit un motan. Motanul, pe numele său Oscar, cînd simte că unul dintre pacienţi e pe moarte, se aşază lîngă el, cu cîteva ore înainte de obştescul sfîrşit, şi începe să toarcă. Mai demult, fără îndoială, ar fi fost ars pe rug, acum însă e subiect de senzaţie care a făcut deja înconjurul lumii, agitînd spiritele în lumea academică şi transformînd mîţa în vedetă internaţională. Asta înseamnă să fii felina secolului tău! (**S. G.**)

● Parcă în nici un alt an „vedetele“ de vară (de sex feminin, desigur), promovate de către posturile de televiziune n-au fost mai urîte, mai strîmbe şi mai lipsite de vino-ncoa. Culmea este că şi „personalitatea“ lor pare trasă la xerox. Toate preferă să facă shopping la Londra sau la New York, toate au iubiţi trecuţi de 40 pe care îi cheamă Steve sau Michael, toate se înţeleg de minune cu mamele lor, cu care vorbesc la telefon cel puţin o dată pe zi. De unde le scot, frate? (**A. P.**)

● Odată cu răcirea vremii, sper ca şi uşile vecinilor de la bloc să-şi mai piardă din generozitatea cu care se căscau de dimineaţa pînă seara înspre toţi locatarii. Cumva, misterul a ceea ce se petrece dincolo de ele e de preferat realităţii nude. (**S. G.**)

● Nu se poate face dragoste în spaţiu. Lipsa gravitaţiei e principala problemă, şi nu doar la mişcări, ci şi pentru că transpirăm mai puternic (căldura corporală nu se degajă), iar sudoarea rămîne în spaţiul cabinei. Apoi, din cauza tensiunii scăzute, bărbaţii au probleme de erecţie. Nici ducerea sarcinii la bun sfîrşit nu ar fi posibilă: structura osoasă, legăturile nervoase şi sistemul imunitar al fătului ar fi afectate de microgravitaţie şi de radiaţiile din spaţiu. Cosmosul nu mai pare atît de poetic, nu-i aşa!? (**M. C.**)

● În multe restaurante din State există un fel de mîncare ce se numeşte *romanian steak* şi chiar este o friptură. Întrebîndu-l pe patronul grec al unui astfel de restaurant de unde pînă unde un asemenea fel, mi-a spus că este specific american. (**I. P.**)

● În metrou am văzut un băiat cu deficienţe de mers, încălţat cu Adidas şi purtînd o şapcă Ferrari. Nu m-am lămurit dacă aveam în faţa ochilor exemplul unei antifraze, al unui idealism sau un oximoron. (**M. C.**)

DACĂ ODINIOARĂ GÎNDIREA DIN BURIC A PRODUS CEEA CE ŞTIM, ACUM SE POATE ŞI MAI RĂU: NU AVEM TIMP PENTRU A FACE HAZ DE UN BANAL MIT

● Citesc un articol în *Evenimentul zilei* care spune: „Trei săptămîni pe an, moscoviţii sînt bîntuiţi de amintirea perioadei comuniste. În toate cartierele, chiar şi în cele mai elegante, apa caldă se opreşte. Dacă odinioară aceştia erau întîmpinaţi la intrarea în bloc de anunţul «camarazi locuitori, apa caldă va fi tăiată», acum lucrurile s-au schimbat. «Camarazi locuitori» a fost înlocuit cu «dragi locuitori», relatează AFP“. Am mai multe comentarii la acest text: 1) După ce am scris fel de fel de apeluri şi proteste la această rubrică împotriva reviziei anuale care îmi oprea apa caldă, mă amuz să văd că a ajuns ştire externă şi e tratată de parcă ar fi un fenomen curios-fantastic care se întîmplă unor oameni dintr-o ţară bizară; 2) Faptul că li se întîmplă şi ruşilor nu mă încălzeşte cu nimic; 3) Mă încălzeşte însă faptul că în acest an nu am auzit nimic de revizie, dar sînt încordat pentru că nu ştiu dacă mai vine sau nu; 4) Ziarista româncă ne spune că ruşii se numeau între ei pe vremea comunismului „camarazi locuitori“. Deci francezii de la AFP au tradus „tovarisci“ din rusă cu „camarades“, care în română a devenit „camarazi“. Îmi aduc aminte de tovarăşa învăţătoare, de tovarăşu' Ceauşescu, de tovarăşu' maistru etc. Şi îmi mai aduc aminte de un moment de la Revoluţia în direct, cînd cineva din studio s-a adresat cu „tovarăşi“, iar altcineva l-a corectat: „domnilor“. Oare faptul că o ziaristă nu ştie că în România eram cu toţii tovarăşi şi traduce aiurea cuvîntul poate fi luat drept un semn că anticomunismul a învins? (**C. G.**)

● Oţelul Galaţi a învins, în Turcia, formaţia Trabonzspor şi s-a calificat pentru Cupa UEFA. Entuziasmată, gîndirea românească a produs fireasca întrebare: „Se poate compara această victorie cu bătălia de la Călugăreni?“. Antrenorul Petre Grigoraş a răspuns cum se cuvine: „Nu ştiu, nu am fost acolo“. (**R. C.**)

● Aflăm de la *Poveştirile de noapte* de pe Acasă TV că Mircea Mondialu, rom spoitor şi „om de afaceri“, i-a tăiat moţul nepotului său, Mario. Prilej cu care a dat o petrecere la care a cîntat Guţă, iar Cornelia a dansat din buric. Mondialu, care habar n-are de ce i se zice aşa, a cheltuit 3000 de euro numai pe artificii. Întrebat de reporter cum a făcut avere, a spus că el are 25 de hectare de pămînt pe care îl lucrează. „Pe 10 am pus gogoşari, pe vreo 5 roşii şi castraveţi...“. Ia te uită ce simplu e să faci „afaceri“ în România! Ţăranii să-şi ia notiţe! (**A. P.**)

● TVR Cultural difuzează de ceva vreme nişte filme cu Sherlock Holmes, în care celebrul personaj nu mai seamănă deloc cu ceea ce ştim despre el. E jucat de fiecare dată de alţi actori, care mai de care mai spilcuiţi şi mai fatali, iar Holmes-ii creaţi sînt fără nici un haz şi, mai cu seamă, stupizi. Un Sherlock Holmes stupid e o contradicţie în termeni. Dar parcă şi mai şi e un Sherlock Holmes lipsit de celebra lui pipă şi care-şi aprinde nonşalant o ţigaretă – cum se întîmplă la un moment dat. (**C. P.-B.**)

● Aş vrea să fac o revenire/completare la „3,14“-le colegului Chivu de săptămîna trecută – acela cu plata cu cardul la Caru cu Bere, care nu include *tips* („V-am spus aşa, ca să ştiţi!“): cred că se poate şi mai rău, adică ceva de genul să vină chelneriţa cu cardul şi să spună: „Şi v-am oprit şi 20% *tips*...“, bătîndu-se cu degetul în obraz: „Asta aşa, ca să ştiţi!“. (**a. l. ş.**)

● Citez din articolul „De ce nu mai folosim virgule?“ de Robert J. Samuelson (preluat, din *Newsweek*, de revista *Money Express*, nr. 15/2007): „În SMS-uri şi e-mail-uri, virgulele apar foarte rar, şi atunci de multe ori din întîmplare (cînd cineva apasă, din greşeală, pe o altă tastă). Chiar şi în textele tipărite, virgulele încep să se împuţineze. Multe dintre întrebuinţările standard din copilăria mea (de exemplu, după o expresie prepoziţională introductivă) au devenit opţionale sau, mai rău, s-a renunţat de tot la ele. Dacă ar fi vorba numai de gramatică, poate că aş lăsa-o baltă. Dar soarta tristă a virgulei este, cred eu, o metaforă pentru ceva de proporţii mai mari: felul în care ne descurcăm cu caracterul nebunesc şi extraordinar de grăbit al vieţii moderne. Virgula este, pînă una-alta, un semn micuţ care spune: «PAUZĂ». Îi spune cititorului să încetinească ritmul, să se gîndească puţin şi apoi să treacă mai departe. Noi nu avem timp pentru asta. Nu ne permitem pauze“. Rezon! (**D. S.**)

● Un studiu recent a dezvăluit faptul că oltenii sînt cei mai veseli dintre români şi că în Oltenia se face cel mai mare haz de necaz. Aşa să ne rămînă numele! (**M. C.**)

● Mai nou, avizierul blocului s-a transformat într-un „birou de obiecte pierdute/furate“ în care stă postat de vreo cîteva zile un anunţ de genul: „Stimaţi locatari, dispărut (din nou) preşuleţ de picioare. Aşa ceva n-am mai văzut...! Prima oară s-a găsit, poate avem noroc şi de data aceasta“. Obiecte sustrase din faţa apartamentelor (papuci „de dus la ghenă“, ghivece cu flori, covoraşe etc.) am mai văzut şi, de aceea, la prima citire, micul anunţ – să mă scuze „păgubitul“ – m-a lăsat rece. Cînd am citit însă finalul – „vă rog, are mare valoare sentimentală“ –, mai că-mi venea să cutreier un pic blocul în căutarea mîrlanului care se poate bucura de un banal preş, „mic şi cu model“. (**R. T.**)

● Cică struţii nu îşi vîră capul în nisip. E un mit, spun cei de la Animal Planet. Asta schimbă puţin datele problemei, nu credeţi!? (**M. C.**)

Mălina VOICU

docuDileme

Spectacolul. Puterea şi exercitarea ei împotriva celorlalţi

Cinemateca AstraFilmFest, inaugurată la începutul lui august la Clubul Ţăranului din Bucureşti, programează pentru seara de 8 august două filme documentare care ne aduc imagini de necrezut pentru lumea occidentală: cultul personalităţii, în variantă nord-coreeană, şi sclavia din Sahel, din zilele noastre. Spectacolul, *filmul polonezului Jarek Sypniewski, are în primul rînd meritul de a fi reuşit să treacă de cortina oficială şi să documenteze un mod de viaţă care pare halucinant pentru cineva care nu a cunoscut din sursă nemijlocită comunismul. Pentru români, pe lîngă experienţa descoperirii unei lumi exotice şi deprimante, senzaţia de* déjà-vu *este firească. Cel de-al doilea film,* Stăpîni şi sclavi, *al francezului Bernard Debord, face un lucru similar pentru societatea îndepărtată a stăpînilor şi sclavilor din zona semideşertică a regiunii Sahel din Niger. Puterea şi exercitarea ei împotriva celorlalţi, o seară tematică la Clubul Ţăranului...*

Anticipînd ziua de 23 august, Spectacolul *o face pe Mălina Voicu, sociolog, să-şi pună o întrebare tulburătoare: dacă am fi trăit sub comunism încă vreo cîţiva ani, am fi ajuns la fel ca nord-coreenii de azi? Continuăm astfel seria de dezbateri despre filmul documentar prilejuită de vizionările din arhiva Festivalului internaţional de film documentar şi antropologie vizuală AstraFilmFest.*

Spectacolul lui Jarek Sypienski ne invită la o călătorie într-o lume foarte îndepărtată din punct de vedere geografic şi cultural, dar care, din păcate, trezeşte amintiri dureroase celor mai mulţi dintre români. Filmul reprezintă o incursiune într-o societate dictatorială de tip comunist, cea a Coreei de Nord. Pretextul filmului este un spectacol „grandios", de genul celor organizate şi la noi în perioada comunistă, cu ocazia zilei de 23 August. Dincolo de simpla înregistrare pe peliculă a spectacolului în sine, realizatorul surprinde mici detalii din viaţa de zi cu zi a nord-coreenilor, bineînţeles în limitele permise de către oficialităţile locale.

Se poate spune că filmul înregistrează două paliere distincte, cel al „spectacolului" vieţii de zi cu zi a nord-coreenilor, şi cel al spectacolului jucat de coreeni pentru conducătorii lor. Cele două lumi înfăţişate sînt complet distincte şi am putea spune chiar antitetice. Evident, incursiunea „străinului" în viaţa cotidiană a fost atent ghidată de către oficialităţi şi a urmat paşii unui pelerinaj aranjat în punctele-cheie ale istoriei recente a ţării: casa natală a lui Kim Ir Sen, statuia liderului, Panmunjon – punctul de graniţă între cele două Corei. Grija oficialilor a fost în mod evident să arate lumii cît de bine trăiesc cetăţenii, cît de fericiţi sînt şi, în plus, să strecoare permanent elemente de propagandă antiamericană.

Cu toate acestea, filmul surprinde lucruri care nu pot fi ascunse de către oficialităţi. Marile bulevarde, care separă clădiri de beton, gri, impersonale, şi care îţi creează o senzaţie de apăsare, sînt aproape goale. Circulaţia rutieră înseamnă doar cîteva biciclete care aşteaptă semnalul agentului de circulaţie, pentru că maşinile sînt aproape absente. Pietonii sînt rari şi majoritatea îmbrăcaţi în tunici gri. De altfel, totul este gri şi foarte apăsător, ducîndu-ne cu gîndul la un univers concentraţionar. Drumul spre Panmunjon trece însă vrînd-nevrînd prin nişte zone rurale în care sărăcia şi subdezvoltarea nu pot fi ascunse. Toate acestea sînt prezentate în treacăt, sugerînd însă că ele fac parte din viaţa cotidiană a majorităţii coreenilor.

Cel de-al doilea palier al filmului face trimitere directă la spectacolul organizat în cinstea „marelui conducător". Organizarea şi desfăşurarea spectacolului ne par familiare, amintind de evenimentele similare organizate şi la noi cu 20 de ani în urmă. Prin faţa camerei de luat vederi se perindă diverşi artişti nord-coreeni care, cu un zîmbet relaxat pe buze, îşi afirmă devotamentul şi admiraţia faţă de conducătorul statului. Pînă aici, nimic necunoscut. Ceea ce frapează însă este idolatrizarea cu tentă religioasă a lui Kim Song Il. Liderul apare nu doar ca un conducător multiubit şi stimat, tată al poporului şi ocrotitor al supuşilor săi, ci ca o persoană divină, care domină şi inspiră, controlează şi decide soarta oamenilor, este situat undeva în planul suprauman.

Trebuie să recunoaştem că în acest punct cultul personalităţii practicat în România comunistă a fost complet diferit. În ciuda eforturilor făcute de propaganda oficială, această tentă de suprauman, vecin cu divinitatea, a lipsit din peisajul nostru. Nu trebuie să uităm însă că dictatura nord-coreeană este singura *dictatură ereditară* de tip comunist cunoscută pînă în prezent, Kim Song Il moştenind funcţia de conducător al partidului şi statului de la tatăl său, Kim Ir Sen. Probabil că tocmai acest aspect a condus la fabricarea unei imagini semidivine a dictatorului. Dacă funcţia se moşteneşte, acest lucru se întîmplă tocmai pentru că cel care o deţine nu este un om obişnuit, el este o divinitate care îşi transmite caracteristicile supranaturale urmaşilor.

Filmul îndeamnă la reflecţie atentă asupra consecinţelor pe care le poate avea un regim dictatorial atît în plan social, cît şi în plan cultural. Deşi înfăţişează o lume gri, impersonală şi complet izolată de exterior, similară cu cea în care am trăit pînă de curînd, pelicula îndeamnă la meditaţia asupra felului în care se poate metamorfoza un regim dictatorial. După vizionarea filmului, întrebarea pe care ne-o punem inevitabil este: oare şi noi am fi ajuns să gîndim sau să fabricăm discursuri similare, după încă vreo cîţiva ani de dictatură comunistă? Răspunsul meu înclină să fie *nu,* pentru că aparţinem totuşi unui alt spaţiu cultural şi valoric.

***Mălina Voicu** este sociolog.*

PUBLICITATE

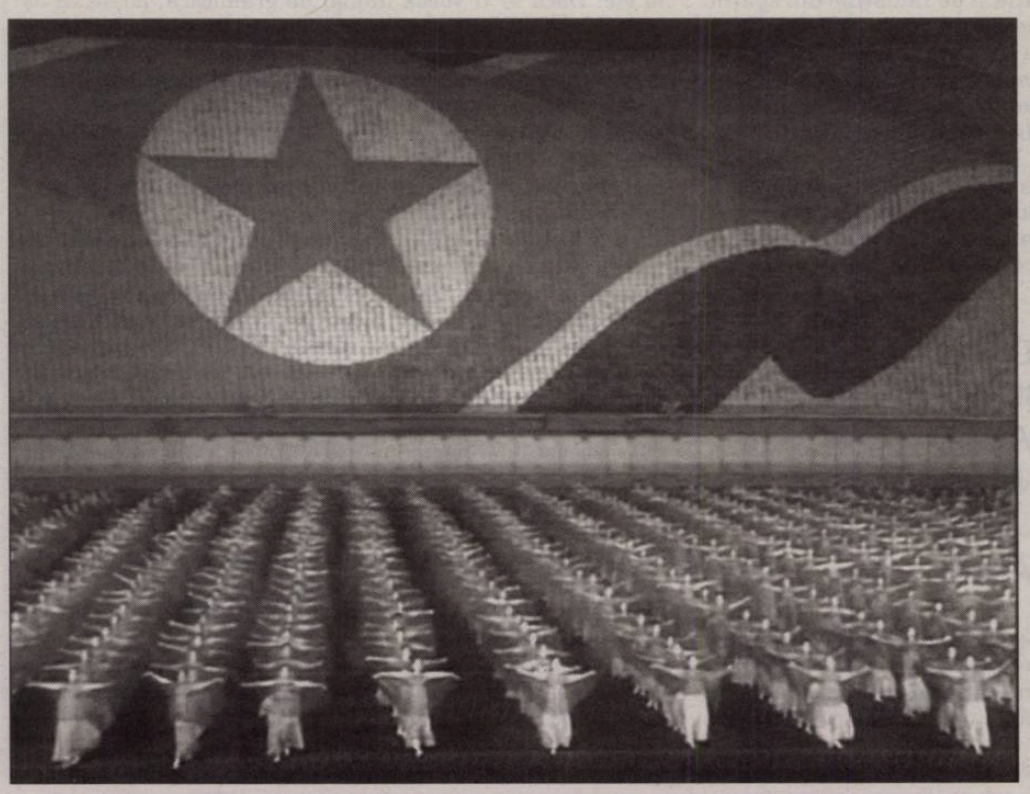

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul IV, nr. 183 ● 9-15 august 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Note,
stări, zile“
pagina **3**

Sever Voinescu
„Doctrina Putin“
pagina **5**

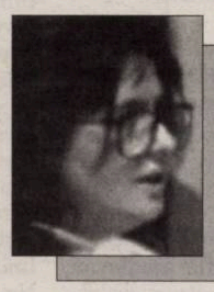

Alina Mungiu-Pippidi
„Europa
şi restul lumii“
pagina **21**

OBSESIA PENTRU IMAGINE

„Politicianul va fi foarte fericit să abdice în favoarea propriei sale imagini, fiindcă imaginea va fi cu mult mai puternică decît ar putea fi el vreodată.“

MARSHALL McLUHAN

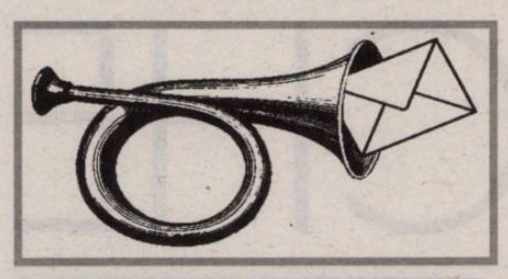

Nr. 181: *„Cum mi s-a povestit comunismul“*

...așa cum mi l-au povestit trei berlinezi

Am vizitat Muzeul Zidului din Berlin într-o după-amiază de duminică. A fost o experienţă teribilă pentru că am zărit pentru prima oară, într-un oraş prea liber, rădăcinile refuzului de acum de a mai accepta determinări.

Muzeul este o combinaţie hi-techo-sentimentală. Clădirea în care se află amplasat este un turn simplu, cu două etaje, de pe acoperişul căruia se poate zări o bucată din zidul de odinioară. Zidul Berlinului tăia perpendicular străzi şi ziduri, ca un cuţit printr-o felie de tort. Oamenii s-au trezit de pe o zi pe alta, pe strada lor, pe care de zeci de ani mergeau la serviciu sau la piaţă, cu un gard imens care le spunea „Stop!“. *Dintr-un motiv sau altul, nu e voie dincolo.*

Am aflat de-abia acum că erau de fapt două ziduri de beton, înalte de aproximativ 3 m, aflate la o distanţă de 10 m unul de celălalt. Între aceste două ziduri se afla un teren minat, astfel încît nici cei care reuşeau să escaladeze două ziduri perfect netede sau să treacă prin ele cu un tanc nu aveau mari şanse să ajungă teferi de partea cealaltă. Bine, asta se întîmpla deja după cîteva luni de la ridicarea Zidului. Pentru că, în primele zile, Berlinul era tăiat de un gard de sîrmă ghimpată prin care oamenii fugeau în Vest în flux continuu. Am văzut filme documentare copleşitoare, am urmărit înregistrarea a zeci de cazuri de evadare cu mîinile goale. Oamenii lăsau în Est toată munca de o viaţă, pentru promisiunea libertăţii, plecau doar cu copiii şi bătrînii, se aruncau în sîrma ghimpată, ajungeau în partea cealaltă plini de răni şi zgîrieturi. Cuvintele nu descriu bine o realitate copleşitoare, a unui oraş ale cărui jumătăţi s-au recombinat după aproape jumătate de secol, cu bucurie, dar fără a se recunoaşte. După patruzeci de ani şi mai bine, tinerii din Vest aveau tatuaje, ascultau disco şi rock alternativ, se întîlneau în cluburi, fumau marijuana şi conduceau un Mercedes. În Est, poate verii lor aveau tunsori ciudate, de tocilari, se îmbrăcau în cămăşi cadrilate şi se plimbau în Trabant. Noi n-am dat atît de brusc cu nasul de lumea dezvoltată. La noi schimbarea s-a produs destul de rapid, dar treptat. Mă întreb cum ar fi fost să trec peste un zid, să merg zece metri şi să mă simt ca un neanderthalian scăpat în New York. În momentele în care mă gîndesc cît de ciudat trebuie să fi fost sentimentul celor două părţi la reîntîlnire, încep să înţeleg puţin reacţia bătrînilor noştri. De la o vîrstă, e mai greu să te adaptezi, să accepţi schimbarea şi evidenţa că lumea în care ai trăit cincizeci de ani s-a evaporat şi a fost înlocuită cu alta, în care totul merge anapoda. Este mai uşor de înţeles de ce bătrînii Berlinului vestic nu se mai uită lung la un tînăr punker cu aproximativ zece piercing-uri pe faţă, la care eu mă holbez ca la un animal clonat. Pentru Berlin, este şi normal că reîntîlnirea i-a egalizat ca un mixer care amestecă diverse ingrediente. Părinţii mei se uitau după Revoluţie la televizor şi se înspăimîntau. Încercau să-mi dea tot felul de sfaturi din care eu să înţeleg ce droguri, crime şi violenţe vor invada oraşul, ca în filmele americane. Pentru nişte oameni care au văzut timp de atîţia ani doar filme despre colectivizare, teama lor era oarecum normală. Noi ne-am adaptat bine, ca nişte copii care pleacă la 9 ani în State, învaţă limba, iar la 18 sînt deja complet adaptaţi. Nu-mi amintesc să fi trăit vreo teamă de libertate, de schimbare. Mi-a fost frică atunci cînd au venit mineri şi cînd tata îmi spunea că nu am ce căuta în centru. Şi mi-a fost mai frică, mai silă, mai greu să înţeleg, mulţi ani după, cînd s-a comemorat un deceniu de la evenimentele de atunci. De aceea copiii nu votează, pentru că nu-şi conştientizează ura şi dispreţul. În fine, m-am uitat aşadar la Zidul Berlinului de pe un acoperiş, am ascultat poveşti şi am văzut filmări ale unor oameni care săreau de la fereastră în partea de Vest. Cumplit. Nu-mi imaginam că Zidul Berlinului a funcţionat chiar atît de bine, că a devenit un monstru care a mîncat vieţi şi speranţe, care a despărţit familii. În Berlinul de Est, caselor care aveau faţada spre Zid li s-au zidit ferestrele. Oamenii deveniseră în stare de orice cînd au început să-şi dea seama că de la zidul casei lor începuse a se construi o imensă închisoare.

Ines, prietena unuia dintre cei trei amici germani ai mei, a trăit căderea Zidului cînd avea 14 ani. Stătea acasă, în Berlinul de Est, împreună cu părinţii, cînd s-a pornit zvonul că se dărîma Zidul. Au ieşit din casă şi au mers în centru. De-a lungul Zidului, bărbaţii mai puternici îi ajutau pe copii, pe femei, să escaladeze de partea cealaltă. Oamenii săreau peste Zid într-o frenezie de evadaţi. Imaginile pe care mi le amintesc de la televizor întregesc imaginea unor lumi complet diferite, care s-au întîlnit brusc. Oamenii se îmbrăţişau, plîngeau, îşi iertau diferenţele. Dacă Bucureştiul ar fi avut o parte vestică, aflată încă la lumină, azi am fi fost mai uşor de reconciliat între noi.

Ramona CRĂCIUN

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Nr. 179: *„Mai avem timp liber?“*

Virusul de pe sticlă care ne papă timpul

Întotdeauna am considerat timpul ca fiind cel mai de preţ lucru, pentru simplul fapt că e irecuperabil. De fiecare dată cînd vorbesc de timp mă gîndesc la *Fight Club* şi la replica lui Tyler Durden: *This is your life and it's ending one minute at a time* („Aceasta este viaţa ta şi se termină minut cu minut“). Trecînd peste aspectul pur filosofic al noţiunii de timp, nu mai rămîne de abordat decît aspectul politic (da, politic!).

Capitalismul şi socialismul, democraţia şi totalitarismul, forme de guvernare, dar în esenţă forme de organizare şi guvernare a vieţii individului. Pentru a nu devia de la subiect, voi încerca, sumar, să fac o trecere în revistă a „timpului“.

În ziua de azi, în capitalism, adică un ritm ameţitor, nebun, uneori nevralgic, adică al culturii pe/de sticlă, timpul are strict valoare orientativă („cît e ora?“, „ce zi e azi?“), iar acest fapt se reflectă imediat asupra individului, peste care trec anii fără ca măcar să ştie, fără nici un fel de realizări notabile, poate ceva nesemnificativ pe plan material. În celebra lui carte, *1984,* Orwell descria societatea totalitară ca fiind una închisă, într-o constantă stare de război, în care individul nu avea nici un fel de termen de comparaţie şi astfel nu se putea revolta.

Înainte de '89, timpul era palpabil, era o noţiune de care nici nu ţineai cont la cît de mult aveai. Ritmul vieţii în România în deceniile 6-8 tindea spre zero. Cultura de/pe sticlă era aproape inexistentă, aşa că individul îşi petrecea o cantitate vastă de timp (da, atunci timpul putea fi cîntărit, măsurat şi chiar cumpărat) folosind mijloacele disponibile la acea vreme (cărţi, muzică, socializare).

Ca să concluzionez, trebuie să mă disculp şi să enunţ ferm că sînt un capitalist convins („porc imperialist“, pentru nostalgici), dar cu o singură excepţie: ar trebui limitată sau chiar interzisă sticla (TV, PC + o lungă listă de abrevieri), virusul care ne papă timpul.

George FRÎNCU
georgiem8@yahoo.com

P.S. Articolul a fost scris în timpul unei pene de curent.

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Clişee despre România**
- **Viaţa în provincie**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Carmen DINCĂ
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: carmen.dinca@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 14.200 de exemplare

Abonament la *Dilema veche*

- direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp D, etaj 1, sector 1, Bucureşti;
- plătind contravaloarea abonamentului cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru **S.C. ADEVĂRUL HOLDING S.R.L.**, Cod Fiscal R18990288 în contul **RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818** deschis la **ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti;**
- la oficiile poştale din toată ţara;
- la sucursalele Rodipet din toată ţara.

Expediaţi o copie a documentului de plată şi adresa la care doriţi să primiţi revista, prin fax: 021-40.75.467 sau la adresa: OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea „Talon de abonament *Dilema veche*“.

Preţuri abonamente: **12 luni – 135 lei, 6 luni – 69 lei, 3 luni – 35 lei**

Nume.....Prenume.....Compania*..... Cod Fiscal*.....(*completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) Str:..... nr.....bloc..... scara..... etaj..... ap..... localitate.....Judeţ/sector..... cod poştal..... telefon.....
e-mail.....

Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., suma de ..... lei cu mandat poştal / OP nr..... în cont **RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818** deschis la **ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.**

Prin semnarea prezentului talon, în conformitate cu Legea 677 / 2001, sînt de acord să primesc informaţii şi materiale promoţionale de la publicaţia *Dilema veche* şi partenerii săi.

Semnătura .....

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

1 ianuarie 1968

Mă regăsesc, nu fără vanitate, în mai multe locuri din jurnalul lui Jules Renard. E, ca şi mine, ciclotim: cînd încîntat de sine, cînd sigur că va rata, cînd bucuros să piardă timpul, cînd hărţuit de simţul datoriei. E spiritual şi stupid, galant şi *gaffeur*, chinuit, înspăimîntat de ridicol, leneş. Demonul: „Bravo! Eşti la nivelul lui Renard!“. Îngerul: „Nici Renard nu e scutit de platitudinile tale. Şi ale tuturor“.

Un păgubos joc dublu: să trăieşti şi să te analizezi în acelaşi timp. Şi, din cauza acestei duplicităţi, să le faci prost pe amîndouă.

Duminică, 24 ianuarie 1971

– „Cînd te scoli mîine?“ – mă întreabă domestic T.

– „Niciodată.“ – răspund prea repede. Şi mă sperii.

23 august 1978

Îmi fac cadou, de ziua mea, zece pagini din Hegel *(Prelegeri de estetică,* vol. I, pp. 311-322, despre simbol). E un lux, căci în iureşul de urgenţe în care sînt prins, ar trebui, probabil, să-mi folosesc timpul altfel.

Cei treizeci de ani împliniţi îmi par scăpaţi printre degete: o mînă de ispite, tatonări şi eşecuri. Munţi de platitudine şi de resemnare prematură.

După-amiază aţipesc şi îl visez pe D., care tocmai fugise din ţară. Vrea să-mi explice de ce a hotărît să plece şi să-şi ia rămas-bun. După ce D. dispare, un necunoscut îmi şopteşte: „Nu-l lua în seamă. E nebun!“. Constat, în ultima vreme, o reactivare a subconştientului: visez mult şi ţin minte aproape tot. (Visul de acum două zile, cu ursul plutitor şi cu capetele de cîine despre care *ştiam* că sînt chipuri ale diavolului.)

Seara sînt de gardă la Institut. Lecturi din Plotin. Am luat-o cu mine pe foxiţa Terra, care doarme alături, nesimţitoare, pe canapeaua din secretariat.

1968, vara

Lecturi din Gogol *(Suflete moarte).* Cap. VI, spre final: „...a adormit buştean, cum dorm numai acei fericiţi care nu suferă nici de hemoroizi, nici de purici şi nici de vreo agerime prea mare a minţii“.

La p. 230: „Patimile omului sînt nenumărate ca nisipul mării; nici una din ele nu seamănă cu alta şi toate, atît cele josnice cît şi cele frumoase, la început supuse omului, ajung, mai tîrziu, să-l stăpînească. Fericit acela care îşi alege patima cea mai frumoasă dintre toate; nemărginita lui desfătare creşte şi se înzeceşte din ceas în ceas, din clipă în clipă, şi omul pătrunde din ce în ce mai adînc în paradisul nesfîrşit al sufletului lui. Dar mai sînt şi patimi a căror alegere nu atîrnă de om. Ele s-au născut odată cu el şi nu-i este dat să le ocolească. Sînt conduse de o ursită venită de sus, au în ele ceva care te cheamă mereu şi nu amuţesc toată viaţa. Lor le este sortit să împlinească o mare menire pe pămînt. Fie sub o formă întunecată, fie ca o apariţie luminoasă care să bucure lumea, menirea lor este să-l ducă pe om spre fericirea cea necunoscută“.

Luni, 3 mai 1971

Există oameni cărora adevărul cel mai adevărat nu le stă bine: îi face antipatici. Preferi o aberaţie fermecătoare unui adevăr agasant. Îţi vine să spui: „Ai dreptate, nu zic, dar nu te prinde!“. Din păcate, adevărul are obiceiul de a fi agasant. Secretul înţelepciunii eficace: să atenueze această situaţie, să facă din adevăr o ispită.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Un turism „dezacceptabil“

„O treime din izvoarele de apă minerală ale Europei se află pe teritoriul României“, am auzit la televizor în zilele acelea cu „cod roşu“, cînd nu se mai găsea apă minerală în supermarketuri. Mă rog, chestie de organizare: aşa cum ninsorile vin mereu „pe neaşteptate“ şi îi surprind pe primari fără utilaje de deszăpezire, canicula i-a prins pe producătorii de apă minerală cu capacităţi de producţie şi transport insuficiente. Au ratat astfel ocazia de a face un profit mai bun. Dar ideea că stăpînim o treime din apa minerală a Europei rămîne şi ne gîdilă orgoliul în continuare: avem potenţial, cum s-ar zice în fotbal.

Peste cîteva zile, am văzut la Realitatea TV un reportaj despre starea turismului balnear: Călimăneşti, Govora, Căciulata şi alte staţiuni intrate în conştiinţa publică şi chiar în istoria literaturii (căci, încă din secolul al XIX-lea, alcătuiesc decorul unor scrieri, majore sau minore, ale unor autori importanţi) zac acum în paragină. Reportajul prezenta diverse personaje (primari, administratori etc.) care aveau tot felul de explicaţii şi justificări ale dezastrului: clădirile sînt revendicate de foştii proprietari, nu s-a investit, statul nu s-a implicat, „baronii balneari“ au alte interese, industria farmaceutică e prea puternică pentru a o putea învinge cu nămoluri şi ape sulfuroase etc. Preşedintele asociaţiei patronilor din turismul balnear a spus însă că acum „e un moment bun“ pentru staţiunile cu pricina: avem potenţial. Iar ele vor redeveni, nu-i aşa, perle ale turismului românesc, un *brand* cu care să atragem Europa. Şi iar gîdilat, şi iar orgoliu...

Presa de toate felurile deplînge, de cînd a venit vara, faptul că „românii preferă litoralul bulgăresc şi turcesc“. Asta pentru că la noi nu s-a investit, „există alte interese“, preţurile sînt prea mari, n-avem servicii bune etc. Dar – aţi ghicit – staţiunile noastre de la Marea Neagră au potenţial. Ca să nu mai vorbim despre Delta Dunării, „unică în Europa“, căci, după cum ne-nvaţă manualele de geografie, celelalte mari fluvii europene au avut, în general, proasta idee să se verse în mare prin estuar. În schimb, Delta noastră e un adevărat paradis. Şi iar orgoliu...

© L. Munteanu

Dar agroturismul? O-ho, ce potenţial avem! Sîntem o adevărată „rezervaţie culturală a Europei“: multe sate ale noastre sînt muzee în aer liber (tot la televizor am văzut recent unul, mai avea doar patru locuitori stabili, cu găinile şi gîştele aferente, în rest case demne de Muzeul Satului), cetăţeanul occidental obosit şi stresat de atîta modernitate poate veni să guste aici din viaţa patriarhală, să mănînce natural (dacă stă bine cu colesterolul), să se mire că vacile vin singure acasă de la păscut, în fine, să cunoască un mod de viaţă care acolo, „la ei“, a încetat de mult.

Dar turismul cultural? Bun, de acord, n-avem salba de castele de pe Valea Loarei, n-avem Capela Sixtină, n-avem Salzburg, n-avem Bruges. Dar parcă ei au mănăstirile din Bucovina (unice în Europa şi ele, se spune – deşi biserici pictate la exterior mai există şi prin vecini...) ori fortificaţiile săseşti din Transilvania? Ei au amestecul acesta de culturi şi etnii care permite ca, făcînd doar vreo 500 de km, să treci de la peisajul dobrogean cu moschei şi sate „orientale“ la goticul din cîtadelele transilvane? N-au, sigur că n-au. Nu-i aşa că avem un mare potenţial? Şi iar gîdilat, şi iar orgoliu...

Probabil că numai despre „moartea culturii“ şi „analfabetizarea poporului român“ s-a mai vorbit, în tranziţie, atît de mult şi atît de patetic ca despre „dezastrul din turism“. Mă tem însă că e doar un discurs găunos, care ascunde frustrări identitare şi incapacitatea de a acţiona. Dacă în cultură ne oblojim rănile recurgînd la „marile valori pe care le-am dat Europei“ (Brâncuşi, Enescu, Eliade, Cioran), în materie de turism sîntem veşnic stupefiaţi că străinii nu dau buzna să ne vadă „unicatele“, comorile cu care a fost binecuvîntată ţărişoara, de la cele naturale pînă la mănăstiri şi castele. De care, altminteri, nu prea avem grijă. Ne lăudăm cu tradiţionala noastră ospitalitate, dar în fapt îi privim pe străini ca pe nişte inşi numai buni să-şi cheltuie valuta pe aici, iar atitudinea faţă de turişti nu este, adesea, decît o adaptare a principiului haiducesc: să luăm de la cei bogaţi pentru că noi sîntem săraci şi am mai avut şi comunismul pe cap atîtea decenii. Să nu uităm că, ani la rînd după 1990, în timp ce ne dădeam de ceasul morţii să intrăm în economia de piaţă, la hoteluri străinii trebuia să plătească mai mult decît românii, pentru aceleaşi servicii. Între timp, ţări ieşite, ca şi noi, din comunism, precum Cehia, Ungaria şi Croaţia (mai nou, şi Bulgaria), încasează din turism mai mult decît România cu „unicatele“ ei. Ca să nu mai vorbim de ţările occidentale – şi nu mă refer doar la Franţa, Italia ori Spania, ci şi la ţări mai mici, „fără potenţial“. Inteligenţa şi creativitatea au reuşit să compenseze, uneori, lipsa „comorilor“ şi a „obiectivelor turistice“. S-a întîmplat să fac turism în diverse ţări europene şi am constatat cum, cu abilitate şi hărnicie, oamenii din diverse locuri au reuşit să atragă oaspeţi exploatînd puţinul pe care îl aveau: la Ribe, în Danemarca, vine lumea să vadă un

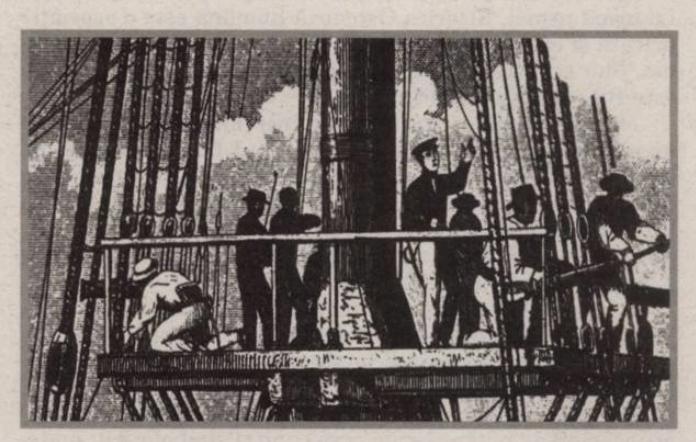

orăşel medieval şi un muzeu al vikingilor în aer liber (în timp ce noi ne lăudăm inutil cu Sighişoara), la Rovaniemi, pe Cercul Polar, se storc pur şi simplu bani din ideea că Moş Crăciun ar fi de prin părţile locului, în fosta Germanie de Est şi în Polonia localităţile de pe ţărmul Balticii înfloresc (chiar dacă apa e mai rece şi plajele sînt mai puţine) etc. În Italia, monumentele de artă şi litoralul atrag mase sufocante de turişti, de decenii întregi, aşa că de la o vreme italienii redescoperă agroturismul şi „turismul alternativ“: se renovează ferme vechi, care se transformă în pensiuni şi le oferă oaspeţilor mostre de „viaţă la ţară“, cu călărie, pescuit, mîncare naturală şi alte ingrediente pentru lecuit stresul. Şi n-am simţit pe nicăieri vreo diferenţiere între turiştii „naţionali“ şi cei străini: turiştii sînt turişti şi atît. La noi, despre turism se vorbeşte în continuare patriotic şi ineficient, de parcă vacanţele ar trebui să fie un mod de manifestare a dragostei de neam, şi nu simple momente de relaxare, în care oamenii plătesc pentru a se simţi bine.

...Azi-dimineaţă, la Radio România Actualităţi, erau intervievaţi cîţiva concetăţeni de-ai noştri care îşi făcuseră vacanţa în Croaţia şi, desigur, toţi spuneau cît de bine s-au simţit. Printre ei, şi doi copii, care au fost întrebaţi cum e în România comparativ cu Croaţia. „Un pic cam rău“, a zis unul. „Dezacceptabil“, a adăugat al doilea.

ţinerea de minte

„Toată lumea ştie că naftalina şi camforul omoară iubirea. Or, unii au uitat mici cristale de naftalină în manşete şi n-au avut timp, cînd s-au repezit din nou la hainele groase, să le întoarcă buzunarele pe dos. Mirosul de naftalină pluteşte în aer; casele miros a camfor. Cum iubirea nu suportă nici naftalina şi nici camforul, în această lună mai ce seamănă cu noiembrie nimeni nu se gîndeşte la iubire şi nu o înţelege, iar unii ajung chiar să o condamne, pe a lor sau pe a celorlalţi.

Dar erau ani buni de cînd Lev Lvovici Kaliaghin nu se mai gîndea la vreme. Nu ieşea din casă aproape niciodată şi nu privea pe fereastră. Atît vara, cît şi iarna, în casa lui era aceeaşi temperatură: un aparat se punea în funcţiune şi se oprea singur, cînd trebuia. Casa lui era luminată totdeauna la fel. Dacă ieşea din casă – foarte rar şi cu multe precauţii –, cerea informaţii asupra lunii, zilei şi a temperaturii, în grade Celsius şi Fahrenheit.“

(Nina Berberova, *Boala neagră,* traducere de Irina Mavrodin, Editura Humanitas, 1996)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Cît de publică este Biserica Naţională?

Biserica Ortodoxă Română s-a dovedit opacă în a comunica procedura de alegere a noului Patriarh şi lista celor care vor vota. Clubul Român de Presă a solicitat BOR să fie transparentă în ce priveşte aceste detalii, dat fiind interesul publicului faţă de subiect. Am asistat chiar la un conflict verbal la televizor între preşedintele Clubului, Cristian Tudor Popescu, şi purtătorul de cuvînt al Patriarhiei. Au urmat o serie de articole vehemente în diferite cotidiene şi se pare că intrăm într-un fel de campanie electorală nedeclarată, care include şi atacuri sub centură în media.

De ce este presa interesată de alegerile din cadrul Bisericii şi de ce este atît de indignată de lipsa de transparenţă? La urma urmei, Biserica Ortodoxă Română este o asociaţie privată şi este treaba ei cum îşi organizează şi alege ierarhia. Sau nu este? Iată o dilemă interesantă: cît de publică este Biserica Naţională?

Nu am formulat întîmplător întrebarea în aceşti termeni. BOR a insistat ani de-a rîndul să fie recunoscută de lege în calitate de Biserică Naţională. Multă cerneală a curs, mulţi nervi s-au vărsat pe lîngă acest subiect. În România statul este despărţit formal de Biserică, dar relaţia dintre BOR şi statul român este cel puţin ambiguă şi deseori la limita acestei despărţiri.

De fapt, BOR pică acum în propria capcană: nu poţi cere presei să te trateze ca un subiect de drept privat cînd ani în şir te-ai străduit să devii şi te-ai comportat în practică ca un subiect de drept public. Problema este că ierarhia BOR încearcă permanent să fie asimilată unei instituţii publice atunci cînd ar putea cîştiga ceva capital simbolic sau material de aici şi încearcă să fie asimilată unei organizaţii private atunci cînd este vorba să i se aplice anumite constrîngeri sau proceduri de responsabilizare.

Pentru a înţelege mai bine, să luăm cîteva exemple. Două au fost momentele esenţiale în ultimii ani în care au fost propuse mecanisme de responsabilizare pentru prelaţi asemănătoare celor aplicate politicienilor: dosarele fostei Securităţi şi declararea averilor. Ambele cazuri plecau de la constatarea faptului că înalţii prelaţi au jucat şi joacă un rol important în viaţa publică din România. Atunci, în mod logic, publicul ar avea un drept şi un interes legitime în a fi informat în legătură cu relaţia lor cu Securitatea, respectiv în legătură cu starea lor materială. Ambele acţiuni au fost vehement respinse de Biserică şi ambele au eşuat. Acţiunea CNSAS de a solicita SRI dosarele preoţilor (doar a celor din fruntea ierarhiei) a stîrnit un val de reacţii vehemente atît printre politicieni, cît şi în rîndurile presei. Aceeaşi presă care acum consideră că este de interes public ce se întîmplă cu alegerile din Biserică. Reacţii similare s-au înregistrat la propunerea Monicăi Macovei ca înalţii prelaţi să-şi declare averile. Pînă la urmă, articolul respectiv a căzut în Parlament, unde o pioasă majoritate ad-hoc a acceptat argumentul Bisericii că statul nu trebuie să-şi bage nasul în averile prelaţilor. Astfel încît, acum funcţionarii publici sînt supuşi acestei proceduri, nu şi mitropoliţii mult mai puternici în viaţa publică.

În ambele cazuri, BOR a proclamat dreptul său de a-şi proteja intimitatea. De ce? Aici este neclar argumentul. Poate pentru că BOR este o organizaţie privată a dreptcredincioşilor, separată de stat? Pot accepta acest argument. Este legitim. Numai că BOR nu se consideră o organizaţie privată, în propria viziune BOR nu poate fi redusă la o organizaţie particulară, egală în statut cu orice ONG amărît. În propria viziune, BOR este Biserica Naţională, legată în mod organic de statul naţional al cărui stîlp este.

Nu e deci de mirare că Biserica a cerut ca salariile preoţilor să fie plătite de stat (primesc salariile minime pe economie, restul veniturilor vin de la credincioşi. Pentru onestitate, trebuie să adaug că situaţia este aceeaşi şi cu celelalte 18 culte oficiale, dar discuţia poate fi purtată pentru fiecare cult). Oricum, în ce calitate plătesc contribuabilii salariile preoţilor? Nu e foarte limpede. Funcţionari publici nu sînt, pentru că BOR respinge legislaţia care impune constrîngeri funcţionarilor şi demnitarilor. Putem spune că Biserica îndeplineşte un rol social, de educare şi formare a cetăţenilor şi atunci e legitim să plătim, pentru educaţia cetăţenilor, de la buget? Putem. Atunci, preoţii sînt un fel de angajaţi speciali ai statului, cam cum sînt profesorii? Dacă ar fi aşa, ar fi legitim ca alte tipuri de constrîngeri să li se aplice de către stat. Aşa cum profesorii sînt supuşi, de pildă, statutului cadrelor didactice. Atunci, este legitim ca statul să poată reglementa anumite constrîngeri, de genul declarării averilor? Cum am văzut, nu este acceptabil pentru BOR, aşa că şi această interpretare pică. Deci, de ce plătim salariile preoţilor? Plătim salariile unor persoane angajate de o asociaţie privată? Pînă la proba contrarie, răspunsul este: da.

Salariile preoţilor reprezintă doar exemplul cel mai evident. Iluzia neprobată a politicienilor români că orice afişare alături de preoţi le creşte popularitatea face ca BOR să fie o putere publică pe care orice lobby-ist ar invidia-o. Mitropolitul Moldovei a construit un mic imperiu media în

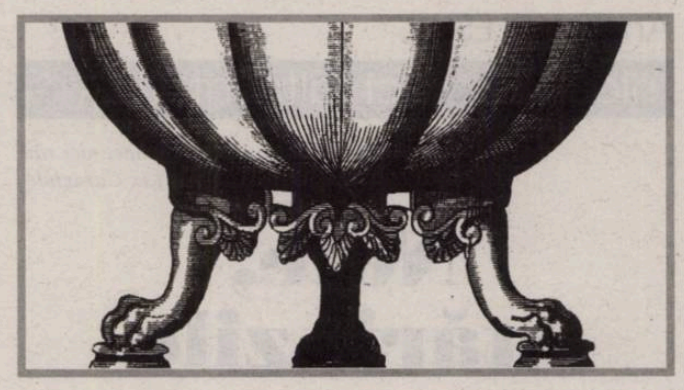

estul ţării luînd licenţe pe bandă de la CNA, în condiţiile în care licenţele radio libere au fost o raritate în această perioadă. Probabil că, dacă va fi ales Patriarh, va răspîndi modelul la nivelul întregii ţări. Şi cine ar refuza acordarea de licenţe pentru Patriarh?

Celebra Catedrală a Neamului este alt exemplu. BOR a primit mai multe locuri pentru construcţie, toate cu defecte, de unde şi amînarea proiectului. Dar punctul comun este acela că BOR a aşteptat de la stat terenul aferent, acordat gratuit. La fel a fost cazul cu majoritatea terenurilor puse la dispoziţie de municipalităţi pentru construirea de noi biserici. În aceste cazuri, statutul public *de facto* al BOR a acţionat în avantajul său.

Este legitim deci interesul presei pentru alegerea şefului Bisericii? Pe lîngă curiozitatea specifică ziariştilor, presa are şi un motiv obiectiv: BOR doreşte un statut public şi a obţinut multe avantaje din acordarea *de facto* a acestui statut. Dacă este aşa, atunci ar trebui să accepte şi reversul medaliei: interesul legitim al publicului faţă de ce se întîmplă în interiorul Bisericii. Altfel, soluţia ar fi simplă: despărţirea efectivă a Bisericii de stat şi recunoaşterea legală şi practică a statutului de asociaţie privată. Atunci şi doar atunci ar fi normal să considerăm interesul presei o intruziune nelegitimă în treburile unei asociaţii private. E pregătită BOR să facă acest pas?

presa despre...

Las Vegas pakistanez

„Am şi eu o întrebare pentru edilii Capitalei, atît cei de la centru, cît şi pentru hiperagitaţii de la sectoare: cînd am luat noi, cetăţenii, decizia democratică să transformăm Bucureştiul într-un Las Vegas pakistanez, lucru evident la o plimbare de seară pe marile bulevarde? Că eu nu reţin să fi votat aşa ceva. Dimpotrivă, îmi amintesc că acum trei ani era vorba despre un program cu parcări subterane, să se mai elibereze trotuarele, nişte pietonale, cu mese şi scaune scoase în stradă, flori şi pomişori, piste de biciclişti – adică ceea ce vezi în toate oraşele europene începînd de la Szeged încolo. În zonele respective, un management inteligent al activităţii comerciale şi de *loisir,* cu funcţiuni urbane atent alese, cu orar care să eşaloneze traficul şi promenada etc.

În loc de asta, ce să vezi? Centrul Bucureştiului este umplut seara de luminile orbitoare şi multicolore a nenumărate cazinouri – în fapt nişte tripouri arăbeşti cu sală de jocuri mecanice – care au puit peste tot şi par singurul lucru care funcţionează după ora 20,00.

În jurul lor, pe o rază de 100 de metri, proliferează fauna naturală a acestor stabilimente: şuţi, lumpeni care spală maşini, peşti în uniformă de bodyguarzi care stau la palavre amicale cu jandarmii. Şi, desigur, autoturisme parcate otova, sub atenta îndrumare a indivizilor, cărora autoritatea publică pare că le-a delegat gestionarea vieţii de noapte în Bucureşti.

Toată această atmosferă kitsch n-are nimic de-a face cu UE, ci cu Tirana, Chişinău, Dnepropetrovsk, ca să mă refer doar la zona noastră. Treceam deunăzi cu un prieten străin prin centru, tocmai întorşi amîndoi de la Budapesta, şi n-am ştiut cum să-l alerg mai repede pe partea cealaltă a străzii, evitînd cu grijă şi cloaca numită pasajul subteran Universitate, refugiindu-ne în holul unui hotel, pentru a mai salva ceva din onoarea Capitalei." (Sorin Ioniţă, *Evenimentul zilei*, 7 august) **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Patriarhul Pittiş

Credincioşii care nu suportă dezbaterea sînt sfătuiţi să nu citească mai departe. Conţinutul poate cuprinde teze eretice şi afirmaţii hazardate care îţi fac automat rezervare la un loc în iad. Asta în ipoteza în care el există şi în altă parte decît aici, pe Pămînt.

La o săptămînă distanţă, televizoarele noastre s-au umplut de cîntări. Două feluri de cîntări, aflate, cel puţin ca formă, la 1000 de ani distanţă. De la Generaţia Bizanţ şi pînă la Generaţia Beatles, înmormîntările Patriarhului şi Actorului ne-au adus aminte, pînă la urmă, unde e spiritul şi unde e forma.

Veşti proaste pentru Ortodoxie: spiritul e într-un actor păcătos. Harul e la el, harul acela care îţi mişcă sufletul nu pentru că ţi-e teamă de iad şi de bătrîneţe, ci pentru că ţi-e frică să mori înainte să înţelegi viaţa. Trăirea mistică vine din versurile unor poeţi păgîni, pe care ţi-i aduci aminte datorită lui. Iar comuniunea spirituală cu semenii, atîta cît mi s-a întîmplat vreodată, o ştiu dintr-o sală de teatru, nu dintr-o biserică. „Bulandra", nu Sfinţii Constantin şi Elena.

I-am cunoscut pe Pittiş şi pe Teoctist cam în acelaşi timp. Cineva m-a dus la *Poezia muzicii tinere,* prin 1985. O sală întunecoasă, plină-ochi cu puştani, încărcată pînă la refuz cu libertate, sufocată de muzică şi de sens. Versuri de Whitman, Lennon, chiar şi Păunescu (acel Păunescu, ediţie limitată şi revoltată din tinereţe). Muzica de la Beatles la Steve Miller Band. Bucăţele de hîrtie trimise Moţului cu cine mai ştie ce naivităţi pe care el le citea cu aerul unui Moise care tocmai a primit Tablele Legii. Cornete de hîrtie înfipte în părul lui creţ, pe care le lăsa acolo, ca semn al frăţiei cu noi, musii de pe nava Libertatea, niciodată lansată la apă... Cel puţin nu atunci, nu în anii '80 ai adolescenţei mele.

Şi totuşi, Pittiş şi alţii ca el au pregătit generaţia decreţeilor pentru contactul cu Libertatea şi Occidentul. Pittiş ne-a arătat unii altora. Ne-a făcut să înţelegem că sîntem împreună şi că ne datoram totuşi ceva. Miezul experienţei de la PMT a explodat într-o altă trăire, în 1989. Nu zic că Pittiş ar fi fost vreun disident sau organizator al vreunei revolte – propunerea lui era mai degrabă să contemplăm sistemul din exterior, cu dispreţ, decît să încercăm să ne luptăm cu el. Pittiş era un evazionist, nu un Che Guevara. Un evadat care se întoarce în puşcărie să tragă şi pe alţii după el. Un zeflemitor, nu un autor de programe. Şi totuşi, Pittiş a fost unul dintre motivele pentru care sistemul, în interior, devenea poros, cu buzunare mari de aer în care trăiau deja, în libertate, viitorii cetăţeni ai unei ţări (să zicem) libere.

În aceeaşi epocă am aflat şi de Teoctist. Într-o seară de Crăciun, cînd împreună cu bunica, în casa ei de la ţară, am pus pe perete calendarul ortodox pe anul 1987. Acolo am remarcat pentru prima oară numele patriarhului cel nou: Teoctist. Atît. Nimic mai mult, nimic altceva. Nimic, nimic, nimic. Sau, staţi aşa: nu

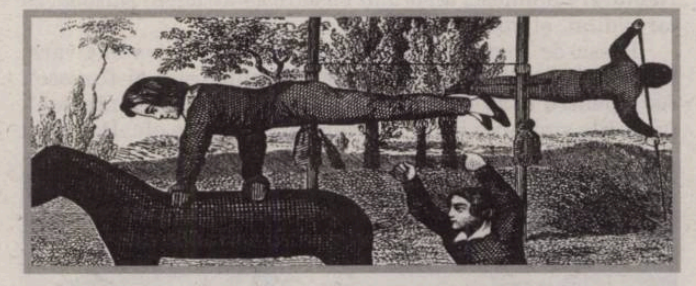

cumva acela a fost primul an în care referirea la conducătorii lumeşti a apărut şi în calendarul ăsta – cel mai răspîndit material scris al Bisericii?

Acum cîteva zile, un amic îmi propunea să facem un sondaj în presă: unde merge Teoctist, în Rai sau în Iad? După o săptămînă, nici nu mai e nevoie de aşa investiţie: ştim sigur că merge în uitare, tocmai pentru că n-a atins sufletul nimănui. Pittiş în schimb, care şi el va fi uitat, rămîne cumva să mai trăiască o vreme în generaţia mea şi poate şi în cîteva cuvinte pe care le spunem copiilor cînd se fac destul de mari să înţeleagă: „E mai bine să fii liber, decît bogat. E mai bine să te uiţi, decît să cumperi. E mai bine să visezi, decît să fii visat". Nu l-am citat pe Pittiş. Dar n-aş fi putut să scriu vorbele astea fără el. Fără Nichita, Barbu, Bacovia, Cărtărescu sau Dinescu. Ei sînt preoţii generaţiei mele. O generaţie atee, care se preface acum, cu maximă ipocrizie, c-ar crede în Dumnezeu.

Hai să fim serioşi! Dar nu sumbri – ne-ar bate Pittiş obrazul...

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Petro-socialism

Dacă s-ar supune Constituţiei în vigoare, Hugo Chávez ar trebui să părăsească postul de preşedinte al Venezuelei în 2012. Dar el speră să introducă modificări şi, deşi pînă acum au răzbătut puţine ştiri despre ceea ce se pune la cale, s-a confirmat că Chávez doreşte să rămînă la putere cît va fi nevoie. Cei cinci ani pînă în 2012 sînt un termen prea scurt pentru realizarea unei noi ordini: „socialismul secolului XXI". „Poporul va decide, în cele din urmă, cît timp voi rămîne în acest post" – a afirmat el în emisiunea sa radiodifuzată săptămînală, *Hello, President*. Viitoarea Constituţie va fi supusă aprobării Parlamentului în următoarele zece zile şi modificările vor fi acceptate (sau nu) printr-un referendum. „Revoluţia bolivariană", „Socialismul secolului XXI" – obiectivele mărturisite ale lui Chávez – nu pot fi înfăptuite în termene electorale convenţionale şi nici în condiţiile unei lupte între partide şi programe electorale. În martie, în mitinguri separate, partidele care îl susţineau pe preşedinte au decis să se dizolve pentru a forma unul singur – Mişcarea pentru a Cincea Republică (MRV) – partid condus de însuşi Hugo Chávez, unind astfel vechile formaţiuni marxist-leniniste cu cele ale socialismului democratic.

Avînd de partea sa armata, Chávez nu are a se teme de discursurile opoziţiei. De altfel, în prezenţa unui partid mare, formaţiunile opoziţiei îşi pierd din popularitate, partidul mare devine unic. Şi pentru a nu lăsa ca această transformare să se producă haotic, pe 27 mai emisiunea postului Venezuela Radio Caracas Televisión (VRCT) a fost suspendată după 53 de ani de existenţă şi pe frecvenţa folosită pînă atunci a intrat un program guvernamental. Perceput ca o voce a opoziţiei, postul era foarte popular nu atît prin opţiunile lui politice, cît prin telenovelele difuzate şi datorită unor foarte populari moderatori de talk-show-uri. Protestelor de stradă, autorităţile le-au răspuns că urmează suspendarea postului Globovision, perceput ca o ultimă voce a opoziţiei.

Operaţiunea de stingere a unor glasuri e însoţită de stimularea altora: grupele de tineret pro-Chávez au sprijinit lupta împotriva televiziunilor neobediente şi înarmarea lor are în vedere faptul că o „viitoare confruntare cu Statele Unite este inevitabilă şi, cînd aceasta se va produce, grupele de tineret vor fuziona cu forţele armate şi miliţiile civile, aşa cum s-a întîmplat în Irak".

Marca nouă de socialism vîndută de Hugo Chávez poporului său se bazează pe veniturile mari obţinute de această ţară cu mari rezerve de petrol. Statul a preluat controlul întregului sector, eliminînd din ţară companiile americane Exxon Mobil şi ConocoPhillips şi se anunţă că pînă la sfîrşitul anului se va face şi naţionalizarea producţiei de gaze naturale. Din banii astfel obţinuţi, Chávez a anunţat construcţia unor fabrici de bunuri de larg consum, pentru satisfacerea nevoilor populaţiei. Haiman El Troudi, unul dintre consilierii noului program economic, susţine că programul ţine seama de erorile socialismului din secolul trecut şi cheltuielile guvernamentale sînt îndreptate spre programele sociale. Dar, paradoxal, „omul nou" produs al programelor sociale s-a pierdut pe drum, fondurile guvernamentale sînt folosite pentru construcţia unor clădiri fastuoase destinate băncilor, shopping-mall-urile înfloresc, inflaţia este într-o continuă creştere şi pe piaţa neagră se pot găsi mărfuri de orice fel, chiar şi tablouri ale maeştrilor picturii universale.

Ca alternativă la acest capitalism sălbatic, Guvernul înfiinţează unităţi de producţie ale statului, care nu au şefi sau alt fel de conducători, deciziile se iau de către adunările generale ale muncitorilor şi nimeni nu e preocupat de competitivitatea produselor: în atelierul vizitat de reporterul de la *Washington Post* se fac pantofi de tenis destinaţi Cubei. Comanda e guvernamentală, clienţii vor fi oricum mulţumiţi. Venezuela îşi susţine ideile socialiste profitînd din plin de surplusul de resurse. Capitalismul coexistă cu socialismul într-o combinaţie care, deocamdată, place poporului.

Chávez îşi construieşte o dimensiune mondială şi dincolo de relaţia cu Cuba, de avansurile făcute ţărilor din America Latină, el încearcă alianţe cu Rusia, Iran şi Belarus. Se spune că joacă un rol şi în tratativele duse cu gherilele columbiene pentru eliberarea ostaticei Ingrid Betancourt, fiica fostului preşedinte al Columbiei. Aceste prietenii nu sînt doar expresia unor sentimente curate, ci şi a nevoii de a cumpăra sau de a vinde arme, de a cumpăra şi de a vinde prestigiu. S-ar putea ca acei cinci ani, pînă în 2012, să fie un termen prea lung.

globul cubic

Reîncarnarea

Pentru a limita influenţa liderului religios Dalai Lama în regiunea Tibet, în vederea consolidării propriei dominaţii, Guvernul chinez a adoptat o serie de măsuri, dintre care cea mai recentă priveşte reîncarnările: „Aşa-numitele reîncarnări ale lui Buddha cel viu, produse fără aprobarea guvernamentală, sînt ilegale şi nule". Ordinul intră în vigoare pe 1 septembrie şi după afirmaţia citată mai cuprinde 14 capitole emise de Administraţia de Stat pentru problemele religioase în „aşteptarea" decesului lui Dalai Lama cel viu (Tenzin Gyatso), călugărul în vîrstă de 72 de ani, trăind acum în exil, recunoscut şi respectat ca atare (Premiul Nobel pentru Pace în 1989).

Ordinul guvernamental vrea să evite şi repetarea situaţiei penibile din 1995, cînd în urma unor căutări minuţioase în Tibet a fost identificat cel de-al 11-lea Panchen Lama, nerecunoscut de Beijing. Băiatul a fot întîi arestat şi pe urmă a dispărut, iar un lider comunist de prim rang a prezidat la Lhasa alegerea altui Panchen Lama.

Lama reîncarnaţi se numesc tulku, conduc comunităţile religioase şi supraveghează instrucţia călugărilor, ceea ce le asigură influenţa asupra vieţii religioase din regiunea munţilor Himalaya. Căutarea lui Buddha reîncarnat este un proces misterios: sînt implicate indicii lăsate de cei decedaţi şi viziuni ale celor care trăiesc.

Este pentru prima oară cînd Guvernul vrea să înlocuiască printr-o decizie a sa acest ritual, încercînd astfel să pună capăt unui sistem datînd – se pare – din secolul al XII-lea. Liderul actual al lumii tibetane trăieşte în exil: este cel de-al 14-lea Dalai Lama şi a fost identificat de călugării veniţi în satul său, apoi a fost adus la Lhasa unde a fost instruit. A fost întronat la vîrsta de 15 ani, în 1950, într-o epocă foarte tulbure, cînd existau planuri precise de a aduce oficial provincia sub control central. Formal, locuitori ai unei regiuni autonome a Chinei, tibetanii se consideră independenţi şi activitatea non-violentă a actualului Dalai Lama contribuie mult la popularitatea mondială a cauzei lor şi la timiditatea autorităţilor centrale în faţa unor decizii violente. Asistăm la o încercare de a pune capăt acestei tensiuni: China comunistă poate suporta capitalismul, nu şi alegerea lui Dalai Lama. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Doctrina Putin

Nu mai e mult şi tragem linie. După 2008, Vladimir Putin va fi un fost preşedinte, iar moştenirea lăsată de el va fi obiect de studiu pentru istorici şi o provocare pentru cel care îi va lua locul. Anticipez, cu toate riscurile, o schiţă a ceea ce va rămîne, sînt sigur, drept doctrina Putin în istoria diplomaţiei ruse.

„Văd că nu toată lumea din Vest înţelege că Uniunea Sovietică a dispărut de pe harta politică a lumii şi că în locul ei a apărut o ţară nouă, a cărei existenţă este fundamentată pe principii umaniste şi ideologice cu totul noi", spunea Vladimir Putin într-un interviu acordat postului de televiziune francez TF1, în iulie 2006. Cred că, dacă am putea să cuprindem într-o singură frază doctrina Putin, aceasta ar fi: a încercat vreme de 8 ani să convingă lumea liberă că Rusia de astăzi este complet diferită de URSS, şi nu a reuşit. În anii administraţiei Elţîn, erau mult mai mulţi cei care credeau într-o Rusie sincer angajată pe drumul democratizării decît sînt acum.

Prima întrebare care se impune este dacă Vladimir Putin, un om cerebral, cu sînge rece şi puternic instinct de luptător, chiar crede că distanţa dintre URSS şi Rusia este foarte mare. Îndelunga sa carieră în interiorul sistemului sovietic l-a impregnat de ideea că propaganda e una, şi realitatea e alta – mai precis, că propaganda este operaţiunea de persuasiune prin afirmarea redundantă a unei ficţiuni. Fugind ca dracul de tămîie de proba veritătii, propaganda de tip comunist apăsa, adesea deşănţat, pe ideea realizării unor proiecte nobile sau, cel puţin, profund dezirabile pentru orice subiectivitate. Istoria a vrut însă ca propaganda să apară, mai degrabă, ca pledoarie în apărarea dictaturilor în faţa lumii libere. Este foarte posibil ca Vladimir Putin să ştie bine acest lucru.

Mai întîi, scopul doctrinei Putin e clar: Rusia trebuie să îşi redobîndească poziţia de putere globală pierdută la sfîrşitul războiului rece (asumînd că, nu doar în plan juridic, dar şi în plan politic şi simbolic, Rusia este unic succesor legitim al URSS). Acest scop poate fi atins numai dacă Rusia intră în directă competiţie cu singura superputere unanim recunoscută, SUA, şi reuşeşte să o împiedice în afirmarea supremaţiei sale. Rusia e *challenger*-ul, deocamdată, şi, pentru a deveni ceea ce a fost URSS, trebuie să arate lumii că poate zădărnici acţiunea americană. Rusia are, formal, cîteva pîrghii importante: locul de membru permanent în Consiliul de Securitate, locul în G8, arsenalul nuclear şi, din cîte se pare, enorm de mulţi bani de cheltuit în scopul dobîndirii puterii globale pierdute.

Pentru atingerea scopului, Putin a aplicat atît reţete vechi, cît şi noi. Dintre cele vechi, cel puţin una este clasică pentru diplomaţia moscovită, ea însăşi preluîndu-o de la diplomaţia ţaristă: constituirea unui cordon de securitate cît mai larg în jurul teritoriului naţional. Mai precis, stabilirea unor relaţii exclusive şi profunde cu vecinii pentru dobîndirea controlului total asupra lor. „Conflictul îngheţat", de fapt o zonă de instabilitate controlată de la Moscova, este un mijloc folosit şi de Putin în acest scop. Asigurarea obedienţei vecinilor este elementul principal al acestei gîndiri. Mai departe, Putin a urmărit creşterea influenţei sale în Europa. Mecanismul, recent descoperit, dar folosit din plin: livrarea resursele energetice. Mobilul: starea de dependenţă a multor state europene faţă de aceste resurse.

Un alt obiectiv intermediar al lui Putin a fost coagularea globală a unei coaliţii care să contrabalanseze coaliţia din jurul SUA care, datorită sfîrşitului războiului rece şi a colapsului Pactului de la Varşovia, creşte numeric, stîrnind permanent entuziasmul unor potenţiali noi membri. Ideea unui pol mondial de putere opus polului euro-atlantic nu este, nici ea, nouă. În cei doi ani petrecuţi în fruntea diplomaţiei ruse (1996-1998), Evgheni Primakov formulase planul unei coaliţii Rusia-China-India, care, din motive complicate, nu a reuşit. Acum, Putin a reuşit să fondeze The Shanghai Cooperation Organization (SCO), structură interguvernamentală care grupează Rusia, China, Kazahstan, Kîrghistan, Tadjikistan şi Uzbekistan. Vocaţia asiatică a acestei organizaţii nu păcăleşte pe nimeni, căci jocul global a împins Rusia în situaţia de a-şi găsi aliaţi serioşi numai dincolo de Urali. Oricum, toată lumea percepe SCO ca pe o încercare de contrabalansare a NATO.

Putin a înţeles că punctul nevralgic al politicii SUA, mai ales după 11 septembrie 2001, este unilateralismul. Aşadar, folosirea retoricii dreptului internaţional şi a necesităţii consensului larg, prin ONU, a luat locul propagandei egalitarismului popular. În acelaşi timp însă, Rusia se retrage din CFE, nu îşi respectă angajamentele cu privire la prezenţa trupelor sale în Moldova şi Georgia şi conduce un război în Cecenia, care este foarte discutabil sub aspectul legilor internaţionale. Aşadar, retorica respectării dreptului internaţional nu convinge. Dimpotrivă, de cîte ori Putin a vorbit deschis despre nevoia de contrabalansare a puterii SUA, cum s-a întîmplat la Conferinţa de la München din februarie 2007 sau în interviul pentru NBC din iulie 2006, lumea a primit vorbele

sale cu înfiorare rece, şi nu cu entuziasmul cu care, în general, sînt primite criticile la adresa unilateralismului american. În esenţă, doctrina Putin este un fel de a înţelege puterea în manifestarea ei dominatoare: a fi puternic înseamnă a domina; a domina înseamnă a fi puternic. Doctrina Putin nu admite o altă formă de existenţă a puterii.

Situaţia strategică (atît sub aspect politico-militar, cît şi sub aspect economic) a forţat Rusia la o poziţie reactivă. Nu în ultimul rînd, imensa problemă de moralitate pe care Rusia o are după anii de Gulag sovietic şi, mai ales, după felul în care înţelege să se raporteze la acest trecut recent, îngustează şi mai mult aria de iniţiativă a Rusiei. Mă aştept ca şi în următorul deceniu Rusia să fie o puternică reacţie la politica americană, şi nimic mai mult. La o privire rapidă, se vede limpede că doctrina Putin nu este ceva cu totul nou. Nici doctrina Bush nu este – după cum arată, recent, un excelent comentariu*. Începînd cu 2009 vom avea noi lideri la Washington şi la Moscova. Întreaga lume aşteaptă schimbări. S-ar putea să nu fie atît de spectaculoase. Oricine ar veni în Biroul Oval şi în spatele istoricei ferestre de la Kremlin va fi constrîns în acţiunile sale de forţa imensă a unei tradiţii, devenită veritabilă *forma mentis* în mediul de decizie a politicii externe, atît la Casa Albă, cît şi la Kremlin.

* „End of Dreams, Return to History" de Robert Kagan, în *Policy Review*, august-septembrie 2007.

ready made

„Graiurile pătimitoare şi neutropătimitoare să furmează cu graiul *a firea* şi cu pronumele perzonalu păste tot."

(Ianache Văcărescu, „Grammatică rumînească", în Poeţii Văcăreşti, *Opere*, Editura Minerva, 1982)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

54°

Nici nu trecuse ora
de cînd ieream cu el
la Maica Teodora,
că propiu-mi băeţel

avea de-acuma pus
un dieagnostic, — care,
oricît zel am depus,
tot n-am aflat ce are

(măcar că io-s chirurg
într-un spital sibian!);
şi,-atunci, hai să recurg
la ea, acum un an,

ce-a scos din propiu-mi fiu,
cu har şi cu tot sîrgu,
întreg argintu viu...
Cu mulţămiri, C. Sârbu
.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Auto-frîne

Ideea de drum în România a devenit sinonimă cu cea de drum prost. Un studiu recent al Societăţii Academice din România spune că aproape două treimi din drumurile noastre au nevoie de reparaţii sau modernizări mai importante decît simplele lucrări de întreţinere. De altfel, ştim cu toţii foarte bine cum arată şoselele şi ştim cum primarii şi politicienii mimează construirea sau repararea de drumuri doar înainte de alegeri. Studiul amintit spune şi că riscul de a muri în accidente rutiere în România ar fi de 40 de ori mai mare decît în restul Uniunii Europene. Mi se pare o cifră exagerată, dar şi dacă riscul ar fi de 10 ori mai mare, şi tot ar fi foarte grav. Studiul sugerează şi că ar fi mai bine să ne ocupăm de repararea drumurilor naţionale, decît să construim autostrăzi foarte scumpe. Iar recomandarea asta am auzit-o la radio, în maşină, în timp ce mă aflam într-un ambuteiaj inimaginabil între Sinaia şi Predeal (30 de kilometri pe care i-am parcurs în 3 ore şi jumătate). Şoseaua este una din cele mai bune, numai că erau prea multe maşini. Şi era cît se poate de evident că doar o autostradă suplimentară ar putea face faţă unui asemenea trafic.

Mi-aduc aminte de ceea ce spunea Traian Băsescu pe vremea cînd era ministru al Transporturilor, şi anume, că nu avem un trafic atît de intens încît să justifice construirea de autostrăzi. Iar Traian Băsescu s-a ocupat, în schimb, de refacerea şoselelor şi a făcut-o bine. Poate că era o decizie corectă pentru acel moment, numai că viitorul preşedinte n-a avut cea mai bună viziune. Astăzi multe şosele sînt iarăşi stricate (deşi taxa de drum inventată de Băsescu e percepută în continuare) şi multe drumuri nu fac faţă traficului.

Pe de altă parte, cînd te gîndeşti să construieşti o autostradă, mizezi şi pe faptul că ea va aduce cu sine şi trafic suplimentar. Ştim bine că una din cauzele pentru care străinii nu prea vin în România şi nici turismul nu se dezvoltă este şi aceea că nimănui nu-i convine să petreacă ore în şir pe nişte şosele prăpădite şi periculoase.

Pentru comparaţie, în cealaltă extremă geografică a Europei, Portugalia are sub 10 milioane de locuitori, o suprafaţă de două ori şi jumătate mai mică decît România şi 1500 de kilometri de autostradă (adică de vreo 6 ori mai mult decît România). De lipsă de viziune, dacă se poate spune aşa, a dus şi marele cîrmaci de dinainte de 1989.

Nimănui nu-i convine să petreacă ore în şir pe nişte şosele prăpădite şi periculoase.

Beneficiind de comandă centralizată şi de ceva muncă forţată, adică de posibilitatea de a ordona să se facă lucrări gigantice în timp record, cu armată, deţinuţi, muncitori şi utilaje aduse de peste tot, Ceauşescu s-a gîndit să facă două mari lucruri inutile, Casa Poporului şi Canalul Dunăre-Marea Neagră. De autostrăzi nu prea

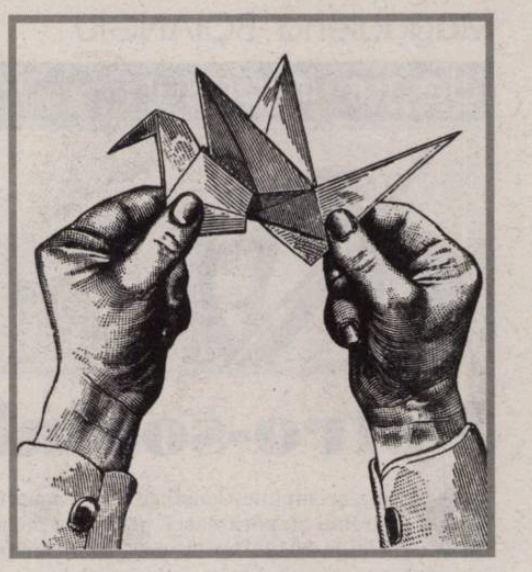

i-a trecut prin cap, mai ales că atunci se circula o duminică cu număr cu soţ, alta cu număr fără soţ, iar cu raţia de benzină lunară nimeni n-ar fi ajuns prea departe pe o autostradă.

Mergînd şi mai înapoi, am aflat de la prinţul John Ghica (nepotul Marthei Bibescu), cînd a venit în România să revadă castelul de la Mogoşoaia, că în tinereţe, în anii '40, a străbătut drumul de la castel la Bucureşti cu o viteză de 90 de kilometri la oră, ceea ce era foarte mult. L-am întrebat cum era şoseaua atunci şi mi-a răspuns strîngînd din buze că foarte plină de praf.

Se pare că şi invaziile turceşti erau încetinite de îngustimea drumurilor din Ţările Române, iar romanii şi-au făcut singuri pod ca să intre în Dacia. E o tradiţie cu care nu vrem s-o rupem. Mi-e şi teamă să mă gîndesc ce se va întîmpla cu întreţinerea autostrăzilor de care se vorbeşte de ani de zile, atunci cînd ele, în sfîrşit, vor fi construite. Dacă vor fi construite...

Constanţa VINŢILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Moartea unui mitropolit: Neofit Cretanul

„La 1753, în ziua de Sf. Costandin, aflîndu-se Matei voevod la praznic la Mitropolie, în care vreme la Bucureşti venise un Capigibaşa să cerceteze de jalba ce dedese un Ştefănache medelnicerul la Poartă pentru Matei voevod, au început boierii greci, miniştrii numitului Domn, a se prigoni şi a împuta boierilor ţerii pentru jalba ce dedese acest Ştefănache. *Mitropolitul ţerii, Neofit, ţiind partea boierilor români, de odată au poruncit să tragă clopotele şi, strîngîndu-se tot norodul Bucureştilor, a luat crucea în mînă şi a strigat: «Urmaţi-mi!»*. Toţi boierii şi norodul au plecat după el, luînd cu dînsul şi doi boieri (...). Şi aşa, cu toţii mergînd la Capigibaşa, au adeverit jalba lui Ştefănache cum că este cu ştirea a toată ţara. Capigibaşa a dat ştirea la Poartă. *Peste trei zile bolnăvindu-se Vlădica, şi chemînd doftorul, au mituit boierii greci pe acel doftor, şi, dîndu-i tari doftorii, şi-au ieşit Vlădica din minţi. Grecii pe loc au dat în ştire, cum că Vlădica, cînd au făcut aceasta, a fost nebun.*"

Episodul, relatat de Mihai Cantacuzino banul, surprinde rivalitatea dintre „boierii ţerii" şi favoriţii greci din preajma domnului. Mitropolitul Neofit s-a aflat în tabăra „boierilor pămînteni". Originar din Creta, Neofit vine în Ţara Românească în anturajul domnului Constantin Mavrocordat, dascăl pentru copiii acestuia. Ajuns, tot cu ajutorul lui vodă Mavrocordat, mitropolit al Ungrovlahiei (1738), Neofit s-a identificat foarte repede cu „nevoile" enoriaşilor săi şi a devenit mai român decît românii. Cînd vodă Constantin Mavrocordat îşi propune să reformeze ţara, mitropolitul îl susţine: „Sfinţia Sa Părintele Mitropolit au răspuns cu mare glas, că cu cale este acei rumâni care vor fi înstrăinaţi de pămîntul acesta, ori ai cui ar fi, vrînd să fie la pămîntul lor, să fie slobozi de rumânie, şi să nu se mai numească rumâni". Este vorba de reforma socială care avea ca scop eliberarea din rumânie. Tot lui i se datorează şi argumentaţia din actul de dezrobire din 5 august 1746: „Cunoscînd şi noi cu toţii de obşte că acest lucru, a avea supuşi robi pe pravoslavnicii creştini, care săntu întru o credinţă cu noi, nu iaste lucru creştinescu, ci de mare pagubă sufletelor noastre (...)". De altfel, mitropolitul nu mai aşteaptă cartea lui vodă şi, la 15 martie 1746, eliberează din rumânie pe toţi ţăranii de pe moşiile Mitropoliei, răscumpărînd cu banii săi paguba presupusă. În acelaşi an, înfiinţează o şcoală în satul Pătroaia, judeţul Dîmboviţa, unde urmează să înveţe carte, gratuit, toţi copiii ţăranilor. Şi dacă am ajuns la activitatea sa culturală, ar trebui spus că, dincolo de tipărirea unui număr important de cărţi bisericeşti, implicarea sa în reorganizarea şi reformarea Bisericii rămîne esenţială. Relaţia între centru şi periferie, între capul instituţiei şi slujitorii ei, începe să funcţioneze. Dovada: condicile Mitropoliei ce reţin natura raporturilor şi consemnează implicarea mitropolitului în „buna rînduială" a vieţii creştine. Aceleaşi condici mărturisesc şi alt tip de relaţii, cele între preoţi şi enoriaşi. Pentru prima dată, sub supravegherea şi îndrumarea mitropolitului, preotul de parohie este „obligat" să ia parte, activ, la viaţa de zi cu zi a creştinului. Sfătuitor, mediator, „notar", „arbitru", preotul are menirea de a „mîngîia" norodul. Exemplul le este oferit chiar de mitropolit. În lunile de vară ale anilor 1746 şi 1747, mitropolitul Neofit pleacă în vizite canonice în ţară, bun prilej pentru a-şi „educa" slujitorii şi a-şi cunoaşte turma. Iată cum se desfăşurau aceste „întîlniri", povestite de mitropolitul însuşi: „Iar în dimineaţa zilei de joi la 5 iunie <1746>, după sfînta liturghie, am făcut aghiazmă şi litanie împreună cu toţi creştinii de prin prejur <Negoeşti, judeţul Ilfov>, cu femei şi copii, împotriva secetei; iar după *ce am mîngîiat poporul şi am dat porunci preoţilor ca fiecare să-şi spovedească enoriaşii şi să-i împărtăşască cu sfintele taine în acest post al Sfinţilor Apostoli,* am plecat de acolo".

Amestecat în complotul împotriva lui vodă Ghica, mitropolitul Neofit a fost, se pare, otrăvit. Avea să moară la scurtă vreme, 16 iunie 1753. Cum vremurile erau tulburi şi schimbarea de domnie iminentă, ceremonia funebră se va fi desfăşurat cît mai discret, din moment ce n-a atras atenţia contemporanilor.

PUBLICITATE

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI

Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

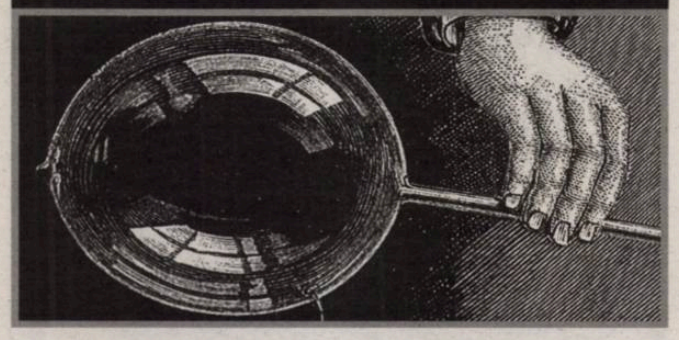

Unui prieten bolnav

Hei, Peter,
Niciodată nu m-am priceput să mă port cu bolnavii,
Mai ales cînd era vorba de prieteni foarte buni,
Şi n-am fost nicicînd un bolnav priceput
Dar am apreciat truda celor ce-mi făceau supă
Că nimic nu e mai rău decît să fii bolnav
Şi să te îneci în milă de sine
Chestie pe care ştiu că tu nu o faci
Gheorghe-dracul, aşa cum te pretinzi a fi
Dar cel mai rău atunci cînd ai prieteni bolnavi
Este să-ţi tragi o moacă înţeleaptă şi să scoţi pe gură platitudini
Da' asta-i soarta, fiecare îşi poartă crucea etc.
Pentru că adevărul nu este veşnicie, ci caznă
Cazna e ca porcu'
Aşa că mi se rupe inima de suferinţa ta, Peter Rabbit[1], omule,
Şi mă simt un pic vinovat pentru că rahaturile de care mă plîng eu
Sînt nimic faţă de suferinţa cea adevărată
Suferinţa ta –
Annie spune că ai moralul ridicat şi că-ţi prieşte să nu vorbeşti –
Pe mine m-ar scoate din minţi
Să nu pot vorbi, să nu pot urla la toţi nenorociţii ăştia
Care nici pînă în ziua de azi nu m-au plătit!
Laura şi cu mine ne-am luat în cele din urmă un locşor la ţară
În Munţii Ozark lîngă graniţa cu Missouri
Avem trei izvoare şi două peşteri
Şi ăsta e locul unde vreau să stau.
Ce bine că tu şi Annie
Şi toată stirpea voastră aţi descoperit „ţara" acum zeci de ani
Şi aţi stat acolo cu deşertul şi florile şi Rio Grande.
Pe mine m-a atins destul de tîrziu înţelepciunea, dacă înţelepciune a fost.
Nu a fost, sînt sigur de asta.
Oricum ar fi, amice, îţi mulţumesc pentru toate chestiile grozave din anii ăştia grozavi
Şi verile grozave
(chiar şi atunci cînd tipul ăla Cruz[2] a trişat cîntînd în spaniolă)
Şi o să te văd în vara asta sau la începutul toamnei
pentru că Jill Battson m-a invitat să fac o lectură la Santa Fe
şi io mi-am amintit ce picioare grozave are
aşa că mi-am zis, ce pana mea, pot să-l văd şi pe Peter.
Trebuie să-mi pun în ordine priorităţile.
Sărutări şi iubire, frate.

1. Peter Rabbit – poet, organizatorul „Campionatului de poezie de categorie grea" în Taos, New Mexico.
2. Victor Hernandez-Cruz – poetul care l-a „învins" pe Andrei Codrescu, la vremea aceea campion *en titre,* în ediţia din 1996 a „Campionatului de poezie de categorie grea".

traducere de Ioana AVĂDANI

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Elegie pentru o bătrînă doamnă

S-a dus! A scris în *Le Monde* din 17 iulie, dar eu am aflat cu întîrziere. Bătrîna doamnă a tinereţilor noastre, care ne-a legănat rezistenţa prin cultură în anii grei ai comunismului, nu mai este printre noi. A fost alungată din propria casă, decăzută în rang şi drepturi, tăvălită în noroaiele indiferenţei vulgului. Ea, care ne-a luminat nopţile şi ne-a îndrumat visele în timpul zilelor, care a fost lîngă noi la bine şi la rău, mai mult decît o mamă sau o amantă fidelă, a fost umilită public acum şi obligată să se prostitueze. Vă conjur deci pe toţi cei care aţi fost înţărcaţi la sînul ei generos, care aţi deschis ochii maturităţii sub privirile ei îngăduitoare, să păstrăm împreună un moment de reculegere pentru Wyborowa, această mare doamnă a culturii noastre celei de toate zilele şi pentru tot neamul său cel adormit!

Ceea ce n-au reuşit comuniştii, au reuşit euro-birocraţii: de curînd, deputaţii europeni au decis că orice băutură alcoolică rezultată din distilarea cartofilor, a cerealelor sau a orice alţi morcovi se va chema, de acum încolo, generic, „vodcă". Poate fi folosită şi drojdia de vin sau tot felul de alţi fermenţi, aşa cum fac, de pildă, americanii, cu faimoasa vodcă ex-rusească Smirnoff. Tot alcool e... Şi cu asta, basta, ce atîta tevatură pentru nişte beţivi, care oricum nu ştiu ce beau!

O înfrîngere epocală pentru tradiţia noastră seculară! – s-a revoltat presa poloneză. *Vodca a luat apă!* – au comentat, sarcastic, alţii. *Oare francezii ar fi de acord să numească şampanie o băutură din prune sau britanicii ar accepta să considere că whisky-ul poate fi făcut şi din pere?* – s-a scandalizat şi euro-deputatul polonez Ryszard Czarnecki. Şi toată lumea a sugerat, cu o ironie tristă, fabricarea unui nou produs: vodca de banane. *Exit* deci fineţuri, savoare, degustări, sofisticate conversaţii etilice, gata cu connaisseurs-ii, trăiască mitocanul igienic şi McTzuica sa cu parfum de căpşuni. Căci şi ţuica noastră intră în această categorie de băuturi, adică devine un fel de vodcă ratată, pe care nici măcar nu va scrie „vodcă", aşa că n-o să o cumpere nimeni. Noroc că românilor nici nu prea le-a trecut prin cap să-şi vîndă băutura naţională pe piaţă, căci altfel s-ar fi revoltat şi ei. Aşa, ce-am avut şi ce-am pierdut!

Alţii însă, din aşa-numitul *vodca belt,* au afaceri înfloritoare cu vodca: 4,5 miliarde de litri vînduţi doar anul trecut, de la un capăt la altul al lumii, pentru suma apetisantă de 12 miliarde de dolari. Preţurile sînt similare cu cele ale whisky-ului, iar sticlele de vodcă îi fac concurenţă acestuia în rafturile supermarket-urilor. Pentru toţi cei implicaţi în acest comerţ, e ceva de pierdut deci în urma aseptizării euro-experţilor. Să fie oare vreun interes economic în spatele acestei decizii? Oare, dacă este clar cine are de pierdut, să existe şi unii care au de cîştigat în această privinţă? Chiar şi în prea-fericita mea naivitate parcă înfloreşte o bănuială în acest sens...

Da' cu calu' ce-ai avut? – vorba bancului vechi. De ce trebuie să suferim şi noi, muritorii de rînd? De ce să n-avem voie să ne magnetizăm şi noi divers într-o lume multiculturală şi o Europă a regiunilor care respectă, nu-i aşa, diversitatea? De ce trebuie să înlocuim sociabila sticlă pentru prieteni cu egoistul spray de vodcă de unică folosinţă, eventual de la Danone, cu ceva *bifidus* în el şi pe care să-l folosim, raţional, pe post de prozac? De ce trebuie să se standardizeze chiar totul şi orice pui în gură să aibă acelaşi gust, astfel încît să te suspectezi de fiecare dată de lipsă de gust?

Domnilor europarlamentari, puţin *bun gust* deci, ce Dumnezeu!

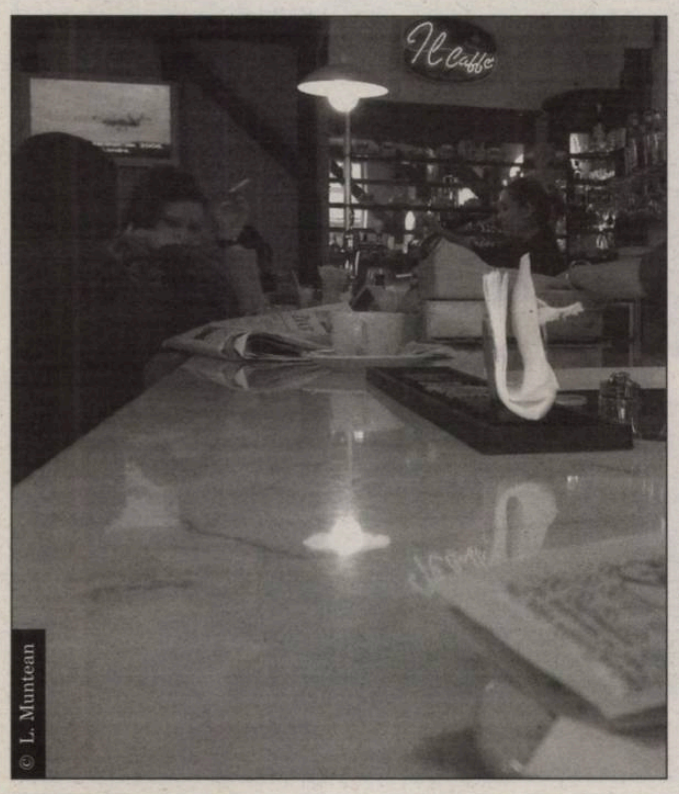

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

programulcantemir.ro
Cantemir
SESIUNE DE APLICAŢII

În perioada 13 iunie-13 august sunt deschise secţiunile
PROMOVARE { Culture to Go şi
COOPERARE { Culture to Share.
În perioada 5 iunie-31 august este deschisă secţiunea
FESTIVAL { Culture by Request.

Formulare şi informaţii suplimentare:
www.programulcantemir.ro

24FUN Observator Cultural DILEMA VECHE rfi Ziarul de Iaşi HotNews.ro

Andrei PIPPIDI

SOS București

Vara, demult, la București

Obiceiul de a pleca vara în călătorie, combinînd căutarea unor locuri îndepărtate, despre care prietenii ar fi dornici să audă, cu fuga de dogoarea mocnită de acasă, pare să fi apărut în Franţa (care este, oricum, patria „turismului“, cuvînt introdus de Stendhal), în secolul al XIX-lea. Reportajele prilejuite de asemenea expediţii încep să cuprindă şi Dunărea de Jos, după ce Principatele Unite au avut o Capitală deschisă vizitelor pe care, în urma diplomaţilor şi comercianţilor, le făceau ziariştii, atraşi de subiecte exotice.

Un asemenea călător atras de farmecul Orientului a fost şi Albert Millaud care, coborînd de la Viena la Constantinopol, şi-a publicat relatarea mai întîi în foiletoane trimise pe parcurs, apoi într-un volum intitulat *Voyages d'un fantaisiste* (Paris, 1873). Venit cu trenul de la Pesta, el s-a îmbarcat la Buziaş pe un vapor austriac, pe care l-a schimbat la Turnu-Severin cu altul, francez. Pe drum, a aflat că va intra într-o ţară care „produce grîu pentru lumea întreagă“, ceea ce, chiar atunci, era o exagerare. Printre tovarăşii de călătorie îi place să o amintească pe „prinţesa văduvă Ghika“: aceasta, „franceză prin naştere“, se întorcea la Bucureşti pentru afaceri, dar suspina după Parisul de care se despărţise de cîteva săptămîni. Era, desigur, Aurélie de Soubiran, care fusese măritată cu beizadea Grigore, fiul domnului muntean din 1822-1828, şi care, între alte opere literare, a scris şi o carte despre români. Erau şi alţi „valahi“ care cunoşteau perfect Parisul, citiseră tot, chiar ultimul roman al domnului Octave Feuillet, lectura lor zilnică fiind *Figaro* şi *Le Gaulois*. Aceşti orientali primitori l-au convins să vină la Bucureşti, împreună cu doi compatrioţi medici pe care-i întîlnise pe vapor.

Primele impresii le-a înregistrat ca oaspete al unui „nabab“: se vede că erau mai mulţi pe atunci. Pe acesta îl chema Ulise Creţianu. Avea reputaţia că, odată, l-a chemat pe prefectul de Bucureşti ca să-l aştepte la gară, se povesteau istorii fabuloase despre casa lui, unde mobilele, covoarele, vesela şi bucătarul erau de la Paris. Dădea mese somptuoase la care invitaţii, „toţi educaţi la Paris, vorbind franceza cea mai pură, erau îmbrăcaţi, coafaţi, înmănuşaţi, încălţaţi ca la Paris, iubind Franţa şi citind doar ziarele franţuzeşti“. Prin urmare, Bucureşti nu putea fi decît Parisul Orientului.

Seara se termină la grădina Raşca, unde se pot vedea „toate femeile uşoare ale demi-mondului românesc“, dar şi acolo muzica – valsuri şi arii de operă – este ca în Franţa. Ziaristul l-a întîlnit pe Grigore Ventura, deputat, gazetar, avocat, poet, pianist, tipul omului de lume – portret foarte asemănător cu caricaturile lui din presa epocii. El şi alţii de seama lui i-au explicat francezului nostru că bucureştenii sînt „parizieni de Gerolstein“, aluzie la opereta lui Offenbach, şi că oraşul lor este „un Eden isterico-epileptic“. Găsesc că exagerau: ce-ar zice dacă ar vedea ce e acum? De altfel, şi singur şi-a făcut o părere destul de nefavorabilă: „Bucureşti are înfăţişarea unui sat mare, lipsit de monumente, rău pavat şi în general prost întreţinut. Te-ai crede într-un mare oraş de provincie, unul dintre cele mai urîte. Casele sînt mici, fără caracter: cele mai multe au un singur etaj şi sînt toate prevăzute cu o grădină, adeseori foarte mare. Oraşul pierde din această cauză ca perspectivă, ca animaţie, dar locuitorii cîştigă răcoare şi linişte“. Zilele astea, înţelegem avantajul pe care un occidental în treacăt nu ştia să-l aprecieze îndeajuns. Partea din oraş pe care a cunoscut-o cel mai bine a fost Şoseaua, unde, ca pe Champs Élysées, se încrucişau în galop trăsuri elegante. Birjarii erau „muscali“, adică lipoveni scapeţi. La Herăstrău, grădina era deschisă noaptea, ca ţiganii să cînte pînă în zori muzica populară, primitivă şi monotonă pentru urechile acestui străin.

Cînd el încearcă să se ridice la judecăţi mai înalte, nu reuşeşte totdeauna. „Populaţia în Bucureşti se compune din nobilime, numeroasă şi ilustră, şi popor, care se recrutează din ţărani şi din foştii şerbi legaţi de glie“. Despre reforma lui Cuza ştie doar vag. Totuşi, el, care venea dintr-o nounouţă republică, dezaprobă aristocraţia pentru viaţa ei de huzur şi risipă. Ţăranul, al cărui costum pitoresc e descris destul de exact, îi evocă tipul roman, de o maiestate clasică. Limba, care seamănă cu italiana, i se pare frumoasă şi sonoră.

Încrederea pe care Millaud o arată pînă la urmă faţă de generozitatea şi hărnicia românilor se datorează probabil întîlnirii cu Kogălniceanu, „omul care a făcut cel mai mult pentru această ţară de curînd născută... Scriitor distins, orator de prim rang, fost preşedinte al Senatului şi de mai multe ori ministru, recunoscut şi aclamat de tot poporul, el este un om simplu şi modest, cu o înfăţişare burgheză, vorbind în chip desăvîrşit limba franceză şi, înainte de toate, om de gust“. Şi aceste cuvinte îndreptăţite se încheie astfel:

„El este adevăratul burghez de la Dunăre, iubindu-şi ţara aşa de mult încît îi dau lacrimile cînd vorbeşte de ea. Deşi e retras astăzi din viaţa publică, toţi românii sînt cu ochii aţintiţi asupra lui, privindu-l ca pe o providenţă, care, într-o bună zi, va da semnalul învierii“. Aşteptare ce avea să se realizeze întocmai cinci ani după aceea, în 1877.

DILEMATECA

SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI

Din 26 iulie, găsiți la chioșcurile de presă numărul 15. Doar 5,50 lei.

Din cuprins:

● DOSAR: Paul Cernat, Marius Chivu, Sanda Cordoș, Simona Sora despre *Orbitor* de Mircea Cărtărescu

● ANCHETĂ: Visele scriitorilor

● INTERVIU cu Gabriel Liiceanu:

„Eu cred că numai imbecilii sînt serioși de dimineața pînă seara“

● FRAGMENTE: Kiran Desai, *Mutt făcu ce făcea întotdeauna*

● RĂSPUNDE! – Literatură și religie

Dilemateca
Îți dă de citit

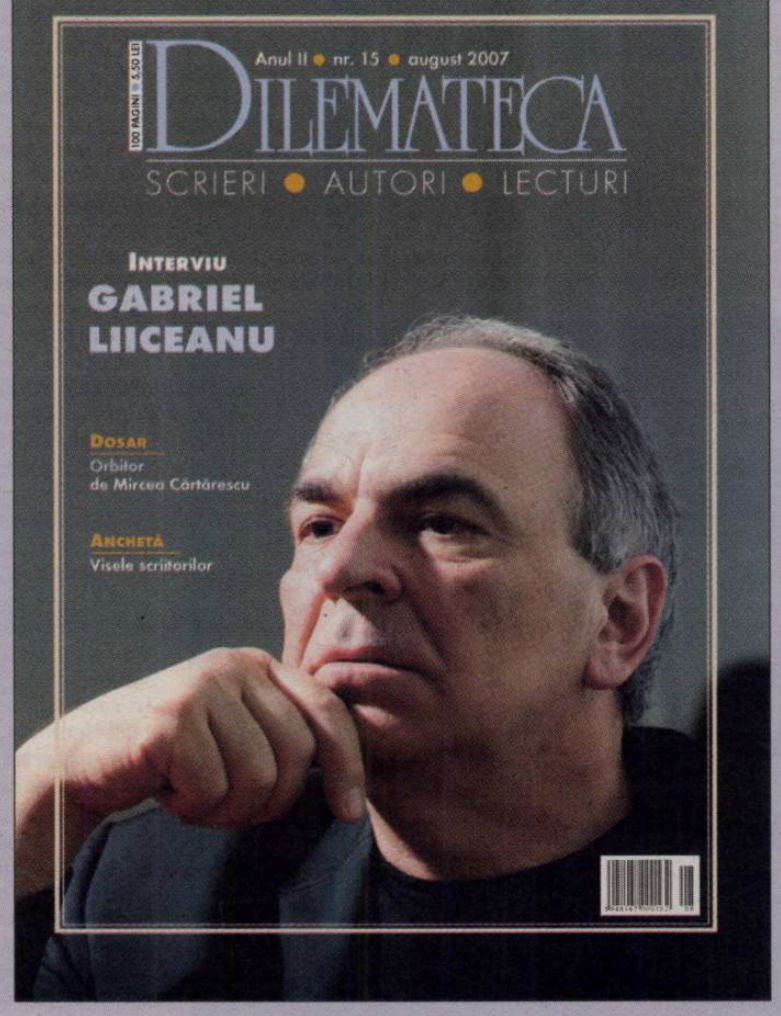

Texte şi opinii de: *Cosmin ALEXANDRU (specialist în* personal branding*)* ● *Dan ANDRONIC (consilier de imagine al premierului Călin Popescu Tăriceanu) Eugen CIOCAN (Maître Photographe la FotoCabinet, consilier de imagine al lui Traian Băsescu în campaniile electorale)* ● *Ciprian CIUCU (jurnalist) Iulian COMANESCU (jurnalist)* ● *Simona TACHE (jurnalistă)* ● ***Coordonatorul temei**: Cezar PAUL-BĂDESCU*

Drumul de la promovare, la minciună sfruntată

Trăim într-o vreme în care imaginea e la putere. Ea face şi desface multe lucruri care ne determină existenţa, „coordonează" mişcările de pe marea scenă a lumii sau ne dictează deciziile pe care le luăm în viaţa de zi cu zi. Imaginea are un cuvînt greu de spus în construirea istoriei generale, a lumii întregi, dar şi în cea personală, a fiecăruia dintre noi.

Războaiele nu se mai duc exclusiv pe cîmpul de luptă, ci şi la nivelul imaginii, prin intermediul mijloacelor de comunicare în masă. Oamenii care ne conduc ajung în poziţiile de conducere bazîndu-se pe imagine. Politica se susţine pe imagine. Marile afaceri se folosesc de imagine.

La nivelul existenţei fiecărui individ în parte, imaginea e un personaj principal şi ne dictează alegerile (de cele mai multe ori fără să conştientizăm acest lucru). Ea ne determină votul, ea ne face să cumpărăm un anumit produs. Ea ne creează simpatii, modele sau ne alimentează efuziunile de admiraţie. Ea ne defineşte în relaţiile cu ceilalţi, ne construieşte ca indivizi sociali, ne ajută să progresăm (sau, dimpotrivă, să regresăm) în carieră. Zilnic sîntem bombardaţi cu imagini, care ne formează pre-concepţiile, care ne ghidează, încet şi sigur, modul de a vedea lumea. Canalele prin care imaginile intră buluc în viaţa noastră sînt cele mass-media, cu precădere televiziunea, cel mai eficient dintre aceste canale. A ajuns să se spună chiar că cine nu apare la televizor nu există.

Oamenii publici de la noi, ca şi cei de pretutindeni, sînt conştienţi că „existenţa lor" depinde de imaginea pe care şi-o construiesc. Aceasta determină votul alegătorilor, în cazul politicienilor, face să crească sau să scadă audienţa vedetelor de televiziune, vinde discuri sau bilete la film, în cazul cîntăreţilor sau al actorilor. Pe scurt, imaginea îţi poate conferi succesul, cu tot ce decurge din acesta (putere, influenţă, bani, satisfacerea orgoliului etc.).

Cultivarea imaginii personale nu este pînă la urmă ceva blamabil, căci a ajuns un ingredient de bază în funcţionarea sistemului social în care trăim. Mai rău e cînd jocul democratic al imaginii se transformă în dictatură şi propagandă, cînd micile exagerări pe care le presupune îndeobşte promovarea devin minciuni sfruntate, cînd singurul lucru care ţi se serveşte e un carusel al aparenţelor, care nu mai are nici o legătură cu realitatea. Iar oamenii publici au realizat că la noi nu e important ce fac sau cum sînt, ci contează doar impresia creată. Toate calităţile cu care te recomanzi publicului pot fi inventate din nimic: vocile cîntăreţilor pot fi construite pe calculator, aspectul fizic al vedetelor poate fi retuşat în Photoshop*, statutul de „analist" poate fi scos din pălărie la minut pe platourile de televiziune, inteligenţa politicienilor poate fi contrafăcută în laboratoarele în care muncesc din greu echipele de consilieri şi strategi.*

Pînă la urmă, contează mai puţin dacă sîntem minţiţi în privinţa calităţilor unei vedete de divertisment sau ale unui cîntăreţ. Cu adevărat grav e cînd lucrul acesta se întîmplă cu oamenii care ne conduc, care au o influenţă decisivă asupra vieţilor noastre. Dar, ca întotdeauna, ne meritäm soarta: publicul/electoratul din România este o turmă ascultătoare, extrem de uşor de manipulat, mult mai uşor decît cel din ţările cu tradiţie democratică. Nici măcar contradicţiile evidente dintre realitate şi imaginea pe care i-o servesc politicienii nu îl trezesc din starea de roboţel întors cu cheiţa.

Aşa stînd lucrurile, cînd imaginea le dă totul, indiferent de cum sînt sau de ce sînt în stare să realizeze, de ce şi-ar mai pierde politicienii noştri timpul să mai facă şi treabă? ***(C. P.-B.)***

Iulian COMANESCU

Spovedania unui analist

Dragă cititorule, dacă ai o cît de vagă idee despre numele meu, ai mai citit un text de-al meu sau m-ai văzut pe la televizor, atunci eşti victima mea. Mai exact, a malversaţiunilor pe care am început să le fac acum vreun an şi jumătate, în beneficiul propriei imagini.

Probabil că e consolator să citeşti comentarii în care se spune că „analiştii naţiei" sînt plătiţi, pretind că se pricep la orice, ne mănîncă zilele şi aşa mai departe. Însă – recunoaşte – nu te aşteptai să dai piept chiar cu una dintre aceste fiare care prosperă pe seama propriei imagini. Dar cum fac ele să prospere? Păi, notorietatea noastră se transformă în autoritate, iar autoritatea poate fi la rîndul ei transmutată în beneficii materiale, dacă ştii ce să faci cu ea.

Da, mărturisesc, m-a pus naiba să „mă fac" analist. Fac, probabil, parte dintr-o generaţie de tranziţie, fiindcă am ales să mă specializez într-un domeniu, spre deosebire de alţi analişti. Adică sînt analist media. După ce am făcut presă scrisă (de la cotidian *quality* la revistă pentru femei), televiziune şi Internet, timp de vreo 14 ani, m-am considerat suficient de stăpîn pe situaţie ca să-mi inventez o firmă de consultanţă care se joacă cu concepte noi de media şi le ameliorează pe cele vechi. Am învăţat să jonglez cu cifrele de audienţă şi tiraj şi am încercat să cresc în jurul meu un număr de colaboratori împreună cu care, uneori, semnez în presă. Şi, ceea ce e mai rău, îmi dau cu părerea despre aceste cifre.

Şi ai ghicit că nu o fac numai ca să gust din dulcile şi imbecilele plăceri ale faimei. Am un mic *business* de comunicare, o firmă de consultanţă. E clar la ce-ţi serveşte, într-un astfel de *business,* o semnătură pusă sub un articol bine scris în *Dilema veche* ori în *Adevărul* sau un blog sub nume propriu pentru Internet. Lumea va înţelege, la un moment dat, că ai un grad de competenţă în domeniul respectiv şi te va căuta pentru proiecte profitabile.

Circumstanţă atenuantă: pînă pe la 40 de ani, nu m-a interesat deloc cine sînt. Eram ziarist. Şefi, şedinţe, închideri de ediţie. Acum, bilanţul malversaţiunilor mele e clar pozitiv. Nu sînt o persoană cunoscută, dar am mai ales o specie de notorietate fantomatică pe Internet, prin intermediul blogului meu de la HotNews, citit de foştii mei colegi, plasaţi uneori în managementul unor grupuri masive de media româneşti sau străine. Am mai pus „sus", cum se zice pe Internet, un site de firmă, Comanescu.ro, unde public texte mai rare şi mai consistente, în engleză, interesante pentru potenţialii clienţi străini. La televiziuni mă duc rar, iar acolo strugurii sînt acri pentru mine, în primul rînd, fiindcă nu-mi dau cu presupusul despre politică sau fotbal. Emisiuni specializate de media, despre care vorbesc eu, nu prea există. În plus, nu sînt proprietatea nici unui imperiu de presă, a cărui televiziune să fie tentată să mă promoveze, deşi încercarea mea de a-mi păstra independenţa şi a colabora cu cît mai multe „grupuri de interese" mi-a atras numeroase acuzaţii că aş fi vîndut mai tuturor clienţilor mei. Ceea ce e adevărat, în sensul că am contracte cu ei, dar fals, în sensul că aici, de pildă, aş face ceva în folosul lor. Poftim: Jos, Patriciu, huo, *Dilema veche!* Acum mă crezi? În al doilea rînd, am întîlnit cîţiva moderatori imbecili, în cele vreo 20 de ori cît m-am dus la TV, iar emisiunile respective m-au lăsat cu impresia că am fost o povară pentru telespectatori şi, în acelaşi timp, mi-am alterat ceea ce se numeşte „brand-ul personal".

Iar acum, cititorule, a sosit momentul să mă căiesc şi să te bucuri că mă căiesc. În principiu, dacă aş lua-o de la capăt, nu mi-aş mai spune „analist media", ci ceva gen „expert în comunicare", fiindcă genul proxim scoate din minţi pe destui, inclusiv, pe alocuri, pe tine şi pe mine. Majoritatea confraţilor mei, analiştii, n-au căutat şi o diferenţă specifică sau – dacă au avut-o la început – au renunţat la ea şi au vorbit despre orice au fost întrebaţi. Totuşi, nu mi-e ruşine să-mi construiesc un „brand personal", care în termeni tehnici se defineşte ca o imagine premeditată, nemincinoasă, dar vandabilă, a ta însuţi.

Uneori, îmi vine cheful să scriu despre Balzac sau despre *Dueliştii* lui Conrad, dar asta mi-ar dilua percepţia oarecum publică. Ca să înţelegi de ce, dragă cititorule, o să închei cu o poveste care te unge pe suflet: am făcut un pas în lături acum vreun an şi ceva. *Evenimentul zilei,* ziarul de unde plecasem, mi-a propus să merg acasă la Irinel Columbeanu, care se afla pe culmea valului-scandalului cu emisiunea de pe B1 TV, bacalaureatul şi nunta Monicăi Gabor. Habar n-aveam cu ce se mănîncă exact cei doi, fiindcă nu pot să mă uit la show-ul lor, ca şi la altele, şi de vedete nu-mi mai pasă de cîţiva ani, de cînd am înţărcat-o cu ghidurile TV şi cu revistele pentru femei. Mi-am făcut lecţiile în 15 minute, după care am pornit-o alături de Laurenţiu Ciornei, de la *Evenimentul zilei,* spre căsoiul lui Columbeanu.

Acolo, am reuşit un gag vizual. Columbeanu spunea că a fost ghid turistic înainte de 1989 şi l-am întrebat dacă ştie jocuri de cabană. A susţinut că juca „Monopoly", dar „Monopoly" nu era un joc de cabană, ci de români cu plecări multe în străinătate, în acele vremuri. La librărie se găsea doar „Piticot". În consecinţă, i-am propus lui „Iri" un joc de cabană adevărat: să spargă un ou cu ligheanul, fără a-l atinge cu mîna. Dacă aţi fost pe munte, ştiţi povestea: am pus oul în colţul camerei (era un soi de sală de sport-piscină-sălaş de orgii la subsol). „Iri" s-a enervat şi, pînă la urmă, a reuşit să înceapă omleta, fiindcă a folosit un lighean de plastic, pe care l-a făcut ferfeniţă, la fel ca şi zidurile sălii de orgii, în apropierea colţului. Pe vremuri, la cabană, erau lighene de-alea smălţuite, indestructibile. Dar, mă rog, toată povestea a fost filmată de echipa de la B1 TV, care se afla acolo pentru *reality show*, şi dată în buclă de postul familiei Păunescu.

Era la vreo şase luni de cînd scriam pe blog şi în diverse alte locuri poveşti bine fundamentate, pline de cifre, despre piaţa media şi publicitate. A doua zi, m-am dus să cumpăr apă şi ţigări de la buticul de lîngă mine. Buticarul m-a privit lung şi m-a întrebat: „Domnu', sînteţi ziarist?". I-am dat un răspuns evaziv: „Da". „De vreo 15 ani", am adăugat în gînd. „V-am văzut aseară la teve" – s-a bucurat el.

V-am spus toată povestea ca să aveţi dovada că noi, analiştii, nu sîntem deloc ceea ce pretindem că sîntem. De fapt, sîntem nişte spărgători de ouă, cu ligheane de vorbe. Ouă pe care ni le alegem mici şi albicioase, de Avicola, ca singuraticul de mai sus, răposatul. Al lui Columbeanu.

© L. Munteanu

„Agenda publică nu mai este de mult stabilită de cetăţeni!“

– interviu cu Dan ANDRONIC, consilier de imagine al premierului Călin Popescu Tăriceanu –

Cum aţi devenit consilier de imagine?

Am şi uitat de unde am început... Orice poveste are un început! Al meu e pe undeva prin iunie 1992, cînd m-am angajat la *Evenimentul zilei,* iar Cristoiu m-a repartizat la secţia „Politic“. De atunci am trecut prin toate posturile: redactor-şef adjunct (cel mai tînăr din presa scrisă, 24 de ani, dacă nu mă înşel, record deţinut pînă astăzi), director de programe la Tele 7 abc, apoi şeful ştirilor la Prima TV, director la *Curentul,* manager general la Realitatea TV. Cînd am simţit că lucrurile începeau să devină banale, că presa devenea un loc cu din ce în ce mai puţină libertate de mişcare, mi-am ales o altă meserie: consultant de imagine în domeniul politic. Primul contact l-am avut cu Bogdan Teodorescu, care devenise, din inginer, specialist în marketing politic. Atunci cînd l-am cunoscut, în anul 2000, Bogdan era la începutul unei cariere universitare în domeniu. El m-a convins că merită, am fondat împreună Multimedia Political Communication, iar primul nostru client a fost Traian Băsescu... Pare amuzant acum, nu?

„Trebuie să stai foarte bine cu nervii“

Ce calităţi şi cunoştinţe trebuie să aibă cineva, pentru a face o asemenea meserie?

Pînă acum, am întîlnit două tipuri de consultanţi în marketingul politic: foşti gazetari fără o pregătire teoretică solidă şi absolvenţi ai facultăţilor de profil. Dacă ar fi să fac un portret ideal, aş spune: fost ziarist, dispus să înveţe partea teoretică. Mă refer în special la partea de relaţii publice, mai mult decît la marketingul politic ca ştiinţă. Sînt foarte puţine manuale care să te înveţe cum să conduci o campanie electorală, nu te poţi baza decît pe propriul instinct. Pentru că în această meserie am constatat că nu contează decît un singur lucru: experienţa! În privinţa calităţilor individuale, aş spune, mai mult din proprie experienţă, că în primul rînd trebuie să spui ceea ce crezi, nu ceea ce vrea clientul să audă. Chiar dacă asta nu o să te facă un tip popular... Trebuie să stai şi foarte bine cu nervii pentru că întotdeauna consultantul e de vină... Ca şi cînd ar exista vreun consultant politic pe lumea asta care-i să-i recomande unui politician să mintă, să fure, să înşele!

Consiliaţi numai personaje politice?

Nu numai... Am, printre clienţi, oameni de afaceri importanţi în România, firme multinaţionale, ambasade. Ultimul meu contact, care s-a concretizat într-o relaţie pe termen foarte lung, a fost cu Nadia Comăneci.

„Consilierii au atras atenţia că referendumul pentru suspendare e o greşeală!“

În calitate de consilier de imagine al oamenilor politici, oferiţi rezolvări punctuale, sau gîndiţi strategii de acţiune politică pe termen lung?

Strategia este pe termen lung, cu obiective clare, asumate de ambele părţi. E aproape ca un contract între două părţi, scris şi semnat. Orice contact începe cu o evaluare a stării de fapt, fiind stabilite liniile generale. Consilierea punctuală este dependentă de evenimentele curente.

Nu cred că avem, la acest moment, oameni care să se apropie de nivelul de performanţă al consultanţilor străini.

O mare importanţă o au evaluările sociologice, iar aici am văzut că ambii specialişti cu care am lucrat în cele două perioade diferite, atît ca oameni politici consiliaţi, cît şi ca definire ideologică, Arthur Finkelstein şi Jeremy Rosner, au scos lucruri minunate dintr-un sondaj. Arthur Finkelstein, de exemplu, din fiecare sondaj de 50 de întrebări scoate volume de 800 de pagini. De la ei am învăţat că marketingul politic e o ştiinţă şi trebuie tratat ca atare. Iar noi, pe plan autohton, mai avem multe de învăţat... Nu cred că avem, la acest moment, oameni care să se apropie de nivelul de performanţă al consultanţilor străini.

Ţin cont oamenii politici de sfaturile dumneavoastră? Cum se lucrează, din acest punct de vedere, cu ei?

Nu întotdeauna ţin cont. Dar aşa e normal să fie, că decizia politică trebuie să fie cvasi-independentă de sfatul consilierilor care se ocupă de imagine. Chiar dacă lucrurile nu ies întotdeauna cum îşi doresc oamenii politici, iar exemplul referendumului pentru suspendarea preşedintelui Băsescu este clar pentru oricine. Cu toate că s-a spus foarte clar că e o greşeală tactică – şi am înţeles că Vasile Dîncu a avut aceeaşi abordare la PSD –, aproape toate partidele parlamentare, cu excepţia PD, au considerat că nu trebuie lăsate nesancţionate nişte încălcări ale Constituţiei de către preşedinte. Rezultatul concret a fost însă unul dezamăgitor pentru ele, dar explicaţiile sînt multiple... Plus cîteva enigme privind modul de votare.

„Nu-i spui premierului să se tundă sau să-şi schimbe cravata“

Schimbarea de atitudine a premierului Călin Popescu Tăriceanu din această primăvară (cînd a părăsit poziţia defensivă) vi se datorează?

Schimbarea de atitudine a premierului Călin Popescu Tăriceanu se datorează în primul rînd preşedintelui PNL Călin Popescu Tăriceanu. Ea a venit într-un moment în care începusem colaborarea, dar cred că, pur şi simplu, ea s-a amplificat ca urmare a intervenţiei directe, aş putea spune brutale, a preşedintelui în actul de guvernare. Din această perspectivă, cred că ea ar fi avut loc oricum, cu consilieri, fără consilieri...

Care sînt nivelurile pe care le atingeţi în cadrul consilierii (look, discurs, atitudine, acţiune politică etc.)?

La nivelul primului-ministru nu te apuci să-i spui să se tundă sau să-şi schimbe cravata! Rămîi la nivelul strategiei, al acţiunii politice şi al discursurilor majore. Pe de altă parte, anul trecut cînd am lucrat cu Tal Silberstein şi Arthur Finkelstein în campania din Austria, la ultima dezbatere televizată Tal i-a ales cravata preşedintelui SPO, Alfred Gusenbauer, actualul cancelar. A fost mai mult un gest-simbol decît unul de rutină. Depinde foarte mult de gradul de apropiere între cele două părţi.

„Îl consider pe Adrian Năstase cel mai bun om politic de la noi“

Adrian Năstase, al cărui consilier de imagine aţi fost, şi-a păstrat eticheta de „arogant“. Unde s-a greşit în privinţa imaginii? Sau ce ar fi trebuit făcut pentru ştergerea acestei etichete?

În privinţa lui Adrian Năstase, vreau să precizez un lucru: îl consider cel mai bun om politic pe care l-a dat clasa politică românească în ultimii 17 ani. Mi-aş dori să fiu bine înţeles: nu vreau să spun că e cel mai bun om sau cel mai bun politician! Este un om extrem de inteligent, care pînă la 40 de ani a citit enorm, căruia îi place arta, în aceeaşi măsură ca puterea, dar are cea mai importantă calitate a unui lider: ştie să conducă. O face într-un mod autoritar, aproape ca un tăvălug, ceea ce duce la impresia de aroganţă. Altfel, în intimitatea sa, e un om plăcut. Partea asta a considerat-o adesea o slăbiciune, o piedică în calea autorităţii, şi aici cred că a greşit.

Ce sfaturi i-aţi da acum lui Adrian Năstase pentru a se redresa în viaţa politică?

Să arate că într-adevăr ultima perioadă din viaţa sa a însemnat o lecţie importantă, schimbînd totul în jurul său. Toţi facem greşeli în viaţă, de aceea e nevoie de un pelerinaj tip Canossa, în faţa oamenilor. Lucrurile trebuie prezentate aşa cum sînt, viaţa neavînd nevoie de un fard gros, ci doar de puţină apă rece...

Un consilier de imagine poate să „spele“ imaginea oricui? Poate să facă, din negru, alb?

Înţeleg substratul întrebării şi, deşi sînt tentat să vă dau alt răspuns, vă voi răspunde sincer, bazîndu-mă pe ceea ce am văzut în ultimii 17 ani în România: DA! Cu un mic amendament... Mass-media a devenit foarte importantă în acest joc, mai ales după ce a intrat pe mîna cîtorva oligarhi, cum i-ar plăcea preşedintelui să spună. Agenda publică nu mai este de mult stabilită de cetăţeni!

a consemnat Cezar PAUL-BĂDESCU

Ciprian CIUCU

Oameni în plus

Printre noi mai sînt unii care folosesc televizorul sau ziarul nu pentru a se distra sau pentru a-şi omorî timpul. Mai sînt oameni care privesc televizorul sau radioul ca pe un mijloc de informare cotidiană sau pentru a căuta un punct de vedere documentat şi, în orice caz, credibil. Sau poate vor să vadă care mai este dezbaterea politică cotidiană, ca să-şi poată da şi ei votul, cînd va veni sorocul, în cunoştinţă de cauză.

Printre noi mai sînt alţii care apar la televizor sau prin ziare. Ei sînt cei la care ne uităm ca la nişte oameni care au legitimitatea cuvîntului pentru simplul fapt că sînt acolo, pe ecran sau cu numele printre rîndurile ziarelor. Dar de multe ori ne oprim miraţi şi ne întrebăm de ce are unul sau altul căderea să fie atît de prezent în diversele dezbateri publice. De ce i se cere atît de des părerea!? Şi aceştia nu-s puţini şi sînt de două feluri: politicieni şi ziarişti.

În ceea ce-i priveşte pe politicieni, dacă urmăriţi dezbaterea politică, nu se poate să nu fi remarcat diverşi, care par nepotriviţi acolo, în mijlocul dezbaterii. Prezenţa lor pare puţin cam forţată. Cel mai la îndemînă exemplu este Cozmin Guşă, un personaj cu o evoluţie politică oarecum dubioasă. Cozmin Guşă, cu partidul său cu doi sau trei palamentari şi cu un procent de încredere cu care se situează sub marja de eroare a sondajelor, este un astfel de exemplu. Nu vi se pare supramediatizat, promovat în plus? Ca el mai sînt şi alţii, iar noi nu ne vom referi la Cozmin Guşă, ci la cei din categoria oamenilor ca el, a oamenilor-imagine. Ar putea fi în regulă dacă am avea în faţa noastră nişte persoane capabile, cu competenţe demonstrate şi rezultate într-o profesie sau alta. Am zice că omul măcar e competent şi asta justifică prezenţa sa în contextul dezbaterii. Oricum, concluzia este că acordăm prea multă atenţie celor care-şi acordă lor înşişi prea multă atenţie, cum ar fi Dan Voiculescu, care-şi mînă în luptă un întreg trust de presă pe care-l controlează. Partidul său este neglijabil pe scena politică, dar Voiculescu parcă joacă un rol mai mare decît este cazul.

Cealaltă categorie o reprezintă ziariştii. O să spuneţi că e normal ca ei să fie acolo, în miezul dezbaterii, căci acela le este rostul. Da, este oarecum justificabil, dar puterea de influenţă a acestora, în calitatea lor de formatori-pisălogi de opinie zilnică, este prea mare. Şi chiar şi aşa ar fi OK, dacă am fi convinşi că îşi slujesc propria conştiinţă sau măcar un interes public, în mod dezinteresat. Că ei sînt acolo pentru a răspunde nevoii de informare a cetăţeanului. Printre puţinii pe care i-am putea descrie în acest fel regăsim, în schimb, cohorte de flecari, limbuţi şi trăncănitori cu stat de plată şi facturi consistente.

Oamenii aceştia, moderatori de genul Gîdea, comentatori de serviciu, de genul Cristoiu, băgători de seamă, de genul Ciutacu sau candizi care mimează uimirea, de genul Corinei Drăgotescu, au o putere prea mare pe care o folosesc discreţionar, pe faţă. Puterea este recunoscută presei, se spune că ar fi a patra. Dar simplul fapt că recunoaştem acest lucru nu legitimează suficient puterea de care aceştia dispun. Mai este nevoie de ceva în plus: competenţă şi interes public. Ce politician nu şi-ar dori să fie atît de important încît să fie interlocutorul permanent al oricui şi pe orice temă? Păi, un alde Dumitrescu, Vrînceanu Firea, Moraru sau Gheorghe nu s-ar da pe orice senator, primar sau preşedinte. Şi de ce ar face-o? Ei sînt mult mai vizibili, mai prezenţi în dezbatere, mai importanţi.

Evident, aceşti oameni, ca oricare alţii, au libertatea de a se exprima, de a publica, de a susţine lucruri în sine. Dar dacă ai mijloacele şi o faci nu înseamnă că o faci şi bine, iar toţi cei de mai sus şi mulţi alţii ca ei sînt cauze ale degradării dezbaterii publice şi politice din ultimii ani. E loc de mai multă minte şi deontologie (cuvînt cu conotaţii necurate pentru Mircea Badea).

Că e politician sau ziarist, acest *comunicator cotidian,* supraevaluat şi cu merite neclare este un produs de marketing, un *brand* etalabil pentru vînzare, o imagine cu puterea de a genera alte reprezentări şi imagini, care la un moment dat ne influenţează viaţa. Sînt creatori de realitate în măsura în care realitatea este doar o altă faţă a imaginarului şi a percepţiei subiective. Şi, evident, cum stăm cu ochii pe mass-media, ceea ce vedem şi ceea ce citim devin pentru fiecare realitate, după puterea fiecăruia de a filtra şi de a privi critic ce i se spune.

Oamenii aceştia în plus sînt produsele de marketing ale altora sau sînt propriile lor produse. Totuşi nu ne-au lămurit de ce sînt ei în măsură să deschidă gura. Pe ce se bazează... şi ce sînt ei la bază?

„Imaginea – o minciună care dă bine“

– interviu cu Eugen CIOCAN, Maître Photographe la FotoCabinet,

consilier de imagine al lui Traian Băsescu în campaniile electorale –

Ai lucrat, alături de Felix Tătaru, în campaniile electorale ale lui Traian Băsescu. Mai eşti consilierul de imagine al preşedintelui?

E greu de imaginat că o astfel de persoană poate exista în realitate pentru preşedinte. De regulă, un profil puternic nu-şi confecţionează o imagine cu ajutorul consilierilor. Lucrînd în campaniile electorale ale lui Traian Băsescu, nu am făcut decît să punem în pagină, să comunicăm crezul şi temperamentul său. E ca o haină pe care o croieşti *pe măsura* candidatului, în care el se poate mişca dezinvolt.

Într-adevăr, privit din afară, preşedintele pare destul de independent şi-ţi dă impresia că nu prea îşi ascultă consilierii.

Dinamica permutărilor de consilieri de la Cotroceni e destul de alarmantă. Cînd un consilier nu reuşeşte să realizeze continuitate înseamnă fie că sfaturile sale nu sînt decît pasagere, fie că cel consiliat preferă să se descotorosească de acesta, înainte de a-şi pune o amprentă decisivă. Senzaţia mea este că Băsescu e mai degrabă receptiv în perioadele de promovare, cum ar fi campaniile electorale, decît cînd este aşezat în funcţie. Andrei Pleşu a zis foarte bine că „este tipul de om care cîştigă mereu în faţa contracandidaţilor, dar pierde bătălia cu el însuşi“. Cînd eşti în *scaun,* rămîne lupta pe care o dai cu tine însuţi.

Mascarea adevărului

Ce părere ai despre cum ştiu oamenii publici de la noi să-şi facă imaginea?

Imaginea omului politic de la noi este obsedată de un singur lucru: mascarea adevărului. Termenii achiziţionaţi în clădirea imaginii sînt cei consideraţi drept valoroşi în ochii celor mulţi. În fond, imaginea unei persoane publice nu este *chipul adevărat,* ci chipul pe care-l iei pentru a fi preferat de o majoritate. Este doar un conglomerat de aparenţe. Pe scurt, o minciună. Şi anume, una care *dă bine.* Astfel, ar fi cazul să ne întrebăm: este Becali chiar atît de filantrop? Este Tăriceanu chiar atît de responsabil? Este C.V. Tudor chiar atît de patriot? Îi pasă lui Geoană chiar atît de cei mulţi? Sau toate acestea sînt teme împrumutate din orizontul de aşteptări? Aici cîştigă cumva Băsescu: preferă să se arate aşa cum e. Răspicat sau luînd un şpriţ, sobru sau hăhăit, principial sau slobod în exprimări. Pe un asemenea om nu-l prea poţi masca în spatele aparenţelor. Popularitatea sa rezidă în aceste apucături neaoşe. Oamenii preferă uneori un om cu bunele şi relele sale, decît o figură machiată din oportunism.

Dar conglomeratul acesta de aparenţe crezi că e bine şi coerent construit? Ce exemple ai avea pentru categoria „aşa da“?

Poate că sînt subiectiv, dar tot Băsescu mi se pare că intră la categoria „aşa da“. Pentru că, prin natura sa, nu e ipocrit. Poate uneori mai face cîte o concesie unor *tehnici* (ce straşnic ura mulţimilor „Să trăiţi bine!!!“), dar este un tip care nu acceptă o propunere, dacă el nu se regăseşte în ea. Nu e capabil de dedublare.

Exemple de oameni care au pierdut de pe urma proastei gestionări a imaginii?

În România, preocuparea pentru imagine a politicienilor este ceva destul de recent. Pînă în 2000, nu exista la noi consiliere serioasă în privinţa imaginii, drept pentru care au şi fost atîtea derapaje de imagine la o serie de politicieni de o aparentă robusteţe. Sufragiul majoritar le dădea senzaţia nemuririi. Mai apoi, cînd au intrat în scenă, consilierii de imagine au făcut erori copilăreşti. De exemplu, cum de nu a fost prevenit Adrian Năstase că ce-i prea mult strică!?... Năstase ar fi cîştigat lejer alegerile prezidenţiale, dacă nu ar fi făcut abuz de apariţii la TV, dacă nu ar fi cumpărat sloturi de admiratori circumstanţiali în presă, dacă nu s-ar fi căţărat pe *outdoor* cu Iliescu în braţe... Sînt exemple de erori în strategia de imagine. A face imagine nu înseamnă a sufla în fundul respectivului. O consultanţă eficientă rectifică apucăturile exorbitante ale împricinatului.

Adrian Năstase l-a avut consilier pe Dan Andronic, cel care-l consiliază acum şi pe Tăriceanu...

Sper că Dan Andronic nu este plătit doar pentru a conduce la dezastre... Prestaţia sa în campania lui Geoană pentru Primăria Bucureştiului a fost o catastrofă. În fine, acum Tăriceanu mai are şi nişte celebri consilieri străini. Dar nu ştiu dacă trebuie să plăteşti bani atît de grei ca să înţelegi, de exemplu, că nu e recomandabil să-l muşti de gleznă pe cel mai popular politician, în speţă pe Traian Băsescu. Asta am auzit că îi tot spun premierului Tăriceanu consilierii, să nu îşi mai facă rău singur, lansînd diatribe la adresa preşedintelui. Da' uite că dă un ban, da' face! Uite că, abţinîndu-se, creşte un pic în sondaje...

„Să nu falsifici persoana de dragul imaginii“

Erorile acestea de poziţionare depind de specialiştii de imagine sau de persoanele consiliate?

Uite cum se întîmplă: vin institutele de cercetare, sociologii sau diverse echipe meseriaşe plătite să construiască portretul-robot al unui *target* electoral (cum se zice acum, în româneşte). Cam ce vrea românul, cam care este idealul lui? Se creează astfel un contur abstract, faţă de care apoi diferiţi candidaţi încep să tragă de posibităţile lor ca să umple cît mai fest acest contur ipotetic. De regulă, acest efort e o grimasă vizibilă, dizgraţioasă. Eu, cel puţin, aşa o văd. Oricum, nu trebuie să fii mare specialist ca să simţi că ceva e necurat cu un personaj. În cazul lui Tăriceanu, se vede că e ceva inautentic. Băsescu, chit că face erori, convinge pentru că e mai sincer. Imaginea sa e mai apropiată de percepţia asupra lui. Cu cît imaginea ajunge să se desprindă mai ipocrit de chipul adevărat al individului, cu atît riscurile sînt mai mari. După mine, cel mai important este să nu falsifici persoana de dragul imaginii. Mai devreme sau mai tîrziu, adevărul va fi străveziu...

Ai amintit de Năstase – un om cu imaginea grav prejudiciată astăzi, dar care iată că face eforturi să revină pe linia de plutire. Ce sfaturi i-ai da pentru a se redresa?

Cred că Năstase ar trebui să se „restarteze“ luînd-o din cu totul alt punct. Ar trebui să se desprindă de vechile legături compromiţătoare. Foarte profitabil pentru el ar fi să încerce să pună în evidenţă lucrurile cu adevărat remarcabile pe care le-a făcut. E aproape un paradox: dacă nu era Năstase, cred că nici acum nu aveam un Ateneu funcţional, un Muzeu Naţional de Artă decent, nu aveam Opera refăcută... Este politicianul care a sesizat că nu poţi să ai pretenţii să intri în rîndul lumii fără restaurarea instituţiilor culturale. Nu cred că vreun politician liberal şi-ar fi pus pe agendă această chestie ca pe o prioritate. Şi nici Băsescu. Ca să nu mai vorbim de faptul că Adrian Năstase, cu interesul lui pentru artă, a fost un factor civilizator pentru clasa politică, pentru că mulţi dintre colegii lui de partid au început să-l imite. Este unul dintre puţinii politicieni de la noi care poate pune în România problema frumuseţii, care mie mi se pare problema esenţială a României.

Modelele de frumuseţe ale trecutului

După cum se vede şi în ceea ce faci la FotoCabinet, tu eşti adeptul unei imagini retro, cu iz aristocratic. De ce ai ales stilistica asta?

Aici intrăm pe un alt teren, cel al preferinţelor mele estetice. Totuşi nu mi-am propus să fac din Băsescu un personaj retro...

Da, dar în campania pentru Primărie ţin minte că a existat o poză în care l-ai îmbrăcat în costum de epocă.

A existat o singură încercare în această cheie, mai melancolică, la turul doi pentru primarii de sector. Băsescu cîştigase din primul tur şi am vrut să facem o poză cu ceilalţi candidaţi, ca să se înţeleagă că sînt ai Alianţei. Au venit la mine la FotoCabinet şi eu am început să scot tot felul de jobene, monocluri, blănite... Uşor, s-a alunecat în joc şi mai apoi am găsit şi sloganul „O alianţă de familie bună“. Dar aceea a fost mai mult o întîmplare. Cine ştie dacă o să ne mai întîlnim cu un Bucureşti ca în vremurile bune?... Dar să revin la ceea ce facem noi la FotoCabinet. Reamintim o serie de modele de frumuseţe ale trecutului pentru simplul fapt că cele ale prezentului s-au rarefiat pînă la dispariţie. De exemplu, acum lumea a ajuns să se îmbrace mizerabil. Îmbrăcămintea de astăzi pendulează între autoironie, kitsch şi *casual.* Or, nu te poţi prezenta în portret, în faţa eternităţii, îmbrăcat la întîmplare. Portretul înfruntă eternitatea şi are nevoie de ritual. Ceea ce încercăm la FotoCabinet nu e o mică scenetă butaforică, ci o raportare la un cadru ceremonial de prestigiu. Cel de odinioară, pe care azi l-am rătăcit...

a consemnat Cezar PAUL-BĂDESCU

Simona TACHE

Jumătate de vedetă călare pe jumătate de porc şchiop

Citeam în presă, acum vreun an, cred, o scrisoare deschisă de mulţumire. Autor: o femeie oarecare din judeţul Constanţa. Adrisant: Andreea Bănică. Subiect: numita Andreea Bănică o ajutase pe doamna respectivă cu, dacă nu mă-nşel, nişte mobilă. Ilustrată cu o poză mare a sufletului caritabil care este Andreea Bănică (mă rog, mai mult a trupului caritabil care este), scrisoarea era nu doar deschisă, ci şi foarte lungă. Şi – să vezi chestie! – conţinea, de cîteva ori, precizarea că Andreea a dat mobila cu o singură şi foarte importantă condiţie: confidenţialitatea. Aşadar, cu toate că i se ceruse să fie discretă, doamna cu pricina îşi asuma riscul de a-şi scoate din sărite îngerul păzitor, făcîndu-i public gestul sensibil şi complet dezinteresat. Probabil că Andreea mai plînge şi azi, cînd e ea aşa, mai deprimată şi îşi aminteşte cît de nerecunoscători pot fi unii şi cum îşi încalcă ei promisiunile. Nu merită să le dai nici un autograf, darămite un camion de mobilă...

Tot legat de o Andree – de data asta cu numele de Bălan – am întîlnit, de curînd, ceva interesant prin ziare. Rezumată în trei vorbe, ştirea ar suna cam aşa: din nefericire, Andreea şi-a descoperit un nodul la sîn şi s-a speriat. Din fericire, s-a speriat degeaba. Nu era ceva grav. Din nefericire, a fost totuşi nevoită să se supună unei intervenţii chirurgicale. Din fericire, intervenţia a fost încununată de succes. Citind o asemenea ştire, într-o primă instanţă îţi vine să zici: „Ce nesimţiţi, dom'le, şi ziariştii ăştia! Cum îşi bagă ei nasul pe sub cearşafurile de spital ale oamenilor! Urît!“. După aia, îţi dai seama că pe asta s-a şi bazat Andreea Bălan, atunci cînd a lăsat informaţia despre nodulul ei să ajungă la presă. Şi deschizi mail-ul, să vezi cine te mai deranjează şi cu ce, doar-doar vei uita, în felul ăsta, de nodul. Şi ce găseşti pe mail? Păi, printre altele, un mesaj de la PR-ul lui Liviu Vîrciu (băiatul ăla gelat care cînta, pe vremuri, un fel de manele, iar acum e actor de – scuzaţi rima! – telenovele!). Deschizi mail-ul cu pricina, aşteptîndu-te să citeşti ceva care să justifice deranjul, cum ar fi că Vîrciu ăsta a fost nominalizat la Oscar. Nici vorbă de Oscar, altceva ţi se comunică despre Liviu (e drept, aproape la fel de important): că se înţelege superb cu cîinele lui. E bine. Dacă stai să te gîndeşti cîţi oameni se mai înţeleg bine în ziua de azi cu cîinii lor, e chiar senzaţional. Empatizezi puţin cu Liviu (sau cu cîinele, nu-ţi dai seama exact), de emoţie îţi dau lacrimile, din cauza lacrimilor te împiedici şi calci pe telecomanda de la televizor. La fix ca s-o auzi pe Dana Săvuică povestind, în exclusivitate, cum, la cea mai recentă aniversare a căsătoriei, a exersat toată noaptea, împreună cu soţul, poziţii din *Kamasutra.* Şi anunţînd că, de ziua lui, are de gînd să-i facă surpriza-surpriza vieţii, invitînd în dormitor încă o doamnă. În timpul ăsta, pe alt post, are loc o înmormîntare. Rămîi cu gura căscată, fiindcă mortul e viu. Sau moarta, mă rog. Înconjurată de dansatoare din buric, prinţesa Brianna Caradja stă într-un coşciug, îşi mănîncă propria colivă şi face conversaţie cu invitaţii la propriul parastas. Pui mîna pe telefon să-ţi anunţi un prieten că Brianna tocmai se înmormîntează la televizor, deşi n-a murit. Cu această ocazie, afli că, mai deunăzi, pe acelaşi post şi în aceeaşi emisiune, un manechin cvasianonim a fost invitat să călărească un porc şi a acceptat. Păi, normal că a acceptat. Dacă vrei să ţină minte lumea cum te cheamă (eventual şi cu ce te ocupi), faci orice. Faci gesturi caritabile, cu pretenţia vehementă a anonimatului, dar ai grijă să se afle şi că le-ai făcut şi că ai ţinut să nu se afle, îţi fluturi pansamentele de la operaţie, îţi dezvălui relaţia sentimentală cu cîinele, îţi relatezi în detaliu trăirile de dormitor, precum şi planurile de viitor din domeniu, te înmormîntezi de viu şi umbli călare pe un porc. E greu, e adevărat, dar asta e situaţia: publicul e plictisit şi deja nu-i mai poate fi captată atenţia cu nişte simple implanturi sau cu o modestă pereche de chiloţi care se zăreşte, ca din întîmplare, de sub o fustă. Asta nu-nseamnă că implanturile şi chiloţii nu mai sînt necesari. Sînt necesari, dar nu şi suficienţi. Apropo de chiloţi: acum vreo două săptămîni, Silviu Prigoană a făcut un gest ironic. Şi-a dat jos nădragii, a făcut poze în chiloţi şi le-a dat celui mai vîndut tabloid, ca să le pună pe prima pagină. Chipurile, tocmai îşi anunţase candidatura la Primăria Capitalei şi avea nevoie să cucerească publicul apt de vot, printr-o metodă deja consacrată de vedetele din România. Iată aşadar şi culmea şmecheriei în materie de PR: să faci o audienţă fabuloasă prefăcîndu-te că o amendezi pe proasta care-şi arată chiloţii şi călăreşte porcul.

„Să vorbeşti limba celor cărora te adresezi“

– *interviu cu specialistul în* personal branding *Cosmin ALEXANDRU* –

Ce nevoie avem de brand-uri?

E nevoie de brand-uri în măsura în care fiecare avem nevoie să identificăm în mintea noastră obiecte sau subiecte exterioare. Fie că e vorba de servicii, produse sau persoane, le identificăm de obicei printr-unul sau mai multe atribute care sînt relevante, utile sau importante pentru noi. În funcţie de modul în care un subiect performează pe aceste atribute, el ocupă un loc mai sus sau mai jos în ierarhia brand-urilor din mintea noastră, în categoria respectivă.

Deci, altfel spus, avem nevoie de etichete.

Brand-urile sînt mai mult decît ceea ce scrie pe etichetă, şi anume ceea ce reprezintă acea etichetă în mintea fiecăruia. Pentru că amîndoi putem să vedem aceeaşi etichetă, dar pentru fiecare dintre noi poate să însemne un lucru diferit.

Dar este obligatoriu ca ceea ce scrie pe etichetă să corespundă cu conţinutul? Mă gîndesc acum la persoane.

E imposibil. Dacă pe etichetă scrie, de exemplu, „frumos“ sau „interesant“, aceste lucruri pot să însemne pentru mine cu totul altceva decît pentru dumneavoastră. Fiecare atribut al unui brand înseamnă diferite lucruri pentru diferite segmente de populaţie. De aceea, nici un brand nu vinde la fel la toată lumea. Să luăm un exemplu notoriu: eticheta „patriot“ pe fruntea lui Vadim Tudor. Pentru mine şi pentru dumneavoastră, nu e concordantă cu realitatea; pentru electoratul care-l votează, e concordantă cu realitatea. Deci ce scrie pe etichetă poate să însemne „adevărat“ sau „fals“, în funcţie de cine citeşte.

Televiziunea creează brand-ul

Construirea brand-ului personal e condiţionată de apariţia la televizor?

În România, brand-ul personal depinde de expunerea media şi, în cadrul expunerii media, de expunerea la TV. Mi se pare imposibil ca un brand cu adevărat notoriu să fi putut ajunge cunoscut fără televizor. Există un segment – cel al internauţilor – pentru care se poate crea un brand pe Internet. E o variantă. Însă sînt brand-uri mai degrabă nişate la momentul de faţă în România. Nu sînt brand-uri de masă, tocmai pentru că Internetul nu e un mediu de masă. Pentru un brand de masă, televiziunea e cea care-l creează şi cea care-l sorteşte dispariţiei, în măsura în care-l ignoră.

Brand-uri personale au supravieţuit, în spaţiul public românesc, după gafe monumentale. Faptul că oamenii sînt inconsistenţi sau se autocontrazic nu reprezintă o problemă.

Care sînt condiţiile de succes ale unui brand personal?

În teorie, sînt cîteva elemente necesare pentru a atinge succesul: claritatea (să fie foarte clar ce e cu omul respectiv), consistenţa – să fie constant în timp etc. Însă în practică, mai ales în România, acestea nu prea sînt respectate – tocmai pentru că aici nu există repere de comparaţie. La noi, brand-urile personale au apărut de relativ puţin timp şi s-au format de-a valma. Aşa stînd lucrurile, oricine se duce pe la televiziuni şi îi e confortabil să apară acolo poate deveni un brand uşor de recunoscut, chiar dacă e inconsistent, chiar dacă e inconstant. Aceste lipsuri pot fi chiar elemente de brand. Pur şi simplu, aşa se defineşte persoana respectivă şi asta nu produce nedumeriri în rîndul unei anumite părţi a publicului. Pentru că publicul nu e obişnuit cu claritatea, constanţa, cu o anumită structură de la cap la coadă. Nu sîntem educaţi în sensul acesta.

La televizor apar tot felul de personaje recomandate ca mari specialişti sau mari personalităţi, dar pe care cînd le vezi te întrebi ce caută acolo.

Toţi aceştia trebuie să îndeplinească cîteva condiţii...

Presupun că, în primul rînd, să aibă charismă.

Nu aceasta e cea mai importantă. În primul rînd, trebuie să le placă să vorbească la televizor. Nu e aşa simplu, pentru că mulţi dintre oamenii pe care ne-am dori să-i vedem mai des pe micul ecran sau ne-am dori să fie transformaţi în modele nu au această calitate. Nu le place să vorbească în fiecare zi şi pe toate canalele. Sînt oameni mai rezervaţi cu ei înşişi, cu un anumit simţ al măsurii şi al ridicolului. A doua condiţie ar fi să-ţi placă să vorbeşti despre orice. A treia ar fi să n-ai nici o problemă cînd spui prostii. Acestea sînt nişte condiţii care filtrează foarte multă lume. Să ai opinii despre orice, să nu te deranjeze ridicolul, să fii confortabil şi la OTV, şi la Antena 1, şi la TVR, indiferent de moderator, indiferent de subiect – acestea sînt nişte caracteristici pe care nu le avem toţi. Prin urmare, culoarele acestea de alergare sînt ocupate de oamenii cărora le place să fie acolo şi le place să facă ceea ce media le cere să facă. Adică să se dea în stambă, bazal vorbind. Asta spre deliciul publicului telespectator.

Non-substanţă = brand de succes

Aţi vorbit despre condiţiile de succes. Care sînt factorii care ar putea determina eşecul unui brand personal?

Foarte greu de identificat, pentru că – repet – publicul e foarte permisiv. Brand-uri personale au supravieţuit, în spaţiul public românesc, după gafe monumentale. Faptul că oamenii sînt inconsistenţi sau se autocontrazic nu reprezintă o problemă. Iar aceasta nu e o problemă pentru ei, pentru că nu e nici pentru publicul lor. Mare parte din public aşa e: inconsistent. Aşa apar personaje ca Prigoană, Bahmuţeanu, Columbeanu etc. – sînt exemple de non-substanţă, care îmbracă forma unui brand de succes.

Pînă la urmă, este o chestiune de morală. Publicul, de fapt, admiră şmecheria, faptul că „te descurci“, că furi...

Aşa e, dar admiră pentru că nu are ceva în loc. Locul e gol. Dacă ar fi educaţi din copilărie în sensul altor valori, atunci ar avea un reper. În plus, toate aceste lucruri de care vorbiţi se asociază cu succesul – oamenii respectivi au bani, au influenţă şi sînt celebri. Aşa că e foarte greu să dau exemple de brand-uri personale care au eşuat.

Adrian Năstase a eşuat?

A eşuat, pentru nivelul pe care-l pretindea, pentru că el se aşezase la un nivel foarte sus şi foarte dominator. Eu cred că a eşuat complet. Văd că acum sînt semne de revirement, dar, în opinia mea, nu cred că îşi va mai reveni.

Şi-a făcut şi blog, vrea să se amestece în mulţime...

Blogul e pentru un segment care pe el nu-l înghite. Pentru publicul lui nu cred că e relevant.

Geoană vi se pare un brand?

A făcut progrese. În general, publicul din România are aprioric o imagine bună despre miniştrii de Externe. Acela e un loc care creează o aură de respect şi admiraţie. Ieşind de acolo şi intrînd în politica aceasta mult mai puţin diplomatică, de Bucureşti, Geoană a clacat şi a gafat de multe ori.

Cred că prima dată cînd a pierdut la capitolul imagine a fost cînd s-a confruntat cu Băsescu pentru Primăria Capitalei.

Corect. Însă cel mai tare a pierdut cînd Iliescu l-a făcut „prostănac“, pentru că a primit o lovitură din tabăra lui. În episodul cu Băsescu – oricum cei care aveau o părere bună despre Băsescu nu aveau o părere bună despre Geoană. Aşa că acolo, în termeni de brand, nu a pierdut foarte mult. Însă cînd primeşti o palmă după ceafă de la omul care este cel mai valorizat în publicul tău ţintă, ai o mare problemă de poziţionare. În plus, ridiculizarea îţi face foarte multe deservicii în ochii poporului nostru, pentru care băşcălia e o a doua natură. Acum văd că s-a mai redresat. Nu cred însă că va avea succes în termeni politici, pentru că nu are consistenţa necesară.

Dar de consistenţă vorbim în politica românească?

Comparativ cu consistenţa altora, nu vorbesc de consistenţa *per se*. Băsescu e consistent în raport cu publicul lui, Iliescu a fost la fel. Geoană nu e consistent cu publicul PSD, căci acesta nu e un public de ambasade sau de vorbe goale de diplomaţie. E unul conectat la preţul pîinii, al roşiilor – lucruri cu care Geoană nu are legătură, cum nu avea nici Năstase. Deci nu cred că PSD are mari şanse să-şi regenereze un electorat spre 30%, pînă nu pune în frunte un om care să rezoneze cu 30% din electorat. Pînă atunci, publicul va migra la Becali, la Vadim Tudor sau la oricine altcineva care reprezintă acest public.

„Atîta vreme cît apari la televizor, nu contează cum eşti“

Un consultant de imagine poate să salveze brand-ul unui personaj cu imaginea prejudiciată?

Ar putea să facă acest lucru, dacă personajul respectiv acceptă să meargă pe calea care i se propune – ceea ce în România e aproape imposibil. În străinătate, mai ales în SUA, se poate pentru că oamenii înţeleg să îmbrace haina care-i va duce către o nouă poziţionare. În România nu se poate, pentru că personajele nu sînt nici măcar interesate să se schimbe – şi asta pentru că au succes aşa cum sînt.

Brand-urile de produse pot fi relansate...

Da. Şi se poate face lucrul acesta şi cu oamenii care acceptă să îmbrace noua haină, care-şi asumă repoziţionarea. Dacă nu şi-o asumă şi e doar un exerciţiu de imagine care se mulează pe acelaşi personaj învechit, nu are cum să reuşească. El trebuie să aducă ceva nou, să spună ceva nou, ca să fie credibil într-o repoziţionare. Altminteri, e o regonflare a unei poziţionări mai vechi care nu are cum să funcţioneze.

Care credeţi că este brand-ul din viaţa publică de la noi cu evoluţia cea mai rapidă în ultimul timp?

Mi se pare că cel mai rapid a urcat Columbeanu – pentru că el era complet necunoscut, pînă nu demult. Eu nici nu i-aş fi dat şanse de reuşită, pentru că mi se părea că nu are nici o ancoră într-un interes public. Nu e din economie, nu e din sport, din politică etc., nu provenea din nici un loc din acesta care constituie mîlul din care ies brand-urile publice româneşti. Uite însă că basmul acesta de secol XXI a prins. Şi cred că e un model inedit, e prima persoană care reuşeşte să-şi construiască un brand din nimic, doar trăindu-şi propria viaţă în felul în care şi-o trăieşte şi expunînd-o la televizor. Exemplul lui Columbeanu ne demonstrează că, atîta vreme cît apari la televizor, nu contează cum eşti. Ziceam că trebuie să ai capacitatea de a spune prostii sau de a vorbi despre orice. Iată că merge şi dacă ai capacitatea de a nu spune nimic. Dacă poţi să te arăţi la televizor – e suficient.

Succese, insuccese

Daţi, vă rog, cîteva exemple de brand-uri prost construite, de pe scena publică românească.

Un exemplu (care mă doare) e cel al lui Tăriceanu. El a plecat dintr-o poziţie foarte avantajoasă – să ne amintim la ce nivel era brand-ul lui după alegeri. Şi, deşi a beneficiat de prezenţă media, a ajuns într-un termen scurt foarte jos. Înţeleg că are consultanţi de specialitate, dar ori aceştia nu au fost ascultaţi, ori mişcările tactice propuse de ei nu au fost cele mai bune. Cert e că acum Tăriceanu a ajuns pe o poziţie care denotă că s-au făcut foarte multe greşeli. Şi în postura defensivă, şi ulterior, cînd a schimbat foaia. Nici atitudinea combativă nu cred că l-a ajutat foarte mult. Oricum, el nu trebuia decît să-şi menţină poziţia la care se afla, avînd şi resursele de a-şi transmite propriul mesaj – pe care, iată, nu le-a folosit cum trebuia.

Ce sfaturi de imagine le-aţi da lui Băsescu şi lui Tăriceanu, în chestiuni unde greşesc în momentul de faţă?

Elementul de imagine care-l dezavantajează cel mai mult pe Băsescu e acela că nu creşte nimic pe lîngă el, faptul că nu poate construi o echipă în proximitatea lui, că toţi oamenii de valoare care au fost lîngă el au plecat, la un moment dat. Într-o anumită zonă a publicului, acesta e un element de brand care îl dezavantajează. Îţi pui întrebarea: ce nu e OK cu el, dacă oamenii de valoare pleacă? Dacă ar fi ceva de făcut în termeni de brand personal, nu ar fi de făcut în zona de interes al maselor largi (pentru că acolo are succes, e un brand foarte bun, care a transferat elemente pozitive şi către PD, e eficient în situaţii de criză, e foarte bun la bătaie, e un animal politic care asta respiră), însă pentru un anumit segment de public mi-aş pune problema cum să contracarez acest element negativ de imagine. A putut să aducă pe lîngă el oameni de valoare, dar nu a fost în stare să-i păstreze – şi asta e o problemă. În privinţa lui Tăriceanu, lucrurile sînt mai complicate şi mi-e greu să vorbesc din afară, tocmai pentru că sînt atît de complexe. Spre deosebire de Băsescu, cred că problema nu e numai la el, ci e o problemă de echipă. Oricum, un prim pas care ar trebui făcut ar fi acela de a-şi identifica publicul. Nu mai e clar în momentul acesta cui vorbesc Tăriceanu şi PNL. Mi se pare că PNL a căzut între ape şi nu se poate duce nici la marea masă, nici la intelectuali, şi nici în zona de *business* nu cred că mai are multe ancore.

Cum explicaţi succesul unor brand-uri ca Băsescu sau Becali?

Succesul oricărui brand, de persoană sau nu, se formează prin relevanţa către un public. Şi Băsescu, şi Becali vorbesc o limbă care e a unui public, spun lucruri pe care un public vrea să le audă, fac lucruri pe care un public şi le doreşte să fie făcute. Problema cu Tăriceanu sau cu Geoană e că nu au un public (suficient de mare) care să fie receptiv la ce spun sau să rezoneze la ce fac. Tipul de comportament grobian al lui Becali rezonează într-un public care aşa se comportă şi asta valorizează. La fel şi tipul de comportament mai frust al lui Băsescu. Primul pas în construirea unui brand este să înţelegi cine te-ar putea cumpăra. Apoi trebuie să înţelegi de ce şi, în cele din urmă, să vezi cum ajungi la public. Aşa e cu produsele, dar şi cu persoanele (politiceni, actori, staruri de muzică etc.). Fiecare trebuie să-şi găsească un public care să-l cumpere. Dacă nu-ţi pui problema aşa şi îţi zici „eu ies aşa cum sînt şi cine m-o plăcea – m-o plăcea, cine nu – nu!“, şansele să cazi între publicuri sînt foarte mari. Pentru că piaţa e foarte aglomerată, totuşi, au succes doar aceia care înţeleg mai bine cui se adresează şi vorbesc limba celor cărora se adresează.

a consemnat Cezar PAUL-BĂDESCU

„Cînt cu Rolling Stones de 20 de ani“

– interviu cu Bernard FOWLER –

Duminică, 15 iulie 2007, la ora 19,45, adică la o jumătate de oră după ce a ajuns în Bucureşti împreună cu Rolling Stones, Bernard Fowler (backing vocal) s-a întîlnit cu noi, la City FM. Dintr-un dialog care a durat mai bine de două ore, am decupat cele mai interesante fragmente.

Cum te-ai apropiat de muzică? Iniţial te pregăteai pentru o carieră în baschet...

M-am hotărît după un meci de baschet. Cîntam pe stradă cu nişte puşti, cînd prietenul unei fete din cartier pe care o cunoşteam m-a auzit şi, cum avea nevoie de un solist pentru trupa lui, m-a invitat să cînt cu el. Cînd am început să cînt cu trupa asta, dragostea mea pentru baschet s-a terminat.

Cum ajunge un muzician să poată acoperi atîtea genuri muzicale: jazz, blues, RnB, rock?

Este o întrebare pe care trebuie să i-o adresezi Celui de Sus, fiindcă eu nu ştiu ce să-ţi răspund. De obicei, dacă un cîntec sau un gen mă face să mă simt bine cîntîndu-l, atunci îl cînt. Şi sînt un om dispus să încerce orice. Ştiam că trebuie să capăt experienţă şi vînam anunţurile din ziare cu „Căutăm vocalist“. Mergeam la audiţii pentru orice fel de trupă, indiferent că era rock, soul sau blues. Îmi plăcea mult blues-ul, pentru că ai mei sînt din sud, din Carolina de Nord, şi datorită lor am ascultat de mic multă muzică veche.

În urmă cu 25 de ani aveai un succes imens cu piesa trupei Beach Boys „Don't Make Me Wait“...

Pe vremea aceea Beach Boys era o trupă ai cărei membri locuiau împreună, lucru care încuraja creaţia. Atunci l-am cunoscut pe Larry Le Van, un foarte cunoscut DJ din New York pe care mulţi îl consideră părintele *house*-ului. El era DJ rezident la Clubul Paradise Garage, locul de unde şi provine, de fapt, termenul *garage*. Prima editare a cîntecului a fost făcută de către un mic label independent, care se numea West End. Cred că aşa l-a auzit Chris Blackwell şi a decis să ne ofere un contract. Curios este faptul că ne-a trimis imediat în turneu în Anglia, pentru o lună, deşi single-ul nu fusese încă lansat acolo. Era o piesă destul de neobişnuită, un fel de groove cu chitară, iar în cluburile unde concertam, englezii se uitau la noi ca la nebuni. Plecam din America, unde single-ul era foarte cunoscut şi mergeam în Anglia, unde nu ne cunoştea nimeni, ceea ce ne-a descurajat destul de mult. Dar la o săptămînă după ce ne-am întors din Anglia, au început să sune telefoanele: „Single-ul e fantastic, a luat viteză!“. După asta l-am cunoscut pe producătorul Bill Lazwell, care mi-a devenit prieten şi care mi-a făcut cunoştinţă cu Mick Jagger.

Să nu ajungem aşa repede la Mick Jagger. Să vorbim despre Tackhead, de exemplu.

Nu am cum să-l sar pe Mick Jagger pentru că povestea Tackhead are legătură cu el. Era prin '84-'85 şi aveam zece zile de pauză – eram în turneu cu Herbie Hancock. Exact cînd intram în casă, a sunat Bill Lazwell şi mi-a zis să mă duc la Londra. Nici n-am vrut să aud, dar pînă la urmă m-a convins. Am ajuns la Londra, l-am cunoscut pe Mick Jagger şi am tras voci pentru albumul său solo, *She's the Boss*. Apoi am plecat şi în turneu cu el. Avea o supertrupă, formată din Joe Satriani, Steven Philips şi Doug Wimbisch, oameni mari pe care nu avusesem ocazia să-i cunosc. Într-o seară m-am dus să-l văd pe Doug la Ritz Live House, unde cînta cu formula originală Tackhead. Auzindu-i, mi-am zis: „Mamă, ce bine sună! Singura chestie care lipseşte e o voce. A mea“. După ce ne-am terminat treaba cu Jagger, Doug m-a chemat la Londra. Credeam că o să cînt un singur cîntec, dar am rămas în Anglia doi ani şi jumătate, cîntînd cu Tackhead.

Acum 15 ani ai lucrat cu Yoko Ono, pe albumul Walking On Thin Ice. *Cum e, în particular, Yoko Ono?*

Am cunoscut-o tot datorită lui Bill Lazwell. M-a sunat şi mi-a zis: „Uite, trag un disc cu Yoko. Dar nu te bucura prea repede, pentru că întîi vrea să ştie data naşterii şi ora exactă la care te-ai născut“. Făcea nişte diagrame să vadă dacă este compatibilă cu muzicienii pe care şi-i alegea pentru lucrul în studio... Şi eu am ieşit bine, se pare. Altminteri, mi s-a părut o persoană normală, însă rece. Poate că am avut un avantaj şi prin faptul că Sean era mic, îl lua cu ea la studio, iar eu mă jucam foarte mult cu el.

Dar cu Michael Hutchence cum ai ajuns să cînţi?

L-am cunoscut tot pe neaşteptate. Eram un mare admirator al său şi, cînd am ajuns în Australia cu Mick Jagger, am făcut cunoştinţă cu sora lui Hutchence, dar fără să am habar a cui soră este. Într-o seară, într-un club, ea a venit şi mi-a zis: „Hai să-ţi fac cunoştinţă cu fratele meu“. Cînd am văzut că-mi face cunoştinţă cu Hutchence, am rămas interzis. Apoi l-am întîlnit pe Michael în diverse studiouri, în te miri ce colţ al lumii, şi am simţit cum se creează o legătură aparte între noi. Ţineam foarte mult la el. Şi trebuie să spun că am fost cu el pe scenă ultima oară cînd el s-a aflat pe o scenă. Se întîmpla în Los Angeles, la Viper Room. În camera mea de hotel, Adam de la Counting Crows, Brian din trupa lui Zakk Wylde, Pride and Glory, Steve Salas, Michael şi cu mine repetam cîntecele pe care urma să le cîntăm. Atunci a fost prima şi ultima dată cînd am cîntat cu Hutchence. La o săptămînă după aceea s-a sinucis, iar mie mi s-a frînt inima. Asta fiindcă eu am crezut tot timpul că el era sortit să fie următorul Mick Jagger.

Şi pentru că m-ai tot întrebat cu ce am rămas de pe urma fiecărei colaborări de genul acesta, am să-ţi răspund că nu sînt sigur cu ce anume rămîn. Dar simt, ştiu că o parte rămîne în mine. Aşa încît eu am mereu în inima mea ceva de dat şi de primit, se creează un fel de flux.

Cu Charlie Watts ai înregistrat nişte albume de jazz. Cît înseamnă jazz-ul în formarea unui muzician şi cum e Watts, ca muzician de jazz?

Înveţi mult din jazz. Auzi chestii pe care, în mod normal, nu le auzi niciodată. Charlie Watts este, de fapt, un tobar de jazz. El cîntă rock cu Rolling Stones, dar este tobar de jazz. Şi asta v-ar spune şi el, dacă l-aţi întreba.

Să ne întoarcem la Mick Jagger şi la prima ta colaborare cu el.

Să-ţi povestesc cum l-am cunoscut pe Mick. Bill Lazwell m-a chemat atunci la Londra şi m-a luat cu maşina de la aeroport, dar nu mi-a spus unde urmează să mergem. Pe drum însă, m-a întrebat: „Auzi, ţie îţi plac Stones-ii?“. „Bineînţeles că-mi plac. Primul disc pe care mi l-a dăruit tatăl meu a fost *Twelve By Five*.“ Dintr-una într-alta, ajungem în faţa unei case, ne deschide un tip destul de musculos, care ne spune: „E în camera aia“. Eu îl întrebam pe Bill din ochi: „Care el?“. Cînd am intrat în cameră, mi s-au înmuiat picioarele. Mick stătea pe jos şi cînta la chitară. Mă uitam la el şi nu-mi venea să cred că e chiar Mick Jagger. M-am întors spre Bill şi am bătut mărunt din buze: „De ce naiba nu mi-ai zis unde mă aduci?“. Eram de-a dreptul blocat. Mick m-a invitat lîngă el, pe podea, am stat şi am cîntat toată noaptea, iar a doua zi eram deja în studio şi trăgeam voci pentru album.

Cum e să fii alături pe scenă, dar şi în afara scenei, cu Rolling Stones, unul dintre cele mai puternice brand-uri din lume?

Eu aş spune că este cel mai puternic brand din lume. Este, fără îndoială, o onoare. Sînt cu ei de 20 de ani şi pot să vă spun un singur lucru: acolo nu se îmbătrîneşte. În afara scenei e o mare familie. Le ştiu familiile, le ştiu copiii şi nepoţii... Sînt oameni care au lucrat cu Stones-ii, chiar mai mult de 20 de ani, dar nu consecutiv. Eu sînt singurul care lucrează cu ei de 20 de ani încontinuu... Cred că mă plac!

Sîntem o maşinărie care funcţionează perfect, dar asta se întîmplă în turneu. Cînd se compune, nu e vorba de o maşină, se porneşte de la ceva foarte mic. E un privilegiu să fii acolo cînd începe să se nască un cîntec. Şi el se naşte ca la toată lumea, dintr-o mică idee, un acord de chitară sau aşa ceva.

Te-am văzut cîntînd cu Brian Johnson (AC/DC) şi Roger Daltrey (The Who) într-un club. Cum ţi se pare cîntarea în club faţă de cea de pe stadion?

Evident, mult mai intimă şi mai plăcută. Simţi publicul mult mai aproape în club. Îţi dăruieşte mai mult decît cei 50.000 de oameni de pe un stadion, fără supărare. Cînd nu sînt în turneu, cînt într-un club din Los Angeles, care se numeşte The Joint, în fiecare luni seara. Mi se pare o modalitate bună de a ţine legătura cu publicul. În plus, dacă vreun muzician vine în oraş, i se spune de club, vine şi aşa iese un jam session de toată frumuseţea.

Anul trecut ai lansat primul tău disc solo, Friends with Privileges, *pe care cîntă o grămadă de nume mari: Waddy Wachtel, Dave Abruzzi, Steve Lukather, Joe Elliott, Ron Wood... Ce ne poţi spune despre el şi de ce ai scos un album solo abia acum?*

Titlul albumului spune destul de mult. Toţi aceştia sînt oameni pe care am avut onoarea să-i cunosc şi să cînt cu ei de-a lungul anilor. Aşa că i-am invitat să cînte, la rîndul lor, pe discul meu. Sînt foarte multe genuri pe *Friends with Privileges,* asta pentru că eu însumi sînt ataşat de toate aceste genuri, dar şi pentru că, în zilele noastre, oamenii îşi pot cumpăra o singură melodie de pe un album, cea care le place.

Eu compun de mult timp şi pentru mine, fiindcă atunci cînd Rolling Stones nu lucrează, trebuie să fac ceva. Eu nu-mi doream însă neapărat un album, ci o trupă. Numai că o trupă este foarte greu de ţinut. Sînt atîtea oferte tentante pentru muzicieni, încît e greu să-i ţii împreună. E greu şi să ai grijă de ei, şi să negociezi cu fiecare. Aşa că am preferat să fac un album, al meu, iar despre trupă, mai vorbim. Poate ne vedem aici, în România, prin octombrie-noiembrie anul acesta, cu trupa mea şi cîntecele mele, ce ziceţi?

a consemnat Cristi CHIRCULESCU
(traducere de Ana M. CĂLIN)

Adela GRECEANU

Avangarda, între seceră şi ciocan

Nu mai departe de anii '90, pe vremea cînd repetam la Teatrul „Radu Stanca“ din Sibiu o piesă pentru festivalul de teatru studenţesc, secţiunea amatori, o pictoriţă, altminteri de treabă şi fără ifose, care spunea „actoriţă“, lucra la un tablou măreţ (la propriu) ce urma să folosească drept fundal pentru spectacolul Nunta *(şi el măreţ) de la Casa de Cultură a Sindicatelor. Ceva gen Cîntarea României. Dacă nu mă înşel, pictoriţa era specializată în corole de copaci. Sau poate în figuri de ţărani şi ţărănci, nu mai ştiu. Mi-am adus aminte de ea citind studiul introductiv al curatorului Erwin Kessler la albumul dedicat expoziţiei* Culorile avangardei. Arta în România 1910-1950. *Un an de zile s-a lucrat la ea, a fost deschisă în mai la Sibiu, iar acum poate fi vizitată în Sala Tronului din Muzeul Naţional de Artă al României, pînă în 2 septembrie, lună în care va pleca la Constanţa, pentru ca în noiembrie să ajungă la Timişoara.*

Erwin Kessler aruncă o privire şi spre sursele avangardei, de aceea începe de la 1910, dar şi spre urmările ei, de aceea se opreşte abia la 1950. Ba chiar aduce o compoziţie de la 1969 şi acesta este punctul culminant al expoziţiei, plasat chiar în locul tronului: *Comuniştii. Construcţii* de M.H. Maxy. Un colaj în care apar secera şi ciocanul, stema Republicii Socialiste România, o siluetă (comunistă, de bună seamă) şi poemul „Comunişti“ de Eugen Jebeleanu. De-a dreapta şi de-a stînga acestei compoziţii, curatorii au aşezat *Bolnava* lui Hans Mattis-Teutsch din 1950 şi *Iarna în pădure,* din 1940-1950, de Ion Ţuculescu, pictorul în care Erwin Kessler vede ieşirea din realism-socialism. O altă idee pe care o susţine prin tablourile alese este că arta proletcultistă a preluat de la avangardă „cultul dinamismului industrialist al omului nou“, precum şi figura centrală a artei cu specific naţional ce s-a dezvoltat în interbelic: ţăranul român. Aşa s-ar explica numeroasele portrete de ţărani sau interioare ţărăneşti, tablouri din interbelic ce nu par să aibă însă nici o legătură cu avangarda, cel puţin aşa cum o ştim noi – artă a frondei, a scandalului, a sfidării convenţiilor.

Mă întreb ce înţelege cineva care nu cunoaşte teoria pe care Erwin Kessler a construit expoziţia. Probabil va fi la fel de mirat ca mine să vadă, de pildă – în măsura în care te lasă lumina slabă – tabloul lui Nicolae Tonitza, *Convoi de prizonieri*, cît se poate de realist, alături de *Muncitoarea* lui Victor Brauner, cu silueta de furnică şi cu figura sa bizară, cu un singur ochi cvasiciclopic. Curatorul, al cărui studiu din catalog se intitulează „Retro-garda“, a spus la vernisaj că, în România anilor '30, avangarda ajunsese un fenomen snob. Adică o artă mai degrabă conformistă care nu prea şoca, aşa cum îşi propusese varianta ei europeană. Afirmaţie cel puţin bizară pentru cei care ştiu că, în epocă, avangarda nu avusese ecou, era un fenomen care nu-i preocupa prea mult nici măcar pe criticii literari. Poate că orice burghez ar fi fost încîntat să aibă pe perete – să zicem – un Ion Theodorescu Sion, *La mare* – şapte siluete feminine, moleşite de căldură, destul de îmbrăcate, pe plajă la 1920. Sau chiar un *Nud în interior*, întins leneş pe perne, o femeie, desigur, atît de absorbită de lectură, încît a uitat să-şi scoată pantofii. În fine, burghezul român din anii '20-'30 ar fi fost măgulit, pesemne, să aibă în casă portretul lui ori al soţiei, în viziunea, fidelă realităţii, a unui pictor ca Hans Eder. Dar nu-mi închipui că o expoziţie cum a fost aceea a lui Victor Brauner de la Sala Mozart din 1935 a trecut drept artă convenţională, obişnuită, şi că nu i-a fermecat pe privitori. De altfel, Miron Radu Paraschivescu observa tocmai stupoarea şi indignarea vizitatorului neavizat. Şi poate că nu e lipsit de importanţă faptul că în acea expoziţie intra tînărul Gellu Naum, pe atunci de nici douăzeci de ani, care, întrebat de pictorul cu figură de suedez dacă îi place, a răspuns: „Păi, aşa aş vrea eu să scriu“. Şi astfel s-au şi împrietenit.

Magda RADU

Despre trecut la prezent

● **Ştefan Constantinescu, *Mulţumesc pentru ziua asta minunată*, curator Oana Tănase, MNAC – Muzeul Naţional de Artă Contemporană, 27 iunie – 2 septembrie 2007.**

Expoziţia lui Ştefan Constantinescu, *Mulţumesc pentru ziua asta minunată,* deschisă la Muzeul Naţional de Artă Contemporană (curator Oana Tănase), poate fi privită ca o retrospectivă, deşi acest termen pare într-un anumit sens impropriu, pentru un artist aflat doar la jumătatea carierei. Este vorba de o expoziţie amplă care se axează în principal pe genul filmului documentar (dar care cuprinde de asemenea serii de fotografii şi proiectele editoriale iniţiate de artist); asistăm aşadar la o situaţie frecvent întîlnită şi intens discutată în contextul expoziţiilor de artă contemporană, anume „deplasarea filmului înspre formele spaţializate ale instalaţiilor muzeale". Fie că este vorba de instalaţia video cu mărturii ale foştilor deţinuţi politici care formează, împreună cu volumul editat în 2000, *Arhiva durerii,* sau de filmele mai recente realizate de Ştefan Constantinescu – *Dacia 1300. My Generation, Baronul* sau *Pasajul,* ceea ce se impune ca evidenţă este preocuparea artistului pentru reactivarea memoriei ca fenomen cultural în contextul societăţii româneşti.

Un film precum *Pasajul* (2005) face să transpară, printre fragmente de mărturii, prezenţa autorului lui; este un portret care se configurează indirect şi care se conturează mai clar atunci cînd citim jurnalul pe care Ştefan Constantinescu l-a redactat în Suedia, ţară în care artistul trăieşte din 1994. În *Pasajul,* evocarea ţării natale se produce prin intermediul vocilor protagoniştilor acestui film, trei chilieni refugiaţi în România ceauşistă, în urma loviturii de stat conduse de Pinochet în 1973. Poveştile lor spun enorm despre condiţia imigrantului aflat într-o perpetuă derivă identitară. Impulsul rememorării se împleteşte cu realitatea dificilă a României, făcînd în acelaşi timp palpabilă graniţa fragilă dintre dorinţa de a spune adevărul şi tendinţa inevitabilă de a construi o ficţiune a „celeilalte Europe" pe care ochiul occidental o va percepe aici. În ce măsură stereotipiile de percepţie ale Vestului asupra Estului sînt confirmate sau infirmate de demersul lui Ştefan Constantinescu? În ce măsură reuşeşte artistul să „spargă" teritoriul monolitic al „zonei gri" în care Europa de Est, respectiv România, pare iremediabil prinsă? Compunînd identitatea multifaţetată a României prin recuperarea unor elemente şi mărturii revelatoare pentru perioada comunistă şi postcomunistă, artistul se interoghează în egală măsură asupra propriei identităţi, pornind în cercetarea sa de la un mecanism autoinvestigativ.

Memoria şi istoria unei întregi societăţi se corelează cu memoria şi experienţa personală. Revistele *Pif,* deliciile oferite de o sticlă de Coca-Cola, micile plăceri care colorau o viaţă ternă sînt contrabalansate de mărturiile foştilor deţinuţi politici care fac ca viaţa cotidiană povestită de protagoniştii filmului *Dacia 1300* să pară un compromis inacceptabil. Concluzia la care ajunge o fostă deţinută politică, Aurora Ilie Dumitrescu – „Noi am fost o societate... toată îngenuncheată" – este întărită de analiza istoricului Lucian Boia: „Violenţa comunistă a afectat aşadar nu numai indivizii, ci şi societatea în ansamblul ei. [...] Dacă de pe urma represiunii directe a suferit un număr important, dar totuşi limitat de oameni, întreaga societate românească are de suferit de pe urma dereglărilor pricinuite de comunism. Şi nu numai cei de astăzi, dar şi cei care încă nu s-au născut. Pentru comunism, vor plăti cîteva generaţii de români". În filmul mai sus menţionat, *Dacia 1300,* este schiţat profilul unei microcomunităţi care a locuit în acelaşi bloc din Colentina, prezentînd personalităţi diferite care vorbesc jumătate nostalgic, jumătate cu amărăciune despre viaţa trăită în comunism; constrîngerile s-au infiltrat treptat în vieţile lor şi au produs diverse forme de acomodare, de supravieţuire. Este un fapt recunoscut şi valabil nu doar în acest context, că mărturiile obişnuite sînt în general marcate de nostalgie, că memoria poartă cu ea diverse nuanţe. Există bineînţeles tentaţia de a critica intruziunea nostalgiei în procesul rememorării, argumentînd că nostalgia este „neproductivă, escapistă şi sentimentală", însă mărturiile sau istoriile personale de acest gen au, tocmai prin banalitatea şi răspîndirea lor, o contribuţie importantă în cadrul procesului cultural mai larg. La un alt nivel şi pornind de la alte motivaţii, proiectul *Arhiva durerii* aduce în atenţie genul de mărturii care sînt cruciale pentru scrierea istoriei.

Filmele documentare realizate de Ştefan Constantinescu conturează portretul unei societăţi prinse în propriile ei contradicţii, reconstituind un corp social fragmentat, imposibil de adus la un numitor comun. Acumularea documentelor, a dovezilor şi mărturiilor continuă, iar noi tentative de scriere a istoriei perioadei comuniste şi postcomuniste sînt nu numai necesare, ci indispensabile pentru a înţelege trecutul şi pentru a aspira la exigenţa adevărului. Desigur, există momente şi experienţe din trecut care nu pot fi cuprinse şi evocate, parţial, decît prin intermediul mărturiilor; de aceea, a-i provoca să vorbească şi a-i asculta pe cei care au trăit traumele unor experienţe atroce reprezintă poate unica posibilitate de a atinge un adevăr parţial, niciodată totalizabil. Memoria traumatică, atunci cînd ea este activată şi capabilă să reconstituie fluxul evenimentelor, are o funcţie tămăduitoare, antrenînd solidaritatea politică şi socială prin recunoaşterea colectivă a

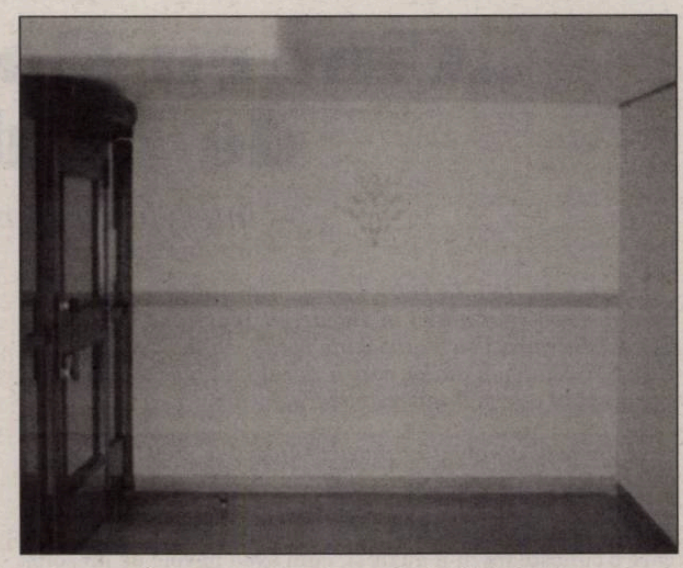

suferinţei. În acest sens, îndemnul lui Miltiade Ionescu, prizonier al închisorilor comuniste, este revelator: „Nu vrem să umezim ochii, nu vrem să smulgem compasiuni, nici să devenim neguţători de orori. [...] Dorim numai să ne consideraţi martori. Să ne consideraţi ca martori pentru că aparţinem unei categorii care a suferit şi va suferi de fascinaţia adevărului şi crede în unicitatea şi în forţa lui tămăduitoare".

Demersul lui Ştefan Constantinescu pune în evidenţă tocmai tensiunea, relaţionarea dificilă dintre reconstituirea istorică care se prezintă ca o ţesătură ce îmbină informaţii factuale cu diverse strategii narative şi travaliul memoriei care se află sub semnul subiectivităţii şi, mai mult, al unei perpetue diferenţieri subiective care se raportează continuu la momentul prezent.

Exigenţa unei reconstituiri istorice riguroase a perioadei comuniste, dar din unghiuri diferite şi abordînd probleme diferite, este atinsă prin studiile sistematice scrise de Tom Sandquist şi de Ana Maria Zahariade în cartea *Dacia 1300. My Generation,* aşa cum proiectul *Arhiva durerii* era completat de catalogul ce conţine texte semnate de istorici precum Lucian Boia sau Adrian Cioroianu.

Prin consistenţa eforturilor sale, Ştefan Constantinescu este mînat de o ambiţie enciclopedică în a crea un spaţiu comun, o mare comunitate în care distincţiile etice sînt poate mai puţin importante şi în care fiecare dintre noi este invitat să-şi compună şi să-şi insereze propria confesiune. Acumularea acestor mărturii formează în cele din urmă un contra-monument şi, pentru a-l cita pe filozofului francez Jacques Rancière, „un peisaj al memoriei care uneşte, în locul dispozitivelor care vor să separe".

„Am ales România pentru că India era prea departe"

– interviu cu Serge BASSO –

Un domn care cunoaşte foarte bine România şi o ţară de 100 de ori mai mică decît România. Mai simplu: Serge Basso şi Marele Ducat al Luxemburgului au hotărît să profite de faptul că 2007 este anul capitalelor culturale europene Sibiu şi Luxemburg (capitala Marelui Ducat) şi să organizeze un festival numit La Belle Roumanie *într-un fost abator din orăşelul Esch-sur-Alzette, la graniţa cu Franţa. Fostul abator a devenit o Kulturfabrik.*

Domnule Basso, cum de s-a mutat arta în abator?

Este vorba despre un spaţiu de 3500 de metri pătraţi care cuprinde două săli de spectacol, o galerie de artă, un cinematograf, două săli de repetiţii pentru actori, un loc de întîlniri literare, un loc de reinserţie socială pentru copiii autişti. Avem cam 200 de spectacole pe an la Kulturfabrik.

Iar festivalul La Belle Roumanie *în ce constă?*

Este o manifestare proiectată pentru un an de zile, între decembrie 2006 şi decembrie 2007. Avem de toate. În primul rînd, teatru. Piesa *Lumouxe* de Mani Muller în regia lui Carole Lorang numără actori luxemburghezi, francezi, belgieni şi români şi beneficiază de scenografia Iulianei Vişan. Premiera de la 16 martie a coincis cu vizita preşedintelui Băsescu în Luxemburg, protocolul avînd loc în decorul spectacolului *Lumouxe.* Îl aşteptăm apoi pe Radu Afrim pentru punerea în scenă a unei piese de Matei Vişniec. Ambelè spectacole se desfăşoară sub patronajul Ambasadei României în Luxemburg şi deci al actualului ambasador, cu care mă întîlnesc frecvent, profesorul Vlad Alexandrescu. Apoi: muzică de jazz, cea care a deschis de fapt festivalul, la 3 februarie 2007: Sascha Ley şi formaţia, împreună cu grupul Iordache de free-fusion jazz. În vară, în urma discuţiilor purtate cu doamna Speranţa Rădulescu, etnomuzicolog cunoscut în România, vor veni în Luxemburg fanfare şi tarafuri de muzică tradiţională românească. În privinţa filmului, vom avea proiecţii aduse de la festivalul de film de scurtmetraj Astra de la Sibiu, alături de filme produse de luxemburghezi, francezi, belgieni despre România, dar vor veni la Kultufabrik mari regizori români: Lucian Pintilie, Cristi Puiu, Corneliu Porumboiu. Avem de asemenea programate expoziţii de fotografie. Yvon Lambert, un mare fotograf luxemburghez, va expune *Retours de Roumanie* (fotografiile au fost deja publicate într-un volum prefaţat de Mirel Bran), fiind urmat de doi fotografi români: Radu Stănese şi Gicu Şerban. În privinţa literaturii, ne orientăm înspre autori deja cunoscuţi şi apreciaţi în străinătate, ca şi înspre unii dintre cei tineri în curs de consacrare. Au fost deja Mircea Cărtărescu şi Ştefan Agopian într-o întîlnire moderată de Ion Bogdan Lefter, Ana Blandiana şi Emil Brumaru. Vor veni apoi scriitori români din Germania: Herta Müller, Eginald Schlattner, Werner Söllner, Ernest Wichner, apoi autori de „literatură alternativă": Gabriela Adameşteanu, Dan Lungu şi Simona Popescu, noul val reprezentat de Răzvan Rădulescu, Florin Lăzărescu şi Ioana Bradea şi contraliteratura ieşenilor Dan Petrescu şi Luca Piţu. În ceea ce priveşte artele vizuale, Dumitru Gorzo va fi prezent, în toamnă, cu o expoziţie venită de la Sibiu. Pînă atunci, va avea loc un forum de artă contemporană cu participarea Casinoului de artă contemporană din Luxemburg şi a Muzeului Bruckenthal din Sibiu. Participanţii vor fi 12 tineri artişti din România, Luxemburg şi din regiune (adică Franţa-Belgia-Germania, din împrejurimile Ducatului), selecţionaţi de un juriu internaţional pentru a lucra pe tema Catching Passages. În fine, să nu uităm şi muzica contemporană reprezentată de două formaţii: Lucilin din Luxemburg şi Hyperion din Bucureşti.

Domnule Basso, cum se face de aţi ales România pentru acest festival?

Voiam India, dar era prea departe *(rîsete).* Am văzut că Sibiul este capitala europeană a culturii şi m-am gîndit că nu mă interesează strict oraşul Sibiu, ci cultura română. Cum vin în România din 2003 pentru a descoperi artişti, nu mi-a fost greu să-mi fac drum din nou. Îmi plac foarte mult România şi Bucureştiul, pe care l-am descoperit abia la a doua vizită, după un prim contact dezagreabil într-o săptămînă de martie ploioasă...

Cum a decurs selecţia şi cine v-a ajutat?

Oameni şi instituţii. M-a ajutat Ion Bogdan Lefter vorbindu-mi despre literatură şi nu numai, Dan Alexe, oameni de la Muzeul Ţăranului Român, iar ICR a finanţat o parte din manifestări: o parte din film şi deplasările literare.

Un bilanţ provizoriu aţi putea face acum?

Mi-e greu pentru că eu particip indirect la acest festival – îl organizez, nu îl supraveghez –, dar pot să vă spun că România are deja o reputaţie în Occident: a fost 1989, a venit integrarea şi apoi există o comunitate românească importantă în zonă. Reacţiile presei au fost şi ele variate şi consistente.

Veţi continua proiectele culturale demarate acum, după încheierea festivalului?

Nu ştiu ce se va întîmpla atunci. Poate că pe unele, da, dar nu voi putea dedica şi anul 2008 României. Sînt discuţii deja cu Turcia, intenţia mea este să fac cunoscute la Kulturfabrik cît mai multe culturi...

O ultimă întrebare, domnule Basso: ce înseamnă Luxemburgul în Europa şi cum este perceput el de către cei care-l locuiesc?

Eu sînt francez, dar vă pot spune că Luxemburg este un mare laborator european. Aici muncesc şi trăiesc portughezi şi chinezi foarte mulţi, traficul frontalier este de asemenea foarte mare, viaţa artistică e foarte bogată şi, apoi, avem trei limbi oficiale: franceza, germana şi luxemburgheza. Dacă Europa viitorului e multiculturală, Luxemburgul face deja parte din ea.

a consemnat Alexandru MATEI

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Marilyn, ultimele...

● **Bert Stern, *Marilyn – La dernière séance*, Gallimard, Paris, 2006.**
● **Michel Schneider, *Marilyn – dernières séances*, Grasset, Paris, 2006.**

Pe la sfîrşitul iernii, cînd am răsfoit într-o librărie albumul cu ultimele ei fotografii, mi-am dat seama că nu mă mai gîndisem de multă vreme la Marilyn Monroe. Imaginile m-au urmărit apoi obsesiv, mai ales senzaţia că îmi scapă ceva, că trebuie să îmi lămuresc plăcerea mereu egală, mereu intensă, cu care îi revăd chipul.

Tare aş fi vrut să înţeleg ce îmi lipeşte ochii de fotografiile ei, ce mă face să îmi las baltă toate interesele şi să o privesc, ori de cîte ori se întîmplă să-i zăresc silueta pe ecranul televizorului. Nimic original. Ştiu că s-au scris peste 100 de cărţi despre ea. I se dedică permanent expoziţii, apar non-stop articole, documentare, anchete, mărturii, toate încercînd să elucideze sursa fascinaţiei pe care nu încetează să o exercite asupra lumii, de vreo jumătate de veac. O viaţă consumată între '26 şi '62. Un corp 90-60-90. Nimic însă din datele vizibile, măsurabile, cuantificabile nu poate explica forţa ei de atracţie. Irezistibilă.

Să recapitulăm. În '49 apar în calendarul *Golden dreams* fotografiile care îi lansează celebritatea. Peste un deceniu, în '59, obţine Golden Globe pentru rolul din *Unora le place jazzul*. Între timp devine *Sweetheart of the month* în primul număr din *Playboy*, în decembrie 1953. Un an mai tîrziu – *skirt blowing* – aerisirea unei guri de metrou îi ridică pentru totdeauna faldurile albe ale rochiei, consacrîndu-i definitiv nimbul erotic. Devine curînd conştientă de efectul ei de bombă-sexy, cu prilejul isteriei colective ce se declanşează cînd apare în mijlocul soldaţilor americani din Coreea. Zeci de ani mai tîrziu, în 1999, revista *People* încă o mai desemnează *The Sexiest Woman of the Century*.

Hotărît lucru, bărbaţii preferă blondele, mai ales dacă sînt *dumb blondes*. Nici Marilyn nu putea scăpa de eticheta asta. O fi ea frumoasă, dar e cam prostuţă – se consolează urîtele şi urîţelele, imaginîndu-şi că, prin compensaţie, ele deţin monopolul inteligenţei. Nimic mai fals. Nu ştiu cum se face, dar, uitaţi-vă în jur, tocmai proastele şi prostuţele sînt cele mai urîte. O femeie nu poate fi frumoasă dacă îi lipseşte inteligenţa. Ea poate avea ochi frumoşi sau picioare frumoase sau sîni minunaţi. Mai mult chiar, poate avea şi ochi frumoşi, şi picioare frumoase, şi sîni minunaţi, fără a fi o femeie frumoasă. În lipsa inteligenţei care să lege toate aceste lucruri în expresia unică a unui întreg armonios, inconfundabil, nu putem vorbi de o femeie frumoasă, ci doar de o femeie cu ochi frumoşi, cu picioare frumoase, cu sîni minunaţi...

Or, Marilyn era frumoasă. Se înfăţişa dintr-odată, imposibil de decupat în detalii, într-o armonie cu adevărat divină, inexplicabilă doar prin suma detaliilor. Îmi imaginez că, ieşită din salonul coaforului, îşi trecea rebel mîna prin păr, pentru a-şi aranja o şuviţă puţin altfel, încît să se potrivească cu ceea ce simţea ea în acel moment. Coafura ei nu e niciodată exterioară, aplicată, adăugată decorativ chipului. Spiritul ei e mereu prezent în arcuirea buclelor ei atît de vii. Părul ei vorbeşte. La fel albul pleoapelor, linia zîmbitoare a tuşului, genele grele care filtrează acea privire-chemare nicăieri. Apoi buzele schiţînd un sărut – promisiune a unei voluptăţi absolute, mersul ei...

Arthur Miller spunea: *„There wasn't a conventional bone in her body"*. Cred că doar inteligenţa ei face ca Marilyn să poată vorbi atît de coerent despre ea prin păr, prin privire, zîmbet, gesturi, prin fiecare oscior. Cred că e nevoie de inteligenţă pentru a putea orchestra punerea laolaltă a puzderiei de amănunte ce compun un *look* unic. Inteligenţa rămîne totuşi arma secretă în strategia complicată a frumuseţii.

Acum să nu credeţi că îmi închipui că, gata, am rezolvat misterul: Marilyn era frumoasă pentru că era deşteaptă! Am insistat însă atît de mult pe inteligenţa pusă în slujba frumuseţii, doar pentru că mi s-a părut nedreaptă eticheta de blondă frumuşică, dar cam prostuţă. Frumuseţea ei ţine de ireductibil. Marilyn rămîne, între marile frumoase ale ecranului, cea mai pură esenţă a feminităţii. Greta Garbo intimida puţin. În privirea ei, oricît de toridă, mai rămînea, de netopit, un ultim cub de gheaţă. Marlene Dietrich emana unde vag oţărâvitoare, de femeie fatală. Vivien Leigh păstra un aer înţepat, iar Liz Taylor părea sălbatică, de neîmblînzit. Bette Davis era prea *intello* şi cam colţuroasă, Katharine Hepburn – băieţoasă, dominatoare, iar Audrey – un pic femeie-copil. Faţă de toate aceste frumoase dive ale epocii ei, Marilyn mi se pare cea mai feminină. Parcă ar fi fost făcută numai din jumătăţi de piersică, de o dulceaţă fără egal în trăsături, în gesturi, în inflexiunea vocii. Femeie, pur şi simplu. De altfel, chiar ea spunea că nu o deranjează deloc să trăiască într-o lume a bărbaţilor, cîtă vreme i s-a hărăzit rolul de femeie. Rol pe care l-a jucat ca nimeni alta.

Frumoasele de mai tîrziu s-au întrecut s-o imite. Zadarnic şi păgubos. Din Madonna, îmbrăcată în roz, parcă nu mai vedem decît strungăreaţa. Fardată ca Marilyn, Scarlett Johansson, altfel splendidă, pare o ţărăncuţă bucălată venită de curînd la oraş. Apoi toate *look-alike contests* nu reuşesc decît să evidenţieze, ridicol sau dureros, că Marilyn este inimitabilă, compusă din imponderabile nuanţe în mişcare, într-un dozaj irepetabil. Cu toate acestea, mamutul comercial *L'Oréal Paris* propune drept *look printemps-été 2007* următorul slogan: *Osez le look Marilyn!* Straşnic etalon! Îndrăzniţi, doamnelor, veţi putea măsura distanţa care vă separă de frumuseţe, sper că aveţi îndeajuns curaj pentru a vă asuma imperfecţiunile...

Dacă asemănarea de suprafaţă e improbabilă şi imposibilă, cred că Marilyn vorbeşte despre noi la un nivel mai profund. Imaginea ei este expresia unei esenţe de feminitate ideală, care există undeva în noi toţi, indiferent dacă sîntem femei sau bărbaţi, pentru că, nu-i aşa, vă amintiţi replica: *Nobody's perfect...*

Notă: Cartea lui Michel Schneider, *Marilyn – dernières séances*, a apărut anul acesta, în traducere, la Editura Trei, sub titlul *Marilyn pe divan*. Este vorba de divanul psihanalizei...

Dilema veche vă recomandă

● Pentru cei – ca Radu Cosaşu şi ca mine – îndrăgostiţi iremediabil, incomensurabil şi inevitabil *postmortem* de Marilyn Monroe, acest link de pe HotNews, unde puteţi da clic pe cîteva filmuleţe YouTube cu Cea-Care-Nu-Conteneşte-Să-Şi-Ia-Rămas-Bun: http://www.hotnews.ro/articol_80322-Dupa-45-de-ani-moartea-lui-Marilyn-Monroe-face-inca-valuri.htm. (Alex. Leo Şerban)

● Pînă va apărea cartea la Editura Corint, citiţi degrabă, în *Lettre Internationale* nr. 62, fragmentul din *Ragtime* de E.L. Doctorow, unul din marile romane ale literaturii americane, în traducerea celei mai bune traducătoare pe care o avem: doamna Antoaneta Ralian. Houdini şi Freud sînt personaje în acest fragment care dă măsura forţei narative extraordinare a lui Doctorow, un scriitor mai mare decît toată literatura franceză a ultimei jumătăţi de secol, din care, la noi, se traduce exasperant de mult. (Marius Chivu)

● Fotoreporterul Lucian Muntean, colaborator de multă vreme la *Dilema veche* şi *Dilemateca*, şi-a inaugurat, după zece ani de la debutul în presă, un nou site: www.lucianmuntean.ro. Zăboviţi puţin cu mouse-ul asupra lui, veţi vedea fotografii foarte, foarte bune. (Mircea Vasilescu)

● Luni, 13 august, pe TVR Cultural, la ora 20,00, *Pentru cine bat clopotele* (regia Sam Wood, cu Ingrid Bergman şi Gary Cooper, 1943). Ca mic exerciţiu de perversitate cinefilă, priviţi acest film pasabil, cu gîndul la *Casablanca*... Istoria zice că Ingrid Bergman a fuşerit filmările cu Bogart, grăbindu-se să înceapă lucrul la această anunţată capodoperă după romanul celebru al lui Ernest Heningway. În artă, nu o dată, clopotele bat după cum le taie capul şi le vine pe limbă. (Radu Cosaşu)

PUBLICITATE

Andrei GORZO

dilematograf

Răţuşte urîte

● ***Hairspray* (SUA, 2007), de Adam Shankman.**

Plasat la Baltimore, în 1962, *musical*-ul cu adolescenţi *Hairspray* (pe ecrane din 24 august) spune povestea tinerei Tracy (Nikki Blonsky), care îşi doreşte să cînte şi să danseze în emisiunea de sex-încă-nu-*drugs*-încă-nu-deocamdată-numai-*rock'n'roll* de la televiziunea locală. Natura a hărăzit-o pe Tracy cu genul de siluetă care se vede mai rar în emisiunile de dans şi mai des în fabricile de butoaie, butii şi poloboace, dar energia ei inepuizabilă şi lipsa ei de complexe, precum şi lecţiile de ritm primite de la negrii din şcoala ei, o ajută să cîştige preselecţia, spre nemulţumirea producătoarei (Michelle Pfeiffer), care are nişte măsuri perfecte, o piele foarte albă, un nume cu Von sau Van şi o pisică siameză ca a unui personaj negativ din James Bond-urile anilor '60. Dar nici ea n-o poate opri pe Tracy, care, pe lîngă faptul că redefineşte canoanele de frumuseţe ale *show*-ului, îl mai şi transformă, pînă la final, dintr-un *show* segregat rasial (cu o singură zi din lună dedicată negrilor) într-unul mixt. Chiar şi la standardele unui basm cîntat şi dansat, drumul lui Tracy spre succes poate părea prea drept şi lipsit de hopuri (păcat de divina Pfeiffer, care, după cinci ani de absenţă de pe marile ecrane, îşi savurează vizibil rolul de scorpie, dar care, după un timp, nu mai are altceva de făcut decît să grimaseze a agasare şi neputinţă). Pe de altă parte, la ce te puteai aştepta, avînd în vedere cine sînt părinţii lui Tracy? Tatăl ei – deşi un modest vînzător de farse şi fleacuri, purtător de papioane ridicole – e Christopher Walken. Iar mama ei – deşi o umilă spălătoreasă obeză – e John Travolta.

Ideea de Travolta pe post de mamă, de sursă şi matrice, de *fons et origo* a acestui fenomen cîntător şi dansant, sună nu doar dărîmător de comic, ci şi plauzibil, dată fiind însemnătatea contribuţiei travoltiene din *Grease* (1978) la îmbunătăţirea mobilităţii unei întregi generaţii de pelvisuri adolescente. (Apropo, Michelle Pfeiffer a pus şi ea cîndva umărul la propăşirea *musical*-ului cu adolescenţi, apărînd – fără Travolta – în *Grease 2*, dar contribuţia respectivă n-are de ce să fie în topul motivelor ei de mîndrie.) Problema e că realitatea – experienţa concretă de a-l vedea pe Travolta în travesti – nu e la înălţimea ideii. Cele mai glorioase travestiuri de-la-bărbat-la-femeie din istoria filmului sînt acelea în care hainele femeieşti par să împlinească şi să elibereze ceva din personalitatea bărbatului: în *Unora le place jazzul*, travestiul scoate la suprafaţă – delirant şi totodată perfect natural – domnişoara de pension din Tony Curtis şi coţofana zvăpăiată din Jack Lemmon; iar în *Tootsie*, Dustin Hoffman îşi face autoportretul în rolul unui actor atît de perfecţionist, atît de fanatic, încît nu-şi poate găsi împlinirea decît dîndu-se drept actriţă – în felul ăsta poate să joace tot timpul. Dimpotrivă, rolul mamei obeze din *Hairspray*, care n-a mai ieşit din casă de zeci de ani, nu scoate la iveală nimic interesant din Travolta – nici o fantezie personală, nici un fel de perversitate sau ţăcăneală; e dulce şi atît. Evident că, după o vară atît de săracă în imagini memorabile, sînt practic obligat să vă recomand spectacolul lui Walken vrăjindu-l în pas de dans pe Travolta, sorbind din ochi jamboanele ce ies din rochiţa lui, comparîndu-l muzical cu „o brînză veche şi împutită, tot mai bună de la an la an" şi teleportîndu-l din curtea lor cu rufe întinse într-o lume în care ei doi sînt Fred şi Ginger, şi apoi în alta în care sînt un toreador şi o gitană. Dar tocmai momentele astea de fantezie scot în evidenţă lipsa de imaginaţie coregrafică a regizorului Adam Shankman. Pentru o comedie muzicală retro, fixată, la modul ironico-nostalgic, pe kitsch-ul anilor '60 şi agrementată cu tuşe groteşti, filmul îşi ia prea în serios mesajul de toleranţă privitor la oamenii care arată „mai altfel", după cum devine mult prea solemn şi în chestiunea drepturilor egale pentru afro-americani, de parcă aceasta ar fi în continuare o cauză fierbinte şi realizatorii s-ar aştepta la laude pentru curajul lor. Nu e deloc un film ţăcănit, ci un film convenţional-plăcut care păstrează urme de ceva ţăcănit. Acel ceva se numeşte tot *Hairspray*, a fost realizat în 1988 de cineastul baltimorez John Waters, e însufleţit de dragostea de-o viaţă a lui Waters pentru lucruri de prost-gust şi oameni *mult* „mai altfel" (reprezentaţi formidabil de interpretul mamei, un travestit de carieră numit Divine) şi nici prin gînd nu-i trece să facă din această dragoste un motiv de autosatisfacţie morală. Ăsta nu e stilul lui Waters. (După cum observa criticul american Pauline Kael, „el tratează filmul cu mesaj social exact aşa cum tratează şi comedia muzicală cu adolescenţi: ca pe un gen numai bun de parodiat".) Filmul lui Waters a stat la baza unui *musical* de pe Broadway, care a stat la baza filmului lui Shankman, în care Waters poate fi văzut la un moment dat trecînd pe stradă (înalt, slab, mustaţă subţire, zîmbet galant) şi deschizîndu-şi brusc trenciul sub ochii instantaneu oripilaţi ai unor trecători nefericiţi. *Ăsta* e stilul lui Waters şi noul *Hairspray* ar fi trebuit să păstreze mai mult din el.

trecerea prin reviste

Sunetul muzicii sau *Re:Publik*, număr special

În primul rînd, DVD-ul gratuit

Crossing the Bridge: The Sound of Istanbul: un film documentar muzical semnat de Fatih Akin, regizorul turc de origine germană, născut în 1973 la Hamburg. Un poem oriental despre această punte dintre Est şi Vest, pus în mişcare de personaje pitoreşti. „Mercan Dede, mistic ca un călugăr şi cerebral revoltat, Aynur, o femeie pe care cînd o asculţi, ai vrea să mori pe loc şi să urci în paradis, rapper-ul Ceza, Siyasiya-bend, un fel de anti-staruri care cîntă de inimă albastră cocoţaţi pe acoperişurile pe care ţi le imaginezi fierbinţi." O poveste despre trecerea timpului, despre dragoste şi trădare şi multă, multă muzică, prezentată de Laura Popescu.

(din) Sumar

● *The Horrors:* Debutul revistei, semnat de Paul Breazu, prezintă formaţia made in the UK, pe care „moraliştii de la MTV i-au dat pe uşă afară, pedepsindu-le scurt îndrăzneala de a veni la pachet cu o demenţială Samantha Morton, spasmînd şi dansînd în lumina stroboscopică şi expectorîndu-şi intestinele-alienii prin vagin".

● *Marilyn Manson* sau „Ultimul rocker şi multiplele sale persone", după cum începe prezentarea lui Carmen Mezincescu, „a pornit pe drumul contestărilor clişeelor mentale dragi compatrioţilor săi şi nu s-a mai oprit. A ofensat comitete de părinţi, organizaţii religioase sau cetăţeneşti «de bine», iar de la masacrul din Colombine a devenit, ca altădată Alice Coper, Ozzy sau Judas Priest, responsabil pentru toate nenorocirile Americii, fiind numit reverend al Bisericii lui Satan". Pe scurt: Brian Hugh Warner şi devenirea sa.

● *Blog-uri de muzică.ro:* Alex Telibaşa propune în pagina 32 un top al blog-urilor de muzică made in Romania. „De vreo doi ani în muzică ora exactă se dă pe blog-uri. Deşi sînt cîteva mii de blog-uri .ro, despre muzică şi evenimente muzicale se scrie doar pe cîteva. În general prost şi foarte prost. Am fărîmat Google, mi-am pierdut nopţi citind defulări, am încercat în toate felurile. Rezultatul? Din toate miile astea, cu greu, am reuşit să aleg cinci."

● *Hip-hop de la A la Z:* „Un inventar de chestii esenţiale" despre muzica hip-hop, realizat de Cristi Mărculescu, pornind de la Africa Bambaataa (rapper senegalezo-american) şi ajungînd la Zale (grup hip-hop de Bucureşti).

● *Alice Cooper:* „Moment istoric: în vara anului 2007 legendele au ajuns şi în România. Alice Cooper şi The Rolling Stones, fiecare lider pe felia lui." Alin Ludu Dumbravă scrie „primul articol amplu din România despre Alice, într-o vreme cînd credeam că singurul mod de a-l vedea live e în afara graniţelor ţării".

● O poză la minut, realizată de Alex Telibaşa, formaţiei The Maccabees. „Sînt din Brighton, s-au format în 2005, iar primul single, *X-Ray,* i-a aruncat fix în deschiderea cîtorva concerte Arctic Monkeys, lucru care a devenit o garanţie clară a succesului. Cel de-al doilea, *Latchmere,* a ieşit în 2006, iar *Colour It In,* primul album, a apărut în mai, anul acesta. (...) The Maccabees sînt solari şi armonioşi. Exact ce le lipseşte trupelor apărute în ultimii ani." **(S. G.)**

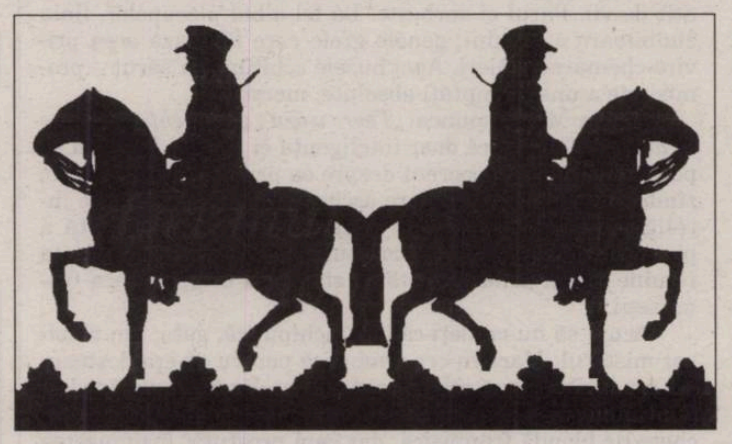

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Corespondenţă

Dragă dle Cosaşu,

Am citit cu plăcere şi interes eseul dvs. despre muzica anilor şaizeci, *sixties,* cum scrieţi. Înţeleg că eseul era o republicare nostalgică, după zece ani! Dar – şi aici intru în polemică – oare aceea era muzica din *sixties?* Ca unul care mi-am petrecut adolescenţa la începutul anilor '60, eu am însă o altă părere! De acord cu dvs., muzica permisă după obsedantul deceniu venea din Franţa şi Italia. Da, sursele de informaţii, pentru puştii care eram în acea vreme, erau reviste franţuzeşti, îi ascultam şi noi pe Dalida, pe Sylvie Vartan, pe Yves Montand, pe Jacques Brel, pe Adamo, pe Bobby Solo şi Remo Germani, pe Gigliola Cinquetti şi pe alţii, la magnetofoanele Tesla, alea ca o valijoară, de vreo cinci kilograme. Erau anii cînd, iarna, aveam surpriza unui Louis Armstrong sau a Big Band-ului lui Duke Ellington la Sala Palatului. Mărturisesc că acum, cînd îmi scriu compunerea, la computer, ascult muzică de Big Band, merge excelent ca fond sonor! Dar în acea vreme, dle Cosaşu, se năştea în Marea Britanie o muzică altfel: muzica rock, care trezea frisoane activiştilor utemisto-pemerişti (ulterior utecisto-pecerişti). Muzica anilor '60 a fost revoluţionată de o trupă din Liverpool, devenită celebră într-un beci din Hamburg şi care se numea The Beatles! Iar în acelaşi timp, în Marea Britanie apăreau şi concurenţii, dintre care cei care au rezistat cel mai mult vicisitudinilor sînt The Rolling Stones! Vă mărturisesc că am reuşit să-mi procur bilet în ultimul moment la concertul lor din 17 iulie. Aşa am reuşit să-mi revăd tinereţea, dar după patruzeci de ani! Şi în acelaşi timp în România, unde se desfăcuse un pic şurubul, apăreau substitute, formaţii care încercau să suplinească lipsa concertelor occidentale. Unele erau mai conformiste, precum Sincron, altele însă trezeau furia imbecilă a activiştilor de tineret, îmi amintesc ca acum articolul din *Scînteia* (cu î din i) *tineretului,* în care erau blamaţi cu vigoare nişte tineri, care îşi permiteau să cînte altfel, aveau pantaloni de blugi strîmţi la genunchi şi erau soioşi (vezi-le melodia „Hei, tramvai"), purtau la piept (ce blasfemie marxistă-leninistă-stalinistă!) cruci. Erau Sfinţii, redenumiţi, genial, Phoenix, de Nicu Covaci! Am avut privilegiul să-i urmăresc la primul lor concert în Bucureşti, în 1967, la Casa Studenţilor. Stăteam la balcon şi aveam sentimentul că acesta se va prăbuşi din cauza entuziasmului spectatorilor! I-am văzut şi la, cred, ultimul lor concert în Bucureşti, dinaintea fugii în Occident, din ajunul Crăciunului lui '76, la Sala Polivalentă, cînd – oare era Ioji Kappl? – a repetat cumva scena din *Blow-up* cu Yardbirds! Şi ar fi nedrept să nu-i amintesc pe bucureştenii Sideral, Modal Quartet ai lui Mugur Winkler, pe Olimpic '64, unde poate cel mai mare muzician al vremii, Dorin Liviu Zaharia, a făcut furori cu „Balada bradului bătrîn" şi apoi cu muzica neasemuită din *Nunta de piatră.* Trebuie să-i reamintesc şi pe Roşu şi Negru, de la Iaşi, cu Nancy Brandes şi cu toboşarul Ţăndărică, autorii primei opere rock româneşti, de 24 de ore!!

Dragă dle Cosaşu, sînt în contradicţie cu dvs.: asta era muzica anilor *sixties* sau este doar o problemă de generaţie, oare?

Gheorghe NEGUŢ
jeonegut@gmail.com

Sper să nu vă dezamăgesc afirmînd că nu văd nici o contradicţie dramatică între nostalgiile noastre. Tinereţea mea are alte melodii decît adolescenţa dvs. Ele nu sînt incompatibile, dar nici noi, cei care mai vibrăm şi „ne revedem tinereţea" după 40 de ani. Şi pentru mine Beatles-ii au fost, alături de Elvis, „o revoluţie". Ţin minte că bunul meu prieten, inflexibilul clasicist Iosif Sava, s-a supărat pe mine cînd i-am spus că „Yesterday", de pildă, e un lied schubertian al secolului XX. Dar credeţi că Beatles-ii au fost o contrarevoluţie anti-Brel sau anti-Aznavour? Muzica anilor '60 a fost şi „Volare", şi rock-ul lui Elvis, doar noi doi am avut alte vîrste. Credeţi-mă, fredonez de multe ori „Hei, tramvai" într-un montaj intim cu „J'aime flâner"... Şi nimic nu mi-a plăcut mai mult în scrisoarea dvs. decît că mi-aţi scris cu Big Band în auz şi cu biletele la Rolling Stones în buzunar. Sînt prea împăciuitorist? Am luat-o de multe ori peste cap din cauza asta. Dvs., nu?

Cu chef de-a ne mai scrie, al dvs...

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Noi vrem pămînt de George Coşbuc

Se termină: bă, tată, meserie de cal şi de măgar!

Dificultate: zero, doar că pămîntul trebuie citit în cheia lui de bun de muncit, nu de extravilan, bun pentru speculaţii imobiliare. Extravilanul rămîne extravilan pînă la capăt.

Durata lecturii: 5 min.

Remixuri: Ion şi *Răscoala* ale lui Rebreanu. Romanele menţionate se pot citi uşor, cuprinzînd multe scene permise numai cu acordul părinţilor. Violenţă, sex, topor în cap.

Utilitate: în cazul firmelor de imobiliare, în zona pentru investiţii se poate dezvolta un amplu plan de îndatorare a ţăranilor proşti, încăpăţînaţi, care vor să ţină terenul spre muncă, nu spre profit imediat. Se îndatorează, întîi, apoi, se ia cu japca.

Ciudăţenii: obsesia de a munci pămîntul, şi nu aceea de a-şi uni pămînturile mai mulţi, spre a aştepta să crească preţul şi de a vinde unui developer.

Personaje: o voce – să zicem – de ţăran ce vrea munca din pămîntul lui.

Povestea: ţăranul s-a săturat de specula boierului.

Mişto: încăpăţînarea ţăranului. O încăpăţînare şi o îndîrjire cum nu prea mai prindem în poezia noastră contemporană.

Noi de Octavian Goga

Se termină: nici cal, doar vis de măgar.

Dificultate: zero. Poezie turistică.

Durata lecturii: 2 min.

Remixuri: după Goga, găseşti mai greu în secolul XX un poet al pătimirii noastre. Goga plînge mult în poezia asta. Poate doar Gyr mai plînge ca el şi asta fiindcă începe cu G.

Utilitate: turism. Ghizii de turism o pot introduce în comentariile lor turistice, însoţind pasajele de jale cu glume.

Ciudăţenii: poporul nostru e tot un peisaj de natură şi un bocet. Ceea ce nu poate mira de fapt pe nimeni.

Personaje: nimeni, pardon, adică poporul!

Povestea: supărare mare! Avem relief, avem asuprire! În Transilvania de pînă în 1918.

Mişto: acum avem relief, avem turişti! În Transilvania şi Bucovina asuprite pînă în 1918, dar azi cu cele mai tari chestii de vizitat.

Musca de Alexandru Donici

Se termină: cu musca pe bou. Bun, boul poate merge pe un schimb de experienţă cu calul şi măgarul, nu?

Dificultate: zerovirgulăunu. Există morală în această poezie. Morala înseamnă în limbajul de azi un editorial de ziar, un monolog de Gheorghe.

Durata lecturii: 30 sec.

Remixuri: pe fabulă, poezia asta cu animale ce trag concluzii omeneşti, e as Alexandrescu.

Utilitate: bună pentru şmecherul de azi ce apare în pozele din revistele mondene. Nu se ştie ce dracu' face, dar numele lui e pomenit des. Şmenuri de editori.

Ciudăţenii: nimic de semnalat. Musca e om. Altă muscă e alt om. Boul e bou.

Personaje: musca unu. Musca doi. Boul unic.

Povestea: un bou vine de la muncă. E încălecat de o muscă. Musca se laudă alteia că a muncit din greu.

Mişto: Dialogul dintre muşte: „De unde, dragă sor'? / Şi mai întrebi de unde! / Au nu pricepi ce facem? / Nu vezi că noi ne-ntoarcem / Din cîmp, de la arat!"

Ştiri nebăgate în seamă

● **Un complotist modest.** A murit, la 59 de ani, în apartamentul său din Sofia, una dintre figurile-cheie ale „reţelei bulgare“ din complotul pus la cale, în 1981, pentru asasinarea Papei Ioan Paul al II-lea: Serghei Antonov. Conducerea Uniunii Sovietice, simţindu-se ameninţată de liderul catolic, în perioada cînd activitatea sindicatului liber Solidaritatea se consolida, a mobilizat serviciile bulgare şi pe militanţii turci, pentru a-l elimina pe cel pe care-l considera inspiratorul şi susţinătorul mişcării. Cel care a tras, Mehmet Ali Agca, membru al formaţiunii „Lupii cenuşii“, o formaţiune naţionalist-extremistă din Turcia, a declarat că Antonov, reprezentant la Roma al companiei Balkan Airlines, a fost unul dintre comanditarii asasinatului. Ceilalţi doi funcţionari bulgari pomeniţi în acest context au fugit în Bulgaria înainte de a fi interogaţi. În 1982, Antonov a fost arestat şi a petrecut patru ani în detenţie, în Italia, în aşteptarea şi în timpul procesului. A fost achitat din lipsă de probe. Revenit în Bulgaria în 1986, a dus o viaţă retrasă în timp ce starea lui de sănătate fizică şi mentală se deteriora vizibil.

● **Un mausoleu modest.** Descris de John F. Burns, în *International Herald Tribune*, mormîntul lui Saddam Hussein, dictatorul condamnat şi executat al Irakului, are în acelaşi timp un aer stingher şi ameninţător. Inscripţii în filigran îl proclamă „vulturul arab“, comparaţia preferată. Dar ea e ilustrată de un vultur tăiat în lemn, iar alături de el sînt expuse obiectele lui personale de rugăciune şi o galerie de fotografii făcute de amatori. Una din ele îl arată fumînd o ţigară de foi. Locul unde a fost înmormîntat Saddam, în satul său natal, pe malurile rîului Tigris, este probabil singurul spaţiu unde fostul lider poate fi pomenit. Un decret emis chiar la începutul ocupaţiei americane, în 2003, interzice orice etalare a picturilor, fotografiilor sau statuilor lui Saddam. „Cel puţin, în termenii hagiografiei publice el rămîne în Irak o nonpersoană“, scrie ziaristul american. Aşa umil cum este, mormîntul reflectă, crede reporterul, ceva mai mult decît determinarea oamenilor din regiunea pe care el a privilegiat-o, în timp ce se afla la putere, de a se arăta recunoscători: felul cum este îngrijit mormîntul, sfidînd interdicţiile oficiale, reflectă refuzul minorităţii sunnite de a ceda puterea către majoritatea şiită învingătoare în alegerile supravegheate de autorităţile americane. Saddam nu era figura iubită descrisă de aparatul său de propagandă, oamenii ştiu cît de crud era şi sînt informaţi cu privire la crimele lui. Şi silueta palatului cu 128 de camere, construit de Saddam, care se vede de departe e martorul tăcut al lăcomiei dictatorului. „Saddam Hussein a dus ţara la distrugere şi în felul acesta s-a distrus pe sine şi familia sa şi ne-a adus la haosul de acum“, spune un fost conducător al partidului lui Saddam, fost ofiţer în Garda Specială Republicană, complotist eşuat. În cartea vizitatorilor de la monumentul mortuar al lui Saddam sînt peste 1500 de semnături, în care, firește, este preamărit decedatul, ca martir, dar mai des sînt blestemaţi ocupanţii americani, „sioniştii şi oamenii lor de încredere“. (**M. B.**)

PUBLICITATE

TEATRUL ACT
Aplaudat din 1998

mulţumeşte sponsorilor, colaboratorilor şi spectatorilor care i-au trecut pragul în stagiunea 2006/2007.

Ne revedem în septembrie pentru o 9 stagiune!

American Buffalo
Demonul Roşu
Shape of things (Forma lucrurilor)
Oleanna
Capra sau Cine e Sylvia?
Oraşul
Ultima banda a lui Krapp
Bash.O trilogie contemporana
Creatorul de teatru

www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126

Pentru informaţii şi rezervări de bilete vă rugăm să sunaţi la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.

TEATRUL ACT Aplaudat din 1998
ABB
MOBEXPERT
DILEMAVECHE
Gândul
24-FUN
PORT.ro
onlinegallery.ro pixels of culture

PUBLICITATE

Cu fiecare click,

121.ro | comunitatea femeilor senzaţionale

îţi deschide
"Pofta de lecturã"
împreunã cu
DILEMATECA şi DILEMAVECHE

PUBLICITATE

radiofranceinternationale

toată diversitatea lumii

Duplex
dimineaţă-prânz-seară
6 ore de actualitate

Bucureşti 93.5fm Iaşi 97.9fm Craiova 94fm Cluj 91.7fm

Iaromira POPOVICI

bazar

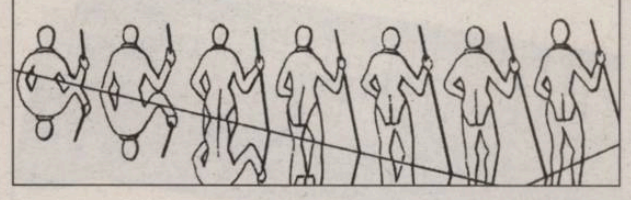

Bloc şi casă

Dacă stai mult într-o casă, fie ea şi de bloc, începi să-ţi dezvolţi tot soiul de obiceiuri repetitive: un soi de luare în stăpînire organizată a spaţiului respectiv. Gesturi precum aliniatul lucrurilor, verificatul lor (de la frigiderul închis etanş, la robinetul de la baie sau la uşa de la intrare) sau clasificarea excesiv de riguroasă a acestora intră într-o rutină obsedantă. Altele, mai normale, precum udatul florilor, făcutul paturilor sau chiar strînsul firimiturilor, fac parte din obişnuinţele normale, benefice, necesare. Şi unele, şi altele, atîta timp cît se repetă cu mare intensitate, într-o perioadă scurtă, pot deveni dependenţe: senzaţia finală pe care o ai, dacă te laşi mult timp pradă lor, este una de... cuşcă. Apartamentul în care te învîrţi în lung şi-n lat se poate transforma pe nevăzute într-o cuşcă bine organizată pentru un leu care se străduieşte să pară corect dresat..

Destul cu metaforele zoologice. Ideea e că, atunci cînd ai de petrecut mult timp în casă, cu ceva urgent şi aparent interminabil de lucru, spaţiul unui apartament de bloc devine destul de mic, iar utopia „autobuzului cu prieteni“ poate deveni sufocantă. De aceea, ideea unei case undeva la ţară nu mai pare, în aceste condiţii, atît de îngrozitoare.

Accesul la aer şi verdeaţă este capabil să compenseze, într-o oarecare măsură, celelalte lucruri de care mă temeam cînd vorbeam de o casă: liniştea abundentă, vastitatea spaţiului înconjurător, lipsa subterfugiilor culturale şi de divertisment... Am înţeles, în sfîrşit, şi eu, o mare adeptă a conglomeratelor urbane, apte să-ţi ofere imagini ale unei realităţi meşteşugite, că şi viaţa într-o casă, eventual la ţară sau la munte, îşi are rosturile ei.

S-a întîmplat să fi stat, recent, atît într-una somptuoasă, de munte, cît şi într-o alta mai simplă, de ţară pur şi simplu. Am descoperit acolo o rutină puţin diferită de cea din obişnuita mea cuşcă de oraş: mult mai simplă, deşi alcătuită din mai multe gesturi mărunte. Cumva opusă celei vizibil consumiste de la oraş: paradoxal, tocmai una dintre ofertele forte ale societăţii de consum, spre care aspiră nenumăraţi dintre conaţionalii noştri, este o astfel de casă. Desigur că prezentarea ei de pliant îi adaptează singurătatea la aşteptatul festivism consumist: casa ta de la ţară va avea toate facilităţile, plus un vesel grătar în curte, piscină etc.

Toate aceste semne ale confortului nu mă deranjează cu nimic. E normal să le ai (lipsa celor legate de igienă e cît se poate de neplăcută şi nocivă). Dar nu e obligatoriu să pui accentul pe ele. Mi-am dat seama că, atunci cînd stai într-o astfel de casă, cel puţin pentru un timp, ai mult mai puţină nevoie de ele. Nici televizorul nu mai e o necesitate. Poţi citi sau, pur şi simplu, poţi respira mai în voie, tu cu gîndurile tale, oricît de banale ar fi ele.

Să fie de vină căldurile sau vîrsta, dar, în cele din urmă, mi-am dat seama că spaima mea faţă de casele pe pămînt, cu care, de altfel, nu eram obişnuită, pornea din frica de simplitate. Spaţiul întins reprezenta un gol pe care nu avea cine să ţi-l umple. Pînă să înveţi să ţi-l umpli singur, trebuia să mai treacă un timp.

Societatea festivistă încearcă să prezinte şi golul acesta ca pe un plin strălucitor: apropiate una de alta, cu teren mic şi exces de facilităţi, casele vor ajunge să ia locul apartamentelor de bloc, cu rutina lor protectoare. De noi depinde însă să le păstrăm simplitatea şi spaţiul, făcîndu-le prietenoase, fără să le sufocăm. Putem avea nenumărate ritualuri în ele, dar fără să le transformăm în rutina cuştii de care vorbeam mai sus...

Teodor BACONSKY

turn înclinat

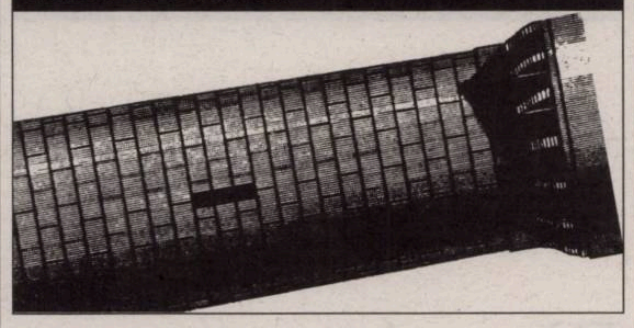

Urmaşul

Faptul că, la 92 de ani, moartea Patriarhului Teoctist a putut părea „surprinzătoare“ arată că BOR se mulţumeşte cu situaţia de fapt şi cu navigaţia pe pilot automat. Exceptînd puţinele cotidiene şi televiziuni încă netabloidizate – în redacţia cărora ziariştii încearcă măcar să se documenteze înainte de a se pronunţa pe un anumit subiect –, presa noastră şi-a dat în petic încă o dată, desfăşurîndu-şi incompetenţa, superficialitatea, dar mai ales supralicitarea isterică. Am auzit că Patriarhul „a trecut în nefiinţă“, OK – imaginarul ateismului militant şi materialist nu s-a desprins încă de noi. Dar am putut citi şi altele, de o speţă mai puţin metafizic incorectă. Aşa de pildă, Prea Fericitul a devenit „Sfîntul Părinte“ (precum Papa de la Roma, singurul titular de drept al acestui apelativ), în vreme ce bătălia mediatică pentru succesiune a început, artificial şi nepios, la 10 minute după aflarea decesului. În stilul nostru provincial şi improvizat, tema a fost transformată în *thriller* politico-teologic: ni s-au livrat „secrete“ din „conclav“ cu o viteză care l-ar fi făcut să roşească pînă şi pe Dan Brown. Cu o mînă sigură, au fost dezvăluiţi candidaţii. Am aflat cine are şanse şi cine nu. Ni s-au împuiat urechile cu liste şi a început deja să miroasă (urît) fumigena viitoarelor „dosare“ pe care „campania“ le va scoate, şantajistic, la iveală.

Ce-i drept, nici politicienii nu s-au lăsat mai prejos. Au intuit potenţialul emoţional al momentului şi s-au aşezat imediat la coadă, pentru a-şi declina amintirile personale. Unii s-au arătat chiar dispuşi să construiască pe loc, dacă s-ar fi putut, deja faimoasa „catedrală“ visată de Patriarh – şi de predecesorii săi –, dar mutată, în fapt, de colo-colo, asemenea unui obiect zburător. E o senzaţie de panică îndărătul acestor gesturi precipitate, o veritabilă obsesie a pierderii de popularitate şi o încercare patetică de a da ochii cu „populaţia“ – căci aşa ni se spune mai nou – pentru a o cuceri într-un colţişor sau altul, cît mai departe de urne. Dincolo de stilistica execrabilă a respectivelor desfăşurări, problema succesiunii la tronul patriarhal e foarte importantă. Din acest punct de vedere, orice pronostic trebuie să plece de la realitatea că Sf. Sinod e de fapt locul unde se va lua hotărîrea. „Laicii“ din Colegiul Electoral vor primi două, maximum trei nume, şi nu vor putea schimba direcţia unei preselecţii care se va transforma, prin votul lor, într-un simplu fapt împlinit.

La radiografie, Sinodul e divizat pe mai multe linii de fractură. Pe de o parte, cea generaţională („tineri“ *vs* „bătrîni“). Apoi, un clivaj – mult exagerat, dar nu inexistent – între „ecumenişti“ (adică prooccidentali) şi „tradiţionalişti“ (adică adepţi ai izolaţionismului panortodox). În fine, se poate nota opoziţia discretă dintre „intelectuali“ (sau „pantalonari“, cum li se spune în jargon, pentru că au ajuns în ierarhie fără stagii monahale extinse) şi „călugării“ cu viaţă de obşte matură, dar mai uşurel sub raportul înzestrărilor „conceptuale“. Nimeni nu a (mai) ridicat, în actualele împrejurări de doliu ecleziastic, „mărunta“ problemă a „trecutului“ fiecărui candidat. Ea va fi însă atacată şi e de preferat ca viitorul Întîistătător să nu aibă frisoane retrospective dinspre CNSAS. El trebuie să fie, idealmente, un om liber să mişte, prin decizii calme, toate rotiţele încremenite ale universului bisericesc, de la pastoraţie şi misiune, pînă la caritate şi învăţămînt, fără a uita „politica externă“, mai ales în actuala etapă de făţişă crispare a dialogului ecumenic.

Vom participa, categoric, la o luptă acerbă, în care simţul răspunderii, interesul personal, antipatiile la fel de personale şi efectul unor acţiuni de lobby vor coexista dizarmonic, sporind tensiunea, şi aşa perceptibilă. Cei mai delicaţi vor întreba, poate: dar Duhul Sfînt? Ei bine, emit aici ipoteza că tot Dumnezeu lucrează decisiv, chiar dacă „vasele de necinste“ s-au înmulţit. Sînt de aceea convins că viitorul Patriarh va fi, dincolo de privirile noastre înceţoşate, cel mai bun dintre cei posibili.

Raluca BRODNER

Femeile cu hainele de cenuşă

Le cunosc de şase ani. Pe unele le ştiu după nume, pe altele după fizionomie şi, chiar dacă sînt 30 la număr, par a fi o unică fiinţă topită în oasele şi sufletul fiecăreia dintre ele. S-au adaptat locului şi şi-au împletit sufletul pe crucea smereniei, asemenea iederei încleştate de secole în zidurile mănăstirii.

E rînduială dumnezeiască se spune, aşa a fost de cînd lumea s-a zămislit şi aşa trebuie să fie pentru unii dintre noi. Pentru cei mai mulţi dintre mireni, femeile cu hainele de cenuşă sînt umbre aşternute pe feţele sfinţilor de pe pereţii mănăstirii, care par vii într-o zi neprihănită de vară caldă ori, spre seară, la apusul soarelui în culcuşul munţilor. Atunci e cel mai frumos. Atunci simţi că ai un suflet care se trezeşte de nu-ştiu-unde la auzul bătăilor de toacă, al clopotelor, armonizate cu dangătul prelung al tălăngilor de la grumazul vacilor venite de la păscut. Picătura de ecou divin se dizolvă în linişte desăvîrşită în oceanul de rezonanţe pămînteşti, se amestecă lent... o parte se picură în venele păcătoşilor care o cer atunci, pe moment, iar restul rămîne deoparte, de rezervă, la vreme de nevoie.

Preaplina bunătate venită din înalturi e răsplătită de măicuţe după rînduială călugărească – cu slujbe adînci dimineaţa şi seara, post şi mănunchiuri de lumînări aşternute la picioarele sfinţilor. Cînd vine timpul, îşi găsesc tihna sufletului şi în muncă: la fîn, în grajduri la animale, pe ogoare, la prăşit, la dereticat în bucătării şi chilii, în grădinile cu trandafiri ori la stupine. Se adună grupuri-grupuri, ca nişte furnici, şi muncesc cot la cot, în soarele lui cuptor ori pe frig aprig, alături de oamenii din sat, veniţi să ajute la cele trebuincioase gospodăriei. Seara, cu trupurile stoarse se urmăresc una pe alta, în şir indian pînă în biserică, iar acolo se aşază la rugă, în mare taină şi linişte. De-abia după ce îşi pun fiecare în parte sufletele pe ştergare albe, cusute cu firul pocăinţei, drept mulţumire pentru ziua care s-a sfîrşit, surorile mai tinere le ajută pe cele îngreunate de bătrîneţe să se ridice şi pleacă. Încuie după ele uşa masivă din lemn, încinsă cu dantelării de fier. Îşi afundă şoşonii negri în colbul dalelor din curtea mănăstirii, spulberat de vîntul nopţii. În zilele ce urmează trebuie să vină iarăşi la rugăciune, că doar aşa vor ajunge să lase o urmă, chiar la propriu, în pavajul curţii, de-acum lustruit de-atîta umblătură.

Cînd o măicuţă moare, i se face mormînt în spatele mănăstirii, sub o pătură de flori, să rămînă cît mai aproape de celelalte. O parte din suflet rămîne pe pămînt şi rîde din spatele frunzelor verzi-cerate ale iederei, din zidurile măcinate, şi ale florilor curţii. Numele ei este pomenit mereu şi drumul de dincolo îi este luminat de candele aprinse. Paşii îi rămîn pe dale şi nu de puţine ori se întîmplă ca o fată oarecare, venită să se călugărească, să-şi potrivească măsura piciorului în ei. După un timp, locul celei plecate este luat de cea venită. E o lege nescrisă. E o lege care se simte şi se îndeplineşte fără crîcnire.

De strajă la porţile cerului

„O mai ţii minte pe măicuţa Varvara? Cînd era domnişoară şi vă plimbaţi amîndouă pe drum, duminica? Avea părul lung, lung.“ Fetiţa de vreo nouă anişori îşi îndreaptă baticuţul roz pe frunte, nedumerită, dă din cap dezaprobator. Şi îşi mai netezeşte o dată rochiţa albă, de dantelă. Nu îşi aduce aminte de ce-i spune mama şi nici pe măicuţa tînără şi îmbrobodită de i se vede doar nasul, parcă nu şi-o poate închipui mergînd aşa, slobodă, pe drum, cu părul în bătaia vîntului. Ochii călugăriţei se înmoaie şi privesc în gol peste creştetul fetiţei. Tinereţea. Rămîne o vreme statuie cu gîndurile derulîndu-i-se dezordonat în minte ca într-un film franţuzesc. Le numără nervos pe mătănii, ca şi cum ar încerca să le fure trecutului pentru un prezent etern. Scîncetul pruncului din braţele mamei o face să tresară uşor. Micuţul plăpînd, adormit de lumina amiezii, prea puternică pentru firimiturile lui de ochişori, zăvorăşte definitiv între pleoape licărul stins, sfărîmat de genele femeii în negru. O primeşte înăuntrul lui căptuşit cu iţe de bunătate şi o transformă în lumină curată. Faţa micuţă, rotundă se preschimbă toată în zîmbet. Pe dată, chipul fraged şi senin îi redă măicuţei Varvara culoare în obraji, zîmbet smerit pe buze, mîna calmă, mulţumită, în sutană.

În mănăstire, zumzetul vorbelor nu mai conteneşte. E sfîrşitul slujbei. Un bătrîn cu capul nins de flori de cireş îşi apleacă ochii miopi în palma zdrenţuită, să ia fărîmă de anafură. Cu mîna cealaltă îşi sprijină cîrja de faţa sfîntului Gheorghe şi îşi face cruce mare, evlavioasă, pe pieptul slab. „De-amu', ce-o mai vrea Dumnezeu... Nu mai e mult nici pentru mine“, şi se lasă înghiţit de lumina de la intrare, furişată pe uşa masivă de stejar.

Maica Lucia

Şi-a zidit viaţa între pereţii mănăstirii, de la 16 ani, de bunăvoie, din dragoste nemăsurată pentru Dumnezeu. Acum are cu mult peste vîrsta la care s-a călugărit. Se trage din familie bună, cu părinţi şi fraţi vrednici de laudă.

Mărunţică, maica Lucia te întîmpină oricînd cu zîmbet copilăresc şi ochi plini de bunăvoinţă. Te cuprinde în braţe şi îşi lipeşte faţa netedă de a ta, în semn de preţuire, ca şi cum pentru ea toţi oamenii ar fi o rudă regăsită după mult timp. Se legănă de pe un picior pe altul, gesticulează rapid, te ademeneşte în chilie şi nu se lasă pînă nu-ţi strecoară în căuşul palmei o cruciuliţă sfinţită. De bomboanele neasemuit de dulci ai parte imediat după, şi pînă la plecare te încarci cu sfaturi înţelepte, glăsuite în cuvinte puţine, măsurate. Şi de miros de mir parfumat la tîmple.

O fiică tînără a mănăstirii, cu ochi de culoarea turcoazului, îşi caută de treabă într-un cerdac umbros, printre muşcate multicolore. O altă furnică îşi cară povara pe sub o placă de ciment, printre fire de iarbă crescute buruienos. Se opinteşte lîngă un bolovan leşinat la soare. Se fereşte, în drumul ei, de talpa nemiloasă a unui turist cu un aparat de fotografiat în mîini, pînă cînd găseşte loc să-şi tragă sufletul la muşuroiul din spatele tufei de trandafiri. Bătrînul din mănăstire îi priveşte curios pe domnii care vorbesc o limbă străină de graiul molcom bucovinean. Frămîntă cîteva vorbe pe buze şi îşi vede de drum. Mai e mult. Un alt grup de turişti străini se interesează în stînga şi-n dreapta de maica ghid.

„Vatra Moldoviţei monastery...“

Pentru maica Tatiana oamenii care o ascultă zi de zi vorbind cursiv în limbile engleză, franceză, germană, italiană, spaniolă sînt ca şi copiii pe care i-a învăţat odată, demult, la şcoală. Le explică pe înţeles, îi ademeneşte cu povestiri interesante, presărate cu pilde înţelepte şi sfaturi de viaţă. De fiecare dată e altfel, de fiecare dată ghidează şi pătrunde adînc în minţile şi sufletele oamenilor, într-un fel aparte, cum numai un bun slujitor al celor sfinte, pedagog, psiholog şi intelectual laolaltă poate reuşi. Gesticulează şi învăluie în cuvinte şi zîmbet măsurat toată suflarea flămîndă să afle măcar o parte din misterul locurilor în care Petru Rareş a ales să înalţe lăcaş de rugăciune, spre lauda cerului şi mulţumirea oamenilor.

Oficialităţi, ambasadori, feţe bisericeşti, intelectuali şi oameni simpli, toţi deopotrivă se lasă pătrunşi de cuvintele frumoase şi pline de învăţătură ale maicii ghid. Mărturie stau mulţumirile venite din partea acestora şi zecile de scrisori primite zilnic din toate colţurile lumii, mîzgălite în limbi diferite. Le primeşte şi răspunde la ele cu acelaşi entuziasm cu care acceptă jucăriile de pluş sau păpuşile din ceramică, aranjate soldăţeşte pe patul din chilie. Dincolo de recunoştinţa oamenilor şi împlinirea sufletească a lucrului bine făcut, este siguranţa alegerii drumului cel bun. Cîţi dintre noi, bogaţi sau săraci, deştepţi sau proşti, frumoşi sau urîţi, sînt cu adevărat multumiţi de soarta pe care o au şi de ceea ce sînt şi fac? Poate aici e marele cîştig a celor ce-şi duc zilele în tăcere, în muţenie desăvîrşită, la fel ca zidurile între care vieţuiesc şi care îi feresc de cele urîte şi slute ale lumii de afară. Nu e fugă, nici laşitate, e doar cădere lină cu braţele deschise într-un hău luminos, plin de mister care nu se lasă descoperit decît de cei pregătiţi să-l cunoască şi să-l accepte.

Un alt fel de tablou

O doamnă cochetă cu pantaloni trei-sferturi, de vară, cu unghiile vopsite mai roşu decît culoarea părului, îl roagă pe bătrînul din biserică să-i facă o fotografie. Îi place straiul alb, cu care este înveşmîntat, şi bundiţa de dihor adusă peste umeri, pe spatele uşor încovoiat. Bătrînul n-are timp de fandoseli şi priveşte încurcat la doamna care îi zîmbeşte cu gura largă, din spatele măştii de fard. „Lasă-mă, cucoană, să-mi văd de drum!“, replică moşneagul la insistenţele femeii care stîlceşte cuvintele în româneşte. Nu se lasă pînă nu îi sună mai ceva ca o alarmă de maşină telefonul din geanta aurie. Bătrînul profită de ocazie şi se lasă înghiţit de umbra iederei de la intrarea în mănăstire. De partea cealaltă îl aşteaptă deşertăciunea...

Privită de peste umăr, curtea mănăstirii Moldoviţa pare un furnicar de oameni însetaţi după ultimul strop de milă şi îndurare, mai ales în zilele de sărbătoare. Scăldată în soarele verii, se arată ochilor asemenea unui tablou pictat de o mînă invizibilă, talentată. Maica stareţă stavroforă Benedicta împarte în stînga şi-n dreapta binecuvîntări, oamenilor care îi ies în cale. Pentru ei, mai e timp. Clepsidra vieţii cerne nisipul zilelor cu răbdare. Pentru mortul de pe catafalc care trece prin faţa zidurilor, nu. Şi pare om tînăr...

„Nu mai e mult nici pentru mine...“, îngînă într-un oftat prelung bătrînul cu capul descoperit în bătaia vîntului...

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

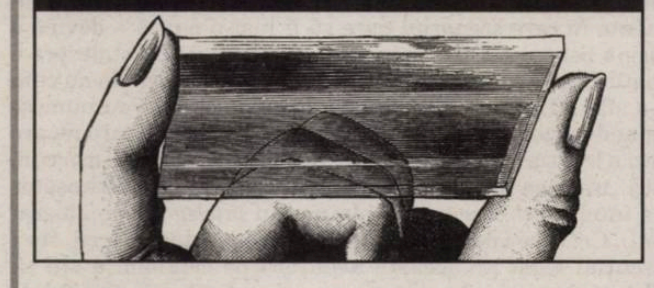

Curăţenie

„*Curat, Murdar* este show-ul care-ţi curăţă casa şi te învaţă cum să păstrezi curăţenia“ – sună prezentarea unei noi emisiuni de pe Prima TV. Pare o producţie educativă, binevenită, de altfel, într-o ţară a mormanelor de gunoi.

Duminica trecută, am dat din întîmplare peste emisiunea de la Prima TV şi am început să mă uit la ea. Acum, să nu creadă cineva că aş fi luat vreo clipă în serios bla-bla-ul lor din textul de promovare. Pe de altă parte, ce valoare educativă poate avea o emisiune care-şi invită telespectatorii să sune dacă au o casă murdară, că vine o echipă şi le face curat?

Bun, mă uit la emisiune. Este duminică după-amiaza şi mi-am zis să-mi fac siesta, ca tot omu', la televizor. Mai întîi, văd un bărbat şi o femeie filmaţi într-un apartament şi-mi dau seama în scurt timp despre ce e vorba. Recunosc stilistica tuturor producţiilor de la Prima TV vîndute publicului ca *reality show (Trădaţi în dragoste, Schimb de mame, Supernanny, Bătălia sexelor* etc.). Oamenii se comportă „normal“ în casele lor, aşa cum le vine, şi nu observă, chipurile, că o cameră de luat vederi umblă după ei şi îi înregistrează. Nu îi văd, desigur, nici pe băiatul de la lumini, nici pe sunetist. Ca să nu mai vorbim de regizorul de platou, care stă în mînă cu scenariul şi dă indicaţii ce trebuie să spună fiecare şi cînd e nevoie să se mai tragă încă o dublă. (Pentru cei care nu ştiu, se impune o precizare: aceste emisiuni sînt nişte false *reality show*-uri; „actorii“ sînt într-adevăr oameni simpli, dar sînt selectaţi în urma unui casting şi puşi să joace după un scenariu. Prin urmare, în aceste emisiuni nu ai de-a face cu „felii de viaţă adevărată“, aşa cum ţi se spune, ci cu ceea ce cred nişte scenarişti, un producător şi un regizor că ar fi viaţa adevărată.)

Deşi, cînd am constatat ce fel de emisiune e, mi-am pierdut orice interes s-o urmăresc, am continuat să mă uit la ea din motive profesionale, ca să zic aşa. Deh, am o rubrică în care scriu despre televiziune şi trebuie să cam ştiu ce se întîmplă pe micile noastre ecrane. (...din păcate, pentru că nu mor de dragul băilor de jeg pe care le fac cînd mă uit la televizor; dacă ar fi după mine, aş renunţa bucuros la asemenea sport, iar cu aparatul propriu-zis aş face cum ne îndeamnă cei de la Red Hot Chili Peppers, într-o piesă de-a lor: „Throw Away Your Television!“).

Dar să revin la emisiunea *Curat, Murdar*. Cei doi soţi se ceartă, de fapt. Familia Cutare (nu mai ţin minte cum îi chema) stă într-un bloc din acela mizer, confort trei, cum sînt cele din Ferentari sau Zăbrăuţi. În apartament e o mizerie de nedescris, iar bărbatul (un individ cu care ţi-ar fi cam frică să te urci în lift) îşi ceartă nevasta că nu a făcut curat în casă. Femeia se ţine şi ea tare, iar tipul se stăpîneşte cu greu să n-o înjure sau să n-o pocnească (nu face asta, ca să nu aibă domnii de la Prima probleme cu CNA-ul). În schimb, sparge demonstrativ o ceaşcă de cafea pe care o găseşte murdară – deşi cred că era cel mai curat lucru de acolo. Vocea din *off* ne spune că aşa-şi începe familia Cutare ziua, de obicei. Eu înţeleg că-i un fals *reality show,* dar chiar aşa să fie cusut cu aţă albă?...

Dar, pînă la urmă, nu asta e problema cu emisiunea *Curat, Murdar*. După ce pleacă oamenii de acasă, vine „echipa constatatoare“ şi astfel vedem ceva ce ar putea fi încadrat lejer în categoria *film horror*. Camera de luat vederi insistă asupra unor lucruri greu de descris (puhoaie de gîndaci, pamperşi plini de fecale aruncaţi prin casă, vase nespălate cu viermi în ele – în fine, nu mai continui...). Aceasta este, de fapt, miza emisiunii: să-ţi arate orori – iar curăţenia anunţată e doar un pretext. Pe scurt, un *show* numai bun pentru siesta duminicală.

După cum tot spun de o vreme încoace, băieţii de la televiziunile noastre au ajuns să-şi bată joc cu nonşalanţă de sărmanul telespectator. De aceea, vă propun o mişcare inteligentă: ascultaţi-i pe cei de la Red Hot Chili Peppers şi aruncaţi-vă – tot cu nonşalanţă – televizorul la gunoi. Că tot vorbim de curăţenie.

Nicoleta FOTIADE

De ce avem nevoie de educaţie media?

MediaSis – program de educaţie media în şcoala românească

Acum zece ani – cînd tranziţia era mai tranziţie decît e acum şi amintirea unei singure televiziuni de stat, încă vie în mintea românului – s-a întîmplat ca un psiholog de pe la noi să nimerească, într-o bibliotecă germană, peste diverse ghiduri şi studii ce descriau mecanisme de receptare a mesajelor media şi metode de identificare a manipulării prin presă. Erau materiale cu scop didactic care învăţau copiii de la cele mai mici clase pînă la liceu cum să îşi dezvolte capacitatea de analiză critică faţă de mesajele pe care le întîlnesc prin mass-media; după experienţa Goebbels, competenţa în mass-media („Medien Competenz“) a devenit o componentă solidă în sistemul educaţional german. Protagonistul nostru a intuit potenţialul unei asemenea discipline şi şi-a propus să o aplice şi la noi. Ideea furată a fost mai întîi testată, pentru a-i verifica utilitatea, ca şi disponibilitatea elevilor de a primi acest gen de informaţie, prin cercetări care s-au extins timp de doi ani de zile. Momentul cel mai revelator a fost întîlnirea cu grupuri de elevi de clasa a V-a şi a VI-a; ajutaţi să descopere coincidenţa care există între achiziţiile lor preferate (şampoane, haine etc.) şi spoturile publicitare preferate, elevii au realizat că publicitatea îi poate influenţa. Declicul produs de această descoperire i-a transformat în detectivi, vînători de tehnici de persuasiune: *„de aia au băgat animale simpatice în clipul cu guma de mestecat şi în cel cu băutura răcoritoare!“*. Succesul cercetării a încurajat echipa Agenţiei de Monitorizare a Presei (AMP) să-şi continue demersul cu elaborarea unui kit educaţional care a stat la baza programului „Mediasis – sistem integrat de mass-media pentru liceu“. Ulterior, cu parteneriatul Ministerului Educaţiei, disciplina opţională „Competenţă în mass-media“ a fost introdusă în curricula naţională. Încet-încet, profesorii de ştiinţe sociale au fost invitaţi să ia parte în proiect. Manualul *Competenţă în mass-media,* pentru elevii de liceu, a ajuns deja la a doua ediţie încă din 2004 şi peste 120 de profesori de ştiinţe sociale din toată ţara au fost formaţi pentru a preda cursul. Metoda de învăţare este interactivă, bazată pe implicarea activă a elevilor în grupe de lucru şi este disponibilă prin intermediul Ghidului Metodologic pentru Profesori.

Avînd în vedere importanţa civică pe care educaţia media o oferă, consider că este necesară o strategie coerentă de promovare a nevoii de competenţă în mass-media şi, implicit, a educaţiei media în şcoli.

Rolul şi funcţiile mediilor, procesele care stau la baza producţiei materialelor jurnalistice şi a mesajelor publicitare, consumatorul de media şi relaţia sa cu mediile, reprezentarea minorităţilor în presă, rolul jurnalistului şi responsabilitatea socială a acestuia într-o democraţie sînt teme ce construiesc substanţa cursului. Mai mult, elevii au posibilitatea de a-şi dezvolta competenţe de analiză critică a conţinutului jurnalistic; omisiunea informaţiei, prezenţa opiniei jurnalistului într-un material de informaţie, promovarea stereotipurilor – sînt cîteva mecanisme de care elevul devine conştient şi care îl ajută să cîntărească mesajele cu un ochi critic.

Competenţă în mass-media sau media literacy

În sens larg, competenţa în mass-media (eng. *media literacy)* presupune, în principiu, să dobîndeşti abilităţi de accesare a mediilor (de exemplu, aptitudinea de a folosi Internetul), de analiză şi evaluare a informaţiilor, de cunoaştere a elementelor care stau la baza procesului de producţie al materialelor publicate, chiar şi de înţelegere a aspectelor ce ţin de reglementările din domeniu. În ţările din vestul Europei, unde definiţiile s-au formulat deja în mai multe etape, capacitatea consumatorului de creaţie (de producţie) este considerată caracteristica necesară pentru competenţă în mass-media; amploarea şi natura Internetului (inclusiv e-mail) reprezintă cauza.

La începutul anilor '90, în Marea Britanie, termenul de *media literacy* era abordat mai degrabă în întîlnirile din mediul academic. O strategie naţională coerentă pentru un cetăţean competent a fost iniţiată abia în 2003, odată cu publicarea noului Communications Act prin care OfCom (autoritatea de reglementare a audiovizualului în Marea Britanie) a definit conceptul, a iniţiat programe de cercetare a nivelului de competenţă în mass-media şi de promovare a nevoii de *media literacy,* în care şcoala joacă un rol important. Prin acest demers, OfCom a înţeles că este mult mai constructiv să îşi concentreze energia în direcţia unui consumator de media „alfabetizat“, capabil să discearnă, să evalueze critic şi să sancţioneze la nevoie, în loc să continue cu o politică restrictivă de cenzurare prin reglementare, mai puţin eficientă în context social larg.

În Franţa şi Germania, instituţii specializate, subordonate Ministerului Educaţiei, sînt dedicate promovării educaţiei media în şcoli. De asemenea, Canada beneficiază de programe avansate de promovare a competenţei în mass-media, cu accent pe Internet. În majoritatea cazurilor, mai ales în Marea Britanie, campaniile de promovare sînt susţinute de cercetări de profunzime dedicate consumatorilor de media şi nivelului de competenţă în mass-media.

Competenţa în mass-media, o datorie civică

În universul cotidian, această dimensiune particulară a consumului de media ne preocupă mai puţin. De multe ori, luăm de-a gata ceea ce ni se oferă. Ce poate fi atît de complicat în a privi la televizor sau a citi ziarul? Deschid ziarul şi mă informez... Da, însă există aspecte care, odată conştientizate, ne-ar schimba perspectiva interpretării. De exemplu, de cîte ori ne gîndim la circumstanţele care au determinat publicarea unei informaţii? Aceasta din urmă, publicarea, depinde de multe ori de factori care nu sînt neapărat vizibili în produsul final. Pe lîngă criteriile jurnalistice de selecţie şi în plus de costurile inerente de timp, bani, resurse umane, interese de natură economică sau politică pot condiţiona apariţia unui material informativ: vinde, nu vinde, face sau nu face audienţă, împiedică un contract de publicitate sau nu; alteori, înţelegeri între proprietari de media şi politicieni produc consecinţe la nivel editorial.

Astăzi, cînd comunicaţiile şi mass-media domină spectrul socio-cultural, economic şi politic, nu ar fi deloc exagerat să admitem că un individ lipsit de abilitatea de a înţelege mecanismele mass-media este în aceeaşi măsură omul analfabet de acum un secol, pe care incapacitatea de a citi un text l-ar fi trimis la marginea societăţii. Orizontul de acţiune al individului, în calitatea sa de cetăţean-consumator neavizat, este considerabil mai limitat în contextul unei societăţi în care tehnologiile de comunicare au avansat în ritm accelerat, iar orientarea noastră socială depinde semnificativ de acest lucru. Aşadar, importanţa educaţiei media este dată şi de dimensiunea civică a acestui demers. Participarea publică activă a cetăţeanului este o condiţie pentru o societate democratică. Din această perspectivă, o poziţionare critică faţă de mesajele cu care venim în contact *via* mass-media ne responsabilizează, ne ajută să luăm decizii în cunoştinţă de cauză, ne face mai puţin vulnerabili în faţa celor care deţin controlul informaţional. În acest sens, Sonia Livingstone, profesor la London School of Economics, consideră că „fără o abordare democratică şi critică a competenţei în mass-media, publicul va rămîne un conglomerat de simpli receptori selectivi, consumatori de informaţii şi comunicare online. Cu siguranţă, perspectiva competenţei în mass-media poate fi parte dintr-o strategie de repoziţionare a utilizatorului de media – de la pasiv la activ, de la receptor la participant, de la consumator la cetăţean“.

Cursul opţional pierde teren în România

În prezent, în România, cursul opţional de „Competenţă în mass-media“ pierde teren în favoarea altor materii tradiţionale. Pe parcursul programului AMP, am primit nenumărate scrisori de la elevi şi profesori deopotrivă care au apreciat beneficiile cunoştinţelor dobîndite prin intermediul cursului. Cu toate acestea, o mare parte dintre şcolile care au introdus cursul în curricula şcolară în doi-trei ani au renunţat la curs, din diverse motive, care au ţinut mai curînd de organizarea internă, decît de interesul suscitat de către elevi. Avînd în vedere importanţa civică pe care educaţia media o oferă, consider că avem nevoie de o strategie coerentă de promovare a nevoii de competenţă în mass-media şi, implicit, a educaţiei media în şcoli. În acest sens, rolul părinţilor şi al educatorilor este decisiv. Succesul unei astfel de iniţiative depinde în mare măsură de contribuţia celor care au înţeles sau vor înţelege implicaţiile competenţei în mass-media pe termen lung.

Nicoleta Fotiade *este coordonator al departamentului de Cercetare şi Educaţie Media din cadrul Agenţiei de Monitorizare a Presei.*

Alex. Leo ŞERBAN

Cînd B e înainte de A*

– la moartea lui Bergman şi Antonioni –

Dacă informaţiile furnizate de familii sînt corecte, Michelangelo Antonioni (94 de ani) a murit doar cîteva ore după Ingmar Bergman (89 de ani)... Vorba unei prietene de la Roma: „Ce se întîmplă?!"

Se întîmplă că amîndoi aveau o vîrstă foarte înaintată şi că morţile lor „în serie" pot fi o simplă coincidenţă... Desigur însă că nu cred asta; cînd am fost sunat de BBC – a doua zi după ce făcusem necrologul lui Bergman – pentru a face acelaşi lucru *şi* pentru Antonioni, nu m-am putut abţine să găsesc asemănări între cele două figuri tutelare ale cinematografului modern. Căci ele chiar există: de la cele mundane (amîndoi au murit „uşor, liniştiţi, împăcaţi") la cele mondene (amîndoi au fost iubiţi de femei superbe – Monica Vitti fiind un fel de Liv Ullmann meridională) şi pînă la cele „filozofice" (lipsa de comunicare – între bărbat şi femeie, la Antonioni, între bărbat şi femeie, dar şi între Om şi Dumnezeu, la Bergman) sau pur cinematografice (de la începuturi firesc de convenţionale la „(r)evoluţiile" estetice care i-au făcut inconfundabili).

După cum există deosebiri: Bergman a fost un anxios, un fel de „medieval" modern (vezi şi întoarcerea la Evul Mediu în două dintre cele mai cunoscute filme ale sale – *A şaptea pecete* şi *Izvorul fecioarei),* în vreme ce Antonioni a fost strictamente modern, fără nici un interes pentru trecut *(Misterul de la Oberwald,* adaptare după *L'Aigle à deux têtes* de Cocteau, este excepţia care confirmă regula şi mai curînd un import livresc). Bergman era un mistic contrariat, care ştia dinainte că nu va găsi Răspunsul, dar totuşi îl căuta, pentru că resorturile profunde ale existenţei sale erau marcate de o matrice teologică (familie de pastor etc.); Antonioni era un ateu, mai mult angoasat decît anxios, pentru care marile spaţii urbane conţineau tot misterul de care avea nevoie. Bergman era un nordic nocturn iar lumea *sa* (mereu aceeaşi: personală, narcisiacă, „indecent" de intimă), un tărîm spongios, umed, tîrziu-romantic; Antonioni era un italian din nord, mai temperat decît cei din sud, dar totuşi solar, „sec", iar lumea sa, una sofisticată, „branşată", cosmopolită. Bergman nu se simţea în largul său dincolo de spaţiul (geografic, dar mai ales afectiv: insula Farö & casa...) pe care-l cunoştea – dovadă că a făcut un singur film în afara Suediei *(Oul de şarpe),* care este un fiasco; Antonioni a cochetat cu „mondializarea" *avant la lettre,* ducîndu-se chiar pînă în China pentru un documentar (automat interzis de autorităţile locale!) şi făcînd trei filme de referinţă în Anglia, SUA şi Spania *(Blow-up, Zabriskie Point, Profesiune: reporter),* dintre care primul este o capodoperă. La Bergman, în fine, te întîlneşti cu Bergman, aşa cum la Fellini te întîlneşti cu Fellini iar la Tarkovski, cu Tarkovski: sînt cineaşti autoscopici şi autosuficienţi, pentru care Lumea încape într-un Stil, iar Stilul e Omul; la Antonioni, în schimb, nu te întîlneşti *numai* cu Antonioni – chit că Stilul este imediat recognoscibil – ci chiar cu Lumea contemporană lui: practic, poţi reconstitui anii '60-'70 din filmele sale ca şi cum ar fi vorba despre nişte documentare.

În mod ciudat, nu există nici un text despre Antonioni în cartea despre cinema pe care am publicat-o la Polirom: există numai referiri incidentale – în vreme ce *Personei* lui Bergman i-am dedicat cel mai lung eseu (plus ilustraţia copertei); or, pe Antonioni l-am şi cunoscut (la festivalul de la Capalbio, în 2004), „comunicînd" cu el prin soţia sa, Enrica Fico. Despre „patriarhul cinematografului italian" (cum l-a numit un cotidian) am scris, de fapt, puţin, deşi îi văzusem totalitatea filmelor (inclusiv puţin cunoscutele *N.U./Netezza urbana* şi *Amorosa menzogna,* două scurtmetraje documentare în care neorealismul lăsa să se ghicească, deja, abstracţiunea frapantă din *Eclipsa).* În 2002, la festivalul de la Veneţia, revăzusem *Aventura* într-o copie restaurată şi redescoperisem un *„thriller"* (vezi *Dilema* /septembrie 2002). Şi tot într-o *Dilemă* mai veche (anii '90) am scris despre antologica scenă a Bursei din *Eclipsa:* unul din marile momente de cinema „în priză directă". Cum spunea şi Cristi Puiu în declaraţia din *Evenimentul zilei,* era „inevitabil să-ţi placă Antonioni". Aş adăuga: *Şi Bergman*!

Fotografiile amîndurora stau în biblioteca mea, veghindu-mă în timp ce scriu.

Una din întrebările puse în siajul morţii lor este semnificativă: mai „spun" ceva tinerilor aceşti doi mari cineaşti? Sincer, sînt sceptic: lentoarea amîndurora probabil că îi ţine la distanţă. Răgazul contemplaţiei este un lux pe care omenirea l-a pierdut şi ceea ce eu consider a fi un privilegiu – a sta minute lungi să asculţi dialogurile personajelor lui Bergman sau să urmăreşti angoasa Monicăi Vitti în momente în care scenariul pare să fi luat o pauză – devine o caznă pentru cei obişnuiţi cu clipurile (e vorba şi despre o maturitate emoţională pe care, e limpede, tinerii nu au cum s-o aibă). Dar mai cred că e vorba şi de ceea ce eu numesc „glanda cinematografică": un tip de sensibilitate care nu are nici o legătură cu vîrsta sau gradul de inteligenţă – aşa cum nici „urechea muzicală" nu are (cunosc oameni înfricoşător de inteligenţi care pur şi simplu nu *înţeleg* Cinematograful!). Cei care văd „ideologie" în *Blow-up* ratează, cred, ceva esenţial legat de această aventură pe celuloid: a sta să filmezi (şi apoi, să priveşti) un gazon londonez nu ţine de nici o „ideologie" – alta decît, eventual, aceea a Privirii. Şi nu e vorba de nici o „cerebralitate" aici – dimpotrivă: cred că cinematograful lui Antonioni este unul din cele mai *sensibile* din cîte există! Pentru că este vorba – pur şi simplu – de a *simţi:* foşnetul frunzelor dintr-un parc din Londra – ecou al ultimelor, uluitoare, 8 minute din *Eclipsa* în care „nu se întîmplă nimic" – nu este altceva decît intuiţia tradusă în imagini a acestui adevăr absolut, cu atît mai demn de crezare cu cît pare paradoxal: „misterul lumii nu e invizibilul, ci vizibilul"! O imagine face cît o mie de cuvinte – de aceea se vorbeşte atît de puţin, în *Blow-up* (în filmele lui Antonioni, în general). După cum, la Bergman, dialogul este esenţial pentru că *despre asta e vorba* – oameni care vorbesc, vorbesc, vorbesc, fără ca prin aceasta să se înţeleagă mai bine...

Dacă ar fi să iau două imagini din fiecare pentru a le arăta cuiva mult mai tînăr, spunîndu-i: „Uite, ăsta este Antonioni, ăsta este Bergman!", cred că aş alege – totuşi – scena tenisului imaginar din *Blow-up* (pentru primul) şi aceea a jocului de şah cu Moartea din *A şaptea pecete* (pentru al doilea): sînt în asemenea măsură „iconice" încît – într-o lume mai bună – probabil că ar fi intrat în cultura populară... Printre tot mai puţinii cinefili, au intrat deja: la aflarea veştii despre moartea lui Bergman, un user de pe un forum virtual a scris: „A aflat răspunsul la principala sa întrebare". Iar altul i-a răspuns: „I-a dat şah mat Moartea. Frumos meci, totuşi".

---

* Vorba lui Radu Cosaşu, la aflarea veştii...

PUBLICITATE

O campanie iniţiată de

Agenţia de Monitorizare a Presei

în parteneriat cu

ACES ICAS

au dus mesajul mai departe

DILEMA VECHE · TRANSILVANIA EXPRES · Ziarul de Iaşi · SAPTESERI · GAZETA de SUD · Jurnal de Dimbovita · Radio D 88.1 FM

PUBLICITATE

Se spune că într-o căsnicie primii 50 de ani sînt grei. În ceea ce priveşte Uniunea Europeană, grei sau uşori, primii 50 de ani au fost oricum, dar nu monotoni: departe de ceea ce consfinţea Tratatul de la Roma, fizionomia Uniunii, acum, în 2007, este – aşa cum observa José Manuel Barroso – combinaţia dintre diversitate în materie de limbaj, cultură şi istorie şi convergenţa valorilor de libertate şi dreptate. Următorii 50 de ani vor adeveri (sau nu) în ce măsură şi în ce fel această formulă poate deveni o forţă mondială acţionînd unitar, o putere economică solidară la pierdere şi la cîştig. Culegerea Uniunea Europeană. Următorii 50 de ani *cuprinde peste cincizeci de opinii, emise de politicieni, economişti, analişti politici, conducători ai unor mari companii despre viitorul unei construcţii fără precedent. Predicţiile parcurg drumul de la necesităţile concrete la elaborarea unor viziuni depăşind datele realităţii de azi, pentru a o pregăti pe cea de la sfîrşitul acestui secol XXI.*
Cu regretul de a nu le putea reproduce pe toate, vom selecta cîteva dintre articolele din culegere, care ar putea deveni teme de meditaţie şi pentru electoratul din România. Curios, cele mai stimulatoare sînt cele ale euroscepticilor, pentru că ele produc necesitatea de a fi combătute cu argumente. Începem seria previziunilor legate de viitorul Europei cu articolul Alinei Mungiu-Pippidi, profesor de comunicare politică la SNSPA.

Alina MUNGIU-PIPPIDI

„Să lăsăm Europa să se întoarcă spre restul lumii“

– din cuvîntarea preşedintelui Comisiei Europene la Universitatea Europeană de la Istanbul, 12 iunie 2003 –

Cu cincizeci de ani în urmă, la Berlin, într-un moment de răscruce pentru istoria europeană, preşedintele Reagan a rostit un discurs istoric: el s-a adresat lui Mihail Gorbaciov, pe atunci preşedintele URSS, cerîndu-i să dărîme Zidul Berlinului, simbol al separaţiei între lumea liberă şi cea totalitară. Nici unul dintre cei doi mari oameni de stat n-a prevăzut implicaţiile actului, după ce – în mod miraculos – acesta a fost înfăptuit. Multe dintre ţările eliberate de strînsoarea sovietică au devenit democratice: unele s-au alăturat Uniunii Europene şi restul lumii le-a considerat un exemplu pentru succesul transformării. Şi deoarece Uniunea Sovietică era principalul susţinător al mişcărilor marxiste din lumea întreagă, prăbuşirea ei a influenţat dinamica politică din ţări foarte îndepărtate. Multe au devenit democraţii, dar puţine au durat. Vidul lăsat de ideologia muribundă a fost ocupat de diverse fundamentalisme. Multe valori, considerate de europeni ca fiind universale, cum ar fi egalitatea între sexe sau separaţia între Stat şi Biserică, au fost puse sub semnul întrebării, la modul cel mai serios. Cele mai avansate tehnologii care ar fi putut construi şi consolida prosperitatea au fost folosite pentru a răspîndi anarhia şi teroarea, ajunse pînă în inima Europei.

La începutul secolului XXI, Uniunea Europeană nu era pregătită pentru o asemenea încercare dureroasă. Aduceţi-vă aminte, treceam printr-una dintre bolile specifice copilăriei: criza identitară. În mintea tuturor politicienilor preocupaţi de Europa, scopul era garantarea unei puternice identităţi europene în aşa fel încît proiectul european să poată evolua spre o integrare mai puternică, aşa cum şi-au dorit-o părinţii întemeietori (încă înainte de căderea Zidului Berlinului). E adevărat, acceptarea în club a ţărilor de succes din Europa răsăriteană pornea de la prezumţia că încorporarea lor va fi urmată de un proces de „digestie“ care le va transforma în molecule răspîndite pe nesimţite într-un organism rămas neschimbat. Cînd procedeul n-a funcţionat, a apărut conceptul Europei cu două sau mai multe viteze.

Doar cînd procesul de adoptare a Constituţiei europene a început să lîncezească în ţările de bază ale Europei, ne-am dat seama că alegătorii din fiecare stat, nu statele ca atare, alcătuiau de drept Europa. Am împărtăşit speranţe nerealiste în legătură cu răspîndirea ideologiilor antioccidentale şi a terorismului. Deşi, la vremea lui, Jacques Delors avertizase Europa: „Europa nu poate fi construită în relaţie cu sine, ci doar în relaţie cu provocările istoriei“. Au fost totuşi risipiţi mulţi ani în încercarea de resuscitare a unei Europe fidele unor premise fundamentale acum depăşite: se presupunea că restul lumii a rămas la fel, că apărarea noastră este cea mai importantă prioritate a Statelor Unite, că statele autentice sînt probabil cele întemeiate pe componente colective şi nu individuale, că ambiţiile regionale sînt altceva decît viitoarele state-naţiune şi că vom fi capabili să construim o identitate europeană prin opoziţie cu o ţară ale cărei valori le împărtăşim: Statele Unite.

Desigur, ar fi fost dificil de prezis imediat după prăbuşirea Zidului Berlinului că această libertate fără precedent şi globalizarea vor provoca o asemenea contrareacţie ca aceea trăită de noi în ultimii 25 de ani, că unii oameni politici europeni se vor afirma ca lideri ai mişcării anti-globalizare. Dar aşa s-a întîmplat: am fost martorii unei perioade de recul al globalizării reale, a multiplicării relaţiilor asimetrice, a consolidării blocurilor regionale de comerţ liber pe seama lumii mari, globale. În acest sens, Europa a fost întrecută în alte părţi ale lumii şi astăzi nu mai avem o comunitate de state, ci o comunitate de blocuri comerciale în competiţie unele cu altele. Politic, regionalizarea lumii şi eşecul asigurării unei guvernări globale au dus la succese remarcabile în anumite regiuni, cum e Oceania, ca şi la tragedii teribile. Am fost martori la naşterea şi consolidarea unor federaţii sau state întemeiate pe fundamentalismul religios, sfîşiate de războaie civile şi disciplinate doar de despotism. Dar astăzi putem prevedea capătul acestui experiment, aşa cum preşedinţii Reagan şi Gorbaciov anticipau sfîrşitul celui declanşat de ei.

De fapt, tocmai această evoluţie a lumii a împins Europa înainte şi a aprofundat relaţiile între ţări. Statele europene, provocate în valorile lor fundamentale, nu numai că au reacţionat într-un glas, dar şi-au extins şi aria de influenţă în ceea ce fusese pînă la începutul acestui secol doar o zonă învecinată, ajutînd să devină „europene“ ţări care nu aveau forţa s-o facă prin ele însele. Dacă astăzi, în sondaje, aproape toţi turcii se declară europeni e pentru că au văzut ce se întîmplă în ţările unde identitatea se defineşte pe o bază spirituală, şi nu pe una seculară. Dacă Europa de azi acceptă cu uşurinţă că s-a extins în Mediterana dincolo de graniţele ei strict geografice şi se învecinează cu toţi vecinii răsăriteni ai Federaţiei Ruse este pentru că sentimentul siguranţei îi obligă pe europeni la o Europă mai mare şi mai puternică. Într-adevăr, identităţile se construiesc mai bine prin contraste, dar ele funcţionează doar cînd grupurile contrastează prin alte valori decît ale noastre. Extensia Europei şi nu diluarea identităţii europene a sprijinit consolidarea ei în ultimii treizeci de ani.

Unii ar putea spune că experimentul a fost costisitor şi că în urmă cu treizeci de ani Europa ar fi putut face mai mult pentru a-i ţine în frîu pe antidemocraţi. Ar fi fost desigur mai bine, dar am fi făcut şi mai bine dacă i-am fi oprit pe Lenin şi pe prietenii săi în 1917 sau gaşca lui Hitler în 1933. Oricît de tragic ar fi, pe o asemenea scală istoria nu poate fi pusă la adăpost. Măcar, la capătul acestor ani orwellieni, proiectul european a supravieţuit, deşi oarecum diferit de visul care l-a generat. Am supravieţuit aliindu-ne cu regiunile mai interesate de comerţ decît de identitate. Acum, cînd ţările din a doua categorie sînt falimentare nu doar financiar, dar şi prin pierderea oricărei legitimităţi în ochii concetăţenilor lor, a venit din nou vremea să deschidem Europa către lume şi a venit timpul ca lumea să se deschidă către Europa. Să revină visul Iluminismului european în acele părţi ale lumii ruinate de aventuri fără sens, acolo unde poate furniza încurajare! Trebuie să punem capăt neutralităţii şi să comunicăm cu popoarele care împărtăşesc valorile noastre şi ne privesc încercînd să iasă din mizeria şi intoleranţa din societăţile lor. Să lăsăm Europa să se întoarcă spre restul lumii!

Punctele de blocaj

Construcţia europeană merge bine doar în poze. La fiecare summit, participanţii zîmbesc cu convingerea că data viitoare vor ajunge la un acord complet. Există, în această armonie exterioară, ţări care ţin la obiecţiile lor şi nu vor să cedeze pînă cînd acestea nu se vor rezolva aşa cum au fost formulate de diplomaţii lor. Iată sumarul lor:

Polonia

Principala obiecţie priveşte modalitatea de votare a legislaţiei europene. Tratatul Constituţional propune ca un vot să fie valabil cu 55% (adică 15 ţări din 27), dacă aceste ţări reprezintă 65% din populaţia europeană. În felul acesta, puterea votului este legată de numărul populaţiei. În Regulamentul adoptat la Nisa, Polonia are 27 de voturi din totalul de 345 – doar cu două mai puţine decît Germania, cu o populaţie de două ori mai mare. Polonia susţine că a cerut să intre în Uniunea Europeană pe baza acordurilor de la Nisa şi că schimbarea regulilor nu e corectă. Compromisul pe care l-ar putea accepta ar fi ca votul să nu depindă de cifra populaţiei, ci de rădăcina pătrată a numărului populaţiei. Astfel s-ar apropia ponderea ţărilor mari, mici şi mijlocii.

Regatul Unit al Marii Britanii

Marea Britanie îşi continuă eforturile de blocare a transferului de putere de la parlamentele naţionale la organismele europene. În acest sens refuză orice Constituţie, orice text care ar putea fi numit Constituţie sau care ar avea prevederi constituţionale. Nu doreşte un steag al UE şi un imn. Nu este de acord cu consolidarea vechilor tratate, ci doar cu îmbunătăţirea lor, aşa cum Tratatele de la Maastricht şi Amsterdam au amendat Tratatul de la Roma. În al doilea rînd, nu acceptă Carta Drepturilor Fundamentale, ceea ce ar însemna modificarea Codului Muncii. În al treilea rînd, nu vrea ca politica externă a Marii Britanii să fie subsumată unui „ministru de Externe“ al Uniunii. Şi în alte domenii, cum ar fi justiţia şi afacerile interne, Guvernul britanic nu doreşte să adopte legislaţia europeană. Nu doreşte să adopte prevederi comune de securitate socială. Nu acceptă prevederea conform căreia legislaţia comună prevalează asupra legii naţionale.

Olanda

Poziţia acestei ţări (în 2005, a respins, alături de Franţa, Proiectul de Tratat Constituţional) este asemănătoare celei britanice prin respingerea oricărui text care ar putea semăna cu o Constituţie. Respinge includerea în Tratat a Cartei Drepturilor Fundamentale, referinţele la simboluri (drapel, imn), prioritatea legii europene faţă de cea naţională. Dar este de acord cu stabilirea unor criterii pentru viitoarele extinderi şi pentru introducerea unui „cartonaş roşu“ arătat Comisiei Europene, obligînd-o să retragă o lege, dacă majoritatea parlamentelor naţionale o resping.

Republica Cehă

Guvernul ceh se alătură obiecţiilor poloneze în ceea ce priveşte sistemul de vot, pentru că nu doreşte ca Polonia să rămînă izolată. Sprijină propunerea Parlamentului olandez prin care se acordă mai multă putere parlamentelor naţionale. Ca şi Marea Britanie, nu e de acord cu înfiinţarea postului de „ministru de Externe“.

Franţa

Şi această ţară, care a respins prin referendum Tratatul Constituţional, doreşte un simplu tratat, mai curînd decît o Constituţie, dar nu e împotriva înlocuirii veto-ului naţional cu votul majoritar.

(după BBC, 29 iunie 2007)

Ruxandra TUDOR

Drumeţii în dimensiuni paralele

Nu ştiu alţii cum sînt, dar, personal, nu agreez deloc concediile planificate de alţii. Dacă îţi cumperi o vacanţă prin agenţie – lucru util, nimic de zis – devii dependent de un orar foarte strict, de la care nu îţi permiţi să te abaţi. Te trezeşti la ora prevăzută în „desfăşurător", vizitezi ce şi cînd spune agenţia, iar dacă sari peste prînz, furat de peisaj – asta este! –, trebuie să te mulţumeşti cu o şaorma – masa a fost servită „conform programului stabilit", iar pînă la cină te descurci cum poţi. Dacă poţi şi, mai ales, dacă ai timp, pentru că pînă la cină mai sînt prevăzute două muzee şi vreo casă memorială. Iar autocarul nu stă să te aştepte pe tine – drumul este lung, şoferul nervos, turiştii nerăbdători să mai bifeze o casetă din lista de obiective turistice, şi tot soiul de alte inconveniente pe care, personal, le evit. Şi prefer să îmi organizez singură vacanţele. Aş spune chiar că am descoperit o jucărie nouă. Nouă pentru mine, desuetă deja, poate, pentru alţii. E accesibilă, simplă, comodă, ieftină şi poate stîrni pasiuni pe termen lung. I-am spus „plimbare fără bani", iar „scenariul" este foarte simplu: stau confortabil acasă, în faţa calculatorului conectat, neapărat, la Internet – aici este tot secretul! –, dar şi cu hărţile rutiere la îndemînă. Îmi creez mai întîi în minte traseul în care „plasez" diverse obiective pe care le ştiu de mult, de la orele de geografie sau din lecturi. Descopăr apoi locuri inedite, atracţii locale mai vechi sau mai noi, locuri în paragină – întotdeauna cu un straniu farmec aparte – sau investiţii care vor să scoată din amorţeală nepăsarea autorităţilor locale. Şi nu te costă mai nimic, poate doar o conexiune bună la Internet.

Apuseni, marea descoperire

Călătoriile mele au fost la început simple, scurte şi mai mereu „iniţiate" de poveştile fabuloase ale vreunui amic plimbăreţ despre cutare cătun uitat de lume, dar cu peisaje fabuloase care merită văzute. Începeam să-l caut aşa cum ştiam eu mai bine: prin motoarele de căutare, prin site-urile româneşti, sperînd să găsesc măcar cîteva imagini şi indicaţii geografice cît mai precise. De multe ori însă, în prima fază a călătoriei, rezultatele păreau modeste. O poziţionare exactă, o vedere din satelit *via* Google Earth, Mapmart, Local.live, Virtual Earth şi gata – petele de culoare verde sau maro de pe hartă începeau să prindă nuanţe, să se desfăşoare tridimensional. Nici opiniile de pe forumurile pasionaţilor de călătorii nu sînt de neglijat pentru că oferă informaţiile de care orice călător are nevoie – căile de acces în zonă, locurile în care poţi găsi cazare, clima etc. Stîngaci, pentru că forumiştii sînt destul de zgîrciţi în detalii şi păreri personale, dar de bun augur.

Am descoperit cu timpul vacanţele „complicate", călătoriile care se întind pe mai multe zile şi au ca obiectiv parcurgerea unei regiuni întregi, prin toate cotloanele, în încercarea de a-i descoperi cît mai multe secrete. Aşa am ajuns, virtual, în Munţii Apuseni, o zonă cu locuri atît de multe şi de frumoase, încît, chiar şi în faţa computerului, trebuie să dedici mult timp şi răbdare pentru a le epuiza. Nu îi vizitasem niciodată – nu cred că sînt integraţi în rutele comerciale de turism intern şi se află destul de departe de Bucureşti pentru a fi asaltaţi în week-end. Informaţiile de la orele de geografie erau atît de şterse, încît am considerat totul o mare necunoscută pe care trebuia să o descopăr pas cu pas, versant cu versant, peşteră cu peşteră.

Expediţia virtuală

Surprinzător cît de multe informaţii poţi găsi pe Internet! Foarte multe, dar din păcate există şi un „revers al medaliei" denumit simplu *copy and paste,* metodă care, se pare, are mare succes în rîndul internauţilor, fie ei administratori de site-uri sau simpli forumişti: majoritatea poveştilor şi a pozelor sînt aproape identice. Aceleaşi informaţii „fade", fără detalii care să te facă să simţi cum sînt lucrurile în realitate. Aceleaşi texte de prezentare generală care includ, fără excepţie, două expresii-cheie: „caracter carstic" şi „complex carstic". Munţii Apuseni sînt renumiţi aşadar „pentru caracterul carstic, cu ponoare, izbucuri, chei şi peşteri a căror densitate nu se mai regăseşte nicăieri în ţară" – www.welcometoromania.ro/apuseni. Sau „Munţii Apuseni sînt un imens complex carstic, cu nenumărate doline, peşteri, avene, gheţari, canioane sălbatice, rîuri, izbucuri, chei, lacuri subterane, cascade..." – www.padis.ro. Acelaşi tip de fotografii, fără nici o marcă personală, care exemplifică scurt şi la obiect aceleaşi idei: intrare în canion, ieşire din peşteră, căpiţe în poiană, vedere de pe piatră, cădere de cascadă, punct de belvedere. Ah, şi să nu uităm cvasiprezentele şi veşnic romanticele „peisaje de iarnă". Poze identice, copiate la indigo, făcute parcă după un şablon, dar – trebuie să recunosc – absolut spectaculoase! Parcă cineva ar fi micşorat realitatea şi i-ar fi pus o ramă. Unele sînt atît de perfecte încît ai impresia că, dacă întinzi mîna, vei putea muta silueta care înaintează pe potecă 5 cm mai încolo, iar ea îţi va mulţumi! Nici nu ar fi avut cum să fie altfel, luînd în considerare „fotomodelul": perfect pînă la ultimul detaliu, fascinant, parcă desenat, aproape ireal.

Ca orice bucureştean dependent de apa curentă şi de comoditatea celorlalte atribute ale civilizaţiei, m-am bucurat să descopăr spaţii noi de cazare, hoteluri şi pensiuni care au fost deschise recent. Din păcate, proprietarii fac economie la capitolul „texte de prezentare" şi sînt de-a dreptul calici la imagini, astfel încît este greu să vezi prea multe detalii din camere şi aproape imposibil să îţi dai seama dacă vila/pensiunea respectivă este localizată la stradă sau, dimpotrivă, retrasă pe potecile puţin umblate ale munţilor. Chiar şi aşa, invitaţiile sînt generoase, dar cam trase şi ele la indigo: „Vă aşteptăm în această zonă frumoasă, pentru un concediu de neuitat. Apă caldă non-stop, centrală proprie, bucătărie tradiţională, grătar în curte, spaţiu de joacă pentru copii".

Jumătăţi de măsură

La cît de noi şi frumoase sînt pensiunile şi vilele din zonă, te întrebi, inevitabil, dacă nu cumva şi preţurile sînt pe măsură. Foarte uşor nu ai cum să afli pentru că la butonul „tarife" nu găseşti decît un număr de telefon la care eşti rugat respectuos să suni pentru a afla care este tariful din acel moment. La butonul „meniu", bucurie mare doar pe jumătate – liste lungi, dar foarte puţin specifice. Ciorbă de burtă peste tot – lucru bun, nimic de comentat, pentru pasionaţi; personal, prefer să mă abţin sau cel mult să gust! –, dar şi celelalte feluri la fel de clasice: de văcuţă, de pui sau de zarzavat. La felul doi, aceeaşi obsesie pentru fripturi şi grătare şi aproape nimic local, nimic care să-ţi stîrnească curiozitatea; cum o fi şi cu ce se mănîncă. Am sperat că, măcar la desert, lucrurile vor sta mai bine. Aceiaşi papanaşi, clătite şi cremă de zahăr ars pe care le găseşti oriunde în România m-au făcut însă să mă întreb de unde atîta lipsă de imaginaţie. Gastronomia românească, departe de a fi vreo vedetă pe plan mondial, are totuşi destule atribute care să te pună în dificultatea de a alege, la o adică, dintr-un meniu al zonei. La noi, meniurile par scrise doar pentru a avea multe pagini de răsfoit. Niciodată nu găseşti mai mult de jumătate din bunătăţile cu care eşti ademenit. Iar ca să nimereşti ceva bun din această jumătate, secretul stă în întrebarea „Ce ne recomandaţi?" – adică „Ce e proaspăt şi mai bun?" –, adresată pe un ton şugubăţ, cu subînţeles. Îl stîrneşti şi pe chelner – ai încredere în el, îi recunoşti competenţa –, eviţi să ţi se trîntească sub nas ceva ce nu s-a mai gătit de săptămîni întregi sau să primeşti ceva ce aduce cu ce ai cerut doar la preţ.

Acum sînt la o masă virtuală, pe care trebuie să o suplinesc printr-un exerciţiu de imaginaţie. Fiind cam ora 18,00, cu soarele pitit deja după vreun vîrf de munte, îmi imaginez aşa: ...sînt pe un drum de întoarcere. Un traseu de trei ore la dus, cam două la întors – la vale este întotdeauna mult mai uşor! Am ajuns în restaurant, gata să îmi refac energiile, să-mi ordonez impresiile în faţa unui meniu pe care îl pot decide eu. Imaginativ. Ciorbă ardelenească şi friptură de vînat. Mistreţ. Şi mult vin roşu pentru hidratare şi pentru poveştile cu vecinii de la masă. Şi apoi prăjitura casei. Am mers la risc, dar a meritat. Nici prea uscăcioasă, nici plină de vreo cremă care să îmi strice plăcerea festinului. Şi se potriveşte în continuare la vinul roşu.

De ajuns cu realitatea virtuală!

Internetul turistic omite, greu de stabilit de ce, lucrurile mai puţin plăcute ale unei călătorii. De exemplu, şoselele – primul hop pe care trebuie să-l treci cînd voiajul tău virtual începe să se concretizeze. Acolo unde scrie „drum de parcurs în 30 de minute", poţi fi sigur că atîta este timpul pe care îl aştepţi stînd la semafoarele care „fluidizează" circulaţia cînd pe un sens, cînd pe altul. Se toarnă, evident, asfalt. Se decopertează drumurile. Iar. Din nou. Pentru a nu ştiu cîta oară. Acolo unde, dacă eşti norocos, ai indicator de autostradă, sînt atîtea restricţii de viteză – unele uitate cu siguranţă de la reparaţii mai vechi – încît îţi vine să abandonezi maşina şi să o iei pe jos. Ai fi mult mai cîştigat; cu siguranţă ai ajunge mai repede. Acolo unde pe hartă este trecut un oraş... este clar că vei staţiona. Calm. Şi te vei încadra pe şoseaua de centură. Dacă aşa ceva există, circulaţia este blocată. Dacă nu există, eşti deviat pe drumuri care ar trebui să fie mai libere, dar, evident, sînt şi mai înfundate. Şi atunci îţi vine o idee proastă. Dacă tot se circulă aşa de rău, să oprim să luăm o gustare, o cafea... să ne mai tragem sufletul. Şi după ce începi să simţi deja miresmele imaginare, constaţi rapid că peste tot este interzisă oprirea, că parcările sînt pline, că te-ai depărtat prea mult de terasa care îţi făcea cu ochiul. Singura veste bună este că între timp ţi-ai ocupat mintea cu altceva şi ai mai parcurs puţin din labirintul oraşului.

Dimensiunea realităţii

Primul traseu. Internetul povesteşte despre un drum uşor, de patru ore dus-întors. Aveam să aflu că nu este deloc aşa – acum ştiu că două ore pe Internet înseamnă cel puţin trei în realitate. Poate la întors cele două ore virtuale să coincidă cu cele reale. La vale – cum spuneam – întotdeauna este mai uşor. Începutul drumului este anevoios. După cîţiva kilometri, oboseala îmi pare copleşitoare. Fac un popas şi lucrurile se schimbă. Este linişte şi răcoare. Numai gîzele îndrăznesc să tulbure atmosfera aţipită. Şi aerul – abia acum percep mireasma lui! Asta nu îţi poate reda Internetul – adevărata „dimensiune" a lucrurilor. Mirosul de cetină îmi devenise aproape străin. Un miros care se afundă pînă în ultima alveolă a plămînilor. Devine aproape obositor, ca un parfum greoi, în exces. Tendinţa de a mă opune oboseşte şi ea. Respir din ce în ce mai monoton, mai adînc şi fluier. Fluier aiurea, fără un ritm anume. Cred că mă bucur pur şi simplu că vremea e bună, că la intervale de 30 de minute întîlnesc cîte un grup de drumeţi care coboară şi că le pot adresa o întrebare „montană" inevitabilă: „Mai este mult?".

Mi-ar plăcea să am un sistem GPS ca să văd care este poziţia mea. Să am acces la hărţile digitale şi să calculez cît mai este de urcat. Dar aici, în munte, nu găseşti curent, apă, canalizare. Mai nimic nu este disponibil decît departe, în sat, şi doar dacă este deschisă prăvălia. Şi, fireşte, dacă te poţi mulţumi cu ce găseşti pe rafturile întunecate şi confuze care nu prea seamănă cu cele scăldate în lumina hipermarketurilor. În micile magazine se vinde strictul absolut necesar şi niciodată mai multe variante ale aceluiaşi produs. Mărcile nu au nici o importanţă atîta timp cît preţul este corect. De altfel, puţine lucruri au importanţă. Parcă nu-ţi vine să crezi cît de simplă poate fi viaţa prin aceste locuri şi cît de firesc o trăiesc oamenii. Îmi vine să mă abat din drum şi să-l rog pe primul om care îmi iese în cale să-mi povestească cum trece viaţa prin aceste locuri. Cum ştiu să trăiască aşa? L-aş întreba ce se întîmplă dacă are nevoie – să zicem – de bulion, sare sau ulei, iar cel mai apropiat magazin este la cîţiva kilometri distanţă. Probabil că mi-ar da un răspuns atît de firesc încît mi-ar fi ruşine de falsa impresie a dependenţei de „binecuvîntările" oferite de oraş. Da, aş întreba toate acestea. Dar acum urc şi aştept în continuare un alt grup de turişti care coboară. E singurul indiciu că mă aflu încă pe traseul cel bun. Marcajele lipsesc sau sînt atît de rare încît nu te poţi baza pe ele. Şi trebuie să aflu cît mai am de urcat...

Experienţe nedegradabile

Ceea ce nu am găsit pe Internet, pe nici o hartă şi nici măcar nu mi-am dorit să văd este o mare cantitate de deşeuri nedegradabile. Pet-uri de toate formele şi dimensiunile, ambalaje de dulciuri şi pungi de plastic. De la începutul traseului, pînă la capătul cel mai îndepărtat al lui. Arată rău. Sluţesc frumuseţea din jur. Omoară totul – muţenia albă a iernii, verdele crud al primăverii, căldura verii, toamna ruginită. Aceste pet-uri sînt la fel – goale, transparent murdare, fără urmă de degradare. Pur şi simplu stau acolo unde au fost aruncate pînă cînd cineva le va lua, făcînd, probabil, loc altora.

„Haideţi, haideţi, că închid după dumneavoastră!", spune răstit ghidul peşterii Gheţarul de la Scărişoara. Intru repede, fără să fiu conştientă de gest şi încep să cobor pe lîngă peretele de stîncă. Hăul pe care trebuie să-l parcurg mă ameţeşte. Una, două, douăzeci, o sută optzeci de trepte metalice... şi ajungi într-un imens care te copleşeşte. Hainele îngheaţă aproape instantaneu. Zero grade. Trec de la 30 la zero grade în doar cîteva secunde. O experienţă pe care nu o uiţi prea repede. Nu am găsit informaţia în nici un ghid, pe nici un site. O accept cuminte şi atentă să nu alunec. Picioarele îmi tremură de urcat şi de frig. Bucuria este însă prea mare pentru a da înapoi.

Cu ochii-n 3,14

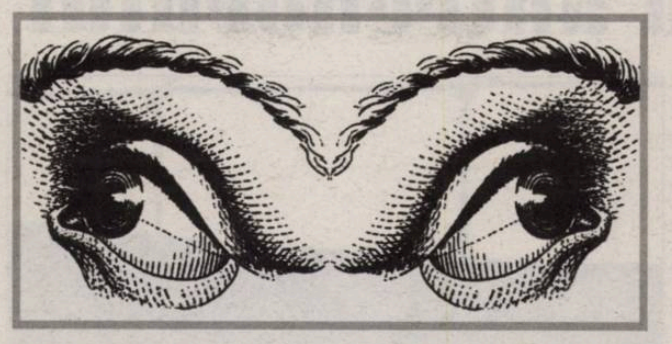

DOI OAMENI ŞI UN EŞEC PAR SĂ TRĂIASCĂ MAI MULTE VIEŢI CARE SOLICITĂ GÎNDIREA ÎN IZVOARELE GRAMATICALE MAI VECHI DE O ZI

● Într-un Bucureşti pragmatic, tern şi atît de puţin cinematografic, am trăit un scurt moment care mi-a amintit de scurtmetrajul lui Polanski *Doi oameni şi un dulap*. Pe bulevardul Dacia, doi românaşi, uşor abţiguiţi, cărau un fotoliu uriaş, impozant. Am trecut pe lîngă ei fără să le dau prea mare importanţă, însă unul m-a întrebat cît se poate de sincer: „Domnişoară, vă place fotoliul nostru?“. Încă o dovadă că o replică bună poate să dea un nou sens filmului. (**A. P.**)

● Într-o reclamă la deodorantul Rexona, vedem o domnişoară, în metrou, care pune pe fugă un bărbat, cu mirosul ei de transpiraţie (transpiraţia este reprezentată prin imaginea porcului, desenat la subsuoara fetei). În faţa unui asemenea eşec, domnişoara găseşte imediat soluţia: îşi dă cu Rexona şi porcul dispare. Cam îngălată tipa: peste transpiraţie nu-ţi dai cu deodorant; mai întîi, foloseşti apa şi săpunul. (**C. P.-B.**)

● Sînt oameni ce par să trăiască mai multe vieţi în cursul aceleiaşi, cu aceeaşi incandescenţă, de aceea se şi grăbesc să moară, obosiţi de cît s-au consumat... Unul dintre aceştia a fost Florian Pittiş. De la moartea sa, imaginile diferitelor sale „vîrste“ îmi trec prin faţa ochilor – fiecare din ele, memorabilă: tînărul fantezist din minunatul trio format împreună cu Anda Călugăreanu şi Dan Tufaru (cîtă nedreptate, nu mai e nici unul în viaţă...), Ariel-ul antologic din *Furtuna* lui Ciulei de la „Bulandra“ (nu am văzut altul, de-atunci, care să mă fi impresionat mai puternic!), folkistul „înflăcărat“, recitatorul genial, „vocea de la *Teleenciclopedia*“, rebelul fără vîrstă. Fiind atît de prezent, în toate aceste vieţi deodată, va trebui să avem răbdare ca ele să se stingă, una cîte una, înainte de a ni-l închipui absent... (**a. l. ş.**)

● Celor care cred/spun că vara nu se mai citeşte nimic, că inteligenţa ia vacanţă şi că nu tre' să agresezi publicul cu chestii care solicită gîndirea, le aduc un contraargument: ai noştri citesc! În luna iulie, *Dilema veche* a avut cel mai mare trafic pe Internet din istoria ei – 36.719 vizitatori şi 269.613 afişări, conform www.trafic.ro. Nu pot decît să le mulţumesc dilematicilor pentru cele peste două sute şaizeci şi nouă de mii de click-uri şi să supun atenţiei ideea că, pentru cititorii adevăraţi, vara e ca iarna. (**M. V.**)

● Irakienii din Basra sînt convinşi că trupele britanice au eliberat bursuci sălbatici care le mănîncă vitele şi au plantat ouă de şarpe în izvoarele de apă potabilă. 1) Încerc să-mi imaginez cum cară trupele britanice cofraje de ouă de şarpe, noaptea, prin deşert. 2) Nu exista şi la noi teoria că americanii ar fi de vină pentru apariţia gîndacului de Colorado? (**M. C.**)

● Nu mi se pare normal ca, pe HotNews.ro, ştirile legate de decese să fie urmate de nesfîrşite necroloage, pline de greşeli gramaticale, încropite pe colţul biroului, de către cititori. Sînt aceiaşi oameni care comentează orice ştire, se pricep şi la politică, şi la fotbal, îi înjură pe Băsescu sau pe Tăriceanu. De aceea, şi atunci cînd nu e cazul, apare cîte un sîmbure de conflict, cum ar fi: „Cei care vor să-l plîngă pe Teoctist să se ducă la topic-ul cu pricina... aici noi plîngem un mare om“ etc., etc. Cred că ar trebui să ne exprimăm tristeţea într-un mod mai discret. (**A. P.**)

● Am comandat la redacţie pizza şi pe factură era scris: „Bd. Mircea Eliade nr. 2, revista *Vama Veche*“. Adevărul e că jumătate din redacţie e în concediu, iar noi ceilalţi avem deja plaja în cap. Şi mi-am amintit de un prieten care a cerut *Dilema veche* la un chioşc din 2 Mai şi i s-a spus că ei nu ţin ziare mai vechi de o zi. (**M. C.**)

S-AR PUTEA CA ETERNUL „SĂ MORI TU!“ SĂ FIE REFUZAT FOARTE FERM CU AJUTORUL UNOR TUNURI DE ÎNTÎMPINARE

● Apple Computers anunţă că a construit un cip pentru computer care poate depozita şi reproduce muzica dacă este introdus în implanturile de sîn: iBob costă între 499 şi 599 de dolari. S-ar putea ca acest dispozitiv să fie mai important decît pare: femeile s-au plîns dintotdeauna că bărbaţii doar le privesc, şi nu le ascultă. (**M. B.**)

● De la Ruse pînă la Veliko Tîrnovo şi retur (prin Balcic), mai toate restaurantele au meniuri traduse în cîteva limbi, plus româneşte. Iar dacă atunci cînd comanzi, mai redactezi un (universal) „hepi leydi“, alt „roşii descojiţi“, nişte „aripioare a la chinezeşti“ sau eternul „cicăn“, *după* nu poţi decît să te bucuri că, relativ aproape de Bucureşti, se poate mînca bine, variat şi fără bancrută lunară. (**S. S.**)

● Sîntem bombardaţi cu reclame de tipul „Oare tu o să îmbătrîneşti vreodată?“ sau cu clipuri arătînd pensionari săraci şi pensionari bogaţi. Pe un bloc scrie mare: „Reclama asta va exista mereu. Dar tu?“ *AVIVA*. Îţi vine să spui: „Să mori tu!“. Mai ales, că în urmă cu cîţiva ani, deşi noi existam cu toţii, AVIVA nu exista. Sau cel puţin avea alt nume. Ghici de ce şi l-a schimbat. (**A. M.**)

● Preşedintele Ligii Profesioniste de Fotbal a refuzat foarte ferm amînarea meciurilor din etapa a II-a a campionatului în ziua de doliu naţional, decretat la dispariţia Patriarhului Teoctist. Dumitru Dragomir a fost categoric: „Noi muncim, nu ne distrăm!“. Fotbalul nu a ajuns niciodată la o asemenea dimensiune nu numai clară, dar şi aiuritoare. (**R. C.**)

● Planeta poate fi salvată. Iată trei idei ale geoingineriei. Prima aparţine unui cercetător american care, în urma unor calcule, a stabilit că, pentru compensarea dioxidului de carbon, Pămîntul ar trebui mutat cam cu 1,5 milioane km mai departe de Soare. Punerea în aplicare a acestei idei ar necesita o cantitate de energie echivalentă cu cea degajată de 5000 de milioane de milioane de bombe cu hidrogen. A doua soluţie presupune instalarea unei umbrele gigantice compusă din 55.000 de oglinzi desfăşurate în spaţiu, fiecare avînd o suprafaţă de 100 km pătraţi. Iar a treia propune aducerea în straturile superioare ale atmosferei, cu ajutorul unor tunuri speciale, a unor materiale reflectorizante pentru reorientarea razelor solare. Le mai dau eu o idee: cîteva (nu multe) catralioane de tone de emulsie împotriva radiaţiilor solare cu care să ungem suprafaţa planetei în fiecare vară. (**M. C.**)

● Pot să explic aici – în mod definitiv şi irefutabil – de ce, în pofida unor păreri mai ortodoxe (d.p.d.v. gramatical), formularea „(Să ai/aveţi) o zi bună!“ este cît se poate de rezonabilă, ba chiar recomandabilă! Deci: spre deosebire de „Bună ziua!“ – care este o formulă de întîmpinare, echivalentul unui „Salut“ sau... „Bună!“ –, cealaltă se foloseşte *numai* la despărţire, fiind concluzivă şi proiectivă: adică, pur şi simplu, îi urezi cuiva să-şi continue „bunătatea“ de zi într-un mod la fel de/şi mai plăcut... E clar acum? (**a. l. ş.**)

PENTRU O CLIPĂ, FRICA DE CULOAREA PERECHE (DAR NU CU VOCE TARE) DESFACE VORBA DE MAI JOS

● Să ne amuzăm un pic plonjînd pentru o clipă în lumea uneori hazlie a muzicii *black metal* de pe la noi. Azi ne vom descreţi frunţile cu numele unei trupe din Arad: Purulente Uretre. Nu-i drăguţ? (**D. S.**)

● Sesquipedalofobia denumeşte frica de cuvinte lungi. Dar cum se spune fricii de sesquipedalofobie? (**M. C.**)

● Primarul general al Capitalei a anunţat că vom avea în Bucureşti un sistem de „management al traficului“ după model britanic: semafoarele îşi vor schimba singure culoarea în funcţie de intensitatea traficului, maşinile de pompieri, Salvare şi Poliţie vor fi coordonate prin satelit şi vor avea „undă verde“, intersecţiile se vor debloca dintr-un centru de comandă etc. Eu zic că nu-i rău. Sigur, mai există o mică problemă: aceea ca sistemul care s-a dovedit bun la Londra să funcţioneze şi la Bucureşti, un oraş în care, după cum se ştie, nu locuiesc cetăţeni britanici. (**M. V.**)

● Din basmele la zi ale agenţiilor de presă. Cică: cel mai înalt om din lume, ciobanul chinez Bao Ishua, 2,36 m, la 56 de ani şi-a găsit sufletul pereche; s-a căsătorit cu Xin Shaguan, 29 de ani, 1,68 m. Căsătoria, cică, a avut loc la complexul turistic Gingis Han, în oraşul Erdos din nordul Chinei şi a fost sponsorizată de 15 firme, una dintre ele asigurînd bărbatului încălţămintea de nuntă, măsura pantofilor nefiind divulgată. Mirele a venit instalat într-o iurtă trasă de cămile. El este celebru în China prin miraculoasa salvare a doi delfini, gata să moară după ce înghiţiseră cîţiva saci de plastic. Bao şi-a întins braţele sale pînă în adîncurile lor, a extras sacii şi i-a adus la viaţă. Nici un cică. (**R. C.**)

● Zilele trecute am retrăit momentele de maximă jenă ale părinţilor mei cînd noi, copiii, făceam, inconştient, dar cu voce tare, aluzii la „urîţenia“ oamenilor sau la defectele lor. În tramvaiul 41, o fetiţă care stătea în braţele mamei sale a început să strige, uitîndu-se fix la aluniţa de pe faţa unei doamne: „Mami, uite ce are tanti pe faţă! Ce bubă mare!“. Mami, vizibil stînjenită, i-a aruncat doamnei în cauză un: „Scuze, e şi ea mică, nu ştie...“ şi s-a îndreptat către coborîre, încercînd din răsputeri să-i distragă copilului atenţia, nu care cumva să-şi mai exprime şi alte opinii jenante la adresa aluniţei. Parcă m-am văzut pe mine, acum mulţi ani, tot mică şi tot neştiutoare, de mînă cu tata într-o minimenajerie din spatele Pieţei Rahova, strigînd ca din gură de şarpe: „Tăticule, uite maimuţica aia! Ce face?“. Făcea ceva foarte urît... (**R. T.**)

● Am văzut pe o maşină o reclamă la site-ul www.dosare.ro. Nu, nu este site-ul CNSAS. Din păcate. (**C. G.**)

● Potrivit unei ştiri difuzate de Reuters, o veveriţă vine zilnic într-un magazin din localitatea Jyvaskyla (Finlanda) pentru a consuma ouă de ciocolată „Kinder Surprise“. Ia oul (alte dulciuri nu par s-o intereseze), îi desface cu grijă ambalajul, ronţăie ciocolata şi pleacă apoi cu jucăria care se afla înăuntrul oului. (**D. S.**)

● La Carrefour Unirii, o vînzătoare de la casă mă surprinde mai întîi cînd refuză să primească mărunţişul pe care i-l lăsasem (vreo 80 de bani, în monede): „Nu ni-i lăsaţi, că nu avem ce face cu ei. Mai bine îi daţi unui om sărman de pe stradă!“. Apoi îmi dă un cupon pentru tombolă: „Completaţi şi cuponul acesta. Premiul cel mare e maşina aia expusă în faţă. Acum, între noi fie vorba, se aude că maşina e deja arondată, dar poate cîştigaţi unul din celelalte obiecte“. (**C. P.-B.**)

● Vreţi reformă în cadrul BOR? Păi, „reforma“ deja există. Un exemplu poate fi fotografia de mai jos. (**A. P.**)

© M. Chivu

© A. Popescu

Radu Pavel GHEO

docuDileme

Tristeţea antrenorului iugoslav

Fotbalul nu mai e de multă vreme doar fotbal. E un fel de luptă. Teoretic, una sportivă, fără victime – cel puţin pe teren. Doar că el imită sau chiar precede la scară mică istoria mare.

Ultima naţională de fotbal a Iugoslaviei e exact un film despre fotbal şi război, a cărui poveste este una simplă şi tristă: jucătorii unei generaţii de aur a fotbalului din R.S.F. Iugoslavă cîştigă campionatul mondial de juniori din Chile în 1987 şi, în 1990, ajung în sferturile de finală ale campionatului mondial de seniori din Italia. Apoi se întîlnesc faţă în faţă, ca adversari, după separarea federaţiei şi crearea statului independent croat. Boban, Prosinecki, Mihailovic, Mijatovic şi alţi mari fotbalişti ai Europei anilor '90 îşi încep cariera cu o victorie care îi leagă şi apoi istoria îi face adversari.

Nici în film, nici în realitate nu e vorba doar de o simplă confruntare pe teren. Atunci cînd războiul a luat sfîrşit în mod oficial, el a continuat în sufletul oamenilor. Toţi simt că mai au ceva de răzbunat. Iar frustrările colective se dezlănţuie cel mai uşor pe un stadion, într-o înfruntare între două echipe naţionale, cu două imnuri diferite, care cu puţin timp în urmă jucaseră sub acelaşi drapel.

În anul 1999, în preliminariile campionatului european, Iugoslavia (adică Serbia şi Muntenegru) nimereşte în aceeaşi grupă preliminară cu proaspăta naţională a Croaţiei. Croaţii vin să joace la Belgrad, iugoslavii se duc să joace la Zagreb. Unii sînt trădătorii criminali. Ceilalţi – tiranii criminali.

Regizorul olandez (prin cetăţenie) Vuk Janic încadrează în film, între cele două meciuri decisive, destinul cîtorva jucători sîrbi şi croaţi între momentul 1987, marea lor victorie sub drapelul Iugoslaviei, şi 1999. Între cei doisprezece ani se întinde o întreagă istorie de teroare, ură şi spaimă. În urma ei rămîn ruine şi tristeţe. Vorbind despre fotbal, personajele filmului vorbesc mai mult despre viaţa lor făcută ţăndări şi felul în care au încercat să şi-o reclădească.

Un jucător are tatăl sîrb şi mama croată. Altul are

mama sîrboaică şi tatăl croat. Joacă sub drapele diferite. Nici unul din ei nu e intelectual şi nu a avut probleme identitare. Au fost siliţi să le aibă. Oare cum se face, se întreabă unul din ei, sîrbul născut într-o familie mixtă, că locuinţa lor din oraşul unde copilărise a fost vandalizată, iar el a fost ucis în efigie, cu cîte un glonţ tras în fiecare fotografie a sa, drept în frunte? Cine a făcut aşa ceva? Poate chiar cei care îl aclamau pe stadion cu cîţiva ani înainte.

Cel mai tragic personaj din film este antrenorul fostei echipe a Iugoslaviei din 1990, Ivica Osim. Bosniac născut în anii ocupaţiei germane, el îşi dă demisia de la conducerea echipei în 1991, cînd încep bombardamentele asupra oraşului său, Sarajevo, unde îi rămăsese întreaga familie. Îşi anunţă demisia cu voce demnă, dar pe măsură ce explică, glasul i se frînge, iar lacrimile i se scurg pe obraji pînă sub bărbie. Nu fotbalul e de vină. Mai tîrziu, în 1999, urmăreşte la televizor înfruntarea dintre „băieţii lui", mînaţi din tribune cu strigăte de ură, iar chipul bătrînului antrenor e încremenit, întunecat, parcă cioplit în piatră. Ai impresia că rememorează anii trecuţi de la începutul sfîrşitului şi că nici acum nu se gîndeşte la fotbal. Ce ar mai putea însemna fotbalul pentru un om în al cărui oraş stadioanele au ajuns să fie transformate în cimitire, iar terenul de joc e plin de gropi proaspete?

Ivica Osim ajunge antrenor în Austria, la Sturm Graz. După tot ce s-a întîmplat, oamenii fug de ei înşişi. Aşa simte el. „Poate cei care au murit au avut mai mult noroc", spune bătrînul antrenor. „Pentru că mulţi dintre cei care sînt în viaţă şi-au pierdut sufletele. Supravieţuiesc, dar nu mai trăiesc." E un fel de explicaţie la cele spuse la început de unul din suporterii croaţi veniţi la Belgrad, suficient de bătrîn ca să fi prins războiul. Întrebat dacă nu se teme că ar putea fi ucis pe stadion de suporterii sîrbi, el răspunde: „Eu am murit deja în 1991".

Probabil că, aşa cum spun cei mai tineri, viaţa merge înainte. Dar lasă în urmă tot felul de morţi. Azi Ivica Osim e antrenorul naţionalei Japoniei. Fuge în continuare.

Filmul documentar *The Last Yugoslavian Football Team / Ultima naţională de fotbal a Iugoslaviei* (Olanda, regia Vuk Janic) se difuzează la Clubul Ţăranului, Şos. Kiseleff nr. 3 (la Muzeul Ţăranului Român), miercuri 15 august, la ora 20,00, în cadrul programului „Cinemateca Astra Film Fest la Clubul Ţăranului din Bucureşti".

PUBLICITATE

adevărul
Supliment
Literar & Artistic

În fiecare miercuri împreună cu ziarul

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul IV, nr. 184 ● 16-22 august 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Note,
stări, zile“

pagina **3**

Mariana Celac
Urbanitatea
bucureşteană

pagina **20**

Moni Ovadia
„Visez la o Europă
de imigranţi“

pagina **21**

CLIȘEE DESPRE ROMÂNIA

„Și de-o fi să mor…“

●

„Tradiționala ospitalitate românească…“

●

„Românul e ’oț…“

●

„Munții noștri aur poartă…“

●

„Codru-i frate cu românul…“

●

„Românul s-a născut poet…“

●

„Fetițe dulci ca-n București…“

●

„La trecutu-ți mare…“

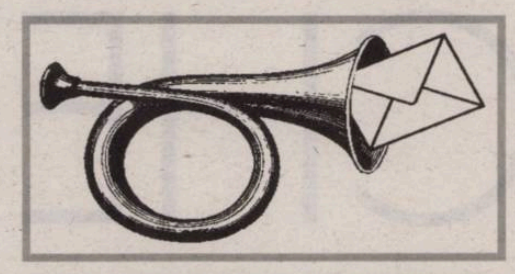

Nr. 179: *„Idealuri“*

„Cum rezistăm...? Ce vom dărui mai departe...?

Da, „să se întîmple“, dle Lucian Mîndruţă... Dar nu se va întîmpla, nu se va mai întîmpla în România. Am şi eu, ca orice român, potecile mele pe creier, obişnuinţele în a cataloga şi diagnostica, şi cred că ritmurile care acum par că ne strivesc vor fi şi mai nebune, dar oamenii care vor trăi atunci nu le vor mai simţi aşa, pentru că vor fi altfel crescuţi, formaţi, trăiţi... Îşi „tunează“ de mici creierele la conexiuni internautice, maşinile – la viteze de autostrăzi şi inimile – la economia de consum.

Peste 20 de ani, întrebi, stimată şi atît de apreciată redacţie? Eu însămi voi fi în pragul pensiei şi mă întreb, lucid şi arţăgos şi deja îmbufnat, marea mea grijă măruntă, cine va scrie atunci în *Dilema veche?* Aşa cum mă întreb cine îmi va trata copiii? Doctori vor fi cei care acum intră cu 4,75 la medicină şi termină toţi cu peste 9 la licenţă? Ca să aibă tot profesorul de UMF catedra lui? Profesori sînt cei care dau la litere, mate şi fizică pentru că au oarece înclinare spre aceste, şi numai aceste rămurele? Ingineri sînt cei... ciudat de puţini, care încă mai dau la Poli?

Nu, lume, nu!

Mi-am luat azi *Dilema veche* pentru că tot eram la taraba de ziare şi reviste. Pentru „Imobiliare“. Măcar să mă uit la preţuri, că altceva nu pot face, tot cu chirie voi sta şi anul ăsta, cu cei doi copii ai mei. Eu, care acum 15 ani dădeam la medicină, luam examenul cu bursă şi îmi spuneam că vom ajunge Occidentul din urmă, nu în 5, dar în 10 ani sigur. E adevărat, tatăl meu era mai sceptic, punea 50... Soţul meu era să fie profesor de mate. A şi fost, un an. Naşii noştri de cununie ar fi fost nişte ingineri pe cinste. Şi prietena vieţii mele a fost profesor de română şi engleză, ea a rezistat mai mult, vreo 3 ani. Şi prima mea fină de cununie a fost profesoară de engleză, şi-a dat şi definitivatul, am ajutat-o să facă o masă de protocol, nimic special, ceva simbolic, desigur, după lecţia deschisă... nici a doua mea fină de cununie, şi nici soţul ei nu practică acum medicina, deşi pentru asta au muncit 6 ani de zile... nici naşa fiicei mele (şi mama finului meu de botez) nu e farmacistă, n-ar fi putut... şi soţul ei a terminat mate, a fost coleg de facultate şi de teren de tenis şi de club de pictură cu soţul meu, dar nu a fost la catedră nici o zi!!! Lista poate continua.

Dragii mei, e dureros. E atît de dureros să văd cum atîtea aripi s-au frînt în numai cîţiva ani, 1998-2000, cînd, pe de o parte, cine prinsese trenul şi avusese de făcut avere făcuse, iar porţile începeau deja să se închidă numai cu ei înăuntru, şi pe de alta = aceeaşi parte, vechile uşi, unse zeci de ani, puteau să funcţioneze nestingherite, ca şi cum nimic „diferit“ nu s-ar fi întîmplat în toţi acei ultimi 10 ani... Să vă spun ce sîntem cei de mai sus – acum? Dar ne răspunde dl Constantin Rudniţchi, în al său „De ce iubim banii?“.

Cum rezistăm aşa, dezrădăcinaţi din rosturile primei tinereţi, ce principii şi ce valori ne-au rămas, ce am moştenit şi ce vom dărui mai departe? „Către un ideal religios“ – spune dl Bogdan Voicu... Ori poate, dle Mihali, sînt toate acestea „Minciuni ale spiritului“?

Visam, cu ochii deschişi, în discuţiile noastre între prieteni, la o societate ca aceea pe care dl Andrei Pippidi ne obligă aproape s-o acceptăm ca fiind adevărată, poate nu dreaptă, dar adevărată, se poate, e posibil, bunăstarea îţi dă această relaxare civică şi această aplecare către binele aproapelui, pe care o naţie flămîndă şi frustrată şi neîmplinită în tocmai segmentul ei de vîrstă de 30-35 de ani – că aşa sîntem toţi cei mai sus evocaţi – nu le are... Şi mai apuc s-o citesc pe Iaromira Popovici – „Vise şi planuri la sfîrşit de liceu“ – şi nodul în gît, şi piatra în coşul pieptului, da, sînt toate acolo, îmi permit luxul de a le gusta rar, foarte rar, dar uite, un articol cool despre Rolling Stonses şi unul neutru despre nebuna de Tori Amos, *me and a gun...* Ştiţi, e greu să te întîlneşti cu toate odată, dintr-odată, într-o singură seară, cu toată viaţa ta, cu adîncile ei smintiri, într-un singur număr, în doar cîteva pagini...

Aşa că nu mai pot citi, răfoiesc, constat că acum cîţiva ani, cînd a apărut rubrica de rîs, „Cu ochii-n 3,14“, era cît două sferturi de semicoloane, acum e o pagină întreagă, de ce, mă întreb? Dar nu mai am poftă să rîsu-plînsu, iar ultima pagină – „Vocaţia de director de spital“ – nu mi-o pot refuza, încă mă interesează ce au de spus medicii, comentez în gînd că profesia asta atrage oamenii poate nu cei mai inteligenţi, şi nu neapărat cu vocaţie – în fond şi eu acum aş fi putut fi medic de ţară pe undeva, să alin şi să îngrijesc un om – dar cu siguranţă cei mai orgolioşi...

Mă întreb care surpriză ar fi mai mare – a domniilor voastre să descoperiţi cîţi oameni cu vîrsta între 30-35 de ani vă citesc sau a mea, descoperind că ştiţi?

Peste 20 de ani vom trăi în aceeaşi necentrată mocirlă politică, în aceeaşi balcanică mizerie morală, în aceeaşi universalizată agresivitate verbală, atît doar că totul va fi tehnicizat, pixelizat, hipergigabitzelizat şi impersonalizat, şi nu vom putea, sub nici o formă, să ne găsim butoiul de 1000 de litri, decît dacă vom şti CUM să-l căutăm. Pentru că pentru fiecare categorie de butoi va fi o întreagă industrie vertical integrată hiperspecializată în fiecare tip anume de butoi. Vom fi români în cubicul, în marele sat european. ...Cît de nefiresc mi s-a părut să descopăr citatul din Nabokov şi cum de la primele rînduri –...„cînd citim trebuie să observăm detaliile cu tandreţe...“ – mi-am spus, fără să fi văzut încă cine le scrie, aşa ar trebui să fac şi eu cu *Pnin*-ul meu, altfel n-am să termin cartea aia, da, să găseşti un citat de Nabokov într-o *Dilema veche* pe care nu ţi-ai mai cumpărat-o de prea multă vreme, în chiar seara cînd ai lăsat Nabokov pe noptieră – în fond, un roman vîndut în librării la jumate de preţ, cu portocală, de Humanitas – pentru o întîlnire cu propriul destin.

Oricum, am să salvez ce v-am împărtăşit acum, spre „ţinere de minte“ peste 20 de ani... Vă mulţumesc că existaţi şi vă iert că altădată articolele *Dilemei* erau... generale, universale şi nedureroase.

Cu respect şi cele mai bune gînduri,

Carmen MUNTEANU
munteanu.carmen@gmail.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

S-au instalat cîteva minute de linişte, după care zice: „Măcar dorinţe să avem, dacă realitatea e departe“. Eu mi-am continuat drumul pe o altă cărare, gîndindu-mă că încă nu a dispărut dorinţa de a citi şi că mai există oameni care au şi alte aspiraţii în afară de „bani“ şi „distracţie“.

Cu bucurie,

Irina MĂLINESCU
Bacău
education@zappmobile.ro

Am zîmbit la...

Dorinţă rară

Mergînd la bibliotecă într-una din zile, în urma mea doi tineri se plimbau şi, cum am eu obiceiul să ascult frînturi din discuţiile oamenilor, am auzit deodată cum tînărul îi adresează fetei o întrebare:

– Ce ar fi dacă aş sparge o librărie?

– Oare dacă mă prinde ce îmi face?

– Oare îmi va face cadou jumătate din cărţile din librărie? Şi visul continua.

Fata, indignată, spune că e nebun. Tînărul îi zice că da, e nebun după cărţi, şi că singura lui dorinţă e aceea de a citi ce îi vrea inima, oricînd, indiferent de preţul cărţii (între timp aflasem că e pasionat de religie).

Abonament la *Dilema veche*

● direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp D, etaj 1, sector 1, Bucureşti;

● plătind contravaloarea abonamentului cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru **S.C. ADEVĂRUL HOLDING S.R.L.**, Cod Fiscal R18990288 în contul **RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818** deschis la **ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti;**

● la oficiile poştale din toată ţara;

● la sucursalele Rodipet din toată ţara.

Expediaţi o copie a documentului de plată şi adresa la care doriţi să primiţi revista, prin fax: 021-40.75.467 sau la adresa: OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea „Talon de abonament *Dilema veche*“.

Preţuri abonamente: **12 luni – 135 lei, 6 luni – 69 lei, 3 luni – 35 lei**

Nume.....Prenume.....Compania*..... Cod Fiscal*.....(*completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) Str:..... nr.....bloc..... scara..... etaj..... ap..... localitate.....Judeţ/sector..... cod poştal..... telefon.....

e-mail.....

Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., suma de ..... lei cu mandat poştal / OP nr..... în cont **RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818** deschis la **ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.**

Prin semnarea prezentului talon, în conformitate cu Legea 677 / 2001, sînt de acord să primesc informaţii şi materiale promoţionale de la publicaţia *Dilema veche* şi partenerii săi.

Semnătura .....

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU

CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU

TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Carmen DINCĂ
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: carmen.dinca@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 14.150 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

Ianuarie 1971

Nu este *interesant* decît ceea ce rămîne astfel şi în expresie, nu numai în fapt. Adesea, ni se par interesante lucruri a căror cercetare nu duce decît la formularea unui loc comun. Forţa unui eveniment se poate aprecia după valoarea de stil pe care o provoacă. Cu alte cuvinte, evenimentul adevărat e, prin el însuşi, creator de stil. Doar cînd evenimentul e precar, devine necesară grandilocvenţa calofilă, adică opusul stilului.

A avea stil e a simţi stilul lucrurilor, a discerne între fapt şi eveniment, *a şti de ce să nu te ocupi*. Prostul obicei modern de *a constrînge* insignifiantul la semnificativ. Specularea încăpăţînată a „obişnuitului“, snobismul voluptuos de a vedea peste tot „probleme“, de a releva „importanţa“ derizoriului.

Stilul e valoare de cunoaştere convertită în valoare de expresie. Valoarea de cunoaştere inexpresivă e aspidă şi demobilizatoare. Valoarea de expresie strict formală e caducă, vanitoasă, vicioasă.

Miercuri, 26 iulie 1972

Plec spre casă tîrziu şi văd, dintr-odată, un ceas uriaş pe turnul unei clădiri. E singura parte luminată a clădirii şi pare să atîrne direct de firmament. Îl privesc exact în clipa cînd mecanismul mută minutarul cu o secţiune de timp mai spre dreapta. E o mişcare lentă, dar implacabilă, mişcarea unei broaşte ţestoase. Simt o intensă repulsie. Realizez, ca niciodată, *natura tîrîtoare a timpului*, scurgerea lui lingavă, avansul lui bălos. Eternitatea e la polul opus: statică sau fulgurantă. Extrema minimă sau extrema maximă a mişcării. Numai muntele neclintit şi flacăra explozivă se apropie de stilistica ei.

Luni, 31 iulie 1972

Demnitatea tandră a flăcării de lumînare.

Vineri, 20 iulie 1973

Nimic clar, nimic adînc, nimic eficace. Mereu aceeaşi bîlbîială plină de morgă.

Duminică, 6 august 1972

Psalmul 13: „Pînă cînd, Doamne, mă vei uita neîncetat? Pînă cînd îţi vei ascunde Faţa de mine? Pînă cînd voi avea sufletul plin de griji şi inima plină de necazuri în fiecare zi? Pînă cînd se va ridica vrăjmaşul meu împotriva mea? Priveşte, răspunde-mi, Doamne, Dumnezeul meu! Dă lumină ochilor mei...“

Fără dată

(Seminar Goethe cu dl Noica, Gabriel şi Vasi Z.)

Götz von Berlichingen, actul I: Bruder Martin despre vin: „Cînd mireanul bea vin e de două ori mai bun decît idealul său. Cînd călugărul bea vin – e de două ori mai rău (... „Deîndată ce-am mîncat şi am băut, sîntem opusul a ceea ce ar trebui să fim“.)

Elisabeth (soţia lui Götz): „Facerea de bine e o virtute nobilă, dar este privilegiul sufletelor puternice. Cei care fac binele din slăbiciune, cei care fac mereu binele din slăbiciune nu sînt mai breji decît cei care nu-şi pot reţine urina“.

Din *recenzii:* comedia să se ocupe de părţile noastre *rizibile,* dar nu de cele iremediabil *rele*. Despre un volum de versuri: „bun doar de şters la fund: *Purgatus bilem verni sub temporis hora“.*

Din *scrisori:* Către Johanna Fahlmer: „Wieland e un căcănar“ (o javră, *Scheisskerl).*

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Limba română e o limbă străină

Preşedintele Traian Băsescu a spus un lucru de bun-simţ: că limba română ar trebui predată, pentru elevii maghiari, ca limbă străină. Cît pe-aci ca această banalitate să se transforme într-un nou scandal dîmboviţean – noroc că şi printre politicieni, şi printre „liderii de opinie“, bîntuie aerul concediilor...

Şi totuşi, oarecari reacţii n-au lipsit. Preşedintele executiv al UDMR, Kelemen Hunor, a încercat o ironie: preşedintele ar fi descoperit „apa minerală la Covasna“, căci chestiunea predării limbii române ca limbă străină e deja legiferată pentru ciclul primar şi există un proiect de extindere a acestui principiu şi în celelalte cicluri şcolare. Patrioţii curenţi au luat imediat poziţie de drepţi cu arma la picior şi au decretat: limba română e obligatorie pentru toţi cetăţenii ţării! Cîteva editoriale au comentat problema, dar atenţia s-a mutat rapid spre chestiuni mai arzătoare şi cu un „ce“ conspiraţionist mai vandabil decît predarea limbii române: Traian Băsescu ar face, cică, un joc politic în secuime, încercînd să „sape“ UDMR-ul, cu care e în relaţii proaste de la referendum. Aşa încît comentatorii şi politicienii care nu sînt în vacanţă au dat năvală spre acest subiect, clasînd „cazul“ limbii române.

Ce învăţăminte tragem noi, dragi copii, din această istorioară? Mai multe.

Întîi, constatăm că agitarea pericolului maghiar nu (prea) mai ţine: în afară de cîţiva „vigilenţi“ adormiţi în mentalul politic de secol XIX, mai nimeni n-a sărit ca ars. Or, dacă ne amintim în ce termeni se discuta această problemă la începutul anilor '90 se cheamă că lucrurile au evoluat binişor, chiar dacă persistă stereotipul acela care spune că „dacă ceri o pîine în româneşte într-un magazin din Miercurea Ciuc, nu ţi se dă“. Dar asta e soarta stereotipurilor, să persiste... Pe de altă parte, liniştea de acum nu înseamnă că „pericolul maghiar“ nu va mai fi agitat niciodată: dacă îşi va găsi „agitatorul“, va putea fi scos oricînd din recuzita politicianistă. Experienţe din ţări europene mai aşezate decît a noastră ne arată că recursul la sentimentele naţionale şi utilizarea imaginii stereotipe a „străinului ca duşman“ sînt posibile oriunde (a se vedea, recent, discursul anti-valon al noului premier belgian şi separatismul etnic uneori absurd care a cuprins zona flamandă a Belgiei, o ţară ce părea, la un moment dat, un exemplu de armonie).

Apoi, observăm cum o problemă de politici publice, precum modul în care o minoritate învaţă limba majorităţii, este lăsată baltă de dragul unor speculaţii precum presupusul „joc ascuns“ pe care l-ar face preşedintele în inima secuimii. Învăţarea limbii române de către elevii maghiari este o chestiune importantă şi încă nerezolvată în plan practic, în ciuda „descoperirii apei minerale“ despre care vorbea liderul UDMR. De la mai buna cunoaştere şi înţelegere reciprocă pînă la piaţa muncii, de la accesul la educaţie şi cultură pînă la chestiunea autonomiei, ar fi multe lucruri de dezbătut în siajul acestei teme. Dar actualitatea românească nu găseşte loc pentru dezbateri substanţiale: ne fug ochii şi urechile oricînd după speculaţii şi scenarii, în dauna faptelor şi argumentelor. E mai palpitant să ne dăm cu presupusul decît să reflectăm serios la ce avem de făcut.

În al treilea rînd, constatăm că termenii discuţiei sînt inadecvaţi: încă se mai invocă, nitam-nisam, Sfînta Constituţiune atunci cînd este vorba despre faptul simplu ca nişte copii cu şorţuleţe şi pantaloni scurţi să înveţe o limbă – alta decît cea vorbită acasă. Ideea că membrii comunităţii maghiare trebuie să înveţe româna pornea, la începutul anilor '90, de la gîndul „să le-arătăm noi lor“: prezumţia era că ei *refuză* să înveţe/să vorbească limba română, astfel încît Statul, în numele majorităţii, trebuie să-şi manifeste autoritatea şi să-i *oblige;* iar prin intervenţia Statului, noi să ne pansăm o rană identitară: să arătăm „cine e stăpîn în ţara asta“. Această temă este tratată în continuare (şi de români, dar şi de maghiari – a se vedea încăpăţînarea cu care se susţine înfiinţarea unei universităţi de stat în limba maghiară, deşi utilitatea ei rămîne încă de demonstrat) mai mult în termeni simbolici şi naţionali, ca semn al unor dileme identitare încă nerezolvate, şi nu în termenii pragmatici ai necesităţii de a *comunica* între indivizi şi grupuri sociale.

În finè, mi se pare că, dincolo de vechea problemă a relaţiilor dintre români şi maghiari, acest episod scoate din nou la iveală o trăsătură a politicienilor de la noi şi a felului în care se face politica: nepăsarea faţă de expertiză. La Facultatea de Litere se predă, în anul I, o materie numită „lingvistică generală“ (mai nou, i se spune „teoria limbii“), din care tineretul studios deprinde tot felul de lucruri interesante şi *utile* pentru a înţelege ce e cu limbile şi cu vorbirea lor. Astfel încît, dacă politicienii români ar fi întrebat nu un profesor universitar, ci măcar un student care a luat

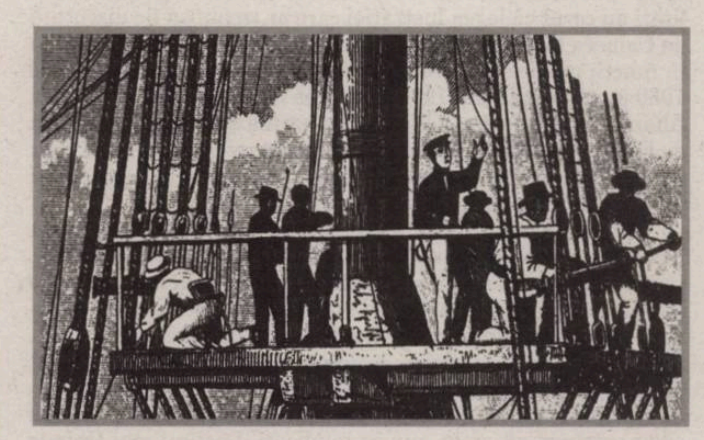

notă de trecere la examen ce e cu învăţarea unei limbi de către cineva cu o altă limbă maternă, s-ar fi lămurit mai repede şi ar fi scăpat de efortul de a lua de fiecare dată poziţia de drepţi cu arma la picior cînd venea vorba despre această chestiune. Ar fi aflat, de pildă, că oamenii dintr-un sat locuit exclusiv de maghiari (sau, poftim, de valoni) *nu au ocazia* să vorbească o altă limbă decît atunci cînd ies din sat (unii – rar, alţii – deloc); toate celelalte limbi – inclusiv cea oficială, a Statului – sînt *străine*. Adică trebuie predate după anumite metode şi se deprind *altfel* decît limba învăţată de la mama şi vorbită, apoi, o viaţă întreagă, în interiorul comunităţii. Ar mai fi aflat politicienii noştri, dacă aveau răbdare, şi despre legăturile complexe dintre limbaj şi gîndire. Sau despre bilingvism. Dar, din păcate, politicienii de la noi practică pe scară largă datul cu părerea, speculaţia fără limite şi retorica goală. Şi nu dau doi bani pe expertiză. Şi preferă să descopere, după lupte seculare, apa caldă. Şi, îmbătaţi de „prinţipurile“ cu care defilează la televizor, vorbesc prost şi căznit, fac greşeli cu duiumul şi se poticnesc la acordul dintre subiect şi predicat. Şi nici nu-şi dau seama că, pentru mulţi dintre ei, limba română devine tot mai mult o limbă străină.

ţinerea de minte

„– Da, spuse visător Alvear: dar viaţa cel mai puţin limitată e cea a nebunilor... Vreau să fiu în relaţii cu cineva pentru felul său de a fi, nu pentru ideile lui. Vreau fidelitate în prietenie şi nu prietenie agăţată de o atitudine politică. Vreau ca omul să se simtă răspunzător în faţa lui însuşi – ştii bine că, orice s-ar spune, ăsta e cel mai greu lucru – iar nu în faţa unei cauze, fie ea şi cauza celor oprimaţi.

Îşi aprinse o ţigară.

– În America de Sud, domnule Scali – şi trase un fum –, în fiecare dimineaţă –, alt fum –, se aud din pădure ţipetele maimuţelor: legenda spune că Dumnezeu le-a promis pe vremuri că la răsăritul soarelui se vor preface în oameni; aşteaptă răsăritul, se văd de fiecare dată înşelate şi plîng în toată pădurea. În oameni există o teribilă, o profundă speranţă... Cel care a fost condamnat pe nedrept, cel care s-a lovit de prostie, de nerecunoştinţă, de laşitate, trebuie să-şi reporteze miza... Revoluţia joacă, între altele, şi rolul pe care-l juca odinioară viaţa veşnică, ceea ce explică multe din caracteristicile ei.“

(André Malraux, *Speranţa,* traducere din limba franceză de Alina Beiu-Deşliu, Editura Rao, 2007)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

O intervenţie proastă a intelectualilor

Am realizat de curînd o temă la *Dilema veche* despre implicarea şi rolul intelectualilor în politică. Opiniile exprimate în acel grupaj erau variate şi de sens contrar. Îmi exprimam în articolul de deschidere ideea că intelectualii sînt încă importanţi, măcar şi pentru faptul că intervenţiile lor enervează atîtea nulităţi şi lichele din clasa politică şi din presă.

Ca orice altă acţiune publică, apelurile şi intervenţiile intelectualilor au efecte şi sînt binevenite dacă întrunesc anumite condiţii. Cred că acele intervenţii care sînt realiste şi pot schimba ceva sînt binevenite. Astăzi însă vreau să discut un caz de intervenţie nerealistă şi care ar putea avea efecte colaterale perverse. Mă refer la scrisoarea prin care şase personalităţi au cerut ca legea lustraţiei care ar trebui să fie discutată de Camera Deputaţilor în această toamnă să interzică accesul în funcţii publice „pentru vinovaţii de masacrul din decembrie 1989 şi mineriada din 1990“. Cererea este semnată din partea Alianţei Civice de Sorin Ilieşiu, din partea Societăţii Timişoara de Florian Mihalcea, de două asociaţii de revoluţionari, de Liga studenţilor, iar cel mai proeminent nume de acolo este cel al lui Vladimir Tismăneanu.

Evident, primul vizat de acest apel este Ion Iliescu, cercetat penal, cum bine spune apelul, pentru faptele din 1989 şi 1990. În nici un chip nu vreau să îl apăr aici pe Ion Iliescu. Am scris de curînd un articol publicat de cîteva ziare locale care se numea chiar „De ce nu merită Ion Iliescu o bătrîneţe liniştită?“. Articolul pleca de la cartea despre mineriade publicată recent de Alin Rus, unde rolul de instigator al lui Iliescu la mineriada din iunie '90 este probat chiar cu declaraţiile sale de atunci şi cu mărturii ale unor mineri implicaţi. Deci nu mai trebuie să fiu convins că Ion Iliescu a fost şi mai este un personaj nociv pentru politica românească. Mai ales, nu merită o bătrîneţe liniştită din cauza lipsei totale de remuşcări pentru ce a făcut atunci.

Cred însă că cererea de includere a acelor fapte în legea lustraţiei este o exagerare, o tactică proastă care ar putea să bată ultimul cui în coşciugul acestei legi. În primul rînd, din punct de vedere legal, cererea celor şase semnatari amestecă lucrurile şi principiile de drept, făcînd o eventuală lege a lustraţiei în această formă total inaplicabilă. Lustraţia pleacă de la un principiu al responsabilităţii colective a unor categorii de decidenţi aflaţi în funcţie în timpul regimului comunist. Mai presus de toate, lustraţia nu este o pedeapsă, ci un mijloc de apărare a democraţiei. Cei lustraţi nu sînt trimişi la Canal şi nu sînt băgaţi în puşcării, cum se practicau pedepsele colective în timpul tinereţii revoluţionare a lui Ion Iliescu. Cei lustraţi nu mai au dreptul la acces în anumite funcţii publice, de unde ar putea lovi în democraţie, dar îşi pot vedea liniştiţi de afaceri, scris memorii sau intrigărie politică, după preferinţă. Iată de ce a vorbi despre lustraţie ca despre stalinism întors pe dos, cum fac Iliescu şi acoliţii, reprezintă o ticăloşie şi o schingiuire a logicii. De altfel, există precedente legale pentru ideile de mai sus. CEDO a acceptat lustraţia ca principiu de responsabilitate colectivă, a lăsat la latitudinea ţărilor din Estul Europei să voteze asemenea legi, dar nu pentru că anumiţi oameni trebuie pedepsiţi, ci pentru că noua societate democratică trebuie apărată de ei (cazul *Zdanoka* vs *Letonia).*

Acestea fiind spuse, devine evident că nu putem aplica lustraţia celor vinovaţi de crime în decembrie 1989 şi iunie 1990. Acolo este vorba despre crime individuale care trebuie pedepsite individual. Dacă vrem ca Ion Iliescu să fie pedepsit pentru ce a făcut, atunci trebuie judecat şi condamnat (ceea ce ar presupune inclusiv interzicerea anumitor drepturi civile) în procesele despre care tot vorbim de atîţia ani, fără să se întîmple mare lucru.

Dar nu se poate vorbi despre lustraţie pentru evenimentele de la Revoluţie. Lustraţia se aplică unor categorii. Nu văd cum am putea scrie o lege a lustraţiei care să se aplice acelor evenimente. Care ar fi, cu alte cuvinte, categoria vizată? „Vinovaţii de crime“ nu reprezintă o categorie definibilă legal, ci cel mult o sumă de indivizi cu responsabilităţi individuale. Care ar putea fi categoria vinovată de acele crime? Cine era la putere atunci din punct de vedere legal? Consiliul Frontului Salvării Naţionale? O vom lustra pe Doina Cornea şi pe ceilalţi puşi de Iliescu pe listă, ca să dea bine la televizor? Pentru mineriada din 1990 cine este vinovat? Guvernul în funcţie atunci? Ar fi ceva să-l vedem pe Andrei Pleşu lustrat pentru mineriadă.

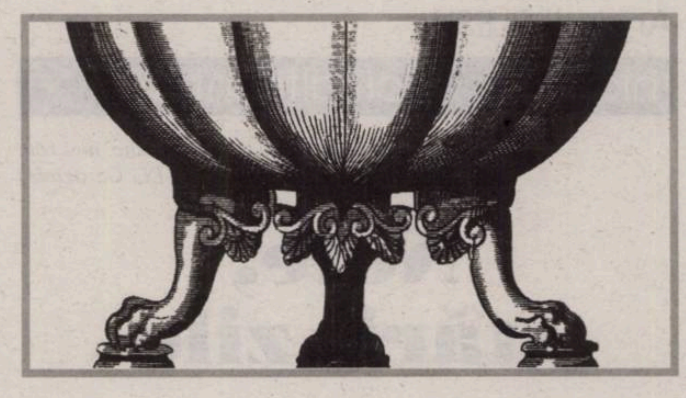

Problema cu acest apel este că are nişte intenţii bune, dar încurcă instrumentele şi riscă să strice şi puţinul cîştigat pînă acum. Adică o lege trecută la limită prin Senat atunci cînd PNL şi PD se mai înţelegeau, într-o formă discutabilă, dar cu speranţa că va fi îndreptată în Camera Deputaţilor. Astăzi, situaţia politică este cu totul alta. Chiar dacă Bogdan Olteanu spune că lustraţia este pe lista priorităţilor sale, mă îndoiesc că PNL riscă să-şi pună PSD în cap pentru această lege, cînd a făcut compromisuri mult mai mari în alte domenii. Iată de ce sînt destul de sceptic în legătură cu şansele pe care le mai are ideea iniţială de lustraţie. Dacă le cerem politicienilor să o schimbe astfel încît să-i includem acolo preferenţial pe cei care ne enervează, va rezulta un text uşor desfiinţabil la Curtea Constituţională şi la CEDO şi nu facem decît să le dăm prilejul de a o îngropa definitiv.

presa despre...

O situaţie atipică

„Mircea Geoană, preşedintele PSD: Actuala relaţie cu PNL este simplă. Ei sînt la putere, noi în opoziţie. Noi avem mai multă forţă în Parlament şi ne folosim de acest avantaj pentru a impune legile noastre, pe care le considerăm de maxim interes pentru cetăţeni. Ei au obligaţia să le aplice. Logic, nu? Nu. Tocmai asta e problema, că din declaraţia asta lipseşte fix logica. Din punct de vedere politic, axioma Geoană este lovită de nulitate. Şi nici nu e deloc greu de demonstrat acest lucru. Geoană spune că PNL este un partid aflat la guvernare care trebuie să aplice legile pe care le impune PSD în Parlament. Instalarea oricărui partid în Palatul Victoria presupune aprobarea unui program de guvernare în Parlament. Pe baza acestui program, executivul îşi face agenda legislativă. Pentru a reuşi să-şi legifereze proiectele are nevoie, fireşte, de majoritate în Parlament. Acesta este şi scopul pentru care, atunci cînd nu există o formaţiune majoritară, se alcătuiesc alianţe sau coaliţii. Asta înseamnă să fii la putere: să-ţi impui în Parlament programul de guvernare, cu tot ce presupune el, şi să-l aplici în Guvern. Cabinetul Tăriceanu este într-o situaţie atipică şi din punct de vedere al programului (liberalii au preluat programul Alianţei), dar mai ales din cauza faptului că nu are susţinere în Parlament. Iar situaţia devine din ce în ce mai aberantă. PSD nu dă jos Cabinetul Tăriceanu, dar dărîmă, încet-încet, programul de guvernare. Şi impune, în schimb, un program social-democrat. Un guvern de dreapta care aplică măsuri de stînga. Asta vrea Geoană. Dacă PSD are mai multă forţă în Parlament – lucru demonstrat prin avalanşa de legi populiste impuse pe bandă rulantă în cele două Camere – de ce nu preia guvernarea?“ (Ciprian Ranghel, *Cotidianul,* 14 august)

„PSD nu poate ieşi din umbră dacă nu îşi asumă fără rezerve statutul de partid de opoziţie şi dacă nu reuşeşte să facă ordine: «să separe bărbaţii de curve», după cum spunea anul trecut Ioan Rus, liderul grupului de la Cluj (citat de *Gândul),* pentru ca apoi să poată pune Guvernul în dificultate. Nu este foarte clar dacă separaţia despre care vorbea Rus este sau nu posibilă şi, mai ales, dacă majoritatea conducerii ar dori-o (...). Perspectiva unui Congres extraordinar în care să se discute cu cărţile pe masă despre scorul scăzut al partidului, despre meritele şi păcatele lui Iliescu, despre greşelile recente şi persistenţa parantezelor îl sperie pe Mircea Geoană. Pentru a mima dezbaterea internă, preşedintele PSD a fost însă învăţat să se întîlnească în peisaj de vacanţă cu reprezentanţii partidului din toate colţurile ţării şi astfel să înăbuşe nemulţumirile încă neexprimate şi să le treacă în plan secund pe cele trîmbiţate de social-democraţii ardeleni. Geoană şi Hrebenciuc cred că pot trage de timp şi îngroapă în conversaţii de cafenea problemele patologice ale partidului.“ (Sabina Fati, *România liberă,* 14 august) **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Raportul de ţară, de la doi copii elveţieni...

...povestiţi de o cititoare româncă. Ioana Bot, care îmi scrie de ceva vreme, a încercat o vacanţă în România pentru Cyrille (10 ani, aproape 11) şi Martin (7 ani, aproape 8). Au venit, s-au distrat jucînd istoria românilor în cetăţi „lipsite de turişti, precum cele din Alba sau Biertan sau Slimnic...“ şi-au mîncat îngheţată şi covrigi calzi. Unul a numărat 130 de berze – şi nu ştiu dacă i-a spus cineva că sînt emigrante economice de vară tocmai din Africa...

Cei doi au citit *Dilema veche* laolaltă cu dvs., dragi cititori, şi au propriile răspunsuri la întrebarea mai veche, aceea cu „ce să se (mai) întîmple?“. Iată, în traducerea autoarei, lista de sugestii şi reclamaţii a doi copii pentru care România e o destinaţie turistică, nu doar blestemul nostru cotidian. Ioana, ai legătura:

„Mi-au comunicat la plecare următoarea listă de sugestii, precizînd (Martin, care e mai tandru şi tinde mereu să îndulcească realul) că sînt doar detalii, dar că şi ele pot deveni importante. Aşadar, ce mai vrem să se întîmple? – versiune *Cyrille et Martin,* iulie 2007 *(parantezele îmi aparţin):*

1. să existe centuri de siguranţă *şi* pe scaunele din spate ale maşinilor româneşti *(deşi închiriată de la o agenţie dichisită, maşina lor avea centurile literalmente tăiate: cum asiguri trei copii pe drumurile mioritice? Scuza agentului: „nimeni n-a mai închiriat o maşină ca să se plimbe cu nişte copii...“ Au cerut să le fie tradusă, s-au simţit jigniţi şi periclitaţi);*

2. să poţi alege tu singur ce combinaţie de globuri de îngheţată îţi cumperi în cupa ta *(se vînd îndeobşte modele impuse);*

3. să fie mai multe fîntîni cu apă proaspătă pe marginea şoselelor şi drumurilor;

4. să fie mai curate closetele publice, din restaurante şi cafenele (să aibă hîrtie şi săpun, apă caldă etc., etc.);

5. restaurantele să aibă meniuri pentru copii şi/sau să accepte să facă porţii mai mici pentru ei;

6. hrana unui copil cu intoleranţă la gluten *(adică, pentru care orice făină de păioase e interzisă)* să nu constituie o problemă majoră...

cu corelativul

7. să fie indicate clar toate componentele unei mîncări (sau chelnerul să le poată comunica clientului);

8. lumea să fie mai drăguţă cu copiii *(aţi observat probabil, ca părinte, că la noi se trece de la o alintare excesivă a copilului străin la o mefienţă încruntată care îl tratează ca pe un potenţial distrugător)* necunoscuţi;

9. parcurile de joacă pentru copii să fie mai diversificate, mai inteligente, mai interesante;

10. să nu mai fie trataţi diferenţiat turiştii/clienţii români de cei străini *(maşina din care coborau ei avea număr de judeţul Neamţ, şoferul – tatăl lor – vorbea româneşte cu mine, în general vînzătorul sau hotelierul se prindea că sîntem străini doar după ce intrau cei mici în scenă: să te ţii „confuzii discursive în tratarea clientului“!);*

11. să se mănînce sălile Castelului huniazilor!

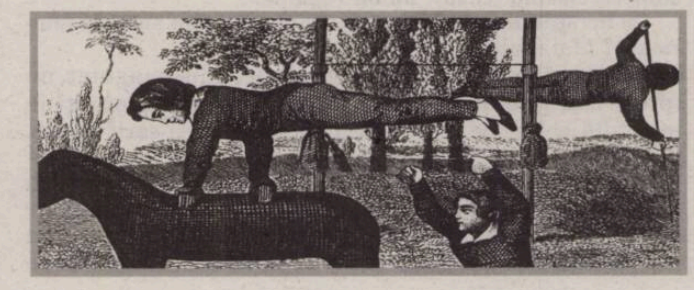

Dacă recitesc lista, îmi dau seama că îi dau dreptate lui Martin: nu sînt decît detalii, dar, oh, cît de grăitoare!“

Ioana, ai dreptate. O ţară e făcută din detalii, nu din monumente. Din felul în care te porţi tu, nu din bătăliile cîştigate de strămoşii tăi. Detaliile de care vorbesc copiii elveţieni îmi par să zdruncine mitul ospitalităţii româneşti. Sau măcar să ne arate că nici ospitalitatea nu mai e ce era...

Iar ca să încheiem cumva, într-o notă deprimantă şi familiară, dintr-o altă vacanţă cu copii în România, am şi eu două cereri:

– oraşele să aibă ghiduri, iar ghidurile să-ţi spună unde găseşti cartofi prăjiţi la orice oră, cu degeţele de pui, dacă se poate;

– spre deosebire de cartofii prăjiţi, programul de muzică să aibă limite. Decente, dacă se poate...

Cînd se rezolvă, ne întoarcem. Pe bune, şi noi, şi elveţienii!

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Fraţii Kaczynsky

Conform comentatorilor occidentali, Polonia ar trebui să fie cea mai fericită ţară, dacă nu de pe Pămînt, măcar din Europa: economia ei are o rată de creştere de trei ori mai mare decît cea a Marii Britanii sau a Franţei, oraşele înfloresc, zgîrie-norii apar unde te-ai aştepta mai puţin, seara nu poţi găsi o masă liberă la restaurant şi în cursul zilei un bilet de avion spre sau de la Londra. Şi cu toate acestea, ieşirile în public ale fraţilor Kaczynsky (preşedinte şi prim-ministru) sînt extrem de triste şi cu veşti care nu anunţă nimic bun. La orizont: alegeri anticipate cu doi ani.

Demiterea lui Andrei Lepper – liderul Partidului Autoapărării, acuzat de corupţie, părea că zguduie coaliţia de guvernare, fără să-i dea lovitura decisivă, deoarece miniştrii partidului său rămîneau în continuare în Guvern. Scandalul cu corupţia venea după o dezbatere cu un final chinuit cu privire la buget, cînd partidul lui Lepper se opusese adoptării principalului document al unei guvernări.

Sîmbăta trecută a fost rîndul lui Roman Giertych, vice prim-ministru şi ministrul Educaţiei, liderul Partidului Familiilor Poloneze, să fie demis împreună cu miniştrii formaţiunii sale. Astfel s-au încheiat cele 15 luni de guvernare, perioadă neliniştită şi pentru Polonia, şi pentru ţările nevoite să trateze cu ea.

După cîştigarea alegerilor, partidele radicale de dreapta nu şi-au domolit discursul în funcţie de realităţile ţării, de opţiunile celor care nu au votat cu ei, dimpotrivă, au împins pînă la limită lozincile radicale ale tuturor partidelor din coaliţie, fraţii Kaczynsky dorind parcă să golească rezervorul aliaţilor, fiindu-le absolut indiferent ce dorea şi ce gîndea opoziţia. Mişcarea spre dreapta a fost foarte bruscă şi a avut darul să îndepărteze de politica Poloniei opinia publică internaţională, în general binevoitoare faţă de poporul care a declanşat şi a cîştigat lupta împotriva comunismului.

Aplicarea legii lustraţiei a declanşat un val de proteste nu doar din partea celor vizaţi, ci tocmai din partea celor (cel mai vizibil reprezentant al lor a fost Geremek) care urma să dea socoteală despre nişte activităţi pe care nu le-au avut.

Situaţia conflictuală cea mai stînjenitoare a fost cea de la summit-ul Uniunii Europene de la Bruxelles, cînd Polonia s-a opus adoptării noii modalităţi de vot. Polonia cerea să i se dea mai multe voturi de decizie: i se părea nedrept cel propus, pentru că ţinea seama doar de populaţia de azi şi nu de ceea ce a fost Polonia, înainte ca naziştii, trupele celui de al III-lea Reich, ale unei ţări acum şi ea membră în UE, să fi ucis atîţia polonezi. Fraţii Kaczynsky vor să-i pună la socoteală şi pe cei şase milioane de cetăţeni polonezi morţi în timpul ocupaţiei naziste. S-ar putea obiecta că trei milioane dintre ei au fost evrei, persoane de care aliaţii la guvernare ai fraţilor Kaczynsky s-ar fi debarasat fără prea multe procese de conştiinţă. E un subiect pentru cărţi şi articole, dar nu poate fi un argument în dezbaterea europeană. S-a considerat şi se consideră că principalul succes al UE este tocmai înlăturarea resentimentelor de după cel de-al doilea război mondial, construirea unor realităţi care ar face imposibil oricare al patrulea conflict pe acest continent. Fraţii Kaczynsky vor să dea ceasul înapoi şi să construiască o Uniune Europeană aşa cum s-ar fi putut face prin anii '30. Nu toată lumea are atîta fantezie.

Avîntul economic, susţinerea eficientă a oamenilor de afaceri, a capitalului polonez nu au fost suficiente pentru a asigura liniştea şi durata constituţională a guvernării. În campanie, fraţii gemeni au promis că vor lichida clientelismul care lega afacerile de succes de foştii comunişti. S-a dezvoltat clientelismul care lega succesul economic de dreapta la putere. Partidul Legii şi Dreptăţii (cel al fraţilor gemeni) a fost acuzat că a primit donaţii din străinătate, iar ministrul de Interne a fost demis sub acuzaţia că îi foloseşte pe procurori ca să-şi rezolve problemele cu amicii şi inamicii personali. Oricîte declaraţii ar fi dispuşi să dea oamenii despre legăturile cu fosta Securitate, problemele corupţiei nu se rezolvă prin ele. Nu toţi corupţii au fost turnători şi nu toţi turnătorii sînt corupţi. Preocupaţi de alianţa cu morţii, guvernanţii au uitat de nuanţele care îi despart pe cei vii.

globul cubic

Încredere şi avere

Rupert Murdoch este unul dintre ultimii moguli (oligarhi sună prea autohton) ai presei anglo-saxone, din stirpea lui William Randolph Hearst. El a cumpărat recent, prin societatea sa *News Corp*, unul dintre cele trei mari cotidiene americane care contează: *Wall Street Journal*. Murdoch mai posedă în Anglia, *Times, The Sun, News of the World*, în Statele Unite, *New York Post* şi *Weekly Standard*, mai multe reţele şi canale de televiziune, Editura Harper Collins şi site-ul MySpace. Intenţia de a cumpăra *Wall Street Journal* aduce datele problemei la alt nivel: această publicaţie „este tot ce poate fi mai bun în materie de jurnalism de calitate. Barbarul e la porţile cetăţii", scrie *The Economist* în ediţia sa din 4 august, enumerînd acuzaţiile aduse noului proprietar: nu se ţine de cuvînt cînd promite că va respecta independenţa jurnalistică, îşi foloseşte imperiul media pentru a face loc intereselor sale economice sau pentru a-şi rezolva conflictele personale. Bagă în tabloidele britanice fete cu bustul dezgolit şi titluri bombastice, se supune pretenţiilor Guvernului chinez.

Wall Street Journal a obţinut pînă acum 31 de Premii Pulitzer şi nu dă mai niciodată erate. De fapt este alcătuit din două părţi distincte: un cotidian de afaceri, achiziţionat zilnic de 2,7 milioane de oameni, şi un ziar de opinii, considerat Biblia conservatorilor americani. Poate părea curios, dar nu este neobişnuit ca într-o ţară democratică adversarii (în cazul de faţă democraţii) să sară în apărarea independenţei publicaţiei cu care polemizează. Una e să polemizezi cu un adversar politic, fidel regulilor jocului, şi alta e să fii strivit de interesele financiare ale unui patron vulgar, posesor al unui mecanism interesat de adevăr, doar cînd acesta îl slujeşte. În SUA, toţi gazetarii cu un oarecare prestigiu îl avertizează (nu pot să-l împiedice să cumpere) pe Murdoch asupra primejdiilor ingerinţelor editoriale.

Dar Rupert Murdoch este un pragmatic. Şi pragmatismul este speranţa că *Wall Street Journal* nu-şi va vinde sufletul. „Dacă *News Corps* va diminua reputaţia de independenţă a cotidianului de afaceri, va distruge iremediabil un lucru plătit foarte scump: cinci miliarde de dolari, cu peste 60% peste cît era cotat la Bursă cu o zi înainte de a se fi produs vînzarea. (...) Cea mai mică presiune din partea lui Murdoch ar distruge încrederea cititorilor de mii de ori mai suspicioşi şi de mii de ori mai ranchiunoşi decît cei ai tabloidelor şi ai telespectatorilor cu ajutorul cărora Murdoch şi-a construit averea." *(Le Monde,* 7 august 2007) **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Spre o cultură privatizată

O carte nu demult apărută – *De la culture en Amérique* de Frédéric Martel, Gallimard, 2006 – devine, pe zi ce trece, unul dintre cele mai puternice argumente pentru zdrobirea acelei prejudecăţi idioate după care, în America, cultura aparţine unei elite restrînse şi foarte bogate, în vreme ce masa consumă ca un erbivor indolent produse culturale kitsch, cultură *„diet"*, butaforică şi rezumată ca pentru imbecili. Prejudecata aparţine, evident, celor care nu au văzut în viaţa lor înghesuiala din marile muzee americane, celor care nu ştiu că în America numărul spectatorilor strînşi în cele peste 125 de teatre de operă e comparabil cu numărul spectatorilor care merg la fotbal şi celor care nu ştiu cam cît e tirajul obişnuit al unui mare scriitor, peste Ocean. Cartea lui Frédéric Martel este, desigur, extrem de importantă în dinamica relaţiilor franco-americane, căci ea vorbeşte francezului de rînd, individ încărcat de asemenea prejudecăţi despre „omologul" său de peste Atlantic. Nu e mai puţin adevărat, nici americanul de rînd nu are o părere strălucită despre francez. Cum, în cele două dintre cele mai puternice şi solide democraţii ale lumii, politica externă, firesc, e direct influenţată de pulsul cetăţii, cartea lui Frédéric Martel este o importantă contribuţie la cunoaştere şi, în cele din urmă, la diluarea complexului de superioritate european, în general. Cartea apare odată cu schimbările majore ale elitei politice franceze şi cu noul aer, proaspăt şi binevenit, care străbate spiritul politicii franceze, în raport cu Statele Unite.

Ca orice lucru de pe această lume, America văzută de aproape este foarte diferită de ceea ce se vede de la distanţă. Doar filozofii francezi ai secolului al XVIII-lea ne-au învăţat că „perspectiva creează fenomenul", nu? De departe, unii, tot mai puţini, văd un vis frumos, de linişte prosperă, de libertate şi de relaxare. De aproape, America este, mai degrabă, trepidantă, stresantă şi extrem de ordonată. Tot de departe, alţii, din ce în ce mai numeroşi, văd un monstru incult, care propagă forţa brută a bombelor şi impune îndobitocirea prin copleşitorul Hollywood. De aproape, America este o ţară rafinată, cu infinite nuanţe, în care oamenii sînt, în general, non-violenţi, curioşi şi deschişi. Şi în România există prejudecata inculturii americane. De cîte ori nu mi-am auzit concetăţenii vituperînd America pentru că nu a auzit de Eminescu! Şi totuşi, secolul XX a însemnat mutarea progresivă a centrului de greutate al producţiei culturale occidentale spre America. Acolo merg cei mai buni muzicieni (căci există cele mai bune orchestre şi teatre de operă), acolo merg cei mai buni matematicieni şi fizicieni (căci există cele mai bune universităţi şi laboratoare), acolo vor să expună cei mai buni artişti plastici ai lumii, acolo se visează tradus orice scriitor.

Martel, fost ataşat cultural al Franţei la Boston, om cu experienţa directă a centralismului administraţiei culturale europene, are o „uimire": cum se face că, deşi statul american e mai degrabă indiferent faţă de cultură, cultura înfloreşte peste tot în SUA. „Acolo unde Ministerul Culturii nu există nicăieri, cultura există peste tot" – sună o propoziţie, memorabilă, a cărţii. Ne-am opri la jumătate, dacă ne-am gîndi şi la noi. Faptul că instituţiile culturale româneşti depind vital de stat, iar elementul privat este atît de firav mi se pare una dintre principalele cauze ale mediocrităţii noastre. Mă grăbesc să precizez că invocarea izbînzilor tinerilor regizori români de film, a lui Mircea Cărtărescu sau a altora asemenea e incorectă. Am pune în sarcina statului meritul lui Dumnezeu şi am greşi grav. Creatorii români de acasă s-au impus în circuitul mondial datorită imensului lor talent, şi nu datorită vreunei strategii guvernamentale eficiente. Faptul că nu poţi face filme decît dacă cîştigi concursul CNC, nu poţi publica decît cu o subvenţie, nu poţi susţine un teatru decît cu bani publici reprezintă o imensă piedică în calea performanţei culturale, şi nu un mare sprijin pentru creatori. Mi se va spune că piaţa românească nu e în stare să susţină singură aceste produse. Cred că avem, şi în acest argument, mai degrabă o dovadă a lenei noastre funciare, cronicizată neputinţă jalnică, decît o analiză lucidă. Dependenţa culturii de stat – chiar dacă e un stat democratic – nu poate duce decît la mediocritate. Sufletul culturii este spiritul privat, independent.

La noi, cultura donaţiei, a gestului gratuit care produce un alt fel de profit este în mare suferinţă. Şi nu pentru că nu există bani – sînt şocat de sumele pe care bogaţii zilei le plasează în fotbal, în modă sau în distracţiile uşurele. E vorba despre un sentiment al marii responsabilităţi sau despre un *ego* universalizat, pe care bogaţii României nu îl au, încă. Aştept miliardarul care va construi o mare bibliotecă publică sau universitară, aştept magnatul care va construi o sală de teatru, o galerie de artă, care va finanţa un laborator atomic

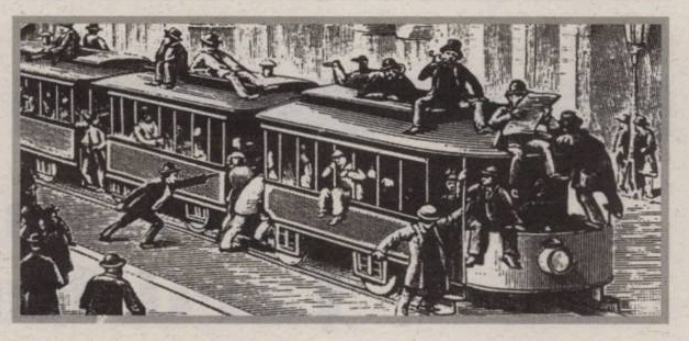

sau o catedră de istoria artei indiene. Dar nu disper pentru că ei sînt aproape. E doar o problemă de timp.

Financiar, soluţia nu este sponsorizarea, ci *endowment*-ul. Nu bănuţii daţi pentru acoperirea notei de plată a unui singur eveniment, ci banii care se investesc la un profit mic şi sigur şi, din acel profit, perpetuează gestul cultural. La noi, banii care se dau pentru un act cultural se şi consumă. De aceea, primitivismul sponsorizării nu duce nicăieri, căci el nu e urmat de nimic. Astfel, nici numele donatorului nu se perpetuează, nici gloria gestului său, şi nici actul cultural în sine nu dăinuie.

Statul trebuie să facă un singur lucru. Să încurajeze prin facilităţi fiscale acest tip de donaţie. Atît. Restul îl fac sufletele şi talentele oamenilor. În România, s-au acumulat deja averile care permit asemenea lucruri. Statul, dacă chiar e grijuliu, trebuie numai să dea legile necesare şi să ne lase în pace. Statul nu trebuie să fie nici finanţator şi nici arbitru în concursuri de proiecte. Statul trebuie, doar, să lase liberă *(i.e.* neimpozitată) relaţia dintre banii privaţi şi cultură. Nu am nici o îndoială că rezultatele vor fi spectaculoase. În plus, privatizarea culturii va duce la ceva important. Acum, toată lumea se plînge. Cu o cultură privatizată, se vor plînge numai unii. E un mare pas înainte!

ready made

„Eliza ce face? Spune-i că o iubesc mult, mult de tot. Cîte ceasuri i-am privit portretu, numai portretu ştie."

(Duiliu Zamfirescu către Duiliu Ioanin,
în Duiliu Zamfirescu, *Opere,* vol. VII,
Corespondenţa [A-M], Editura Minerva, 1984)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

55°

A fost odată un primar
(în post-iepòca
de aor, — tot aşa primar)
în Cluj-Napoca,

ce se făcea, la chip, livid
sau fiert ca moka,
văzînd că-i zice,-n cîte-un ghid,
lu' Cluj-Napoca

într-altfel, — încît el, la coş,
în Cluj-Napoca,-l
zvîrlea, făcîndu-l cocoloş;
şi,-n neiepòca

de aor, în Kokolosvár,
vopsea şi roca,
şi iarba, cu tric(r)omic var
de Cluj-Napoca.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Neprofesioniştii

Cine nu ştie cum e să ai de-a face cu meşteri... cu instalatori, zugravi, faianţari sau alte asemenea specimene. Nu chiar toţi sînt la fel. Pentru că unii pot, dar nu vor să facă anumite treburi, alţii vor, dar nu pot, mulţi nici nu pot şi nici nu vor, deşi cu toţii îşi laudă ştiinţa în ale meseriei. Chiar dacă foarte mulţi se pricep, în cel mai bun caz, la un singur lucru, toţi se avîntă să repare orice. Cu cît sînt mai proşti meseriaşi, cu atît sînt mai abili la negociere. Au învăţat că trebuie să aducă chitanţe la toate materialele pe care le cumpără, dar de multe ori nici nu folosesc o bună parte din acele materiale la lucrarea respectivă. „Norocul" e ca după terminare să-ţi rămînă saci de ciment depozitaţi

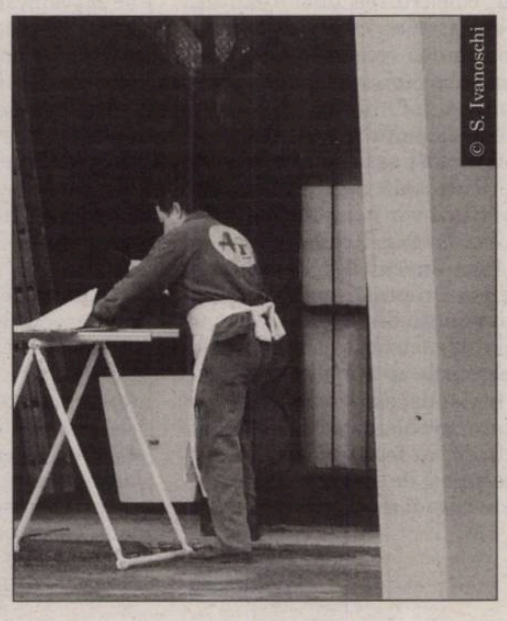

în casă şi să nu ajungă pe la lucrările vecinilor. În schimb, de fiecare dată, la tine în casă descoperă cîte ceva ce n-au mai pomenit, zidul e prea strîmb, ţeava nu are lungimea potrivită (deşi blocurile sînt, din păcate, destul de standardizate), lucruri care necesită adaptări şi muncă specială care trebuie, evident, plătită suplimentar. Nu fac niciodată curat acolo unde au lucrat (decît cel mult în felul în care înţeleg ei curăţenia) chiar dacă te tocmeşti de la început ca asta să intre în preţ. Le cunoşti toate şmecheriile, dar n-ai totdeauna antidotul. Te tîrguieşti cu ei pînă îţi arată obrazul şi în cele din urmă oboseşti. Ştii că, în principiu, nu trebuie să le dai avans, ştii că nu trebuie să le dai de băut, ştii că trebuie să stabileşti un termen exact pînă la terminarea lucrărilor. La urmă constaţi că n-ai prea reuşit să te ţii de toate astea. În loc de o săptămînă, lucrarea durează trei şi te miri de ce nu vor să termine mai repede, ca să ia banii. Afli că între timp au fost angajaţi şi de vecini, la care au lucrat simultan şi de asemenea foarte încet, că le-au cerut şi lor mai multe materiale decît era nevoie, că au luat şi de la ei o mulţime de bani. Prietenii cărora le povesteşti ce ţi se întîmplă îţi spun că ai greşit, şi-ţi reamintesc toate regulile, cînd ai de-a face cu meşteri. Nu te mai oboseşti să le explici că le ştii şi că a fost o adevărată luptă. Cînd vezi cît de uşor îşi cîştigă banii, ţi-aminteşti cît de greu ţi-i cîştigi tu. Te miri cum mai au tupeul să se arate şi nemulţumiţi la sfîrşit. Ai fi făcut tu ce-au făcut ei şi-ar fi ieşit chiar mai bine (ca pentru tine, cum se spune), dar n-ai timp, pentru că tu ai un serviciu unde munceşti pentru alţii, ca pentru tine. Un lucru pe care meşterii nu pot să-l înţeleagă. Îi mai poţi speria acum cu Internetul. Le spui că ştii de acolo cît costă şi

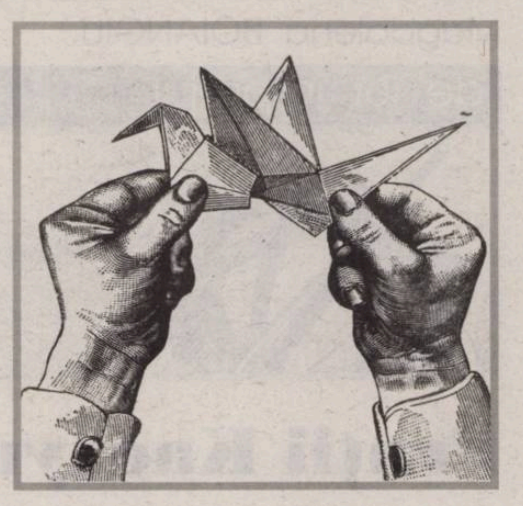

cum se fac mai bine anumite operaţii. Devin brusc atenţi şi temători. Nu au prea apucat încă să înţeleagă cum vine drăcia asta. În sfîrşit, mai există şi excepţii, dar, în rarele situaţii în care dai peste oameni pricepuţi şi care nici nu cer mult, te întrebi dacă n-or fi sectanţi sau cine ştie ce alt soi ciudat.

Problema nu are rezolvare şi nimic nu se va face nici bine şi nici la timp, atîta vreme cît nu există o normare clară a muncii. Cît îţi ia, în medie, să montezi un calorifer? Să zicem că o oră. Ei bine, atunci o firmă care ar angaja instalatori le-ar spune: nu pleci azi acasă dacă nu montezi şase calorifere. Două ore rămîn pentru drumurile între clienţi. Oamenii ar trebui să aibă specializări clare pentru fiecare operaţie, nu să fie meşteri universali. Se întîmplă deja aşa la montajul geamurilor termopan. La fel se petrec lucrurile în tot mai multe service-uri de maşini. Operaţiile sînt clare, cunoscute, timpul de lucru e măsurat exact, preţul pieselor variază şi el între anumite limite. Numai că pentru asta meşterii, universali sau nu, ar trebui adunaţi şi selectaţi în firme de specialitate care să ştie cum să-i organizeze, să-i „exploateze" şi să le facă o concurenţă eficientă liber neprofesioniştilor.

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Un alt „galiongiu" pe tronul Ţării Româneşti

La 6 aprilie 1786, sultanul numea ca domn al Ţării Româneşti pe Nicolae Mavrogheni. Originar din insula Paros, Mavrogheni a ajuns domn cu ajutorul lui Gazi Hasan paşa, comandantul flotei otomane al cărei dragoman era. Numirea acestui „galiongiu" *(galion* = corabie mare, galeră) n-a fost deloc bine văzută nici de boieri, nici de norod, şi de aici un şir întreg de pamflete, piese de teatru sau versuri menite a ridiculiza politica şi măsurile acestuia. Care-i era aşadar comportamentul menit a-i atrage antipatia tuturor? Mavrogheni, în afara faptului că este taxat drept „ciracul" căpitanului otoman sau „galiongiu", are obiceiul de a se amesteca mai în toate: măturatul străzilor, mersul la biserică, spovedania, împărtăşania, hoţiile de la drumul mare, furtişagurile, preţurile, pieţele, boieriile, dregătoriile, judecăţile, organizarea militară, certurile casnice etc. În fapt, domnul se află mai peste tot, căci umblă deghizat prin Bucureşti pentru a verifica astfel dacă poruncile îi sînt respectate. Dionisie Eclisiarhul povesteşte: „şi au început a umbla zioa şi noaptea pre uliţe şi prin curţile boereşti, uneori diptil, alteori de faţă, cînd călare, cînd pe jos, cu doi trei arnăuţi după el, şi cercînd care cum să află pe la casele lor" sau „să înbrăca uneori Mavrogheni Vodă în haine popeşti, alteori să îmbrăca cu rasă şi podcapet, călugăreşte, şi mergea pe la beserici de cerca cum slujesc preoţii şi pe ce vreame săvîrşescu slujba". „Mavrogheneştele fapte", cum sînt „lăudate" de pitarul Hristache în versurile sale, se referă mai întîi de toate la „disciplină": „apoi mai dete-un nizam (regulament) / Să nu mai umblăm cum umblam/ În zariflicuri şi-n plimbări / Şi în alte desfrînări / Ci oareşice mai feriţi / C-apoi vom fi pedepsiţi". Românii, care ştiu că nici o minune nu ţine mai mult de trei zile, nu prea se sinchisesc de poruncile domneşti („Că o socoteam drept glumă") şi pedeapsa nu se lasă prea mult aşteptată: „Vedeai colea şi colea / Cîte-unul atîrnat, / De vreo şandrama legat, / Iar pe afară prin cîmpuri / Stau ţepele-nfipte pîlcuri, / Pe unii în ţepi căznind, / Iar pe alţii spînzurînd".

Vodă Mavrogheni este pus pe fapte mari şi încearcă să pună ordine mai în toate, nu numai în „zaiafeturile" boierilor obişnuiţi „să se desfete şi să petreacă". S-a amestecat în actul de justiţie, fără a mai ţine cont de existenţa departamentelor de judecată, de părerile „judecătorilor", de reformele precedesorului său Ipsilanti: „însă el judeca, el hotăra şi însuşi el purunciia de pedepsiia pre cel ce i să părea a fi vinovat". Verifica el însuşi dacă mărfurile se vînd bine prin pieţe şi tîrguri, „făcea cercări şi la cei ce vindea pîine şi alte bucate, şi pe la băcănii", pe cei găsiţi cu „vînzarea rea" „îi rîdica şi-i pedepsiia foarte rău şi le lua gloabă (amendă)"; dacă copiii îşi respectă părinţii, dacă creştinii merg la biserică, dacă sătenii „se gîlcevesc", dacă drumurile sînt sigure sau dacă se ia mită sau dacă se vorbeşte urît. Pedeapsa este atît de aspră, punea „să-i înţape fără nici o judecată", că, „fără de voie", norodul se conformează: „pe atunci nu era a vedea sau a auzi gîlcevindu-se oamenii în sat, sau a să ucide, şi nu să auziia nume de hoţi undeva, şi călătoriia oamenii şi neguţătorii oriunde fără frică". Pînă şi preoţii primesc „straşnică poruncă" de a fi în slujba enoriaşului: „Dete straşnică poruncă / De puse pe popi la muncă, / Ca, cîte biserici sînt / Şi cîte s-or fi aflînd, / Să stea pururea deschise / Şi cu lumînări aprinse / Şi popa să nu lipsească/ De lîngă ea, s-o păzească / Pentru vre-o întîmplare / Ori de moarte sau de boale; / Ca, cînd îl va căuta, / Să-l poată curînd afla".

Un autor necunoscut *(Vîrtejul nebuniei,* 1786) pune pe seama lui vodă următorul discurs: *„Boieri, să vă spun, cînd un căpitan comandă o corabie şi galiongiii lui îl ascultă, nu trag unul într-o parte şi altul în alta, ci toţi într-un suflet caută selametul, salvarea corabiei"*. Opoziţia boierilor n-a întîrziat să apară, unii dintre ei sînt exilaţi, alţii aleg de bună-

voie să părăsească ţara. Iară Vodă „cum văzu aşa / Că-nceapură-a se căra / Cîte unul, cîte unul, / Nu mai lăsă pe niciunul / Şi-i porni-n Ţara Turcească / Ca să nu-l mai necăjească". Undeva, pe drum, Mavrogheni a pierdut direcţia bună a corabiei. Excesele sale, plimbările pe uliţele Bucureştilor într-o sanie trasă de cerbi (vezi litografia), fanatismul religios, sfetnicii din jur, acordarea de boierii oricui plătea bine, autoritarismul au anulat pînă şi faptele bune ale lui Vodă. A rămas doar imaginea „nebunului" ce spunea nişte „bazne de minune", fără simţul măsurii şi total corupt de puterea ce-i luase minţile.

PUBLICITATE

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI

Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)
Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

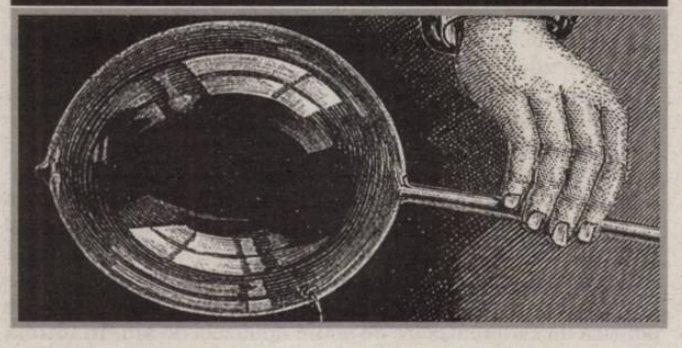

August

– sau cum unii oameni sînt al naibii de norocoşi –

Prietena mea Maria Jetta, o soprană călătoare, a fost în Islanda şi a plutit printre fiorduri, cîntînd Grieg pentru scandinavi. În iunie, în Minneapolis, îmi dăduse o pereche de mîini frumos modelate, uriaşe, ca să le folosesc în filmul pe care îl turnam. În iunie eram un tip plin de energie şi creativ, care făcea tot felul de chestii amuzante şi răcoritoare, în timp ce eram şi productiv, şi oarecum „fierbinte". E august acum şi nu mă mai simt decît fierbinte. I-am scris Mariei:

Dragă Maria,

Vara mea a luat sfîrşit brusc cînd producătorul nostru a rămas fără ceea ce el numeşte „bani". Echipa de filmare s-a risipit pentru o săptămînă, apoi pentru două şi, iată, acum le-am pierdut şirul. Ne-am împotmolit în St. Louis, după ce filmaserăm jumătate de film, ceea ce poate nu e chiar rău, dată fiind topenia de afară. La vremea asta din an, delta fluviului Mississippi nu-ţi dă numai lingori, ci aruncă asupra ta un blestem al leşinului. Mîinile au fost de folos (mie) ca să o sperii pe Rose, cea mai tînără membră a echipei, care a rupt-o la fugă, ţipînd ca din gură de şarpe, cînd m-am luat după ea cu mănuşile acelea imense. Altminteri, au fost depozitate cu grijă în aşteptarea scenei de la Catedrala St. Louis din New Orleans unde, cu mîinile în mîini, i le vom oferi lui Iisus care şi-a pierdut cîteva degete pocnindu-le către Katrina, împingînd-o astfel să bîntuie la vreo zece mile de French Quarter. Iniţial, voiam să îl facem pe Zoran, sculptorul, să le rupă în timpul sacrificării caprei, dar ne-am gîndit că ar fi total anti-climax să le rupem atît de devreme în cursul filmului. Zoran şi tribul lui (de artişti) au pus pe jar o capră sacrificată după procedură „hallal" în interiorul uneia dintre sculpturile lui de pe malul fluviului, iar el şi cu mine am mîncat creierul *(live,* în faţa camerei de filmat). Două Barbie uşor porno, care filmau ceva ca un „jurnal de ştiri despre *modeling*" într-un studio de lîngă Zoran, au venit cu regizorul lor cu tot să mă „intervieveze". De aici şi scena memorabilă (care sper să ajungă în film) cu două Paris Hilton anorexice ţinînd în mîini hălci sleioase de capră (şi muşcînd sclifosit din ele) în timp ce puneau întrebări de genul „De unde sînteţi?". Astfel de lucruri nu le poţi inventa!

După asta, lucrurile au luat-o în jos şi iată că se făcu august. Augustul ăsta nu este ce am comandat eu. Eu am zis, extrem de clar, „ceva văratec şi interesant!", nu „flăcările iadului şi paralizie!". Şcoala începe la începutul lui septembrie & atunci iar voi tortura tineri, o activitate întotdeauna revigorantă. Cînd se va relua filmul (producătorul pretinde că a găsit ceea ce el numeşte „bani") o să ne întoarcem, fără îndoială, la Minneapolis, sub un motiv sau altul, şi, dacă o să fii prin preajmă, hai să bem ceva cu gheaţă şi o să-ţi povestesc ce s-a ales de luna august.

Fraţi guşteri, surate şopîrle, fiţi dîrzi!

P.S. Avem un cîştigător al băuturii gratis pe care am oferit-o celui ce va putea să-mi spună de ce i-am răspuns tipului care mă întreba de tunicatele marine care îşi devorează creierul, şi nu i-am răspuns unui producător de emisiuni TV care voia să ne întîlnim ca să vorbim despre vampirii din New Orleans. Cîştigătoarea este Michelle Perron. Ea a zis aşa, referindu-se la scena cu creierul de capră din Minneapolis şi binecunoscuta mea oroare de kitsch: i-ai răspuns pentru că tu însuţi eşti un mîncător de creier, nu un vampir.

traducere de Ioana AVĂDANI

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Povestea unei străzi din vremurile tranziţiei

Am ajuns în micuţa staţiune de munte pe înserat. Ne-am scos bagajele din maşină, ne-am instalat în camera pe care ne-o rezervaseră nişte prieteni la o pensiune şi am mai avut timp să aruncăm o privire de jur-împrejur, apoi ne-am culcat. Trei zile la rînd a plouat apoi cu găleata, aşa că n-am reuşit să ieşim din casă. Am stat de poveşti cu domnu' Andrei, proprietarul, cunoştinţă veche a unor prieteni din Bucureşti. Din veranda acoperită şi închisă cu un perete de sticlă, ne-a arătat într-o dimineaţă, la cafea, strada sa, de sus, de la liziera pădurii, şi pînă mai jos, unde făcea un cot şi se pierdea printre casele din centru:

– Vedeţi strada asta? Cînd am venit eu în '91 şi am cumpărat de la ciobanul de alături casa asta bătrînească, pînă jos în vale, acolo, la cotul ăla, mai era o singură casă, a Pandeleştilor. Acum sînt cinci. Pe partea cealaltă, vis-à-vis, *la fel: erau doar vreo două, trei case pînă jos în vale. Şi era o linişte... Era, practic, un sat tihnit, nu prea bogat, dar nici prea sărac, cu oameni mai degrabă cumsecade şi păruieli doar aşa, din cînd în cînd... Acum e o staţiune cu fiţe, ca pe Valea Prahovei!*

Ciobanul meu, Ghiţă, a început. De fapt nu el, că era tot timpul cu oile, ci fi'su, Vasile. Ăsta era şofer pe un camion de lemne, cîştiga binişor în timpul comunismului, că mai fura cîte un lemn de la pădure şi-l vindea la oameni. N-o ducea rău... După '90 însă, nu i-a mai plăcut. Toţi în jurul lui se îmbogăţeau, şi el nimic! A început să bea. Şi-a luat şi un cîine-lup pe care îl ţinea nemîncat şi se ducea apoi la cîrciumă cu el să terorizeze lumea, îi dădea drumul prin cîrciumă, îşi bea vodca şi rîdea. Prin '96-'97, a început să se dezvolte staţiunea, să vină oameni cu bani şi să cumpere terenuri sau case şi să-şi construiască vile. Preţurile au sărit în aer de la an la an. Vasile a profitat de ocazie şi a început să vîndă terenul de la părinţi – că toată suprafaţa asta de aici, unde sîntem, şi pînă la Pandeleşti era gospodăria bătrînului, a lui nea Ghiţă. A parcelat terenul şi a început să vîndă. Cu banii pe care i-a luat şi-a mai făcut un etaj la casă – dar nu l-a închis nici pînă astăzi; a încercat să-şi deschidă o terasă în faţa casei, dar n-a apucat să cumpere decît umbrelele, care zac acum undeva în grajd; a făcut apoi o hojmelie de nu pricepea nimeni ce vrea să facă, da' el se gîndise să facă un service auto, că deh, era şofer. A tot vîndut bucăţi din gospodăria ălor bătrîni, pînă n-a mai rămas nimic. A vrut să se îmbogăţească şi el mai repede, da' a reuşit doar să moară mai repede: a făcut ciroză şi s-a dus...

Terenul ăla frumos din spate l-a luat şoferul lui Manea Mănescu sau al nu ştiu cărui alt grangur de ăsta comunist. El a fost colonel, se pare, că toţi erau ofiţeri. Şi-a cumpărat întîi un lot, şi-a făcut casa asta de-o vedeţi pe el, dar apoi, cînd a văzut cum vinde ăsta ca nebunul, a mai cumpărat lotul de alături, ca să nu aibă probleme cu cine ştie ce vecini scandalagii. E un om foarte liniştit, îşi vede de grădină şi de nepoţi, nu prea vorbeşte cu vecinii, dar e cumsecade.

Asta din dreapta e a unui tip care lucra în construcţii. A venit o dată, a întrebat cît costă şi a plătit pe loc. Apoi a înălţat pleaşca asta în cîteva luni. Zbîrniiau aici basculantele, ai fi zis că-i Casa Poporului! Şi într-o zi, nimic, s-a oprit totul. Casa a rămas aşa cum o vedeţi, neterminată. Se zvoneşte că tipul s-a sinucis...

Aşa... Asta din faţă e construită nouă, era un teren viran sau nu ştiu al cui... Au venit două cucoane de la Bucureşti, casnice de felul lor – că le vezi după cum vorbesc! – dar neveste de directori prin Externe sau Comerţ Exterior, nu ştiu, ceva de genul ăsta. Au făcut pensiunea asta, care le merge tare bine. Tot timpul e plin la ele. Şi le auzi gura, de dimineaţă pînă seara, vorbesc cu toţi, le dau sfaturi, schimbă reţete, numai la fotbal mai tac şi ele un pic. Da' treaba merge şi lumea pare să fie mulţumită şi le place, aşa, cu grătare, băuturică, cîte-o bîrfă, cîte-o vorbă...

Ăştia din stînga sînt cei mai împuţiţi. Nimeni nu ştie ce-i cu ei că nu vorbesc cu nimeni. Este clar că sînt bogaţi, că vezi numai maşini d'astea, 4x4, la poarta lor. Şi cînd vin băieţii lor e prăpăd, că vin pe nişte motociclete cu care fac ture prin cartier noaptea de scoală toţi cîinii şi e o hărmălaie de zici că-i cutremur! Odată, doamna Mimi, asta cu pensiunea, a chemat poliţia, că-i trezea turiştii şi nu-i convenea. Şi poliţia a venit şi a amendat-o că nu avea faianţă în baie! Aşa că n-ai ce-i face, asta e...

Ah, şi mai e căsuţa asta mai la vale, o vedeţi? Asta mai dărăpănată. A fost o vilă a sindicatelor, ceva de genul ăsta. După 1990 s-a închis, a rămas a nimănui, nu ştiu exact ce-a fost cu ea. Doar că acum vreo 2-3 ani s-a instalat aici un poliţist din localitate, apoi a lăsat-o aici pe amanta lui cu nişte copii, Dumnezeu ştie ai cui. Duminicile vine şi el cu tot felul de prieteni de prin Moldova – se pare că el e de fel de prin Buzău –, pune difuzorul pe geam, scoate grătarul şi încinge, neică, un chef ca la nuntă! Acum s-au mai potolit, că-l-a reclamat coana Mimi şi pe ăsta, şi de data asta a venit poliţia – colegii lui, cum ar veni – şi l-au amendat, n-au avut ce-i face.

Ne-am terminat cafeaua şi domnul Andrei strînge ceştile şi le duce la bucătărie. A fost învăţător în oraşul din apropiere şi cînd a ieşit la pensie, în 1991, a vîndut apartamentul de la oraş şi s-a retras aici. Pe atunci nu era încă staţiunea de azi. De

cîţiva ani ţine un fel de pensiune, dar neoficial, ca să nu plătească taxe. Şi nici nu-i place să-i intre oricine în casă, aşa că preferă să-i vină doar oameni cunoscuţi, recomandaţi de prieteni.

– Vreţi nişte dulceaţă de afine? – se întoarce el de la bucătărie. E făcută de nevastă'mea!

PUBLICITATE

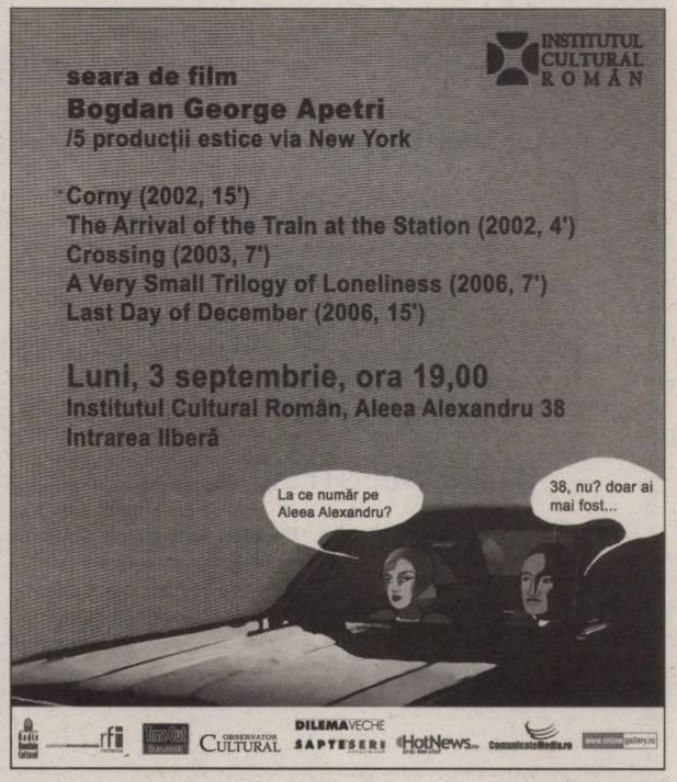

Andrei PIPPIDI

SOS București

O expoziţie şi o revistă la Paris

„Bucureşti: istoria a două oraşe“ se cheamă expoziţia care, de la 27 septembrie la 28 octombrie, va fi găzduită de „Paris historique“, asociaţie pentru salvarea şi valorificarea Parisului istoric. Adresa: strada François Miron, 44-46, în al 4-lea arondisment, între cheiul Senei şi *rue de Rivoli*.

De ce *două* oraşe? Fiindcă distrugerile săvîrşite în anii '80, ca rezultat al proiectului megaloman care a înlocuit o parte din Centrul istoric cu Casa Poporului şi cu bulevardul Victoria Socialismului, au frînt brutal dezvoltarea urbanistică a Bucureştilor. Lărgind această rană în ţesutul urban şi manifestînd aceeaşi agresivitate, noi construcţii, răsărite în număr tot mai mare după 2000, ameninţă să se întindă ca un cancer în interiorul celuilalt oraş, cel vechi. „Vechi“ nici nu înseamnă, ca în Occident, zidurile între care s-a desfăşurat viaţa medievală, ci doar cît s-a mai putut păstra din secolul al XIX-lea şi chiar ceea ce generaţia interbelică socotea drept modern, simbol al sincronizării cu Europa de care ea era atît de mîndră.

Această dihotomie va fi ilustrată de o expoziţie de fotografii. Într-unul din filmele de care ea este însoţită, spectatorul, urmînd paşii arhitectului Şerban Cantacuzino, pătrunde în spaţiul problematic unde se învecinează în cel mai dramatic contrast „Ceauşima“ cu Lipscanii. Alt film, realizat de Ioana Marinescu, arhitectă şi fotografă la Londra, în colaborare cu artistul britanic Robert Fearns, prezintă o istorie personală a cartierului de la sud de Dîmboviţa pe care buldozerele l-au nimicit. Uitarea se înstăpîneşte treptat pe acele case şi străzi, care nu mai există decît în mintea noastră. De aceea, interviurile cu locuitorii zonei demolate alternează cu imagini de arhivă.

© L. Munteanu

Expoziţia va avea loc sub patronajul Fundaţiei *Pro Patrimonio* şi al filialei acesteia din Franţa. După cum se ştie – sau nu? ar trebui să se ştie – *Pro Patrimonio* este o organizaţie internaţională creată pentru protecţia monumentelor istorice din România, cu filiale şi în Marea Britanie, şi în Statele Unite. Preşedinte-fondator este domnul Şerban Cantacuzino, al cărui nume a devenit cunoscut în ţara sa de origine datorită eforturilor pe care le-a depus în Anglia pentru a trezi o împotrivire faţă de politica de sistematizare de acum douăzeci de ani. În ultima vreme, *Pro Patrimonio,* care a luat sub ocrotirea sa şi monumente din Cîmpulung-Muscel, şi din satul săsesc Viscri, a beneficiat de ajutorul generos al Fundaţiei Ion Raţiu.

Informaţiile cu privire la expoziţia care se va deschide peste două luni le-am găsit în revista *Paris historique* nr. 95, 2007 (www-paris-historique.org). Cîteva cuvinte despre această publicaţie nu vor fi de prisos, dacă se va înţelege că o asemenea iniţiativă ar putea fi imitată şi aici, la noi.

Asociaţiile consacrate apărării patrimoniului sînt numeroase în Franţa, la nivel naţional (vreo douăzeci), subvenţionate, sau pe plan local, susţinute de comunitate. *Paris historique,* avînd în vedere că este publicată semestrial, a apărut probabil în 1960. Revista cuprinde, în cele 24 de pagini, articole despre arhitecţii care au contribuit la înfăţişarea Parisului de astăzi, despre cîte un monument mai puţin cunoscut, despre legislaţia care asigură recenzarea şi conservarea patrimoniului şi despre integrarea economică şi socială a vechilor clădiri. O anchetă, continuată cu regularitate, semnalează, în fiecare sector al oraşului, intenţiile de demolare sau de schimbare a destinaţiei, precum şi decizia luată, de acceptare sau de respingere. În toate aceste cazuri, Comisia Vechiului Paris deţine un rol militant şi o autoritate consultativă. Relaţiile sale cu proprietarii variază de la recomandări, la intentarea de acţiuni în justiţie. Restructurarea unei case vechi, chiar dacă nu e identificată oficial ca monument istoric, nu se face fără un studiu istoric serios şi, de exemplu, cererea de permis pentru modificarea unei scări interioare şi instalarea unui ascensor a întîmpinat o opoziţie fermă. Pe orice şantier din Paris, unde au început lucrări de renovare, remaniere sau demolare, este afişată autorizaţia, iar proiectul stă la dispoziţia celor care au motive să-l conteste.

DILEMATECA
SCRIERI • AUTORI • LECTURI

Din 26 iulie, găsiţi la chioşcurile de presă numărul 15. Doar 5,50 lei.

Din cuprins:

• DOSAR: Paul Cernat, Marius Chivu, Sanda Cordoş, Simona Sora despre *Orbitor* de Mircea Cărtărescu
• ANCHETĂ: Visele scriitorilor
• INTERVIU cu Gabriel Liiceanu: *„Eu cred că numai imbecilii sînt serioşi de dimineaţa pînă seara“*
• FRAGMENTE: Kiran Desai, *Mutt făcu ce făcea întotdeauna*
• RĂSPUNDE! – Literatură şi religie

Dilemateca
Îţi dă de citit

Texte şi opinii de: *Ion BARBU ● Radu Pavel GHEO (scriitor) ● Florin IARU (scriitor) ● Aurora LIICEANU (psiholog) ● Dan C. MIHĂILESCU (critic literar) ● Alison MUTLER (jurnalist) ● Juan Carlos NEGRETTI (arhitect) ● Luca NICULESCU (jurnalist) ● Radu PARASCHIVESCU (scriitor) ● Manuela PREOTEASA (jurnalist) ● Tudor Călin ZAROJANU (jurnalist) ●* ***Coordonatoarea temei:*** *Adina POPESCU*

Un exerciţiu...

Cică străinii spun despre România: că aici a fost comunism, că am avut un dictator pe care îl chema Ceauşescu şi pe care l-am asasinat de Crăciun, că am făcut o revoluţie şi ne-au „furat-o“ tot ăia de dinainte, că avem mulţi copii ai străzii, alţi copii bolnavi de SIDA şi mulţi câini vagabonzi, că toţi românii, care au plecat iniţial peste graniţă, au fost ţigani şi hoţi, iar după un timp s-au transformat în „căpşunari“, că i-am dat lumii pe Dracula, pe Nadia Comăneci, pe Ilie Năstase şi pe Gică Hagi, că avem o ţară frumoasă, dar e şi multă mizerie, că drumurile sînt proaste şi serviciile şi mai proaste şi tot aşa. Toate acestea nu sînt clişee. Sînt frînturi dintr-o realitate care ne aparţine mai mult sau mai puţin, informaţii care au ajuns la urechile altora, au fost uşor de asimilat şi, cu timpul, au devenit etichete.

Cică noi spunem despre noi: că sîntem oameni primitori, că sîntem hoţi, dar nu în cel mai strict sens al cuvîntului, e adevărat însă că în România „se cam fură“, dar avem şi femei frumoase care „se lasă“ uşor, că ţara noastră este „o excepţie“, buricul pămîntului, dacă se poate, şi că nu ne înţelege nimeni în „profunzimea“ noastră, pentru că noi ţinem la datini şi la tradiţiile strămoşeşti şi ne respectăm trecutul, căci am fost mii de ani „o pavăză la porţile Orientului“ şi nu ne-am lăsat călcaţi în picioare de către „cotropitori“ şi atunci cînd nu le-am mai putut face faţă, ne-am ascuns în pădure, căci „codrul e frate cu românul“, sau ne-am acceptat cu seninătate destinul, că doar de-aia îi avem pe ciobanul mioritic şi pe oaia lui năzdrăvană... dar ce păcat că avem o ţară bogată, iar românii sînt săraci, că „munţii noştri aur poartă şi noi cerşim din poartă-n poartă!“... nu-i nimic!... românul s-a născut poet!

Şi iată că deja am intrat pe terenul „minat“ al clişeelor, cele pe care le-am învăţat la şcoală, cele pe care generaţiile de copii de acum continuă să le înveţe, la un mod ceva mai subtil. De ce? Pentru că ele reprezintă „moştenirea“ noastră culturală, ne sînt „un dat“. Ce ne-am face fără clişee? Ce ar mai rămîne din „imaginea“ pe care ne-am creat-o despre noi înşine? Nimic, decît ceea ce vedem zilnic pe stradă, privirea încruntată a vînzătoarei de la supermarket, cartierul cu blocuri la fel, ştirile despre Becali, fetele de la pagina 5 şi lumea halucinantă a OTV-ului. Ne putem crea o identitate din toate astea?

Tema de faţă nu ţine neapărat să demoleze „mituri“... este mai degrabă un „exerciţiu“ de a dezbate firesc acele stereotipuri care au căpătat de-a lungul timpului o „valoare“ nemeritată. ***(A. P.)***

Luca NICULESCU

„Excepţia“ românească

Dracula, Ceauşescu şi Nadia Comăneci alcătuiesc triada de imagini din mintea majorităţii străinilor cînd sînt întrebaţi pe fugă „ce-informaţii-aveţi-despre-România?“. Cei mai mulţi români sînt deranjaţi, îi acuză pe străinii respectivi de necunoaştere, dacă nu chiar de incultură: „România – spun ei – înseamnă mai mult decît un vampir, un dictator şi o gimnastă, înseamnă istorie zbuciumată, o geografie minunată şi oameni ospitalieri“. Servesc la ceva lamentările? Probabil că nu. După aproape 18 ani de jelanie privind „imaginea proastă“ sau „lipsa brand-ului de ţară“, clişeele despre români au rămas în mare parte neschimbate.

Poate oare însă un cetăţean mediu (din orice ţară a lumii) să judece altfel decît în clişee? Nu este normal să gîndim în stereotipii cînd vine vorba despre un stat pe care nu îl cunoaştem, nu e logic să punem etichete, nu facem şi noi acelaşi lucru cînd ne dăm cu părerea despre alte ţări şi alte popoare? În viziunea românului mediu, germanii sînt organizaţi, francezii – preţioşi, italienii – vorbăreţi, iar spaniolii – petrecăreţi. Avem şi stereotipuri negative: ungurii sînt naţionalişti, trebuie să te fereşti de şoselele bulgarilor, în timp ce mafia ucraineană e de temut. Le cerem celorlalţi să aibă cunoştinte vaste şi o analiză fină a spiritului românesc, dar, cînd sîntem întrebaţi, îi judecăm la fel de sumar.

Acum ceva vreme, un diplomat european care petrecuse mai mulţi ani în ţările din regiune remarca o particularitate: românii vor să fie iubiţi necondiţionat, vor ca meritele să le fie recunoscute, tînjesc după o imagine bună a României în străinătate, chiar dacă România are o imagine proastă în România, în primul rînd. „Uitaţi-vă la ce s-a întîmplat cu aderarea la Uniunea Europeană“, spunea diplomatul respectiv. Aici, apartenenţa la Europa este considerată drept ceva natural, ceva ce nu ar trebui în nici un caz pus în discuţie, potrivit discursului „sîntem europeni de 2000 de ani şi nu ne bateţi la cap cu regulamentele voastre despre dimensiunile roşiilor sau reforma din justiţie!“. Orice ezitare din partea Uniunii, privind acceptarea unei ţări cu restanţe democratice şi economice evidente, era percepută – de românul mediu – ca fiind o excludere de pe harta Europei, un afront adus „României europene de-a pururi“.

„Cum?! – se întreba românul mediu – cum să nu ne primească Europa pe noi, cei care am fost pavăza Occidentului în faţa invaziei otomane, noi, care sîntem o insulă de latinitate într-o mare slavă?“ (apreciere cam pripită, vecinii unguri fiind şi ei o insulă, chiar dacă nu latină...).

„Dar – continua diplomatul – spre deosebire de unguri sau de polonezi, pe români îi interesează ce spun ceilalţi despre ei.“ Şi avea dreptate. Remarc asta zilnic, răsfoind presa de la Bucureşti, unde „părerea celorlalţi“ despre România este atent monitorizată. O simplă ştire a agenţiei France Presse este cîteodată catalogată drept un „comentariu al prestigioasei agenţii franceze de presă“, în timp ce o informaţie economică, dată de Reuters sau de Associated Press, este tradusă ca fiind o „analiză de substanţă a economiei româneşti“. S-a mers pînă acolo încît unele publicaţii sau posturi de televiziune au creat rubrici: „Străinii despre noi“. Un articol din *Le Monde* sau *The Economist* despre România e prilej pentru interminabile emisiuni televizate în care moderatori şi invitaţi se întreabă insidios „ce interes au avut ziariştii de la publicaţia X să scrie asta?“ În plus, dacă se află că ziaristul cu pricina este român sau de origine română, e repede catalogat ca fiind vîndut unor interese oculte, „că doar ştim noi că sînt unii care n-au nici un interes ca România, ţară mică, să strălucească în Europa“.

Românii se consideră ca fiind speciali, deosebiţi, excepţionali şi sînt furioşi cînd străinii nu le recunosc meritele, adevărate sau închipuite. N-am fost noi pionieri în aviaţie? Nu am inventat noi insulina? Nu i-am sprijinit noi pe cehi în vara lui 1968 (şi ce nerecunoscători sînt ei acum!)? De ce nu se vorbeşte despre meritele noastre, de ce nu ni se dă Nobelul? (întrebare supremă cînd vine vorba despre recunoaşterea internaţională).

Ne considerăm ieşiţi din comun şi cînd vine vorba de părţile proaste. „Am intrat ultimii în UE, dar le-am arătat noi ce înseamnă o criză politică!“ – mărturisea, cu o satisfacţie de-abia disimulată, un coleg jurnalist. „N-au mai văzut ei, în Europa, meciuri ca între Băsescu şi Tăriceanu!“ Ei bine, n-avem nici aici monopolul. Crizele politice au zguduit aproape toate ţările nou intrate în UE, de la Cehia care a stat anul trecut timp de 7 luni fără guvern, la Ungaria, unde prim-ministrul a recunoscut că „a minţit poporul“, ca să nu mai vorbim de Polonia, guvernată de o coaliţie excentrică, ministrul Culturii încercînd să îi scoată din manuale pe Kafka şi pe Goethe, pe motiv că unul e evreu şi celălalt, german. Cît despre personaje politice excentrice – unde îl scoatem în faţă pe Gigi Becali, care consideră că România şi Europa vor fi salvate prin graţia divină – nu sîntem nici aici singuri: preşedintele Sloveniei, Janez Drnovsek, a devenit vegetarian în urma unor probleme de sănătate şi s-a retras într-o cabană de unde s-a angajat într-o luptă titanică: vrea să salveze lumea de războaie, de foamete şi de energii negative...

Sînt românii hoţi, leneşi, delincvenţi (după cum putem citi în unele ziare italiene exasperate de atitudinea unor conaţionali)? Probabil că nu. (Italienii ar putea să îşi amintească de altfel că francezii le aplicau aceleaşi epitete pe la sfîrşitul secolului al XIX-lea, cînd a existat un val masiv de imigraţie italiană în Hexagon.) Dar nu sîntem nici cei mai buni, blînzi, toleranţi sau ospitalieri. Drept exemplu, potrivit unui sondaj *Readers's Digest*, bucureştenii ar fi cei mai nepoliticoşi oameni din Europa! Nu are rost să ne îmbătăm cu apă rece şi să recurgem la stereotipuri în ceea ce ne priveşte. E evident că, asemeni altor popoare, avem un amestec de calităţi şi defecte şi că n-are nici un rost să le exagerăm pe primele sau să le ascundem pe cele din urmă.

Cît despre clişee, bune sau rele, ele vor continua să existe: felul în care ne percep alţii nu va fi aproape niciodată cel în care ne percepem noi. Cîteodată însă pot exista schimbări rapide: pînă de curînd, Polonia avea o imagine bună, imaginea unei ţări care s-a opus dictaturii comuniste, dînd lumii modele de conduită, cum ar fi Lech Walesa sau Adam Michnik. În ultimii doi ani, aceeaşi Polonie e percepută ca un stat reacţionar, un laborator de ordin moral în care au loc experimente nocive pentru democraţie. Ce-ar fi dacă s-ar întîmpla invers în cazul României? Dintr-un loc al cîinilor vagabonzi, al copiilor orfani şi al hoardelor de mineri care invadează periodic Capitala, să se transforme într-un stat „miracol economic“, cu şomaj aproape de zero, în care performanţele economice se îmbină cu progresul social? Primele articole „româno-pozitive“ au apărut deja în presa internaţională. Credeţi însă că, dacă se vor schimba clişeele, se va schimba şi realitatea?

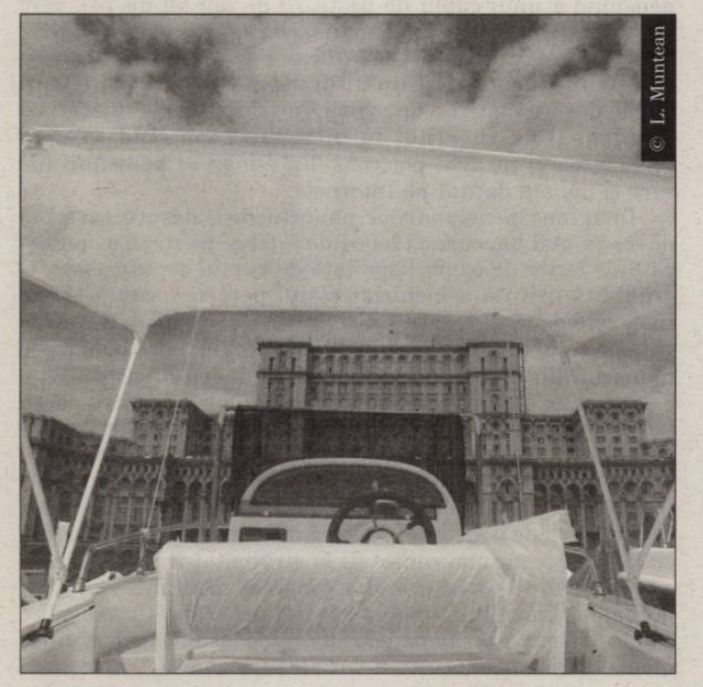
© L. Muntean

Cum sînt românii?

– mărturii ale unor călători străini –

● Românii sînt *aplecaţi la beţie şi la lăcomie; spiritul poporului este grosolan şi necioplit, sînt porniţi pe harţă şi pe ceartă şi veşnic nemulţumiţi, oricum ar sta lucrurile.* (Matteo Muriano, 1502)

● Românii sînt oameni *puţin primitori, nu sînt supuşi nici unei reguli, socotesc că nu e lucru mare să facă moarte de om, sînt foarte lacomi de bani şi născuţi pentru furt (...) de o înfăţişare foarte aspră (...) sînt foarte răbdători la munci şi lipsuri.* (Anton Veransics, 1538-1549)

● *Între ei sînt mulţi tîlhari şi hoţi de drumul mare (...). Sînt neîngrijiţi, atît ei, cît şi casele lor (...). Au o vitejie înnăscută şi rabdă orice osteneală (...) şi nu se tem de nici o primejdie.* (Giovan Andrea Gromo, 1566-1567)

● *Sînt de felul lor şireţi, cu trupul înalt şi vîrtos.* (Anton Maria Graziani, 1564)

● *Sînt, prin firea lor, nestatornici, îndrăgind norocul şi mai degrabă se lasă pe tînjală fără a se îngriji să deprindă un meşteşug sau să practice vreo artă.* (Franco Sivori, 1588)

● *S-ar părea că toţi se nasc cu această aplecare spre hoţie (...). Nu obişnuiesc să se spovedească decît în pragul morţii şi nu mărturisesc la spovedanie decît că au furat sau au ucis; celelalte fapte nu le socotesc drept păcate.* (Niccolo Barsi, 1633-1639)

● *Românii sînt iubitori de noutăţi, înşelători ca grecii şi neruşinaţi ca ţiganii.* (Anton Stepancic, 1688)

● *Firea acestei populaţii o găsesc nestatornică, impulsivă şi brutală.* (Federigo Veterani, 1688)

● *Sînt un neam care învaţă repede orice limbă şi se găsesc mulţi dintre ei care vorbesc patru sau cinci limbi.* (Franco Sivori, 1588)

● *Sînt primitori (...), se bucură de o minte pătrunzătoare, sînt răbdători la frig şi la arşiţă, rabdă de foame şi de sete două şi trei zile.* (Marco Bandini, 1647-1648)

● *Românii au un temperament bun şi o constituţie bună şi de aceea sînt zdraveni şi răbdători la oboseală (...), se mîndresc cu o mare curăţenie (...), sînt înzestraţi cu foarte multă pricepere şi sînt în stare să reuşească în orice meserie.*

(sursă: Daniel Barbu, *Firea românilor)*

„Şi de-o fi să mor...“

Radu Pavel GHEO

Un clişeu cu parfum de baladă

Canalul TV Discovery transmite de cîtva timp o emisiune intitulată *Myth Busters,* „Distrugătorii de mituri“, în care realizatorii verifică mituri şi legende din cele mai ciudate, pentru a le confirma sau a le dovedi falsitatea. Eu aş propune oricînd o serie paralelă, înrudită cu ea şi uneori chiar concurentă, sub titlul generic de *Stereotype* sau *Cliché Busters,* „Distrugătorii de clişee“.

Aş lua odată la puricat, să zicem, clişeul cu resemnarea românului în faţa destinului. Adică românul stă, cică, aşa, ca o mămăligă şi aşteaptă să vină destinul peste el să îl arunce dintr-o parte în alta, să *îl* întîmple ori, poate, să îl lase în pace.

Presupunem că ni se trage de la excesiva popularizare a baladei *Mioriţa* – sau, mai exact, a formei ei literaturizate în manieră romantică de Vasile Alecsandri, care nu mai are foarte multă legătură cu menirea iniţială a poveştii. A venit apoi şi G. Călinescu şi, spre fericirea profesorilor de literatură română, a selectat cumva patru mituri, pe care le-a considerat „fundamentale“ pentru poporul român. Acest set de patru mituri e un construct ficţional călinescian şi o mistificare măreaţă, deci de succes: de atunci îi tot dăm în sus şi-n jos (în spaţiul mioritic) cu resemnarea ciobanului mioritic ca ipostază a destinului românesc. Resemnare? Seninătate în faţa morţii?

Fals! *Busted!,* cum ar zice cei de la *Myth Busters*. În primul rînd nici o fiinţă vie nu se resemnează în faţa morţii apropiate. Nu o lasă biologia. Materia vie se opune instinctual şi din toate puterile, extincţiei. Poate că, dacă ciobanul mioritic ar fi fost budist, nu moldovean, mai puteam discuta, dar aşa...

În al doilea rînd, dacă revenim la cele patru mituri „fundamentale“ ale românilor, vedem că ele se bat uneori cap în cap. Presupunînd că baciul mioritic simbolizează atitudinea tipică a românului generic în faţa morţii, ce ne facem cu meşterul Manole, care încearcă să se opună destinului (e drept, fără prea mult succes)? Lăsat sus, pe schele, de un voievod orgolios, nemioritic, el încearcă din răsputeri să scape, în loc să se întindă pe scînduri şi să cheme şi el păsările mii şi stele făclii, pentru splendida alegorie mioritică „moarte-nuntă“. Aşadar, cum stă românul în faţa morţii, a destinului, a accidentalului: resemnat sau neresemnat? Sau depinde de meserie? Dacă-i cioban, e resemnat, dacă-i meşteşugar, nu mai e resemnat.

În al treilea rînd, generalizarea prin sinecdocă a interpretării *Mioriţei* e una abuzivă. Baciul moldovean e echivalat cu românul generic. Dar baciul ungurean ce era? Ungur? Dar cel vrîncean? Vrînc? Să fim serioşi! Dacă românul generic ar fi resemnat în faţa destinului, atunci crima din baladă nici n-ar fi avut loc. Ungureanul şi vrînceanul s-ar fi resemnat *ei* cu ideea că moldoveanul are oi mai multe şi şi-ar fi văzut de oile lor puţine, oftînd: „Asta e, 'tu-i mama ei de viaţă! Ai noroc, ai, n-ai noroc, n-ai!“. Procentual, două treimi din personajele umane prezente în *Mioriţa* îşi iau destinul în mîini şi doar o treime (un individ, poate chiar o excepţie) pare să se resemneze cumva. Dacă îl includem printre modelele generice şi pe meşterul Manole, procentul resemnaţilor scade drastic.

De altfel, nici nu era nevoie de atîtea comentarii. Uitaţi-vă în jur şi căutaţi români resemnaţi în faţa destinului. De unde? Eu cred că ne-a plăcut – şi lui Alecsandri, şi altora – *imaginea* asta cu resemnarea. Noi, românii, cu resemnarea noastră metafizică... E ceva ce ne dă o aură romantică, aşa, cam ca melancolia maghiarilor, *spleen*-ul englezilor sau misterul sufletului rusesc.

Eu zic că e clar. Din punctul meu de vedere, mitul ăsta e demolat. Data viitoare aş putea să mă ocup de Zburător. O să vă demonstrez că Zburătorul ăla vine chiar şi la englezoaice. Ştiţi, cum spune şi poezia: *Or go to the old hags Sowrana or Flowerica,/ Or go to father Fatty, or visit wizard Wizz...*

„Tradiţionala ospitalitate românească...“

Aurora LIICEANU

A gîndi binele altuia

Într-una dintre cărţile Irinei Nicolau, ea citează o observaţie a lui Horia Bernea, referitoare la români: „Românii au sensibilitate, dar nu au rafinament“. M-am gîndit adesea la aceste vorbe, iar în unele discuţii cu amicii, ei mi-au spus că nu prea par a fi vorbele lui Horia Bernea – care avea sensibilitate, dar nu prea avea mari adîncimi filosofice –, că, mai degrabă, erau vorbele Irinei, care, în imaginarul ei, putea depăşi, din admiraţie, frontiera între propriile opinii şi cele ale altora.

M-am gîndit retrospectiv la aceste vorbe, amintindu-mi de o experienţă din stagiile de cercetare din Maramureş, dintr-o iarnă din anii '70, cînd o cercetătoare, parcă olandeză, pe care noi, românii, încercam s-o aranjăm să stea la o gazdă, s-a trezit cu următoarea ofertă. Ea va dormi, la alegere, fie în aceeaşi cameră cu gazdele – al căror pat avea un sertar sub el în care dormeau copiii şi un purcel mic –, camera fiind relativ încălzită, fie în altă cameră neîncălzită, în care se afla un pat flancat de borcane uriaşe cu murături. Dacă nu mă credeţi, am martori că spun adevărul.

Să fie sărăcie? Să fie neînţelegerea unei nevoi pe care noi o includem, de obicei, în *privacy?*

Nu, nu este sărăcie, îmi spun adesea şi mai ales cînd îmi amintesc şi de o colegă, cu un fond cultural rural „recent“, care nu înţelegea, fiind în casa unui străin, la el acasă, în bucătăria lui, de ce acesta s-a supărat teribil cînd a surprins-o gustînd, cu o lingură, din ciorba pe care tocmai o gătea şi cu care mesteca ulterior gustatului.

Am auzit adesea, de cînd eram copil, vorbindu-se despre cîte cineva – copil sau adult – că este scîrbos, că „nu mănîncă sau nu bea după altcineva“. Am trăit, la ţară, tot în Maramureş, o jenă la fel de mare, dar fără revolta străinului cu ciorba, de mai sus, cînd ducîndu-mă la gazda mea în vizită, cu români, dar şi cu o nemţoaică, gazda a luat din grindă singurul păhăruţ pe care îl avea, plin cu muşte uscate, a băgat degetul în pahar şi a frecat cu el muştele, suflînd apoi în pahar, l-a umplut cu horincă şi ne-a dat – e drept cu inima plină de ospitalitate adevărată – să bem, pe rînd, umplînd paharul pentru fiecare dintre cei de faţă. Ei ciocneau cu sticla de horincă. Am avut pe atunci înţelegere pentru ei, îi cunoşteam bine, erau oameni darnici, dar înţelegeam şi supărarea celui cu ciorba. Mi-am zis că „nu-i duce capul“. Erau sensibili, dar nu rafinaţi, oare?

Dar ce să mai spun de gazda mea de pe vremuri, la Vama Veche, la care mergeam de ani buni, vară de vară, şi care mă ruga „să nu mă supăr că nu-mi schimbă cearceafurile, s-o înţeleg, că doar ne cunoşteam de ani de zile, căci tocmai i-a venit un client nou şi-i pune lui cearceafuri curate, că nu mai are altele!“. Cum puteam oare s-o fac să înţeleagă că tocmai mie trebuia să mi le pună pe cele curate, din consideraţie faţă de fidelitatea mea? Dar, probabil că între a mai lua nişte bani pe o cameră şi fidelitatea mea, se aleg, cu toată dragostea pe care sigur mi-o purta, banii.

Industria ospitalităţii – cum numesc unii turismul – nu este una de amor. Este una de confort, în care frontiera între privat şi public este bine înţeleasă. Cei care oferă servicii, şi nu amor de gazdă, se plasează cu mintea lor într-un univers în care un fel de corectitudine se îmbină cu o cultură a relaţiei cu străinul, în care, fără îndoială, funcţionează o istorie a intimităţii, a felului în care a evoluat raportul între eu şi altul, indiferent dacă este un străin-străin sau un străin-de-al tău. Desigur că gestionarea unei intimităţi, în care reguli culturale se structurează în timp, costă bani. Confortul are alte conţinuturi. A gîndi binele altuia nu înseamnă a-ţi proiecta binele şi toleranţele tale asupra altuia. Nu trebuie să interpretăm ca răsfăţ sau capriciu sau moft nevoia de un anume confort.

Şi revin la sărăcie pentru că totuşi ea îngrădeşte accesul la evoluţia intimităţii despre care vorbeam. Oare cine face oferta publicitară pentru hoteluri nu realizează că a menţiona cu oarece emfază şi mîndrie că „toate camerele sînt prevăzute cu televizoare color“ pare, astăzi, „ciudată“?

Există o corelaţie, poetic spus chiar o armonie, între limitele raportului cu un necunoscut. Adesea o gazdă, un recepţioner – sau cineva din personalul unui hotel – şi un vînzător – uneori chiar patronul, în mod surprinzător – seamănă mult între ei. Par a fi puşi în locurile lor, ca şi cînd doresc să-ţi spună – verbal sau non-verbal – „mai lasă-ne în pace!“.

„Românul e 'oţ...“

Radu PARASCHIVESCU

Faptul şi raptul

De obicei, cînd spui „Românul e hoţ“, îţi îmboboceşte un surîs în colţul gurii. Ambiguitatea e la ea acasă, fiindcă aceste trei vorbe nu compun doar o sentinţă, ci şi evocarea admirativă a unei trăsături ştanţate din vreme pe memoria noastră mai absorbantă ca un tampon Libresse. Ramificarea acestui clişeu care trage după el zurgălăii unei mîndrii inabil mascate are două puncte terminus: hoţia pură şi adaptabilitatea de legendă. Ca pondere, probabil că sensul figurat al constatării „Românul e hoţ“ surclasează sensul propriu. Românii care se descurcă sînt mai mulţi decît cei care bagă mîna în buzunarul aproapelui. Aceştia din urmă murmură o definiţie hîtră – „A fura înseamnă a găsi un lucru înainte să fie pierdut“ – şi practică un sport în care obiectul de joc poate fi orice, de la lebădă vieneză, la propria căciulă. Dar nivelul lor de performanţă se poate măsura numai prin raportare la standardele înaltei şcoli de arte şi meserii din *Oliver Twist,* secţia manechine cu clopoţei. Pe cînd despre hoţii metaforici se pot scrie dizertaţii, teze de doctorat şi biblioteci.

E românul hoţ cu adevărat? Dicţionarul şi eseurile cu iz antropologic aşa spun. Seria sinonimică pentru „a fura“ înşiră un argou de o plasticitate aparte: a mangli, a şparli, a ciordi, a furgăsi, a şterpeli, a da cu jula, plus alte zece mîndreţuri lexicale. Pe de altă parte, imaginea românaşului deprins cu furtişagul din fragedă pruncie e şi ea la ordinea zilei. Românul fură deopotrivă la figurat (sărutări de la iubită sau meserie de la maistru) şi pragmatic (brăţări dacice sau teancuri de euro din casa de schimb). O face acum fiindcă microbul i-a fost inculcat de mic, de cînd învăţa la grădiniţă „Căţeluş cu părul creţ / Fură raţa din coteţ“. Sau din şcoală, cînd episodul cel mai palpitant al *Amintirilor din copilărie* a fost – cum altfel? – mersul la furat de cireşe. Astfel dresat, bietul român n-are încotro şi trebuie să respecte foaia de parcurs. Se dezvoltă în felul ăsta o cultură a trişului care fixează ciupitativul printre modurile verbale din gramatica tranziţiei şi găseşte ecouri inclusiv în expresia ceva mai blîndă „dacă nu curge, pică“. Pînă şi înţelepciunea populară e reformulată în termeni actuali şi împinge în faţă duioasa constatare „Cine fură doar un ou e un bou“. Sau un *mission statement* pe stil nou, din categoria „Cin' se ia cu mine bine?/ Îi iau haina de pe el“.

Însă vestita hoţie românească nu se referă doar la panglicari, şnapani, escroci, şuţi şi potlogari. Căci românul – insistă clişeul – nu e doar hoţ, ci şi 'oţ. Adicătelea şmecher, versatil, ingenios, uns cu toate alifiile, hîrşit, descurcăreţ. El cade mereu în picioare, nu iese în pierdere, o scoate la capăt şi se învîrte de-un gheşeft. Schimbarea de distribuţie trebuie consemnată viguros. Fiindcă aici nu mai avem de-a face cu borfaşul care-ţi subtilizează portofelul din poşetă, ci cu insul care smulge o concesie sorţii. *Unhappy end*-ul identitar e inevitabil. Românul hoţ şi românul 'oţ îşi dau mîna şi girează împreună un clişeu frecvent ca o obsesie şi concis ca datele din buletin.

„Munţii noştri aur poartă...“

Manuela PREOTEASA

Din ţara lui Winnetou la Breaza

Canicula anului trecut m-a prins în North Dakota, nordul SUA, unde mi-am petrecut cîteva zile la o fermă a unei familii de cowboy şi o după-amiază la o Pow Wow, festival al indienilor din rezervaţie, unde vedeai dansuri, culori, pene, mici indieni cu băsmăluţe imitînd steagul american şi nelipsita Coca (alcoolul era interzis).

În altă zi, organizatorii locali ai programului Marshall – un program cu totul deosebit, (Programul Marshall – German Marshall Fund of the USA – este un program de cooperare transatlantică, schimb de experienţă între tineri lideri din Europa şi SUA) ne-au rezervat jumătate de zi pentru muzeul Lewis şi Clark din Washburn. Pentru şase ore în ritm american, te-ai aştepta la ceva grandios, în realitate e vorba de cîteva încăperi şi o poveste. Aventura din 1804, cînd cei doi au pornit-o pe Missouri în canoe, este reconstituită în zeci de feluri. În micul muzeu din Washburn, un tînăr indian americanizat ne spune povestea, ilustrînd-o cu obiecte, imagini proiectate, cu explicaţiile tehnice despre merindele luate pe fluviu şi nelipsita parte despre o presupusă idilă cu frumoasa însoţitoare indiană, în călătoria de 28 de luni şi 8000 de mile.

E deja un clişeu (şi ar trebui să-l evit, dată fiind tema acestui număr) că americanii inventează cîte un muzeu din te miri ce. Mai mult, întreprinzătorii scenarizează povestea, invitînd excursioniştii cu aparate foto la gît să testeze, la propriu, aventura eroilor lor. Şi iată-ne într-o canoe, pe Missouri, la mii de leghe depărtare de casă, vîslind în ritmul cîntecelor franţuzeşti mobilizatoare (la iniţiativa colegei Marshall din Lyon).

Vara aceasta, canicula m-a izgonit la Breaza, la o pensiune a unui cuplu de peste 70 de ani (el de 74), care ţinea în mînă tot – etaj, mansardă, garaj, căţel, BMW, meniul pentru turişti. Cu un fecior în America, altul cu afaceri în Bucureşti şi un altul asemenea, cei doi ignoră ştirile despre măririle de pensii, în schimb sînt supăraţi că furnizorul de Internet le întrerupe din cînd în cînd conectarea şi nu mai pot consulta e-mail-ul pensiunii (de care şi noi am dat tot pe Internet).

Imaginea pensionarilor neputincioşi, despre care mă doare să aud bancuri cu legea de a trece pe roşu, e spulberată de lecţia de capitalism dată de cuplul septuagenar. O grădiniţă privată a închiriat etajul pentru vacanţă şi, totuşi, cele două generaţii nu se întîlnesc. Copiilor li se pregăteşte totul de către personalul grădiniţei, ei se bucură de hamacul din curte, de leagăne, bat mingea lîngă BMW, o oră pe zi îşi clătesc ochii cu superbele culmi (pentru că au nevoie şi de puţină mişcare), servesc mîncarea de la Bucureşti şi cam atît. Lipseşte povestea locului, proiectată poate nu ca-ntr-un film ca-n muzeul din Washburn, dar măcar rememorată lîngă o aburindă mămăliguţă cu brînză. Proprietarii de pensiune, de loc din Bucureşti, acresc ciorba cu lămîie şi sînt mai conectaţi la străinătăţuri decît la specificul local. În tot mai multe pensiuni montane – chiar şi pe Valea Şimonului, unde o găseşti pe Mama Cozonacilor, sau la Ţuşnad – termopanele au luat locul obloanelor, untul făcut în casă e înlocuit cu cel de supermarket, brînza de

burduf şi felia de caş stau lîngă salam şi şunca de Praga. Vedem în creierii munţilor catîri pictaţi cu graffiti. „Copiii ăştia“, spune cu năduf un om dintr-o curte. O fi un localnic, o fi cineva „colonizat“ în zonă – e greu de spus cînd priveşti maşinile cu număr de Bucureşti, Constanţa sau de aiurea, parcate în spatele grilajelor înalte, lîngă grătar.

Nu mai vezi rucsacuri în spate. Părinţii sînt prea obosiţi şi preferă să ardă o fleică pe cărbuni. Poveştile drumeţiei, ale aventurii, ale călătoriei cu trenul sau cu alte mijloace, unde poţi intra în vorbă, au fost înlocuite, treptat, cu aerul condiţionat din spatele geamurilor perfect închise ale autovehiculului personal.

Nu demult, treceam prin Piaţa Victoriei într-un Jeep condus de tatăl unei superbe fetiţe blonde, care îmi spune: „Eu am o casă cît un bloc“. Şi, cum tocmai lăsam în urmă sediul BRD de pe B-dul Mihalache, copilul reacţionează: „Cînd am să fiu mare, n-o să lucrez într-un bloc ca acesta, o să-l am“.

Astfel, lecţia acumulării ia locul poveştii. Micuţii descoperă în ei dorinţa de a fi Trump, miliardarul turnurilor gigant, mai degrabă decît călători-povestitori pe meleaguri care îşi pierd – fără să şi-o conserve – identitatea, ca în aventura multiplicată a lui Lewis and Clark de pe Missouri.

„Codru-i frate cu românul...“

Tudor Călin ZAROJANU

Ba cu maghiarul! Sau cu cehul...

Înţelepciunea milenară a poporului – aia care stipulează că „Ulciorul nu merge de multe ori la apă“ (vezi, de pildă, marii corupţi şi marii hoţi), care ne asigură că „Paza bună trece primejdia rea“ (după 18 ani în care administraţia locală a fost stupefiată de fiecare venire a iernii, în sfîrşit autorităţile erau pregătite cu arme şi bagaje împotriva nămeţilor, ba şi a inundaţiilor, drept care am avut 44 de grade la umbră) şi care constată bucuroasă că „Aşchia nu sare departe de trunchi“ (lucru care nu pare să-l consoleze pe un serios şi gospodar Ion, al cărui fiu Ion Ion e orice în afară de serios şi gospodar) – înţelepciunea populară, aşadar, a stabilit, între multe asemenea sentinţe minunate: „Codru-i frate cu românul“.

Dacă-ţi vine-n minte ori auzi vorba asta, fireşte că prima reacţie e să te întrebi: „Da' invers?“. Drept e că şi Abel era frate cu Cain.

Relaţia vegetaţie-populaţie, în spaţiul mioritic, are o istorie, din care – de altfel – se trage zicala analizată aici. Au fost, aşadar, vremuri în care românii se ascundeau în codru. De ce? Păi, ca să nu stea în calea invadatorilor. În *Şcoala ludică* a lui Ioan Groşan, un dac ajunge în faţa lui Octavian Augustus, care, între altele, îl întreabă „– Da' popoare migratoare aveţi? – Cum nu!? În fiecare zi trece cîte unul! – Şi voi ce faceţi? – Ne tragem pe marginea drumului!“.

Problema pare să fie aceea că ne-am ascuns atît de bine printre tufişuri de nu ne-am mai găsit nici noi după aia. Unii zic că nici pînă azi. Şi asta în ciuda unui recent fost preşedinte, convins că p-aci erau universităţi pe cînd occidentalii – care vor să ne dea lecţii de europenism – zburdau prin păduri cu căprioarele şi mistreţii.

Bine, ne-am ascuns ce ne-am ascuns, după care – tot istoria zice – am început să ne jucăm de-a butaforia cu codrul, prăvălind copaci în capul duşmanilor sau chiar făcînd arborii să pară oşteni (ştiu că e o imagine ruptă din Bollywood, dar aşa ne-au învăţat la şcoală, iertare), ca să se sperie invadatoru' şi să ne dezinvadeze.

Numai că vremurile acelea au trecut. De mult. Acum, singura relaţie a românului cu codrul este una care provoacă pe şira spinării oarece refrişare: defrişare. Şi, să ne înţelegem, nu e vreo chestie capitalistă rapace. Legendele pe care le-aţi auzit înainte de 1990 despre strugurii cumpăraţi de străini pentru lădiţele de lemn şi cîntarele – pentru soclurile din acelaşi material, că Vestul nu era fraier să-şi taie propriii copaci, sînt adevărate. Ceea ce, în paranteză fie spus, este un bun răspuns (nu singurul) la întrebarea (fals) exasperată a unora: „Dar atunci cum puteam să exportăm atîtea!?“.

E drept, acum nu mai exportăm nici lemnul. Îl tăiem şi gata. În locul copacilor cresc frumoase vile şi palate. Drept care azi codru-i frate cu maghiarul. Sau cu cehul. Sau cu filipinezul. Noi nu, niciodată, noi nu!

„La trecutu-ţi mare...“

Dan C. MIHĂILESCU

Tradiţia lu' Peşte

În cele ce urmează facem doar un mic exerciţiu retoric. Sînt sigur că ştiţi – şi simţiţi – la fel de atroce ca mine hohotitoarea antinomie dintre dîrzenia clişeului şi tristeţea păguboasă a situaţiei din teren. Lucru valabil, mai mult ca sigur, şi în cazul celorlalte clişee ţintuite în vecinătate.

Pe cît de ritos, apodictic, irepresibil şi irevocabil sună sentinţa, pe atîta de contrazicătoare-i este realitatea. Închid oleacă ochii şi surîd sardonic revăzînd mental pentru a mia oară scena din disneyana *Carte* a *junglei,* cu King Louie în urma prăbuşirii templului, rămas singur, cu ultima piatră pe creştet, după lupta maimuţelor cu Baloo: toată tradiţia dărîmată, trecutul spulberat, numai iluzia (clişeul) mai rezistă într-o suspendare cît se poate de ambiguă. Numai nimicul ne-a rămas, încărcat cu *wishful thinking*.

Din cît sună mai abitir-eroic frazeologia de manual, dintr-atîta ne fuge pămîntul de sub picioare şi ni se goleşte sufletul. Da: „românul nu piere“, „că noi locului ne ţinem, cum am fost, aşa rămînem“, „valorificarea moştenirii culturale“, „ţineţi aproape, să nu ne pierdem tradiţia, bunul suprem“, „cultul strămoşilor“, „cinstirea tradiţiei“, „facem şi noi ce au făcut din moşi-strămoşi străbunii noştri“, „eu îmi apăr sărăcia şi nevoile şi neamul“, „Basarabia, pămînt românesc“, festivalul Cocoşului de Hurezi, „Bucovina, ţară de dor“, „refacerea ţesutului arhaic“, ochi holbaţi, piept umflat şi burta-nainte, priviri crîncene peste Carpaţi şi pumni încleştaţi, încruntări şi spumegaţii anti-„bozgoreşti“, anti-„muscăleşti“ ş.a.m.d.

În fapt, din cît se desfăşoară mai dementţial viziunile coruţiene cu Decebal ca precursor al lui Pleşiţă şi insinuarea bubuliană ca pacostea diabetului în sîngele dacogetic, dintr-atîta pasc mai viguros oile prin sanctuarul solar de la Sarmizegetusa, căpşunarii Maramureşului îşi împing în şanţ bisericuţele de lemn ca să-şi „tragă“ ocoş minicatedrale-n marmură italiană („musai mai înalte ca ale unităţilor“), în vreme ce la crîşma satului se bea ţuică rezultată din materii fecale, se urinează pe cruci în cimitir şi se fură piatra de la cavouri, înmormîntările se transformă („conform tradiţiei“) în paranghelii, taraful de la horă nu mai iese din manelele Ferentarilor, vestimentaţia „din bătrîni“ a devenit de mult apanajul chinezăriilor de la *second hand,* la gura satului se dezbat cu precădere telenovelele hispanofone, visul preoţelului de ţară este compus din viluţa şi merţanul (rezultate, logic, din fonduri Phare) ale şefului de post şi, în general, tot ceea ce intelectualul paseist fantasmează mirceavulcăneşte pe tema tradiţiei şi „aristocraţiei rurale“ e hărtănit în mahalagismul tuciuriu, sedentar sau nomad (după zonă).

Şi totuşi.

Trag nădejde că tocmai dinspre nişa intelectual-paseistă vor reveni, în timp, recuperarea tradiţiei, respectul datinilor, cultul rădăcinilor ş.a.m.d. Aşa cum, altădată, studenţii strîngeau porumbul de pe tarla sub privirile dispreţuitor-îngăduitoare ale localnicilor abulici, în viitor adolescenţii perindaţi astăzi prin Muzeul Ţăranului Român şi familiarizaţi la Stavropoleos cu muzica bizantină îi vor redeprinde pe băştinaşi cu specificul Locului. Deja i-am văzut aducîndu-le reţete de colivă mătuşilor care încă poartă gumari, dar comandă pizza la telefonul mobil şi se salută cu „hola, fată!“.

„Fetiţe dulci ca-n Bucureşti...“

Florin IARU

Frumoasele romînce

Ce să ne ascundem după deget, după mondializare şi după corectitudinea politică? România are fete frumoase, frumoase foc, cu duiumul. Nici nu apuci să întorci bine capul, că dai de acea varietate a frumosului care face specificul locului! Diversitatea formelor e atît de pregnantă, încît te întrebi dacă frumuseţea e expresia unei idei sau dacă e o lucrare a speciei, mult mai profundă. Străzile strălucesc, bulevardele viermuiesc, cluburile bulucesc. Blonde prelungi, blonde mignone, roşcate cu ochi verzi şi piele albă, şatene de-ngheaţă puţul, şatene cu ten măsliniu sau pistruiate, brunete (focoase, mie-mi spui?) cu o supleţe sau o distincţie nemaivăzută... Densitate de frumuseţe neobişnuită în alte părţi. Dar frumuseţea asta pe metrul pătrat nu foloseşte la nimic! Dacă priviţi în perspectivă civilizatoare, veţi constata că, formal, frumuseţea e dăunătoare. Cine spunea că numai popoarele leneşe au femei frumoase?

Mai bine v-aş întreba de ce frumuseţile româneşti nu depăşesc curticica locală, de ce se urîţesc, de ce devin atît de lesne comune... În istoria lumii, frumuseţea românească e egală cu zero. Dacă sînteţi convinşi că bubulii ne asupresc frumuseţea, că o conspiraţie mondială mînjeşte cu noroi ideea românească de frumos, opriţi-vă aici! Nu are rost să citiţi. Doare...

Nu e suficient să fii dăruit de natură, mai trebuie să şi asuzi. Frumuseţea e ca talentul. Toţi copiii au talent, maturi dăruiţi sînt mult mai puţini. Din punctul ăsta de vedere, frumuseţea României e o copilărie fericită care nu se maturizează. Un copăcel entuziast care rodeşte năvalnic. Problema e nu că nu am avea frumuseţe, ci că tradiţia românească nu ştie – şi nici nu vrea – s-o păstreze!

Dar de ajuns cu teoria, iată povestea:

Am locuit o vreme pe lîngă Bucur Obor. Bloc muncitoresc, fii ai poporului. La un moment dat, prin '86, a crescut pe sub ferestre o fată extraordinară. La şaisprezece ani sălta privirea de sub orice pălărie, la şaptesprezece, bărbaţii care cochetau cu vîrsta ingrată deveneau şi mai neliniştiţi. Respira sexualitate şi frumuseţe deopotrivă (ce altceva e frumuseţea umană decît o sexualitate spiritualizată?), avea acea armonie la care consimţi instinctiv. Cînd ieşeam din bloc, îmi zbura privirea, că voiam, că nu voiam. Şi nu voiam.

Fata ştia că e dăruită, că înăbuşă din faşă orice împotrivire. În mijlocul cercului ei de prietene îşi dădea aere, îşi sălta bustul, îşi rotea fustiţa. Deja avea apucături seniorale, acorda şi retrăgea favoruri. Am plecat şi am revăzut-o întîmplător după trei ani. Unde zburase misterul? Avea acum douăzeci de ani şi, ciudat, puteam să-i analizez fără nici o tresărire trăsăturile îngroşate şi oarecum prosteşti, hainele ţipătoare, machiajul infect. Apoi am auzit-o vorbind. O ţaţă îngîmfată. Prostia o acoperise cu o pastă groasă. Unii ar putea pretinde că era încă frumoasă, dar, cum simţul estetic are cartiere şi etaje, ea migrase către periferie. Nu lucrase nimic asupra propriei frumuseţi. Uitaţi-vă ce repede apun fetele din România. Ceva/cineva le împinge din spate s-o facă repede. Dar ăsta nu e destinul!

„Românul s-a născut poet...“

Ion BARBU

Transilvania şi Dracula „vînd“ ştirile despre România

– dialog cu Alison MUTLER –

Ce ştiaţi despre România înainte de a veni aici?

Eu lucrez în România de şaisprezece ani. Înainte de '89, am mai fost însă de trei ori aici.

Pentru un străin ştiam destul de multe, deoarece am terminat o facultate de limba şi literatura română. Deci ştiam să scriu, să vorbesc, ştiam puţină istorie, ştiam literatură cît de cît. Eu cred că pentru a studia o limbă străină trebuie să ai o atracţie emoţională faţă de ţara respectivă. Ştiam despre limba română că e o limbă de origine latină şi asta m-a făcut curioasă. Mi s-a părut oarecum neverosimil să existe o ţară unde se vorbeşte o limbă de origine latină, iar în jurul ei să fie numai ţări cu limbi precum maghiara sau limbi cu origini slave.

Ce se ştia în Marea Britanie despre România?

S-a auzit de Nadia Comăneci printre cei care erau iubitori de sport... eu nu eram un mare fan al gimnasticii. Ilie Năstase era o mare personalitate în Anglia. Am avut o colegă care a ales să studieze limba română doar datorită lui Ilie Năstase. Ea era foarte blondă, cu o piele ca de porţelan şi ulterior s-a căsătorit cu un italian care era foarte brunet. La noi, Năstase era considerat bărbat bine. Un sex-simbol. Uşor rebel... un pic *wild* faţă de tenismanii de la noi care erau foarte sobri. Se ştia şi despre Dracula, dar nu se făceau conexiuni cu România. Poate doar cei care citiseră romanul lui Bram Stoker...

Prima impresie?

Marele meu noroc a fost că „am aterizat“ prima dată la Sighişoara. Mi-a plăcut foarte tare, mă simţeam ca într-un film cu un orăşel din Evul Mediu. Abia după aceea am ajuns la Bucureşti. Un oraş care mi s-a părut oribil. Am ajuns chiar în mijlocul verii, era foarte cald şi prăfuit.

Apropo de Sighişoara, există un clişeu legat de Transilvania?

Da, sînt stereotipuri despre legendele gen Dracula şi despre Transilvania, în general. Străinii cînd vin aici îşi imaginează despre Transilvania că este un loc mistic şi vrăjit. Cînd de fapt această regiune a făcut parte din Europa Centrală, iar oamenii sînt foarte serioşi şi aşezaţi, nu au „exotismul“ celor din sudul ţării. Ardelenii sînt mai „nemţi“. Străinii cred însă că atmosfera din Transilvania este cea dintr-un roman cu Harry Potter, poate un pic mai „gotică“. Dar e o imagine artificială care „prinde“. Trebuie să recunosc că atunci cînd scriu o ştire în care se întîmplă ceva în Transilvania, dacă pun în *headline* Transilvania, ştirea „se vinde“ mai bine. Uite, de exemplu, ştirea recentă cu retrocedarea castelului Bran... a trebuit să o leg cumva de Vlad Ţepeş şi de legenda lui Dracula, ca să se facă o legătură în mintea oamenilor care citesc. Ştirea a existat şi pe Yahoo!, iar castelul părea dintr-un film, era o poză prelucrată în Photoshop. Era un castel din desene animate, din *Scooby Doo!* Aşa că şi ei s-au folosit de acelaşi clişeu. A fost vreo 5 ore în *top news* şi se lega şi de turismul din România.

Putem folosi clişeele într-un mod pozitiv?

Da. Clar. De cînd România a intrat în UE, au început să apară un alt gen de articole în presa străină, mai pozitive. De exemplu despre Maramureş, cumva tot legat de Transilvania. Nu e chiar atît de uşor de ajuns acolo, dar s-a scris despre cum e peisajul, cum e în *country side*. Şi în general despre faptul că există un soi de *wild life* aici. Am prieteni care vin de ani de zile în România, în vacanţe şi se gîndesc că ar fi frumos să aibă şi o casă aici. Acum România a intrat în UE şi e mai uşor de cumpărat o casă...

Dar românii sînt ospitalieri?

Românii sînt ospitalieri, însă serviciile lor nu sînt suficient de bune. În mintea românului există o separaţie între cum să primeşti pe cineva în spaţiul tău personal şi cum să-l primeşti într-un spaţiu care nu e al tău, de exemplu într-un magazin. În Anglia, chiar dacă produsul nu e bun, serviciile sînt foarte bune. Românii însă nu aduc în spaţiul public această ospitalitate, care există în ADN-ul lor, după părerea mea... Şi nu i-ar costa nimic! Probabil că este şi o chestiune de educaţie, probabil că în timpul regimului comunist n-au fost încurajaţi în acest sens...

Românii reprezintă o „excepţie“? Se cred buricul pămîntului?

Într-adevăr, românii au ideea asta, deşi nu mi se par naţionalişti. Pentru că sînt primitori faţă de străini. Şi receptivi la tot ce e străin. Uite, acum ştiu bine engleză, înainte ştiau franceză, mai demult greaca... Aveţi însă o uşoară „autoobsesie“. E de înţeles, pentru că România e situată din punct de vedere geografic într-un loc „dificil“. Dar aceasta poate fi şi un avantaj, căci e o poziţie strategică. Acum România este flancul de Est al UE, are nişte frontiere importante cu Ucraina şi cu Moldova. Din punct de vedere al securităţii regionale, România deţine un rol important acum. Iar acest clişeu despre care vorbeam mai poate pleca şi din faptul că românii au o cu totul altă cultură faţă de ţările din jur, vorbesc o limbă latină, iar latin înseamnă occidental.

Românii îşi păstrează tradiţiile?

A sort of. Biserica Ortodoxă îşi păstrează tradiţiile. Cred că acum două, trei sute de ani slujbele religioase erau la fel. Despre biserica ortodoxă nu se ştiu foarte multe lucruri în Anglia. Şi cuvîntul în sine – *ortodox* – este neclar. Nu cred că omul de rînd din Anglia ştie ce înseamnă a fi ortodox. De cînd a căzut Cortina de fier, au fost multe filme legate de Biserica Ortodoxă, pentru că e spectaculos: preoţii sînt foarte decorativi, nu sînt „ascetici“, cum sînt cei protestanţi, cu un minimum de decor. Slujba în sine e un spectacol şi aşa au ajuns la noi imagini din bisericile ortodoxe. Tradiţiile de aici sînt legate de Biserică, deoarece Biserica e legată de neamul românesc. De exemplu, orice lider sau politician din România are o relaţie cu Biserica.

Care sînt pînă în acest moment „ştirile anului“ despre România?

Cele mai importante ştiri despre România, după criteriile mele? Ca temă generală, faptul că România a intrat în Uniunea Europeană. Apoi, referendumul. Mă mai interesează următoarele alegeri parlamentare, căci peisajul politic se va schimba foarte mult. Apoi, faptul că Cristi Mungiu a cîştigat Marele Premiu la Cannes. Şi cea mai recentă ştire, moartea Patriarhului Teoctist. Acum interesant este cine va fi numit în locul lui. Căci orice poziţie în Biserică este într-un fel şi o poziţie politică. Dar cel mai important este: „România a intrat în UE, şi acum ce facem cu ea?“. Asta poate fi o întrebare tipic românească.

Alison Mutler *s-a născut în Marea Britanie. În prezent este directorul Biroului pentru România şi Moldova al Agenţiei Associated Press şi preşedinte al Asociaţiei Presei Străine din România. Este autoarea cărţii* Plecată la revoluţie – cronicile anglo-americane ale tranziţiei (1994 – 31 decembrie 2006) *care a apărut la Editura Compania.*

„Ştiam că România este o ţară din Europa de Est“

– dialog cu Juan Carlos NEGRETTI –

Prima impresie

Am venit în România în 1994, cu o bursă de studii. Am nimerit aici într-o lună cumplită, chiar la începutul anului. Era o iarnă blîndă. Totul mi s-a părut foarte gri şi mohorît. Lumea era plecată în vacanţă, aşa că oraşul era pustiu. Am ieşit prima oară pe stradă pe 1 ianuarie şi am mers pe un bulevard unde nu era nimeni. Noi nu avem iarnă. Venezuela este o ţară tropicală. Aşa că am văzut pentru prima oară zăpada adunată în mormane. Se topise între timp. Oamenii? Din fericire, primul contact uman a fost cu studenţi care s-au purtat frumos cu mine. Au fost într-adevăr foarte primitori. În primele zile eşti oricum turist, chiar dacă vii pentru tot restul vieţii în ţara respectivă... eu nu ştiam pe atunci asta.

Idei preconcepute?

Ştiam despre România că este o ţară din Europa de Est, dar a trebuit să mă documentez un pic înainte să vin aici. Oamenii din Venezuela ştiau despre Nadia Comăneci, despre Dracula care s-a născut în Transilvania pe care o confundau cu Pennsylvania din Statele Unite. Deşi castelul pe care îl vedeau în poze era unul european, ei credeau că se află în Pennsylvania! Chiar înainte să plec, m-am uitat într-o carte pe care o aveam prin casă, o enciclopedie de la A la Z. Am căutat România. Erau două pagini. Am văzut o poză cu Sala Palatului, alta cu oameni de la ţară. Spuneau acolo că e o ţară cu multe tradiţii. Mai era o poză cu castelul Peleş sau cu cel de la Bran, nu mai ţin minte exact. Spuneau ceva despre Dracula. Erau informaţii foarte sumare.

Nu ştiam deloc românește. Prima dată am auzit limba româna la ambasada voastră din Caracas. Vorbea consulul cu cineva din personal şi mie mi s-a părut că se certau între ei... Acum mi se pare invers. Că venezuelenii vorbesc „scandalos“ şi că fac mult zgomot... pe cînd românii sînt calmi.

N-am avut nici un fel de idei preconcepute înainte de a veni aici. Pentru că distanţa e foarte mare. Ştiam că a fost ceva comunism. Despre Ceauşescu, taică-meu ştia mai multe.

Despre Venezuela există clişee?

Sigur că da. Cu telenovelele, cu Miss Venezuela. Venezuela a cîştigat multe concursuri internaţionale de frumuseţe. Despre oameni se spune că sînt gălăgioşi şi neserioşi. Există clişeul ăsta. Despre argentinieni există clişeul că sînt foarte orgolioşi. Despre bolivieni se spune că sînt serioşi şi că nu rîd niciodată. Oameni de la munte. Despre cubanezi se zice că sînt într-o petrecere continuă.

Românii sînt ospitalieri?

Nu. E un clişeu. Am fost, de exemplu, într-un sat din nordul Moldovei... aoleu! Mă priveau ciudat, mi-au dat de mîncare cu greu, deşi eu venisem cu treabă, cu şcoala. Dar într-un alt sat din apropiere am fost foarte bine tratat... o bucătăreasă pe cinste! Ospitalieri? Cînd da, cînd nu... depinde foarte mult de om.

Românul s-a născut poet?

Da. Există într-adevăr o stăpînire a limbii... adică limba îţi permite să te exprimi destul de plastic. Poţi spune savuros anumite lucruri, poţi găsi tot timpul cuvintele potrivite sau poţi să faci tot felul de legături. Eu încă nu ştiu foarte bine limba română, dar sînt unele chestii care numai în limba română mi se par mişto. Sînt o grămadă de bancuri pe care, dacă le traduc în spaniolă, nu mai au nici un farmec.

Codrul e frate cu românul?

Nu cred că am înţeles pe deplin ce înseamnă... codrul. Codrul e un copac, nu-i aşa?

Românii îşi acceptă cu seninătate destinul?

Dacă ar fi să judecăm după cîţi români au emigrat, nu! Nu şi-au acceptat destinul. Au încercat să şi-l schimbe. Pe de altă parte, românii mai au o vorbă: „Asta e!“. Adică un soi de resemnare în anumite situaţii.

România e o ţară bogată, dar românii sînt săraci...

Într-adevăr, România este o ţară foarte, foarte frumoasă. Are de toate. Ăsta nu este un clişeu. Aici poţi face toate sporturile, de la ski pînă la windsurf. Iar românii nu sînt săraci, cel puţin nu în momentul ăsta. Sînt într-adevăr anumite categorii, anumite grupuri etnice care sînt izolate... mă refer la romi, în primul rînd. Adică nici ei nu vor să se integreze, nici voi nu vreţi să-i integraţi. Dar, în general, nu mi se pare că ar fi o sărăcie...

Lucie.

Da, nu-i o sărăcie lucie. Oamenii au ce mînca.

Avem femei frumoase?

Categoric sînt frumoase. Mie româncele mi se par foarte complicate. Nu poţi cuceri o româncă uşor. Adică n-am venit din America de Sud, am bătut din palme şi gata!

Avem o mîncare „să te lingi pe degete“?

Nu. Orice străin va răspunde *nu,* pentru că doar mîncarea pe care o mănînci în copilărie este cea care îţi rămîne întipărită în minte. Oriunde ai pleca, poţi să constaţi că mîncarea este extraordinară, cum ar fi în Turcia, de exemplu, dar, pînă la urmă, tot mîncarea de la tine din ţară este cea mai bună. În România, cînd mergi la restaurant, vezi în meniu cam aceleaşi lucruri tot timpul... adică ciorbă de văcuţă, cîteva cărnuri la grătar, salată asortată sau „de sezon“, garniturile, cartofi şi pilaf şi... s-a terminat! Ah! Am uitat mămăliga.

Românii sînt hoţi?

Există, ca şi în Venezuela, un cult al şmecheriei. Societatea ne inoculează cumva că dacă sîntem „şmecheri“ e o chestie mişto! Nu e bine să fii prostul clasei, al străzii sau al cartierului... şi atunci cel care face şmecherii e bine văzut. Nu ştiu, una dintre cauze este probabil cea a economiilor instabile, însă în ambele ţări am observat acelaşi lucru...

Bucureştiul e micul Paris?

Am văzut mai întîi Bucureştiul şi abia dup-aia am văzut şi Parisul. Am căutat nişte asemănări... dar n-am găsit nici una. Există într-adevăr anumite elemente de limbaj arhitectural parizian pe care le poţi regăsi la clădirile din Bucureşti. Însă Bucureştiul are o cu totul şi cu totul altă personalitate faţă de Paris. Aşa că nu seamănă deloc. E clar: nu e nici un mic Paris aici!

Acum sînteţi român?

Nu ştiu. În ultimii treisprezece ani n-am mai fost plecat de aici, decît în scurte vacanţe prin Europa şi o singură dată în Venezuela. Integrarea e un proces complex şi are loc odată ce începi să înveţi cultura locului respectiv. După aceea apar şi alte legături... Soţia mea e româncă, copilul meu s-a născut aici. Cu timpul te integrezi. Totuşi, oamenii de aici încă îşi dau seama că sînt străin. După accent. Dar nu ştiu de unde sînt. Unii cred că sînt din Indonezia, alţii că din Maroc sau din Grecia.

Juan Carlos Negretti *s-a născut la Caracas, Venezuela. În prezent lucrează ca arhitect în Bucureşti şi este percuţionist la trupa* Enueia.

interviuri realizate de Adina POPESCU

„Tînjesc după profesionalism, cultură şi inspiraţie“

– interviu cu Maria DINULESCU –

Maria Dinulescu (n. 1981) a absolvit, în 2003, Universitatea Naţională de Artă Teatrală şi Cinematografică „I.L. Caragiale“ din Bucureşti. A jucat teatru în regia Gianinei Cărbunariu şi a lui Marcel Ţop, a avut numeroase roluri în filme artistice (selectiv): Bucureşti – Wien, Trafic *şi* 17 minute întîrziere *(regizor Cătălin Mitulescu),* Dust *şi* Stejarii verzi *(regizor Ruxandra Zenide),* Poveste la scara C *şi* California Dreamin' (nesfîrşit) *(regizor Cristi Nemescu) şi de televiziune:* Păcatele Evei *şi* Vocea inimii. *În 2002 a obţinut Premiul de interpretare al Festivalului CineMaIubit pentru rolurile din* 17 minute întîrziere *şi* Poveste la scara C.

Credeţi că v-a crescut cota, ca actriţă, după succesul filmului California Dreamin' (nesfrîşit)? *Aţi primit oferte pe film?*

Mă bucură foarte mult recunoaşterea pe care criticii de film o au în ceea ce priveşte rolul din *California Dreamin' (nesfîrşit),* pentru că astfel îmi dau şi mai multă forţă să merg mai departe. In România nu există o piaţă de film şi cei pe care trebuia să îi conving mă cunoşteau de mult timp. Acest film a venit ca o întărire a certitudinii că trebuie să continui să fac film. În ceea ce priveşte oferta internaţională, o aşteptam. Cel mai mult m-a bucurat dorinţa unei regizoare franceze de a scrie un rol pentru mine. Este vorba despre un film cu trei poveşti diferite, dintre care ultima este a unei balerine romînce care vrea să trăiască în Los Angeles.

Pe care dintre acestea le veţi onora şi pe ce criterii?

Criteriile pe care vreau să le aplic în alegerea următoarelor producţii sînt: scenariul, regizorul şi, apoi, partea financiară. O să văd cîte din cele cinci propuneri de filme străine se vor împlini. Eu sper să filmez măcar un film bun. Deocamdată, nu am semnat nimic, există discuţii pentru mai multe producţii. Mă pregătesc să plec la Festivalul de Film de la Paris, cu un alt film în care am jucat, *Pescuit sportiv*. Urmează apoi Torun, în Polonia, pentru zilele organizate în memoria lui Cristian Nemescu de către Institutul Cultural Polonez, după care Festivalul de Film Palic, din Serbia, unde am să fiu membru al juriului pentru filmul străin.

În film jucaţi rolul Monicăi, fiica şefului de gară care tînjeşte după America. Visaţi să filmaţi în marile studiouri hollywoodiene?

Îmi doresc să am întîlniri importante în viaţă. Tînjesc după profesionalism, cultură şi inspiraţie. Unde o să trebuiască să fie, o să fie.

Ce aşteptări aveţi de la un regizor?

Să fie un om talentat, care să mă fascineze, să simt că este un bun conducător. Apreciez regizorii care văd posibilităţi în oamenii cu care lucrează. Prefer să creez împreună cu un regizor care vrea să descopere, decît să lucrez cu un bun tehnician.

Cum era Cristian Nemescu?

Am fost foarte mîndră de el la lucrul pentru *California...,* îmi era frică să îi spun, pentru că voiam să fie aşa tot filmul şi aşa a fost. Pregătise acest film de doi ani şi în momentul filmării ştia foarte bine ce vrea de la fiecare. Era foarte stăpîn pe situaţie şi totul mergea numai cum voia el, de aceea filmul, chiar şi în acest stadiu, este recunoscut ca fiind atît de bun.

California Dreamin' (nesfîrşit) *a făcut săli pline în Bucureşti. Ce i-a cucerit pe cinefilii Capitalei?*

Cred că secretul acestui film a fost naturalul care a transmis profunzime la mai multe niveluri. Este un film pentru un intelectual, dar şi pentru cel care se recunoaşte pînă la capăt şi care rîde pînă nu mai poate doar pentru că se vede pe sine. Cristi ştia foarte bine să îmbine comercialul cu arta, asta l-a făcut să fie „regizorul Cristian Nemescu“.

Aţi jucat şi în piese de teatru: Cum aş putea să fiu pasăre *de Matei Vişniec, în regia Gianinei Cărbunariu, sau în* Red Line, Hot line, *de Marcel Ţop. Veţi mai face teatru?*

Chiar astăzi am avut o discuţie cu o regizoare pentru a mă ajuta în montarea unui proiect de teatru la care mă gîndesc de ceva vreme. O să dureze pînă voi termina de scris textul, dar important e că am găsit echipa cu care voi duce la bun sfîrşit această parte din mine. În ceea ce mă priveşte, va fi un spectacol-terapie. Acest proiect o să se joace în limba română la Clubul Prometheus, sper, dar şi în limba engleză, în diferite părţi ale lumii, unde îmi propun să intre în circuitul festivalurilor de teatru.

Aţi urmat un master în diplomaţie la Institutul Diplomatic din Bucureşti; ce v-a determinat să urmaţi aceste cursuri?

Sînt interesată de ce se întîmplă în jurul meu. Îmi dau seama că am nevoie de cît mai multă informaţie şi de aceea am decis că acel curs online îmi poate facilita cunoaşterea minimă a unui sistem pe care într-o zi ar trebui să-l ştiu, pentru a crea unul dintre rolurile mele. Am făcut-o din acelaşi motiv pentru care mi-am luat şi carnetul pentru motocicletă. Vreau să fiu o actriţă cu care regizorul să îşi găsească posibilităţi.

Ce credeţi că a însemnat anul 2007 pentru cinematografia românească şi, implicit, pentru actorii din România?

Pentru cinematografia românească, 2007 înseamnă istorie. Ce au reuşit cei doi Cristiani, împreună cu echipele lor este o minune. O minune despre care o să se vorbească foarte mult timp şi care o să dea naştere unei „religii“ şi unor „adepţi“ ai ei.

Cum vă vedeţi peste zece ani?

Of, gîndul că am să mai fiu aici nu este unul prea roz, dar sper să fiu o femeie înţeleaptă, cu mulţi prieteni, sper să fiu aproape de cît mai mulţi oameni care au nevoie de mine şi mai sper să am un bărbat alături de care să mă simt protejată.

a consemnat Roxana CĂLINESCU

Monica MICU

Barcelona, ghid de utilizare

Dacă mergi o dată la Barcelona, nu ai multe de făcut: să dai fuga la Sagrada Familia, să-ţi tocşti pingelele pe Ramblas, pînă jos, la mare. Acolo să-l saluţi pe Cristóbal Colón, rămas cu faţa spre direcţia în care a pornit-o cu cele trei corăbii atît de greu obţinute, şi să te bucuri de priveliştea iahturilor din marină. Într-o altă zi, nu ai decît să o iei spre deal, să te pierzi încercînd să găseşti Parc Guell, să ameţeşti bine în tunelul şui, întrebîndu-te pînă la urmă cine e drept şi cine nu, să dai o raită prin oraş, ca să vezi şi alte clădiri create de norocosul Gaudí (căci rar s-a mai ivit ocazia să-şi pună cineva în practică ideile atît de diferite de cele ale contemporanilor săi). Mai ai de dat apoi o raită prin Barri Goti, noaptea tîrziu de preferinţă, şi să treci apoi în El Born (care chiar e un cartier, unde răbufnesc locatarii cu cearşafuri mari la balcon, de pe care poţi silabisi *Aquí es un barrio – no un escenario,* adică un loc unde mai şi locuiesc oameni, nu doar o scenă pentru spectacolul vieţii). Neapărat să faci plajă la malul Mediteranei, în Barceloneta, dacă e toamna tîrziu, cu atît mai interesant, că poţi face poze multe, pentru familie şi cei care îţi vor zîmbi ascunzînd, evident, invidie. Nu ai cum să ratezi o vizită în Piaţa Real, să te minunezi că palmierii lor sînt mai viguroşi ca ai noştri, că două străduţe mai încolo portocalele atîrnă în pomi şi tîrziu în noiembrie şi iarăşi faci o poză că nu ştii cînd mai prinzi ocazia. E cazul să încerci o *paella,* în doi, dar nu din motive de romantism ci legate, pur şi simplu, de cantitate. Şi gata, se cheamă că ai văzut Barcelona!

A doua oară cînd te duci, ai grijă să treci în revistă locurile interesante. Căci dacă prima dată te-ai purtat ca turiştii japonezi, bucuros de priveliştе, preocupat de exterioare şi de sutele de fotografii cu sau fără tine în cadru, acum e timpul să pătrunzi spiritul. Ce expoziţii au la Pedrera, cum e în Muzeul Picasso, care e diferenţa între Can Ramonet şi Los Caracolles, două restaurante vechi de cînd e şi cartierul din port? Cum sînt străduţele din Barri Goti ziua, cum arată precupeţii din frumoasa piaţă obiectiv turistic St. Josep, zisă şi Boqueria, ce e, pînă la urmă, de văzut sus pe Montjuïc. E momentul să afli şi pe unde ajungi mai repede în Passeig de Gracia de la Urquinaona (cu abonamentul care merge pe toate liniile celor mai mult de două companii de transport public subteran şi de suprafaţă) şi cît de bine e structurat oraşul în străduţe perpendiculare care coboară spre mare sau le întretaie pe cele de care vorbeam înainte. Poţi încerca tot felul de bunătăţi, de la *pitahaya* (roşie, că e mai bună) la *calamari a la plancha,* să bei un *solo,* adică o cafeluţă tare şi *cava,* multă *cava,* că doar nu eşti cu maşina. Şi-ţi poţi da seama că viaţa începe după asfinţit aici şi că frumuseţea aceea de clădire, la care ajungi de la malul mării pe un pod ameţitor din lemn, nu e muzeul maritim, ci un centru comercial. Nu-i nimic, pînă la urmă nimic nu e ceea ce pare, la Barcelona. Bosc de les Fades, de exemplu, e o cafenea kitsch, dar cei care vin aici sînt atît de impresionaţi de decorul ce nu se depărtează prea mult de Gaudí, încît uită că afară sînt minunile, şi nu aici, în aburii de bere. Nu ocoli, măcar, El Quatre Gats. E Capşa catalanilor: Pablo Picasso, Joan Miró, Salvador Dalí şi Antoni Gaudí, toată boema începutului de secol XX se întîlnea aici, de ce să nu intri şi tu, chiar dacă un veac mai tîrziu? Şi neapărat mergi sus, pe Avenida Tibidabo, să vezi oraşul aşa cum puţini străini ştiu că îl pot vedea, cu atîtea obiective pe care şi le pun în cap de acasă. Da, fîntîna aceea muzicală din Plaza Espanya o poţi da uitării, eu am ocolit-o de cîte ori am putut.

Aşa cum îţi recomand, călătorule, să nu calci a treia oară în Barcelona. Acum ai avea ochii atît de deschişi încît ţi-ai da seama de marea înşelătorie. În Barcelona nu mai ai nici un drept. Nu ai cum să te enervezi că e înghesuială în metrou şi că se lipeşte toată lumea de tine. Nu-l poţi privi trufaş în ochi pe şoferul care îţi vine din faţă pentru că circulaţia e atît de bine organizată încît rar sînt străzi fără sens unic. Nu poţi lega cunoştinţe trainice pe stradă, căci nu vei avea de ce să întrebi unde e Via Layetana, cu atîtea panouri, hărţi şi indicatoare pe stradă. O să încerci să afli cine e dincolo de ferestre, cum arată storurile prăvăliilor noaptea, ce e cu „benzile desenate“ de pe zidurile din Barri Goti, şi asta nu e treaba ta. Iar de vei vrea să strigi ca în piaţă, zău dacă ai putea. La cît e de frumoasă Boqueria (şi nu e nici măcar scumpă), te-ai simţi că strigi în, hai, nu Luvru, dar măcar Musée d'Orsay. Te-ai enerva de-a binelea să afli că nu poţi arunca moloz şi mobile mari la gunoi cînd vrei tu să-ţi enervezi vecinii, pentru că salubritatea te informează frumos în ce zile ce resturi anume poţi lăsa în faţa casei, seara, ca să fie ridicate, în contul taxei obişnuite pe care o plăteşti o dată pe lună.

Barcelona îţi ia dreptul să stai degeaba cît e ziulica de lungă, să dormi noaptea, că doar nu degeaba s-a inventat siesta, şi chiar să mori: sînt prea multe motive să trăieşti, ca să apuci să vezi şi să simţi tot. Da, din păcate pentru români, Barcelona e oraşul în care ţi se ia tot.

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Temă pentru vacanţă

Indiferent de scandalurile, certurile, supărările şi nemulţumirile care o precedă, întotdeauna, cu mai mare ori mai mică intensitate (artiştii scenei fiind, după cum se ştie, *irritabile genus* prin excelenţă), indiferent cît de inspirat e decorul, dezinvolt, amfitrionul sau neprofesioniste, clipurile TV, Gala Premiilor UNITER conţine, întotdeauna, un moment care face să amuţească nu numai clevetelile sonore, ci şi ranchiunele surde. E un moment plasat, nu ştiu dacă dintr-o intenţie strategică sau printr-o convenţie pioasă, chiar la început. E momentul cînd pe ecran se perindă, acompaniate doar de cîteva acorduri grave, fotografiile celor dispăruţi din lumea vizibilă în răstimpul dintre două ediţii ale Galei; între două primăveri succesive, mai precis. Sala zumzăitoare tace atunci la unison; doar cîte-o exclamaţie şoptită – „Vai, şi ăsta?! Nu se poate!!!..." – sfîşie scurt liniştea, urmată de reîncremenirea amară a curgerii clipelor. Ştim, oamenii sînt muritori, iar actorii sînt şi ei oameni. Totuşi, cînd un actor încetează să mai fie, pierderea se multiplică, parcă: odată cu el dispar toţi cei ce au trăit în trupul lui şi au vorbit cu glasul lui, ca şi cei ce ar fi urmat să o facă, în viitor. Un actor nu moare niciodată singur.

În această lungă vară fierbinte scena românească a fost, din nou, pustiită. Au pierit Adrian Pintea şi Florian Pittiş; au pierit, împreună cu ei, atîţia şi atîţia eroi mari şi mărunţi: a pierit Valerio, prietenul lui Leonce, şi a pierit bufonul Feste; a murit a doua oară John Barrymore şi a pierit, iar, prinţul Hamlet. Moartea lor nu a trecut neobservată, s-ar zice, de societatea „civilă"; dimpotrivă, un ultim spectacol i-a avut protagonişti, un spectacol mediatic de proporţii şi de proporţională indecenţă: dări în stambă, poale-n cap şi proaste-n tîrg au însoţit, grotesc, zborul lor peste vămi. A face din moartea unei personalităţi prilej pentru exacerbarea publică a persoanei proprii este oribil lucru. Pentru oamenii de teatru însă dispariţia acestor minunaţi artişti şi a rolurilor pe care ei ar fi putut să le joace a marcat, dureros şi la fel de ireparabil, încă o dispariţie: cea a unor modele, a unor mentori şi magiştri.

Indiferent ce grăieşte cartea lui de muncă (indiferent, adică, dacă a binemeritat să fie inclus printre „dascălii" tinerelor generaţii de aspiranţi la luminile rampei ori a fost repudiat obraznic de felurite Consilii şi Senate „pedagogice"), un actor bun este, necondiţionat şi nenormat, un profesor (fără catedră) al colegilor săi mai puţin experimentaţi. E suficient, pentru cine ar vrea să se convingă de adevărul acestei afirmaţii, să asculte amintirile despre propriile începuturi, pe care toţi „monştrii sacri" abia aşteaptă să le depene. Toţi pomenesc – cu dragoste, cu amuzament, cu nostalgie – de sfaturile pe care, juni debutanţi timizi, le-au primit, într-un moment dificil, de la actorii mai bătrîni, de nerăbdarea cu care aşteptau să fie îngăduiţi în apropierea Seniorilor, de atenţia cu care îi priveau pe aceia jucînd, spre a încerca să „fure meseria". Căci teatrul, mai mult, poate, decît alte profesiuni artistice, se învaţă nu atît la şcoală, cît „în focul luptei", la cald, pe scenă.

Printre pierderile înspăimîntătoare suferite de viaţa noastră teatrală se numără însă şi pierderea modelelor – mai mult chiar, pierderea obişnuinţei tinerilor artişti de a-şi căuta modele. Pe scena de astăzi, proaspeţii absolvenţi păşesc fără complexe şi fără modestie, cu pasul greu al stăpînilor, pe care o diplomă şi două secunde într-o reclamă TV la bere sau la detergenţi îi îndreptăţesc la respectul tuturor. Pentru ei, a privi tăcut din culise la „greii" evoluînd pe podium e un nonsens şi o dovadă de prostie. Ei nu mai au ce învăţa. Ei ştiu totul.

Departe de mine intenţia de a culpabiliza „în bloc" promoţiile actuale; cred, dimpotrivă, că vina le aparţine celor ce, pretinzînd că participă la formarea tinerilor, contribuie la de-formarea lor, celor ce, spre a-şi asigura o viaţă comodă, preferă să-i lase pe învăţăcei de capul lor, mimînd o admiraţie fără limite pentru rătăcirile (fireşti) ale inexperienţei, în loc să le corecteze cu discreţie şi înţelegere. Desigur, e mult mai simplu să-i spui studentului că e genial decît să munceşti împreună cu el spre a-i înlătura defectele. Mai simplu şi mai remunerator.

Rezultatul combinat al nerăbdării tinerilor de a se afirma şi al nepăsării falşilor dascăli faţă de felul cum se produce această afirmare a întronat, pe scena românească de azi, haosul estetic şi deprofesionalizarea. Aşa s-au ivit şi au proliferat malign suficienţa, plictiseala, lipsa de elan, lipsa de respect faţă de meserie. Faptul că ne prefacem a nu vedea toate acestea nu le înlătură; le agravează. Cît despre junii corupţi de azi, au toate şansele de a ajunge adulţii rataţi de mîine.

Nu sună deloc simpatic exortaţiile de acest fel, ştiu. Mult mai plăcute sînt, la vreme de vară călduroasă, dulceţile de trandafir şi, bizantin, rahatul cu apă rece. Cînd vine vorba însă de viaţă şi de moarte, chiar şi porţile Orientului pot încerca, o clipă, să se închidă în faţa delăsării şi-a superficialităţii. Măcar aşa, ca exerciţiu.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Christopher Moore, *O treabă murdară*, traducere din limba engleză de Sorin Moise, Colecţia „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2007.**

Charlie, negustor de „excelente haine şi accesorii la mîna a doua", Mascul Beta tipic, cu ipohondria, imaginaţia, paranoia şi moliciunile caracteristice, devine peste noapte un Ales. Misiunea lui este de a călăuzi sufletele celor morţi, astfel încît ele să se reîntrupeze în bune condiţii. Modul de operare are cîteva reguli ferme, mai apropiate de instrucţiunile pentru *Piticot* şi *Perspico* decît de prescripţiile din *Cartea tibetană a morţilor*. Pe scurt, Charlie trebuie să găsească obiectele „de suflet" ale celor răposaţi şi, profitînd de prăvălia lui de *second-hand*-uri, să le plaseze clienţilor „potriviţi", adică apţi să preia sufletele conservate în lucrurile respective.

Întrucît se moare din greu (chiar şi într-un San Francisco la ceas de tihnă), Charlie are mult de lucru. Şi mult de furcă fiindcă, uneori, obiectele cu pricina nu sînt o tabacheră sau o simplă haină, ci o pereche de silicoane montate în perechea de sîni ai unei „fitnessiste".

Hazul nebun al romanului vine însă şi din alte direcţii. Lugubrul de fond e ambuscat de comicul unor personaje eminamente zurlii, de dialogurile simpatice, de irezistibilele comentarii privind psihologia Masculilor Beta, de pogorîrea supranaturalului în real sub forma tămbălăului şi a haloimăsurilor delicioase.

Altminteri, s-ar părea că fantezia şi umorul sînt deja un obicei la acest scriitor american. Să fie! Ce alte obişnuinţe nerutinante mai ştiţi?

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

În căutarea filmului pierdut

● **The Cinematic Orchestra, *Ma Fleur*, Ninja Tune, 2007.**

Ma Fleur este genul acela de obiect fragil care trebuie manevrat cu grijă. Un colet preţios livrat de una dintre cele mai celebre case de producţie independente din Marea Britanie, specializată în arta minuţioasă a manufacturilor rare, în care şlefuirea atentă a experimentelor electronice presupune nu doar dedicaţie şi curaj, ci şi un studiu aprofundat al texturilor şi substanţelor jazz. Fie că e vorba de Amon Tobin sau Kid Coala, Ninja Tune a ţinut dintotdeauna să se ferească de capcanele facile, să evite orice formă de compromis şi să vireze, la momentul oportun, din calea demersurilor previzibile sau a potecilor marcate. Ca o ultimă dovadă că drumul sinuos ales de aceşti temerari nu sfîrşeşte într-o fundătură ilizibilă şi orgolioasă, că intelectualismul afişat nu este un simplu snobism de paradă, că aventura în care s-au angajat este una care să conteze şi de aici înainte, că muzica asamblată în aceste laboratoare de lux are toate datele necesare ca să dribleze genurile la modă şi modelele de conjunctură, The Cinematic Orchestra revin după cinci ani de absenţă cu unul dintre acele filme imaginare ale lor în care orice e posibil atît timp cît îi urmăreşti îndeaproape detaliile, ca să ajungi apoi să i te abandonezi cu totul. Neajunsul cu un astfel de film este că, dincolo de blîndeţea învăluitoare a pianului, de întorsăturile rafinate ale basului sau de senzualitatea interpretării vocale, nu îţi rămîne mare lucru de făcut (dacă nu vrei ca totul să-ţi scape printre degete şi să te confrunţi cu o frumuseţe absentă) decît să construieşti cu băgare de seamă, să refaci de unul singur legăturile, să observi cu luare-aminte şi să te scufunzi, în atmosfera densă, în căutarea imaginilor care să recompună întreaga poveste. Hotărît lucru, acest joc interactiv în care primeşti doar o jumătate dintr-un întreg, urmînd ca jumătatea cealaltă să fie descoperită ulterior după chipul şi închipuirile fiecăruia, nu este la îndemîna oricui. Odată că, pentru a duce lucrurile la bun sfîrşit, eşti nevoit să renunţi la acea obişnuinţă comodă a plăcerii imediate. Apoi e nevoie nu doar de bunăvoinţă, ci şi de ceva antrenament auditiv pentru a răzbate prin desişul de sunete simfonice şi jazz şi trip hop cu care operează, de patru albume încoace, The Cinematic Orchestra. Deşi este cert că *Ma Fleur* este mai accesibil ca *Motion*, de pildă, nimic din acest disc nu garantează accesul imediat sau deliciile gratuite. Dimpotrivă: la adăpostul unei elegante simplităţi, trupa britanică şerpuieşte printre armonii rafinate şi sonorităţi preţioase, solicitante în cel mai înalt grad pentru un ascultător novice. Ca, de altfel, orice produs care poartă marca Ninja Tune, nici *Ma Fleur* nu este dispus să facă vreo concesie admiratorilor întîmplători. S-ar putea ca, într-adevăr, toate aceste pretenţii să rişte, în cele din urmă, să fie interpretate drept sobrietate prea intelectuală, iar amănuntele preţioase să fie confundate cu preţiozitatea. Numai că, în cazul în care toate aceste sentinţe ar fi şi adevărate, muzica acestui album s-ar păstra închisă în ea însăşi ca un artefact sever şi intransigent, spectaculos construit în exterior, dar lipsit de orice fel de vibraţie interioară. Ei bine, pariul cîştigat întotdeauna de Ninja Tune şi The Cinematic Orchestra este că acest lucru refuză să se întîmple. *Ma Fleur* este una dintre acele ocazii rare de a pătrunde într-un teritoriu hieratic şi nocturn al emoţiilor învăluitoare, o invitaţie care, e drept, presupune o ţinută cuviincioasă şi predispoziţii meditative, dar care, în timp şi cu răbdare, se poate transforma într-una din acele experienţe copleşitoare pe care ştii că nu o vei uita prea curînd. Este îndeajuns de multă vrajă şi visare aici, tristeţe lăuntrică şi lumină subtilă, încît imaginile acelea lipsă să ajungă, într-un tîrziu, să ruleze încet pe un ecran gigantic. De aici înainte, vă asigur că muzica va prinde să se destrame uşor, ca să se transforme în cu totul şi cu totul altceva.

PUBLICITATE

Marius CHIVU

feedbook

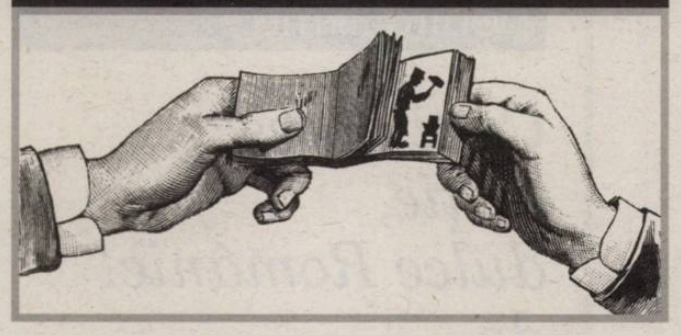

Să rîdem cu lumea în care trăim

● **Radu Paraschivescu, *Bazar bizar*, Editura Humanitas, 2007.**

Acum, după dispariţia lui Gheorghe Crăciun, din cei optsprezece scriitori ai desantului optzecist, doar patru mai scriu şi mai contează în proză: Mircea Cărtărescu, Cristian Teodorescu, Ioan Lăcustă şi Constantin Stan. Iar dintre aceştia, primii doi mai scriu proză scurtă, un gen revigorat, pentru puţină vreme, în anii '80, astăzi cu totul strivit de audienţa romanului. Iar asta în ciuda faptului că cel mai mare succes comercial românesc din ultimele decenii a fost un volum de proză scurtă: *De ce iubim femeile*, şi deşi avem cîţiva autori de proză scurtă foarte buni: inclasabilul Radu Cosaşu, risipitorul Tudor Octavian, fermecătoarea Adriana Bittel, mai tinerii Lucian Dan Teodorovici, Dan Lungu şi Bogdan Suceavă, furaţi acum de roman, şi maestrul genului la noi, mult prea discretul Răzvan Petrescu.

Ultimul venit în familia selectă a „prozatorilor scurţi" este Radu Paraschivescu, ale cărui prime două romane au cusurul de a fi fost publicate într-o perioadă în care literatura nu stîrnea cine ştie ce interes. Radu Paraschivescu a renunţat, din păcate, puţin cîte puţin, la meseria de traducător (a făcut o treabă extraordinară traducînd din Virginia Woolf, Julian Barnes, William Burroughs, Salman Rushdie, Jim Crace ş.a.), a început să scrie editoriale pe teme sportive, cronici TV, apoi cronici ale traducerilor (cele mai bune de la noi) şi, odată cu *Ghidul nesimţitului* şi cu antologia de perle *Fie-ne tranziţia uşoară!*, şi-a cîştigat, dincolo de respectul breslei, şi notorietatea de masă. Pentru cei care au citit *Fanionul roşu*, volumaşul care aduna cîteva istorii reprobabile din lumea sportului, talentul de prozator al lui Radu Paraschivescu nu e o surpriză, deşi scriitorul se exersează, de data aceasta, într-unul dintre cele mai dificile genuri ale literaturii.

„Bazarul bizar" este România „plină de humor", surprinsă în tranziţia postcomunistă cu situaţiile, întîmplările şi personajele ei burleşti, cu şmecheria şi băşcălia în chip de filozofie a străzii, cu derizoriul generalizat, manelizarea limbii şi telenovelizarea comportamentelor, pe de o parte, şi cu snobismul corporatist şi caricaturalul politic, pe de altă parte. Cititorul întrezăreşte potenţialul umoristic în situaţiile generoase conflictual de la care pornesc povestirile, dar, de la un punct încolo, efectele ţin exclusiv de talentul de prozator al lui Radu Paraschivescu (cred că s-ar putea face nişte scurtmetraje foarte reuşite după cîteva dintre aceste proze): un tînăr angajat într-o firmă de vînzări se rătăceşte în meandrele romglezei de marketing, într-un bordel de bloc fetele, absolvente de filologie, îşi întreţin clienţii cu discuţii despre structuralismul saussurian, decodarea fracturată a mesajului la Truffaut şi reinserţia ontologică în romanul sud-american, un organizator are ideea reîncarnării lui Ceauşescu la tribuna unui simpozion internaţional despre turismul global, nişte cetăţeni povestesc, comentează şi vociferează înghesuiţi într-un autobuz ticsit („Viaţa ca pe roate" este o bijuterie a oralităţii alternative, un fel de „Ora de navetă" a Gabrielei Adameşteanu transpusă în multilingvismul postceauşist; aşa cum „Abdominabil!" este milităria lui Moş Teacă faţă cu NATO), un reprezentant al ligii de fotbal încearcă să împace suporterii din galeriile duşmane (că tot a explicat recent Becali cum va rezolva el problema huliganilor de pe stadioane), un tip aproape că e mutilat de frizeriţa care-l tunde neglijent, în timp ce urmăreşte o telenovelă la televizorul din salon etc.

Scriitorul mărturisea undeva că o parte din subiecte le-a cules din ziare, altele sînt parte din viaţa noastră stradală şi mediatică. Restul e literatură. Mai ironic decît realistul Cristian Teodorescu (fără a atinge cinismul) şi mai estet decît sociologizanţii Dan Lungu şi regretatul Sorin Stoica, Radu Paraschivescu scrie o proză umoristică rafinată, inteligentă, cu multe referinţe culturale şi atent lucrată stilistic. Situîndu-se la jumătatea influenţelor prozei umoristice engleze şi ale celei central-europene, Radu Paraschivescu este, fundamental, un livresc fascinat de realismul grotesc al tranziţiei („Chitila Sunrise" este pe undeva o punere în scenă), de personajele care populează, colorat şi zgomotos, o ţară ca un circ desfăşurat în spaţii neconvenţionale: stradă, tramvai, stadion, unitate militară, frizerie, birouri, blocuri.... Scriitorul vede şi, mai ales, aude enorm – de la limbajul de cartier la jargonul de firmă –, dar simte fără dezgust şi fără maliţie, cu duioasă ironie şi cu o eleganţă zîmbitoare. Ochiul prozatorului face lumea suportabilă. Singura lui „răutate" este de ordin stilistic, atunci cînd juxtapune personajele şi situaţiile derizorii ale bîlciului postcomunist marilor referinţe culturale (de altfel, forţarea contrastului cultural este una din marile lui surse de umor). De aceea, dincolo de înţelegerea resorturilor absurde ale întregului bazar existenţial, te simţi inteligent cînd îl citeşti pe Radu Paraschivescu. Speculează diferenţele, contrastele şi excesele, dozează efectele şi îşi construieşte prozele – cu mare atenţie la detalii, la accente şi la replici – ca pe nişte bancuri ample ce antologhează România de azi. Umorul învesteşte prostia, mitocănia şi kitsch-ul cu „preţuri noi". Spectacolul balcanismului este relatat cu umor britanic şi cu o voluptate a expresiei moştenită, cred, de la Andrei Pleşu. Iată cîteva fraze din memorabila scenă a prînzului de la simpozionul de turism din „Parteneri din toate zările, cruciţi-vă!": „La vederea meselor acoperite de platouri sofisticate şi picturale, cei trei sute de participanţi demisionară din condiţia de exponenţi ai elitei, derapînd pe nesimţite în vecinătatea hegemoniei tribale. Prioritatea deferentă făcu loc meleului rugbistic. Curtoazia trecu în subsidiar şi rămase acolo nouăzeci de minute, ţinută la respect de licărul aproape erotic din privirile fixate pe păstrăvul meunière şi pe somonul afumat... Schimbînd cuţitul în spadă şi farfuria în scut, privilegiaţii ajunşi în dreptul platourilor încinseră dueluri involuntare. Două furculiţe se încinseră concomitent în acelaşi şniţel. Două spumiere scoaseră scîntei deasupra unei grămăjoare de cartofi rumeniţi la cuptor cu usturoi..."

Spiritual, jovial, inteligent, cult, Radu Paraschivescu ridică absurdul şi pitorescul cotidian, derizoriul contrastelor şi oralitatea năucitoare la rang de mare artă: ironia este benignă şi rîsul izbăveşte dincolo de orice morală. Fireşte, nu toate cele 11 proze se ridică la nivelul atins în – pe lîngă cele deja citate – „Filoclubul" şi în „O tunsoare brici" – texte obligatorii într-o antologie a prozei umoristice româneşti, şi nu numai –, dar Radu Paraschivescu are suficient talent, umor şi stil (despre cîţi scriitori români aş putea spune asta?!) să pună în textele sale doza minimă de literatură necesară zilnic în lumea în care trăim.

Dilema veche vă recomandă

● Conştient de precaritatea acestei recomandări, îmi fac totuşi datoria de cinefil sfătuindu-vă să nu pierdeţi cel mai frumos film al week-end-ului – *Vania pe strada 42*, ultimul Louis Malle, 1994 –, programat duminică, la o oră cvasi-imposibilă (23), pe TVR Cultural. (Radu Cosaşu)

● Din ultimul număr (62) al revistei *Lettre Internationale*, nu rataţi două texte extrem de interesante: „Singurătate pe patru roţi" al lui Julian Hanich (despre „fortăreţele mobile" care au devenit maşinile într-o metropolă complet automobilizată precum Los Angelesul) şi corespondenţa lui Sergio Benvenuto despre „Monştrii de lîngă noi" – o socio-psihanaliză a unui caz de crime multiple petrecut într-o mică localitate din nordul Italiei... (Alex. Leo Şerban)

● Dacă aţi suferit din cauza faptului că Led Zeppelin n-au trecut niciodată peste moartea, din 1980, a genialului John Bonham, dacă istoria atît de săracă a rock-ului românesc încă vă întristează boxele, dacă încă mai credeţi că muzicienii adevăraţi sînt neapărat şi instrumentişti talentaţi, atunci daţi fuga la Librăria Cărtureşti şi cereţi EP-ul timişorenilor de la Survolaj (Soft Records). Trei piese, însumînd aproape 40 de minute, înregistrate în 1992 şi scoase acum la lumină ca o comoară hard' n'heavy progresiv, poate cea mai de preţ din tot rock-ul românesc. Trupa are acum şi site şi îi puteţi vedea live la Stufstock pe 16 august. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Homo fugitivus

● ***Ultimatumul lui Bourne* / *The Bourne Ultimatum* (SUA, 2007), de Paul Greengrass.**

Cine e Jason Bourne? Sînt cinci ani de cînd a intrat în atenţia publicului de cinema, ieşind, la propriu, din spuma mării, sub ochii unor marinari care-l pescuiseră şi-l resuscitaseră. În primele momente, identitatea lui se reducea la o durere de cap, două găuri de glonte, o gaură mult mai mare acolo unde ar fi trebuit să fie memoria lui, un cont de bancă elveţiană (ascuns sub piele), un pistol şi o serie de paşapoarte (dintre care unul pe numele Bourne) păstrate în seiful băncii respective, o abilitate misterioasă de a vorbi toate limbile pămîntului şi o abilitate şi mai misterioasă de a omorî un om în două secunde. În scurt timp mai făcea încă o descoperire importantă despre sine: aproape toată lumea (în aparenţă, toată *omenirea)* îl voia mort. Orice *thriller* despre un om pe care-l vînează toată lumea funcţionează ca o demonstraţie dramatică despre paranoia, dar, cel puţin în prima sa jumătate de oră, *Identitatea lui Bourne* (regia Doug Liman, 2002) era ceva mai mult – mai pur – decît o demonstraţie standard. Esenţă de paranoia – asta era identitatea lui: să alergi printr-o lume plină de capcane, ştiind că unii vor să te omoare, e un scenariu coşmaresc tipic, dar coşmarul cel mai pur e acela în care *singurul* lucru pe care-l ştii despre tine şi despre lume este că unii vor să te omoare. Evident că, nefiind o figură din David Lynch, ci eroul unei francize ultraproductive, create de scriitorul popular Robert Ludlum, Bourne (Matt Damon) era coborît relativ repede de pe planul lui originar de mister pur şi adus pe un plan mai convenţional: pînă la final, afla că fusese o maşină de ucis marca CIA, care se defectase în ultima ei misiune şi prin urmare trebuia distrusă. De-atunci a mai trecut prin două aventuri: *Supremaţia lui Bourne* (2004), în care pătrundea mai adînc în trecut şi-şi conştientiza păcatele, şi *Ultimatumul lui Bourne* (acum pe ecrane), în care, în sfîrşit, reuşeşte să se întoarcă la origini şi să-şi înfrunte creatorul (Albert Finney). Remarcabil e faptul că, deşi misterul lui iniţial s-a disipat de mult, mistica lui s-a consolidat în aceste *sequel*-uri. Bourne a devenit Omul Care Aleargă Şi Nu Poate Fi Prins, cel mai demn urmaş contemporan al doctorului Richard „The Fugitive" Kimble şi al inefabilului Roger O. Thornhill („Ce înseamnă *O*-ul?" „Nimic.") din *La nord prin nord-vest*. N-o fi la fel de interesant ca ei, dar, Doamne, cum se mişcă!

E în mare parte meritul regizorului Paul Greengrass, care a preluat ştafeta de la Doug Liman după primul film. Greengrass vine din lumea documentarului britanic de televiziune şi, în mîinile lui, materialul ăsta complet aiuristic, cu terminatori CIA-işti care se vînează unii pe alţii la lumina zilei în capitalele lumii, simulează cu un succes incredibil verosimilitudinea tactilă, textura zbîrlită şi electrizantă a reportajului cu camera ascunsă. După cum a dovedit-o şi cu *Zborul United 93* (docudrama lui despre 11 Septembrie şi, probabil, cel mai bine regizat film distribuit la noi anul trecut), nimeni nu extrage mai multă tensiune decît el din spectacolul unor tehnicieni aplecaţi peste monitoarele lor într-un centru de comandă. Cele mai complexe secvenţe de suspans din *Supremaţia...* şi din *Ultimatumul lui Bourne* sînt adevărate minuni de gîndire spaţială şi alternare „orchestrală" a punctelor de vedere, cu cîte cinci-şase puncte de interes (urmăriţi şi urmăritori) răspîndite într-o mulţime, urmărite şi cu camera pe umăr, şi pe diverse camere de supraveghere, şi pe monitoarele de la „centru", ba chiar şi prin ochiul lui Dumnezeu; informaţia vizuală pare să vină peste noi ca o grindină şi totuşi se organizează imediat în ceva la fel de clar ca o vedere panoramică asupra unor exerciţii militare perfecte. Într-o epocă în care majoritatea aşa-zişilor regizori „de acţiune" sînt incapabili să impresioneze altfel decît prin calitatea tehnologiei folosite şi prin anvergura distrugerilor provocate, Greengrass construieşte elaborat din materiale cinematice de bază – corpuri în mişcare şi relaţii spaţiale –, rafinînd la maximum cîteva ritualuri străvechi: urmărirea pe jos, urmărirea cu maşina, lupta corp la corp. De exemplu, orice erou de acţiune ajuns la Tanger are obligaţia morală de a se implica într-o urmărire pe acoperişurile din *casbah;* a existat şi o variantă Bond (în *The Living Daylights* din 1987), dar era o plimbare pe bulevard în comparaţie cu varianta Bourne. Luptele corp la corp sînt performanţe de decupaj: Greengrass ar fi în stare să filmeze doi elevi care se bat cu perne în prima lor tabără, astfel încît să pară Bruce Lee şi Jackie Chan. Şi, deşi n-aş merge pînă acolo încît să spun că resuscitează urmărirea cu maşina (un ritual pe care eu unul nu l-aş plînge prea tare dacă ar da Dumnezeu să dispară), ale lui sînt scurte şi eficiente. Pe cît de amorţitoare mi se par cărţile cu Bourne (scrise în *best-seller*-eza cea mai exsangvinată), pe atît de întăritoare mi se par filmele, cu tehnica lor musculoasă, surescitantă. E de la sine înţeles că sînt complet lipsite de substanţă, dar ceva atît de palpitant nu e niciodată o pierdere de timp.

trecerea prin reviste

J.D. Salinger şi cărţi de plajă

Nu e nici o noutate, „la rentrée" va avea şi anul acesta, la Paris, peste 600 de romane deja anunţate, unele chiar citite prin redacţii, avînd recenzii deja pregătite să confirme sau infirme huzurul tipografico-editorial. Ca în fiecare an, *Lire,* proaspăt ales „cel mai bun magazin cultural francez", publică, în numărul de vară, 15 extrase din cei mai cunoscuţi-vînduţi-citiţi scriitori ai momentului. Nu aveau cum să lipsească, din această selecţie, două autoare pe cît de prolifice, pe atît de ironizate în mediile mai conservatoare ale criticii franceze: Amélie Nothomb şi Marie Darrieussecq. Nothomb, care o ia înaintea criticii numindu-se „o grafomană bolnavă de scriitură", aproape integral tradusă şi la noi, apare cu romanul *Ni d'Eve ni d'Adam.* După *Acid sulfuric,* romanul care a pus-o pe lista „aşa nu", scriitoarea revine la perioada petrecută la Tokyo, fief verificat în cartea care i-a adus Premiul Academiei Franceze în 1999, *Uimire şi cutremur.* Darrieussecq, în romanul *Tom est mort,* reface experienţa unei mame îndoliate, rămînînd în zona intimului nefantasmatic din *Le bébé.* Directorul de la *Le Monde,* Eric Fottorino, publică în această toamnă cel de-al optulea roman al său, *Baisers de cinéma*, o poveste realistic-paternă despre lumea filmului în anii '60. Foarte simpaticul Olivier Adam, premiat recent cu Premiul Goncourt, reconstituie, în *À l'abri de rien*, povestea unei femei a cărei viaţă este deturnată de un grup de emigranţi kosovari, iar prolificul Charles Dantzig (autorul unui *Dicţionar egoist al literaturii franceze)* va apărea cu romanul *Je m'apelle François,* istoria unui nomad optzecist cu nenumărate identităţi. Mai sînt şi alţii, diverşi şi meseriaşi, simpla lor trecere în revistă ar trebui să-i pună pe gînduri pe cei care (la noi) se întreabă îngrijoraţi ce se mai scrie (în afară de Beigbeder şi Houellebecq) în Franţa.

În afara sprijinirii sezonului editorial autumnal (pe lîngă excelentele extrase, şi cu o „selecţie poches" sau o secţiune „junior"), ar mai fi de citit, în *Lire*-ul de vară:

● cronica de rea-credinţă a lui Frédéric Beigbeder, un nou episod din saga căutării lui Salinger la el acasă (adică unde, de decenii bune, n-are ce căuta nici un admirator-jurnalist-critic literar), în care scriitorul francez aplică metoda lui Franny din *Franny şi Zooey* de căutare a lui Dumnezeu: „trebuie să repeţi fără încetare cuvîntul Dumnezeu". Aşa şi Beigbeder, strigă în pustiu numele lui Salinger prin locurile unde acesta (se pare că) trăieşte: *J.D. Salinger, J.D. Salinger, J.D. Salinger...*

● ca orice număr de vară, *Lire* recomandă cîteva „cărţi de plajă", atrăgînd atenţia că în atare situaţie, nu cititul importă, ci impresia pe care o provoacă titlul cărţii, celor din jur: dacă ai ultimul Beigbeder în mînă, eşti „branşat", dacă îl citeşti pe Marc Levy eşti un tip sentimental, cu ceva clasic *(Lire,* de pildă) eşti trecut în categoria „intello". Pe plajele din România se citeşte (ştiu din auzite) *Orbitor III* şi *Dilemateca 15.*

● ancheta despre corespondenţa privată a scriitorilor e, mai degrabă, o încercare îngrijorată de a scoate la lumină literarul din epistolele private. Văzută multă vreme ca *une affaire des femmes,* corespondenţa a clarificat nu doar indecidabile chestiuni de istorie literară, dar şi chestiuni de interpretare a sincerităţii-autenticităţii eului auctorial din opere autobiografice, sau tertipuri, la care cu greu ne-am aştepta, de promovare a propriei opere. Iată-l, de pildă, pe Proust scriindu-i lui Gaston Gallimard pentru a-l prezenta pe baronul de Charlus ca pe-un „pederast de un tip destul de nou, adică un pederast viril". Un tip care, la 1900, „vinde" mai bine ca orice amant obişnuit, fie el al doamnei Swann... (**S. S.**)

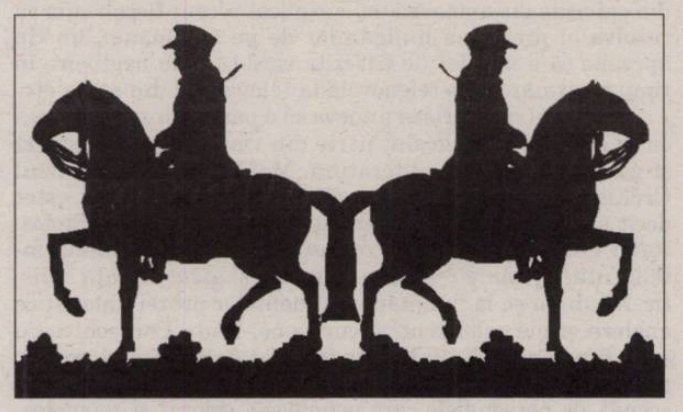

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Un radioemiţător interior

„Da, da, da, există speranţă – îmi spune el, în timp ce coboram din lift îndreptîndu-mă spre biroul meu, unde mă aştepta sertarul meu. Dacă nu aştepţi prea mult de la viaţă, dacă încerci să-ţi cunoşti măsura, dacă ai şansa să trăieşti fără a fi prea umilit, vei găsi, nu zic fericirea, dar un fel de echilibru. Nu ştiu ce e fericirea, în realitate. Fericirea o constituie cîteva minute, cîteva secunde făcute din cîteva lucruri, din vitalitate, din elan, din generozitate... Orice om poartă în el «une sorte» de sfinţenie. Tot ce se întîmplă se petrece în interiorul nostru, în relaţiile noastre cu ceilalţi. E minunat!"

Îmi spunea că-i place Molière, prin claritatea şi vitalitatea sa. Molière? Nu mă aşteptam, dar am simţit că-mi tremură bărbia de bucurie. În cinema îi plac „cei ce nu sînt cinici". O, Doamne, ca şi mie, romanţiosului, smiorcăitului la orice-i patetic şi îndelung vuitor. Truffaut – îi place Truffaut. Truffaut? Simţeam că zbor. Îi plac serialele TV. Nu scapă nici unul. Nu, nu se poate. Ba da, zilnic, pe insula lui, cînd se lasă noaptea, după ce-a citit ziarele, deschide televizorul pentru seriale. Dar ce legătură are el cu serialele TV? Credeam că nici una... Şi asta, după ce-a citit ziarele? În fiecare zi, da, pleacă de pe insuliţa sa, se duce pe o altă insulă şi cumpără 5 (cinci) cotidiene. Îl asociez imediat cu un alt radioemiţător necunoscut, o altă lungime de undă fraternă, un poet din Ţara de Sus, care, după cum mi-a spus Mugur, e abonat la toate gazetele ţării mele, la toate, şi scrie despre aventurile lui Arthur în ţara borcanelor de dulceaţă în jurul cărora roiesc libelule. Brumaru. Nu l-am văzut decît o dată. Celălalt îmi spune – în clipa cînd salut cu plecăciune colegele mele de birou, dactilografele – că ascultă pînă tîrziu, noaptea, muzică rock la radio, dar, pentru a nu stingheri somnul celor din casă, îşi pune în ureche acea buburuză modernă care-ţi permite să asculţi singur vuietul lumii, în timp ce în juru-ţi se doarme. Titubez – vorba lui Velea – pînă la birou, cutremurat de identitatea gesturilor. Nu pot crede. Îi văzusem *Fragii sălbatici, A şaptea pecete, Tăcerea...*

Mi-l socoteam inaccesibil.

„Atunci cînd strig pe insuliţa mea Forö, zboară cel mult un corb", îl aud calm, stăpîn pe strigătele şi şoaptele sale, că nu-i mai e frică de moarte după ce i-a fost ani şi ani groază de ea, că moartea nu e decît o lungă anestezie de care n-avem a ne teme, fiindcă trebuie să lucrăm, să lucrăm mult şi cinstit, conştienţi că nu sîntem singuri pe insulele arhipelagurilor noastre, că el, Bergman, ştie că depinde de Fellini, de Buñuel, de Ford, că toţi depindem de toţi, vai, nerušinare, nu mai ştiu ce-i cu mine, dar exact, exact aşa am gîndit într-un articol apărut în *Argeş,* că toţi depindem de toţi, după care un alt frate, de lîngă Cişmigiu, m-a chemat la telefon să mă întrebe dacă nu mi se pare straniu că-mi declar comunitatea de simţire cu prea mulţi fraţi şi nu-mi văd duşmanii, dar ce i-am putut replica eu intimidat de dreptatea spuselor lui, cînd sînt totuşi posesorul unui radioemiţător de o asemenea putere magică, singurul capabil să lege într-o tainică confrerie – fără vanităţi, ierarhii, umiliri, şantaje şi incompatibilităţi – pe Bergman de Brumaru, pe Brumaru de Bibescu-Vodă, Ţăndăreii de Cannes, Cannes de Platoneşti, Cişmigiul de mine?

Sînt lungimile de undă tainică, neînscrise pe scala radioului, necunoscute pe 25, 31, 41, 49, sînt radioemiţătoarele interioare, sînt radioamatorismele sufleteşti, secrete, netrecute decît pe scara Richter a cutremurelor tale binecuvîntate. Noaptea sau ziua, în pat, în troleibuz, în lift sau în fotoliu, emiţi permanent şi cauţi prin univers unul, doar unul să te-asculte, să-l auzi, fără să-l vezi, doar să-l găseşti, obicei rămas de la Diogene-cîinele al lui Solomon (nu regele, nu *rex,* ci dramaturgul, cel cu *lex*-ul...). Să-l găseşti şi să descoperi cutremurat că tot ce cînţi în tine, toate simfoniile tale, toate rock-urile tale, toate tangourile, inclusiv toate romanţele pe care copil încă pudic nu îndrăzneşti să le dezvălui celor din jur, le cîntă şi el, Diogene, le ştie şi el, Bergman, şi-atunci ziua sau noaptea aceea capătă o lumină, de cîteva secunde, a fericirii. Întreaga planetă vibrează îndelung, ţi-ai descoperit un frate necunoscut, nu din altă galaxie, ci pe această Terra unde atîţia blazaţi, atîţia inteligenţi idioţi vor să te convingă că nu mai ai de ce spera, de ce emite, nu mai ai pe cine şi ce căuta decît dacă „eşti copil"... sau, mă rog, „vrei să faci pe Jules Verne-ul".

Acest text a fost scris în secolul trecut şi a apărut într-o carte intitulată *O vieţuire cu Stan şi Bran* (1981). Mă gîndesc că voi găsi înţelegerea a doitrei cititori din mileniul al III-lea care încă mai măsoară timpul şi actualităţile lui cu ceasul fără de arătătoare din *Fragii sălbatici.*

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Românie! de Mihai Eminescu

Se termină: veşnicia calului în ciuda măgarilor măgarilor ce sîntem.

Dificultate: zerovirgulăunu. Patriotismul! O chestie dificil de trăit!

Durata lecturii: 2minjuma.

Remixuri: e plină la noi taraba de poezie patriotică. Poezia asta e cea mai tocită dintre cele ale lui Eminescu, deci cea mai proastă, nu? E şi gonflată. Doar că au scris atîţia proşti şi atîţia comunişti, încît patria în poezia lui Eminescu trăieşte un pic mai mult.

Utilitate: Aceeaşi de cînd există românul şi poezia. Trecutul e bun, politica şi românul de azi, de doi bani, viitorul e cu mila. Bun, utilitatea? Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Orange, sau Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Vodafone! Ca să luăm nişte exemple cu multe, foarte multe oferte şi să considerăm ceea ce ştiu toţi, patria e locul pe care tastezi şi de pe care dai sms.

Ciudăţenii: „spumege pocalul" poate fi tradusă azi prin „spumege draftul de bere". Ca şi „deasupra idrei", traductibil prin „prins între căştile de iPod şi mobil... fiţi atenţi la oferta doi în unu şi n-o rataţi! Iphone vine anul viitor în România!" „Altarul Vestei", „Marte-n glorii", nişte generali manageri, adică.

Personaje: Patria. Restul – subînţeleşi: istoria, eroii, hoţii, şmecherii, căpşunarii, mîncătorii de lebede.

Povestea: România era vitează, azi nu mai e. Viitorul? E o urătură de viaţă lungă!

Mişto: Dacă o scandezi, ţi se ridică părul măciucă.

Graiul neamului de George Coşbuc

Se termină: calul e cal. Măgarul, măgar. Fiecare pe graiul lui, în ciuda unor cai şi măgari, cai-măgari, măgari-cai dornici de şmenuri.

Dificultate: zerovirgulăunu. Ce-i ăla grai, strămoş? Limba şi pensionarii pot fi ignoraţi, ca de obicei.

Durata lecturii: 1minjuma.

Remixuri: aceeaşi bătaie în piuă a patriotismului, poate într-o prezentare mai slabă. Obsesia e pe limbă. Nu, nu e vorba de sex sau limbi şefului, ci de situaţia istorică a românilor care erau în Transilvania şi erau speriaţi că ungurii le halesc cu măsline limba. Un deliciu!

Utilitate: Divizia cash flow poate înţelege cum poţi fi vrăjit, iar divizia să nu se lase, nu, nici un ban cheltuitorilor!

Ciudăţenii: Apelative gen „Neam roman! Nestrămutaţi strămoşi" sînt compromise azi. Din motive simple... strămoşilor noştri li s-a aprobat pensia mărită de către guvern. E OK.

Personaje: duşmanii care vorbesc, ai noştri care tac şi sîngerează în luptă.

Povestea: Limba ţine unită ţara.

Mişto: Pus azi Coşbuc să audă limba de Bucureşti, s-ar spînzura de primul *outdoor.* Acum duşmanii limbii nu-s turcii, ungurii, austriecii. Ci copywriter-ii.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Istoria în rezumat.** Pe urmele Germaniei, Olandei şi Marii Britanii, Franţa a adoptat o lege care să condiţioneze accesul imigranţilor în ţară: pentru o viză de lungă durată, procedurile a ceea ce se cheamă Legea Sarkozy, adoptată în 2006 (Sarkozy era ministru de Interne) prevăd o vizită medicală, un interviu, o verificare a cît de bine e cunoscută limba ţării de adopţie şi o zi de educaţie civică. Această zi este obligatorie pentru toţi, indiferent de timpul petrecut în Franţa. Lecţia la care a asistat reporterul de la *Internatinal Herald Tribune* reunea o femeie din Tunisia locuind în Franţa de 19 ani, o timidă gospodină de vîrstă mijlocie din California, un om de afaceri din Ghana, o femeie din Liban aparent bogată (purta o imensă cruce de aur) şi care vorbea o franceză impecabilă, un cuplu de proaspăt căsătoriţi din Filipine şi un australian care spunea necontenit bancuri. În cele opt ore alocate, instructorul trebuia să ofere un sumar de esenţă al istoriei Franţei, dar cînd o tînără algeriană a vrut să discute despre relaţiile franco-algeriene, omul a schimbat vorba. S-a povestit în schimb cu mîndrie despre asaltul asupra Bastiliei şi despre influenţa mondială a filosofilor francezi. Cînd a venit vorba despre cel de-al doilea război mondial, nu s-a spus nimic despre colaboraţionismul francez şi despre deportări. „Care sînt teritoriile Franţei de peste mări?" – a întrebat instructorul pentru o scurtă recapitulare. „Belgia" – i s-a răspuns.

● **Poante.** Se spunea că baletul, icrele negre şi blănurile scumpe vor fi întotdeauna mărfurile cu care Rusia sau Uniunea Sovietică va uimi lumea. În ultimii ani, baletul începuse să dea semne că ar fi calul cel mai slab din această troikă. După desfiinţarea Partidului Comunist, dansatorii de la Bolşoi Teatr (Teatrul de operă şi balet moscovit disputîndu-şi întîietatea cu Teatrul Kirov din Sankt-Petersburg) s-au revoltat împotriva conducerii autoritare şi s-a declanşat o luptă destul de sordidă între directorul artistic Vladimir Vasiliev şi coregraful Iuri Grigorovici, care conducea compania Bolşoi, de 30 de ani, cu o mînă de fier. Aşa că imediat după căderea Cortinei de fier, după o grevă generală a salariaţilor, Grigorovici a fost eliminat împreună cu susţinătorii săi – întîmplător sau nu, marile vedete ale teatrului. S-au perindat mai mulţi directori, fără ca teatrul să poată ajunge la performanţele obţinute sub „dictator", clădirea din centrul Moscovei se ruina văzînd cu ochii, un turneu la Las Vegas, prost planificat, i-a pus pe artişti în situaţii jenante. Şi tocmai cînd se aflau în fundul prăpastiei, s-a găsit soluţia. Recentele averi ale ruşilor bogaţi, precum şi donaţiile amatorilor avuţi din lume sînt în măsură să asigure un reviriment financiar. În turneul desfăşurat la Londra la începutul lunii august, *Corsarul* a fost dansat de 130 de membri ai trupei, acompaniaţi de o orchestră de 80 de instrumentişti. Noul director, Ratmanski, numit de Putin, joacă deocamdată cartea continuităţii, împănată cu inovaţia: pe lîngă *Corsarul*, punct forte al programului clasic, a fost prezentat baletul într-un act *Elsinore*, de coregraful britanic Christopher Wheeldon, şi o operă, intenţionat uitată, de Şostakovici – *Marele torent* (1935). Compozitorul a vrut să închine această creaţie colectivizării, dar omagiul n-a fost primit, lui Stalin nu i-a plăcut şi co-libretistul a fost deportat în lagăr. Jonathan Brown şi Jerome Taylor, de la publicaţia britanică *The Independent*, consideră că turneul a fost un succes. **(M. B.)**

PUBLICITATE

TEATRUL ACT
Aplaudat din 1998

mulţumeşte sponsorilor, colaboratorilor şi spectatorilor
care i-au trecut pragul în stagiunea 2006/2007.
Ne revedem în septembrie pentru o 9 stagiune!

American Buffalo
Demonul Roşu
Shape of things (Forma lucrurilor)
Oleanna
Capra sau Cine e Sylvia?
Oraşul
Ultima banda a lui Krapp
Bash.O trilogie contemporana
Creatorul de teatru

www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126

TEATRUL ACT Aplaudat din 1998
ABB
MOBEXPERT
DILEMAVECHE
Gândul
24 FUN
PORT.ro
onlinegallery.ro pixels of culture

Pentru informaţii şi rezervări de bilete vă rugăm să sunaţi la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.

PUBLICITATE

Cu fiecare click,
121.ro
comunitatea femeilor senzaţionale
îţi deschide
"Pofta de lecturã"
împreunã cu
DILEMATECA şi DILEMAVECHE

PUBLICITATE

radiofranceinternationale
toată diversitatea lumii
Duplex
dimineaţă-prânz-seară
6 ore de actualitate
Bucureşti 93.5fm Iaşi 97.9fm Craiova 94fm Cluj 91.7fm

Iaromira POPOVICI

bazar

Public-privat

Una dintre cele mai neplăcute confuzii care se fac la noi, în diverse domenii, este cea dintre public şi privat. De fapt, nu ştiu dacă e vorba de o confuzie între cele două, cît despre un amestec perpetuu între ele. Ca şi cum să recunoşti, tranşant, că ceea ce e public ar fi prea greu de dus, prea împovărător, fără adaosul, chiar microscopic, de privat.

Exemple se pot găsi nenumărate, din diverse domenii de activitate. Am avut treabă, recent, cu cîteva cabinete medicale private. Las deoparte faptul că, deşi pe dinăuntru arată destul de bine, pe dinafară respectivele sedii par din altă lume decît cea medicală. În interior, repet, locurile citate sînt curate. Asistentele şi recepţionerele sînt, în majoritatea cazurilor, îngrijite, chiar arătoase. Există însă ceva care mă supără într-o oarecare măsură la ele: un anumit tip de atitudine, ca şi cum s-ar da mari cu postul lor. Mesajul lor, oarecum subliminal, se poate traduce în felul următor: uită-te bine la mine, sînt o fată drăguţă şi bine îmbrăcată, iar faptul că eu te conduc în cabinetul doctorului cutare nu înseamnă nicidecum că sînt mai prejos decît tine, ci că, momentan, asta am eu chef să fac... Adică un fel de complex de inferioritate, tradus într-unul de superioritate, lucru destul de banal, de altfel... Ar fi bine dacă raţionamentul s-ar opri aici, dar nu: personalul auxiliar în cauză ţine să pară ocupat, angajat în nu ştiu ce căutări de hîrţoage sau în convorbiri telefonice particulare. Partea cea mai kafkiană dintre toate este cînd, în cele din urmă, te preiau, cu un aer de profesionalism aferat: e ca şi cum ţi-ar spune că fabulezi, nu ai ce le reproşa, ele îşi fac datoria şi te conduc imediat unde ai nevoie... E drept că tot jocul ăsta al orgoliilor şi aşteptărilor nu durează decît cîteva insesizabile minute, şi, ca atare, e uşor ca după aceea să ai senzaţia din *Lampa de gaz* (filmul) în privinţa suspiciunilor tale. Totuşi, absurda concluzie ar fi că e vorba de o politeţe cu nuanţe de insolenţă, dacă se poate spune aşa ceva.

Fetele din cabinetele particulare nu sînt singurele care învestesc comportamentul lor public cu o prea mare încărcătură privată: luînd destule interviuri, pentru pagina cu distracţii de duminică şi numărul despre idealuri, am avut revelaţia unei sinceităţi excesive a interlocutorilor mei. Cînd băiatul pletos din Herăstrău mi-a declarat, de la obraz, că se droghează, mărturisesc că am rămas blocată. Blocaj care a devenit stupoare în timpul teoriei ce a urmat, despre necesitatea legalizării drogurilor în România şi despre nedreptăţile ce derivă din lipsa acestei legi... M-am întrebat care a fost resortul ce l-a îndemnat pe nonconformistul meu interlocutor să povestească unui necunoscut lucruri atît de personale: primul gînd a fost să-mi spun, pur şi simplu, că lumea a devenit mai bună; următorul, cîtă încredere inspir eu; cel de-al treilea, cel mai realist de pînă acum, se referea la teribilismul interlocutorului. Desigur, toate aveau un cît de mic sîmbure de adevăr în ele. Dar, după ce povestea s-a repetat şi cu alţi intervievaţi, care nu aveau nimic de-a face cu drogurile, ci, pur şi simplu, nu considerau nefiresc să vorbească despre experienţele lor personale, am tras concluzia că graniţa dintre public şi privat este destul de ambiguă printre conaţionalii noştri.

Cumnatul meu din Australia a fost oripilat că, în piaţa din Sinaia, un individ la vreo 45-50 de ani s-a oprit să stea de vorbă cu nepoata îngrijitoarei vilei: australianul l-a catalogat urgent drept pedofil. Degeaba i-am explicat că nu e obligatoriu să fi fost aşa, la noi oamenii se bagă în ciorbă, de multe ori, neîntrebaţi şi necunoscuţi... Dacă i-aş fi spus cum într-un alt interviu, pe o temă banală, o doamnă mi-a povestit senină că rolul ei era doar să pună scrumierele cu microfoane pe mese, într-unul din marile hoteluri bucureştene, de pe vremea lui Ceauşescu, nu ar mai fi înţeles chiar nimic...

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Un prag hotărîtor

Carnagiul politico-mediatic inaugurat după 1 ianuarie 2007 ne dovedeşte că datoriile neplătite nu pot fi iertate: nici de „istorie", nici de „societatea" creditoare. Am trăit 17 ani cu minciuni groase – de partid şi de stat. Am consumat iluzii colective care, iată, se răzbună haotic, adîncindu-ne în depresie, confuzie şi teamă de viitor. Mi se pare perfect inutil să mai facem exerciţii contrafactuale, în cheia lui „ce-ar fi fost dacă n-ar fi fost". Important e să reuşim cumva plata datoriilor scadente.

Pentru a întocmi lista acestora, ar fi nevoie de o presă responsabilă. N-o avem decît cu titlu de excepţie pentru că grosul mass-media e folosit ca maşină de război civil. Ar mai fi nevoie şi de o clasă urbană încă atentă la *calitatea convieţuirii,* dar nici pe aceasta n-o avem, întrucît se pare că egoismul a cîştigat bătălia cu naivitatea „altruismului". Răul vine de prea departe şi e prea adînc implantat în mintea noastră ca să-l mai putem trata prin micro-solidarităţi spontane. Şi totuşi, prima formă de posteritate a Patriarhului Teoctist (adică scandalul media pe tema succesiunii, dar şi supralicitarea ideii de reparaţie) ne arată că vieţile noastre paralele converg într-o revendicare comună. Morţii continuă să strige din adîncul mormintelor, aşa că „liniştea" noastră – băgată pe gît prin savante, perverse şi continue manipulări – îşi pierde, din fericire, magnetismul patologic. Agitaţia publică, fabrica de supoziţii conspiraţioniste, buluceala opiniilor contradictorii – toate ne indică nevoia generală de „clarificare", chiar dacă inventarul ţintelor e carent, asemenea mijloacelor de care dispunem pentru „a schimba ceva".

În opinia mea, toate necazurile comunităţii în care trăim pornesc dintr-o unică rădăcină, şi anume din triumful tezei securiste potrivit căreia „toţi am fost la fel de vinovaţi". Nu întîrzierea lustraţiei e în cauză, ci faptul că amînarea ei s-a bazat pe acest mecanism de aglutinare, de înjosire dirijată. Cei mai ticăloşi membri ai societăţii româneşti – securişti, activişti ai terorismului ideologic comunist, informatori care şi-au vîndut semenii, distrugînd cariere şi vieţi private – sînt amestecaţi printre oamenii care – oricît de slabi – nu şi-au încărcat niciodată conştiinţa cu păcatul lui Iuda. Pegra României – o minoritate de călăi aflată în situaţia de a se victimiza, laolaltă cu adevăratele victime – a reuşit să se ascundă în spatele nostru. Reprezentanţii ei – veninoşi, fără scrupule şi mai ales incapabili de regret – s-au răspîndit printre cei, infinit mai numeroşi, care şi-au menţinut umanitatea, dincolo de măruntele compromisuri ale supravieţuirii. Cu ajutorul unor grave complicităţi „din sistem", pegra securisto-comunistă a urmărit cîteva obiective salvatoare: să nu fie acuzată prin justiţie, să-şi asume identităţi de camuflaj şi să-i uităm, definitiv, crimele, oricît ar fi ele de notorii. Amnezia, laşitatea, comoditatea, creştinismul de paradă şi faptul paradoxal că mulţi dintre noi şi-au asumat culpe imaginare sînt armele pe care duşmanii societăţii deschise le-au folosit constant, pentru a ne ataca.

Acum, BOR – pe care credincioşii o văd ca instituţie divino-umană şi pe care nici agnosticii nu o pot minimaliza, cel puţin ca pondere socială – se află la o răscruce. E de fapt răs-crucea noastră, din care n-am reuşit să ieşim după 1989. Nu-l voi mitologiza, pietist, pe viitorul Patriarh. Dar dacă el va iubi poporul român – şi mai ales dacă va fi „omul lui Dumnezeu" – atunci va reuşi să contribuie, prin Biserică, la vindecarea acestei lumi îmbolnăvite de schizofrenie postcomunistă. Ţara noastră e uscată de setea adevărurilor nespuse. Dacă Biserica nu se va mai zidi în tăcere, nu vom avea – cum am văzut că se tem unii – o „teocraţie". O atare spaimă e nefirească şi nerealistă. Vom avea în schimb un bilanţ de ciclu istoric bazat pe adevăr, nu pe omisiune şi complezenţă iresponsabilă. Iată de ce – riscînd poate să par „obsedat" de o temă supralicitată – revin la ideea că viitorul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române *trebuie* să fie o persoană liberă de orice legătură cu PCR şi fosta Securitate. Spuneţi-o fiecăruia.

Augustin IOAN

Reţelarii

Nu de mult, domnul Mircea Vasilescu semnala în rubrica d-sale cazul hiper-conectării „E-stoniei" în reţelele informatice ale contemporaneităţii. Cu bune şi cu rele: avansul tehnologic care presupune poziţia de lider pe piaţă, pe de o parte, şi, pe de altă parte, supra-expunerea, care joacă, în logica acestui text, rolul de personaj negativ în dramoleta conectivităţii globale. Atacul hackerilor care ar fi fost supăraţi de mutarea statuii ostaşilor sovietici a reprezentat consecinţa. Dacă nu e un atac informatic dirijat, mi-e greu să înţeleg ce pulsiuni nostalgice şi ce drame simbolice ar putea să nască în minţile „cablate", relativiste, cinice şi a-morale ale junilor hăckuitori o asemenea relocare urbană. Patriotismul în teritoriul globalităţii este dubios. Să trecem însă la autonomia urbană.

Dezurbanism. Oraşul ca inamic

Nu este pentru întîia oară cînd se joacă această piesă. Altundeva, am explicat în ce măsură transformarea societăţii prin dependenţa de reţea a avut efecte urbanistice fundamentale, cel puţin la nivel conceptual. Dezurbanismul încerca să elimine, dintre reţeaua omnipotentă şi individul masificat, tocmai termenul median: oraşul. Cum anume? Ginzburg, unul dintre dezurbaniştii avangardei constructiviste ruse, vedea URSS ca pe o reţea omniprezentă de putere (electrică), la care cetăţeanul sovietic, aflat în migraţie perpetuă (delocalizat sau deteritorializat – se spune acum, după Deleuze), s-ar fi conectat – temporar – oriunde pe grid. Localitatea era desfiinţată. Foarte bine. Întrebarea este următoarea: cine ar fi controlat reţeaua? Cine strînge(a) şurubul căldurii fabricate industrial, al conductei de gaz instrumentate politic, al curentului, al „semipreparatelor tip Gospodina" ce urma să fie industrializate şi desfăcute cu amănuntul sub cupolele triste ale circurilor foamei? Întrebarea, firește, este retorică. Or, tocmai cei care au căpătat la prima mînă răspunsul la întrebările acestea (cu toate retorice) ar trebui să fie cei mai sceptici cu privire la orice formă de delegare a libertăţii individuale către forme abstracte de manifestare a supravegherii generalizate. Or, exemplul estonian şi succesul cărţilor de credit ne sugerează că nimic din experienţa dramatică a lagărului socialist nu a vaccinat generaţiile care vin.

Aceasta în ceea ce priveşte reţelele de dimensiuni societale. Dar de ce era oraşul un inamic al puterii sovietice şi deci al reţelei? E simplu. Pentru că oraşul atribuie loc fiinţei într-o altfel de reţea, ale cărei extremităţi sînt reciproc vizibile. Transparenţa reciprocă a capetelor grafului (diferitele forme de administrare a urbei faţă de cei cărora li se aplică politica) este un criteriu de judecată a sănătăţii unei reţele. În interiorul urbei autonome de felul *polis*-ului grecesc, liderii acestuia dau seamă *(accountability)* celor care îi aşază, vremelnic, la cîrmă. Desfiinţarea urbei înseamnă abolirea reţelelor de supraveghere supravegheabile. Mai mult decît atît, expansiunea dincolo de hinterland a reţelei aboleşte forma originară de politică bună, care înseamnă, etimologic chiar şi cu siguranţă după cartea eponimă a lui Aristotel, buna administrare a unei urbe în folosul comun al împreună-cetăţenilor acesteia.

O reţea de reţele

„Puterea" (politică, simbolică), puterea economică şi, nu în cele din urmă, puterea electrică, respectiv informatică, distribuite arborescent (graf) sau, acum, rizomatic, nu reprezintă o noutate, cel puţin de la Lenin încoace. Nouă este acum expansiunea globală a acestora. Dar suspiciunea faţă de predarea completă în faţa reţelelor de orice fel trebuie să rămînă intactă, dacă mai reprezintă o miză autonomia individului-cetăţean. Argumentul meu, restrîns la domeniul propriu de competenţă, deşi informat de teoriile panopticismului foucaultian şi, în parte, chiar de scepticismul antiglobalizare, încearcă să limiteze rezistenţa la acest fenomen (galopant şi deloc inocent), îndemnînd la scepticism şi precauţie.

Şi oraşul are reţelele proprii. Şi oraşul exercită control. Dar existau întotdeauna ceea ce voi numi aici forme de *backup*. Reţelele de autoorganizare comunitară sînt administrate de grupul de cetăţeni liberi. În chip deliberat, aceştia aleg să îşi delege o parte din „libertatea" proprie, spre a învesti comunitatea cu atributele delegate. Reţea molară de reţele moleculare, cetatea făcea ca administrarea să treacă în chip obligatoriu dintr-o mînă într-alta, de la un trib la altul, de la un consul la altul (la Roma, chiar anual), cu un sistem sofisticat de *check and balance* pe care îl ilustrează atît de convingător – pentru cine are ochi să vadă şi minte să înţeleagă – societatea americană, pînă astăzi. Dar să revin la forma edificată, vizibilă, a acestei reţele de reţele, care este oraşul. Cetatea se aproviziona, prin viaducte, cu apă din afara zidurilor, dar existau întotdeauna puţuri şi fîntîni în interiorul limitelor controlabile şi, mai ales, cu putinţă de apărat în caz de asediu, cînd, adică, reţeaua cădea sau era folosită împotriva oraşului. Existau schimburi frenetice, dar şi rezerve strategice de resurse.

Supra/ex-punerea

Sistemul comunist şi poziţia geostrategică ne lasă acum de două ori descoperiţi, din perspectiva reţelelor. Energetic, sîntem dependenţi de reţele al căror preţ, pecuniar, dar şi politic, este prea mare, dacă este să fim autonomi în raport cu agenda dindărătul lor. Politic, depindem local de reţele de putere administrate naţional (şi, acum, prin delegare, chiar global). Cîteva exemple, vai, mult prea la îndemînă. Nu sîntem în măsură să administrăm reţeaua de drumuri, dar ne comportăm de parcă am putea. Aşa se face că, în loc să avem drumuri de macadam – care se menţin, în zona rurală cel puţin, practic de la sine – sau de piatră cubică (unde e toată piatra cubică scoasă din Bucureşti, aia care nu avea nevoie de „întreţinere multianuală"?), avem cratere în asfaltul cu neputinţă de întreţinut pe termen mediu şi lung. Aşa se face că despre energii alternative se vorbeşte abia acum şi ministerele de resort descoperă, după şaptesprezece ani, potenţialul lor uriaş, dar nu încurajează, prin reduceri de taxe, adoptarea lor în masă de către utilizatorii individuali. Aşa se face că sîntem la cheremul reţelelor şi al preţurilor de toate felurile ale acestora – de gaz, electricitate, apă şi canalizare. Autonomia noastră, ca locuitori ai urbei şi ca utilizatori ai reţelelor (de servicii comunale) este nulă, după aproape două decenii de regim democratic.

Networking ca deziderat

Reţelele statale, la configurarea cărora a lucrat „ştiinţific" (citeşte „colaboraţionist") şi o disciplină pe care am învăţat-o eu în facultate – „sistematizarea teritoriului naţional", au cam murit şi nu e de plîns. Constatăm postumitatea lor în momente de încercare colectivă: catastrofe naţionale, aproape-colapsul sistemului medical şi de asigurări medicale (acestea din urmă încă şi încă structurate colectivist). Din nefericire, au făcut-o mai înainte ca să apară reţelele bune, locale, autoadministrate în comun de membrii societăţii. Teoretic, ele nu trebuie iscate de către zisul „stat", ci de rezolvarea de către membrii unei comunităţi a unei probleme la chiar nivelul la care aceasta din urmă a apărut. Subsidiaritate, pe scurt. Or, efectele dependenţei de suprastructura statală sedează încă instinctul de organizare, iniţiativa articulării la bază *(grass roots)*. Opinia mea este că şi insuficienta construcţie autonomă a cetăţeanului este, aici, de vină. Dacă eu, ca fiinţă societală, nu sînt stăpîn pe mine însumi, cum pot alege să deleg o parte din ceea ce îmi conferă stabilitate şi distincţie către o instanţă care transcende identitatea mea? De îndată ce încerc să o fac, constat că reprezentanţii interesului meu colectiv, public trădează imediat mandatul oferit şi abuzează de reţelele la cîrma cărora i-am instalat. În plus, nici nu îi cunosc în ipostaza lor de indivizi măcar, necum de administratori, de gospodari, de experţi sau de lideri. Primarii devin parteneri cu oamenii de afaceri şi îşi fac un titlu de glorie nu din definirea şi urmărirea cu sfinţenie a interesului public, ci din colaborarea cu un fragment al acestui interes public (mediul de afaceri). Nu există forme şi instanţe de negociere a politicilor urbane, aşa încît, atunci cînd deleg o parte din autonomia mea cetăţenească, nu o fac pe bază de proiecte, de programe, de strategii concrete, ci pe bază de palpitaţii şi afecte.

Incertitudinea proprietăţii private (problemă pe care atîtea guverne de „centru-dreapta" nu au rezolvat-o încă) nu este de natură să încurajeze puneri în comun voluntare. Priviţi, vă rog, cum construim mai întîi „casele" şi abia apoi modelăm infrastructura care să le ţină în viaţă; or, exact dimpotrivă, arhitectura trebuie să fie ultima instanţă apărută pe un sit, derivată din capacitatea „portantă" a reţelelor care o susţin şi o nutresc. Priviţi, vă rog, cum există deficit de grădiniţe, exces de bătrîni blazaţi, dar nici o iniţiativă de a conecta – fie şi ca business, dacă la nivel comunitar nu se poate – cele două probleme, sub specia grădiniţei de parohie, de pildă. Avem canicula, dar nu şi instalaţii solare, care să transforme dezavantajul excesului de soare în energie şi apă caldă. Avem o problemă cu spaţiile verzi, dar nici o strategie locală de înverzire a teraselor de blocuri care, însumate, ar da de zeci de ori suprafaţa parcurilor deplînse, dar neîngrijite de nimeni. Or, dacă suprafaţa de verde de la sol ar fi liftată pe terase, aşa cum se procedează frenetic în Germania, de pildă, am avea o sumă zero, şi mai puţine motive de protest steril. Dacă ar fi fost legiferată, fie şi la nivel local, obligativitatea concursului la orice formă de investiţie amplă (se poate defini în metri pătraţi construiţi desfăşuraţi termenul, ca să nu afecteze o locuinţă, spre pildă) astfel: la cele publice oriunde ar fi amplasate, iar la cele private doar în zona centrelor de oraşe, nu am mai fi plîns la catafalcul modului în care le afectează clădirile de toată mîna.

Putem imagina un oraş în care avem zgîrie-nori, dar unde reţelele de apă, canal şi gaz sugerează că aceste clădiri înalte ar avea nevoie, de fapt, de puţuri de apă, de fose septice şi de aport energetic alternativ, pentru că, altfel, reţelele cad frecvent? Am văzut recent unul: Dakar, capitala Senegalului. Bucureştii se prefigurează a deveni un astfel de oraş, în care infrastructura, acolo unde există, intră în colaps în vreme ce (şi din pricină că) suprastructura pare să crească frenetic, ca ştirul.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

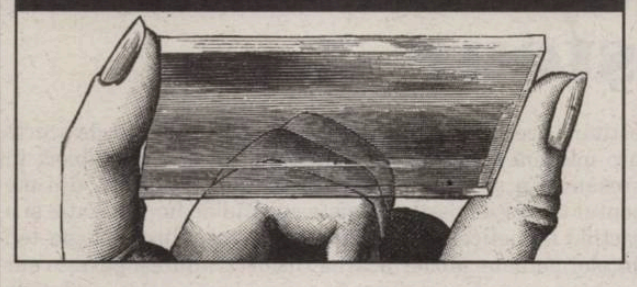

Triumful mahalalei

De cînd ţin această rubrică, de cîţiva ani, nu am scris niciodată despre vreo emisiune de la OTV. În primul rînd, am considerat că m-aş coborî prea mult. Şi asta nu că aş fi eu nu ştiu ce domnişoară de pension, care are nevoie să i se aducă sărurile dacă dă de scene *hard-core*. Am scris despre tot felul de mizerii, cu care nu ar fi meritat să-mi pierd vremea şi, totodată, să irosesc timpul eventualilor cititori, dar să scriu despre OTV mi s-ar fi părut chiar prea de tot. Aş fi avut impresia că-mi bat joc de mine şi de cititori propunînd un astfel de subiect. În al doilea rînd, OTV e un post pe care nu-l urmăresc (într-o vreme îl scosesem chiar din lista de canale presetate ale televizorului). Am văzut de cîteva ori ce se întîmplă acolo şi nu mi-a mai trebuit. Am continuat să mă ţin departe de acest post, chiar şi cînd mi-a fost recomandat de amici sau de oameni pe care-i stimez. „Mă uit să văd pînă unde poate merge aberaţia" – îmi ziceau ei. „Nici nu ştii ce spectacol al absurdului şi al penibilului pierzi. E de-a dreptul fascinant!" Ei bine, îmi pare rău, dar nici aşa nu am putut fi convins. Ştiu că aberaţia poate să ajungă foarte departe, că practic nu există limită, aşa că nu îmi propun să-i urmăresc traiectoria. Nu ţin să mă încarc cu toate lăturile lumii acesteia, îmi sînt de ajuns cele pe care nu le pot evita. Pe de altă parte, îi suspectez pe oamenii fini care se uită cu orele la OTV de un soi de masochism – lucru de care, iarăşi, nu mă simt atras.

Desigur, publicul de bază al OTV-ului nu este compus din aceşti oameni (ei reprezintă excepţia de la regulă), ci din indivizi fără pregătire, analfabeţi media, care trăiesc în mizerie şi au în consecinţă un grad mare de frustrare. OTV-ul reproduce mediul lor mizer, cu scandaluri suburbane, cu fiinţe deformate fizic şi moral, cu abolirea oricărei urme de bun-gust sau de bun-simţ. Ei se identifică cu personajele care apar în studiourile postului lui Dan Diaconescu şi recunosc lumea pe care o reprezintă acestea, se simt acasă în ea. Este lumea mahalalei. Iar mahalaua nu ţine de un spaţiu geografic, ci e, din păcate, aproape generalizată în România de astăzi.

Că aşa stau lucrurile o dovedesc şi datele de audienţă TV făcute publice de curînd de Asociaţia Română pentru Măsurarea Audienţei (ARMA), conform măsurătorilor TNS-AGB International. Potrivit acestor date, OTV este singurul post de la noi al cărui rating a crescut în perioada ianuarie-iunie anul acesta – în timp ce audienţele celorlalte televiziuni au scăzut constant. Audienţa medie lunară, la nivel naţional, a postului PRO TV a scăzut de la 3,2 puncte de rating, în ianuarie, pînă la 1,7 puncte de rating, în iunie, cea a postului public de televiziune TVR 1 a scăzut de la 2,9 la 1,5, a canalului Antena 1 de la 2,8 la 1,4, a televiziunii Prima TV de la 0,9 puncte de rating, în ianuarie, la 0,6 puncte de rating în iunie. În schimb, audienţa medie lunară la nivel naţional a OTV-ului a crescut de la 0,5 puncte de rating, în ianuarie, pînă la 0,6 puncte de rating în iunie, cu un vîrf de audienţă de 0,7, în luna februarie. Prin urmare, în iunie, postul lui Dan Diaconescu a ajuns din urmă Prima TV.

În datele furnizate de ARMA, se realizează şi profilul publicului OTV: preponderent feminin (61%), compus mai ales din oameni în vîrstă (50% între 45 şi 64 de ani, 25% peste 65 de ani), cu o educaţie minimală (86% au, ca studii, şcoala generală sau cel mult liceul).

Creşterea audienţelor OTV-ului mi se pare un fenomen mult mai important decît scăderea ratingurilor celorlalte posturi de televiziune. Asta pentru că ne spune, o dată în plus, în ce ţară ne aflăm. În fond, de ce ne-am mira? Într-o ţară în care un personaj de neconceput, ca Gigi Becali, e unul popular, de ce ne-ar surprinde că OTV, care-i din aceeaşi plămadă, creşte în audienţă? Şi n-aş vrea să le văd feţele intelectualilor fini şi fascinaţi de astfel de lucruri, atunci cînd lumea lui Becali, OTV & Co. va ajunge la putere şi va face legea.

Ioana AVĂDANI

Cît de „nou" poate fi un nou model de predare a jurnalismului?

Îngerul meu păzitor este dromomaniac – am mai spus-o, cred – dar nici că l-aş vrea altfel. El mă poartă pe drumurile pe care el le crede cuvenite, iar mie nu-mi rămîne decît să mă străduiesc să aflu de ce. Încă mă mai nevoiesc a afla ce anume a făcut să ajung de patru ori în ceva mai mult de un an în Armenia – ţară cu care nu am legături de sînge, dar cu care am dezvoltat legături de suflet.

Ultima – sau ar trebui să zic cea mai recentă – dintre incursiunile mele armeneşti a avut ca motiv Şcoala de vară pentru tinerele cadre universitare care predau jurnalismul (Organizată de International Center for Journalism – Armenian Branch şi Universitatea de Stat din Yerevan, cu asistenţa Centrului pentru Jurnalism Independent din Bucureşti), derulată la Yerevan (zic Yerevan, cu Y, pentru că mi s-a spus că grafia încetăţenită, cea cu E, este de sorginte sovietică şi este percepută a avea conotaţii negative. Consideraţi, rogu-vă, forma Yerevan un gest de politeţe ce nu se cere judecat lingvistic). Obiectivul nostru comun era să prezentăm facultăţilor din regiune un nou model de predare a jurnalismului – sarcină care s-a dovedit mai cu miez decît ne-am fi imaginat iniţial.

Participanţii au fost mulţi – 21 la număr – diverşi ca experienţă, naţionalitate (Armenia, Georgia, Moldova, Karabah, Kazahstan, Kirghistan, Tadjikistan, Ucraina), rădăcini culturale şi abordare a propriei meserii. Am avut în grup oameni care predau de ani buni – prodecanul facultăţii de jurnalism din Yerevan a fost participant într-o şcoală similară organizată de CJI în 2002 – şi oameni care de-abia se aventurau la prima lor experienţă academică. Oameni cu experienţe de viaţă pe care nici nu ştiu dacă vrem să le ştim (colega din Karabah ne vorbea de jurnalişti care ţineau camera video pe un umăr şi AKM-ul pe celălalt) şi oameni pentru care noua deschidere democratică a ţărilor ex-sovietice a adus oportunităţi nebănuite şi – aş spune – nesperate (facultăţi americane, burse, masterate suedeze, doctorate stanfordiene...). Ceva aveau însă în comun participanţii noştri şi acestea sînt elemente pe care se construieşte „noul model de predare a jurnalismului".

© L. Muntean

Inventarul bunelor şi relelor

O primă trăsătură este poziţionarea critică faţă de presă. Într-un prim exerciţiu, i-am invitat pe participanţi să descrie prin adjective presa din ţările lor. Într-un sfert de oră, aveam o lungă listă de trăsături negative – care nu diferă cu nimic de cele cu care gratulăm noi presa din România. Aşadar, presa din zona Caucazului (includem, de dragul argumentaţiei, Ucraina şi Moldova în aceeaşi categorie) este comandată, influenţabilă (politic sau economic – doar că la ei „mogulilor" li se spune „oligarhi" – şi în discursul preşedintelui Traian Băsescu „mogulii" au fost înlocuiţi, la un moment dat, de „oligarhi" şi am presupus în această schimbare de vocabular o intenţie de a încărca încă şi mai tare termenul, prin trimiterea la spaţiul interlop ex-sovietic, mai lipsit de reguli, mai dur şi mai violent decît cel românesc), lipsită de responsabilitate, aplecată spre senzaţional, lipsită de consistenţă, umorală, imorală, amorală, coruptă sau coruptibilă, desprinsă de agenda publică şi insensibilă la interesul public. Întrebarea firească ce a urmat a fost: „şi cum puteţi, cu bună-credinţă, să vă pregătiţi studenţii pentru o meserie atît de jalnică, pentru o industrie atît de putredă, pentru care voi înşivă nu simţiţi respect sau apreciere?". Grea întrebare şi răspunsuri nu am prea primit. Aşa că i-am invitat de participanţi să facă un efort conştient de a găsi părţile bune ale profesiei jurnalistice, acele lucruri care i-au determinat pe ei înşişi să aleagă această profesie, şi nu alta, un inventar intenţionat al „bunelor" – pentru a contracara inventarul automat al „relelor" pe care tocmai ce-l compilasem. Le-a trebuit colegilor mei mai mult de o oră să facă acest lucru – nu pentru că le era greu, ci pentru că expuneau argumente, dădeau explicaţii, prezentau exemple. S-a dovedit că exerciţiul de „gîndire pozitivă" este mai creator şi mai angajant, că mobilizează energiile în mai mare măsură şi poate echilibra judecata stereotipă, preponderent negativă, asupra profesiunii jurnalistice. Cred că pe această abordare echilibrată a mass-media – ca profesie nobilă, meşteşug specializat şi industrie profitabilă, supusă regulilor jocului pieţei – trebuie să se întemeieze „noul model" în zonele noastre (căci, repet, Caucazul nu este diferit de Balcani, din acest punct de vedere). O reconsiderare a „pieţei" ca factor de progres se impune, la nivel de concept, dublată de o analiză a ceea ce înseamnă „reguli corecte" – care pot fi, în realitate, mai dure şi mai puţin „fair" decît cele pe care ni le imaginăm la modul ideal.

Inflaţia de doctori

O a doua trăsătură care îi unea pe participanţi era înaltul lor grad de pregătire teoretică. Cîţiva aveau doctoratul luat, majoritatea lucrau la obţinerea lui. Vorbim de oameni tineri, de pînă în 35 de ani. Acest apetit pentru învăţare, această abundenţă de „gîndire educată ştiinţific" nu poate decît să bucure. Pe mine însă m-a pus şi pe gînduri, căci doctoratul nu era criteriu de selecţie pentru participarea la Şcoala de vară – ceea ce înseamnă că, statistic vorbind, ne aflăm în faţa unei viitoare „inflaţii de doctori". Pentru cei din mediul academic, traseul ştiinţific este aproape obligatoriu: licenţă, masterat, studii postuniversitare, doctorat – şi lucrurile acestea se petrec cu un atare automatism, încît specializările devin aproape derizorii. Din fericire – pentru studenţii lor – majoritatea participanţilor la Şcoala de vară aveau şi ceva experienţă jurnalistică „la primă mînă", ceea ce garantează un pic de consistenţă jurnalismului pe care îl predau (sau urmează să...). În lipsa unei astfel de consistenţe de *real life*, jurnalismul, ca obiect de studiu academic, riscă să alunece către „studii media" – o specializare fără prea mare rezonanţă în redacţii.

Cultivarea gîndirii critice

O a treia trăsătură comună este importanţa pe care participanţii o dau pregătirii practice a studenţilor lor. Ăsta-i lucru bun, chiar foarte bun – o schimbare faţă de modul „tradiţional" în care sînt organizate şcolile de jurnalism din regiune. Atît de tare s-au pătruns tinerii noştri profesori de jurnalism de importanţa practicii, încît au listat-o prima în topul trăsăturilor care fac predarea jurnalismului diferită de predarea oricărei alte materii. Că nici medic sau inginer nu poţi deveni fără practică – ăsta este un amănunt supărător care ciobeşte un pic farmecul convingerilor tinerelor noastre cadre didactice, dar care i-a împins să cugete mai pe îndelete la ce îi face atît de speciali ca educatori. După două săptămîni de introspecţie şi lucru practic, am ajuns la concluzia comună că, dincolo de standarde şi îndemînări practice, de teorii şi cultură generală, ceea ce educă un profesor de jurnalism este gîndirea critică a studenţilor săi, modul lor de a se raporta la informaţie şi, prin aceasta, la societatea în care trăiesc. Noul model de predare – pe cît de nou poate fi – va avea în centrul său nevoile studentului şi modelarea gîndirii acestuia, mai degrabă decît „materia", „programa" aprobată de instanţele administrative ale universităţilor sau setul de îndemînări cerute de lucrul într-o redacţie.

Mai degrabă înduioşătoare decît frustrantă a fost nedumerirea participanţilor la încheierea şcolii. Nedumeriţi au fost aceia care aşteptau – cu pixul în mînă, să ia notiţe – un model standard de programă universitară, o listă de lecturi supersofisticate, un set de teste de evaluare, un „model la cheie" cu care să se întoarcă în universităţile lor şi să-l aplice întocmai. Descumpăniţi au fost cînd au realizat că ei sînt elementul-cheie al „noului" model, că depinde de ei cît de „nou" este modul în care vor preda jurnalismul de acum înainte – şi că ceea ce trebuie să se schimbe, înainte de toate, nu ţine de legea învăţămîntului, de guverne sau de atotputernica biologie, văzută ca fiind cea mai sigură soluţie la „problema generaţiilor" şi de-la-sine aducătoare de „nou".

Mariana CELAC

Note în marginea unor evoluţii recente ale urbanităţii bucureştene

În cîmpul studiilor urbane, metamorfozele oraşului post-socialist ocupă un loc privilegiat. Dacă e să luăm ca indicator al „importanţei“ temei numărul de referinţe electronice academice, din 11.100 de titluri legate de *metamorfoza urbană,* 1730 sînt rezervate *metamorfozelor oraşelor postsocialiste:* un convingător 15,58 %. Observaţiile şi conjecturile elaborate de acest corp de preocupări privesc, evident, şi evoluţiile recente ale Bucureştiului.

Chiar dacă statistici elementare nu ar trebui invocate ca argumente de demonstraţie, aceste cifre descriu interesul pentru ceea ce se întîmplă în ultimele două decenii în Europa Central-Estică, într-un domeniu care a mobilizat un efort considerabil. Iar folosirea – frecventă, după cum se vede – a categoriei de *metamorfoză* în contact cu problematica urbană dezvăluie un anume consens cînd e vorba de natura şi dimensiunea fenomenelor observate. Deşi, ca şi altădată cînd curiozitatea intelectuală identifică un subiect nou, inflaţia de scrieri şi contribuţii nu e neapărat un semn bun: o literatură prea stufoasă sau o frecvenţă obsesivă în folosirea unor noţiuni şi categorii ar putea sugera o anume banalizare a domeniului, un anumit grad de epuizare în metodă şi, implicit, rezultate mai puţin expresive.

Scrieri monografice, intervenţii în conferinţe şi studii de periodice au inventariat trăsăturile generale ale proceselor de tranziţie. Şi probabil nu greşesc prea tare cînd cred că există un corp comun de convingeri, un anume grad de convergenţă de păreri cînd este vorba de principalele curente care modelează în momentul de faţă spaţiul urban în această parte a Europei.

Oraşele postsocialiste au moştenit din deceniile postbelice trăsături comune – infrastructură depăşită, centre slabe, lipsite de forţă, absenţa dezvoltărilor asociate lui *middle class* ce se defineşte îndeobşte ca *suburbanization,* fenomene de segregare spaţială mai puţin evidente. Ele formează un corp puternic de pulsiuni care au transgresat schimbarea ordinii politice şi economice şi a referinţelor culturale. În acelaşi timp, tranziţia postcomunistă a pus în mişcare un proces de „rectificare“, de revenire la tendinţele presocialiste. În fine, metamorfozele urbane sînt bombardate de tendinţele comune ale timpului – prezenţa şi autoritatea mediilor de comunicare, tot mai dependente de imagine, de noile tehnologii, de globalizare şi comodificare, pentru a nu le pomeni decît pe cele mai evidente. Observatorul scenei urbane va fi deci îndemnat să se întrebe care sînt proporţiile în care aceste ingrediente se amestecă, care sînt „genurile proxime“ şi cît de mult caracteristicile locale rămîn prezente în formarea imaginii contemporane a oraşului. Şi care sînt responsabilitatea şi spaţiul de intervenţie ale celor care, convinşi de interesul şi valoarea moştenirii culturale urbane şi arhitecturale, sînt îngrijoraţi de soarta lor.

Modernizare şi permisivitate stilistică

La Bucureşti, publicul, critica şi folclorul profesional fac mereu trimitere la legenda pioasă a micului Paris. În paralel, interpretarea culturală critică (mă gîndesc la texte documentare, beletristică, jurnalism polemic), dar şi documentele vizuale (fotografia realistă, peisagistica picturală) au compus un tablou deprimant al unei urbe conservatoare şi înapoiate, în care inovaţia este inconsistentă, spiritul imitativ – slugarnic, iar efortul constructiv – lipsit de anvergură. Micului Paris i s-a reproşat că e o amestecătură anti-istorică, fără simţul stilului, lipsită de filozofie arhitecturală şi în ocurenţă – urbanistică, cum spune literatul G. Călinescu Ceea ce blochează aici intenţia constructivă este natura însăşi, la Bucureşti – crede G. Călinescu – orizontul geografic are ascendent asupra omului, pămîntul care plodeşte impenitent concurează construcţia umană. Efortul modernizator se confruntă, în literatura sau redarea picturală a spaţiului citadin, cu eterna clisă, cu noroiul, gropile, toate imagini ale informităţii, „documente mereu înnoite ale haosului“ şi probe ale lenei istorice care, aici, nu a construit decît rareori în piatră.

Oraşul –crede la rîndu-i arhitectul George Matei Cantacuzino – e condus de sentimentul românesc al popasului, de prelungită lene şi de „tăcerea ca răspuns la chemarea voinţei“. Oraşul caută în trecutul bogat în sforţări neizbutite justificări pentru oboselile de azi; e un loc care îşi derulează un destin de inevitabilă „efemeritate“.

Iată încă o filă din acest succint dosar. Le Corbusier a scris o scrisoare memorabilă după trecerea prin Capitala României în 1911. Chiar dacă mizer, Bucureştiul îi pare fastuos, secret, sediu de destrămare şi nu de raţionalitate funcţională, loc reglat de bizarerie, de pertractări greu de mărturisit, de sete după deboşerie bizantină. Lui Le Corbusier Bucureştiul îi apare ca un loc cu „pavaje fierbinţi“, „plin de Paris“, dar care reuşeşte mult mai mult decît atît. Clădirile au cel mult trei etaje – scrie Le Corbusier. Arhitectura „este trivială“, stilul Beaux-Arts – atotprezent, de bună calitate. Dar în

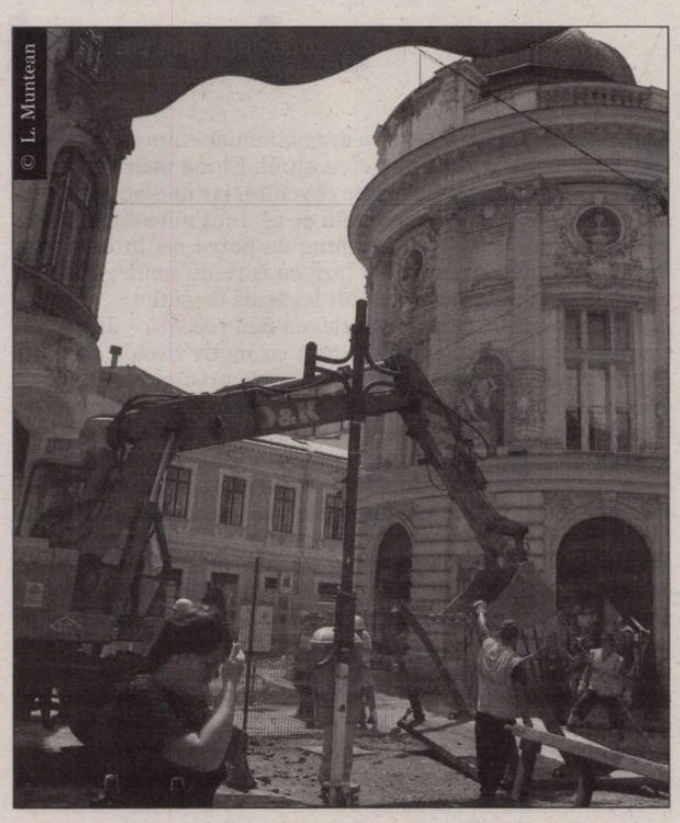
© L. Muntean

ciuda amestecului, Bucureştiul are o surprinzătoare unitate. Ochiul nu se opreşte pe contururile familiare ale ghirlandelor pe care – spune arhitectul – le cunoaşte pe de rost. Aici se întîmplă ceva, arhitectura se bucură de o libertate care transformă orice zi în duminică. „Cel ce trece prin Bucureşti află ce cald poate fi aici şi ce puternică este chemarea oraşului – atît de puternică încît arterele se rup şi creierul stă să explodeze, iar noaptea nu se poate dormi!“ – încheie cu un semn de exclamare Le Corbusier, textul său.

Stilismul modernist a operat într-un context construit în jurul unei indulgenţe stilistice lipsite de criterii şi al acelui pluralism relaxat pe care Le Corbusier îl taxase drept „spirit de duminică“. În pînza de fundal, modernismul a avut de-a face la Bucureşti cu o scară arhitecturală minoră şi cu un tradiţionalism mulţumit de aranjamente urbane patriarhale. Şi în acelaşi timp a avut parte de o rezistenţă severă a cercurilor intelectuale credincioase tradiţiilor, puţin dispuse să accepte inovaţia în spaţiul formei arhitecturale. A alimentat prin „material vizual“ disperarea tinerilor *generaţionişti* hăituiţi de conştiinţa întîrzierii, de provincialism cultural, de inconsecvenţă stilistică, de lipsa exerciţiului istoric de urbanism democratic, de spiritul mimetic, de indiferenţa funciară faţă de disciplină şi reglementare. Şi – mai ales – de elan istoric.

În acest timp, arhitecţii şi investitorii stilului internaţional au lucrat suficient de mult pentru a fixa caracterul axei principale a oraşului şi al altora dintre imaginile sale nodale. E o performanţă pe care, paradoxal, nici arhitectura neomânească nu o poate invoca, cu toate că a dominat reţetele de proiectare, formaţia arhitecţilor şi dezbaterea teoretică, mult mai mult timp.

Aventura rapidă a modernităţii din anii '30 la Bucureşti trimite la o ipoteză mai puţin frecventată şi care – îmi pare – îşi păstrează actualitatea. Aparent cel puţin, dialectica stilismelor arhitecturale a beneficiat aici de un fel de circuite de întărire, feedback-uri ascunse cu efecte contraintuitive, aruncînd rezultatele în sit departe de anticipările din declaraţiile ideologice sau din dezbaterea teoretică.

Un vocabular stilistic denunţat cu virulenţă pentru tot felul de păcate (ca purtător de posibile influenţe devastatoare pentru sufletul autohton) a mobilizat importante fonduri şi nu s-a arătat incomodat de prestigiul, uneori de extremă autoritate, al adversarilor săi. În ciuda imprecaţiilor de toate culorile ideologice, în ciuda criticii corozive a unor lideri de opinie, cubismul a ocupat terenul iniţiativei liberale şi a lăsat un spaţiu de manevră limitat pentru „stilul Carol al II-lea“, neoromânescul tardiv sau ecourile monumentalismului mussolinian. Paradoxala sa acceptare, chiar de către opinia populară, l-a răspîndit mult dincolo de perimetrele iniţiativei *middle class*. Fenomen de centru, modernismul treizecist a inspirat, la Bucureşti, propria sa replică la periferie, a cîrciumilor şi bloculeţelor minuscule, dar cu ferestre pe orizontală şi antene de radio pe atice tratate în stil art-deco.

Este sau nu interesantă, din punctul de vedere al metamorfozelor actuale, libertatea arhitecturală care – cum spunea Le Corbusier – transformase la Bucureşti orice zi (arhitecturală, se înţelege) în duminică?

Problema uşurinţei cu care şi practica construcţiei, şi investitorii acceptă idiomuri noi, într-o perioadă atît de scurtă, cu o minimă anticipare „de atelier“, rămîne un subiect interesant. Ca şi în cazul modernismului treizecist, din momentul tranziţiei postcomuniste spiritul de improvizaţie şi atracţiile mimetice nu vor putea fi excluse din etiologia tendinţelor actuale. Modernizarea Bucureştiului îşi găseşte surse, chiar dacă discutabile, în transplanturi decomplexate. Discuţia despre scenariile împrumuturilor stilistice s-ar putea astfel redefini prin argumentele unui proces de geneză internă la care au jinduit adepţii autenticităţii în arhitectură şi care nu a căpătat decît arareori forme coerente.

Entuziasmul şi viteza contagiunii fac parte din dialectica ataşamentelor stilistice formatoare, în cazul arhitecturii bucureştene. Şi astăzi numeroase referinţe, citate, texte şi remixuri din temele recurente ale genurilor proxime – în speţă ale curentelor mari din Europa contemporană – fac parte din corul formatorilor contextului urban contemporan.

Gentrificare şi bidonvilles

Spre deosebire de o imagine împărtăşită şi de autorităţi, şi de mulţi dintre colegii mei, sărăcia extremă nu este accidentală, nu este rurală şi nu este folclorică. Perimetrele sărăciei istorice nu sînt singurele locuri unde o întîlneşti. Şi nu doar ţiganii trăiesc în condiţii de sărăcie profundă şi cronică. Mai mult decît atît, indicatorii obişnuiţi – veniturile familiilor sau raţia calorică zilnică – nu reflectă contribuţia esenţială a locuinţei şi mai ales a stării mediului fizic al acestor noi cartiere, la excluziune şi marginalizare. Sărăcia extremă este legată intrinsec de un fel de „urbanism“ al privaţiunii, al izolării şi letargiei care fac atît de dificilă integrarea şi valorizarea socială şi a indivizilor, şi a unor grupuri comunitare.

Segregarea spaţiului urban este un nou-venit cu insule în curs de formare, un fenomen invizibil, poate, dar atotprezent de peisaje identice, nediferenţiate, lipsite de marcă identitară. În formele ei cele mai severe, sărăcia extremă este urbană, ne-specifică, non-etnică. Adăposturile minimale de locuit şi spaţiul amenajat al acestor comunităţi sînt identice, fie ele formate în România postcomunistă, în *favellas* sud-americane, în oraşele de *gecekondu* din Turcia sau în *shantytowns* din Asia de Sud. Modernizarea accelerată, schimbarea bruscă a dimensiunilor şi a ambiţiilor urbane, accelerarea timpilor istorici, intruziunea noilor interese financiare vor disloca oare natura atît de specială a Bucureştiului? Aş înclina să cred că el îşi va păstra alcătuirea din straturi întrepătrunse. Şi va rămîne un loc lipsit de complexe, gata să accepte standarde duble, contraste stringente, oportunisme decomplexate.

În chip de încheiere, o interogaţie

Care este locul arhitecturii şi al conservării arhitecturii într-un asemenea peisaj? Confruntat cu ceea ce se cheamă acum „provocări“ *(challenges)* de naturi atît de particulare, discursul arhitecţilor recurge la argumentele demersului funcţionalist estetic stilistic, (încă) retorizat în termenii întîrziaţi ai dogmelor moderniste. Dezbaterea în jurul schimbării de scară nu se aventurează pe teritoriul forţelor economice. Impactul perceperii sărăciei extreme rămîne în afara şi a urbanismului operaţional, şi a planificării urbane de perspectivă. Dimensiunea şi multiplicarea interpretării „vernaculare“ a modelelor „vestice“, „europene“ nu pot fi ignorate, fiind prezente în imaginea urbană, chiar dacă vorbim de cele mai benigne şi reversibile dintre ipostazele lor, geamul termopan sau prezenţa cablurilor informatizării. Experienţa socialistă supravieţuieşte în încrederea în programele paternaliste, *top-down* şi în amnezia şi apatia opiniei publice şi – de ce nu – în indiferenţa comunităţii intelectuale.

Sîntem în faţa unor procese puternice, alimentate de genuri proxime (globalizare, europenism) de indiscutabilă autoritate, reglate de forţe din afara pîrghiilor de control accesibile arhitecturii. A conta pe atitudinea cultural-filantropică sau pe atenuarea acestor tendinţe pare o iluzie contraproductivă. Ce se întîmplă dincolo de comandamentele culturale – în teritoriul forţelor economice sau al prezenţei corozive a sărăciei noi sau endemice sau prin intruziunea „noului vernacular“ în discursul arhitectural cultural – ne împinge către un pragmatism fără inimă? La o abdicare voluntară de la misiunea sacră a arhitecturii? Opţiunile nu sînt multe. Dar e mult mai lesnicios a găsi soluţii la probleme complet – şi corect – formulate. Asta înseamnă că misionarii conservării trebuie să participe la dezbaterea despre contemporaneitate şi avatarurile ei.

Acest text a fost prezentat la simpozionul organizat la Bucureşti în cadrul proiectului „Vecinătatea – exerciţiu cotidian de aplicare a valorilor sociale“, realizat de Centrul Internaţional pentru Artă Contemporană din Bucureşti (www.icca.ro).

„Visez o Europă de imigranţi, nu un conglomerat de mici patrii isterice“

– interviu cu Moni OVADIA –

„Cine găseşte dulce propria patrie nu este decît un tandru diletant. Cine găseşte dulci toate patriile se află pe drumul cel bun. Este însă perfect numai acela care se simte străin în orice loc.“ Cuvintele lui Ugo di San Vittorio, mistic medieval, i-ar putea defini starea interioară de exilat, de neobosit căutător spiritual. Salomone – sau Moni – Ovadia, „om, evreu, de stînga“, „un folksinger care face teatru“ – după cum se autodefineşte –, este saltimbanc, muzician, actor, scriitor, artist. Cabaret, cîntec, umor evreiesc, vasta anecdotică a Europei de Est, tradiţie, un fermecător Babel lingvistico-muzical, în germană, ebraică, idiş, română, polonă, rusă, ucraineană: acestea sînt ingredientele unui spectacol ce poartă semnătura lui Moni Ovadia. Dar, mai ales, Moni Ovadia se află sub semnul unei căutări spirituale, identitare şi artistice continue: „Nimic mai uşor decît să te naşti om. Să devii om însă este capodopera unei întregi vieţi“.

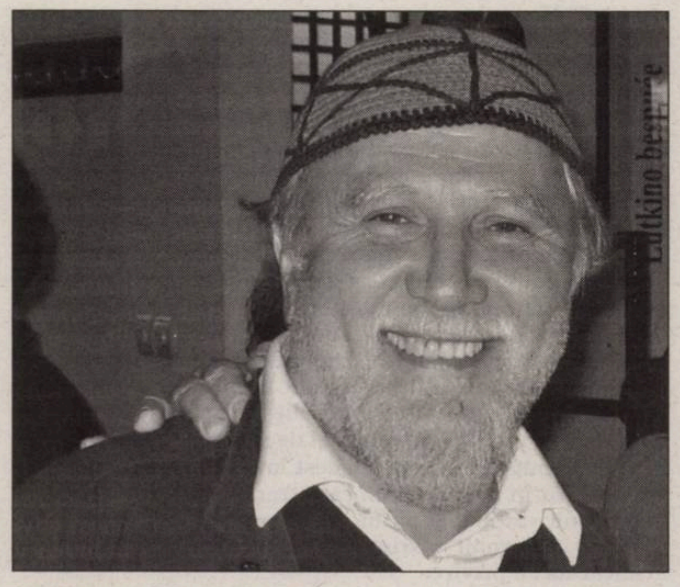

Cine este Moni Ovadia?

Greu de spus. S-a născut în Bulgaria, într-o familie evreiască sefardă, şi a ajuns în Italia, un micuţ refugiat în vîrstă de 4 ani. A crescut la Milano unde a studiat la şcoala ebraică, cu elevi provenind din aproape 40 de ţări diferite. Viaţa sa s-a împărţit între această şcoală şi periferia unei metropole unde locuiau imigranţi din toate părţile lumii, avînd astfel ocazia să stea alături de oameni din popor. Posibilitatea de a cunoaşte sofisticata gîndire şi cultură ebraică – pe de o parte, împreună cu marea cultură a oamenilor din popor, pe de altă parte – reprezintă dimensiunea cea mai relevantă a formării sale ulterioare. Toate aceste aspecte l-au determinat pe Moni Ovadia să se dedice artei. A împărtăşit dintotdeauna două pasiuni puternice: o atracţie pentru muzică, cultură, teatru, împreună cu o mare pasiune pentru etică şi politică. Din aceste două componente a ieşit la iveală un Moni Ovadia – om de teatru care încearcă, prin intermediul artei sale, al cîntecului, povestirii, emoţiei şi umorului, să construiască un itinerariu al fiinţei umane libere, egale, non-violente. Tocmai de aceea a ales să se ocupe de cultura exilului: acele culturi care nu se identifică cu graniţele naţionale şi care trăiesc, mai degrabă, *între* frontiere. În acest sens, a găsit teritoriul ideal în cultura evreilor din Europa de Est din perioada exilului. De asemenea, Ovadia a avut dintotdeauna un interes pentru cultura romilor şi, în general, pentru toate culturile care sînt înrădăcinate în mod profund în sufletul omului universal.

Cum a luat naştere interesul dumneavoastră pentru cultura ebraică askenazită, idiş şi a evreilor din Europa de Est, mai degrabă decît pentru identitatea evreiască italiană?

Într-adevăr, eu nu mă ocup de cultura ebraică italiană, deşi mă interesează, bineînţeles. Aţi spus bine: cultura askenazită, idiş, est-europeană. M-am născut în Bulgaria. Prima limbă pe care am auzit-o este o limbă est-europeană, primele cîntece care mi-au încîntat auzul, care au pătruns în inima mea de copil, au fost cele din răsăritul Europei. Eu sînt un slav. Iar dacă limba este şi un cînt, eu sînt fiul unei melodii slave. Mă simt un om din Estul Europei. Cînd aud o doină de la Dunăre, îmi pierd capul. Cînd am auzit prima oară cîntecele Mariei Tănase, am fost fascinat. Le-am simţit intrinseci sensibilităţii mele. Erau cîntecele mele. Cum mi s-a întîmplat de altfel şi cu muzica din Transilvania, din Maramureş. Era ca şi cum aş fi trăit pe meleagurile acelea. Cioran spunea că nu se locuieşte o ţară, ci o limbă. Iată de ce ideea de a aboli limbile, inventată de fascişti, era o ticăloşie absolută. Mă întrebaţi: de ce lumea culturii idiş? Întrucît este universul unui popor fără arme, birocraţie, regimente, graniţe, fără retorici patriotarde. O lume care glorifică fiinţa umană fragilă, graţia, slăbiciunea, capacitatea de a rîde de sine însuşi: unicul mod de a construi o lume a păcii. Viziunea popoarelor care de-a lungul istoriei s-au făli şi autoiluzionat că sînt cele mai puternice, cele mai falnice, nu poate duce nicăieri. Cultura evreiască askenazită mi-a oferit aluatul pentru a construi genul meu de teatru. Un teatru care vorbeşte despre fiinţa umană gracilă şi despre modul în care, tocmai graţie acestei fragilităţi, poate deveni sublimă, poate atinge absolutul.

Idiş corespunde condiţiei mele de supravieţuitor, asemenea, de altfel, tuturor evreilor europeni. A utiliza această limbă este o victorie împotriva morţii, avînd în vedere cît sînge ne-a costat această identitate. Şi apoi, originea omului nu este defel cea genealogică. Este căutarea peticelor de străin care-i definesc identitatea. Şi deci eu pot găsi în graiul idiş humusul slav care l-a fertilizat şi care îmi aparţine. Această căutare este tipică poporului meu. Kafka şi Heine erau evrei, nemţi şi europeni, în acelaşi timp, fără ca asta să genereze vreun fel de contradicţie.

Multilingvismul, alături de idiş, îl defineşte, de asemenea, pe artistul Ovadia.

Eu am şapte origini. Bunicul meu era din Smirna, tata s-a născut în Bulgaria, mama – în Iugoslavia, bunicul era funcţionar al Căilor ferate austro-ungare, apoi al celor otomane. Am această istorie de austro-slav, pe de o parte, şi levantin, pe de alta. Limbile reprezintă forma mea de vagabondaj. Cred că ceea ce în lingvistică se cheamă „locutor non-autohton“ este privilegiat datorită unei posibilităţi proaspete de a se minuna mereu în legătură cu limba pe care o stăpîneşte. Am ales să utilizez limba idiş şi multilingvismul în teatrul evreiesc, atît din motive de expresivitate, cît şi din motive ideologice. Ideologice, întrucît folosesc limbi care poartă în ele o suferinţă, dar şi limbi europene occidentale. Cosmopolitismul sau multilingvismul meu nu a fost niciodată tentat să introducă limba engleză: o limbă imperială.

Aveţi în trupa dumneavoastră de teatru doi artişti romi din România: Marian şi Albert Florian Mihai...

Cei doi artişti romi din România fac deja parte din familia mea. De foarte puţine ori în viaţă mi s-a întîmplat să întîlnesc persoane mai educate, mai generoase, mai gentile. Desigur, reprezintă şi aduc un anumit tip de cultură, specială, întocmai cum se întîmplă cu evreii din Europa de Est. O cultură particulară pe care eu, însă, o găsesc atît de încîntătoare. Este adevărat, se spun inadmisibil de multe calomnii depre ţigani: *Ţiganii fură*. Nu, serios? Ce fac în Italia miliardarii precum Previti & company? De ce nu se spun aceleaşi lucruri despre ei? Oamenii ar trebui să aibă responsabilitatea afirmaţiilor peremptorii. Şi să evite generalizările. Fiecare om este un caz unic, irepetabil. Este strigător la cer să afirmi că toţi ţiganii fură. Dacă o persoană aparţinînd unei etnii săvîrşeşte o infracţiune, aceasta nu înseamnă că toţi membrii comunităţii respective sînt infractori. Dacă un individ fură sau ucide, trebuie oare acuzat întregul popor căruia îi aparţine? Fiecare individ valorează prin sine însuşi. Există ţigani miniştri, scriitori, muzicieni. Este vorba de aceleaşi sterile prejudecăţi ca şi în cazul evreilor, de pildă. Ţiganii au un merit pe care puţine alte popoare îl au: acela de a nu fi pornit niciodată război împotriva altor neamuri. Şi, dacă vrem să stabilim ierarhii, ar trebui să ne întrebăm dacă noi sîntem mai buni. Şi apoi, cîţi dintre aceia care îi defăimează pe ţigani îi cunosc cu adevărat, cîţi dintre ei îi frecventează? Marian şi Albert sînt adevăraţi gentilomi. Muzicieni care îşi cîştigă cu greu pîinea, călătorind săptămîni, zile în şir, pentru a face un spectacol, un concert. Eu rar am întîlnit persoane atît de demne de încredere şi cu un atît de subtil simţ al umorului. Uneori cînd li se întîmplă să li se fure telefonul mobil, eu spun: „L-or fi furat ţiganii!“. Şi ne amuzăm copios, întrucît lucrul cel mai potrivit este să iei în derîdere prejudecăţile.

Cum percepeţi procesul de integrare europeană şi, în special, această extindere către răsărit?

Occidentul are nevoie vitală de răsăritul şi sud-estul european. În Europa de Est există încă acest suflet profund, o sensibilitate specială, caracteristică oamenilor care au suferit, tradiţii extraordinare, inteligenţă, excelenţă. Sînt convins că popoarele din Est vor aduce o contribuţie enormă la civilizaţia occidentală. Suferinţa provocată de experienţa dictaturii a plămădit conştiinţele şi temperamentele. Trebuie să creăm, mai ales, cetăţeni europeni. Există, din nefericire, o populaţie a Europei occidentale care, deţinînd privilegii, nu doreşte în nici un chip să le schimbe cu valori mai elevate, mai nobile. Cum s-a putut constata, de altfel, în cazul războiului din Iugoslavia. Ce-a făcut atunci Europa? În afară de afaceri murdare, absolut nimic.

Europa a dat atunci senzaţia (şi o dă, adesea, şi astăzi) că este nesigură, temătoare...

O Europă laşă, căreia îi lipseşte curajul în chestiuni esenţiale. Cetăţenii săi, în mod paradoxal, nu sînt europeni. Or, Bătrînul Continent va exista numai cînd cetăţenii săi vor fi într-adevăr europeni. În Europa am trăit experienţa tragică a nazismului, precum şi cea stalinistă. Trebuie să construim o Europă democratică care să devină continentul echilibrului în lume şi care, mai presus de toate, să devină un loc primitor. Avem nevoie vitală de imigranţi. Numai creînd o Europă dinamică, ospitalieră, vom putea crea un continent important. Iar cultura – sînt convins – deţine un rol esenţial în acest sens. Eu mă bat, pentru această cauză, cu toate forţele. Visez o Europă de exilaţi, în sensul cel mai generos al termenului: deschişi, creativi, în mişcare. De astfel de energii are Europa nevoie, nu de un grosolan conglomerat de mici patrii isterice. Pledez pentru o Europă vie, pulsantă.

Apropo de această percepţie a vitalităţii culturale est-europene, cum vă explicaţi succesul enorm pe care îl au în Italia programele de divertisment cu soubrettes *semidezbrăcate, precum şi faptul că, de exemplu, Peninsula reprezintă, conform unei statistici recente, una dintre ţările unde se citeşte cel mai puţin din Europa?*

În Peninsulă, bătălia, înainte de a fi politică, este culturală. Pacostea Italiei rezidă în faptul că este o ţară care s-a îmbogăţit prea repede. Şi populaţia s-a vulgarizat în mod copleşitor, cu toate catastrofele culturale care derivă din asta. Berlusconi cu televiziunile sale a prăbuşit ţara în abisul vulgarităţii. A reuşit să polueze sistemul mental al ţării. Trebuie să ne salvăm de toată această pornografie mediatică, reluîndu-ne demnitatea şi decenţa, valori care nu sînt opţionale. Îmbogăţirea uşoară a corupt în mod teribil fibra morală şi culturală a acestei ţări. Italienii sînt nişte răsfăţaţi. Au de toate, vor privilegii şi visează consumistic. Sîntem căptuşiţi de materialism. Bănci şi supermarket-uri, iată piramidele vremurilor noastre. Există o mentalitate conform căreia viaţa ar însemna să consumi, nu să consumi. Nu să ai idealuri, ci să consumi în mod dezlănţuit. Este imens de lucru în Italia în acest sens. Mă doare această stare de fapt, întrucît Italia este ţara mea. Deşi nu am patrie – patriile mă dezgustă –, am însă o ţară. Italia este căminul meu, *Heimat* cum spun nemţii.

Aveţi proiecte de spectacole în România? Există un foarte bun teatru evreiesc la Bucureşti.

Există discuţii pe această temă. Sper din toată inima să realizez un voiaj în România, întrucît este o ţară pe care am simţit-o dintotdeauna foarte apropiată, afină sufletului meu, graţie culturii şi muzicii sale. Consider muzica românească ca fiind una dintre cele mai frumoase şi tulburătoare din lume. Şi apoi, am legat prietenii cu români de o inteligenţă sclipitoare. Graţie legăturilor cu aceşti muzicieni splendizi, nebuneşti, simt cultura românească ca aparţinîndu-mi, mă regăsesc în această sensibilitate românească. E ca şi cum aş fi trăit cîndva în România. Mi-ar plăcea ca într-o binecuvîntată zi să călătoresc pe meleagurile dumneavoastră. Poate voi realiza un concert cu muzicieni români. Aştept doar un pretext şi o raţiune pentru a merge.

a consemnat Claudia STĂNILĂ
Roma

PUBLICITATE

Radio România Muzical
După 22 de ani din nou în România
Dirijorul Ion Marin
La pupitrul Orchestrei de Cameră a Filarmonicii din Berlin
Cu participarea extraordinară a Corului Madrigal
În direct de la Sibiu, 4 concerte excepţionale
15-18 august, ora 19,00

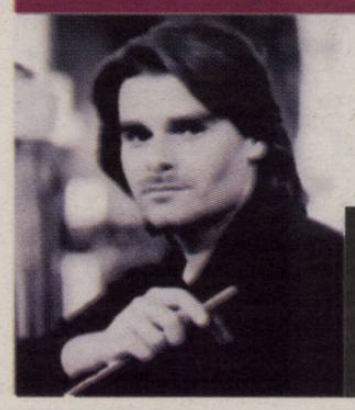

DILEMA VECHE
OBSERVATOR CULTURAL
SAPTESERI
Suplimentul CULTURA
97,6 şi 104,8 FM
on line muzical.srr.ro
satelit
Radio România Muzical
Clasic, Jazz & more

Adina POPESCU

„Meseria“ de turist

– la Paris, la Bucureşti, la Balcic şi la Vama Veche –

Pentru aceia dintre noi care nu vor vacanţe „programate“ şi îşi „condimentează“ o călătorie şi cu un pic de neprevăzut, pentru cei care încearcă să descopere singuri farmecul unui loc şi au cîteodată tentaţia de a se pierde pe străzile unui oraş necunoscut, dar şi pentru cei care încă mai cedează acelui heirup-ism de a pleca cu rucsacul în spate, nu contează unde, doar să plece de acasă, există un specimen care are toate şansele să-i calce pe nervi şi, eventual, pe bătături: turistul „profesionist“. Cum îl recunoaştem? De cele mai multe ori, face parte din grupuri, însoţite sau nu de către un ghid. Are veşnic asupra sa o hartă şi un aparat de fotografiat. Cîteodată, în spate poartă un mic rucsac de voiaj, dotat cu lucruşoare utile şi plăcute în orice excursie: de la sticla cu apă minerală, la un ghid de conversaţie în limba „băştinaşilor“. Îşi împarte ziua în segmente orare şi spaţiul pe care îl are de parcurs, în „trasee“. Principalul său scop este să bifeze „obiectivele“. Atunci cînd e singur pare un pic pierdut şi intră amabil în vorbă cu oricine, pentru a comenta preţul unui suvenir, calitatea mîncării de la restaurant şi valoarea unui tablou dintr-un muzeu. De fapt, intenţia lui este de a „alcătui“, măcar pentru cîteva momente, grupul care îi lipseşte. Abia atunci se va simţi din nou în siguranţă.

Desigur, imaginea de mai sus este un clişeu. Îl vedem prin filme, îl asociem uneori grupurilor de turişti japonezi şi americani. Pentru cel puţin o dată în viaţă, fiecare dintre noi s-a aflat în posturi asemănătoare. Însă pentru această imagine standard s-a creat un anumit tip de servicii, iar pe baza lor „funcţionează“ turismul şi se aplică reţeta vacanţei „perfecte“.

Turul oraşului

Ca în orice oraş faimos, cu multe obiective „de bifat“, şi la Paris un tur pare obligatoriu, mai ales dacă timpul şederii e scurt. Turul este musai să includă şi un loc unde oraşul „se poate vedea de sus“, fie că e vorba de Turnul Eiffel, de cel din Montparnasse, de La Grande Arche din La Défense sau chiar de treptele de la Sacré Coeur. Cum puţini turişti se încumetă să facă turul oraşului *à pied,* din cauza distanţelor mari le sînt recomandate autobuzele speciale, în culori vii, cu etaj, ca acelea de la Londra pe care scrie citeţ „City Tour“. Avantajul este că te poţi da jos oricînd, ca să te entuziasmezi în faţa „obiectivelor“, apoi te poţi urca într-un alt autobuz, cu acelaşi bilet. Încîntaţi de acest tip de serviciu par turiştii americani de vîrsta a treia. Grupurile lor mereu pline de viaţă – sau cel puţin asta e impresia pe care vor să o creeze – sînt cele care tot urcă şi coboară din autobuzele respective. Japonezii, mai tăcuţi, preferă mersul de jos.

„Turul“ cu vaporaşul pe Sena e îndrăgit în general de familiile cu copii. Adevărul este că e greu să-i refuzi plodului, plimbat pînă la Paris, o asemenea distracţie, destul de ieftină de altfel. O familie uşor supraponderală, cu uitături suspicioase binecunoscute de undeva, sprijinea de ceva timp balustrada podului Alexandre III. Puştiul (şapcă întoarsă, iPod, borsetă, adidaşi, sticlă de cola) începe să se impacienteze cînd pe sub pod trece un vapor. „Mamă, am pierdut vaporaşul!“ Mama încearcă să-l liniştească cu o voce răguşită, în timp ce-şi aprinde o ţigară din pachetul adus de acasă, „Protejaţi copiii: nu-i lăsaţi să respire fumul dumneavoastră!“: „Lasă, puiu', că vine altul!“

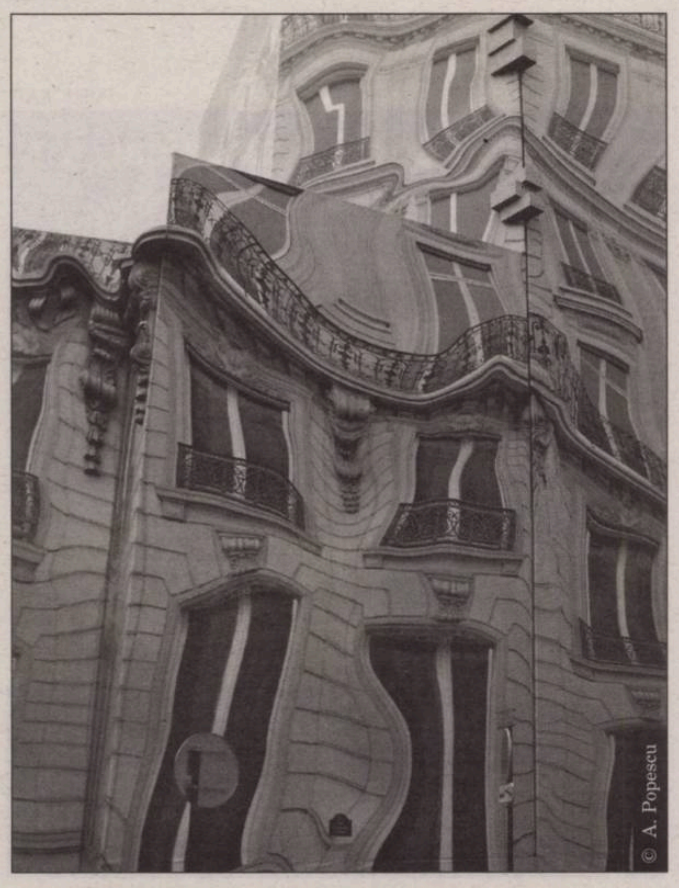

Puţini turişti aleg să facă turul Parisului cu metroul. E de înţeles, căci nu pot vedea mare lucru, iar pentru marea lor majoritate metroul parizian nu reprezintă un spectacol în sine, e doar murdar şi plin de figuri dubioase. Absenţa lor din *underground* devine, la un moment dat, reconfortantă. Am văzut un grup de americani rătăciţi şi buimaci. „Liderul“ grupului, care nu era ghid, ci avea doar un plus de autoritate, studia cu atenţie o hartă cu staţiile subterane şi le explica în detaliu celorlalţi de ce trebuie să o ia în dreapta, şi nu în stînga. Membrii grupului păreau posaci şi puţin convinşi de vorbele „liderului“, dar nu îndrăzneau să-l contrazică. Şi am mai văzut o familie de englezi, un pic sub *middleclass,* probabil în prima zi de şedere la Paris, căci băieţelul, slăbuţ şi destul de modest îmbrăcat, a început să se agite fericit în momentul în care trenul a ieşit la suprafaţă între două staţii şi a putut vedea priveliştea de pe geam. „Uitaţi-vă! Turnul!“ Părinţii cu chipuri îmbătrînite nu i-au aruncat nici o privire.

Există şi modalităţi neconvenţionale de a face turul Parisului. De exemplu, cu bicicleta. Grupul de biciclişti înaintează cu o viteză de melc, căci se opreşte la fiecare colţ de bulevard, pentru ca ghidul să le vorbească despre „obiective“. Look-ul tînărului francez care conduce grupul este o îndrăzneaţă combinaţie între John Lennon şi Jean-Claude van Damme. Sare din mers de pe bicicleta sa şi se caţără nonşalant pe o bancă, pentru a putea fi văzut de toţi. *„Voilà!“,* îşi începe el discursul. Toţi bicicliştii frînează brusc, cu ochii pe sus, după „obiectiv“, aşa că se petrec mici şi amuzante accidente. O tînără cu un copil de vreo 3 ani în remorca ataşată bicicletei priveşte fascinată, mai mult în direcţia ghidului, decît în cea a catedralei Notre Dame.

Orice tur al oraşului, fie el pe jos, cu autobuzul sau cu bicicleta se sfîrşeşte inevitabil la masă. Turiştii fără prea multe pretenţii aleg de fiecare dată străduţele din Cartierul Latin. Aici se plimbă la pas şi apreciază cu un ochi critic oferta expusă „la vedere“: de la mîncare franţuzească, la cea turcească sau chinezească. Românii se pozează în faţa restaurantului Fou Thai, afişînd zîmbete pline de subînţeles. Aceasta e poza de la Paris care va circula ulterior pe e-mailuri, nu cea banală, cu vaporaşul de pe Sena! Comercianţii greci sparg farfurie după farfurie, în faţa localului lor, şi-ţi bagă sub nas o frigăruie imensă, la 10 euro. Cea din farfurie va fi ceva mai mică. Pentru grupuri organizează şi mici spectacole, în timpul cinei. O duzină de americance tinere, rumene, toate la fel asistă la dansuri tradiţionale, în timp ce în faţa fiecăreia aterizează cîte o jumătate de pui fript cu cartofi prăjiţi. „Antrenul“ durează exact pînă cînd termină de mîncat şi sorb ultima picătură de vin. Apoi, „fetele“ se înghesuie tot în grup la toaletă. Ies pe rînd, satisfăcute de încă o zi minunată petrecută la Paris.

Turul birturilor

De fiecare dată cînd am avut de-a face cu un grup de străini „profesionişti“ în ale turismului, aflaţi „în tranzit“ prin Bucureşti spre destinaţii mai ofertante, cum ar fi Sighişoara sau castelul Bran, am întîmpinat aceeaşi problemă. Asumîndu-mi rolul de ghid, trebuia să le fac un „traseu“ care să cuprindă „obiectivele“ şi, în acelaşi timp, să conţină şi ceva *entertainment*. Şi de fiecare dată descopeream cît de puţin „turistic“ este oraşul în care trăiesc. Casa Poporului, o scurtă excursie prin centrul vechi, o plimbare un pic mai lungă pe cele cîteva bulevarde... şi aşa epuizau „obiectivele“ principale într-o jumătate de zi. Apoi, „ghidului“ nu-i mai rămînea altceva de făcut decît să mizeze pe *entertainment* şi să organizeze un tur al restaurantelor „cu specific“, urmat eventual de un tur al cluburilor, în cazul în care turiştii mai aveau încă suficientă energie de consumat.

Turul localurilor debuta de regulă cu Hanul lui Manuc. Aici, turiştii se familiarizau cu mititeii şi cu vinurile româneşti, cu ospătăriţele mămoase care le băgau pe gît „mămăliguţa“ şi „ciorbiţa“, în aşteptarea bacşişului de final. Bine ghiftuiţi după prînz, turiştii se puteau de-acum relaxa la o cafea pe o terasă din Cişmigiu, singurul spaţiu verde disponibil în zona centrală. Urma un marş forţat spre crama de la Nicoreşti, pentru cină. „Ghidul“ avea grijă ca distanţele între cîrciumi, pe care le alegea oarecum aleatoriu, să fie destul de lungi, ca să mai treacă timpul. La Nicoreşti, cina se prelungea cu cîntarea unui lăutar, în cazul în care se nimerea vreunul pe acolo. Apoi încă un *drink* la Cafeneaua Actorilor sau la Lăptărie unde făceau cunoştinţă cu „lumea boemă“ a Capitalei. Pe la zece seara, americanul cu origini mexicane clipea des, iar fetele din Texas căscau prelung. Nu-şi mai doreau decît „un desert, undeva“. După papanaşii cu smîntînă de La Dud cedau în sfîrşit, se lăsau urcaţi într-un taxi şi se retrăgeau resemnaţi la hotel. A doua zi mai aveau cîteva ore de pierdut pînă la trenul care urma să-i ducă spre tărîmul vrăjit numit Transilvania. Spuneau că se descurcă singuri, ca să nu mai profite de amabilitatea ghidului de ocazie. Le mai dădeam întîlnire doar în Gara de Nord, ca să mă conving că ştiu de unde să-şi cumpere bilete şi că nu vor încurca trenurile. Şi, ce-au făcut de dimineaţă? Băiatul a făcut jogging în jurul hotelului, iar fetele şi-au cumpărat cercei de la Meli Melo. Au recunoscut cu toţii un pic ruşinaţi că au mîncat la McDonald's.

Castelul şi promenada

Turismul „de litoral“ diferă faţă de cel „de oraş“. Aici, turistul are ocazia să-şi facă de lucru cu nisipul, cu apa şi cu distracţiile aferente. Totuşi, timpul său se împarte în aceleaşi „segmente orare“: masă, plajă, plimbare, iar plajă, iar masă şi somn la hotel.

La Balcic, orăşel liniştit de pe coasta Bulgariei, cea mai mare aglomeraţie de turişti pe metru pătrat este la „complexul“ reginei Maria. Majoritatea sînt români, veniţi într-o excursie de o zi de la Albena sau Nisipurile de Aur, unde au ales să-şi petreacă, de fapt, „sejurul“. Şi din acest motiv, la casele de bilete sînt afişate diverse informaţii în limba română. Turiştii noştri se comportă decent şi vizitează sîrguincioşi atît Grădina Botanică, cît şi castelul, din moment ce au fost obligaţi să cumpere bilete pentru ambele „obiective“. Uneori, cînd n-au ce face, mai cîrcotesc: „Ce castel mic! Mă aşteptam să fie mult mai mare!“, „Acuma cum o fi, dar gîndeşte-te că era al nostru!“. Un grup de francezi ascultă disciplinaţi poveştile ghidului lor despre ce femeie deosebită era regina Maria. Vorbeşte convingător, din suflet. Aproape că-ţi vine să te amesteci printre cei din grup, să te prefaci că nu ştii nimic. În „cafeneaua reginei“, mai multe adolescente englezoaice au ocupat canapelele. Fumează narghilea şi se hlizesc.

Ca turist „profesionist“ nu prea ai ce face la Balcic. În afară de castel, îţi mai rămîne o promenadă pe faleză, unde poţi asista la progresele pe care le-au făcut bulgarii în ceea ce priveşte serviciile. Îmbrăcaţi în port tradiţional sau în marinari, au învăţat să „te agaţe“. Să te conducă la masa cea mai bună „de la apă“, adică de pe ponton şi, eventual, să-ţi aducă un meniu în limba română. În jur, sînt ruşi, polonezi, cîţiva nordici, americani deloc. Cîntăreţul localului (din păcate, aproape la fiecare terasă se cîntă *live)* are un repertoriu bogat, „internaţional“: de la muzică uşoară bulgărească şi rusească, la hit-uri americane de prin anii '80 şi la manele româneşti, cîntate cu un accent îngrozitor. Şi, neaşteptat, un Gil Dobrică, cu „Hai acasă!“.

La singura discotecă din „staţiune“, Arena, petrec ospătarii după ce ies din tură şi puştanii de bani-gata, de prin împrejurimi. Îi aşteaptă, afară, maşinile cu şoferi.

„Nici un om la apă!“

Vama Veche o regăseşti cam aşa cum o ştiai, parcă un pic mai fadă, mai „plictisită“. Aceiaşi rockeri îşi „beau minţile“ la ora zece dimineaţa, la barul Epava. Bucătăreasa de la Şoni pare atît de mahmură încît te întrebi dacă nu-şi taie şi degetele, în timp ce pregăteşte carnea pentru gulaşul de la prînz. S-a inventat berea bogată în vitamina B: pe fundul halbei sînt firimituri de pîine. Parcă mai puţini „atîrnători“ care îţi cer cîte o „cojiţă“, parcă mai mulţi „oameni de Neptun“ care vin aici cu jeep-ul doar pentru un prînz, în timpul căruia vorbesc despre afacerile lor din Deltă. Reclama la Jidvei de pe plajă te avertizează sec: „Nici un om la apă!“.

Aici, turistul „profi“ lipseşte cu desăvîrşire. Probabil pentru că nu are nevoie de aparat foto şi de hartă. Sau pentru că apa sa minerală din rucsac îi e de-a dreptul inutilă. Şi parcă ţi se face un pic dor de el... prezenţa lui veşnic curioasă, veşnic energică îţi „organiza“ oarecum şi „sejurul“ tău leneş, lipsit de repere.

Cu ochii-n 3,14

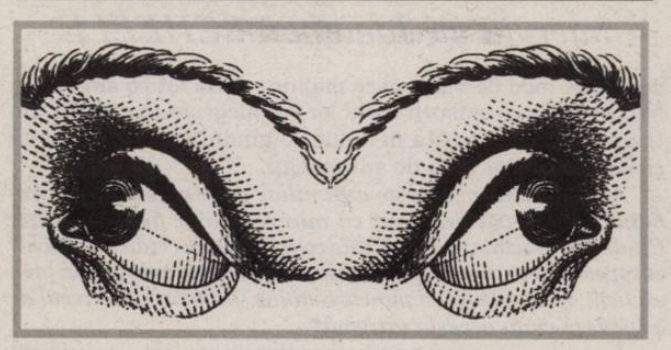

DE ANI ŞI ANI DE ZILE, TOT MAI MULŢI CITITORI ÎNCEARCĂ SĂ EXISTE CUMINŢI ÎN SISTEMUL SOLAR, ÎN INCINTA ROMÂNIEI, LA TERASĂ CU AMICII

● Senzaţie în campionatul de fotbal din România. La semnalizarea tuşierului, un arbitru a acordat un penalti echipei-gazdă, dar protestele oaspeţilor l-au făcut să-şi dea seama că a greşit şi a anulat lovitura de pedeapsă. Chiar antrenorul echipei-gazdă l-a felicitat. Arbitrul era o femeie: Cristina Dorcioman. De ani şi ani de zile, utopia mea majoră este să văd toate meciurile de fotbal din prima ligă arbitrate de femei. Închid ochii şi ameţesc. (**R. C.**)

● La frontieră, în anul de graţie 2007, tot mai mulţi sîrbi încearcă să treacă graniţa fraudulos în România din cauza nesiguranţei şi a nivelului de trai scăzut de la ei. Ce ţi-e şi cu Istoria asta! (**M. C.**)

● Stimaţi cititori, vă anunţ pe această cale că am intrat, fără să vreau, în domeniul public. Nu în sensul că am călcat, Doamne fereşte, pe iarbă, ci în sensul că mi se iau textele publicate în *Dilema veche* şi mi se publică te miri pe unde, fără măcar un „pardon, scuzaţi, bonsoar“. Adică: pe freenews.ro mi s-a reprodus un articol întreg, başca sigla revistei, deşi nu avem nici un acord cu respectivul site (iar dacă trimiţi mesaje la adresa menţionată pe site să întrebi ce şi cum, se întorc). *Ziua* a luat cu *copy & paste* un fragment din alt articol (vezi http://www.dilemaveche.ro/index.php?nr=182&cmd=articol&id=6314). Măi băieţi, după cum vă spunea şi şefu' vostru pe vremuri: mai răsfiraţi, mai răsfiraţi... (**M. V.**)

● La începutul săptămînii un nou scandal a zguduit Loteria Română. Numerele norocoase au ieşit ca din pălăria unui magician, într-un şir bizar de logic: 42, 43, 44, 46, 47 (şi un 18 ca să nu bată, cică, prea mult la ochi). Drept pentru care, iar s-a comentat, iar au ieşit la suprafaţă isteriile şi teoriile conspiraţiei. Plus o statistică potrivit căreia în ultima perioadă românii care au jucat la Loto au cîştigat din ce în ce mai puţin. Să existe, oare, compensaţii în amor? (**S. G.**)

● Ştire pe prima pagină a unui ziar de tip tabloid: „Vacanţele ucid“. Specialiştii au demonstrat că mersul în vacanţă produce boli grave din cauza exceselor alimentare, a consumului de alcool, a lipsei de activitate! Îi sfătuiesc pe cei care nu şi-au luat încă concediu să stea cuminţi pe la job-urile lor, ba chiar să se gîndească serios la ore suplimentare. La muncă! (**A. P.**)

● Începînd de anul trecut, Pluto nu mai e considerată planetă, încălzirea globală va transforma Terra, în cîteva zeci de ani, în Venus (concentraţie mare de bioxid de carbon, temperaturi de 250 grade Celsius, ploi saline)... De mic am ştiut că nu poţi avea prea multă încredere în sistemul solar. (**M. C.**)

● Ministrul Decebal Traian Remeş a fumat la conferinţa de presă ţinută în incinta instituţiei. Astfel, a încălcat legea care interzice fumatul în clădirile publice şi e pasibil de amendă. Ar fi bine să o primească, deşi mă gîndesc că, dacă mai trage cîte o ţigară, poate se mai şi calmează, că ministru atît de isteric nu am mai pomenit. (**C. G.**)

● În *Cotidianul* de săptămîna trecută, dintr-un interviu cu „dr. Carmen Harra“ (fostă Mureşan, componentă a trioului Expres prin anii '80) am aflat că ex-cîntăreaţa, stabilită de mulţi ani în SUA, are în prezent o foarte lucrativă afacere ca „prezicătoare“. „Dr. Harra“ (printre multe preziceri confirmate despre vedete, oameni politici etc.) a spus, la un moment dat – într-un interviu solicitat de o televiziune ecuadoriană în preajma alegerilor –, că viitorul preşedinte al acestei ţări va fi „un bărbat tînăr, înalt, cu ochi verzi şi nume începînd cu R“... Singurul lucru plauzibil din această prezicere era chestia cu iniţiala numelui – şi totuşi, *şi totuşi*, preşedinte a ieşit (împotriva oricărei logici locale) un tînăr bărbat cu ochi verzi, pe nume Rafael Correa! Unii spun că l-au votat pentru că, atunci cînd l-au văzut la televizor, şi-au amintit de prezicerea lui „dr. Harra“... Asta înseamnă că – de fapt – prezicerea s-a adeverit pentru că ea a fost făcută şi mulţi ştiau de ea: între prezicere şi televizor nu e decît un pas – ca de la sublim la ridicol. Fascinant, nu? Ah, era să uit: „dr. Harra“ susţine că viitorul preşedinte al României va fi un bărbat tînăr cu numele „M“! Cin' să fie, cin' să fie?! (**a. l. ş.**)

● Categoric, cel mai plicticos *reality show* de la TV, în momentul de faţă, este *Interzis cu Laura Andreşan* de pe B1 TV. Titlul emisiunii incită bărbatul român care crede că va avea parte de ceva incendiar. Cînd colo, el va urmări secvenţe domestice din viaţa insipidei Laura, care se ocupă cu diverse activităţi cum ar fi plimbatul căţelului sau vorbitul la telefon. Culmea e că tot ce face Laura, adică nimic, este consemnat şi în partea de jos a ecranului: „Laura are invitaţi la masă“, „Laura e la terasă cu amicii“, „Laura îşi parchează maşina“, „Laura a ajuns acasă“. Ne mai rămîne doar, avînd în vedere ora tîrzie a *Interzis*-ului, să mai vedem şi cum „Laura foloseşte toaleta“ şi „Laura doarme“. (**A. P.**)

ÎN VIAŢA PRIVATĂ, CEA MAI FRUMOASĂ FEMEIE DIN LUME CONSUMĂ TOT ATÎTA ENERGIE CÎT ÎNTREGUL MELANJ DE ŞANTIERE VEŞNIC ÎNŞIRATE ACASĂ

● La dispariţia lui Ingmar Bergman, *Le Monde* i-a consacrat editorialul din pagina a doua, omagiind „autorul, gînditorul, exploratorul neobosit al sufletului omenesc“, sub titlul „Moştenirea lui Bergman“, care era definită astfel: „...în viaţa privată, ca şi în creaţia sa, întunericul, îndoiala, amărăciunea i-au însoţit întotdeauna o feroce poftă de viaţă“. Nu-mi amintesc cînd moartea unui artist a mai inspirat editorialiştii lumii ca un eveniment mai presus de orice politică la zi. Dar voi ţine minte acest *Le Monde* datat 1 august 2007, a cărui primă pagină era dominată de o fotografie a lui Bergman lîngă Liv Ullmann şi Bibi Anderson, în timpul filmărilor la *Persona*, în 1966. (**R. C.**)

● Revista *New Woman* a ales-o recent pe Liz Hurley „cea mai frumoasă femeie din lume“. O fi, nu zic nu, că n-am studiat-o de aproape... Dar cine credeţi că a ieşit a doua? Nimeni alta decît slăbănoaga de Victoria Beckham! Pe locul cinci o găsim pe veterana Kate Moss (la fel de „şnur“ ca şi Victoria B.), iar pe şase, Kate Winslet – mai durdulie decît amîndouă la un loc... Mă-ntreb: cititoarele acestei reviste au văzut-o vreodată pe Rihanna?? Că-n topul meu e pe primul loc. (**a. l. ş.**)

● Am tot citit în presă cît de multă energie a ajuns să consume Bucureştiul pe timpul verii din cauza aparatelor de aer condiţionat. Păi, New York-ul consumă într-o zi de vară – spun cifrele – tot atîta energie cît întregul stat Chile şi, probabil, de cîteva ori mai mult decît Venezuela, unde Chávez mai opreşte curentul din cînd în cînd. (**M. C.**)

● Noi cercetări au dezvăluit faptul că americanii sînt egoişti, au capacitatea cea mai mică de a înţelege mesajul unui interlocultor de altă etnie şi nu prea pricep punctul de vedere al altcuiva. La polul opus s-ar afla chinezii: cel mai altruist, mai empatic şi mai tolerant dintre popoare. Că de-asta e China un melanj etnic, şi democratică, şi multiculturală, şi politic-corectă. (**M. C.**)

● Într-un film românesc cu şantiere şi tovarăşi maiştri (din 1963), dat luni seară pe B1 TV, o replică memorabilă: „Nouă, betoniştilor, nu ne plac turnătorii!“ – îi spune, la un moment dat, maistrul jucat de Ştefan Ciubotăraşu unui tînăr. O fi fost intenţionat jocul de cuvinte? (**C. P.-B.**)

● Bine spunea cineva că foarte mulţi dintre cei care cutreieră zi şi noapte mall-urile o fac doar pentru a fi văzuţi. Lîngă ieşirea din spatele mall-ului Plaza Romania se află o cafenea plină tot timpul de dudui glamoroase care nu fac nimic altceva decît atrag atenţia. Doamnele au neapărat părul perfect coafat, unghiile neapărat perfect roşii, ochelarii neapărat enormi, cît să acopere jumătate din faţă (cîteodată ai impresia că în loc de ochelari poartă pe nas nişte antene parabolice), pielea musai foarte bronzată etc. Ce să zic, „atragerea atenţiei“ le reuşeşte cu brio. Cînd auzi însă cum fiecare propoziţie începe cu „Auzi, fată“ şi conţine, fără excepţie, un „super-tare, frate“, parcă te lecuieşti să le mai admiri frumuseţea şi te grăbeşti să treci mai departe, făcînd un slalom uriaş printre zecile de maşini la fel de glamoroase precum doamnele veşnic băutoare de fresh-uri şi cafele din mall. (**R. T.**)

● Am cumpărat faimoşii „cremvurşti de Strasbourg“, *made in UE,* la un preţ modic. Conţinut: carne de porc şi vreo zece E-uri, înşirate cu nonşalanţă unul după altul. De ce nu ne-au spus, mai simplu, că sînt din plastic?! (**A. P.**)

● Nici anul acesta n-am scăpat de blues-ul postrevenire în România. Chiar dacă, înarmată cu toată voinţa, am spus că de data asta nu mă va mai doborî, România cu toate ale sale s-a dovedit a fi mai puternică: chiar a doua zi de la aterizarea pe plai mioritic, în ordine crescătoare: îmbrînci-tă pe stradă, cineva vrea să-mi sufle taxiul, acasă – fără apă caldă. Şi mai cade şi cablul. Iar la dispecerat nu răspunde nimeni. Şi cînd răspunde, ţi-ai dori să nu o fi făcut, pentru că, la noi, încă e căldură mare, monşer... (**S. G.**)

DACĂ TE FACI FRATE CU UN NUME TANDRU, CEL CARE NU E ALIAT CU NIMENI ESTE TRANSFORMAT ÎNTR-UN CRISTOFOR COLUMB AMATOR

● Dacă vă tăiaţi la deget şi intraţi într-o farmacie din Barcelona să cereţi niscaiva alcool medicinal, veţi avea surprinderea să fiţi tratat regeşte, cu tot felul de pomezi, şi absolut pe gratis. Secretul? Deşi spirtul nu e pe lista medicamentelor cu prescripţie medicală, farmaciştii spanioli preferă să te lecuiască pe gratis, în faţa lor, decît să ţi-l vîndă. (**S. G.**)

● Pe Aeroportul Otopeni am avut, săptămîna trecută, prezentarea plastică a zicătoarei „Să te faci frate cu dracu' pînă treci puntea“. Dacă pînă mai anul trecut fumatul era strict interzis (de europeni), anul ăsta pe pereţi scrie „Fumatul interzis“, iar pe podele, „Spaţiu pentru fumători“. Şi se fumează. În draci. Şi încă o veste bună pentru fumători: în Spania, ca şi în Austria, se fumează mai peste tot. (**S. G.**)

● Un produs pentru curăţarea geamurilor se cheamă, simplu, *Clin*. Cu aşa un nume, m-aş fi aşteptat să cureţe mîneci. (**D. S.**)

● Willy Pasini, unul dintre cei mai populari psihiatri şi sexologi italieni ai momentului, zice, în ultima lui carte, *Uomini da amare,* că bărbaţii, supuşi de prea mult timp presiunii propriului rol public, au obosit, s-au săturat, nu mai ţin. „Bărbatul de azi nu mai e un doberman, ci un cocker“, spune Pasini, avansînd idealul *übersexualului,* viril şi tandru, masculin, dar nu macho. Pe scurt: George Clooney, un cocker, printre buldogi şi maidanezi... (**S. S.**)

● De reţinut, din *Gazeta Sporturilor* de luni, 13 august 2007, întrebarea adresată de un reporter mamei lui Eric Bicfalvi (cel care a înscris golul victoriei pentru Steaua în meciul cu Politehnica Iaşi): „Doamnă Elisabeta, cum aţi trăit golul fiului?“. (**D. S.**)

● „Cécilia este singura mea preocupare“, ar fi declarat preşedintele Franţei, Nicolas Sarkozy, citat de *Libération*. Fericit om, are griji doar cu nevasta, în timp ce principalul consilier, Karl Rove, al omologului său american demisionează, cancelarul german conduce o alianţă în care nimeni nu e aliat cu nimeni, iar preşedintele rus nu se poate decide asupra succesorului. Deşi nici acţiunile Céciliei nu sînt lipsite de surprize cu privire la consilieri, aliaţi şi succesori. (**M. B.**)

● Alcoolul de contrabandă confiscat de autorităţile suedeze este transformat în biocombustibil pentru un tren special care circulă pe traseul Linkoping-Vastervik. Dacă rusul acela care a vîndut locomotiva pe o sticlă de vodcă ar conduce acest tren, ar privi locomotiva ca pe un butoi uriaş cu care se plimbă prin ţară. (**M. C.**)

● Se pare că nu Cristofor Columb ar fi descoperit America, ci Marco Polo, cu 200 de ani mai devreme! Acuma, ce mi-e Colombo, ce mi-e Polo – tot mafia italienească! Parcă Americo Vespucci ce era!? (**a. l. ş.**)

● În Mamaia, pe faleză, îşi face veacul un scamator amator, minunînd trecătorii cu fel de fel de trucuri măiestre. Lîngă pălăria pentru „atenţii“, un afiş: „Ajutaţi-mă şi pe mine să-mi iau vilă pe malul mării“. Ce să zic, vrăjitor pînă la capăt. (**S. G.**)

docuDileme

Transhumanţa ca afacere şi ca mod de viaţă

– interviu cu Jonathan SCHEELE –

Cinemateca AstraFilmFest programează pentru miercuri 22 august, la Clubul Ţăranului din Bucureşti, filmul lui Dumitru Budrala, La drum. *Un film documentar care începe ca un film poliţist, cu o crimă cu autor necunoscut: stăpînul unei turme de oi a fost jefuit, asasinat şi trupul i-a fost ascuns într-o pădure. Dar nu avem reeditarea* Baltagului, *fiul nu pleacă în căutarea asasinului, ci preia afacerea tatălui şi o duce mai departe. De aici încolo, filmul ne interpretează transhumanţa ca afacere şi ca mod de viaţă. „Un drum al oilor" lung de mii de kilometri, în timpul căruia se aleg bărbaţii, de băieţi, un drum aproape la fel de însemnat ca „Drumul mătăsii" sau „Drumul sării". Jonathan Scheele, un bun cunoscător al românilor, a acceptat să facă un experiment: a suprapus imaginile filmului* La drum *peste impresiile acumulate în timpul celor 5 ani petrecuţi în România, ca ambasador al Uniunii Europene, şi ne oferă astfel perspectiva prietenului, dincolo de cea a diplomatului.*

Cum vi s-a părut filmul?

Foarte frust, „neîndulcit", absolut autentic. Şi mi-a plăcut, în mod special, faptul că pare să redea integral punctul de vedere al ciobanilor. Ai impresia distinctă că te afli acolo, în mijlocul lor. Povestea este spusă chiar cu vocea ciobanilor, cu cuvintele lor, ceea ce nu prea găseşti în filmele documentare occidentale, unde există un narator, un comentator, cineva care interpretează pentru tine, ceea ce vezi pe ecran. De altfel, cred că, dacă un astfel de film ar fi fost făcut de un documentarist străin, ar fi fost întîmpinat în România cel puţin cu un dram de neîncredere, dacă nu chiar cu ostilitate. Prea spune lucrurilor pe nume...

Aţi petrecut cinci ani în România şi aţi bătut-o în lung şi-n lat. V-aţi întîlnit vreodată cu România lui Dumitru Budrala, cea a ciobanilor mereu pe drum?

Într-adevăr, am călătorit mult prin România şi i-am văzut pe ciobani trecînd cu turmele, dar nu mi-am imaginat niciodată cît de grea este viaţa lor, cît de departe sînt de casă şi cît de mult timp sînt pe drum. Am fost în multe locuri *la ţară,* unde românii trudeau din greu la munca cîmpului, dar acest mod de viaţă pare mai dur decît tot ce am văzut. Mă întreb în ce măsură copiii lor vor alege aceeaşi viaţă. Într-un fel, filmul acesta m-a dus cu gîndul la *Mioriţa,* lupta ciobanilor cu tot felul de adversităţi...

Acest mod de viaţă este nefamiliar pentru majoritatea românilor, care vor descoperi cu mirare o lume foarte diferită. Cît de îndepărtat credeţi că este considerat de cetăţenii „vechi" europeni? Este oare văzut ca fiind ceva spectaculos doar prin exotism, s-ar putea găsi puncte comune sau măcar interesul de a înţelege viaţa aceasta extremă?

Într-o oarecare măsură, transhumanţa este cunoscută în Europa pentru că aceasta există, la dimensiuni mai reduse şi în forme uşor diferite, în Elveţia şi în Franţa. Acolo vacile iernează în sate, la altitudini mai joase, dar vara se mută sus, la munte. Deci filmul poate fi urmărit cu oarecare nostalgie. Însă marele lui merit este că nu dă impresia de „muzeu", nu prezintă nişte exponate în dioramele lor, ci personajele sînt foarte reale. Ba, mai mult, avem ocazia să ne întîlnim cu un mod de viaţă care celebrează spiritul liber, acela care s-a pierdut odată cu înregimentarea într-o societate prea structurată. Ei, cu toţii, sînt spirite libere, nesupuse. Sînt mîndri de ceea ce fac, şi parcă în pofida tuturor. Sînt altfel, au o relaţie specială cu animalele, nu-i înţeleg prea bine pe turiştii care ajung pînă sus, la ei... Unul dintre ei afirmă: „Eu n-aş merge fără animale la munte, doar aşa, de dragul de a merge cu cortul..."

Ceea ce sare în ochi, urmărind filmul, este anacronismul dintre fişia de peisaj pe care şi-o decupează în jurul lor turmele şi semnele civilizaţiei cu care se întîlnesc (drumurile, vuietul înfundat al maşinilor). După o vreme, spectatorul începe să fie deranjat de imixtiunile modernităţii în scenografia prin care se mişcă personajele. Ce se va alege din această confruntare? Cine va cîştiga?

Am simţit această confruntare! Urmărind filmul, am intrat în ritmul lui. Un ritm mai lent, potrivit mersului pe jos, determinat de natură, de vremea rea sau bună. Pentru că filmul, în mod evident, e de partea păstorilor, te trage de partea lor şi simţi că ai dori să te împotriveşti felului modern, alert, de viaţă, aşa cum îl ştim noi. Dar, pe de altă parte, este clar că transhumanţa va fi din ce în ce mai restricţionată de dezvoltarea reţelei de drumuri a României, care este inevitabilă. Trebuie doar găsită soluţia optimă pentru atingerea armoniei între aceste extreme. De exemplu, atunci cînd se construiesc autostrăzi de mare viteză, din loc în loc se pot amenaja pasaje largi pentru animalele sălbatice, care să le traverseze. Tot aşa cum există drumuri mai vechi, de ţară, în Anglia – unde sînt numite *drovers' track* („drumul păstorilor") – care n-au fost lăsate în paragină, ci sînt întreţinute pentru plimbare, călărie, bicicliste, pentru uzul sătenilor, dar şi al turiştilor. Poate că ar trebui ca dezvoltarea infrastructurii din România să se facă ţinînd cont de acest lucru. Cu siguranţă trebuie găsite modalităţi de a nu sta în calea dezvoltării, dar de a păstra, în acelaşi timp, tradiţii atît de frumoase şi particulare ca aceasta. Dincolo de spectacolul şi emoţia conţinute de acest film, el este important pentru că poate reprezenta o voce, poate transmite un mesaj. Vizionarea acestui film a fost pentru mine o experienţă foarte personală. Mi-am reamintit cu drag de timpul petrecut în România, am ascultat, din nou, cu plăcere, limba română, deşi parcă mi-a venit mai greu s-o înţeleg, dar, mai ales, am „auzit" vocea ciobanilor.

a consemnat Alina JANTEA

Filmul La drum *al lui Dumitru Budrala a primit Marele Premiu la FILM.DOC – Sfîntu Gheorghe (2004), Medalia de Argint la Festivalul Internaţional de Film Kalamata din Grecia (2000), Marele Premiu „Angel from Prohor" la Festivalul de Film de la Belgrad (1998) şi Marele Premiu pentru Film Documentar la Festivalul Da Kino (1999).*

***Jonathan Scheele** a fost Şeful Delegaţiei Comisiei Europene în România în perioada 2001-2006.*

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul IV, nr. 185 ● 23-29 august 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Scurt acces de optimism“
pagina **3**

Teodor Baconsky
„Din viaţa noului Patriarh“
pagina **18**

Magdalena Boiangiu
„Zboruri strategice şi manuale de istorie“
pagina **21**

Cum se trăieşte în provincie

5 948467 000155 33

„Dacă aş vrea să cunosc un popor, m-aş duce în provinciile îndepărtate, unde locuitorii încă îşi mai păstrează înclinaţiile naturale.“

JEAN-JACQUES ROUSSEAU – „NOUA ELOIZĂ“

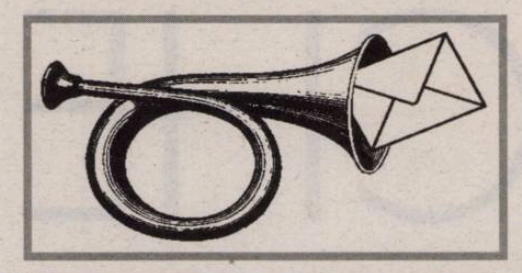

Nr. 181: *„Cum mi s-a povestit comunismul“*

Pentru că fac parte din generaţia care trebuie să povestească comunismul, am recitit revista. Şi am găsit cunoscuta frază: „în timpul lui Ceauşescu, fiecare avea casă şi serviciu“. Serviciul îl las pentru altădată, aici aş vrea să scriu doar:

Povestea caselor

Este pentru cei care nu ştiu, pentru cei care au uitat şi pentru cei care vor să uite...

Mai întîi, pentru a putea să fie „date“, casele au fost luate!

Prin anii ’50, dacă aveai ghinionul să ai o casă mai răsărită, situată pe o stradă principală sau pe care pusese ochii o „persoană importantă“, ţi se putea întîmpla – cel mai bine – să te trezeşti aruncat în stradă, noaptea de preferinţă, sau – cel mai rău – să ajungi la ceea ce se numea „colonie de muncă“, la Canal sau la Bicaz, de unde era posibil să nu te mai întorci... Celor norocoşi li se băgau cu forţa chiriaşi în casă. Noi am făcut parte dintre aceştia şi toată copilăria mea am avut probleme, pentru a păstra ce ne mai rămăsese din casa bunicii, căci patru persoane locuind în trei camere însemna un lux exagerat!

Toată lumea ştie că o parte din casele furate atunci nu au fost înapoiate nici azi, în multe din ele stînd acum, ca şi altădată, persoane „importante“. O parte din ele însă au fost „date“. Cum? Mătuşa mea a locuit într-un apartament de trei camere, împreună cu alte două familii. Doar una din ele avea acces la baie, ceilalţi „locatari“ se mulţumeau cu un closet de serviciu şi un robinet cu apă rece la bucătărie. O colegă de serviciu mi-a povestit cum a primit – cu pile şi bani – o încăpere, pe o pivniţă, unde fusese o prăvălie şi unde nu se putea locui. Un inginer-şef de la noi şi-a luat în camionul cu mobilă cîţiva subalterni, cu care să dea un bătrîn afară din casa lui... De altfel, mulţi bătrîni nu au rezistat la tratamentul acesta.

Apoi au început să se construiască blocurile şi apartamentele au fost „date“ cu chirie, dar numai celor merituoşi. Cînd am terminat noi facultatea, în 1967, probabil că banii se împuţinaseră, aşa că blocurile au început să se vîndă. Trebuia depus un avans – era atunci de cca 25 de ori leafa unui inginer tînăr, iar preţul apartamentului era de cca 80 de ori aceeaşi leafă.

Cu repartiţie ministerială, soţul meu şi cu mine aveam prioritate, dar şi aşa am aşteptat un an. Ceilalţi aşteptau mult mai mult. Suma iniţială fiind mare, a început să fie împrumutată de la CEC, cu o dobîndă mare pentru vremea aceea, plătibilă în cinci ani. Avansul nu se putea plăti uşor! Colega mea Margareta îşi dădea salariul în întregime pentru acest împrumut; pentru a-l putea plăti, prietena Raluca mînca doar ce-i trimiteau, o dată pe săptămînă, părinţii de la Ploieşti, care n-o puteau ajuta altfel. Iar Cristina a făcut o adevărată depresie, căci timp de doi ani nu şi-a putut cumpăra absolut nimic... (Acum Raluca are două case mari şi frumoase... în California, iar Cristina a cumpărat de curînd un apartament pentru una din fetele ei... în Germania. Cînd au „fugit“ în străinătate, statul le-a confiscat apartamentele.)

Nu s-ar putea zice că locuinţele „s-au dat!“. Blocurile nu au fost niciodată suficiente, aşa că oraşele mari erau „închise“: ca să poţi avea locuinţă, îţi trebuia buletin de identitate făcut acolo, ca să-ţi facă buletinul îţi trebuia locuinţă. Şi locuinţele erau mereu mai proaste: cu ferestre tot mai mici, cu camere tot mai mici, scări fără lumină naturală şi aerisire, pereţi strîmbi şi prea subţiri, care lăsau să treacă frigul şi umezeala. (Altfel de ce ar trebui acum „reabilitate termic“?)

În concluzie, poate mulţi (nu ştiu dacă toţi) au avut o locuinţă, dar aceasta se obţinea cu multă muncă, întîrzieri şi umilinţe, nu acolo şi nu aşa cum ţi-o doreai, de calitate proastă şi de multe ori obiect de şantaj, căci ce nu făcea omul pentru o casă?! Ceauşescu s-a dus şi problema caselor a rămas, n-a mai avut timp să aplice minunata rezolvare care consta în mutarea forţată a pensionarilor la ţară!

Dar partea aceasta de poveste e cunoscută acum de toată lumea...

Marina SOFRONIE
Bucureşti
husanu@yahoo.com

Din ce a fost bine, din ce a fost rău

O primă etapă a comunismului a fost una a terorii mai puţin ştiute şi mai puţin cunoscute. Nu prea se vorbea despre aşa ceva. A fost o etapă a muncii bine făcute, beneficiind de specialişti destul de bine pregătiţi, care au muncit cu dăruire. În 1948, împlinind cei „7 ani de acasă“, am fost înscrisă în clasa I. Am apucat tăbliţa pe care se scria cu plumb şi se ştergea cu buretele. În învăţămînt domneau seriozitatea, conştiinciozitatea şi disciplina. Şcoala era numai de fete sau numai de băieţi. Îmi amintesc o iarnă cumplită cînd venind la şcoală pe viscol am găsit în clasă trei eleve şi o profesoară. Eram în clasa a V-a. Ore nu s-au ţinut şi m-am întors acasă pe un viscol şi mai năprasnic. Tot în clasa a V-a eram cînd a murit Stalin şi nu ne venea să credem că nu vom mai striga din piepturi tinere: „Stalin şi poporul rus, libertate ne-au adus“. N-am plîns nici eu, nici alţii, nici părinţii. Părinţii erau tare chinuiţi, ţinuţi la şedinţe pînă tîrziu şi se întorceau acasă kilometri întregi pe jos. La şcoală, pachetul conţinea pîine cu magiun de prune şi nuci. La facultate a fost bine. Studenţii aveau locuri în cămine, apă caldă, căldură şi masă la cantină. Asta cu apa caldă, cam prin anul al III-lea. Au fost vremurile acelea evocate în p. 18 (nr. 180 al *Dilemei vechi)* în „Place Dalida“ în anii noştri *sixties*. Da, la o terasă am aflat de moartea lui E. Hemingway. A urmat o perioadă ceva mai destinsă, se mai spuneau şi bancuri, iar o studentă de la filologie s-a căsătorit cu un francez. Care avea maşină. Era o culme a fericirii, credeam eu şi alţii ca mine.

Primul meu copil s-a născut la o maternitate despre care în ultimul timp am auzit numai rele. Medicul, surorile şi şoferul cu Salvarea aferentă, care m-au transportat în localitatea de domiciliu, s-au purtat admirabil. Fără şpagă sau intervenţii. Aşa era atunci. Comunismul moştenise oameni pregătiţi şi educaţi, de o moralitate benefică.

A urmat ultima perioadă. Cam 1980-1989. Una sufocantă pentru mine. Cea în care, ani la rînd n-am avut, nici la şcoală, nici acasă, căldură sau apă caldă. Curent electric oprit, coadă pentru orice: butelie, pîine, carne, săpun, hîrtie igienică etc. Cu elevii stăteam pe cîmp la cules de roşii sau porumb, pînă în preajma datei de 20 noiembrie. Urmau apoi săptămîni cu 28 sau 30 de ore pe săptămînă brigăzi de inspector şi venea vara cînd iar ieşeam la cîmp.

Foarte rău a fost faptul că nu ne dădeam seama pe ce lume trăim. Cum o fi dincolo? Am rămas cu o mentalitate de persoană temătoare, neîncrezătoare. Nu prea ştiam cum e starea de normalitate, ce înseamnă să ai drepturi civice. În 1980 m-am dus la Partid (cu p mare sau mic?) să obţin o aprobare pentru o excursie în străinătate. Era dimineaţă. Tovarăşa activistă a apărut, mi-a deschis o portiţă de lemn şi mi-a făcut semn să intru. Am înaintat şi am ajuns în birou unde tovarăşa activistă ajunsese deja. Ea intrase pe uşa principală, prin faţă, care nu era de nasul meu. I-am spus pentru ce venisem şi mi-a acordat preţioasa semnătură, după ce m-a ocărît că nu cînt în nu ştiu ce cor. Plecînd, mi-am dat seama de umilinţă, dar era prea tîrziu. Mergeam deja spre casă cu aprobarea în poşetă.

Maria NICULESCU
Oneşti

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Ce a mai rămas din stînga**
- **Mai avem nevoie de dileme?**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Carmen DINCĂ
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: carmen.dinca@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 14.100 de exemplare

Abonament la *Dilema veche*

- direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp D, etaj 1, sector 1, Bucureşti;
- plătind contravaloarea abonamentului cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru **S.C. ADEVĂRUL HOLDING S.R.L.**, Cod Fiscal R18990288 în contul **RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818** deschis la **ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti;**
- la oficiile poştale din toată ţara;
- la sucursalele Rodipet din toată ţara.

Expediaţi o copie a documentului de plată şi adresa la care doriţi să primiţi revista, prin fax: 021-40.75.467 sau la adresa: OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea „Talon de abonament *Dilema veche*“.

Preţuri abonamente: **12 luni – 135 lei, 6 luni – 69 lei, 3 luni –35 lei**

Nume.....Prenume.....Compania*..... Cod Fiscal*.....(*completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) Str:..... nr.....bloc..... scara..... etaj..... ap..... localitate.....Judeţ/sector..... cod poştal..... telefon.....
e-mail.....

Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., suma de ..... lei cu mandat poştal / OP nr..... în cont **RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818** deschis la **ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.**

Prin semnarea prezentului talon, în conformitate cu Legea 677 / 2001, sînt de acord să primesc informaţii şi materiale promoţionale de la publicaţia *Dilema veche* şi partenerii săi.

Semnătura .....

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Scurt acces de optimism

Mi se întîmplă rar. Din ce în ce mai rar. De regulă, ceea ce văd, ceea ce aud, ceea ce trăiesc mă indispun pînă la depresie. Şi totuşi, fără motiv aparent, fără iluzii şi fără speranţe utopice, mă trezesc, uneori, cuprins de o nerezonabilă încredere în soarta lumii. Iată, îmi spun, lucrurile funcţionează: există încă versiuni cordiale ale luminii solare, există încă tineri sfioşi şi binecrescuţi, există o mulţime de inşi fericiţi, chiar dacă mulţi dintre ei sînt fericiţi prosteşte. Există încă păduri care n-au deloc un aer muribund, lacuri translucide, sate (austriece) modernizate şi totuşi patriarhale, familii demodate şi trainice, chelneri stilaţi, domni şi doamne, politicieni inteligenţi fără să fie şmecheri, oameni de afaceri cinstiţi, dar prosperi, texte bine scrise, vinuri paradiziace, păstrăvi, cremşnituri, chiparoşi şi stele.

Există Şerban Foarţă care se joacă frenetic cu psalmii şi cu toate cuvintele lumii, există seri şi dimineţi, oameni care merg la biserică fără evlavii ostentative şi fără să negocieze cu Dumnezeul lor, există colinele Toscanei şi Coasta Boacii, femei frumoase şi deştepte, cărţi, solidarităţi curate, taclale prieteneşti, coincidenţe riguroase, savori melancolice, tigri albi.

Dacă îţi acorzi un cît de mic răgaz, dacă arunci, de jur-împrejur, o privire odihnită, curioasă şi nepătimaşă, vei găsi destule argumente să te bucuri. Lucrurile (încă) funcţionează. Şarpanta lumii (încă) ţine. Mai există încă oameni întregi, tradiţii vii, întîlniri miraculoase. Trăim într-un sos toxic, dar el conţine încă mirodenii subtile, cu efect anesteziant. Marele animal cosmic nu pare încă să ia în serios agitaţia noastră propagandistică, spaimele noastre apocaliptice. Se poate trăi. Se poate trăi bine. Se poate (încă) trăi frumos.

S-ar spune, pe scurt, că lumea stă într-o tolerabilă cumpănă. Relele ei nu prevalează semnificativ asupra părţilor ei bune. Putem încă să ne aşezăm într-un unghi convenabil faţă de hărţuiala zilnică, să o interpretăm pedagogic şi, la limită, să ne salvăm luînd, faţă de tot şi de toate, o relativizantă distanţă. Cît va mai dura însă această cumpănă? Şi ce e de făcut pentru a întreţine statica ei precară?

E o întrebare veche, întrebarea lui Avraam către Dumnezeu, înaintea condamnării Sodomei. Care trebuie să fie, înăuntrul unei comunităţi, proporţia dintre bine şi rău, astfel încît comunitatea cu pricina să fie „iertată“, ocolită de pedeapsa ultimă? Cîţi dintre locuitorii unei cetăţi trebuie să fie buni, pentru ca răul din ea să nu ducă la dezastru? Măcar zece, sună răspunsul Domnului, după intermedierea patetică a lui Avraam. Zece. Adică foarte puţini. Nu se cere ca binele să fie majoritar, nici în fiinţa colectivă a planetei, nici în viaţa individului izolat. Se cere doar ca binele să existe, să fie identificabil, fie şi într-un dozaj minimal. Dacă e prezent, lucrează homeopatic, ca drojdia în alcătuirea aluatului. Lumea poate fi deci salvată, dacă drojdia reţetei ei originare se păstrează, dacă fiecare din locuitorii ei se va strădui să fie numărat printre „cei zece“. Mie personal, la cei cincizeci şi nouă de ani ai mei, această performanţă esenţială nu mi-a reuşit încă.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Consilierii fantomelor

În politica românească se poartă intens aducerea de specialişti străini în comunicare politică, pentru a le construi partidelor noastre şi liderilor lor strategii de imagine victorioase. Procedeul nu e nou, dar e mult mai intens decît altădată: înainte, apelul la comunicatori străini se făcea în campaniile electorale, acum ei sînt chemaţi ori de cîte ori e nevoie. Şi e nevoie tot mai des. Cel puţin aşa cred politicienii.

La prima vedere, nu e nimic neobişnuit în asta: partidele noastre par a intra astfel în rîndul lumii, căci peste tot în societăţile moderne politica se face şi cu astfel de profesionişti ai comunicării care au grijă ca mesajele politicienilor către cetăţeni să capete coerenţă şi eficienţă. Apoi, resursele interne sînt sărace: nu prea există agenţii specializate în comunicarea politică, nici experţi cu o carte de vizită glorioasă. Cum în timpul comunismului, transmiterea mesajelor politice către cetăţeni se făcea prin aparatul de propagandă, e firesc să nu fi avut, după 1990, oameni şcoliţi în ale comunicării. Au apărut cîţiva – fie vreun absolvent de Politehnică autodidact care a „prins“ o bursă de specializare în străinătate, fie vreun jurnalist care, după cîţiva ani de presă, a devenit consultant de imagine al unui om politic, fie absolvenţi mai vechi de sociologie (dinainte de desfiinţarea facultăţilor de profil de către regimul comunist) care aveau deja asimilată o bază de cunoştinţe şi le-au actualizat. Una peste alta, oferta internă e slabă. Pe de altă parte, n-am nici o îndoială că şi în mediul politic funcţionează convingerea generală a românilor după ani de penurie şi de izolare generală faţă de străinătate: „tot ce e de import e bun“. Aşa cum omul obişnuit îşi cumpără gresie italiană şi termopane nemţeşti, politicianul român face apel la „omul care l-a făcut preşedinte pe Clinton“ sau la „agenţia care s-a ocupat de campania lui Blair“. Dar, aşa cum gresia şi termopanele sînt „asortate“ la blocurile ceauşiste, specialiştii străini trebuie să se adecveze la personajele politice ieşite de sub mantaua ferfeniţită a regimului comunist. Rezultatele sînt mult mai bune în cazul gresiei şi termopanului. Căci a aduce un specialist în comunicare şi a-i da sarcina să-i facă pe Geoană, Tăriceanu, Voiculescu & co. nişte lideri politici convingători precum Clinton ori Blair este ca şi cum l-ai chema pe impresarul Madonnei şi i-ai pretinde s-o „ducă“ pe locul întîi din topul revistei *Billboard* pe Andreea Antonescu (sau, mă rog, pe oricare altă „Andree“ din *show-biz*-ul românesc). Nu este vorba doar de capacităţile limitate ale politicienilor români, dar şi de un fundal cultural şi social profund diferit de al societăţilor moderne, din care provin respectivii specialişti. Acolo, şi oamenii politici, şi publicul au parcurs firesc toate etapele evoluţiei democratice şi au trecut în mod natural prin fazele care au condus către societatea bazată pe informaţie şi comunicare. Politicienii germani, britanici ori americani au de transmis alegătorilor nişte *conţinuturi* – idei, concepte, soluţii la problemele economice şi sociale – asupra cărora specialiştii în comunicare intervin mai ales la nivelul tehnicilor, al instrumentarului: ei optimizează „ceva“ care deja există, dau o formă credibilă şi eficientă unui fond deja conturat. La rîndul lor, cetăţenii mediu-educaţi din ţările cu pricina au anumite aşteptări şi o anume practică în relaţia cu aleşii lor, astfel încît e destul de greu să-i păcălească „fasonînd“ la nivelul formei un personaj politic inconsistent, fără fond. (O excepţie de la regulă ar fi Silvio Berlusconi, un produs al marketingului politic; dar el a fost favorizat de context – prăbuşirea unei întregi clase politice din cauza scandalurilor de corupţie – şi de anumite comportamente ale publicului italian, mare consumator de programe TV şi de publicitate...) Noi trecem brusc, comunicaţional vorbind, de la faza „zvonerii şi răspîndacii“, la faza „bloggerii şi internauţii“. Cei mai mulţi dintre politicienii apăruţi după 1990 n-au, de fapt, de transmis decît un mesaj: „vrem la putere“. Pentru asta, sînt dispuşi să le spună oamenilor ceea ce ei vor să audă, să promită orice, să spună lucruri contradictorii, cu deplină seninătate, să mintă frumos. Cetăţenii, la rîndul lor, s-au obişnuit să-l voteze pe cel care le alină durerile tranziţiei minţind frumos şi promiţînd orice. Din acest punct de vedere, apelul la specialişti în comunicare pare justificat: cînd ai un public care votează, în mare parte, vorbele, nu faptele politicienilor, şi care între timp a devenit dependent de televizor, n-ai decît să construieşti un discurs care „să-i gîdile urechile într-un mod plăcut“ şi te alegi cu o grămadă de voturi. Numai că acelaşi public e fluid, imprevizibil, obişnuit cu dublul discurs, minat de neîncredere şi, de la o vreme, obosit de promisiuni şi dezorientat. Politicienii sînt cu un pas în urmă: nu mai e suficientă elaborarea de strategii la nivelul discursului politic, e necesară şi o anume consistenţă a ideilor, şi o capacitate de a face pasul de la discurs la practica politică. Or, cele mai multe dintre figurile care domină scena politică românească sînt lipsite de consistenţă şi tocite de abuzul de promisiuni şi de vorbe. Specialiştii în comunicare nu fac decît să ajute la supravieţuirea lor pe scena politică, ajutîndu-l pe X să obţină un procent sau două mai mult decît Y şi întreţinînd, astfel, iluzia „profesionalizării“ politicii româneşti. Paradoxal, profesioniştii de import ajută la stagnarea clasei politice, care ar avea nevoie de consistenţă a ideilor şi a acţiunii politice, nu de permanente ajustări ale strategiilor de discurs şi imagine.

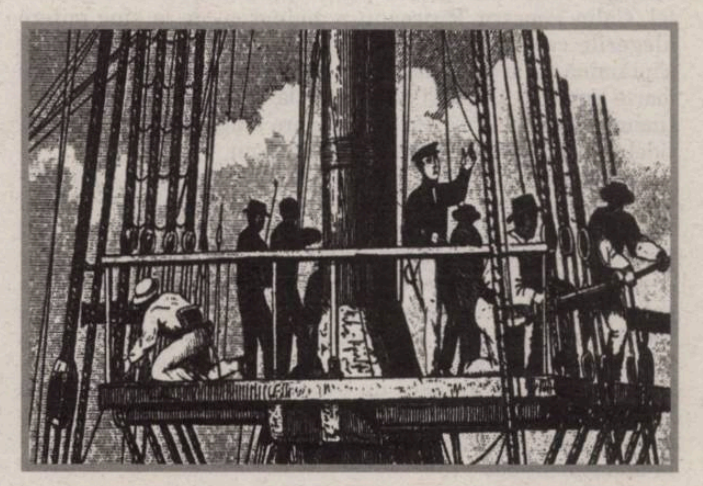

Nu ne rămîne decît să ne consolăm cu gîndul că, totuşi, Madonna e Madonna, „Andreele“ – Andree, iar *Billboard*-ul rămîne *Billboard*...

PUBLICITATE

ținerea de minte

„Singurele locuri de muncă autentice mi s-au părut, ani la rîndul, cîrciumile. Acolo, în tovărăşia prietenilor mei sau a cunoscuţilor ocazionali, simţeam, credeam că lucrez într-adevăr la ceva autentic, durabil. Nu era, desigur, opera de desăvîrşire a societăţii multilateral dezvoltate (deşi, mai poţi să ştii...), nu erau părticele din elanurile uriaşe ale clasei muncitoare de a îndeplini cincinalele în cîte patru ani, maximum patru ani şi jumătate, nu erau nici măcar formidabilele eforturi ale agricultorilor de a obţine, an de an, cele mai inegalabile recolte din istoria ţarinilor naţionale. Era ceva mult mai nobil şi mai autentic: ne distrugeam noi înşine vieţile, fără a mai lăsa cuiva satisfacţia de a crede că a reuşit să ne termine.“

(Ioan Lăcustă, *Luminare*, Editura Polirom, 2007)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Alegerile de care nu avem chef

Alegerile pentru Parlamentul European reprezintă o hîrtie de turnesol pentru politica românească, încă dinainte să aibă loc. E limpede că avem două tabere politice majore: cei care vor să meargă la vot şi cei care au ezitat să o facă şi încă mai încearcă să le amîne. Din păcate, în asta s-a transformat un act ce ar fi trebuit să aibă o încărcătură simbolică aparte: după ce statul român a aderat la Uniunea Europeană, poporul român îşi trimitea reprezentanţi aleşi direct în legislativul european.

Ghinionul acestor alegeri a făcut să se suprapună peste o criză internă în care o majoritate parlamentară refuză pur şi simplu alegerile. Nu doar alegerile anticipate interne, ci orice fel de alegeri. De parcă alegerile ar face rău, ar fi un moment indezirabil în care poporul de neaveniţi are ceva de spus. Dacă bănuim că vrea să spună ce nu trebuie, îl mai lăsăm cîteva luni să aştepte, fără nici o justificare logică, alta decît faptul că sondajele arată cifre greşite pentru partidul premierului. Astfel, Călin Popescu Tăriceanu a amînat cu de la sine putere alegerile care fuseseră stabilite în primăvară. În această săptămînă au avut loc negocieri. Obiectul negocierilor nu este foarte limpede. Tratatul de aderare la UE spune că e musai să ţinem alegeri în 2007. Premierul pare a negocia acum cu partidele dacă decembrie pică în 2007 sau nu.

Spuneam după referendumul eşuat de demitere a lui Traian Băsescu că ne aflăm într-o situaţie politică schizoidală: Parlamentul a votat 80% pentru demitere, alegătorii au votat 75% împotriva demiterii. Tensiunea dintre votul parlamentar şi votul public era evidentă şi această tensiune a marcat viaţa politică de atunci. Guvernul Tăriceanu II a guvernat în numele inerţiei: am apucat să avem prim-ministru, e greu de demis, aşa că noi guvernăm indiferent de ce spune opinia publică. Doar că situaţia aceasta nu putea dura foarte mult. Cum România e o democraţie, indiferent de opinia guvernanţilor faţă de prostimea care votează, tot trebuie organizate alegeri la un moment dat.

Coaliţia parlamentară PNL-PSD a amînat în primăvară alegerile europene invocînd motive tehnice. Deşi nu e limpede de ce nu ne puteam alege reprezentanţii la Bruxelles pentru că încercau ei să scape de Băsescu. Acum, motivele tehnice sînt ceva mai complicate: PSD a anunţat o moţiune de cenzură şi avem toate şansele ca un guvern interimar să organizeze aceste alegeri. Ba chiar, în cea mai proastă variantă pentru liberali, ele vor fi foarte apropiate de alegerile parlamentare interne. Aşa că tot jocul de-a amînatul scrutinului european a fost şi inutil, şi prostesc, pentru că acum le vor organiza cu sabia termenului decembrie 2007 deasupra capului şi în condiţii mult mai proaste decît în primăvară.

Nimic major nu s-a schimbat în scena politică, aşa cum sperau liberalii. Băsescu rămîne de departe cel mai popular politician. Sondajele de intoxicare care arătau prăbuşirea sa după scandalul pensiilor au cam răsuflat. Partidul Democrat rămîne la procente ameţitoare fără să facă nimic, trăind din imaginea preşedintelui ca urşii care hibernează consumînd propria grăsime acumulată în toamnă. Ce ar trebui să facă PD pentru a cîştiga alegerile viitoare? Dată fiind conjunctura de mai sus, PD trebuie să facă cît mai puţine. Doar greşeli catastrofale pot inversa trendul de popularitate al lui Băsescu şi rolul său de locomotivă pentru PD. Aşa cum doar ceva cu totul spectaculos (nu îmi cereţi exemple, nu am) ar putea scăpa PNL de umilire la aceleaşi alegeri. Indiferent de cum evaluezi rezultatele, a ajunge din partidul care a dat prim-ministrul un partid blamat, umplutură la o eventuală guvernare PSD sau PD este o umilinţă. Cînd a început bătălia cu Băsescu, fără a avea resursele de popularitate ale acestuia, Popescu Tăriceanu trebuia să se gîndească şi unde duce acest drum.

PSD se află în proces de evaluare internă. Mircea Geoană a pierdut iniţiativa şi partidul l-a forţat să ia o decizie. Decizia a fost depunerea unei moţiuni. Nu e clar ce se va întîmpla cu ea, dar e limpede că a fost momentul în care eşalonul doi din PSD a simţit că Geoană nu are *leadership*, că e slab şi oscilant. De acum înainte, urmează atacul intern la funcţia sa. Chiar dacă el se vrea premier, postura de om împins de la spate de alţii, să facă ceva, ar putea face ca Geoană să piardă şi ce avea pînă acum.

Liderii UDMR negociază de zor cu Laszlo Tokes pentru a renunţa la candidatura sa independentă, care ar putea împărţi electoratul maghiar. Este doar încălzirea pentru viitoarele negocieri cu celelalte formaţiuni care nu se mai simt reprezentate de UDMR. Partidele mici nu există decît în ridicol. PNŢCD se zbate sub conducerea celor două vedete de la OTV – Marian Miluţ şi Aurelian Pavelescu. Cînd eşti disperat, poţi să iei obrăznicia drept charismă şi gargara interminabilă într-un

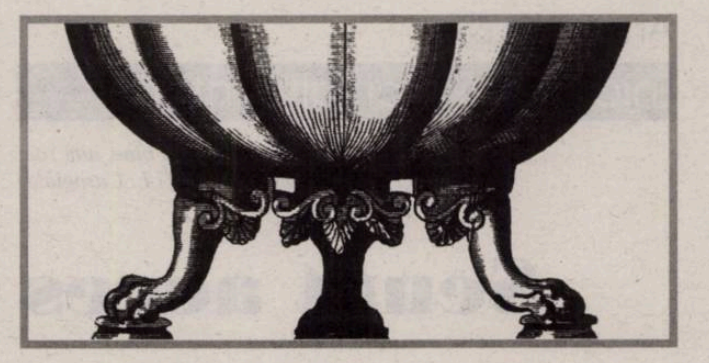

studio sordid drept viziune politică. PRM şi PNG îşi împart frustraţii oarecum echitabil. Vadim Tudor îşi ia frustraţii bătrîni şi needucaţi, Gigi Becali, frustraţii tineri şi iubitori de fotbal. Partidul Iniţiativa Naţională găsise un prilej să se vorbească de el şi anunţase că nu participă la alegerile europene din primăvară, pentru a protesta faţă de modul în care UE tratează România. Adept de ultimă oră al prieteniei exagerate cu Rusia, Cozmin Guşă a crezut că e aici un curent ce merită exploatat: euroscepticismul. Însă românii încă mai aşteaptă beneficii de la UE, aşa că pînă la etapa respectivă mai avem ceva. Acum, PIN vrea să dea Guvernul în judecată pentru că nu mai poate candida, între timp s-a răzgîndit, se pare că totuşi UE ne tratează omeneşte. Oricum, ar fi interesant să vedem argumentaţia juridică a procesului: cum poate fi Guvernul vinovat pentru că tu gîndeşti şi acţionezi prosteşte?

Guvernul ar trebui dat în judecată pentru că el vorbeşte şi acţionează prosteşte, dar asta e altă discuţie.

presa despre...

Televiziunea şi societatea angelică

„«Devenim un popor de sălbatici şi de nesimţiţi», a constatat mitropolitul Bartolomeu Anania. La Nicula, în predica despre teme sociale cu care ne-a obişnuit de Sfînta Marie, IPS Bartolomeu a identificat «unul dintre agenţii cei mai puternici ai acestei poluări spirituale», televiziunea. «Adevărata datorie a CNA» este să urmărească «crima lentă şi bine studiată de a distruge conştiinţa şi personalitatea omului». Desigur, televiziunea contribuie cel mai vizibil la poluarea de care vorbeşte mitropolitul, dar nu e singura responsabilă de batjocorirea demnităţii umane şi coruperea spirituală. Unele reviste, ziare, emisiuni de radio sînt la fel de insidioase sau agresive. Apoi, calificativul de «agent» acordat televiziunii implică şi o conspiraţie, ceea ce e hazardat.

În cazul României, nu avem de-a face cu o societate angelică, ce a fost coruptă după 1989 de televiziune sau de prea multă libertate. Mai degrabă, televiziunea se mărgineşte încă să oglindească, uneori deformat, starea de spirit a societăţii.

Speculează comercial derapajele existente, le poate întreţine şi amplifica, dar nu este la originea răului, nu are, cel puţin pentru moment, puterea şi ambiţia de a modela societatea românească.

Boala este a întregii noastre societăţi, care produce şi consumă «violenţa, vulgaritatea şi pornografia» acuzate de IPS Bartolomeu. Şi e aceeaşi societate care, în cercetările sociologice, apare drept creştină. Or, adevărata problemă ţine de măsura în care credinţa noastră şi viaţa noastră se suprapun, măsura în care sîntem creştini în timpul săptămînii, şi acasă în faţa televizorului, şi la serviciu, nu doar la biserică, duminica sau de marile sărbători.

Ar fi o iluzie şi o eroare să crezi că un stat democratic poate rezolva problema descrisă, prin mijloace miliţieneşti. Nu au reuşit-o nici dictaturile comuniste, nici măcar talibanii, cu al lor «minister pentru promovarea virtuţii şi combaterea viciului». În schimb, este misiunea primordială a Bisericii de a ne educa în spiritul adevăratei libertăţi. Dacă ar fi bine ziditi spiritual şi moral, românii, fie ei jurnalişti sau consumatori de media, nu s-ar lăsa înrobiţi de vreun «agent» şi, mai ales, nu ar alimenta motorul «violenţei, vulgarităţii şi pornografiei».

În această ţară, televiziunea nu este o armată de ocupaţie, iar telespectatorii nu sînt victimele inocente ale opresiunii. În România, televiziunea nu e nici măcar o instituţie ostilă Bisericii. Majoritatea covîrşitoare a jurnaliştilor care realizează emisiunile incriminate pe drept cuvînt de IPS Bartolomeu şi a publicului care le asigură ratingul se declară creştin-ortodoxă." (Gelu Trandafir, *România liberă,* 20 august) **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Oamenii mei

„Ede-ai lui..." „Ăsta? E cu..." „Ah, păi ăştia sînt oamenii lor." Ştiţi vorbele astea. Sînt stereotipurile care ne ajută să ordonăm lumea după cum ne e mai uşor. Şi e cel mai uşor cînd putem să-i judecăm pe oameni la grămadă. Masele bat din nou individul cînd vine vorba să decidem dacă vecinii sînt tîmpiţi sau nu. Sigur că sînt, toţi!

N-am să pretind că nu-mi place comoditatea. Aşa că am strîns în pagina asta cîteva caracteristici ale „oamenilor mei". Oamenii pe care îi plac, înţeleg, iubesc cîteodată. E un ţarc, dacă vreţi, în care vă invit să intraţi şi să staţi la poză. Asta pentru ca restul, „ăilalţi", să se simtă şi ei bine că ne-au pus la un loc. Aşadar, oamenii mei sînt... sau eu sînt al lor, nu mai ştiu exact. Deci...

Oamenii mei sînt cei care cred în public ceea ce cred şi-n privat. Sînt cei pe care îi trezeşti noaptea cu o întrebare şi-ţi răspund la fel ca în şedinţă, la fel ca între patru ochi sau în piaţa publică. Sînt oamenii care nu pot ţine minte minciuna, aşa că n-o practică.

Oamenii mei nu sînt săraci sau bogaţi, ci doar mulţumiţi cu ce au. Puţin contează dacă în ochii altora asta e mult sau puţin. Contează că, oricît şi orice ar avea, oamenii mei nu se simt nici umiliţi şi nici umflaţi în pene. Oamenii mei îşi poartă banii sau lipsa lor, cu naturaleţe.

În acelaşi timp, tot ei încearcă să urce, să aibă mai mult: carieră, avere, timp. Nu e nimic anormal, nu e vreun semn de lăcomie congenitală. Oamenii mei nu sînt cei care se abandonează disperării de a se vedea depăşiţi. Oamenii mei nu merg la călugărie, se duc la MBA. Nu caută să-şi dea la o parte rivalii mai deştepţi: încearcă să facă echipă cu ei. Nu vor să se oprească, însă nici să petreacă toată viaţa în ascensiune pe scara socială: au şi vacanţe, dacă asta e întrebarea. Şi viaţă care începe la şase-şapte seara. Oamenii mei nu mor la birou, între a şaptea cafea şi al patrulea pachet de ţigări.

Tot ei sînt cei cu idei bune, nu maşini puternice. Şi asta pentru că ideea îţi poate aduce maşină, însă niciodată viceversa. Îmi plac oamenii care investesc minte, spirit, pentru a produce impresie, nu cei care îşi lasă banii să vorbească pentru ei. Îmi plac cei care se căznesc să poarte o conversaţie, nu cei care tac şi-ţi fac semn din ochi să te uiţi la ce ceas şi-au luat. Îmi plac genţile ieftine pe femei interesante, niciodată invers. Şi cînd spun interesant, mă refer la principiul acela vechi, care spune că trebuie să ai cu cine schimba o vorbă, după.

Oamenii mei nu umblă prin lume pentru a ajunge în înalta societate pozată prin reviste. Cînd asta se întîmplă e un accident pe care nu s-au căznit să-l provoace. Oamenii mei nu sînt *trendy* – pentru că trendul înseamnă înregimentare, iar ei vor să fie liberi. Oamenii mei se îmbracă cum vor, nu cum spun revistele.

Oamenii mei fac şi afaceri, şi politică, dacă simt nevoia. Nu pot să spun în ce partid sînt – şi nici nu mă interesează: îi judec după rezistenţa convingerilor şi după capacitatea de a rezista temelor populare, dacă nu cred în ele. Oamenii mei mai degrabă pierd alegerile, decît onoarea. Mai degrabă devin nepopulari, decît să fie primitivi. Mai degrabă pleacă, decît rămîn cu

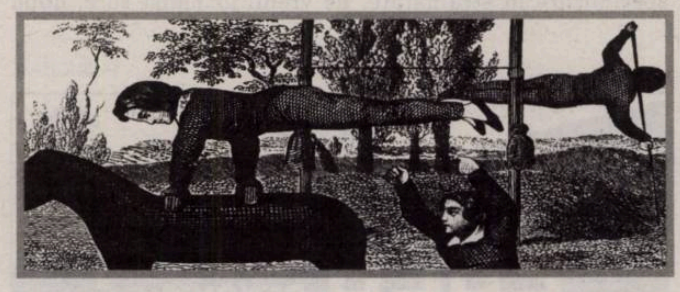

orice preţ (pe principiul că preţul oricum îl plăteşte ţara, niciodată guvernanţii). Oamenii mei nu-s de stînga sau de dreapta: sînt pentru interesele celor care contează în ochii lor.

La fel şi în business: judec un om de afaceri după cum vorbeşte şoferul, după privirea femeii care face curat. După cum se poartă cu cei mai mici, nu cu cei mai sus decît ei. Oamenii mei nu doar fac bani, construiesc instituţii şi obişnuinţe ale civilizaţiei. Nu pot să respect o companie fără săpun la toaletă şi nici un manager care taie cîte 5% din cheltuieli pentru cei 5% bonus la sfîrşitul anului. Îl respect pe cel care creşte afacerea, nu pe cel care ştie să rămînă prosper, indiferent cum merge ea. Oamenii mei de afaceri fac banii din viziune, nu din relaţii. Obţin contracte în luptă cinstită, nu cu şpăgi. Şi fac sedii în România, nu conturi în cine ştie ce insule.

Dincolo de toate, oamenii mei gîndesc, nu pupă în fund. Ăsta e defectul lor. Iar eu stau şi vă scriu şi aştept ca el să devină o calitate.

P.S. Aveţi „oamenii voştri"? Scrieţi la lucian@signfactor.ro să-mi spuneţi cum sînt.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Procese

În Africa de Sud s-au petrecut scene ca în pozele din cărţile pioase: Adriaan Vlok, fostul ministru al Securităţii, i-a spălat în public picioarele reverendului Frank Chikane, acum înalt oficial în birourile preşedintelui Thabo Mbeki, dar pe care în 1989 voia să-l vadă mort şi dăduse ordin ca hainele acestuia să fie impregnate cu otravă. Deşi ordinul a fost ascultat, reverendul a scăpat cu viaţă. După abolirea apartheid-ului, în Africa de Sud a fost înfiinţată Comisia pentru Adevăr şi Reconciliere, unde cei vinovaţi de crime sau de alte delicte erau iertaţi, dacă şi le mărturiseau şi se căiau. Lucrările Comisiei şi-au propus să scurtcircuiteze dinamica răzbunării şi să favorizeze eliberarea subconştientului colectiv de spaime şi frustrări, înlesnind omogenizarea societăţii. Nu în ultimul rînd, s-a considerat că promisiunea de imunitate urma să asigure aflarea adevărului, numele vinovaţilor, mai repede şi mai complet decît acţiunile combinate ale unei justiţii şi poliţii implicate în persecuţiile trecutului.

Succesul a fost parţial. Comisia şi-a încheiat activitatea în 2001 şi cazurile nerezolvate au fost transferate Autorităţii Naţionale de Acuzare. Reprezentanţii victimelor de culoare ale apartheid-ului protestează destul de des împotriva suspendării unor sentinţe, a altora considerate prea blînde, deţinuţii se plîng că plătesc pentru ordinele date de superiorii lor, pe de altă parte, au pierit oameni şi în urma acţiunilor Congresului Naţional African, şi rudele lor vor să se facă dreptate şi în numele lor. Unele victime, cum a fost reverendul Chikane, s-au declarat mulţumite. Chikane crede că remuşcările lui Vlok au fost sincere şi nu doreşte să-l vadă pe acuzat în puşcărie. În consecinţă, sentinţa de 10 ani pe care o executa fostul ministru a fost suspendată. Această sentinţă nu era doar consecinţa atentatului nereuşit la viaţa reverendului, ci şi a ansamblului de măsuri represive puse în practică în anii '80, pe vremea cînd era la putere. Morţii de atunci stau în morminte cu picioarele nespălate.

Considerată un model pentru felul cum un regim democratic se poate despărţi de un trecut criminal, Comisia din Africa de Sud a făcut mult bine, dar s-a dovedit că asemenea acţiuni au şi ele limitele lor – chiar cînd se află adevărul, dreptatea nu poate fi dusă pînă la capăt.

În ceea ce priveşte crimele produse în Cambodgia de regimul Khmerilor Roşii (1975-1979), la 32 de ani după ce au fost ucişi 1,7 milioane de oameni, Tribunalul şi-a stabilit, în sfîrşit, toate procedurile şi este, la rîndul lui, în competiţie cu moartea. Conducătorul Khmerilor Roşii, Pol Pot, a murit în 1998. Omul său de încredere, Son Sen, fusese omorît cu un an înainte. Ta Mok, comandantul militar al regimului, a murit în iulie trecut. Alţii trăiesc în libertate şi neagă că ar fi avut vreun amestec în atrocităţile produse. Trăiesc, citesc, ascultă muzică, îşi văd de grădina lor de la Pailin, un oraş de la graniţa cu Thailanda. În general, tac. Cel mai vorbăreţ dintre ei, Nuon Chea, prim-adjunct al lui Pol Pot, aflat de altfel în capul listei viitorilor acuzaţi, nu se dă bătut: „Acest tribunal este un cîmp de bătălie între patrioţi şi invadatori. Nu o să permit nimănui să mă înfrîngă".

Pe 31 iulie, a început interogatoriul primului suspect: Kang Ken Ieu, cunoscut sub porecla Duch, 65 de ani, fost director al celebrei închisori din Pnom Penh unde au murit 14.000 de oameni. Se discută dacă el poate fi sau nu acuzat într-un proces. Acordul între Guvernul cambodgian şi ONU prevede că vor fi deferiţi justiţiei „principalii conducători ai Khmerilor Roşii şi responsabilii pentru crimele cele mai grave". Dar experţii subliniază că şi cadrele locale au putut fi vinovate de grave violări ale drepturilor omului: „În fiecare district exista un centru de securitate. La nivelul districtului erau ordonate arestările terminate cu execuţii" *(Libération,* 3 iulie 2006). Dacă se caută pînă la acest nivel, stropii crimei ar putea ajunge pînă la apropiaţii actualului Guvern. De exemplu, preşedintele Senatului, Chea Sim, era şeful unui district în vremea Khmerilor Roşii.

În timp ce se stabilesc reguli şi se adună probe, vremea trece. Jumătate din populaţia Cambodgiei e născută după încheierea dictaturii Khmerilor Roşii. Sediul Tribunalului – scrie revista *Time* – e în clădirea unui fost comandament militar, într-un cartier unde puţină lume iese la plimbare.

globul cubic

Bulă nu e singur pe lume

În Cehia, juriul competiţiei organizate de jocul televizat *Cel mai mare...* l-a descalificat pe Jara da Cimrman, deşi numele acestui „erou naţional" ceh este purtat de străzi şi există plăci comemorative pe zidurile caselor unde ar fi dormit, dacă ar fi existat. Despre Cimrman se spune că a ajuns primul la Polul Nord, pe care l-a ratat cu 20 de picioare, fiind împiedicat de băştinaşii ostili. A inventat telefonul şi dinamita, deşi meritul este atribuit altora. Cu becul electric a ajuns, la Oficiul de patente, cu cinci minute mai tîrziu decît Thomas Edison. L-a sfătuit pe Gustave Eiffel cum să construiască turnul, a inventat iaurtul, CD-ul (Cimrman Disk) şi a fost primul om care a ajuns pe Lună. Aceasta ar fi cartea de vizită elaborată de „inventatorii" lui Cimrman, Zdenek Sverak şi Ladislav Smoljak, scriitori şi comedianţi.

Cei doi erau încă elevi de liceu cînd l-au configurat; ca să-i dea credibilitate, i-au inventat un trecut, i-au alcătuit un Jurnal şi au pretins că el critică opresiunea austro-ungară: cum au suferit cehii sub habsburgi. Un fel de sub-Svejk, ale cărui nume şi fapte au început să apară în emisiunile radiofonice; în 1967, a fost inaugurat Teatrul Cimrman din Praga, care a stabilizat identitatea personajului: geniu născut la sfîrşitul secolului al XIX-lea, „el exprimă conştiinţa comună a cehilor despre ei înşişi, un fel de campioni ai ghinionului" – spune Sverak. Sverak şi Smoljak au scris 12 piese al căror personaj principal este Cimrman.

Spectacolele încep întotdeauna cu o prelegere expusă de unul dintre autori, un discurs academic presărat cu poante, întorsături de frază al căror haz e inteligibil doar pentru cehi.

Cei care aveau 20-30 de ani cînd Cimrman a fost inventat (autorii, dar şi trupa teatrului) sînt acum septuagenari, cu burtă şi chelie. Doi au murit şi unul apare pe scenă în scaun pe rotile. Trei generaţii de spectatori au trecut prin fotoliile teatrului; s-a rîs cu tot atîta poftă în timpul comunismului, ca şi în vremurile de tranziţie şi ale capitalismului – crede Craig Smith, de la *International Herald Tribune* (17 august 2007).

Important e că nu există în Cehia un partid politic care sub o formă sau alta să ia în serios isprăvile lui Cimrman. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Lungul drum spre democraţie

Un excelent articol din *Washington Post* („As democracy push falters, Bush feels like a dissident" de Peter Baker, luni, 20 august) provoacă reflecţii oricărui om care iubeşte democraţia. Articolul, desigur, poate fi citit şi ca o apărare a politicii preşedintelui Bush, aflat, la finalul celui de-al doilea mandat, sub critici severe venite din toate părţile. Lepădarea de preşedintele Bush a devenit un fel de punct obligatoriu al discursului oricărui candidat – democrat sau republican – care se lansează spre cîştigarea încrederii electoratului american. Iminenţa alegerilor şi „vîntul schimbării" care bate tot mai tare în America îi fac chiar şi pe republicani să ia distanţă critică faţă de preşedinte.

Teza principală a articolului este că, deşi Bush a pus în centrul politicii sale promovarea în forţă a democraţiei în lume, nu a reuşit mare lucru. Cauzele sînt multiple şi – cele mai multe – nu sînt decît indirect imputabile preşedintelui – vina eşecului aparţine imensului aparat birocratic care este însărcinat să dezvolte şi să detalieze în aplicare politica externă americană. Articolul aminteşte multe situaţii particulare (Rusia, teritoriile palestiniene, Kazahstanul, Vietnamul, Egiptul, Irakul etc.) în care eternul conflict dintre birocraţia leneş-realistă şi politicianul dinamic-idealist a produs, dacă nu eşec, măcar neîmplinire. Articolul susţine că birocraţia washingtoniană nu l-a ajutat deloc pe preşedinte în cruciada sa pentru democraţie. Nimic nou. Ştim şi noi, din amintirile ambasadorului David Funderburk, cît de mare era inerţia la Washington în anii '80, în plină epocă Reagan, în relaţia cu Ceauşescu, ajuns, deja, în faza cea mai oribilă a dictaturii sale. Încă legănaţi de iluzia carteriană a fisurii pe care Ceauşescu o poate produce în blocul sovietic, birocraţii Departamentului de Stat nu erau dispuşi să admită evidenţa: Ceauşescu devenise un personaj complet nefrecventabil, un *paria* pentru oricine se respecta cît de cît. Membrii Congresului american ştiau cine este Ceauşescu şi o spuneau clar, la fel membrii cabinetului Reagan, la fel ambasadorul. Era, de altfel, o evidenţă tragică. Ei bine, în mecanismul interior al Departamentului de Stat această evidenţă se digera greu şi sceptic.

Peste tot, birocraţia ofileşte simţul moral şi plastifiază bunul simţ. Totuşi, nicăieri această lege generală a birocraţiei nu doare mai mult decît în cazul Americii. Europenii nu au asumat niciodată mesianismul democraţiei, civilizaţia noastră nu se fundamentează pe libertate (deşi a ajuns acolo, prin complicată şi sîngeroasă evoluţie), iar spiritul machiavelic ţine, deja, de esenţa caracterului european. În cazul Americii, situaţia e cu totul alta. America este o civilizaţie născută din libertate şi din toleranţă, este o ţară care nu a fost niciodată altfel decît democratică, este o forţă politică, economică, militară şi, mai ales, morală, care, de cînd a devenit actor internaţional, asumă promovarea valorilor democraţiei liberale în lume. Dacă Europa nu-i poate dezamăgi decît pe cei care cred în ea, America poate dezamăgi pe oricine crede în democraţie. În privinţa protejării libertăţii în lume, aşteptările celor însetaţi de libertate sînt maxime, cînd e vorba despre America, şi moderate, cînd e vorba despre Europa. De aceea, America dezamăgeşte şi Europa, nu. Pe de altă parte, în vreme ce Europa se ridică fără probleme la propriile standarde, America nu reuşeşte decît rar şi pe distanţe scurte să încarneze marile-i idealuri. Cum ar spune managerii de azi: depinde de ceea ce îţi propui.

Tensiunea dintre principiul de bază al *realpolitik* – pacea este rezultatul echilibrului puterilor – şi principiul de bază al idealismului american – pacea este rezultatul convertirii întregii lumi la democraţie – nu a ocolit nici administraţia Bush, socotită, în general, ca fiind neoconservatoare. În cazul Americii, echilibrul dintre cele două şcoli de gîndire este, de decenii, cheia unei politici externe bune. Cel puţin, aşa se văd lucrurile din lumea aseptică a universităţilor şi think-tank-urilor. În practică, totuşi, marile izbînzi ale Americii au fost, mereu, momente de izbucnire a idealismului. De la Wilson (participarea în primul război mondial) la Clinton (războiul din Kosovo), şirul de victorii istorice ale Americii se datorează, de fiecare dată, curajului de a susţine prin fapte idealul. Momentele în care s-a mers în spirit realist, precum cele din perioadele Kennedy sau Kissinger-Nixon, nu au adus decît cîştiguri de etapă, fără glorie şi lipsite de amploarea marilor victorii, de genul înfrîngerii Germaniei lui Hitler sau demantelării blocului sovietic. Bush a încercat să urmeze drumul marilor idealişti. Nu a avut succesul predecesorilor săi din aceeaşi stirpe, precum F.D. Roosevelt sau Ronald Reagan. America decontează, acum, eşecul acesta. Iar cauzele stau, mai degrabă, în construcţie, decît în proiect.

Natan Sharansky, impresionantul disident antisovietic din

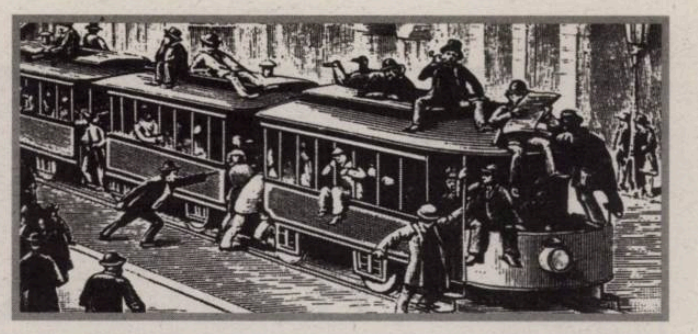

anii '70-'80 şi autor al cărţii *The Case for Democracy: The Power of Freedom to Overcome Tyranny and Terror,* care l-a entuziasmat pe preşedintele Bush pînă acolo încît a considerat această carte drept expresia cea mai fidelă a întregii sale gîndiri politice, spune redactorului de la *Washington Post:* „Îi acord preşedintelui Bush nota 10 pentru programul său şi nota 4 pentru implementarea acestui program. E o ruptură între ceea ce spune preşedintele Bush şi ceea ce face Departamentul de Stat". Sharansky numeşte „adevărata tragedie" faptul că, după 8 ani, preşedintele Bush nu a reuşit să adune întreaga forţă a Washingtonului în sprijinul idealului său de democraţie universală.

În lumea noastră mică, e de bonton să zîmbeşti înţelept şi să spui, cu aer şăgalnic, „vast program!", dacă cineva ţi-ar spune că vrea să democratizeze lumea. Şi cu asta, pui cruce programului însuşi. Cît sîntem de europeni!

ready made

„Mare ajutor şi luminare am avut de la dl. Maiorescu care m-a primit cu o rară bunăvoinţă. [...] Şi mi-a dat două foi pe care fiică-sa la citirea amintirilor însemnase moldovenismele ce nu le înţelesese şi în dreptul cărora Creangă cu mîna lui le-a scris tălmăcirea. Iată cîteva pilde ca să vă faceţi o idee:

[...]

cîntice sculăţele = cîntice la auzul cărora te scoli la joc (explicaţia era pentru o domnişoară)."

(G.T. Kirileanu, în *Scrisori către Artur Gorovei,* Editura Minerva, 1970)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

56°

Femeia Capricorn, bărbatul
Fecioară, cînd i-e drag,
tre' să-l încurajeze-n patul
în care şi-o mai trag,

dar tot mai rar, — pentru că el e
sfios, iar dînsa vrea
s-o porţi în piept ca pe-o camelie;
doar că Fecioara-i prea

discret, — dezagreînd, la rîndu-i,
răceala şi rezerva
perechii,-n aşternut intrîndu-i...
Or, doamnele Minerva

& Eli spun că, odinioară
afini, un Capricorn
poa', pe bărbată-su Fecioară,
să-l facă tot mai morn,

mai mut, — că, între ei, tăcere
e-acum, cînd un viraj
al sorţii schimbă o plăcere
a vieţii în miraj.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

La Défense

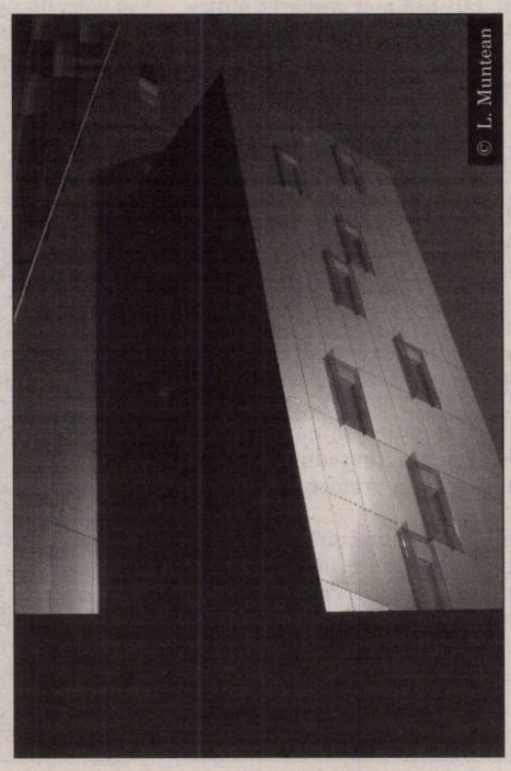

Ceva mai jos de nivelul de la care privesc o mulţime de oameni trec pe o pasarelă suspendată deasupra unui nod de şosele. Indivizi grăbiţi, ce tropăie sacadat, ca traşi de aţe invizibile, spre ţinte precise. Mulţi au fulgarine sau umbrele, vremea e mohorîtă şi rece, deşi e august. Pe sub sacouri, bărbaţii au mai totdeauna cămăşi bleu sau bej, rareori albe. Femeile poartă *deux-pièces*. Toţi au într-o mînă cîte o geantă, iar pe cealaltă o mişcă înainte şi înapoi ca pe o vîslă, parcă pentru a înainta mai repede. Nimeni nu vorbeşte (de rîs sau strigat nu poate fi vorba), toţi privesc preocupaţi undeva la cîţiva metri în faţă. Se duc la serviciu. În faţa lor (şi a mea, de altfel) se ridică ansamblul de blocuri înalte, rectangulare, de sticlă, unele cu muchii ascuţite. Nici o linie curbă, nici o imperfecţiune, nimic strîmb şi nimic murdar.

Totul pare aseptic. Uriaşele suprafeţe vitrate cu nuanţe maronii, albăstrii sau argintii reflectă norii cenuşii de pe cer. Pe esplanada dintre zgîrie-nori e o fîntînă. Un bazin pătrat cu apă, din care ies un fel de beţe cu gămălii de forme ciudate, cu becuri care luminează în culori diferite. Stranii simboluri postindustriale (postumane, postartistice). Ceva mai departe se văd singurele petice verzi din întregul peisaj: cîţiva copaci cu coroanele tăiate drept. Pe partea de sus a faţadelor clădirilor cu zeci de etaje, se pot citi reclamele scrise cu litere albe şi drepte: TOTAL, ARIANE, GAN, EDF sau COFACE. Seara poţi zări prin pereţii de sticlă interioarele semiluminate şi vezi că sînt mii de birouri alăturate şi suprapuse în zeci de etaje, fiecare cu posturi pentru computere. Îţi poţi imagina că pot fi zeci de mii de tastaturi acolo, cu milioane de butoane cu litere şi cifre. Pentru că oamenii care trec prin dreptul geamului meu, pe pasarelă, asta fac zilnic: apasă butoane. Învîrt pe degete informaţiile din întreaga lume. Leagă milioane de date şi parametri, „contactează" clienţi sau filiale şi fac proiecte sau rapoarte... toate pe ecranul sticlos de monitor. O lume a profesiilor virtuale, fără zidari, tîmplari, mineri sau marinari. Cel mult cu specialişti IT, cu ale lor mici şurubelniţe şi cu femei de serviciu care şterg în fiecare zi cu

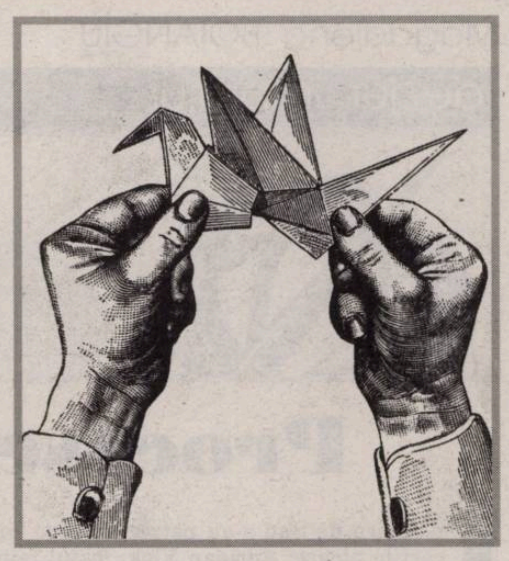

dezinfectant monitoarele şi tastaturile. Un spaţiu artificial fără praf şi mai nou fără fum de ţigară, cu apă şi mîncare aduse în sticle şi caserole închise ermetic. În timp ce privesc fluxul de „butonişti" care ies de la staţia de metrou de dedesubt şi se îndreaptă fiecare către biroul lui din blocul X de la etajul Y, ochii îmi cad pe un imobil din apropiere în faţa căruia scrie: FRASAER SUITES. Sînt apartamente de locuit, toate identice (cu jaluzele identice), dar care, spre deosebire de birouri, au balcoane. Iar pe unul din aceste balcoane (identice şi ele) o femeie corpolentă îşi întinde chiloţii pe sfoară, la uscat. Un gest pe cît de simplu, pe atît de nepotrivit cu locul. Chiloţii ei mari flutură însă pe sîrmă, ca un steag al vieţii şi al necesităţilor omeneşti. Aş vrea s-o aplaud sau să-i strig ceva, aşa încît să audă şi mergătorii grăbiţi de pe pasarelă, să se oprească o clipă, să se uite la chiloţii ei. Dar nu pot pentru că, am uitat să vă spun, geamul pătrat al camerei de hotel de la care privesc nu se deschide, e încastrat în zid. Cînd vrei să te aeriseşti... n-ai decît să apeşi pe nişte butoane.

PUBLICITATE

DILEMATECA

SCRIERI • AUTORI • LECTURI

Din 26 iulie, găsiți la chioșcurile de presă numărul 15. Doar 5,50 lei.

Din cuprins:

• DOSAR: Paul Cernat, Marius Chivu, Sanda Cordoș, Simona Sora despre *Orbitor* de Mircea Cărtărescu

• ANCHETĂ: Visele scriitorilor

• INTERVIU cu Gabriel Liiceanu: *„Eu cred că numai imbecilii sînt serioși de dimineața pînă seara"*

• FRAGMENTE: Kiran Desai, *Mutt făcu ce făcea întotdeauna*

• RĂSPUNDE! – Literatură și religie

Dilemateca
Îți dă de citit

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

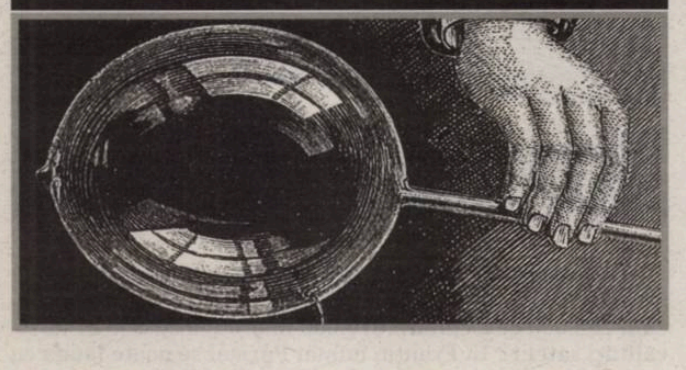

Ultimul răzvrătit

Trei tipi stăteau şi-şi mîncau micul dejun inclus la Holiday Inn Express, în Mountain Home, Arkansas. CNN difuza o ştire despre mingea pierdută de Barry Bonds în încercarea de a bate recordul lui Hank Aaron şi despre tipul care a prins-o, iar unul dintre ei spuse:

– IRS o să evalueze mingea aia la şase sute de mii de dolari şi tipul va trebui să plătească impozit pe ea, indiferent dacă o vinde sau nu.

Altul spuse:

– Ei, orice om de rînd va trebui s-o vîndă, dacă e să plătească impozitul ăla.

Cel de-al treilea individ cugetă la acestea un timp şi spuse în cele din urmă:

– Ar putea să-i facă o asigurare, apoi să dea foc la casă.

Replica rămase fără răspuns din partea celorlalţi doi tipi, care vorbeau o englezească tipică de clasă medie şi Vest Mijlociu. Cel de-al treilea tip era vădit de prin preajma locului, un ţărănoi isteţ ai cărui strămoşi fugiseră de zapcii de cînd se ştiu. El voise să facă o glumă, dar era genul de umor pe care cei din Vestul Mijlociu nu-l mai gustă de mult. Au crescut în suburbii elegante, iar părinţii lor au fost, generaţii în şir deja, angajaţi ai marilor corporaţii. Plătiseră impozite atîţia ani la rînd, încît atari vorbe nu erau, pentru ei, nimic altceva decît incitare la răscoală. Ar fi putut, la o adică, să rîdă la o glumiţă etnică, după ce s-ar fi uitat cu atenţie în jur, să se asigure că nici unul dintre cei care îşi mîncau omleta făcută din praf de ouă şi cîrnaţii la microunde nu face parte din etnia cu pricina. Dar impozitele? Cu chestia asta nu se glumeşte, pentru chestia asta se duc la vot la fiecare rînd de alegeri, să voteze pentru scăderea impozitelor, dar nici nu-şi pot închipui pe cineva care să nu le plătească sau, Doamne feri, aşa cum sugera glumiţa, chiar să recurgă la o incendiere deliberată, cu scopul declarat de a se sustrage plăţii.

Omul muntelui a simţit că a călcat în strachini, de parcă ceilalţi ar fi putut să adulmece, în arborele lui genealogic, mitilicul fiert noaptea, la lumina lunii. Se grăbi să dreagă busuiocul:

– Vreau să spun, dacă ai găsi o geodă care să facă sute sau mii de dolari, nu te-ar taxa pentru ea, nu?

Era prea puţin şi prea tîrziu şi, oricum, ce pricep ăia din Vestul Mijlociu despre geode?! Ar putea avea, pe birourile din cubiculele lor, nişte chestii din alea rotitoare cumpărate la magazinele Discovery de prin mall-uri sau poate o eprubetă cu grăunţi de aur de la Knots Farm, din California, dar o geodă? Pentru numele lui Dumnezeu, frate, îi transmise prin telepatie unul confratelui său, ţărănoiul ăsta e pe bune din altă lume, nu? Adică nu din America, vreau să spun.

Mountain Home, Arkansas, este un orăşel în plin avînt. Există Home Depot şi Staples şi tot felul de restaurante fast-food, cîte unul din fiecare fel. Nu poţi face rost, încă, de un *latte* degresat de-ai da cu tunul, dar o să vină şi asta. De asta şi veniseră tipii ăia din Vestul Mijlociu, la urma urmei. Regiunea este plină de oportunităţi promiţătoare şi veniseră să facă afaceri cu tipi de teapa glumeţului ăluia detaxe-negător.

CNN a continuat programul cu războiul din Irak şi toată discuţia despre mingea norocoasă s-a sfîrşit. Despre Irak nu au mai vorbit. Ăsta nu e subiect de discuţie la micul dejun şi, dacă aveau păreri opuse despre subiectul cu pricina, nu aveau de gînd să le expună în public. Şi acum despre criza forţei de muncă: unde o să găsim noi atîţia mexicani ca să ne construiască iute un Starbucks?

traducere de Ioana AVĂDANI

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Rătăcire

J'arrive, bien sûr j'arrive...

Am crezut că drumul va ocoli valea şi va coborî apoi, pe versantul celălalt, înapoi la drumul mare. Dar n-a fost aşa. De fapt, era un drum forestier care urca pe vale, devenind tot mai mic, două şanţuri de tractor, apoi o potecă largă de picior, pînă se răsfira într-o mulţime de mici potecuţe ce se pierdeau în hăţişul pădurii. Am mers mai departe, am luat-o pe una dintre potecuţe, care mi s-a părut mai promiţătoare, m-am oprit de cîteva ori să culeg cîte o ciupercă pe care o aruncam apoi, dîndu-mi seama că n-am unde să le pun, pînă cînd s-a destrămat şi ultimul fir de potecă. Ora mea de plimbare impusă de doctor se terminase de mult.

Mais qu'est-ce que j'aurais bien aimé encore une fois...

Am mers mai departe, cotind puţin spre stînga pentru a regăsi firul apei după care să mă orientez. Întîi i-am auzit susurul. Nu peste mult timp l-am şi văzut, dar rîpa care mă despărţea de rîu era prea abruptă pentru încălţările mele de oraş. Am ocolit aşadar prin dreapta unei buturugi acoperite pe jumătate de muşchi şi m-am lăsat să alunec spre prundişul din stînga apei. Apoi am privit apa. Era limpede, atît de limpede, cu mici păienjenişuri albe de spumă cînd aluneca peste cîte o piatră. Pe partea cealaltă se apleca deasupra apei o tufă de omag. La cîţiva metri în faţa mea era un ochi de apă în care mi-am clătit faţa, ca în copilărie. Apoi m-am aşezat pe o piatră mai mare, cu faţa la soare, şi am privit îndelung un brad. Era un brad foarte frumos. Nu ştiu cît timp am stat aşa, privind bradul, căci nu aveam ceas. Şi nici nu mă mai gîndeam la asta.

Voir si le fleuve est encore fleuve...

Din fericire, astăzi eram singur acasă, căci altfel ai mei s-ar fi îngrijorat de întîrziere. Aşa, am putut să merg mai departe, dîndu-mi seama că mă rătăcesc tot mai mult, dar ştiind că dacă o ţin tot aşa, drept înainte pe firul văii, pînă la urmă voi ajunge acolo, sus.

Am ajuns spre asfinţit. Bătea un vînt de creastă care îmi făcea pielea de găină pe spinarea transpirată. Nimic nu se compară cu vîntul de creastă! M-am întors cu faţa în vînt să ascult muntele. Apoi m-am tras într-o adîncitură şi l-am privit. Se vedea clar drumul pe unde venisem, simplu şi drept ca şi cum era de la sine înţeles că de acolo de jos, din vale, de unde drumul o cotea spre stînga, nu puteai face altceva decît să ajungi aici, sus, în acest loc. Jos de tot se întrevedea drumul mare, cu aşezările sale presărate la cîţiva kilometri una de alta. De partea cealaltă, pajiştile alpine străluceau în soarele asfinţitului. De cînd n-am mai rătăcit pe pajiştile de pe culmile Parîngului...

Voir si le port est encore port, m'y voir encore...

Îmi dau seama că nu mai am timp să ajung jos în vale, acasă, pînă la căderea întunericului şi ştiu că pe noapte risc să mă rătăcesc cu adevărat. Încep aşadar să-mi strîng lemne de foc şi să-mi caut un loc adăpostit unde să petrec noaptea. Peste ceva timp, s-a făcut întuneric şi un foc mic luminează poieniţa în care m-am cuibărit. De pe cer cad stele. E un cer de august.

Deschid ochii cu primele raze de soare, cam îngheţat şi înţepenit. Cobor cum pot la izvor, ca să-mi dau cu apă pe mine şi să mă trezesc. E rece şi miroase a cort. Apoi încep să cobor grăbit. Nu ştiu cît e ceasul. În dimineaţa asta se întorc ai mei şi nu ar fi bine dacă ar găsi casa goală. Dar,

mai ales, trebuie să termin un text pînă în prînz. Prin cap îmi trec şi multe alte motive pentru care e bine să mă grăbesc. Aşa că măresc pasul. Drumul se dovedeşte a fi însă mult mai scurt decît mi s-a părut ieri. Şi apoi, la vale totul merge mult mai uşor. Ajung aşadar la timp, fac un duş şi îmi aştept familia cu o cafea fierbinte pe verandă. Soarele tocmai s-a ivit pe culmea din faţă şi luminează oblic masa. În timp ce beau primele înghiţituri, îmi aduc aminte şi ultimele cuvinte ale cîntecului lui Brel, ceva în felul următor, parcă: *J'arrive, bien sûr j'arrive, mais j'ai rien fait d'autre qu'arriver!...*

© L. Munteanu

Andrei PIPPIDI

SOS București

Un exemplu

N-am fost niciodată la Bordeaux. Totuşi, ţinînd seama de informaţiile recente care au circulat în presa franceză şi internaţională, nu e numai un loc care merită cunoscut, ci acolo se oferă o lecţie de administraţie urbană. Succesul ei, anul acesta, a legitimat o promovare prestigioasă a marelui centru din vestul Franţei, prin înscrierea sa pe lista UNESCO a patrimoniului mondial. Aşadar, alături de Bruges sau Siracusa, unde respectarea arhitecturii istorice a fost asigurată la nivel maxim. Pe acea listă figurează şi monumente din România. Dar, în general, această distincţie se acordă unei clădiri sau unui grup de clădiri de vastă iradiere culturală şi mult mai rar unui oraş mare, căruia vîrstele sale succesive i-au alterat substanţa cea mai preţioasă. De astă dată a fost introdusă în patrimoniul mondial aproape jumătate din suprafaţa oraşului, 1850 ha, adică cel mai mare perimetru urban înscris vreodată pe listă. Ceea ce ne interesează în situaţia de la Bordeaux este o strategie managerială care a pus în valoare monumentele şi a armonizat spaţiile publice în raport cu necesităţile populaţiei şi cu identitatea istorică a ansamblului. De ce nu s-ar putea şi la Bucureşti?

La vărsarea Garonnei în Oceanul Atlantic, Burdigala a fost întemeiată în secolul I înainte de Hristos. Îmi revin în minte versurile lui Philippide:

„Pe cînd erai magistru-n Burdigala,
Ausonius, poet cu dulce nume..."

Din epoca galo-romană şi pînă în ziua de astăzi, există 350 de situri şi monumente clasate într-un oraş care are acum 235.000 de locuitori (670.000 împreună cu cele 27 de localităţi satelit). În Franţa, numai Parisul se poate lăuda cu mai multe monumente istorice. După ce a fost centrul unui regat carolingian şi apoi al unui ducat feudal dintre cele mai întinse, Bordeaux a devenit oraş englez prin căsătoria Eleonorei de Aquitania cu Henric Plantagenet în 1154. De la Henric al II-lea la Henric al VI-lea, timp de trei sute de ani, Anglia a stăpînit aici. Zidurile de apărare s-au ridicat în secolul al XVI-lea, pe vremea cînd Montaigne era primar, şi au fost dărîmate în veacul al XVIII-lea de intendenţii regali care au trasat străzi largi şi drepte, orientînd ansamblul urban către fluviul care-l străbate. Măreţia faţadelor clasice a fost imitată mai tîrziu: marele teatru, gara. Proprietarii podgoriilor din împrejurimi îşi aveau reşedinţa în oraş: e lumea în care a crescut Mauriac şi pe care şi-o aduce aminte în *Un adolescent d'autrefois*. Arhitectura contemporană a pătruns şi aici, cu Richard Rogers, autorul construcţiei futuriste a Palatului de Justiţie care a înghiţit vechea închisoare medievală. Pieţe noi, parcuri noi, în inima oraşului.

Transformarea a venit în două feluri: prin curăţirea faţadelor de piatră, care, altădată înnegrite de gazele de eşapament, şi-au redobîndit culoarea aurie, ca mierea, şi prin introducerea în 2004 a tramvaielor care fac legătura cu periferiile. Pe cheiurile Garonnei, eliberate de magaziile portuare, se întind acum piste de biciclete pe 4 km, printre baruri, braserii şi grădini.

Efectele acestei revoluţii urbane? Creşterea preţurilor în domeniul imobiliar – ceea ce avem şi la Bucureşti, deşi fără ameliorarea condiţiilor de trai – şi relansarea turismului. „Sperăm să trecem, în trei ani, de la 2,5 milioane la 3 milioane de vizitatori", declara de curînd un responsabil cu patrimoniul în cadrul oficiului de turism.

Mai dispare o casă în Bucureşti

În ultimele luni, sub ochii tuturor, cineva *se chinuie* să aducă în stadiu de ruină această frumoasă vilă de pe strada Visarion, colţ cu B-dul Lascăr Catargiu. Spre surpriza zeloşilor mercenari demolatori, casa dovedeşte însă o rezistenţă nebănuită. Priviţi în imaginea a treia insistentele lovituri de daltă (sic!) prin care s-a încercat (zadarnic) jumulirea tencuielii! Cazul acestui *fals* pericol de prăbuşire este simbolic pentru grobianismul imobiliar care acaparează Bucureştiul. Cine autorizează cu sînge rece o asemenea înscenare? Ce primar, cîte comisii şi cîţi birocraţi închid ochii în faţa unui abuz, pe care numai *complicitatea* îl face posibil?

„Pericolul de prăbuşire" nu priveşte clădirea, ci ierarhia de valori a celor care patronează tacit asemenea acte de vandalism.

Marina DUMITRESCU

N.red.: Despre o fază anterioară a distrugerii casei din str. Visarion, revista noastră a publicat un articol al profesorului Andrei Pippidi: „Încă un incendiu suspect?", în *Dilema veche,* nr. 161, 8 martie 2007.

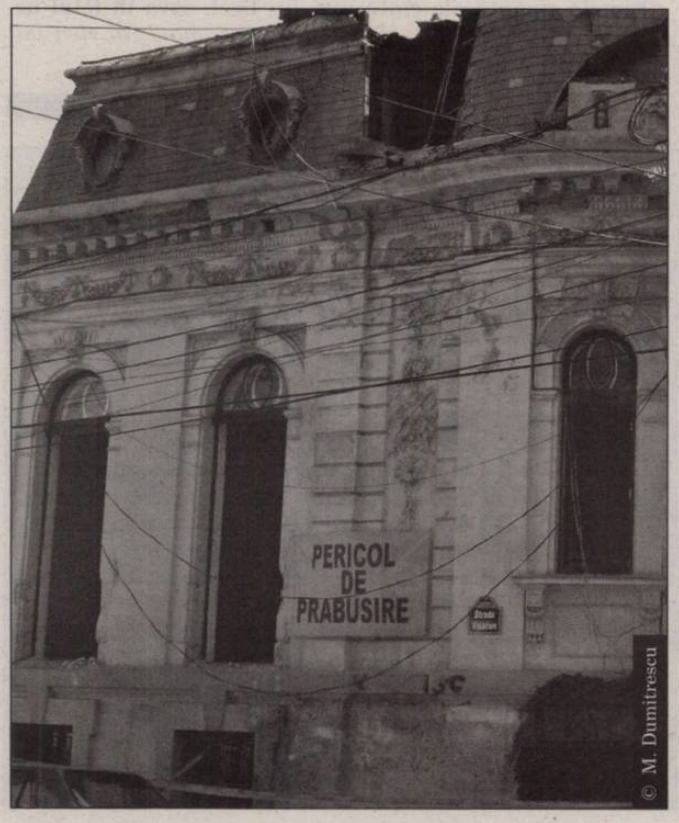

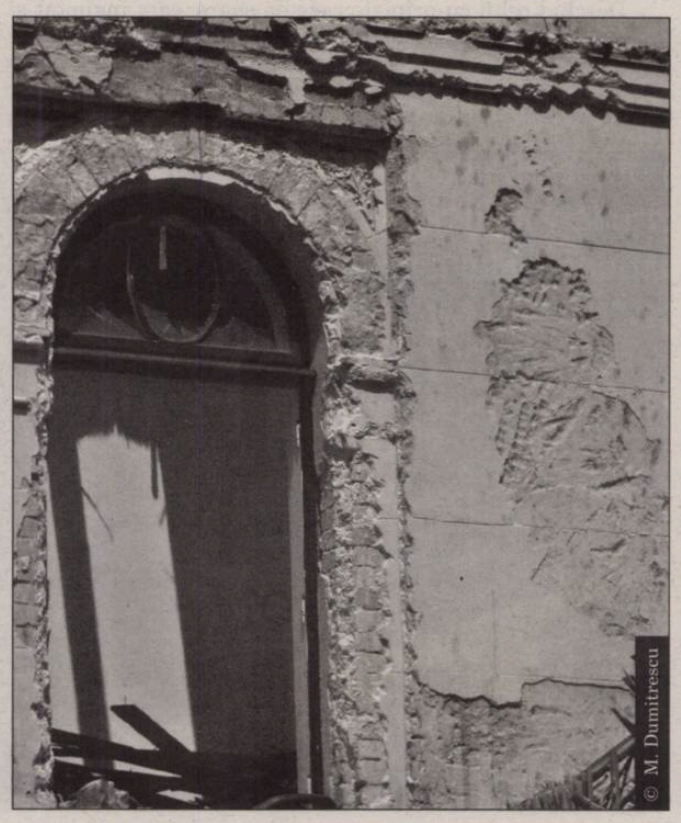

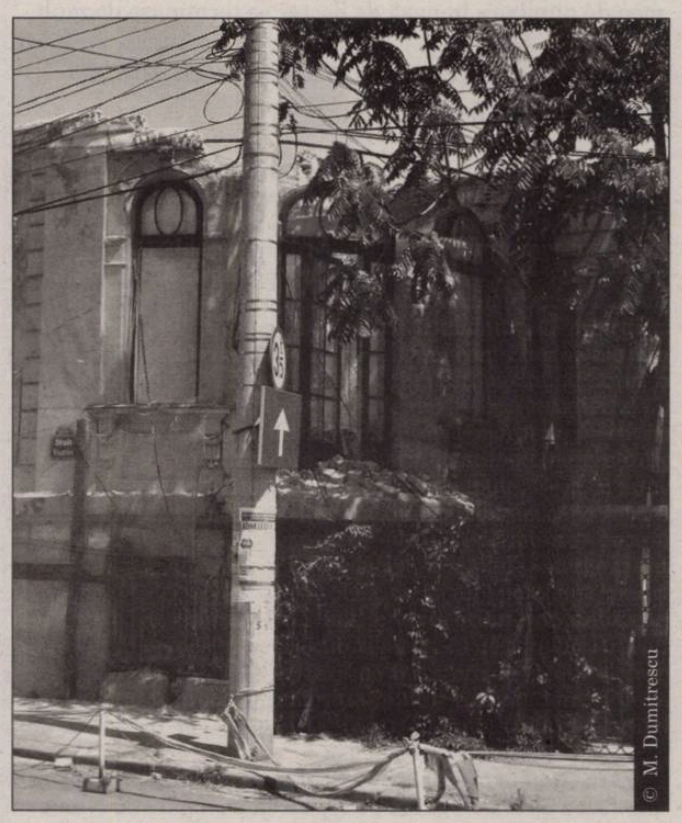

Texte şi opinii de: *Iuliana ALEXA (redactor-şef* Psychologies*)* ● *Răzvan BRĂILEANU (jurnalist, revista* 22*)* ● *Cristina FOARFĂ (jurnalistă)* ● *Geo HRISTESCU (om de calculator)* ● *Bogdan IANCU (antropolog)* ● *Sonia LODI (reporter la Agenţia de presă NewsIn şi PR la ARTMANIA)* ● *Caroline MAKOVEC (marketing officer la Oficiul Naţional de Turism al Austriei, Ambasada Austriei la Bucureşti)* ● *Cosmin MANOLACHE (microbist)* ● *Adina PAPAZI (profesoară de limba şi literatura română, Liceul „I.L. Caragiale", Bucureşti)* ● *Florina PÎRJOL (jurnalist cultural)* ● *Dragoş TUDOR (jurnalist)* ● *Radu VANCU (poet)* ● *Ciprian VOICILĂ (scriitor)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Ruxandra TUDOR*

Provincia este, pentru unii, locul în care trăiesc. Pentru alţii, este locul pe care doar îl vizitează, prin care trec atunci cînd părăsesc bîrlogul Capitalei. Văzută din Bucureşti, provincia este doar spaţiul în care evadezi pentru a te refugia de ritmul sacadat şi stresant al metropolei, în care ieşi pentru a respira o gură de aer curat, de unde faci aprovizionarea pentru iarnă, unde găseşti lapte bun şi fructe netratate, unde ţi-ai dori să ai o casă de vacanţă cu gard înalt, care să te izoleze de privirile indiscrete ale vecinilor locali. Provincia este însă şi locul în care şoselele sînt în general proaste, în care doamnele aflate la cură de slăbire nu găsesc produse „fără zahăr", iar domnii cu ştaif se încruntă la băuturile fine spunînd, mîrîit, că sînt îndoite cu apă. Pentru aceştia însă, paradoxal, provincia, faţă de care, în general, stîmbă din nas, este o oază de linişte, de week-end, la cîteva ore distanţă de metropola în care îşi trăiesc viaţa glamoroasă, un loc în care ajung între un team-building *şi un* board-meeting.

Provincia este şi o stare de spirit. Există persoane cu afaceri prospere care nu vor să audă de Bucureşti, de ideea de Capitală, în general. Producţia pe care o fac pe plan local nu depinde în nici un fel de asta. Lucrează în afara Capitalei, au dezvoltat fabrici din mai nimic şi au angajaţi care beneficiază de condiţii de muncă foarte moderne, dovadă că în unele locuri se poate întîmpla şi altceva decît nimic. Aşadar, diferenţele dintre localităţile denumite, la modul general, „provincie" există, nu sînt de neglijat, iar semnele civilizaţiei care pot trasa graniţele, nu puţine. Locuitorii marilor oraşe pot înţelege asta bine, pentru că în ultimii ani au trăit direct experienţa: înlocuirea magazinelor de bloc, în care carnea zumzăia de muşte, iar pîinea se usca în voie lîngă mîncarea de pisici şi sprayurile împotriva gîndacilor, cu reţele de hipermarketuri care aduc conceptul cumpărăturilor săptămînale în locul celor două felii de parizer cumpărate zilnic. Acolo unde apare o astfel de construcţie gigant este semn că se schimbă ceva. Că populaţia este dispusă să renunţe la tradiţionalismul unui mod de viaţă, în favoarea a ceea ce a devenit simbolul occidental. Şi numărul acestor locuri nu este deloc mic.

Căruţe şi hypermarket

Şi atunci, ce este pînă la urmă provincia? De unde conotaţia negativă care încarcă, adesea, acest cuvînt? În raport cu ce o definim? Oare nu ar putea să fie ea, Capitala, locul în care se poate, *în care există viitor, centrul din care se dă tonul, un mare oraş provincial? Cu siguranţă ar putea, există dovezi la tot pasul! Căruţele încă merg agale pe străzile mari, deşi se fac eforturi constante pentru a le interzice în trafic, spaţiile publice, încă tratate ca ale nimănui, arată neglijent sau sînt pur şi simplu în paragină, gunoiul devine o problemă cu puţine variante de rezolvare reală, multe străzi de la periferie n-au canalizare şi se transformă în rîuri la fiecare ploaie etc. În raport cu metropolele lumii, Bucureştiul nu este nimic altceva decît un oraş provincial, cu potenţial de dezvoltare limitat, cu probleme de trafic rutier la doar cîţiva ani de boom-ul importurilor auto, cu veşnice probleme locative, care acum se rezolvă în dauna zonelor verzi sau pur şi simplu a spaţiului liber fără de care orice oraş devine tot mai dificil de locuit. Extrapolînd, în raport cu multe ţări ale lumii, nu este oare România însăşi o imensă provincie?*

*Provincia şi Capitala, centrul şi marginea sînt concepte care funcţionează în mintea noastră în bună măsură ca prejudecăţi. Dar sînt şi realităţi asupra cărora, fie că le trăim cotidian, fie că le vizităm mai mult sau mai puţin indiferenţi, merită să reflectăm. (**R. T.**)*

Radu VANCU

Înţelepciunea de pe urmă a provincialului

Crescut într-un cartier muncitoresc al Sibiului, nu cred că am ştiut pînă pe la doisprezece-treisprezece ani că, la douăzeci de minute de mers pe jos, există o catedrală evanghelică, fără de care acum oraşul mi se pare de neconceput. De asemenea, nu prea cred că ştiam că există nici Piaţa Mare, nici Turnul Sfatului, nici clădirea Liceului „Lazăr", nici parcul Astra... Surpriza descoperirii Sibiului, a celuilalt Sibiu, vechi şi impunător, a avut toate datele unui autentic complex al provincialului. Lumea era înspăimîntător de mare, de veche şi de frumoasă faţă de lumea celor patru blocuri din cartierul Terezian, atît de confortabil şi de precis cartografiate de mine pînă atunci. Cu un efort considerabil, am reuşit, de-a lungul şi de-a latul anilor de liceu, să trec şi noua lume veche în cosmografia mea interioară, regăsind iar confortul celui care cunoaşte toată lumea. Atlasul geografic s-a încăpăţînat însă să rămînă mereu mai complex decît îl credeam: au urmat, în anul întîi de studenţie, marea şi Sighişoara, în anul al doilea, Iaşii, în al treilea, Bucovina şi părţi din Maramureş; cîţiva ani mai tîrziu, Grecia... Cuceream minunate provincii ale lumii, una după alta, cu un sentiment tot mai cert al iremediabilului provincial care eram condamnat să rămîn.

Lucrurile se petreceau, de fapt, pe dos, faţă de ce ne învaţă istoria că era provincia: nu veneam dintr-un teritoriu cucerit şi supus legilor şi administraţiei cuceritorului, ci cuceream eu lumea, încercînd să o supun legilor deprinse în *omphalos*-ul careului de blocuri de la periferia Sibiului. Însă taman neadecvarea acestor legi, crezute cîndva exhaustive şi imuabile, la natura noilor teritorii cucerite – tocmai această perpetuă neadecvare mă făcea, şi mă face, un provincial *comme il faut*. Nu e vorba aici numai despre marile neadecvări, despre marile inadaptări, ci poate mai ales despre cele mici, cotidiene, care îţi dovedesc că pînă şi banalul noilor locuri rămîne pentru tine inaccesibil; rareori m-am simţit, de pildă, un provincial mai fleţ decît atunci cînd Dan Sociu s-a văzut pus în situaţia să-mi arate cum funcţionează cartela de metrou (mai e nevoie să spun în ce oraş?).

Din asemenea frustrări se nasc complexele şi depresiile, dar tot din ele, odată depăşite, se poate naşte şi înţelepciunea. În cazul provincialului, înţelepciunea de pe urmă poate sta în înţelegerea trufaşei politropii a lumii în sensul unui avantaj. Cu cît vezi mai mult din lume, cu atît complexul tău de provincial e mai pus la încercare; reciproc, cu cît ştii mai multe despre provincialul din tine, cu atît ştii mai multe despre lume. Te cunoşti, cunoscînd lumea. Şi viceversa. Chiar dacă – sau mai ales dacă – ieşirea ta în lumea se face dintr-un *limes*. Pentru că în drumul dinspre *limes* spre centru treci prin mai multe şi vezi mai multe.

Nu este, prin urmare, nici un paradox în a spune că abia acum, cînd a fost ales capitală culturală europeană pentru anul 2007, Sibiul are şansa de a-şi dovedi stofa de provincie autentică; turiştii au invadat oraşul, spre bucuria poliglo-ţilor limbuţi, hotelurile sînt arhipline şi au rezervări pentru cel puţin încă un an, burgul pare a fi fost proiectat ca un fel de multiplex pentru evenimente teatrale şi muzicale desfăşurate fără întrerupere, jurnalele de ştiri şi site-urile turistice au făcut front comun sub deviza „Nici o zi fără Sibiu!", terase cochete au năpădit străzile şi iubitorii de taifas par să nu se dea nicicînd duşi (deşi berea, ah!, s-a scumpit crîncen)... Lumea vine peste Sibiu, şi abia acum Sibiul poate arăta ce fel de gazdă este, cît anume a învăţat din anii de ucenicie întru provincialism. Memorabilul slogan al campaniei publicitare pentru capitala culturală, „Sibiu. Normal", e cît se poate de bine ales, nu numai pentru că e simplu şi percutant, dar şi pentru că sibianul poate înţelege că nu i se cere altceva decît să trăiască în urbea sa la fel de *normal* ca şi înainte de desemnarea acesteia drept buric cultural al Europei. Cu toată suma de evenimente culturale, Sibiul tot vechiul şi bunul Sibiu e, după cum sibianul, tot vechiul şi bunul sibian trebuie să rămînă. Rămînînd provincialul *normal* şi liniştit dintotdeauna, îşi va descoperi *à la Jourdain* şi vocaţia de cetăţean la fel de firesc al unei capitale culturale europene.

De altfel, povestea cu capitala culturală europeană durează doar un an. Însă povestea cu provincia, care de n-ar fi, nu s-ar povesti, ar fi bine să dureze pînă la adîncile bătrîneţi ale lumii. Pentru că provincia nu e *a priori* într-un dezavantaj faţă de centru; ea poate fi şi *felix*, după cum romanii înşişi ştiau. Cum ziceam mai sus, dacă găseşte energia geminată necesară plecării, respectiv întoarcerii acasă, provincialul revine ca ştiutor. Ithaca, la urma urmei, tot o provincie era. Tinerii paşoptişti plecaţi la studii în Occident tot într-o provincie se întorceau, însă au ştiut să facă din ea un stat modern. Secretul succesului unei provincii, condiţia ca ea să devină *felix*, stă în felul în care ştie să îşi primească fiii rătăcitori. Şansa provinciei numită România e şi ea legată de felul în care îşi va primi fiii plecaţi în străinătate la studii sau la muncă. Particularizînd în cazul Sibiului, e limpede că oraşul a avut înţelepciunea să-i primească – aşa cum se cădea – pe nişte fii rătăcitori cu două mame, adică pe saşi, care sînt acasă şi în Germania, şi aici; iar legătura dintre cele două mame, cea naturală şi cea adoptivă, s-a dovedit surprinzător de strînsă şi de călduroasă. Vocaţia de mîngîietor al fiilor rătăcitori şi-a mai dovedit-o Sibiul şi în cazul primirii Universităţii clujene, în anii de refugiu de după Dictatul de la Viena; burgul s-a ales astfel cu o Universitate şi un Cerc literar de cea mai nobilă reputaţie. Se pare deci, în măsura în care putem da crezare istoriei, că Sibiul cunoaşte secretul prin care poate deveni o *provincia felix*.

În ce mă priveşte, n-am fost aproape niciodată tentat să plec din colţul acesta de provincie. Poate că nu am vocaţie de fiu rătăcitor, deşi nici cuminţenia fratelui mai mare nu o am. Însă mă consolez cu exemplul lui Mircea Ivănescu (ah, iată un mare fiu rătăcitor faţă de care Sibiul nu s-a purtat cu asupra de înţelepciune...), care cunoaşte lumea întreagă fără să fi ieşit decît o dată sau de două ori peste graniţele geografice ale României. Nu sînt chiar atît de claustrofil precum Xavier de Maistre, ca să fac călătorii în jurul camerei, dar sînt suficient de provincial ca să ies rar şi să mă mulţumesc cu întoarcerea pe faţă şi pe dos a amintirilor din scurtele expediţii în alte provincii. Centrul, oricum, nu e pe lumea asta.

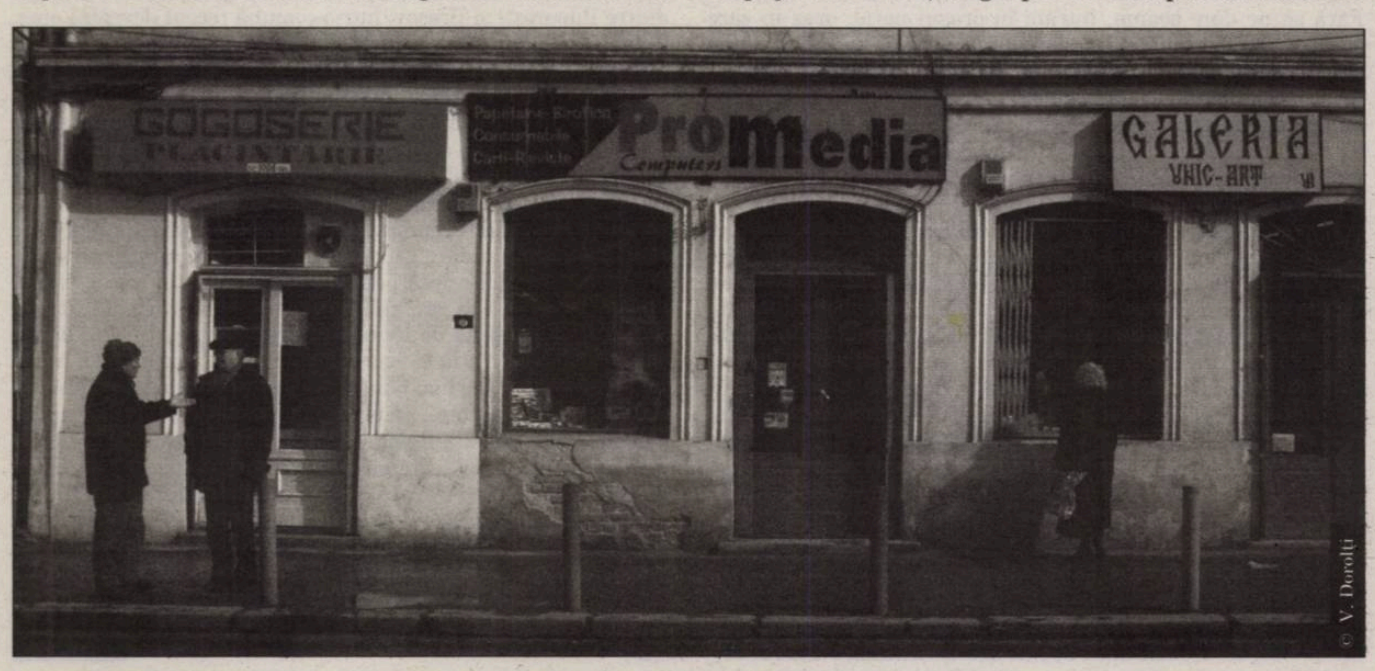

Plusuri şi minusuri provinciale

Ce are în plus provincia faţă de Capitală? Ce-i lipseşte?

Iuliana ALEXA (Bacău)

„*Un* dolşi far nienti *adus din Italia*“

Provinciei îi lipseşte un motor de evoluţie culturală. La toate nivelurile. Nu e aer de noutate, de discuţie intelectuală, de carte nouă sau de film bun. Divertismentul se reduce la televiziune. Puţinii intelectuali de provincie (sper să nu sune rebarbativ sintagma) pendulează între inerţia mediului şi enervarea că nimic nou nu se întîmplă. Dacă exerciţiul reflexiv mai există, el se practică pe baze vechi. Analizăm iar şi iar poetica lui Eminescu şi realismul francez. Noile posibilităţi de interpretare... sînt privite cu mefienţă pentru că vin să destabilizeze ce se ştie deja. Şi nu e confortabil pentru nimeni să-şi reevalueze profund convingerile. În Moldova, acasă, asist la repetarea aceloraşi clişee naţionalist-ortodoxiste. „Ştefan cel Mare şi Sfînt.“ Duhul autentic ortodox se păstrează la mănăstirile sărace, nu la cele mari, unde ai posibilitatea să te „dotezi“ cu slujba pe DVD. Încet-încet, ortodoxia Moldovei cade în kitsch. Se construieşte la Bacău o catedrală menită nu lui Dumnezeu, ci recordului. Se vrea a fi cea mai mare din sud-estul Europei. Mi se pare trist. Ce e bun în Moldova? Un fel de „dolşi far nienti“ adus din Italia. Ce e bun în Capitală? Adrenalina. Infuzia culturală, chiar dacă nu mereu cu discernămînt. Mai multe posibilităţi de ameliorare financiară. Cioran se plîngea de Paris că e un loc unde se adună şi elitele, dar şi scursurile. La o scară ceva mai mică, ai acelaşi sentiment şi în Bucureşti. Dar pentru cei zece oameni pe care îi cunosc aici, de mare aristocraţie intelectuală, nu regret mutarea.

Răzvan BRĂILEANU (Cîmpulung Muscel)

„*Mai multă sănătate mintală decît Capitala*“

Indiscutabil, Bucureştiul este centrul vieţii culturale, politice şi financiare româneşti. Asta nu înseamnă că în provincie nu au loc evenimente importante – cel mai bun exemplu este capitala culturală europeană Sibiu, care rivalizează anul acesta cu Bucureştiul. Însă „totul se petrece la Bucureşti“... De aceea m-am hotărît să vin aici la facultate şi, mai apoi, să rămîn în Capitală, în ciuda neajunsurilor „metropolitane“ (poluarea, traficul, lipsa locurilor de parcare şi, mai presus de toate, mîrlănia unora dintre locuitori, născuţi aici sau „venetici“, ca şi mine). În mod cert însă, provincia are încă mai mult timp, spaţiu şi sănătate mintală decît Capitala. Nici măcar în oraşele mari din provincie oamenii nu aleargă pe stradă năuci, presaţi de timp şi de griji, aşa cum o fac la Bucureşti. Apoi, înghesuiala cotidiană din spaţiile publice pare a nu fi atins întru totul provincia: pe trotuar ai încă loc să mergi ca pieton, iar pe carosabil nu-ţi tocesti deocamdată nervii, ca şofer blocat în trafic. În fine, numărul persoanelor care şi-au pierdut minţile, fie şi parţial, este infinit mai mic în provincie. În Cîmpulung Muscel, toată lumea îi cunoştea pe cei trei nebuni ai oraşului. În Bucureşti am avut un şoc întîlnind aproape în fiecare zi pe stradă alţi oameni care vorbeau singuri sau care se credeau radiaţi de către serviciile secrete.

Ciprian VOICILĂ (Buzău)

„*Şansa să te aduni de pe unde te-a împrăştiat viaţa*“

Prea îndelungata mea existenţă socială de buzoian mă îndreptăţeşte să emit asupra provinciei următoarele judecăţi de valoare pe care le înşirui pe hîrtie urmînd modelul mersului în şir indian al minibuzelor care transportă zilnic călători pe ruta Buzău-Bucureşti, cu plecare din faţa unui castel medieval de secol XX, deghizat pe timpul zilei în bar cu biliard, proprietate a unui senior local, membru al clanului de argintari Vanghelis-Decebal-Suraj. Pulsul provinciei e cît se poate de hipotensiv, maşinile abia trec iritîndu-ţi nerăbdarea de bucureştean, îndelung educată prin trecerile pe roşu. În liniştea hibernală a cartierului irump din faţa blocului notele ultimului hit manelist. Sursa melodiei e un aparat abscons într-o Dacie cu uşile larg exhibate, în jurul automobilului prea ambulîndu-se nişte burtoşi chelioşi, proaspăt întorşi din Parcul Tineretului unde s-au scăldat la comun în ştrandul oraşului, nu înainte de a-şi etala pe „plajă“ muşchii trans-formaţi la sala de culturism din aceeaşi zonă. Izolat între patru pereţi, dacă nu vrei să te pierzi în plin cafard, poţi să pui mîna pe o carte sau să deschizi televizorul. Dacă deschizi televizorul, te întîmpină reclamele locale care te îmbie, de exemplu, să înfuleci produsele firmei de panificaţie Borumir. Calitatea lor aminteşte de primele reclame pe care le-au văzut ochii românilor, după ce au căzut de pe ei solzii comunismului. Postul TV Taraf capătă în provincie proporţii sublime. În faţa televizorului îţi dai seama că opţiunea pentru cultura înaltă sau pentru cea populară poate fi doar o problemă temporală. Dacă stau mai mult de trei zile acasă, muzica de prin împrejurimi face corp comun cu cea difuzată la Taraf şi nu mi se mai pare abominabil să privesc la cocălăreala care se etalează acolo, iar emisiunile de la OTV devin suportabile spre plăcute. Afară, o liniste pustiitoare mă face să îi suspectez pe concitadinii mei că stau hipnotizaţi în faţa televizorului, cu spiritul critic de tot amorţit. Greutatea expresiei „eşti pe sticlă, deci exişti“ o simţi cu adevărat doar în provincie. Ca şi întrebarea-cheie, omiprezentă şi atotbiruitoare aici: „Cît cîştigi?“. Provincia însă îţi oferă şansa să te aduni cînd şi cînd de pe unde te-a împrăştiat viaţa.

Cristina FOARFĂ (Craiova)

Provincia: noul faţă în faţă cu reacţiunea

Pentru mine, provincia se traduce prin Craiova. Tocmai de aceea, chiar şi atunci cînd generalizez, mă raportez chiar şi inconştient la realitatea pe care am ştiut-o bine optsprezece ani şi pe care o regăsesc aproape neschimbată cam o dată pe lună, cînd mă întorc. Din punct de vedere cultural şi nu numai, provinciei îi lipseşte racordul la nou, timpul pare că are alt ritm unde schimbările, noile tendinţe ajung cu întîrziere. Provincia strîmbă din nas cînd i se arată ceva ce iese din tiparul ei, ba chiar respinge cu agresivitate.

Din provincie lipsesc şi oamenii pentru că mulţi preferă să plece, fie în Bucureşti, fie în alte ţări, iar cei care rămîn se complac în acea atmosferă de *dolce far ninente* şi de „merge şi aşa“. Lista ar putea continua la nesfîrşit – lipsesc biblioteci bine dotate, oameni bine pregătiţi, investiţii şi o viziune de ansamblu, viteza pe care o are Bucureştiul. În schimb, aici găseşti lucruri valoroase, bine conservate, pe care Capitala le-a îngropat din lipsă de timp sau le-a categorisit scurt ca fiind vechi. Dacă în Bucureşti totul e marcat de nesiguranţă, de dubii, în provincie totul are o reconfortantă stabilitate, o autosuficienţă şi o încredere ce se opun neîncrederii bucureştene. În plus, în provincie încă se mai păstrează spiritul apartenenţei la comunitate, o solidaritate care pare fantastică, faţă de Capitala agitată şi plină de orgolii. Dezavantul provinciei că „aici nu se întîmplă nimic“ poate fi transformat însă într-un avantaj, dacă ne gîndim că în anumite domenii vorbim de un teren aproape virgin, unde un proiect condus inteligent are şanse de reuşită, mai ales că nu este o concurenţă atît de mare ca în Bucureşti.

Geo HRISTESCU (Giurgiu)

„*Viaţa are un alt ritm, deloc alert*“

Acul vitezometrului încetase să se mişte, de minute bune, şi îmi arăta obsesiv partea dreaptă a drumului, parte pe care se derula un film foarte cunoscut atît mie, cît şi Ioanei. Tamango spunea la radio de ce s-ar duce pe litoral în Bulgaria. Fără să ne dăm seama, intrăm în oraşul natal, oraş în care fugim la fiecare sfîrşit de săptămînă. Inevitabil îmi vin în minte toate locurile pe lîngă care trecem pînă la casa părinţilor noştri. În oraşul de provincie, cu numai trei semafoare şi un singur bulevard care se termină în port, la mai puţin de un kilometru de bulgari, viaţa are un alt ritm, deloc alert. Am crescut pe malul lacurilor, aflate cu zecile în judeţ. Am crescut făcînd plajă pe Groapă. Groapa de Cenuşă, un lac artificial, dezafectat. Am crescut într-un cartier de case – copilul din mine nu a cunoscut asfaltul pînă la 6 ani, străzile pe care ne jucam fiind acoperite cu pietriş. Cele bune. Am crescut în livezi, am alergat pe hectare întregi plantate cu viţă-de-vie, acolo unde făceam cazemate. Am crescut în liniştea nopţilor de vară, departe de maşini, motociclete şi blocuri în construcţie, macarale şi excavatoare. Ioana îşi fixează centura şi îmi aminteşte că la 8 ne întîlnim cu Marius la Motoare. Deci trebuie să îmi reintru în ritm. Fără să ne dăm seama, ieşim din orăşelul natal. Ne întoarcem în Capitală, locul de unde se dă ora fixă, locul care ne-a adoptat atunci cînd am vrut să venim la facultate. Apoi ne-a oferit o casă. Şi nu am mai plecat înapoi. Acum îmi plac aglomeraţia, cele 19 semafoare la care stau de cîte patru ori, în drum spre serviciu, ambulanţa care trece în fiecare dimineaţă, parcă, prin sufrageria noastră de la etajul şapte al blocului de lîngă Cora, cele 400 de restaurante în care ne întîlnim cu prietenii, stadionul din Ghencea, Lacul Morii, Magheru, Mall-ul cu 100 de săli de cinema, Nottara, furnicarul în care mă pierd în fiecare zi. Acul vitezometrului încetase să se mai mişte de minute bune şi îmi arăta obsesiv partea dreaptă a drumului, parte pe care se derula un film foarte cunoscut atît mie, cît şi Ioanei...

Bogdan IANCU (Vîlcea)

„*Un* acasă *numai bun de visat*“

Trebuie să spun de la început că atît Capitala, cît şi provincia pe care le pun faţă în faţă sînt reprezentări stereotipe şi prin urmare rezultatul punerii în oglindă trebuie luat ca atare. Provinciei îi lipseşte zgomotul aiuritor al Capitalei – şi aici nu mă refer la zgomotul tramvaielor la ora 5 dimineaţa şi nici la concertele infinite de claxoane prinse în ambuteiaje, ci la evenimentele – concerte, festivaluri, spectacole – care se desfăşoară într-un ritm căruia numai fanaticii îi fac faţă (evident, faţă de alte capitale sîntem codaşi). Capitala este şi va fi pentru multă vreme aproape unicul punct de ieşire, în numai cîteva ore şi la preţuri din ce în ce mai mici, spre Europa. Provincia transformă în avantaj relativa înapoiere faţă de Capitală, clădirile vechi rezistă cu ceva mai mult succes atacului modernizării cu conţinut ridicat de inadecvare (ştie cineva cum a fost posibilă construirea monstruosului sediu al Poliţiei de pe bulevardul Ana Ipătescu?), iar pentru cei torturaţi de haosul Capitalei, liniştea după-amiezelor de provincie devine un *acasă* numai bun de visat în picoteala dintre două şedinţe infinite.

Sonia LODI (Arad)

„*Un grad mare de bun-simţ*“

Provinciei îi lipseşte viaţa de noapte, cel puţin oraşului meu natal, Arad. Dacă te apucă plimbatul la 1 noaptea, rişti să îţi dai seama, cel puţin pe timp de iarnă, că eşti singurul zevzec de pe străzi sau de la uşile cîrciumilor, parlamentînd cu chelneriţele plictisite, care vor să închidă. Şi îi lipseşte agitaţia din Bucureşti, atît de detestată de unii, care mie personal îmi place. Oraşul meu are un fel de încetineală care poate fi terapeutică, dacă te întîlneşti cu ea de cîteva ori pe an, cît eşti în vizită. Însă încetineala asta m-a făcut să aleg să locuiesc în Bucureşti, cu toate neajunsurile acestui oraş mare şi murdar. Provincia „mea“ are în plus un grad mare de bun-simţ: taximetrişti care îţi dau restul pînă la 10 bani, şoferi care opresc la trecerile de pietoni nesemnalizate, oameni cu simţul umorului, părinţii mei, ţăranii autentici din pieţe, care vînd roşii şi varză murată autentice, rîul Mureş care a fost lăsat în pace, să curgă cum o vrea el, spre deosebire de Dîmboviţa, şi un soi de mîndrie locală domoală, dar fermă. Ştiu foarte mulţi oameni care sînt mîndri că sînt arădeni, dar nu cunosc foarte mulţi care să se laude că sînt stabiliţi în Bucureşti. Cel puţin nu din partea aceea de ţară.

Adina PAPAZI (Buzău)

„*Un* savoir lire *pe care Capitala îl răpeşte*“

Mama s-a născut undeva lîngă Capitală, iar tata – într-un sat pe vremea aceea uitat de lume, azi mediatizat prin turism. De crescut, am crescut în provincie, la jumătatea distanţei dintre Bucureşti şi Braşov, într-o comună recent devenită oraş. Toată viaţa mama a muncit pentru ca eu şi sora mea să ajungem în Bucureşti, locul unde, după părerea ei, se întîmplă toate, se dă tonul. Aşa s-a întîmplat, dar numai după ce optsprezece ani am locuit în provincie. Nu m-aş muta înapoi acolo. Nici nu m-aş duce în alt oraş, fie el mare. Dar asta nu înseamnă că iubesc Bucureştiul cu frenezie. Pur şi simplu sînt conştientă că îmi garantează accesul la informaţie, la noutate şi actualitate. Aici am teatre, cursuri, festivaluri, ceainării, profesori pe care încă îi mai audiez. Chiar dacă informaţia ajunge astăzi în toate locurile, chiar dacă poţi avea orice carte în cîteva zile în orice colţ de ţară ai sta, chiar dacă şi festivalurile de film se întîmplă în fel şi fel de locuri, departe de „ţentru“, îmi dă un plus de confort să ştiu că lucrurile dragi mie – concertele Iris şi Cargo, terasa cu cea mai bună cafea cu mentă din lume, Mache, Moni şi ceilalţi prieteni, Zambaccian şi Muzeul Satului, biserica Visarion, clătitele din Regie – îmi sînt mai la îndemînă aici, şi nu altundeva. Dacă este să am vreo nostalgie a provinciei, dincolo de frumuseţea şi sălbăticia locurilor, aceea este a tihnei, a timpului care acolo se scurge cu încetinitorul. Toate cărţile pe care le-am citit acasă la mama se „digeră“ altfel, se sedimentează mai adînc. E un soi de *savoir lire* pe care Capitala, cu toată graba ei, cu tot zgomotul şi cu toată alergătura, mi-l răpeşte.

Cosmin MANOLACHE

Steaua Mizil

Cînd eram mic, am tras cu urechea, m-am gîndit, am mai făcut nişte calcule şi am ajuns la concluziile astea: *1) Provincia este un teritoriu admirabil, locuit de oameni admirabili. 2) Ei se numesc provinciali.* Foarte bine, doar trebuia să ştiu de la bun început în ce categorie mă învîrt. Lucrurile se mai limpezeau şi mai şi, cînd ajungeam într-un oraş mai mare – de pildă în Ploieşti sau Buzău. Eu, puştiul admirabil, din oficiu, precum toţi cei asemeni mie, păleam. Golit de admiraţie, eram orbit de locurile noi, cu siguranţă mai pline de strălucire, de istorie, mai capabile de progres. Cele două oraşe, între care geografic mă situam la egală distanţă, erau maximum. Ba nu, greşesc. Statutul de privilegiat îl avea Braşovul. Aveam acolo nişte rude, ajunsesem sub Tîmpa, prin urmare ştiam cu ce se mănîncă. Era vorba şi de munte, de turism... De Bucureşti, ca şi de restul oraşelor de pe lumea asta, aglomerări urbane mai mari decît oraşul meu, doar auzisem. Alţi puşti, veniţi în tîrgul nostru la bunici, ne povesteau despre Drumul Taberei şi despre te miri ce alte cartiere, căutînd să ne atragă pe tărîmurile fabuloase imaginate de ei, apelînd la improvizaţii jenante. Uneori reuşeau. Alteori – situaţiile-astea nu erau puţine – fabulosul lor meşteşugit cu migală se stingea încet-încet. Din cenuşa neputinţei de a face din Bucureşti un *tărîm* adevărat, se ivea întotdeauna fotbalul.

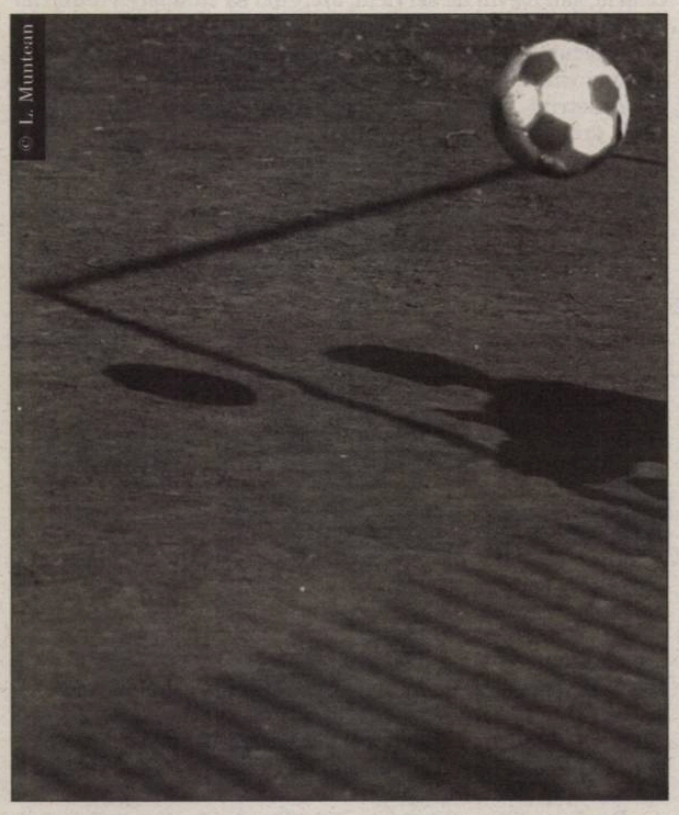

Un teritoriu universal, limitat de un regulament la 110 x 60 m cu oareşce variaţiuni, ne dădea posibilitatea de a ne juca şansa în faţa bucureştenilor. Terenul de miuţă nu mai era nici centru, nici margine – a se-nţelege provincie, anexă etc. Un *no man's land*. Aşa am resimţit, aş zice chiar fizic, diferenţa dintre provincie şi Capitală. Fapt este că rivalitatea dintr-un teren de fotbal trebuie să fi fost echivalentă şi în cazul ploieştenilor sau buzoienilor care, asemenea celor din Capitală, veneau la bunicii lor din Mizil. Şi chiar a fost. Între Steaua Mizil, Petrolul Ploieşti şi Gloria Buzău era o rivalitate de Divizia B, un război mic pentru combatanţi pe măsură. Admiraţia era dată deoparte, locul fiindu-i luat de aspiraţie. Cuvinte mari, e drept, dar cred că aşa au stat lucrurile. Speranţa că trebuie să se nască un gigant printre pitici era una din mizele noastre, ale provincialilor.

Petrolul şi Gloria au mai zvîcnit prin Divizia A. Trecutul le permitea şi, vorbă de crainic sportiv, le recomanda ca pe nişte combatanţi capabili să facă faţă unui alt război. Ceea ce însemna, ca şi acum, susţinere financiară. Rafinării şi te miri ce alte întreprinderi, de autocamioane sau tractoare, existau în toată ţara. La saltul în Divizia B eram beneficiarii unui implant masiv de la Petrolul Ploieşti. O parte din jucătorii găzari fuseseră acuzaţi de aranjamente şi asupra lor se abătuse dizgraţia şefilor. Urmarea a fost un exil, benefic pentru mizilenii avizi de fotbal. Dar înainte de a deveni Steaua Mizil – pînă atunci fuseserăm Rapid, ASA sau AS – a trebuit să facem faţă unui examen: un meci împotriva cîştigătoarei Cupei Campionilor Europeni. Tîrgul a vuit bine, ca-ntr-un roman sud-american: vine Steaua! Şi a venit cu un efectiv destul de apropiat de cel din finala de la Sevilla. Eram împărţit. Ţineam şi cu Steaua, dar şi cu echipa oraşului. În final, campionii Europei au fost învinşi cu 2 la 1, iar noi, provincialii, am căpătat dreptul de a ne numi Steaua. Steaua Mizil. Povestea asta mi se pare de o mie de ori mai frumoasă – ştiu, sînt subiectiv – decît acele cronici fanteziste ale unei visate finale de Campionat Mondial între România şi Brazilia, într-un viitor continuu, niciodată apropiat de prezent, de realitate. Meciul fondator a iniţiat o nouă epocă. Glumesc, cumva, cochetînd cu clişeul, dar ăsta e adevărul. Din acel an, Steaua Bucureşti a trimis timp de aproape zece sezoane jucători de la centrul lor de juniori. De data asta, importul avea ştaif. Eram luaţi în seamă, nu mai respiram subsolul seriei I a Diviziei B. An de an terminam sus, între primele patru. Probabil că de la Salonta, Negreşti-Oaş sau Dorohoi se bănuia că Mizilul e ceva. Adică în nici un caz vreun mizilic. Fostul primar de la sfîrşitul secolului al XIX-lea, Leonida Condeescu, încondeiat de Caragiale, trebuie să se simtă... Cum? Răzbunat? Pe ce? El voise lucruri mai măreţe, demne de-o reală admiraţie: mutarea Facultăţii de Medicină de la Iaşi la Mizil, statutul de port la Marea Neagră şi alte asemenea. Pe cînd, să te baţi la promovarea în A cu CSM Suceava, Oţelul Galaţi, Progresul Brăila sau FC Constanţa însemna nimic altceva decît o rătăcire a năzuinţelor mizilenilor într-un secol XX atît de încurcat. E drept, nici sărmanul primar n-a reuşit mai mult decît să oprească în micuţa noastră gară acceleratul Bucureşti – Breslau. Apoi a venit tranziţia, iar prin 1994 Steaua şi-a retras tutela. Aşa că Steaua-cea-mică şi-a transformat statutul de *sedusă* în cel de *abandonată*. Acum se zbate prin campionatul judeţean, dacă nu s-o fi desfiinţat.

Viitorul. Ce înseamnă viitorul pentru o echipă de provincie, cu alte cuvinte? Viitorul începe azi, cu prezentul, pentru că răspunsul e: *Se poate, dom'le!* Chiar sezonul ăsta luăm seama la Dacia Mioveni, la Unirea Urziceni. Au mai traversat Divizia A şi Foresta Fălticeni, Oneştiul, Mediaşul... Va veni poate şi rîndul lui Building Vînju Mare, Prefab Modelu, Auxerre Lugoj sau Liberty Salonta. Să avem încredere: *Se poate!* Pentru că, lucru greu de imaginat nu cu mult timp în urmă, au apărut derbiurile provinciei. Provincia care clatină centrul de putere. CFR Cluj, Poli Timişoara, Universitatea Craiova. Le ţin isonul Oţelul Galaţi, Vasluiul, Urziceniul. Capitala este amenînţată serios. Serios! Şi asta îmi aminteşte – deh, lecturile copilăriei din Ioan Chirilă şi confraţii – de Ripensia şi Chinezul, CAO, UTA. Se întîmpla înainte de război. Înainte de războaie. Erau alte provincii. Aceleaşi, dar altele. Pentru că oamenii erau alţii. Chiar dacă centrul va rămîne întotdeauna centru. În Italia, AS Roma şi SS Lazio cîştigă rar campionatul. De ceva vreme potul este luat de perfidul nord cu precizie şi siguranţă nemţească. Exemplele AC Milan, Internazionale Milano sau Juventus Torino sînt istoria recentă a Italiei în materie de fotbal. Situaţii asemănătoare în Bundesliga, Primera Division, Premier League, ca şi în Ligue 1, de altfel. S-ar putea să greşesc, dar asemenea mişcări tectonice mi se par semnele unei anume sănătăţi. Ceva dincolo de fotbal. Ceva dincoace de noi. Poate ceva în fiecare individ luat în parte.

Nu e deloc rău că supremaţia Bucureştiului este amenînţată de noile derbiuri ale provinciei. Pînă mai ieri zîmbeam superior cînd auzeam de Liberty Salonta, pînă cînd am aflat de centrul de juniori de-acolo supervizat de echipe grele din fotbalul mare european. Poate că asocieri bizare precum Willy Bacău, Poenix Ulmu, Dodu Bucureşti, Avîntul Mîneciu, Soda Ocna Mureş, Sparta Mediaş sau Lotus Sînmartin ascund ele ceva. Dincolo de prospeţime, prosperitate. Dincolo de prosperitate, potenţă financiară. Şi dincolo de asta, o anume dorinţă şi voinţă de a nu mai privi doar cu admiraţie spre un centru copleşitor, magnetizant, purificator. Lucrurile încep să se schimbe, dar ăsta nu-i sfîrşitul lumii. E doar începutul, ca de fiecare dată, în fiecare zi.

Poate mi se va reproşa perspectiva din care-am ales să pun pe hîrtie cîteva note de provincie. Recte şi în speţă: *Ai obsesii grele, neică!* Ei, da. La cîtă atenţie i se dă fotbalului, provincie în toate cele umanist-realiste, mi s-a părut cu-atît mai potrivit să arunc o privire de la genunchiul broaştei. Eu cred că merită.

P.S. Pentru că numărul dedicat *provinciei* va apărea pe 23 august, voi mai adăuga o simplă coincidenţă. Timp de 23 de ani, între sezoanele 1965-1966 şi 1989-1990, finala Cupei României, competiţie la care au acces echipele de toate eşaloanele sportive, s-a jucat pe stadionul 23 August şi a avut 4 cîştigătoare din provincie (U Craiova, Poli Timişoara, Jiul Petroşani şi Chimia Rîmnicu Vîlcea) şi alte 6 finaliste (UTA, Foresta Fălticeni, Constructorul Galaţi, CSU Galaţi, Olimpia Satu Mare şi FC Baia Mare). O singură dată, în sezonul 1988-1989, finala s-a disputat în provincie. La Braşov, oraşul favorit al copilăriei mele. A cîştigat Steaua cu 2 la 1 împotriva lui Dinamo.

Florina PÎRJOL

Ei, da, sînt norocoasă!

M-am născut într-un oraş cu 50.000 de locuitori, oraş muncitoresc ridicat peste noapte prin anii '50, cunoscut pe vremuri ca Gheorghe Gheorghiu-Dej. Acum se numeşte Oneşti, oraşul Nadiei (mă scoate din sărite eticheta asta cu gimnastica!) şi al mastodontului industrial RAFO. N-o să mă plîng jumătate de pagină de neajunsurile provinciei şi de „handicapul" cu care am ajuns eu (şi am rămas) în Bucureşti. N-o să vă ascund, pe de altă parte, nici faptul că adaptarea mea la viaţa de Capitală e un proces încă neîncheiat, după aproape opt ani de cînd sînt aici. Adevărul e pe la mijloc, ca de obicei: viaţa în provincie are avantajele ei, dar posibilităţile şi opţiunile sînt de găsit tot într-un oraş mare. Mereu le spuneam alor mei: „Ce bine ar fi dacă am putea teleporta întreg Oneştiul la marginea unui cartier din Bucureşti!". Tînjeam după casa mea frumoasă, pe care aici nu mi-o pot permite, după liniştea şi curăţenia străduţelor şi lentoarea cu care oamenii îşi trăiesc, imperturbabil, vieţile. După cunoscuţii cu care schimbi o vorbă la colţ de stradă şi foştii profesori cu care aş bea, din cînd în cînd, o cafea, pălăvrăgind despre trecut. După şcolile la care am învăţat şi biblioteca la care am minţit în clasa a VII-a că sînt la liceu, ca să-mi fac permis de cititor la adulţi (precizare: biblioteca e excelent dotată şi are un fond de carte impresionant, sponsorizat generos de primarul pesedist – da, da, nu strîmbaţi din nas, asta-i realitatea; în Bacău, de pildă, oraş mult mai mare şi reşedinţă de judeţ, biblioteca judeţeană e departe de cea din Oneşti). Îmi lipseau familia şi coclaurile de la ţară pe unde mi-am petrecut copilăria, îmi lipsesc încă în fiecare zi.

Nu e adevărat că nu se întîmplă nimic în provincie. Am avut norocul unei „echipe" de profesori buni, cu deschidere şi talent, nu capete de carton cum am văzut prin cancelariile liceelor bucureştene în care am predat acum ceva vreme. M-au format într-un fel, nefiind nici unul dintre ei un mentor în sensul clasic. Îmi amintesc de un profesor complet anti-sistem, îl chema Bogdan Dumitrescu şi era, în clasa a X-a (cînd m-a prins la ora de latină cu *Lolita* sub bancă), ideea mea de tip inteligent, cultivat şi capabil să facă nişte puşti dezorientaţi ca noi să citească. Era trăsnit şi îşi scandaliza colegii prin nonconformism, dar mie mi se părea grozav şi am învăţat mult de la el. Avea oroare de mumii culturale, de mituri şi de clişee reproduse pe bandă rulantă.

În plus, de pe la începutul liceului, m-am dus an de an la Zilele Culturii Călinesciene, manifestare cu lungă tradiţie, devenită un fel de marcă a Oneştiului cultural. I-am văzut, ani la rînd, pe Manolescu, Cărtărescu, Breban, Băläiţă, pe cei de la *România literară*, în combinaţii diferite. Pe Andrei Pleşu într-o polemică de zile mari cu Mircea Dinescu şi George Pruteanu. Aveam 16-17 ani, habar n-aveam cine e Groşan (al cărui nume l-am găsit notat cu „j", într-un carnet din acei ani), dar totul mi se părea mirific. Acolo i-am cerut un autograf lui Mircea Cărtărescu (era prin '98) pe prima ediţie a *Orbitorului 1* şi lui Gabriel Dimisianu pe un colţ de *Românie literară* (nu-şi mai aminteşte cum au rîs toţi colegii lui – i-am povestit secvenţa mulţi ani după aceea). Se vorbea despre criza romanului românesc, postmodernism, generaţii, despre tot felul de alte lucruri, şi vă asigur că atmosfera nu era deloc provincială. Între timp, oamenii s-au schimbat, au apărut alte priorităţi, conflicte, regrete, şi manifestarea n-a mai egalat efervescenţa acelor ani de excepţie, deşi a mai avut şi după aceea momente bune şi foarte bune. Tot în Oneşti s-au lansat antologiile *Tablou de familie* şi *Ferestre 98:* nu înţelegeam eu prea bine cum e cu poezia lui Sorin Gherguţ sau cu *Floarea de menghină*, cine e Marius Ianuş şi ce e cu literatura tînără despre care nu auzisem nimic la şcoală. Dar vedeam autori în carne şi oase, autori foarte tineri, puteam vorbi cu ei şi asta mi se părea o chestie nemaivăzută. Dacă lecturile şi-lansările itinerante ar deveni o practică obişnuită, eventual remunerată cumva, am avea numai de cîştigat (şi cîştigurile se calculează în cititori cît mai tineri şi cît mai mulţi). Eu mă consider norocoasă.

De ce nu m-aş întoarce? Din multe motive. E locul în care am pierdut recent un om foarte drag şi o mare parte din sufletul meu odată cu el. El ar fi vrut să rămîn aici şi să lupt pentru ceva mai bun decît un post de profesor de română la liceul la care am învăţat şi eu odinioară. Aici pot să fac ceea ce-mi place: să citesc, să scriu, să văd o piesă de teatru şi să mă duc la un concert la Ateneu. Să beau o cafea cu cei foarte puţini prieteni care mi-au mai rămas. Mi-e dor de tihna de acasă, e adevărat, dar locul meu e aici. Oare n-am putea, totuşi, teleporta Oneştiul undeva înainte de a începe Popeşti-Leordeni? Să vedeţi cît de bine e acasă... la mine.

Dragoș TUDOR

Pe-un picior de plai

Prima atestare documentară a oraşului datează din timpul lui Petru Cercel. Pe 18 iunie 1584, „întărea Jupînesei Caplea şi nepoţilor ei, Badea şi Calota postelnici, satele Drăgăneşti şi Moarile în urma unei judecăţi". Şi aici se opreşte gloria istorică a localităţii. Ar mai trebui amintit doar că a fost una dintre primele zone de exploatare a petrolului. Americanii au realizat investiţii majore. Petrolul a curs o perioadă pe marginea drumului. Acum s-a cam terminat. Sondele dispar, una cîte una. Au reapărut însă judecăţile. Oamenii se luptă încă să cîştige ce a fost al lor şi le-a fost luat, pe vremea cealaltă. Nu au bani pentru avocaţi pricepuţi, nu prea ştiu legile, dar trăiesc cu speranţa să obţină ceva pe proprietăţile bunicilor. Pentru copii, nu pentru ei. Aici m-am născut şi aici încep şi povestea. Pentru că, pentru mult timp, aici am găsit capitala întregii lumi. Apoi a devenit provincie.

Copil fiind, sonde cutreieram

Copilul percepe locul naşterii prin formule care ţin de primii prieteni, de spaţiile de joacă bine delimitate şi asumate ca personale – teritorii de apărat în lupta cu găştile celelalte. Aşa îl percep şi eu. Dealurile erau pline de sonde pe care ne căţăram să vedem lumea de sus. Puţini se încumetau să urce pe sonda 6000, doar că răsplata era pe măsură. Era Turnul Eiffel, Blocurile Gemene şi Turnul din Pisa la un loc. De acolo din vîrf eram stăpînii lumii. De jur-împrejur vedeam totul. Blocurile din centrul oraşului, casele de la periferie, şoseaua care şerpuia spre satele din jur şi apoi dealurile. Ce era după dealuri, nu ştiam şi nici nu ne interesa. Vedeam şi casa lui Radinski, un medic dentist celebru, dar care, nimeni nu ştia de ce, cam înnebunise. Casa era protejată de un pîlc de brazi falnici, bătrîni, veniţi parcă din vremea lui Petru Cercel. Ca prin minune, rămăsese nedărîmată. Singură, în mijlocul unui cartier de blocuri. În curtea ei zăceau zeci de seringi şi ace, reviste în limbi străine, jucării frumos colorate pe care nu le găseam niciodată în magazin. Mai era un cîine, cred că primul ciobănesc mioritic din ţară. Este singurul mister al oraşului pe care îl mai port nelămurit. Cine era acest Radinski?

La ţară, la bunici, era provincia. Orice doreai să cumperi trebuia să mergi *de vale* şi, dacă era închis, să aştepţi pînă vine vînzătorul de la treburi sau să mergi să îl cauţi acasă. Pe vremea aceea, pîine nu era la sate. O aduceam de la Bucureşti sau de prin alte oraşe unde se dădea fără cartelă (deşi ne certa vînzătoarea că stăm de mai multe ori la coadă, că am mai luat. Bunicul mă mai trimitea o dată pe mine. „La copii le dă de mai multe ori" – zicea. După ce vînzătoarea număra banii, sărea din spatele meu şi înşfăca cele două franzele să le rostuiască atent, în sac).

La ţară se făcea însă grîul şi am început să întreb, naiv, de ce, dacă grîul se face aici, oamenii nu îl pot măcina ca să facă pîine. Să nu mai care de la oraş. Astfel am aflat că nu este grîul lor şi am tras concluzia că era mai bine la oraş. Aici, pesemne, grîul era al oamenilor, pentru că se făcea pîine, iar la Bucureşti, pe undeva, trebuie să fi fost culturi mari, din moment ce pîinea era la liber.

Oraşul adolescentului miop

Anii de dinaintea liceului au reprezentat momentul în care, pentru prima dată, m-am îndoit de oraş. Tîrgovişteа era mai mare, la Bucureşti îţi trebuia o zi doar ca să mergi prin cîteva magazine şi la o cofetărie. Prin clasa a X-a, după ce cam dădusem iama în toate cărţile bibliotecii, inclusiv în fondul secret (cămăruţa din spate), am simţit că oraşul are limite. Că e posibil să caut mult şi bine fără să pot găsi aici. Orice. Bibliotecara mai tînără (cea în vîrstă era mai rea) se obişnuise cu mine. Punea cărţile noi în rafturi abia după ce treceam prin ele. Dar şi acest favor devenea inutil. 1000 de metri pînă la liceu, 300 pînă la bibliotecă, 1000 pînă la sala de handbal, sîmbăta etapă în campionatul de juniori, aproape zilnic cefalee.

Mai erau şi grămezile de oameni care forţau geamurile la cinematograful din oraş cînd veneau filme precum *Lanţul amintirilor*, *O floare şi doi grădinari* sau *Superman* şi *Războiul stelelor*. La 10-12 ani, aceste filme par compatibile, făcute din acelaşi aluat, chiar dacă noi rîdeam cînd sala hohotea în lacrimi. Şi ele au părut, o vreme, centrul lumii. Apoi am auzit de video, de filme pe casetă, cozile s-au mutat acasă la şoferii de tir, transformaţi, brusc, în cinefili. Costa 5 lei să vezi un film, dar te puteai piti pe sub un colţ de masă sau mileu mai mare, să vezi mai multe, pînă adormeai.

Oraşul meu, oraş al nimănui

Din ziua în care am plecat la facultate, oraşul mi-a devenit străin. L-am conştientizat provincial. Ascuns printre dealuri, aproape capăt de şosea, nu are nici o şansă. Ca peste tot în ţară, bărbaţii pleacă în străinătate, la un ban mai bun, pe care să-l trimită acasă, la copii. Văzut rece, obiectiv, este un loc pe care nu-l regreţi pentru că nu-l reţii. Nimic din forma şi aspectului lui nu te încîntă, nu îţi place, nu te incită la visare sau proiecte. În singura intersecţie de străzi, maşinile aşteaptă, se invită, îşi fac semne de generozitate sau îşi oferă zîmbete liniştitoare. Şi asta dincolo de semnele de circulaţie, prea ferme pentru un asemenea context. Drum cu prioritate şi cedează trecerea nu pot avea întîietate asupra relaţiilor umane: „Vă rog, domn' profesor, treceţi dvs.!"; „Dle inginer, vă rog, poate vă grăbiţi!"; „Dna dirigintă, ce frumos aţi renovat poşta, mergeţi, mergeţi, eu mă duc la piaţă!".

Oraşul nu-mi mai aparţine. S-a schimbat şi el, m-am schimbat şi eu. Văd grădiniţa în curtea căreia mîncam flori de trifoi, şcoala generală la care am continuat să merg chiar şi după ce mă mutasem, la casă, departe de ea. Trec pe lîngă liceul învelit acum în termopane de oglindă, prin care nu mai poţi vedea sau intui forfota profesorilor, în drum spre cancelarie, sau elevul de serviciu, alergînd să cumpere vreun ziar sau cornuri pentru profesoare.

Aşa cum e, neatractiv, provincial, fără trecut şi fără viitor, e totuşi viu. Plin de copii care vor vrea, şi ei, să-l părăsească. S-a construit, recent, o nouă grădiniţă pentru ei. Din cînd în cînd, prea plin de-atîta capitale, simt că-mi lipseşte tocmai simplitatea lui. 1000 de metri pînă la liceu, 300 pînă la bibliotecă – acum un bar cochet, mereu fără clienţi –, 1000 pînă la sala de handbal, fără etapă în campionatul de juniori, aproape zilnic cefalee – din acelea cu care te obişnuieşti şi le simţi abia cînd nu există. Da, e provincie. Da, este un capăt de lume în mijlocul ţării. Dar raportat la ce?

„Diferenţele dintre Capitală şi provincie sînt mai intens «conturate» în România"

– interviu cu Caroline MAKOVEC –

Caroline Makovec a ajuns în România în urma unui contract de muncă, dar care nu îi era destinat. Deşi recunoaşte că nu îi este tot timpul uşor să trăiască într-o ţară străină, departe de familie şi de prieteni, nu i-a fost greu să se adapteze deoarece „acasă" a locuit cu familia prietenului ei, născut în România, dar stabilit în Austria – „mentalitatea românească", spune ea, nu îi era aşadar străină. După ce a absolvit facultatea şi a scăpat de camera de hotel în care a locuit timp de nouă luni, Caroline a primit un post de marketing officer la Oficiul Naţional de Turism al Austriei, din cadrul Ambasadei Austriei la Bucureşti.

4 luni – atît ar fi trebuit să fie iniţial perioada dvs. de şedere în Bucureşti. Patru luni care s-au transformat în 8 luni, 8 luni care s-au transformat în 3 ani. Chiar aşa de mult vă place în România, aşa de tare v-a cucerit Bucureştiul?

O să fiţi surprinsă, dar Bucureşti este un oraş în care, cîteodată, mi-ar plăcea să nu locuiesc! La început ţi se pare un loc „efervescent", dar după ce ajungi să îl cunoşti, descoperi şi oameni nefericiţi şi destul de „zgîrciţi" social. Asta mă face să îmi fie foarte dor de casă! Felul în care îmi trăiesc viaţa este foarte important pentru mine şi, din păcate, din punct de vedere al calităţii vieţii, Bucureştiul nu prea are ce să ofere. Îmi lipsesc spaţiile verzi, activităţile pe care acasă le făceam în aer liber, mă surprind diferenţele de statut social şi mă întristează faptul că oamenilor bogaţi le lipsesc manierele şi rafinamentul. Nu este un reproş, ci doar o constatare – aşa se întîmplă în majoritatea oraşelor mari.

În afară de Bucureşti, ce alte oraşe aţi mai vizitat? Prin ce alte locuri v-aţi mai plimbat?

Am fost în Timişoara, în Arad, în Cluj, am vizitat Constanţa, Sinaia şi mi-au plăcut foarte mult. M-am plimbat şi pe „la ţară", poate singurul loc în care am văzut şi am simţit şarmul României autentice – căruţele trase de cai, „bătrînii" satului, îmbrăcaţi în costume populare, păstori cu turme de oi, ţărani prietenoşi şi gata oricînd să te ajute... Din păcate, această imagine idilică nu poate compensa faptul că ţăranii sînt foarte săraci şi vor fi în continuare săraciţi chiar şi de tinerii care, împinşi de lipsuri, „migrează" la oraş unde posibilităţile materiale sînt mult mai mari.

În plimbările de care vorbiţi, aţi avut vreodată sentimentul provincial, senzaţia că deciziile se iau în altă parte şi nu aveţi decît obligaţia de a le împlini?

Absolut! Sînt sigură că multe dintre deciziile importante nu aparţin provinciei, ele se iau la nivelul Capitalei. Cred că primarii oraşelor de provincie au mult mai puţină putere de decizie decît politicienii bucureşteni.

În România încă mai există diferenţe între Bucureşti şi celelalte oraşe, denumite la modul general provincie. Cum vede un străin aceste diferenţe?

...nu mă surprind deloc pentru că în multe ţări, în cele europene în speţă, pentru că despre ele vorbim, acestea există deopotrivă. Trebuie să recunosc însă că diferenţele dintre Capitală şi celelalte oraşe sînt mult mai intens „conturate" în România decît în alte ţări. În Austria, spre exemplu, şi Viena este percepută drept „centrul ţării", dar cu toate acestea există provincii importante în care puterea politică este măcar vizibilă, dacă nu egală.

Comparativ cu Austria şi, poate, cu celelalte ţări europene pe care le-aţi vizitat, aţi avut vreodată sentimentul că România e o provincie?

O, da! În multe privinţe, statul român mai are multe de învăţat. Dacă îi priveşti pe oameni la cumpărături, în supermarketuri, în magazine, cînd sînt în vacanţă prin alte ţări, te surprinde viteza cu care aceştia încearcă să compenseze lipsurile din trecut. Românii încearcă să scape de viaţa anostă pe care au trăit-o şi implicit de tot ce presupunea ea, iar acest lucru se traduce printr-o obsesie pentru „nou". Nimic din trecut nu mai este de valoare – numai ce este nou şi foarte nou contează. Din păcate, dorinţa lor de a ieşi în evidenţă, de a se defini ca persoană prin statutul social nu aduce nimic bun sentimentului naţional. Nici viteza nu este un antidot – România are nevoie de timp pentru a se dezvolta. Nu totul trebuie făcut de pe o zi pe alta.

Cum arată o provincie în Austria?

Pentru mine provincia este o regiune, un oraş în care oamenii sînt încă prizonierii convingerilor din trecut, în care progresul nu este posibil din cauză că oamenii se tem de schimbare. Pot să vă dau un exemplu din sectorul turistic: în Austria încă mai există regiuni în care turiştii din ţările în curs de dezvoltare, din ţările care pentru foarte mult timp nu au fost considerate o prioritate pentru industria turistică austriacă, nu sînt bine primiţi, nu din alt motiv, decît din teama de „nou". Pînă de curînd nu a existat „o cultură" a turistului străin, un lucru vital în stimularea industriei turistice. Din fericire, acest exemplu nu este o regulă general valabilă – mulţi dintre cei care lucrează în turism conştientizează importanţa „pieţelor" noi care, implicit, aduc cu sine şi oportunităţi noi de afaceri.

După ce aţi început să lucraţi în România, aţi simţit, faţă de Austria, vreo diferenţă în modul de a lucra al românilor, în felul în care se desfăşoară aici lucrurile?

În unele domenii am sesizat multe diferenţe atît în procesul de lucru, cît şi în mentalitatea lucrătorului, a angajatului. Am constatat însă că, odată cu dezvoltarea sectorului educativ, diferenţele dintre ceilalţi cetăţeni europeni şi români sînt din ce în ce mai puţin vizibile. După cum bine ştim cu toţii, în marile companii ale lumii lucrează foarte mulţi români extrem de bine pregătiţi profesional. Cît despre modul în care decurg lucrurile în România, nu pot să spun decît că viteza este ameţitoare! Economia este în continuă creştere, motiv pentru care tot mai multe companii străine sînt interesate să-şi deschidă filiale în Bucureşti şi în alte oraşe din România. Întrebarea mea în acest caz este dacă românii pot ţine pasul...

Dacă aţi fi avut de ales între România şi orice altă ţară din Europa, aţi fi optat pentru România?

Îmi puneţi o întrebare dificilă! Evident că îmi pot crea în minte imaginea unui oraş ideal în care mi-aş dori să trăiesc. O metropolă foarte bine dezvoltată din punct de vedere educativ, economic etc., dar nu poţi avea totul. Pentru moment, nu îmi doresc să fiu în alt loc. Mă simt bine aici şi îmi plac românii pentru că ştiu să privească viaţa ca pe un imens „spectacol". Acest lucru m-a învăţat să nu iau lucrurile în tragic, o lecţie de viaţă foarte importantă pentru mine.

Cu toate acestea însă – trebuie să existe şi un „dar", nu? –, românii ar trebui să înveţe să se implice mai mult în ceea ce fac, în propriile vieţi. În loc să se plîngă de condiţiile aspre sub care au fost nevoiţi să trăiască în trecut şi de situaţia grea pe care o au acum, ar trebui să fie mai motivaţi, mai implicaţi.

a consemnat Ruxandra TUDOR

Marius CHIVU

Stufstock Plaza

în memoria lui Florian Pittiş

Recunosc că am avut încă de la început sentimente amestecate cu privire la Campania „Salvaţi Vama Veche“ (deşi cînd mi-am completat fişa fiscală am donat acestei cauze cele 2 procente din impozit). Aş fi vrut din tot sufletul ca Vama să-şi recîştige spiritul şi să fie redată celor care, practic, au inventat-o. Nu cred însă că poţi „salva“ un loc de la suprapopulare, mercantilizare şi poluare, creînd un eveniment al culturii de masă cum e un festival rock. Poate că rock-ul, punk-ul, funk-ul şi jazz-ul nu sînt genuri mainstream, *dar un festival al lor devine* mainstream. *Aici se află paradoxul şi riscul. Asemenea manifestări de amploare pot avea un scop caritabil, se pot strînge nişte fonduri, de pildă, dar, în timp ce Stufstock vrea să creeze o anume mentalitate, efectele secundare lucrează împotriva locului. Week-end-ul trecut, la a 5-a ediţie de Stufstock (16-19 august),* Realitatea TV *a făcut publică cifra turiştilor prezenţi în Vamă: 23.000. Pe locul 2, după Neptun.*

Salvaţi Vama şi Delta de ecologişti!

În Vamă nu erau mai mult de 200 de corturi, în schimb, aveai mai multe şanse să găseşti loc de parcare la mall în seara premierei lui *Harry Potter,* decît în week-end-ul cu Stufstock. Tradiţia corturilor pe plajă, cea pentru care militează festivalul, e deja Istorie: maşinile sînt de cîteva ori mai numeroase, iar Vama are nevoie acum de locuri de parcare. Stufstock a făcut din Vamă un loc de pelerinaj cu jeep-ul şi o destinaţie estivală a pet-urilor. Căci, în timpul festivalului, subintitulat GreenFest, Vama Veche este un fel de Glina cu ieşire la mare, mult mai murdară decît atît de hulita Mamaie. În ciuda organizării exemplare, am văzut oameni aruncînd chiştoacele şi paharele de bere pe jos, nu mai vorbesc de plajă, ci chiar în ţarcul festivalului. E clar că ghidul ecologic distribuit gratuit n-a fost citit. Ca o culme a decadenţei vamaiote, am văzut grătare sfîrîind pe plajă, vizavi de cîrciuma simbol La Stuf, şi un aparat de box care măsura forţa pumnului. Mai mulţi oameni, mai mult jeg. Niciodată Vama n-a fost aşa împuţită. Asta spune ori că mesajul nu ajunge la oameni pentru că sînt ei nişte tîmpiţi irecuperabili (şi atunci nu le stimulezi venirea în Vamă), ori că mesajul nu e realist (şi atunci încerci altceva). Sau amîndouă. Nu poţi ecologiza Vama cu o masă de cîteva mii de oameni veniţi cu maşina, un week-end pe an, să bea pînă cad laţi în ritmul chitarelor. S-o spunem pe-a dreaptă: rockerii şi punkerii nu sînt nişte delicaţi cu locul unde chefuiesc. Poate că nu mai vin atîţia manelişti ca în anii trecuţi, dar asta nu face Vama mai curată. „Faci plaja pe care o meriţi“ e un slogan adevărat, dar nu în sensul dorit. Căci o fi codrul frate cu românul, mă tem însă că viceversa nu e valabilă. Oricum, ceva nu e în regulă şi, dacă strategia nu se va schimba din mers, în cîţiva ani vor veni în Vamă o sută de mii de oameni care-şi vor parca maşinile pînă în 2 Mai.

În textul care deschide programul festivalului, Mircea Toma spune: „Am avut grijă ca aceste două sate [2 Mai şi Vama Veche] să aibă unul dintre cele mai bune planuri urbanistice din cîte a văzut ţara“. Numai mie îmi vine să rîd!? Acest plan urbanistic minune *a fost* sau *va fi* respectat? Arhitectural, Vama este acum o mahala. Dacă acest plan urbanistic va fi pus în practică abia de acum încolo, oare asta înseamnă că Vama va fi rasă şi reconstruită din temelii? Despre ce e vorba? Mă tem că vom ajunge să regretăm o Vamă dezvoltată în logica unui capitalism rapace, dar măcar civilizată şi, poate, chiar cochetă arhitectural, oricînd de preferat unei Vame promiscue, ghetoizate, cu aspect de mahala snoabă. Respect iniţiativele lui Mircea Toma şi aş vrea să fie cît mai mulţi tipi ca el care să investească atîta energie în civisme de tot felul, dar cauza Vamei nu poate fi susţinută în acest fel.

Aşa cum cea mai rea veste de anul ăsta consider a fi ideea unui festival electro Delta Music Fest la Sfîntu Gheorghe. Fix aceeaşi poveste. Te întrebi dacă la mijloc nu există cumva nişte interese obscure şi dacă aceşti oameni nu sînt, în felul lor, nişte demagogi. Altfel, e bizar cum cei care care militează pentru natură vor astfel de manifestări în locurile care ar trebui să fie sau să rămînă cît mai puţin accesibile şi cît mai puţin frecventabile. Prevăd covoare de chiştoace plutind în ritm de *chill out* pe canalele Deltei. Dacă vă pasă de acest loc, refuzaţi festivalul şi duceţi-vă în Deltă singuri, liberi, altădată.

Dincolo de interese, rock-ul

Altfel, Stufstock a fost bine organizat: 50 de trupe (Ura! pentru faptul că nu i-au invitat şi pe atotprezenţii Iris), de la jazz la hard-core (capete de afiş fiind Cradle of Filth, Toy Dolls, The Dandy Warhols şi Defunkt), două scene plus cea de pe plajă amenajată pentru electro în zori, sunet foarte bun (în funcţie de zonă), cu bilete la preţ OK (între 20-50 lei) vîndute inclusiv online (intrare liberă pentru cei peste 60 de ani, deşi limita ar fi putut coborî lejer la 50), info, prim ajutor, pază şi ordine bine asigurate (am văzut confiscate mii de pilule, pastile, substanţe şi alte „medicamente“), toalete ecologice suficiente, corturi cu băuturi şi mîncare bună la preţuri oneste (cu excepţia berii foarte proaste, prea diluată, un fel de drojdie fermentată în apă de mare)...

În prima zi, joi, a fost lume puţină. După prestaţia de la Artmania, nu m-am grăbit să văd Altar, iar Coma au cîntat prea devreme la ce meniu oferă terasa La Micul Golf, din 2 Mai, acolo unde am mîncat în fiecare seară. La Cradle of Filth s-au adunat totuşi 1500 de oameni, pentru ca în timpul recitalului celor de la Luna Amară parcul să se depopuleze rapid. Luna Amară sună destul de anost, însă indie-ul cehilor de la Sunshine merita mai mult de 50 de oameni. La fel şi comeback-ul Survolaj, de pe la 3 dimineaţa, o oră ce ar fi putut fi evitată, din respect pentru trupe, dacă maratonul ar fi început mai devreme. Apropo de Survolaj, reveniţi în rock după mai bine de un deceniu, cu vocea lui Daniel-Silvan Petre încă în formă şi care au încheiat excelent cu o versiune progresivă la „Cine iubeşte şi lasă“ asezonată cu „Iron Man“, nu le-ar strica să se lase inspiraţi de atitudinea scenică a celor de la Timpuri Noi. Aş fi fost curios să revăd şi *comeback*-ul Neurotica, dar, de data aceasta, eram la coadă la clătitele cu brînză şi stafide.

Vineri, am dansat cu Blazzaj, destinşi, cu umor şi care sună impecabil; Byron m-a plictisit cu urmele lui din Kumm, E.M.I.L. au cîntat fără surprize, dar Timpuri Noi chiar au fost *back in business.* Dan Iliescu a cîntat cu poftă, ca pe vremuri, Artanu a făcut show cu sictireala lui mucalită (nu ştiu de ce am avut mereu impresia că ar putea fi un foarte bun autor de proză scurtă), basistul care l-a înlocuit pe Silviu Sanda s-a dovedit de mare angajament, iar publicul a cîntat versurile ca la concertele din Costineşti de la mijlocul anilor '90. Am auzit inclusiv „Victoria“, la „Stan“ lumea s-a dezlănţuit (eu cred că Eminem s-a inspirat de la Timpuri Noi), pentru ca la „Tata“, poate cea mai personală piesă din discografia trupei, să cîntăm cu ochii umeziţi. Atmosfera astfel încinsă a continuat la Toy Dolls (nu prea sînt genul meu), şi, mai ales, la Zdob şi Zdub, o trupă iubită la noi şi pentru care odată, pe vremea „hard-core-ului moldav“ şi al etno-trash-ului din „Zdubii bateţi tare“, aveam şi eu respect; acum au ajuns un fel de Voltaj etno numai buni pentru concertele de la festivalurile de bere. Au urmat Zob, o trupă OK, dar care îi pastişează excesiv pe Green Day. Oricum, cea mai bună zi din festival.

Din motive bulgăreşti – sînt pe punctul să găsesc o Vamă nepervertită, printre stîncile pustii, dar prietenoase dintre Şabla, Tyulenovo şi Rusalka –, sîmbătă am ajuns abia la Phoenix unde, ca de obicei, Nicu Covaci era răguşit şi, tot ca de obicei, era delir. Recitalul celor de la The Dandy Warhols a fost destul de şters (cred/sper că americanii pot mai mult de-atît), Kumm fără Byron nu mă atrăgeau, nici italienii de la Klimt 1918, nici Travka... Şi oricum, era ultima mea seară şi voiam să fac o ultimă baie în mare, singurul loc din Vamă unde mizeria măcar nu se vedea. Regret că n-am putut sta şi duminică, ziua cea mai jazzy a festivalului, să văd Trigon, Defunkt şi Tuba Project, aşa cum regret că n-am ajuns la Papa la Şoni, terasa unde au cîntat trupele-tinere-talente şi unde aş fi vrut să-i văd măcar pe The Mood, pe The Amsterdams, al căror „Taking Care Of Anna“ a fost una dintre piesele de rezistenţă ale verii din playlist-ul meu şi al FM-ului meu preferat, misteriosul 89 FM (cine ştie ceva despre acest post să-mi scrie pe adresa redacţiei), şi pe The Mushroom Story, una dintre puţinele trupe ale proiectului „Manifest Yourself Music“ care mi-au atras atenţia.

Una peste alta, muzical vorbind, o ediţie reuşită. Altfel, rămîne cum am spus mai sus: dacă vreţi să salvaţi Vama, nu mai mergeţi acolo! Uneori, brand-urile ecologiste dăunează grav naturii.

P.S. În fiecare seară de festival l-am zărit pe Liviu Papadima, decanul Literelor bucureştene, aşezat pe iarbă, ascultînd rock şi bînd bere. Respect! Pe vremea studenţiei mele, decanul de atunci o ardea numai prin arhive. Cu un aşa decan mişto, aş mai face facultatea încă o dată.

Daria GHIU

Suprarealismul social ca terapie

„Fuori Uso“, „out of use“, „out of order“ sau „dezafectat“, „abandonat“: fiecare ediţie a expoziţiei internaţionale de artă contemporană „Fuori Uso“ are loc la Pescara, în Italia, întotdeauna în locuri fuori uso, *precum foste depozite sau foste magazine. La cea de-a 17-a ediţie, curatorii – Nicolas Bourriaud (v.* Estetica relaţională. Postproducţie, *Editura Idea, 2007) şi Paolo Falcone – au ales ca spaţiu de expunere a lucrărilor o fostă piaţă de legume-fructe din Pescara. Pentru prima oară, expoziţia devine acum una itinerantă: mai întîi la Budapesta, iar pînă la 31 august, „Altered States. Are you experienced?“ se află la Bucureşti. Automat, „Fuori Uso“ nu mai umple un spaţiu abandonat, odată ce părăseşte fosta piaţă din Pescara, ci se plasează în locuri dedicate artei: Muzeul Naţional de Artă Contemporană şi Galeria Nouă, „salvate“ deja de prezenţa artei.*

Expoziţia vorbeşte despre felul în care arta modifică percepţii, despre suprarealism „social“ ca experienţă contemporană colectivă („inconştient colectiv“), în care formula impersonală – „it“ – este cea care contează mai mult decît persoana întîi singular. Cum îşi face loc arta în această ecuaţie? Arta decupează, pune alături, lipeşte, ca într-un colaj avangardist, scoate la iveală fragmente de discurs care altfel trec neobservate în viaţa de zi cu zi, dar pe care mentalul nostru le înregistrează, le modifică, le manipulează. Lucrările artiştilor prezenţi în această expoziţie tocmai asta încearcă să facă, să dea viaţă acestor halucinaţii, să le confere materialitate, făcîndu-ne şi pe noi conştienţi de existenţa lor, prin actualizare.

La Galeria Nouă, într-un loc cumva înghesuit, se află o parte a expoziţiei. În prima încăpere, Severio Lucariello, „Mama, mi gratta il cubo“ – un cub auriu deasupra căruia atîrnă mult păr lung, pus în mişcare de un ventilator; în mişcarea sa circulară, o şuviţă de păr atinge mereu cubul. Jocul de cuvinte din titlu este esenţial pentru ca spectatorul să poată înţelege despre ce e vorba; traducerea lui este suficientă: „Mami, mă gîdilă cubul“. Pe jos, spaţiul – atît cel de aici, cît şi cel de la MNAC – este presărat cu lucrările semnate subREAL (Călin Dan şi Iosif Király), *Interviewing the cities,* plăci aparent de gresie cu urme ale oraşului populat, atît de reale, încît produc repulsie. Vizitatorul trebuie cumva să se strecoare, să fie atent, să le evite, pentru a nu le călca. Astfel ruptă, expoziţia continuă la MNAC. Într-una dintre încăperi se petrece un lucru extraordinar: lucrările expuse (de la oglinda fragmentată – Justin Lowe, *Omul oglindă* – la pereţii „decoraţi“ cu desene groteşti alb-negru – Gelitin –, la colaje, la instalaţia care simulează un interior primitor sau la globurile luminate suspendate pe tavan, pe care scrie *Angst,* „teamă“, ale artistului danez Henrik Plenge Jakobsen) sînt dispuse în aşa fel încît umplu în totalitate un spaţiu pe care ajung să-l remodeleze, scoţîndu-l din starea de *fuori uso.*

Deşi devenită itinerantă, expoziţia reuşeşte la Bucureşti să-şi recapete statutul său iniţial: prin unica aşezare a lucrărilor, în funcţie de spaţiul prezent, „Fuori Uso 06“ umple un spaţiu altminteri abandonat, dezafectat: cel al uneia dintre încăperile aripii „E4“ a pustiului Palat al Parlamentului, memorialul paranoiei „necritice“ a comunismului românesc. Doar arta mai e capabilă să „învie“, temporar, spaţiile *fuori uso.*

Cosana NICOLAE

campus graffiti

Feminism în pielea goală?

În 1966, o expoziţie deschisă la Moderna Museet din Stockholm a făcut senzaţie prin felul în care era organizat spaţiul de la intrare: accesul se făcea printr-un portal verde deschis între picioarele unei zeiţe uriaşe multicolore, o „gigantă“ ca aceea visată cîndva de Baudelaire într-unul din poemele sale. Exponatul, realizat de Niki de Saint Phalle, Jean Tinguely şi Per Olof Utvedt, face parte acum din cea mai mare retrospectivă a artei feminine internaţionale din ultimele decenii. Debutînd la Muzeul de Artă Contemporană din Los Angeles (LAMoCA) în primăvară, aceasta va călători în următorul an la Washington, New York şi Vancouver.

Astfel, „WACK! Art and the Feminist Revolution“ („Arta şi revoluţia feministă“) prezintă aproape 300 de lucrări – picturi, sculpturi, fotografii, filme şi instalaţii video – create de peste o sută de artiste din Statele Unite, Canada şi Marea Britanie, dar şi din Polonia, Mexic, Australia, Japonia şi Noua Zeelandă. Expoziţia îşi propune să urmărească formarea, dezvoltarea şi impactul artei feminine din anii '60-'80, accentuînd teme care s-au găsit întotdeauna pe agenda mişcărilor de emancipare, cum ar fi corpul şi sexualitatea sau diferenţele sociale şi biologice dintre sexe. Avînd o nomenclatură mereu disputată, arta feminină nu s-a coagulat niciodată ca o mişcare în sine, ci mai degrabă ca un flux în eternă transformare. Prin urmare, curatorii joacă pe cartea feminismului ca sistem deschis, angajat în relaţia cu artele şi literatura, deşi bazat mereu pe multiple critici interne şi conţinînd în permanenţă ideologii şi practici politice divergente. După cum au explicat organizatoarele, titlul poate fi privit ca o interjecţie care simbolizează o lovitură sau un cuvînt cu conotaţii autoerotice *(wack off)*, dar aminteşte şi de acronimele unor mişcări activiste din anii '70 *(The Art Workers Coalition, Women Artists in Revolution, Women's International Terrorist Conspiracy from Hell=WITCH)*.

Istoria complicată a mai multor feminisme simultane se deschide cu fotografii şi instalaţii centrate pe reprezentarea corpului şi articularea subiectivităţii, aparţinînd unor artiste ca Louise Bourgeois, Yayoi Kusama, Yoko Ono şi Yvonne Rainer. Urmează creaţii considerate deja iconice: autoportrete în serie şi alegorii latine de Eleanor Antin, picturi murale de Judith Baca sau aşa-numitele *femmages*, adică serii de colaje tapiţate de Miriam Schapiro. Retrospectiva se termină cu imagini de Coco Fusco, decupaje de film de Cindy Sherman şi sculpturi imense de Magdalena Abakanowicz. De altfel, imensul album însoţitor, editat de Cornelia Butler şi Lisa Gabrielle Mark, urmăreşte temele potrivit cărora au fost aranjate exponatele: arta abstractă (conceptualismul), corpul ca *materia prima* (femeia ca obiect anonim al dorinţei unui subiect masculin), poveşti de familie („semiotica bucătăriei“), sexul ca spectacol (practici care au dus la stigmatizarea femeilor) ori cunoaşterea ca putere (autoreprezentarea în termeni proprii a sexualităţii, mai ales în materie de ceea ce a fost invizibil, blocat, interzis sau invalidat). Alături de informaţii descriptive şi bibliografice, acest volum cuprinde şi referinţe la arta feminină din timpul dictaturii lui Pinochet sau eseuri dintr-o perspectivă transculturală privind stereotipurile şi fanteziile despre feminitate îmbrăţişate de femei de-a lungul vremii.

Publicul şi criticii deopotrivă au fost de acord că o cronică vizuală encomiastică şi de largi proporţii a artei feminine contemporane este un act necesar şi normal, însă nu acelaşi lucru se poate spune despre ilustraţia de pe coperta albumului. Alegerea foto-montajului realizat de Martha Rosler, intitulat *Corp frumos, frumuseţea nu cunoaşte durere: Seră sau Harem (Body Beautiful, Beauty Knows No Pain: Hot House, or Harem*, 1966-'72) a stîrnit vii discuţii. Potrivit descrierii din catalog, ceea ce a dorit Rosler acum peste treizeci de ani prin decuparea mai multor fotografii nud din revista *Playboy* şi aşezarea lor într-o cascadă de trupuri suprapuse este să atragă atenţia asupra felului ubicuu în care este exploatat corpul feminin în societatea contemporană, care îl „consumă“ pe scară largă. Un colaj compus din siluete lascive poate fi privit din acest unghi ca o metaforă subversivă şi un act de protest împotriva eternei sexualizări a femeii operate de mass-media, un vector al cărui sens nu este niciodată clar, nici măcar în America „postfeministă“ de la începutul secolului XXI.

Într-un comentariu apărut în *New York Times*, Holland Cotter a admis că acest colaj „sardonic“ are calităţile intrinsece ale unei opere de artă de sine stătătoare, dar faptul că a fost pus pe copertă îl recontextualizează într-un fel care îi neagă sensul iniţial şi îl subsumează ideii eterne că „sexul se vinde bine“. Un profesor de istoria artei a mărturisit că foto-montajul respectiv trimite mesaje greşite studentelor lui, pentru care feminismul nu înseamnă altceva decît eliberare sexuală şi dansuri la bară. Alţii au negat acest lucru, considerînd că fotografiile reprezentînd femei cu privirea seducătoare, menite să stîrnească o anumită reacţie din partea unei audienţe (cel mai probabil compuse din bărbaţi), fac acum parte dintr-o armată de amazoane dezbrăcate, care

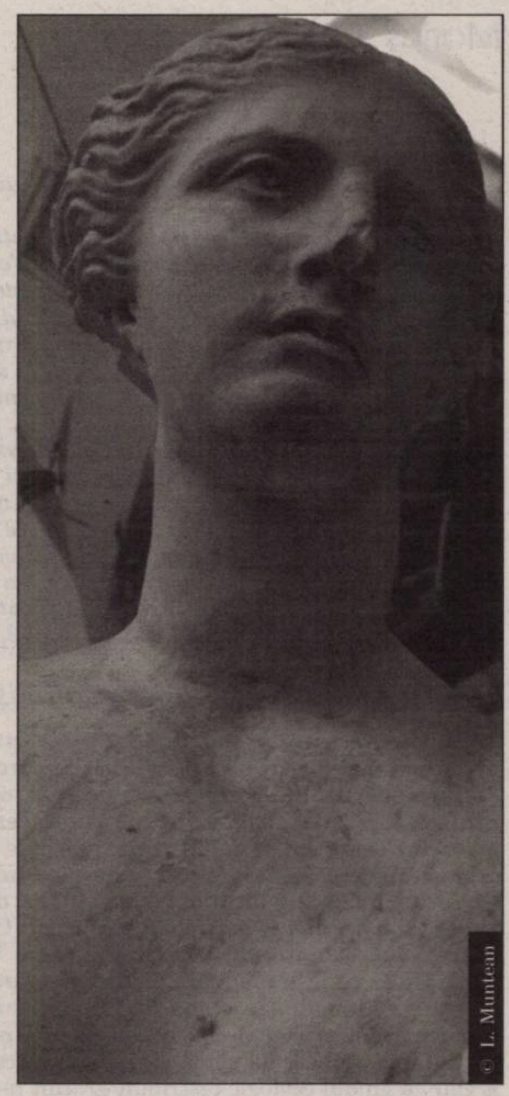

cer să li se descifreze sensul colectiv în alţi termeni. Mai mult chiar, alţii au aprobat alegerea colajului pentru copertă, fiindcă nu poate fi privit nici ca o ironie la adresa corpului feminin ca obiect, dar nici doar ca o simplă reflectare a privilegiilor vizuale masculine. Într-adevăr, ceea ce avem în faţă este un corn al abundenţei sexuale, prea multe femei goale, prea multe scene de seducţie şi abandon. Cu alte cuvinte, arta feminină îşi asumă deschis multiple strategii pentru a-şi apropria dorinţa erotică şi a nega monopolul masculin asupra exprimării sale, iar Rosler este doar un exemplu timpuriu. Luate din contextul pornografic iniţial şi primind o nouă putere de expresie, imaginile decupate de artistă reprezintă multiplele capete ale Meduzei pe scutul Atenei.

PUBLICITATE

O campanie iniţiată de

Agenţia de Monitorizare a Presei

în parteneriat cu

ACES ICAS

au dus mesajul mai departe

DILEMA VECHE · Transilvania Expres · Sapte Seri · Ziarul de Iaşi · Jurnal · Gazeta de Sud · monitorul · Radio D 88.1 FM · Curierul · City FM

Dilema veche vă recomandă

● Printre „ferparurile“ la moartea lui Ingmar Bergman (cel al Gabrielei Melinescu în *România literară* şi cel al lui Mihai Fulger în *Observator cultural)*, revista din urmă mai publică – în nr. 385 – un foarte original text semnat Radu Jörgensen (care trăieşte în Suedia) scris în Maryland, SUA şi intitulat, simplu, „Bergman“; citez: „acum exact două săptămîni, aflîndu-mă la peste şapte mii de kilometri de Suedia, am simţit o acută nevoie să văd filme de Bergman! Nu un Bergman anume, ci masiv, Bergman lîngă Bergman lîngă Bergman. Să trăiesc cîteva săptămîni într-un peisaj Bergman“. Ce frumos, ce adevărat: un „peisaj Bergman“! (Alex. Leo Şerban)

● Articolul lui Daniel Dăianu, *„Stînga în postcomunism – cîteva gînduri“*, din *Observator cultural* nr. 128, 16-22 august 2007. Dintr-o perspectivă prin excelenţă economică, fostul ministru de Finanţe ajunge firesc la „întrebarea legitimă pentru dezbaterea *stînga* vs *dreapta* în România: ce tip de postcomunism/capitalism dorim să plămădim sub presiunile globalizării, îmbătrînirii demografice şi migraţiei masive“. De o binefăcătoare claritate în idei tranşante – „procesul politic în România ilustrează incapacitatea dreptei şi stîngii de a dialoga... avem doctrine confuze sau infirmate de conduita efectivă a unor lideri de un oportunism făţiş...“ –, articolul e dintre acelea în care incisivitatea ideologică este pusă permanent sub controlul bunului-simţ. Se întîmplă rar, foarte rar. (Radu Cosaşu)

● Filmuleţul de desene animate din seria *Creature Comforts* (recomandare *via* Radu Dumitriu) de pe http://www.youtube.com/watch?v=pDo_vs3Aip4, unde veţi găsi cele mai complexe, şi mai amuzante, şi mai profunde, şi mai ironice răspunsuri la eterna întrebare „Ce este arta?“. (Marius Chivu)

● Teatrul TV reluat, de curînd, la TVR 1, în fiecare joi. O să ziceţi că sînt nostalgic pentru că se (re)transmit spectacole „clasice“, din vremea adolescenţei mele (pe cînd Televiziunea nu ajunsese la programul de două ore). Sînt. Tocmai de-aia. Şi recomand de asemenea televiziunii publice să ţină sus ştacheta spectacolelor (re)transmise. Şi o rog frumos să caute urgent prin arhivă *Mincinosul* de Carlo Goldoni, un spectacol din anii '70, cu Florian Pittiş şi Ion Caramitru, tineri şi în mare formă. (Mircea Vasilescu)

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Sfaturi de bună plimbare

● **David Le Breton, *Eloge de la marche*, Métailié, Paris, 2000.**

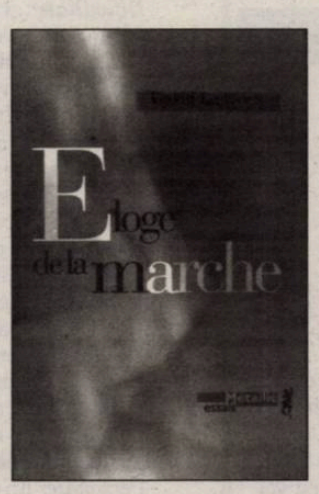

Nu prea cred că sedentarii au ales drept scuză sau – mai ştii? – deviză, următoarea observaţie pe care o face Pascal: *J'ai découvert que tout le malheur des hommes vient d'une seule chose, qui est de ne pas savoir demeurer en repos, dans une chambre*. Nu cred că repausul pe care şi-l rezervă cei mai mulţi are substanţă spirituală. Nu e „sete de repaos", ci simplă comoditate.

De ce să ieşi la o plimbare cînd poţi să rămîi în casă pironit în faţa televizorului, de ce să oboseşti într-o lungă călătorie, dacă poţi practica, fără pic de osteneală, un cyberturism aseptic, Internetul oferindu-ţi pervers-generoasa variantă *voyager sans bouger*. Cu mai bine de două secole înainte, Xavier de Maistre a făcut o parodică demonstraţie a contrariului: *bouger sans voyager*...

În *Voyage autour de ma chambre*, el descrie incursiunea în realitatea imediată a camerei în care este forţat să petreacă 42 de zile de recluziune. Nici vorbă de repaus. Refuză postura de prizonier. Explorată cu minuţie, o zonă oricît de limitată se dovedeşte inepuizabilă. Bravînd, Xavier de Maistre consideră că traseul său intensiv într-un perimetru de 36 de paşi nu e cu nimic mai prejos de marile călătorii întreprinse de Cook.

Cred că David Le Breton include acest insolit călător în galeria campionilor mersului pe jos pentru a sublinia, încă o dată, că marşul deliberat, practicat ca o formă de artă, este în primul rînd *una cosa mentale*. Dimensiunea spirituală nu exclude participarea corpului şi – cum era de aşteptat – David Le Breton face o seducătoare demonstraţie a virtuţilor deopotrivă fizice şi metafizice pe care le are mersul pe jos. Ah, acum mi-am amintit ce spunea imediat după ce gustase din cupa succesului pe sticlă, într-un interviu de popularizare, domnişoara, pe atunci, Esca. Spunea că cei care merg pe jos şi folosesc transportul în comun nu au cum să intre în atenţia ei, nu sînt eligibili, din punctul ei de vedere nu ar putea avea nimic în comun cu astfel de oameni. Mă tem că avea dreptate.

Probabil aşa se văd lucrurile prin orice parbriz 4x4, atunci cînd ai sprîncenele ridicate. Nu vrei să te mai amesteci cu muritorii. De rînd. De foame. De invidie. Şi atunci intri cu maşina pe plajă pînă în buza mării şi îţi arunci sirena zilei direct în valuri. La munte, parchezi sub cetina brazilor. Sau la intrarea hotelului. Frînezi în uşa bisericii, bine-aleasa ta deschide portiera şi imediat ajunge, drapată în cel mai scump alb, în faţa altarului. Apoi, în zilele obişnuite, renunţi treptat să mai mergi pe jos. Te deplasezi doar cu maşina. Un dus, la ora 9, întorsul acasă pe la 5, cumpărături la marginea oraşului, seara la film, petreceri sau alte mondenităţi, dacă e cazul, drumuri la grădiniţă. Viaţa ta alunecă pe patru roţi – în confortabila cutie climatizată –, mereu între spaţii închise, elegante, securizate şi începe să semene cu o frumoasă conservă colorată, lucioasă, frumos ambalată şi, desigur, cu preţul la vedere.

David Le Breton sesizează paradoxul că astăzi, în epoca deplasărilor rapide puse imperios sub semnul urgenţei, eficienţei şi randamentului, acest nou *homo viator* mereu grăbit, presat, stresat duce de fapt o existenţă din ce în ce mai imobilă. Omul devine dependent de tot felul de maşini şi maşinării ce devin pe nesimţite adevărate proteze care ajung să fie un ecran impenetrabil între el şi lume. Citadinul nu-şi mai permite jubilaţia simţurilor provocată de contactul prelungit, deplin, între corpul lui în mişcare liberă şi infinit-divers provocatoarea consistenţă proprie naturii sălbatice. Stihiile sînt degustate doar din borcanul hollywoodian, cu garnitură de floricele, scufundat comod în fotolii de pluş, e adevărat, puţin zgribulit de aerul condiţionat prost dozat. Dar ce vorbesc eu de stihii! Sînt destui care merg cu maşina şi pînă la colţ, pentru că li se pare de neconceput să meargă pe jos cîteva sute de metri. De atîtea ori mi s-a întîmplat ca, flanînd printr-un oraş necunoscut, să mi se spună că adresa pe care o caut e foarte departe, mai bine ar fi să iau metroul sau autobuzul, taxiul, orice, numai să evit corvoada inimaginabilă a mersului pe jos. Nu ascultam niciodată şi mai totdeauna găseam ceea ce căutam după doar cîteva minute de fericită hoinăreală.

Exilat din zilele lucrătoare, mersul pe jos a devenit, cel puţin în Franţa, o formă privilegiată de *loisir*. Studiile de piaţă estimează 15 milioane de *marcheurs* de *week-end*. Lor li se adresează magazine specializate de tipul La Marche şi Trek. Aici oferta anticipează orice pretenţie, de la şosete *spécial marche* la echipament cu tehnologie experimentată pe cosmonauţi. Ambalate în confort şi devenite modă, *les grandes randonnées* asigură viitorul mersului pe jos.

Nimic nu ar putea ilustra mai sugestiv pierderea – ca să nu zic trauma – presupusă de o renunţare la mersul pe jos în favoarea mijloacelor rapide şi automate de transport, decît replica dată odinioară de un şef indian adus cu trenul, pentru negocieri, din mijlocul Americii pînă pe coasta de Est. Zile în şir zace inert, cu privirea fixă, amînă începerea dialogului, spunînd că feţele palide l-au adus mult prea repede, sufletul lui n-a putut ţine pasul cu viteza la care i s-a deplasat trupul. Aşa că deocamdată trebuie să îşi aştepte sufletul, care este încă pe drum...

Àsta da *jet-lag*...

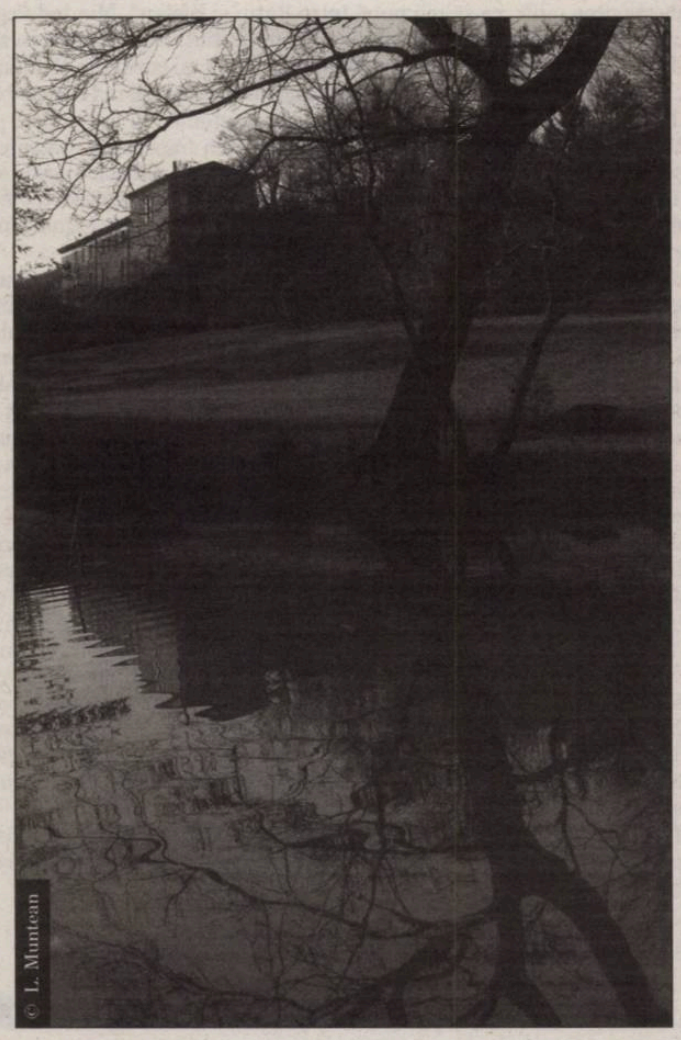
© L. Muntean

PUBLICITATE

Andrei GORZO

dilematograf

Ultima speranţă

● ***Bobby* (SUA, 2006), de Emilio Estevez.**

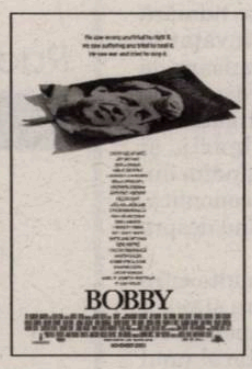

Scris şi regizat de actorul hollywoodian Emilio Estevez, filmul *Bobby* îşi desfăşoară acţiunea în incinta hotelului Ambassador din Los Angeles şi descrie lungul drum al zilei glorioase de 4 iunie 1968, cînd senatorul Robert F. Kennedy a cîştigat alegerile preliminare din California, către noaptea neagră în care a fost asasinat. Filmul sugerează că America n-a mai ieşit niciodată din noaptea aceea. Cu puţin înainte ca „Bobby" să fie împuşcat în îmbulzeala euforică de după victorie, aproape toate personajele filmului încearcă să-şi croiască drum spre el, ca nişte suflete chinuite spre lumină. În punctul acela, e clar că autorul a vrut să cuprindă prin personajele sale toată America anilor '60, cu toate frămîntările, discordanţele, bolile şi paliativele ei (de la inegalitatea dintre rase la războiul din Vietnam, de la materialism nevrotic la psihedelism descreierat) şi că, pentru Estevez (care s-a născut în 1962), moartea lui Robert Kennedy a însemnat pierderea ultimei speranţe de vindecare şi de reconciliere. E clar că Estevez a purtat multă vreme după el ideea acestui film şi că e o idee nobilă şi ambiţioasă. Numai că e genul de idee nobilă şi ambiţioasă din care rareori ies filme bune.

Problema nu e numai că intenţia de a dramatiza toate conflictele lăuntrice ale Americii anilor '60, prin intermediul a vreo 20 de personaje strînse într-un hotel, e din start extrem de expusă la pericolul schematismului şi al naivităţii. Problema e că, o bună parte din timp, Estevez nici măcar nu dramatizează conflictele lăuntrice ale Americii anilor '60, ci tradiţionalele conflicte lăuntrice ale eroilor de *soap opera* din anii '60, '70, '80 şi aşa mai departe, pînă la finele timpului şi (la scurt timp după aceea) al episodului numărul 843. 988. 532 din *Tînăr şi neliniştit:* conflictul lăuntric al directorului de hotel care are de ales între soţia coafeză şi amanta telefonistă, conflictul lăuntric al divei distruse care are de ales între a cînta pentru Kennedy şi a mai bea o vodcă. Efectul acestor poveşti este unul de banalitate umflată, ca şi cum ne-am uita la personajele din *Dallas* ştiind că, în timp ce-şi văd de treburile lor specifice, ele de fapt îl aşteaptă pe Dumnezeu. Pe de altă parte, atunci cînd Estevez se întoarce la planul lui alegoric (un hotel numit America), efectul nu e mult mai convingător. Tema Vietnamului e dramatizată senzaţional de inert, prin povestea unei fete (Lindsay Lohan) care se mărită cu un băiat (Elijah Wood) numai ca să-l salveze de la înrolare; iniţial nu e nimic între ei, dar pofta vine mîncînd. În hotel se află şi un cuplu mai în vîrstă, reprezentînd acea Americă a bunăstării, cu materialismul ei, aparent impermeabil, la îndoială şi sufletul ei obligatoriu bolnav: ea (Helen Hunt) tot încearcă să-şi umple Golul Dinăuntru prin Shopping, el (Martin Sheen) tot încearcă să Comunice cu ea, iar eu (Andrei Gorzo), care tocmai mă pregăteam să organizez la mine acasă o retrospectivă omagială Antonioni, mă văd din nou obligat să ocolesc cu grijă orice film despre alienare care se va mai ivi în drumul meu în următorii cinci ani. Şi cu toate astea, *Bobby* se lasă văzut fără mari dificultăţi; e genul de film pe care actorii tind să-l considere important, iar Estevez a convins o mulţime de vedete să apară în el. Cum intri în hotel, îl vezi pe Anthony Hopkins jucînd şah şi discutînd despre viaţă cu Harry Belafonte. Cobori la bucătărie şi-l găseşti pe Laurence Fishburne în şorţ de bucătar, dîndu-le lecţii de viaţă celorlalţi negri şi *latinos* (din păcate se plictiseşte repede şi pleacă la meci), sub supravegherea lui Christian Slater. Coafeza hotelului e Sharon Stone, deşi mie mi-a luat ceva timp să mă prind: oricît de serioase i-ar fi intenţiile, un film care-şi asigură o distribuţie ca asta capătă automat ceva dintr-o defilare de celebrităţi şi, oricît de serioase ar fi intenţiile celebrităţilor, atitudinea celor mai multe dintre ele spune: „Uite-mă şi pe mine!", dar Stone chiar s-a băgat în personajul ei. Langoarea ei radioasă, cu ceva disperat în ea, e principalul lucru cu care am rămas din *Flori frînte* al lui Jarmusch, iar stoicismul obosit al coafezei ei e cu siguranţă principalul lucru cu care voi rămîne din *Bobby*. Trecînd de la coafeză la divă, ajungem la Demi Moore (care nu va avea niciodată radianţa lui Stone, dar care face aici o figură – şi o beţie – bună). Ţinîndu-ne după Shia LaBeouf şi Brian Geraghty, doi băieţi care ar trebui să-şi petreacă toată ziua strîngînd voturi pentru Kennedy, dar ar prefera să şi-o petreacă fumînd iarbă, dăm peste Ashton Kutcher în rolul unui drogoman care le face cunoştinţă cu LSD-ul. Păcat că halucinaţiile rezultate sînt atît de banal-premonitorii: uşi ce se deschid spre portretul lui Richard Nixon, ferestre ce se deschid spre scene de bombardament cu napalm. Adevărul e că filmul nu are o atmosferă de anii '60; are doar mărcile acelei atmosfere. N-aş recunoaşte nici sub tortură că m-a făcut să-mi fie dor de Oliver Stone, dar trebuie să recunosc că, după ce vezi filmul lui Stone despre celălalt Kennedy (sau filmul lui despre Jim Morrison), măcar ştii că ai fost acolo.

trecerea prin reviste

Cu gîndul la bani

Şi pentru că vara se apropie de sfîrşit, iar toamna se strînge recolta şi „se numără bobocii" – cel puţin aşa ne-au învăţat la şcoală, dar şi pentru că premiul în valoare de 8,5 milioane de euro de la Loto „6 din 49" a rămas şi săptămîna aceasta fără cîştigător (în ciuda faptului că au jucat şi bulgarii, şi ungurii), cred că a sosit timpul să ne gîndim din nou la bani şi să frunzărim presa economică, poate ne vine vreo idee de afacere, citind despre afacerile altora.

Money Express ne propune cifre, multe cifre şi cîteva poveşti de succes. Printre care şi cea a „ultimului mogul media" autentic, Rupert Murdoch, care în sfîrşit a devenit proprietarul unui ziar la care visa de 20 de ani: *The Wall Street Journal*. A plătit pentru el 5 miliarde de dolari, în condiţiile în care un ziar tipărit este un produs „depăşit", căci se pare că viitorul presei va fi pînă la urmă online. Cifrele ne vorbesc deja despre asta: *Financial Times Group* valorează în momentul de faţă pe piaţă cca 13,07 miliarde USD, în timp ce *Yahoo! Finance,* cu cei 14,7 milioane de vizitatori unici ai săi, se poate vinde pentru suma de 31,63 miliarde USD. Totuşi, se pare că presa de business e încă „sexi" şi „se mişcă" mai bine decît cea generalistă, iar această achiziţie a fost pentru Murdoch şi o lovitură de imagine – el, proprietarul de tabloide de mare tiraj, se lansează, la cei 76 de ani ai săi, într-o nouă aventură pe care şi-o permite, afacerile cu *business news*.

Şi ca să ne întoarcem la afacerile autohtone, în spatele cărora se află cifre mult mai modeste, vom afla cum poţi să începi un mic business cu PC-uri, cu doar 500 de euro, ca mai apoi să-ţi vinzi afacerea cu 2,5 milioane de euro şi să te apuci să faci sandvişuri. O treabă deloc uşoară, fiindcă există deja un lider pe piaţă – Snack Attack –, iar aparent banalele sandvişuri (acasă, în două minute, ai „confecţionat" unul!) încă presupun şi muncă manuală pînă şi în Marea Britanie, unde o companie vinde în jur de 8 milioane pe săptămînă.

Probabil că Bucureştiul va arăta un pic altfel atunci cînd primarul Adriean Videanu va organiza în sfîrşit licitaţia pentru un furnizor de mobilier stradal, iar staţiile de autobuz, coşurile de gunoi, cabinele telefonice, toaletele publice şi chioşcurile de flori vor fi realizate după standarde occidentale. Toate aceste „piese de mobilier" vor fi suporturi publicitare pentru compania care va cîştiga licitaţia, aşa că sînt ceva bani în joc, însă primarul Capitalei a tot amînat licitaţia la care vor participa firme precum Wall din Germania sau News Outdoor din SUA, pe motiv că trebuie modificată legea care face referire la outdoor.

Polonia are nevoie de proiecte serioase de infrastructură în vederea Campionatului European de Fotbal din 2012 şi va fi nevoită să construiască anual în jur de 220 km de autostradă (de ce nu organizăm şi noi măcar unul de gimnastică, ceva?), site-ul YouTube este forţat să lupte împotriva pirateriilor, căci deja are cam mult de plată, IT-iştii români sînt din ce în ce mai solicitaţi, după succesul pe care l-au avut cu efectele de lumină pentru un joc cu Harry Potter, Costi Rogozanu se declară cam fără argumente şi punînd prea mult accent pe propria sa persoană, duşmanul aceluiaşi Harry, iar şeicul Mohammed bin Rashid Al Maktoum, conducătorul Dubaiului, îţi devine de-a dreptul simpatic cînd spune: „Ori de cîte ori vor să mă vadă Tony Blair şi Gordon Brown, sînt bucuros, dar vă rog să nu-mi aduceţi o hoardă de miniştri. N-am vreme de ei. Dar aduceţi-mi oricînd un CEO britanic. Pentru asta am timp".

Iar Llosa scrie un text de opinie despre „intimitatea prinţilor", pornind de la scandalul legat de caricatura cu pricina. Interesant, dar cam fad. Cum ar arăta Pămîntul fără oameni? Categoric mai bine – ne comunică jurnalistul Jerry Adler. Doar şobolanii şi cîinii ne-ar duce dorul. Primii din cauza gunoaielor, cei din urmă pentru că vor rămîne fără stăpîni. **(A. P.)**

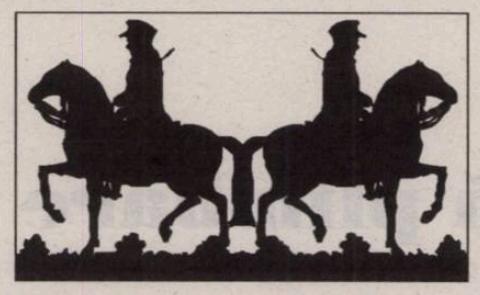

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

De la logodnica inexistentă a fiului inexistent

Stimate domn, am citit nu de mult că îmi căutaţi adresa*; presupun că aţi vrea să stăm de vorbă sau să îmi scrieţi; ţin să vă fac o economie de timp şi de răbdare. Ştiu despre ce doriţi să discutaţi cu mine şi nu mă feresc, oricît de antipatică mi-a devenit problema. Sînteţi curios să aflaţi de ce i-am trimis fiului dvs. articolele pe care le-aţi semnat prin anii '50 în *Scînteia tineretului*. Nu eu voi face cu dvs. literatură în asemenea poveste; de aceea nu vă voi explica pe larg cum ne-am îndrăgostit unul de altul, cu cîteva luni înainte de decembrie '89; e suficient să ştiţi că ne-am cunoscut şi ne-am legat bine la Cinematecă, la o gală de filme sovietice; ne plăceau filmele ruseşti, acelea bune, nemincinoase, care făceau săli goale, cu doar cîţiva care le înţelegeam pilele, după care plecam şi intram într-o cofetărie să le discutăm la nivelul lor de sinceritate. Era snobismul nostru – să ne placă *Amintirea unei mari iubiri, 5 seri,* filmele lui Şukşin, să vă citim împreună cronicile din *Cinema* şi *România literară*. El se mîndrea cu ele, le scriaţi foarte bine, recunosc. Aveaţi o subversivitate care ne dezlega de orice teamă. După un film ca *Iartă-mă...* – iată, fac cinema, dacă nu literatură... – i-am spus clar a cui sînt, cine mi-e tatăl, de unde vin. Nu a avut nici o obiecţie, nici o spaimă. Era prea inteligent pentru ca să creadă că fata unui colonel de Securitate e neapărat o turnătoare, o proastă, o suspectă. Revoluţia am făcut-o împreună, de dimineaţă pînă seara, în echipele de control de la metrou, două nopţi am dormit pe acolo, ca în noaptea execuţiei lui Ceauşescu să mă mut la el. Mi s-a părut decisiv să rup cu ai mei – cred că suportaţi termenul (dacă nu, recitiţi cîteva din nuvelele dvs.). Nu am avut nici un scandal în familie, au luat act şi s-a tăcut. Nici cu mama lui.

Între mine şi el nu a existat nici un diferend – decît atunci cînd la un miting, în Piaţa Romană, ni s-a cerut să rostim „Tatăl nostru", creştinii să îngenuncheze şi comuniştii să rămînă în picioare. Eu am făcut-o, el nu, a stat într-un picior şi pînă acasă mi-a ţinut o lecţie despre necesitatea humorului în orice revoluţie: el nu e comunist, nu e creştin, într-o democraţie e liber să asculte „Tatăl nostru" cum vrea; nu ne-am certat foarte rău – cu o seară înainte hotărîserăm să ne logodim, de revelion, în strict secret, cum s-a şi întîmplat.

Problemele au început la alegerile din luna mai: eu am votat cu Ion Raţiu, mama lui bineînţeles cu Iliescu, el nu s-a dus la vot şi mi-a explicat într-o noapte că mă iubeşte prea mult „ca să mă pună între Raţiu şi Iliescu". M-a înduioşat. După ce a început Piaţa Universităţii, nimic nu a mai ţinut. Eu mă duceam zilnic, el niciodată, zicea că nu-l interesează „un Parlament, cel mai curat din România, fără opoziţie...". Mă enerva tot mai mult cu întrebări de tip: „Pot să mă duc pe balcon şi să spun la microfon cu ce nu sînt de acord?". Un prieten de-al lui vindea, pe bulevard, biblioteca tatălui său şi se înţeleseseră să vîndă împreună; stătea cu acela toată ziua şi de cîte ori, seara, voia să schimbe subiectul politic, trecea la cărţile vîndute în acea zi; îmi povestea pe larg cum se tocmeşte lumea pentru o *Educaţie sentimentală* la 5000 de lei bucata. Mîncam cu noduri. Sînt epoci cînd nimic nu-i mai important decît politica. Eu să vă explic asta?

Pînă cînd totul a explodat şi, lăsînd deoparte prefăcătoria, mi-a spus clar că sînt prea ostentativă în golănia mea şi nu-mi suportă indecenţa. Era pentru prima oară cînd se referea deschis la familia mea, la „problemă". I-am răspuns imediat: „Tatăl tău nu a fost indecent cînd a fugit de acasă la UTC-ul lui...?". Mi-a răspuns inadmisibil că tatăl lui nu a fost securist, „tatăl meu a fost un golan utecist... e altceva!", Am plecat de dimineaţă fără alte explicaţii, fără violenţă. Nu ne-am văzut – noroc rar de care au parte doar cei care s-au iubit cu adevărat. Dar nu sînt dispusă deloc să-l iert. Am o prietenă, fiică şi ea de nomenclaturist, cea mai competentă în „Şcoala de la Frankfurt", care îşi ţine toate seminariile cu umerii căzuţi şi privirea în jos. Nu e cazul meu; nu am ipocrizia celor care susţin că după 17 ani problema e închisă. De aceea cînd am descoperit articolele dvs. din '50 – într-adevăr lucrez la „o antologie a ruşinii în presa anilor '49-'89" – nu am ezitat să i le trimit ca să ştie că nici tatăl lui nu e invulnerabil, curat, exemplar. Nu cred că sînteţi atît de elementar încît să credeţi că am vrut să mă răzbun. Am o licenţă în istorie şi pun rigoare în orice ţine de memorie, inclusiv în istoria sentimentelor. Am făcut un act de rigoare, în spiritul adevărului integral, dacă noţiunea vă mai spune ceva. Nu ar trebui să ştie şi fiul dvs. adevărul integral despre tatăl său? Sînt zile – poate nedrepte, dar am şi eu adevărul meu integral... – cînd mă gîndesc că nu aţi fost cu nimic mai bun, în fanatismul dvs., decît tatăl meu, securistul, care, zilele trecute, căci mai vorbim la telefon, m-a rugat să vă transmit salutările sale. Am amuţit. Îmi puteţi dezlega misterul?

Tatăl ficţionar către fiul inexistent: Dragul meu, îţi trimit acest text al fostei tale logodnice, dintr-un puseu de vanitate: îmi poţi confirma că ai fost vreodată mîndru de mine?

---

* Pentru nonficţionari: vezi *Dilema veche,* nr. 174 din 8 iunie 2007.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Căprioara de Nicolae Labiş

Se termină: ca o ştire de la ora 5, omorîre prin plagă împuşcată.

Dificultate: gradul unu. Ai nevoie de stare. Nu e multă metaforă la nivelul limbii, dar ca să înţelegi ce scrie Labiş trebuie să te arunci în mediul natural respectiv, fără căşti pe urechi, fără conexiune ieftină la Internet, fără omorul din trafic.

Durata: 1 minşiunsfert.

Remixuri: are românul o manie, prelungită şi în secolul XX, iar sub comunism mai abitir ca oricînd... anume, acea manie de a se ascunde după animale spre a-şi povesti limitele.

Ciudăţenii: uite cum un poet a prevestit încălzirea globală şi a nemurit-o în versuri încă de pe vremea lui Dej care i-a omorît pe burgheji.

Utilitate: descrierea ideală a încălzirii globale de azi. Se poate citi în grupuri ecologiste, în cluburi de zi unde ne omoară soarele în vitrine, în *pitch*-uri guvernamentale de maximă urgenţă. E o descriere fizică, palpabilă a naturii. Poezia asta te doare la buget.

Personaje: un tată, un fiu, o caprioară, numită şi capră în debutul poeziei.

Povestea: de foame, doi oameni împuşcă o căprioară.

Mişto: Uite caldură, nene: „Seceta a ucis orice boare de vînt. / Soarele s-a topit şi a curs pe pămînt. / A rămas cerul fierbinte şi gol. / Ciuturile scot din fîntînă nămol".

Final, nene, de poezie, de lume şi de inaugurare de restaurant de lux...

„Plîng. Ce gîndeşte tata? Mănînc şi plîng. Mănînc."

Domnu Trandafir de Mihail Sadoveanu

Se termină: moare învăţătorul. Cum mor toţi învăţătorii.

Dificultate: Sadoveanu are limba plină de regionalisme, arhaisme. Vrăjeli de-ale lui. Birja nu mai e. Ruini sînt ruine... se întîlnesc la tot pasul prin centrul civic al lui Ceauşescu, nereuşind contemporanii noştri să-şi aranjeze licitaţii pentru a şi le adjudeca... „Hăradaica" e nume la mişto pentru căruţă, vehicol tras de cai din mediul rural. Nu e nevoie să vă intre în cap. „Buccelele" sînt traiste, bagaje. „Boulanii", adica boi, bre. „Panerele" sînt coşuri de nuiele. „Cetit" înseamnă citit, nu?

Durata lecturii: 6 minute.

Remixuri: are romanul patima ascunzişului după animale şi căderea în nostalgie. Nu-şi trăieşte viaţa, dar nostalgia, tată, o trăieşte cum ştie numai el. Aşa că are ţara ciuperci după ploaie!

Ciudăţenii: cînd îţi bagă mortul în casă Sadoveanu, te furnică atît de plăcut de se rostogoleşte lacrima pe covor, mochetă, linoleum.

Utilitatea: la cîtă luptă dă învăţătorul astăzi pentru un salariu decent, pentru o programă coerentă, e frumos de citit povestea asta. Pentru inşii cu nas mare şi opere puţine care schimbă de la o zi la alta prostia aia numita curriculă, pentru farsorii numiţi inspectori, pentru miniştrii Învăţămîntului... e, pentru toţi aştia e nevoie de o lectură zi şi noapte a *Domnului Trandafir*. Nu, nu e o operă mare. Dar e ceva. O chestie didactică, pentru a fi băgată la cap pe toată durata mandatului. Hai, să nu zic mai mult că ăstuia de acum i-o veni vreo idee şi schimbă iar zilele de începere a anului şcolar, că politicienii ăştia au omorît şi farmecul lui 15 septembrie, al lui 15 iunie, al Crăciunului şi al Paştelui!

Personaje: unul, personaj şi povestitor. Doi, ins din amintire. Mai mulţi, din căruţă. Şi mai mulţi, din amintire.

Povestea: povestitorul îşi aminteşte de primul lui învăţător, un Trandafir de om.

Mişto: e uşor de luat la mişto. E uşor de crezut. Uite totuşi vorbe: „Ca dînsul poate au fost mai mulţi. Şi toţi, dragă prietene, cînd te gîndeşti bine, au fost nişte apostoli, care au îndurat sărăcie şi batjocură, care au trecut printr-un vifor de nemulţumiri şi vorbe rele, şi care totuşi au izbutit să-şi îndeplinească cu bine menirea..."

Ştiri nebăgate în seamă

● **Niciodată nu-i prea tîrziu.** Venit la Dublin să întîmpine sosirea la ţărm a unui vas – copie a vechii nave daneze Norse –, ministrul Culturii din Danemarca a găsit ocazia să se scuze pentru consecinţele evenimentelor sîngeroase petrecute cu aproximativ 1200 de ani în urmă. „În Danemarca ne mîndrim, desigur, cu această navă, dar nu sîntem mîndri cînd ne amintim daunele produse oamenilor de pe insulă, consecinţele debarcării vikingilor" – a spus, pe docurile de pe malurile rîului Liffey, dl Brian Mikkleson. „Însă căldura şi prietenia cu care ne întîmpinaţi astăzi şi spectacolul oferit de corabia vikingilor ne spun că, din fericire, totul a fost iertat". *(Guardian,* 16 august 2007)

Nava Havhingsten a plutit pe Marea Nordului peste 1000 de mile cu un echipaj format din 65 de bărbaţi şi femei, în ceea s-a numit „un experiment arheologic pe viu". Reconstrucţia a început după ce, în 1962, a fost găsită epava în fundul unui fiord la sud de Copenhaga şi constructorii s-au străduit să folosească doar materialele şi procedeele tehnice cunoscute pe vremea vikingilor.

Nava va reveni în Danemarca vara viitoare. Acolo nu va trebui să-şi ceară scuze.

● **Multiculturalismul şi adulterul.** Scriitoarea americană Pamela Druckerman şi-a dedicat trei ani din viaţă studiului adulterului de-a lungul şi de-a latul tuturor continentelor. Cartea ei *Lust in Translation* este rezultatul unor cercetări care au implicat compararea cifrelor şi a mărturiilor, traducerea lexiconului specific din 24 de oraşe situate în 10 ţări. A luat interviuri adulterinilor seriali sau întîmplători, celor care se căiesc şi celor care au fost surprinşi în flagrant la Moscova, în Kazahstan, Londra, New York, Paris, în Indonezia şi America de Sud... A descoperit că japonezii nu consideră infidelitate un raport sexual plătit, că 40% dintre ruşi „nu văd nimic greşit" în acest fapt, că soţiile indoneziene din familii islamice extrem de tradiţionaliste oferă aceleaşi motivaţii pentru adulter ca şi zburdalnicele soţii newyorkeze: „Soţul meu nu-mi dă atenţie, vreau să mă simt din nou drăguţă şi plină de haz". În unele părţi ale lumii hazul ăsta e pedepsit prin lapidare.

● **Traficanţii decid.** Alegerile din Guatemala urmează să se desfăşoare de-abia pe 9 septembrie, dar autorităţile au înregistrat deja 61 de atacuri violente împotriva candidaţilor şi activiştilor politici. Violenţa politică are o lungă tradiţie în această ţară, dar elementul nou este dat de contribuţia traficanţilor de droguri la procesul electoral. Punct de tranzit între cei care produc (din ţările Americii Centrale) şi consumatori (din Statele Unite), majoritatea candidaţilor din Guatemala este sprijinită de traficanţi, iar cei care refuză sînt ucişi. Lanţul crimelor continuă şi în sediul poliţiei, şi în puşcării şi nu e clar dacă promisiunile de securitate ale unor candidaţi se vor realiza prin înţelegeri cu traficanţii sau prin încercarea de a-i goni. Şansele activistei Rigoberta Menchu (laureată a Premiului Nobel pentru pace în 1992) – şi ea candidată, alături de foşti dictatori şi directori de puşcării – care promite o ţară paşnică sînt reduse. **(M. B.)**

PUBLICITATE

TEATRUL ACT
Aplaudat din 1998

mulţumeşte sponsorilor, colaboratorilor şi spectatorilor care i-au trecut pragul în stagiunea 2006/2007.

Ne revedem în septembrie pentru o 9 stagiune!

American Buffalo
Oleanna
Demonul Roşu
Shape of things (Forma lucrurilor)
Ultima banda a lui Krapp
Capra sau Cine e Sylvia?
Oraşul
Bash.O trilogie contemporana
Creatorul de teatru

www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126

Pentru informaţii şi rezervări de bilete vă rugăm să sunaţi la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.

ABB
MOBEXPERT
DILEMAVECHE
Gândul
24-FUN
PORT.ro
onlinegallery.ro
pixels of culture

PUBLICITATE

Cu fiecare click,

121.ro
comunitatea femeilor senzaţionale

îţi deschide
"Pofta de lecturã"

împreunã cu
DILEMATECA şi DILEMAVECHE

PUBLICITATE

radiofranceinternationale

Între 26 august şi 23 septembrie,
Dan Pârvu şi invitaţii săi urmăresc
Festivalul Internaţional
"George Enescu"

rfi romania

artcultura
duminica de la ora 13.00

toată diversitatea lumii

Iaromira POPOVICI

bazar

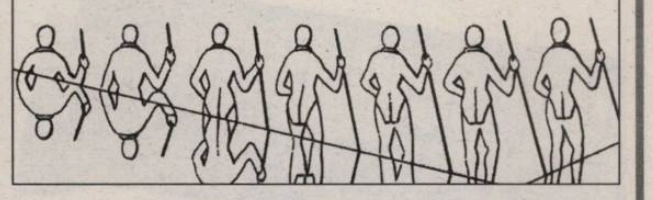

Scene londoneze

Am apreciat întotdeauna voiajele, fie ele doar pînă la Alexandria sau Urziceni, şi am încercat să scot maximum din ele. Aşa că o expediţie de o lună în Statele Unite, cu o scurtă trecere prin Anglia, nu poate rămîne neconsemnată.

Drumul spre Statele Unite a trecut, la dorinţa noastră, prin Londra. Deşi sînt doar la a treia trecere prin capitala britanică, o simt deja, spre deosebire de data trecută, familiară: nu mă mai rătăcesc în ea, ştiu în ce direcţie să iau metroul şi cum să-i interpretez harta, nu mă mai şochează regulile lor stricte şi scrise şi nici lookul global şi nonconformist al locuitorilor săi. Acum toate inscripţiile de la metrou, de pildă, nu m-au mai enervat deloc, mi s-au părut chiar semne de grijă şi afecţiune faţă de oamenii care îl folosesc. La fel şi anunţurile din acelaşi metrou, în care se precizează staţia următoare şi la sfîrşitul cărora se repetă, de fiecare dată, deja celebra replică *Mind the gap!* Celebră într-un *pattern* postmodernist, în care fiecare afirmaţie poate fi rapid văzută „de sus" ca meta-afirmaţie: expresia citată nu mai înseamnă doar să ai grijă cum păşeşti, la coborîrea din vagonul de metrou, pentru că există o diferenţă între acesta şi peron şi te poţi împiedica, ci poate fi interpretată pur şi simplu ca semn distinctiv al underground-ului londonez. De altfel, în sprijinul teoriei de mai sus vin şi tricourile prezente în mai toate magazinele de suveniruri locale nu doar cu harta metroului, ci chiar cu *Mind the gap!* şi atît.

În Londra devenită, brusc, familiară, am ales să ne plimbăm prin Covent Garden, un loc fascinant, boem şi amestecat, unde poţi găsi de toate, de la vechituri la spectacole ambulante, ba chiar şi la o variantă britanică a albei-neagra, care a migrat, cu întîrziere, dar cu un interes similar, din Obor pînă în piaţa londoneză. Am asistat la un spectacol stradal care – cred – e caracteristic pentru asemenea performanţe: protagonistul era un individ insignifiant la propriu, mic de înălţime şi slăbănog, dar nu lipsit de isteţime. „Armele" sale erau umorul şi un soi de impertinenţă la adresa publicului, toate presărate cu necesarul de aluzii sexuale şi financiare bune de strecurat în orice context. Show-ul era un amestec de comedie cu acrobaţie: partea acrobatică nu era cine ştie ce, la un moment dat prichindelul se urca pe nişte picioroange şi mergea pe o bicicletă la înălţime. Ca să se urce pe picioroange, avea nevoie de ajutorul cuiva din public. L-a ales pe un tip musculos şi solid, care nu înţelegea o boabă engleză şi care nu arăta deloc britanic. Îl chema George şi era clar că fusese ales nu doar pentru statura lui impozantă, ci şi pentru că avea o figură naivă. Numitul George s-a dovedit foarte potrivit pentru asemenea rol: a acceptat, cu stoicism, toate scălîmbăielile actorului stradal, pînă la un moment dat, cînd acesta s-a apucat să facă bancuri sexuale, sărind o imaginară limită permisă. Oricît nu înţelegea George al nostru engleza, aluziile obscene le-a priceput şi a ieşit, cu demnitate, din spectacol. Cu greu a mai reuşit măscăriciul să-l aducă înapoi şi, oricum, George nu a mai fost acelaşi pînă la sfîrşit.

Principiul spectatorului ingenuu a fost împărtăşit şi de un alt spectacol, de astă dată mai profesionist: teatrul horror de la London Dungeon. London Dungeon e un fel de casă a groazei, în care eşti purtat pe cărări întunecoase prin capitole sinistre din istoria Angliei, de la ciumă şi execuţii, la Jack the Ripper. Surpriza plăcută a fost că cei care interpretau diferitele scenete de groază erau actori cu performanţe destul de reuşite. Ceea ce nu mi-a plăcut, nici aici, a fost că, din public, aproape fiecare actor l-a ales pentru diversele „experimente" pe un spectator grăsuţ, cu faţa bonomă, un fel de George mai tînăr.

Altfel, şi acolo, ca şi în alte părţi din Londra, să fii din România nu mai e o chestiune de anonimat: diverşii noştri interlocutori auziseră de ţara lui Dracula şi păreau să-i simpatizeze pe locuitorii ei. Motivul trebuie să fie, probabil, migraţia multor români dornici de muncă şi de mai mult cîştig în străinătate, inclusiv în Anglia.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

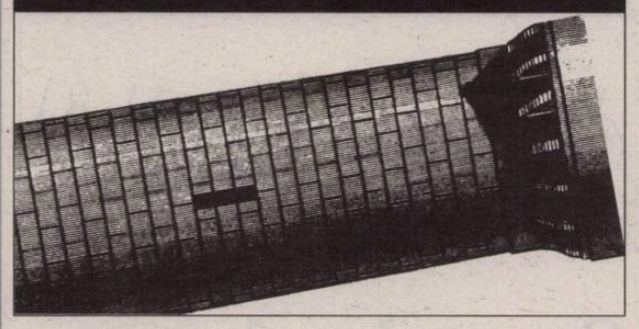

Din viaţa noului Patriarh

Ne putem întreba *ce* se va petrece în viaţa BOR după alegerea noului Patriarh, stabilită pentru data de 12 septembrie 2007. Vom inaugura o altă etapă sau vom asista la gestionarea „continuităţii"? Pretenţiile sînt enorme, iar tulburarea Sinodului – în urma presiunilor mediatice pe tema „dosarelor" – nu e nici ea neglijabilă. Normal e să credem că viitorul titular va fi suficient de inteligent pentru a trage linie peste bilanţul PF Teoctist. E de nădăjduit că el va înţelege, fără să condamne, şi va înnoi, fără să bruscheze. Îi vor fi deopotrivă de utile rezervele de tact şi iniţiativele curajoase. Tocmai de aceea aş semnala riscul „aşteptărilor mesianice". Oricît ar fi de înzestrat şi dornic să-şi marcheze diferenţa, succesorul la tronul patriarhal va fi un om înconjurat de adversari (enervaţi că a obţinut majoritatea) şi de aliaţi poate comozi (care îi vor spune: „dacă tot ai ajuns acolo, descurcă-te singur"). Va fi el în stare să-i mobilizeze pe „reformatori" sau va fi copleşit de seducţiile inerţiei? Va reuşi el să negocieze miza, ritmul şi direcţia unor schimbări mai mult decît necesare sau va fi nevoit să le promoveze punctual, profitînd de „neatenţia" celorlalţi?

Proiectarea unor exigenţe majore asupra personalităţii viitorului Patriarh ar putea fi cea mai gravă povară pe umerii acestuia. Eparhiile sînt practic descentralizate, iar Patriarhia noastră rămîne purtătoarea unor specificităţi regionale greu de surmontat. Clerul bănăţean nu gîndeşte în termenii celui din Maramureş, iar protopopii din regiunea Sibiului nu au neapărat aceeaşi „agendă" (pastorală) cu cei din Dobrogea sau Bucovina. Nu vreau să spun că *unitatea* BOR este periclitată din punct de vedere canonic, liturgic sau dogmatic. Prefer doar să nu minimalizez efectul unor „moşteniri" interconfesionale şi istorice fin particularizate, care s-ar putea să-l ajute – sau nu – pe viitorul Arhipăstor al Ortodoxiei româneşti. Însăşi alegerea sa va fi influenţată de factorii menţionaţi. Se ştie, de pildă, că mînăstirile moldovene găzduiesc un mediu relativ – sau foarte – ostil „ecumenismului", aşa cum preoţimea ardeleană de rit ortodox nu este prea deschisă către dialogul cu greco-catolicii. Dincolo de faţada triumfalistă a „renaşterii" BOR, terenul prezintă multiple denivelări. Vor fi acestea „rampele" unei primeniri ecleziale sau „pietre de poticnire"? Ambele ipoteze se pot verifica, deşi singurul fapt care contează pe fond e acela că organismul eclezial va ieşi din stagnare.

Căci stagnare a fost. Unii au spus că pozitivă. Alţii au spus că dezastruoasă. Cînd istoria se deznodă şi face loc evoluţiei, speculaţiile contrafactuale ţin, o vreme, loc de eveniment. După 12 septembrie însă, viaţa BOR va redeveni „reală". Marile dificultăţi escamotate sub retorica autosuficienţei vor căpăta un relief imperativ, iar „soluţiile" (refulate în adîncul Bisericii) nu vor mai suferi amînare.

Evident, adevărata „reformă" nu priveşte (doar) aparenţele instituţionale, ci mai cu seamă *spiritul* acţiunilor în care se va angaja BOR sub o nouă oblăduire patriarhală. BOR nu are nevoie de un *aggiornamento* sociologizant, ci de valorizarea propriilor izvoare. Nu e nevoie de o nouă estetică teologică. E îndeajuns limitarea kitsch-ului din lăcaşuri, semn de penibilă denaturare a „privirii" duhovniceşti. Nu e urgentă o teologie politică „demnă de secolul XXI", ci doar îndrăzneala morală de a nu mai păstra tăcerea atunci cînd societatea e bolnavă, rănită sau atacată din interior. Ca mădular al Bisericii, nici un creştin nu va pretinde ca ierarhia să se „modernizeze" la comandă ori să legitimeze oportunist „fatalitatea" secularizării. Vom fi mai aproape de Hristos doar prin întoarcerea creativă la tezaurul pe care Ortodoxia îl administrează. E cel mai greu.

Augustin IOAN

Arhitectură extremă

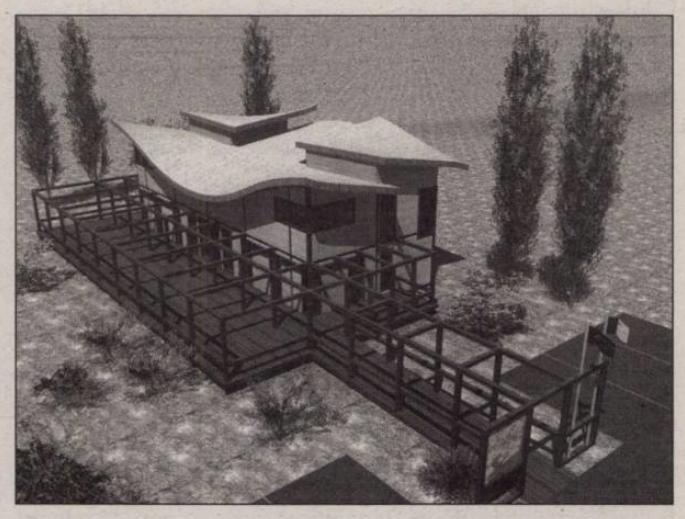

Tehnologia cu ajutorul căreia construim astăzi nu trebuie să ne împiedice a mai gîndi arhitectura în termenii unei croieli potrivite cu mediul. Lumea este plină de imagini de prestigiu care forţează limitele materialelor, jertfind confortul pe altarele imaginii de putere. Fireşte că se pot construi turnuri de sticlă în Dubai şi, desigur, performanţele sticlei au ajuns în proximitatea materialelor cu bună rezistenţă la variaţiile termice. Dar niciodată sticla nu se va comporta la fel de bine ca materialele care, dintru bun început, au asigurat o comportare termică potrivită zidului plin. Deja ştim că resursele noastre de energie sînt limitate şi, acolo unde încă există, vin inclusiv cu agende politice împovărătoare. Abia zilele trecute Ministerul Mediului a descoperit că resursele de energii regenerabile ne sînt la îndemînă şi urmează să propună politici de încurajare a utilizării acestora. Nu doar Ministerul Mediului trebuie să sprijine acest proces inevitabil, ci şi finanţele, pentru că bunele politici se implementează nu apelînd la disponibilitatea investitorilor şi nici cu anasîna, ci prin inteligenţa taxării. Spre pildă, obligativitatea apelului la cel puţin o sursă de energie alternativă trebuie introdusă ca obligativitate legală pentru orice construcţie din România, sau cel puţin pentru cele dincolo de o anumită dimensiune (şi pentru toate cele publice). O reducere de taxe pentru cei ce o fac trebuie, de asemenea, să însoţească obligativitatea, pentru ca, în planul de afaceri, folosirea acestei tehnologii „verzi" să sune comparabil în costuri cu metodele energofage „tradiţionale" (căci avem şi tradiţii proaste, care au ucis buna gîndire autonomă a arhitecturii celei de dinainte de modernitate). Dimpotrivă, o taxare suplimentară, peste preţurile deja prohibitive ale gazului şi electricităţii, trebuie să grăbească procesele de conversie la utilizarea energiilor alternative. „Dincolo", energia solară şi pompa de căldură sînt norma. Casele care nu utilizează nici un strop de energie din reţele sînt din ce în ce mai dese şi mai impecabil proiectate; ne soseşte, în fine, chiar ca reţetă de *lifestyle,* casa (ori gospodăria, mai corect spus) care nu numai că nu fagocitează, dar mai şi generează ceva energie. Este de nepermis ca, în locuri binecuvîntate de Dumnezeu cu bună expunere, cu soare şi vînt, să arzi păcură în uzine spre a produce „agent termic".

Principii de proiectare

Ştim, de asemenea, că, şi la noi, clima se schimbă spre ipostaze extreme, cu variaţii bruşte. Sudul ţării se deşertifică. Pădurile nu se mai refac decît prin voinţă politică (deocamdată absentă), întrucît am depăşit de mult limita de înlocuire „naturală" a acestei resurse vii. Prin urmare, arhitecţii trebuie ei înşişi să îşi reconsidere modelele de proiectare. Argumentul imaginii occidentale nu mai funcţionează: priviţi, vă rog, arhitectura occidentală curentă şi veţi vedea că, la noi, se construieşte încă după imagini, adeseori pauper asimilate, ale arhitecturii interbelice sau imediat postbelice, de la clădire înaltă de birouri la vilă.

Faţadele inteligente, care acumulează şi stochează energia diurnă a soarelui, dublează inserţia totală sau parţială în sit. Ar trebui, poate, să ne gîndim la arhitectura bordeielor nu doar ca la o formă pauperă de arhitectură (ceea ce a fost, în ipostazele prezente în Muzeul Satului, de pildă), ci şi ca la o formă contemporană de *ecotectură,* pentru că absenţa zidurilor face dintr-o asemenea locuinţă un creuzet de conservare a energiei interne a edificului.

Ne trebuie umbră şi răcoare. Soluţia nu o reprezintă aparatele de aer condiţionat, uzinele de aerisire care consumă frenetic energie electrică, la preţuri exorbitante. O casă bine proiectată, chiar şi în condiţii de deşert, nu are nevoie de recele artificial (care, sîntem pretutindeni avertizaţi, dăunează sănătăţii). Deci, însăşi forma de articulare volumetrică a clădirilor trebuie să se schimbe. Mi se pare de domeniul evidenţei că nu trebuie să mai folosim terasele doar pentru imaginea „modernă" (adică desuetă stilistic, dacă alt argument nu mi se acceptă) şi că streşinile caselor trebuie gîndite astfel încît să asigure o umbrire corespunzătoare diagramelor de însorire maximă, în plus faţă de ceea ce ştiam că este de cuviinţă în spaţiul românesc. O simplă privire aruncată peste graniţă, la arhitectura vernaculară din Bulgaria, Grecia sau Turcia, ne va învăţa cum se gîndeşte o streaşină extinsă prin console de lemn şi cît de expresive pot deveni aceste console. Dacă ne mutăm climatic către sud, trebuie să urmăm şi arhitectural modurile de rezistenţă la excesele climei pe care aceste zone le ştiu deja şi pe care arhitectura vernaculară le ţine minte, încă şi încă.

Plinul este mai păstrător decît golul. Trebuie păstrată o proporţie cumpănită între vitrare şi suprafeţele de zid, opace. Şi, mai cu seamă, trebuie să utilizăm curţile interioare. Ventilarea bună a spaţiilor interioare se face orientînd clădirea şi toate unităţile ei autonome (apartamentele, bunăoară) spre cel puţin două puncte cardinale. În Orientul Mijlociu, există şi alte forme de ventilare a aerului, care folosesc mişcarea ascensională a aerului prin puţuri de ventilare între subsolul care poate să conţină şi o suprafaţă de apă şi nivelurile de deasupra. Curţile de lumină ale blocurilor noastre interbelice joacă şi acum, cu bună chibzuinţă, un asemenea rol binefăcător. În orice caz, adunarea în masive construite, principiu opus izolării casei cu patru faţade, conservă mai bine energia. Curţile interioare asigură umbra şi răcoarea în interiorul unităţii de locuit sau de vecinătate, pe de o parte, dar, de asemenea, conferă intimitate acesteia în raport cu spaţiul public. Poate că trebuie să renunţăm deja, prin planurile de urbanism pe care le propunem, la casa izolată pe terenurile din ce în ce mai mici şi să dăm o şansă locuinţei-ocol, introvertite, sau ansamblului cu grădină şi cu umbră interioare. *Villa* romană ştia toate aceste principii şi nu e nici o ruşine să recunoaştem că ea are dreptate, şi arhitectura de astăzi – nu.

Ne trebuie verdeaţă. Dacă totuşi folosim terase, bine este să o facem în vederea folosirii lor ca suprafeţe înverzite, suprafeţe care trebuie să împînzească şi faţadele care trebuie să fie umbrite. Dacă plîngem dispariţia zonelor verzi, trebuie să acţionăm nu interzicînd construirea, ci folosind inteligent suprafeţele destinate acestora. Includerea de grădini interioare a devenit de mult un instrument în arhitectura de birouri (da, de clădiri verticale multietajate!), atîta doar că noi ne uităm doar în cărţile vechi de arhitectură, nu la cele mai recente exemple potrivite! Or, o grădină viabilă nu este doar o grădină pe sol şi deci nu trebuie automat redusă suprafaţa construită. Ele pot fi şi suprafeţe verticale înverzite (faţade şi garduri, dar chiar structuri de multe niveluri, traversabile prin interior ca o promenadă arhitecturală). Pot fi „înverzite" suprafeţe existente, pot fi recuperate pentru oraş ca parcuri neasemenea orice ipostaze construite şi, acum, neutilizate. Din suprafeţe radiante, faţadele de blocuri pot deveni „plămîni" ai urbei. Viaductele de lîngă opera de la Bastille, din Paris, ne oferă o astfel de soluţie, iar politica oraşului Bonn, de deliberată plantare de spaţii verzi pe terasele blocurilor, o alta.

Materialele de construcţie, texturile şi culorile acestora pot fi, de asemenea, clapele unui instrument la care se poate „cînta", de către arhitect, o muzică răcoroasă. Materialele naturale – pămînturile, în primul rînd, de la cel neарs pînă la ceramici, dar şi piatra sau lemnul cel viu – sînt aici, ne aşteaptă să ne venim în fire. Ne aşteaptă pe noi, arhitecţii, să încetăm de a mai fi agenţi de vînzări ai unei decerebrate industrii care împute locurile, spre a face ciment şi betoane de care, apoi, nu mai putem scăpa. De ce trebuie betonată Delta Dunării, cînd se pot construi case bune pe fundaţii de piloţi şi piatră, ca întotdeauna? De ce trebuie betonat muntele, cînd piatra şi lemnul sînt chiar acolo, sub ochii noştri arşi de „lumina" modernităţii celei defuncte?

Întrebările din urmă sînt retorice oriunde altundeva decît în România şi în alte patrii bananiere. Ca unul care am scris normativele arhitectonice pentru Delta Dunării, ştiu ce rezistenţă întîmpină oricine pune în criză o „tradiţie" greşit constituită pe baza unei ideologii a „modernizării", căreia comunismul nu i-a fost decît forma cangrenată. Ştiu, de asemenea, cu cîtă uimire descoperă colegii mei virtuţile modelatoare ale pămînturilor şi cum proximitatea cîte unei cetăţi, precum cea de la Argamum (Capul Doloşman, Jurilofca), pune, după două mii de ani de rezistenţă mîndră, aceleaşi întrebări pe care le pun şi eu aici. Într-un fel, acest text este şi un omagiu indirect adus Fundaţiei Habitat şi Artă în România şi tuturor celor care, de cîteva veri încoace, ne învaţă încet, aproape împotriva voinţei celor cărora astfel de experimente le redescoperă propriile tradiţii, că arhitectura trebuie să se schimbe şi la noi, pentru a se potrivi – şi împotrivi, cînd trebuie – locului şi climei. Dacă locul şi clima devin extreme, la fel trebuie să se regîndescă pe sine şi mediul nostru construit. Dacă gîndirea critică a expiat, ucisă de fascinaţia producţiei de tehnologie netrebuitoare, ea trebuie reinventată.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

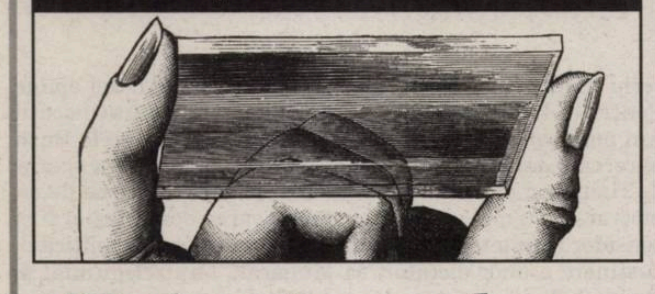

„Televizorul e de la Diavol!“

Pentru unii, televizorul e un agent al Necuratului.

În filmul *Natural Born Killers,* Oliver Stone ne vorbeşte despre un criminal în serie, Mickey Knox, un individ posedat. Partenera lui, Mallory, deşi ucide şi ea cu sînge rece, nu e aşa de pervertită ca el şi observă, la un moment dat, că Mickey e în slujba Răului („You are bad, bad, bad!...“). Altă dată, tot ea spune că ei doi sînt de fapt nişte îngeri – iar Oliver Stone îţi face cu ochiul ţie, spectatorului: *sînt nişte îngeri căzuţi*. Cine e de vină pentru ceea ce au ajuns cei doi, mai ales Mickey Knox? Mesajul lui Stone este fără echivoc: mass-media e cea vinovată, în special televiziunea. (În paranteză fie spus, pentru mesajul adăugat la scenariul scris de Quentin Tarantino, acesta din urmă a decis să-şi retragă numele de pe genericul filmului.)

Dar nu trebuie să trecem Oceanul pentru a întîlni astfel de concepţii în privinţa televiziunii. Şi la noi există culte neoprotestante care cred că televizorul e unealta Diavolului şi le interzic credincioşilor chiar să aibă în casă aparatul propriu-zis (aceleaşi culte consideră că e un păcat să apelezi la medic atunci cînd eşti bolnav).

În fine, mulţi dintre noi considerăm acestea nişte aberaţii şi, de pe poziţia noastră de majoritari, privim cu superioritate astfel de manifestări habotnice. Din fericire pentru noi şi pentru confortul nostru psihic, dăm destul de rar pe la biserică (e vorba, desigur, de biserica noastră, cea numită şi *naţională)* şi astfel rămînem la un contact destul de superficial cu ceea ce susţin preoţii noştri ortodocşi. Căci, pentru ei, televizorul este tot o unealtă a Răului (desigur, atunci cînd nu se folosesc de el pentru a deveni vedete de televiziune, aşa cum se întîmplă cu „Duhovnicul de la miezul nopţii“ de pe TVR Cultural, pe care l-am putut vedea la un moment dat pieptănîndu-şi grijuliu barba înainte să intre în emisie). Unii te sfătuiesc să renunţi la televizor în timpul postului, alţii să-l scoţi definitiv din casă.

Iată ce scrie Părintele Toma în *Televizorul – o nouă cetate a Sodomei* (text din care putem găsi extrase şi pe site-ul www.sfaturiortodoxe.ro, alături de predicile Părintelui Cleopa): „Televizorul alungă pentru totdeauna pe Dumnezeu din sufletul omului şi îl înlocuieşte cu toate pornirile drăceşti. Televizorul nu strecoară în mod pervers în om o singură patimă, ci toate patimile mari – sodomia, curvia, iubirea de aur şi de bani, setea de sînge, hula împotriva Duhului Sfînt, egoismul, setea de putere şi de slavă deşartă, precum şi pe cele mai mici (care de fapt nu sînt deloc mici): lenea, judecarea aproapelui, nepăsarea, curiozitatea nefolositoare şi bolnăvicioasă.“ Din aproape în aproape, Părintele Toma ajunge la punctul culminant: „Televizorul nu este un singur drac, ci iadul întreg. Cînd a apărut televizorul, marele stat major al iadului l-a primit ca pe cea mai plăcută surpriză din istorie. Nu se aştepta ca însuşi omul să-i procure invenţia cea mai potrivită spre a-i dezvolta şi finaliza toate intenţiile sale infernale“. Concluzia este una singură: „Creştinul care îşi trăieşte cu seriozitate făgăduinţele botezului («Mă lepăd de Satana şi de toţi slujitorii lui şi de toate lucrurile lui şi de toată trufia lui şi mă împreunez cu Hristos») va elimina cu desăvîrşire din casa lui şi din viaţa lui acest lucru necreştinesc. Aşa cum spune un părinte de la Mănăstirea Frăsinei, Psaltirea şi Ceaslovul sînt televizorul creştinului“.

De curînd, în cadrul predicii de Sfînta Maria, ÎPS Bartolomeu, Mitropolitul Clujului, Albei, Crişanei şi Maramureşului, a înfierat din nou televiziunea. De data aceasta însă, înalta faţă bisericească a fost ceva mai nuanţat: „Televiziunea în sine nu e rea, dar este folosită rău“. A spune că televiziunea în sine nu e rea şi a nu mai pune placa cu Diavolul reprezintă deja un mare pas înainte. Un pas care îi aduce pe clerici mai aproape de problemele cu care se confruntă omul din zilele noastre, o atitudine prin care Biserica îşi va proteja mult mai bine credincioşii de mizeriile de la televizor.

Florin DUMITRESCU

Românii, în reclamele din Occident

Cum vînd francezilor o maşină cehească

Era o reclamă acum cîţiva la Skoda Octavia, pentru piaţa franceză.

Vedeam maşina în splendoarea ei rulînd pe şosea, printre dealuri înverzite, care unui eventual telespectator român i-ar putea părea familiare. Transilvania, cumva? – se poate întreba acesta, văzînd maşina intrată într-un sat pitoresc: casele acelea cu acoperişuri ample, pîrîiaşul acela cu cîrduri de raţe, turla aceea ţuguiată de biserică... Maşina, căreia i se poate vedea numărul de înmatriculare de Franţa, se comportă admirabil pe şoseaua rurală, pustie, numai pietriş... Face de ruşine o căruţă ancestrală şi sucseşte a mirare capetele unor ţărani în costum popular. Dar – ăsta parcă-i portul românesc... Şi fizionomiile acelea parcă sînt ale neamurilor de la ţară... Apoi, felul bărbaţilor de a purta clopul pe creştet... Şi felul femeilor de a mușca din capătul basmalei... – Ei, dar poate fi orice ţară din Est! O fi Cehia, tot e vorba de Skoda...

Şovăielile dispar în momentul în care le auzi pe babele din piaţa mare vorbind clar româneşte şi le vezi cum se hlizesc în palmă. Automobilul frînează cu impetuozitate în faţa unui grup răsfirat, dominat de figura încruntată a unui mustăcios între două vîrste. Tăcere. Praful se ridică încet pe lîngă roţi. Suspans. Portiera din dreapta se deschide alene... Grupul se strînge instinctiv în jurul mustăciosului care se încruntă şi mai mult. Prin portiera larg deschisă coboară o tînără femeie într-o rochie simplă şi stilată, contrastantă cu toate fotele şi ştergarele din jur. Chipul îi reflectă bucuria reîntoarcerii. „Maria“, strigă deodată mătuşicile mirate şi mușcă şi mai tare din basmale. Fata avansează dezinvolt către ele şi primeşte în extaz îmbrăţişarea corpurilor feminine gîrbovite, deformate de corvezi. „Maria, Maria, oi vin't acas', mamă...“ „Săru' mîna... da, m-am întors...“ Lacrimi, închinăciuni, alte palme la gură, alta basmale molfăite... Dar hop, Maria se desprinde de grămada suspinătoare şi se îndreaptă, superbă, dar un pic şovăielnică, către figura paternă a mustăciosului, care priveşte în jos. Înspre maşină – se poate ghici. Din automobil coboară, pe partea şoferului, un tînăr bine făcut şi simpatic, care zîmbeşte rezervat către morocănosul *pater patronus*. „Tată, el e Julien“, spune fata cu o solemnitate care nu-i poate acoperi emoţia de fată îndrăgostită. Julien s-a apropiat, stîngaci, şi s-a oprit la cîţiva paşi de tatăl Mariei, care, taciturn, oscilează cu privirea: de pe maşină pe ginerică şi înapoi...

Urmează, firește, anticlimaxul, după reţeta îndelung verificată în reclamele din lumea-ntreagă: mustaţa se destinde instantaneu într-un mare zîmbet generos. Urale, fericire, diseară dansăm la căminu' cultural! Cîteva secvenţe ilustrează cel mai bine deznodămîntul fericit: sînt cele în care îl vedem pe socru bătîndu-l pe spate pe ginere, prietenește, lîngă botul maşinii, cu o privire sugestivă, tipică bărbaţilor pasionaţi de maşini.

Acceptarea răpitorului de către familia fetei e îndeplinită. Iar vehiculul acestei pendulări a sentimentelor este Skoda Octavia, maşină de om serios, cu minte la cap. Lungul drum către satul de obîrşie al consoartei e o complexă probă de anduranţă, care culminează cu examenul, mai dur decît orice *crash test,* dat în faţa socrului. Şi ce era mai nimerit pentru a demonstra mai bine marele caracter al marelui autovehicul? Nimic altceva decît o ciocnire a civilizaţiilor, în care eroul occidental are de înfruntat frusteţea nedisimulată a unei comunităţi patriarhale. Aşa, ca românii ăştia din spot, oameni dintr-o bucată, vai de tine dacă-i superi cu ceva... Dar şi dacă le eşti pe plac, gata, i-ai cucerit: sînt cei mai ospitalieri din lume. Oricum, neam de neamul lor n-a văzut aşa maşină...

Aşa se presupune că gîndeşte franţuzul-tip, căruia îi e adresat spotul. Dacă ar şti el că pe uliţele satelor din Ardeal sînt mai multe maşini germane decît gîşte-n pîrîu... Şi, apropo, dac-ar şti ei că, pentru una dintre mărcile auto germane, există un spot aproape identic, cu acţiune petrecîndu-se în Sicilia: tatăl fetei e un *barrone* şi poartă în creştet un *capone,* decorul e mai arid, satul e mai pietros...

În rest, aceleaşi basmale, aceleaşi priviri scrutătoare, aceeaşi situaţie de tensiune rezolvată printr-o îmbrăţişare. Acelaşi autovehicul al acceptării. Căci, pentru englezi, italienii meridionali sînt acei inşi simpli, nesofisticaţi, poate cam brutali, dar băieţi buni în fond...; la fel cum sînt românii pentru francezi; cum sînt balticii lui Andy Kaufman (Latka din *Taxi)* pentru americani; cum sînt kazahii lui Sacha Baron Cohen (Borat) pentru noi toţi... mai puţin kazahii înşişi. În domenii clişeizante, precum publicitatea, românul e (încă) un fel de kazah, face (încă) figura celebrului huron al lui Rousseau: sălbaticul gentil, aproapele îndepărtat, amintind de ceva uitat de-a lungul veacurilor. Mai puţin inventiv ca indianul care-şi turteşte rabla sub greutatea elefantului pînă arată a Peugeot 206. Dar la fel de naiv şi de sincer în demonstrarea – frizînd patetismul – a sentimentelor. E Straniul şi Străinul, cel în care occidentalul sofisticat se oglindeşte pe sine, în căutarea purităţii şi a naturaleţii pierdute.

Altă prezenţă românească în publicitatea occidentală?

Să omitem cazurile istorice: regina Maria, apărută acum un secol într-un celebru testimonial de presă pentru săpunul Palmolive; şi Vlad Ţepeş care, pe cît se pare, şi-a făurit atît de bine propaganda de înspăimîntare a militarilor turci, încît a generat în veacuri legenda lui Dracula. Să ne mărginim la timpurile moderne.

Şi atunci, o avem pe Nadia Comăneci, cu primul 10 din istoria gimnasticii, într-un spot comandat de Adidas, ca ilustrare a sloganului *impossible is nothing.*

Şi cam atît... dacă ne mărginim la campaniile notabile, ale marilor anunţători internaţionali. O imagine schematică se poate deduce şi din atîta material: în publicitatea occidentală, românii sînt reprezentaţi fie ca păstrători ai datinii, fie ca geniali abolitori de limite. Ce anume poate uni cele două perspective? O încercare de studiu mentalitar ar putea sesiza în superba şi focoasa Maria, cea cucerită de cavalerul motorizat, o Nadie anonimă. Iar în tatăl-staroste – un soi de Ceauşescu mai mic. Ceauşescu şi Nadia: nu rareori noi, românii, ne-am descoperit încadraţi de către occidentali între aceste limite ale imaginarului cvasimitic. În fond, Nadia a trebuit să fugă la propriu de pînda „tătucului“, ca să se realizeze şi profesional, şi familial. Maria cea din spot face la fel. Doar că se întoarce acasă, adusă pe cai metalizaţi de către Făt-Şarmant, ca să pună împreună capăt războiului rece din familie. Trăsături groase, personaje polarizate, bîlci. Şi asta în condiţiile în care Dracula lipseşte din ecuaţie...

De fapt, nici n-ar avea ce căuta. În raport cu Dracula (ca mit occidental neoromantic), noi, românii, sîntem acei ţărani speriaţi din zona Bîrgaielor, care îl previn pe călătorul vestic şi civilizator să nu se ducă la castel, că „e primejdie mare“ (din nou, vocea tradiţiei, vocea respectului faţă de datini).

Dacă Borat era ziarist, omologii lui români sînt specialişti în branding *de ţară*

Iată că, mai nou, urmaşii lor vor să vorbească lumii, prin intermediul reclamelor, despre ei înşişi. Şi iată-i răzgîndiţi, ademenind dimpotrivă turiştii occidentali către oricare castel, de la Bran în nord, care ar fi putut fi al lui Dracula. Iată-i strigîndu-şi tainele, dezvăluindu-şi misterele şi exhibîndu-şi bizareriile – asupra cărora, pînă nu de mult, păstrau o superstiţioasă tăcere. Cimitirul Vesel, mînăstirile din nordul Moldovei, Sfinxul din Bucegi, Branul, Sighişoara aduc o aură de ocultism peisajului ONT-istic standard (Litoral, Deltă, Carpaţi), în care protagonistă era natura. Diriguitorii ministeriali ai turismului românesc trimit noi buzdugane mediatice către „acel Apus“. De la un guvern la altul s-a schimbat de fiecare dată mesajul, s-a făcut *tabula rasa,* s-a neglijat ideea de continuitate şi consecvenţă a comunicării... Dar, dintr-o fericită întîmplare, s-au spus cam aceleaşi lucruri.

Cînd cu eclipsa din '99, o lumină auroral dezvăluia România ca un tărîm de poveste, cu multă vîlvă ademenitoare, Dracula se iţea părelnic într-o galerie de personaje din epoca poştalioanelor... Au urmat, în zorii mileniului, două campanii care au avut ambiţia să spună lucruri diferite, dar cu material peisagistic şi stil de montaj destul de asemănătoare. Într-una, România era „mereu surprinzătoare“, întrucît descopereai în ea o lume întreagă: cică nu e Scoţia, deşi are Ardealul plin de castele; nu e Elveţia, deşi are munţi pitoreşti etc. În cea de a doua campanie, România este, cu falsă modestie, *simply surprising,* într-atît realitatea de la faţa locului te copleşeşte şi te trimite în plină metafizică: Delta, mînăstirile, Branul, Sfinxul – ar fi, mai mult decît simple „vederi“, capodopere ale naturii şi miracole ale culturii. Nici recenta campanie de milioane de euro, cea supusă anchetei de fraudă deodată cu schimbarea de guvern, nu se abate mult de la traseu: frumuseţile patriei sînt prezentate de Păsărilă, Dracula etc., în postură de ghizi...

Peisaje încîntătoare, muzică din nai şi cuvinte grave supraimprimate diafan: la vederea acestor montaje de sunet şi lumină, turiştii străini ar trebui să fie cel puţin atraşi; şi poate că fiecare echipă ministerială în parte s-a mîndrit, la vremea ei, cu destui vizitatori, dacă nu chiar năvălitori...

Oamenii locului lipsesc, e drept, din aceste spoturi. Băştinaşii pot fi bănuiţi în spatele camerelor şi în birourile de unde se decid campaniile. E o absenţă copleşitoare.

Românii ăştia sînt mîndri de ţărişoara lor şi invitaţia de a le-o vizita are acel ton patetic şi suferincios, cu care prin '90 cerşeau ajutoare. Acelaşi of-of, acelaşi măi-măi, „aceeaşi jale-n case“. Străinul trebuie să simtă imperios datoria sacră de a vizita acest buric al pămîntului. Sejurul său dedicat anual relaxării va fi menit de această dată împărtăşirii frustrărilor unui popor chinuit de obsesii abisale.

Trădarea democraţilor din lumea arabă

– interviu cu Saad Eddin IBRAHIM –

Saad Eddin Ibrahim este un proeminent intelectual şi disident egiptean, fondator al organizaţiei Ibn Khaldoun Center for Development Studies. A fost arestat de Guvernul egiptean în 2000 pe baza unor acuzaţii politice, cum ar fi „afectarea imaginii Egiptului în lume". Între altele, Guvernul a încercat să convingă Uniunea Europeană că ONG-ul a fraudat fondurile primite de la Bruxelles. Un control european nu a constatat nereguli, însă Guvernul egiptean a continuat procesul. A fost condamnat la şapte ani de închisoare, ceea ce a provocat un scandal internaţional. În 2003 a fost eliberat. Centrul Ibn Khaldoun a fost închis şi mai mulţi colaboratori – arestaţi.

L-am întîlnit la tabăra de vară pentru democraţie, organizată de Centrul Raţiu pentru Democraţie la Turda. Deşi a trecut prin toate cele de mai sus, Saad Eddin Ibrahim este un om senin, cu umor şi optimist. Emană o energie care face bine interlocutorului. Momentan, petrece mai mult timp la Turda, ca invitat al Centrului Raţiu. Evită să se întoarcă în Egipt pentru că preşedintele Mubarak l-a avertizat, prin intermediul unei ambasade occidentale, că va fi reţinut. (C. G.)

Păreţi a fi foarte calm şi optimist, mulţi oameni în situaţii mult mai bune ar avea de ce să vă invidieze.

Pentru mine nu este ceva nou pentru că mă confrunt cu această situaţie de zeci de ani. Imediat după înfrîngerea în războiul arabo-palestinian din 1967, mi-am dat seama că problema este nu atît Israelul, cît autoritarismul din lumea arabă. Regimuri care au venit la putere prin lovituri de stat sau prin revoluţii şi care s-au stabilizat şi şi-au ruinat propriile ţări. Se împlinesc deci, în acest an, 30 de ani de cînd spun aceste lucruri.

Pe atunci nu era tocmai la modă să vorbeşti despre democraţie.

Nu era la modă în Egipt, mai ales în timpul războiului, dar eu studiam în SUA şi acolo era la modă, era generaţia anilor '60. În lumea arabă aveam regimuri populiste, care promiteau oamenilor o viaţă mai bună. După acel război, a existat multă furie, multă frustrare. Dar nu s-a canalizat spre dictaturi. Eu am spus că dictatura este de vină pentru înfrîngere. Nu a fost un argument tocmai popular, aşa că regimul Nasser mi-a luat cetăţenia. Apoi, în 1974, Sadat a vrut să pară mai liberal, mi-a redat cetăţenia, mi-a permis să mă întorc în Egipt şi mi-am reluat activitatea ca activist pentru democraţie şi pentru drepturile omului. De atunci, această activitate m-a pus în conflict cu fiecare regim care s-a schimbat. După ce îmi redase cetăţenia, Sadat a fost ulterior deranjat de ce făceam, apoi şi Mubarak, care m-a pus sub acuzare de mai multe ori.

Aţi început acum 30 de ani. La acea vreme, lumea arabă nu era un caz special. Era război rece, democraţia era mai degrabă o excepţie decît o regulă pe glob. Dar de atunci lumea s-a schimbat, însă spaţiul arab a rămas cel mai compact spaţiu geopolitic nedemocratic. De ce?

Sînt cîteva motive. În primul rînd, aceste regimuri au creat mereu nişte inamici, iar prin intermediul controlului presei au impus această imagine a unui pericol permanent, a unui inamic care e pregătit să ne atace şi de aceea trebuie să rămînem uniţi. Evident, asta a redus la tăcere vocile critice. Controlul presei a dus la o adevărată spălare a creierelor, la crearea unei atmosfere conspiraţioniste şi, din cîte ştiu despre regimul totalitar de aici din România, asta trebuie să sune familiar pentru dvs. Cu cît aud mai multe despre România şi despre ce s-a întîmplat sub Ceauşescu, îmi dau seama că ai noştri ar avea multe de învăţat din Estul Europei.

Atunci cum de dictaturile s-au prăbuşit în Estul Europei, nu şi în ţările arabe?

În primul rînd, aţi avut Radio Europa Liberă, aţi avut Occidentul aproape de graniţă, şi Occidentul nu v-a invadat, astfel încît să devină inamic. Israelul este văzut de regimurile arabe ca avanpost al imperialismului. În al doilea rînd, nu există o marjă de libertate individuală. Disidenţii sînt suprimaţi sau arestaţi imediat. Al treilea motiv este lipsa unei opoziţii organizate. Aceste regimuri au reuşit să atomizeze orice încercare paralelă de organizare. Sînt doar indivizi obligaţi să se descurce singuri şi să fie suspicioşi unii cu alţii. Acestea sînt cele trei motive pentru care nu există o schimbare imediată. Dar, acestea fiind spuse, trebuie să precizez că există mişcări tot mai solide, în mai multe ţări arabe, şi există chiar paşi semnificativi spre democratizare. Mauritania a avut alegeri democratice acum cîteva luni. Marocul face paşi în aceeaşi direcţie, ca şi Kuweitul. În Liban a existat revoluţia cedrilor, care a permis libanezilor să se debaraseze de controlul sirian şi să voteze liber. Şi trebuie să vorbim, evident, despre palestinieni, care, în ciuda ocupaţiei, au votat liber. Sînt doar nişte semne, pe ici pe colo, dar oamenii au început să ridice capul.

În ciuda impresiei generale de stagnare, ceva se întîmplă acolo?

Da, tot mai mulţi oameni refuză să se lase intimidaţi. Trebuie să avem răbdare. Aici în România comunismul a durat 45 de ani, în URSS – mai mult. Un moment decisiv pentru căderea comunismului au fost acordurile de la Helsinki, din 1975. Occidentul a condiţionat ajutorul economic, cooperarea tehnologică de respectarea drepturilor omului. Asta a forţat regimurile comuniste să se deschidă şi în timp le-a şubrezit. Dar a durat ceva, a început cu Solidaritatea în Polonia şi s-a terminat cu fuga lui Ceauşescu, au trecut 10 ani între cele două momente.

Aţi menţionat mai devreme Autoritatea Palestiniană şi acum daţi exemplul poziţiei adoptate de Occident în 1975. Este o mare dilemă: îi laşi pe oameni să voteze, dar ce te faci dacă votează pentru extremişti, pentru Frăţia Musulmană în cazul dvs., în Egipt, pentru Hamas în Palestina?

Este o mare dilemă, cum spuneţi. Şi o mare problemă, pentru că astfel de împrejurări fac ca Occidentul să pară ipocrit atunci cînd vorbeşte despre promovarea democraţiei. Dacă democraţia nu duce la victoria celor care îţi plac ţie, atunci întorci spatele ideilor pe care le promovai înainte. Bineînţeles, asta face ca Occidentul şi tot ce este asociat cu el să aibă o reputaţie proastă.

Ce se întîmplă de fapt cu aceste mişcări extremiste care participă în alegeri? Aşteptarea optimistă spune că, dacă vor trebui să administreze o ţară, să arate oamenilor nişte rezultate palpabile, atunci vor sfîrşi prin a fi moderaţi. Ce se întîmplă cu Frăţia Musulmană în Egipt?

Ei nu sînt la putere, au locuri în Parlament, au 88 de locuri, adică un sfert din total. Sînt mai vizibili acum, dar nu au puterea reală. Ce ar face dacă ar avea majoritatea? Este o întrebare bună. Multă lume se teme de o asemenea posibilitate. Eu nu împărtăşesc aceste temeri. Am fost în Palestina şi m-am întîlnit de trei ori cu lideri ai Hamasului. Prima dată m-am întîlnit la o lună după ce luaseră puterea, ultima dată în mai acest an. Am încercat să văd dacă s-au schimbat în vreun fel. Cum spuneaţi dvs., puterea moderează. Ei, bine: ei s-au mai moderat. Dar ca în orice mişcare, există o aripă dură şi una mai moderată. Din păcate, aripa dură a preluat puterea în Gaza. Dar mă aştept ca şi Hamasul să facă anumiţi paşi. Acum, ei controlează situaţia într-o regiune, îşi vor da seama că oamenii au nevoie de locuri de muncă, de servicii publice.

Să fie asta o soluţie, extremiştii să-şi asume responsabilităţi?

Nu spun neapărat aşa ceva, dar trebuie să fim consistenţi. Ca adept al democraţiei, recunosc rezultatul alegerilor democratice. Să li se dea posibilitatea de a arăta ce pot. Mulţi occidentali se tem că un partid extremist, odată ajuns la putere, nu va mai organiza alte alegeri, că alegerile cîştigate de ei vor fi şi ultimele. Dar ipoteza aceasta nu a fost testată niciodată. Khomeini a venit la putere prin revoluţie, alţii – prin lovituri de stat.

Relaţiile cu Frăţia Musulmană

Care sînt relaţiile dintre dvs. şi cei din Frăţia Musulmană, cum vă vedeţi reciproc? Vă consideraţi aliaţi?

Sîntem aliaţi pe anumite chestiuni, luptăm cu toţii pentru mai multă libertate. Pe alte chestiuni, nu ne înţelegem, în ce priveşte drepturile femeilor, drepturile minorităţilor, chestiunile sociale. Sînt domenii în care putem coopera şi plecăm de la ideea că nu putem elimina diferenţele dintre noi, dar putem cădea de acord să pledăm pentru aceleaşi reguli ale jocului, anume pentru alegeri cu adevărat democratice în primul rînd.

Aţi prefera un Egipt condus de Frăţia Musulmană unuia condus de Mubarak?

Da.

Este o afirmaţia foarte hotărîtă

Absolut. Şi am spus-o în mod public. Am văzut ce poate Mubarak de 26 de ani încoace. Nu a făcut nimic. Aşa că... Nu că ar fi preferaţii mei, dar dacă ei cîştigă alegerile, sînt gata să-i accept.

Am făcut recent un interviu cu profesorul Philippe C. Schmitter, care mi-a spus că după războiul din Irak, această idee de promovare a democraţiei s-a încheiat. Cum reacţionaţi la asemenea opinii, dată fiind situaţia dvs.?

Promovarea democraţiei înseamnă că avem un mesaj, un mesager şi un anumit context. Dacă mesagerul este SUA, atunci declaraţia lui Philippe este corectă. Pentru că mesagerul s-a dovedit a fi unul prost, asta a afectat mesajul ca atare. Dar ceea ce se întîmplă în Irak nu presupune că promovarea democraţiei în alte părţi reprezintă un eşec sau că mesagerul a eşuat peste tot. Deci dacă el generalizează, atunci nu sînt de acord. De pildă, am fost recent în Kurdistan, şi acolo funcţionează un regim democratic, cu mai multe partide, au stabilitate şi democraţie pe o treime din suprafaţa Irakului.

Bush mi-a spus că şi el este un disident

Spuneaţi undeva că Occidentul v-a trădat.

M-am întîlnit cu preşedintele Bush recent la Praga. Eu am o tactică. De cîte ori mă văd cu o figură importantă, scriu înainte în articole de ziar exact ceea ce îi voi spune. Pentru ca lumea să ştie ce am de spus, să nu existe discuţii. Am publicat deci, înainte să mă văd cu preşedintele Bush, părerea mea, anume că Occidentul ne-a trădat, s-a speriat de Hamas şi de Frăţia Musulmană şi acum se teme de democraţie. Nu mai vorbeşte de promovarea democraţiei şi eu consider asta o trădare. Occidentul s-a întors la politica de susţinere a unor dictatori ca Mubarak, l-au relegitimat pe Qaddafi. Toate acestea sînt trădări ale democraţilor din lumea arabă. Am scris asta într-un articol pe care l-am publicat. Evident, consilierii i-au spus lui Bush care era părerea mea şi ce urma să îi spun. Cum m-a văzut, mi-a spus: nu v-am trădat, sînt şi eu un disident la Washington. Sînt în minoritate, birocraţia din subordinea mea, Departamentul de Stat, Pentagonul mă subminează, preferă stabilitatea schimbării. A început să se plîngă de situaţia lui. A fost foarte interesant. Eu i-am spus: domnule preşedinte, luaţi-vă după modelul Helsinki. A funcţionat. A dărîmat comunismul.

Ce părere aveţi despre laudele pe care Bush le-a adus cărţii lui Sharansky? (Natan Sharansky, fost disident sovietic, actualmente om politic israelian. Cartea sa *The case for democracy* a fost apreciată public de preşedintele american – *n. C. G.)*

De fapt, Sharansky era şi el la întîlnirea de care vă vorbesc. Avem o poză foarte frumoasă, cu el şi cu Havel acolo. Îmi place tot ce spune despre democraţie. Singurul punct în care nu sînt de acord cu el este atitudinea lui faţă de palestinieni.

A fost foarte critic faţă de negocierile de pace.

Nu numai asta, dar apără colonizarea pămînturilor palestiniene.

Şi cum a decurs întîlnirea aceasta între un om care l-a inspirat pe Bush şi un om care se plînge de politica sa?

Foarte bine, doar sîntem cu toţii democraţi şi ar fi jenant să nu ne comportăm democratic între noi. Fiecare dintre noi are agenda sa. Dar cu toţii avem acest punct comun, că luptăm pentru democraţie.

Inclusiv Bush?

Inclusiv Bush, aşa spune el. Eu l-am criticat, el mi-a răspuns.

Aţi fost criticat în Egipt pentru că v-aţi întîlnit cu Bush?

Bineînţeles. Dar eu sînt deschis către dialog cu oricine. În mai puţin de trei zile, anul trecut, m-am întîlnit şi cu Sharansky, şi cu Nasrallah, liderul Hezbollah. Nu mă deranjează să vorbesc cu oamenii, chiar dacă nu sîntem de acord, să vedem unde ne situăm fiecare. Bineînţeles, preşedintele Mubarak s-a enervat foarte tare, pentru că i-am spus lui Bush că ar trebui să pună condiţii pentru ajutorul militar şi financiar pe care îl acordă Egiptului. S-a enervat foarte rău. Întîmplarea a făcut că, după cca 10 zile de la întîlnirea respectivă, Congresul american a aprobat ajutorul extern, dar a suspendat 200 de milioane de dolari din ajutorul pentru Egipt, pînă cînd se întrunesc nişte condiţii: independenţă în justiţie, eliberarea prizonierilor de conştiinţă. Asta l-a enervat şi mai rău pe Mubarak.

200 de milioane din ce total?

Din 1,7 miliarde. Este simbolic, dar este pentru prima dată cînd se pun condiţii. Asta nu a avut de-a face cu întîlnirea mea cu Bush, pentru că Congresul este dominat acum de democraţi. Mai degrabă, cîţiva congresmani democraţi au ascultat ce tot spunem noi de ani de zile, eu spun asta de 10 ani, înainte să vină Bush la putere: cu dictatorii se lucrează cu condiţionări, pe model Helsinki. Ar fi trebuit să facă asta şi în Irak, în loc să trimită tancuri şi armată acolo. De fapt, un senator democrat cu care m-am întîlnit de mai multe ori în anii trecuţi s-a întîmplat să ajungă preşedintele comitetului de aprobare a fondurilor, şi el a pus acele condiţii acolo. Acum, în Egipt, mi-au deschis 9 procese, intentate toate de oficiali din partidul lui Mubarak, acuzîndu-mă că am stricat imaginea Egiptului în lume şi că am afectat interesul naţional pentru că am cerut condiţionări şi au spus că, dacă Egiptul pierde cele 200 de milioane, ar trebui să fiu judecat pentru înaltă trădare.

a consemnat Cristian GHINEA

PUBLICITATE

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREŞTI

Programul DW în limba română:
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Ştiri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)

Ştiri în germană şi engleză – zilnic din oră-n oră!
Şi muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

Magdalena BOIANGIU

Zboruri strategice şi manuale de istorie

Dintre toate veştile venite din Rusia, care îmbogăţesc sumarele ziarelor din lumea întreagă, cea despre reluarea zborurilor strategice a izbutit să o depăşească pe aceea cu criminalii ruşi decapitîndu-şi victimele ne-ruse, sub flamura nazistă. „Am decis să reluăm zborurile regulate efectuate de aviaţia strategică rusă" – a spus preşedintele Rusiei, Vladimir Putin, în timp ce se desfăşurau exerciţiile comune ale Rusiei şi Chinei, la care s-au adăugat patru republici foste sovietice din Asia Centrală (Grupul de la Shanghai). Trecuse doar o săptămînă de cînd bombardierele ruseşti se apropiaseră la cîteva sute de mile de Guam, insulă din Pacific aparţinînd Statelor Unite, şi cam tot atît de la spectaculoasa instalare a steagului rusesc la Polul Nord. Purtătorul de cuvînt al Departamentului de Stat, McCormack, s-a străduit să minimalizeze semnificaţia mişcării ruseşti: „Nu sîntem într-o situaţie asemănătoare cu cea de pe vremea Uniunii Sovietice. Dacă Rusia se simte atît de tare încît să scoată cîteva avioane vechi de la naftalină şi să le pună să zboare, n-are decît. Decizia îi aparţine" *(BBC News,* 17 august 2007). Discuţia despre calitatea avioanelor e în plus: conform datelor oferite de televiziunea rusă, aviaţia ţării posedă 79 de bombardiere strategice, apte să transporte 900 de proiectile. E suficient, chiar dacă miros a naftalină. Şi dacă tot a venit vorba, datele oficiale arată că Rusia a cheltuit, în ultimii 5 ani, 189 de miliarde de dolari pentru revigorarea Armatei Roşii şi că există informaţii despre reconstrucţia Flotei, care va deveni în 20 de ani mai puternică decît cea precedentă.

„Totuşi, reluarea zborurilor regulate cu bombardiere este ultimul dintr-o serie de gesturi agresive ale Rusiei, încurajată de chilipirul preţurilor la petrol în ascensiune şi înfuriată de ceea ce ea numeşte agresivitatea Americii şi a NATO, inclusiv planul de desfăşurare a sistemului rachetelor de apărare în Republica Cehă şi în Polonia. Cu cîtva timp în urmă, anul acesta, Rusia s-a retras dintr-o înţelegere majoră – pactul european referitor la armele convenţionale – şi i-a sfidat pe britanici, cînd aceştia au cerut extrădarea principalului suspect în afacerea iradierii la Londra a fostului ofiţer KGB" *(New York Times,* 18 august 2007). Ştirile secţiei ruse a postului de radio BBC nu vor mai ajunge lesne la ascultătorul din Rusia: ultimul post FM care le redifuza, *Bolşoe Radio,* a renunţat la licenţă – se spune – ca o consecinţă a ameninţărilor determinate de dorinţa autorităţilor de a limita libertatea presei în perioada premergătoare alegerilor din 2008.

Cu banii pe masă

Oficial, întîlnirea de la Bişkek (capitala Kirghizstanului) a avut drept scop alcătuirea unei contraponderi la puterea militară şi economică a Statelor Unite. În materie de economie a fost o adevărată întrecere: venit la Bişkek, Putin l-a asigurat pe Bakiev, preşedintele Kirghizstanului, că ajutorul Rusiei nu se rezumă doar la vorbe şi că aceasta e gata să garanteze depuneri efective în economia kirghiză, pînă la 2 miliarde de dolari. Cum s-ar spune, a discutat cu banii pe masă. Dar, cu două zile înainte, venise la Bişkek Hu Jintao, care nu s-a mărginit la promisiuni, ci a plătit, pur şi simplu, costurile summit-ului. Cadoul a costat 50 de milioane de yuani. După exerciţiul militar spectaculos/înfricoşător, Vladimir Altunin, general-maior în rezervă, adjunctul directorului Institutului de analiză militaro-strategică, a declarat: „Nu vreau să deochi, dar Grupul Shanghai devine, încetul cu încetul, un serios «centru de putere»; el se va contrapune intereselor geopolitice ale Statelor Unite şi ale aliaţilor săi din Est. Dacă adunăm doar potenţialul economic şi militar al celor doi lideri ai organizaţiei – Rusia şi China – superioritatea NATO nu mai este atît de evidentă. Cu atît mai mult cu cît Rusia şi China sînt puteri nucleare. Se străduiesc să prindă orbita Grupului de la Shanghai şi alţi doi membri ai clubului nuclear: India şi Pakistanul. Iar în sala de aşteptare e Iranul. Şi dacă acesta din urmă se situează pe o poziţie consecvent antiamericană, India şi Pakistanul vor să stea concomitent pe ambele scaune, fiind loiale şi faţă de Statele Unite. Şi acest lucru este foarte interesant! Grupul de la Shanghai devine «agentul» unui subiect imprevizibil, nou în istoria lumii. Dar un lucru este absolut clar: dacă va exista integrarea economică, va exista şi integrare militară". Articolul din ziarul *Komsomolskaia Pravda* (18 august 2007) este intitulat „Asia se uneşte împotriva Americii".

De ce sînt ruşii agresivi?

Militarii americani nu s-au exprimat încă. Civilii sînt dispuşi să găsească felurite explicaţii pentru comportamentul agresiv al ruşilor. Stephen Cohen, profesor de studii ruse şi slave la Universitatea din New York, crede că, începînd din 1990, politica Statelor Unite faţă de Rusia a fost greşită: „În primul rînd, administraţia Clinton a produs o analogie între înfrîngerea Rusiei în războiul rece şi înfrîngerea Germaniei şi Japoniei în cel de-al doilea război mondial, susţinînd că noi sîntem naţiunea victorioasă, iar ei sînt o naţiune învinsă şi trebuie să stea cu mîna întinsă şi să fie subordonaţi Statelor Unite. A fost o greşeală cumplită şi unii dintre noi au avertizat că nu trebuie făcută. În primul rînd, fără Gorbaciov, războiul rece nu s-ar fi sfîrşit, în acest domeniu Rusia are la fel de multe merite ca Statele Unite; în al doilea rînd, Rusia este slabă acum şi nu se întîmplă mare lucru dacă uzezi şi abuzezi de slăbiciunea ei, aşa cum a şi fost, de altfel, pe vremea cînd era condusă de Elţîn. Dar am avertizat că această stare de fapt nu va dura. Şi dacă o trataţi acum aşa, va veni o vreme cînd veţi regreta. Pentru că atunci cînd se va ridica din genunchi va încerca să se răzbune pentru modul cum a fost tratată. Şi chiar aşa s-a întîmplat".

Problema, văzută de mulţi oameni de ştiinţă care se ocupă de trecutul şi prezentul Rusiei în speranţa că vor izbuti să-i prevadă viitorul, este încotro se va îndrepta Rusia. Profesorul Cohen e dubitativ: „Clasa politică şi inteligenţia rusă dezbat o problemă veche: Rusia aparţine Vestului sau Estului? Dezbaterea e veche, dar a devenit acută acum. Din ce în ce mai vădit, Rusia se îndepărtează de Occident. Poate că nu e cel mai rău lucru care se poate întîmpla Occidentului şi Rusiei, atîta timp cît procesul se desfăşoară într-o manieră prietenoasă. Dar dezbaterea este foarte importantă şi pentru condiţia economiei ruseşti, după părerea mea mai puţin stabilă decît pare, din cauza preţului petrolului şi al petro-dolarilor. În ce fel vor fi educaţi copiii care se duc la şcoală, după ce s-a sfîrşit cu perestroika? Care e viitorul acestei mişcări cvasi-fasciste desfăşurate în Rusia printre tineri, dar oarecum susţinută şi de clasa politică, de clasa mijlocie, pretinzînd că «Rusia este a ruşilor»? Nu se întîmpla aşa ceva în Uniunea Sovietică, e ceva nou. Nu cred că acesta este viitorul Rusiei, dar este un factor de luat în seamă" (www.washprofile.org).

Baza din Azerbaidjan

Dacă profesorul Cohen consideră că Rusia se poate despărţi liniştită de Occident, accentul căzînd tocmai pe liniştea despărţirii, pentru Henry Kissinger, situaţia e diferită: de exemplu, el consideră că propunerea lui Putin ca americanii să folosească o bază militară din Azerbaidjan, în locul celor plănuite în Republica Cehă sau Polonia, propunere neluată în serios, i se pare lui Kissinger demnă de analiză, nu pentru valoarea ei practică, ci pentru viziunea, poate, implicată: „Rusia şi Statele Unite sînt în faţa unei ordini emergente ale cărei ameninţări şi proiecte transcend posibilităţile oricărui stat naţional – indiferent de puterea sa – de a le face faţă. Proliferarea armelor de distrugere în masă, jihadismul radical, protecţia mediului şi economia globală, toate impun abordări de cooperare. La nivelul preşedinţilor şi miniştrilor de Externe acest lucru e înţeles, relaţiile sînt prietenoase şi caracterizate printr-un efort serios de cooperare. Dar în dimensiunea publică, reapare ceva asemănător războiului rece" *(International Herald Tribune,* 9 august 2007). În continuare, Kissinger dezvoltă ideea speranţei: poate prin propunerea cu Azerbaidjanul, Putin vrea să dea o întorsătură complet nouă relaţiilor ruso-americane, legînd apărarea Rusiei de cea a NATO, o iniţiativă istorică, vestitor al unor noi oportunităţi creatoare în politica mondială. Poate.

Pentru Patrie, pentru Stalin

Dar nu de vestitorii noii primăveri se ocupă acum instituţiile de propagandă ale Rusiei, ci de refacerea vocabularului bătrînilor papagali. La o conferinţă a profesorilor de istorie, Putin a declarat că „ruşilor n-are de ce să le fie ruşine, a venit momentul să înceteze cu cererea de scuze". El a adăugat că „America a fost cea care a lansat bomba atomică la Hiroşima şi napalm în jungla vietnameză" *(Newsweek,* 20-27 august 2007). Copiii trebuie să fie mîndri de patria lor – spun pe diverse voci politicienii ruşi –, dar motivele de mîndrie diferă. Un ghid pentru profesorii de istorie – *Istoria modernă a Rusiei, 1945-2006* – îl descrie pe Stalin ca pe cel mai de succes lider al Rusiei. Despre cei 25 de milioane de oameni ucişi în acţiunile de epurare şi în campania de colectivizare se pomeneşte cu o compasiune îngheţată: „represiunea politică a fost folosită nu doar pentru mobilizarea simplilor cetăţeni, ci şi pentru cea a elitelor". Elţîn stîrneşte porniri critice mult mai vînjoase, cînd este denunţată politica lui „slabă şi prooccidentală". Unul dintre autorii îndrumătorului îşi explică intenţiile: „Manualele de pe vremea lui Elţîn accentuau excesiv crimele epocii sovietice, ceea ce implica ideea că Rusia nu are ce căuta în compania aşa-numitelor ţări civilizate şi că ea, ca succesoare a regimului totalitar, este veşnic blestemată să se căiască pentru crimele reale sau inventate ale acestui regim". Se refac socotelile, se schimbă cifrele: nu 40.000 de comandanţi au fost ucişi în procesele pentru spionaj din 1937, ci, conform documentelor la îndemînă azi, „doar" 2000, ceea ce potrivit articolului publicat în *Moskovskie Novosti* nu e chiar aşa o grozăvie şi nu înseamnă că Armata Roşie a fost decapitată, înainte de războiul împotriva fascismului. „E nevoie de o nouă ideologie potrivită noului regim" – spune Vladislav Surkov, adjunctul secţiei de propagandă. Stalin este comparat cu Otto von Bismarck, unificatorul Germaniei, şi se susţine că a fost continuatorul lui Petru cel Mare: „A cerut imposibilul de la popor pentru a obţine maximum posibil. Rezultatul epurărilor staliniste a fost o nouă clasă conducătoare, capabilă să rezolve misiunea modernizării în condiţiile absenţei resurselor, o clasă loială puterii supreme şi imaculată din punctul de vedere al disciplinei executive. Aşa cum cancelarul Bismarck a unit landurile germane într-un singur stat prin «oţel şi sînge», Stalin şi-a consolidat statul prin cruzime şi lipsă de îndurare" (din ghidul pentru profesorii de istorie).

Nostalgia după epoca sovietică a prins rădăcini: 47% dintre respondenţii unui sondaj consideră că Stalin a jucat un rol pozitiv în istoria Rusiei, negativ – 29%, nu răspund – 24%. Oamenii cred că introducerea democraţiei de tip occidental în Rusia a fost un fel de cal troian menit să slăbească ţara.

Acum ţara pare puternică şi nu e realist să ne închipuim că toate acţiunile ei zgomotoase de afirmare au în vedere declanşarea unui nou conflict mondial. Dar este cert că Putin, cei ce-l vor urma şi cei care stau acum şi pe viitor în spatele lor vor încerca să-şi recîştige influenţa acolo unde au avut-o: în Polonia ca şi în Republica Cehă, în Georgia ca şi în Ucraina, precum şi în multe alte părţi. Aşa cum spunea Serghei Karaganov, consilier de politică externă al Kremlinului, citat de revista *Newsweek* (27 iulie 2007): „Putin vrea să schimbe regulile lumii. Lumea trebuie să accepte să aibă de-a face cu o Rusie puternică".

Se discută mult dacă lumea unipolară de-acum ar trebui să redevină bipolară, aşa cum a fost, sau multipolară, aşa cum îşi doresc mulţi şefi de stat ambiţioşi. În acest context, rolul Uniunii Europene poate deveni decisiv: ori rămîne aşa cum e acum, o adunare de state unde fiecare vrea un acord cît mai convenabil cu acces la resursele ruseşti fără să plătească prea mult: nici în bani, nici în concesii privind drepturile omului, politică implicînd riscuri pentru democraţiile primite după 2004; ori se caută şi se găseşte o platformă politică prin care Europa să-şi impună regulile ei, ale statului de drept şi ale democraţiei. Poate că în felul acesta lumea s-ar obişnui să aibă de-a face cu o Europă puternică.

PUBLICITATE

Pentru unii dintre noi Spania înseamnă literatură. Pentru alţii – arhitectură, muzică sau pictură. Pentru unii – concedii exotice sau, din contră, posibilitatea de a munci şi de a cîştiga un ban serios. Sau cîştig serios fără prea multă muncă. Pentru toţi – fără îndoială, o ţară civilizată, o aspiraţie de mai bine. Ce însemnăm noi pentru spanioli?

Mai demult, o ţară din Est, asuprită, ca majoritatea ţărilor din Est, de regimul comunist. Pe atunci nu ştiau foarte multe despre noi. Ştiau de Nadia Comăneci. Revoluţia? O clipă de admiraţie. Una dintre puţinele. Care a durat cît durează o clipă. După care, uitarea. Comuniştii (re)luaseră puterea. Am reapărut în atenţia publică în umbra reportajelor cu copiii străzii sau cu bolnavii de SIDA. Mai apoi am fost asociaţi cu „căpşunarul", imaginea omului sărman, dintr-o ţară subdezvoltată, nevoit să-şi părăsească familia pentru a cîştiga un ban cinstit. Laolaltă cu aceştia, am fost asociaţi şi cu hoţii, cu găinarii. Oameni murdari şi mereu puşi pe ceartă şi pe înşelătorie. În prezent, părerile sînt împărţite. Din ce în ce mai mulţi români le trec pragul (de altfel, un proiect al Ministerului Educaţiei prevede, începînd cu anul şcolar 2007-2008, predarea cursurilor de limbă, cultură şi civilizaţie românească în unităţi şcolare din Spania). Dacă te cunosc înainte să le spui de unde vii, mulţi spanioli nu-şi vor ascunde surpriza. Dacă însă ai neşansa de a fi precedat de „faima" naţionalităţii, poţi fi tratat cu sprîncenele ridicate.

...iar Spania m-a primit într-o dimineaţă de august, pe aeroportul Del Prat, pe la opt.

Stela GIURGEANU

Spania călătorului de cursă scurtă

Drumul (sau cum se transformă un air bus *în tramvaiul 21)*

Ni se spune de la agenţie: nu vă faceţi griji, în avion vor fi numai români. Iar în AirEuropa, cu echipaj spaniol la bord, deja versat, o mare de români puşi pe harţă. Lîngă mine două doamne, trecute de 50, pline de aur şi ifose. Una se descalţă şi-şi pune piciorul pe scaunul din faţă. „Vă rog să vă luaţi piciorul", spune domnul înghiontit. Din partea doamnei nici o reacţie. „V-am rugat ceva", insistă domnul. Faţa doamnei rămîne impasibilă. Domnul nu se lasă mai prejos, doar mult pe spate, ostentativ. Vrea s-o strivească. Doamna începe să guiţe şi să amintească de toate rudele moarte ale domnului. Apare stewardul, Alfonso, cu ochi languroşi şi zîmbet încremenit. Îi roagă, în engleză, politicos şi deloc alarmat, să se calmeze. De data asta românii au un duşman comun. Se aliază contra spaniolului, încercînd să-i urle pe româneşte că celălalt e de vină. Din plictiseală, domnii şi doamnele din împrejurimi se împart pe tabere. Tămbălăul creşte.

La aterizare, oamenii se îmbulzesc spre ieşire. Îşi iau sacoşele şi bagajele (mulţi n-au încredere şi nu lasă bagajul la cală). Se impacientează că uşile nu se deschid. La ieşire ne întîmpină reprezentanta agenţiei de turism, să ne transporte în staţiune. „Vă luaţi bagajele, ieşiţi din aeroport, mergeţi pînă la capătul terminalului, după care mai mergeţi, mai mergeţi, pînă daţi de o staţie de autobuz. Acolo vă aşezaţi şi aşteptaţi." Şi 170 de români se conformează, înjurînd însă că sînt puşi să mai meargă. Şi părăsim aeroportul, cu trollerele după noi, vrum-vrum. În staţie sîntem repartizaţi pe autocare, bagajele ne sînt trîntite claie peste grămadă în burta maşinii. Ne repezim înăuntru. Unii aruncă genţile, să rezerve scaunul, şi provoacă noi scandaluri. După un sfert de oră de tevatură, revelaţie din partea organizatorilor: sîntem prea mulţi. Nefericiţii care merg la Hotel Garbi sînt mai puţini, aşa că să coboare, să-şi ia bagajele şi să meargă cu Nelu.

Nelu şi responsabilitatea morală

„Doamnă, da' Nelu ăsta e băiat de încredere?" – întreabă cineva, hîtru. E de-al nostru, sîntem încă o dată liniştiţi, e român, ba mai mult, e ardelean. Bronzat şi blonziu, ne repede cu „Hai, hai, mai repede, abia vă mişcaţi!". Pornim spre Calella. Nelu ne urează bun venit într-o română topită în spaniolă şi se lansează într-o sumedenie de glume intelectuale. Atît de fine încît se disipează pînă să ne atingă sinapsele. Ne spune de tot felul de excursii din cele cu grupul. Contra cost (de la 40 de euro în sus, per excursie). În prima zi Stadionul, unde vom putea admira vestiarul celebrului Ronaldinho. Cineva insinuează: poate vedem şi un strop din transpiraţia celebrului? Nelu îl ignoră. E impasibil la asemenea glume de autobază. Trecem pe lîngă un cimitir enorm, săpat într-un munte. Turiştii, însetaţi de tot ce-ar putea constitui amintire pentru cei de-acasă, părăsesc auditiv recomandările lui Nelu şi se lipesc de geamurile autocarului. Nelu se aude din ce în ce mai slab: am putea vizita şi La Rambla, şi Sagrada... shopping de 20 de minute, încolonaţi mergem şi în Parcul Guell... Zumzetul i se pierde în imaginile ce fug pe lîngă autocar. De o parte şi de alta a străzii, palmieri şi rododendroni. Ca la noi buruienile şi gunoaiele.

„Pînă la urmă aveţi o datorie morală faţă de mine" – ne trezeşte un icnit disperat din partea lui Nelu – „îmi datoraţi să mergeţi în aceste excursii. Sau măcar să fiţi atenţi!" Ni se face milă, dar ajungem la hotel şi ne lansăm pe cont propriu.

Calella (unde socoteala de la agenţia română nu se prea potriveşte cu locul spaniol)

Camera de la hotel e mult mai mică decît cea de pe Internet. În baie n-avem săpun. Nici uscător de păr. Românii sînt puşi pe harţă, dar se limitează la indignarea mormăită.

Noi însă îi zîmbim, chiar dacă e mică. E curată, iar mobila o imită pe cea *vintage*. Şi are o terasă plină de flori, cu scaune de răchită. Taman deasupra mării. Ce mai contează că niscaiva stele de pe frontispiciul hotelului au fost *lost in translation?* Sîntem în Spania.

Calella, un orăşel foarte vechi, a fost mult timp un sat de pescari. De-a lungul anilor a devenit un centru renumit în toată Spania pentru industria textilă, iar acum este capitala turistică a coastei Maresme. „Cea mai veche staţiune", mi se laudă cu mîndrie catalană un localnic, *un lieu de nostalgie*. Localnicul prinde chef de vorbă într-o engleză stricată. E bătrîn, are – din cîte înţeleg – mai bine de 70 de ani. Fostul pescar ştie orăşelul de dinainte de invazia turiştilor. Îi detestă? Nu, vremurile se schimbă. Acum stă pe o băncuţă, în Piaţa Catedralei (o biserică ce datează de la începutul secolului al XVIII-lea) şi priveşte. Nemţi, englezi, francezi... români... pentru el şi anii săi, totuna. El n-a călătorit: Calella îi aduce acum toată lumea pe prispă. Vin foarte mulţi să şi locuiască aici. De-a lungul străduţelor comerciale, au apărut magazine de tot soiul. Oameni la fel. Fiecare cu obiceiurile şi felul lui de a fi. În Calella sînt mulţi imigranţi afro-americani, indieni şi chinezi. Unii s-au integrat în comunitate, locuiesc deja aici. Alţii stau doar pe timpul sezonului, pînă în octombrie. Pe urmă? Pe urmă iarna înapoiază Calella catalanilor.

Cum pleci din Calella

Infrastructura se află în prezent în Spania într-o dezvoltare colosală. La începutul anului, Guvernul spaniol a anunţat chiar că îşi propune să facă din Spania – prin construcţia de şosele – un lider în infrastructura europeană. Fapt ce a dus la faliment mai toate centrele de închiriat maşini din staţiuni. Pînă mai anul trecut – mi-au spus cîţiva comercianţi din Calella – mai exista în tot oraşul un singur asemenea centru. Anul acesta însă şi-a închis şi el porţile.

Gara e foarte aproape şi accesibilă. Cumperi un bilet de la automat, te urci într-un tren RENFE (de mare viteză, elegant şi cu aer condiţionat), care face legătura între toate staţiunile de pe coastă, şi poţi ajunge pînă în centrul Barcelonei, în doar o oră, pentru numai 3 euro. Trenurile se succed rapid, cam la 20 de minute, nu îţi dau bătaie de cap cu parcarea şi te duc unde vrei.

Capitala neoficială a Spaniei

Proxima parada sau în catalană *propera parada*, staţiile următoare curg de-a lungul falezei. Dacă vrei să ajungi în centrul Barcelonei, cobori în La Placa de Franca, o gară ultramodernă, traversezi şi, în zece minute *per pedes*, ajungi în La Rambla. Iar din La Rambla, practic, oriunde.

Ca turişti, bifăm obiectivele. La Sagrada Familia, un bilet 7 euro. Fără reduceri pentru că (aici intervine chestiunea ingenioasă de marketing) banii vizitatorilor merg direct la construirea catedralei. Şi cotizezi imaginîndu-ţi, poetic, cum pui şi tu o cărămidă la ceea ce, în anul 2030, va fi a opta minune a lumii. Deocamdată viitoarea minune e încă în lucru, şantierul e ocrotit. Merită doar pentru a vedea, în capelă, planul scenariului arhitectural: o La Sagrada la scară mică şi inversată, construcţie tridimensională din lanţuri şi saci de nisip, cu ajutorul căreia Gaudi a calculat structura de rezistenţă a viitoarei catedrale.

Cobori la metrou. Trenurile au aer condiţionat şi scaune albastre, pentru tot poporul, şi gri, pentru persoanele cu handicap, rar ocupate de altcineva (şi atunci doar de turişti). Singurul minus al metroului barcelonez ar fi staţiile, fără pic de ventilaţie, unde aproape te sufoci.

Staţia Lesseps, spre Parcul Guell. Taman la ieşire, o plăcuţă: spre parc, 1500 de metri. (Plăcuţa se repetă de-a lungul drumului cam din 200 în 200 de metri). Ajungi într-o lume pe care nu o poţi comenta sau povesti. Pentru că e lumea lui Gaudi. Plină de muzică. Şi, singurul inconvenient, de o mare de turişti cu multe aparate de fotografiat. Încerci să-i depăşeşti şi ajungi pe terasa în valuri, de unde vrei să te abandonezi Barcelonei. Dar eşti rugat să pozezi familii, grupuri şi îndrăgostiţi. Şi pleci, alungat de agresivitatea turistică, înţelegîndu-i pe deplin pe barcelonezi.

Of, viaţa mea, în La Rambla

Barcelonezii sînt cam sătui de turişti... ne mărturiseşte un student la actorie, statuie vie în La Rambla (de-a lungul bulevardului sînt zeci de asemenea personaje bizare care se mişcă şi se gudură animate doar de clinchetul monedelor ce le cad în pălărie). Zi de zi, sute de mii de turişti îţi tropăie

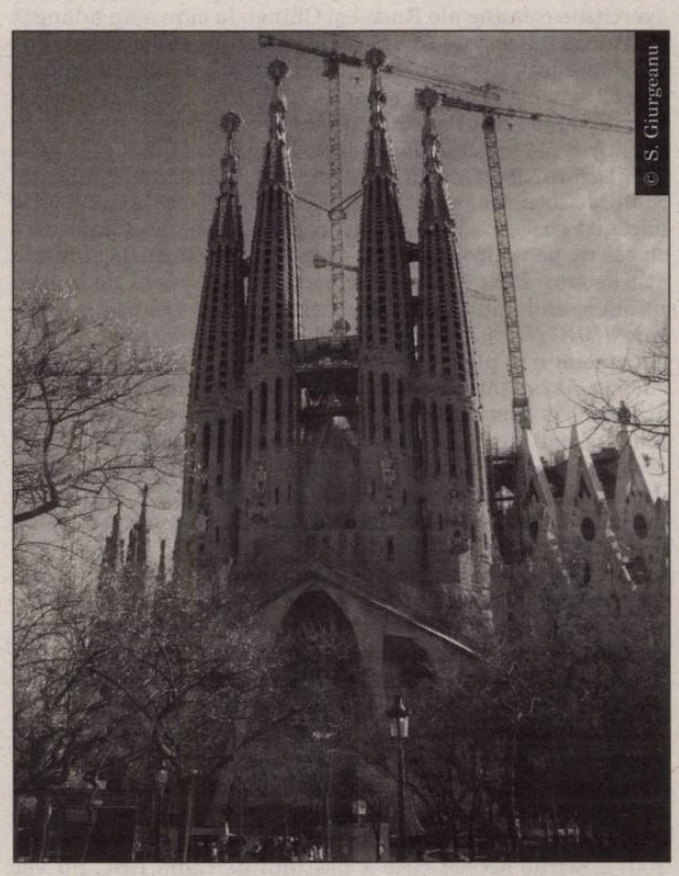
© S. Giurgeanu

prin orăşel. „Deja nu mai simţim că avem o casă, Barcelona pare mai mult un hotel internaţional." Pe de altă parte însă, veniturile din turism sînt colosale. El însuşi, la o scară redusă, cîştigă într-o zi cam 50 de euro.

Iar Barcelona, contrar zvonurilor, este incredibil de ieftină. La terasă o bere e 1 euro, 1 euro jumătate, cu 7 mănînci de te spargi, iar pachetele de ţigări nu depăşesc 3 euro. Şi încă o chestiune pentru fumători: ţigările nu se vînd în supermarket, doar în magazine specializate: Tabacos. Cu perioadă de siesta, de pe la ora 13 pînă la 17. Din cauza asta şi mirarea unui vînzător, întrebat de unde putem face rost de ţigări: „La ora asta?" (era în jur de două...)

Fără ţigări, ne-am lansat, din La Rambla, în piaţa La Boqueria. O piaţă turistică unde vezi pe viu tot felul de ciudăţenii ale naturii, disponibile pînă atunci doar pe Discovery Channel. Pe culoare specializate, produse de patiserie, cărnuri, jamboane, salamuri, peşti nemaigîndiţi, minuni ale mării, bomboane şi acadele, toate produse parcă după aceeaşi reţetă a nebuniei lui Gaudi. Jumătăţi de *phythya* (un fel de cartof roşu cu ţepi şi gust de struguri), ambalate grijuliu şi apetisant, laolaltă cu linguriţe de plastic, pahare de sucuri fresh în gheaţă (care, pe măsură ce ziua înaintează, îşi micşorează preţul: de la 2 euro la 50 de cenţi şi aşa te poţi orienta de prospeţimea sucului!).

Ieşim din nou în La Rambla, cu ochi oftalmici. Oraşul ăsta e de o frumuseţe fără logică (să vizitezi doar Casa Batlo, cea cu coridoare şi scări întortocheate care nu duc nicăieri, sau Acvariul, unde umbli efectiv pe sub mare, printr-un coridor de sticlă şi etc. şi etc.). Am decis, iubim Barcelona cu toată frumuseţea ei de nepovestit.

Atîta doar că barcelonezii nu ne prea au la inimă. De fiecare dată cînd ne conversam cu cîte un localnic, zîmbetul şi bunăvoinţa sa dispăreau la auzul naţionalităţii noastre... La cîţiva metri de terasa unde ne-am aşezat, în final, încheind vizita barceloneză, în plină La Rambla pitorească, un rom într-un scaun cu rotile prăpădit, legat cu benzi adezive, cu un minicasetofon antic din care cîrîia: „Of, viaţa mea"... Însoţitoarea, în picioare goale şi top cu sclipici şters şi prăfuit, dansează din buric, pentru bani. Ar trebui să nu se diferenţieze de multitudinea de mimi şi scamatori ai bulevardului. Cu toate astea, o fac. Cam aşa şi imaginea noastră în ochii barcelonezilor, obişnuiţi cu imigranţii din toată lumea. Ieşim deocamdată într-o evidentă negativă. Pe aeroport, în hoteluri şi în magazinaşele din Calella (unde un vînzător chiar îmi confirmă fără menajamente: au oroare de români pentru că le fură din dugheană). Şi bineînţeles că numai de noi depinde. Din „păcate", ar spune un pesimist, din „fericire" – un optimist.

ŞI IARĂŞI UNUL LÎNGĂ ALTUL VOM STA, ÎN VREMEA ASTA, A ÎNTUNERICULUI ÎN 5 VOLUME (DOUĂ VICTORII CARE NU FAC NIMIC RĂU SAU CAM AŞA CEVA)

● Cam de mult n-am mai despuiat vechi vorbe purtate, de la ins la ins, pe dosul unor cărţi poştale. S-o facem azi, cu astea: „[...] şi iarăşi unul lângă altul, vom sta, ne vom săruta tot cu atâta drag, şi zilele vor trece fără să ştim cum ne-au crescut perii albi... Nu, nu e lucru greu, căci totul atârnă de buna şi frumoasa înţelegere, ce numai la noi o va putea observa cineva. E ceasul 3, şi tot aş mai scri, să nu mai termin... p. fina mea. Te sărut cu tot dragul finulicule scump, p. că me-ai luat cartea de Română. Eu cred că o să vin *sâmbătă* seara la 6 3/4 – 7 fără 1/4. Am să fac ce-oi face şi scap eu, chiar de me-o rămânea de lucru pe Duminică. Tot ai şi tu ultima oră liberă, şi nici de învăţat pe a doua zi. Am să-l sărut şi pe ministru pentru trenul ăsta". (**D. S.**)

● Dispar roşcatele. *National Geographic* (ediţia americană) scrie că doar 2% din populaţia planetei mai posedă gena care creează părul roşcat. Şi e o genă recesivă, adică nu se „activează" decît atunci cînd se întîlneşte tot cu o genă recesivă. Cică, între altele, şi globalizarea ar fi de vină: încrucişarea tot mai mare dintre rase face tot mai puţin probabilă întîlnirea dintre un el şi o ea roşcaţi, astfel încît gena să se perpetueze. Bun, dacă nu sînteţi sensibili la chestiunile ştiinţifice, să vă iau altfel: scad şansele să mai apară vreo Nicole Kidman sau Lindsay Lohan. Eu, unul, mă bucur că Rita Hayworth n-a trăit în vremea asta, a globalizării... (**M. V.**)

● Am văzut, într-o seară, trecînd prin camera cu televizorul fără sonor, reclama aia (a unei bănci care face şi asigurări de viaţă) cu borcanele în care bancherii depozitează ceva fluid, prins din aerul respirat de... client. Din cauza întunericului şi a privirii captatoare, am fost sigură că funcţionarii kafkieni captau sufletul omului şi-l puneau la păstrare pentru vremuri mai bune. Cînd colo, prindeau din zbor cîte un „mulţumesc" prizărit, automat... Păi, *mulţumescul* nu trebuie nici captat, nici păstrat, el trebuie să circule cu perechea sa *vă rog* în totală şi molipsitoare libertate. Părerea mea... (**S. S.**)

● Vreo 30 de lei este diferenţa dintre clasa I şi clasa a II-a la Intercity, dar diferenţele de ambient sînt considerabile: ai măsuţă la geam, tapiţeria scaunelor e roşie, nu albastră, ca la clasa a II-a, iar vînzătorii ambulanţi îţi vînd, alături de revista *FHM*, *Istoria* lui Iorga în 5 volume. (**M. C.**)

● E deja o lună de cînd, la Vancouver, în cadrul congresului anual consacrat inteligenţei artificiale, a avut loc un meci între computerul Polaris şi doi jucători de poker american; au învins oamenii, cu două victorii faţă de una singură a „monstrului". Cea mai serioasă problemă, încă nerezolvată de specialişti, este incapacitatea maşinii de a controla cacealmaua umană, pe care nici ea nu o foloseşte în joc. Oricîte posibilităţi calculează (10^{18} faţă de 10^{120} în şah), Polaris nu le „are" deocamdată cu cacealmaua. În ultima vreme, nu am auzit veste mai bună, în caraghioslîcul ei. (**R. C.**)

● Dacă în SUA un motan care prevesteşte moartea e deja celebru şi face carieră, în Italia, peste 60.000 de pisici, care nu fac absolut nimic rău, sînt omorîte anual de superstiţioşii ce le cred purtătoare de duh malefic, fiindcă sînt negre. Asta înseamnă să (nu) ştii să-ţi faci reclamă. (**S. G.**)

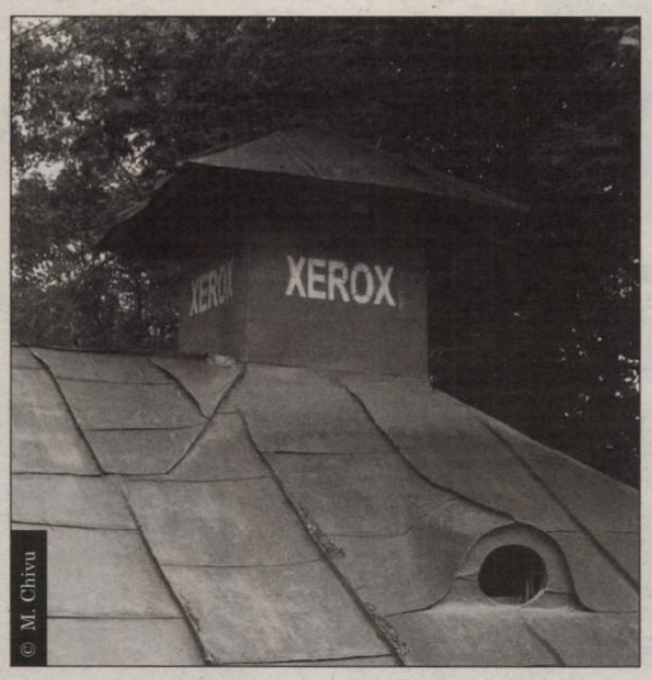

© M. Chivu

Cu ochii-n 3,14

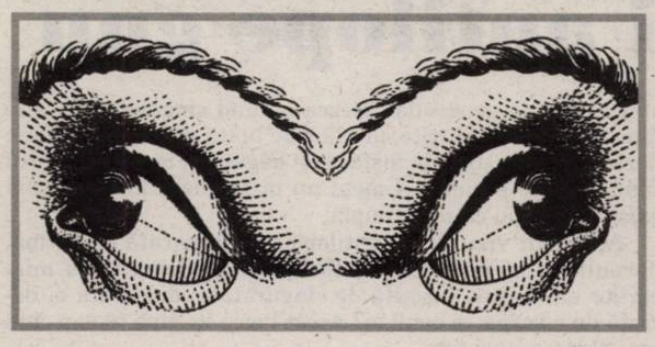

● Zapînd pe TV, dau de emisiunea Laurei Andreşan, *Interzis* sau cam aşa ceva. Aflată într-o drumeţie, diva făcea un reportaj de călătorii. La un moment dat se opreşte din cititul inscripţiilor, să deă de mîncare unor cîini vagabonzi, mărturisind camerei şi, implicit, nouă tuturor, că se simte copleşită de un sentiment matern. Sentiment matern faţă de cîinii vagabonzi? (**S. G.**)

ŞI APROPO DE *CEVA:* UN VAST ŞANTIER DE MESTECAT DIVERSE SCENARII CU PAIETE DEVINE UN SIROP NOCTURN

● De ceva timp s-a relansat pe piaţă sucul „Brifcor". Cei care îl produc probabil că mizează pe sensibilitatea oamenilor pentru gustul „anilor cei mai frumoşi" şi se adresează consumatorilor de „Dero" şi de ciocolată „Rom". Şi apropo de gust: oare memoria îmi joacă feste sau chiar era unul de bomboane cubaneze topite? (**A. P.**)

● Un anunţ matrimonial, postat acum ceva timp la comentarii, pe blog-ul lui Cristian Teodorescu: „Tanar inginer de varsta Christica, doresc sa gasesc o intelectuala care sa ma ajute sa imi transpun in text unele idei proprii intr-un comun roman cenzurabil (cel putin). Astept emailuri la adresa moktar(at)mail.com". Nu i-am cenzurat adresa, că poate s-o găsi vreo intelectuală să-l fericească pe tînărul şi neliniştitul inginer. :-) (**C. P.-B.**)

● După ce l-au pus, scos şi repus pe baza dilemei „E publicitar sau separatist?", autorităţile au tras din pălărie o altă găselniţă pentru celebrul panou cu „Ţinutul Secuiesc": e la mai puţin de şapte metri de drumul naţional, deci îl mută. Straşnică idee! Dacă ne apucăm să mutăm toate panourile, pancartele, reclamele la mici şi bere etc., aflate la mai puţin de şapte metri de drumurile naţionale, ţara (re)devine un vast şantier. (**M. V.**)

● Un prieten de-al meu tot primea ca rest, la alimentara de cartier, lame de gumă de mestecat. După ce a strîns cîteva, s-a dus să cumpere cu ele o pîine, spre consternarea vînzătoarei care acum îi dă restul în pliculeţe de cappuccino. (**M. C.**)

● Cum au intrat în vigoare legile privind pedepsirea reclamei mincinoase, cum se văd efectele. Într-o reclamă la un detergent, după binecunoscutele poveşti prin care cumpărătorului îi sînt inoculate diverse scenarii de pătare, în punctul culminant se spune: „scoate pînă şi petele de vopsea de păr", deculminînd însă instantaneu printr-un „dar" urmat de „trebuie folosit în maximum o oră". Recomand această pată de sinceritate şi altora, chiar dacă diminuează strălucirea de incredibil. (**S. G.**)

● De vreun an primesc lunar sms-uri promoţionale de la magazinele Guess, Liu Jo şi Lesilla de pe Calea Victoriei. Cred că sînt buticurile alea care vînd pantofi cu paiete, cămăşi brodate şi cu imprimeuri de plastilină şi sacouri cu embleme de cluburi de hockey, buticuri în care eu n-am intrat niciodată, deşi recunosc că mai trag cu ochiul prin vitrină, din mers, la frumoasele vînzătoare. Trebuie că mă doresc de client cu ardoare, dacă-mi trimit sms-uri. (**M. C.**)

● Partidul Naţional Scoţian, care conduce un guvern minoritar, spune că va organiza un referendum pentru independenţă faţă de Marea Britanie, după 300 de ani de la unirea dintre Anglia şi Scoţia. Sînt puţine şanse să le iasă, dar tot am o dilemă: în cazul în care Scoţia devine independentă, scoţianul Gordon Brown rămîne premierul Marii Britanii? (**C. G.**)

● Am cumpărat, de la Carrefour Unirii, o tartă de căpşuni făcută în laboratoarele proprii, mare cît o farfurie şi foarte apetisantă. Pînă acasă, tarta mi s-a răsturnat în sacoşă, aşa că atunci cînd am scos-o, m-am murdărit pe mîini cu un sirop roşu. Părea şi el foarte apetisant. Atîta doar că a fost nevoie de mai multe spălări şi să mă frec cu piatra ponce pentru a scăpa de roşeaţa de pe degete. Oare la ei acasă, în „Europa civilizată", cei de la Carrefour folosesc aceleaşi chimicale? (**C. P.-B.**)

● Între orele 8 şi 11 seara, farmacia non-stop de pe Calea Moşilor trebuie evitată, căci aici se adună jumătate din Bucureştiul suferind (şi nu numai). Vin cu maşinile sau cu taxiurile, le lasă parcate în mijlocul străzii (dacă un agent ar avea inspiraţia să fie prin zonă, şi-ar depăşi „norma" la amenzi!), se aşază la lunga coadă tăcută, cu un aer trist, că aşa-i la farmacie! Profilul clientului nocturn: bărbat, în jur de 35 de ani, cu burtă, în pantaloni scurţi şi în şlapi. „Pacienţii" sînt contactaţi telefonic, în momentul în care clientul ajunge în faţă şi cere consultaţii gratuite farmacistului pe care îl crede doctor... Aşa-i la noi, cu încrederea asta oarbă în „autoritate", indiferent ce hram poartă, halat alb să aibă! Îi înţeleg perfect pe tăticii ai căror copii au făcut febră, chiar şi pe cei care au rămas în pană de pempărşi, însă nu-i mai pot înţelege pe soţii grijulii care ciripesc la telefon: „Ce cremă de celulită ai zis că vrei, dragă?". (**A. P.**)

PE DEASUPRA, ORDINEA INDIVIZILOR DOMINANŢI DIN CUTIA ASTA ESTE AFECTATĂ ÎN MOD DIRECT DE MICI TUFE

● În holul Hotelului Garbi din Calella (Spania) stă atîrnat un tablou cu faţada hotelului la 1970, iar în faţa hotelului stă parcată o Dacia neaoşă. În holul aceluiaşi hotel, în ziua plecării, agenţia de turism care ne asigura transportul pînă la aeroport (în hotel fiind cazaţi 7 români) afişase un anunţ cu ora venirii autocarului. În nici jumătate de oră de la postarea afişului cineva mîzgălise cu pixul pe deasupra lui „căcat". (**S. G.**)

● 1 – Şabalov; 2 – Onişciuk; 3 – Kaidanov. Ce e asta? Nu-i nici un cod secret. E ordinea primilor trei clasaţi în campionatul de şah al Statelor Unite. Sînt trei foşti cetăţeni ai Uniunii Sovietice – echipa ei de şah era cîndva o Invincibila Armada – care acum trăiesc şi joacă în SUA, unde de mult nu a mai apărut un Bobby Fischer. Dacă nici cu Şabalov campion de şah al SUA situaţia internaţională nu vă amuză înseamnă că războiul rece e încă fierbinte. (**R. C.**)

● Teoria evoluţionistă are noi argumente: un experiment studiat la Universitatea Duke din SUA a dovedit că maimuţele *rhesus* sînt gata să renunţe la hrană dacă li se dă posibilitatea să privească timp îndelungat fotografiile indivizilor dominanţi din grupul lor. (**M. B.**)

● M-am dus şi eu cu laptop-ul meu nou-nouţ la ţară să mă dau mare. Bunicu' m-a întrebat cît am dat pe el şi, cînd i-am spus, a exclamat neîncrezător: „Cum, mă, cutia asta costă cît două vaci?!". (**M. C.**)

● Cei de la Pronto au spray-ul acela „cu efect antistatic" despre care spun că împiedică praful să se depună pe mobilă. Dacă praful oricum intră în casă (căci singurul material prin care nu pătrunde firul de praf este cel din care e confecţionat costumul de astronaut), iar Pronto îl împiedică să se depună pe mobilă, unde se duce el, praful? Singurul răspuns ar fi că rămîne, plutind, în aer, deci se duce în plămîni. De unde se vede că sănătatea este afectată în mod direct de curăţenie. (**M. C.**)

● Am fost recent la Sf. Gheorghe (Deltă). Plaja de acolo a rămas, cred, cea mai bună de pe tot litoralul (dar n-am fost la Sulina!): kilometri de nisip şi mici tufe de scaieţi – o sălbăticie calmă, în care oamenii sînt mai rari decît pescăruşii... Din păcate, în cîţiva ani va ajunge la fel ca Vama Veche: deja au apărut scuterele nautice, iar un Jeep Cherokee (cu nr. B-36-JEF) a parcat pe plajă în fiecare zi, descărcînd un burtos de tranziţie, plus încă doi băieţi de băieţi cu batic roşu pe cap şi cu gagicile lor (firește, din aceeaşi gaşcă cu jmekerii ăia de pe scuter). Iar în altă zi (puterea exemplului!) a apărut chiar şi un tractor (deh, fiecare cu ce are), din care au coborît un localnic, nevasta cu plozii aferenţi şi au pus de-un picnic... Probabil că nu există amendă pentru mitocănime; dar măcar o poţi denunţa, aşa că reţineţi: B-36-JEF! (**a. l. ş.**)

© M. Chivu

Aurora LIICEANU

docuDileme

Şi femeile pot fi antilope gnu

Scenă din filmul ***Răpirea mireselor***

Continuăm seria de dialoguri despre filmul documentar, care încearcă să explice moduri de viaţă şi obiceiuri nefamiliare, din societăţi în care femeia are alt rol decît în societatea românească. Filmul în discuţie este Răpirea mireselor, *autor Petr Lom (Canada / Republica Cehă). Acesta va fi difuzat miercuri, 29 august, la ora 20,00, la Clubul Ţăranului (Şos. Kiseleff nr. 3), în cadrul programului Cinemateca AstraFilmFest, un proiect al Festivalului Internaţional de Film Documentar şi Antropologie Vizuală – Astra Film Sibiu şi DC Communication.*

Mare-i grădina lui Dumnezeu, putem spune după ce vedem filmul lui Petr Lom despre răpirea mireselor în Kirghistan. Iată, vedem noi, cum au loc căsătoriile la alţii. Nu ca la noi şi nici părînd a se schimba. Diversitatea modelelor prin care se realizează unirea bărbatului cu femeia, indiferent că avem o viziune biologizantă – biologii preferă termenul „selecţia partenerului“, căci animalele nu se căsătoresc, ci se împreunează – sau una socială – statutul social nu este deloc de neglijat cînd vorbim despre oameni – ne îndeamnă prin acest film să gîndim căsătoria ca o întreprindere ce se face cu dificultate şi, în ultimă instanţă, o negociere.

În această parte a lumii, în Kirghistan, bărbaţii fură femei pentru a le face mirese şi apoi neveste. Bărbaţii vînează, sînt predatori, iar prada, uneori, nu se lasă, nu acceptă să se supună.

Filmul este o poveste despre răpirea mireselor, compus din patru cazuri de răpire, deci patru fete răpite, pentru a deveni fără voia lor mirese.

Răpirea nu este deloc o acţiune solitară, organizarea ei îl implică nu numai pe viitorul mire – dornic de a avea o pereche –, ci întreaga lui familie. Strategia răpirii este complicată, vînătoarea presupune o tactică: viitorul mire îşi ia parteneri-ajutoare, închiriază o maşină, urmăreşte prada cu atenţie, evaluează şi anticipează mişcările şi reacţiile ei, caută momentul cel mai potrivit succesului acţiunii. Fetele sînt răpite de pe stradă, adesea nefiind singure, ci cu alte fete. Ele sînt despărţite, prada este luată prin surprindere, dezorientată şi uşor de înşfăcat şi băgată în maşină, şoferul fiind gata de pornire. Nimeni nu intervine. Cultura locală există, toţi ştiu ce se întîmplă.

Aţi văzut vreodată o antilopă gnu, separată de turmă, devenită ţinta unui leopard? Aţi văzut dezordinea mişcărilor ei, spaima însoţită de singurătate, disperata ei dorinţă de a scăpa, şi ochii ei? Acest lucru îţi vine în cap cînd vezi răpirea unei fete.

Ele au nume exotice – Ainagul, Kyal, Nurkyz şi Gulmira – şi toate-şi cunosc soarta, pentru că mamele lor fuseseră şi ele răpite. Atunci cînd maşina se opreşte la o casă, ea ştie că e casa bărbatului-răpitor. Acolo, femeile din familie – fostele răpite – o preiau şi încearcă să o convingă să accepte soarta.

Există în film scene de un simbolism superb: zbaterea fetei – ţinută de cîteva femei – şi îndîrjirea cu care ea refuză să i se pună o năframă albă pe cap par să fie ultimele ei încercări de a nu se supune. Fata rămîne încolţită de femeile din familia viitorului mire. Uneori, fete mici trag cu ochiul ca să vadă ce se întîmplă, parcă presimţind că li se predă o lecţie de viaţă.

Dincolo de separarea de celelalte fete cu care începe vînătoarea, mai există o separare neliniştitoare. Cîţiva din familia bărbatului pleacă la familia ei să poarte negocieri, avînd un avantaj iniţial. Prada este la ei, iar fata, separată de familie, trebuie să anticipeze ce vor face şi decide părinţii. Unii acceptă, alţii nu, şi dacă ea nu vrea iar ei vor, fata se poate supune voinţei lor. O fată supusă, am zice.

Filmul ne poartă deci într-o lume în care individul urmează o regulă de viaţă, care ajută familia să supravieţuiască. Fata va munci, va mulge caprele, va face copii şi familia va continua să existe. Acest lucru se învaţă din copilărie. Iubirea, atracţia fizică, plăcerea sexuală pălesc toate în faţa acestei prescripţii. Procreaţia şi munca sînt comandamente ale vieţii. Iubirea – pe care una dintre fete nici măcar nu poate s-o definească – este, pînă la urmă, o datorie. O datorie faţă de soţ.

Aproape jumătate din căsătoriile din Kirghistan se fac prin răpirea mireselor, iar în jumătate din aceste cazuri căsătoriile nu sînt consimţite. Există şi diferite feluri de răpiri şi, uneori, în unele dintre ele „socialul“ se împleteşte cu „biologicul“. Atracţia între fată şi băiat preexistă răpirii şi astfel căsătoria este aşteptată, răpirea fiind mimată ca şi în cazul fetelor care nu ştiu cine le-a răpit.

Din cele patru fete răpite din film, două vor la şcoală, se abat de la „regula tribului“, una însă se sinucide.

Obiceiul este vechi şi de-abia din 1994 este considerat ilegal, ca o formă de abuz sau violenţă, cel puţin simbolică, asupra femeii.

Deducem din film că, spre deosebire de modelul occidental de căsătorie, ca şi la noi, de pildă, atracţia fizică nu este suficientă şi adesea nici necesară în această parte a lumii, pentru o relaţie de lungă durată aşa cum este căsătoria. Ea însă răspunde unui proiect social, de grup şi foarte rar unei alegeri individuale. Nu individul este cel care contează, ci familia, grupul şi supravieţuirea colectivă.

Diferenţele geografice şi culturale fascinează oamenii. Filmul la care ne-am referit ne arată de ce diferenţa ne fascinează.

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul IV, nr. 186 ● 30 august – 5 septembrie 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Pesimism“
pagina 3

Cristian Ghinea
„Pur şi simplu, Ion Iliescu“
pagina 4

Luca Niculescu
„O săptămînă în Provence“
pagina 21

Ce a mai rămas din stînga?

„Dimensiunile şi acţiunile politice nu sînt inteligibile decît în contextul problemelor ce divizează oamenii preocupaţi de ele. În consecinţă, chiar propriile noastre atitudini şi acte pot rămîne obscure, dacă nu reuşim să înţelegem conflictele dominante ale timpului nostru.“

ISAIAH BERLIN – „PATRU ESEURI DESPRE LIBERTATE“

5 948467 000155 34

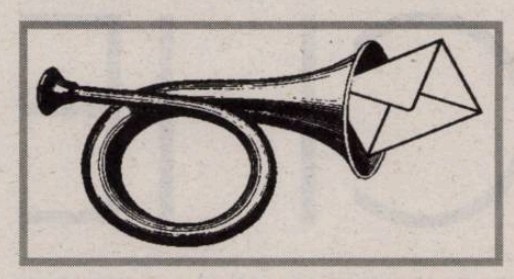

Nr. 184: *„Clișee despre România“*

Cum ştii că eşti român

Circula, în urmă cu cîţiva ani, pe Internet, un mesaj intitulat „cum ştii că eşti român“. Erau înşiruite în el un număr de caracteristici menite să ia în derîdere apucături „tipic româneşti“. Una dintre ele suna cam aşa: „eşti român dacă speli şi refoloseşti pungile de alimente“. Urma o suită de tipul: „ţii telecomanda în punga de plastic“, „foloseşti plasele de la cumpărături pe post de saci menajeri“, „refoloseşti sacii menajeri“ şi alte lucruri de felul acesta.

La o privire sumară, mai toate aceste apucături păreau să fie dictate de sărăcie şi mai puţin de dorinţa de a păstra anumite tradiţii. Spălatul pungii nu e apanajul nici unei culturi, aşa cum nu e nici sărăcia. Aşadar, la întrebarea: cum ştii că eşti român, răspunsul părea să fie: dacă eşti sărac... deşi unele dintre elementele descrierii păreau să nu ţină numai de sărăcia materială, ci deopotrivă şi de cea a duhului.

Anul trecut, un alt mesaj pe tema „românităţii“ aborda problema într-un mod substanţial diferit. Într-un clip care a circulat de asemenea pe Internet era prezentată România, de această dată însă cu ceva care mi-a dat fiorul unei mîndrii patriotice exhibate înainte de '89. Clipul era compus din două părţi: prima dintre ele înşiruia binecunoscutele de acum embleme ale României: Nadia Comăneci, Dracula, Hagi. Cealaltă făcea un excurs subtil prin cîteva lucruri cunoscute, arătînd că, în final, rădăcina acelor lucruri e românească. Aşa, de exemplu, oina e precursoarea base-ball-ului american, iar insulina a fost descoperită de Nicolae Paulescu, chiar dacă un alt inventator a cules aplauzele. De dată aceasta noi eram un fel de buric al pămîntului şi lumea nu avea decît să ne contemple.

Uitasem de cele două imagini cînd, în anul de graţie 2007, la numai cîteva zile de la intrarea oficială a României în Uniunea Europeană, mama m-a anunţat solemn că a renunţat să mai „recicleze“ pungile de plastic. Ştirea m-a luat prin surprindere mult mai mult decît anunţul oficial al Marii Britanii că va păstra închisă piaţa muncii pentru români şi bulgari. Sînt lucruri la care te aştepţi pentru că sînt consecvente cu o anumită logică internă de desfăşurare şi altele care te iau prin surprindere pentru că ele ies din logica funcţionării de pînă atunci a unui lucru. De ce nu ar mai spăla mama pungile? Aşadar, unul dintre semnele identităţii noastre naţionale se clatină. E acesta un semn de slăbiciune, un semn al începutului dizolvării identităţii naţionale? De unde voi mai şti că sînt român dacă mama nu va mai spăla pungile de alimente, dacă telecomenzile din casele vecinilor vor ieşi din pungile de plastic, iar concetăţenii mei nu vor mai rînji slugarnic în faţa ghişeului unde scrie „hatarsag“ (vama)?

Multă vreme m-am întrebat dacă există ceva ce te face să fii român. S-ar spune că limba, dar ce să faci atunci cu cei din nordul ţării care vorbesc o limbă despre care crezi că sună româneşte, deşi nu înţelegi o iotă, sau unde e loc de comuniune cînd sudul ţării numeşte „şuncă“ ceea ce ardelenii numesc „slănină“? Şi cu toate acestea există un fond de experienţe comune, un set de instituţii informale dezvoltate de-a lungul vremii şi care ne fac să ne recunoaştem şi uneori să fim recunoscuţi de cei din afară.

Mă întreb dacă atunci cînd vom înceta să ne apărăm „sărăcia şi nevoile şi neamul“ şi vom creşte economic, vom rămîne la fel de evidenţi pentru ochii celor din afară şi uneori şi pentru ai celor care au ales atunci sau acum *Germania untului,* în loc de *Germania culturii*.

În aşteptarea acelor timpuri e bine să nu uităm oricum că, dacă există ceva tipic românesc, acel ceva nu e cu siguranţă sarmaua (mîncare naţională în vreo cinci-şase ţări balcanice), mămăliga *(polenta)* sau micii *(cevapcici,* aşa cum apar în meniurile restaurantelor de pretutindeni).

Oana LUP
Central European University
Budapesta

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Actualităţi

Înclinarea spre extremism

Evenimentele recente: clasa politică cere înlăturarea de la preşedinţie a lui Traian Băsescu... autorităţile pregătesc judecarea (şi condamnarea!?) lui Ion Iliescu... evocă o sumbră tradiţie.

Istoria capilor României a fost plină de violenţe, din primele momente: Cuza alungat, Carol I sinucis (?), Carol al II-lea abdică silit, Antonescu executat, Mihai alungat, Gh. Gheorghiu-Dej mort la 62 de ani (iradiat?), Ceauşescu executat...

Între situaţia de pînă la referendum a lui Băsescu şi cea a lui Iliescu, precum şi în modurile de atac împotriva lor există mari deosebiri... De asemenea, şi cazurile citate din istorie au fost foarte diferite. Ceea ce trebuie reţinut însă este esenţa lor comună, atît atunci, cît şi acum: *recursul la măsuri extreme!*

S-ar părea că istoria noastră îşi urmează acelaşi curs dincolo de vremuri, oameni şi filozofii. Dacă ne aplecăm asupra acestui fenomen, constatăm că el nu este întîmplător, ba chiar ascultă parcă de o lege comună tuturor regimurilor politice: *Propensiunea românească spre extremism!*

O supralicitare care împinge direcţia luată dincolo de necesar, un elan în plus care provoacă săritura peste cal şi îndreaptă acţiunea tocmai în sens opus par să caracterizeze politica românească în ultimele două secole.

O fi oare din cauză că dorim să compensăm laşitatea din vremea cînd se cerea curaj, cu excesul de zel cînd acesta e nu numai inutil, ci de-a dreptul păgubos? Cauzele acestei tendinţe ar trebui atent analizate.

Comunismul nostru, spre deosebire de cel din alte ţări europene, a fost unul extremist, care s-a dorit şi a reuşit să fie în diversele sale faze „cel mai cu moţ“. Dar şi mulţi dintre militanţii noştri anticomunişti par să fie animaţi de aceeaşi ambiţie de a fi „cei mai cei“, fără să-şi dea seama că devin copii ai aceluiaşi model.

Rezultatul zdrobitor al referendumului la încercarea de a-l înlătura pe Traian Băsescu din fruntea statului arată că *nu poporul, ci politicienii români au aplecare spre extremism.*

Sigur, în perioada 1990-1991, caracterizată de atîta haos şi confuzie, Ion Iliescu a iniţiat multe acţiuni greşite. Din păcate, Ion Iliescu n-a găsit nici un moment pentru a-şi recunoaşte erorile şi a le analiza. Dar dacă încercările de condamnare a lui Ion Iliescu ar fi supuse aceluiaşi test popular, cred că ar primi acelaşi răspuns într-o proporţie semnificativă. Culmea e că Ion Iliescu a participat cu înverşunare la asaltul împotriva lui Băsescu, iar acesta nu i-a rămas dator...

Iar Emil Constantinescu nu stă nici el deoparte... Ceea ce arată încă o dată că, poate fără voia lor, şi ei urmează tipicul devenit tradiţie.

Dar, vai!... *perseverare diabolicum!...*

Ticu SECULARU
taniamoscu@b.astral.ro

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Cum ne mai distrăm?**
- **Starea filmului documentar**

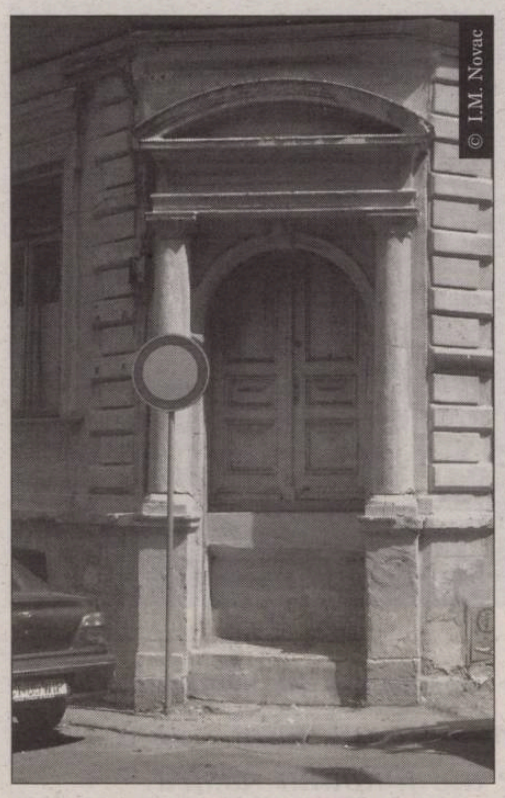

Mai bine vă abonaţi!

E mai uşor şi mai sigur ca înainte.

1) plătiţi contravaloarea abonamentului cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru S.C. ADEVĂRUL HOLDING S.R.L., Cod Fiscal R18990288, în contul RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti;

2) completaţi talonul alăturat şi expediaţi-l împreună cu o copie a documentului de plată şi adresa la care doriţi să primiţi revista, prin fax: 021-40.75.467 sau la adresa: OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea „Talon de abonament Dilema veche“.

Preţuri abonamente: 12 luni – 135 lei, 6 luni – 69 lei, 3 luni – 35 lei

Alte modalităţi de abonare: ● direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp D, etaj 1, sector 1; ● la oficiile poştale; ● la sucursalele Rodipet.

Talon de abonament

Nume.....
Prenume.....
Compania*.....
Cod Fiscal*.....
(*completaţi numai dacă plătitorul este o firmă)
Str:..... nr.....
bloc..... scara..... etaj..... ap.....
localitate.....
Judeţ/sector..... cod poştal.....
telefon.....
e-mail.....
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., suma de ..... lei cu mandat poştal / OP nr..... în cont RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.

Prin semnarea prezentului talon, în conformitate cu Legea 677 / 2001, sînt de acord să primesc informaţii şi materiale promoţionale de la publicaţia *Dilema veche* şi partenerii săi.

Semnătura .....

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Carmen DINCĂ
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: carmen.dinca@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 14.000 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Pesimism

Nici în străinătate nu e totul perfect. Nici vorbă. În Franţa disciplina rutieră e şleampătă, infinit mai rea decît în Germania; portofelul îţi poate fi furat oriunde pe glob; şmecheri şi obraznici se găsesc pretutindeni; surpriza restaurantului scump şi prost e mereu posibilă; unele locuri sînt murdare; blocuri dizgraţioase s-au construit, mai ales în anii '60, peste tot; companiile aeriene occidentale oferă servicii mediocre, provoacă întîrzieri, nu te scutesc, la o adică, de pierderea bagajelor. Pe scurt, oriunde te-ai afla, poţi întîlni numeroase prilejuri de indispoziţie.

La noi e altfel. Neregulile, inconfortul, arbitrarul, lipsa de educaţie, nesimţirea, ilegalitatea, aproximaţia, mă rog, toată ornamentica – milenară – a ţărişoarei ilustrează o tradiţie durabilă. Nu e vorba de accidente, de „din cînd în cînd“-uri tolerabile, inerente, compensate de un fundal general agreabil. Fundalul a ocupat avanscena. Şi e esenţialmente dezagreabil. E muşchiulos, vital, indestructibil. Turcii vin şi pleacă, fanarioţii vin şi pleacă, ruşii vin şi pleacă, comuniştii vin şi pleacă. Noi rezistăm fălos, fudul, chefliu şi dîrz. Dăm vina pe ei, pe toţi, şi ne vedem de treabă. NATO încearcă să ne organizeze, UE încearcă să ne domesticească. Degeaba. Apa trece, pietrele rămîn, avem şapte vieţi în pieptul de aramă, românul nu piere. Nu moare şi nu se transformă. Se adaptează. Se descurcă. Ţine cu dinţii de specificul lui naţional. Şi tocmai de aceea, sînt pesimist. Cred că nu ne vom schimba niciodată. Vom continua să stăm în calea tuturor binefacerilor şi noroacelor, fără să luăm decît caimacul de primă instanţă. În rest, vom dospi, somnolenţi, în dulcele borş autohton, cu mici accese de enervare tandră.

Străzile vor rămîne mereu betege, pline de gropi şi asfaltate cu gumilastic, autostrăzile, dacă vor exista, vor fi nişte şantiere perpetue, şoferii – profesionişti sau amatori – vor conduce bezmetic, isteric, mitocăneşte. Îşi vor parca maşinile în poarta ta, în curtea ta, în sufletul tău şi, dacă protestezi, te vor înjura exterminator sau vor zîmbi suveran, de la înălţimea limuzinei proprii. Justiţia va fi mereu o loterie, ziarele vor evita orice urmă de decenţă şi de noblețe. Limba se va strica zi de zi, televiziunile vor atinge culmi de manipulare şi trivialitate. Laura Andreşan e doar începutul. Oricine va putea striga în piaţa publică orice despre oricine. „Relaţiile“, pilele, bacşişul vor fi la fel de greu de înlăturat ca şi cîinii vagabonzi, politicienii vor perora obscen despre patrie şi se vor gîndi strict la găştile de partid şi la conturile personale. Toate scursurile vor ajunge vedete, toţi derbedeii vor deveni campioni ai dreptăţii. Vom fi sufocaţi de proastă creştere, de incultură, de muzică proastă şi de *fast-food*. Prostia va avea bani, iar nepriceperea va avea putere. Aerul se va umple de invidie, ură şi băşcălie. Comunismul va reînvia, roz şi cochet, cu sprijinul unor băieţei de bani (şi idei) gata, semidocţi şi *trendy*, netrăiţi, iresponsabili, grăbiţi să găsească înainte de a căuta. În schimb, icoanele vor fi evacuate din viaţa publică, în numele unei libertăţi de conştiinţă care nu ştie încă nici ce e libertatea, nici ce e conştiinţa. Manelele se vor multiplica, urbanistica va intra în colaps, vom avansa trudnic printre răgete şi scuipături. Şi vom vota, o dată la patru ani, în funcţie de clubul sportiv care ne place.

Cum vedeţi, sînt pesimist. Ba pot pentru ca să spun că sînt apocaliptic. Totul a început cînd, întors la Bucureşti după o vacanţă agitată pe alte meleaguri, am constatat două lucruri: mai întîi că e mai cald decît în restul Europei, mai cald decît la Mediterana şi apoi că singura scară rulantă care urcă de la autobuze la ghişeele de control-paşapoarte nu funcţionează. Am urcat gîfîind, cu mireasma patriei în nări. Sînt prea pesimist? Să dea Dumnezeu. De-abia aştept să fiu contrazis.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Natură moartă cu europarlamentari

După runde de consultări cu partidele (care n-au fost altceva decît pierdere de vreme), Guvernul a decis: vom avea alegeri pentru Parlamentul European pe 25 noiembrie. Ele mai fuseseră fixate o dată – cu acelaşi ritual al consultării partidelor –, dar s-au amînat din cauza „cestiunilor arzătoare“ la ordinea zilei: suspendarea preşedintelui, referendumul ş.cl. Acum, deşi există toate şansele să apară alte „cestiuni arzătoare“ – de exemplu, moţiunea de cenzură şi o eventuală cădere a Guvernului –, nu prea mai avem încotro: trebuie să le ţinem ca să ne înscriem în grafic. Sau, cu o expresie atît de des auzită în ultimii ani pentru a justifica tot felul de lucruri: „aşa ne cere UE“.

Tocmai aceasta mi se pare atitudinea dominantă printre politicienii români: alegerile pentru Parlamentul European îi cam plictisesc, parcă vor să se achite de ele ca să treacă apoi la alte lucruri. De fapt, la lucrurile pe care ştiu să le facă cel mai bine: jocuri de culise, aranjamente politico-economice, împărţiri de bugete locale după carnetul de partid al primarilor ş.a.m.d. În plus, alegerile europene riscă să le deranjeze locurile şi procentele în sondaje, cu greu menţinute prin apariţii la televizor, măriri de pensii şi alte jocuri de imagine. Iar asta ar fi chiar o belea: la anul, vom avea alegeri locale şi parlamentare; ce se va face, de exemplu, un partid care n-a „prins“ nici un loc în Parlamentul European? Cum va face el faţă etichetei de „partid care nu-i bun pentru UE“ pe care i-o vor aplica adversarii? Cum să-ţi mai iasă victorios primarul cutare din comuna X cînd poporul – care votează cu televizorul – îl va arăta cu degetul şi va spune că „ăsta e de la ăia pe care nu i-a primit în UE“. Mai ales că, în multe comune ale patriei, românii care muncesc şi votează la Castellon sau la Torino au venit în concediu şi şi-au revărsat cunoştinţele civice asupra mamelor, taţilor, mătuşilor şi vecinilor rămaşi acasă. Aşa încît, una peste alta, partidele şi politicienii români se află într-o situaţiune delicată şi totodată puţintel caraghioasă: după ce s-au lăudat ani la rînd, care mai de care, că „ne bagă în UE“, acum s-au trezit că UE le aduce o nouă grijă pe cap – să mimeze că îi interesează alegerile pentru Parlamentul European.

Deocamdată, partidele noastre mimează prost. Lenea şi poticnelile cu care s-au apucat să înjghebeze niscaiva liste arată că au pornit cu stîngul. Mi se pare că identific vreo trei tipuri de atitudini. Una este aceea de a pune în capul listei un personaj important şi respectabil, iar în rest – ce s-o nimeri. Aşa pare să încerce PNL, cu Mihai-Răzvan Ungureanu pe post de „locomotivă“ a listei. Ceea ce ar însemna că se foloseşte de notorietatea şi competenţa fostului ministru de Externe pentru a masca lipsa de oameni valoroşi pentru restul listei. Altă variantă este preluată din practica obişnuită utilizată la alegerile naţionale: umplerea listei cu actori, cîntăreţi, personaje populare. Aşa a făcut PRM cu Dolănescu şi Irina Loghin, aşa face PNG acum anunţîndu-l triumfător pe Ion Dichiseanu ca potenţial europarlamentar. Se zice că şi Nadia Comăneci, şi Dan Bittman ar fi curtaţi de niscaiva partide. Ceea ce ar însemna că partidele noastre mai încearcă o dată să păcălească electoratul: să fii parlamentar european e o *meserie,* nu un simplu joc de imagine sau de „reprezentare demnă a ţării“. Cu tot respectul pentru actorii sau cîntăreţii în cauză, n-au ce căuta acolo. În fine, a treia atitudine ar fi plasarea pe listă a „greilor partidului“. Aşa a anunţat că va face, cu morga aferentă, Partidul Conservator. Problema este că „greii“ sînt, în acest caz, atît de firavi – ca şi partidul de 1-2% al dlui Voiculescu – încît toată retorica lor despre competenţa în chestiuni europene şi despre felul în care vor face şi vor drege la Bruxelles şi Strasbourg nu va ajuta la nimic.

Între timp însă România a avut un grup de observatori

la Parlamentul European, ceea ce partidele şi opinia publică par să fi uitat. Unii dintre ei chiar au înţeles ce se face acolo, chiar s-au integrat în procedurile şi „ritualurile“ deloc simple după care lucrează grupurile parlamentare (căci acolo nu „reprezentarea demnă a ţării“ e principala ocupaţiune, cum se crede pe Dîmboviţa, ci lucrul în cadrul unui grup politic). Au fost chiar şi cîteva iniţiative şi propuneri din partea observatorilor români (precum Adina Vălean, Monica Iacob-Ridzi, Roberta Anastase ş.a.). Dar nu interesează aproape deloc aici: nu numai „opinia publică“, dar şi propriile partide sînt în afara oricărei preocupări pentru temele şi dezbaterile europene.

Cine se va „califica“ şi cine nu pentru Parlamentul European rămîne de văzut. Poate că alegerile europene vor fi un test pentru partide şi vor influenţa alegerile naţionale de la anul, poate nu. Dar un lucru mi se pare sigur: europarlamentarele vor confirma, încă o dată, că avem o clasă politică provincială şi mediocră, înăcrită în jocuri de culise şi „lovituri de imagine“, lipsită de consistenţă şi de orizont politic. Un tablou trist, un fel de „natură moartă cu europarlamentari“.

PUBLICITATE

Radio România Muzical
în Piața Festivalului George Enescu
Clasic, jazz&more
2-23 septembrie 2007, orele 17,00-22,00 Piața Revoluției
Concerte
Zilele Radio România Muzical
Berti Barbera & Nicu Patoi
De la blues la jazz, 7 septembrie, ora 20,30
Analia Selis, Răzvan Suma & Band
Muzică tradițională argentiniană, 8 septembrie, ora 20,30
Pedro Negrescu Quartet
Romanian Jazz, 9 septembrie, ora 20,30

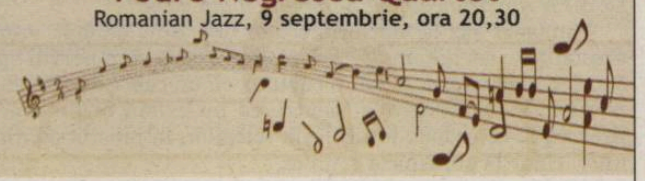

Sponsori: IPROLAM Amiras WING
Partener: Parteneri media: SAPTESERI DILEMA VECHE Observator Cultural

ținerea de minte

Rîvnă

„Cînd îmbătrînise şi abia se mai putea deplasa, tata, sprijinindu-se într-un baston, mergea încet-încet spre scuarul din Piaţa Dorobanţilor, unde, gîfîind, se aşeza pe o bancă. De obicei, se întîlnea cu un bărbat de aceeaşi etate, dar care se ţinea mult mai bine. Împreună, sub un salcîm pipernicit, porneau la recunoaşterea realităţii, dar cum prezentul le opunea piedici, abandonau curînd. Preferau să întindă mîna fără nici o greutate tocmai în copilăria lor. De acolo înaintau prudent pînă în anii tinereţii. Într-o duminică din 1953 i-am găsit încercînd să-şi aducă aminte de cuvintele melodiei «J'attendrai...» Nu erau melancolici. Erau silitori.“

(B. Elvin, *Datoria de a ezita*, Editura Hasefer, 2003)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Pur şi simplu, Ion Iliescu

Cînd aud de Ion Iliescu am o uşoară senzaţie de neadecvare, de ieşire din timp. Mi se pare că s-a rătăcit, că ar trebui să fie ajutat să se întoarcă în epoca sa. Nu are nici o legătură cu vîrsta. Nu simpatizez cu logica unor alde Cozmin Guşă, care au ridicat la rang de principiu zicala: scoală-te tu ca să mă aşez eu.

De fapt, Ion Iliescu nici nu a îmbătrînit, în sensul că nu s-a lipit de el acea serenitate cu care bătrînii experimentaţi îi tratează de sus pe lupii tineri şi hămesiţi. Ion Iliescu de acum este acelaşi Ion Iliescu din 1990, care trecea de tinerel pe lîngă bătrînii Raţiu şi Coposu, cărora feseniştii le spuneau că îi caută moartea pe acasă. Ion Iliescu este dovada vie a faptului că oamenii sînt de fapt incapabili să se schimbe. Dacă îl auzi în 2007 vorbind despre UE ca despre clubul fostelor state colonizatoare te întrebi unde a fost acest om în ultimii 17 ani. Şi apoi îţi aminteşti cu groază că mare parte din aceşti ani a fost în scaunul de la Cotroceni. Unde l-a prins şi finalizarea negocierilor de aderare la clubul foştilor colonizatori.

Săptămîna care a trecut, Ion Iliescu a trimis opiniei publice o lungă scrisoare deschisă (şapte pagini). Opinia publică trebuie să ia act de indignarea lui Ion Iliescu faţă de anchetarea evenimentelor din iunie 1990. Sînt şapte pagini de Ion Iliescu în stare pură. Nu ratează nici un clişeu. Cine este de vină pentru ce s-a întîmplat atunci? Cei care au refuzat rezultatele revoluţiei şi au pus la cale anarhia din 13 iunie. Care anarhie, de altfel, nu este ceva singular, ci doar o parte dintr-un şir de acţiuni ale unor forţe care au interese ascunse, care au introdus violenţa în viaţa politică şi care „nici acum nu îşi asumă consecinţele actelor lor".

Aceste forţe vor acum să rescrie istoria, cu complicitatea unor procurori de la Parchetul Militar şi la ordinul lui Traian Băsescu, care doreşte astfel să se răzbune pe cei care au votat suspendarea sa. Bineînţeles, aceste misterioase forţe şi-au propus să îl termine pe Ion Iliescu, care de fapt nu este o persoană, ci un simbol. Astfel, Parchetul nu acuză o persoană, ci face ca „orice act firesc al statului de a impune respectarea legii să fie contestat şi considerat ilegitim şi neavenit". Pentru că asta s-a întîmplat atunci: legea a fost impusă împotriva Pieţei Universităţii, acolo unde a fost pregătită „psihologic, dar şi ideologic, revărsarea de ură şi de violenţă din 13 iunie 1990". Procurorii încearcă să acrediteze ideea că Piaţa Universităţii ar fi fost „reprimată sălbatic". Evident, este o minciună ordinară şi descalificantă. La fel de evident, greviştii foamei din Piaţă erau „aşa-zişi grevişti ai foamei", nu erau adevăraţi. Lor li se opuneau „cetăţenii" care aveau cereri, evident, „tot mai insistente" ca piaţa să fie deschisă circulaţiei.

E limpede deci că statul a acţionat atunci legitim, chiar dacă cu ceva stîngăcii. Dar violenţele au fost puse la cale de băieţii răi şi au fost, cum altfel, „planificate şi organizate cu un scop precis". Care putea fi acest scop precis? Nu, nu acela de a lua bătaie de la mineri. Forţele doreau, de fapt, să creeze „o stare de anarhie şi dezordine, pentru a compromite puterea şi a împiedica structurarea şi organizarea noilor instituţii ale statului de drept alese la 20 mai". Evident, cum nimic nu e întîmplător pe lume, „este acelaşi scenariu folosit şi în decembrie 1989, cînd diversiunea «teroriştilor» a urmărit să împiedice constituirea şi funcţionarea noilor structuri ale puterii provizorii, respectiv a CFSN". Adică, mă-nţelegeţi, ne face Ion Iliescu cu ochiul, eu nu zic, sugerez doar că „drogaţii luă Raţiu" sînt aceleaşi persoane cu teroriştii din decembrie.

Amănuntele enervante au şi ele explicaţii. Cei patru morţi au murit ca proştii din cauza unor gloanţe rătăcite. Bineînţeles, minerii au venit spontan şi de capul lor, indignaţi de actele de vandalism ale forţelor. De pildă, oamenii au văzut la televizor coloanele de fum care se înălţau din Piaţa Universităţii.

Iar finalul scrisorii este poetic, oarecum amărît, oarecum prevestitor de rele şi merită citat în întregime: „Dacă atunci încrîncenarea părea să aibă o justificare, acum ea este total nejustificată. Cu toate astea, cei care s-au străduit să facă imposibil dialogul politic şi social în 1990 au revenit acum în prim-planul dezbaterii publice, ca vestitori ai urii şi violenţei ce va să vină". Care ei? Ăia răii. Teroriştii, ţărăniştii, huliganii, golanii, anarhiştii, legionarii etc. Cei care sînt încrîncenaţi.

Ce să-i spui acestui imperturbabil Ion Iliescu? Ai putea să te uiţi la el ca la un film, să ridici din umeri ca şi cum te-ai uita la bătrînul Yoda cum spune că partea întunecată a Forţei a pus la cale acte de vandalism, undeva într-o galaxie îndepărtată. Ai putea să-l iei în serios şi să-i spui că minerii nu au venit de capul lor, ci au respectat structura ierarhică strictă a muncii lor în subteran. Şi cînd de sus s-a dat ordin că se merge la Bucureşti, atunci maiştrii îşi pontau disciplinaţi oamenii în Piaţa Universităţii. Ai putea să-i spui că fumul ce se vedea la televizor era produs de autobuzele incendiate de poliţie, cum spune generalul aflat la faţa locului pe celebra înregistrare. Ai putea să-i spui că „forţele" atît de bine organizate arătau cam palid sub bîtele cetăţenilor-mineri. Ai putea să-i reaminteşti că există înregistrat discursul său unde ordonă minerilor să cureţe piaţa. Şi că indiferent dacă el şi-a dorit ce a urmat sau nu, tot instigare se numeşte potrivit Codului Penal. Ai mai putea să-i reaminteşti că procurorii au ajuns abia acum aproape de un liman pentru că în tot timpul scurs de atunci, Ion Iliescu şi partidul lui au fost prea influenţi pentru a putea fi anchetaţi. Că în 2000 cînd a redevenit domnia sa preşedinte, procurorul Voinea a fost scos în şuturi din birou. Ai putea să-i spui toate astea. Dar la ce bun? Ion Iliescu este o maşină de reprodus clişee. Are acea privire fixă a activistului care le ştie pe toate chiar înainte să afle despre ce este vorba. Gîndirea critică doare şi fără gîndire critică nu există posibilitatea de a te autoanaliza. Ion Iliescu nu a greşit niciodată. Forţele au conspirat împotriva sa. Ion Iliescu nu regretă. Ion Iliescu este pur şi simplu Ion Iliescu.

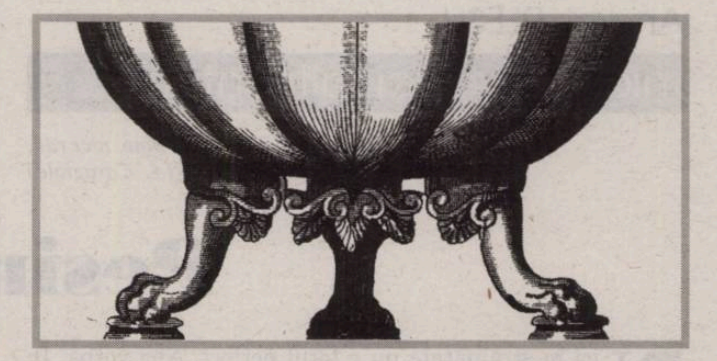

presa despre...

Un caz aproape sigur real

„De multe ori, în relaţiile diplomatice dintre ţări, cînd ostilitatea se mută din intenţii în limbaj, semnalarea unui caz de corupţie poate fi o declaraţie de ură. Iar în partea aceasta a lumii, unde numărul de identificare din lagărul sovietic nu a fost şters nici de revoluţiile colorate sau botanice, nici de apartenenţa la NATO şi UE, o rachetă rătăcită sau o statuie demontată semnalează gînduri agresive. În asemenea conjuncturi, prima poruncă din decalogul diplomaţiei este «prudenţă», greşit tradusă prin cedare sau laşitate, ca metodă de prevenţie a escaladării unui conflict. Ţîfna este contraindicată cînd raporturile sînt gata tensionate, înaintea adoptării de către România a unei delicate legi a cetăţeniei. Iar apărarea prin atac politic la o acuzaţie de corupţie este tipică doar celor prinşi cu mîţa în sac.

Era potrivit ca preşedintele României să politizeze un caz de corupţie aproape sigur real, potrivit informaţiilor oficiale şi din presă? Reţeaua în fruntea căreia s-ar afla un diplomat român a fost descoperită de autorităţile de la Chişinău în urma unei anchete a Centrului Român pentru Jurnalism de Investigaţie (CRJI). Dar o simplă vizită pe site-ul consulatului şi pe forumurile de discuţii moldoveneşti lămurea: sistemul de acordare a vizelor era viciat de arbitrariu şi de corupţie. Debirocratizarea procesului de întocmire a dosarelor s-ar fi impus ca un semn de respect faţă de cetăţenii moldoveni ale căror drepturi erau deja restricţionate de autorităţile moldoveneşti prin refuzul suplimentării numărului de consulate. Dar şi pentru a evita ca un cusur să fie utilizat, cu rea intenţie, împotriva României.

Atrăgînd atenţia Chişinăului că nu respectă cutumele diplomatice, reacţia guvernului şi a MAE a fost mai adecvată. Deşi numai executivului i se poate reproşa că a lăsat corupţia să dospească în jurul ambasadei.

Rezultatul declaraţiei preşedintelui le poate fi defavorabil celor cărora le-a făgăduit personal că va interveni, în scurta vizită electorală în Republica Moldova, înrăutăţind atmosfera din negocierile bilaterale pentru deschiderea oficiilor consulare de la Bălţi şi Cahul." (Ioana Lupea, *Evenimentul zilei,* 24 august) **(C.G.)**

Lucian MINDRUŢA

talon de participare

Martor ocular

El e acolo, ăsta a fost norocul lui. A întors capul mai repede atunci cînd s-a auzit bufnitura. A sărit din somn şi s-a repezit la geam. Sau era deja pe stradă, îşi plimba cîinele. Sau trecea pe acolo, absolut întîmplător.

Sîntem o ţară de martori oculari. „A venit cu viteză, dom'le, uite, ăsta e vinovatul!" Sau, mai elaborat, „L-am văzut pe pîrît cînd intra în clădirea în care îşi are domiciliul inculpata!". Chiar exotic, dacă vreţi, „chinezul ăsta? Era, de fapt, arab şi făcea trafic de carne vie cu fete, vai de capul lor, de la ţară!". Evident, martor ocular e şi domnul care exclamă la televizor: „Îl ştiu eu pe Băsescu, l-am mai văzut în situaţii din astea şi ştiu exact care îi sînt motivele. Să vă spun..."

Martorul ocular e motivul pentru care jurnaliştii dau petrecere de Crăciun şi cîteodată şi-un acatist. El a evoluat mai repede decît *homo sapiens:* ochii sînt capabili să vadă şi noaptea, iar urechile au ajuns cît ale puiului de elefant. Fără ca asta să-l distingă într-un fel din mulţime.

Dintre toţi, cel mai tare îmi place martorul ocular care n-a fost nicăieri, care n-a ieşit din casă sau din studioul de televiziune. N-a fost, n-a vorbit cu nimeni (cine să-l sune, să-şi pună mintea cu nebunul?). Cu toate astea, el *a văzut cu ochii lui* absolut tot ce s-a întîmplat ieri, în toate palatele, de la Cotroceni la Victoria, plus două-trei locuinţe mai modeste (martorul ocular ştie precis ce crede poporul, chiar de la sursă). Şi, pentru că ştie deja, ne spune şi nouă cîteva frînturi. Amestecate cu consideraţiile lui, pentru că martorul ocular vrea să ne dea şi sensul a ceea ce-a văzut. Asta e boala lui.

Există însă şi martorul ocular cuminte, la locul lui, banal şi chiar tautologic, pe deasupra. El e cel care, într-o coloană de maşini, coboară geamul şi strigă (spune, şopteşte, chestie de plămîn) în microfonul doamnei reporter: „Dom'le, e un coşmar, stăm aici de două ore!". La care jurnalistul zîmbeşte fericit că poate pleca acasă cu încă un material şocant, care dovedeşte că atunci cînd maşina nu merge, ea stă.

Pe vremuri, aveam Martorii lui Iehova. Astăzi îi avem pe cei ai lui Ogică, veşnicul necîştigător la 6 din 49. Ăştia sînt în stare să jure că Loteria i-a furat şi că nimic nu e aleatoriu pe lumea asta, cu atît mai puţin numerele pe care le tragi la întîmplare dintr-o pălărie. Într-o bună zi, unul dintre invitaţii de la OTV va cîştiga, fără doar şi poate, Premiul Nobel pentru c-a dovedit că mişcarea browniană e, de fapt, coordonată de la centru. Un centru ocult al particulelor încărcate energetic, în care alt invitat, la o altă oră, va ghici viitorul prestabilit deja în cancelariile occidentale şi lojile masonice.

Martorii lui Becali au altă afecţiune: ei îl văd deja pe cal alb ieşind din curtea vilei iluminate roz, ca Ludovic Soare din Versailles, puţin tras la scară. Ăştia au văzut cu ochii lor viitorul, în care punem cruce tuturor problemelor naţionale. O cruce mare, cu intarsii, lac de import şi-un Iisus în mărime naturală care semnează tăbliţa cu schimbul de terenuri între Belzebut şi Duhul Sfînt.

Am fost acum o săptămînă la strîns gunoiul de la Cota 1400 (www.umbrelaverde.ro, dacă vreţi să ne ajutaţi). Lîngă un brad, o familie îşi aşternuse cearceaful avînd grijă să nu deranjeze de la locul lui nici un cotor de porumb, nici o sticlă goală, nici un muc de ţigară. Oamenii erau adaptaţi perfect în mediul de gunoaie pe care alţii îl lăsaseră în urmă. Păreau să nu vadă nimic – şi deci nici nu puteau face nimic să strîngă ceva. I-am întrebat şi mi-au confirmat: nu puteau să ne ajute. *De ce? N-am aruncat noi! Şi oricum n-am văzut!*

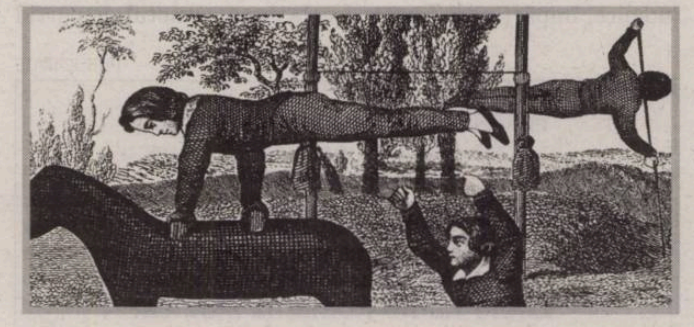

Ajungem aici la martorul ocular orb. El e, de fapt, esenţa acestei ţări: cei mai mulţi vedem, dar e ca şi cum nervul optic s-ar termina cumva în afara capului, ca un cablu de alimentare rupt. Vedem degeaba, pentru că nu există nici o reacţie firească la ce vedem: la ticăloşia colegilor, la prostia politicienilor, chiar la obrăznicia copiilor.

Nichita spunea odată (sau poate nu el, vreun coleg de şcoală) că *vederea nu e altceva decît absenţă, necomunicare.* Martorii oculari ai vremii îi dau dreptate: şi atunci, ca şi astăzi, să vezi înseamnă să nu-nţelegi nimic.

Ar merge de-un slogan sincer la o firmă de televizoare.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

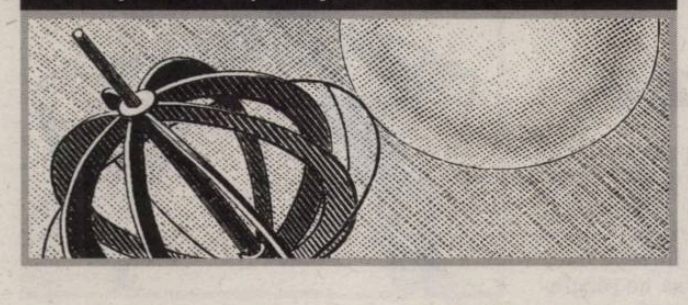

O demisie

La două săptămîni după plecarea de la Casa Albă a lui Karl Rove, consilierul principal al preşedintelui american George Bush jr., considerat cel mai important artizan al politicii prezidenţiale americane, demisia procurorului general (în SUA – ministrul Justiţiei), Alberto Gonzales, a confirmat dorinţa Preşedinţiei de a mai repara ceea ce se poate, în ochii electoratului american. La sfîrşitul celui de-al doilea mandat, Bush jr. nu luptă pentru el, ci pentru moştenirea lăsată viitorului candidat republican. Acum, administraţia pare cu desăvîrşire insensibilă la starea de spirit a celor ce vor merge la urne. La veştile proaste şi foarte proaste venite din Irak şi Afganistan, deşi s-au schimbat oamenii şi în fiecare discurs prezidenţial se anunţă modificarea tacticii, se adaugă fluctuaţiile interne, criza bursieră, doi ani de haos după uraganul Katrina şi multe alte situaţii în care administraţia parcă ţine să-şi demonstreze impotenţa.

Alberto Gonzales a fost primul ministru hispanic din istoria Statelor Unite şi vechi colaborator al lui Bush jr., încă de pe vremea cînd acesta era guvernatorul statului Texas. Gonzales a contrasemnat cele 150 de execuţii din acest stat şi n-a aprobat nici una dintre cele 50 de cereri de graţiere. Cum scria ziarul *The Washington Post,* drumul spre Casa Albă se pavează mai temeinic cu cadavrele celor executaţi decît cu aprobările cererilor de graţiere. Cînd a ajuns la Casa Albă a declarat că el este întruchiparea „visului american": s-a născut în 1955, într-o familie mexicană extrem de săracă, cel de-al doilea dintr-un şir de opt copii. Tatăl era muncitor constructor. „N-aveţi idee cît de sărac poţi fi cînd eşti sărac" – a spus el într-un interviu şi doar cei care au trecut printr-o asemenea situaţie ştiu de cîtă tenacitate, încăpăţînare şi sacrificiu a fost nevoie pentru a străbate drumul de la cartierul sărac din Huston pînă la Harvard şi de acolo pînă pe Washington Avenue.

La Casa Albă, a fost întîi consilier, apoi ministru al Justiţiei şi era considerat unul dintre cei mai fideli „oameni ai preşedintelui", legitimînd chiar cele mai discutabile dintre deciziile sale: a elaborat un memoriu prin care regla ce e permis şi ce nu, în materie de comportament în interogatoriile luate prizonierilor (de fapt, aprobarea tratamentelor dure), ocazie cu care a declarat Convenţiile de la Geneva privind prizonierii drept învechite, depăşite. A supervizat concedierea celor nouă procurori federali, vinovaţi de a nu fi participat la ceea ce în Statele Unite se numeşte „persecuţie politică", iar în audierile de la Congres n-a izbutit să depună mărturii consistente în legătură cu îndreptăţirea deciziilor lui.

Documente publicate de Departamentul de Justiţie, elaborate imediat după 2004, cu contribuţia lui Karl Rove, planificau înlocuirea tuturor celor 93 de procurori federali.

De cînd Congresul a devenit majoritar democrat, Gonzales a fost ţinta a nenumărate atacuri privind ascultările ilegale, fără mandat, şi, de fiecare dată, lista era luată de la început. Dar, de fapt, foarte grav în ochii americanilor nu era ceea ce a făcut Gonzales, ci ceea nu a făcut: în timpul mandatului său, nu s-a înregistrat nici un proces convingător încheiat cu o condamnare convingătoare a unui terorist real. În numele „războiului asimetric împotriva terorii" li s-a cerut americanilor să renunţe la unele prerogative ale vieţii într-o democraţie. După 11 septembrie 2001 tîrgul părea rezonabil. Acum reiese că schimbul n-a fost echitabil: americanii au dat, administraţia n-a livrat. Preşedintele Bush l-a susţinut pe Gonzales pînă în ultima clipă: cînd a aflat de demisie, el a spus: „E trist că trăim într-o epocă în care o persoană dotată şi onorabilă, cum este Alberto Gonzales, este împiedicată să-şi ducă la bun sfîrşit o sarcină importantă, fiindcă numele său, întru totul respectabil, e tîrît în noroi din motive politice". Democraţii – candidatul la preşedinţie John Edwards şi senatorul democrat Chuck Schumer – s-au bucurat cînd au aflat vestea. Human Rights Watch cere o anchetă asupra metodelor de detenţie aprobate de Gonzales.

Cînd un om munceşte atît de greu pentru ca să ajungă din nimeni cineva, îi e poate cu atît mai dificil să-şi îndrepte spinarea şi să-i contrazică pe aceia care îl pot transforma din nou într-un nimeni.

globul cubic

Cine-a pus cîrciuma-n drum

În mod tradiţional, Finlanda a avut o legislaţie de control strict al consumului de alcool. Băuturile tari puteau fi cumpărate la preţuri prohibitive, doar la Alko shops – controlate de stat –, prăvălii neatractive şi fără firme. O legislaţie excesivă stimulează întotdeauna isteţimea celor care vor s-o ocolească, nu doar delincvenţi, ci şi persoane pur şi simplu nemulţumite de felul în care statul intervine în plăcerile lor. Politica finlandeză a fost astfel temeinic „sabotată" de propriii cetăţeni (nu toţi alcoolici) şi de pe urma ei au beneficiat vecinii: în fosta URSS alcoolul era relativ ieftin şi se profita astfel de vizitele finlandezilor ocazional sau constant petrecăreţi.

O ţară vecină – Estonia – are o populaţie care suferă şi ea de pe urma consumului excesiv de alcool (oficialităţile susţin că pe seama alcoolului pot fi puse 1500-2000 de victime în fiecare an. La aceştia se adaugă cei care suferă de maladii ale creierului, oamenii răniţi în accidente de automobil, provocate de un consum de alcool peste limitele admise, comele alcoolice). Dacă această tendinţă continuă, ar putea urma un declin ireversibil al populaţiei. Spre a preveni asemenea urmări nefaste, Guvernul estonian ar dori să crească taxele pentru alcool. Proiectul are cîţiva susţinători şi mulţi adversari. „Alcoolul este atît de ieftin acum, încît nici o scumpire nu ar fi semnificativă" – spun activiştii campaniei anti-alcool. „Guvernul nostru este partizanul unei politici liberale faţă de alcool. E un conflict între preocuparea pentru sănătatea publică şi afacerile private; pe moment afacerile sînt în cîştig" – susţine Andrus Lipand, ministrul pentru Afaceri Sociale. O sporire a taxelor în Estonia ar fi salutată în Finlanda, care la rîndul ei ar ridica taxele de la 10% la 15%.

Acţiunea solidară a Estoniei şi Finlandei are puţine şanse de succes faţă de cei într-adevăr dependenţi. Unul dintre pasagerii feribotului care se îndrepta spre capitala Estoniei i-a spus reporterului de la BBC că, dacă preţurile de la Tallinn vor deveni inaccesibile, el se va duce după acest fel de cumpărături în Letonia. Deci consumul de alcool rămîne stabil, înfloreşte turismul. Iată unul dintre avantajele Uniunii Europene. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Robert Frost şi problema Basarabiei

De cîteva zile, citesc articole ample, scrise cu fălcile încordate, despre incidentul de la Ambasada României din Chişinău. O presupusă reţea de corupţie cu origine în chiar mijlocul misiunii noastre diplomatice, care facilitează obţinerea vizelor româneşti pentru cetăţenii moldoveni, a fost „demascată" drastic de autorităţile grijulii ale regimului Voronin şi de o parte a presei de la Chişinău *(Nezavismaia Moldova, Moldova Suverană* etc.). Preşedintele Băsescu a replicat abrupt: e o provocare, vom răspunde dur. După cum era de aşteptat, antibăsescienii au reacţionat reflex arătîndu-l, enervaţi, cu degetul pe preşedintele care, din două, una: fie face iarăşi o prostie diplomatică (după prima şcoală de gîndire, cea „politică"), fie se bagă unde nu are ce căuta (după a doua şcoală de gîndire, cea dedicată de doi ani încoace citirii cu acribie antiprezidenţială a Constituţiei). Mă detaşez puţin de detaliile cazului, încă tulburi pentru mine, şi mă gîndesc, în perspectivă mai largă, la relaţia noastră cu Moldova. Îmi vine imediat în minte celebrul poem „Mending Wall" al lui Robert Frost.

Reparînd, împreună cu vecinul, gardul de piatră dintre proprietăţile lor, unul de-o parte şi altul de cealaltă, autorul meditează la rostul gardurilor pe lume, intrigat fiind de siguranţa cu care vecinul repetă un vechi proverb englezesc: *good fences make good neighbours*. La ce bun gardul dacă oricum nu vrem să intrăm unul pe proprietatea celuilalt, se întreabă omul nostru. Dar continuă, împreună cu vecinul, să adauge pietre în gard, cu o ciudată voioşie. Este, desigur, vorba despre o meditaţie asupra naturii umane care are nevoie de ceea ce detestă. Faţă de gard, ca faţă de orice separaţie, avem sentimente contradictorii. Ceva din noi ne spune că e necesar şi altceva din noi se revoltă. Ceva din noi se simte în siguranţă, cînd gardul e solid, şi se înfricoşează, cînd gardul e străpuns, pentru ca altceva din noi să se bucure, cînd vedem un gard căzînd, şi să ne facă să trăim senzaţia claustrării, cînd gardul e în picioare. Omenesc, foarte omenesc, prea omenesc... Puternică e dorinţa de a te simţi în siguranţă în spatele unui zid viguros, dar la fel de puternică e şi aceea de a vedea zidurile căzînd. Apoi, poemul ne mai spune că există nenumărate forţe din afara noastră care ameninţă un zid. La fel de multe ca şi argumentele pentru a-l construi. Aş zăbovi cu drag în descifrarea straturilor sufleteşti ale lui „Mending Wall", dar am promis că mă refer la relaţia cu Moldova, ţară cu care nu ştim bine dacă vrem sau nu să avem un grad despărţitor.

În portofoliul extern al României postdecembriste nu există altă ţară cu care să fi avut o relaţie mai ambiguă. În general, am ştiut bine ce prietenii să căutăm în lume şi ce relaţii să îngheţăm, în funcţie de interesul României democratice care s-a născut, tarată şi cu segmente anatomice monstruoase, dar, totuşi, s-a născut, în decembrie 1989. Cu Moldova însă, nu am ştiut niciodată. Am spus că sînt fraţii noştri, dar am simţit că e prea mult. Am spus că sînt doar nişte vecini desprinşi din fosta URSS, dar am ştiut imediat că e prea puţin. Cred că relaţia politică dintre România şi Moldova este atît de ambiguă pentru că, în general, nu ne putem decide, o dată pentru totdeauna, ce să credem despre această separaţie dintre noi. Pe de-o parte, o luăm ca pe un dat istoric şi ne decidem să fim realişti. Asta e, sîntem două ţări suverane cu drum istoric diferit şi cu alianţe opuse. Pe de altă parte, nu ne putem reprima pornirea idealistă de a crede că nedreptăţile istorice se pot repara. Greşim, cred, în amîndouă situaţiile. Nu sîntem diferiţi sau, mă rog, atît de diferiţi încît să putem spune că o separaţie este firească. Dar nici nedreptăţile, odată produse, nu se repară vreodată. Iluzia că putem apăsa pe un buton care dă istoria înapoi este, la limită, chiar periculoasă.

La toate acestea se adaugă (re)sentimentele populare. Istoria foarte recentă a adăugat la complicatul sentiment al unora faţă de ceilalţi şi complexe. De superioritate, aici, de inferioritate, acolo. Ne-au dezamăgit adesea. Ne-ar fi plăcut să fie ca georgienii sau ca balticii – o nucă tare în raport cu colosul rusesc. Moldoveanul este însă moale şi concesiv, gata să producă un alibi realist pentru orice cedare morală. E ca noi! Şi noi i-am dezamăgit pe ei, sînt sigur. Nu am fost în stare să avem investiţii hotărîtoare acolo, nu am fost în stare să le cîştigăm inimile răvăşite, iar în chestiunea transnistreană, care îi chinuie cel mai mult, nu am putut fi de nici un ajutor, probînd o impotenţă diplomatică totală. Nu mă mir că politicienii nu au putut găsi niciodată tonul corect pentru această relaţie pe care o numim mereu „specială" fără să putem spune limpede ce înseamnă asta – un sentiment difuz de datorie istorică, un puseu recurent de naţionalism frustrat, o dragoste ciudată faţă de limba comună (spun ciudată pentru că şi noi, şi ei o torturăm cu psihanalizabilă ferocitate)? Există ceva în noi care ne spune că e bine să rămînem separaţi. Dar există şi altceva care ne face să vrem ca această frontieră să cadă. Simţim că discursul fratern nu e tocmai realist, dar şi că raportarea la Moldova ca la orice altă ţară e falsă. Dincolo de context, este vorba, pur şi simplu, despre cît de contradictorie este trăirea cu semenul.

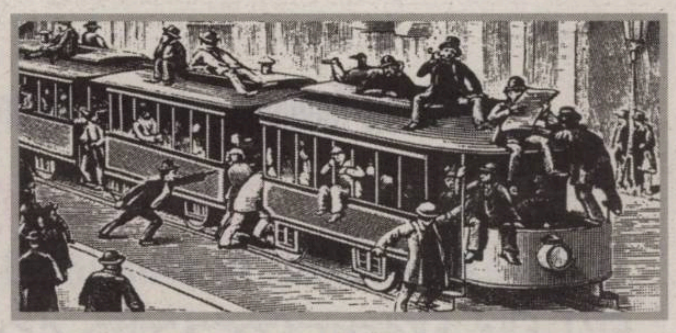

Lumea globală este, măcar în definiţia ei, o lume fără ziduri. Totuşi, pe măsură ce ne globalizăm, ne zidim. Zidurile despărţitoare apar mereu, deprimante întotdeauna, dar salvatoare de cele mai multe ori.

Poemul lui Frost oferă o consolare: ambivalenţa aceasta e în firea omului. N-ai ce-i face. Soluţiile chestiunilor de politică externă nu pot veni din poeme, fie ele şi geniale. Dar în poeme putem găsi, măcar, explicaţiile...

ready made

„Un asemene esperiment s-au înnoit a doua zi cu o măsuţă patrată de mahoni, lungăreaţă de 14 palmace, cu 4 picioare, trăgînd peste tot 512 dramuri. Astă măsuţă s-au încins de o alisidă compusă de 3 giuni, cel mai mare de 17 ani, un altul de 12 ani şi o copilă de 10 ani. După 20 minute începu clătinătura mesuţei, care, sporind, se prefăcu într-o înaintire spre apus şi apoi în rotire preste 20 ori de la apus spre răsărit cu o repegiune de vals, care conlucrătorii toţi, ţiind mînule pe masă şi lunecîndu-se cu picioarele, abia o puteau urmări. Afară de simtoamele cunoscute în degete, giunele cel de 12 ani simţea o atragere puternică la cotul mînei în direcţia în care păşa măsuţa."

(Gheorghe Asachi, *Opere,* vol. II,
Editura Minerva, 1981)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

57°

Dezleagă astrointegrame
şi-ai să ajungi departe,
pentru că numărul de grame
de creier se împarte,

fără să scadă,-n pătrăţele
pe cari doar perspicacii
le umplu cu succes, căci ele
nu-s pentru... coada vacii!

De pildă,-n patru litere,
un sinonim la *zimbru,*
sau, dar în cinci, la *ţitere*
şi, tot în cinci, la *timbru;*

sau „la soluţie“, doar în trei:
„metalul norocos
al Leului“. — Numai să vrei,
şi totu-i de folos.

Astfel încît, după ce umpli
şi spaţiile cu raster,
îţi mai rămîne doar să umbli
să te înscrii la master.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Bruges în două faze

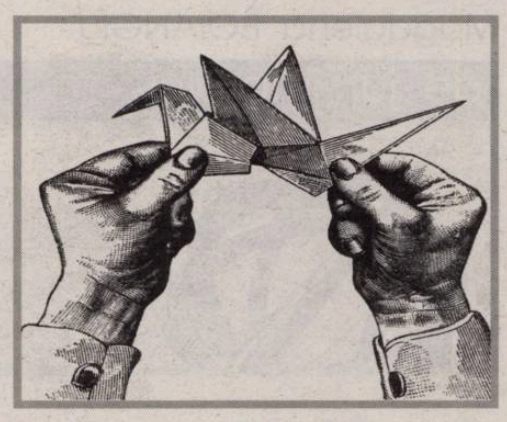

Se spune *Veneţia nordului* şi ştiam că e un oraş medieval foarte spectaculos care merită vizitat mai degrabă chiar decît Bruxelles-ul. Odată intrat în Belgia, dinspre Franţa, te surprinde peisajul industrial şi maniera mai agresivă de condus a şoferilor. Observi felinarele care luminează autostrăzile noaptea (sistem unic în Europa), dar şi asfaltul mai prost întreţinut decît în Franţa. Şi hotelul din Bruges a fost surprinzător prin camera nemăturată primită la mansardă şi prin mirosul urît care venea de la canalul cu apă neagră pe malul căruia se afla. Nici o legătură cu imaginile idilice de pe Internet. Şi mi-am amintit odiseea rezervărilor pe Internet în care multe hoteluri, după ce aflau că sînt din România, se declarau ocupate. Altele cereau garanţii bancare sau puneau condiţii de genul: pentru copil trebuie plătită cameră separată. Un alt obicei al locului este să-ţi ceară să ajungi la hotel înainte de ora 6 seara. Mi-am amintit şi de e-mail-ul oţărît pe care l-am primit atunci cînd am anulat o rezervare pentru că nu mi-a fost confirmată nici după două zile. Hotelierul mă întreba dacă aşa facem la noi în ţară (adică să ne răzgîndim, probabil). I-am răspuns că la noi se răspunde mai repede la un e-mail (sper să fi avut dreptate). M-am întrebat apoi dacă vederea constantă spre o curte interioară, ultimul etaj sau mansarda ce ne-au fost frecvent „rezervate“ nu sînt cumva un soi de discriminare pentru est-europeni. Toaletele urît mirositoare din Belgia erau însă cu siguranţă pentru toată lumea. În acea primă seară, am aşteptat o oră să fiu servit la un restaurant somptuos dintr-o piaţă centrală. Mi-am închipuit că mîncarea necesita mult timp pentru preparare. Dar şi pentru „elaborarea“ notei de plată a fost nevoie de foarte mult timp. În sfîrşit, era cît pe ce să-mi generalizez impresiile şi despre Belgia, şi despre locuitorii ei, fie ei flamanzi sau valoni. Noroc că a doua zi m-am plimbat cu vaporaşul pe canalele frumoase ale oraşului, am vizitat o expoziţie Dalí şi Muzeul Ciocolatei care mi-a îndulcit părerile. Am văzut scamatori şi oameni care cîntau la propria burtă umflată cu aer. Iar seara am stat la o terasă unde doi tipi cîntau rock, în mod remarcabil. La un moment dat, a apărut şi un fel de grup de cheflii, în frunte cu o femeie îmbrăcată în călugăriţă, care dansau şi se ţineau de şotii. Încetul cu încetul, toată lumea a început să danseze, alături de ei, în mijlocul străzii înguste. Au coborît şi cîţiva locatari de deasupra restaurantelor, a apărut şi patronul unei ciocolaterii alăturate, costumat în Elvis Presley. Rock-ul s-a transformat pe nesimţite în Lambada şi Macarena, iar zeci de oameni, mai tineri sau mai bătrîni, ocupau strada cu un dans colectiv cu figuri. Pe margine, un şchiop şi o femeie în cărucior îşi făceau curaj să intre în joc. În mijlocul tuturor, „călugăriţa“, cu un pahar de vin în mînă, era sufletul petrecerii. Se lăsa întunericul şi undeva deasupra caselor se înălţa impunătorul turn al catedralei Notre Dame, nu la fel de celebră precum cea din Paris, dar care ascunde o „Madonă cu pruncul“ sculptată de Michelangelo...

PUBLICITATE

Radio România Cultural - Bucureşti 101,3 fm
3 zile cu RRC
în Piața Festivalului Internațional „George Enescu”
14, 15, 16 septembrie, de la ora 20.30
Invitați artiști consacrați din lumea teatrului și muzicii
Vineri
Orașul cu un singur locuitor
Un spectacol de poezie și muzică pe versuri de Matei Vișniec
Sâmbătă
Apocalipsa după Mircea Eliade
Eveniment multimedia
Duminică
Big Band Radio
Concert
Parteneri media:
DILEMA VECHE · Literar & Artistic adevărul · România literară · Observator Cultural · 22 · Suplimentul de Cultura · Sapte Seri · LiterNet.ro

PUBLICITATE

adevărul Literar & Artistic
În fiecare miercuri, împreună cu ziarul

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

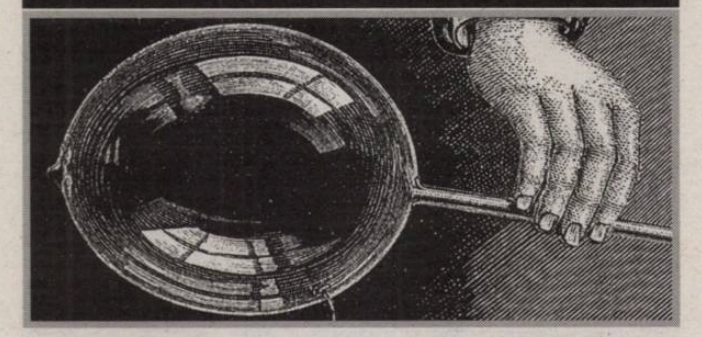

Încercaţi cu latura umană

Nu vreau să fiu furios, chiar nu vreau, pe bune! Mă scald în Xanax şi stau în poziţia lotusului pînă mă doare fundu'. Gîndesc numai lucruri bune şi frumoase, dar iată că sună telefonul sau îmi verific e-mail-ul şi iar îmi vine să strîng oameni de gît. Pentru că, să nu aveţi nici un dubiu, în spatele tuturor lucrurilor se află oameni. De fiecare dată cînd în New Orleans sau în Statele Unite (care sînt un fel de New Orleans la scară mai mare), cineva dă vina pe „birocraţie", „regulamente", „guvern" etc. rezultă faptul că două-trei făpturi lipsite de simţire, care arată ca dumneata sau ca mine, bunăoară, se fac vinovate de toată porcăria. O persoană bine intenţionată – şi există şi din acestea – nu are nevoie să se ascundă după „regulamente", îţi poate rezolva problema într-o clipită. Necazul e că toţi oamenii sînt furioşi şi sar la tine în sfînta tradiţie, ţinută la mare cinste, a lovirii celui mai slab. Cineva trebuie să facă pe cîinele. N-o să intru în exemple concrete acum, dar toată lumea ştie, de pildă, că Entergy e dracu' împieliţat. Te încarcă la plată, te mint în faţă, te ameninţă, folosesc orice clauză unsuroasă din contract ca să ţi-o tragă. Şi cu toate acestea, cei care lucrează la Entergy nu fac nimic să schimbe lucrurile, ba chiar s-ar putea să le placă să vadă oamenii canonindu-se astfel. De ce? Pentru că sînt furioşi pe companiile de cărţi de credit. Iar oamenii care „cîştigă şi ei o pîine" – aşa cum ziceau şi naziştii –, lucrînd la companiile de cărţi de credit, se bucură în secret că pot provoca, la rîndul lor, durere, pentru că sînt supăraţi pe cei de la organizaţiile de servicii de sănătate. Iar cei ce lucrează la serviciile de sănătate sînt foc şi pară pe ăi de la... (introduceţi aici vătaful favorit). Problema e că toate aceste companii şi entităţi birocratice care ne-au transformat în agenţi ai răului ne îmbuibă cu lene şi răutate şi ne lasă să ne ascundem după măreţele şi atotputernicele lor nume. Dacă te cheamă Entergy, nu Dorothy, nu trebuie să mişti un deget pentru nimeni. Ba chiar ai dreptul să le dai ţeapă la toţi. Nu îi trebuie mult unui individ să corecteze greşelile făcute de cei care îl plătesc să rămînă în stare de inconştienţă: e nevoie doar de puţină compasiune, un minimum de atenţie, un dram de simpatie. Rămînem fără de aceste simple virtuţi omeneşti, aşa cum lumea noastră rămîne fără de resurse precum petrolul sau apa. Am devenit leneşi dincolo de orice închipuire şi o industrie uriaşă numită divertisment îşi face de lucru să ne ţină aşa. Oamenii leneşi sînt răi şi inactivi. Şi sînt fie o grămadă, fie formează un cerc vicios, cu excepţia unui singur fapt rece şi tăios: oamenii încă mai au rezerve abundente de decenţă, doar că ceva anume îi împiedică să o folosească. Acest „ceva" sînt mega-entităţile care ne guvernează. Nivelul nostru de confort a crescut, cu preţul dispariţiei simţămintelor simple precum prietenia şi simpatia faţă de creaturile asemenea nouă. Cei care se minunează de ce sînt atîtea biserici în America de azi şi de ce atîţia oameni merg la bisericile acestea trebuie doar să privească spre propria complicitate la furtul corporatist. Popii şi predicatorii nu or să ne spună unde s-au dus bunele noastre calităţi, ci doar ne vor chema la întîlnirea de săptămîna viitoare, pentru că şi ei sînt tot un fel de corporaţii. Eu vă recomand doar să încercaţi să priviţi oamenii în ochi timp de o săptămînă şi să nu menţionaţi nici măcar o dată demonul pentru care lucraţi. Veţi rămîne surprinşi de ce veţi primi în schimb.

traducere de Ioana AVĂDANI

BARBURISME

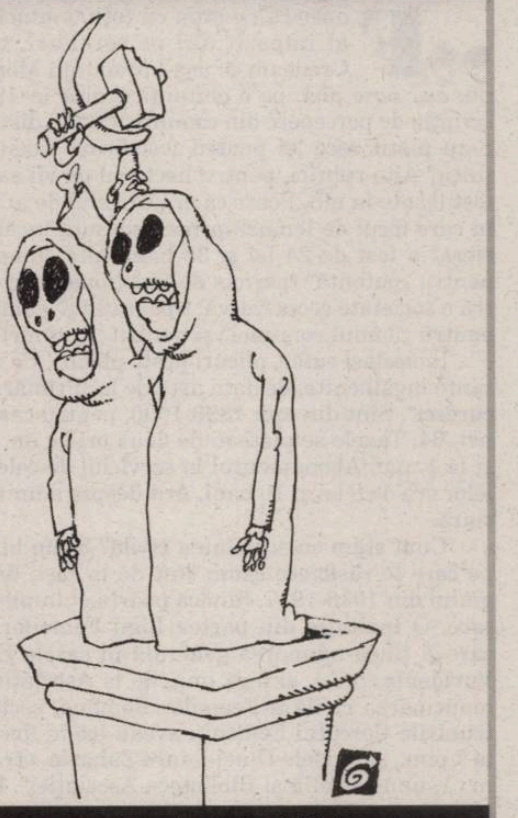

Desen de Ion BARBU

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Şcoala naţională de salvatori şi bune maniere

Amicul B. m-a trezit din visarea dulce a vacanţei cu un „contra-editorial" ajuns pînă la mine odată cu presa. O zi întreagă n-am mai avut somn după ce l-am citit. Zice el în acel articol:

Hai să ne amintim şi noi la repezeală, pînă nu ne lasă memoria, cîte au mai urmat de salvat după Vama Veche, din 2003 încoace. Din ce reţinem: „Salvaţi Dunărea şi Delta", „Salvaţi Roşia Montană", mai nou, „Salvaţi Sinaia". Şi doar în Bucureşti: „Salvaţi Parcul Carol", „Salvaţi Parcul Bordei", Catedrala Sf. Iosif, Centrul Istoric, Piaţa Obor... (...) Nu mi s-ar părea deloc deplasat, pe bune, să apară o acţiune metropolitană „Salvaţi trotuarele pentru pietonii bucureşteni!" şi o alta, cu implicaţii în mediul rural, „Salvaţi roşia românească!" (...) Totuşi nu vi se pare cam ciudat (mie, da!) că trăim într-o ţară unde se tot înmulţesc chestiile care trebuie salvate?

Niciodată n-am înţeles cum se cuvine dozajul inefabil de idealism, infantilism şi oportunism al acestei noi categorii de eroi post-patriotici care, iată, se înmulţesc ciudat de mult şi de repede. Din cîte îmi pot da însă seama, reţeta este ceva de genul următor:

Se ia o categorie de fiinţe mici şi năpăstuite, să zicem păduchii, şi se adună cîţiva amici empatizînd, contextual, cu soarta acestora şi dispuşi să lupte, conjunctural, pentru drepturile lor. Pentru o mai bună vizibilitate publică şi un impact sporit, se dă asociaţiei un nume alarmant şi militant, în acelaşi timp, de natură să mobilizeze masele: de pildă, *Salvaţi păduchele!* După aceea, sînt explicate tuturor, prin mijloacele obişnuite ale publicităţii şi comunicării publice, drepturile păduchilor, în general, şi ale celor din România, în particular. Pentru informaţia necesară redactării acestui manifest se apelează la Internet şi/sau la o enciclopedie de buzunar: este imposibil să nu scrie ceva şi despre păduchi! Pentru temeiul moral şi ecologic al întregii acţiuni se poate merge *blind:* este imposibil ca aceste gîngănii, a căror soartă este periclitată de mondializarea săpunului, să nu ocupe şi ele un loc anume în lanţurile trofice ale planetei, să nu joace un rol, oricît de ingrat, în marea ordine a naturii! Ca să nu mai vorbim că sînt şi ele o formă de viaţă, care are deci dreptul la viaţă! Iar dacă cineva se îndoieşte totuşi de acest lucru, se poate apela din nou cu succes la Internet sau la o enciclopedie de buzunar. Oricum, nici unul dintre eco-salvatorii de serviciu ai neamului nu ştie nici el mai mult decît chestii de genul ăsta!...

După toate acestea, se poate trece, în sfîrşit, la lucrurile serioase: dezbateri în presă şi *talk show*-uri. Cu această ocazie, adepţii mişcării pot fi demascaţi oricînd prin argumentul *ad personam* „băi, păduchioşilor!" (sau, la singular, „băi, păduche!"), la care li se poate riposta cu argumentul *ad originem,* „ba pe mă-ta!". Trebuie avută însă puţină grijă în regizarea acestor confruntări, astfel încît să nu se observe că, de fapt, nici unii, nici alţii nu prea ştiu ce trebuie salvat, cum şi de ce.

În final, ca urmare a acestor dezbateri publice, societatea noastră se va putea regăsi fără prea mare bătaie de cap în două tabere, care vor contribui *sui generis* la păstrarea ordinii polare a societăţii şi, prin aceasta, la veşnica luptă a contrariilor, izvorul strămoşesc al oricărui pas înainte.

Şi cu păduchele cum rămîne atunci? *Who the fuck is the păduche?...*

Strategia completă şi mult mai complexă se află însă la cu totul alt nivel, acolo unde ceea ce este de salvat este România, toată România, şi numai România. Adică la nivelul politicului, al adevăratei politici. Fiecare nou guvern ne salvează astfel pe toţi de greaua moştenire a guvernului precedent, fiecare ministru salvează ţara de gogomăniile predecesorului său şi tot aşa, pînă la ultimul primar de sat. Per ansamblu însă, se cheamă că dreapta ne salvează de stînga, iar aceasta salvează ţara de dreapta. Aici, mizele sînt, evident, mult mai multe şi mai mari decît în cazul salvării păduchelui, fie el şi naţional. Strategia este însă la fel de păduchioasă.

În amonte se află tot o dulce visare: astfel, somnul dreptei naşte stînga. Ceea ce înseamnă două lucruri: că dreapta este sublimă, dar doarme cu desăvîrşire; şi că

ştînga există mai mult în coşmarurile premonitorii ale dreptei adormite. Din cînd în cînd, cîte un băiat isteţ pus pe şotii îşi trage un tricou de stînga peste blugi şi face bau! Dreapta se trezeşte buimacă şi dă să-i smulgă, justiţiar, tricoul. Dincolo de aceste onirisme, starea de veghe este rezervată oportuniştilor, singurii adevăraţi profesionişti ai naţiei.

În aval, lucrurile se petrec precum în diferitele salvări mai sus evocate. Se ia o categorie de fiinţe mici şi năpăstuite, respectiv românii, li se află drepturile de pe site-ul UE şi năpăstuirile din presă şi din sondajele de opinie. Se găsesc apoi, la repezeală, mai mulţi amici empatici, doritori să salveze aceste fiinţe şi se fac toate cele necesare ca ele să afle aceste bune intenţii: votaţi cu salvatorii! În funcţie de site-ul pe care le-au căzut ochii la momentul respectiv sau după enciclopedia pe care tocmai au găsit-o din întîmplare în buzunar, salvatorii respectivi se vor declara apoi de dreapta sau de stînga. După care se vor înfrunta în dezbateri publice, alternînd argumentele *ad personam* şi cele *ad originem* cu oponenţii lor care, tot din întîmplare, au dat peste alt site sau altă enciclopedie. Cei mai intelectuali dintre ei vor dezbate apoi în contradictoriu introducerea la vreo carte ieşită din uz de acum vreun secol, încingînd spiritele adepţilor celor mai zeloşi. Iar masele largi vor fi mulţumite, căci vor putea tot timpul să pună pariuri şi, indiferent de rezultatul acestora, să înjure pe cineva. Şi uite aşa ne petrecem timpul salvîndu-ne Fiinţa noastră mică şi năpăstuită, precum şi tot felul de alte fiinţe mici şi năpăstuite care roiesc prin jurul nostru şi în care ne regăsim soarta!

Măi, fraţilor, dar în ţara asta nu mai vrea să muncească nimeni? Vouă nu v-a spus nimeni că, de la ecologie la politică, toate astea sînt *meserii* la care se munceşte, şi nu *talentele* la care se visează?

Andrei PIPPIDI

SOS București

Vechi hîrtii bucureştene

„Foncieră“, o ştim cu toţii, e numele de altădată al impozitului pe terenuri, taxa funciară. Credeam că aşa-l pronunţa Moromete. Uite că nu; *aşa scrie* aici, pe o chitanţă emisă în 1915 de circumscripţia de percepere din comuna Văleni, districtul Prahova. S-au plătit zece lei pentru „verificare cazane“. Cazane de ţuică? Alte rubrici, pentru hectarul de vii sau de pruni, au fost lăsate în alb. Poate că era cazanul de aramă de la baie, în care focul de lemne aprins dedesubt încălzea apa. „Fonciera“ a fost de 24 lei şi 38 bani, alte sume fiind indicate pentru „patentă“ (permis de funcţionare: în acest caz, pentru o societate cooperativă, tipografia „Neamul Românesc“), pentru „fondul comunei“ şi pentru „drumuri“.

În acelaşi cufăr, plicuri peste plicuri. Ce e aici? Alte chitanţe îngălbenite, de data asta de la „Primăria comunei Bucuresci“. Sînt din anii 1898-1900, pentru casa din str. Icoanei, 64. Taxele se plăteau de două ori pe an, la 1 noiembrie şi la 1 mai. Abonamentul la serviciul de colectare a gunoaielor era de 8 lei şi 10 bani. Atît despre administraţia financiară.

Cum stăm cu societatea civilă? Stăm bine, dar hîrtiile pe care le răsfoiesc acum sînt de la Iaşi, din timpul refugiului din 1916-1917, fiindcă poartă ştampila cenzurii militare. O invitaţie din partea Ligii Femeilor din România, care-şi ţinea adunarea generală în casele Emilian, strada Vovidenia, nr. 4, şi încă una, de la Asociaţiunea pentru emanciparea civilă a Femeilor Române, secţiunea Iaşi. Întrunirile Cercului Femenin aveau loc în fiecare joi, de la 4 la 7 p.m., „în casele D-nei Laura Zaharia, str. Buna-Vestire, nr. 1, unde se află şi Biblioteca Asociaţiei“. Ce s-o fi întîmplat cu cărţile? Dar cu acele doamne militante? Nu-mi vine să cred că bunică-mea, cu răspunderea unei familii de zece persoane, în vremuri aşa de grele, mai găsea timp ca să asiste la şedinţele sufragetelor noastre.

Cît despre cochetăria firească pe care o sugerează prezenţa unor prospecte de coafură şi parfumerie printre aceste hîrtii, în fruntea acelor instituţii de primă necesitate se afla „Maison Dortheimer“, cu sediul în str. C.A. Rosetti nr. 7. Clientelor li se ofereau „lucrări artistice de păr, modele şi ultime creaţiuni *pariziene*“. Cu aceste reclame am ajuns după război, cînd străbunică-mea împlinise 80 de ani şi îşi completa cîrlionţii cărunţi cu „postişele“ de la Dortheimer. Furnizorul în 1922 era „Parfumerie Royale“, care, în afară de Bucureşti, avea sucursale la Paris, Londra, Berlin, Viena şi Varşovia. Conform listei de preţuri, vindea creme, parfumuri, pudre, săpunuri, şampoane, săruri de baie şi lacul de unghii „L'Oja“. Ca şi cuvintele *godin* sau *joben, oja* vine deci de la numele unui produs comercial.

La vîrsta ei, străbunica mea avea nevoie de diverse medicamente, care i-au protejat sănătatea pînă la 92 de ani, în 1934. Reţetele proveneau de la Voitinovici (Calea Victoriei, 206) sau de la Emil Schuster (Farmacia „La Ochiul lui Dumnezeu“, tot pe Calea Victoriei). Bănuiesc că tot ea a tăiat dintr-un ziar reclama pentru un „nou tratament senzaţional al boalelor prin electricitate“. Cabinetul medical „din strada Aurel Vlaicu, 82 A, colţ Romană“ se lăuda că vindecă prin această metodă „nevralgii, sciatice, paralizii, insomnii, lumbago, boale de nutriţie, hypertensiune, reumatice şi nevroze stomacale“.

Pe dosul unei foi de calendar din 1892, cineva notase leacul pentru „colica la cai“ (de ce? trăsura se vînduse de mult): „să vindecă dîndu-le să bei 6 grăunţe afion în 40 dramuri rachiu, apoi a să lua sînge“. *Afion* înseamnă opiu; nu ştiu ce părere ar avea un veterinar, dar zic că era păcat de rachiu să-l strice aşa!

O reţetă de cozonac din aceeaşi vreme întrebuinţa „la o ocă“ (1291 gr) „de făină, 8 dramuri de drojdie, 1 litră lapte, l litră zahar, 17 ouă, 50 dramuri unt curat topit gata“, la care se adăugau „o ciaşcă de rom, de celi de cafe negră, dar mărişoară, şi smîntînă de vreo 40 de bani“.

Lungile ceasuri de singurătate ale bătrînei doamne, pe care surzenia începuse s-o izoleze, treceau cu pasienţe. Aici şi-a notat un întreg cod: „şapte de treflă – inocenţă sedusă, şapte de cupă – amiciţie, va purcede grea, opt de treflă – vei întîlni o femeie frumoasă, vei căpăta o bună zestre“.

În afară de interesul pe care-l au numai pentru mine, aceste crîmpeie de viaţă cotidiană din cufărul în care mai sînt cărţi de rugăciuni, invitaţii la nuntă şi scrisori pline de

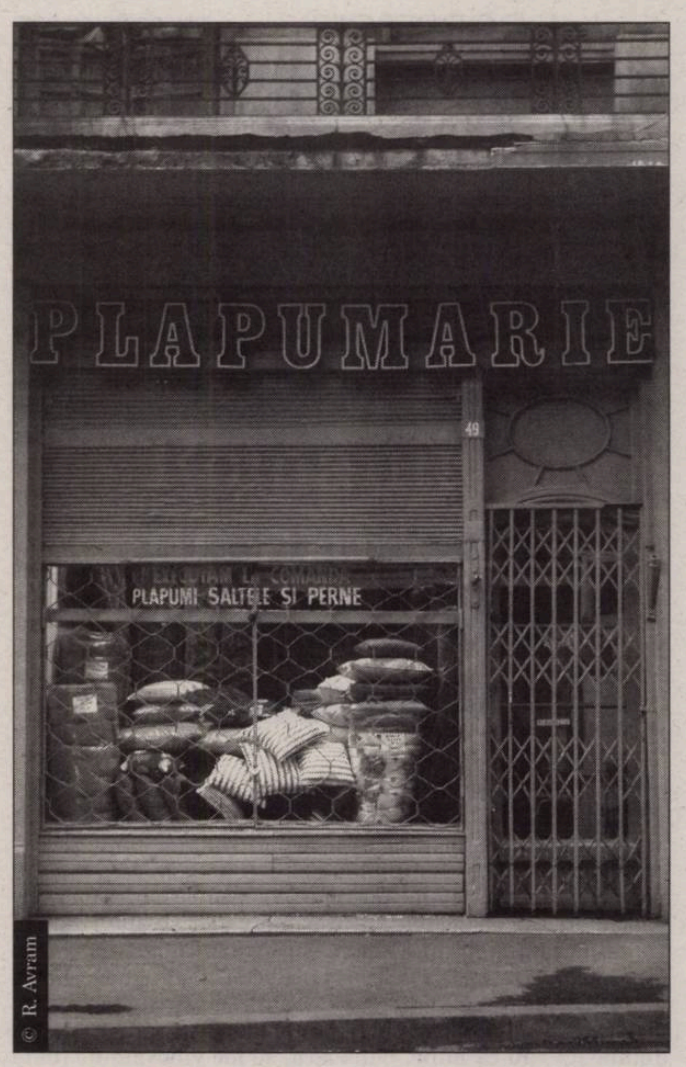

preocupări gospodăreşti, deschid o fereastră către altă istorie decît cea oficială. În ţările anglo-saxone îndeosebi, reconstituirea sociologică se îndreaptă, de la o vreme, spre acest nivel al existenţei omeneşti, a cărui banalitate l-a făcut să rămînă neobservat. Oare chiar nu s-au păstrat şi la noi arhive private din care se pot culege asemenea informaţii?

PUBLICITATE

DILEMATECA
SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI

Din 31 august, găsiţi la chioşcurile de presă numărul 16. Doar 5,50 lei.

Din cuprins:

● DOSAR: Mircea Vasilescu, *Un fals mit: „moartea lecturii“*
● ANCHETĂ: Cărţi dragi, traduceri grele
● INTERVIU cu Lucian Dan Teodorovici:
„În faţa bunicii nu am curajul să mărturisesc că sînt scriitor“
● FRAGMENTE: Salman Rushdie, *Versetele satanice*
● PROFIL: Simona Kessler, agent literar
● RĂSPUNDE! – Politica din cărţi şi cărţile care au făcut politică

Dilemateca
Îţi dă de citit

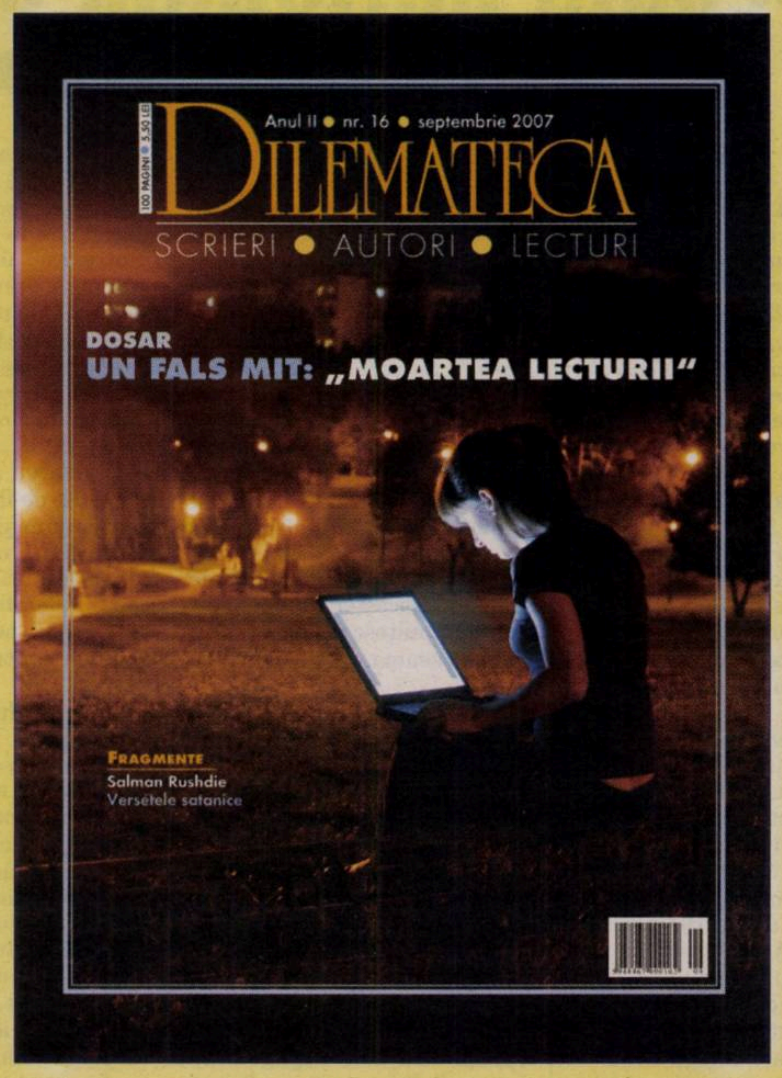

Texte şi opinii de: *Emil BOC (preşedinte PD) ● Lucian BOLCAŞ (vicepreşedinte PRM) ● Paul CERNAT (critic literar) ● Liviu CHELCEA (sociolog) ● Alex. CISTELECAN (eseist) ● Bogdan CIUCĂ (purtător de cuvînt PC) ● Aurelian CRĂIUŢIU (profesor univ., Universitatea Indiana, Bloomington) ● Cristian DIACONESCU (purtător de cuvînt PSDR) ● Péter ECKSTEIN-KOVÁCS (senator UDMR) ● Puiu HAŞOTTI (vicepreşedinte PNL) ● Vasile MORAR (profesor univ., Universitatea Bucureşti) ● Cristian PÎRVULESCU (preşedinte PRO-DEMOCRAŢIA) ● Dan UNGUREANU (eseist) ● **Coordonatoarele temei:** Mădălina ŞCHIOPU şi Magdalena BOIANGIU*

Altfel

Titlul temei din acest număr reia întrebarea pusă de către un ziarist polonez filozofului sloven Slavoj Žižek la o dezbatere între specialişti: „Ce viitor are stînga?“. „Care viitor? Stînga nu are nici un viitor. Vă mulţumesc tuturor. E tot ce am de spus“ (Dziennik, *Varşovia). Puţin probabil că morţii şi viii stîngii revoluţionare sau reformiste, radicale sau moderate, se vor mulţumi cu pirueta lui Žižek. Dar viii vor trebui să analizeze evidenţa: în toată Europa clivajele dreapta/stînga sînt depăşite fie prin alianţe multicolore, fie prin personalităţile alese prin vot, care, independent de eticheta campaniei electorale, iniţiază reformele necesare pentru a-şi menţine şi eventual prelungi adeziunea majorităţii.*

În ţările capitaliste, rămase capitaliste şi după cel de-al doilea război mondial, electoratul e preocupat de nivelul de trai, de şomaj, de securitatea cartierelor unde locuieşte, de respectarea drepturilor individuale şi e prea puţin atent la modul cum se ating aceste obiective: prin măsuri de dreapta sau prin evocarea valorilor de stînga.

În ţările fostului lagăr socialist, problema e mai complicată: în mentalul colectiv, stînga este indisolubil legată de egalitarismul comunist, de represiune, de penurie. Aproape peste tot, aici, nucleul de comunişti s-a repezit spre social-democraţie ca spre o salvare şi s-a agitat, în primul rînd, pentru a nu lăsa să-i scape patrimoniul material lăsat de izbeliţe, şi nu pentru enunţarea unor principii care să-l despartă de trecutul recent. Deconspirarea arhivelor serviciilor secrete comuniste, pedepsirea torţionarilor, înlăturarea din viaţa publică a oamenilor din aparat, compromişi prin punerea în practică a tuturor capriciilor dictatoriale, toate acestea trebuiau îndeplinite de partidele de stînga, în interesul societăţii şi al propriei legitimităţi. În absenţa despărţirii de comunism, stînga activă luptă pentru locuri în Parlament şi pentru acces la resurse, mărginindu-se la propuneri de programe de protecţie socială, promiţînd celor de la limita de jos a sărăciei că vor ajunge la limita ei de sus. Discuţia despre valori, despre evoluţia socială a rămas închisă în paginile revistelor cu un tiraj relativ confidenţial.

*Există probabil în toate ţările foste comuniste, nu doar în România, intelectuali de dreapta şi de stînga, dar în nici una dintre ele nu mai există un electorat care să acţioneze conform acestui clivaj. Şi atunci de ce ne întrebăm ce a mai rămas din stînga şi nu deplîngem mizeria dreptei? Pentru că binefacerile libertăţii individuale, nucleul central al gîndirii conservatoare, nu trebuie explicate prea savant pentru a fi înţelese. Foloasele acţiunii colective în domeniul ecologiei, al limitării consumului, al unor servicii publice eficiente pentru toţi, al reducerii numărului celor marginalizaţi nu reies în mod natural. Unora li se par ridicole. Demagogii populişti nu-şi bat capul să afle dacă sînt de stînga sau de dreapta, sînt gata să preia toate aceste întrebări şi să conducă energic societatea spre prăpastie. S-a mai întîmplat. (**M. B.**)*

Vasile MORAR

Dincolo de exces şi violenţă

– *despre* hybris-*ul politic* –

Un bun prieten, care – îmi place să cred – corespunde sintagmei „spectator angajat nepopulist şi necinic“ – mi-a dat acest sfat cînd i-am spus că am fost solicitat să scriu ceva despre tema stîngii şi a dreptei în politică: „limitează-te doar la ceea ce este esenţial“. În cele ce urmează încerc să respect acest îndemn şi, în consecinţă, voi formula doar cîteva propoziţii. Prima dintre ele: dacă dorim să degajăm miza morală pe care o aduce cu sine confruntarea politică a celor de dreapta cu cei de stînga şi invers, atunci sîntem obligaţi să constatăm că numai de două secole – deci după Revoluţia Americană şi cea Franceză – funcţionează această dihotomie, acest conflict, această luptă între două tabere în care, la limită, pentru fiecare, *celălalt* este adversarul, este duşmanul, este cel care „nu are dreptate“, pentru că, evident, „dreptatea nu poate fi decît de partea mea“. A doua observaţie: totuşi, ideea unei politici morale ne vine de mult mai departe în timp. În fapt, ideea unei morale deschise – prezentă pentru prima dată la Profeţii poporului lui Israel, Isaia, Iezechiel şi Ieremia, formulată în plan intelectual de Socrate-Platon şi apoi de stoicii Seneca, Epictet, Marc Aureliu şi spusă cu „voce tare“ în Evanghelii – va căpăta contur şi consistenţă în construcţia politică a societăţii de abia în filozofia modernă cu propunerea ei, a drepturilor universale. A treia propoziţie sună astfel: inevitabil, în istoria reală s-a confruntat, mereu şi mereu, morala deschisă a umanităţii cu morala închisă a grupurilor particulare şi, desigur, politicile corespunzătoare unui ideal lărgit de umanitate au intrat în coliziune cu cele aparţinînd unor convingeri centrate pe interese valabile pentru „mai puţini“, pentru „doar noi“, „pentru ai noştri“ ş.a.m.d. În al patrulea rînd, tipologic şi istoric vorbind, tensiunea, nu arareori tragică, dintre morala închisă şi cea deschisă a fost augmentată şi întreţinută în primul rînd prin lupta politică dintre dreapta radicală şi stînga radicală. Din acest punct de vedere putem vorbi de existenţa unui *hybris* atît în viaţa politică, cît şi-n cea morală, legitimările fiind circulare: fiecare este îndreptăţit pentru ceea ce propune şi pentru ceea ce face în politica sa pentru că are o „întemeiere morală“. La limită, *hybris*-ul este la el acasă şi atunci cînd, în numele moralei deschise, universale, partide politice se simt îndreptăţite să impună prin forţă şi teroare anumite valori, şi atunci cînd, instalate în morala închisă, alte partide comit abuzuri şi crime.

Ajunşi aici, putem formula o a cincea propoziţie: chiar nu avem un criteriu cert, sigur, pentru a discuta din unghi moral viaţa politică de dreapta şi de stînga? În ceea ce ne priveşte, credem că da şi iată cîteva argumente. Ideea de morală deschisă a primit ea însăşi două variante, deontologismul (kantian) şi utilitarismul (cel al lui Mill, în primul rînd). Fiecare direcţie nu este scutită de *hybris* în măsura în care, într-un caz, contează prea mult datoria necondiţionată, iar în celălalt, utilitatea impersonală. Un etician contemporan, James Rachels, a avut ideea elaborării unei *moralităţi fără hybris*. Sîntem – spune el – tentaţi să judecăm orgolioşi şi unilateral tot şi toate fără să luăm în seamă că trebuie să fim răspunzători de acest tot (de viaţa pe pămînt, de destinul generaţiilor viitoare etc.). În fond, *hybris*-ul uman care decide că sîntem – cei de acum – „cei mai importanţi“, ne poate fi fatal pentru că nu este însoţit de o judecată modestă, sobră şi responsabilă. Cum ar arăta o teorie morală fără *hybris?* Ar fi acea teorie în care s-ar respecta două reguli elementare: a) cînd acţionăm promovînd interesele tuturor în mod egal şi b) cînd ne comportăm faţă de alţii aşa cum *merită* aceştia, adică luînd în considerare modul în care *ei înşişi au ales să se comporte*. Ce înseamnă acest lucru? Că a ne ajusta comportamentul faţă de ceilalţi în funcţie de cum au ales ei să se comporte faţă de alţii nu înseamnă a „ne răsplăti prietenii şi a purta pică duşmanilor“; înseamnă raportarea noastră la oameni ca la agenţi responsabili care, prin propriile alegeri, dovedesc că *merită* anumite răspunsuri, şi faţă de care „sînt potrivite sentimente precum cel de recunoştinţă sau indignare“.

Dar cum ar fi atunci o politică fără *hybris?* Una care să satisfacă atît exigenţele utilitariste (cea mai mare fericire pentru cel mai mare număr de oameni), cît şi pe cele deontologice: toţi oamenii sînt obiecte morale care au o valoare infinită şi unică şi toţi trebuie să respecte necondiţional cele zece porunci. În fapt, dacă luăm serios în seamă provocarea istorică pe care o trăim după ce modelul liberal occidental s-a impus condamnînd totalitarismele de stînga şi de dreapta, atunci, într-o notă lucid optimistă s-ar putea spune că sîntem în situaţia de a consemna *începutul* unei politici fără *hybris*. Simplu zis: în democraţiile consolidate, mature, practicile politice curente şi ideologiile politice tind să privilegieze forme *îmblînzite* deopotrivă şi ale stîngii, şi ale dreptei. Este o arhibanalitate să se constate, de exemplu, că s-au creat deja mecanisme de autoreglare în viaţa politică care ejectează orice formă de manifestare publică ce aminteşte cît de cît de dreapta extremă sau de stînga extremă (mai recentă sau mai îndepărtată în timp). Aceasta, pe de o parte. Pe de altă parte, atît capitalismul democratic, cel liberal, cît şi autoritarismul capitalist (dezvoltat în ţări precum Rusia şi China) sînt obligate să administreze cît mai raţional şi rezonabil probleme precum sărăcia, inegalităţile şi discriminările, asigurarea ordinii şi securitatea socială şi a persoanelor. Or, există deja, de pildă, conturate strategii de includere socială ataşate de politicile de stînga, după cum există strategii „tipice“ ale dreptei care vizează impunerea ordinii. În mod firesc există o dinamică a partidelor – recunoscute ca fiind de stînga sau de dreapta – după care există o oarecare preluare a ideologiei părţii adverse. Pe termen lung, spaţiul de joc al stîngii şi al dreptei se îngusteaza, dar el, probabil, nu va dispărea niciodată, fie şi pentru simplul motiv că funcţionează principiul democratic al alternanţei la guvernare. Şi totuşi, unde şi cum este prezent *hybris*-ul politic dincolo de aceste premise optimiste? În primul rînd în *populism*. După opinia noastră, bipartidismul corespunde structurii profunde a lumii actuale şi a viitorului mediu. Statele Unite sînt în acest sens un reper. Populismul însă – ne referim la cel pursînge – este plin de *hybris* pentru că, de dragul captării nevoilor imediate ale oamenilor – văzuţi tot timpul ca un *public* care nu numai că

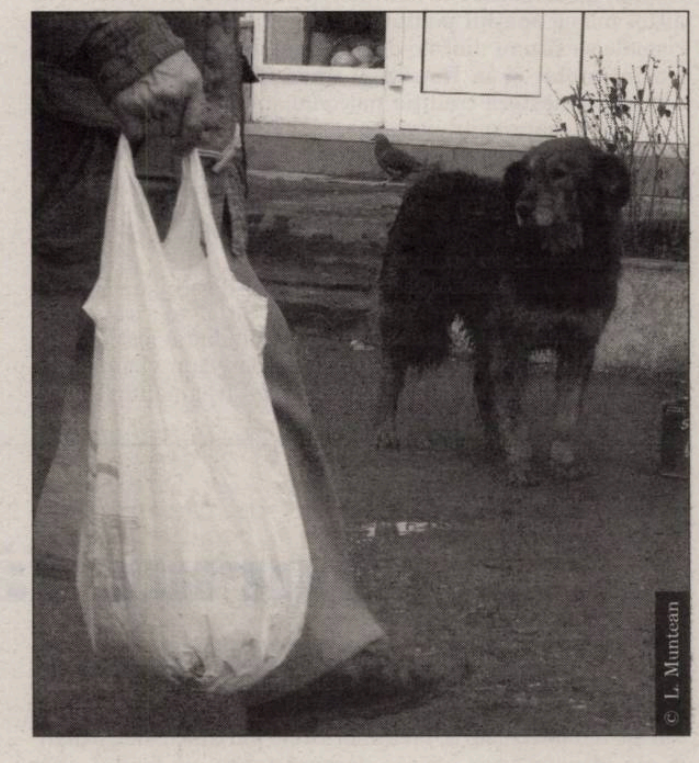

poate, dar şi *merită* şi *trebuie* să fie manipulat – recurge la orice mijloc, inclusiv la orice partid politic aflat în postura de vehicul, pentru a-şi atinge scopul: obţinerea puterii şi prezervarea acesteia prin *mimarea democraţiei*. În fond, în orizont politic, populismul este generator de ambiguitate şi de incoerenţă, pentru că-şi asimilează mimînd toate strategiile din recuzita – trecută sau prezentă, n-are importanţă – şi a stîngii, şi a dreptei, după caz. Totodată, politică cu *hybris* este orice formă de exclusivism şi de intoleranţă din spaţiul public, mai ales cînd aceste comportamente sînt agreate de partide, întărite de/şi prin mass-media, şi „sancţionate“ (cu beneficii în bani, bunuri diverse sau bunuri simbolice) de oligarhi (imorali sau amorali, dar întotdeauna „legali“) sau „premiate“ de „instituţii de cultură“. *Hybris*-ul populist urăşte selectiv şi interesat unele instituţii ale statului (de pildă, Parlamentul), după cum el amestecă sau identifică, fără nuanţe, Holocaustul cu Gulagul, inventînd insidiosul termen de Holocaust roşu. Deocamdată, ambiguităţile şi neclarificările – vizînd memoria vieţii politice de stînga sau de dreapta, mai ales în plan autohton – persistă în spaţiul public. Dar, încet, încet se acumulează o masă critică de oameni (cetăţeni) – care au reflexe morale elementare: sînt cinstiţi şi corecţi, fără ostentaţie, respectă viaţa, libertatea şi demnitatea celorlalţi, fără să solicite recompensă, se poartă decent şi responsabil în spaţiul public, în chipul cel mai firesc cu putinţă.

Din ei putem, de acum, să-i recunoaştem pe cei ce avînd sensibilităţi şi convingeri de stînga sau de dreapta – fără *hybris* – adică oameni raţionali, rezonabili şi morali, n-au de ce se ruşina în viitor că aparţin stîngii sau dreptei politice. „Atunci – îmi spune prietenul nepopulist şi necinic, care a trecut, fără ca el să ştie *testul R.C.* şi care ştie de Moncloa – într-adevăr mîna stîngă poate spăla mîna dreaptă şi ambele, un obraz curat.“

Cristian PÎRVULESCU

Între confuzie şi mimetism

Edeja un truism: în România, ca mai peste tot în lume, stînga şi dreapta sînt poziţii politice asumate. Aşa că presa abundă de referiri la poziţionarea şi autopoziţionarea partidelor politice româneşti pe axa stînga-dreapta. Prea puţini se întreabă dacă acest clivaj este unul real. Căci nu e suficient ca partidele să se revendice de la stînga sau de la dreapta, pentru a şi fi reprezentantele acestor orientări politice. De curînd, reacţiile la moţiunea de cenzură anunţată de PSD au făcut apel la poziţionarea partidelor pe axa stînga-dreapta. Spre exemplu, PNL, prin vocea cea mai autorizată, cea a preşedintelui său, a reiterat ideea că nu poate colabora la guvernare cu PSD, aducînd ca justificare clivajul stînga-dreapta. Dar în Ungaria vecină socialiştii şi liberalii formează împreună o coaliţie de guvernare din 2002, iar în Belgia această formulă a funcţionat din 1999 pînă la alegerile din iunie anul acesta. Să fie politica maghiară sau belgiană mai puţin influenţată de clivajele politice? Sau este vorba de o confuzie? Pentru a exista un clivaj, trebuie ca acesta să corespundă unei stări de spirit identificabile social. Stînga şi dreapta nu pot exista, dacă „poporul de stînga", respectiv cel „de dreapta" nu se manifestă. Şi nu doar unul, ci împreună, căci clivajul stînga-dreapta este unul corelativ. Nici stînga nu poate exista fără dreapta, nici dreapta fără stînga. Tocmai de aceea totalitarismul, fie el nazist sau stalinist, a desfiinţat clivajele, ca de altfel întreg spaţiul politic. Amestecînd criteriile, totalitarismele se situau dincolo de stînga şi de dreapta. E ceea ce s-a întîmplat şi în România, unde naţional-comunismul ceauşist amesteca tradiţia naţionalistă şi legionară cu elemente ale marxismului vulgar.

Chiar dacă România nu a intrat nici în era postindustrială, nici în etapa politicii postmoderne, reperele ideologice clasice nu mai sînt folositoare. Astfel că nici stînga, nici dreapta nu au în România vreo semnificaţie politică cît de cît similară celei din Occident.

Dacă e adevărat că sensul noţiunilor de stînga şi dreapta a variat în funcţie de epocă, semnificaţia valorică a acestora a rămas constantă. Ceea ce s-a schimbat a fost poziţionarea partidelor politice. Confirmînd oarecum viziunea lui Maurice Duverger privind *sinistrismul* – fragmentarea continuă spre stînga a spectrului politic –, partidele au evoluat de-a lungul timpului dinspre stînga spre dreapta. Aşa că, dacă în secolul al XIX-lea liberalii erau consideraţi de stînga, astăzi cei mai mulţi îi clasifică la centru sau la dreapta. Ceva asemănător s-a produs şi în cazul socialismului, care a evoluat continuu spre poziţii din ce în ce mai moderate, de la social-democraţie la *new labor*.

Dacă ar fi să caracterizăm în general stînga şi dreapta, acestea definesc două tipuri de atitudini în raport cu societatea. Tocmai în această calitate ele au o mai mare relevanţă pentru cetăţeni, decît pentru partide. În Occident, mai cu seamă în zona mediteraneană de influenţă catolică, indivizii recurg şi astăzi la noţiunile de stînga şi dreapta pentru a-şi clarifica sistemul de referinţe politice. Şi, dacă dreapta a reprezentat dintru început o orientare spre conservare, spre păstrarea tradiţiilor, stînga a privilegiat ideile de schimbare sau de reformare a societăţii. Tensiunea dintre conservare şi reformare a reprezentat principalul motor al clivajului. De aceea, deşi sensul clivajului a fost marcat de epoci, dreapta şi stînga descriu un tip de valori politice, economice şi sociale relativ stabile. Simplu spus, egalitate şi libertate individuală la stînga, ordine, tradiţie şi libertate economică la dreapta.

Principal element al clivajului, stînga s-a constituit abia la începutul secolului al XX-lea, în urma unei mutaţii ideologico-semantice şi a unei triple delimitări: de socialismul naţional care a basculat apoi spre extrema contrară (extrema dreaptă), de republicanismul liberal ce a alunecat spre centru-dreapta şi de radicalismul cu tendinţă autoritaristă care se va integra în zona moderată a naţionalismului.

După aceea, manifestarea clivajului stînga-dreapta apărea atît de evidentă încît nimeni nu se mai îndoia de existenţa sa. Şi dacă totuşi unii aveau oarecari îndoieli, erau repede etichetaţi ideologic. Alain, spre exemplu, în ale sale *Propos* din 1930, afirma că, fiind întrebat dacă „ruptura între partide de dreapta şi partide de stînga, oameni de dreapta şi oameni de stînga mai are încă sens, prima idee care îmi vine este că acela care întreabă nu este un om de stînga".

Însă manifestarea efectivă a clivajului nu poate fi certificată decît din momentul în care acesta este adoptat de marele public. Doar atunci cînd comportamentele de stînga şi de dreapta devin vizibile şi sînt interiorizate putem vorbi de manifestarea acestui clivaj. Or, în privinţa României dispunem de mai multe cercetări care indică absenţa oricăror referinţe ideologice de tip occidental pentru majoritatea românilor. Un bun exemplu îl constituie Barometrul de Opinie Publică al Fundaţiei pentru o Societate Deschisă, din mai 2004, care arată că atît cunoaşterea, cît şi utilizarea termenilor stînga şi dreapta în România sînt lacunare. Doar 49% dintre români auziseră de acest clivaj şi doar 29% puteau să se plaseze la stînga sau la dreapta pe o scală în 7 dimensiuni, în care 1 şi 7 reprezentau extremele, iar 4 centrul. Astfel, 9% dintre respondenţi se situau la 4, adică la centru, 9% se plasau la 2, deci la stînga, 11% la 5, mai spre dreapta, iar poziţiile 3 şi 6 – altfel spus centru-stînga sau centru-dreapta – erau indicate de cîte 5% dintre cei chestionaţi. Iar cînd cei intervievaţi asociau un cuvînt stîngii sau dreptei politice, cea mai semnificativă corelaţie a fost cea dintre comunism şi stînga la care s-au referit 31%, urmată de asocierea celor două opţiuni politice unor partide (14% asociau stînga fie opoziţiei de atunci, fie PSD). Foarte puţini – aproape nesemnificativi din punct de vedere statistic – erau cei ce puteau asocia elementelor clivajului anumite valori, precum egalitate la stînga (3%). Ca să nu mai vorbim de ordine, tradiţie sau libertate, pe care mai nimeni nu le-a amintit.

De aceea, tentaţia de a folosi necritic clivajul stînga-dreapta, pentru a explica viaţa politică românească, trebuie reprimată. Chiar dacă în Occident dreapta şi stînga mai răspund, poate, rolului de a exprima confruntarea democratică dintre diferitele poziţii politice, în centrul şi estul Europei, ca şi în România, instrumentalizarea clivajului creează confuzie. Un exemplu: după primul tur al alegerilor prezidenţiale franceze din 2002, poporul de stînga s-a mobilizat pentru a împiedica „deriva la dreapta", dar cu doi ani mai înainte, atunci cînd Corneliu Vadim Tudor, asemeni prietenului său Jean-Marie Le Pen, s-a calificat în turul al doilea, poporul de stînga din România a fost inexistent. Iar electoratul PSD, prezumat de stînga, este format în cea mai mare măsură din locuitori ai zonei rurale, mai degrabă conservatori şi în mare parte vîrstnici. În ce priveşte muncitorii, victime ale tranziţiei realizate sub stindardul neo-liberalismului împărtăşit de toate partidele, aceştia sînt atraşi de PRM, iar mai nou de populistul Partid al Noii Generaţii, al cărui lider, patron de echipă de fotbal şi îmbogăţit al tranziţiei, a devenit un reper de reuşită socială.

Paul CERNAT

Forme fără fond sau simulacre?

În România, unde „liber-schimbismul" şi atitudinea „pentru-contra" au fost diagnosticate memorabil de Caragiale (el însuşi un liber-schimbist notoriu...) încă din zorii modernizării, metamorfozele partinice ale „stîngii" şi ale „dreptei" par adesea deconcertante, pe fondul unor transformări sociale radicale şi al discontinuităţilor majore pe care cele două totalitarisme le-au provocat. Partidul Liberal, formaţiune de stînga în secolul al XIX-lea, a devenit, în principiu, de dreapta, ca şi naţional-ţărăniştii interbelici care, dintr-un partid agrarian de centru-stînga, s-au metamorfozat după 1990 în partid creştin-democrat. Iar despre ce se găseşte azi sub sigla partidului istoric al lui Marghiloman e de-a dreptul ridicol să vorbim. Nici în zona ideologiilor totalitare/autoritare lucrurile nu sînt mai limpezi. Dacă legionarismul a fost, într-adevăr, o mişcare de extremă dreapta (cu tot revoluţionarismul său populist), iar comunismul, în faza lui internaţionalist-proletară – o expresie a extremei stîngi, nu acelaşi lucru s-ar putea spune în legătură cu discursul ideologic al „comunismelor naţionale" şi, în particular, al ceauşismului, tipic produs de sinteză. Sau în legătură cu socialismele ţărilor „lumii a treia". Ar mai fi de amintit, pe linia postcomunistă a schimbării în continuitate, „conservatorismul de stînga" al nostalgicilor etatismului (termenul aparţine, dacă nu mă înşel, Mihaelei Miroiu). Lasă că şi fascismul italian, şi naţional-socialismul german erau nişte hibrizi populişti ce sfidau distincţiile doctrinare tradiţionale. Dacă însă ideologiile radicale/totalitare aveau un inamic comun: parlamentarismul şi individualismul „burghez", doctrinele moderate – liberale, creştin-democrate sau socialiste – au, la rîndul lor, un set de valori comune (democraţia liberală, drepturile omului, parlamentarismul ş.cl.) opuse celor dintîi. Nu-i de mirare că, în situaţii de criză electorală, adversari tradiţionali moderaţi sau convertiţi la moderaţie se aliază conjunctural împotriva partidelor extremiste. Realismul politic, pragmatismul tehnocratic, oportunitatea alianţelor (dusă de multe ori pînă la oportunism) sînt apanajele „moderaţilor" centrişti care, în practica guvernării, îmbină soluţiile „de stînga" cu cele „de dreapta", indiferent de identitatea doctrinară a partidelor cărora le aparţin.

Dar... În „deziluzionata" Românie de azi, ideologiile şi principiile doctrinare apar, de regulă, ca nişte simulacre, ca nişte faţade bune pentru Uniunea Europeană, în spatele cărora totul e „o apă şi-un pămînt" (interese economice clientelare şi reţele de corupţie transpartinice, vechi complicităţi cu Securitatea comunistă). Şi asta în vreme ce o mînă de intelectuali şi de formatori de opinie încearcă să ne convingă de faptul că lucrurile nu stau chiar aşa. Distincţia dreapta-stînga a ajuns să nu mai ţină cont, în plan electoral, de ideologii, ci de probleme precum lupta împotriva corupţiei, lustraţia sau rolul lui Ion Iliescu în evenimentele din decembrie 1989 şi în mineriadele din 1990-1991. Dincolo de asta, fireşte, atît „populiştii" cît şi „pragmaticii" moderaţi se străduiesc să limiteze creşterea – pe socoteala lor... – a unor formaţiuni naţionaliste radicale precum PRM sau PNG, iar viaţa şi economia merg înainte. *În stare pură* „stînga" şi „dreapta" au devenit fie apanajul unor grupări

antisistem, fie al discursurilor intelectuale teoretice sau potenţial utopice, fiind obişnuite să meargă direct la esenţe. Partidele mari, de centru-dreapta sau -stînga, cu şanse reale la guvernare şi responsabilităţi legate de apărarea, fie şi formală a principiilor democraţiei liberale, îşi asumă drept blazon cele două orientări, dar le aplică negociat, la modul „minimalist" şi impur. Aici s-ar impune o distincţie între stînga, respectiv dreapta politico-economică, şi stînga, respectiv dreapta intelectuală sau culturală. Ele nu se suprapun, astfel încît nu trebuie să ne mirăm văzînd că diferiţi apropiaţi ai unor partide de stînga sînt, în plan cultural, nişte admiratori ai valorilor de dreapta (apropiere faţă de Biserică, elitism, cultul valorilor morale tradiţionale etc.), în vreme ce nu puţini adepţi ai individualismului liberal şi ai economiei „capitaliste" se înfăţişează ca nişte adepţi convinşi ai valorilor stîngii culturale (laicism radical, discriminare pozitivă a minorităţilor, emancipare socială, „corectitudine politică"). Pe de altă parte, resentimentele faţă de totalitarismul recent au făcut ca destui oameni cu valori de stînga să voteze constant cu partide de dreapta: delegitimarea intelectuală a stîngii politice autohtone provine în fond din percepţia continuităţii *reale* a PSD-ului cu structurile fostului partid comunist. Mergînd mai departe, aş spune că nici intelectualii „de stînga", în majoritatea lor, nici intelectualii „conservatori" nu sînt reprezentaţi în mod autentic de partidele-simulacru de pe scena noastră politică. Doctrinele lor rămîn, în bună măsură, nişte forme fără fond.

Fervoarea doctrinară, mereu actualizatele dispute între *Weltanschauung*-ul „reacţionar" şi cel „progresist" sau cele privind gestionarea memoriei totalitare sînt, prin urmare, de găsit în discursurile intelectuale, nu în cele ale politicienilor, adeseori prea inculţi şi prea neinteresaţi de asemenea mofturi. Dacă însă politicienii îşi văd de „realitatea" lor, inteligenţia „de dreapta" sau „de stînga" nu pare a avea în vizor acţiunea socială efectivă: energiile ei se consumă în politici de laborator, în jocuri de imagine, în dueluri de opinie, în eseuri şi *talk-show*-uri – cît despre rest, are Uniunea Europeană grijă de noi...

Liviu CHELCEA

„Stînga şi dreapta“ ca brand

Poate discuţia despre „stînga, dreapta“ să aducă ceva interesant în momentul de faţă în România? Sper să nu jignesc prea multă lume, dar răspunsul meu e „nu“. „Stînga, dreapta“ reprezintă un cîmp semantic care poate să încurce mai mult, decît să lămurească. Dacă în secolul al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea în ţările occidentale aceste cuvinte însemnau ceva în descrierea schimbărilor produse de modernitate, ce sens are să vorbim despre ele acum, cînd Uniunea Europeană are ca scop declarat solidaritatea socială şi redistribuţia banilor între regiuni dezvoltate inegal şi între straturi sociale cu şanse inegale? Ce sens mai are să vorbim despre „stînga, dreapta“ cînd, în Occident, societatea industrială – realitatea socială şi politică care le-a generat – a dispărut de 20-30 de ani?

Venind înspre Dîmboviţa, de ce şi-ar consuma intelectualii energia în astfel de discuţii, cînd aleşii locali schimbă sigla partidului după fiecare tur de alegeri sau cînd proprietarul primei firme înfiinţate în România pare că ar fi făcut afaceri dubioase cu statul? Cînd în PSD sînt cîţiva milionari în dolari (printre care „vocea“ maselor paupere – Marian Vanghelie), liberalismul e în plin adulter cu locatarii pre- şi post- 1989 ai Cartierului Primăverii, democraţii nu mai ştiu unde să se aşeze în Parlamentul European, iar partidul „umanist“ devine peste noapte „conservator“?

Cînd părăsim istoriile intelectuale ale lui Karl Marx, John Locke, Adam Smith, Leo Strauss, Friedrich (Hayek şi Engels) şi enunţurile ultime despre „stînga, dreapta“, vedem că în România împărăţeşte oximoronul. Dincolo de cîteva voci stridente prin mesianismul unor programe de „stînga, dreapta“, există mulţi oameni care îşi desfăşoară eficient activităţile intelectuale curente şi de termen lung fără a simţi nevoia să se definească pe această axă. E adevărat că la vocile programatice (şi pînă la urmă inutile prin întîrzierea istorică cu care au apărut) despre fundamentele ultime ale „individului contra statului“ din anii '90, au început să se adauge vocile Internetului şi ale blogului globalizat din anii 2000, cu mişcările antiglobalizare. Dacă ţinem cont că din primele au ieşit formule de viaţă noi – o statistică despre cîţi dintre cei de „dreapta“ lucrează la stat ar fi interesantă –, în cele din urmă probabil că vor ieşi alţi hibrizi. Semne deja există, *über*-proclamatul de stînga Dragoş Bucurenci virează de la vorbe de stînga şi trei hîrtii adunate pe plajă (cum bine îl caracteriza Costi Rogozanu), la haine de superfirmă, teoria brand-ului, vînzarea în rate a maşinii pe blog şi discursuri de tipul cost/beneficiu şi *rational choice* despre probleme morale precum soarta arhivelor Securităţii. Facem cu ochiul ideologic, dar cu mîna dreaptă stăm pe schimbătorul de viteză.

Lucrurile ar sta poate altfel dacă în locul discuţiilor de talk-show ne-am deranja să privim în jurul nostru, atît în locul de baştină, cît şi pe la vecini, şi să încercăm să înţelegem cum trăiesc real (nu din manual sau jurnale de călătorie) cei din Occident, autorii adevăraţi ai discuţiilor pe care le avem în această zonă. Mai degrabă decît concepte faţă de care să ne înrolăm, „stînga, dreapta“ merită să fie analizate ca artefact al întîlnirii dintre timpul stătut al României de pînă în 1990 şi postmodernitatea hiperdinamică a Occidentului. Încercările de cuprindere a acestei realităţi, care în multe aspecte ne scapă, au generat tot felul de enunţuri, transformate, prin farmecul periferiei, în dogmă: „Ei“ au materie şi „noi“ avem spirit; „ei“ sînt cei mai avansaţi, „noi“ sîntem cei mai înapoiaţi; „ei“ s-au transformat recent, „noi“ sîntem a 27-a Romă; „uite ce zicea părintele Cleopa“ acum cîteva zeci de ani, „uite-l şi pe marxistul nu ştiu care“, „capitalismul e natural“, orice altă ordine socială e dogmă (dovedită sau bănuit marxistă).

Între timp, dominaţia audio-vizuală pare uşor, uşor acaparată fie de morbiditatea *à la* OTV, fie de pandiscursul corporatist compus din formule neutre, aparent tehnice, faţă de care nu protestează nimeni. Totul este un brand, de la iaurtul cu „bifidus essensis“ pentru trafic intestinal lent, pînă la Elena Udrea, Gică Hagi şi zona TUB din cartierul Rahova. „Eugenia“ comunistă este un brand spontan. Ştirile sînt „aruncate pe piaţă“. Amabilitatea de ghişeu nou cu „o zi bună“ pe coadă face ravagii de la Carrefour la firmele de training şi de team-building. „Echipa“ e cel mai important *asset* al firmei. La bursă, dacă vrei să faci primul milion trebuie doar să-l urmăreşti pe Sorin Freciu la Money Channel. Dacă avem politici publice adecvate sîntem mîntuiţi – de parcă oamenii din societăţile occidentale ar trăi în post-istorie, fără nici o grijă. Oamenii de „stînga, dreapta“ nu se feresc de flirtul cu limbajul de *sales,* SWAT, *advertising,* PR şi HR, dar cînd se întorc la „cultură“, unii se simt datori să genereze enunţuri polarizate ideologic.

Rezultatul zăbovirii în meta-discursuri despre „stînga, dreapta“ este o sărăcire a uneltelor intelectuale de înţelegere a vieţii cotidiene. În loc să ne interesăm de societatea contemporană şi să o analizăm cu discursuri şi concepte cît de cît relevante, folosim patristica, discursul „neo-interbelic“ şi o spoială de MTV/Wikipedia/YouTube cu care să ne descriem.

■

● „De fapt, 25 de ani e vîrsta la care o distribuţie de tip Pareto, în momentul în care îi percepi concreteţea, îţi face instantaneu greaţă. Cînd ai vîrsta mea şi citeşti că tratamentul profilactic al malariei costă 10 $ şi că, totuşi, în Africa, un copil moare în fiecare minut de malarie, nu-ţi vine să-ţi bei liniştit ceaiul în continuare.

Să vezi lucrurile dintr-o perspectivă marxistă nu înseamnă neapărat şi să vrei să schimbi lumea cu instrumente marxiste, de aceea nu fac apologetica terorii revoluţionare. Cred că nici o persoană cu vederi democratice nu are stomac să digere idei comuniste primite de-a gata. Dar dacă înlături programul violent, esenţa marxismului nu dispare: rămîn clasele şi absurdele inegalităţi economice care le separă, rămîne teoria capitalului, rămîne o filosofie a istoriei.“

(Dragoş Bucurenci, Scrisoare adresată lui Andrei Pleşu, *Evenimentul zilei,* 22 ianuarie 2007)

● „Eu am trăit comunismul, dl Bucurenci îl comentează. Eu nu pot socoti declaraţia lui Sartre cu privire la necesitatea lichidării fizice a anticomuniştilor ca pe o mică «trivialitate» anecdotică. Eu nu pot separa marxismul de teoria (şi practica) terorii revoluţionare şi a urii de clasă, eu nu pot decupla comunismul de experienţa partidului unic, a suspendării democraţiei parlamentare, a proprietăţii, a libertăţii şi a drepturilor individuale. Pentru mine «stînga» nu e acelaşi lucru cu comunismul, pentru mine Lenin şi Stalin n-ar fi fost posibili fără Marx şi Engels. Cît despre sărăcia din lumea a treia, am văzut mult mai multe acţiuni de intervenţie salutară din partea ţărilor capitaliste şi a unor organizaţii religioase decît din partea vreunui stat (sau partid) comunist. N-o să-mi spuneţi că Maica Tereza era marxistă. Am probleme (nerezolvate) mult mai interesante şi mai complicate decît «teoria capitalului», iar dacă e vorba de «filosofia istoriei», Gioacchino da Fiore mi se pare mai subtil şi mai provocator decît materialismul dialectic. Nu. Nu pot să-l văd pe Marx «cu alţi ochi». E prea tîrziu. Fiecare vîrstă îşi are limitele ei. Sînt însă sigur că dl Bucurenci o să-l vadă, curînd, cu alţi ochi. Şi mai e ceva: nu ştiu de ce, nu-l pot lua pe tînărul meu amic prea în serios. Îmi cer iertare dacă divaghez, dar percep, în voioşia *trendy* a opţiunii sale, un aer de tricou Che Guevara, un strop de dandysm «branşat», o atmosferă de *déjà-vu,* în genul «comunismului caviar».“

(Andrei Pleşu, „Un «duel» imposibil“, *Dilema veche,* nr. 155, 26 ianuarie 2007)

Stînga/dreapta şi-mprejur printre partidele româneşti

Dilema veche a încercat să afle cum îşi privesc formaţiunile politice parlamentare de la noi orientarea doctrinară. Politicienii au fost invitaţi să răspundă la întrebarea:

Vă consideraţi un partid de dreapta sau de stînga şi care ar fi motivele pentru care vă plasaţi în respectiva parte a eşichierului politic?

● **PNL: Doctrina *Să moară capra vecinului... pedist***

Puiu Haşotti (vicepreşedinte): Partidul Naţional Liberal este un partid de dreapta. Singurul partid de dreapta din România! Motivele: doctrina liberală, ceea ce înseamnă proprietate, libertate şi democraţie. Vreau să precizez că Partidul Democrat *nu* este un partid de dreapta, este doar declarativ un astfel de partid, şi nu poate fi aşa cum pretinde din cauza rădăcinilor lui feseniste.

La întrebarea dacă alte partide nu promovează şi ele proprietatea, libertatea şi democraţia, liberalul Puiu Haşotti e neclintit: Toate le promovează, şi PSD-ul le promovează, dar noi le promovăm *în cel mai înalt grad.*

Apoi, continuă răfuiala cu adversarii politici: Dar nicidecum aceste valori nu sînt promovate de PLD, care este în cel mai fericit caz un partid de frustraţi politici şi o anexă a PD-ului. Aşa să scrieţi! Mai citesc şi eu *Dilema veche,* o să văd dacă aşa o să scrieţi!

Redactorul insistă dacă nu vrea să comenteze şi despre alte partide, în ce măsură promovează şi acestea „valorile liberale“: Nu am de zis nimic despre nici un partid politic, în afară de PD şi PLD!

● **PSD: „Argumentele ţin de mandat“**

Cristian Diaconescu (purtător de cuvînt): Sîntem clar un partid de stînga. Argumentele ţin de mandat, iar mandatul Partidului Social Democrat se leagă de tot ceea ce ţine de dimensiunea socială, de educaţie, de încercarea de a aduce un nivel decent de viaţă tuturor. Trebuie să ţinem cont de faptul că, în acest moment, 41% dintre cetăţenii României trebuie sprijiniţi, într-un fel sau altul, de către stat. Este vorba de cei care trăiesc în sărăcie, de pensionari, de familiile monoparentale etc., de toţi cei care nu-şi pot lua cele necesare unor standarde decente de viaţă. Sigur că uneori sînt necesare măsuri care nu pot fi descrise neapărat ca fiind de stînga pentru că România nu este încă un stat consolidat. Dar acestea nu ţin de doctrină, ci de gesturi, atitudini, acte normative. Este vorba despre acele lucruri de care depind progresul şi dinamica unei societăţi, cum ar fi, în cazul nostru, finalizarea privatizării şi unele măsuri în ceea ce priveşte fiscalitatea.

● **PD: „Valorile şi acţiunile noastre ne definesc orientarea“**

Emil Boc (preşedinte): Partidul Democrat este un partid de centru-dreapta, membru al Partidului Popular European – care constituie cea mai importantă forţă politică a Uniunii Europene. Valorile noastre şi acţiunile noastre politice practice sînt cele care ne definesc orientarea, iar acestea au reprezentat constante ale întregului nostru parcurs politic, fie că PD s-a aflat la guvernare, fie că s-a aflat în opoziţie.

Astfel, în centrul proiectului nostru politic se situează o democraţie puternică, cu instituţii legitime, coerente şi corecte, o economie de piaţă eficientă – dar în acelaşi timp umană, solidară, în măsură să creeze perspective şi să genereze bunăstare pentru toţi cetăţenii – şi, nu în ultimul rînd, o justiţie independentă, care să garanteze respectarea drepturilor fiecărui cetăţean.

Proiectul nostru politic urmăreşte o societate cu un grad ridicat de coeziune, o societate a şanselor egale pentru toţi, în care nimeni să nu fie împiedicat să îşi atingă aspiraţiile şi nimeni să nu fie exclus. În acest moment, prioritatea României este o creştere economică sănătoasă, care să permită modernizarea statului şi a societăţii.

Apreciem că principiile noastre politice sînt cele mai în măsură să servească acest deziderat.

● **UDMR: „Personal nu-mi convine, eu sînt liberal...“**

Péter Eckstein-Kovács (liderul grupării liberale din Uniune): Uniunea Democratică a Maghiarilor din România este un partid etnic şi, ca atare, de centru. Dar dacă e să-şi definească opţiunile politice în materie de proprietate, de exemplu, poate fi considerat un partid de centru-dreapta. De aceea am şi aderat la Partidul Popular European. Pe scena politică, UDMR a intrat în alianţe care pot fi considerate mai degrabă de dreapta. Eu, personal, sînt liberal ca orientare politică şi apartenenţa la PPE nu-mi convine, dar Uniunea este mai curînd un partid de centru-dreapta.

● **PRM: „Partid de centru-stînga, orientare naţională, creştină, pacifistă“**

Lucian Bolcaş (vicepreşedinte): Sîntem un partid de centru-stînga, cu orientare naţională, creştină, pacifistă, iar scopul nostru îl reprezintă păstrarea şi revigorarea tradiţiilor poporului român. Sîntem legaţi de soarta tuturor cetăţenilor români, iar soarta acestora reprezintă finalitatea tuturor acţiunilor noastre.

● **Partidul Conservator: „Nu putem să ne despărţim complet de latura de stînga“**

Bogdan Ciucă (purtător de cuvînt): Partidul nostru este o formaţiune politică de centru-dreapta. Ne asumăm doctrina conservatoare, care se referă la conservarea unor valori cum ar fi cele promovate de familie şi biserică. În ceea ce priveşte valenţele economice, dorim să fie adoptate măsuri pentru sprijinirea IMM-urilor sau scutirea de la plata impozitului pentru profitul reinvestit. Deşi sîntem un partid de centru-dreapta, nu putem să ne despărţim complet de latura de stînga, de aceea sprijinim unele măsuri cum ar fi reducerea TVA-ului la produse alimentare, mărirea pensiilor.

a consemnat Mădălina ŞCHIOPU

■

Alex. CISTELECAN

De unde începe grămada?

Cu oricîtă bunăvoinţă am privi problema, e limpede că din redutabila tradiţie a stîngii n-a mai rămas decît o redutabilă grămadă de resturi. Unele dintre ele perfect utilizabile şi chiar extrem de populare, deşi – în comparaţie cu întregul originar, deci mitic, din care derivă – nu mai puţin resturi.

În capul listei, feminismul. Privilegiul pe care i-l acordăm nu este, din partea noastră, un simplu gest de politeţe evident machistă: ar fi o periculoasă subevaluare a acestui curent să nu vedem că, potenţial, el poate mobiliza mai mult de jumătate din planetă. În fond, el este curentul stîngist în care supravieţuiesc şi mor mişcările '68-iste. Dacă protestele din anii ' 60-'70 deschiseseră pentru prima dată revendicărilor politice cîmpul culturii, feminismul mai face un pas, numai că, din păcate, închide uşa în spatele său. Cum terenul său de luptă nu mai e decît culturalul, radicalismul său poate fi perfect rezumat de ultima doleanţă pe care a formulat-o: cea de a dubla omuleţul în pantaloni de pe semafor cu o figură în fustă.

La egalitate în radicalism şi popularitate e ecologismul. Aflat la limita dintre empirism şi divinaţie, muncă de teren şi profeţie, paseism şi fatalism, igienă obligatorie şi boemă *hippie,* ecologismul nu reţine din marxism decît o notă de subsol. Ceea ce-l face să fie mai alarmat de inegalitatea dintre oameni şi balene decît de aceea dintre clase, mai preocupat de dreptul la expresie al necuvîntătoarelor decît de estomparea acestui drept în democraţiile actuale. La limită, radicalismul său visează un capitalism în stil feng shui, plasat imperios sub imboldul revoluţionar „măcar să nu facem mizerie".

O situaţie cu totul paradoxală este cea a *political correctness*-ului: deşi porneşte de la fapte incontestabile şi de la revendicări absolut legitime, modul în care le formalizează, dogmatismul şi rigiditatea sa îl fac antipatic pentru toată lumea. Crezînd că poate remedia o nedreptate istorică prin simpla ei răsturnare (aşa-numita discriminare pozitivă), radicalismul corectitudinii politice se dovedeşte a fi măsura exactă a neputinţei sale. Grija sa pentru identităţile locale victimare, departe de a fi o restrîngere sau o ameninţare la adresa pieţei planetare, îi oferă acesteia un colac de salvare, deschizîndu-i sfera inepuizabilă a comerţului cu specific cultural. Una peste alta, *political correctness*-ul şi celelalte politici identitare (feminismul, mişcarea *gay* etc.) nu sînt decît reversul prietenos al politicilor neoconservatoare: ceea ce într-o parte este demascat ca hărţuire şi intoleranţă, în cealaltă parte autorizează legalizarea torturii şi interceptarea convorbirilor private. De ambele părţi, aceeaşi obsesie securitară.

Dar dacă toate aceste trei ramuri ale stîngii se află astăzi în plin avînt mediatic, ce-a mai rămas oare din vechiul trunchi ce le unea? Ce-a mai rămas din lupta de clasă, care trecea, pentru marxism, totodată drept motor al istoriei şi front al emancipării? Mai nimic. Cel puţin două calamităţi s-au abătut asupra acestui concept şi asupra rudelor sale apropiate: mai întîi, transformarea pe care au suferit-o partidele de stînga. Dacă vechile partide comuniste pretindeau a întrupa, în acelaşi timp, agentul revoluţionar şi drumul de urmat – aşadar teoria şi practica totodată –, actualele partide de stînga, copleşite de vină, au decis să renunţe la amîndouă şi să devină simple organisme birocratice, preferînd astfel să nu mai facă nimic, decît să facă numai boacăne. Nu întîmplător – aşa cum s-a văzut la ultimele alegeri din Franţa – stînga joacă mai nou rolul conservatorilor, lăsînd, paradoxal, dreptei vocaţia schimbării. Al doilea motiv derivă firesc din primul: ruptura dintre intelectuali şi proletariat. Pe de o parte, intelectualul a rămas cu „viziunea utopică", dar, lipsit de aderenţa la mase, a preferat să şi-o investească într-un înfloritor turism academic; de cealaltă parte, chestiunea muncitorească a devenit la fel de stringentă şi concretă ca o problemă de trigonometrie. Odată abandonat registrul marxist şi preluat discursul naţionalist, pare să admită doar două soluţii, deopotrivă de proaste: fie utopia desfiinţării graniţelor, fie liberalismul lui Sarkozy şi Le Pen: *„la France, tu l'aime ou tu la quitte"*.

Iată, deci, fragmentele împrăştiate care au mai rămas astăzi din stînga. Pot oare aceste fragmente să recompună un întreg? Şi de la cîte boabe de fasole reîncepe grămada? De la cît mai multe, e răspunsul lui Ernesto Laclau sau al lui Claude Lefort: soluţia lor constă într-un lanţ de echivalenţe care trebuie să ia naştere între aceste elemente disparate. Avantajul acestei soluţii e că recunoaşte pluralismul şi fragmentarea socială, lasă locul simbolic al puterii întotdeauna gol şi nu ancorează schimbarea în clasa privilegiată a proletariatului; dezavantajul este că soluţia aduce a *Third Way*.

La celălalt pol, grămada începe de la zero, de la ceva mai puţin decît nimicul. După Wallerstein sau Toni Negri, ceea ce ne mai rămîne e o simplă speranţă, tipic marxistă: şi anume că sistemul capitalist îşi va da singur foc la valiză; şi că neoliberalismul, aparent înflorire a capitalismului, este deja manifestarea crizei sale sistemice. Avantajul acestei soluţii este, neîndoielnic, optimismul: istoria este de partea noastră şi noi nu trebuie decît să aşteptăm. Problema care mai rămîne este însă că simpla prăbuşire a capitalismului nu garantează deloc apariţia unei organizări mai juste: există întotdeauna riscul de a arunca din copaie, odată cu exploatatorii, şi principiile democratice pe care, cu greu, aceştia au ajuns să le accepte.

Dar n-ar trebui să ne întristăm prea tare în urma acestui inventar al stîngii. Pentru că, cel puţin la noi, din stînga mai rămîne ceva: un subiect întotdeauna bun de dezbătut în reviste. La o lectură rapidă a titlurilor celor 4 (patru) dosare consacrate doar anul acesta stîngii, două trăsături comune se desprind: o mirare şi o decepţie sinceră a organizatorilor că *totuşi, încă* se mai poate vorbi despre stînga; şi o constrîngere impusă constant autorilor de a porni discuţia de la zero – ca şi cum stînga ar fi un subiect la fel de exotic şi ezoteric ca dromaderul african sau declinarea în sanscrită. Dar poate că e ceva justificat în toată această reţinere. Poate că, vorba aia, dacă doi oameni îţi spun că eşti beat înseamnă că vezi dublu. Poate că a fi de stînga astăzi înseamnă a fi un fel de dromader care vorbeşte în sanscrită.

Dan UNGUREANU

Credite doar cu buletinul

Criza financiară din Statele Unite, care începe să metastazeze spre bursele din Asia şi Europa, se întrevedea de mult. *The Economist,* publicaţie britanică şi serioasă (ceea ce este cam acelaşi lucru) bombănea din noiembrie împotriva creditelor imobiliare din SUA.

Această criză a pornit de la băncile care ofereau credite imobiliare persoanelor fără bonitate bancară remarcabilă. *Credite doar cu buletinul!* În Statele Unite, credite doar cu buletinul se acordau – se acordă – celor care vor să-şi cumpere case, nu frigidere, televizoare, aragaze.

Statele Unite trăiesc pe credit. În orice altă ţară a lumii, nivelul de inegalitate din Statele Unite ar fi provocat o explozie socială, o revoluţie sau măcar răscoale: în Statele Unite, neliniştea socială e temperată de accesibilitatea universală a creditului.

În Franţa (o ştiu din experienţă proprie), pentru a-ţi deschide cont în bancă trebuie să furnizezi dovada faptului că eşti angajat, că ai salariu şi domiciliu. Ţi se va deschide un fel de cont de rînd. În Canada (tot din experienţă proprie) ţi se deschide un cont dacă intri în bancă şi ceri să ţi se deschidă un cont. A primi un credit e (probabil) la fel de accesibil. În Statele Unite nimănui nu-i este respins creditul. Cele mai proaste credite se numesc *Ninja loans – neither income nor job or assets* – pentru cei care n-au nici venituri, nici slujbă, nici bunuri. Dar ele sînt acordate, acordate imediat.

Aceşti proletari din sectorul serviciilor, vînzători la Wal-Mart, barmani, ospătari, baby-sitters, o lume precară pe care a descris-o Barbara Ehrenreich într-o carte devenită celebră, au început să nu-şi mai plătească creditele obţinute cu uşurinţă. Ceea ce Ford observase la începutul secolului – anume că maşinile Ford vor avea succes doar dacă muncitorii de la Ford şi le vor permite şi le vor cumpăra – este ignorat în momentul de faţă. Nu, Statele Unite nu sînt o ţară a unei lăbărţate clase de mijloc. Din clasa de mijloc, şi în bogatul Liechtenstein, şi în Burkina Faso, face parte exact jumătate din populaţie. Un sfert este în clasa superioară, un sfert în clasa inferioară.

Creditul accesibil, dobînzile mici, anestezice, au întîrziat o catastrofă socială. Timp de cîţiva ani, nimeni nu s-a preocupat de creşterea indicelui Gini (care măsoară inegalitatea veniturilor într-o societate) în Statele Unite. Fuziunile, băncile de afaceri, fondurile de investiţii, *hedge-funds* erau mult mai *glamour,* mult mai *trendy*. Cărui economist îi mai poate păsa de puterea de cumpărare a angajaţilor jetabili de la McDonald's? Hei, lasă...

În realitate, creditele ieftine şi accesibile s-au dovedit a fi o bombă cu ceas, un joc piramidal de rînd, un Caritas pe Wall Street, o schemă Ponzi jucată cu un scenariu modernizat, cu replici noi şi cu actori noi.

Reclamele de la televiziunea americană nu încurajează doar traiul hedonist pe credit, ci ţintesc şi o zonă ferită, pensionarii-proprietari:

– Nu v-aţi bucura să obţineţi un credit egal cu pînă la 40% din valoarea casei şi să folosiţi banii pentru reparaţii, pentru a susţine studiile copiilor sau pentru a vă oferi vacanţe binemeritate? Şi de plătit, nu trebuie să plătiţi decît cînd decideţi să vă mutaţi sau să vindeţi!

Ultima replică e un eufemism pentru „cînd daţi colţul".

Un număr tot mai mare de pensionari americani îşi ipotechează casele pentru a cheltui banii pe nimicuri şi pentru a nu mai lăsa nimic moştenitorilor.

Whiplash!

Whiplash s-ar traduce în româneşte prin „traumatism cervical" – dar mă tem că nu se traduce. *Whiplash* este traumatismul produs de accidentele de maşină, în care gîtul pasagerului e flexat dureros pe spate, producîndu-i dureri, dureri care în dreptul cutumiar american trebuie plătite de firmele de asigurări.

Psihiatrii europeni rîd de decenii de sindromul personalităţii multiple, maladie americană, tratată prin şedinţe lungi şi costisitoare de psihanaliză.

Şi sănătatea a devenit un bun comercial, care nu doar se pliază dorinţelor consumatorilor, ci inventează noi entităţi nosologice pentru binele pieţei. Pacientul nostru – stăpînul nostru. Cine sîntem noi, medici, să spunem că nu are nici un traumatism cerebral, dacă avocatul lui spune că are? Dacă el însuşi are nevoie? Apus-a vremea medicilor generalişti care dădeau, pe o găină, scutire medicală pentru o zi în care pacientul a fost mahmur.

De ce să nu tratăm, prin conversaţie psihanalitică, pacientul, dacă el crede că a fost traumatizat în copilărie de părinţi, dacă are timp şi dacă asigurările plătesc?

Toate aceste exemple, abia spicuite dintr-un mai abundent panoptic de orori, arată unde duce acţiunea nezăgăzuită a pieţei. Există în capătul dreptei un grup anarhist, libertarienii, care consideră că piaţa singură, lăsată de capul ei, poate organiza societatea cum trebuie, iar intervenţia statului e inoportună.

Cele două exemple de mai sus arată cum funcţionează realmente piaţa în interacţiune cu alte sisteme – sistemul de sănătate, asigurările, justiţia. Societatea de consum, *laissez-faire,* credinţa sinceră că mecanismele de piaţă reglează cel mai bine mersul societăţii şi interacţiunile dintre oameni au creat un mic monstru.

Japonia nu e, cred, un exemplu de stat bolşevic, nici de succes, nici eşuat. Japonia nu e o ţară comunistă şi de aceea, cred, îmi e îngăduit s-o iau ca exemplu. Omniprezenţa statului şi a regulamentelor n-a împiedicat-o să devină eficientă economic. În schimb, raporturile dintre japonezi sînt ierarhizate, osificate. Nimeni n-are încredere în *laissez-faire*. Japonezii recurg rar la justiţie şi, faţă de americani, au mult mai puţini avocaţi pe cap de locuitor, mult mai puţine cheltuieli cu justiţia.

Există, în mentalitatea americană, credinţa sinceră că piaţa poate rezolva toate problemele, inclusiv aceea a poluării şi a încălzirii globale. O firmă oarecare cumpără drepturile de emisie de CO_2 ale unei întreprinderi chinezeşti, căreia îi reduce poluarea, mai ieftin decît pentru o întreprindere din SUA. La drept vorbind, această soluţie nu reduce nimic, ci doar transferă poluarea de colo-colo.

Aceste trei cvasi-fabule vor să ilustreze opinia că mecanismele pieţei nu trebuie să regleze domeniile din afara ei. Între stînga clasică şi altermondialismul contemporan a rămas doar această punte îngustă, ideea că mecanismele pieţei nu trebuie lăsate să interfereze asupra unor funcţii pe care societatea le-a atribuit statului.

Acesta este, poate, cel mai mic numitor comun al stîngii clasice cu manifestările altermondialiste de azi. Pare, poate, paradoxal că manifestaţiile altermondialiste se opun marilor întîlniri la nivel înalt dintre şefi de state, din moment ce promovează tocmai intervenţia statului în cele mai diverse domenii. Dar practic democraţia însăşi s-a transformat, cel puţin în Statele Unite, într-o afacere comercială: cîştigă cel care a izbutit să convingă cei mai bogaţi *fund-raisers* şi cel care a izbutit să convingă cele mai influente *lobby*-uri. Pentru multinaţionale, campaniile electorale intră în acelaşi buget cu publicitatea şi *public relations*.

Politica americană: fără centru şi fără extreme

– interviu cu Aurelian CRĂIUŢU –

O imagine răspîndită despre SUA este cea a celor „două Americi", diferite politic şi cultural: cea de dreapta şi cea de stînga. Coincide această viziune cu realitatea americană?

Am avut ocazia să scriu pe această temă (America roşie şi America albastră, după culorile celor două partide majore, democrat şi republican) în urmă cu cîţiva ani, chiar în paginile *Dilemei vechi*. Nu cred că situaţia s-a schimbat prea mult de atunci, chiar dacă între timp cota de popularitate a preşedintelui Bush şi a Partidului Republican a scăzut mult, ca urmare a cursului evenimentelor din Irak şi a politicilor contestate urmate de Casa Albă pe plan intern în privinţa interceptării convorbirilor telefonice ş.a.m.d. În esenţă, cele două Americi, deşi diferite între ele din punct de vedere cultural, religios şi politic, au destule lucruri care le leagă. Am în vedere nu numai Constituţia, ce reprezintă fundamentul libertăţilor politice ce ne permit să convieţuim paşnic, ci şi o anumită memorie a suferinţelor şi împlinirilor colective. Diferenţele religioase mi se par însă a fi cele mai importante şi ele explică probabil de ce Partidul Democrat, care în ultimii ani nu a reuşit să se impună în America „profundă", cum i se spune aici Americii conservatoare, a adus în prim-plan în ultimele luni figuri marcante (precum Barack Obama) care nu se sfiesc să discute despre propriile opinii religioase, în public. Nu e deloc întîmplător că un candidat democrat din Massachusetts, care nu a fost dispus să facă acest lucru în urmă cu trei ani (J. Kerry), nu a putut cîştiga simpatiile alegătorilor din statecheie precum Missouri sau Carolina de Nord, şi aceasta în condiţiile în care contracandidatul său nu avea un palmares prea strălucit la vremea aceea.

Dacă facem o comparaţie între structura de astăzi a electoratului celor două principale partide americane şi aceeaşi structură de acum cîteva decenii, sînt schimbări importante?

Da. Partidul Republican de astăzi şi electoratul său sînt diferiţi de cei care l-au propulsat la Casa Albă pe Ronald Reagan, cu aproape trei decenii în urmă. Criza de lideri republicani e vizibilă pentru oricine urmăreşte actuala cursă prezidenţială; electoratul conservator nu se regăseşte nici în valorile lui John McCain (care s-a remarcat prin sprijinul necondiţionat acordat invaziei din Irak) şi nici în principiile lui Rudi Giuliani. E posibil ca pe acest fond de nemulţumire, un alt actor şi fost senator republican, Fred Thompson, să intre cu şanse în cursa pentru Casa Albă. În ultimii ani, democraţii au pierdut sudul Americii, unde nu au reuşit să-şi impună viziunea politică. Şi aceasta chiar şi în condiţiile în care democraţii au avut doi preşedinţi (Carter şi Clinton) care au venit din state sudice, precum Georgia şi Arkansas. Astăzi e limpede că nici un candidat democrat la funcţia de preşedinte nu are şanse de a fi ales dacă nu cîştigă cîteva state din Sud sau din mijlocul Americii. Mai există o diferenţă legată de contextul politic şi economic nou în care ne aflăm azi. Comunismul a dispărut, au apărut, în schimb, în prim-plan, globalizarea şi terorismul. Noile clivaje ideologice sînt mai puţin clare în această privinţă, iar tentaţia populismului planează asupra ambelor partide. Să nu uităm ce rol important a jucat independentul Ross Perot în alegerile din 1992, cînd i-a furat numeroase voturi lui George W. Bush. Un astfel de lider populist poate apărea în orice moment, mai ales pe fundalul scăderii de încredere în partidele tradiţionale.

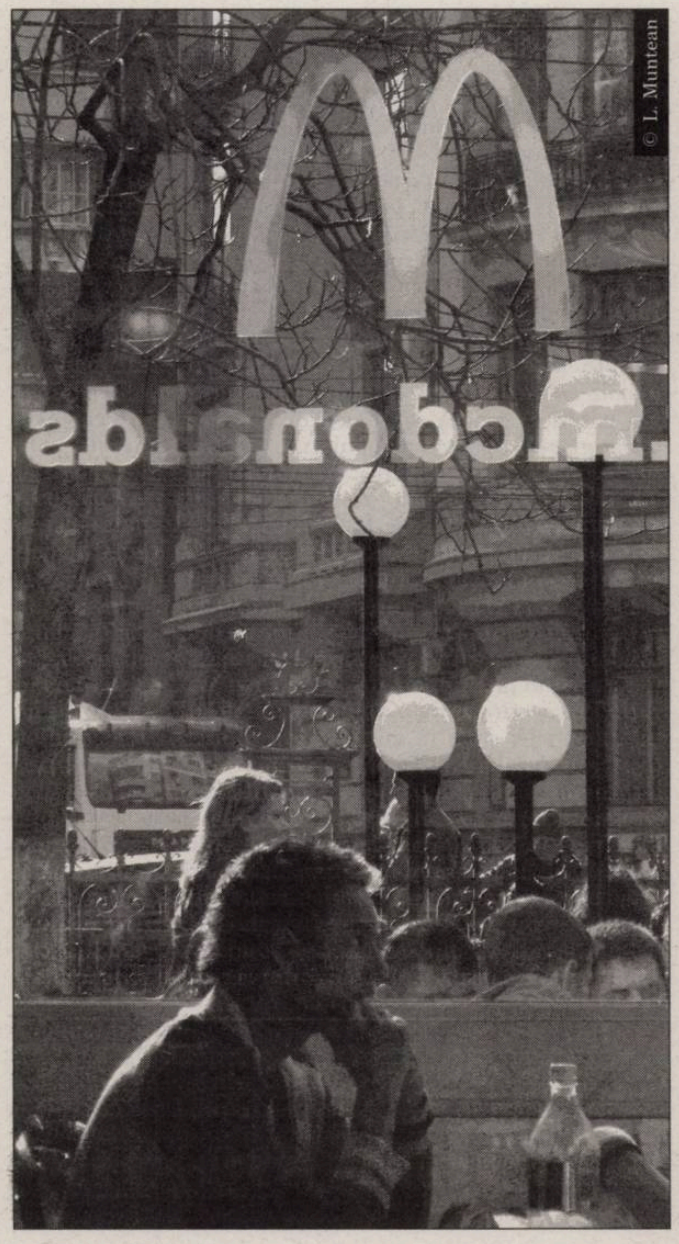

O altă percepţie a europenilor: SUA = economie „sălbatică" de piaţă, spre deosebire de Europa = protecţie socială. Corespunde ea realităţii americane?

Evident, e un clişeu care ne permite să simplificăm o realitate mult mai complexă şi, mai mult chiar, să pronunţăm emfatic judecăţi de valoare, ca să spun aşa, de pe orbită, fără a cunoaşte amănuntele realităţii. Însă nu mă pot abţine să nu recunosc că, dincolo de clişeele inevitabile, această distincţie are un anumit fundament în realitate. Americanii lucrează mai mult decît europenii *(The Overworked American* e titlul unei interesante cărţi scrise de Juliet Schor în anii '90) şi iau vacanţe mai puţine şi mai scurte. Sistemul asigurărilor medicale în America este în suferinţă (criză?), dacă este să ne luăm după cifrele brute. Peste 40 de milioane de oameni nu au asigurare medicală în clipa de faţă, ceea ce e un fapt greu de explicat şi acceptat într-o societate atît de dezvoltată precum cea din Statele Unite. Această stare de fapt are consecinţe perverse (financiare) dintre cele mai însemnate, căci costurile vizitelor celor neasiguraţi la sălile de urgenţă sînt finalmente suportate de către cei asiguraţi. Mai mult, sistemul medical pare a fi excesiv de birocratic şi criticii săi îl acuză de a fi condus din umbră de forţa greu de contestat a companiilor de asigurări şi a industriei farmaceutice. O încercare de a-l reforma radical a existat în 1994, dar a fost prost gîndită şi prezentată în Congres, unde a eşuat în cele din urmă. Abia acum tema, care este formidabil de complexă (şi greu de înţeles pentru un novice ca mine) a redevenit de actualitate, şi majoritatea candidaţilor la funcţia de preşedinte au fost (şi vor fi în continuare) nevoiţi să propună mijloace concrete pentru reformarea asigurărilor medicale. Nici sistemul asigurărilor sociale nu pare a fi într-o formă mai bună, iar preşedintele Bush a avertizat că, dacă nu se vor face schimbări radicale, el riscă să colapseze în jur de 2025, sau aşa ceva.

Dar eu nu cred că ne putem baza cu totul pe aceste semnale de alarmă. Vitalitatea economiei americane şi a spiritului antreprenorial este indubitabilă şi ea e cea care, alături de politica relativ suplă de imigraţie, a asigurat ritmuri de creştere economică superioare celor din Europa. America trebuie însă să rezolve azi problema spinoasă a celor aproape 12 milioane de imigranţi ilegali, de care agricultura americană depinde într-o surprinzător de mare măsură. Situaţia e dificilă: nu poţi deporta 12 milioane de oameni, iar o amnistie ar încuraja şi în viitor venirea imigranţilor ilegali. Recenta încercare a eşuat în Congres în urma unor presiuni populiste (ascunse sub o mască legalistă) care preferă să nu privească realitatea în faţă. A jucat un rol în această privinţă şi jurnalistul populist de la CNN, Lou Dobbs, care a făcut o adevărată obsesie din imigraţia ilegală, asupra căreia a realizat mii de emisiuni în ultimii ani.

În ansamblu însă, prefer dinamismul Americii, sistemului economic şi social anchilozat şi rigid pe care îl are Franţa astăzi (ca să nu mai vorbesc de birocratizarea excesivă din Europa de Vest). La urma urmei, eu am reuşit să fac un doctorat şi să găsesc o poziţie academică nu în Europa (unde sistemul academic e rigid şi clientelar), ci în America, unde există mai multă deschidere. Mai mult, cred că atît Europa, cît şi America sînt confruntate astăzi cu o mare provocare care vine din partea statelor din Asia (am în vedere China şi India, aici). Iar Europa are de rezolvat criza demografică, un subiect spinos, legat, cum ştim, de problema, şi ea delicată, a imigraţiei, încă nerezolvată pe deplin.

Cît păstrează astăzi democraţii americani din trăsăturile atribuite tradiţional stîngii? Dar republicanii din cele ale dreptei?

Am răspuns parţial mai sus la această întrebare. Democraţii îşi caută busola de mai bine de şapte ani (republicanii abia au intrat în această fază, odată cu ultimii ani ai mandatului Bush). E încă prea devreme de a spune dacă unii şi alţii o vor găsi în timp util. Cert e că preşedintele Clinton, un democrat, a fost cel care a reformat sistemul de asistenţă socială la mijlocul anilor '90, reducînd unele programe şi redefinind asistenţa socială în mod surprinzător pentru un membru al stîngii. Democraţii sînt însă divizaţi profund pe tema războiului din Irak (ei sînt uniţi doar în opoziţia faţă de echipa Bush-Cheney-Rumsfeld), după cum ei încă nu au o politică coerentă care să abordeze provocările globalizării.

În cazul republicanilor, accentul pe reducerea impozitelor rămîne o constantă a discursurilor conservatoare; tot o insignă republicană va rămîne şi etosul belicos şi intervenţionist care a caracterizat America din 2001 încoace şi care e oarecum în contradicţie cu puseurile izolaţioniste care au caracterizat cercurile republicane pînă în 2001. Nu cred că accentul atît de mare pus pe promovarea democraţiei în lume va rămîne o constantă a discursurilor conservatoare. Mai e şi problema sponsorizării cercetărilor genetice, temă asupra căreia republicanii, pornind de la poziţiile lor religioase, tind să se situeze pe un front comun, chiar dacă nu şi unitar.

Există apoi un interesant paradox. Politicile actualei administraţii republicane au condus la cel mai mare deficit bugetar din istoria SUA şi au extins în practică sfera de intervenţie a statului, în acelaşi timp în care preşedintele Bush s-a pronunţat ferm pentru reduceri permanente de taxe ca stimulente financiare pentru antreprenori (o politică ce-şi are rădăcinile în prima administraţie Reagan). E probabil că aceste derapaje, alături de cazurile de corupţie de tip Tom DeLay, vor afecta credibilitatea republicanilor la viitoarele alegeri.

Neoconservatorii americani sînt conservatori, după principiile tradiţionale ale acestei doctrine politice?

Da şi nu, în acelaşi timp. Nu mai ştiu cine a spus că un conservatorism autentic, pur, nu-şi are locul într-o societate modernă ca America, înamorată de mitul progresului indefinit. Nu se poate concepe un Joseph de Maistre american sau un Donoso Cortés american, făcînd apologia uniunii dintre tron şi altar. Dar, pe de altă parte, se poate concepe un Edmund Burke american, partizan al comerţului liber şi al toleranţei religioase şi ostil experimentelor politice radicale, cu nuanţe utopice. În mod tradiţional, neoconservatorii s-au revendicat de la mai multe surse eclectice, chiar dacă ei au fost mai apropiaţi de conservatorismul european anglo-saxon, mai ales în perioada războiului rece. Asta e valabil dacă mă gîndesc la oameni ca William Kristol şi Allan Bloom, care au fost conservatori, şi din punct de vedere cultural (Kristol e încă în viaţă). Ce au ei în comun cu persoane precum Paul Wolfowitz sau Donald Rumsfeld (care a vorbit cu dispreţ despre „vechea Europă") e mai puţin clar pentru mine.

Una peste alta, sintagma *neocon* are anumite conotaţii peiorative azi, din cauza faptului că o bună parte dintre cei care se revendică de la această doctrină au fost promotorii cei mai zeloşi şi – trebuie să spunem – necritici (la momentul oportun) ai intervenţiei din Irak. În linii mari însă, dacă e să lăsăm de-o parte episodul atît de confuz al războiului din Irak, majoritatea neoconservatorilor se raportează cu un anumit scepticism la anumite fenomene derivative ale multiculturalismului şi feminismului contemporan. Un exemplu elocvent e recenta carte, polemică în fondul ei, dar şi erudită, scrisă de profesorul Harvey C. Mansfield, unul dintre cei mai importanţi filosofi politici americani (conservatori) ai momentului. Cartea poartă un titlu elocvent: *Manliness (Bărbăţie)* şi e o replică dată vocilor critice feministe.

De ce mişcările extremiste – de stînga sau de dreapta – nu s-au bucurat de popularitate în SUA, chiar în timpuri dificile?

S-au scris cărţi întregi pe tema slăbiciunii socialismului în America, legată pînă la un anumit punct de fragilitatea mişcărilor sindicale şi de marea mobilitate socială de peste Ocean. America a reuşit de-a lungul timpului să integreze mai bine decît Europa grupurile de tot felul, fapt care explică pînă acum şi de ce musulmanii americani se simt mai bine integraţi decît cei englezi în societăţile seculare din cele două ţări. Problema includerii sau excluderii grupurilor etnice sau religioase mi se pare esenţială în această privinţă. Căci acolo unde e loc pentru experimente politice, sociale şi religioase de tot felul, şi tentaţia extremismului e mai redusă. Un argument paradoxal, îmi dau bine seama, dar unul nu mai puţin adevărat...

Aurelian Crăiuţu *este profesor în cadrul Departamentului de Ştiinţe Politice al Universităţii Indiana, Bloomington (SUA).*

a consemnat Mădălina ŞCHIOPU

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Oraşele teatrale

Atunci cînd călătoreşti în străinătate cu interese teatrale – sau cu mintea ocupată, cum-necum, de teatru – ajungi să constaţi că, privite „la rece", oraşele seamănă, fiecare în felul său, cu nişte scene uriaşe. Descoperi cîte un decor gata plantat într-o piaţă din secolul al XVIII-lea şi observi că două persoane stînd de vorbă într-o cafenea au mimica şi gesticulaţia unui cuplu comic – ori, dimpotrivă, ale unei perechi pîndite de un tragic destin. În cutare manifestaţie de stradă întrevezi ţelele combinate cu grijă de un potenţial dramaturg şi recunoşti mîna mai mult sau mai puţin abilă a regizorului în galopul vizitatorilor prin sălile de muzeu ori în zîmbetele schimbate între vînzătoarele şi cumpărătoarele de haine şi pantofi. De la un punct încolo, te simţi tu însuţi actor în luminile rampei, sub ochii unui public capricios, a cărui bunăvoinţă încerci să o captezi.

Vorbind despre asemenea oraşe, primul la care mă duce amintirea este, bineînţeles, Veneţia. Nu doar conştiinţa că te afli pe cîmpul de luptă dintre două genii ale dramaturgiei universale, Carlo Goldoni şi Carlo Gozzi (fiecare avînd şi în ziua de azi – şi nu numai la Veneţia – partizanii şi detractorii săi), nu doar miile de măşti şi costume aşteptînd în vitrine, în orice clipă din an, momentul suprem al Carnavalului, nu doar aspectul de butaforie la dimensiuni gigantice al sumedeniei de străduţe, *canaletti* şi poduri te fac să te gîndeşti la scenă, ci însuşi aerul pe care-l respiri, dens şi călduţ, pare a aparţine sălii de spectacol. Cît despre turiştii care se înghesuie, stau la cozi şi te calcă pe picioare, genul lor proxim îl formează, neîndoielnic, spectatorii nerăbdători ai oricărei reprezentaţii de succes. (Măcar dacă...) Interpreţi principali: Luna şi laguna. Figuranţi muţi: gondolele cu profil de lebede-sfincşi.

La Tampere, unde numărul scenelor face concurenţă celor o mie de lacuri naţional-emblematice – într-un oraş (muncitoresc!) de jumătate de milion de suflete există în jur de cincizeci de instituţii de spectacol –, decorul baroc cedează locul avangardei: templele Thaliei sînt instalate în construcţii futuriste din faguri de sticlă, calcar alb şi crom strălucitor sau în foste fabrici reamenajate. Nu trebuie să cauţi tu teatrul; te asaltează el, fără odihnă, pe străzi şi bulevarde, în centru şi la periferie.

São Paulo e scena unui *happening* fără început şi fără sfîrşit, fără pauze şi fără profituri. Între desfrîul roman al mic-dejunului cu ananas, mango şi papaya, cantalupi şi pepeni verzi, banane prăjite şi munţi de curmale (la un hotel, totuşi, oarecare) şi dezmăţul arab al pieţelor cu pietre preţioase, unde tîrguieşti la litră topaze şi agate, ametiste şi chrisopraze, cuarţuri roz şi safire galbene, te împiedici de cerşetori dormind împachetaţi în ambalaje de carton şi te pomeneşti cu geanta smulsă din mînă de trecătorul aparent paşnic de lîngă tine. În august plouă îndesat şi rece (emisfera cealaltă!), pe Bulevardul Paulista case coloniale micuţe sfidează brav zgîrie-norii, iar la teatrul-teatru spectatorii, cînd le place, urlă ca pe stadion, fluieră şi bat din picioare; cînd nu le place, dispar pe muteşte...

Parisul îţi exemplifică, elegant şi rece, lecţia de teatru clasic: pe bulevardele drepte, faţade cenuşii, aliniate cartezian, rimează judicios cu scuaruri înverzite, iar artezienele sofisticate debitează tirade sonore amplelor *places* de formă geometrică. Dar dincolo de porţile clădirilor, scări înguste şi abrupte îşi răspîndesc mirosul complicat, dulce-fetid, pe străzile cu nume ştiute din cărţi, şi-n parcurile regale castani patetici acoperă solul cu frunze moarte, din cafenele răzbat glasuri aprinse şi populaţia metroului e drastic policromă – în capitala lumii şi-a luminii se joacă mult mai mult de-o singură piesă. Spectatorul este, fără greşeală, copleşit. Ce zic? Aproape făcut praf. În sălile cu scenă... hm!... cam plictiseală.

Atena. Prin fumul tragediei reale de acum, ochii memoriei disting cu greu Acropola tragediilor imaginare, cu marmura ei înfierbîntată, în plină iarnă, de soarele-tiran al Levantului, sub care vîntul şuieră fără oprire, trezind ecouri stranii printre coloane şi portice. Mai lesne se zăresc şiragurile nesfîrşite de maşini, schimbînd străzile-n pantă, la miezul zilei ca şi la miezul nopţii, în rîuri nesecate de metal – şi de alt fum. În Plaka, printre taverne şi prăvălii minuscule, extinse fără mofturi pe trotuare, în Kolonaki, printre restaurante şic şi blocuri de lux din care alunecă fără zgomot cîte o siluetă longilină purtîndu-şi căţelul hiper-rasat în lesă argintie, în Piaţa Panepistimiou (a Universităţii), plină de studenţii răzvrătiţi zgomotos împotriva Guvernului, acelaşi aer parfumat de portocali, de leandri, de măslini, acelaşi grai a cărui muzică îmbată şi-al cărui ritm naşte şi dans, şi poezie – graiul întîiului teatru cunoscut de omenire...

Fără îndoială, senzaţia de viaţă mimînd viaţa din oraşele mele teatrale vine din sunetul – la propriu şi la figurat – nefamiliar, „străin", al ambianţei. Cînd însă eşti, cu voie sau fără voie, dependent de teatru ca de un drog, impresia aceasta face să ţi se pară că te găseşti, în orice colţ din lume, la tine acasă. La tine acasă, unde toată lumea e a ta.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Yasushi Inoue, *Maestrul de ceai*, traducere din japoneză, note şi glosar de Anca Focşeneanu, Colecţia „Cartea de pe noptieră", Editura Humanitas, 2007.**

N-am să dau nume fiindcă oricum aţi sări peste ele, dar şi din respect pentru singurul personaj feminin din carte, căruia nu-i sînt alocate decît trei biete rînduri şi denumirea, perfect anonimă, de „soţia vecinului". Dînsa apare din senin, înspre final, ca să facă două lucruri bune. Primul: „Soţia vecinului a aprins focul". Al doilea: „În ultimele patru, cinci zile a avut grijă de mine şi mi-a adus mîncare soţia vecinului". Intervenţiile ei discrete l-au ajutat pe narator să mai trăiască încă un capitol, aşa încît chiar se cuvine să-i mulţumim. Ar fi fost păcat ca povestea aceasta minunată – băieţească, japoneză, medievală, cu ritualuri, tristeţi, mistere şi înţelepciuni, cu solitudini monahale şi multă poezie a gesturilor – să se fi terminat în grabă.

Cel care povesteşte este discipolul unui mare Maestru de ceai, de la sfîrşitul secolului al XVI-lea, ce transformase întregul ceremonial într-o artă a simplităţii şi sobrietăţii senine, deşi vremurile erau complicate şi fierbinţi. Preţuit de „hegemonul" epocii, Maestrul avea să fie apoi excomunicat chiar de acesta, iar după cîteva zile, pus să se omoare, prin „sinucidere ritualică". De ce a acceptat să-şi ia viaţa, cînd ar fi putut să se disculpe? – asta îl frămîntă pe discipol şi asta încearcă el să înţeleagă, rememorînd acele timpuri cu alţi maeştri de ceai pe care-i va fi dat să-i întîlnească.

Romanul (jurnalul discipolului) curge lin, ca o şoaptă prelungă. E un fel de linişte foşnitoare, înăuntrul căreia toate ale vieţii şi toate ale morţii ajung să fie privite cu o stranie tihnă. Textul însuşi e făcut să lucreze în cititor ca o ceremonie a ceaiului, tăindu-i răceala, colica, amăreala sau balonările mundane.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

La patru ace

● **Interpol, *Our Love to Admire*, Capitol, 2007.**

În caz că nu ştiaţi, domnii de la Interpol (pe numele lor: Paul Banks, Carlos D, Sam Fogarino şi Daniel Kessler) sînt nişte persoane cît se poate de stimabile. N-aş merge chiar atît de departe încît să-i asemăn cu toate acele personaje care pot fi întîlnite prin romanele de spionaj ale lui Graham Greene, doar şi pentru că, în calitatea lor de muzicieni, nu au prea multe lucruri de împărţit cu complicaţiile şi birocraţia serviciilor secrete. Aşa cum se prezintă ei de trei albume încoace – eleganţi, spilcuiţi, la patru ace – este cît se poate de clar că sînt genul de formaţie pe care simţi nevoia să o saluţi cu o reverenţă. Dacă n-ar fi din New York, ai putea jura că sînt britanici: refrenele se ţin la distanţă de liniile simple, ideea de hit le este străină la fel de mult ca un hamburger îmbibat cu ketchup sau alte plăceri la îndemînă care presupun cartofi prăjiţi şi plăcintă cu vişine. Ei bine, alături de domnii aceştia miza va fi scorţoasă şi demnă totodată. Pot fi, la alegere, partenerii de bridge sau acompaniamentul ideal pentru o înmormîntare noncomformistă. Sînt umbroşi şi gravi, amestecă melancolia cu distincţia funebră ca pentru a arăta lumii întregi cît de aproape de noblee poate fi adus punk-ul. Într-o ecuaţie a acestui exerciţiu stilistic, ar trebui să luăm zgomotul şi forţa plebee care cutremurau lumea la sfîrşitul anilor '70, să le dizolvăm într-un sunet dens de chitară, să aşteptăm ca noul compus să fie absorbit de vibraţii de pian şi să admirăm în tihnă energia sublimată. În termeni tehnologici, s-ar putea ca acest proces să fie descris în manualele de specialitate drept „rafinarea punk-ului". Filozofic vorbind, e foarte probabil să lucrăm cu conceptul de „intelectualitate punk-istă". Indiferent de domenii, afinităţi sau definiţii, vestea bună e că demonstraţia lor se prezintă aproape fără cusur. Vestea mai puţin bună este că, dacă n-ar fi existat cîndva Joy Division, Interpol ar putea fi priviţi astăzi ca nişte temerari care exersează cu migală desprinderile statice. Dacă numărăm însă cei douăzeci de ani care s-au interpus de la dispariţia Joy Division la apariţia Interpol, dacă socotim toate amănuntele şi invenţiile care s-au adăugat muzicii în tot acest timp, este imposibil să le refuzi newyorkezilor dreptul lor sub soare doar pentru că vocea lui Paul Banks aduce al naibii de bine cu cea a legendarului Ian Curtis. Să fim înţeleşi: este evident că nu ei au inventat mişcarea post-punk, este clar că nu au fost primii care să contrabalanseze nervii chitarelor cu blîndeţea electronică, este de la sine înţeles că nu pot fi numiţi descoperitorii sonorităţilor pustii, dar desprinderile statice, orice s-ar zice, le reuşesc de minune. Iar ca să exersezi dinamica sunetelor imponderabile este musai, la un moment dat, să dai nas în nas cu o eleganţă maiestuoasă, să studiezi pe îndelete variantele acceptabile ale eroismului, să şlefuieşti orice asperitate ca să ajungi la concluzii dichisite şi pretenţioase. Pregătiţi-vă, aşadar, să fiţi întîmpinaţi de o formaţie care ştie foarte bine ce vrea. Dacă pe primele două albume, *Turn on the Bright Lights* şi *Antics,* americanii au dus o muncă de marcare a teritoriului în contextul noului val al revirimentului chitarei, cu *Our Love to Admire,* Interpol se găseşte în poziţia formaţiei consacrate care tocmai a păşit cu sunete şi bagaje în divizia care contează. Cu reflectoarele îndreptate asupra lor şi cu senzaţia nelămurită a compromisului plutind deasupra capului, acest disc se ia în serios şi mizează în continuare pe aceeaşi carte inaccesibilă la prima vedere. Densitatea este la locul ei, eleganţa aşijderea, iar chitara se răspîndeşte ca un virus în toate cotloanele şi melodiile albumului. În lumina nemiloasă a standardelor comerciale, s-ar putea ca aceeaşi reţetă să fie servită un pic prea mult. S-ar putea ca piesele să se adune una într-alta într-o monotonie compactă, greu de diferenţiat sau de degustat pe îndelete. E posibil ca la un moment dat să vi se aplece. De admirat va rămîne însă desprinderea.

PUBLICITATE

Marius CHIVU

feedbook

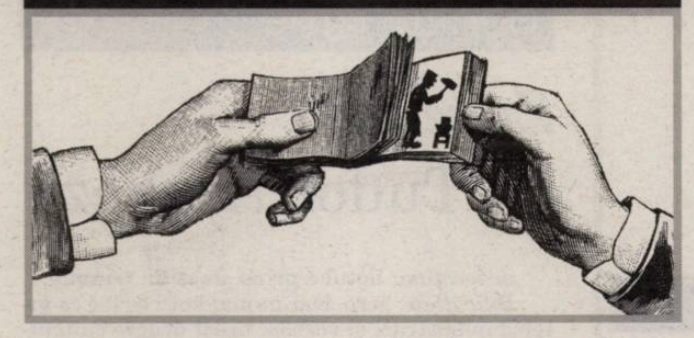

Desenatorul sintactic al coşmarului

● **Julio Cortázar, Omar Prego Gadea, *Fascinaţia cuvintelor*, traducere şi note de Radu Niciporuc, Editura Fabulator, 2006.**

Păcat că nu avem mai multe cărţi-interviu cu marii scriitori! Editura Curtea Veche iniţiase acum cîţiva ani o colecţie, dar după un Márquez şi un Borges s-au oprit. Au revenit de curînd cu o convorbire avînd-o protagonistă pe Marguerite Yourcenar şi, poate, e semn că vor urma şi altele. Oricum, noi nu prea mai avem cărţi de convorbiri cu scriitorii români, excepţiile numindu-se, în ultimii ani, Livius Ciocârlie, Ileana Mălăncioiu şi Mircea Horia Simionescu. Cred în acest gen de cărţi, a căror savoare şi importanţă este cel puţin pe măsura romanelor. Mi-a confirmat-o o dată în plus acest dialog cu Cortázar, un scriitor extraordinar pe lîngă care mult mai celebrul Márquez scrie ca un băiat din pampas hrănit cu mate.

Gadea l-a cunoscut pe Cortázar la Paris în 1974 cu prilejul unei expoziţii şi, după 10 ani, i-a venit ideea acestei cărţi acceptată cu bucurie de scriitorul argentinian, deşi se afla încă în doliu după moartea soţiei. Dialogurile lor s-au întins de-a lungul a doi ani şi nu se încheiaseră cînd Cortázar a murit şi el, de leucemie. Nimic din drama pierderii soţiei şi nici din boala lui Cortázar nu transpare în convorbirile celor doi. Mai mult, Cortázar apare ca un tip împăcat şi senin, foarte natural, firesc, modest, răspunzînd la provocări cu amabilitate şi cu umor. Citindu-l, suprapui cu greu această imagine destinsă peste fantasticul lui escherian, obscur (în sens oniric) şi tensionat.

Îl iubea pe Jules Verne, iar poetul lui preferat era Keats, despre care a şi scris un eseu substanţial, recunoştea că deprinsese economia textului de la Borges – care, dacă nu mă înşel, îl debutase –, datora Noului Roman descoperirea formei, admira pictura unor Chirico, Magritte, Taulé şi îi făcea mare plăcere să se turneze filme după vreo povestire de-a lui (pentru profani, vezi *Blowup*-ul lui Antonioni), considerînd că povestirea se pretează la un transfer pe ecran, în timp ce romanul, mai bogat în teme şi în semnificaţii, pierde transpus fiind în film. Se arăta jenat să vorbească despre faptul că scria şi poezie – a compus versuri pentru tango, deşi dezaprecia acest gen în faţa jazz-ului, din considerente de imaginaţie – şi pasa vina către criticii care nu permit unui scriitor ce excelează într-un gen să se exerseze şi într-altul: „Am încercat toată viaţa să fac întotdeauna altceva, dar fără să părăsesc proza".

În tinereţe obişnuia să scrie în cafenelele pariziene, dar se considera un scriitor „nocturn, profund nocturn" şi estima că „cel puţin 25%" dintre povestiri se inspirau din coşmarurile sale. De aceea, în ciuda faptului că era extrem de pretenţios cu ce publica (din vanitate, spunea el), paternitatea povestirilor îl jena: „Pînă la urmă am impresia că mi-au fost dictate; sigur, trebuie să mă conving că sînt eu însumi cel care mi le dictează; un eu care vine din subconştient". Altundeva continuă: „Scrisul e un soi de reglare de conturi între mine şi ceva ce îmi dă tîrcoale, şi care solicită o expresie literară. Sîntem, într-adevăr, singuri în ring, pe de-o parte teama pe care vreau s-o convertesc într-o povestire, şi eu, o persoană care încearcă să ducă la bun sfîrşit acest lucru". Nu e de mirare, aşadar, că multe din povestirile sale erau autoterapii psihanalitice, cum singur admite. Altfel, nu avea o metodă de lucru; între ideea, confuză, a unui text şi scrierea lui, relativ uşoară, puteau trece şi ani, iar hazardul avea un mare cuvînt de spus. Mărturisea că se consideră un diletant întrucît scrisul nu era decît un moment din viaţa lui – „se poate trăi foarte bine şi fără să scrii" – şi că pentru el, înainte să fie o vocaţie, literatura era „o uşurinţă". Studiase puţin pianul şi dedica mai mult timp muzicii; se considera „un muzician frustrat, dar nu un meloman frustrat" şi vedea scrisul ca pe un act muzical: „o eufonie ca rezultat al unui desen sintactic". Nu putea scrie cu muzică, scria mai mult noaptea, cînd „lumea e liniştită". Borges i-ar fi spus ceva despre „prolixitatea zilei".

„Ceea ce aş putea considera a fi stilul meu de a scrie este eliminarea oricărei posibilităţi de a face variaţiuni", spune la un moment dat şi aici găsesc eu un mic paradox al lui Cortázar, căci, într-adevăr, această frază este adevărată, dar numai pentru povestiri (lecţia economiei borgesiene), în timp ce romanele, unde speculaţia formei învăţate de la noul-roman are un rol major, sînt construite mai degrabă conform tehnicii jazz-ului după care era înnebunit şi de la care spune că a învăţat ritmul. Cortázar îl opune pe Beethoven lui Alban Berg, dar, deşi e foarte aproape cînd se arată surprins de meticulozitatea cu care criticii i-au „decorticat" *Şotron* sau *62. Model de asamblare,* romane structurate într-un fel sau altul din hazard, nu face pasul dinspre armonie şi ritm înspre improvizaţie şi variaţiune. Ideea de cititor „în absolut, în bătălia scriiturii" îi era absentă, spunea – şi aici tot în proximitatea jazz-ului se află, ale cărui improvizaţii se produc în lipsa oricărui pact cu auditoriul... Aşa cum văd o altă metaforă a scrisului său în pasiunea pentru boxul anilor '20, cînd meciurile se transmiteau la radio şi cînd încă mai existau boxeri ce cîştigau o luptă, nu prin forţă, ci practicînd doar „un joc negativ de eschive şi abilităţi". Despre cîte din povestirile lui nu s-ar putea spune că sînt chiar aşa, nişte „eschive şi abilităţi"!

Ca şi Borges, ca şi Sabáto sau Bioy Casares, era, fireşte, antiperonist şi milita pentru cauza Americii Latine, însă „scriitorul angajat care nu este decît atît" îi producea oroare: „Literatura nu trebuie sacrificată pentru politică, nici politica trivializată pe altarele vreunui estetism literar". „Ca scriitor, crezi că ai un defect incurabil?" – îl întreabă Gadea spre final. „Da. Acela de a nu avea suficient curaj pentru a-mi duce mai departe experienţele întrevăzute în cîmpul mental şi pe care nu le-am convertit în scris simţind că aş rupe definitiv punţile cu cititorul. Iar dacă în tinereţe cititorul îmi era indiferent, acum nu-mi mai este." Unde, aici, această „concesie" făcută, să zicem, accesibilităţii nu vine nicidecum din tentaţia comercialului sau din excesul de paternalism faţă de cititor (pe care îl respinge la un moment dat), ci dintr-un soi de umanism al imaginarului ca „echivalent simbolic al realităţii". O limită a decenţei conversiei răului în expresie literară despre care vorbeşte undeva şi Sábato.

Aflat lîngă el pe patul morţii, Gadea ne spune că ultimele cuvinte ale lui Cortázar au fost acestea: „Îmi doresc să văd arbori".

Dilema veche vă recomandă

● În *22* (nr. 407, din 21 august), articolul lui Codruţ Constantinescu, „Sîntem pe stadion, nu la teatru" – o pertinentă şi, ca atare, tăioasă analiză a fotbalului românesc, „obsesie care a depăşit de mult stadiul unui simplu sport, transformîndu-se într-un fenomen nociv...". Foarte inspirată relansarea termenului de *fotbalism* (vezi *Dilema veche* nr. 35, 10-16 septembrie 2004), „pentru că adăugarea acestui sufix desemnează cu mai multă acurateţe acest fenomen din ce în ce mai ideologizat şi bine structurat care, cel puţin din punctul de vedere al violenţei pe care o propagă, pare a fi ieşit complet de sub controlul statului". (Radu Cosaşu)

● Lăsaţi baltă toate interesele şi mergeţi să vedeţi *Hairspray* („tradus" ca *Intrigi de culise),* un musical plasat în anii '60, cu John Travolta în travesti, Christopher Walken în chip de soţ al lui Travolta (şi dansînd mai bine ca-n clipul „Weapon of Choice"!) şi mereu superba Michelle Pfeiffer în rol de scorpie: mişcarea de integrare a negrilor nu s-a mişcat niciodată mai bine... Bună dispoziţie garantată! (Alex. Leo Şerban)

● Cea mai originală anchetă a anului, în *România literară* nr. 32, unde şase scriitori şi critici literari comentează celebra replică „Aş prefera să nu" a lui Bartleby, straniul personaj din nuvela omonimă a lui Herman Melville, recent reeditată de Editura Humanitas în traducerea lui Petre Solomon. Şase scurte eseuri percutante care se completează într-un splendid exerciţiu hermeneutic colectiv cum rar se întîmplă la noi. Întrucît sînt unul dintre respondenţi, îmi veţi ierta, de data aceasta, lipsa modestiei. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Festin

● ***Ratatouille* (SUA, 2007), de Brad Bird.**

Hai să vă zic una tare: cel mai frumos discurs elitist la care am asistat în ultima vreme într-o sală de cinema vine din partea unui film hollywoodian de animaţie despre un şobolan care ajunge cel mai mare bucătar din Franţa. Spre deosebire de fraţii săi, care în materie de hrană se mulţumesc cu orice gunoi, el are gust şi încearcă din răsputeri să şi-l rafineze, umblînd pe două labe şi păstrîndu-le pe celelalte două numai pentru manipularea mîncării, citind cărţi şi uitîndu-se la emisiunea marelui bucătar Gusteau. „Mîncarea e doar un carburant", îi spune tatăl său. „Dacă devii pretenţios ţi se opreşte motorul." Nu ştiu cînd am mai văzut un film hollywoodian din care să reiasă că a fi pretenţios e *o calitate,* că a nu fi deloc pretenţios înseamnă a te hrăni o viaţă întreagă numai cu gunoi (apropo, ce altă hrană îţi oferă Hollywood-ul în cea mai mare parte a timpului?) şi, în fine, că a te hrăni o viaţă întreagă numai cu gunoi nu e o crimă, dar nu e ca şi cum n-ai pierde nimic. Deşi condiţia lui de şobolan îi restricţionează sever şansele de a se afirma (sau măcar de a supravieţui) într-o bucătărie de oameni, eroul nostru (călăuzit chiar de spiritul marelui Gusteau) găseşte drumul spre restaurantul maestrului, unde, cu ajutorul unui ucenic nepriceput, dar deschis spre minunile naturii, poate în sfîrşit să-şi folosească talentul: instalat sub tichia ucenicului ca într-o cabină de pilotaj şi dirijîndu-l ca pe o marionetă cu ajutorul a două smocuri de păr, el creează reţete extraordinare ghidîndu-se numai după miros. Aclamat ca un geniu culinar (mai ales după ce se descoperă că e fiul regretatului Gusteau), ucenicul ajunge să-şi închipuie că poate şi singur; dar bineînţeles că nu poate, după cum nu poate nici prietena lui, o executantă loială, necreativă, a reţetelor lui Gusteau. A nu avea talent nu e o ruşine, spune filmul, dar nu e totuna cu a avea. În privinţa asta, *Ratatouille* e la fel de categoric ca filmul precedent al lui Brad Bird, *Incredibilii* (2004): unii au, alţii n-au, iar între cei fără şi cei cu nu poate fi vorba de vreo egalitate. Mai curînd între oameni şi şoareci.

Unul dintre lucrurile grozave la acest film este că personajele lui animaliere nu sînt excesiv de umanizate. Ce-i drept, intrarea în scenă a eroului – printr-un geam, într-o ploaie de cioburi care îngheaţă în stop-cadru – m-a dus cu gîndul la intrarea lui Eli Wallach din *Cel bun, cel rău, cel urît* (şi, dat fiind faptul Wallach juca acolo un personaj supranumit „Şobolanul", presupun că trimiterea e intenţionată), dar acela a fost unul dintre puţinele momente în care m-am gîndit la erou altfel decît ca la un şobolan (şi, slavă Domnului, unul dintre foarte puţinele momente în care filmul m-a trimis la alte filme: o altă mare calitate a lui Brad Bird este că, spre deosebire de mai toţi ceilalţi realizatori de filme de animaţie de mare buget, se ambiţionează să creeze lumi noi, capabile să se susţină şi să se legitimeze prin ele însele şi nu printr-o puzderie de referinţe şi citate). *Ratatouille* e, printre altele, un film despre barierele „de clasă" dintre umanitate şi şobolanitate, deci e important că şobolanii arată a şobolani şi că, în unele momente (atunci cînd roiesc cu zecile printr-un pod sau printr-o bucătărie), nu sînt drăguţi, ci înfiorători. Eroul însuşi e exact atît de drăguţ cît trebuie: suficient de drăguţ ca să-l determine pe spectatorul cu slăbiciune pentru animăluţe să-şi completeze pe loc cererea de adopţie, dar nu atît de drăguţ încît să-l determine pe spectatorul mai hain (aşa, ca mine) să se angajeze imediat la serviciul de deratizare. (Să recunoaştem: specimenul uman cel mai bine calificat să-l înţeleagă şi să-l iubească pe acest şobolan era băiatul ăla simpatic din *Parfumul,* care, cu ajutorul unui nas cel puţin la fel de fin, crea opere de artă încă şi mai ambiţioase – unele dintre ele, din piele de virgină omorîtă în somn.) Toate astea vor să însemne că gustul lui Brad Bird este impecabil; pînă şi Parisul lui reuşeşte să fie romantic şi arhetipal şi aşa mai departe, fără a părea kitschos sau clocit. Umorul burlesc nu e niciodată grosolan sau mecanic: Bird şi-a imaginat pînă în cel mai mic detaliu toate traseele pe care le poate face un şobolan printr-o bucătărie, cu toate accidentele care i se pot întîmpla, şi rezultatul impresionează nu doar prin excelenţă tehnică, ci şi printr-o anumită delicateţe, provenită dintr-o curiozitate umană pe care tehnologia n-o poate suplini. Dar calitatea care face din *Ratatouille* un film atît de bun (după mine, cel mai bun film de animaţie de ani de zile) e elocvenţa cu care celebrează talentul. Cu mult talent, îi arată spectatorului de azi ce lucru emoţionant e talentul – faptul că poate să apară în locurile cele mai neaşteptate, faptul că există – şi îi aminteşte că e dator să-şi cultive gustul, să-şi dezvolte discernămîntul, ca să-l poată recunoaşte.

trecerea prin reviste

Acasă, la Timişoara

În numerele din iunie şi iulie ale revistei *Orizont,* putem citi o anchetă în care respondenţii scriu despre ce înseamnă pentru ei „acasă". În argumentul anchetei, Cristina Chevereşan explică de ce a ales această temă: „de această dată ne dorim să aflăm ce coordonate esenţiale are, pînă la urmă, spaţiul care ne găzduieşte şi ne defineşte, cel pe care îl numim acasă. (...) Fiecare dintre răspunsuri spune o poveste aparte; fiecare poveste vine din rîsul, plînsul şi dragul de acasă".

Cum era de aşteptat, pentru cei mai mulţi „acasă" înseamnă spaţiul unde au copilărit, locul unde au familia, cel în care se simt protejaţi. Şi putem citi astfel o serie de evocări nostalgice, cu mama în calitate de personaj central, asezonate cu tot felul de obiecte, întîmplări şi locuri care trezesc amintiri.

Sînt cazuri, însă, cînd „acasă" e un spaţiu din care nu lipsesc tensiunile. Aşa se întîmplă, de exemplu, la Vasile Baghiu: „Nu am avut şi nu am o viaţă chiar uşoară în acest oraş (Piatra Neamţ, unde locuieşte, *n.n.).* Spiritul meu critic, pe care a trebuit să-l îndulcesc nu de puţine ori ca să pot merge mai departe, a determinat mediul literar local să nu mă primească de la început chiar cu braţele deschise. Nici azi nu mă consideră pe deplin ca pe unul care să-i aparţină, dar m-am învăţat şi cu acest lucru şi nu reproşez nimic nimănui. Înţeleg mersul lucrurilor şi m-am învăţat şi cu statutul de *outsider.* Cu toate acestea, Piatra Neamţ este acasa mea". Cam acelaşi lucru îl întîlnim şi la Cătălin Dorian Florescu: „Fiind întrebat, de curînd, cînd voi considera Elveţia precum un acasă, am răspuns: Cînd voi întemeia o familie cu o elveţiancă sau cînd voi avea un mormînt aici. Primul lucru nu mai pare realist, iar al doilea se va întîmpla cîndva între clipa următoare şi 80 de ani. Nu că nu mi-aş fi înghiţit doza de «elveţianism» în toţi aceşti ani. Nu că mi-aş fi renegat românismele. Dar sînt două culturi care, precum polii unui cîmp electromagnetic, nu se pot atinge. Ce ar însemna acasă? Să se atingă şi să fie linişte. În mine".

Pentru alţii, „acasă" este deopotrivă un spaţiu propriu-zis, dar mai ales unul mental: „Există o casă făcută din patru pereţi care îmi adăposteşte tabieturile, în care îmi aşez existenţa fizică şi există o casă în propria mea minte. Mizez pe această contragere, găsesc că este esenţială, pentru că dincolo de confortul pe care o casă cu mobile pe comandă şi papuci la îndemînă mi-l poate oferi, «confortul» interior e mult mai dramatic şi cred că el e responsabil de ceea ce se cheamă «cămin». Dacă acolo nu arde focul, e jale". (Adrian Buz); „Acasă e acolo unde nu mă feresc de nimic, de nimeni, nici măcar de mine. Acasă e un loc, fie, dar e mai ales un timp. De multe ori, acasă e memoria mea – alteori aceeaşi memorie e o apocalipsă, în fine" (Alexandru Matei).

Dintre toate răspunsurile, cel mai mult mi-a plăcut cel al lui Matei Florian – şi asta nu pentru că mi-ar fi coleg. Florian porneşte de la binecunoscutele versuri ale lui Ion Neniţescu. „Acolo unde-s nalţi stejari / Şi cît stejarii nalţi îmi cresc (...)". Şi iată unde ajunge: „Deci: daţi la o parte stejarii, nu de alta, dar nu prea îi întîlneşti la tot pasul, renunţaţi la flăcăi pentru că, dacă în privinţa piepturilor tari n-am mari obiecţii, faptul că ar creşte cît stejarii nu-mi inspiră nici o încredere, faceţi abstracţie de neamul strămoşesc al lui Ion Neniţescu (nu ştii niciodată ce degeneraţi o fi avut prin familie) şi concentraţi-vă atenţia nu pe ţară, ci pe cuvîntul magic «acolo». Acolo mi se pare un acasă destul de bun". Răspunsul lui Matei Florian este singurul zglobiu şi lipsit de melancolii încercănate. **(C. P.-B.)**

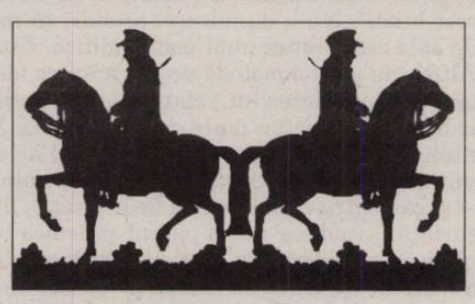

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Un ultim mohican

Mi-a scris din nou dl Gheorghe Neguţ şi – după ce mi-am permis „a cenzura" primele două rînduri, prea legate de persoana şi scrisul meu – m-am lăsat dus de poveştile lui. Îmi vorbea un cinefil.

Dragă dle Cosaşu,

...Mergeam de mic la sala de cinema. Mă lua Moşu' (vecinul meu din curte), pe la 4-5 ani. În prealabil, Moşu' se parfuma cu vreo tărie şi pe mine mă lega cu sfoară să nu dispar şi să mă pierd prin sala de cinema, stăteam de cele mai multe ori la balcon. Din filme a apărut şi pasiunea pentru jazz. După ce am văzut ani la rînd western-uri sovietice, precum *Ceapaev, Kociubei* sau *Djighiţii,* ce şoc a fost pentru mine cînd a apărut pe ecrane *Ultimul tren din Gun Hill!* Fusesem ani la rînd intoxicat cu astfel de filme, mai scăpau şi capodopere precum *Alexandr Nevski* a lui Eisenstein sau romane de Kaverin şi Gaidar. Dar în liceu s-a produs desovietizarea, m-am scuturat de propaganda băgată cu toptanu' pe gît de activiştii de pionieri, am devenit ferm proamerican. Ani la rînd am fost la Cinematecă să văd filmele americane în alb/negru ale războiului. Chintesenţa americanilor eliberatori era jazzul de *big band.* Această muzică era la loc de cinste şi-n filmele *noires* franţuzeşti ale anilor '50. Pe vremea aia franţujii nu erau atît de antiamericani, vedeam la cinema şi *Frumoasa americană,* pentru cei care nu ştiu, un film dedicat unei mari şi lungi limuzine decapotabile americane. Eram şi sînt definitiv înamorat de neorealismul italian şi de noul val francez. Actorii mei preferaţi rămîn Anna Magnani şi Alain Delon. Asta nu înseamnă că nu-l iubesc la nebunie pe Jack Nicholson sau pe Robert de Niro. Anul acesta am avut noroc, datorită programării extrem de inteligente a unei conferinţe din domeniu (n-am nici o legătură cu preocupările umaniste, profesia mea este de inginer), am fost la Nisa, exact cînd s-a deschis festivalul de la Cannes şi mai era o săptămînă pînă la Marele Premiu de la Monte Carlo la Formula 1. Am fost la ora 7 seara la deschiderea festivă, am fost departe de covorul roşu, erau prea mulţi fotografi profesionişti! Dar am făcut suficiente poze care să ateste că am fost prezent acolo. A doua zi m-am hotărît să revin să văd filmul românesc *4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile.* Am tot aşteptat la intrare să găsesc un bilet în plus, erau, dar după cum mi-a explicat un tip: „Vous n'avez pas de badge", al dracu', *badge* de acreditare îmi lipsea! Am revenit la terminarea filmului, dar n-am avut şansa să-l văd pe nici un realizator al filmului sau pe vreun jurnalist român. Am auzit doar un comentariu (evident în franceză): „Ce film trist!". Aşa că aştept să-l văd la cinema. Dar sala de cinema a dat faliment, în oraşul de provincie în care locuiesc sînt printre ultimii mohicani ai frecventării ei. Am văzut excelentul *California dreamin' (nesfîrşit)* al regretatului Nemescu, pe DVD. Am mai văzut şi cîteva DVD-uri de filme piratate şi mi-am jurat în barbă (chiar port!) să revin la cinema. Flanînd prin Cannes n-am avut ocazia să-l întîlnesc pe Delon. În schimb, undeva pe plajă, jurnaliştii erau strînşi ciorchine în jurul unui personaj. Era lansarea filmului animat *Bee Movie.* Părea să fie Tony Blair, dar ce să caute Blair la Cannes, la lansarea unui desen animat? Ignoranţa avea să fie ulterior luminată de un articol citit în *Financial Times,* pe care l-am luat din aeroportul din München. Era Jerry Seinfeld, după al cărui serial sînt pasionat. Apropo de *Seinfeld,* nu vi se pare că are o atmosferă extrem de central-europeană? Atît prin numele personajelor, cît şi prin comportament, George este un fel de Svejk, iar Kramer, un fel de Marius Chicoş Rostogan. Pentru că, orice s-ar spune, şi Caragiale era central-european, atît prin opţiunea exilului, dar şi prin o anume atmosferă a schiţelor şi momentelor. Dragă domnule Cosaşu, pe curînd! Plec la Toronto şi la New York, dar abia aştept să citesc *Dilema veche* la revenire!

Cu multă consideraţie,
Gheorghe NEGUŢ
joenegut@gmail.com

Ceea ce m-a dus şi m-a sedus în acest scurtmetraj este ritmul în care un inginer dintr-un oraş necunoscut îşi poate monta o viaţă de cinefil din copilărie pînă la Cannes 2007. Cu opţiunile lui – şi ale mele! –, cu entuziasmele lui pînă şi pentru Seinfeld al nostru, al cîtorva, cu memoria lui care se arcuieşte de la *Ceapaev* pînă la *Frumoasa americană.* Cînd un semen îmi zice că „eram şi sînt *definitiv înamorat* (subl. mea – ce expresie!) de neorealismul italian şi de „noul val francez", cînd îi iubeşte *„la nebunie"* (tot subl. mea) pe Nicholson şi De Niro, pe Anna Magnani şi Delon, dar ştie şi ce-i cu *Alexandr Nevski* şi cu Caragiale central-europeanul, eu, personal, vibrez îndelung, voios şi fratern. Iar cînd îl mai văd ca un ultim mohican în tristeţea sălii de cinema a oraşului său şi apoi, brusc, la München, pe aeroport, cumpărîndu-şi *Financial Times* – nu pot să-mi reprim întrebarea: de ce nu ar fi „bărbosul" acesta (singurul detaliu despre chipul lui) un român semnificativ? Să nu avem alt orizont decît acela cu amărăşteni, căpşunari şi parveniţi? Mai există, iată, şi un român care, grăbind să prindă avionul spre Toronto, are încă timp să scrie la *Dilema veche* cum se ducea el de la 4 ani la cinema... De ce nu ar avea nici o importanţă? Fiindcă nu are pondere în sondaje? Fiindcă e unu' şi „cîţi mai sînt ca el"? Sînt zile în care un singur om mă poate face să mă simt bine.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Zdreanţă de Tudor Arghezi

Se termină: hoţul e prins. Justiţia triumfă.

Dificultate: zero. Dar numai hoţii se fac că înţeleg în abstract şi vorbesc oricît despre cum fură alţii.

Durata lecturii: un minutjuma.

Remixuri: poezii din astea în care se scrie despre animale, ca să priceapă omul etern, s-au scris cît e lumea, iar cîinele, săracu', a fost tăvălit în cerneală de te umple de purici numai cît afli despre ce este vorba.

Ciudăţenii: cum cu nişte cuvinte superbanalizate, Arghezi face poezie şi poezia se face memorabilă.

Utilitate: deţinătorii de cîini pot vedea în asta o anecdotă bună despre odraslele lor patrupede. Cei cu chef de a pune ochiul pe vreun cîine pot alege astfel un bagabond ca Zdreanţă, dacă au chef de nostimade bune de povestit la o ţigară, colo jos, în faţa zgîrie-norului, în locul de fumat. Dincolo de asta, e binevenit pentru proaspeţi părinţi care în viaţa lor nu au văzut cum iese oul din găină. Au ce povesti copiilor lor, că oul iese din găină. Deşi cu E-urile astea, dracu' mai ştie de unde iese oul.

Personaje: găina, gospodina, cîinele Zdreanţă.

Povestea: un cîine haleşte ouăle proaspete ale găinii. E pîrît gospodinei care-i pune un ou fiert, cu care Zdreanţă se opăreşte.

Mişto: Păi, începutul. Rămas în creierele noastre: „L-aţi văzut cumva pe Zdreanţă, / Cel cu ochii de faianţă? / E un cîine zdrenţuros / De flocos, dar e frumos. / Parcă-i strîns din petice, / Ca să-l tot împiedice, / Ferfeniţele-i atîrnă / Şi pe ochi, pe nara cîrnă, / Şi se-ncurcă şi descurcă, / Parcă-i scos din cîlţi pe furcă".

Şi finalul, la fel de imprimat în creiere, precum data noastră de naştere: „Se strecoară pe furiş. / Pune laba, iă cu botul / Şi-nghite oul cu totul. / «Unde-i oul?» a-ntrebat / Gospodina. / «L-a mîncat!» / «Stai niţel, că te dezvăţ / Fără mătură şi băţ. / Te învaţă mama minte.» / Şi i-a dat un ou fierbinte. / Dar de cum l-a îmbucat, / Zdreanţă l-a şi lepădat / Şi-a-njurat cu un lătrat. / Cînd se uită la găină, / Cu culcuşul lui, vecină, Zice Zdreanţă-n gîndul lui / «S-a făcut a dracului!»".

Coşmarul de Geo Bogza

Se termină: nasol, e coşmar, ce dracu'!

Dificultate: în atenţia secretarelor, pardon, asistentelor. General-managerii vor întreba sigur: Bun, şi? Iese profit?

Durata lecturii: 30 sec.

Remixuri: şmecherii din astea se făceau la toţi simboliştii, iar avangardiştii, deja plictisiţi, au început să se joace puzzle cu noi.

Ciudăţenii: nici una. E deja banal să te visezi, ca om, geantă, pardon, gioarsă, cîrpă de şters praful.

Utilitate: nu mai cumpăraţi genţi de lux. Treceţi la cîrpa tradiţională.

Personaje: mulţi cîini, cît un oraş. Un om care-i visează.

Povestea: unul visează cîini cu serviete din piele de om

Mişto: e fierbinte ca oul lui Zdreanţă, dar înghiţiţi poezia cu totul: „Rătăceam parcă printr-un oraş al cîinilor. / Cîini, numai cîini treceau pe stradă: / Unii într-o parte, alţii în alta. / Toţi purtau cîte o servietă gălbuie / Şi treceau, plini de importanţă, într-o parte şi alta. / Mirarea mea n-ar fi fost atît de mare / Şi nici spaima ce m-a lipit de ziduri / Dacă din privirile pe care mi le aruncau / N-aş fi înţeles că servietele lor erau croite / Din piele de om".

Ştiri nebăgate în seamă

● Confruntat cu un preşedinte, Nicolas Sarkozy, cerînd imperativ acordarea „unor prerogative cu care să poată guverna“, Parlamentul francez e gata să treacă la fapte pentru a-şi consolida rolul de contrapondere şi de control al puterii prezidenţiale. Ar fi unul dintre motivele înfiinţării Comitetului de modernizare şi de reechilibrare a instituţiilor celei de-a V-a Republici (preşedinte Edouard Balladur).

Acesta a lansat una dintre propunerile menite să atragă atenţia opiniei publice: sancţionarea financiară a deputaţilor „absenteişti“, a celor care, dintr-un motiv sau altul, lipsesc din Hemiciclu. Pe de o parte, francezii au o anumită doză de schizofrenie: ei ar vrea să-i vadă pe deputaţi şi în circumscripţii, şi la Palais Bourbon, de cîte ori se discută sau se votează o lege. Dar cît va dura adoptarea unei legi, dacă vor fi de faţă toţi cei 577 de deputaţi, dispuşi să discute fiecare cuvînt (presupunînd că toţi sînt competenţi în problemă)? Dar, pe de altă parte, nu se poate spune că o lege propusă de Guvern şi adoptată de cei cîţiva zeci de deputaţi prezenţi a trecut într-adevăr printr-un control parlamentar. Nimănui nu-i place să fie atins la bani şi deputaţii francezi nu fac excepţie.

Amenda nu va îmbunătăţi situaţia – spun ei –, e nevoie de practicarea unor reforme în profunzime: „cunoaşterea ordinii de zi, supresiunea posibilităţii de a bloca votul, posibilitatea de a vota moţiuni în materie de politică externă (în Franţa, politica externă este exclusiv o prerogativă prezidenţială – *n.r.),* sporirea puterii de control prin comitete de acţiune guvernamentală“ (Edouard Balladur, *Le Monde,* 5 aprilie 2006).

● Oamenii din umbră ies la lumină. Nu prea le priește: autorii americani ai discursurilor prezidenţiale se ceartă între ei.

Cine a inventat formula „axa răului“? Este denumirea folosită de Bush pentru Coreea de Nord, Iran şi Irak, desemnînd astfel adversarii politicii externe americane. Michael Gerson, şeful secţiei unde se scriu discursurile, susţine că formula îi aparţine. Matthew Scully, unul dintre foştii autori ai discursurilor prezidenţiale, spune că nici vorbă, o treime din formulă îi aparţine chiar lui, iar celelalte două treimi sînt meritul lui David Frum.

Scully susţine că, la început, Gerson, un megaloman, era un biet reporter pe lîngă Casa Albă: umbla cu un carnet cu file galbene şi pixuri, în căutarea cuiva care să-i plătească o cafea. E adevărat că a devenit apoi unul dintre membrii cercului de autori şi uneori formulările lui strălucitoare (nu cele cu care se laudă) trezeau admiraţie. Gerson n-a răspuns.

Disputa e recenzată pentru *The New York Times* de către Carolyn Curiel; ea a făcut parte din „echipa de discursuri“ a preşedintelui Clinton. Curiel îşi aduce aminte cît de puţin din ceea ce scriau ei ajungea în public. De fapt, cine este de vină pentru eşecul politicii faţă de „axa răului“, cei care au scris cuvintele sau cel care le-a rostit? (**M. B.**)

PUBLICITATE

TEATRUL ACT
Aplaudat din 1998

mulţumeşte sponsorilor, colaboratorilor şi spectatorilor
care i-au trecut pragul în stagiunea 2006/2007.
Ne revedem în septembrie pentru o 9 stagiune!

American Buffalo
Demonul Roşu
Shape of things (Forma lucrurilor)
Oleanna
Ultima banda a lui Krapp
Capra sau Cine e Sylvia?
Oraşul
Bash.O trilogie contemporana
Creatorul de teatru

www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126

Pentru informaţii şi rezervări de bilete vă rugăm să sunaţi la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.

ABB
MOBEXPERT
DILEMAVECHE
Gândul
21
24-FUN
PORT.ro
onlinegallery.ro
pixels of culture

PUBLICITATE

Cu fiecare click,
121.ro
comunitatea femeilor senzaţionale
îţi deschide
"Pofta de lecturã"
împreunã cu
DILEMATECA şi DILEMAVECHE

PUBLICITATE

radiofranceinternationale
Între 26 august şi 23 septembrie,
Dan Pârvu şi invitaţii săi urmăresc
Festivalul Internaţional
"George Enescu"
rfi romania
artcultura
duminica de la ora 13.00
toată diversitatea lumii

Iaromira POPOVICI

bazar

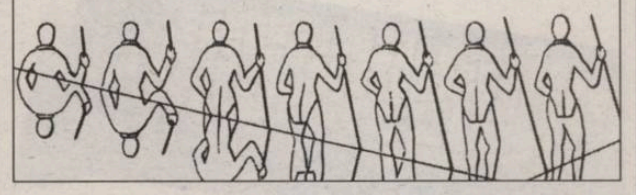

Românii de aiurea

În anii '90, cînd am ieşit primele dăţi din ţară, de cîte ori spuneam că sînt din România, nu simţeam, la diverşii mei interlocutori, vreo prea impresionantă licărire de recunoaştere. Pe undeva, prin imaginaţia lor, aceasta arăta ca una dintre republicile africane sau sud-americane pe care le vedem prin filme, în care totul e instabil şi riscul de lovituri de stat şi dictatură mereu ridicat.

În ultima călătorie, poate datorită Uniunii Europene, poate – numărului mare de români plecaţi la muncă în străinătate, dintre care nu toţi fac o impresie atît de proastă, opinia generală pare mai favorabilă. Sau, cel puţin, oamenii sînt mai informaţi despre mica noastră parte a lumii. Iar româna, culmea, este o limbă care se vorbeşte în mai multe locuri decît te-ai aştepta.

De pildă, la hotelul Novotel din Londra. Chiar cînd am sosit, ne-am dus la bar, să luăm o apă. Auzindu-ne vorbind româneşte, unul dintre chelneri a spus că îl cheamă Dorin, şi e, evident, român. A mai adăugat că sînt patru români care lucrează acolo. M-am bucurat foarte tare, nu ştiu, să fi fost de vină un soi de patriotism mic, orientat spre treburile cotidiene? Am avut, pentru prima dată, senzaţia că româna e un soi de limbă cu valenţe globale, integrată în mersul normal-universal al lucrurilor... Şi, culmea, un soi de mîndrie naţională, de care nu m-aş fi crezut în stare... Precum şi o oarecare linişte prostească, dar firească pentru o persoană conservatoare, obişnuită cu aceleaşi locuri şi feţe, de ani: eram mulţumită că, oriunde în lume voi eşua, voi da de persoane asemănătoare mie (cel puţin conform unor criterii aparente).

Tot la hotelul Novotel, cea de-a doua întîlnire am avut-o la toaleta din hol: acolo am dat peste o doamnă pe care scria Lidia şi despre care am intuit că e de-a noastră. Era, şi am intrat în vorbă, printre suluri, robineţi, dar şi prosoape albe, pufoase: plecată de vreo doi ani, încă nu reuşise să strîngă destui bani ca să se întoarcă „victorioasă“, şi deja se prefigurau oarecari nereguli în familie.

Din Anglia am plecat în America, şi, cel puţin temporar, cercul nu s-a strîns la loc. La Washington DC însă, am avut ideea de a vizita Air and Space Museum. La magazin, cînd să cumpărăm nişte baterii, un băiat prezentabil, cu alură intelectuală, ne mărturiseşte că este din Tîrgu Mureş. La celălalt magazin, o fată blondă, frumoasă, povesteşte că a venit aici să lucreze, prin Work and Travel USA, împreună cu sora ei, dar nu e foarte mulţumită: a investit mulţi bani în afacerea asta, încă nu şi-a scos profitul şi nu e în totalitate fericită de felul în care au fost trataţi. Tot în Washington, hălăduind eu singuratic prin magazinul *Macy's,* aud, brusc, un flux lingvistic familiar: o doamnă destul de bine îmbrăcată vorbea la telefon, cu mama ei din România, despre redecorarea casei.

Pe cei mai mulţi conaţionali de-ai noştri i-am întîlnit în Las Vegas. Să fie jocurile de noroc de vină sau, pur şi simplu, faima locului? Cert e că, în hotelul în care stăteam, pe un alt băiat intelectual, angajat al parcului de distracţii din incinta acestuia, venit acolo tot prin Work and Travel USA, îl chema ca pe mine: Popovici. Pe de altă parte, o filipineză de la cai (joc foarte popular, de altfel, şi la parcul de distracţii din Neptun: dai cu bile în diverse găuri şi, cu cît nimereşti mai mult, cu atît calul tău înaintează mai dihai), care părea cea mai acră dintre toţi de acolo, ne-a făcut un mare compliment: cînd i-am spus că sîntem români, s-a luminat la faţă şi a spus *„Romanian? Good people!“.*

Replica filipinezei a fost prea relevantă ca să conteze ce a mai urmat după: poate doar dialogul lingvistic-comparatist cu un venezuelean, în aeroportul din Los Angeles, în care am stabilit cîteva asemănări de bunsimţ între româna, spaniola şi portugheza la îndemînă.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

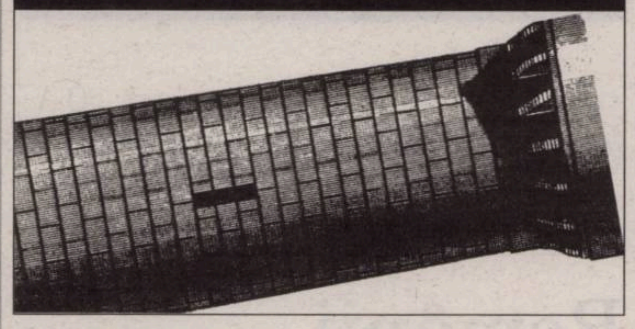

Vicii şi scuze

Orice naţiune se defineşte *în oglindă,* fie că se priveşte pe sine, fie că ia seama la felul în care o privesc alţii. Fără specularitate, nici reflecţia, ca act evaluativ, nu poate funcţiona. Noi, de pildă, vorbim foarte mult despre noi înşine. Există, cel puţin în spaţiul mediatic, o adevărată manie a subiectelor româno-române. Ne atrag sondajele care ne arată – printr-o ficţiune sociologică folosită ca proteză critică – felul în care mîncăm, dormim, iubim sau votăm. Ne place să le spunem oaspeţilor noştri occidentali că românii posedă caracteristici „unice". Perpetuăm chiar obiceiul de a ne prezenta defectele în cheie minoră, asfel încît caracterul naţional să nu sufere: ce-i drept, sîntem cam hoţi, numai că „hoţia" e în limba noastră un cuvînt polisemic: hoţul e şi băiat deştept. O inepuizabilă doză de complezenţă ne alimentează iluziile şi ne camuflează eşecurile. Relativizăm orice urmă de grandoare sub specia faimosului „merge şi aşa", completat printr-un anti-eshatologic: „hai, că nu-i sfîrşitul lumii"...

Cu excepţia celor născuţi după 1990, am digerat cu toţii, prin procesul şcolar, acelaşi maldăr de clişee etnocentrice, developate în vaporii unui triumfalism subînţeles. Partea proastă nu ţine doar de remodelarea apologetică a rarelor informaţii certificate documentar. Cred că idealizarea naţionalistă a „blazonului" gravat în mentalitatea colectivă e responsabilă şi de *stările depresive* prin care trecem în ultimele două decenii. Nu poţi educa o societate – şi cu atît mai puţin nu o poţi ajuta să evolueze – dacă plasezi într-un trecut mitizat ansamblul perfecţiunilor de care s-au învrednicit „strămoşii". Cînd ai „dat" deja „totul", nu-ţi rămîne decît să stagnezi, gestionînd tezaurul unor victorii fără posteritate. Or, noi tocmai asta am făcut, necontenit. Ne-am ales cîte un „secol de aur" (fie acesta XVI, XVII sau XIX) sau ne-am pretat, în lipsă de altceva, la cosmetizarea fantasmatică a epocii interbelice, pentru a încerca mereu să „revenim". Sîntem inventatorii absoluţi ai progresului prin regres. Unii au spus că Ortodoxia ar fi vinovată, de vreme ce ea este confesiunea care, după catastrofa Imperiului Bizantin, a rămas prizoniera propriei genealogii. Paseismul pravoslavnic rămîne un factor important al stării pe care o descriu şi o deplîng. El a fost agravat prin replierea utopică provocată de comunism, o ideologie aparent „progresistă", care a funcţionat însă ca alibi al unui anistorism dogmatic, profund „retrograd".

Cum stau lucrurile în prezent? Cîţiva dintre savanţii noştri au început să demonteze maşinăria stereotipurilor de identitate. Slavă Domnului, există personalităţi (precum Neagu Djuvara, Florin Constantiniu, Lucian Boia sau Daniel Barbu) care au căutat să ne trezească din somnolenţa letală în care ne-a afundat viziunea canonică a elitelor „tradiţionale". Din păcate, revoluţia lor intelectuală – argumentată prin cercetarea necomplezentă a surselor şi bazată pe bibliografia „imagologică" a mărturiilor străine despre „firea românilor" – a fost receptată cu indiferenţă sau ostilitate pînă şi în mediul istoricilor profesionişti, d-apoi în largul „opiniei publice" (încă dependente de vulgata mistificărilor „moştenite"). Va mai curge „apă pe Dîmboviţa" pînă cînd ne vom lăsa pasionaţi de adevărata noastră istorie, mai plină de înfrîngeri decît am fi vrut, dar şi mai „vie", mai palpitantă decît ni s-a spus vreodată. Pînă cînd unda acestui şoc epistemologic nu va cutremura conştiinţele noastre anesteziate, nu vom asuma nici un act (refondator) de veritabilă creativitate naţională. Nimeni nu ne cere să ne renegăm orgoliul inerţial „de a fi români". E suficient să interiorizăm ideea că retardările noastre nu ţin de permanenţa conspiraţiei antiromâneşti, ci de nevrednicia tenace a unor predecesori cărora se cade să le omagiem virtuţile fără a le mai prelua, la nefîrşit, viciile şi scuzele.

Anca MANOLESCU

Simbolul dezafectat

Recitind cînd un articol, cînd un altul din volumul în care Teodor Baconsky şi-a reunit contribuţiile din „Turn înclinat", urmărind scînteierile cu care pretutindeni stilul slujeşte credincios ideii, am consimţit din plin judecăţii pe care, cu clarviziune şi tranşante nuanţe, autorul o face, în articolul „Transformări", asupra unui mod, de mult marcă academic înregistrată, de a studia istoria şi de a face antropologie.

E vorba de maniera propusă de Şcoala Analelor, bogat valorificată de istoria mentalităţilor şi de antropologia istorică. Ea urmăreşte să obţină tabloul exhaustiv, întregul „sistem nervos" al unei microteme. Articulînd metodic mase impozante de tuşe mici, ea despoaie documentele de serie, scrutează anecdoticul prelevat de pretutindeni, gestul cel mai familiar, pe-jumătate-spusul jurnalului personal sau al interogatoriului, şi ne pune în faţă structura, decodată la firul ierbii individuale, a unei reprezentări colective. Beneficiile acestei maniere de studiu sînt (pot fi) captivante, mari. Constaţi cum e pus la lucru simbolul în metabolismul imediat perceptibil al unei comunităţi, cum prinde simbolul carne particulară, cum universalitatea lui primeşte chip expresiv într-un context foarte precis. Poţi lua urma ideii cînd ea se oglindeşte în cutele nenetezite ale unei *chora* foarte locale. La începutul Jurnalului său filozofic, Constantin Noica nota: „Fiecare om e o idee. Şi-ţi place să vezi care e gestul ideii, care e vocea ei. Cum surîde ea". Antropologia culturală are, în fond, această ambiţie, de a surprinde tonul, surîsul ideii, inflexiunile ei concrete în fiinţa şi în gesturile indivizilor situaţi în lume, în comunitate. Cînd îşi aplică metoda asupra omului complet – în toată verticala nivelurilor lui, cuplate la transcendenţă – antropologia culturală devine corelatul, necesar, al metafizicii. Căci o salvează pe cea din urmă de la o fantomatică abstracţiune; dă mărturie că speculaţiile ei au corp, că realităţile ultime lucrează în corpul universului uman.

Cîteva opţiuni de principiu împiedică totuşi, nu arareori, antropologia culturală să joace acest rol. În primul rînd opţiunea „sociologizantă": jocul sensurilor, al căutării şi al descifrării lor e dintru început limitat la domeniul societăţii şi al individului social. Studiul investighează fabrica de reprezentări prin care grupul social şi membrii lui îşi asigură funcţionarea, reglajele, catastrofele, identitatea. Tot restul nivelurilor de realitate şi de sens sînt luate în seamă doar ca „emanaţii, „construcţii" şi „re-construcţii" ale omului-în-societate, ale omului-pentru-societate. Orizontul strict fixat al cercetării decide dintru început soarta sensului, îl face să recadă, scurt, asupra celui care l-a fabricat. Derivată, pe linie egalitară, de aici, a doua opţiune constă în alinierea pe acelaşi plan a tuturor utilizărilor şi intenţiilor care actualizează (sau inventează şi reinventează) simbolul. Articularea pe verticală a conţinuturilor studiate e privită cu mefienţă, iar utilizarea ierarhiei drept categorie metodologică e respinsă sub suspiciunea de neobiectivitate. Louis Dumont – al cărui *Eseu asupra individualismului* a fost publicat de Teodor Baconsky în 1996, pe cînd era director al Editurii Ansatasia – pomeneşte de cîteva ori ce puţin succes a avut în lumea academică încercarea sa de a propune categoria ierarhiei, ca noţiune fundamentală pentru studiul societăţilor tradiţionale, şi viziunea unui *homo hierarchicus*.

Preferate sînt orizontul indefinit extins şi scrutat, dar calitativ omogen, închis, al cercetării, iar, înlăuntrul lui, planeitatea lecturii şi a explicării datelor. Ceea ce ajunge să ofere *imaginea antropologică* a unor actori care nu mai sfîrşesc – cum spunea Teodor Baconsky – „să producă o perpetuă – şi gratuită industrie – simbolică", efect pe care cu îndreptăţire îl califica drept „viclenie epistemologică" proprie acestei maniere de studiu. În asemenea condiţii, practicarea antropologiei culturale nu îşi mai onorează în sens tare idealul comparativist. Nu mai conduce, aşa cum propunea Louis Dumont, la compararea concepţiei asupra realului, proprie culturilor tradiţionale, cu cea proprie culturii moderne – spre beneficiul cunoaşterii în oglindă a amîndurora –, ci la binecunoscutul „modernocentrism".

Simbolul însuşi e redus, în aceste condiţii, la varianta lui plană, secularizată, circulînd, ca pe o şină de tramvai, dus-întors, între societate şi individ. Or, pe noţiunea de simbol se întemeiază „sistemul nervos" al semnificaţiilor în domeniile studiate de antropologie şi de istoria mentalităţilor, iar el e conatural, în culturile tradiţionale, cu categoria ierarhiei. Căci simbolul realizează şi exprimă corespondenţele între nivelurile realului, vibraţiile concordante care animă scara planurilor de existenţă şi o pun în acord cu Autorul lor. Simbolul – s-a spus – este „inteligenţa cosmosului", modul cosmosului de a reflecta raţionalitatea transcendentă care l-a organizat. În varianta lui tradiţională, simbolul serveşte la cuplarea micorcosmosului uman cu întregul ierarhizat al realului, pînă la realul ultim. În varianta lui secularizată, simbolul serveşte la autoreprezentarea societăţii şi a individului-în-societate, adică la raportul cu ei înşişi al actorilor sociali. A-l studia numai din a doua perspectivă revine la a dezafecta aproape simbolul.

În orizont tradiţional, simbolul slujeşte desigur ordinii

sociale şi politice, îi furnizează din plin reprezentări, dar are această funcţie numai întrucît societatea este, ea însăşi, un reflex al ordinii superioare, principiale. Funcţia orizontală a simbolului are eficacitate numai întrucît el e înţeles ca vector care, trecînd prin ierarhia tuturor planurilor de existenţă, indică absolutul, se înfige în realul absolut. Această orientare e decisivă, ea dă autoritate şi eficacitate simbolului. O antropologie aş zice „calitativă" pune accentul, cînd e vorba de contexte nesecularizate, pe *acest* caracter al simbolului, al înţelegerii şi practicării lui. Ananda Coomaraswamy, interpret al doctrinelor şi al artei tradiţionale, lungă vreme conservator la Museum of Fine Arts din Boston, spunea că, pentru ca omul contemporan să înţeleagă condiţia obiectului de artă sacră, nu abordarea estetică e calea potrivită, cît cea antropologică. Atunci cînd e calitativă, antropologia dă seamă de *întregul* omului şi, ca atare, îi înfăţişează obiectele, uneltele, zidirile drept produse în care funcţia utilitară e subsumată celei simbolice, e derivată din cea din urmă. Dar e vorba de simbol în calitatea lui de traseu al corespondenţelor pe verticală. E vorba – spunea A.K. Coomaraswamy („Why exhibit works of art?", în *Christian and Oriental Philospophy of Art)* – de obiecte orientate metafizic, produse de oameni orientaţi metafizic.

Antropologia riscă să nu îşi acopere denumirea dacă, trasînd harta sensurilor omului, o reduce la domeniul *omului-pentru/în-societate*. Se spune că antropologia îşi găseşte materialele cele mai consistente atunci cînd studiază „marginile" unui fenomen, acolo unde reprezentările se fac şi se desfac, trec în opusul lor, se reconfigurează. Nu ar fi potrivit atunci ca tocmai marginea domeniului menţionat să fie cercetată şi străbătută de cercetare, ca un prag peste care simbolul însuşi ne antrenează, nu ca o incintă pe care cercetătorul o închide?

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

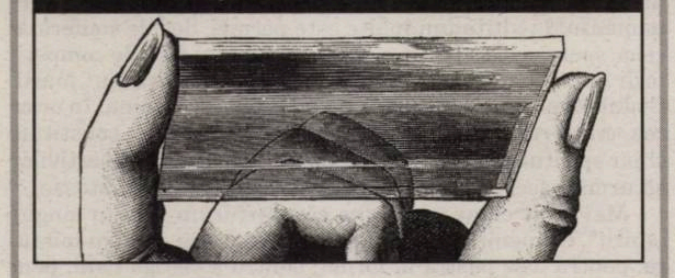

Ţăranul cu gărgăuni şi doamna cu bun-simţ

Atunci cînd compară satul cu oraşul, mulţi intelectuali o fac pentru a ridica în slăvi satul şi a vorbi despre decăderea oraşului. Satul este păstrător al tradiţiilor, acolo omul are un bun-simţ natural, care-i vine din „fibra lui sănătoasă“, iar veşnicia, precum ştim, a făcut ochi în cerdacul unei case ţărăneşti, nu în altă parte. În contrast, oraşul este decăzut moral şi spiritual, o adunătură de mizerie şi de vicii. Această viziune are o lungă tradiţie la noi şi a marcat, de-a lungul istoriei, de la curente culturale (sămănătorismul, de exemplu), pînă la mişcări politice şi ideologii (cum s-a întîmplat în cazul legionarismului). De fiecare dată, a fost produsul minţilor unor intelectuali orăşeni, care îşi compensau frustrările proiectînd o lume ideală, opusă celei în care trăiau. Acum două săptămîni, l-am văzut la emisiunea lui H.-R. Patapievici de pe TVR Cultural pe Grigore Leşe, reprezentantul cel mai de seamă de astăzi al „fibrei sănătoase“ rurale, al tradiţiilor noastre strămoşeşti, al cîntului nostru popular. Pe scurt, Grigore Leşe e un *autentic*.

După ce am urmărit emisiunea în care a fost invitat, mi-a fost clar că numai autentic nu este. De altfel, aveam anumite bănuieli de dinainte, de cînd îl văzusem pe la diferite manifestări sau la propria lui emisiune, pe care-o are tot la TVR Cultural, *La porţile ceriului*. Mi-era destul de suspect că un tip care trăieşte la oraş poartă cu ostentaţie o pălărie ţărănească şi se străduieşte să vorbească numai în regionalisme. Apropo de vorbirea lui „ţărănească“, am văzut la un moment dat în emisiunea lui o scenă de tot hazul. Grigore Leşe îi pune o întrebare – pre limba „ţărănească“, desigur – unui ţăran, un fel de rapsod popular, iar acesta nu-l înţelege. (Ceva de tipul: „Bade, tu cîn' horeşti?“ „Ce să fac?“ „De horit, tu cîn' horeşti?“ „Adică, ce vreţi să spuneţi?“ „Cînd te apucă pe tine dorul să cînţi?“ „Aaaa, păi ziceţi aşa!...“)

După ce l-am văzut în emisiunea *Înapoi la argument*, mi-a fost clar: *autenticul* Grigore Leşe nu e decît un personaj de operetă. În plus, un personaj de o egolatrie incredibilă.

Dacă nu ştiaţi, singurul în măsură să cînte un cîntec popular (în fine, „tradiţional“, după terminologia lui Leşe) este un om al satului. Dar nu orice om al satului, ci unul căruia părinţii i-au transmis acest har – aşa cum este cazul lui, care a primit de la mamă talentul (mama lui era şi ea rapsod). Pînă la urmă, demonstraţia lui te conduce la o singură concluzie: cel mai potrivit să cînte cîntecul popular este un individ care s-a născut în satul lui Grigore Leşe, din părinţii lui Grigore Leşe şi a studiat oboiul la Conservator. Adică Grigore Leşe însuşi. Şi nu, cîntul popular nu se cîntă la Ateneu (unde probabil rapsodul nostru nu a ajuns pînă acum), urcat pe scena Ateneului încetează să mai fie cîntec popular, dar poate fi cîntat în sala nu ştiu cărei filarmonici din Germania, unde Leşe a avut – spune el – un succes nebun.

Văzîndu-l pe Grigore Leşe vorbind cu modestie despre el însuşi ca despre alfa şi omega ale cîntului popular, te întrebi unde mai este „proverbialul bun-simţ al ţăranului român“. Desigur, el nu mai este ţăran – doar un fals ţăran – şi poate că aici avem toată explicaţia. (Sau poate că nu.)

În săptămîna următoare, invitata lui H.-R. Patapievici la emisiunea *Înapoi la argument* a fost Annie Bentoiu, o orăşeancă get-beget, a cărei mamă a fost nu rapsod popular, ci elveţiancă. (Annie Bentoiu, soţia lui Pascal Bentoiu, este o excelentă traducătoare şi autoarea unor volume de memorii despre începuturile comunismului în România, *Timpul ce ni s-a dat.)* De data aceasta am putut vedea un adevărat spectacol al rafinamentului, al inteligenţei, al nobleţei. Şi al neproverbialului bun-simţ citadin.

„La radio, poţi să fii tu însuţi“

– interviu cu Magdalena BOIANGIU –

Oamenii cu care am stat de vorbă şi care au lucrat în radio, ca tine, mi-au vorbit cu toţii despre o fascinaţie pe care o exercită asupra lor acest mediu. Care-i explicaţia acestei fascinaţii?

Este vorba de puterea de a vorbi cu oameni necunoscuţi, pe care o capeţi atunci cînd faci radio. Este ceva extraordinar. Intri în intimitatea unui om într-un moment în care el nu se aşteaptă la acest lucru – iar el te acceptă, că, dacă nu te-ar accepta, ar întoarce butonul. Asta te obligă să cauţi permanent să fii interesant şi pe înţelesul lui.

Mă gîndesc că trebuie să ai mereu în vedere că te adresezi publicului larg, nu specialiştilor.

Nu ştiu cum mai stau lucrurile acum, dar pe vremuri, cînd lucram la *Teatrul radiofonic,* cei mai mulţi ascultători ai acestei emisiuni erau bolnavii, elevii de liceu şi-n al treilea rînd gospodinele. Noi acolo ne închipuiam lucruri foarte subtile despre noi înşine. Dădeam Beckett, Kafka, eram foarte entuziasmaţi de teatrul modern... De fapt, noi trebuia să facem un teatru radiofonic pentru aceste categorii de oameni. Pentru oamenii singuri – fiecare singur în felul lui – care prin teatrul radiofonic îşi doreau să intre într-o lume imaginară.

Mai multă libertate

Vorbeşti despre sentimental extraordinar pe care ţi-l dă puterea aceasta de a intra în intimitatea oamenilor. Dar acelaşi lucru îl face şi televiziunea. Cu toate acestea, oamenii de radio care au făcut şi emisiuni de televiziune pun întotdeauna radioul deasupra televiziunii. Care-i explicaţia?

Cred că radioul îţi dă o libertate mai mare. Omul de la microfon este mult mai liber decît cel de pe micul ecran, care e încorsetat de felul cum trebuie să arate, de toată echipa de pe platou etc. Cel care face o emisiune la televizor e un om într-un spectacol, un om care nu mai este el însuşi. Este altcineva, care vrea să semene cu el, care vrea să vorbească despre el, dar e altcineva – şi unii au talent şi reuşesc să acopere această distanţă, alţii nu. La radio, poţi să fii tu însuţi fără nici o problemă. Mesajul tău trece şi nu mai este bruiat de alte bariere. Vorbesc, desigur, de un radio dintr-o lume normală, nu cum am făcut eu radio ani de zile, cu cenzură şi cu sabia lui Damocles deasupra capului.

Ai făcut mulţi ani teatru radiofonic şi eşti şi critic de teatru. Nu se pierde foarte mult, prin lipsa imaginii, în raport cu spectacolul care poate fi văzut pe scenă?

La teatru, te duci şi vezi o imagine pe care ţi-o propune regizorul. La cel radiofonic, asculţi vocile actorilor şi imaginile sînt la dispoziţia ta. Cîtă imaginaţie ai tu, atîta poţi pune pe lîngă vocile respective. (În paranteză fie spus, există poveşti – foarte haioase unele dintre ele – despre şocul pe care-l au ascultătorii cînd fac cunoştinţă cu actorii pe care i-au auzit la radio. Auzi o voce impresionantă, gravă, pe care o identifici cu cea a unui erou şi vezi un domn scund, cu chelie şi burtă. Asemenea întîlniri sînt, totuşi, nişte excepţii.) Teatrul radiofonic lasă loc imaginaţiei – lucru foarte important în dezvoltarea culturală a individului. De-abia după ce ai ascultat o piesă la radio poţi să înţelegi mai bine spectacolul de pe scenă. Textul a trecut deja prin tine şi poţi fi de acord sau nu cu varianta pe care ţi-o propune regizorul pe scenă.

Cenzură, propagandă, epurări

Spuneai de cenzura de care ai avut parte la radio în vremea comunismului... Cum se exercita ea?

În toate felurile. Existau nişte camere în care funcţionarii cenzurii munceau în trei ture, iar aceştia ascultau tot ce urma să intre pe post. În ultimii ani, nu se mai lucra aproape deloc la liber, totul era înregistrat, şi nici o bandă nu putea să fie difuzată, dacă nu avea pe blanc (bucata care se punea la început) viza politică, prin iscălitura şefului direct, şi viza direcţiei presei – cenzura propriu-zisă. La un moment dat, Ceauşescu a avut o idee năstruşnică şi a desfiinţat cenzura. A zis: „Noi nu avem nevoie de aşa ceva, că toţi sîntem comunişti şi ştim cum să facem lucrurile“. Lucrurile au devenit mult mai sinistre după aceea. Atîta timp cît exista cenzura, viza politică era destul de destinsă: te înţelegeai de la început cu şeful tău cum să decurgă emisiunea şi lucrurile mergeau. Din momentul în care s-a desfiinţat cenzura, viza politică s-a simţit răspunzătoare pentru tot şi a devenit extrem de exigentă şi de atentă la tot ce se putea imagina că ar putea leza partidul. Cîteodată, ajungeai să-ţi zici că adevăraţii duşmani ai regimului sînt tocmai ei. Tu dădeai nişte texte absolut anodine şi fără nici o adresă politică, iar ei le citeau, se inflamau şi te acuzau că e în ele ceva împotriva regimului. Ca să se înţeleagă cum funcţionau lucrurile, am să dau un exemplu din alt domeniu, nu din Radio – căci situaţia era peste tot aceeaşi. După ce am fost dată afară din radio, am lucrat la Teatrul „Bulandra“, la secretariatul literar. La spectacolul lui Pittiş *Cîinele grădinarului,* se făcuse un afiş cu un căţel care avea

© R. Avram

nişte căşti pe urechi. Ideea era că asculta muzică, pentru că spectacolul urma să fie un *musical*. Şi m-am dus cu acest afiş la Comitetul Municipal de Partid, care trebuia să-şi dea OK-ul pentru multiplicarea lui. Cînd l-a văzut, cel de la Comitetul Municipal de Partid a făcut un mare X pe el şi mi-a zis că nu se poate aşa ceva. După el, căţelul asculta Europa Liberă... Vreau să spun prin asta că cenzura inventa de multe ori nişte lucruri inexistente şi nu făcea decît să-i crispeze pe oameni şi să-i împiedice să devină nişte adevăraţi profesionişti. Cu toate acestea, unii au reuşit să devină profesionişti tocmai exercitîndu-şi capacitatea de a ocoli cenzura.

De ce te-au dat afară?

Pentru că aveam rude în străinătate. Asta s-a întîmplat în 1983, cînd au fost daţi afară din Radio 73 de oameni. Era o chestie caraghioasă, pentru că eu aveam rude în străinătate începînd din 1975, cînd a plecat sora mea. Deci din '75 pînă în '83 n-au fost probleme. Se spunea (nu am însă nici o dovadă în sensul acesta) că în 1983 a venit un ordin de la Elena Ceauşescu care zicea să fie eliminaţi toţi cei care au rude peste hotare, în ideea că aceştia nu pot fi slujitori loiali propagandei comuniste. Am fost şi eu dată afară, deşi nu dovedisem vreo lipsă de loialitate.

Dar nici emisiuni de propagandă n-ai făcut. Tu te ocupai de „cluburi“ – Student Club, Clubul curioşilor *etc.*

Şi acolo era un fel de propagandă. La *Student Club,* tu spuneai de fapt „iată ce bine o duc studenţii din România“. Aveam şi nişte anchete care mai prezentau şi lucruri negative (cu burse, cămine sau cantine), dar erau lucruri minore, care ţineau de neputinţa unor funcţionari izolaţi. În general însă, trendul era pozitiv. Imaginea pe care aceste cluburi o dădeau, tocmai nefăcînd o propagandă evidentă şi agresivă, era aceea a unei vieţi normale. Cred că cel care se ocupa de supervizarea acestor programe era un om inteligent, care şi-a dat seama că această prezentare a vieţii normale face un bine mult mai mare regimului decît înşiruirea nesfîrşită de lozinci.

Timpuri noi

Cum consideri că se face radio astăzi, faţă de cum se făcea atunci? Mă refer la nivelul profesional.

Mi-e foarte greu să ascult radioul astăzi, pentru că, poate, criteriile mele profesionale sînt învechite. De exemplu, pretenţia mea de a auzi voci armonioase la radio probabil că n-are nici un rost. Tot aşa, pretenţia mea ca oamenii care vorbesc pe post să şi termine frazele pe care le încep probabil că e ceva depăşit de vremuri. Lucrurile acestea par nişte fleacuri, dar pe mine mă stresează. Aşa cum mă stresează şi cînd aud tipul acela de comentariu vesel aiurea-n tramvai (deşi nu se spun lucruri vesele), după care urmează, una după alta, numai muzici zbînţuite. Pe vremea noastră, noi ne gîndeam că, după un tip de muzică, trebuie să vină una de un cu totul alt tip, pentru a avea o diversitate şi pentru ca ascultătorul să nu obosească după cinci minute. Dar probabil că şi ascultătorul s-a schimbat, poate că şi el doreşte aşa ceva, că altfel nu-mi închipui că atîtea posturi ar proceda în acest fel.

Totuşi, ce posturi asculţi?

Ascult tot ceea ce-am ascultat o viaţă întreagă: BBC, emisiunea în limba română a postului RFI. Duplexul de dimineaţă de pe RFI, de exemplu, e o emisiune profesionistă, în care afli foarte multe lucruri despre lume. Căci aici e un alt lucru unde păcătuieşte radioul de la noi (şi posturile comerciale, şi cel public): legătura dintre România şi lume este absentă. Ştirile externe se dau undeva într-un colţ, fără nici o explicaţie, fără nici un fel de conexiuni, ca şi cum România ar exista pe o altă planetă. Nu cred că România va putea deveni o ţară cu adevărat europeană cu această mentalitate tribală, în care dincolo de satul tău nu există nimic.

a consemnat Cezar PAUL-BĂDESCU

etica vieții

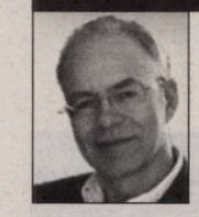

Peter SINGER

Este dopajul incorect?

Există acum un sezon fix pentru a discuta despre dopaje în sport: de fiecare dată cînd începe Turul Franței. Anul acesta, purtătorul tricoului galben, alți doi concurenți și două echipe au fost excluși ori s-au retras din competiție pentru că au picat sau nu s-au prezentat la testele antidoping. Cîștigătorul, Alberto Contador, este și el suspectat pentru că a ieșit pozitiv la testul antidoping de anul trecut. Atît de mulți ciclişti au fost găsiți pozitivi la testele antidoping sau au recunoscut, după retragere, că s-au dopat, încît e logic să ne întrebăm dacă poți să fii bun în acest sport fără să te dopezi.

De vreme ce evenimente sportive importante, precum Turul Franței, devin niște farse, profesorul de bioetică Julian Săvulescu a oferit o soluție radicală: ar trebui să ridicăm interdicția asupra substanțelor care întăresc performanța și să le permitem sportivilor să ia tot ce vor, atîta timp cît este sigur pentru ei să facă lucrul acesta.

În Statele Unite, dezbaterea a fost alimentată de perspectiva ca jucătorul de base-ball Barry Bonds să bată un record absolut în istoria acestui sport. Mulți spun că Bonds s-a folosit de substanțe dopante și de hormoni sintetici. Este frecvent huiduit și batjocorit de fani și mulți cred că observatorul oficial, Bud Selig, nu ar trebui să se prezinte la meciurile în care Bonds ar putea încerca să atingă sau să bată recordul.

La acest nivel al competiției, diferența dintre a fi un campion și un concurent de duzină este foarte mică. Totuși, contează atît de mult încît sportivii sînt presați să facă tot ce pot pentru a cîștiga cel mai mic avantaj față de competitorii lor. Este de bun-simț să suspectezi că medaliile de aur nu mai merg acum la cei care nu sînt dopați, ci la cei care își prelucrează atît de bine substanțele dopante pentru un rezultat maxim, fără a fi depistați.

De vreme ce evenimente sportive importante, precum Turul Franței, devin niște farse, profesorul de bioetică Julian Săvulescu a oferit o soluție radicală. Săvulescu, care conduce Centrul Uehiro pentru Etică Practică de la Universitatea din Oxford și este doctor atît în medicină, cît și în bioetică, spune că ar trebui să ridicăm interdicția asupra substanțelor ce întăresc performanța și să le permitem sportivilor să ia tot ce vor, atîta timp cît este sigur pentru ei să facă lucrul acesta.

Săvulescu spune că, în loc să încercăm să detectăm dacă un sportiv a folosit substanțe dopante, ar trebui să ne concentrăm pe indicatori măsurabili prin care să aflăm dacă acesta își pune în pericol sănătatea. Astfel, dacă un sportiv are un nivel periculos de mare de hematii în sînge ca rezultat al folosirii eritropoietinei (EPO), atunci nu ar trebui să i se permită să concureze. Problema constă în numărul de hematii, nu în mijloacele folosite pentru a mări acest număr.

Celor care afirmă că acest lucru îi va avantaja incorect pe cei care folosesc substanțe dopante, Săvulescu le spune că, fără substanțe dopante, sportivii cu cele mai bune gene vor avea un avantaj lipsit de fair-play. Bineînțeles, și ei au nevoie să se antreneze, dar dacă genele lor produc mai mult EPO decît ale noastre, ne vor înfrînge în Turul Franței, oricît de mult ne-am antrena. Dacă nu, asta este, luăm EPO pentru a ne completa deficiența genetică. Stabilind un nivel maxim de hematii, stabilim de fapt terenul de joc prin reducerea impactului loteriei genetice. Efortul devine apoi mai important decît a avea genele potrivite.

Unii spun că a consuma substanțe dopante este „contrar spiritului sportului". Dar oricum este greu acum să faci deosebirea între ce este permis și ce este interzis.

În Turul Franței, cicliștii pot folosi în timpul nopții chiar hrană și hidratare intravenoasă pentru a se reface. Antrenamentul la altitudini înalte este permis, deși le conferă acelor sportivi, care pot s-o facă, un avantaj față de competitorii lor care sînt nevoiți să se antreneze la nivelul mării. Codul Mondial Antidoping nu mai interzice cofeina. În orice caz, creșterea performanței – spune Săvulescu – constituie chiar spiritul sportului. Ar trebui să le permitem sportivilor să urmărească acest spirit prin orice mijloace sănătoase.

Mai mult chiar, aș spune că sportul nu are un singur „spirit". Oamenii fac sport pentru a socializa, pentru mișcare, pentru a se păstra în formă, pentru a cîștiga bani, pentru a deveni faimoși, pentru a alunga plictiseala, pentru a-și găsi parteneri. Pot să încerce să-și îmbunătățească performanțele, dar adesea o fac pentru binele lor, pentru a se simți împliniți.

Participarea populară în sport ar trebui încurajată. Exercițiul fizic îi face pe oameni nu doar mai sănătoși, ci și mai fericiți. Folosirea substanțelor dopante ar fi de regulă contrară propriilor interese. Eu înot pentru a mă menține în formă. Mă cronometrez pe o anumită distanță, pentru a-mi da mie însumi o țintă și pentru a mă încuraja să mă antrenez și mai mult. Sînt încîntat cînd înot repede, dar nu aș mai găsi nici un sens pentru reușita mea de a-mi fi îmbunătățit timpul parcurs, dacă această îmbunătățire vine dintr-o sticluță.

Dar sportul de elită, urmărit de milioane de oameni, dar la care participă doar cîțiva, este diferit. De dragul celebrității și al gloriei, sportivii vor fi tentați să-și riște sănătatea pe termen lung. Astfel că, deși sugestia îndrăzneață a lui Săvulescu poate reduce consumul de substanțe dopante, nu îi va pune capăt.

Problema nu este doar a sportivilor, ci și a noastră. Ne bucurăm pentru ei. Îi ovaționăm cînd cîștigă. Și oricît de strigător la cer ar fi consumul de substanțe dopante, nu încetăm să ne uităm la Turul Franței. Poate că ar trebui să închidem televizorul și să ne luăm propriile biciclete.

Peter Singer *este profesor de bioetică la Universitatea Princeton și profesor emerit la Universitatea din Melbourne. Printre cărțile sale se numără* How Are We to Live? *și* Writings on an Ethical Life.

despre putere și dreptate

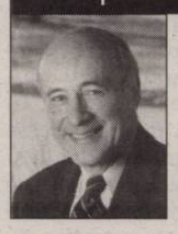

Joseph S. NYE

Harta schimbătoare a securității energetice

De trei decenii, lumea bogată discută despre cum să reducă dependența de petrol importat. Dar, în ciuda retoricii, problema aprovizionării cu petrol s-a înrăutățit, iar securitatea energetică a devenit și mai complicată. Cu toate apelurile repetate ale politicienilor pentru independență energetică, în ultimii 30 de ani Statele Unite și-au dublat dependența de petrol importat, care acum reprezintă aproape două treimi din consum.

Amenințările cu stoparea aprovizionării cu petrol, pentru a atinge scopuri politice, au o lungă istorie, mai ales cînd e vorba de Orientul Mijlociu. Membrii arabi din Organizația Țărilor Exportatoare de Petrol au impus un embargo în perioada războiului din 1967, dar acest apel nu a avut prea mare efect pentru că Statele Unite se bazau atunci pe petrolul propriu, în cea mai mare parte.

Dar în timpul războiului de Yom Kippur din 1973, embargoul arab a avut un efect mai mare, pentru că între timp crescuse importul american de petrol. Embargoul a dus la creșterea prețurilor și a determinat o perioadă de inflație și stagnare în întreaga lume. S-a mai demonstrat atunci și că petrolul este un produs global. Deși embargoul a vizat Statele Unite și Olanda, forțele pieței au făcut ca toate țările consumatoare să simtă efectele: penurie de petrol și inflație. Embargourile în privința petrolului s-au dovedit a fi un instrument orb, care afectează multe alte țări, pe lîngă cele vizate.

În urma oscilațiilor prețului petrolului, securitatea energetică se baza pe patru componente. Liberalizînd prețurile energiei, guvernele au permis pieței să încurajeze conservarea și căutarea unor noi resurse. În plus, guvernele au introdus subvenții modeste și regulamente, pentru a încuraja conservarea și reînnoirea surselor energetice. Unele guverne au început să depoziteze petrol în rezerve strategice, care să poată fi folosite pentru scurte perioade de timp, în cazul unor crize. Țările bogate au creat tot atunci Agenția Internațională a Energiei, cu sediul la Paris, care coordonează politicile (inclusiv rezervele strategice) ale țărilor consumatoare.

Asemenea politici încă mai sînt utile, însă nu ar putea preîntîmpina o criză majoră și de lungă durată. Pămîntul nu riscă să rămînă imediat fără petrol, dar două treimi din rezerve sînt plasate în regiunea instabilă din punct de vedere politic a Golfului Persic.

Statele Unite importă doar o mică parte din petrolul său, din Golful Persic. Cel mai mare furnizor pentru americani este vecinul lor stabil, Canada. Însă criza din 1973 ne-a învățat că o întrerupere a aprovizionărilor cu petrol din Golful Persic ar putea ridica prețurile și ar afecta chiar și economiile bogate, indiferent de unde își cumpără resursele energetice.

Anul acesta, China va depăși Statele Unite în privința emisiilor de gaze cu efect de seră. În această țară se construiesc cîte două termocentrale pe cărbune în fiecare săptămînă.

Mai mult, noi dimensiuni ale problemei securității energetice s-au ivit în ultimii cîțiva ani. Una dintre ele este creșterea tot mai mare a cererii de energie în economiile în curs de dezvoltare din Asia, mai ales China.

China pare convinsă că poate să-și asigure importurile de energie prin semnarea unor contracte cu state-paria, precum Sudanul. Deși această abordare mercantil-obtuză creează probleme de politică externă privind situații precum cea din Darfur, ea tot nu va reuși să protejeze cu adevărat China în cazul unei crize. Ar fi mult mai benefică primirea Chinei (și a Indiei) în Agenția Internațională a Energiei și încurajarea participării normale a chinezilor pe piețele internaționale.

O altă dimensiune a problemei securității energetice este modul în care prețurile ridicate și rezervele tot mai mari au crescut puterea țărilor producătoare de energie. Companiile de stat controlează acum mult mai multe rezerve de petrol și gaz, decît o fac companiile de energie private. Multe din aceste companii de stat, în țări precum Rusia și Venezuela, nu sînt deloc adaptate să facă față forțelor pieței, dar își folosesc puterea nou descoperită pentru scopuri politice.

În fine, securitatea energetică este complicată de schimbarea climatică. Pe măsură ce oamenii de știință sînt tot mai categorici, e limpede că schimbările de climă devin o problemă politică, atît la nivel global, cît și național.

Creșterea nivelului mării, seceta din Africa și furtunile tot mai turbulente reprezintă un nou tip de amenințare, care se cere luată în serios. Astfel că măsurile de rezolvare a problemei energetice trebuie să ia în considerare și nevoile crescute, nu doar aprovizionarea problematică.

Măsurile pe care anumiți legiuitori le preferă – precum transformarea cărbunelui în lichid – cresc securitarea aprovizionării, dar implică mai multe emisii de dioxid de carbon decît în cazul petrolului importat. Aceste măsuri ar trebui evitate pînă cînd tehnologiile pentru purificarea și extragerea cărbunelui vor fi perfecționate. Pe de altă parte, reducerea cererii prin măsuri de conservare a energiei este benefică atît pentru securizarea proviziilor, cît și pentru clima globală.

Dar nu este de ajuns ca Statele Unite și țările din Uniunea Europeană să economisească energie, dacă restul lumii nu face la fel. China și India cresc folosirea resurselor de cărbuni de care dispun, dar dacă nu au și acces la tehnologie modernă, efectul asupra atmosferei va fi mare.

Anul acesta, China va depăși Statele Unite în privința emisiilor de gaze cu efect de seră. În această țară se construiesc cîte două termocentrale pe cărbune în fiecare săptămînă. Într-o astfel de lume, securitatea energetică nu mai poate însemna independență energetică. Trebuie să găsim mijloace mai bune pentru a gestiona interdependența energetică.

Joseph S. Nye *este profesor la Harvard și autor al volumului* Soft Power: The Means to Success in World Politics.

Copyright: Project Syndicate, 2007
www.project-syndicate.org

traduceri de Iulia BĂDESCU

Luca NICULESCU

„Anul ăsta sînt prea mulţi turişti...“

– o săptămînă în Provence –

Mondializarea trufelor

„N-am văzut niciodată turişti ca anul ăsta, *pardi!*“ Din vîrful colinei, Robert se uită mirat către piaţa centrală din orăşelul Apt. 12 mii de locuitori, populaţia obişnuită, număr aproape dublu în această dimineaţă de sîmbătă, cînd are loc faimoasa piaţă *(marché)*. Turiştii din toată regiunea au coborît dealurile Luberon-ului spre a-şi face proviziile pentru săptămîna viitoare. Mirosurile de levănţică, ulei de măsline, legume proaspete şi brînză de capră străbat piaţa şi străduţele înguste.

Robert, sexagenar dinamic, parchează camioneta într-o pantă şi îşi face loc energic prin marea de turişti salutînd, ici şi colo, cîte o cunoştinţă: „Ăsta e fostul nostru vecin“ – îmi indică scurt din cap pe unul dintre vînzători. „E plin de bani, dar tot vine săptămînal să îşi vîndă sucul de piersici.“ Robert nu se opreşte însă la vecinul cu sucul de piersici, nici la cel care vinde brînză proaspătă de capră, nici la negustorul de vinuri („vinurile de Luberon, mai bune decît cele de Bordeaux“, aud o explicaţie competentă către un cumpărător ezitant). Merge glonţ la brutărie şi la chioşcul de ziare de unde îşi ia *La Provence* şi comentează cu Karim, vînzătorul, numărul excepţional de turişti: „Au venit din nordul Franţei – sugerează Karim – acolo plouă de peste o lună“. „Nu numai – răspunde gazda mea – e plin de belgieni, germani şi englezi. Cumpără din ce în ce mai multe case şi se instalează aici.“ „E rău?“ – întreb eu. „Unii spun că e bine, alţii că nu“, răspunde, înţelept, Robert. Luberon-ul era o regiune săracă, acum, graţie turismului, se dezvoltă. „Dar – oftează el, uitîndu-se la mulţimea care îl înconjoară – anul ăsta parcă sînt prea mulţi....“

„Prea mulţi turişti“ – frază pe care aveam să o aud de cîteva ori în timpul sejurului meu în Provence. Adevărul e că regiunea e magnifică. Dealuri acoperite de o vegetaţie pe jumătate continentală, pe jumătate mediteraneană, stejari, pini, brazi, dar şi smochini sau măslini, sate din secolul al XII-lea, cu case din piatră cocoţate pe coline, lungi întinderi împădurite, soare 300 de zile pe an, mîncare bună, vinuri excelente, oameni agreabili... „E cam ca în Toscana“ – după cum comenta un cuplu de americani instalaţi la o terasă – „doar că se vorbeşte franceză“. O franceză cu un accent cîntat mediteranean, în care „a“-urile se transformă în „e“-uri, iar limba e pigmentată de expresii gen „*pardi!*“, un fel de „pe cuvînt“.

Jean-François – venit în vacanţă la părinţi, Marie Louise şi Robert – crede că a găsit motivul invaziei: „Peter Mayle e de vină“ – spune el, mai în glumă, mai în serios. Britanicul, instalat de peste 20 de ani în Provence, este autorul celebrei cărţi *Un an în Provence*, urmată de o suită de alte volume care s-au vîndut ca pîinea caldă în milioane de exemplare. „Unde mai pui că s-a făcut şi un film!“ – exclamă Marie Louise. *Un an bun*, cu Rusell Crowe, a ieşit pe ecrane anul trecut şi a fost un *tabac,* după cum spun francezii, adică a adunat mulţi spectatori. Consecinţa pentru Provence: „şi mai mulţi turişti!“, comentează Jean-François. În general, turiştii sînt buni, „mai puţin olandezii, care vin cu cortul şi cu conservele lor şi vizitează Provence fără să cheltuiască nici un ban“. „Inadmisibil – se revoltă francezul – să nu guste ei din brînză, vin sau trufe!“ Trufele – sau „diamantele negre“ – sînt cele mai scumpe ciuperci din lume. Cresc în sălbăticie, în apropierea stejarilor, şi sînt

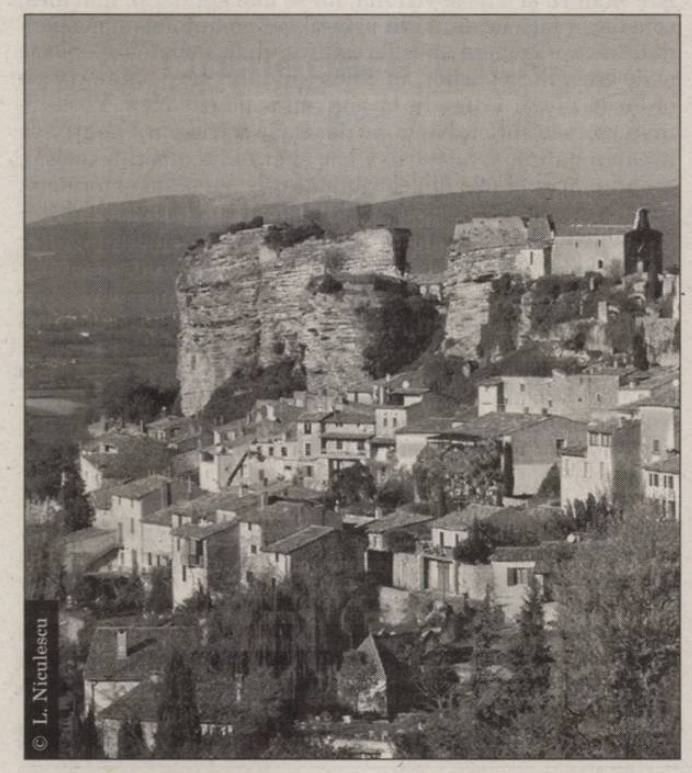
© L. Niculescu

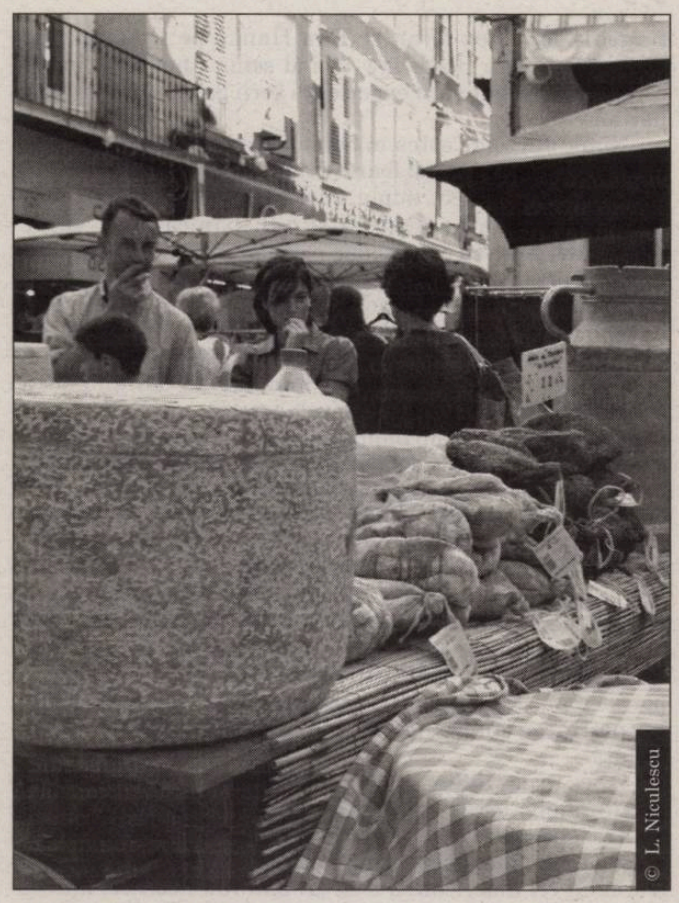
© L. Niculescu

culese între noiembrie şi martie cu ajutorul unor cîini dresaţi special sau al unor purceluşi. Preţul unui kilogram poate depăşi 1000 de euro. Oferindu-mi (cu mîndrie provensală) toate aceste detalii, Marie Louise e însă îngrozită de „mondializarea“ trufelor. „Unii ţărani cumpără trufe din China, mai ieftine, şi apoi le amestecă cu cele locale!“. O adevărată blasfemie...

Satul în care nu se construieşte nimic

Marie Louise şi Robert stau în comuna Saignon, la 2 km de Apt, într-o casă confortabilă, şi au 2 ha de teren şi pădure. „Suficient ca să nu ne deranjeze vecinii şi să nu îi deranjăm nici noi pe ei“ – îmi spune Robert făcîndu-mi turul proprietăţii. Vecinii sînt un cuplu de germani la pensie, care au cumpărat o casă pe deal. „Oricum – îi sugerez eu lui Jean François, venit cu soţia şi copilul – aveţi destul loc ca să vă construiţi şi voi ceva, lîngă casa părinţilor.“ „S-o crezi tu – îmi răspunde francezul – tot terenul din regiune e ne-construibil. Nu poţi să ridici nici măcar un garaj! Îl vede primarul şi îl dărîmă.“

Îl voi cunoaşte pe primar cîteva zile mai tîrziu. Jacques Azzuro – 60 de ani, dar pare cu 20 de ani mai tînăr – cunoaşte numărul exact al locuitorilor comunei: „1045, dintre care 250 vin doar temporar“. Sînt cei ce au o „locuinţă secundară“, o casă de vacanţă, cum s-ar spune în română. Saignon nu e cel mai cunoscut sat din zonă, nu e atît de faimos ca Menerbes – unde stă Peter Mayle – sau ca Bonnieux – unde a locuit timp de 9 ani John Malkovich –, nu are castelul feudal din comuna Oppede şi nici fortăreaţa cu care se mîndreşte Gordes.

Gloria locală este, după cum am spus, stînca de pe care se vede întregul Luberon, pe zeci de kilometri, pînă la muntele Ventoux (vîntul), care domină toată regiunea, şi chiar mai departe, pînă la Alpi. „Graţie stîncii – povesteşte primarul – Saignon a jucat un rol important în apărarea locurilor, într-o vreme în care invaziile nu erau doar turistice...“ De fapt, numele de Saignon ar veni din latinescul *signum* (semn). În antichitate, galii aprindeau focuri pe stîncă prin care se semnala în vale apropierea trupelor romane. Grija de acum a primarului Azzuro este ca stînca să nu fie teatrul unor accidente. „Vin sute de oameni în fiecare zi, unii urcă şi noaptea.“ Chiar dacă drumul e bine balizat, niciodată nu ştii la ce să te aştepţi. O turistă germană a căzut într-o noapte. Din fericire, s-a agăţat în arbuştii de pe stîncă şi a aşteptat dimineaţa pînă cînd a fost salvată cu elicopterul. A trebuit să dau o declaraţie la poliţie – mărturiseşte primarul – n-a fost foarte plăcut“.

Cînd nu salvează turişti imprudenţi, Jacques Azzuro are grijă de sat. „Avem nevoie de turişti şi vara este o adevărată competiţie în regiune.“ Chiar dacă are un buget minuscul, primarul face ce poate: o „lună a cinematografului“ într-o grădină de vară sau concerte de muzică clasică într-una dintre cele trei biserici din sat. Am asistat la un concert de pian şi vioară, ţinut în biserica din faţa Primăriei. Biserica era arhiplină deşi, în aceeaşi seară, mai erau două concerte de muzică clasică în zonă.

Jacques Azzuro vrea să protejeze satul de furia imobiliară: „Unii ar vrea să se construiască pe fiecare petic de pămînt, dar eliberez extrem de greu permise de construcţie“. În plus, satul face parte din Parcul natural Luberon, deci, practic, nu se mai poate construi nimic. Ca român, nu pot să nu mă gîndesc la dezastrele imobiliare de pe Valea Prahovei şi din zona Bran. „În plus – continuă primarul – cei care îşi refac casele trebuie să utilizeze culorile originale“ – un bej-gălbui, în general –, iar tîmplăria poate fi doar albastră sau roşie. Dacă ar vrea cineva să folosească alte nuanţe? „Imposibil“, îmi răspunde primarul, mirat că mi-a trecut aşa ceva prin cap.

Vorbind cu înflăcărare despre satul lui şi despre cei 1045 de locuitori – dintre care 260 la pensie, după cum ţine să sublinieze – ai crede că primarul Azzuro este la cea de-a zecea generaţie de *saignonnais*. Numele are rezonanţe italiene, remarc. „Mda – ezită primarul – bunicul era italian.“ Aveam să aflu că bunicii primarului (la fel ca şi cei ai gazdei mele, Robert Gastaldi) veniseră din Piemont la sfîrşitul secolului al XIX-lea, cînd Italia era săracă şi mulţi italieni emigrau către Franţa mai înstărită. Nici Robert, şi nici primarul Azzuro nu vorbesc însă italiană. De ce? „Cînd eram mici, prin anii ’50, a fi italian nu era un motiv de mîndrie aici. Colegii ne strigau «macaroni!» şi ne acuzau că veniserăm să mîncăm pîinea francezilor.“ Între timp, situaţia s-a schimbat, iar primarul Azzuro conduce anual grupuri de *saignonnais* în excursii în Italia. „M-am reconciliat cu Italia“ – zîmbeşte el.

Librăria ca atracţie turistică

Cele şapte zile în Provence trec ca una, ritmate de mesele copioase date de Robert şi Marie Louise. „Ciuperci proaspete, legume proaspete, ştevie proaspătă, smochine proaspete!“, anunţa de fiecare dată gazda mea. „Din piaţă?“ – întreb. „Pff, pufneşte Marie Louise, de la Hen-ri-ette!“ Misterioasa Henriette este unul din personajele centrale ale dejunurilor noastre şi pare a fi posesoarea unei grădini imense, destinată numai cunoscătorilor. N-am reuşit să o văd pînă la sfîrşitul sejurului şi încă am unele îndoieli asupra existenţei ei.

În pauzele dintre mese, Jean François mă plimbă prin Luberon. Mergem pe drumuri înguste de la un sat la altul, străbătînd cetăţi fortificate, zăbovind pe terase la umbra fîntînilor sprijinite de personaje alegorice, admirînd apusuri de soare care dau relief luminii aparte din regiune. Tragem cu urechea la conversaţiile localnicilor, împănate de expresii din provensală, limbă pe cale de dispariţie. Am aflat că există şi (cel puţin) un cuvînt comun în română şi provensală: „a rumega“. Ascultam în fiecare zi la radioul local ştirile despre personalităţile care au mai fost văzute prin regiune: Brad Pitt şi Angelina Jolie au survolat zona din elicopter în căutarea unei case, Jean Reno a mîncat la restaurantul „Le Paradou“ cu Ridley Scott, iar Peter Mayle a fost obligat să se mute din satul Menerbes în Lourmarain, după ce adresa sa a apărut într-un ghid turistic japonez. Scriitorul n-a mai suportat flash-urile nipone care îl mitraliau zi şi noapte...

Ce mi-a plăcut cel mai mult? Poate părea uşor paradoxal, dar una dintre atracţiile regiunii este librăria „Le Bleuet“, din satul Banon (875 de locuitori). În 1990, Joel Gattefosse cumpără o papetărie în care se află 70 de cărţi şi o transformă în librărie. Astăzi, „Le Bleuet“ e un fenomen: 4 etaje, 500 de metri pătraţi, 100 de mii de volume (am văzut şi traduceri din vreo 10 autori români), o cifră de afaceri de aproape două milioane de euro. Altfel spus, „Le Bleuet“ este „motorul economic“ al satului, amatorii de carte venind din toată Franţa, ba chiar şi din Belgia sau Germania. „Secretul meu?“ – întreabă Gattefosse. „Las cărţile să trăiască. În alte librării, cărţile nevîndute sînt retrimise editurii după trei luni, la mine pot sta în rafturi cîţiva ani.“ Şi asta spre bucuria lui Jean-François, care găseşte un exemplar din *Jurnalul* lui Mihail Sebastian, traducerea franceză fiind epuizată de peste un an. Pentru amatori, librăria e deschisă zilnic, cu excepţia zilei de 1 ianuarie.

P.S. Îmi dau seama că am uitat să vorbesc despre reperele româneşti din timpul sejurului. Au fost trei: Angela Gheorghiu – pe un afiş al festivalului din comuna Lacoste, restaurantul „Chez Gogou“ (!) din Aix-en-Provence (un prieten francez mi-a spus că se mănîncă bine) şi o Dacie Logan care s-a insinuat într-un superb apus de soare în comuna Oppede le Vieux. Maşină românească, număr de înmatriculare francez, şofer magrebian. Trăiască mondializarea!

***Luca Niculescu** este redactor-şef la RFI România.*

Iaromira POPOVICI

O incursiune concretă şi aleatorie în „visul american“

„America“ a fost pentru mine şi, cred, pentru mulţi alţi decreţei din generaţia mea, reperul cultural utopic prin excelenţă. Sigur că nu singurul: se ştie că, în perioada altfel de tristă amintire se citea mult şi din clasici (Sandra Brown şi Danielle Steele nu ajunseseră încă la noi): în locul lor exista Colecţia „Romanul de dragoste“, în care, printre alţii, puteai citi Balzac, Flaubert, Hardy... Dar „modelul american“ a fost cel mai puternic pe partea plaisiristă, de divertisment: cultura populară, cîtă exista pe vremea aceea, venea pe filieră americană. Aşa s-a întîmplat cu serialele de televiziune, care, în anii '70, erau destule, precum *Bewitched (Ce vrăji a mai făcut nevasta mea), Kojak, Un şerif la New York,* mai tîrziu *Dallas,* dar şi desenele cu Mickey, Woody, Fred şi Barney, cu filmele din cinematografe şi cu muzica pop şi rock. Toate (deşi, în realitate, nu erau chiar sută la sută producţie americană) erau percepute de noi, adolescenţii izolaţi de aici, ca venind din Paradisul terestru, şi anume America. Din filme ne-am însuşit, printr-un soi de mimetism naiv, noţiuni idilice de morală (binele învinge întotdeauna răul), amor (familia ideală *that lives happily ever after),* frumuseţe (blonda atletică şi uşor bronzată) sau succes.

După '90, cultura populară s-a diversificat şi multiplicat, dar principala ei cale de pătrundere a fost tot cea americană. Iar în ceea ce priveşte filmele hollywoodiene, ele au rămas modalitatea cea mai la îndemînă şi ispititoare de percepere a imaginilor şi mentalităţilor americane. Una peste alta, pentru cinefilul utopic – categorie din care fac parte, cu siguranţă –, America a rămas un mit, înţesat de imagini preambalate. Să mergi în SUA (căci, e clar, la asta se referea numele generic de „America“) nu putea fi altceva decît „un vis devenit realitate“.

New York-ul: paradisul citadinului prin excelenţă

Primul oraş american în care am poposit a fost, previzibil, New York-ul. Imaginaţia deformată a cinefilului a scos imediat la iveală scene disparate din filme: zgîrie-norii cu care încep şi se termină nenumărate pelicule; Ellis Island şi imaginea emigranţilor italieni sau irlandezi care vin cu vaporul pe Tărîmul Făgăduinţei; turnurile gemene şi tragedia lor; Meg Ryan şi Tom Hanks pe Empire State Building; Carrie Bradshaw făcînd semn unui taxi, îmbrăcată superelegant şi cu experienţa serii gata trăită, în Manhattan...

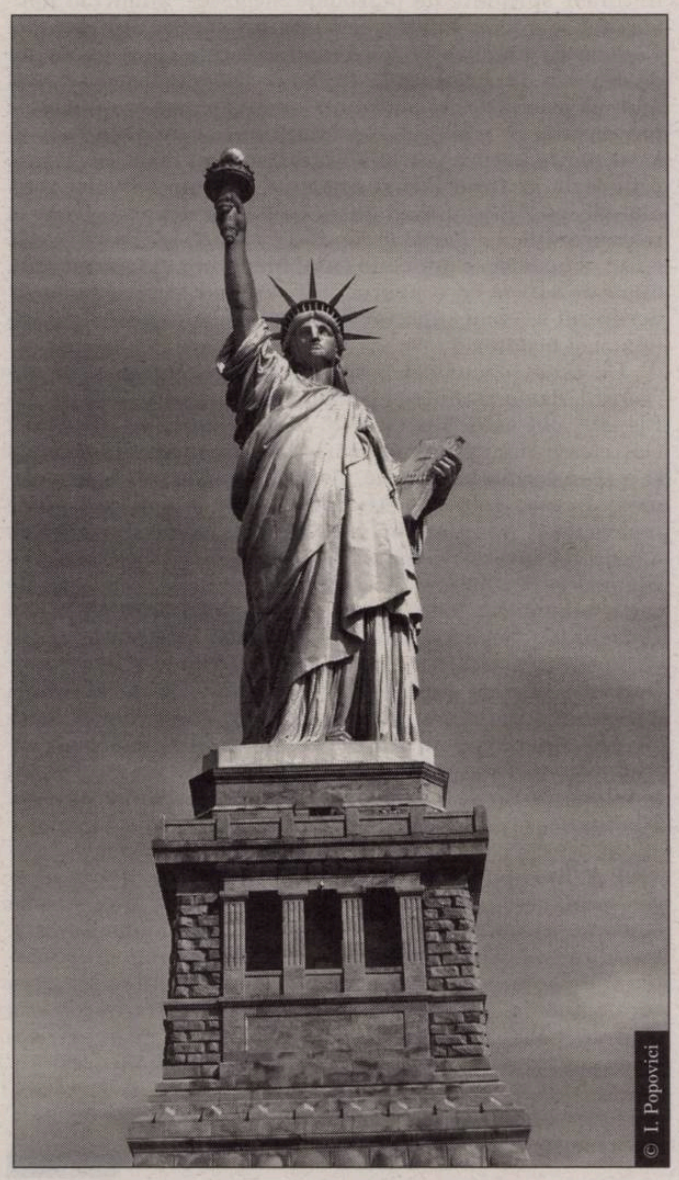
© I. Popovici

Nimic din toate astea în hotelul din Brooklyn în care am poposit. Cu un personal foarte drăguţ, de altfel, dar departe de tipul blond perfect, suplu, cu ochi albaştri, din filme. Recepţionerele erau o negresă şi o hispanică, uşor supraponderale, la fel cu o mare parte a populaţiei întîlnite acolo. Altfel, foarte amabile şi profesioniste. La restaurantul din colţ, pe care ni-l recomandă, patronul e grec, chelneriţa e blondă, dar departe de orice Michelle Pfeiffer sau Susan Sarandon: grăsuţă şi locvace. Mîncarea e foarte bună, dar, de fapt, normală: denumirile sînt fulminante, dar sub ele se ascund obişnuita friptură, făcută sandviş, masa de cartofi prăjiţi şi sosurile. Ambalajul contează, e una dintre primele concluzii care mă ajută să desprind realitatea de prea multele filme înghiţite: oamenii adevăraţi din State sînt alţii decît tipurile perfecte hollywoodiene. Mai mult de-atît: e o încrengătură de rase, pe care într-o ţară mică şi unitară, precum România, nici nu ţi-o poţi imagina. Baia globală are un efect pozitiv: după 2-3 zile de trăit între oameni atît de diferiţi, percepţia asupra omenirii ţi se lărgeşte considerabil, cît şi gradul de toleranţă... Acum am înţeles, cel puţin într-o oarecare măsură, de ce corectitudinea politică a pornit de aici: pe lîngă partea de propagandă şi ideologie, nu poţi nega diferenţele şi mobilitatea punctului de referinţă...

Orice drum iniţiatic, într-o ţară nouă, trece prin transportul public local. Primul contact cu metroul newyorkez nu a fost cel mai fericit. Ţin minte că m-am plîns, cîndva, de ordinea celui londonez: prima replică a copilului meu, la intrarea în cel american, a fost: „E mai rău decît cel din Bucureşti! Măcar la noi «au băgat» vagoane noi!“. Metroul din Brooklyn arăta ca un soi de tanc sau tren de camuflaj: gri, blindat, părea rezistent (la ce?) şi non-estetic. Mi-a adus aminte de filme gen *Die Hard,* în care *underground*-ul era cadrul ideal pentru scene palpitante, dar şi sinistre. După un timp, am realizat că nu toate metrourile arătau aşa, ci era o chestiune de zonă... Cel care leagă Brooklyn-ul de Manhattan era însă cu adevărat urît şi pe dinafară (faianţa gen toaletă aducea cu cea din Piaţa Romană, desigur, pe alte culori, şi chiar ne-am întrebat dacă nu i-a servit drept model). Altfel, era eficient: venea repede şi ajungea prompt.

Carduri, butoane şi „iraţionalitatea raţionalităţii“

Tot la metrou trebuia să fii un individ al secolului XXI, capabil să mînuiască butoane şi carduri. Butoane la aparatele de unde trebuia să îţi iei biletul, în cazul în care nimereai peste o staţie fără funcţionar (de altfel, de multe ori funcţionarul însuşi se apropia de respectivele automate, pentru că îţi cerea bani potriviţi şi dădea răspunsuri monosilabice). Aparatele erau obositoare prin multitudinea de opţiuni, prin minuţiozitatea întrebărilor pe care ţi le puneau; şi, pînă la urmă, prin faptul că te obligau să citeşti nişte lucruri care, pe un plan existenţial superior, ţi se păreau cu totul neesenţiale (ce destinaţie vrei să alegi, dacă vrei să te duci sau să te şi întorci de acolo, dacă eşti singur sau însoţit de cineva, adult sau copil...). Era o cultură a literei scrise, dar dintr-o perspectivă strict pragmatică: ţi se părea că, dacă citeşti atîtea lucruri strict utilitare, cititul în sine se va reduce la asta, fără să mai presupună partea cealaltă, atît de dragă unora dintre noi – visarea imaginativă... Plus că era nesuferită şi pierderea elementului uman, mai ineficient (desigur, conversaţia putea oricînd devia sau se putea lungi), dar mai puţin monoton.

Din fericire, maşinăriile îşi aveau şi ele limitele şi neputinţele lor, fie acestea strict mecanice. De pildă, uneori, cartela magnetică a camerei (căci clasica cheie era înlocuită cu acest nou instrument...) se demagnetiza şi nu mai puteai accede în propria ta vizuină... Dacă luai liftul (care putea fi, printre altele, cîntător, adică avea muzică tot timpul, ale cărei acorduri îţi dădeau de ştire că se apropie...) şi nu aveai cartela la tine, nu puteai să ajungi la ce etaj voiai: ascensorul te purta în voia comenzilor celorlalţi... De asemenea, la metrou, dacă nu treceai cardul prin şanţul său, în ritmul corect (greu de precizat care era, unul nici prea repede, nici prea încet...), nu mai puteai trece şi rămîneai singur şi stingher, de partea cealaltă a lucrurilor... Ritzer *(McDonaldizarea societăţii,* comunicare.ro, Bucureşti, 2003) numeşte acest tip de situaţii, în care dorinţa excesivă de eficienţă se transformă în reversul ei, „iraţionalitatea raţionalităţii“.

Apariţia, pe alocuri, a acesteia nu trebuie să ne facă să credem că „elementul uman“ nu juca, şi el, un rol important în diversele servicii americane cu care am avut de-a face. În primul rînd, în avion, stewardesele nu se potriveau deloc cu concepţia românească: nişte fete drăguţe şi sexy care vorbesc limbi străine. Erau nişte doamne de vîrsta a doua în toată regula, sfătoase, dar fără chef să fie serviabile, ci mai curînd să stea de vorbă cu pasagerii cunoscuţi despre chestiuni familiale. În aeroport, cînd nu ne descurcam cu *check-in*-ul automat, a venit o doamnă, tot de vîrsta a doua, plinuţă, care ne-a scos cu amabilitate sfătoasă, gen Miss Marple, din încurcătură, ba ne-a şi recomandat, la sfîrşit, în bună tradiţie românească: „Dacă aveţi necazuri, spuneţi că v-a trimis Grace“. La *Macy's,* un magazin universal care ne-a fost prezentat drept cel mai mare din lume, vînzătorii nu erau neapărat dornici să fie serviabili, ci preferau să vorbească lung între ei (nu mult diferiţi de cei de la Unirea) printre altele, despre relaţii şi cum pot fi ele păstrate (acestea erau majoritatea discuţiilor pe care le auzeam din cabinele de probă). E adevărat că, atunci cînd îţi venea rîndul, îşi făceau corect datoria, prezentîndu-ţi diversele avantaje sau reduceri posibile ale cumpărăturii tale – dar exista o oarecare formă de libertate umană pe care şi-o păstrau în cadrul rutinei propriei profesii. Într-un magazin de pantofi, o negresă dansa în geam, pe muzica de fond. Cînd a simţit că mă uit la ea mai lung, întrebător, mi-a spus că e de aproape 12 ore acolo şi nu mai poate. La *Disneyworld,* unul dintre conductoarele trenuleţelor care te duceau din parc în parcare îşi permitea să facă nişte bancuri inteligente, dar cinice, complet diferite de cele la care te-ai aştepta într-o astfel de lume idilică: atîta doar, la sfîrşit preciza că au fost glume.

Manhattan-ul sau culmea aglomerării umane

Dacă în poveştile de mai sus a fost vorba de prezenţe vii, dar disparate, Manhattan-ul lui Carrie Bradshaw (şi nu numai), la ore de vîrf (de la 7 seara încolo), era un *summum* al aglomerărilor umane. În Bucureşti, pe Magheru, la Romană, mai ales în perioada Sărbătorilor, am avut de nenumărate ori un sentiment asemănător: aici însă, acesta se ridică la o cu totul altă scală. Chestie de dimensiuni: în State, în general, observ şi mi se spune, toate sînt la alte proporţii. Mulţimea de aici nu era negativă sau destructivă, ci mai curînd hiperactivă şi grăbită, ca şi cum mişcarea i-ar fi fost atributul fundamental. Într-adevăr, dacă te opreai, erai uşor pierdut fiindcă valul trecea pe lîngă tine cu viteză ameţitoare. Nu-ţi puteai permite, la orele de vîrf în Manhattan, să nu ai un scop precis. Chiar dacă, în realitate, nu aveai unul, erai obligat să ţii ritmul cu mişcarea în sine. Te puteai „salva“ doar intrînd în vreunul din „templele comerţului“ din zonă, de pildă *M & M,* un magazin de două etaje dedicat celebrelor bomboane şi industriei de jucării adiacente. Sau într-un loc mai cultural, de pildă un teatru, căci Broadway-ul nu era departe. Aşa am nimerit noi la *Fantoma de la Operă,* o variantă cît se poate de clasică, la unul din teatrele de pe Broadway care arăta precum sălile de operă pe care le vedeam pe vremuri la televizor, în filmele despre viaţa lui Verdi: elegant, plin de auriu rococo, cu spectatori distinşi şi şampanie în pauză.

Căci, evident, New York-ul nu suferă de lipsă de distincţie: este cel mai aproape de oraşele europene, mi se spune. Are căldură şi istorie vizibilă, mi se mai spune, şi, mai ales, constat la faţa locului: din primul tur cu autobuzul suspendat, în care trebuia să-ţi fereşti capul de semafoarele joase şi de crengile copacilor, în ciuda ghidului care bătea cîmpii şi făcea aluzii fătişe la bacşiş, mi-a plăcut New York-ul, mi-a mers la suflet. Nu m-au deranjat zgîrie-norii pentru că aveau o patină şi o istorie a lor, şi erau integraţi în peisaj; mi-au plăcut casele din cărămidă roşie, cu scări exterioare; copacii şi parcurile, cu totul altfel decît în Bucureşti; restaurantele multietnice, în care puteai să obţii combinaţia dorită; spectacolul străzii, cu nenumăraţi performeri de ocazie; masa de oameni, grăbită, dar nu insensibilă total la nevoile celuilalt; magazinele imense (2-3 etaje) de discuri, dvd-uri *(Virgin,* de pildă) sau la fel de impresionantele librării (e de ajuns să pomenesc *Barnes & Noble);* şi, deloc în ultimul rînd, muzeele, desigur *Metropolitanul,* dar şi spaţialul *Guggenheim,* o adevărată revelaţie...; chiar şi bisericile, armonioase, unele chiar vechi, în limitele istoriei americane...

Toate acestea din perspectiva cuiva care nu a stat decît cinci zile şi nu a văzut decît o parte turistică, superficială... Pot spune însă că a fost *un coup de foudre* şi că, cel puţin pentru un timp, mi-ar plăcea cu siguranţă să trăiesc în New York, atît cît am înţeles eu din el...

Evident, America nu e doar New York-ul şi iarăşi – e ştiut – nu există una, ci mult mai multe Americi... De la cea din Florida pînă la Arizona, sînt multe de povestit, dar altă dată.

Cu ochii-n 3,14

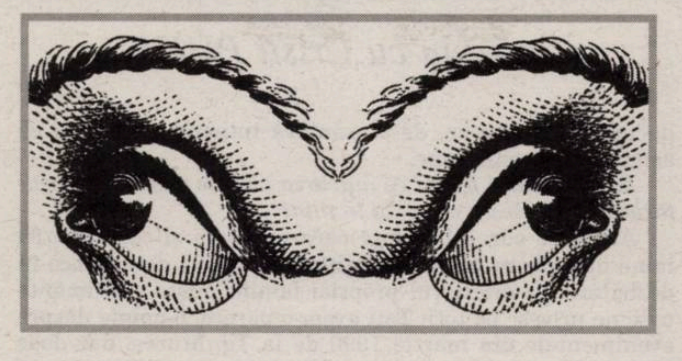

VIAŢA MERGE ÎNAINTE PENTRU CA BEREA SĂ FIE CONSUMATĂ CÎT MAI COMOD, LA ZECE METRI DE EMINESCU, ÎNTR-UN ŞANŢ DE ODIHNĂ

● Viaţa merge înainte şi gusturile se schimbă: n-aş fi crezut niciodată, în copilăria mea, că Mickey, Minnie, Goofy sau Pluto pot fi demodaţi. Şi totuşi, în *Animal Kingdom,* unul dintre parcurile Disneyworld-ului din Orlando, Florida, respectivele personaje dădeau autografe pe o alee lăturalnică, iar ajutoarele lor (fotografii care îţi puteau asigura poze cu vedeta preferată) te trăgeau de mînecă să îi bagi în seamă, căci nu prea aveau clienţi. În schimb, Winnie ursuleţul şi măgarul Eeyore erau situaţi mai în centru şi era coadă la ei. (**I. P.**)

● Săptămîna trecută, la Sighişoara, Festivalul Etnica 2007 a umplut Piaţa centrală a Cetăţii cu mese lungi şi bănci, pentru ca berea să fie consumată cît mai comod. Pe margini, măsuţe şi mese, acoperite cu cîrpe albe (menite să sugereze ştergare) etalează tot inventarul kitsch din ţară. Nu lipseşte nimic. Pe scenă cîntă ansamblurile tradiţionale – ziua, şi formaţiile rock – seara şi noaptea. Public mult, în special tineri. Jandarmii sînt postaţi în locuri vizibile, pentru ca prin însăşi prezenţa lor să împiedice vreun act huliganic. În sala de consiliu a Primăriei au loc dezbateri şi colocvii pe teme adecvate, cu un public ales şi adult, care (fiind ales) nu are cum să fie numeros. În satul Apaţa din judeţul Braşov, efective importante ale jandarmeriei îi păzesc pe ţigani ca să nu se bată cu ungurii. Etnica 2007. (**M. B.**)

● Doreşte cineva un cavou? Mare, cu trei cripte. Elegant, de granit negru. Chiar nimeni?... Bine, dacă se găseşte totuşi vreun doritor, este rugat să sune la numărul de telefon scris cu pixul pe o bucată de hîrtie lipită pe un stîlp, într-o staţie de autobuz, între Eroilor şi Academia Militară! Posesorul zice să nu ne prefacem că „inevitabilul nu există" – mai bine, cică, o luăm din pripă. E la zece metri de Eminescu şi la 15 de aleea personalităţilor. Ce poate fi mai frumos?! (**R. T.**)

● Cîndva cochetă, gara regală din Sinaia este azi mizerabilă şi împuţită, o adevărată „gară a ruşinii", cum a botezat-o cineva. Treci prin ea ţinîndu-te de nas şi încercînd să atingi doar cu vîrful degetelor clanţele de la uşi. La Sibiu, capitală culturală europeană, gara e tot în şantier: te dai jos din tren într-un şanţ, păşeşti peste moloz, ocoleşti clădirea peste maldăre de cherestea şi grămezi de pietriş şi cumperi bilete dintr-o baracă de pădurari. Iar despre toaleta autogării din Piteşti nu vă spun decît că e bine să aveţi nişte cizme de cauciuc. Şi 1 leu pentru biletul de intrare. (**M. C.**)

● S-a închis buticul lui Stelea din faţa blocului meu. El zicea mai demult că Onţanu i-a pus gînd rău. Că era doar o dugheană cu aspect „non-UE". Nu ştiu ce să cred. Pe foaia din geam scrie: „Concediu de odihnă". Beţivii lui Viorel au migrat deja la buticul de peste drum şi acumulează datorii. Acolo au în plus hîrtie igienică şi pastă de dinţi. (**A. P.**)

NU UITAŢI, TEMA CENTRALĂ (NORMALITATEA DE LUNGIMI DIFERITE) POATE DEVENI PERICULOASĂ CÎND UN OM ÎŞI ÎNTREŢINE LEJER DULCEA BUCURIE

● A dispărut Raymond Barre, exemplarul centrist al politicii franceze din ultimele decenii. Ne-a lăsat o idee, citată des în zilele acestea de regrete adînci, dar fără vreo consecinţă: „Discut cu toată lumea. Nu uitaţi, sînt un om liber". Nu ştiu mulţi oameni de dreapta sau de stînga care să şi-o fi însuşit. (**R. C.**)

● În fiecare an, vara apar cîntece pop estivale de tipul „La mare, la soare" etc. Vara asta am auzit unul cîntat de Cotabiţă la Festivalul de la Mamaia, tot cu marea, dar tema centrală era canicula. (**C. P.-B.**)

● Credeţi că a trecut canicula? Credeţi că a lăsat sechele de neşters? Credeţi că vom mai putea reveni vreodată la normalitatea de dinaintea ei? Vom mai fi noi înşine vreodată? (**S. G.**)

● Există „ziareviste" care ţin morţiş să facă din tine un mic comerciant. Dai un text şi te întreb cît ceri. Dacă nu ceri mult, eşti un fraier. Dacă ceri prea mult, îţi zic „pa!". Totul se negociază în „word count". Mia de cuvinte, de caractere, cu spaţii cu tot. Dai să pleci şi ţi se trîntesc nişte bani pe masă. În avans. La negru. Îi iei. În drum spre casă, te gîndeşti că ar fi profitabil să-ţi faci „o fabrică de texte". De lungimi diferite. Cu teme diferite. Pentru gospodine, pentru orfani, pentru intelectuali. Totul depinde doar de ambalaj. Şi tot mă întreb de ce ţara noastră încă mai are o mentalitate „de butic"... (**A. P.**)

● Joia trecută, doi ţigani pe un scuter s-au iţit, în toiul zilei, să-mi smulgă poşeta de pe umăr. Ce nu ştiau însă cei doi era că în geantă aveam un parfum Coco Chanel. Or, nu te pui cu o femeie care are Chanel în geantă. Poate deveni periculoasă. Nu numai că nu poţi să i-o smulgi, dar rişti şi să fii pocnit, să fii tras de pe scuter şi să te înhaţe şi poliţia (care, spre surprinderea mea, a apărut la cinci minute după ce i-am sunat!). Aşa că, aviz amatorilor! (**S. G.**)

● Dl Mircea Geoană a declarat că în nu ştiu ce for de conducere al PSD s-a votat nu ştiu ce chestie (n-are importanţă) şi a fost o singură abţinere: „Practic, unanimitate", a adăugat dl Geoană. O să spuneţi că sînt exagerat, prăpăstios, cîrcotaş sau mai ştiu eu cum, dar mi se pare că aşa se nasc sentimentele şi atitudinile nedemocratice: cînd un om e de altă părere (sau n-are nici o părere) şi ceilalţi, în frunte cu şeful lui de partid, nu-l iau în seamă, construind „unanimităţi". Nu? (**M. V.**)

● Mi-a rămas gîndul la cele 3 miliarde de euro pe care îi are BOR. La banii ăştia îşi poate întreţine lejer o armată privată. (**M. C.**)

● Ce diferenţă între „cultura tabloidă" din Franţa şi cea de la noi! Am prins, joia trecută, o ediţie a emisiunii *Vie privée, vie publique,* animată de celebra Mireille Dumas, unde lucrurile tratate – deloc „canonice" – erau discutate cu eleganţă, respect pentru celălalt şi cu umor... De exemplu, Catherine Laborde, o doamnă mai la a doua tinereţe (care este prezentatoare meteo), a scris o carte în care povesteşte viaţa ei alături de un bărbat notoriu de infidel; dragostea lor este – de fapt – *alimentată* de adulterele lui în serie, care nu o clintesc dintr-o relaţie, iată, (astfel) stabilă! Masochism? „Perversiune" franţuzească? Nu; mai degrabă înţelepciunea de a considera o relaţie (orice relaţie) o negociere continuă... Întrebată dacă nu simte ea însăşi, măcar din spirit de revanşă, dorinţa de a-şi înşela partenerul infidel, doamna a răspuns, cu o francheţe dezarmantă: „Oh, nu, n-aş fi în stare: sînt mult prea dezorganizată! *(mal organisée)*". Cartea poartă titlul *La douce joie d'être trompée (Dulcea bucurie de a fi înşelată).* (**a. l. ş.**)

CA SIMPLU CITITOR, AVEŢI GRIJĂ SĂ NU RĂMÎNEŢI DE NEDESCRIS DACĂ SE VA DESĂVÎRŞI ŢARA PRIN VERSURI COSMETICE

● Un titlu bine găsit în *Evenimentul zilei* (luni, 27 august): „Hrebenciuc, patriarhul culiselor". Ca simplu cititor şi spectator de teatru, aş vrea însă să ştiu şi cine este mitropolitul avanscenei şi – mai ales, mai ales – cine este arhiepiscopul fosei... (**M. V.**)

● În toaletele dintr-un băruleţ bucureştean (Big Mamou) stă scris: la el, „fight all governments, there's no authority, but yourself", la ea: „aveţi grijă să nu rămîneţi însărcinată". Discriminare sau, pur şi simplu, realitatea de zi cu zi a preocupărilor care diferenţiază femeia de bărbat? (**S. G.**)

● Întorcîndu-mă într-o dimineaţă de la un chef prelungit, am luat metroul. Era cam 7 dimineaţa. Şi m-a şocat înghesuiala de nedescris. Şi ochii mi-au alunecat din nou pe mînerele etichetate cu inocenta întrebare: „Ce părere aveţi despre noile mînere?". (**S. G.**)

● La Balcic, pe faleză, un bulgar cu ceafa groasă vindea pe o bucată de hîrtie de ziar 20 de căluţi de mare uscaţi şi daţi cu lac. Dacă viaţa ar fi fost dreaptă, aş fi dat, cîţiva metri mai încolo, şi de un căluţ de mare care vindea bulgari uscaţi, iar eu aş fi cumpărat unul şi l-aş fi aruncat pescăruşilor. (**M. C.**)

● La 39 de ani după invadarea Cehoslovaciei de către trupele Pactului de la Varşovia, nici o vorbă în presa autohtonă. Cifra, desigur, nu era rotundă. La anul, cînd se vor împlini 40 de ani – una dintre cele mai fiabile măsurători ale timpului –, se va desăvîrşi cucerirea altui pustiu al memoriei noastre. (**R. C.**)

● Vi s-a întîmplat de nenumărate ori: să primiţi rest o lamă de gumă Orbit, o bomboană mentolată, un pliculeţ de ness. Aţi auzit şi justificarea: „N-am să vă dau trei mii!". Aţi dat de fiecare dată acelaşi răspuns: „Nu-i nimic! Lăsaţi aşa!". E de înţeles – nu-i uşor să faci comerţ! Totuşi prefer să mă întreb în continuare, cu colecţia mea de lame de gumă, ambalaje şi pliculeţe, de ce ţara în care trăiesc încă mai are o mentalitate „de butic". (**A. P.**)

● Trebuie să-i liniştesc pe cei care mai cred că primarul Videanu nu-şi va ţine cuvîntul şi nu va încheia toate lucrările pe bulevardele mari din Bucureşti pînă la 15 septembrie. Pe Iancu de Hunedoara se lucrează cum nu s-a lucrat nici pe vremea cînd strada se numea Ilie Pintilie: în trei schimburi, adică toată noaptea, cu buldozere, picamere şi muncitori care în miez de noapte se strigă (le-o fi urît şi lor) unii pe alţii ca să acopere utilajele. Strada e aproape terminată, dar şi noi, cei care ne-am încăpăţînat să rămînem prin preajmă. (**S. S.**)

● Pe vitrina unei prăvălii din Berceni, două versuri din vastul poem al muncilor şi zilelor: *Festonăm mochete / Vînzări mobilier şi burete.* (**D. S.**)

● Săptămîna trecută au circulat pe net nişte poze de la o înmormîntare de ţigani unde groapa era pardosită, tencuită şi mobilată cu scaune, pat, noptieră cu cosmetice, oglindă, ceas cu pendulă, televizor cu plasmă şi DVD-player. Neo-faraonism sau cum să zic?! (**M. C.**)

docuDileme

Un campion balcanic, niciodată european

– interviu cu Cristi PUIU –

Cinemateca AstraFilmFest programează pentru seara de 5 septembrie, la Clubul Ţăranului din Bucureşti, Un campion din Balcani, *documentar realizat în 2006 de Reka Kincses. Un film care este un portret al tatălui autoarei, Elod Kincses, dar şi o retrăire a unui moment de istorie violent şi tulburător. Pe lîngă nota profund personală, filmul ne aduce mărturiile unor personaje cunoscute ale scenei politice româneşti privind evoluţia unui fost partener politic şi, mai ales, ne oferă prilejul de a gusta opinii incorecte politic.* Un campion din Balcani *a cîştigat Marele Premiu la Festivalul Filmului Maghiar de la Budapesta, ediţia a 38-a, şi Marele Premiu al Festivalului AstraFilmFest – Sibiu 2006.*

Filmul acesta are de toate: o poveste, personaje, are suspans, are inclusiv un moment culminant, parcă ar fi un film artistic, aşa e? E un altfel de film documentar?

Nu, nu e altfel, însă e un film coerent care are toate mărcile „docu-dramei". *Un campion din Balcani* este o poveste spusă la persoana întîi, a cărei autoare, Reka Kincses, are „îndrăzneala" de-a repune în discuţie propria viziune asupra unor evenimente care au marcat o întreagă comunitate. Este vorba despre martie 1990, Tg. Mureş. Poate că este un „altfel de film" pentru spectatorul român neantrenat să vadă filme documentare în care evenimentele narate să fie subordonate într-un mod atît de „radical" şi de asumat discursului subiectiv, şi pe alocuri stîngaci, al autorului. Poate că ceea ce descumpăneşte este faptul că nu urmărim un film – un fragment de istorie care ar fi putut fi documentat la rece, de-o manieră impersonală –, ci că asistăm la o confesiune.

Aşa se explică faptul că autoarea nu este doar „documentarist", ci este şi un personaj în film?

Aici este curajul despre care vorbeam şi care pentru mine dă valoare filmului: opţiunea autoarei de a aduce în dezbatere, în interiorul propriei familii, nişte evenimente care ne privesc pe toţi. Toţi avem o părere, o opinie despre evenimentele din martie 1990 de la Tg. Mureş, dar doar cîtorva dintre noi acest moment istoric le-a influenţat în mod dramatic destinul. Şi, în general, cîţi dintre noi îndrăznim să ne cercetăm propria memorie şi propria percepţie? Şi cîţi dintre noi avem curajul de-a ne repune în discuţie propria identitate?

Contează mult felul în care porneşti la drum. Se poate face documentar împins doar de curiozitate, aşa cum un copil demontează un mecanism, aşa cum s-a dus, spre exemplu, în 1922, Flaherty să facă *Nanook of the North,* iar el, din cîte îmi amintesc, nu avea vreo legătură de rudenie cu eschimoşii.

La Reka lucrurile stau altfel. *Un campion din Balcani* este un film centrat pe familie... Reka nu pare să urmărească altceva decît să-şi definească şi redefinească propria identitate punînd-o în mod constant în discuţie pe cea a tatălui... o exorcizare, aproape... Elod Kincses este încet-încet coborît de pe piedestal şi constrîns, într-un fel, să-şi asume statutul de tată... Sigur că este vorba despre recuperarea tatălui... Asta face ca filmul să fie străbătut de la un capăt la altul de un soi de melancolie răsărită din absurd şi din inadecvare. Şi nu pot să nu mă bucur atunci cînd autorul alege să se spună pe sine în loc să ne spună poveşti, şi îşi asumă toate riscurile care decurg de-aici şi o face cu îndărătnicie, mergînd pînă la capăt...

Putem spune că este un film despre alegeri (acţiunea politică versus *protejarea familiei, care este datoria capului familiei), sau un document despre un moment istoric?*

Despre ambele, dar nu doar atît. Este şi povestea trecerii prin copilărie şi adolescenţă a unui copil marcat de opţiunile tatălui, şi portretul unei comunităţi. Iar comunitatea nu este doar aceea din Tg. Mureş, nu este doar povestea oraşului multicultural într-un moment de conflict, ci este chiar povestea întregii comunităţi maghiare din România. Accidentul care dă numele filmului şi suspiciunea care, la un moment dat, a planat asupra „loialităţii" campionului balcanic român de etnie maghiară, nu reprezintă doar un pretext, un titlu „deştept". Povestea accidentului cu toate consecinţele sale se suprapune aproape perfect peste povestea angajării politice a aceluiaşi campion şi pare să fie evenimentul premonitoriu... *Un campion din Balcani* este filmul unei profeţii împlinite. Dar, mai mult decît atît, *Un campion din Balcani* este un ecorşeu.

a consemnat Alina JANTEA

Cristi LUCA Luiza VASILIU

Cronică dublă la Anonimul

Ziua 1 (Cristi Luca):

După ce duminică ratasem marele premiu la Loto, totodată singura mea şansă de a deveni milionar în euro, luni m-am îmbarcat pe Pasager, în drum spre Sfîntu Gheorghe. Am prins loc la umbră, de unde am admirat împreună cu Cristi domnişoarele de pe vapor. După o scurtă deliberare, am ales drept cîştigătoare a concursului de frumuseţe o brunetă care citea *Dilema veche*. Seara, la camping, *Un adevăr incomod,* filmul cu Al Gore în rol de salvator al planetei noastre. Un superman ecologist.

Ziua 2 (Luiza Vasiliu):

Început în forţă. Invitaţiile pentru proiecţiile din cinema s-au împărţit în camping, într-o îmbulzeală de nedescris. Ca să primeşti una, trebuia să te îmbrînceşti sănătos – situaţie umilitoare pentru mulţi.

Filme văzute:

Exilul (regia: Andrei Zvyagintsev) – apăsător, dostoievskian, despre drama însingurării, filmat teribil de frumos, cu cadre lungi, picturale. Orice altceva ar mai urma, e în mod clar favoritul meu în competiţie. Luca mă întreabă de ce a minţit soţia lui Alex – fabric un răspuns de telenovelă filosofică.

Căsătoria Tuyei (regia: Wang Quanan, Ursul de aur – Berlin, 2007) – cald, uman, exotic. Luca mă întreabă cu cine s-a căsătorit pînă la urmă Tuya. Cu bărbatul care a săpat puţul.

Tickets (regia: Olmi, Kiarostami, Loach), proiectat seara, în camping – eterna poveste a relaţiilor care se pot stabili între membrii diferitelor clase sociale (suporterii scoţieni ajută emigranţii albanezi, profesorul italian ajută emigranţii albanezi etc.). Fad şi plictisitor.

Scurtmetrajul regizat de Loach pentru *11'09"01*. Mesajul: americanii or fi avut ei 11 Septembrie al lor, dar l-au avut şi chilienii în 1973, cînd SUA au intervenit brutal şi mişeleşte, răsturnîndu-l pe Allende.

Sesiunea de întrebări care a urmat l-a pus pe Loach la zid. A trebuit să-şi justifice opţiunile politice şi cele artistice (care, de fapt, coincid). Regizorul a răspuns calm, folosind locurile comune ale celor care încă mai cred că statul comunist perfect poate exista, doar că el a fost pînă acum împiedicat să se dezvolte (de SUA, evident). Penibil şi enervant. Parcă era vorba ca Gus van Sant să fie invitatul special al Anonimului. Ar fi fost cu totul altceva.

Tot ziua 2 (Cristi Luca):

Cum filmul *Exilul (Izganie)* fusese proiectat în camping la o oră imposibilă (2 noaptea), merg dimineaţă cu Luiza la cinema. După *Return,* Andrei Zvyagintsev loveşte din nou cu o poveste năucitoare despre vinovăţie, moarte şi iubire frîntă. Regie discretă, jucat excepţional, imagini superbe. După vizionare, îi spun Luizei că premiul e adjudecat, din punctul meu de vedere. Imaginea cu uşa neagră, care se transformă, printr-o uşoară mişcare de *travelling,* într-un sicriu – nici Tarkovski n-ar fi avut geniul să o facă.

După-amiază văd *Fratele meu se însoară,* film lejer, cu un aer desuet, à la *Whisky,* şi *Căsătoria Tuyei,* f. amuzant. După primele cadre din Mongolia, cu nişte năpăstuiţi cărînd apă kilometri întregi prin deşert, mi-am zis că o să adorm de atîta tristeţe. Din fericire, filmul e uşor şi plin de ironie.

Seara, în camping, Ken Loach şi două filme ale sale. Din lipsă de spaţiu şi din lipsă de interes, sar peste momentul ăsta.

Apoi, apuc să văd cîteva scurtmetraje de ficţiune delicioase: *Atacul peştilor*, *Acasă* al lui Paul Negoescu (înduioşător), *Penis Envy* (amuzant), *Zorile* (superb vizual).

Ziua 3 (Cristi Luca):

În sfîrşit, apuc să fac plajă. Din nou, întîmplarea face să stau aproape de bruneta de pe Pasager. Cu siguranţă, a meritat să zic „pas" lecţiei de cinema a lui Ken Loach.

După-amiază, la cinema, stupoare: sala arhiplină la un film nemţesc, *4 minute*. După *Viaţa celorlalţi,* lumea îşi închipuie că germanii chiar au cinema. Aceeaşi estetică, aceeaşi rigoare specifică lor, un film corect. Nimic mai mult. Sala în delir.

Următorul film, *Londra – Brighton,* a fost pentru mine revelaţia festivalului. Cu nerv şi ritm alert, britanicii fac film la fel cum joacă fotbal. Direct pe poartă, energie maximă, pînă la ultima suflare. Superb. La sfîrşitul proiecţiei, nici o reacţie. Nu înţeleg cum povestea unei fetiţe salvate de la prostituţie şi totodată de la moarte emoţionează mai puţin decît cea a unei pianiste din puşcărie care-şi găseşte adevărata vocaţie. Artiştii ăştia au mai multă trecere.

Seara în camping, *432*-ul lui Mungiu. Tot din lipsă de spaţiu, scriu scurt: fan-tas-tic.

Ziua 4 (Luiza Vasiliu):

După-masă, cîteva scurtmetraje de animaţie, toate foarte bune. Preferatul meu, *The Tale of How* (regia: The Blackheart Gang), combinaţie de Tim Burton şi Bosch, despre cum le-a salvat Eddy inginerul pe păsările dodo de teribila caracatiţă Otto. Lui Luca nu i-a plăcut deloc. Seara – *California Dreamin' (nesfîrşit),* văzut pentru a treia oară. Apoi multe scurtmetraje. Pe la 1 şi ceva, s-a oprit curentul în tot satul. Cea mai frumoasă imagine: Calea Lactee şi o sumedenie de stele pe care nu le văd niciodată de la mine din balcon.

Ziua 5, (Cristi Luca):

Dimineaţă, sar peste *Interviu,* pe care-l văzusem deja (comentariul Luizei: „viu şi cinic, cu o Sienna Miller surprinzătoare – nu e numai foarte frumoasă, mai joacă şi bine") şi mă duc la scurtmetraje de animaţie, unde *Mama* devine instantaneu favoritul meu. Cu strîngere de inimă şi după cîteva ţigări, prind curaj să merg la *Flandra,* film francez despre război. Inutil să mai spun că cinematografia franceză actuală mi se pare de o preţiozitate şi o impotenţă care mi-o fac profund antipatică. Drept urmare, surpriza e cu atît mai plăcută. Angoasant, crud, cu o violenţă psihică mai dură decît cea fizică (iar aici e vorba despre mutilări, împuşcături şi sînge cît cuprinde, să ne înţelegem), *Flandra* e o lecţie de cinema pentru oricine (nu şi pentru Luiza, care a zis că filmul e „odios şi bolnăvicios").

Dezamăgit de scurtmetrajele româneşti. Singurele delicii sînt *Pick-up* al lui Manuel Schapira, *Ludoterapia* (ambele de un amuzament nebun), *Motorul* (şocant), *Tata* (ciudat), *Bunica* (emoţionant).

Lungmetrajul din camping, *Fratele meu e singur la părinţi,* mă binedispune prin eleganţa şi umorul cu care tratează convingerile politice ale unor italieni veritabili. Adică zgomotoşi.

Ziua 6 (Luiza Vasiliu):

Scurtmetraje româneşti. Din 25, doar 5 au fost cu adevărat bune (regizate de Paul Negoescu, Andrei Tănase, Paul Manolescu, Igor Cobileanski şi Andrei Chiriac). Restul – exerciţii ratate.

La Gala de închidere, mă bucur şi mă întristez. Marele Premiu şi Premiul publicului sînt pentru Nemescu, *Exilul* a luat Premiul pentru regie şi imagine, iar la interpretare au luat Hannah Herzsprung şi Elio Germano (din filmul lui Luchetti). La palmaresul de la scurtmetraje de ficţiune n-am nimic de comentat. Dar la animaţie a cîştigat *Tiger,* unul dintre cele mai slabe. Final apoteotic, cu focuri de artificii, kitsch în Deltă şi atac de cord pentru pelicani. Mîine dimineaţă ne trezim la 4, ca să prindem locuri la vaporul de Tulcea. Loach a plecat cu elicopterul.

P.S. (pe care mi l-am promis încă înainte de a începe articolul – Cristi):

1. A remarcat cineva că în aproape toate lungmetrajele din competiţie femeile suferă mult, iar bărbaţii – mai deloc? Mi se pare injust.

2. Poate bruneta să trimită o adresă sau un număr de telefon la redacţie?! Mulţumesc frumos.

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul IV, nr. 187 ● 6-12 septembrie 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Cum devine omul legendă“
pagina **3**

Andrei Codrescu
„Fugă“
pagina **7**

Adina Popescu
„Atitudinea faţă de ştiri“
pagina **19**

CUM NE MAI DISTRĂM

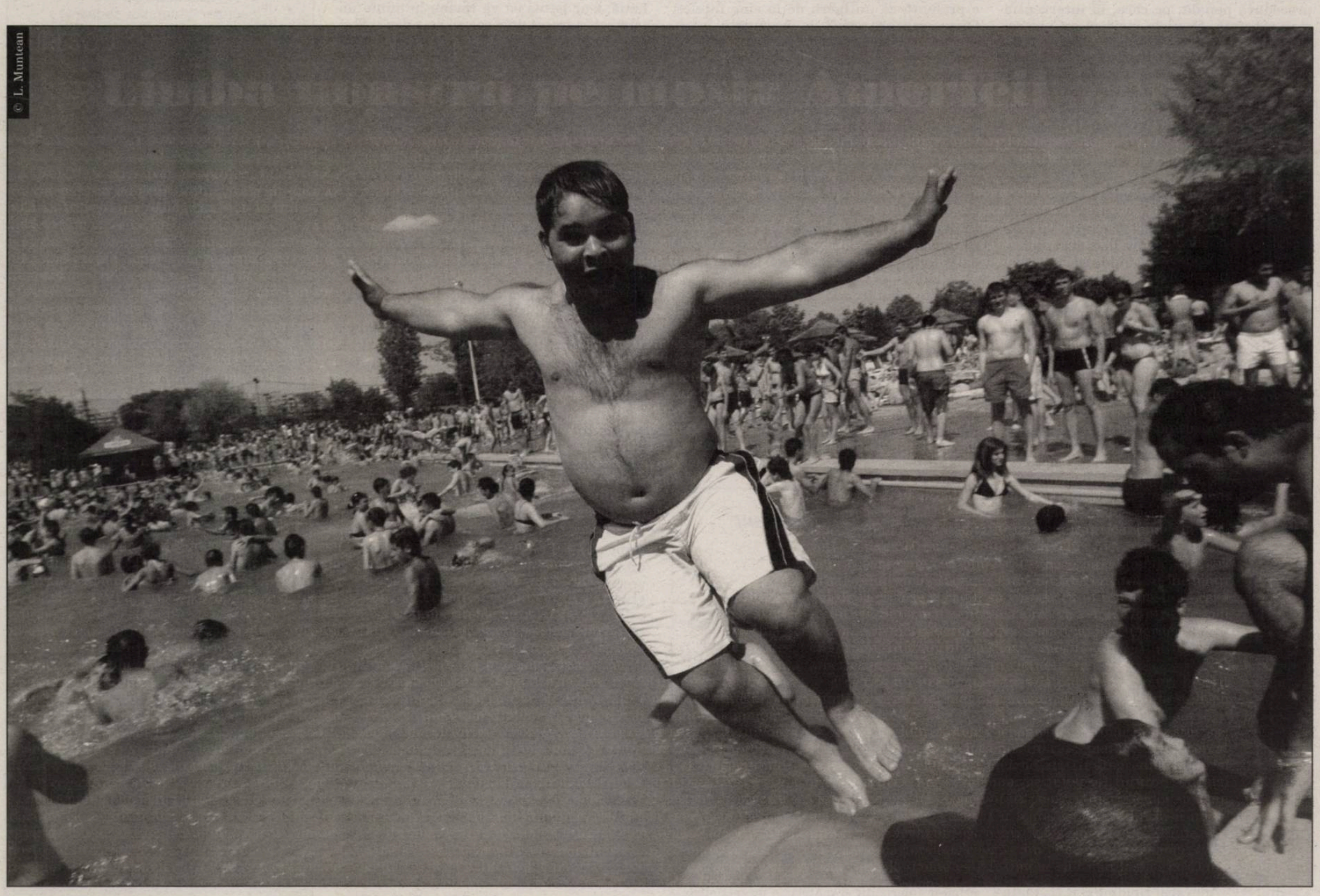

„Munca este refugiul celor care nu au altceva mai bun de făcut.“

Oscar WILDE

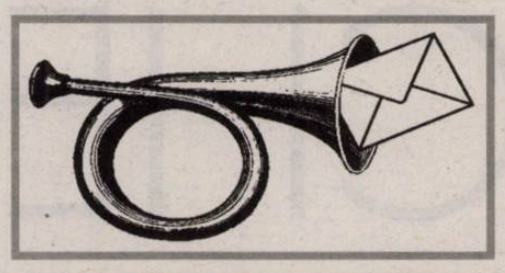

Actualităţi

Despre o orbire intelectuală

Dle Cristian Ghinea,

Sînt, în orice scriere, părţi de adevăr care *nu trebuie spuse,* pentru că ar afecta coerenţa tezei pe care autorul vrea s-o demonstreze. Cred că a venit timpul să restituim cititorilor *Dilemei vechi* părţile de adevăr care, în opinia mea, lipsesc din unele dintre articolele dvs.

Aţi vorbit, în ultimele numere ale *Dilemei vechi,* de „politicile anticorupţie ale lui Traian Băsescu", de fapt, ale Monicăi Macovei, aşa cum, scrupulos, precizaţi.

Fără a preciza însă care sînt aceste „politici".

Mă gîndesc că nu v-aţi referit la aşa-numita Ordonanţă DIICOT (crima organizată şi terorismul fiind, sînt sigur că ştiţi, altceva decît corupţia), promovată de dna Macovei, pe care, la insistenţele mele, plenul Senatului nu a respins-o în mai, astfel încît produce efecte şi astăzi.

Mă gîndesc că nu v-aţi referit la OUG nr. 60/2006, pentru modificarea Codului de procedură penală, pe care, la intervenţia mea repetată, Comisia juridică a Camerei Deputaţilor nu a discutat-o, pentru a nu afecta, printr-o nouă modificare a procedurii, stabilitatea cadrului legislativ al „politicilor anticorupţie ale dnei Macovei".

Mă gîndesc că nu v-aţi referit la încercările mele de a evita intrarea în vigoare a Codului penal din 2004, care ar fi aruncat în aer toate anchetele de mare corupţie.

Mă gîndesc că nu v-aţi referit la iniţiativa mea de a modifica procedura excepţiei de neconstituţionalitate, în sensul de a nu mai suspenda judecata cauzei principale, şi care ar fi trebuit făcută demult, în cadrul „politicilor anticorupţie ale dnei Macovei", pentru că e folosită abuziv pentru a tergiversa cauzele.

Mă gîndesc că nu v-aţi referit nici la modificarea pe care dna Macovei a făcut-o legii privind responsabilitatea ministerială şi al cărei efect s-ar putea să fie întîrzierea, dacă nu compromiterea, tuturor anchetelor foştilor miniştri (nu mai explic aici de ce modificarea respectivă era, din punct de vedere practic, perfect inutilă şi previzibil neconstituţională).

Mă gîndesc, mai ales, că nu v-aţi referit la adoptarea Legii privind Agenţia Naţională de Integritate, care după doi ani de dezbateri sterile, a fost adoptată într-o formă mai severă decît cea pe care o găsisem la preluarea mandatului.

Pentru că, dacă v-aţi fi referit la toate astea, ar fi trebuit să vorbiţi despre *„politicile anticorupţie Băsescu-Macovei-Chiuariu"*. Ceea ce n-ar da bine, nu-i aşa? Pentru că liberalii sînt „ăia care fură", aşa cum încercaţi să sugeraţi în articolul dvs. din nr. 181 al *Dilemei vechi.*

Ca liberal (chiar dacă repetarea acestui cuvînt o să vă irite puţin), convingerea mea este că instituţiile publice nu trebuie folosite ca arme politice. Ceea ce nu sînt convins că e cazul DNA. Pentru că un lucru pe care dvs. nu-l ştiţi, dar ar trebui să-l ştiţi atunci cînd lăudaţi „politicile anticorupţie", este că mai sînt dosare de politicieni importanţi la DNA. Şi stau acolo de multişor. Deşi sînt sau pot fi finalizate, „acum nu e momentul". Probabil că momentul trebuie să fie unul cu adevărat important, într-o campanie electorală, sau cînd se formează un nou guvern, şi uneori e nevoie să negociezi de pe o poziţie de forţă. Sau oamenii „înţeleg" ce trebuie să facă şi atunci, poate, nu va mai fi cazul.

Am văzut, de asemenea, că sînteţi dezamăgit de noua generaţie de oameni politici. Vă înţeleg perfect. În faţa unui asalt mediatic cum nu s-a mai văzut, ei par neajutoraţi. Li se inventează biografii paralele, în care trebuie cu orice preţ confirmate anumite teorii. Orice eroare, oricît de mică, e tratată ca un cataclism nuclear. Dacă nu fac erori, le inventăm, chemăm cîţiva analişti care ştiu „să dea tare" şi repetăm minciuna pînă e preluată ca un lucru de la sine înţeles. Orice realizare, oricît de însemnată, e trecută în registrul faptelor banale.

Dvs. îi comparaţi, nu-i aşa, cu „greii" politicii româneşti, care au făcut averi în mod inexplicabil, dat fiind că au fost miniştri, parlamentari sau şefi de vămi (adică bugetari cu salarii modeste). În consecinţă, au de unde să angajeze echipe de *spini* şi să onoreze contracte de promovare cu media. Ei sînt „modelul de succes". Într-o asemenea comparaţie, tinerii chiar par inconştienţi. Trebuie să vă dau dreptate, judecata dvs. e infailibilă. Băieţii ăştia n-au, la o socoteală simplă, nici o şansă... Şi eu care chiar înţelesesem că dvs. vreţi să schimbaţi sistemul...

V-am scris tocmai pentru că nu vă consider de rea-credinţă. Şi cred că, într-o zi, s-ar putea să începeţi să-l criticaţi pe Traian Băsescu. O să vi se pară că are tendinţe dictatoriale, cum avea şi Adrian Năstase. Criticîndu-l, s-ar putea să deveniţi deranjant. Ca din întîmplare, după o indicaţie prezidenţială, poate la prezentarea raportului de activitate a unui parchet, veţi deveni „obiectul" „politicilor anticorupţie Băsescu/Macovei". Acum aveţi siguranţa că „mie nu mi se poate întîmpla", că doar sînt prieten cu dna Macovei, care e prietenă cu dl Băsescu. În momentul acela însă, ce garanţie veţi avea că nu se va face un abuz, că nu veţi fi tîrît pe la Parchet, cu toate televiziunile anunţate din timp, că nu se vor da informaţii „pe surse", la două-trei cotidiene, cum că „aveţi dosar", deşi nici nu s-a început urmărirea penală împotriva dvs., că nu se va începe o campanie media, în care veţi fi numit tot timpul „cercetat" sau „urmărit penal", astfel încît să se creeze impresia că sînteţi (deja) vinovat?

Sper că, în acel moment, nu veţi încerca să vă plîngeţi la Consiliul Superior al Magistraturii. Pentru că ar fi prea mult să aşteptaţi de la nişte oameni cărora li s-a tot repetat că n-au onoare şi sînt împotriva reformei să ia o măsură „antireformistă" şi să curme un abuz al procurorilor. Şi sper că nu vă aşteptaţi de la judecători să ia în considerare mofturi precum prezumţia de nevinovăţie şi să nu vă condamne, „european", nu aşa, la un an-doi şi fără suspendare, chiar dacă probatoriul e şubred, de teamă ca nu cumva să se spună că „tribunalele pun piedici luptei anticorupţie".

Şi atunci, pentru că aveţi o memorie bună, s-ar putea să vă revină în minte un „zîmbet" adresat unei colege de-a dvs.: *„Şi zi aşa, o să te plîngi la poliţie..."*. Dacă o să vă mai ardă de exerciţii intelectuale, o să-l aplicaţi, *mutatis mutandis*, la propria situaţie.

Atunci aş vrea să văd o evaluare „obiectivă" a vajnicelor politici anticorupţie ale dnei Macovei.

Altfel, e uşor să faci analize savante al căror subtext e *„politicile sînt bune, şi ce dacă s-ar putea să se mai strecoare şi cîte o greşeală?"*. Asta, mai ales atunci cînd e pe pielea altuia. Uităm însă că fiecare greşeală de acest fel e egală cu spulberarea de pe faţa pămîntului a carierei/vieţii/familiei unui om.

Sigur că atunci cînd acel om e Adrian Năstase pare ilustrarea perfectă a proverbului cu săpatul gropii altuia. Pentru că practica hărţuirii unor lideri ai opoziţiei prin „procurori anume desemnaţi" a fost brevetată cu succes pe vremea defunctului PNA.

Dar nu putem să nu observăm că şi unele din dosarele instrumentate după 2005 par rodul mai degrabă al unor *antipatii personale* decît al unor „politici".

Iar dacă vrem vreodată să trăim într-o societate normală, acest carusel vindicativ trebuie să înceteze. Dacă vrem să trăim într-o democraţie originală, cu populişti ale căror acţiuni au (şi) efecte pozitive şi să ne uităm la cele cîteva picături pe care dvs. vreţi să le întindeţi pe jumătate de pahar, atunci să-l instituţionalizăm (caruselul), să-l denumim *Direcţia Naţională Antiopoziţie* şi vom şti cu toţii, în clar, care sînt regulile jocului: cine vine la putere are un instrument gata pregătit cu care să-i hăituiască pe „ceilalţi".

Un ultim lucru. Dacă tot mi-aţi făcut onoarea de a scrie despre mine, aş fi vrut măcar să aveţi eleganţa de a-mi ortografia numele corect. N-aş îndrăzni să vă rog ca, în prealabil, să citiţi CV-ul sau rapoartele Comisiei Europene, şi astfel să aflaţi despre un anume departament antifraudă şi despre munca mea din ultimii doi ani, sau în general. Asta deoarece, în ignoranţa mea, mi-am închipuit că, dacă tot comentaţi despre domeniul justiţiei, le-aţi citit deja.

Tudor CHIUARIU
tudor.chiuariu@gmail.com

Răspunsul lui Cristian Ghinea în pagina 4.

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune..."

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"

Mai bine vă abonaţi!

E mai uşor şi mai sigur ca înainte.

1) plătiţi contravaloarea abonamentului cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru S.C. ADEVĂRUL HOLDING S.R.L., Cod Fiscal R18990288, în contul RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti;

2) completaţi talonul alăturat şi expediaţi-l împreună cu o copie a documentului de plată şi adresa la care doriţi să primiţi revista, prin fax: 021-40.75.467 sau la adresa: OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea „Talon de abonament Dilema veche".

Preţuri abonamente: 12 luni – 135 lei, 6 luni – 69 lei, 3 luni – 35 lei

Alte modalităţi de abonare: ● direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp D, etaj 1, sector 1; ● la oficiile poştale; ● la sucursalele Rodipet.

Talon de abonament

Nume.....
Prenume.....
Compania*.....
Cod Fiscal*.....
(*completaţi numai dacă plătitorul este o firmă)
Str:..... nr.....
bloc..... scara..... etaj..... ap.....
localitate.....
Judeţ/sector..... cod poştal.....
telefon.....
e-mail.....
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., suma de ..... lei cu mandat poştal / OP nr..... în cont RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.

Prin semnarea prezentului talon, în conformitate cu Legea 677 / 2001, sînt de acord să primesc informaţii şi materiale promoţionale de la publicaţia *Dilema veche* şi partenerii săi.

Semnătura .....

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Starea filmului documentar**
- **Spaimele consumatorilor europeni**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Carmen DINCĂ
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: carmen.dinca@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.700 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Cum devine omul legendă

Băiet fiind, îmi plăceau western-urile. După ce vedeam cîte unul, plecam din sala de cinema bățos, cu mîinile depărtate de corp, gata să scot pistolul. Așa am început să mă simt și după ce o mînă de membri devotați ai clubului „Ziua“ s-au decis să-mi facă un portret de complotist KGB, aflat, împreună cu domnii Iliescu și Măgureanu, la temelia Revoluției din decembrie. Rezultă că m-am întîlnit cu ei la Tescani „sub protecția Miliției“(!) și am organizat o lovitură de stat. Cu același prilej, am negociat și postul de ministru al Culturii din Guvernul postdecembrist. (Mă gîndesc acum că, la asemenea merite, aș fi putut fi mai pretențios.) Ei bine, conștient de rolul meu istoric, am început să mă mișc altfel printre semenii mei. Mă uit în jur și îmi șoptesc în barbă: „Oameni v-am făcut! Dacă nu complotam pe față, la Tescani, în ziua de 23 august 1989, nu erați nici în NATO, nici în UE, nici pe axa Washington-Londra. N-ați fi revenit la orînduirea capitalistă, n-ați fi făcut concedii la Viena sau campanii de muncă în Spania. Și – vorba lui Ioan Groșan – nici dl Portocală n-ar fi ajuns director la Institutul Cultural Român de la Paris, fără să aibă nici un merit cultural“. Pe scurt, am toate datele pentru a deveni legendă. Legendelor li se atribuie, pînă la urmă, și isprăvi inventate, misterioase, miraculoase. E cazul meu. Pot pentru ca să spun că sînt mîndru de trecutul meu recent, de modesta contribuție pe care am avut-o la propășirea națională, chiar dacă am făcut-o – frate cu dracul – recurgînd la utilajele sofisticate ale serviciilor secrete sovietice.

Întrucît, istovit de stresul conjurației, am început să am goluri de memorie, m-am întrebat, fireşte, de unde știu amicii mei atîtea detalii despre un fapt pe care eu personal nu mi-l mai amintesc. Dl Portocală zice că de la Radu G. Țeposu și de la un „apropiat“ al lui Virgil Măgureanu. Păcat! Radu G. Țeposu e mort (care va să zică poate fi invocat fără riscuri), iar apropiații dlui Măgureanu, protejați, oricum, de anonimitate, nu sînt – nici măcar în opinia dlui Portocală – monumente de credibilitate. Tot de la „foști agenți ai serviciilor secrete“ pare să fi aflat despre mine și dl Stoenescu, care însă îl invocă drept sursă pe dl Portocală. Cerc vicios! Pe scenă mai apare și dl senator Eugen Mihăescu, care știe chestia cu complotul chiar de la Ion Iliescu (Dumnezeu nu bate cu bîta: dl Portocală, adversar sîngeros și notoriu al Securității și al lui Iliescu, își construiește ipotezele de „cercetare“ pe mărturiile lor!). În sfîrșit, *deus ex machina,* intră glumeț în horă și dl Tudor Octavian, ca „martor ocular“. Dl Octavian e mai precaut: „Era Ion Iliescu acolo?“ – întreabă un gazetar. „Eu așa îmi amintesc...“ „Poate că eu am văzut greșit – dar soția...“ „Știți cum e cu memoria asta...(...). Așa se întîmplă cu memoria – totul devine legendă și divagație...“ Soția e mai fermă: „Puiu – exclamă ea, privind revoluția la televizor –, dar ăștia nu erau la Tescani?“ Care ăștia? Caramitru? Sergiu Nicolaescu? Dinescu? Lupoi? Gelu Voican? Militaru? Eu, de pildă, complotist principal, n-am putut fi văzut la televizor. Curios e că dl Octavian pretinde a fi recunoscut, la Tescani, pe Virgil Măgureanu. Dar cine știa, pe vremea aceea, cum arată dl Măgureanu? Iar admițînd că, la un moment dat, cînd eram la Tescani, ar fi trecut pe-acolo, cu alai, ca orice complotist, Ion Iliescu, de unde rezultă că ne-am întîlnit și că am pus țara la cale? Iată, dl Octavian era și el acolo și e nevinovat. Sau făcea parte din complot?

Regret sincer că episodul tescănean, invocat cu atîta sîrg de oameni care mă îndrăgesc, nu a existat. Aș fi meritat, pentru el, o decorație și stima publică. E drept că stau și eu prost cu memoria, ca și dl Octavian. Dar cîte ceva tot îmi amintesc. Îmi amintesc, de pildă, (sau mă înșel?) cum, după afacerea meditației transcendentale, dl Octavian, pe atunci mîna dreaptă a lui Adrian Păunescu la *Flacăra,* îmi telefona acasă, în puterea nopții, insistînd să scriu un articol care să mă salveze. „Două cuvinte să nu lipsească – îmi spunea salvatorul: Nicolae Ceaușescu!“. Iar cînd îi explicam că nu sînt în stare, îmi spunea răstit: „Vorbești aiurea! Înțelege! Aici e poker mare!“. Cred, de asemenea, că îmi amintesc articole ale lui Tudor Octavian, în care el făcea nestingherit, din proprie plăcere, ceea ce îmi cerea să fac și eu „pentru a mă salva“.

Comisii pentru aflarea adevărului despre Revoluție au organizat, rînd pe rînd, și puterea, și opoziția. Și „ai lor“, și „ai noștri“. E curios că nici unii, nici alții nu m-au convocat pentru a da socoteală de machiavelismele mele moldave. Numai dl Portocală pare să știe cum stau lucrurile. Și anume chiar de la sursele pe care le incriminează ca perfide și aservite sovietelor. Nu e o probă de inteligență. Dar ar putea fi o probă de *onoare* să admită că, de fapt, a transformat o șubredă ipoteză privată în document istoric. Numele pe care îl poartă, numele unui martir al pușcăriilor comuniste, l-ar obliga la ceva mai mult decît la mici și răsuflate accese de delir. I s-ar putea cere, poate, și un plus de discernămînt în alegerea publicațiilor pentru care scrie. Să faci pe moralistul riguros în paginile unei gazete al cărei director e Roșca Stănescu și al cărei mentor e Bălăceanu-Stolnici e de un gust mai mult decît îndoielnic.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

De-a curmezișul prin Europa

– întîlnirea semiratată între culturi –

Cetățenii țărilor europene sînt tot mai deranjați de imigranți. Studii și sondaje efectuate în diverse țări arată o anume creștere a gradului de „enervare“ a cetățenilor față de străinii veniți în țările lor, mai ales față de cei veniți în ultimii ani, din statele nou-intrate în UE.

Statisticile arată că aceștia contribuie la creșterea economică, fac anumite munci inferioare pe care localnicii le refuză, deci sînt utili. Iar țările Europei Occidentale („Vechii Europe“, dacă preferați) se confruntă de ani buni cu o îmbătrînire a populației, cu o nevoie de forță de muncă imposibil de acoperit din resursele „naționale“, cu un deficit serios de persoane calificate în anumite domenii. Dar calculele privind contribuția imigranților la creșterea PIB-ului pălesc în fața unui gest sau unei atitudini pe care niște inși veniți „dintr-o altă cultură“ le afișează în locuri care, înainte de venirea „lor“, nu erau obișnuite cu așa ceva. În plus, pe lîngă oamenii cinstiți care își văd de treabă și sporesc PIB-ul, mai vin și o groază de derbedei, hoți, vîntură-lume, iar ziarele și televiziunile mai mult de ei se ocupă (pentru că, nu-i așa, asta se cere pe piața știrilor). Așa încît o tabără a țiganilor de lîngă un orășel din Spania sau trei români care l-au atacat pe regizorul Giuseppe Tornatore la Roma țin pagina întîi a ziarelor, zile la rînd, și amplifică enervarea spaniolilor sau a italienilor cumsecade, care încep să vadă în valul de imigranți o agresiune față de viața și valorile lor de pînă acum. Libera circulație a persoanelor și deschiderea pieței muncii devin simple vorbe în fața unor cetățeni care văd zilnic, în ziare și televizor, că străinii le fac probleme. Infracționalitatea „națională“, delictele comise de propriii concetățeni tind să fie uitate sau puse pe un plan secundar, pentru că străinii sînt mai vizibili, mai mediatizați, și a pune răul pe seama lor e mai confortabil, întotdeauna, pentru masele în căutare de siguranță identitară: „ce bine și liniștiți trăiam noi numai cu ai noștri, înainte să vină străinii...“.

În fața acestor probleme, politicienii europeni caută, evident, soluții, dar acestea nu sînt ușor de găsit. Iar pînă la elaborarea marilor planuri și strategii paneuropene – care, pe de o parte, să deschidă piața muncii și să aducă în Europa forța de muncă necesară, dar, pe de altă parte, să nu genereze conflicte, tensiuni, reacții de respingere din partea localnicilor –, tot greul cade pe autoritățile locale: cetățenii reclamă zilnic, la primărie și la poliție, abuzuri și delicte. Iar autoritățile locale sînt nevoite să ia măsuri. La Florența, de pildă, spălarea parbrizelor la semafoare (activitate practicată – se spune –, în proporție de 80% de români) a devenit, în urma unei decizii a consiliului local, ilegală: cei care o fac riscă 3 luni de închisoare. Alți primari din orașele italiene se pregătesc să ia măsuri asemănătoare, pentru că s-au înmulțit reclamațiile cetățenilor care spun că spălătorii de parbrize sînt agresivi dacă nu primesc bani. În alte orașe (de exemplu, Modena sau Pordenone), nu s-a ajuns la asemenea măsuri, căci s-au făcut razii sistematice pînă cînd spălătorii de parbrize au dispărut (deocamdată...). Dar – cine vorbea despre „moartea ideologiilor“? – hotărîrea consiliului local din Florența (cu majoritate de stînga) i-a indignat chiar pe unii miniștri (tot de stînga), inclusiv pe premierul Romano Prodi: ar fi, spun ei, un mod de a-i pedepsi pe săraci, ceea ce nu concordă cu politicile de stînga. Iar Alberto Asor Rosa – un mare profesor de literatură italiană, fost membru marcant al Partidului Comunist Italian și lider de opinie influent – a scris în *Corriere della Sera* că „își dă demisia din calitatea de intelectual de stînga“: lupta împotriva micii criminalități nu ar fi trebuit începută cu bieții spălători de parbrize, care fac asta pentru că n-au ce mînca... Așadar, o măsură impusă de o situație concretă și apărută în urma reclamațiilor primite de la cetățeni generează o dispută de principii ideologice. E adevărat, la asta contribuie și specificul stîngii italiene, care este o combinație de marxism și melodramă, pe un fond de educație catolică veche de secole, care a imprimat ideea de a-i hrăni pe cei flămînzi și de a-i îmbrăca pe cei goi în codul genetic al bunului italian. Dar, dincolo de acest specific, cazul din Florența devine interesant de studiat, pentru că măsura luată de autoritățile locale este (și) consecința unor ani lungi de dezbateri, proiecte, principii generoase afirmate și neasumate: Uniunea Europeană și politicienii săi au vorbit mai mult decît au făcut. În timp ce la vîrf se discută despre multiculturalism și despre Europa fără granițe, la firul ierbii cetățenii au mici enervări cotidiene care sfîrșesc prin a contura un întreg curent de opinie. S-au eliminat granițele, se poate circula liber, Europa s-a extins spre Est (fără îndoială, un succes uriaș al politicilor europene), dar acum, românii, bulgarii ori polonezii sînt mai agasanți pentru italieni, francezi ori britanici cînd spală parbrize în orașele lor decît atunci cînd erau reprezentanți ai unor țări relativ depărtate, care meritau ajutate să iasă din noaptea comunistă. Un întreg edificiu teoretic al multiculturalismului se clatină în fața unor practici ale vieții cotidiene.

Unite sau nu, cu Constituție sau nu, statele europene vor avea de înfruntat, în anii următori, o mare problemă – să dea contur practic și concret nobilelor principii care dau valoare edificiului european: libertatea de circulație, deschiderea pieței muncii, egalitatea, diversitatea etnică și culturală, toleranța ș.a.m.d. Stînga se lasă prea ușor pradă

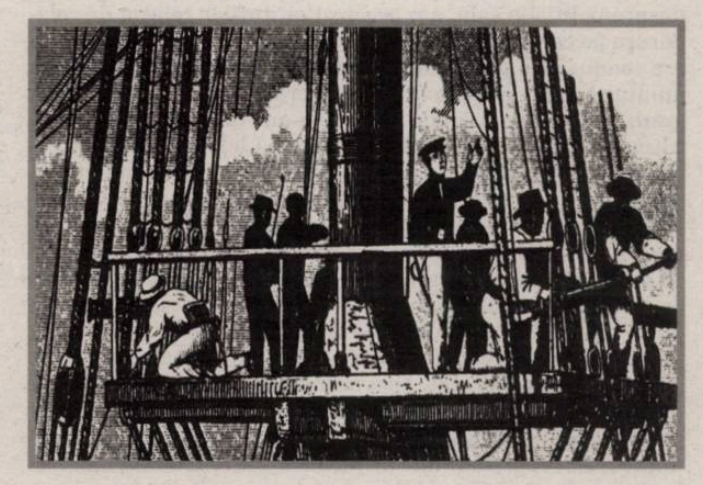

disputelor ideologice pentru a fi eficientă; dreapta riscă să fie uneori prea dură, de dragul eficienței; în multe țări, au apărut populiști care se declară „dincolo de ideologii“ și sînt gata să ia măsuri simple și pe placul celor mulți, aparent eficiente pe termen scurt, dezastruoase pe termen lung. Iar forurilor europene le e tot mai greu să comunice eficient cu cetățenii, cărora nu le mai rămîne decît să meargă, ca pe vremuri, la primar și la jandarmul satului. „Întîlnirea dintre culturi“ are loc, deocamdată, de o parte și de alta a parbrizului.

ținerea de minte

„În condițiile coexistenței pașnice, ne-am însușit acele reguli de bază ale gîndirii pragmatice în conformitate cu care, acum, ar trebui să trăim într-un mod etic. Iar dacă a existat ceva care a contribuit la căderea acestor regimuri structurate întru eternitate – în afară de propria lor lipsă de viabilitate –, este tocmai faptul că un regim bazat pe ideologie nu poate fi menținut printr-o gîndire pragmatică. Acum stăm aici, pe ruinele acestea, și întrebarea care se iscă într-adevăr de la sine este în ce măsură gîndirea noastră pragmatică a fost exigentă din punct de vedere moral. Dar la această întrebare nu poate să răspundă decît fiecare individ în parte. Să ne așezăm frumos și să ne punem cenușă în cap, nu s-o aruncăm unul în capul celuilalt.

Cel care nu procedează astfel, cel care ar dori să răspundă la această întrebare întorcîndu-se spre instanțe laice, acela fie se agață de una dintre ideologiile sucombate deja, fie proclamă sentințe morale, fie ar dori să-și structureze, pe baza vechilor modele, o micuță și drăguță ideologie nouă, care să poată schimba lumea asta nenorocită fără ca el să fie nevoit să se schimbe.“

(Peter Nadas, *Bietul, bietul nostru Sacha Anderson,* text din 1992, tradus în *Observator cultural* nr. 129, august 2007)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Răspuns domnului Chiuariu

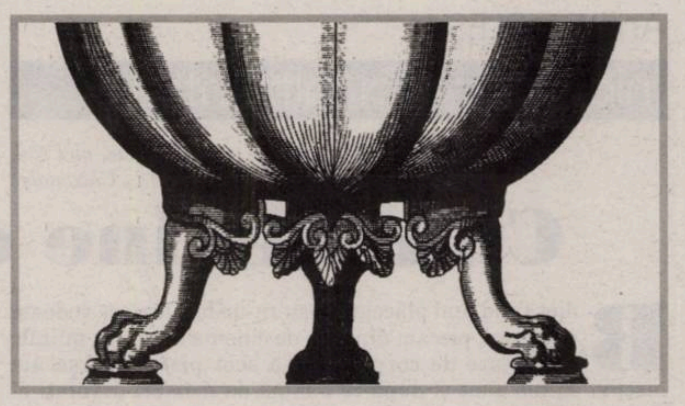

Dle Chiuariu, vă spun franc că vă răsfăţaţi. Consilierii dvs. ar fi trebuit să vă înveţe că nu se răspunde criticilor publice scoţînd limba la cei care vă enervează.

Minţiţi grosolan, încît am stat pe gînduri dacă epistola merită un răspuns. Afirmaţi că aş fi sugerat în articolul meu din nr. 181 („Efectul Băsescu asupra democraţiei româneşti") că liberalii sînt „ăia care fură". Dle Chiuariu, în primul rînd, nu obişnuiesc să sugerez. Cînd am ceva de spus, spun direct. În al doilea rînd, faptul că puneţi ghilimele ar presupune că este un citat. Dar eu nu am spus aşa ceva. Acest stil de conferinţă de presă de partid nu mă caracterizează deloc, îmi place să cred că gîndesc ceva mai rafinat. Mai mult, în articolul pe care îl pomeniţi nu există referiri la liberali şi nici o idee măcar apropiată de pseudocitatul dvs.. Există în schimb referiri la moralitatea îndoielnică a preşedintelui Băsescu în ce priveşte casa din Mihăileanu şi susţinerea pentru dubiosul personaj Elena Udrea, gesturi care îi subminează discursul anti-corupţie. De altfel, unii fani ai preşedintelui mi-au spus că am stricat frumuseţe de articol de susţinere prin aceste referinţe. Dar nu cred că articolul v-a enervat din aceleaşi motive. Deci, poate reveniţi cu nişte precizări.

Spuneţi că m-ar putea irita folosirea cuvîntului „liberal". Ieftin, să trecem peste.

La fel de ieftină este remarca cum că aş fi prieten cu Monica Macovei. Din păcate, nu sînt. Atunci cînd am scris despre politicile sale, am precizat cititorilor relaţia de colaborare pe care am avut-o cu APADOR-CH. Din păcate, cînd am condus acel proiect de cercetare privitor la transparenţa administraţiei, Monica Macovei lucra în Bosnia pentru o organizaţie internaţională. Cînd ne-am întîlnit întîmplător ultima dată, mi-a spus că i se termină leafa de ministru şi îşi căuta job. Pînă la urmă, şi-a găsit ceva în Macedonia, tot pe post de consultant internaţional. Dar nu pe detaliile vieţii Monicăi Macovei doream să insist, deşi un neuron cam populist îmi şopteşte acum că aş vrea mai mulţi miniştri care să-şi caute un job cinstit pe piaţa muncii după ce li se termină funcţia. Vă spun toate acestea pentru că v-am citit CV-ul, aşa cum mă îndemnaţi. Subţirel. Avocat, trei articole academice publicate local, activitate de partid şi hop!, secretar de stat, apoi ministru. Sînteţi un produs de partid, dle Chiuariu. Nu aţi cîştigat niciodată un contract pe propriile forţe, nu aţi fost în competiţie cu alţii pe piaţa muncii. Îmi reproşaţi mie atitudinea general ostilă a presei faţă de miniştrii tineri. Păreţi şi convins că este o conspiraţie. Dar dacă dvs. sînteţi modelul de tînăr care va schimba sistemul, atunci mai bine lipsă. Rămîn la părerea mea că politrucii tineri sînt cel puţin la fel de nocivi ca politrucii bătrîni. Contraselecţia din organizaţiile de tineret ale partidelor funcţionează implacabil. De pildă, galeria de tineri intelectuali liberali care frecventa Institutul de Studii Liberale s-a răspîndit prin ONG-uri, think-tank-uri, universităţi, în ţară sau afară. Nici unul nu a făcut carieră în partid. În schimb, unul dintre cele mai tinere guverne din Europa a adus un David la administraţie, un Adomniţei la Educaţie. Ce aveţi în comun? Lipsa totală de profil public, lipsa totală de idei susţinute public în domeniul de activitate anterior preluării funcţiei de ministru, dependenţa totală de partid. Pentru că fără partid nu ştiţi să faceţi altceva.

Dar cea mai stupefiantă parte a scrisorii dvs. este cea în care îmi cereţi să mă pun în situaţia în care cuplul Macovei – Băsescu ar fi comandat un dosar pe numele meu. Din nou, logica este ieftină, dle Chiuariu. Plecaţi de la premisa că s-a constatat unanim şi fără tăgadă că DNA este un instrument politic folosit de Băsescu pentru a-şi hăitui adversarii. Poate aţi constatat dvs. sau vi s-a spus de la partid că aşa trebuie să gîndiţi. Dar vă reamintesc politicos că sînteţi pe un fotoliu de ministru, nu săpaţi la canal. Exagerez? Nu eu văd prigoană politică peste tot.

Nu înţeleg despre ce dosare vorbim şi deocamdată nu am văzut nici un demnitar semnificativ care să fi fost la puşcărie, fie el adversar sau fan al lui Băsescu. Ceea ce mă face să cred fie că avem cea mai onestă clasă politică din lume, fie că ceva nu merge în sistem şi că de 17 ani există o protecţie tacită a demnitarilor. Protecţie pe care Monica Macovei a încercat să o spargă. Spune asta Comisia Europeană, care a susţinut-o mai mult decît partidul dvs. Desigur, partidul crede că Macovei i-a fraierit pe cei de la Comisie. Partidul le ştie pe toate.

Altfel, recunosc că este o dilemă fundamentală la mijloc. Creăm instituţii puternice capabile să se lupte cu corupţia la vîrf? Ar putea fi prost folosite, la o adică. Deşi, dacă oamenii puşi acolo sînt integri, am avea şi instituţii solide, şi justiţie eficientă. Deocamdată, nu am motive să mă îndoiesc de Daniel Morar. Dar dacă partidul v-a spus altceva, cine sînt eu să-l contrazic? Partidul le ştie pe toate.

Alternativa este să nu facem nimic şi să lăsăm parchetele obişnuite să fie docile şi politicienii să fraudeze în voie sistemul. Păreţi convins că orice sistem de investigare este o armă politică. Este o opinie interesantă de la un ministru al Justiţiei, deşi sună la fel de logic ca şi cum colegul Cristian David ar spune „hai să desfiinţăm poliţia rutieră, pentru că riscăm să ne amendeze un poliţist antiliberal".

Sînt şocat că vă permiteţi să faceţi aprecieri despre cazul Năstase. Fostul premier nu este deloc o victimă a justiţiei, este un profitor al ei. Doi ani am fost bombardaţi cu informaţii trunchiate din dosar, convenabile lui, scăpate la presă mai mult ca sigur de către avocaţi. Cînd rechizitoriul a devenit în fine public, am văzut că existau martori şi acuzaţii credibile. Sau vi se pare incredibil, nici măcar imaginabil, că un prim-ministru român primeşte şpagă ca să numească pe cineva pe un post bănos legat de autorizaţii şi lucrări publice? Oricum, nu mi-am permis să scriu că Năstase este vinovat. Asta decid judecătorii, eu spun doar că rechizitoriul mi se pare solid şi serios. Dvs. însă îl declaraţi acum victimă politică a DNA. Vă consider iresponsabil pentru că aţi scris aceste rînduri şi v-aş cere public demisia, dar la ce bun? Partidul ştie mai bine decît mine. Oricum, „victima" Năstase e aproape scăpată printr-un viciu de procedură lipsit de logică juridică.

Dle Chiuariu, aveţi o mare problemă de raportare la spaţiul public. Cu alte cuvinte, nu înţelegeţi ce vi se întîmplă. Aţi moştenit un fotoliu greu de la Monica Macovei. Vă place sau nu de dna Macovei, trebuie să recunoaşteţi că era o personalitate care a trezit multe speranţe. Care a promis că va crea instituţii şi s-a ţinut cu încăpăţînare de aceste obiective. După ce au reuşit să treacă de Comisia Europeană mulţumită ei, politicienii s-au coalizat pentru a o scoate de acolo. Aţi venit dvs. Vă place sau nu, eraţi un *no name* în spaţiul public. Ar fi trebuit să aveţi înţelepciunea să înţelegeţi contextul. Ar fi trebuit măcar să mimaţi interesul de a ţine partea magistraţilor care vor să schimbe ceva, împotriva politicienilor care îi asediază. Dvs. aţi atacat imediat DNA. Aţi încercat schimbarea unui procuror înainte să îl evaluaţi, după cum aţi recunoscut atunci. Aţi fost şocat de reacţia publică. Mă bucur că magistraţii care vor să schimbe sistemul au reacţionat şi v-au pus la colţ. După cum îmi dau seama acum, sînteţi sincer convins că DNA este un instrument politic şi dvs. vreţi să-i apăraţi pe români de acest instrument. Vă urez sincer să aveţi parte de cel mai spectaculos insucces din viaţa dvs. şi apoi să vă retrageţi la dispoziţia partidului, pentru noi sarcini de îndeplinit.

Înţeleg din finalul scrisorii că v-aş fi scris greşit numele, deşi nu indicaţi la ce articol vă referiţi. Vă adresez scuze în caz că s-a întîmplat.

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Fata cea bună şi fata cea rea

În basmul popular, fata cea bună e cea cuminte şi ascultătoare. Ajută albina să treacă strada, duce băbuţa săracă la Botox pe banii ei, îl cucereşte pe prinţ fără fondul de ten translucid de la Estée Lauder. Fata cea bună din poveşti a dus-o rău în copilărie, însă îşi ia revanşa în maturitatea literară a culturii române. După ea suspină Alecsandri, la ea moartă visează Bacovia, pe ea vie şi dezbrăcată o pictează, abia sosit de la Paris, un pictor despre care ne vorbeşte foarte frumos Tudor Octavian în albumul acela cu artişti uitaţi. Ultimul exemplar de fată bună se stinge în *Cartea Nunţii* a lui Călinescu. E ultima oară cînd fata bună e chiar bună.

După care, intră în scenă fata bună, rea. La început fata comisar sovietic, apoi fata secretar de partid (le mai ţineţi minte pe Ana Mureşan, madam Clătici de la UASCR, tovarăşa Elena?). După ele, torţa răutăţii publice e purtată de fata fesenistă, care aplaudă pe stradă minerii, cînd nu le face cu ochiul înlăcrimat.

Toate fetele astea au dispărut însă, trase la fund de Maelstrom-ul societăţii de consum. S-au măritat, focusîndu-se în a face rău unui singur om. Apoi s-au muiat, pentru că şi răutatea asta te consumă interior, cît să rezişti?! Fetele rele de odinioară sînt acum pensionare rele. Care, o dată la patru ani, votează în ciuda tuturor, aşa, în amintirea răutăţilor frumoase din tinereţe...

Din nenorocire, copilele lor, fetele lor (că presupun că răutatea are şi ea o genă, nu?) au ajuns la putere. Şi despre ele vreau să vorbim. Despre fata rea de carieră. Fata de la multinaţională, fata blondă şi rapace, brunetă şi şmecheră, roşcată şi iute de gură, pînă cînd semnezi contractul.

Te întrebi cum a ajuns acolo. E simplu: aşa cum ajunge iedera pe casă. Cancerul – în celule, poluarea din rîu – în mare. A ajuns acolo stînd tîrziu la serviciu şi venind devreme de acasă, unde pisica se descurcă şi singură. Lucrînd, în vreme ce noi trăiam, uneltind, în vreme ce noi mai făceam un *slide* în PowerPoint cu titlul „Sinceritatea construieşte legături durabile în companie!". Fata rea a ajuns acolo fiind mai bună decît şeful ei direct, însă fără să-i arate asta altcuiva decît şefului, şefului ei direct. A ajuns acolo după multe nopţi la slujbă sau, în versiunea turbo-carieră, după cîteva la hotel, în deplasare, cu cel de care depinde promovarea.

Altminteri, fata cea rea e impecabilă. Poate să arate cifre sexy în şedinţa cu şefii cei mari de la Paris sau Londra. Ştie să vorbească ore întregi în limba corporaţiei, care conţine cele mai nesincere cuvinte alese din limbile tuturor popoarelor. Şi poate să taie salarii şi bonus-uri cu precizia rece cu care strămoaşele ei de la cratiţă tăiau morcovul de ciorbă.

Dar cel mai rău lucru la fata rea e că este, de cele mai multe ori, frumoasă. E ca un avion de vînătoare: ţi se pare minunat de privit, impecabil desenat, pînă cînd vezi poze cu copiii mutilaţi în atacuri. La fel, şi femeia rea şi conducătoare: o admiri în articolul de revistă, pînă cînd vezi, doi metri mai încolo, subalternii ei cu capul în halba de bere. Acolo au ajuns datorită ei, cea care le-a luat promoţia printr-un singur raid în biroul Directorului General!

În politică, fetele rele fac rating. În business – bani. În

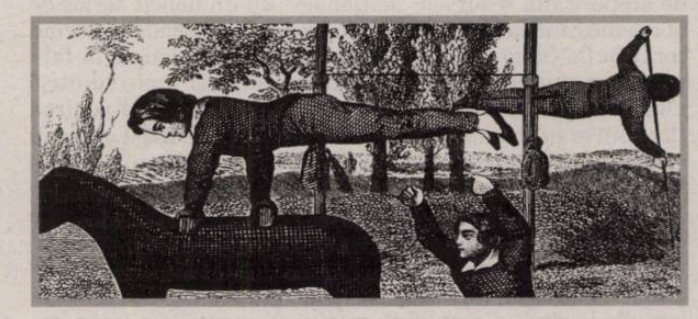

administraţie – şpăgi şi case la munte. Economia merge mai departe, avem creştere, deci, puteţi întreba: *Ce-ai, dom'le, cu ele? De ce eşti sexist?*

Sînt, pentru că e momentul să ne organizăm. Nu e în pericol doar întregul ecosistem al bărbatului onest, care mai vrea să mai meargă şi la pescuit sau meci. E în joc supravieţuirea rasei umane. Dacă fetele astea vor reuşi să cîştige cursa, ne vom transforma cu toţii în croitori de *deux-pièces*, fabricanţi de rujuri şi scribi în şedinţe. Ne vom pîrî unii pe alţii, în ticăloşia noastră, ca să prindem un loc în inima lor de piatră. Şi nu ne vom mai putea apropia vreodată de o femeie, de teamă să n-auzim, şi din gura ei, cumplitele cuvinte cu care „şefa" îşi începe ziua: „Auzi, dragă...?"

Aşa că trebuie să ne grăbim. Pînă cînd fetele rele nu le vor convinge pe celelalte, care ne-au mai rămas fidele şi strîng după noi. În termenii lor, sîntem în momentul în care şi-au uscat părul, dar înainte să-i dea şi-o formă cu aparatul ăla nou de la Philips. Cîţiva zeci de ani să mai treacă şi totul e pierdut.

P.S. Ştiţi o fată bună? Ţineţi-o! Dar o fată rea? Scrieţi-mi, să ştim cu toţii de ea! lucian@signfactor.ro

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Adevărata mîncare chinezească

Cu un an înainte, în China totul e gata pentru ceremonia de deschidere din 8 august 2008: stadioanele sînt pregătite, piscinele la fel, coregrafia e îndelung repetată, ba chiar şi mecanicii meteo ştiu ce să facă pentru a evita norii şi ploile. S-au construit drumuri noi, căi ferate, linii noi de metrou, se iau măsuri pentru reducerea poluării. Programul precis al ceremoniilor este ţinut *top secret,* totul trebuie să fie o surpriză pentru cele 2 milioane de vizitatori străini şi pentru cele 4 miliarde de telespectatori. Mizei sportive (dacă-şi mai aduce cineva aminte de ea) şi celei comerciale li se adaugă o imensă miză politică. Comentatorii şi activiştii lucizi nu sînt de acord cu cei care propun boicotarea Jocurilor Olimpice, pedepsind astfel conducerea chineză pentru gravele încălcări ale drepturilor omului, dar şi pentru nesocotirea sistematică a regulilor comerţului internaţional şi a normelor de securitate a produselor. Boicotul JO ar fi un mijloc de presiune puţin eficace: e unul dintre acele evenimente care aduc la unison interesele Partidului şi cele ale chinezilor, popor care, stăpînit de ai săi sau de străini, îndură de secole incuria, corupţia şi umilinţele *(The Washington Post).* Scandalurile nu ocolesc China: copiii-sclavi, mărfuri copiate fără licenţă, contrafaceri, nerespectarea standardelor de siguranţă sînt cîteva teme noi din presa occidentală, care se adaugă cerinţelor de democratizare a vieţii, de independenţă pentru Tibet, de pedepsire a demnitarilor corupţi. E probabil în logica experimentului comunisto-capitalist, care se aplică pe imensul eşantion al unui miliard trei sute de milioane de oameni, să evolueze contradictoriu în toate direcţiile: un autoritarism aproape fără falie controlează informaţia, viaţa publică şi privată a tuturor cetăţenilor, în timp ce problemele legate de securitatea produselor sau de drepturile de proprietate intelectuală sînt lăsate în voia tuturor abuzurilor (practicat în interese patriotice, abuzul devine eroism). De cînd Deng Xiaoping a lansat imperativul îmbogăţirii, iar Partidul Comunist Chinez şi-a deschis porţile în faţa „capitaliştilor", a devenit clar că această linie a partidului nu poate fi pusă în practică respectînd vechile reguli: la nivel de oraş, de provincie, de regiune, conducătorii i-au încurajat şi protejat pe cei care încălcau legea. Criticile şi obiecţiile Occidentului sînt, în opinia chinezilor îmbogăţiţi, doar expresia invidiei faţă de ritmurile ameţitoare ale creşterii economice şi a ostilităţii tradiţionale. Pe chinezii săraci şi foarte săraci nu-i interesează deloc că la Shanghai cel mai nou Harry Potter a apărut pe piaţă cu 10 zile înaintea celui original.

Actualii conducători chinezi au lansat obiectivul construcţiei unei „societăţi armonioase". Conform ziarului *Le Monde* (3 iulie 2007), expresia a căpătat un sens ironic: nu se mai spune „l-au arestat", ci „l-au armonizat". Nu se mai spune „articolul meu a fost cenzurat", ci „articolul meu a fost armonizat". Ambele exemple sugerează că „armonia" se realizează prin arestări şi cenzură. De altfel, se defăşoară minuni de inventivitate pentru cenzura Internetului. În octombrie 2006, un tînăr cercetător de la Institutul politic pentru tineret (de la Beijing), Chen Shengluo, a depus un studiu cu date de pe teren despre organizarea partidului în întreprinderile de stat, pe vremuri bastionul său. Concluzia: nu prea mai există organizaţii de bază. Dintre cei 70 de milioane de membri, 40 de milioane nu sînt activi. Unii sînt în şomaj, cei de la ţară şi-au părăsit satul, iar plecarea din grupul politic iniţial i-a transformat în „comunişti imigranţi". Dacă sînt angajaţi într-una din întreprinderile patronatului din Hong Kong sau Taiwan, e puţin probabil că vor găsi acolo un mediu propice pentru integrarea comunistă. În întreprinderi, capitaliştii conduc partidul, şi nu invers, din moment ce desfacerea contractului de muncă n-are legătură cu apartenenţa la PC. O recentă remaniere guvernamentală e menită să pregătească Congresul Partidului din octombrie, care va trebui să adapteze vechile lozinci ineditei situaţii de descompunere internă. Cînd se întorc din China, vizitatorii occidentali spun că mîncarea chinezească de la faţa locului nu are nici o legătură cu ceea ce se mănîncă în restaurantele chinezeşti din Europa sau Statele Unite. Olimpiada 2008 îşi propune să omogenizeze pilaful.

globul cubic

Ochi pentru ochi

Codul juridic *kanun,* „ochi pentru ochi", potrivit căruia orice incident poate duce la o crimă care, la rîndul ei, trebuie răzbunată, este încă în vigoare în Albania, iar dereglările postcomuniste n-au făcut decît să-l confirme. „Cînd nu există o ordine care să poată fi respectată, *kanun* umple vidul" – afirmă Ismet Elezi, 87 de ani, profesor de drept la Universitatea din Tirana. El spune că versiunea apărută după moartea dictatorului comunist Enver Hoxha este deosebit de devastatoare, deoarece permite răzbunarea împotriva oricărui membru al familiei, poate fi ucis „chiar şi un copil în leagăn" *(Washington Post,* 23 august 2007).

Desigur, modernizarea e prezentă: dacă de-a lungul sutelor de ani codul *kanun* era transmis pe cale orală, acum au apărut versiuni tipărite în tiraje de masă. Şi pentru că mulţi albanezi şi-au părăsit locurile de baştină în căutarea unui serviciu, răzbunările se desfăşoară acum şi în cartierele capitalei. Reporterul ziarului american a vizitat un apartament din Tirana unde tatăl şi cei doi fii ai familiei – 19 şi 16 ani – stau închişi în casă de cinci ani de zile, de cînd un unchi s-a certat cu un vecin din cauza unor fire electrice. Băieţii nu merg la şcoală, învaţă italiana uitîndu-se la televizor, şi engleza, după un manual cumpărat de mama lor, singurul om care aduce bani în casă. Vechile legi ale *kanun*-ului le exceptează pe femei, dar familia se teme că rivalii nu vor respecta această limită. Tatăl păstrează într-o lădiţă de portocale copiile scrisorilor trimise organizaţiilor negu-vernamentale, emigranţilor albanezi şi oficialilor străini, unde îşi descrie situaţia, cerînd ajutor. Nu a primit nici un răspuns.

Şi pentru că interdicţiile oficiale s-au dovedit inutile, cîţiva funcţionari pragmatici au pus la cale, cu ajutorul UNICEF şi cu un fond guvernamental de 100.000 de dolari, un program de formare pentru 32 de profesori care să poată preda în casele copiilor sechestraţi din cauza rivalităţilor familiale. Tot cu ajutorul acestui program sînt antrenaţi mediatori pentru aplanarea conflictelor familiale, explicînd că dreptatea se poate obţine şi fără crime. Dacă reuşesc să obţină o promisiune de moderaţie, ea e înregistrată pe o casetă video, ca martor. Unul dintre mediatori a fost ucis în timpul negocierilor. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Isteria Diana

Au trecut 10 ani de la moartea Dianei, prinţesă de Wales. De atunci, persistă un fel de fior popular din care s-a născut un cult mondial postmodern. „Prinţesa oamenilor" – cum a numit-o un mare politician aflat într-un moment electoral de graţie – a fost o persoană fermecătoare, elegantă, cu o charismă mai degrabă temperată şi cu maniere frumoase. Dar ceea ce a dus-o la statutul iconic de acum nu are, mă tem, de-a face nici cu opera ei, nici cu însuşirile ei.

Diana de Wales a fost o femeie cu bune şi rele, aşa cum sînt alte milioane de femei în această lume. Tragedia morţii ei este tragedia morţii oricărei mame tinere. Accidentul de automobil nu este mai groaznic decît alte zeci de mii de accidente de automobil, în care mor oameni. A avut un mariaj nefericit – cîte altele mai nefericite, încă, nu sînt? A simţit suferinţa infidelităţii şi – s-o spunem – a răspuns pe măsură. Singurul fapt de viaţă care o scoate din obişnuit este că a născut pe viitorul rege al Angliei. Dar asta nu explică jelania globală.

Diana nu a fost un înger. Tot ceea ce o stranie propagandă înlăcrimată clamează ca fiind imense şi unice calităţi ale prinţesei reprezintă însuşiri frumoase pe care le deţin zeci de milioane de oameni din toate straturile sociale. A fost un om cu mare compasiune, aidoma foarte multor oameni. S-a înrolat în susţinerea unor cauze umanitare, precum lupta împotriva SIDA, eradicarea sărăciei endemice din Africa, interzicerea minelor anti-personal, fiind îngrozită de mutilarea oribilă pe care aceste arme o produc, mai ales, copiilor. Toate aceste cauze nobile adună consensul general. Cunoaşteţi pe cineva care luptă pentru propăşirea SIDA, pentru extinderea sărăciei africane sau pentru promovarea minelor? În plus, asemenea acţiuni umanitare sînt în „fişa de post" a unei prinţese. Diana a îndeplinit exemplar „fişa postului" şi nimic mai mult. Zeci de milioane de oameni îndeplinesc, responsabil, ireproşabil şi zilnic, „fişa postului" lor şi nu au parte de glorificare universală. Se spune că îşi iubea copiii. Nu mă îndoiesc. Miliarde de mame îşi adoră copiii. E natural! Spun unii că prezenţa ei le-a atins vieţile. Percepţia subiectivă asupra propriului suflet e deplin suverană. E imposibil să spui cuiva care îţi declară că e impresionat de ceva că, de fapt, nu e. Culeg din presa encomiastă o relatare. O doamnă de 56 de ani plînge, încă, după prinţesă, şi declară: „Mama era internată în spital. Nu dormisem toată noaptea de grijă şi m-am dus să o văd de dimineaţă. Am intrat în spital şi, la lift, m-am pomenit faţă în faţă cu Lady Diana. I-am spus necazul meu şi am început să plîng. Atunci m-a luat de după umeri şi m-a consolat. Nu am să uit asta niciodată". Ceea ce doamna mărturisitoare pare că nu ştie este că Lady Diana a făcut exact ceea ce orice om decent face. Sînt sigur că cel puţin nouă din zece cititori ai acestor rînduri ar reacţiona la fel. Lady Diana nu făcea nimic „regesc", măreţ, ceva dincolo de ordinea omenească a lucrurilor. Făcea ceva ce aş face şi eu, şi dvs. Atunci, cu ce era specială? Se spune că zîmbea frumos. Privesc zeci de fotografii şi admit acest lucru. Dar nu îmi amintesc să fi văzut pe cineva care zîmbeşte urît. Zîmbetul, pe faţa oricui, aduce un plus de frumuseţe, de lumină, de căldură. Analizînd cu atenţie sursele cultului Dianei de Wales, vom constata că există două grupuri bine profilate care se află la originea acestei nebunii mondiale. Primul grup, stînga antimonarhică, o vede ca pe un suflet minunat, osîndit în acea colivie de aur rece, cinică pînă la autism, dezumanizată şi depăşită de vremi care e familia regală – „Jos!". Diana trebuie să fie percepută ca un „suflet martir" pentru că ţinta reală a acestui tip de propagandă nu este memoria prinţesei, ci subminarea sprijinului popular pentru cea mai veche Casă Regală a lumii. Al doilea grup care răspîndeşte acest cult sînt conspiraţioniştii. Ei văd acolo unde vederea noastră, sărmana, nu ajunge: servicii secrete (MI6, CIA, Mossad, DST ş.cl.) care o ucid pentru că iubea un arab cu care era însărcinată – degeaba doctorii au spus că nu era însărcinată, degeaba toţi apropiaţii au spus că nu avea de gînd să se mărite, ştim noi mai bine! –, mîna lungă a masoneriei sau chiar înscenarea morţii pentru a putea fugi pe o insulă izolată, unde trăieşte şi azi. Cred că e aceeaşi insulă pe care trăieşte şi Elvis. Faptul că tragicul accident din seara de 31 august 1997 s-a produs pentru că un şofer alcoolizat conducea cu viteză nebunească o limuzină de greutate neobişnuit de mare, fiind blindată, într-un

spaţiu relativ strîns, cum e trecerea subterană de la Pont de l'Alma, e inadmisibil pentru aceşti oameni.

Cele două grupuri vin cu acţiunile lor pe un prielnic fond sufletesc. Lumea de astăzi pare că a regresat într-o voioasă copilărie a speciei, dacă o fi ieşit vreodată de acolo. Nevoia de eroi – oameni de fapte măreţe care mor tragic – e mai acută ca oricînd, într-o vreme în care orice mit cade în ziua de după lansare. În plus, tragediile sînt tot mai lipsite de excepţional, sînt tot mai comune, mai banale. Fenomenul cult al posterităţii Dianei de Wales este, din păcate, o manipulare ideologică posibilă numai pe fondul unei grave psihopatologii colective. De aceea, apelul înalţilor ierarhi anglicani de a abandona disputele din jurul Dianei, lăsînd-o în cele veşnice, este, de fapt, un sfat terapeutic pentru noi, cei care trăim încă.

ready made

„Trandafirii destinaţi forţării se plantează în sere după încetarea vegetaţiei prin noiembrie la distanţa de 30/30 cm sau 30-20 cm, după soi. Pămîntul folosit să fie bogat şi îngrăşat cu mraniţă, făină de oase sau răzătură de coarne. Ramurile se taie scurt la 3-4 ochi."

(A. Miliţiu, M. Badea, *Floricultura,* Editura Agro-Silvică, 1963)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

58°

Nevastă-mea nu-i pro
ceace se cheamă *plintă*
albastră sau bordo
în ìntima incintă

a băii, — eleganţă
văzînd, însă,-ntr-un brîu
de-un roşu de garanţă
sau vînăt ca un rîu

în care peşti înoată,
de aur, printre foi
de viţă, dîndu-i roată
odăii, cîte doi;

sau, dacă nu sînt peşti,
un simplu cerc, ce-mbie,
ca,-n jurul unei ceşti,
o dungă conabie

în albul porţelan,
cînd abureşte baia,
să ne jucăm cu-elan,
în ea, de-a puia-gaia.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Bicicliști, pedestrași și alți vicioși

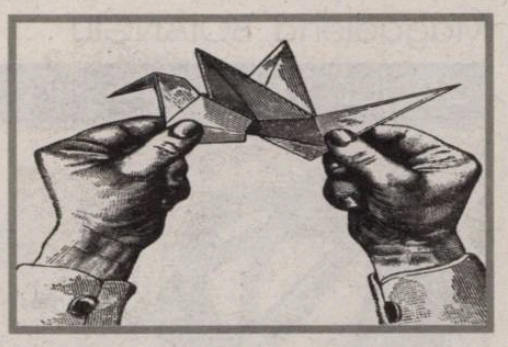

Eram în piaţa Alba Iulia şi descopeream noua pistă pentru bicicliști (evident neterminată), marcată cu galben, pe care circulau în acel moment numai pietoni, fără să aibă habar pe ce calcă. Doi inşi stăteau de vorbă în faţa sediului unei bănci, chiar pe pista cea nouă, şi unul dintre ei, cu o cămaşă roşie şi rotundă în dreptul burţii, tocmai o remarca şi el: „Ia uite, băă... au făcut dintr-asta pentru copii!“. Pentru că cine merge pe bicicletă în Bucureşti, dacă nu e copil, e cel puţin nebun. Eu tocmai făcusem cunoştinţă cu extrema cealaltă: Amsterdam. Acolo mi s-a părut că nebuni sînt cei care n-au bicicletă. Să conduci un automobil prin labirintul acelui oraş fără parcări, în plină dictatură a majorităţii pe două roţi, e curată inconştienţă. Nici ca pieton nu eşti ferit de riscul de a te trezi cu o roată pe picior ori cu vreun ghidon în şale (portul din Amsterdam are şi cea mai mare parcare imaginabilă pentru biciclete, supraetajată). Chiar şi noaptea, după ora 12, trebuie să fii atent, căci străzile sînt circulate de băieţi şi fete pe bicicletă. Pînă şi damele din cartierul roşu (bineînţeles că aici voiam să ajung de la bun început) se suie pe bicicletă şi se duc acasă după ce termină serviciul lor dindărătul vitrinelor. Dacă n-aţi fost deja pe acolo şi sînteţi curioşi, dragii mei cititori, pot să vă spun că sînt de la blonde subţiri şi angelice pînă la negrese enorme cu pulpele cît omul; de la genul care par că au harul de a fi plăcute pînă la acrituri care cu greu îşi ascund sila faţă de propria activitate. Ca în orice meserie. Mi-au rămas în minte scurtele lor bătăi în geam atunci cînd doreau să se facă remarcate. (N-am uitat de bicicliști.) Am încă pe retină imaginea mulţimii de bărbaţi curioşi şi speriaţi care inundau în miez de noapte acele cîteva străzi de mare faimă. Unii se distrau parcurgîndu-le în grup. Am auzit la un moment dat şi unul de pe la noi: „Fii atent, ce bengoasă e asta. E marfăăă!...“ Şi băiatul i-a făcut semn să se dezbrace acolo în vitrina ei roşie (ceea ce e oricum interzis). Femeia s-a prefăcut ruşinată. „Stai că atunci mă dezbrac eu“, a clamat băiatul şi a început să-şi dea jos vesta. Gesturile fetelor erau în general blînde şi sugerau că nu ar fi nimic grav sau periculos în a le face o vizită. Trecătorii, majoritatea turişti (se organizează şi tururi ale cartierului plătite, cu ghid), păreau acolo ca la o expoziţie, sau cel puţin asta mi-a fost senzaţia, pînă cînd am observat tot mai multe perdele trase, semn că de la expoziţie se mai şi cumpăra cîte ceva. O uşă se întredeschidea pentru scurte conversaţii şoptite, de bună seamă despre preţ, o alta se deschidea şi dinăuntru ieşea cîte un individ mîngîiat matern pe chelie de cea pe care tocmai o părăsea. Oamenii ăştia, de toate vîrstele, categoriile şi formele, ieşeau de acolo sub privirile întregii străzi, drăguţii de ei. În primă fază mai degrabă cu spatele şi privirea ferite, ridicîndu-şi capul şi recăpătîndu-şi mersul normal abia ceva mai departe. Nu toţi erau însă ruşinoşi. Pe o stradă mai întunecată am zărit un individ, beat sau drogat (la Amsterdam nu facem diferenţe), care stătea cu nasul lipit de o vitrină şi din vorbe urîte şi lătrate, îi tot făcea şi-i dregea cîte şi mai cîte unei femei care-l privea sever dindărătul geamului. Pînă la urmă, ea a tras brusc perdeaua roşie, acoperindu-i privirea mitocanului, căruia nu i-a fost prea uşor să se desprindă de vitrina de care, literalmente, ajunsese să se sprijine. Un poliţist îl urmărea cu mare atenţie de pe partea cealaltă a străzii. Dar, printre desele vitrine roşii, dragii mei cititori care n-aţi fost acolo, erau şi altfel de firme. Baruri normale, fără „iarbă“, birouri, agenţii imobiliare sau, de ce nu, chiar biserici. Nu m-am putut atunci opri să nu-mi pun o problemă dostoievskiană: e mai greu să fii călugăriţă la mînăstire, în deplină curăţenie fizică şi morală, sau să fii ca o Sonia, într-un asemenea cartier, suportînd toate scîrboşeniile creaturilor Domnului, de sex masculin. Răspunsul e vînare de vînt, prieteni. Iar dinspre mare bătea vînt rece şi din cer ploua neîntrerupt (nici unul dintre vizitatorii cartierului nu părea să observe asta). De la *coffe shop*-uri alunecau spre stradă mirosuri grele de marijuana şi haşiş. Pe marginea cîte unui canal stăteau indivizi care şuierau printre dinţi: „Coca, Ecstasy!“. Ştiam din ghiduri că de la aceştia poţi primi cel mult o vitamina C. Eşti avertizat şi să nu te legi de prostituatele care nu stau în mod legal în vitrină, pentru că poţi avea surpriza să nu fie femei. M-am întors ca un motan plouat, în micul meu hotel negru (cum sînt multe case în Amsterdam), cu scara lui incredibil de îngustă şi ale cărui mese s-au umplut a doua zi, la micul dejun, de cupluri şi grupuri de bărbaţi care mă studiau cam prea atent (nu aveau de unde să ştie că eu călătorisem seara pe la *mînăstire)*. Uite că pînă la urmă am uitat de bicicliști.

PUBLICITATE

Radio România Cultural - Bucureşti 101,3 fm

3 zile cu RRC

în Piața Festivalului Internațional „George Enescu"

14, 15, 16 septembrie, de la ora 20.30

Invitați artiști consacrați din lumea teatrului și muzicii

Vineri

Orașul cu un singur locuitor

Un spectacol de poezie și muzică pe versuri de **Matei Vișniec**

Sâmbătă

Apocalipsa după Mircea Eliade

Eveniment multimedia

Duminică

Big Band Radio

Concert

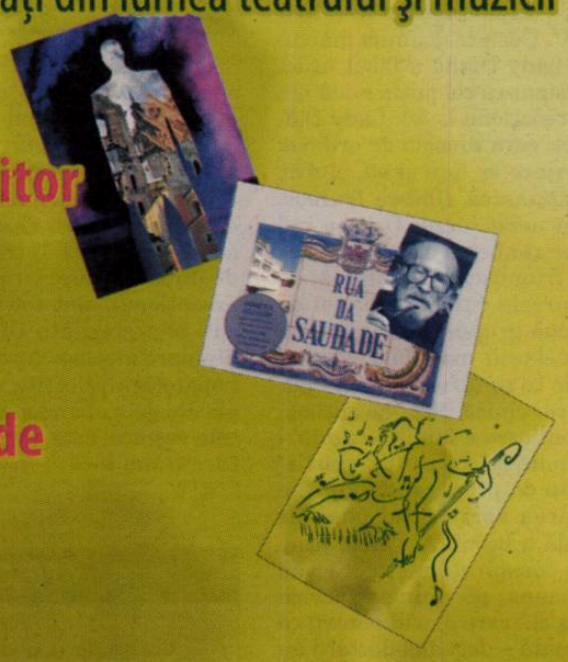

Parteneri media:

DILEMA VECHE · Literar & Artistic adevărul · România literară · Observator Cultural · 22 · Suplimentul Cultura · Sapte Seri · LiterNet.ro

PUBLICITATE

adevărul Literar & Artistic

În fiecare miercuri, împreună cu ziarul

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

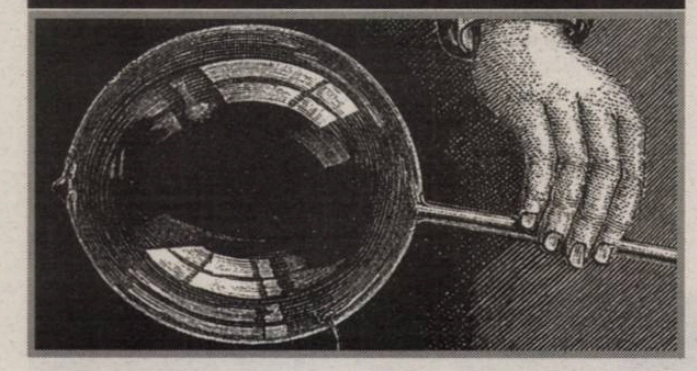

Fugă

Iată o idee de proiect: să recitești tot ceea ce ai citit vreodată, să privești din nou toate operele de artă față de care ai avut păreri de neclintit, să asculți de la capăt toată acea muzică având, pentru tine, un sens atît de adînc existențial la vremea la care toate întrebările erau grave și toate răspunsurile – poetice, să vezi din nou toate filmele care te-au marcat vreodată. De bună seamă, pentru asta ți-ar trebui o viață de lungimea celei pe care ai avut-o pînă acum. Altfel, de-abia de mai ai timp să citești fragmentele din cărți, din timp în timp, și asta numai pentru că le-ai recomandat altora și vrei să te convingi că îți amintești corect. Așa că hai să nu ne mai dăm după piersic: n-o să recitești niciodată cărțile care ți-au modelat intelectul la tinerețe, n-o să revezi niciodată arta care a fost atît de importantă pentru tine la vremea aceea, greutatea muzicii pe care cîndva o adorai s-a evaporat precum o sticlă veche de parfum, n-o să ai timp să revezi filmele care te-au făcut să te simți atît de deștept, chiar dacă se redifuzează pe canalul de filme de epocă. În plus, chiar dacă te-ai hotărît să te înhami la un atare proiect, te pîndește o altă problemă: de-abia dacă-ți mai amintești cărțile acelea și autorii lor, artiștii aceia, muzicienii cu pricina, actorii aceia și regizorii lor. Dar să presupunem că ești, ca și mine, un făcător de liste inveterat și ai o sută de jurnale în care ai înregistrat tot ce ai citit, văzut și auzit și tot ce ai gîndit despre ceea ce ai citit, văzut și auzit. Și să presupunem că chiar te-ai apucat să recitești acele o sută de jurnale și ai reușit să treci prin ele fără să te arunci în rîpă. Ei, atunci, pe măsură ce proiectul tău nebunesc crește, o să ai nevoie de o sută de noi jurnale ca să scrii tot ce ai citit, văzut și auzit, ca să faci o comparație între maturitatea ta și tinerețea-ți. Și dacă folosești acele jurnale de tinerețe drept ghid și chiar te înhami la o astfel de călătorie, va trebui să o faci exact la jumătatea vieții, astfel încît să poți trece din nou prin întreaga ta viață intelectuală (sau prin întreaga viață, tot aia) pentru a demonstra un lucru: știai mai multe, instinctiv, în anii tinereții, decît știi acum? Ca să afli răspuns la această întrebare ar trebui să-ți suspenzi viața la mijlocul ei și să o iei de la capăt. Evident, nu ai de unde să știi care ți-e jumătatea vieții, nimeni nu știe, dar te poți analiza din exterior, așa cum ar face-o o companie de asigurări, și să faci un pronostic. Pun pariu: îți va lua oricum tot restul vieții, indiferent că te afli la jumătatea ei sau nu. Și după aia, după ce vei fi terminat cu cele o sută de jurnale noi, le pui alături de cele o sută de vechi jurnale, închizi ochii și mori. Cineva, altcineva, va trebui să răspundă la întrebare, pentru că nu vei trăi îndeajuns pentru a compara cele o sută de jurnale scrise de un adolescent și de un june cu cele scrise de un bătrîn suficient de nebun ca să încerce să răspundă la o întrebare la care nu poate răspunde. În ceea ce privește întrebarea „ce fel de logică mai e și asta“ se numește *fugă*. Fugi de oricîte ori poți de la tema principală și de fiecare dată te aduc înapoi, în lanțuri tot mai groase. Arta fugii, practicată pe vremuri de maeștrii barocului, face azi ravagii în arte, politică, modă, filme. Lasă orice-ai face în clipa de față și fugi. Dar ia aminte: nu poți ieși din cadru, te miști perpetuu într-o lume nouă creată în vechea ta minte. Și ia apoi încă o dată aminte, te rog, că tot ceea ce cîndva ai crezut că știi că e greșit, chiar *este* greșit. Dar asta știai deja, nu-i așa?

traducere de Ioana AVĂDANI

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Promotorii caprei vecinului

Vorbeam în numărul trecut, cu nedisimulată reținere, despre cohortele de salvatori cu care s-a procopsit națiа română în ultima vreme. Oful meu ținea de obsesia *lucrului bine făcut,* adică acea doză necesară și niciodată suficientă de profesionalism care însoțește orice meserie demnă de acest nume. Sau, dacă vreți, și reversul formulării era expresia bruscă a îndelungatei sastiseli față de indolentul „merge și așa“ – dublat mai recent de agresivul „și care-i problema?“. Pe scurt, eram de-o banalitate patetică: hai, măi fraților, să ne vedem fiecare de meseria lui și să încercăm să o facem cum trebuie! Și, dacă anumite lucruri nu merg în țara asta, să-i tragem la răspundere pe cei care nu și-au făcut treaba, nu să ne apucăm să o facem noi în locul lor, din bune intenții de fitze & rating...

Și iată că nu a trecut nici o săptămînă și recidivez! De data aceasta cu o pledoarie la fel de banal-patetică, dar în plus și oarecum *pro domo,* căci va fi vorba despre antropologie. Știu că în afară de vreo 2-3 colegi și 3-4 foști studenți nu mă va crede nimeni în țara asta, dar antropologia este și ea o meserie! Adică ceva care are și ea regulile sale, care se învață cu un oarecare efort și se practică nu fără oarece transpirație. Și mai are o particularitate: antropologia fără teren este precum o chirurgie în *PowerPoint*. Adică ceva *trendy,* dar care nu prea este ceea ce pretinde a fi și oricum nu prea folosește la mare lucru... Desigur că toate acestea se referă la antropologi și nu m-aș apuca să vorbesc aici despre ele, dacă antropologia n-ar fi la modă, dacă nu s-ar înmulți și promotorii antropologiei precum salvatorii nației, dacă dragostea de antropologie n-ar deveni un fenomen social. Căci, lucru ciudat, dacă în toate domeniile românii visează să moară capra vecinului, în cazul antropologiei toți se înghesuie să o adopte.

Dar de unde și pînă unde această pornire, de ce e antropologia la modă? Ca să fiu sincer, nu prea știu. Cu atît mai mult cu cît lumea bună din țara noastră nu prea agreează științele sociale, pentru intelectualul român obiect de interes neputînd fi decît *cultura,* nu și *societatea*. E adevărat că antropologia poate fi exonerată de prezumția de empirie socială, căci, dacă nu este fizică, ea este considerată a fi inevitabil culturală – lucru deja bun în sine. Mai mult, nu se ocupă de o singură cultură, ci de mai multe, adică implică o frumoasă cultură generală – ceea ce iarăși este pe placul intelectualului român. Mai sînt și alte motive, se pare: pentru că sună exotic și înfierbîntează astfel imaginația tinerelor domnișoare; pentru că, neexistînd la noi în țară, nu a avut cum să fie „compromisă“ de comunism și s-a născut feciorelnică din spuma revoluției; pentru că, etimologic vorbind, pare a fi o disciplină de sinteză, despre ce e Omul și ce vrea el de la viață, ceea ce satisface astfel pasiunea pentru orizonturile vaste și problemele ultime ale intelectualului român etc. Dar mai presus de toate aceste motive de detaliu, cred că există o rațiune fundamentală a marii simpatii de care se bucură antropologia și a atracției pe care o exercită ea asupra spiritelor creative din țara noastră: dat fiind că, practic, antropologia nu se predă nicăieri în țară, nimeni nu știe prea bine ce este ea și, ca atare, poate fi revendicată de toată lumea. Neexistînd nici o diplomă de „antropolog“, oricine poate declara că se îndeletnicește cu antropologia. *Ooo, ce frumos!* – vorba unei doamne din lumea bună căreia i-am răspuns, odată, că sînt antropolog.

Și uite așa proliferează antropologia în România. Cursuri, mastere, proiecte, cărți, explicații, expertize și experți, antropologia începe să fie pretutindeni. Vorba celui mai vechi antropolog cultural din țară, Gheorghiță Geană: *se instituționalizează, dar nu se profesionalizează*.

Cea mai recentă „instituționalizare“ de acest gen pare a fi o inițiativă care, inițial, m-a incitat, iar apoi m-a cam revoltat: *Muzeul Național de Antropologie Urbană*. Nu dați buzna să vă rezervați un bilet de intrare, nu există, de fapt, nici un muzeu, nici local, nici național, e doar un proiect! Dar un proiect care începe să se bucure de tot mai mult sprijin și să facă tot mai multe valuri, pentru că – trebuie să o recunoaștem cu toții – sună bine. Te face să visezi la tot ceea ce ai vrut să afli despre oraș și nu ai avut curajul să întrebi... La nivel de PR, totul merge deci cît se poate de bine. Problema e însă dincolo de pliante. Nu vreau să par cîrcotaș, dar ceva nu e în regulă. Mai întîi, o banală confuzie, ce trece practic neobservată, între antropologia fizică și cea socială/culturală: dacă aceasta din urmă poate avea, eventual, o ramură „urbană“, cea dintîi nu are cum să fie „urbană“ sau „rurală“ pentru simplul motiv că scheletele și măsurătorile sale sînt ceea ce sînt la sat și la oraș deopotrivă. Dar merge și așa, mulți citesc, puțini cunosc, nu-i așa? Și apoi, antropologi fizici mai sînt (un întreg și venerabil institut), în timp ce antropologi culturali, mai greu. Așa că, vorba colonelului meu din armată, *mergem înainte cu ce avem!* Apoi, antropologia asta urbană care ne este promisă nu prea seamănă a antropologie urbană. Mai exact, nu prea seamănă a nimic, e sublimă, dar lipsește cu desăvîrșire. Sînt de toate – și probabil că va urma încă ceva în plus – dar nimic coerent și consistent. Fiecare nou-venit în comitetul de inițiativă mai adaugă ceva, ce a văzut pe *National Geographic* sau a visat de cînd era mic. Unii au citit, se pare, un manual american de antropologie pentru farmaciști sau ceva similar. Lucruri pasionante uneori, recunosc, dar zău așa, nu tot ce visează noaptea sau citește ziua *homo mioriticus* se cheamă antropologie! Spuneți-i și voi acțiunea *Vreau și eu un muzeu!* sau *Asociația de pata-antropologie deambulatorie,* nu știu, ceva nostim și creativ, căci muzeu de antropologie urbană nu poate fi decît ceva care are o legătură cît de mică cu antropologia urbană. Or, nici una dintre domniile voastre, nu vă fie cu supărare, nu aveți vreo astfel de legătură cu acest domeniu profesional și nici ideile pe care le promovați nu prea aduc a antropologie. Și, *à propos,* în lume deja nu prea se mai vorbește despre „antropologie urbană“, aceasta dizolvîndu-se, de regulă, în „studii urbane“ și alte formule interdisciplinare. Deci nici aici n-ați prea nimerit-o...

Nu știu dacă meseria o fi ea sau n-o fi *brățară de aur,* așa cum zice vorba cea veche, dar de un lucru sînt sigur: că nu este nici *pară mălăiață*, vorba unei alte ziceri din bătrîni!...

Andrei PIPPIDI

SOS București

Flori pe stradă

Prin orașul meu cel încins de soare umblă vorba că vor fi luate măsuri care să „civilizeze“ sau să „europenizeze“ străzile. Asemenea zvonuri mă îngrijorează. Am văzut, de pildă, cum, pentru cursa de automobile ultra-rapide pe care Primăria a organizat-o în jurul Parlamentului, ca să se instaleze locurile spectatorilor – deși aceștia n-au venit chiar așa de mulți, din cauza prețului biletelor –, s-au tăiat copaci și s-a lăsat în fața Casei Academiei un maidan chelit și năpîrlit. Haita cîinilor de pripas a luat în stăpînire bătătura asta foarte puțin academică, peste drum chiar de palatul unde se adună reprezentanții națiunii.

Acum se vor suprima tonetele de vînzare a presei și se vor goni florăresele de la colțuri de stradă. Pentru prima inițiativă, care a început să fie pusă în aplicare, n-am obiecții. Într-adevăr, în Piața Romană a apărut un chioșc elegant, unde se vînd ziarele care se întindeau altădată pe o tejghea destul de umilă. Singurul chioșc de tip vechi, poate de la 1900, care a mai rămase în București este acela de la intrarea dinspre bulevard a Cișmigiului. E foarte frumos și trebuie păstrat, dar și modelul nou e acceptabil.

În schimb, cu florăresele ce-aveți, oameni buni? Mi-e milă de bătrîna țigancă de la care am luat flori încă de la primele fete cărora le făceam curte și care-mi spunea deunăzi: „Nu mai sîntem tineri, domnișorule!“. Nici mie nu-mi plac gladiolele funerare sau garoafele închircite, fiindcă la noi n-au fost niciodată înfoiate ca în străinătate. Toate florile artificiale și scumpe, ca lalelele olandeze, pot foarte bine să meargă la florării. Dar cine o să mai vîndă bujori și dalii, gura-leului și flox, lăcrămioare, primăvara, și, toamna, crizanteme? E clar că proprietarii de florării, care vor avea de plătit chirii mari pe străzile din centru, au să crească prețurile și vor aduce orhidee. Nu sînt de nasul nostru orhideele, zău!

Apoi, de unde ați scos-o că numai la noi, barbari ce sîntem, se întind florile pe trotuar? Puteți să le vedeți și pe Broadway, și la Paris, la intrarea în metrou. Nu mai vorbesc de Atena, unde nu pot uita splendorile ce țineau calea trecătorilor. Chiar în Anglia, în fața unor prăvălii care vînd legume proaspete, sînt și tarabe pe care se înșiră buchetele legate de dimineață. Va să zică, străzile noastre, fără florărese, n-au să pară mai „civilizate“, ci doar mai pustii, lăsate pradă reclamelor care le desfigurează. Deci, o lege la fel de stupidă ca aceea care a închis aproape toate cișmelele din București (cred că una singură a mai rămas pe zăpușeala asta, în colțul de la Universitate!).

Sau, îmi vine acum în minte, avînd în vedere caracterul etnic al simpaticelor noastre concetățene, n-o fi cumva o discriminare contra romilor? Și moșul de la care cumpăram *România liberă* pe Bulevardul Tineretului nu era și el de aceeași origine? Poate vreți să-i gazați? Le vor lua locul diverse persoane mai albe la piele, dacă s-ar spăla, dar disprețuitoare față de slujba pe care o fac de nevoie, prin urmare mai puțin prietenoase față de clienți.

PUBLICITATE

DILEMATECA
SCRIERI ● AUTORI ● LECTURI

Din 31 august, găsiți la chioșcurile de presă numărul 16. Doar 5,50 lei.

Din cuprins:

- DOSAR: Mircea Vasilescu, *Un fals mit: „moartea lecturii“*
- ANCHETĂ: Cărți dragi, traduceri grele
- INTERVIU cu Lucian Dan Teodorovici: *„În fața bunicii nu am curajul să mărturisesc că sînt scriitor“*
- FRAGMENTE: Salman Rușhdie, *Versetele satanice*
- PROFIL: Simona Kessler, agent literar
- RĂSPUNDE! – Politica din cărți și cărțile care au făcut politică

Dilemateca
Îți dă de citit

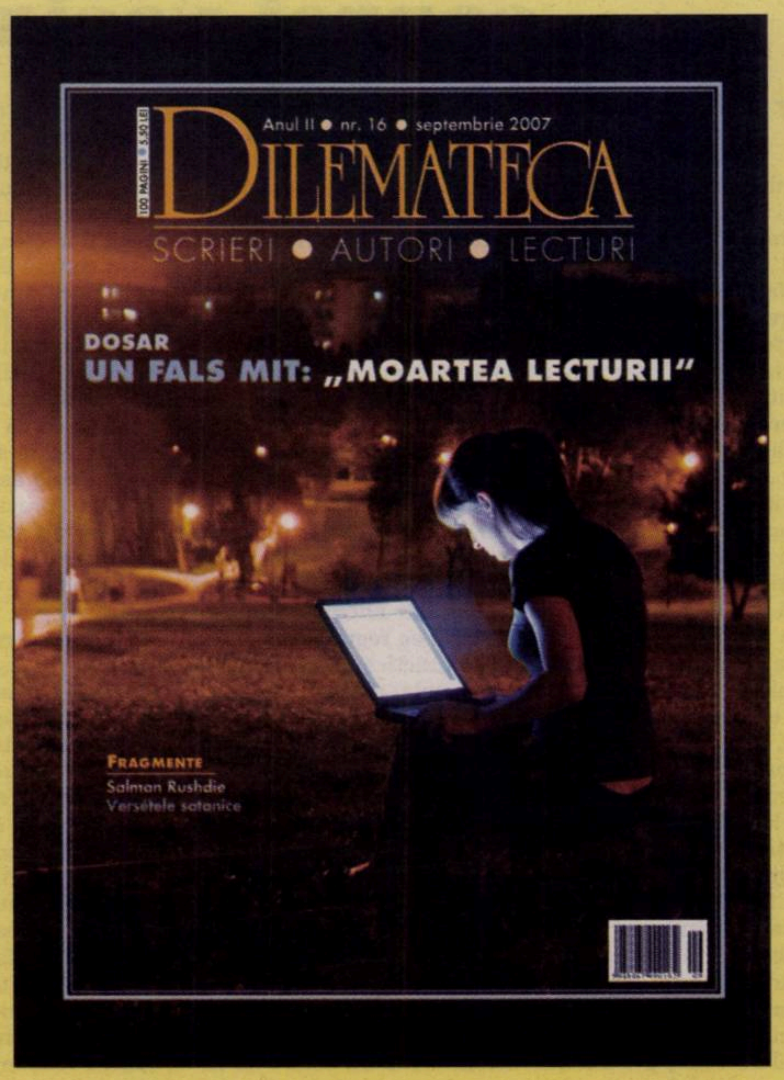

Texte şi opinii de: *Mugur CIUMĂGEANU (psiholog)* ● *Florin DUMITRESCU (publicitar)* ● *Stela GIURGEANU* ● *Bogdan IANCU (antropolog)* ● *Ciprian MIHALI (filozof)* ● *Cătălin NEAGOE (jurnalist,* Top Gear) ● *Dragoş NOVAC (iniţiator al RoBlogFest şi metropotam.ro)* ● *Filip PITARU (jurnalist,* Univers Moto) ● ***Coordonatorul temei:*** *Marius CHIVU*

După ce în numerele trecute ale revistei am văzut cine mai merge la teatru (nr. 157) sau la cinematograf (nr. 165) şi dacă mai avem timp liber (nr. 178), a venit momentul să punem punctul pe i: de fapt, cum ne mai distrăm? Probabil că spune multe despre societatea în care trăim şi felul în care ne distrăm – singuri, în familie, cu colegii şi cu prietenii.

Copilăria mea se împarte în două, înainte şi după '89. Îmi amintesc bine cum mă distram atunci şi ce jocuri jucam în spatele blocului. Noi, băieţii, aveam tot felul de jocuri cu mingea – numai cei din provincie ştiu cît de greu se găseau „în comerţ" bicicletele Pegas –, fetele se jucau cu un elastic pe care-l ţineau cu picioarele, iar duminica mergeam la cinema (Sora 13, Războiul stelelor *şi* Atenţie la pana de vultur). *Ne mai jucam cu nişte ţevi de plastic prin care suflam cornete şi cu elefanţei mici de plastic cu care ne stropeam cu apă. O dată pe an mergeam la circ şi în bîlci să ne dăm în tiribombe. În librării, „Nu te supăra frate", „Dacii şi romanii", „Piticot"* (pentru un inventar complet al jocurilor de atunci, vezi Piua!, *antologia jocurilor şi jucăriilor din comunism editată de MŢR). Părinţii noştri jucau table, remy, mergeau la pescuit, se mai uitau la filme pe video (la televizor, doar duminica şi de Revelion era ceva de văzut), ascultau fotbal la radio şi muzică la magnetofon. Împreună mergeam la ştrand, la mare şi în staţiuni unde mai vedeam cîte-un spectacol. În mare, cam astea erau posibilităţile de distracţie pe atunci.*

La începutul anilor '90, lumea şi-a cumpărat video-player-e şi a descoperit televiziunea (prin antenele parabolice, prin cablu), şi aşa a început decăderea cinematografelor, discotecile au fost în mare vogă, localurile – că nu ştiu altfel cum să le zic – s-au dotat cu jocuri mecanice şi cu mese de biliard, în curînd au apărut sălile de bingo, apoi şi Internet-café-urile. Uşor-uşor, românii au început să călătorească în străinătate, mai întîi în Turcia la schimbat rulmenţi pe covoare, apoi şi în Germania după haine second-hand. *La început nu se prea pleca din ţară numai ca turist, se făcea şi un ban... Se distra şi lumea după posibilităţi.*

Dar acum, acum cum ne mai distrăm? Din păcate, televizorul rămîne în top, dar oamenii parcă ies mai mult din casă. În parcuri e plin de rolleri, iar primăriile tot ne ameninţă că vor construi pistele alea pentru biciclişti. S-au amenajat terenuri moderne de sport, pe care le poţi închiria să joci tenis, fotbal, baschet, sau spaţii speciale pentru paintball. Au apărut sporturile extreme, se sare cu parapanta, se zboară cu deltaplanul, se face bungee-jumping şi, în general, motoarele par acum să-şi fi adjudecat crema distracţiei: ATV-uri, motociclete, ski-jet-uri ş.cl.

Discoteca propriu-zisă a dispărut, acum îi zice bar & lounge, pub, club, iar în week-end nu intri în restaurant fără rezervare. Se organizează tot mai multe concerte şi festivaluri de muzică şi, dacă românul n-a cumpărat cu adevărat niciodată casete şi CD-uri originale, acum plăteşte pe bune să asculte muzică live. Or fi cinematografele goale, dar stadioanele sînt pline. Şi se merge şi la teatru unde piese clasice fac săli pline. Apoi, în Europa, dar nu numai, şi-a făcut apariţia şi turistul român. Mai aveţi prieteni care să nu plece cel puţin o dată pe an din ţară – măcar în Bulgaria sau în Grecia? La cum ne distrăm, eu zic că trăim mai bine. ***(M. C.)***

De la elefănţeii de plastic la paintball

Mugur CIUMĂGEANU

Începutul secolului emoţional

Nu mă dau în vînt după citate mari, dar accept parafrazele. În această ordine de idei, cu jumătate de voce, afirm că acest secol care tocmai ne-a dat peste cap cu începutul lui, *ori va fi emoţional, ori nu va fi deloc. Dixit.* Şi răsuflu uşurat, pentru a merge mai departe. Tocmai exprimîndu-mi, nu-i aşa, o mică emoţie pe care o am faţă de judecata cititorului.

Hai să vorbim despre valori. Cercetări* asupra tinerei generaţii arată o schimbare dramatică a opţiunilor de viaţă – deviza este mai degrabă pe explorare şi joc, în condiţiile în care datoria şi familia (fundamente care construiau discursul valoric al generaţiilor precedente) sînt privite mai degrabă cu o compasiune duioasă.

Nu e vorba însă de o iresponsabilizare a tinerei generaţii. Cei mai dinamici, mai creativi şi mai de succes reprezentanţi răstoarnă ierarhiile valorice, fără să saboteze însă (sau încă!) ţesutul social. Cuvîntul de ordine, într-o Europă mai degrabă stabilă, este *excitement*-ul. Cu orice preţ, la job sau în vacanţă, ca şi cum ne-am recupera vocaţia de conchistadori, pornind însă într-o aventură interioară, atîta timp cît Google Earth nu ne mai indică nici un teritoriu neexplorat pe hartă. O emoţie verde, care permite trăirea (legală sau ilegală) în toate dimensiunile sale. O aparent necumpătată risipă de energie care face în ciudă distincţiei între hippie şi yuppie, punîndu-i în acelaşi frenetic creuzet. Şi, pentru a mai adăuga o nuanţă, o trăire care pune accent pe subiectivism.

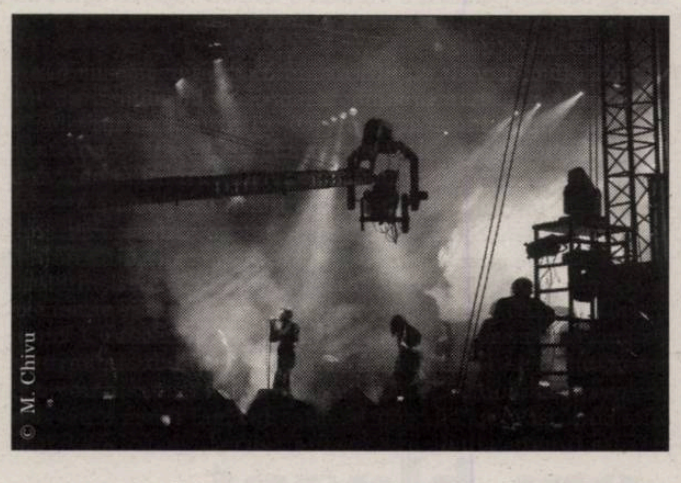
© M. Chivu

Călătorii personale

Pentru a relata despre goana după adrenalină, nu pot să fac abstracţie de propria mea experienţă – în tonul celor spuse mai sus. Anul acesta mi-am învins propria mea tendinţă spre confort (o valoare nu neapărat în concordanţă cu evul) şi am purces spre un posibil epicentru al emoţiei. Întors recent de la „Sziget 2007", festivalul care adună zeci de mii de europeni însetaţi de muzică şi de trăire, pot relata încă la cald despre avatarurile nevoii sinestezice de senzaţie. Imaginaţi-vă, pentru cei care nu au ajuns încă acolo, o insulă unde putem (pentru a cita o bună prietenă) să ne retrăim adolescenţa. Paradigmatica vîrstă a emoţiilor puternice, a sfîşierilor, entuziasmelor şi avîntului. Aceasta pare să devină nordul-compas al căutărilor unei generaţii.

Am fost avertizat – pentru că eram la primii paşi pe *această* insulă – că voi avea de înfruntât experienţa ca pe un *inner trip,* în mijlocul unei mulţimi colcăitoare de zeci de mii de suflete. Că voi avea nevoie de un ghid în această călătorie şi că punctul final al drumului mi se va dezvălui pe parcurs. Aparent, mintea mea raţională încă priveşte critic acest tip de experienţă. Ce rost are să-ţi petreci o parte din vacanţă chinuindu-ţi contorsionist corpul pe pajişti prăfoase, să-ţi tîrăşti picioarele extenuate prin noroaie, să te freci de alte mii de corpuri în bătaia başilor, într-o continuă bombardare a simţurilor de zgomote, sunete, mirosuri şi viziuni? Tînjind după un *chill out* care, în cazul meu, a necesitat o odihnă ulterioară de trei zile în munţi, legănat de ritmurile domoale ale liniştii tradiţionale.

Mi-e foarte clar acum că nu despre muzică – sau, mai pompos spus, despre un interes cultural – a fost vorba. Muzica, dansul şi întreaga ofertă a unui festival cum e „Sziget"-ul reprezintă doar un mijloc eficient de a ne întîlni cu propria trăire, în starea ei brută.

Pilule de fericire

Nu contează cum cauţi trăirea, ci mai degrabă faptul că simţi ceva. Pentru că emoţia – prin ea însăşi un justificator de sens – este cea care validează prezentul. Atunci cînd eram mici am fost învăţaţi că retenţia şi cumpătarea, raţionalitatea şi structura reprezintă o bună cale, deşi anevoioasă şi rece, spre fericire. Chiar pentru cei care urmează această cale cu minuţie, emoţia care o însoţeşte este însă tocită şi neîndestulătoare. Astfel, scurtăturile care te pot aduce înapoi la trepidaţiile adolescenţei devin o necesitate. Şi nu sîntem într-atît de masochişti încît să le ratăm pe deplin.

Revenind la experienţa mea insulară, desfăşor pe un ecran toată oferta de *arousal* a festivalului. Sporturi extreme, acrobaţii temerare la care puteai fi uşor părtaş, achitîndu-ţi în euro participarea. Scene multiple care îşi aruncau în ritmuri variate muzica spre corpul tău. Un bîlci care reproduce în miniatură bîlciul globalizat al Terrei, amestecînd religia cu bucătăria sîrbească, orele gratuite de maghiară cu tobele japoneze şi cu circul franţuzit de inspiraţie medievală. Totul concertat pentru a stîrni, pentru a activa. O discotecă universală, unde nu te duci pentru a-ţi întîlni perechea, ci pentru a-ţi trăi activarea solitară, cît mai trepidant posibil, singur cu tine. În care, ca într-un scenariu alternativ din seria *Matrix,* devii o baterie umană care se încarcă sau se arde, alimentînd sau scurtcircuitînd propria ta existenţă.

Nevoia de chill

M-am întors epuizat şi frenetic, în acelaşi timp. Nu am bifat pe răbojul vieţii cine ştie ce epifanie, dar am revenit cu satisfacţia trăirii. Ca şi cum mi-am plătit o datorie faţă de propria nevoie de intensitate, de adrenalină-în-stare-pură. Nu o datorie morală, nici măcar o datorie estetică. Ci mai degrabă o datorie emoţională, pentru că evul mi-a deschis o linie de credit la Emo-bank, care trebuie periodic rambursată. A doua zi eram pe Cheile Nerei, rememorînd trunchiat şi uşor confuz parcursul evenimentelor, dezactivat şi răcoros pe dinăuntru. Am învăţat ceva, totuşi. Dincolo de o logică – sau în deplină concordanţă cu ea – a acestui *mainstream* individualist şi emoţional. Merit să revizitez teritoriile adolescenţei, pentru că acolo dorinţa şi potenţialitatea sînt încă neîntinate. Iar biciuirea emoţiei, a corpului, intensitatea experienţei şi sinestezia halucinantă sînt căile sigure de a ajunge în siguranţă acolo, şi de a te putea reîntoarce fără un ponos major.

Cam asta ar fi ecuaţia emoţiei. Dar, tocmai pentru că goana după adrenalină este una strict subiectivă, s-ar putea ca această călătorie personală să nu vă spună nimic. E în regulă. *Excitement*-ul vostru poate fi în altă parte. A început Festivalul „Enescu", s-a sfîrşit Festivalul Mamaia. Iar Lorin Fortuna ne avertizează, pentru a cîta oară, că sfîrşitul lumii e la îndemîna noastră. Important este să permiţi experienţei să te traverseze. Cît mai intensă, cît mai singulară. E ca şi cum emoţia noastră, banala trăire adusă la rang paroxistic, devine reper în a ne suporta pe noi înşine. Într-o lume suprapopulată de oameni, idei şi reguli.

Să fii tînăr înseamnă să fii risipitor. Să vrei să pari tînăr (chiar dacă nu mai eşti) înseamnă să refaci drumul spre emoţie în stare pură, nefiltrată, spre efortul vecin cu epuizarea. Pentru a-ţi justifica condiţia de cuceritor într-o lume pe deplin explorată, în care teritoriile necartate sînt doar petele albe de pe întinsurile propriei experienţe. Regăsindu-ţi vocaţia ancestrală (şi uşor adolescentină) a cuceririi şi expansiunii.

---

* *Cercetările calitative asupra stilului de viaţă şi asupra opţiunilor emoţionale ale generaţiilor sînt deja un bun comun al cotidianului nostru. Articolul de faţă face referire la o cercetare desfăşurată în 2006 în şapte ţări europene prin* Flamingo Research International.

„Pentru tineri, Florian Pittiş dădea spectacole la Teatrul Bulandra; se numeau «Poezia muzicii tinere». Alături de Pittiş, mai spuneau poezii: Irina Petrescu, Mariana Buruiană, Marcel Iureş şi alţii. În general, Pittiş spunea istoria grupului The Beatles, ilustrată cu diapozitive şi cu muzica lor. Era un public constant, alcătuit din adolescenţi şi tineri. Se venea în blugi, adidaşi, plete. Muzica era înregistrată; era şi românească, de exemplu, Iris, cu «Trenul fără naş» – despre cei care călătoreau fără bilet, atitudine destul de «neutecistă». Mai ascultam «Blowing in the wind» a lui Bob Dylan, cu traducerea românească a textului spusă tot de Pittiş. Poeziile erau ale lui Adrian Dohotaru, Romulus Vulpescu, Nichita Stănescu... Atmosfera era extraordinară, nonconformistă: se stătea pe jos, pe scenă, publicul cânta în cor, se bătea din palme ţinînd ritmul. Te simţeai liber..."

(din *Anii '80 şi bucureştenii. Mărturii orale,* Muzeul Ţăranului Român şi Editura Paideia, 2003)

Stela GIURGEANU

Viaţa între mititei şi parkour

Ce faci cînd te apucă strechea? Cînd tihna te doboară şi ţi se pare că nu se va mai întîmpla nimic de acum încolo şi ai doar perspectiva unei vieţi fixate pe dinaintea ta ca o hartă cu piuneze, în anumite ore? Totul e static şi programat şi ţi se pare că devii roboţelul social care se trezeşte, bea cafea, merge la serviciu, la terasă cu prietenii, apoi acasă. Apoi o ia de la capăt. Strechea se declanşează mai ales în week-end, cînd grătarele vecinilor încep să sfîrîie printre blocuri, ridicînd pînă la tine un fum înecăcios, condimentat din plin cu manele din Dacii răsfrînte şi scoase pe jumătate din garajele ilegale. Ce faci cînd chiar şi pereţii casei se îngustează peste tine, televizorul este picătura chinezească şi singurul zgomot care concurează vocile din capul tău este tic-tac-ul ceasului?

Distracţiile autohtone şi comode deja nu mai rezonează. Terasele nu fac decît să prelungească strechea, iar tu ai nevoie să te mişti, ai nevoie de acţiune, să simţi că te gîdilă venele, să simţi că trăieşti (dar iarna şi schiurile sînt doar o amintire). Iar sporturile în „tendinţă“ de vară (adică rafting, iahting, scuba diving, rapel, tiroliana, enduro, cicloturism) sînt scumpe, depărtate şi trebuie organizate din timp. Aşa că... fotbalul în spatele blocului? Bazinul de la Floreasca? Pînă şi tenisul îţi pare în clipa asta desuet, sala de forţă – aşijderea, şi nici jogging-ul nu te prea atrage (cu toate că prin Capitală poate fi considerat un sport extrem: gîndiţi-vă doar la cîtă adrenalină pompează în organismul unui jogger o haită canină).

Cînd împuşti ca la carte

Şi-ţi zice cineva: e supertare chestia asta! Trebuie s-o încerci. Adică nu se compară cu absolut nimic. Să-ţi împuşti prietenii cu bile cu vopsea. O distracţie derivată de la o metodă a fermierilor americani de a însemna vacile (pentru că aşa a apărut paintball-ul, prin anii '50, în State). Azi, în toată lumea, un joc de tactică războinică: două echipe, cu pînă la 20 de jucători, fiecare luptîndu-se pentru capturarea steagului echipei adverse, eliminînd pe parcurs cît mai mulţi „inamici“. Cînd un adversar este lovit de o bilă, e considerat mort şi părăseşte jocul, trecînd în „zona neutră“ pînă la jocul următor. Cine e amator în 2007, în România, de aşa ceva? De obicei, îmi spune **Melania,** angajata unei firme de paintball din Baia Mare, la paintball vin în special

© L. Munteanu

oameni cu studii superioare şi angajaţii corporaţiilor sau firmelor mari. Pentru *team building*. Profilul unui jucător de paintball exclude diferenţele de sex sau vîrstă. „Avem clienţi între 17 şi 50 de ani“ – însă minorii sînt acceptaţi doar la pachet cu acordul parental. „Toată lumea trebuie să semneze la început un contract“ – îmi mai spune Melania –, iar asta te cam strînge la inimă: adică o faci pe propria răspundere? „Trebuie să te angajezi că vei respecta întru totul regulamentul de protecţie“. Să porţi salopetă, mască pentru faţă şi ochelari pentru a nu lăsa o bilă cu vopsea, adică un „marcator“, să te marcheze pe viaţă. Pentru sperioşi există şi varianta mai soft, lasermaxx-ul, un fel de paintball, dar cu laser, unde ai parte de aceeaşi adrenalină (cu toate că la paintball cică senzaţia e mai aievea, auzi bila vîjîind pe lîngă ureche), fără grijă de durere (oricît ai fi de protejat, bila aia de vîjîie pe la ureche, cînd te pocneşte, chiar te pocneşte). La lasermaxx regulile sînt cam aceleaşi, însă totul se petrece într-un spaţiu închis şi întunecat, condimentat cu tot felul de efecte speciale, lumini şi fum, şi zgomote, în care singurele puncte luminoase constant sînt ţintele prinse de vestele jucătorilor, veste conectate la un calculator (ca să ştii cînd „mori“).

Free running-*ul*

O altă exorcizare, la fel de modernă, parkour-ul. Un sport? Un puşti din Parcul Carol (celălalt loc unde veţi găsi *traceur*-i, adică practicanţi de parkour bucureşteni, este TNB-ul) îţi va spune că da, un fel de sport. „Un fel“, pentru că orice sport presupune o serie de reguli şi o oarecare competitivitate. Pe cînd parkour-ul n-are nici una, nici alta. Îl faci pentru tine. Aşadar, un stil de viaţă? (Dacă nu ştiaţi ce e aia parkour, acelaşi puşti o să vă lămurească: e un *free running!)*. Adică dacă te apucă strechea, începi să sari, să te arunci, să te laşi mai apoi să aluneci pe balustrade, pe margini de trotuar, cu skateboard-ul, cu rolele, să faci jonglerii cu bicicleta etc. Bunica l-ar fi numit „draci pe talpă“. Pe scurt, îţi fixezi un punct de sosire şi încerci să-l atingi luînd-o pe cel mai scurt drum posibil. Adică în loc să cobori pe scări, ajungi de la etaj la parter sărind (aici singurul contract de siguranţă îl semnezi cu propria raţiune).

Mai pe lung, cum n-ai reguli, n-ai teren, parkour-ul e doar adrenalină, dorinţa de libertate absolută. „E şi o formă de protest“ – va mai spune, bravînd, puştiul. Cum n-au un spaţiu al lor, amenajat, *traceur*-ii îşi încropesc teren din strada propriu-zisă, sărind peste obstacole „imaginare“, guri de canal, garduri, băncuţe, balustrade. „Oamenii se tem, cred că avem ceva cu ei, noi însă avem de parcurs un traseu, dintr-un punct în altul, în cel mai scurt timp.“ Alteori, teren îşi găsesc în casele dezafectate sau pe şantiere. „Aici e *cool* rău de tot. Mai ales cînd fugim de paznici.“ Aici te prinde adrenalina, sută la sută. Simţi că ai cu cine lupta. Şi, automat, că ai pentru ce trăi. „Dacă ne prind, spun că încălcăm proprietatea privată şi că e treabă de amendă, dar totul se rezolvă cu o sută de mii.“ Şi că tot vine vorba de bani, cît costă exorcizările moderne de demoni lăuntrici şi existenţiali dintotdeauna? În primul rînd, disponibilitate, rupere de comoditatea tradiţionalelor grătare sau terase. Mai apoi şi bani. La paintball, o oră de aruncat la pămînt, de sărit peste tufişuri, de tîrît în coate şi în genunchi, de frînt şi de rupt în două de oboseală strechea, costă între 25 şi 75 de lei. Pentru o rundă de 12 minute de lasermaxx, dai 10. Parkour-ul e mai ieftin, costă doar echipamentul. Aici însă trage în balanţă raţiunea.

Ciprian MIHALI

Om distrat, om blazat

Acum aproape o sută de ani, Walter Benjamin deplîngea sărăcirea experienţei în lumea modernă, traumatizată la ieşirea din primul război mondial. Gestul său poate să pară unui cititor grăbit cel puţin de neînţeles, dacă nu chiar nepotrivit pentru relatarea unei asemenea oribile experienţe. Dar, în doar cîteva rînduri, Benjamin ne convinge că şocurile la care ne expune societatea modernă nu au darul de a ne îmbogăţi în experienţe noi şi nici de a face din oamenii acestei societăţi nişte căutători; dimpotrivă – iar un alt mare spirit al începutului de veac XX ne-o confirmă –, omul modern, sărăcit, este mai degrabă un om blazat. Dacă pentru Benjamin sărăcirea experienţei se însoţeşte de o abundenţă neliniştitoare de idei (iar el citează moda cunoaşterilor vulgare de acum o sută de ani: astrologie, chiromanţie, gnoză etc. – unele la fel de frecventate şi azi), pentru Simmel, blazarea intervine ca o protecţie împotriva bombardamentului cu stimuli nervoşi la care este supus omul marilor oraşe.

O sută de ani mai tîrziu, aceste diagnostice ale modernităţii continuă să fie pertinente; Benjamin merge şi mai departe şi adaugă presa printre cauzele pierderii reperelor noastre. Mass-media – cum elegant ne place s-o numim astăzi – acţionează în toate formele ei după acea dubla reţetă fin descrisă de autorul german: pe de o parte, informaţia transmisă – şi transmisă în pachete necorelate, după principiul noutăţii, şi nu al sensului – nu caută să fie asimilată, prin urmare să pătrundă în experienţa celui care o primeşte; dimpotrivă, ea trebuie să rămînă de neasimilat şi, prin aceasta, să-l izoleze şi pe destinatarul ei. Pe de altă parte, informaţia devine numaidecît senzaţie şi se detaşează cu atît mai mult de procesele spirituale ale reflecţiei, imaginaţiei, simbolizării, acelea care, în timp şi în mod durabil, pot crea legături între oameni. Alunecarea contemporană a informaţiei în cîmpul imaginii şi al spectacolului contribuie la acest proces de desocializare şi dezindividualizare. Dependenţa de informaţie, cu deosebire de imaginile care informează, fac din cititorii şi privitorii care sîntem nişte fiinţe tot mai izolate, aflate mereu la pîndă de noutate, de instantaneitate. Pentru noi, „adevăratele“ experienţe sînt posibile astăzi doar în imediat, în neaşteptare, în scurtcircuitul timpului.

Tradiţia încetează să răspundă misiunii sale obişnuite, aceea de a transmite experienţe, pe calea textului scris, a povestirii, a amintirii sau imaginaţiei, pentru a lăsa loc unor substitute de tradiţii comercializate la cel mai bun preţ pe piaţă; acestea trebuie şi ele trăite după imperativele consumului, adică repede şi mult, în funcţie de ofertele existente, de publicitatea care le promovează.

Numai în raport cu o asemenea modificare a experienţei cotidiene putem înţelege devenirea recentă a divertismentului. El este ceea ce, în principiu, distrage atenţia de la lucrurile importante, cel care ne dă, rar şi altfel, şansa aprecierii lucrurilor mărunte, a trăirilor simple, neangajate. Atunci cînd căutăm să ne distrăm, o facem cu acest gînd: să ne rupem o clipă de rutină, să ieşim din ritmul circular al vieţii de zi cu zi, să fugim undeva departe, în căutare de experienţe noi. Un gînd „unic“, pe care însă îl au milioane de oameni în acelaşi timp cu noi, fugind şi ei înspre aceleaşi destinaţii „exotice“...

Numai că divertismentul nu mai e de mult ceva care să se afle la dispoziţia noastră, ca semn al unei libertăţi de care am beneficia în mod democratic. O arheologie a lumii moderne ne-ar îngădui, poate, să înţelegem de ce timpul liber, timpul vacanţelor, al pretinselor evadări, este şi timpul cel mai luat în posesie de mecanisme economice asupra cărora nu avem nici un control. Ştim asta, dar o ştim cu o cunoaştere difuză şi nesigură; o ştim, pentru că încercăm să ieşim tot mai mult şi din ritualurile prescrise ale timpului pentru sine, în căutare de senzaţii tari, de adrenalină, de experienţe pur individuale, radicale. Însă o ştiu şi aceia care, zi de zi, prin toate canalele reale şi virtuale, directe şi subliminale, lucrează pe brînci pentru a produce noi oferte de experienţe inedite, unice.

Va trece cu siguranţă mult timp pînă vom înţelege, blazaţi precum omul lui Simmel, că noutăţile zilnice nu aduc mai nimic nou în viaţa noastră, că într-o democraţie de masă şi o societate de consum nu mai e nimic inedit şi unic; în fine, că timpul nostru liber şi experienţele noastre cele mai intime şi pretins irepetabile sînt materia cea mai de preţ în strategiile promoţionale şi de marketing ale noilor producători de sens şi de subiectivitate.

Ce poate fi distractiv la locul de muncă

În funcţie de amabilitatea şefului, vedeţi dacă e posibil să introduceţi puţin amuzament în săptămîna de lucru:

● *Ziua de filme proaste.* Adunaţi-vă cu toţii şi plecaţi de la birou o dată pe lună la un „matineu“ de după-amiază. Cu cît e mai stupid filmul, cu atît mai bine.

● *Picnic în parc.* Ieşiţi din birou şi bucuraţi-vă de zilele superbe, chiar dacă timpul nu va fi prea lung.

● *Cumpărături în mijlocul zilei.* Dacă aveţi la dispoziţie o oră şi nu sînteţi sechestrat într-o clădire din fundul pădurii, mergeţi la o librărie sau pentru a face alte cumpărături. Puteţi să vă mîncaţi sandvişul şi în timp ce tastaţi.

● *Băuturi şi cină după serviciu.* Faceţi un obicei din a bea sau a cina împreună cu colegii pe care îi agreaţi cu adevărat.

● *Plăceri nevinovate de la televizor.* În loc să comentaţi în bucătărie emisiunile stupide după care sînteţi topiţi, adunaţi-vă cu toţii acasă la cîte unul dintre voi şi faceţi din ea o petrecere săptămînală.

● *Intraţi în echipa sportivă.* Dacă vă place cu adevărat acel sport şi nici unul dintre duşmanii de moarte nu e în echipă, ce-ar fi să tîrîţi după voi un prieten şi să vă înscrieţi?

● *Faceţi sex la birou.* Cum acesta e un joc cu miză mare şi potenţial periculos, merită să i se dedice tot capitolul următor...

(Michael Flocker, *Ghid de supravieţuire la birou*, traducere de Dana Ligia Ilin, Editura Humanitas, 2007)

Florin DUMITRESCU

Cum se distrează românul în reclame

Se ştie că lumea publicităţii e un spaţiu feeric, populat cu oameni fericiţi, o lume a distracţiei prin excelenţă. Dar... a fost întotdeauna astfel?

Reclamele româneşti de dinainte de '89 trebuiau să fie educative – da, dar nu neapărat în sensul dat de întrebuinţarea produsului. De pildă, reclama la CEC cu stupul de albine – o metaforă explicitată în chip dăscălitor – ne spunea că e bine să economiseşti, precum albinele care depozitează mierea; dar se constituia şi într-o lecţie de apicultură în toată legea, lăbărţată pe parcursul lungilor minute de filmare a mînuirii fagurilor de către un bunic înţelept. La fel, reclama la Dacia 1300 conţinea o prelegere pe teme de geografia României, cu ocazia filmărilor turismului în acţiune, pe şoselele patriei. Iar publicitatea la peşte oceanic, dincolo de revelaţiile binefacerilor nutritive ale heringului şi merluciului, conţinea şi o muştruluială – ce-i drept, umoristică – la adresa gospodinelor comode şi îndărătnice. Totul avea o încărcătură morală şi, pe cît posibil, pedagogică. Să arăţi produsul şi utilitatea lui într-o lumină favorabilă ar fi fost dezmăţ capitalist. Să ilustrezi modul în care asta poate face viaţa unora dintre noi mai agreabilă – ar fi fost de-a dreptul un atentat la „etica şi echitatea socialistă", o ispită de nesuportat pentru conştiinţa „oamenilor muncii".

„Bucurie, Turism, Tinereţe"

O schimbare se petrece în decursul anilor '80, în publicitatea pentru ONT (Oficiul Naţional de Turism) şi mai ales pentru BTT (Biroul de Turism pentru Tineret sau, vorba reclamei, „Bucurie, Turism, Tinereţe"). Se pot vedea imagini ale purei şi simplei delectări la mare, la soare, fără nici o constrîngere ideologică. Vedem tinere fete în costum de baie sorbind cu paiul din pahare (desigur, suc); vedem tineri cu părul vîlvoi care le curtează pe sub umbrelele colorate, pe fundalul elegantelor hoteluri de pe litoral. Te aştepţi să deschidă un manual de analiză matematică... dar nu! Ei pornesc către plajă, unde completează echipele de volei în apă cu mingea aceea atît de colorată, care stîrneşte o veselie atît de simplă, curată, nemijlocită. Mingea se contopeşte inevitabil cu soarele într-un cadru final. (Căci operatorilor români le place mult să filmeze soarele...) Ei, da: un îndemn către activitate sportivă şi mişcare în aer liber tot se întrevede, dar nu supărător de tezist ca un reportaj despre Daciada. Este un filmuleţ care arată tineri şi tinere cvasi-goi, bronzaţi, distrîndu-se nestingheriţi la mare, privindu-se şi dorindu-se, apoi rîzînd cvasi-tîmp în valuri. Şi asta fără să ni se spună dacă aveau intenţii serioase apropo de relaţia asta a lor! Te aşteptai să se iţească din apă, îmbrăcat în scafandru, secretarul de partid, care să ţină o prelegere despre „măreţele realizări" de pe litoral, pornind cu o parabolă despre plancton sau meduze... Te aşteptai eventual ca superbii vacanţieri să se dovedească a fi brigadieri de la Canalul Dunăre-Marea Neagră aflaţi într-o pauză de refacere a forţelor, gata să se reîntoarcă la tîrnăcop. Nimic din toate astea. Reclama se apropia de încheiere cu o panoramare din elicopter a hotelurilor, cu arhitectura lor îndrăzneaţă. Un îndemn la „Bucurie, Turism, Tinereţe" – conchidea spotul. Nimic „pe linie", nimic dictat, nimic doctrinar. Hedonism pur! Iar în montajele despre Costineşti, între doi folkişti la Amfiteatru şi un Obelisc filmat de jos, puteai vedea şi secvenţe de discotecă! Cu orgă de lumini şi globuleţ rotitor din cioburi! Iar în ring – fete cu tunsoare punk şi băieţi cu perciunii raşi! În filmele de la Buftea, în astfel de scenografii conotate occidental, sălăşluiau îndeobşte „băieţii răi": bişniţarii, şarlatanii, spionii străini... sau chiar foştii legionari, reveniţi în patrie cu mustăţi false! De data asta însă – nimic din toate acestea: juma' de minut de *boogie wonderland*...

Ce însemnau aceste scăpări? „Şopîrle" îndrăzneţe, scăpate din vedere de către cenzură? Sau concesii controlate, incluse în „strategia supapei", laolaltă cu alte manifestări juvenile tolerate în epocă?

Oricum ar fi, se poate deduce că tineretul anilor '80 era pregătit către marea deschidere hedonică din publicitatea primilor ani '90. Majoritatea spoturilor de acest gen erau adaptări în română ale unor mai vechi spoturi occidentale, cu voci stridente şi mişcări ale buzelor nesincronizate. Dar asta prea puţin conta! Conta într-adevăr exuberanţa cu care îşi exhibau pofta de viaţă acei juni occidentali, întruchipînd modèle aspiraţionale pentru congenerii lor români. Erau spoturi cîntate, dansate, interpretate şarjat, neverosimil. Erau asemeni unor crîmpeie de *musical,* în care Fred Astaire se opreşte din vorbit serios... ca să pornească, pe nepusă masă, un step straşnic! E acolo o anumită euforie de plastic, un paradis cu glanţ artificial, o fericire convenţională *(bonheur conforme)*, cum o cataloghează stîngişii apuseni.

Sistemul funcţionează o vreme. Tinerii români se lasă seduşi de cîntecul de sirenă al publicităţii pentru ţigarete americane sau băuturi cola multinaţionale: unele conferind stil, altele alimentînd verva...

E timpul orgiilor!

Reţeta merge însă din ce în ce mai greu, cu timpul. Generaţiei Pro îi succed altele, tot mai contra, tot mai greu de convins. Anunţătorii aduc schimbări de fason: reîmprospătează moda hainelor, stilul cîntecelor... Dar nu-i de ajuns să adaugi gel în păr, să strîmtezi o fustă sau să remixezi o muzică în manieră hip-hop. După 2000, noile generaţii prezintă o neîncredere mult mai profundă... Sînt tineri care nu se recunosc în acele imagini ale hedonismului de mucava; şi nici nu simt cine ştie ce aspiraţie la vederea lor. Dimpotrivă: această imagine de export a distracţiei o resimt ca pe o contrafacere, ca pe un fals.

E timpul să venim cu ceva mai tare – şi-au zis „marii păpuşari". E timpul pentru *hot stuff*. Şi iată că, de la o vreme, în unele reclame pentru chipsuri sau băuturi energizante, petrecerile juvenile sînt tot mai întunecate, convivii – tot mai blazaţi şi mai sedentari, atmosfera – tot mai decadentă. Sînt împrumutate o serie de procedee video din filmele cu drogaţi, toate vrînd să sugereze aşa-zise „experienţe ale extazului" şi „explorări ale limitelor"... Gata cu chermezele: e timpul orgiilor! Gata cu veselia bahică: e timpul să-nceapă *trip*-ul!

Şi apoi sînt reclamele pe stil *Jackass*. Mai mult decît sporturi extreme, isprăvile sînt teribil de prosteşti, totul în numele unei cît de mici secreţii de adrenalină. Pe acest teritoriu se bat doi salepgii mondiali. Unul costumează oameni în banană, spre a fi paraşutaţi în jungla gorilelor; sau în iepuraşi pufoşi, spre a fi azvîrliţi în faţa cîinilor întărîtaţi. Altul ne arată cît de temerar e cel care zgîndăre un urs ieşit din hibernare; sau cel care traversează strada pe bicicletă-n goană, cu ochelari nepotriviţi. „Senzaţiile" cică sînt „tari", iar „distracţia" pasămite – „extremă"...

Între timp, anunţătorii locali, cu precădere berarii – dar şi unii mezelari etc. – au definit distracţia standard a românului, indiferent de vîrstă, statut social sau grad de educaţie: ieşirea la iarbă verde! De preferat cu grătar, de subînţeles cu muzică la maximum. Unii caută „locaţii selecte" prin genuni pustii, alţii vecinătăţi avantajoase, pentru cazul în care au uitat berea acasă. Asta şi după cum e definit publicul-ţintă, mai mult sau mai puţin pretenţios. De fiecare dată însă, natura se lasă cucerită şi dominată de petrecăreţul român, care vede-n această formă de recreere „verde" – un prilej nu atît de încărcare a bateriilor, cît de retrezire a instinctului de vînător.

Filip PITARU

Metamorfoza adrenalinei

Je n'ai besoin de personne – îşi începea Gainsbourg cîntecul, evocînd legenda americană a celebrelor motociclete Harley-Davidson. Cultura populară se pare că a împămîntenit mai pretutindeni imaginea acestor rebeli pe două roţi care par a nu avea nevoie de nimic altceva decît de libertate. Bineînţeles, nu numai prin filme – cult precum *Easy Rider*, dar şi prin muzică, iar pentru asta n-ar trebui să ne amintim decît de plăcerea cu care Bob Dylan îşi etala propria motocicletă Triumph de producţie englezească. Ar fi încă un vis împlinit, renegat aproape cu abnegaţie de Baudrillard, descoperit totuşi de mulţi şi chiar mai aproape decît s-ar crede...

Aceiaşi nomazi parcaţi sub stele se regăsesc şi la noi, deşi puţini cunosc adevărata istorie a motociclismului românesc, de la escapadele prinţilor Bibescu sau Cantacuzino pînă la pletoşii subversivi vizaţi de regimul comunist, care îşi începeau pelerinajul motorizat de lîngă actualul Favorit din Drumul Taberei, acel „Lucky Point" marcat de ei pe asfalt printr-o emblemă ce reprezenta un vultur. Perioada postcomunistă a însemnat şi penetrarea pieţei locale, familiarizată majoritar pînă la vremea respectivă doar cu vechiturile sovietice ori est-europene, de către bolizii niponi, bavarezi ori italieneşti, superiori din toate punctele de vedere. Se spune că pasiunea costă, iar realitatea este că mulţi şi-au dedicat aproape tot timpul liber şi banii acestui hobby, majoritatea fiind nevoiţi să aleagă: maşină sau motocicletă. Dacă siguranţa şi confortul sînt instinctele care primează, alegerea este evidentă, fiindcă sinonimele motocicletei în accepţiunea comună sînt riscul şi adrenalina, nici o oglindă retrovizoare neavînd timp să (le) reflecte prea mult.

Apartenenţa socială contează mai puţin în această castă; relevantă este deprinderea, singura care te va scăpa întreg din confruntarea finală cu asfaltul. Pe cît de omogen este definită această pasiune, pe atît de eterogene sînt dorinţele celor care practică motociclismul, variind în încercarea de a-şi depăşi limitările. Metamorfoza adrenalinei poate fi aici la fel de bine întruchipată de viteză, dacă ne gîndim la motoarele supersport, de cucerirea celor mai imposibile creste montane, în cazul împătimiţilor enduro, ori de călătoriile lungi şi obositoare, adevărate supradoze vizuale pentru aventurieri călare pe *tourere*. Preferinţele românilor se îndreaptă cu predilecţie spre prima categorie, motoare de cilindri mari, capabile uşor să prindă viteze de peste 200 km/h, modelele *second-hand* fiind disponibile începînd de la 2000 de euro în sus. Bineînţeles, n-ar trebui uitat nici echipamentul de protecţie corespunzător care, la rîndul său, sare de 500 de euro. Designul atractiv şi promisiunea multor cai-putere se dovedesc a fi irezistibile, iar asta nu doar la noi, marii producători niponi scoţînd treptat motoare din ce în ce mai puternice, dovadă lansarea de anul acesta a Suzuki B-King sau prezentarea noului Suzuki Hayabusa, ce ascunde sub carenajul masiv 180CP. Pentru că starea drumurilor este deplorabilă, motoarele enduro şi enduro-touring au început să-şi facă apariţia din ce în ce mai des, suspensiile deosebite prin care sînt caracterizate fiind gata să facă faţă celor mai grele condiţii, unele modele dotate cu cauciucuri corespunzătoare fiind în stare să ajungă chiar şi în acele zone mai puţin accesibile. Tagma motocicliştilor autohtoni este aşadar variată, iar unitatea membrilor săi este relativ uşor de demonstrat, începînd cu întrunirile-moto care se desfăşoară prin diverse locaţii din ţară, pe tot parcursul sezonului cald, şi terminînd cu statisticile prezenţei virtuale, unde motocicliştii se pare că perseverează mai ales pe timpul iernii.

Deşi motociclismul este un sport nobil – fiindcă datorită cerinţelor aprige şi relaţiilor dintre membrii săi nici nu poate fi inclus în altă categorie –, este regretabil teribilismul multora din noua generaţie, furaţi de propriul orgoliu şi neavînd răbdarea de a explora treptat multitudinea senzaţiilor provocate de această pasiune creatoare de dependenţă. Pentru profani, motocicleta va rămîne întotdeauna simbolul unui stil de viaţă nechibzuit, adîncind prăpastia războiului de percepţie asupra a ceea ce înseamnă libertate.

Scriitorii vă recomandă

● „Uneori vrei să evadezi în altă lume, după zece ore petrecute la masa de lucru, şi atunci te duci la baschet..." – Camil Petrescu

● „Pescarul s-a putut emancipa de patimile care coboară pe om şi-l degradează: în fiinţa lui sporeşte bucuria vieţii. Căci natura îţi oferă spectacole neuitate, învăţăminte şi preocupări noi, care te înalţă şi te fortifică." – Mihail Sadoveanu

● „Joacă-te cu copiii, zbenguieşte-te, aleargă, amestecă-te în jocurile lor! Numai proştii sînt serioşi..." – G. Călinescu

● „Schiul este o poezie dinamică, robustă şi aerisită a iernii, care a luat locul vechilor mituri spăimoase cu haite de lupi..." – Cezar Petrescu

● „Este adevărat că pentru cei ce străbat lumea în automobil, bicicliştii pot părea desueţi sau ridicoli. Dar, în căutarea fericirii, într-un orizont lăuntric, acolo unde se confruntă concepţiile de viaţă şi filozofiile, bicicleta poate fi opusă automobilului." – Geo Bogza

● „Cînd te scalzi, marea îşi dă ceva din voluptăţile necunoscute ale vieţii; te apropii... te înfiori... te atingi... şi te afunzi dintr-odată în mările tulburi ale patimilor, şi cauţi noi jocuri şi noi senzaţii. Apoi, nesăturat te duci la adînc." – Hortensia Papadat-Bengescu

● „Orice călătorie, afară de cea pe jos, este, după mine, o călătorie pe picioare străine." – Calistrat Hogaş

Bogdan IANCU

Discoteca a murit, trăiască *clubbing*-ul!

Deşi pare fixat de cînd lumea în vocabularul urban bucureştean, *clubbing*-ul autohton este un cuvînt şi – implicit – un fenomen destul de recent. După discotecile şi rockotecile aglomerate ale anilor '90, publicul românesc a început să guste din ce în ce mai interesat din deliciile muzicii electro, cu numai cîţiva ani în urmă. Cum despre *clubbing*-ul „oficial", executat de personaje îmbrăcate în haine mulate în cluburile de fiţe bucureştene, sîntem ţinuţi la curent în permanenţă de jurnalele de tip Acasă TV, prefer să scriu despre un fenomen ale cărui origini se regăsesc în clubul Web, unde la jumătatea anilor '90 pionierii muzicii electro şi cîţiva DJ îşi făceau mîna la petrecerile alternative, cu sunete şi pachete vizuale animate şi care pentru un individ familiarizat doar cu petrecerile tematice din Club A trebuie să fi sunat destul de straniu.

Cîţiva dintre cei care frecventau Web-ul au făcut, în urmă cu cîţiva ani, experimente timide cu *party*-uri organizate în locuri dintre cele mai neaşteptate: case părăsite, păduri, hale industriale. Casa Tralala, o vilă de pe Ana Ipătescu în care un grup de entuziaşti au lansat seria petrecerilor Substil, a devenit în scurt timp scena de desfăşurare a *clubbing*-ului alternativ bucureştean. Aceasta a fost descoperită în urmă cu trei ani de un grup de organizatori de petreceri cu circuit închis, care s-au gîndit că era locul perfect pentru a amplasa două sau mai multe scene pe care să ruleze mai mulţi DJ. Petrecerile organizate în fosta casă părăsită aveau o ciclicitate aproximativă de două-trei săptămîni. Uneori, intervalul între două petreceri era chiar mai mare. La început, petrecerile Substil erau popularizate numai prin intermediul *mailing-list*-urilor, ca o formă de a controla publicul potenţial. Cu timpul însă, s-a transformat într-o mică afacere, au început să fie publicate afişe în reviste şi pe site-urile de profil. Înainte ca Tralala să se transforme definitiv şi să iasă din *underground,* o parte a publicului a migrat spre demisolul unei case din cartierul Cotroceni. „La Ota", aşa cum este cunoscut clubul situat pe Dr. Staicovici, a fost amenajat în demisolul unei case naţionalizate care a fost revendicată de foştii proprietari. Dacă nu te-ar duce cineva acolo, cu siguranţă nimic nu ţi-ar semnala că în casa de pe Dr. Staicovici s-ar da frecvent *party*-uri. Decorul este minimalist. Scena liliputană îl încape numai pe DJ şi – eventual – pe asistentul lui. La petrecerile de la „La Ota", muzica nu este completată cu vizualuri decît foarte rar, şi asta pentru că spaţiul nu permite o foarte mare libertate de mişcare. Pe lîngă asta, demisolul nu înghite mai mult de 150 de persoane, aşa că publicul e vizibil restrîns. Din peisaj lipsesc figurile adolescentine pe care le întîlneai în urmă cu doi ani la Tralala. Între timp, o parte a publicului, rămas orfan după ce Casa Tralala s-a închis, s-a refugiat la Testpoint, într-o fostă fabrică de şosete şi în alte cîteva spaţii mai mici, o alta, mai elitistă, a aterizat în Embryo.

O vreme am crezut că fiecare dintre aceste scene atrage după sine un public specific şi uniform. Acum, după ce Bucureştiul s-a umplut de cluburi mai mari sau mai mici care popularizează toate subspeciile electro, mi-e din ce în ce mai clar că singura notă comună este cea a unui public migrant, aceleaşi personaje le poţi întîlni – uneori şi în aceeaşi seară – la o petrecere de club sau la una cu circuit închis. Figura centrală rămîne DJ-ul pentru că de calitatea prestaţiei acestuia depinde succesul petrecerii. Importanţa DJ-ului este dată şi de faptul că deţine o bază de date cu mail-urile cîtorva sute de persoane cărora le trimite flyere-invitaţii în format electronic. Transformările în rîndul consumatorilor de muzică autohtoni ţin de ritualizarea excesivă a ieşirilor de week-end, de coduri vestimentare care te includ sau te exclud din categoria *clubber*-ilor „adevăraţi" şi de o singurătate din ce în ce mai marcată a acestora în faţa mesei de la care DJ-ul livrează drumul spre fericire sau spre marea plictiseală. Consumatori care, în cele din urmă, nu au nici o dilemă pe drumul dintre o petrecere *underground* şi festivalurile organizate la MNAC sau la Sf. Gheorghe.

■

● „Tinerii care vin la bal sînt datori să danseze. Cei care nu dansează, afară dacă n-au motiv serios care să-i scuzeze, fac disperarea persoanelor de gazdă, care vor fi dureros impresionate văzînd că domnişoarele şi doamnele tinere aşteaptă în zadar pe scaune ca un tînăr «să binevoiască» să se ocupe de ele. Pe de altă parte, nimic mai trist decît să vezi că tinerii par nişte blazaţi care nu iau parte la petrecere şi stau deoparte, pe lîngă uşi, ca nişte mobile şi par a se întreba că ce-au venit să caute la bal?"

(Dna. Alina G., *Buna cuviinţă. Cum să se poarte omul în toate ocaziile vieţei*, Bucureşti, 1908)

● „Mixajul muzical din Bucureştiul anilor '20-'30 este generos: pe lîngă muzica simfonică se aud şi sonorităţile stranii ale jazz-ului cu care se delectează tinerii, pe lîngă soliştii de operă şi şlagărele unor cîntăreţi de muzică uşoară care sînt primii imprimaţi pe discul de ebonită, pe lîngă Bayreuth unde ajunge Cella Delavrancea ca să asculte Wagner, e loc şi de mahalaua Bucureştiului unde fredonează Mitică, pe lîngă orchestrele de la Ateneu răsună şi micile orchestre din restaurantele cu *dancing,* duminica se aud fanfare în parcuri şi clopote la biserici, pe stradă flaşnetarii îşi prezic viitorul pe muzică şi cîrîituri de papagal, îndrăgostiţii fluieră fals *Vrei să ne'ntîlnim sîmbătă seara,* cheflii cîntă în grădini *Ionel, Ionelule, nu mai bea, băiatule,* radioul are paraziţi, discul de patefon zgîrieturi, din stradă încep să se facă auzite claxoane răguşite, iar la teatru, înainte de căderea cortinei, se strigă: «Muzica! Muzica!». Numai în vacanţa de vară, topit sub cele 44° C arătate de marele termometru de pe Calea Victoriei, Bucureştiul tace."

(Ioana Pârvulescu, *Întoarcere în Bucureştiul interbelic,* Editura Humanitas, 2003)

Cătălin NEAGOE

A jeep thing

În condiţiile în care cei mai mulţi dintre noi sîntem ancoraţi prea adînc în asfalt, trafic intens, intersecţii sau treceri de pietoni, o aventură prin off-road lasă amintiri extraordinare, într-o minte avidă după libertate. E adevărat că drumurile noastre sînt din ce în ce mai pline de maşini foarte mari, SUV-uri sau false vehicule cu tracţiune integrală. Din nefericire însă, cei mai mulţi dintre proprietarii acestora nu au nici cea mai mică legătură cu fenomenul off-road. Problema cu aceste maşini este că cei care le cumpără în România o fac doar pentru senzaţia de grandoare pe care ei cred că le-o oferă. Un „jeep" (să-l numim astfel, total atehnic şi neprofesionist) nu trebuie să fie o afirmaţie despre propria persoană, făcută cel mai adesea de indivizi care, de altfel, au la dispoziţie puţine (sau chiar deloc) mijloace de afirmare.

Venită de la americani, moda acestor maşini de teren a trecut printr-un proces de europenizare şi astfel au fost create SUV-uri compacte, urbane, care fac tot felul de lucruri inutile. Fenomenul off-road (căci începe să devină un fenomen şi la noi) este prost înţeles. Adevăraţii practicanţi de off-road nu sînt nicidecum cei care au o maşină 4x4 şi merg cu ea la serviciu sau la cumpărături. Off-road-ul este un sport, ca orice altul, care necesită anumite abilităţi şi foarte multă pasiune şi nebunie. Este periculos, solicitant şi plin de adrenalină. În România există cluburi specializate, foarte bine structurate, care organizează concursuri, campionate pe probe speciale şi fac chiar şi acţiuni umanitare. Pentru aceşti oameni nu există drum inaccesibil. Indiferent de anotimp, dealurile, munţii sau pădurile sînt străbătute de ei. Drumurile închise circulaţiei auto sînt preferatele lor.

Să modifici o maşină pentru a o adapta la condiţii extreme de rulare nu este neapărat exagerat de costisitor. Cel mai important este spiritul de echipă, care atinge cote maxime cînd realizezi că te afli în plină iarnă pe un munte şi trebuie să fii cît mai precis în orientare. Una din regulile de bază ale practicanţilor de off-road este că niciodată nu pleacă singuri pe un traseu. Echipa în regim de concurs este formată din două persoane (pilot şi navigator) şi de multe ori spiritul de competiţie pălеşte în faţa dificultăţii traseelor. Oamenii ăştia merg în off-road pentru că sînt puţin nebuni, iubesc nespus natura şi aventura. Îl practică în maşină, pe motocicletă sau cu ATV-ul. Fiecare spune că vehiculul ales de el oferă cele mai tari senzaţii. Sînt oameni normali, doar cu o pasiune extremă.

Off-road-ul nu este pentru oricine. Proprietarul unei astfel de maşini nu trebuie să o considere medicamentul ideal pentru nevroze, anxietate, depresii, respect scăzut de sine sau alte frustrări. Este doar o cură de libertate.

■

Dragoş NOVAC

Restart-ul minţii

Întotdeauna am crezut că în viaţă există o balanţă. Bun – rău, excese – cuminţenie, muncă – distracţie, şi aşa mai departe. Cîteodată partea mea de balans pentru muncă este adrenalina, adrenalină pe care încerc să mi-o iau în diverse forme. Forme pe care unii le-ar numi sport extrem şi pe care probabil cei care fac într-adevăr sport extrem le-ar considera amatorism, în cel mai bun caz. Cunosc oameni care fac sport extrem ca să se laude. Într-adevăr, este un *coolness factor* deloc de neglijat. Însă eu am altă motivaţie – de fapt, eu cred că atunci cînd mă duc cu bicicleta pe munte, de exemplu, nu fac sport extrem în sine. Pentru mine este mai mult o formă de inspiraţie şi de *restart* al minţii, destul de solicitate în timpul săptămînii. În timp ce mă ţine în formă fizică. Coborîrea nebună pe un deal abrupt mă face să am o perspectivă diferită a vieţii în particular şi în general, iar cazul în care cad şi am julituri este un *bonus,* deşi nu tocmai plăcut. Este o experienţă intensă, distractivă şi, cel mai important, are impact luni, cînd mă duc la birou. De ce?

Experienţa coborîrii este foarte solicitantă, toţi nervii sînt întinşi, toţi muşchii – încordaţi, atenţia îţi este foarte-foarte focusată. Vîntul îţi bate în faţă, adrenalina îţi pompează prin vene. Orice cot, orice hop, orice piatră reprezintă o nouă provocare, fiecare necesită o abordare foarte atentă şi rapidă. Eşti singur cu tine însuţi încercînd să obţii ceva prin forţele tale. Tu împotriva naturii sau doar tu în natură. Natura care îţi poate oferi nişte peisaje ce te lasă cu gura căscată cîteodată. La urcare, la fel. Eşti la fel de concentrat şi încordat, dai din tine tot, avînd ca ţintă vîrful dealului sau coturi intermediare şi, chiar dacă o mai iei şi pe lîngă *bicla,* satisfacţia ajungerii în vîrf îţi dă un sentiment de *accomplishment* ce te face să te simţi uneori ca un copil.

În sfîrşit, pentru mine mersul pe munte cu bicicleta este şi despre oameni. Mereu ai ocazia să cunoşti oameni noi şi interesanţi, oameni care, ca şi tine, pentru acest *restart* îşi iau bicicleta în spate şi o iau pe coclauri. Oameni mişto şi care pe munte parcă sînt în altă lume, în care pasiunea, caracterul şi spiritul de echipă prevalează. Şi chiar dacă nu eşti în cea mai bună formă fizică şi a doua zi ai putea avea o super-febră musculară, mental ai cea mai bună stare pentru a lua de la capăt o nouă săptămînă. Pentru *restart.* Nu este pentru oricine, ai nevoie de o formă fizică decentă şi de voinţă, dar, dacă e să fie, totul e să încerci prima dată, a doua oară te întorci garantat.

■

„Eram un grup de prieteni care în fiecare duminică ne duceam la pădure şi făceam grătare. Era toată tevatura aia că o duminică circulau numerele cu soţ, o duminică circulau cele fără soţ. Ei, şi ne-am înmatriculat maşinile în aşa fel încît să mergem o duminică cu o maşină şi o duminică cu alta. O stupizenie maximă, îţi dai seama. Îmi aduc aminte de o chestie, că puneam carne pe grătar şi ziceam la un moment dat, «bucuraţi-vă că o să ajungem să facem grătar din salam de vară» sau ceva de genul ăsta. Ţin minte bîlciurile cu leagăne pe care le mutau din cartier în cartier, pe acolo, pe la Straja. Tocmai apăruse un bîlci şi erau leagăne din acelea cum sînt în Orăşel, dar nu stăteau o perioadă îndelungată. Prima dată au apărut în Dudeşti, dup-aia în Pantelimon, dup-aia în Militari şi aşa mai departe..."

(din *Anii '80 şi bucureştenii. Mărturii orale,* Muzeul Ţăranului Român şi Editura Paideia, 2003)

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 6 septembrie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Daria GHIU

1001 de chinezi pentru Fraţii Grimm

Considerată drept una dintre cele mai importante expoziţii de artă contemporană din lume, „Documenta" are loc o dată la cinci ani la Kassel, un mic oraş din centrul Germaniei, distrus aproape în totalitate în timpul celui de-al doilea război mondial. Iniţiată în 1955 de către artistul şi profesorul Arnold Bode, expoziţia încerca să restabilească o punte între viaţa publică germană şi arta modernă, o punte distrusă ruşinos de către regimul nazist cu al său concept de „artă degenerată". Fiecare „Documenta" presupune alegerea unui alt director şi se reinventează mereu în jurul unui nou concept. Dacă prima ediţie prezenta lumii întregi lucrări ale celor mai importante mişcări artistice de la începutul secolului, recuperînd fovismul, expresionismul, cubismul sau futurismul, cea de-a cincea, din 1972, devenea celebră datorită directorului artistic Harald Szeemann care, sub titlul „The Image-World Today", punea alături nu doar opere de artă, ci şi lucrări ale bolnavilor mintali sau bancnote elveţiene.

„Documenta 12" adună peste cinci sute de lucrări de artă unite de trei laitmotive: modernitate, viaţă nudă şi educaţie. Roger M. Buergel, directorul artistic al „Documentei 12", alături de soţia sa, Ruth Noack, istoric de artă şi curator al acestei ediţii, au fost deopotrivă criticaţi şi aplaudaţi. Interesant este faptul că atît criticile, cît şi aprecierile au venit, cumva „la pachet", de la aceiaşi oameni. S-a spus că majoritatea artiştilor invitaţi la această ediţie sînt necunoscuţi şi minori şi că lucrările alese nu reuşesc întotdeauna să se „conecteze" la măcar unul dintre laitmotive. Curatoarea Maria Rus Bojan consideră pozitivă ideea de a expune artişti africani împreună cu nume puţin circulate pe piaţa vestică ca şi revenirea unor artişti est-europeni importanţi din anii '70 (Jiri Kovanda, Ion Grigorescu), dar expoziţia, ca ansamblu, i se pare dezarticulată, selecţia artiştilor fiind inegală şi *display*-ul lucrărilor, mult prea turbulent. Artistul irlandez Paul Slatter vede în exterioritatea laitmotivelor o presiune care nu a funcţionat în favoarea artiştilor.

S-a mai spus că această ediţie a costat mult prea mult: 19 milioane de euro! S-a amendat lipsa unei viziuni curatoriale unitare şi a coerenţei în modul de dispunere a lucrărilor. S-a spus că lipsa unei forme – „Marile expoziţii nu au formă", a afirmat Buergel, susţinînd că forma migrează şi că a fost evitată pentru că impune o anumită cheie de lectură – ar fi, de fapt, un alibi pentru un prost plan curatorial. *The Guardian* consideră întreaga expoziţie un „noroi vizual" şi o „inepţie".

Pe de altă parte, ediţia a fost lăudată pentru ceea ce a reuşit la nivel teoretic: dincolo de a fi o simplă vitrină, ea se transformă într-un loc în care se lucrează continuu, nu doar în cei trei ani şi jumătate de pregătire a expoziţiei, ci şi în timpul celor o sută de zile de „show" propriu-zis. Reuşita stă în proiectul editorial de mare anvergură, *Documenta 12 Magazines,* care reuneşte peste trei sute de articole, eseuri, interviuri ale specialiştilor în artă şi media din întreaga lume. România este prezentă cu publicaţiile *IDEA (artă+societate)* şi *Vector*. Într-unul dintre pavilioanele expoziţiei, Documenta-Halle, oricine le poate consulta sau chiar achiziţiona, şi tot acolo au loc zilnic aşa-numitele *Lunch Lectures,* discuţii – la care publicul poate participa activ – în jurul unor teme expuse în program.

„Documenta" mai deţine un foarte puternic şi coerent program *educativ* şi *social*, pe care însă foarte mulţi comentatori îl omit. Un grup de 90 de studenţi din Kassel au fost instruiţi şi au devenit ei înşişi *art educators:* publicul îi întîlneşte în fiecare sală şi le adresează întrebări. La nivel social, „Documenta" încearcă să folosească arta ca intermediar pentru problemele comunităţii, integrînd astfel un oraş ce se confruntă cu emigraţie, excludere şi şomaj. Astfel că această ediţie recuperează istoric un „Salon al refuzaţilor", păstrînd exact celebra denumire franceză, *Salon des Refusés:* în fiecare miercuri, excluşii societăţii, dar şi cei integraţi, discută, alături de specialişti, încercînd să găsească soluţii. S-a spus însă că acest program ar fi cumva incomod, fantezist, fără legătură directă cu arta şi cu artiştii expuşi.

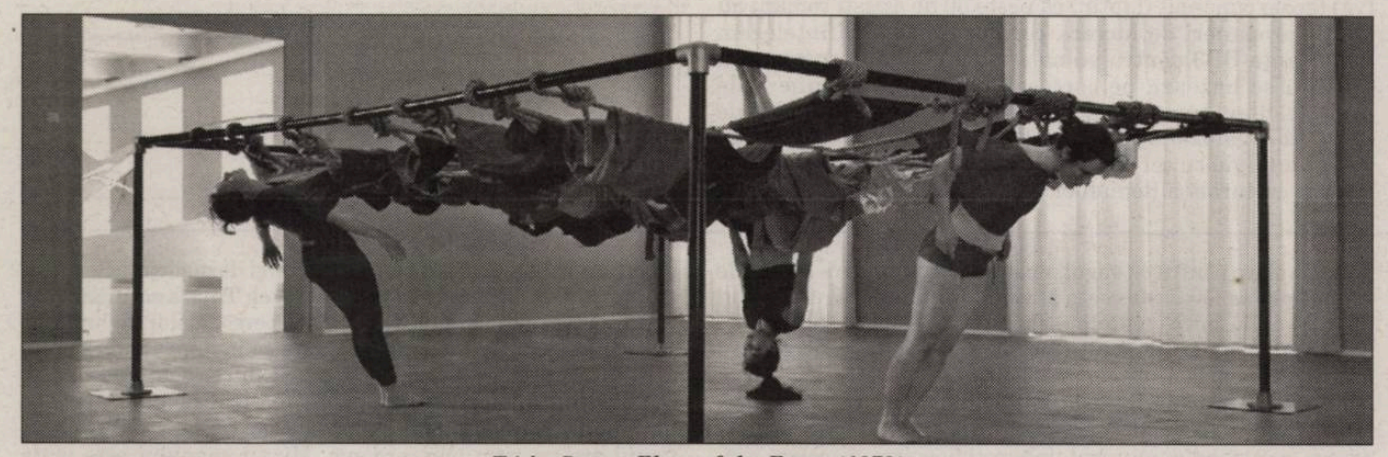

Trisha Brown, ***Floor of the Forest*** *(1970)*

Ce se vede, totuşi

Poate că tocmai aceasta este „greşeala" ediţiei 2007: simplul vizitator riscă să rateze mult din „fenomenul Documenta 12", nu din ignoranţă, ci pur şi simplu pentru că ochiul său nu este încă pregătit. Vizitatorul vine *să vadă* şi nimic mai mult, nu se aşteaptă să fie implicat social. Explicarea acestei deplasări programatice către un fenomen social, încercarea evidentă de a *arăta* şi de a *demonstra* că în secolul XXI arta face parte din cotidian şi că *trebuie* să o receptăm ca atare, totul este mult prea evident şi, totuşi, rămîne invizibil.

Strivit între rezistenţa propriilor stereotipuri şi asaltul implicit al programatismului pedagogic nemţesc, privitorul se lasă treptat re-educat tocmai prin haos. Unele opere stau sub semnul frumosului, altele, sub cel al cunoscutului, al ludicului, al kitsch-ului – cum ar fi lucrări ca acelea ale lui Tanaka Atsuko *(Electric Dress,* 1956), „sculpturile" din material textil ale Mirei Schendel şi Cosimei Von Bonin, desenele abstracte ale Trishei Brown sau *performance*-ul ei *Floor of the Forest* (ce poate fi consultat şi pe youtube.com), tancurile fără turelă ale lui Osmolovsky, instalaţia lui Mary Kelly, *Love Songs,* în memoria poemului *Love Letter* al Sylviei Plath, măştile africane făcute din obiecte ale vieţii cotidiene ale lui Romuald Hazoumé, picturile hippie ale lui Kerry James Marshall, cele violente şi kitsch ale lui Juan Davila sau *Betty* a binecunoscutului Gerhard Richter... Ion Grigorescu reprezintă România prin mai multe lucrări; dintre acestea, fotografia-*performance Lupta cu balaurul,* din 1986. Aş mai menţiona instalaţia media *Would you like to participate in an artistic experience?* a brazilianului Ricardo Basbaum, care derulează povestea unui obiect octogonal creat de artist şi pe care oameni de rînd l-au transformat în artă prin simpla lui folosire, şi basmul-*performance* al lui Ai Weiwei, închinat Fraţilor Grimm, prin care 1001 de chinezi, aparţinînd tuturor categoriilor sociale şi care n-au trecut niciodată graniţele Chinei, vor veni treptat la Kassel pe parcursul „Documentei". Îi vezi peste tot, iar simpla lor prezenţă ajungi să o percepi ca pe un act artistic. 1001 de chinezi ca exponate, iată o operă cel puţin surprinzătoare!

Adina RĂDULESCU-TUDOR

Muzeul sătesc de la Chilia

Nu se ştie dacă frigul şi umiditatea ca de mormînt, conversaţia despre trecut, ochii muzeografului artist sau povestea de nouăzeci de ani, care umbla înaintea acestuia ca o stafie, m-au determinat să cred că am făcut un salt înapoi în timp, nicidecum într-un sat românesc contemporan din comuna Chilia (Olt) în care un om, cunoscut drept Nea Nica, şi-a dus toată „însufleţirea" la muzeu.

Povestea e lungă, adîncă şi profund duioasă. Nea Nica ştie că urechile tinere nu o pot pătrunde, dar îmi vorbeşte despre „drumul plin de mărăcini" pe care l-a făcut pe jos, ca Brâncuşi, plecînd de-acasă ca să înveţe meserie. Războiul îl seacă de lacrimi pe Nea Nica, căzut prizonier la ruşi cinci ani şi urmărit încă de amintiri grele. Cînd a scăpat, a venit în satul natal Chilia hotărît să facă un muzeu care să conserve valorile tradiţionale. În loc să fie susţinut, a fost luat în derîdere şi i s-a propus să intre în Securitate. A plecat să facă Şcoala de Arte la Piteşti, purtînd după el o ladă din zestrea mamei. S-a întors şi mai hotărît să facă muzeul, convins că era nevoie de cultură. A locuit într-o rîpă cît timp a adunat de prin sat felurite unelte tradiţionale meşteşugăreşti şi, cu o parte din sculpturile sale, a reuşit să încropească o primă expoziţie. În 1979, muzeul sătesc pe care şi l-a dorit era gata. Soţia şi copiii l-au vizitat de atunci la răstimpuri, dar nu i-a rămas nimeni. O lucrare din os aplicat pe lemn înfăţişează două umbre bătrîne ale tinerilor, fiecare păstrînd imaginea tîrzie a celuilalt.

Nea Nica judecă tot: opera, viaţa, osul, lemnul, rostul. Cînd se apucă de lucru ştie că osul îi e rudă, că pe el nu trebuie să se mai semneze. Despre lemn a aflat că păstrează veselia, mişcarea şi suflul întretăiat al jocului românesc. Iar asta îl ajută să găsească răspuns la întrebările care îl frămîntă. Lucrează mai mult cu puterea de judecată, decît cu dalta şi cu freza, cum îl aud zicînd ca pentru sine. Orice încurajare ar fi de prisos în faţa bătrînului artist. Cel care, cu puţin timp în urmă, părea înfrînt de amintiri recuperează forţa destinului colectiv pe care l-a moştenit: „Eu n-am făcut nimic, cine sîntem noi? Părinţii noştri făceau tot! Noi sîntem prea obosiţi să mai facem filozofie, nouă ni se pare că trăim, dar murim pe timp ce trece". Fără să-şi întoarcă privirile, ca şi cum băţul lui ar lovi independent de voinţa sa obiectele din sală, bocăne de trei ori în *Energia captivă*, clepsidra cu care opreşte timpul.

Satul cu artişti voluntari

Horele sculptate într-un singur lemn, căluşarii, podoabele ţărăneşti pe care le-a adunat de-a lungul vremii în muzeu, casa bătrînească pe care a adus-o în curtea acestuia, burdoiul de cereale, sania de lemn, sinsiacul în care se piteau cerealele pe timp de război şi toate cele trebuincioase casei l-au făcut pe Nea Nica să clădească viziunea unui cămin al artei sale naive: un sat cu locuitori, păstrat ca un muzeu. Cînd vorbeşte despre aşa idee, Nea Nica e de nerecunoscut. Rîde, sporovăieşte şi îi trage cîte o ţîpuritură sprijinit în băţ. Zice că nu e greu deloc ce vrea să facă, doar că are nevoie de sprijin. Satul ar trebui să fie exact ca atunci cînd era „ghiduş la mama", grîul şi orzul să se vînture în vînt, mămăliga să se pună pe cîrpător sau să se mănînce cu lapte din ceaun, turta din ţăst şi găina la frigare cu usturoi din piua de lemn. Singura diferenţă ar sta în locuitori, care trebuie să fie artişti voluntari, cu pregătire. Astfel, tradiţia şi uneltele care sînt acum piese de muzeu s-ar păstra cum se cuvine. De venituri nu trebuie să se îngrijească statul, ele ar veni din produsele vîndute (cojoace, ştergare, marame etc.) şi din biletele celor care vor veni, ca în pelerinaj, să vadă o atare orînduială. Şi s-ar încinge, astfel, în poieni, hora românească, cu strigături de iureş sau de comandă, sau cu alte strigături de îndemn la jucat sau de satiră: „O lindină şi-un păduche, / Ipingeaua la genuche, / Hai, băieţi, de ţesălaţi, / C-a făcut păduchi d-ăi laţi". Voluntarii şi vizitatorii ar trebui să respecte ordinea firească a lucrurilor, să se vadă fetele cu cusături la poartă şi nevestele cu furca-n brîu ori cărînd vadra în cap, iar bărbaţii, aplecaţi pe coarnele plugului, să facă pomeni şi să înveţe ospitalitatea. Şi mai ales să se ştie că bărbatul e cruce întreagă, trebuie respectat, ca atunci cînd Nea Nica nu făcuse încă armata, dar femeile se ridicau în picioare să îl salute cînd trecea pe drum. Una, Petria, nu se ridicase, dar îşi ceruse iertare că o dor picioarele.

Toate relicvele trecutului se înviorează în încăperile muzeului sub patosul cu care povesteşte Nea Nica. Ajutat de ruda sa binevoitoare – osul –, artistul, muzeograful şi ţăranul se întorc la truda semănatului şi a treieratului tradiţional, hotărîţi să ignore aportul noilor tehnologii. Ca să conserve tot ce aminteşte de viaţa bună de atunci, cînd a recreat din os şi lemn scena *Mioriţei,* Nea Nica a pus de pază un cîine. La Est. Căci la Est e răul, acolo de unde vin inundaţiile. Artistul nu-l urăşte pe Ceauşescu: dacă ar mai fi trăit, el ar fi adus Basarabia acasă. Uneori d-asta nici nu se împacă cu Brâncuşi, fiindcă nu a înţeles că nu era nevoie să fie primit sau chemat aici, unde totul era al lui. Aşa cum a învăţat şi el, ţăranul care şi-a pus în stîlpii porţii, de-a lungul drumului şi în muzeul din fosta şcoală sătească, toate cîte a trăit şi a îndrăgit.

În uşa muzeului sătesc din comuna Chilia stătea scris de mînă: „Sînt peste drum, la fondaţie". Cineva, care m-a văzut aşteptînd, a strigat la o poartă către Nea Nica. Cînd l-am văzut pentru prima oară, greu şi absorbit, traversînd înapoia caprelor Moţ şi Ţîpurica şi pregătit să îmi prindă braţul, aproape că ştiam toate cîte v-am spus.

Oana TĂNASE

Aici sau oriunde

– Bienala Internaţională de Artă Contemporană 2008 –

„The Where of Now". Eseul lui Irit Rogoff, publicat în catalogul expoziţiei „Time Zones" de la Tate Modern (2004), iar apoi încărcat pe kein.org – un ambient colectiv virtual, întreţinut pe bază de voluntariat, dedicat artiştilor şi activiştilor, pe tărîm cultural de pretutindeni, –, poate fi invocat în deschiderea oricărei discuţii privitoare la fluidizarea graniţelor artei contemporane. Deja al doilea paragraf al textului semnat de Rogoff, profesor în cultură vizuală la Goldsmith College London, ne avertizează că, în lumea artei, atît la nivelul politicilor curatoriale, cît şi în spaţiul practicilor artistice, chestiunea circulaţiei este mult mai complicată decît simpla mişcare faţă de un punct fix, ales ca reper. Contexte locale, poziţionări asupra cărora decidem, referinţe specifice – toate acestea intervin oblic. Practic, titlul eseului avertizează asupra faptului că locaţia devine un construct alunecos, rezultat al mixajului dintre virtualitate, materialitate şi o sumedenie de alte împrejurări ce marchează circulaţia semnelor.

Prin urmare, nu atît *unde,* ci *cum* te plasezi devine subiect. Adică, dislocarea presupune, în primul rînd, o clarificare a identităţii, cu toate ramificările ei. Plus curaj, tenacitate, atît timp cît ieşirea – forţată ori nu – din spaţiul propriu este una performativă, iar naturalizarea rămîne, din nefericire, în ordinea privată, doar un termen străin. Singularitatea şi nu specificitatea ar fi, potrivit lui Rogoff, miezul problemei.

BB3 (Bucureşti, 23 mai – 21 iunie 2008)

Dacă ediţia din 2006 a Bienalei Internaţionale de Artă Contemporană Bucureşti privea haosul nostru prin ochii lui Zsolt Petrànyi şi desfăşura ambiţios o doar plauzibilă hartă, în fapt un traseu ademenitor, dar neserios (Centrul Naţional al Dansului, aflat în clădirea Teatrului Naţional, Muzeul Naţional de Geologie, Muzeul Naţional al Literaturii Române, Facultatea de Biologie şi serele Grădinii Botanice, Audi ArtRoom, zona pentru skateboard amenajată în Herăstrău – multe dintre spaţii inaccesibile deja la o săptămînă după inaugurare), de această dată cartografierea este luată peste picior. Echipa BB3 anunţă tema ediţiei din 2008, formulată de cei doi curatori suedezi: Jan-Erik Lundström, respectiv Johan Sjöström. „Fiind aici. Topografia contemporaneităţii" ţine, în opinia lor, mai degrabă de logica *fuzzy:* „harta zdruncină orice urmă de încredere pe care am avea-o în reprezentări şi ne abandonează într-o dezordine încîntătoare. Harta deconstruieşte realităţi, sugerează anumite căi, dar, în acelaşi timp, înlătură orice urmă de siguranţă pe care credem că am avut-o, pentru o clipă măcar, în existenţa noastră concretă, în viaţă (...) Hărţile sînt mai degrabă lumi paralele, îmbogăţite şi potenţate de trăsăturile lor specifice. Hărţile creează alte spaţii şi geografii alternative. Şi tocmai din această cauză, hărţile sînt instrumente eficiente şi inventive pentru timpul actual, pentru navigarea în aceste vremuri ciudate, în mijlocul unui peisaj dominat de teroare, frică şi pierdere, al unor spaţii de mişcare limitate, al controlului şi supravegherii, al graniţelor de netrecut, al globalizării, cu promisiunile şi eşecurile ei". Dacă excludem evenimentele paralele, unele deja în desfăşurare, trei sînt secţiunile programate ale bienalei: cotidianul, cu bune şi rele, previzibil în bună măsură, uşor ameliorat prin efortul statistic al unor experţi; un rezumat al istoriei hărţii în artele vizuale; plus o investigare, pe modelul tematic, a tipurilor de lectură pe care artişti internaţionali le provoacă la obiect.

Amploarea face toţi banii

„Peste 450 de propuneri artistice au fost primite şi înaintate către curatorii acestei ediţii. Sîntem bucuroşi să (vă) facem cunoscut (faptul) că peste 50 de artişti români au trimis propuneri de lucrări, ceea ce ne face să înţelegem importanţa BB3 pentru scena artistică locală", cu toate că selecţia se bazează pe cercetare, şi nu pe depunere de proiecte, după cum specifică cel mai proaspăt comunicat de presă al organizatorilor. Un ultim citat, decupat dintr-un recent interviu cu cei doi curatori: „Sîntem familiari cu moştenirea culturală a României şi am interacţionat cu aceasta în multe feluri de-a lungul anilor. Eu *(n.r.* – J.-E. L.), în ce mă priveşte, am fost de timpuriu un admirator al teatrului absurdului al lui Ionesco, am fost surprins de contradicţiile dintre filosofia religiei şi gîndirea politică a lui Eliade, am citit cu mare entuziasm poezia lui Nichita Stănescu, minunat tradusă în suedeză, ca să nu mai menţionez, bineînţeles, artele vizuale..."

La bună revedere!

PUBLICITATE

Cătălin Dorian FLORESCU

Mode şi necesităţi

● **Daniela Raţiu, *Ochelari de damă*, Editura Brumar, Colecţia „Ariergarda", 2007.**

Există o literatură necesară şi una la modă. Este greu de spus, în general, ce este necesar şi ce este la modă. Literatura este o călătorie personală a cititorului şi fiecare o poate găsi în primul fel sau în cel de-al doilea. Pentru mine, romanul de debut al Danielei Raţiu, *Ochelari de damă,* este unul necesar. Şi nu spun acest lucru numai într-un mod subiectiv, dar şi cu toată precauţia şi la o scală mai generală. Iată la ce mă refer. Provin dintr-o societate, cea elveţiană, prosperă, urbanizată şi pătrunsă aproape în totalitate de un sistem de viaţă post-postmodernist şi capitalist, în care multe lucruri sînt bine puse la punct, altele însă ne mai îndepărtează subtil sau vădit de condiţia esenţială a fericirii: aceea de a te simţi bine integrat într-o textură socială, de a te simţi aproape unul de altul, de a avea relaţii vii şi calde. Fiecare al treilea sau al patrulea locuitor al oraşului Zürich (considerat ca avînd cel mai înalt standard de viaţă din lume) este singur. În oraşul Berna s-au amplasat plase enorme pentru a-i împiedica pe sinucigaşi să se arunce în defileul rîului Aare. Sîntem săraci-bogaţi şi suferim din această cauză. Nu numai numărul de sinucigaşi este enorm, ci şi cel de psihologi. Cu cît lipsa de relaţii şi de relaţionare este mai mare, cu atît creşte dorinţa de apropiere şi dificultatea ei. Literatura preia aceste teme ale societăţii avansate şi le transformă.

Se scrie mult în spaţiul german despre relaţiile de cuplu, despre dorinţa, dar şi incapacitatea de a se dărui altuia. Este o întreagă branşă a literaturii moderne, în general alimentată de scriitoare tinere, pînă de curînd denumite generic *Fräulein Wunder* (Domnişoara Miracol). O mare parte din această literatură rămîne subţire şi superficială, scrisă cu posibilităţi creative modeste. Ea se vinde însă în zeci şi chiar sute de mii de exemplare pentru că vagul, neantul, ceaţa pe care le descrie în conţinut se lovesc de ceaţa şi vidul din interiorul cititorilor. Miza rămîne mică, textele – fără gust, precum o gumă de mestecat prea mult ţinută în gură. Aceasta e literatura elveţiană la modă.

Şi acum revin la Daniela Raţiu. După cîte ştiu, scriitorii tineri români au făcut deja primii paşi în descrierea acestui proces, povestind dinăuntrul unui cotidian rece, pasager, consumist. Daniela Raţiu o face cu o privire clară şi cu un cuvînt care uneori taie precum un cuţit. Dar despre ce este vorba în romanul ei? Nu se petrec lucruri senzaţionale, nu se omoară nimeni, nu se consumă droguri (alcoolul ajunge), nu se înjură. Se face dragoste sau sex – atunci cînd lipseşte dragostea –, dar totul relatat cu un soi de responsabilitate scriitoricească care nu caută senzaţionalul. Subiectul e banalul (sau senzaţionalul) relaţiilor ratate şi al vieţilor consumate. Ioana a moştenit de la părinţi apartamentul şi îl îngrijeşte pe rebelul Mihai. Mihai se instalează în casa şi în sufletul unei femei, face sex cu aceasta şi se foloseşte de ea, dar o iubeşte pe Eva. Eva care a plecat după un italian şi se reîntoarce, cerîndu-şi din nou drepturile asupra lui Mihai. Şi în jurul celor trei personaje regăsim proletariatul cel de jos. Toţi cu visurile şi deznădejdile lor. Toţi sînt în impas, toţi încearcă să iasă din el. Tînăra scriitoare are curaj şi riscă, povestindu-ne din viaţa personajelor nu liniar, ci schimbînd perspectiva, transportîndu-se în lumea interioară a caracterelor. Acest lucru mi s-a părut în cea mai mare parte reuşit. Fraze clare, scurte, de un realism lucid şi aproape dureros alternează cu momente de lirism. Cu tot stilul sacadat, textul are un ritm bun, organic. Miza romanului este viaţa însăşi, relatată într-un mod nepretenţios, dens şi suplu. La sfîrşit, nici unul dintre personaje nu este învins sau cîştigător. Viaţa rămîne suspendată, fără soluţii şi reţete...

Singura obiecţie pe care aş face-o acestui roman e apelul la numeroasele pasaje lirice, în interiorul prozei, ce diluează astfel fluiditatea naraţiei. Mi-am dat seama de acest lucru cînd am început să sar peste aceste pasaje pentru a afla mai mult din poveste. Dar cine trece peste această mică piedică găseşte în Daniela Raţiu o scriitoare ambiţioasă care, departe de a fi o *Fräulein Wunder* de hîrtie, este o martoră incoruptibilă a timpurilor moderne.

© L. Muntean

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Totul despre dormitor

● **Pascal Dibie, *Ethnologie de la chambre à coucher*, Métailié, Paris, 2000.**

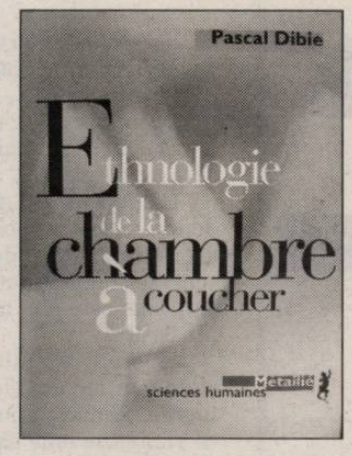

Am auzit de cartea asta, pentru prima oară, de la Irina Nicolau. De altfel, de la ea am auzit pentru prima oară de multe lucruri, dar mai ales am deprins un mod de a le privi *autrement* – după cum sună şi titlul unei reviste pe care mi-o recomanda, cîndva, cu bucuria ei de a sparge tiparele sclerozate.

Mult înainte de a citi cartea, ştiam de la Irina motto-ul care o deschide: *N'importe quel objet, si vous l'étudiez correctement, toute la société vient avec.* În acest caz, fiind vorba despre dormitor, obiectul în jurul căruia gravitează întreaga lucrare este patul. Avînd darul de a rezuma o întreagă situaţie într-un colţ de frază, Balzac spune undeva: „Căsătoria e patul". Cam acelaşi lucru, dar într-un mod mai concret, sugera şi Homer prin descrierea patului lui Ulise, pat construit din trunchiul viu al unui măslin, pat ţintuit locului de rădăcinile adînci ale copacului, pat-punct fix, centru al existenţei sale, la care se întoarce la capătul tuturor aventurilor. Abia după ce trece proba cunoaşterii secretului acestui pat fără seamăn, Ulise îşi recuperează identitatea, tronul şi, desigur, soţia.

Din fericire sau din nefericire, nici nu prea contează, reciproca spuselor lui Balzac nu are aceeaşi valabilitate. Patul nu e căsătoria sau nu e doar căsătoria. Din cartea lui Dibie aflăm nu doar cît de diverse pot fi paturile şi culcuşurile omeneşti, ci mai cu seamă ne facem o idee asupra felului în care s-au modelat de-a lungul timpului sensibilităţile şi sentimentele, atitudinile şi practicile legate de teatrul de operaţiuni care este patul.

De exemplu, eu mi-am lămurit cu mare încîntare nişte vorbe care mi s-au părut mereu obscure, am aflat în sfîrşit adevăratul înţeles al expresiei „datoria conjugală". Pe la sfîrşitul secolului al XVI-lea, teologii au simţit nevoia să facă distincţia între *amour de concupiscence* şi *amour d'amitié*. Dacă în primul tip de amor nu ne interesează decît binele nostru şi propria plăcere, în al doilea caz accentul cade pe binele celuilalt, scopul fiind satisfacerea dorinţei partenerului. În sexualitatea conjugală era admis exclusiv acest altruist *amour d'amitié,* cei doi soţi avînd obligaţia reciprocă de a se pune unul la dispoziţia celuilalt, de a fi gata în orice moment să se „achite" de această datorie în clipa în care i se cere, fără amînare şi mai ales fără să pretindă nici un strop de plăcere pentru sine. Relaţia carnală dintre soţi era imaginată în termenii unui contract în care fiecare dispunea prin lege de corpul celuilalt şi în care atracţia spontan reciprocă pare exclusă. Mai mult decît atît, în patul conjugal, amorul de dragul plăcerii era trecut în categoria marilor păcate.

Chiar după ce umbra lungă a confesorului a încetat să mai incomodeze libertatea de acţiune în aşternuturi, se pare că soţii au continuat să presteze la domiciliu servicii cuminţi, moderate, presupus decente, rezervînd pentru concubine aşa-zisele nebunii, excesele şi lucrurile pe care le socoteau obscene. Deşi a încetat să mai fie diabolizat, *l'amour de concupiscence* rămîne cu predilecţie în afara contractului nupţial, dar nu chiar întotdeauna într-un raport de opoziţie, ci mai degrabă complementar, tolerat, cîtă vreme datoria conjugală era împlinită conştiincios. În Orient, lucrurile sînt şi mai clare: amorul tarifat nu trece drept infidelitate. Îmi povestea un coleg păţania lui din Coreea de Sud, cînd abia după mobilier şi-a dat seama că se cazase din întîmplare la un specializat *love-hotel,* cît se poate de respectabil, de altfel. Enormul pat rotund şi mai ales anexa lui, un fel de hibrid între fotoliu şi masă ginecologică, cu pluşuri şi chingi, l-au făcut să înţeleagă că se află într-un alcov care putea asigura confortul a cel puţin 1001 de acrobaţii, eventual erotice.

Oricum, în materie de paturi monumentale, Apusul are mult mai multe de spus. Un exemplu cunoscut este uriaşul pat care tronează astăzi somptuos într-o aripă a Luvrului, în Muzeul destinat artelor decorative. Este un exponat despre care se spune că a fost utilizat intens de o foarte apreciată curtezană pariziană, devenit apoi celebru pentru că Zola, impresionat, l-a folosit ca model pentru descrierea patului în care Nana îşi întindea clienţii pe felia ei de viaţă.

Înainte de a fi sălaş al plăcerii, patul e conceput pentru a asigura odihna şi confortul somnului. Din această perspectivă, paturile au devenit din ce în ce mai mici, în sensul că paturile colective medievale, în care dormea – claie peste grămadă – întreaga familie, au fost înlocuite cu paturi individuale, odată cu valorizarea ideii de intimitate şi confort personal. Dormitorul matrimonial, ca piesă separată a apartamentului, este o invenţie a burgheziei care nu îşi poate permite luxul aristocratic al apartamentelor separate, dar e îndeajuns de înstărită pentru a aspira la asigurarea unui spaţiu privat, confortabil, în care să-şi poată pune deoparte obiectele mai de preţ, actele importante şi în care să îşi poată exterioriza fără martori tristeţea prin hohote de plîns înăbuşite în pernă (mai ales ea) ori, dimpotrivă, momentele de jubilaţie, cu zîmbet lat, mîinile sub cap şi ochii în tavanul decorat cu stucaturi (mai ales el).

Treptat, patul devine mobilierul vedetă, fie ca pat de paradă, fie ca ultim refugiu, însă întotdeauna simbol al imaginii de sine. Vrînd-nevrînd, ne petrecem în pat aproape o treime din viaţă. Inevitabil, patul nostru ajunge să ne semene, dar nu mai mult decît oricare altul dintre obiectele de care ne înconjurăm...

Dilema veche vă recomandă

● În această săptămînă luxuriantă pntru melomani (Festivalul „George Enescu", mult Beethoven pe Mezzo), cinefilia mea s-ar simţi trădată dacă nu aş semnaliza cel mai frumos basm cu gangsteri din cîte s-au făcut şi văzut – *A fost odată în America* (pe Naţional TV, sîmbătă, fie şi la ora 22,30). (Radu Cosaşu)

● Pot să reiterez recomandarea de săptămîna trecută a colegului Leo? Mulţumesc frumos. E vorba de filmul *Hairspray* (aiurea tradus *Intrigi de culise),* o comedie muzicală swing & roll *sixties style*, în care cuplul Christopher Walken – John Travolta (travestit într-o doamnă supraponderală) dansează într-un număr magic. Un film care te face fericit ca-n copilărie şi de la care ieşi în paşi de dans. Ce-ţi poţi dori mai mult de la un week-end!? (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Femme fatale

● ***După ea* (România, 2007), de Cristina Ionescu.**

Noul film românesc *După ea* conţine o secvenţă în care un tînăr publicitar de succes (Dragoş Bucur) îi întîmpină la aeroport pe reprezentanţii unui important client japonez. Primul lucru pe care vor ei să-l facă după ce coboară din avion este să vadă o discotecă bucureşteană. Judecînd după cît de tare vor s-o vadă şi după cît de mulţumiţi sînt după ce-o văd, ai zice că pentru asta au venit – ca să verifice zicala tradiţională japoneză care-ţi recomandă să vezi o discotecă bucureşteană şi apoi să mori. Mă rog, nu toţi au venit numai pentru asta. Din delegaţie face parte şi o femeie vorbitoare de română (încîntătoarea Kana Hashimoto), cu o alură ultraprofi. Ei bine, primul lucru pe care vrea *ea* să-l facă după ce coboară din avion este să babardească un tînăr publicitar român, deşi (fie vorba între noi) tînărul publicitar pare cam boţit şi cam izinit ca să aibă vreo şansă în divizia ei. Tînărul publicitar e aşa de cînd a văzut, într-o cabină telefonică de pe malul Dîmboviţei, o blondă enigmatică, ireal de glamoroasă şi probabil fatală (Valentina Pelinel), aşa cum vezi adesea în cabinele telefonice de pe malul Dîmboviţei. Pe scurt, indiferent ce soartă rezervă istoria pentru acest film, e puţin probabil să-l reţină ca pe unul dintre titlurile *cele mai* reprezentative ale neorealismului românesc.

Nimic rău în asta. La urma urmei, nici o cinematografie n-a murit vreodată dintr-o supradoză de blonde enigmatice şi ireal de glamoroase; şi, dată fiind înflorirea tineretului nostru de multinaţională într-o clasă socială în toată regula, ar cam fi timpul să-l vedem şi pe ecrane (şi de ce nu *in flagrante* cu partenerii de afaceri japonezi?). În prima sa jumătate de oră, simplul fapt că mai toate personajele sale (cu excepţia unui portar care mănîncă 15 mici deodată) lucrează în publicitate, evită să pună piciorul în vreun bloc comunist şi nu spun nimic despre Revoluţie, e de-ajuns ca să-i confere filmului o aparenţă de prospeţime (cum avea şi *Legături bolnăvicioase).* Pe de altă parte, există ceva ostentativ în „non-mizerabilismul" său: e puţin cam prea mîndru de luciul său de reclamă, de lipsa sa de interes pentru social, de preferinţa sa pentru blonde enigmatice cu nume gen Ingrid, în defavoarea pensionarilor amărîţi cu nume gen Pişcoci. Şi, în scurt timp, problema sa devine evidentă: e mult mai sigur de ce *nu vrea* să fie decît de ce este. E un *thriller* erotic? Psihologic? Paranormal? Pînă la urmă, ce e cu misterioasa blondă care suceşte atît de tare minţile tînărului publicitar? E un înger al morţii care a venit să-l ia, aşa cum l-a luat şi pe tînărul fotograf care colaborase la una dintre campaniile lui? Atunci de ce li se arată şi fetiţei lui, şi portarului mîncător de mici (Victor Rebengiuc)? Ce vrea ea să-i comunice atunci cînd îl face (dacă ea îl face) să-i trimită unui client o propunere de campanie gîndită pentru un alt client şi construită, fără ştirea lui, în jurul imaginii ei? Ce trebuie să înţelegem din vizita pe care o face el, spre final, la atelierul tînărului fotograf? Că, pînă la urmă, Ingrid n-a existat decît în ochiul minţii lui? Că tînărul fotograf a fost un fel de dublu al lui? E clar că realizatoarea Cristina Ionescu (aflată la debut) şi scenarista Lia Bugnar nu ştiu nici ele. Şi, în genul de joc pe care încearcă ele să-l joace cu spectatorul, nu poţi să arăţi că nu ştii; îţi poţi permite să încalci regulile (dacă ştii cum s-o faci), dar nu-ţi poţi permite să dai impresia că ele lipsesc cu desăvîrşire. Şi cum rămîne cu al treilea om – un avocat pe care, după spusele portarului mîncător de mici, Ingrid l-ar vizita des? Nici măcar nu-l vedem. De fapt, nici pe portar nu-l mai vedem, deşi, în lunga conversaţie pe care o purtase cu publicitarul în faţa celor 15 mici, dăduse semne că s-ar lăsa înduplecat să-i arate apartamentul avocatului. Iarăşi, în genul ăsta de joc nu-ţi poţi permite să faci promisiuni şi apoi să le laşi în aer – spectatorul va începe să perceapă jocul ca pe o bătaie de joc. Probabil că n-ar fi fost atît de deranjant dacă realizatoarea şi scenarista ar fi reuşit să imprime aiurelilor destulă febră vizuală şi dramaturgică. Dar, deşi Cristina Ionescu e competentă (cu excepţia unui singur cadru amatoristic, care, după cum reiese din acest text, mă obsedează: un plan-detaliu cu cei 15 mici, din care aflăm că sînt într-adevăr 15), imaginile ei îngrijite nu degajă febra necesară, iar personajele pur şi simplu nu au destulă putere. Nu există destulă energie în obsesia eroului – pare doar lovit cu leuca; nu ţi-e greu să crezi că s-a rătăcit, ţi-e greu să crezi că, în trecut, a reuşit să se adune suficient încît să-şi construiască o carieră şi o familie (e căsătorit de 8 ani şi are o fetiţă despre care e mai bine să nu spun nimic). Nu e vina lui Dragoş Bucur, dar adevărul e că aş fi vrut să-l văd făcînd schimb de roluri cu Mimi Brănescu, care, în rolul lui (complet nescris) de cel mai bun prieten al eroului, pare mai matur, mai solid şi, într-un fel inexplicabil, mai complicat decît el – un bărbat în toată firea, pe care chiar te-ar afecta să-l vezi deraind. Dar într-un alt film.

trecerea prin reviste

Sentimente şi responsabilităţi

Într-unul din aeroporturile din SUA prin care am trecut, am găsit, printre altele, celebra revistă *People* (din 27 august 2007). Ştiam că e o revistă mondenă, cu dezvăluiri din vieţile vedetelor. Am cumpărat-o totuşi, recunosc, şi din curiozitate feminină, dar şi pentru că, de fapt, deşi văzusem revista cu nenumărate alte ocazii, nu o citisem, ci doar o răsfoisem uitîndu-mă la poze.

Aveam de gînd să fac acelaşi lucru şi acum, cînd, deodată, mi-au căzut ochii pe un articol care se intitula, contrazicîndu-mi aşteptările, *„Autistic Kids in Danger?“* („Sînt copiii autişti în pericol?“). Intrigată, l-am citit şi am văzut că e vorba despre doi asemenea copii care au murit în instituţiile de profil în care i-au plasat părinţii. Una dintre familii, cea a lui Jonathan Carey, un băiat de 13 ani care a decedat în timp ce mergea cu doi angajaţi ai centrului în care era internat la cumpărături, i-a dat în judecată pe cei doi, dintre care unul chiar a recunoscut că este vinovat. Sigur că reportajul exploatează senzaţionalul unor situaţii-limită, la care adaugă partea siropoasă de *human touch* necesară oricărui *feature* care se respectă (căci în această categorie poate fi integrat articolul respectiv). Pe de altă parte, termenul de „siropoasă“ este inadecvat în situaţia dată, în care nu e vorba de necazurile amoroase ale unei vedete, ci de o situaţie cu adevărat gravă. În ciuda abilităţii scurtului reportaj de a utiliza filonul anterior menţionat, articolul este departe de profilurile din – să zicem – *Libertatea,* în care ni se oferă doar descrierea personajului şi a mediului său. Partea bună a materialului din *People* este că nu scapă din vedere perspectiva, mai serioasă, a responsabilităţii sociale. Se discută rolul instituţiilor implicate şi se pune problema găsirii unei soluţii prin care copiii autişti să fie protejaţi.

Un alt reportaj din revistă ar putea fi considerat şi mai sentimental: acesta se numeşte *Kendell Goes Back to School* şi vorbeşte despre o familie din New Orleans, care s-a reîntors în locul unde uraganul Katrina i-a dărîmat casa şi cartierul, pentru că profesoara copiilor a făcut eforturi şi a strîns fonduri să le reconstruiască şcoala. Încă din titlu se vede că articolul este scris dintr-o perspectivă personală, cei trei copii ai familiei Lewis-Robertson fiind mereu citaţi. Totuşi, articolul ajunge, treptat, de la portretul familiei dezrădăcinate la situaţia generală a numeroşilor locuitori ai New Orleans-ului care au trecut prin ceva asemănător şi a trebuit să ia totul de la început. De la trăirile familiei respective se ajunge la cele ale profesoarei care a refăcut şcoala, străduindu-se să obţină fonduri: perspectiva afectivă se păstrează, ideea fiind că şi ea a reuşit să ducă totul la bun sfîrşit numai – cum se spune – punînd suflet. Articolul este genul care urmăreşte să facă apel la responsabilitatea civică printr-un exemplu personal. Genul mi se pare util, cu atît mai mult pentru societatea românească, în care cred că tocmai asemenea exemple personale sînt capabile să urnească lucrurile din loc. Dar şi pentru revistele mondene sau de scandal neaoşe care pot înţelege din cele de mai sus că, în paginile lor, există loc şi de normalitate. **(I. P.)**

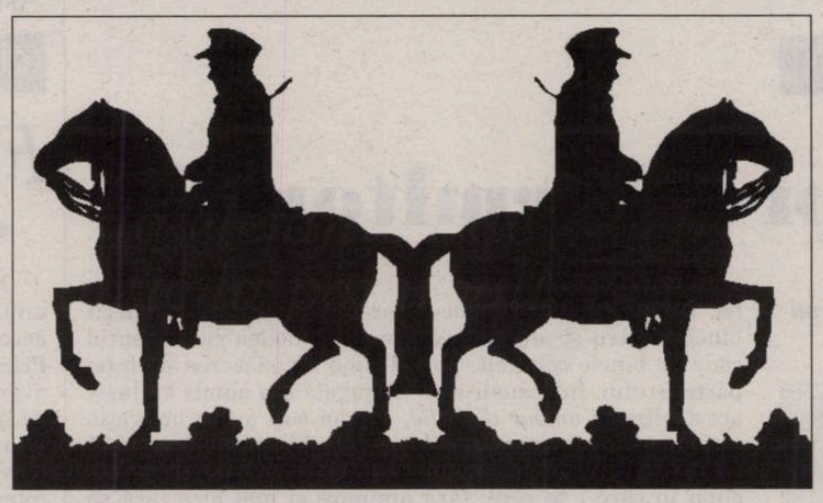

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Cine mă invadează în acest sfîrşit de august

Kolja e un băieţel ruso-sovietic, la 5 anişori (diminutiv melodramatic acceptabil dacă melo-ul descoperă comedia atroce din orice dramă) care cade la Praga, prin 1980 şi ceva, pe capul unui violoncelist în toată puterea vîrstei, flăcău bătrîn, de pe Vltava, senzual şi inteligent, dat afară cîndva de la Filarmonică pentru un frate fugit, celibatar convins pînă se căsătoreşte formal, dar avantajos financiar (un Trabant nu-i puţin lucru!), cu mama băieţelului; ea e o sovieto-rusoaică tînără şi frumoasă care, vrînd să ajungă în Germania de Vest unde-i e iubitul, face un mariaj alb cu praghezul liniştit şi fuge, după nuntă, ca o cetăţeancă cehă ce e, lăsîndu-i la uşă, vremelnic şi fără altă explicaţie, băieţelul ei, cu mucii la nas şi şireturile atîrnînd. Ce face un violoncelist ceh, în '80 spre '89, cu un Kolja în casă, cînd mulţimile – dar şi el personal – nu mai vor să audă de ruşi, să schimbe cu ei o vorbă sau să le dea un pahar cu apă? *Comment s'en débarasser?* E o poveste de lagăr – lagărul ăsta „al nostru“ socialist, unde cîţiva „muream“ după *Asul de pică* şi *Sărmani flăcăi,* vedeam pe ascuns *Micile margarete* şi *Micuţa Vera,* cumpăram sala, 10 bilete, la „Doina“ şi „Eminescu“, pentru *Ciinele sălbatic Dingo* sau *Dragostea lui Alioşa,* mîndri că „am dat şi noi“ *Reconstituirea* – o poveste fără de Gulag sau alte situaţii-limită pe placul populaţiilor de unic adevăr anticomunist şi unic mesaj cît mai antisovietic. Ceea ce nu înseamnă că în *Kolja* nu se face politică – se face din plin, şi încă una de dreapta şi stînga.

A dreptei şi a stîngii care spală un copil înainte de culcare;

a dreptei şi a stîngii care învelesc şi înveselesc un copil înainte de a dormi;

a dreptei şi a stîngii care-l ţin de mînă la trecerea străzii;

a dreptei şi a stîngii cu care, urcînd scările casei, ţii un copil de umeri, în timp ce administratoarea harnică te anunţă că eşti chemat la poliţie;

a dreptei şi a stîngii care oferă copilului creioane colorate ca să deseneze acasă, dar şi la Securitate, unde „tatăl vitreg“ e chemat să dea socoteală pentru fuga mămichii, şi ţîncul, dintr-un colţ, mîzgălind, înţelege totul, de unde replica de o ferocitate kafkiană în cea mai curată melodramă, nu numai slavă: „Iubitule – îi zice tatăl, fiului – încă două-trei interogatorii şi ai să înveţi ceha“.

În *Kolja,* zguduitoare e lipsa de ură. Există o asemenea „lipsă“, chiar dacă nu se găseşte un asemenea partid. Lipsă de ură şi, pe măsură, o neobosită ironie – de la tandreţe la cinism – care invadează (asta invazie! asta rezistenţă! asta salvare!) fiecare secvenţă, fiecare tăietură de montaj, fiecare obiect, de la arcuş de vioară la pietrele unui cimitir, de la o pereche de chiloţi cu parfum de femeie pînă la o găurică într-un ciorap, toate dezvăluindu-se, ca în orice film bun, perfecte transmiţătoare de inteligenţă tristă şi plină de humor.

Kolja este cel mai frumos film european pe care l-am văzut în ultimii 39 de ani, din '68 încoace. *Kolja* e atît de frumos încît am cruzimea nechibzuită să scriu că dacă după 39 de ani de la invadarea Cehoslovaciei s-a putut face acest film, ea a fost, ca orice rău, benefică, şi tocmai din cauza lui, nu a principiilor înalte şi a pactelor militare, o porcărie ca aceea nu mai e voie să se repete în nici un punct al Europei, dacă ştim ce e Europa, ce-s lacrimile unui copil. Fireşte că nu ştim şi vremea cînd vom pricepe exagerarea dostoievskiană precum că toate cărţile, dar şi hărţile lumii nu valorează cît lacrimile unui copil e la fel de departe ca *Micul prinţ* de un editorial din *Le Monde.*

În august 2007, m-a invadat un dor dur după Kolja.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Uvedenrode de Ion Barbu

Se termină: foarte bine. Optimist. *Happy-end.*

Dificultate: maximă. Nu se înţelege mai nimic.

Durata lecturii: un minut.

Remixuri: numai Barbu s-a remixat singur în sute de poezii.

Ciudăţenii: nu ştie nimeni unde e rîpa Uvedenrode. Gasteropodele sînt moluşte. Nimeni nu a cunoscut-o pe domnişoara Geraldine... pe scurt, e ciudată la maxim. În ditamai poezia, nu se pomeneşte nici măcar preţul la un amărît de Maseratti.

Utilitate: e mult pe sex. Dar mult, poţi s-o citeşti în loc de Viagra. Pentru buboşi-mucoşi merge, tocmai că nu se pricepe nimic. Pentru cei ce vizitează zone exotice, pot citi pe viu ceea ce li se pune în farfurie şi mănîncă mort.

Personaje: gasteropode şi gasteropozi.

Povestea: nu ştiu. Miroase a sex între gasteropode.

Mişto: că nu se înţelege nimic: „La rîpa Uvedenrode / Ce multe gasteropode! / Suprasexuale / Supramuzicale; / Gasteropozi! / Mult limpezi rapsozi, / Moduri de ode / Ceruri eşarfă / Antene în harfă; / Uvedenrode / Peste mode şi timp / Olimp!“ / „Încorporată poftă, / Uite o fată, / Lunecă o dată, / Lunecă de două / Ori pînă la nouă, / Pînă o-nfăşori / În fiori uşori, / Pînă-o torci în zale / Gasteropodale; / Pînă cînd, în lente / Antene atente / O cobori: / Pendular de-ncet, / Inutil pachet, / Sub timp, / Sub mode / În Uvedenrode.“

Joc secund de Ion Barbu

Se termină: frecţie la picior de lemn.

Dificultate: maximă. Nu se înţege nimic. După zeci de citiri, parcă-parcă ar fi ceva pe fundul gîrlei.

Durata lecturii: jumademinut – că zici că citeşti un text de vreun nebun.

Remixuri: Doamne-Doamne, acum cînd te întrebi de remixuri, îţi dai seama că omul a scris şi el despre meseria lui, unde lucrezi cu material pe care numai tu ştii să îl prelucrezi şi dacă îi dai var doar, atunci chiar nu pricepi nimic şi nu iese opera de artă, dacă dai var şi altceva, geniu, atunci iese un Rubliov de casă de rupi gura tîrgului. Deci, de la Aristotel la Arghezi şi la preferatul gagicilor de 40 de ani, Nichita, toţi au scris de-astea.

Ciudăţenii: ceasul cu creasta cu apa, cu cireada şi poetul uite că se leagă aici. Omul probabil că a reuşit inventarea ceasului subacvatic înaintea elveţienilor.

Utilitate: nici o şmecherie. Dacă vrei să intri la balamuc, recită-i şefului poezia asta.

Personaje: sanchi, poetul.

Povestea: poetul se joacă. E un *second-hand* de lux, care ştie să pună în vitrină haine vechi.

Mişto: toată poezia asta e o tortură: „Din ceas, dedus adîncul acestei calme creste, / Intrată prin oglindă în mîntuit azur, / Tăind pe înecarea cirezilor agreste, / În grupurile apei, un joc secund, mai pur. / Nadir latent! Poetul ridică însumarea / De harfe resfirate ce-n zbor invers le pierzi / Şi cîntec istoveşte: ascuns, cum numai marea / Meduzele cînd plimbă sub clopotele verzi“.

Ştiri nebăgate în seamă

● ***Donatori respinşi.*** La Policlinica din Milano s-a prezentat un tînăr de 28 de ani pentru a dona sînge. A fost refuzat pentru că este *gay*. Într-o scrisoare adresată cotidianului *Corriere della Sera*, tînărul se consideră discriminat: „Niciodată nu am luat droguri, nu sînt anemic, nu am vreo tumoare sau diabet, n-am avut hepatită şi nu am comportamente riscante în privinţa bolilor cu transmisie sexuală. Dar sînt *gay* şi mi-am permis să încerc să donez sînge. Din cauza acestei discriminări, persoanele care probabil ar fi avut nevoie de sîngele meu nu vor şti niciodată că eu doream să li-l donez". Maurizio Marconi, directorul Centrului de Transfuzii de la Policlinica milaneză, a răspuns: „Orientarea sexuală nu este, *a priori*, un motiv de excludere a unor persoane de la donarea de sînge; femeile homosexuale, de pildă, pot dona sînge. Datele epidemiologice arată însă că raportul homosexual între bărbaţi prezintă riscuri, aşa încît, conform indicaţiilor Comisiei Europene şi a legii italiene, nu admitem donarea de sînge de la bărbaţi care au relaţii homosexuale". Oricum, adaugă el, există mai mulţi potenţiali donatori respinşi din alte motive: „La un total de 20.000 de recoltări, au fost respinse 11 persoane pentru că au avut mai mult de trei parteneri sexuali în ultimul an, 17 pentru că au avut relaţii sexuale cu prostituate şi 57 pentru că au avut un raport sexual întîmplător, la care se adaugă 500 de persoane respinse pentru că au călătorit, în ultimele trei luni, în ţări unde există riscul de îmbolnăvire de malarie. Doar cinci bărbaţi au fost respinşi pentru că erau *gay*". În Italia, cantitatea de sînge donată a scăzut cu 15% faţă de anul trecut. (*Corriere della Sera*, 31 august 2007)

● ***Dosar de urmărire.*** Soţia lui Martin Luther King, Coretta Scott King, a fost supravegheată de FBI timp de patru ani după moartea soţului (asasinat în 1968). Postul Khou TV din Houston a obţinut 500 de pagini de documente din arhivele federale din care rezultă că soţia liderului de culoare era considerată de agenţii federali un pericol pentru siguranţa naţională, pentru că urmărea unificarea mişcării pentru drepturi civile şi a mişcării împotriva războiului din Vietnam. Era supravegheată permanent, iar preşedintele Richard Nixon şi secretarul de stat Henry Kissinger ceruseră să fie informaţi în legătură cu ea. Reverendul Joseph Lowery, care a fondat în 1957, împreună cu King, Southern Christian Leadership Conference, crede că atitudinea FBI provenea din dispreţul arătat de directorul său de atunci, J. Edgar Hoover: „considera că mişcarea pentru drepturi civile are scopuri subversive, iar pe Martin Luther King îl numea «Mesia negru»".

Un agent a studiat cu atenţie şi cartea *My Life with Martin Luther King* scrisă de Coretta King, notînd, în urma lecturii, că „în ciuda atitudinii ei de soţie decorativă şi onestă, Coretta e o femeie calculată şi se poartă ca un om de afaceri". În 1972, dosarul de urmărire a fost închis, pentru că nu se găsiseră informaţii relevante pentru un eventual „comportament subversiv".

„Ştiam că era urmărită, dar nu chiar într-un asemenea grad" – spune Isaac Newton Farris Jr., nepot al lui Martin Luther King. Coretta Scott King a murit în ianuarie 2006, la vîrsta de 78 de ani. (după *Associated Press*, 30 august 2007) (**M. V.**)

PUBLICITATE

TEATRUL ACT
Aplaudat din 1998

mulţumeşte sponsorilor, colaboratorilor şi spectatorilor care i-au trecut pragul în stagiunea 2006/2007.

Ne revedem în septembrie pentru o 9 stagiune!

American Buffalo
Demonul Roşu
Shape of things (Forma lucrurilor)
Oleanna
Capra sau Cine e Sylvia?
Oraşul
Ultima banda a lui Krapp
Bash.O trilogie contemporana
Creatorul de teatru

www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126

TEATRUL ACT Aplaudat din 1998
ABB
MOBEXPERT
DILEMAVECHE
Gândul
24-FUN
PORT.ro
onlinegallery.ro

Pentru informaţii şi rezervări de bilete vă rugăm să sunaţi la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.

PUBLICITATE

EXPOZITIA DE FOTOGRAFIE
MUZEUL ASTRA
13 SEPTEMBRIE - 9 OCTOMBRIE 2007

ALEEA ALEXANDRU NR. 38, SECTOR 1, BUCUREŞTI

PUBLICITATE

Radio România Muzical
în Piaţa Festivalului George Enescu
Clasic, jazz&more
2-23 septembrie 2007, orele 17,00-22,00 Piaţa Revoluţiei

Concerte
Zilele Radio România Muzical

Berti Barbera & Nicu Patoi
De la blues la jazz, 7 septembrie, ora 20,30

Analia Selis, Răzvan Suma & Band
Muzică tradiţională argentiniană, 8 septembrie, ora 20,30

Pedro Negrescu Quartet
Romanian Jazz, 9 septembrie, ora 20,30

Sponsori: IPROLAM, Amiras, WING
Partener: Raiffeisen
Parteneri media: SAPTESERI, DILEMAVECHE, Observator Cultural

Iaromira POPOVICI

bazar

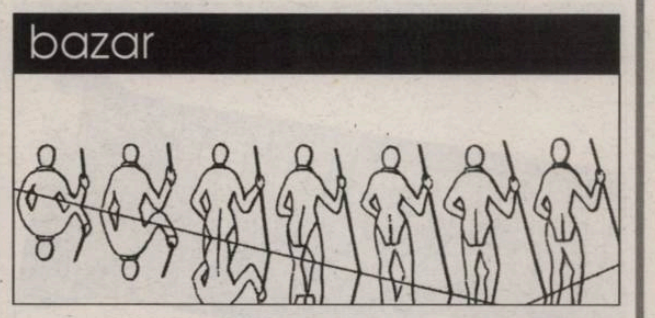

Zboruri şi intonaţii

Îmi place să merg cu avionul, am fost fascinată şi de zborul în sine, şi de mitul unei asemenea călătorii încă de la cea dintîi, prin '92, spre Paris. Ţin minte că atunci am avut, ca tot provincialul neieşit în lume, senzaţia că, dacă zbor cu avionul, printre atîţia alţi oameni globali, şi sînt, laolaltă cu ceilalţi, răsfăţată de stewardese, înseamnă că intru şi eu în rîndul lumii care contează.

Pe vremea aceea nu-mi puneam problema accidentelor aviatice şi nici a calităţii serviciilor companiilor alese – ideea de opţiune era o chestiune *avant la lettre* – şi nici nu credeam că se poate călători altfel decît cu TAROM-ul. Primul contact mai puţin plăcut cu zborurile l-am avut... în Statele Unite, în 2001, cu vreo 2 luni înainte de 11 septembrie, pe curse interne. Acolo, stewardesele erau mai puţin interesate de soarta pasagerilor, cît de discuţiile „colaterale" între ele şi cu persoanele cunoscute, care făceau mereu aceeaşi cursă.

În actuala şedere în America, am avut parte de mult mai multe astfel de experienţe: pot deja să stabilesc un *pattern* al lor. Primul zbor intern a fost către Miami. Un zbor vesel, am fi zis din filme, în care oameni fără griji, în cămăşi înflorate şi cu valize idem, din care ies plăcile de surfing, beau cocktail-uri şi pun oceanul la cale. Zborul nostru, din păcate, nu a fost aşa. În primul rînd, a fost contramandat, fără să fim anunţaţi în vreun fel. Cînd am ajuns în aeroport, funcţionara ne-a spus cu voce seacă, ce la cursul de fonetică ar fi fost catalogată drept „intonaţie zero": „*Miami flight canceled*". Nici o explicaţie, nici o scuză. E drept că ne-a dat locuri la zborul următor, care era peste vreo 6 ore, şi ne-a plătit taxiul către un alt aeroport din care acesta decola. Din Washington DC am ajuns în Baltimore, ocazie cu care am vizitat o epavă din războiul civil, librăria „Barnes & Noble" şi ne-am plimbat cu hidrobicicletele. Nimic de obiectat, totul cît se poate de idilic, dar în afara planului. Reîntorşi în aeroport, ne-am îmbarcat, în sfîrşit, spre Miami. Avionul a mai întîrziat o oră pînă să decoleze. Cînd, în sfîrşit, a plecat, o stewardesă a încercat, de astă dată, o cu totul altă intonaţie decît funcţionara din aeroport: una crescătoare, care învăluia cuvîntul „Miami", citat ca destinaţie finală, într-o aură fericită. Restul zborului, din păcate, nu a confirmat acest lucru: pilotul a vorbit el însuşi de cîteva ori în microfon, anunţîndu-ne că vom trece prin zone de furtună şi că vom avea turbulenţe. Pe parcurs, ne-a tot explicat cum ocoleşte ariile cele mai năprasnice. Învîrtirea asta în jurul cozii a făcut cursa să dureze cu vreo oră şi jumătate mai mult, fără să ne scutească de cele mai rele zguduiri pe care le-am simţit vreodată (la un moment dat, chiar mi-am făcut bilanţul şi am luat hotărîri esenţiale...). În final, am ajuns întregi şi nevătămaţi la Miami (doar cu un bagaj temporar pierdut...).

După aventura de mai sus, standardele mele în ceea priveşte zborurile au scăzut considerabil, iar rezistenţa la diverse grade de turbulenţe a crescut. Nu m-a mai afectat cine ştie ce că, în cursa Orlando-Phoenix, pare-mi-se, nu ne-au dat nimic de mîncare, şi nu aveau de cumpărat decît chips; nici că, în zborul de 10 ore Los Angeles-Londra pilotul era – să zicem – panicos, şi ne invita să ne punem centurile la orice trepidaţie minoră...

Imaginea pasagerului atotputernic, răsfăţat s-a restabilit în cursa Londra-Bucureşti, cu British Airways, unde nimeni nu s-a mai uitat urît la noi că cerem un al doilea pahar cu apă. În ceea de priveşte plăcerea zborului în sine, pe aceasta am recîştigat-o nu într-un avion, ci într-o barcă uriaşă din hotelul *Circus Circus* din Las Vegas: corabia te legăna la maximum, fără să te dea peste cap, lin, dar amplu, oarecum ca în visele copilăriei...

Teodor BACONSKY

turn înclinat

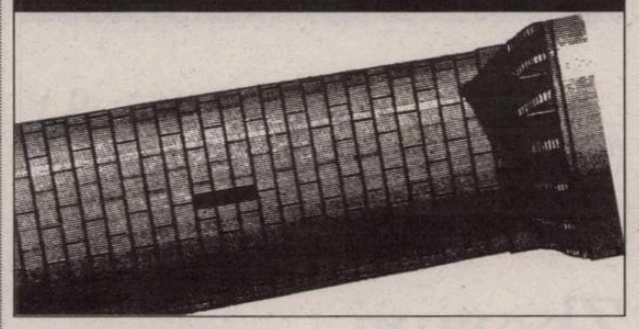

În alb şi negru

Iată că alegerea viitorului patriarh a provocat un cutremur. Şi asta nu pentru că scanarea dosarelor de către CNSAS ar fi scos la iveală lucruri neaşteptate, ci pentru că nici un membru al Sf. Sinod nu pare capabil să reacţioneze coerent. Inexistenţa „jurisprudenţei" îi zăpăceşte deopotrivă pe cei vizaţi şi pe cei ce iau act de grozăvia turnătoriilor clericale. Cred că această stare de confuzie nu poate fi reglementată din exterior, ci din interiorul propriei conştiinţe. Sigur că, la prima vedere, nimic nu e mai contrar credinţei şi mai şocant decît ştirea că, în conducerea BOR, se află oameni care şi-au vîndut păstoriţii, pentru a obţine bani sau funcţii. Dar este oare delaţiunea ordonată politic un gest mai puţin scandalos în cazul înalţilor prelaţi decît în acela al oricărui alt informator al fostei Securităţi? Cine are „dreptul" de a-l imita pe Iuda? Nu văd nici o diferenţă de gravitate între a-ţi turna fratele, soţul, părinţii, colegii de şcoală sau prietenii şi a-l da pe mîna Securităţii comuniste pe confratele de sacerdoţiu sau pe cutare laic, aflat în preajma ta.

Mi se va spune că diferenţa e dată prin taina spovedaniei. Dacă aceasta va fi fost violată, faptul comportă o culpă inexpiabilă, dar numai în raportul dintre preot şi Dumnezeu. Altminteri, orice comunicare interumană are şi o dimensiune „confesivă": ne destăinuim celor apropiaţi, fără a ne aştepta ca ei să divulge ceea ce le împărtăşim, sub pavăza unei confidenţialităţi subînţelese. În definitiv, toate „notele informative" aveau un sigur scop, o linie comună, un cuprins unitar. Dincolo de anecdotica narativă, aceste proze semnalau existenţa unui duşman al regimului. Penalizau un act ilicit de libertate. Condamnau o atitudine anti-sistem. Turnătorul se punea bine cu „autorităţile", stabilind un contrast favorabil între calitatea sa de „cetăţean fidel" şi „erezia" celui surprins în flagrant delict de gîndire critică. Beneficiarii acestor dezvăluiri aveau, de asemenea, o singură măsură, variabilă cel mult în funcţie de „climatul" ideologic al etapei. Dacă turnătoria se consuma în anii '50, cel osîndit era arestat şi trimis la puşcărie, după acte de tortură şi la capătul unor sumare parodii judiciare. Dacă ea se petrecea pe durata sporadicelor „liberalizări", cel denunţat avea posibilitatea de a scăpa ceva mai ieftin (eventual doar cu o bătaie, asortată cu o retrogradare profesională). Însă ceea ce „conta" realmente pentru exponenţii represiunii nu era atît „sursa", cît „obiectivul". Un turnător din reţea era egalul anonim al oricărui altuia. Ce diferenţă „morală" s-ar stabili între laicul care turna pentru a intra în Academie şi ierarhul care făcea acelaşi lucru pentru a fi promovat într-o eparhie mai importantă? În fapt, stilistica operaţiunilor de supraveghere acuza o implacabilă monotonie. Nici un securist nu proceda la trierea calitativă a „materialelor". Nu stătea nimeni să deosebească mitomania zeloasă de acurateţea sadică a denunţului documentat. Interesa doar „baza", respectiv facultatea de a pedepsi. Monument al dedublării schizofrenice, dictatura comunistă nu poate fi judecată decît în alb sau negru, singurele culori de care s-a folosit.

Din păcate, pîcla mentală a societăţii româneşti se va îngroşa sub impactul fumigen al recentelor revelaţii. Nu mai ştim să deosebim binele de rău. Prin anii '80, am fost, bunăoară, turnat şi de un preot, director al Institutului Biblic, unde lucram. În 2006, după ce mi-am parcurs la CNSAS dosarul de urmărire, am scris un articol pe această temă şi m-am trezit acuzat, într-unul dintre tabloidele-refugiu ale fostei Securităţi, că... „nu preţuiesc martiriul miilor de clerici ortodocşi încarceraţi sub comunism". Lumea românească e pe dos. Pentru că n-am ştiut să ne decomunizăm, trăim tot în alb şi negru şi continuăm să confundăm aceste două culori blestemate. Pe tabla noastră de şah au rămas în picioare doar ofiţeri şi pioni. Dar nici pe aceştia nu mai ştim să-i deosebim.

Petre GURAN

Tradiţie istorică *vs* tradiţie sacră

– imperative canonice în reorganizarea Bisericii Ortodoxe Române –

Dezbaterile în jurul alegerii noului patriarh al Bisericii Ortodoxe Române au scos la iveală un fapt pe drept cuvînt scandalizant, şi anume prezenţa în Adunarea Naţională Bisericească a unor laici al căror profil moral nu pare a fi cea mai bună recomandare pentru o asemenea poziţie. Dar ce este această Adunare Naţională Bisericească şi cum se aşază ea în tradiţia canonică a Ortodoxiei? Prin simplificare, referinţa laconică la reorganizarea Mitropoliei româneşti în Transilvania, de către Andrei Şaguna, îi dă un aer de onorabilitate. De aceea trebuie amintit că reforma mitropolitului Andrei Şaguna a fost o adaptare a tradiţiei canonice sacre la un context istoric foarte ostil Ortodoxiei, cel al unei Biserici aproape dispărute în secolul al XVIII-lea, apoi subordonate Mitropoliei sîrbeşti de la Carloviţ, şi care a renăscut odată cu naţiunea română din Transilvania, în secolul al XIX-lea. Dar reînfiinţarea acestei eparhii ortodoxe, meritul incontestabil al lui Andrei Şaguna, nu se putea face decît în contextul istoric prielnic de la mijlocul secolului al XIX-lea. Pentru a fi drepţi cu Andrei Şaguna, mai trebuie să pomenim că proiectul lui iniţial a suferit modificări cerute de laicii care au participat la primul Congres Naţional Bisericesc din 1868 şi care au văzut în organizarea Mitropoliei un mijloc de luptă politică pentru afirmarea drepturilor naţionale ale românilor.

Aplicarea acestui statut în condiţiile regimului comunist a trădat sensul reorganizării şaguniene, care ţintea la întărirea unei Biserici Ortodoxe autonome, şi nu la supunerea ei unui control din ce în ce mai strîns al statului. Astfel, după 50 de ani de distorsiuni comuniste şi postcomuniste, acest statut nu poate răspunde provocărilor foarte diferite ale secolului XXI. Pînă de curînd chiar, selectarea reprezentanţilor laicatului în adunările eparhiale şi naţionale bisericeşti s-a făcut urmînd o spirală a presiunilor şi condiţionărilor (de ordin financiar sau al şantajului cu dosarele) dinspre politic. Aceşti „reprezentanţi" ai laicatului, în unele cazuri chiar oameni politici, nu numai că nu sînt deloc reprezentativi pentru poporul binecredincios, dar participarea lor în alegeri epsicopale contravine canonului 3 de la sinodul VII ecumenic (Niceea II). Este o diferenţă majoră între figurile eroice ale burgheziei ortodoxe din Transilvania dualismului austro-ungar şi laicatul-fetiş din adunările bisericeşti de azi. „Compromisul" şagunian este contraproductiv chiar la nivelul imaginii publice a Bisericii.

Într-o Românie, stat naţional şi unitar, ba chiar membru al Uniunii Europene, episcopatul ortodox trebuie să reia în mîini soarta Bisericii. Nici laicatul „oficial", nici consilierii din clerul de mir nu mai trebuie să ajungă în situaţia de a controla deciziile episcopale (mă gîndesc la recentul scandal de la episcopia Oradiei, unde episcopul a fost „faultat" de corpul consilierilor clerici nemulţumiţi). Este timpul întoarcerii la canoanele Bisericii universale, singura legislaţie adevărată şi cu autoritate a Bisericii. Astfel, conform principiului autonomiei eparhiale, canonul 25 Calcedon şi canonul 35 *in Trullo,* episcopul este monarh în eparhia lui, aşa cum Dumnezeu este monarh în univers. La nivelul Bisericilor locale mitropolitane, forul de conducere trebuie să fie sinodul mitropolitan, adică toţi episcopii unei mitropolii sub preşedinţia episcopului metropolei, cel cu funcţie de mitropolit. La nivelul întregii Patriarhii a României, forul de conducere este sinodul format din mitropoliţi, numit şi sinod permanent, iar în cazuri excepţionale, sinodul tuturor episcopilor, numit şi sinodul general. Ocazional, dacă nu se poate deplasa, un mitropolit are dreptul să delege un episcop sufragan în sinodul permanent. În această formă de organizare conformă cu tradiţia eclesiologică a Bisericii universale, episcopii ar purta responsabilitatea directă şi totală a conducerii Bisericii. De asemenea, în conformitate cu canoanele şi evoluţia istorică a Bisericii pe teritoriul României, patriarhul României nu este de fapt decît un mitropolit primat cu titlul onorific de patriarh (procedură asimilabilă principiului enunţat de canonul 12 de la Calcedon, conform căruia un scaun episcopal, ridicat în rang prin decizie politică, nu deţine acel rang decît cu titlu onorific). Abuzul canonic al înfiinţării prin autoproclamare de noi patriarhii a fost comis în contextul afirmării naţionale şi al luptei antiotomane în secolul al XIX-lea, cînd Patriarhia ecumenică a fost identificată cu interesele Imperiului Otoman. În acel context, sinodul general al Patriarhiei ecumenice a condamnat organizarea de biserici locale pe principii naţionale, sub numele de *filetism,* dar logica forţei s-a impus şi Patriarhia ecumenică, izolată într-o Turcie naţionalistă ostilă creştinismului, a recunoscut în cele din urmă patriarhiile naţionale, dar în sensul onorific pe care îl evocam mai sus. Această fază naţionalistă, cu tendinţe schismatice pe alocuri, e cazul să se încheie la acest început de mileniu. Ortodoxia universală are nevoie să-şi afirme mai puternic unitatea sinodală, iar Biserica Ortodoxă Română este chemată să răspundă acestei exigenţe istorice. Deasupra Bisericii locale a României se află, în pofida mult prea afirmatei autocefalii, istorica Biserică-mamă, Patriarhia ecumenică. Rolul ei se reduce, în mod normal, la întîietate onorifică sau la intervenţie sinodală în caz de criză majoră. Un astfel de exemplu este intervenţia patriarhului ecumenic, după consultare sinodală cu întîistătătorii Bisericilor autocefale, în recenta criză a Patriarhiei de Ierusalim. Este bine de ştiut că, într-o situaţie gravă, Biserica Ortodoxă Română se află sub oblăduirea rugătoare a celorlalte Biserici-surori sub preşedinţia patriarhului ecumenic. În acest fel s-ar afla înaltul cler în echilibru între naţional şi universal, între nevoia de autonomie şi recunoaşterea autorităţii colegiului episcopilor ortodocşi.

Astfel, deopotrivă reactivarea prezenţei şi activităţii laicatului în Biserică (v. şi articolul meu din suplimentul „Aldine" al *României libere* de pe 8 septembrie a.c.) şi restrîngerea deciziilor de ordin duhovnicesc, dogmatic, liturgic, canonic şi eclesiologic în mîinile episcopatului, ieşit în majoritate din rîndul monahilor, contribuie la reechilibrarea forţelor vitale ale Bisericii.

Un principiu canonic de primă importanţă, din păcate uitat în bisericile ortodoxe în ultima vreme, este cel al cununiei mistice dintre episcop şi eparhie. Un episcop este legat pe viaţă de eparhia lui. Din cauza modificărilor de geografie eclesiastică datorate transformărilor politice pe care le-a suferit Imperiul Bizantin, părinţii Bisericii au acceptat un pogorămînt, ca în mod excepţional un episcop să poată fi mutat o singură dată de la o episcopie la alta (v. procesul patriarhului ecumenic Matei I, 1397-1410, acuzat de trisepiscopat, toată dezbaterea canonică în articolul lui V. Laurent, *Le trisépiscopat du patriarche Mathieu Ier (1397-1410),* Paris, 1972). În conformitate cu acest principiu canonic, episcopul, indiferent de rangul episcopiei respective, era ales cu precădere dintre călugări, clerici sau chiar mireni. De aceea nu ar fi normal ca episcopii Bisericii noastre să-şi dorească părăsirea eparhiei lor pentru alta, atîta timp cît nu există ameninţarea unei invazii „barbare" (argument acceptat de canoanele sinodului *in Trullo),* nemaispunînd că nici un episcop care se află la cîrma unei a doua eparhii nu ar putea fi un candidat legitim la scaunul patriarhal. Repet – scaunul patriarhal este, înainte de toate, eparhia arhiepiscopală a Bucureştiului cu rang mitropolitan pentru Muntenia şi Dobrogea. Această alegere nu trebuie privită ca o supremă avansare în grad într-un *cursus honorum* care presupune traversarea mai multor scaune vicariale, episcopale, arhiepiscopale şi mitropolitane. În orice caz, sper ca sinodul să fie conştient că vacantarea vreunuia dintre scaunele actuale, prin alegerea patriarhului, nu trebuie să trezească o sarabandă a scaunelor muzicale pentru reamenajarea geografiei eclesiastice, în funcţie – Doamne fereşte! – de votul dat la alegerea patriarhului.

În aceeaşi logică a fidelităţii faţă de întemeierile originare ale Bisericii, episcopii nu trebuie să fie aleşi decît tot de episcopi. Aşa cum apostolul Matia a fost ales în colegiul apostolic prin chemare de către ceilalţi apostoli şi tragere la sorţi între doi candidaţi (Fapte 1, 21-26), tot aşa şi tradiţia Bisericii a prevăzut ca episcopul unei episcopii vacante să fie ales de colegii din sinodul mitropolitan, sub preşedinţia şi cu încuviinţarea mitropolitului (canonul 4 al primului sinod ecumenic, Niceea I). Iar canonul 6 al aceluiaşi sinod prevede că este de dorit ca episcopii din sinod să realizeze unanimitatea asupra persoanei alese, iar ca pogorămînt este formulată permisiunea ca în cazul în care din animozitate personală, deci fără motiv serios, doi sau trei se opun, să decidă majoritatea. Un caz aparte în istoria alegerilor episcopale îl reprezintă cel al Patriarhiei de Constantinopol şi, în Bizanţul tîrziu, cel al principalelor centre mitropolitane unde, datorită caracterului sacru recunoscut împăratului bizantin, acesta avea privilegiul de a exercita un control asupra alegerilor episcopale. Nici o figură politică din lumea de azi nu poate fi echivalată, nici măcar prin analogie, cu împăratul Bizanţului, deci nu vom mai dezbate acest caz.

Principiile canonice amintite mai sus contrazic în mod evident ceea ce am numit „compromisul" şagunian, adică participarea laicilor clerului de mir la alegerea episcopului. Rămîne să ne dorim ca sinodul să fie conştient că prin revizuirea statutului are ocazia, poate chiar înaintea alegerii noului patriarh, de a reveni la întemeierile canonice ale primului mileniu creştin. Tradiţia sacră poate prevala din nou asupra unor efemere tradiţii istorice.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

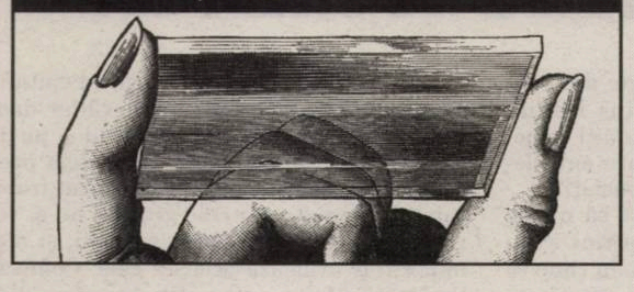

Cînd politicienii nu suportă cultura

Trăim într-o adevărată inflaţie a *talk-show*-ului politic. Sau, în fine, a ceea ce unii cred că e *talk-show* politic. Marea dragoste a unor televiziuni faţă de acest tip de emisiune se explică în primul rînd prin faptul că este o producţie cu costuri minime şi care se face „din mers“, aproape de la sine, fără să ceară prea mare efort sau creativitate. În afară de salariile celor din echipa tehnică, mai plăteşti doar salariul unui moderator (hai, doi moderatori) şi-atît. Invitaţii vin, în general, pe gratis (există, e-adevărat, şi cazuri de analişti de serviciu care au semnate contracte cu televiziunea unde sînt invitaţi de obicei, dar cazurile acestea sînt puţine). Iar invitaţii îţi fac toată treaba, pentru că sînt ahtiaţi să se audă vorbind – în special la televizor – şi sînt dispuşi, prin urmare, să-şi dea cu părerea despre orice. Cel mai la-ndemînă le este, desigur, politica, unde – nu-i aşa? – se pricepe toată lumea. Astfel eşti pus, ca telespectator, să asişti la interminabile „dezbateri“ prilejuite de nu ştiu ce gest sau cuvînt aruncat într-o doară de cîte un personaj de pe scena publică. Dacă politica în general se bazează pe vorbe, la noi este făcută aproape *numai* din vorbe. Prin urmare, analizele politice de pe micile noastre ecrane nu fac altceva decît să întoarcă pe toate părţile nimicul vorbelor şi să se învîrtă în jurul cozii. Iarăşi şi iarăşi.

Ca şi cum n-am avea destule astfel de emisiuni despre nimic, iată că PDG interimar al TVR, Alexandru Sassu, ia decizia să înlocuiască, în grila de toamnă a postului public, cîteva emisiuni culturale cu *talk-show*-uri politice. Astfel, vor dispărea din programul canalului TVR 1 emisiuni ca *Lumea citeşte* a lui Ioan T. Morar sau *Nocturne* a Marinei Constantinescu.

În mod sigur, politicianul Alexandru Sassu nu prea înţelege care-i treaba cu „prostiile ăstea“ legate de cultură – asta dacă nu-l apucă şi pe el cheful să scoată mitraliera cînd aude de aşa ceva... El ştie un singur lucru: politica ne dă ăstora ca noi de mîncare, aşa că ea e Dumnezeul nostru. Apoi, el a fost pus acolo de PSD şi, cum PSD-ul stă cam prost în sondaje, trebuie să facă şi el ceva ca partidul să se mai redreseze pînă la alegeri. Şi cum s-ar putea redresa cu amărîtele de emisiuni culturale?

Amărîtele de emisiuni culturale acoperă, totuşi, una dintre obligaţiile de care trebuie să se achite postul public – aceea de a educa. Dar cine mai ţine cont la noi de acest lucru? TVR a început de mult să se comporte ca un canal comercial, să fie interesat de rating şi să concureze televiziunile comerciale cu armele lor. Într-o discuţie cu şefii de la TVR, lui Ioan T. Morar i-a fost invocat ratingul, ca ultim argument pentru renunţarea la emisiune. În paranteză fie spus, *Lumea citeşte* nici nu stătea chiar prost la acest capitol – avea în jur de două puncte, ceea ce nu e rău deloc, luînd în consideraţie toate „manevrele“ contraproductive de care avea parte (şi de care au parte la TVR toate emisiunile culturale): programarea la ore imposibile, schimbarea zilei de difuzare fără ca acest lucru să fie anunţat, lipsa promovării. Dar o emisiune culturală nu trebuie judecată după ratingul pe care-l face, că nu acesta e rolul ei. După cum am mai scris şi altă dată, *Lumea citeşte* era eficientă în a atrage publicul larg către lectură (îi ambala cartea în sclipiciul unei vedete populare) – şi prin asta îşi atingea scopul.

Vom mai aminti, pentru a nu ştiu cîta oară, că TVR nu e feuda nimănui – nici a Guvernului, nici a Preşedinţiei, nici a partidului din rîndul căruia e numit Preşedintele Director General. Este un post public, plătit din banii noştri. Ştiu că toate aceste lucruri le par celor care au în mîini frîiele puterii nişte bla-bla-uri bune de adormit copiii. Ei fac tot ce ştiu ei... Asta nu înseamnă însă că noi, simplii plătitori de taxe, trebuie să ne resemnăm şi să acceptăm această situaţie ca pe-o fatalitate.

Adina POPESCU

Atitudinea faţă de ştiri

„Accident înfricoşător la Hunedoara unde un băieţel a murit, după ce a fost lovit de un geam, căzut de la etajul şase al unui bloc. Drama s-a petrecut sub ochii altor copii care se jucau în faţa blocului. Bucăţi mari de sticlă l-au izbit pe băieţel în cap şi pe sora lui în picior. Micuţul a fost dus în comă la spitalul din Petroşani, cu o bucată de sticlă în craniu. Medicii nu l-au mai putut salva. Poliţiştii au deschis dosar penal şi caută vinovaţii pentru moartea băiatului.“

Acesta este un exemplu tipic de ştire (sau mai degrabă de non-ştire) difuzată pe unul dintre posturile comerciale de televiziune. Se intitulează simplu: „Copil ucis de cioburi“. Un trist fapt divers le este „servit“ telespectatorilor pe un ton tragic, într-un ambalaj „atractiv“ care conţine cuvintele „înfricoşător“, „comă“, „moarte“, „dramă“. Abundenţa de adjective, nepermise atunci cînd vorbim despre o ştire, este şi ea semnificativă. De regulă, adjectivele şi detaliile te duc cu gîndul la o poveste şi se pare că telespectatorii români sînt irezistibil atraşi de poveşti, cele mai multe cu accente *horror*. Întreaga istorie se sfîrşeşte cu o formulă-clişeu: „se caută vinovaţii“. Astfel, realizatorul îl cointeresează pe cel care priveşte, îi dă asigurări că moartea copilului nu va rămîne „nerăzbunată“. Desigur, în cele mai multe cazuri de acest gen, nu va exista nici un *follow up*. Sînt ştiri fără urmări, produse de bandă rulantă. Nu vom şti niciodată cine este posesorul geamului de la etajul şase, dacă l-a lăsat dinadins deschis, deşi ştia că abia se ţine în balamale. „Ştiriştii“ îşi dau şi ei seama cît să întindă coarda – un fapt divers nu se poate transforma totuşi într-o investigaţie jurnalistică.

Telespectatorii care comentează ştirea pe site-ul PRO TV-ului se împart în două categorii: cei care transmit condoleanţe (este un nou „model“ de atitudine: exprimarea publică a compasiunii, mai ales prin intermediul Internetului) şi cei care susţin că nu există vinovaţi în acest caz (un alt model, mai vechi: datoria de a-ţi da cu părerea). Supărătoare este însă atitudinea celor care încurajează comentarea unor astfel de „evenimente“.

Conduita jurnaliştilor de ştiri

Într-un recent raport lansat de Centrul pentru Jurnalism Independent, „Două televiziuni: două lumi“, se analizează conduita jurnaliştilor de ştiri de la două canale de televiziune distincte, postul public şi un post privat. Astfel, în raport se spune că „atitudinea jurnaliştilor este în general neutră, reporterii aplică regulile echilibrării informaţiei. Tonul reporterilor de la Antena 1 devine emoţional cînd relatează despre fapte comune, în încercarea de a le face mai atractive, mai «sexy», în vreme ce acoperirea TVR 1 riscă să devină oarecum gri, din cauza filmărilor uneori stereotipe“.

Se pare că televiziunile de la noi au început să-şi mai rezolve din problemele legate de prezentarea ştirilor politice. Cu alte cuvinte, acestea au devenit mai imparţiale faţă de anii trecuţi, poate şi datorită intervenţiilor şi deciziilor CNA. Aceste ştiri se vor acum echidistante, cu prezentarea opiniilor tuturor părţilor implicate, cu declaraţii în oglindă şi comentarii ale analiştilor politici prezenţi în studio. Adevăratele probleme apar însă cînd este vorba despre intruziunea în viaţa privată a celor care devin „eroii“ ştirilor de televiziune. Aici se duce de fapt lupta pentru audienţă. Ce au învăţat reporterii în ultima vreme? Cum să devină mai agresivi. „Moda“ *stand-up*-urilor de la „locul faptei“, atît de des utilizate acum de posturile comerciale, le permite reporterilor să se implice în ştirea pe care o prezintă. Să aibă o atitudine acuzatoare atunci cînd este vorba despre abuzuri împotriva copiilor, furturi, agresiuni. Să ignore de multe ori prezumţia de nevinovăţie. Sau să-şi exprime propriile emoţii. „Lîngă o maşină zdrobită sau într-o zonă plină de fum, reporterii îşi exagerează reacţiile, folosind epitete pentru a descrie ce îngrozitor, ce oribil sau chiar ce senzaţional a fost accidentul auto despre care ei relatează“, observă raportul citat mai sus. De altfel, accidentele, în special cele rutiere soldate cu morţi şi răniţi, se menţin în topul ştirilor de „maximă audienţă“ (uneori chiar deschid buletinele de ştiri). Ceea ce ne-ar putea face să credem că departamentul de PR al Ministerului Internelor şi Reformei Administrative are un „contract“ cu principalele posturi de televiziune. (N-aţi observat că mai nou purtătorii de cuvînt ai secţiilor de poliţie nu mai sînt acei foşti miliţieni care nu pot lega două vorbe, ci nişte domnişoare simpatice care ştiu cum să ne povestească ce şi cum?) Desigur că „poliţia ne informează“, însă adevărul este că astfel de ştiri se produc cu costuri minime. Este suficient doar să ştii la care curbă deosebit de periculoasă de pe şoselele patriei s-a petrecut accidentul, ca o echipă de filmare alcătuită dintr-un reporter şi un operator să ajungă acolo în cîteva zeci de minute şi să „fabrice“ ştirea în maximum cinci. Cu un pic de noroc, se pot

sincroniza şi cu ambulanţele care vor transporta victimele, iar în acest caz prezentatorul buletinului de ştiri ne va atenţiona că vom asista la „imagini şocante“.

La posturile comerciale de televiziune, maniera prezentării ştirilor nu diferă de cea în care acestea sînt realizate. De exemplu, „prezentatorul numeşte «o ştire de ultimă oră» o informaţie despre efectele curative ale unei plante în a trata impotenţa, potrivit practicilor chinezeşti (care sînt vechi de mii de ani!) sau relatează o ipoteză ca pe un fapt confirmat, fără dubii: «OZN-urile ne-au vizitat din nou – cel puţin aşa susţine un băcăuan»“ – se spune în acelaşi raport.

Plusuri şi minusuri în ograda TVR

La postul public de televiziune, ştirile par ceva mai *soft*. Nu acesta este însă motivul pentru care buletinele de ştiri sînt în continuare terne şi plicticoase. De vină sînt filmările lipsite de dinamism şi, în general, modul în care reporterul gîndeşte o ştire. Lipsa sa de imaginaţie. Iar atitudinea poate fi caracterizată uneori şi prin lipsă de interes. Reporterii TVR-ului încearcă să-i imite destul de stîngaci pe cei de la posturile concurente. „Reporterul pare veşnic pe teren, apărînd în *stand-up*-uri în locuri fără semnificaţie pentru telespectatori (coridoarele Palatului Parlamentului, cu toate că lucrările s-au încheiat sau nici nu au început). Se mai întîmplă ca telespectatorul să vadă doar capul reporterului transmiţînd *live* de la unul dintre palate (Guvern, Preşedinţie, Parlament), în vreme ce ambianţa de pe teren nu există“, scrie în raportul „Două televiziuni: două lumi“.

Cu toate acestea, cele mai bune buletine de ştiri par să fie în momentul de faţă cele de pe TVR 2, de la *Ora de ştiri*. Se remarcă, faţă de celelalte, nu neapărat prin atitudine, cît prin alegerea subiectelor. Subiecte care pot face într-adevăr obiectul unor ştiri. *Ora de ştiri* nu te bombardează cu informaţii inutile. Nici nu te face să rîzi sau să plîngi. Îţi „vinde“ însă un conţinut jurnalistic real, învelit într-un ambalaj decent.

Raportul „Două televiziuni: două lumi“, semnat de Manuela Preoteasa, este o componentă a studiului internaţional „Ştirile TV din Prime-Time“ al South East European Network for Professionalization of the Media (SEENPM) – o reţea de centre media care activează în 11 ţări, pentru standarde ridicate ale profesiei.

PUBLICITATE

radiofranceinternationale

Între 26 august şi 23 septembrie,
Dan Pârvu şi invitaţii săi urmăresc
Festivalul Internaţional
"George Enescu"

rfi romania

artcultura
duminica de la ora 13.00

Rayyan AL-SHAWAF

Distrugerea comunităţii creştine irakiene

Pe 3 iunie 2007, preotul caldeean Ragheed Ganni şi trei diaconi au fost ucişi de extremiştii islamici la Mosul, în Irak. Înainte de a fi executaţi, au fost informaţi că vor fi cruţaţi, cu condiţia convertirii la islam. Au refuzat cu toţii. Ganni şi colegii săi sînt doar cîţiva dintre numeroşii irakieni ucişi din 2003 pînă acum pentru simplul motiv că sînt creştini. În plus, mii de creştini au fost expulzaţi din casele lor, hărţuiţi, bătuţi, violaţi şi obligaţi să se convertească la islam, ceea ce a dus la un adevărat exod. Comunitatea creştină din Irak se află la limita dispariţiei. Alte minorităţi religioase au fost de asemenea persecutate, inclusiv iaziţii din nord şi micuţa comunitate mandeeană din sud *(v. caseta – n.red).*

Pînă de curînd, diaspora irakiană a fost relativ restrînsă. Războiul cu Iranul din 1980-1988 a fost însoţit de un boom economic şi nu a favorizat o emigrare în masă a irakienilor. O emigraţie masivă a început odată cu campania din 1988 îndreptată de Saddam Hussein împotriva kurzilor şi a ajuns la cifre impresionante odată cu războiul din Golf din 1991, cînd Saddam a distrus rebeliunea şiită. Sancţiunile internaţionale au contribuit şi ele la plecarea multor irakieni. Deterioarea situaţiei economice a determinat un mare număr de creştini să părăsească ţara; islamizarea de după război, condusă de Saddam, a creat motive în plus pentru emigrare.

Majoritatea creştinilor irakieni sînt caldo-asirieni, un grup ce reuneşte cîteva secte creştine, printre care catolici caldeeni (cei mai mulţi) şi două facţiuni ale Bisericii asiriene de Est. De asemenea, în Irak se mai găsesc armeni catolici şi ortodocşi, precum şi cîţiva anglicani şi protestanţi. În ajunul invaziei aliate din 2003, numărul creştinilor era estimat între jumătate de milion şi 800.000. Perioada violentă şi anarhică care a urmat invaziei s-a dovedit dezastruoasă pentru ei; unele estimări indică că în ultimii patru ani populaţia creştină din Irak s-a înjumătăţit.

Deşi bombardarea bisericilor este reflectată în media, asasinările şi răpirile trec aproape neobservate. Recent totuşi, s-a scris pe larg despre expulzările şi hărţuirile masive la care au fost supuşi creştinii în cartierul al-Daura, din sudul Bagdadului. „Statul Islamic Irak", un grup terorist sunnit aflat sub umbrela Al-Qaeda, a ordonat creştinilor rezidenţi în Al-Daura să plătească *jizya,* o taxă islamică care era impusă în trecut non-musulmanilor. Banii ar urma să fie folosiţi chiar pentru finanţarea acţiunilor care ameninţă comunitatea creştină. 70% dintre creştinii din cartierul respectiv şi-au părăsit casele.

Mandeenismul este o religie care combină elemente din mozaism, creştinism şi mahomedanism, respingînd însă preceptele centrale ale tuturor acestor religii. Mandeenii recunosc ca profeţi pe Adam, Abel, Set, Noe, Avraam şi, mai ales, pe Ioan Botezătorul. Ei cred că Abraham, Moise, Isus Cristos şi Mohamed au fost cu toţii falşi profeţi. Potrivit tradiţiei lor, Ioan Botezătorul a fost cel mai de seamă mesager al divinităţii.

Iazidismul este o religie originară din Orientul Mijlociu, cu rădăcini în zoroastrism. Iaziţii sînt etnici kurzi şi trăiesc concentraţi în zona Mosul din nordul Irakului. Mai există comunităţi mici de iaziţi în Transcaucazia, Turcia şi Siria, dar acestea au fost afectate de emigraţia masivă de după 1990 spre Europa, mai ales spre Germania. Comunităţile lor sînt închise, mariajul cu alte grupuri, inclusiv alţi kurzi, este prohibit şi nu acceptă convertiri. Ei spun că sînt urmaşii direcţi ai lui Adam.

Sursa: wikipedia.org

Tot „Statul Islamic Irak" este grupul care a distribuit fluturaşi de revendicare la scurt timp după un atac oribil împotriva a două sate de iaziţi, în 14 august. Conform organizaţiei irakiene Red Crescent, masacrul a lăsat în urmă 500 de morţi, cel mai mare număr de morţi într-un singur eveniment, de cînd a început războiul, şi 1500 de oameni fără locuinţe. Iaziţii şi mandeenii, două comunităţi religioase care nu sînt nici creştine, nici musulmane, au suferit îngrozitor din cauza extremiştilor musulmani.

Din păcate, violenţa contra creştinilor devine o realitate cotidiană. Este important să înţelegem că în prezent creştinii din Irak nu suferă pur şi simplu din cauza violenţei generale şi a anarhiei care afectează ţara, ci sînt atacaţi pentru simplul motiv de a fi creştini, atît de către islamişti, cît şi de bande de criminali. În timp ce teroriştii islamişti au ca scop curăţirea Irakului de „necredincioşi", criminalii urmăresc exploatarea aşa-zisei bogăţii a creştinilor. Mulţi creştini din clasa de mijloc au sărăcit deoarece au plătit sume exorbitante pentru răscumpărarea membrilor de familie răpiţi – unii dintre ei fiind ucişi oricum.

Deşi creştinii au mai fost persecutaţi de musulmani şi în trecut, atacul furibund la care sînt supuşi în prezent a condus la un lucru fără precedent în istoria Mesopotamiei: creştinii trebuie să-şi ascundă identitatea pentru a evita hărţuirea sau chiar moartea. Femeile creştine poartă *hijab,* iar cei care aveau nume creştine uşor de recunoscut au început să şi le schimbe. Creştinii sînt forţaţi să înlăture crucea de pe biserici sau din interiorul acestora, iar cruciuliţele purtate ca bijuterii au dispărut de pe străzi.

Slujbele bisericeşti sînt anulate cu regularitate; iar atunci cînd se ţin, foarte mulţi enoriaşi sînt prea speriaţi ca să participle. În timpul alegerilor parlamentare, partidele caldeeano-asiriene nu au îndrăznit să susţină o campanie electorală publică, de teamă că ar putea fi percepută ca provocatoare. Pericolul fizic îi urmăreşte pe creştini pretutindeni; grupurile islamice au lansat operaţiuni de epurare împotriva enclavelor creştine, în aproape toate oraşele irakiene. Creştinii sînt atacaţi atît de sunniţi, cît şi de şiiţi. Deşi mulţi au căutat adăpost în nordul controlat de kurzi, pentru cei mai mulţi dintre ei nu există altă opţiune decît să părăsească ţara.

Femeile sînt în mod special vulnerabile. Justificările teologice pentu violarea femeilor non-musulmane sînt larg răspîndite – femeile mandeene fiind în mod special atacate. Este permisă uciderea non-musulmanilor care încalcă legea islamică. Iar prin încălcarea legii islamice se înţelege vînzarea de alcool, purtarea unor haine „indecente", refuzul de a plăti *jizya,* exprimarea unor opinii politice sau chiar practicarea religiei în mod deschis. Uneori, chiar simplul fapt de a nu fi musulman este perceput ca ofensă; multe miliţii islamiste îi obligă pe non-musulmani să aleagă între convertirea la islam şi moarte. Creştinii, iaziţii şi mandeenii înfruntă acum cea mai cruntă teroare islamică.

Indiferenţa studiată a Occidentului

Dar nu numai teroriştii îi atacă pe creştini. O atitudine anticreştină a fost mereu prezentă în mod latent în rîndul populaţiei musulmane, iar acum se manifestă deschis. S-au înregistrat cazuri de musulmani neafiliaţi la nici o organizaţie, care şi-au denunţat vecinii creştini sau au refuzat să plătească datoriile financiare faţă de creştini. Fatwele care autorizează preluarea proprietăţilor abandonate de creştini îi încurajează pe musulmani să forţeze plecarea în exil a vecinilor lor, în timp ce zvonurile privind „colaborarea" creştinilor cu forţele de ocupaţie încurajează violenţa împotriva lor. Acest lucru face parte din islamizarea generală care a cuprins Irakul, stîrnindu-i pe musulmanii obişnuiţi împotriva compatrioţilor creştini, care sînt demascaţi ca fiind „necuraţi" şi „cruciaţi".

Ţările occidentale, de teamă să nu fie percepute ca favorizîndu-i pe creştini, şi-au menţinut o indiferenţă studiată, în timp ce Guvernul irakian şi serviciile de securitate au fost infiltrate de membri ai miliţiilor şiite anticreştine. Spre deosebire de şiiţi, sunniţi şi kurzi, creştinii nu au miliţii proprii şi sînt o pradă uşoară pentru opresorii lor.

Condamnarea de către liderii musulmani a violenţelor sectare este extrem de ineficientă, pentru că fiecare dintre ei refuză să admită – ca să nu mai vorbim să se confrunte cu – extremismul în propria tabără. Clerici musulmani influenţi, cum ar fi sunnitul Hareth al-Dari şi şiitul Muqtada al-Sadr, refuză să recunoască actele comise de cei din propriile comunităţi; în schimb, dau vina pe ceilalţi şi pe armata americană, pentru toate ororile. Acest lucru nu se aplică numai violenţei anticreştine. În mod incredibil, liderii sunniţi îi acuză pe şiiţi că sînt în spatele atacurilor asupra locurilor sfinte şiite, în timp ce liderii şiiţi îi acuză pe sunniţi de răpirea şi executarea sunniţilor neînarmaţi. Drept urmare, există foarte puţină introspecţie şi nici un fel de simţ autocritic din partea fiecărei comunităţi. Liderii musulmani condamnă adesea atrocităţile, dar îi exonerează pe cei care le comit. Între timp, oponenţii occidentali ai războiului din Irak legitimează adesea indirect teroarea islamică. Ipoteza că violenţa musulmanilor era inevitabilă îi absolvă pe teroriştii islamici de responsabilitatea crimelor lor, pervertind astfel moralitatea bunului-simţ.

În mod tragic, vom scrie curînd epitaful comunităţii creştine din Irak. Chiar dacă situaţia se va îmbunătăţi rapid – puţin probabil – în unele cazuri este deja prea tîrziu. Emigraţia masivă a modificat irevocabil demografia şi unele grupuri nu-şi vor reveni niciodată. Pe lîngă creştini, şi alte minorităţi urmează această cale. Conform Societăţii Mandeenilor din America, 85% dintre mandeenii irakieni au emigrat, din 2003 pînă astăzi.

În cele din urmă, nivelul de violenţă din Irak va scădea. Şiiţii, sunniţii şi kurzii vor ajunge la un *modus vivendi,* chiar şi imperfect. În încercarea de a crea o aparenţă de unitate, istoriografia naţionalistă va pune violenţele extreme post-Saddam pe seama forţelor de ocupaţie. Iar aceasta va fi a doua crimă perpetuată împotriva victimelor terorii musulmane. Pentru că nu poate fi o mai mare insultă faţă de cei ucişi decît exonerarea asasinilor lor. Pentru creştinii din Irak, pentru toţi irakienii care au fost ucişi sau persecutaţi din cauza afilierii lor religioase, acest lucru va însemna exonerarea islamiştilor războiului sfînt, fie ei sunniţi sau şiiţi. Ar însemna „să se treacă mai departe" fără ca teologia musulmană a crimei, violului şi genocidului să fi fost pusă în faţa vinei de a fi desfigurat Irakul pentru totdeauna.

Rayyan Al-Shawaf *este scriitor şi jurnalist în Beirut, Liban. O primă versiune a acestui articol a fost publicată în ziarul libanez* Daily Star *în iulie. Obligat de noile violenţe comise în august, autorul a adus povestea la zi pentru cititorii* Dilemei vechi.

traducere de Cristian GHINEA

PUBLICITATE

O campanie inițiată de
Agenția de Monitorizare a Presei
în parteneriat cu
ACBS ICAS

au dus mesajul mai departe
DILEMA VECHE · TRANSILVANIA EXPRES · SAPTE SERI · Ziarul de Iași · Jurnal de Dimineață · GAZETA de SUD · Curierul · Radio 98.3 FM · CITY FM 106.3 · monitorul

Iaromira POPOVICI

Casa Albă, oceanul verde şi deşertul roşu...

„America" e un titlu prea generic: cunoscătorii spun – şi e deja un loc comun, dar real – că există o grămadă de Americi. Ce vezi în New York e una, ce ţi se arată în Washinton DC, Florida sau Arizona e, în fiecare caz în parte, cu totul altceva. Sigur că există un „spirit" comun al tuturor, bazat pe tradiţia democratică, ideologică şi nu numai. Călătorind prin mai multe state, îţi dai seama de acest lucru, ba chiar începi să recunoşti nişte trăsături comune ale „cetăţeanului american" (la o foarte primă vedere – o oarecare naivitate, respect pentru reguli, o doză de încredere în ţara lui şi în general...); dar, în acelaşi timp, vezi şi deosebirile – de pildă, între populaţia hiperactivă a New York-ului, tihna hispanicilor din Florida, înţelepciunea aparent indiferentă a indienilor Navajo sau isteţimea comercială a celor din Las Vegas.

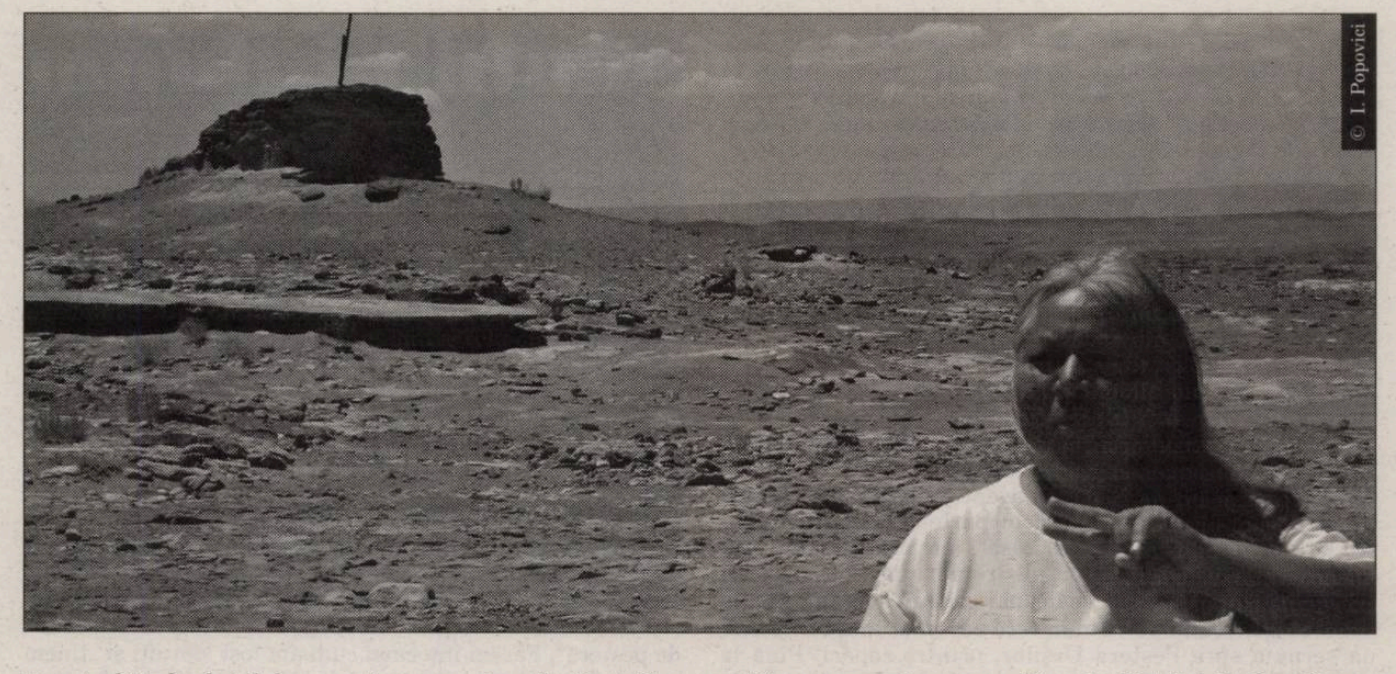
© I. Popovici

Puţin Washington DC

În România, părerile despre Washington DC erau împărţite: unii prieteni care îl vizitaseră spuneau că e interesant, în special datorită multelor muzee, alţii că e plicticos. Drumul spre Washington a fost de rău augur: cu o maşină închirată, ne-am chinuit vreo oră să ieşim din New York, pe autostradă – în mare pentru că nu ne înţelegeam (încă) cu GPS-ul, o voce preţioasă pe un ecran care îţi spunea peste cîte mile s-o iei la dreapta şi peste cîte, la stînga. Din cauza „abilităţii" noastre deficitare de a aprecia distanţele nu doar în mile (pentru că de la un moment dat încolo am învăţat să le convertim în kilometri), niciodată nu o coteam cînd era cazul, ci mereu mai devreme sau mai tîrziu. Urmare a acestei simptomatice desincronizări, am intrat pe autostradă de trei ori, plătind reglementara taxă de 9 dolari de fiecare dată, şi tot de atîtea ori am şi ieşit. Am rezolvat problema cu greu, într-o manieră, în sfîrşit, umană: am oprit GPS-ul, am ieşit din maşină şi am întrebat pe cineva.

În Washington DC am pornit-o agale spre centru, uimită să ajung pe Capitol Hill, despre care eu învăţasem, la orele de latină, că se află în Roma antică şi reprezintă unul dintre cele 7 dealuri ale capitalei Imperiului Roman. Dar cum imperiile se schimbă şi lucrurile se repetă, am înţeles că pot întîlni aici, într-o altă interpretare sau la o altă scală, locuri şi concepte pe care le credeam bătute în cuie în alte lumi (mult mai flagrant şi mai kitsch mi s-a întîmplat ceva asemănător în Las Vegas, unde New York-ul, Veneţia, Parisul, palatul lui Caesar şi piramidele egiptene erau aduse la faţa locului şi transformate în locuri măreţe de distracţie). Arhitectura oarecum clasică şi oricum sobră şi cu prestanţă a construcţiilor, multe oficiale, din Washington, îi dă un aer prea formal şi îl lipseşte de căldura New York-ului. Casa Albă e parcă, în contextul atîtor surate uriaşe, o clădire ceva mai prietenoasă: nu foarte mare, cochetă şi... cu adevărat albă (îmi vin în minte reclamele la Ariel...). Ca s-o vezi pe dinăuntru, trebuie să te programezi cu luni înainte. Poţi, în schimb, să te fotografiezi în faţa ei. Preşedintele nu iese la geam să te salute, însă vizavi de sediul său poţi discuta cu cîţiva oponenţi ai politicii sale în Irak: o doamnă de vîrsta a treia stătea nemişcată acolo, cu scaunul şi fluturaşii ei. Pe lîngă ea, în parcul din zonă, nenumărate veveriţe cenuşii, încrezătoare, veneau să-ţi mănînce din palmă.

Florida: Miami Beach şi Disneyworld

Despre Miami Beach ştiam din serialul *Baywatch,* şi, ca atare, o consideram „o chintesenţă" a staţiunilor *fancy* de pe oricare litoral din lume. Nu ştiu în care parte a ei am stat noi (în cea la modă sau nu), şi nici dacă am ajuns pe plaja care trebuia, cert e că totul părea cuminte, iar turiştii erau departe de salvamarii din *Baywatch* (constînd în mare parte din familii cu copii, fără aere de top-modele). Se închiriau şezlonguri, cam aşa, ca la Neptun, cu umbrele cu tot. Umbrelele ne-au fost utile, pentru că a plouat cu găleata, în rafale: abia pe la a treia răpăială am înţeles (noi, oamenii de pe plajă) că soluţia ideală e alta, cu mult mai simplă – să intri în oceanul verde, limpede şi cald, unde ploaia nu te mai poate atinge. Pe aceeaşi ploaie am vizitat şi restul staţiunii, albă şi Art Déco, cu palmieri mai adevăraţi decît la Mamaia: nu mi-a displăcut, avea stil, dar parcă prefer albul din Grecia, din Halkidiki.

Motivul principal al vizitei noastre în Florida nu era, însă plaja, ci *Disneyworld*-ul. Cel mai mare parc al idolului copilăriei mele se află acolo; de fapt nu e un singur parc, ci sînt patru, tematice: *Magic Kingdom, Disney-MGM Studios, Animal Kingdom* şi *Epcot.* Cel mai clasic şi mai aproape de aşteptările celor care, copii fiind prin anii '70, am tot văzut desene cu Mickey, Donald, Pluto, Chip şi Dale etc., este *Magic Kingdom*. Acolo poţi vedea tocmai aceste personaje clasice (evident, celor anterior menţionaţi li se alătură Albăca-Zăpada, Cenuşăreasa, Pinocchio, Peter Pan, dar şi Winnie Ursuleţul şi a lui ceată). În jurul fiecărei serii de personaje, sau, mai bine-zis, al fiecărui film Disney, se creează cîte o „lume": te plimbi cu trenuleţul printre decoruri în relief, mobile şi cîntătoare, ce ilustrează scene celebre. Chintesenţa kitsch-ului dulce – veţi spune, şi e adevărat. Dar pentru copii – cred – şi nu numai, e o experienţă. Pînă la urmă, cine nu-şi doreşte o lume idilică, în care fericirea nu e un deziderat, ci o caracteristică? Formula fericirii e întregită de parada personajelor (acestea defilează în care alegorice împodobite de luminiţe colorate) şi jocurile de artificii, din fiecare seară. Totul e minunat, dar dacă mergi mai des (de patru ori la rînd, cum am fost noi), fericirea devine obositoare: se pare că unul dintre visurile mele (sînt convinsă, şi al multor altora), şi anume să fie Crăciun în fiecare zi, nu ţine în realitate.

Copilul meu a mers însă în *Disneyworld,* mai mult pentru „senzaţii tari" decît pentru scene idilice. În fiecare din cele patru parcuri, plus în altele pe lîngă, se găsesc *montagne-russe*-uri. Exista unul şi pe vremea mea, în plină Românie socialistă, în Orăşelul copiilor: dar cel de acolo nu era mai mult decît un trenuleţ pe şine la înălţime, care mergea cu o viteză uşor peste limita normală şi avea o singură pantă semnificativă. Ideea mea de pericol se opreşte acolo. *Montagne-russe*-urile de acum intră într-o complet altă categorie: nu numai că durează mult mai mult şi merg cu viteză mult mai mare, dar te şi întorc cu capul în jos de cîteva ori, traiectoriile lor conţinînd cîteva asemenea bucle. M-am urcat şi eu o dată, fără să ştiu ce mă aşteaptă, într-un astfel de trenuleţ: la un moment dat pierzi controlul, nu-ţi mai simţi trupul, închizi ochii şi-ţi zici că... ce-o fi o fi, asta e...

Băiatul meu şi alţii din generaţia lui spun că tocmai asta le place: faptul că pierzi controlul. Altfel, dacă ai avea parte doar de o alunecare lină pe şine, ca să te simţi ca într-unul din zborurile lui Peter Pan, nu ar mai avea nici un farmec. Ca atare, el s-a urcat de nenumărate ori în cele care te dau peste cap. Şi pentru că în *Disneyworld* nu erau destule, am ajuns şi la *Busch Gardens,* un uriaş parc numai de *montagne-russe*-uri, tot în Florida, unde se pare că se găsesc cele mai periculoase din lume. Unul dintre ele, *Sheikra,* întrupa cel mai bine ideea mea generală despre asemenea forme de distracţie: arăta ca un instrument de tortură postmodern, aşa cum vedeam vagonetele (acum *floorless,* spunea reclama, şi aşa era şi în realitate, adică fără partea de jos, cu picioarele „victimelor" fluturînd în aer), smucindu-i pe bieţii amatori de senzaţii tari în toate felurile, culminînd cu o pantă de aproape 90°.

De altfel, *Busch Gardens* este tot un parc tematic, în afara sistemului *Disney:* în loc de latura idilică, se axează pe ideea de sălbăticie. Toate *montagne-russe*-urile poartă nume cu rezonanţă africană, decorul este în acelaşi spirit şi se găsesc acolo chiar animale sălbatice, în carne şi oase, pe care le poţi admira într-un safari: hipopotami, zebre, pînă şi un elefant... Realitatea îmblînzită, apoi resălbăticită artificial, ponderat, adusă la gradul de suspans, cerut de public, se pare că era o modă acolo. Hotelul din Las Vegas, la care am stat şi care se numea *Circus Circus,* avea un parc de distracţii chiar în incintă. În fiecare dimineaţă te puteai duce să te dai în nişte *montagne-russe*-uri la fel de fioroase, dar la scală mai mică, sub supravegherea părinţilor şi a personalului îndatoritor. Joaca, se pare, a căpătat o componentă *horror* şi una mecanică pe care leagănele şi barele de altădată (unde, apropo, doar acolo aveam ocazia să ne mai dăm peste cap) nu o includeau.

© I. Popovici

Indienii Navajo, pietrele roşii şi urmele de dinozaur

În Arizona mi-a plăcut de la început. Deşi, sau poate tocmai pentru că nu era nimic. Peisajul era minimalist, deşert şi atît, cum am învăţat la master, „gradul zero al scriiturii" (e drept că era vorba despre cu totul alt „deşert"). Şi cu mult potenţial de speculaţii şi desăvîrşiri interioare, aşa cum am înţeles din multe *road-movie*-uri în care eroul, măcinat de crize de conştiinţă, gonea cu maşina (decapotabilă, de preferinţă) prin pustietate. Sau, pur şi simplu, pentru că, după aglomerările umane din *Disneyworld,* era binevenit. După atîta exces, măcar puţină penurie. După atîta lume artificială, în sfîrşit, una reală.

Evident, imperfectă. Nimic idilic în deşertul ăsta. Căldură mare şi uscată, plante – ioc, cel puţin pe o porţiune mare, cu excepţia cactuşilor şi a unui soi pe care noi, cei obişnuiţi cu platourile Bucegilor, i-am numi „jnepeni". Distanţe imense cu acelaşi peisaj, în drumul nostru spre Tuba City. Puţine informaţii turistice, şi acelea foarte discrete. Deodată, la marginea drumului, un anunţ mare: *Dinosaur tracks* (urme de dinozauri). În plin deşert, care deja se făcuse roşu (aşa este în zona Sedonei, care nu degeaba se numeşte *Red Rock County),* erau, într-adevăr, din loc în loc, nişte urme uriaşe, bine întipărite în pămînt. O indiancă Navajo, între două vîrste, ne spune s-o luăm drept ghid, că din asta îşi cîştigă existenţa. Ne povesteşte, la fiecare urmă de dinozaur, cărei specii îi aparţine şi o evidenţiază turnînd apă peste ea. O întrebăm dacă sînt reale, şi se jură că sînt. Ne mirăm că nu se face mai mare tam-tam în jurul lor: ne spune că, în ziua de azi, interesul pentru fosile e scăzut. Apoi ne invită să cumpărăm din ceea ce, peste tot prin ţinut, se numesc *Navajo Arts and Crafts:* bijuterii, în principal, făcute de indienii din zonă, unele din argint, altele din pietre semipreţioase, altele – asemănătoare zgărzilor împletite din Maramureş. Cumpărăm nişte pietre, pur şi simplu, pe care le observăm apoi, la tot pasul, pe jos, în deşert.

Întreaga zonă Tuba City, gestionată de indienii Navajo, este cam aşa: sărăcăcioasă, cu servicii puţine şi mediocre. Indienii înşişi sînt demni, nu foarte exteriorizaţi, fără să-şi piardă doza de spiritualitate pe care ţinem să le-o atribuim (vezi filmele cu înţeleptul şef de trib...). Atitudinea lor poate fi interpretată ca o consecinţă a istoriei şi a nenumăratelor victorii ale cowboy-lor asupra indienilor din binecunoscutele western-uri.

Toate acestea nu împiedică măreţia în sine a peisajului. Monument Valley, şi mai ales Grand Canyon, deşi tot destul de discret „ambalate", te lasă cu gura căscată. Şi, poate, mai ales pietrele roşii din Sedona, printre care faimoase sînt Belle Rock şi Cathedral Rock, adevărate castele naturale, capabile să impresioneze şi un citadin prin excelenţă.

La un moment dat, ieşim din Arizona şi pornim, tot prin deşert, spre o altă Americă: Las Vegas-ul. Dar despre acesta, poate cu altă ocazie.

Ruxandra TUDOR

Locuri care totuşi merită...

Să despicăm firul în două – turism poţi face sau în ţară, sau în străinătate. Şi acum în patru – în ţară poţi face turism „clasic“ (la mare sau pe Valea Prahovei) sau „experimental“, căutînd locuri noi, redescoperind destinaţii uitate. Clasicul înseamnă înghesuială, trafic excesiv, bani mai mulţi, e drept, o stare relativă de confort, dar mai nimic nou. Am ales experimentul şi am descoperit, într-adevăr, locuri în care poţi fi fericit că ai ajuns şi de care te desparţi cu greu şi cu amintiri pentru o viaţă. Cu bune şi rele, cu lucruri care pot şi trebuie să fie schimbate. Am putut construi astfel un traseu de locuri interesante şi „obiceiuri“ care arată după cum urmează.

Repede, repede, la peşteră e coadă mare

Convinşi atît de poveştile fascinante ale prietenilor, cît şi de sumedenia de informaţii superlative de pe Internet, ne-am ales ca prim obiectiv din aventura noastră apuseană Peştera Urşilor. Fiind destul de departe de locul care, pentru cîteva zile, avea să ne fie „casă“, am preferat unui traseu, cum se spune – de picior, un drum naţional, şi apoi, din comuna Sudrigiu, 16 km de drum judeţean asfaltat pînă în satul Chişcău. Din punctul în care am lăsat maşina, şoseaua şerpuia spre Peştera Urşilor, printre copaci. Pînă la „obiectiv“ însă nu am putut rata bazarul de lîngă parcare, un loc în care se vindeau tot soiul de obiecte lipsite de orice urmă bun-gust, fără specific, fără nimic. Din acelea pe care le poţi găsi oricînd pe Valea Prahovei, pe DN 1, lîngă Vadul Cerbului sau la Castelul Bran. Brelocuri cu echipe de fotbal şi cu Dracula, diplome pentru „cel mai bun tată“, „cea mai bună mamă“ şi „cel mai bun“ orice, telefoane mobile de plastic, clame de păr cu fluturaşi, tot soiul de statuete abstracte din lemn care să-ţi amintească pe unde te-ai plimbat – „Chişcău, Peştera Urşilor, 2007“ –, cascade de dormitor şi ceasuri cu Maica Domnului cu Pruncul etc. Din toate produsele expuse la vînzare ne-au atras atenţia doar florile de mină şi, desigur, bunătăţile tipice: sirop, vin, brînză în coajă de brad, ţuică de prune, rachiu de pere, brînzoaice, clătite, şerbet etc. Greu de părăsit această lume pestriţă pentru că fiecare negustor ne îmbia cu cuvinte dulci, doar-doar vom cumpăra ceva.

După cîteva minute şi un peisaj pîrjolit, am ajuns în faţa unei clădiri fade, de culoare albă la origine, spălăcită acum. Pe un geam din termopan era lipit un afiş care ne-a captat atenţia: „Intrarea în peşteră se face pe la 1, prin bar“. Am cumpărat bilete, am urcat la 1 – bănuind că despre etaj era vorba în anunţ – şi, printre nori de fum de ţigară şi mirosuri alcoolice dintre cele mai variate, am zărit o uşă tot din termopan alb – intrarea în peşteră. Stînd la coadă, am înţeles şi rolul barului: plictisit de atîta aşteptare, aveai unde să-ţi omori timpul. La un moment dat, a apărut şi ghidul care a început să ne ordoneze, în şir indian. Unu, doi, trei... peste 40 de indieni. Am plătit şi taxa foto – de trei ori preţul biletului – cu gîndul că banii vor fi folosiţi cumva, tot pentru peşteră. În timp ce grupul înainta aproape în pas alergător, explicaţiile ghidului curgeau şi ele pe bandă rulantă: „Peştera Urşilor măsoară 1500 m... La început s-a format galeria superioară, mai apoi cursul subteran de apă a modelat galeria inferioară...“. Din păcate, n-am reuşit să prindem decît frînturi din informaţii pentru că mai tot timpul rămîneam în urmă, dornici să facem cît mai multe poze.

La un moment dat, de nicăieri din întuneric, apare ghidul cu numărul doi, a cărui principală sarcină era – se pare – să verifice chitanţele turiştilor care fac poze. Sau cel puţin aşa am dedus din felul – superior, ar fi vrut el, stîngaci, ni s-a părut nouă – în care ne-a abordat cînd ne-a văzut făcînd poze: „Nău foto, nău foto! Mani, mani!“. După ce i-am demonstrat că sîntem bun-platnici şi că este cazul să-şi descleşteze mîna de pe obiectivul aparatului de fotografiat, omul s-a calmat, dar nu ne-a lăsat să zăbovim foarte mult într-un loc – chipurile, să nu ne îndepărtăm de grup. Tehnica era simplă: mergea la un pas în urma noastră şi stingea lumina aşa încît să nu mai putem face poze. În acest fel, deloc elegant, de a ne zori, am mai prins cîteva din explicaţii. „În funcţie de compoziţia chimică a apei şi de înălţimea şi frecvenţa de cădere a picăturilor, stalactitele şi stalagmitele iau forme dintre cele mai variate...“ 45 de minute – atît a durat vizita. Trei sferturi de oră într-o lume „îngheţată“, fabuloasă, care-ţi rămîne în minte pentru mult timp şi de care îţi aminteşti cu drag. Şi în care îţi doreşti să revii cu orice preţ!

Măgura e frumoasă, nimic de zis, dar nu o găseşti

După ce ieşim din Peştera Urşilor, sătenii ne indică un traseu care ar fi trebuit să ne ducă la Măgura. Una dintre cele mai frumoase peşteri din România. „Stînga, peste podeţul de lemn, şi mergeţi drept. Şi ţineţi calea pînă daţi

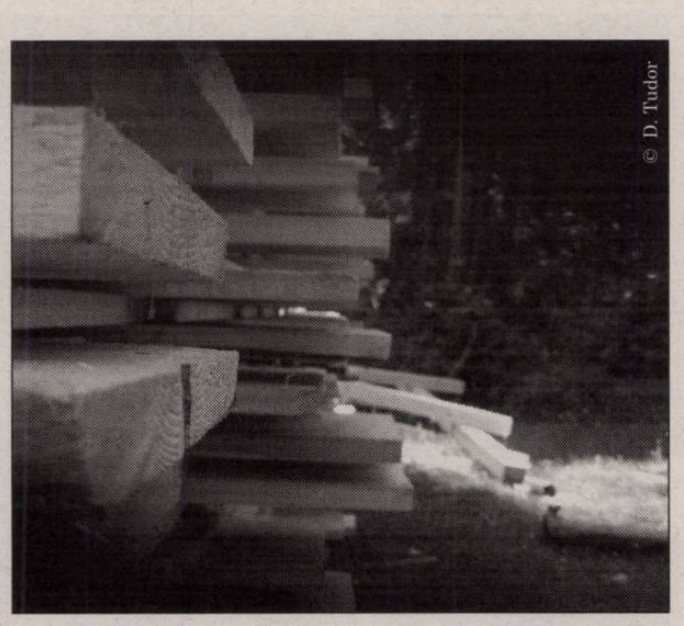

de peşteră“. Facem întocmai cum am fost sfătuiţi şi „ţinem calea“, furaţi de frumuseţea şi de sălbăticia din jur. În scurt timp însă, drumul drept s-a transformat într-un urcuş din ce în ce mai anevoios, fără nici un marcaj care să ne indice că sîntem pe drumul cel bun. După două ore, fără speranţă şi cu răsuflarea tăiată, abandonăm şi ne întoarcem agale de unde am plecat, fără să regretăm însă plimbarea. În fond, plăcerea nu stă neapărat într-o serie lungă de obiective pe care le bifezi pe o listă imaginară. Chiar şi un simplu „hai-hui“ pe un drum care nu duce nicăieri are un farmec pentru care merită să te aventurezi!

Pensiunea mea, a ta, dar nu şi a lor

După o zi de cutreierat cărările în lung şi-n lat, ajungem „acasă“ obosiţi şi – aşa cum se întîmplă mai mereu la munte după un traseu lung – flămînzi. „Aerul de munte“ este de vină – parcă aşa se spune... De pe marginea drumului, dintre copaci, ne face cu ochiul o pensiune cochetă din lemn, rustică pînă la ultima ţiglă de pe acoperiş, plină de jardiniere cu flori viu colorate. În curte – o grădină botanică în miniatură, amenajată cu mult bun-gust – lenevea un Saint Bernard. Cum ar fi putut lipsi din acest tablou montan tocmai „cîinele rău“! Dulăul însă, în loc să fie vigilent aşa cum se cădea la statura şi statutul lui în peisaj, era de-o indiferenţă şi de-o relaxare aproape molipsitoare! Soarele era mai important pentru el decît orice altceva din jur. O plăcuţă de lemn care scîrţîia surd în bătaia vîntului ne confirmă bănuielile: „Pensiune. Cazare şi Restaurant“ – exact locul pe care îl căutam! Intrăm, dăm bineţe şi ne îndreptăm agale spre terasa primitoare. O doamnă mărunţică, frumos îmbrăcată, poate prea „cochetă“ pentru atmosfera „turistică“ din jur, ne răspunde la salut şi, văzînd că vrem să ne aşezăm la masă, ne-o retează scurt: „Ne pare rău, dar noi nu servim turiştii din afară!“. Am fost atît de surprinşi de „amabilitatea“ doamnei, încît ne-a luat vreo două minute să ne dăm seama ce vrea de fapt să spună: pe scurt, cazarea în pensiunea cu pricina era o condiţie obligatorie pentru a mînca în restaurant. Cum nu aveam în plan să rămînem peste noapte, mesajul era să ne luăm gîndul de la masă, dar cum „locantele“ gastronomice din zonă erau destul de limitate, am preferat să insistăm. De voie, de nevoie, am fost poftiţi pînă la urmă la una din mese şi am fost serviţi cu ce era mai bun în meniu: ciorbă, păstrăv şi clătite cu dulceaţă de afine. Şi, contrar aparenţelor, ne-am convins că merită să revenim. Poate chiar pentru cîteva zile, nu doar pentru un prînz...

Parcare la preţ de lux, în vîrf de munte

Ziua următoare am fost la gheţarul Scărişoara, un loc de care nu am reuşit să ne desprindem foarte repede. Prea frumos şi prea „rar“ ca să-l părăsim după cele 40 de minute cît a durat vizita în peşteră. Am stat mult şi l-am admirat în tăcere. Cînd am ajuns însă la maşină şi eram pe punct de plecare, o mînă „dîrză“ s-a proptit pe capotă, ne-a făcut semn să tragem geamul şi ne-a fluturat pe sub nas un chitanţier. „Ştiţi că aici e cu parcare!“ – s-a răstit o voce groasă. Ne uităm în stînga, munte. În dreapta, izvor de munte. În faţă şi în spate, drum forestier – imposibil aşadar de înţeles exact ce anume din pustietatea şi sălbăticia dimprejur se dorea a fi o parcare, aşa că am cerut explicaţii. „Da, parcare, ce vi se pare aşa ciudat?! Sînteţi cam nedumerită!“ În creierul muntelui, pe un drum prăfuit şi plin de pietre, un domn în şlapi se postează în faţa maşinii tale şi-ţi cere, la început prieteneşte, mai apoi arogant, o sută de mii. „De lei vechi, sper!“ – spunem noi, avînd senzaţia că încearcă să ne ia de fraieri. „Uitaţi care-i treaba! Zona asta este proprietatea mea, a nevestei şi a copiilor. Este bunul meu şi fac ce vreau cu el. Vedeţi, de acolo şi pînă aici şi după podeţul ăla este terenul nostru şi trebuie să plătiţi o sută de mii pentru că l-aţi închiriat.“ Probabil că nu eram primii care protestam împotriva acestei taxe pentru că „proprietarul“ îşi învăţase lecţia pe dinafară, parcă era un disc de vinilin – vorbea încontinuu, anticipa orice întrebare şi avea răspunsurile pregătite. Aşa am aflat cîţi proprietari de drept are terenul pe care staţiona maşina noastră, numele fiecăruia dintre ei, anul în care a fost înfiinţată firma care figura pe chitanţier, faptul că mega-taxa a fost stabilită de Primăria comunei, şi tot soiul de alte informaţii care nu ne interesau defel! „Văd că vă plictisesc! Nu-nţelegeţi, bine, hai, daţi-mi 50 şi vă las fără chitanţă!“ Am fi putut parlamenta îndelung, dar am preferat să plătim suta de mii şi să ne continuăm plimbarea. Următoarea oprire, cascada Vîrciorog.

Urşilor le place zmeura, nu cascada

Accesul se face pe un drum forestier care şerpuieşte de-a lungul pîrîului. În mai puţin de o oră, am ajuns la o impresionantă cădere de apă de 15 metri. Terenul nu era foarte accidentat, aşa că ne-am gîndit să „explorăm“ împrejurimile. Citisem că nu departe, dar puţin vizibilă, se află o galerie de mină părăsită. După un suiş de 50 m, am văzut pe partea stîngă o grotă ascunsă într-un pîlc de vegetaţie deasă în care nu am îndrăznit să pătrundem, fiind preveniţi că terenul nu este sigur. Tot din poveştile oamenilor am aflat că pe aici se mai aciuează cîte un urs. Expediţia s-a sfîrşit repede pentru că teama şi-a spus cuvîntul, mai ales că un cîine care s-a tot ţinut după noi a devenit brusc neliniştit. A ciulit urechile, a început să mîrîie şi să se uite fix şi nervos spre versant. Chiar or fi urşi în zonă? „Bineînţeles – ne spune un tînăr care locuia în sat şi care urcase la cascadă cu nişte prieteni. Deasupra noastră este un zmeuriş la care vin des urşii. Chiar şi în grotă mai intră cîteodată, dar mai mult iarna. Probabil că îşi fac culcuş acolo.“ Pentru o asemenea primejdie nu aveam nevoie de semne, nici pe hartă, nici pe drum. Am înghiţit în sec şi ne-am spus, din priviri, că o întîlnire de gradul III este de evitat.

Cercul galben; ba, pătratul cu cruce; sau ambele?

De cîteva ori ni s-a întîmplat să intrăm pe trasee marcate total diferit faţă de ce era indicat pe hartă. Cercul galben de pe hîrtie, de exemplu, se poate transforma pe munte într-un pătrat cu cruce – nu contează, atîta timp cît nu te rătăceşti şi ajungi unde ţi-ai propus. Ce te faci însă dacă nu există semne care să indice traseele marcate? Întrebi în dreapta şi în stînga... dacă ai pe cine. Sătenii cunosc împrejurimile ca pe propriul buzunar, cu singura menţiune că ceea ce pentru ei înseamnă un traseu uşor – de maximum o oră, pentru tine, turistul amator de drumeţii, obişnuit cu „platitudinile“ metropolitane – s-ar putea să se transforme într-un urcuş anevoios de cel puţin două ore. Dacă necunoscutul şi senzaţionalul te sperie, rămîi în „tabăra de bază“ şi te mulţumeşti să baţi în lung şi-n lat satul de la poalele munţilor. Vreme de – să zicem – un ceas. Atît durează „turul“ micului sat. Plimbare care musai se finalizează într-un restaurant. Meniul pare generos la prima vedere – ai de unde şi ce alege. „Pare“, pentru că din două vorbe schimbate cu chelnerul ajungi la concluzia că mai mult de jumătate din felurile de mîncare trecute în meniu nu pot fi servite – dezavantajul „cursului de săptămînă“ pe care foarte mulţi turişti îl preferă pentru a evita aglomeraţia. Proprietarilor de pensiuni nu le convine să gătească prea multe feluri cînd pensiunea nu este complet ocupată. Ca turist de „curs de săptămînă“ întîmpini o serie de inconveniente, de care însă, de vineri pînă luni, eşti scutit. Nu ai căldură în cameră, la televizor nu poţi urmări decît cîteva posturi, la masă nu poţi comanda ce vrei – ţi se aduce ce există –, de desert, nici nu poate fi vorba, iar micul dejun nu este suedez, deşi în ofertă aşa apare.

Inconvenientele există, dar ni le-am asumat de la bun început. Valea Prahovei şi Marea Neagră nu mai sînt locuri exclusiv de relaxare. Sînt – pentru unii cel puţin – „cartiere“ metropolitane, cu toate dezavantajele care decurg de aici. Doritorii de aer curat, de frumuseţi croite doar de talentul şi răbdarea naturii, înţeleg, cu siguranţă, că turismul e în altă parte. Pe cărările bătute de noi şi pe care vă invităm, pur şi simplu, să le urmaţi.

DUPĂ CE AM STUDIAT TIMP DE 30 DE ANI UN ECRAN CARE NU MAI ARUNCĂ FOC, ÎNCĂ NU POT RĂSPUNDE LA ÎNTREBAREA FUNDAMENTALĂ „OMUL INTRĂ ÎN PENUMBRĂ?"

● Într-un număr recent al revistei *Le Nouvel Observateur*, consacrat ameţitoarei probleme „Filozofii şi femeile", la o rubrică în care sînt citate cele mai scandaloase idei ale dînşilor despre dînsele, străluceşte această perlă a lui Sigmund Freud: „După ce am studiat timp de 30 de ani psihologia feminină, încă nu pot răspunde la întrebarea fundamentală «Ce vor ele, la urma urmei?»". (**R. C.**)

● *Casablanca* nu este numai, pare-mi-se, cel dintîi pe lista filmelor celor mai văzute şi iubite, ci unul dintre primele în topul meu personal. Hotelul Sheraton din Orlando, Florida, avea un parteneriat cu Universal Studios şi era, ca atare, înţesat cu poze de actori. Cînd am ajuns, într-o seară, la restaurantul său, constatăm cu plăcere că, în faţa meselor, există un ecran mare, pe care rulează... *Casablanca*. Cînd vine chelnerul, un domn de vîrsta a doua, cu o faţă uşor cinică, îl întrebăm, din politeţe, dacă îi place filmul. Acesta ne răspunde, pe un ton între enervat şi melancolic: „Dumneavoastră v-ar mai plăcea, dacă l-aţi vedea în fiecare seară?". (**I. P.**)

● Am mai supravieţuit unei veri. Afară plouă şi bate vîntul, poţi să fumezi pe geam şi să priveşti oraşul, care nu mai aruncă foc spre tine. Mereu mi-a plăcut luna septembrie, pentru că mă scapă de cel mai urît anotimp. Aş fi vrut să mă fi născut în septembrie, trebuie să fie foarte bine să-ţi aştepţi ziua de naştere odată cu răcoarea. (**C. G.**)

● În China s-a deschis un restaurant pentru nervoşi: omul intră în penumbră, sparge farfurii, bate cuie în pereţi sau dă cu pumnii în sacul de box. Doar că, după cercetări serioase (e drept, pe alt continent), cu cît dai mai tare, cu atît se descarcă mai multă adrenalină, iar organele vitale suferă mai intens. Te cureţi garantat! Şi, oricum, nervii pe care ţi-i faci la slujbă (de pildă, într-o redacţie oarecare) nu pot fi compensaţi decît tot acolo: farfurii ar fi, cuiul îl aduci de-acasă... (**S. S.**)

DUPĂ CE AM STUDIAT TIMP DE 30 DE ANI O CLIPĂ DE NEATENŢIE, ÎNCĂ NU POT RĂSPUNDE LA ÎNTREBAREA FUNDAMENTALĂ „PE MĂSURĂ CE TRECE *ACUM*, VIITORUL TE LECUIEŞTE DE ÎNFRÎNGERI?"

● La un post de televiziune, o reporteră vrea să prezinte următoarea ştire: „Marian P. a încercat să o violeze pe Mioara M. Într-o clipă de neatenţie, aceasta a scăpat".

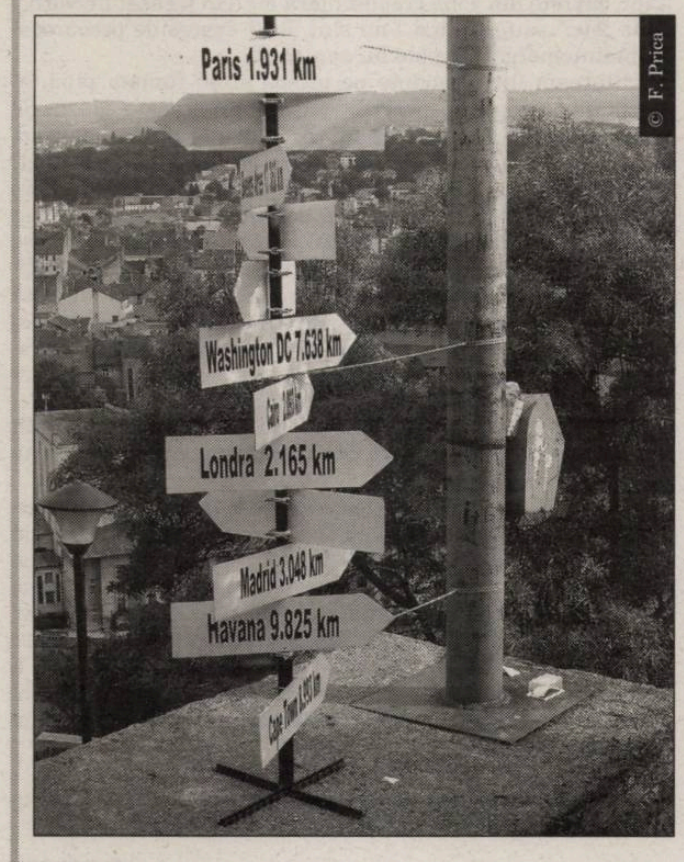

Cu ochii-n 3,14

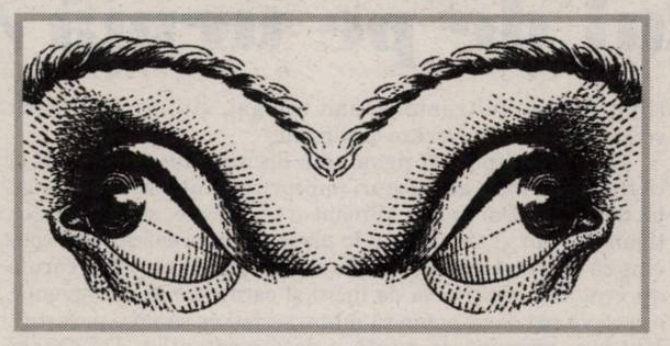

Din goana prompterului însă şi din lipsă de punctuaţie, ştirea a ieşit: „Marian P. a încercat să o violeze pe Mioara M. într-o clipă de neatenţie. Aceasta a scăpat". (**S. G.**)

● Acum cîteva săptămîni, constatam că, împotriva curentului general de opinie, „ai noştri citesc şi vara". Revin: pe măsură ce trece vara, citesc tot mai mult. În iulie, ediţia electronică a revistei noastre, www.dilemaveche.ro, a avut 36.719 vizitatori; în august – 39.129. A venit toamna. (**M. V.**)

● Într-o ştire de la televizor despre condamnarea lui Omar Hayssam, ni se spune că omul de afaceri sirian trebuie să plătească cîteva milioane de euro jurnaliştilor răpiţi, dar că nu o mai poate face, pentru că „acum a sărăcit". Oamenii legii au descoperit că singura proprietate pe care o mai are Hayssam în România e un teren pe care şi-ar putea construi cel mult un garaj. Nu înţeleg, totuşi, de ce asta ar însemna că sirianul a sărăcit. (**C. P.-B.**)

● Cea mai importantă ştire de săptămîna trecută despre vînzarea Rompetrol a fost masacrată gramatical de *Ziarul Financiar* (ediţia de marţi, 28 august) cu ajutorul neprecupeţit al lui Cristian Hostiuc, pentru care viitorul are, într-adevăr, mari necunoscute: „El *v-a* rămîne...", Grupul din Kazahstan *v-a* numi...", „un fond de investiţii care *v-a* activa...". Oare la condiţionalul optativ se pricepe? (**M. C.**)

● În Bucureşti nu mai poţi savura nici măcar o ploaie. Cînd ai şi tu chef de niscaiva tristeţe fără umbrelă, replica „Uite-o şi pe-aia, bă!" te lecuieşte de trăiri baudelairiene şi te aruncă în cinisme balzaciene. (**S. G.**)

● Becali a dezvăluit secretul calificării Stelei în grupele Ligii Campionilor: o sticluţă cu mir de la Muntele Athos. „Dumnezeu împlineşte planul meu", a zis el. Urmează să pună o cruce pe stema clubului, echipa să meargă în cantonament la Voroneţ şi, în caz de înfrîngeri, să postească tot returul. Iar Hagi să poarte odăjdii în timpul meciurilor din Ligă. (**M. C.**)

DUPĂ CE AM STUDIAT TIMP DE 30 DE ANI NOUA ORDINE, ÎNCĂ NU POT RĂSPUNDE LA ÎNTREBAREA FUNDAMENTALĂ „CIFRELE INDICĂ SINGURUL LUCRU DE VALOARE?"

● În *Gazeta Sporturilor* de luni, după bătaia cruntă dintre fanii Timişoarei şi cei ai Aradului la derbiul din vestul nostru sălbatic: „Violenţa e noua civilizaţie, dezordinea e noua ordine, boxul e noul fotbal, bătăile de stradă sînt noile saluturi, huliganii sînt noii suporteri, pumnul e noua frunte, iar bruta e noul om. Asta-i moda. Vă place? Lor, se pare că da". Mie îmi place cum scrie „fata de la ultima pagină", Maria Andrieş. (**R. C.**)

● Cifrele indică faptul că numărul de maşini *second hand* cumpărate de români din Germania (peste 82.000) este aproape egal cu cel achiziţionat de tot continentul african. De asta traficul în Bucureşti arată ca un cimitir de maşini. (**M. C.**)

● Vineri seară, căutînd cu orice preţ să mă binedispun, am mers în clubul Twice, la un spectacol de *stand-up comedy*. Spectacolul, plin de glume răsuflate şi fără viitor, s-a dovedit a fi un *stand-up tragedy*, cînd actorilor le-a căşunat pe un tătăiţă minoritar, care luase ceva la bord, expunîndu-se cu naivitate atacurilor celor de pe scenă. Toată lumea începuse să rîdă, mai puţin soţia moşului, o doamnă care lucra acolo şi pe al cărei chip s-a citit singurul lucru de valoare din tot show-ul: umilinţa sinceră, în faţa căreia ar trebui cel puţin să taci şi să pleci ochii. (**S. G.**)

DUPĂ CE AM STUDIAT TIMP DE 30 DE ANI HUZURUL (UNDEVA ÎN CÎMP), ÎNCĂ NU POT RĂSPUNDE LA ÎNTREBAREA FUNDAMENTALĂ „AM VĂZUT, ÎNŢELEG, SE DESCHIDE?"

● La o petrecere am fost iniţiată în fumatul de narghilea. Mă gîndesc să mă reprofilez. Am însă o singură temere: să nu înceapă să se vîndă narghilele cu poze horror de cancer esofagian, că se duce tot huzurul de *1001 de nopţi*. (**S. G.**)

● Aveam de mult bănuiala că civilitatea bănăţenilor este un mare mit. M-am convins, o dată în plus, în weekend-ul trecut cînd, la meciul dintre UTA Arad şi Poli Timişoara, suporterii bănăţeni s-au bătut pe unde s-au prins: la gară, pe stadion, pe străzi. Propun ca dementii ăştia să fie escortaţi după fiecare meci, undeva în cîmp, la marginea oraşului, într-un ţarc amenajat de Liga Profesionistă de Fotbal, care să se cheme Football Fight Club! Poate aşa scăpăm de violenţa de pe stadioane. (**M. C.**)

● În Crîngaşi am văzut cel mai adevărat imprimeu pe tricou: „I survived in Bucharest!". (**M. C.**)

● Marţi, 4 septembrie 2007, Apa Nova a întrerupt temporar (între orele 9-18) „furnizarea alimentării cu apă" în perimetrul străzilor Aragonitului, Ghirlandei şi Estacadei. Aragonitului – înţeleg, Estacadei – mai treacă-meargă, dar Ghirlandei? Măcar un strop să-i fi dat, printre petale... (**D. S.**)

● Într-o zi, o firmă producătoare de ambalaje din Sighetu Marmaţiei, pe nume Construct Pack, s-a gîndit că i-ar prinde bine să aibă şi ea un slogan care să-i prezinte activitatea. Şi după ce s-a gîndit o vreme, l-a produs pe acesta: „Cu noi se deschide şi se închide cutia". (**D. S.**)

Dragoş BUCURENCI

docuDileme

Mintea ţiganului de pe urmă / *Pretty Dyana*

Festivalul Internaţional de Film Documentar şi Antropologie Vizuală – Astra Film Fest continuă să ofere, cu generozitate, publicului bucureştean, filme premiate în decursul ediţiilor sale anterioare. Din arhiva impresionantă, de peste 3000 de titluri, a apărut proiectul Cinemateca AstraFilmFest, care programează pentru seara de 12 septembrie, la Clubul Ţăranului, documentarele Holy Men and Fools / Sfinţi şi nebuni, *al britanicului Michael Yorke, şi* Pretty Dyana / Frumoasa Dyana, *de Boris Mitic. Primul dintre ele urmăreşte doi asceţi hinduşi, o suedeză şi un indian, în pelerinajul lor prin Munţii Himalaya, către izvoarele Gangelui, în căutarea sinelui şi a sfinţilor şi a misticilor hinduşi. Cel de-al doilea este un film despre refugiaţii ţigani din Kosovo, care trăiesc în adăposturi improvizate, într-o suburbie din Belgrad.*

Habar n-am de ce ar vrea un intelectual român, cititor de *Dilema veche*, să vadă documentarul lui Boris Mitic, *Pretty Dyana*. Am fost rugat să recomand acest film şi mă aflu în neplăcuta ipostază a celui care vrea să-şi vîndă marfa fără să-şi înşele cumpărătorul. Mi-ar plăcea să mergeţi în număr cît mai mare să vedeţi filmul, dar nu pot să vă mint: deşi are ritm, nerv şi umor, sînt puţine şanse să vă intereseze subiectul.

Pretty Dyana e despre nişte ţigani din Belgrad. Ştiu, am început prost. Plănuisem să strecor informaţia asta mai spre sfîrşitul recenziei. Cred că am pierdut deja jumătate dintre cititori. Observaţi totuşi că am scris „ţigani", nu „romi". Mi-am adus aminte că *political correctness*-ul vă e antipatic, aşa că încerc să vă cîştig măcar simpatia. De empatie ştiu că nu poate fi vorba. Nu mi-o luaţi în nume de rău, dar n-am întîlnit foarte mulţi intelectuali români, cititori de *Dilema veche*, care să empatizeze cu ţiganii.

Să vă mai spun că ţiganii din documentar sînt săraci şi că trăiesc în nişte adăposturi improvizate într-un fel de groapă de gunoi? Dar asta e aproape o tautologie, ştiţi şi dvs. că ţiganilor, pur şi simplu, nu le place să muncească. Sînt convins că aveţi cel puţin o istorie exemplară cu un ţigan căruia aţi vrut să-i găsiţi ceva de lucru şi care v-a refuzat omenia, aşa că vă rog de pe acum să nu-mi scrieţi ca să mi-o povestiţi. Mai bine povestiţi-le-o încă o dată prietenilor. De dragul recenziei, am să fiu de acord cu dvs. că doar ţiganii sînt de vină pentru că sînt săraci. Nu insist.

De fapt, cred că am să insist puţin. Problema cu ţiganii – dacă vă-nţeleg bine – nu e că nu vor să muncească. Problema e că sînt refractari la educaţie. N-aţi văzut şi dvs. că nici nu vor să-şi trimită copiii la şcoală? Adică cum, dom'le? Eu, statul, îi fac şcoală, îi plătesc profesorii, îi dau manuale şi el nici nu vrea să audă? Păi, ăsta e comportament antisocial. Vă spun eu, cred că îl au în gene, e ceva putred în etnia asta...

Acum că v-am captat puţin atenţia, vă rog, uitaţi ce v-am spus la început. Filmul nu e chiar plictisitor. Sînt cîteva momente care s-ar putea să vă placă. Uite, spre exemplu, cînd un copil rom, un „puradel", cum vă place dvs. să-i spuneţi, povesteşte cum au venit şi l-au întrebat dacă vrea să meargă la şcoală. Şi puradelul ce credeţi că le-a răspuns? Că nu vrea. Şi l-au lăsat în pace. Parcă aud hohotele de rîs care vor umple sala de la Muzeul Ţăranului Român cînd se va proiecta scena asta. Păi, ce dovadă mai vrei, dom'le, că ţiganii sînt o cauză pierdută?

Să fiu drept, ţiganii din film sînt totuşi un caz special. Sînt refugiaţi din Kosovo. A circulat mai demult o reclamă patetică filmată în alb-negru care se încheia cu sloganul „Tu nu vezi decît un străin. Un străin vede 22 de milioane". Cam aşa sînt ţiganii din film. Să nu mă-nţelegeţi greşit. Ca ţigani, îşi merită soarta. Dar ca refugiaţi, pe la sfîrşitul filmului te-apucă aşa, un fel de milă pentru ei.

E o fetiţă (mă iertaţi, nu cunosc femininul de la „puradel") care-şi suflă mucii pe o coloană sonoră sfîşietoare, o melodie sîrbească de inimă albastră. Versurile sînt cam idioate, dar melodia te prinde. Cînd se termină melodia, iese şi unchiul fetiţei din puşcărie. Făcuse 30 de zile pentru că n-avusese bani să plătească o amendă de circulaţie (aveţi dreptate, oriunde te-ai duce, ţiganii sînt certaţi cu legea). Şi fetiţa se sperie şi nu-şi mai recunoaşte unchiul pentru că-l tunseseră chilug. Ştiu, dvs. n-aţi văzut ţigani curaţi şi vi se pare că, oricît s-ar spăla, tot put. Dar scena, dacă vă detaşaţi puţin, are totuşi farmecul ei.

Pesemne vă întrebaţi de unde atîta nerv şi umor într-un documentar despre nişte ţigani săraci, nespălaţi şi certaţi cu legea? Ei bine, indivizii ăştia, care v-ar trezi repulsia dacă s-ar aşeza cu dvs. la masă în curtea Muzeului Ţăranului Român, fac o chestie genială. N-am să vă spun ce anume, poate mergeţi totuşi să vedeţi filmul. Se cheamă *Dyana* şi, cînd o s-o vedeţi, o să vă gîndiţi că aşa ceva nu poate să existe. Cam ce gîndesc şi eu despre bazele metafizice care întemeiază rasismul românilor.

Alin FUMURESCU

Limba noastră pe moşia Americii

„Că de n-ar fi, nu s-ar povesti."

Aşa e, Alexei Mateevici avea dreptate: „Limba noastră-i o comoară în adîncuri înfundată". Iar dacă se întîmplă să trăieşti, ca român, în Statele Unite, comoara se afundă văzînd cu ochii, de la o zi la alta. Şi asta nu pentru că majoritatea românilor trăitori în SUA şi-ar ţine, cu de-a sila (cu anasîna), copiii departe de română. Nici pomeneală. Nu sîntem nici mai breji, nici mai puţin breji decît alţii.

Există, în fiecare etnie de imigranţi, familii care – în speranţa unei integrări mai rapide – îşi cresc odraslele exclusiv în limba engleză, dar aceştia reprezintă mai degrabă minoritatea. Iar rezultatele, după cum demonstrează unele studii recente, sînt mai degrabă îngrijorătoare. Pentru că părinţii, prin forţa lucrurilor, nu stăpînesc foarte bine engleza, se pierd nuanţele. Comunicarea dintre generaţii se „chircheşte", se restrînge, precum pielea de Sagri a lui Balzac, la strictul esenţial (dacă esenţial e să mai ştii ce note a luat fiică-ta, cu cine iese diseară ş.a.m.d.). În plus, micul american creşte cu sentimentul că ţara din care provine e una de categoria a doua şi deci, indirect, şi el ar fi doar un cetăţean de mîna a doua.

Zicea Heidegger că limba îl vorbeşte pe om. Pare-se că îl „vorbeşte" prin gene şi că această şoptire nu poate fi ignorată fără a plăti un preţ destul de piperat. Recent, la NPR (National Public Radio), am auzit un documentar despre cîteva familii de vietnamezi trecuţi prin experienţe similare. Pe la treizeci şi ceva de ani, oamenii s-au apucat să-şi înveţe limba maternă (ca pe o limbă străină, firească), pentru a se putea reconecta la tradiţia din care plecaseră.

Va fi fiind asta doar un moft postmodernist? Se prea poate, dar mă îndoiesc. Vă asigur însă că nici românii – majoritatea – care se încăpăţînează să-şi păstreze copiii vorbitori de limba română n-au parte de o viaţă mai uşoară. E greu de imaginat pentru cei de „acasă": „Cum? Ai tăi nu mai vorbesc româneşte? Păi, se poate?". Uite că se mai poate! Nu e vorba de rea-voinţă. Vorba lui Kurt Vonnegut, „aşa merg lucrurile". La noi în casă se vorbeşte doar româneşte. Aşa s-a vorbit şi aşa se va vorbi pînă la sfîrşitul sfîrşitului, amin. „S"-ul din „s-a" se referă însă strict la noi, la părinţi. Copiii, fără excepţie, ne răspund, în majoritatea timpului, în engleză (chiar dacă unele expresii amestecă, uneori amuzant, alteori de-a dreptul fermecător, cuvinte englezeşti românizate şi româneşti anglicizate).

Am pornit şi noi la drum convinşi că totul e o chestie de disciplină, că „aşa ceva nu se poate". Am încercat tot ce ne-a trecut prin cap: am refuzat să le răspundem, i-am pedepsit etc. Pînă unde însă te poţi opune firii lucrurilor? Asta funcţionează pe termen scurt, la copiii fără fraţi şi sub o anumită vîrstă critică. Ştiu familii de români cu un singur copil care, pînă în primii ani de şcoală, au vorbit exclusiv în româneşte în casă. De cînd a apărut însă vreun frăţior sau vreo surioară care a început, la rîndu-i, să meargă la şcoală sau la grădiniţă, lucrurile s-au „deteriorat". Fraţii încep să vorbească între ei în engleză. Dintr-odată, bariera psihologică de genul „în casă vorbesc româneşte" dispare. Şi nimeni nu se poate încăpăţîna să supravegheze copiii 24 de ore din 24 şi 7 zile pe săptămînă. Noi, avînd trei, am cam depus armele. Şi, tot pentru că avem trei, ne putem da seama mai bine de importanţa vîrstei.

Ana, care a venit aici la 10 ani, vorbeşte, citeşte şi scrie în româneşte fără probleme (chiar dacă mai pierde, uneori, nuanţele). Andrei a venit la şapte. Vorbeşte, dacă e musai, căutîndu-şi cuvintele, citeşte mai silabisit şi scrie chinuindu-i pe *sau/s-au*, *la/l-a* ş.a.m.d. Alec a venit la patru, fără să ştie boabă de engleză. El vorbeşte cel mai împiedicat, cu un bagaj care se rezumă la cuvintele esenţiale, de citit, citeşte decent, pentru clasa a doua, dar fără să înţeleagă întotdeauna, iar de scris nu scrie decît copiind. Alde *ge/gi*, *che/chi* etc. depăşesc – sper, deocamdată – puterea lui de înţelegere (sau a noastră de explicaţie). E de la sine înţeles, că... de înţeles, înţeleg toţi limba şi, după cîte o şedere de vreo două luni în ţară, încep să recupereze intens. Pînă se întorc în State şi lucrurile reintră pe făgaşul „normal".

Avem, aşadar, o armată de „ingineri" în casă: cu ochi inteligenţi, dar care nu se prea pot exprima în limba maternă sau se exprimă doar atunci cînd e musai. Cu „musai" e iar o treabă interesantă. Cînd vorbesc la telefon cu bunicii, să zicem, sau chiar şi cu un văr de-al meu (care e şi el în State, aşa că n-are probleme cu engleza), ba de multe ori chiar şi cu alţi români din State, se simt obligaţi să vorbească în româneşte. La fel, cu oricine care – suspectează ei – nu cunoaşte limba. Aici se include, de cele mai multe ori, şi... cîinele. De ce? Habar n-am! O explicaţie cam neplăcută ar fi că îl consideră mai sărac cu duhul. Adevărata explicaţie – înclin să cred – e mult mai simplă. El, cîinele, este răsfăţatul familiei, or, răsfăţul verbal a rămas, în ciuda tuturor vicisitudinilor, un apanaj al limbii române. Nu poţi zice „măi, soson" în limba engleză, că nu mai sună la fel. La fel, rugăciunile „Înger, îngeraşul meu", „Tatăl nostru" şi, mai rar, „Crezul" se zic, în continuare, în limba română. „Tatăl nostru" îl poţi zice şi-n engleză. Dar cum ai putea zice „Înger, îngeraşul meu"?

În fine, dar nu în cele din urmă *(notă:* vedeţi? *last but not least* – la fel cu „pot să am un pahar cu apă?"/ *may I have...)*, cu lecturile e o altă problemă. De fapt, sînt două: prima e că majoritatea lecturilor care ne-au încîntat nouă copilăria sînt înţesate cu *strange words* (cum ar fi, bunăoară, „înţesat" sau chiar „bunăoară"). Ce-i aia „paloş"? Da' „stînjen"? Devine dintr-odată mai uşor să le cumperi *Poveştile de Aur ale Lumii* – variante modernizate ale basmelor clasice, traduse din engleză de către un ungur român (nu glumesc!), pentru că acolo bagajul lingvistic e redus la strictul necesar şi e complet curăţit de „arhaisme". Şi-atunci cum mai rămîne cu „dor"?

Şi cu asta am ajuns la problema centrală – sărăcirea limbii *nu* este un fenomen specific românilor emigraţi şi *nu* este un fenomen specific limbii române. Englezii (ba chiar – din cîte aud – şi francezii) se confruntă cu aceleaşi probleme. E drept, engleza tinde, de la sine, spre simplificare – vezi excelenta carte a lui Salvador de Madariaga, *French, English, and Spanish*. De vină nu este emigraţia. De vină sînt Internetul, e-mail-ul, chat-ul şi chiar şi aceste bloguri. (Mă grăbesc să adaug: fără de care trăitul departe de ţară ar fi aproape imposibil de suportat. Orice dus are şi un întors.) Vorbim mult, comunicăm puţin. Simplificăm. Îşi imaginează cineva că Yeats este citit cu sufletul la gură de-a lungul şi de-a latul Americii? *...and stuff* e mai uşor decît să încerci nuanţe, detalii, cuvinte din zona crepusculară etc. (În treacăt fie vorba, alde „etc." sau „ş.a.m.d." nu sînt decît expresiile precursoare/înaintemergătoare ale lui *and stuff.)*

Stăteam într-o noapte pe prispă şi-mi fumam pipa, apucat de o neagră disperare – tocmai din această cauză. Şi, dintr-odată, m-a „pălit" gîndul că au dispărut, rînd pe rînd, atît greaca veche, cît şi latina. Cine le mai pricepe astăzi? Dar ce spun eu? A dispărut pînă şi aramaica, limba în care vorbea Iisus Hristos, şi nu s-a deschis nici o gaură în cer (afară, poate, de cea din stratul de ozon). Limbile – vorba prietenului meu, Zbengu, unul dintre cei care se încăpăţînează să-şi forţeze copiii să vorbească în româneşte în casă – sînt vii. Şi tocmai pentru că sînt „vii", unele dintre ele mai şi mor. Aşa merg lucrurile. Nu „moartea" lor e îngrijorătoare, ci sărăcia limbajului, pe orice moşie se va fi aflînd el – americană, românească sau vietnameză.

Ceea ce nu înseamnă cîtuşi de puţin că aş muri liniştit ştiind că ai mei nu mai pot zice un „Doamne, miluieşte-l" în loc de *God, bless him*.

P.S. Cică la părintele Cleopa vine un tînăr preot şi-i zice: „Părinte, sfătuieşte-mă, că nu ştiu ce să mai fac! Am încercat toate cele, cu enoriaşii mei: le-am ţinut predici lungi şi predici scurte, am vorbit mai pe înţelesul tuturor sau mai elevat, am organizat activităţi pentru tineri, femei şi copii, am avut grijă de săraci. Cu toate astea, credincioşii mi se împuţinează văzînd cu ochii. Ce să mă fac?". „Fiule – îi răspunde părintele Cleopa – din cîte îmi dau seama, *tu* ai făcut destule. Poate c-ar fi timpul să-l mai laşi şi pe Dumnezeu să facă una-alta."

***Alin Fumurescu** este jurnalist şi dramaturg şi trăieşte în Statele Unite ale Americii, Bloomington, Indiana.*

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul IV, nr. 188 ● 13-19 septembrie 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Treptele solidarităţii“
pagina 3

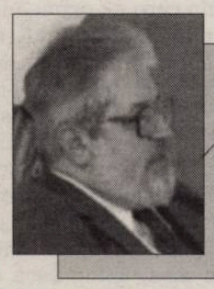

Andrei Pippidi
„Jos reclamele!“
pagina 8

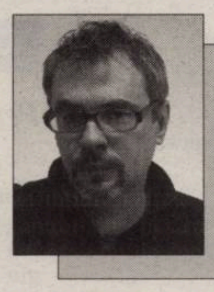

Alex. Leo Şerban
„Venezia 64: cu Lancia prin lagună“
pagina 21

STAREA FILMULUI DOCUMENTAR

5 948467 000155 36

„Sînt un ochi. Sînt un ochi mecanic. Eu, o maşinărie, vă arăt lumea a cărei imagine numai eu o pot vedea.“

DZIGA VERTOV

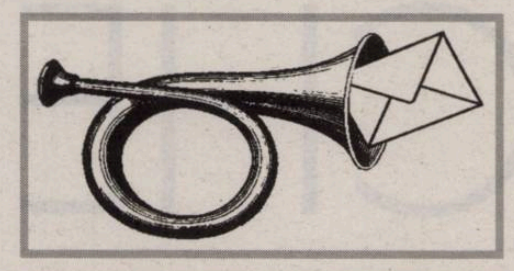

Nr. 185: *Articolul lui Lucian Mîndruţă, „Oamenii mei“*

Oamenii mei?

Sînt cei de care sînt înconjurată
ai tăi sînt cu bani
ai mei, fără,
sînt cei din blocul meu
care mai mult petrec în faţa blocului,
mai muncesc,
vorbesc tare,
au opinii (i-aud din camera mea);
sînt sigură că practică minciuna,
căci vor să convingă;
uneori devin agresivi,
cel puţin verbal,
e clar că nu sînt mulţumiţi cu ce au,
chiar dacă şi-au pus termopane, gresie, uşi de metal...
sînt foarte naturali, foarte autentici,
au şi ei cariere:
bucătar la spital, infirmieră, portar
sau şofer de orice, mulţi, mulţi pensionari...
nu e nimic anormal
nu e nici semn de lăcomie congenitală
nu sînt disperaţi
sau îşi camuflează un ce ar părea a fi,
cu o bere, două, trei,
cu o ţigară, o cafea în faţa blocului,
în grădiniţa cu două băncuţe vopsite de ei;
echipa lor e mică
şi pentru totdeauna
sînt „uniţi în vorbă şi în faptă“
nu vor pleca nicăieri
căci n-au unde,
ar avea, dar n-au bani;
au şi ei vacanţe
tot pe băncuţele din faţa blocului,
uneori au şi idei bune:
să zugrăvească scara,
să mai pună un bec,
şi asta, pentru că maşinile lor nu sînt puternice,
şi-atunci au idei
şi nu se căznesc să facă o conversaţie,
totul vine de la sine
şi uneori, n-ai vrea să intri în gura lor...
şi schimbă vorbe...
şi-aşa demonstrează ce liberi sînt ei în toate,
în haine de mîna a doua,
în şlapi sau adidaşi;
fac şi ei politică
nu sînt în nici un partid,
dar au convingeri, opinii populare;
nu ştiu să facă bani,
dar construiesc castele de nisip
(ca orice om în singurătatea nopţilor)
cu banii pe care-i vor cîştiga la LOTO;
clar că nu pupă-n fund pe nimeni
atunci cînd pun ţara la cale,
dar, cînd mai au ceva de cerut, ştiu eu...?!
iar eu, în cutiuţa mea de bloc cu patru etaje,
îl citesc pe Lucian Mîndruţă
din *Dilema veche*
şi mă întreb
ce am eu cu toţi cei din jur?!
Sîntem oameni, cu toţii.
Asta-i diferenţa.

Codruţa

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Actualităţi

Peretele metafizic

Cineva spunea, habar n-am cine, că ceva bun se face cu sentimente rele, iar ca să cunoşti, trebuie să ai termen de comparaţie. Nu ştiu dacă avea dreptate deplină, dar sigur că era foarte aproape de adevăr. De ce spun asta? Am făcut recent prima mea călătorie în străinătate, mai exact în SUA. Iată cîteva impresii de pe parcurs. Puţini ştiu să îşi asigure confortul precum o fac americanii. Totul peste Ocean este la mărimea XXL – aeroportul, (auto)străzile, patul în care am dormit, televizorul din camera de hotel. Oamenii sînt suspect de relaxaţi, parcă nu îi preocupă nimic important. Vorbesc destins, fără complexe, fără formalităţi sau complezenţe. Nu pun mare preţ pe vestimentaţie, mai ales dacă mediul în care lucrează nu le cere ceva special în acest sens – totul cît mai comod, cît mai larg sau lălîu. Nu am văzut pe nimeni să vorbească răstit, să se încrunte; chiar şi cînd înjură, parcă o fac tot relaxaţi. Habar nu au dacă pe planetă mai e şi altcineva în afară de ei, au – dacă vreţi – un fel de nesimţire care nu deranjează pe nimeni. Politeţea e ceva de la sine înţeles, în orice împrejurare. Cred că fiecare copil e dresat de mic să fie politicos şi să fie conştient că dacă vrei ceva (sau dacă ai un interes, uh, ce oribil sună!!!) obţii mai mult cu un zîmbet decît cu încruntări, răcnete, venin sau invective. Cred că aici se află mai mult de jumătate din implicaţiile sau conotaţiile a ceea ce se cheamă respect. Unii de pe la noi spun că această politeţe e falsă şi că nu e o adevărată interacţiune socială. Sînt însă de părere că această politeţe (care în general e falsă, faţă de persoanele pe care nu le apreciem sau care ne sînt indiferente) e preferabilă lipsei de politeţe sau mitocăniei. Politeţea ca expresie a aprecierii e oricum foarte rară. Ştiu să îşi cinstească eroii: pe aeroportul Hartsfield-Jackson din Atlanta sînt expuse într-o vitrină ochelarii, ceasul de mînă Timex şi cîteva din manuscrisele lui Martin Luther King, astfel încît să le vadă toată lumea, nu doar cei care au timp să meargă la muzeul aflat în *downtown*. Am participat acolo la un examen alături de alţi candidaţi străini (mulţi din India!!!), dar şi americani. Persoana care ne primea în anticamera sălii de examinare (un mulatru simpatic) a explicat fiecăruia, indiferent de origine şi fără să-l doară gura de atîta vorbit, ceea ce are de făcut, unde se află masa cu răcoritoare sau toaleta etc. În orice instituţie publică din România, dacă faci greşeala să întrebi ceva un funcţionar, te repede dacă ştii să citeşti anunţurile afişate pe uşi sau pe pereţi. Nu vă preocupaţi, nu sînt antiromân, îmi iubesc ţara (chiar dacă o s-o părăsesc în curînd pentru a munci acolo de unde vă povestesc acum), am văzut şi aspecte care m-au nemulţumit. Pizza de la Pizza Hut (nu e reclamă!!) şi în general alimentele au gust mai bun la noi. Consumă prea multă energie (benzină, electricitate) fără să le pese de generaţiile viitoare şi că resursele sînt limitate. Toată lumea merge cu maşina, chiar dacă nu are nevoie mereu, mănîncă nesănătos şi foarte mulţi sînt obezi (se feresc ca de necuratul de grăsimi, chipurile să nu se îngraşă, dar compensează cu făinoase, cola, dulciuri). În ceea ce priveşte superficialitatea populară cvasigeneralizată pe care o acuză unii intelectuali mai bătoşi de prin Europa, ignorînd că ea există în cantităţi cel puţin egale printre locuitorii lumii vechi (televiziunile de la noi ştiu de ce, ba chiar ne explică ce e vulgaritatea), un lucru e cert: oamenii de valoare au un loc sus, binemeritat pe scara socială, de unde, din cînd în cînd, mai aruncă cîte o pastilă prin care să instileze „profanii“ cu cîte un miligram de spiritualitate. Tot în aeroportul pomenit mai sus, pe unul dintre pereţii unui terminal, cu litere de-o şchioapă un citat din Propertius, în traducere: „Lasă fiecare om să-şi trăiască zilele în acea încercare pentru care e hărăzit“; iar pe peretele opus toate vocalele din limba engleză în ordine alfabetică: a, e, i, o, u. Fiecare are dreptul să îşi aleagă în viaţă peretele de pe care să citească. Măcar unul, dar să o facă.

Cu stimă,

Andrei CROITORU
acroitoru2002@yahoo.com

Am zîmbit la...

Vărăticeli

Omenirea de la *essen* la *fressen*. Văd asta în orice Raststätte de pe autostrăzile Germaniei, în satele brănene, în supermarket-uri, pe Corso. Se înghite. Nu se mai savurează. Multul a învins gustul.

● În timp ce în „Bucureşti, 37 de grade la umbră“, în satul Seeg, din Tirolul austriac, hornurile fumegă. ● De ce nu explodează mămăliga? Nu faci floricele din porumbul de terci. ● Ţopîrlăneala şi mîrlănia sînt peste tot la fel. Parfumul variază. ● La Gries, în Austria, un „Alm Bar“. *Alm* înseamnă „stînă“. ● Doi fraţi. Amîndoi peste 70 de ani. Ea, din Germania, îi urează lui, din România, pe o frumoasă felicitare, toate cele bune de ziua de naştere. De ziua ei, el completează, pe aceeaşi felicitare: „Îţi doresc la fel“ şi i-o expediază. ● Ştire germană la Londra: o funcţionară s-a adresat justiţiei, declarîndu-se ofensată de şoferul unui autobuz care a poftit-o să coboare deoarece, fiind prea apetisantă, îl sustrăgea de la condus. ● A ţi se-ntări coaja – a te maturiza. ● „Pînă unde duci? – Habar n-am... Pînă departe.“ – John Dos Passos ● Meteahna oraşelor moderne: guma de mestecat. Pe care-o lipeşti pe unde nici gîndul n-ajunge. E drept, s-a inventat deja (?!) un spray care-o întăreşte de-o poţi înlătura. ● Cînd vi se strepezeşte de manele, imaginaţi-vă cum sună ele în Germania. ● Cortona. Bunicul şi nepotul. Ultimul, de la cei 3-4 ani, explica tocmai la ce se gîndeşte. Replica vîrstei: „Mai întîi creşti şi-apoi gîndeşti!“. ● Mă uit la maşinile care se bulucesc pe autostrăzi – fiecare duce o poveste. Astăzi, poveştile nu se mai spun. Se-aleargă. ● Hoardele modernităţii: turiştii. ● Avioanele *low-cost* – globalizarea transpiraţiei. ● La cîte minciuni „albe“ servim azi, în lume, cred că merge şi „cusut cu aţă neagră“.

Alina IORDACHE
Rîşnov

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Carmen DINCĂ
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: carmen.dinca@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.500 de exemplare

Mai bine vă abonaţi!

E mai uşor şi mai sigur ca înainte.

1) plătiţi contravaloarea abonamentului cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru S.C. ADEVĂRUL HOLDING S.R.L., Cod Fiscal R18990288, în contul RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti;

2) completaţi talonul alăturat şi expediaţi-l împreună cu o copie a documentului de plată şi adresa la care doriţi să primiţi revista, prin fax: 021-40.75.467 sau la adresa: OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea „Talon de abonament Dilema veche“.

Preţuri abonamente: 12 luni – 135 lei, 6 luni – 69 lei, 3 luni – 35 lei

Alte modalităţi de abonare: ● direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp D, etaj 1, sector 1; ● la oficiile poştale; ● la sucursalele Rodipet.

Talon de abonament

Nume.....
Prenume.....
Compania*.....
Cod Fiscal*.....
(*completaţi numai dacă plătitorul este o firmă)
Str:..... nr.....
bloc..... scara..... etaj..... ap.....
localitate.....
Judeţ/sector..... cod poştal.....
telefon.....
e-mail.....
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., suma de ..... lei cu mandat poştal / OP nr..... în cont RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.

Prin semnarea prezentului talon, în conformitate cu Legea 677 / 2001, sînt de acord să primesc informaţii şi materiale promoţionale de la publicaţia *Dilema veche* şi partenerii săi.

Semnătura .....

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Treptele solidarității

Articolul de mai jos a apărut, acum cîțiva ani, în Jurnalul național. *N-am nimic de adăugat.*

Ce ne leagă? Cum trăiesc românii de azi sentimentul solidarității? Teoretic – și retoric – primul răspuns semnalează solidaritatea *națională*. „Toți sîntem români!“ Buni sau răi, de dreapta sau de stînga, săraci sau bogați, mai mult sau mai puțin oneşti, dar români. Dinaintea trecutului „eroic și martir“, a „barbarilor de tirani“, a sarmalei strămoșești și a cîntecelor de dor și jale, ne deșteptăm, ca la un semn, din „somnul cel de moarte“ și stăm uniți, umăr la umăr, cu lacrimi în ochi: „Pe-aici nu se trece!“. Foarte curînd, apar, totuși, nuanțele... La o adică, se poate trece. Putem negocia. Nu pentru că am fi gata să ne trădăm pe noi înșine: dar ne pricepem să boicotăm istoria. Cînd unii vor să treacă, ne retragem, pitit, la munte. Iar acei dintre noi care sînt gata de sacrificiu ne plac mai curînd ca statui și ca texte de manual. În timpul vieții, ne cam irită: sînt prea radicali, n-au simțul relativității, nu vor să priceapă că „nu dau turcii“, că lucrurile se pot aranja și altfel, că e o prostie să te lupți cu morile de vînt. O mare fractură apare la orizont: există români proști și români deștepți. Românii deștepți se descurcă, fără prejudecata solidarității naționale. „Cel vrîncean“ se înțelege perfect cu „cel ungurean“ ca să mi-l omoare pe „cel moldovean“. Ștefan cel Mare se luptă vitejește cu turcii, dar și cu Vlad Țepeș. Românul ezită, metafizic, între glorificare de sine („am păzit hotarele creștinătății ca să-și facăăia catedrale“) și dispreț de sine („ca la noi la nimenea“). Sîntem solidari, dar fiecare se descurcă cum poate. Colectivitatea românească se remarcă prin independența membrilor ei. Fiecare român e o nație în sine, un partid în sine, o filosofie particulară. Cînd nu se mai poate baza pe compatrioți, el vizează solidarități cosmice: codrul, „munții mari“, „stelele făclii“, „păsările mii“ și, în general, „ce-i mai mîndru pe la noi“.

Solidaritatea națională odată „depășită“ (ca simplă materie primă pentru declarații festive), facem cunoștință cu tot soiul de alte solidarități, cochete, dar trecătoare. Iată de pildă solidaritatea *politică:* adeziunea de partid, care fragmentează comunitatea autohtonă în ireductibile tabere dușmane. Pesedistul dîrz, țărănistul melancolic, pedistul volubil, liberalul liberal și peremistul oțelit cultivă solidaritatea ca pe un triumfal „spirit de corp“, străduindu-se să-și scoată concurenții din perimetrul nației: fiecare reprezentant al partidei adverse e portretizat ca anti-român. Țara pare o confederație de grupări suspecte, ocupate să submineze interesul național. Campionul xenofobiei băștinașe zice de rău de unguri, de evrei, de țigani, de americani, dar mai ales zice de rău de sute de români care nu-i plac. Sigur că nici solidaritatea de partid nu e sacrosanctă. Nu poți fi solidar la infinit cu un partid care nu rămîne la putere măcar două legislaturi... Mai durabilă e solidaritatea *de interese,* alianța lucrativă, *complicitatea*. Participarea la o afacere comună, mai ales necurată, cimentează sufletește mai mult decît un amor candid. De asemenea, „relațiile“ de altădată, trecutul comun de aceeași parte a baricadei, obida împărtășită, frustrările, resentimentul. Solidaritatea de parastas în jurul memoriei lui Ceaușescu, avîntul anticapitalist, anti-american, anti-NATO, furia minerească împotriva intelectualilor sau romantica alianță civică împotriva electoratului moldovean, toate laolaltă vorbesc de nevoia fatală de „a ține aproape“ a unui popor care, pe de altă parte, iubește singurătatea plaiului apolitic.

Există și solidarități de tip nou. Solidaritatea *mondenă,* de pildă, a vedetelor de televiziune, a creatorilor de modă și a elitelor manageriale, solidaritatea postmodernilor, a fundamentalismului Internet, a gazetarilor de succes, a exiluluí recuperat împotriva exilului intratabil, a iliesciștilor, a adriannăstăsiștilor, a băsesiștilor, vadimiștilor, dilemiștilor, europeniștilor și neaoșiștilor. Care mai de care mai țanțoșe, mai exclusiviste și mai efemere. Azi aici, mîine-n Focșani, ce-am avut și ce-am pierdut, să trăim cu toții, noi și-ai noștri, adică nenea Trahanache, coana Joița și dăscălimea...

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Fabrici de diplome

„Legea Învățămîntului propusă de ministrul Cristian Adomniței este susținută de sindicate, studenți și rectori“ – ne anunța, pe 9 septembrie, biroul de presă al ministerului. O victorie, care va să zică. Aproape „un consens deplin“, cum obișnuia să spună fostul președinte Iliescu: reprezentanții sindicatelor, ai asociațiilor studențești și ai Consiliului Național al Rectorilor au dezbătut principiile legii, punct cu punct, la Costinești, și au căzut de acord. S-ar părea că, dată fiind această masivă susținere, armonia deplină se va așterne asupra învățămîntului românesc, legea va pluti diafan prin Parlament, iar apoi se va pogorî asupra noastră, în sfîrșit, Reforma. Dar nu e așa.

Ministrul Cristian Adomniței a scos la iveală pachetul de legi privind educația, imediat după ce Comisia Prezidențială pentru analiza și elaborarea politicilor din domeniile educației și cercetării a prezentat un raport care începea astfel: „Menținerea actualului sistem de învățămînt din România pune în pericol competitivitatea și prosperitatea țării. Acest sistem are patru mari probleme: este ineficient, nerelevant, inechitabil și de slabă calitate“. Acest diagnostic grav era apoi argumentat pe parcursul raportului, cu fapte și cifre, pe baza mai multor documente (studii și rapoarte ale unor experți, date statistice etc.). Ministrul Adomniței l-a acuzat pe Mircea Miclea, președintele Comisiei și fost ministru, că ar fi plecat de la minister cu documente cu tot și, pasămite, le-ar fi utilizat abuziv în elaborarea Raportului. Acuzația a fost caraghioasă, dat fiind că documentele erau publice, dar a fost suficientă pentru a arunca discuția în derizoriu. Apoi, ministerul a anunțat triumfător că proiectele de legi ale educației sînt deja elaborate, deci raportul Comisiei Prezidențiale ar fi inutil. Au urmat, după un ritual deja știut, „negocierile“ cu liderii eternizați la conducerea sindicatelor din învățămînt (niște domni care tot anunță cu voci grave, de ani întregi, că situațiunea e catastrofală, că „ajuns cuțit os“, dar în afară de cîte o grevă pentru mărirea salariilor, nu se zdrobesc cu activismul sindical), cu șefii unor organizații studențești despre care nu se știe cîți membri au (deci cît sînt de reprezentative pentru suflarea studențească) și cu reprezentanții Consiliului Național al Rectorilor (din care fac parte și universitari de foarte bună calitate, și figuri care au ajuns la gradul de prof. univ. pe scurtăturile tranziției sau cu ajutor de la partid). S-au negociat, în ședințe interminabile, tot felul de lucruri – de la modul de alegere a rectorilor pînă la propunerea ministrului ca „funcțiile de conducere dintr-o universitate să nu poată fi ocupate de persoane care sînt rude de pînă la gradul IV“ (aceasta din urmă, în mod surprinzător, primită cu entuziasm de sindicaliști și studenți, observă Melania Mandas-Vergu în *Gândul).* Între timp, probabil ca să-și asigure o oarecare mediatizare, ministrul a anunțat unele „măsuri“: eliminarea examenului de capacitate, transformarea primei clase de liceu în ultima clasă de gimnaziu și alte asemenea chestiuni „vizionare“. Și uite-așa, în două luni, s-a ajuns la comunicatul al cărui titlu l-am reprodus la începutul acestui articol. „Pupat toți piața endependenți.“

În acest răstimp, s-a ratat însă o mare ocazie: dezbaterea substanțială a raportului întocmit de Comisia Prezidențială. În iulie, cînd a apărut, au fost cîteva comentarii prin presă și cîteva mîrîieli televizate ale celor care nu sînt de acord cu duritatea diagnosticului. Și atît. Dar diagnosticul este, în esență, corect, iar între timp au apărut noi argumente în favoarea lui: după ce ani în șir s-a deplîns finanțarea slabă a educației, acum fondurile destinate renovării și modernizării școlilor au fost cheltuite doar pe jumătate, ceea ce arată o incapacitate cronică de administrare a sistemului. Concursurile de titularizare în învățămînt arată, în fiecare an, că profesorii sînt tot mai slab pregătiți (pentru că tinerii bine pregătiți fug în continuare de învățămînt). Managerii se plîng că studiile universitare nu sînt adaptate cerințelor de pe piața muncii, nu formează competențele necesare. Între mediul urban și cel rural există încă diferențe enorme de calitate a procesului educațional și a infrastructurii. Multe universități private au reușit să se strecoare prin plasa procesului de acreditare și acum funcționează bine mersi cu acte în regulă, deși calitatea lor e slabă. La fel s-a întîmplat și cu multe universități de stat din provincie înființate după 1990, pline de profesori care și-au cîștigat titlurile cu două-trei cărți proaste publicate la vreo editură locală. Școli prăpădite vedem la televizor în fiecare seară (dar numai la începutul lui septembrie, în restul anului știriștii noștri au alte priorități). Ș.a.m.d. Știu, există contraargumentul că, totuși, absolvenții noștri de vîrf urmează cu succes studii universitare, de master sau de doctorat la orice universitate occidentală. Dar tocmai aici e miezul problemei: învățămîntul românesc este o aventură pe cont propriu, pe care elevii dornici să învețe o duc pînă la capăt, mai ales cînd au și norocul unor profesori care fac meseria din (și cu) pasiune. Dar succesele doctoranzilor noștri de la Harvard sau Sorbona nu datorează prea mult *sistemului.* Sistemul e dator să producă o *medie* onorabilă, formată din absolvenți care pot deveni buni cetățeni și buni profesioniști, înzestrați cu anumite

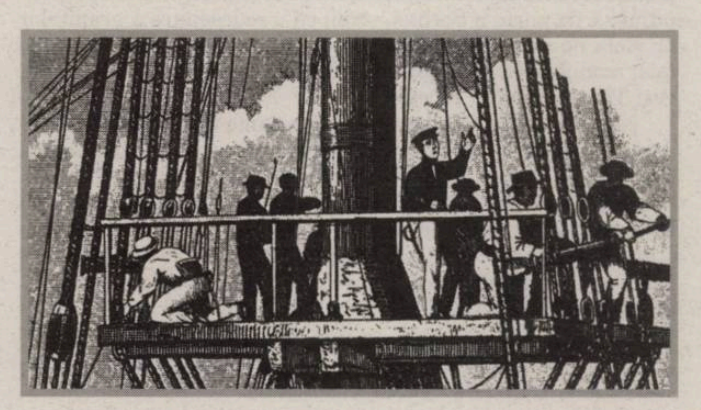

competențe care să le fie de folos cînd intră pe piața muncii, cu un anume grad de cultură generală, cu un mod deschis de a gîndi și de a privi lumea. Sistemul de învățămînt actual nu poate garanta așa ceva, societatea românească în ansamblu și comunitățile locale sînt insensibile la asemenea valori și nu vor, practic, să dezbată deschis situația: toată lumea s-a obișnuit cu ideea că școlile și universitățile sînt bune doar ca fabrici de diplome, că apoi „mai vedem noi“... A crede, în aceste condiții, că prin legi noi se va face reforma sistemului e o iluzie. Deocamdată, învățămîntul românesc încă mai consumă ultimele rămășițe ale sistemului întemeiat de Spiru Haret acum mai bine de o sută de ani. Mediocritatea noastră ministerialo-sindicală nu pare capabilă să furnizeze o viziune de ansamblu, ci se consumă în mărunțișuri precum mutarea clasei a IX-a la gimnaziu, modul de alegere a rectorilor etc. E puțin și neadecvat pentru un învățămînt „ineficient, nerelevant, inechitabil și de slabă calitate“. Oricum, începe școala...

ținerea de minte

„Precum copiii mici într-un anumit stadiu de dezvoltare, ca Henry Adams în *Educația* și asemenea diverselor soiuri de autocrați din timpuri imemoriale, Herbert Stencil se referea la el însuși folosind întotdeauna persoana a treia. Astfel, «Stencil» putea să pară o persoană oarecare dintr-un repertoriu de identități. «Dislocarea în forță a personalității», așa numea el tehnica generală a întruchipării, ceea ce nu era totuna cu «înțelegerea punctului de vedere al altei ființe umane»; deoarece presupunea, să zicem, ca personajul să poarte haine pe care Stencil nu le-ar fi pus pe el nici mort, să mănînce mîncăruri ce l-ar fi făcut pe Stencil să rîgîie, să trăiască în excavații arheologice necunoscute, să frecventeze baruri sau restaurante de stil nonstencilean; toate astea săptămîni în șir; și de ce? Ca să-l mențină pe Stencil pe poziția lui: adică, la persoana a treia.“

(V. de Thomas Pynchon, traducere de Horia Florian Popescu, Editura Polirom, 2006)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Ce propune Băsescu pentru Kosovo?

De fapt, întrebarea aceasta ar trebui să o adresăm tuturor celor care critică planul propus de Martti Ahtisaari, în primul rînd Rusiei. Planul elaborat de însărcinatul special ONU propune o soluţie complicată pentru Kosovo, din care albanezii ies cu un stat separat cu supraveghere internaţională, dar care nu se numeşte ca atare stat independent, iar Serbia obţine garanţii tot internaţionale pentru minoritatea sîrbă din regiune, care ar urma să fie condusă de un Guvern albanez desprins de Belgrad, dar care nu e nici independent. Sună complicat şi chiar este. Nimeni nu spune că aceasta este soluţia ideală. Pentru că nu există soluţie ideală pentru Kosovo. Albanezii nu acceptă nimic altceva decît independenţă şi orice politician albanez care îndrăzneşte să dea un pas înapoi este pus la stîlpul infamiei la el acasă. Majoritarea sîrbilor nu concep un Kosovo desprins de Serbia şi puţinii politicieni care au îndrăznit să spună că planul Ahtisaari merită măcar discutat au poziţii foarte fragile. Aflat în vizită de cimentat alianţe prin România, ministrul de Externe al Serbiei, Vuk Jeremic, a dat cîteva interviuri unor ziare româneşti şi a tot insistat că se poate ajunge la o soluţie de compromis, alta decît cea aflată deja pe masă. Din păcate, nu a oferit nici un detaliu, măcar vag. Deocamdată, fiecare parte perorează pe propriile argumente: albanezii spun că, după ce au păţit din partea lui Slobodan Miloşevici, nu ar mai accepta în ruptul capului să fie parte a Serbiei, sîrbii că o redesenare a graniţelor ar viola normele internaţionale (ceea ce, formal vorbind, este fals, modificarea graniţelor ratificată de ONU nu este ilegală, vezi Timorul de Est recent).

Nu ar fi exclus ca albanezii să proclame unilateral independenţa şi atunci situaţia s-ar rezolva mai prost pentru Serbia decît propune planul pe care cu vehemenţă îl respinge. În toată această situaţie, România s-a trezit prin vocea lui Traian Băsescu să respingă pe un ton vehement orice schimbare a statutului provinciei şi să susţină Serbia în încercarea de a bloca soluţia diplomatică. De ce? Argumentul oficial spune că un Kosovo independent ar crea un precedent periculos pentru Transnistria. Pe la colţuri, se mai spune că ar crea un precedent şi pentru Ţinutul Secuiesc. Însă nu e limpede precedentul. Se pare că am ales politica de a ignora oficial şi non-şalant argumentul principal al celor care susţin planul Ahtisaari (printre alţii: secretarul general ONU, reprezentantul UE pentru politică externă, administraţia americană). Nimeni nu spune că un Kosovo independent ar lăsa loc liber pentru independenţa tuturor separatiştilor din lume. Nimeni nu spune că dacă albanezii din Kosovo vor avea independenţa, vor urma la rînd ruşii din Transnistria, secuii din Transilvania, catalanii din Spania, corsicanii din Franţa, scoţienii din Marea Britanie şi aşa mai departe. „Precedentul Kosovo" nu înseamnă că cine vrea independenţă primeşte de la ONU automat bilet de voie. Adevăratul precedent Kosovo nu ţine de ce vor albanezii, ci de ce au păţit albanezii. Kosovo a devenit o problemă internaţională atunci cînd Miloşevici a trimis armata să cureţe cu tancurile provincia de elementele separatiste. Masacrul care a urmat a arătat că dacă acţionezi abuziv şi nediscriminatoriu împotriva unei întregi populaţii civile, totul se poate întoarce împotriva ta. Bineînţeles, asta se poate întîmpla doar dacă eşti un stat suficient de mic pentru a putea fi pus la colţ cînd nu eşti cuminte. Dacă eşti Rusia, poţi să omori civili ceceni în voie, nu are nimeni ce să-ţi facă. La fel dacă eşti China şi ai ceva cu tibetanii. Deci, oricum ai lua-o, potenţialul de precedent al planului propus pentru Kosovo este minimal. Dacă vreţi neapărat, precedentul poate suna aşa: dacă nu eşti un stat puternic la nivel mondial, nu te apuca să omori civili în masă. Dacă e neapărat vorba de un precedent, mie nu mi se pare deloc unul periculos. Cei care fac intens lobby pentru soluţia Ahtisaari, Departamentul de Stat american în primul rînd, au obosit repetînd că este o soluţie unică pentru o situaţie unică. Şi în mod evident au dreptate.

Pentru România, pericolul unui precedent este egal cu zero. Guvernul de la Bucureşti nu îşi vînează secuii cu tancurile ca să le scoată ideea de independenţă din cap (nici măcar nu o au, vor doar autonomie, ceea ce este altceva) şi nici nu există şanse să facă aşa ceva prea curînd. Cîtă vreme nu facem asta, nu se va apuca cineva de pe la ONU să susţină un ţinut secuiesc independent pe care nici măcar Ungaria nu îl vrea. Aşa cum biata Republică Moldova nu e capabilă nici măcar să stopeze traficul cu arme din Transnistria, darămite să trimită acolo armata ca să omoare rusofili. Deci, care este „precedentul Kosovo" pentru Transnistria şi Transilvania? Este o marotă, ar trebui să ascultăm mai atent ce au de spus cei cu adevărat interesaţi de o rezolvare.

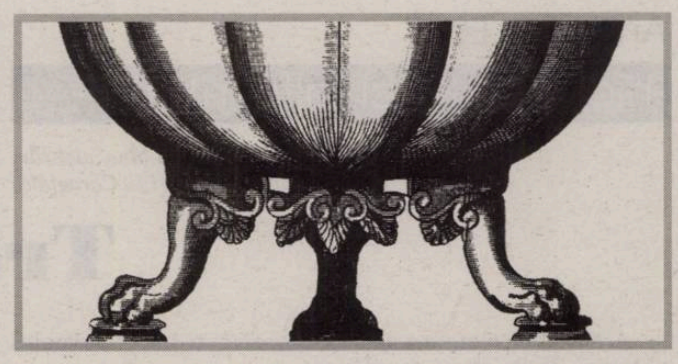

Cel mai grav în atitudinea lui Traian Băsescu este faptul că acţiunea sa este întîrziată şi fără efecte practice. Dacă într-adevăr ne durea problema Kosovo, ar fi trebuit să încercăm să ne facem auziţi în toţi aceşti ani în care alţii şi-au bătut capul să vină cu o soluţie. Altfel, apărem la spartul tîrgului şi spunem că nu ne place. Iar Traian Băsescu o spune şi pe un ton vehement nepotrivit, dar asta ţine de stil, nu de gîndirea ca atare. Şi ce propune în loc? Deocamdată, nici Rusia, nici Serbia nu au propus nimic alternativ, altceva decît amînarea deciziei, care ar putea duce la reaprinderea conflictului. Lucru care s-ar întoarce în primul rînd împotriva Guvernului democratic de la Belgrad, oricum foarte fragil şi fragmentat.

România are dreptul la politică externă proprie, dar dacă tot ţinem să ne demonstrăm nouă înşine că sîntem un actor regional, ar trebui să acţionăm inteligent şi la momentul potrivit. Dacă te pui de-a curmezişul subminînd propunerea aflată pe masă doar pentru că ai nişte marote istorice proprii, atunci treci de căpos neserios.

presa despre...

Presupuşi laici, romantici privaţi

„Dosarele candidaţilor la Înalt Prea Fericire rămîn ferecate. Nu este o întîmplare că CNSAS nu a izbutit să le verifice din lipsă de cvorum, înaintea scrutinului din Sfîntul Sinod. Aşa cum nici refuzul Mitropolitului Clujului, Bartolomeu Anania, de a se prezenta la audieri, acuzînd imixtiuni «în treburile interne ale unei instituţii autonome», nu e doar semeţie conjuncturală. Statul se găseşte slăbit în faţa Bisericii de prea numeroasele clemenţe şi cedări ale politicienilor şi demnitarilor care o utilizează în scopuri politice. Iar clerul se lasă folosit cu bucurie atît timp cît are de cîştigat intangibilitate, putere şi influenţă. Sămînţa sfidării a prins rădăcină pe un teren fertilizat de negocierile practicate de Ion Iliescu şi administraţia postcomunistă cu ierarhia ortodoxă pentru proprietăţi, raporturile de putere cu celelalte culte, dezincriminarea homosexualităţii. Dosarele clerului au fost desecretizate abia anul trecut şi doar în urma tratativelor dintre Traian Băsescu, Patriarhul Teoctist şi episcopul-vicar Vicenţiu Ploieşteanu. [...] Asupra CNSAS au fost exercitate invariabil presiuni pentru blocarea deconspirării preoţilor, proces considerat – fără temei, potrivit experienţelor Poloniei şi ale Ungariei – o ameninţare la existenţa Bisericii. Ultima din partea lui Mircea Geoană, liderul unui partid social-democrat presupus promotor al valorilor laice. El propune un proiect de lege care să interzică CNSAS să mai verifice dosarele de Securitate ale preoţilor.

Gestul suprem de absolvire a păcatelor din trecutul comunist l-a făcut însă tot cel mai înalt reprezentant al statului, Traian Băsescu. L-a decorat post-mortem pe Patriarhul Teoctist cu Ordinul Naţional «Steaua României» în grad de Colan «în semn de adîncă preţuire pentru felul în care şi-a dedicat întreaga viaţă slujirii devotate a Bisericii Ortodoxe Române». După ce, cu un an în urmă, condamna oficial comunismul şi implicit contribuţia Patriarhului la aducerea BOR sub controlul puterii totalitare.

Indulgenţa faţă de colaborarea unor înalţi ierarhi şi preoţi cu partidul comunist şi fosta Securitate nu-i singurul dar primit de BOR. Senatul a hotărît, aproape în unanimitate şi în ciuda opoziţiei guvernului Tăriceanu, finanţarea a jumătate din costurile Catedralei Mîntuirii Neamului de la buget. Liberala Norica Nicolai a votat în extaz mistic o lege prin care contribuabilii atei, catolici, musulmani, protestanţi etc. subvenţionează mîntuirea ortodocşilor.

Şi asta nu e tot: ministrul Economiei, Varujan Vosganian, pregăteşte mărirea salariilor preoţilor ortodocşi de ţară, iar cel al Educaţiei, Cristian Adomniţei, obligativitatea studiului religiei în şcoli. Gigi Becali cu ale sale cînturi bisericeşti a rămas un romantic contributor privat la bunăstarea Bisericii faţă de Traian Băsescu şi principalele partide politice." (Ioana Lupea, *Evenimentul zilei,* 11 septembrie) **(C. G.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

În atenţia Patronatului

OK, deci am ales un nou patriarh. Însă nu trebuie să ne amăgim: el e doar directorul executiv pentru România al unei multinaţionale vechi şi înţelepte. Patron e însă altcineva, iar problema cea mai mare este că n-a mai fost de mult pe la şedinţe.

Vedeţi dvs., necazul Bisericii, la fel ca şi al marxismului, este că Iisus nu mai e printre noi. Pentru că, dacă era, aveai unde să te duci să ceri un sfat, o părere, dacă nu cumva chiar un rînd dintr-o nouă Evanghelie. Nu e, dar asta nu înseamnă că noi n-avem întrebări. S-au strîns multe numai la mine în casă, aşa că le notez aici, în caz că El apare şi acceptă să stea de vorbă cu presa. Deci:

Doamne, avem o mulţime de biserici goale. De ce? Aşa ai vrut să fie casa ta, ca a lui Irinel Columbeanu, mare, mai mare decît casa altor oameni (OK, încă nu-i gata a lui Videanu!)? Aşa ai vrut, să nu stea aproape nimeni înăuntru, cu excepţia zilelor în care vin echipele de filmare? Şi chiar ţi-ai dorit turle? Nu se poate şi-un alt model? De ce persecuţi arhitecţii?

Apropo de arhitecţi, ce e mai bine pentru copiii de la oraş: un parc cu verdeaţă în care respiră zilnic sau o biserică în care se duc de două ori pe an, aflată oricum la 500 de metri de alta? Tu ai autorizat deschiderea atîtor puncte de lucru cu nimicul? Tu ai vrut să fie un *business,* tu ai visat ca Biserica ta să fie un angajator la care viitorii angajaţi să stea la coadă, cu paporniţele pline?

Mîntuitorule, oare o fi bine ca popa să fie gras? Îi face bine la arterioscleroză? Şi dacă e gras, nu cumva asta înseamnă că e lacom, iar lăcomia, ultima oară cînd m-am uitat, era un păcat? Ce exemplu dă burta popii? Nu cumva, la fel ca şi poliţistul obez care nu mai poate prinde hoţul, nici popa nu mai reuşeşte să pună mîna pe sufletele noastre?

Iisuse, oare facem bine că-n bisericile astea am desenat pe pereţi o mulţime de oameni despre care nu mai ştim exact ce-au făcut? Nu era mai bine, ca la musulmani, să avem titraje, explicaţii, o mică grafică animată pe o plasmă, ca lumea să înţeleagă exact cum e cu iubirea de aproape? OK, nu ca la musulmani, că nici la ei nu înţelegi uşor caligrafia aia...

Uite, Mîntuitorule, dacă te întorci cumva săptămîna asta, cînd o să fie plin de slujbe pe-aici pe la noi, n-ai vrea să încercăm să mergem prin biserici şi să vedem ce-nţelegem? Adică să-l ascultăm pe popa şi să facem o socoteală: cîte vorbe cu sens scoate pe gură la jumătatea de oră cît rezistăm acolo? Cît e mesaj şi cît e melodie, incantaţie, ritual, tămîie, hipnoză?

Şi, de fapt, n-ai sentimentul că oamenii ăştia, reprezentanţii tăi pe pămînt, au instaurat un cult al personalităţii tale? Nu te simţi prost cînd tot ce spun despre tine e că eşti mare, cînd tot ce-ţi cer e să fii milos? Nu te simţi încătuşat într-un personaj complet inuman, dar în nici un caz ceresc? Nu te simţi trădat de oamenii între care ai venit, simplu, cu o Lege nouă, iar ei au îngropat-o sub o mie de molifte, parastase, cîntări pe

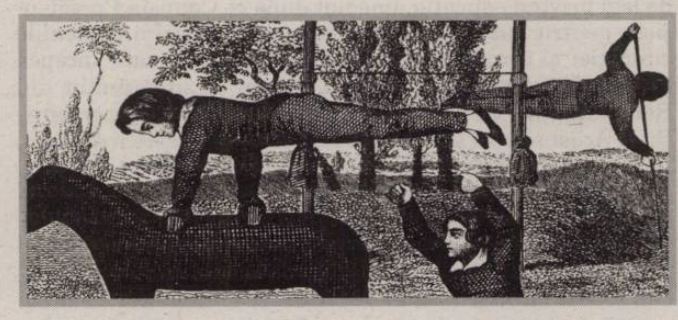

nas şi triluri de eunuci din Constantinopol?

Am înţeles că unii dintre oamenii ăştia au ascultat la spovedanie şi-au povestit mai departe. Şi n-au păţit nimic: nici un meteorit nu le-a căzut în cap, nici un blestem nu le-a afectat recolta de roşii, nici o pană misterioasă la maşina de serviciu cu care s-au dus săptămîna asta să-şi aleagă şef nou. Am o curiozitate, de mult voiam să te întreb: de ce? Ce, era greu să trimiţi un nor să-i fulgere în grădina casei, mă rog, reşedinţei? Sau măcar un roi de albine, să le facă un tatuaj pe frunte, să ştim că nu-ţi place de ei... Sau i-ai pedepsit cu funcţia, i-ai blestemat să nu-şi mai vadă capul de treabă?

Am auzit c-a fost luptă mare pentru funcţia asta, care sînt sigur că pare mică de-acolo de unde eşti tu. Aş vrea să fii sincer acum cu mine, cu noi toţi, oamenii ăştia care scriem/citim *Dilema veche.* Ştii că te înţelegi cu noi, poţi să ne spui orice, şi îţi garantez că nu zicem mai departe. Avem o singură întrebare, mare şi grea. Notezi?

Deci... Tu cu cine ai fi votat?

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Internaţionala extremistă

Luni, ştirea zilei a fost arestarea în Israel a unui grup neonazist alcătuit din opt tineri emigranţi din fosta Uniune Sovietică. Filmele rechiziţionate din computerele lor îi arată atacînd muncitori străini, drogaţi, evrei ultrareligioşi, plănuind să marcheze ziua de naştere a lui Hitler la Yad Vashem, muzeul-memorial al Holocaustului. Îi detestă pe evrei. Hitler a plănuit „soluţia finală" pentru poporul evreu şi a dus un război care a provocat moartea a milioane de ruşi. Mai există încă supravieţuitori. Nici fosta lor calitate de cetăţeni sovietici, nici eventuala lor origine iudaică nu justifică şi nu explică nimic din ceea ce au făcut, deşi presa semnalează încă o dată dificultăţile de integrare a emigranţilor proveniţi din spaţiul ex-sovietic. După 1990, peste un milion de persoane au profitat de „legea de reîntoarcere": oricine poate dovedi că a avut un bunic evreu are dreptul să solicite cetăţenia israeliană. „Ruşii" trăiesc în comunităţi compacte, interacţionează puţin cu alţi israelieni, la magazinele din cartierele lor se vinde carne de porc, comerţ strict interzis în alte părţi. Mulţi se plîng că israelienii îi consideră străini. Dar şi ei îi consideră pe israelieni străini.

Acest caz-limită al apariţiei neonazismului permite o observaţie: cuvîntul „străin" leagă mişcările extremiste din Italia cu cele din Elveţia şi ţările nordice şi, iată, acum şi din Israel. Justiţia din Israel are greutăţi în formularea acuzaţiilor: nu există o lege de condamnare a antisemitismului, nimeni nu şi-a închipuit că aşa ceva va putea să apară în statul-sanctuar al evreilor din lumea întreagă. Ei vor fi acuzaţi de incitare la rasism, lovituri şi alte delicte mai mult sau mai puţin minore.

Presupunînd că vor fi adoptate legi specifice, ele nu vor putea stăpîni manifestările violente ale grupurilor de neadaptaţi. În Germania există legi care interzic propaganda nazistă, etalarea simbolurilor naziste, negaţionismul, dar agresiunile fizice împotriva muncitorilor străini sînt frecvente şi ceea ce ar putea fi catalogat drept huliganism a căpătat expresie politică prin Partidul Naţional Democrat (NPD), partid legal, cu simboluri foarte asemănătoare cu cele hitleriste şi cu o ideolgie adecvată: scopul este refacerea capacităţilor celui de al III-lea Reich, considerînd că actuala Constituţie a Germaniei este un dictat al puterilor occidentale victorioase. „Un african, un asiatic sau un oriental nu vor putea fi niciodată cetăţeni germani fie că au, fie că n-au paşaport german, membrii celorlalte rase ne rămîn străini fizic, mental şi spiritual, oricît de îndelungată ar fi şederea lor în Germania" – e scris în programul partidului, subvenţionat de stat cu 1,4 milioane de euro anual. După o încercare ratată a Curţii Constituţionale de a-l interzice, partidul a cîştigat destule voturi pentru accesul în parlamentele regiunilor din Est. Mulţi consideră că popoarele de dincolo de Zid sînt mai permeabile la extremism decît celelalte, din cauza inegalităţilor economice provocate de tranziţie, a cacofoniei de pe scena politică. Nu a fost demolat doar Zidul, au dispărut şi certitudinile devenite convingeri. Este o explicaţie, dar nu explicaţia.

Considerată un paradis al păcii şi neutralităţii, Elveţia părea a fi ultima ţară europeană de unde să vină informaţii despre xenofobia populaţiei. Trei oi albe gonesc o oaie neagră de pe steagul Elveţiei, aşternut la picioarele lor. „Pentru mai multă securitate" – acesta este titlul posterului conceput şi răspîndit de Partidul Elveţian al Poporului (SVP). Pe urmele posterului, un proiect de lege: după condamnarea unui delincvent minor, el şi întreaga lui familie pot fi expulzaţi. Răspunderea penală extinsă asupra întregii familii nu a existat decît în legislaţia nazistă. Probabil, cred analiştii, legea nu va trece în Parlament, dar beneficiul electoral va putea fi contabilizat în voturi. Mesajul tinerilor nespălaţi, zgomotoşi şi agresivi din grupurile anti-sistem este preluat de politicieni cu aparenţă onorabilă şi înflăcărarea demagogică a liderilor extremişti este reambalată în discursul raţional al unor candidaţi gonind după popularitate. Iar ei nu fac decît să spună cu voce tare ceea ce gîndesc unii, nu puţini, alegători: această realitate este o ameninţare pentru democraţiile care pun la îndemîna formaţiunilor extremiste mijloacele necesare desfiinţării lor.

Sfidînd istoria, neonaziştii din Israel se înfrăţesc cu cei din Germania, vegheaţi îndeaproape de oile albe ale xenofobiei elveţiene.

globul cubic

Şi noi, belgienii?

Deşi „belgienii" sînt pomeniţi încă de Iuliu Cezar pe cînd îşi povestea campaniile din Galia, existenţa belgienilor contemporani este ameninţată de tensiunile între comunitatea flamandă şi cea valonă. Reprezentanţii comunităţii flamande susţin că ei s-ar putea gospodări mai bine dacă ar dispune de autonomie. Partidul Creştin-Democrat flamand a cîştigat alegerile legislative din 10 iunie în Belgia, liderul său a renunţat însă la formarea Guvernului, deoarece valonii au refuzat să accepte un punct central din programul său electoral: transferul de competenţe către regiuni. S-a declanşat astfel o criză care radicalizează poziţiile, formulate blînd încă din 1992, de către Lionel Vandenberghe, preşedintele comitetului de pelerinaj de la Yser (locul tradiţional de adunare al flamanzilor), senator al partidului naţionalist flamand Spirit: „Prieteni valoni, să ne despărţim. Am ajuns la punctul unde anume chestiuni nu mai pot fi abordate. Să ne separăm de comun acord... Să mergem la notar şi să divorţăm".

Între timp, motivele de divergenţă s-au multiplicat şi aşa cum îşi rezumă propria experienţă senatorul, subiectele cele mai neutre devin o dispută între surzi. Rik Torfs, profesor de drept canonic la Universitatea Catolică din Louvain, într-un articol din *De Standaard* (Bruxelles), încearcă să calmeze spiritele: „Mulţi dintre noii aleşi îi disprețuiesc pe valoni. Recent, la o recepţie am dat de cineva care spunea: «sînt progresist, dar...» Aşa deschid discuţia toţi conservatorii. Acest «dar» se referă la toţi valonii (francofonii din Bruxelles sînt întotdeauna lăsaţi deoparte). Valonii nu sînt buni de nimic, trebuie să scăpăm de ei. Dar cum? Interlocutorul meu îi priveşte derutat pe cei din jur. Cineva îi dă un pahar cu bere şi el trage un gît. Cu spumă pe buza superioară, transpirînd uşor: «Trebuie să scăpăm, dar cum?» – întreabă din nou, străduindu-se să-şi regleze respiraţia. Trage un sughiţ. Dragi învingători din recentele alegeri, nu vă grăbiţi să vă săpaţi propriul mormînt. Să nu vă spargeţi ochelarii cu beţele steagurilor voastre. Imaginaţi-vă că aşa se va întîmpla: Flandra va deveni în sfîrşit independentă, în timp ce restul problemelor din lume nu se vor rezolva. Ce va urma? Singurul ţap asupra căruia nu trebuie tras niciodată este ţapul ispăşitor: dacă moare, responsabilitatea eşecurilor revine celor care l-au ucis". (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Noul Bin Laden

Mă urmăreşte imaginea noului Bin Laden. În caseta distribuită televiziunilor lumii pe 7 septembrie, comandantul Al-Qaeda este un alt om decît era acum doi ani, la ultima sa apariţie pe ecrane. Este relaxat – semn că se simte în siguranţă acolo unde o fi – şi face discursuri intelectuale. Ştiu bine că Răul ia forme neaşteptate, ştiu bine că Diavolul lucrează cu necenzurată imaginaţie. Sufletul euro-atlantic are o mare slăbiciune. Închinat fiind raţiunii, dacă primeşte o explicaţie logică, e la un pas de iertare. Să înţelegi pe cineva care face rău este, în exerciţiul nostru zilnic, primul pas spre iertarea lui şi e la doi paşi de simpatie. Discursul lui Bin Laden cuprinde nişte cîntece de sirenă la care ştiu bine că mulţi dintre intelectualii de stînga euro-americani tresar de plăcere. Tocmai de aceea, îmi este frică mai mult de acest Bin Laden decît de un şef de bandă teroristă, oricît de eficient şi de greu de prins.

Teoretic, două sînt vulnerabilităţile sufletului euro-atlantic prin care virusul mortal al islamismului radical poate pătrunde blindajul asigurat de toleranţă, democraţie, umanism, creştinism şi logica aristotelică: sensibilităţile de stînga şi slăbiciunea unei părţi a dreptei pentru discursul teocratic. Abil, Bin Laden a înţeles că prima i se potriveşte mai bine, căci aceia dintre noi care cred că lumea trebuie să reflecte exact ordinea divină îl au drept mentor pe Isus Cristos şi cred, indestructibil, în El. Aşadar, în cea mai recentă apariţie publică, Osama Bin Laden vorbeşte ca un intelectual de stînga. Demască viguros dezastrul pe care îl aduce lumii capitalismul, atacă principial şi factual administraţia Bush, dar şi pe Sarkozy şi pe Brown, vorbeşte despre justiţie socială şi despre răul globalizării, despre problemele ecologice ale lumii (cauzate, ştim bine, de marile corporaţii americane), despre sărăcia endemică din Africa, despre chinurile occidentalului de rînd zdrobit de taxe, dobînzi şi ipoteci şi îl evocă admirativ pe Noam Chomsky. Dacă aş fi ascultat un discurs cu aceste ingrediente la un seminar într-un oraş occidental, aş fi fost liniştit: încă un *speaker* de stînga. Dar faptul că Bin Laden vorbeşte aşa mă pune pe gînduri. Bin Laden, pentru imaginaţia celor mai mulţi dintre noi, este un miliardar nebun devenit om al munţilor, fanatizat în credinţa lui religioasă, ajuns într-un obscurantism religios atît de înnegurat încît nu vede diferenţa dintre crima în masă şi slujirea lui Dumnezeu. Dar, constatăm, Bin Laden nu (mai) este aşa. Îl citeşte pe Chomsky. Mai mult, Bin Laden face şi o manevră livrescă, aşa cum ne place nouă. El spune, la un moment dat: „Şi dacă vreţi să ştiţi cîteva motive pentru care voi pierdeţi acest război împotriva noastră, atunci citiţi cartea lui Michael Scheuer despre acest lucru". Scheuer, acum comentator de specialitate pentru o mare televiziune americană şi autor a două cărţi foarte bine vîndute despre erorile politicii americane în relaţia cu spaţiul arab, a fost şeful unităţii dedicate eliminării lui Bin Laden din cadrul CIA între 1996 şi 1999, iar, din 2001 pînă în 2004, a fost consilierul special al şefului acestei unităţi. Ca într-un *thriller*, din ascunzătoarea sa de negăsit, Bin Laden trimite la cărţile omului angajat să-l ucidă, pentru a explica eşecul Vestului. Omul care l-a căutat ani de zile şi a demisionat din această funcţie ca urmare a nereuşitei frustrante este citat, cu supremă relaxare, drept cel mai bun martor al erorii cauzei sale. Nu-i aşa că-i tare? Alte cîteva pasaje sînt uimitoare. Primul se referă la evrei. Cu un ton calm, Bin Laden subliniază că Holocaustul este un produs european, ca şi Inchiziţia. Musulmanii nu i-au trimis pe evrei în cuptoare niciodată. Mai mult, evreii au găsit mereu refugiu în faţa antisemitismului european în spaţiile arabe, unde au convieţuit cu islamicii, secole întregi. Apoi, Bin Laden vorbeşte şi despre creştini. Aceştia au trăit întotdeauna în armonie cu arabii şi subliniază îndelungata existenţă a unei mari comunităţi creştine în Egipt. Aşadar – vrea să spună Bin Laden – europenii şi americanii sînt adevăraţii prigonitori ai credinţei în Dumnezeu. O altă temă dragă discursului de stînga este figura deja mitizată a preşedintului J.F. Kennedy. El a încercat să oprească războiul din Vietnam şi de aceea a fost asasinat – spune Bin Laden. Transformarea lui Kennedy într-o figură pacifistă este o eroare istorică, explicabilă prin uşurinţa cu care masele se manevrează astăzi. Golful Porcilor, ducerea cursei înarmărilor în spaţiul cosmic şi – dacă e să vorbim despre Irak – sprijinul american pentru partidul Baas (sună cunoscut?) dat imediat după lovitura de stat din 1963, terminată într-o baie de sînge organizată de partidul lui Saddam, discret încurajată de CIA – adaug, parte a strategiei războiului rece, căci partidul Baas i-a eliminat cu cruzime pe comunişti, în special – nu fac din Kennedy tocmai icoana păcii la

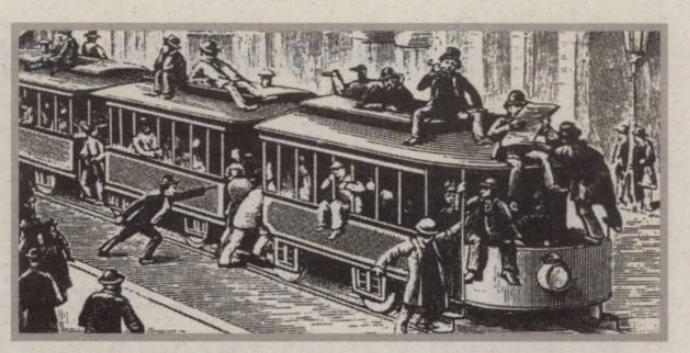

care se închină astăzi lumea ignorantă. Dar Bin Laden ştie miturile Vestului. Şi astfel, Kennedy devine un erou al păcii, chiar şi pentru teroristul numărul 1 al lumii. Mai mult, mimînd multiculturalismul, Bin Laden vorbeşte pios, din interiorul islamismului său radical, despre Isus Cristos.

Discursul lui Bin Laden vrea să spună, de fapt, că civilizaţia euro-atlantică produce dezastrele istorice (Inchiziţia, Holocaustul, comunismul), climatice, economice (sărăcia endemică africană) şi morale (ipocrizia unora ca Bush, Blair, Sarkozy sau Brown). Ca atare, ea trebuie să dispară. Şi, într-un punct, Bin Laden are dreptate: „Există o creştere a numărului de gînditori care studiază evenimentele şi care, pe baza studierii lor, declară că se apropie colapsul imperiului american". Ce reacţie vom avea noi împotriva acestei sofisticate ofensive a minciunii criminale rămîne de văzut.

ready made

„– Stăi! – strigă el în cele din urmă – că nu ne-au luat la goană tătarii. Nu e cum zici tu: artera a existat şi mai nainte de a se fi închegat oasele, şi gaura a rămas unde se află tocmai pentru că, trecînd pe acolo artera, n-a putut osul să se închege şi la locul acela.

Lucrul mi se părea destul de lămurit pentru ca să nu-mi mai deie mîna să intru asupra lui în discuţiune cu un om ca Eminescu, a căruia superioritate îmi era din toate punctele de vedere neîndoioasă."

(Ioan Slavici, *Amintiri*, Editura Minerva, 1983)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

59°

Eşti prima care-n rochii
de ciocolată,-ţi primbli, —
de degustat cu ochii,
iar nu cu vîrful limbii,

un seminud, cărùia
poţi, însă, şi să-i lingi
cacaoa, amăruia,
ţinîndu-ţi limba-n clinci

atunci cînd te înfrupţi
dintr-însa, iar chiloţii,
pe ici, pe colo, rupţi
bucal, îţi dau emoţii

mai mari dacă eşti un
cu mult mai mult noròc ins
decît un biet nebun
antropofag, ca Hopkins.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Aşteptări ciudate

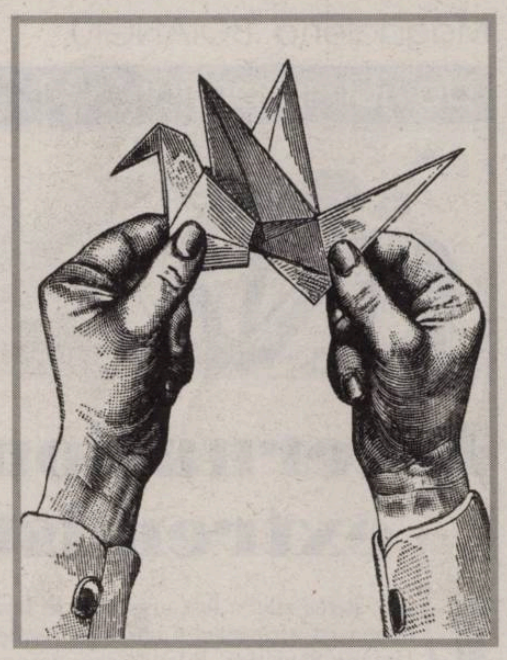

Într-o seară de sfîrşit de vară, cu nori ciufuliţi, pe un cer spălat de ploaie, eram cam fără nici o treabă prin marginea Parisului. Mai exact, în apropiere de Bois de Boulogne, lîngă Palatul Congreselor de la Porte Maillot, aşteptam pe cineva. Autobuzele traversau unul după altul uriaşa intersecţie, un fel de Piaţă a Presei Libere de la noi, opreau în staţia din faţa clădirii palatului şi plecau mai departe, luînd pe rînd oamenii care, preţ de cîteva minute, îmi fuseseră tovarăşi de aşteptare. Mai devreme sau mai tîrziu, tuturor le venea autobuzul potrivit.

Eu rămîneam în continuare pe loc, ştiind că şederea îmi va fi mai lungă, şi priveam venirea şi plecarea celorlalţi ca pe un fel de schimb de generaţii de călători. Cred că e o senzaţie cunoscută. Cînd o femeie într-un pardesiu subţire şi cu o poşetă halucinant de albastră sub braţ a lăsat să treacă pe rînd toate cele trei autobuze care opreau în acea staţie, am avut un moment de nelinişte. Nu se înscria în schema obişnuită.

Abia după încă vreo cîteva minute, dintr-o maşină mare a coborît un domn negru care a îmbrăţişat-o şi a luat-o cu el aproape pe sus, iar lucrurile s-au aşezat la locul lor, în mintea mea de aşteptător în staţie. Mi-am amintit de scena finală din *Eclipsa* lui Antonioni, în care, timp de minute întregi nu se petrece nimic, dar se percep multe. Se lasă seara şi maşinile îşi aprind farurile. Autobuzele vin şi trec. O întrebare nu-mi dădea pace. Înainte să ajung în staţie, văzusem la uşa unui restaurant o coadă.

Vreo 50 de oameni care stăteau înşiraţi pînă aproape în mijocul micuţei străzi puţin circulate. Nu prea vorbeau între ei. Aşteptau în linişte, unul în spatele celuilalt. Erau şi mai tineri, şi mai bătrîni, şi chiar vreo doi copii. O cucoană mai în vîrstă stătea aşezată pe un scaun de lemn, pe care cine ştie cine şi de unde i-l adusese. Restaurantul, care se numea *La Relaise de Venise,* era plin de lume înăuntru şi avea specific italienesc. Pe tăbliţa cu meniul, expusă la intrare, erau preţuri obişnuite.

Mi-era jenă să-i întreb pe acei oameni de ce stau la coadă, dar m-am învîrtit pe acolo cîteva minute încercînd să mă dumiresc. Din cînd în cînd, o bătrînă cu faţa ridată ieşea în uşă şi spunea că s-a mai eliberat o masă, că pot să intre doi adulţi sau doi adulţi şi un copil. În preajma cozii mirosea a parfumuri fine. Bărbaţii erau proaspăt bărbieriţi şi femeile rujate. După socotelile mele, se stătea acolo mai mult de o oră.

Mi-am adus aminte, bineînţeles, de cozile noastre dinainte de revoluţie, în zori de zi, în scrîşnetul navetelor de sîrmă pline cu sticle de lapte sau în ecoul gălăgios al curţilor interioare din spatele măcelăriilor şi alimentarelor comuniste. Cozile la unt cu celebra formulă: *Daţi cîte unul să ajungă la toată lumea!* Parizienii n-aveau habar de aşa ceva. Stăteau la rînd cu o inocenţă dezarmantă. Coada aceea nu semăna cu nimic din amintirile mele şi, după părerea mea de est-european, nu putea avea nici o logică. Cum să stai la coadă atîta vreme ca să intri într-un restaurant?

Într-un sfîrşit, în staţia în care mă aflam au apărut şi persoanele aşteptate. Am luat un taxi spre hotel, iar maşina a trecut prin faţa restaurantului. Oamenii erau în continuare acolo, numai că îşi deschiseseră umbrelele pentru că începuse din nou să plouă. Un şir de umbrele colorate în amurg, ca nişte mari ciuperci mişcătoare. Bătrîna cu scaunul ajunsese aproape de intrare. L-am întrebat pe şofer de ce stă lumea acolo şi după o clipă de ezitare mi-a răspuns: „Probabil că e un restaurant bun...“

PUBLICITATE

Radio România Cultural - Bucureşti 101,3 fm

3 zile cu RRC

în Piaţa Festivalului Internaţional „George Enescu"

14, 15, 16 septembrie, de la ora 20.30

Invitaţi artişti consacraţi din lumea teatrului şi muzicii

Vineri

Oraşul cu un singur locuitor

Un spectacol de poezie şi muzică pe versuri de **Matei Vişniec**

Sâmbătă

Apocalipsa după Mircea Eliade

Eveniment multimedia

Duminică

Big Band Radio

Concert

Parteneri media:

DILEMA VECHE · Literar & Artistic adevărul · România literară · Observator Cultural · 22 · Suplimentul de Cultura · Sapte Seri · LiterNet.ro

PUBLICITATE

SUNĂ!

VENIM ŞI TE ABONĂM NOI!

Sună* la 021/407.54.64 sau 021/407.54.66, de luni până vineri, între orele 9.00 şi 18.00 şi un reprezentant Adevărul va veni la tine acasă sau la sediul firmei unde lucrezi, pentru contractarea unui abonament la ziarul Adevărul.

*Dacă locuieşti în Bucureşti, Craiova, Sibiu, Râmnicu Vâlcea, Piteşti, Cluj Napoca, Timişoara, Braşov sau judeţele Ialomiţa şi Sălaj.

SUNĂ ŞI VENIM LA TINE!

sau trimite e-mail la abonamente@adevarulholding.ro

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

Votaţi pentru Hillary

Citeam *O femeie la comenzi* de Carl Bernstein, o biografie plină de simpatie a lui Hillary Clinton, şi asta m-a făcut să mă gîndesc la sincronizare, la acel „toate la timpul lor". În 1992, visul ei despre o asistenţă de sănătate universal valabilă era prematur. Noi, generaţia *baby-boomers,* nu am luat-o în serios pentru că încă mai credeam că sîntem nemuritori. Nu eram pregătiţi pentru ea nici în 1996, pentru că o altă trăsătură deloc plăcută a generaţiei mele este Negarea Completă. Sîntem însă absolut gata să o primim în 2008 căci acum scîrţîim, pîrţîim şi ne împleticim spre vieţi din ce în ce mai lungi. Hillary Clinton a prevăzut această criză şi a presupus, idealistă cum era, că toată lumea va face la fel. N-a fost de ajutor nici faptul că, la preluarea primului său mandat, Bill Clinton şi-a dat seama că Bush Sr. a minţit în ceea ce priveşte bugetul şi că îi lăsase o gaură de două ori mai mare decît declarase în alegeri. Pur şi simplu, nu erau destui bani pentru a aplica ambiţiosul program de sănătate publică al lui Hillary. La vremea aceea, „vasta conjuraţie de dreapta" care i-a şi alungat de la putere, în cele din urmă, îşi biciuise deja dulăii pînă în pragul nebuniei. Este ironic, ca să fiu blînd, că liderii hoardelor de moralişti indignaţi care au reuşit să-l supună pe Bill Clinton procedurii de suspendare pentru nebuniile sale sexuale au picat, unul cîte unul, de la Newt Gingrich, ipocritul-şef, la cel din urmă, senatorul Craig, care face turul toaletelor din aeroporturi în căutare de partide de sex. Trebuie să recunosc, ca unul care a fost mai întîi amuzat, apoi scos din minţi de campania republicanilor, că sînt perfect satisfăcut să-i văd alunecînd în jos, haha, la propriu, de la amanta, altfel foarte umană, a lui Gingrich pînă la budele publice. Aşa le trebuie, sînt gata să zic, cu o singură deosebire: amărîţii ăştia încă mai au multă putere şi vor face tot ce pot pentru a o opri pe Hillary.

Mă simt de parcă aş cunoaşte-o pe Hillary pentru că sîntem din aceeaşi generaţie şi ştiu că a rămas încă o idealistă. În 1970, eram la New Haven pentru o lectură de poezie la Yale în ziua în care studenţii au închis forţat universitatea, în semn de solidaritate cu Black Panthers. În timp ce eu îmi citeam poeziile mele tremurînde în capela de la Yale, celebră pentru poziţia vehementă împotriva războiului din Vietnam adoptată de capelanul său, reverendul Sloan Coffin, Hillary Rodham era pe undeva prin campus, cu un contingent de Wellesly, încercînd să transforme furia în ceva mai constructiv. În pofida faimosului ei temperament, Hillary Rodham a fost tot timpul un făcător de pace, de-a lungul unei cariere politice care a trecut-o prin toate marile convulsii ale anilor '60. În anii '70 şi '80, a încercat să devină un adult, rămînînd însă parte a generaţiei sale nesăbuite şi tumultuoase. Cînd Bill Clinton a devenit preşedinte, a crezut, ca mulţi dintre noi, că ştafeta a fost transmisă, în cele din urmă, generaţiei noastre. Doamne, ce greşeală am putut face! Ce diferenţă între cineva ca Hillary, care l-a văzut, în liceu fiind, pe Martin Luther King vorbind şi care s-a decis apoi să se dedice justiţiei sociale, şi actualul ocupant al Casei Albe, un băiat de banigata, leneş şi arogant, care a ajuns la putere în baza unor privilegii de clasă. Colegii mei de generaţie cu vînă de activist nu i-au văzut, sau au preferat să nu-i bage în seamă, pe contemporanii noştri plini de resentimente care de-abia aşteptau ziua în care le-ar putea face pe plac tăticilor lor, dîndu-le ştafeta înapoi. Acum, că au reuşit, ne dăm seama că ne-au prăduit de libertăţile cetăţeneşti, că i-au sărăcit şi mai tare pe săraci, i-au îmbogăţit şi mai mult pe cei bogaţi, ne-au aruncat într-un război fără de sfîrşit şi şi-au băgat nasurile în Constituţie.

Hillary Rodham Clinton ştie, fără îndoială, toate aceste lucruri, dar mai ştie şi să lupte. Alegerile care se apropie nu au legătură numai cu depăşirea dezamăgirii faţă de idealurile noastre făcute praştie, ci şi cu sfîrşitul acestei amăgiri care sabotează democraţia americană. Hillary a învăţat ceva lecţii dure trecînd prin furtuni cumplite – personale şi publice. A fost un susţinător al familiilor şi copiilor, timp de decenii întregi. Aşa că, după ce verificaţi budele, în căutarea unora dintre ticăloşii ăia cu „valori familiale", suiţi în avioane şi răspîndiţi vestea.

traducere de Ioana AVĂDANI

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Procesul maimuţelor, recurs în anulare?

Prietenul meu A. tocmai îmi povestea despre o emisiune la televizor şi despre o profesoară de biologie care declara foarte serioasă, cu această ocazie că nici ea nu crede în ipoteza lui Darwin. Ne întrebam cam cum ar arăta lecţiile de biologie creaţionistă ale unei astfel de profesoare, cînd o bună colegă a intervenit pe un ton cumpătat: *Să ştiţi că, pentru copiii mei, şi eu aş prefera să li se predea şi creaţionismul, nu numai evoluţionismul. E bine să cunoască şi interpretarea alternativă, în loc să se limiteze la Darwin!* Am făcut ochii mari: ceva nu e în regulă în Danemarca asta!...

Bernard-Henri Lévy povesteşte şi el explicaţiile pe care le-a primit de la pilotul care-l plimba peste Marele Canion din Colorado: „Există două teorii – îi arată tînărul pilot relieful frămîntat de sub ei. Cea care susţine că tot ceea ce vedeţi s-a născut încetul cu încetul, în cursul a milioane de ani sau chiar miliarde de ani, pe măsura eroziunii. Şi cealaltă, care afirmă că totul, toate aceste minuni, aceste monumente la fel de frumoase ca templele de la Angkor (...), că toate astea, deci, nu pot fi rodul întîmplării, că au avut nevoie de un artist şi că acest artist e Dumnezeu". Iar tînărul pilot prefera fără ezitări teoria din urmă.

Două teorii, *deci...*

În Statele Unite există mulţi – ba chiar tot mai mulţi – astfel de adepţi ai creaţionismului, care se opun vehement ca darwinismul să ajungă la urechile copiilor lor, evoluţionismul devenind o disciplină blestemată în şcoli. Lucrurile nu se opresc însă la această opţiune evlavioasă. Există de cîteva decenii bune şi o versiune ştiinţifică, susţinută de nume sonore ale vieţii academice, şi care nu cere eliminarea evoluţionismului, ci, „pur şi simplu", îi opune o altă interpretare ştiinţifică. Deci, într-adevăr, două *teorii*...

„Genială, da, această invenţie a «creaţionismului ştiinţific» – conchide Bernard-Henri Lévy. Admirabilă, această înălţare la rangul de «ştiinţă» a ceea ce este întruchiparea însăşi a superstiţiei şi a imposturii. Există două teorii şi puteţi alege: este formula unui obscurantism luminat; este actul de credinţă al unui dogmatism reconciliat cu libertatea cuvîntului şi a gîndirii; este, fără să aibă aerul, manevra ideologică cea mai subtilă, cea mai dibace şi, în fond, cea mai periculoasă a dreptei americane, de ani de zile."

Cred că este însă mult mai mult decît atît. Sau este toate acestea pentru că este şi altceva: ca orice „teorie" despre ordinea ultimă a lumii, este şi viziune politică de guvernare a acestei lumi, este adică, în ultimă instanţă, un act de Putere. Şi, ca atare, este o poveste veche...

Evoluţionismul în sensul său larg (şi nu Darwin...) a inaugurat un alt timp al lumii şi, implicit, o altă ordine a acesteia, pe care o numim, generic, *modernitate*. Indiferent de variantele sale succesive, el se opunea nu atît – sau nu doar – creaţionismului în ipostaza sa teologică, ci viziunii *tradiţionale* a lumii în general, reprezentării dominante a ceea ce Arthur Lovejoy a numit, în 1936, *The Great Chain of Being*. Metaforă frumoasă, care exprimă convingerea fermă a lumii „tradiţionale" că toată *diversitatea lumii,* de la bacterie la om, ba chiar şi mai departe, la îngeri, constituie o *ierarhie dată,* şi nu o *succesiune în devenire*. Iar această ierarhie este o *operă de artă* (după cum sugera şi pilotul din povestea de mai sus), definită prin ceea ce Lovejoy numeşte „plenitudine": nimic nu poate lipsi din această creaţie perfectă a lumii!

După cum constată şi Lovejoy, această viziune era incompatibilă cu „orice credinţă în progres sau, mai exact, în orice soi de schimbare semnificativă ce ar putea surveni în ansamblul acestui univers. Lanţul existenţei, în măsura în care continuitatea şi completitudinea îi erau afirmate pe baze cutumiare, era un exemplu perfect al unei scheme absolut rigide şi statice a lucrurilor".

Rigide, statice, dar mai ales ierarhice! De la ierarhia îngerilor pînă la ierarhia relaţiilor sociale, familiale, între bărbat şi femeie etc., totul era dat, bine dat şi îndreptăţit să rămînă ca atare. Totul era deci un sistem complet de relaţii ierarhice – adică de inegalitate. Criteriul era gradul de perfecţiune, cum ar fi spus Aristotel, sau distanţa faţă de Dumnezeu, cum preferau să considere creştinii. În orice caz, din această viziune rezulta o listă completă şi eternă de relaţii de putere: a regelui faţă de supuşii săi, a nobilului faţă de sclavi, a omului faţă de animale, a bărbatului faţă de femeie, a tatălui faţă de copii etc. După caz, această listă putea fi adusă apoi la zi, adăugîndu-se, de pildă, superioritatea spaniolilor faţă de indienii din Lumea Nouă şi concluzia firească ce rezulta din această stare de lucruri: „Cine va nega că folosirea prafului de puşcă împotriva păgînilor înseamnă să-I oferi lui Dumnezeu tămîie?" – se va întreba retoric un conchistador. Mult mai tîrziu, fără să mai întrebe ceva, un preşedinte american va fi convins că ştie care este „axa Răului" ce străbate lumea şi Îi va oferi lui Dumnezeu alt fel de tămîie.

Acestei teze a „inegalităţii", susţinută de Sepúlveda, i se va opune la Valladolid, în 1550, abatele dominican Las Casas. „Adio, Aristotel! – va exclama acesta. Christos, întruparea adevărului etern, ne-a lăsat următoarea poruncă: «Îl vei iubi pe aproapele tău ca pe tine însuţi»." Ierarhia era eliminată din Creaţie. Nimeni nu a învins, atunci, la Valladolid şi disputa a rămas, într-un fel, deschisă pînă în prezent...

Problema nu este deci, neapărat, una teologală – în orice caz, nu este *doar* una teologală. Cu atît mai mult nu este doar una de simplă credinţă individuală. Pe scurt, implicaţiile unei astfel de preferinţe senine pentru creaţionism pot trece cu uşurinţă dincolo de sfera dreptei credinţe, pentru a genera credinţa în dreapta rînduire a inegalităţilor. Din acest punct de vedere, nu atît de urmaşii lui Las Casas mi-e teamă în această revenire a creaţionismului, cît de cei ai lui Sepúlveda – cei conştienţi, dar mai ales cei în necunoaştere de cauză. Căci, binecuvîntată de Dumnezeu şi pusă la îndemîna habotnicilor, această *teorie* a inegalităţii poate face ravagii cu inima uşoară, transformîndu-se, peste noapte, într-o *practică* legitimă a vieţii noastre de zi cu zi!

Andrei PIPPIDI

SOS București

Jos reclamele!

Mai țineți minte reclamele de acum douăzeci de ani? Comerțul fiind al statului, integral, nu putea fi nici o concurență, iar oamenii n-aveau oricum de ales. Așa că pe cele mai înalte acoperișuri din Piața Romană erau două reclame: pe Academia Comercială, „Citiți *Scînteia!*“ – și pe blocul de vizavi, deasupra arcadelor, o recomandare călduroasă pentru „mașina de cusut *Ileana*“. Cam la asta se reducea publicitatea și la – să nu uit – inscripția pe care o vedeai de departe, intrînd în București: „Nici o masă fără pește oceanic“. Îndemn urmat vrînd-nevrînd, că doar știm cît de goale erau alimentarele.

În această situație, puțină varietate nu strica, primele panouri care au apărut au fost deci acceptate ca unul dintre semnele cele mai vizibile ale înnoirii. În filmul *Good-bye, Lenin!,* unde personajele caută să reconstituie la Berlin ambianța dinainte de căderea Zidului, un element de decor care contrazice strident cenușiul restului este reclama pentru Coca-Cola. Cred că și la noi a fost avangarda ofensivei care s-a revărsat asupra noastră.

Ceea ce dă astăzi capitalei României un aspect de oraș african este dezmățul reclamelor. Cu sau fără regulament, fiindcă, dacă el există, nu este respectat, cu complicitatea cui știu eu, panourile s-au întins în tot centrul: mediocre ca desen și culoare, stupide ca idee, uneori și cu greșeli de ortografie (la cuvintele în limbi străine, de exemplu *cafea* în franțuzește, italienește și englezește). De-a lungul bulevardelor, pe cîte două sau trei etaje, ferestrele sînt acoperite de invitații să-ți cumperi mobilă Elvila sau să citești noua revistă a Florianei Jucan (dar așa ceva se citește? Îmi închipui că e cu poze în nudul gol). Locuitorii acelor clădiri trăiesc deci fără să vadă lumina zilei, fiindcă din despăgubirea oferită își plătesc întreținerea. Această mituire asigură răspîndirea reclamelor oriunde, chiar în grădina unei case bătrînești sau în spatele unei biserici. Așa ești ispitit să-ți iei automobil, să te aprovizionezi cu benzină Lukoil sau cu ulei de mașină, ori, mai ales, să dobîndești, pe nimica toată, telefonul Vodafone, Orange etc. Primăria sectorului 1 lansează, pe spațiul propriu de expunere, apelul mobilizator: „Salvați parcul Bordei!“. De acord, dar să ne spună și ce ar trebui să facem pentru asta. Mai demult, la o intersecție a Căii Victoriei, un *billboard* ne anunța că „nu e nevoie să fii deștept ca să reușești în viață“, după care, aparent fără legătură, apărea fotografia lui Stelian Tănase, moderatorul unei emisiuni TV, cutare bancă te vrea de client și te roagă să accepți condițiile ei, cele mai favorabile care există. Reclamele la țigări te cheamă să călărești ca regretatul John Wayne prin ținutul Marlboro, adăugînd mai jos și niște blestemate de amenințări, dacă nu te lași de fumat. Nimic nu întrece, desigur, efectul produs seara de o reclamă puternic luminată care domina Piața Universității, fiind aplicată pe zidul Spitalului Colțea, și care-ți făgăduia vindecarea de hemoroizi.

Pe scurt, o succesiune de clădiri, în cel mai bun caz, chiar o stradă întreagă, formează un decor, conceput de un arhitect sau, pe rînd, de mai mulți care au căutat să păstreze un caracter stilistic unitar. Această intenție se pierde, devine inaccesibilă din cauza urîțeniei jignitoare și invazive a reclamelor. Casele sînt camuflate. Se poate întîmpla chiar acolo unde te-ai aștepta mai puțin. La colțul Bulevardului Magheru cu strada Pictor Verona (numită Mercur pe vremea cînd acolo locuia Maiorescu, în spatele altei clădiri ce a dispărut, Muzeul Simu), se găsește Librăria Cărturești. Fațada acestei case scunde, din secolul al XIX-lea, este ascunsă în dosul unor placaje colorate, oarecum sugerînd lectura. Sigur că e mai bine decît înainte cînd era reclama unui dentist, lîngă firma Casei de Cultură a Pionierilor din sectorul 1. Dar casa a fost locuința unuia dintre oamenii de seamă ai acestei țări: D.A. Sturdza, prim-ministru liberal și secretar general al Academiei, destoinic constructor al instituțiilor statului și administrator al lor sub domnia lui Carol I. Atît de modestă și simplă este casa aceea încît celor din ziua de azi nu le-ar veni să creadă că un înalt demnitar a trăit acolo, în condiții de o austeritate militară sau monahală, în timp ce veniturile moșiilor sale din Moldova ajutau tineri învățați și înzestrau așezăminte de cultură. Ar fi, de aceea, mai bine să fie dezbrăcată de învelișul ei de carton intrarea în stil neoclasic la care se aliniau odinioară trăsurile.

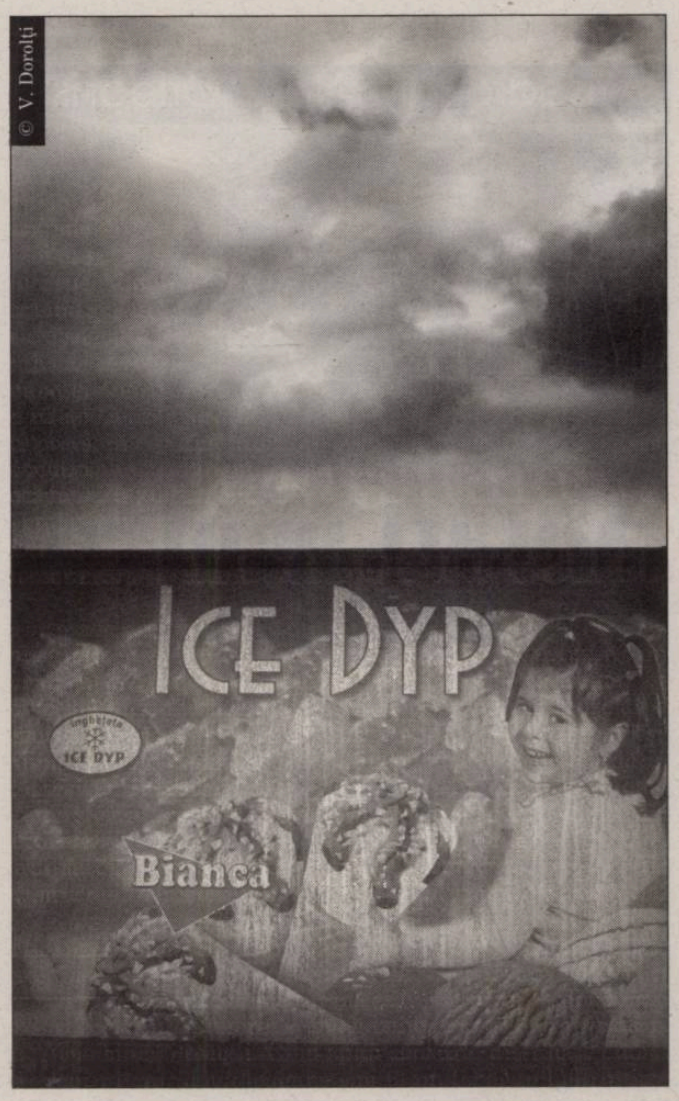

Tolerate de atîția ani de zile, reclamele au ajuns o boală a orașului. Destul se tîmpește nația privind la televizor reclamele pentru bere sau votcă, măcar cînd ieșim pe stradă să nu vedem cu ce vopsea ar trebui să ne vopsim părul.

PUBLICITATE

DILEMATECA
SCRIERI • AUTORI • LECTURI

Din 31 august, găsiți la chioșcurile de presă numărul 16. Doar 5,50 lei.

Din cuprins:

- DOSAR: Mircea Vasilescu, *Un fals mit: „moartea lecturii“*
- ANCHETĂ: Cărți dragi, traduceri grele
- INTERVIU cu Lucian Dan Teodorovici: *„În fața bunicii nu am curajul să mărturisesc că sînt scriitor“*
- FRAGMENTE: Salman Rushdie, *Versetele satanice*
- PROFIL: Simona Kessler, agent literar
- RĂSPUNDE! – Politica din cărți și cărțile care au făcut politică

Dilemateca
Îți dă de citit

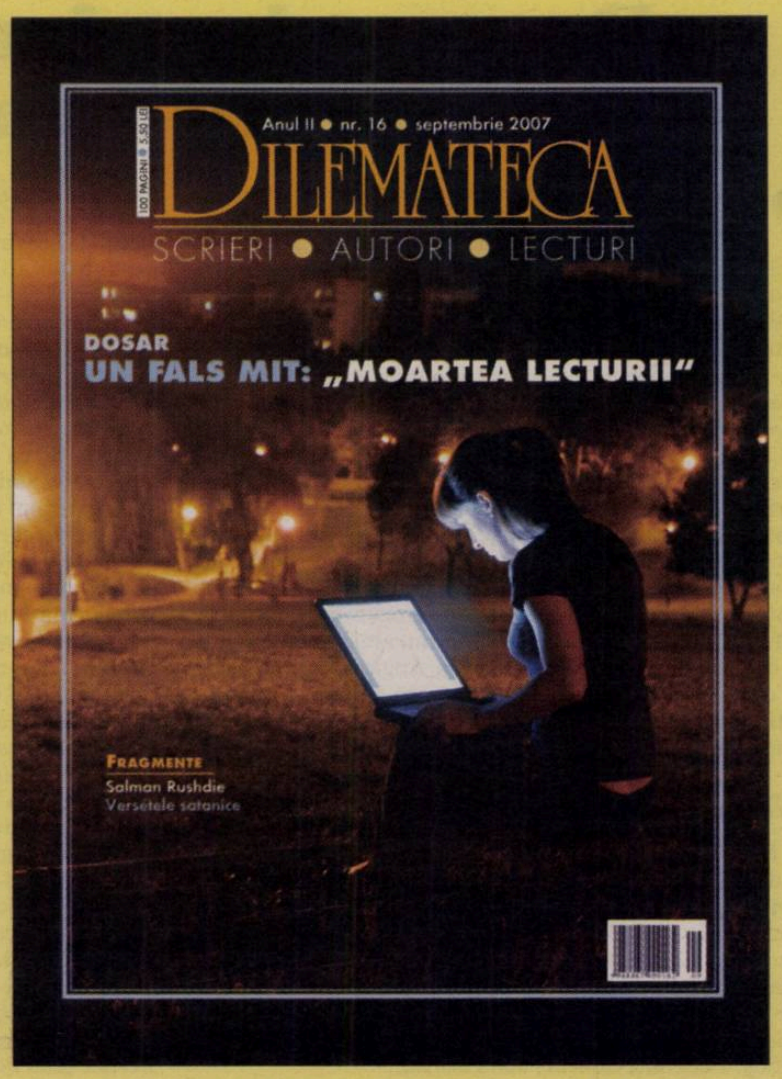

Texte şi opinii de: *Adina BRĂDEANU (jurnalistă de film, doctorand la Universitatea Westminster, Londra) ● Viorica BUCUR (critic de film) ● Dumitru BUDRALA (antropolog şi regizor) ● Dana DEAC (jurnalistă, directoarea postului TVR 1) ● Tudor GIURGIU (regizor şi producător de film) ● Csilla KATO (producătoare de filme documentare) ● Florin IEPAN (regizor) ● Iaromira POPOVICI ● Ada SOLOMON (producătoare de film) ● Alexandru SOLOMON (regizor) ●* ***Coordonatorii temei:*** *Adina POPESCU şi Mircea VASILESCU*

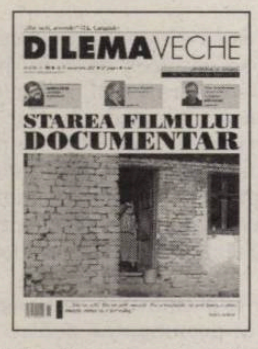

Repere şi confuzii

Pentru a descoperi dacă avem un public interesat de filmul documentar, ar trebui mai întîi să ne dăm seama ce înţeleg „consumatorii" prin acest gen de film. Şi cum îl „consumă": ca pe un buletin de ştiri sau ca pe o emisiune de divertisment? Şi aici mă refer în primul rînd la documentarele difuzate de către posturile de televiziune, cele care se strecoară în grile la ore ciudate (dimineaţa devreme sau mult după miezul nopţii). Oare telespectatorii cu un anumit nivel de cultură, dar cu o minimă educaţie cinematografică, fac diferenţa între un reportaj lungit inutil şi încărcat de metafore, cum sînt multe dintre cele realizate la TVR, sau un „film" cu caracter turistic care îţi povesteşte ce poţi mînca şi cum te poţi distra în insula Corfu (aşa-zisele documentare de pe Antena 3 – cel puţin aşa sînt trecute în program) şi adevăratul film documentar? Presupun că da (pentru că probabil au fost şi la cinema şi au văzut măcar Marşul pinguinilor *sau filmele lui Michael Moore – documentare uşor de digerat de către public) şi este firesc ca aceste programe să-i dezamăgească. Şi atunci? Se refugiază în „nişa" Discovery şi în cele ale altor posturi „specializate", unde pot vedea într-adevăr film documentar. Oare fac însă diferenţa între aceste filme a căror calitate (în primul rînd cea a informaţiei) nu o pune nimeni la îndoială, însă care sînt realizate după o „reţetă" şi, pînă la urmă, produse pe bandă rulantă, şi documentarul de autor, filmul valoros, „de festival"? Deja răspunsul la această întrebare devine discutabil. Iar principala cauză legată de „confuzia" de la noi în ceea ce priveşte filmul documentar ar fi lipsa de repere. (**A. P.**)*

Să presupunem că unui telespectator îi vine, aşa, deodată, cheful să vadă filme documentare. Unde se duce? În sălile de cinema? Aş... Nici pentru filme de Oscar nu prea mai merge românu' la cinema (las' că nici săli nu mai sînt...). La televizor, desigur. Dar de aici începe dilema: în programul TV găseşte tot felul de lucruri livrate ca „documentare" – de la Reţete delicioase *pe TVR1 (de fapt, un* cooking-show*) pînă la filmele despre catastrofe aviatice de pe National Geographic şi luuungile filmări cu poliţia animalelor de prin oraşele americane. În schimb, nu prea găseşte producţii româneşti – deşi, eventual, despre unele a citit prin ziare că au luat premii internaţionale. Pentru telespectatorii mai în vîrstă, „ideea de documentar" încă mai este bîntuită de duhul propagandistic de dinainte de 1989. Cei mai tineri par să-şi recapete interesul pentru filmul documentar, aşa cum, în literatură, categoria numită generic* non-fiction *(jurnale, memorii, cărţi de reportaj etc.) înregistrează un succes notabil în ultimii ani. În ciuda ştirilor „de la faţa locului" şi a transmisiilor în direct, a* reality-show*-urilor cu pretenţia de autenticitate totală, impulsul de a vedea „viaţa aşa cum este" nu scade. Numai că acest impuls rămîne singur şi ambetat. Pe Discovery pot fi văzute filme făcute după bunele reguli ale meşteşugului anglo-saxon. „Ai noştri" nu lucrează aşa (ceea ce nu e grav), dar nici nu au un* sistem *bine pus la punct prin care producţiile lor să ajungă la publicul care le aşteaptă. Problema, la urma urmei, nu e că „n-avem public pentru documentar", nici că „la noi se produce puţin", ci că „părţile implicate" (creatorii şi spectatorii) nu ajung să se cunoască. O problemă „de sistem", cum s-ar spune... (**M. V.**)*

Viorica BUCUR

Nevăzut, necunoscut!

Pentru început, numai de bine

Îndeobşte, cînd vine vorba despre documentar, găsim numai cuvinte de laudă.

Că este genul *princeps* al cinematografului (care – se ştie – s-a născut sub zodia documentului, la porţile uzinelor Lumière, şi a devenit celebru imortalizînd pe peliculă intrarea unui tren în gara La Ciotat).

Că multe mişcări de înnoire în domeniul filmului au venit dinspre acest gen – de la *kinoglaz*-ul teoretizat şi pus în practică de Dziga Vertov sau şcoala documentaristă engleză (cu influenţe, printre altele, asupra neorealismului) la *ciné-vérité* şi şcoala newyorkeză şi pînă la diversele forme şi structuri ale cinematografului actual – inclusiv *Dogma* sau cinematograful practicat de fraţii Dardenne etc). Că nume celebre ale artei a şaptea au făcut documentar – de la Vigo şi Buñuel la Resnais, Antonioni şi Kieslowski (ca să dăm doar cîteva exemple).

Că, la ora actuală, genul cunoaşte un adevărat reviriment: documentarele devin mari succese de *box office* (vezi performanţele filmului *Marşul pinguinilor / La marche de l'empereur),* realizatorii de documentare capătă notorietatea starurilor (vezi cazul Michael Moore), oameni politici şi staruri *en vogue* încep să cocheteze cu genul (e cazul fostului vicepreşedinte american Al Gore sau cel al actorului Leonardo Di Caprio, ambii avertizînd prin intermediul unor documentare asupra consecinţelor încălzirii globale), iar canale TV specializate, precum Discovery, au ajuns în topul preferinţelor telespectatorilor. Cam asta e situaţia în lume şi, în ceea ce priveşte România, ea e – cel puţin din punct de vedere teoretic şi istoric – oarecum asemănătoare. Şi aici, cinematograful la începuturile sale, înainte de a se aventura în realizarea unui film de ficţiune – superproducţia *Războiul Independenţei* –, a înregistrat *Defilarea de 10 Mai* pe Calea Victoriei şi a prezentat publicului *Tîrgul Moşilor, Inundaţiile de la Galaţi, Hipodromul Băneasa, Exerciţiile flotilei de pe Dunăre,* precum şi alte *vederi cinematografice* (în total 17 – filmate de Paul Menu în mai-iunie 1897) sau a fost folosit în 1898 de prof. dr. Gheorghe Marinescu (cu concursul operatorului Constantin Popescu) ca instrument de lucru în studierea maladiilor sistemului nervos. Ca să nu mai vorbim de faptul că printr-un documentar filmul românesc primeşte prima lui recunoaştere internaţională (premiul la Festivalul de la Veneţia din 1939, cu *Ţara Moţilor)* sau că nume importante ale literaturii şi culturii noastre s-au implicat în realizarea unor documentare (Dimitrie Gusti, Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Geo Bogza, Gabriel Liiceanu etc). Şi un documentar de lungmetraj, *Apa ca un bivol negru,* care a reunit în 1971 cîţiva tineri absolvenţi ai Facultăţii de film din Bucureşti (Dan Piţa, Mircea Veroiu, Stere Gulea, Iosif Demian, Dinu Tănase, Petre Bokor) s-a constituit într-un fel de manifest a ceea ce s-ar putea numi *generaţia şaptezecistă* a filmului românesc. Şi, tot prin documentar (cu mult înaintea filmului de ficţiune), filmul românesc a încercat să marcheze momentul Decembrie 1989 (să notăm, printre altele, scurtmetrajul *De Crăciun ne-am luat raţia de libertate,* filmele-document realizate de GDS sau lungmetrajele *Timişoara 1989* şi *Piaţa Universităţii).* Şi în rest?! În rest e tăcere. Asta nu înseamnă neapărat că în România nu s-ar mai face film documentar, ci că documentarul, la noi, din gen *princeps* a ajuns un gen marginalizat şi, adeseori, ignorat.

De cine şi de ce?

Realizatorii. De fapt, cu excepţia unor împătimiţi ai genului (ca Florin Iepan, Alexandru Solomon, Laurenţiu Damian, Cornel Mihalache, Sabina Pop), realizatorii noştri fac documentar atunci cînd nu pot face film de ficţiune. Practic, profesiunea de documentarist (legată odinioară şi de existenţa unui studio specializat – Studioul „Alexandru Sahia", care, actualmente, şi-a încetat existenţa) a devenit fie o *rara avis,* fie un paleativ. Şi asta pentru că există o concepţie (inoculată chiar în anii de şcoală) că documentarul e doar o etapă în creşterea, formarea unui viitor cineast (un fel de pubertate artistică, cu rătăcirile de rigoare) şi el se învaţă doar în anul II de studiu, următorii ani fiind dedicaţi filmului de ficţiune. De altfel, niciodată, în istoria şcolii noastre de film (fie că s-a numit ea IATC, ATF sau UNATC), nu s-a admis la licenţă un scenariu sau o regie de film documentar.

Producătorii. Dacă realizatorii nu prea se înghesuie să facă film documentar, producătorii nici atît. Privim Anuarul statistic cinematografic pe 2006 editat de CNC (Centrul Naţional al Cinematografiei), şi observăm că la categoria *(mixtă) documentar, scurtmetraj de ficţiune şi film de animaţie,* producţia (implicit şi fondurile alocate) a scăzut drastic de la 37 de titluri în 2005 la 8 titluri în 2006, iar dintre acestea doar 2 (două) sînt (declarate) documentare (în coproducţie cu Germania). Acestor *documentare cinematografice* (adică pe 35 de mm) li se adaugă şi producţia de filme documentare pe suport video (şi ea mult diminuată cantitativ şi calitativ în ultimii ani) a unor posturi de televiziune (în special televiziunea naţională) şi a unor studouri specializate – precum Editura Video, Dialog etc.

Distribuitorii. Aceştia au motivele lor nu doar să ignore, ci chiar să antipatizeze filmul documentar, căci e un gen dificil în exploatare: o durată variabilă (scurt şi mediu metraj), nu are capete de afiş şi nu aduce publicul în sală. Independenţa Film e singura casă de distribuţie ce s-a încumetat să aducă şi să lanseze pe marile noastre ecrane documentare de lungmetraj. Filme care, în alte părţi ale mapamondului, au fost răsunătoare succese de *box office: Microcosmos, Poporul migrator, Bowling for Columbine, Fahrenheit 9/11, Marşul pinguinilor,* şi autohtonul şi incitantul *Marele jaf comunist,* semnat de Alexandru Solomon, film foarte apreciat de public şi premiat de jurii specializate în străinătate, sînt toate documentare care la noi au rulat cu săli goale sau aproape goale. Desigur, nu trebuie omis ca important distribuitor şi difuzor de filme documentare televiziunea – adică televiziunile; dar şi aici politica de programare e defectuoasă (chiar şi atunci cînd e vorba de producţii proprii): documentarele, considerate programe de umplutură, sînt difuzate la ore total nepotrivite pentru un posibil public al lor.

Publicul. De fapt publicurile, căci există mai multe feluri de spectatori de cinema pentru acest gen. Astfel, există un public majoritar care – *ab initio* – respinge filmul documentar. Pentru el film înseamnă doar o evadare din cotidian, o aventură şi un divertisment. El vrea să plîngă, să rîdă sau să-i crească adrenalina. E publicul telenovelelor, al comediilor şi al filmelor de aventuri. Există, apoi, un public ceva mai cultivat, dar tot refractar la filmul documentar: e format, îndeobşte, din persoane mai în vîrstă, adeseori intelectuali, încă intoxicaţi de filmele documentare propagandistice în marea lor majoritate, care – în anii comunismului – rulau în sălile de cinema (acele nelipsite completări la filmul artistic ce va să înceapă) sau invadau micul ecran acasă (acele agresive şi linguşitoare *Mesaje de pace şi prietenie* sau *Omagii conducătorului iubit* etc). În consecinţă, acum ocoleşte documentarele.

Padoxal însă, şi unii şi alţii urmăresc frecvent şi cu interes Discovery Channel, canal specializat în film documentar! Totuşi, dacă privim mai cu atenţie oferta obişnuită a acestui post, observăm o pronunţată tendinţă de ficţionalizare a documentarului, fie prin formatele privigeliate – în special docudrame, fie prin subiectele şi temele alese – multe ce ţin de fapt divers sau senzaţional (citez din oferta ultimelor săptămîni: *Martor paranormal, Supravieţuitorii atacurilor de rechini, Da Vinci decodificat, Ora zero: dezastru la Cernobîl, Fenomene stranii, Case bîntuite* etc.).

Şi, în fine, e vorba de încă un alt fel de public – un public minoritar, cinefil (îndeobşte tineri, elevi, studenţi) care iubesc şi, mai ales, preţuiesc valenţele documentarului ca gen, şi-l caută la gale de filme sau proiecţii speciale (organizate în săli de cinematecă sau la institute culturale – din ce în ce mai des, în ultimul timp, la Institutul Cultural Român) ori la festivaluri (unele chiar specializate – cum ar fi cel de film documentar de la Sfîntu Gheorghe – Covasna, sau cel de film antropologic de la Sibiu). Cum spuneam, acest public caută filmul documentar. Dar trebuie să fie informat unde să-l găsească. Mă refer aici, mai ales, la filmul documentar românesc care adeseori există pe hîrtie, în statistici sau în palmaresuri de festivaluri internaţionale, dar nu şi în sălile de cinema sau pe micul ecran. Să dăm doar un exemplu: oare cîţi dintre dvs., cei care citiţi aceste rînduri, aţi auzit şi /sau aţi văzut *Hobiţa, Coloana şi tractorul* sau *România, România* sau *Satul şosetelor* sau *Chipurile Deltei?* Sînt filmele care au fost nominalizate la prima ediţie a Premiilor GOPO, categoria cel mai bun documentar, primul fiind şi cel ce a cîştigat trofeul. Pe de altă parte, ne bucură, desigur, că în aceste zile s-au organizat în România două sesiuni de pregătire intensă pentru tinerii cineaşti, atraşi de acest gen: e vorba de Discovery Campus, una dintre cele mai importante platforme internaţionale de training în film documentar (14-16 septembrie 2007, la Timişoara) şi de workshop-ul „Aristoteles", ediţia a II-a (august-septembrie 2007, Sibiu). Este bine că vrem să avem realizatori de film documentar la nivelul cerinţelor actuale ale genului. Dar tot atît de important e ca filmele realizate de ei să nu circule doar în festivaluri internaţionale sau vizionări în cerc restrîns, ci să ajungă la public. Numai aşa cercul se va închide, numai aşa filmul românesc documentar va scăpa de acea tristă etichetă: *nevăzut, necunoscut!*

3 regizori, 3 producători şi 1 specialist

– cum ajunge documentarul la public –

Există în România un public interesat de filmul documentar? Pornind de la această întrebare, am iniţiat un dialog cu oameni direct implicaţi în realizarea, producerea, dar şi analiza acestui gen de film. Opiniile de mai jos surprind mai mult decît delimitarea unui public-ţintă. *Încearcă să explice ce ar putea aduce în plus poveştile reale, în peisajul cinematografic actual, dominat de filme de ficţiune care se situează, de fapt, la limita documentarului. Şi de ce avem nevoie de astfel de poveşti. Ca la orice domeniu cultural „de nişă", una dintre principalele probleme este promovarea. Astfel, întrebarea iniţială poate da naştere unor noi discuţii. Cum ajung filmele documentare româneşti la public? Şi de ce s-ar aventura producătorii independenţi să se implice în realizarea lor? Rentează să produci astfel de filme? Şi, nu în ultimul rînd, într-o lume sufocată de informaţii, de ştiri, de reportaje, care dintre toate acestea se pot constitui în subiecte de film şi pot căpăta, într-adevăr, o valoare de document?*

Dumitru BUDRALA

Un public de calitate

● Încă din 1991 am început formarea cinematecii Astra. Avem azi o arhivă de film documentar de mare valoare, ce depăşeşte 3000 de titluri. Cinemateca Astra Film „365 de ferestre spre lume", organizată la Sibiu şi la Bucureşti în acest an, „The Best of Astra Film", tot la Sibiu şi la Bucureşti, dar mai ales Astra Film Fest (Festival Internaţional de Film Documentar şi de Antropologie Vizuală) au avut săli pline şi arhipline. Festivalul durează 7 zile în care pot fi vizionate, în cadrul celor patru secţiuni competiţionale (internaţională, europeană, studenţească şi românească), aproximativ 55 de filme produse în ultimii doi ani, la care se adaugă programele tematice, adică alte 30-35 de filme. La Astra Film Fest pot fi văzute şi dezbătute în prezenţa autorilor peste 90 de filme, la fiecare ediţie. Mii de tineri din ţară şi din străinătate alcătuiesc un public extraordinar. La AFF se mănîncă filmul documentar pe pîine. Da, există un public de mare calitate care îşi doreşte să vadă filme documentare de autor şi, de multe ori, chiar să facă documentare.

● Mă întrebaţi dacă poate fi cineva mulţumit de felul în care filmul documentar este promovat şi difuzat în România. Poate ar trebui mai întîi să clarificăm ce este filmul documentar, să înlăturăm confuziile asupra genului, fiindcă destul de greu facem deosebirea dintre reportaj, film comercial şi documentar de autor. Categoric, nu sînt mulţumit. Şi aici mă refer la filmele de autor, la filmele oneste, la filmele care comunică şi transmit stări, şi nu la filmele documentare comerciale, la filmele care manipulează şi care încă din faza de plămădire stau cu sabia ratingului deasupra capului. Despre promovare nici nu poate fi vorba, cu excepţia a două, trei filme documentare. În opinia mea, televiziunea publică ar trebui şi are obligaţia să promoveze filmul documentar, aşa cum o face canalul Arte. La festivaluri? Da. De exemplu, *Blestemul ariciului* a fost selecţionat la peste 40 de festivaluri internaţionale, a fost achiziţionat de universităţi celebre, cum ar fi Halle sau Oxford, ca material didactic.

Florin IEPAN

Filme străine, „prizate" de români

● Filmul documentar este un gen popular în toată lumea, iar România nu este o excepţie din acest punct de vedere – canalele de nişă ca Discovery Channel sînt şi la noi foarte populare. Problema este aceea că majoritatea documentarelor „prizate" de români nu sînt făcute de regizori români. Eu sînt optimist şi cred că lucrurile se vor schimba în timp. Pe de altă parte, nu trebuie să ne facem iluzii că spectatorul român de film documentar se va duce şi în sala de cinema – fapt banal în ţări ca Germania sau Franţa. La noi, documentare româneşti excelente în momentul în care au fost prezentate în cinematografe, au vîndut sub o mie de bilete. Paradoxul face ca majoritatea succeselor recente ale cinematografiei noastre să fie filme de ficţiune care au la origine poveşti reale. Asta ar trebui să dea de gîndit documentaristului român.

● Eu fac filme documentare numai pentru televiziune. Promovarea aparţine clienţilor mei care sînt posturi TV de la noi şi din restul lumii. În majoritatea cazurilor nu sînt foarte mulţumit de promovare, dar ştiu că sînt subiectiv, căci atunci cînd am tras sforile cum trebuie, televiziunile s-au mişcat foarte bine. Îmi aduc aminte de promovarea făcută de TVR *Decreţeilor*. Cred că s-au investit de cîteva ori mai mulţi bani decît am primit eu de la TVR pentru realizarea filmului. Esenţială a fost discuţia mea cu dl Nicolau – fostul preşedinte al TVR – care a pus în mişcare pe toată lumea. Dar îmi aduc aminte de documentarul meu despre actorul Johnny Weissmüller (Tarzan) pe care acelaşi TVR l-a aruncat undeva în grilă, însoţit de un promo de doi bani pe care eu abia dacă am apucat să-l văd o singură dată. O catastrofă pentru un film care a făcut una dintre cele mai bune audienţe la Arte, în 2005 şi, de asemenea, la televiziunea olandeză AVRO.

Alexandru SOLOMON

Reflexul capitalist sălbatic

● *Marele jaf comunist* a fost difuzat la TVR într-o luni seara, la o oră de vîrf. S-a situat pe locul 3, cu un rating naţional de 7,2%, fiind surclasat de *Răzbunarea lui Logan* şi de *Trădaţi în dragoste,* dar s-a poziţionat înaintea *Diamantului blestemat* (filmul de pe Antena 1) şi a serialului *La bloc*. Sînt sigur că există un public pentru documentar, în România, un public care – în lipsă de altceva – urmăreşte exclusiv canalele specializate, dar care ar consuma şi producţii locale sau cu conţinut local. Condiţia este ca acestea să fie de bună calitate şi în spiritul timpului, nu în trena liric-patetică a anilor '80.

Oferta este foarte limitată atît din cauza reflexului capitalist sălbatic (profit rapid cu orice preţ) al difuzorilor, dar şi din cauza lipsei lor de iniţiativă, de imaginaţie şi de cultură profesională. Îmi fac iluzii că aceste lucruri sînt pe cale să se schimbe, motiv pentru care m-am şi înhămat cu atîta ardoare la proiectul aducerii lui Discovery Campus în România. Aceasta poate fi o platformă pentru lansarea documentarului românesc pe o orbită contemporană.

● Am fost şi mai nemulţumit decît sînt acum de promovarea şi difuzarea filmului documentar. În ultima vreme, cel puţin *Marele jaf comunist* a avut parte de mai multă vizibilitate. Cu toate că a fost slab distribuit în sălile de cinema de la noi, în Ungaria a mers bine. În general, mă preocupă mai mult ca filmele mele să fie văzute în ţară, pentru că sînt destinate acestui public. De prezenţa lor în festivaluri nu am a mă plînge. În străinătate, încă mai sînt canale de televiziune care difuzează *Marele jaf...* (anul acesta în Elveţia). Difuzarea lui la TVR în ianuarie a făcut cifre de audienţă foarte bune. Asta arată, sper, o schimbare de trend şi, de fapt, este încă o mică demonstraţie a faptului că există public pentru documentar la noi. Cred că sînt multe posibilităţi pentru filmul documentar în circuite paralele, necomerciale, cum ar fi centrele culturale, universităţile, muzeele (direcţie în care Fundaţia Astra e foarte activă). Să nu uităm că la noi nu mai sînt decît 30 de săli de cinema, într-o ţară de 22 de milioane de locuitori.

Problema majoră este absenţa în România a unui sistem de cerere şi ofertă între televiziuni şi producătorii independenţi. Televiziunea este – într-o lume civilizată – principalul coproducător şi consumator de documentar, lucru care încă nu se întîmplă aici. Şi nu numai din cauza publicului.

Csilla KATO

Documentarul comercial şi filmul de autor

● Am făcut producţia şi distribuţia/promovarea documentarului de autor *Blestemul ariciului* (regia Dumitru Budrala). A fost o producţie proprie, independentă, a Fundaţiei Astra Film, aş putea spune privată, filmul a fost făcut cu un buget minimal. Promovarea a urmat calea normală (tot pe fonduri exclusiv private). În primul rînd, festivaluri – filmul a fost în competiţie la peste 40 de festivaluri internaţionale, începînd cu IDFA/Joris Ivens care este echivalentul lui Cannes, pentru documentar, a fost la festivaluri inclusiv în Asia, Africa şi America de Sud şi a luat mai multe premii internaţionale. Apoi, posturile de televiziune. Filmul a fost cumpărat de televiziunea DUNA din Ungaria, de asemenea se pare că TVR a cumpărat filmul, dar l-a programat la ore de audienţă minimă şi l-a transmis fără promovare în prealabil (prin urmare, filmul a fost difuzat, din păcate, ca un fel de „umplutură" a TVR-ului). Şi, în cele din urmă, distribuţie pe DVD. Filmul nu a fost şi nu este comercializat în sensul „comercial" al cuvîntului. Motivul principal (dincolo de cel financiar) ar fi că, cel puţin deocamdată, nu există o piaţă pentru astfel de filme. Dincolo de traseul comercial, filmul a fost achiziţionat de biblioteci, universităţi şi institute de cercetare din străinătate.

● Care este diferenţa dintre filmul documentar comercial şi documentarul de autor? S-au scris cărţi pe această temă... dar dacă vrem să definim mai simplist, aş zice că *documentarul comercial* este făcut ca să distreze un anumit public *(entertainment),* orientîndu-se pe ideea de a cultiva un anumit gust şi nescăpînd din vedere ratingul, mai ales că, în cazul acestui tip de documentar, televiziunile sînt şi producători. Este vorba de producţii controlate la toate nivelurile: scenariu, calendar de filmări etc. Cele mai multe sînt eseuri TV, care nu sînt filme propriu-zise, din moment ce informaţia pe care o aduc şi mai ales modul în care o prezintă s-ar fi pretat foarte bine materialului scris şi publicat în reviste de profil.

Mai există subgenuri – cum ar fi docudrama, docusoap –, care folosesc convenţiile genului documentar pentru a pune telespectatorul într-o poziţie din care acesta să creadă că ceea ce vede pe ecran s-a întîmplat cu adevărat. Aceste filme folosesc tot felul de efecte pentru a tura emoţiile spectatorilor la maximum. Există şi *reality-show*-urile, care intră tot în această zonă.

De obicei, *documentarul de autor* este un produs independent şi nu este constrîns nici în timpul filmărilor, nici în postproducţie pentru a „prepara", „cosmetiza" realitatea prezentată prin film în scopuri comerciale. Cele mai bune documentare de autor sînt făcute din curiozitatea genuină a autorului faţă de un fenomen social, preferă stilul observaţional, iar povestea, de multe ori, se conturează în timpul filmărilor sau chiar în postproducţie. Vizionînd astfel de pelicule, avem plăcerea să descoperim o lume împreună cu autorul filmului şi se întîmplă adesea să trăim senzaţia descoperirii personale.

Mai sînt şi documentare de autor care se intersectează cu cele comerciale, fără să fie producţii TV, multe care intră în zona de ficţiune etc.

● În ceea ce priveşte o comparaţie cu ceea ce se întîmplă acum în ţările din jur cu privire la filmul documentar, ar fi multe de povestit. În primul rînd, în anii '90, primul deceniu de după comunism, soarta documentarului a fost marcată foarte mult de felul în care fusese tratat acesta în fiecare ţară în parte. În „baraca mai veselă a ţărilor comuniste", în Cehia, Polonia, Ungaria şi Iugoslavia, a existat o tradiţie legată de filmul documentar influenţat de *cinévérité*-ul parizian începînd cu anii 1970, fiecare film avînd cîte o altă poveste despre cum a reuşit să păcălească cenzura. În aceste ţări, anii '90 au fost ani de relaxare şi de expansiune, de diversificare a producţiei de documentar de calitate. Publicul era deja obişnuit cu filmele documentar, iar televiziunile publice erau şi sînt mai receptive la a transmite şi chiar a produce documentare bune. Să nu mai vorbim de faptul că la sfîrşitul anilor '90, cînd au început *pitching*-urile, adică tîrgurile de proiecte pentru producţii/coproducţii de documentare în Europa cu participanţi din Europa de Est, toţi participanţii din aceste ţări veneau cu proiectele lor şi cu acceptul televiziunilor naţionale respective pentru coproducţie, acesta fiind un avantaj pentru a găsi şi alte televiziuni care să intre în joc, spre deosebire de cei din România, unde nu există în structura televiziunii un sistem care să permită astfel de coproducţii.

La noi este aproape imposibil să se contureze o politică culturală pentru promovarea acestui gen de film. Aceasta şi din cauza moştenirii din sistemul trecut, cînd în România tradiţia de documentar „Sahia" şi TVR a făcut ca nici publicul, nici potenţialii realizatori să nu cunoască documentarul de autor. La „Sahia" şi la TVR nu exista nimic care să scape de cenzură, documentarele Sahia erau piese de propagandă, iar TVR-ul a instaurat un stil de reportaj de care nu pare să mai scape niciodată. Reţeta de reportaj TVR este binecunoscută: imagini despre România, mai ales de la ţară, muzica (preferabil Ciprian Porumbescu, Gheorghe Zamfir), comentariul cu o voce patetică. Problema s-a complicat şi prin faptul că toţi realizatorii de la TVR de mai demult şi de acum, care fabrică aceste minuni, sînt convinşi că fac film documentar!

În aceste condiţii, chiar şi la atîţia ani după revoluţie, instituţii precum CNC sau TVR nu promovează documentarul adevărat. Autorii independenţi au apărut ca nişte excepţii, cu toţii fiind tributari modelelor europene.

Cu totul alta este situaţia în Rusia, Ucraina, Belarus şi ţările baltice unde, în timpul comunismului, s-a dezvoltat un documentar poetic, estetizant, în două centre: Şcoala din Sankt Petersburg şi cea din Vilnius. După 1990 s-a continuat şi aici producţia de documentar poetic, prea puţin interesat de social şi mult mai ancorat în estetică. A fost foarte greu să se diversifice peisajul de producţie. Studiourile de stat existente erau prea greoaie pentru documentar, iar producţia era pe peliculă, deci costisitoare, în condiţiile în care bani de la stat veneau tot mai puţini. Cu toate acestea, autorii ruşi au produs şi mai produc multe documentare pe peliculă, iar acest detaliu în sine dă o notă aparte şi defineşte zona în care se mişcă aceste filme.

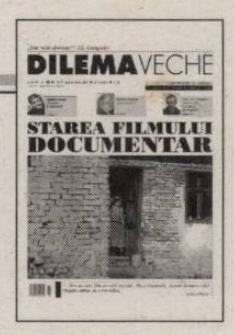

Ada SOLOMON

Între timp facem „servicii“...

● E greu de spus dacă avem în România un public pentru documentar, pentru că publicul nu prea are unde să vadă film documentar. Totuşi, e interesant de remarcat că în România posturile Discovery şi National Geographic au cea mai mare audienţă din Europa. Asta se explică cumva şi prin faptul că la posturile româneşti nu "se dă“ documentar. Cred că răspunsul este de fapt: există public, dar nu există interes din punctul de vedere al "făcătorilor“ de programe.

O serie care a implicat realizarea unor documentare, cum a fost *Mari români,* a arătat că putem să facem şi noi documentar altfel, însă acele filme au şocat departamentul financiar şi juridic din TVR pentru că unele au fost făcute „extern“, deci fără participarea angajaţilor TVR („Şi ce, adică noi nu ştim să facem?“) şi au costat mult mai mult decît un reportaj – „Şi cum Dumnezeu vine asta, de ce costă atît de mult şi durează atît ca să le facă, în vreme ce ai noştri le fac într-o zi şi costă 3 milioane?!“. Astfel ajungem la eterna dispută a documentariştilor cu lumea: documentarul nu este un reportaj mai elaborat, ci un cu totul alt gen.

Nu e deloc uşor să trăieşti făcînd film documentar în România, ca producător independent. E foarte interesant, te îmbogăteşti „în cap“ zi de zi, afli lucruri, e nevoie de multă cercetare şi simţi că ai lăsat ceva în urma ta, un document de cele mai multe ori necesar pentru societate, fie că e o mostră de viaţă, fie că e un portret al unui loc, fie că e un film cu un subiect cultural. Documentarul pe care-l terminăm zilele acestea, *Cold Waves* – un film despre Radio Europa Liberă, al lui Alexandru Solomon –, e un proiect care a durat aproape trei ani. Trei ani în care s-au adunat materiale, oameni, poveşti, dar şi bani. Deşi nu pare credibil, în România un film documentar poate să coste (fără nici un fel de excese în cheltuieli) peste 400.000 de euro. Dar atunci cînd munceşti 3 ani la un proiect, cînd filmezi în România, Germania, Franţa, Belgia, America, cînd foloseşti arhive din toată lumea, costurile cresc.

Norocul mare pe care l-am avut în finanţarea acestui film – care nu are de la CNC decît 120.000 de euro din cei 400.000 – a fost introducerea noii legi a cinematografiei, care îţi permite accesul la o serie de surse alternative în momentul în care ai cîştigat concursul CNC. Astfel am avut doi coproducători, unul în Germania şi unul în Luxemburg, care ne-au ajutat enorm. Dar problemele, cel mai des, apar tot la noi: cum spuneam, am cumpărat materiale de arhivă din toată lumea, din America, din Anglia, din Belgia sau din Germania, iar costurile lor au fost mult mai mici decît costurile materialelor de arhivă de la TVR. Dacă oriunde în lume am plătit costuri tehnice de 100-150 de euro per material (pentru vizionări şi copieri), la TVR am plătit peste 4000 de euro. Pentru că sîntem români şi trebuie să fim ajutaţi la noi acasă, mai ales că TVR este coproducător al filmului, cu toate acestea, costurile le-am plătit.

La întrebarea dacă rentează să faci documentar în România, voi răspunde răspicat *Nu,* dar în acelaşi timp, în acest moment lucrăm la 4-5 proiecte de film documentar absolut fascinante, filme despre tranziţie – fie că e văzută prin istoria maşinii Dacia, fie că e văzută prin modul în care au evoluat foştii înalţi demnitari comunişti în economia de piaţă, un film despre emigraţia de succes, făcut de un emigrant de succes, un film despre nesimţirea la volan, dar şi un film despre cariere artistice împletite, tată-fiică. Şi continui să caut subiecte noi. Iar între timp facem „servicii“ pentru documentare istorice germane care se filmează la noi.

Tudor GIURGIU

Prin oglindă

● Producătorii de film documentar din România se pot număra pe degetele unei singure mîini. Realizatorii care ştiu cu ce se mănîncă documentarul se pot număra la fel. Hai, cu indulgenţă, de la două mîini. Majoritatea publicului habar n-are ce înseamnă film documentar şi asimilează documentarul filmelor de pe Discovery. Sau aşa-zisele documentare de la *Teleenciclopedia.* Televiziunile cultivă cu obstinaţie reportajul imediat, bazat pe o documentaţie de cele mai multe ori superficială, în dauna cercetării aprofundate şi a unei politici sau strategii bine conturate.

TVR-ul e varză la acest capitol şi habar n-am dacă schimbările pe care le-am propus acolo vor rezista timpului, şi asta pentru că există voci din aripa „dură“ care spun că ar cam trebui „ras“ tot ce s-a făcut înainte. Oricum, promovarea ideii că trebuie să existe nişte editori coordonatori care să se ocupe de selecţia şi gestiunea proiectelor şi coproducţiilor aferente acestui gen era la mintea cocoşului, o fac toate televiziunile civilizate, nu am inventat eu roata. Problema fundamentală rămîne lupta cu mentalitatea potrivit căreia „nu avem nevoie de oameni din afară“, de ce să faci coproducţii şi proiecte ambiţioase cînd poţi face la fel de bine reportaje, monografii sau portrete pe doi lei jumate, ambalate însă de chiar realizatorii lor drept „film documentar“. Mai grav e faptul că TVR nu a reuşit să propună un tronson orar (slot) care să fie dedicat adevăratelor filme documentare pentru a putea face educaţie celor interesaţi de acest subiect. Mă simt foarte vinovat şi regret sincer că renunţarea mea la jobul de-acolo a survenit după ce pregătisem o serie tematică de 10-12 filme care urmau să fie achiziţionate pentru un program special pe TVR 2. În fine, încerc să nu fiu pesimist, aşa că mai sper că TVR va evolua spre bine şi va deveni primul partener serios al producătorilor de film documentar.

CNC-ul a început să finanţeze cu regularitate documentare, ceea ce e un semn bun, mă face să uit de accidentele din trecut. Noroc că am depăşit epoca legii cinematografiei „marca“ Nicolaescu, care asimila acest gen unor filme care nu trebuie să dureze mai mult de 20 de minute. Producătorul mai are însă un „hop“ de trecut – să reuşească să convingă Primăria Capitalei să nu îl taxeze pentru filmările de pe domeniul public la acelaşi tarif precum pe cei care fac reclame. Dar, probabil, funcţionarii îşi imaginează că bugetele de producţie sînt grase şi documentaristul trebuie să contribuie la bunăstarea urbei şi a bugetului consolidat, în aceeaşi măsură precum producătorul de detergent X sau operatorul de telefonie mobilă Y.

Concluzie personală de final: documentarul e un gen tolerat, facem mare caz de el, moştenirea spirituală, bla-bla-bla, dar nu prea ne pasă să îl ocrotim şi să îi cultivăm talentele. Visez la clipa cînd filmele documentare se vor putea viziona şi analiza în şcoală ca materie opţională şi cînd puştii vor putea să-şi dea seama că acest gen înseamnă mai mult decît ce văd ei la televizor, adică filme despre viaţa crocodililor sau a pescăruşului cu pete nu-ştiu-de-care.

În rest, noroc că există Florin Iepan, Alexandru Solomon, Thomas Ciulei, profesorul meu Laurenţiu Damian, festivalul Astra, poate şi alţii; ei toţi ne fac să credem că filmul documentar nu e totuşi o cauză pierdută.

Adina BRĂDEANU

O îndeletnicire normală

● Motto-ul IDFA 2005 (Festivalul de Documentar de la Amsterdam) a fost *Film for Thought.* Dacă acceptăm că „tendinţele“ sînt formalizate de marile festivaluri, atunci cred că de aici ar trebui început: cu tipul de documentar „angajat“ adresat acelui *concerned citizen,* preocupat de situaţia internaţională, care vrea lumea în plan-detaliu, prin acces la interstiţiile ştirii TV. Folosesc intenţionat termenul „angajat“, ca sperietoare ideologică pentru publicul crescut cu „angajarea“ comunistă: aici, între memoria negativă a unei anume „angajări“ şi perspectiva alteia – sau a aceleiaşi, vor spune unii – e un spaţiu de negociere încă deschis.

Hibridizarea cu jurnalismul e – cred – direcţia cea mai consistentă în documentarul de azi. Efectul Michael Moore e cu noi, într-un film mai rafinat şi cu un plus de deontologie profesională, orientat nu atît spre subiect (modelul românesc), cît spre „temă“/„problemă“.

Geografic şi geopolitic, comunismele estice au căzut discret în ierarhiile de interes ale marilor *broadcasters,* în favoarea unor zone mai acute (Irak) sau mai contradictorii (China). Stilistic, documentarul subiectiv-reflexiv, orientat către spaţiu domestic şi poveste privată (cu vîrfuri precum *Capturing the Friedmans* sau *Tarnation),* s-a subţiat ca prezenţă, lăsînd locul unui alt tip de documentar personalizat – filmul politic/social de tip cruciadă individuală, fie orientat către marile zone de conflict internaţional, fie către cele două *buzz-words:* globalizare şi ecologie.

Repolitizarea recentă a documentarului, după mai bine de un deceniu de joc stilistic-referenţial, nu trebuie să sperie temperamentele sensibile: apar în continuare filme de succes care ignoră filierele de interes tematic, precum *Monastery* (minimalism observaţional-participativ), *37 Uses For a Dead Sheep* (etnografie creativ-performativă) sau *Manda Bala* (vizualitate luxuriantă, inteligenţă neconvenţională în tradiţie Erroll Morris).

Vorbim aici despre două opţiuni distincte: festival *versus* slot de televiziune. Circuitul festivalier, chiar dacă sensibil la tendinţele mai largi, e întotdeauna permisiv: lansat de un festival prestigios, un film excepţional îşi va găsi locul în circuit. În ceea ce priveşte finanţarea de către marile televiziuni, aici e vorba nu numai de sloturi bine definite, dar şi de obişnuinţe de consum distincte pe diverse spaţii naţionale: piaţa nordică poate absorbi filme lungi de observaţie, cea britanică are nevoie de o voce a autorităţii care să ghideze lectura. Ca profesionist, faci un *pitch* la slot, nu la o „piaţă internaţională“ generică. Lucrurile seamănă puţin cu fostul „Bloc Estic“, care era compact numai privit din afară – diferenţele de temperatură se simţeau numai din interior.

În ultimii ani, interesul comunităţii de documentar s-a deplasat dinspre text spre reţele de coproducţie/distribuţie internaţională. Schimbarea e explicabilă prin chiar contextul în care lucrează profesioniştii de documentar: temele cu potenţial de piaţă sînt în general transnaţionale, ceea ce necesită atragerea de bugete mai consistente prin colaborarea finanţatorilor de pe pieţele interne, şi documentarul mizează tot mai mult pe audienţa de nişă, o audienţă non-compactă, constituită prin intermediul reţelelor de socializare online (care nu e obligatoriu plasată în spaţiul metropolitan) – de-aici interesul crescut pentru autodistribuţie şi pentru repunerea în discuţie a *copyright*-ului aflat la baza distribuţiei convenţionale.

● Pe la mijlocul anilor '90 mă amuzam numindu-mă *the mad woman in the attic:* „nebuna de la mansardă“ – veţi fi recunoscut deja tipologia care a făcut epocă în zona abordărilor imaginarului literar de secol XIX, unde „nebunia“ personajului izolat marca limitele acceptabilităţii sociale. Eram „nebună“ după documentar şi lucram la Muzeul Ţăranului Român, singurul loc unde puteai rosti cuvîntul „documentar“ fără a fi alungat cu usturoi: *afară,* genul era anatema. În biroul de la mansardă erau 40° C, dar aveam trei cărţi de documentar, una de antropologie vizuală şi viaţa era frumoasă... pînă ieşeam. Un an petrecut ca intern la IDFA (Amsterdam) m-a convins că documentarul e o îndeletnicire normală pentru oamenii cu picioarele pe pămînt. Singurul mod de a merge mai departe a fost să încerc să înţeleg aversiunea surprinzătoare – a breslei de film, în primul rînd, şi abia apoi a societăţii româneşti – pentru documentar în anii '90. „Moartea“ documentarului în primul deceniu postcomunist rămîne pentru mine un context fascinant în care practica profesională în interiorul unui gen identificat cu o instituţie descrisă de o memorie negativă (Studioul „Sahia“) a avut consecinţe de durată pentru configuraţia unei industrii de film în convalescenţă (mai mult despre asta la www. kinokultura.com).

Între timp, breasla pare să fi depăşit blocajul deceniului trecut, dar situaţia nu e cu mult mai simplă. Între o tradiţie local-documentară incertă, un model internaţional puternic şi financiar-seducător şi o societate „neaşezată“ social şi politic, bîntuită de tentaţia polarizării ideologice şi cu mare nevoie de documentar, cum rescrii opţiunile documentaristului în raport cu un set de gesturi sociale/textuale ce riscă să fie citite diferit de „piaţa“ domestică şi de cea internaţională? Între eticheta „Michael Moore e de stînga, aşadar refuz“ şi pragmatismul „se poartă eco“, cred că inteligenţa, gîndirea critică şi onestitatea vor fi cruciale atît pentru coagularea unei comunităţi de documentar mai puternice, cît şi a unui public local al genului.

Transformarea unui subiect local în material cultural exportabil e deja un clişeu în workshop-urile internaţionale. Documentarul românesc n-are nevoie de noi cameleoni ideologici cu bătaie internaţională, ci de profesionişti care cred în ceea ce fac şi sînt capabili să-şi argumenteze poziţia şi stilistica – chiar împotriva „tendinţelor“ sau a „pieţei“. Diversificarea în interiorul ofertei domestice de documentar e importantă: aşa cum cred că nu trebuie fetişizată „piaţa“, nu cred că trebuie să ne fetişizăm propria „diferenţă“ prin cultivarea unui documentar de exotism naţional care să perpetueze nostalgii pentru o lume „locală“, îngheţată în ruralitate.

Există oricînd opţiunea de a lucra explicit împotriva – sau în afara – curentului: documentarul de festival, în care să primeze limbajul, stilistica, textura. Aici, şcoala de film devine semnificativă: cum se învaţă documentar în universităţile româneşti? Un om care iese din facultatea de film fără să aibă o perspectivă de ansamblu asupra schismelor din interiorul genului vine de nicăieri, e incapabil să-şi plaseze proiectele într-o tradiţie şi va fi incapabil să citească inovaţia altcuiva.

A vedea filme în festivaluri nu e suficient – chiar dacă, pînă acum, cel mai bun lucru care i s-a întîmplat documentarului românesc e festivalul Astra Film. Cel mai bun lucru care urmează să i se întîmple e seria celor două workshopuri Discovery care încep pe 13 septembrie la Timişoara, ca primă mutare a noii asociaţii DocuMentor, în încercarea de profesionalizare a unei categorii inefabile pe piaţa domestică – *commissionning editor*-ul de televiziune.

În 2007, documentarul nu mai e un gen de mansardă. Pentru cei care-şi iau acum deciziile profesionale, am gîndit, împreună cu Fundaţia Raţiu (Marea Britanie), bursa de mobilitate STEPdoc.

anchetă realizată
de Adina POPESCU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 13 septembrie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Iaromira POPOVICI

Cine mai are nevoie de Studioul „Sahia“

Studioul „Sahia“, înfiinţat în anii ’50, avea, iniţial, drept scop principal producerea *Jurnalului de actualităţi:* cea mai importantă sursă de memorie vizuală a evenimentelor epocii, într-o perioadă în care, în România, televiziunea nu avea încă mare lucru de spus. Jurnalul se difuza în completarea filmelor artistice la cinematograf, aşa cum s-a întîmplat, în toată epoca ceauşistă, şi cu celelalte documentare. Sigur, că, în vremea respectivă, scopul informativ coincidea, în mare măsură, cu cel de propagandă: evenimentele epocii erau politizate. „Odată ce Dej sau Ceauşescu se vedea în fiecare săptămînă, de ce să nu-i mai lăsăm (pe angajaţii de la „Sahia“ – *n.r.)* să facă şi altceva..“, sintetizează **Doru Segal,** unul dintre cei mai vechi, dar şi mai talentaţi operatori ai studioului, raţiunea acestuia de funcţionare. „Odată ce secţia de protocol funcţiona, şi marile filme politice mergeau înainte, reflectînd congresele şi manifestările de 23 august, restul puteam «zburda» oarecum în voie. Am avut noroc de un director, Aristid Moldovan, şi de un secretar de partid, Virgil Calotescu, care gîndeau aşa: ei făceau politica şi noi puteam avea o viaţă mai bună“, continuă dl Segal.

„A avea o viaţă mai bună“ nu însemna, nicidecum, să nu te supui cenzurii, ci să fii liber să evadezi în alte genuri de documentare decît cele politice: „Mulţi regizori buni, care visau să facă filme sociale, s-au refugiat în cele de artă sau de istorie. Noi am făcut filme despre copii“. „Noi“ o include şi pe soţia sa, **Paula Segal,** regizoare, tot la „Sahia“, alături de care dl Segal a format una din echipele celebre ale studioului. Nici filmele despre copii nu te scuteau de cenzură: de pildă, în primul film al lui Doru Segal, *Marile emoţii mici,* despre o grădiniţă, cenzura i-a reproşat că unei fetiţe de 4 ani i se văd chiloţii.

Acest tip de necazuri se înscriu însă în categoria celor minore. Existau situaţii în care filmele erau chiar oprite: aşa s-a întîmplat cu un film al lui Mirel Ilieşiu, unul dintre cei mai buni regizori de film documentar, cîştigător al unei Palme D’Or pentru *Cîntecele Renaşterii;* un alt film al său, unde exista o scenă în care membrii corului Madrigal se tăvăleau în noroi, îmbrăcaţi în pînză de sac, la Vulcanii noroioşi, drept ilustrare a unui cîntec ritual care chema ploaia, a fost interzis, ba chiar i s-au imputat costurile. Dumitru Popescu, zis Dumnezeu, i-a reproşat că nu este un film românesc, ci unul „biblic“.

„În contextul de atunci, mulţi regizori şi-au găsit domenii de evadare, renunţînd la oglindirea vieţii sociale propriu-zise. Au mai fost regizori care au încercat – Alexandru Boiangiu, Florica Holban, Felicia Cernăianu. Exista şi secţiunea «Letopiseţ», care filma diverse lucruri din realitate, dar în special şedinţe, nici aici nu aveai voie orice“, îşi amintesc Paula şi Doru Segal. De pildă, Sergiu Huzum şi Paul Constantinescu, trimişi să facă un film despre minerii din Hunedoara, au descoperit un cartier, Catanga, în care muncitorii trăiau în condiţii îngrozitoare. Evident că filmul a fost interzis.

Laurenţiu Damian, regizor, profesor la Universitatea de Teatru şi Film şi director al Editurii Video, îşi aminteşte cum generaţia din care el face parte, sosită la „Sahia“ în 1980, a încercat să facă filme mai implicate, într-o formulă nouă: „Aveam elemente de realitate, dar mijloacele cinematografice erau elaborate ca într-o structură de lungmetraj. Am anticipat, în 1980, fără să avem informaţii, docudrama. Ne interesa ca interviul să fie adevărat, subiectul – social, dar mijloacele cinematografice – ca într-o structură de lungmetraj. Campionul era Ovidiu Bose Paştina“. Astfel s-a conturat o întreagă generaţie, din care, pe lîngă Ovidiu Bose Paştina, Laurenţiu Damian însuşi, fac parte Adrian Sîrbu, Teresa Barta, Copel Moscu, Sabina Pop... Era vorba de „producţii protestatare pentru perioada aceea, adevărate, sincere“, care – continuă Laurenţiu Damian – „i-au trezit“ şi pe o parte din maeştrii documentarului, care au făcut o serie de filme în acelaşi spirit: „A început odiseea unei experienţe irepetabile, în care oamenii maturi, marii artişti ai studioului, Mirel Ilieşiu, Slavomir Popovici, Titus Mezaroş, Paula şi Doru Segal, Florica şi Paul Holban, Alexandru Boiangiu se uitau la noi cu un aer de bucurie şi curiozitate“.

Concluzia lui Laurenţiu Damian despre generaţia lui nu este, în final, una foarte optimistă: „rămîne o generaţie frumoasă, exuberantă, dar care nu a făcut mai mult de 3-4 filme în 10 ani“. A trecut şi generaţia marilor maeştri, a trecut şi generaţia optzeciştilor novatori. După Revoluţie, Studioul „Sahia“ a mai supravieţuit un timp, în cele două sedii ale sale (cel din Calderon şi din Aviatorilor) şi s-au mai produs filme. În momentul de faţă, sediul din Calderon este închiriat Universităţii Media şi Colegiului Pro, iar cel din Aviatorilor încă mai funcţionează, sub forma unui studio de producţie. Din dialogul cu actualul său director, **Marius Iuraşcu,** absolvent de regie de film TV şi membru PD, aflăm că interesele autorităţilor se îndreaptă, în momentul de faţă, mai curînd asupra sediilor şi terenurilor studioului, decît asupra obiectului său de activitate. Marius Iuraşcu consideră că ar putea face studioul să renască, ca producător de filmuleţe pentru televiziune pe suport video: „În doi ani am făcut 12 filme, mai sîntem în producţie cu încă vreo două, şi am virat spre televiziune, unde am început emisiuni. Sînt foarte mîndru că, pentru prima dată în existenţa lui, «Sahia» a făcut şi un film de ficţiune: un mediumetraj, de 29 de minute, coproducţie cu Moldova film. Se numeşte *PamPararam* şi e o comedie. Bugetul lui a fost de 15.000 de euro, cam 2% din cît costă în general un asemenea film. De ce? Pentru că, de pildă, dacă vedeţi personajul Naşu mare din film, mă veţi vedea pe mine... Pentru personajul Banderas, e angajatul nostru, Banderas. Evident, nu am luat nici un ban pentru asta... Celelalte au fost filmuleţe documentare. De pildă, s-au împlinit 30 de ani de la cutremurul din ’77: am făcut 3 filmuleţe pe această temă. Acum se lucrează la un film despre ultimul ţar rus, am realizat un film cu ultimele 5 minute ale lui Toma Caragiu. Pe toate le-am lucrat cu angajaţii noştri.

Am încercat să transform «Sahia» într-o mare familie, să-i ajut pe toţi, inclusiv în probleme financiare. În momentul acesta avem 34 de angajaţi. Transmitem, zilnic, o emisiune sportivă pentru Boom TV şi mă pregătesc să semnez cu TVR un contract pentru două producţii: *Tip-top Minitop* şi o emisiune socială despre copiii rămaşi în România, cu părinţii plecaţi la muncă în străinătate, precum şi un alt contract cu B1 TV pentru o emisiune ce va trata indiferenţa autorităţilor faţă de cetăţean. Toate acestea vor creşte bugetul studioului cu peste 30.000 de euro lunar.

Filmul documentar trebuie să beneficieze de o finanţare. Am încercat pe la toate ministerele şi mi-au închis uşile. Problema e că, eu fiind membru PD, mă asimilează mai curînd cu apartenenţa mea politică decît cu studioul.

În viitor? Mă aştept să mă mute cît mai repede de aici, pentru că sînt pe ultima sută de metri, şi ei trebuie să privatizeze cît mai au de privatizat. Iar «Sahia film» stă pe nişte terenuri interesante, pe nişte clădiri interesante. Credeţi că interesează pe cineva actul artistic în sine? Se va privatiza, cu obligaţia celui care cumpără acţiunile de a păstra 5 ani profilul societăţii. Dacă cineva îşi doreşte ca «Sahia» să moară, îşi doreşte datorită valorii sale imobiliare“.

Doru Segal consideră că studioul şi-ar mai putea găsi rostul dacă filmele produse acolo ar mai fi difuzate ca pe vremuri, în completarea celor din cinematografe, lucru care se mai întîmplă şi în alte părţi ale lumii. Altfel, majoritatea interlocutorilor mei sînt cu totul de acord, viitorul este al caselor de producţie independente şi al difuzării pe posturile de televiziune. Studioul „Sahia“ rămîne o şcoală de film, nu doar documentar, şi o nostalgie a unei instituţii mai libere într-o epocă totalitară.

Dana DEAC

Dacă e joi, e docu’ la TVR 1

Mai sînt cîteva zile şi grila de toamnă a TVR 1 intră în casele contribuabililor. Emoţiile sînt mari ca înaintea unei premiere. Am avut la îndemînă rezultatele unui sondaj comandat în vară pentru sezonul care va începe. Trebuia să sondăm opinia publică înainte de toate. În construcţia grilei am ţinut cont atît de preferinţele românilor, de raportul costuri/rating pentru fiecare emisiune, de bugetul organizaţiei, cît şi de dorinţa de a aduce publicistica în prime time, *ceea ce e o întreprindere curajoasă, spun unii.*

Documentare la televiziunea publică s-au mai finanţat şi s-au mai văzut dimineaţa devreme sau noaptea tîrziu. Ceea ce propunem, începînd din octombrie, este crearea unei „tele-dependenţe“ de filmul documentar, a unui reflex de consum. Dacă e joi seara, la ora 21, atunci e documentar la TVR 1. Şi nu oricare. Mi-aş fi dorit să deschidem sezonul cu *An Inconvenient Truth* al lui Al Gore şi Davis Guggenheim pentru că axul tuturor documentarelor pe care le vom prezenta va fi adevărul incomod despre democraţie, despre lumea în care trăim, despre istoria recentă, despre noi. Într-un format agreabil tuturor, dar mai ales tinerilor, vizionarea unui „caz“ va fi urmată de o dezbatere cu public pe care o va modera un jurnalist cunoscut în Franţa, şi de acum şi la noi, Nicolas Don. Vor fi producţii europene, americane, dar mai ales româneşti. Într-o perioadă grea din punct de vedere financiar pentru televiziunea publică, am socotit că nu are preţ dezvăluirea unor adevăruri dureroase ale istoriei noastre recente şi astfel am alocat o sumă considerabilă unui proiect realizat în exclusivitate. În colaborare cu Institutul de Cercetare a Crimelor Comunismului, TVR 1 produce o serie de şase documentare despre dosare ale Securităţii. Autoarea acestei serii este Lucia Hossu-Longin care revine cu aceste şase „Reconstituiri“ ca o continuare a seriei *Memorialul durerii.* Vor fi dezbateri aprinse, sînt convinsă, pentru că dosarele pe care le dramatizează Lucia Hossu Longin sînt inedite, unele dintre ele chiar incendiare pentru unii dintre contemporanii noştri.

Formatul de joi seară, cu titlul *De ce democraţia?,* porneşte la TVR 1 de la o serie de zece documentare realizate de EBU (un fel de Uniune Europeană a televiziunilor publice). Seria are premiera mondială în luna octombrie şi se va difuza atît în România, cît şi în alte 32 de ţări din întreaga lume. Pe lîngă aceasta, în formatul de la TVR 1 vor fi difuzate şi documentare produse „în casă“. Este o ambiţie ce onorează orice serviciu public de televiziune.

Cred că este timpul să se ia o decizie definitivă pentru finanţarea constantă a unui program public în ceea ce priveşte documentarul de televiziune. Şi asta în condiţiile în care în lume acest gen a trecut de pe marele pe micul ecran şi apoi a acaparat atenţia şi voturile membrilor juriilor la marile festivaluri de film. Nu mă refer doar la controversatul Michael Moore, ci şi la ceea ce este o specie la modă – *fake-documentary.* Celebrul Borat a descoperit adevărata Americă, dar şi o parte din România noastră folosind o astfel de abordare. Apreciată este astăzi şi specia *mock-documentary,* din care fac parte atît filmele cu familia Simpson, cît şi recentele „parodieri ale culturii Ecstasy“ *(Rolling,* 2007). De altfel, stilul de filmare în cadru real a dat naştere unui nou mod de exprimare în cinematografia contemporană.

Un argument în plus pentru finanţarea documentarului românesc. Nu pentru că este o modă în lumea artistică, ci pentru că este o modalitate de cunoaştere a lumii, un fel de „brici al lui Occam“. De ce ne plac documentarele? Pentru că vrem *să vedem* cum au trăit sau trăiesc alţii, ce s-a întîmplat într-o epocă istorică, într-o comunitate umană, într-un spaţiu geografic, în lumea noastră sau aiurea, pentru că vrem *să vedem* „realul“ în simplitatea lui. Această formă de *voyeurism* presupune o investiţie substanţială din partea documentaristului care trebuie să urmărească ani buni un subiect. O televiziune publică trebuie să aibă răbdarea şi resursele necesare unei astfel de întreprinderi, spre deosebire de televiziunea comercială care are ca scop cîştigarea unui profit imediat. Cu toate acestea, în Marea Britanie, Channel Four (canal TV privat) produce documentare care fac o concurenţă acerbă celebrului program BBC „Panorama“, ambele televiziuni difuzîndu-le în *prime time.* Iată cît de serioase şi de apreciate de public sînt astfel de programe, ceea ce cred că se poate întîmpla şi la noi începînd din luna octombrie a acestui an.

Există totuşi o incertitudine în ceea ce priveşte continuitatea decizională. Spun asta pentru că aş vrea să cred că după ce nu voi mai fi directorul canalului TVR 1, joia vor continua să fie difuzate documentare incomode în *prime time,* în mare parte, dacă nu în totalitate, produse „în casă“, adică la TVR. Îmi mai este teamă şi de judecata contabilă conform căreia o astfel de producţie este scumpă, mult mai scumpă decît un serial american. Sînt voci care susţin că, dacă vrei documentare, nu ai decît să te uiţi la Discovery sau la alt canal de nişă pentru că „ai noştri“ oricum nu sînt în stare să facă ce fac „ăia“. Ar putea fi adevărat numai dacă ar continua aceeaşi stare de fapt şi televiziunea publică nu ar investi în propria naţiune, adică nu ar fi liberă.

Adina ROSETTI

Lectura ca protest

Dacă nu aţi aflat încă, un grup de cititori rebeli s-a adunat marţea trecută la ceas de seară, în faţa intrării TVR, la un soi de „lectură spontană" ce a durat cam o oră. Iniţiativa a pornit de pe blogul „Terorism de cititoare", ca un protest împotriva deciziei TVR de a scoate din grilă mai multe emisiuni culturale (printre care şi Lumea citeşte *cu Ioan T. Morar), dar şi împotriva „tabloidizării televiziunilor".*

Am ajuns pe la 19 fără un sfert în faţa TVR. Nu era nimeni. M-am sprijinit de gard, cu un aer subversiv, şi-am început să privesc către trecători, încercînd să identific eventualii protestatari. Din cînd în cînd, mai treceau tineri cu ghiozdane misterioase, în care oricînd s-ar fi putut ascunde obiectul delict – o carte. Pe la 19 fără 5, apare un „protestatar" pe motocicletă, cu o legitimaţie de serviciu de gît, o cameră video în mînă şi vorbind agitat la mobil: „Păi, unde e, mă, protestu', că sînt aici la TVR şi nu citeşte nimeni? Ah, la cealaltă intrare! Bine, hai că vin acum!". Schimbăm priviri complice, ca între doi oameni veniţi să protesteze. „Şi tu... eşti aici pentru...?" Zîmbete cu subînţelesuri. „Da. Tu?", „Aaa, şi io." Îl cheamă Costin şi nu se uită la emisiune. De fapt, nu prea se uită la televizor. Voia doar să filmeze "evenimentul" pentru videoblogul său. Şi a venit, desigur, din solidaritate faţă de ceilalţi cititori-bloggeri. Apare apoi şi Monica, o fată tot „cu blog", şi pornim împreună către locul acţiunii. „Sînt curioasă dacă vine şi Daniela Nane" – spune Monica, zîmbind de sub bretonul blond.

La locul acţiunii, adică în faţa intrării din Ermil Pangratti, se citea. Cititorii stăteau cuminţi cu cîte o carte în mînă pe bordură, pe trotuar, pe marginea gardului, fiecare împreună cu prietenii cu care venise de-acasă. Şi cam toată lumea se întreba „oare cine o fi misterioasa teroristă?". Ei bine, terorista cu pricina nu s-a arătat, în schimb s-au arătat personalităţi precum Mircea Cărtărescu (care a stîrnit, fără voia sa, un moment de entuziasm pentru fotoreporterii care nu prea aveau subiecte), T.O. Bobe, George Pruteanu (care nu a citit deloc, în schimb a vorbit foaaarte mult presei şi celorlalţi care doreau să-l asculte). Au apărut jandarmii, uşor amuzaţi de ceea ce se întîmpla acolo (nebunii ăia citesc în stradă), uşor nedumeriţi (şi noi ce să facem acum cu ei?), au cerut să vorbească cu „şeful adunării" şi s-au mirat că nu exista aşa ceva (aha, deci cum ar veni, vă încadrăm la protest spontan).

„Infiltrîndu-mă" printre paşnicii protestatari am aflat amănunte senzaţionale, cum ar fi că puţini oameni care citesc se şi uită la televizor (prin urmare mulţi nu văzuseră emisiunea cu pricina), că nimeni nu venise acolo „trimis" de Ioan T. Morar sau din alte interese obscure, ci dintr-un soi de gest romantic de a arăta, nu neapărat televiziunii, ci lumii întregi că „cititul n-a murit", aşa cum umbla vorba, şi dintr-un fel de solidaritate „blogger-ească" (dacă-mi permiteţi acest termen), cam aceeaşi care adună „oamenii cu blog" la schimburi organizate de cărţi. Printre vedetele serii au mai fost Nabokov, Vonnegut, Yourcenar, Roth, Brautigan şi... Marin Mălaicu Hondrari cu *Cartea tuturor intenţiilor,* în a cărei lectură era adîncit Mircea Cărtărescu. S-au mai auzit replici precum: „Eu mi-am uitat cartea acasă şi-am rugat o colegă să ia una şi pentru mine!", „Io, de exemplu, citesc cărţi în format pdf pe telefonul mobil. Se pune?", „Ai văzut, mă, că pîn' la urmă n-a venit Daniela Nane!" şi, mai ales, „Domnişoară, io nu iau cartea asta de la dvs., că se poate interpreta!" – replica unui jandarm atunci cînd o fată brunetă a vrut să-i lase drept amintire romanul pe care-l citea.

Ramona CRĂCIUN

Delta Music Fast-Food

În perioada 30 august – 2 septembrie, la Sfîntu Gheorghe s-a desfăşurat festivalul de muzică electro Delta Music Fest, organizat de Fundaţia Anonimul, un alt festival poluant recomandat de ecologiştii care tot insistă să „salveze" Delta. Cum oricînd se mai pot găsi locuri de „salvat", aşteptăm festivaluri la vulcanii noroioşi, în Peştera Dîmbovicioara şi în rezervaţia de zimbri din Haţeg.

Sfîntu Gheorghe

În Sfîntu Gheorghe, unde străzile sînt acoperite cu un strat gros de nisip fin, cînd plouă se formează bălţi mari de apă pe străzi ce adăstează acolo zile bune, dacă nu e soare arzător. În centru sînt cîteva magazine de unde se pot cumpăra diverse nimicuri şi mîncare. Satul e liniştit, cu cîţiva copii jucîndu-se pe străzi cu o minge dezumflată. E un loc mai bun de făcut fotografii decît festivaluri. Trocariciul mai vîntură praful de pe străzi o dată pe oră, cîteva căruţe trec în acelaşi scop, căutînd clienţi dornici de plimbare pînă la plajă. Satul e departe de plajă, mergem de jumătate de oră şi mai avem de mers. S-au făcut strugurii în Sfîntu Gheorghe.

Oamenii stau pe la garduri şi nu-i mai miră hainele, frezele şi *pierce*-urile debarcate în sat. Atîtea evenimente complicate, care nu au nimic de-a face cu viaţa lor, s-au derulat în ultimele trei luni, încît au văzut cam tot ce era de văzut. Săteanca la care mergem rîde: „Au venit ăştia cu Anonimul, acum facem şi noi turism de festival. Dar eu am oameni care vin de 19 ani la mine, pentru mine ăia contează, eu pentru ei mă pregătesc. Pe ăştia care vin cu festivaluri, îi aştepţi o dată, nu ştii dacă mai vin şi a doua oară. Ce, parcă ştiu eu ce o să mai fie la anu' aici?". E profesoară de matematică şi informatică într-un alt sat de pe Dunăre, deşi nu-i place nici una, nici alta. A terminat coregrafia, dar numai catedra asta era liberă, aşa că a acceptat.

Săteni cu barcă şi autorizaţie organizează plimbări în rezervaţie pentru 30 de lei de persoană. O masă pescărească în casa unei localnice ne-a dus la 20 de lei de fiecare, cu borş de peşte din somn şi crap, o minunăţie. Plaja e frumoasă şi pustie. A plouat şi nisipul s-a transformat într-un fel de lavă umedă, împunsă ici-colo de cîte un arbust singuratic. Este loc şi pace. Cum aşa ceva nu mai găseşti de mult în alte locuri similare, mă aştept ca în cîţiva ani, cu un marketing bun, să nu mai fie nici aici. Şi băieţii au dovedit că ştiu marketing.

Între camping şi scenă

Camping-ul de 4 stele arată foarte bine, dar nu pentru un loc ca acest sat pitoresc din Deltă. Am o mare problemă: la cantină puţin peşte, în schimb mulţi mici, multe grătare, frigărui, şniţele. Mi-a rămas în cap localul de la Ostrov unde, pe malul Dunării, patronul unicului loc unde se poate mînca ceva în aşteptarea bacului îşi întîmpină oaspeţii cu mici. Atît, doar mici, nu „mici şi peşte". Rămîn şi la Sfîntu Gheorghe în aceeaşi stare de perplexitate: sîntem nevoiţi să mîncăm cartofi prăjiţi între Dunăre şi mare, ciorbă de peşte nu au. În acest loc unde mi-aş fi dorit o cherhana, am văzut că se vînd hamburgeri, în schimb nişte oameni deştepţi şi-au făcut o baltă cu peşte şi o cherhana cu mîncare bestială, la ieşirea din Braşov.

Organizatorii s-au confruntat cu o mică problemă: au aşteptat ceva mai mulţi oameni decît au venit. Aş putea să mă hazardez un pic la cifre şi să estimez că au fost vreo 300 de plătitori de bilet. În criză de public, organizatorii au împărţit invitaţii prin sat. Ca urmare, un interesant public eterogen şi-a bălăngănit capul în ritmuri electro trance, funk şi trip-hop. Cîţiva localnici veniseră cu familia, alţii veniseră cu „tovarăşii", îşi făceau de cap cu cîte o sticlă de ceva ieftin şi bun şi mai urlau din primul rînd către artişti: „Bă, vrei să te tund? Zi, mă, te tund? Cînţi şi tu ceva frumos, să-ţi trăiască familia?!".

Cred că Shukar Collective s-au pliat cel mai bine pe gusturile comune ale ambelor tabere: cei care plătiseră bani să vadă cîţiva DJ tari şi cei care nu plătiseră nimic şi nici nu înţelegeau fantezia. Mi-au plăcut Coldcut, care au fost cap de afiş în ultima seară şi au strîns probabil cel mai mare număr de oameni, mixînd impecabil pe muzică mergînd de la Led Zeppelin la Rage Against the Machine. Au mai prins bine şi Sofa Surfers, care au prezentat un trip-hop dub destul de psihedelic. Programul a fost un pic decalat, schimbat, unele trupe mutate, Coldcut a deschis ultima seară, drept pentru care era cît pe ce să îi ratăm. În afară de numele mari pentru care publicul s-a regrupat în faţa scenei, trupele de warm-up au mixat în faţa a cîţiva oameni. În fiecare seară, între orele 1-2 noaptea, se cam rarefiau spectatorii. Toate numele mari au fost mutate în deschiderea serilor, ca să aibă totuşi parte de ceva audienţă.

Băutura servită la un singur bar se obţinea greu, după prestaţia de jumătate de oră la o coadă infernală, cu oameni înjurînd, întrebîndu-se ce s-ar fi întîmplat „dacă ar fi venit spectatorii la festival grupa mare". Atmosfera a fost relaxată, oameni îmbrăcaţi *cool*, cu atitudine *junk*, cunoscători de muzică şi mari consumatori de concerte şi festivaluri, *brand-addicts*, art directori şi bursieri în Berlin, cîţiva artişti, un festival foarte colorat care s-a intitulat cel mai verde festival, deşi am aflat că poliţia de frontieră făcea razii în civil.

Marketing şi grămezi de gunoaie

Monstrul din sticle de plastic pe care l-au construit voluntarii după un proiect susţinut de „Salvaţi Delta Dunării" şi Energy Holding este tot acolo. Un pic mai strîmb, mai deşelat, cu solzii zburătăciţi de vîntul puternic, dar este acolo, ca şi cei doi fraţi mai mici care îl urmează în şirul indian al mizeriei. Nu doar monstrul, ci şi grămezile de gunoaie adunate de voluntari de pe plaja din Sfîntu Gheorghe zac în acelaşi loc. La o lună după terminarea evenimentului şi oficializarea mîndră a rezultatului, nimeni nu s-a ocupat de cel mai mic dintre detaliile acţiunii: să care gunoaiele adunate, în atîtea zile, din acest loc. Este legitimă întrebarea care se naşte în capul fiecăruia dintre noi în timp ce dăm tîrcoale monstrului: care a fost adevăratul scop al acţiunii de curăţare a Deltei, căci se pare că nu curăţenia îi interesează pe aceşti domni. Cum ziceam, ştiu că se pricep la marketing. V-a plăcut scamatoria? Căci mai urmează cîteva, cu siguranţă.

Am auzit oameni punînd pariuri dacă va urma o altă ediţie a festivalului Delta Music Fest. În mod normal, ar trebui să îl considerăm un eşec organizatoric, cu participare sub aşteptări. Cunoscătorii de muzică îşi doresc să mai vadă asemenea nume adunate într-un maraton de acest gen. Pe de altă parte, nu îşi doresc neapărat să călătorească 12 ore pentru acest lucru, iar locaţia li se pare extrem de neinspirată. Numai asta poate salva Sfîntu Gheorghe de cei care au „salvat" Vama Veche. Faptul că e cocoţat în marginea lumii, între ape, îl poate ajuta să rămînă pustiu şi sălbatic, cu mai multe animale sălbatice şi mai puţine pet-uri. Este loc pentru festivaluri şi în altă parte, însă preţul pămîntului în zonă are tendinţa crescătoare.

PUBLICITATE

radiofranceinternationale

Între 26 august şi 23 septembrie,
Dan Pârvu şi invitaţii săi urmăresc
Festivalul Internaţional
"George Enescu"

rfi romania

artcultura
duminica de la ora 13.00

toată diversitatea lumii

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Ca niciodată

Ca niciodată, colocviul matinal ce însoţeşte, neabătut, serile de spectacol din Gala Tînărului Actor HOP de la Mangalia i-a avut anul acesta „în vedetă“ nu pe comentatorii, regizorii şi directorii de teatru prezenţi, ca de obicei, la festival în căutare de prospături geniale, ci pe concurenţii înşişi. Nu atît pentru că „patronul“ Galei şi animatorul discuţiilor, Cornel Todea, la rîndul lui regizor şi director de teatru, a insistat (ca întotdeauna) să-i provoace la „confesiuni“, cît...

E riscant, desigur, în lipsa unei documentări temeinice, să faci afirmaţii privitoare la mobilurile ce-i împing pe componenţii unui grup – în cazul de faţă, este vorba despre un grup profesional, situaţional (în calitatea de concurenţi supuşi unei aprecieri publice a membrilor săi) şi, cu minime oscilaţii, de vîrstă, nu despre secţiunea Grup din cadrul concursului mangaliot – să adopte o atitudine mai mult sau mai puţin comună în faţa unei „provocări“. Cu toate acestea, aş risca să presupun că tinerii actori au început parcă, timid şi ezitant încă, să-şi privească soarta viitoare – cariera, cum se zice – nu ca pe rezultatul unui hazard sau al unor decizii adoptate „la nivel înalt“ (fie acesta Nivelul Suprem ori nivelul indivizilor cu putere în societate), ci, în mare măsură, ca pe rezultatul propriilor abilităţi şi eforturi. Indiferent de proveniența geografică (printre cei ce au intervenit în discuţie erau absolvenţi ai facultăţilor de teatru de la Bucureşti, Iaşi, Cluj şi – dacă nu mă înşel – Tîrgu-Mureş), indiferent de ţinuta „prestaţiei“ din festival, indiferent, în sfîrşit, de gradul personal de extrovertire (privindu-i „în civil“, sesizai lesne diferenţa dintre cei interesaţi de eventualul statut de vedetă şi cei preocupaţi în primul rînd de scenă, diferenţă evidentă mai ales la fete), junii interpreţi s-au arătat mult mai dispuşi decît predecesorii lor din alţi ani să vorbească despre aşteptările, dorinţele, năzuinţele ce-i animă – ca şi despre obstacolele din drumul spre afirmare. Dar, mai cu seamă, despre felul cum s-au pregătit pentru Gală, despre felul cum s-au prezentat în seara concursului, despre victoriile şi eşecurile în confruntarea cu publicul preponderent „de specialitate“ din sală. Nu păreau să ţintească vreo captare a bunăvoinţei adulţilor din jur; păreau, pur şi simplu, dornici să(-şi) explice greşelile şi rezolvările inspirate, dornici să discute, dornici să comunice.

Am aflat, astfel, că tinerii pînă nu demult încă studenţi ştiu că mai au destul pînă să atingă, dacă nu perfecţiunea, atunci acel grad de împăcare cu sine însuşi şi cu profesiunea aleasă, care garantează o evoluţie ascendentă. Am aflat că recunoştinţa şi consideraţia pe care le poartă „dascălilor“ nu-i împiedică să vadă feluritele deficienţe ale şcolii – deficienţe ce le afectează, de-altminteri, şansele de a se impune în teatrul „mare“. Am aflat că (aşa cum bănuiam) cursurile „tehnice“ – vorbire, mişcare etc. – sînt insuficiente şi, adeseori, parcurse într-o doară şi am aflat că (aşa cum iarăşi bănuiam) profesorii nu lucrează destul cu studenţii, din lipsă de timp, şi nici nu le „monitorizează“ constant pregătirea. Am aflat că proaspeţii actori sînt conştienţi de calităţile şi lipsurile colegilor maturi – dar în primul rînd de calităţile şi lipsurile proprii. Şi că sînt gata să le analizeze şi să le supună analizei celor „din afară“ cu onestitate, fără umilinţă prefăcută şi fără ţîfne şi orgolii obraznice.

Asta este (pentru mine, cel puţin) o noutate. Junii artişti ai scenei cu care am avut de-a face pînă acum în grup constituit obişnuiau să arboreze, practic fără excepţie, un aer suficient şi plictisit, de persoane îndelung hîrşite într-ale teatrului, de iniţiaţi care nu mai au nimic de învăţat de la alţii, nimic de obţinut, nimic de rîvnit în cunoaşterea meseriei. Nu ţineau să-şi exprime opiniile şi refuzau să le asculte pe-ale celorlalţi. La elogii reacţionau, ca şi la reproşuri, cu aceeaşi figură impenetrabil-ironică. Şi chiar dacă în întîlniri individuale se purtau mai uman (sau, poate, doar mai politicos), de îndată ce se (re)integrau grupului îşi reluau atitudinea închisă şi dispreţuitoare. M-am bucurat să-i descopăr *altfel*.

Evident, nu-mi fac iluzii disproporţionate; nu-mi închipui că Marea Schimbare s-a produs în societatea românească – şi anume, începînd cu tinerii actori de la HOP-ul 2007. Nu mă aştept ca, de-acum încolo, trecerea de la o generaţie la alta să se producă, pe scenă măcar, lin şi firesc, cu ochi senini, cuget tandru şi respect (fie şi jucat) pentru personalitatea celuilalt, pentru experienţă, pe de o parte, şi prospeţime, pe de altă parte. Nu cred că, de mîine, dialogul va fi posibil oriunde şi oricînd în termeni civilizaţi, fără porniri distrugătoare şi sete de sînge. Mai sînt prea multe achiziţii genetice de eradicat, prea multe obişnuinţe de contrazis, prea multe răni de vindecat. Totuşi, speranţa are voie să se nască.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

O compilaţie rock *featuring* Bambucea

● **UNKLE, *War Stories*, Surrender All, 2007.**

La umbra falnicelor bolţi de viţă, în imediata apropiere a unei carpete cu *Răpirea din serai*, întovărăşit de cîinele Bambucea şi de primii stropi de ploaie ai unei veri din cale-afară de secetoase, am trăit s-o ascult şi p-asta: boxele duduind de acordurile UNKLE, rostogolind băşii peste cîmpuri, învolburînd marea, trezind la viaţă curcile adormite şi turiştii leneviţi de ciorbele de peşte etc. etc. Închipuiţi-vă, prin urmare, ce va să însemne descinderea UNKLE în inima Deltei, la Sfîntu Gheorghe: un fel de a opta minune (inutilă) a lumii, o breşă în stratul impermeabil de linişte, un boicot explicit la adresa uliţelor cu nisip, o destabilizare a vieţii de noapte a cirezilor de vaci, o invitaţie la dans pentru toţi pescarii ucraineni (celebri în lumea întreagă pentru modul în care vibrează la ritmurile electro), un demers pentru londonizarea coloniilor de pelicani, un omagiu adus paznicului de far, o revărsare de *cool & funky* peste o lume înţepenită în mujdei & ciuşcă, o victorie stupidă, un nonsens. Una peste alta, dacă trebuia inventat un loc pentru ca producţia cea mai recentă a lui James Lavelle, *War Stories,* să fie aplaudată anemic de aproximativ 100 de spectatori plătitori de bilet, atunci, cu siguranţă, Sfîntu Gheorghe era alegerea ideală. Bănuiesc că argumentul decisiv (şi singurul pe care mi-l pot imagina, de altfel) pentru perfectarea unui festival de muzică electro la gura de vărsare a braţului Sfîntu Gheorghe a fost că anul acesta, în urma unui lung şir de probleme tehnice cauzate de secetă, corul ţînţarilor frenetici a refuzat să-şi mai facă apariţia. În rest, sînt pe deplin convins că tanti Varvara a lui nea Meduză (Dumnezeu s-o odihnească!) n-ar fi pregetat să pună punctul pe *i* şi să bîrfească pe la poartă că, după un prim album cu orientare hip-hop, *Psyence Fiction,* un al doilea mai aşezat, mai introspectiv şi mai trip-hop, *Never, Never, Land, War Stories* virează abrupt şi decisiv în plin rock, lăsînd căruţa experimentală ceva mai la vale, ştaiful UNKLE la un loc cu căruţa, iar pe fani şi pe cunoscători în plină derută. Ce se întîmplă!?, ar fi exclamat tanti Varvara, pe bună dreptate. Dacă în dezorganizarea stilistică de pe *Psyence Fiction* era loc oricînd pentru numere de magie precum „Rabbit in your Headlights“, „Lonely Soul“ sau „Unreal“, dacă DJ Shadow îşi făcea jongleriile sale techno-rap, iar Lavelle avea grijă să amestece totul într-o pastă densă şi binevenită de acorduri tihnite, dacă *Never, Never, Land* se impunea nu atît prin melodii memorabile, cît prin atmosfera sa crepusculară punctată şi de compoziţiile lui Richard File, acest al treilea disc te face pînă la urmă să te întrebi „în definitiv, cine sînt şi UNKLE ăştia?“. Dacă Lavelle a avut intenţia să demonstreze că poate face din UNKLE (şi) un experiment rock, atunci totul e în regulă, iar demersul lui este o reuşită. Problema de fond este alta: odată cu acest tur de forţă susţinut de chitare, de compoziţii echilibrate (unele dintre ele chiar ireproşabile) şi de voci celebre precum cea a lui Josh Homme de la Queens of the Stone Age sau Ian Astbury de la The Cult, nu poţi să nu încerci dezamăgirea că UNKLE nu este, în fond, decît o jucărie de lux, bine asamblată, dichisită şi gîndită, dar fără o substanţă definită care să o impună drept marcă înregistrată. Orice ai face cu un material de felul ăsta, atunci cînd îi schimbi frecvenţa de sunet de la un album la altul, începe să arate din ce în ce mai puţin ca rodul unei formaţii de sine stătătoare şi să devină sinonim cu ideea de experiment. Printre altele, e bine de ştiut că atmosfera de pe *War Stories* durează preţ de o melodie. De aici şi senzaţia, în principiu agreabilă, că ceea ce asculţi este de fapt o compilaţie de piese (mai mult sau mai puţin) rock, un fel de suport instrumental pentru ca diferiţi vocali să-şi exerseze abilităţile în tihnă. N-ar fi tocmai rău pentru o demonstraţie, măcar şi pentru că elementele electro se topesc fără convulsii în textura nervoasă a chitarelor. „Cam puţin“ – ar spune totuşi tanti Varvara, care ar rămîne mai departe o nostalgică a curentului trip-hop.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Agota Kristof, *Trilogia gemenilor*, traducere din limba franceză de Aliza Ardeleanu, Colecţia „Romane Psy“, Editura Trei, 2006.**

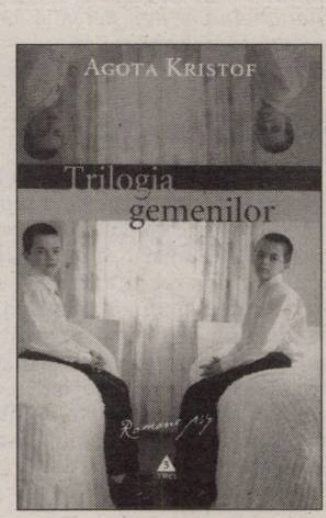

Agota Kristof e emblematică pentru scrisul crud. „Felul meu de-a scrie vine din teatru. Dialog pur. Strictul necesar, fără umplutură, fără grăsime. Pentru ce să tot dai ocol? Pentru ce să faci literatură? Nu mă interesează literatura.“ Asta declara ea într-un interviu luat la începutul lui 2007 de revista madrilenă *Babelia*. Şi totuşi, Agota Kristof e unul dintre scriitorii aflaţi de multă vreme pe lista scurtă a nominalizaţilor la Nobel. Antiliteratura sa ţine de marea literatură.

În 1986, la 30 de ani după ce părăsise Ungaria pentru a se stabili în Elveţia, publica prima parte a *Trilogiei gemenilor* la Editura Seuil, cu un succes ce ridiculiza refuzurile primite iniţial de la Gallimard şi Grasset (pe motiv că romanul ar fi fost prea „dur“). Celelalte două părţi, deşi neplănuite din capul locului, aveau să vină „de la sine“, rotunjind o poveste din care cititorul nu poate ieşi decît năuc şi mut, perfect pregătit pentru multe ceasuri de reculegere.

Gemenii sînt Claus şi Lucas, doi copii care ajung să practice o cruzime senină, pentru a supravieţui vremurilor de război. Autodidacţi cu metodă, fac exerciţii de nemişcare, de postit, de ucis, de furat, de călire prin autoflagelări, în dorinţa de a învinge „durerea, căldura, frigul, foamea, tot ce face rău“. Nu cred în sentimente, dar lucrul acesta nu le interzice trăirile, ci doar le virează înspre morbid şi nevroză, stări numai bune pentru stilul sec, impasibil, deşertic al naraţiunii (adică, al însemnărilor pe care cei doi au grijă să le facă în jurnalul lor).

Cînd vor împlini 15 ani, unul dintre ei va fugi peste graniţă şi nu se va întoarce decît după patru decenii. Partea a treia a trilogiei asta va povesti: regăsirea. Iar surprizele vor fi uriaşe, viaţa celor doi dovedindu-se a nu fi fost decît o neîncetată, abulică hărţuire identitară. Claus e Lucas, iar Lucas e Klaus, cu „k“ de la kilogramele unei amărăciuni mai grele ca plumbul.

Marius CHIVU

feedbook

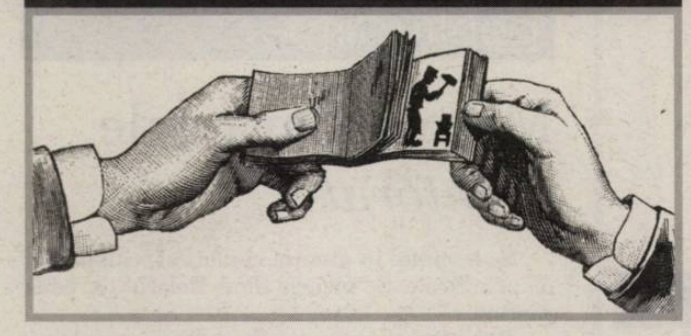

Pe Bulevard

● **Ioan Lăcustă, *Luminare (coborîrea în text)*, Editura Polirom, 2007.**

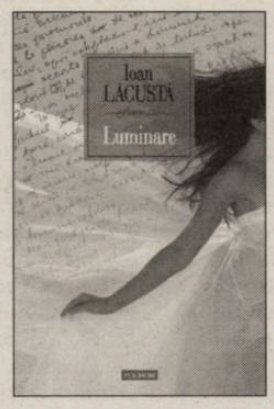

Luminare este destul de apropiat de romanul de acum doi ani, *După vînzare*. Vînzarea casei părinteşti din Dobrogea natală declanşa atunci naratorului, scriitor de profesie, rememorarea adolescenţei din tulburatul deceniu cinci. De data aceasta, o boală descoperită în urma unui control medical şi întîlnirea cu o femeie pe care o iubise în secret în urmă cu douăzeci de ani precipită totul şi îl întoarce pe Simion spre scris în încercarea de a-şi „lumina" viaţa şi de a-şi salva un destin incert. Inversul metaforei din debutul romanului cu dopul de şampanie care, odată scos, se decomprimă şi devine, astfel, inutil. Simion nu are vanitatea de a-şi scrie memoriile, căci nu e „pregătit pentru amintiri", încearcă însă o „revenire" în viaţa lui, conştient că scrisul conferă o altă durată vieţii, o despoaie de convenţionalism şi îi luminează cotloanele cele mai ascunse dînd coerenţă lumii în care a trăit. Dar el scrie şi din înstrăinarea faţă de prezent (e aici un cerc virtuos al literaturii: scrisă din înstrăinare, „cartea te înstrăinează redîndu-te"), un prezent căruia simte că nu-i mai aparţine şi care oricum poartă tarele trecutului. Această ruptură e marcată mai ales de metamorfoza Bulevardului, un bulevard în cîrciumile căruia a băut şi a trăit „o bună parte" din viaţa lui, un bulevard care leagă Cîrciuma de Bibliotecă, cele două capete ale vieţii lui Simion, locurile antinomice ale supravieţuirii sale.

Bulevardul Elisabeta este, de fapt, suprapersonajul cărţii. Un drum al pierzaniei şi totodată un drum al Damascului, Bulevardul este imaginea propriei vieţi şi a României comuniste („ceţos", „golit", „mizer", „obosit", „amorţit"), un topos al unei lumi în care „adevărată era numai frica" şi ai cărei oameni „docili în aşteptare" pierdeau consistenţa existenţei şi deveneau simple „file de autobiografii". Simion bea deopotrivă din laşitate şi din neputinţă, din revoltă şi din resemnare; beţia e mai convingătoare decît realitatea politică, beţia dă culoare vieţii şi inspiraţie scrisului şi devine un ritual al supravieţuirii cu o morală proprie conform căreia, de pildă, beţia din ziua salariului însemna decadenţă. Alcoolismul ca rezistenţă în comunism merita un text de referinţă la limita elogiului şi cred că Ioan Lăcustă îl dă în această carte: „Am trecut beat prin marile momente ale comunismului naţional şi nu le-am admirat splendoarea pe deplin. Beat am rătăcit prin multilaterala dezvoltată, lălăind uneori, cu patos şi sughiţ, cîntecele epocii, folclor şi deznădejde, întru slava ei. Nu m-au primit însă în nici un cor, neavînd volum pe măsură. Mai îmbătam şi coriştii de lîngă mine, şi dirijorul, cu damful meu. Beat, am împleticit pasul de paradă. Am împărţit marile idealisme ale nimicniciilor mele în dărnicii spontane prin crîşmele şi bodegile multilaterale, fără să fi tînjit vreodată după marile ei restaurante..."

De cealaltă parte, Biblioteca Academiei semnifică un loc al reculegerii înainte şi după excesele beţiei, conferă „adevărata putere de a fi singur", oferă timp şi spaţiu, libere şi eliberatoare, prin exercitarea unui subversiv „răsfăţ al imaginaţiei". Simion se identifică cu Biblioteca şi îi este recunoscător ca unui organism viu şi, mai mult decît protector, aproape purificator, un agent al moralităţii şi deschiderii: „În afara Bibliotecii, cred acum, sîntem slabi, pătimaşi, plini de prejudecăţi, de ranchiune, de spaime, ameninţaţi şi ameninţînd, şovini, naţionalişti, extremişti, dar, mai ales, veşnic speriaţi, îngroziţi de celălalt, care, chipurile, ne vrea răul". Astfel, „tihna Bibliotecii şi libertatea Cîrciumii" devin alternativele complementare ale unei vieţi fără perspective, deşarte, degradate, dominate de frică şi laşitate. O viaţă paralizată, supravegheată, cenzurată şi, apoi, îndosariată, o viaţă ai cărei martori adevăraţi par doar bătrînul orb cîntînd la muzicuţă în Cişmigiu şi cuplul de orbi din berăria Gambrinus care-şi ling loburile urechilor într-un obscur ritual amoros. Două laitmotive ale confesiunii simbolizînd vieţile goale şi mecanizate ce străbat zilnic Bulevardul „multilateralei dezvoltate".

În aproprierea morţii, Simion găseşte „uimire şi bucurie" în scris, o plăcere tonifiantă pentru că eliberatoare de toate urmele trecutului: deziluziile din facultate, intrarea în Partid, iubirile ratate şi relaţiile cvasipromiscue, manuscrisul pierdut al celei mai bune povestiri niciodată rescrise... Mărturisirea – deloc încrîncenată, plină de compasiune, uşor tristă şi nostalgică, căutînd să separe, pe cît posibil, iluzia de adevărul propriului trecut – capătă însă pioşenia unei spovedanii şi Simion se încăpăţînează să „coboare în text" (expresia revine obsedant) ca pentru botezul în apa Iordanului. Totul capătă majusculă şi trece în mistic: Textul care dă coerenţă Lumii e capabil de Luminare, deci de Mîntuire. Metaforei borgesiene a istoriei şi a lumii ca text, Ioan Lăcustă îi adaugă, inutil şi insistent, o dimensiune religioasă, privînd-o de mister şi transformînd-o într-un soi de bigotism textual. Dimensiunea mistico-iniţiatică a „textuării" (pe filiera unui Gheorghe Iova) este o noutate retardă, dacă pot spune aşa, care îndepărtează confesiunea de latura ei umană, pentru a o proiecta într-o obscură experienţă.

Romanul este plin de personaje şi episoade – incidente memorabile, Ioan Lăcustă este un foarte bun povestitor –, cum sînt cele două secvenţe de *voyeurism*, impresionanta scenă a demolării mînăstirii Văcăreşti, discuţia basarabeană cu rusul Matvei admirator al lui Vîsoţki, mărturisirile turcului Kerim din Balcic, povestea de dragoste cu fermecătoarea evreică Ester sau întîmplarea cu cepele cumpărate de la aprozar, cîteva pierdute, altele dăruite profesorului beat care le aşază în servietă lîngă *Poezia* lui Croce, dar şi multe altele. Apoi, la Ioan Lăcustă am găsit o problematică a moralităţii şi a responsabilităţii scriitorului, pe care nu mulţi se încumetă să o abordeze. Capitolul 23 este, din acest punct de vedere, remarcabil. Cu toate acestea, tonurile tot mai joase ale degradării personale, dar şi colective, precum şi fluenţa şi potenţialul dramatic al confesiunii apar cumva diluate. Paginile redundante şi stînjenitoare ale textualismului mistic (regretabil tribut adus textualismului optzecist), alternanţa de registre ce „montează" episoadele secundare (toate, în sine, foarte reuşite), stilul uşor bătrînicios şi comun al autoreflecţiei, excursurile eseistice clişeizate ce se vor o radiografie potcomunistă a „sufletului românesc", toate acestea răsuflă, din păcate, tensiunea unui roman cvasiautobiografic emoţionant şi autentic în expunerea experienţei interioare la limita umilinţei,-un roman căruia, de fapt, nu-i lipsesc prea multe pentru a fi o carte mare, doar că îi prisosesc destule.

PUBLICITATE

Dilema veche vă recomandă

● Aceasta nu e tocmai o recomandare, ci mai degrabă o glumă spre înveselirea bravilor melancolici neconsolaţi: de luni, 17 septembrie, în fiecare zi, la ora 19, pe Romantica (unde altundeva?), se reia serialul Iepocii de Aur, ancestralul *Dallas*. (Radu Cosaşu)

● Nu-mi amintesc cînd am citit ultima dată un articol despre rock atît de competent precum cronica lui Dan-Octavian Breaz, „Robert Plant, Marele rearanjor", din nr. 120 al revistei clujene *Tribuna*, o cronică esenţială dedicată splendidului concert susţinut de Robert Plant & The Strange Sensation la Bucureşti, la începutul verii. Ce fericire să descoperi astfel de fani Led Zeppelin! (Marius Chivu)

● Dacă într-o duminică după-masă sînteţi deprimat, indispus, fără chef (deh, duminicile...), deschideţi televizorul pe TVR 2 şi uitaţi-vă la Jamie Oliver! Pe bune, englezul ăsta cred că s-a născut pentru a răzbuna milioane de mîncători de porridge. Jamie găteşte precum vorbeşte – iute, mîncînd (cuvintele), haotic ca un chinez... Parcă se joacă. Fără fandoseală franţuzească, fără tacticoşenie bucătărească. Fără „talente". Să te uiţi la el e ca şi cum ai lua o mînă de vitamine. Cu el, gastronomia nu e artă, e fix ce trebuie să fie: bucuria de-a pregăti papa bun. (Alex. Leo Şerban)

Andrei GORZO

dilematograf

Trăiri intense

● ***Ploaie de vară* / *El Camino de los ingleses* (Spania, 2006), de Antonio Banderas.**

Dacă sînteţi tentaţi să caracterizaţi prezenţa actoricească a lui Antonio Banderas prin epitete ca „intensă", „senzuală" sau „romantică", atunci numai Dumnezeu ştie cum aţi mai caracteriza personalitatea lui regizorală – aşa cum reiese ea din *Ploaie de vară,* cel de-al doilea film al său. (Primul a fost *Crazy in Alabama* din 1999.) Ştiind cît de bine corespunde profilului stereotip de amant latin, actorul Banderas obişnuieşte să-şi tempereze pasionalitatea prin ironie, dar aici, ascuns în spatele camerei şi spunînd o poveste spaniolă despre agonii şi extaze adolescentine, nu admite nici un moment în care intensitatea să coboare sub cota paroxismului. Imaginile lui Banderas sînt echivalentul acelor proze autobiografice delirant-poetice în care autorul ne invită să simţim „mîngîierea aerului dulce" al verii îndepărtate în care, „la o piscină, am descoperit că există raiul pe pămînt". Simţim într-adevăr şi mîngîierea aerului dulce, şi întîpătura din vintrele tînărului Miguel (care, într-adevăr, vrea să devină poet) la vederea celor două pete apărute pe tricoul viitoarei lui prietene de la sutienul ei ud, şi frisonul interior cu care primeşte amprenta buzelor ei rujate lîngă operaţia lui de rinichi, şi fericirea lui de a privi de pe fundul piscinei cum se mişcă ea pe uscat. Dar aceste imagini nu sînt destul de intense pentru Banderas; el le dublează cu o voce din *off,* care *chiar insistă* pe lîngă noi să simţim „mîngîierea aerului dulce" al verii îndepărtate în care, „la o piscină, am descoperit că există raiul pe pămînt". Miguel nu scrie un vers toată vara, dar, cu ajutorul acestei voci (care, după cum se dovedeşte, nici măcar nu e vocea lui), filmul reuşeşte să ne toarne poezie şi pe ochi, şi pe urechi, pînă nu mai ştim de noi. Nu e de mirare că, în efortul său de a reduce intriga filmului la cîteva elemente care să ne ajute să-l clasăm, The Internet Movie Database n-a reuşit să producă decît următoarele: „voyeurism / masturbare feminină / femeie frumoasă / nuditate feminină / bazat pe un roman". (E vorba despre un roman de Antonio Soler.)

Filmul nu e chiar aşa cum rezultă din această listă de „termeni-cheie". În primul rînd, nu e nici pe departe atît de *bun.* În al doilea rînd, se întîmplă mai multe lucruri în el. Vara respectivă nu e toată numai *luxe* şi *volupté* (că de *calme* oricum nu poate fi vorba, dată fiind starea de exaltare patologică ce domneşte în acest film); ea se dovedeşte cataclismică atît pentru Miguel (Alberto Amarilla), cît şi pentru prietenii săi Paco (Félix Gómez) şi Babirusa (Raúl Arévalo). E vara în care Miguel îşi găseşte nu doar o vocaţie, o muză (María Ruiz) şi o profesoară de sex (Victoria Abril), ci şi un rival înclinat spre răzbunări sîngeroase (Antonio Garrido). E vara în care amanta tatălui lui Paco se sinucide. Şi e vara în care Babirusa îşi vizitează mama la Londra şi cu ocazia asta descoperă un lucru sordid despre ea. Cu ocazia asta descoperim şi noi (la vederea unei coafuri afro şi a cîtorva ţinute punk) că toate acestea se petrec în anii '70. E primul indiciu că ele s-ar petrece altcîndva decît în oricînd-nicicîndul mitic al verii în care adolescenţii ficţionali obişnuiesc de cînd lumea să-şi piardă inocenţa. Vara asta e un loc comun (sau mai degrabă timp comun?) în literatură şi în cinema (nu şi în experienţa umană: cei mai mulţi dintre noi nu ne pierdem inocenţa într-o singură vară), dar versiunea lui Banderas e atît de febrilă, de melodramatică, de bolnăvicios-paroxistică, încît puţini spectatori o vor găsi plicticoasă. În schimb, mulţi o vor găsi perplexantă: eu unul n-am remarcat-o pe amanta tatălui lui Paco decît atunci cînd s-a sinucis şi abia am reuşit să înţeleg că personajul pe care-l luasem drept tatăl lui Babirusa era de fapt bunicul lui (ocupat să-şi gonească personajele şi spectatorii din climax în climax, Banderas rareori îşi aminteşte să facă şi prezentările), deci ştiu că nu voi înţelege niciodată lucrurile mai mari, ca de pildă cine e băiatul cu ochelari şi tuleie de mustaţă care narează filmul, de ce simte el nevoia să exalte şi să mitizeze personalităţile şi experienţele lui Miguel şi ale prietenilor lui, ce simbolizează Drumul Englezilor (numele străzii care dă titlul original al filmului) şi, la urma urmei, care e sensul întregii chestii. Sînt convins că alţi spectatori vor reuşi să se ridice deasupra acestor nedumeriri, luaţi pe sus de curajul emoţional şi de poezia filmului. Alţii însă vor fi îngroziţi de calitatea poeziei respective, în special a celei vorbite (aici mai contribuie şi traducătorul, care, luat de val, laudă nişte „dimineţi matinale" – aparent, cele mai mişto dimineţi din lume), şi vor găsi că totul, în *Ploaie de vară,* e cu cîteva tonuri prea sus, cu excepţia finalului, care reuşeşte să fie cu cîteva tonuri mai sus *decît restul:* o aversă de nenorocire, de-a dreptul lugubră în arbitrarul ei melodramatic, care, spre deosebire de ploaia de vară pe care vrea s-o evoce, îmbîcseşte mai mult decît purifică.

trecerea prin reviste

Cărţi şi arte

Revista britanică *The Economist* consacră regulat una dintre secţiunile sale artelor şi literelor. Este reconfortant să vezi că o publicaţie cu analize atît de competente în toate domeniile „principale" ale vieţii (economie, finanţe, politică, ştiinţă) nu găseşte că ar fi o risipă de spaţiu tipografic şi de energie intelectuală recomandarea unor cărţi şi spectacole, eventual atrăgătoare şi pentru serioşii cititori ai revistei.

În numărul din 1 septembrie, este prezentată şi analizată cartea Yasminei Reza, autoarea unei dramaturgii de succes mondial, despre Nicolas Sarkozy, preşedintele Franţei. Cînd s-a pus la cale acest proiect, Sarkozy era ministru de Interne şi autoarea i-a cerut să-i permită să fie umbra lui ca să-i poată face „portretul literar". Sarkozy a acceptat şi i-a promis că-i va deschide toate uşile: scriitoarea a fost prezentă la mitinguri electorale, în cabina de machiaj, cînd candidatul se pregătea pentru dezbaterile televizate, la petreceri private şi chiar la o întîlnire cu preşedintele Algeriei. Rezultatul este impresionant, dar greu de clasificat: „Reza a captat esenţa dramatică a personajului, ambiţia lui profundă în numele căreia doreşte să învingă «timpul care s-a scrîntit». E un om agitat, pretenţios, lăudăros ca o primadonă, în acelaşi timp copilăros, adeseori amuzant şi pînă la urmă destul de singur".

O viziune conflictuală a evoluţiei economiei mondiale atrage atenţia cronicarului anonim al revistei. Cartea este scrisă de Ha-Joon Chang cu titlul *Mitul comerţului liber şi istoria secretă a capitalismului*. Autorul demonstrează că disputa imaginară care l-a opus pe Alexander Hamilton (secretar de stat american, mort în duel în 1804) – adept al protecţionismului – lui Adam Smith, teoreticianul „mîinii libere a pieţei", nu s-a stins. Guvernele ţărilor bogate care încearcă astăzi să impună practicile comerţului liber ţărilor în curs de dezvoltare au beneficiat în secolul al XIX-lea de tarife preferenţiale şi de alte privilegii guvernamentale („istoria secretă"). Recenzentul revistei dă ceea ce se cuvine autorului cărţii, dar se grăbeşte să înşire argumentele contra: „Înflorirea liberalismului în zilele noastre nu se datorează uitării «istoriei secrete», ci memoriei trecutului recent, a eşecurilor postbelice. În acea perioadă, cînd multe ţări sărace au întors spatele comerţului mondial, rezultatele au fost tragi-comice. Produsele finite ale multor industrii erau vîndute mai ieftin decît costaseră materiile prime importate".

Biografia lui Amerigo Vespucci scrisă de Felipe Fernandez-Armesto descrie aventura exploratorului şi o confruntă cu scrierile sale. „Concepţia scrierilor lui Vespucci e mai aproape de realismul magic al lui Jorge Luis Borges sau Gabriel García Márquez decît de metodologia istoricilor moderni." Sînt multe exagerări şi chiar minciuni în scrierile lui Vespucci, multe din ele interesate, dar „falsul face parte din alcătuirea vieţii unui explorator". Un mincinos al cărui nume e purtat de două continente.

Cartea Virginei Nicholson *Însingurate: cum au supravieţuit două milioane de femei după primul război mondial, fără bărbaţi*. Pierderile omeneşti pe cîmpurile de bătălie au provocat o situaţie descrisă expresiv într-un discurs al unei directoare de şcoală: „Fetelor, doar una din zece poate spera să se căsătorească... Va trebui să vă faceţi propriul drum, cît de bine puteţi". Şi au putut: destinele individuale ale văduvelor şi ale fetelor bătrîne au creat o ambianţă socială, precursoare a feminismului modern.

O interesantă analiză depăşind caracterul convenţional al genului este necrologul lui Tihon Hrennikov, 94 de ani, compozitor sovietic, decenii de-a rîndul secretar al Uniunii Compozitorilor. El a fost un instrument al aplicării liniei dure a partidului, al demascării lui Şostakovici şi Prokofiev, dar şi un om care, profitînd de această situaţie, i-a ajutat personal şi în secret pe colegii căzuţi în dizgraţie. (**M. B.**)

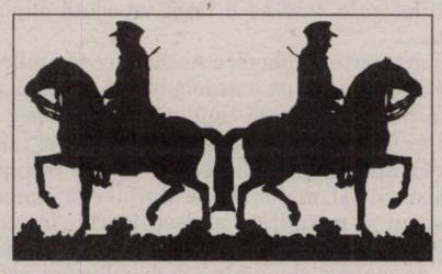

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

De la un tată inexistent

Dragă Cosule – citind aceste rînduri, sper că nu amuţeşti*, cum a făcut fiica mea cînd am rugat-o să-ţi transmită salutările mele. Într-adevăr, nu ne-am văzut de mult şi îţi pot spune precis de cînd. Printre proaspetele mele plăceri am descoperit-o şi pe aceea de a calcula anii care nu trec doar ca nori lungi pe şesuri. Anii au şi aritmetică, dacă ai memorie. Am. Noi doi nu ne-am mai văzut de 51 de ani. De cînd te-au dat afară din redacţie – în noiembrie 1956 – fiindcă nu voiai să recunoşti caracterul contrarevoluţionar al poveştii de la Budapesta şi veneai cu fel de fel de umanisme naive. Popescu Dumnezeu zicea că tu cînţi la piculină, cînd noi trebuia să bubuim ca în 1812 al lui Ceaikovski. Am fost singurul care m-am opus să fii dat afară, sugerînd, cum s-ar zice azi, să ţi se mai dea o şansă; am invocat articolele tale înflăcărate din '50, „fondurile" de 23 August şi 7 Noiembrie, alea din armată – tocmai alea pe care fiica mea le bagă acum într-o „antologie a ruşinii"; nu a ţinut, mi s-a cerut să tac că altfel o păţesc şi eu. Nu-ţi spun cine – azi e „mare"... şi el – mi-a ţipat că tot ce ai scris nu are nici o valoare, că ai evoluat periculos şi ai devenit un reacţionar patent. Am tăcut, dar am evoluat şi eu. Am plecat din redacţie, m-au retrogradat în sus, am făcut două şcoli de partid, „absolvite strălucit", am terminat Dreptul şi am intrat în aparatul ideologic al Securităţii – fiindcă a existat şi aşa ceva. Am organizat învăţămîntul de partid în mari unităţi, am ajuns consilier ideologic la mulţi miniştri şi – în paralel – am citit. Pun accentul pe acest cuvînt: „în paralel". Pe mine nu mă poate judeca nimeni decît ca duplicitar. Am fost şi încă sînt, fiindcă am două fete şi o soţie. Am citit – în paralel cu cuvîntările, rapoartele şi bibliografiile obligatorii – mult Koestler, mult Kafka, Montherlant, Camus, din ce apărea şi nu apărea, pe faţă sau pe ascuns. Ani de zile nu m-am lăudat cu asta, dar acum, dacă tot avem libertate de expresie, recuperez, nu fără o oarecare jenă faţă de tine, dar cu un scop înalt; îl vei găsi în final, dacă nu-ţi va fi greu să citeşti mai departe textul unui securist la pensie.

Am călătorit des şi mi-am adus tot ce-mi trebuia ca să am o bibliotecă inteligentă. A fost unul din „obiectivele mele majore" – o bibliotecă inteligentă. Am pus-o la dispoziţia fetelor mele, de cum au început să fie conştiente din p.d.v. istoric; aşa cum nu le-am ascuns problemele sexuale, nu le-am făcut un secret din ce ţineam în bibliotecă, de la clasici cenzuraţi *(Gorila* şi *În preajma revoluţiei* le ţineam icoane) pînă la Troţki, Soljeniţîn şi Cioran. Nu chiar în paranteză – au citit şi ceva din ale tale, după cum ţi-ai putut da seama din scrisoarea ei; te am în casă pînă şi cu prostioarele de pînă la *Supravieţuiri* cu care ţi-ai cîştigat existenţa pentru a ajunge scriitor; sînt la curent cu diferenţa dintre a exista şi a fi.

Pactul meu cu ele era următorul: dacă nu le place – să arunce cartea. Dar dacă le interesează şi, mai ales, dacă înţeleg, să nu-mi pună întrebări dramatice. Pentru mine, dovada că au înţeles *Condiţia umană* era: să nu mă supună unor probleme a căror rezolvare le-ar fi periclitat şi lor existenţa. Au înţeles. Duplicitatea mea le-a ascuţit inteligenţa, au suportat-o, nu m-au chinuit: nu au ascultat Europa Liberă, dar au citit cu pasiune şi în tăcere *Fraţii Karamazov* şi *Ivan Denisovici;* nu au fugit din ţară, nu s-au exprimat incorect, aşa se explică de ce, după '89, au plecat de acasă conform şablonului – fără violenţă! Nu m-am opus – în drama „părinţi şi copii", avem experienţă revoluţionară şi contrarevoluţionară; lasă să ştie şi ele cum e să te rupi de o familie obiectiv compromisă, subiectiv pozitivă. În ziua cînd mi-a spus că se mută la fiul tău, nu i-am dezvăluit că te cunosc şi mi-am pus la picupul meu ancestral *Scrisoarea pierdută*. Bietul Ioanide, cînd a aflat de moartea fiicei sale, a desenat ore întregi coloane dorice. Eu cred că am fost mai reuşit. În fond, le-am asigurat o cultură, poate chiar o conştiinţă cu care nu mai au nevoie să plătească pentru părinţii lor. Am plătit noi îndeajuns. Corect politic, contemplu cu plăcere toată pleiada de tineri savanţi anticomunişti care au crescut în case de nomenclaturişti cu biblioteci inteligente. Îi ştiu bob cu bob. Cei mai mulţi sînt ca fetele mele. Fără o mamă sau un tată foarte permisivi, cum ar fi ajuns să-i studieze acasă, liberi, pe Adorno şi Buharin? Dacă nu sînt mîndru de mine, sînt mulţumit – în linii mari şi mijlocii – de fetele mele. Şi, mai ales, mă amuz mai toată ziua. Totul mă amuză: partidele, guvernul, preşedintele, prim-ministrul, moderatorii, joc singur la bursă şi seara mă uit la Money Channel, citesc săptămînal *Dilema veche* şi lunar *Idei în dialog* (Pleşu mă amuză mai mult decît Patapievici...), în ultima săptămînă nu mă culc fără o pagină din *Suflete moarte*. Trec peste obiecţiile mele la tot ce scrii – mie îmi place că ai haz cînd iei lucrurile în serios. Te rog să-l păstrezi. În ultima vreme, parcă ai pierdut ceva din el. Nu e voie, Cosule! Fără haz, „stagnăm şi concret nimic!" – vorba nemuritorului nostru Teodor Mazilu. Cu energie şi avînt, *Ioanide doi.*

P.S. Fata cea mică e un agent literar cu bune rezultate în străinătate. I-am recomandat cîteva nuvele de-ale tale. Cu ea vorbesc la telefon mai des decît cu cea mare.

* pentru nonficţionari – vezi *Dilema veche* nr. 185.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Mateiu Caragiale, *Trîntorul*

Se termină: în atenţia ciudaţilor, ciumatelor de prin firme. Se încheie bine. Boierul tot boier rămîne.

Dificultate: poezia lui fi-su lui Caragiale nu are adîncimi. Ce scrie acolo, aia e. Cuvinte precum *antereu, metanii, işlic, butcă, hangerul* însemnau pe vremuri mici normalităţi ale vieţii: obiecte de îmbrăcăminte, de frecat în mîini şi de pupat, de frecat pe stradă şi de tras de cai şi de avut mereu la coaste, ac de cojocul coastelor altora..., *hanger,* adică, un fel de bîtă de baseball a taximetriştilor.

Durata lecturii: juma de minut.

Remixuri: poezia asta poate fi socotită un remix al Leneşului lui Creangă.

Ciudăţenii: cum citeşti o poezie aproape banală, dar cu rima mişto nimerită.

Utilitate: dragi frecători de cafele de prin firme, viaţa voastră e veşnică. Cu o intrigăraie, puneţi de un post mai călduţ, cu o strîmbă, beliţi o decapotabilă. Frecaţi-o, şmecheria voastră frumos îmbrăcată, ochii voştri bine văcsuiţi, putoarea voastră parfumată are un nume: veşnicia şmenului.

Personaje: boierul.

Povestea: oricît de urît, bondoc, saşiu, peltic, trîndav eşti, dacă te-a făcut mă-ta boier, tot boier eşti şi o viaţă leneveşti.

Mişto:

„Îl leagănă maneaua, e veşnic beat de vutcă,
Să-ncalece i-e frică, pe braţe-l duc la butcă;
Dar, el, ce os de domn e şi viţă de-mpărat,
Ades, făr' să-şi dea seama, îşi mîngîie hangerul,
Şi cînd în faţa morţii odată s-a aflat,
În trîntorul becisnic s-a deşteptat boierul."

Mateiu Caragiale, *Boierul*

Se termină: aşteptînd ridicarea în rang, i se taie capul.

Dificultate: firmanul de domnie, adică era ţara asta pe vremuri sub gheară turcească şi ca să fii domn, trebuia să te numească turcul.

Durata lecturii: repede, bă! Cu Mateiu nu ai treabă.

Remixuri: e istoria plină de boieri din ăştia cu chef de mărire. E istoria noastră!

Ciudăţenii: se poate crede că dacă se taie capul unui zevzec nu creşte altul la loc. Nu, e o iluzie.

Utilitate: te urci pe skateboard, mergi, dar ţi-o şi iei.

Personaje: boierul, Cislar-Aga harapul şi armaşul care-i taie capul.

Povestea: un boier ca toţi papagalii de prin PR şi publicitate, fără dram de creativitate, adică, pardon, creativi pe zona detergenţilor, aşteaptă să fie domn. E ţărînă.

Mişto:

„Pe-o culme, lîngă-un iezer, durează-o mănăstire
Boierul... Mult bătrîn e: dinţi nu mai are-n gură,
Posteşte, se grijeşte, bîrfeşte şi strîmb jură,
Stă cuvios în strană şi zice din psaltire.
E mic de stat, făţarnic, semeţ şi crud din fire,
Viteaz spătar fu-n lupte, dar azi cînd barba-e sură,
Cu dreapta se închină, cu stînga smulge, fură,
Despoaie şi ucide în setea-i de hrăpire."

Ştiri nebăgate în seamă

● ***Frizerii disidenţi***. După un control în cele 730 de frizerii şi saloane de coafură din Teheran, în cadrul campaniei de supraveghere a felului cum tinerii respectă indicaţiile codului islamic pentru aspectul exterior, poliţia iraniană a închis peste 20 de frizerii şi ateliere de coafură. Proprietarii lor au fost acuzaţi că „furnizează elemente ale culturii occidentale decadente". 11 ateliere de coafură au fost de asemenea zăvorîte pentru că executau tatuaje, iar unul pentru că s-a descoperit un bărbat printre angajaţi. Legea islamică din Iran le interzice bărbaţilor să lucreze în saloanele de coafură. 13 frizerii au fost închise pentru că executau tunsori spectaculoase şi pensau sprîncenele clienţilor. Din luna mai, mii de femei au fost arestate sau ameninţate cu arestarea pentru că felul cum purtau ele *hijab*-ul lăsa să se vadă prea mult păr. Au fost arestate şi cele care purtau haine prea strîmte, marcînd liniile corpului, sau lăsau să se vadă prea mult din piele. Bărbaţii arestaţi au fost obligaţi să-şi identifice frizerii şi să se tundă din nou. Ofensiva morală se include într-o acţiune mai largă, iniţiată de Guvern pentru a consolida „securitatea socială"; cum spun autorităţile, au fost arestaţi „mulţi derbedei şi huligani". Acţiunea poate fi o continuare sau doar un ecran de protecţie pentru arestarea unor oameni de ştiinţă, studenţi, activişti, acuzaţi că plănuiesc „o revoluţie soft" împotriva regimului islamic. În ultimele cinci săptămîni au fost executaţi – unii în public – 30 de delincvenţi, condamnaţi pentru delicte grave: crime, violuri, jafuri şi trafic de droguri. *(Guardian,* 25 august 2007)

● ***Comuniştii şi pornografia.*** În Republica Cehă, e interzis să produci sau să vinzi material pornografic implicînd minorii. Nu există însă nici o prevedere legală de sancţionare a celor care folosesc asemenea materiale. Cînd, în luna februarie, poliţia austriacă i-a arestat pe membrii unei reţele online de pornografie cu minori, n-a putut face nimic împotriva celor 63 de consumatori cehi. Anul trecut, doi deputaţi ai Partidului Comunist au avansat un proiect de lege propunînd introducerea acestui delict în Codul Penal. Amendamentul a trecut de camera inferioară, dar a fost respins de Senat. S-au opus membrii Partidului Civic Democratic, forţa principală a coaliţiei de guvernare deţinînd şi portofoliul Ministerului de Justiţie. Argumentul este că un mesaj *spam* în e-mail poate declanşa o situaţie în care posesorul să fie acuzat. „Probabil că lucrurile vor rămîne aşa cum sînt: nu prea se întîmplă să fie adoptate legi concepute de reprezentanţii opoziţiei şi în această situaţie, cînd propunerea vine de la un partid detestat de centrul majoritar, rezistenţa va fi şi mai mare". *(Washington Post,* 3 septembrie 2007)

Celebritate. În 1995, era un om celebru: Nick Leeson era cel care prădase printr-un şir de operaţiuni nechibzuite Banca Barings, iar pierderea a 800 de milioane de dolari a provocat falimentul respectabilei instituţii. A încercat să fugă, a fost prins, judecat şi a fost condamnat la Singapore (locul de unde operase) la şase ani şi jumătate de închisoare. Acolo s-a îmbolnăvit de un cancer la colon. În 1999, a ieşit din închisoare, s-a vindecat, s-a stabilit în Marea Britanie şi a scris o carte în care şi-a relatat experienţa. Din 2005, este directorul clubului de fotbal Galway United din Irlanda. Acum a revenit cu o nouă carte, tot despre fraudă, închisoare etc. Leeson suportă greu anonimatul. **(M. B.)**

PUBLICITATE

Vineri, 14 septembrie, ora 19
Sambata, 15 septembrie, ora 19
Capra sau **Cine e Sylvia?**
de Edward Albee
cu:
Marcel Iureş
Emilia Dobrin
Constantin Drăgănescu
Marius Damian
Regia: Alexandru Dabija

Duminica, 16 septembrie, ora 19
AMERICAN BUFFALO
de David Mamet
cu:
VLAD ZAMFIRESCU
GHEORGHE IFRIM
MARIUS FLOREA VIZANTE
regia: Cristi JUNCU

Pentru informaţii şi rezervări de bilete vă rugăm să sunaţi la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.

www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126

TEATRUL ACT Aplaudat din 1998
ABB MOBEXPERT DILEMA VECHE Gândul 24-FUN PORT.ro onlinegallery.ro pixels of culture

PUBLICITATE

EXPOZITIA DE FOTOGRAFIE
MUZEUL ASTRA
13 SEPTEMBRIE - 9 OCTOMBRIE 2007

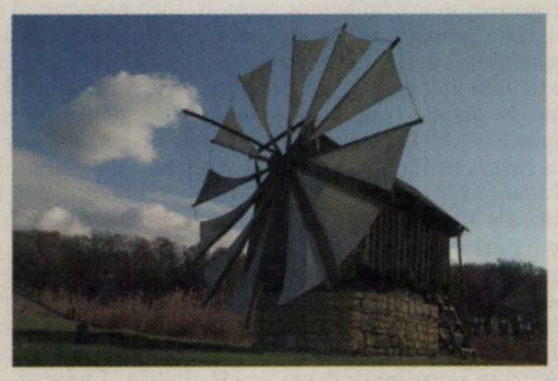

ALEEA ALEXANDRU NR. 38, SECTOR 1, BUCUREŞTI

PUBLICITATE

Radio România Muzical
Classic, jazz & more
Din 1 octombrie, SPECIAL PENTRU TINE
Ţi se pare că viaţa ta este un carusel din care nu mai ai scăpare?
Te trezeşti obosit dimineaţa, te enervezi la ştirile de la televizor şi apoi nu mai ştii cum să scapi din traficul infernal?
Radio România Muzical îţi oferă alternativa.
MUSICA VIVA
Plonjează într-o lume a echilibrului şi a seninătăţii.
Clasic, jazz, muzică de film şi în plus, ştiri muzicale, ştiri din trafic şi meteo.
Luni - vineri 7,15-9,00

DILEMA VECHE Observator Cultural SAPTE SERI Suplimentul de Cultura
97,6 şi 104,8 FM
on line muzical.srr.ro
satelit
Radio România Muzical
Clasic, Jazz & more

Iaromira POPOVICI

bazar

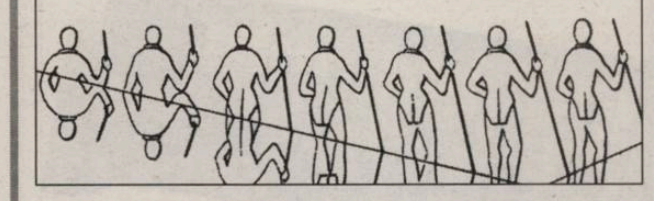

Incursiune în hiperrealitate

În Las Vegas, ştiam că vom sta într-un hotel care se chema *Circus Circus* şi care chiar avea, de-adevăratelea, un circ, dar şi un parc de distracţii în incinta lui. Ajungem la respectivul hotel şi surpriza e aproape totală: un complex uriaş, o hală imensă, prelungită, aparent infinit, în înălţime. După ce stăm la o coadă infernală la recepţie, ceea nu ni se mai întîmplase pînă acum în nici un hotel, aflăm că vom locui în camera... 29.720. Camera e nesemnificativă, iar design-ul ei – aşijderea. Hotelul însă merită comentat, pentru că e tipic pentru structura Las Vegas-ului. Un imens complex în sine, independent, la prima vedere, de tot ce se întîmplă în jurul lui, şi dotat cu mai mult decît strictul necesar. La primele două etaje se găsesc numeroase magazine, dar şi... un uriaş parc de distracţii. Cînd spun „parc de distracţii", nu vă gîndiţi la două leagăne sau la un tobogan labirintic şi ceva bile, asemănătoare celor de la *Mall*. La *Circus Circus* aproape totul era mecanic şi înglobînd gradul de periculozitate necesar: ce copil ar mai fi călcat acolo, dacă nu ar fi avut cel puţin un *montagne-russe* care te întorcea cu capul în jos, ba chiar te ţinea în această incomodă poziţie cîteva secunde? Pe lîngă parcul de distracţii, aveau loc chiar spectacole de circ, adevărate, în fiecare zi la ora 11. În jurul parcului erau magazine care vindeau trucuri magice şi diverse ustensile prin care puteai face glume *horror* interlocutorilor mai naivi. Vînzătoarele erau specialiste în şmecherii cu cărţi de joc, pe care le exersau profesionist. Lumea magică se înrudea astfel, subtil, cu cea a jocurilor de noroc: căci, în primă instanţă, hotelul era un cazino. Ca toate celelalte din Las Vegas.

A doua zi am pornit să vizităm împrejurimile. Ca orice turist, aveam fixurile mele. L-am întrebat, în primul rînd, pe taximetrist, de Muzeul Elvis: cred că văzusem prea multe filme proaste cu indivizi îmbrăcaţi în Elvis defilînd pe străzile Las Vegas-ului. Şoferul s-a arătat uşor uluit de întrebare. După ce s-a gîndit, mi-a dat un răspuns care mi-a demontat toate locurile comune pe această temă: muzeul de aici s-a închis. Şi – crede el – s-a mutat în Hawaii. Din vorbă în vorbă, ne-a întrebat unde stăm (nu ne luase direct de la hotel). Cînd a auzit de *Circus Circus,* sub a cărui fascinaţie încă mai eram, ne-a declarat sec: „E vechi. Aud că vor să-l dărîme". Ne-am întrebat ce-o fi însemnînd „vechi", după standardele din Vegas. Anii '90? Apoi ne-a condus către un hotel cu adevărat valoros şi, evident, mai nou: *Caesar's Palace* „Palatul lui Cezar". Nu neapărat al lui Cezar cel mare în spirit, dar mic la stat şi chelios pe deasupra. Cel de aici, dacă ar fi să ne luăm după cel puţin una din statuile lui din hol, era înalt, falnic şi frumos. Iar dacă la dînsul nu te puteai uita, nici cu palatul lui nu ţi-era ruşine: acoperişul nu era ca oricare altul, ci, pentru că, probabil, te aflai în Roma antică într-un moment romantic, se confunda cu cerul. Sună ireal sau poetic, dar nu e: Palatul lui Cezar din Las Vegas avea, sub acoperişul său, un cer fals. Şi nu orice fel de cer, ci unul de noapte sau mai curînd de seară spre noapte, luminat difuz, atît cît trebuie ca să creeze atmosferă, şi presărat cu nori albi. Sub cerul interior se întîmplau foarte multe lucruri, unele mai prozaice, altele mai poetice: magazine de lux, restaurante asemenea, dar şi arteziene, cu jocuri de lumini, statui mişcătoare care îţi ofereau spectacole de pantomimă. O hiperrealitate cu atît mai incredibilă cu cît se integra în categoria nu a oricărui kitsch, ci a celui fabulos, granîdomanic, strălucitor. Tipic pentru Las Vegas. Din lipsă de timp, nu am apucat să ne plimbăm cu gondola în imitaţia lui de Veneţie şi nici să urcăm cu liftul în surogatul de Tour Eiffel.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

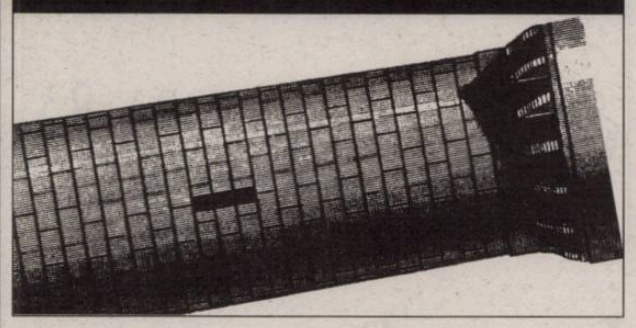

Decalaj

La începutul lunii septembrie, Sibiul a găzduit a treia Adunare Ecumenică Europeană. Precedentele reuniuni s-au consumat în Elveţia (majoritar protestantă), respectiv în Austria (majoritar catolică). Din motive interconfesionale, prezenta ediţie a fost organizată într-o ţară majoritar ortodoxă. Ajutată de alegerea oraşului transilvănean drept „capitală culturală europeană“, România s-a calificat firesc pentru această poziţie. Opţiunea va fi fost cu atît mai mult încurajată cu cît BOR – gazdă a primei vizite pontificale din spaţiul răsăritean postcomunist – se bucură de un prestigiu extern încă valabil. Cu toate aceste avantaje comparative, evenimentul nu s-a bucurat de o mediatizare internă pe măsură.

După prostul obicei local, presa noastră, vampirizată de obsesia „audienţei“, a semnalat lucrurile din fugă şi a revenit grabnic la porţia zilnică de politică distorsionată şi „scandaluri“ de mahala. În pofida omniprezentului diletantism, nu mă aşteptam ca o asemenea reuniune, care ne aduce pe tavă elitele bisericeşti de pe întregul continent, să fie tratată ca fapt divers. Am trecut de la excesul anilor '90, cînd subiectele religioase dominau inflaţionar, la excesul anilor 2000, cînd religia nu mai face rating şi este, prin urmare, eliminată din sumar. În fond, nu faptul religios a fost evacuat. Grila de lectură tabloidă e cea care, triumfînd sub tot mai cinice pretexte comerciale, a exilat informaţia de ordin spiritual la graniţele sale patologice.

Din păcate pentru breaslă, mana unor cazuri extreme, de tipul „Tanacu“, e la fel de rară ca pe vremea cînd Moise conducea poporul ales prin deşert. Şi atunci se petrece următorul fenomen: nu avem sînge, răstigniri, exorcisme improvizate? Nu curg pe fluxuri ştiri despre dosarele ierarhilor şi alte dovezi ale binefăcătoarei supoziţii că nu mai există „sfinţenie“? Nu a mai ieşit pe piaţă nici măcar un film „controversat“, în regia lucrativă a catolicului Mel Gibson? Ei bine, în asemenea condiţii, nu mai pomenim de Biserică. Nu ne place un creştinism funcţional. Ne oripilează banalizarea binelui curent, modest, neştiut. Vrem femeia cu barbă, piticul diform, Curtea Miracolelor. Tot ce riscă să ne reintroducă în ordinea normalităţii trebuie ocultat, căci altminteri scad tirajele şi ne virează patronii. Nu ştiu cît va dura circularitatea vicioasă dintre publicul neavizat şi şarlatania mediatică a răului artificial. Există însă argumente care mă fac să mă tem că ea va rămîne unica permanenţă pe care se poate conta.

Am participat, în 1997, la pomenita reuniune din Austria, unde grupul pelerinilor din România impresiona prin prospeţime. Lucram pentru TVR şi ţin minte că am făcut atunci interviuri cu arhiepiscopul de Canterbury şi cu o seamă de alte personalităţi ecleziastice printre care, dacă nu mă înşală memoria, Carlo Maria Martini, cardinalul de la Milano. Îmi amintesc cu plăcere atmosfera: fraternitate (uşor pietistă), voie bună afişată, servicii divine amestecate sau suprapuse, discursuri, petreceri inocente cu bere, cafenele cu delicioase arome şi numeroase cabluri de televiziune tolănite, ca nişte reptile, pe străduţele delicatului burg central-european. Cu zece mii de participanţi, Adunarea Ecumenică Europeană de la Graz îşi merita pe atunci numele, culorile, simbolurile şi prestigiul. Îţi lăsa impresia că, prin convergenţa forţelor, memoria fondatoare a Evangheliei se poate mobiliza exemplar, inventîndu-şi un viitor plauzibil. N-am putut fi prezent la Sibiu, dar am convingerea că sărbătoarea întîlnirii dintre creştinii celor trei confesiuni s-a celebrat sub zodia unei speranţe contagioase. Că programul ei nu a „contaminat“ şi presa autohtonă e o cu totul altă poveste, căreia nu i-aş fi acordat nici o atenţie dacă nu m-ar fi obligat să contemplu, o dată în plus, hidosul decalaj dintre România reală şi reflexul ei mediatic.

Mirel BĂNICĂ

Religia la muzeu şi religia din muzeu

Muzeul Internaţional al Reformei (MIR) din Geneva este unul dintre rarele muzee europene dedicate religiei. Inaugurat în aprilie 2005, MIR se găseşte amplasat într-un loc simbolic, o clădire intitulată *Maison Mallet,* un splendid „hotel particular“ datînd din secolul al XVIII-lea, construit chiar pe locul turnului în care s-a proclamat Reforma în faţa poporului genevez în 1536. Muzeul, ce ocupă doar 12 camere din cele (încă) multe disponibile ale clădirii, a costat pînă acum ccca trei milioane de euro. Suma provine din fonduri private. Cea mai mare parte a donatorilor au dorit să-şi păstreze anonimatul: o atitudine tipic „calvinistă“, la urma urmei... Cu toate acestea, se ştie că mai mulţi bancheri genevezi, avînd strămoşi ce şi-au găsit aici refugiul în faţa opresiunii religioase din Italia sau Franţa, au dorit să-şi exprime astfel gratitudinea faţă de „ospitalitatea“ cetăţii în vremuri dificile. Muzeul este în plină dezvoltare, noi săli fiind în lucru, în acest moment. Extinderea sa va fi completă în 2009, cînd se vor aniversa 500 de ani de la naşterea lui Calvin. Cca 30.000 de vizitatori în fiecare an şi o neaşteptată recompensă: în aprilie 2007, MIR este desemnat „Muzeul Anului“ de către Consiliul Europei, pentru excelenţa expunerii, concepţia muzeală şi deschiderea sa internaţioală. Am ales să prezint acest muzeu din mai multe motive: pentru calitatea sa, simbolistica asociată şi pentru faptul că reprezintă o modalitate de răspuns a uneia dintre cele mai importante confesiuni creştine din Occident, Reforma de extracţie calvinistă, în faţă secularizării crescînde a societăţii.

Operaţi de surîs

A pune astăzi pe picioare în Occident un muzeu dedicat religiei, într-o societate din ce în ce mai îndepărtată de religia creştină (ca să nu spunem de-a dreptul ostilă prezenţei acesteia în spaţiul public), nu este o sarcină din cele mai uşoare. Poate nu tocmai întîmplător unul dintre membrii juriului Consiliului Europei, ce se ocupă cu vizitarea şi evaluarea muzeelor înscrise în concurs, scria într-un limbaj „politic corect“ bine stăpînit, în raportul său, că: „muzeul este unul dintre rarele muzee din Europa dedicate unei teme religioase, de unde şi caracterul său novator“. Trebuie să menţionăm şi faptul că Geneva a votat încă din 1907 o lege laică şi secularizantă ce prevede separarea netă dintre religie şi stat, lege respectată cu stricteţe pînă astăzi. „Astăzi, doar 17% dintre locuitorii oraşului-republică se mai declară de confesiune protestantă, dar fără Calvin şi fără Reformă, Geneva ar fi rămas o simplă subprefectură de provincie“ – declara recent într-un interviu pentru televiziunea elveţiană unul dintre responsabilii muzeului.

O altă dificultate este legată de ţelul ambiţios al părinţilor spirituali şi „financiari“ ai MIR: acela de a prezenta istoria Reformei, imbricată în istoria Occidentului creştin, de o manieră „pasionantă şi accesibilă“, după cum stă scris în introducerea caietului-program tras pe hîrtie *glossy* şi distribuit graţios vizitatorului la intrarea în muzeu. Dar cum să reuşeşti ca muzeograf să prezinţi de o manieră „atractivă“, în pas cu timpul nostru plin de culoare, istoria unei mişcări religioase ce a modelat faţa Europei avînd ca principiu de bază rigoarea, ştergerea oricăror semne de lux şi ostentaţie din sfera publică? Reforma, Calvin şi toţi cei care au promovat-o nu au lăsat prea multe semne în urma lor, în afară de Biblie, manuscrise şi gravuri, precum şi cîteva portrete severe în clar-obscur reprezentînd personaje „operate de surîs“, după cum scria Voltaire într-unul dintre pamfletele sale antireligioase. O mişcare ce a distrus statuile şi imaginile religioase acolo unde s-a instalat nu se lasă prea uşor închisă într-un muzeu, chiar şi după cinci secole de la naşterea sa.

Reforma îşi găseşte rădăcinile în protestul lui Luther contra Bisericii Catolice în anul 1517. Francez, refugiat la Basel, Calvin (1509-1564) este chemat la Geneva de către reformatul Guillame Farel, timp în care populaţia oraşului Geneva acceptă Reforma ca religie oficială. În 1541, Calvin adoptă celebrele „ordonanţe ecleziastice“ ce reglementează statutul oraşului şi pun bazele unei utopice republici teocratice. În 1559, este creată Academia din Geneva, actuala Universitate, iar instrucţia şcolară devine obligatorie pentru toţi locuitorii cetăţii. Începînd cu anul 1550, Geneva devine un important centru de primire pentru creştinii reformaţi francezi şi italieni, victime ale persecuţiei catolice, fapt ce va imprima acesteia un avînt economic necunoscut pînă atunci în Europa. Revocarea Edictului din Nantes de către Ludovic al XIV-lea în 1685 va aduce în Geneva un alt val masiv de refugiaţi hughenoţi şi va confirma definitiv statutul Genevei ca „Romă“ a protestantismului mondial.

„O sarcină complicată“, după cum recunoştea Olivier Fatio – descendent al unei ilustre familii de pastori calvinişti şi preşedinte al Fundaţiei ce are în grijă muzeul – într-un interviu acordat presei cu ocazia decernării premiului. „Reforma privilegiază albul şi negrul culorilor fastuoase. Muzeografii a trebuit să-şi intensifice eforturile şi să-şi pună imaginaţia la contribuţie pentru a reda subiectul în sine, Reforma, atrăgător pentru vizitator“, declară acelaşi Olivier Fatio. Rezultatul, în opinia noastră, fatal subiectivă: un muzeu sofisticat, ce se adresează unui public *pas comme les autres,* cultivat şi cu bune cunoştinţe de bază în istoria religiei. Un muzeu util pentru înţelegerea unei confesiuni creştine ce a modelat faţa Europei, fiind la baza *modernităţii,* termen utilizat în toată amplitudinea sa. Mereu actualul şi inepuizabilul Max Weber pare mai uşor de înţeles după vizitarea acestui muzeu.

Holograme, caricaturi şi automate mecanice

Două obiecte atrag atenţia vizitatorului în cea dintîi sală a muzeului: prima Biblie în limba franceză şi presa (tiparniţa) pe care ea a fost imprimată în anul 1535. Tiparniţa se găseşte în perfectă stare de funcţionare; de altfel, sînt disponibile la intrare gravuri imprimate pe o hîrtie grea, păstoasă, *biologică* – după limbajul timpurilor celor noi. Vizitatorul este avertizat încă de la început că în centrul Reformei şi, în subsidiar, al MIR se află Biblia, tipografia, respectul faţă de carte, traducerea şi difuzarea Cuvîntului – tot atîtea trăsături esenţiale ale protestantismului de origine calvinistă.

Următoarea sală este dedicată... caricaturilor. În plin război religios între catolici şi protestanţi, caricaturile şi imaginea desenată au jucat un rol important în apărarea şi difuzarea punctului de vedere al fiecărei tabere. Caricaturi anti-catolice: o balanţă uriaşă conţine într-unul din talere Biblia, iar în celălalt sînt îngrămădiţi unul peste altul mai mulţi papi cu o expresie îngrozită pe chip, pentru că nu sînt capabili să contrabalanseze greutatea Cuvîntului. Ba mai mult, un papă ce nu-şi mai găseşte locul în balanţă trage cu toate puterile de taler, încercînd să schimbe echilibrul acesteia, dar fără succes. La polul opus, caricaturile anti-catolice: pe un soclu se află un papă majestuos, înconjurat de un nimb de lumină strălucitoare, lumina adevărului. *Le mal terrassé,* stă scris pe soclu („răul învins, zdrobit“, am spune în limba română). Iar „răul“ este reprezentat de o pleiadă de ilustre personaje înspăimîntate, mai exact Luther, Calvin, Jansenius (ce accepta doctrina predestinării), Rousseau, Saint-Simon. Următoarea sală este botezată *Barbier-Mueller,* după numele unei celebre familii de bancheri şi oameni de afaceri din Geneva, care a donat muzeului cărţile şi gravurile originale de o excepţională importanţă ce ilustrează războiul fără milă purtat de catolici şi protestanţi, începînd cu trist-celebra „noapte a Sfîntului Bartolomeu“ din 1572 şi terminînd cu revocarea Edictului din Nantes (1685). Ultimul eveniment, ce marchează sfîrşitul perioadei de toleranţă faţă de protestanţii (hughenoţii) francezi, a avut ca efect imediat o mare masă de refugiaţi francezi ce aleg să se stabilească în cetatea calvinistă, fapt ce va contribui la dezvoltarea fulgerătoare a oraşului în următorul secol. Ceea ce m-a impresionat cel mai mult în această sală este faptul că totul este gîndit „didactic“: istoria războaielor religioase ce au divizat Europa este prezentată clar, riguros şi neutru, fără a favoriza însă punctul de vedere protestant.

Didactică, dar la un alt nivel, este şi prezentarea generală a Reformei şi a istoriei religioase a oraşului Geneva, realizată cu mijloace tehnice ultimul răcnet – inclusiv două holograme ale lui Calvin şi Luther! –, ecrane tactile etc. Iar atunci cînd se aude în difuzoare vocea Lutherului-hologramă, franceza sa are un accent german. Încă un semn al detaliului, tipic „protestant“ şi, de ce nu, elveţian. Toată această impresionantă desfăşurare de forţe tehnologice este plasată în fosta sală de recepţie a reşedinţei. Aşezaţi confortabil pe scaune de plastic translucid semnate de celebrul designer Philippe Starck (luxul are şi el un preţ, nu întîmplător muzeul a costat trei milioane de dolari!), vizitatorii sînt supuşi unui bombardament de informaţii multimedia. Tot în această sală sînt expuse mai multe „automate“ mecanice ce, pe de o parte, fac referinţă la tradiţia de ceasornicari şi de mecanică fină a Elveţiei, iar pe de altă parte, echilibrează prea-plinul tehnologic care utilizat fără măsură ar fi devenit obositor. Vizitatorul învîrte o manetă legată de un resort, iar rezultatul este o animaţie amuzantă, mecanică, a mai multor figurine reprezentînd personaje ilustre. Ludic şi sofisticat, în acelaşi timp.

Geneva, 23.08.07

(va urma)

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Numai pentru adulţi

Într-o sufragerie în întuneric, luminată doar de ecranul televizorului, vedem o femeie care doarme pe canapea. Aparatul de filmat nu întîrzie pe ea şi trece de la canapea la fotoliul de lîngă, unde zace răpus de oboseală un bărbat. Mişcarea aparatului continuă şi astfel vedem singura persoană trează din cameră – un copil care urmăreşte siderat ce e la televizor şi care tresare la un moment dat cînd se aude un scîrţîit de roţi. Din off, se aude o voce: „Somnul părinţilor naşte monştri".

Într-un alt clip, ne este înfăţişată scena unei aniversări. Baloane, confetti, copii care aplaudă. Aniversatul, un puşti, are în mînă un cuţit, cu care toată lumea aşteaptă să taie tortul. Puştiul rîde, întoarce cuţitul cu vîrful în jos şi începe să hăcuiască tortul cu o violenţă greu de închipuit. Toată lumea amuţeşte şi se aud doar urletele sadice ale copilului. După ce termină de tocat tortul, acesta înfige cuţitul într-un ursuleţ de pluş din apropiere.

Acţiunea celui de-al treilea clip se petrece în metrou. Un băieţel aşezat pe scaun remarcă o fetiţă care tocmai a intrat în vagon, împreună cu părinţii ei. Cei doi copii schimbă cîteva priviri, iar fetiţa îi zîmbeşte dulce. La un moment dat, ea pleacă de lîngă părinţi, se duce la o bară a metroului şi începe să danseze ca femeile din cluburile de noapte.

Toate cele trei spoturi se termină cu sloganul „Nu lăsa copilul educat de televizor" şi reprezintă o campanie a CNA care face parte dintr-un proiect Phare ce are ca obiectiv atragerea atenţiei asupra riscurilor la care sînt expuşi copiii cînd urmăresc nesupravegheaţi emisiunile TV.

Aceste trei spoturi au stîrnit discuţii aprinse în CNA. Unii membri ai consiliului le-au considerat scandaloase şi au spus că nu pot fi difuzate pe post. „Trebuie să fii psihopat să dai aşa ceva. Este un caz în care copilul trebuie dus la psihiatru, nu să mi-l daţi mie ca exemplu. Nu se poate aşa ceva!", a afirmat Constantin Duţu, referindu-se la spotul cu aniversarea. De părerea lui au fost şi alţi membri ai CNA, ca Radu Teodorel sau Grigore Zanc. În schimb, preşedintele interimar al CNA, Răsvan Popescu, a explicat că spoturile sînt gîndite să fie difuzate după ora 22,00 şi se adresează părinţilor, nu copiilor. Deci băieţelul care împunge tortul cu un cuţit nu este nici pe departe dat de exemplu...

Din felul cum au fost interpretate aceste spoturi de unii membri ai CNA, putem să ne facem o idee de capacităţile analitice ale acestora – mai ales că oamenii sînt puşi acolo tocmai să realizeze analize şi să ia nişte decizii pe baza acestora, în interesul nostru, al telespectatorilor. O abordare candidă, cum e cea a lui Constantin Duţu, face toţi banii.

În fine, dincolo de contestaţiile de tot hazul din CNA, cred că e totuşi nevoie de o discuţie cu privire la această campanie şi la felul în care a fost ea realizată (în paranteză fie spus, clipurile au fost făcute de Multimedia Est, care a primit pentru ele suma de 40.000 de euro).

În opinia mea, spotul cel mai eficient este cel cu sufrageria – unde ni se prezintă o scenă de viaţă plauzibilă, cu care, deci, spectatorul s-ar putea identifica. În privinţa celorlalte două spoturi, tocmai lipsa de verosimilitate le pierde. Accesul de furie al băieţelului cu tortul nu te atinge, ca privitor, pentru că *aşa ceva nu există în realitate*. La fel şi în cazul fetiţei din metrou. Acest din urmă clip poate cel mult să le stîrnească imaginaţia pedofililor, atraşi de combinaţia dintre inocenţa copilei şi transfigurarea ei într-o femeie sexy (în paranteză fie spus, e de remarcat jocul actoricesc al puştoaicei – dar asta e deja altă poveste).

În cele din urmă, ar fi de discutat şi sloganul. Eu cred că tocmai asta trebuie să ne dorim – ca televizorul să şi educe. Şi apoi, dacă realizatorii spoturilor tot au primit atîţia bani pentru ele, nu puteau să-şi angajeze şi un copywriter care să ştie bine limba română? În loc de „Nu lăsa copilul educat de televizor", n-ar fi fost mai corect „Nu lăsa copilul *să fie* educat de televizor"? Nu ştiu, întreb şi eu...

(Alte) probleme la TVR

După ce a luat decizia de a scoate două emisiuni culturale din grila de toamnă a TVR (decizie care a stîrnit primul protest civilizat de la poarta televiziunii publice, în care oamenii au venit cu cîte o carte în mînă şi au citit), preşedintele director general interimar Alexandru Sassu a ieşit în public şi s-a plîns de situaţia din instituţia pe care o conduce. În fine, la ora la care scriu acest text, Alexandru Sassu e doar PDG interimar; după ziua de miercuri însă, are toate şansele să fie numit de Parlament PDG „plin".

În primul rînd, Alexandru Sassu a vorbit de deficitul bugetar al TVR, care este, pînă în prezent, de 9 milioane de euro şi va ajunge, pînă la sfîrşitul anului, la 15-18 milioane de euro. În paranteză fie spus, deficitul instituţiei reprezintă principalul motiv pentru care Tudor Giurgiu a plecat de la conducerea postului public. Iată că cel care l-a înlocuit nu a rezolvat problema şi ne anunţă că nici nu o va rezolva pe viitor, iar suma în cauză se va şi dubla. Alexandru Sassu indică şi cine e răspunzătoare pentru această situaţie. Nu, nu e vorba de o persoană (persoanele sînt deasupra oricăror suspiciuni!), ci de taxa radio-TV, care a scăzut în 2005 de la 4,5 lei la 4 lei. Din cauza acestei scăderi – ne spune domnul Sassu – TVR pierde anual 8-9 milioane de euro. Aşa o fi. Numai că parcă era vorba de o sumă dublă pe an. Putem şti, oare, cui i se datorează pierderea restului de bani? Cumva, unor persoane din conducere şi unor greşeli de management?

În al doilea rînd, PDG interimar al TVR s-a plîns de calitatea proastă a ştirilor de la televiziunea pe care o conduce, de tabloidizarea lor şi, paradoxal, de ratingul mic pe care-l fac. Este surprinzătoare o astfel de „plîngere" venită din partea şefului (Alexandru Sassu: „Ştirile TVR sînt fabricate, neobiective şi necredibile"). De data aceasta, problema nu mai ţine de soarta potrivnică sau de taxe, ci este una din interiorul ogrăzii pe care o gestionează. Dacă el consideră că ştirile sînt de proastă calitate, stă în puterea lui să remedieze situaţia aducînd persoane care să facă treaba cum trebuie. În fond, (şi) acesta este rolul unui manager.

Cît despre „tabloidizarea ştirilor", mai multă lume a remarcat tocmai faptul că cele de la TVR sînt cel mai puţin atinse de acest microb (concluzie la care au ajuns şi cîteva studii realizate de Agenţia de Monitorizare a Presei şi Centrul pentru Jurnalism Independent). Ca să nu mai vorbim că emisiunea informativă de la ora 21 de pe TVR 2 este chiar cea mai serioasă şi mai ne-tabloidă emisiune de ştiri de pe televiziunile noastre. Dar poate că PDG interimar n-o urmăreşte – şi atunci este explicabil că a scăpat-o din vedere...

Pe de altă parte, a vorbi de „tabloidizarea ştirilor", dar a fi nemulţumit de ratingul pe care-l fac acestea reprezintă o contradicţie în termeni, care ne spune multe despre cum gîndeşte Alexandru Sassu şi despre cît de potrivit este să ocupe funcţia pe care se află.

De altfel, TVR nici nu stă rău la capitolul audienţe. Conform datelor TNS-AGB International, furnizate de Autoritatea Română pentru Măsurarea Audienţei, TVR 1 se află, în luna august, pe locul 2 la nivel naţional, după PRO TV, şi pe locul 4 la nivel urban, după PRO TV, Antena 1 şi A-casă TV. În luna iulie, TVR 1 se afla pe locul 3 în clasamentul audienţelor la nivel naţional, deci situaţia s-a îmbunătăţit în august.

Oricum, după cum am mai spus şi altă dată, nu ratingul este principala măsură după care să fie judecate producţiile televiziunii publice. Contrar a ceea ce crede dl Sassu, TVR nu trebuie să intre în cursa audienţelor cu celelalte televiziuni comerciale. Altul este rolul televiziunii publice – şi nu putem decît spera că, pînă la urmă, acesta va fi descoperit şi de cel care se află acum la conducerea instituţiei din Pangratti.

Cezar PAUL-BĂDESCU

Iulian COMANESCU

De ce scad ratingurile

– articol scris cu telecomanda –

Tristan Tzara spunea că pentru a face un poem dadaist, trebuie să iei o pereche de foarfece şi să tai un articol din ziar, cam de lungimea pe care ai vrea s-o aibă poemul. Pe urmă tai articolul în cuvinte, le pui într-un săculeţ şi le amesteci bine. După aceea le scoţi şi ordinea în care le scoţi dă poemul.

Nu ştiu cum ai putea, de pildă, să scrii poeme de-astea cu Internetul, dar cu televizorul e simplu: iei telecomanda şi începi să butonezi. Dacă ai ceva de înregistrat lîngă, iese ceva asemănător cu ce mi-a ieşit mie într-una din serile acestei veri, de pe la ora 20,49:

...încercam să explic, ăăă... eu cînd am intrat în politică domnia sa tocmai ieşea... dar a reintrat... a reintrat... şi v-a regăsit... ăăă... e foarte bi... ZAP... am fost foarte atentă la ceea ce s-a spus aici şi vreau să-i spun dlui Preda, care făcea afirmaţia că a doua zi după ce ai plecat de la putere, trebuie să intri în opoziţie, asta-i ca-n povestea aia cu poliţistul care se amenda singur, din lipsă de clienţi la amenzi, pentru că PD-ul a fost alături de noi la guvernare o mare parte din ceea ce s-a întîmplat acolo, i se datorează... ZAP... *if we were on a vacation... in the mountains... that would have killed every day*... ZAP ...hăi! Aţi ieşit?! Genial! Sînteţi doi! Cum aţi făcut?... Ăsta nu-s eu, Emile, este politicianul perfect, băi! Hă, hă, hă! Ce-mi plac glumele mele! Uită-te, mă, că mi-a ieşit şi vraja asta! Hă, hă, hă, hă, hă, hă, hă!... Blea! Dacă mă gîndesc, valiza... ZAP...trebuie să te înţelegi, dacă sînt anum... ZAP...sari, atît! Adversari politici de foarte multă vreme, dar a... ZAP *Davie... Dave... ha ha ha! I missed you so much!* ZAP...de zahăr şi grăsimi. *I like to move it, move it...* ZAP Ar fi interesant de făcut odată o dezbatere şi cu oameni din popor, dar şi cu politicieni, cum văd ei România peste 30 de ani. Şi-o să vedeţi că nimeni nu se gîndeşte decît la România de marţea viitoare. Această absenţă dăăă, dă proiect şi dăăă încredere pe un termen mai lung dăăă acţiune şi dă viaţă mi se pare dramatică. Şi credeţi că au intelectualii vreun rol de a forja această viziune? E totuşi greu să crezi că la un moment dat poporul începe să împărtăşească un proiect, nu? Intelectualii trebuie să-l propună, să convingă poporul... Da, dar pentru asta trebuie... ZAP...sediul. Firma AX Consulting rămîne cu un beneficiu net de peste patru milioane de euro fără să facă nimic de aceşti bani. ZAP...în realitate. Discount de pînă la 1500 de euro la toată gama Sang Yong. Sang... ZAP Am vorbit azi cu un coleg. De la maternitatea la care am lucrat. Se fac nişte cursuri pentru asistenţi maternali, de o lună jumate. ZAP Stai! Unde sînt ale mele? Mimi, trebuie să-ţi spun ceva. Cred că maestrul te-a hipnotizat în timpul duetului. A fost chiar bi... ZAP Şi-atunci, normal că oamenii înşală. Şi e bine că înşală, atunci, pentru că altfel s-ar descărca nervii într-un mod neplăcut. Deci tu spui că bărbatul înşală în mod special din lipsa de interes pe care o arată la un moment dat partenera. ZAP *The worst of the rainy season is over. And the falls of Iguacu are back to normal.* ZAP Conducerea oficiului de cadastru recunoaşte că, din cauza lipsei de angajaţi şi de spaţiu, de cele mai multe ori lucrurile se mişcă prea greu. Funcţionara nu era la o cafea cu prietenele, ci la medic, unde făcea nişte analize obligatorii, conform Codului muncii. În ceea ce priveşte... ZAP... menţine calciul în oase şi dinţi. Deer Antler este bun în suferinţele articulare. Deer Antler te ajută să ai un corp sănătos. ZAP Naaaa, na-na-na-na-na-na naaa! ZAP *Foreisci grila sceto hoci cim, bracia na kurito kurceac sos, pser Tortila prosto zgoronţevo grilla* ZAP...*my heart to keep you satisfied*... ZAP...susţine performanţa... ZAP...te invită la Sibiu, în 2007... ZAP...descoperă frumuseţea părului tău şaten. Reflexe pline de viaţă! Nuanţe inten...

Vă place? Nu prea. Nici mie. E poetic? Nu prea. Adevărul e că voiam să scriu un articol despre faptul că ratingurile televiziunilor româneşti sînt în vrie şi mă tot gîndeam cum să-ncep. Tristan Tzara, mulţumesc. Robert Adler, plecăciune! (Ăsta a inventat telecomanda...)

Iulia POPOVICI Gina ŞERBĂNESCU

Corpul – mod de performare

Corpuri în vitrină, răsucindu-se cu rigiditatea impusă a manechinelor de plastic; corpuri „tehnologizate“ care, conectate la senzori, comandă prin mişcare fluxuri de lumină şi proiecţii video; corpuri încercînd să refacă memoria ştearsă a unui timp autobiografic; corpuri în căutarea propriilor limite, fizice ori psihice; corpuri aproximînd în studii cvasi-antropologice imaginarul sexualităţii umane; „corpuri migratoare“, în mişcare şi emigrare; corpuri încercînd să „populeze“ spaţii, să le reproducă dinamica socială unică.

Conceptul în jurul căruia au gravitat creaţiile prezentate în cadrul festivalului Sibiu Dans 2007 (17-31 august) a fost *corpul*. Atipic pentru evenimentele organizate de Fundaţia Proiect DCM, cel din Capitala Culturală Europeană de anul acesta a evitat programatic spaţiile convenţionale de spectacol (nu foarte multe, de altfel, la Sibiu) în favoarea vitrinei magazinului Steilmann, a cortului cu veleităţi multiple numit Pavilionul 2007 ori a ca-şi-abandonatei Biserici a Azilului (dacă nu în favoarea străzii, pur şi simplu). Finanţat din fonduri publice şi private (de Ministerul Culturii şi Petrom), Sibiu Dans 2007 a fost anunţat de directorul său, coregraful Cosmin Manolescu, drept ultima implicare a Fundaţiei în proiecte de amploare. A fost, să zicem aşa, „cîntecul de lebădă“ al unei organizaţii care a ţinut loc, timp de zece ani, de Centru Naţional al Dansului, reprezentant al dansatorilor români în relaţie cu scena internaţională, factotum de evenimente coregrafice, partener instituţional şi iluzie optică pentru cei care ţineau cu tot dinadinsul să creadă că există pe aceste meleaguri dans contemporan. Proiect DCM, spune Cosmin Manolescu, se va ocupa de acum cu susţinerea propriilor proiecte – artistice şi nu manageriale.

Ca şi festivalurile iniţiate la Bucureşti în urmă cu cîţiva ani, Sibiu Dans 2007 a fost unul uşor *underground* – artişti (de la Apostolia Papadamaki la Eduard Gabia) şi companii independente (MotoMimetico & Majaze, PIMA Group, Beau Geste) aparţinînd „sectorului inovativ“ al dansului contemporan cu precădere european, nota specifică fiind caracterul de *performance* al multora dintre spectacolele prezentate. Intenţia declarată a organizatorilor a fost să ofere publicului sibian imaginea cît mai multor forme de agregare a corpului într-o formulă artistică (poate şi datorită distanţei de Capitală, festivalul nu a fost destinat nici un moment „specialiştilor“). Nu că evoluţia celor trei artiste din *Cliché Me*, în chip de manechine, în vitrina unui magazin din Piaţa Mică (unul dintre cele mai interesante momente ale evenimentului) n-ar fi fost privită de mulţi trecători localnici mai degrabă ca un gest excentric decît ca act artistic...

Sibiu Dans 2007 a avut drept „punct culminant“ piesele create în cadrul a două proiecte europene „gestionate“ de aceeaşi Fundaţie Proiect DCM, *Migrant Body* şi *Danse.Entre.Deux*. Primul e o cercetare coregrafică asupra „corpului migrator“, cele două spectacole finale aparţinîndu-i italiencei Sonia Brunelli şi estonienei Triina Reemann. *Migrant Body #1* vorbeşte despre o călătorie a sinelui (pe un drum incert, care poate lua, de pildă, chipul unei treceri ilegale de frontieră) într-o perpetuă aproximare, o constantă raportare, prin asemănare şi diferenţiere, la Celălalt, în timp ce *Migrant Body #2* pleacă de la datele identitare socio-etnice ale eului migrator, punînd accent pe negocierea colectiv-individuală a identităţii, pe cît de sec şi lipsit de coerenţă dramaturgică fiind primul, pe atît de onest-închegat al doilea.

Broken Car – coregrafia Bernard Baumgarden (Luxemburg), interpretarea Adrian Stoian şi Mihaela Dancs – şi *dreams.land* – coregrafia Cosmin Manolescu, interpretarea Camille Mutel şi Litsa Kiousi, spectacolele realizate în cadrul proiectului *Danse.Entre.Deux*, au fost prezentate în încheierea festivalului de la Sibiu. *Broken Car* reprezintă o metaforizare, prin discurs coregrafic, a ceea ce înseamnă capcana în care poate fi prins la un moment dat un cuplu. Acest spectacol ne vorbeşte despre dificultatea de a evada din propriile stereotipii sufleteşti, alimentate de paradigme culturale nu întotdeauna benefice. Prezenţa concretă, corporală a dansatorilor în scenă reprezintă materializarea a ceea ce ne este înfăţişat într-o proiecţie. Realitatea lăuntrică devine manifestă prin asumarea ei în concreteţea corporală a interpreţilor.

Spectacolul lui Cosmin Manolescu, *dreams.land*, continuă seria creaţiilor prin care coregraful român îşi propune să interacţioneze într-un mod inedit cu spectatorii. *dreams.land* lansează, pe de o parte, spre spectator, o constrîngere fascinantă (aceea de a participa efectiv la spectacol), pe de altă parte, îi acordă spectatorului libertatea de a a-şi alege perspectiva din care vrea să privească această creaţie. Cosmin Manolescu trece dincolo de orice structură narativă şi intră într-un perimetru delicat, în zona abisală a visului în care se manifestă jocul riscant şi fascinant al lui Eros şi Thanatos. Cel mai important aspect al acestui spectacol, din punct de vedere coregrafic, dar şi ontologic, este reprezentat de modalitatea în care este regîndit atît corpul dansatorului, cît şi corpul spectatorului. Ambele sînt integrate aceluiaşi tip de univers de discurs, definirea lor nu se mai face din perspectiva materialităţii, a carnalităţii, nici măcar din perspectiva devenită atît de familară a structurilor antrolopogice. Corpul devine substanţă din care este ţesut visul celui în care spectatorul se integrează.

Cele două spectacole din cadrul proiectului *Danse.Entre.Deux* propun modalităţi diferite de abordare a corpului integrat într-un discurs coregrafic: în *Broken Car* corpul devine manifestarea concretă a gîndurilor, dorinţelor sau fricilor personajelor, forma concretă a ceea ce nu poate fi vizualizat sau atins. În *dreams.land* corpul este trecut în registrul unui tip de substanţă prin care este abandonat modul în care ne gîndim în mod uzual corpul, fie că îl abordăm din perspectivă fiziologică, fie că ne raportăm la el prin prisma unor paradigme culturale: corpul devine parte integrantă a universului abisal al celui care visează. Amîndouă spectacolele (ca şi cele din proiectul *Migrant Body)* au fost prezentate şi la Bucureşti, la începutul acestei luni.

Dana BALAN

Amintiri de astăzi. Vama Veche, 2007

– trei povestiri, viitoare bancuri despre un paradis pierdut –

Cel mai bun lucru care se putea întîmpla, an de an, la Vama Veche, s-a întîmplat. Stufstock Green Fest, la a V-a ediţie deja (16 -19 august), a fost „un succes“, cum se spune cînd exclamaţiile ar fi cumva necuvenite. Prilej pentru desfătările muzicale ale adoratorilor de rock, funk, jazz şi folk, însă şi ocazie bună de pus sub lupă un fenomen: isteria de a fi la Vama Veche, vara, pe caniculă. Să te apuci să purici un mit al tinereţii părinţilor şi al adolescenţei tale e uşor şi incomod, totodată. Rişti să pari omul care, în loc să bea o bere la mare, se plimbă ziua în amiaza mare cu o lumînare pe plajă. Şi totuşi, cînd un amor se termină, se spune că e mai bine să nu insişti.

„Oh, hello!“

„Hei, fat man! Faaat man! FAT MAN!!!“ Este ora unu dimineaţa, sîmbătă, a doua zi de festival, iar un tînăr ţipă, priponit straşnic în nisip, spre Alex Harding, care îşi încălzeşte saxofonul sub „Milkyway“. Tobarul Bruce Williams identificase astfel risipa de stele din Vama Veche, risipă rară pe cerul din New York. La scena mică a Stufstock-ului se fac probe de sunet, pe orbecăite, pentru concertul de la răsărit. Cu o seară înainte, un glumeţ smulsese din cabluri, în timpul unui spectacol, iar fantoma lui bîntuia şi acum, sub chip de snoavă horror. Peste cîteva ore, la patru jumătate, dacă nu se strică generatorul şi la cinci jumătate, dacă se repară, vor concerta Lucian Ban, la pian, Alex Harding, la saxofon, Bruce Williams, la tobe, şi Silent Strike, compozitor la un fel de „harpă“ invizibilă a sunetelor electronice, într-un „sîc!“ pentru organizatorii care au păţit ruşinea de a-l blagoslovi, pe site-ul oficial al evenimentului, drept DJ. Îmi imaginez că toţi îşi doresc ca soarele să se ridice din mare, cu tot cu pescăruşi, în momentul în care va bate prima tobă...

Cîţiva dănsăreţi se desprind de la terasa „Stuf“, alunecînd spre scenă, ademeniţi de vuietul unei scoici uriaşe – un saxofon auriu care se mişcă parcă singur în noapte. Tinerii se prăbuşesc pe nisip, în poziţii de somn sau de critică avizată, cu mîinile în şolduri. Căci ei nu sosesc de oriunde, ci chiar de la terasa la care accesul este „Interzis proştilor“, după cum stă scris pe frontispiciul din lemn. Mai exact, de la o discotecă în aer liber unde se dansează şi se fredonează, alternativ, pe „Inimă de ţigancă“, „Hop, Johana“ sau „Diri dam, diri dum“ şi poate chiar „Insane in the brain“. Ei vin de la terasa „Stuf“, unde peste o zi avea să se întîmple o gîlceavă cu: o fată doar în tricou, un barman, cîţiva domni din Bucureşti şi o lopată. Din nou, doar îmi imaginez că faptaşii concertului de jazz modern speră în inima lor ca aceia care deja dorm, să doarmă în continuare, iar cei care vor asculta, să şi tacă.

Vamaiotul nu se lasă. Mai urlă o dată: „Hei, faaat man!“. Saxofonistul se întoarce spre publicul răsfirat în faţa scenei. „Yes, you! What's your name?“ „Alex!“ „Oh, hello Alex!“

À la page...

„Ce cercei idioţi are!“. Fetele – înfăşurate în eşarfe înflorate, de dimensiunea cearşafurilor – trec pe lîngă mine, aruncînd această remarcă, îndreptăţite în răutatea lor de gusturile exersate la Vamă, unde anul acesta se poartă cerceii în formă de farfurie, din lemn şi pictaţi cu acrilic, şi nu cei cît unghia, în formă puerilă de inimă. Cîteva clipe am sperat că tipa care-mi şuierase asta foarte aproape de ureche spusese, de fapt, „ce cercei drăguţi are!“. Privind însă la umeraşele umblătoare ale acestor uniforme de Vamă, un asemenea compliment nu îşi avea altă menire decît de a afirma, prin comparaţie, nemulţumirile mocnite ale celor care, oricît s-ar costuma, nu izbutesc să se simtă bine, pur şi simplu. Dacă Vama înseamnă libertatea de a-ţi înfige cortul oriunde, de a sforăi fără să te snopească vecinii, de a-ţi arunca sticla de bere, cu tot cu gluma: „e biodegradabilă!“, mai înseamnă şi criticile celor care seamănă în atitudine pînă la multiplicare, pînă la inevitabila anulare a oricărei originalităţi. Ca la Costineşti sau Mamaia, cu ce eşti îmbrăcat aici este nu important, ci esenţial pentru integrarea ta în rama teraselor, a restaurantelor sau a plajei. E cartea ta de vizită, într-o mare de anonimi tulburată de prezenţa cîtorva vedete. Părul lung e banal, se poartă rasta, împletiturile afro, creasta sau ras. Tricoul prespălat e semn de conformism urban. Aici trebuie să fie un pic deşirat, ceva mai boţit şi purtat cu un soi de iritare, ca şi cum hainele reprezintă una dintre odioasele constrîngeri ale civilizaţiei. Sandale romane, din piele, neapărat! Aş putea s-o lungesc aşa mult şi bine dar, de fapt, nu e vorba de libertatea de a fi tu, ci de a pretinde că eşti altcineva pentru un sfîrşit de săptămînă, fără riscul penibilului, tocmai pentru că toţi fac asta. Chiar dacă se vede... Totuşi, cea mai extravagantă modă mi se pare cea a jumătăţilor de lună, vulnerabil de albe, descoperite neruşinat, şi asta la doi paşi de oameni în blugi, maiouri şi şlapi. Nudismul, ca multe altele, este o ciudăţenie a Vamei, o exhibare premeditată la salon, agresivă, într-un răspăr răzbunător, de oameni mari scăpaţi de la firmă, un răspăr întors chiar împotriva celor care o practică. Se ştiu priviţi, judecaţi, fotografiaţi, comentaţi cu voce tare şi... le place. Totuşi, cea mai de prost gust tentativă a Vamei de a părea un paradis ad-hoc o reprezintă standurile de cărţi ale diferitelor edituri, amplasate fatal lîngă o bucătărie unde se prepară neostenit fleici de carne, cu avertizarea că cititul nu a omorît pe nimeni. Luni, 20 august, pe la amiază, site-ul oficial Vama Veche anunţa triumfător: „Acum sînt în Vamă 8% cocalari“.

Pe vremea mea...

„Te rog, îmi explici ce este asta?“ Scobesc în shaorma după bucata de şerveţel, o extrag ostentativ, în două degete, şi o pun pe tejghea. Tipul din faţa mea, cu iataganul de răzuit pui suspendat o clipă în aer, îmi dă satisfacţie: „E o hîrtie. Dacă vrei, îţi dau banii înapoi...“. Continuă să ia comenzi, el prepară, el serveşte, el ia banii, fără mănuşi, fără delicateţuri inutile. Trei motociclişti se uită la mine, miraţi că nu mă car odată. „Ştii, aici eşti la Vama Veche!“ Brusc, înţeleg. Îi mai întreb doar dacă ei ar mînca, de dragul locaţiei, hîrtie cu sos. „Nu, sigur că nu!“ Înţeleg că nu mai am ce căuta aici, ca un om care nu se simte bine la o petrecere unde nici măcar nu a fost invitat. Bag mîna în cuptorul acela de prăjit pui că la fel ca mine se simt, vară de vară, cel puţin un sfert dintre cei veniţi, din entuziasm credul, la Vamă. Fie din auzite, fie de dragul altor vremuri, pe cînd Vama Veche nu era un *show room* de maşini, de vile, de uniforme şi coafuri. Ne amintim mereu „tragedia“ de acum cinci ani, cînd au intrat jandarmii pe plajă, să cureţe locul de corturi. De atunci se spune că salvăm Vama Veche, că e un loc binecuvîntat, al libertăţii. Pentru unii e însă tocmai libertatea de a nu băga de seamă că plaja pe care o iubesc din tinereţe se umflă de la an la an, ca un cartier de vile, terase şi buticuri improvizate, cu preţuri de Mamaia şi toalete-grajd, cu parcări împinse pînă la buza plajei şi tone de plasticuri. E vorba de plăcuta libertate de a ignora, cu încăpăţînare, mizeria şi delăsarea pe care în Bucureşti sau oriunde altundeva nu se mai satură să le critice cu lacrimi de crocodil. Cît despre manele, pun onoarea mea la mijloc că am auzit una, în treacăt, pe lîngă un stand de bere la pahar.

Cam aşa începe, de obieci, dezgustul în amor: cu mici dezamăgiri şi amintiri zaharisite, de altădată: „pe vremea mea, zburau pescăruşi peste tot, ca fluturii, dansam după o muzică auzită de inimă şi îmi era încă ruşine să mă dezbrac“.

Alex. Leo ŞERBAN

Venezia 64: cu Lancia prin lagună

Anul acesta am avut din nou plăcerea de a fi invitat de firma Lancia la Festivalul de Film de la Veneţia. Lancia este unul din partenerii principali ai „Mostrei“, şi toate vedetele care descind pe lagună sînt plimbate cu limuzina italiană care-a împlinit, anul trecut, 100 de ani... Pe mine nu m-a dus nimeni cu limuzina (că nu sînt vedetă), dar, ce-i drept, Lancia m-a *adus* la Veneţia!

Una dintre reclamele acestei mărci de maşini este foarte inspirată: un canal veneţian tipic, cu un mic pod etc. – dar, sub apă (o apă mică, aşa, ca după ploaie), se văd benzile de circulaţie şi o trecere de pietoni...

Adevărul e că a cam plouat la Veneţia. A plouat de cum am ajuns, puţin, apoi mai mult (a doua zi), iar pe la sfîrşitul sejurului (n-am stat decît o săptămînă) a fost ploaie *şi* vînt, plus un frig cum n-am mai prins niciodată prin lagună! Am stat pe Lido, aşa că n-am prea mers cu *vaporetto;* doar prima zi, pe care am petrecut-o în nou-deschisul (de 3 luni) „Molino Stucky Hilton“, un hotel de cinci stele (L) de pe insula Giudecca.

O moară pe lagună

Înainte de-a fi hotel, „Stucky Hilton“ a fost o moară (asta înseamnă *molino* în italiană). Este o clădire uriaşă, patru corpuri a cîte opt etaje, în cărămidă aparentă, care domină extremitatea sudică a insulei Giudecca şi care a fost construită – în secolul al XIX-lea – de Giovanni Stucky, un elveţian înalt şi blond care a devenit cel mai prosper exportator de făină din zonă. În 1910, la vîrsta de 67 de ani, Stucky a fost ucis de un muncitor de la moara sa; se bănuieşte că era într-o depresie cauzată de faptul că fusese concediat (atenţie, patroni!) sau că era gelos pe Stucky, care avea o legătură cu soţia lui... Cert e că moara a continuat să funcţioneze pînă prin anii '50 (ai secolului trecut); cineva – recent – a avut ideea inspirată de a o transforma în hotel, iar acum „Molino Stucky Hilton“ este unul din cele mai luxoase din Veneţia – alături de „Cipriani“ (tot de pe Giudecca) sau de „Excelsior“ (de pe Lido).

Filmul de deschidere a celei de-a 64-a Mostre l-am văzut cînd încă mai locuiam la „Molino“. Se numeşte *Atonement,* ecranizare după romanul omonim al lui Ian McEwan; am înţeles că romanul este senzaţional, dar – în regia dulceag-bombastică a lui Joe Wright – povestea mi s-a părut apă de ploaie... Nu mi-au plăcut cine ştie ce nici Keira Knightley (altfel frumuşică), nici James McAvoy (legumicol), şi nici măcar Vanessa Redgrave, care apare la sfîrşit şi-şi recită monologul de parcă ar face reclamă la MediCare.

Sincer, nici dineul de deschidere nu m-a dat pe spate (bufetul de la „Molino“ era trei clase peste!), dar focurile de artificii – privite prin pereţii de plastic ai marelui cort de pe plaja de la „Excelsior“ – au fost superspectaculoase, totul acompaniat de trilurile *live* ale unei soprane (cred), care de departe semăna cu Ruxandra Cesereanu, iar la voce, cu o Enya multivitaminizată...

Filme şi premii

(Din jurnalul meu – căci blog n-am şi nici n-am de gînd să-mi fac –, cîteva din emoţiile forte ale festivalului; precizare: sînt filme din toate secţiunile, nu doar din competiţie!)

30 august: Am căzut pe spate la *Cargo 200* al lui Alexei Balabanov – cel mai puternic film văzut în ultimul an, o tragicomedie absurd-grotescă plasată în URSS-ul post-Andropov/1984; bazat pe un fapt real, dar atît de surreal încît mă-ntreb ce anume putea fi „real“ în faptul respectiv... Scena cea mai tare: fătuca răpită şi legată goală puşcă într-un pat, aşteptîndu-şi iubitul plecat să lupte în Afganistan, care înnebuneşte atunci cînd torţionarul care-o ţinea sechestrată în apartamentul său (un miliţian cu facies asiatic şi o mamă ca-n *Psycho,* doar că vie & senilă) i-l bagă în pat pe iubitul ei – da, numai că proaspăt scos din sicriul cu care fusese adus („Cargo 200“!) de pe cîmpul de război...

31 august: Tocmai am văzut *Lust, Caution*, absolut splendid – după mine, cel mai bun film al lui Ang Lee din cîte-am văzut (şi le-am văzut pe toate!). Ritmul scade un pic cam pe la minutul 100 / din 156! /, dar apoi filmul îşi revine şi te ţine pe marginea scaunului pînă la final; este pur şi simplu un regal de control din partea unui maestru în cea mai bună formă a sa – un film complex, intricat, subtil, rafinat, pentru spectatori la fel de adulţi şi de subtil-rafinaţi. Povestea amestecă spionaj, politică, dramă romantică şi *thriller* erotic în doze aproape egale. Cu siguranţă că se va vorbi mai mult despre scenele de sex (destul de explicite, şi-n plus cu Tony Leung), ceea ce e mare păcat, pentru că *Dorinţă, prudenţă* este mult, mult mai mult decît un „film de scandal“... Imaginea lui Rodrigo Prieto (cu care a lucrat şi la *Brokeback Mountain*) este perfectă. *(Leul de aur şi Premiul pentru imagine: total justificate!)*

1 septembrie: Les amours d'Astrée et de Celadon, văzut azi-dimineaţă la 8,30, după care mi-am acordat o proiecţie

live cu cel mai bun film de la Venezia: Venezia însăşi... Cum sînt un fidel al cinema-ului lui Rohmer (de la *Ma nuit chez Maud,* 1969, unul din filmele mele fetiş), normal că am jubilat: maestrul octogenar (87 de ani!) ne propune o fabulă pastorală delicios de datată – adaptare după Honoré d'Urfé (secolul al XVI-lea) a unei poveşti plasate, de fapt, şi mai departe în timp, pe vremea druizilor (!); se vorbeşte despre zei & semizei, suflete & suflete-pereche, amor platonic & amor *volage,* actorii (îmbrăcaţi într-un fel de cămăşoaie de in sau cînepă) mai şi cîntă, apar nimfe etc. etc. Totul poate părea îngrozitor de desuet & de fals dacă nu ai disponibilitatea & urechea atentă la ce vrea să(-ţi) spună Rohmer: anume, faptul că – uneori – ajungi la esenţă & adevăr prin „fente“ *(feinte & feindre* sînt cuvinte mult folosite în film), adică prin jocuri de măşti & de aparenţe... Asta, pe de o parte; pe de alta, Rohmer cred că a încercat (şi a reuşit) să cîştige un pariu, acela cu distanţa: plasînd povestea atît de departe în timp, aparent plină de naivităţi, eşti cu atît mai luat pe nepregătite să simţi pe pielea ta (tăbăcită) tuşele unor moravuri contemporane, privite (datorită acestui dispozitiv de telescopaj temporal) cu o foarte înţeleaptă ironie. Aşadar, o fabulă filozofică, într-un mod care nu e departe de *Neguţătorul din Veneţia* şi de alte titluri (implicînd travestiuri) ale Marelui Will. În orice caz, dacă ai răbdare să stai toate cele 109 minute (eu am avut, ca şi majoritatea spectatorilor din marea sală Palalido), eşti răsplătit cu unul din cele adorabile & surprinzătoare finaluri – aplaudat cu (con)simţire de public! *(De ce a fost acest film în competiţie?! Locul lui era în afara ei, alături de filmele celorlalţi maeştri...)*

2 septembrie: 2 filme foarte bune ale unor maeştri: *Cassandra's Dream,* adică Woody Allen în cea mai „neagră“ formă a sa, cu un cast formidabil (Tom Wilkinson, Ewan McGregor & un Colin Farrell absolut genial) – aseară la 22,30, în condiţiile în care două proiecţii au fost anulate de producător, ceea ce i-a atras fluierături & huiduieli pe generic; şi *La fille coupée en deux,* de Claude Chabrol, azi-dimineaţă la 8,30, unul dintre cele mai bune Chabroluri din ultimii 3-4 ani, cu un cast de asemenea perfect: François Berléand, impecabil ca întotdeauna, Ludivine Sagnier din ce în ce mai bună sau un Benoît Magimel în *top form* în chip de *fils à papa* cu o freză varză şi mintea *idem.* Filme foarte *dark* amîndouă, avînd în centru familiile (în sens aproape mafiot), mai precis gajurile (sentimentale, „traduse“ în financiare) care nu pot lipsi din lumea „liberă“ în care trăim... Ce mi-a plăcut cel mai mult este tempo-ul staccato în care sînt povestite filmele – 108 minute pentru Allen, 120 pentru Chabrol, care pierde puţin din suflu în ultima 1/2 oră –, cu o urgenţă, o eficienţă & o economie care mi-au amintit *Les témoins* al lui Téchiné, văzut la Berlin; un tempo dat încă din generic, pentru că ambele au operă pe coloana sonoră.

Că veni vorba de „lumea liberă“: tocmai am recuperat şi Ken Loach cu al său *It's a free world...*, titlu ironic, fireşte – un Loach mult mai inspirat decît în peltelele sale propagandistice în care (o)poziţia la *establishment* se face prin predici & discursuri... Aici, o poveste bine legată (scenariul, foarte bun, este al aceluiaşi Paul Laverty) despre o tînără mamă (revelaţia numită Kierston Wiering – sper că i-am scris numele bine –, ex-ce-len-tă!) dată afară de la agenţia de forţă de muncă pentru imigranţi şi care devine o capitalistă feroce pînă la urmă (un final „în buclă“, la fel ca la Woody!). *(Premiul „Osella“ pentru scenariu: pe deplin meritat!)*

Diseară mă pregătesc pentru *The Darjeeling Limited,* ultima trăsnaie semnată Wes Anderson, care sper să fie la înălţimea aşteptărilor...

3 septembrie:...ŞI A FOST! *The Darjeeling Limited* a venit ca un OZN plin cu oxigen (sau halucinogen!) într-un festival cam sufocat de filme pe subiecte fierbinţi/politice/familiale – unele foarte bune, altminteri, dar cam prea angajate după gustul meu.... E – cred –, dacă nu cel mai bun film al lui Wes A (probabil că acesta rămîne *The Royal Tenenbaums),* cu siguranţă cel mai simpatic & (sper!) cel care va avea încasările cele mai mari. Greu de povestit – în mare, o călătorie iniţiatică (cum altfel?) în India (unde altundeva?) întreprinsă de trei fraţi (perfecţi împreună: Owen Wilson, Adrien Brody & Jason Schwartzman – care apare şi în scurtul care precede lungmetrajul & care funcţionează ca un fel de prolog al acestuia: *Hotel Chevalier),* cu Bill Murray alergînd după un tren în deschidere, personaje delicios de excentrice, culori tari (mi s-a părut filmul cel mai viu colorat din festival!), trăsneală cît cuprinde, gaguri vizuale & acel aer *goofy* care este deja „marca Wes A“; mie îmi place la nebunie această combinaţie, dar pot înţelege că ea e iritantă pentru alţii... În concluzie: un film absolut delectabil, care te bucură pur şi simplu pentru că există şi pentru că cineva s-a gîndit să-l facă pentru a-i face şi pe alţii fericiţi – PLUS o apariţie „din partea casei“ a Anjelicăi Huston *pour la bonne bouche*, ceea ce e întotdeauna *a big plus!*

Dar filmul care va lua CU SIGURANŢĂ un premiu aici la Venezia (dacă nu chiar Leul cel mare!) este *La graine et le mulet* al lui Abdellatif Kechiche – un film de două ore jumate care nu plictiseşte o clipă, jucat la superlativ de actori franco-arabi şi cu o poveste credibilă, foarte omenească şi de la un moment dat pasionantă, despre familie, totul în jurul deschiderii unui restaurant pe un vapor... Nici o notă falsă, emoţie, umor, suspans şi adevăr uman cît cuprinde şi un mod de a lua & lăsa lucrurile aşa cum sînt, fără predici despre „integrare“ şi alte bla-blauri. Nu e un film mare, dar e genul de film care te îmbogăţeşte şi care îţi demolează deştept cîteva stereotipuri rasiale (recunosc că le am...). Bravo!“ *(Un premiu Mastroianni pentru debut, deplin meritat de Hafsia Herzi, şi un Premiu special al juriului pentru Kechiche – prea puţin, mai ales că* ex aequo *cu Todd Haynes pentru singurul film de la care am plecat înainte de sfîrşit:* I'm not there... *Şi, că tot sîntem aici, să mai spun că Coppa Volpi pentru Cate Blanchett mi se pare o glumă (Blanchett este doar* una *din multele apariţii în chip de Bob Dylan din film – şi nu mi s-a părut că face mare lucru!), idem cea pentru Brad Pitt (deşi n-am văzut* The assassination of Jesse James *ştiu că nu era deloc în cărţi pentru premiu) şi că, în fine, gluma* cea mai *proastă este Premiul de regie (Leul de argint) pentru Brian De Palma şi al său tumefiat* Redacted; *transcriu din acelaşi jurnal impresiile la cald:)*

„Ce mi s-a părut penibil a fost cît de proşti sînt acei aşazişi «actori» care-i joacă pe «soldaţii» din Irak (filmul încearcă să reconstituie violul unei fete de 15 ani, urmat de uciderea ei & a familiei sale de către doi soldaţi americani), tot timpul am avut senzaţia că e la mişto! (?): părea mai mult o repetiţie pentru filmul propriu-zis, nu filmul! Ideea nu e rea (totul reconstituit din *footage* mass-media, bloguri, YouTube etc., plus jurnalul filmat al unuia dintre soldaţi), dar rezultatul e jalnic – culminînd, la final, cu fotografii ale masacrelor pe o bombastică muzică de operă (n-am cultură în acest domeniu, ştiu doar că e o arie foarte cunoscută pe care o cînta şi Pavarotti...). Oricum, partea bună e că (lăsînd deoparte jocul cu imaginile video/aparenţă *vs* realitate bla-bla şi opera) *nu* îl recunoşti pe De Palma în acest film.“

PUBLICITATE

Editura Litera Internațional - România
caută colaboratori pentru poziția de

REDACTOR
pentru un proiect de anvergură
perioada: octombrie 2007 - mai 2008

Cerințe:
- absolvent de filologie (limba engleză, limba română)
- minim 3 ani experiență în redactare sau în traducere de texte din engleză în română (experiența în traduceri tehnice reprezintă un avantaj)
- capacitate de analiză și sinteză a informațiilor
- bune cunoștințe informatice (MS Office, Internet)

Ofertă:
- venit mediu lunar net între 500 - 1000 euro, în funcție de performanțe
- posibilitatea de angajare permanentă la încheierea proiectului

Candidații sunt rugați să trimită CV și scrisoare de intenție la:
redactor@litera.ro
Pentru informații suplimentare: Anca Stere, tel. **021 319.63.93**
Numai candidații selectați vor fi notificați.

Liliana NICOLAE

Apa pentru vin

Cred că aveam vreo 10 ani cînd am văzut prima oară Borsecul. Îmi amintesc gustul şi mirosul apei de acolo – înţepător şi sulfuros. Şi îmi mai amintesc o poieniţă. Plină cu margarete. La vremea aceea mi s-a părut o imagine de poveste. Tot urcasem pe munte, fără o ţintă anume, cînd, deodată, am ieşit din pădure într-un luminiş unde iarba mi-ajungea pînă la brîu. Şi, cît vedeai cu ochii: margarete. Albe, mari şi multe – cum nu mai văzusem niciodată. Cred că mi-am împletit o coroniţă sau ceva de genul ăsta!

Am revenit la Borsec după mai bine de 25 de ani. Era trecut de 9 seara. Beznă. Pe copacii de pe marginea drumului găsim afişe care fac reclamă unei vile şi... ţinem drumul. La ora aceea, nu facem mofturi şi ne cazăm unde nimerim. Drumul fusese lung şi ne era foame. Dar...

„Putem mînca aici?“

„Puteţi mînca numai aici“ – ne spune recepţionera, o fată blondă, de-a locului.

Eh! Asta-i bună! Se dau mari! – ne-am zis noi.

Restaurantul cică-i singurul cu specific vînătoresc din zonă. Asta dacă te uiţi pe pereţi: două vulpi împăiate (nu că s-ar mînca!), un porc mistreţ răstignit şi un fazan. Dacă te uiţi în meniu, nici vorbă de vînat!

În fine, mîncăm. Rezonabil. Bem şi o bere. Rece, bună, făcută prin zonă cu „apă pură ca cristalul“. Numai că o sticlă de bere costă cît una cu apă minerală Borsec. „Secretul“ este că fabrica – aflată la cîteva zeci de metri – nu poate să vîndă apă în localitate. O face o firmă din Gheorghieni, unic distribuitor în judeţ. Firma ia apa de la Borsec, o duce la cîteva zeci de kilometri, la Gheorghieni, pentru ca apoi să o trimită înapoi la Borsec, la vînzare.

Oraşul, dincolo de legende

A doua zi aveam să redescopăr oraşul. De la prima mea vizită la Borsec am mai aflat cîte ceva despre acest loc. E aşezat la o altitudine de cca 900 m, înconjurat de munţii Bistriţa, Călimani şi Gurghiu. Sînt studii care arată că la Borsec ar fi aerul cel mai curat şi cel mai bogat în ozon. De aceea, unii vin – sau obişnuiau să vină la Borsec – doar ca să tragă aer în piept.

Am mai aflat că Borsec sau, mai exact, Borviz înseamnă în limba maghiară „apa pentru vin“. Mai tîrziu, vizitatorii au numit locul şi apa de aici „Regina apelor minerale“. Legenda spune că un cioban a venit cu oile în zonă, acum cîteva sute de ani. A băut din izvoarele de apă minerală timp de trei luni, şi – a zis el – apa a fost bună şi s-ar fi vindecat de o boală de stomac.

Asta spune legenda.

Oficial, apele minerale au fost descoperite la începutul secolului al XVIII-lea, de un austriac, Valentin Günter, care a făcut şi prima fabrică de îmbuteliat apă minerală de la Borsec.

Strada celor 7 izvoare

Aşa se cheamă strada principală. Intri pe ea printr-o poartă de lemn, cioplită. Dincolo de poartă, de-o parte şi de alta, vile vechi, cu o arhitectură în stil germanic şi austriac. Cele mai multe sînt nelocuite. Geamuri sparte, balcoane care stau să pice, uşi năpădite de buruieni. Vila 29 are la fereastra de la etaj o saltea. Pe stînga – cinematograful, închis de 10 ani. Pe dreapta – ceea ce a fost cîndva cofetăria Ghiocelul (încă o amintire? Gustul prăjiturilor din Borsec?!... Poate! Cert e că mi s-a făcut tare poftă de prăjituri, iar la prima cofetărie i-am uimit pe însoţitorii mei cu o comandă seriosă: „Vreau din aia, şi din aia, şi din aia...“).

Vila 59 are pereţii plini de graffiti. O perdea fină a ieşit prin geamul spart şi se zbate în vînt. Urcăm pe strada principală, cu asfalt decojit. O clădire albă, cu balcoane mici şi încăperi înalte. E fosta policlinică. Părăsită. Lîngă ea – baza de tratament, vestită cîndva. Acum, devastată. S-a furat tot: faianţă, căzi, duşuri, uşi, duşumea, geamuri. Păşim cu grijă pe o uşă spartă, pe care scrie „Bazinul de apă caldă“. O facem poate doar ca să ne convingem că dezastrul care se vedea de afară e real. Parcă un buldozer a trecut din încăpere în încăpere şi a răscolit totul.

Cum de s-a întîmplat aşa ceva?

Explicaţii

Primarul, **Valentin Vaida** (de naţionalitate română, într-o comunitate unde 80% dintre localnici sînt maghiari): „După ’90 a fost o privatizare nereuşită. S-a vîndut aproape tot. După o vreme, proprietarii vilelor din Borsec au revendicat clădirile. A durat ani de zile pînă le-au recuperat, timp în care cei care le cumpăraseră n-au investit deloc în ele. Iar cînd le-au fost restituite, proprietarii s-au trezit, de fapt, cu nişte ruine“.

Ruine sînt şi azi pentru că puţini au bani să le refacă, unii nu mai sînt în ţară, alţii pur şi simplu au renunţat să ia înapoi nişte dărăpănături şi vor primi despăgubiri.

Primarul Valentin Vaida vorbeşte despre un proiect privind strada principală şi renovarea clădirilor. Multe sînt monumente arhitectonice, de la sfîrşitul secolului al XVIII-lea, începutul secolului al XIX-lea.

La Primărie există, dealtfel, sute de pagini cu tot felul de strategii de dezvoltare a localităţii: unele dintre vile vor fi renovate, şi se vor înălţa, în plus, altele noi. Planul primarului e să nu mai existe o singură bază de tratament, ci fiecare hotel să aibă în incintă propria bază de tratament.

Pînă atunci însă la Borsec se întîmplă un singur lucru: apa minerală e pusă în sticle, de mai bine de 200 de ani, şi trimisă în toate colţurile lumii. O fabrică modernă, o afacere care sporeşte, într-un orăşel cu doar 3000 de locuitori care, parcă, se stinge.

În fiecare familie din Borsec, cel puţin o persoană lucrează la fabrică. În rest... localnicii pot fi văzuţi pe marginea drumului. Vînd fructe de pădure sau ciuperci. Pădurile dimprejur sînt pline. Afine, zmeură, frăguţe... Cînd e vremea culesului – ne spune un localnic – vin afacerişti din Italia şi cumpără tot, la preţ de nimic. Noi am plătit 200.000 de lei vechi pe o găletuşă de 4 kg cu afine. Şi cînd te gîndeşti că de la supermarket, cu banii ăştia cumperi doar o caserolă de 200 gr. Eventual, cu afine din import.

Aflu că mierea polifloră de munte e un deliciu: într-o singură linguriţă regăseşti polen de la 20 de specii de flori. Dar şi mierea este vîndută tot pe marginea drumului, fără autorizaţii.

Poiana din amintiri

Nu puteam să plec din Borsec fără să mai văd o dată poieniţa cu margarete. Cea din copilăria mea.

În centru, chiar lîngă poarta cioplită în lemn, se află o hartă. Poţi s-o iei spre Peştera de Gheaţă, Cetatea Bufniţelor, Grota Urşilor, spre masivul Făget sau spre culmile dimprejur: Căliman, Ceahlău... Însă, destinaţia noastră e Poiana Zînelor. Drumul: vreo jumătate de oră. Întindem pasul, căci se anunţase cod portocaliu în Harghita, cu ploi şi furtuni. Marcajele sînt rare, dar drumul ne conduce singur. Urcăm, trecem pe lîngă ultimul izvor (11 – cu apă bună pentru bolnavii de stomac sau pentru cei de inimă). Un cîine ne latră strașnic. Mergem mai departe. Ieşim din pădure... poieniţa! Ea o fi? Nici urmă de margarete, nici un indicator care să ne spună dacă am ajuns unde trebuia.

Cum stăteam acolo, în mijlocul drumului, nedumeriţi, de undeva, de peste munţi, se aude un vuiet, de parcă zeci de camioane se îndreptau spre noi. Cerul se întunecă brusc, iar vîrfurile brazilor sînt îndoite de vîntul venit de niciunde. Mă arunc în iarba înaltă (tot pînă la brîu!), cu umbrela umflată de vînt, fac repede o poză (dovada!) şi fugim goniţi de furtună.

Ajungem la vilă uzi pînă la piele, cu umbrelele contorsionate. Aveam o singură dorinţă: un ceai de plante, fierbinte, îndulcit cu miere. Nici gînd de aşa ceva la restaurantul cu specific vînătoresc!

Un viitor incert

În România există o Organizaţie Patronală a Turismului Balnear. Preşedintelui acesteia, **Nicu Rădulescu,** îi place să spună că „turismul balnear nu e pe cale de dispariţie, ci pe cale de reapariţie“. Există – după părerea lui – două categorii de staţiuni: unele asemeni Borsecului, ajunse în paragină (Olăneşti, Herculane – nu sînt nici ele departe) şi altele unde s-a investit şi care s-au dezvoltat. Îmi dă drept exemplu Tuşnad, unde s-a înfiinţat o asociaţie de promovare a staţiunii. Din ea fac parte toate firmele din zonă, dar şi Primăria şi Consiliul Judeţean. Nicu Rădulescu spune că asta ar fi formula de succes pentru a obţine fonduri europene: colaborarea pe plan local. „Degeaba faci un hotel, dacă nu există drumuri. De exemplu, la Amara s-a făcut o bază turistică – hotel, bazine, plajă, toate dotările necesare. De jur împrejur însă, e o groapă de gunoi, maidane pline de buruieni.“

Nu există o strategie naţională de dezvoltare a turismului balnear. Preşedintele Organizaţiei Patronale a Turismului Balnear crede că nici nu e nevoie! În opinia lui, mult mai eficiente ar fi strategiile locale sau zonale. Lipsesc şi micile facilităţi pe care primăriile ar putea să le ofere investitorilor. În 2006, Guvernul a alocat sume importante pentru dezvoltarea staţiunilor balneare. Dl Rădulescu spune că banii n-au ajuns niciodată la destinaţie.

Singura speranţă pare să fie obţinerea unor fonduri europene pentru turism. Interlocutorul nostru afirmă că proiectele sînt întocmite, dar normele europene nu sînt terminate.

CE ÎNSEAMNĂ CĂ POŢI INUNDA BIBLIOTECILE CU 2620 DE EXEMPLARE DIN VOLUMUL *CEL MAI EFICIENT VECTOR DE PENETRARE OBŢINUT DIN CONCENTRAT DE GUST IDEOLOGIC?* ENIGMA PLUTEŞTE PRIN AER

● Postmodernism la *Ultima oră* a Realităţii TV: Ipingescu şi Jupîn Titircă citind doctrina PNG-ului, pusă pe masă de preşedintele Becali. Întrebare la punctul 1: „Ce înseamnă că PNG-ul aspiră la valorile neoconservatorismului american?“. Gigi e clei. Punctul 2 face referire la o „Europă a untului“. Adică cum? Ce-i aia o Europă a untului? Gigi ia hîrtia să vadă „ce naiba a scris Dan acolo“. Tăcere. Enigma pluteşte prin aer (deşi nu e prea greu de înţeles unde bate sintagma: „Europa untului“ e o şugubeaţă aluzie a doctrinarului la celebrul *distinguo* al lui Constantin Noica privitor la „Germania untului“ şi „Germania spiritului“). Într-un tîrziu, ziarista de la *România liberă* are o străluminare: poate că e vorba de Planul Marshall... E clar, ne trebuie urgent o lege de murături! (**R. C.**)

● Ministerul Culturii a publicat „lista cărţilor propuse spre achiziţionare de către Comisia naţională de achiziţie de cărţi şi abonamente la reviste pentru bibliotecile publice 2007“. De exemplu, numita Comisie a decis, între altele, că bibliotecile ţării trebuie aprovizionate cu 2000 de exemplare din volumul *Poezii* de Elena Farago (apărut la Clarux Distribution SRL) şi cu 2620 de exemplare din *File din cartea naturii* de Ion Agârbiceanu (1300 de la Editura Cartex 2000 şi 1320 de la Editura Dacia), dar numai cu 42 de exemplare din *Proza fantastică* a lui Mircea Eliade, 42 din *Operele* lui Maiorescu, 42 din *Cartea de nisip* a lui Borges şi tot cîte 42 din cărţile lui Camus şi Virginia Woolf. Dacă cineva îmi poate explica raţional pe ce criterii poţi inunda bibliotecile cu cărţi ale unor autori de raftul doi, iar pe autorii importanţi îi „trimiţi“ doar la bibliotecile judeţene (ca şi cum la Cîmpina sau la Mediaş nu e nevoie de Eliade şi Camus), e rugat să-mi scrie (mircea.vasilescu@satiricon.ro) şi jur că mai fac o dată Facultatea de Litere. (**M. V.**)

● Festivalul „George Enescu“ a stîrnit o mulţime de comentatori dispuşi să ne descrie concertele – şi muzica, în general – în fraze meşteşugite. O colecţie impresionantă de astfel de ziceri memorabile o găsim în revista festivalului. Acolo putem citi, de exemplu, că „Toţi trei (interpreţii, *n.m.*) sînt atinşi de aripa geniului“ (mă întreb dacă i-a atins pe toţi odată...). Sau că „Muzica este cel mai eficient vector de penetrare culturală“ (Toader Paleologu) – la această propoziţie mă abţin, totuşi, să mai adaug ceva. (**C. P.-B.**)

● Pe eticheta sucului de mere verzi Bravo de la Rauch scrie aşa: „Conţinut de fruct: min. 12% suc de mere verzi obţinut din concentrat de suc de mere verzi“. Altfel spus: „sucul conţine suc obţinut din concentrat“. Deci restul de 88% nu e suc. (**M. C.**)

● Cum pe 18 septembrie se fac 37 de ani de cînd a murit Jimi Hendrix, ţin să îi „felicit“ pe cei de la Radio Guerrilla pentru stencil-urile şi banner-ele în care Hendrix poartă şapca criminalului Che Guevara, reuşind astfel să aducă memoriei celui mai liber dintre chitarişti o insultă consumistă de cel mai prost gust ideologic. Sper ca ascultătorii lor să fie nu doar mai inteligenţi, dar şi mai decenţi. (**M. C.**)

CE ÎNSEAMNĂ CĂ UN ROBINET DESCHIS NU POATE FI OPERA UNUI SINGUR OM? NEPUTINŢĂ SAU ÎNTRAJUTORARE? ENIGMA PLUTEŞTE PRIN AER

● Joia trecută, după inundaţiile din Moldova, Antena 3 făcea o emisiune cu mai mulţi invitaţi din partea autorităţilor. Pe burtieră era titrat: „Inundaţiile: neputinţă sau greşeală?“. Să fi uitat cineva un robinet deschis? (**A. M.**)

● Misterul Shakespeare revine în actualitate: aproape 300 de semnături, aparţinînd unor actori şi profesori universitari, s-au adunat pe o declaraţie unde se exprimă îndoiala cu privire la calitatea de autor a bardului de la Stratford. Puţinătatea informaţiilor şi diversitatea operei slujesc drept argumente ale contestatarilor. „Nu poate fi opera unui singur om, piesele au fost scrise de un grup“, susţine Sir Derek Iacobi, celebru actor. Reiese că lorzi şi scriitori au lucrat în colhozul Shakespeare spre gloria eternă a unui om simplu, fără nici un talent deosebit. Şi mai greu de crezut. (**M. B.**)

Cu ochii-n 3,14

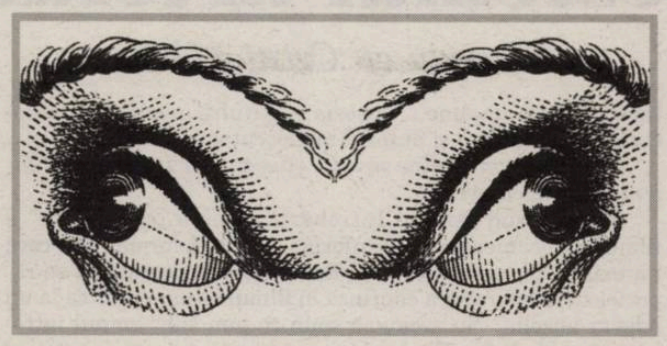

● Biserica Ortodoxă Română a iniţiat o campanie de întrajutorare a victimelor inundaţiilor din ultima vreme. Foarte frumos, dar întreb şi eu (şi ştiu că voi arde în flăcări): nu au fost inundaţii şi acum un an? Nu au murit oameni şi acum doi ani? Nu au fost sinistraţi şi acum trei ani? De ce tocmai acum, de ce fix în acest an dintre toţi, Biserica Ortodoxă Română se face că-i pasă, că vrea să strîngă bani şi ajutoare? O fi ceva „necurat“ la mijloc? (**R. T.**)

CE ÎNSEAMNĂ CĂ JOCUL ESTE O UNITATE DE MĂSURĂ PENTRU MITURI? UN MESAJ SUBLIMINAL, CUM VREA FAŢA LOCULUI SĂ CREDEM? ENIGMA PLUTEŞTE PRIN AER

● Comentatorii de fotbal au pierdut cu totul proprietatea adjectivelor, iar comentariile lor sînt pline de exacerbări penibile, aşa cum mi-a fost dat să aud toată seara, pe TVR 1, la meciul Belarus-România: „jocul trebuie tratat cu mai multă umilinţă...“, „o superbitate de gol“, „Mutu a reuşit ratarea secolului“. (**M. C.**)

● În bisăptămînalul german *Kicker,* un reportaj despre România începe aşa: „Dacă traficul unui oraş este o unitate de măsură pentru universalitatea sa, atunci Bucureştiul este pe drumul cel bun ca să concureze cu marile metropole ale lumii. Zi de zi, oră de oră, mirosul împutit produs de maşini se ridică peste toată Capitala“. Nu mi se pare deloc abrupt. (**R. C.**)

● Cei de la *Myth Busters* au dărîmat săptămîna trecută următoarele mituri: maşina poate rula în continuare chiar dacă dizolvi zahăr sau naftalină în benzină, iar rezervorul nu explodează dacă este ciuruit cu cîteva sute de gloanţe trase de un pistol automat (aşa cum vrea Hollywood-ul să credem), doar se goleşte. (**M. C.**)

● În staţia de metrou Piaţa Victoriei, pe o pancartă, din cele care anunţă staţiile, o denumire ştirbită de o literă: „Apără orii Patriei“. Automat m-am gîndit că poate e un mesaj subliminal. Să fie *orii* ăştia un fel de spiriduşi? Şi atunci de ce să-i apăr? Or fi benefici sau nu? Dar pe mine cine mă apără de ei? (**S. G.**)

● La Madrid s-a deschis, într-un hotel binecunoscut, *Conde Duque,* o bibliotecă alcătuită din cărţile uitate sau lăsate intenţionat de foştii clienţi. Se pare că ideea le-a venit madrilenilor de la scriitorul rus Evgheni Evtuşenko, cel care, după o călătorie în Nicaragua, a lăsat în camera de hotel, mai exact pe patul în care dormise, peste 2000 de cărţi. Era, fără îndoială, şi o critică a literaturii din ţara gazdă, căci pe cele mai multe le primise cadou la faţa locului... (**S. S.**)

CE ÎNSEAMNĂ CĂ E TIMPUL SĂ PLECĂM? CĂ AM TRECUT LUCRURILE PRIN FILTRU? CĂ TOT CE ZBOARĂ OFICIAL SE DUCE ACASĂ? ENIGMA PLUTEŞTE PRIN AER

● Sîmbătă seară, ieşind cu o prietenă prin Drumul Taberei, la o terasă, pe la 12 noaptea, ni s-a trîntit sec şi din scurt că e timpul să plecăm, pe motiv că „s-a închis frigiderul“. (**S. G.**)

● Într-un interviu din ghidul TV al *Evenimentului zilei* (7-13 septembrie 2007), vedeta Gina Pistol zice: „Sincer, nu cred că tot ce zboară se mănîncă. Am destule activităţi care îmi mănîncă mult timp“. Astea fiind zisele, rezultă de aici că timpul, chiar dacă zboară, se mănîncă totuşi. (**D. S.**)

● Printre reportajele care au curs tot week-end-ul pe la televiziuni, cu prilejul intervenţiei chirurgicale suferite de preşedinte, am remarcat un comentariu pe Realitatea TV: „Preşedintele se simte bine, la capul patului său s-a prezentat de dimineaţă soţia lui, într-o vizită care a durat aproximativ o oră“. Dacă e oficial, păi oficial să fie! (**S. G.**)

● În cele ce urmează o să vă spun o mică poveste adevărată, cu morala la urmă: aşadar – pe data de 4 septembrie a.c. am luat avionul de la Veneţia cu destinaţia Bucureşti; dar aveam o escală la Budapesta... Din Aeroportul „Marco Polo“ am cumpărat – de la „Bottega dei sapori“ – mai multe alimente fine pentru gurmeţi (eu sînt aşa ceva – adică nu aliment fin, ci gurmet). Cînd am făcut tranzitul la Budapesta eram singur, aşa că am luat-o *pe sub* cordoanele acelea între care te-nvîrţi ca-ntr-un labirint. În mod vizibil, lucrul acesta a nemulţumit-o pe duduia a cărei sarcină era să se asigure că toată lumea se-nvîrte ca proasta, aşa că a sărit de-un cot să-mi spună că trebuia să fac „traseul“; i-am spus că e ridicol, nefiind nimeni în afară de mine, iar asta a uluit-o şi mai tare. Am trecut lucrurile prin filtru – laptop-ul, rucsacul, cele două plase de plastic cu de-ale gurii şi sticla de parfum Paco Rabanne (sigilată!). Eram curios ce-o să găsească de cîrtit – pentru că era clar că îşi aştepta revanşa! – şi a găsit: borcănelul cu „Sugo di funghi porcini“ (190 gr) *nu* era sigilat... I-am arătat chitanţa, i-am demonstrat că toate articolele cumpărate de la „Bottega“ erau în aceeaşi pungă – degeaba. Şi atunci, nu mi-a mai rămas decît ultima soluţie: să mă despart de „sugo“, primesc, dar să mă asigur că individa nu şi-l duce acasă să-l gătească cu cine-ştie-ce gulaş! I-am zis că vreau să fie *distrus* borcănelul; s-a făcut că nu-nţelege; i-am repetat: „des-troyed“! Am jubilat văzînd-o cum deschide capacul şi toarnă conţinutul la gunoi, strepezind printre dinţi ceva amabil pe ungureşte. Dar ce mai conta?! Nici eu nu aveam să am parte de „sugo“, dar nici mizerabila! Asta ar fi, cum ar veni, morala. (**a. l. ş.**)

docuDileme

Blestemul ariciului

– interviu cu Cristi PUIU –

Experimentul sociologic declanşat odată cu lansarea seriei de vizionări Cinemateca AstraFilmFest şi a dialogurilor docuDileme pe marginea valenţelor insuficient cunoscute ale filmului documentar îşi găseşte exprimarea, inclusiv prin formă (nu doar prin fond), în documentarul lui Dumitru Budrala, Blestemul ariciului, *realizat în 2004. Filmul este un document cu mare valoare sociologică, realizat deopotrivă cu uneltele cercetătorului şi cu cele ale artistului. Autorul însoţeşte, pe parcursul unui an, o familie extinsă de romi aparţinînd comunităţii Băieşilor, care trăiesc într-o sărăcie extremă, în încercările lor de a supravieţui. Observăm o gîndire mitologică, activată în viaţa de zi cu zi, alături de sentimentul de apartenenţă la credinţa ortodoxă şi avem prilejul să-i urmărim îndeaproape, să-i vedem cum trec cu spirit şi umor peste suferinţele şi absurdităţile vieţii.*

Filmul este programat să ruleze miercuri, 19 septembrie, ora 20,00, la Clubul Ţăranului din Bucureşti, în cadrul Cinematecii AstraFilmFest, un proiect al Festivalului Internaţional de Film Documentar şi Antropolgie Vizuală-Astra Film Sibiu şi DC Communication.

Încă de la început, autorul este recunoscut ca fost membru al comunităţii. El este vizibil prezent pe tot parcursul documentarului, oamenii i se adresează pe nume (i se foloseşte chiar porecla), iar el întrerupe din cînd în cînd firul poveştii cu amănunte despre istoria comunei, obiceiurile de nuntă etc. Este o practică obişnuită în filmul documentar?

S-ar putea ca spectatorul „neantrenat" să fie pus în dificultate. Pentru cei care-au văzut filmele lui Michael Moore, această pendulare a autorului, din spatele aparatului de filmat, în faţa lui, această asumare făţişă a punctului de vedere nu va apărea ca o noutate. Dar, în acelaşi timp, aceştia din urmă vor comite o gravă eroare dacă vor ceda tentaţiei de-a pune un semn de egalitate între *Blestemul ariciului* şi – să zicem – *Roger and me,* pentru că, în măsura în care Michael Moore (uşor arogant, uşor narcisist, uşor manipulator!) se pune pe sine în imagine pentru a se pune mai abitir în valoare, Dumitru Budrala o face pentru că exigenţa documentaristului i-o impune... obsesia restituirii nealterate a documentului în care şi autorul-interlocutor se află prins.

Şi atunci cum rămîne cu rolul educativ, de informare al filmului documentar?

Eu pun sub semnul întrebării această „capacitate" a filmului documentar de a informa fără a deforma. Aşa ceva nu există. Şi, apoi, cam prea de multe ori spectatorul se raportează la informaţia cuprinsă în filmul documentar ca la un adevăr absolut. Nu vreau să spun că pun sub semnul întrebării faptul că filmele documentare au şi această funcţie, şi anume aceea de a ne livra informaţii, dar ar fi nemaipomenit dacă spectatorul ar încerca să privească, să vadă, dincolo de poveste, dincolo de informaţia seacă.

Poate că, de fapt, spectatorul are nevoie nu doar de o alternativă la filmele documentare de televiziune, în mod preponderent informativo-educative, ci şi de o educaţie care să-i permită să distingă documentarul semnat (asumat!) de un autor de cel de tip Discovery. Adică – dacă-mi este permisă această piruetă demnă de un cronicar de fotbal – nu doar ceea ce vede camera contează, ci, în primul rînd, felul în care aceasta vede ceea ce vede.

Cum este, din această perspectivă, Blestemul ariciului?

Eu sînt foarte ataşat de documentarul direct, aşa cum este filmul lui Budrala. Apreciez documentarul făcut din poziţia celui care nu ştie şi vrea să afle, şi detest atitudinea documentaristului care ştie care este adevărul şi vrea să-mi explice mie, spectator, care este acest adevăr şi unde e buba... Altfel spus, dacă autorul de film de ficţiune s-a născut demiurg, documentaristul s-a născut profet. *Horror!...* Eu vreau să fiu alături de autor în această cercetare a lucrurilor şi vreau să aflu împreună cu el şi să mă dumiresc împreună cu el de cele două, trei lucruri inutile... *Blestemul ariciului* este filmul unui drum parcurs de documentaristul care se întreabă folosindu-se de curiozitatea copilului şi de cea a etnologului.

Personajele par să nu fie deloc deranjate de prezenţa camerei, care îi urmăreşte în permanenţă. Ţine asta de măiestria celui care filmează, este doar o chestiune de tehnică de film mare?

Dacă vrei să faci documentar direct, trebuie să filmezi foarte mult, enorm, pînă cînd cei filmaţi nu mai sînt deranjaţi de prezenţa aparatului de filmat. Dacă tu, ca autor, ţii la autenticitatea restituirii, trebuie să te abţii de la a dirija în vreun fel în timp ce filmezi, şi atunci trebuie să compensezi cumva. Cum? Stînd acolo şi filmînd foarte mult. De fapt, tu te duci ca la un fel de vînătoare, te duci să vînezi realitatea, viaţa, şi trebuie să stai foarte mult timp la pîndă. Pentru că vorbim de cinema direct, este clar că nu vorbim despre *mise-en-scène,* şi în acest caz evenimentele care urmează să se deruleze sub lentila aparatului tău de filmat nu vor mai fi controlate aşa cum se întîmplă în cazul filmului de ficţiune. Odată ajuns la masa de montaj, începi să alegi pentru a povesti ceea ce crezi tu că ai trăit, obsedat de spectrul manipularii, al minciunii, alterării, al falsificării documentului...

De ce a luat atît de multe premii acest film?

Chit că mă repet, mă voi repeta: nu cred că premiile sînt importante, ci filmele! Iar filmele lui Budrala sînt importante pentru că – îndrăznesc s-o spun – ne arată cum un documentarist se uită cu dragoste la oameni, la semenii noştri, în încercarea de-a le desluşi destinul.

Şi ar mai fi ceva: după părerea mea, valoarea documentarului stă în grija cu care este restituit documentul... în asumarea punctului de vedere... în asumarea imperfecţiunii restituirii, aflată, în germene, în intenţia însăşi de a înregistra realitatea.

a consemnat Alina JANTEA

Blestemul ariciului *a luat Premiul pentru cel mai bun documentar, Docupolis, Barcelona, 2005; Premiul pentru cel mai bun film la Festivalul filmului documentar roman-maghiar, Film.Dok2, 2005; Premiul Special la Festivalul Internaţional de Film Etnografic, Belgrad 2005; Premiul Special la Festivalul Internaţional de Film Dialektus, Budapesta 2007 şi a fost nominalizat în competiţia Joris Ivens IDFA-2004.*

PUBLICITATE

adevărul
Literar & Artistic

În fiecare miercuri, împreună cu ziarul

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul IV, nr. 189 ● 20-26 septembrie 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Feluri de a vorbi“
pagina **3**

Cristian Ghinea
„Rămas-bun“
pagina **4**

Andrei Gorzo
„Zdrobitor“ (despre *4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile)*
pagina **15**

Spaimele consumatorului EUROPEAN

© L. Munteanu

„Reţineţi: unele oferte sînt prea bune pentru a fi adevărate.“
(din „Ghidul cumpărătorului isteţ“
editat de Autoritatea Naţională pentru Protecţia Consumatorilor)

5 948467 000155 36

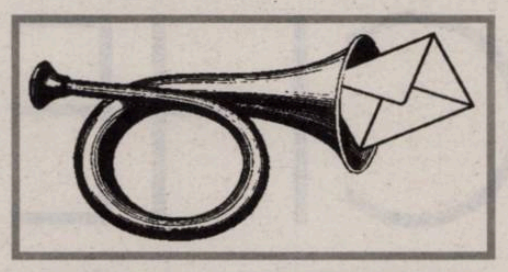

Nr. 185: *Articolul lui Lucian Mîndruţă, „Oamenii mei“*

Cei care povestesc ce culori frumoase are deşertul

Oamenii mei dau înapoi cînd întîlnesc cuvîntul „public“. Încep să respire uşuraţi, să se bucure de subtilizare de-abia cînd li se spune că este vorba de un public restrîns. În public – cel larg – sînt de regulă tăcuţi, mai degrabă defensivi, dorind în cel mai bun caz să observe cît mai bine şi să meargă mai departe. Pot deveni şi ofensivi, dar pentru asta trebuie să fie provocaţi mult. Şi după aceea regretă şi mai mult că nu au tăcut. Oamenilor mei le place să îşi savureze tăcerea în singurătate, ca după aceea să se întîlnească şi să o povestească. Tăcerea sau singurătatea, în funcţie de çaz. Iar dacă consideraţi că tăcerea nu poate fi povestită, vă înşelaţi.

Oamenii mei sînt mai degrabă săraci. Dar nu le place să fie numiţi aşa, de aceea îşi spun boemi. Sînt oameni tineri care din nu se ştie ce motive au pierdut trenul maturizării, cîştigînd, în schimb, o seriozitate copilărească. Nu spun că nu ar şti ce îşi doresc, din contră – ştiu asta foarte bine, şi ceea ce îşi doresc nu este deloc uşor. Oamenilor mei le plac provocările, este singura explicaţie pe care pot să o găsesc pentru faptul că aleg tot timpul cel mai greu drum şi îşi asumă un eventual eşec. De cele mai multe ori trebuie să îl asume, pentru că eşuează. Dar ceea ce pentru ei este un eşec, pentru alţii ar putea reprezenta un cîştig uriaş.

Sînt nişte perfecţionişti defazaţi, care consideră că timpul mai are încă răbdare cu ei, deci pot să caute mai departe. Majoritatea au plecat pentru a studia, a se cultiva sau doar pur şi simplu pentru a se plimba în alte ţări europene (cu banii puţini pe care îi aveau). Unii au rămas, alţii s-au întors şi mai sînt unii care nu au mai putut să se oprească şi au ajuns pînă în America de Sud. Mai important e că toţi au ţinut ochii larg deschişi, au ascultat, au simţit un fior ciudat în biblioteci uriaşe, cum nu mai văzuseră pînă atunci, au urcat pe munţi, au cutreierat oraşe, au strîns poveşti. Şi cînd au simţit că le epuizează, au ştiut că trebuie să plece iar. Oamenilor mei nu le place să prindă rădăcini.

Desigur, imaginea nu este totdeauna atît de idilică precum pare. Oamenii mei se şi ceartă, se ceartă cu convingere, cu pasiune. Dar preferă să se certe între ei. Pentru că astfel se liniştesc. Ei ştiu că cearta e terapeutică, de fapt, în general sînt nişte excelenţi terapeuţi. Deoarece tuturor le este greu, de multe ori. Terapia constă mai ales în lucruri simple, fie o ieşire la o cafea sau o bere, o expediţie, noaptea tîrziu, în parcul unde vara se strîng totdeauna licurici în jurul bisericii, o frază din *Şotron* aruncată la momentul potrivit sau doar privirea complice a celui care s-a uitat prea mult la filmele lui Kaurismaki şi ştie că în astfel de cazuri nu poţi spune mare lucru, aşa că mai bine tace.

Oamenilor mei le este frică. Poate că le este frică să crească, poate că le este frică să rămînă pe loc. Sau poate le este frică să îşi piardă poveştile, să nu le mai găsească, să nu le mai vadă, să nu le mai audă. Recunosc că nu am îngrădit ţarcul cum se cuvine, că nu am spus exact cine sînt oamenii mei. Poate că nici nu am vrut asta, pentru că în acest cerc există totdeauna breşe, spărturi, prin care oamenii mei ies, şi atunci nu-i mai recunosc, dar prin care intră alţii, pe care îi salut. Dacă totul e deşertăciune, atunci oamenii mei sînt cei care povestesc ce culori frumoase are deşertul.

Sergiu NOVAC
novacsergiu@yahoo.com

> *„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.*
> *– Unde ai citit asta?*
> *– În toate cărţile bune...“*
>
> *WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“*

Actualităţi

Să fi citit Gigi Becali măcar capitolul VI din „Evanghelia după Matei“?

...Ultimul sosit în galeria celor ce se cred atinşi de graţia divină este un românaş al nostru, de fapt un *mare* român, Gigi Becali pe numele său, filozof de Pipera şi profesor de morală dîmboviţeană, prin a cărui gură vorbeşte chiar Dumnezeu, după cum se laudă el însuşi cînd apare la televizor. Spre deosebire de Petrache Lupu de la Maglavit, care l-a *văzut* pe Dumnezeu sub forma unui moş cu barbă, Gigi Becali susţine numai că îl *aude*, asemănîndu-se astfel cu profeţii *Vechiului Testament*, care, cu excepţia lui Moise, n-au avut privilegiul de a vorbi faţă către faţă cu Atotputernicul. În treacăt fie zis, timp de vreo două milenii, teologii şi filozofii ne-au încredinţat că Dumnezeu este omniscient, omnipotent, imuabil şi omniprezent, însă, după ce l-am ascultat pe Gigi Becali, mi-am dat seama că toţi aceştia s-au înşelat în privinţa atributelor divinităţii şi că Dumnezeu este ignorant, cameleonic, iubitor de manele, stelist şi degrabă vărsătoriu de sînge rapidist ori dinamovist. De asemenea, din spusele acestui Mesia valah rezultă că Dumnezeu e un fel de mahăr care îl apără de „hahalere“ şi de „zdrenţe“, un soi de Mitică de la o Ligă mai mare, ce îi protejează afacerile şi îi sporeşte zi de zi şi ceas de ceas averea.

Beneficiind de un context socio-politic favorabil îmbogăţirii unor indivizi de teapa sa (într-o societate normală, ar fi rămas la stînă), Gigi Becali a pus în seama lui Dumnezeu ascensiunea sa financiară, cu toate că numai dracul ştie cum a strîns el aproape un miliard de euro, de care este atît de mîndru astăzi. (Să nu fi auzit „marele“ creştin Becali că mîndria şi iubirea de arginţi se numără printre cele şapte păcate capitale? Să nu fi auzit nici de sfatul pe care Isus i l-a dat tînărului bogat? Nu, fiindcă omul nostru vrea să ajungă mai degrabă la Cotroceni, decît în împărăţia cerurilor... La drept vorbind, dumnezeul lui Becali seamănă mai curînd cu Mamona decît cu Dumnezeul lui Avraam, al lui Isaac şi al lui Iacov, dar asta nu-l împiedică să facă paradă de credinţă şi să se prezinte drept etalon de moralitate. (Cine citeşte capitolul VI din „Evanghelia după Matei“ are senzaţia că unele versete au fost scrise anume pentru acest pseudosamaritean: „Deci, cînd faci milostenie, nu trîmbiţa înaintea ta, cum fac făţarnicii în sinagogi şi pe uliţe, ca să fie slăviţi de lume“.)

Culmea este că un astfel de fariseu trece drept un bun creştin, ba chiar este invitat la o grămadă de talk-show-uri de mare audienţă, în timpul cărora pălăvrăgeşte ore în şir despre Dumnezeu şi despre tot felul de chestiuni cu care nu are nici în clin, nici în mînecă. La urma urmei, nu e de mirare că Gigi Becali face rating. Într-adevăr, cine poate închide televizorul atunci cînd pe ecran apare un maimuţoi care are pretenţia de a conduce România într-o bună zi? Cine poate schimba canalul TV atunci cînd un repetent la şcoala bunului-simţ îi învaţă pe alţii bunele maniere? Şi cine nu se strîmbă de rîs cînd vede că un ins cu apucături de satrap dă lecţii de democraţie?

Tot de la amvonul posturilor de televiziune, „războinicul luminii“ ne bombardează cu opiniile sale despre viaţă şi lume şi ne împuiază capul cu viziunea lui asupra viitorului luminos al ţării. De obicei însă, acest nou Sfînt Gheorghe călare pe Maybach îşi închipuie că se luptă cu legiunile de diavoli din viaţa publică, întrucît demonizarea celorlalţi e principala sa armă de atac – la care se adaugă ţipetele isterice, bătutul cu pumnul în masă, gesturile ameninţătoare, strîmbăturile, izmeneala şi gargara.

Adept al principiului că totul poate fi cumpărat, inclusiv Dumnezeu, Gigi Becali a început să arunce cu bani în stînga şi-n dreapta în speranţa că va obţine cît mai multe voturi din partea alegătorilor. Fără îndoială, Gigi Becali nu are nimic comun nici cu Dumnezeu, nici cu adevărata credinţă, el fiind numai un personaj care l-a transformat pe Dumnezeu în agentul său electoral şi care, pentru a ajunge cît mai sus în sondajele de opinie, speculează sentimentele religioase ale populaţiei. În loc să fie aruncat la periferia societăţii româneşti, acolo unde singur s-a plasat prin discursul rudimentar pe care îl practică, Gigi Becali este prezentat ca un salvator al neamului – la asta contribuind nu numai cîţiva moderatori mediocri (de la înălţimea pigmeilor toate lucrurile par mari), ci şi unele feţe bisericeşti, care iau drept mireasmă damful moral răspîndit de acest ipochimen.

Nu ştiu de ce, ori de cîte ori îl aud pe Gigi Becali vorbind de Dumnezeu, îmi vine în minte o vorbă a lui Hasdeu, care era de părere că despre Dumnezeul românilor se poate vorbi numai într-un pamflet.

Dan VALTER
Craiova

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Furtul intelectual**
- **Ce s-a ales de clasa muncitoare?**
- **Credinţă şi ipocrizie**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Carmen DINCĂ
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: carmen.dinca@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.300 de exemplare

Mai bine vă abonaţi!

E mai uşor şi mai sigur ca înainte.

1) plătiţi contravaloarea abonamentului cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru S.C. ADEVĂRUL HOLDING S.R.L., Cod Fiscal R18990288, în contul RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti;

2) completaţi talonul alăturat şi expediaţi-l împreună cu o copie a documentului de plată şi adresa la care doriţi să primiţi revista, prin fax: 021-40.75.467 sau la adresa: OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea „Talon de abonament Dilema veche“.

Preţuri abonamente: 12 luni – 135 lei, 6 luni – 69 lei, 3 luni – 35 lei

Alte modalităţi de abonare: ● direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp D, etaj 1, sector 1; ● la oficiile poştale; ● la sucursalele Rodipet.

Talon de abonament

Nume.....
Prenume.....
Compania*.....
Cod Fiscal*.....
(*completaţi numai dacă plătitorul este o firmă)
Str:..... nr.....
bloc..... scara..... etaj..... ap.....
localitate.....
Judeţ/sector..... cod poştal.....
telefon.....
e-mail.....
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., suma de ..... lei cu mandat poştal / OP nr..... în cont RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.

Prin semnarea prezentului talon, în conformitate cu Legea 677 / 2001, sînt de acord să primesc informaţii şi materiale promoţionale de la publicaţia *Dilema veche* şi partenerii săi.

Semnătura .....

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Feluri de a vorbi

Trăim în centrul unei nebuloase care se cheamă *talk-show*. La televiziune și la radio, la guvern și în parlament, în ziare, la ședințele sindicale și de partid, în piața publică, la mese amicale sau în familie, pretutindeni, se vorbește dezlănțuit, lacom, voluptuos. Dreptul de a vorbi e, firește, unanim recunoscut. Dar ce diversitate, ce policromii, ce nuanțe! Cine ar îndrăzni să sistematizeze acest zburdalnic zgomot de fond al vieții noastre zilnice? Iată totuși cîteva note rapide, în perspectiva unei răbdătoare încercări viitoare:

1. Vorbitorul *amuzant*. Vrea să te distreze cu orice preț, deși n-are nimic de spus. E plin de glumițe, istorioare în doi peri, calambururi și grimase mucalite. E băiat deștept, tachinează „paradigma feminină a auditoriului“, enervează, în final, pe toată lumea.

2. Vorbitorul *competent*. Știe. Ascultă vag nerăbdător neroziile celorlalți și intervine decisiv, cu un aplomb mirandolian, pentru a tranșa lucrurile. E autoritar și enciclopedic. De la agricultură la teologie, nimic din ce e teoretic nu-i e străin. Poate da lecții fotbaliștilor și miniștrilor, tații de familie și tineretului bezmetic, tuturor compatrioților aflați în derută. Are soluții, are morgă, n-are cu cine discuta.

3. Vorbitorul *oracular*. Nu vorbește. Oficiază. Are o misiune. O parte din el e deja statuie, discursul lui e gîndit ca un depozit de viitoare citate. Se adresează contemporanilor, dar mai ales secolelor care vin. E o instituție. Prin urmare, nu poate greși, nu poate fi întrerupt și nu poate fi contrazis. E monumental și ridicol. Gestul e scenografic, privirea – oțelită. Stupiditate solemnă, cu irezistibil efect soporific.

4. Vorbitorul *constructiv*. Înțelege repede și are propuneri practice. Agitat, tonic, diurn pînă la insomnie. Nu crede în obstacole, dubii și melancolii. Vrea să te ajute, chiar dacă n-ai chef. Vrea fericirea tuturor. Îți explică, surîzînd încurajator, că nu se poate face omletă fără să spargi ouăle.

5. *Predicatorul*. Te ceartă. Îți vrea binele, dar te crede inapt să-l obții. E înțelept și sumbru. Nesigur de capacitățile tale intelectuale, îți vorbește în pilde transparente, în cuvinte simple și amare.

6. Vorbitorul *„popular“*. Se coboară la nivelul „publicului larg“. Cultivă cordialitatea brută, cimilitura, buna-dispoziție „din topor“. La nevoie, zice „bade!“, „mătușică!“ sau „măi, omule!“. Se străduiește să miroasă a opincă, se exprimă bolovănos, suduiește îmbuibarea guvernamentală. (Echivalent în planul retoricii feminine e stilul „fată bună“: lași să se vadă, îndărătul fiecărei fraze, „mama“, „soția“, „gospodina“, femeia de suflet și de comitet.)

7. Vorbitorul *cult*. Nimic fără Kant, fără lecții de istorie, fără citate țepene. Fraza e sibilinică, privirea-adumbrită de reflexiuni abisale. Stil de „lexicon ambulant“, ținută de belfer încercănat. Cuvintele sînt căutate la limita indescifrabilului, sintaxa e obscură, gramatica – aproximativă, mesajul – inexistent.

8. *Diplomatul*. Vorbire în bobote. Colocvialitate vidă. Tehnica de a perora, evitînd cu grijă orice comunicare reală, orice conținut explicit. Surîsuri reci, subînțelesuri fără nici un înțeles, coregrafie mecanică.

9. Vorbitorul *incontinent*. Odată pornit, cade într-un soi de transă. Nu mai percepe nimic din lumea înconjurătoare, își dizolvă, torențial, interlocutorul, clămpăne precipitat,

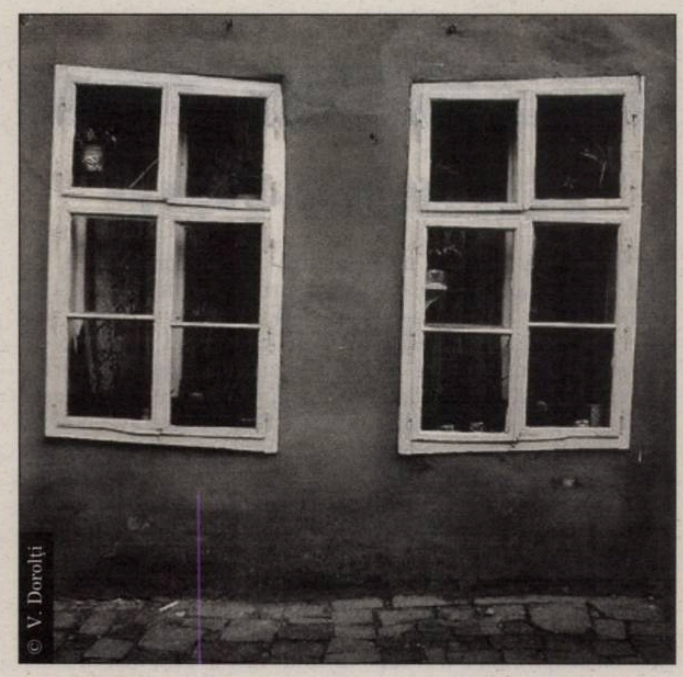

ridică glasul, se ridică în picioare, gesticulează spasmodic, se înveselește imprevizibil și se înfurie devastator. (Subspecie: stilul fluvial, cumulativ, cu intercalări infinite, divagații, derapaje, deliruri.)

10. Vorbitorul *informal*. Tutuie, americănește, pe toată lumea, e „interactiv“, pantomimic, *matter-of-fact*. Băiat de viață, nepretențios (dar *smart)*, săritor (și la propriu, și la figurat), tolerant, *trendy*. Ireproșabil, inexpugnabil, indigerabil.

...Și așa mai departe.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Avortul, ideologia și „emoția impersonală“

Am citit undeva că filmul *4 luni, 3 săptămîni și 2 zile* al lui Cristian Mungiu a încasat, în Franța și în Italia, peste două milioane de euro. Bucuros că filmele românești încasează nu doar premii prestigioase, dar și ceva bani (adică atrag „marele public“ în săli), am dat fuga pe Google să văd cum stau lucrurile. Am descoperit că în Italia, unde rulează de ceva timp, s-a aflat, mai multe săptămîni, printre primele zece filme la încasări. În Franța a încasat ceva mai puțin. Dar – cu speranța că încasările vor crește, căci filmele comerciale trebuie înfrînte și „cu propriile lor arme“ – am abandonat clasamentele și am dat o raită prin diversele cronici, bloguri și comentarii. Una peste alta, am constatat că adesea spectatorii francezi și italieni se pronunță mai adecvat despre film decît mulți „specialiști“ și „lideri de opinie“. Ca diletant, am vibrat probabil mai intens la punctele de vedere ale diletanților ca și mine și am fost surprins că unii critici și jurnaliști, ba chiar și unele instituții nu văd pădurea din cauza copacilor – sau, în cazul de față, nu văd filmul din cauza avortului.

În fruntea emițătorilor de tîmpenii despre film se află cronicarul ziarului *Osservatore romano* (cotidianul oficial al Vaticanului) și *monsieur le délégué général* Tugdual Derville, din partea Alianței pentru drepturile vieții din Franța. Gian Filippo Belardo, cronicarul ziarului editat de Sfîntul Scaun, consideră filmul „sordid“, iar apariția fătului pe ecran drept „un semn dramatic al transformării barbare a conștiințelor și o opțiune estetică ipocrită“, pentru că embrionul este tratat „ca simplu obiect“ și aruncat la gunoi. Și apoi aduce vorba despre „crimele de drept comun“ săvîrșite azi prin avorturile *legale* din țările UE, apoi tună și fulgeră împotriva apărătorilor avortului legal. Vorba italienilor, *che c'entra?...* Ce legătură este între filmul lui Mungiu despre România anului 1987 și dezbaterile din Europa Occidentală de astăzi pro sau contra legalizării avortului? Bun, criticul de la *Osservatore romano* nu poate avea alte convingeri decît cele oficiale ale Vaticanului, așa încît îl putem înțelege cînd spune că apariția fătului pe ecran este *un colpo basso,* o lovitură sub centură la adresa publicului. Dar Paolo Mereghetti, cronicarul de la *Corriere della Sera,* nu e „vaticanez“. Și el folosește – într-o cronică, altminteri, bună – aceeași expresie *(un colpo basso)*. E adevărat, el contestă scena respectivă din punct de vedere estetic, dar se putea abține. Cel mai caraghios este însă *monsieur* Tugdual Derville, luptătorul antiavort, care își anunță vigilența: „Nu vrem să facem din acest film un țap ispășitor, dar nu dorim să fie utilizat pentru a sprijini militantismul în favoarea avortului legal“.

Exemple de inadecvare se mai găsesc destule, dar cred că sînt suficiente și acestea. Cred că ne aflăm în fața unui sindrom serios de incapacitate cronică de a ieși din plasa propriei ideologii. Un *blogger* italian a spus-o răspicat (iar Alex. Leo Șerban l-a citat și i-a argumentat ideea în suplimentul special dedicat filmului de *Evenimentul zilei)* că *432* „nu este un film despre avort“. Mulți cronicari, activiști și cetățeni occidentali au înțeles însă că *este.* Asta pentru că tema avortului este, acolo, una care „face diferența“ între stînga și dreapta, care scoate oamenii în stradă, care generează dezbateri aprinse. Așa că oamenii și-au proiectat propriile convingeri asupra filmului și l-au privit în funcție de ceea ce li s-a părut lor a fi o „atitudine față de problema avortului“. N-au fost în stare să-l privească, pur și simplu, *ca film* (iar filmul – ne învață manualele – este o operă de ficțiune, așa că spectatorul trebuie să „intre“ în convenția ficțiunii și să caute efectele artistice, emoțiile, „lumea imaginară“ pe care o propune opera, nu să „tragă linii drepte“ spre lumea reală). Și-au exprimat militantismele de un fel sau de altul în funcție de ceea ce au văzut pe ecran. Dar – fatalitate – pe ecran n-au văzut decît propria ideologie cu care au venit de-acasă.

Nu este însă un caz izolat. Numeroase exemple din ultimii ani arată – cred – că „sociologismul vulgar“ renaște cu forțe și mijloace noi; și nu mai e vorba de Uniunea Sovietică și de aparatul ei de propagandă (care utiliza „interpretările ideologice“ ale cărților sau filmelor pentru a crea „omul nou“), ci de conștiințele libere ale locuitorilor Occidentului. La Opera din Berlin s-a anulat reprezentarea operei *Idomeneu* de Mozart pentru că islamul „nu avea o imagine bună“; caricaturile cu Mahomed publicate într-un ziar danez au stîrnit valuri enorme; multe filme și cărți sînt judecate după ideologia pe care o conțin, nu după valoarea artistică. Dacă scrii un roman despre divorț din care rezultă că „ea“ e de vină, te-ai ars: ești *macho* și te opui egalității de șanse. Dacă faci un film „de atmosferă“, în care personajele sînt aristocrați de odinioară, te-ai nenorocit: ești un neoconservator care neagă progresul și drepturile „păturilor defavorizate“. Ș.a.m.d. Nu mai știm să citim un roman bun „ca roman“, nu mai putem vedea filmul „ca film“, sîntem umbriți de ideologii pînă în cele mai ascunse cotloane ale sensibilității. Sub presiunea realității și a politicii, devenim, pe zi ce trece, tot mai puțin capabili să ajungem (iertați-mi punctul de vedere conservator-junimist) „în sfera emoțiunii impersonale“.

Cred că totul a început cu *Versetele Satanice* ale lui Salman Rushdie (carte recent apărută și în românește la Polirom) și cu pronunțarea condamnării la moarte a autorului de către ayatolahul Khomeini. De atunci, Occidentul pare să fi intrat în „logica“ aceasta perversă conform căreia ideologia primează asupra convenției artistice.

Noi, cei din Est, care știm că în timpul comunismului se interziceau cărți pentru tot felul de nimicuri „interpretabile politic“, avem o oarecare experiență în materie. Occidentul e – totuși – abia la început. Mi se pare însă destul de îngrijorător că mulți oameni liberi și stimabili se lasă duși și seduși de valurile perfide ale ideologiei...

ținerea de minte

„– Eu n-am nici un fiu. Dar nu e adevărat oare că ne petrecem viața căutînd ceva de valoare, vreun adevăr pe care să-l spunem unui fiu, să i-l dăruim cu dragoste? Cei mai mulți dintre noi nu sînt atît de norocoși ca tine, probabil trebuie să fim smulși din sînul comunității oamenilor înainte de a dobîndi cuvintele de aur pe care să le transmitem unui fiu. Dar s-au scurs atîția ani. Cîteva minute în plus nu mai contează. El va lua darul tău și-l va folosi pentru sine, pentru viața lui. Nu-l hulesc. Așa acționează generația mai tînără: e firesc. Cînd erai copil, ai primit și tu un asemenea dar de la tatăl tău și nu ți-ai dat seama că darul avea o valoare deosebită și pentru el, și pentru tine. Englezii spun că se «transmite» ceva de la o generație la alta, dar e vorba doar de o operație univocă. Fiul nu înapoiază nimic. Probabil e un lucru trist și necreștinesc, dar așa a fost din timpuri străvechi și nu se va schimba în veci de veci. Schimbul de daruri se poate petrece numai între tine și cineva din generația ta.“

(Thomas Pynchon. *V.*, traducere de Horia Florian Popescu, Editura Polirom, 2006)

Cristian GHINEA

cetatea de scaune

Rămas-bun

E greu să scrii un ultim articol dintr-o serie lungă. Cu ceva mai mult de opt ani în urmă am început să scriu cronica politică a revistei *Dilema*. Era revista pentru care dezvoltasem aproape un cult în liceu şi cînd a picat această responsabilitate pe capul meu nici măcar nu terminasem facultatea. Magdalena Boiangiu şi Mircea Vasilescu mi-au dat pe mînă această rubrică la 22 de ani şi aveau aerul uşor amuzat că fac un experiment. Pînă atunci gravitasem prin redacţie, scriind reportaje cu subiecte variabile, de la fotbalul în curtea şcolii la privatizarea IMGB. Fără să mă aştept, am primit rubrica politică, probabil pentru că cineva a observat o sclipire nervoasă în ochii studentului la Ştiinţe Politice care eram atunci. Am scris greu prima cronică şi doar chinurile scrierii acestui „rămas-bun" se pot compara cu cele de atunci. Nu aş îndemna pe nimeni să citească primele articole, pentru că acea sclipire nu s-a tradus imediat nici în stil, nici în claritate. Poate unii s-au gîndit, pe drept cuvînt, că e o pălărie prea mare pentru mine. Dacă a fost aşa, nu mi-au arătat-o niciodată şi au acceptat pariul. Aş vrea să cred că nu au regretat.

Încercînd o retrospectivă, îmi dau seama cîte s-au schimbat şi, mai ales, cîte nu s-au schimbat în jurul meu. Cînd am început să muncesc, dintr-o nevoie combinată de bani şi glorie, am făcut-o la *Dilema*. Îi aveam şefi pe Magdalena Boiangiu şi Mircea Vasilescu. Eram coleg cu Leo Şerban, Iaromira Popovici, Cezar Paul-Bădescu, Andrei Manolescu, Adrian Cioroianu şi Dan Stanciu. Radu Cosaşu spunea poveşti şi vorbe de duh şi nu s-a schimbat deloc. Replica nu îi mai este dată de Tita Chiper, care revine din cînd în cînd prin şedinţele de redacţie cînd cineva începe o frază cu „Tita ar fi spus...". Cristi Munteanu era secretar general de redacţie şi doar despre el nu mai ştiu nimic, aud că e un nume mare în industria publicitară. Adrian Cioroianu e suspendat temporar din redacţie, ocupat cu chestiuni mai puţin plăcute decît gazetăria. Treptat, au venit multe nume noi şi nu îmi vine să cred că am ajuns acum unul dintre „cei vechi". Mulţi vin, puţini pleacă de pe lîngă *Dilema*. E ceva cu această revistă care te face dependent.

Nici eu nu plec prea departe. Aceasta este ultima mea cronică politică pentru o revistă la care ţin enorm. *Dilema*/*Dilema veche* a fost educatorul meu, locul debutului în spaţiul public şi primul loc de muncă. Din această săptămînă, merg în Marea Britanie, unde voi urma timp de un an un master la London School of Economics. Cum o cronică despre politica de la Bucureşti scrisă din Londra îşi pierde ceva din haz, e momentul să renunţ. O persoană în care am mare încredere va prelua această rubrică. Voi scrie pentru *Dilema veche* texte ceva mai personale, despre ce văd, citesc, aud, gîndesc pe unde sînt. Voi studia politicile UE la Londra, aşa că probabil voi vorbi multe şi despre Europa. Cum glumea cineva la şedinţa-petrecere de rămas-bun, voi conduce biroul din Londra al revistei, compus din mine şi gîndurile mele.

Dacă cineva se miră că vorbesc despre *Dilema* ca şi cum nimic nu s-a schimbat din 1999 pînă acum, atunci e din cauză că pentru mine s-au schimbat puţine. Aceiaşi oameni, aceiaşi şefi cu care mă distram cînd fugeam de la facultate ca să merg în fosta casă a lui Malaxa, unde era atunci sediul. Apoi am plecat cu tot cu revistă, am funcţionat o vreme într-un fel de CAP cu totul utopic în plin capitalism sălbatic, după care am schimbat proprietarul pentru a intra într-un trust complicat şi sofisticat, cu care învăţăm să ne acomodăm. Cu toate acestea, nu s-a schimbat mare lucru. Iar gîndul că mă pot întoarce la ceva care nu se schimbă este liniştitor.

Altfel, multe s-au schimbat în jurul revistei. Cînd am început să scriu această cronică, minerii făcuseră ultima lor încercare de a veni la Bucureşti. Emil Constantinescu părea în rolul de preşedinte la fel de nelalocul său cum este astăzi în cel de fost preşedinte. Ion Iliescu s-a întors apoi la Cotroceni. Analizat astăzi, vedem că nici pensionarul politic Iliescu nu s-a schimbat deloc. Semn că nu orice stagnare este bună şi doar oamenii (sau revistele) cu stil îmbătrînesc frumos. Cred că Adrian Năstase este personajul cel mai des pomenit în articolele mele. A avut un mandat ciudat, cu foarte mari succese, dar şi cu foarte mari emoţii pentru cei care doreau o altfel de Românie. A aflat în 2004 că nu poţi integra în Europa un stat construit pe model mexican, oricît de bun om de imagine ai fi. Traian Băsescu s-a dovedit a fi mai zbuciumat şi mai complex ca preşedinte decît o lăsa să se vadă cînd era primar la Bucureşti.

Am avut mereu opinii tranşante despre aceşti oameni şi despre mulţi alţii. Pe unii i-am enervat, pe alţii nu. Nu mi-au plăcut niciodată articolele călduţe, care vor să spună pe ton afectat-superior ori că toţi sînt hoţi, ori că fiecare are dreptate în felul său. Nu îmi plac jurnaliştii care au ca scop în viaţă să pară echidistanţi. Scopul unui articol de opinie este să emiţi o opinie, echidistanţa vine din substanţă şi bună-credinţă, nu din bălmăjirea de truisme. Am încercat să evit acest stil, convins că e mai bine ca cititorul să aibă motiv de iritare decît de plictiseală. În politică, în funcţie de subiect, unii au dreptate şi alţii nu au, şi aici apare rolul jurnalismului de bună-credinţă (cu atît mai dificil atunci cînd, de prea multe ori, nici unii nu au dreptate). Am preferat claritatea şi dezacordul, în locul cordiei placide. Unii au spus că sînt prea agresiv pentru *Dilema* şi am luat-o ca un compliment pentru revistă.

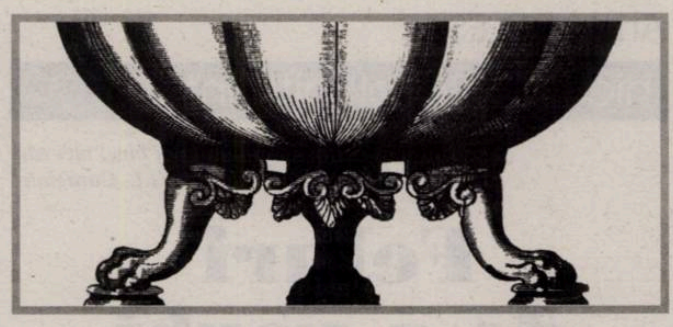

Am încercat să scriu mai mult despre politici decît despre politică. Sînt convins că e mai important să scrii despre pensii, educaţie, sănătate, corupţie, decît despre ce a spus Gigel despre Costel şi invers. Dacă politicienii români mi-ar fi furnizat material, aş fi scris şi mai multe despre impactul politicii asupra noastră, decît despre politică în sine. O întreagă generaţie de lideri a apărut în aceşti opt ani, dar deocamdată rămîn sceptic că tinereţea în sine e un lucru bun, mai ales în politică.

Consider acest an petrecut departe ca pe o vacanţă activă. Voi rămîne implicat în presa din România şi în nici un caz nu mă despart de *Dilema*, veche sau nouă, pentru mine aceeaşi. Rămas-bun!

N. red: Începînd din numărul viitor, în acest colţ de pagină va apărea rubrica „Aşa şi pe dincolo", semnată de Luca Niculescu, redactor-şef la RFI România. Cristian Ghinea va reveni, în curînd, cu o altă rubrică. Pînă atunci, redacţia îi ureză succes la LSE şi rămîne neschimbată aici, pe „continentul izolat" de ceaţa de pe Canalul Mînecii...

presa despre...

Pirotehnişti şi iceberguri

„José Piñera cutreieră capitalele Europei anunţînd un cataclism: «Titanicul sistemului de pensii european se apropie de icebergul bătrîneţii». «Icebergul» de care vorbeşte Piñera e o ameninţare imediată. Nu s-a desprins din calota polară din cauza încălzirii globale, aşa cum mulţi europeni prea înspăimîntaţi de fenomenele naturale ar fi tentaţi să creadă. «Icebergul» este sistemul de pensii european gîndit de Bismarck pentru condiţiile anilor 1870-1880. Pe atunci, speranţa de viaţă era scăzută, chiar sub vîrsta de pensionare. Acest sistem de pensii, nereformat, va da faliment înainte ca încălzirea planetei să scufunde sub ape bătrînul continent ori ca un asteroid duşmănos să lovească Terra... chiar şi înainte ca bravii ecologişti să ne salveze punînd lumea în mişcare cu energia produsă de morile de vînt.

Acest charismatic economist chilian, care îmbină educaţia şcolii de la Chicago cu calităţi certe de vedetă TV, e unul dintre cei mai preţuiţi pirotehnişti ai vremurilor noastre. Acum 27 de ani, în Chile, el a reuşit să dezamorseze bomba pensiilor clasice. Ministru al muncii sub Augusto Pinochet, Piñera a privatizat sistemul de pensii. Cele zece procente pe care chilienii le plăteau drept contribuţii sociale au fost direcţionate spre conturi private individuale. Fiecare muncitor chilian pune deoparte banii pentru zile negre, fără a mai depinde astfel, odată ajuns la pensie, de dărnicia mai tinerelor generaţii.

În multe locuri din lume este semnificativă susţinerea bipartizană a acestei reforme, deşi ea este rodul acţiunii faimoşilor «Chicago boys», tinerii economişti chilieni formaţi la şcoala lui Milton Friedman. În celelalte ţări, care au făcut într-o mai mare sau mai mică măsură această reformă, ideea e susţinută de partidele *mainstream* de stînga şi de dreapta. Înainte de toate, pentru că este de bun-simţ (poţi cheltui cît pui deoparte); răspunde deficitului demografic ce ameninţă lumea liberă, pe care Bismarck nu avea cum să-l anticipeze (sînt mai puţini oameni activi care pot fi taxaţi pentru a plăti din ce în ce mai mulţi pensionari); şi leagă cel mai bine contribuţiile personale de valoarea pensiei primite (...). Şi în România, după şapte ani de tergiversări, prinde acum contur această importantă componentă a reformei: pensiile obligatorii administrate privat." (Gelu Trandafir, *România liberă*, 17 septembrie 2007) (**C. G.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Nu mai am timp

Şedinţa începe la 8. Întîlnirea vine la 10 (muzică ritmată şi zumzet în *background,* să intraţi în atmosferă). Prînzul – după 12,30. Primul prînz, că mai e loc şi de al doilea, cu un alt client, cu alte date, cifre de afaceri, valori şi evenimente şi conferinţe de presă şi *brief*-uri de comunicare. Între ele, maşini, stopuri, frîne, drumuri, copaci, cîte o pasăre speriată de mutra ta prin parbriz. Apoi *briefing* la 3, întîlnire de creaţie la 4 jumătate, cafea la 8, supermarket la 9, viaţă puţin înainte să adormi. Şi cafea, turnată cu polonicul peste toată această zbatere, utilă în cazul în care n-o să murim niciodată.

Nu mai am timp. Vă spun cinstit, că poate mă înţelegeţi pe undeva: dacă cineva mi-ar fi zis că drumul spre capitalism o să fie mai lung şi mai greu decît ăla spre comunism, nu mai plecam.

Dar altceva e mai rău: acum chiar că nu mai avem de ales. Chiar şi-n vremurile cele mai negre ale partidului unic, exista, undeva, o a doua soluţie. Aveam măcar iluzia unei insule, cum ar fi zis poetul azi senator PSD. Aveam RFG-ul, America, Franţa, refugii pentru constructorii obosiţi ai socialismului. Refugii definitive (ţineţi minte ce frumos suna expresia asta, „rămas definitiv"?), clare, cu promisiuni şi neoane.

Azi, dacă te-ai săturat de construcţia capitalismului, eşti pierdut. N-ai unde să pleci: Cuba şi Coreea de Nord sînt oarecum incomode pentru cine s-a obişnuit cu cafeaua Illy şi maşina cu piele pe scaune, pusă acolo de constructor, nu de şofer. Poţi doar să evadezi, cîte o săptămînă-două, în zone în care capitalismul e temporar suspendat, asta pînă cînd instalează şi-n Tahiti *full coverage* 3G. Poţi să te fofilezi sub şezlong în Grecia, să te ascunzi în bordel în Tailanda, poţi să tragi chiulul în biserică în Malta. Însă te vor găsi: Securitatea e mic copil faţă de capacitatea clienţilor sau a patronilor de azi de a da de tine la capătul concediului. Unde deja ai întîrziat prea mult, na, uite că s-a umplut hard-ul de mailuri!

Treaba asta e deprimantă. Comunismul avea o treabă mişto, pînă la urmă: o ţintă, un orizont însorit (chiar vizibil ca atare în picturile realismului socialist, dar sînt prea tînăr să le fi prins în plină glorie), o destinaţie. O lume mai bună. Ce ne dă la schimb capitalismul? Drumul. OK, avem aer condiţionat şi *blackberry,* din cînd în cînd compania de *catering* ne aduce gustări de figuri, pantofii-s de la „Prada", cravata de la „Boss". Dar viaţa, vă întreb, viaţa de unde e? La ce butic de firmă o putem cumpăra, în ce gang o aduce vreun *dealer,* la ce bancă o putem lua cu împrumut la o dobîndă în condiţii extrem de avantajoase? Şi, de fapt, încotro mergem? A cîta generaţie se va putea opri?

Nu se mai opreşte nimeni, asta e chestia. Nu mai poţi coborî din tren, merţan sau maybach. Nu e nici o gară, doar cîmp plantat proaspăt cu telefoane şi laptop-uri, să avem ce arde în focul creaţiei, la iarnă. Iar viitorul e un simplu sfîrşit (cu generic şi muzică) al istoriei, în care întîlnirile de business din calendar se vor înmulţi pînă vor ocupa tot spaţiul dintre ziua de naştere şi cea a decesului.

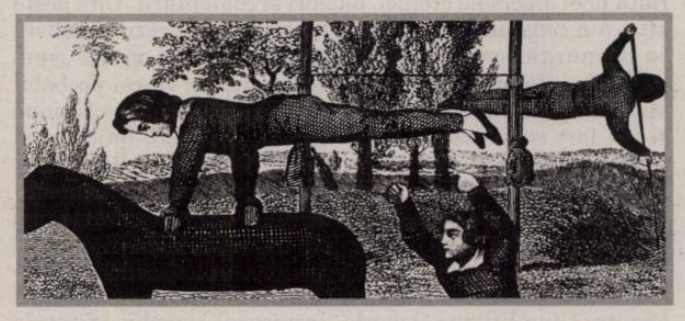

Frumoasă ironie: tocmai sistemul care pretinde că fiecare e unic şi trebuie tratat ca atare, tocmai sistemul ăsta individualist a reuşit cumva să treacă în planul doi viaţa indivizilor.

De fapt, care viaţă? Nu e prinsă la pachetul salarial, nu e negociată cu contractul colectiv de muncă. Nimeni nu-ţi caută în powerpoint-ul din şedinţă poze din week-end. Nici un şef nu te întreabă ce-ai mai citit, ce-ai mai visat. La ce bun?! Şi pe ei îi presează alţii, peste ei alţii, şi tot aşa, în straturi concentrice fără capăt, la fel ca universul.

Nu credeţi că scriu la nostalgie. Nu mai există oameni de stînga – au murit toţi intoxicaţi cu hamburgeri buni şi proaspeţi. Iar ăştia care mai trăiesc sînt simulanţi. Chiar şi amicul meu Bucurenci, cu Che Guevara pe tricou, are o problemă cu munca pentru edificarea capitalismului: filmează de la 7 dimineaţa!

Hai că exagerăm, Dragoş: păi, doar în ziua de defilare ne mai trezeam la ora aia!

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Balet la Kremlin

Numele lui Viktor Zubkov nu apare în complicata schemă a puterii ruse, publicată de revista *Courrier International* doar cu o săptămînă în urmă. Un birocrat de aparat, fără nici un fel de vizibilitate, înlocuitorul prim-ministrului Fradkov a fost scos din pălăria marelui scamator într-un planificat proces de pregătire a alegerilor parlamentare, dar în special a celor prezidenţiale de anul viitor. Biografia nouluivechi venit, aşa cum e publicată de ziarul *Izvestia,* e decupată parcă din materialele de propagandă sovietice: „un băiat silitor şi curăţel, nu era nici printre premiaţi, nici printre repetenţi" – îşi aminteşte profesoara lui de literatură rusă din satul Trostniki, regiunea Sverdlovsk, sat dispărut azi de pe hartă. Tînărul Zubkov a lucrat ca lăcătuş la o fabrică, pe la mijlocul anilor '60 a plecat la Institutul Agronomic din Leningrad (azi Sankt-Petersburg) şi a fost director de sovhoz (fermă de stat) timp de 17 ani. Amintirile celor care l-au cunoscut în această calitate sînt marcate de aprecieri pentru capacitatea lui de a asigura – în condiţii grele – furaj pentru vite şi conversaţie amabilă pentru mulgătoare. „E un bărbat destoinic şi nu duce paharul la ureche" – îşi amintesc colegii lui de atunci. Din 1985 începe o carieră la nivelul raionului („era întotdeauna elegant şi foarte plăcut în dialog"). E mai puţin limpede în ce fel a ajuns din raionul Priozersk la primăria din Sankt-Petersburg, unde l-a cunoscut pe Putin. Din acest moment firele intră în umbră şi poziţia lui Zubkov la Kremlin, şef al Serviciului de urmărire a spălării banilor, nu l-a situat în lumina reflectoarelor şi nimeni nu-l dădea drept un candidat posibil la postul de preşedinte al Rusiei. Totuşi, într-o listă cu o sută de nume ale principalelor personalităţi politice, stabilită de experţi, Zubkov e la numărul 84. Din informaţiile disponibile nu reiese că ar fi fost în structurile KGB. Dar nici că n-a fost.

Baletul înlocuirii fostului prim-ministru Fradkov nu a fost teribil de graţios, dar a fost precis. Deputaţii au votat masiv propunerea lui Putin: 381 de voturi pentru. La vremea lui, Putin, propus de Elţîn, avusese 233 de voturi *pentru* în Duma. Comparaţia este semnificativă pentru ceea ce s-ar putea numi involuţia democratică a forului legislativ. În urmă cu 7 ani, deputaţii îşi manifestau reţinerea faţă de manevrele de serai ale clanului la putere, acum acceptă fără murmur orice decizie venită de la stăpînul Putin, care susţinea într-o întîlnire cu corespondenţii străini: „M-am străduit timp de opt ani să impun puterea preşedinţiei ruse, nici nu-mi trece prin cap s-o distrug cu mîinile mele... Principala mea preocupare este să asigur stabilitatea şi sporirea prosperităţii. Şi dacă Rusia se abate de pe acest drum...". O preşedinţie puternică înseamnă un preşedinte puternic. Nici unul dintre cei cinci candidaţi prezumtivi nu dă semne de independenţă în gîndire. Ei sînt scoşi în faţă tocmai pentru că sînt foarte ascultători şi supuşi. Nu sînt excluse surprizele: s-a mai întîmplat să fie propulsaţi spre posturi decisive oameni cu pretenţii aparent modeste, iar odată ajunşi la putere s-au dovedit a fi tirani sîngeroşi.

Susţinerea populară a actualului preşedinte al Rusiei (80% din populaţie) îi permite orice fel de joc şi probabil toată lumea ar răsufla uşurată dacă Putin ar găsi o modalitate cît de cît legală pentru a candida la cel de-al treilea mandat (70% ar accepta încălcarea Constituţiei). Altfel, acest joc prin care oameni fără profil de conducători alternează în posturi de conducere îi lasă lui Putin dreptul de a ţine în secret planurile lui de viitor. Se presupune că succesul candidaturii lui Zubkov, un elev niciodată premiant, va servi drept paravan pentru continuitatea la putere a clanului KGB, reprezentat de Putin.

Conceptul de „democraţie suverană" elaborat de Vladislav Surkov, ideologul regimului, prevede includerea opoziţiei parlamentare în sistemul politic şi izolarea celei rămase în afara sistemului. Acest concept al Rusiei se bazează pe tradiţia istorică şi nu se dezice de experienţa URSS: controlul statului asupra sistemului energetic şi al comunicaţiilor strategice; modernizarea armatei – element central al întăririi capacităţii Rusiei de a-şi spune cuvîntul în rezolvarea problemelor privind pacea mondială şi conflictele locale.

Atît timp cît preţurile petrolului şi ale gazului natural se menţin ridicate, nivelul de trai e acceptabil; oamenii sînt dispuşi să renunţe la libertatea cuvîntului, cît există libertatea de a te îmbogăţi, mai ales dacă astfel ruşii pot uita umilinţele suportate în anii '90. La Moscova, circulă sub formă de banc următoarea ştire: „Pe 14 august 2008, directorul companiei Gaz-petro-cărbune-lemn-pescuit-atomo-avia-nano-prom, Vladimir Putin, l-a primit pe preşedintele Rusiei, la cererea acestuia".

globul cubic

Chinezi la Berkeley

Cel care traversează campusul Universităţii Berkeley are toate şansele să circule – în amfiteatre, în cafenele, în biblioteci şi în cămine – într-un univers sonor dominat de dialectele limbii chineze. În 2005 şi 2006, în anul întîi, studenţii asiatici au fost 46% din total. Statisticile spun că această creştere s-a produs în detrimentul studenţilor de culoare şi al celor veniţi din ţările Americii Latine, sub-reprezentaţi cînd numărul lor este comparat cu ponderea lor în populaţie. Chiar şi albii (44% din populaţia Californiei) sînt sub-reprezentaţi, ei fiind acum 29% din efectiv; „Old Blues" – copiii foştilor absolvenţi se bucurau de unele privilegii – se plîng acum că accesul urmaşilor lor a devenit dificil. În condiţiile renunţării la „discriminarea pozitivă" (a fost abolită la Berkeley încă din 1997), situaţia se poate explica prin specificul cultural al familiilor din comunităţile asiatice, stabilite în Statele Unite. „Americanii de origine asiatică – scrie Daniel Golden în *Wall Street Journal* – sînt o categorie specială: ei nu beneficiază de măsurile oferite altor minorităţi, nici de privilegiile bogăţiei sau ale descendenţei de care profită albii cu bani. În secretariatele unde asiaticii se înscriu există tendinţa de a fi consideraţi un fel de roboţi programaţi de părinţii lor ca să strălucească la matematici şi în ştiinţe."

În familia asiatică, prima şi singura datorie a copilului este să înveţe, iar demografia în schimbare a universităţilor ar putea fi o victorie a meritocraţiei, după abolirea discriminării pozitive. Dl Liu, care se ocupă de orientarea studenţilor chinezi în timpul perioadei de studii superioare, nu acceptă că modificările demografiei universitare în Yvy League s-ar datora unui specific asiatic exprimat prin concentrarea eforturilor asupra a ceea ce este esenţial: „Sînt practici asociate mai demult valorilor iudaice sau eticii anglo-saxone a muncii. Mesajul familial e acelaşi: trebuie să munceşti din greu, să-ţi amîni plăcerile, să ştii să te sacrifici". Dar la cursuri, comportamentul studenţilor de origine asiatică diferă de al celorlalţi: „Unii profesori o să vă spună că aceşti tineri obţin note excelente, dar că ei nu participă la dezbateri. A vorbi şi a gîndi sînt două lucruri diferite; unii asiatici consideră că poziţia de student nu permite discuţii, atitudine care poate crea neînţelegeri la cursuri. Oamenilor le e frică să se refere la diferenţe... şi ar trebui discutat, în loc să acceptăm explicaţii misterioase", scrie Hazel R. Markus, profesor de filozofie la Universitatea Stanford. Studenţii asiatici sînt mulţi şi gîndesc fără să facă zgomot. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Preoţii colaboraţionişti. Ce e de făcut?

Urmăresc cu oarecare detaşare, dar nu cu dezinteres, scandalul colaborării cu fosta poliţie politică a cîtorva vîrfuri ale clerului ortodox român, în contextul alegerii noului Patriarh. Mi se pare că nu există o dezbatere în toată puterea cuvîntului, deşi e mult, foarte mult zgomot.

Există două monologuri care se repetă cu obstinaţie şi infatigabilă recurenţă. Primul, cel acuzator, vine din partea unui grup al societăţii civile. În general, e grupul cu ale cărui vederi mă identific, aşa că pretind că-i ştiu psihologia. Ei spun că e inacceptabil ca înalţii ierarhi ai BOR să fi avut legături vinovate cu Securitatea. Au, cel puţin, două motive să iasă la bătaie pe subiectul acesta. Primul: acest grup militează, de principiu, pentru o largă lustraţie. Ei cred că starea actuală a României se explică prin faptul că Securitatea a continuat să opereze şi după 1989, avînd alte scopuri decît cele pentru care a fost înfiinţată, dar nu mai puţin murdare. Ca atare, şi oamenii Bisericii trebuie să treacă prin acest proces, aşa cum trec politicienii, magistraţii, funcţionarii înalţi ai statului etc. În fond, Biserica are partea ei de vină pentru profilul moral oribil, mutilat atroce, cu care au ieşit românii din comunism. Cumva, Biserica trebuie să asume asta. Iar evidenţierea şi eliminarea colaboraţioniştilor reprezintă un pas necesar în acest sens. Al doilea argument este că un preot care a colaborat cu poliţia politică a unui regim de maximă, anti-umană agresivitate ateistă nu e demn de sutană şi a trădat harul. Mirenii nu au mijloace să-l sancţioneze pe prelat, dar, moralmente măcar, pot să-l arate cu degetul. Ca precauţie, acest grup subliniază cu fiecare ocazie că e vorba de cazuri individuale, de anumiţi preoţi, şi nu de Biserică.

Al doilea discurs este cel de apărare, practicat de BOR şi de alte personalităţi care nu sînt de acord, în general, cu poziţiile grupului pe cît de antisecurist, pe atît de gălăgios. Biserica nu face politică, ea nu se ocupă şi nu s-a ocupat cu amenajarea acestei lumi, ci cu administrarea credinţei în alta, ca atare nu poate fi parte a logicii mundane a lustraţiei. Mai mult, aducerea Bisericii, prin preoţii ei, în acest tip de logică reprezintă un fel de desacralizare, dacă nu cumva mai mult, adică o încercare diavolească de discreditare a Bisericii Mîntuitorului în ochii credincioşilor. Tot ca precauţie, practicanţii acestui discurs subliniază că Biserica însăşi e lovită, dacă sînt loviţi preoţii ei.

Deşi se referă la acelaşi lucru, acuzaţia şi apărarea nu au legătură una cu cealaltă. Prima ţine de o logică a orizontalei (în relaţie cu cetatea), a doua – de logica verticalei (în raport cu Cerul). După părerea mea, acuzaţia şi apărarea sînt, amîndouă, un amestec de adevăr şi exagerare, dar, mai grav, ambele mustesc de intoleranţă. Au dreptate cei care spun că aria de cuprindere a lustraţiei trebuie să se extindă cît de mult se poate în lumea românească (acuzarea), dar e adevărat şi că Biserica sau, în fine, oamenii ei de vază nu trebuie tîrîţi în noroi alături de un Pleşiţă şi de un Merce, decît dacă se dovedeşte că au făcut ceea ce Pleşiţă şi Merce au făcut – ceea ce e foarte greu de crezut. Deocamdată, legalmente, stigmatul poartă acelaşi nume şi pentru unii, şi pentru alţii: „poliţie politică". Nu are dreptate grupul acuzator cînd spune că un preot colaboraţionist nu merită sutana, din simplul motiv că nu el e competent să decidă acest lucru. Doar Biserica şi, mai important, credincioşii direct legaţi de sacerdoţiul colaboraţionistului pot judeca. Căci Dumnezeu, sînt sigur, a decis deja în această chestiune, dar problema este că vom afla răspunsul Lui abia la Judecată. Nu are dreptate Biserica, cînd asumă că e intangibilă pentru că „target"-ul ei principal nu e această lume. Pregătindu-ne pentru lumea cealaltă, Biserica lucrează aici. Asta implică responsabilităţi aici, în faţa oamenilor, căci ei şi natura lor păcătoasă sînt materia primă a acestei lucrări. Discursul care face din Biserică ceva intangibil şi perfect imun e profund greşit. Isus a fost om, a venit pe această lume, şi nu

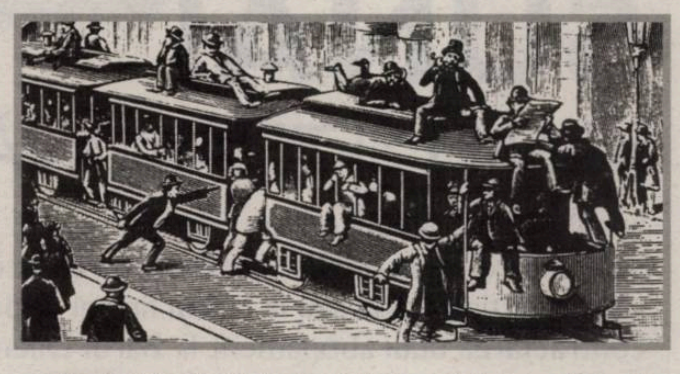

pe alta. Deşi împărăţia Lui se întinde peste tot, cuprinde şi pe cele văzute şi pe cele nevăzute, şi pe cele de aici şi pe cele de dincolo, Biserica Lui există aici, în această lume, şi nu în alta.

Poate că ar fi mai bine dacă societatea românească dă un timp mai lung Bisericii spre a se curăţa singură, fără să o forţeze, fără să o asedieze mediatic, dar trimiţînd mesaje morale clare şi susţinute prin grupurile de enoriaşi care află despre poliţia politică a preoţilor lor. Visez o comunitate care, aflînd că preotul a colaborat cu Securitatea, nu se mai duce la biserica de care aparţine, ci merge la altele. Abandonarea credinţei este cea mai rea soluţie, căci abia aşa acţiunea Securităţii îşi atinge scopul ultim. Alegerea unui alt lăcaş în care, cu încredere, oamenii se apropie de preot şi de Dumnezeu este atitudinea care cred că ne trebuie. Asemenea atitudini sînt mai eficiente întru „curăţirea" Bisericii decît orice audiere la CNSAS, talk-show sau dosar „scăpat pe surse" către presă.

ready made

„30 septembrie – Ziarul «Lumina» din Craiova publică în numărul din 11 septembrie 1914 un dureros articol, «Oameni liniştiţi», asupra lui I.I.C. Brătianu, primul-ministru, care în zilele acestea de înfrigurată aşteptare a fost găsit de un bătrân liberal citind liniştit într-un hamac o carte literară."

(G.T. Kirileanu, *Însemnări zilnice. 1906-1960,* Editura Albatros, 2004)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

60°

Dezleagă astrointegrame
şi-ai să ajungi departe,
pentru că numărul de grame
de creier se împarte,

fără să scadă,-n pătrăţele
pe cari doar perspicacii
le umplu cu succes, căci ele
nu-s pentru... coada vacii!

De pildă,-n patru litere,
un sinonim la *zimbru,*
sau, dar în cinci, la *ţitere*
şi, tot în cinci, la *timbru;*

sau „la soluţie“, doar în trei:
„metalul norocos
al Leului“. — Numai să vrei,
şi totu-i de folos.

Astfel încît, după ce umpli
şi spaţiile cu raster,
îţi mai rămîne doar să umbli
să te înscrii la master.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Piscul cîinelui

Încercarea unei scurte excursii mi-a relevat o surpriză cît se poate de neplăcută: Cabana Piscul Cîinelui nu mai e o cabană. Era o simplă plimbare de la Sinaia... Nu mai fusesem niciodată acolo, probabil pentru că mi se păruse ceva prea uşor. Cum însă, cu timpul, lucrurile simple capătă – se pare – valoare, m-am hotărît să merg şi la Piscul Cîinelui. Trecînd peste dificultatea găsirii drumului dincolo de calea ferată (nu era nici un indicator), am descoperit că acesta era proaspăt refăcut, cu rigole, întăriturii de piatră şi parapet metalic de siguranţă. Jos, la începutul drumului, e un semn de acces interzis pentru maşini şi o plăcuţă pe care scrie „Cabana Piscul Cîinelui închisă temporar pentru renovare“. Am zis că totuşi merită să urc pentru a vedea măcar panorama Sinaiei. Numai că, odată ajuns în apropierea cabanei, am descoperit o nouă plăcuţă pe care scrie cu litere roşii: „Accesul persoanelor străine interzis. Proprietate privată“. Poteca spre vîrf e deviată aşa încît să nu mai treacă prin curtea cabanei. N-am înaintat dincolo de această placă, dar de la distanţă am putut zări, pe terasa de unde timp de zeci de ani turiştii au admirat Bucegii şi vederea Sinaiei, nişte pantaloni de trening albaştri, chiloţi şi alte rufe înşirate la uscat pe sfoară. Sub terasă erau adunate lemne de foc cît pentru un regiment nemilos cu pădurile. Din cîte ştiu, cabana a aparţinut Touring Clubului, aşa că nu e plauzibil să fi fost retrocedată vreunui fost proprietar. Nu sînt împotriva privatizării cabanelor, dar cred că ele trebuie să rămînă tot cabane. Nu cred că-i normal ca *Babele* să devină obiect de admiraţie într-o curte particulară, pentru bucuria familiei şi prietenilor cine ştie cărui descurcăreţ, sau tăul *Porţii* din Retezat să ajungă piscina privată a vreunui individ. Tot aşa şi cu Piscul Cîinelui, în ciuda numelui predestinat sper să rămînă al tuturor oamenilor. Localnicii din vale nu ştiau cine a luat cabana şi mi-au spus doar printre dinţi că e vorba de „un privat“ şi că „adio, cabană!“. N-am aflat încă cine şi cum a luat-o. Se mai poate spera că noul proprietar o va redeschide circuitului turistic, dar, după toate aparenţele, e puţin probabil. Cînd ai de gînd aşa ceva, afişezi exact ce vrei să faci, cît durează lucrările (deşi ele par deja terminate), numărul autorizaţiei de şantier şi aşa mai departe. De neînţeles e şi cum un drum public a ajuns să deservească exclusiv o proprietate privată (pentru că el se opreşte acum la acea proprietate particulară). De asemenea, cum e posibil ca o potecă turistică să fie deviată dintr-o poiană înierbată şi luminoasă, pe un tăpşan noroios din pădure? Pentru aşa ceva nu e cazul să avem vreun fel de înţelegere, mai ales după ce am asistat ani întregi la confiscări de cabane şi chiar de munţi întregi, de către vajnicii activişti PCR, care-şi rontunjeau acolo burţile la chiolhanuri imbecile şi după ce o mulţime de cabane au ars de la Revoluţie încoace, iar nouă guverne succesive n-au catadicsit să găsească vreo soluţie pentru turismul montan. Cum să dai o cabană publică unuia care îşi expune boarfele pe terasa ei? Şi de ce nici măcar locuitorii Sinaiei nu ştiu nimic precis despre această afacere? Pînă la urmă, sînt convins totuşi că vor afla şi ei, şi noi, turiştii din Bucureşti.

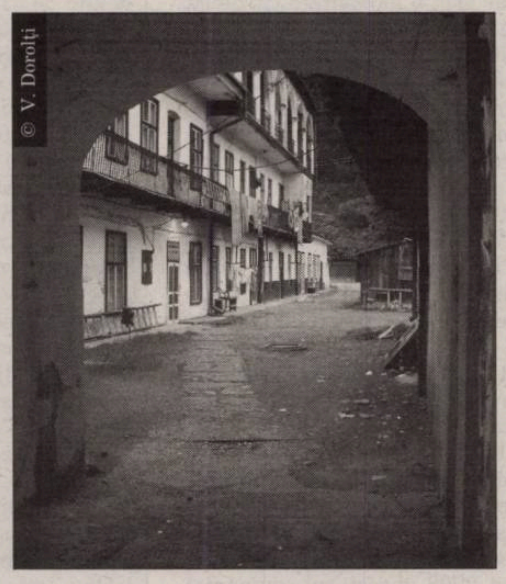

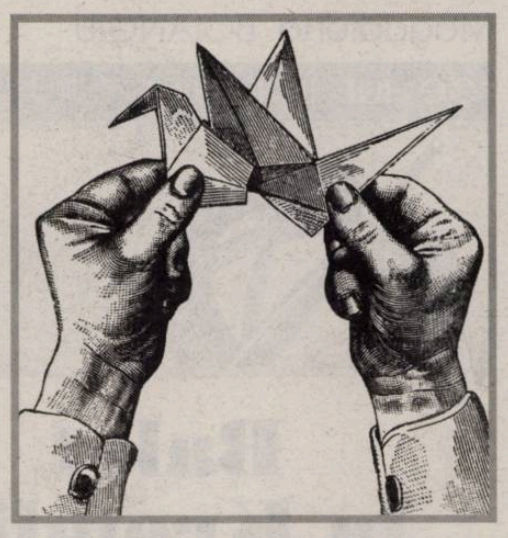

PUBLICITATE

SUNĂ!
DILEMA VECHE
VENIM ŞI TE ABONĂM NOI!
Sună* la 021/407.54.64 sau 021/407.54.66, de luni până vineri, între orele 9.00 şi 18.00 şi un reprezentant Dilema Veche va veni la tine acasă sau la sediul firmei unde lucrezi, pentru contractarea unui abonament la ziarul Dilema Veche.

*Dacă locuieşti în Bucureşti, Craiova, Sibiu, Râmnicu Vâlcea, Piteşti, Cluj Napoca, Timişoara, Braşov sau judeţele Ialomiţa şi Sălaj.

SUNĂ ŞI VENIM LA TINE!
sau trimite e-mail la abonamente@adevarulholding.ro

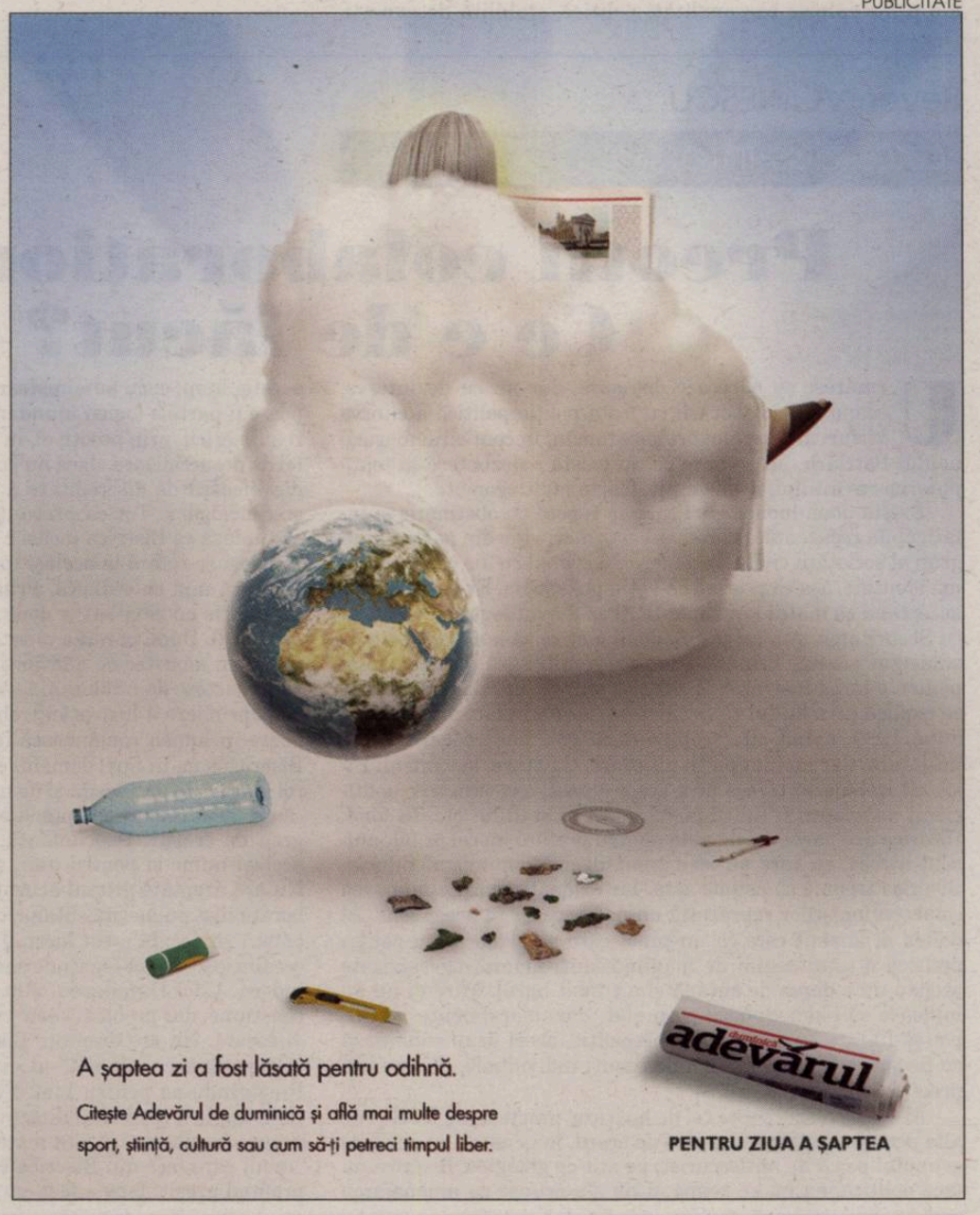

A şaptea zi a fost lăsată pentru odihnă.
Citeşte Adevărul de duminică şi află mai multe despre sport, ştiinţă, cultură sau cum să-ţi petreci timpul liber.
adevărul
PENTRU ZIUA A ŞAPTEA

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

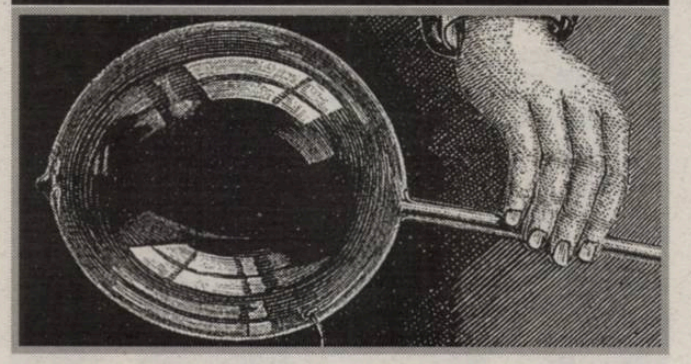

Treji de la război încoace

Sînteţi obosiţi? Habar nu avem noi ce e aia să fii obosit. Traducătoarea mea din România, Ioana, şi doi dintre colegii ei, tineri jurnalişti, au traversat Atlanticul – de la Bucureşti la Amsterdam, de la Amsterdam la Atlanta, au închiriat o maşină şi au condus tot drumul pînă la New Orleans, cu doar o oprire la Montgomery, Alabama, unde şi-au vizitat nişte prieteni. Cînd au ajuns la New Orleans, pe la orele 2 din noapte, au pus cap compas direct pe Bourbon Street, ajungînd în paturi de-abia pe la 5. La 9 erau deja gata pentru micul dejun. Şi eu sînt destul de fier-tare în chestii din astea, dar aceşti est-europeni cred că îşi scot pîrleala pentru toţi anii de comunism în care au dormit, în timp ce dictatorul bătea cîmpii la televizor. Ce vremuri! Odihnă totală.

Cu toate acestea, românii nu deţin monopolul asupra unui astfel de program. Toată lumea lucrează din zori şi pînă în creierii nopţii şi pare că au uitat, cu toţii, cele trei principii care trebuie să guverneze facerea oricărui lucru: 1) vrei să-l faci? 2) ai nevoie să-l faci? şi 3) este lucrul acela un dar pentru tine însuţi? Dacă răspunsul la cel puţin două din aceste întrebări este „nu“, întoarce-te pe partea cealaltă şi mai dormi un pic. De fapt, Ioana, neobosita româncă, este cea care mi-a spus acestea. Ai nevoie de o persoană ocupată pînă peste cap, ca să-ţi propovăduiască cum e cu vrutul şi făcutul.

După micul dejun, le-am oferit românilor un tur al French Quarter, versiunea prescurtată (de mine): Faulkner Bookstore, unde s-au întîlnit cu Joe di Salvo, fluviul Mississippi, unde şi-au adus aminte de cărţile de copii cu fluviul Mississippi, Jeanne d'Arc, Cercul Papal din Jackson Square, Piaţa centrală. Şi după aia ne-am dus la Molly's. Citiseră cu toţii cartea mea despre New Orleans (de fapt, Ioana a tradus-o în româneşte), aşa că au avut sentimentul că ştiu locul de cînd lumea. Molly's este incredibil de cunoscut în România datorită cărţii cu pricina şi apariţia unui Molly's la Bucureşti este o simplă chestiune de timp. La Molly's au primit prima lor Abita şi le-am făcut cunoştinţă cu unii dintre prietenii mei.

Acolo le-am spus că nu mi se pare corect ca, pe măsură ce îmbătrînesc, să muncesc tot mai mult. Toată lumea a rîs şi, la aste vorbe, Sir Charles a spus: „Hai să nu vorbim despre ce e şi ce nu e cinstit“. Spunînd „necinstit“ nu se referea la noi, ci la întregul New Orleans, la întreaga Americă, poate la întreaga lume. Le-am spus asta românilor mei şi ei s-au prins din prima, pentru că istoria lor n-a prea avut parte de lucruri „cinstite“. Cu toate acestea, s-au distrat pe cinste, aşa că probabil au răspuns cu „da“ la cel puţin două dintre principii. După ce au devenit dependenţi de Abita, s-au dus în oraş, să asculte muzică. Eu m-am dus să trag aghioase. A doua zi dimineaţă au pornit din nou către Atlanta.

Acum, Ioana traduce acestea undeva între Alabama şi Georgia, iar eu mă gîndesc să mă prefac că sînt la Sibiu, acel paşnic oraş medieval în care m-am născut şi în care mi-am dormit copilăria şi adolescenţa, dar am auzit că au văruit vechile clădiri şi locul mişună de turişti.

traducere de Ioana AVĂDANI

BARBURISME

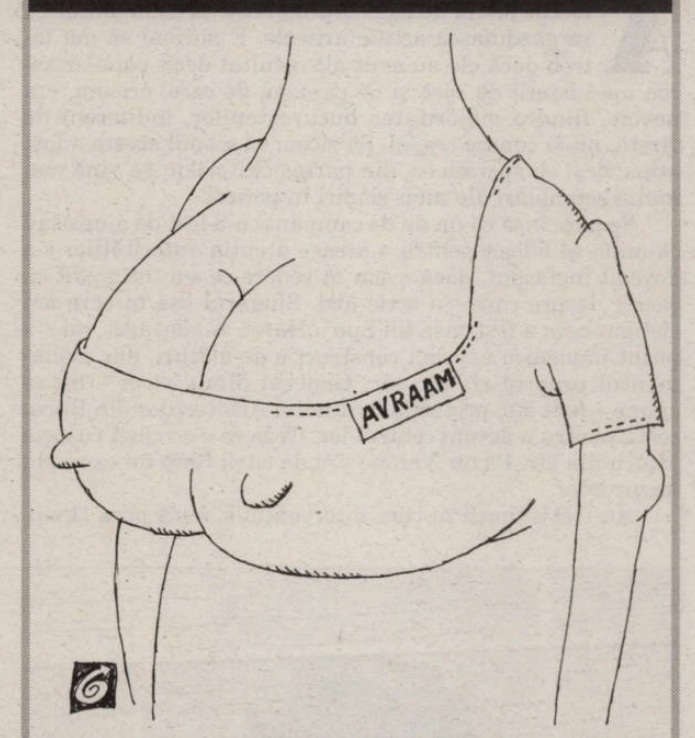

Desen de Ion BARBU

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Întreprinderea universitară

– 8% din salariul meu este pentru *competence building*.

–!?

– Da, din timp în timp mă cheamă la el managerul universităţii şi mă întreabă ce competenţe mi-am dezvoltat de cînd nu ne-am mai văzut. Şi dacă n-am făcut nimic, îmi taie 8% din salariu!...

– Şi tu ce faci?

– Păi, am vrut să învăţ franceză, dar a spus că nu se pune, asta e pentru plăcerea mea. Eventual chineza, asta ar merge, la limită. Dar mai bine ceva de genul managementul emoţiilor, pricepi, adică ceva cu adevărat util pentru mine şi pentru societate!

– Glumeşti?

– Nu mai glumesc. Zilele trecute tocmai am dat afară trei sociologi din departament pentru că nu au *embraced the change* cu destulă convingere, aşa că nu mai glumesc. Cercetez. O colegă a propus o temă de cercetare despre antropologia schimbării universitare, toată nebunia asta cu managementul calităţii & co. *It's magic!* Magie pentru intelectuali... Cînd a venit transferul ăsta de management privat la serviciile publice, toţi au făcut grevă, poşta, asistenţa medicală, rînd pe rînd, că şi-au dat seama că o să-i termine. Numai profesorii universitari au fost încîntaţi: „calitate“, „excelenţă“, „economia cunoaşterii“, *great!* Nu au declarat la Lisabona că, pînă în 2010, vor să facă din UE cea mai performantă „economie a cunoaşterii“ din lume? Şi pentru asta trebuie să reformezi învăţămîntul. Pentru profesori era ca un vis iluminist *empowered by IBM*. Majoritatea lor n-au înţeles nimic nici acum...

– A ajuns şi la noi...

– Ştiu, am fost în Macedonia, în Bulgaria... Mi-ar face mare plăcere să revin în România, dar n-am timp. Cu cît ajunge mai departe, spre periferie, cu atît e mai amuzant!

– Şi copiii tăi ce fac? – dau eu să schimb vorba.

– Păi, Alice tocmai a venit acum din Spania, de la un master, şi pleacă în Egipt pentru alte trei luni, în cadrul aceluiaşi master. Studii mediteraneene, sau aşa ceva... E un program complementar. Pînă acum a făcut cîte 2-3 luni în vreo 8-9 universităţi din Europa. Mobilitate! *It's magic again!* Pînă acum nimeni nu a demonstrat că, dacă te muţi la fiecare trei luni în altă universitate – şi în altă cultură! –, înveţi mai mult şi mai bine. Dar mobilitatea înseamnă diversitate – alt cuvînt magic! –, aşa că e bine oricum...

Stilul S., desigur, nu trebuie să iei nimic pe nemestecate, dar totdeauna prinde bine să deschizi urechile cînd vorbeşti cu el. Pe de altă parte, dacă vrei să înţelegi despre ce este vorba, e într-adevăr mai simplu să te uiţi la astfel de ţări precum Anglia sau Danemarca, la „concursurile de excelenţă“ din Germania sau, mai recent, la „reforma“ din Franţa. În toate aceste cazuri, idealul managerial este clar şi explicit, universităţile trebuind să devină şi ele, ca toate celelalte sectoare publice, unităţi antreprenoriale eficiente pe piaţa generală. Modelul de succes al întreprinderii postindustriale trebuie transferat ca atare şi în domeniul învăţămîntului, care nu-şi mai poate permite naiva sa autonomie academică. El este liber doar să cîştige sau să piară, ca orice altă întreprindere în acest darwinism al competenţelor de piaţă. E atît de simplu!...

Pentru ca acest lucru să se întîmple, universităţile trebuie să treacă mai întîi printr-o criză – adică să li se limiteze drastic finanţarea publică, pe motive de regulă inventate din lipsă generală de bani. Fără bani, îţi vine mintea la cap şi începi să te agiţi ca să faci rost de bani – ceea ce este deja primul pas spre o logică de piaţă. Pasul următor constă în a înlocui conducerea colegială tradiţională a universităţilor cu una managerială: profesorii nu se mai conduc pe ei înşişi, ci se cer conduşi de tehnocraţi competenţi care să-i scoată din belea. Aceştia vor regîndi apoi serviciile educaţionale în ansamblul lor pentru a le face rentabile şi pentru a convinge întreprinderile să investească în ele – ceea ce înseamnă întotdeauna schimbarea drastică a ritualurilor universitare clasice şi controlul la fel de drastic al întregii activităţi profesorale, la limită eliminarea cadrelor didactice „neperformante“. Performanţa se măsoară însă, în primul rînd, prin procentul de angajare la trei luni şi salariul mediu al absolvenţilor la trei ani de la terminarea studiilor – ceea ce poate dezavantaja din start anumite domenii. Gradul de reuşită astfel măsurat te plasează apoi într-un clasament internaţional, în funcţie de care sînt atraşi mai mulţi sau mai puţini studenţi plătitori şi donaţii mai mult sau mai puţin generoase.

© L. Muntean

Totul se ţine, e coerent şi consecvent. Problema este că nimeni nu ştie dacă, pe termen lung, acest sistem chiar este atît de eficient social pe cît pretinde, dacă aşa chiar se învaţă mai bine. Şi mai este o problemă: oare a învăţa doar pentru a cîştiga chiar este cel mai inteligent lucru pe lumea asta?

La noi, la tot acest complicat proces se adaugă un aspect uşor comic. Principalii susţinători ai acestei strategii evident neo-liberale sînt intelectuali umanişti care se declară, la fel de evident, mari adepţi ai dreptei. Ceea ce îi mînă pe ei în luptă este de fapt dorinţa absolut legitimă de a înlătura astfel incompetenţa comunistă şi moştenirile sale multiple. De aceea se şi declară, deopotrivă, păzitori ai moralei civice de pericolele unei stîngi insidioase. Pe de altă parte, miza finală a acestor intelectuali este, de fapt, revenirea la *adevăratul* învăţămînt, tradiţional şi umanist, autonom şi iluminist, salvat astfel de mercantilismul mărunt al universităţii de piaţă (lucru pe care pot să-l înţeleg atît de bine...). Din această perspectivă, ei sînt astfel, de fapt, cei mai mari critici ai acestei drepte pe care o adoră şi mult mai apropiaţi de această stîngă pe care o detestă şi cu care împărtăşesc, fără să ştie, aceeaşi critică a mercantilismului universitar.

S-ar putea ca acestor universitari umanişti să le fi scăpat într-adevăr ceva, după cum sugera S.

Andrei PIPPIDI

SOS București

Bilanț

A trecut un an de cînd *Dilema veche* are amabilitatea să găzduiască aceste articole. E normal să mă întreb dacă ele au avut alt rezultat decît popularizarea unei istorii de case şi de oameni, de care, oricum, era nevoie, fiindcă majoritatea bucureştenilor, indiferent de vîrstă, nu-şi cunosc oraşul. Să zicem că scopul acesta a fost atins, deşi eu speram ca, din partea cititorilor, să vină mai multe semnalări ale unor clădiri în pericol.

Se pare însă că un an de campanie n-a fost de ajuns sau că mijlocul folosit pentru a atrage atenţia autorităţilor s-a dovedit ineficient, dacă avem în vedere ce s-a întîmplat cu casele despre care s-a scris aici. Singurul caz în care am cîştigat ceva a fost casa lui Spiru Haret. E adevărat, nu s-a putut împiedica enorma construcţie de alături, dar monumentul propriu-zis din str. General Manu va fi – mi se spune – luat sub protecţia Ordinului Arhitecţilor din Bucureşti, pentru a deveni centrul lor. Ceea ce s-a reuşit cu casa Mincu din str. Pictor Verona era de cîtva timp un exemplu încurajator.

Au fost situaţii în care intervenţia a venit prea tîrziu.

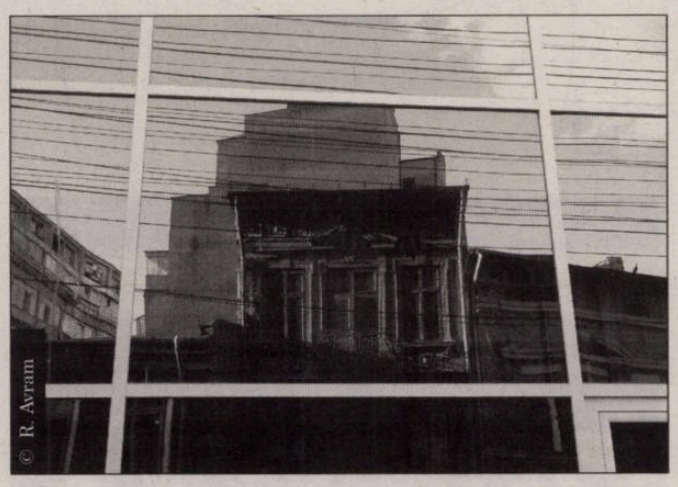
© R. Avram

Tot în *Dilema,* dar înainte de a începe colaborarea regulată, am protestat contra demolării casei din str. Povernei, nr. 9, fostă a junimistului Theodor Rosetti, cumnatul lui Cuza-Vodă, şi unde locuise într-o vreme Luchian. Reacţiile au fost două: o mustrare neobişnuit de acră de la conducerea SNSPA, fiindcă îndrăznisem să cred că s-a urmărit extinderea clădirii vecine (şi mi-am cerut scuze cu umilinţă), apoi un răspuns oficial din partea Direcţiei pentru Cultură, Culte şi Patrimoniu Cultural Naţional. Hîrtia, plină de ştampile şi semnături, printre care a dlui Ştefan Damian, un adevărat Schwarzenegger demolator al caselor vechi din Bucureşti, îmi aducea la cunoştinţă foarte respectuos că Th. Roşetti n-a locuit unde am spus eu, ci mai încolo, unde se află un centru de proiectare, deşi clădirea e clar mai nouă. Din păcate pentru ei, cei care au compus acest fals nu ştiau heraldică, aşa că nu recunoscuseră cele trei roze, blazonul familiei, de pe frontonul casei dărîmate.

Distrugerea casei Miclescu de pe Şoseaua Kiseleff s-a oprit, dar după prăbuşirea tavanului din vasta sală de bal de la parter. În schimb, nr. 8 din str. Visarion este decapitat deasupra ferestrelor, căscat ca o găoace goală ca să se umple de ploaie. Intervenţia Institutului Naţional al Monumentelor n-a putut împiedica această sălbăticie, iar comportarea frauduloasă a proprietarului (încă anonim) nu l-a expus sancţiunilor cuvenite. Zadarnice au fost mai multe emisiuni TV care au denunţat vandalismul. Casa Lalu din Piaţa Romană a fost deocamdată cruţată; pînă cînd?

Sfidătoare este, în continuare, nesimţirea proprietarului din Piaţa Romană, nr. 1: una din operele lui Mincu se sfărîmă sub ochii noştri. Pe Calea Moşilor, la numerele 134-136, unde a locuit revoluţionarul bulgar Karavelov, chiar dacă s-a mai rînit din mormanele de gunoi, nu s-a făcut nici o încercare de a reabilita ultimul din vechile hanuri bucureştene, Solacolu. Pe strada N. Filipescu, lîngă consulatul Statelor Unite, din casa Holban mai există doar un zid, în dosul căruia se pun temeliile unei clădiri care va avea trei niveluri subterane şi, deasupra parterului, încă cinci etaje! Alături, viţa-de-vie acoperă sumbra casă Daniel (nr. 30), cu masivele coloane de la intrare, de care încă nu s-a apropiat buldozerul. Totuşi, se pare că a avut loc o tranzacţie şi cumpărătorul s-a interesat dacă este monument istoric, cu alte cuvinte: dacă demolarea ar fi permisă...

Crima cea mai odioasă este la Sf. Iosif, ridicarea blocului ale cărui 20 de etaje se văd de departe ca gîtul unei girafe. În faţa sa, între două nobile case vechi, str. Berthelot nr. 7 şi str. Luterană nr. 14, a apărut un P+6 mătăhălos. O întrebare pe care nu ştiu de ce nu şi-o pune nimeni: al cui era terenul strîmt pe care s-a plantat acest viitor hotel?

În concluzie, războiul continuă şi poziţiile noastre cad

© R. Avram

una după alta. Cum se spunea în comunicatele din '44: „trupele s-au retras pe aliniamente dinainte stabilite". Ca atare, mă gîndesc la noi forme de luptă, cum ar fi să întocmim anual o listă de monumente în pericol (în Bucureşti), cu consultarea tuturor surselor competente (în Anglia se face aşa ceva), şi ea să fie lansată public, în prezenţa primarului general şi a primarilor de sector, făcîndu-se în jurul ei o publicitate care să nu le îngăduie să nesocotească acest demers.

PUBLICITATE

DILEMATECA
SCRIERI • AUTORI • LECTURI

Din 31 august, găsiți la chioșcurile de presă numărul 16. Doar 5,50 lei.

Din cuprins:

- DOSAR: Mircea Vasilescu, *Un fals mit: „moartea lecturii"*
- ANCHETĂ: Cărți dragi, traduceri grele
- INTERVIU cu Lucian Dan Teodorovici: *„În fața bunicii nu am curajul să mărturisesc că sînt scriitor"*
- FRAGMENTE: Salman Rushdie, *Versetele satanice*
- PROFIL: Simona Kessler, agent literar
- RĂSPUNDE! – Politica din cărți și cărțile care au făcut politică

Dilemateca
Îți dă de citit

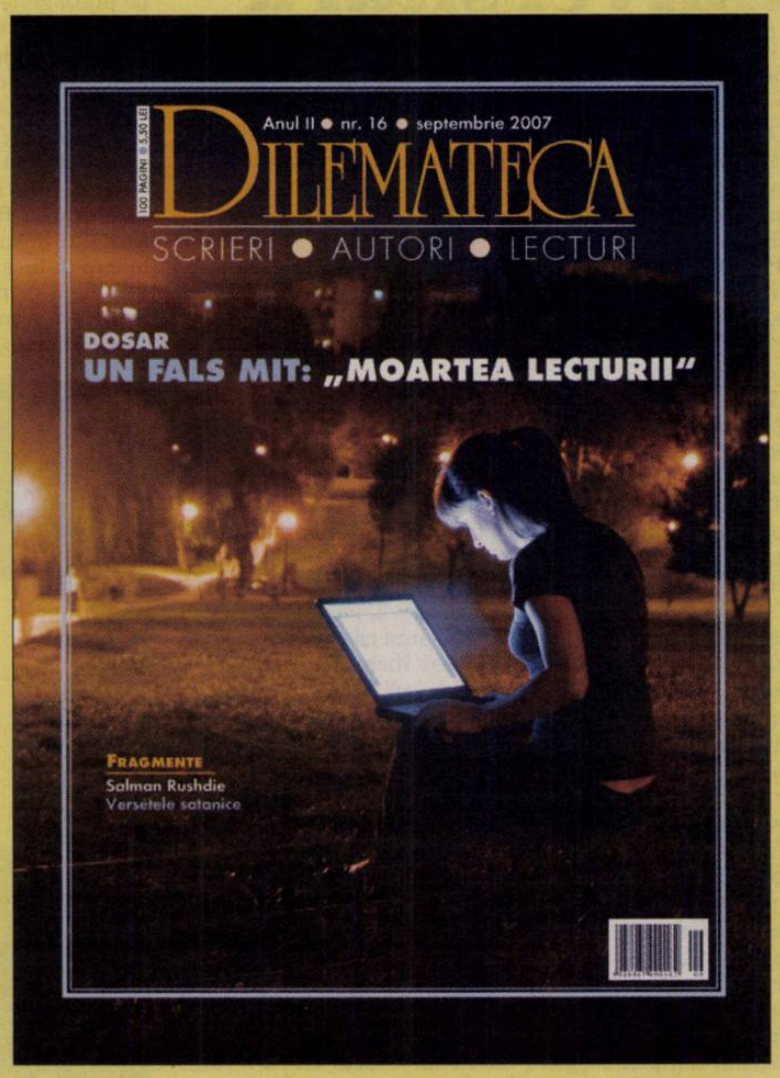

Texte şi opinii de: *Mircea KIVU (sociolog)* ● *Aurora LIICEANU (psiholog)* ● *Laura PASCU (reprezentantă a Asociaţiei pentru Protecţia Consumatorilor)* ● *Adina ROSETTI* ● *Mircea VASILESCU* ● ***Coordonatorul temei:*** *Andrei MANOLESCU*

Consumul care ne consumă

Dintr-o economie centralizată, în care totul părea controlat, deşi nu era, în care nici măcar puţinele produse care se găseau nu erau sigure şi puteau dăuna cumpărătorilor, fără să se afle ceva, românii au fost aruncaţi într-o altă extremă. O piaţă sălbatică, nestăpînită, în care adesea au pătruns lucruri de proastă calitate sau pur şi simplu periculoase. Varietatea bunurilor de consum a depăşit puterea de informare a omului obişnuit, intrat într-un fel de junglă, fără nici un fel de ghid. O situaţie care s-a îmbunătăţit, dar foarte încet. Astăzi, se poate spune că pe lîngă diversitate, majoritatea produselor sînt mult mai sigure şi de calitate mult mai bună decît înainte (în ciuda nostalgiilor unora). Există însă o mare sensibilitate: deşi mai pregătită în faţa etichetelor sau a contractelor de cumpărare propriu-zise, opinia publică e vulnerabilă şi intră uşor în panică în faţa campaniilor şi manipulărilor comerciale. Un neajuns... de tip mai occidental, ce-i drept.

Politici şi dioxină

N-au trecut mai mult de cîteva săptămîni de cînd spaima colectivă luase numele de Danone. În cunoscutul iaurt franţuzesc ar fi fost, cică, o substanţă extrem de periculoasă, şi anume, dioxina. Asociată de presă în mod cît se poate de sugestiv cu figura preşedintelui Ucrainei, Victor Iuşcenko, pe care se pot observa urmele unei otrăviri cu această substanţă. După ce a retras mai multe loturi din acest produs, Autoritatea Naţională Sanitar Veterinară şi pentru Siguranţa Alimentelor a anunţat că în urma analizelor s-a constatat că valoarea dioxinei din iaurturi se încadrează în limitele normale (0,22 picograme la gramul de grăsime, faţă de 3 picograme care este limita maxim admisă). Reprezentanţii firmei au spus că asemenea suspiciuni sînt frecvente şi că n-au informat publicul atunci cînd le-au avut, pentru că analizele făcute în laboratoarele proprii au arătat că alarma era falsă. Suspectă de prea multă dioxină era aşa-numita gumă guar, folosită ca aditiv. În plin scandal, patronatele autohtone din industria laptelui, concurente cu Danone, au ţinut să spună că fabricile româneşti nu utilizează guma guar la fabricarea iaurturilor (cei de la Asociaţia pentru Protecţia Consumatorilor atrag atenţia în acelaşi timp că guma guar se găseşte în multe alte produse alimentare). Cei de la Danone au spus la rîndul lor că suspiciunea, răspîndită public, i-a costat o scădere a vînzărilor cu zece procente.

Păcatele chinezilor

Tot recent, a izbucnit un mare scandal legat de jucăriile chinezeşti, după ce compania americană Mattel a retras de pe piaţă peste 800 de mii de jucării, între care şi păpuşile Barbie, pentru că vopseaua lor ar fi conţinut plumb peste limita admisă. Imediat, comisarul european responsabil cu protecţia consumatorului, Meglena Kuneva, a anunţat verificarea siguranţei jucăriilor în toată Uniunea Europeană. S-a verificat şi în România, dar nu s-au găsit jucării din loturile potenţial periculoase. La control au fost însă luate şi hainele fabricate în China pentru că a venit informaţia că au fost descoperite textile chinezeşti (din lînă şi bumbac) cu conţinut ridicat de formaldehidă... în Noua Zeelandă. Formaldehida e o substanţă care poate provoca iritarea ochilor, nasului, gîtului sau pielii. Despre standardele de calitate ale produselor chinezeşti se discută pe plan mondial, în special după recentele avertizări venite din partea Statelor Unite. (Tema a fost tratată chiar la nivelul cel mai înalt, la Sydney, între preşedinţii George W. Bush şi Hu Jintao.) În ultimele cîteva decenii, autorităţile române n-au mai făcut controale orientate exclusiv asupra produselor chinezeşti, deşi piaţa românească a fost mereu plină de ele.

Alarme false

Dar, dacă reverberaţiile politicii americane se simt în această chestiune pînă la Bucureşti, moda americană a culturilor de plante modificate genetic provoacă reacţii de respingere. În această chestiune, România urmează politica Uniunii Europene, care descurajează cultivarea unor asemenea soiuri. La o recentă reclamaţie din partea organizaţiei ecologiste Greenpeace, potrivit căreia în Insula Mare a Brăilei ar fi existat culturi de porumb şi soia modificate genetic, care puteau „ajunge în farfuriile românilor", autorităţile au sărit, cu mic cu mare, să verifice. N-au găsit decît mici suprafeţe pe care era într-adevăr porumb modificat genetic, dar experimental şi cu autorizaţii perfect legale. Nici urmă, în schimb, de soia modificată genetic, pentru care activiştii Greenpeace spuneau că au chiar un sediu GPS, unde poate fi găsită. Organizaţia duce o campanie sonoră împotriva organismelor modificate genetic, despre care spune că există în mod sigur pe undeva prin România, cultivate ilegal, dar pînă acum n-a reuşit să le depisteze. După cum nu s-a reuşit nici dovedirea ştiinţifică, fără tăgadă, a nocivităţii pentru om a acestor culturi (ceea ce nu înseamnă neapărat că sînt bune).

A fost sau n-a fost – ori despre fluturarea gripei aviare –

E încă proaspătă în mintea tuturor agitaţia de anul trecut, cînd mai bine de o sută de localităţi au fost în carantină. Jandarmii i-au închis pe oameni în propriile sate şi chiar oraşe, pînă cînd Comisia Europeană a atras atenţia că ar trebui oprită mai degrabă circulaţia păsărilor, decît cea a oamenilor. Numărul păsărilor sacrificate s-a ridicat la sute de mii, iar pagubele directe, la zeci de milioane de euro. Nu toată lumea a pierdut. Vreo 12 milioane de euro au intrat în conturile unei firme de dezinfectare din Iaşi, selectată fără licitaţie, în urgenţa împrejurărilor. Lumea n-a uitat nici cum erau stropite roţile maşinilor de către indivizi cu halate şi măşti albe, nici că atunci cînd alerta se încheiase deja de mult, la frontiere, o firmă privată percepea încă bani pentru dezinfectare. Unii specialişti au explicat ulterior şi că virusul gripei aviare nu rezistă pe roţile maşinilor, fie ele dezinfectate sau nu. Reprezentantul local al Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii, Victor Olşavszky, a declarat că evoluţia bolii în România a fost fără precedent în lume: „Modul în care s-a extins, brusc şi rapid, pe o arie geografică destul de întinsă (...), în celelalte ţări unde am văzut acest fenomen al epidemiei de gripă aviară, nu s-a mai produs".

Exporturile au fost oprite o vreme, iar lumea n-a mai cumpărat carne de pasăre, cu sentimentul că uneori calamităţile determină sacrificii. Mai zilele trecute însă, ministrul Agriculturii, Decebal Traian Remeş, a declarat: „În Ministerul Agriculturii nu avem o dovadă medicală, un buletin de analiză care să certifice fără tăgadă existenţa gripei aviare. Neavînd acest document, nu pot să trec şi să-i despăgubesc pe cei care au suferit pagube ca urmare a acţiunilor unor autorităţi lacome să facă, pe apă chioară, bani frumoşi".

În replică, fostul ministru Gheorghe Flutur a continuat să susţină că a existat gripă aviară şi că nu ne putem juca cu buletinele de analize internaţionale. El a spus că Remeş dă dovadă de rea-credinţă. „Ceea ce spune este o ipocrizie. Are doar scopul de a da în mine."

Vitamina C sau apa chioară?

De curînd s-a descoperit (de către nişte cercetători britanici) că vitamina C nu ar avea aproape nici un fel de efect preventiv sau terapeutic împotriva răcelilor (exceptîndu-i pe sportivi şi soldaţi?!). Prezentarea studiului, care ar fi fost făcut pe parcursul mai multor decenii, aproape că nu mai lasă loc îndoielilor. Unele întrebări nu pot fi însă oprite. De ce atîtea generaţii au înghiţit zeci sau sute de milioane de pastile de vitamina C, sperînd că scapă de răceală sau gripă? Ce se întîmplă dacă apare un alt studiu care va repune în drepturi biata pastilă? Cîte alte medicamente înghiţim acum degeaba, doar pentru că nu li s-a dovedit încă ineficienţa? Ştim că aspirina a trecut şi ea prin diverse stadii de graţie şi dizgraţie. Ştim că piramidonul a fost interzis după o îndelungată folosinţă publică. Şi cu cît ştim mai multe, cu atît ne dăm seama că nu ştim nimic. Multe spaime existente în conştiinţa colectivă nu au primit încă o confirmare oficială sau ştiinţifică. Una este pur şi simplu apa de la robinet. Pe măsură ce ţara se dezvoltă, creşte şi numărul celor care nu mai beau decît apă îmbuteliată. Cei mai mulţi cred că apa de la reţea face rău. În cazuri izolate chiar aşa şi este. Nu există însă dovada că, în general, apa de la robinet n-ar fi potabilă. Şi ar fi o adevărată grozăvie dacă într-adevăr n-ar fi bună de băut.

© S. Ivanoschi

Cînd vine lupul?

De gripă aviară n-a murit pînă acum nimeni în Europa. Se pare însă că ar fi murit de encefalopatie spongiformă, adică de boala vacii nebune, maladia care a provocat o mare agitaţie, rămasă, în deceniul trecut, într-o confuză uitare. Dar de pliculeţele cu antrax vă mai amintiţi? Se spunea că teroriştii ar încerca să provoace în Occident o epidemie de antrax, în condiţiile în care existau boli mult mai adecvate unei asemenea intenţii. Orice praf alb era suspect. Românii nu s-au prea speriat atunci pentru că, la noi, antraxul apare periodic pe cale naturală şi se ştie că pericolul e limitat. Serviciile de securitate din Occident au fost însă într-o mare alertă, sau cel puţin aşa au părut a fi.

*De bună seamă, există o mulţime de pericole reale care ne pîndesc în calitatea noastră inevitabilă de consumatori. De unele n-avem habar, de altele am auzit, dar nu ne e clar în ce măsură sînt adevărate. Să ignorăm asemenea alarme, riscînd să ne îmbolnăvim, sau să le luăm în seamă pe toate, riscînd să înnebunim? Cum putem discerne şi pe cine să credem dintre cei care strigă că vine lupul? (**A. M.**)*

Obligaţiile prestatorilor de servicii

– să folosească, în cadrul serviciilor prestate, numai produse şi proceduri sigure şi, după caz, dacă actele normative în vigoare prevăd, acestea să fie testate şi/sau certificate, şi să anunţe imediat existenţa pe piaţă a oricărui produs despre care au cunoştinţă că este periculos;

– să presteze numai servicii care nu afectează viaţa, sănătatea sau securitatea consumatorilor ori interesele economice ale acestora;

– să respecte condiţiile prescrise sau declarate, precum şi clauzele prevăzute în contracte;

– să asigure, la prestarea serviciilor, condiţiile stabilite de producător, de actele normative în vigoare, precum şi cele specifice desfăşurării activităţii;

– să răspundă pentru prejudiciul actual şi cel viitor cauzate de serviciul defectuos prestat.

(date furnizate de Autoritatea Naţională pentru Protecţia Consumatorilor)

9 drepturi fundamentale

– de a fi protejaţi împotriva riscului de a achiziţiona un produs sau de a se presta un serviciu care ar putea să le prejudicieze viaţa, sănătatea sau securitatea ori să le afecteze drepturile şi interesele legitime;

– de a fi informaţi complet, corect şi precis asupra caracteristicilor esenţiale ale produselor şi serviciilor, astfel încît decizia pe care o adoptă în legătură cu acestea să corespundă cît mai bine nevoilor lor, precum şi de a fi educaţi în calitatea lor de consumatori;

– de a avea acces la pieţe care le asigură o gamă variată de produse şi servicii de calitate;

– de a fi despăgubiţi pentru pagubele generate de calitatea necorespunzătoare a produselor şi serviciilor, folosind în acest scop mijloace prevăzute de lege;

– de a se organiza în asociaţii pentru protecţia consumatorilor, în scopul apărării intereselor lor;

– de a refuza încheierea contractelor care conţin clauze abuzive, în conformitate cu legislaţia în vigoare;

– dreptul de a nu li se interzice de către un agent economic să obţină un beneficiu prevăzut de legea în vigoare.

(date furnizate de Autoritatea Naţională pentru Protecţia Consumatorilor)

Reclamaţii contra Soarelui

– interviu cu Laura PASCU –

Ar trebui să începem prin a explica diferenţa dintre Asociaţia pentru Protecţia Consumatorilor din România şi Oficiul pentru Protecţia Consumatorilor (sau Autoritatea Naţională pentru Protecţia Consumatorilor).

APC România este organizaţia non-guvernamentală de protecţie a consumatorilor, adică parte a societăţii civile ce se ocupă cu informarea şi educarea consumatorilor, dar şi cu reprezentarea lor în instanţă, în procesele cu agenţii economici. OPC este o organizaţie a statului şi se ocupă de controalele asupra agenţilor economici. Şi mai există şi ANPC – Autoritatea Naţională pentru Protecţia Consumatorilor – care este un instrument al statului român şi se ocupă cu partea legislativă a domeniului, precum şi cu controlul şi managementul celorlalte organizaţii.

Există un anume tip de reclamaţii mai frecvent întîlnite în ultima perioadă?

N-aş putea spune că în ultima perioadă. Reclamaţiile sînt în funcţie de sezon. În perioada caniculei erau reclamaţii privind aerul condiţionat, apoi a fost nebunia dioxinei, tricouri toxice şi jucării cu plumb. Acum s-a întors lumea din concediu şi cele mai reclamate sînt agenţiile de turism.

Care e genul de reclamaţie care vă creează cele mai multe probleme?

Reclamaţia foarte lungă, cu enorm de multe detalii, dar care nu are dovezile păstrate, adică sînt foarte mulţi oameni care nu citesc contractele – asta e o mare problemă a românului, consideră că e om de încredere agentul ăsta, ce mai contează un contract. Dar contează! Alţi oameni nu păstrează bonurile şi facturile. Sau nu citesc la casele de schimb dacă există comision sau nu, şi nici nu întreabă înainte de a face schimbul. Pe aceştia, din nefericire, nu îi putem ajuta.

Cum poate fi protejat cetăţeanul împotriva eventualelor abuzuri în privinţa serviciilor unor mari companii (mai ales dacă nu are şansa de a schimba furnizorul de servicii, pentru că nu există altul în zona lui)?

Sînt mai multe cazuri, mai ales în privinţa companiilor care oferă contracte-cadru. Nu putem schimba compania de electricitate, gaz şi altele. Din fericire, s-a schimbat situaţia la cablu TV şi Internet. Nu avem prea multe de făcut. Poate doar să mai aşteptăm o perioadă. Şi în privinţa cablului TV am făcut toţi scandal şi pînă la urmă s-a rezolvat. Aşa sîntem noi, românii, mai agale.

Care e procentul reclamaţiilor nejustificate? Sînt oamenii destul de dispuşi să facă sesizări, în cazul în care cumpără produse sau servicii necorespunzătoare?

Da, sînt oameni care cumpără parfumuri de la tarabă şi apoi le reclamă că sînt contrafăcute, sau cumpără tricouri din „Europa“ şi apoi ne întreabă dacă acestea conţin formaldehidă.

Mai sînt şi multe reclamaţii haioase. De exemplu, o doamnă a sunat să reclame că un oarecare magazin nu mai avea mohair roşu de care cumpărase ea cu o săptămînă în urmă şi nu avea cum să-şi termine puloverul. Sau un domn care a reclamat că bate soarele în geamul vecinului de vizavi şi apoi lui, în casă. Uneori nu ştii cum să răspunzi sau îţi vine să rîzi la telefon, totuşi oamenii au în general probleme serioase.

Ce trebuie să ştie consumatorii despre legea privind clauzele abuzive din contracte? (Şi despre cea privind condiţiile de garanţie.)

Să citească legea nr. 193/2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între comercianţi şi consumatori care defineşte clauza abuzivă ca fiind acea clauză contractuală care nu a fost negociată în mod direct cu consumatorii, care prin ea însăşi sau împreună cu alte prevederi contractuale creează, în detrimentul consumatorilor şi contrar cerinţelor bunei credinţe, un dezechilibru semnificativ între drepturile şi obligaţiile părţilor.

Consumatorii trebuie să citească cu foarte mare atenţie contractele preformulate de operatorii economici, să solicite operatorilor economici negocierea clauzelor, atunci cînd consideră că există unele care sînt în detrimentul lor, să sesizeze organele abilitate a lua măsuri, dacă apreciază că anumite clauze contractuale sînt în defavoarea lor.

În privinţa legii garanţiei, sînt mai multe aspecte noi. Această directivă prevede că garanţiile, în sensul unor operaţiuni comerciale voluntare, devin totuşi obligatorii pentru cel care le-a declarat sub orice formă, astfel încît consumatorii pot avea o bază juridică în situaţia neîndeplinirii obligaţiilor prevăzute în acestea.

Ce recomandaţi celor care aud la televizor sau la radio că ar exista unele riscuri legate de un produs pe care-l văd în continuare în rafturile magazinelor?

Să nu-l mai cumpere. Sau să ne sune să ne întrebe dacă e adevărat. Dau exemplul mult reclamatului Danone, că a fost de curînd. S-a pus problema existenţei dioxinei în guma de guar din iaurturile cu fructe. Dar... aproape toate iaurturile cu fructe au gumă de guar. În plus, consumatorii nu au înţeles exact dacă doar iaurturile cu fructe sau toate iaurturile au probleme. Uneori e şi vina presei că face scandal din orice şi nu verifică totdeauna din 3 surse sau... nu cere părerea tuturor celor implicaţi.

Ce poate face asociaţia dvs. cînd observă campanii incorecte împotriva unui produs sau reclame mincinoase?

Sesizăm operatorul economic ce l-a scos pe piaţă, sau ANSVSA, sau CNA... depinde de situaţie. Am avut ceva cazuri acum cîţiva ani, campania cu creditul cu buletinul. În urma sesizărilor noastre şi-au schimbat spoturile. Sau reclamele la bănci, nu aveau scrisă şi DAE. Acum au... tot pentru că am făcut noi gălăgie.

Laura Pascu este *reprezentantă a Asociaţiei pentru Protecţia Consumatorilor din România.*

a consemnat Andrei MANOLESCU

Adina ROSETTI

Consumatorii sugari

Deşi pare greu de crezut, încă înainte de primele clipe ale vieţii, un copil se învîrteşte într-un univers compus din branduri; acest univers inocent este alimentat permanent de sfaturile cele mai bine intenţionate din lume şi bîntuit periodic de spaime, zvonuri, fantome. În timp ce copilul doarme liniştit în burtica mamei sau în pătuţul capitonat cu perne şi apărători, pe saltea absolut naturală, din iarbă de mare, special comandată la „plăpumar“ (o meserie altminteri pe cale de dispariţie) – pentru că se ştie, saltelele de la magazin din burete sau chiar din fibră de cocos sînt curată nenorocire –, mamele se dau de ceasul morţii, încercînd să se descurce cumva în aceste hăţişuri încîlcite de branduri. Cum să le deosebeşti pe alea bune şi cinstite, care-ţi vor face copilaşul mare şi sănătos, de alea rele şi periculoase care îl vor îmbolnăvi?

Pentru asta s-au inventat bunicile, soacrele, mătuşile şi, mai ales, revistele specializate. Şi, să nu uităm, uneori doctorii! Cu denumiri angelice precum *Super Ultra Bebelino*, revistele te învaţă, cu vocea autorităţii absolute, ce e bine şi ce e rău pentru copilul tău. De ce trebuie să alegi un scaun de maşină de un anume fel, cum stă treaba cu tetinele (eterna dilema „latex *vs* silicon“), dacă e bine sau nu să ţii copilul pe burtă în timpul somnului (respiră mai bine *vs* se poate îneca). Bunicile au cu totul altă părere, de pe vremea lor cînd nu se inventase nici măcar cuvîntul „brand“ şi se puteau considera fericite dacă găseau, cu greu, măcar un singur fel de lapte praf la farmacie. Doctorii îţi recomandă cu asemenea patos anumite mărci (de lapte, cereale, scutece sau creme) încît, dacă eşti niţel paranoic din fire, ajungi să te întrebi dacă nu cumva la mijloc o fi un fel de înţelegere tacită cu producătorul.

Dacă vrei să cumperi un premergător, se găseşte imediat vreo mătuşă din străinătate care să te informeze cu oroare că aceste gingaşe obiecte, cu care am învăţat cu toţii să mergem, sînt cu desăvîrşire interzise în orice ţară civilizată, pe motiv că pot deforma mersul şi pot provoca grave accidente de circulaţie. În Europa au fost retrase de pe piaţă, iar în Canada, dacă insişti să-ţi ţii copilul în premergător, rişti chiar o pedeapsă destul de serioasă. La auzul acestor veşti, înghiţi în sec şi te hotărăşti să cumperi un „ham“ (o chestie în care copilul stă semi-spînzurat în timp ce încearcă să facă primii paşi, cu care se pare că forurile europene sînt încă de acord, în ciuda faptului că practica asta ridică totuşi un soi de „probleme morale“: e OK să ţii copilul într-o lesă, la fel cum ai ţine un căţel?).

Încă dinainte de a ajunge la maternitate, afli de pe anumite site-uri, în care mămicile actuale şi viitoare discută şi dezbat probleme importante pentru viitorul omenirii, că s-ar putea ca scutecele absorbante (numite generic „pamperşi“, la fel cum copiatoarele poartă denumirea de „xerox“) să deformeze picioarele copilului. Există studii în acest sens (savanţii americani lucrează intens!), dar nu s-a ajuns încă la un rezultat concludent, pentru că, pînă una-alta, generaţii întregi de copii cu pamperşi o duc destul de bine. Iar mămicile se bucură în continuare de această invenţie care le uşurează considerabil munca...

După ce te hotărăşti să naşti cu anestezie, deşi anumite voci de specialişti consideră că asta n-ar fi tocmai în regulă, nici pentru mamă, nici pentru copil, afli încă din maternitate, de la asistente, că trebuie să te fereşti ca dracul de tămîie de anumite mărci de şerveţele umede. Asistenta te priveşte înduioşată de neştiinţa şi inocenţa ta absolută şi se milostiveşte să-ţi lumineze calea: „Păi, cum, doamnă, aţi luat şerveţele Johnson? Păi, da' nu ştiţi că astea irită funduleţu'? Doamne fereşte, să nu-mi spuneţi că aveţi de gînd să-i daţi acum şi iaurt Danone, d-ăla plin de E-uri?!“. Îngrozită, arunci cît colo şerveţelele incriminate şi îţi trimiţi rudele la supermarket să ia şerveţele „dintr-alea bune“. Încă de la prima plimbare în parc cu copilul în cărucior, afli de la mamele mai „avansate“ (cu copii în ham) că o anume marcă de şampon face mătreaţă, în timp ce alta irită îngrozitor ochii; unele sînt gata să jure cu mîna pe inimă că borcănelele cu piure de pere marca X conţin nu ştiu ce substanţă nocivă, iar ceaiul anticolici marca Y provoacă angoase şi depresii. După o oră de discuţii cu ele, timp în care ajungi să ştii totul despre „scaunele“ odoarelor lor, te întorci acasă năucă şi gata să arunci cam jumătate din produsele pe care le cumpăraseşi. Intri apoi pe Internet, ca să afli de pe forumuri ce marcă de pudră de talc ar trebui să foloseşti şi, imediat, afli de scandalul cu jucăriile chinezeşti cu vopsea toxică, precum şi de plaga iaurturilor cu fructe (şi doar îţi spusese asistenta aia!)... Nu mai vorbim de mesajele periodice care circulă pe mail-urile oamenilor muncii, în care săptămînal afli de o nouă ameninţare: mezeluri infestate cu bacterii necunoscute, cutii de băuturi răcoritoare „cu urme de urină de şoarece“, diverse varietăţi de gripe de diverse proveniente, E-uri ucigaşe din margarină, medicamente cu substanţe de mult interzise în Europa, restaurante care servesc în mod regulat sticlă pisată în salată, şapte ani de ghinion, dezastre ecologice, sfîrşitul lumii...

© S. Ivanoschi

Vă rog să nu băgaţi de seamă

– ce experienţe aţi avut în calitate de consumator? –

Adrian (consultant financiar)

Mi-aduc aminte o fază foarte tare care mi s-a întîmplat, ce-i drept, acum cîţiva ani, la Baia Mare, pe o terasă, unde am comandat o bere. După ce că era caldă, cînd m-am uitat la sticlă am văzut că expirase şi termenul de valabilitate. Am chemat-o pe chelneriţă şi i-am arătat. A avut o reacţie incredibilă. Pur şi simplu mi-a şoptit: „Vă rog să vă faceţi că nu băgaţi de seamă...“.

Sandu COCOŞATU (pensionar)

Mă uit totdeauna la termenul de expirare al produselor. Dacă nu se vede bine, nu cumpăr. M-am păcălit în ultima vreme cu tot felul de fructe fără gust. Pere sau piersici fără gust. Dar ce poţi face? Nu poţi spune că nu sînt pere sau că nu sînt piersici. Arată ca perele şi ca piersicile, doar că parcă-s făcute din apă chioară. Cum naiba le-or cultiva aşa să crească fără gust, nu ştiu, probabil că-s metode agricole mai ieftine, în cine ştie în ce fel de sere şi cu ce îngrăşăminte. Cred că ar trebui totuşi să scrie pe etichetă: „pere fără gust“.

Ion FRUNTEŞ (profesor)

Am păţit o chestie cu o excursie, printr-o agenţie de turism, anul trecut, în Grecia. Nimic nu a fost aşa cum ne-am înţeles. Ne-a întîrziat cu autocarul vreo jumătate de zi, ne-a dus la alt hotel. În prima zi nu ne-a dat să mîncăm, şi multe alte asemenea neplăceri. N-am mai stat să reclam, dar şi eu, şi soţia mea ne-am enervat cumplit.

Dan IANCU (tehnician)

Mi-a venit acum cîţiva ani o notă foarte mare la Romtelecom. Mi-au spus că trebuie s-o plătesc şi apoi, dacă vreau, s-o contest şi eventual să mi se returneze banii. Dar suma era de aproape 10 milioane şi nu aveam de unde să dau banii ăştia. Am avut un mare tărăboi cu ei. N-am plătit, mi-au suspendat telefonul. Am fost într-o audienţă. Pînă la urmă a ieşit tot ca ei. Cică eu aş fi vorbit, deşi unele convorbiri erau cu nişte insule de prin Africa. De ce să fi dat eu telefon acolo? A trebuit să plătesc, dar ulterior am renunţat definitiv la contractul cu ei.

Andreea VASILE (studentă)

Am cumpărat de curînd o ciocolată care avea o culoare ciudată. Cred că n-a fost ţinută la rece, bănuiesc că s-a topit şi s-a întărit apoi din nou. M-am întors cu ea la magazin şi vînzătoarea mi-a spus că n-are ce să facă. Nu mai aveam bonul şi ea încerca să spună că n-am cumpărat-o de acolo. Apucasem şi să muşc din ea. Pînă la urmă a venit patronul şi i-am explicat şi lui situaţia. Mi-a luat ciocolata (era Milka) şi a vrut să-mi dea alta în schimb, dar a constatat că toate aveau aceeaşi problemă. Atunci a început să le bestelească pe vînzătoare, că n-au pus-o unde trebuie, că n-au văzut că se strică şi aşa mai departe. Mi-a dat înapoi banii, cu un milion de scuze.

Doru VIERIU (inginer constructor)

Domnule, pe mine mă deranjează apa asta care vine pe conductele noastre şi care ar trebui să fie potabilă. De fiecare dată cînd beau, mi se deranjează stomacul. Uneori mai uit să cumpăr apă minerală sau nu mai am bani şi mai beau şi de la robinet. De multe ori însă, regret după aceea. Vecinii mei au făcut reclamaţie, că-i apa murdară. S-au luat probe şi n-am primit pînă acum nici un răspuns.

Dumitru VOICU (mecanic)

Acuma parcă nu mai sînt produse aşa periculoase şi de necontrolat, ca acum cîţiva ani. Prin anii '90 mi s-a întîmplat însă să găsesc mălai în cutia de ness sau chibrituri fără gămălie şi care, evident, nu aveau cum să se aprindă. Dar nu-mi aduc aminte să se fi întîmplat asemenea lucruri în ultimii ani.

a consemnat Andrei MANOLESCU

Mircea KIVU

Consumerismul socialmente responsabil

Pînă în '89, înainte de a te aşeza la coadă, întrebai dacă ajunge pentru toată lumea şi cîte bucăţi se dau. Apoi, în anii '90, întrebai de preţ şi era de ajuns. Astăzi, lucrurile s-au complicat (şi aici). Trebuie să te uiţi la data expirării, ce E-uri are, din ce-i făcut produsul... Cu alte cuvinte, nu ne păzim doar portofelul, ci şi propriul corp. Aici ne oprim.

Sînt însă pe lume unii pe care îi interesează nu doar în ce măsură ceea ce cumpără le prieşte lor, ci şi în ce măsură face bine (sau, măcar, nu face rău) societăţii în care trăim. A început să pătrundă şi pe piaţa românească – aflată în plină eră consumeristă – conceptul produselor *environmental friendly* – de la frigiderul care emană mai puţine gaze periculoase pînă la hîrtia de scris pentru a cărei producere nu a fost nevoie să fie tăiat nici un copac. Deocamdată, cumpărăm maşinile care poluează mai puţin, doar pentru că benzina e scumpă şi taxele – mari. Firmele din România încep a se strădui să-şi construiască o imagine pozitivă nu numai din calitatea produselor pe care le vînd – subvenţionează opere de artă, amenajează un părculeţ în cîte un colţ urgisit al oraşului. Mi s-a părut de bun augur faptul că un consorţiu care de fapt nu are concurenţă încearcă să-şi îmbunătăţească în zilele astea imaginea publică (îndeobşte antipatică – ei fiind cei de care ne amintim cînd se scumpesc preţurile sau cînd mai apare un şanţ în asfaltul proaspăt turnat), printr-o campanie – cam absconsă, ce-i drept – care în esenţă nu spune nimic, în afara faptului că este oarecum parte din relaţia de tandreţe pe care (poate că) o întreţinem cu oraşul.

Tot despre responsabilitatea socială a firmelor este vorba într-un concept cu tot mai largă răspîndire în lume: comerţul echitabil. Acesta porneşte de la constatarea că, de cele mai multe ori, producătorii finali şi comercianţii cîştigă sume imense pe baza unor materii prime care reprezintă rezultatul muncii unor oameni (de regulă, agricultori din Africa şi America Latină) care sînt pauperizaţi din cauza preţurilor şi a condiţiilor de achiziţie care le sînt impuse. Victime sînt nu doar producătorii, ci şi cumpărătorii, care ignoră proveniența reală a mărfurilor pe care le cumpără; de cele mai multe ori, cumpărătorului îi este impus atît preţul, cît şi produsul pe care îl achiziţionează.

Comerţul echitabil a devenit o siglă de prestigiu, care se aplică de către organizaţii din ce în ce mai puternice (cea mai cunoscută – *Max Havelaar* – avea în 2005 o cifră de afaceri de 1,2 miliarde de euro) pe baza unor standarde riguroase (plata unui preţ care să acopere costurile vieţii şi ale unei producţii sustenabile; plata unei „prime“ care să permită producătorului să investească în dezvoltare; efectuarea de plăţi în avans; semnarea unor contracte pe termen lung care să permită planificarea şi practicile productive sustenabile). Pentru cumpărătorul occidental, a alege produsul marcat cu sigla comerţului echitabil este un act de responsabilitate socială.

Comerţul echitabil s-a impus relativ recent – în 2000, conform unui sondaj IPSOS, numai 9% dintre francezi auziseră de el, notorietatea fiind recent, conform aceleiaşi surse, de 81%. Astăzi, un elveţian cheltuieşte anual între 14 şi 18 euro pentru produsele rezultate din acest tip de comerţ. Din ce în ce mai mult, consumatorul tinde să se transforme într-un consum-actor.

La comerţul echitabil m-am gîndit zilele astea, cînd am văzut la televizor viticultori disperaţi că singurul achizitor de struguri din zonă (un nume cu etichete care se plătesc foarte bine) le oferă tot mai puţini bani pentru struguri, preferînd să-i vinifice pe cei ieftini aduşi de aiurea – evident, sub denumirea recunoscută. Tot despre comerţ (in)echitabil este vorba cînd faci raportul dintre preţul încasat de cultivator pentru o floare şi cel pe care-l plătim la tarabă, şi obţii un număr cu două cifre (de altfel, în acest domeniu efectul e definitiv, florile autohtone au dispărut, practic, din comerţ).

Din păcate, pînă să acceptăm să plătim puţin mai mult pentru un produs despre care avem certitudinea că, într-un fel sau altul, face bine cuiva, sau măcar să alegem, dintre două produse echivalente, pe cel despre care ştim acest lucru, mai trebuie să treacă timp. Deocamdată, filantropia are la noi mai degrabă un sens egoist, este un mod de a-ţi face imagine sau de a-ţi lustrui stima ce ţi-o porţi. Cum altfel să explicăm disproporţia enormă dintre sumele care se strîng în buzunarele cerşetorilor, în schimbul lui „să-ţi dea Dumnezeu sănătate, boierule“, şi dificultatea cu care organizaţiile care întreprind acţiuni de anvergură pentru ajutorarea copiilor străzii îşi strîng fondurile?

Meseria de consumator

Să luăm în serios, în calitatea noastră de consumatori, sfaturile care ni se dau: să citim etichetele şi broşurile cu modul de întrebuinţare a produselor pe care le cumpărăm. În magazin, dacă citim, de pildă, ingredientele dintr-un iaurt sau dintr-o conservă oarecare, dăm peste tot felul de cuvinte şi simboluri necunoscute: E 252, E 325, acid nu ştiu de care, minerale nu ştiu cum etc. Nici dacă am avut 10 la chimie în şcoală, nu pricepem. Aşa încît, dacă vrem cu adevărat să ştim pînă la ultimul detaliu ce îngurgităm, trebuie să lăsăm momentan produsul în raft şi să dăm fuga la o enciclopedie, o wikipedia, ceva, sau măcar pe site-urile Oficiilor pentru Protecţia Consumatorilor din diverse ţări europene (adică să mai ştim şi limbi străine) pentru a ne lămuri. Manualele de instrucţiuni pentru electrocasnice sînt, şi ele, pline de termeni tehnici – aşa că iar enciclopedie, iar căutat informaţii şi explicaţii... Şi toate astea iau timp. Dacă nu credeţi, luaţi, vă rog, de citiţi toate – dar *toate* – broşurile cu instrucţiuni ale obiectelor pe care le aveţi în casă şi toate etichetele alimentelor din frigider. Căutaţi apoi în dicţionare şi enciclopedii cuvintele pe care nu le-aţi înţeles (sau, mă rog, puteţi aplica şi metoda „sună un prieten“, mai ales dacă a fost bun la chimie sau fizică). Cronometraţi timpul consumat şi numărul de pagini citite. Vă garantez că veţi ajunge la concluzia mea: în zilele noastre, a fi consumator a devenit o adevărată meserie, care necesită – ca orice meserie – o bună pregătire „de specialitate“... **(M. V.)**

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 20 septembrie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Aurora LIICEANU

Spaime individuale şi colective

N-am ştiut pînă de curînd de James Lovelock. Am citit, de cînd cu tsunami şi încălzirea globală despre managementul riscului şi despre cele 4 riscuri care s-au adăugat celor 12 deja existente, pentru planeta noastră. Cînd deschid din interes sociologic canalul OTV şi văd preocupările egoiste şi minuscule ale oamenilor şi mă întorc la James Lovelock, mă gîndesc că totul este pierdut şi-ţi trebuie o mare doză de optimism ca să aştepţi ca o spaimă viscerală de specie să mobilizeze lumea să depăşească grija de sine.

Despre James Lovelock, Ian Irvine de la *The Independent* scrie că este „unul dintre cei mai faimoşi oameni de ştiinţă ai planetei şi unul dintre creatorii conştiinţei noastre actuale privind mediul înconjurător". Tot de la *The Independent,* Michael McCarthy scrie că James Lovelock este „omul care a conceput primul un mod pe de-a-ntregul nou de a privi viaţa pe Pămînt, de la Charles Darwin încoace". El a scris imens, a participat la discuţiile cele mai grave despre destinul speciei noastre şi a creat Ipoteza Gaia, astăzi devenită Teoria Gaia. În septembrie 2005, *Prospect Magazine* l-a numit unul dintre cei 100 de intelectuali care se ocupă de probleme globale, cei mai importanţi din lume. Este suficientă această carte de vizită pentru a-i da crezare şi a-l citi? Cred că da.

Desigur că ceea ce susţine James Lovelock în cartea sa *Răzbunarea Gaiei,* al cărei subtitlu conţine expresia înfricoşătoare de „Cum mai putem noi salva umanitatea", nu te poate lăsa să dormi prea liniştit noaptea. Dar ce este Gaia?

Totul a început cu o plimbare

Pe la sfîrşitul anilor 1960, James Lovelock se plimba cu un vecin şi prieten, vorbind despre viaţa pe alte planete – imposibilă – şi cea de pe Pămînt. Toată discuţia avea rotunjime, ca atunci cînd un bun interlocutor te inspiră să-ţi limpezeşti şi ordonezi gîndurile şi astfel ideaţia a luat forma unui punct de vedere bine structurat, cînd prietenul lui i-a sugerat ca acestei construcţii teoretice să-i pună numele Gaia. Lovelock mărturiseşte că nu prea ştia ce-i aia Gaia, nu-i cunoştea biografia de zeiţă greacă. Acum – ne spune el – noi ştim că marele sistem pămîntesc, Gaia, se comportă ca alte zeiţe mitice, Khali şi Nemesis; ea acţionează ca o mamă care ne hrăneşte, dar care este şi aprig crudă cu cei care îi depăşesc limitele, chiar dacă ei sînt propriile progenituri.

Spaimele noastre sînt ca moda

Dacă ar fi să gîndim serios la ce spune Lovelock, ne-am da seama că aşa cum în modă sau în comportament găsim că unii sînt provinciali, la fel sîntem şi noi cînd ne referim la spaimele noastre. Desigur că există spaime globale, colective, aşa cum există şi spaime care ţin de o anume geografie locală. Cum interdependenţa pe planetă nu mai poate fi ignorată sau minimalizată, unele spaime ne privesc pe toţi. Numai că Lovelock ne spune că fie pentru că globaliştii gravi ai ştiinţei nu au ajuns la consensuri, fie pentru că soluţiile lor, chiar diferite fiind, au fiecare cîte ceva pozitiv şi negativ în consecinţele lor, fie că nu există o pop-conştiinţă care să ajute la solidaritate, la decentrarea de la spaimele individuale către cele colective, fie că informaţia mediatizată este cam alături de drum, lucrurile nu stau cum trebuie, încă. Iată, de pildă, raportul *Harris Interactive 2004* care se referă la ce-i îngrijorează pe unii europeni şi pe americani. Lovelock l-ar privi cu rezerve şi întristare. Ar spune probabil că grijile acestora, care vin din capul lor, nu sînt cele care ar trebui să-i neliniştească. Undeva, mai sus, stă Marea Grijă. Trei sînt pentru respondenţii europeni şi americani – sondajul a avut reprezentativitate naţională – provocările globale cele mai importante: încălzirea globală, fanatismul religios şi terorismul. Mai există însă şi costul ridicat al vieţii, sărăcia, şomajul, sistemul de sănătate şi cel de pensii şi imigraţia. Oamenilor le e frică mult mai puţin de viruşi şi pandemii sau epidemii naţionale. Cei mai speriaţi sînt francezii. Să fi oare ei mai conştienţi de pericolele care ne pasc, mai informaţi, mai sensibili decît ceilalţi europeni incluşi în sondaj, italieni, spanioli, britanici şi germani, şi chiar decît americanii?

În acord cu Lovelock, scientiştii globalişti ne îndeamnă să privim altfel spaimele noastre şi să le plasăm unde trebuie, în realitatea cea mai adevărată: Gaia va supravieţui într-o formă sau alta. Dar noi? Aceasta este întrebarea pe care trebuie să ne-o punem, pentru că uităm că stilul de viaţă al omului de astăzi, indiferent unde trăieşte el, este cel mai mare pericol pentru noi toţi.

Poftele noastre nesăbuite şi „binefăcătorul din piele"

Este simplu de înţeles ce înseamnă poftele noastre nesăbuite. „Binefăcătorul din piele" este denumirea pe care Ilf şi Petrov o dau portofelului. Vor exista mereu oameni bogaţi care să se pună la adăpostul banilor, care vor avea privilegii privind modul de viaţă: ei vor mînca „ceva mai ceva decît ceva" şi vor fi îngrijiţi mai bine ca alţii. Ştim bine că sănătatea costă şi că, dacă n-ai bani, n-ai dinţi, n-ai păr, n-ai nimic. Dar dacă ai bani, poţi avea mai multe maşini care-ţi vor micşora speranţa de viaţă, cu toţi banii pe care-i ai. Sănătatea publică e una, şi sănătatea altora e altceva.

Mai ştim că luxul a devenit o necesitate pentru unii, că încălzirea locuinţelor se face nesăbuit, că transportul privat pare o reuşită socială etc., dar că toate acestea ameninţă lumea şi pe fiecare în parte. Încă nu realizăm înţelesul practic al acestor informaţii.

Tragedia lui Napoleon

Avem nevoie de un sistem etic în care lumea naturală să aibă valoare nu pentru binele nostru, al umanităţii – Gaia nu este o vacă de muls –, ci pentru ea însăşi. Lovelock foloseşte o comparaţie pentru a demonstra acest lucru. Omenirea repetă tragedia lui Napoleon atunci cînd avansa spre Moscova, în 1812. Cînd a ajuns în Rusia, el a mers prea departe. Rezervele lui erau epuizate cînd s-a confruntat cu – după expresia lui Lovelock – „forţele irezistibile comandate de generalul Iarnă". Calitatea de general înţelept este cea de a organiza o retragere cu succes. Acest lucru este foarte greu, atunci se vede cît de genial eşti. Cînd este vorba despre planeta noastră, nu de o victorie avem nevoie, ci de o retragere inteligentă de la folosirea inadecvată a tehnologiei. Ca şi Napoleon, noi avem de făcut paşi înapoi. Dar avem prea multe guri de hrănit, iar resursele noastre scad văzînd cu ochii. Avem nevoie de un simţ al adevăratului şi realului pericol care ar trebui să ne mobilizeze spontan pentru o retragere către o lume în care să trăim în armonie cu Gaia. Ar trebui să avem acest instinct.

Spaimele alături de drum şi contagiunea socială

Este oare eronată percepţia riscului din cauza mediatizării superficiale, a ignoranţei, educaţiei insuficiente sau inexistente, a uşurinţei cu care preluăm unii de la alţii frici bine constituite, dar adesea disproporţionate sau chiar imaginare? Eroarea apare din cauza suspiciunii şi a lipsei de încredere în publicitate sau din cauza mesajelor contradictorii? Toţi ne spun că le pasă de noi. Danone ne asigură că-i pasă şi nu ne-ar face una ca asta, adică să ne păcălească pe noi, consumatorii. Magazinele sînt pline de „porcării", spun adesea francezii. La noi există entuziasme şi modelele se succed. Oamenii îşi fac Feng shui în casă, femeile merg la saloane cu pietricele etc. Fiecare pleacă urechea la ceva care „face bine" sau la ceva care ameninţă. Peste mine a trecut frica de Cernobîl, de puii cu hormoni care înfloreau sînii la copii, înainte de vîrstă, la fete şi chiar şi la băieţi, E-urile, aviara etc. Televizorul ne înregimentează şi la spaime, şi la distracţii. A lua în braţe necritic neadevărurile medicinei *new age* este periculos. De pildă, dorinţa de hrană organică, de alimente produse fără aditivi nenaturali ai fertilizării chimice sau ai pesticidelor este un răspuns dat exceselor agriculturii de azi. Dar scoicile aduse de peste mări şi ţări sau fructele exotice sau fructele altora pe masa altora nu sînt şi ele nişte afaceri?

Steagul anti-ştiinţă flutură în toate magazinele şi la atîtea emisiuni de televiziune. Problema este că nu putem folosi decît jumătate din pămîntul planetei, pentru ferme; dacă am dori mai mult, este pusă în pericol sănătatea planetei. A noastră vine după ea. Nu înaintea ei.

Confortul nostru este autodistructiv. Pentru că vrem răcoare vara şi cald iarna, pentru că vrem vacanţe cît mai departe de casă – criteriul depărtării este esenţial pentru a impresiona –, pentru că vrem avioane aşa cum vrem maşini. Ne ciulim urechile însă la spaime minore, chiar imaginare, cum este cea a cancerului dat de telefoanele mobile, de pesticide şi cel mai mult de energia nucleară. „Frica de Diavol şi spaima de focul iadului din trecut sînt plasate astăzi în frica de cancer", susţine Lovelock. „Dacă vom supravieţui tragediei încălzirii globale, istoricii vor privi înapoi şi vor vedea că una dintre cele mai mari erori ale noastre a fost frica de cancer... Oamenii s-au convins că radiaţiile şi chimicalele stau în faţa imortalităţii lor personale. Am fost amuzat să aud o americană inteligentă şi matură spunînd că speranţa de viaţă a omului este de peste o sută de ani. Ea credea adevărul literal al Vechiului Testament..."

Există superstiţii comune, extraordinare, dar nimeni nu plasează frica unde trebuie: schimbarea globală este de departe cea mai mare ameninţare la adresa noastră. Puţini ştiu că oxigenul din aer este carcinogenul dominant al mediului înconjurător, dar mulţi sînt convinşi de neadevărul că majoritatea cazurilor de cancer sînt o consecinţă evitabilă a poluării şi există chiar o inflaţie de articole care susţin această falsă credinţă.

Demonizarea energiei nucleare este deja un lucru bine stabilit, iar frica a intrat adînc în minţile oamenilor şi stă acolo bine instalată. Asocierea între „nuclear" şi „moarte" există prin propagandă şi publicitate eronată. Nimeni nu spune că cei care lucrează în uzinele nucleare trăiesc mai mult decît restul populaţiei. Nici că aerosolul din ploile acide s-a dovedit o cură parţială pentru încălzirea globală, salvînd nişte vieţi în canicula din 2003. Nu se moare din prea multă mîncare, ci din lipsă de mişcare. Cîţi copii mai merg pe jos la şcoală şi cîţi mai ştiu cum cîntă cucul – se întreabă Lovelock. Părinţii îi instalează la hotel, îi depun în faţa televizorului şi încearcă cu degetul dacă piscina este bine încălzită, dacă merg „aercondiţionalele", că doar au plătit „all inclusive".

Există, fără îndoială, tot felul de mode în stilul de viaţă, despre ce trebuie să ştim şi de ce anume trebuie să ne ferim. Nu a apărut nevoia de a-i învăţa pe copii ceva mai preţios decît ecuaţiile şi limbile străine. Şcoala şi părinţii nu au nimic de-a face cu ce ne paşte, altfel am recunoaşte că românul nu-i frate cu codrul – vezi inundaţiile –, dar iarba a devenit soră cu sticla de plastic.

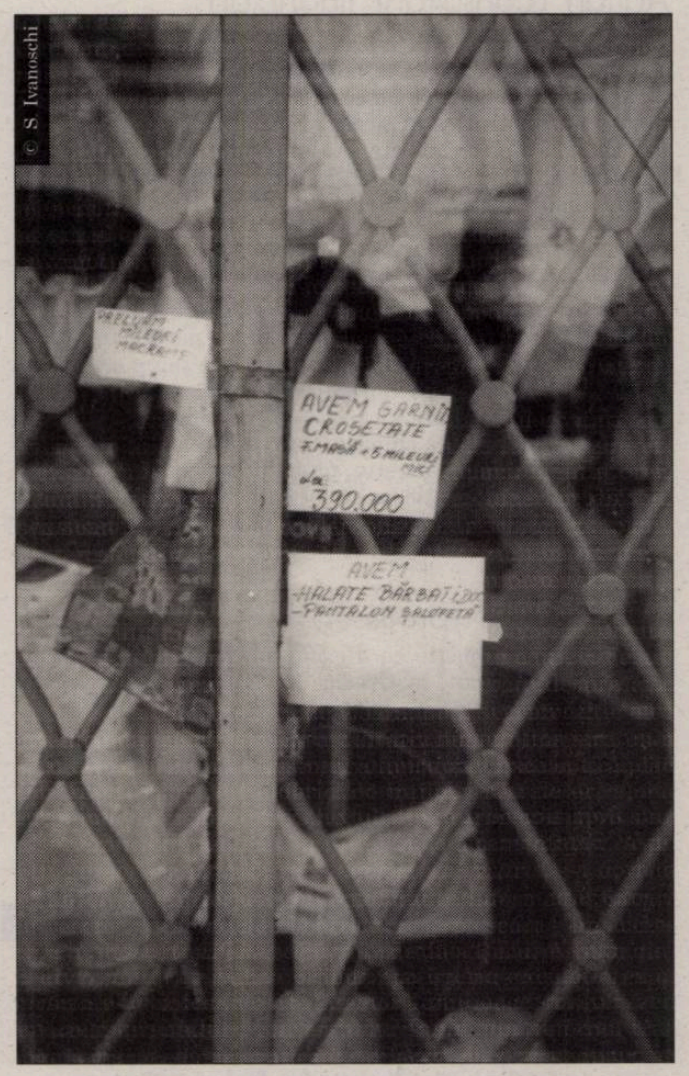

În anul 2005, la Oficiile pentru Protecţia Consumatorilor au fost înregistrate 46.923 de reclamaţii, faţă de anul 2004 cînd s-au înregistrat 40.819 de reclamaţii.

În anul 2006 au fost înregistrate 46.998 de reclamaţii, dintre care:

– la produse alimentare: 14%;
– la produse nealimentare: 33%;
– la prestări servicii: 48%;
– la altele: 5%.

Din totalul reclamaţiilor înregistrate în 2006, 52% au fost întemeiate, 37% neîntemeiate, 11% redirijate către alte instituţii.

(date furnizate de ANPC)

Valentina SANDU-DEDIU Dan DEDIU

Cu Enescu, din infernul traficului în paradisul muzicii

Mulţi au exploatat numărul 18, pentru a sublinia majoratul simbolic al Festivalului „George Enescu". Este un majorat sărbătorit la aproape jumătate de secol de existenţă (de la prima ediţie, din 1958). Această vîrstă presupune şi maturizarea Festivalului? Este încă dificil de răspuns acum, cînd mai avem de urmărit o săptămînă (din totalul de trei) de evenimente muzicale.

Repertoriul este din ce în ce mai divers, mai puţin bazat pe şlagăre, acoperind în mai mare măsură acum extremele istoriei muzicii occidentale. Programele accentuează: *muzica veche,* cu ansambluri specializate în interpretarea istorică, la modă acum în toată lumea, şi mai puţin cunoscute la noi; *contemporanii lui Enescu* (Debussy, Ravel, Stravinski, Şostakovici, Roussel, Bartók, Sibelius, Elgar, Prokofiev, de Falla, Paul Constantinescu şi Mihail Jora) care subliniază feţele modernităţii în prima jumătate a secolului XX; şi *muzica nouă românească.* Acest punct din urmă ar fi necesitat o strategie mai inteligentă de promovare, în sensul asumării unei selecţii valorice care să lumineze şi la nivel ideatic, nu numai numeric, creaţia contemporană autohtonă. Oricum, un pas important a fost făcut în această direcţie şi poate că membrii consiliului artistic al Festivalului „Enescu" se vor gîndi, pentru ediţia viitoare, şi la cîteva comenzi cu teme structurate, clare, pe care să le lanseze unor compozitori contemporani importanţi, nu numai din România.

Muzica lui Enescu este foarte bine reprezentată în programe. Au existat voci care au deplîns lipsa operei *Oedipe* de pe afişe (o normalitate a vieţii noastre de concert ar presupune existenţa operei enesciene în stagiunile curente ale teatrelor de operă româneşti, nu aşteptări prea mari de la ediţiile Festivalului „Enescu", din doi în doi ani). Spectacolele de operă de pînă acum se concentrează, în schimb, pe figuri feminine consacrate: *Carmen, Traviata, Tosca*. Altfel, creaţia orchestrală enesciană a cîştigat versiuni interpretative care vor deveni cu siguranţă repere, graţie unei priviri proaspete, foarte convingătoare şi apropiată de sensibilitatea contemporană: Simfonia a III-a dirijată de Lawrence Foster, cu Filarmonica „Toscanini", şi Suita a III-a, *Săteasca,* cu Filarmonica din Oslo, sub bagheta lui Jukka Pekka Saraste.

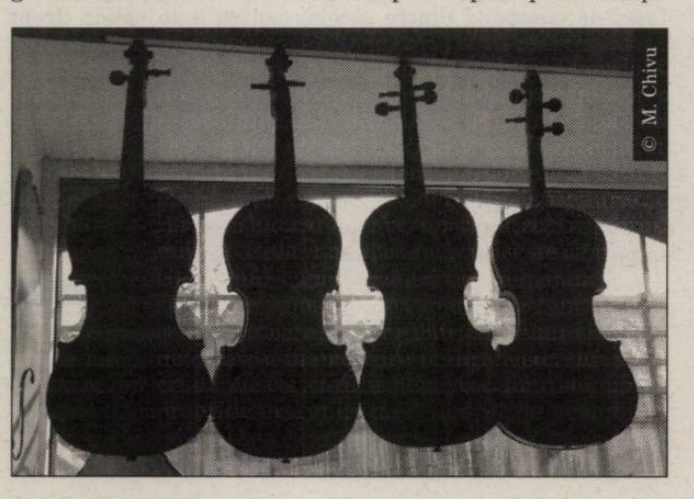

Între entuziasm şi melancolie

Un eveniment mai puţin mediatizat, dar foarte semnificativ pentru Enescu şi muzica românească, a fost Simpozionul de muzicologie. Anul acesta, clasa simpozionului a crescut prin prezenţa unui monstru sacru al branşei: Jean-Jacques Nattiez. Personalitate de tip enciclopedic, renascentist, susţinînd universaliile şi militînd pentru unitatea ramurilor muzicologiei, profesorul canadian a dat strălucire în acest compartiment al Festivalului, aşa cum Marta Argerich şi Murray Perahia au făcut-o printre marile nume de muzicieni invitaţi.

Fascinantă, puternică, frumoasa sexagenară argentiniancă posedă acea aură mitică pe care o simţi ascultîndu-i înregistrările şi în egală măsură acum, pe scena Ateneului şi a Sălii Mari a Palatului. Duoul cu Nelson Freire (la patru mîini, la două piane) nu e perfect, partenerul nu e de nivelul Martei Argerich, care domină firesc şi neintenţionat, printr-o agilitate, temperament dramaturgic şi inteligenţă muzicală uimitoare. Alături de Orchestra Rusă şi dirijorul Charles Dutoit, Marta Argerich recompune dintr-o perspectivă uluitoare *Concertul nr. 1* de Beethoven: modulează cu nuanţe expresive şi diverse fiecare sunet, fiecare frază, interpretează forma în ansamblu şi segmentele ei, e imprevizibilă, fină şi masculină, lirică şi explozivă. E, cu alte cuvinte, dintr-o altă lume decît cea a majorităţii pianiştilor de azi, perfect puşi la punct, dar doar la suprafaţă, care nu mai meditează şi nu mai decid asupra interpretării proprii, ci se supun rutinei.

Iar despre Murray Perahia mai că nici nu se poate vorbi. Rămîi cu nodul în gît la orice sfîrşit de frază, te bucuri ca un copil la orice repetiţie şi vrei să mai auzi încă acelaşi lucru (în timp ce la alţi pianişti repetiţiile te plictisesc de moarte), pendulezi între entuziasm şi melancolie şi te întrebi, după ce auzi un repertoriu pe care-l cîntă orice elev ori student la pian, cum se poate formula în cuvinte această vrăjitorie la care asişti cu sufletul la gură: hipnoză în masă, mesmerism, sugestie, descîntec? După cele trei bisuri, vorba bancului, din „cei trei mari Ş" – Schubert, Schumann şi Chopin – rămîi fără replică şi nu ştii cum să reacţionezi, să plîngi sau să rîzi? Coborît parcă din cărţile lui Castaneda – figură misterioasă, trăsături fine şi nobile, ten smead cu o vibraţie amerindiană –, acest şaman al pianului e unul dintre puţinii oameni de pe pămînt care ştiu cu ce cheie se deschide un suflet de om. A fost o mare fericire că l-am putut asculta la Bucureşti, într-un Ateneu mustind de lume.

Şi dacă tot vorbim de pianiştii invitaţi, surprizele nu au lipsit: aşteptam mai mult de la Boris Berezovski în *Concertul* de Grieg, însă acompaniamentul orchestral (Filarmonica din Oslo) a fost net superior, din punct de vedere muzical, partidei solistice. În schimb, un pianist necunoscut nouă, libanezul Abdel Rachman el Bacha, ne-a surprins prin eleganţa cu care a navigat prin virtuozitatea extrem de dificilă a *Concertului nr. 2* de Saint-Säens.

Nu am putut urmări consecvent şi total ceea ce s-a întîmplat pînă acum la această ediţie a Festivalului. Adăugăm doar cîteva tuşe în *staccato* despre alte dimensiuni: concursurile de vioară, pian şi compoziţie au fost un succes cantitativ, însă calitativ nu au atins încă un nivel mondial; piaţa festivalului a funcţionat excelent ca placă turnantă şi loc de emulaţie, de întîlniri astrale ori ambient plăcut de distracţie; TVR Cultural a transmis aproape continuu evenimentele din Festival, le-a comentat şi răspîndit în casele oamenilor; iar *Jurnalul de festival* s-a dovedit la înălţime: un format dinamic, multă informaţie, fotografii incitante, tematici bine articulate – pe scurt – un succes.

Efervescenţa muzicală a Bucureştiului din aceste zile de Festival, suprapusă pe isteria circulaţiei, a asfaltării străzilor şi a reclamelor luminoase omniprezente, seamănă mult cu universul lui Dante: din infernul traficului trecem prin purgatoriul sălilor de concert, pentru a ajunge, chiar şi numai pentru o clipă, în paradisul muzicii. Aici ne vor întîmpina poate Eschenbach, Saraste, Foster, Plasson, Goodwin, Mandeal, Gergiev, Andreescu ori Marin – fiecare cu fascinaţia lui. De condus acolo, ne va conduce însă – cu siguranţă – Enescu, nu Virgiliu.

Paul BREAZU

Long Live Rock & Roll

Deşi rock-ul e, prin excelenţă, muzică făcută pentru a fi interpretată live, *puţine sînt trupele în stare să aducă pe scenă sunetul rotund al studioului de înregistrări. Printre ele, Muse, formaţia britanică pe care o s-o vedem pe 6 octombrie la Bucureşti, pe Stadionul „Arcul de Triumf".*

N-am crezut niciodată cu adevărat în premii, dar ştiu că, pe undeva, relativismul lor nu e întotdeauna absolut. La fel, mai ştiu că nu există o campioană mondială a *live*-urilor muzicale, dar între un concert Red Hot Chili Peppers şi unul Kasabian, de exemplu, e o distanţă enormă. Există trupe făcute să cînte *live* şi trupe care îşi pierd coerenţa atunci cînd încearcă să schiţeze un pas în afara studiourilor de înregistrări. Dar să mă întorc la Muse şi la premiile de care vorbeam mai devreme. În 2004, la şase ani de la debutul discografic cu EP-ul *Muse*, trupa lui Matthew Bellamy, Chris Wolstenholme şi Dominic Howard era recompensată, de către revista britanică *Q*, cu premiul „Best Live Act". Chestia se va repeta şi în 2006, într-o companie foarte selectă – Oasis, Red Hot Chili Peppers, Razorlight şi Arctic Monkeys –, şi e pe cale să se întîmple iarăşi anul acesta, la exact două zile de la concertul din Bucureşti. Între timp, Muse a mai adunat cîteva distincţii pentru prestaţiile *live:* la BRIT şi NME Awards (2005), la Kerrang! şi UK Festivals Awards (2006), din nou la *BRIT* (2007). Poate că nici unul dintre premiile de mai sus nu are relevanţa comercială şi aura cvasimitologică a unui Oscar, dar faptul de a fi premiat cîţiva ani la rînd pentru aceeaşi calitate nu poate fi trecut prea lejer în categoria întîmplărilor norocoase sau a excepţiei care confirmă cine ştie ce regulă.

E clar că formaţia din Teignmouth, Devon, are foarte multe lucruri de spus pe scenă. N-am fost niciodată în carne şi oase la un concert Muse, dar le-am devorat două DVD-uri din concert – *Hullabaloo Soundtrack* (2002), înregistrarea a două *live*-uri de la Le Zenith, în Paris, din octombrie 2001, şi *Absolution Tour* (2005), disc ce conţine concerte filmate în 2004 la Glastonbury, Earls Court Exhibition Centre, Wembley Arena (Londra) şi Wilten Theater (Los Angeles). Iar asta fără să fiu neapărat vreun mare fan al trioului englez. Şi fie că e vorba de 2001, anul apariţiei celui de-al doilea album Muse, impecabilul *Origin of Simetry,* fie de 2004-2005, momentul în care muzica cu chitare îşi trăia febril „post-ismele" de tot felul, lucrurile care se întîmplă pe scenă în cele două *release*-uri nu prea au egal în istoria recentă a muzicii. Dincolo de faptul că nişte camere de filmat reuşesc în prea mică măsură să surprindă esenţele tari ale unui *live,* grandoarea şi energia cu care sînt încărcate show-urile celor de la Muse transpar din fiecare cadru. În concerte, Matt Bellamy&Co. sînt bombastici şi năucitori, teatrali şi implacabili, mereu conectaţi la o tensiune a cărei intensitate pene-trează pur şi simplu mulţimea din faţa scenei. Un *live* Muse – chit că viciat consistent de limitele unui ecran şi ale unor boxe – este energie curată, ieşită din întîlnirea dintre rafalele apocaliptice ale tobelor lui Howard, *bass line*-urile apăsătoare ale lui Wolstenholme şi versatilitatea riff-urilor chitarei lui Bellamy. Adăugaţi la toate acestea o voce (a aceluiaşi Bellamy) sfredelitor-melancolică, jumătate Thom Yorke, un sfert urlet îngheţat, un sfert psihoză pură, şi veţi obţine o sumă care ar trebui să vă trimită chiar acum la casele de bilete.

Mihaela ANGHELESCU IRIMIA

Un caz-limită: Joseph Conrad

Cu ocazia împlinirii a 150 de ani de la naşterea scriitorului Joseph Conrad, Institutul Polonez din Bucureşti a organizat (pe 10 septembrie a.c.) o expoziţie „Joseph Conrad – Între pămînt şi mare". *Realizată în colaborare cu Muzeul Literaturii „Adam Mickiewicz" din Varşovia, expoziţia a fost prezentată de directorul Institutului Polonez la Bucureşti, Roland Chojnacki şi de prof. Mihaela Anghelescu Irimia, director al Centrului de Excelenţă pentru Studierea Identităţii Culturale, Universitatea Bucureşti.*

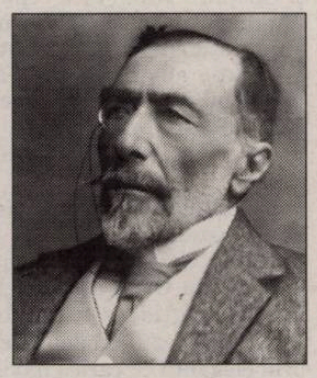

Se împlinesc o sută cincizeci de ani de la naşterea lui Joseph Conrad, clasic al literaturii britanice, artist al literelor, devenit celebru nu în limba sa maternă, ci în engleza pe care Galsworthy, auzind-o în gura noului său prieten, o califică, în acelaşi timp cu tandreţe şi ironie, drept puternic marcată de un „accent străin", lucru cu atît mai straniu din partea unui marinar sub stindard britanic!

Józef Teodor Konrad Korzeniowski, născut în 1857 la Berdicev, cu umbra imperiului ţarist traversîndu-i copilăria, dezvoltă o uriaşă dorinţă de evadare în lumea largă. Cu pasiunea nestăvilită pentru geografie, cu atlasul geografic drept îndreptar cultural încă din primii ani de şcoală şi cu avide lecturi alimentate de reviste de călătorii şi aventuri, Konrad îşi pregăteşte pe neştiute drumul dinspre uscat spre ape, dar şi drumul către identitatea care îi va conferi faimă internaţională, devenind, din Konrad, Conrad... Fusese botezat după numele bunicilor, dar şi al unor eroi din *Moşii* lui Mickiewicz. Această apartenenţă onomastică amfibie se suprapune simbolic cu fluida identitate colectivă ataşată Poloniei de intemperiile istoriei. O altă prelungă călătorie furtunoasă tălăzuieşte teritoriul reclamat de la „moşi" între Austria, Prusia şi Rusia. Romantic tîrziu, ca Eminescu, Konrad suferă, la nivel individual şi colectiv, acelaşi gen de frustrări şi gustă acelaşi gen de împliniri identitare. Episoade din istoria familială se dilată pînă la a se preface în puncte cruciale al istoriei naţionale. Rămîne orfan de ambii părinţi, înainte de maturizarea timpurie care este adolescenţa. Creşte sub protecţia financiară a unui unchi şi cu enorma plăcere a lecturilor romantice, instilată de tatăl său, traducător din Shakespeare. De la acesta moşteneşte pasiunea pentru Mickiewicz şi Slowacki, pentru Hugo şi... Shakespeare.

Dar pasiunea pentru mare îl copleşeşte şi Konrad decide să se dedice vieţii de marinar. Monitorizat cu diplomaţie dar ferm de unchiul Tadeusz, tînărul de 17 ani, ajuns la Marsilia, fură meseria în port, pentru a se lansa la apă în scurt timp, cu exotica destinaţie Martinica. Are, precum Gauguin, revelaţia descoperirii tărîmurilor de dincolo de ape *şi* de dincolo de uscaturi, la capătul lumii! O chemare care merge dincolo de hotare istorice, politice sau etnice îl îndeamnă să afle răspuns la întrebarea „Cine sîntem, de unde venim, unde mergem?". Este implicat – rimbaudian – în dubioasa afacere a comerţului cu arme, devine membru al marinei britanice, omologat ca ofiţer cu puţin timp înainte de recunoaşterea ca „supus britanic", locuieşte la Londra, în răstimpuri, alternînd viaţa pe mare cu cea pe uscat şi statutul de cetăţean al lumii libere cu cel de „supus ţarist", cînd ajunge „sub ochi occidentali" în peregrinările sale multiple. În calitate de căpitan de vas, la hotarul dintre al patrulea şi al cincilea deceniu al existenţei, continuă explorările extreme, de la Bangkok la Melbourne şi din Europa stăpînilor în Africa stăpînitilor. Pe uriaşul Congo are revelaţia marii întrebări care îl macină deopotrivă pe stăpîn şi pe sclav şi la care răspunsul rămîne suspendat între viaţă şi moarte, în „inima întunericului".

Konrad devine Conrad spre patruzeci de ani, nu la fel de tîrziu ca Defoe, alt „englez" obsedat de amestecul etnic şi bîntuit de viaţa practică pe uscat şi pe mare. Romanele care îl consacră drept Joseph Conrad gravitează în jurul a două secole, îmbinînd maniera naraţiunii tradiţionale cu sondarea „modernă" a necunoscutei *psyche* care îl îndeamnă să vadă dincolo de bariere culturale, lingvistice, profesionale. Este preocupat de „chestiunea poloneză", precum idealistul Shelley, cîndva, de „chestiunea irlandeză". Scrutează orizonturile îndepărtate, în speranţa emancipării naţionale cu adevărat moderne *şi* scrutează orizonturile speţei umane, în speranţa aflării marilor răspunsuri. Pe care abia le presupune, în timp ce pendulează între cultura de origine şi cea adoptivă, precum Ionesco, Cioran, Brâncuşi. Precum Ionesco, se uită curajos în chipul exoftalmic al vieţii depăşite de fuga după sens. Ca un Cioran polon, devine unul dintre cei mai mari stilişti ai unei mari limbi europene, care îl absoarbe în edificiul ei cultural. Ca Brâncuşi, experimentează la cumpăna dintre secole, pentru a se valida drept pionier al modernismului european. Pessoa, cazul identitar limită al lusitanilor, îşi reclama apartenenţa la poetul naţional Camões, pentru a fi metabolizat simbolic de nobeliatul Saramago. Mormîntul lui Conrad, din cimitirul din Canterbury, poartă numele Korzeniowski, al catolicului care redevenea marinarul-scriitor declarat ateu în plină recunoaştere publică. Cei care peregrinează spre chaucerian-ul Canterbury vor adăuga noi povestiri preschimbate în poveşti ale noastre, ale tuturor. Konrad, Conrad...

Cosana NICOLAE

campus graffiti

„Chiar şi în New York – mi-e dor de New York..."

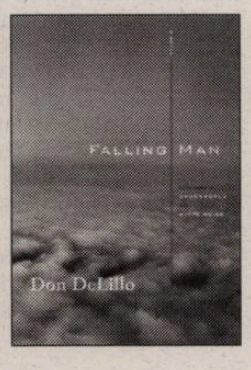

...este replica inspirată dintr-un *haiku,* a unui personaj din cel mai recent roman semnat de Don DeLillo, care verbalizează astfel imposibila întoarcere la starea de dinaintea atacurilor teroriste de pe 11 septembrie 2001.

Imaginile, teoriile, interpretările şi stările legate de catastrofa în cauză reapar acut în conştiinţa colectivă în jurul datei comemorării sale. Ultima manifestare notabilă pe această temă este un documentar prezentat săptămîna trecută pe Discovery Times Channel despre Tom Junod, un jurnalist de la revista *Esquire*. El a căutat, fără succes, să afle cine era bărbatul în costum care a fost surprins în cădere de la mare înălţime într-unul din cele mai cutremurătoare instantanee realizate atunci la faţa locului. În plus, există deja şi o serie întreagă de cărţi despre 9/11, dintre care se remarcă volume de analiză, cum ar fi *Chain of Command: The Road from 9/11 to Abu Ghraib* de Seymour M. Hersh ori *Why America Slept: the Failure to Prevent 9/11* de Gerald L. Posner. În materie de ficţiune însă, majoritatea romanelor inspirate de această temă scrise de Jay McInerney, Claire Messud sau Jonathan Safran Foer pot fi comentate cel mult cu indulgenţă.

Cu totul altfel se poziţionează implicit Don DeLillo: volumul său, *Falling Man* (Scribner, 2007), al cărui titlu face aluzie, printre altele, la fotografia menţionată mai sus, dă o altă greutate memoriei ficţionalizabile a evenimentelor de la 9/11. Deşi s-a afirmat că nu este exact genul de carte pe care lumea ar fi aşteptat-o de la un maestru al apocalipselor postmoderne, DeLillo se întoarce aici, ca şi în *Underworld* (1997), către principiile realismului literar, reflectînd din nou preocuparea sa pentru textura realului. Altfel spus, el revine atît la nivel social, cît şi politic la descrierea epocii pe care Zygmund Bauman o numeşte „modernitatea lichidă". Era modernităţii lichide se caracterizează prin transformarea totală a regulilor anterioare: proporţia, fixitatea şi soliditatea încetează a mai fi principiile raţionalizării economice, pentru că imaterialitatea, viteza şi flexibilitatea devin elementele cruciale ale succesului. Mobilitatea absolută a capitalului şi valoarea instantanee a comunicaţiilor electronice conspiră pentru a produce o economie a serviciilor simbolice şi a instrumentelor de credit, unde puterea o au cei care speculează exact momentul de tranziţie către o nouă stare.

Lumea bulversată de tragedia de la World Trade Center este centrul „dezastrului capitalist" descris de Naomi Klein în *The Shock Doctrine* (2007) pe urmele lui Milton Friedman, în a cărui viziune doar o criză produce schimbarea, atît la nivel individual, cît şi public. Tot în termenii lui Bauman, dacă modernitatea „fluidă" era epoca lipsei de angajare, a vagului, a evadărilor facile şi a goanei fără speranţă, cea „lichidă" facilitează evoluţia şi dominarea insinuantă a celor care se mişcă în umbră, a celor necunoscuţi. Printre ei, sugerează DeLillo, se numără şi teroriştii lui Bin-Laden. În viziunea sa, motorul atacurilor asupra turnurilor gemene este starea de panică a acestora, pentru că nu au acces la nici o ordine socială contemporană, iar actul în cauză le asigură în propriii ochi poziţia de supremaţie. În consecinţă, atît pentru „ei", cît şi pentru „noi", noua monedă de schimb a raporturilor umane este inadecvarea aşteptărilor reciproce şi, prin urmare, lipsa de relaţionare, imposibila comunicabilitate a fiinţei.

New York-ul lui Don DeLillo este un spaţiu impregnat de traumă, recipientul absolut al uneia dintre cele mai devastatoare dimensiuni ale fiinţei umane. Experienţa traumatică scapă oricărei forme raţionale de înţelegere şi pare a fi parte din altă lume, cu alte coordonate. După atacurile teroriste, în Manhattan soarele nu mai pătrunde printre clădiri, în corpurile celor vii rămîn schijele organice ale celor dispăruţi, nimic nu mai pare exagerat şi nimic nu mai uimeşte, pentru că acolo „nu mai era o stradă, ci o lume, un timp şi un spaţiu al cenuşii care cade şi al nopţii care se lasă". Ceea ce personajele au trăit le copleşeşte sistemul de auto-protecţie, lucru care duce la pierderea controlului de sine şi expunerea lor la anxietăţile primare – multe enumerate cîndva de Freud. Dar le pune mai ales faţă în faţă cu spaima continuă de „întregul existenţei", expresie pe care DeLillo o citează livresc din Kierkegaard. Cum aceste simptome se leagă de elementele esenţiale în viaţă, DeLillo descrie minimalist, dar eficient, o precaritate generică. Spre deosebire de o persoană normală care are control asupra amintirilor sale, Keith, Lianne şi Florence sînt toţi posedaţi de stările liminale prin care au trecut. Astfel, senzaţia unei identităţi suverane, care să le dicteze acţiunile, cedează în faţa unei multitudini instabile de comportamente fluctuante.

Imposibil de asimilat în mod imediat, trauma aparţine unui teritoriu psihologic ce poate fi vizitat. Amintirea fantomatică a turnurilor gemene este unitatea de măsură a naraţiunii lui DeLillo. Mai mult, prin detaşarea experienţei de subiectul care o trăieşte, prin consemnarea pe hîrtie şi astfel prin deschiderea sa către spaţiul lecturii, scriitorul face ca amprenta corozivă a evenimentelor de la 9/11 să devină abstractă, dar, în acelaşi timp, transmisibilă. În aceste condiţii, limbajul literar permite ca trauma să treacă de la o persoană la alta şi să devină parte din însăşi structura discursului public.

Pentru personaje, sinele şi memoria coexistă, completîndu-se şi anihilîndu-se reciproc, iar relaţia cititorului cu proza lui Don DeLillo devine aproape circulară, fiindcă volumul începe cu panica şi busculada imediat următoare prăbuşirii ambelor turnuri gemene şi se termină în clipa impactului devastator al primului avion. Ce s-a petrecut cu adevărat între aceste momente încă nu poate fi imaginat sau aproximat de nici o ficţiune.

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Despre lacrimi

● **Anne Vincent-Buffault, *Histoire des larmes*, Payot, Paris, 2001**

Se ştie, crocodilii varsă lacrimi atunci cînd mănîncă. În cazul oamenilor, lacrimile au aproape întotdeauna o semnificaţie afectivă. Toţi oamenii plîng. Unii mai des şi din orice, alţii mai rar şi mai greu. Cred că Dostoievski spunea că oamenii răi plîng uşor, atunci cînd îl descrie pe bătrînul Karamazov – teluric, mocirlos, dar nu mai puţin abisal decît cele mai spiritualizate personaje ale sale.

Nimic mai natural decît lacrimile. În destule cazuri, nimic mai artificial – să amintim doar că romanii recurgeau la serviciile plătite ale bocitoarelor profesioniste. Spontan, stimulat sau doar simulat, plînsul face obiectul unui cod emoţional variabil, care diferă atît de la o cultură la alta, cît şi de la o epocă la alta, şi, evident, de la o vîrstă la alta.

Sensibilităţile evoluează – nu în sensul că s-ar perfecţiona –, ele se află într-o continuă schimbare, în acord subtil cu toate celelalte mode. Nu se modifică neapărat trăirile interioare, cît mai ales modul în care sînt exprimate, afişate, împărtăşite sau ascunse. Mai mult chiar, în ciuda faptului că emoţiile sînt în general privite ca expresii ale componentei iraţionale, involuntare, oamenii se dovedesc mereu iscusiţi în a-şi alege gama afectivă pe care baleiază o mereu prezentă şi deseori tiranică logică socială a sentimentelor.

Cartea apărută în colecţia „Petite bibliothèque Payot“ dezvăluie aspecte din istoria lacrimilor, mai precis uzajul social al plînsului în secolele XVIII şi XIX, plecînd de la surse literare, medicale, judiciare, tratate de *savoir-vivre*, jurnale intime şi scrisori. Etalarea sentimentală, circuitul lacrimilor în reţelele de sociabilitate ating în veacul Luminilor un adevărat paroxism. Şiroaie de lacrimi inundă faţa femeilor, torente de lacrimi se revarsă pe obrazul bărbaţilor, cu toţii se lasă scuturaţi de hohote de plîns, nu doar în singurătate, ci şi în public.

O culme a intensităţii este atinsă de plînsul în doi, visul cel mai scump al îndrăgostiţilor de a ajunge să-şi amestece lacrimile de iubire depăşind cu mult fantasma orgasmului simultan. Amorezii îşi închipuiau că nu doar lacrimile fuzionează, printre şoapte fierbinţi şi mîngîieri înfrigurate, ci chiar sufletele, cuprinse în acel transport comun, total, de o sinceritate fără rest. Comunicarea prin lacrimi se transformă în comuniune. Ideea că nimic nu poate egala mărturisirea sentimentelor pe fondul acestui plîns în oglindă este preluată din literatura sentimentală, frecventată asiduu la acea vreme. În treacăt fie spus, libertinii au inclus plînsul trucat în arsenalul indispensabil seducţiei la rece.

De altfel, lectura, din ce în ce mai răspîndită şi practicată cu o identificare fără precedent, inculcă durabil o valorizare din ce în ce mai importantă a sensibilităţii. Inima care se înmoaie devine dovada supremă a umanităţii individului, ba mai mult, este experienţa fundamentală care îi certifică sentimentul sinelui şi chiar existenţa. Compătimirea urmată de acte de caritate, de gesturi de binefacere se impune ca ideal de comportament.

Plîngeau mult oamenii acelui timp, dar nu oricum. Niciodată nu se plîngea în public din cauza unei suferinţe personale. Oamenii de atunci, aduşi azi în faţa televizoarelor noastre, ar califica drept grave erori de gust toate acele emisiuni ce oferă un adevărat *strip-tease* al smulgerii crustelor de pe răni, prezidat de tot felul de zîne cu paiete şi pene, care se hrănesc cu lacrimile nefericiţilor.

Pe lîngă lăcrimatul abundent fie pe pagina de carte, fie de scrisoare, se practică mai ales plînsul pentru cauzele nobile, pentru principii, pentru Celălalt, un celălalt cît mai general cu putinţă. Desigur că şi această umezire a batistelor şi a jaboului în numele insuficienţelor la scara întregii umanităţi nu e scutită de o umbră cît se poate de ridicolă. Generaţiile imediat următoare o zăresc şi, treptat, efuziunile lacrimogene de acest gen diminuează considerabil.

În secolul al XIX-lea îşi fac apariţia „inimile reci“, dezabuzaţii copii ai secolului, care odată cu iluziile par să-şi fi pierdut şi lacrimile. În plus, discursul medical recomandă evitarea descărcărilor afective violente, mai ales în cazul femeilor, considerate mai slabe de constituţie şi mai ales expuse riscului isteriei. Să nu uităm, e momentul în care apar şi „nervii“. La rîndul lor, bărbaţii îşi pierd dreptul de a mai plînge în public. Doar în preajma morţii le este îngăduită această „slăbiciune“, fără riscul de a-şi zdrenţui aura virilă în ochii celorlalţi, oricum înlăcrimaţi şi ei.

Asemeni lumii care o produce, sensibilitatea colectivă se decantează în straturi tot mai clar delimitate. Odată cu consolidarea prestigiului culturii „înalte“, plînsul hohotit şi în general reacţiile zgomotoase se refugiază în teatrele populare unde se poate ofta nestingherit şi în grup, la melodrame al căror succes se măsoară în cantitatea lacrimilor stoarse. Emoţiile „estetice“, rafinate sînt rezervate puţinului public „cultivat“ al tragediilor clasice. Spectatorii, îmbrăcaţi de gală, suspină în surdină ori îşi ascund o lacrimă discretă sub evantai sau sub lornion. Da, s-au adunat să plîngă împreună, dar fiecare pentru el, fără să-şi bată vecinul pe umăr. În goana de a se delimita de vulg, burghezia îşi impune ca norme de comportament stăpînirea de sine, reţinerea, manierele „distinse“. Oricum, ipocrita eleganţă a secolului al XIX-lea e un model epuizat.

De la o vreme încoace, am impresia că au reapărut, ici şi colo, bărbaţi care nu au teamă de lacrimi, pentru că, în general, nu le e teamă de nimic. Sper că mai sînt femei care ştiu să plîngă. Bărbăteşte, desigur...

PUBLICITATE

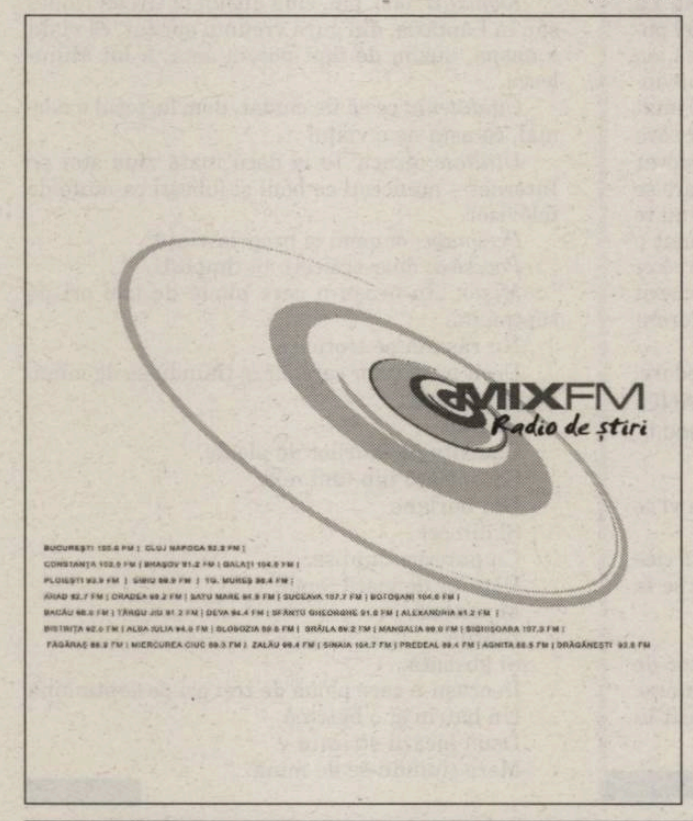

Dilema veche vă recomandă

● Cel mai frumos text despre Roland Barthes citit în ultimii ani este semnat de Alina Andrei, se numeşte „Barthes – mîzgălit, subliniat, încercuit“ şi poate fi găsit la adresa: http://atelier.liternet.ro/articol/4947/Alina-Andrei/Barthes—-mazgalit-subliniat-incercuit.html. Dau numai un citat: „eu nu m-aş răţoi defel dacă m-ar trezi cineva din somn să mă întrebe despre un scriitor mort care într-o zi îndepărtată a mîncat o pară.“ (Pe mine, care dorm profund, nici măcar nu m-ar trezi!) Şi, da, para era a lui Gide... (Alex. Leo Şerban)

● Atenţiune: sîmbătă, de la ora 17,00, la Ateneu va fi interpretată o piesă nouă scrisă special de Dan Dediu pentru Romanian Brass, celebrul ansamblu de alămuri al Filarmonicii „George Enescu“ din Bucureşti, alcătuit adică exclusiv din trompete, corni, tromboane, tubă şi secţie ritmică. Piesa se numeşte „Fanfară pentru omul recent“. (Marius Chivu)

● Am descoperit într-un recent şi adorabil roman francez, *Ce qui est perdu,* de Vincent Delecroix (pe care i-l propun Denisei Comănescu pentru „raftul“ ei de la Humanitas), următoarea „lege“: oricine povesteşte prost – în scris sau oral – un film, o carte, o întîmplare, o scenă din viaţă, un banc trebuie să plătească ascultătorului întristat în natură: o bere, un coniac, o prăjitură etc., adică lipsa de talent să-l coste. Se numeşte „legea Şeherezadei“. Recomand intrarea ei în vigoare pe întreg teritoriul României. (Radu Cosaşu)

Andrei GORZO

dilematograf

Zdrobitor

● ***4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile* (România, 2007), de Cristian Mungiu.**

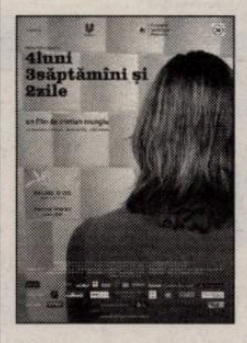

La fel ca *Moartea domnului Lăzărescu* (de Cristi Puiu) şi ca *Hîrtia va fi albastră* (de Radu Muntean), *4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile* e un *thriller;* sau, mai exact, o dramă construită şi filmată astfel încît să fie percepută ca un documentar şi trăită ca un *thriller.* La fel ca într-un *thriller,* e vorba despre nişte fiinţe umane urmărite într-o situaţie-limită (implicînd inclusiv un pericol de moarte) care se creează, se agravează şi se consumă în răstimp de cîteva ceasuri. Şi, la fel ca în cele mai oneste documentare, situaţia pare să se nască din însuşi modul de funcţionare al realităţii observate, fără nici o contribuţie din partea autorului-observator; senzaţia e aceea că lucrurile s-ar fi întîmplat exact la fel şi dacă n-ar fi fost de faţă nici o cameră. Camera din *Moartea domnului Lăzărescu* juca rolul unui martor nervos, a cărui privire trebuia să alerge neîncetat ca să ţină pasul cu viaţa neregizată care se precipita în jurul lui. În *Hîrtia va fi albastră,* camera prefera să se posteze la o anumită distanţă faţă de evenimente (care se desfăşurau în timpul Revoluţiei) şi să rămînă cît mai nemişcată, ca pentru a sublinia că n-are nici o influenţă asupra lor. Iar în *4-3-2* (care e poate cel mai bine filmat dintre ele), camera lui Oleg Mutu (care a filmat şi *Moartea domnului Lăzărescu)* e din nou în mijlocul evenimentelor, dar nu se agită ca să prindă totul, ci îşi găseşte cîte un post de observaţie şi încremeneşte în el minute în şir – uneori, fără să-şi mute privirea nici la stînga, nici la dreapta, nici ca să urmărească personajul care iese din cadru într-un moment important, nici ca să facă loc personajului care intră doar pe jumătate. E ca şi cînd, aflîndu-ne clandestin în lumea aceea, nu ne-ar da mîna nici să respirăm, sau ca şi cînd ne-am uita la ea – la România anului 1987 – printr-o crăpătură din balamaua timpului.

Pentru început, vedem cum o studentă numită Otilia (Anamaria Marinca) se agită să obţină o cameră de hotel pentru ea şi pentru o colegă de cămin, Găbiţa (Laura Vasiliu). Ca într-un *thriller,* scopul acestor aranjamente e iniţial escamotat, dar urgenţa lor e prezentă în fiecare detaliu. Detaliile de epocă vă vor tăia răsuflarea, dar admirabil e mai ales faptul că (spre deosebire de Cătălin Mitulescu, autorul recentului *Cum mi-am petrecut sfîrşitul lumii)* regizorul-scenarist Cristian Mungiu nu colecţionează aceste detalii pentru valoarea lor arheologică, exotică sau sentimentală (în funcţie de client), ci numai pentru valoarea lor dramatică: vizita Otiliei la bişniţarul căminului, biletul de autobuz pe care i-l oferă un necunoscut pe la spatele controloarei, pachetul de Kent cumpărat de la un bişniţar în holul unui hotel şi „uitat“ pe biroul de recepţie al altui hotel, dezolarea glacială şi lividă, ca de morgă, a ambelor stabilimente – fiecare dintre detaliile astea e ales pentru puterea sa de a sugera o întreagă lume şi, în acelaşi timp, pentru puterea sa de a duce povestea înainte. Şi o duc înainte – spre camera de hotel în care va avorta Găbiţa, spre teroarea escaladantă a negocierilor cu domnul Bebe (Vlad Ivanov), care *poate* va binevoi s-o ajute, spre predictibilitatea îngreţoşantă a lucrului pe care li-l cere – *amîndurora* – în schimbul bunăvoinţei lui şi spre oribila precizie a instrucţiunilor pe care li le dă la despărţire. Pe scurt, camera aceea de hotel trebuie să fie cel mai malefic loc din istoria filmului românesc, iar maleficitatea ei e producţie de stat. E ceea ce se întîmplă atunci cînd statul vrea să guverneze instinctele de reproducere ale cetăţenilor săi: le perverteşte pînă la nivelul tranzacţiilor desfăşurate în acea cameră. Din majoritatea descrierilor reiese că filmul lui Mungiu îşi atinge punctul culminant în secvenţa aceea, dar în realitate e doar la jumătatea urcuşului. Otilia trebuie s-o lase singură pe Găbiţa şi să meargă acasă la prietenul ei, la o masă aniversară. Stă înghesuită între părinţii lui şi prietenii lor şi înghite fum de ţigară de parcă ar fi pămînt, în timp ce conversaţia de la masă cade peste ea ca pămîntul aruncat cu lopata; Mungiu ţine camera pe ei şi lasă greaţa Otiliei să crească în tine – el şi Marinca te-au adus atît de aproape de eroina lor, încît nu mai ştii care e stomacul tău şi care e al ei. Atunci cînd prietenul ei (Alexandru Potocean) încearcă s-o atingă, îi împărtăşeşti dezgustul. Revolta ei împotriva lui e un moment de mare dramă, o mică explozie în a cărei lumină se întrezăreşte ceva *fundamental* strîmb şi irezolvabil în relaţiile dintre bărbaţi şi femei, dincolo de ce-a făcut comunismul din ele. Totul porneşte de la faptul că oamenii, spre deosebire de animale, fac sex de plăcere şi că problemele care pot să rezulte din plăcerea asta au fost repartizate inechitabil: femeile sînt obligate biologic să-şi asume răspunderea, bărbaţii nu sînt – bărbaţii pot să spună: „E problema ei“. Interzicînd avortul şi restrîngînd accesul la mijloacele de contracepţie, ceauşismul a agravat vulnerabilitatea femeii la egoismul bărbatului, dar vulnerabilitatea, ca şi egoismul, a existat dintotdeauna. Nu sugerez că *4-3-2* ar fi vreun manifest feminist. Nu e asta, după cum nu e doar o lecţie de istorie şi în nici un caz nu e o pledoarie pro- sau anti-avort. E, pur şi simplu, un film mare.

trecerea prin reviste

Republica artiştilor

Iată ce am citit eu cu foarte mare plăcere şi interes în acest nr. 29 al revistei *Republik,* care vine la pachet cu *Elephant*, filmul lui Gus Van Sant:

„În anii '60, cînd eram în liceu, eram terifiat că toţi prietenii mei mergeau la Washington să protesteze. Aveam şaisprezece ani şi mi-am zis: mi-e frică. Apoi am văzut la ştiri cum poliţiştii au omorît un protestatar de şaişpe ani. Cred că pentru mine a fost mai cumplit să văd măcelărind oamenii la ştirile de seară, decît adolescenţi omorîndu-se unii pe alţii." – Gus Van Sant

„Puţini au îndrăznit să privească retrospectiv la derapajele ei [ale lui Britney Spears] şi să vadă în ele o încercare disperată de «a spune adevărul», de a se sustrage, la 25 de ani, torentului devorator al culturii celebrităţii din care s-a întrupat şi de a-şi arăta mînia, fără surdină... Automutilîndu-se, îngrăşîndu-se şi expunîndu-se în tot grotescul ei, Britney n-a făcut decît să se debaraseze de propria-i sexualitate, atît de contrafăcută şi de vandabilă, şi să devină ea, aşa cum n-a fost, de fapt, niciodată, pentru că s-au ocupat alţii de imaginea ei. Măcar pentru acest curaj sinucigaş şi ar trebui admirată." – Mihai Chirilov

„– *Există un film pe care îl iubiţi în mod deosebit?*

– Dacă ar fi să aleg doar unul, acela ar fi *Miracolo a Milano* de Vittorio de Sica; e un film absolut perfect. Ca studiu al naturii umane, al compasiunii; apoi chipurile actorilor, pînă la ultimul figurant, sînt incredibile. În Cehoslovacia, regimul comunist l-a cenzurat pe motiv că, la sfîrşit, protagoniştii zburînd pe mături în căutarea unei lumi mai bune se îndreptau către vest şi nu către est." – Milos Forman în dialog cu Luca Ragazzi

„M-au bucurat foarte tare reacţiile celor care au văzut *432,* fie cele în care mi se spunea «Domnule Ivanov, sînteţi un actor minunat, v-am urît tot filmul» sau «Nu-mi vine să cred, stau de vorbă cu dvs. de 10 minute, aveţi un zîmbet jovial, faceţi glume, nu pot să-mi dau seama cum aţi putut să vă transformaţi în halul ăsta şi să jucaţi animalul ăla». Cred că e cel mai frumos compliment pe care îl poţi primi ca actor." – Vlad Ivanov (Bebe din *432*) în dialog cu Ana Maria Sandu

„– *Golful e un hobby destul de ciudat pentru un rock star.* Bob Dylan joacă golf. Lou Reed, Iggy Pop, Roger Waters. Şi majoritatea trupelor de metal pe care le ştiu, Pantera, Judas Priest... Rock'n'roll-ul a deturnat jocul şi l-a transformat în ceva cool, nu doar pentru bătrînei. Astăzi vezi pe teren tot soiul de tipi tatuaţi." – Alice Cooper în dialog cu Alin Ludu-Dumbravă

„Nu m-am gîndit la nimic altceva decît la roman *[American Psycho]*, la felul cum să-l scriu ca să mă exprime. Publicul nu are nici un rol în crearea acestui roman. Publicul nu e acolo să scrie cartea cu tine. Nu mă gîndesc la public pînă nu termin o carte. Cînd scriu, nu mă gîndesc la el. Eu sînt publicul. Aşa că nu îmi e teamă că oamenii pierd mesajul. Nu pot să fac nimic în privinţa asta, în momentul în care cartea iese. Ştii tu, interpretarea e la public şi scriitorul nu mai poate face nimic. Aşa că nu-mi pasă." – Bret Easton Ellis în dialog cu Adrian Buz

„Fără discreţia tonului (care nu anulează cu nimic dramatismul faptelor), *4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile* n-ar mai fi fost, poate, atît de precis în emoţia lui, atît de sfîşietor de trist, atît de decisiv de convingător şi de profund încît, după ce ieşi din sală, începe să te locuiască şi să te invadeze. Gîndit, jucat şi filmat impecabil, e un moment de nepierdut pentru cinefili, nu doar pentru povestea formidabilă şi formidabil spusă, ci şi pentru bucuria întîlnirii cu un regizor român cu un asemenea rarisim şi ireproşabil echilibru." – Andreea Chiriac (**M. C.**)

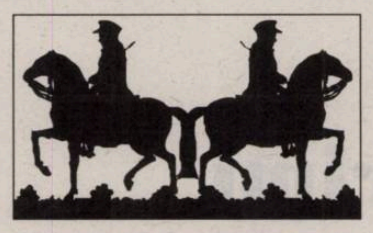

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Un *Cinema Paradiso* la români

Stimate domnule Cosaşu,

Nu vă scriu decît ca să mă bag în seamă. Scrisoarea dlui Gheorghe Neguţ, din *Dilema veche* nr. 186, mi-a făcut o poftă nebună să deapăn amintiri din şi despre sălile de cinema. Cred că am cel mult jumătate din vîrsta domniei sale – aşa că l-am ratat pe Ceapaev – şi nu port încă barbă. O să port ceva mai tîrziu, de lene, nu de alta. Am încercat şi pînă acum, dar, la vîrsta asta, îmi dă aşa un aer de – pardon, scuzaţi! – student la teologie, ceea ce, vă imaginaţi, inhibă mare parte din fete. Stau dintotdeauna într-un oraş mare de provincie unde pe vremuri funcţionau pe puţin vreo cinci săli şi vreo două grădini. Era frumos. Am fost cu mamaie la *Vagabondul* – şi chiar m-a pierdut în mulţimea de la intrare –, cu mama la o chestie uluitoare despre care, zece ani mai tîrziu, am aflat că se numeşte *Love Story*. Ce frumos ningea – şi numai afară – cînd la Central curgeau *Cele mai bune momente cu Stan şi Bran!* Ce genial să vezi *Luminile oraşului* într-o vreme în care eroii lui Porumboiu nu aveau cum să aibă dileme! Cu tata am fost la *Zorro – où sont les alaindelons d'antan?* Oare *dicaprii* le-au luat locul de tot? Cu tataie am văzut toţi ilegaliştii posibili şi imposibili, toate şantierele şi ogoarele patriei, toate cuplurile băştinaşe care parcă făceau copii prin spori. Dacă te uiţi la amorurile filmice comuniste, nu pricepi de ce s-a mai omorît nea Nicu să interzică avortul. Tot de la tataie am auzit de un milion de ori cum venea caravana la noi la ţară şi cum Belmondo a făcut o primă audienţă comunală uriaşă doar pentru că, auzind de un Jean, ţăranii români de şes(t) s-au gîndit că nu poate fi decît Marais. Dar, mă rog, divaghez. Treaba e că de la nenorocitele alea de pelicule Azomureş prelucrate în laboratoarele Buftea şi consumate degeaba am ajuns să – scuzaţi ciorănia! – iubesc cu o ură grea filmele româneşti. Şi le iubesc pînă azi, cînd se pare că au început să şi merite. Tot atunci, la noi au mai mers *Casablanca* şi *Pe aripile vîntului*. O voi urî mereu pe Ingrid. Madam, cu Bogart nu se fac fiţe! Şi nu voi înţelege niciodată cum a îndrăznit birjarul de Gable să fie contemporan cu Grant şi Cooper! Dar vremurile alea au trecut. După zaveră, mi-aduc aminte de cîteva înghesuieli la cîteva filmuleţe, româneşti cu pretenţii, din care tot ce reţin era că cineva îşi băga ceva – pe bune sau doar din gură – în altcineva. Dar şi asta a trecut. Sălile au devenit bingo-uri, grădinile au devenit zăvoaie în toată regula. Mai sînt doar două. Una frumoasă, dar fără dolby, alta cu, dar cu un aer mult prea '50s (româneşti). Am rămas doar cîţiva care le mai frecventam în zilele cu reducere. Nu pentru cei zece mii, ci doar pentru că ne intrase în cap că doar atunci s-ar putea strînge o mînă de oameni (de fapt, şi doi erau suficienţi) cît să ruleze filmul. Era simpatic! Eram aşa ca într-un club mult prea select! Foarte rar se întîmplau deranjamente. Vezi *Titanic* – la care, în semn de protest, nu m-am prezentat –, *Gladiator* – la care jumătate din film am căutat pe jos o sticlă de suc scăpată de însoţitoare, motiv pentru care am fost obligat să ascult apoi două zile poveşti despre cine şi cum au fost Marc Aureliu şi Commodus/Canapeus. Să nu uit interminabilii *Stăpîni ai inelelor* şi *Harry Potteri*. Am cam văzut din fiecare cîte unul – nu mă întrebaţi care! –, dar de fiecare dată am ieşit să fumez, chestie pe care, de regulă, nu o fac.

Mi-aduc aminte că diriginta mi-a motivat absenţa doar pentru că m-a văzut la *La vita e bella*. Aceeaşi dirigintă care ne-a dus la *Pisica albă, pisica neagră* şi a rezistat cu stoicism reproşurilor ulterioare, cvasigenerale şi parţial juste, că pentru a vedea ţigani (scuzaţi!), porci şi trabanturi nu e nevoie să plăteşti bilet. La *Callas Forever,* schimbînd ora şi fiind rupt de gaşcă, a trebuit să-mi găsesc cel puţin un compagnon pentru a-i determina pe cerberi să-mi dea drumul. Aşa că am acostat un tînăr cuplu (nu mai mult de 14 ani) în căutare de intimitate, convingîndu-l pe el că Fanny Ardant e mişto („Stai, frate, că pe afiş e poza naşpa. E mult mai tînără şi e beton!"), iar pe ea, cu exemple telenovelistice (am ceva-ceva experienţă în materie), că „nu se iezistă film mai romantic". La un Almodóvar *(Vorbeşte cu ea),* mi-am luat o palmă pentru o secvenţă cu un amant pitic care se băga unde nu-i fierbea oala. N-a ţinut deloc faza (sinceră) cu „dacă ştiam, nu te luam". La următorul *(Proasta creştere),* amorul mult prea *gay* a transformat o fată într-o galbenă gutuie, iar pe mine în hamal pînă la maşină. Aşa că la *Volver* m-am înfăţişat solo. La *Fahrenheit 911,* în preajma sărbătorilor, m-am nimerit cu o gaşcă de studenţi arabi a căror bucurie debordantă m-a făcut mai tolerant faţă de prostioarele lui Mr. Moore.

Vă mulţumesc pentru răbdare!

Radu BURUIANU
raduburu@yahoo.fr

P.S. 1: Vă mulţumesc pentru recomandarea lui *Vania pe strada 42!*

P.S. 2: Seinfeld chiar are multe chestii cu aer central-european. Dar nu vi se pare că sînt multe faze rupte din Jerome K. Jerome?

P.S. 3: Vreau un multiplex! Pentru asta cică trebuie un mall! Pentru asta cică trebuie un loc! Pentru asta cică vor să demoleze un stadion! Lumea asta se ia chiar de toate viciile mele!

Am citit această scrisoare a dlui Radu Buruianu ca pe un fermecător de tandru şi nonconform sinopsis la un *Cinema Paradiso* pe româneşte; îi mulţumesc fiindcă s-a gîndit să mi-o trimită, asigurîndu-mi o bună dispoziţie de negăsit în ziarele noastre. Trăiască *les alaindelons d'antan* şi din totdeauna!

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Mistreţul cu colţi de argint de Ştefan Augustin Doinaş

Se termină: fiind un prost, se termină prost.
Dificultate: e lungă, se repetă, merită.
Durata lecturii: 2 minute, 20 secunde.
Remixuri: şmecheriile din această poezie s-au tot făcut. Strigi „hoţii!" şi satul te crede, iar cînd strigi „hoţul!" de-adevăratelea nu te mai crede nimeni. Uite, apoi, nu vă e cunoscută treaba cu alergarea naivă după o ţintă ce te depăşeşte?! Poezia mistreţului este poezia ratatului.
Ciudăţenii: prinţul aleargă după casă în Pipera, maşină decapotabilă, barcă cu motor. Cît şi-a imaginat, a avut. Cînd a avut, au ruginit toate.
Utilitate: Mă, băieţi şi fete de la transnaţionale, nu credeţi chiar toate balivernele care vi se bagă în cap. Nu fiţi naivi să nu vă vedeţi lungul nasului. Un Audi vine la 40 de ani, dacă ai capul pe umeri.
Personaje: prinţul din Levant, servitorii cu goarne, mistreţul.
Povestea: prinţişorul crede că poate prinde mistreţul, pe dracu' de coadă, pe Dumnezeu de picior. O ia în mînă, pardon, în burtă.
Mişto: ne-a terorizat Păunescu cu asta. Avea dreptate:

„ – Ce fiară ciudată mă umple de sînge,
oprind vînătoarea mistreţului meu?
Ce pasăre neagră stă-n lună şi plînge?
Ce veştedă frunză mă bate mereu?...
– Stăpîne, mistreţul cu colţi ca argintul,
chiar el te-a cuprins, grohăind, sub copaci.
Ascultă cum latră copoii gonindu-l...
Dar prinţul răspunse-ntorcîndu-se. – Taci.
Mai bine ia cornul şi sună întruna.
Să suni pînă mor, către cerul senin...
Atunci asfinţi după creste luna
şi cornul sună, însă foarte puţin."

Acuarelă de Ion Minulescu

Se termină: ca şi-n automatul de sus, tot prost.
Dificultate: zero. Atenţie însă la automatele de cafea, cartele, coca-cola. Toate sînt varză, dacă depinzi de ele.
Durata lecturii: 29 secunde.
Remixuri: oho, păi, cînd auzim la Green Hours sau în Lăptărie, din gura vreunui şpriţar, că viaţa e naşpa, auzim de fapt poezia asta, a lui Minulescu.
Ciudăţenii: ce să fie ciudat, dom'le, totul e normal, că asta ne e viaţa!
Utilitate: dracu' te ia dacă toată ziua stai pe Internet – munceşti ca boul şi iubeşti ca mufa de televizor.
Personaje: oameni şi propria viaţă.
Povestea: doar trăieşti, te tîmpeşti.
Mişto: „În oraşu-n care plouă de trei ori pe săptămînă
Nu răsună pe trotuare
Decît paşii celor care merg ţinîndu-se de mînă,
Numărînd
În gînd
Cadenţa picăturilor de ploaie,
Ce coboară din umbrele,
Din burlane
Şi din cer
Cu puterea unui ser
Dătător de viaţă lentă,
Monotonă,
Inutilă
Şi absentă...
În oraşu-n care plouă de trei ori pe săptămînă
Un bătrîn şi o bătrînă –
Două jucării stricate –
Merg ţinîndu-se de mînă..."

Ştiri nebăgate în seamă

● ***Banii pentru cultură.*** „Foaie de drum pentru Ministerul Culturii" – aşa se numeşte documentul elaborat la Élysée de preşedintele Sarkozy, care are în centru „obligaţia rezultatului" ca indice de apreciere al scenelor, expoziţiilor, al instituţiilor subvenţionate. Cheltuielile ministerului şi ale organismelor aferente trebuie să scadă pentru a putea susţine creaţia. O creaţie răspunzînd aşteptărilor majorităţii plătitorilor de impozite. „Subvenţiile vor fi acordate în funcţie de indicele de frecventare." Reacţiile nu sînt deosebit de entuziaste, deşi scrisoarea indică o serie de şantiere prioritare: se doreşte ca istoria artei să devină materie de învăţămînt obligatorie, se preconizează salvarea industriei muzicale, se va practica un experiment pentru accesul gratuit în muzee. Neliniştile vin din dificultatea de a subvenţiona creaţia artistică urmărind doar sălile pline, din eventualele distorsiuni create în aplicarea criteriilor Audimatului la creaţia scenică. „În această scrisoare, se vede cum va fi creată o cultură de masă franceză, copiii vor învăţa să iubească patrimoniul literar din ţara noastră... Nu se face nici o referinţă la artă ca la un instrument critic", scrie regizorul Martinelli. *(Le Monde,* 13 septembrie 2007)

● ***Zile libere.*** Britanicii consideră ultima duminică din august sfîrşitul neoficial al verii. E week-end-ul cînd se mai dă o fugă pînă la staţiunile balneare sau în Europa continentală. Acest rămas-bun cheamă proteste privind puţinătatea sărbătorilor cu zile libere. „Britanicii sînt o naţiune de dependenţi de muncă, doar austriecii au o săptămînă de lucru mai lungă. Concedii: 20 de zile lucrătoare, minimul din UE. În 2002, britanicii au avut două zile libere cînd s-a celebrat Jubileul Reginei, dar au fost cu recuperare. Ziua de naştere a reginei este sărbătorită în toate fostele colonii, dar nu în Anglia. Se propune o zi liberă pentru Sfîntul Gheorghe, aşa cum în Scoţia este celebrat Sfîntul Andrei. Se mai propune o zi pentru Magna Carta. Asociaţiile patronale susţin că o zi liberă în plus ar costa 6 miliarde de lire (12,1 miliarde de $). Politicienii vor prelua probabil cîte ceva din aceste propuneri, ideea fiind în mod cert aducătoare de voturi. În graficul publicat ca ilustraţie la acest articol, Spania figurează pe primul loc, cu cele mai multe zile libere pe an (16), apoi, în ordine descrescîndă, Japonia, Germania, Suedia, Franţa, Irlanda, Statele Unite, Marea Britanie, Bulgaria şi România cu cele mai puţine zile libere – „naţionale" – între 8 şi 12. *(*după *The Economist,* 1 septembrie 2007)

● ***Promisiuni.*** Jurămintele solemne prezentate de cei care ocupă funcţii publice tind să adapteze tradiţia la cerinţele actualităţii: „Voi respecta statul de drept, voi apăra independenţa puterii judiciare şi voi considera că este de datoria mea să asigur resursele pentru o funcţionare efectivă şi eficientă a tribunalelor de care sînt responsabil" – a jurat Lordul Cancelar, Jack Straw, secretar de stat pentru Justiţie. El a jurat, dar portofelul de unde ar putea veni banii necesari respectării promisiunilor nu e în buzunarul lui. (după *The Guardian,* 2007) **(M. B.)**

PUBLICITATE

Sambata, 22 septembrie, ora 19

BASH.
O trilogie contemporană
de Neil LaBute
cu:
MIHAI CĂLIN
IOANA FLORA
VLAD ZAMFIRESCU
MIHAELA SÎRBU
regia: Vlad MASSACI
scenografia: AndU DUMITRESCU

Duminica, 23 septembrie, ora 19

THE SHAPE OF THINGS (Forma lucrurilor)

de Neil LaBute

cu:
MIHAELA SÎRBU
VLAD ZAMFIRESCU
IRINA VELCESCU
ANDI VASLUIANU
regia: Vlad MASSACI

Preţul biletelor: 15 lei integral, 10 lei redus
redus pentru elevi, studenţi şi pensionari

www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126

TEATRUL ACT Splendid din 1998

ABB · DILEMA VECHE · Gândul · 24-FUN · PORT.ro · www.onlinegallery.ro · MOBEXPERT

Pentru informaţii şi rezervări de bilete vă rugăm să sunaţi la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

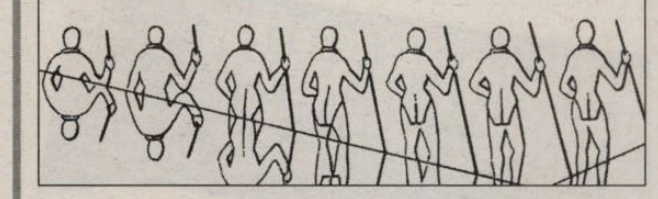

Sinaia, tren, Caragiale...

Am regăsit, de curînd, anumite atitudini tipice de care uitasem. Duceam dorul, într-o oarecare măsură, tipului de reacţie atotştiutor-familiară, paternalistă, caracteristică unora dintre serviciile româneşti: atunci cînd vînzătorul, chelnerul sau funcţionarul te tratează ca pe un membru mai mic şi mai neiniţat al familiei, pe care-şi permite să-l ia uşor de sus, ba chiar să-i dea sfaturi, în virtutea unei legi nescrise a experienţei de viaţă... Aşa fac, de multe ori, angajatele de la poştă, în ciuda (sau tocmai datorită...) cozilor remarcabile din spatele geamurilor lor; aşa a procedat şi una dintre doamnele de la casele de bilete din Gara de Nord: „titulara" ghişeului s-a apucat să-l certe părinteşte pe un băiat „curăţel" din faţa mea că nu-şi ţine în ordine actele doveditoare că e student şi că poate lua un bilet cu preţ redus. Nu mai ştiu exact ce hibă avea băiatul, cert e că nu era în ilegalitate, şi că tonul doamnei de la ghişeu căpătase deja nuanţa piţigăiat-certăreaţă, departe de amabilitate...

După un contact personal, mai puţin palpitant, cu aceeaşi funcţionară, am descoperit că trenul spre Sinaia vine abia peste două ore. Ca atare, am făcut, iarăşi, ceva ce în alte locuri nu aş fi putut, şi anume, să aştept cam două ceasuri într-un local (la *Gregory's)* fără să-i pese în mod special cuiva că ocup un loc fără să consum mare lucru. După care, m-am îndreptat spre tren, nu altul decît Săgeata albastră. Se ştie, trenul acesta e foarte înghesuit şi lipsit de intimitate. Bun prilej însă de a-i observa pe călători.

Aceştia erau, în mare parte, femei bine îmbrăcate. Am remarcat o doamnă în jur de 50 de ani, aranjată şi orecum înţepată; o alta, mai tînără şi la locul ei, cu un băieţel de vreo 5 ani; şi, din nou, pe băiatul cu alură intelectuală, pus la punct de funcţionară, care avea loc chiar lîngă mine. Discuţiile din tren, publice – pentru că Săgeata nu are compartimente – îmi amintesc întotdeauna de Caragiale. Doamna preţioasă, mai coaptă, a dat un telefon de pe mobil, în care a cerut un „favor" cuiva de acasă, făcîndu-i în acelaşi timp şi diverse observaţii. Tînăra cu copilul a încercat să-i explice acestuia de ce trebuie să stea la ea în braţe: aveau un singur loc amîndoi, băiatul nu plătea bilet. Foarte dezgheţat, copilul nu înţelegea de ce nu putea avea locul lui. Drept urmare, s-a aşezat pe scaunul din faţă, unde, în acel moment, nu stătea nimeni. Gest reprodus, de altfel, de aproape jumătate din ocupanţii vagonului: aceştia se aşezaseră pe locurile mai goale, unde nu aveau vecin, pe principiul, iarăşi neaoş şi nescris, că ce-i al altuia e mai bun decît al tău. Această deliberată călcare a regulilor a generat un val de combinaţii în sensuri diferite, odată cu îmbarcarea ultimului rînd de călători, evident, cei care chiar aveau bilete pe locurile respective... În urma ultimelor mişcări de trupe, doamna cu copilul a ajuns lîngă doamna gen soacră de care vorbeam mai înainte. În acelaşi spirit neaoş, după ce s-a uitat un pic urît la cei doi pentru că-i invadează preţiosul spaţiu, s-a împrietenit cu ei şi au început să-şi povestească. Eu a trebuit să mă resemnez cu locul de lîngă băiatul intelectual: după ce ne-am aruncat cîteva priviri feroce referitoare la ocuparea spaţiului pentru bagaje, şi am negociat cît deschidem geamul pentru a nu ne sufoca, dar a şi supravieţui tradiţionalului curent, ne-am tolerat reciproc.

Nu peste mult timp a venit şi controlorul. Deja vagonul intrase într-o altă realitate: căldură mare, cît cuprinde. Doamna înţepată, acum purtătoare de cuvînt şi a celei cu copilul, i-a spus acestuia, în stilul cu care deja noi, ceilalţi pasageri, ne obişnuiserăm: „Domnule, e infect trenul ăsta!". Controlorul, contrazicînd, de astă dată, aşteptările neaoşe, a răspuns, ca un adevărat gentleman, ce-i drept, neajutorat (ca şi cum lucruri majore s-ar fi întîmplat în pofida voinţei şi puterilor lui): „Da, doamnă, aveţi dreptate. Gîndiţi-vă că eu merg zilnic cu el..."

Teodor BACONSKY

turn înclinat

BOR. De la capăt

Alegerea e făcută, îl cunoaştem pe noul Patriarh al BOR. E inutil să mai comentăm stilul şi conţinutul „campaniei electorale“ care a precedat votul din 12 septembrie. Cu toate stridenţele sale profane (asigurate de presa locală), procesul s-a desfăşurat, pentru prima dată, fără ingerinţe politice. Faptul că partidele vor fi avut „preferinţe“ nu poate fi criticat. Ceea ce contează realmente, pentru că deschide o altă epocă, ţine de libertatea colegială a Sinodului, care şi-a desemnat candidaţii sub propria răspundere. O răspundere şi mai vastă apasă acum pe umerii noului Întîistătător, dat fiind că aşteptările societăţii româneşti sînt marcate de frustrarea pe care stagnarea din ultimul deceniu o va fi justificat, fie că vorbim de masa credincioşilor, fie că ne referim la „agenda“ intelectualităţii laice. Prea Fericitul Părinte Daniel preia o Biserică mare, a doua din lumea ortodoxă, dar şi o situaţie pastorală, spirituală, misionară şi – pe un anume plan – „geopolitică“ plină de provocări. Lumea, ca suport al umanităţii peregrine, pare să-şi fi pierdut iluziile care au marcat prăbuşirea comunismului. Toţi am crezut, la începutul anilor '90, că democraţia liberală va triumfa în termenii visaţi de Kant sau de predecesorii săi anglosaxoni. Vedem acum că valorile acestei utopii moderate nu îşi prea găsesc expresii practice în afara spaţiului euro-atlantic. Războiul rece a intrat în manualele de istorie, fără ca pacea „definitivă“ dintre naţiuni, civilizaţii şi religii să fi devenit o realitate.

Din păcate, disoluţia premiselor „etice“ ale unei globalizări de mare ţinută umanitară nu a împiedicat procesul ca atare. Nu se ştie ce va mai rămîne din proiectul naiv al „s(t)atului universal“, dar ştim că globalizarea negativă, producătoare de noi probleme, îşi urmează cursul. Comerţul, fluxurile migratorii, dinamica epidemiilor, circulaţia capitalurilor continuă să joace rolul unor forţe care omogenizează fără să unească şi asimilează fără să digere. În replică, fundamentalismele şi naţionalismele trăiesc o nouă tinereţe. Lumea pare mai plină de nedreptăţi, dar nu pentru că nedreptatea ar fi un indicator social cuantificabil, ci pentru că îmbogăţirea relativă a produs efectul pervers al unei mediatizări tot mai ample: sub reflectorul televiziunilor, foştii săraci văd foarte bine că nu au devenit, cu adevărat, la fel de bogaţi pe cît sperau. În aceste condiţii, resentimentele Sudului global faţă de Nordul înarmat, opulent şi tot mai ipocrit, nu fac decît să crească. După o perioadă de indiscutabilă hegemonie, SUA (şi aliaţii lor din UE) chestionează cu îngrijorare viitorul relaţiilor dintre „Occident“ şi noua-veche Rusie, plus noua-veche putere a Chinei.

Evident că noul Arhipăstor nu se va concentra cu prioritate asupra „relaţiilor externe“. Însă „starea lucrurilor“, aşa cum e preluată, la începutul noii etape din istoria BOR, îşi va spune tot mai des cuvîntul. Nu mai trăim izolaţi în propria ortodoxie şi nici nu mai sîntem paradoxal protejaţi prin grosimea inflexibilă a Cortinei de fier. Reculul dialogului ecumenic, secularizarea galopantă şi fără alternativă imediată, ofensiva islamului (accentuată după 11 septembrie) vor ţese pînza de fond a unui alt „soi“ de patriarhat. Iată de ce şantierul pe care noul Patriarh îl va deschide, sub varii presiuni interne şi europene, nu seamănă cu micul artizanat reparator, ci mai curînd cu muncile lui Hercule. Sînt sigur că perioada de graţie, acordată oricărui nou lider, va fi mai scurtă decît ar fi cazul. Ea e limitată de neîmplinirile pe care noi toţi – societate civilă şi comunitate eclezială – le-am trăit ca pe tot atîtea situaţii acceptabile, deşi acumularea lor a degradat dramatic exigenţa convieţuirii. Iată un motiv în plus pentru a-i sta alături Prea Fericitului Părinte Daniel, mai ales că sfîrşitul tranziţiei, deja consumat în societatea politică, trebuie de acum marcat şi în viaţa Bisericii.

Mirel BĂNICĂ

Religia la muzeu şi religia din muzeu (II)

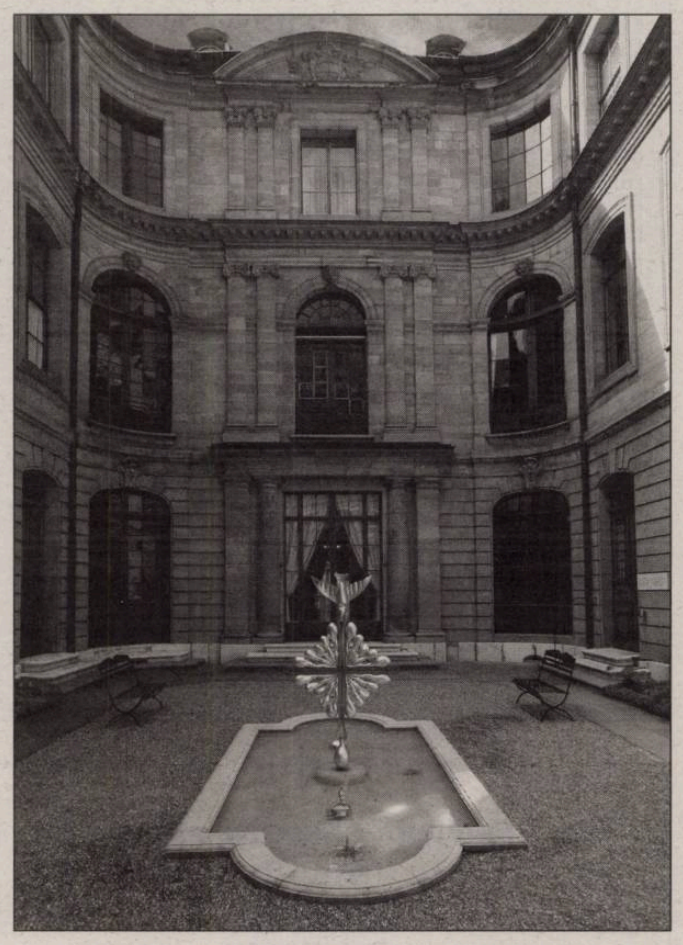

Banchetul teologic

Cum să prezinţi un subiect atît de complicat, controversat şi de delicat precum cel al *doctrinei predestinării*? Dar care nu poate fi neglijat, pentru că este vorba de un subiect-cheie pentru înţelegerea protestantismului de expresie calvinistă. Simplificat la maximum, predestinarea presupune faptul că Dumnezeu, în imensa sa înţelepciune, a ales o parte din oameni prin *graţie divină* pentru a avea acces în Paradis, în timp ce o altă parte sînt condamnaţi la chinuri fără de sfîrşit, iar alegerea Sa nu ţine seama nici de credinţa personală, nici de faptele caritabile din timpul vieţii. Dar să-i dăm mai bine cuvîntul lui Calvin: „Numim *predestinare* sfatul etern al lui Dumnezeu, prin care El determină ceea ce doreşte să facă din fiecare om. Căci nu ne-a creat pe toţi egali, ci pe unii dintre noi i-a desemnat pentru viaţa veşnică, iar pe alţii, unei eterne damnaţiuni. Astfel, în funcţie de scopul pentru care este creat omul, noi spunem că el este predestinat morţii sau vieţii“ (Calvin, *Instituţiile Religiei Creştine,* 1535). Cu un „bemol“ extraordinar de interesant: pentru Calvin, cu cît un credincios îşi pune mai multe întrebări cu privire la şansele de a fi salvat, de a ajunge în Paradis, cu atît mai mult poate deduce el însuşi că şansele sale de a fi *ales* datorită graţiei divine sînt reduse. Morala este preferată doctrinei, iar nimic din ceea ce *raţiunea* nu poate admite nu este acceptat ca argument teologic.

Dincolo de teologie, discuţia despre predestinare poate fi dacă nu accesibilă, cel puţin mai puţin aridă, interesantă pentru un public compus din oameni puţin obişnuiţi cu subtilităţi teologice? Soluţia găsită a fost pe cît de simplă, pe atît de eficace: a fost organizată o sală de mese, în jurul căreia sînt aşezate personaje celebre, de la Calvin la Rousseau, animate de actori ce interpretează fiecare cîte un rol specific. Sala este dominată de la înălţime de chipurile austere ale lui Calvin, Virel, Farel, Zwingli, tot atîţia teologi reformaţi care au răspîndit reforma în celelalte cantoane elveţiene şi în Europa. Galeria aceasta de portrete severe domină sala „banchetului teologic“, degajînd o impresie grea, rigoristă, ce anihilează în mare parte eforturile făcute de muzeografi pentru a da o tentă „ludică“ acestei săli a muzeului.

Chestionată în timpul inaugurării muzeului asupra subiectului, directoarea instituţiei a furnizat un răspuns amuzant, în ciuda părţii sale de adevăr istoric: „În protestantismul epocii, pastorilor nu le plăcea să pozeze în faţă pictorilor, căci se pictau prea multe portrete de oameni bătrîni, uneori de bolnavi“. Iar ca tacîmul să fie complet – în sensul real şi figurat al termenului – la magazinul muzeului de la ieşire se pot cumpăra farfurii şi pahare avînd pictate în interior figura lui Calvin şi ale altor teologi reformatori, fapt ce permite vizitatorilor să „facă o omletă în capul lui Calvin“, după cum stă scris în prezentarea virtuală a muzeului pe Internet. Autoderiziune sau doar încă o încercare a protestantismului de a răspunde provocărilor, de a fi mereu pe „valul“ actualităţii? Mă întreb însă dacă toţi vizitatorii muzeului pot asuma acest tip de umor atît de special.

Muzica Reformei

Cea mai interesantă sală a muzeului şi cea mai „umană“, în acelaşi timp, mi s-a părut a fi cea dedicată muzicii şi „tradiţiei muzicale“ protestante. S-a creat în acest scop un spaţiu extrem de intim, într-o încăpere rectangulară a muzeului. Pe perete se găseşte o reproducere a celor zece porunci, datînd dintr-o Biblie tipărită în anul 1689 la Geneva. Lumina este scăzută, tamizată, predispunînd la reflecţie şi atenţie. Vizitatorii se pot aşeza pe bănci de lemn, voit simple şi „protestante“, pentru a asculta în voie o selecţie din muzica Reformei, începînd cu psalmul hughenot şi sfîrşind cu coruri malgaşe contemporane. Bineînţeles, un pasaj obligatoriu prin Bach, cel care a dat muzicii religioase protestante titlul său de glorie. „Dumnezeu îi poate spune mulţumesc lui Bach, pentru că Bach este proba existenţei lui Dumnezeu“ – spunea Cioran cu sfînta insolenţă care l-a caracterizat dintotdeauna. Mi-ar fi plăcut să găsesc undeva acest citat într-un muzeu dedicat religiei protestante, căci Bach a spălat multe din „păcatele“ protestantismului. Evident, ghilimelele se impun în acest caz. Muzica poate fi selectată în voie de către fiecare vizitator, datorită unui ingenios sistem de comandă online, ce permite accesul la numeroase CD-uri expuse într-o vitrină translucidă.

Şi tot în muzică se termină şi vizita. În subsolul muzeului, într-un vechi pasaj medieval ce făcea pe vremuri legătura între clădire şi catedrala aflată în apropiere, a fost amenajată o cameră a „tradiţiilor religioase“. Atmosferă obscură, cu lumină puţină şi tainică. Pe un perete al pivniţei medievale poate fi văzut un „arbore genealogic“ al religiei creştine, ce porneşte de la Biserica Unită a primelor veacuri şi se termină cu vîrfurile tinere ale numeroaselor culte neo-protestante – poate una dintre cele mai interesante imagini ale acestui muzeu atît de instructiv prin cuvînt şi imagine. Un laser proiectează pe sol imaginea unui glob terestru, înconjurat de un fel de bandă circulară, pe care defilează numele principalelor confesiuni religioase ale umanităţii: romano-catolică, greco-ortodoxă, israelită, musulmană, budistă şi, în fine, protestantă. Fiecare confesiune este reprezentată prin muzică – o manieră soft, epurată, de a reprezenta ecumenismul şi dialogul ce ne unesc sau ar trebui să ne unească pe toţi locuitorii planetei. Nu este vorba de un simplu artificiu jurnalistic: chiar în momentul în care vizitam muzeul, răsunau acordurile celeste ale unui cor de călugări de la Muntele Athos; impresia lăsată de muzica ortodoxă în acel spaţiu strîns între ziduri medievale era copleşitoare. Ca vizitator, poţi fi de acord sau nu cu acest experiment muzeal. Dar nu se poate să nu admiri curajul şi *necesitatea* unui astfel de proiect, într-o lume tot mai secularizată, unde seceta de simboluri religioase din spaţiul public a devenit evidentă. Religia a ajuns oare la muzeu? Sau ea ne vorbeşte din muzeu?

PUBLICITATE

radiofranceinternationale

Între 26 august şi 23 septembrie,
Dan Pârvu şi invitaţii săi urmăresc
Festivalul Internaţional
"George Enescu"

rfi romania

artcultura
duminica de la ora 13.00

toată diversitatea lumii

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

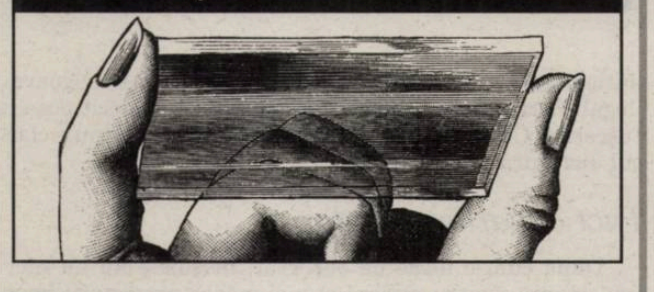

Despre comunism, cu mediocritate

Film despre perioada comunistă (făcut în 1991), dat de curînd pe B1 TV. Actori buni (Horaţiu Mălăele, Emilia Popescu, Coca Bloos, Gheorghe Dinică etc.), regizor care ştie meserie (Andrei Blaier), scenarist cu experienţă (Titus Popovici), dar produsul *(Divorţ... din dragoste)* – absolut jenant. Situaţii neverosimile, trase de păr, personaje caricaturale, replici artificiale, „ca din cărţi", trimiteri permanente la Ceauşescu. Totul pus să demonstreze ceva cu tot dinadinsul, să arate cît de aberant a fost regimul de pînă în 1989.

Văzînd acest film, m-am gîndit automat la *4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile* – şi nu cred că se mai poate vorbi de-acum încolo despre peliculele care se referă la perioada comunistă fără să se aducă în discuţie acest reper. Filmul lui Cristian Mungiu nu vrea să-ţi demonstreze nimic, nu-şi propune să-ţi bage pe gît nici o idee primită de-a gata, nu împarte faptele în categorii de tipul „aşa da" şi „aşa nu". Mungiu a vrut doar să spună o poveste. Şi a făcut-o ca la carte – rece şi fără să-şi smulgă părul din cap. Iar efectul este copleşitor.

Într-o discuţie pe care am avut-o cu Mungiu, el îmi vorbea de felul cum a fost receptat filmul lui de către publicul şi criticii din străinătate: „Toţi mi-au spus că se percep mai multe lucruri despre comunism în acest film – care nu vorbeşte direct despre comunism – decît în toate celelalte filme care vorbesc direct despre acea perioadă. Dacă-ţi aminteşti, exista în vremea aceea o stînjeneală de a trăi şi o apăsare care nu veneau din ceva anume... Noi, atunci, nu ne puneam problema libertăţii. Ne trăiam viaţa de zi cu zi ca orice cetăţean al lumii. Dar, cu toate acestea, era un fel de amărăciune – şi cred că acesta e unul din lucrurile pe care le surprinde filmul destul de bine". Iată un sănătos mod de a vedea nuanţat lucrurile, care a lipsit filmelor noastre de pînă acum (cu excepţia, probabil, a peliculei lui Nae Caranfil, *E pericoloso sporgersi).*

Eu, drept să spun, m-am săturat de dădăceala filmelor care se sforţează să-mi demonstreze că perioada comunistă a fost îngrozitoare. Ştim cu toţii cît de rău a fost pe vremea aceea – de ce ţin unii să ne arate cu indicatorul, ca la şcoală, aberaţia în care am trăit (şi, în plus, să mai şi adauge de la ei „efecte speciale" care să îngroaşe caricatural sau simbolic desenul)?

Mai grav este cînd acest lucru se întîmplă nu numai cu filmele de ficţiune, ci şi cu documentarele. Este, de exemplu, cazul *Memorialului durerii,* pentru care, de altfel, n-am simţit nici un regret cînd a fost vorba să fie scos din grila de toamnă a TVR (nici măcar n-a fost scos, pînă la urmă...).

Problema pe care o am cu acest serial e că Lucia Hossu-Longin nu s-a mulţumit cu faptele pe care le prezenta şi a simţit întotdeauna nevoia să dramatizeze suplimentar. Asta poate pentru că nu consideră respectivele fapte suficient de grăitoare prin ele însele, suficient de şocante... Mi se pare de-a dreptul enervant stilul în care Lucia Hossu-Longin a făcut acest documentar, cu poetizări idioate de tipul păsărica pe sîrma ghimpată sau uşi care se închid cu zgomot una după alta şi cîini care latră în *slow motion*. Totul are aerul de film de propagandă comunistă, numai că e cu semn schimbat. De altfel, Lucia Hossu-Longin nu e deloc străină de filmele de propagandă de dinainte de '89 şi se pare că numai aşa ceva ştie să facă. Lucrurile despre care se vorbeşte în *Memorialul durerii* sînt destul de grăitoare şi de şocante, nu mai era nevoie de îngroşări suplimentare, de literaturizări de doi bani şi de spirit agitatoric... Acestea nu fac altceva decît să le bruieze. Dar, desigur, realizatoarea a vrut să sublinieze totul cu două linii, ca să ne sară în ochi morala pe care trebuie s-o desprindem din textul predat la clasă. În plus, nu s-a putut abţine să nu ne arate cît de artistă este ea (într-un asemenea caz, aş fi avut pretenţia la mai multă umilinţă din partea realizatoarei...).

Ce să mai vorbim? Este de-a dreptul frustrant cînd un asemenea subiect, cum e cel legat de perioada comunistă prin care am trecut, are parte de abordări aşa de mediocre.

Alexandra BĂDICIOIU

Realitatea exact cum este ea, dar un pic filmată

Pe 31 mai 2000, 15 milioane de americani urmăreau premiera show-ului care avea să încetăţenească un nou concept în televiziune. Cele 51 de milioane de telespectatori de la finala acelui prim sezon au demonstrat nu numai că era un concept de succes, dar şi că el va schimba regulile pe sticlă. După 7 ani, 14 sezoane şi 212 episoade, emisiunea este urmărită încă de cel puţin 16 milioane de oameni, a creat valuri de programe pe aceeaşi temă, dar şi canale dedicate special genului. E departe de a fi spus totul despre supravieţuire.

Un designer de restaurant şi un computer project manager, goi pînă la brîu şi nespălaţi de cîteva săptămîni, îşi exersau trasul cu suliţa în timp ce îşi calculau şansele la consiliul tribal, bucurîndu-se că la cel de cu o seară înainte, astronautul tocmai fusese dat afară. La cîteva sute de metri distanţă, un fost model de costume de baie complota împotriva unui procuror, iar Amazonul continua să curgă liniştit în faţa camerelor de filmat, cu o barcă în mijlocul lui, unde un director de şcoală, Butch, pescuia pentru cei de mai sus.

Pare suprarealist. Dacă adaug însă că participantul care a cîştigat jocul şi milionul de dolari a fost modelul care prezentase bikini, lucrurile reintră în normalitatea cu care ne-am obişnuit. Pentru că asta se întîmplă, de fapt, la *Survivor,* la fel la copiii lui răspîndiţi pe televiziunile întregului glob: cu cît te afunzi mai mult în urmărirea lui, cu atît te frustrează mai mult realitatea, care reuşeşte să-şi arate faţa în ciuda oricăror reguli artificiale de joc.

Ca în jurul tuturor programelor de acest tip, şi în cazul lui *Survivor* s-au ridicat valuri de suspiciuni. Că participanţii nu ar fi înfometaţi cu adevărat, că mănîncă viermi doar în faţa camerelor, în timp ce sînt hrăniţi cu de toate în spatele lor, că nu ar dormi pe jos în timpul furtunii sau că jegul ar fi pus la machiaj, iar ei au la discreţie săpun şi pastă de dinţi. Eu am văzut toate cele 14 sezoane care s-au difuzat pînă acum: cursa pentru milionul de dolari pare autentică, din cap pînă în picioare. Aşa şi trebuie, vor adăuga suspicioşii. Condiţiile vitrege au însă cea mai slabă relevanţă în succesul show-ului, indiferent că sînt fabricate sau adevărate. Ceea ce te subjugă, convingîndu-te să priveşti, este natura umană. Reală, nedistorsionată şi de cele mai multe ori urîtă.

Instructori de yoga, avocaţi, profesori, piloţi de bombardiere, astronauţi, cercetaşi, studente la medicină, chelneri, directori de marketing, bătrîni, asiatici, negri, mame sau bunici. În spatele tuturor faţetelor care compun individul, în ciuda camerelor care îl urmăresc în fiecare secundă şi a milioanelor de ochi care îl privesc, show-ul reuşeşte să-şi dezbrace participanţii pînă la dovada ultimă de sinceritate. Şi îl premiază pe unul dintre ei, cu un milion de dolari. Nu cîştigă însă aproape niciodată cel mai bun. Aici intervine frustrarea celui care stă pe canapea, chibiţînd cu pseudonaufragiaţii. Individualiştii nu au nici o şansă. Dacă mai sînt şi puternici sau dovedesc o oarecare înclinare morală, sînt excluşi chiar de la început de ceilalţi. Începi să ţii cu „binele", la fel cum ţii cu echipa preferată. Dar fiecare consiliu tribal îmi aduce aminte de bancul cu românii în iad – cum încearcă unul să scape din ceaun, îl trag ceilalţi înapoi. *Anything is possible in this game,* spun deseori cei care sînt daţi afară. Este replica pe care am auzit-o cel mai des în *Survivor*. Alături de încă una, spusă de obicei cu lacrimi în ochi: *Winners don't quit and quitters don't win.* Naturaleţea cu care luptă pentru şansa lor la bogăţie îi face cîteodată simpatici şi pe cei „răi".

În cunoştinţă de cauză, *Supravieţuitorul* rămîne favoritul meu, şi nu pentru că m-ar duce de nas nostalgia după începuturile tradiţionale ale reality-show-ului. Am continuat să mă uit şi la certurile din avion, maşină, stradă, cămile, măgari, şcoli africane, stîne elveţiene, dintre soţi, foşti colegi de bancă/iubiţi, fraţi, „posibili viitori iubiţi" sau „cînd şi cum în relaţie" (chiar aşa apăreau *tagline*-urile pe televizorul meu în descrierea echipelor din *Amazing Race).* Şi la chinurile brilianţilor manageri de top în satisfacerea lui Donald Trump. *Ucenicul* are, de altfel, o poveste interesantă: în timp ce filma unul din sezoanele *Survivor* în junglă, cinicul producător Mark Burnett şi-a amintit de marile corporaţii, după cum povestea chiar el într-un interviu. Şi supravieţuirea printre oamenii de afaceri a fost la fel de aducătoare de rating ca şi cea a naufragiaţilor.

Există însă o mare diferenţă între strămoş şi noile programe venite în grilă. La *Cursa în jurul lumii,* de regulă cîştigă cei mai buni – rivalii au puţine arme la îndemînă pe care să le înfigă în roata celorlalţi. *The Apprentice* este condus de Donald Trump, care intervine în joc şi îi elimină pe cei mai slabi, iar pentru *Big Brother* votează publicul. Doar *Survivor* rămîne un cerc închis. Pentru că, odată pornit jocul, tribul face legea. Bineînţeles, producătorii aduc surprize, încearcă să schimbe ruta care pare uneori implacabilă, modifică echipele, le amestecă, după caz. Un lucru însă rămîne neschimbat. Doar participanţii au drept la vot. Doar ei pot hotărî cine pleacă, cine cîştigă şi cine ia milionul. Tocmai de aceea rămîne cel mai real şi, prin urmare, cel mai frustrant reality-show. Dar şi cel mai urmărit.

Democraţia exilaţilor

Regulile jocului au fost simple la început şi, în ciuda schimbărilor care au intervenit pe parcurs, ele au rămas în mare parte la fel. 16 oameni, împărţiţi în două triburi, sînt lăsaţi pe o insulă pustie. Supravieţuirea nu constă însă numai în capacitatea de a rezista mîncînd nuci de cocos şi dormind într-un adăpost făcut din frunze de palmier, ci mai ales în instinctul social. Cele două triburi participă la o serie de probe fizice, iar învinşii trebuie să îşi voteze un om afară din joc. Şi trebuie să o facă elegant, pentru că cei eliminaţi îl vor alege, la final, între ultimii doi rămaşi pe insulă, pe cel care merită să cîştige milionul de dolari. Cu fiecare sezon, producătorii au încercat să surprindă concurenţii (dar şi telespectatorii care stau cu sufletul la gură să îi privească). I-au împărţit pe triburi de femei şi bărbaţi, au asmuţit apoi bătrînii împotriva tinerilor – adică cei de 40 de ani împotriva celor de 20 şi chiar rasele între ele – albii, hispanicii, asiaticii şi africanii. Ediţia respectivă, filmată în Cook Island, a fost una dintre cele mai controversate. Multe reacţii de nemulţumire a ridicat însă şi ultimul sezon difuzat, cel din Fiji, în care bogaţii s-au întrecut cu săracii. Avuţia se măsura însă în contextul insulei – unul din triburi a fost lăsat gol puşcă, pornind de la lipsa focului şi, implicit, a posibilităţii de a-şi fierbe apa, în timp ce „duşmanii" aveau la dispoziţie canapele şi cafea. Pe 20 septembrie, americanii vor avea parte de premiera celui de-al 15-lea sezon, filmat în China. Presa se întreabă deja pînă unde vor merge de data asta producătorii.

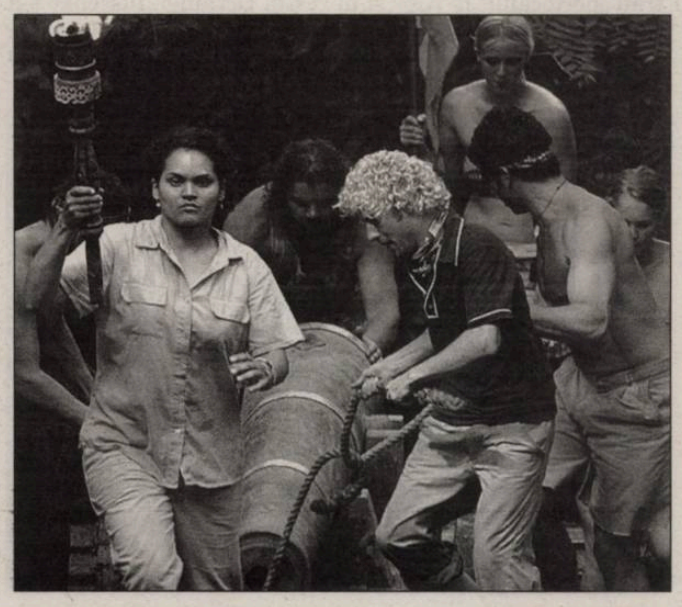

Florin POENARU

Alegeri oligarhice la Kiev

Scrutin inutil

După alegerile la termen din martie 2006, Partidul Regiunilor, condus de actualul prim-ministru şi fost candidat la preşedinţie, Victor Ianukovici, a ieşit pe primul loc, cu puţin peste 32% din voturi. Pe locul doi, blocul eponim al Iuliei Timoşenko, fost prim-ministru după alegerile prezidenţiale din 2004 şi fost aliat portocaliu al preşedintelui Iuşcenko, cu 23% din voturi. În Parlament au mai intrat, în ordine, Partidul Ucraina Noastră – formaţiunea preşedintelui –, socialiştii şi comuniştii. Blocul Iuliei Timoşenko, Ucraina Noastră şi socialiştii reprezentau de fapt tabăra portocalie care l-a adus la putere în 2004 pe Iuşcenko. Prin urmare, părea că blocul portocaliu va forma noua majoritate parlamentară şi va trimite Partidul Regiunilor, cîştigătorul alegerilor, în opoziţie. Dacă vi se pare simplu, aveţi dreptate. Dar vi se pare. Premier al noii majorităţi portocalii ar fi trebuit să devină Iulia Timoşenko. Iuşcenko, fostul aliat, a refuzat imediat şi inconturnabil.

Povestea Iuliei

În timpul mandatului de cîteva luni ca prim-ministru, Timoşenko a reuşit să se pună rău cu toată lumea. Întîi cu populaţia: creşterea economică a căzut de la 9% la 2%. Apoi, şi cel mai important, cu mare parte dintre membrii grupurilor oligarhice: unul dintre primele anunţuri ale Iuliei ca prim-ministru a fost că va cere justiţiei să analizeze toate privatizările făcute în era Kucima, iar tot ce a fost privatizat ilegal să revină statului. Toţi milionarii şi miliardarii ucraineni şi-au făcut averile în urma unor privatizări avantajoase pentru ei şi dezastruoase pentru stat. Mai mult, Iuşcenko era şi el nemulţumit: Timoşenko este prima în topul popularităţii, ceea ce îi oferă şanse mari pentru ocuparea poziţiei de preşedinte în 2009.

Marea trădare, mica alianţă

Prin urmare, din martie pînă în august 2006, Ucraina nu a avut guvern. Spre finalul verii, s-a produs ceea ce în Ucraina se numeşte marea trădare: socialiştii au schimbat tabăra şi au format o coaliţie cu Partidul Regiunilor şi comuniştii. Victor Ianukovici a devenit premier. După preluarea puterii în Parlament, Partidul Regiunilor, generos finanţat de cel mai bogat om din Ucraina – Rinat Ahmetov –, a plecat la cumpărături de parlamentari din opoziţie. Scopul declarat era formarea unei majorităţi de 300 de parlamentari, adică exact numărul de voturi necesar pentru suspendarea preşedintelui şi modificarea Constituţiei. Cei mai vulnerabili s-au dovedit chiar parlamentarii partidului preşedintelui Iuşcenko. Cînd lista de achiziţii a Partidului Regiunilor a ajuns la 275, parlamentarii rămaşi în opoziţie au demisionat. Constituţia ucraineană prevede că Parlamentul poate funcţiona doar dacă sînt prezenţi 300 din cei 450 de aleşi. Iuşcenko a constatat situaţia şi a dizolvat Parlamentul. După scurte ameninţări cu forţa (Iuşcenko controlează armata în calitate de preşedinte, Ianukovici – poliţia în calitate de prim-ministru), cei doi au convenit într-o noapte să facă din nou alegeri. Ca să înţelegem ceva, trebuie să ne întoarcem în 2004, în zilele glorioase ale revoluţiei portocalii.

Revoluţia portocalie nu a avut loc

Cel mai obscur eveniment din zilele revoluţiei portocalii ucrainene este acela care ne spune că revoluţia nu a avut loc. Între turul doi de scrutin, fraudat masiv în favoarea lui Ianukovici, şi turul trei, în timp ce mii de oameni demonstrau „portocaliu" la Kiev şi în vestul Ucrainei, Iuşcenko s-a întîlnit cu Kucima. Din lipsă de spaţiu, nu pot să argumentez detaliat de ce această întîlnire ne spune că în

Ucraina nu a avut loc nici o revoluţie, ci doar o disoluţie a unui tip de putere monopolistic. Pentru scopul articolului de faţă, merită totuşi amintite trei detalii importante. Iuşcenko a fost premier între 1999 şi 2001, numit chiar de Kucima, cînd au avut loc o serie de privatizări suspecte. Apoi, una dintre temele de negociere în decembrie 2004 între cei doi a fost imunitate pe viaţă pentru Kucima pentru uciderea în 2000 a jurnalistului Gheorghi Gongadze. În fine, cauza reală a crizei politice actuale din Ucraina e de găsit tot în acea întîlnire dintre fostul şi actualul preşedinte. Pentru a deveni preşedinte, lui Iuşcenko i s-a propus să accepte modificări constituţionale semnificative care mutau practic puterea politică de la preşedinte la premier. Modificările urma să intre în vigoare la 1 ianuarie 2006. Iuşcenko a devenit preşedinte. Şi prizonier.

Alegeri inutile

Era evident că formula constituţională acceptată de Iuşcenko în 2004 va provoca o criză politică: preşedintele ales prin vot popular nu are nici o putere în faţa prim-ministrului ales prin negocieri netransparente între partidele parlamentare. Ca şi în România, preşedintele încearcă modificarea Constituţiei spre o republică prezidenţială, dar nu are sprijinul parlamentar necesar. Conform ultimelor sondaje, alegerile care urmează vor schimba foarte puţin din configuraţia politică actuală. Partidul preşedintelui va lua şi mai puţine voturi, determinînd astfel noi dezertări spre Partidul Regiunilor; Timoşenko va deveni principala forţă de opoziţie din ţară, incapabilă să formeze însă majoritate în Parlament; Partidul Regiunilor va cîştiga din nou, dar, la fel ca în 2006, va trebui să mizeze pe alianţe şi trădări. Cum socialiştii, după marea trădare, nu vor mai intra în Parlament, comuniştii vor echilibra situaţia din Parlament. Prin urmare, preşedintele Iuşcenko are din ce în ce mai puţine pîrghii de acţiune: puteri constituţionale limitate, un partid compromis şi în derivă care nu îl va mai putea susţine în campania prezidenţială din 2009, Timoşenko care din poziţia de lider al opoziţiei, continuator al revoluţiei portocalii şi adversar retoric al corupţiei conduce în sondaje; Ianukovici, premier cu puteri sporite, şeful principalului partid din ţară care adună ca membri principalii oligarhi ai Ucrainei.

O campanie în plus (sau în minus)

Cu mai puţin de trei săptămîni pînă la ziua alegerilor, campania electorală este amorţită. Fiecare partid se concentrează exclusiv pe zonele pe care le controlează în mod tradiţional. De asemenea, toată lumea promite mulţi bani pentru toate categoriile sociale şi ridicarea imunităţii pentru toţi demnitarii, acestea fiind principalele teme de campanie. Din cînd în cînd mai apar şi mesaje care sparg monotonia. Partidul Regiunilor, după ce în ultimele luni, sub comanda unor firme de PR american, a prezentat un discurs axat pe probleme sociale precise şi a privit mai degrabă spre UE decît spre eterna Rusie, în ultimele zile a reluat ideea referendumului pentru introducerea limbii ruse ca a doua limbă naţională şi neintrarea în NATO. Iulia Timoşenko, pe lîngă discursul naţionalist-populist tradiţional, a introdus pe agendă ideea organizării referendumului pentru modificarea Constituţiei în aceeaşi zi cu alegerile anticipate. Ceea ce, conform Constituţiei încă în vigoare, e ilegal. Partidul lui Iuşcenko nu are alt mesaj decît poza lui Iuşcenko. Comuniştii cer sfîrşitul dictaturii, dar nu e clar a cui dictatură.

Pact oligarhic popular

După cum e lesne de observat, mesajele nu au nici o importanţă pentru nimeni şi nici măcar promotorii lor nu cred în ele. Asta pentru că politicienii contează mai puţin decît interesele oligarhilor din spatele lor. În definitiv, după plecarea lui Kucima de la putere şi disoluţia unicului centru de putere întruchipat şi controlat de el, politica ucraineană este marcată de luptele pentru influenţă dintre oligarhi. Altfel spus, lupta politică exprimă de fapt lupta dintre grupurile de oligarhi dornice să-şi impună interesele. Economia e complet stăpînită de oligarhi şi nu e de mirare că a fost în creştere constantă, deşi de trei ani instituţiile statului sînt aproape blocate. Ţinute sub strict control în timpul lui Kucima, cu excepţia grupului de la Doneţk care reprezintă nucleul dur al Partidului Regiunilor, grupurile oligarhice trebuie să recupereze. Unul dintre obiective: privatizarea a ceea ce a mai rămas din proprietăţile statului. Vi se pare ciudat că în plină campanie electorală s-a anunţat privatizarea principalilor furnizori de energie aflaţi în proprietatea statului? Cine cîştigă alegerile organizează licitaţii, iar cine organizează licitaţii de regulă le şi cîştigă. Problema politicii ucrainene şi implicit a cetăţenilor ucraineni este că grupurile oligarhice sînt multe, cu interese divergente şi dispuse la compromisuri. De exemplu, Rinat Ahmetov produce oţel şi militează pentru o intervenţie minimă a statului în economie şi pentru liberalizarea sectorului economic. Ahmetov ar fi interesat de intrarea Ucrainei în NATO, dacă firma lui ar avea şanse să obţină contractul de modernizare a flotei. Colegul de partid al lui Ahmetov, Andriy Kluyev, vinde scump statului petrol şi gaz rusesc. E normal că pentru Kluyev o relaţie bună cu Rusia e primordială. Aceste două exemple sînt din acelaşi partid şi se regăsesc foarte uşor în mesajele politice divergente ale formaţiunii. Situaţia e identică în celelalte partide.

Ouă şi şerpi

În zona intereselor economice şi strategice ale oligarhiei ucrainene intră involuntar şi România. Toată discuţia despre Insula Şerpilor (unde vor fi organizate alegeri locale) şi despre platoul continental face parte din dorinţa oligarhiei ucrainene de extindere a influenţei. Spre deosebire de Rusia, România nu îşi poate proteja deloc interesele prin negocieri cu diferite grupuri oligarhice. Deocamdată, conflictul se desfăşoară la suprafaţă şi pe teme minore. Partidul KUCIMA (condus de ginerele ex-preşedintelui eponim), care a atacat cu ouă ambasada României de la Kiev, e un actor insignifiant dornic să profite de valul de naţionalism dominant în discursul public ucrainean. Problemele mai serioase vor veni odată ce se va stabili care este grupul oligarhic cîştigător şi se va cunoaşte agenda acestuia.

***Florin Poenaru** este doctorand în antropologie socială la Central European University şi coordonatorul de Relaţii Publice al misiunii European Network for Election Monitoring Organization în Ucraina. Participarea la această misiune a fost posibilă prin intermediul Asociaţiei Pro Democraţia, căreia autorul îi mulţumeşte pentru invitaţie. Opiniile exprimate în acest articol exprimă doar poziţia autorului, nu şi a organizaţiilor respective.*

Ciprian MIHALI

Vecinătăţi improbabile

În societăţile noastre postmoderne, în care distincţia dintre public şi privat devine tot mai improbabilă şi mai inutilă, vecinătatea pare să dea seama de confuzia şi de dificultăţile esenţiale ale acestei distincţii. Spaţiu nici public, nici privat, vecinătatea este publică în măsura în care e locul întîlnirii (voite, fortuite sau forţate) cu celălalt, şi este privată întrucît – din nou în mod voit, fortuit sau forţat – celălalt poate pătrunde în intimitatea mea sau, invers, eu pot să-i încalc teritoriul vieţii sale celei mai private. Dacă admitem că astăzi această distincţie e tot mai puţin operaţională, cel puţin în plan spaţial-topografic, atunci trebuie să ne întrebăm în ce măsură vecinătatea însăşi încetează de a mai funcţiona într-un registru al spaţialităţii, pentru a se determina sau indetermina în sensuri noi, ce rămîn în întregime de explorat.

Vecinul

Încerc să ofer în rîndurile ce urmează o reflecţie asupra unui concept pe care filosofia în general, filosofia spaţiului în particular, nu l-a utilizat decît, cel mult, într-un sens care evacuează determinările sale sociale. De aceea, voi lăsa la o parte sensurile provenind din matematică, fizică sau chimie, pentru a-mi concentra analiza asupra unor posibile înţelesuri ale vecinătăţii într-o gîndire a spaţiului social contemporan. Să mai spun, cu titlu de simplă constatare, că, deşi plin de semnificaţii ce ar merita explorate, termenul „vecin", nedevenind vreodată concept, nu a reuşit să ajungă la demnitatea interogativă a unui concept filosofic, deşi potenţialul său de semnificaţii relaţionale sau intersubiective i-ar fi permis o asemenea „onoare" speculativă. Avansez, fără să demonstrez, ipoteza că dacă aşa ceva nu s-a întîmplat e şi pentru că în momentul în care a părăsit superbia eului solipsist, filosoful a căutat un Celălalt la fel de pur, de cristalin sau de curat şi coerent în determinările sale. Or, „vecinul" este semnul impurului prin excelenţă, *în ordine spaţială* (nici prea aproape pentru a fi intim, nici prea departe pentru a fi străin), *în ordine relaţională* (nici relaţie de faţă-n faţă şi de grijă, precum la Levinas, nici obiect al unei eventuale reducţii fenomenologice, *à la* Husserl), în *ordine morală* (ezitînd mereu între întrajutorare şi ranchiună, între respect şi resentiment), în *ordine juridică* (prezenţa şi acţiunea sa fiind cel mai adesea infra- sau supra-juridică) etc.

Vecinul este o figură eterogenă şi contingent-superficială, numai bună pentru o sociologie sau o antropologie în criză de subiecte majore, comodă în explorările sale, dar serios preocupată de micrologiile vieţii cotidiene şi de patologiile sale efemere. Vecinul este alteritatea neîmplinită, altul din umbră niciodată îndeajuns de altul pentru a fi motiv de nelinişte, niciodată însă îndeajuns de acelaşi pentru a se integra în armonia *oikos*-ului. El este prezentul absent sau absentul prezent, mereu aici şi mereu uitat, mereu aproape şi niciodată remarcat, ieşind din ascunderea sa în situaţie de urgenţă şi întorcîndu-se în uitare odată ce chemarea de ajutor a fost satisfăcută. El este mărturia vie şi discretă a precarităţii existenţei individuale, a insuficienţei condiţiei biologice a fiinţei umane, purtătorul cel mai frecvent şi cel mai ignorat al etichetei filosofice a „aproapelui". Sursă de securitate şi sursă de insecuritate, el asigură echilibrul fragil al faptului-de-a-fi-cu-altul, el garantează spontaneitatea interacţiunii între singularităţi şi se constituie drept premisă primă şi cea mai frecventă a articulării unei comunităţi. Datorită impurităţii sale şi refuzului de a se lăsa redus la o categorie morală, politică ori juridică, „vecinul" rămîne sub un prag de sensibilitate interogativă şi infiltrează, subverteşte distincţiile tradiţionale ale unei gîndiri dualiste şi idealiste. El este un soi de terţ inclus, sau, mai bine zis, cînd inclus, cînd exclus, după o regulă capricioasă, guvernată de situaţie, de urgenţă, de interes.

Impuritatea sa spaţială vine din dificultatea stabilirii distanţei optime faţă de el: un vecin prea apropiat spaţial devine agasant, chiar periculos, unul prea îndepărtat devine inutil; o apropiere afectivă poate să-l aducă în rutinele cotidiene pînă în preajma statutului de intim, pe care îl va pierde însă, în momente excepţionale, întotdeauna în favoarea consangvinilor, oricît de îndepărtaţi în spaţiu; o distanţă afectivă mare face din el un străin ca oricare altul, chiar un necunoscut. Sociologii spun că, în cazul vecinătăţii, distanţa fizică şi cea afectivă nu sînt direct proporţionale, dar nici întru totul invers proporţionale, între vecini stabilindu-se o ciudată alchimie a reciprocităţii. (În paranteză fie spus, nu e exclus ca un alt motiv pentru care filosofia morală nu a purtat grija figurii „vecinului" este această relaţie de reciprocitate perfectă sau negociindu-se mereu în vederea unei asemenea perfecţiuni.)

Vecinul este figura intermediară, figura intermediarului şi a intermediarităţii. El se află la mijloc de drum între cunoscut şi necunoscut, el însuşi fiind mereu în postura de cunoscut-necunoscut (deci mereu de descoperit) şi de necunoscut-cunoscut (deci conferind un oarecare sentiment de familiaritate). De asemenea, e figura intermedierii, el mijloceşte, atunci cînd toată lumea din jur e necunoscută, accesul la ritualurile cotidiene ale locului, la regulile nescrise şi la habitudinile comunităţii locale. De la schimbul formal de saluturi pînă la grija insistentă şi apăsătoare pentru cel care se instalează în noua lume, vecinul e cheia (potrivită sau nepotrivită) de acces la misterele comunităţii, sprijinul sau piedica pentru descoperirea interiorului şi exteriorului comunităţii. Ca orice mijlocitor, el nu este neutru; el se situează afectiv şi moral pe o poziţie pe care o putem descoperi uneori tîrziu, chiar prea tîrziu. Indeterminat la început, el se determină determinîndu-ne în acelaşi timp, în schimbul de informaţii, care nu sînt decît arareori *doar* informaţii. Ceea ce face din vecin un termen mediu de acces privilegiat la sensul comunităţii nu sînt neapărat calităţile sale intrinseci (ce nu pot fi, a priori, decît prezumate sau sperate, idealizate), cît frecvenţa şi oportunitatea (sau inoportunitatea) prezenţei sale, dată de posibilitatea apariţiei sale imediate şi a dispariţiei sale pe măsură.

Nu voi face aici, urmînd un demers sociologic previzibil, comparaţia şi distincţia între vecinul de la sat şi cel de la oraş; un asemenea demers ne poate duce în cel mai bun caz la constatarea că există diferenţe între vecinătatea rurală şi cea urbană, iar în cel mai rău caz la nişte platitudini. Observaţii şi chestionare nu vor putea dovedi mai mult decît cunoaştem deja din experienţa cotidiană, anume că vecinul de la oraş nu mai e asemenea celui de la sat, că distanţele şi ritualurile cu el se negociază altfel etc. Mi se pare, în schimb, mult mai pertinent (nu spun important, nu am căderea să decid asta), să vedem în ce fel această figură ignorată şi mereu prezentă determină raportul cu mine însumi şi cu lumea, sau care este sensul pe care tipul de locuire contemporan, extrem-contemporan, îl mai poate da acestei figuri mereu singulare a vecinului. Pentru că, în ciuda tuturor similitudinilor şi statisticilor care-l pot generaliza într-un tip sau mai multe, cred că există un ireductibil al singularităţii vicinale, un ireductibil a cărui persistenţă istorică şi a cărui extincţie actuală e simptomatică nu numai pentru o anumită devenire a societăţilor noastre, ci şi pentru felul nostru de a ne gîndi pe noi înşine şi de a-i gîndi pe ceilalţi ca lume.

Vecinătatea

Voi denumi aici vecinătate, cu o definiţie provizorie şi pur instrumentală, de folosit doar în economia punctuală a acestui text, spaţiul fizic şi non-fizic în care se desfăşoară relaţia cu celălalt, dar şi condiţia de posibilitate a întîlnirii celuilalt ca vecin, figură impură a alterităţii minime şi totuşi ireductibile la acelaşi.

Vecinătatea este, aşadar, deopotrivă spaţială şi nespaţială, loc precis identificabil în apropierea şi contiguitatea locuirilor, separate de frontiere fizice, materiale sau funcţionale, dar şi loc fără de loc pe care-l produce oportunitatea prezenţei celuilalt, venirea lui kairotică (la timpul potrivit, să zicem mai simplu) în preajma mea şi în ajutorul meu.

Pornind de la această idee de lucru, voi avansa două ipoteze simple: 1) mai întîi, că departe de a fi un spaţiu al limitelor ferme, vecinătatea este spaţiul în care limita se dezlimitează, se diluează şi se topeşte în locurile pe care le aduce unul lîngă celălalt; 2) apoi, că, fidel acestei idei a vecinătăţii dez-mărginite, asistăm astăzi la o despaţializare a vecinătăţii. Altfel spus, sîntem martorii, actorii şi victimele nu ai/ale dispariţiei vecinătăţii, ci ai/ale deplasării şi reteritorializării sale.

În sprijinul primei idei, aş reveni pentru o clipă la o idee lansată anterior, cînd încercam să înţeleg de ce vecinul nu face parte din familia filosofică; un motiv ar fi, cred, şi faptul că filosofia şi-a trasat, nu-i aşa, ca sarcină istorială, să gîndească limita: între aparenţă şi esenţă, între sensibil şi inteligibil, între adevăr şi falsitate, între bine şi rău, între imanenţă şi transcendenţă etc. Că efortul ei este de a face ordine în dezordinea lumii, de a gîndi, mai precis, lumea ca ordine, iar aceasta graţie posibilităţii speculative care îi este dată de a fixa limite: gîndirii, acţiunii, lumii. Gîndire a separaţiei şi a claritătii, filosofia se încurcă atunci cînd peisajul îi este invadat de vecini: de vecinii care-i încalcă teritoriul (toate ştiinţele umane, bunăoară), dar şi de vecinii pe care nu-i poate gîndi, de ideea vecinului ca atare, structură imprecisă, prezenţă nehotărîtă, alteritate nereuşită.

Există, poate, o raţiune mai profundă a lipsei de preocupare pentru vecin şi vecinătate în filosofie: dacă în Grecia Hannei Arendt între *oikos* şi *polis* nu există nimic, între spaţiul privat al gospodăriei şi spaţiul public al agorei nu există tranziţie, dacă în lumea modernă publicul şi privatul se determină, din nou, în exigenţa unei separări nete între spaţiul subiectivităţii, afectivităţii şi relaţiei interpersonale intime, pe de o parte, şi spaţiul neutralităţii şi obiectivităţii publice, pe de altă parte, dacă modernitatea noastră occidentală este un asemenea efort de evacuare a vecinătăţii (nu a vecinului ca atare, ci a unei relaţii neclare şi reziduale), cel puţin la nivelul teoriilor şi imperativelor sale, oscilînd între un model al societăţii egalilor şi unul al comunităţii idenţicilor, în raport cu toate acestea, deci, vecinătatea a rezistat ca o forţă tăcută, chiar ca o structură de rezistenţă la voluntarismul modern sau la retrofundamentalismul comunitar, constituindu-se împotriva primului ca o oază de afectivitate spontană, iar împotriva celui de-al doilea ca o supapă de impersonal sau de alteritate.

Iar dacă vecinul şi vecinătatea au rezistat tuturor tentativelor de reducţie şi de reprimare, şi dacă astăzi, poate, filosofia devine dispusă la o interogaţie asupra lor e şi pentru că gîndirea unei limite neseparatoare ni se impune. Pentru că, epuizînd în chiar practicile noastre de succes sau tragice (progres tehnico-ştiinţific, dezvoltare economică, dar şi genociduri, molime, foamete etc.) distincţiile clare între înăuntru şi în afară, între „cu noi" şi „împotriva noastră", între binele nostru şi răul lor, sîntem somaţi să gîndim tot ce ni se întîmplă în termenii vecinătăţii: nu numai tot mai aproape şi tot mai contiguu, ci şi tot mai impur, mai infiltrat şi mai plin de consecinţe. A ne refugia din nou în tot felul de paradigme peratologice înseamnă a căuta cu orice preţ şi cu orice dispreţ (faţă de devenirea lumii prezente) un refugiu în certitudini liniştitoare şi modele gata făcute, dar pentru alte vremi, demult apuse. În loc să urmărim a pune limite ferme şi definitive între ce e bun şi ce e rău, ceea ce e superficial şi ceea ce e profund, ceea ce e autentic şi ceea ce e inautentic, pentru a emite apoi dinspre valorile sigure şi superioare, astfel revendicate, judecăţi asupra celorlalţi, cred că am face mai bine să ţinem seama de toate învecinările la care sîntem supuşi şi pe care le provocăm noi înşine, să asumăm inexistenţa unor limite ferme şi despărţitoare, protectoare ale unei interiorităţi repliate pe sine şi împotriva unei exteriorităţi zise ameninţătoare.

Cred că nu e vorba numai de a gîndi limita ca fiind mereu transgresată, erodată de vecinătăţi imprevizibile ci şi – iar această idee ne duce înspre cel de-al doilea punct, în încheiere – de a vedea în ce fel vecinătăţile încetează a se mai defini şi localiza prin situarea între limite, cel puţin între limite precizabile fizic, topografic. Desigur, asistăm în lumea neo-urbanizată şi arhitecturată la o permanentă deplasare a frontierelor, nu numai înăuntrul spaţiului, între diferitele forme de distribuţie socială, politică, juridică (de la public/privat, sat/oraş, centru/periferie, pînă la distincţiile între state şi alte forme de organizare spaţială), ci şi între spaţiu şi non-spaţiu, între spaţiu „real" şi „spaţiu virtual", între spaţiu şi timp, între spaţiul corporal şi spaţiul non-corporal, prin apariţia înăuntrul a tot ce înseamnă spaţiu fizic sau topografic sau material a unor alveole, din ce în ce mai largi, mai adînci, de noi dimensiuni şi noi forme ale vecinătăţii non-spaţiale, astfel încît limitele apropierii şi îndepărtării nu se mai măsoară metric, extensiv, ci intensiv, direcţional, fractal. Virusul spaţial activ şi tăcut al vecinătăţii de-a lungul istoriei s-a activat, iradiind prezentul, dematerializînd haotic toate sferele existenţei noastre individuale şi comune, deconstruind apartenenţele la comunităţi şi proiectele sociale, globalizînd cu egală fervoare şi eficacitate aproapele şi departele. Vecinul nu mai locuieşte de cealaltă parte a uşii mele sau a peretelui, prea puţin izolator, oricum, ci dincolo de o parolă, de un ecran, la celălalt capăt al unui fir sau de-a lungul unei fibre sau al unei unde, în sinapsele mele mai mult decît în contiguitatea corpului meu, în teritorii fără graniţe şi fără exterior. El nu mă mai separă *de* şi nu mă mai uneşte *cu* lumea, el este acceleratorul destructurării şi restructurării neîncetate a lumii, în ea însăşi, într-un înăuntru intensificîndu-se şi multiplicîndu-se fără şanse de evadare sau de mîntuire.

Acest text a fost prezentat la simpozionul organizat la Bucureşti în cadrul proiectului „Vecinătatea – exerciţiu cotidian de aplicare a valorilor sociale", realizat de Centrul Internaţional pentru Artă Contemporană din Bucureşti (www.icca.ro).

PUBLICITATE

Editura Litera Internațional - România
caută colaboratori pentru poziția de

REDACTOR
pentru un proiect de anvergură
perioada: octombrie 2007 - mai 2008

Cerințe:
- absolvent de filologie (limba engleză, limba română)
- minim 3 ani experiență în redactare sau în traducere de texte din engleză în română (experiența în traduceri tehnice reprezintă un avantaj)
- capacitate de analiză și sinteză a informațiilor
- bune cunoștințe informatice (MS Office, Internet)

Ofertă:
- venit mediu lunar net între 500 - 1000 euro, în funcție de performanțe
- posibilitatea de angajare permanentă la încheierea proiectului

Candidații sunt rugați să trimită CV și scrisoare de intenție la: **redactor@litera.ro**
Pentru informații suplimentare:
Anca Stere, tel. **021 319.63.93**
Numai candidații selectați vor fi notificați.

Adina POPESCU

Sibiu: centrul şi mărginimea

Am ajuns la Sibiu în anul 2007, fără nici o legătură însă cu manifestările legate de programul „Capitală Culturală Europeană". M-am nimerit pur şi simplu, chiar în perioada Adunării Ecumenice în care a plouat cu găleata, iar sfinţii părinţi de pretutindeni, însoţiţi de translatorii lor, au fost nevoiţi să-şi cumpere umbrele de la magazinul Leonardo, apa curgea în şiroaie pe străzi, iar localnicii din satelor din jur se plîngeau, ca de obicei, că „n-au mai văzut aşa o ploaie de douăzeci de ani". Am descoperit însă că Sibiul avea un suflu nou. Nu mai vizitasem oraşul de prin 1995, cînd casele din centru încă erau coşcovite şi adăposteau la parter magazine de confecţii sau papetării cu vechile firme socialiste şi cu vînzătoarele prost dispuse care, din lipsă de clienţi, căscau de zor. Aşadar, prima impresie a fost una neaşteptată. Străzi pline de cafenele şi de restaurante care seamănă în sfîrşit cu cele din oraşelele occidentale, conversaţii în engleză şi în germană care îţi treceau reconfortant pe la ureche, clădirile proaspăt renovate, fîntînile arteziene din Piaţa Mare şi punctul de informare turistică din Piaţa Mică, toate acestea îţi creau pe moment o senzaţie de normalitate. Însă are într-adevăr Sibiul un nou look*? Schimbările sînt de suprafaţă sau există în profunzime? Şi, de cînd cu toate aceste fonduri, investiţii şi „europenizări", o duc oamenii de aici mai bine?*

Cine e la centru?

N-ai cum să-ţi dai seama cum este Sibiul de-acum, nici dacă stai două zile, nici dacă stai o lună. Pentru că nu faci parte din lumea lor. Lumea sibienilor ale căror păreri sînt împărţite (şi cred că aici totul depinde de micile interese, de relaţii, chiar şi de gusturi sau de modul în care aparţii comunităţii). Dacă vii „din afară", mai ales din Bucureşti, eşti un intrus primit cu prietenie, însă ţinut oarecum la distanţă. Şi tocmai prin acest gen de atitudine descoperi de fapt, intuitiv, ritmul oraşului, în continuare lent şi, inevitabil, unul provincial. Localnicii te fac părtaş la ultimele bîrfe şi la zvonuri, chiar dacă nu le înţelegi substratul. „Vezi cortul ăla pe care l-au montat acolo? Cică i-a costat zece milioane de euro numai închirierea lui pe un an de zile şi pe bune că arată ca un cort de circ!" – îmi spune un tînăr sibian în momentul în care trecem pe lîngă „cortul-afacere". „Sînt aici oameni care se descurcă şi care au făcut treabă bună! Cum e ăsta, Chiriac, directorul de la teatru... ar fi făcut el şi mai multe, dar nu-l lasă Johannis, că nu-i convine să iasă el în faţă!" – îmi şopteşte un jurnalist din presa locală. „Ştiţi cum e cu fondurile la Sibiu?! E ca şi cum ai primi cincizeci de metri de material pentru un costum şi tu ai face doar un guler! Iar voi veniţi acuma şi admiraţi gulerul!" – încearcă să mă lămurească o proprietară de pensiune turistică. „Johannis nu primeşte pe nimeni în audienţă! Aţi mai văzut aşa primar să facă numai ce vrea el? Păi, sînt cîteva sute de saşi în tot judeţul şi ei ne conduc. Sibiul e al lor, Mediaşul e al lor, mai au cîţiva pe la satele astea din jur... io, unul, nu credeam cînd i-am văzut cum pleacă înainte, că or să se întoarcă şi că or să pună mîna pe putere!" – se plînge un taximetrist trecut de 50. „Johannis e bun. L-au ales oamenii şi-l vor mai alege încă o dată... noi aicea sîntem stat în stat la Sibiu!" – crede un electrician.

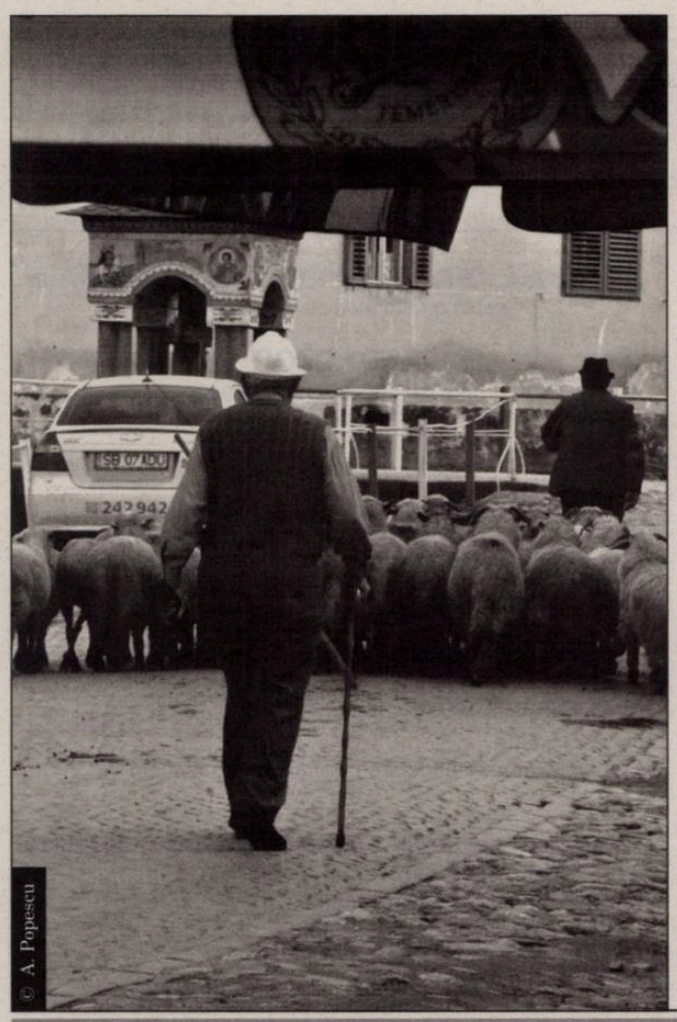

De altfel, numele pe care îl întîlneşti cel mai des pe buzele tuturor este cel al primarului Klaus Johannis. Este un Traian Băsescu al lor. Iubit, hulit, comentat, analizat pînă în cele mai mici detalii. Şi asta e bine într-un fel, căci atunci cînd autoritatea locală devine cu adevărat importantă, oraşul începe să trăiască.

M-am întîlnit cu Johannis în zona pietonală unde fuseseră montaţi stîlpi care să nu permită accesul maşinilor. De la volanul său, primarul a „ras" stîlpii prin intermediul unei telecomenzi ca să treacă mai departe. Aşa au făcut şi cei cu maşinile unui post de televiziune. În Sibiu totul e relativ, chiar şi stîlpii stradali.

Cît despre zona centrală, este cu adevărat una civilizată, însă preţurile depăşesc posibilităţile sibienilor de a ieşi sîmbăta la restaurant ca să-şi admire „capitala europeană". Sînt preţuri „de Bucureşti". În anumite locuri, chiar „de Viena". Cei care le „acceptă" sînt desigur turiştii. După ce am ieşit dintr-un local *fancy*, cu clasicele „ciorbiţe" (fără „pîinică") care se apropiau de 3 euro (că tot sîntem europeni!), am nimerit într-un altul, la două case mai încolo, unde într-o atomsferă la fel de simpatică ne apropiam oarecum de nivelul de trai din România. Ospătăriţa era o hippioată zglobie, mare fan al lui Bob Marley, cu părul împletit în şuviţe colorate cu „nuanţator" (a ţinut să ne explice ce are de gînd în continuare cu părul ei!), însă cu o manieră de a servi ireproşabilă. Colegul ei însă, cel care servea „la cramă" (pivniţă sau subsol), în salonul pentru nefumători unde tocmai se refugiaseră cîţiva participanţi ai Adunării Ecumenice, era ceva mai lipsit de vlagă.

Pe lîngă centru...

În zonele sale mărginaşe, Sibiul este acelaşi oraş românesc cu aspect semi-industrial, cu străzi pline de gropi şi prost semnalizate (dacă nu eşti de-al locului, nu vei şti niciodată unde e Sebeşul şi unde Piteştiul), cu pubele neridicate şi cu un rîu care are o veritabilă „luncă", verde şi luxuriantă, cu magazine *second-hand* şi altele, cu firme din alte timpuri, cu camionagii care claxonează cu nerv, cu „sensuri unice" nemarcate... *nothing special!* Nici măcar un bloc mai dichisit care să-ţi atragă atenţia. Sau un părculeţ. Sau o piaţetă. Deja îţi aminteşti destul de vag de centru. Se pare că trenul spre „capitala europeană" n-a trecut pe aici. În rest, „efectuăm la comandă costume pentru gaborite" – se spune într-un anunţ din faţa unei croitorii.

Dumbrava

Prin '95, am dormit o noapte cu cortul la campingul din Dumbrava Sibiului, alături de un grup de motocicliști băutori de bere, care se îndreptau spre Tîrgu Mureş, ei ştiu de ce. Pe lîngă clasicele căsuţe din lemn părăginite şi cufundate în beznă, singurele repere ale nopţii erau pe atunci luminile albe de neon de la toaletele „de tabără", unde am avut surpriza să găsim curăţenie şi apă caldă. Ei bine, acel camping nu mai există...

În schimb există, tot în drum spre Răşinari, Muzeul Civilizaţiei Populare Tradiţionale Astra (poate era şi pe atunci, dar nu l-am observat!), un loc unde „nunţile au voie doar pe poarta din faţă" şi unde sînt şi mori de vînt. Nunţile se vor duce, desigur, la „Cîrciuma din bătrîni", care nu este spectaculoasă, însă îşi respectă oarecum numele: atmosfera e „bătrînească", patriarhală, îţi aduc covoraşe roase cu ciucuri, ca să nu amorţeşti pe banca lungă din lemn, de picioare ţi se freacă pisicile pe care ar vrea să ţi le facă cadou, pe post de suvenir.

Răşinari

Încă mai merge *acel* tramvai pe şina lui îngustă, deşi l-am văzut trecînd o dată la o oră. S-au mai deschis două minimarket-uri pe lîngă magazinul mixt şi vreo trei pensiuni. Printre mesele din plastic de la birturi se împleticesc nişte oi destul de confuze. Farmacistul „te serveşte" cu aspirine în afara „orelor de program", căci doar stă aproape. Şi cum ajungem la dispensar? „Ţineţi drept, treceţi prin cimitir şi apăi ajungeţi în centru, că acolo-i dispensarul!" Alături de el, un şir de trepte din piatră în construcţie, abandonat pe la jumătate, căci nu duce nicăieri. Două băbuţe stau pe două scaune la poartă şi ne zîmbesc fotogenic. Ştiu că fac parte din vizitarea „obiectivul turistic". „Ce să vă zic, domnucă? Că io acuma mi-am vîndut oile şi mi-s pensionar. Am un milion trei sute pensie, mi-ajung banii ăştia o săptămînă şi încă puţin!" – îmi zice Nicolae. De ce le-a vîndut? „Ca să-mi iau o Dacie 1310. Că am zis că mi-i fost destul să fi umblat cu oile şi pe viscol, şi pe zloată, cu desaga în spate... că amu îmi trebe şi mie maşină!" Şi ce face cu maşina, la 79 de ani? „Mare lucru nu fac, să n-o stric!" De la Răşinari la Sibiu. Şi înapoi. „Cînd am de mers la drum lung, iau trenul!"

Ocna Sibiului

Aici, în afară de băi unde, deşi amenajate cu umbreluţe cochete şi cabine de duş, n-am văzut pe nimeni, sînt cele mai multe străzi care conţin cuvîntul „vie". „Între vii", „Sub vii", strada Viei, dar şi strada Visei (o vie ceva mai poetică, probabil!), cea pe care o căutam. Greu de găsit, după ce mergi în sus, la deal, spre cimitir şi după aceea cobori la vale, cu căruţa. Ca să facem conversaţie, l-am întrebat pe „şofer", un tînăr cam scump la vorbă, de ce crede el „că s-a pus cimitirul pe deal". „Păi, ca să se uite morţii la vii şi să le pară rău!" Avea dreptate şi s-a dezlegat şi enigma „viilor". În fond, nu văzusem nici un ciorchine de strugure.

Pe strada Visei am întîlnit-o pe Maria, care timp de patruzeci de ani a lucrat la ţesătorie „numai în picioare", iar pînă acolo trebuia să străbată pe jos 15 kilometri dus-întors. Visul ei de bătrîneţe ar fi să n-o mai doară atît de tare şalele, însă „fiecare cu treaba lui – ăla care lucrează cu capul, dup-aia îl doare capul, ăla care merge mult, îl doare picioarele la pensie... fiecare om trebe să moară de ceva!".

Cisnădioara

Un sat idilic, cu saşi care au plecat, cu saşi care s-au întors. Primarul comunei Cisnădie e tot sas. Oamenii cu iniţiativă şi-au deschis pensiuni. Preţurile sînt asemănătoare cu cele ale turismului rural de pe culoarul Rucăr-Bran. Gazdele, în ciuda faptului că au făcut eforturi ca pensiunile să surprindă „spiritul" locului (costume populare expuse pe pereţi, obiecte tradiţionale, coarnele de cerb, blana de urs pe care să-ţi odihneşti picioarele în faţa şemineului etc.), se gîndesc în primul rînd la profit. De aceea amabilitatea lor are limite şi note false. De exemplu, ţuica de bun venit nu este la discreţie (pentru că acel „bun venit" nu e inclus în preţ şi întreg „ritualul" pare un efort din partea lor), la micul dejun, tradiţionala brînză în coajă de brad e prezentă doar „de decor", în timp ce abundă mezelurile cumpărate de la Metro, tarifele sînt „pe om", nu „pe cameră", cum ar fi normal, iar un om plăteşte în jur de 800.000 pe noapte, cu micul dejun de rigoare. Dar... există Internet în vîrful dealului, deşi drumul pînă acolo nu e asfaltat şi e plin de hîrtoape: infrastructura, ca peste tot, e la pămînt.

Dacă vrei să stai mai mult la Cisnădioara, mai bine investeşti şi-ţi cumperi o casă. Costă 90.000 de euro două case, una bătrînească şi una nouă, o ogradă şi un grajd.

Săliştea Sibiului

Oraş, din 2003. „Capitala" neoficială a Mărginimii şi locul în care s-au născut nu mai puţin de 11 academicieni (busturile lor le poţi admira în centru). E un „fenomen"? Sînt oare săliştenii mai deştepţi decît oamenii de prin alte părţi? „Noi la Sălişte am fost dintotdeauna o enclavă românească. I-am alungat şi pe unguri, şi pe saşi, pe evrei sau pe ţigani... Acesta e principalul motiv pentru care atîtea minţi luminate s-au născut aici!" – cred intelectualii locului. „Noi la Sălişte am fost un sat de ciobani. Iar pe vremea cealaltă, ciobanii erau oameni bogaţi. Unul de aici din zonă avea chiar şi un elicopter... Şi pentru că am avut bani, ne-am trimis copiii la şcoală, apoi la facultate. Şi de asta unii au ajuns academicieni!" – spun ciobanii. Şi probabil că acesta este varianta adevărată. Însă nu-i poţi acuza pe oamenii cu carte din Sălişte de faptul că ar fi naţionalişti, deşi pe site-ul primăriei scrie că oraşul Sălişte a fost cunoscut de-a lungul timpului sub numele de „Marele Sat al Românilor". E mai degrabă o formă de patriotism local, sau pur şi simplu de „mîndrie" locală. Care poate să vină dintr-un complex şi al „marginii".

Cine e la margine?

Oamenii din Mărginimea Sibiului sînt aceiaşi pe care îi ştiam. Şi satele lor sînt neschimbate (un minimarket în plus sau o nouă pensiune nu schimbă prea tare faţa locurilor). Ştiu că Sibiul e anul acesta Capitală Europeană, însă nu înţeleg prea bine ce presupune asta. Pentru ei oraşul a fost dintotdeauna o capitală, adică „centrul". Au acum mai multe maşini, merg săptămînal la Sibiu ca să-şi facă cumpărături în hipermarket-uri, însă preferă să trăiască la „margine". Pentru ei „europenizarea" zonei înseamnă în primul rînd faptul că vin aici mai mulţi turişti străini. Străini care se aventurează şi în satele din jurul Sibiului. Şi atunci locuitorii Mărginimii încep să se gîndească la ce au de oferit. De la cazare şi masă, la brînză şi pulovere din lînă, înşirate de-a lungul şoselei. Nu mi-am dat seama dacă o duc mai bine ca acum cîţiva ani, căci întregul lor avut rămîne ascuns în spatele porţilor înalte şi a zidurilor caselor renovate, vopsite în culori vii – verde, portocaliu, galben, siclam – căci aşa au auzit ei (iar unii dintre ei chiar au văzut) că e la modă prin ţările din Vest.

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Bolovani

Pentru un timp, nu foarte lung, am impresia că ne-am rătăcit de lume. E liniște. Pîrîul Turcu iese la întîlnire cu Grădiştea, ţesînd pe drumul de munte intersecţii aglomerate de venele cu apă care coboară dintre stînci. Trag aer în piept şi mă prefac că ştiu cum să păcălesc timpul: vechiul truc cu ochii închişi, trei paşi făcuţi în orb şi apoi, brusc, privirea ridicată spre creste, acolo unde norii nu mişcă. Magie. Un număr special, doar pentru mine.

– Ai grijă, dă-te la o parte!

Mă feresc la timp. ATV-uri. Unu, două, trei, patru mutanţi motorizaţi rup liniştea în fîşii triste, impregnate de motorină. Claxoane şi motoare. Mă uit cu furie la jalnicii căutători de senzaţii tari suiţi în şaua avortonului pe patru roţi, rezultat al împerecherii triste dintre un tractor şi o motocicletă. Sînt mîndri că învinge muntele, urcîndu-i drumurile pe cai-putere. E şi un copil printre ei şi, preţ de o secundă, mă gîndesc cum o să sune eventuala lui compunere despre un week-end la munte: *„A fost super mişto! Tata a închiriat un ATV şi ne-am dus pe un drum pînă sus, spre vîrf, da' nu l-am văzut că mereu îmi cădea casca pe ochi...“*.

Linişte din nou. Ateviştii departe, rîul aproape. Lîngă noi, ca o umbră, o căţea frumoasă şi tristă. N-o botezăm în nici un fel, deşi, pentru o clipă, îmi vine s-o strig pe un nume care să-mi aducă aminte de copilărie. Cuţa. Fetiţa.

Vreau să-i fac fotografii şi atunci descopăr dezastrul. Căţeaua merge pe lîngă apă, păşind cu grijă printre maldăre de gunoaie. Cu scîrbă şi furie surdă, încep să notez în gînd ce aruncă turiştii sau, poate, localnicii pe malurile Grădiştei: cutii de conservă, PET-uri, pungi, o roată de bicicletă, un maiou, anvelope, moloz... Apoi, la un cot mai larg al apei văd, strivită între două bucăţi de stîncă, o canapea! Lemn, arcuri, stofă, cîlţi. Lîngă ea, rîul, ramul. Înjur în gînd şi-mi propun să nu mai privesc în jos. Mă uit spre creste. Greşit! Iar.

Cîndva, dar nu foarte demult, la Cheile Grădiştei era aproape pustiu. Cîteva case ale localnicilor transformate în pensiuni, şi atît. Apoi, cîţiva ateviști s-au gîndit, probabil, că e prea frumos să rămînă aşa. În continuare, povestea e banală şi tristă: valea s-a umplut de termopane şi betoane. Un concurs cu miză crudă pare să fi început între munte şi oameni. Fîneţele se retrag învinse de forţa brută a betonierelor.

Aşadar nici spre rîu, nici în sus, spre creste. Privirea înainte. Coborîm. Îmi zboară gîndul la Logarska Dolina, o vale paradiziacă din Slovenia la fel de frumoasă ca zona Branului, dar unde am pierdut un pariu pentru că n-am găsit aruncat, pe kilometri întregi, nici măcar un muc de ţigară.

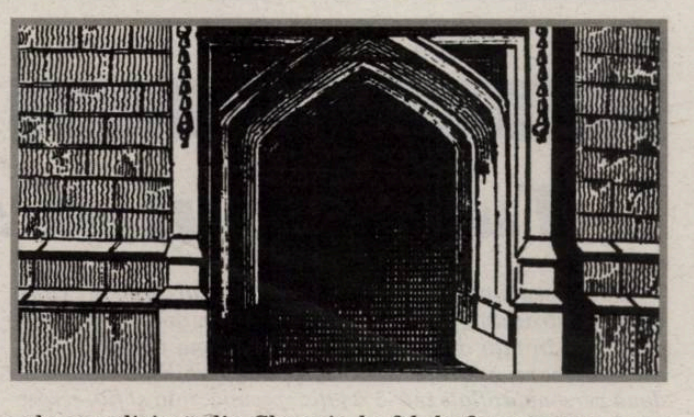

Mă trezeşte vocea răguşită a şmecherului din Logan. E cu mîndra în dreapta, a coborît geamul portierei şi, printre vălătucii fumului de ţigară, latră întrebarea care-mi ţine de atunci loc de explicaţie pentru toate mirările mele:

– E ceva mişto de văzut mai sus?

– Doar munte, răspund şoptit şi apoi iuţesc pasul, lăsîndu-i să-şi descopere singuri canapeaua dintre stînci.

UN PORTAR GENIAL, URIAŞUL GRIGORE, S-A SUIT ÎNTR-UN INTERVIU TANDRU CU LAPTE SEPARAT: ASTA DA MINUNE!

● Fotbalul a pătruns adînc în logica politică. Pentru preşedintele PRM-ului, moţiunea de cenzură a PSD-ului este „o pasă de gol oferită lui Băsescu“. În viziunea lui Vasile Dîncu, „Mircea Geoană execută un penalti în minutul 90. Dacă înscrie, poate aduce meciul în prelungiri... Sînt doar 11 metri, poarta e mare, iar portarul e varză, cum se spune la peluză“. În aceste condiţii e firesc ca un portar genial, Helmuth Duckadam, să fie candidat în alegerile europarlamentare. (**R. C.**)

● Un fragment de basm, din *Evenimentul zilei* din 17 septembrie: „Cît despre orchestră, în *Rapsodia* de Rahmaninov, uriaşul Grigore o domina fără drept de apel“. Nu ni se spune ce a mai făcut uriaşul Grigore în continuare. Bănuiesc că basmul are *happy end*... (**C. P.-B.**)

● În SUA, pe o cursă internă de avion s-a suit o pereche cu un copil de trei ani. Copilul, agitat şi turbulent din prima clipă, n-a putut fi determinat să nu mai zbiere. Personalul de bord a invitat familia să coboare din avionul care încă nu decolase. Ceea ce s-a şi întîmplat, iar părinţii şi-au reclamat drepturile încălcate la toate ghişeele disponibile, inclusiv în presă. S-au aşteptat ca opinia publică să fie de partea lor. Mii de mesaje şi scrisori au lăudat acţiunea companiei. (**M. B.**)

● Ministrul Educaţiei, Cristian Adomniţei, într-un interviu din *Evenimentul zilei* (12 septembrie): „Nu trebuie să vin la Ministerul Educaţiei pentru a deveni un filosof al educaţiei“. Nu cred că pe dl ministru îl pîndeşte vreun pericol în acest sens. (**M. V.**)

● Am invidiat-o teribil (dar tandru) pe Ioana Pârvulescu, citindu-i cronica optimistă „Cărţile au trup“ din *România literară* nr. 35. Şi pentru că a reuşit să-şi schimbe biblioteca, şi pentru că a rearanjat-o după alte idei şi interese. Dar mai ales pentru că a biruit în lupta cu cartea invadatoare, insinuantă, genul – cum ar zice un clasic – al „Cărţilor Deja Citite Înainte de A Fi Fost Scrise“. Aşa, cu majuscule... (**S. S.**)

● La hotelul „Central“ din Timişoara, micul dejun este inclus şi poţi alege cinci dintre mai multe „produse“ de pe o listă: cafea cu lapte, două ouă fierte moi, caşcaval, unt şi gem, fructe etc. Ce te faci însă dacă vrei unt fără gem, un singur ou în loc de două, o cafea şi un pahar cu lapte separat? Te înţelegi cu chelnerul şi începi să faci permutări. Probabil că acela care a conceput lista intră în categoria celor care au gîndit şi „ordinele de deplasare“, despre care recepţionerul mi-a spus că sînt aceleaşi de acum 30 de ani. (**A. P.**)

● Într-o seară, pe Naţional TV, mare adunare şi intensă dezbatere pe tema noilor minuni ale lumii. 7 la număr, printre care – după cum a ţinut să (re)confirme moderatorul emisiunii *Miezul problemei,* Mădălin Ionescu – şi „Chiciăn Iţa“... În fine, de la „mapamond“, invitaţii au trecut la fascinanta Românie, respectiv la posibilele 7 minuni de pe la noi. După o serie generoasă de propuneri „bazaconice“ (Cazinoul din Constanţa fiind una dintre ele – o fi el o „atracţie“, nu zic, dar pînă la minune mai este cale lungă), mi-a atras atenţia mesajul unei doamne care le propunea invitaţilor să încerce să trăiască o lună cu 92 de lei. Asta, da, minune! (**R. T.**)

Cu ochii-n 3,14

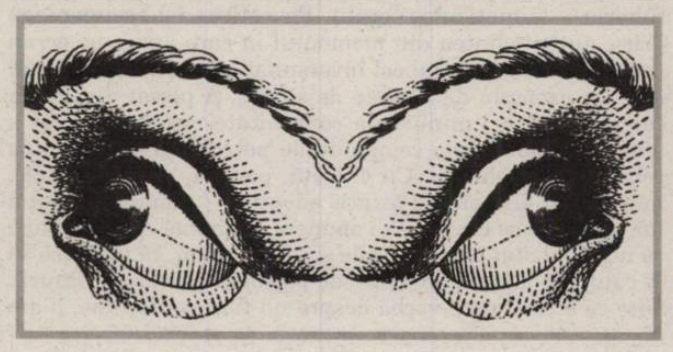

PERIUŢA DE DINŢI GOOGLATĂ O SĂ-L TOARNE PE PAZNIC PE PEREŢII STÎNGACI DIN PLASTIC, LA RUŞI

● Sony a lansat un aparat foto digital care şterge fotografiile în care apar chipuri posomorîte, Oral B a inventat periuţa de dinţi echipată cu un fel de GPS ce precizează unde ar trebui să se insiste cu periatul, cercetătorii din Queensland au inventat un săpun care încetează să facă clăbuci odată ce hainele au fost curăţate, un chimist australian a inventat un spray care va proteja de frig sau, după caz, de căldură pielea oilor proaspăt tunse, iar o companie japoneză a scos la vînzare jachete dotate cu mici dispozitive ce generează „aer condiţionat“... Viaţa pe Terra e tot mai puţin insuportabilă. (**M. C.**)

● E nostim şi instructiv să constaţi gradul de notorietate al unora după felul cum sînt pomeniţi în diverse publicaţii... Într-un *Time Out* recent, avînd drept „coverstory“ o anchetă cu titlul „Spune ce citeşti ca să ştii unde pleci“, sînt întrebate nume mai mult sau mai puţin cunoscute, cărora li s-a alocat cîte-o casetă; „Ce citesc ei“, aşadar – „ei“ (de ce nu şi „ele“?) fiind (într-o ordine nu tocmai cronologică) Ovidiu Buta, Alexandru Andrieş, Dan C. Mihăilescu, Gabriel Liiceanu şi Nicu Alifantis. Toţi au trecute, sub nume, meseriile aferente (muzician, filozof...) – toţi, cu excepţia Dan C.-ului care, se înţelege de aici, e-atît de cunoscut încît nu mai e nevoie de asta. Cel mai *puţin* cunoscut nu este, însă, acela care are trecută meseria, ci acela care o are trecută greşit: Buta este prezentat ca „designer de modă“ – de fapt, este critic (de modă). Iar cartea pe care se pregătea s-o citească în vacanţă nici nu există: *Biografia lui Edith Hope* („pictorul de costume care a lucrat pentru multe din filmele lui Hitchcock“) de Rosa Parks; de fapt, este vorba despre Edith *Head* (1897-1981). „Edith Hope“ nu ştim cine poate fi, dar poate fi *googlată*... (**a. l. ş.**)

● Primarul unei localităţi din Siberia occidentală a interzis funcţionarilor săi folosirea a 27 de fraze în relaţiile lor cu publicul. Nici unul nu are voie – decît dacă vrea să-şi piardă postul – să le spună cetăţenilor: „Nu ştiu...“, „Sînt în pauza de masă...“, „Nu avem bani pentru asta...“, „Şi eu ce trebuie să fac?“, „Nu ţine de mine, nu-i treaba mea...“, „Mi-am terminat ziua de lucru...“, „În ziua aceea am fost bolnav“. Nu le mai înşir pe toate. Întrebarea românească: „Şi pe primar cine o să-l mai toarne?“. (**R. C.**)

● Într-o după-amiază, la metrou, un paznic ia la bătaie o femeie care vindea leucoplast, zece mii cutia. O umple de sînge în numele meseriei, motivîndu-şi fapta unui superior care a apărut mai mult pentru a-l salva de furia mulţimii prin „eram în exerciţiul funcţiunii.“ Păcat că exersează, ca mulţi alţii asemenea lui, nu pe cerşetori agresivi şi pe hoţi, ci doar pe femei bătrîne şi fără apărare. (**S. G.**)

● Igiena, în toaletele fast-food-urilor americane, e simplă, dar vizibilă: pe pereţii acestora stă scris că toţi angajaţii trebuie să se spele pe mîini după... (**I. P.**)

● A trecut neobservată, luna trecută, Ziua Internaţională a Stîngacilor, „ultima minoritate neglijată“ (totuşi, 15% din populaţia de pe glob) şi teribil de discriminată, dat fiind că uşile, toată aparatura de uz casnic, inclusiv mouse-ul şi cărţile, toate sînt făcute pentru a fi la îndemînă dreptacilor. Ca să nu mai punem la socotelă şi adjectivul „stîngaci“ care are şi un sens peiorativ. Cu ocazia acestei zile, stîngacii au protestat amenajînd spaţii speciale pentru stîngaci şi chemînd dreptacii să încerce a se descurca. (**M. C.**)

● La Timişoara, primul oraş iluminat stradal din Europa, seara există locuri unde poţi să-ţi bagi degetele în ochi sau să scoţi lanterna, întreg centrul este dotat cu nişte lampioane galbene şi chioare, după ora 8 terasele sînt pustii, e linişte şi toată lumea doarme. Doar pe o terasă, vizavi de universitate, doi palmieri de import din plastic luminează portocaliu, feeric. Ziua însă, lucrurile se schimbă şi oraşul îţi arată adevărata sa personalitate care exista probabil şi înainte de construcţia centralei electrice din 1884. (**A. P.**)

● Ce vorbesc doi pensionari într-o dimineaţă, la colţul blocului? „Iarna asta n-o să mai avem căldură.“ „De ce?“, întreabă celălalt. „Păi, n-ai auzit c-a vîndut Patriciu gazele la ruşi?“. (**A. M.**)

Mircea TOMA

docuDileme

Tatăl, fiul şi sfîntul Torum

Pe 26 septembrie, la Muzeul Ţăranului Român, Cinemateca AstraFilmFest programează un film documentar care pune faţă în faţă două lumi total opuse, una tradiţională şi conservatoare, cealaltă flexibilă şi adaptabilă, asumate de două personaje aflate într-o relaţie specială: tată şi fiu, respectiv şaman şi... om de afaceri. Amîndoi aparţin etniei Khanty, o populaţie siberiană pe cale de dispariţie. Fiul risipitor are două feţe. Iată că şi Torum, cel mai mare zeu Khanty, are acum două chipuri, după exigenţele societăţii de consum. Un film aparte: Tatăl, fiul şi sfîntul Torum, *în regia lui Mark Soosaar (Estonia). Cinemateca AstraFilmFest este un proiect al Festivalului Internaţional de Film Documentar şi Antropologie Vizuală Astra Film şi DC Communication.*

Un cetăţean în etate, care se dă şaman. Cam ăsta a fost sentimentul de debut al relaţiei mele cu filmul estonianului Mark Soosaar. Adică am avut senzaţia că personajul-cheie este contrafăcut, că mi se vinde o poveste de mucava

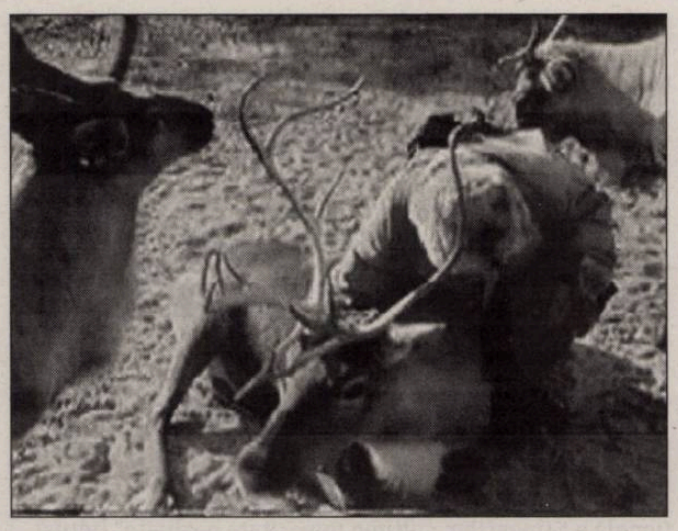

a unei istorii poate autentice, dar pe care azi nu mai are cine să o susţină. Şi atunci o ajutăm puţin cu un supravieţuitor pitoresc, surprins în momentele în care alcoolemia îi permite să simuleze ritualuri ale unei culturi definitiv dispărute. E, chipurile, şaman. Fără voinţa lui, armonia sufletelor din taiga s-ar rupe. De-aia e nevoie ca, din cînd în cînd, moşul să intervină cu tamburina lui ridicolă şi să lanseze niscaiva incantaţii lălăite către o liotă de divinităţi absconse, despre care nu înţelegi dacă sînt descinse din tradiţii ale unei culturi neatinse de necruţătorul tăvălug al creştinătăţii, ori sînt produse ale unui mic delir cu originea în votcă. Cît de amar de-adevărate s-au dovedit a fi bănuielile astea de debut! Capcana pentru privitorii cinepoveştii seamănă cu cele pe care le foloseşte şamanul în viaţa lui de zi cu zi, ca să prindă diverse vieţuitoare înotătoare sau zburătoare. Sînt rudimentare, confecţionate din materiale ecologice – recte nuiele. Îl vedem tîrînd o barcă, preumblîndu-se prin taiga şi lansînd diverse incantaţii dedicate renilor, copacilor, astrelor. Am să mă opresc aici cu mişto-ul dedicat acestui personaj pentru că, oricît de justificat ar fi de retorica unui text care se doreşte intelectual, demn de publicaţia pentru care aţi plătit ca să o citiţi acum, devine prea dureros ca să-l mai pot susţine. Da, avem de-a face cu un supravieţuitor al unei culturi animiste, uitată de vectorii civilizaţiei undeva în inima taigalei siberiene. Şi redescoperită de petrolişti. Redescoperită – bună dimineaţa, Siberia – şi meticulos forată. Povestirea îşi recuperează brusc autenticitatea din momentul în care apare pe ecran fiul adoptiv al moşului cel înverşunat într-ale naturii. Fiul este un exemplu de poveste de succes. A plecat din inima taigalei, dintr-o minusculă comunitate cvasitribală, şi a ajuns director într-o companie de petrol. Director pentru relaţia cu autohtonii. Cu cravată, pantofi, geacă de piele, mustaţă şi elicopter. Părinţii adoptivi – şamanul şi soţia lui, poate că se cuvine să-i spunem „şamana" – îl bombăne că nu i-a vizitat de ani de zile şi uite-l, acum, că încearcă să le cumpere accesul sondelor de petrol în catedrala naturii. Uite ce e: deşi nu e vorba despre un film de ficţiune, n-am să vă devoalez story-ul, aşa cum se practică în cronicile de specialitate. Am să mă expun însă zîmbetelor voastre cinice, mărturisindu-vă că filmul pe care vi-l recomand din adîncul naivului meu suflet m-a provocat la o cumplită autoevaluare existenţială. Femeia şamanului sărută copacii. Un gest care este mai mult decît ritual, este o manifestare de afecţiune. Cu alte cuvinte – şi-mi pare cumplit de rău că e nevoie de cuvinte –, avem de-a face cu doi oameni care nu sînt într-o relaţie cu copacii – cu renii domesticiţi pe care, din cînd în cînd, îi omoară ca să-i mănînce, cu urşii care personifică oameni – ci sînt, pur şi simplu, parte din ecosistem. Un ecosistem în care apare, obscen, o aritmetică lumească, cu miros de gaz: 100 de milioane de dolari. Vă invit călduros să vă expuneţi acestei experienţe cinematografice. Să vă văd cum rezistaţi dispreţului pentru mare parte din motivele pe care, pînă azi, le-aţi considerat onorabile: banii, puterea şi argumentele raţionale. Există o linişte sufletească pe care ţi-o oferă altitudinea şi volumul conturilor, aşa cum există o linişte dată de înălţimea brazilor şi de încrederea oarbă în înţelepciunea naturii. Iar atunci cînd răspunsul de bun-simţ vi se înfiripă pe buze, aş vrea să vă invit la un exerciţiu de identitate. Alegeţi între a trăda – pe bani onorabil de mulţi – condiţia de papagal revolut al sufletelor crapilor, renilor, lunii şi arborilor, şi, respectiv, a rămîne credincioşi unui vis al cărui unic combustibil este votca.

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul IV, nr. 190 ● 27 septembrie – 3 octombrie 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Petru. Petru Creţia“
pagina **3**

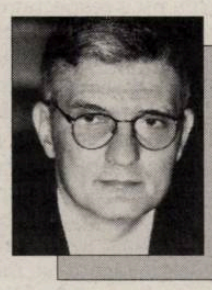

Daniel Dăianu
„Capitalism *vs* Capitalism“
pagina **20**

Robert Turcescu
„Good news, no news“
pagina **24**

FURTUL INTELECTUAL

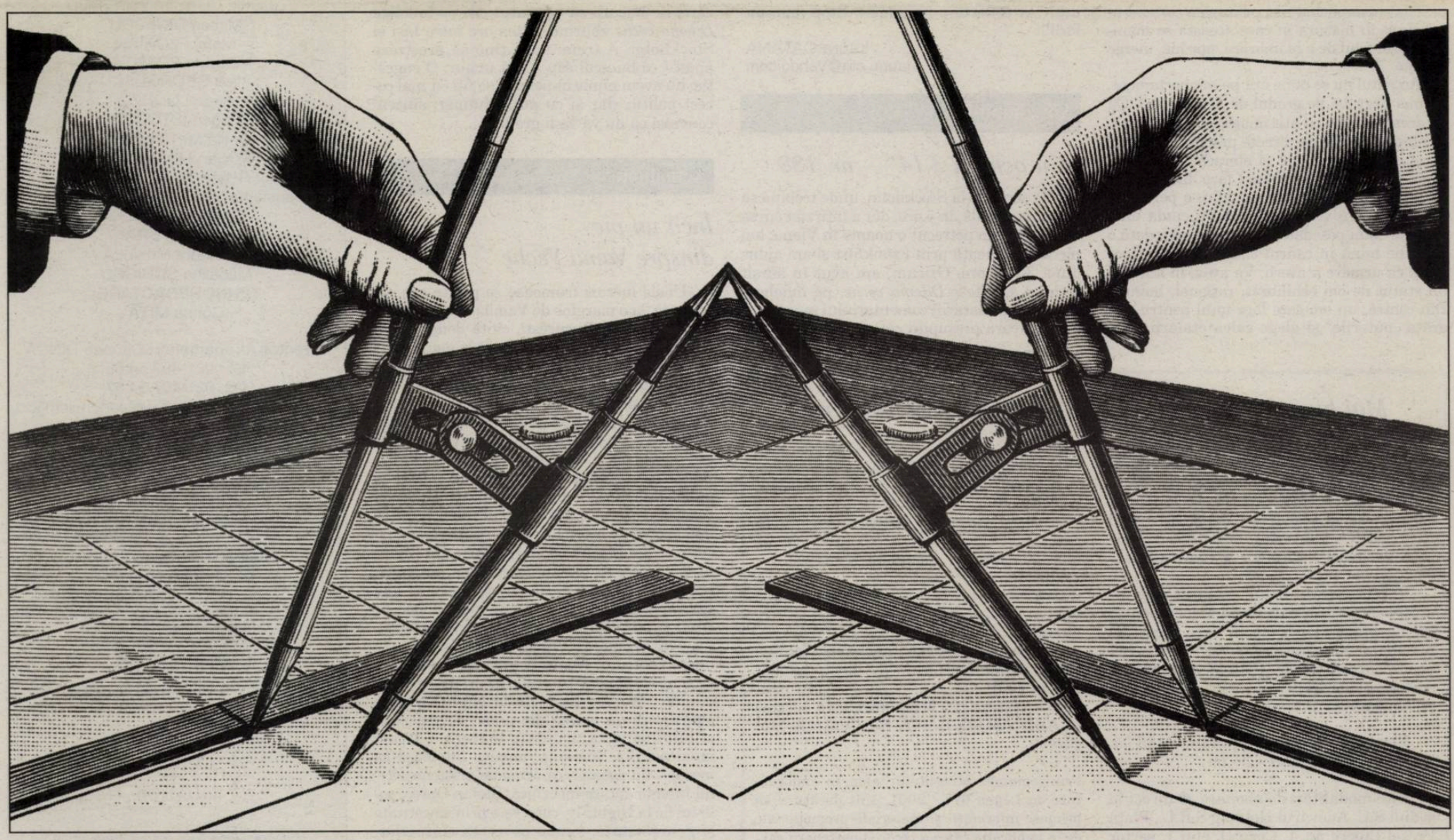

„Principiile furtului şi cele ale proprietăţii sînt aceleaşi... Procedurile diferă însă printr-un acord reciproc...“

M. BLECHER, 1930

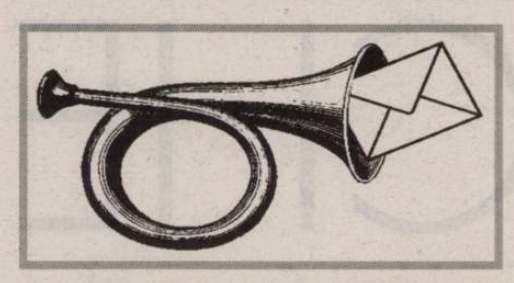

Nr. 183: *„Obsesia pentru imagine“*

„Gradul de fitze *pe cm²“*

La optişpe' ani... faci totul pentru imagine. Rîzi fals, te îmbraci modern, în *trend,* te tunzi, pardon, te *hair*-stilizezi cît mai *fancy,* mesteci guma căreia i se face cel mai des reclamă, porţi ochelarii de soare cei mai şic, iar cînd vine vorba de ieşit în oraş... cea mai scumpă terasă e prima-n top. Evident, numa' aşa „îţi poţi menţine şi îmbunătăţi imaginea“...

Şi-acum mă-ntreb (eu, de 18 ani): ce poate fi această imagine de care se tot vorbeşte, de care tot aud şi citesc?

Să fie ceea ce e la modă? Tot ceea ce ţine de încadrarea ta într-un stil/*trend* ce te defineşte (sau NU)?! – de cele mai multe ori nu.

Imagine, imagine... mă gîndesc la *image, appearance, appeal, sex-appeal*... Da, cred că aici stă treaba, în aceste degenerări ale termenului sau, mai bine spus, termeni ai cîmpului lexical. Numim astăzi *imagine* tot conceptul de înfăţişare în public, aparenţa, forma exterioară, *outward*-ul pe care îl pot vedea, aprecia şi judeca toţi. Şi să fie rău? Nu e normal, chiar indicat, să ne preocupăm de cum ne văd ceilalţi?

Răspunsul meu: Ba da.

Ei bine, atunci care-i treaba?

Intervenţie: totul trebuie făcut cu măsură, între anumite limite *(boundaries all around).* Judecă tot satul, dar mai bine judec eu primul.

Şi-atunci, cum rămîne?

Rămîne astfel: nu ştim să facem diferenţa între *status / statut* şi *imagine.* Deşi în principiu ar trebui să fie cel puţin foarte apropiate ca sens, de-a lungul timpului termenul de *imagine* a căpătat conotaţii mai mult fizice, de suprafaţă, neimplicînd nici o latură a caracterului, decît în măsura în care aceasta se manifestă prin felul de a te îmbrăca, machia, merge etc. etc.

Accentul nu se pune atît pe comportament, cît mai degrabă pe gradul de *fitze* pe cm². Cu cît acesta creşte, cu atît imaginea e mai bună. E simplu, relaţie de directă proporţionalitate. Şi ce e mai interesant şi eteroclit, în acelaşi timp, este că nu doar banul face diferenţa, ci felul cum e folosit. De exemplu, o persoană care preferă o viaţă normală, în ciuda unei sume de bani posedate, nu va avea niciodată o imagine bună în cadrul clasei din care face parte ca urmare a averii. Va avea, în schimb, un statut de om echilibrat, raţional, hotărît. Din contră, un om care face totul pentru a-şi arăta „puterile“ şi alege calea etalării unor aspecte nesemnificative, futile şi perisabile, însă pe moment colosale, va fi, în cercul respectiv, o persoană cu o imagine bună.

Cu toate acestea, per ansamblu, statutul lui denotă superficialitate, inconsistenţă şi nesiguranţă, nevoia confirmării acelei poziţii dorite de către cei din jur.

Aceia care nu-şi pot atinge scopul ori găsesc prea dificilă maniera de abordare şi preferă să apeleze la una mai simplă, venită la o cotitură, într-o contingenţă a falsului cu adevăratul, a sordidului cu purul, a nătîngului cu înţeleptul, vor fi cei care au sau pretind că au o imagine favorabilă. Şi pentru cei asemenea lor, chiar *au*.

Cei ce preferă un concert de muzică clasică în defavoarea unei seri la o terasă scumpă, înconjuraţi de oameni ce „discută“ aprins despre ultima colecţie Armani şi „bunul gust“ al unor vedete autohtone, vor fi aceia recunoscuţi drept cei cu un *statut* serios, pentru care o idee, o trăire, o piesă de teatru, un festival sînt mai presus de rochia doamnei X şi zîmbetul fals al domnişoarei Y.

Trăim tot mai mult într-o ipocrizie numită diplomaţie. Şi ce e mai trist e că nici măcar nu o reuşim pe deplin; din cînd în cînd mai dăm şi cu bîta-n baltă. Ne tot ascundem, ne facem măşti şi parcă încercăm a ne-ngropa sinele. De ce?! Pentru a fi tot mai mult ca restul.

Oare cînd vom conştientiza că cel mai mare dar dobîndit la naştere a fost unicitatea? Pentru ce standardizare, cînd oricum gîndim diferit?! Dar poate aici este problema – încercăm sau vrem să nu mai gîndim... e mai uşor aşa.

Dacă am gîndi, am realiza că această aparentă faţă pe care o văd ceilalţi este doar ceea ce noi vrem să lăsăm a fi văzut din noi înşine. La ce bun acest proces de ascundere, preschimbare şi metamorfozare a lăuntricului?! De ce să alegi să nu mai fi *tu?! Ei* cer asta, asemenea dependenţilor de droguri, dependenţii de imagine vor să corupă, să lărgească acel cerc vicios în care conduc.

Siguranţă pe noi şi pe deciziile noastre unice sau cel puţin luate din considerente unice. Asta e ce ne trebuie pentru a putea să ne ţinem departe de ochelarii de soare ce nu fac decît să reflecte o imagine... Stop manipulării!!!

Laura CATANA
laura_ctn@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Am zîmbit la...

„Cu ochii-n 3,14“ – nr. 188

Vă scriu de la Stockholm, unde trebuia să ajung, cu escală, în 5 ore, dar a întîrziat cursa de la Iaşi, am petrecut o noapte în Viena, am plecat dimineaţă prin Frankfurt şi am ajuns după 30 de ore. Oricum, am avut în sfîrşit prilejul să citesc *Dilema veche,* pe îndelete. Aşadar, semnatarul comentariului menţionat – a.l.ş. (care presupun că este domnul Alex. Leo Şerban, dar nu am probe, pentru că nu se dă o referinţă în clar în revistă – redacţia: rog precizaţi!) – face greşeli de relatare pe care doresc să le semnalez. a.l.ş. a greşit şi o recunoaşte: nu a respectat culoarul de tranzit aşa cum era el semnalat (chit că nu erau persoane în faţă) şi a avut în bagajul de mînă borcănelul cu „Sugo di funghi porcini“ (190 gr) nesigilat, contrar prevederilor regulamentului oricărui aeroport. În relatare apar însă şi greşeli mai importante: prezumţia fără dovadă că „Sugo di funghi porcini“ va fi dus acasă şi gătit cu „cine-ştie-ce gulaş“ (deja cuvîntul „gulaş“ agravînd în sens anti-maghiar prezumţia făcută) şi, mult mai grav, că atunci cînd a turnat „Sugo di funghi porcini“ la gunoi şi nu l-a aruncat pur şi simplu, aşa cum prevede regulamentul, deci mult mai grav, a.l.ş. spune cititorilor *Dilemei vechi* că „duduia a cărei sarcină era să se asigure că toată lumea se-nvîrte ca proasta“ (altă afirmaţie impardonabilă), deci că „duduia“ ar fi strepezit printre dinţi ceva amabil în ungureşte. În aceste condiţii cititorii, la rîndul lor, pot porni de la prezumţia că a.l.ş. înţelege foarte bine ungureşte. De aceea, ţinînd cont de greşelile semnalate, propun ca într-un număr viitor din *Dilema veche,* la rubrica „Cu ochii-n 3,14“ a.l.ş. să-şi prezinte scuze în limba maghiară „mizerabilei“ care nu a făcut decît să respecte regulamentele unui aeroport civilizat.

Cu stimă,

Traian MIHĂESCU,
Iaşi
traian@mihaescu.eu

N. red: Întîi şi întîi, a preciza că a.l.ş. e Alex. Leo Şerban e superfluu. A doua precizare: ne bucură că aţi putut citi pe îndelete *Dilema veche* zburînd atîtea ore între Iaşi şi Stockholm. A treia: a.l.ş. ţine să precizeze apăsat că bunicul său a fost ungur. O sugestie: nu avem nimic împotrivă să fiţi cît mai corect politic, dar şi cu puţin humor; sîntem convinşi că nu vă va fi greu.

Actualităţi

Încă un pic dinspre Vama Veche

Unele lucruri frumoase se petrec aşa, pe neştiute, la o margine de Vamă... NightFly, un *band* tînăr din Bucureşti, cîntă două seri la rînd în Tequila Sunrise, o terasă la margine de Vama Veche. Nu e un loc „de marcă“, precum Club A, Expirat, El Comandante sau La Şoni, dar este un cuib al Vămii, primitor, cu soare filtrat prin stuf şi plase, cu muzici bune. Sunetul mării e şi el aproape: marea e cel mai discret muzician, dar şi cel mai fidel ascultător. Băieţii de la NightFly sînt la primul concert cu public după o lună de repetiţii intense. Emoţiile sînt puternice, dar publicul aplaudă, nu se mai satură de bis-uri, dovadă că trupa şi-a făcut bine datoria. Ce aduce nou formaţia NightFly? Versuri cu mesaj, nu cu rimă; un sunet aparte (distorsuri *hard* cu improvizaţii mai *soft,* aproape de jazz, ruperi impetuoase de ritm) şi un vocal care compune pentru spirit, nu pentru mase. Cîntecele lor îţi rămîn în minte pentru că NightFly vrea să fie *thoughts sharing* şi punere pe gînduri, nu *showing off* efemer. Muzica celor de la NightFly este alternativă nu numai din punct de vedere al stilului, ci şi ca abordare matură a scenei muzicale din România: muzica înţeleasă ca mesaj – nu zgomot, ca armonie prietenoasă – nu înregimentare mecanică. Ştefan Oprea, solistul de la NightFly, cucereşte prin sinceritate şi generozitate: spune povestea cîntecelor, încurajează solo-urile instrumentale. NightFly asta îşi propune să facă: o muzică de calitate, care înseamnă dialog sincer între public şi interpreţi. Cred că spiritul specific Vămii se păstrează în locuri mai ascunse, cu o mînă de oameni generoşi şi inimoşi. Vama nu se salvează programatic, la Stufstock, ci discret şi sincer, ca un zbor de noapte (NightFly).

Ioana MUNTENESCU,
Vama Veche, august 2007
ioana_muntenescu@yahoo.co.uk

Mai bine vă abonaţi!

E mai uşor şi mai sigur ca înainte.

1) plătiţi contravaloarea abonamentului cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru S.C. ADEVĂRUL HOLDING S.R.L., Cod Fiscal R18990288, în contul RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti;

2) completaţi talonul alăturat şi expediaţi-l împreună cu o copie a documentului de plată şi adresa la care doriţi să primiţi revista, prin fax: 021-40.75.467 sau la adresa: OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea „Talon de abonament Dilema veche“.

Preţuri abonamente: 12 luni – 135 lei, 6 luni – 69 lei, 3 luni – 35 lei

Alte modalităţi de abonare: ● direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp D, etaj 1, sector 1; ● la oficiile poştale; ● la sucursalele Rodipet.

Talon de abonament

Nume.....
Prenume.....
Compania*.....
Cod Fiscal*.....
(*completaţi numai dacă plătitorul este o firmă)
Str:..... nr.....
bloc..... scara..... etaj..... ap.....
localitate.....
Judeţ/sector..... cod poştal.....
telefon.....
e-mail.....
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., suma de ..... lei cu mandat poştal / OP nr..... în cont RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.

Prin semnarea prezentului talon, în conformitate cu Legea 677 / 2001, sînt de acord să primesc informaţii şi materiale promoţionale de la publicaţia *Dilema veche* şi partenerii săi.

Semnătura .....

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU

CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU

TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Carmen DINCĂ
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: carmen.dinca@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.000 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Petru. Petru Creţia

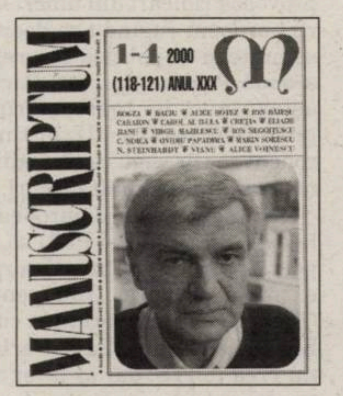

Cînd l-am cunoscut, în 1972, Petru Creţia nu era pentru mine un personaj. Cine nu ascultase, la facultate, cursurile lui de greacă, cine nu participase, de-aproape, la inclasabila coreografie a vieţii sale n-avea cum să-şi închipuie statura lui reală. Scria puţin, ducea o existenţă de plan secund, se complăcea în postùri auxiliare. Împrejurarea însăşi în care l-am cunoscut era o dovadă. Se alcătuise un secretariat pentru pregătirea celui de-al şaptelea Congres internaţional de estetică, la Bucureşti. Fiecare institut al Academiei delegase – pentru birocraţia evenimentului – unul sau doi cercetători, în genere dintre cei tineri, gata să accepte plicticoase corvezi estivale. Institutul de filosofie îl delegase pe Petru. Era, evident, un mod de a-l umili. Avea 45 de ani şi ştia mai multă carte decît toţi colegii săi adunaţi laolaltă. N-avea ce căuta printre noi, care nu eram decît nişte începători veseli, amuzaţi juvenil de micul episod administrativ pentru care fuseserăm convocaţi. Petru ne putea fi profesor. Ceea ce nu l-a împiedicat să-şi asume, cu un fel de masochistă solicitudine, cot la cot cu ultimul dintre noi, toate „sarcinile“ „muncii organizatorice“. Ni se părea, de aceea, mai curînd ciudat. Şi mult timp ne-a fost antipatic. Avea o eficacitate aproape mecanică, o rigoare casantă, situată undeva între robot şi nevroză. Era în acelaşi timp cordial şi crispat, politicos cu o anumită afectare. În mod vădit, exersase îndelung diminuarea de sine, voluptatea marginalităţii. Pus într-o situaţie falsă, înţelegea să amplifice falsul pînă la indigerabil; adopta un comportament artificial, abstract, de care se scutura, la răstimpuri, prin duioşii feminine, la limita celui mai apos sentimentalism. Îi reuşeau la fel de bine delirul, romanţa şi exactitatea. Cînd bea, obţinea un extaz sticlos, un decupaj geometric al frazei şi al gestului. Pentru a rezista impostùrii din jur, se drapa în inautenticitate. Pentru a suporta platitutdinea, se retrăgea în convenţional. Era perfect antrenat pentru disimulare şi eschivă. Travaliul său cotidian era acela al unei înălţimi care îşi face o dexteritate şi un destin din mimarea orizontalei. Mi-a trebuit mult timp ca să realizez că era omul cel mai lipsit de măsură din cîţi cunoscusem vreodată. Nimeni, pe de altă parte, nu era în stare să cheltuiască mai multă chibzuinţă în exerciţiul nemăsurii sale. Era nebulos cu detaşare şi excesiv cu disciplină. Construia neverosimilul (neverosimilul erudiţiei, al poeziei, al pedagogiei şi al boemei), slujindu-se de unghiuri drepte şi clasificări reci. Îi plăcea să se prăbuşească cu precizie. Aşa a şi sfîrşit, surpîndu-se scurt, după ce îşi îndeplinise toate promisiunile. Mi-a fost vreodată aproape? Nu ştiu. Dar îmi lipseşte ca şi cînd mi-ar fi fost. Ca şi cînd nimic nu mi-ar fi fost mai aproape decît proximitatea lui de neatins.

(Am scris acest text imediat după moartea lui Petru. Apărut în Manuscriptum *sub titlul „Preludiu la o absenţă“, el a trecut aproape neobservat. Îl reiau acum, pentru a sugera, odată mai mult, cît de cuprinzător este inventarul uitărilor noastre.)*

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Normalităţile noastre

La sfîrşitul săptămînii trecute, am fost invitat la o întîlnire a revistelor culturale europene desfăşurată la Sibiu, avînd drept temă „Normalitatea“. A fost a douăzecea ediţie a unei reuniuni organizate în fiecare an de revista Eurozine *din Viena (www.eurozine.com), iar partenerul român pentru acest eveniment a fost revista sibiană* Euphorion, *cu artistul Mircea Stănescu pe post de gazdă desăvîrşită şi organizator eficient. Reproduc cîteva fragmente din intervenţia pe care am avut-o la această întîlnire. În numărul viitor, alte detalii despre „normalitatea revistelor culturale europene“.*

La începutul anilor '90, cînd România se străduia să devină o societate democratică, în dezbaterea publică apărea foarte des, drept termen de referinţă, „Occidentul“. Indiferent că scriau despre politică, despre funcţionarea administraţiei publice sau despre curăţenia din oraşe, editorialiştii se întrebau „cînd vom avea şi noi o societate normală?“. Şi toată lumea înţelegea prin asta „o societate de tip occidental“. Dar „Occidentul“ era termenul de referinţă şi în viaţa cotidiană. La mica publicitate apăreau anunţuri de genul: „vînd apartament cu amenajări/dotări *de tip occidental*“. Asta însemna că blocurile sumbre construite în vremea lui Ceauşescu începeau să fie „luminate“ de tot felul de decoraţiuni şi accesorii importate din ţările vest-europene. Ceea ce – pe lîngă creşterea semnificativă a preţului – presupunea şi sugestia unui anume grad de confort, senzaţia unei „normalităţi“ a locuirii în nişte apartamente concepute şi construite precar, în timpul unui regim care te obliga *să supravieţuieşti,* nu să trăieşti cu adevărat.

Asemenea referiri la un „Occident“ nediferenţiat excludeau diferenţele culturale: pentru noi, era prea puţin relevant în acea perioadă specificul cultural, urban şi social dintre Palermo şi Stockholm sau dintre Viena şi Marsilia; şi nu conta că între democraţia din Marea Britanie şi cea din Elveţia există deosebiri semnificative. Acestea erau „subtilităţi“ prea puţin cunoscute celor mai mulţi dintre vînzătorii şi cumpărătorii de apartamente. „Normalitatea“ însemna recuperarea unui anumit mod de viaţă specific societăţilor occidentale: şi instituţii democratice, şi o administraţie publică aflată în slujba cetăţeanului, dar şi dreptul de a locui cum vrei, de a citi ce cărţi vrei, de a călători liber sau de a spune ce gîndeşti, fără teama de un „Big Brother“ atotputernic. Eram, probabil, naivi şi ignoranţi: într-o perioadă cînd în Occident se discuta tot mai mult despre diferenţele culturale, pentru noi erau mai semnificative *valorile comune* ale lumii occidentale. Dar, cu siguranţă, această redescoperire a Occidentului, după deceniile de izolare impusă de regimul comunist, a generat – în România şi în toate ţările din Estul Europei – sentimentul tonic al aspiraţiei către o lume căreia ştiam că îi aparţinem geografic şi cultural, dar ale cărei reprezentări concrete ajungeau la noi mai degrabă ca *excepţii – sau abateri – de la normă.*

Între timp, desigur, lucrurile s-au schimbat şi s-au rafinat. Diferenţele culturale au ajuns, în sfîrşit, şi în anunţurile de mică publicitate, care acum sînt formulate cam aşa: „vînd apartament, gresie italiană, faianţă Spania, ferestre termopan Germania, instalaţii sanitare Austria“. Faptul că un fost prim-ministru al României are un dosar penal pentru că ar fi primit drept mită, pentru vila sa, ferestre termopan *„made in China“* nu este decît încă o dovadă a globalizării...

„Modul de viaţă occidental“ prin care speram să ne regăsim normalitatea a prins contur, dar deocamdată mai degrabă în formele sale primitive: am adoptat plăcerile consumismului, stimulat de noile hypermarket-uri, cumpărăm mai multe maşini de import (după decenii de convieţuire cu Dacia, marca de automobile care ne-a însoţit supravieţuirea în comunism), ne facem vacanţele cu frenezie în Spania sau Grecia şi sîntem mari consumatori de programe TV (mai ales *blockbusters, reality-shows* produse în Occident şi emisiuni distractive). Cel puţin, acestea sînt comportamentele dominante în Bucureşti şi în marile oraşe. La ţară – 40% din populaţia României locuieşte în mediul rural – „Occidentul“ pătrunde mai greu, modernitatea încă este o aspiraţie, se practică încă agricultura de subzistenţă şi mersul cu căruţa. Aşa încît „căutarea normalităţii“ s-a mutat de pe axa spaţială Est-Vest, pe axa temporală: mergem la ţară ca să redescoperim farmecul unei vieţi de odinioară, alimentele naturale (nu cele de supermarket), liniştea naturii şi relaţiile simple şi prietenoase dintre oameni. În acest punct, probabil că ne-am sincronizat cu cetăţeanul mediu din Occident, care în fiecare week-end migrează dinspre marile oraşe spre locuri în care se poate „ascunde“ de confortabila, dar tensionata civilizaţie tehnologică de astăzi. (...)

După ce am idealizat decenii la rînd „normalitatea occidentală“, redescoperim cît de utilă este normalitatea cu care sîntem obişnuiţi: normalitatea crizei, puterea de adaptare la schimbări, conservarea umorului chiar şi în împrejurări dramatice, simţul improvizaţiei şi „învăţarea lucrurilor din mers“. Iar, de la căderea comunismului, am dobîndit avantajul de a fi o societate deschisă şi am intrat într-un dialog cultural fecund, care înainte nu era posibil. În ciuda tuturor lamentărilor, în România industria editorială înfloreşte, revistele culturale sînt vii şi interesante, sălile de teatru sînt pline, iar oraşele noastre sînt vizitate de artişti la care înainte nu îndrăzneam să visăm. Oraşul Sibiu este capitală culturală europeană, iar noi ne-am întîlnit aici pentru a discuta despre normalitate. Acum douăzeci de ani, aşa ceva nu era posibil. Astăzi, este normal. Dar este la fel de normal să avem dileme în legătură cu această normalitate. În definitiv, nu există *normalitate,* există *normalităţi* care trebuie să comunice între ele, să se completeze una pe alta, să se construiască împreună.

Noi, esticii – şi poate românii în mod special – am „ratat“ ideea de normalitate occidentală pe care am visat-o atîta timp. Dar ar trebui să fim bucuroşi că s-a întîmplat aşa: am ratat o iluzie, în schimb am devenit parte a unei realităţi europene care, în ciuda tuturor anomaliilor, continuă să rămînă fascinantă. Nu ne rămîne decît să o cunoaştem mai bine şi să o dezbatem împreună, cu valorile ei comune şi cu diferenţele culturale. Probabil că vom fi cu adevărat conştienţi de ea cînd, în ziarele din Londra, din Paris sau din Berlin vor apărea, la mica publicitate, anunţuri de genul: „vînd casă nouă, construită cu zidari români, instalatori polonezi şi electricieni bulgari“.

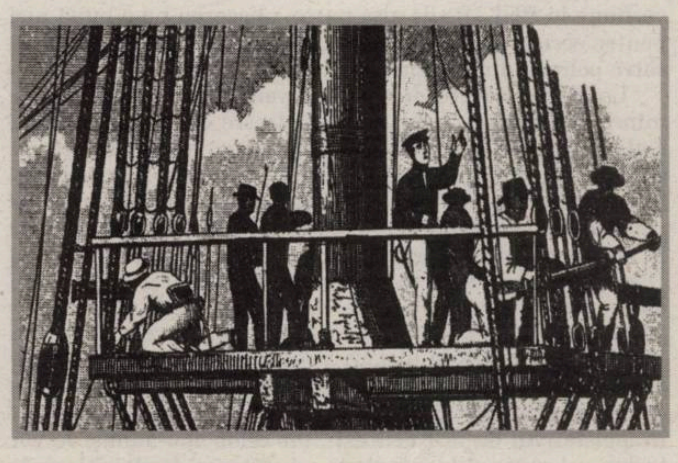

ţinerea de minte

„Dar nu era uşor să-i convingi de anumite lucruri pe băieţii aceia grozavi, americanii. Generalul Cork mă întreba ce sînt în fond, la urma urmelor, Germania, Franţa, Suedia. «Contele de Gobineau», răspundeam, «a definit Germania ca fiind *les Indes de l'Europe*». «Franţa», spuneam, «este o insulă înconjurată de pămînt». «Elveţia», răspundeam, «este o pădure de brazi în smoching». Toţi mă priveau uimiţi, exclamînd: *«Funny!»*. Apoi mă întreba, roşind, dacă este adevărat că la Roma ar exista o casă... *eh.. I mean...* o casă de toleranţă pentru preoţi. Eu răspundeam: «Se zice că ar fi una foarte elegantă în Via Giulia». Toţi mă priveau uimiţi, exclamînd: *«Funny!»*. Apoi mă întreba de ce poporul italian, înainte de război, n-a făcut o revoluţie ca să-l alunge pe Mussolini. Eu răspundeam: «Ca să nu-i supărăm pe Churchill şi pe Roosevelt, care înainte de război erau mari prieteni ai lui Mussolini». Toţi mă priveau uimiţi şi exclamau: *«Funny!»*.

Apoi mă întrebau toţi ce este acela un stat totalitar. Eu răspundeam: «Este un stat în care tot ceea ce nu este interzis este obligatoriu». Şi toţi mă priveau uimiţi, exclamînd: *«Funny!»*.

Eu eram Europa. Eram istoria Europei, civilizaţia Europei, poezia, arta, toate gloriile şi toate misterele Europei. Şi mă simţeam în acelaşi timp oprimat, distrus, împuşcat, invadat, eliberat, mă simţeam ticălos şi erou, *bastard* şi *charming,* prieten şi duşman, învins şi învingător. Şi mă simţeam şi o persoană cinstită – însă era greu să-i faci să creadă pe aceşti americani oneşti că mai există încă o persoană cinstită în Europa.“

(Curzio Malaparte, *Pielea,* traducere de Eugen Uricaru, Editura Univers, 2007)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

Europarlamentare cu ridicări din umeri

Alegerile europene sînt pentru partidele din România un fel de musafir nedorit, de a cărui vizită nu ştii cum să scapi. Potrivit tratatului de aderare, euro-alegerile nu se pot amîna însă după 2007. Aşa că, vrînd-nevrînd, partidele trebuie să se pregătească, să-şi desemneze candidaţii, să identifice cîteva teme şi să se lanseze în campanie.

Amînat din mai pentru noiembrie pe motiv de referendum antiprezidenţial, scrutinul nu trezeşte pasiunile clasei politice româneşti care, obişnuită cu rezultate imediate, nu îşi dă seama prea bine la ce i-ar putea folosi. Acest lucru se vede şi din ezitările cu listele de candidaţi. După ce au lăsat să se înţeleagă că Mihai Răzvan Ungureanu va fi în fruntea listei, liberalii au venit cu doi reprezentanţi ai societăţii civile, Renate Weber şi Daniel Dăianu. Cei doi se bucură de o oarecare simpatie în rîndul românilor, vor face probabil o figură bună la Strasbourg (poligloţi, obişnuiţi ai mediilor internaţionale etc.), dar numirea lor arată că, pentru partid, Parlamentul European contează prea puţin. Dacă ar fi contat, pe primele locuri s-ar fi aflat nume cu mai multă vechime în PNL. Pe de altă parte, mişcarea nu e bună nici pentru societatea civilă, secătuită de „cadre" după migraţia către politică din ultimii ani.

La PSD, lovitura de teatru a venit la începutul săptămînii, cînd Vasile Puşcaş, unul dintre cei mai buni specialişti români în chestiunile europene, a anunţat că nu candidează. PSD l-a pus în fruntea listei pe Titus Corlăţean, urmat de un om cu o solidă experienţă, Adrian Severin, şi de alţi cîţiva oameni politici care au reprezentat PSD la Parlamentul European, cum ar fi Ioan Mircea Paşcu sau Daciana Sârbu. Nu e rău ca actualii candidaţi să fie foştii euro-observatori, deoarece mandatul parlamentarilor români expiră în primăvara lui 2009, cînd în cele 27 de ţări UE vor fi organizate alegeri pentru a înnoi întreg Parlamentul European. Instituţia este complicată, lucrările din comisii şi grupurile parlamentare sînt mult mai dense decît în legislativul de la Bucureşti, iar celor nou-admişi le vor trebui cel puţin 6 luni pentru a învăţa intrările şi ieşirile din diferitele instanţe europene. Din acest punct de vedere, Partidul Democrat pare să fie cel mai consecvent, cei mai mulţi dintre candidaţii săi fiind deja europarlamentari, fie că e vorba de Marian Jean Marinescu, Maria Petre, Roberta Anastase sau Monica Iacob Ridzi.

Odată stabiliţi candidaţii, vor trebui identificate temele de discuţie. „Vom vorbi despre subiecte româneşti sau despre subiecte europene?" – sună dilema unor jurnalişti. Dilemă întrucîtva falsă, deoarece, după 1 ianuarie, multe teme europene au devenit româneşti. Problema jurnaliştilor şi a politicienilor e însă în altă parte: în ce măsură subiectele europene sînt de interes? Un exemplu: unul dintre marile dosare la nivel european este cel energetic. Greu de imaginat că vom auzi multe dezbateri despre decuplarea producătorilor de distribuitorii de energie!

Problema nu va apărea însă numai pe 25 noiembrie şi nu e strict românească. În general, din păcate, temele europene sînt considerate „greu vandabile". Şi în alte ţări se discută de multe ori despre subiecte care n-au nimic de-a face cu Europa. Listele pentru euroalegeri nu conţin nicăieri oameni politici de primă mărime, ci „lupi tineri" gata să se afirme sau personalităţi care nu mai au loc, pentru o vreme, în peisajul politic intern.

Dacă în România alegerile europene trezesc puţin entuziasm, ce aşteaptă Europa de la alegerile din România? Nu mare lucru. Complicata situaţie politică de la Bucureşti provoacă ridicări din umeri la Bruxelles şi Strasbourg, liderii europeni rugîndu-se doar ca nervozitatea internă să nu se mute şi în politica externă, iar România să nu devină o a doua Polonie. În rest, Partidul Popular European (PPE) aşteaptă să îşi îngroaşe rîndurile în urma scorului bun prognozat pentru PD, în timp ce liberalii şi socialiştii europeni se vor ruga ca liberalii şi social-democraţii români să nu piardă prea multe locuri.

Cît despre presa europeană, ea se va uita cu precădere la extreme: va reuşi PRM să obţină tot atîtea voturi încît să poată menţine la Strasbourg grupul proaspăt înfiinţat de extremă dreapta, „Independenţă, Tradiţie, Solidaritate" (ITS)? Şi ce se va întîmpla cu excentricul patron al clubului Steaua, dacă va intra în Parlamentul European? Gigi Becali nu vrea în ITS, dar ar fi tentat de PPE, cu condiţia ca acesta să-l primească. Pariurile sînt deschise.

presa despre...

Piaţa muncii în UE

„Dacă vă mai amintiţi, prin 2002-2003 presa europeană era stăpînită de spaima de imigranţii din Est: instalatorul polonez, bucătarul ungur şi programatorul slovac făceau titluri deoarece urmau să ia cu asalt piaţa muncii din Vestul Europei şi să producă o dramatică prăbuşire a salariilor. (...) Circulaţia intracomunitară a forţei de muncă mai are un pic şi dispare ca problemă economică: lefurile în Vest nu s-au prăbuşit, şomajul n-a explodat, iar economiile cele mai deschise au dus-o de fapt cel mai bine, aşa cum ar fi prezis orice liberal (dar, n-aveţi grijă, stînga nu va învăţa nimic din asta, că la ei ideologia bate experienţa).

Dacă n-ar fi comportamentul antisocial al unor grupuri, în special de români şi de bulgari, sau disconfortul identitar al unor englezi de vîrsta a treia, care nu încetează să se mire că vînzătoarele de la prăvălia din sat au început brusc să vorbească cu accent polonez, am putea spune că deschiderea pieţei muncii către Est a fost cel mai spectaculos dezastru anunţat, care n-a mai avut loc. Dimpotrivă, direcţia de mişcare în Europa este acum invers: de unde pînă deunăzi toţi se băteau să-şi apere piaţa, în scurt timp se va vărsa sînge pentru atragerea specialiştilor-cetăţeni europeni, indiferent de unde, care sînt tot mai puţini în raport cu nevoile. Din octombrie, piaţa UE se deschide pentru profesiile liberale. Din noiembrie, Germania va accepta, fără restricţii, şi profesia cu adevărat liberală de inginer, care numeric face cît toate celelalte la un loc. Alte ţări care iniţial puseseră embargo de şapte ani vor descoperi că e de fapt în avantajul lor să atragă cît mai mulţi profesionişti, deci să inverseze politica. Iar această cursă a înarmării cu resursă umană nu se va opri la cei cu studii superioare, ci va afecta toată gama de calificări. Meseriaşii buni, de orice fel, vor fi cîntăriţi în aur." (Sorin Ioniţă, în *Evenimentul zilei*, 25 sepembrie 2007) (**M. V.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Ecologia cu girofar

Am vrut să mă duc la mitingul de bicicliști de sîmbătă, jur! Totul era pus la punct: bicicleta aia bună (mersi, Orbea!) ştearsă de praf, roata din spate cu cameră nouă, să n-o mai umflu la fiecare colţ de stradă, geaca bleumarin bine şi proaspăt spălată, să iasă praful măcar din ea, dacă nu din plămîni. Totul era deci gata, inclusiv moralul: hotărît să mut munţii de nesimţire din capul şoferilor!

Numai că s-a întîmplat ceva neaşteptat, care a început la coadă. Coada de maşini, toate cu motoarele pornite, blocate, ca niciodată sîmbăta, în pasajul care leagă Drumul Taberei de Podul Grant. Acolo, în drum spre casă, de unde trebuia să iau bicicleta, am început să-mi pun întrebări: ce naiba, încă un accident? Iar blocaje, cînd toată lumea e plecată din Bucureşti?

După cîteva minute, pe net-ul mobil am descoperit cauza: mitingurile ecologiste şi cele de ziua oraşului închiseseră Şoseaua Kiseleff şi ceva din Splai. Stăteam la coadă din cauză că undeva, alţii se dădeau veseli cu bicicleta. Sau călăreau şampania, cu ocazia a nu-ştiu-cîţi ani de la prima atestare documentară rămasă din partea (cui altcuiva?) lui Vlad Ţepeş.

În momentul ăla sufletul meu s-a rupt. Sau a fost tras în ţeapă, cum preferaţi, o ţeapă verde, de brad proaspăt tăiat. Eram în maşină, cu copiii urlînd (i-aş duce cu bicicleta, ecologist, însă nu s-au inventat modele pentru trei pasageri!). Şi-n acelaşi timp eram grăbit să alerg la miting, să-mi demonstrez ataşamentul pentru cauză! Cauză la care altminteri am pedalat cu (doar!) încă vreo doi prieteni pînă pe la Constanţa, prin mai, cînd moda verde abia se lansa.

Ca să termin repede povestea, nu m-am mai dus. Nu pentru că n-aş vrea să mergem cu toţii pe bicicletă la slujbă, ci pentru că nu cred că o nesimţire se vindecă cu alta. Blocajul de sîmbătă a făcut fericiţi vreo 500 de bicicliști, însă a ţinut cu orele pe la cozi alte cîteva mii de automobiliști. La o socoteală simplă, cozile de sîmbătă au generat mai mult CO_2, mai multe gudroane şi compuşi grei decît ar fi făcut-o o circulaţie fluentă. Şi-atunci, ce-am demonstrat? Şi cum ne-am cîştigat prieteni, dacă chiar ne pasă de mersul pe bicicletă? Enervînd un sfert de oraş? Mai degrabă ne-am consolidat imaginea de marginali. „Cine mă, bicicliştii ăia? Păi n-au bani să-şi ia maşină, dă-i dracului de luzeri!"

Nu ne ajută cu nimic să ne impunem vederile cu forţa unor oameni care nici nu înţeleg ce vrem noi să spunem. Cînd închizi circulaţia, nefericitul care ascultă manele în Dacie pe Podul Grant te înjură şi se gîndeşte că te prinde el la stop sau pe lîngă vreo baltă, mîine! Mai eficient ar fi fost să vorbim cu Adrian Minune, să facă un cîntecel vesel cu „Aoleu, natura mea!" sau „Aş da frunze de la mine".

Bicicliştii adevăraţi, cei care au rezistat pe străzile oraşului meu, sînt o comunitate specială: în momentul ăsta, o ieşire cu bicicleta e cu mult mai nesănătoasă decît una cu maşina. Nu doar gazele de eşapament te omoară, cît mai ales praful. Şi el e o problemă a municipalităţii, care nu e în stare să gestioneze şantierele de unde provine el. Nici nu mai încep discuţia cu pistele pentru bicicliști: e ca şi cum am continua-o pe aceea cu sexul îngerilor...

De fapt, ecologia e de bonton. E o modă la care e bine să aderi, indiferent de cît de multe ştii despre curenţii de convecţie din Atlanticul de Nord. Se poartă verdele în draci: uitaţi-vă la vedete prin reviste, toate au maşini ecologice, case *green*, reciclează rujul şi folosesc de mai multe ori furculiţa de unică folosinţă din argint. Recunosc, nu pot să fac o critică din exterior a curentului: dacă-mi aduc bine aminte, am organizat şi eu vreo două acţiuni de amploare, plus vreo două emisiuni de televiziune.

Dar tocmai de aceea cred că-mi pot permite să nu fiu ipocrit. Ecologia cu girofar şi camere de luat vederi e încă o oportunitate de PR, încă o cauză luată în arendă de o societate civilă ruptă de societatea de mase, aia cu mici şi bere la picnicul după care alţii trebuie să strîngă.

Tocmai de aceea cred că cea mai simplă cale de a promova o schimbare de atitudine e cea individuală. Cu ce te duci azi la serviciu e treaba ta. Iar faptele ar trebui să vorbească despre asta în fiecare zi, nu doar o sîmbătă pe an.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Divorţ

De peste trei luni, Belgia nu are guvern, dar birocraţiile locale funcţionează: trenurile vin la timp, scrisorile ajung la destinatari, gunoiul se transportă, poliţia menţine ordinea. Oficialii din fostul guvern continuă programele asupra cărora există decizii şi sînt împuterniciţi să adopte măsuri urgente în ceea ce priveşte pacea şi securitatea. Se apropie însă termenul de votare a bugetului pentru anul viitor. Regele Albert a folosit cuvîntul „criză": a trecut prin patru încercări, patru politicieni chemaţi să formeze un guvern n-au reuşit să obţină susţinerea unei majorităţi. Realitatea e însă mult mai calmă decît o arăta celebra emisiune de televiziune care organizase o farsă premonitorie, filmînd în termeni dramatici despărţirea flamanzilor de valoni, scindarea Belgiei în cele două, de fapt, trei părţi componente, dacă punem la socoteală şi capitala Bruxelles: fuga regelui, pregătiri de permutări de populaţie şi toate vechile ranchiune scoase la lumină de perspectiva divorţului.

Bariera lingvistică marchează şi diferenţele economice. Între cele două regiuni, Flandra şi Valonia, există decalaje vizibile: Flandra pretinde că aduce la bugetul federal cu 10 miliarde de euro mai mult decît valonii (valonii zic că doar două), că productivitatea muncii este cu 20% superioară, cifra şomajului este la jumătate, că atrage mult mai mulţi investitori străini, că portul Anvers – al doilea din Europa – poate fi o capitală mult mai legată de lume decît Bruxelles. Diferenţele înregistrate de statistici au consecinţe în viaţa oamenilor: „Flamanzii şi vorbitorii de limbă franceză trăiesc şi aşa în două ţări diferite: nu ne uităm la programele TV ale celorlalţi, nu citim ziarele lor, nu ne cunoaştem reciproc celebrităţile şi considerăm că aşa e bine... Nu ne deranjează să trăim alături *unii de alţii,* cînd trebuie să lucrăm *unii cu alţii* se ivesc problemele. Impasul apare cînd trebuie trecut la reforma sistemului judiciar sau la cea a politicilor de pe piaţa muncii şi altele..." – crede Dominiek Minten de la ziarul *De Standaard* (în flamandă). Beatrice Delvaux de la *Le Soir* (în franceză) realizează că „dacă înlăturăm simbolismul care însoţeşte această problemă rămîne realitatea brutală: există motive serioase de divorţ, tensiunile şi conflictele sînt profunde şi durează de mult". Probabil că aceste conflicte, trăite şi exprimate în mod civilizat şi niciodată rezolvate, au dus la situaţia din prezent: despărţirea era o perspectivă politică improbabilă, acum, sciziunea a devenit o chestiune vitală şi urgentă. „După ce în secolul XX săracii s-au debarasat de bogaţi prin decolonizare, în secolul XXI, bogaţii încearcă să se debaraseze de săraci" – scrie Jacques Attali în *L'Express*. Dar decolonizarea şi flamanzii sînt două lucruri diferite şi valonii nu prea sînt ceea ce se cheamă săraci.

Acum sondajele arată că o majoritate din ambele regiuni, opt din zece cetăţeni întrebaţi cred că Belgia va exista şi în următorii zece ani, dar peste 50% cred că regatul în forma sa actuală nu va mai dura pînă în 2050. La fel ca în urmă cu zece, douăzeci de ani, populaţia e conştientă că sînt probleme, dar e de acord cu amînarea deciziei. Graba e afişată în termeni imperativi de formaţiunea extremistă Vlaams Belang: „Sîntem două naţiuni diferite, un stat artificial creat pentru a fi un tampon între marile puteri, avem în comun doar un rege, berea şi ciocolata. În rest, nimic" – spune Filip Dewinter, liderul partidului. Mesajul separatist a fost preluat şi de creştin-democraţii flamanzi, care s-ar mulţumi, totuşi, cu un grad mai mare de autonomie. Într-un peisaj politic unde toate cele 11 partide cu reprezentare parlamentară sînt regionale, formarea unui guvern de coaliţie este deosebit de dificilă.

Hrănită dintr-un resentiment tenace, pînă la un punct fără reprezentare publică, dorinţa de separare a devenit un obiectiv concret al unei părţi a populaţiei, căreia ceilalţi nu-i opun decît pasiva mulţumire cu *statu quo*. Economiile celor două regiuni sînt întrepătrunse, separaţia ar duce la un coşmar fiscal. Şi apoi cum va fi împărţită echitabil datoria naţională – 90% din PIB? Ce se va întîmpla cu oraşul Bruxelles? Capitală europeană, oraş francofon, situat în Flandra, aici vin zilnic 340.000 de navetişti din Flandra şi din Valonia.

În această fază, discuţiile despre divorţ pot duce la iniţierea unei acţiuni decisive, deşi soţii trăiesc de mult împreună şi s-au obişnuit să-şi tolereze defectele. E evident că s-au săturat unii de alţii, dar pînă la despărţirea definitivă trebuie găsită o soluţie provizorie. Provizoratul durează din 1830.

globul cubic

La vînătoare

Ele nu există şi nu acţionează doar în Serbia, dar aici au devenit o ţintă a ziarelor şi revistelor, o preocupare sociologică, într-atît încît au căpătat şi o denumire: *sponsorusa,* tinere atrăgătoare (sau chiar mai mult decît atît) dispuse să se ofere în schimbul „sponsorizărilor" venite de la bărbaţii bogaţi, fie ei oameni de afaceri, sportivi, actori sau mafioţi. Tabloidele publică ghiduri cu locurile unde pot fi abordate aceste ţinte, ce fel de fete preferă ei, ce automobile posedă, şi nu e omisă informaţia cea mai importantă: ce avere au. „Nu sînt fete de origine modestă, venite de la ţară în metropolă ca să-şi valorifice farmecele. *Sponsorusa* este tipul femeii urbane, locuind singură sau cu părinţii" – scrie *Jutjarni List,* cotidian croat. Desigur, există şi fete care se lasă cumpărate cu un parfum bun, cu haine de firmă sau cu vreo operaţie estetică. Dar, în general, vor stabilitate. Sînt persoane bine educate, ştiu să se poarte, ştiu limbi străine şi adeseori au o diplomă universitară. Vînătoarea nu se opreşte la prima pradă obţinută: Sandra Nikolici, manechin, a ieşit în lume cu fotbalistul Vladimir Ivici (jucător în campionatul grec), pe urmă cu baschetbalistul Marko Jarici (jucător în Statele Unite), se spune că ar fi flirtat cu actorul american Bruce Willis, iar recent s-a căsătorit cu cel mai tînăr miliardar rus, Andrei Melnicenko. Pentru ea globalizarea nu e un concept teoretic.

Succesul nu le aduce simpatia opiniei publice: sînt considerate prostituate de lux, deşi îşi oficializează legăturile la autorităţile civile şi la Biserică. Există ziare şi reviste care îşi sporesc tirajul arătîndu-le cu degetul. Cînd legătura se termină prost şi revistele publică pozele vînătăilor lor, lumea zice „au ce au căutat". Dar nu toţi sînt la fel de intoleranţi: „Cînd puterea economică e în mîinile unui număr mic de oameni, drumul convenţional al femeilor către respect, prestigiu şi bogăţie este barat. Denigrate de bărbaţi şi de femei, aceste fete sînt, de fapt, simbolul anilor sumbri ai războiului, un fenomen social kitsch" – scrie Zoran Cirjakovici, ziarist. Un fotbalist sîrb a zis odată că „dacă fetele astea ar organiza într-o zi o grevă, ar fi cea mai mare manifestare sindicală din istoria Serbiei". (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Poveste din Europa de Est

Rudolf Nureyev (la anul ar fi împlinit 70 de ani, dacă nu ar fi murit cu 14 în urmă) a fost balerinul absolut, a fost etalonul cel mai înalt al dansului clasic. Încă de la începutul carierei sale la „Kirov", dosarele KGB vorbesc despre el ca despre o problemă. În anii de la Leningrad, artistul se comportă prea liber, eratic, boem, adoră anturajele cosmopolite (cîte erau) şi se dăruieşte generos iubirilor sale homosexuale. Cînd ansamblul „Kirov" porneşte într-un mare turneu la Paris şi Londra, în 1961, „cadrele" nu dau undă verde plecării tînărului star, deşi propaganda sovietică îl asumase ca pe un mare produs artistic al comunismului, dovadă clară a superiorităţii societăţii comuniste faţă de lumea decăzută a capitalismului, care nu poate produce asemenea artişti. Cu puţin timp înainte de turneu, prim-balerinul Sergheiev se îmbolnăveşte şi impresarii occidentali îl cer imperativ pe Nureyev. KGB-ul acceptă, în final, dar trimite împreună cu trupa un număr de agenţi, cu misiunea de a nu-l scăpa din ochi şi, la limită, din mînă, pe balerin. La Paris, succesul e enorm. Dar Nureyev nu e cuminte deloc. Stă numai printre francezi, frecventează cercuri „decadente" şi gustă, cu graţie, din noul său statut de vedetă. La Moscova, se decide aducerea lui înapoi, înainte de plecarea trupei spre Londra. Pe 16 iunie 1961, pe aeroportul Le Bourget, are loc o scenă incredibilă. Balerinul este escortat pur şi simplu spre avionul de Moscova. La scara avionului, face o mişcare bruscă şi o ia la fugă înapoi spre aeroport, ţipînd isteric. Agenţii KGB sînt prinşi pe picior greşit şi, pînă să se dezmeticească, Nureyev se aruncă în braţele primului poliţist întîlnit, strigînd fără încetare: „Vreau să fiu liber!". A doua zi, toate ziarele occidentale explodează – marea stea sovietică se lepădase de URSS. La Moscova, şocul e cumplit. Cu cîteva săptămîni înainte, Gagarin se întorsese din prima călătorie cosmică, iar propaganda roşie era în plin avînt. Palma dată de Nureyev sistemului nu va fi uitată niciodată. KGB nu-l va ierta. La început, se pune la punct o vastă operaţiune de compromitere. Este imediat primit într-o prestigioasă companie de balet franceză, dar la primele spectacole vor fi „plantaţi" spectatori, care-l vor huidui, îi vor striga acuze grave, vor arunca în el cu ghemotoace de hîrtie. Şocul adaptării la Occident e greu, căci Nureyev era obişnuit cu măruntele mofturi ale statutului de stea sovietică, iar Occidentul îi cere disciplină, în schimbul libertăţii. KGB se repede spre profesorii săi, prietenii săi şi, nu în ultimul rînd, spre părinţi. Toţi îi scriu scrisori patetice în care îl imploră să se întoarcă. Tatăl lui Nureyev – un comunist convins – îl reneagă public şi nu va mai vorbi cu el pînă la moartea sa, în anii '70. Mama însă îl cheamă acasă, prin lungi scrisori lacrimogene. Nureyev trece printr-un moment emoţional greu şi reintră în contact cu Teja Kremke, o mare iubire a sa din prima tinereţe leningrădeană. Teja este est-german şi, cînd Nureyev îl cheamă disperat la Paris pentru a trăi împreună, Teja ezită. Fatal, pentru că, în august 1961, comuniştii est-germani despică Berlinul cu un zid care va rezista pînă în 1989. Teja Kremke este blocat. Stasi intră pe fir, urmărind şi influenţînd discuţiile sale cu Nureyev. Lui Teja i se cere să-l convingă pe balerin să vină la el, în Berlinul de Est. Acolo, KGB îl va înhăţa. Teja nu poate face aşa ceva, mai ales că, în vremea fericirii lor de la Leningrad, îi spusese lui Rudi de atîtea ori să fugă în Occident. Teja Kremke ajunge alcoolic şi va muri în circumstanţe stranii, ani mai tîrziu. Nureyev se salvează emoţional, căci îl întîlneşte pe balerinul suedez Erik Bruhn cu care va avea o relaţie agitată, dar lungă. Între timp, URSS reacţionează ca la carte: Nureyev este condamnat la 7 ani de închisoare pentru trădare.

Anii trec şi Nureyev devine un mit. În 1987, mama lui e pe moarte. Mihail Gorbaciov îi permite artistului să vină la căpătîiul mamei sale, dă toate asigurările că sentinţa de condamnare nu va fi pusă în executare şi, mai mult, îl invită pe Nureyev să danseze un spectacol la „Kirov". Artistul acceptă, fără să ştie în ce intră. Prima decepţie, mama sa suferea de demenţă senilă şi nici nu mai ştia că are un fiu, cînd Nureyev a ajuns să o vadă. În oraşul său natal din inima Siberiei, toate uşile îi erau închise, nimeni nu vorbea cu el, primirea sa a fost de o răceală totală. La Leningrad, situaţia nu a fost mai bună. Foştii colegi îl evită, cei mai mulţi nu-i răspund la telefon, iar cei cu care era bun prieten au fost scoşi în afara Leningradului, sub motive stupide. I se oferă să danseze Albrecht în *Giselle*. Este rolul cu care

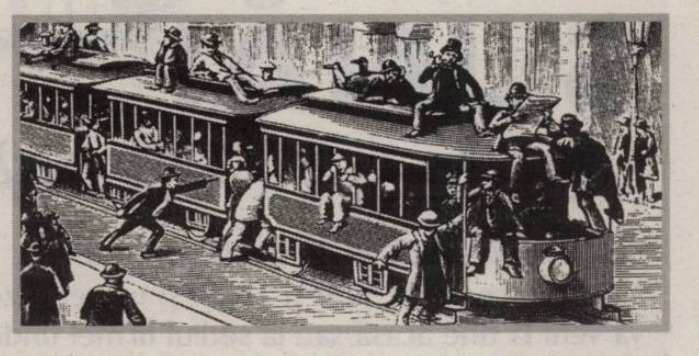

Nureyev făcuse lumea întreagă să-şi ţină respiraţia, pe cînd avea puţin peste 20 de ani. Dar, acum, el are 51. Încearcă să negocieze alte roluri, mai aproape de posibilităţile sale. Autorităţile sînt ferme: ori asta, ori nimic. Chinuit de dorul de a mai dansa o dată la „Kirov", Nureyev acceptă. Cînd cortina se ridică, Teatrul „Kirov" geme de oameni. Veniseră să vadă un mit, o legendă care zboară cel mai graţios zbor pe care ochiul omenesc l-a văzut vreodată. Cei mai în vîrstă păstraseră amintirea de neşters a tînărului care învingea gravitaţia şi încarna graţia la modul absolut. Cei mai tineri îl ştiau din legendă şi veniseră să-l vadă cu ochii lor. Dar Nureyev nu mai era Nureyev. SIDA îi măcinase trupul, vîrsta îi alterase spiritul. Cînd a apărut pe scenă, urale îndelungi au oprit pentru minute în şir spectacolul. Cînd cortina a căzut, se aplauda de complezenţă. Prestaţia sa a fost aproape de fiasco. Spectatorii erau împietriţi în dezamăgire. Undeva, într-un birou, ofiţerii KGB jubilau.

Cînd aud asemenea poveşti, mă întreb şi acum: De fapt, cine pe cine a învins?

ready made

„Totuşi este un produs foarte interesant pentru studiul teratologiei: un clapon umflat în pene. Poate umple toată lumea, – ca orce viţel cu două capete şi şase picioare, – rămîne tot clapon-umplut-cu-spanac-tricolor."

(I.L. Caragiale către Mihail Dragomirescu,
în I.L. Caragiale, *Scrisori şi acte,*
Editura pentru Literatură, 1963)

Șerban FOARȚĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

61°

Nevastă-mea nu-i pro
ceace se cheamă *plintă*
albastră sau bordo
în întima incintă

a băii, — eleganţă
văzînd, însă,-ntr-un brîu
de-un roşu de garanţă
sau vînăt ca un rîu

în care peşti înoată,
de aur, printre foi
de viţă, dîndu-i roată
odăii, cîte doi;

sau, dacă nu sînt peşti,
un simplu cerc, ce-mbie,
ca,-n jurul unei cești,
o dungă conabie

în albul porţelan,
cînd abureşte baia,
să ne jucăm cu-elan,
în ea, de-a puia-gaia.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Amestecuri

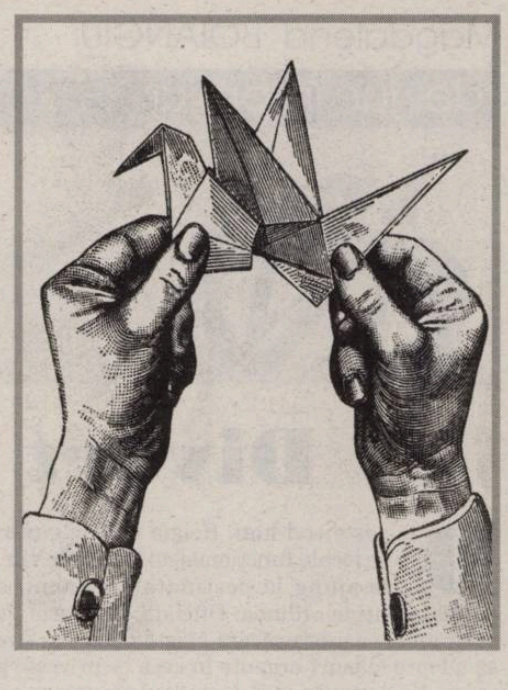

Un picnic în parcul Palatului Mogoşoaia mi-a adus aminte că există încă locuri verzi prin preajma Bucureştiului care pot fi chiar plăcute. Cu puţin efort ar putea deveni şi mai plăcute. Am aflat că pe vremuri exista la Mogoşoaia un restaurant cu mese în copac. M-am gîndit că ideea ar putea fi reluată şi că ar fi bine dacă vara, chiar toate mesele din cenuşia noastră Capitală ar fi în copaci.

Dar, apropo de copaci, în curtea propriu-zisă a palatului e o expoziţie temporară de sculptură care se numeşte „Pădurea de cristal". În parc, duminică, erau oameni puţini, risipiţi printre cei cîţiva stejari seculari, cu copii, mese pliante, mingi, rachete de badminton şi căţei. Fără manele şi fără grătare cu fum (fôcul e interzis). Prin tot locul auzeai vorbindu-se italieneşte şi nemţeşte. M-am gîndit că e poate efectul amplasării machetei Palatului Mogoşoaia în parcul Mini Europa de la Bruxelles, ca monument reprezentativ pentru România. Turiştii văd acolo macheta şi apoi vor să viziteze şi originalul. Asta dacă reuşesc să descopere uliţa care se desprinde din şoseaua de Buftea, pentru a ajunge la porţile palatului. În orice caz, vremea încă frumoasă şi clară de septembrie, copacii încă verzi şi lumea negălăgioasă păreau să fie dintr-o Românie mai bună.

M-a trezit din reverie telefonul unui coleg care, aflînd unde sînt, mi-a spus că fusese şi el acolo cu o săptămînă mai devreme şi se simţise agresat de nunţile din restaurantele alăturate, cu nuntaşi cu lanţuri de aur la gît, sute de maşini parcate peste tot şi muzici specifice etniei nuntaşilor (încerc să fiu cît mai corect politic). Mi-am zis că am avut noroc.

Nu acelaşi lucru cred că se poate spune despre cei care au rămas mai mult timp acolo în acea zi, pentru că atunci cînd ieşeam pe poarta parcului, pe uliţa prăfuită de care am amintit mai devreme, se profila un alai de nuntaşi. Mireasa, nu tocmai tînără, avea însă prestanţa unei cîntăreţe de operă interpretînd-o pe Carmen. Brunetă şi cu ochii verzi aprinşi, se oprea mîndră în loc, de fiecare dată cînd un turist străin voia s-o pozeze. Trena îi era purtată de nişte copii, iar de braţ o ţinea cavalerul de onoare, cu barbă albă, pălărie de cowboy şi cingătoare roşie cu ţinte aurii. O nuntă pe cît de pitorească în trecere, pe atît de nedorită în vecinătatea unui loc în care să vrei să te relaxezi. Poliţiştii comunitari aflaţi prin preajmă, în Tuareg-urile lor albe, îl acompaniau pe acordeonist pocnind din degete.

Şi fiindcă veni vorba de maşinile lor, trebuie să spun că poliţiştii din biata localitate au vreo cinci maşini de teren Volkswagen Tuareg, de parcă prin pădurile Mogoşoaiei ar avea de înfruntat hoarde de infractori şi haiduci călări. În sfîrşit, nuntaşii cu lăutarii lor şi-au continuat drumul, făcînd să reverbereze clasicul palat brîncovenesc de muzici ţigăneşti, sub flash-urile turiştilor europeni. Verdele parcului a rămas în urmă acoperit de cenuşiul prafului stîrnit de alai.

Mi-am adus aminte de statisticile care spun că Bucureştiul ar fi capitala europeană cu cel mai puţin spaţiu verde pe cap de locuitor. O statistică din pricina căreia cîţiva parlamentari, în frunte cu neobositul Ion Iliescu, s-au simţit îmboldiţi să propună o lege prin care să fie protejate şi extinse zonele verzi. Pasiunea fostului preşedinte pentru spaţii verzi pare mai veche (de cînd i-a trimis pe mineri în Piaţa Universităţii să planteze flori).

De atunci şi România e parcă plină de culoare, cuprinsă de tot felul de alternanţe între verde şi cenuşiu, între negru şi alb, între roşu, albastru şi portocaliu. Un teren al marilor combinaţii de toate felurile.

PUBLICITATE

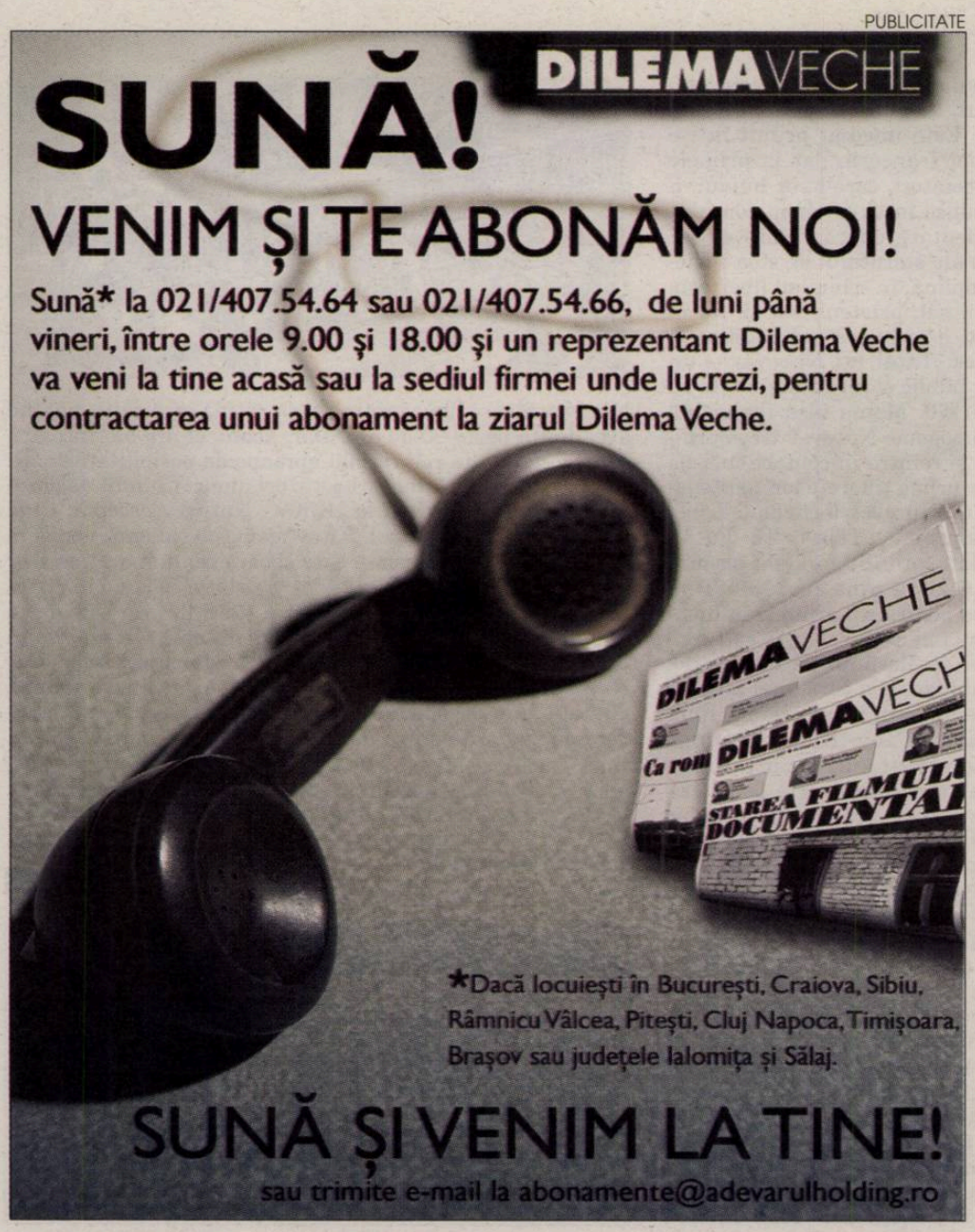

PUBLICITATE

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

O eră de *stand-up comedy*

Cei mai serioşi prezentatori de ştiri şi comentatori politici de azi sînt actorii de comedie. Ei sînt realmente atît de serioşi încît nici nu mai au nevoie să stea în picioare. Pe bune, prezentatorii de ştiri stau azi în picioare, schimbînd rolurile cu recitatorii de scheciuri. Jon Stewart şade. Rolf Blitzer se ridică în picioare. Pe vremuri, era invers. Mai mult încă, Jon Stewart arată din ce în ce mai demn şi mai plin de importanţă stînd pe scaun, pe măsură ce schimonoseşte şi maimuţăreşte ştirile. În timpul ăsta, Rolf Blitzer, cu cît stă mai mult în picioare, cu atît mai tare arată ca un clovn trist. Expresiile lui Stewart sînt din ce în ce mai pline de viaţă, în timp ce interpretările lui Blitzer par a-i produce atîta durere, încît trebuie să te întrebi dacă nu cumva are hemoroizi. Ceea ce era denumit bătălia pentru audienţe între ştiri şi divertisment a fost cîştigat de mult de divertisment. Şi la un astfel de scor, încît comedianţii îşi permit să fie inteligenţi, în timp ce aşa-numiţii prezentatori de ştiri şi comentatori serioşi – nu. Jon Stewart sau Steven Colbert sau Bill Maher nu au nici o problemă în a vedea tendinţele absurde în administraţia noastră publică, din ce în ce mai puţin demnă de încredere, în timp ce purtătorii de veşti proaste şi comentatorii victimizaţi de seriozitate nu mai sînt luaţi în serios de către nimeni, nici măcar de clasa politică. Stewart & Co nu au nici o problemă să obţină un interviu cu orice politician sau intelectual, chiar dacă aceştia ştiu prea bine că pot sfîrşi umiliţi în faţa publicului. Ţara în care audienţa face legea este un soi de Mardi Gras perpetuu. Gloatele sînt la putere şi elitele dansează cum li se cîntă. Poate că aşa a fost dintotdeauna, chiar şi pe vremea cînd elitele purtau costume, iar plebeii – pulovere tricotate, numai că în vremea din urmă gloatele au devenit cam sadice. Adică, să-l faci pe Wolf Blitzer să stea în picioare! Să fim serioşi. Pe de altă parte, Wolf Blitzer nu este silit să stea în picioare. Nu a fost silit să stea nici cînd a apărut prima oară lîngă Anderson Cooper şi a fost evident pentru toată lumea că Anderson, mai tînăr şi mai chipeş, ar fi putut sta în picioare mai bine şi mai mult decît Wolf. Reţeaua i-a separat, dar de atunci Wolf tot stă în picioare. De ce? Simplul fapt că stai ridicat nu înseamnă că te ridici pentru ceva anume. Ştiu şi eu, poate că a uitat cum se spune: „Ia mai duceţi-vă la dracu'!". De fapt, asta s-ar putea să fie problema noastră naţională: am uitat cu toţii cum să spunem „duceţi-vă la dracu'!". Nimeni nu mai cîntă, în zilele noastre, cîntecul ăla cu „Ia slujba asta şi bagă-ţi-o-n cur!", căci a avea o slujbă a devenit un fel de miruire sfîntă, indiferent de ce-ar putea face o atare slujbă unor lucruri de mult uitate, precum demnitatea şi respectul de sine. Aşa cum spunea prietenul meu Jim Gustafson cînd era atacat, „ţi-aş insulta demnitatea, dacă aş crede că ai aşa ceva". Actorii de comedie sînt singurii cărora li se mai permite să spună „duceţi-vă la dracu'", pentru că aşa e scris la ei în fişa postului. Noi, ceştilalţi, avem dreptul să rîdem – orice altceva spunem va fi folosit împotriva noastră. Stai jos, Wolf!

traducere de Ioana AVĂDANI

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Monumentul cîrnatului

M-aş bucura mai mult să depun o coroană la Statuia leuşteanului, decît la poala cine ştie cărui general, vai, merituos! – scria Radu Anton Roman în cartea sa, de acum faimoasă. Pe urmele lui şi despre el, publicam şi eu, pe la începuturile acestei rubrici, o întreagă odă despre *monumentul leuşteanului*. Dar era doar o metaforă, o formă uşor ditirambică de a aduce omagiul cuvenit bucătăriei româneşti, în general, şi lui Radu, în particular. *De ce scriu eu despre toate acestea?* – mă mai întrebam, retoric. *Deoarece, împătimit de cotidian, nu puteam trece nepăsător pe lîngă această chintesenţă a cotidianului care este mîncarea, servită de data aceasta pe platou naţional. Şi, mai ales, deoarece acest cotidian „trivial" ne învaţă, ca întotdeauna, ceva esenţial: în cazul în speţă, istoria ţării!*

Iată însă că acum „monumentul" închinat gastronomiei neaoşe nu mai este doar o figură de stil, o vorbă pe hîrtie, ci un monument adevărat, întrupat, mai mult în carne decît în oase: monumentul cîrnatului! Al cîrnatului de Pleşcoi.

© S. Ivanoschi

Sîntem pe cale de a ne pierde identitatea culturală. Sub asaltul consumismului ieftin şi facil, al civilizaţiei de tip fast-food, *ne pierdem tradiţiile. Şi, dacă pentru închegarea tradiţiilor şi afirmarea lor a fost nevoie de sute de ani, le distrugem acum cu viteza cu care mîncăm un hamburger.* Aşa începe ***Proclamaţia de la Pleşcoi,*** apocaliptică precum orice proclamaţie. După care urmează, dînd şi soluţia pentru acest dezastru naţional: *Aşa cum în zorile modernităţii sale, România a privit către Franţa, la fel România postmodernă trebuie să înveţe de la Franţa cum să-şi păstreze tradiţiile şi să ridice bariere în calea consumismului ieftin. Pentru că, într-o Europă multiculturală, singura forţă de afirmare a identităţii naţionale o reprezintă păstrarea tradiţiilor.* În speţă, a tradiţiilor culinare, mai exact, a ceea ce invocaţii franţuji numesc *produits de terroir*. Produsele locale, acreditate ca atare.

Nimic mai serios decît toate acestea. Economia României, în general, dar în primul rînd aceea a jumătăţii sale rurale depinde în mare măsură de capacitatea de a transforma bucătăria ca la mama acasă în economie de piaţă. Şi de gustul cu care se va face această transformare. Şi cum 17 ani lumea noastră politică numai de aşa ceva n-a avut timp – orice semnal de alarmă şi efort în acest sens este bine-venit. Orice poate contribui la campania Produsele Ţăranului Român, lansată de MŢR, este bine venit în muzeu.

Dar şi mai bine-venit, în acest caz, mi se pare însă altceva: umorul. Mai exact, ironia, în sensul profund şi vechi al cuvîntului. Poate mai degrabă asta să fie învăţătura preluată de la francezi.

„Monumentul" fraţilor Ilfoveanu, aflat în centrul expoziţiei de la Muzeul Ţăranului Român, este o Venus planturoasă îmbrăcată cu măiestrie în cîrnaţi de Pleşcoi. Ca şi *Statuia leuşteanului* la care visa Radu Roman, această *Statuie a cîrnatului* ne învaţă şi ea ceva esenţial despre istoria recentă a ţării. Evenimentul, în ansamblul său, intitulat *Eva s-a născut la Pleşcoi,* este, astfel, un manifest artistico-politic, puţin simbolic, puţin ecologic, cu dragoste pentru ţăranii care au produs cîrnaţii şi înţelegere faţă de ziariştii care au venit să-i mănînce, documentat şi frivol, serios şi cu un zîmbet permanent în colţul ochilor.

Acum, nu ştiu de unde a pornit totul, de la nevoia de reclamă a producătorilor de cîrnaţi sau de la o viziune artistică în căutare de ţărani? Nu ştiu ce a fost la început, cîrnatul sau ideea? Cert este însă că expoziţia fraţilor Ilfoveanu le aduce împreună într-un mod ce tinde spre firesc.

Este, astfel, şi o (re)găsire a popularului, în sensul său simplu şi profund, şi a bucuriei, simple şi profunde, ce însoţeşte o sărbătoare populară.

Am visat de cînd mă ştiu la o perspectivă ironică asupra aspectelor demne şi solemne ale naţiei, o abordare care să nu fie nici patetică şi gîituită de emoţie transcendentă, dar nici băşcălioasă, zeflemea frustrată de mahalagiu. Am visat de copil la un Asterix de Dîmboviţa, rudă doar prin (mez)alianţă cu Mitică şi Ştefan cel Mare&Sfînt. Ei bine, Eva de la Pleşcoi este un astfel de personaj. Să-i dea Dumnezeu cît mai mulţi nepoţi!

PUBLICITATE

Editura Litera Internațional - România
caută colaboratori pentru poziția de

REDACTOR
pentru un proiect de anvergură
perioada: octombrie 2007 - mai 2008

Cerințe:
- absolvent de filologie (limba engleză, limba română)
- minim 3 ani experiență în redactare sau în traducere de texte din engleză în română (experiența în traduceri tehnice reprezintă un avantaj)
- capacitate de analiză și sinteză a informațiilor
- bune cunoștințe informatice (MS Office, Internet)

Ofertă:
- venit mediu lunar net între 500 - 1000 euro, în funcție de performanțe
- posibilitatea de angajare permanentă la încheierea proiectului

Candidații sunt rugați să trimită CV și scrisoare de intenție la: **redactor@litera.ro**
Pentru informații suplimentare:
Anca Stere, tel. **021 319.63.93**
Numai candidații selectați vor fi notificați.

Andrei PIPPIDI

SOS București

Dureri vechi

Începea o zi de iarnă, cu o burniţă rece, biciuitoare, şi plecam la şcoală. La uşa blocului, m-am dat la o parte ca să-l las să intre pe un domn bătrîn, încovoiat de o spondiloză care-l apleca înainte în unghi drept. Apa-i picura de pe pălărie şi de pe umerii pardesiului subţire.

– Bună dimineaţa, domnule general! De unde veniţi aşa devreme?

– Ai văzut căruţa lăptarului de peste drum? În fiecare zi, la ora asta, mă duc să-i dau pîine calului. Ştii, înainte de aviaţie, eu eram în cavalerie şi-mi sînt dragi caii...

Aşa mi-l aduc aminte pe generalul Andrei Popovici care pilotase unul dintre primele noastre aparate de zbor, la Mărăşeşti. Era prin 1965 şi, datorită intervenţiei lui Henri Coandă, care-i era cumnat, i se îngăduise să se întoarcă în apartamentul de unde fusese evacuat împreună cu familia prin anii '50. El şi doamna Popovici – fiica generalului Coandă, înaltă, subţire, cu părul alb buclat şi vorbind franţuzeşte ca o marchiză dinainte de Revoluţie – dormiseră prin gări. Acum, numele lui îl poartă o stradă, într-un cartier unde sînt onoraţi şi alţi pionieri ai aviaţiei româneşti. Dar cine mai poate şterge suferinţele pe care asemenea oameni şi, odată cu ei, mulţi alţii le-au îndurat, fiind izgoniţi din casele lor sau obligaţi să locuiască pe cîţiva metri pătraţi, siliţi să aibă ca vecini miliţieni dresaţi să spioneze şi să-l umilească pe „inamicul de clasă"? Din blocul nostru, un bancher a plecat la închisoare de unde nu s-a mai întors niciodată, iar un distins profesor de latină de la Sf. Sava şi-a trăit ultimii ani într-o cămăruţă de la subsol.

© R. Avram

Aceste experienţe dramatice aparţin istoriei oraşului. Încă din 1948, Guvernul Groza a luat măsuri în vederea unui recensămînt al locuinţelor în toată ţara. „Prin cameră de locuit" – spuneau instrucţiunile difuzate de Ministerul Afacerilor Interne – „se înţelege orice încăpere care poate primi această destinaţie fără a necesita lucrări pentru transformarea imobilului respectiv". Aşa au ajuns oamenii să caute adăpost la prieteni ori să se instaleze într-un garaj, într-o baie sau, dimpotrivă, într-o odaie, avînd doar o chiuvetă într-un colţ (graţios disimulată de o perdea) şi cu closetul în curte. Accesul comun la bucătărie şi instalaţii sanitare era un coşmar. „Oamenilor muncii" li se destinau casele din cartierele frumoase – cînd nu erau rechiziţionate pentru ofiţeri sovietici sau pentru instituţii publice, civile sau militare, ori pentru ambasade –, ca o revanşă istorică, fiindcă „regimurile burghezo-moşiereşti, întemeiate pe exploatarea clasei muncitoare din ţara noastră, n-au fost niciodată preocupate de grija de a asigura condiţiuni de viaţă omenească pentru cei ce muncesc". Naţionalizarea imobilelor – injustiţie maximă – a căpătat un caracter legal în 1950, prin decretul nr. 92. Mai tîrziu, listele s-au prelungit prin extinderea legii în 1953 şi chiar în 1970.

Era, de fapt, o transformare brutală, din punct de vedere social, a populaţiei Capitalei. Noile fabrici chemau mînă de lucru de la sate, din provincie se adunau activiştii şi securiştii de care avea nevoie regimul, nou-veniţii luau locul celor trimişi în domiciliu forţat, pe cînd alţii plecau din Bucureşti ca să-şi piardă urma (un medic pe care-l cunosc s-a angajat, pentru o vreme, meteorolog la Bacău, o profesoară de istorie a fost, mai mulţi ani, asistentă la radiologie într-unul din ultimele cabinete particulare etc.). Chiar cînd nu erau alungaţi din Capitală sau trimişi la Canal, oamenii, dacă fuseseră cît de puţin asociaţi cu trecutul, erau supuşi declasării înjositoare, numai fiindcă aveau nenorocul de a fi contemporani cu o revoluţie de-o importanţă planetară. Doamna Eliza Brătianu mătura prin tramvaie la depou. Un filosof „idealist", fost şef de cabinet al unui ministru, filosof şi el, creştea viermi de mătase în garaj, vindea vinul trimis de rude de la ţară, ducea la „talcioc" lucrurile pe care i le încredinţau prietenii şi, cînd mai găsea timp, citea la Biblioteca Academiei. Tinere fete din marea burghezie erau taxatoare de autobuz sau dactilografe la Sovrom Construct.

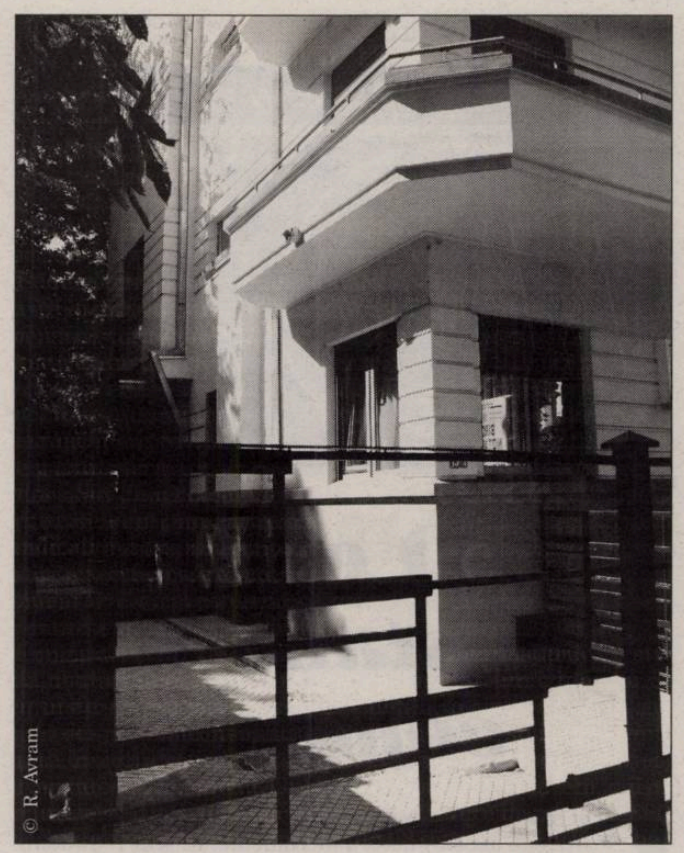
© R. Avram

Oraşul trăia cea mai traumatizantă experienţă de pînă atunci, răvăşirea vieţilor omeneşti. Ceea ce-l ameninţă acum e şi mai grav: fragmentele de trecut care mai supravieţuiau în piatră şi cărămidă sînt condamnate definitiv.

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: *Daniela CUTAŞ (doctor în ştiinţe politice)* ● *Adrian MIHALACHE (profesor univ., Universitatea Politehnică, Bucureşti)* ● *Alexandru OFRIM (lector univ., Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti)* ● *Mihail Radu SOLCAN (profesor de filozofie, Universitatea Bucureşti)* ● *Lucia TERZEA-OFRIM (lector univ., Universitatea Stendhal, Grenoble, Franţa)* ● *Constantin VICĂ (jurnalist)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Simona SORA*

O boală

În 1979, cînd a scris celebrul articol despre plagiatul lui Eugen Barbu, Nicolae Manolescu a împărţit public apele tulburi ale politicilor literare româneşti: de-o parte Eugen Barbu şi echipa de comando securistic de la Săptămîna, *pe de alta „rezistenţii" de la* România literară, *cu el însuşi vîrf de lance. Era, desigur, mai puţin un scandal literar, deşi a fost discutat în termeni de istorie şi procedee literare. Lucrurile nu erau simple, dar nu pentru că cineva s-ar fi îndoit că Barbu îi copiase, în cel de-al treilea volum din* Incognito, *pe Paustovski, Ilya Ehrenburg şi M. Kolţov şi îi „folosise" pe Hemingway şi Malraux ca surse de atmosferă şi procedee. Plagiatul, evident şi ştiut de multă lume, era însă al unuia dintre scriitorii puterii, membru în CC şi redactor-şef al* Săptămînii, *iar delictul nu putea fi denunţat fără implicaţii politice. Scandalul a adîncit pînă la ruptură lupta de gherilă dintre cele două tabere, iar Barbu, în ciuda tuturor previziunilor, a pierdut şi atunci şi, mai tîrziu, după 1989, cînd a fost exclus, simbolic, din Uniunea Scriitorilor.*

Cazul Barbu a fost, probabil, cel mai important plagiat de după război, denunţat în ciuda sprijinului politic şi securistic. Curios e însă că Barbu (prevenit, desigur) s-a apărat în presă înainte de a fi acuzat. A vorbit despre tehnica „romanului-colaj", despre talentul său incontestabil care n-a avut mereu nevoie de „contribuţii" sau despre lipsa de importanţă literară a celor furaţi. Paustovski&comp. ar fi trebuit să-i fie recunoscători. La urma urmelor, el sau „negrii" lui se documentaseră. De cînd e interzisă documentarea în literatură? Barbu se purta, şi a făcut-o pînă la sfîrşit, ca un vătaf pe moşia unui stăpîn îndatorat. Pentru psihologia hoţului intelectual, el este însă mai semnificativ decît ne-am putea imagina.

Prinşi, ca într-un cleşte, între un complex de superioritate şi unul de inferioritate dizolvant, narcisist şi eisoprofog deopotrivă, cei care fură din cărţile altora sînt propriile lor victime. Mereu descoperiţi, ei nu au, în fond, decît scurtul moment de glorie (sau, mai degrabă, de hărnicie, eficienţă, iluzie) pînă la dead-line. *Fie că îi plagiază pe alţii în cărţi reduplicate (iar cărţile, nu-i aşa? – ar trebui să fie intimitatea intimităţilor, investiţia* proprie *de imaginaţie, inteligenţă, sens), fie că îi folosesc lucrativ, la seminarii, în teze, în reviste, ei rămîn trepăduşii fără miză, copiştii absurzi ai unor birouri parazite.*

E vreo dilemă aici? Se pare că da, de vreme ce foarte mulţi oameni cred, în continuare, şi argumentează (pentru unii, convingător) cu totul altceva. (**S. S.**)

Adrian MIHALACHE

E-Plagiatul

În antichitatea romană, *plagiarius* era individul vinovat de a fi sustras un sclav de la stăpînul său de drept. Abia Martial foloseşte termenul în sensul apropiat de cel din zilele noastre, afirmînd că a-ţi apropria un vers din opera altuia este ca şi cum i-ai fura acestuia un sclav. Plagiatul nu era răspîndit pe atunci. Difuzarea operelor literare prin cópii executate de mînă făcea ca scrisul să nu constituie o sursă de cîştig, prin vînzarea directă a exemplarelor. Cartea unicat era oferită cu ceremonie unui sponsor, fie el Augustus sau Mecena, iar acesta se revanşa, împroprietărindu-l pe autor cu o moşie sau gratificîndu-l cu o rentă. Volumul avea să fie multiplicat, apoi, la scară modestă, pe suluri de papirus, de păstrat în biblioteci. Plagierea lui nu avea cum să fie rentabilă.

Tehnologia tiparului schimbă radical starea de fapt. Editorii devin oameni de afaceri prosperi, iar Puterea, pentru a-i controla mai bine, le protejează interesele. În Franţa lui Francisc I-ul sau în Anglia Elizabetei, editorii care publicau *par privilège du roy* aveau exclusivitatea asupra operelor lui Rabelais, respectiv Shakespeare. Autorii, în schimb, nu se bucurau de nici o protecţie legală, fiind la cheremul editorilor. Abia Statutul reginei Anne, din 1710, întoarce lucrurile în favoarea lor, inventînd termenul de *copyright*. De la revoluţia industrială la cea informaţională, asistăm la o continuă consolidare a drepturilor de autor, fără vreo modificare a conceptelor care le fundamentează.

În epoca modernă, plagiatul ia amploare, deorece el este o sursă importantă de cîştig. Autorii se preiau unii pe alţii, fără scrupule, presaţi de termenele de predare. Cei mai activi sînt dramaturgii, care trebuie să alimenteze continuu teatrele, pe care, adeseori, ei înşişi le conduc. Shakespeare şi Molière au bătut toate recordurile în materie. George Maurevert a scris o carte copioasă şi amuzantă, în care inventariază plagiatele comise de către marile figuri ale culturii universale. Amuzant este că titlul cărţii sale, *Cartea plagiatelor*, îl reproduce, probabil din necunoaştere, pe cel al unei cărţi anterioare, apărute în Spania. La noi, Alexandru Dobrescu a dat primul volum din seria de cinci, intitulată *Corsarii minţii. Istoria ilustrată a plagiatului la români* (Editura Emolis, 2007), în care apar Miron Costin, Dimitrie Cantemir, Titu Maiorescu, în fine, toată lumea bună. Unul dintre cazurile relatate de Al. Dobrescu dă vertij prin „punerea în abis". Juristul Const. Hamangiu (ulterior, autor al codului care-i poartă numele) şi-a susţinut doctoratul cu o teză tratînd tocmai problema drepturilor de autor, lucrare care s-a dovedit a fi fost copiată după un francez, pe care Hamangiu îl spera uitat.

Tehnologia informaţiei facilitează furtul intelectual, prin transferul de fişiere electronice din ciberspaţiu, după populara metodă *copy & paste*. De la tradiţionalul plagiat, s-a ajuns la *e-plagiat*. Obiectul furtului nu-l mai constituie doar textele, ci şi programele *(software)*, fişierele audio-vizuale şi cele multimedia. *Software*-ul, ca inteligenţă încorporată într-o succesiune de instrucţiuni executabile de calculator, este tratat ca text, fiind supus *copyright*-ului, nu ca invenţie protejată prin brevet. Diseminarea sa ilegală, deşi reduce, la prima vedere, veniturile producătorilor originali, contribuie la creşterea pieţei acestora şi la bunăstarea generală a societăţii. Acest lucru explică de ce producătorii ezită să-şi protejeze mai bine produsele, prin mijloace electronice, lăsînd această sarcină în grija guvernelor. Cîştigurile obţinute prin furt intelectual sînt directe, în zona „industriilor culturale", şi indirecte, în mediul academic. În ultimul caz, metodele de promovare, bazate pe bifarea rubricilor unor grile şi pe acumularea cantitativă de lucrări, fără ca acestea să fie analizate de persoane cu minim discernămînt, stimulează practicile lipsite de onestitate. Plagiază studenţii, pentru a-şi scrie tezele de licenţă, copiază profesorii lor, pentru a fi promovaţi. Scandalurile se ţin lanţ, şi nu numai la noi.

Din păcate, deşi toată lumea deplînge fenomenul, puţini recurg la mijloace eficiente pentru eradicarea lui. Există, la ora actuală, programe puternice, cum este *Turnitin*, capabile să identifice cantitativ fracţiunea dintr-un text care a fost preluată din altă sursă. Condiţia este ca toate lucrările (de licenţă, de doctorat etc.) să fie redactate electronic şi trimise spre examinare prin e-mail. Predarea lucrărilor în *hard-copy* este însă de rigoare, deoarece tocmai cei care folosesc intensiv ingineria informaţiei pentru a copia sînt reticenţi în a o promova.

Orice nouă tehnologie impune o nouă ideologie şi, prin urmare, o nouă legislaţie. Dacă Statutul reginei Anne, cu perfecţionările lui, a fost adecvat pentru societatea industrială, *Sonny Bono Copyright Act* şi *Digital Millenium Copyright Act* sînt instrumentele legale ale societăţii informaţionale. Noutatea vine, pe de o parte, din extinderea obiectului de la texte la fişiere electronice de orice fel şi, pe de altă parte, din eliminarea explicită a oricăror drepturi de prelucrare a unui text fără permisiune.

Aplicarea *ad litteram* a reglementărilor actuale ar duce însă la situaţii rizibile. Procedeul foarte drag al scriitorilor postmoderni de a introduce citate mascate, cu un *clin d'œil* la adresa cititorului avizat, ar deveni, brusc, infracţiune. Intertextualitatea frizează ilegalitatea. Am scris, o dată, o recenzie foarte dură la o carte, reproducînd (fără ghilimele, ce-i drept!) fragmente din ea, pentru a le releva enormitatea. Autorul a făcut o întîmpinare, acuzîndu-mă de plagiat: mai mult de jumătate din recenzie, cea care nu conţinea aprecieri, era redactată „cu cuvintele lui".

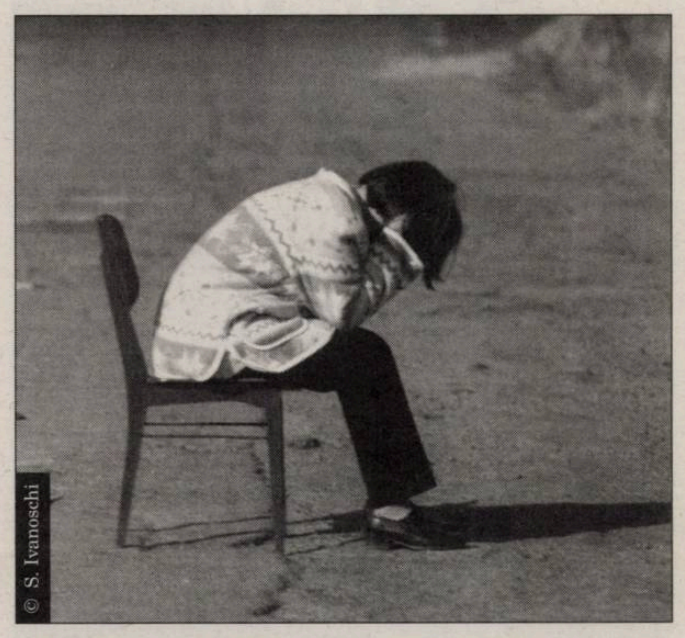
© S. Ivanoschi

Originalitatea unei lucrări redactate în urma unei incursiuni în ciberspaţiu trebuie privită nuanţat. Asamblarea fragmentelor (chiar copiate) într-o structură nouă este, prin ea însăşi, creativă. Se ştie că Molière a luat de la Cyrano de Bergerac faimoasa replică *„Que diable allait-il faire dans cette galère?"*, dar a pus-o în aşa fel în context, încît ni-l amintim astăzi pe Cyrano îndeosebi pentru că a fost „furat" de Molière. Redactarea textului de faţă a fost făcută după o lungă incursiune prin ciberspaţiu, din care am aflat amănunte, am copiat citate, am transferat cărţi despre istoria plagiatului pe propriul meu *hard disk*. Nu mă simt vinovat. Pascal spunea: „Să nu se afirme că n-am spus nimic nou: rînduirea materialului e nouă; ca la jocul cu mingea, şi unul, şi celălalt joacă aceeaşi minge, dar unul o pune mai bine. (...) Aceleaşi idei, altfel rînduite, dau alt text, după cum aceleaşi cuvinte, alfel aşezate, dau alte idei". Legislaţia, pînă de curînd, făcea o netă distincţie între proprietatea asupra ideilor şi cea asupra formulărilor. Ideile, odată emise, pot fi preluate liber, oricine poate construi pe baza lor, contestîndu-le sau deformîndu-le. Formulările, doar, aparţin autorilor. De aceea, spune Goethe, „vei dovedi cea mai autentică originalitate dacă ştii să dezvolţi şi să fructifici o idee primită, astfel încît nimeni să nu fi bănuit pînă aici ce valoare zăcea într-însa".

Nu puţini dintre noi plagiem inconştient: atît de bine am asimilat ideile altora, încît le considerăm ale noastre. „O gîndire nu este legitimă" – spunea Karl Kraus, necruţătorul spirit vienez – „decît atunci cînd ai senzaţia, scriind-o, de a fi surprins în flagrant delict de autoplagiere".

© S. Ivanoschi

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 27 septembrie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Mihail Radu SOLCAN

A fura meseria

Ce-i rău într-un furt? Una dintre metodele de a răspunde la o asemenea întrebare este să ne uităm la consecinţe.

Canavaua relaţiilor umane

Ultima oară cînd m-au călcat hoţii mă aflam la mare, pe vremea cînd nu erau card-uri a căror pierdere s-o anunţi la bancă. Hoţii au luat din camera de hotel banii soţiei şi ai mei şi n-a fost chip să li se dea de urmă. Noi am rămas cu puţinii bani ce-i aveam prin buzunare. Planurile de vacanţă ne-au fost date peste cap, dar, paradoxal, am reuşit să ne simţim mai bine ca niciodată.

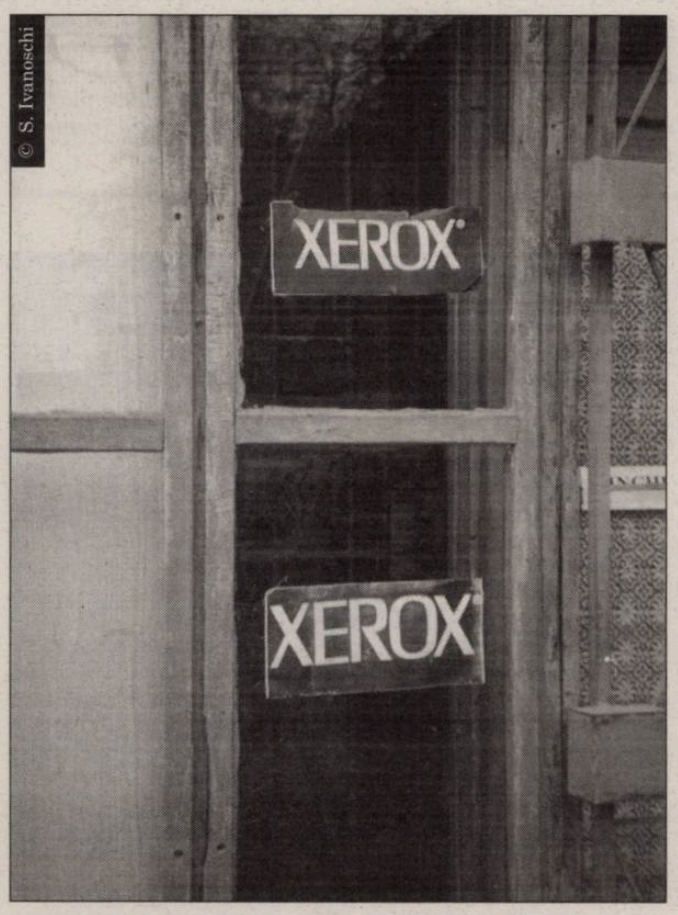

Desigur că ne-am simţit fericiţi, *în ciuda* acţiunii hoţilor. Ei ne-au tulburat planurile de viaţă, dar noi găsiserăm o cale de reechilibrare. Această „răvăşire a planurilor de viaţă“ este răul pe care-l fac hoţii. Rostul proprietăţii private este, de altfel, tocmai apărarea împotriva acestui rău.

La prima vedere, furtul intelectual este cu totul altceva decît furtul banilor din buzunar, al maşinii din faţa blocului sau al telefonului mobil. Nu dispare fizic nimic dacă X copiază un fragment dintr-o carte şi-l inserează în articolul său sau chiar dacă pune în cartea sa o carte întreagă scrisă de altcineva. Dacă urmăm firul argumentului de mai sus, ne dăm însă seama că planurile de viaţă ne sînt bulversate şi-n acest caz – într-un mod poate mai subtil, dar nu mai puţin pervers.

Cui trebuie să-i fie atribuită cutare idee? Pe cine citez? Totul este dat peste cap în cazul furturilor intelectuale. Nu trebuie uitat rolul jucat de canavaua citărilor în comunităţile ştiinţifice. La noi s-a discutat mult despre ISI, dar mai puţin despre ideea centrală a fondatorului institutului respectiv, Eugene Garfield: studierea comunităţilor ştiinţifice cu ajutorul reţelei citărilor. Firele citărilor ne pun şi pe urmele unei ţesături a relaţiilor umane. Toată această canava se încîlceşte însă dacă au loc masive furturi intelectuale.

O carte plină de trimiteri bibliografice, dar cîrpită din fragmente preluate din alte lucrări este o cumplită capcană. O cursă aproape la fel de teribilă este întinsă şi de o lucrare neplagiată, dar făcută tot din petice. Adevărata criză a culturii noastre academice este provocată de lipsa firului ideilor. Cu ani de zile în urmă, s-a făcut un efort la Bucureşti pentru a traduce în străinătate un tom masiv, rod al gîndirii autohtone. Rezultatul a fost, între altele, o recenzie zdrobitoare într-una din cele mai prestigioase reviste de specialitate. Obiecţia principală? Lucrarea este un şir de relatări lipsite însă de un fir conducător.

Tainele meseriei

Hoţul este un om calculat şi, precum orice om calculat, alege ce-i mai lesne de făcut. Intelectualul ca fur nu-i o excepţie; preia ce-i mai uşor de înhăţat: ideea ca atare, fragmentul sau textul în întregimea sa.

Ceea ce se fură greu este meseria. A prelua *ce* a lucrat meşterul este furt. Fie că meşterul lucrează cu lut, lemn sau cuvinte. Chiar şi a proceda *cum* a procedat meşterul este tot furt. A deprinde felul în care se lucrează şi modul în care poţi face ceva ce n-au făcut alţii reprezintă însă un fel mai greu de „furt“: furtul de meserie.

Pentru „a fura meseria“ trebuie să ai însă cumva acces în atelier. Tehnologiile trecutului îngreunau accesul în atelier. Chiar dacă n-ar fi existat barierele sociale create de bresle sau de ranguri, tot ar fi fost dificil, din pricina constrîngerilor fizice, să intri în atelierul tipografului, al pictorului sau al poetului. Modul de a proceda al meşterilor ar fi rămas tainic, fie şi numai din pricina constrîngerilor tehnice. Tehnologiile actuale – bazate pe reţele de computere – ar putea deschide atelierele, ar putea face vizibil ceea ce era tainic. Posibilitatea aceasta este departe însă de a se transforma în realitate din cauza dramaticei – şi dilematicei – interacţiuni dintre apărarea împotriva hoţilor intelectuali şi imperativele învăţării.

Zelul deplasat

La noi, ca şi-n alte părţi, multă lume este foarte îngrijorată de posibilităţile deschise de *copy&paste*. A pune cap la cap fragmente din textele altora sau chiar a prelua texte întregi – în cîteva clipe – cu ajutorul computerului a devenit un sport larg răspîndit în universităţi, şi nu numai.

Mult mai puţină îngrijorare stîrneşte însă un mod extrem de răspîndit de a apăra de hoţi partea delicată a unui computer: programele. Metodelor tradiţionale ale *copyright*-ului, patentului sau secretului comercial li s-a adăugat împiedicarea accesului la sursele programelor. Sursele programelor nu sînt altceva decît texte. N-ai avea cum ascunde de cititoare sau cititori textul unui roman. Textul unui program este însă rescris în limbaje pe care numai computerele le înţeleg şi în acest fel este ascuns de ochii iscoditori ai oamenilor. Este ascuns de ochii hoţilor, dar şi de ochii celor care-ar putea învăţa ceva din el.

Programele cu surse închise sînt un mod extrem de apărare a proprietăţii intelectuale. Un mod atît de radical încît barează şi calea furtului de meserie. Se creează astfel modelul unei lumi în care cine utilizează tehnologia poate doar să apese cuminte pe butoane.

În satul bunicilor au fost vremuri cînd nu se încuia uşa. Nu se cădea să-i faci pe oaspeţi să aştepte în faţa casei. La oraş, teama de hoţi ne face să zăvorîm uşa de la intrare. Mai nou, ne este frică de hoţii de texte. Încuiem totul şi de învăţat se poate învăţa „în pilule“. Teama de furii intelectuali este pe punctul de a ne aduce într-o lume în care imperativul „Nu furaţi textul, furaţi meseria!“ îşi pierde noima.

Alexandru OFRIM

Plagiatorii mei

Deşi n-am scris prea mult, am fost copios plagiat. Nici nu îmi imaginam că textele mele se vor bucura de atîta atenţie încît să fie pur şi simplu adoptate, ca să nu zic răpite, de cei care, se pare, le-au găsit irezistibile. Mi s-a făcut onoarea de a fi plagiat în fel şi chip.

Să încep mica mea poveste cu întîmplările din vara aceasta. Eram în Gara de Nord, plecam din Bucureşti şi, fiind în pană de lectură de tren, mi-am cumpărat la întîmplare cîteva ziare şi reviste. Printre acestea şi *Lumea misterelor* (nr. 7 din 24 iulie), publicaţie pe care nu o mai citisem niciodată. Alături de articole despre angeloterapie, blestemul bunicii, spiriduşi, strigoi etc., am surpriza să găsesc un articol semnat de Liliana Alexandru (jurnalistă ce figurează în caseta redacţională), intitulat „Pitar Moş, o stradă plină de istorie“. Am recunoscut imediat că era vorba de un pasaj consistent din cartea mea apărută în primăvara aceasta la Editura Humanitas, *Străzi vechi din Bucureştiul de azi*. Această carte a ispitit nu doar jurnalişti, în felul lor disperaţi şi în pană de inspiraţie, nevoiţi să umple cu ceva paginile, ci şi personaje care se bucură de o anume trecere şi notorietate.

Cîteva zile mai tîrziu, în *Jurnalul naţional* din 29 iulie, dau peste un titlu atrăgător: „Povestiri spuse de străzile oraşului“, autor fiind oarecum cunoscuta actriţă Rodica Mandache. Citesc cu interes şi, cu enormă dezamăgire, îmi dau seama că este vorba despre un colaj ce relua, cu modificări minimale, pasaje din cartea mea, dedicate străzilor Batiştei, Mîntuleasa, Pitar Moş, Lipscani.

Seria surprizelor legate de cartea mea despre străzile Bucureştiului nu se rezumă doar la atît. Tot în luna iulie aflu cu stupoare că texte semnate de mine apar de zor în *Tricolorul* şi *România Mare*. Din nou despre strada Batiştei, Sf. Elefterie, cartierul Balta Albă. În acest caz nu e vorba de plagiat, dar tot furt intelectual se cheamă din moment ce, fără acordul meu, îmi apare numele sub fragmente extrase din cartea mea (fără a se indica sursa), cu titluri date aiurea de redacţiile respective. Habar nu aveam că sînt colaborator al publicaţiilor Tribunului. Chiar mă gîndeam să-i dau o întîlnire la... tribunal.

Acu' ce să mai zic? Le-o fi plăcut şi lor cartea mea. Au mîncat şi ei o feliuţă de pîine din munca altuia...

Ceva firimituri din ce-am mai scris şi eu apar te miri unde. Un amic îmi semnala că în *Jurnalul online* al Muzeului ASTRA din Sibiu (nr. 10, iulie 2007) apare articolul „Incursiuni în lumea lecturii“, de Daniela Muntean, care, cu nonşalanţă de copist medieval, îmi reia, cu croşete, dosarul intitulat „Viciul lecturii“ pe care l-am publicat în *Dilemateca* nr. 8 din 2007.

Internetul ăsta e mare lucru! A uşurat enorm munca fizică a plagiatorilor, că de cea intelectuală nu prea este cazul să vorbim. Dai *copy*, apoi *paste*, şi articolul e gata. Nu îţi rămîne decît să te semnezi cu satisfacţia încercată de orice autor, avînd impresia că l-ai scris chiar tu.

Să vă mai povestesc o întîmplare petrecută acum cîţiva ani. Într-unul din obişnuitele mele ronduri pe la librăria „Noi“ de la Dalles, trecînd printre rafturi, ceva m-a îndemnat să răsfoiesc o revistă despre care n-aş fi putut spune că îmi stîrnea în mod deosebit interesul. Era nr. 3-4 din *Origini. Caiete Silvane*, care apare la Zalău. Revista avea un număr consistent de pagini şi un prestigios consiliu consultativ din ţară şi din străinătate. Mă uit la sumar şi un titlu mi se pare foarte cunoscut: „Mentalităţi şi atitudini religioase ale saşilor faţă de preoţii români transilvăneni“. Era chiar titlul unei comunicări pe care o ţinusem la un colocviu UNESCO, la Timişoara, şi care fusese publicată de organizatori pe Internet. Deschid revista şi dau să citesc: cuvînt cu cuvînt, pasaj după pasaj, articolul relua absolut identic textul comunicării mele. Cel care semna nu a intervenit cu nimic, nu a adăugat de la el nici măcar o virgulă. Pe lîngă surpriza de a mă găsi plagiat, am fost de-a dreptul şocat de faptul că acel tînăr doctorand nu a fost în stare să adauge şi el o informaţie, să găsească şi el un exemplu. Aproape că m-a impresionat mai mult această insuficienţă absolută demonstrată de preluarea mecanică a textului meu. Din replica redacţiei, care se scuza de „neruşinatul plagiat“, aflu că articolul meu făcuse deja carieră în calitate de capitol din teza de licenţă a colaboratorului prins abia acum cu mîţa-n sac. Nu mai amintesc numele nefericitului plagiator, am mai relatat la vremea respectivă povestea şi ştiu că pentru o greşeală nu se aplică două pedepse.

Iată ce reparaţie mi-a propus redacţia revistei: „Pentru a depăşi pozitiv această neplăcută întîmplare, vă cerem permisiunea de a înlocui, printr-o bandă suprapusă, numele impostorului cu cel al adevăratului autor, în toate exemplarele pe care le mai avem în stoc. Deşi, poate, neobişnuită şi neuzitată, credem că această soluţie poate îndrepta prejudiciul adus deopotrivă dvs. cît şi nouă“. Să fiu sincer, mie mi s-ar fi părut mai interesant să pună bandă albă pe articol şi să păstreze doar semnătura colaboratorului, pentru că la o pagină albă se reducea contribuţia acestuia.

Trebuie să spun că acest articol s-a mai întors la mine, tot nechemat, încă o dată. De data aceasta sub forma unui referat de absolvenţă a cursului meu de istoria mentalităţilor. O studentă de-a mea găsise acelaşi text pe Internet şi, fără să schimbe nimic, mi l-a predat foarte senină, cu numele ei scris boldat în colţul din dreapta al paginii. Am întrebat-o dacă ea este autoarea, mai ales că articolul meu avea un aparat critic cam stufos. Iniţial a susţinut că referatul este rezultatul muncii ei, apoi s-a predat în faţa evidenţelor. Nici vorbă să se simtă vinovată, ci doar ghinionistă. Ce mare neşansă: autorul articolului luat de pe Internet să fie tocmai profesorul ei!

Fiindcă tot veni vorba de studenţi, furtul intelectual este, din păcate, o practică larg răspîndită în rîndul lor, sub diverse forme. Semestrul trecut m-am văzut silit să pic la examen 20 de studenţi care îmi predaseră referate absolut identice, luate de pe aceeaşi pagină web. Nu ştiuseră unii de alţii şi s-au dat reciproc de gol.

Ca şi minciuna, plagiatul are picioare scurte.

Constantin VICĂ

Americanii au atacat Irakul pentru că Saddam a plagiat

După cum se poate observa, acest text este semnat de autorul lui. Ceea ce nu se observă aşa uşor este faptul că autorul lui de fapt nu are nici un drept, nu este *îndreptăţit* sau *abilitat* să îl semneze. Din două motive: (1) pentru că va susţine că furtul intelectual nu este o problemă (deci oricînd acest text poate fi utilizat de oricine) şi (2) pentru că teza autorului se poate rezuma aşa: „autorul" nu există, operele de tip intelectual sînt în fond opere colective, iar drepturile de proprietate exclusiviste (privite ca drepturi morale) sînt nejustificate.

Poziţia radicală pe care mă aflu nu implică o universalizare: oricine se poate considera autor unic (şi autoritate), oricine îşi poate clama dreptul de exclusivitate asupra produsului său intelectual, oricine poate impune restricţii în utilizarea ulterioară a operei sale finite (de la adaptarea cinematografică pînă la citarea pe bloguri), orice autor poate insista ca editorii să-i respecte aceste cerinţe, orice editor poate impune ce *copyright* vrea pe cărţile editate de el (la fel şi în cazul producătorilor muzicali). Scopul meu va fi să pun cîteva întrebări asupra actualului sistem de protecţie a proprietăţii intelectuale şi asupra justificării sale reale sau nu. Cei care fură sînt hoţi, dar oare hoţul nu are un rol principal de regularizare a întregului sistem de tranzacţii în care ne aflăm? De ce nu toţi fură, ci numai cîţiva? De ce să îl blamăm pe hoţ, cerîndu-i plata daunelor, în loc să-l punem la o masă a negocierii cu „autorul" lezat? Cu ce este mai vinovat un hoţ, iar autorul mai inocent? Întrebările mele nu sînt de fapt ale mele, ci o adaptare mascată a unor idei care i-au adus lui Ronald Coase Premiul Nobel în 1991. Faptul că le utilizez acum e rezultatul unor cursuri ţinute de profesori în timpul facultăţii. Şi a unor cărţi şi articole citite atunci. Cărţile au fost editate de anumiţi editori (care probabil au intervenit într-o formă sau alta), articolele apărute în reviste academice au fost citite de alţi specialişti şi criticate (sistemul de *peer-review),* autorul şi-a rafinat în timp argumentele. Aceste cărţi şi articole au fost accesibile pentru că cineva le-a indexat, probabil nişte bibliotecari. Care şi ei au apelat ori la indexul Dewey, ori la Rameau, iar aceste lucruri le-au învăţat, la rîndul lor, de la profesori, care... Ideea pe care o susţin este că ceea ce citiţi nu poate fi cu siguranţă *doar* forma ideilor mele, ci un rezultat al unei reţele de informaţii şi cunoaştere, care se întinde infinit şi colectiv, atît în timp, cît şi în diverse domenii. Atunci, moral, toţi aceştia (să zicem de la Dewey la mine, dar să nu uităm cititorul, care face o lectură activă, deci produce o nouă operă) au un drept asupra textului publicat în *Dilema veche*. Cel care semnează nu este decît o mică parte dintr-un lanţ infinit de „autori" şi producători de cunoaştere. Dacă cineva va plagia acest text, cred că va trebui să-l tîrăsc prin tribunale nu numai eu, ci toate persoanele implicate în proces. Desigur, se poate contraargumenta că ceea ce citiţi e de fapt o *formă,* o *expresie* a unor idei asupra cărora nu se poate stabili o paternitate clară, dar că această expresie îmi este specifică şi că dreptul de autor pe ea o protejează. Să nu ne grăbim. Stilul, fineţea argumentării (dacă ea ar exista), alternanţa plăcută a explicării conceptelor cu pasajele narative, îndemînarea tip *poesis-techne,* poate sofistica bine temperată şi alte calităţi eseistice – adică *expresia* – nu

sînt nici ele un produs al autorului, ci tot al unei reţele de cunoaştere. Fără Aristotel, Sfîntul Augustin şi Austin, mai scriam eu acest text *aşa?* Fără manualele de stil, fără dicţionare şi infinitele discuţii cu î sau â, mai puteam vorbi de aceeaşi *expresie?*

În acest moment există, printre altele, două teorii-model care propun justificări ale proprietăţii intelectuale. Prima este cea neo-utilitaristă, în care caracteristicile produselor intelectuale sînt (1) replicabilitatea şi (2) non-rivalitatea combinată cu non-exclusivitatea (oricine are acces la bun şi nu se pot exclude indivizii de la a beneficia de acel bun). Combinaţia acestor două caracteristici provoacă prejudicii creatorilor, care nu-şi vor recupera „costurile de expresie". Cei care copiază au de suportat doar un „cost de producţie", care e egal cu zero (sau aproape egal). Soluţia propusă este acordarea de *drepturi* exclusive de copiere (pentru o perioadă limitată) producătorilor sau creatorilor. Un alt argument în favoarea *trademark*-ului sau *copyright*-ului are două părţi: (1) reducerea „costurilor de căutare" (e mai uşor să cumperi o cutie de cereale de marcă, decît să stai să analizezi toate celelalte cutii din supermarket şi să compari ingrediente şi preţuri) şi (2) stimulează producătorii în fabricarea de produse de calitate şi în prestarea de servicii bune care să confirme standardele înalte ale mărcii respective. De obicei, utilitariştii nu fac o distincţie tare între producător şi consumator. În acest cadru teoretic, fiecare trebuie să-şi *maximizeze* ceva: ori plăcerea de a găsi un produs/serviciu bun în timp scurt, ori profitul, adică să atingă întotdeauna standardele. Modelul utilitarist se poate descrie aşa: drepturile de proprietate intelectuală *maximizează* beneficiile, de ambele părţi ale „baricadei", şi măresc bunăstarea socială.

A doua teorie, a valorii-muncă, are origini în textele lui John Locke: orice persoană care munceşte folosind resursele aflate „în comun" are un drept natural de proprietate asupra rezultatelor eforturilor sale. A doua asumpţie (metodologică): trebuie observat gradul în care resursele „în comun" sînt materiale brute (fenomene, concepte etc.) şi gradul în care intervenţia creatoare contribuie la valoarea finală a produsului intelectual. Pentru drepturile morale, această teorie e specifică. Marea bătălie se dă astăzi pe aceste bunuri comune: lupta dintre *Wikipedia* şi *Enciclopedia Britanică,* cea dintre *open source/open access* şi cunoaşterea-proprietar (ca în cazul brevetelor pentru pastile). Unii vor prefera să creadă că intervenţia creatoare e mult mai importantă decît resursele. Vor spune că nu contează acea reţea de cunoaştere, că nu putem să fim conectaţi, ci atomizaţi în actul creator. Că orice am prelua din fondul comun, nu sîntem obligaţi să-i întoarcem lui nimic. Cu alte cuvinte, munca (efortul depus, costurile de oportunitate etc.) face opera individuală şi individualizabilă. „Dar de ce să nu fie contopirea a ceea ce posed cu ceea ce nu posed o modalitate de a pierde ceea ce posed, şi nu de a cîştiga ceea ce nu posed?" – se întreba libertarianul Robert Nozick. O bună întrebare care mă plasează critic în tabăra celor care cred că astăzi intervenţia creatoare e aproape minimă, că actul creaţiei e mai degrabă un act colectiv, iar a cere drepturi exclusiviste nu e justificat.

Hoţul intelectual – plagiatorul – e, conform acestor două teorii, un autor care nu creează. Un autor plasat într-un lanţ (plagiatorul munceşte la fel de mult ca un creator: trebuie să găsească acel text necunoscut pentru plagiere, într-o limbă suspectă, care să nu-l deconspire) în care fiecare îşi maximizează ceva – în cazul lui, un profit. E un autor care nu scrie, dar transcrie, un autor care înţelege cît de important e să fii într-o reţea de semne şi mai ales cît de fragmentată şi greu de dovedit e astăzi creativitatea. El se alătură unui act colectiv de transmitere a unor cunoştinţe. Cînd semnează, el o face neasumat. El nu va suferi ca autor înfrîngerea de a fi descoperit. Poate va pierde un statut care oricum nu-l interesa. Cînd am propus „negocierea" plagiator-autor era o idee cu scop terapeutic: în viitorul apropiat şi digital va conta din ce în ce mai puţin cine deţine vreun drept asupra cunoaşterii sau artelor, ci vor învinge cei care vor şti să-şi aducă „publicul" cît mai intens în actul creativ, cei care vor oferi platforma pentru opere colective. Plagiatorii vor fi primii care vor dispărea din schemă în momentul în care nimeni nu va mai avea drepturi asupra *expresiei* sau *ideilor*. Într-o lume de creatori fără autoritate, plagiatul nu va mai exista.

Lucia TERZEA-OFRIM

Plagiat din dragoste...

Nici nu mai ştiu cîţi ani au trecut de cînd Dan C. Mihăilescu, întrebat la un moment dat ce îi place lui în viaţa culturală românească, a dat un răspuns foarte scurt: Irina Nicolau. Ştiu însă că nu a fost niciodată singur în această apreciere, admiraţie şi chiar iubire. Cîtă vreme a trăit, Irina a fost mereu înconjurată de prieteni îndrăgostiţi de ea. Şi de duşmani redutabili, dar nu despre ei vorbim acum, şi apoi, de ei se ferea ea singură.

Din 2002 încoace o tot pomenim, mai ales cei care simt că au ieşit de sub fustele ei – uriaşe, ca nişte imperii – dacă nu cu totul, măcar cu o idee. Acea idee care, dacă vine la timp, îţi schimbă viaţa. Uneori mi se pare că o pulbere fină de uitare se aşterne pe minunatul contur al amintirii ei, alteori, dimpotrivă, am senzaţia că o evocăm mult prea des, că e de-a dreptul indecent să tot „ronţăim" din ea, ca un trib de sălbatici care îşi devoră, cu devoţiune – cum altfel? – strămoşul. Cred că ne simţim încă tare slăbuţi, gata să ne ia vîntul, dacă simţim nevoia ca, la tot pasul, să dăm greutate spuselor noastre prin referiri la vorbele ei. Greu de găsit dreapta măsură între tăcerea-lespede şi efortul înduioşătorridicol al autoînnobilării prin luarea de braţ a idolului.

Ca orice altă formă de iubire, dragostea faţă de Irina a dezvoltat şi variante cu mult mai bolnave. Vara asta am întîlnit o formă suprem-patologică a acestei iubiri. Cineva a dorit să se identifice total cu Irina. De fapt, cu amintirile Irinei, pe care nu a ezitat să i le smulgă, aşa cum se smulgeau cu ferocitate măruntaie în filmul *Apocalypto*. Cineva a avut sîngele rece de a smulge inima Irinei şi, încă pulsîndă, să şi-o atîrne la piept, în chip de medalion, în chip de podoabă, în chip de rubin. Am descoperit această „bijuterie" absolut din întîmplare, strălucind fals şi dureros, la pieptul unei venerabile doamne, actriţa Rodica Mandache...

Îmi atrage atenţia un titlu din seria articolelor domniei sale: „Fantezie populară – Oul roşu în sîn poartă noroc". Nici că se putea un ghinion mai mare pentru doamna actriţă, autoare a acestui titlu inept. Sub titlu, recunosc instantaneu un lung pasaj din cartea Irinei Nicolau, *Ghidul sărbătorilor româneşti,* apărută la Humanitas în 1998. Oricine poate vedea tristele imagini în oglindă ale paginilor 80, 81 şi apoi croşetă la 94, 95, aşa cum îndrăzneşte să le reflecte, murdar, articolul din 6 aprilie 2007, semnat, cu toată onoarea de care dispune, de doamna Mandache. Textul Irinei începe aşa: „În copilăria mea, vitrina cofetăriei Capşa din Bucureşti expunea de Paşti, timp de o săptămînă, un ou de zahăr uriaş. Roz-albăstrui-verzui, plin de flori şi păsări, era atît de mare încît, multă vreme, mi-am închipuit că încap în el. Mergeam cu mama să-l vedem, ca la spectacol". Vă las plăcerea amară de a căuta transcrierea integrală în *Jurnalul naţional*. Doamna Mandache omite doar o propoziţie: „Prin sat trecea Cibinul". Este precaută, evită localizarea precisă, care, vai!, nu se potrivea cu geografia locului său de baştină şi ar fi putut s-o dea de gol în faţa celor care o cunosc mai bine şi ştiu că a copilărit pe malul altui rîu. De altfel, se poate vedea efortul de bijutier-artizan cu care face racordurile între lungile paragrafe furate.

Crezînd eu pe cuvînt reclama *Jurnalul naţional* – „Ziar vertical", dau mail-uri şi telefoane la redacţie, în speranţa că îşi vor spăla singuri obrazul şi o vor pune la punct pe ilustra colaboratoare care le-a dezonorat publicaţia prin furturi mizerabile. Nici o reacţie. Se pare că directorul publicaţiei, cel care odinioară se autointitula „Împărat al clipei", îmbătat de succesul unui talk-show astăzi aproape uitat, nu este acum cîtuşi de puţin deranjat să fie împărat peste plagiatul unei colaboratoare.

O să închei tot cu nişte vorbe academice ale lui Dan C. Mihăilescu, adaptînd formula cu care acesta i-a luat cîndva apărarea unui scriitor în mare vogă: „Jos labele de pe Irina Nicolau!".

Daniela CUTAŞ

Prietenii furtului intelectual

– cîteva observaţii personale –

Prin luna august răsfoiam o revistă academică de etică din România şi tocmai cînd mă bucuram că cineva argumentează exact la fel cum aş face-o eu, am avut surpriza să constat că realmente erau argumentele mele. Cuvînt cu cuvînt, paragraf cu paragraf, preluate dintr-un articol publicat de mine cu ceva timp în urmă în *Dilema veche*. Am sesizat atît reprezentanţii publicaţiei cu pricina, cît şi „autorii" şi redactorul-şef al *Dilemei vechi*. Din partea publicaţiei mi s-a răspuns că situaţia va fi analizată de urgenţă şi că revista se delimitează de frauda intelectuală. Ulterior am primit şi un mesaj de la unul dintre „autori" – articolul fusese semnat de două persoane, o doctorandă (care, se pare, nu a avut nici o contribuţie la... transcrierea articolului, însă era trecută ca prim-autor – este aşadar vorba de o superofertă, două forme de fraudă într-un singur articol) şi un masterand, doctor în ştiinţe. „Autorul" mi-a mărturisit că a crezut că, la rîndul meu, am copiat de undeva materialul respectiv, regreta că nu l-a „prelucrat suficient"; îşi cerea scuze că a omis să-mi menţioneze numele în lista de bibliografie şi că nu mi-a cerut permisiunea (de a-mi republica articolul). Dumnealui considera că ceea ce a făcut nu este condamnabil, întrucît popularizează idei.

M-am simţit flatată şi în acelaşi timp am fost decepţionată de faptul că, iată, oamenii chiar mă citesc, şi nu doar că mă citesc, dar se identifică atît de intens cu scriitura mea, încît şi-ar pune propriul nume (şi numele altor colegi) pe ea – şi o şi fac! Mai mult decît atît, articolul meu jurnalistic publicat într-o revistă culturală a fost promovat ca articol demn de o revistă academică de specialitate (acesta este un compliment şi la adresa *Dilemei vechi).*

Aş vrea să precizez cîteva chestiuni. În primul rînd, chiar dacă aş fi copiat materialul din altă sursă, acest lucru nu constituie un motiv pentru care altcineva devine îndreptăţit să copieze la rîndul său. În al doilea rînd, „prelucrarea" unui material constituie tot plagiat. În al treilea rînd, chiar dacă numele meu ar fi fost menţionat la bibliografie, tot plagiat ar fi fost, atîta vreme cît autorul nu semnala cu claritate *de unde şi pînă unde* ideile aparţin altcuiva. În al patrulea rînd, eu nu puteam acorda permisiunea ca articolul meu să fie republicat, pentru că prin contract am cedat acest drept *Dilemei vechi*. Singurul punct asupra căruia sînt de acord cu „autorul" este că popularizarea cunoaşterii este un lucru bun. Ori de cîte ori am publicat un articol, am făcut acest lucru pentru ca alţi oameni să aibă acces la el şi mă bucur că publicaţiile din România oferă acces liber la articolele mele. De asemenea, nu mi-aş dori ca acordul meu sau al publicaţiilor să fie necesar pentru ca cineva să ne poată cita.

Cercetare despre plagiat în universităţile româneşti

În anul 2005, sub coordonarea profesoarei Mihaela Miroiu, am colaborat la o cercetare în vederea realizării unui model de cod etic universitar (unii dintre dvs. poate îşi amintesc reacţiile publice generate de rezultatele acestei cercetări). Aproximativ 2500 de membri ai comunităţii academice au răspuns la chestionare, în 13 universităţi româneşti, publice şi private, mari şi mici, din Bucureşti şi din provincie, cu tradiţie şi tinere. Plagiatul nu a intrat în topul celor mai grave probleme etice din universităţi, din perspectiva respondenţilor studenţi, cadre didactice, cadre de conducere sau administrative. Este însă a treia problemă ca

gravitate din punctul de vedere al doctoranzilor. 56% dintre studenţii care au răspuns la chestionar nu ştiau dacă în facultatea lor existau standarde clare de citare şi parafrazare; 17% au răspuns că nu existau. 51% cunoşteau cazuri în care cadrele didactice au preluat paragrafe sau fragmente de la alţi autori, fără să îi citeze/parafrazeze, iar 54% cunoşteau cazuri în care colegi/colege ale lor au plagiat în referate. Dintre doctoranzi, 47% nu ştiau dacă în facultatea lor existau standarde clare de citare şi parafrazare; 18% au răspuns că nu existau. 33% cunoşteau cazuri în care colegii lor au plagiat în publicaţii sau cursuri. 25% cunoşteau cazuri în care doctoranzii au plagiat, iar 44% cunoşteau cazuri în care studenţii au plagiat.

Las la latitudinea cititorilor să decidă dacă aceste rezultate sînt sau nu grave. Eu garantez că sînt reale. Au fost de altfel confirmate prin rezultatele studiului realizat sub egida Fundaţiei Soros în 2007.

Referate studenţeşti

În ultimii ani am corectat cîteva sute de referate, întîi în România, apoi în Marea Britanie. Nu am făcut niciodată o acuzaţie de plagiat fără să aduc dovezi clare. În România, mi s-a întîmplat ca un student care a comis plagiat integral să mă caute să ceară explicaţii. Mi s-a făcut reclamaţie la decanat. Mi s-a reproşat că şi alţi colegi plagiaseră şi nu i-am „prins", ceea ce nu este corect. Unul dintre cele mai frecvente „contraargumente" a fost (cu exemple naţionale, cunoscute în presă) că şi profesorii plagiază şi nu păţesc nimic: deci, nu este corect ca studenţii să fie penalizaţi. Studenţii acuzaţi de plagiat mi-au mai spus şi că nu ştiau că nu este voie să realizeze compilaţii în referate sau să preia idei sau informaţii de la alţi autori, cîtă vreme le enumeră în bibliografia finală. Toate acestea deşi le explicasem de mai multe ori în timpul orelor de seminar în ce constă plagiatul, cum se citează/parafrazează, cum se evită plagiatul involuntar, care sînt penalizările. Pe parcursul semestrului le trimisesem mesaje e-mail în care repetam aceste informaţii. Am realizat un material despre plagiat care, în acel semestru, a fost postat pe pagina WEB a instituţiei şi care într-o formă mai elaborată a devenit parte din propunerea de cod etic menţionată mai sus.

Pe parcurs am avut reţineri: poate ar fi trebuit să fiu mai „înţelegătoare". La urma urmei, poate unii studenţi aşa au învăţat în şcoală că se procedează. Mi-am amintit că în anii din urmă mi s-a cerut de mai multe ori, de către diverse cunoştinţe, să „ajut" cîte un şcolar să „încropească" un referat pentru şcoală, i.e. să copieze de pe Internet. Copiii, care în cele din urmă au fost ajutaţi de persoane mai amabile decît mine, au luat note mari, iar această informaţie mi-a fost transmisă triumfător de către părinţii lor. Mi-am mai amintit şi că, pe vremea cînd eram elevă în şcoala generală, după multe note mici pentru încercările mele stîngace de a scrie „comentarii", am învăţat să le preiau din cărţi şi astfel am intrat în rîndul elevilor cu note medii sau mari la limba română. Mai mult decît atît, această *trecere* a avut ca martor un profesor universitar de limba română care, refuzînd să creadă că profesoara mea de la şcoală penalizează efortul şi recompensează frauda, mi-a dictat în întregime tema pentru următoarea oră de română, la nivelul la care aprecia dumnealui că ar scrie un elev de 13 ani. A luat nota 5.

Încerc să nu generalizez experienţa mea: poate foarte puţini părinţi îşi ajută copiii să fure, poate foarte puţini profesori apreciază frauda şi am avut ghinionul să fiu eleva unei astfel de profesoare. Mulţi dintre studenţii mei din România susţineau însă că au fost învăţaţi să procedeze astfel în şcoala generală şi liceu. Recent, au existat în spaţiul public avertizări în aceste privinţe, în urma rezultatelor testării naţionale în învăţămîntul preuniversitar şi chiar a examenelor de titularizare.

Pe alte meleaguri...

Din ianuarie 2006 pînă în august 2007 am corectat aproximativ două sute de referate şi cîteva zeci de dizertaţii în cadrul Universităţii din Manchester. Nu am descoperit nici un caz de plagiat. În această universitate, la înmatriculare fiecare student semnează o declaraţie în care i se explică ce este plagiatul şi prin care se angajează că a luat la cunoştinţă şi că nu va plagia. Fiecare referat – de patru mii de cuvinte, la universitar, şi cinci mii, la postuniversitar, obligatorii la toate cursurile – este corectat de două persoane, iar apoi, odată cu nota, studenţii primesc un raport formativ cu observaţiile primului corector. Corectorii au obligaţia să verifice fiecare (fiecare!) referat pe softul antiplagiat (www.submit.ac.uk) şi să semneze că au făcut acest lucru – apoi, referatele sînt reverificate prin sondaj de către evaluatori externi. Cazurile de plagiat sînt foarte rare şi ruşinoase. În perioada în care m-am aflat în Manchester, în departamentul în care lucram a fost identificat un singur caz. Studentul folosise pe larg în referat, printre alte materiale citate corect, o idee (care le fusese predată la curs) a unui profesor pe care a omis să-l citeze. Penalizarea a constat, pe lîngă reducerea notei, în imposibilitatea ca acel student (care altminteri avea rezultate bune) să poată obţine vreun fel de distincţii la absolvire. Această penalizare este foarte serioasă întrucît face foarte dificilă sau chiar imposibilă admiterea lui la vreun masterat, ca să nu mai vorbim de doctorat, în Marea Britanie (în vederea admiterii la masterat, majoritatea universităţilor din această ţară cer obţinerea cel puţin a unui „merit" la absolvirea facultăţii).

Iarăşi, nu vreau să generalizez.

Concluzii şi observaţii

În multe cazuri, studenţii români nu cred că fac ceva rău cînd plagiază, nu ştiu că este greşit să preiei ideile altcuiva fără să precizezi clar de unde pînă unde şi sursa exactă. Atunci cînd înţeleg că fac ceva greşit (de exemplu cînd plagiază integral dintr-o sursă), li se pare fie o dovadă de curaj, fie de revoltă faţă de „sistem". Faptul că au existat profesori despre care s-a dovedit că au comis furt intelectual de tipul *copy/paste* şi totuşi (eventual, după o vreme) şi-au continuat activitatea universitară, pe de o parte încurajează studenţii predispuşi către „scurtături", iar pe de altă parte îi face să se simtă nedreptăţiţi atunci cînd sînt penalizaţi.

În majoritatea universităţilor fie nu există cursuri de redactare academică, fie acestea nu sînt luate în serios. Dacă, în aceste condiţii, în cazul studenţilor uneori se pot găsi scuze parţiale – referenţieri insuficiente, aderenţa inocentă la ideile altui autor, ignoranţa în privinţa a ce este permis şi ce nu, pe scurt, plagiat involuntar –, furtul intelectual este (sau ar trebui să fie) scandalos în rîndul studenţilor postuniversitari, al doctoranzilor, cadrelor didactice şi cercetătorilor. Corect ar fi ca penalizările să fie cu atît mai serioase cu cît cei vinovaţi sînt mai avansaţi în periplul lor academic sau de cercetare. Aceasta deoarece este mai greu de crezut că un masterand nu înţelege în ce constă plagiatul, decît un student de 19 ani, în anul întîi ~~universitar.~~ Orice masterand a trecut (deocamdată) prin cel puţin patru ani de facultate: este oare posibil să fie ignorant în privinţa standardelor minime de cercetare academică? Doctoranzii (cel puţin unii) şi cadrele didactice universitare predau altor oameni şi – se presupune – au fost (printre) cei mai buni dintre studenţi.

Am trăit în două lumi, în care acelaşi comportament trezeşte reacţii dramatic diferite. În România, deşi nu am fost nici pe departe o evaluatoare dură, am fost avertizată (de către studenţi, colegi din alte universităţi, foşti colegi de facultate) că sînt prea pretenţioasă „cu regulile". În Marea Britanie eram considerată printre cei mai generoşi evaluatori, iar colegii din Manchester nu m-ar da exemplu de rigoare exagerată sau de rigiditate. În România însă chiar şi în familie mi s-a reproşat, în legătură cu poveştile relatate mai sus, că nu am avut „înţelegere" şi „bunăvoinţă". Dacă cele relatate aici sînt tot o dovadă a specificităţii superioare româneşti, care ar trebui să îmi provoace emoţii patriotice, eu nu mai am nici un comentariu. În calitate de „plecată" din ţară – vor gîndi, poate, unii cititori – nici nu ar trebui să am.

Adela GRECEANU

Ceva între copie şi original

La 21 de ani devine maestru al ghildei pictorilor din Anvers. Doi ani mai tîrziu pleacă să lucreze în Italia. La 26 de ani este ambasador la curtea Spaniei. La 29 de ani se întoarce la Anvers ca pictor de curte. Sîntem la începutul secolului al XVII-lea. Deja este atît de renumit, încît în Europa circulă numeroase cópii gravate după picturile sale. Cópii mai mult sau mai puţin reuşite. Izbuteşte cu mari eforturi să obţină exclusivitate asupra reproducerilor după operele sale, un fel de copyright, *pentru şapte ani. Atunci începe Pieter Paul Rubens să lucreze cu cei mai buni gravori ai epocii. La Muzeul Naţional de Artă al României mai sînt încă expuse 28 dintre lucrările maeştrilor gravori din atelierul lui Rubens.*

S-a întîmplat, de-a lungul istoriei acestei arte, ca gravura, în funcţie de atelierul unde era executată, să se apropie mai mult sau mai puţin de original şi să-şi cîştige uneori un statut superior decît acela de simplă reproducere. Este cazul unui autoportret al lui Rubens care, deşi nu a fost accesibil publicului fiindcă era în proprietatea regelui Angliei, este, totuşi, cel mai cunoscut dintre autoportretele sale. Şi asta datorită unei gravuri după celebra pînză executată de principalul artist din atelierul lui Rubens, Paulus Pontius. La Muzeul Naţional de Artă al României poate fi văzută o copie a copiei acestui autoportret, semnată de Carlo Gregori. Astfel, gravura este în cele din urmă ceva între cópie şi original.

Expoziţia de la MNAR este găzduită de două săli mici şi este organizată pe temele ce definesc în mare creaţia lui Rubens: religie, mitologie, portret, peisaj. Binecunoscuta expresie „forme rubensiene“ poate fi folosită cu brio şi în legătură cu îngerii, dar şi cu Silen beat, cu Hercule, dar şi cu Helena Fourment şi fiul său, toate – figuri ce apar în expoziţie. Cît am vizitat cele două săli m-am întrebat ce-ar fi fost Rubens dacă s-ar fi născut în zilele noastre? M-am întrebat şi ce anume din arta lui răzbate pînă la noi. (Nu mă pot abţine, trebuie să spun cum o doamnă care vizita expoziţia i-a spus celei care o însoţea: „Dar ce lambriuri frumoase, dragă!“). Poate un detaliu, un gest mărunt... Greu de găsit. Asupra detaliului se răsfrînge ceva din măreţia personajelor principale. Aici totul e adus în faţă, pompat în ochii vizitatorului. Nimic subtil, nimic lăsat la voia întîmplării. Totul e clar, riscul de a nu pricepe e minim. Dacă mai ştii şi puţină mitologie, citeşti fără efort mesajul pe de-a-ntregul. Arta plastică e privire. Rubens cuprinde în aceeaşi privire sumedenie de detalii care astfel capătă aceeaşi valoare pe pînza lui. Ca şi cum totul ar fi în prim-plan. Ce-i mai spune astăzi Rubens privitorului obişnuit? Că atunci arta era limpede şi-l punea pe om în centrul universului. În ceea ce-l priveşte, arta lui începe şi se termină cu el, chiar dacă l-au continuat maeştrii gravori. Cred că Rubens înseamnă azi doar Rubens. Nici mai mult, dar nici mai puţin.

Cristina MODREANU

Mic dejun la Edinburgh

A fost nevoie să ajung la Festivalul de la Edinburgh ca să aflu că o trupă de teatru a fost arestată în Belarus, cu tot cu spectatori, în mijlocul unui spectacol. Dramaturgul Mark Ravenhill *(Shopping and Fucking, Some Explicit Polaroids, Faust is Dead)* a făcut anunţul înainte de o lectură cu o piesă a lui şi i-a îndemnat pe cei de faţă să protesteze (o fac şi eu aici). În fiecare dimineaţă, timp de 17 zile, Ravenhill a prezentat în premieră în Fringe piese de 30 de minute scrise cu numai o zi în urmă, repetate seara cu actorii de la Paines Plough care i-au comisionat acest proiect. Gazdele de la Traverse Theatre au numit proiectul „Ravenhill for Breakfast“, iar titlul era nu numai o bună găselniţă de marketing, menită să-l vîndă „pe tavă“ pe unul dintre cei mai „tari“ dramaturgi ai momentului, ci şi o plină de acurateţe descriere a efectului pe care îl aveau asupra spectatorilor aceste texte, foarte bine construite, tratînd fără menajamente subiectul *hot* al terorismului, în multiplele lui manifestări. Cu o cafea şi un sandwich în mînă intrai în sala de spectacol şi aveai parte de o abruptă introducere de dimineaţă la lumea în care trăim, un fel de revistă a presei avînd în plus „carnea“ personajelor despre care se vorbeşte în articole. Un duş cu apa rece a realităţii.

Apropo de apă, e greu de crezut că mai e ceva nou de aflat despre ea. Şi totuşi, am văzut la sfîrşit de august la Edinburgh un spectacol despre apă, pur şi simplu, dar şi, implicit, despre prezenţa ei magică în viaţa noastră (noi, cei care ne-am obişnuit să o risipim, să n-o băgăm în seamă, ba uneori chiar să ne batem joc de ea, uitînd cîtor oameni le lipseşte). Şi cîte se pot întîmpla cu apa şi în preajma ei! Se poate dansa în apă, se pot spune versuri (în şi despre ea), se poate sculpta în ea, dacă îngheaţă, se poate explica într-un *sketch* comic care îi este structura şi se poate observa cu această ocazie că felul în care atomii se asociază între ei seamănă cu relaţiile dintre oameni. Nu trebuia decît să te muţi în fiecare dintre spaţiile bizarei case-instalaţii în care se joacă spectacolul *A Few Little Drops (Cîteva picături)*, produs de Volcano Theatre, ca să asişti la toate aceste experienţe „acvatice“. Şi ştiu că unii sînt deja agasaţi de curentul pro-mediu, dar apa chiar merită ceva mai multă atenţie din partea noastră.

Considerat de *The Guardian* ca „de neratat“, spectacolul trupei Stan's Cafe, intitulat enigmatic *The Cleansing of Constance Brown (Purificarea Constanţei Brown)*, este construit după o reţetă care aruncă în aer orice urmă de convenţie teatrală, demonstrînd „cu probe“, ca într-un adevărat proces, că nu e nevoie nici de cuvinte, nici de relaţii elaborate între personaje, nici de psihologie pentru un bun spectacol de teatru. Această înşiruire de cadre cinematografice, decupate extrem de alert, aproape năucitoare în succesiunea lor, mai ales că te trimit la epoci diferite, îi ţine conectaţi pe spectatori, care privesc totul cu sufletul la gură. Tonusul spectacolului e incredibil, tensiunea creată – la fel, iar suspansul îţi întinde atenţia ca pe un elastic. Spaţiul în care apar şi dispar ca de niciunde personajele (nu mai puţin de 72, jucate de numai 7 actori, care se rotesc între ei asemeni rotiţelor unui mecanism perfect) este de fapt un culoar lung, negru, cu uşi de ambele părţi, care se transformă radical de la o scenă la alta, proiectîndu-te în altă dimensiune de fiecare dată. La final, după ce ai trecut prin istorie ca printr-un labirint – din casele epocii victoriene pînă în lagărele americane pentru deţinuţi –, luat ca de un vîrtej, trebuie să părăseşti locul chiar prin mijlocul decorului. Forţa iluziei devine evidentă atunci cînd ea se risipeşte şi constaţi că totul e instalat în mijlocul unei biserici vechi. Cînd membrii echipei din spatele actorilor îţi zîmbesc, citind probabil uimirea de pe chipul tău, te simţi deodată ca un copil care tocmai a aflat că Moş Crăciun nu există, luînd, totuşi, în sinea lui, decizia că nu va înceta să-l aştepte în fiecare an.

Daria GHIU

Cu arta prin Bucureşti

„Spaţiul Public Bucureşti“ (www.spatiul-public.ro) – platformă pentru discuţii, dezbateri şi acţiuni artistice, suită de evenimente curatoriată de către Marius Babias şi Sabine Hentzsch şi coordonată de Raluca Voinea. Acum mai bine de o săptămînă, la sediul Ordinului Arhitecţilor din Bucureşti a avut loc lansarea unei noi etape a proiectului. În cele două zile de week-end, am traversat un Bucureşti mai mult sau mai puţin familiar, „forţîndu-i“ pe locuitori să reacţioneze, să devină participanţi activi şi observatori, să (se) întrebe, să vadă ceea ce ignoră în viaţa de zi cu zi. În prologul deambulării artistice colective, Marius Babias a punctat obiectivele acestui proiect: cele două zile de performance*-uri şi acţiuni artistice ar trebui să trezească interesul locuitorilor faţă de spaţiul public, pe care arta contemporană îşi propune, în acelaşi timp, să-l exploateze şi să-l regenereze, sensibilizînd societatea faţă de propriile probleme.*

Monument Istorie/Isterie 2 (Dan Perjovschi)

Sîmbătă, 15 septembrie, ora 16, Piaţa Universităţii, chiar în locul unde „s-a murit pentru libertate“. Monumentul lui Perjovschi nu este unul clasic, din piatră, bronz sau marmură, ci uman: artistul se foloseşte de oameni, de propriul său trup, dar reduce la minimum anatomia umană, creînd două embleme (intelectualul, studentul, *inteligenţia vs* clasa muncitoare), două corpuri în poziţie de „stană de piatră“. Timp de o săptămînă am putut fi cu toţii spectatorii statuii vivante a lui Perjovschi.

I'm sick of art museums *(Lia Perjovschi)*

Sîmbătă, ora 17,30, Universitatea de Arte, Bucureşti, „Contemporary Art Archive/Center for Art Analysis“ – pentru o săptămînă, atelierul-muzeu propriu-arhivă – o cămăruţă înghesuită, cu dosare, reviste, pătrat negru de Malevich şi pînză tăiată de Fontana, calculator – şi-a aşteptat vizitatorii-detectivi.

Nişte instituţii-vagon (Daniel Knorr)

Sîmbătă, ora 19. Ne întîlnim cu toţii lîngă gară, să luăm tramvaiul 31, dar nu ca să mergem către următorul eveniment, „Public Art“, venim aici, ci chiar pentru tramvaie, să ne suim în ele, să urmărim reacţii. Să ne suim în „BOR“ sau să ne lăsăm luaţi de către „Armată“? Proiectul lui Daniel Knorr provoacă rîsete, mirare: artistul a îmbrăcat patru tramvaie obişnuite în simbolurile a patru instituţii importante. Urcăm în „Biserică“, apoi în „Crucea Roşie“ şi în „Poliţie“, pe care scrie mare „Siguranţă şi încredere“. Oamenii nu înţeleg nimic, ezită să se urce, unii glumesc şi „se predau“. Tramvaiele *instituţionalizate* ale lui Knorr circulă încă pe liniile 31 şi 32.

Project Space *(H.arta)*

Duminică începe devreme, la ora 11, tot la sediul Ordinului Arhitecţilor. Grupul H.arta va organiza aici, timp de o lună, în fiecare zi, evenimente grupate în jurul a patru mari teme: postcomunism, feminism, educaţie şi display. Aflu că ţara noastră e singurul loc în care pentru o acţiune publică ai nevoie de autorizaţie. Programul H.arta a continuat pe parcursul întregii zile, dar noi ne-am îndreptat către Drumul Jilavei.

„O adunare cvasifunerară“ (Şerban Sturdza, Virgil Scripcariu)

În iunie anul trecut, o livadă de 419 pomi din Berceni a fost distrusă, pentru a fi construit un magazin, copacii au fost recuperaţi de către Şerban Sturdza şi Virgil Scripcariu şi găzduiţi pentru un an într-o curte mare. Anul a trecut. Ce se va face acum? Conform legii, 419 pomi tăiaţi înseamnă obligaţia de a planta 1676 de copaci (pentru fiecare pom tăiat, patru plantaţi), dar nu undeva pe Şoseaua de Centură, ci în Bucureşti, prin crearea unui parc: spaţiul public bucureştean este privat de zonele verzi, tot mai rare. Ne aflăm la o „adunare cvasifunerară“, printre copaci morţi, cu forme ciudate, de fiinţe, cu chip şi expresie, pe care artiştii ar dori să-i transforme în obiecte artistice, creînd un parc al lor.

„Ţara mea este cea mai frumoasă ţară din lume“ (Nicoleta Esinencu)

Ne-am reîntînit cu toţii la ora 16 la „Punctul de colectare fier vechi“ de pe strada Lizeanu. Copilaşii de romi se agită în jurul nostru, aşteaptă piesa, ştiu deja ce se va întîmpla – mama uneia dintre fetiţe joacă în piesă. Îşi joacă propriul rol. „Ţara mea e cea mai frumoasă din lumeeeee“, „ţara mea cumpărăăăăm“. Apoi ies din curte şi pornesc pe traseul zilnic de colectare a fierului, prin spatele blocurilor. Noi îi urmărim, ei continuă să strige, „propun ca ziua de luni să fie zi de ură împotriva ţiganilor“. Piesa s-a ţinut zilnic, au fost zile de ură împotriva maghiarilor, a ruşilor, a bulgarilor, a nemţilor... „Propun să plătim o ţară unde să emigreze toţi cei care nu au sîngele nostru“... Oamenii ies la geamuri, ne întreabă despre ce e vorba, dar nu vor să se alăture, încă, artei nomade. Nu ne rămîne decît să sperăm că vor descoperi cît mai curînd prietenia, bunele intenţii şi dorinţa artei de a le curăţa vieţile.

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Sentimentul naţional al binelui

De la o vreme, primesc tot mai des pe e-mail, de la persoane prieten(oas)e, mesaje conţinînd imagini minunate (flori, peisaje sau animale, de regulă), muzici relaxante şi, mai ales, sfaturi înţelepte despre viaţă, dragoste, familie, „gestionarea" carierei – relaţiile cu alţii, în general. Scopul lor, declarat explicit ori deductibil, este acela de a-i produce destinatarului plăcere, bucurie, de a-l îndemna la reflecţie, de a-l ajuta să se împace cu sine şi cu semenii mai mult sau mai puţin insuportabili din jur. Recunosc că, în ceea ce mă priveşte, ele funcţionează; pînă la un punct, oricum. (Enervante, în schimb, sînt mesajele care, după modelul din copilărie al „lanţului Sfîntului Anton", îţi cer în final să le expediezi mai departe unui număr de cunoscuţi, promiţîndu-ţi toate fericirile din lume, dacă te execuţi, şi ameninţîndu-te, dimpotrivă, cu tot soiul de calamităţi, dacă nu o faci.) În plus, citesc pe un site american foarte serios, dedicat sănătăţii şi, în genere, stării de *well-being*, că, de pildă, filmuleţele cu sau fotografiile de *pets* (căţei, pisici, poate că şi papgali, peşti ori, de ce nu?, şerpi) nu sînt doar amuzante şi simpatice, dar sînt şi responsabile – constatare ştiinţifică! – de sporirea producţiei cerebrale de endorfine, serotonină şi alţi furnizori interni de fericire. Ori, măcar, mulţumire.

Acesta este, de fapt, şi scopul ultim – sau prim, sau amîndouă – al artei. Dacă punem între paranteze mofturile şi ifosele de dată, istoric vorbind, recentă privitoare la rolul şi misiunea artei şi artistului ş.a.m.d., dacă uităm şi preţul la care s-au ridicat, în timp, feluritele specimene ale creativităţii umane (lucrările plastice, de pildă), avem şanse să ne amintim că, la urma urmei, pictura, muzica, literatura, teatrul, dansul, sculptura, filmul s-au născut din impulsul unor oameni de a le „vorbi" celorlalţi despre realitatea comună, într-un mod care să declanşeze bucurie, încîntare, satisfacţie, sursa acestor sentimente fiind, pe de o parte, înfăţişarea nouă, surprinzătoare sau pur şi simplu agreabilă a respectivului segment de realitate în opera de artă şi, pe de altă parte, îndemînarea în sine a artistului. Indiferent care a fost sentimentul aflat la originea unei cărţi, a unei statui, a unei bucăţi muzicale, indiferent, altfel spus, dacă artistul era vesel ori trist, sătul ori flămînd, proaspăt îndrăgostit ori tocmai abandonat, calm ori furios, mulţumit ori revoltat – ba, aş îndrăzni să zic, indiferent dacă dorea acest lucru ori exact contariul lui, deşi, cred eu, gîndul rău nu e cu adevărat rodnic şi, oricum, rodul său nu are viaţă lungă –, creaţia lui urma să exercite, într-un fel sau altul, un efect pozitiv asupra receptorului. Indiferent de „conţinutul" propriu-zis al acestei creaţii. Lăsînd deoparte exemplul prea frecventat al tragediilor antice, unde mulţimea de întîmplări teribile, abominabile etc. avea ca intenţie declarată „purificarea" sufletească a spectatorului (faimosul *katharsis),* şi oprindu-ne la cea mai cunoscută, probabil, piesă de teatru a tuturor timpurilor, *Hamlet*, descoperim că, în ciuda morţii eroului, la final, „mesajul" transmis de Shakespeare este, simplu spus, unul tonic: prinţul i-a pedepsit pe toţi cei vinovaţi de uciderea tatălui său şi de „putreziciunea" din Danemarca şi dispare, la rîndul lui, ca ultim vlăstar bolnav (întrucît vinovat, totuşi, de a fi provocat moarte) al acestei lumi bolnave. „Grila" poate fi aplicată oricărui produs artistic superior, cu acelaşi rezultat.

Această deschidere spre lumină, această finalitate esenţialmente optimistă, această *bună voinţă*, adică voire de bine, este ceea ce lipseşte din covîrşitoarea majoritate a pieselor româneşti noi. Pe urmele unor modele literare şi cinematografice (mai ales autohtone) aducătoare de laude, aplauze şi bani, tinerii noştri dramaturgi construiesc, alături de cel real, căruia îi face sumbru ecou, un univers întunecat, nu atît trist cît întristător, populat aproape în exclusivitate de monştri morali, furnicînd de făptuiri odioase şi lipsit de orice umbră de speranţă, un univers unde rarele fiinţe necorupte sfîrşesc jalnic şi fără urmări şi unde nu există nimic care să anunţe, fie şi în viitorul cel mai îndepărtat, o eventuală redempţiune. Mai mult, spectacolele a numeroşi regizori români contemporani, deşi au ca punct de plecare texte din marea literatură dramatică, în care, cum spuneam, viziunea stenică este întotdeauna prezentă, converg spre aceeaşi „estetică" a urîtului, a mizeriei (materiale şi spirituale) fără leac, a deprimării şi dezolării.

Am mai vorbit aici despre această (cum să-i zic?) pornire morbidă. Fără îndoială, viaţa de azi din România oferă destule argumente în favoarea ei – de n-ar fi să ne gîndim decît la acel fioros *slide-show* care circulă, şi el, pe mail-uri sub denumirea „Welcome to Romania!" sau „Bun-venit în România!" şi pe care, privindu-l, te poţi dezgusta prompt dar temeinic de ţară şi cu deosebire de locuitorii ei. Totuşi, explicaţia aceasta nu mi se pare suficientă. La urma urmei, Rusia lui Dostoievski – care, să nu uităm, scăpase „la mustaţă" de codamnarea la moarte prin execuţie – nu arăta, inclusiv în romanele lui, mult mai încurajator. Cu toate astea, cînd îţi aminteşti de *Fraţii Karamazov* nu scîrba te cuprinde. Dar poate că acesta e răspunsul: de *Fraţii Karamazov* îţi aminteşti.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Întoarcerea extratereştrilor

● **Chemical Brothers, *We Are the Night*, Astralwerks, 2007.**

Cunoaşteţi imaginea de prin filme: cerul se întunecă, apoi devine o mare sîngerie brăzdată eventual de fulgere, cimpanzeii amuţesc prin laboratoare, iar peste lume se lasă o noapte ireală. E momentul acela, în general fatidic, în care, înconjurată de luminiţe fistichii şi de o muzică spectrală, farfuria zburătoare catadicseşte să se arate cetăţenilor americani. Dacă unii o aplaudă, iar alţii înmărmuresc e, în definitiv, treaba lor şi a scenariştilor. Important este că obiectul există şi nimănui nu-i e îngăduit să se plictisească. Ar fi şi culmea! În fond, în afara unor fenomene neidentificate, trebuie să recunoaştem că nu avem acces în fiecare zi la o astfel de panoramă măreaţă. Ce-ar fi, aşadar, să ne închipuim că lucrurile evadează din ficţiunea lor şi că, pe nepusă masă, să spunem chiar în această zi cuminte de sfîrşit de septembrie, cerul se întunecă, cimpanzeii amuţesc prin laboratoare etc. etc., şi noi, ăştia de aici, dăm nas în nas cu ditamai farfuria zburătoare? Hm? Eu, unul, vă spun sincer, aş uita de toate filmele pe care le-am văzut şi m-aş cruci ore întregi mai ceva ca la o girafă de pe Bulevardul Unirii. (Din ciclul: girafe mai poţi vedea, dar o farfurie zburătoare ba.) Şi pentru că realitatea nu seamănă întotdeauna cu filmul, ar fi de dorit ca, odată aterizaţi, extratereştrii să ne salute respectuos după tipicul lor, să facă exerciţii de dezmorţire, apoi, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat, să se suie în hardughia lor şi să se întoarcă de unde au venit, punct. Imaginaţi-vă cîte talk-show-uri OTV ne-ar umple nopţile sau cît de fericit ar fi preşedintele nostru după o asemenea ispravă! Dar să lăsăm! Ideea e că omuleţii ăia şi grozăvia lor zburătoare s-ar mai întoarce din cînd în cînd, afabili şi spectaculoşi, să spunem nu o dată sau de două ori, ci – să fim bine înţeleşi – de şase ori în cap. Dacă prima oară vom fi buimăciţi, iar a doua – surescitaţi, dacă a treia oară vom fi încîntaţi, iar a patra – zîmbitori, dacă a cincea vom da binevoitori din cap, a şasea oară ne paşte cu siguranţă blazarea. OK: avem de-a face cu nişte chestiuni de a căror existenţă ne îndoiam amarnic, e în regulă că au fost atît de bine intenţionaţi încît să ne dea bineţe, e de folos că sînt diferiţi şi ne fac pe plac, dar, dacă nu apar repede cu ceva nou, a şaptea oară au toate şansele să-i uităm definitiv. Ideea e – şi s-ar putea găsi vreun intelectual să le explice – că noi, ăştia de pe aici, avem tendinţa de a omologa orice bizarerie a naturii drept fapt divers, dacă nu ca banalitate lucie. Pe scurt: ne obişnuim repede. Iar la pachet cu obişnuinţa se găseşte şi plictiseala. Aşa că, nu mi-o luaţi în nume de rău, dar nu văd de ce cu Chemical Brothers nu s-ar întîmpla la fel. Cînd au apărut, în 1995, cu *Exit Planet Dust,* toţi cunoscătorii s-au repezit să le cînte osanale pentru nonşalanţa cu care au plantat fibre de rock and roll în textura electrică simandicoasă. În 1997, odată cu *Dig Your Own Hole,* Tom Rowlands şi Ed Simons erau adevăraţi eroi ai postmodernităţii în muzică: sunetele şi stilurile alcătuiau un adevărat melanj, energia ţinea loc de aripi, „Block Rockin' Beats" pulveriza ringurile de dans, iar formaţia primea un binemeritat brevet de inventator. În 1999, *Surrender* ţinea să mai cizeleze din conflicte, iar cetăţenii înclinau respectuos din cap. Ei bine, în 2002 foarte puţină lume s-a grăbit să le urmeze îndemnul *Come with Us* şi se părea că, odată cu începutul unui nou secol, Chemical Brothers alunecă încet şi sigur spre uitare. S-au împotrivit pe moment cu *Push the Button.* De atunci însă au trecut doi ani, iar *We Are the Night,* în ciuda luminiţelor fistichii şi a muzicii acidulate, nu poate să nu ţină seama de adevărul crud: Chemical Brothers se află pe muchia subţire ce-i desparte de dispariţia completă. Dacă n-aveţi treabă cu astfel de teorii şi nu vă aplecaţi urechea spre clevetelile mărunte, veţi descoperi însă că magia e tot acolo, iar Tom Rowlands şi Ed Simons au rămas pe mai departe nişte extratereştri. Problema este că din 1995 pînă acum a trecut mai bine de un deceniu şi că, la felul cum sîntem construiţi, ne obişnuim repede pînă şi cu farfuriile zburătoare.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Frédéric Beigbeder, *Iartă-mă!... Ajută-mă!...*, traducere din limba franceză de Doru Mareş, Editura Pandora M, 2007.**

Frédéric Beigbeder reuşeşte în romanele sale să împrumute, cameleonic, pastelurile mediului, pentru a le da, prin vocea personajelor, o strălucire de Broadway.

De astă dată, locul în care e pus să evolueze protagonistul romanului va fi Rusia. Parizianul Octave Parango, fostul redactor publicitar pe care îl cunoaşteţi din *99 Francs (199.000 de lei),* apare acum la Moscova ca recrutor de manechine, misiunea sa fiind de a găsi un top-model pentru campania publicitară a firmei Ideal, „liderul mondial al industriei cosmetice". Şi ce va face Octave? Îşi va îmbrăca în tradiţionalele „culori" ruseşti propriile nevroze, plus criza bărbatului ajuns la patruzeci de ani, plus binecunoscuta-i degringoladă orgiastică, şi va avea grijă, potrivit bunului său obicei, să sclipească retoric în toate.

Ofurile personajului nu sînt tocmai o noutate – ele alcătuiesc acea criză identitară pe care o traversau şi protagoniştii unor romane mai „de tinereţe" ale lui Beigbeder, precum *Dragostea durează trei ani* sau *Memoriile unui tînăr ţicnit,* semn că şi la treizeci de ani poţi avea patruzeci, sau viceversa. Nouă cu adevărat este „cromatica" rusească imprimată poveştii de acum. Brusc, lucrurile încep să fie discutate în orizontul credinţei, se găseşte timp pentru contemplarea cîte unui colţ de natură, referinţele mondene lasă loc unuia sau altuia dintre clasicii ruşi, rătăcirile hedoniste ale protagonistului capătă aura unei metafizici pătimaşe, romanul însuşi fiind construit sub forma unei spovedanii.

Personajul lui Beigbeder, delegat de obicei să speculeze literar frivolitatea, e prins de astă dată sub o lumină provocator de gravă. Paietele lui *dandiste* vor străluci şi aici, bineînţeles. Cartea e plină de maxime seducătoare – chiar dacă cinice, adeseori – privind lumea de „drogaţi ai dorinţei" prin care se mişcă protagonistul, o lume a „manechinatului" sinonimă cu *pornostroika* şi cu *stahanovismul sexual* (cum ar zice Maurice T. Maschino, autorul unui studiu – citit, probabil, şi de Beigbeder – asupra moravurilor erotice ruseşti, în anii de deschidere ai glasnostului). Numai că totul este virat acum înspre o iscodire rusească a sinelui.

Plus cea mai cameleonică întrebare cu putinţă: „Cine *nu* mai sînt?".

Marius CHIVU

feedbook

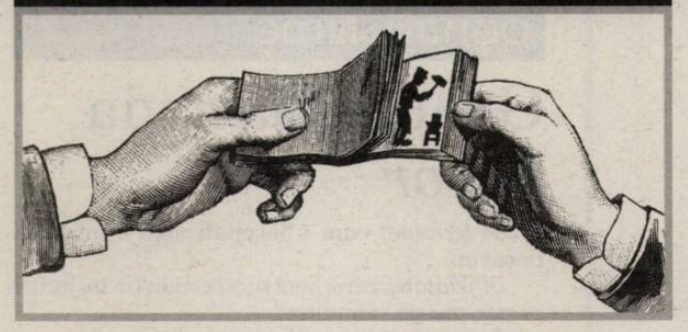

Istoria (parţială) a plagiatului

● **Alexandru Dobrescu, *Corsarii minţii. Istoria ilustrată a plagiatului la români. Vol. 1*, Editura Emolis, 2007.**

O istorie a plagiatului, în mod fatal parţială, atîta timp cît nu există o metodă de lucru, cît de „nedreaptă" poate fi, în fond? De vreme ce au recurs la plagiat deopotrivă mediocri şi spirite elevate, merită făcută o distincţie – şi bazată pe ce anume? – între unii şi alţii? Dacă factorul deconspirator este, în fond, hazardul, există, totuşi, vreo diferenţă valorică între plagiatele dovedite şi altele posibile, nici măcar bănuite? În ce măsură un plagiat parţial îşi pierde orice urmă de originalitate şi cum mai poate fi aceasta cuantificată? Există capete diferite de acuzare pentru plagiatul unei fraze şi pentru plagiatul unei întregi lucrări? Şi, în acest caz, cum poate fi separată premeditarea de neatenţie? Dat fiind că meşteşugul literar nu se poate învăţa decît în proximitatea maeştrilor, nu este oare plagiatul o fatalitate a începuturilor culturilor mici? Cam acestea sînt întrebările pe care mi le-am pus citind prefaţa calofilă a lui Alexandru Dobrescu, un cercetător meticulos şi foarte harnic, ce a dat alte două cărţi de istorie literară remarcabile: *Detractorii lui Eminescu* şi *Maiorescu şi maioriscienii,* şi care merită toată lauda pentru munca depusă la acest prim volum. Alexandru Dobrescu ţine să precizeze că nu intenţionează o „vînătoare de vrăjitoare", deşi avertizează că anumite reputaţii vor avea de suferit, iar această elegantă atitudine este susţinută de tonul echilibrat, cel mult ironic, şi, mai ales, de felul în care se abţine de a da verdicte morale. Cercetătorul expune dificultatea de abordare a temei, arată o oarecare înţelegere pentru „o artă atît de pe nedrept dispreţuită", ba chiar îşi dedică volumul plagiatorilor încă neprinşi pentru care mărturiseşte, nu fără fină ironie, că are o „sinceră" admiraţie.

Dincolo de cazurile concrete de plagiat ale căror demonstraţii nu mai lasă loc nici unui dubiu, m-au interesat în special cele cîteva consideraţii cvasiteoretice pe care Alexandru Dobrescu le face în urma studierii atît de amănunţite a subiectului. Cercetătorul nu se erijează în teoretician pentru a discuta valenţele „ambiguităţilor textuale", chestiunea intertextualităţii, a palimsestului ori a resemnificării (nici textele acestui prim volum, din patru proiectate, nu se pretează la asemenea abordări), dar cele cîteva concluzii merită reţinute. Rod al hazardului, plagiatul dă naştere la un şir de dileme: descoperirea a două fraze identice la doi autori diferiţi nu exclude existenţa unei a treia, abia aceea adevărata sursă; formularea ce speculează „disponibilităţile sinonimiei" nu exclude împrumutul direct, la fel cum nu e sigur că dispunerea incriminatorie pe două coloane a două fraze cvasiidentice nu forţează, cu rea intenţie, descendenţa uneia din cealaltă şi, supremă ironie, nu e exclus ca acela care deconspiră plagiatul să nu fie el însuşi exersat în această îndeletnicire. Apoi, remarcă Alexandru Dobrescu, contrar vechimii, plagiatul nu are evoluţie, este la fel dintotdeauna, doar plagiatorii se schimbă.

Acest prim volum, organizat cronologic şi tematic, se ocupă de plagiatorii neliterari – cronicarii, savanţii, predicatorii, traducătorii şi juriştii – de pînă la 1870. Înainte de a-i „denunţa", Alexandru Dobrescu formulează două probleme fundamentale pentru înţelegerea contextului şi de care trebuie ţinut cont într-o discuţie despre plagiatul din acea epocă: în primul rînd, limba română nu avea suficiente posibilităţi de exprimare, cronicarii, cel puţin, fiind nevoiţi să împrumute tiparele omologilor latini, greci, slavi sau poloni, imitaţia fiind, de fapt, un compromis necesar dezvoltării limbii; şi, în al doilea rînd, conştiinţa proprietăţii intelectuale nu era atît de acută. Aşa se explică nenumăratele plagiate în serie la cronicarii noştri care, inspirîndu-se la greu din sintezele altora, mimau perfect erudiţia; din cronicile lor (acte de naştere ale limbii române literare) rămînînd, la urma urmei, foarte puţine lucruri originale: Miron Costin plagiind din Nicolae Costin care plagiase, printre alţii, şi din Grigore Ureche, care plagiase, printre alţii, şi din Azarie, care plagiase din Konstantinos Manasses – aceasta fiind cea mai lungă serie detectată de mine în primul capitol unde ni se arată cum, într-adevăr, cărţile chiar se fac din cărţi.

Capitolul „Savanţii" este şi cel mai spectaculos: Cantemir, Bălcescu, Alecu Russo, Bolintineanu, Dimitrie Brândză (primul botanist român, plagiind după un francez articolul „Doctrina carnivolităţii plantelor"), dar, mai ales, Nicolae Milescu şi Titu Maiorescu. Trimis şi plătit de ţarul Aleksei Mihailovici în China pentru a stabili legături diplomatice şi comerciale şi pentru a descrie în detaliu teritoriile imperiului asiatic, Milescu Spătarul traduce şi rezumă un atlas al italianului Martino Martini, „fără să pună nimic de la el" şi căruia îi dă titlul *Jurnal de călătorie în China*. „Însărcinat să exploreze China şi să facă o descriere obiectivă, ştiinţifică, solul ţarului a scris un raport bizuit doar pe explorarea cărţilor", după cum spune cu haz Alexandru Dobrescu. Căci cu adevărat trist este felul în care C-tin C. Giurescu şi Dan Horia Mazilu au ales să mistifice acest plagiat. Lucru încercat şi de unii contemporani ai lui Titu Maiorescu, cel care a „împrumutat" din esteticianul Fr. Th. Vischer şi chiar din John Stuart Mill, şi a cărui acuzaţie de plagiat, semnată de Aron Densuşianu în 1867, este prima consemnată în cultura noastră. (Legea proprietăţii literare şi artistice fusese promulgată de Al. I. Cuza în 1862.)

Ultimele capitole se ocupă de plagiatele „fără capăt" din manualele şcolare şi din cursurile universitare, de predicatorii Antim Ivireanul şi Petru Maior şi de cei ce semnau cu numele proprii traduceri localizate (printre aceştia, Ţichindeal „gură de aur" care-şi însuşise nişte fabule traduse din sîrbă, şi chiar C. Negruzzi). Dar cel mai interesant plagiat, adevărată bomboană de pe colivă, este lăsat la urmă şi acesta aparţine unui jurist pe nume Const. N. Hamangiu care a plagiat, în 1893, după un jurist francez, prima teză de licenţă dedicată taman *Proprietăţii literare şi artistice*. Mai mult, lucrarea va fi lăudată de Ioan T. Ghica, nimeni altul decît cel care şi descoperise plagiatul. Încheie Alexandru Dobrescu: „Plagiatul lui Hamangiu rămîne inegalabil. Căci îmi pare greu de egalat performanţa de a inaugura cercetările asupra proprietăţii intelectuale cu o sfidare a acesteia..., de a porni cruciada împotriva corsarilor minţii printr-o piraterie! Un asemenea început nu numai că legitimează toate formele de jefuie a creatorilor, indiferent de amploarea lor, dar aruncă în derizoriu tentativele de aşezare a proprietăţii intelectuale la locul meritat."

Dilema veche vă recomandă

● Critica radicală pe care Giovanni Sartori o aduce multiculturalismului agresiv, secesionist şi intolerant în *Pluralism vs. Multiculturalism. Ce facem cu străinii?* (traducere de Geo Vasile, Editura Humanitas), denunţîndu-l drept o ideologie rasistă de sorginte marxistă şi care pune accent pe separaţie în detrimentul integrării („tribalizare culturală"). Şi mai explică Sartori de ce imigranţii islamici nu se vor integra niciodată în Occident precum asiaticii, evreii sau indienii. (Marius Chivu)

● Multisonic Fest prezintă duminică 30 septembrie, la ora 19,00, în sala Radiodifuziunii, opera în concert *Elizaveta Bam* de Irinel Anghel după textul lui Daniil Harms. La rampă, interpreţii spectacolului de la „Bulandra", în regia lui Alexandru Tocilescu, vor cînta în haine de seară. (Magdalena Boiangiu)

● Curzio Malaparte, *Pielea* (traducere de Eugen Uricaru, Colecţia „Cotidianul", 2007). Debarcarea aliaţilor, la 1943, în Italia lui Mussolini, sub suflul unei debandade politice, militare, morale, atingînd nebunia. Alături de *Kaput*-ul aceluiaşi, cartea cu care „al doilea mondial" capătă vigoarea unei epopei scrise de unul dintre acele genii literare care ignoră – cu un talent pe măsura inteligenţei artistice – graniţele anacronice dintre reportaj şi ficţiune, dintre document şi roman. Urgenţă! (Radu Cosaşu)

Mirel BĂNICĂ

432 sau despre reuşita în durere

Am văzut filmul lui Cristian Mungiu în Elveţia, într-o minusculă sală de cinema de cartier. Din cauza orei imposibile (11,30), în sală se găseau doar şase spectatori, printre care două adolescente de 15-16 ani. Una dintre ele mă întreabă direct dacă sînt român. O întreb la rîndul meu de ce a venit să vizioneze tocmai acest film. Tatăl ei este francez, mama, româncă. Spune cu mîndrie într-o limbă română foarte aproximativă că „maman trăit în comunisme" şi i-a spus că este „sinistru". Ar dori ca prin intermediul filmului să afle ce a însemnat cu adevărat comunismul, dar recunoaşte şi faptul că tot „scandalul" media din jurul acestuia a contat mult în alegerea sa. Într-un colţ al sălii s-a cuibărit un cuplu de pensionari; după accent, el este român, iar ea, franţuzoaică sau elveţiancă. Rîndurile următoare nu au pretenţia de a fi „o cronică de film". Este vorba doar de simple note, prinse în orb în întunericul sălii de cinema.

● „Criza de Kent", declară dezinvolt într-o română cu accent de deşert studentul arab ce trăieşte din trafic de ţigări, cafea şi cosmetice. Camera sa de cămin este transformată în *suk*, de la el vin să se aprovizioneze viitorii doctori, ingineri şi profesori ai patriei. Sîntem în căminul T 14 din Iaşi, în anul orwellian 1987. Putem vedea cum circulau pe străzi autobuze alimentate cu gaz metan stocat în imense rezervoare deasupra cabinei, se telefona cu fise de 25 de bani şi se întreba dezinvolt invitatul: „Ness sau Neckezol?". Dintre toţi tinerii realizatori ce se hrănesc din memoria comunismului, Cristian Mungiu a înţeles cel mai bine valoarea *obiectului,* telescopul cu ajutorul căruia putem aduce mai aproape trecutul; filmul său abundă în obiecte memoriale. Laptele Doina de pe etajera din baie reprezintă mai bine decît orice indicibilul unor ani ce păreau interminabili şi fără de speranţă.

● Violenţa de extracţie balcanică, grosolănia, lipsa de politeţe, atît de bine încarnate de licheaua cotidiană numită „domnul Bebe", recepţionerii de la hotel, miliţienii de la recepţie. Atenţie, am scris „balcanică" şi nu „românească". Îţi trebuie ani mulţi de exil pentru a-ţi da seama că una dintre trăsăturile comune ale colţului de lume unde ne găsim este tocmai acest stil de raport social bazat pe mitocănie şi pe violenţa limbajului. Celebrul şi naţionalul „ce p...a mea" scuipat afară de domnul Bebe, de profesie avortor, în faţa celor două studente disperate, nu va fi tradus corect niciodată în franceză prin *„putain de salope"*. Pe domnul Bebe îl văd, de altfel, foarte bine reciclat după Revoluţie în prosper om de afaceri cu ghiul şi Jeep.

● Sociologia „intelectualilor" şi a familei în „Epoca de Aur". Otilia, una dintre studente, este prietenă cu un băiat de „familie bună" (a se citi părinţii medici sau ingineri). Dialoguri pe care le credeam uitate, îngropate în praful memoriei: „are şi Politehnica avantajul ei, măcar nu eşti dat la ţară". Bancuri subversive, cu bătaie lungă: „Cine să te aresteze la spovedanie, dragă? Popa, dragă!". Farmecul desuet al *inteligheţiei* vremii, pe care Mungiu o prezintă într-o *mise en scène* aproape „cehoviană": convivialitatea înghesuită în sufragerie, dialogurile domestice, pesimismul ambiant. Imaginea abundenţei festive în vremuri de mare criză alimentară, pusă în evidenţă de baletul neîncetat al farfuriilor, dar şi de inevitabila întrebare: „dar cremă de zahăr ars nu doriţi?".

● Lui Cristian Mungiu îi reuşesc foarte bine scenele de „noapte", filmate alert, cu camera pe umăr. Are reţeta amestecului optim dintre luminile sărace ale oraşului şi umbrele adînci din sufletul oamenilor. Otilia caută cu disperare un loc pentru a se debarasa de foetus. Se opreşte lîngă gura neagră a ghenei de gunoi, imaginea însăşi a Gheenei populate de avortoni şi mame ucigaşe. Agresivitatea cîinilor vagabonzi o împiedică însă să-şi ducă gestul pînă la capăt. Zgomotul surd, înfundat al omului de 4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile ce-şi sfîrşeşte călătoria aruncat într-o conductă de gunoi dintr-un cartier periferic. Noapte.

● Găbiţa şi Otilia se întîlnesc în restaurantul hotelului. Găbiţa, cu aerul său enervant de inocent, declară candid că „îi era foame". Nelipsitul chelner declamă mecanic meniul disponibil, precizînd că e vorba de resturi rămase de la o nuntă. „L-ai îngropat?" „Prefer să nu mai vorbim niciodată despre asta" – spune Otilia. Filmul se termină brusc. Am îngropat noi oare comunismul şi demonii săi? E mai bine oare să nu mai vorbim niciodată despre el? Filmul nu are un final acceptabil – la fel ca şi comunismul.

O întreb pe adolescenta franco-helveto-română dacă a apreciat filmul. Şi-a pierdut toată exuberanţa de la început. Îmi răspunde că da, i-a plăcut, a fost tot timpul „lipită de imaginea de pe ecran", dar că se aştepta la „altceva". Dar nu poate preciza ce anume. Cuplul în vîrstă se pregăteşte şi el să părăsească sala, cătinel, cătinel. El este abătut şi vizibil emoţionat. Sînt suficient de apropiat de ei pentru a auzi cum soţia îi şopteşte, cît se poate de cioranian: „Vous, les Roumains, vous réussissez que dans le malheur".

Geneva, 3 septembrie 2007

trecerea prin reviste

De la una la alta

Art GALLERY
Viaţa şi operele marilor protagonişti ai artei

Scriam într-un număr anterior despre mult căutata revistă pentru copii *Scooby Doo*. Acum vreau să amintesc o altă publicaţie, nu tot pentru copii, dar scoasă de aceeaşi editură De Agostini, pentru cei interesaţi de pictură şi de vieţile pictorilor, şi anume: *Art Gallery*. Fiecare număr e dedicat cîte unui artist celebru şi se vede că reţeta de import e bine rodată. Pe lîngă reproduceri şi comentarii ale picturilor importante ale fiecăruia, apar şi mici casete cu descrierea personajelor care au contribuit la succesul respectivului pictor. Date importante şi detalii semnificative fac lectura antrenantă şi te introduc în atmosfera fiecărei epoci.

Un număr recent îi este dedicat lui John Constable, un fel de Grigorescu al englezilor, al cărui tablou faimos este *Carul cu Fîn*. Chiar dacă tras de cai, şi nu de boi, ca la Grigorescu, avînd contururi şi culori ceva mai pregnante, nu e departe de cel al pictorului român (deşi a fost pictat cu cîteva zeci de ani mai devreme).

Peisajele rurale îi sînt favorite lui Constable, mai ales cele din zona natală Suffolk. Aflăm şi că decizia de a picta i-a supărat şi îngrijorat familia, pentru că la sfîrşitul secolului al XVIII-lea, această activitate era desconsiderată şi plătită foarte prost.

Cea mai importantă colecţie a lucrărilor sale este la Muzeul Victoria & Albert din Londra (creat de prinţul consort al reginei Victoria, Albert) şi a fost adunată după moartea pictorului. Revista dă şi informaţii cît se poate de practice, pentru cei care chiar vor să-i vadă picturile lui Constable, despre orarul de vizitare şi zilele cu intrare gratuită în acest muzeu.

Un alt număr din *Art Gallery* este dedicat unui pictor care a avut mult mai puţine probleme cu recunoaşterea – original, sclipitor şi, după cum el însuşi s-a declarat: genial. Salvador Dalí, cel care înainte de 30 de ani devenise deja cel mai cunoscut dintre suprarealişti... cu ceasurile moi, oamenii cu sertare sau elefanţii cu picioare de păianjen şi piramide în spinare.

Revista ne aminteşte că scriitorul André Breton a jucat un rol important în cariera lui Dalí, pe care l-a numit „papă" al suprarealismului. O fotografie îl înfăţişază pe pictor (cu mustăţile lui incredibile şi ochii bulbucaţi) alături de Sophia Loren şi Paul Newman. Pe lîngă viaţa spectaculoasă, îi sînt descrise, uneori în amănunt, şi tehnicile, stilul sau ideile de lucru, cu exemplificări ilustrate. Nu lipseşte nici de aici orarul muzeului cu cele mai multe lucrări ale pictorului (Teatre-Museu Dalí din Figueres).

După aceeaşi reţetă, aparent simplă şi pe înţelesul oricui vrea să afle ceva despre pictură, sînt prezentaţi Manet, Klimt, Velázquez, Gauguin sau Michelangelo.

Din păcate, nu afli din revistă niciodată ce va fi în numărul următor. Dar poate că şi acest suspans face parte din tehnicile de vînzare. (**A. M.**)

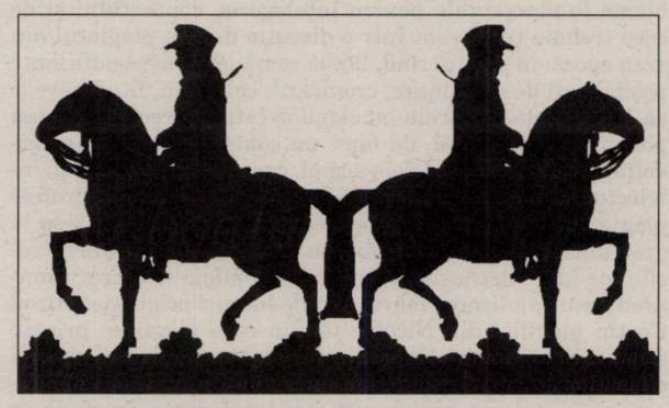

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

O parolă către un vechi complice

– din „Exerciţiile de oarecare posteritate" –*

De curînd, evreii au intrat în anul 5768

La Tel Aviv, de pe strada Trumpeldor pînă la redacţia *Minimum*-ului, pe Zamenhof, e un drum de cinci minute, se trece prin faţa unui oficiu poştal unde mereu mă bate gîndul să intru şi să expediez o telegramă pentru Mirodan, directorul revistei:

NU TOTUL E BLEAH, NU TOTUL E BLEAH, NU TOTUL E BLEAH,

bleah, rimă la „crah", un cuvînt de prăpăd, inventat de minunea aceea întunecată, poetul Bonciu, mort la Bucureşti în 1950, „totul e bleah, absolut bleah", cuvînt de enigmatică transparenţă, intraductibil ca „dor" şi „curat murdar", cuprinzînd magic în cele trei consoane negre ale lui o deschidere spre vizuina luminată a lui Blecher, aşa cum în ivrit pe două consoane – ca la Chopin – are loc miracolul mişcării de la „dam" (sînge) la „adam" (persoană) şi „adama" (pămînt),

şi dacă funcţionarul de la ghişeul telegramelor s-ar uita la mine ca la un bătrîn gangster, ca la un spărgător de bănci gata să transmită o parolă către un vechi complice, n-aş ezita să-i explic:

da, domnule, cu acest om, el la 21 de ani, eu la 18, am fugit de-acasă, mi-am lăsat familia, am făcut *les quatre cents coups*, n-am căzut în darul beţiei, am vrut să devin un om nou, cum voia şi Dostoievski să fie *Idiotul*,

şi din toate am spart împreună, să fie 45 de ani de-atunci, o bancă fastuoasă cu seifuri feerice în care am găsit bijuterii de iluzii, coliere de erori, lănţişoare daurite de orori, diamanticale de utopii, perle uriaşe de idei drepte, ca aceea de a face din ziar o confesiune, din ziarist – un istoric al clipei, dintr-un articol – un safir, din muncă – o nobleţe, din om – un adevăr, cred că înnebunisem la vederea acelei comori, uitînd de amoruri, de omoruri, n-am fost cuminţi, n-am lucrat cu masca pe faţă, dar era „o lovitură", nu o găinărie, nu o şmecherie, nu o ipocrizie, nu o concesie,

ne-am umplut bine sacii cu giuvaericalele acelea de mesianisme fără îndoieli, de umanisme fără pedeapsă, de naivităţi fără cenzură, de patetisme fără falsuri, de generozităţi fără acoperire,

fireşte că am fost prinşi, fireşte că am fost condamnaţi (de noi înşine, dar, fii pe pace, şi de Istorie!) şi dacă am încetat, cu vremea, a fi „con", am rămas *damnaţi*,

damnaţi să semnificăm, să căutăm, să punem semn şi să-l cuprindem pe „totodată", cea mai grea caznă dintre cele ale gîndului viu, damnaţi să nu mai batem frumos cîmpii, să nu ne aiurim, să nu ne aurim, să nu ne mai mirăm de nimic, dar să întrebăm zilnic: „Ce mai e nou?", pe scurt, damnaţi

să dăm socoteală onestă pentru candorile acelea, pentru inocenţele cu care n-avem de ce ne lăuda, dar nici răstigni, poate că am şi început să le plătim, chiar despărţirea noastră este o plată,

dar n-o să-mi scoată nimeni din cap porunca lui Faulkner: „Nu-ţi pierde timpul căindu-te – e destul să ţii minte greşelile făcute",

şi dacă am plîns amîndoi la moartea lui Stalin, mult mai grav ar fi să plîngem a doua oară, da' nu ne mai prind ei pe acolo, poţi fii sigur, aşa cum era şi mama cînd îi promiteam, cerîndu-i iertare, că „a doua oară nu mai fac" şi nu făceam, cu excepţia divorţurilor, niciodată n-am făcut de două ori aceeaşi greşeală, de aici multitudinea lor.

Ceva – mulţumită poate tocmai damnării la onestitate – a rămas: dacă nu candoarea, dacă nu inocenţa – fie-le ţărîna uşoară! – atunci pudoarea, orgoliul pudorii, încăpăţînarea decenţei, robusteţea unei *„mauvaise conscience"* (sănătate curată!),

hai, gata domnule telegrafist, n-am venit să-i trimit lui Mirodan depeşă de simplă felicitare, mai ales că Dicţionarul lui conţine la pagina 400 o greşeală moţumentală, rugbistul francez Paparamborde e socotit galez, aşa ceva nu se iartă,

totuşi, bateţi telegrama: NU TOTUL E BLEAH, ea nu conţine nimic subversiv,

iar dacă, după aceea, omul mă va întreba compătimitor: „şi e mai bine că nu-i totul bleah?", îi voi răspunde cu ultima frază a lui Tolstoi la nuvela lui de bătrîneţe, *Stăpîn şi slugă*, cînd se ridică problema dacă pe lumea cealaltă va fi mai bine: „Aceasta o vom afla în curînd cu toţii".

* Acest text are 14 ani şi a apărut în volumul *Mătuşile din Tel Aviv* (Bucureşti, 1993).

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

George Bacovia, *Decor*

Se termină: cum a început; asta e mişto la Bacovia!

Dificultate: zero pentru specialiştii în jocuri cu pac-pac pe computer.

Durata lecturii: juma de minut.

Remixuri: jocuri de computer cu duiumul. Să nu uităm că moartea merge pe bandă rulantă în aceste jocuri. Împuşti, eşti învingător cu fizicul, nu, ai mierlit-o cu psihicul. Exact ca în poezia lui Bacovia.

Utilitate: se reduce la esenţă jocul pe computer, poate fi privit şi înţeles în elementele lui de bază. Nu trebuie să ai multă filosofie în cap şi nici mult fizic în buricele degetelor. E deprimant oricum jocul... e deprimant şi parcul. Du-te dracului, fiinţă animală! Fiindcă animal e omul şi cînd merge la o reverie în parc, dar şi la un omor pe computer.

Ciudăţenii: mortul la Bacovia e chiar el care aşa vede el lumea, deci asta e bună pentru discuţiile din Greenhours sau în „Lăptărie".

Personaje: nimeni sau tot universul. Parcul, copacul, fantoma. Şmecheri, noi ştim că parcul nu este decît castelul groazei din nu ştiu ce joc pe computer, băi, nea George, nu ne păcăleşti!

Povestea: nimeni nu e prin parc şi, mare scofală, poetul vede totul în negru. Du-te, tată şi bea... pardon, împuşcă-te!

Mişto: uite poezia. Nimic:

„Copacii albi, copacii negri
Stau goi în parcul solitar
Decor de doliu funerar...
Copacii albi, copacii negri.
În parc regretele plîng iar...
Cu pene albe, pene negre
O pasăre cu glas amar
Străbate parcul secular...
Cu pene albe, pene negre...
În parc fantomele apar...
Şi frunze albe, frunze negre;
Copacii albi, copacii negri;
Şi pene albe, pene negre,
Decor de doliu funerar...
În parc ninsoarea cade rar...

George Bacovia, *Frig*

Se termină: prost, bă, aşa cum şi începe!

Dificultate: s-ar putea să nu ştiţi ce e aia frunză. E aia care cade pe maşină şi de pe capotă cade înspre motor, dar se opreşte de ştergător. Se ia şi se aruncă pe jos. Pe vremuri, frunzele se luau şi se puneau în cărţi. Gest de îndrăgostit demodat. Frunza moartă e moarte, oricum. În carte sau la parbriz.

Durata lecturii: juma de minut.

Remixuri: viziuni de beţiv, un deliciu!

Utilitate: să nu zici că nu ştii de ce lumea e pe de-a-ndoaselea cînd te îmbeţi ca porcul.

Ciudăţenii: toamna cică rupe afişe. Nu rupe nici un afiş toamna, după cum ştiţi din industrie, doar vîntul vă zgîlţîie *out*dorurile, deci trebuie să le ancoraţi. Ancoraţi-le ca lumea!

Povestea: un beţiv pe stradă. Ce voluptate!

Mişto: tot beţivul e poet acum şi povesteşte cam aşa:

Sînt lîngă un gard rupt,
Şi vîntul bate cu frunze ude –
Sînt mai urît, Sînt supt,
Frigul începe sticla s-o asude.
Pe strada aplecată la vale
E-o toamnă ca o poezie veche –
Vîntul împinge fusta femeilor în cale,
Cu una din ele nu mai putem fi o pereche.
Toamna rupe afişe şi flori,
E mai trist departe-n prăpăstii –
Să faceţi foc pe zi de mai multe ori;
O, trebuie să fie trist departe-n prăpăstii...
Fulgi de zăpadă rătăcitori...

Ştiri nebăgate în seamă

● ***O pîine pentru traducători.*** În SUA, într-o emisiune televizată la care au participat unii candidaţi ai Partidului Democrat, dezbaterea s-a desfăşurat în limba spaniolă. Aceasta a fost transmisă de la Miami, pe un canal de limbă spaniolă, întrebările pentru invitaţi au fost traduse la cască, iar ei răspundeau în engleză şi se traducea simultan *(The Economist,* 15 septembrie 2007). Limba engleză vorbită de americani a rămas limba oficială a statului.

● ***Politică la grădiniţă.*** În revista americană *Journal of Research in Personality* a apărut rezultatul unor cercetări demonstrînd că există diferenţe biologice între cei care gîndesc politica în termeni de dreapta şi, respectiv, de stînga. Studiind dosarele copiilor de grădiniţă şi preferinţele lor partizane exprimate după douăzeci de ani, psihologii de la UCLA au ajuns la concluzia că „liberalii" au fost copii sociabili, energici, dezordonaţi, mai curînd dominatori. „Conservatorii" erau băieţei şi fetiţe susceptibili, uneori rigizi, vulnerabili, cu o tendinţă de victimizare. Nu există diferenţe notabile în ceea ce priveşte coeficientul de inteligenţă. Deducerea opţiunilor politice din diferenţele biologice e de natură să creeze frisoane. Anul trecut, cercetătorii John R. Alford şi John Hibbing au prezentat comunicări cu titluri aiuritoare: „Cum pot fi transmise genetic orientările politice?" sau „Bazele biologice ale democraţiei reprezentative". „Şi toate astea pentru ce? Ca să se poată detecta încă de la naştere înclinaţiile politice ale individului pentru a proceda apoi la cine ştie ce eugenism monstruos?" – se întreabă Edouard Launet, în ziarul *Libération*. (18 septembrie 2007)

● ***Şefi pensionari.*** În Camera Reprezentanţilor din SUA, s-a introdus un proiect de lege prin care se permite angajarea temporară a pensionarilor. Pensionarii administraţiei federale pot reveni ca să lucreze pentru Guvern, cu plata completă, fără reduceri din cauza pensiei, cum era regula pînă acum. În următorul deceniu se vor pensiona 60% din personalul agenţiilor federale şi s-ar putea ca acest fapt să aibă consecinţe asupra competenţei: Linda M. Springer, şefa Oficiului pentru managementul personalului, a propus să se dea agenţiilor mai multă independenţă în reangajarea lor, pentru a duce la bun sfîrşit proiectele speciale. Proiectul limitează numărul zilelor în care pensionarii pot lucra. Liderii sindicali sînt prudenţi: agenţiile îi vor rechema pe şefi, ceea ce va îngreuna cariera administrativă a celorlalţi funcţionari. (*Washington Post,* 20 septembrie 2007)

● **Moda fularelor.** La ultima defilare de modă, mai toate manechinele Armani aveau capul acoperit cu nişte basmale pătrate din mătase sau plasă, denumite de designeri „fulare". Este exact articolul de îmbrăcăminte interzis în şcoli şi alte localuri publice, de către Guvernul francez. Poate că Armani înţelege mai rapid cerinţele pieţei globale şi, după ce s-a extins în Japonia şi China vizează Orientul Mijlociu, rezolvînd o complicată problemă la limita dintre modă, religie şi politică. **(M. B.)**

PUBLICITATE

Sambata, 29 septembrie, ora 19

BASH.
O trilogie contemporană
de Neil LaBute
cu:
MIHAI CĂLIN
IOANA FLORA
VLAD ZAMFIRESCU
MIHAELA SÎRBU
regia: Vlad MASSACI
scenografia: AndU DUMITRESCU

Dacă ai lua viaţa cuiva, ai povesti despre asta?
Şi dacă DA, cât de departe ai merge cu detaliile?
Patru oameni obişnuiţi povestesc foarte personal despre trei crime comise, ca şi cum ar povesti un film văzut la cinema.

TEATRUL AT
Înfiinţat din 1998

www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126

Oleanna supune atenţiei complexitatea relaţiei dintre un profesor universitar şi studenta acestuia. Plecat din poziţie de forţă, de autoritate, profesorul sfârşeşte ruinat profesional şi personal după o confruntare cu tânăra de 20 de ani al cărei examen ratat o aduce în biroul său. O poveste plină de tensiune despre hărţuirea sexuală într-un campus universitar american. Textul porneşte de la o întâmplare adevărată care a zguduit lumea academică de peste ocean şi care s-a petrecut la începutul anilor '90. Boston Globe nota la premiera americană: "David Mamet a transformat revolta într-o formă de artă... Oleanna este un text sufocant."

Duminica, 30 septembrie, ora 19
Oleanna
de David Mamet
traducerea: Andreea Vulpe şi Cristi Juncu
regia: Andreea VULPE
cu: ADRIAN TITIENI şi EMILIA BEBU
scenografia: Dan Titza

ABB · DILEMA VECHE · revista 22 · 24 FUN · PORT.ro · www.onlinegallery.ro · MOBEXPERT

Pentru informaţii şi rezervări de bilete vă rugăm să sunaţi la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN · AltCUB · UNITER · UCR

ZILELE FILMULUI RUS
ediţia a II-a

1-2 octombrie 2007
ora 18.00
Bucureşti, Aleea Alexandru 38

1 octombrie:
Andrei Smirnoff/Libertate<a la russe>
Andrei Petrov/Dragostea mea
Ivan Golovnev/Micuţa Katerina
2 octombrie:
Tatiana Donskaia/Fetele din Stalingrad
Tofik Sahverdiev/A ucide un om * Iraida Yusupova şi
Alexander Dolgin/ Ultimul secret al lui Theremin

SAPTESERI · DILEMA VECHE · Observator Cultural · HotNews.ro · rfi

PUBLICITATE

Radio România Muzical
Clasic, jazz & more

Din 1 octombrie, SPECIAL PENTRU TINE
VARIAŢIUNI INTERPRETATIVE
O capodoperă în cinci interpretări
Portrete ale marilor interpreţi din trecut şi prezent
De luni până vineri
Orele 16,10-18,00

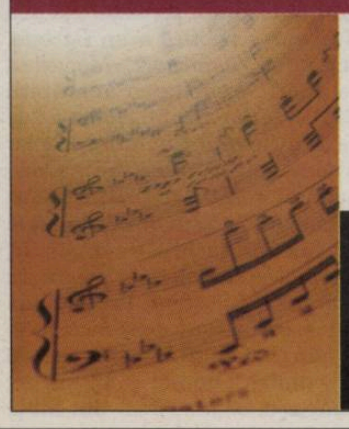

DILEMA VECHE · Observator Cultural · SAPTESERI · Suplimentul Cultura

97,6 şi 104,8 FM
on line muzical.srr.ro
satelit

Radio România Muzical
Clasic, Jazz & more

Iaromira POPOVICI

bazar

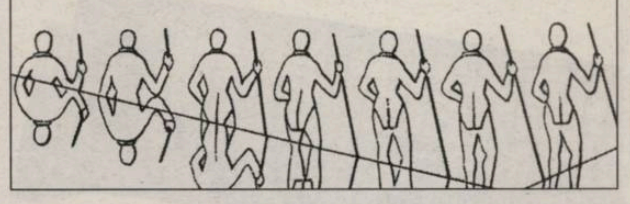

Pe stradă, fără circ

Nu-mi prea plac manifestările de stradă; probabil că, pentru mine, imaginea lor a rămas una convenţională, a unei mulţimi gălăgioase şi consumatoare la limita agresivităţii, venită pentru că acolo „se dă" ceva, de multe ori gratis: circ, bere, mici... Cu această prejudecată am pornit-o şi spre Noaptea Albă, „220 minute de muzică, 360 minute de teatru de stradă, 375 minute de acrobaţii, sute de artificii", urmate de concerte – printre alţii, cu Zdob şi Zdub –, şi de show-uri cu lumini şi lasere pe Palatul Parlmentului şi Dîmboviţa, toate organizate de Primăria Bucureştiului şi ARCUB (după cum spuneau fluturaşii ce se împărţeau prin faţa Casei Poporului). Mergînd prin Centrul Civic dinspre „Unirea" spre Casa Poporului, sîmbătă, 22 septembrie, pe la orele 18, pe carosabil (circulaţia era închisă) văd deodată, amestecaţi prin mulţime, nişte oameni îmbrăcaţi altfel decît masa bucureştenilor amatori de distracţii: în haine sobre, închise la culoare, simple şi oarecum atemporale. Aceştia duceau, fiecare, cîte o tarabă ambulantă: unii – cu îngheţată, alţii – cu acadele, dar şi păpuşi, marionete, flori, pantofi, vase, aparate pentru poze la minut... Mergeau binedispuşi, dar într-un mod discret şi, cînd cineva din mulţime i-a întrebat ceva, au răspuns în italiană.

La început am crezut că sînt actori, îmbrăcaţi mai pitoresc, care vin să vîndă ceva în piaţă. Şi-au continuat drumul, cuminţi, pe lîngă noi, pînă acolo. Între timp, m-am uitat la chipurile lor şi am constatat că erau pur şi simplu cele ale unor oameni normali, nici prea urîţi, nici prea frumoşi; şi că le lipsea ostentaţia actorilor, arborată chiar cînd joacă rolul unor precupeţi. Cînd au ajuns în Piaţa Constituţiei, traducătorul i-a anunţat, emfatic: *Arti per Via*. Tradus *mot à mot*, „Arte pe stradă" – ne explică mai tîrziu, din cortul ARCUB, reprezentantul Primăriei Bucureştiului, **Cătălin Cazacu:** 52 de artişti italieni, care, îmbrăcaţi în costume de epocă, încearcă să refacă atmosfera anilor 1930. Tocmai atunci, membrii *Arti per Via* îşi luau în primire locul din piaţa pe care o reconstituiau. Traducătorul îi anunţă pe toţi, ca un maestru de ceremonii, iar păpuşarul, bărbierul, fotograful, lustragiul, florăresele îşi aşază taraba cu dibăcie, într-o armonioasă gestionare a spaţiului. Alcătuind, în final, un adevărat muzeu viu. O pată de culoare retro şi calmă, într-o lume grăbită. Nu-şi vindeau produsele, ci doar mai ofereau gratis din ele copiilor. După care, o parte dintre ei au cîntat cîteva melodii populare autentice şi au prezentat spectacolul de păpuşi *Scufiţa Roşie*. Aflu despre membrii trupei că, în viaţa de toate zilele, au diverse meserii barmani, arhitecţi... Cu *Arti per Via* colindă toată lumea...

Tot lumea o străbate şi Alan Parkinson, autorul *Levity III,* o – să-i zicem – instalaţie din plastic colorat ce pare la prima vedere un parc gonflabil pentru copiii amatori de sărituri. La intrare, unde ne lăsăm pantofii, descoperim că, de fapt, nu e deloc pentru copii şi că aceştia nu pot sări, au doar voie înăuntru ca spectatori cuminţi, însoţitori ai adulţilor. Interiorul e un labirint cu lumini şi muzică. Aflăm de la o membră a echipei creative, de care ne ciocnim într-un pliu al labirintului, că e vorba de o operă de artă, al cărei scop este... relaxarea. Artistul şi echipa lui călătoresc cu ea prin diverse ţări, ambalată în multe geamantane, într-un camion. Asamblarea durează cam o zi.

Nu am auzit concertele, nici nu am văzut spectacolele cu laser. Mi-a fost de ajuns cît am văzut: concluzia fiind că există şi spectacole stradale de bungust, care nu intră în categoria de „circ", înţeles peiorativ.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Guide Bleu

Am fost de cînd mă ştiu amator de călătorii, chiar dacă ele au rămas, multă vreme, imaginare. A pleca nu înseamnă pentru mine „a muri un pic", dimpotrivă. Cu cît mă mişc mai departe, simt că trăiesc mai multe vieţi, de parcă aş intra, la modul corporal, într-un caleidoscop cu virtuţi metempsihotice. Orice nouă ţară, orice oraş, orice prezenţă într-un decor aşa zicînd „străin" au darul de a mă recentra şi de a mă lecui, mai ales atunci cînd sosul nostru naţional începe să devină prea înţepător. În nu prea lunga, dar pot spune că foarte densa mea experienţă diplomatică, am priceput că idealizarea alterităţii e un tic la fel de provincial ca şi idealizarea propriei identităţi. Nu există, desigur, perfecţiune terestră. Plusul evident ascunde limite, maschează lacune, travesteşte şi înşală, tot aşa cum minusurilor celor mai frapante le corespund, în schimb, neaşteptate compensaţii de adîncime. Există în toate spaţiile un schimb enigmatic între „ce se vede" şi ceea ce se lasă dezvăluit, de îndată ce îţi poţi lăsa în urmă prejudecăţile. Cel mai greu e, fireşte, să scapi de prejudecata lipsei de prejudecăţi. Pentru că oricît de largă ţi-ar fi percepţia, rămîi prizonierul unui tip de educaţie şi exponentul unei paradigme culturale. Porţi cu tine, oriunde, nu doar propria umbră – obscur balast al trecutului imemorial –, ci şi ticurile din care e alcătuit orgoliul pe care ţi-l revendici, pentru a supravieţui.

În multiplele descoperiri umane de care am avut parte, mi-a fost dat să joc toate rolurile: şi pe acela de „fiinţă superioară" (alb, european etc.), şi pe acela de mărginaş al Istoriei cu majusculă (estic, ieşit din comunism, român). Nu am fost întru totul capabil să refuz asemenea ipostazieri facile, pentru că nu pot umbla în mintea interlocutorilor mei, dar am ţinut măcar să le nuanţez, să le completez, să le denunţ, la o adică, inadecvarea. Dialogul cu alţii mi-a demonstrat cît de nedreaptă e practica superficială a „socializării", cît de stupidă poate fi ratarea unei întîlniri sub obtuza presiune a unui program. M-am simţit prost atunci cînd a trebuit să recunosc, pe tăcute, că inteligenţa umană nu are, de fapt, graniţe şi bugete. Că ea survine în persoane şi locuri pe care le condamnăm dinainte, de parcă verdictul sumar ne-ar putea vindeca frica de necunoscut.

Gama unor asemenea experienţe mi-a consolidat, ca să zic aşa, reflexul comparaţiei. Compari situaţii economice, tradiţii intelectuale, şcoli şi epoci de artă, cutume şi mentalităţi. Resimţi necontenit impulsul de a vedea „dublu", pe coloane. Ce e la tine acasă, ce găseşti „acolo", chiar dacă alteritatea capătă încadrări oficiale sau se livrează din viteza, inevitabil reductivă, a vreunui mijloc de transport. Pui etichete politice (democraţie, dictatură militară sau francă teocraţie), clasifici, topeşti diversitatea într-o ecuaţie pretins esenţială. Însă dincolo de aceste exerciţii taxinomice, de aceste reperaje aproape scolastice, te laşi cucerit de un „duh" care nu intră în nici o „lampă". Impresia generează... impresionism. Renunţi la categorii şi descoperi suma inefabilă a unor senzaţii care, lipsite de orice miză analitică, urmează totuşi să constituie memoria „salvată" a incusiunilor tale.

Ei bine, tocmai la acest nivel sînt nevoit să-i dau dreptate prietenului Traian Ungureanu care, scriind o analiză a fostei Securităţi, numea România „ţara lui cum-şi-cum". La noi, *genius loci* e încă falsificat de pseudomorfoza provocată sub comunism. Există în vieţile noastre un abur care îmbîcseşte claritatea contururilor, un soi de refuz al adevărului care se justifică, mereu, ca refuz al asumării. Nu ştiu să cuantific şi nici măcar să definesc acest sentiment nebulos. Nu ştiu să-l traduc în cifre statistice şi în proiecţii sociologice. Am însă *spleen*-ul aferent. Unii ar spune că „enormul" şi „monstruosul" poeticii lui Caragiale nu fac decît să anunţe acest eşec, dar nu-mi vine să cred că maladia pe care o deplîng are origini atît de îndepărtate.

Silviu LUPAŞCU

Mitul Luminii şi Întunericului

Kurt Rudolph a definit dualismul gnostic drept „anticosmic", în sensul că teologia gnostică include o evaluare negativă neechivocă a lumii create şi a Creatorului ei, Demiurgul cel Rău, deosebit în mod radical de Dumnezeul cel Bun, Dumnezeu Îndepărtat, Necunoscut, sau Dumnezeu Ocultat, deşi paradoxal atotputernic în ierarhia teocraţiei dualiste. Din această perspectivă, cosmosul geocentric, inferior celui de-al nouălea cer – în care se află spaţiul paradiziac, dincolo de care începe Împărăţia lui Dumnezeu –, este identificat drept o împărăţie a răului şi a întunericului, iar materia devine, în urma căderii adamice-angelice, un receptacul al răului *(Cf.* Kurt Rudolph, *Gnosis. The Nature and History of Gnosticism,* San Francisco, Harper San Francisco, 1984, p. 60). În clasificarea sa, Hans Jonas a diferenţiat sistemele gnostice de tip „sirian-egiptean" *(Biblioteca de la Nag Hammadi)* de sistemele gnostice de tip „iranian" (maniheism, mandeism). În cadrul primului tip, originea răului şi a puterilor întunericului se află în punctul culminant al unui proces de cădere sau involuţie ontologică, de la nivelul Divinităţii Primordiale, Supreme, la nivelul materiei, iniţial în interiorul sferei divinităţii *(Pleroma,* „Plenitudine"), ulterior dincolo de limita ei *(horos),* în spaţiul nou, deschis, al cosmosului geocentric, alcătuit din cele opt sfere celeste *(Cf.* Herbert Leisegang, *La Gnose*, Paris: Payot, 1971, pp. 168-173; Rudolph, *Gnosis,* pp. 67-70). Divinitatea Primordială, care Se comunică prin procesul emanaţionist-ontologic, este ipostaziată fie ca Divinitate Masculină – *Propator* –, fie ca Divinitate Feminină – *Barbelo (Cf.* Leisegang, *La Gnose,* pp. 55-83. De asemenea, Saran Alexandrian, *Histoire de la philosophie occulte,* Paris: Seghers, 1983, pp. 25-97; *Cf.* Hans Jonas, *Gnosis und spätantiker Geist,* I-II, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1954-1966, I, pp. 33-37, p. 96, pp. 123-127). În cadrul celui de-al doilea tip, Principiul Binelui şi Principiul Răului coexistă din momentul începutului universului, configurează două spaţii caracterizate prin dinamica unui antagonism mitologic, despărţite de un sistem de limite şi excluziuni reciproce, fixate de voinţa divină: Împărăţia Luminii şi Împărăţia Întunericului. La nivelul Divinităţii Primordiale („Tatăl Măreţiei") se declanşează criza pre-cosmogonică a intruziunii Întunericului în Lumină, contracarată prin manifestarea labirintului ontologic al chemării întru fiinţă a principiului feminin („Mama Vieţii") şi a principiului masculin („Omul Primordial", *Ohrmazd).* Principiul masculin, ipostaziat ca „mit *Anthropos*", determină continuarea involutivă a ontologiei de ordin divin prin ontologia de ordin cosmic-uman, atunci cînd Omul Primordial înfruntă puterile întunericului, din porunca Regelui Luminii. Clasificarea realizată de Kurt Rudolph nu poate fi învestită decît cu valoare experimentală, deoarece sistemele de teologie gnostică incluse în tipul „iranian" şi în tipul „sirian-egiptean" sînt reductibile la o logică mitologică-narativă comună: involuţia ontologică de la nivelul Divinităţii Primordiale la nivelul cosmic-uman, ipostazierea masculină-feminină a Divinităţii Primordiale, dihotomia bine/lumină – rău/întuneric, căderea prototipului celest al naturii umane (Omul Primordial) şi căderea naturii umane înseşi *(Adam)* din sfera binelui/luminii în sfera răului/întunericului, continuitatea substanţială-ontologică, după cădere, dintre Divinitatea Primordială şi sufletul omului, strategia de mîntuire a sufletului omului şi a tuturor particulelor de lumină căzute în împărăţia materiei, răului, întunericului, prin trimiterea unui Mîntuitor de Lumină *(Ohrmazd,* Iisus, Fiul lui Dumnezeu, Fiul Luminii, *salvator salvatus)* din partea Divinităţii Primordiale, purtător al cunoaşterii mîntuitoare *(gnosis)* sau întrupare a înţelegerii salvatoare *(Nous).*

Mitul sirian-egiptean şi mitul iranian sînt reductibile la o schemă logică-narativă comună, reprezintă, de fapt, două versiuni ale aceluiaşi Mare Mit întemeietor, care elucidează problemele centrale ale teogoniei-teologiei, cosmogoniei-cosmologiei şi antropogoniei-antropologiei gnostice, originea răului şi desfăşurarea istoriei salvării, deznodămîntul apocaliptic: echilibrul desăvîrşit al Divinităţii Primordiale, Tatăl Divin *(Propator,* „Tatăl Măreţiei"), în Împărăţia Binelui şi Luminii; acţiunea de proiectare ontologică, în afara Tatălui Divin, a Mamei Divine *(Barbelo,* „Mama Vieţii"); acţiunea de proiectare ontologică, în afara Tatălui Divin, a eonilor binelui („perechi" de eoni masculini şi feminini), a sferei divinităţii *(Pleroma,* Puteri ale Luminii, îngeri ai binelui); preexistenţa sau venirea accidentală în fiinţă (mişcarea haotică a lui *Barbelo,* desfrîul *Sophiei)* a Principiului Răului *(Yaldabaoth,* „Monarhul Întunericului", „Demiurgul cel Rău"), exercitarea autorităţii sale tiranice în Împărăţia Răului şi Întunericului; acţiunea de proiectare ontologică, în afara Principiului Răului, a eonilor răului, a ierarhiei răului (arhonţi, îngeri ai răului), a cosmosului *(Ogdoada);* căderea Luminii în Întuneric, intruziunea sau invazia Întunericului în Lumină; Războiul dintre Lumină şi Întuneric, pentru eliberarea Luminii închise în Întuneric, pentru salvarea Omului Primordial şi a sufletelor omeneşti; deplasarea descendentă a Omului Primordial, la comanda avangardei Luminii; interludiul de sexualitate demonică; facerea lui *Adam* după Prototipul Divin al Omului Primordial, prin amestecul „clar-obscur", tragic, dintre Lumină şi Întuneric; naşterea părinţilor familiei omeneşti *(Adam, Eva)* din fiinţe demonice în care este întemniţată lumina; coborîrea Mesagerului Mesianic (Iisus Hristos, în sistemele gnostice-creştine, care conţin, adeseori, o versiune docetistă a crucificării; Fiul Măreţiei sau Fiul Luminii, *salvator salvatus,* în sistemele gnostice pre-creştine sau necreştine); triumful Puterilor Luminii asupra Puterilor Întunericului: salvarea Omului Primordial, a lui *Adam* şi a sufletelor omeneşti pe calea ascendentă a luminii pure, prin trezire din „somn", anamneză şi *gnosis;* despărţirea apocaliptică, pentru eternitate, a Împărăţiei Binelui şi Luminii de Împărăţia Răului şi Întunericului, damnarea veşnică a Principiului Răului.

Încercarea de a soluţiona sistemul de ecuaţii hermeneutice propus de gnosticism în domeniul istoriei ideilor religioase îndreptăţeşte abordarea universului spiritual gnostic în calitate de spaţiu religios sincretic, constituit la confluenţa spaţiului religios egiptean, spaţiului religios biblic-evanghelic şi spaţiului religios zoroastrian-zurvanit, pe fundalul spaţiului religios helenistic (Rudolph, *Gnosis,* pp. 275-294; Leisegang, *La Gnose,* pp. 10-52; Henri-Charles Puech, *En quête de la Gnose,* I-II, Paris, Gallimard, 1978). Armonizarea deosebirilor şi asemănărilor dintre aceste spaţii religioase reliefează creativitatea, dinamica şi puterea de sinteză a gnosticismului, în evoluţia istoriei religiilor.

În opinia lui Claude Lévi-Strauss, un mit este alcătuit din întregul ansamblu al versiunilor sale *(Cf.* Claude Lévi-Strauss, *Anthropologie structurale,* Paris, Plon, 1958, p. 240). Elementele esenţiale ale acestui Mare Mit al Luminii şi Întunericului, însoţite de un număr impresionant de orchestraţii şi variaţiuni, în interiorul spaţiului religios gnostic, au fost resemnificate şi inserate într-o multitudine de construcţii teologice, în cadrul spaţiilor religioase abrahamice. Rescrierile succesive, căderile în desuetudine şi rememorările, condamnările şi supravieţuirea în clandestinitate, alternanţa perioadelor de aparentă extincţie cu perioade de înflorire intensă reprezintă unul dintre cele mai spectaculoase cazuri de ocultare şi resuscitare a unui Mare Mit arhaic, în istoria ideilor religioase. Originea Marelui Mit despre Lumină şi Întuneric se află, poate, în proximitatea spaţiului incert al începuturilor istoriei ideilor şi istoriei gîndirii omeneşti, unde se întemeiază gîndirea binară primordială: zi-noapte, lumină-întuneric, viaţă-moarte. Sistemele de mitologie şi teologie gnostică au sintetizat şi au dezvoltat un tezaur spiritual impresionant, care a reverberat de-a lungul unor multiple filiere, în Antichitatea helenistică şi în Evul Mediu oriental sau occidental. Problema originii răului şi strategia mîntuirii, în context micro-cosmic şi macro-cosmic, reprezintă două dintre fundamentele complexelor construcţii mitologice şi teologice care alcătuiesc spaţiul religios gnostic. Înfruntarea dintre Bine şi Rău, războiul dintre Lumină şi Întuneric configurează vaste peisaje celeste sau cosmice, care circumscriu labirintul inextricabil al ontologiei divine-umane, destinul tragic-fericit al fiinţelor omeneşti pe calea vieţii, morţii, salvării, precum şi potenţialităţile infinite ale cunoaşterii de a reîntregi teocraţia Luminii, după cădere. Gîndirea gnostică fascinează prin spectaculozitate, tragism, ingeniozitate, prin *suspense*-ul desfăşurării Războiului dintre Lumină şi Întuneric, printr-un „realism" de ordin mistic, metafizic, care explică *în alt fel* prezenţa îngemănată a binelui şi răului în lume şi în fiinţa omenească. Sălbăticia unora dintre scenele antropogonice din mitologia gnostică pare să rememoreze o serie de gesturi ancestrale, arhetipale, un tezaur ontologic atavic, preistoric, originile oribile ale familiei omeneşti, *horrenda primordia,* confirmate de cercetările paleo-antropologiei şi antropologiei. Traiectoriile ontologice ascendente şi descendente se încheie cu victoria luminii, cu apoteoza luminii salvate. În mod inevitabil, în intervalul de frontieră dintre ere, a avut loc confruntarea dintre gnosticism şi creştinism, iar miza acestei coliziuni dintre două spaţii religioase de mare anvergură a fost stăpînirea absolută a *orbis*-ului mediteranean şi împlinirea universalismului teocratic intrinsec celor două religii. Sincretismul gnostic-creştin iniţial, relativ amiabil, a precedat condamnarea vehementă a gnosticismului de către conciliile ecleziastice, transformarea sa dintr-o religie helenistică într-o erezie creştină, inclusă în spaţiul religios creştin doar pentru a fi distrusă. De obicei adversar al structurilor statale şi deschis spre orice formă de sincretism şi învecinare cu alte spaţii religioase, pe care le asimila în mod nevădit, treptat, printr-un fel de translucidizare a limitelor, spaţiul religios gnostic nu putea să surclaseze creştinismul, o religie „căsătorită", după epoca persecuţiilor, după Edictul din Milan (313 d. H.), cu cel mai puternic stat din universul mediteranean (statul roman, statul bizantin), în perioada de sfîrşit a Antichităţii. Cu toate acestea, anihilarea gnosticismului a fost la fel de relativă, de iluzorie, ca şi eflorescenţele sale polimorfe. Departe de a fi distrus, gnosticismul s-a ocultat, s-a metamorfozat într-o *guerrilla* religioasă şi îşi alege, cu înţelepciune iresponsabilă de *trickster,* spaţii şi timpuri istorice pentru resuscitări impresionante. Marele Mit al Luminii şi Întunericului, ocultat în textura de fundal a culturii universale, reverberează, în continuare, prin mulţimi de semne vizibile şi invizibile.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

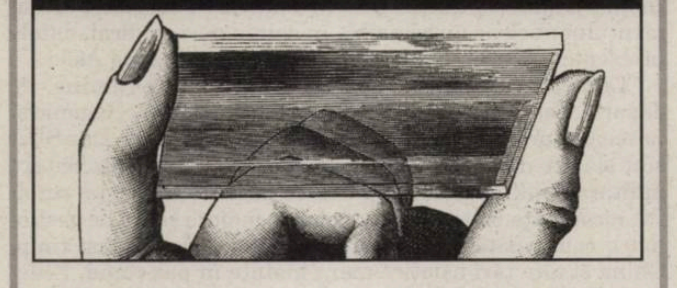

Telespectatori cu blog

Deşi la noi blogging-ul nu e aşa de dezvoltat ca în alte părţi şi această activitate încă nu s-a transformat într-o industrie, putem spune că blogosfera românească este destul de bine conturată şi întîlneşti în cadrul ei destule voci demne de luat în seamă. Există bloguri de profesionişti, create de obicei pe lîngă instituţiile de presă, dar şi bloguri de „amatori", non-profit – nu mai puţin interesante şi pe care găseşti comentarii serioase şi foarte aplicate. M-am oprit la acestea din urmă pentru că m-a interesat ce spun simpli telespectatori (de cele mai multe ori anonimi, ascunşi în spatele unui *nickname)* despre ceea ce văd la televizor. După cum se va vedea, comentariile lor sînt la fel de pertinente ca acelea pe care le putem citi în presa propriu-zisă, cu semnăturile la vedere.

De exemplu, Andressa (www.andressa.ro) a postat de curînd pe blogul ei un text despre reclamele pe care le putem vedea în pauzele publicitare şi despre clişeele în limita cărora publicitarii noştri îşi gîndesc producţiile şi publicul căruia li se adresează: „La TV, reclamele (indiferent de produs) sînt pline de aceleaşi personaje obosite. «Oameni obişnuiţi» – precum detergentul. Dacă o treime din reclame sînt despre pensii private acum, o altă treime sînt despre bere, iar acestea din urmă ne arată numai «gaşca» şi «băieţi la bere». Eu înţeleg că berea se consumă «în grup», dar aş vrea să mai văd şi altceva. Nu doar prieteni de nedespărţit şi invariabil o «glumiţă» (nereuşită). (...) Reclamele TV ne arată o Românie care-şi ia loganuri, bea bere şi merge des la bancă. Bleah! Vreau şi eu ceva aspirational, reclame în care se întîmplă şi altceva, apar şi altfel de oameni, nu numai obosiţii ăştia care au nevoie de credite şi beau bere la pet. Om fi aşa, nu vreau să aud teorii despre publicitate, pur şi simplu aş vrea să văd altceva în reclame, să mă simt şi eu bine cînd mi se bagă pe gît un spot în mijlocul filmului. (...) Mă simt neglijată. Fac parte dintr-o categorie socială complet neinteresantă pentru vînzătorii de... orice. Părerea mea nu contează. Eu nu sînt... Dorel". Are dreptate Andressa? Eu, care de asemenea nu mă identific cu Dorel, consider că are foarte mare dreptate.

Un alt comentariu la obiect îl găsim pe blogul lui Vidal, *computeatralis* (vidal.weblog.ro). De data aceasta, vizat este postul Realitatea TV şi pretenţia acestuia că face o televiziune responsabilă: „Realitatea TV a ratat din nou ocazia de a fi acea televiziune responsabilă care ţipă ea că e. Dar nu e. Am constatat asta şi din felul în care a prezentat ştirea despre tîrgul de textile de la Bucureşti, făcînd din secţiunea de blănuri evenimentul central şi gîfiind de încîntare în jurul blănurilor de la zece la o sută de milioane bucata. Probabil considerentul a fost strict... «jurnalistic» (sau aşa cum crede, în general, presa română că trebuie să se facă ea, presa). Unde e suma mai mare, deci mai spectaculoasă, acolo ţopăim şi noi. Şi ne facem că nu luăm în seamă (ori poate habar n-avem, ce dacă sîntem televiziune de ştiri!) tendinţa mondială de descurajare a consumului de blănuri naturale. Ei, la naiba, noi am fost sărăcuţi prea multă vreme, să vină blănurile la noi! Să vină şi SUV-urile ultrapoluatoare! Să vină toată opulenţa mizerabilă (sic!)... Ce ne pasă nouă de ecologie, de fondul cinegetic, de alte asemenea prostii? Avem dreptul, că am suferit de lipsuri o jumătate de secol!".

Unii încă mai cred că blogurile sînt o simplă joacă fără nici un fel de valoare sau greutate, o variantă electronică a jurnalelor fetelor de pension, în care acestea îşi povesteau trăirile sensibile, un spaţiu al grafomanilor de tot felul. Există, e-adevărat, foarte multe bloguri şi aşa. Dar, printre acestea, găseşti destule în care se face pur şi simplu o presă de bună calitate. Exemplele de mai sus o dovedesc cu prisosinţă.

Adina POPESCU

Un week-end cu Discovery Campus

În primul rînd, ce este Discovery Campus? O organizaţie nonprofit, fondată la München în 1998, susţinută şi finanţată de programul MEDIA Plus al Uniunii Europene, precum şi de alte foruri. Numele organizaţiei este legat atît de cel al Şcolii de Masterat DC, cît şi de cel al simpozioanelor publice, aşa-numitele Sesiuni Deschise de Training – conferinţe organizate pe durata unui week-end. Despre Masterschool, un curs destinat unui grup restrîns de realizatori, producători şi editori de filme documentare care vor să lucreze cu specialişti din sectorul internaţional al audiovizualului, ştiu mai multe Florin Iepan şi Alexandru Solomon, regizori români care au absolvit deja acest program. Aş putea să vă povestesc, în schimb, despre cea de-a treia Sesiune Deschisă de Training care s-a desfăşurat între 14 şi 16 septembrie la Timişoara, în parteneriat cu DocuMENTOR. Pe scurt, evenimentul de la Timişoara a fost una dintre cele mai importante manifestări care au avut loc vreodată la noi, legate de filmul documentar. E drept, un anumit gen de documentar. Filme de calitate, cu buget mare, de multe ori coproducţii internaţionale, destinate unui public larg. Filme care, deşi nu întotdeauna realizate după o „reţetă" (şi am văzut la Timişoara cîteva *trailer*-uri ale unor documentare atipice faţă de cele cu care ne-a obişnuit Discovery Channel), au menirea de a se vinde, de a fi difuzate de posturi de televiziune şi, nu în ultimul rînd, de a aduce profit. Nu sînt filme de autor, căci de cele mai multe ori un regizor, în momentul în care obţine o finanţare, are deja în spate o mică „uzină" de produs documentare, aşa că întreaga producţie se poate transforma într-un plan de marketing gîndit în cele mai mici detalii (şi sînt în joc sute de mii de euro). Principala idee pe care am desprins-o după „experienţa" de la Timişoara este că există, ca în orice domeniu de altfel, un „sistem" internaţional bine pus la punct în ceea ce priveşte realizarea şi producţia de filme documentare, hai să le spunem comerciale, există profesionişti şi specialişti ai genului care nu au reinventat roata, în schimb au dezvoltat politici corecte de relaţionare între cei care care vor să facă filme şi cei care vor să vîndă filme. Iar regizorii şi producătorii din România sînt invitaţi să facă parte din acest „sistem". Poate să sune un pic ingineresc, însă familiarizarea cu acest mod de a „lucra" filme este echivalentă cu cea de a învăţa să faci şaibe la un mod profesionist, înainte de a-ţi permite, dacă ţii morţiş, să inovezi maşinării.

Arta pitching-*ului*

Mai întîi, am asistat la o parte a workshop-ului organizat de PHARE/Pre Media, în colaborare cu Discovery Campus, care a avut loc înainte de Sesiunea Deschisă de Training. Publicul-ţintă al acestui workshop era format din 10 producători români de documentare artistice şi 10 editori sau manageri de programe din departamentele de documentare artistice de la posturile de televiziune din România. Nu exista taxă de participare, iar trainerii au fost specialişti de la posturi de televiziune precum ORF, din Austria (Franz Grabner, care este coproducătorul lui Florin Iepan la filmul despre Bela Lugosi), de la ARTE etc.

Am nimerit exact în momentul în care producătorii români aveau cîte zece minute, pe ceas, pentru un *pitch*. Cel mai apropiat sens al cuvîntului englezesc este, în acest caz, „expunerea de mărfuri pentru a le vinde". Cu alte cuvinte, producătorii participanţi la workshop trebuia să-şi „vîndă" proiectele de filme pe care le aveau în desfăşurare (împreună cu *background*-ul lor, modul de abordare a subiectelor, strategii pentru obţinerea de finanţare etc.).

Pe traineri i-au interesat prezentările – unul dintre scopurile workshop-ului (multe dintre ele într-o engleză „de baltă", însă asta chiar n-avea nici un fel de relevanţă!) –, subiectele şi potenţialul lor. Am reţinut cîteva. Pentru că este vorba despre posibile filme pe care le-aţi putea vedea într-o bună zi la ARTE, să zicem, nu voi da titluri şi nume. Unul dintre ele era despre un cuplu de vîrsta a treia din nordul Moldovei şi felul cum acesta îşi trăieşte cu seninătate viaţa de zi cu zi, cîntîndu-le lucrurilor şi fiinţelor din jur. Am vizionat şi cîteva minute din materialul deja filmat – un excelent subiect de reportaj, cu riscul de a rămîne un reportaj şi atît. Apoi, un posibil film despre coloşii industriali şi oamenii care încă mai trăiesc în umbra lor (mulţi dintre ei nostalgici, astăzi şomeri). Un subiect incitant mai ales din punct de vedere vizual, însă din păcate destul de „bătut". Un proiect despre drepturile omului, din care nu am înţeles nimic. Un altul despre personalitatea lui Vladimir Ghyka. Producătorul era foarte convins că are nevoie de cel puţin patru sute de mii de euro pentru film, o docudramă care participa şi la concursul CNC. Proiectul de care trainerii străini au părut interesaţi în mod evident a fost cel despre un cioban care îşi părăseşte satul natal şi pleacă spre Austria pentru a-şi găsi un loc de muncă. De ce? Pentru că „migraţia", deşi „exploatată" la maximum, este un subiect la modă, pentru potenţialul său internaţional şi pentru încă un posibil *roadmovie,* un documentar concentrat pe un personaj, pe o individualitate... şi toate astea fac parte din *trend*. Încă un proiect ambiţios despre oameni şi fricile lor şi, în sfîrşit, proiectul unui documentar despre relaţiile de dragoste, amor, prietenie dintre bolnavii psihici din două ospicii aflate la doar cîţiva kilometri distanţă unul de altul. O „continuare" a unui alt film din care am văzut doar trei cadre foarte puternice şi o prezentare onestă şi profesionistă, în acelaşi timp, după ce am urmărit cîteva încercări de *pitching* destul de amatoriceşti.

Ce (nu) m-a surprins? Absenţa reprezentanţilor posturilor de televiziune româneşti, dintr-un motiv cît se poate se simplu: acestea ori nu au departamente de film documentar, ori nu sînt interesate de o „marfă" de acest soi. Astfel, întregul „joc" risca să capete nuanţe uşor penibile. Singurii care se înghesuiau „să cumpere" viitoarele filme erau angajaţii TVR-ului (unul de la postul principal, altul de la TVR Cultural). Altfel, e lăudabil faptul că încerci să intermediezi o relaţie de prietenie între nişte oameni care, în mod firesc, ar trebui să lucreze împreună, însă la noi, cel puţin deocamdată, nu prea ai pe cine să pui faţă în faţă. E ca şi cum ai promova conserva (ambalaj plus conţinut) într-o ţară de grătaragii.

Go East!

Dar să revenim la conferinţele din Sesiunea Deschisă de Training care au avut loc la Universitatea de Vest, sub titulatura „Spre Est, la intersecţia coproducţiilor internaţionale". Iniţial, evenimentul trebuia să se desfăşoare în Danemarca, însă în cele din urmă a fost aleasă România şi pentru faptul că este un membru proaspăt al UE. Cu alte cuvinte, *ei* cred că „infrastructura" ar trebui dezvoltată şi aici. Cine au fost *ei?* Delegaţi de la Discovery Channel, Sundance Institute, Channel 4, ARTE, ZDF, ORF, HBO, precum şi producători şi jurnalişti din ţările din jur, dar şi din Franţa, Grecia, Germania etc., ceva mai activi în timpul dezbaterilor decît ai noştri, deşi uneori întrebările lor erau simpliste, însă parcă interesul şi încrederea în forţele proprii erau mai mari. Şi Pepe Danquart, cu al său *To the Limit,* proiectat în Aula Magna a Universităţii, un film despre doi fraţi pasionaţi de alpinism care încearcă să-şi învingă limitele pe munte, dar şi să se cunoască unul pe altul, un documentar bine realizat, însă destul de manierist, prea lung şi, în cele din urmă, plictisitor. Şi Florin Iepan, cu *Lugosi: The Fallen Vampire,* un film „standard" de 52 de minute, corect, simpatic, complet ca informaţie, care te ţine pe scaun (dar şi în faţa televizorului). La puţin timp după proiecţie, l-am caracterizat drept „amuzant" şi a fost primul cuvînt care mi-a venit în minte (mai ales că fragmentele de arhivă cu Bela, o „făcătură" de interviu, material de PR de prin anii '30, *made in Hollywood,* erau de-a dreptul delicioase), iar replica lui Florin Iepan – „Dacă facem filme amuzante şi mai cîştigăm şi bani de pe urma lor atunci e bine!" – m-a convins că „sistemul" poate să prindă şi la noi şi chiar nu e nimic rău în asta! În fond, ne-am cam săturat cu toţii de simbolul gardului cu sîrmă ghimpată, metaforele unei lumi închise, vocea gravă, apocaliptică care ne dă de înţeles că sîntem buricul pămîntului... Şi petrecerea „cu usturoi" a lui Iepan a fost la fel de simpatică.

Ce trebuie să facă un producător sau un regizor independent ca să lucreze cu marile posturi TV? Să aibă un proiect de film, dar şi un *background* solid, mai concret, să aibă ce arăta. Acel *sample of work* pare să conteze acum mai mult decît bunele intenţii. Iar în România e foarte greu să „produci" chiar şi un *sample*. De aceea, întreaga sesiune de training mi s-a părut la un nivel mult prea înalt faţă de ceea ce se întîmplă astăzi la noi în materie de film documentar. Foarte puţini producători (şi chiar cred că-i poţi număra pe degetele de la o mînă) corespund acestor „standarde" internaţionale. Majoritatea abia dacă pot atinge un *entry level* pe care, fără bani, fără o susţinere de aici (singura care există este „loteria" concursului CNC, căci posturile de televiziune autohtone, inclusiv postul public, nu intră în calcul) nu-l vor depăşi probabil niciodată.

Voi încheia cu o replică, pe care o reproduc din memorie, a unui domn mai în vîrstă de la TVR care, la un moment dat, era foarte indignat în sală, deoarece „din cauza externalizării producţiilor şi a independenţilor care au semnat contracte cu TVR el nu a avut de muncă doi ani de zile!". Tocmai m-am întors de la o filmare (în calitate de invitat) cu o echipă de la TVR. Era formată din şapte oameni: doi operatori, unul vechi în meserie, altul mai tînăr şi blazat, un sunetist cam surd care se plîngea de „sculele" proaste care pîrîie, un tinerel despre care nu mi-am dat seama ce rol joacă, un şofer care muta maşina dintr-un loc în altul, un realizator care, la un moment dat a dispărut pentru că „nu ştiu cine a rămas fără casete" şi un *host* care se grăbea pentru că trebuia să prezinte un spectacol.

Daniel DĂIANU

Capitalism *vs* Capitalism

După prăbuşirea sistemului comunist s-a vorbit tot mai mult despre o competiţie între variante de capitalism înăuntrul lumii occidentale. În *Capitalism contra Capitalism,* Michel Albert observa o competiţie economică globală care s-ar contrapune modelului anglo-saxon, (exemplificat de SUA şi Marea Britanie, prin excelenţă) un model continental – reprezentat de Franţa şi Germania. În deceniul trecut s-a consacrat expresia „fortăreaţa Europa" *(Fortress Europe),* în condiţiile în care economiile vest-europene (UE) păreau să reducă din decalajele de productivitate faţă de SUA, iar în unele domenii, chiar să o ia înainte. Această linie de argumentaţie poate fi întîlnită şi la Lester Thurow, profesor la Massachusetts Institute of Technology (MIT) – la el însă competiţia globală cuprinde un al treilea pol: Japonia. Această triadă de putere economică este ilustrată şi de compoziţia *Comisiei Trilaterale* (ce reuneşte lideri politici şi ai lumii afacerilor din SUA, ţări ale UE şi Japonia).

Însă competiţia între tipuri de capitalism poate fi examinată dintr-o perspectivă economică şi geopolitică ce depăşeşte triada menţionată mai sus. Ascensiunea economică formidabilă a Chinei şi Indiei (la care putem adăuga Brazilia), a Asiei, în general, produce mişcări de plăci tectonice în spaţiul mondial. Nu numai că economiile asiatice dau dovadă de multă vitalitate – prin rate de creştere economică, expansiune a exporturilor, asimilare de tehnologii noi şi volum de rezerve valutare –, dar ele încep să remodeleze, în avantajul lor, textura instituţională care a ordonat lumea postbelică (după al doilea război mondial). Este suficient să amintesc de ce şi cum se discută acum, înăuntrul şi în afara FMI şi Băncii Mondiale, negocierile comerciale în cadrul rundei Doha etc. Jocul economic şi politic global nu mai este dominat, în exclusivitate, de ceea ce numim puterile lumii occidentale.

Companii mari din China şi India achiziţionează pachete de acţiuni de control în varii regiuni de pe glob (inclusiv în democraţii liberale); sînt firme din China şi India ce deja se conturează ca jucători globali importanţi. Tot China şi India sînt constant prezente în regiuni ale lumii unde se dă bătălia pentru controlul resurselor epuizabile (petrol şi gaz natural). SUA şi ţările UE nu au cum să fie indiferente la politica Chinei de ajutor internaţional faţă de – spre exemplu – ţări africane –, care exprimă alonja devenită globală a instrumentelor de politică economică externă a Beijing-ului. În acest context trebuie evocată maniera în care Federaţia Rusă capitalizează resursele mari de petrol şi de gaz pe care le deţine, expansiunea unor grupuri precum Gazprom şi Lukoil în ţări din UE, pe filiera distribuţiei, şi nu numai. Remarc aici că rezervele valutare ale Chinei au ajuns la cca 1400 miliarde dolari SUA, iar cele ale Federaţiei Ruse sînt în preajma a 400 de miliarde de dolari SUA; China a constituit două FSI (Fond Suveran de Investiţii), ce adună peste 300 de miliarde de dolari, în timp ce Rusia a demarat un FSI ce deţine (pînă acum) 30 de miliarde de dolari.

Creşterea economică a Asiei modifică ierarhii competitive şi reduce din capacitatea Vestului de a influenţa regulile jocului în spaţiul global. Mai ales că în economia mondială jocurile nu sînt prevalent cu sumă nenulă. Şi dacă aşa stau lucrurile, este lesne de imaginat o suită de consecinţe de ordin geopolitic; mă refer la influenţe regionale şi alianţe politice şi de securitate, ponderea în luarea deciziilor în organisme internaţionale, capacitatea de a controla resurse strategice etc.

Perspectiva geopolitică este cea care m-a determinat să readuc în atenţie titlul cărţii lui Albert. Pentru că în Asia, cu excepţia Indiei şi, parţial, a Japoniei, avem de-a face cu un capitalism autoritarist, bazat pe structuri corporatiste, care mizează pe politici industriale şi protecţionism selectiv. Acest tip de capitalism este întîlnit şi în Rusia, unde statul controlează mari grupuri în domeniul energiei şi regimul politic are evidente accente autoritariste. Dar nici India, cea mai mare democraţie a lumii (prin numărul de locuitori) nu se află în armonie geopolitică şi pe planul intereselor economice cu UE şi SUA. Faptul că între SUA şi India s-a ajuns la o înţelegere în domeniul energiei şi armamentului nuclear nu schimbă, în opinia mea, radical, datele problemei – deşi India şi China sînt rivali în zona Asiei.

Lumea occidentală (mai cu seamă SUA) rămîne, de departe, cea mai puternică din punct de vedere economic şi în ceea ce priveşte arsenalul militar *(hard power).* Dar SUA sînt slăbite de dezechilibre economice şi de suprasolicitare militară (Irak, Afganistan). UE, ca ansamblu, nu şi-a rezolvat incoerenţe instituţionale interne majore şi are de gestionat o complexitate aproape copleşitoare. În acelaşi timp, China şi alte ţări asiatice merg înainte în pas rapid. Federaţia Rusă beneficiază de o musculatură financiară tot mai puternică şi revine în jocul mondial. Aceste date capătă relief sporit dacă ne gîndim la competiţia pentru resurse epuizabile, la confruntările din Orientul Mijlociu, zona Mării Caspice, Africa, la pericolele neconvenţionale etc.

Deşi capitalismul a învins în competiţia cu sistemul colectivist (comunist), lumea spre care ne îndreptăm nu asigură supremaţia democraţiilor liberale în mod automat. În plus, competiţia între tipuri de capitalism are o pronunţată dimensiune geopolitică. De aceea, cum va fi gestionată relaţia transatlantică contează enorm în ecuaţia geopoliticii globale. Ca să-l parafrazez pe fostul secretar de la Departamentul de Stat al SUA, doamna Madeleine Albright, această relaţie este una indispensabilă. Un declin de putere relativ al democraţiilor liberale, în economia mondială (pondere în PIB-ul şi producţia industrială, exporturi mondiale), pare imposibil de evitat în deceniile ce vin. Dar acest declin relativ – ceea ce Nicole Gnesotto numeşte „comprimarea Vestului" *(the shrinking of the West)* – poate fi însoţit de o creştere de influenţă *(soft power)* globală, mai ales dacă felii din alte tipuri de capitalism se vor alătura familiei democraţiilor liberale. Această creştere de influenţă ar implica o atenţie sporită faţă de chestiunile globale presante, cointeresarea puterilor emergente (China, India, etc.) în gestionarea acestora, inclusiv în soluţionarea conflictelor „fierbinţi" din lume.

despre putere şi dreptate

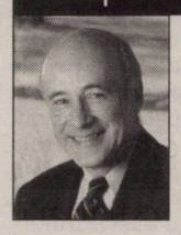

Joseph S. NYE

America şi binele public global

America este, în momentul de faţă, blocată în problemele create în Irak; totuşi, candidaţii la Preşedinţie au început să se întrebe pe ce principii va evolua politica Statelor Unite şi după Irak. În opinia mea, concentrarea asupra problemei „bunurile publice globale" – lucruri pe care oricine le poate consuma fără a deveni mai puţin accesibile altora – ar putea ajuta America să-şi pună de acord puterea dominantă cu interesele altora.

Desigur, bunurile publice sînt puţine. Multe dintre ele se concentrează în jurul problemei aerului curat, de la care nimeni nu poate fi exclus şi de care pot beneficia toţi simultan. Combaterea schimbării climatului global este, probabil, cel mai dramatic exemplu în momentul de faţă.

Dacă cel mai important beneficiar al binelui public (SUA) nu va prelua conducerea în alocarea de resurse substanţiale pentru acest proces, beneficiarii mai mici probabil că nu o vor putea face, pentru că este greu să organizezi acţiuni colective cînd sînt implicaţi foarte mulţi. Cînd responsabilitatea le permite multora să rămînă spectatori, alternativa rămîne sfîrşitul spectacolului pentru toţi.

SUA pot cîştiga dublu, atît din bunurile publice, cît şi din felul în care îşi legitimează puterea preponderentă în ochii altora. America ar putea învăţa din lecţia secolului al XIX-lea, cînd Marea Britanie era o putere preponderentă şi menţinea echilibrul de forţă între principalele state ale Europei, promovînd un sistem economic operaţional deschis, menţinînd libertatea mărilor.

Aceste probleme rămîn relevante şi astăzi, iar stabilirea regulilor care să asigure accesul tuturor rămîne o chestiune de interes public, chiar dacă acum este mai complexă. Menţinerea echilibrului regional şi temperarea tendinţelor locale de a folosi forţa pentru schimbarea graniţelor reprezintă interesul public al multor ţări (dar nu al tuturor). De asemenea, păstrarea unei pieţe globale deschise este o condiţie necesară (dar nu suficientă) pentru diminuarea sărăciei în ţările slab dezvoltate, chiar dacă SUA au de cîştigat din această situaţie.

Astăzi totuşi, interesul public global include noi chestiuni – nu numai schimbări de climat, dar şi prezervarea speciilor pe cale de dispariţie, spaţiul cosmic şi „obişnuinţele virtuale" ale *cyberspace*-ului. Un consens rezonabil în opinia publică americană sprijină asigurarea atît a acestora,

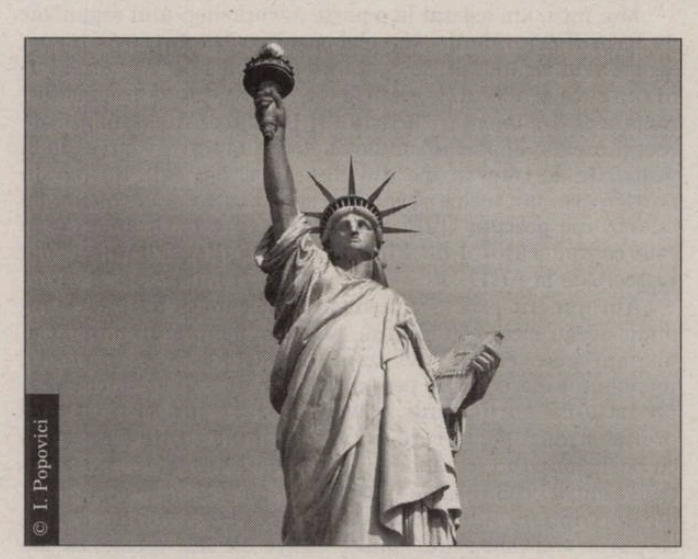

© I. Popovici

cît şi a bunurilor publice „clasice", chiar dacă SUA nu au izbutit să-şi menţină rolul conducător în unele dintre ele, mai ales în ceea ce priveşte climatul global.

Se poate vorbi de trei noi dimensiuni ale interesului public în lumea de astăzi. Mai întîi, SUA ar trebui să preia conducerea în sprijinirea instituţiilor şi a legislaţiei internaţionale, să organizeze acţiuni colective care să se ocupe nu doar de comerţ şi de mediul înconjurător, dar şi de proliferarea armelor, menţinerea procesului de pace, drepturile omului şi de alte probleme. De ordinea pe care o asigură asemenea eforturi beneficiază şi alţii, dar şi SUA. De asemenea, în timp ce unilateraliştii se plîng că SUA este constrînsă de regimurile internaţionale, la fel sînt şi alţii.

În al doilea rînd, America ar trebui să considere prioritară dezvoltarea internaţională. Majoritatea săracă a lumii se zbate într-un cerc vicios de boli, sărăcie şi instabilitate politică. Ajutorul ştiinţific şi financiar din partea ţărilor bogate este important nu doar din motive umanitare, dar şi pentru a împiedica statele cu probleme să devină surse de dezordine pentru restul lumii.

Aici, de asemenea, contribuţia Americii nu este deloc impresionantă. Măsurile comerciale protecţioniste adesea rănesc ţările sărace, iar asistenţa este, de cele mai multe ori, străină pentru publicul american. Dezvoltarea va lua ceva timp, iar comunitatea internaţională trebuie să exploreze modalităţi mai bune prin care să se asigure că ajutorul ajunge la săraci, dar atît prudenţa, cît şi preocuparea pentru puterea difuză *(soft power)* sugerează că SUA ar trebui să preia conducerea.

În cele din urmă, ca putere preponderentă, Statele Unite pot asigura o parte importantă a binelui public asumîndu-şi rolul de mediator şi organizator. Folosindu-şi influenţa pozitivă în medierea conflictelor din locuri precum Irlanda de Nord, Maroc şi Marea Egee, SUA au ajutat la instaurarea unei ordini internaţionale benefice altor naţiuni.

Orientul Mijlociu este cel mai problematic caz curent. E uneori tentant să laşi conflictele netratabile să evolueze şi sînt situaţii în care alte ţări pot juca mai bine rolul mediatorului. Chiar şi atunci cînd SUA nu vor să preia conducerea, o pot împărţi cu alţii, aşa cum face cu Europa în Balcani. Dar, de multe ori, SUA nu este singura ţară care poate aduce părţile laolaltă.

Cînd are succes, o asemenea conducere sporeşte puterea difuză a Americii, în timp ce reduce sursele de instabilitate. SUA pot, de asemenea, încuraja alte ţări să participe la susţinerea unui asemenea interes public. Salutarea creşterii puterii Chinei în condiţiile în care acea ţară a devenit un „jucător responsabil" reprezintă o invitaţie la începerea unui asemenea dialog.

Cu toate acestea, SUA vor rămîne, probabil, puterea preponderentă a lumii după ce se vor retrage din Irak. Dar America va trebui să înveţe să colaboreze şi cu alte ţări la împărţirea conducerii. Aceasta va presupune combinarea puterii difuze de atracţie, cu puterea militară *(hard power)* pentru a produce o strategie de puteri inteligente în asigurarea binelui public.

***Joseph S. Nye** este profesor la Harvard; cea mai recentă carte a sa este* Understanding International Conflict;

traducere de Iaromira POPOVICI

ideile oamenilor de stat

Michel ROCARD

Franţa reînsufleţită

Nicolas Sarkozy a cîştigat alegerile prezidenţiale în Franţa din luna mai şi pentru că a atras un număr important de susţinători ai extremei drepte, care au votat pentru politica sa conservatoare. Într-adevăr, sprijinul popular pentru Frontul Naţional a scăzut de la 15% la 10%, slăbind baza electorală a acestei formaţiuni şi întărind dreapta franceză tradiţională. Sarkozy a reuşit abordînd subiecte precum identitatea naţională şi imigraţia. Ca rezultat, mulţi i-au privit campania ca fiind mult prea înclinată spre dreapta. În Franţa şi în întreaga Europă, oamenii se aşteptau la un guvern extrem de conservator, asemenea administraţiei preşedintelui Statelor Unite, George W. Bush. Percepţia s-a dovedit greşită. Abordarea de către Sarkozy a ideii conform căreia identitatea naţională a Franţei era ameninţată, pe care a legat-o de problema imigrării, nu este de ajuns pentru a face din el un neoconservator de tip american. A ales să demonstreze cel mai clar acest lucru în domeniul politicii externe.

Sarkozy şi-a format Guvernul pe ideea că politica externă a Franţei a fost mult timp consensuală. Astfel, a dat frîiele diplomaţiei din Hexagon pe mîna unor politicieni de stînga. Bernard Kouchner, un socialist, este ministrul Afacerilor Externe, după ce a fost ministru socialist al Acţiunilor Umanitare şi ministru delegat al Sănătăţii.

Un alt politician de stînga, Jean-Pierre Jouyet, este însărcinat cu Afacerile Europene. Jean-Marie Bockel, primarul socialist din Mulhouse, este ministru pentru Cooperare şi Relaţii cu lumea francofonă, iar alţi socialişti au primit şi ei posturi în Guvernul lui Sarkozy. Fadela Amara, manager la o organizaţie non-guvernamentală care se ocupă de drepturile femeilor, este secretar de stat pentru amenajarea teritoriului. A doua iniţiativă importantă a lui Sarkozy a fost revitalizarea proiectului european. După eşecul din 2005 privind adoptarea Constituţiei europene, părea evident că negocierile nu vor fi reluate curînd. La urma urmei, nu era o urgenţă şi toată lumea ar fi înţeles dacă Sarkozy ar mai fi aşteptat alţi doi-trei ani înainte de a-şi risca reputaţia readucînd în discuţie problema adoptării unei Constituţii europene.

Dar Sarkozy şi-a asumat acest risc. Şi a reuşit să-i convingă şi pe alţi lideri europeni să accepte ideea a ceea ce el a numit un „tratat simplificat". Desigur, textul final al tratatului nu este încă redactat, dar succesul acestuia pare posibil, ceea ce nu numai că ar îmbunătăţi mecanismele Uniunii Europene, dar ar trimite şi un semnal euroscepticilor, mai ales britanicilor şi polonezilor. Franţa nu a renunţat la cererile sale în privinţa unei Europe „politice" care să fie mai mult decît o simplă piaţă.

A treia iniţiativă a lui Sarkozy a venit atunci cînd şeful Fondului Monetar Internaţional a demisionat. În mod tradiţional, acest post este dat unui european. Sarkozy i-a surprins pe toţi oferind funcţia unui socialist francez, Dominique Strauss-Kahn, un om cu o pregătire solidă, respectat pentru competenţa lui.

Nominalizarea lui Strauss-Kahn a constituit şi o lovitură în termenii politicii interne franceze, pentru că s-a dorit ca această numire să slăbească opoziţia socialiştilor. Dar, mult mai important, alegerea de către Sarkozy a lui Strauss-Kahn este o mutare crucială în contextul dezbaterilor actuale privind economia mondială. Sarkozy a arătat astfel că este de partea „regularizării" economice, nu un liberal universalist convins că balanţa forţelor de pe piaţa actuală este optimă şi de aceea nu este nevoie de nici o intervenţie în acest domeniu.

A patra iniţiativă priveşte tot afacerile externe: eliberarea celor şase asistente din Bulgaria încarcerate în Libia pe baza falselor acuzaţii că au infectat deliberat mai mulţi copii cu HIV/SIDA. Negocierile intense cu Libia, purtate mai ales de către europeni, au durat mai mult de un an, dar fără nici un rezultat, pentru că preşedintele Libiei, colonelul Gaddafi, nu avea încredere în interlocutorii săi. Sarkozy a înţeles acest lucru. Alegînd-o pe soţia sa drept negociator, a ajutat la deblocarea situaţiei.

Mai mult, Sarkozy caută să intensifice cooperarea în întreaga zonă a Mediteranei. A început cu o vizită la nivel de preşedinţi în Alger, apoi cu una la Tripoli, urmate de mai multe vizite la nivel de miniştri la Beirut. Dezvoltarea acestei regiuni va fi o provocare grea şi pe termen lung, dar una care trebuie asumată.

Faptul că Guvernul francez a preluat iniţiativa discuţiilor la nivel internaţional pe tema încălzirii globale este un alt semn că Sarkozy intenţionează să reînsufleţească Franţa ca putere mondială.

După politica ştearsă din ultimii ani ai preşedinţiei lui Jacques Chirac, dinamismul a revenit în politica externă din Hexagon. Aceasta este o schimbare binevenită nu doar pentru Franţa. Acţiunile lui Sarkozy promit să sporească influenţa politică a Europei în întreaga lume.

Michel Rocard, *fost prim-ministru al Franţei şi lider al Partidului Socialist, este membru al Parlamentului European.*

etica vieții

Peter SINGER

Sfînta Diana?

La zece ani de la moartea sa, prinţesa Diana este încă un star. În mass-media întîlnim frecvent omagii şi relatări despre viaţa sa, iar publicul din întreaga lume le urmăreşte cu pasiune. A devenit oare Diana o sfîntă de tip nou şi dacă da, ce ne spune acest lucru?

Am aflat ce înseamnă cultul Dianei în 2004, cînd am fost în Hyde Park, în ziua în care regina a inaugurat Princess Diana Memorial Fountain. M-am trezit în mijlocul unui grup de femei de vîrsta a doua care purtau jachete şi pălării acoperite cu insigne. Arătau ca suporterii unei echipe de fotbal, cu singura diferenţă că insignele aveau pe ele chipul Dianei, şi nu pe cel al lui David Beckham.

Am intrat în vorbă cu ele şi am aflat că hainele lor, genţile şi pantofii erau făcute după modelul celor pe care le purtase Diana. Unele aveau acasă chiar o „cameră Diana", plină cu obiecte ce aminteau de prinţesă. Părea că vieţile lor se învîrteau în jurul unei femei care murise cu şapte ani în urmă.

Sculptorul italian Luigi Biaggi a oferit propria viziune asupra acestui fenomen printr-o statuie a Dianei, într-o atitudine şi cu veşminte amintind de Fecioara Maria. El a dorit să arate astfel cum celebrităţile au luat locul, astăzi, figurilor religioase. Margaret Evans, o cercetătoare britanică, a analizat elogiile aduse de admiratori Dianei după moartea sa şi a descoperit că unii vorbeau despre ea ca despre o sfîntă sau un înger, iar cîţiva o comparau direct cu Isus.

La moartea prinţesei au apărut tot felul de teorii ciudate, inclusiv ideea că serviciile secrete britanice au ucis-o pentru că reprezenta o ameninţare pentru tron. S-a mai spus că trăia fericită cu noul ei iubit, Dodi al-Fayed, şi că a înscenat întregul eveniment pentru a scăpa de expunerea mediatică. Apoi – semn al morţii unei figuri cvasidivine –, s-a descoperit, pasămite, o profeţie privind moartea sa în versurile cîntăreţului şi compozitorului Morrissey, pe albumul *Regina a murit,* al trupei The Smiths.

Din punct de vedere raţional, această idolatrizare a Dianei este absurdă, ca orice alt cult. E drept, prinţesa s-a folosit de poziţia sa pentru a promova cauze lăudabile. S-a implicat în ajutorarea celor bolnavi şi marginalizaţi şi, deşi deseori a fost ridiculizată şi considerată naivă pe plan politic, efortul său pentru interzicerea minelor antipersonal a atras atenţia lumii întregi asupra acestei probleme. Este greu de spus în ce măsură implicarea sa a dus la încheierea tratatului de la Ottawa privind interzicerea minelor antipersonal. Chiar şi acum multe naţiuni, inclusiv Statele Unite, Rusia, China, Israel şi Iran, nu au semnat acest tratat.

A existat adesea o neconcordanţă supărătoare între implicarea Dianei în ajutorarea celor săraci şi bolnavi şi modul său de viaţă extravagant. Dar defectele prinţesei făceau parte din farmecul său. În contrast cu rigiditatea şi răceala familiei regale, ea şi-a creat imaginea unei prinţese care era în acelaşi timp un om obişnuit, la fel ca noi. Cînd a trecut prin experienţa unui divorţ oribil declanşat de un soţ infidel, milioane de femei i-au împărtăşit durerea. Într-o perioadă dinaintea epocii reality-show-urilor de la televiziune, viaţa Dianei *era* realitate televizată.

Atenţia constantă a presei i-a făcut pe oameni să considere că o cunosc personal, ceea ce explică de ce au urmărit şi s-au implicat intens în bucuriile şi necazurile ei, ca şi cum ar fi făcut parte din familia lor. În vieţile lor altminteri banale, apropierea emoţională de Diana a adus emoţie şi *glamour.*

Contele Spencer, fratele Dianei, ne-a îndemnat să rezistăm tentaţiei de a o canoniza pe sora sa. În discursul său de la înmormîntarea prinţesei – „cel mai interesant dintre toate elogiile aduse Dianei" –, acesta a spus că transformînd-o într-o sfîntă riscăm să ignorăm alte faţete ale personalităţii sale, cum ar fi „maliţiosul ei simţ al umorului". Totuşi, i-a atribuit unele calităţi de sfîntă, mai ales dorinţa sa „aproape copilărească" de a face bine celorlalţi. În încercarea de a explica modul în care presa britanică i-a ironizat bunele intenţii, fratele prinţesei a spus: „Singura şi propria mea explicaţie este că bunătatea pură reprezintă o ameninţare pentru cei care se află la celălalt capăt al spectrului moral".

E posibil ca intenţia unei asemenea afirmaţii să fi fost revanşa pentru rolul pe care presa – şi paparazzi angajaţi de aceasta l-au jucat în moartea Dianei – aşa cum a crezut Spencer –, dar există ceva adevăr în cuvintele lui. Unii oameni se folosesc de cinism ca de un scut pentru a evita responsabilitatea morală. Dacă te poţi convinge că toată lumea se comportă egoist, atunci de ce să încerci să fii un om mai bun?

O persoană cu o dorinţă naivă, dar sinceră de a face bine reprezintă o ameninţare pentru acest scut protector al cinismului, iar această ameninţare poate fi îndepărtată prin ridiculizare. Diana ar fi avut o viaţă mai bună în Statele Unite, unde publicul şi presa înţeleg într-o mai mare măsură bunele intenţii, la adevărata lor valoare.

Ce efect au avut viaţa şi moartea Dianei asupra milioanelor de oameni care au admirat-o şi au iubit-o? După moartea sa, aceştia au plîns-o şi mulţi dintre ei au trimis scrisori şi au donat bani pentru Fondul Memorial „Diana, Prinţesă de Wales", care are un website – www.theworkcontinues.org. Însă dacă munca începută de ea continuă, aceasta se întîmplă la o scară mai mică decît aceea de la începutul acţiunilor ei caritabile.

Poate că stingerea interesului pentru faptele ei bune a fost inevitabilă. Dacă este adevărat că se întîmplă uneori ca un om să ne stîrnească emoţii puternice doar prin personalitatea lui, sentimentele apărute într-un asemenea context tind să fie temporare şi rar produc o schimbare de durată în viaţa noastră. Sau poate aceia care s-au identificat atît de puternic cu Diana şi-au imaginat oarecum că prin simpla emoţie sînt coautori ai faptelor ei bune şi nu e nevoie să facă mai mult de atît.

Peter Singer *este profesor de bioetică la Universitatea Princeton şi profesor emerit la Universitatea din Melbourne. Printre cărţile sale se numără şi* How Are We to Live? *şi* Writings on an Ethical Life.

Copyright: Project Syndicate, 2007.
www.project-syndicate.org

traduceri de Iulia BĂDESCU

PUBLICITATE

radiofranceinternationale

Actualitatea Altfel

De luni până joi, la ora 17:00,
Dragoş Ghiţulete şi *Luca Niculescu*
dezbat alături de invitaţii lor teme
de actualitate

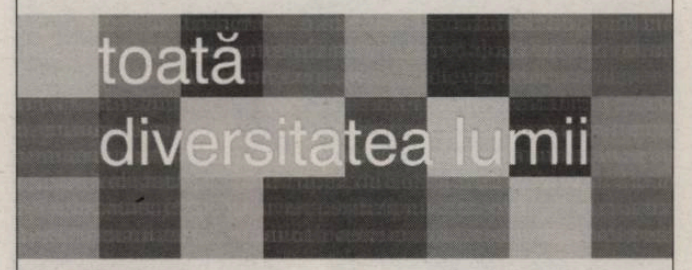

rfi romania
București **93.5**fm
Iași **97.9**fm
Craiova **94**fm
Cluj **91.7**fm

Victoria STOICIU

Viaţa la ţară pe lîngă Nistru

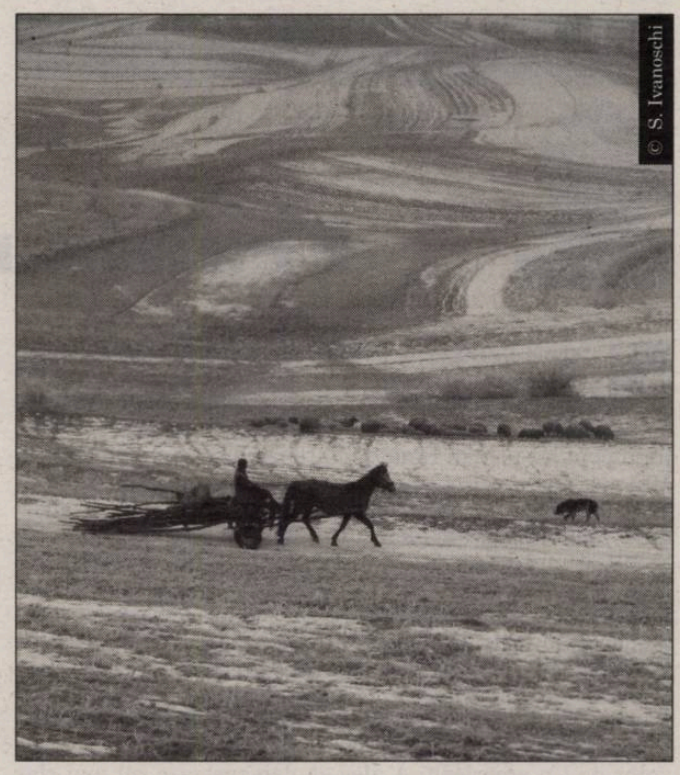

Pentru locuitorii satului Olişcani, situat la 30 km de rîul Nistru, schimbările politice, atît la nivel local, cît şi central, au coincis mereu cu necesitatea reorientării strategiilor de supravieţuire, cu consolidarea unor noi reţele, identificarea de noi oportunităţi, chiar dacă acestea au fost cel mai adesea la graniţa legalităţii. Nimic surprinzător în aceste zvîrcoliri permanente, atîta timp cît oportunităţile economice sînt aproape inexistente, iar singurele soluţii imaginabile sînt migraţia şi infracţiunea. Majoritatea populaţiei apte de muncă pleacă să lucreze, de obicei ilegal, în Rusia sau în Italia. Cei rămaşi acasă se îndeletnicesc preponderent cu agricultura, dar cum spiritul economiei de piaţă încă nu face parte din structura mentală a sătenilor, această ocupaţie fie că abia le acoperă nevoile minime de hrană, fie că generează consecinţe neaşteptate, de genul a ceea ce economiştii ar numi externalităţi negative. Năpădiţi de o bruscă revelaţie „comercială", bazată pe experienţa anului agricol precedent, în care pepenii roşii se vînduseră la preţuri foarte ridicate, majoritatea sătenilor, proprietari ai loturilor de pămînt, s-au decis să cultive pepeni. Rezultatul a fost previzibil pentru cine cunoaşte legile cererii şi ofertei – oferta supradimensionată de pepeni a determinat o scădere vertiginoasă a preţurilor acestora pe piaţa locală. Astfel încît majoritatea ţăranilor au rămas cu tone de pepeni pe ogoare, cărora nu le-au găsit o mai bună întrebuinţare decît să-i folosească pentru a fabrica rachiu. Iarăşi, efectul a fost uşor de anticipat: paralizaţi de licoarea parfumată şi abundentă, olişcănenii au reuşit să compromită şi restul recoltei din acel an. Iar atunci cînd asigurarea unui trai relativ prosper prin mijloace decente este o provocare prea mare, rezistenţa în faţa tentaţiei ilegalităţii devine aproape imposibilă.

Tentaţii ilegale

Mai întîi, această tentaţie şi-a făcut apariţia sub chipul dur al activităţilor de „racket", în perioada în care Partidul Agrarienilor se afla la putere şi cînd foştii preşedinţi de kolhozuri îşi făceau aranjamentele, furînd în văzul tuturor tot ce se putea fura din gospodăriile agricole. Recuperările, perceperea de taxe de protecţie, răzbunările sîngeroase deveniseră modalitatea rapidă de îmbogăţire a multora. Nu era foarte complicat să fii „racket" – trebuia să ai ceva curaj combinat cu apetenţa pentru violenţă şi ceva relaţii printre autorităţile locale – judecători, procurori, primari, poliţie etc. Astfel, se asigura o relativă bunăstare, împărţită obligatoriu cu cei care ofereau protecţie în faţa legii. Totul era permis: la o adică, puteai să arunci şi o bombă în casa unei soacre enervante, cum s-a întîmplat cu un faimos „racket", vajnic luptător în Afganistan, înainte de prăbuşirea URSS, achitat fără să primească măcar o amendă pentru „explozia" sa nervoasă.

Labirintul din baza militară

Cu mai puţin curaj şi doar cu unele relaţii se puteau găsi şi alte îndeletniciri. Înainte ca exporturile din regiunea transnistreană să fi fost oprite, pe vremea cînd uzina de aluminiu de la Rîbniţa (la 35 km de Olişcani) exporta produsele sale în UE şi în Statele Unite, colectarea metalului uzat era ocupaţia preferată a sătenilor. În general, poliţiştii şi autorităţile din sat „colectau" metalul uzat, pe care apoi îl urcau în camioane. Cu sprijinul prietenilor de pe întreg teritoriul ţării, şi ei tot din rîndul autorităţilor, transportau metalul în Transnistria. „Mina de aur" era o fostă bază militară de rachete, pe care sovieticii începuseră să o construiască în pădurea din vecinătatea satului şi pe care au abandonat-o la prăbuşirea imperiului. La plecare, bunkerele uriaşe, cu o adîncime de zeci de metri, au fost inundate cu apă, ca să nu pătrundă nimeni în ele, şi au rămas să zacă în mijlocul pădurii, pradă tuturor aventurierilor care s-au încumetat să coboare în labirinturile întortocheate ale acestora, încercînd să dezmembreze uşile, scările şi alte instalaţii pentru a vinde metalul colectorilor. Urmare a acestei nesăbuinţe, cadavrele unora zac şi astăzi, îngropate sub tonele de apă neagră şi rece. Prinşi de febra devastării, sătenii au distrus tot ce se putea distruge, în timp ce pentru unii nebunia generalizată era doar un pretext pentru a-şi elibera energiile creatoare.

Kilowaţi gratis pentru femei grase

Inspirat de cîte o bucată de fier zărită în curtea vecinului poliţist, colector de metal uzat, moş Ion s-a lăsat purtat timp de cîţiva ani de aripile fanteziilor. Cele cîteva piese de metal uzat cumpărate de la vecin au constituit temelia tot atîtor proiecte măreţe. Mai întîi a încercat să-şi deschidă o fierărie, dar complexitatea proiectului l-a făcut să renunţe la acesta, în favoarea altuia şi mai năstruşnic – un mare leagăn tras de cai, pe care moş Ion dorea să-l amplaseze chiar în incolorul centru al satului, aşa cum îşi amintea el că fusese pe vremea copilăriei sale. Convins de fiul său că este o idee ne-modernă şi fără sorţi de izbîndă, moş Ion s-a reorientat către ceva care ţine de însăşi esenţa modernităţii: energia electrică. Era în plină criză energetică a ţării, aşa că moş Ion a cumpărat o turbină de la vecinul său, cu un scop foarte precis: construirea unei minihidrocentrale în pîrîul din rîpa învecinată. După ce şi-a trîmbiţat proiectul în toate părţile, moş Ion începuse să facă planuri de distribuţie către vecini: celor simpatici, le furniza energie nonstop, celor mai puţin simpatici – doar cîteva ore pe zi, iar duşmanilor – deloc. Un loc anume îl ocupau vecinele corpolente, cu carne bogată şi albă, cărora le ierta toate păcatele şi le furniza energie fără întrerupere, pentru că avea el o slăbiciune pentru femeile grase. Atunci cînd uzina de la Rîbniţa nu a mai avut nevoie de metal pentru că exporturile au fost sistate, a urmat o perioadă de confuzie. Unii dintre ei şi-au vîndut pămînturile, re-dobîndite, fostului preşedinte de kolhoz, deputat agrarian în Parlament, pe sume modice, dar vitale pentru supravieţuirea lor. Nici „racheţilor" nu le mergea mai bine, pentru că sosirea comuniştilor a coincis cu o intensă purificare a ţării de elementele criminale la nivel local, majoritatea fiind puşi după gratii, în caz că nu izbutiseră să fugă în Rusia sau Ucraina.

Canabis nistrean

Clasica încercare de „monopolizare a violenţei" de către stat ar fi putut reprezenta o etapă către modernizare, dacă reţelele noii puteri nu ar fi început să se instaleze rapid. Acestea s-au organizat în jurul unei nou-descoperite „mine de aur": canabisul. În frunte cu primarul satului, membru al Partidului Comunist, sătenii au pus pe picioare o întreagă reţea de cultivare şi vînzare a acestei culturi. Unii, mai religioşi, sau alţii, fără „sprijin" din partea puterii locale, s-au temut de această soluţie, considerînd-o nelegiuită sau periculoasă. Majoritatea însă, în bune relaţii cu primarul şi autorităţile, s-a încumetat pe această cale. Însăşi sora primarului, împreună cu fiul ei, student la Academia de Poliţie, s-au numărat printre capii reţelei. Paharul de canabis era procurat la un preţ modic de la producători, esenţial însă pentru supravieţuirea lor, apoi „roada" era îmbarcată şi vîndută la un preţ de cîteva ori mai mare la Bălţi sau în Transnistria, de unde lua drumul Estului. Sătenii se pricopseau cît de cît, capii reţelelor se îmbogăţeau, iar cei neimplicaţi acumulau ranchiună. Invidia faţă de averea vecinului era acum dublată de ura „morală" faţă de mijloacele ilicite şi neortodoxe prin care aceştia se înavuţiseră. Deşi religia nu joacă un rol important în viaţa olişcănenilor, anumite precepte sînt înscrise durabil în conştiinţa lor, constituind de multe ori un obstacol natural în faţa perversităţilor vieţii moderne.

Sora primarului în flagrant delict

Cu cîtva timp înainte de alegerile locale din vara acestui an, sora primarului comunist a fost arestată de către poliţie, prinsă în flagrant delict în timpul unei tranzacţii cu droguri. Ştirea nu a făcut decît să scoată la lumină ceea ce toţi intuiau sau şopteau. Oamenii au început să cîrtească: „în opt ani, de cînd e la Primărie, nu s-a văzut nimic, nu s-a făcut nimic, nu s-a construit nimic. Din contră, totul este devastat, pustiit". Aşa că domnul primar comunist a intrat în campanie cu un handicap generat de frustrarea ne-„cîneparilor". Eforturile lui de a-şi prelungi mandatul au fost intense şi consistente, pe măsura banilor agonisiţi în timpul precedentelor mandate şi a patronajului reţelei de cînepari. A organizat pe bani proprii petreceri cu vodcă şi mîncare, curse regulate cu propriul microbuz, transportînd oamenii gratuit la centrul raional ca să-şi facă actele pentru a putea participa la alegeri.

Un pachet de la Chişinău

Pornind în forţă, ridicată pe valul frustrărilor ne-cîneparilor, principala sa contracandidată, din partea Alianţei Moldova Noastră (AMN), era cît pe ce să clacheze la văzul necugetatei şi subminantei risipe. Spiritele s-au încins, sudoarea a început să şiroiască pe frunţile candidaţilor şi a grupurilor de susţinători. Prinsă de nebunia cursei electorale, o funcţionară de la Primărie, susţinătoare a candidatului comunist, a gîndit o strategie foarte „ţintită", pentru a încuraja voturile comuniştilor. Din vremuri imemoriale, mama acesteia păstra în podul casei un steag roşu, cu secera şi ciocanul, şi o pereche de pantaloni bufanţi, cum purtau bărbaţii în zorii perioadei comuniste, pe care funcţionara i-a spălat şi ambalat într-un pachet elegant. Pachetul, purtînd ştampila Primăriei, urma să fie expediat unchiului funcţionarei, un fidel partizan al comuniştilor, avînd dedicaţia: „Cu recunoştinţă pentru devotamentul arătat partidului! Semnat: Vladimir Voronin". E adevărat că pachetul venea de la Primăria din Olişcani şi avea ştampila acesteia, dar în ochii unui sătean nu e mare diferenţă între ştampila Primăriei şi cea a Preşedinţiei... Pachetul nu şi-a atins niciodată scopul, pentru că a fost descoperit de mama doamnei angajate, adică sora celui căruia i se adresa frauduloasa şi măgulitoarea dedicaţie şi care, isterizată, a protestat vehement faţă de iniţiativele fiicei, de frică ca nu cumva, la primirea pachetului, adresantul să facă un infarct (şi bucuria poate ucide!).

Victoria ne-„cîneparilor"

Rezultatele votului, care au dat-o învingătoare pe candidata AMN, au evidenţiat frustrarea ne-„cîneparilor", frustrare atît de ordin moral, cît şi economic. Schimbarea de putere va coincide, probabil – aşa cum s-a întîmplat pînă acum – cu schimbarea strategiilor şi restructurarea reţelelor, care au şi început deja să se autodevoreze. Furios pentru că fusese înfrînt, fostul primar comunist şi-a lansat atacurile asupra celor care sărvîrşiseră imprudenţa de a practica o îndeletnicire patronată de el (creşterea canabisului), dar care votaseră sau o susţinuseră pe contracandidata AMN în cursa electorală. Modalitatea de a-i depista pe cei care nu-i acordaseră votul a fost foarte simplă. Aşa cum se cuvine într-o ţară săracă, buletinele de vot au fost tipărite pe o hîrtie proastă, semitransparentă. Procedura de vot prevede ca, după ce alegătorii îşi exprimă opţiunea electorală în cabina de vot, buletinul să fie ştampilat pe verso (de către membrii comisiei electorale). Or, semitransparenţa hîrtiei facilitează transparenţa totală a votului, într-o lume în care tot restul procedurilor ce ţin de esenţa democraţiei suferă de o lipsă de transparenţă. În seara alegerii, reprezentanţii PCM din rîndul comisiei electorale i-au întocmit fostului primar o listă aproape completă cu cei care nu-i acordaseră votul. Urmarea: cei care cultivau canabis, dar îşi trădaseră protectorul au fost denunţaţi.

...Amenzile au început să curgă, un acuzat a înnebunit de spaimă şi urmează să fie internat la casa de nebuni, se vehiculează ipoteze despre pedepsele ce vor fi pronunţate, şpăgile care vor fi sau nu vor fi date. Se zvoneşte că într-un sat vecin unui preot i-a fost tăiată barba, drept pedeapsă pentru că ar fi votat cu cine nu trebuie. Se urzesc noi intrigi şi se proiectează noi alianţe. Inventivitatea sătenilor este pusă la încercare, ca de atîtea ori, de-a lungul anilor. Economicul este remorcat de politic şi ambele se rostogolesc vertiginos dincolo de graniţa legalităţii, fenomene fireşti într-o ţară unde esenţială este supravieţuirea, imaginaţia e febrilă, iar statul de drept – cam „nedrept".

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Good news, no news

Cuprins de sentimentul unui bine viitor, pe care-l anticipam, optimist, printre străzile Bucureştiului făcute harcea-parcea, am comis imprudenţa de a scrie un editorial „de bine“ despre Videanu. S-a întîmplat acum cîteva săptămîni, în *Cotidianul*. Şi mărturisesc că nu-mi stă în fire. Dar mi s-a părut că pentru prima oară, în ciuda blocajelor din trafic pentru care-l înjur şi eu, zilnic, ca mai toţi bucureştenii, pe mai-marele de la Primărie, se repară străzile temeinic. Părere pe care mi-o menţin, la fel cum cred în continuare că şi schimbarea bordurilor e justificată, cel puţin estetic, pentru că nu mă pricep să analizez calitatea betonului din care sînt făcute. Poate am greşit, poate nu. Ceea ce m-a pus pe gînduri a fost însă reacţia majorităţii cititorilor.

Pentru înjurăturile „forumiştilor“ n-am suferit prea mult. E deja un truism să spui despre majoritatea celor care comentează articolele din ziare pe net că sînt o specie bizară ieşită din dicţionarul de argou al limbii române. În plus, îi uneşte laşitatea anonimatului, la adăpostul căruia îşi permit să te înjure de mamă, pentru o opinie despre borduri. Dar am primit comentarii pline de indignare şi chiar răutăcioase, inclusiv pe e-mail sau prin viu grai. O sumă de indivizi a încercat să mă convingă, preţ de cîteva zile, că am lăudat un hoţ, un nemernic, şeful mafiei PD-iste. Ceea ce nu făcusem, neam! Singura mea „vină“ din articol era să constat că, după 17 ani de experimente nereuşite cu asfaltul Bucureştiului, cineva s-a hotărît să toarne bitum şi betoane în altă manieră decît cea consacrată sub numele de cîrpeală.

De fapt, după cum aveam să constat din discuţia lămuritoare cu unul dintre colegii de breaslă, problema noastră e alta: ne-am dezobişnuit să spunem ceva de bine. Cînd vine vorba de autorităţi politice sau administrative, expresiile comune sînt înjurăturile. A ajuns să ni se pară firească asocierea funcţiei publice sau politice cu hoţia şi corupţia. Ceea ce, desigur, are adînci rădăcini şi explicaţii în istoria noastră recentă, dar nu exclude miracolul ca, din cînd în cînd, să se mai întîmple şi ceva bun. Eu, unul, refuz să cred că Băsescu, Tăriceanu, Videanu sau – şi mai şi! – Vadim Tudor ori chiar şi Becali sînt exclusiv ticăloşi, nemernici, proşti şi corupţi. N-am stat să fac inventarul faptelor bune pe care le-au săvîrşit în ultimii ani, dar cred că ele există în fişa biografică a fiecăruia. Mă întreb, făcînd analogie cu schema pedagogică a educării copilului prin lăudarea lui pentru fiecare faptă bună comisă, de ce nu s-ar putea aplica şi la personajele publice? La urma urmelor, deşi unii, probabil, au uitat asta, avem de-a face tot cu oameni. Şi ei împărtăşesc frustrarea oricărui individ care e pus la colţ pentru orice greşeală, dar căruia nu i se recunosc niciodată meritele.

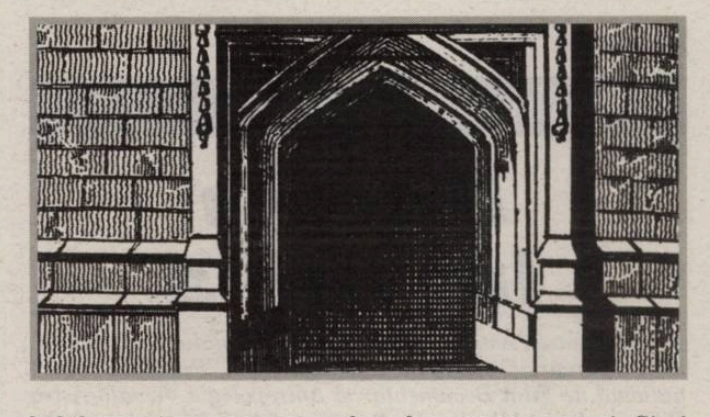

Ştiu şi înţeleg foarte bine avantajele unei înjurături. Sînt ziarist în România, o ţară în care jurnaliştilor li se încredinţează misiunea de a descoperi în fiecare zi adevărul zicalei *good news, no news*. Dar asta nu mă împiedică să mă întreb, din ce în ce mai des, dacă nu cumva ne-am rătăcit în labirintul unei încercări prosteşti de a demonstra, în fiecare zi, că ne merge rău, doar pentru că ăsta e singurul lucru care ne mai face să ne simţim bine.

Cu ochii-n 3,14

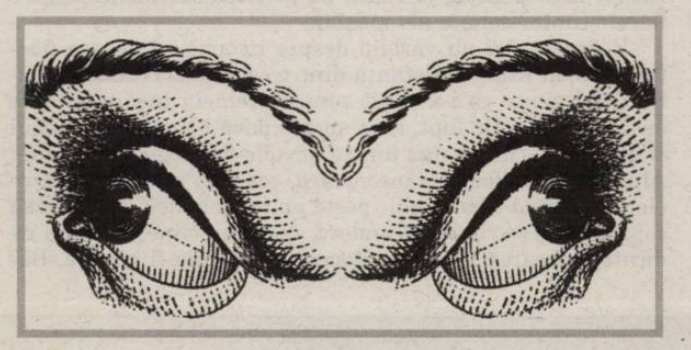

ROBIN HOOD MÎNCASE SĂRMĂLUŢE LA MADRID, NUMAI CĂ BLESTEMUL LIBERALILOR S-A SPERIAT

● Ministrul Justiţiei a declarat la începutul mandatului că nu e cazul ca după o Ioana d'Arc să vină un Robin Hood. Cred că acum Monica Macovei pare mult mai departe de imaginea Ioanei d'Arc decît Tudor Chiuariu de cea a lui Robin Hood. Mai ales de cînd a început să tragă cu săgeţi în toată lumea (**A. M.**)

● Într-una din serile trecute am făcut din redacţie pînă acasă nici mai mult, nici mai puţin decît o veşnicie. Mai de plictiseală, mai de nervi, am intrat în vorbă cu dl şofer. Aşa am aflat că avea la cină sărmăluţe. Şi că s-ar fi putut să nu mai mănînce aşa tîrziu pentru că i-ar fi picat ca nişte ghiulele la stomac. Şi că şi-a cumpărat din Grecia – „care nu-i o ţară, vă rog să mă credeţi pe cuvînt, e un fenomen!“ – un bidon de balsam de rufe – „da' din acela *adevărat!*“ – cu 200 de mii, „în banii noştri“, şi cinci litri de ulei de măsline, tot „din acela, adevărat“, cu cinci sute de mii. Că a stat în Atena două zile, după care a pornit spre insula Santorini unde a mai petrecut vreo săptămînă, după care s-a întors la Atena pentru alte trei zile. Că nu rentează să dai 100 de euro ca să-ţi treci maşina cu bacul – insula e mică, nu ştiu cîţi km lungime şi foarte puţini lăţime, şi o poţi străbate cu piciorul. Că există un nu ştiu ce canal lung de nu ştiu cîţi km, săpat cu dalta. Că la acest canal au murit atîţia oameni încît „dacă s-ar pune toate cadavrele unul peste altul ar depăşi cu mult adîncimea lui“... şi multe alte poveşti care pe colega mea şi pe mine ne-au lăsat... monosilabice! (**R. T.**)

● Vreau să trimit o banală scrisoare la Madrid. Dar să ajungă repede. Aşa că aleg *Prioripost*. Stau la o coada de vreo cinci persoane şi asist cum se cîntăresc colete. Trec vreo 20 de minute. „*Prioripost* pentru Spania nu e aici!“ – îmi comunică duduia. „E în Colentina... aici n-avem decît Israelul.“ Altă variantă? „Păi, vi-o trimit recomandată... ajunge în 5-7 zile.“ „Şi cu *Prioripost* în cîte zile ajungea?“ „În trei.“ Nu era mai simplu cu porumbeii călători? (**A. P.**)

● Luni seara, la noua emisiune *Domnul Trandafir* de pe TVR Cultural, directoarea Centrului 2000+ susţinea că nu este de ajuns ca profesorii să meargă la şcoală şi să-şi ţină orele, ci că în fişa lor de post este trecută obligaţia să facă vizite acasă la elevi sau ore suplimentare cu cei mai slab pregătiţi. Este frumos spus, în teorie, numai că, la un salariu de 600 de lei pe lună, ce pretenţie să mai avem? (**C. P.-B.**)

● S-a tras la rupere pe bulevardele din jurul Guvernului pentru a se asfalta/moderniza pînă la 15 septembrie. Era onoarea primarelui în joc. Iar cînd totul a fost gata, într-o caldă noapte de sfîrşit de septembrie, un camion a intrat în parapetul nou-inventat de la Pasajul Victoriei şi l-a făcut arşice, cu un zgomot care a trezit tot cartierul. La reconstituire, a doua zi, un pensionar comenta: „Ehe, blestemul liberalilor...“ (**S. S.**)

● La o pensiune din Bran, o turistă din Marea Britanie a plecat înainte de a-şi fi epuizat serviciile plătite. La căderea serii văzuse o siluetă care cosea iarba din faţa vilei. S-a speriat: a crezut că e moartea. (**M. B.**)

ROMÂNICA NOASTRĂ CARE PUTE, VREA, DE-A NAIBII, SĂ-I PORCĂIASCĂ PE ÎNDRĂGOSTIŢII ÎNTÎRZIAŢI

● „De multă vreme, nu m-am simţit mai bine în oraşul meu... Să fi costat prea mult Festivalul...? Se vorbeşte de vreo 6 milioane de euro... dacă nu mă înşel, e sub preţul de transfer al fotbalistului Dică... Atît de puţin pentru atît de mult, nu cred că s-a mai cheltuit în România niciodată.“ Iar eu nu mă înşel dacă afirm că nimeni nu a scris atît de vibrant ca Sever Voinescu, în *Cotidianul* de luni, despre ce a însemnat pentru Românica noastră, pentru „oraşul ăsta în care se schimbă bordurile într-un ritm năucitor“, acest european Festival „George Enescu“. (**R. C.**)

● În ultima vreme mă obsedează întrebarea-tip cu care încep diferite spoturi publicitare şi care te obligă, vrei nu vrei, la consens social şi la achiziţionarea produselor respective. De exemplu, o reclamă la deodorant: ţi-ai dorit vreodată să te simţi curată? Alta, la pastă de dinţi: ţi-ai dorit vreodată să ai dinţii albi şi sănătoşi? Sau la un detergent: ţi-ai dorit vreodată să poţi scoate petele cele mai dificile? Cum mai poţi fi, aşadar, negativist în răspunsuri, fără să rişti să fii luat drept un antisocial care pute, căruia îi cad dinţii şi care merge îmbrăcat cu haine murdare, şi cum poţi să nu cumperi respectivele produse, fără să te faci vinovat de toate cele de mai sus? (**S. G.**)

● „Europa vrea să muncim mai puţin“, scrie *Adevărul* de luni, 24 septembrie. Cine zice că *„good news, no news“*? Depinde de *„good news“*... (**M. V.**)

● Da, mă simt discriminată ca fumătoare cînd călătoresc cu trenul mai ales pe distanţe lungi. Să mă ascund în toaletă (şi o fac cu scîrbă). Să practic *bungee smoking* în gară la Craiova. Şi asta nu-i nimic! Cel mai tare mă enervez atunci cînd nefumătorii (recenţi, pentru că *a nu fuma* a devenit deja un *trend!)* se uită la mine cu milă: „Lasă-te! Altă soluţie n-ai...“. Ei bine, nu mă las! Aşa, de-a naibii... (**A. P.**)

● Acum două săptămîni, pe Prima TV, Becali l-a făcut prost pe un redactor de la *Gazeta Sporturilor;* săptămîna trecută, pe Sport.ro TV, l-a făcut prost pe un redactor de la *Pro Sport*. Nici nu mai sînt indignat, ba chiar aştept ca Becali să-i porcăiască pe toţi jurnaliştii sportivi din România. Aşa dependenţi de monoloagele acestui individ, şi-o merită din plin. (**M. C.**)

● Încă un vis mărunt devenit realitate: în aeroportul din Baltimore există tonomate de flori – îndrăgostiţii întîrziaţi pot face rost, de acolo, de un buchet gata ambalat. (**I. P.**)

ŢEAVA ŞI CONDUCTA VOR ADERA – CU 5 VOTURI PENTRU – LA SCEPTRUL REGELUI, DEMASCÎND ŞI ÎNFIERÎND

● Bulevardul Dinicu Golescu şi Strada Polizu au două lucruri în comun: amîndouă au fost asfaltate la începutul verii (mai-iunie), iar acum sînt deja sparte şi arată ca nişte tranşee. În România, ţeava şi conducta mi se par a fi cele mai ne-norocite invenţii. (**M. C.**)

● Mai ţineţi minte de cîte ori scriau ziarele, înainte de 1 ianuarie 2007, că „bulgarii ne-au luat-o înainte“ în materie de *acquis* comunitar şi ce spaime am tras că ei vor adera şi noi nu? Uite că am aderat deodată. Şi? O ştire de pe HotNews.ro spune că România a dat Bulgariei cei mai mulţi turişti străini anul ăsta – 540.000! Morala? Iar ne-o iau bulgarii înainte, dar pe banii noştri... (**M. V.**)

● În cotidianul *Libération* de săptămîna trecută, un titlu susţinea despre Nicolas Sarkozy că este „un Jimi Hendrix al comunicării“ (în sensul de virtuoz). Se pare că totuşi „comunicarea“ lui n-a ajuns pînă în acel sătuc din regiunea Creuse, în care consiliul local a votat – cu 5 voturi pentru şi 4 contra – ca portretul său să *nu* fie agăţat pe peretele Primăriei, alături de al lui Mitterrand şi al lui Chirac! Nu doar că nimeni nu e profet în ţara lui, dar se pare că nici preşedinte... (**a. l. ş.**)

● Cu ocazia Zilei Bucureştiului, Arcul de Triumf a fost deschis şi s-a putut urca pînă în vîrf. Mă întreb de ce nu este deschis tot timpul, precum cel parizian, sau măcar în fiecare week-end. Şi cu bilet la intrare. Poate aşa se vor strînge bani să nu mai fie igrasios în halul ăla şi să nu mai cadă tencuiala pe tine în timp ce priveşti în vitrină la sceptrul regelui Ferdinand. (**M. C.**)

● Nu vi se pare că există oameni de cultură care, demascînd şi înfierînd alţi oameni de cultură, nu fac altceva – încordîndu-şi la maximum muşchii indignării pamfletare – decît culturism? (**R. C.**)

Doru IFTIME

docuDileme

Dilema lui Duka

Cinemateca AstraFilmFest a ajuns la finalul ediţiei de vară. Pe parcursul ultimelor zece săptămîni, Festivalul Internaţional de Film Documentar şi Antropologie Vizuală Astra Film a adus publicului din Bucureşti 14 dintre cele mai valoroase documentare jurizate în festival, de-a lungul celor 8 ediţii anterioare. În ipoteza că v-a trezit apetitul, festivalul vă invită la Sibiu, pentru cea de-a noua ediţie, care va avea loc între 22-29 octombrie 2007. Ultima seară de film documentar din acest proiect este miercuri, 3 octombrie, cînd va fi programat filmul Dilema lui Duka, *un film de Jean Lydall şi Kaira Strecker, adică ultima docuDilemă.*

Acum vreo cîţiva ani, fiind în trecere prin Sighişoara, am intrat să vizitez Muzeul Turnului. La unul dintre niveluri, printre pahare Berzelius, eprubete şi diverse alte obiecte de spiţerie – dacă nu mă înşel, prima farmacie din România a fost deschisă la Sighişoara sau la Sibiu prin 1500! –, era expusă o trusă medievală de ginecologie. Nu mai ţin minte ce conţinea, reţin că arăta ca o valiză cu cîteva instrumente metalice de dimensiuni respectabile. Metale grele – cum spun cei care apreciază muzica heavy-metal –, obiecte care îţi fac părul măciucă numai la gîndul că te-ar putea atinge, darămite să te cotrobăie prin măruntaie sau în locurile cele mai intime.

Aşadar, o veritabilă trusă de tortură, asemănătoare cu cea pe care cred că am văzut-o în funcţiune în *Creep,* un film de groază cu Franka Potente, în care un psihopat desfigurat, care se crede ginecolog, torturează femei în metroul londonez.

Nu ştiu cum se face, dar cînd încep să scriu ceva legat de femei ajung inevitabil la filme de groază – aşa că n-am de ce să mă mir că am fost acuzat, nu o dată, de misoginism. Dar dacă tot sîntem aici şi tot am debutat cu stîngul şi într-un registru total nepotrivit pentru o cronică de film – da, acest articol e o cronică de film – daţi-mi voie să continui.

După ce am văzut trusa de tortură (pardon, de ginecologie) de la Sighişoara, după ce am mai văzut şi *Creep,* i-am mulţumit lui Dumnezeu că sînt bărbat. Apoi m-am consolat cu gîndul că între timp medicina a evoluat şi *Creep* e, la urma urmei, doar un film stupid. Ei bine, nu e chiar aşa: medicina a evoluat, e drept, dar nu la fel peste tot în lume. În Etiopia, de exemplu, nu există ginecologi, cel puţin nu în comunitatea despre care vorbeşte regizoarea Jean Lydall în filmul ei, *Dilema lui Duka.* De fapt, nu există nici cea mai mică urmă de civilizaţie, bună sau rea. Oamenii din film trăiesc ca acum sute de ani, la cheremul naturii. Se adăpostesc în colibe de crengi acoperite cu paie. Pămîntul roşcat ţine loc de covor în „living" şi, împreună cu vitele şi păsările, e singura sursă de hrană. Negri ca abanosul, bărbaţi şi femei deopotrivă, poartă inele pe fiecare deget, cîţiva cercei în fiecare ureche, brăţări la fiecare încheietură, şiraguri de mărgele colorate în jurul gîtului. Şi o cîrpă în jurul mijlocului.

Spuneam deci că nu există ginecolog sau alt fel de doctor; dar nu există nici moaşe. Există doar mame, surori, soacre. Ecografie? Moaşa (soacra) masează burta mamei (a norei): „Vei face gemeni" – zice bătrîna pe un ton grav.

În acest loc uitat de lume, femeile nasc natural. Cele care au mai trecut prin această experienţă le ajută pe cele aflate la prima naştere. Înainte de a merge mai departe, daţi-mi voie să fac o mărturisire: n-am fost curios să asist la naşterea copiilor mei şi nici nu-i înţeleg pe acei bărbaţi (alţii decît ginecologii) care vor să fie de faţă – şi eventual să filmeze acel moment (de acord, e unic de fiecare dată şi în fiecare caz) – cînd copilul părăseşte pîntecul femeii. O fi un *feeling,* nu zic, dar eu unul nu am fost şi nu sînt curios să-l experimentez.

Mă veţi înţelege, poate, de ce nu mi-a fost foarte uşor să particip, prin intermediul filmului dnei Lydall, la momentul unic în care o tînără etiopiancă aduce pe lume un copil. Nu mi-a fost uşor, dar m-am uitat cu nesaţ, cu acea curiozitate macabră cu care unii şoferi se opresc la locul unui accident rutier, abia produs, şi caută cu privirea victimele printre fiarele contorsionate ale maşinii.

E drept, aici nu vorbim despre moarte, ci despre naştere, dar în Etiopia distanţa dintre cele două e neînsemnată. Cînd simte că i-a venit sorocul, femeia însărcinată se aşază pe vine. De fapt, nu e sigură dacă i-a venit termenul şi dacă nu e cumva una dintre nevoile fiziologice obişnuite. Alte două-trei femei o înconjoară, cea mai vîrstnică dintre ele cuprinzînd-o cu mîinile peste pîntec şi apăsînd ca să iasă copilul. Apa se rupe. De undeva apare un cîine cu coada ridicată. Încearcă să lingă placenta. Femeile îl gonesc. Bătrîna continuă să stoarcă burta mamei şi nu poţi să nu te gîndeşti decît că, cel mai probabil, îi va strivi capul bietului prunc. Dar nu. Copilul iese cu bine, chiar dacă are capul ţuguiat ca Oblio. Moaşa de ocazie îi taie cordonul ombilical şi cu un băţ îi rade de pe piele ceea ce pare a fi o infecţie care mistuie intestinele mamei. Întîmpinat de un stol de muşte, copilul dă primul ţipăt. E băiat.

Cam multă realitate pentru o seară de film? Nici pe departe. Mai sînt multe de văzut, mai puţin şocante, dar la fel de interesante. Filmul dnei Lydall e un reality-show concentrat într-un documentar. Cadre lungi, montaj sumar – doar între secvenţele mari.

Nu ştiu dacă e curiozitate sau fascinaţia pentru necunoscut ori altceva, dar cred că aş putea sta să mă uit ore în şir la viaţa micii comunităţi, aşa cum alţii se uită la Columbeanu, Bahmuţeanu sau la *Noră pentru mama.* Vă închipuiţi ce furori ar face un slip Botezatu cu paiete în Etiopia, în rîndul unor oameni atît de pasionaţi de podoabe?...

Nu pot încheia fără să vă spun cine-i Duka şi care-i dilema ei. Nu pot? Ba da. Altfel, de ce v-aţi mai duce să vedeţi filmul?

PUBLICITATE